
3 1761 08116859 3

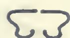
REDIGUJE

VLADIMÍR S. ČECH.

ROČNÍK XXXIII. KNIHA LXVI.-67

PRVNÍ POLOLETÍ

1911.

V PRAZE.

MAJITEL A VYDAVATEL VLADIMÍR S. ČECH. — NÁKLADEM VLASTNÍM.

TISKEM ALOISA ŠAŠKA VE VELKÉM MEZIŘÍČÍ.

Obsah.

BÁSNĚ.

Z básní Valerije Brjusova (přel. Petr Křička): Básníku; Starý pastýř; Uhýlek; Daidalos a Ikaros; Rozsévač 352.
Č, Sukénka 256.
Viktor Hánek, Z knihy „Usmíření“: Minulé dny; Co ještě říci . . . 640.
Hugo von Hofmannsthal, Sobeidina svatba. Dramatická báseň o jednom dějství. Přel. Otakar Fischer 49, 171, 326.
Henrik Ibsen, Peer Gynt. Dramatická báseň o pěti dějstvích. Přel. K. Kučera. Dějství třetí 610.
Fr. Khol, Citát ke Shakespeara 151.
Ant. Klášterský, Ze zápisníku mrtvého 385, 513, 641.
J. S. Machar, Večer Jana Mydláře v pondělí 21. června 1621 1.
Aug. Eug. Mužík, „Pečetě“: Přírodě; Pohár lásky; Tu zdá se vždy; V cirku; Robespierre; V zrcadle 323.
Jan Opolský, Hymnus noci 73.
Věra Pádovská, Podzimní večer 104.
Fr. Pečinka, Šedivý den; Vlčí mák 129.
Jaroslav Prousek, Bernardin 432.
Lud. J. Reindl, Agitátor 710.
Z básní Huga Saluse (přel. J. Al. Koráb): Antonín Dvořák; Lotta; Jaro na hrobech 732.
Otakar Theer, Podzimní nálada; Chrám v nitru; Bledý chodec 43. — Dravec a víla 257.
Ant. Trýb, Jarní den; Večer 544.

KRÁSNÁ PRÓSA.

G. D'Annunzio, Sen podzimního večera. Tragická báseň. Přel. Václav Jiřina 704.
Bohumil Brodský, Síla mlčení 500, 596.
Angelo Conti, Mezi dvěma věčnostmi. Klassické intermezzo. Přel. J. Rowalski 280.
Francois Coppée, Opuštěný dům. Přel. Jiřina Symonová 494.
Ivan Creanga, Danilo Rohatina. Přel. H. Jarník 352.
Č, Kavalíři 760.
Růžena Čechová, Přípitek 695.
A. Kavoň, Povídka 333.
F. V. Krejčí, Půlnoc. Drama o třech dějstvích 284, 467.
A. Kuprin, Rybky. Přel. F. J. Matěcha 634, 667.
Camille Lemonnier, Venkovaně flanderští. Přel. Václav Hlasivec 45.
Marie Majerová, Náměstí Republiky. Román 20, 152, 259, 395, 563, 654.
Pavel Iv. Meljnikov (Andrej Pečerskij), Jarilo. Z románu „V lesích“. Přel. Karel Frypés 451.
Karin Michaelisová, Dítě. Přel. K. Vetter 74, 215, 379, 424, 589, 753.
E. Sokol, Záletné vzpomínky 735.
K. M. Staňukovič, Rozhodnutí. Přel. Dr. Ed. Cmunt 122, 235.
Antal Stašek, Podzim. Povídka 6, 130.
Jiří Sumín, Dědictví 64, 253, 306, 435, 528, 679.

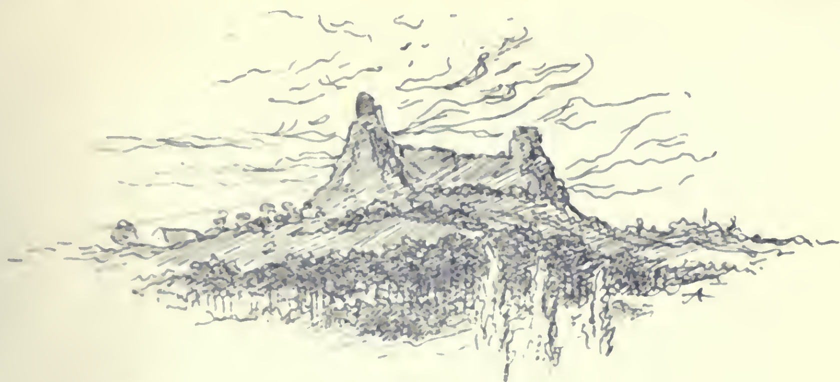
Fráňa Šrámek, Děti. Dvě kapitoly z románu 145.
Emil Tréval, Houreg es azmo. (Kdo sám sebe vraždí) 545.
Karel Žák, Úspěch. Román 107, 225, 365, 457, 625, 729.

RŮZNÉ ČLÁNKY.

Bohumil Bauše, Záhada ptačího letu 33.
Dr. J. V. Prášek, Hraničné právo v Kostelci na Labi 416.
Ferdinand Strejček, Z korrespondence Julia Zeyera 83, 188.

VYOBRAZENÍ.

Kresby Mikoláše Alše: Jan Žižka z Kalicha 81. — Rusalka 105. — Husita 217. — Povel 249. — Mladý Chod 321. — Hlídka 377. — Hetman 433. — Jezdec 449. — Lada 561. — Na koně 617. — Táborský hejtman 681. — Žena z Prácheňska 745.
Fotografie k článku „Záhada ptačího letu": Sup krocanní vyhřívající se na slunci 34; volavka v letu 35; sup majestátně na perutích plující 38; torejové a alkouni opouštějící svá skalní hnízda 39; mořská vlaštovka, rybín indický 40; alky opouštějící skálu 41; chaluha pomořanská v letu 42.

J. S. Machar:

Večer Jana Mydláře v pondělí 21. června 1621.

To byla práce, Lído! Jak pes zmořen
a jako tažné dobytče jsem znaven
tou exekucí! Od prvního rána
až k této době večerní já neměl
k oddechu chvilky, na nohou byl stále
a v práci sotva jak tak čehos pojed.
A ještě štěstí, z minulé že noci
trvalo trochu ochlazení v vzduchu, —
než i tak prahne hrdlo . . . pošli děvče
s konvicí velkou ku Zelené žábě, —
ne, dvě ať vezme — pacholkům tu druhou, —
dnes činili se, — káru myjí nyní
tam u Vltavy od krvavých sledů, —
dnes věru zasloužili jsme si všichni
dobrého truňku . . . Císařský pan rychtář
z Nového města povídal mi vlídně,
že dojíti má mistrnost té práce
knížeti k sluchu, aby odměněna
mzdou byla vyšší, nežli bývá zvykem.
Já pět set kop jim účtovati hodlám,
a dá-li více, vezmu, zaplať pánbů.
Pět set kop určím . . . ano, mohu, Lído.
Já dvacetčtyři hrdel dneska proťal,
každičké na ráz bez zmateční rány,
tré vazů k tomu zlomil — lehce, pěkně,
tak jako třísky, – dvacetsedm kusů, —
ať pohledají takového kata
po jiných obcích, neb i v zemích cizích!
A otupil jsem všecky čtyři meče, —
tys ještě včera mínila, že marně
jsem vynakládal na broušení jejich,

že jeden stačí, že prý dozajista
jim pardon dojde ještě na theatrum, —
eh, řeči, řeči, — hanbou pokrýt sebe
a řemeslo své moh' jsem, spoléhaje
na plané důminky a dostavě se
k té práci, řekněm, jenom s mečem jedním.
Však delikventi doufali tak všichni
a časně z rána, když se ukázaly
dvě duhy nad tím rynkem, myslili si,
že znamením jsou na dobrý jim konec, —
nu, dobře bylo, že jsem nástroje ty
dal brousit vesměs, — zrovna při té duze
na hradě bylo z kusu udeřeno,
a já jsem vstoupil na theatrum k práci.
Lešení kolem bylo obstoupeno
soldaty vojenskými, aby z lidu
blíž nikdo stoupnout nemoh' k poslechnutí
posledních řečí odsouzených pánů,
k jistotě ještě na bubny se tlouklo,
že sám jsem jenom z polovice slyšel,
co promlouvali. Úřad staroměstský
a cisařovi páni rychtářové
všech tří měst pražských sedli na pavláně,
tři městští rychtáři pak střídali se
ve smutné službě: s theatrum šli v rathouz
a delikventy vyzývali jmény
k poslední cestě. Před můj špalek vstaven
krucifix velký, poslední to výhled
pro oči, světlo žití ztrácející.
Theatrum bylo černě potaženo,
i rathouz zastřen, rynk posypán pískem, —
na třicet vozů písku toho bylo, —
a rynk měl vzhled, jak na Veliký pátek
u Salvatora otců jezovitů, —
však budou také asi mastné účty!

A hnedle začala má práce, Lído.
Šlik hrabě přišel pevně na theatrum,
kabátek rozpial, jak by ulevit chtěl
horkosti těla, na špalek dal hlavu
jak na podušku . . . Potom zbožný Harant
v důvěře plné v spravedlnost nebes . . .
pak starý Kaplíř, podepírán knězem,
z rathouzu vyšel . . . pán pak mluvil ke mně
a prosil, bych ťal rychle, by snad stáří
jej, klečícího, mdlobou neshroutilo . . .
— víš, Lído, nemluv nikde o všem tomhle,
z těch řečí mohlo vyrůsti by něco —

a proč a k čemu? — nevolno mi bylo:
krev jejich tryskla na krucifix onen
a hojně kapala s noh Ježíšových, —
a sebrání se ducha všech těch pánů
takové bylo, že i rychtářové
pouštěli slzy z očí, — kněz pak jejich,
jenž provázel je, chvěl se jako listí
osyky stromu, — tolik odevzdání
do ruky boží na jevo jsou dali,
jak svět neviděl. Říkám: nemluv o tom,
jsem k tomu, abych povinnost svou činil
a nestaral se, zda co běží při tom, —
mně dech se tajil, — však jsem pozor sebral,
bych prací nejapnou jim nepřitížil
a řemeslu snad nepřičinil hanby.
A každého jsem domodlit se nechal,
a mohl jsem, neb páni na pavláně
nevole známky nad tím nedávali,
dojati tuze divadlem tím byvše.
Kdo kliden trval, byli jezovité,
otcové čtyři stáli tam, zda v posled
jim udá se tu onu duši lapit, —
však marně, — s prázdnou odešli, jak přišli.

A potom vstoupil Dvorecký, pak z Bílé
a Jindřich Otta, Černín, z Michalovic
a Kochan, Štefek, Konecchlumský, Khober,
a každý přišel krokem pevným, jistým
a zbožně klek', jak měl by před oltářem
přijímat svaté tělo a krev Páně . . .
I poznámky zlé proti císařovi
z úst vypouštěli v důvěře, že záhy
věc jejich přece vítězící bude . . .
A potom primasové z Hory, Žatce,
Jan Šultys s Hošťálkem své hlavy dali
na tvrdý špalek . . . Mistru Jesenskému
jsem jazyk vyříz' po nálezu soudu,
a doktor dal jej čiperně a křepce,
jak žert by tropil, — trudný byl pak pohled
na ústa krvavá, v nichž pahýl-jazyk
hovořil ještě . . . Když jsem sťal mu hlavu,
mé ruce byly vysíleny prací
a hrůzou z všeho . . . Změnili jsme pořad
těch exekucí . . . Musíš vědět, Lído,
že nejen hrdla bylo protínati, —
i tomu onomu též pravou ruku,
jak soud vynesl, zutínat jsem musil,
a obojí ráz žádá rovné síly . . .

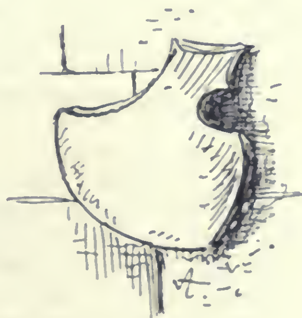
Tož měšťany jsme na pořad teď vzali,
již viset měli . . . Za žertů a šašků
pan Kuttnauer šel k oknu rathouzskému,
zkad velké břevno vystrčeno bylo,
svůj měšec dal mi a své odpuštění,
modlitby Páně jednotlivé prosby
po příčkách žebříkových vystupuje
na každém jednu řekl, na posledním
pak rozveď onu o vin odpuštění,
že srdce v člověku až splakat mohlo . . .
Tak Sušický, jenž pověšen byl vedle,
tak Natanael z Vodňan, jehož místo
na šibenici bylo prostřed rynku,
měšťané kdysi, mřeli s hrdinností
jak rytíři a páni . . . Pomáhal mi
pacholek Jíra, víš, jenž vypravoval
děvečce naší ondy, že stál loni
na Bílé hoře jako králův soldat
a křepkým během zachovav si život
k nám v službu vstoupil, — člověk ten prál ke mně:
„Hle, mistře, kdyby tito všichni páni
tak zmužile, jak nyní umírají,
kdys byli žili a při svoji vedli,
dnes mohli sobě všeho uspořiti,
i nám té práce nevděčné a tvrdé.“ —
Já mlčel, jak bych býval řeč tu přeslech’,
však v duši jsem mu přitakati musil.

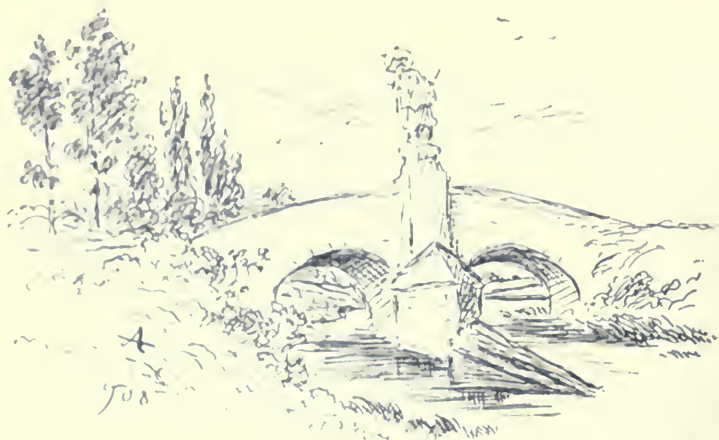
Při věšení tom okřály mé paže,
a tak jsem k stínání se zase vrátil.

Věc byla hotova, když slunce stálo
nad hlavou naší. Páni rychtářové
a magistráti k tabulím svým spěli,
však já jsem musil s tělem Jesenského
na popraviště až za Horskou bránu,
tam čtvrtil je a na koly vetk’ kusy.
A potom zase zpátky na theatrum,
hlav dvanáct panských dal jsem dáti v putny
a s holomky šel k staroměstské věži.
Na kranclích jsou tam — vidíš tady z okna, —
těch šest jich hledí směrem k Malé Straně,
šest k Salvatoru. Na té hlavě krajní
— to Šlikova jest — vidíš pravou ruku,
a druhá vedle, také s pravou rukou,
to Hauenschildt byl. Mistru Jesenskému
byl vyříznutý jazyk jeho vložen
na témě hlavy, — toť ta třetí s kraje,

když takhle hledíš . . . Za železné háky,
jež připevňují hlavy k věže kranclím,
kop dvacet zámečník si vložil v účet, —
nu, každý řemeslník hledí vůbec
co nejvíc trhnout . . . taká příležitost
nebude denně . . .
Kde to děvče trčí?!
Mé hrdlo vyprahlé je, — jistě někde
zvědavá ženská slouchá rozvířeným
poznámkám lidským! . . .
Dá-li kníže šťastně
těch pět set kop a ještě něco nad to,
jak naznačil pan rychtář novoměstský,
jak myslíš, Lído, nebylo by dobře
se přestěhovat z této krtčí jámy?
Tys povídala, že chce malostranský
pohodný Václav prodat ten svůj domek
u Svinské brány? Zajdi zítra k němu
a promluv, ať se vyjádří, jak myslí.

Mně zítra nelze. Máme práci další:
pan Diviš bude k šibenici přibit
na hodin dvé za jazyk, že jím vítal
Friedricha krále. Prokuratoři dva
a Božecký se vymrskati mají
přes celou Prahu až za Horskou bránu, —
dost práce tedy.
Kde ta děvka vězí!
Mám žízeň, jak bych sůl den celý lízal.
Jdi, pohleď po ní, speskuj ji a dej jí,
ať pamatuje povinnosti svojí!

Antal Stašek

Podzim.

Povídka.

I.

Starý Hruban je málem třicet let purkmistrem Loukova, rozsáhlého města v úrodné krajině polabské. Srdce i duše srostly mu s rodným hnízdem tím; žije jeho životem, dýchá jeho plícemi. Jemu věnoval sílu svých mladých myšlenek, rozmysl svých šedivých zkušeností, světlo svého vzdělání, energii své vůle; jemu věnoval i valnou část svého jmění. Obec je jeho ctižádostí, jeho slávou, každodenní jeho prací. A práce ta nebyla marná. Když před třiceti lety jako mladý muž nastoupil svůj úřad, byl Loukov skoro jen vesnicí. Za jeho panování vzepial se k rozmachu. Počet obyvatelstva se ztrojnásobil; z města napolo poněmčilého učinil českou tvrz; vydupal z půdy stavební ruch, pořídil kanalisaci, postavil vodovod, postaral se o střední školy. Chudým dal chudobinec, bohatým záložnu i spořitelnu, nemocným nemocnici, dětem hříště, švarné mládeži sokolovnu, a pro všechno obyvatelstvo stvořil podmínky průmyslu. Loukov vzrostl i do výšky i do šířky; ba vyrostla i jeho duše. S jeho názorů setřen starý prach, jeho myšlenky očištěny od staré plísně; zrak se rozšířil, mozek zmohutněl.

Tak si vypočítával své zásluhy. Každý z činů těch zdál se mu položeným kvádrem. Na podstavci tom stál jeho neochvějný trůn. Cítil se králem svého města, cítil se jeho tvůrcem. To v něm podněcovalo hrdost, jež byla tak veliká jako jeho zásluhy, tak tvrdá jako jeho mysl, tak neoblomná jako jeho vůle. Stáří nečinilo ho měkčím, jen více umíněným a nepřístupným. Lidé si ho zvykli poslouchati. Vládl nad nimi nejen převahou svého intellektu a své energie, ale i převahou své lásky a oddanosti. Láska se mu stala povinností i zvykem. Byl přesvědčen, že nikdo obci tak nerozumí, že nikdo ji tak

nemá rád jako on. Stál tu jako šedivý patriarcha, jenž poroučí svým nedospělým dětem. To pokládal za své právo a každý odpor proti tomu za nerozumnou vzpouru. V tom leželo všechno jeho sobectví. To bylo i jediným prospěchem a mzdou jeho námahy; jedinou jeho ctností i hříchem zároveň.

Ani ti, kdo ho neměli rádi, neodvažovali se hlasitě odporovati; reptali jen potají, že starý Hruban není náčelníkem, ale tyranem obce.

Všeho do času.

Před několika lety přistěhoval se do města mladý, asi třicetiletý lékař Vondráš a po způsobu ctižádostivého mládí dal se do podkopávání kamenů, na nichž byla zbudována starostova vláda. Purkmistrova mysl se bouřila, ba pod šlehy nevraživé kritiky se někdy i pěnila a kalila, jako se pění a kalí sebe čistší a průhlednější strumen, do něhož mrskají silné ruce ostrým bičem. A doktor Vondráš měl ruce velmi silné, tak silné, že pomalu sice, ale s vytrvalým úspěchem odlamoval kus za kusem z Hrubanovy skály a slučoval odlomky k jednolité masse, která si dala jméno mladé pokrokové opposice. Pod barevnou rouškou tou vzpouzela se proti všemu, co chtěl Hruban.

Tak se rozstoupil Loukov na dvě poloviny; na stranu starých a mladých. V oné zůstali ti, kdo táhli svou životní káru po vytřelých cestičkách, nemusili sami přemýšleti a dali své mozky do nájmu úřadům, které ostříhaly i jejich bdění i jejich spaní.

Pod prapor druhý shluklo se vše, co bylo mladé, bujaré a mělo ctižádost. Vzpruhou jim bylo: „ôte toi de là, que je m'y pose" — kliďte se, dědové, a pusťte nás na svá místa. Neměli velikých myšlenek, ale měli velikou sílu i odvahu a trhali se stromu života tolik radosti, moci, majetku a slávy, kolik se dalo. Sta mladých paží zdvíhalo páky a budilo ruch. Ruch ten býval často planým křikem, ale burcoval ty, kdo klímali a dřímali.

Hruban brzy postřehl, že jeho vojsko je bez tepla. Viděl mezi oběma tábory trhlinu. V myšlenkách ji přeskakoval, aby se dostal na druhou stranu. Ale tam stál Vondráš a mával mečem. Bylo pozdě. Trhlina se šířila, křiky se dmuly, a s křikem dmuly se i vášně.

Rozpor byl s počátku pouhou myšlenkovou buňkou. Ale buňka rostla, čím více se do ní bušilo, až vyrostla v dravou šelmu, jež prskala tu ohněm, tu blátem, a živila se rozsápáváním cti každého, kdo nepřisahal k témuž praporu.

Tak stál Hruban proti Vondrášovi, Vondráš proti Hrubanovi ve věcech veřejných.

Ale bylo něco, z čeho se sypalo ještě více řeřavého uhlí. Starosta měl jedinou dceru, Miladu. Roztomilá černovláska ta modrých očí, svěží, hedvábné, trochu přisnědlé pleti, zamilovala se do Vondráše a Vondráš do ní. Tak to již bývá, že pod nepřátelskými chmurami otců rozklene se často duhová láska mladých.

Doktor byl v lásce stejným vášnivcem jako v boření autorit. Milada prosila, ale otec vyřkl ortel: „Dokud Vondráš bude státi v čele nepřátelské strany, nedovolím, aby sis ho vzala."

Od rozsudku toho uplynula plná dvě léta: pro dva zamilované celá věčnost. Věčnost tu si oslazovali způsobem, jenž po celé zeměkouli, kde do mladých srdcí svítí sluníčko a kde v mladé krvi tančí láska, nabyl historického práva: scházeli se potají. Činili tak letního času podvečer v stinné doubravě vedle Labe, času zimního na dalekých procházkách za městem. Byli proto v ústech všech klepen. I matka o tom věděla, jen otec neměl tušení.

Helena, Miladina máti, byla energická paní, jež měla býti spíše diplomatem než manželkou venkovského purkmistra. Bylo jí vášní, nejen dohromady sváděti manželské párky, ale smiřovati vše, co stálo proti sobě. Její synthetická náruživost byla by třeba vyjednávala i o tom, jak spřáhnouti beránka s vlkem. V takové náladě sosnovala plán. Její Milada bude andělem míru. Ustříhá nůžkami své lásky nejprve drápy lvu Vondrášovi; drápů zbavený Vondráš pak ucpe řvoucí tlamy ostatních mladých, bujných šelem, a konec konců bude veselá svatba, na níž celé město pojí, popije, potančí, poveselí se a zazpívá píseň svornosti. Přála proto doktorově lásce, ba přála mu ještě více: přála mu i purkmistrovského křesla. Vlastně jemu ne, ale Miladě.

V paní Heleně bušila dvě srdce, svítily dvě duše. Jedna se usmívala samým smírem a blahosklonností: byla to duše nedělní, sváteční, odívající se v měkký, hedvábný háv pro celý zevnější svět. Druhá byla každodenní, všední, pro domácí potřebu; a ta byla skoro opak prvé: trochu svárlivá a vždy opposiční proti muži v jeho rodině. Když stál Hruban na vrcholku své slávy, milovalo ho celé město; jen žena byla k němu chladná; všichni lidé podivovali se jeho vzdělání, rozhledu, energii; jen žena si ne valně vážila jeho vlastností. Znala ho v duševních nedbalkách, v nichž někdy chodíval doma, dívala se drobnohledem na malé jeho chybičky a měřila ho sáhovkou svých fantastických ideálů. Zdálo se jí, že nesahá až k výši vzdušných vidin těch.

Nejen zlí, ale i dobří jazykové vyprávěli, že si ho brala nerada. Byla v době té slavnou, ale hodně již stárnoucí krasavicí, jež až do svého osmadvacátého roku marně vzdychala po nějaké hraběcí neb alespoň baronské korunce. On pak byl posledním jejím bezděčným manželským útočištěm. To zachmuřilo její srdce, a pod mrakem tím stál její rodinný život.

„Již se staroch dost navladařil . . . ať jde do pense . . . beztoho mu táhne málem sedmdesátka,“ usoudila a dle toho ladila nástroje své hudby.

II.

„Podniky našeho města za posledních dvacet let pohltily mnoho peněz. Potřebujeme nových pramenů, z nichž bychom čerpali novou sílu k osvěžení našich pošramocených hospodářských poměrů. Naskytá se k tomu vhodná příležitost. Stavební ruch se po celém okolí vzmáhá. Postavme na svých pozemcích obecní kruhovou cihelnu a otevřme si tím zlatý poklad.“

Tak hlásal starosta Hruban a po něm jeho tábor.

„Cihelnu má již pan Honejs. Stavba nové poškodila by ho těžkou soutěží a snad by ho dokonce i zničila. Ostatně byl by nový podnik i odvážný a snadno by mohl skončiti katastrofou pro naše beztoho již hodně ohlodané finance.“

Tak křičela strana druhá. Náčelník Vondráš jí přizvukoval a kázal:

„Ne samým chlebem živ jest člověk, ne na pouhých penězích stojí město. Má nejen svou kapsu, ale i své srdce a své plíce. To srdce je zdivočilé; podobá se sprosté hospodě, kde provádí své rejdy surovost s lačnou žízní po smyslných rozkoších. Jen umění povznese nízkou duševní úroveň našeho lidu. Postavme divadlo!“

„Postavme divadlo!“ hřmělo z úst mladých. Již i plány k stavbě měli hotovy.

A Vondráš pokračoval:

„Na tom není dosti. Zdravý duch a zdravé srdce může bydliti jen ve zdravém těle. Naše průmyslové město, plno kouře, výparů a zápachů, potřebuje osvěžiti své plíce. Dejme mu nové plíce a zařiďme na vrcholcích kolem města nádherné sady, kde uprostřed zelených keřů, pryskyřnatých sosen a košatých stromů bude těžkou prací umdlený dělník vedle měšťana dýchati nejen zdraví, ale i radost života, rozkoš oddechu a krásu přírody.“

„Divadlo a sady,“ hučel celý tábor.

Mezi cihelnou a mezi divadlem se sady počal boj. Zápas na život a na smrt. Kolem cihelny skupili se, kdo si říkali, že jsou prozíraví, střízliví, rozvážní, prospěchu obce dbalí; kolem divadla se sady seřadili se v semknutý šik, kdo se chlubili, že slouží vyšším zájmům lidu. Onino nadávali těmto „přemrštěných ztřeštěnců“, tito oněm „starých, plesnivých šosáků“.

Smích byl nejoblíbenější zbraní. Mladí se smáli cihelně upřímným řehotem plných, zdravých plic. A ti, jež mládež pokropila jménem starých oslů, šklebili se divadlu suchým, nervosním chechtem dědoušů z pohodlného klidu vydrážděných.

Nejhůře bylo těm, kdo se pokoušeli vyšplhati nad oba prapory a loutnovali vřavě obou stran přisládlou ukolébavku, aby obec stavěla i cihelnu i divadlo a sady. Na ty se vrhli všichni ostatní a zkamenovali je tak důkladně, že ubožáci zůstali polomrtví ležeti na zemi. Mladé šelmy je již upadlé roztrhávaly na kusy, a staří oslové je kopali zadními kopyty.

Mezi tou vřavou schylovalo se k novým volbám. Divadlo se sady brousilo nový meč proti cihelně, cihelna spravovala starý štít proti divadlu.

Matka obracela oči s tajnými vzdechy k vítězství doktorovu. Vítězství to bylo kolébkou budoucí Miladiny slávy. Milovala svou dceru, ale nad lásku byla ctižádost. Vznášela se jako dravý pták s roztaženými křídly a s naostřeným zobanem, před nímž se choulili do úkrytu všichni skřivánci, kteří si občas prozpěvovali v srdci paní Heleny. Byla ctižádostivá, ne již pro sebe, ale pro Miladu. Starostenský úřad Vondrášův pokládala za dědictví po otci, za její nejkrásnější věno, za nejnádhernější kus její výbavy.

Dcera se potácela mezi svou mladou láskou a mezi svou povinností. Láska pálila jako oheň, povinnost úcty a poslušnosti dýchala mrazem strachu.

Matka jí říkala:

„Rozporu v městě musí být položen konec, a jediná k tomu cesta je vítězství mladých."

Ale Miladin strach šeptal:

„Stane-li se můj miláček starostou, rozzuří se otec tím větším proti němu hněvem, a je veta po mém štěstí."

A Vondráš se vesele smával:

„Ať padnou kostky, jak padnou, budeš a musíš býti mou, byť i bych se pro tebe s celým světem musil rvát."

Rozhodnutí se blížilo. Helenina starost rostla; rostla i Miladina láska, ale nejvíce rostla Vondrášova chuť k boji.

III.

Bylo několik neděl před volbami, prostřed června. Jarní večer vábil ven do přírody, kde se sešli v labské doubravě. Na konci obzoru plála žhavá koule sluneční, tonoucí v rozčeřeném moři růžových obláčků; po daleké rovině třpytil se v její záři labský proud, v němž modrala se nebeská báň se závojem bledého azuru a rýsovaly se staleté duby, obrácené košatými vrcholy dolů do hlubin. Obraz odrážející se z klidné vodní hladiny byl jako tajemné zjevení z jiného světa a dýchal tichým, povlovným umíráním bez bolesti a nářku, umíráním jarního dne, jenž vysoptiv oheň svých vášní, klesá unaven v náruč smrti.

Seděli na břehu řeky, dívali se a poslouchali. Večerní duma obestřela myšlenky šerým závojem a stlumila k tiché hladině, podobné hladině labské, vše, co v denním světle plálo pestrými barvami a křičelo náruživým křikem. Opojné zapomenutí obetkalo je stříbrně průsvitnou tkaní; ctižádost sklonila hrdě vztyčenou hlavu, a jich obou bytost stala se jediným okamžikem sladkého splynutí s duší přírody.

Držíce se za ruku, mlčeli. Mlčela i jejich láska. Cítili rozkoš snivého klidu, rozkoš vyproštění z vřavy pachtivého dne a uřiceného závodění; rozkoš volnosti a svobody. Vytrhli se ze sítí myšlenek, jež obmotávají mozek starostmi a kladou se dusivou tíhou na srdce. Nemyslili, jen cítili.

Vondráš seděl tichý vedle Milady. I naň se položila sladká únava večera; ne únava smrti, ale únava naděje.

Vůkol bylo tak klidno, tak útulno, jako v jejich duši. Každý přitlumený zvuk, nesoucí se k nim z dálavy, každé zaševelení lupení na stromech, každé šplounutí vlnky na řece, každé zašveholení usínajících ptáčků bylo jim jako šepot hlubokého tajemství, jež marně touží se vysloviti. Nerozuměli tajemství tomu; jen je vnímali, jen cítili, že jest, že proniká jejich srdce, že je objímá svou tajemnou něhou.

Z hustého křoví labského ostrova ozval se slavík. Probudil je.

„Komu zpívá?" vydechla Milada.

„Tobě zpívá . . . mé růži.“

Usmála se a zdvihla zasněné oči.

Políbil je a setřel sen i s jejich zraků i s její duše. Nepřítel myšlenka, jež závistivá číhala na dně, aby zaplašila sladké zapomenutí, vynořila se a usedla na vrchol jako černý pták.

„Co budeme, Miroslave, dělat, jestli otec, ať zvítězíš ty neb on, nesvolí k našemu sňatku?“ zašeptala bázlivě.

„Budeme, drahoušku, čekat, až ti bude čtyřiadvacet let.“

„A pak?“

„Pak i proti vůli otcově budeš mou, neboť nebudeš potřebovat jeho svolení.“

Zakryvši dlaněma tváře, vzdychla:

„A věno . . . věno?!“

Přivinul se, odtrhl jí jemným pohybem ruce s obličeje a políbil rty dlouhým polibkem, řka:

„To bude mé věno.“

Smáli se oba.

Vraceli se v zášeru jarního večera, jdouce k městu. Již dorážel k nim jeho ruch, a s ním ovanuly je i jeho vášně i jeho starosti. Po každém kroku padaly květy snů, jež před chvílí rozpučely, až oprchaly docela. Duše stávaly se zase mraveništěm všedních myšlenek. Jen v srdcích žehla láska.

IV.

„Víš, Romane, s čím se mně včera večer svěřila Milada?“ ptala se druhého dne ráno svého muže paní Helena.

„Jak bych mohl vědět?“

„Hrozila, nesvolíš-li k sňatku hned, že počká, až bude zletilá, a vdá se pak i proti tvé vůli. Nebylo by lépe nebránit a . . .“

„Dát ji svému nepříteli?! . . .“ přerušil ženu zlostně Hruban.

„Vladařil jsi v městě třicet let. Odpočinek na stará kolena bude ti odměnou i prodloužením života.“

„Za takovou cenu nechci dlouho žít.“

„Po celý věk jsi pracoval, plahočil a dřel se, přemítal. Shoď své břímě na mladá bedra, zachyť ten kousek života, který ti zbývá, a užij ho ku své radosti i zábavě.“

„Mou radostí a zábavou je práce.“

„Úmorná práce není radostí ani zábavou, je kletbou člověka. Představ si, jak by to bylo hezké: dceru bychom provdali, zeť by se stal tvým dědicem na křesle purkmistrovském, lidé by ti blahořečili a volali slávu, žes dobrovolně odstoupil a rozvaděné strany smířil. Svatbu bychom slavili, jaké Loukov dosud neviděl. Až by bylo po všem, nechali bychom mladé hospodařit a vydali se na cesty. Zajeli bychom si k pyramidám, pokochali se pohledem na Cařihrad, probrázdili Středozemní moře, uviděli Neapol i Řím, prožili jaro na některém jižním ostrově nebo se dokonce jeli obdivovat půlnočnímu slunci na sever a prohlédli si tak světa kus. Vždyť ří-

káváš, že ti cestování bude jedinou rozkoší, až půjdeš na odpočinek. Jdi hned!"

„Ano, půjdu, až postavím cihelnu a spravím porouchané městské finance."

„Až . . . až . . . až . . . Řekni raději, až umřeš. Odstoupíš-li dobrovolně, bude ti to ke cti."

„Mám zradit svou stranu a opustit ji ve chvíli, kdy mne nejvíce potřebuje?"

Paní Helena se dala do pláče, jenž byl více hněvem nad nezdarem, než láskou k dítěti. Takové slzy vídával Hruban často v životě, ale zvyknout jim nemohl. Pokaždé si našly skulinku mezi tvrdou kůrou jeho mozku a prosakovaly mu do duše.

„Zavolej mi Miladu!" pravil roztrpčen.

Odběhla a přivedla. Obě v duchu zajásaly. Matka viděla již svatby, dcera po svém boku ženicha.

„Čeho si přeješ?" ptaly se o překot.

Řekl:

„Poslyš, dítě, na čem jsem se rozhodl. Máti naléhá na svatbu, ty se jí nemůžeš dočkat, doktor se po ní žene. Mám té svatby plné uši, plný krk. Nuže, máš ji mít . . . ale pod jednou podmínkou."

„Pod jakou?" zašeptaly obě, a dech se jim tajil očekáváním i strachem.

„Budete mít svatbu, ba ještě více. Ustoupím Vondrášovi a sám se přičiním, aby byl zvolen za mého nástupce . . . ale zase pod jednou podmínkou."

„Pod jakou?" vydechly obě ženy sotva slyšitelně.

„Když zanechá nápadu na stavbu divadla, když pustí myšlenku na sady a přistoupí k mému návrhu, aby zřízena byla veliká městská cihelna."

Paní Helena zrudla, Milada zbledla. Otcova podmínka rozdmýchala matčin hněv, rozjitřila dceřinu lítost.

„Co ti je do divadla, co do sadů, co do cihelny, co ti je do celého města, když půjdeš na odpočinek a nemusíš se již o nic starati?" uškroukla se žena na muže.

„Jen šílenec nebo zločinec boří, co sám zbudoval," větil s klidem člověka, jenž ví, co vykonal.

„A nepřijme-li Vondráš podmínky, jako že nepřijme!?"

„Pak nebudou svatby."

„A propadneš-li při volbách?"

Trpce se usmál a odešel.

Ženy osaměly.

„Doktor zamítne," vzdychla Milada.

„Zkusíme to přece. Otec nebude odpoledne doma. Pozvi Vondráše do zahrady, promluvím s ním sama."

V.

Seděli odpoledne v zahradě pod košatým ořechem, ukrývajíce se v jeho chladivém stínu před červnovým sluníčkem, jež sypalo

oheň s oblohy. Žluté květy pampelišek pestřily se kolem dokola v zeleni bujné trávy a byly jako zlaté myšlenky, rozsypané po světě; zlaté myšlenky, jež žijí rychlým životem bujarého mládí, a proživše vesnu, zasnubují se větrům, mění svou krásu v operuténé chmýří a polétají světem.

Sedmihlásek vyvedl z hnízda mláďata a učil je lítat a zpívat a sytiti svůj hlad. Pěnkavky, sedíce na vrcholcích stromů, zvědavě se kroutily a dívaly na všechny strany. Vlaštovky jako černé člunky, plující po modrém oceáně nebeském, a motýlkové se pestřili ve vzduchu jako okřídlené city, vydechnuté z vesnina srdce.

Vše bujelo životem a jeho světlem, jeho krásou i radostí.

Ale ti, kdo se stulili v ořechovém stínu, neviděli z toho ničeho. Cítili jen zážeh svých vášní, tlak svých myšlenek a rozmotávali spleť svých záinyslů.

Paní Helena by byla nejraději smiřovala cihelnu s divadlem k jakési vyšší synthetické bytosti, jež by vyráběla i cihly i umění. Jenže Vondráš se nedal mýliti. Přeskočila proto na jinou stranu a vnukala mu slaďoučkými slovy, že k stavbě divadla dojde, jakmile zbudována bude cihelna, aby tedy přistoupil na Hrubanovu podmínku.

„Je-li vám má dcera tím, čím pravíte, nebude nesnadna vám oběť asi dvou, tří let, než přijde řada na divadlo a na sady,“ zvonila stříbrným hlasem a doprovázela ho umílenými pohledy, jež se smály i hrozily zároveň.

„Zaobalit do měkké bavlny odkladu své přesvědčení nemohu. Ale přinesu jinou oběť.“

„A oběť ta?“

„Je možností smíru. Učiním návrh, jenž zůstane mým tajemstvím, pokud jej osobně panu starostovi nepřednesu. Račte vymoci, aby mne přijal a vyslyšel.“

Matce se zajiskřilo radostí v očích. Nové vyjednávání, nová naděje. Milada se zadívala na Vondráše a pokoušela se čísti z jeho výrazu. Ale oči byly nemluvné, ústa zavřena, obličej ve všedním ústroji. Nedověděla se ničeho.

„Jdi, dítě, a vyřiď na radnici otci, aby přišel hned domů, že s ním chce pan doktor projednati důležitou věc,“ rozkazovala paní Helena.

Za půl hodiny seděli oba mužové bez žen v ořechovém stínu u zahradního stolu a vykládali si to, co nazývali svým zorným úhlem.

„Vašich podmínek,“ pravil Vondráš, „přijmout nemohu, ale mám něco jiného, co by nás mohlo sblížit a zjednati mně svolení k sňatku.“

„Jsem zvědav,“ usmál se trochu pochybovačně Hruban.

„Přičiním se, aby vás má strana postavila opětnou volbou na křeslo, přistoupíte-li k náhledu, že město potřebuje především i sadů i divadla.“

„Toť nemožno, protože musíme míti nejdříve peníze, peníze a zase peníze, jichž získáme jedině novým podnikem.“

„Obec není výdělkovou společností.“

„Ale také ne společností, která je živa ze samých dluhů a stálých výpůjček."

„Kdybyste býval téhož názoru po plných třicet let, byl by náš Loukov dosud ošumělou vesnicí."

„Všechno má své meze, i dělání dluhů, i stoupání přirážek. Divadlo a sady mohou čekat."

„Nemocný nemůže čekat."

„Nemocný?"

„Ano . . . Pohleďte na náš lid: hyne tuberkulosou, tou hroznou hlízou, jež se jako černé strašidlo plíží za moderní civilisací."

„Nemůžeme každého chuďasa krmit befsteakem," škroukl nevrle starosta.

„Ale můžeme ho napájeti zdravým vzduchem a vykouzlit útočiště, kde z otravného zápachu smrdutých dílen a čpících továren vykoupe si plíce i duši: můžeme mu zaříditi veřejné sady . . . Jsme však nemocní i jinak."

„Vidíte všude samou nemoc."

„Jsem lékař. Mám proto bystřejší zrak i čich, nejen pro choroby těla, ale i pro choroby duše a srdce."

„Snad nechcete takové choroby léčit uměním a postaviti divadlo jako velikou nemocnici?" ušklíbl se Hruban.

„Nikoliv nemocnici, ale místo, kam půjde lid sytit hlad své duše, ukájet žízeň svého srdce, zahřívat teplem mrazivý chlad každodenního života, povznášet své všední dny k svátečním slavnostem."

„Co pravíte, pěkně se čte v novinách a je snad i trochu pravdivé, ale leží v mlhách budoucnosti. My praktičtí, těžkým kladivem skutečnosti do tvrda zakalení lidé musíme se starat o dnešek a o zítřek."

„Myslíte, že cihelna je naším dneškem?" ptal se Vondráš.

„Myslíte, že umění a divadlo se svými nesmysly je zítřkem našeho lidu?" zlobil se staroch.

Vykládali si své zorné úhly. Ale zorné úhly ty roztahovaly proti sobě ramena a proměňovaly se v rozčilené tvory, jimž za půl hodinky narostly ostré drápky, kousavé zoubky, pošklebná ústa a svítivé oči, z nichž sršely jiskry.

„Stavte cihelnu a stanete se purkmistrem," volal Miladin otec.

„Budujte divadlo, založte sady a zůstaňte v čele obce," horlil odpůrce.

Čím déle šermovali, tím více se vzdalovali od sebe, až mezi nimi narostl celý kopec nametaných důvodů a nakácených protidůvodů. Myšlenky táhly v řadách proti sobě, utkávaly se, nárazem rostly a tvrdly.

Hruban neviděl před sebou Vondráše, ale nenáviděné divadlo se sady; Vondráš se nepotýkal s Hrubanem, ale s prokletou cihelnou.

Nepohodli se a vstávali k odchodu.

„Má tedy býti boj . . .?" pozdvihl doktor svůj hlas k slavnostní otázce.

„Ano, boj, v němž podlehnete!“ položil starosta za otázku tu zpurný vykřičník.

Rozešli se jako dva kohouti.

„Po tomhle výstupu mu přece nemohu dát své dítě za ženu... byla by to slabost,“ zabručel otec, když se vracel do své pracovny. Hněv jeho byl větší než náklonnost k dceři.

„A co tomu řekne Milada?“ ozvalo se Vondrášovo svědomí jako soudce mezi jeho láskou a sobectvím.

Mučila ho ctižádost. Mířila výše než k pouhému úřadu; ale v okamžiku rozčilení byla tak veliká, že dusila vše ostatní: i něhu srdce. Horká potyčka opojila ho k mámivé představě, že by vítěznému boji za svou myšlenku obětoval i Miladu. Mozek byl omlžen, krev se bouřila.

Vzpamatoval se teprve na večer, když se před západem slunce sešli na labském břehu v stinné doubravě.

„Ne, nemiluješ mně, sice bys byl s mým otcem jednal šetrněji a nerozešel se s ním ve hněvu,“ pravila a plakala.

„Jsem vinen, miláčku, a prosím, bys mi odpustila. Má myšlenka mne tak posedla, že jsem viděl před sebou jen její veliký úkol.“

„Přilepila se ti na duši jako červeně natištěný plakát, pověšený na nárožní dům,“ durdila se, utírala slzy, a špulíc rozkošné rtíky k hněvu, povzdechla: „Na mne jsi zapomněl, jako by mne ani nebylo.“

„Všechno, dušinko má, všechno napravím!“

„Jak to můžeš napraviti? Miluješ jen svou ctižádost.“

„Ode dneška mi budeš dražší než má ctižádost . . .“

Její slzy se usmály. Zdvihla k němu orosené oči.

Osušil je polibkem a hlasem, jenž zvroucněl teplým dotekem jejího těla, dýchal jí do duše novou důvěru.

Harmonie tajemné hudby jarního večera, jež neslyšitelná sluchu vniká jenom do srdce, rozvlnila v nich lásky hru: nejprve unylou a toužebnou jako vzdechy luniny, pak žárnou a divokou jako zážeh šlehajících plamenů. Do plamenů těch vmetali všechny starosti, všechen strach, všechnu všednost v prachu se vlekoucích dnů, všechny své myšlenky, své bolesti, svou únavu. A v ohni tom hořela jejich duše tak krásně jako růže obláčků, v jejichž plamenné záplavě klonilo se sluněčko k západu.

Radovali se své lásce a svému životu.

VI.

Shon, ruch, chvat, křik, plné hospody. Mraveniště, jindy klidné i soustavně pracující, svá hnízdečka budující, svá mláďata krmící, pohnulo se k rozčilenému běhání, k nepokojnému hemžení. Píchl do něho hrot, rýpl je mravenčí strach mravenčích ctižádostí. Bylo před volbami. Voličové drželi v rukou klacky volebních lístků a s nimi i kusy obecního rozumu, jenž vypuštěn byv na několik dní z radnice, běhal nyní po domech, po hospodách, po ulicích. Malý člověk, ozbrojen lístkem tím, vyrostl ve tvora, před nímž se hrbili i velicí pá-

nové. Ba i vdovy, jichž si po celý rok v jich zákoutí nikdo nevšímal, přicházely ke cti, měly-li sebe roztrhančjší chajdu. Kolem jich baráků svádčly se boje o plné moci.

Loukov se zmítá. Má křeče, má bolesti, volá, křičí. Na svět přijde robě: nové zastupitelstvo obecní.

Konečně je po volbách do výboru. Město si mělo po tolika záchvatech oddechnout, ale neoddechlo. V třetím sboru zvítězila strana Vondrášova, v prvním strana Hrubanova, z druhého vyšli lidé obojetní. Obojetný jest i virilista. Neví se, kdo bude starostou. Proto nový shon, nový chvat, nový křik a opět plné hospody.

Nad městem se rozklenul den volby budoucího purkmistra. Jarní sluníčko se postavilo právě nad špičku staré radnice, z níž má vyjíti vladař; s její věže dohrčela jedna hodina. O druhé má se sejíti sbor a postaviti si hlavu na svůj trup.

Ale Hruban leží na poschodí v posteli nemocen. Vedle sedí na jedné židli jeho žena, na druhé domácí lékař, doktor Bareš, sestřin muž. Měří teplotu těla a zkoumá tepnu.

„Nebezpečí není dosud žádné, ale o tom nemůže býti ani řeči, že bys dnes mohl jíti k volbě . . . Horkost trochu stoupá," vynášel rozsudek.

„Ale já u volby být musím."

„Pak neručím za nic."

„Ale, Romane," zazvonila sladce paní Helena, „nevydáš přece své zdraví v šanc."

„Pravím, že u volby být musím!" utrhl se na ni muž.

Zapálila se ruměncem a uražená odešla. Zůstali sami.

„Tvá žena má málokdy pravdu, ale dnes jí musím přisvědčit," řekl doktor a s úsměvem trochu jízlivým, trochu opovržlivým podíval se ke dveřím, v nichž zmizela.

„Lidé by řekli, že stůňu z voleb, že z nich mám strach . . . . Nemohu se přece státi směšným."

„Co ti je do lidí? . . . Hm . . . ten tvůj lid!"

„Co máš proti němu?"

Lékař, starší člověk mohutného, vysokého těla, zatřásl dlouhými, šedivými vlasy, jež se mu hustou hřivou valily do týla, nasupil huňaté, srostlé obočí a zachechtal se suše, opovržlivě:

„Běží za každým šaškem, skáče za každým bláznem, má ho v hrsti každý komediant, jenž na provaze křičí do rynku . . . Třeba takový přílezlík Vondráš . . ."

Mávl rukou, jako by odháněl něco nepříjemného, a hodil náhlou, jako odněkud vysápnutou otázku:

„Snad nemyslíš, že zůstaneš sedět na svém starém purkmistrovském křesle?"

„Jsem jist svým dnešním vítězstvím."

„Jsi celý muž, a mohu ti to bez obalu říci . . . Zvolen nebudeš; vždyť proti tobě pracuje i tvá žena s dcerou."

„Co . . . co?" vyhrkl ze sebe Hruban.

„No . . . no . . . jen se nerozčiluj . . . Vždyť přece víš, že Milada a Vondráš . . .“

„Ráda by si ho vzala, vím, ale že by mne má vlastní rodina ve veřejném boji zrazovala, tomu nevěřím.“

„Nevěříš, protože nevidíš . . . Jsi v mnohých věcech slepý . . . Ty ani nevíš, že se tvá dcera již dlouhou dobu schází s tím ztřeštěncem pod večer v labské doubravě, že máti ji v tom podporuje, a že všichni tři kují proti tobě skryté pikle.“

Hruban se zarazil a trochu udiveně pohleděl na přítele. Ale byl mužem železné vůle, tvrdého mozku, v rozhodném okamžiku i chladné krve. Přemáhal rozčilení i horečku a větil polo žertem:

„Jsi, brachu, stále ten starý škarohlíd, jenž vidí samé černé skvrny na celém božím světě, a nejvíce na lidech . . . Já své rodině věřím.“

Doktor se udeřil dlaní do čela a odsekl:

„Tvá slepá víra tě neuzdraví. Máš zakalený zrak, a až jasně prozříš, shledáš, že tě zradila i tvá žena, i tvá dcera, i tvůj roztomilý lid.“

Otočil se a otevřel okna na ulici, řka:

„Je tu dusno i horko, a ty potřebuješ svěžího vzduchu.“

Do pokoje zavzněl vzdálený hluk. Byl změtený. Šuměl jekotem. Blížil se jako vichřice, a z jeho v sebe spleteného chomolu vyrážely hlasy: „Sláva Vondrášovi . . . Sláva!“

Po ulici se valily husté zástupy. Přihrnuly se k domu, stanuly pod okny v jediném šiku jako nakupená zeď, a ze sta hrdel nesly se vzhůru vychrlené výkřiky:

„Hanba Hrubanovi . . . Hanba!“

„Starý osel!“ zahulákal někdo z rozvířeného chomáče. Nakupený dav se pustil do chechtotu, a nasytiv se posměchu, odhulákal cestou dále k radnici.

Lékař zatřásl zlostně hřivou, ukázal rukou oknem ven a zasípěl s jízlivým, suchým smíchem:

„Tady máš, co jsi miloval, a za krátko ti přijde tak i rodina.“

Hrubana cosi udeřilo přes mozek i přes srdce. Zamrazila ho lítost, utrhla se v něm zlost. Odhodil přikrývku, pod níž ležel, a mlčky se jal oblékati.

„Co počínáš?“ divil se doktor.

„Jdu k obci, jdu k lidu!“

„Vždyť jsi je právě slyšel.“

„To není ani celá obec, ani všechen lid!“

„Zvěř, nic než zvěř, jež zůstane věčně zvěří,“ zabručel Bareš a nutil přítele, aby zůstal v posteli.

Marně. Než se nadál, odkvapil Hruban na ulici.

„Pro boha, proč jste dovolil, aby Roman odešel?“ zvolala vyčítavým hláskem paní Helena, když přiběhla ze zahrady.

„Nebyl jsem s to, abych ho zadržel.“

„Může mít z toho smrt.“

„Nic mu nebude,“ usmál se jízlivě lékař.

„Vždyť jste sám před chvílí zrazoval —“
„Ano, protože jsem mu chtěl uspořit nemilé chvíle při volbě.“
„Myslíte, že . . .“
„Myslím totéž, co vy už víte: že Vondráš s vaší pomocí zvítězí.“
Vzal klobouk s holí a nedbale se ukloniv, hřmotně odešel.
„Člověk nepřítel,“ zašeptala a vrátila se ke svým květinám.

VII.

Sbor seděl, k volbě připraven. Ulice hulákala, radniční síň byla tichá. Nebyl to klid sebevědomí, byl to klid utajovaného rozčilení, rozechvěného očekávání. Hrubanův příchod zvýšil tíseň. Jeho imposantní postava a hrdé vystoupení bylo dusivou tíhou ponuré náladě.

Dnes nepředsedal. Nebyl ve sboru mezi jednatřiceti nejstarší.

Volby počaly, lístky odevzdány, do osudí sebrány.

„Patnáct hlasů Hruban, patnáct hlasů Vondráš, jeden list prázdný,“ ohlašovali ti, kdo počítali.

Nové volby. Mohl si dát hlas a byl zvolen. Tak mu našeptával jeden z jeho straníků. Hrdě odmítl a odevzdal zase prázdný list.

Týž výsledek.

„Dle zákona rozhodnou losy,“ oznamoval předsedající a hodil je do osudí.

„Hruban!“ zvolal, kdo vytahoval los, a ukazoval sboru na důkaz.

„Sláva!“ zahřmělo z lavic, kde seděli jeho vrstevníci.

Zamračil se, mávl rukou, a když nastalo utišení, promluvil:

„Každý člověk, ať chce či nechce, je otrokem osudu. Ale náhoda není osud. Jdu za svým osudem, ale neskloním se před pouhou náhodou. Nepřijímám úřadu, k němuž mně pomohl pouhý los. Víte všichni, že zákon mně k tomu dává právo. Volte nanovo.“

Odešel.

Na ulici, kde už věděli, co se událo, přivítal ho zástup s hrozbami i s posměchem. Protlačil se hustým davem, a poháněn vzdorem, potácel se domů.

Na cestě potkal doktora Bareše.

„Tady máš tu stohlavou a stoústou zvěř, pro kterou jsi celý život pracoval; tady máš pokrok, jemuž jsi holdoval . . . Ten tvůj pokrok, brachu, je po čertech těžkopádný a nemotorný vůz. Strhuje pod svá kolesa i ty, kdo šli před ním nebo vedle. Mnoho mrtvol a mnoho přelámaných hnátů . . . Ani tys tomu osudu neušel.“

Nevyčkav odpovědi, pospíchal k nemocným.

Na večer vyhrávala hudba po městě na oslavu doktora Vondráše, nově zvoleného purkmistra. Ale Hruban ulehl, zachvácen těžkou horečkou. A na druhý den si lidé šeptali, že z toho bude míti smrt.

* * *

Vstal za několik týdnů uzdraven. Ale srdce nevstalo. Pohřbil je s chladným úsměvem, bez slz a nářků. I mozek vychladl. Vše v něm ztuhlo.

„Moudrý člověk se smíří se skutečností, a vyrovnán s ní, jde svou cestou dál,“ radil švakr lékař.

Totéž mu radila jeho stará, šedivá zkušenost. Ale vedle ní rostla v duši nová mocnost. Byl to posupný, do sebe zahloubaný vzdor: ponurý, tvrdý, hněvivý. Hučel v něm a ohlížel se, kam hnát útokem. Někdy vzdor změkl a obrátil se ve smutek, jenž zíral ku hrobu jako k věčnému zapomenutí pozemského bolu a životního plahočení. Ale to bývaly krátké okamžiky, jejichž vláhu brzy vysoušel vniterný, pod nehybnou zevnější maskou utajovaný hněv.

„Pojeďme na cesty,“ prosívala žena i dcera.

Ani neodpovídal, jen se mračil. Z očí mu hleděla nenávist k oběma.

Plakávaly a šeptávaly si, že hořkými slzami draze platí za své vítězství. Miladě se zdávalo, že pod slzami vadnou i růžová poupata její lásky.

Vondráš se jako starosta zasnoubil s obcí a slavil s ní své líbánky. Ale byly krátké a brzy počaly manželské nesváry.

„Opposice se počíná hýbati; postavte se jí v čelo, a nového vladaře stolec se brzy překotí,“ lákali Hrubana staří přátelé.

Odmítl. Jeho nenávist proti rodině a proti městu byla větší než nepřátelství proti Vondrášovi. Cítil svůj pád jako hanbu, štítil se lidí, stával se samotářem. Na procházky chodíval daleko za město, aby nikoho nepotkal. A potkal-li, třměl netrpělivě, jestli ho pozdraví.

Cizí klobouky, na hlavě nebo s hlavy smeknuté, stávaly se předmětem jeho pozorování a částí jeho osudu. Do malichernosti té stulila se všechna jeho bývalá veliká ctižádost, stávajíc se nejchoulostivějším bolákem jeho porážky.

„Stařecké příznaky . . . Pošetilý dědouš si vede hůře než nějaký s trůnu svržený a ze své říše vypuzený potentát.“

Tak bručíval doktor Bareš; hlavu si však svým švakrem příliš nelámal. Ale paní Heleně přál ze srdce slz, které marně ronívala, a šeptával své milé dušičce, že škodolibost jest nejčistší radost života.

Cítila to a vzdychávala před dcerou:

„Člověk nepřítel.“ (Dokončení.)

Marie Majerová:

Náměstí Republiky.

Román.

„Mon dieu, que la mer est grande et ma barque petite!" *(F. G.)*

I.

Bílé letní svitání dávno již vetřelo se do řídkého tkaniva nečisté záclonky vagonu třetí třídy, když Luka Vršin probudil se z trapného, neosvěžujícího spánku. Vlak zastavil v malé stanici; Luka otevřel oči a uviděl dřevěnou letní čekárnu, obrostlou divokým vínem. Jména stanice nezahlédl, neboť když chtěl se nahnouti k okénku, pocítil ostré píchnutí v šíji; svaly mu dočista ztrnuly.

Setrval tedy v poloze, v jaké spal, až vlak se hnul. Pak pomalu zvedl ruku, natáhl nohy a opatrně — sykaje bolestí — pohnul hlavou.

Ostatní cestující dosud spali. Světlovlasý muž s tlustým obličejem, důlkovatým po neštovicích, chrápal hlasitě, propouštěje koutkem pootevřených úst tenký pramínek sliny. Také obchodní příruční s bledou, unylou tváří neklidně dřímal.

Těžký vzduch tlačil Vršina do prsou jako něčí zaťaté pěsti; sotva že dýchati mohl. Tiše vstal a spustil okénko.

Ihned nahrnula se do kupé opojná vůně sena, vlahá ranní rosou a zkypřelou zemí. Dýchla do vozu a osvěžila siné obličeje.

Bledé světlo, sluncem dosud neprosycené, vyplnilo uzavřený prostor a odhalovalo kouty šedivé prachem.

Luka pohlédl na laciné hodinky, otřelé do žluta, setřásl drobné uhlíčky s černé přepásané košile a s kolen.

Zadíval se do krajiny.

Luka Vršin přijížděl z Vídně. Uchýlil se do rakouské metropole ze strachu před ruskou policií, před kozáky, před pogromy. Luka jmenoval se vlastně Jakub Goldšmíd, ale protože Jakub Goldšmíd, krejčovský dělník, měl svědomí příliš obtížené, trochu snad skutečnými a více smyšlenými zločiny, bylo mu sejíti se světa. Člověk toho jména úplně zmizel; protože však, jak známo, ve všemíru nic

se nezmaří, špatně živeného a vyšvihlého těla ujal se opuštěný pas a pracovní knížka Luky Vršina, také dělníka krejčovského. Stalo se to v Kyjevě, před nosem tajné policie, ve světnici zabarikádované pašovanými knihami a časopisy; směnná cena byla 15 rublů, pro kamaráda.

Nu, a Vídeň nestála ani za těch patnáct rublů! Soukmenovci, od Jakuba Rotbergra až k poslednímu Izáku Kohnovi, jenž v malém sklepním bytě jako v kleci drží si dva dělníky, kteří jej šitím živí, postrádali všichni raçové solidarity a kupovali jeho práci velmi, velmi lacino. Šil vesty. Bílé vesty, slavnostní, které pyšnily se na dvorních plesích neb tiskly na sebe sněhový šat nevěstin; vesty kvítkované, určené k promenádě po Okružní třídě, vesty široké jako obaly na sudy, vesty, jež přikrývati měly měkká, houpající se, rozplizlá břicha, — a šíval celé tucty takových všedních, uzounkých vestiček; na těch i niti byly horší, i látka řiďounká, skromného vzorku. To byly vesty k dělnickým oblekům; potkával je pak v neděli na všech silnicích, vedoucích z města do Prateru i na venkov.

Prožil blátivou vídeňskou zimu, bouřlivé, větrné jaro i dusné, prašné léto, a za celý jeho pobyt nezbylo mu ani tolik, aby zaměnil nezvyklý ruský oděv, černou přepásanou košili a prkenný zimní kabát, vzadu rozstřižený ve dví jako křídla dravého ptáka, se dvěma žlutými knoflíky v pase, za nenápadný šat západoevropský.

Jednou pracoval ve sklepě, kam světlo padalo úzkým okénkem, postaveným na chodníku; když pohlédl vzhůru, hledaje osvěžení pro oči, viděl jen nohy lidí, obuté v zablácených botkách, širokých, odporných, a štíhlé nožky psů. Ještě čtyry tvrdé psí tlapky utěšily jej, neboť s nimi vždy přiběhla naděje, uzříti pohyblivý čumák a hnědé, vlhké oči. Ale ty lidské nohy! Zdálo se mu, že jej neustále kopají do šíje, do hlavy:

„Sehni se, otroku, nad prací se sehni, nedívej se na slunce, na oblohu, na květy; jen šij a šij! Vztyčíš-li hlavu pýchou nebo únavou, hle, my tě opět zadupeme!“

Tak se mu zošklivila vyhlídka na lidské nohy, že dal výpověď.

Po druhé pracoval v nečisté dílně, rozdělené prkennou podlahou na první poschodí, kam se lezlo po žebříku; šil pod stropem, zbaven volného pohybu, vzduchu i prostoru: odtud nesl si svou voskově mdlou barvu obličeje. Jeho pleť zvadla jako poslední žlutá růže v podzimu, uschla a pod očima zhnědla. Malý černý knír bál se příliš bujně vypučeti v tom bledém obličeji.

Nalezl si kroužek přátel mezi ruskými studenty; jeho soudruzi v dílně nerozuměli mu a nechápali ho. Žil jako oni velice prostě. Krejcary, jichž žaludek nespotřeboval, proměnily se v brožury a knihy. Těch bylo vždycky nadbytek; také schůzek, podivných výletů, tajemných dopisů bylo vždy hojnost. Ale to na konec přece Lukovi nestačilo. Navštěvoval veřejné schůze; lomozil, demonstroval; někdy i řečnil. Našlo se vždycky dosti nadšenců, kteří, vidouce v něm zástupce ruské revoluce, tleskali bujnému vodopádu jeho slov. A pak nastala nejtrapnější perioda jeho vídeňského pobytu.

Bojovalo se za volební právo, za všeobecné, volné, tajné právo. Líná matrona Vídeň dostala horečku. V žilách bila poplašená krev, tepny vyskakovaly nadbytkem mízy, probudily se neznámé síly. Lukovi se zdálo, že matrona počala revoluci.

Do osmadvacátého listopadu žil Luka jako ve snu, v krásném, bujném, kypícím snu. Byl jako zmámen rušnými výhledy, kde zjevovaly se mu davy bojujících lidí, stíny barrikád, konečné vítězství. Chodil do schůzí, kde řečnili, Antoniové nad mrtvolou staré společnosti, nadšení řečníci se zárodky příštích požárů ve zracích. Ruce všech hrozivými rozmachy měřily k výšinám, strhovaly modro nebes, zlato hvězd, obracely roh hojnosti do natažených rukou hladovících. Moře hlav rozpálených krásným snem strhlo i Vršina k šílenství. Ruce jako klasy na poli kynuly vstříc blížícím se žním. Na širokých ulicích ve středu města, jako by již dnes zkoušely své vlastnictví, srocovaly se hloučky lidu; neustálý příliv ze všech ulic kol zvětšoval skupiny v černé, pohyblivé zástupy, záludně nebezpečné jako elektrická baterie. Luka cítil v tom chystaném obratu velkou revoluci: náhlé soudy, krvavé popravy tyranů, ničení neoblíbených budov, dynamit pod vězením, odkud všichni vězni vyvedeni pod širou oblohu, bankéře a bursiány v zoufalém útěku do cizích zemí, vojáky v bratrském objetí s revolucionáři, nájemníky z pod mostů usazené v přepychových palácích vnitřního města, ženy s frygickými čapkami a děti s ratolestmi v ručkách . . . To všechno měl přinésti ztrnule černý mrak, který se roztrhne s rachotem hromu nad Vídní, sinavou v jeho blescích dne osmadvacátého listopadu.

V ten slavný předvečer chodil Luka jako muška opilá prvním letním dnem. Chodil a smál se v nitru tichým, radostným, neustálým smíchem. Tedy dnes ještě naposledy, vojáčkové, naposledy, středověká pompo zlatých prýmů! Zítřek již nakukuje všemi branami! Na předměstí umlouvají avantgardy tajná hesla, aby bez překážky vešel, slavný a vítězný! Celý svět chtěl by Luka obejmouti, a byl hotov zapomenouti všecky křivdy, všecku svou bídu: vždyť nastane nový život!

Ulehl, ale nespal. Ohníčku neudusil. Hned jasně vzplápolal, a Luka slyšel bíti hodiny neúprosně silným hlasem, hned zdusen dřímotou doutnal, a v dýmu jeho pobíhaly šílené postavy s vytřeštěnými, zničujícími zraky, míhaly se pochodně, leskly obnažené nože a hlavně pistolí.

Ráno bylo šedivé, mlha se mračila do oken. Tak ponenáhlu přešla noc v den; beze světla, bez radostných hlasů probouzejícího se města. Všecko zatvrzele mlčelo, i slunce, i ulice, i parky. Luka vyšel. Obchody byly zavřeny, ojedinělé vozy se smutnými koňmi pomalu vlekly se opuštěnou ulicí. Ze spících domů vycházeli dělníci ve svátečních šatech, s červeným květem v knoflíkové dírce.

„Co bude?“ tázal se Luka sama sebe. Zmatené dojmy včerejšího dne rovnaly se v přímé otázky.

„Bude republika, nastane bezvládí?“ Nedovedl si odpověděti. Ani dlouho nepátral po přesných slovech. Jedno si neustále opakoval, byl o tom pevně přesvědčen:

„Něco se stane.“

Obloha klesala vždy níže, zasmušilá, zahnědlá. Studené nitky deště spustily se k zemi a spojily ji s oblohou. V nich jako v sítích hemžily se nyní davy, spěchající na ustanovená místa. Obvyklý život uprchl z ulic před těmito zástupy, uzavřenými jindy v klecích a doupatech; zvěř vyběhla, i zmizeli krotitelé.

Šel do města. Daleká perspektiva Okružní třídy mizela dnes v husté mlze; na asfaltu kupilo se ledové bláto. Zima sevřela, stáhla mu srdce. Všecky dojmy šly rovnou k mozku. Matně se leskly přílby policistů. Pro Luku neexistovaly, zmizely. Neviděl jich. Zalezl do kouta za universitou, hotov vyraziti do boje každým okamžikem.

Ale bylo ticho; ani lístek nespadl s orvaných větví stromů v aleji, ačkoliv se zdálo, že i ty poslední chtěly by zavířiti si v kruhu a zmizeti. Do toho ticha zašuměl vzlyk vzdáleného vodopádu; sílil, až rozhučel se jako řeka; a když zněl bouřnými údery rozvodněného veletoku, objevila se v mlze první vlna lidské řeky, černé, živoucí, hrozivě mlčelivé řeky.

Luka ztrnule díval se do nehybných tváří mužů a žen, kteří bezhlasně jej míjeli.

„Co bude? Co bude?“ tázal se úzkostně voják revoluce, k výpadu schystaný.

A řeka se valila, houpavým poskokem přispěchaly vždy nové a nové vlny, proudy nekonečné a bezejmenné.

Luka stojí hodinu, a řeka teče. Stojí dvě hodiny, scenerie se nemění. Je začarován? Kouzla snad pohrávají si s ním? Ne, ne! Řeka je vskutku bez konce, je ohromná, nespočetná — ale klidná! Mohla by — ale což nechce? Nebude tedy nic, nic?

Zklamání hořce vtírá se mu do duše.

Kde jsou činy? Kde jest osvobození?

Vyzní do prázdna tolik chystání a tolik vroucí odvahy? Vylijí se vody po neplodných nížinách, prsť v bláto tam promění?

Ach, ten lidský proud mění se mu před očima v černého, potměšilého hada. Had smrskuje a rozpoutává slizké články ohromného těla, plazí se po asfaltu a úzkou hlavu s rozeklaným jazykem obrací k Lukovi. Vysmívá se, toť zřejmé. Syčí:

„Mohl bych — ale nechci.“

Luka to ví, dobře to vyciťuje z hadovy velikosti, ale rád by mu to upřel, neboť stává se v duchu jeho nepřítelem. Hledá, kde by jej ranil, ponížil, zmenšil ve svých očích. Nenávistí pročištěným zrakem proniká jej. Rozeznává. To jsou cihláři. Jdou bázlivě, našlapují ztěžka botama, na nichž přischl žlutý jíl, houpají zelenými, sluncem odbarvenými klobouky. Nejsou zvyklí městu, bojí se ho. Opatrně, pomalu vykračují do mlhy.

Nad Lukou jest universitní schodiště, a tam, jako vždy, hádají se němečtí studenti se slovanskými. Zdvíhají hole, strkají do sebe; ozve se těžký, dunivý úder: právě vedle Luky sřítila se balustráda.

Cihlářů zmocní se panika. Prchají jako smyslů zbavení, zachraňují se před domnělým nebezpečím.

Luka plesá: „Ejhle, tvé slabiny, hade!“

Ale odnáší si v srdci černý smutek, zklamání. Odchází domů umrzlý na těle i na duchu, rozmrzen marnými přípravami, shromážděnými a nezužitými silami.

Nad parlamentem vlaje rudý prapor. Co to? Snad přece? Zaplápolá vnitřní světlo. Luka miluje takové náhlé, bezprostřední a symbolické činy. Čeká opět hodinu, čeká dvě, a nic se nemění. Jenom žerď hoří červeným praporem . . .

K večeru vrátil se Luka Vršin domů, zklamán a zničen. Vídeň se mu zprotivila. Od té doby nechodil do schůzí, mlčel a střádal krejcary k nové epoše svého života, k cestě do Paříže.

Město revoluce, město kommunardů, město generálních stávek stalo se mu nadějí do budoucna. Jak by ho nezlákaly neprobádané obzory! Jeť Luka dvacetiletý ruský žid s černýma, živýma očima. A ty se chvílemi zamžívají sněním. Snílek jest Luka, veliký snílek.

Miluje svobodu, volnost, bratrství. Miluje ruský lid, ač má o něm nejasnou představu dělníka z města, miluje chudé židy, miluje všecky ubohé a chudé lidi na světě. Sympatie jeho kloní se vždy na stranu utlačovaných, ponížených; cítí a bojuje vždycky s těmi, kdož žádají spravedlnosti. A Luka má spravedlnost vždycky spravedlivější než všichni ostatní.

V Lodži byl členem revoluční organisace. Tajné schůzky; tajné tiskárny a rozsudky revolučních soudů strhly jej a živily jeho romantism. S vášní hovořil o „věci“, slova revoluce a anarchie zněla jeho uchu líbezněji než zbožňované jméno zamilovanému mládenci jeho věku. Hořel pro sociální revoluci; nenáviděl více nežli smrt každou vládu, všechny představené. Nadějí, cílem byla mu nová lidská společnost. Všecky cesty k tomuto cíli zdály se mu dlouhé, nekonečné; přál si, aby již zítra, v nejbližší hodinu lidstvo se obrodilo a začalo spravedlivý život. Klonil se vždy k těm názorům, o nichž se domníval, že jej nejdříve uvedou do nového života. V Paříži doufal nalézti takové lidi; domníval se, že Paříž je prachárnou Evropy. Lačně tiskl hrst ustřádaných bankovek, které mu pomohly dosíci kouzelného města.

Jel již druhou noc osobním vlakem, tělo měl zmučené, ale přes to byl v dobré náladě. Hledal stále nové polohy pro roztřesené tělo a vyviklané kosti, ale jedna byla nepříjemnější druhé. Ruce měl nečisté a za krkem, v uších i ve vlasech plno prachu, popele a drobných uhlíčků, které jako žhavé mušky vletěly a jako nepříjemná smeť padaly k zemi.

Nevyspalýma očima hleděl ven.

Daleká rovina běžela k obzoru, mezi vlnící se travou pásli se koně, a kamenné šedé stavby s tmavě červenými střechami míjely

vlak, podobny zříceninám. Úzké potůčky přepínaly louky plné červencových květů, ovesná i pšeničná pole ohražená živým plotem. Někde již posekali žita. Veliké stohy koupaly se v ranním slunci.

Slunce vystupovalo, a krajina šedla. První zvěsti velkoměsta vanuly vzduchem. Obrovské reklamní tabule, v polích postavené na tenkých tyčích, ubíhaly podél trati. Cestující se probudili, čistili šaty, pořádali zavazadla.

Zrzavý Němec, celý zrudlý spánkem, zeptal se Vršina:

„Byl jste již v Paříži?"

„Ne," řekl Vršin. „Ale mám tam příbuzné — strýce."

„Umíte francouzsky?"

„Málo," odvětil Vršin; dodnes nepomyslil na to, že by musil umět francouzsky v Paříži.

„V Paříži bude slavnost," řekl Němec, nevěda, nač by se ještě otázal. „Můžete zadarmo dostati se do divadla."

„Slavnost již byla," ozval se obchodní příručí, „čtrnáctého července. Je to slavnost Dobytí Bastilly."

„Ach!" uklouzlo Vršinovi. „Dobytí Bastilly r. 1789! Ludvík šestnáctý . . . Škoda, že jsem zmeškal!"

Stáhl motouzem škatuli, z jejíž polámaných rohů vykukovaly brožury. Byl tam složen všechen jeho majetek — zimní kabát.

Vlak zastavil pod viaduktem; vysoká, opršelá zeď zastiňovala vlak s jedné strany. Na druhé bylo viděti nekonečnou síť kolejí, supající lokomotivy, pitvorné vozy s nízkými, uzavřenými imperiály.

Do vagonu vešel průvodčí vlaku a volal již ode dveří:

„Lístky, pánové a dámy!"

Pak ještě jednou vlak se pohnul a zvolna se šinul do stanice. Lukovo srdce zabušilo, kolena se mu zachvěla. V uších hučelo mu:

„Paříž, Paříž!"

Perron byl v okamžiku zaplaven. Nosiči strkali do objímajících se příbuzných, cizinci zkoušeli na asfaltu sílu vratkých nohou, rozklížených dlouhou cestou. Ne bez potíží našel Vršin šatnu, kde uložil svou škatuli. Nádraží bylo nečisté, skleněná pažení začouzená a úředníci nevlídni.

Cosi jako zklamání přelétlo Lukovou duší, ale jen přelétlo.

Automobily a drožky kupily se před nádražím, vytlačujíce obecenstvo do hromady hlíny a rumu. Náměstí před nádražím bylo rozkopáno.

S černé a nepřívětivé nádražní budovy vlály trojbarevné prapory, na lešení kolem rozkopaného náměstí chvěly se ve větru otrhané lampiony se začernalými zbytky svíček.

Na ulici byl ruch jako na nádraží. Dělníci v sametových kalhotách předbíhali malé úředníky s tvrdými, kulatými klobouky, kteří v letu nahlíželi do svého žurnálu, rozevřeného jako plachta. Parní tramwaye zvonily, a omnibusy s trojkoňským spřežením řítily se ulicí, hustě obsazeny uvnitř, na střeše, ba i na úzké plošině.

Luka stěží propletl se hemžením a udýchán zastavil se u starého gotického kostela, jehož barevná okna byla zvenčí zatlučena

prkny — kdysi dávno již, — neboť slunce, déšť, vítr a mrazy obdařily je touž barvou jako kámen. Nad vchodem byla černou barvou, takovým způsobem, jako na dopravní bedny se značí „Pozor — sklo!“ napsána či natřena slova:

„Liberté, Egalité, Fraternité!“

To se Lukovi líbilo; vzbudilo v něm neurčité demokratické pudy.

Chodník před kostelem byl široký a dosti pustý. Luka tu stál a díval se.

Před ním rozvíral se daleký pohled do široké ulice, vroubené domy ověšenými tabulemi a štíty od paty k hlavě. Obchodníci s nábytkem vynášeli na chodník skříně se zrcadly, kredence, postele opatřené žíněnkami a poduškami. Celý pokoj byl tu zařízen a rozevíral profánně intimitu rodinného krbu každému, kdo šel mimo. Obchodní domy hemžily se jako mraveniště; prodavači vynášeli o překot obrovské balíky látek, stohy prádla, oblečené panny, které je převyšovaly; podobali se mravencům, když na poplašné znamení vynášejí obrovská bílá vajíčka v bezpečí. Také sklady potravin byly obleženy armádou příručích, kteří přebírali třešně, zahazujíce shnilé do potůčku čisté vody, tekoucí podle chodníku; zmizely brzy, odneseny bystrým proudem. Obrovské rudé jahody sypali do dřevěných přihrad z košíčků, vyložených čerstvým malením, přepočítávali jasně zelený, mechový kadeřák a hlávky salátu; ředkvička, čekanka s bledými výhonky a silná poupata artičoků čekaly opodál na hromadě, jak je byl vyklopil rozvažeč z tržnice.

Vršin hltavě sledoval každou podrobnost šumného života, který tu tryskal kolem něho jako kyselina z číše.

Zde je tedy Paříž!

Paříž!

A rty nechvějí se při tom slově, ani srdce nebuší prudčeji; ale celé nitro napiato je radostným a lačným očekáváním, napiato je a sladěno jako struny harfy, i čeká jen, jakou píseň Paříž na ně zahraje!

Povzdychal si Luka na rohu gotického kostela. Prožil tam chvilku, na kterou tak se těšil a o níž jistě bezpočtukrát bude vyprávěti, až se vrátí . . .

Vrátí-li se . . . Což vůbec chce se vrátit? Kam? Na Rus? Jen bude-li možno, bude-li možno . . .

Posléze přece byl stržen horečkou pospěchu. Pustil se do široké ulice před sebou; na rohu vyhledal mezi záclonami krámů, nebez obtíže, tabulku s nápisem: „Boulevard Strassbourg“.

Na křižovatce stál policejní strážník s bílou hůlkou v ruce. Luka vyňal ze zaňadří papírek se strýcovou adressou.

Myšlenka na strýce dostavila se, když přemítal o svých prvních pařížských dnech. Nešel rád ke strýci; jednak proto, že ho neznal, a jednak pro jeho pověst zbohatlého chudáka; rozhodl se k němu jíti jen z tajných sympatií uprchlíka k uprchlíkovi.

Neurčitými slovy oznámil mu na lístku, že přijede.

S adressou zamířil k strážníkovi.

Mlčky ukázal mu ji. Strážník řekl:

„Jděte stále rovně, až k řece; tam přejdete dva mosty a pak se ptejte znovu."

Nechápavě zíral Vršin na strážníkova ústa. Z měkkého proudu řeči pochytil jen: stále rovně. Natažená ruka dosvědčovala. Pozvedl čapku na znamení díků a pustil se nazdařbůh.

Ohromné výkladní skříně zanesené zbožím, vyloženým před krámem — Lukovi se zdálo, že pařížské domy jsou prázdné, a že vše děje se na ulici, — střídaly se s kavárnami, jichž kulaté stolky s deskami z červeného mramoru rozlezly se do poloviny chodníku.

Vkusně ustrojené ženy míjely jej nevšímavě. Kiosk, ověšený časopisy s pestrými kolorovanými obrázky, zvábil jeho pozornost. Četl nadpisy denních listů, a oči mu zazářily.

„La Lanterne" — „Réveil" — „L' Eclair" — „Le Soleil"; každý nový nadpis rozsvítil svíčičku v jeho duši. Opájel se zvučnými slovy právě tak jako krásnými hesly.

„La Lanterne" vzbudila v něm myšlenku na lucernu z velké revoluce, „Réveil" připomenul mu tolikrát opěvané probuzení ruského lidu, slovu „Eclair" nerozuměl, ale znělo tak zvučně a formovalo se tak radostně v jeho očích — byl přesvědčen, že význam tak krásného slova jistě asi je silný, odvážný a pronikavý. „Le Soleil" svou měkkou modulací rozezvučel v něm ohlasy dumavých písní domácích, jichž toužebným refrénem vždycky je — slunce . . .

Mezi pitvornými karrikaturami z nedávných voleb našel malý časopis, tištěný na hadrovitém papíře, jehož nadpis vjel mu do oka jako šíp. Cítil, jak mráz přebíhá mu po zádech; viděl novou zemi, rozvírající se před jeho ohromenými zraky. Koupil časopis, chopil se ho nedočkavě nervosními prsty, usedl na lavičku pod zaprášeným platánem a jal se namáhavě slabikovat. Ulice zmizela, pro něj město Paříž neexistovalo. Zbyl jen čtyřstránkový časopis, v jehož čele bylo prostými literami napsáno:

„L' anarchie".

II.

Najíti někoho v Paříži nebylo Vršinovi tak snadno, jako v rovných, dle pravítka rýsovaných ulicích vídeňských. Dalo mu dosti práce, než nalezl Mouffetardovu ulici, a ještě více, než zaklepal u domovnice v čísle dvacátém sedmém.

Ostatně domovnice viděla ho ihned, jak vstoupil do domu. Nedůvěřivě pohlédla na jeho ruskou košili a předem volala:

„Zde nejsou žádné byty k pronajmutí, mladíku!"

Luka zavrtěl hlavou a řekl:

„Salomon Goldšmíd, prosím?"

„Šesté poschodí, schůdky na levo." A bouchla skleněnými dveřmi.

Luka byl zaražen. Pak mu napadlo, že zapomněl pozdravit. Smekl tedy dodatečně čepici a zvolal:

„Dobré jitro, madame!"

Ale nikdo mu neodpověděl.

Opatrně vystupoval po starých dřevěných schodech a v každém poschodí shlédl dolů na malý dvoreček s kanálovou mříží uprostřed, kde zpívali dva lidé, stařec a dívka. S výše šestého poschodí vypadalo dno dvorečku jako hladina vody v hluboké studni, na níž se zmítají dvě vodoměrky.

Domníval se, že již jest u cíle; pohlédl do rozevřených dveří právě nad schody, a uzřel tam pouze šedivou angorskou kočku s tlustým a měkkým ohonem na hadrovité lenošce. Obrátil se ke druhým dveřím, ale tam byla visitka a cizí jméno na ní. Tu se odvážil a vešel do otevřené světnice. Kočka se poplašila, skočila s lenošky a utekla se ke kamnům. Hromádka šatstva, kterou měl Vršin za pověšené sukně, se pohnula, a žlutá, vráskovitá tvář v bílém čepečku obrátila se k němu.

„Co chcete?" tázala se stařenka ulekaným, tichounkým hlasem.

Luka vyřkl opět jméno svého strýce. Stařenka dívala se dále na něho úzkostlivě a neodpovídala. Napadlo mu, že snad je hluchá.

Vyňal tedy opět papírek s adressou, poklonil se a přistoupil k ní. Ulekla se, ale na konec přece pochopila. Zavedla Luku do tmavého kouta chodby, a kde prve neviděl ničeho, objevily se příkré schůdky. Tápaje vylezl až ku dveřím, jež náhle tarasily cestu, a zatáhl za bavlněnou šňůru zvonce.

Ozval se tesklivý, zmírající zvuk, a brzy na to opatrně pootevřely se dveře. Luka neviděl než chomáč šedivých vlasů.

Řekl něco, ale jeho slova zanikla ve směšně zuřivém štěkotu malého psa, který mermomocí dral se do skuliny a pokoušel se otevřít dveře. Luka vykřikl.

„Přijel jsem z Vídně, Jakub!"

Pejskovi dostalo se kopnutí; zapištěl a utichl. Pak se dveře otevřely, pod šedivými vlasy objevily se veliké brejle s kulatými skly a chvějící se, tenká postava staré ženy. Neměla bílého čepečku jako stařenka o poschodí níže, hlava její ovázána byla černým krajkovým šátkem. Se zřejmým pohnutím políbila Luku dvakrát na ústa a řekla, stále se ještě chvějíc:

„Vejdi do našeho domu."

Jak vypadala divoce s velikým, zahnutým nosem, se zcuchaným hnízdem šedivých vlasů a s ostře černýma, pichlavýma očima pod čočkami obrovských brejlí! A přece to byla žena tichá, spíše bojácná, dobrosrdečná. Jedinou její, možno-li říci, špatnou vlastností byla neobyčejná spořivost, jaksi instinktivně nerada vydávala peníze, což je ostatně dosti pochopitelno u ženy, která každý haléř takořka vyvážila kusem života.

„Kde je strýc?" otázal se Luka.

„V templu," řekla tiše a důležitě, jako by mu sdělovala velké tajemství.

Vršinův strýc ještě v mužných letech uprchl z Lodže ze strachu před pogromy. Již dvacet let žil v Paříži jako krejčovský dělník. U ruských příbuzných šla o něm pověst, že je bohatý a má vlastní obchod; s takovými představami přišel k němu Luka,

a proto s údivem rozhlížel se po malé, cihlami dlážděné světničce, jejíž polovinu zaujímal šikmý krov. Jediné okno vedlo do dvora, do toho podivně úzkého a hlubokého dvora, ale že bylo tak vysoko, přečnívalo i střechu vedlejšího domu, za jejímiž komínky vylézaly zelené koše stromů. Jasné světlo padalo na haldu bílého plátna, nakupenou kolem šicího stroje těsně u okna. V koutě stál železný stojan s papouškem, který potměšile mžoural po Lukovi, drbaje se ošklivým pařátem v malých pírečkách nad zobákem. Kromě železné plotny a stolku ničeho ve světnici nebylo, také by se tam nic více nevešlo.

„Nu, kdy jsi přijel?“ vyptávala se teta, když se byla dosyta vynadívala na svého synovce.

„Dnes ráno.“

„Bože, to's jel po celou noc? A nejsi unaven? Podám ti čaje.“

Otevřela dveře, kterých Luka dříve nepozoroval, neboť byly polepeny tímže čalounem jako stěny: staromódní, empirové věnečky na zeleném podkladě.

Ve druhé světničce, ne větší než první, zahlédl Luka těžkou a širokou postel z mahagonového dřeva, se dvěma sfingami ze zašlé mosazi jako podstavci. Byla tak veliká, že zabírala přes polovinu pokoje; na krbu z laciného mramoru, ve kterém zřejmě se netopilo, stál lesklý, niklovaný samovar.

Teta obezřetně postavila jej na stůl a zapálila líh. S úsměvem bezzubých rtů pravila:

„Vidíš, tam je naše ložnice, zde jídelna. Kdyby to bylo ještě menší, přece tomu domovnice řekne: „salle à manger“. Takový je pařížský mrav.“

Usedla ke stolu. Ale ruce nedaly jí pokoje, vstala a chopila se šití.

„Víš, milý hochu, chudý člověk nemůže zachovávati šábes. Do templu jdeme, ale pracovati musíme.“

Luka se ohražoval:

„Ale, teto, co si o mně myslíš? Jsem moderní člověk!“

Teta ulekaně k němu vzhlédla.

„Moderní? Jakube . . .“

„Musím ti říci, milá tetičko, že se jmenuji Luka Vršin. Rozumíš mi?“

„Ach, bože!“ vykřikla teta zděšena. „Tak přece?!“

„Jak to — přece?“ vyzvídal Vršin.

„Salomon to předvídal. Je v tom asi revoluce, říkal, nic jiného, že jede do Paříže. Nechtěla jsem mu věřiti. Ach, bože, bože, to je rána!“

Papoušek, vida paní rozčilenu, jal se divoce mávati zelenými křídly a vyrážel hlasité skřeky; také pejsek vylezl z pod plotny a štěkal; v samovaru rozkloktala se voda, přetekla a syčela.

Lukovi bylo, jako by se ocitl v brlohu čarodějnice; obrázek světničky v tuto chvíli shodoval se s jeho představami z mládí o čarujících babách.

V tom zarachotil klíč v zámku. Oba sebou trhli; pes běžel ku dveřím, radostně vrtě ocáskem; cítil pána.

„Co pak to je?" zněl strýcův hlas ode dveří. „Soudný den?" Objevila se dobrácká červená tvář; hustý vlas barvy pepře vykukoval z pod široké čepice. Pejsek z radosti vyskočil pánovi až na prsa.

„No, no!" odbyl muž psa. „Kdo pak to k nám přišel?"

„Jsem Jakub Goldšmíd, strýče."

„Vítej mi!" řekl starý přátelsky. „Tak jsi přece přijel . . ." hovořil pomalu, jen aby něco řekl, a při tom si Luku pozorně prohlížel.

„Ty jsi také krejčovský, viď?" dodal po chvilce.

„Ano, strýče."

„Nu, to ti něco najdeme, najdeme. Míníš se zde usadit?"

„Ach, ano! Rád bych!" zvolal Vršin, a oči se mu zaleskly.

„Láká tě Paříž, co, chlapíku," zažertoval strýc, mhouře oči.

„Mýlíte se, strýčku; netoužím po Paříži světáků, rozhazovačů, lenochů; mne láká Paříž dělnická, revoluční, nová!"

„Ho, ho!" hrozil se strýc s úsměvem Lukova pathosu. „Revoluční! Myslíš, že se zde ještě věší na lucerny, nebo že pracuje guillotina na náměstí de la Grève?"

„Ne," odpovídal Vršin s neutuchajícím zápalem, „ačkoliv toužím po všech těch místech, posvěcených krví lidu, těším se, až půjdu cestou, kudy kráčely v rozpuku revoluce hladové ženy pařížské do Versaillesu, až plivnu na to, co zbylo z Bastilly . . ."

„Hleďme, hleďme!" přerušil jej strýc káravě. „Ty jsi nějaký rebelant! Ale mluvme vážně. Chceš žíti v Paříži: peněz nemáš, musíš tedy pracovat. To je hlavní. Ohlédnu se ti po místě, také sám musíš se přičinit. Po druhé: Kde budeš bydlit? U mne zůstaneš, dokud si nenajdeš práci, déle bylo by i tobě i mně nepohodlno. To jsou dvě důležité věci. Ostatní je vedlejší a týče se jen tebe. Tak."

Pohlédl na ztichlého Luku, a úsměv dobrácky zahrál mu kolem rtů:

„No, nelekej se mne, začínám trochu zhurta. Ale pořádek dělá přátele, a já miluji pořádek. Proto chci ti připomenout, žes ruský příslušník, a ten musí býti v Paříži hezky zticha. Ne-li, republika má mnoho vrat, kudy posílá nepohodlné cizince domů! Žij si svobodně, ale rozumně. Nepřeháněj! Ostatně," mávl rukou, „myslím, že zmoudříš, až lépe poznáš to zázračné město svobody. Udělal jsem ti malé kázání na uvítanou? Nevadí. Aspoň si je lépe zapamatuješ! A teď, chceš-li, projdeme se trochu před obědem."

„A samovar?" otázala se teta.

„Napijme se tedy čaje," svolil strýc. Z poličky ve zdi, ukryté rovněž jako dveře čalounem, vyňal tři buclaté bezuché hrnky a nalil čaje.

„Jak se ti líbilo ve Vídni?" tázal se, srkaje labužnicky vonný čaj.

„Pranic. Zklamal jsem se v tamním dělnictvu. Je příliš slabé. Dá se ovládati jednotlivci," ochotně vykládal Vršin své poznatky.

„Je-li možná?" divil se na oko strýc. Pohlédl úkosem na hořící líce Lukovo a zakýval hlavou, jako by si řekl: Rozumím, rozumím. Tobě se nelíbilo. Ale ani tady se nezalíbí . . .

Nahlas řekl:

„Pracovní poměry?"

„Nejmizernější ze všech. To už vůbec nejsou poměry, nýbrž živoření. Ani masa, ani čaje, i chleba poskrovnu. Spi při tom jako pes v kumbále, a pracuj na dva millimetry pod stropem!"

„Nu, pojďme!" řekl strýc a postavil koflík hlučně na stůl. Nemiloval příliš vážných rozhovorů. Byl to neškodný žvanílek, rád si popovídal o denních záležitostech, zvláště v sobotu, kdy nepracoval; miloval klid, dobré jídlo, pohodlné lože. Z příliš prudkých záchvatů dávno již vyrostl, i schladl stářím k nadšení, k víře, k rozčilujícím bojům; jsa zkušen, přezíral mnohé, odbýval i vážné věci laciným vtipem. Pořádek byl mu nade vše. Po drahná léta šil v dílnách velkozávodu Bon Marché a těšil se, že na stará kolena najme si villu, domeček v okolí Paříže, někde v Putteaux nebo v Charentonu, bude umořovati činží jistinu, pěstovat bílé králíky a rousné holuby; kočku bude míti krásnou, čistého angorského plemene, ta bude pronásledovati psa Nera a nesnese papouškova křiku; bude aristokratka v rodině.

V dlouhých hodinách, které mlčky proseděl, s nohama pod sebou skříženýma, nad tmavými látkami pánských obleků, to všecko v radostné životnosti stavělo se mu před oči, posilňovalo jej ve chvílích únavy.

Přes to, že nic nepříčilo se mu více než spory, ať s mistrem nebo s druhem, v případě stávky nikdy nešel do díla. A to byl hrdinský skutek; neboť se bál všeho, co mohlo pokaziti jeho dětinsky růžové plány; také příchod synovcův, v němž tušil klíčiti zpupné seménko odboje, nepotěšil ho; byl však příliš kavalír, aby to prozradil jen pohledem.

Umínil si však, že na Luku dohlédne, že mu připraví neviditelnou klec ze své obezřetnosti a ochrany a tak aspoň nepřímo pokusí se odvrátiti nebezpečí vypovězení.

Vyšli, provázeni psíkem, který samou radostí tu se rozběhl za vozem, tu vyzývavě zaštěkal na kočku, klidně předoucí a rozloženou na pytli hrachu. Pouliční život pařížský omamoval Luku jako sklenka absintu.

Úzká Mouffetardova ulička hemžila se prodavači s vozíky, kde na plochém víku válely se stříbrné a modře lesklé ryby, otýpky chřestu něžně zbarvené, lákavě bílé kytice květáku; také červené růže, velmi mnoho růží. Obchodníci stavěli na chodníky chromově žluté tykve, vysoké jako sedátka, červené koule hollandského sýra; obrovská uzená ryba, jejíž kůže leskla se jako nový bronz, visela vždy mezi dveřmi. Byla to přepestrá směsice barev; ještě snad více stupnic měla vůně.

Ostrý zápach mořských ryb, dráždivý výpar sýrů, sladká vůně ovoce a červených růží, to všecko sytilo a kořenilo vzduch. Se všech

stran ústily do uličky Mouffetardovy vždy nové a nové ulice, podobající se spíše průjezdům, se směšnými, nezvyklými jmény. Ve slepé ulici „starého železného hrnce“ rozloženy byly po zemi na ubrusech chudičké krámky, sestávající ze starých zámků, klíčů, špinavých korsetů z hedvábí, špendlíků a vlásniček, nasbíraných kolem velkých závodů, a všeliké bezejmenné, nepotřebné veteše.

Když se vypletli z uliček Mouffetardské čtvrti, sešli mimo starý, zasmušilý kostel svaté Jenovefy k nábřeží. Z otevřených pekáren drůbeže hrnula se k nim vůně opíkaného krocana, který se točil nabodnut na rožni u obrovského krbu. V kotlích před krámky zelenářek smažily se syrové brambory v tuku; malý hoch koupil si jich hrst za měďáček, chroupal je s rozkoší, a spatřiv mimojdoucího Luku, zvolal:

„Ať žije Francie a pečené brambory!“

Strýc se usmál a pravil:

„Musíš časem také po evropsku se obléci. Ruská košile je nerada viděna od výbuchu pumy ve Vincennském lesíku. Ženy vidí v každém Rusu nového Sokolova.“

Kráčeli mlčky po nábřeží.

Luka hltavě prohlížel staré knihy, rozložené po kamenném širokém brlení; zastavil se vždy na okamžik, a zase se dal do běhu za strýcem, který v nitru se radoval z jeho rozpaků: viděl, že by rád prohlédl všechny ty zaprášené svazky, a zase nemohl se odhodlati opustiti strýce. Tak dostali se až k přísné budově z černých kvádrů, jejíž zamřížená okna padala k řece.

Při pohledu na tuto ponurou stavbu Luka se zachvěl. Řada posupných věží chránila široké zdi domů, aby ani hles života, ani vlásek zlatého slunce nepronikl do jejich středověké tmy. Veliké mlčení chvělo se nad budovou, mlčení žaláře, hrozný klid hrobu.

Nesměle tázal se Luka:

„Co je to, strýče?“

A strýc vážně, skoro ustrašeně zašeptal:

„Toť Conciergerie — vězení soudního paláce.“

„Vězení,“ opakoval zadrhlým hlasem Luka. Myšlenky jeho zastavily se v slepé uličce. „Republikánské vězení . . .?“ zašeptal spíše pro sebe. Země svobody rozpukávala podezřelými jízvami.

Špinavé nádraží, nevlídní zřízenci, žebrácké krámky vyložené na ubruse, ruský kroj nenáviděný, ba co horšího — opovržený . . . a teď to vězení . . .

Málo scházelo, a kajícné přiznání bylo by uklouzlo Lukovi, přiznání, že jeho sny o městě svobody byly jinaké . . . jinaké.

Ale znovu pohlédl na černé starobylé zdi, a srdce sevřelo se mu podivně úzkostnou předtuchou.

(Pokračování.)

Bohumil Bauše:

Záhada ptačího letu.

Žádný výkon lidského ducha nezajímá dnes nejširší kruhy tou měrou, jako snaha ovládati pohyb vzduchem. Naše tělo nemá ústrojů, jež by mu pohyb tento umožňovaly, vidíme však, jak ve vzduchu táhnou „těžké" mraky, babí léto, lehká semínka, jak těžce sice, ale přece s úspěchem vznese se chrobák i chroust do vzduchu: nadšení a závist budí ovšem let vlaštovky, kondora, buřňáka.

Let ptáků pozoruje člověk od starověku, nebyl si však vědom fysikálních podmínek, za jakých vůbec let jest možný. Tím, že pokoušel se napodobiti křídlo ptačí, nedodělal se ještě úspěchu; byloť třeba hloub vniknouti do biologie letounů.

Již moudrý Šalamoun praví v knize přísloví: „Tři věci skryty jsou přede mnou: Cesty orlice v povětří, cesty hada na skále a cesty muže při panně." Toto tajemství zůstalo dlouho záhadou i pak, když *Mongolfier* skutečně se vznesl svým bezmocným balonem do vzduchu.

Vždyť velicí letouni, sup, čáp, racek dokazují, že možný jest pohyb vzduchem všemi směry, bez patrné námahy, přes hory a doly. A našemu nervosnímu pokolení jest každý způsob dopravy ještě pomalý, ani dráhy, ani automobily a rychlé parníky nevyhovují touze rychlého cestování, jaké vidí na tažném ptactvu, čápu z dalekého jihu se vracejícím, jenž z jara radostně zobákem klape u starého svého sídla.

A když takového letouna zasáhne smrticí koule, padá jako meteor, jako kámen k zemi. Nebyla to tedy lehkost, která mu umožňuje let, vždyť jest skoro tisíckráte těžši vzduchu. A toť základní princip nové školy vzduchoplavců. Jen létadlo těžší vzduchu může ovládati směr vzduchoplavby všemi směry. Vedle řiditelných balonů náleží aeroplanům, t. j. létadlům těžším vzduchu, budoucnost, a snaha aviatiků nese se k důkladnému studiu mechaniky letu ptačího, neb na ptácích rozluštila příroda umění letu způsobem nejdokonalejším.

Přes úspěchy Santos-Dumonta v Paříži, bratří Wrightů v Americe a jiných dokazují četné oběti a nehody při letu, že opanování vzduchu podařilo se zatím jen na polo, nicméně již vzniká kvetoucí industrie techniky létadel, a uvažuje se o úplném převratu všech ekonomických a politických podmínek světových, jakmile se podaří zhotoviti *automaticky stabilní aeroplan,* jenž jako u ptáka sám beze všeho kormidlování přijde do rovnováhy, když zrádný úder větru uchvátí jedno z křídel jeho.

Již se uvažuje, jak upraviti mezinárodní obchod, když létadly bude možno bez celního obmezení hedvábí, diamanty atd. přenésti z Yokohamy do Ameriky či Evropy, když piráti a lupiči budou moci přepadati a loupiti a unikati beztrestně, a pro válčení bude třeba zvláštních mezinárodních opatření.

Sup krocanní vyhřívající se na slunci.

Avšak obraťme se již ku pracím, jež snaží se pochopiti let živých tvorů jakožto mechanický problém. Ač mnoho zůstane temno, vychází se se stanoviska, že v pohybech živých bytostí poznány tytéž fysikální zákony, jakými se řídí i umělé stroje naše, a tak mohlo se přikročiti ku soustavnému řešení záhady letu ptačího.

Od prací vynikajícího neapolského fysiologa *Borelliho* (De motu animalium 1685) po důkladné výzkumy dnešních aviatiků (odvozeno od slov actio avis, činnost ptáka) bylo mnoho v mechanice letu okřídlených tvorů objasněno a vysvětleno, celý problém však nelze považovati za rozluštěný.

Jeden úspěch mělo studium letu ptactva, neboť pták poskytuje nejlepší vzor pro heslo „plus lourd que l'air", létadlo těžší vzduchu, které jediné dovoluje volný pohyb za určitým cílem, bez ohledu na

směr větru. Běží jen o to: poznati, jak u ptáka problém byl rozluštěn a jak napodobiti přirozené poměry, pokud možno. Umění létati jest problém mechaniky.

Mongolfier pozoroval, jak plují oblaka vzduchem, a snažil se uměle napodobiti oblak, jenž by tíži vzdoroval a do výše se vznesl. Zkoušel to parou vodní, vodíkem, kouřem, konečně ohřátým vzduchem. Následovalo rychlé zdokonalení balonu, zvláště když objeven způsob, jak rozpustiti kaučuk a jím obal učiniti neprodyšným. 5. června 1783 vznesla se první mongolfiera v *Armonay* do výše, 21. pros. téhož roku bratří *Charlesové* vznesli se v Paříži v balonu, vodíkem naplněném.

Kulové balony až na malé změny podržely tutéž podobu a vyzbrojení, jaké jim dal *Charles*. Problém letu byl jimi jen částečně

Volavka v letu.

rozluštěn; jako kus dřeva, plující po vodě, unášen bývá proudem, tak i kulový balon jest hříčkou panujících právě proudů vzdušných.

Mimo lehounké výtrusy, pel a semínka, které pro svou lehkost a nepatrnost ve vzduchu se vznášejí, není v oživené přírodě vzoru pro kulový balon. Ptáci mají ovšem namnoze kosti pneumatické t. j. místo tukem vyplněné teplým vzduchem, spojené nad to se vzdušnými vaky po celém těle rozloženými, nicméně pro schopnost letu nemá toto snížení váhy těla významu; vaky ty usnadňují hlavně dýchání při rychlém letu.

Živlem letu jest vzduch, v tom se letouni pohybují podobně jako ryba ve vodě. Avšak vzduch jest 780kráte lehčí vody. Plujeme-li ve vodě, ztrácíme, jak učí známý zákon Archimedův, zdánlivě tolik na váze, kolik váží týž objem vody. Jelikož tělo naše váží jen něco málo více nežli voda, jest třeba jen malé činnosti svalů při plování, aby se vyrovnala váha části těla nad vodu přečnívajícího s nosností vody.

Ve vzduchu nemůžeme hlavu vystrčiti nad ovzduší, a váha naším tělem vytlačeného vzduchu jest skoro tisíckrát menší; kdybychom se chtěli ve vzduchu udržeti vlastní silou, zbývalo by pohyby rukou a nohou překonati $^{999}/_{1000}$ zbývající tíže našeho těla.

Veliká lehkost a pohyblivost vzduchu má ovšem též své výhody. Starověk zanechal nám v témž *zákonu Archimedovu* (287—212 př. Kr.) výklad příčin, pro které balon naplněný lehčím plynem stoupá. Avšak teprv *Galilei* (1564—1642) naznačil pravou cestu, jak rozluštiti základní princip dynamiky, nauku o *pohybu* těles. Týž poznal, že žádné těleso nemění stavu svého pohybu, pokud naň nějaká jiná síla nepůsobí. Pokud jest tedy v klidu, nepohne se; je-li v pohybu, bude se stejnou rychlostí se pohybovati, pokud nějaká *síla* stavu toho nezmění. Vozem pohybuje síla táhnoucího koně, zátka vyletí z láhve šampaňské tlakem uzavřené v ní kyseliny uhličité, kámen podpory zbavený padá k zemi svou tíží; kdyby byl tak veliký jako země, přišla by mu tato na půl cesty vstříc.

Tato vlastnost těles nazývá se *setrvačnost*, a tu má i vzduch. Je-li vzduch v klidu, klade pohybujícímu se v něm tělesu *odpor*, tím větší, čím rychlejší jest pohyb. Je-li vzduch v pohybu, který stupňovati se může až ve zhoubný orkán, působí na pevná tělesa jistou silou, někdy záhubnou, jindy člověkem za pohon používanou.

Pták dovede nosnosti vzduchu dobře využitkovati. Buřňák oblétá hravě parník rychle se pohybující; na sta mil doprovází jej dnem i nocí, dopřávaje si jen krátkého oddechu na vodě.

Odpor vzduchu při pohybu těles různého tvaru, ploch svislých, šikmých, zakřivených a j., byl polem mechaniky, dříve málo zpracovaným.

Stavba ptáka byla zde pro rozluštění vzduchoplavby právě tak vzorem, jako ryba při stavbě lodí. Dnešní vzduchoplavba používá totiž v podstatě tří typů: *balonu kulového, řiditelné vzducholodi* a *létacích strojů.*

Letící pták přijímá na sebe podobu více méně válcovitou, zašpičatělou do předu zobákem, vzadu ocasem jakožto kormidlem. Nejlepší letouni typů vlaštovek a rybáků ovládají směr letu ocasem vidlicovitým, kde každá polovice ocasu samostatně kormidluje. Dlouhokrcí ptáci (jako volavka) natahují nohy na zad nebo je skrčují k tělu (čáp), či k okraji ocasu (husy).

Řiditelné balony typů *„Parseval"*, *„Ville de Paris"*, *„Zeppelin"* a jiné změnily tvar balonu, původně kulovitý, na těleso válcovité, zašpičatělé, aby tím zmírnily odpor vzduchu.

Nosná síla letounů jest jen odpor vzduchu, způsobený křídly. Odpor ten musí se rovnati aspoň váze ptáka; síla vzbuzená pohybem křídel a silou svalů není nežli tento odpor, přemáhaný tíhou těla. U všech letounů padá na váhu symmetrie umístění létadel.

Křídlo ptačí jest ovšem ústroj uměle nedostižný: lehký, pevně a trvanlivě stavěný, vykonávající s jistotou pohyby, ovládané silným svalstvem a neobyčejnou sensibilitou. Pozorujíce dravého ptáka, vzduchem plujícího, mnohé bahňáky a mořské letouny, vidíme, že jejich let

vytrvalý nevyžaduje žádné zjevné námahy, rozhodně menší nežli chůze po zemi.

Vlaštovka poletuje celý den, rorýs též neusedne a noh svých ani nepoužívá, leda leze-li do hnízda. Dlouhé cesty tažného ptactva, rychlost poštovních holubů, vícedenní nepřetržitý let albatrosů nad hladinou moře — což to jsou úkazy neobyčejného přizpůsobení na pohyb vzduchem!

Kostra křídla ptačího jeví totéž rozčlenění jako naše ruka, jen že vše přizpůsobeno jest, aby neslo svalstvo a peří, tvořící souvislou plochu, kterou tlak vzduchu nemůže proniknouti. Křídla jeví dle druhů různou stavbu a poměrnou délku: tu zakrňují, jako u pštrosa, tu nabývají podoby vesel, jako u tučňáka, nebo prodlužují se jako u vlaštovek; statisícileté přizpůsobování předcházelo u každého druhu během geologického vývoje.

Nenapodobitelné dílo přírody jest právě *péro ptačí;* již proto, že naše technika nezná žádného materialu, jenž by pružností, trvanlivostí a lehkostí mohl zápoliti s rohovitou látkou peří. A což teprve stavba péra! Vše tu jest vypočteno podivuhodnou účelností, která započíná již vzrůstem v zárodku ve vejci. Brk jest dutý, čímž bez újmy pevnosti získá se na materialu; průřez jest elliptický, a osa podélná stojí kolmo na plochu křídla, neboť úderem křídla působí tímto směrem největší tlak a docílí se tím největší ohebnosti. Na přechodu brku v osten jest průřez skoro kruhovitý, ale „duše" dodává péru nutné tuhosti; průřez hořejšího ostnu jest zase čtvercový, aby vydržel lépe postranní tlak. Tedy trojí tvar jeví průřez brku s ostnem, a vše to má důležitý význam pro mechaniku pohybu letek, které jsou nejen pevné a pohyblivé, musí však býti i ohebné kol podélné osy, aby po případě vzduch při zpětném nárazu i propouštěly.

A což stavba praporu, jaký to div techniky! Od ostnu vystupují hustě vedle sebe ležící tenké větve, rohovité lamelly, které vysílají zase dvěma řadami uspořádané paprsky, z nichž pak vznikají brvité pápěrky, které někdy nesou malé háčky, jež, do sebe zasahujíce, dodávají praporu značné pevnosti a pružnosti.

Na křídle ptačím nalezneme mezi svrchním a spodním ramenem napiatou blánu, pokrytou krycím peřím. Mimo to nese spodní rámě a zápěstí středního prstu — ostatní prsty chybějí neb jsou zakrnělé — řadu perutí či letek, jichž spodina jest opět pokryta peřím krycím. Tím, že kraje letek do sebe zasahují a zadní kraj každého péra od nejbližšího jest přesahován, krycí péra pak šupinovitě se kryjí, dále že krycí péra na svrchním rameni mezeru mezi posledními letkami a peřím těla vyplňují, — vytvoří se nosná plocha, která klade dostatečný odpor vzduchu. Ve spojení pak se silou svalů, s lehkostí, jakou křídla pohybem kloubu ručního se stahují a roztahují, umožňuje se ono podivuhodné ovládání vzduchu a obraty v letu ptáků.

Pro směr a obraty v letu jest u ptáků důležité pakřídlo, složené ze tří až čtyř letek na kloubu palce upevněných, a ocas s péry rýdovacími. Odpor vzduchu přemáhá se zvláště při úderu křídla dolů. Rychlost úderů zajisté jest v nutném poměru ku délce křídel: dlouho-

křídlý racek udělá jen tři, holub osm, vrabec třináct úderů za vteřinu; u hmyzu jest jich 28 i více. Při snížení křídla zahne se okraj jeho dolů, takže představuje plochu vydutou a působí tlakem šikmo; dle zásady o rovnoběžníku sil má pohyb ten dvojí účinek: jeden, že proud vzduchu sveze se podél plochy křídla, druhý, že v pravém úhlu křídla zvedá a ku předu žene. Tajemství malé práce křídla jest, že nepracuje pták s plochami, nýbrž s klenbami.

Udělejme jen malý pokus se sušeným křídlem slepice. Zkusme totiž křídlem přesně svisle pohybovati, ihned zpozorujeme, že se směrem přední hrany vyhne a to tím značněji, čím úder jest silnější. Při tišině vzduchu není ptáku vždy snadno z vody neb ze země se pozvednouti, tluče více křídly, nežli jindy, a dosti namáhavě. Menší pták, jako vrabec, nemůže v obmezeném prostoru, jako v komíně

Sup majestátně na perutích plující.

neb šachtě, ani vzlétnouti ani ve vzduchu se udržeti, i když prostor zaujímá asi 2 m^2, nýbrž klesá. Odporu vzduchu využitkuje pták při vzletu, stoupaje aspoň s počátku proti větru; lovec i dravec z tohoto zjevu těží.

Činnost křídel připomíná na dětského draka, kde chlapec, držící provaz draka, běží proti větru, aby drak stoupal; tíže těla ptačího nahrazuje zde šňůru, držící draka v napětí.

Mnozí ptáci potřebují též poskoku neb rozběhu ku vzletu, jak vidíme u volavek a jeřábů. Pluje-li pak již vzduchem, pohybuje se sotva křídly mávaje a přizpůsobuje se již jen směru.

V tom bude však vždy rozdíl mezi umělými dračími létadly a různými aeroplany, že křídlo ptačí jest živý ústroj, ovládaný po celé délce velice citlivým nervstvem a svalstvem. I péro ptačí jeví (dle pokusů

prof. *Exnera*) elektrické vlastnosti při pohybu vzduchem, což o žádné jiné hmotě není známo. Chomáč smočených per lpí v beztvárném slepenci na sobě a uschne též takto; pohybuje-li se však péry delší čas ve vzduchu, navrátí se pápěří ku dřívější kráse a pravidelnosti, jako odskakují plátky pozlátka nabitého elektroskopu.

Tajemstvím bylo, jakým způsobem hmyz, netopýři i ptáci ve vzduchu udržují *rovnováhu*. Rozbité hlavy, údy a těla tolika aviaterů ukazují, že na umělém stroji toto zachování rovnováhy a úplné ovládání směru jest nejtěžší problém vzduchoplavby.

V tom ohledu naše aeroplány připomínají spíše na těžkopádný let brouků, u nichž krovky řídí poněkud směr letu, blánitá křídla rychlým pohybem způsobují, že tělo visí jako lodní kompas vždy ve středu koule.

Terejové (Sula bassana) a alkouni (Uria troile) opouštějící svá skalní hnízda.

Tak jest i u ptáků. Bez ohledu na tvar a délku a rychlost, jakou se pohybují, jsou křídla vždy kulovým kloubem tak k tělu připojena, že v každé poloze tělo nalézá se v rovnováze, vznášejíc se ve směru více méně vodorovném, právě tak, jako lodní kompas ve svém závěsu. Poloha křídel jest v tom ohledu lhostejna; ať jsou v téže rovině jako tělo, výše nebo níže, v před neb nazad položena, vždy balancuje tělo mechanicky a beze vší námahy. Dr. Bell *Pettigren* demonstroval tuto stavbu těla na umělém trupu i křídle. Možno, že vzdušné vaky hrají i zde důležitou úlohu jako měchýř u ryby, ve vodě se pohybující. Pohleďme jen na poletujícího racka, když ve větru tu se níží, tu se kloní, obrací, vzlétá a směr každým okamžikem mění s největší lehkostí. Někteří badatelé mají aspoň za

to, že ony vzdušné vaky, o nichž výše byla řeč, umožňují ptáku každým okamžikem při změně směru udržeti rovnováhu.

Ocas působí jako kormidlo u lodi, jenže u lodi řídí směr vodorovný, u ptáka směr svislý. Změny vodorovného směru řídí pakřídla. U hmyzu chybí kormidlo, u much zdá se, že kyvadélka mají týž úkol.

Ostatně panuje u ptáků nekonečná specifická rozmanitost co do způsobu letu. Datlové a skřivani stahují při zdvihu kleslé křídlo, čímž povstává vlnitý pohyb; holub stěhovavý vyvíjí takovou rychlost v letu, že může přes 1000 *km* za den uraziti; holub poštovní uletí as 26 *m* za sekundu, racek 24—62, drozd 8—36, vlaštovka 24 až 35, čejka 10—37, křepelka 15—28 *m*.

Mořská vlaštovka, rybin indický (Sterna fuliginosa). Z nejlepších letounů mezi ptáky.

Jako člověk předstihl svými stroji na souši rychlonohou sajku, ve vodě velrybu, vznesl se i do vzduchu výše, nežli litá kondor (6500 *m*) i orel (5500 *m*), neboť Gleisher dosáhl r. 1861 svým balonem výše až 6838 *m*.

Z doby novější máme zevrubná pozorování, v jaké výši letí tažné ptactvo, a shledána nejvyšší mez 4731 *m*, nejnižší 638 *m* nad mořem. Dřívějšímu udání, že by letěli až ve výši 10.000 *m* (Gaetke), odporuje zkušenost, neboť v této výši panuje tak nízká teplota, že by prostě letouni zmrzli, a mimo to jest tu vzduch tak zředěn, že by nekladl křídlu již dostatečného odporu. Člověk do jisté míry může umělým způsobem těmto překážkám čeliti, má to však nicméně také své meze.

Pohybu vzduchem docílil člověk v podstatě tedy trojím typem: kulovým balonem, řiditelným balonem a létacím strojem, těžším

vzduchu. První létadlo dovoluje sice kolmo vystupovati do vyšších sfér, nežli jakýmkoli jiným způsobem, co do pohybu v před zůstává však hříčkou větru. Kulový balon, nemaje mezi letouny žádného vzoru, zdržel spíše umění ovládati pohyb vzduchem. Dnes osvědčují se ještě nejlépe *řiditelníky* pro vzdušnou dopravu. Řiditelný balon může se povznésti do značné výše, může se říditi i proti dosti silnému větru a v libovolné výši bez nebezpečí se i zastaviti. Nicméně nemotorné těleso těchto řiditelníků vyžaduje při silnějším větru hangarů dobře chráněných, kde by se mohlo skrýti. Takový *Zeppelin*, až 130 *m* dlouhý, vyžaduje též značné hnací síly a tím značného nákladu; i řiditelníky vyžadují ještě značného zdokonalení i co do stability i rychlosti.

Alky opouštějící skálu.

Úžasné pokroky učinil v posledních letech třetí typ: létadla dynamická, *aeroplany* těžší vzduchu, které drží se vzoru přirozených letounů, zvláště ptáků.

Jako u dětského draka, účinkuje i zde tlak větru na šikmou plochu; jelikož plocha draka držena jest na šňůře, může tlak teprv povoliti, pohybuje-li se drak do výše. Tlak tento musí ovšem překonati váhu draka. Není-li větru, může se drak zvednouti jen, táhne-li se šňůrou rychle v před. Aby se drak nepřekotil, jest třeba kormidla, které by jej udržovalo v rovnováze. U dětských draků vykonává úkol kormidla papírový ocas; duchaplněji a jednodušeji rozluštil otázku kormidla *Hargrave*, jenž dal draku podobu otevřeného hranolu průřezu čtvercového.

A z těchto hraček vyvinul se létací stroj. Šňůra, na které drak se drží, nahrazena jest zde vrtulí, otáčející se lehkým, silným mo-

torem dostatečně rychle, aby stlačila tolik vzduchu, kolik je zapotřebí, aby tlakem tím stroj stoupal. Jako při řiditelnících, spojeno jest i dračí létadlo s kormidlem, k němuž vzor poskytl vyhynulý ptakoještěr.

Teprve konstrukcí lehkých explosivních motorů dána možnost způsobem směrodatným let stroje říditi. Jako pták utvoří si vítr, na němž pluje, tak stroj těžší vzduchu musí opatřen býti vrtulí, která způsobí vítr a tlak, váhu stroje překonávající a určitou rychlost létadlu dodávající.

Zkušenost, studium přirozených letounů, technický výpočet, to vše zajisté přispěje ku stálému zdokonalování létadel, ana příroda člověku odepřela ústrojů, k pohybu vzduchem potřebných. Řada mučedníků novorozeného umění tohoto neodstrašuje od snahy, stále je zdokonalovati. Kdyby příroda nám byla dala křídla, bylo by se to stalo jen na útraty *ruky*, ústroje, který povznesl právě dílo lidské, jsa nástrojem průmyslného ducha lidského tak nevyhnutelným, jakým jest ptáku křídlo.

Chaluha pomořanská (Starcorarius pomarinus) v letu.

Z básní Otakara Theera.

PODZIMNÍ NÁLADA.

Dal vítr ke rtům polnici
a zadul. Skučící
a štkavé, štěkavé a žalující —
jak smečky vydávání, pláč jak listí ve vichřici —
šly hlasy z jeho vykynulých lící.
Pak, v slunka úsměvu, se sneslo utišení.
Vzplál v broskvích rudý strom a v révě zasvit' hrozen.
Checht zařehotal . . . Měchatý to Silén —
číš v pravici a zvadlé listí na lysině —
sem vpotácel se . . . Lehce po pěšině
se šoumá ženský krok a tvrdě pazneht duní:
Kozonoh s Ženkou. S rohů se mu spouští
nit, babí léto. Ji věnec aster krášlí.
Zašli . . .
A ticho . . . Polibek jen slyšeti je v houšti
a na obzoru řev se smečky vzdalující.

CHRÁM V NITRU.

Já mním, že stavím chrám, chrám z mramoru a sloni,
do výše letící stem věží, růžic, fiál,
tak stkvělý, samý jas, jak od slunce by přijal
vše zlato, které tryská z podkov jeho koní.

Tam před oltářem, na němž myrrha nebes voní,
své touhy rozevřít chci sličný kancionál,
pět žití slastný bol, pět chválu dni, byť skonal
v červánku, z něhož vlastní moje krev se roní.

Když nejpevněji zdá se všechno vystaveno,
Pták-Chandra zakrouží tu náhle, neb, ó ženo,
lstný motýl polibku mi tvého slétne na ret,

a padá věž i loď, za sloupem sloup se kácí,
tříšť smutná rozvalin, co roků bylo prací.
Je z mramoru můj chrám či pouhý domek z karet?

BLEDÝ CHODEC.

Bledý ty chodče, jemuž sen
ve smutném zraku žhne,
kterak že sílu máš den co den
vracet se v obydlí své?
Den jako den a po roku rok
v teskném svém pokoji bdít,
odkud ti ženský nejde vstříc krok
ni krbu nezáři svit?

Vracím se s kletbou, jako bych byl
všech lidí nejnešťastnější.
Samota-Kočka sedne mi v týl,
předouc, mne ukonejší,
a byť z pod drápků tryskla má krev,
začíná v lampě světlem to kvésti:
nejsem už sám, kol sterý je zjev,
v žilách mi proudí rytmus a zpěv,
umělce žiji bolestné štěstí.

Camille Lemonnier:

Venkované flanderští.

Z frančiny přeložil *Václav Hlasivec.*

Společně otec s bratrem těžkými kroky vyšli, aby naň čekali za nádražní zdí. Vlak náhle se přihnal, zafuněl, zastavil. Široký vojín, jehož ramenatost zvětšována byla šířkou pláště, vyskočil již dvířky.

„Hé! Mil! Mil!"

Objali se. Jelikož byl hodně velký, musil se sehnouti, aby je mohl políbiti. Pak na cestu! Kráčeli chvilku po dlažbě, přešli na polní pěšinu, šli potom podél říčky.

Téměř hodinu šli tak všichni tři, dojati, naplněni těžkou mlčelivostí. Mil házel v ruce uzlíkem. Konečně spatřili střechu a kouř v zimním soumraku. Mil otevřel dveře. Velká maminka Balkaenová sevřela jej ve svých rukou příliš krátkých, celá otřásána radostným smíchem, říkajíc:

„Přišel náš syn! Náš voják přišel!"

Pak bděli, rozprávěli a zase vařili v teple krbu, plného dubového dříví. Nají-li pak se tam podle chuti? Vyrovnají se brambory domácím? Chodí se na mši v neděli? Nebude brzy brigádníkem? Mil, trochu nemluvný, odpovídal jedním slovem, škádlil psa, sundal své ostruhy, aby je připial na dřeváky Zennovy.

„Ach!" řekl najednou, „zapomněl jsem na něco." A rozvázal uzlík, vytáhl z něho bílý chléb, klobásu a kousky různých pamlsků, jež rozdával.

Celá vesnice věděla už teď, že přišel Mil. Déle Morkeová, malá krejčířka, dívala se na něho, jak šel s otcem a bratrem přes pole, hned, jak vystoupil z vlaku. Cestou řekla novinku uhlíři, kupci a krejčímu. Večer při hře v karty a při fixlování u Baes Nypelse, hospodského „U tří králů", vesničtí hospodáři zvěděli novinku.

„To je chytrák,“ prohlásil mlynář Verdonckt. „Věděl, kde vane dobrý vítr. Ještě tři leta, a vrátí se do kraje usadit se, bohatý, maje třicet, čtyřicet napoleonů* !

Skutečně, Mil, náhodou osvobozen od služby vojenské, dal se vřaditi do pluku jako náhradník za cenu krve. Ale jako hodný syn sdílel cenu se svými rodiči.

Druhého dne byl svátek, a v časnou hodinu natáhl si plášť, srovnal vojenskou čapku a s matkou, otcem a malým bratrem vyšel poslechnout mši do kostela.

„Haló! toť Mil Balkaen, jenž jde silnicí!“

Šli zprvu dlouhou silnicí s topoli; z dálky často výkřik k nim se ozval, a když konečně, jda uprostřed cesty, s cípy široké peleriny, jež poletovaly na větru jako křídla, Mil objevil se mezi dvěma řadami domů na počátku vesnice, všechna děvčata, přiběhnuvše ku dveřím, dívala se naň, jak přechází usmívaje se, jako ztuhlá pod dojmem krásného těla. Nebylo mu to na závadu, vždy zasalutoval, až zatřásl se žalud na jeho čapce. V kostele každý stoupal na špičky, aby spatřil jeho vyduté červené kalhoty, rýsované chromově žlutým prýmkem. Položil na okraj své lavice dvě široké ruce v kožených rukavicích. Malí strkali své máslové vlasy pod rukama velkých, říkajíce:

„To je tedy ten Mil, voják!“

Po mši čtyři Balkaenovi dali se opět na cestu do dvora. Jako dříve šli středem cesty. V téže řadě kráčelo šest mladých notáblů, synků z nejbohatších statků v kraji, a ta dlouhá řada zabírala celou šířku cesty od jedné řady stromů ke druhé. Skupiny je sledovaly, všichni němí, šťastni, dívající se, jak poletují nesmírná křídla pláště. Pelerina Milova zdála se vzpínati se nad stromy, jeho silhoueta v trhlinách nebe vzbuzovala z dálky dojem Nanebevzetí.

Ale brzy silnice před nimi poseta byla nehybnými skvrnami: body stály podél příkopu, jenž vroubil dvorce. Byli to příbuzní a přátelé, přišlí ze vzdálenějších míst, kteří čekali na něho. Všichni se nabízeli, že by šli na skleničku piva. Mil po páté jim děkoval.

Navrhli tedy, že ho doprovodí na konec cesty, že pak půjdou společně na skleničku sladkého k Lotjce (struna vždycky chvějící se na houslích jeho srdce!) a že budou s ním chroustati makarony. Silnice zdála se příliš úzká pro tlupu, která tvořila jeho průvod; bylo třeba rozděliti se na dvě řady. Lotje, svěží osůbka s plochým nosíkem, tleskla rukama, jak jej spatřila vstupovat s vlnícími se kalhotami barvy kvetoucí pivoňky a malým žaludem, houpajícím se na jeho čepici.

„Jesus God!“ vzkřikla, „to je Mil Balkaenů!“

Vypil osm malých skleniček, vykouřil dva doutníky, stiskl ruku Lotjce a kamarádům, pak se vracel podél Lys. Srdce se mu rozšířilo, když vzpomněl na svého koně, jenž zůstal v kasárnech. Uřízl vrbový proutek, rozřezal jej na drobné kousky a házel kousek po

* Napoleon = zlatý dvacetifrank.

kousku do říčky. Díval se, jak prchají s proudem, a vzdychal. Někdy se obrátil, snaže se zahlédnouti náhodou věže dalekého města. Byla to cesta, po které opět odejde.

Stůl byl připraven, když vstoupil.

„Oh!“ volal, vdechuje do sebe vesele vůni, „matka nás pohostí hovězím se zelím! Ale, ale, zapomněl jsem už, jakou má chuť!“

„Ano, darebáku!“ vzkřikla hodná žena, „a je ještě něco jiného!“

„Pán Bůh budiž pochválen! To je rijspap*!“

„K jídlu!“ velel starý sundávaje čepici a počal předříkávati modlitbu před jídlem.

Mírná opilost rozvázala obyčejně němý jazyk Milův. Řekl, že jeho kůň se jmenuje Kobe, že každou neděli mu kupuje za sou cukr, že spolu žijí jako dva bratři. Snažil se také, aby matka Balkaenová pochopila, že deset jejich vesnic — a mohlo by se přidati k nim ještě deset Sinte-Marie-Leerne (sousední vesnice) — a ještě pohodlně by se tančilo v polovičce Bruselu. Dobrá žena vyvalila oči ohromena tou nesmírností, div neplakala.

„Je to možno, můj sladký beránku? Ó, nebesa! Ó, Ježíši! takové město! Ach! jsou lidé, kteří vidí zvláštní věci! A nejspíše, že když král přechází ulicemi, tak vám podává ruce? Táže se vás, jak se daří kravám doma?“

Právě vyprázdnili mísu rýže, když na okenní sklo prstem kdosi zaťukal. Byl to sám purkmistr, tučný a uzardělý, Mynheer Kitelaers, jenž přišel pohovořit si.

„Ach! ach! hochu! přišel jsem . . . Měl jsem bratrance u kavalerie . . . Ale, ale! to jsou krásní lidé!“

Boty s přibitými podkovkami rychle otíraly se o slaměnou rohožku, nataženou před prahem, a oznamovaly nové návštěvy. Vstoupila také svěží vdova, šestadvacetiletá, bruneta Siska, s očima jako černá kávová zrnka pod cípem šály, přehozené hezky přes její hnědé, vlnité vlasy.

„Ach! Mile,“ řekla, „jste to opravdu vy? Tedy jste přišel, Mile? Slyšela jsem to už včera ve vesnici . . . Teď už nejsme nic pro jeho krásné oči . . . A hleďte, podívejte! sluhové ze zámku se svými zlatě premovanými kabáty nejsou krásnější než on a nemají tak vznešené tváře!“

Přestala se smáti, usedla blízko krbu a neustále dívala se vzdychajíc na velkého Mila, stojícího zde ve svých širokých kalhotech, jako připraveného k tanci, s poprsím nadmutým pod zářivým vyšíváním.

Od té chvíle dveře se skoro nezavřely; jedni přicházeli za druhými, muži, ženy, každého věku, kteří potom na židlích stále ho pozorovali, aniž něco říkali. Obličeje byly ztuhlé, oči v nich zářily nehybně mezi kůží rozprýskanou a drsnou.

Chvílemi někdo ze starších vzpomněl si na svůj odvod a tázal se Mila, nemá-li zpráv o karabinníku Dolfovi, nebo Gustovi, nebo Gerritovi.

* Rýžová kaše.

„My u kavalerie známe jen kavaleristy," odpověděl Mil s klidným pohrdáním.

Upadl opět do své mlčelivosti, nebo pískal veselé takty budíčku. Tu veliké ticho zavládlo v pokoji, bylo slyšeti přes burácení větru ve stromech na silnici jen jeho pískání. Když snesl se večer, zčervenalo okenní sklo, ostré bučení ozvalo se ze stáje.

„Ach!" řekl Mil, zachvěv se, „co pak asi dělá Kobe, můj dobrý kůň, v tuto hodinu? Zdali pak na mne myslí?"

Opustil pokoj, přešel dvůr, usedl na otýpku slámy blízko jejich ryzáka. Za malý okamžik zašelestění sukně vlichotilo se ode dveří. Spatřil krásnou Sisku, trochu smutnou.

„Hé, Mile! myslila jsem, že snad vám tam bude scházet balík tabáku . . . Vzala jsem dýmku . . ."

„Jděte!" pravil Mil, sesmutněvší také (neboť bylo vždycky něco mezi nimi), „nejen to mi tam schází . . . Také říčka a lidé od nás . . . Kouře z dýmky, budu myslit na vás . . . Víte, kouř vrací vždycky nazpět . . ."

(Z knihy „Poupées d'Amour".)

Hugo von Hofmannsthal:

Sobeidina svatba.

Dramatická báseň o jednom dějství (třech proměnách).
Přeložil *Otokar Fischer.*

Dcera žalářníkova:
„Ty můj bože, jak různí jsou mužové!"
(Ze staré anglické truchlohry „Parlamon a Arcite".)

Osoby:

Bohatý kupec.
Sobeida, jeho mladá žena.
Bachtjar, klenotník, Sobeidin otec.
Sobeidina matka.
Šalnasar, prodavač koberců.
Ganem, jeho syn.
Gulistana, vdova po kapitánovi, *Armenský otrok*, *Starý poháněč velbloudů* — v domě Šalnasarově.
Zahradník.
Jeho žena.
Bahram, služebník kupcův.
Dlužník Šalnasarův.

Ve starém městě království perského.
Hraje se večer a v noci po svatbě bohatého kupce.

Prvá scéna.

Ložnice v domě bohatého kupce. V zadu alkovna s temnými záclonami. V levo dveře; na pravo dvířka do zahrady a okno. Světla. Vstupují: *kupec* a jeho starý *sluha Bahram.*

Kupec. Pozoroval jsi dobře, Bahrame,
mou ženu?
Sluha. V čem?
Kupec. Bahrame, je tak ticha.
Sluha. Je dívka hluboká. A taká chvíle
přec tížívá i bytost nejlehčí.
Kupec. Též ostatní: čím více světel jsem
dal přinésti, tím chmurněji se závoj
klaď na svatební tento hodokvas.
To škrabošek byl úsměv, pohledy
se letmo křižovaly nade mnou

tak soustrastné a temné; její otec
se ponořoval občas v němé dumy,
z nichž pokaždé se vynuceným smíchem
sám vytrh'.

Sluha. Pane, všední lidský šat
nevstřebe snadno mlčícího třpytu
chvil takových. My dovedeme jen
se s něčím zaprášeným lopotit.
Den jako dnes-li přijde, cítíme:
to tiše rozvírá se brána, z níž
nás cizí studený vzduch ovívá,
že myslíme hned na studený hrob.
Tu zříme, jak se ze zrcadla plíží
k nám vlastní tvář, na niž jsme zapomněli,
a máme k pláči blíže nežli k smíchu.

Kupec. Neochutnala jediného jídla,
jež jsi jí krájel.

Sluha. Pane, dívčí krev
jí hrdlo dusila; přec ovoce
však vzala si.

Kupec. Ba, jedno jadérko
z granátového jablka! Já viděl.

Sluha. Též na víno si náhle vzpomněla,
jež před ní blyskotalo z poháru
jak živá krev; i zdvihla lepou číš
a polovici vína vypila
s posunkem prudkým: až jí vskočil nach
do tváří, a pak oddechla si z hloubi.

Kupec. To radostný as nebyl posunek:
tak člověk, sebe-li chce oklamat,
zrak mlhou zastře, z cesty že má hrůzu.

Sluha. Netrap se, pane. Toť už zvykem žen.

Kupec, ohlížeje se po pokoji, s úsměvem.
Hle, postavil jsi sem i zrcadlo?

Sluha. Tak sám jsi kázal, pane; z pokoje
tvé matky jest, jak všechno ostatní.
A sám jsi přikázal, bych právě toto . . .

Kupec. Já? přikázal? Pak to byl okamžik,
kdy jsem byl chytřejší než právě teď.
Ba, zrcadla je třeba mladé ženě.

Sluha. Teď ještě pohár přinesu tvé matky,
v něm na noc nápoj osvěžující.

Kupec. Jdi pro nápoj, jdi, dobrý Bahrame. Bahram odejde.
Ty, zrcadlo mé matky, nespí v tobě
ni kmit jejího mdlého úsměvu,
jenž vyplul by jak ze zrcadlící se
hluboké studny? Úsměv její bledší
a něžnější byl jiných úsměvů,

byl jako třepetání holubičky,
než ku spánku se schoulí na dlani.

Před zrcadlem.

Nic; pouhé sklo. To dlouhou prázdnotou.
Jen tvář, jež bez úsměvu: moje tvář.
Mé vlastní já, na něž já sám se dívám,
je prázdné jako zrcadel dvou odraz,
jež bez vědomí hledí do sebe.
Kéž mohl bych to zdolat! Okamžik,
jen okamžik ze sebe vystoupit,
bych poznal, jak v svém nitru její zrak
mne pojímá! Jsem pro ni starý muž?
Či jsem tak mlád, jak v mnohou tichou noc
se domýšlím, kdy v sobě slyším krev
tak živě proudit v křivolakých drahách?
Což není mládím, cítím-li v svém bytí
tak málo mdloby, tíže, olova?
Má duše, vysílená potravou
bez krve, masa, bez jasného bdění,
si uchovala mládí. Proč bych sic
měl tento kolísavý pocit chlapce
neb o své blaho zvláštní tento strach,
jak by mi hrozilo co vteřinu
se z ruky vysmeknout a v bledé stíny
se rozplývat? Což takto cítí kmet?
Ne, starým lidem svět je věcí tvrdou
a beze snů; co drží jejich ruce,
to podrží. Mne tato chvíle stápí
svým bohatstvím, víc žádný mladý císař
zpít nemůže se slastí závratnou,
zvuk svůdný zaslechnuv: „to vše máš mít.“

Poblíž okna. Vy krásné hvězdy, přišly jste jak vždycky?
Já z pomíjejícího příbytku
svých smyslů těkavých jsem v odvěký
váš koloběh se díval: potravu
jsem odtud čerpal omlazující,
že zdálo se mi, jako bych se vznášel
ve hvězdném tanci. Zdaž jsem vskutku vadl,
co zraky moje neustále lpěly
na těchto zlatých zracích nevadnoucích?
Já poznával jsem taje rostlin všech;
jak žijí, dýchají, své údy stelou,
že jinak v horách, jinak poblíž vod
se rozvíjejí, odcizeny téměř
a v hloubi přece věrny navzájem;
a poznávat se učil, kterou žene
živící míza zdravě k rozkvětu,
že hrá si s tíží ušlechtilých listů, —

a která okolím či dusným vzduchem
má stéblo tlusté, nabobtnalý list . . .
Ba víc . . . Sám o sobě však nevím nic,
a tlusté slupky před oko se kladou
a soud můj kalí . . . *Postoupí zase spěšně před zrcadlo.*
Věci bezduchá!
Já přepad' tě, však ani nyní pravda
se ve tvé tváři mžikem nezableskla:
jsi horší knih a lidí.

Sluha se vrací. Pane!

Kupec. Nuž?

Sluha. Tví hosté již se pozdvihli. Tvůj tchán
a také jiní po tobě se ptali.

Kupec. A žena má?

Sluha. Loučí se s rodiči.

Kupec stojí chvíli se ztrnulým pohledem, pak odchází silným krokem dveřmi na levo.

Sluha jde za ním.

Jeviště chvíli prázdno. Pak se vrací *kupec*, nesa v ruce svícen, jejž staví na stůl vedle poháru s nápojem na noc. Za ním vchází *Sobeida*, již vedou *otec* a *matka*. Všichni se zastaví prostřed pokoje k levé straně, kupec opodál.

Sobeida něžně se vymkne rodičům. Vzadu jí s hlavy splývá závoj. Má šňůru perel ve vlasech, jinou, větší, kolem krku.

Otec. Od mnoha věcí loučit se mi bylo.
Dnes nejtěžší je zkouška. Dcero má,
toť den, jehož jsem poprvé se lekl,
když viděl jsem tvůj úsměv v kolébce;
neb rozchod s tebou můrou byl mých snů.
Ke kupci. Ty odpustíš. Je víc než dítě mé.
Zde dávám ti, co nelze jmenovat,
neb jméno neobsáhne nežli díl —
však ona vším mi byla!

Sobeida. Drahý otče!
Matka ti zůstane.

Matka měkce. Ó, nech ho jen:
je zcela v právu, že mne přehlíží;
já jsem již částí jeho bytosti:
co mne, též jeho zasáhne; mé činy však
se víc ho netknou, nežli když se ruce
tohotéž těla spolu setkají.
Však duše napořád je jako nemluvně,
po ňadrech sahá, plnější kde život.
Buď s bohem! Nebuď horší ženou mne,
ni méně šťastna nebuď. V přání tom
vše uzavřeno.

Sobeida. Ba že: uzavřeno.
Já byla uzavřena v osud váš:
a nyní život muže tohoto

své brány otvírá; jen okamžik,
jen právě teď vzduch volný vdechuji:
vám nepatřím už, jemu posud ne.
Nuž, jděte, prosím; nezvyklé ty věci,
jak víno nezvyklé, mne zmáhají,
že na své, jeho, vaše živobytí
se dívám jinak, než mi přísluší.
Se zemdleným úsměvem. Ne, prosím, nehleďte tak užasle:
mou hlavou často víří taký rej,
ni sen — ni skutečnost. Já dítětem
přec horším ještě byla. Tanec ten,
mnou vymyšlený, je cos podobného:
když z půlnoci a z jasu pochodní
jsem palác plynulý si stvořila,
bych veplula v něj, královny jak ohňů
i oceánů plují v pohádkách.

Zatím matka letmo pohlédla na otce a neslyšně šla ke dveřím. Neslyšně kráčel otec za ní. Teď stojí oba, ruku v ruce, ve dveřích a zmizí příštím okamžikem.

Sobeida. Tak tiše jdete! Jak? A již jste pryč!
Odvrátí se mlčky, se sklopeným zrakem.

Kupec objímá ji dlouhým pohledem, jde pak do zadu, stane zas a váhá.
Závoje neodložíš?

Sobeida polekaně vzhlédne, ohlíží se roztržitě.

Kupec kyne k zrcadlu. Prosím, tam.

Sobeida se zastaví, vyplete mechanickým pohybem závoj z vlasů.

Kupec. Zde — v domě tvém -- se lecčeho ti bude
snad nedostávat v prvý okamžik.
Od smrti moji matky odvyk' dům
být služebníkem pro pohodlí ženy.
I nářadí, jež uzříš nakupeno,
je bez přepychu toho, jímž bych rád
tě zarámoval: za nejkrásnější
však neměl jsem, co každý může mít:
ze vzduchu sevřeného tichých oněch
zamčených skříní, jenž mne samotna
tak mámil jako santal v svatyni,
dal vybrat jsem to vše a k službám tvým
v tvůj pokoj postaviti vedle — vše,
na čemkoli ze života mé matky
lpí cosi — odpusť — pro mne. Jak bych tím
ti ukázat cos mohl . . . Němé značky
jsou té či oné věci vtištěny;
ve chvílích ticha vzduch je uchvacuje,
pak ve vědomí lidské skane cos,
co nedalo se říc' a nemělo se říci.
Pausa. Mne bolí, že tě zřím tak zemdlenou
chvílemi příliš obtěžkanými,

jež pod vlastním se hrbí břemenem.
Lze říci: vše, co dobré na světě,
v nás všední cestou ticha vstupuje,
bez lesku, bez nádhery, bez křiku.
My dlouho čekáme, že v dalekn
na nebes kraji nová vzejde zem,
to nový život — země panenská.
Však dálky prázdny jsou, a oči naše
zří stopu naší touhy zde i tam;
již ono nové kol nás uzavírá,
je v nás a nese nás, a není místa,
jež by ho plno nebylo. Má slova
tě málo těší. Zní jak odříkání.
Mně věru jinak zní. Neb žebrákem,
mé dítě, necítím se před tebou, —
dívá se na ni zhluboka a dlouze —
byť sebe zářivěji svaté mládí
tvé krásné údy světlem oblévalo.
Znáš pramálo jen z mého žití; sotva
kus jeho slupky, která v stínu leží,
jsi viděla se bělat za plotem.
Kéž bys i v jádro moje nahlédla:
tak zcela jako půdu pod nohama
jsem od sebe vše nízké oddálil.
Mníš, že to snadné, když mi let už dosti?
Ach, ovšem, zemřelo mi přátel mnoho,
— děd, bába tobě snad, — ba, mnoho přátel,
a ti, co žijí, — kde je hledati?
Děs, dávno zapomenutý, lpěl na nich,
čar mladých nocí, chvil těch večerních,
kdy jakás nevysvětlitelná hrůza
se štěstím temno přehlušujícím
se mísila, kdy v mladý vonný vlas
vítr se zachytil, jenž vanul s hvězd.
— — — — — — — —
Zář, která plála nad měst barvami,
modř zamlžených dálek je ta tam:
kraj světa půjdu, jí už nenajdu.
Však v nitru mém: jen zavolám, a vír
mou duši uchvátí, a myslím, též
že tvoje —
Změní tón. Víš: onen den, kdy musila jsi tančit
před svého otce hosty? Kolem rtů
ti stále plakal úsměv, půvabnější
nad všechny šňůry perel, smutnější
než úsměv matky mé, jejž nezřelas.
Byl tanec vinen vším: neb s úsměvem
se proplétal, jak divotvorné prsty

vysněných možností. Rci, chtěla bys,
by nebylo jich nikdy bývalo,
dvou kouzel těch, jež spolu zavinila,
že stojíš, moje ženo, přede mnou?

Sobeida, je slyšeti, kterak její dech naráží na zuby.
Kážeš, bych zatančila, nebo kážeš
cos jiného?

Kupec. Jak divně, ženo má,
to se mnou mluvíš a jak divoce?

Sobeida. Že divoce? Snad tvrdě: osud můj
byl velmi málo laskav. Domlouváš
mi jako dobrý člověk, proto buď
tak dobrý, prosím: nemluv se mnou dnes.
Jsem věcí tvou, nuž, měj mě za svou věc,
a dovol, jako věc bych ústa svá
svírala němě, dovnitř pouze mluvíc.
Pláče neslyšně se rty zaťatými, tvář k temnu obrácenu.

Kupec. Tak tichý pláč a tolik slz! To není
horečka, ve které se rozžhavuje
křeč mládí. Zde cos bolnějšího úpí
než plachých duší zkřehlost vrozená.

Sobeida. Když, pane, v noci procitneš a tak,
jak teď, mne ze sna plakat uslyšíš,
pak vyburcuj mne. Nesmíš dovolit,
bych štkala dál: na loži u tebe
pak zdálo se mi jiném o muži,
pak po něm zakázaně toužila jsem:
to myslit — sama ze sebe mám děs,
nuž, dej mi slib, že pak mne probudíš.
Pausa. Kupec mlčí; hluboké vzrušení do temna zaleje mu tvář.
Neptáš se po něm? Je ti lhostejný?
Ne? Líc tvá zbrunátněla, a tvůj dech
je chraptivý? Nuž, sama vyzradím ti:
ty znáš ho, u nás jsi ho vídával,
Ganem se nazývá, syn prodavače
koberců Šalnasara, znala jsem
ho po tři léta. Teď však celý rok
jsem ho již nezhlédla.
Vše říkám ti, též toto poslední,
neb nestrpím, by na dně duše mé
zůstala lež anebo tajemství.
Jen sobě k vůli dím to; nejsem číš
za čistou koupená, co měděnka
ji hnusná rozežírá, — dím to též,
v mém domě by mi často nebylo
jej hostem vítávat, neb to bych nesnesla.

Kupec hrozivým hlasem, jejž však ihned zdusí hněv a bol,
Ty! Ty jsi . . . tys . . . Přitiskne ruce před oči.

Sobeida. Ty také pláčeš v den svůj svatební?
Zhatila jsem ti sen? Hleď, říkáváš,
že jsem tak mladistvá, a to a to
ukáže na vlas i líc —
je vskutku mladé, v nitru jsem však mdlá,
tak mdlá, že žádné slovo nevyřkne,
jak mdlá, jak zestaralá před časem.
Jsme stejni věkem, ba snad ty jsi mladší;
kdys v hovoru jsi pravil, celý čas,
co já jsem na světě, že bez přestání
jsi trávil ve svých dumách, v sadech svých
a v tiché věži, již dals vystavět,
bys k hvězdám vzhlížel. Tenkrát po prvé
se přání tvé — zvlášť otce mého přání —
mně zdálo vyplnitelným: Neb vzduch
— tak mněla jsem --, jenž ve tvém domě vane,
je jistě lehký, ano, lehounký,
tak bez všech příšer! Kdežto u mne byl
tak celý vzpomínkami přetížen!
V něm vzdušná těla nocí oněch plula,
jež probděla jsem v pláči; na stěnách
visely pavučiny povybledlých
a bezútěšně marných možností;
mí rodiče po celý život v hled
mi smutný zřeli, příliš dobře jsem
v jich tváři každý zákmit chápala;
na toto vše se kladl dusný tlak
tvé vůle, která na mně ležela
jak hustý rubáš nehybného spánku.
Že jsem se posléz dala, bylo nízké:
toť pravé slovo; špína je však moc
tak přemocná, že život je jí pln.
Jak mohla jsem ji pod své nohy dostat,
když po hlavu jsem v kalu vězela?

Kupec. Jak můra zlá má prosba na prsou
ti ležela. Máš ke mně nenávist . . .

Sobeida. Já nenávisti nikdy nepoznala
a z lásky poznala jen začátek,
pak přišel konec; ale za to líp
znám věci jiné: umím s úsměvem,
jak sám víš, tančit, co mi nad kámen
tíž u srdce, též znám se usmívat
do tváře každé urážce i dnům
všem pochmurným: má celá mladá síla
se v tomto usmívání vyssála;
já nepovolila — teď stojím zde.

Kupec. To vše má smysl pouze mátožný.

Sobeida. Jaký v tom smysl, že jsem usmívat
se musila, pak ženou tvou se stát?
To nechápeš? To já ti musím říci?
Což, protože jsi bohat, ze života
tak málo znáš, a jenom o hvězdy
a o své květiny dbáš ve sklenících?
Slyš tedy toto: otec můj byl chud,
ne vždycky chud, však ještě hůře: zchudl,
byl mnoha lidí dlužník, ale nejvíc
dlužoval tobě; trudná jeho duše
se živila jen mými úsměvy,
jak jiná srdce z jiných žijí lží.
V posledních létech, co nás navštěvuješ,
již dovedná jsem byla, dřív jen žačkou.
Kupec. Ženou se mi stala!
Se stejnou slastí nožem by si byla
své žíly podřezala, by jí krev
a život vytryskly, jen kdyby otec
za tuto cenu moh' být osvobozen
od svého největšího věřitele!
. . . . Tak vyplní se sen!
Sobeida. Nemluv tak tvrdě! Toť již lidí los!
Já na to zřím již jako v polou snách.
Tak jako chorý nedovede již
se rozpomínat ani srovnávat,
jak včera se mu něco jevilo,
ni čeho v bázni čekal, v naději:
již ztratil pohled včerejšího dne . . . .
tak také my, když příliš pokročila
největší nemoc: žití. Sotva vím
já sama, jak jsem silně tohoto
se bála, po onom zas toužila,
a leccos, na co vzpomínám si, zdá se
mi jiné ženy býti osudem,
o němž jsem kdys a kdesi slyšela.
Hle, slova má jsou hořká, ne však zlá:
nechť s počátku jsem příliš krutá byla,
přec nebudu tě klamat nikterak,
až tiše sedíc na tvé zahradníky
se dívat budu. Závrať, mdloba, smrt
mi hrozí, mám-li v sobě nesrovnalé
dvě věci srovnat. Zmožena jsem již
tím věčným srovnáváním. Chci jen klid!
Ten poskytneš mi, za něj děkuji.
A nemysli, že je to málo: v zkázu
se hroutí všechno, na pochybné půdě
co vzrostlo. Zde však čirá jistota.
Kupec. A člověk ten?

Sobeida. Ni na to nehleď s hrůzou.
Hrůzné by bylo, kdybych nebyla se
ti přiznala. Vše vydala jsem. Dál
už nepátrej.
Kupec. Tys posud v jeho moci!
Sobeida. Co tím chceš říc'? Všech věcí trvání
od naší vůle pouze závisí.
To tam! . . . Posunek.
Kupec. Tys byla mu, čím tobě on?
Sobeida přisvědčí.
Kupec. Jak tedy, jak se tedy přihodilo,
že on tě ženou svou —
Sobeida. My byli chudi.
Ba více, víš přec. Jeho otec též.
Též chud. Krom toho tvrdý, zachmuřen,
můj příliš měkký; na něj naléhal
jak na mne můj. To všechno dá se spíš
zažíti v žití nežli slovy popsat.
Po drahnou dobu trvalo to. Dětmi
jsme byli zprvu, k sledu znaveni
jak hříbata, jež při žních na poli
do těžkých vozů záhy zapřažena.
Kupec. Tu nutno říc': tak nemohlo to býti!
Žilť otec jinak. Toho Šalnasara,
koberců prodavače, znám. Je stár,
i mlčím raděj; chváliti ho může,
kdokoli chce, já ne. Je stár a zlý.
Sobeida. Snad; budiž; ale jeho otcem přec.
Já nezřela ho. On jej takým zří.
Dí o něm, že je churav, zasmuší se,
když o něm řeč. A proto já jsem nikdy
ho nespatřila — od svých dětských let,
a tenkrát jenom zřídka u okna.
Kupec. Však není chud! Spíš bohat nežli chud.
Sobeida je si zcela jista; s truchlivým úsměvem.
Myslíš, že pak bych stála zde?
Kupec. A on?
Sobeida. Co, on?
Kupec. Na jevo zřetelně ti dal,
že nemožno mu zdá se, co vy dva
jste dlouho přáli si, v co věřili?
Sobeida. Vždyť nemožné to bylo! . . . Ó, tvých slov!
„co jste si dlouho přáli . . .“ Vše ty věci
jsou zcela jiné — slova, jež se mluví,
jsou zase jiná. Zde cos uzrálo
a zde to zpráchnivělo. Okamžení
jsou s tváři planoucí jak slunce zář,
a kdesi jakés přiznání se vznáší,

jež nepřiznáno, kdesi ve vzduchu
umírá echo slov, jež nikdy nikde
se nevyřkla; cos šeptá bez hlasu:
„Já se mu dala“ — v myšlenkách jen — „dala“ —
vteřinou příští pohlceno vše
jak noci blesk . . . Jak všechno začalo
a skončilo se? Takto: Já své rty
jsem pevně měla sevřeny, pak též
svá víčka, on pak —
Kupec. On?
Sobeida. — se velkodušně
zachoval ke mně. Jako kdo chce sám
svůj obraz v bližním zničit, by mu spořil
bol nejprudčí. Již nebyl dobrotiv
jak dříve vždycky — z dobroty jím nebyl —,
byl rozerván a výsměchu byl pln,
jenž jeho sama bolel víc než mne;
jak herec někdy, úmyslně ranil.
A jindy zase se mnou mluvíval
o mojí budoucnosti, o tom dni,
až budu s někým jiným —
Kupec prudce. Se mnou?
Sobeida chladně. Až
s nějakým mužem budu oddána,
a mluvil o možnostech, o nichž věděl,
že bych je nikdy živa nesnesla.
Ni on by nebyl strpěl něco z toho,
však přede mnou hrál pouze divadlo,
mou znaje povahu a mysle, že
ho s bolem snesitelným oželím,
až bych se v jeho duši zklamala.
— — — — — — — — — —
Bylo to příliš umělé. Však jaká
v tom dobrota!
Kupec. Dobrota přenáramná,
jestli to bylo pouhopouhou hrou.
Sobeida prudce. Můj muži, prosím, toto jediné
si vyprošuji: nekaž naše žití!
Je slabounké jak slepé ptačí mládě,
jediným takým slovem zabiješ je!
Špatnou ti ženou nebudu. Přec dech
se ponenáhlu vrátí toho štěstí,
po němž jsem ruce rozpínala, věříc,
že je ho plná země, plný vzduch:
teď vidím již, já neměla tam vstoupit . . .
Snad budu potom skoro blažená,
až bez bolu se touha rozleje
do minula i do přítomnosti

jak slunko jasné světlých do korun,
a za sadem jak blankyt budoucnost
se poklene, sic prázdná, sálavá
však světlem klidným. Času jen je třeba:
teď ještě vše je divně změteno,
ždám pomoci tvé, to však nesmí být,
bys křivým slovem život přítomný
připoutal příliš těsně k minulému:
svůj dnešek od včerejška odloučím
zdí beze vzduchu, skleněnou, jak v snách.
U okna. Ten večer nesmí přijít, který by
mne u okna zde našel bez tebe:
— již to, že nejsem doma, z okna že
se z dívčí jizby nenakláním v noc,
již to má nebezpečně neobvyklou,
ohlušující sílu nade mnou:
jak na ulici ležela bych, ničí,
svá vlastní paní, jako nikdy v snách!
V životě dívčím jemný větru van
víc rozhoduje, nežli pochopíš,
neb tobě samozřejma svoboda.
Ten večer nesmí přijít, kterého
bych takto stála, stínům uniknuvši
a zrakům rodičů, kdy v temno clon
by za mnou zapadala minulost,
co větrem slabým, keři, kmitem hvězd
by přede mnou zde takto lákal kraj!
Vždy vzrušeněji. Ten večer nesmí přijít, kterého
bych dívala se zrakem, jenž by šeptal:
Zde bílá stezka stkví se v měsíci:
než přes něj vítr slabý přežene
nejbližší mračno, lze jí doběhnout
až na konec, nejprve mezi ploty,
pak přijde křižovatka, přijde mez,
stín kukuřice pak, a naposled
by vedla v sad! Tu ruka by se kladla
již na záclonu, za kterou je vše:
smích, polibky a štěstí veškero
tam leží ve změtení zázračném
jak zlaté vlny klubko, leží slast
tam taká, že mým sežehnutým rtům
již dostačí, bych vyšlehla jak plamen,
bych tíhy necítila, nezřela
ni nechápala ohyzdného nic!
Skoro křičí. Ten večer nesmí přijít, tisíci
jenž křičí jazyky: Proč tedy ne?
proč v noci cestou tou jsi neprchla,
proč neprchlas? Tvá noha nezraněna,

tvůj dech byl silný, proč ho spořilas,
by ve tvém těle zbylo mládí dost,
jež v noci do podušky vypláčeš?

Obrátí se k oknu zády, zachytí se stolu, shroutí se a klesne na kolena, tvář přitisknutu ku stolu, a tělem zmítá křečovitý pláč.

Dlouhá pausa.

Kupec. A kdybych otevřel ti prvé dveře,
jež jediné tě v cestě zdržují?

Učiní, jak praví; otevřenými dvířky ze zahrady z prava vniká svit měsíce.

Sobeida na kolenou, u stolu. Což jsi tak ukrutný, že z mého pláče
smích odporný hned v prvé hodině
si tropíš? proč si takto se mnou hráš?
jsi tolik hrd, že máš mě v bezpečí?

Kupec s velkou sebevládou. Byl bych si z hloubi duše přál, bys jiné
smýšlení měla o mně, k tomu však
teď není kdy.
Tvůj otec, to-li nejvíce tě tísní,
tvůj otec není již mým dlužníkem,
neb smlouva uzavřena nedávno,
z níž jemu vzroste zisk a, doufám, též
radosti pozdní záblesk.

Sobeida naslouchajíc přisunula se k němu na kolenou.

Kupec. Můžeš tedy —
já míním: jestli to tě děsilo —
zde v tomto . . . cizím domě ztracenou
odvahu k žití nově vssát a zpola
se probrat z ochrnujícího sna,
a cítíš-li, že tyto dveře zde
tě vedou v život bdělý: před bohem
i před hvězdami volnost já ti dávám,
bys odtud odešla, kamkoli chceš.

Sobeida pořád na kolenou. Jak?

Kupec. Zřím v tobě stejně málo ženu svou
jak v kterékoli dívce, jež se sem
do mého domu skryje před bouří
či před lupiči, o záštitu prosíc,
a zříkám se tím práva nad tebou,
tak jak ho nemám nad nešťastnicí,
již náhoda by zavála v můj dům.

Sobeida. Co že to díš?

Kupec. Dím, že máš svobodu,
bys dveřmi těmi šla, kamkoli chceš:
máš svobodu jak vítr, včela, voda.

Sobeida zpřímí se zpola. Bych šla?

Kupec. Bys šla.

Sobeida. Kamkoli chci?

Kupec. Kam chceš,
a v kteroukoli hodinu.

Sobeida posud omráčena, teď u dveří. Teď?! zde?!
Kupec. Teď, nebo později. Zde, i kdekoli.
Sobeida nedůvěřivě. Přec jenom k rodičům?
Kupec silněji. Kamkoli chceš.
Sobeida polo smíchem, polo pláčem.
Ty takto mně? To jsem se nikdy v snách
neodvážila myslit, nikdy v snách
nejbláznivějších nebyla bych k tobě
klesá před ním na kolena —
s tou prosbou na kolenou přilezla,
bych neshlédla, jak šílenství se směješ . . .
a ty jsi takový! Ty dobrý, dobrý, dobrý!
Kupec zdvihne ji něžně, ona stojí v zmatku.
Kupec odvrácen. Kdy odejdeš?
Sobeida. Teď, v tento okamžik!
Ó, nechmuř líc a nepovrhuj mnou!
Rci sám: což mohu v noci u tebe,
jenž jsi mi cizí, prodlévat? Což hned
mi není jíti k tomu, jehož jsem?
Což v cizím domě jeho majetek
smí přes noc být, jak byl by bez pána?
Kupec hořce. Jsi jeho již?
Sobeida. Ach, pane, pravá žena
bez pána není nikdy: od otce
ji béře choť, a tomu náleží,
ať už je živ anebo pod zemí;
příštím a posledním je pánem hrob.
Kupec. Tak nechceš, aspoň než se rozbřeskne,
se vrátit k rodičům?
Sobeida. Ne, nejdražší.
To leží za mnou. Na mé cestě není
nic všedního; mne tato hodina
od dívčích citů na vždy odlučuje.
Nuž, dovol mi mou cestou v tuto noc
až na konec jít, by se později
mi všechno zdálo snem, by nebylo se
mi nikdy stydět.
Kupec. Jdi.
Sobeida. Rci, zda tě raním?
Kupec se odvrátí.
Sobeida. Dovol, bych pila z toho poháru.
Kupec. Mé matky byl. Památkou vezmi jej.
Sobeida. To nelze, pane. Napiji se však. Pije.
Kupec. Pij z něho, a kéž nikdy v životě
ti není žízeň uhášeti z číše,
jež čista míň.
Sobeida. Buď s bohem.

Kupec. S bohem buď.

Sobeida již na prahu.

Kupec. A nebojíš se? Sama nešla jsi
přec nikdy ještě. Město daleko.

Sobeida. Můj milý, mně je nade všechen strach
a lehčej než kdy za bílého rána. Odejde.

Kupec dívá se za ní dlouho; pak s bolným posunkem.
Jak by teď cosi kořínky své tiché
z mých prsou trhalo, by za ní spělo,
a v prázdný otvor chladný čiší vzduch! Odstupuje od okna.
Zda nezřím ji teď skoro méně krásnou,
že neohlížejíc se utíká,
ač ani neví, čeká-li kdo na ni!
Ne: v její mládí jen se musím vmyslit,
je všechno s její krásou v souladu,
ten spěch se hodí k její bytosti
jak němé tváře ku květinám krásným. Pausa.
Co učinil jsem, myslím, podobné
je tomu, jak se do života dívám!
Myšlenky nechci míti rozdílné,
ať kroužiti zřím nadoblačné hvězdy,
ať stojí mladá žena přede mnou.
Co tam je pravdou, pravdou také zde.
Též nutno říci: jestli tato žena,
jestli to dítě svésti nemůže,
by v sobě pojímalo věcí dvé,
z nichž jedna s druhou nesrovnatelná,
mám já to dovést: zapírati skutkem,
co rozumem a nezřetelnou tuchou
jsem do sebe vssál z nesmírnosti venku,
jež od země se věží ku hvězdám?
Já životem zvu nesmírno to hrůzné,
a stejný život dole zrak můj vidí;
co jiného je zralost nežli: týž
uctívat zákon v bytí hvězd i lidí?
Teď tedy zřejmý pokyn dal mi osud:
žít bez dědice, samoten jak dosud,
i pak, až v slední rozhlédnu se muce,
být samoten a nemít ruky v ruce.

Proměna.

(Pokračování.)

———————

Jiří Sumín:

Dědictví.

I.

„ . . . Předvídala jsem to, dobře jsem to tušila. Nebýt jen tvé dětinské svévole, dávno už mohlo být vše jiné.“

Mrzutý, vyčítavě zahrocený hlas umlkl, a v pokoji rozhostilo se ticho. Ale dívka sedící u okna, skloněna nad svou práci, měla spokojený, jasný pohled, úsměvné rty a líbeznou, svěží tvář jako růžové poupě. Jakýs blaživý, šťastný sen utkvěl na sklopených víčkách a obestřel teplým, mlžným závojem její smysly, takže slyšela i neslyšela matčin hlas, viděla i neviděla její ustaranou, neklidnou tvář. A slunce svítilo na modré obloze mladé, svěží a slibné, a cosi jako vonné dechnutí vzdáleného jara vanulo vzduchem.

„Zde se jen zbůhdarma ubíjíme, neštěstí za neštěstím nás stíhá, a . . . každá naděje znenáhla mizí. A s kopce to jde s námi, darmo povídat. Celou stovku dosadila jsem letos z hotového, a jak dále bude, ví všemohoucí bůh.“

Dívka pozvedla hlavu, jasný pohled se zasmušil, úsměv i šťastný sen odlétl na okamžik. Co se asi stalo? tázaly se její polekané oči. Ale nic, nic . . . to jsou přece známé řeči maminčiny, které slýchá téměř od malička. Špatná nálada snad. Jak bude dále? Maminka neví, nikdo dosud o tom neví. Ale ona tuší, ona ví již, že bude dobře, bude krásně a blaze, tak blaze . . .!

Ale mrzutý hlas matčin opětně se ozval, a tentokrát převládal zřejmě trpký, beznadějný tón.

„Pozbyly jsme nejlepších svých zákazníkův, a přátelé navštěvují nás vždy řidčeji. Je pravda: kde kdo nás zrazoval, když jsme projevily úmysl stěhovati se do této nové, odlehlé čtvrti. Ale bylo to laciné . . . Teď však je jasno, jak jsme se přepočítaly a kam spějeme. Je to kritická chvíle. Průtahy a nerozhodnost zle by se mohly vymstíti. Nebudeme zde sedět jako v zakletí.“

Ustaraná paní se zadívala s nervosním rozechvěním na dceru, zkoumajíc úzkostlivě, zda tvrdá ta slova nezasáhla příliš hluboko; nebylať dosud pověděla vše, neméně pak to nejhorší. Ale dívka

usmívala se, netknuta matčinou starostí, a tiché, sladké snění obestíralo její mladou duši jako hřejivý, mlžný závoj. Cítila, že uniká takto daleko všedním starostem a trampotám, a nepochybovala, že se jí podaří uniknouti jim nadobro. A kdykoliv slova vyzněla příliš ostře a mlžný závoj se protrhl, naslouchala matčiným výlevům tak lhostejně a omrzele, jak možno naslouchati jen věcem příliš známým a nemilým.

Nespokojenost náhle vytrysklá, zachvívající celou bytostí, zbavila matku šetrnosti a ohledu.

„Ovšem, tobě je vše lhostejno. Tobě se zde dokonce líbí." Pohrdlivý úsměv zkřivil její rty, a těžký dech trhal nesouvislé slova ze rtů. „Podivno, jak jsi se zde přizpůsobila. Nenamítala jsem nic, když jsi odmítla ruku řádného, váženého muže. Nebyl už ovšem zrovna mlád a krasavec naprosto ne. Ale byl by tě dobře zaopatřil, a to je za dnešních časů pro chudou dívku velké štěstí. Ale budiž, věc ta je odbyta. Mně nezbývá, než říci: bohužel! — Na tom už ničeho nezměníme, ani kdybychom chtěly . . ."

„A my ani — bohužel — nechceme! A také jsme si to už, bohužel, častokrát řekly." Čtveračivý úsměv, jímž dívka provázela tato slova, ustoupil náhle leknutí, ano zděšení. Matčino nezvyklé rozčilení zdálo se napovídati cosi hrozného.

„Ovšem, slyšela's. A jak jsem již řekla: věc je odbyta. Ale nemůže mi být lhostejno, když vidím, jak se stranіš svých přítelkyň, zanedbáváš známých, kteří mají nejlepší úmysly s tebou, jsou ochotni pomoci a ujmouti se tě v příhodné chvíli, jak cize a . . . a nevhodně přímo se ve společnosti chováš, — jako bys tam už vůbec ani nepatřila . . ."

„Což tam snad patřím?" rozčilovala se dívka. „Dobře vím: z milosti mě tam trpí."

„Tvůj otec byl vážený muž a vynikající člověk."

„A já smyčkuju potají zoubky k prádlu za dvacet haléřů metr a veřejně čítám se k městské honoraci."

„Ah, to není to!" vybuchla hněvivě matka. „Vím dobře, co v tom vězí. Každý se mě táže: Co se s ní děje? Odkud ta neblahá změna? Omlouvám tě, hájím a zalhávám, jak mohu. Ale uvnitř cítím . . . jsem jista a opakuji si stále: To všechno k vůli tomu ubohému kupčíku, který tě není hoden, který na tě nemyslí."

Nastala dlouhá pomlka, svědčící, že slova ťala do živého. Dívka seděla mlčky s tváří hluboko skloněnou, a prsty, v nichž kmitala se tenounká jehla, zimničné se chvěly.

Teprve když byla poněkud překonala své rozechvění, pozvedla odhodlaně hlavu, a v jejích očích zalesklo se cosi jako hněv nebo vzdor.

„Není mne hoden . . . Pojednou mne není hoden," opakovala s vynuceným důrazem, v němž se tím nápadněji chvěla tísnivá, rozechvívající nejistota. „Až dosud jím byl. Ano, říkala's dokonce, že je snaživý, nadaný a intelligentní. Předpovídala's mu „budoucnost" a — bůh ví co všecko!"

„Ano, ano, nezapírám,“ doznávala matka, odvracejíc se, aby nemusila mysliti na otázku, utkvělou v polekaných očích dívčiných. „Neprohlédla jsem ho hned. S počátku se mi skutečně zamlouval. Dělal dojem člověka slušného, intelligentního. Nu, snad ho to stálo dosti práce a přemáhání. Ale už tehdy bylo mi všelicos nápadno. Neušla mi jeho samolibost, jeho ješitnost, podněcovaná jistými úspěchy, zvláště pak jeho báječná vypočítavost. Říkávala jsem v takových chvílích, že je dobrým obchodníkem. Ale v duchu myslila jsem si: Ten člověk má cosi židovského! Nevěřím, že by se kdy oženil z pouhé lásky. Ovšem, nezmínila jsem se ti o tom, vždyť jsem byla jista, že si s ním pouze zahráváš . . . Naše sousedstvo pohlíželo na jeho dvoření ovšem velmi vážně. To bylo šeptů a povídání. Zlobilo mě to. Byl mi k smíchu se svou kupeckou galantností a nemotorným dvořením. Ale nechtěla jsem ti kazit radost vidouc, že tě to baví. Bála jsem se však jeho úskoků. Co chce? Co zamýšlí? Neboť tento zištný, vypočitavý člověk nedělá ničeho nadarmo. Také jsem později na to připadla: Ano, tebe si předchází, nadbíhá, vtírá se, až je to všem nápadno, ale dělá to pouze proto, aby vyvolal jisté kombinace, jež by ho pozvedly v očích sousedstva a nasytily jeho malichernou ctižádost. Při tom však ani na okamžik nezapře v sobě hamižného obchodníka, jenž stále spekuluje a shání o překot mezi řemeslnickými a hokynářskými dcerkami zámožnou nevěstu.“

„Že hledá a shání? Ne . . . to asi není pravda!“

„Nejen to: Už ji dokonce i nalezl. — Nu ovšem, vždyť to přece není zázrak.“

„Že . . . že ji nalezl? — A co dále . . .?“

„Milé dítě, do toho už nám nic není. To nás přece nezajímá. Rozumíš mi snad! Nalezl, co hledal, a — tím je vše odbyto. Nebudeme se přece starat o jakéhosi předměstského kupčíka, kterého jsme před půl rokem neznaly a o němž za čtvrt roku nebudeme již zase ničeho vědět.“

„Ano . . . . snad. Ale tys nedokončila. Řekla jsi: Nalezl, co hledal . . . A co dále . . .?“

„Nu, tak si ji přece vezme. To se rozumí. Vždyť se k sobě hodí, ne? Ale do toho nám už nic není. Nebudeme přece sestrkovat hlavy jako naši sousedé a hovořit roznícenĕ „o té události v domě“. Já už toho mám po krk. Člověk nemůže vystrčit hlavy ze dveří, aby nebyl přímo zaplavován jejich povídáním. Klimšová z přízemí běhá z bytu do bytu. Směšní lidé.“

„Ale to snad . . . není . . . možná!“

Znělo to tak mírně a tlumeně, jako by toho neměl nikdo slyšeti, a přece bylo v tom tolik nezadržitelné úzkosti, tolik zoufalé bolesti, že matka stanula sklíčena obavou, nenacházejíc vhodného slova.

Nastalo ticho, takové napiaté, zlověstné ticho, jež mohlo snadno uvolniti potlačovanou bolest a s ní zároveň odpoutati nedohledné strasti a pokoření. Matce zdálo se nezbytným vyhostiti především toto trapné, hrozivé ticho.

„Ne, ne! Zde nezůstaneme! Nebylo zde ani v zimě valného klidu a pohodlí, což teprve z jara, až začnou stavby. To bude prachu, bláta a hřmotu! Ne, raděj pryč odtud! Čím dřív, tím lépe. Ještě dnes ohlédnu se po bytě. Vlastně mám už něco za lubem. Budeš příjemně překvapena, uvidíš! — V tomto bytě jsem vlastně nikdy nezdomácněla. Bylo mi zde tak nějak cize, jako bych ani doma nebyla. Není divu, od malička byla jsem zvyklá mezi lepšími lidmi ... Chce-li člověk se sousedstvem dobře vycházet, musí se trochu přizpůsobit. To bylo zde dosti těžké. A k tomu ten vtíravý kupčík se svým nemotorným dvořením ..!“

Oddechla si z hluboka, úkradkem pohlížejíc na dceru. — Dívka pracovala pilně s oním podezřelým klidem, jenž vše kryje a tlumí jako temný stín, a jemuž nelze důvěřovati. Matka stála bezradně, cítíc, jak slova její vyznívají planě a hluše, jak nepřístupna a uzavřena v této chvíli zůstává jí duše dceřina. Kdyby aspoň promluvila! Ať je to cokoliv lhostejného, bezvýznamného, jen aby slyšela její hlas! Je tak mladá dosud, tak nezkušená a naivní. První plachá, nesmělá tužba, nahodile vzbuzená, první opravdová láska, nezištná a čistá, jako jarní kvítek pod sněhem. A toto zklamání, toto zdrcení! A není s to, aby zadržela tuto těžkou, brutální ránu, jež již již dopadá na její ubohou, něžnou duši — Kdyby aspoň promluvila! Zas jen to vtíravé, trapné ticho, hrozící zbořiti tu pracně vybudovanou stavbu nezbytné lži, jež má být jakýmsi zdáním záštity, jakýmsi illusorním útulkem před tvrdou, pokořující skutečností. Proto je především třeba zbaviti se toho trapného ticha. Je třeba mluvit a mluvi'. — Člověku se vlastně ani nechce. Sám cítí, jak je to falešné, vynucené, prázdné. A přece je třeba těchto hluchých, prázdných slov, jež nehýčkají, nerozněžňují zraněných citů, ale šlapou, páli a drtí. Je třeba takových prázdných, planých slov ...

Mluvila tedy dále, mluvila hlučně a živě, a všecka její řeč zdála se prodchnuta jakousi velikou světlou nadějí, neurčitým krásným slibem, který jakoby stále odkládala vysloviti. Jenže znenáhla počala před ní vystupovati bezúčelnost této námahy, jež mohla míti dokonce účinek naprosto nepředvídaný. Dívka seděla jako neproniknutelným závojem zahalena svým mlčením, oddálena jakýmkoliv dohadům svým předstíraným klidem. A matka cítila, jak hlas její víc a více pozbývá pevnosti a nenucenosti a slova vyznívají vždy prázdněji. Cosi svíralo jí hrdlo, a bolestná tíže kladla se jí na prsa.

Utěšovala se myšlenkou, že učinila vše, co bylo možno a nutno. A zdálo se jí, že vše mohlo by projíti na oko klidně a hladce, kdyby bylo poněkud dbáno jejích pokynův a rad ... Bohužel, všechno se tak nějak osudně vymyká jejímu vedení a její předvídavosti, že stojí tu vlastně bezmocna vůči tomu, co se stalo a co se stane.

A posléze, když se tolik namluvila a nautěšovala, cítila, že by teď potřebovala někoho, kdo by její řeč skutečně slyšel a kdo by se aspoň malounko pokusil poněkud ji utěšiti. Je zde tak dusno a neklidno, zvláště kdy v nejskrytějším koutku duše tkví marně tlumené doznání: vždyť i pro ni zklamání to je těžké! Do tvrdých

rukou tohoto bystrého, přičinlivého muže byla by s radostí vložila osud svého dítěte. A zdál se přece tak zamilován, zblázněn přímo! Přes všechnu zřejmou střízlivost a chladnokrevnou vypočítavost bylo patrno, jak chvílemi nadobro ztrácí hlavu! . . Kdo by se byl nadál tohoto obratu? — Ne, nevydrží zde déle. Když nic jiného, alespoň trochu čerstvého vzduchu!

Ale když už byla připravena k odchodu, zželelo se jí pojednou dívky, jež zde zůstane samotna se svým zklamáním a hořem. Váhala chvíli. Co počíti? A přece ani za všecky poklady světa nebyla s to, aby odvrátila od ní tuto chvíli. Ale pak, pak to snad znenáhla přejde. Vždyť v tomto věku člověk se snadno utěší.

„A kdybys snad za mé nepřítomnosti vyšla a setkala se s některým ze sousedstva . . . to se rozumí, víš přece, že v takových chvílích třeba zachovati klid a důstojnost. Vyslechneme vlídně, co se povídá, ač ovšem nám na tom pramálo záleží . . . Pouze nás těší, že slyšíme příjemnou novinu. Kdybys však náhodou potkala jej . . . pak ovšem . . . to ti dá cit . . . docela klidně a vesele, jako jindy. A kdyby snad zapředl hovor, . . . člověk se přece dovede ovládat, . . . pak docela vesele a nenuceně přej mu štěstí! — — — Ale dítě! . . . Dítě!“

Stála tu bezradně, nevědouc, co počíti. Dívka se rozplakala. Ne, toho se nenadála! Zdá se, že zašla příliš daleko, a celá ta pracně vybudovaná stavba, jež měla býti jakýmsi zdáním záštity, jakýmsi illusorním útulkem před tvrdou, pokořující skutečností, rázem se zřítila.

Dívka plakala tak hořce a upřímně, jak hořkým a upřímným bylo její zklamání. A matka stojíc tu bezradně s hrdlem bolestně sevřeným, neschopna ovládati svou lítost, opakovala polekaně: „Ale dítě! Dítě!“

Pak vyšla rychle, neboť kdyby zde zůstala, byl by ji jistě zdolal a pokazil tento hořký pláč, a pokoření bylo by tím větší.

II.

Bylo ostatně dobře, že odešla. Sotva zavřely se za ní dveře, dívka vzchopila se odhodlaně. Perspektiva, vyvolaná řečí matčinou, počala se měniti. Ne, tak zlé to rozhodně nebylo! A kdyby přece, pak zbývalo něco . . . zbývalo vlastně mnoho, těžko ovšem určitě říci, co to bylo, nejspíše tajemná jakási síla, jíž její mladá duše cítila nadbytek: naděje jejích osmnácti let. — Rozhodně není dosud vše ztraceno. A nežli nadejde chvíle, kdy jí nezbude než přáti mu štěstí s jinou, musí se mnoho, mnoho změniti. Bolest nezmizela, ale jako by ustoupila stranou, a místo její zaujal palčivý neklid, plný úzkostného, rozechvívajícího úsilí zachrániti své štěstí. Měla na spěch, velmi na spěch! Bylo třeba pohlédnouti nebezpečí odhodlaně do tváře, zvěděti celou pravdu. Chtěla ihned vyjíti, ale malá překážka postavila se jí v cestu. Bylo to vskutku mrzuté . . . Neklidně postávala před zrcadlem, nemohouc se dočkati, až by zmizely stopy nedávného pláče. Jen že měla tak na spěch! Škoda každé chvíle, vždyť může se zatím státi něco neodčinitelného. Konečně, co je komu do toho, jsou-li její víčka poněkud zarudlá?

Vždyť mohla také mnoho číst, nebo mohla plakat pro něco docela jiného. —

Teprve, když uzamkla byt, zmocnila se jí zvláštní tíseň a nerozhodnost. Pociťovala zřejmě strach před „celou pravdou“, již chtěla zvěděti. V domě panovalo nápadné ticho, takový nezvyklý, slavnostní klid, jako by se všichni byli uzavřeli ve svých bytech, aby při zamčených dveřích vyslechli překvapující a zajímavou zvěst, která musí zatím zůstati tajemstvím.

Jen dole v chodbě ozývaly se nejisté, loudavé kroky, ale to byl kdosi neznámý, cizí, patrně žebrák nebo dráteník . . . Cítila se zražena a opuštěna. Nerozhodně postávala na schodech, vzpomínajíc na prosté ženy z nejbližšího okolí, s nimiž se srdečně spřátelila za nedlouhého pobytu v tomto domě, a jež se jí do dneška zdály tak upřímné a milé. Žádná z nich se neobjevila. Zajisté matka má pravdu. Sedí teď někde pospolu, buď při práci, buď s dětmi na rukou, a hovoří škodolibě o jejím zklamání. —

Jen ty kroky dole . . . ale ne, to byl někdo cizí.

Když stanula na posledním stupni, trhla sebou leknutím. Stál před ní vysoký, širokoplecí muž s výbojným čelem a ohnivýma očima. Mlčky pozdravil a utkvěl na dívce pohledem smutným a vyčítavým. Byla všecka zmatena nenadálým setkáním. Ale neušlo jí, že rty jeho jsou dnes nápadně bledé a jeho snědou tváří zachvívá jakési vzrušení.

„Promiňte, slečno Eliško,“ mluvil tlumeně se zřejmým přemáháním, „domnívám se, že jsem dlužen jakési vysvětlení . . . Není zde jistě vhodné místo . . . přál bych si jen krátce něco podotknout . . . K vám jsem si ovšem netroufal, a tak slyše, že zamykáte . . .“

„Maminka právě odešla. Je-li libo, můžete jít nahoru.“

„Jste příliš laskava. Ne, děkuji. Nechci vám působit nepříjemnosti. Pouze tedy . . . Dověděl jsem se právě, jak paní matka soudí o mém jednání a o mé povaze. Nechci se nikterak omlouvati. Domníval jsem se, že mé poměry jsou sdostatek známy, a že lze si snadno utvořiti správný úsudek. Ale vidím, že lidem schází buď rozhled, nebo dobrá vůle souditi spravedlivě. Slečno Eliško, vím sice, že je vše marno, ale netajím se tím a jsem ochoten veřejně doznati, že byl bych z nejšťastnějších lidí na světě, kdyby . . . kdybych se směl odvážiti, ucházeti se o dívku, jako jste vy. — — — Jenže mé poměry nejsou tak skvělé. Každý ví, neboť jsem se s tím nikdy netajil, že jsem otevřel tento obchod bez krejcaru vlastních peněz. Můj bývalý chéf poskytl mi úvěr . . . Ale vás to asi nezajímá, slečno Eliško, vám nikdy nebylo třeba starati se o takové všední záležitosti.“

„Oh, ano, rozumím vám. Vždyť přece . . . vždyť . . .“

„Nu, budiž tedy, chcete-li mě vyslechnout. Vedlo se mi zde znamenitě. Musím říci, měl jsem štěstí. Pracoval jsem usilovně, a obchod den ze dne zkvétal. Před několika měsíci, když jsem vás poznal, byl jsem pln dobré naděje a přímo šílené odvahy. Přiznám se, — nic mě k tomu neoprávňovalo, — ale myslil jsem si: Jsme oba mladí. Dvě tři léta práce a štěstí, jako poslední, a mohu se pokusit . . . mohu se snad odvážit . . . nabídnouti vám svou ruku. Promiňte, jestliže vás

to uráží . . . Nemluvil jsem o tom nikdy. Bylo to jen mé tajné, hluboce ukryté, vroucí přání. Byl to téměř jen sen . . . pošetilý sen."

Odmlčel se, přemožen pohnutím, zakřiknut marností a nevhodností tohoto doznání.

Hleděla na něj poněkud užasle, cítíc rostoucí obavu, že řekl již vše, že nemůže, nesmí pokračovati. Ač vnitřní zmatek všechny její úmysly zpřeházel a zatemnil, stála energicky na svém místě.

„A co dále?" tázala se s božskou naivností; „ano, já vím," dodala trpce, „pak . . . pak přišly peníze, totiž . . . překážky."

„Vy víte, slečno Eliško," pokračoval klidněji, ale velice vážně, „že tento dům je na prodej. Poněvadž je zde obchod, jak se říká, „v dobrém chodu", hlásí se o překot kupci. Rozumí se, že má existence je tím ohrožena. Nemám peněz, abych dům koupil, a dostanu-li výpověď, pochopíte . . . vlastně ne, vy nemáte vůbec potuchy o tom, v jak kritickém postavení se ocitnu. Poměry jsou dnes takové, že nevím vskutku, kdy a kterak se opět uchytím, ba, zda se mi to vůbec v dohledné době podaří. Odpustíte, že vám povídám o takových všedních, nudných věcech, které vám snad nejsou ani dosti srozumitelné a jasné . . ."

„Mýlíte se. Můj otec zemřel, když mi bylo pět roků, a tak jsme všelicos prožily. Já vám rozumím."

Hleděl na ni překvapen, jakási smutná, soucitná otázka, již nevyslovil, utkvěla v jeho pohledu.

„Nedbal jsem o to," pokračoval pak nuceně, jako pod nátlakem neúprosné, vnitřní nutnosti; „ale mé matce nedalo to spáti . . . Jak víte, má nás pět, a já jsem nejstarší. Je přirozeno, že usoudila: Je svoboden a něco peněz, jež jsou mu tak nutny, mohl by vyženit. Proto . . ."

Odmlčel se, vida, kterak tvář její náhle pobledla a v zarudlých víčkách zaleskla se slza. Poněvadž se snažila přemoci své vzrušení, pohlížel ven, na temný, smutný dvorek, sevřený vysokými zdmi, hledaje východiště z rostoucích nesnází.

„. . . Já, ano, nejsem vyhýčkán . . . mnoho jsem zkusil, ale nikdy mi nebyla chudoba tak těžká, jako dnes. Co počít? Jsem hotov přinésti každou oběť . . . pracovati dnem i nocí, ale vím, že vše to nestačí, a že by bylo zločinem, připoutati vás k tak nejistému osudu."

Mluvil dále, nesouvisle a zmateně, poněvadž bylo třeba mluviti, bylo třeba uniknouti nesnázím, které se tyčily kolem jako tyto vysoké zdi, a kdykoli se pokusil vyšinouti se nad ně, vlastní bolest srazila ho k zemi. . .

Rychle setřela slzy, vytrysknuvší proti její vůli, a hodila energicky hlavu na zad. Její hlas zněl jasně, skoro vesele.

„Ale vždyť já budu asi brzy dědit po bohatém strýci."

Byl velmi překvapen námitkou tak silnou a reelní. Užasle pohlížel na ni očima široce otevřenýma, jako by nebyl dobře jist, zda to skutečně řekla. Z pola radostná, z pola bolestná jistota zalehla jeho duši. Nevěřil ani na okamžik v možnost podobného rozuzlení, ale byl jist, že je milován, opravdově, vroucně milován touto jemnou,

rozkošnou dívkou, jež byla nejkrásnějším snem jeho krušného života, bohužel — marným snem. Sklonil hlavu, a oči se mu zamžily.

„Což jste o něm nikdy neslyšel?“ tázala se znepokojena jeho mlčením.

„Nikdy, slečno Eliško.“

„My totiž o něm teď zřídka mluvíme. Mezi ním a maminkou přihodilo se jakési nedorozumění. Ale je tomu již velmi dávno. Jsem jista, že na to již zapomněl. Je to příbuzný s otcovy strany, bratr mého dědečka. Je velmi stár, a já jsem jeho nejbližší příbuzná.“

„Nikdy ho nenavštěvujete?“

„Ne, nikdy. Maminka nechce. Já jsem vlastně také o něj dosud nedbala. A nevím, co to je: teď stále na něj myslím. Je chudák tak opuštěn, docela sám . . . možná, že také na nás vzpomíná.“

„Nebyl ženat?“

„On je totiž knězem. Neslyšel jste o něm? Pater Isidor Kmínek. Je znám daleko široko. Má mnoho titulů, řádů a různých vyznamenání. Ale on o nic nestojí, žije velmi prostě. Nedovedu si na všechno ani vzpomenout. Vím jen: je arcibiskupským notářem. K tomu patří veliký zlatý prsten s amethystem. Ale nic to nenese. Mohl se stát monsignorem . . . nevím, co to je, ale ti všichni mají veliké příjmy, ale on nechtěl. Pak má dva velké domy, zahrady, pole, mlýn a mnoho, mnoho peněz. Největší hodnostáři církevní si ho předcházejí. A zrovna příští neděli bude míti narozeniny. Osmdesáté! Nevím, co to je, nikdy jsem na to nevzpomněla, a teď stále jako by mi něco říkalo: Šestnáctého má strýček narozeniny. Budu mu psát, ale maminka o tom nesmí vědět.“

„Paní matinka se na něj tedy hněvá.“

„Totiž ona o něm vůbec nemluví. Zdá se mi, že je k němu poněkud nespravedliva . . . Považím-li, že jsem jeho nejbližší příbuzná, a že vlastně kromě maminky nikoho nemám, cítím k němu opravdovou lásku. Nemohu si ani představit, že by mi nebyl nakloněn. Nyní, kdy je už tak stár — Tehdy, před lety byl prý lakomý. Ale nyní, kdy je blízek smrti, možná, že by mi dokonce něco dal, kdybych poprosila, hezky poprosila.“

Dal se strhnouti tímto zábleskem naděje jako mohutnou vlnou.

„Dát by zrovna ani nemusil,“ ujišťoval horlivě, „jen kdyby zaručil, pouze zaručil.“

Cítil, že zašel příliš daleko, zasmál se suše a nedůvěřivě. Byla zaražena tímto obratem, a zdálo se jí, že se dopustila čehosi nehezkého, že jednala vtíravě a nevhodně. Hluboce zardělá, tonouc v rozpacích, dodala velice vážně:

„Já to jen tak povídám, poněvadž myslím, že jste o tom nevěděl. Ostatně, snad to ani mnoho neznamená. Nechtěla jsem tím vlastně nic zvláštního říci. Vždyť nevím, není-li má naděje příliš bláhová. Maminka aspoň tak tvrdí. Jsem sice jeho nejbližší příbuzná, ale není mi přece ničím povinen a také mi doposud nic neslíbil. Já jen tak . . . myslím, že by se to mohlo zkusit.“

Nedovedl se již opanovati. Mohutná vlna unášela ho od břehu střízlivé jistoty a pevně zakotvené bezpečnosti. Nebránil se již, ale byl si vědom, že ztrácí pevnou půdu pod nohama.

„Opravdu, slečno Eliško? Nikdy bych se nebyl nadál, že uslyším od vás tato slova . . .“ V jeho hlase zněla bolestná vroucnost, nicméně těžký stín starosti přeletěl jeho tvář.

Tušení neznámých starostí, lopotných, neradostných dní, bojův a odříkání prošlo se žhavou určitostí její duší.

Nepřijala rukou k ní vztažených, polekaně ucouvla, choulíc se zimomřivě do svého pláštíku.

„Ne . . . ne! Není vlastně příčiny těšiti se z něčeho,“ pravila ustupujíc před ním vždy rozhodněji. „Možná, že můj pokus nadobro selže . . .“

„Ach, což na tom! To je teď vedlejší. Nebudeme si kazit tak krásné chvíle.“

„Ne! Tato chvíle nám vlastně nic nedala. Není krásná, naopak zdá se mi těžkou. Nevím ani proč . . . ale je mi, jako bych se byla dopustila čehosi nepěkného. Nevím, co si o mně pomyslíte, a . . . maminka kdyby to věděla . . . Myslila jsem si: ‚Vždyť jde pouze o peníze. A peníze zdály se mi dosud cosi jen vedlejšího . . . Ale nyní zdá se mi vše jiné!“

„Nemluvme již o tom! Přiznám se, byl jsem malomyslný, zbabělý téměř. To tak někdy starost na člověka usedne, jako dotěrná moucha. A není odvahy, setřásti ji se sebe. Ale vaše slova mne opět vzrušila, dodala mi síly. Nelekám se již ničeho.“

„To je, jako by ta dotěrná moucha, kterou jste odehnal, byla usedla na mne . . . Jsem tak nějak znepokojena . . . ne, já jsem to neměla říci!“

„Jsem vám vděčen! Jsem téměř unesen! Hle, co způsobí odvážné slovo! Jakou proměnu, jaké blaho, jaký zázrak!“

„Ne! ne!“ vzpírala se, vymykajíc se z jeho rukou. „Kdyby se však pokus nezdařil . . .“

„Ach, co na tom záleží!“

„Všechno! Neřekl jste právě, že vaše existence jest ohrožena? Nikdy bych nesnesla vědomí, že jsem vám přinesla neštěstí! Nezdaří-li se mi pokus, pak je po všem. To je mé pevné, nezvratné rozhodnutí.“

Byl zmaten touto neústupností, podrážděn důsledným odmítáním každého sblížení! Nyní, kdy se dal uchvátit a toužil býti unesen k dalekým, vábným obzorům, vyzlaceným červánky horoucí lásky, bylo mu, jako by táž potměšilá vlna, jíž se dlouho byl vzpíral, vrhla jej nenadále zpět a vyhodila jej na břeh. Ano, byl to týž pevný břeh, jehož se před chvílí držel zuby nehty, ale jak pustý a nehostinný připadal mu nyní!

„Ale já přece nemohu čekati, až ten starý pán zemře,“ namítal rozmrzele.

„To ne, bůh uchovej! Nemluvte tak, prosím. Nechci vůbec, aby zemřel. Představuji si vše docela jinak. Nezřídka stýskáme si s ma-

minkou, že jsme tak opuštěny. Máme sice mnoho známých, ale málo přátel. Snad i jemu vede se podobně. Je tak stár a úplně odkázán na cizí lidi. Nikdo mu nejmenší služby neprokáže z lásky. Přála bych si, aby se s maminkou smířil. Už teď, ač ho neznám, cítím k němu takovou lásku a vděčnost. Chtěla bych mu sloužit, pečovat o něj všemožně a vůbec připraviti mu klidné a radostné stáří."

„To je velmi hezké! Ale, řekla jste, tuším, že je — lakomý."

„Ano, to prý je. Totiž byl. Ale co na tom. Vždyť je tak bohat, a my přece nechceme . . . mnoho . . . viďte."

„Ne, my nechceme mnoho! Docela málo . . . malounko . . ." Podařilo se mu konečně zmocniti se jejich rukou a strhnouti ji na svá prsa. Ale štěstí to trvalo sotva vteřinu, a oba odskočili od sebe polekaně.

(Pokračování.)

Jan Opolský:

Hymnus noci.

zpit kouzlem obrazů, jež v spánku ducha živí,
když tane bezedně a blouzní kosmu třpyt,
zpit černem propastí, jichž plápol uhrančivý
moc nadsmyslnou dal mi pochopit;

zpit strašnou marností, v níž myšlenka se taví
a obsah žití v niveč promění,
zpit tíhou tajemství, rtem zahalené slávy
a smrtelného moře mlčení;

zpit tebou do mdloby, tím prudčí žízeň cítím,
z tvých studnic nejtmavších se na smrt opíti!
Skloň, černá královno, se nad ztraceným žitím,
a hvězdy tvé nechť vesmír rozsvítí!

Karin Michaelis (Barnet):

Dítě.

Z dánštiny přeložil *K. Vetter.*

Dítě mělo zemříti. Dítě mělo zemříti. Oba si to přáli — nyní. Nyní si to přáli.

A dítě si to přálo s nimi.

Bylo jim, jako by pokoje kolem umíraly, jako by se jejich domov měnil ve studené, němé sklepení hrobní, jemuž není nic po životu a po žijících.

Jen jediné místo bylo zasvěceno míru, zalito sluncem, zaneseno květinami a prohřáto neutuchajícím smíchem — pokoj, kde dítě leželo. Andruška, velká, dospělá dcera. Taková byla, že ji všichni lidé milovali, všichni lidé ve městě.

Od prodavaček s trhu, kam chodívala kupovat ovoce, docházely nyní tuhé šedé kornouty se žlutými slívami.

„Chci čenichat, slípko, čenichat," smála se a čichala k slívám, kterých nesměla již nikdy jísti.

Z velkých zahrad kolem města docházely každého rána květiny celé zarosené, a navečer zvonili přátelé a přítelky s ratolestmi a řasnatou kapradí, natrhanou v lese, kam už Andrea nesměla nikdy vejít.

„Nech mne hrábnout, slípko!" a nabrala plné ruce listí a květů a smáčela se a smála se nahlas.

Chudé ženy ve sklepích a chudé panny v ústavech uřezávaly pelargonie z květináčů na svých oknech a přicházely s nimi.

Neboť květiny byly nejlepší, co měly.

„Slípko, dej jim přece kávu!" volala Andrea a chtěla se dívat, jak pijí kávu; ale pelargonie rozmačkala, protože nevoněly.

„Víš, mám hladový nos, a ten nemá nikdy dosti!" a pak se smály ona i matka malému nosíku, který byl tak jemný a úzký a nevypadal naprosto hladově.

Ve velikém džbánu stálo rákosí a orobinec. Pocházely zdola z říčky, kdež Andrea každého večera na svém bílém člunu veslovala, při čemž si zpívala a výskala, až to zaléhalo do vršin k sed-

lákům, — anebo, ležíc na břiše na dně člunu, jedla studené lívanečky a dávala se hnáti proudem.

Jenom když měsíc svítil, nevyplula nikdy na říčku. A nyní pokaždé, když se zadívala na rákosí, si pomyslila, že vše to je pro ni navždy skončeno.

Pod stropem poletoval celý roj velkých zářivých motýlů, nabodnutých na jehlách. Přišli s jedním strýcem z Brasilie, a měla je ráda kolem sebe pro jich rozkošné barvy, kterých ovšem nemohla již vidět, ale které si dobře pamatovala, a pro všechny ty představy, které následovaly pomyšlení, že má něco, co bylo „hluboko, hluboko ve velikých pralesích“.

Bylo jí líto, že byli nabodáni na jehlách, — měli býti raději živí.

Uprostřed stropu visel malý větrníček, vyřezaný z bílého dřeva. Točil se bez ustání a uváděl nabodané motýle ve chvění.

O tyto vzplanul boj.

Z nařízení lékařů dostavila se ošetřovatelka s dlouhýma, tvrdýma rukama a těžkým krokem. Žádala, aby byl zaprášený brak ihned sňat, protože prý je nepřípustný v pokoji nemocného.

Tehdy Andrea hlasně křičela a vyskočila s lože. A ještě před večerem byla přísná dáma navždy hotova s tímto domem.

Matka ošetřovala své dítě, a motýli poletovali pod stropem. Na věšáku visely její brusle. V rohu stála její vesla.

Zakládala si na tom, že je vlekla sama do člunu a z člunu. V knihovně bylo žalostně málo knih, neboť, když si Andrea přála nových — nechtěla si půjčovati, chtěla míti své vlastní knihy, — prodávala staré. Ale její staré knihy neměly valné ceny — k vůli četným oslím ušim na nejkrásnějších místech.

V knihovně za zelenými hedvábnými záclonami stály její plesové střevíčky a eskymácké boty. Ale vzadu ve skříni ležela celá sbírka kostí a starého železa.

Andrea dostávala naproti u hadrníka jeden ör za libru.

Na to připadla jen tak ve vší nevinnosti.

Ležela a mounila se několika trsy vřesu, které jí přinesl pradlenin hoch. Byly z „Trimlebakkenu“, kde Andrea rok co rok sbírávala brusinky o závod se ženami z chudobince a kde se válela — samotna, — až si sukni i živůtek potrhala.

Pak slíbila svůj živůtek nejchudší z žen, ale dříve, nežli jej odložila, musila jej kuchařka zvážiti. Mohla dostati pět örů za ten „hadr“ naproti v továrně na papír!

Andrea bavila se tím, že nechala harašiti suchou hlínu z kořínků na prostěradle a noční košilce.

„Nu, slípko, — to je nadělení, což?“ A když přišla malá, špinavá děvčátka s umouněnou cukrovou tyčinkou anebo s krásným skleněným střepem ze strouhy, chtěla Andrea, aby je zdvihli do výše a dala se jimi políbiti na ústa, ale potom ji musila matka omýti obličej.

Pokaždé, když se zvonilo, naslouchala pozorně a jásala nad četnými dary, které stále docházely.

„Slípko," děla, „nemyslíš přece, že to je proto, že — — — ty už víš, co!"

Matka potřásla hlavou a smála se, a dítě se smálo též. Našly vždycky příčinu smáti se a věděly obě dvě, že to je nejmoudřejší způsob, jak zahnati nejsmutnější myšlenky z pokoje.

„K narozeninám jsem dostala jednatřicet blahopřání kromě cukroví a darů!"

Andrea ležela a dívala se směrem k oknu.

„Ó, — půjč mi kukátko!"

„Ale co s ním chceš?"

„Chci ho použít!" Kousla se do rtův a podívala se uštěpačně: „Zvědavá!"

Matka šla pro kukátko, a Andrea je schovala pod pokrývku.

Po chvíli, když matka vyšla pro vodu, rychle je vytáhla. Přiložila je k očím, lstivě se usmívajíc, nařídila směrem k oknu a šroubovala nahoru i dolů.

Měl tu být štít s čapím hnízdem — ale nebyl!

Ale nebyl! — —

Upustila tiše kukátko, ruce jí sklesly, a zavzdychla. Ale když se matka vrátila, byly její oči opět vesely.

„Víš-li, že bych velmi ráda ještě jen jedinkrát na ples?" Zadívala se na svou světlemodrou noční košilku s hedvábnými kvítky na límci a při tom pozorovala kradmo stuhy v obou tmavých copech, které ji vázaly jako lesklá pouta k podušce.

„Neznám nikoho, kdo by měl bleděmodrou noční košili, že? To jsme měly podařený nápad! — O jé, co jsem se natančila, dokud jsem ještě směla . . ."

Vystrčila s námahou jednu nohu.

„Pane Bože, taková hubená, malá chuděra! To je dobře, že jsem si v čas odbyla tancování, sice bych byla tehdy postel z dlouhé chvíle roztřepala — ví Bůh! Nemyslíš, slípko? Nedáš mi za pravdu?"

„Ano, ovšem . . . ale nyní se pokus spát, drahoušku!"

„Spát, myslíš, já že mám spát!? Povídat chci, to chci, ale spát — ani co se za nehet vejde! Ty přece nejsi unavena anebo mrzuta?"

Ne, to matka nebyla.

Vešlo děvče s psaním. Matka je vzala do ruky.

„Je od Jossy — — mám ti je přečíst?"

Ale dítě chtělo si dopis uschovati, až se uzdraví.

Dostalo jej do rukou.

„Člověk nikdy neví, — matko, — co stojí mezi takovými dvěma bílými zdmi. Může z nich býti úzko . . ."

Matka se smála.

„Jossa není tak zlá, jak se zdá . . ., ale nemám ti je snad přece přečíst?"

„Ne . . . chci je míti sama . . . Chci je čísti sama . . . až budou oči docela v pořádku!"

Ležíc svírala list a napínala zrak, aby rozeznala písmo.

„Je to něco tak živého, — takový dopis!"

Pak jej odložila.

„Maminčko!"

„Nu —"

„Chceš učinit všecko, oč tě poprosím, i když to bude hloupé, jen když to nebude strašně moc drahé?"

Matka přikývla.

„Ale když to bude přece něco stát, což?"

„To přece víš dobře, děvečko!"

„Nu, dobře, věřím ti a beru tě za slovo. Myslím, že bychom měli uspořádati dnes hostinu, my tři staří. Co tomu říkáš?"

„Hostinu?"

„Ovšem, hostinu, ano! Chci míti zlatý řetěz babičky Voldby a všechny prsteny . . . Hlouposti, maminčko, mé prsty nejsou dnes malátny. Pak připravíš pro sebe a pro otce na pět hodin čaj s malými koláčky a mně ušleháš punš se žloutky, ale hodně bílý a hustý. Oblékneš novou bluzu a pěkně si upravíš pěšinku . . . nezapomeň! A pak . . . ne, to musíš udělat ze všeho nejdřív . . . pak vzkážeš starému Nikolajsnovi, aby ihned přišel s harmonikou a aby hrál po dvě hodiny dole na dvoře. Po dvě hodiny. Samé tance. Hraje za pětadvacet örů za hodinu. Ale rychle, slípko, rychle!"

Smála se, a matka se smála také, políbila ji na čelo a chtěla odejíti.

„Počkej — — na celém širém světě není člověka, kterého bych měla tolik ráda jako tebe, ne, není, ani jediného. Slyšíš?"

A sotva byla matka venku, uchopilo dítě bílý list, rozevřelo jej a hledělo do něj ztrnule, ztrnule hledělo.

Tolik viděla, že to byly jen tři řádky a pozdrav a jméno.

Ale vše to se rozplynulo v mlze. Zvonila. Ruka, která držela malý zvonek, se chvěla.

Prudce zvonila, bez přestávky, až přikvapilo děvče z kuchyně.

„Čti, Ane, — čti, pospěš, čti . . ."

A Ane vyvalila oči udivena a Ane četla.

„Ještě jednou."

Ane četla ještě jednou.

„Tak, a jdi, — to je všecko!"

Nyní utkvěla slova v její paměti. Potřásla rameny, tak že se hlava svezla ze své původní polohy. Bolela ji šíje.

Zcela pomalu, zcela tiše opakovala si dopis do slova a vždy znovu a znovu.

V její duši nebylo jiné myšlenky, kromě této jediné.

* * *

Matka kráčela vysokými pokoji, kde stály květiny a vadly a působily dusno, protože nikomu nenapadlo je zalíti.

Šla do pokoje, kde seděl otec, sám se svým hořem.

Ale přede dveřmi se zarazila, jak bylo vždycky jejím zvykem před dveřmi otcovými.

Upustil knihu, ale nepozvedl hlavy.

„Stalo se něco?"

„Andrea mne prosila, abych tě zavolala," řekla tiše a pokorně.

Vstal, zdvihl hlavu, ale nepodíval se na ni.

„Stalo se — něco víc?"

„Ne, ještě ne. Je jí tak ku podivu dobře. Ale já vím . . . ale já vím . . . Ó, Karstene, mně je tak úzko! Musíš být opatrný. Andrea vypadá, jako by viděla skrze naše myšlenky."

„Vypadá . . ."

„Nesnesu toho!"

„Musíš tomu přivyknouti, Jutto. To nutno snésti."

Setřásl ruku, kterou položila na jeho rámě.

„Karstene!"

„Nemůžeš mne ušetřiti scén — aspoň teď!"

Tu zmlkla.

Ale u dveří chopila se jeho ruky.

„K vůli ní!"

Ruku v ruce a s úsměvem vešli do pokoje, — a tam je přijalo dítě s úsměvem, jehož původ byl v bolesti, právě tak jako jejich vlastní.

„Přicházíte tak pěkně," dívala se s jednoho na druhého, „přicházíte tak pěkně, vy dva. Ale tys už zde nebyl celé tři hodiny, otče!"

Usedl na její lůžko, a matka zase vyšla.

„Hodně hustý a bílý, slyšíš, slípko!" volalo za ní dítě.

Otec se tázal, jak se jí daří.

„Což jsi lékař?"

„Ne, ale proto — "

„Ne, ale proto bys to měl přenechati lékařům a starati se o řečtinu a latinu svých hochů. Ostatně se mi vede špatně. Totiž, právě v této chvíli vede se mi tak stkvěle, že budeme pořádati hostinu. Ale povídej něco!"

Vyprávěl trochu o škole.

„Ti hloupí osli — uha, uha! Chceš čokoládovou pokroutku, velikou jako tolar? Tam v zásuvce. Ale dej mi půl!"

Otec ji strčil mezi její rty. Chňapla po ní s úsměvem. „Stůl hoří! Sním ji celou, — jen si jdi pro jinou. Ale co řekne naše matka, nedostala nic a byla zde přece celý den. Je tak tuze hodná ke mně, je to pravda pravdoucí, tak tuze, neuvěřitelně hodná, až je mi to zrovna líto. Spí jistě s polootevřenýma očima, jen aby na mne dávala pozor. Ostatně mi můžeš věřit, že je smutná. Měli bychom jí vlastně něco dát, že je tak dobrá, což? Hedvábnou bluzu? Když nekrčí záda, má přece velmi švarnou postavu. Modrá musí ovšem být, jako vše ostatní. Máme?"

Otec slíbil a počal si pohrávati s její rukou.

„Viděl jsi, jak jsme se vystrojily?" ukázala na prsteny. „Pamatuješ se na tenhle? Bylo to po čertech zlé, tenkrát! Jaký povyk jste ztropili a jak na mne lékaři valili oči. Pamatuji se ještě, jak jsem si myslila: jen aby mne nerozpárali jako rybu, aby viděli, co

je uvnitř. A dostala jsem prsten, abych ležela klidně. Byli tak pevně přesvědčeni, že je se mnou konec, ale ti se napálili."

Smála se tiše.

„Tehdy — —"

Otec viděl, jak se změnil její výraz.

„A ten s perlami jsi dostala ke konfirmaci."

„Ano, díky, pane rektore, pamatuji se. Jediná mezi děvčaty v bílém hedvábí a s vlečkou! A pak jsme zapomněly doma podvazky, uha, uha! A punčochy mi padaly! Zlatníku Larsenovi jsem pohrozila: ‚Nepřimějete-li otce, aby koupil prsten, nedostanete už nikdy žádné jehlice ku správce, ani od Ethel, ani od Jacobe, ani od Agnes, ani ode mne. Nyní to víte!' Ale Larsen byl poslušný, a já měla hloupého tatínka, který nalítl!"

„Nu, když má tak strašně lstivou dceru!"

„Hm — to je pravda, ale já jsem udělala ještě něco horšího! Mám ti svěřiti to nejhorši? Stál půl druhého sta — k vůli brillantu — víš! Ale ať se to neodvážíš vypleskn0ut slípce, neboť ta má morálku! Říká, že nesmím ani lháti, ani krást. Znáš někoho, kdo ani nelže, ani nekrade? Jistě neznáš, kde pak! ‚Larsene, udejte cenu prstenu na čtyřicet korun, pak ho koupíme.' A Larsen byl mazaný. Ne, otče, viděls někdy za svého života něco tak laciného, — a kdo pak by tu měl takový prsten! Otec šel na lep, a já jsem dostala prsten pod vánoční strom, ale po celých jedenáct měsíců byl Larsen krmen polovinou mého kapesného."

„Ne, co to slyším. To bylo jistě tehdy, kdy jsi sbírala kosti a hadry a staré železo?"

„Ano, to bylo tehdy, otče. Bůh ví, musila jsem se po něčem ohlédnout. Ach, jak jsem žebrala na slípce o hovězí polévku, která je přece ze všeho nejodpornější, — jen k vůli kostem. Ale ty se přece nehněváš pro prsten, — — pravím ti, miluji jej alespoň tolik, jako svůj dlouhý nehet!"

„Ach, ty podivuhodné děvče s dlouhým nehtem!"

„Ba, ale pamatuješ se ještě na Lavinii Fogtovu, onu, která neměla žádného muže a byla tak krásná. Buď černá jako uhel a havran, anebo bílá jako křída a v zelených střevících a červených punčochách. Byla tak nevypsatelně bohémsky rozkošná! Než její nehet byl přece ještě lepější, nežli můj. Ale tu jsem si nechala také jeden růsti na palci u nohy, a ten už za něco stojí! Podívej se, otče, tady je, podívej se, jak se leskne! Je stále bělejší a povedenější, čím ochablejší jsem já sama."

Otec pokusil se žertovati a slíbil jí malá hedvábná pouzdra na nehty.

„Otče!"

„Nu?!"

„Všimnul jsi si, jak všechno vybledne? To je sluncem. Ane tvrdí, že tahle noční košile nevybledla, a ty přece vidíš, že je téměř fialová. Slyš, opravdu, musíš . . .!"

„Nu?"

„Musíš mi býti v něčem nápomocen. Ach, otče, nechceš mne — naučiti dánským písmenům, ale strašně rychle?“

„Nač to chceš?“

„Otče, ty mne tomu musíš naučit!“

„Ano, ano, jakmile ti bude lépe, ve dvou hodinách se jim můžeš naučit!“

„Otče, sliboval's mi to každý den; když mne tomu nenaučíš, nemohu klidně zemřít!“

Řekla to docela tiše a při tom nepřestávala hleděti otci do očí. Pak opakovala:

„Nemohu klidně zemřít.“

Pochopil pouze, že dítě bylo schváceno úzkostí, a zaručil se jí svým slovem, že ji příští den naučí dánským písmenům.

„Otče — nesmíš na to zapomenout, nesmíš, nesmíš. Obojí, velká i malá; zrovna tak, jak se psávalo za dřívějších časů.“

Slíbil, že nezapomene. Zrovna tak, jak se psávalo za dřívějších časů —

„A pak zbývá ještě dopis . . . pomůžeš mi, otče? Tak strašně ráda bych jej sama napsala, jen dvě řádky. To přece mohu, velikými, velikánskými písmeny, viď?“

„Andreo, děvečko, lékař říká . . .“

„Když nechceš, nechceš! Mohu odtud počítati střapce na záclonč a motýle. Docela slepá ještě přece nejsem. Už o tom tedy ani nemluvme. O, kdybych už jen byla vzhůru, kdybych byla vzhůru!“

Náhle obrátila a řekla hlasem, ve kterém jiskřilo smíchem:

„Pak už bych tě jistě vzpružila!“

(Pokračování.)

24 XI 1910.

Ferdinand Strejček:

Z korrespondence Julia Zeyera.

Servác Heller v III. části svého poutavého článku „Z literárních vzpomínek“, nadepsané „Začátek literární tvorby Julia Zeyera“ (Lumír 1906, str. 408 a n.), líčí, jak se r. 1873 Julius Zeyer seznámil s ním a se Svatoplukem Čechem, tehdejšími redaktory „Lumíra“, jaké práce dala Hellerovi úprava Zeyerových rukopisů, plných chyb pravopisných a fraseologických, a že od té doby, kdy vzdali se oba přátelé — Svatopluk Čech a Servác Heller — redigování „Lumíra“, autor vzpomínek neviděl již rukopisu Zeyerova.

Lze snadno vysvětliti, proč básník vzdaloval se literárně v prvních letech trvání Čechových „Květů“ nového tohoto podniku, a to oddaným přátelstvím k novému redaktoru „Lumíra“ od r. 1877, Josefu V. Sládkovi, jehož časopis v nadšeném obdivu výhradně vyznamenával a zásoboval Julius Zeyer celou řadu let. Mimo „Ossianův návrat“, kterým přispěl na naléhavou prosbu redaktorovu r. 1885 do Šimáčkova „Světozora“, všecky nové prosaické i básnické práce Zeyerovy po celé desítiletí — tedy až do r. 1887 — uveřejňovány byly po prvé toliko v „Lumíru“.

Mezi Josefem V. Sládkem a Juliem Zeyerem byl tak důvěrný, obětavý a láskyplný svazek přátelský, že bychom sotva našli druhou dvojici tak upřímných přátel-literátů v celé literární historii české. Nejvýmluvnějším dokladem oddanosti a lásky obou básníků bude jednou vzájemná korrespondence jejich, která se rozvinula r. 1887, kdy Julius Zeyer opustil Prahu a odstěhoval se do Vodňan.

Od téhož roku počínají se příspěvky Zeyerovy častěji objevovati i mimo „Lumír“. „Světozor“, „Osvěta“, „Česká Thalie“ a tři publikace příležitostné z doby té honosí se již vzácnými příspěvky snivého samotáře vodňanského, který sám nikam se nevnucoval, ale na požádání ochotně s prací se dostavoval.

Ale r. 1888 byl Zeyer posléze okolnostmi donucen přihlásiti se v některé redakci sám a vyvolil si k tomu Čechovy „Květy“. Odtud již můžeme snadno sledovati další poměr Zeyerův k Svatopluku Čechovi v svérázných dopisech Zeyerových, které se všecky zachovaly

v registratuře Svat. Čecha a obsahují řadu zajímavých dat o činnosti a smýšlení pisatelově, o jeho majetkových poměrech a životě.

V některých odpovídá Jul. Zeyer na důvěrná sdělení Čechova, a bylo by bývalo vroucím přáním vydavatelovým, aby byl mohl vzájemnou korrespondenci obou nesmrtelných sloučiti v přehledný obraz jejich přátelských vztahů, hovorů a stesků, než dopisy Čechovy nepodařilo se pohříchu nalézti, ačkoliv oba vykonavatelé poslední vůle Zeyerovy, i pan professor Kašpar i advokát pan Dr. Melichar, souhlasně potvrzují, že v pozůstalosti Zeyerově skutečně byly. Byla by tím bývala zjištěna nejedna podrobnost Čechova smýšlení náboženského, literárního a politického, jak se dá souditi z narážek a obdobných míst v korrespondenci Zeyerově.

Pro tisk zachováno věrné znění originálů, jen na několika místech vypuštěna jména a osobní kritika žijících a tu a tam připojeny doplňující poznámky.

I.

Ve Vodňanech 9./3. 88.

Ctěný příteli,

Odpusťte, že Vás nudím svým dopisem, ale přivedl jsem to ve své literární kariéře tak daleko, že už mi nezbývá než molestovati jako žebrák. Povím Vám krátce, co se mi stalo, a krátce, co Vám chci.

Napsal jsem báseň „Píseň o Rolandu“, která měla vyjíti u . . . . . . Odkládali to půl léta a pak mě insultovali takovým způsobem, že jsem jim psal o svůj rukopis, který mi vrátili. Firma . . . . . . ů byla však poslední moje naděje, neboť nemám v celých Čechách žádného nakladatele. Nezbývají mi než některé časopisy. Je jich málo. Nevím, mohu-li „Květy“ mezi ně počítat. Tážu se Vás tedy, chtěl byste „Rol.“ uveřejnit?

Poslední třetina básně vyšla vloni ve „Světozoru“ co ukázka. Sládek psal mi, že to nevadí, a chce mi báseň uveřejnit, ovšem teprve, až v „Lum.“ skončím svůj román*, který bude až do konce září trvat. To je mi trochu dlouho. Proto se pokouším u Vás. Buďte tak laskav a odpovězte mi! Myslíte-li jako ti ostatní, že duševní moje decadence je příliš patrná, nemusíte se ostýchat, pište prostě: „Dejte mi pokoj,“ a bude dobře. Nejsem zvyklý na ohledy. Buďte zdráv!

Váš

Julius Zeyer.

II.

Ve Vodňanech 12./3. 88.

Velectěný příteli,

Děkuji Vám velmi, že jste mi tak rychle odpověděl, a posílám Vám tedy onu část „Rolanda“, která ve „Svět.“ nebyla uveřejněna.

---

* Jana Marii Plojhara.

Usmíváte se snad, že tak pospíchám a téměř obratem pošty Vám rukopis do redakce házím. Avšak věc ta stala se mi tak odiósní, že dychtím, abych se jí už jednou zbavil.

Děkuji Vám též za Váš encouragement. Vy nevíte, jak to věčné protivenství, ta stálá nepřízeň člověka konečně o všechny síly olupuje. Je to desolace ten náš literární život a život český vůbec.

Ještě slovo. Můj rukopis je tak děsně nezřetelný. Myslíte, že se mohu spolehat na sazeče a Vašeho korrektora? Nebude třeba mi korrektury sem posýlat? Dělejte, jak myslíte. Buďte zdráv!

Váš oddaný

Julius Zeyer.

III.

Ve Vodňanech 16./3. 88.

Velectěný příteli,

Je-li Vám to vhodné tu báseň pod titulem „Roland" s tou poznámkou uveřejniti, čiňte to s Pánembohem, nic proti tomu nemám. Avšak co se té předmluvy týče, to bych Vás prosil přece jen, abyste ji celou vytiskl. Vždyť petitem, nebo jak se to drobounké písmo jmenuje, nemůže přece mnoho místa ubírati a těch několik slov vztahujících se k třetímu dílu snad také nevadí. Musí mi na tom záležeti, abych udal jaké moje stanovisko k staré „Chanson de R.", a nemohu počítati na to, že báseň v knize vyjde, jsem jist, že se toho už nedočkám, neboť nemám jediného nakladatele v Čechách.

Z toho, byla-li Vaše kniha* první příčinou roztržky s p . . . ., si nic nedělejte a ani na to nemyslete! To je věc vedlejší, s kterou Vy nic co dělat nemáte. Hlavní jest, že jsem byl později nejsurovějším způsobem insultován. Na první věc zapomněl jsem už úplně, ale na to poslední nezapomenu nikdy. To si vezmu s sebou „mezi stíny".

Buďte zdráv!

Pozdravuje Vás srdečně

Váš

Jul. Zeyer.

IV.

Ve Vodňanech 8./6. 88.

Ctěný příteli,

Odpusťte, že Vás zase pronásleduji epištolou. Není to nic důležitého. Byl jsem někým požádán, abych mu rukopis „Rolanda" dal. Existuje-li ještě, pak bych Vás tedy prosil, byste mi jej sem poslal, neexistuje-li už, nezáleží na tom pranic.

Myslim, že Vám brzy pošlu kratší nějakou prosu. Uveřejnil byste také drama, kdybych to náhodou napsal?

---

* Několik povídek a různých črt.

Buďte zdráv!
S upřímným pozdravem

Julius Zeyer.

V.

Ve Vodňanech 7./8. 88.

Ctěný příteli,

Odevzdávaje Vám tu slíbenou prosu*, doufám, že Vám přijde vhod. Nedělá-li Vám to přílišné nepříležitosti, pak prosil bych Vás, abyste mi korrektury s rukopisem poslali, moje vždy tak bídné písmo je tentokráte ještě hroznější, neb nevím, jakou náhodou, psal jsem na nemožném papíru, obávám se tedy velkých konfusí.

Slyšel jsem, že jste někde na venkově, lituji Vás, v tom povětří je to hrozné, to je jen pro zatvrzelé venkovany, jako jsem k. p. já. Buďte zdráv! Herites a Mokrý vás pozdravují!

Váš

Jul. Zeyer.

VI.

Vodňany 23./9. 88.

Velectěný příteli,

Posýlaje Vám tuto maličkost**, doufám, že ji v příštím čísle „Květů“ uveřejníte, má aspoň tu jednu dobrou vlastnost, že není dlouhá. Prosil bych Vás, abyste ji dal hned vysázet, poněvadž pozejtří do Prahy pojedu, kde se asi 10 dní zdržím, mohl bych tedy korrekturu sám pořídit. Navštívím Vás brzy po svém příjezdu a dovím se pak o osudu své žaponerie.

Těším se na shledanou s Vámi.

Buďte zdráv!

Váš oddaný

Jul. Zeyer.

VII.

Ve Vodňanech 2./12. 88.

Velectěný příteli,

Velmi rád bych Vám vyhověl a něco hned do „Kv.“ poslal, avšak nemám nic hotového, co by se Vám hodilo, a je už příliš krátký čas něco napsat, jsem totiž úplně prací zaujat, kterou jsem Sládkovi už dávno slíbil a kterou mu 10. t. m. už odevzdati musím. Budu-li dříve hotov, napíšu Vám přece ještě něco, a přijde-li to pozdě, nechte to laskavě pak do jiného čísla.

Jsem rád, že Vám „Kv.“ zůstaly, jen kdyby se jim hodně dobře vedlo.

Před svým odjezdem Vám jistě ještě delší nějakou práci pošlu.

* Feniciin hřích.
** Lásky div.

Buďte zdráv!
S pozdravem srdečným
Váš oddaný
Jul. Zeyer.

VIII.

Ve Vodňanech 6./12. 88.

Velectěný příteli,

Dle Vašeho přání posýlám Vám tedy tuto maličkost*, to je vše, co Vám dnes dáti mohu, nebylo mi možné něco teď napsat, nejsem ještě s prací pro Sládka úplně hotov a mám plnou hlavu starostí, abych věc v čas ještě odevzdal.

Do Paříže pojedu teprve v únoru a pojedu Prahou, kde Vás, doufám, uvidím.

Buďte zdráv!
Váš upřímně oddaný
Jul. Zeyer.

IX.

Ve Vodňanech 9./12. 88.

Velectěný příteli,

Děkuji Vám za Vaše upozornění, přehlédl jsem ten falešný rým** docela, nemám tak jemný sluch jako Vy. Je to následek mého německo-francouz[*ského vychování v mládí,*] že ne[*ní smysl pro českou formu*] u mne n[*áležitě vyvinut, jak bych si přál*]. Moji [*neobratností častěji bylo postiženo „naše*] české obecenstvo", ale už se stalo. Těším se sice tím, že jsem vnikl úplně do ducha českého jazyka, protože česky cítím, ale jeho mechanika nepřestane už asi nikdy mi dělati těžkosti. Mais pour revenir à nos montons, navrhuji v té nešťastné sloce dvě variace, vytiskněte tu, která se Vám bude zdát lepší.

Buď: večerní a jitřní hvězda
vedly družku unylou.

anebo sloku zcela změněnou: (Ženilo se slunce s lunou,
s nebes dcerou jedinou,
večerní a jitřní hvězda
byly jejich družinou.)

Musím ale také něco na svou omluvu říci. Zdá se mi totiž, že v písničce v národním tónu špatný rým vlastně ani velkým neštěstím není, a že by ho mohl někdo docela co raffinerii užívat, sem tam totiž. U mne to raffinerie nebyla, pouze naivnost, a skoro bych za ni dělal nárok na pochvalu — kdyby nebyla tak příbuzná s nešikovností. Nedivíte se, jak umím tlachat?

* Písně na litevské motivy.
** Týká se Písně na litevské motivy „Jaro", otištěné v „Květech" XI, str. 27.—28.

Odpusťte a buďte zdráv!

Váš přátelsky oddaný

Jul. Zeyer.

X.

Ve Vodňanech 29./1. 89.

Vážený příteli,

Neděkoval jsem Vám ještě ani za poslední Váš laskavý list, který mi ne pouze lichotil, ale který mě ještě více těšil, protože jsem o upřímnosti jeho přesvědčen. Děkuji Vám tedy srdečně. — Slíbil jsem Vám pro „Květy" delší práci, doufal jsem, že ji ještě zde napíšu, ale nebylo mi už možné, posýlám Vám tedy zatím tuto menší a doufám, že Vám přijde vhod. Nedejte se tím zastaralým titulem „Pastýřská hra"* zastrašiti, myslím, že to není moje nejhorší věc, aspoň jsem ji psal s velkým gustem.

Přijedu po 10. únoru na několik dní do Prahy. Chcete-li tu maličkost do březnového sešitu dát, pak bych snad tím časem, co v Praze budu, mohl korrekturu dělat? Nebude-li to možné, musím ji ponechat Vám. Vrátím se z Prahy sem, složím své věci a odjedu do Francie.

Měl bych na Vás ještě jednu prosbu, ale ostýchám se téměř o ní mluvit, protože mi tak protivné zmiňovati se o affairách peněžných. Krátce, nemohl bych dostat honorář za tu hru před svým odjezdem? Ne, že bych absolutně snad bez těch peněz být nemohl, ale mám všelijaké ještě výdaje, tak že by mi to velmi příjemné bylo. Prosím Vás, nemyslete si, že dělám zvláštní nároky a požadavky, je to pouze situace, která mě k tomu nutí, abych se o té věci zmínil; je-li Vám to nepříjemné, tak na to jednoduše neodpovězte a bude vše v pořádku. Vidíte, jaká to mizerie, když člověk není bohat! Ale tu mizerii známe my všickni, nešťastní čeští literáti, viďte? Jsem rád, že jsem Vám to už řekl, už se na to 3 dni chystám.

Buďte zdráv, na shledanou v Praze!

Váš oddaný

Jul. Zeyer.

XI.

Ve Vodňanech 3./2. 89.

Velectěný příteli,

Nezáleží pranic na tom, rozdělíte-li tu práci na dvakráte, čiňte to, prosím, dle libosti a místa, jaké máte. —

Děkuji Vám vřele za Vaši ochotu, dostal jsem ty peníze, mohlo to čekat, až přijedu do Prahy, bude to za několik dní. Myslím, že můj honorář tolik obnášet nebude, a prosím tedy, aby se přebytek zaslané summy za à conto na nejbližší práci považoval.

Děkuji Vám vřele.

* Týká se práce „Z dob růžového jitra".

Na shledanou!

Se srdečným pozdravem
Váš oddaný

Jul. Zeyer.

XII.

V Paříži 6./4. 89.
13. rue du Montparnasse.

Milý příteli,

Slibil jsem Vám sice větší práci do „Květů“, ale — Bohu buď žalováno — nedostal jsem se ještě k tomu, bych se do něčeho seriósně dal. Jsem zde příliš ještě roztržit, ač už celý měsíc zde trčím v zahalčivosti až hříšné.

Divadla, musea, koncerty a bezúčelné toulky po ulicích mě úplně absorbujou, avšak udělal jsem nedávno slib u hrobu sv. Jenovefy, že se polepším. Přes všechno lajdání složil jsem přece několik písniček a dvě* z nich Vám posýlám, snad je můžete potřebovat. Až budu mít něco lepšího, pošlu Vám to. —

Ze začátku jsem nemohl městskému životu přivyknout, teď ale mám už Paříž velmi rád, radši než každé jiné město, ale venkov je mi přece jen to nejmilejší.

Doufám, že se Vám vede dobře v každém ohledu. Měl byste, když už chcete na venkově nějaký čas žít, volit si Vodňany. Mají Vás tam tak rádi, našli by Vám byt a měl byste samotu nebo společnost dle libosti. —

Vrchlický mi nedávno psal, jak Neruda českou poesii traktiruje, a zlobil se. Což ten starý žvastal vlastně chce? Tuším to. Chce, aby mu to přece někdo řekl, že s tou literaturou není zle, když má j e h o. Udělejte mu přece někdo tu lacinou radost.

Buďte zdráv!

Váš upřímně oddaný

Jul. Zeyer.

XIII.

V Paříži 10./6. 89.
13. rue du Montparnasse.

Milý příteli,

Nemějte mi za zlé, že jsem na krásný a milý Váš list Vám dříve neodpověděl. Žiju na ten čas v pravém víru, tak že už skutečně cítím unavení. Za několik dní, doufám, oddechnu si na venkově. Jedu do tiché vesničky do Bretaně a mám úmysl tam něco pracovat. Zde po celý čas nepřišel jsem k žádné práci. Jest mi však útěchou, že nastřádal jsem mnoho nových dojmů a zkušeností. Váš poslední list je mi drahý, mluvil Jste tak prostě a nelíčeně a tak vskutku moudře o našich poměrech a Vaše náhledy srovnávají se s mými úplně. Máte úplně pravdu, nechme je mluvit a psát a soptit a chovejme lásku k věci a čisté přesvědčení v hloubi duše a pra-

* Dvě písně na litevské motivy.

cujme dál! Mýlit se můžeme, ano, v tom, jak tvoříme, a o ceně toho, co podáváme, nesluší soud nám, nýbrž těm, kteří přijdou po nás a bez vášně a zloby na to hledět budou, co jsme vykonali, to jedno však ať nám nikdo neupírá, — zápal pro svatou naši věc, lásku k umění a touhu po idealu!

Způsob, jakým o sobě ve svém dopisu mluvíte, věřte, dojmul mě. Vaše skromnost je ta pravá, cítěná, opravdová, ne pouze líčená. Je to cudnost duše. Říkáte, že Vás „přechválili“. Ne, brali pouze jmeno vaše nadarmo někdy, když chtěli jiné pokořit. To nemá však s cenou Vaší pranic společného. Vy dobře činíte, když, jak pravíte, hlasů přítomnosti mnoho nedbáte, ale mýlíte se, když neočekáváte ničeho od budoucnosti. Můžete jí hleděť klidně v tvář. To Vám vnitřní Váš hlas zajisté praví. Kdo napsal básně, jako jsou „Adamité“, „Evropa“, prosu jako „Jestřáb contra Hrdlička“, — ten má věru právo na hrdý úsměv, a není-li ho přece na jeho rtech — tím vyšší je cena jeho co člověka. —

Odpusťte, že tak s Vámi mluvím, ale chtěl jsem Vám jednou říci, co si o Vás myslím. Nebudu o tom už dále mluvit.

Doufám, že Jste přece někde na venkově, ač Jste nejevil posledně chutě se tam stěhovat. Dělal Jste asi také časté vycházky. Já jezdil občas na venek, ne příliš od Paříže vzdálený, byl jsem nadšen krajinou. Francie je krásná země. Těším se velice na Bretaň, je to dávný, dávný můj sen, viděť ten starý keltický kraj, také se mi trochu stýská po moři. Zůstanu asi měsíc venku a podržím si zdejší svůj byt. Doufám, že mi tam budete opět psát. Buďte zdráv!

Váš upřímně oddaný

Julius Zeyer.

XIV.

V Cayeux sur Mer 10./9. 89.

Milý příteli,

V odpověď na Váš milý list posýlám Vám tuto maličkost* do „Květů“ a doufám, že Vám přijde vhod.

Pracuji na dlouhé básni, kterou bych Vám do příštího ročníku odevzdal, pište mi, kdy byste potřeboval začátek rukopisu do prvního čísla. Budu brzy asi s prací svou hotov, avšak bude třeba ji opisovat a tak Vám ji budu po delších kusech posýlat.

Mám na Vás prosbu, která mě trochu do rozpaků přivádí. V Čechách nedodržel mi nikdo, jak obyčejně, slovo a obávám se, že přijdu do „úzkých“ se svými finančními prostředky. Mohl byste mi, až Vám první částku práce své pošlu, povolit nějaké à conto, tak asi 100 zl.? Nebudu-li to potřebovat, budu Vám to psát. Prosím, odepište mi na to do Paříže, kam se tak asi 21. září vrátím.

Je mi líto, že musím zase do města k vůli návštěvě, jsem zde v tomto koutku Pikardie tak šťasten! Neviděl jsem nikdy tak úplně

* V staré Litvě.

zvláštní krajinu, a tak krásné koupání je zde v moři! Chtěl bych tu strávit třeba zimu. Vám by se zde též líbilo, člověk je tu tak ztracen, nevyrušen, celý svůj, žije se zde úplně vnitřním životem a v stálém styku s tou velkolepou, tajeplnou přírodou.

Buďte zdráv! Pozdravuji Vás co nejsrdečněji.

Váš

Jul. Zeyer.

XV.

V Paříži 27./9. 89.
12. rue de la Gde. Chaumière.

Milý příteli,

Vrátil jsem se nyní nadobro do Paříže, kde se mi velice po moři a po samotě stýská. Co dělat, musím zvykat.

Děkuji Vám mnohokráte, že mi tu ochotu stran žádaného à conta prokázati chcete, prosím tedy, byste administraci listu udal mou nynější adressu.

Těší mě upřímně, že se Vám zaslaná báseň líbí, mám k sobě čím dál tím méně důvěry.

Rukopis té delší Vám v určený čas pošlu. Budu Vám opět psát, činím tak dnes jen na spěch.

Buďte zdráv!

Váš upřímně oddaný

Jul. Zeyer.

XVI.

V Paříži 19./10. 89.

Milý příteli,

Děkuji Vám za přátelskou službu, peníze (100 zl.) jsem obdržel a byl bych Vám už poděkoval dříve, chtěl jsem však poslat také kus rukopisu zároveň. Pošlu však raději větší kus, opisuju pilně, práce sama je už úplně hotova. Za několik dní odešlu.

S Bohem!

Váš

J. Z.

XVII.

V Paříži 5./11. 89.
12. rue de la Gde Chaumière.

Milý příteli,

Odevzdávaje Vám svou práci* pro „Květy“, doufám, že se Vám nebude zdáti nejhorší. Pošlu Vám brzy pokračování a konec, zbývá mi jen ještě několik archů dopisovat a přečíst. Budete míti celou tu věc v rukou, myslím, než začátek její tiskem vyjde. Prosím Vás, byste korrekturu dal bedlivě obstarat, posýlat ji sem, dělalo by Vám as obtíže. —

* „Pohádku o Karlu Velikém“.

Děkuji Vám za Vaše laskavá slova stran mých prací, buď jak buď, to jedno vím, že, cokoli píšu, vždy to píšu s celou duší. Více činit nikdo nemůže a zdar neleží v rukou našich.

U Šimáčků vyjdou co nejdříve dva svazky mých básní pod titulem „Z letopisů lásky". V druhém svazku je báseň čerpaná z Boccaccia „Ghismonda" a dovolil jsem si připsati ji Vám. Přijměte ji přátelsky. Dopíšu Šimáčkovi, aby Vám exemplář poslal.

Buďte zdráv a — prosím — oznamte mi korrespondenckou obdržení mého rukopisu.

Pozdravuje Vás upřímně

Váš

Julius Zeyer.

XVIII.

V Paříži 28./11. 89.
12. rue de la Gde. Chaumière.

Milý příteli,

Zde máte tedy pokračování a konec mé práce a doufám, že se Vám nebude méně líbit než začátek. Byl bych ještě rád všelicos změnil a opravil, ale už nemám k tomu trpělivosti a rád bych zase něco nového psal a to nemohu nikdy dříve, než se zbavím věci začaté.

Prosím, pište mi zase laskavě, až rukopis obdržíte, mám vždy starost, aby se neztratil, a tentokráte tím více, protože jej pošlu jinou, levnější cestou.

Doufám, že Vám Vrchlický „Let. lásky" už odevzdal.

Kdy vyjde 1. číslo Květů? —

Buďte zdráv!

Váš

Jul. Zeyer.

XIX.

V Paříži 20./1. 90.

Milý příteli,

Dověděl jsem se dnes o velkém Vašem zármutku* a spěchám, bych Vám svou upřímnou soustrast projevil. Je to těžký pro Vás žal, neb stojíte nyní sám a sám v té smutné poušti života. Vím, co to jest. Neznal jsem matku Vaši blíže, ale vlídná, dobrá a milá její tvář získala si sympathii na první pohled. Vzpomínám dnes na ni s dojmutím a opakuji vřele to krásné slovo, které církev za odcházejícími volá: Ať odpočívá v sladkém pokoji a světlo věčné ať jí svítí!

Váš

Jul. Zeyer.

---

* Týká se úmrtí matky básníkovy, paní Kláry Čechové.

XX.

V Paříži 3./2. 90.
12. rue de la Gde Chaumière.

Milý příteli,

Neodpověděl jsem Vám posud na Váš dopis z dne 3./12. a prosím, byste mi odpustil. Nemohl jsem Vám totiž dáti určitou odpověď a posledně, když Vás potkalo tak velké neštěstí, nechtěl jsem Vám o těch lapaliích života mluvit. Avšak člověk přes vše, co ho potká a ničí, vrací se přece vždy zas do koleje všedního života, a Vám děje se asi jako každému a myslím, že Vám tedy o těch záležitostech všedních mluviti mohu. Žádáte mě o prósu do Květů v prvním pololetí, myslím, že mi nebude možno. Pracuji na delší básni pro Sládka, a až ji ukončím, půjdu na cesty, asi do jižní Francie, a vrátím se asi v máji do Čech. Pak Vám ale budu k disposici, neb chci se pak usilovně věnovati práci, nebudu se pak už vytrhovati, neb život kvačí, končí a konec můj není asi daleký a rád bych ještě všelicos napsal, než budu mít ten pokoj, který jsem v životě marně hledal.

Do Nár. Listů, odpusťte, nemohu psát, slíbil jsem totiž Zelenému, hned když jsem jel z Čech, že napíšu-li něco o svých cestách, o Paříži a pod., že to dám buď jemu neb Sládkovi. Není v tom žádné staro ani mladočešství, je to slib a nic více, co mě víže. Staro jako mlado je mi stejně protivné a žurnalism vůbec hrůzou. Považuji ho za veliké zlo. Věci, které se dějou nyní v Čechách, ztrpčují mi život naprosto, ta naše mizerie nemá dna. A přece myslím, že se nesmíme vzdávat. Kdyby literatura a umění napravily, co politika a bezkarakternost kazí?! Ale máme my všichni dohromady dosti síly a nadání k tomu? To je ta velká otázka. Mějme aspoň vůli a odvahu. Ze začátku, když ty hrozné zprávy docházely, byl jsem zničen, ale teď začínám doufat i proti naději, proti té naději, kterou nikdy vidět není.

Buďte zdráv!

Zůstanu zde asi ještě šest neděl.

Váš upřímně oddaný

Jul. Zeyer.

XXI.

Ve Vodňanech 11./8. 90.

Milý příteli,

Buďte tak laskav a pošlete mi všechna ta čísla „Květů", v kterých moje báseň o „Karlu V." jest uveřejněna. Vyrovnáme se při prvním honoráři příští některé práce, již Vám pro „Květy" zašlu. Doufám, že se Vám dobře daří. Na podzim přijedu do Prahy a těším se na shledanou s Vámi.

S Bohem!

Váš oddaný

Jul. Zeyer.

XXII.

Ve Vodňanech 3./9. 90.

Milý příteli,

Slyšel jsem, že jedete z Prahy, a pospíchám tedy, bych Vám ještě dříve psal, neboť jedete snad na dlouho a docela z Čech, uskutečníte nejspíše svůj plán o pobytí v zimě v Italii?

Letos už mi není možné Vám něco do „Květů“ poslat, příčina toho jest, že právě pro „Květy“ příštího roku chystám práci dlouhou, je to epos, který by trval po celý zajisté rok. Mám už asi tři čtvrtiny hotovy, ovšemže ne ještě tak, aby se mohly uveřejnit. Teď mi ale napadá, bude-li Vám tak dlouhá báseň vhod? Snad chystáte sám dlouhou nějakou práci k uveřejnění a nebudete snad chtít dvě parallelně po celý rok běžící básně tisknout. Prosím Vás, byste mi o tom své mínění psal, abych se mohl poohlédnout po jiném místě pro svou práci, kdybyste ji potřebovati nemohl. Do „Lumíra“, kde je tak těsný prostor, je to věc příliš dlouhá. — Musil bych pak pro Vás na něco jiného myslit. Kdyby Vám ale k. p. jen to vadilo, že bych nemohl během roku nějakou prosu uveřejňovat v „Květ.“, kdybych tam tu dlouhou báseň měl, tu myslím, že by byla snadná pomoc: psal bych tu prosu pod pseudonymem.

Mám na Vás mimo tyto záležitosti ještě velkou prosbu: nemohl bych z „Květů“ prositi zálohu? Ne hned, ale tak asi za měsíc? Není-li to dobře možné, pak mi to jen prostě řekněte bez ceremonií a věc bude odbyta. Nehněvejte se, ale měl jsem tak neobyčejné výdaje zde zařizováním svého bytu, že jsem přišel trochu do úzkých. Pomohu si však nějakým jiným způsobem, nebude-li možné mi vyhověti, a nebude to velké neštěstí. —

Buďte zdráv! Pojedete-li do Italie, budu Vám závidět! Víte, že to má slabost toužit za hranice, ač se mi tam často stýská zpět do Čech.

S pozdravem přátelským

Váš

Julius Zeyer.

XXIII.

Milý příteli,

Přijedu po 20. t. m. do Prahy a vyjednáme tedy vše ústně. Děkuji Vám za Váš list a jeho obsah.

Těším se velice na shledanou s Vámi.

Váš

Vodňany 18./9. 90. J. Z.

XXIV.

M. p.

Prosím Vás snažně, nezapomeňte! Přivedl byste mě do velikých rozpaků. Příště více.

Váš

Vodňany 29./10. 90. J. Z.

XXV.

Vodňany 4. 11. 90.

Milý příteli,

Děkuji Vám mnohokráte za to, že ta zásilka přišla v čas. Byl jsem skutečně už bez groše.

Odpusťte, že jsem na Vás naléhal, ale byl jsem téměř v úzkostech. Jde to se mnou nějak dolů v každém ohledu, nebyl jsem nikdy v tak špatných poměrech peněžních jako teď, vězím už v dluhu. Doufám však, že se z toho nějak dostanu.

Buď mi to na omluvenou, že jsem Vás obtěžoval.

Život stává se mi pořáde smutnějším, na všech stranách neúspěchy, odstrkování a nepřízeň. Ale co! I to nějak skončí. Odpusťte mi ten mimovolný povzdech.

Váš

Jul. Zeyer.

XXVI.

Vodňany, 2./12. 90.

Milý příteli,

Mokrý řekl mi, že si přejete rukopis hned, poněvadž nemáte co sázet. Chtěl jsem dříve ještě několik slov nutného úvodu k své básni napsat, byl bych Vám vše zítra či pozejtří poslal, ale činím raději tak hned a pošlu za den za dva ten krátký úvod a titul (pro který se nějak rozhodnout nemohu!) Během měsíce dostanete celou báseň*, musím ji ještě dokončit a trochu sem tam předělat. Neschází mi už mnoho k dokončení. Slyšel jsem, že se tedy jistě už z Prahy stěhujete, škoda, že jste se nerozhod pro Vodňany. Doufám ale, že sem někdy na návštěvu přijedete.

Buďte zdráv!

Váš

Jul. Zeyer.

Pošlete mi korrektury? Rukopis je taková škrabanice, že nevím, jak to ten ubohý sazeč rozluští. Lituju ho srdečně, ale nedovedu už lepší psát. Přepsal jsem první stránku pomalu jako školní úlohu, myslil jsem, že si tak na moje klikyháky v tiskárně znenáhla zvyknou.

XXVII.

Ve Vodňanech 5./1. 91.

Milý příteli,

Buďte tak laskav a nařiďte v tiskárně, aby mi s korrekturou vždy i můj rukopis posílali, neboť nepamatuji si, co jsem před měsíci psal a v těch kartáčových otiscích vyskytují se takové nesmysle, jako k. p. dnes na stránce 130 tento monstruósní verš: — a mocný může t v r d ě s m ě š n ý m být. — Něco takového jsem přece napsat nemohl. Opravil jsem to jakž takž, co v rukopisu stojí, nevím. Byl bych Vám

* Román o čtyřech synech Ajmonových.

tedy velmi zavázán, kdybych si příště hlavu lámat nemusil. [Prosil bych Vás též, kdybyste jim řekl v tiskárně, aby mi ten kus už vytištěného rukopisu příležitostně také poslali, existuje-li ještě. —

Pošlu Vám příště hodný kus pokračování, pročítám to ještě. — Jak se Vám v tom novém roce vede? Přeji Vám všechen zdar.

Jak dalece dospěly Vaše plány vystěhovací? Mokrý je už v Praze, těšil se na Vás velice. Snad jste se už sešli.

Buďte zdráv!

Váš srdečně oddaný

Jul. Zeyer.

XXVIII.

Vodňany 3./2. 91.

Milý příteli,

Posílám Vám další rukopis, ač ne tak mnoho, jak jsem původně chtěl. Měním totiž ještě všelicos. Ale máte toho tak až moc. S dnešním kusem je to ukončený zpěv. Prosil bych Vás, byste několikráte uveřejnil větší kus než posud, obávám se, že by se celá báseň jinak do ročníku nevešla, neboť je to trochu dlouhá historie. Nedělám však nejmenší nároky, podotkl jsem to tak jen mimochodem, že tím dnešním kusem končí zpěv (II).

Doufám, že jste úplně zdráv a budete se teď asi brzy na venek stěhovat?

V zasílání rukopisů nebude žádná změna, tuším. Budou se dále do Prahy expédovat?

Přeji Vám, abyste se na venkově cítil volným a šťastným. Mně ta samota a odloučenost velmi svědčí. Přeji Vám též mnoho zdaru k práci, zajisté že tam v té boží přírodě v tom tichu a širu něco podniknete, co nám bude všem k útěše a radosti!

Buďte zdráv a šťasten!

Váš

upřímně oddaný

Jul. Zeyer.

XXIX.

Ve Vodňanech 25./2. 91.

Milý příteli,

Odpusťte, že jsem Vám neodpověděl dříve, měl jsem mnoho práce. Nepotřeboval jste se omlouvat stran toho, jaké kusy mé práce v Květech uveřejňujete, rozumí se samo sebou, že se to může vždy jen v poměru k ostatním článkům díti. Když jsem se o tom zmiňoval, bylo to jen v obavě, vejde-li se takto celá moje báseň do ročníku. Zdá se mi ale, že to beztoho nepůjde, a Vám snad to také nevadí, bude-li se pokračovat v ročníku příštím. Mám 25 takových archů, jaké zasílám, napsaných a 10 jich asi ještě bude. Vidím, milý příteli, jak blednete, ale nedělejte si z toho nic. Něčím musíte sešity Květů vyplnit a dobrému českému obecenstvu je to bez toho více méně jedno, čím

se to děje. — Soudíte správně, ten kus, který jsem Vám posledně poslal, je celý zpěv druhý. (Toť odpověď na jednu Vaši otázku.) —

Korrektura poslední dala mi zase trochu lámání hlavy, neboť neposlali mi rukopis, jak jsem doufal. Buďte tak laskav a řekněte jim v administraci, aby příště nezapomněli opět. Myslím, že to přece nedělá žádnou obtíž?

Píšu teď báseň do 3. sešitu „Letopisů lásky", který mi Šimáček hned vydat chce, tím se trochu zase ukončeni mé básně v Květech opozďuje. Ale příští měsíc už to najisto urobím všechno a pošlu Vám to pak.

Ta krutá zima snad také už brzy bude u konce a pak vyletíte též z té dusné Prahy do šira a volna!

Mějte se dobře a buďte zdráv!

V přátelství
Jul. Zeyer.

XXX.

Vodňany 21./4. 91.

Milý příteli,

Byl jsem zase několik dní churav a jinak zaměstnán, tím se zaslání rukopisu trochu opozdilo. Měl jsem jej sice už připravený, ale chtěl jsem ho přece ještě jednou pročíst. Jsou to tak hrozné hieroglyfy a z útrpnosti se sazečem opravuji i „kaligraficky". Nevím ale, pomohu-li mu tím značně.

Jste už v tom novém svém útulku? Nezoufáte nad tím časem dušičkovým? Jsem celkem trpěliv, ale už toho mám právě dost, což teprv přítel Mokrý! Znáte jeho pessimism.

Jak se Vám vede a jak se Vám pracuje na venkově, jste-li totiž tam? —

Buďte zdráv a dejte trochu o sobě slyšet, nemrzí-li Vás to. Celkem nevím, co se ve světě děje vůbec a v českém zvlášť, o tom už vím nejméně.

S Bohem!

Upřímně Váš
Julius Zeyer.

XXXI.

Vodňany 4./6. 91.

Milý příteli,

Nevím sice, kde jste, ale myslím, že budete už za několik dní v Praze, a posílám tedy své „pokračování" tam. Nebylo by Vám možno dávat aspoň dva neb třikráte větši kusy do „Květů" než posud? Obávám se totiž, že by se báseň jinak do ročniku nevešla. Ostatně, jak jsem Vám už řekl, je mi to lhostejné, potáhne-li se pokračování do nového ročníku, jen je-li Vám to vhod. —

Chci tak asi za deset dní se podívat do Prahy na výstavu, která mě zajímá, ale příliš netěší. Vidím samé ústupky a příliš mnoho němčiny na všech stranách.

Ty komedie při otevření byly hnusné. Slyšel jsem s velkou radostí, že jste nepřišel do akademie se plazit před dědičným nepřítelem českého národa.

Ten český národ! Jak lacině ho kupujou! Za blbý úsměv, který je spíše urážkou než něčím jiným. Škoda slov!

Buďte zdráv! Snad Vás dokonce v Praze uvidím. Líbí se Vám v Rovensku a hodláte tam zůstat?

Váš

Jul. Zeyer.

XXXII.

Vodňany 11./6. 91.

Milý příteli,

Vracím Vám korrekturu do Rovenska dle Vašeho přání. Co se pak odevzdání celé práce týče, dovolte několik slov.

Psal jsem Vám jednou nebo dvakráte, že celou báseň dostanete co nevidět, a nedodržel jsem slova. Upravoval jsem pouze, ale nepsal dále, neměl jsem chuť a musel jsem jiné věci dělat. Krom toho, co máte v ruce, mám ještě 13 (mých psaných) archů hotových. Konec básně ale nemám posud. Bude toho ještě nejméně, počítám, 10 archů (mých). Jedu za několik dní do Prahy na výstavu, jakmile se vrátím, dám se do opravdy do práce a koncem července budu, doufám, docela hotov. Pak Vám pošlu celý rukopis. Ovšem, na arch určitě to nelze vypočíst. Ale myslím, že to tak asi dopadne. Nevejde-li se celá báseň letos do „Květů", nebude to snad neštěstí? Udělali bychom po skončení básně malou pausu, aby se neříkalo, že tam v těch Květech příliš mnoho mám, a pak bych Vám zase s radostí dal práci další, buď veršem neb prósou, stojíte-li o ni.

Co se týče dnešní korrektury, je to dobře, jak Jste to korrigoval na předposlední stránce: „se cizím hlasem smála". Zdál Jste se být v nejistotě, můj rukopis je ovšem děsný. Také zdá se, je Vám ten „cizí hlas" trochu divný? Ale je to správné. Nepozoroval Jste nikdy, jak se hlas v horečce nebo ve velkém rozčilení až k nepoznání měnívá? Je to jako s výrazem očí.

Těší mě, že se Vám v Rovensku líbí a že Jste tam spokojen. Nemohl bych teď už ani v Praze na dlouho být, tak jsem přilnul k venkovu. Chápu tedy Vaši zálibu.

Co se té milé akademie týče, nepotřebujete litovat, že Jste volbu přijal. Věc o sobě je přece jen dobrá a bude užitečnou časem a tím lépe, budou-li v tom oboru lidé jako Vy, kteří nejen že tam patří, ale zárukou jsou, že z akademie něco bude. Moje poznámka týkala se jen těch ceremonií při otevření a toho plazení se a lovení úsměvů, slovem, toto zahazování se těch pánů, neb aspoň většiny jich, a to věděl jsem, že Vy byste nikdy neučinil.

Co se založení dotýká, zdá se mi to urážkou, že to není akademie království českého, ale jakýsi provincialní rakouský ústav, něco jako krajinského. Mohla by to být akademie plzeňská nebo vodňanská nebo jakákoli a je mi divno, že nikdo z politiků necítí

ten hrot, to naschvál pomíjení našich práv co stát. I ta „učená společnost“, povstalá za Josefa II., je královská. Proto byl jsem hned z počátku proti naší akademii a z žádných jiných příčin a řekl jsem to Riegrovi hned, když jsem po svém návratu z Francie vůbec teprve se o její existenci dověděl.

Buďte zdráv!

Váš

Jul. Zeyer.

XXXIII.

Ve Vodňanech 1./7. 91.

Milý příteli,

Jedu zítra do Prahy na týden nebo 10 dní a myslím, že Vás tam snad se dočkám, že na tu výstavu též se podívati přijedete. Těšilo by mě to velice, kdybych Vás zase jednou uviděl.

Budu se snažit po svém návratu, abych co nejdříve svou báseň v „Květ.“ ukončil a Vám rukopis celý poslal, neboť, dokud jej mám doma, nemám pokoje a musím pořáde na něm měnit a někdy to tím jen kazím. Byl bych už dávno hotov, kdybych nebyl nucen býval pořáde jiné věci psát.

Buďte tak laskav a oznamte v redakci, aby mi korrekturu tenkráte sem neposílali, zajdu do redakce a udělám ji tam.

Za Vaše slova uznání v posledním psaní Vám upřímně a vřele děkuju. Víte asi sám na sobě, jak býváme plni nedůvěry k sobě, a měl jsem tak podivné literární osudy a mnoho je mi ještě pelyňku polýkati.

S radostí napíšu nějakou tu prósu pro příští ročník „Květů“ a naložte s tou věcí pak dle libosti. Rád budu, až se z té milé Prahy vrátím, těším se na práci tenkráte a doufám, že se do ní pustím s plnou chutí.

Buďte zdráv a snad na shledanou! Mokrý mi řekl, že snad na podzim se k nám na jih podíváte, to by bylo roztomilé! Těšil bych se na to velice.

S pozdravem upřímným

Váš

Jul. Zeyer.

XXXIV.

Ve Vodňanech 25./7. 91.

Milý příteli,

Nehněvejte se, že Vám neposílám ještě celou práci, byl jsem v Praze a ztratil jsem téměř tři neděle času. Teď ale se, jak se říká, zapřáhnu, a jakmile budu hotov, pošlu Vám celý ten mořský had.

Buďte zdráv! Pozdravuji Vás upřímně.

Váš srdečně oddaný

Jul. Zeyer.

XXXV.

Vodňany 9./9. 91.

Milý příteli,

Zdá se, že se v Praze dobře bavíte, poněvadž tam nyní tak často jezdíte, a je přece tak krásně teď na venkově! To byste si mohl raději nechat na později, až bude hodně deštivo a nevlídně.

Tu slíbenou prósu budu hleděti dodati v pravý čas, mám teď mnoho práce, poněvadž mi chce vydat Kohout svazek povídek a žádá též aspoň dvě nové, neotištěné. Ukončení „Synů Ajm." musil jsem tedy zase odložit, ale pro letošní ročník je dost rukopisu, ba více, než ho ještě budete potřebovat. Jinak, ovšem, bych se do nové práce nebyl pustil. Budu hledět, Vám aspoň něco kratšího napsat pro první sešit, přejete-li si to, a pak teprve delší povídku.

Buďte zdráv! Mokrý řekl mi, že sem snad na několik dní letos ještě přijedete. Máte to ještě v projektu? Těšil bych se velice.

Pozdravuje Vás vřele

Váš

Jul. Zeyer.

XXXVI.

Ve Vodňanech 22./9. 91.

Milý příteli,

Posílám Vám konec toho 4., trochu nekonečného zpěvu, pochybuju, že ho už celý do toho ročníku dostanete, nezáleží snad ale na tom, jen když vejde se nějaká ukončená episoda. Je to nejdelší zpěv a pro Vaši útěchu Vám sděluji, že žádný z následujících se mu co do délky ani z daleka nerovná.

Jsem teď velmi zaměstnán, neboť musím ještě jednu novellu do té sbírky pro Kohouta napsat, jednu jsem mu před týdnem šťastně odevzdal. Přes to doufám, nevyskytne-li se zvláštní překážka, že do 15. listopadu tu kratší prósu Vám zašlu, jak si přejete. —

Ještě Vám povím, abyste tu haldu papíru číst nemusil, že jedna z těch episod k. p. končí na 4. stránce 21. archu, druhá na 1. str. 24. archu. Udělal jsem tam kříže, abyste se lépe orientoval. —

Buďte zdráv!

S pozdravem upřímným

Váš

Julius Zeyer.

XXXVII.

Ve Vodňanech 6./10. 91.

Milý příteli,

Spěchám, bych Vám odpověděl na Vaše návrhy stran těch nešťastných „synů Ajm." Rozděliti ten dlouhý čtvrtý zpěv na dva nelze mi naprosto, odpusťte mi to, ale bylo by to tak neumělecké! Aspoň mému citu se tak zdá. Prosím Vás, ohlašte tedy (poněvadž jak vidím něco se ohlásiti musí) na prosinec dokončení části první s do-

datkem, že druhá část bude obsahovat dokončení čtvrtého zpěvu a zpěvy ostatní. Tak tedy, jak Jste mi to sám navrhl. Můžete konec celé básně ohlásit, neb ty ostatní zpěvy budou mnohem kratší, V. není jen něco více než 3 mých psaných archů a ty ostatní (celkem 8) nebudou mnohem delší. Kdybyste napřesrok dal asi 3kráte větší kus, byla by celá báseň dosti brzy u konce. Přisahám zároveň, že už tak dlouhou Vám nikdy nepřinesu, a doufám, že tím jsem dosáhl Vašeho odpuštění. Nevím ovšem, odpusti-li mi to obecenstvo, ale nezáleží mi na něm příliš. Věřte mi, že to pravím upřímně, mám celého toho literárního života už dost až pod samé hrdlo a nejraději bych měl už pokoj svatý. Musíte to vědět sám a cítit jako já, jak málo ozvěny v nitru toho obecenstva nalézáme. Konečně musí každého omrzet tak do prázdna a hlucha mluvit. —

Buďte zdráv! Jsem zvědav, kam se odstěhujete. Ale snad zůstanete v Praze. Myslím, že tam během toho měsíce ještě na několik dní přijedu a těšilo by mě Vás tam viděti.

Pozdravuji Vás vřele.

Váš oddaný

Julius Zeyer.

XXXVIII.

Ve Vodňanech 10./11. 91.

Milý příteli,

Posílám Vám začátek té prósy* do prvního čísla, abych svému slibu dostál, ale nemám více uchystáno než právě to, co zde posílám. Nerad činím to, že dávám práci z rukou nedokončenou, ale nemohu si pomoci, měl jsem nával prací a jinak už to nešlo. Povídka moje bude, myslím ještě tak na 2kráte nebo 3kráte, dle toho, jaké kusy budete uveřejňovat. Ostatně myslím, že Vám ji příště pošlu už celou, a pak si dělejte, co chcete. Celek je výňatek z věcí zapsaných na mých cestách a rád bych z toho všeho udělal knihu, kde by se střídaly tak trochu dojmy cestopisné a povídky vždy s barvou a rázem těch zemí, o kterých mluvím v zápiscích. Budu to asi po kusech dělat, a budete-li chtít z toho ještě něco do „Květů", bude Vám to k disposici.

Chystám se do Prahy, byl bych už snad zítra neb pozejtří jel, ale rozstonal jsem se, nemohu ani z domu, jsem v obličeji celý oteklý a musím čekat, až mě bolesti a otok milostivě opustí. Musil jsem v té horečce, mírné sice, ale velmi nepříjemné, kterou pořáde v sobě cítím, psát, ale doufám, že to nebude znát na té práci. —

Buďte zdráv! Snad se brzy uzdravím a pak bych Vás v Praze uviděl.

S pozdravem vřelým

Váš Jul. Zeyer.

Kdy vyjde 1. číslo a kdy bych měl poslat pokračování? Prosím, pište mi to, abych si mohl dle toho rozdělit práci. —

* Vůně. Ze zápisků na cestách.

XXXIX.

Vodňany 31./12. 91.

Milý příteli,

Odpusťte, že ještě nemáte pokračování pro „Květy", tenkráte nebylo mi možné, bylo příliš mnoho překážek, byl jsem zase churav, pak musil jsem jet do Prahy na pohřeb blízké příbuzné, co mě velice schvátilo, a konečně přišly ty svátky do toho. Chtěl jsem se zaměstnávat jako ve všední den, ale nešlo to a ztratil jsem mnoho času. Psal jsem sice přece, ale věc je tak nepodařená, že ji přepisuji. Odpusťte tedy. Zašlu Vám rukopis asi 5. nebo 6. ledna. Myslím, že tím se číslo nemůže opozdit, vždyť můžete práci mou dát do posledních archů. —

Přeji Vám mnoho štěstí a zdaru k Novému roku! —

S pozdravem přátelským

Váš

Jul. Zeyer.

XL.

Vodňany 12./1. 92.

Milý příteli,

Jest to s rukopisem mé povídky, jak jste psal, počítal jsem na to, že dáte celý ten kus do sešitu únorového. Myslím, že zbývající část bude ještě na 2 čísla. —

S pozdravem srdečným

Váš

Jul. Z.

XLI.

Vodňany 16./2. 92.

Milý příteli,

Byl jsem v Praze k vůli důležité pro mě záležitosti a tím stalo se, že jsem deset dní pro práci svou ztratil, jinak byste měl „Vůni" už celou v redakci. Nevím teď určitě, máte-li ohlásit „Pokračování" či „Dokončení", ale bylo by to snad příliš dlouhé, ten ostatek, pro uveřejnění najednou, ohlašte tedy „Pokračování" — a bude-li se Vám zdáti, že toho na dvakráte málo, můžete pak přece dát celý ten kus na jednou s diplomatickou vytáčkou: „Pokračování a dokončení". — Myslím, že o život nejde?

Byl bych Vás v Praze sám vyhledal, ale je tak těžko Vás doma najíti a je tak daleko k Vám. Když jsem v Praze, je to pro mě vždy shon až šílený a odstonávám takový pobyt vždy zde na venkově. I tenkráte bylo tak. Humor můj bývá v Praze vždy hrozný, neb vedou mě tam pokaždé záležitosti jen nepříjemné.

Buďte zdráv! Tisknu Vám ruku. —

Váš

Jul. Zeyer.

XLII.

Vodňany 19./2. 92.

Milý příteli,

Co nazýváte svým „pedantstvím“, je delikatessa, za niž Vám děkuji. Neruši mě to v nejmenším, přijde-li článek dr. G. vedle mé povídky. Je mi to, věřte, docela lhostejné, i kdyby hrot byl v tom článku proti mně. Píšu pod vlivem svých impressí, v tom může být mýlka, ale není v tom lež. Zdají-li se věci jinému jiné, je to přirozené, každý má své oči a pravda absolutní uniká nám smrtelníkům všem. —

Buďte zdráv!

Tiskne Vám přátelsky ruku

Váš

Jul. Zeyer.

XLIII.

Vodňany 8./3. 92.

Milý příteli,

Děkuji Bohu, že Vám už mohu poslati konec té „Vůně“, kterou jsem s takovými násilnými přestávkami psal.

Nevím, nebylo by toho příliš dáti celý ten kus na jednou, budete nejlépe vědět, co je vhodnější, a rozdělíte-li to, čiňte dle své libosti! —

Dám se teď do „Rom. o syn. Aj.“, abych i tu věc konečně jednou dodělal a Vás mořského toho hada zbavil.

Buďte zdráv!

S pozdravem srdečným

Váš

Jul. Zeyer.

XLIV.

Vodňany 21./3. 92.

Milý příteli,

Prosím Vás, pošlete mi posledních 5 půlarchů „Vůně“ sem zpět, chci na práci něco změnit. Zašlu Vám rukopis pak za krátko zase do redakce. Nehněvejte se, že Vás obtěžuji. Ale zdá se mi, že jsem ten konec tak trochu, jak se říká, „odflek“ -- byl jsem velice roztržit a chtěl jsem to mít už z krku. Byl jsem na to odevzdán, aby to už bylo jakkoli, ale teď, když vidím, že mám ještě čas, napravil bych to rád. Buďte zdráv!

S upřímným pozdravem

Váš

Jul. Zeyer.

(Dokončení.)

Věra Pádovská:

Podzimní večer.

Již slunce dokonalo, a jen nízko při obzoru
tam dohořívá stopa po krvavých orgiích —
s tím temnem od východu děs to táhne po úhoru,
mdlé listy zachvěly se, když proběhl kolem nich.

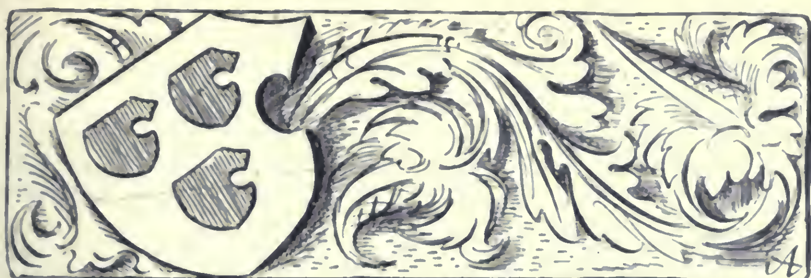
Na širé louce vrba samotinká prostřed trávy,
jak dítě na koberci usazené zlehounka,
teď příšera je choulící se v zamotané hávy,
kdy soumrak svoje širošíré pavučiny tká.

Jak staré šperky, hrobka, královny jež navždy skryla,
javory v šero truchle rudým zlatem blýskají,
jediná barva, jež tu na ztemnělých lánech zbyla,
a jinak pusto je, jak někde světa na kraji.

Jak šeptaly by mrtvé rty, kdys živé, vášní zprahlé,
list pohne se. — A je ti tak, jak smutek marných let
všech srdcí horoucích, jichž tlukot přerván náhle,
jak kdyby v tvoji duši přišel dobolet.

Mikoláš Aleš: Rusalka.

Karel Žák:

Úspěch.

Román.

I.

Lešák seděl v Prokopově světnici na pohovce a trávil, maje vyhaslý doutník v ústech, ve stínu čínského slunečníku svůj odpolední odpočinek.

Začínal deštivý březnový podvečer. Prokop posílal osvětlení ku všem ďasům, ale přece nechtěl ustati v práci. Hledal ku dokončení svých obou obrazů poslední čtvrthodinu, aby ji chytil, zajal a přinutil ke vnuknutí toho pravého, co mu dosud v jeho díle scházelo: barvy, snad kousku světla nebo záhybu.

Prokopův soused komponoval za prkennou stěnou jakési zátiší a zpíval plným hrdlem vstupní arii Leporellovu. Mařka, schoulena u chladnoucích železných kamen, vařila na líhu čaj. Byla dosud oděna jen sukní a košilí a zimou se chvěla.

„Mařko, oblékni se,“ pravil Prokop, „dnes už topit nebudeme a také ne malovat. Beztoho kašleš; chceš se nastydnout ještě víc?“

Lešák bručel, probouzeje se, že je záhodno, „aby se Mařka zdokonalila“, a dovozoval, že „nechápe, jak se může slušné děvče před hostem tak nevázaně representovat.“ Mařka neřekla ani slova a brala se židle šněrovačku.

„Mám ti pomoci, Mařko?“ volal Lešák; zapaloval si doutník a házel zápalku k záclonč u okna. Pak vstal a nasadiv si skřipec pedantsky daleko od očí, chodil při stěnách a díval se na rozvěšené skizzy a studie. „Hezké věci — vida! — toho jsem si ještě nevšiml!“ mluvil jakoby pro sebe.

Prokopovi se zdálo, že se mu Lešák vysmívá. Byl mrzut a nervosní. Zlobila ho Lešákova vyzývavost. Křikl na Mařku, jež se probírala knihou: „Nech toho, Mařko, prosím tě! Zamažeš to ještě!“

„A pilné věci,“ dodával Lešák. „Sláva! Jsi svědomitý chasník!“

Ale teď už Lešák Prokopa urážel. Kritika umlčela Prokopův předposlední obraz, k němuž se ony studie na zdi vztahovaly. Byly výsledkem úmorné, namahavé práce. Noviny Prokopa ranily tím, že

neměly pro práci, na kterou obětoval celý rok, ani řádky. Teď chtěl Prokop poslati obraz do Mnichova.

Před tím vzbudil Prokop jakous pozornost křiklavými malichernostmi figurálními, jichž si sám nevážil a jež dohotovil často za málo dní. Líbily se podivným řízením náhody nebo vkusu obecenstva a byly prodány.

Lešáka při práci nikdo neviděl. Bývaly takové doby: V noci Lešák hýřil, ve dne spal, přicházel do redakce vysílený, mrzutý a psal potom jako stroj. Ale někde v hostinci k ránu napsal na útržek jídelního lístku nebo na roztrženou obálku verše, poslal je poštou některému listu a nečekal ani týden na otištění; a pokaždé vzbudil v tehdejší nadšené literární obci stupňující se vzrušení, že Lešák mohutní a roste ku vrcholu svého nadání. Jeho verše byly plny vůně jara, jasu, nádherné krásy a formální dokonalosti, ale v srdci jako by mu den ze dne víc se kupily ledy.

„Je vidět, že v umění je zlatým klíčem ku pokladům jen píle," řečnil Lešák.

Prokop zajíkal se zlostí, a slzy stoupaly mu hanbou a vztekem do očí.

„Chceš dnes zas někoho týrat, viď, Lešáku?" řekl. Jeho hlas zněl asi plačtivě, protože Mařka u kamen učinila pohyb, jako by se k němu chtěla přiblížit. Ale Prokop se vzpamatoval, zachytiv zrakem rychlý pohyb Mařčin. Ten její posun mu připomněl, že se pláčem a vzbuzováním útrpnosti hájí děti a ženy.

Trýznil-li Lešák Mařku, bila ho aspoň, štípala, škrabala ho jako bránící se kočka.

Jen včera Prokop viděl, jak křečovitě vzlyká. Lešák k němu přišel a posadil se naproti Mařce, jež právě stála ku Prokopově „Odalisce".

„Mařko, slyšel jsem, že se budeš vdávat," začal výsměšně. „No, ten tvůj nastávající dostane něco pěkného," chechtal se a vyprávěl, že potkal Mařku na Vinohradech ve společnosti starého jakéhos posluhy. Potom žhavě tupil starce a těšil se, že Mařka bude „toho starého opilce s červeným nosem a zvířecím obličejem" šidit. Smál se, křičel a zaujat komikou své řeči ani neviděl, jak se rdí Mařčin obličej a ruměnec studu rozšiřuje se až po nahé šíji.

„Přestaňte, to je můj tatínek!" vydralo se skoro násilně z Mařčiných prsou.

„Tatínek? — To máš za tátu pěkného opičáka!" syčel Lešák.

Prokop mohl už jen zabrániti, aby Mařka Lešáka nespolíčkovala. Držela ho už za kabát a sápala se na šklebící se jeho obličej. Prokop uchopil jí obě ruce a svíral je veškerou silou.

„Ticho, Mařko!" volal. „Netrpím, abyste se zde rvali!"

Ale pohled, jak nahá Mařka pláče a v jakémsi návalu studu chvatně se začíná oblékati před člověkem, jenž ji byl pohaněl a lál jejímu otci, Prokopem mocně otřásl. Dva pojmy: nouze a lidská důstojnost, — kterou má přece každý člověk, jakousi hodnotu jako jednotlivec, — se mu vtíraly v mysl.

„To je hrubost, Lešáku!“ řekl trpce. „Všecko má své meze!“

A rozhořčeně, prudce volal:

„Protože je Mařka jen takovým děvčetem, může být její otec poctivý člověk!“

Lešák sípěl jízlivě:

„Proto snad my dva nepůjdeme na souboj. Ovšem, rytíř láme kopí . . .“

„Nechápu, co tě dnes posedlo, že mluvíš takové špatnosti!“ řekl ještě Prokop trpce a lítostivě.

„Přísahal jsem snad někomu, že budu tak nebo onak dobrý? Já nechci . . . .“ sápal se Lešák. Aby se snad Prokop nedomníval, že se Lešák cítí poraženým a zahanbeným, nešel Lešák hned po tomto výjevu. Nevšímal si již Mařky, a protože nechtěl také mlčeti, dával Prokopovi otázky, k nimž byl Prokop nucen odpovídati. Přišel prý stran illustrací k svým novellám, jež měl Prokop pořiditi. Tu zakázku obdržel Prokop úsilím Lešákovým. Peníze chyběly . . . Matka churavěla, a věřitelé naléhali.

Pak Lešák hvízdaje odešel. Mařka se zavěsila Prokopovi na krk a skrývala hlavu na jeho prsou, jako dítě na prsou matčiných. Třásla se v jeho objetí a svéhlavě křičela, že se nedá a nedá před Lešákem malovat. Jeho oči prý ji ode dneška budou pálit na těle jako uhly. Chtěla, aby Prokop Lešáka netrpěl v atelieru. Prokop se rozčilil její umíněností. Vyčítal Mařce, že je nevděčná, že chce před výstavou zmařiti jeho obrazy, a klnul své nehodě, že teď závisí jeho úspěch na zlé, zlostné ženské. To Mařku usmířilo, a začala prosit, aby jí Prokop odpustil, že ho nechtěla zarmoutit. Prokop ustanovil, že nebude Mařku nutit. Lešáka přijme, práci přeruší a po chvíli mu dá na srozuměnou, že teď nutně musí býti sám, nerušen; že divák mu vadí v práci.

* * *

„Je Lešák tvým přítelem?“ přemítal Prokop a odpovídal sám sobě chvatně: „Ano, ano, tisíckrát ano.“ Vzpomínal si, jak byl kdysi zase jednou v bídě, a jak Lešák pomáhal jemu i jeho matce. Když tenkrát už vydal Lešák poslední zlatku, šel a přinesl zlaté knoflíčky, které mu půjčil kterýsi známý na ples.

„Tu máš, dej to do zastavárny,“ pravil; „mne to nebolí, nepatří tak jako tak mně.“

To byla ovšem prapodivná logika, jíž se Prokop poněkud zalekl. Ale bylo v té oběti cos šlechetného, — to Prokop cítil.

„To je tak, jako kdyby půjčil někdo knihu mně a já ji půjčil dál zas tobě. Blázne,“ řekl Lešák, „neptej se a buď rád.“

„Je Lešák charakter?“ přemýšlel Prokop často a snažil se vniknouti do podivného, spletitého Lešákova ducha. Ovšem, v jednotlivostech se Lešák jevil jako z oceli. Jednal v kritických okolnostech nezištně, důsledně, krásně. Význačným rysem jeho povahy bylo, že se neucházel o přízeň nikoho. Jednal s každým stejně drsně, bezohledně.

Srdečnějšího slova od něho nikdo neuslyšel.

Prokopovi se zdálo, že má Lešák nějaký zvláštní, zcela svůj pojem o cti a dobru a že neposlouchá srdce, nýbrž jenom rozumu. V daném případě nepromluví jeho svědomí, nenásleduje nějaké hnutí citu, ale Lešák bleskurychle rozmyslí, a pak hned přijde skutek. Lešák žil patrně ve vleku jakýchsi přísných zásad, které si asi vytvořil pro život. Ty byly jeho mravoukou. V celku osobnosti Lešákovy však bylo něco, čeho si Prokop nedovedl vysvětliti, a tento rys odpuzoval, vštěpoval nedůvěru a rozmysl.

„V přátelství nemá býti rozvahy; přítel nesmí číhati, býti na pozoru!" říkal si opět a opět Prokop, zarmoucen, že přítelovu osobnost takto pytvá.

Lešák byl člověk příliš nadaný, jenž vynikal nad ostatní schopnostmi o hlavu, a o takových lidech Prokop slýchal, že jsou sobci. Lešákův obličej měl ostrý záhyb u levého koutku úst, zkřivený a tvrdý („zkamenělý," pravil kdysi Prokopův spolužák, sochař Málek). Někdy byl pohled jeho vodnatých, bledězelených očí nesnesitelný, pronikavý, až mrazilo. Ten člověk rozhodně více myslil, než kdy řekl. Nebo jinak smýšlel a jinak mluvil. Posuzoval, chválil, haněl, povzbuzoval, litoval — s výhradou, nikdy zcela upřímně.

Na tyto úvahy přivedla Prokopa znamenitá Lešákova znalost lidí, jež u mladého člověka přímo zarážela. Jakýsi přirozený pud, pátravost vedla Lešáka k veliké, skoro policejní prozíravosti. Miloval-li koho Lešák, miloval jako samovládce, jenž náklonnost dává, ale od druhého ničeho nechce. Seznámil se s někým, nebo přišel do společnosti a ihned každého prohlédl. Dovedl s každým promluviti a v okamžiku zmocniti se jeho nejslabší stránky.

* * *

Nejvíc bolelo Prokopa, že mu Lešák mimoděk, ustavičně připomínal člověka, s nímž býval Prokop spřátelen a o jehož špatnostech se teprv později přesvědčil. Ale v čem si ti dva byli podobni, nedovedl Prokop říci. Snad bylo něco příbuzného v jejich hlasech, pohybech, mluvě. Dvě individuality jeví se na venek, v bezprostředním společenském styku tak nápadně shodnými, že přímo vybízejí ku přirovnání. A tu přemýšlel Prokop: je-li taková zevnitřní podoba založena ve vnitřní rovnocennosti; je-li výsledkem stejných činitelů ducha a srdce.

Onen Lešákův protichůdce byl bídný chlapík, jehož přední vlastností byla prolhanost. Lhal zbaběle, sprostě, pokrytecky. Bylo o něm dokázáno, že psal anonymní listy. Měl zkaženou krev v žilách, nemohl snad ani jinak jednati, nežli špatně. Byla stále obava, že provede něco trestného. Kdyby nebyl býval písařem u advokáta, kdyby byl měl peníze, — jistě by byl lichvářem; on tě zcela určitě ošidí, a ani toho snad nezpozoruješ; pro ženskou je schopen tě uštvati, zničiti; postav ho doprostřed pohnuté doby, a on první bude provokatérem. K tomu ke všemu měl ten člověk poctivou, krásnou tvář, jíž klamal a přelstíval. Ani nejnepatrnější rys v tváři neprozrazoval nečestnosti.

Nebezpečný člověk, jejž Prokop setřásl jako hmyz, jenž ti uteče, než ho můžeš zašlápnouti.

Prokop ho takto ocenil po mnoha trpkých zkušenostech a od té doby se mu vyhýbal.

* * *

Praha se snad pamatuje na měkký pastel, poprsí ryšavého děvčete, jehož prsy splývaly s obláčkem u základny obrazu. Visel v jakési menší výstavě, o níž se jen tři dni po zahájení mluví, a která je pak hned zapomenuta.

Tenkráte stanul Prokop nad touhle prací nejapného diletanta a soudil, že nasládlý také-umělec znetvořil svou neumělostí, svým snaživstvím krásný, vděčný námět. Je-li barva vlasů správná, pak je jistě pleť té ženy lesku oslňujícího. Místo toho viděl Prokop pracnou nedovednost, tonoucí v samých pravidlech a prostředečcích. Celek činil dojem illustrace k návěští, že se „v tomto krámě" prodává balsám, neklamný prostředek k obarvení vlasů na červeno, nebo šťáva k osvěžení, vyleštění pleti, lákadlo pro staré kokety. Jméno naprosto neznámého malíře mohlo býti přijatým; to děvče není malováno z obrazotvornosti; s pikanterií předmětu se chce nejspíš někdo vetříti v uměleckou soutěž. Citlivý, sanguinický Prokop vyslovoval domněnku: některý „bourgeois" (na rozdíl od „nás ostatních", umělců) má milenku, obyčejnou holku, přinutil ji, aby mu propůjčila vnady svého mladého, vzácného profilu, a chlubí se jím vůči obecenstvu.

* * *

Potom potkal kdysi Prokop, bloudě v ulicích nejzazšího Žižkova, štíhlé děvče v šátku na hlavě, jež vykročilo z domu a mhouřilo oči proti sluneční záplavě. Na čele jí viselo několik rudě-zlatých kučer, a ruka, v níž držela košík, s vykasaným rukávem až k lokti, byla drobná a růžová. Kdyby byla měla oči otevřené, upřené, — nebyl by si jí Prokop všiml. Ale přimhouřená víčka, líně, ospale visící, mu připomněla obraz, nad nímž nedávno zamyšleně byl stanul. Viděl v plném světle model onoho pastelu, jenž jej byl tehdy tolik pobouřil.

Byla to Mařka. Dověděl se od ní později, že měla dosud dva milence. Prvním byl jakýsi železniční zřízenec, do něhož se Mařka zbláznila proto, že prý měl krásnou postavu. Nebylo jí ještě ani šestnáct let, když se stala matkou. Když dítě Mařce umřelo, zpustl milovník docela. Opíjel se, a vyhnali ho ze služby. Několik měsíců po smrti děcka se rozešli a od té doby se neviděli.

„A proč jsi se poddala tomu druhému?" ptal se Prokop.

„Nevím," pravila Mařka a pohlížela upřeně, snivě do dálky přes Vltavu, zahalenou v páry. Bylo před večerem a procházeli se na Palackého nábřeží, když šla Mařka z práce u švadleny. „Snad se tak musilo stát . . ., co pak já vím," dodala tiše.

Prokop hádal správně. „On" byl úředníkem a domníval se, že bude slavným umělcem. Zkoušel se dříve také v básních a v hudbě.

Ani toho nesmlčela Mařka Prokopovi, že v době mezi oběma milostnými poměry byla prodavačkou v tabáčnické boudě a už na tom, klesnouti docela, býti pro každého. Kdysi šla se starším člověkem, jenž prý měl mnoho peněz v tobolce. V hostinci se opil, pravil, že je ženat, a hořekoval, že ztratil jediné své dítě. To Mařkou otřáslo. Vzpomínala na vlastní osudy, a zdálo se jí, že by to bylo první velkou špatností, poddati se tomuhle člověku. Byl jí pojednou nízkým, odporným . . . nečistým . . .

A tu se seznámila s oním úředníkem, jenž byl úlisný, hladký. Zvuk jeho řeči prý rozptyloval všecku nejistotu, pochybnosti; byl jistý a upokojující. To Mařku okouzlovalo, uspávalo.

* * *

Tak milovalo dosud prosté, nevzdělané děvče, dcera dělníkova. Jaksi slepě, bezmyšlenkovitě; trpělivě, ale ne vroucně. Milenec pro ni chodil, doprovodit ji, když šla večer domů. Kdyby nebyl přišel, kdyby se byl jednou omeškal, byla by s ním Mařka vše přerušila. A nebyla by se cítila pranic nešťastnou. Jeho zármutek, jeho neštěstí by jí nepohnulo.

„Proč jsi taková a proč nemůžeš být jinaká?“ toužil Prokop, laskaje ji.

„Já nejsem, jako jsou slečinky,“ říkala vždycky, „já jsem taková holka . . .“

Prokop si nezapíral, že se díval nejprve na Mařku očima žádostivého muže. Předstíral ovšem, že ji chce malovat, a přemlouval ji vášnivě, aby mu byla po vůli. Tak skizzoval nejdříve několikrát štíhlé její rámě. Připial jí v zápěstí náramek z nepravého zlata, vzatý ze zásoby rekvisit, aby zbarvení lokte vyniklo, aby obrys dostal tvar, rozměry. Přiměl ji k tomu, chtěje malovati také ruku, že Mařka se snažila ošetřovati pečlivě prsty a nehty. Ruka, zdvižená do výše nad hlavou, když z ní ustoupila obíhající krev, když se odbarvila, byla delikátní studií, jež v odrazu zrcadla, obráceného k plátnu, jevila zajímavou, produševnělou kresbu.

Když prosil a žadonil Prokop o více, zmítán zvědavostí umělce, Mařka odmítala, zdráhala se a pravila:

„Co pak jsem modelkou jako Fanči Livorová?“

Bylo by bývalo přece marno vysvětlovati jí něco o významu, o posvátnosti umění; že malíř maluje v ženě kus přírody, úryvek stvoření, velkého činitele krásna. Marny byly historky o tom, že slavné a bohaté, vznešené, nad všecku nízkost povznesené ženy byly proslulým malířům vzorem; toto podání z dějin umění nemohlo přece přesvědčiti Mařku.

Vášnivě namítal Prokop:

„Ty jsi se dala malovat od svého milence a dala jsi se vystavit.“ Mařka odporovala, že ji vystavil proti její vůli, bez jejího vědomí; tenkrát, o výstavě, že už s autorem pastelu ničeho neměla.

Prokop se nikdy víc nevracel k tomuto důvodu, chtěje si ušetřiti hořkosti, závisti a žárlivosti. Kdykoliv mluvila Mařka o svém druhém

milenci, znělo z jejích slov ještě tolik obdivu, tolik vážnosti a skoro úcty. —

Podrážděn, běhal Prokop po atelieru a mumlal:

„Ona je všecka posedlá . . . Ten blbec ji očaroval . . .“

A kreslil si v duchu možnost směšnou, ponižující: Mařka by se dala od něho malovat a zůstala by věrnou jinému.

Znal zvrhlá děvčata mezi modelkami. A zas jiné modelky, které byly provdány, živily tak třebas rodinu. Ale ty patřily každému . . . nebo využitkovaly prostě pěkných svých těl, jako jiný některé své schopnosti, přednosti. Mařka byla něco lepšího. Milovala, byla oddána a šťastna, může-li se zavděčit svému milenci. Toužil vyhovět svému přání, své ctižádosti, a Mařka mohla mu býti po vůli. Ale teď —?

Její pleť nelíbaly nikdy v Prokopově atelieru sluneční paprsky. Byla jeho, ale jejich celování bylo cudno, jako objetí manželů.

* * *

Prokop dostal kteréhosi dne lístek. Psala mu Mařčina matka, velmi hrubě a urážlivě, že mu „zakazuje a trpěti nebude“, aby Mařka chodila tak pozdě v noci domů. Dcera se prý nevyspí a ráno má jíti do šití. Mařčina matka nazývala jeho jednání nečestným a hrozila vším možným, nebude-li Mařka každodenně před půlnocí doma. Z dopisu vanula divná starostlivost, zlost a zároveň jako skryté, stydlivé přiznání: že matka nic proti tomu nemá, aby Prokop Mařce dával peníze. V prvním okamžiku zdál se dopis Prokopovi sprostým, nevýslovně nízkým. Bouřilo se mu svědomí, že matka prodává dceru, ale že nechce, aby byla Mařka vyžilá, aby tělesně sešla.

„Luza . . .“ láteřil Prokop, „stará chce vydírati a pak dovolí všecko.“ Jen že zas se přece Mařčini rodiče a sourozenci živili všichni poctivě. Byl tu jiný mravní názor, ale houževnatá snaha neklesnouti v proletářství, ve špínu.

Tak zamrazila kdysi Prokopa až do duše, když mluvili o jakési služce, jež měla u nich v domě se zámožným řezníkem dítě, — Mařčina slova:

„Co pak ta, ta udělala štěstí! Dostala několik set a vzal si ji potom hodný člověk . . . Dobře tak, ať si také jednou pořádný chasník pomůže . . .“

„Život těch lidí je přece jenom ukájením pudů, a shon za prostředky k tomu jej vyplňuje,“ přemýšlel Prokop. „Nejsou-li docela otrlí, žene je strach, aby nepřišla bída se žebrotou, mrzáctvím. Tak tedy jedí, pijí, říjí se, den ze dne; lopotí se do úpadu, aby zemřeli touže prací, kterou se krmili. Když cítí, že zdraví už dochází, dřít ještě víc, trmácet choré tělo, jen aby to dlouho netrvalo, aby tomu brzy byl konec. Ale mají přece jeden veliký ideál: nepracovat! Bože můj! Založit tak jednou pro vždy ruce křížem a moci plivat oknem na toho, jenž mete ulici, jenž okolo táhne vozík . . .“

Prokop oslovil kdysi žertem Mařku: „Slečno, pojďte si sem ke mně sednout!“ a Mařka mu trpce, vyčítavě odsekla: „Kdybych byla

slečnou, nedělala bych!“ A jindy zas, když se jí Prokop ptal, „čeho by si dopřála, kdyby byla bohatou, velkou dámou?“ — dívala se na Prokopa udiveně, že se táže na věci, které jsou přece samy sebou srozumitelny, a řekla: „No, to bych si sedla v hedvábných šatech na pohovku a pila bych celý den kávu!“ A zlobila se, když se Prokop smál její naivnosti.

Prokop příliš miloval Mařku, aby ji byl zakřikl při takových řečech, aby jí dal cítiti, že ho bolí taková „zpustlost smýšlení“, takový „nedostatek charakteru“, jak to nazýval. Mařka byla svéhlavá, byla hned každým slovem dotčena a měla se podceňovanou. Prokop byl tak zbabělý, že se neozval ani tenkráte, když Mařka úmyslně ho dráždila, chtějíc ho přiměti, aby se s ní hádal. Trpěl její rozmary, dával se trýzniti — ze strachu před výpovědí z Mařčiny lásky. A pak: kdyby Mařka ho byla sebe více urážela, vždyť visel téměř očima na jejích ústech, když vyprávěla; vždyť hltal svými pohledy pohybující se její rty, zdvíhající se a vlnící se nad řadou půvabných zubů, a s rozkoší pozoroval živé posunky rukou vypravující Mařky.

„Jakýsi švec oženil se po smrti své ženy s touže holkou, které ještě za živobytí své první manželky dopřával ve svém bytě příležitosti, aby mohla tajně scházet se se svým ženatým milencem, sklepníkem,“ vyprávěla kdysi se smíchem Mařka.

„To je darebák!“ řekl na to Prokop.

„A není to žádný darebák!“ odporovala Mařka a zvážněla náhle. „Je to docela řádný člověk a má vážnost ve spolcích, do kterých chodí. Holka je do práce jako vítr a drží mu ve všem pořádek a pořádně mu uvaří.“

„Lešáku, poslouchej, ty jsi také sociolog, to je něco pro tebe!“ začal kdysi Prokop v hospůdce, když se byl stal sdílným, a vyprávěl mu, jak Mařka soudí o lidech a o životě. Lešák poslouchal trpělivě a teprve, když se mu zdálo, že si chce Prokop postěžovati, pravil:

„Chceš tedy věděti můj vážený úsudek o vychování slečny Mařky?“

„Úsudek . . . úsudek!“ bránil se Prokop, „myslil jsem, že tě to bude zajímat.“

„Tak tedy poslouchej, co mne může z toho předmětu zajímat,“ řekl Lešák neomylně. „Ty jsi hlupák, a lidé z Mařčiny společenské vrstvy jsou znamenitě samorostlí. To je můj náhled o této věci. Ostatně takové holky jsou tu proto, aby . . .“ A tu řekl Lešák hrubé slovo.

Prokop se díval zahanben pod stůl. Chtěl slyšeti slovo útěchy, porozumění od Lešáka, a Lešák ho odbyl sprostým slovem.

„Ale prosím tě, neříkej nikomu o tom, co jsem ti vypravoval,“ žádal Lešáka cítě, že by se mohl u svých soudruhů jeviti směšným.

„Hlouposti!“ bručel Lešák a dodal, jako by chtěl Prokopa uchlácholiti: „To nejsou pro mne a pro ostatní moudré lidi žádné novinky. Posloužil jsem ti na tvou poptávku něčím hotovým — na úkor své originality . . . tu to máš.“ —

Lešák odplivoval a vyprávěl Prokopovi o jeho bývalém „příteli“, písaři u advokáta, jehož podobnost Lešákovi Prokopa tolik odpuzovala. „Ten pobuda prý má teď poměr s jakousi číšnicí. Ta osoba je vdána, má tři děti, souchotiny a opilce muže. Živí všecku tu chásku a dává tomu darebákovi peníze.“ Každou chvíli ji potkává Lešák v noci, jak se vede zavěšena s mužským — pokaždé s jiným. Hezké hospodářství ... Nedávno se vedla z vinárny, kde slouží, hned najednou s třemi. Byli to nějací venkované ... sedláci, učitelé nebo něco takového ... přijeli do Prahy a budou doma povídat několik let o „svém dobrodružství“ ... Ta ženská vyprávěla jemu, Lešákovi, že od těch „hřbetů“ dostala dohromady desítku ...

„Ty ji znáš?“ ptal se Prokop.

„A ten ničema ji vydírá,“ pokračoval Lešák, nedávaje se rušiti. „Hrozí, nedá-li mu peněz, že ji udá na policii ku lékařské prohlídce.“

„A proč se ho nezbaví?“ křičel Prokop, cítě, jak se všecko v něm obrací zlostí a hnusem ...

„Proč ... proč ...“ posmíval se Lešák. „To je od tebe velmi pohodlný hnus ... máš za svou povinnost ho pociťovati jakožto dobře vychovaný člověk,“ a dokládal hlučně, s vypoulenýma očima a svislými rty, jako by násilně hřímal do někoho, kdo špatně chápe, kdo nechce pochopiti:

„Blázne, protože si nemůže od něho pomoci ... protože je za ním celá posedlá ... protože ho má ráda ... Ptej se, proč ta a ta paní klame svého muže s tím a tím klukem ... ačkoliv třeba si svého muže váží, ačkoliv se mu třeba obdivuje ... jakou ti může dát odpověď, když sama neví proč ...“

„Eh, co,“ rozčiloval se Prokop, „ty hledáš ve všem něco typického, sensačního ... Snad mně budeš chtít dokázat, že ta tvá číšnice je také něčím samorostlým ..., že takové úkazy vyplývají ze soustavy naší společnosti ... Mluv si, co chceš ... já to posuzuji méně učeně ..., je to docela obyčejná poběhlice, jako ty tulačky, jež pobíhají v noci po pražských ulicích a dávají se hlídat svými „ochránci“, aby jim nikdo nenatloukl ..., aby šly lépe jejich obchody.“

„No, dobře, dobře,“ hučel Lešák, „tomu musíš zase ty lépe rozumět. Mluvíš jako policajt ... Fuj! zabedněná generace ... šosáci ... zpečené mozky s utkvělou myšlenkou veřejného pořádku ... pro každý společenský úkaz starou, už připravenou škatulku nebo paragraf ... Škoda je tě, že jsi nestudoval práva ... ale neboj se, budeš umět výborně jednou kreslit pro uzenáře plány na jejich činžáky na Vinohradech ...“

II.

Tenkráte po otcově smrti strhal Prokop se stěn bytu obrazy, jež byl namaloval ještě jako student, a uložil je na půdě. Připomínaly mu kruté chvíle zápasu s otcovými zásadami a s vlastní touhou, státi se umělcem. Volaly teď na něho ty první nesmělé pokusy ta-

lentu, jimiž chtěl kdysi obměkčiti otcovu neústupnost a vlouditi se v jeho shovívavost, kývaly na něho, že otcovu památku zradil.

Trvalo nějaký čas, než uspořádal otcovy záležitosti. Přinesli mu nebožtíkovy knihy z jeho kanceláře, a když je složil s ostatními spisy v pokoji, v němž otec zemřel, počal je přehlížeti a rovnati. Jak zcela jinak vytvářela se mu tu osobnost otcova, jakým býval v jinošství, v mužném věku, kdy se ucházel o Prokopovu matku! Zdálo se mu, že obraz otcovy památky se vyjasňuje, že přibírá světlé, veselé barvy. Kam zapadlo otcovo mládí! Byl to týž člověk, jenž poslední léta jen naříkal a rozhorlil se při každé malichernosti, jenž příkře soudil každé vzplanutí mysli, každou žádost?

Prokop probíral se zažloutlými sešitky s opisy veršů našich buditelů. Na kraji setlelého školního sešitu, v němž se do nekonečna vlekl latinský výklad jakéhosi učitele-piaristy o latinské prosodii, tísnily se výpisky z Vocelova „Labyrintu“. V jiné knížce, černající se výpočty a měřickými obrazci, četl Prokop otcův první pokus básnický — české veršované blahopřání ku svátku rodičům, s pracnými rýmy a v těžkopádném klassickém rozměru. Několik stuh a uschlých kytiček, z nichž zbývaly skoro jen zaprášené snítky, míhalo se v nakupených papírech. Z pevně ovázaného balíčku vyňal růžový hedvábný pás, jaký dřív nosila děvčata k plesovým šatům. Zamyšleně díval se Prokop na směšně malý jeho obvod a řekl si, že ten pás zdobil asi velmi něžné, útlé boky.

„To je pás z mých prvních plesových šatů,“ pravila matka Prokopova, „tenkráte jsme si s tvým tatínkem po prvé řekli, že se máme rádi.“

Prokop se ulekaně ohlédl. Nechtěl se matky zeptati . . . tušil v té památce něco zcela jiného . . . vždyť nebyl otec, co Prokopova paměť sahala, ku své ženě nikdy laskav . . . a teď viděl, jak růžová stužka se třese v matčiných zvadlých, hubených rukou . . . .

Odešel k oknu, a slzy kanuly mu po tvářích. „Tak končí láska,“ táhlo mu myslí jako píseň podzimu, smutná, bez útěchy.

A zas viděl otcovu smrt; jak leželo těžké jeho tělo na posteli, jak podléhalo šerednému rozkladu, zatím co jeho ústa jen vzdychala bez ustání: „Ježíši Kriste . . . Ježíši Kriste!“

„Chudák,“ šeptal Prokop, a pláč mu dusil hrdlo.

Otcův život měl cíl: otec uvědomil si nutnost a za ní kráčel v boji a strádání. Sloužil a pracoval až do úpadu. A v té přísné svědomitosti utlumil sama sebe, své snahy a ideály. „Má takové živobytí cenu? Trýzeň — a přec jenom ustavičná žebrota!“ vzlykal Prokop.

Otcova životní dráha byla vzorem kariéry chudičkého hocha, jenž na vlastní pěst pustí se do studií a zapíše se potom krví úřadu. Nejdřív se protloukají školy kondicemi, pak přijde dlouhá služební doba zadarmo a s nepatrným platem, ženitba beze jmění, a do smrti neustálý boj se zadlužením učiněným z nutnosti v dřívějších letech.

Otcovy vzpomínky z dětských let byly nuzny; vyprávěl jich jen několik a tu ještě jenom ty, k nimž mohl připojiti naučení hněvivé,

pichlavé: „Já jsem vyrostl v chudobě, sám jsem se živil . . . rodiče mi nemohli dáti ani krejcaru . . . a přece jsem to k něčemu přivedl . . . na gymnasiu jsem měl vždycky samé „eminenter", jenom jednou „valde bene", a to jsem byl ještě tenkrát nemocen . . . mezi dnem jsem musil vyučovat jiné . . . Antonína Bendu . . . to byl nejhloupější hoch, kterého jsem kdy viděl . . . teď je továrníkem a poslancem . . . Viléma Buška . . . s tím jsem musil chodit také ještě na procházku . . . kde pak jsem tenkrát měl mít čas ku procházkám . . . ale musil jsem . . . Já bych rád viděl mladé pány, aby se měli tak protloukat, jako já . . . dnes, kdy jim rodiče všecko ulehčují . . . ale měl jsem píli, svědomitost a ne samé „flauze" . . ."

Otec chodil v mládí bos . . . nosil darované kabáty . . . hrál jako gymnasista v rodinách za peníze na klavír k tanci . . . bydlil u dělníků, malých řemeslníků . . . nějaký čas byl korrektorem v tiskárně, pak až ke konci právnických studií písařem u advokáta.

Ten trudný život otcův a jeho vrstevníkův osvětlovalo jen upřímné, nezištné přátelství s několika muži; podporovali se, pomáhali druh druhu, — každý si vědom společných bolestí. Byli mezi nimi proslulí později vlastenci, politikové, muži vytesaní životní školou v tvrdý kámen . . . Jediný z nich měl poněkud příznivější poměry . . . mohl choditi do přednášek, nebyl nucen sháněti sám živobytí. Poslouchal professory, četl odborné knihy, pracoval v bibliotékách také pro ostatní . . . úmorně, bez oddechu . . . přicházel denně do malé kavárničky na Staroměstském náměstí a u stolku v okně vykládal, vysvětloval, potíral pochybnosti, zkoušel . . . Byly to doby čistých ideálů . . . Každý z těch jinochů chodil ke zkouškám teprve tenkrát, usnesli-li se ostatní, že může k nim jíti bez obavy. Považovali úspěch každého soudruha za věc své cti . . . Poměr byl tenkrát zcela opačný: kdo měl lepší hmotné prostředky, považoval to za dobrodiní, ulehčení, za vzpruhu ku zdatnější činnosti . . . méně „šťastní" soudruzi činili se, lopotili se ze všech sil, aby za zámožnějšími nezůstali příliš pozadu.

Mládí plné ústrků, nezdolná houževnatost, odměněná konečně výsledky, život plný cti a slavného působení, a pak hrůzné, v pravdě tragické umírání, v němž byl účasten o sobě každý orgán chorobného těla, seslabovaného od dětství nejzavilejším strádáním, — to byla životní dráha jiného soudruha otcova, nejgeniálnějšího, nejvýraznějšího z jeho vrstevníků. Těm ústrkům neodolalo ani mohutné jeho tělo, jež zvykalo tvrdému řemeslu dříve, než se ten muž odhodlal opustiti hmotnou práci a studiemi se postaviti mezi duševní zápasníky za věc svého národa. To byl typ českého studenta z let čtyřicátých, v osudech svých vznešený. Z téže ruky, která před nedávnem ve vesnické kovárně kroutila železo, vyplynula později pro Havlíčkovy noviny slova planoucí lásky ku vlasti, ušlechtilého vzdoru. Ano . . . s tím velikánem . . . s Havlíčkem byli oni, otcovi přátelé, několikráte v hostinci . . . dlouho před rokem čtyřicátým osmým . . . a Havlíček s nimi mluvil o jejich záměrech a oslovoval je: „Děti! . . ." —

Přešly světlé vzpomínky, doba vznětu. Přátelé se rozprchli, každý za uskutečněním své budoucnosti. Někteří utonuli beze zmínky: poslední stisknutí ruky a na dlouhou dobu ani památky ... někteří zemřeli v mladém věku, na prahu povolání. Jiní se „ustálili", oženili se bohatě, dýchali, obědvali, spali, zakládali rodiny, — lepší z nich „vlastenčili" také, ale — z povzdálí ... Vždyť je den tak krátký, a lidský věk se čítá na dni a hodiny ...

Hůře bylo těm, kteří vstoupili do života s prázdnýma rukama, bez cíle, bez zvláštních vloh ... bez ctižádosti. Z takových vyhoštěnců stávali se — úředníci. Takoví neměli velikosti, burácející síly, jaké potřebovala doba ... Cítili sami svou prostřednost. Povolání vláčelo je od města k městu, říší. Dnes jsi byl na jednom konci, mezi svými, rád, že je už jednou konec tomu potulování, — zítra jsi sebral rodinu, majetek a ocitl jsi se, kam se ti ani ve snu nezdálo. To otupovalo člověka ... způsobovalo cit ustavičné nejistoty a marnosti: co je ti všecko platno; jsi zde a tam jenom na výpověď. Jsi všude na svém místě, protože nikde nejsi nenahraditelný.

* * *

Prokopův otec byl posledním mladým mužem, jenž nebyl nejstarší slečně pana vrchního nepříjemný. Měla několik lásek ... žádná z nich nemohla vésti k cíli, ke vdavkám ... všecky přítelkyně se už byly provdaly ... ona sama jediná chodila ještě do plesů ... pro ženicha ... a ostatní sestry dorůstaly. Papa stárnul ... chtěl jíti do výslužby ... brzy měl dohráti skvělou svou úlohu ... pan hrabě, pan dvorní rada už mu potom nepodají ani dvou prstů svých vážených pravic ... Přišel do města mladý úředník Fanta ... pracoval za dva ... překvapoval pana vrchního vědomostmi, páchnoucími ještě universitou, ... byl milostivě přijat v rodině ... pan vrchní se často zamyslil, bavil-li se pan Fanta u klavíru s jeho „nejstarší" ... Konečně se usnesl, že „mu ji dá" ... pan Fanta jenom hořel ... slečna byla tak elegantní, svůdná ... jenom paní vrchní potají povzdychovala ... snila pro svou nejstarší o některém husarském důstojníku z místní posádky ... pan Fanta, pekařův syn, ... a ona, paní vrchní, z proslulé rodiny kamerálních a dvorních radů Kvasničků z Kaiserbergů ... Nechtěla svoliti. Domácí nesváry se množily, pan vrchní zuřil ... i dcera opustila matčin tábor a prohlásila, že si toho pekařova syna vezme a vezme, že se chce a musí vdát ... Pan vrchní slíbil zeti protekci a dle své možnosti hmotnou podporu ... poslední pochybnosti padly ... paní vrchní po prvé v životě a naposled podala „tomu člověku" s tichým odporem ruku k polibku, a slečna nabídla třesoucímu se, nesmělému mladému muži své bílé, vznešené čílko, aby uctivě směl k němu přiložiti své rty ... Od té doby paní vrchní svého zetě nenáviděla z hloubi uražené duše ... považovala jej za usurpatora, sňatek dceřin za neodpustitelnou mesallianci ... Nic na tom nezměnilo, že ten vetřelec ji a její děti z větší části živil, když pan vrchní naposled vydechl z prsou, řády se třpytících ...

Přišla prósa . . . mladá paní nechtěla se vzdáti svého života za svobodna . . . chtěla dále oslňovat . . . byla svou krásou středem maloměstské společnosti . . . pan manžel se sžíral žárlivostí, všude pátral po nevěře . . . nemohl tomu uvěřiti, že by ho ta krásná žena mohla milovat . . . kořili se jí hrabata, baroni, a ona se na ně usmívala . . . Jednou se pan manžel zapomněl . . . Bylo to před plesem . . . mladá paní, znuděna neustálými výčitkami, odpověděla vzdorovitě svému muži . . . nebyl sebe více mocen . . . trhal ji za obrubu plesového živůtku . . . zařval: nestydí-li se sama před sebou ukazovat se mužským v takové nestoudnosti, skoro po pás nahá . . . Mladá paní křikla polekána: že se ho bojí, že nemá práva jí sahati po prsou jako nějaké . . . a pan manžel se rozehnal, a jeho pěst dopadla mladé paní do obličeje . . . Mladá paní omdlela a pak plačíc běžela, tak jak byla, v bílých hedvábných šatech, s rukávy sesmyknutými s ramen, přes něž jenom přehodila služčin šátek, k matce . . . Zdálo se tenkrát, že je po všem. Pan manžel byl nucen ochuravěti . . . nemohl pro hanbu, pro výsměch do úřadu . . . přemohl se . . . šel prosit . . . paní tchyně odporovala . . . mladá paní vkročila jako náhodou do pokoje . . . plakala . . . odpouští pro to dítě, jež má pod srdcem . . . teď zase pan manžel slzel blahem a lítostí . . . její dítě . . . sladké vzpomínky na zažité chvíle lásky . . . mocná žádost jím lomcuje . . . na kolena, pane manželi! . . .

Mladá paní dlouho stonala, seslábla, nemohla dítě sama živit . . . Nemoc ženina a výživa dítěte vyčerpává stále více a víc otcovy hubené prostředky . . . Dlužno se ohlédnouti po výpomoci, ale bezodkladné . . . úvěr se zmenšuje . . . napíná do krajností . . ., a když žena se uzdraví, vidí se v situaci zcela změněné . . . Uskrovniti se, pracovati, spláceti dluhy . . . přestává společenská sláva, nelze ani pomyslit na to, aby si paní pořizovala nové šaty . . . přešívají se staré úbory z výbavy . . . něžné, roztomilé ručky mladé paní tvrdnou, rudnou, dostávají mozoly . . . Nemoc, práce, starosti olupují tvary o svěžest . . . tvářinky, prsa vadnou . . . pružnost údů, pohybů se stírá . . . mladé, poddajné tělo se mění ve sval . . . přichází předčasná staroba . . . jako u dělnic, na nichž hledáš marně vlnitou čáru ženskosti . . .

Jiné město se samotou, odloučeností od společnosti, léta v něm strávená v nepřetržité práci dovršují změnu ve způsobu života a ustalují ji ve věčnou jednostejnost. Rodí se děti . . . stále . . . povážlivě mnoho . . . umírají . . . malý dětský pohřeb, rakvička v „salónku“, trochu slz . . . starost o zbylé děti . . . krátká přestávka . . . zas nová naděje . . . zase děvče . . . jedny děti už dorůstají, a matka opět postonává . . . její vlasy už prokvétají šedivě . . . je skoro stařenou na pohled, a klín její je ještě požehnán . . .

Syn! . . . první syn, jenž má zůstati na živě. Hýčkají ho, vychovávají ho jako děvče, mezi jeho sestřičkami. Bdí, třesou se nad každým jeho krokem, dávají mu šatečky, hračky pro děvčata . . . malý Proček mluví o sobě ve třetí osobě jako o děvčeti: „Proček upadla, Proček si udělala bebé . . .“ Proček se stává Prokopem . . . umí vyšívati, plésti punčochu . . . Otec si dává na jeho výchově záležeti . .

mluví s dítětem o všem, jako s dorostlým člověkem . . . Prokop se stává odporným ostarkem . . . tluče sestry, poněvadž je mu vpravováno přesvědčení, že on je pánem v domě, není-li tu náhodou otce . . . Prokop je zatvrzelý, rozhýčkaný, a bije-li ho za to otec — často nelítostně, kam padne, tam padne: přes hlavu, do obličeje —, přichází potají matka, pláče, objímá, líbá Prokopa a dává mu cukrovinky, peníze. Prokop učí se tajiti, pochlebovati, býti pokrytcem . . . Ku plačtivé rozcitlivělosti ze zženštilého vychování přistupuje ve školách špinavá ctižádost bez výběru prostředků: je jedináčkem a musí přivésti ku platnosti svou důležitost . . . je jediným synáčkem pana okresního soudce . . . pan okresní soudce patří k honoraci, a tedy i jeho Prokop musí býti honorací ve třídě . . .

Prokop je nadaný hoch, má dar hbitého poznatku, vidí, posuzuje brzy zcela samostatně. Nedovede rozebírati, dlouho děliti; ale viděné, ve vlastním osvětlení pochycené, působí naň ostrým, okamžitým dojmem, jenž předstihuje zdlouhavý pochod řetězu úsudků, rozmyslů. Neumí si vysvětliti, jakými cestami dospívá k názoru. Jeho učitelé jsou celkem málo prozíravi; bohatství jeho tvořivých myšlenkových záblesků nemá místa v rozvrhu učiva; Prokopova předbíhající obrazotvornost nesvědčí systematickému vtloukání. Postavy z dějepisu mají pro Prokopa tělo, osobnost; celá historie je mu snůškou krojů na oživeném jevišti; přírodní vědy jsou plny barvy, dekorace; lučba jenom pomůckou výtvarných umění; kreslení, rýsování — nenáviděnými počátky, které dlužno přemoci, aby se jimi přesmykl ku vlastnímu svému úkolu. Prokopovi není možno podrobiti se soustavě, chtěl by si ji přetvořití tak, aby sloužila jeho libůstkám. Stojí na jiném stanovišti, v okruhu vlastních myšlenkových stvůr, a s toho místa dává poznatkům defilovati, aby z nich vybral, přijal ty, které si může učiniti služebnými.

* * *

Známí rodiny Prokopovy, kteří s ní dobře smýšleli, říkali před léty pokaždé, když se mluvilo o jeho sestrách:

„Je to neštěstí, že ty Fantovy holky jsou tak šeredny!"

Byly si všecky podobny, měly žluté obličeje, nezdravé zuby, málo vlasů a oči vytřeštěné z modravých kruhů pod víčky. V jejich tvářích nebylo nikdy ani nejslabšího rysu zajímavé krásy Prokopovy. Bylo jich každému líto, když tak šly společně v chudobných šatech, ve spravované obuvi, v laciných, nevkusných, stále předělávaných kloboucích. To byly tenkráte ještě dětmi, když lidé je pozorovali, jak chodí do školy a „do piana". Prokopova matka viděla, že jsou nehezky, sláby, a bolelo ji, že má svého syna více ráda. Ulekla se pokaždé skoro, když si uvědomila, že se naň dívá se zalíbením. Jakoby děvčata byla cítila, že jsou matce cizí, nedovedla se k ní lichotiti, přituliti se k ní. Za to Prokop objal často matku, líbal jí ústa a krk, sedl vedle ní a položil si hlavu na její rameno. Někdy — a byl už vyrostlým chlapcem — posadil se na matčin klín, byli-li sami, a žvatlal nerozumně jako dítě.

„Že to trpíš, takové povalování!“ vzkřikl na matku kdysi otec, když k tomu přišel. „Kdybys se raději ohlédla po holkách, dělají-li něco!“

Prokop viděl, jak se matka v rozpacích zarděla. Od té chvíle bál se, že je otec zase překvapí a že bude matku kárat, a neodvažoval se víc lichotit se k matce. Ale za to přicházela matka sama, jako by jí to bylo potřebou srdce, a objímala vroucně Prokopa a líbala ho vášnivě, až mu přecházel dech . . .

„Kazíš tím lísáním kluka!“ láteřil také jednou zas otec. Matka zdržovala násilím pláč, a Prokop kradl se zahanben jako zločinec z pokoje. Ve dveřích srazil se se svou nejstarší sestrou, jež vyslechla, jak vytýkal otec matce opičí lásku k chlapci, a viděla, jak zlostně škubal otec matku za rameno . . .

(Pokračování.)

K. M. Staňukovič:

Rozhodnutí.

Přeložil *Dr. Ed. Cmunt.*

I.

V ten podzimní petrohradský den, deštivý a pošmourný, který přináší smutek, dospěla Varvara Alexandrovna Krinicyna ke konečnému a pevnému rozhodnutí: sebrat děti a ujeti od „toho člověka".

„Tím člověkem" nebyl, rozumí se samo sebou, nikdo jiný, než-li manžel, zbavený od jisté doby za mnohá četná a těžká provinění svého křesťanského jména Borise Nikolajeviče. Ještě do nedávna „Boris", „Borja" a někdy docela i „Borka", byl nyní pro Varvaru Alexandrovnu pouze „tím člověkem" a pod takovým jménem, s nádavkem mnohdy ne něžných příjmení, tísnil mysl Varvary Alexandrovny a figuroval v její intimních besedách o něm s jednou dobrou přítelkou, která také měla místo muže „toho člověka". Netřeba říkati, že obě přítelky dosyta se vypovídaly jedna před druhou a společně si zaplakaly potom, když obě dámy vykreslily oba „ty lidi" náležitými barvami.

Ano, vzíti děti a ujeti.

On se neosmělí odloučiti dětí od matky, — a co by také, v pravdě řečeno, dělal s dětmi „ten člověk"? — a bude dávati na jejich vzdělání a výživu — tak dalece není „podlým", aby se vzepřel svatým otcovským povinnostem (Varvara Alexandrovna úmyslně podtrhla slovo „svatým"), ano, konečně je tu také soud! — ale sama nic nevezme od „toho člověka", ani groše! Ona bude pracovati, neskládajíc rukou. Slíbili jí zaměstnání s padesáti rubly měsíčně, — nějak se protluče. Už si vyhlédla malý byteček o třech komnatách s kuchyní na Petrohradském předměstí, naschvál dále od Vladimirské, kde mu bude bydleti samojedinému v šesti velkých komnatách.

„Byt má najatý dle smlouvy. Dříve, než po jaru jej nepustí!" — pomyslila si, ne bez škodolibosti, Varvara Alexandrovna.

A procházela se dále rychlým, rozhodným krokem sem a tam po ložnici, znova probírajíc v duchu pohnutky svého nezvratného rozhodnutí. Jiného východu není. Nehodlá déle trpěti urážek a ponižování („Poníženě děkuju!") a také nemůže. Každé slušné ženě,

která má úctu před sebou, dojde trpělivost. Snesla přece dosti urážek, zvláště za poslední rok, stále doufajíc, že se „ten člověk" rozmyslí a pochopí celou hnusnost svého chování. Ale on ani brvou nehne. Jako dříve nikdy doma neposedí, je pryč pozdě do noci a vrací se někdy s opičkou. A v ty řídké hodiny, kdy je „ten člověk" doma, spí nebo mlčí. Něco mu vykládat není možno: ani prosby, ani slzy ani výčitky neúčinkují. Poslouchá bez účasti, jako by se to nepovídalo jemu, a úplně mlčí, nepokládaje ani za nutné se omlouvati. Vůči ní je urážlivě chladným, skoro nemluví, zrovna jako by byla nenáviděni hodnou ženou. Nu přestal-li ji milovat a mohl-li někdy vážně milovati „tento člověk", hotový nadchnouti se každou jupkou a běhat za ní, jako ... (Tu užila Varvara Alexandrovna porovnání pro dámská ústa nevhodného a tvář její vyjadřovala hluboké opovržení.) Nu, neměj si rád, jsi-li už takový bídák, že neoceňuješ slušné ženy, ale važ si aspoň matky svých dětí, važ si ženy, která ti dala své mládí. („Tenkrát jste seděl doma a nikam jste nesměl beze mne vyjíždět!") Chovej se, jak se patří, neveď si jako nějaký ničemný klučík, nedělej ženu předmětem urážlivé soustrasti. Prokazuj aspoň povinnou pozornost. Vždyť ona tolik nepožaduje, tak dalece je hrdou. Svým chováním zničil v ní všechen cit, nyní ona pohrdá „tím člověkem", a nebýti dětí — dávno by ho zanechala! Jen k vůli nim všecko snášela, k vůli nim chovala naději, že se polepší. Ale není již naděje, není ani sil. On je vinen. Její svědomí je čisté. Svatě plnila svou povinnost: byla věrnou, milující ženou, dobrou matkou, spořivou hospodyní. Ani myšlenkou se mu nikdy nezpronevěřila, a nikdo nesmí pochybovati o její ctnosti. Bože! Jiné ženy mají romány a koketují až do nestoudnosti a ničí muže a ... jsou milovány, váženy, kdežto ona jest prosta jakékoli výtky, čestná žena a ... hle ...

„Ujedu, ujedu!" — rozhodně pořekla na hlas Varvara Alexandrovna. — „Ať „ten člověk" zhyne sám. Mne mu není potřebí!"

„Nač ještě čekati?" A bez toho je celá utrápená. Zdraví podkopáno, nervy otřeseny. Pouhý pohled na „toho člověka" uvádí ji v podráždění. Musí se konečně uklidniti. Musí uchrániti zdraví aspoň k vůli těm ubohým, zcela nevinným dětem. Od nynějška bude neodlučně náležeti milým drobečkům a žíti výlučně pro ně, ale její vlastní život je skončen. Nepotřebuje lásky, kromě lásky dětské. Jednou se dovědí, jakou byla mučednicí a proč byla nucena opustiti jejich otce. Jistě matky neodsoudí.

A při pomyšlení na ubohé děti — hošíka a děvčátko, které si vesele hrály v tu chvíli v sousední komnatě se starou chůvou Avdotou Filippovnou, a na to, jakou je vskutku mučednicí, slzy zalily oči Varvary Alexandrovny. Zaplakala, hořce se litujíc, i zdálo se jí, že není nad ni nešťastnější ženy na světě a že je obětí „toho člověka."

II.

Avšak zevnějšek Varvary Alexandrovny daleko neodpovídal představě o „oběti" a ještě méně budil obavy o její zdraví.

Nehledě k její třiceti šesti letům (pro osoby, neseznámené s její matrickými důkazy, byla „kolem třiceti"), byla ještě dosti mladistvou a svěží, pikantní brunetkou nevelkého vzrůstu, pevná, štíhlá, pěkně rostlá žena s útlým pasem a pěkně rozvitým poprsím. Její snědá tvář cigánského typu, energická a velitelská, s nefalšovaným ruměncem na ochmýřených lících, s rozšířenými nozdrami velkého orientálního nosu nad přísně sevřenými, plnými rty se sotva znatelnými vousky, s něžnou bradou, na které se černalo znamínko, — ještě si zachovala stopy krásy a dýchala živostí a zdravím. Velké černé oči, zastíněné hustými dlouhými řasami, byly plny života, krásné a přísné. Nehledě však k této přísnosti pohledu i v těch hluboko položených očích s temnými kruhy a drobounkými vráskami u spánků i v tváři i v nervosní, prudké chůzi i v celé té drobné štíhlé postavičce, bylo cítiti vášnivý a dráždivý temperement ženy jihu.

Jako smůla černé, nádherné vlasy s uzounkou stříbřitou stuhou, jež se krásně odrážela na černé půdě, byly hladce sčesány na zad a svinuty v podobě korunky na temeni. Bylo vidno, že Varvara Alexandrovna pilně dbala zevnějšku a strojila se s koketní hledaností ženy, která se chce líbiti. Domácí černý kašmírový úbor s výstřihem u krku, zakrytým náprsenkou se stříbrným vyšíváním, výborně padl její statné postavičce a dobře jí slušel.

Varvara Alexandrovna otřela šátkem slzy, rozšířivši po komnatě jemnou vůni kosatce, a melancholickým pohledem přešla ložnici — útulnou komnatu s planoucím ohněm krbu, jež byla vyzdobena vkusem a jemným uměním zkušené ženy, chápající význam pěkně ustrojeného hnízdečka — s měkkým nábytkem, který vybízí k mazlivému odpočívání, s krásnými drobnůstkami na psacím stolku a etažerkách, s květinami, kobercem přes celou komnatu, červenou lampou, atlasovou zástěnou, květy pomalovanou, za kterou stála postel pod bělostnou pokrývkou z pařížských krajek.

Tato dříve tolik milovaná komnata budila nyní ve Varvaře Alexandrovně jen hořké vzpomínky uražené ženy a nevinné mučednice.

Jak pak by ne! Co tu bylo scén! Kolik v ní bylo prolito slz za poslední rok! Kolik tu vytrpěla! Kolik strávila bezesných, dlouhých nocí se smutnými myšlenkami v truchlé osamocenosti, tu dobu, kdy „ten člověk", vrátiv se na úsvitě, prokradl se sotva slyšitelnými kroky a nerušeně chrápal ve svém kabinetě!

Krutý, zlý výraz zkřivil z nenadání tvář maličké ženy a ostře zasvítil v očích. Cosi jí náhle živě připomělo poněkud pracné vysvětlení „toho člověka" když před rokem docela neočekávaně se přestěhoval do kabinetu. A jakým lísavým, podlým tónem tenkrát mluvil!

Vidíte, bude pro něho pohodlnějším spáti v kabinetě. Vrací se pozdě domů a nechce Vavočky znepokojovat. A konečně nesnáší světla lampy!

A dříve snesl!?

„Ó, podlý, prolhaný člověk! Proč lhal? Chtěl prostě skrývati své pozdní návraty. Už tenkrát mně nemiloval!" — zašeptala Varvara Alexandrovna, plna zlostného pohrdání vůči tomu prolhanému člověku.

Opustí jej beze všeho slitování a dnes pak, až se vrátí ze služby, projeví mu své nezvratné rozhodnutí. Jistě s ním škubne takové překvapení, — vždyť on má děti přece rád — a k tomu ještě skandál . . . Žili spolu dvanáct let a opustí jej bezúhonná, počestná žena.

„Jak se asi odmlčí tenkráte. Na konec přece promluví, pro-mlu—ví!“ protáhla na hlas Varvara Alexandrovna s jedovatým sarkasmem v tonu řeči.

A to se rozumí, že si neodřekla po tom malinkého, nevinného uspokojení: představiti si tvář „toho člověka“ úžasem zkřivenou, až mu „chladně, tiše a klidně“ sdělí své nezvratné rozhodnutí. „Ať se mu docela pokřiví ta „rybí tvář“ —“ pomyslila si tato maličká, rozhodná žena, pokračujíc v prudké chůzi ložnicí, všecka zabraná zlými myšlenkami o těžkých vinách mužových a jeho naprosté beznadějnosti, že by mohl se učiniti v její očích aspoň trošičku slušným člověkem.

Vůbec daleko ne zlá, ba spíše dobrá žena, která uměla býti k lidem dosti shovívavou (ovšem s výjimkou nevěrných mužů) a odpouštěti jim mnohé, Varvara Alexandrovna, jako většina žen, které se pokládají za nevinně uražené, — probírajíc v paměti za poslední dobu různé „podlosti“ téhož muže, kterého ještě ne příliš dávno pokládala za nejlepšího člověka pod sluncem, — byla nyní vůči němu nelitostnější než-li nejhorší nepřítel a v mysli strojila „tomu člověku“ budoucnost plnou „egyptských ran“, že při pouhé myšlence na to nabývala tvář Varvary Alexandrovny zlobně slavnostního výrazu.

Ať žije sám, když si neuměl vážiti štěstí rodinného krbu a lásky slušné ženy! Ať si žije! V bytě bude míti jistě špínu, prach a nepořádek, kabinet nebude nikdy uklizen, ráno mu čaje nedají v čas a nenalijí takového, na jaký je zvyklý. Nikdo mu nespraví prádla („choďte v roztrhaném, opovržení hodný člověče!“), nikdo nepřišije knoflíků. Kuchařka jej bude nemilosrdně okrádati, nebo potloukej se za stravou po hostincích. Pocítí potom, co znamená žíti bez rodiny, bez oddané ženy. Bude tráviti noci u karet, popíjeti a hýřiti a docela zpustne. Ať si! Ať se k starosti kaje, že zničil rodinu, vypudil věrnou ženu. Není mladíček! Je mu dvaačtyřicet let! Ať v čas nemoci leží sám bez ošetření. Nemá slitování s tím necitelným člověkem!

Ale tento Varvarou Alexandrovnou nakreslený, příjemný obrázek budoucích utrpení „toho člověka“ bez přišitých knoflíků, v roztrhaném prádle, popíjejícího hýřila („peníze na výživu dětí bude mu zajisté pokladník srážeti ze služného“), který se vrací pozdě v noci domů, do špinavé, neuklizené komnaty, — zkalila náhle vzniklá myšlenka, že nějaká jiná žena může se hned po odjezdu Varvary Alexandrovny usaditi u „toho člověka“ a nejen mu spravovati prádlo, přišívati knoflíky, uklízeti stůl v kabinetě a nalévati čaje podle chuti — nýbrž i v téže komnatě něžně a klidně s ním besedovati, a on nepomyslí na to, aby z domova utíkal. Kdo by mohl býti takovým „fanfárem“, Varvara Alexandrovna nemohla určitě rozhodnouti („ten bídák obratně před ní skrývá své pletky“), a její podezření přecházelo s jednoho „fanfára“ na druhé mezi několika známými dámami, utkvělo na

jedné hezoučké dívčince, která říkala, že je bez předsudků, a koketovala dosti „drze“ s „tím člověkem“, a ve slepé zuřivosti vrhlo se i na vlastní její sestřenici, mladou „tlustačku“, se kterou „ten člověk“ v poslední době zacházel skoro po příbuzensku a vždycky při setkání nějak dlouho celoval její „ošklivé“, „tlusté“ ruce, shledávaje je krásnými — a na nikom nezastavilo se definitivně. Ale takový „fanfár“ se mohl najíti a jistě už tu jest . . . na příklad Anna Petrovna. Což je málo nesvědomitých žen, kalících rodinnou harmonii? A „ten člověk“ může býti šťasten, zařídiv si nový, příjemný život v tu dobu, co bude ona bydleti ve třech malinkých komnatách, v starostech o děti, samojediná, nešťastná vdova po živém muži.

Tato myšlenka o jiné ženě, okamžitě rozvinutá bujnou fantasií Varvary Alexandrovny v celý obraz blaženého, šťastného živobytí provinilého, nehodného muže, otřásla maličkou ženou, jako by ji bodl příliv zlobného pocitu a ostré, těžké urážky!

Bože! Mohla-li si někdy pomysliti, že bude jí přežíti taková strádání, a že se osmělí ji urážet tak nelítostně tentýž člověk, který dříve — a dávno-li? — byl jejím poníženým, neodmlouvajícím otrokem?

III.

Býti uražena člověkem, kterého žena považovala za svého věčného poddaného, opravdu, toť ještě urážlivější. Ale dříve, kdy Boris Nikolajevič ještě neměl název „toho člověka“, byl skutečně v úplném poddanství panovačné, despotické Varvary Alexandrovny, bez odmluvy vyplňoval její přání, nesmíval před ní ani muknouti, obávaje se pěkné porce výčitek, zkrátka byl pořádným mužem, měkkým a ústupným, který, jak se zdálo, nikdy se ani neopováží zdvihnouti prapor vzpoury.

Varvara Alexandrovna byla všemocnou hlavou v domě. Rozhodovala nejen za sebe, nýbrž i za muže. Ba nezřídka i zaň mluvila, když, jak se jí zdálo, poněkud ztrácel srdce. Zbožňovala Borise Nikolajeviče celou silou vášnivé a žárlivé povahy, pečovala o něho se starostlivostí chůvy a pronásledovala jej s bystrozrakostí opatrného špehouna. A za svoji lásku, jejíž bezmezností sama se pyšnila jako hrdinstvím a o které se často muži zmiňovala, aby ji cítil a jí si vážil, — rozumí se, že po něm žádala, aby takřka neustále a úplně mohla jím disponovati po celý čas, kdy neměl služby, a aby jí vydával účet o těch vzácných hodinách, kdy užíval poměrné svobody. Opozdění se ze služby k obědu vyvolávalo podrobná vysvětlování. To by tak scházelo! Vždyť ona se tak znepokojovala pro svého Borise, tak jej miluje, že každá nevědomost o něm vážně ji rozrušuje. Netřeba říkati, že ať na návštěvy, ať do divadla, chodili spolu, a když zůstali doma, tu prosedávali spolu večery v její komnatě. On předčítal nějakou knihu a ona naslouchala, přišívajíc k jeho nočním košilím knoflíky anebo spravujíc jeho ponožky. Propouštějíc jej někdy na partičku karet, prosila jej Varvara Alexandrovna, aby se dlouho nezdržoval — škodí mu to! — a při večeři aby nepil mnoho vína — to ještě více škodí! —, a čekala na jeho návrat, jdouc mu v ústrety

s laskavým úsměvem a něžným pohledem velkých, černých, zářivých očí. Vyptávajíc se na podrobnosti prožitého večera, zajímala se, byly-li tam dámy a jaké, a povídala, že se nudila celý večer bez muže; vždyť — jak ví — jej tak miluje!

A Boris Nikolajevič, člověk velmi měkký, nevynikající velkým charakterem, nesl toto jho nesmírné lásky s pohnutlivou pokorou, a jakkoliv jej to časem táhlo z domu na partičku karet nebo na večeři a pohovor s přítelem v hostinci, přece zdržoval své žádosti, aby neroztrpčil ženy, udušen takřka jejími ctnostmi a přeplněn vděčností za její bezmeznou lásku. A také se bál, aby se přiznalo, scén ... velmi se bál, tím více, že měly více méně tragický ráz a končily hysterickými záchvaty, po kterých se cítil Boris Nikolajevič nesmírným provinilcem. Ona žije jen pro něho, zbožňuje jej, a on, svině, najednou se zatoulal do tří hodin ráno! Pravda, někdy kmitla se v hlavě Borisa Nikolajeviče myšlenka, že by třebas bylo lépe, kdyby ho žena milovala o drobátko méně, bez té prudké vášnivosti, jež hraničí na tyranii, a bez té zvláštní něžné a starostlivé pozornosti k jeho zdraví, která mu brala možnost bezpečně posedět u večeře, popíjeti vína a vésti živý rozhovor, aniž by stále znepokojeně se díval na hodiny a pomýšlel, že k vůli tobě nespí milovaná žena a ze strachu, že tě přejel vůz, přepadli nedobří lidé nebo ještě hůře, že se o tebe zajímala nějaká blondýnka nebo brunetka, — neodchází od okna, naslouchajíc, nejede-li drožkář s opožděným mužem. To však se rozumí, že se Boris Nikolajevič neosmělil před ženou projeviti takový pobuřující blud a že doufal v čas, který uklidní ženinu přítulnost. A zatím — musí se podvoliti. Vždyť Vavočka jej tak miluje, tak se o něho stará, — utěšoval se Boris Nikolajevič nad to ještě polichocen, že jeho osoba budí vůči sobě takovou přítulnost, a to ještě takové hezounké, maličké žínky jako jeho Vavočka, která vládne jakýmsi zvláštním uměním, že dovede v něm udržovati milostné city.

A tento měkký a bojácný člověk, který, jak se zdálo, úplně se smířil s postavením „legitimního zajatce“ a s pohnutlivou pokorou snášel k vůli vzácné lásce ženy jistá obmezení svobody, — najednou po dlouhém zajetí zdvihl prapor vzpoury, zamýšleje strhnouti jho své velitelky.

IV.

Revoluce, jak už bývá, začala nesmělými demonstracemi.

Zůstávaje večer o samotě s Varvarou Alexandrovnou, začal Boris Nikolajevič častěji pozivovati, pociťuje duševní stísněnost a nezřídka jako zbabělý člověk, který pomýšlí na pletichy, ne bez vnitřní bázně vrhal úkradkem pohledy na Vavočku, při čemž docela neočekávaně shledával, že obličej Vavočky, ač ještě krásný, přece ztratil dřívější svěžest, a zpozoroval vrásky na skráních a to, že pod očima je nějak svraštělý. A vousky na plných retech, které se mu dříve líbily, zdály se mu nyní nápadnými u ženy. Boris Nikolajevič často

hlasitě vzdychal a předčítal knihu bez dřívějšího vytržení a dosti roztržitě.

„Utéci tak někam. To by bylo dobré!" — dosti často prokmitla hlavou Borise Nikolajeviče svůdná myšlenka při nejzajímavější scéně románu, a v duchu si představoval „místo", kde by mohl příjemně stráviti čas, -- pokřápat si s nějakou hezoučkou ženou, méně vážnou než Vavočka. Jen tak si pokřápat a zasmáti se, nebrati nic vážně a potom si zahýřit lehounce s dobrým přítelem. Ať se zdálo jakkoliv pěkně a útulno býti v hnízdečku Varvary Alexandrovny, kde se obyčejně večer od deseti do dvanácti, když děti spaly, předčítávalo, a ať byla jakkoliv drahou a milovanou sama Vavočka, sklonivší hlavičku nad správkou nějakého kousku dětské nebo jeho toiletty — „vždyť žije jen pro něho a děti!" — nicméně přece pořád silněji a silněji nutkalo to nevděčného Borise Nikolajeviče prásknouti do bot z tohoto útulného chrámu bezmezné lásky a péče o něho a od této vzorné ženy, drahé, milované Vavočky, která jej od sebe nepouštěla.

Ale tu byla otázka: jak vyklouznouti, aby nerozdráždil a nerozhořčil Vavočku? Uvidí v tom nedostatek lásky . . . a potom dostane co proto.

Boris Nikolajevič lámal si hlavu starostí, než připadl na šťastnou myšlenku: musí jí tomu navyknouti. Proč pak se vlastně rozčilovati a dělat scény? Vždyť jiné ženy (hlavou Borise Nikolajeviče táhla řada jiných žen) sedí doma samy nebo docela klidně jezdí samy na návštěvy nebo do divadla, a jejich muži zrovna tak klidně odcházejí, kam se jim zlíbí. A nic si neřeknou. Nelze přece opravdu věčně se povalovati doma! — ne bez tajné podrážděnosti rozhodl Boris Nikolajevič, plný závisti vůči svobodnějším a méně milovaným mužům. A Boris Nikolajevič představoval si, jak dobude tiše, postupně, bez podráždění Vavočky, pomocí důvodů, zkrátka — zákonnou cestou také pro sebe tohoto maličkého práva v manželské konstituci: práva časem odcházeti z domu a navštěvovati své známé a přátele a nejen ty domácnosti, které jsou ženě milé, kde ženy — bože, zbav mě mého zármutku! — věčně vykládají o svých ctnostech. Není na tom dosti! Ještě div, že muži neutekli od těch ctnostných potvor. A Vavočka hlavně jen s takovými dámami se přátelí!

(Dokončení.)

Majitel a vydavatel VLADIMÍR S. ČECH. — Redaktoři: Jar. Kamper a V. S. Čech.
Nákladem vlastním. — Tiskem Aloisa Šaška ve Velkém Meziříčí.

Z básní Fr. Pečinky.

ŠEDIVÝ DEN.

Vše vyhaslo. Vše bez života, dechu.
Vše studeno jak z olova a cínu.
Čas zastavil se v kolotavém spěchu.
A slunce není! Není barev, stínů!

Ničeho není... Jen ta mlha hustá...
A jedno ještě neumřelo: Lítost!
Kol tebe, v tobě do nezměrna vzrůstá
a jak ta mlha prolíná tvou bytost.

Jí neumoříš. Přissáta je k hrudi.
Tvou krví živí se a morkem kostí —
cítíš, jak roste, cítíš, kterak studí
a vyssává tvůj mozek k neplodnosti...

VLČÍ MÁK.

Má cesta bídná, prokletá bez konce kamsi se táhne,
v daleku kdesi se ztrácí v oblacích dusného prachu.
Tu není cisteren, stromů, a není březových hájů,
tu netančí veselé víly na mechu v zelených stínech.

Tou cestou nechodil Kristus, tu nešli andělé bledí —
ni jedno znamení kříže, ni jedna kaplička vlídná!
Tu nejdou procesí vleklá za rudou korouhví svojí,
tu nechodí ženy a dívky, v srdci hrot zhrzené lásky.

Tu nikdo nechodí, nikdo! Sám vláčím se roky a čekám,
že v zamžené dáli se zjeví má Mekka, bílé mé město,
že s večerem dojdu k branám a setru prach s obuvi svojí
a zasednu ke stolu přátel, k hostině příbuzných duší.

Vláčím se roky a čekám! Má cesta nekončí nikde!
A podél ní nevoní trávy, nevoní rozpuklé květy,
jen vlčí máky tu hoří, příšerně červené máky,
jen máky planou v těch stopách, kam moje horká krev tekla!...

Antal Stašek:

Podzim.

Povídka.

(Dokončení.)

VIII.

Hrubanův purkmistrovský úřad a moc vladařská byly železnými, na odiv pozlacenými mřížemi, za nimiž spiaty mlčely zlé vášně jeho povahy. Jeho duše chodila v době slávy po veřejném náměstí a slunila se před očima přísných soudců i zevlujících diváků, jsouc před lidskými zraky oděna do nádherných obleků.

Vláda se překotila, mříže se prolomily, oči se odvrátily. Hruban shodil se sebe bílou řízu a stál tu ve své nahotě. Nejprve se tak zjevil sám sobě. Obrátiv oči do svého podzemí, našel tam málo světla a mnoho tmy. Dříve jí nepozoroval. Neměl kdy sebou se zabývat, do sebe se podívat. Ba neměl ani kdy být zlým. Byl jen dobrým starostou obce. Všechna jeho bytost byla zahrabána pod haldou spisů, denně rostoucí, a všeho toho, co mělo jméno obecních záležitostí. V tom byl zasypán jeho život.

Nyní se z haldy provalil vniterný člověk, a člověk ten toužil po místečku, na němž by opřel své stáří. Zdálo se, že s úřadem ztratil i své ctnosti. Chodil jako muž, jenž tápá ve tmách a hledá v sobě duši.

„Ten tvůj bratr se na konec ještě zblázní,“ strašil Bareš svou ženu.

„Poraď, co činit?“ ptala se ulekaná paní Berta.

„Nalézti mu nějaké zaměstnání.“

„Ano, nějaké zaměstnání.“

S tím šla k Hrubanovým dámám a všechny tři volaly:

„Ano, nějaké zaměstnání.“

Lámaly si hlavy, jaké. Ale namáhaly se marně. Hruban si zaměstnání již našel. Vrátil se právě z těžké procházky, otevřel pokladnu a vybíral spořitelní knížky.

„Proč je vyndáváš?“ divila se paní Helena.

„Půjdu je zpeněžit.“

„A co najednou s tolika penězi?“

„Vystavím cihelnu.“

„Ale, Romane!“ lekla se žena.

„Snad bys nechtěl!“ zhrozila se sestra.

„Tatínku, nepouštěj se do odvážného podniku,“ natahovala moldánky dcera.

„Pravím, že postavím cihelnu,“ zahřměl staroch a odešel s knížkami.

IX.

Stavělo město, stavěl Hruban. Všechna nenávist, jež mu kolovala v krvi, shlukla se a sršela proti divadlu. Pospíchal, aby byl dříve hotov. Stavěl jako z pomsty. Stánek umění nebyl ještě ani nad zemí, na sady se počalo sotva kopat, a z komína Hrubanovy kruhovky valil se již dým.

Počal boj mezi cihelnou a divadlem, mezi otcem a dcerou, mezi starým a novým purkmistrem, ale nejlítěji zuřil mezi mužem a ženou. Oba byli dobře vychováni. Potutelná lidská šelma, ukrytá za malovanou oponou dobré výchovy, prováděla v úkrytu tím zuřivější rejdy. Proto byl boj bolestnější, že zůstal prozatím v nitrech skryt.

Staroch si vystavěl vedle cihelny nejen písárnu, ale i byt, a trávil v něm většinu svého času. Nepřicházel domů ani na noc. Účetnictví mu vedla mladá, sličná dívka, s níž se v závodě stýkal. Blažena nechávala i jeho krev i jeho srdce v pokoji. Měl pomocnici svou rád jen jako družku své práce. Ale paní Helena zuřila přece žárlivostí: ne z lásky, jen z nenávisti proti němu, ze záští proti ní.

Tak utekl plný rok. Milada jej proplakala v slzách, Helena jej promarnila v hněvu, Vondráš jej prožil v naději na lepší budoucnost.

Hrubana však stíhala nehoda za nehodou. Technický správce se zrádně spojil s jeho soutěžníkem Honejsem a způsobil mu veliké škody; na rychlo pořízené stroje nešly; výroba vázla; ceny klesly. Když se sešel rok s rokem, shledal, že v podniku ztratil valnou část svého jmění. Paní Helena se třásla strachem, sypěla zlostí. Myšlenky jí visely na penězích.

„Já nebo on . . . jeden z nás musí padnout,“ rozhodla po marných diplomatických pokusech smíru, jež se tříštily o tvrdý jeho vzdor, a hnala se k rozhodným činům.

Muž nebydlil již ani doma. Zarostl v cihelně a dělal dluhy.

„Připraví nás o všechno jmění, přivede nás i sebe na žebráckou hůl,“ lomila rukama a běžela k Baršovi.

„Doktore, jste moudrý muž, pomozte.“

„Nevěděl bych, jak.“

„Povím sama. Dejme ho prohlásit za slabomyslného starce a postavme pod kuratelu, aby nemohl vládnout svým jměním.“

„Musili by znalci uznat, že je polovičním bláznem.“

„Také jím opravdu je, a to ne polovičním, ale celým.“

9*

„Ještě není, milá švakrová, ještě není," zubil se lékař a pomyslil si v duchu: „Ale brzy jím bude."

Odešla s nepořízenou a ocitla se u Vondráše.

„Doktore, jste moudrý muž, pomozte!"

„Nevěděl bych, jak."

„Povím sama: dejme ho prohlásiti za marnotratníka. Musí vám na tom záležeti, aby Milada nepřišla o všechno věno."

„Neběží mně o věno, jde mně jen o vaši dceru," usmál se a pomoc odmítl.

Nezdary ty jí neoblomily. Pospíšila k advokátu Shýbalovi.

„Pane doktore, pomozte."

„Pomohu, bude-li možno."

„Myslím, že by mohl býti prohlášen za marnotratného."

„Mrhá své jmění nerozvážně?"

„Hrozně . . . celé město o tom ví."

„Dělá svévolně dluhy se škodnými výminkami?"

„Nedávno si vypůjčil od lichváře Kroutila dvacet tisíc na dvanáct procent a podepisuje směnky, jako by to byly poukázky na plevy."

„Vydává tím sebe nebo rodinu na budoucnost v nouzi?"

„Naše jmění se úžasně tenčí, a potrvá-li tohle ještě jen krátkou dobu, bude po něm i po nás veta."

Okukovali a obcházeli se všech stran tvrzičku, které hodlali dobývati; ohmatávali na všech údech Hrubanovo kostrbaté hospodaření a ujednali, že se má hnáti útokem, aby mu vzata byla správa jmění. Ať soud rozhodne.

Jako střela letěla pověst krajinou.

„Starý purkmistr má býti dán pod kuratelu," divili se dávní přátelé a útrpně potřásali hlavou.

„Patří to dědkovi," jízlili se nepřátelé a čekali dychtivě výsledku.

„Bude míti na stará kolena notnou ostudu," křičeli v hospodách příznivci i nepříznivci.

Střela přiletěla i do cihelny za městem a vnikala hluboko i do mozku i do srdce. Drásala celou duši.

Seděl právě v písárně nad účty, když mu o tom dodán anonymní dopis. Zrudl v obličeji; div že zlostí a bolestí nevykřikl.

Blaženka, jeho pomocnice, sedíc u psacího stroje nad obchodními dopisy, pokukovala modrýma, velikýma, dětskýma, všemu se divícíma očima a lítostivě se dívala na starého pána. Jeho dlouhé, šedivé vousy, valící se až k prsům, míhaly se jí vábněji před očima než černé knírky mladého notářského písaře Přibíka, jenž k ní vzdychával.

„Hned bych ho lítostí objala kolem krku," zašeptala si, a na víčkách se zaleskly slzičky.

„Mně, bývalému pánu a vladaři města, jenž v životě tolik vykonal, opovažují se hroziti kuratelou?" křičela v Hrubanovi každá krůpěj.

Odhodil péro a dlouhými kroky chodil po pokoji. Neslyšel, neviděl; jen v mozku mu kmitaly jiskry, a v rozbouřené krvi kypěl nasypaný jed.

U telefonu na stěně zazvonilo.

„Kdo tam?“ ptal se, z hněvu probuzen.

„Má úcta . . . Kroutil.“

„Čeho si přejete?“

„Novou zápůjčku deseti tisíc vám povoluju proti dvanácti procentům . . ., ale musí se to státi brzy, třeba ještě dnes . . . Snad již víte, čím vám hrozí . . .“

„Vím . . . Přijdu na večer.“

Ukončil rozhovor a odzvonil. Ohlédnuv se, zpozoroval, že Blaženka nad psacím strojem sklonila hlavu do dlaní a usedavě pláče.

„Co je vám?“

Neodpovídala a štkala hlasitě, až se jí údy rozechvívaly.

„Rozkazuji vám, abyste pověděla, proč pláčete.“

Zdvihla hlavu, odkryla sličný, mladičký obličej, a zdvihajíc k němu oči, zašeptala:

„Já vím všechno a mám hroznou lítost.“

Zůstala jako uztrnulá a hleděla k němu vzhůru. Pohladil ji beze slov po černých, kučeravých vlasech.

Dotek jeho ruky pronikl do duše a zdál se jí bolestí i slastí zároveň. Zachvěla se do nejvnitrnějších útrob.

„Vida, co se v ní děje,“ usmál se úsměvem, jenž byl i strachem okamžiku i zákmitem jakési nevyslovené naděje.

X.

Paní Helena svlékla již dávno měkký plášť smiřovacího diplomata a oblékla tvrdý krunýř, pod nímž se zmítalo nepokojně srdce. Celá bytost byla z ocele. I její oči byly ocelové, tvrdé.

„Já nebo on . . . jeden z nás musí padnouti,“ stalo se jí heslem.

Čím větší byl hněv a žárlivost, tím více v ní rostla láska k dceři. Byly doby, kdy milovala jen sebe. Ale nyní, kdy trnula bázní, že ztratí vše, připiala k Miladě svou životní naději. Ctižádost, vládychtivost, pýcha, zpupnost a všechny ostatní vášně hrdé té duše shlukly se plamennou láskou k dceři a hořely strachem o její osud. Stala se lvicí, hájící své mládě. Drahým se jí stal i Vondráš jako spojenec. Býval nyní nepokrytě v její domácnosti a smával se do sebe, že chodí na čekanou. Vyčkával, až Milada bude zletilá.

„Není ve vás buď dostatek lásky nebo dostatek odvahy,“ zahlaholila mu do duše paní Helena hlasem, který zněl jako z tvrdého kovu, do něhož silná ruka uhodila kladivem.

Pokrčil rameny. Nerozuměl.

„Vyptala jsem se na všechno advokáta Shýbala. Se zákoníkem v ruce mne poučil, že si můžete společně s Miladou u soudu stěžovati a proti otcově vůli dobývati svolení k sňatku, zvláště budu-li já stát při vás, a bude-li otec . . .“

Odmlčela se a upřeně se podívala na dceru, jež dosud nevěděla o matčiných zámyslech.

„Co otec . . . co?“ ptala se Milada.

„Nebudu před tebou ničeho skrývati a povím ti, že ho chci dáti prohlásiti za marnotratníka. Stane-li se tak, nebude nesnadno vymoci soudní svolení k vašemu sňatku i proti jeho vůli.“

Mráz ovanul Miladino teplé srdce.

„Za takovou cenu!“ vykřikla a zakryla si dlaněmi obličej.

„Za takovou cenu?“ ptal se udivený Vondráš.

I jej zamrazila Helenina odvaha.

Ještě se nerozhodl, když do komnaty vstoupil Hruban. Zakryl vnitřní rozčilení zevnější maskou klidné, sebevědomé, hrdé vážnosti, a podávaje anonymní dopis Vondrášovi, řekl:

„V tom máte zajisté vy ruce.“

„Mýlíte se . . . já nikoliv.“

„Kdo tedy?“

„Jedině já,“ pravila Helena, když přečetla list, a doložila s vášnivým důrazem: „Připravuješ nás i sebe na mizinu, a proto musíme tvé pošetilé jednání násilně přetrhnout.“

Dcera objala otce a prosila:

„Tatínku, svol k mému štěstí, vzdej se krkolomného podniku, jenž požírá naše jmění, učiň smír, vrať se k nám, a všichni tě budeme milovati. Ověnči své stáří naší společnou láskou, odpočiň v klidu, a budeme šťastni.“

Plakala. Vondráš uvažoval. Miladiny slzy kanuly těžce na vážky jeho nerozhodnosti. Přemáhal přirozenou prudkost letory a řekl:

„Miladiny prosby jsou i mými prosbami . . . Byli jsme si odpůrci v obci, ale to nemusí býti překážkou našich styků rodinných. I přese vše, co běh obecních sporů mezi nás nametal, mám k vám úctu, jež se promění v upřímnou lásku, nebudete-li odpírat dávným tužbám našich srdcí.“

„Tatínku, dej se obměkčit . . . a vrať se k nám,“ pronikal Miladin hlas sladkým tónem, vlnícím se smírně nad disharmonií rozladěných duší.

Slzy a prosby padaly na Hrubana jako jiskry. Nervy se v něm zachvěly. Pojala ho závrať rozněžněné slabosti. Duší mu kmitl vábivý obraz pokojného smíru a rodinného štěstí. Již již kolísal, aby se poddal. Ale z podzemí mu zahučelo do mozku: „Prohrál jsi . . . prohrál jsi proti ženě, jež obmotavši tě, chce z tvého osudu učinit otroka, abys byl světu k potupnému podivu.“

„Až postavím na pevný základ svůj podnik a dokončím tak své dílo,“ děl nahlas.

Dcera vykřikla bolestí. Helena zasypěla hněvem.

„Svého proklatého díla a naší zkázy nedokonáš. O to se postarám já a pan Vondráš.“

Utkvívajíc na doktorovi pronikavým pohledem, hodila k němu slova ta jako nalíčenou síť, do níž ho lákala. Byl v tom i výpočet i vášeň zároveň, pod jejíž ohněm tála jeho nerozhodnost.

Nastrojená maska Hrubanových tváří se pohnula, kolem rtů škubal hněv.

„Mladý purkmistr," vyrazil prudce, „je snad pánem ve svém úřadě, ale není dosud ani pánem mého osudu, ani vládcem mé domácnosti, ani Miladiným manželem. Chce-li býti tvým spojencem, ať to zkusí."

Ze slov těch šlehala hrozba i nenávist. Všechno v něm křičelo k boji, všechno v něm mohutnělo a rostlo: i zlost i záší i hrdost, ale nejvíce odhodlanost, rvát se třeba s celým světem a bránit se do posledních sil. Celá rozbouřená duše mu sršela z očí.

Ve Vondrášovi se probouzely stejné pocity.

„Chcete-li boj," řekl s břitkým přízvukem, „mějte si ho i v rodině. Takovému boji jsem se dosud vyhýbal, ale nyní ho přijímám."

Helena se stala vládkyní jeho duše.

XI.

Žena prováděla, co jí našeptala žárlivost a strach o jmění. Strach svůj vznesla na rozhodnutí soudu.

Rozpoutal se zápas, rostlo nepřátelství. Co bylo prve oběma mužům zásadami mozku, stalo se horečným klokotem krve k zášti rozkvašené. Myšlenky proměnily se v jed.

Milada stála uprostřed zápasících. Rány obou stran padaly na její srdce. Tápala ve rmutu svého nitra a ucítila, že je větší její bolest než láska.

Hruban myslil, že se všichni jeho vrstevníci zdvihnou jako jeden muž, že budou hájit jeho práv, že stejně s ním pocítí páchané na něm příkoří. Rozbouřený hněv byl mu měřítkem lidí. Ale klamal se, klamal se hrozně. Nehnula se ani jediná ruka, nezdvihl se ani jediný hlas, nerozčeřila se proň ani jediná duše. Na místě zastanců našel mezi přívrženci jen plané litovače.

Padl na něj skličující pocit osamělosti.

„Opuštěn, opuštěn!" vyrážel ze sebe, když byl sám, a chytával se polo zoufale, polo zuřivě oběma rukama za hlavu.

„Marnotratník ... marnotratník!" křičíval a hledal v sobě bývalého vladaře a pána, jenž klidně a s rozvahou poroučíval lidem i městu.

Stud zaplavoval nitro, a uprostřed záplavy té hledával svou duši, volávaje: „Jsem to já ... jsem to já?!"

Nitro se zmítalo ve rmutech. Ale vznět rmutů opadával a zůstal jen starý zkamenělý vzdor, jenž v něm hučel: „Nepolevím!"

Vzdoru nasadil zlatou korunu naděje. Doufal ve skvělý obrat svých obchodů a palčivou horečku každého nezdaru hájil útěchou, že bude lépe. Mozek byl zamlžen nepřetržitou náladou, jako bývá podzimní nálada zemědělců, kteří po neúrodných žních chlácholívají své věřitele i sebe, že příští rok sesype na jejich dluhy hojnou úrodu.

„Nepolevím, pokud nepomstím skvělým vítězstvím svou potupu!" stávalo se mu vykřičníkem po každé ztrátě finanční.

Nepolevil. Vedl dále cihelnu, vyhnal správce, povolal jiné dělníky, měnil způsob výroby dle nejnovějších vynálezů, přemýšlel, pracoval. Ze svého závodu již skoro ani nevycházel. Zavrtal se tam do hlíny jako krtek a s málokým obcoval. Blaženka byla mu jedinou společnicí.

Ale nic naplat. Nezdar za nezdarem. Dělal dluhy, soudil se se ženou, bránil se jejímu nařčení veškerou váhou své minulosti, vykládal, vypočítával, chodil k stáním a k výslechům.

Paní Helena motala svou přízi v pevná přadýnka, všeptávala se slaďounkým hláskem v přízeň soudců, lámala něžnýma ručkama hroty jejich železných zásad a vnukala jim podezření, že ubohý muž, vyčerpav po tolikeré životní práci sílu mozkovou, stal se slabomyslným, až přesvědčila celý svět, že Hruban normální není.

Litovali ho, a nechtíce ho prohlásit za choromyslného, usoudili, že je marnotratník.

Vzepjal se bolestí i hněvem, a žena své právo až k nejvyššímu soudu, dokazoval, že se v poslední době počíná podniku dobře dařit. Ale marně. Heleniny pletichy byly silnější než jeho výpočty. Paragrafy, násilně na něj natažené, staly se osidlem jeho budoucnosti, osudem jeho životu.

Jako na posměch rozzářil se nádherný májový den, když mu přinesla pošta neodvratně poslední rozhodnutí.

„Konec!“ zašeptal a pročítal několikrát po sobě přinesené mu papíry.

Cítil, že se v něm něco láme. Nezuřil, nekřičel, jen ho po duši i po těle zamrazilo.

„Konec!“ opakoval si v duchu, a ledový chlad obešel všechnu bytost: chlad člověka v bitvě poraženého, jenž ví, že se dovršil jeho osud; chlad spoutaného zajatce, jenž tiše, bez vzpouzení jde se sklopenou hlavou, kam ho vlekou.

Byl tak do sebe zabrán a zevně kliden, že Blaženka, pracující v téže komnatce, ani nepozorovala, co se událo.

Na dveře někdo zaťukal. Vstoupil Bareš a zadíval se po oku na dívku.

„Slečno, vzdalte se na chvilku, pan doktor si něco přeje,“ řekl Hruban.

Vytušila cosi nedobrého a odešla.

„Poslyš,“ počal host — a na jazyku ho lehtalo doložit: „Starý osle!“.

„Již víš?“ ptal se s přídechem soustrasti.

„Ano. Před chvilkou mně to přinesla pošta.“

„Víš také ostatní?“

„Odejmou mně správu jmění.“

„To není vše . . . Právě jsem se dověděl, že soud dal proti tvé vůli svolení k Vondrášovu sňatku s Miladou.“

„Rána k ráně . . . Heleniny pikle.“

„Ovšem! Dříve pletly ženy mužům punčochy, teď počínají plést sítě na muže a vytlačovat je z odvěkých míst i práv. Snad se do-

čkáme, že z nich budou nejen státní ministři, ale i řezníci a kominíci . . . Ale nepřišel jsem skuhrat . . . Chci něco jiného . . . Víš, že ti ustanoví opatrovníka, na němž bude záviset, mnoho-li se ti bude vyplácet měsíčních důchodů. Jako tvůj příbuzný se ti nabízím za kuratora. Bylo by to jen ku tvému prospěchu. Chceš?“

„Nechci, protože tě nechci nenávidět . . . Přetínáte mou dráhu v okamžiku, kdy jsem svůj podnik postavil na pevný základ a poměry se lepší tak, že bych za rok vybředl z nejhoršího.“

„Snad máš pravdu . . . Tak se alespoň říká mezi obchodníky. Ale o tom mluvit je marno.“

„Ano, mluvit marno, ale smířit se nemožno.“

„Nemůžeš-li se smířit se skutečností, nevybízej ji alespoň k beznadějnému boji a vezmi do hrsti chladný rozum.“

„A co mám učinit se svým horkým citem?“

„Ožeň s ním svůj rozum.“

„Krásné manželství . . . ale hašteřivé a nestálé.“

„Komu není rady, tomu není pomoci,“ uškroukl se doktor, a zas ho na jazyku lehtalo doložit: „Starý osle!“

Potřásaje nevrle hřívou, chtěl odejít, když do komnaty vstoupila Milada s Vondrášem. Oba chtěli něco říci, ale zahlédnuvše Barše, rozpačitě se zarazili.

„Jdete triumfovat?“ ptal se Hruban.

Dcera se mu vrhla do náruče a ukrývajíc obličej na jeho prsou, plakala.

Vondráš byl pohnut při pohledu na poraženého starce. Nebylo to ani svědomí, ani soucit, ale hnutí hlubší, němé, tiché, nevyslovené a nevyslovitelné. Díval se chvíli na otce i na Miladu — a mlčel. Mlčeli všichni.

Pak řekl:

„Jdeme se vám pokořit.“

„Pokořit se pokořenému?“

„Snad již víte?“

„Vím; právě mně švakr přinesl zprávu.“

„Neodmítejte nás. Není to otrocká mysl, jež mne k vám vede, ani otřelý zvyk všední povinnosti, ani vylhaná úcta, je to velikost vašeho neštěstí, jež mne mocně přitahuje a smiřuje.“

„Čert ho vem i s jeho smírem!“ zabručel do sebe Bareš a pravil nahlas:

„Pane kollego, či, chtěl jsem říci, pane purkmistře, nestavte se na kothurny. A ty, Milado, přestaň natahovat moldánky. Slezme pěkně všichni s výšin a mluvme o tom, co teď s tím neštěstím počít. Pod čepici krásných slov ho neschováme . . .!“

Přejel si dlaní čelo a pokračoval, hledě na Hrubana:

„Vyslov se bez dlouhých okolků: chceš mít opatrovníkem mne, nebo svého nastávajícího zetě?“

„Nepřiložím ani jediného svého přání na ten oheň a zůstavuji rozhodnutí soudu.“

„A co chceš dělat?“

Než mohl odvětit, vstoupila paní Helena. Nevedl ji sem triumfující pocit pýchy, ale tajná naděje, že nešťastník skloní šíji pod jho nutnosti a vrátí se z mrazu a vichru do hřejné společné domácnosti.

„Přicházíte nevhod, švakrová,“ zamračil se Bareš.

Manželé se němě na sebe podívali.

Neviděli se málem plný rok, jehož prodlením houpal se jeho osud na kymácivých vážkách.

„Ano, přicházíš velmi nevhod,“ řekl muž a pokryl obličej klidnou, hrdou vážností, jež se střežila vypuknouti v malomocný hněv.

Žena oděla tajnou naději pláštíkem praktických ohledů.

„Přicházím se jen ptát,“ pravila, „jak si přeješ zařídit budoucí opatrovnickou správu našeho jmění.“

„Již jsem řekl, že si ničeho nepřeju a ničeho nežádám.“

„A co počneš?“

„Uvidíte.“

Přetrhl rozhovor a dal posunem znáti, aby ho opustili. Zůstal samoten, ostatní odcházeli cestou, která vedla ulicí vedle budov cihlářského závodu.

Milada slzela, Vondráš byl sklíčen. Ne, tak si nepředstavoval své vítězství. Byl by snesl i výbuchy hněvu, ale klid, jímž se Hruban obrnil, tížil ho jako porážka. Zdálo se mu, že potupený stařec zvítězil nad vítězi.

Helena přemáhala vrozenou zpupností své zklamání; ale nepřemohla ho. Strach se jí ptal: co bude dál . . . co bude dál?

Šli. Nemluvili. Každý byl do sebe ponořen. Do ponuré nálady ozval se Baršův cynický hlas:

„Snad nechce ten člověk spáchat sebevraždu?“

Všichni se zarazili. Obešel je mráz. Nikdo neodvážil se odvětit.

Blaženka zaslechla, neviděna, slova ta, stojíc za rohem domku, vedle něhož kráčeli. Podívala se pohrdlivě za doktorem Baršem, jemuž pro dlouhé, hřívě se podobající vlasy přezdívala „hřívan“, a šeptala své milé duši: „Vari, hřívane . . . nic takového neučiní.“

XII.

Mrak, pod kterým Hruban plný rok trnul, spustil se naň plným přívalem, ale nepřekonal ho. Vyčistil jen chmurné ovzduší vnitrné jeho bytosti. Spadly s něho starosti, přemohl strach, vyšinul se nad svůj stud i nad své zahanbení a našel pevný bod, s něhož se díval pod sebe na vlnění, jež se marně pod ním pěnilo, marně naň dorázelo.

Pevným bodem tím stalo se mu vlastní nitro. Dříve byl porobencem ctižádosti. Chtěl panovati světu, a opanovav ho na léta, byl v skutečnosti jeho otrokem. Pak mu chtěl vzdorovati, a stal se honěným a honícím štvancem. Teprve nyní se stal pánem sama sebe, pánem své duše. Přemítal o sobě a o ceně lidského života. Nalezl, že v divém chaosu světa má skutečnou cenu jen vlastní duše člověka, jen vlastní jeho nitro. Jest jediným chrámem, jediným útočištěm zmítanému osudu. Vzpomínal Komenského, jehož „Labyrint

Světa“ býval mu v mládí oblíbenou četbou. Vzpomínkou slyšel jeho dojemné volání: „Navrať se, odkuds vyšel, navrať se do domu srdce svého a zavři po sobě dveře.“

I on byl poutníkem, jenž prošel kusem labyrintu, maje za průvodce „Mámení“.

Vrátil se do svého nitra. Nenašel v něm, co onen veliký poutník: oddanost k bohu a ráj srdce. Ale vítala ho tam svoboda, vítala ho tam povznešenost nad nicotné trampoty, vykoupení z všedních vášní a malicherných bojů.

Překonal v sobě labyrint a našel svět jiný: čistší, pokojnější, krásnější, podobný oněm nádherným podzimním dnům bledě blankytné oblohy a svítícího bez žáru sluníčka, kdy kolemkol rozprostřen je tajemný klid a v dálavě nad rozšířeným obzorem vyvstávají v jasných konturách modré hory, kterých v mlhách jara a v oparu žhavých letních dnů nebylo před tím nikdy vidět. Srdci se lehčeji dýchá, duši se otvírají neznámé dosud krajiny.

„Co udělá?“

Tak se ptali i ti, kdo ho nenáviděli, i ti, jimž zbyl ždibec bývalé příchylnosti. O tom přemítala mezi slzami i Milada; to leželo na mozku i Vondrášovi a nejvíce paní Heleně. Vítězství se jí stalo hořkým pelyňkem.

Trvalo nějakou dobu, než skoncovány formálnosti paragrafů, do jichž tenat byl polapen. Čekal, ale vzdaloval se všech jednání. Z tvrdého, bojechtivého vzdoru zbyl jen pevný úmysl, nedati svou duši spoutati malátným zármutkem. Zbylo mu tolik síly a zpupnosti, že odmítl důchody, nabízené mu švakrem Baršem, jejž mu ustanovili za opatrovníka.

„Snad nechceš umříti hlady nebo se zastřeliti?“ ptal se ho starý cynik ten.

„Nikoliv.“

„A z čeho budeš živ?“

„Z práce.“

„Půjdeš štípat dříví?“

„Kdybych měl tolik tělesné síly a bylo to nutno, dělal bych i to. Ale uživím se jinak.“

„Snad nepůjdeš někam písařit?“

„Třeba.“

„Ustanovené důchody uložím na tvé jméno do spořitelny, a můžeš jimi každé chvíle naložit dle své vůle . . . Zůstaneš v městě?“

„Odstěhuju se do Prahy.“

„Budeš-li něčeho potřebovati, víš, kde mne najít. Buď zdráv!“

Podal mu ruku a stiskl rty, aby zakryl vnitrné pohnutí.

„Dementia senilis . . . snad se z toho vyvine stařecká zmatenost . . . ubohý člověk . . . čertova žena,“ zarotil tiše do sebe, když odcházel.

„Hřívan potřásá hlavou,“ zubila se Blaženka, když ho viděla na cestě, a běžela do pracovny, kde zastihla Hrubana, pořádajícího své věci k odjezdu.

Byla sirotou po otci advokátu, jenž záhy zemřel a dceři dědictvím ničeho nezanechal než kus své duše. Byl výjimkou mezi příslušníky svého stavu. Úkolem života byla mu práce, družkou věrnost k lidem i k zásadám. Na výdělek zapomínal; zapomínali platit i ti, kterým sloužil. A byl při tom přece vždy veselý a čilý.

Otcovy struny zachvívaly se i v Blaženčině bytosti. Po matce zdědila jen krásu a modré, dětské, stále se něčemu divící oči.

Koho si zvolila, k tomu přilnula, toho doprovázela svou věrností do sebezapření. Na Hrubana se pověsilo její srdce. Vstoupila volně do jeho kruhu a zůstala v něm. Přítulnost ta nebyla ani láskou ženy k muži, ani láskou dítěte k otci; ale něčím, co nemá jména a netouží po něm.

Sotva dvacetiletá divoška ta neposlouchala nikoho, než svých pudů a vznětů, jež nekladla nikdy na vážky rozumu. Na štěstí byly pudy ty plny jarní vůně i pelu, plny sladkosti, a tančily své bujné mládí, vesele si při tom prozpěvujíce. I její slzy i její soustrast se „starým pánem" byly jen malými obláčky, jež rychle vypršely své krátké deštíky. Patřila k pokolení, jež všechno dává a ničeho nechce, k onomu pokolení ušlechtilých malých reků, kteří o svém rekovství ani nevědí, majíce je v krvi, v mozku, v srdci, ve svalech, v každém údu těla, v každém pocitu duše. Nepřemýšlejí o tom, a jsou-li dívkami, kvetou jako divoké růže v úkrytu na odlehlé stráni, kam nikdo nepřichází, a kde jejich jemná, ušlechtilá vůně dýše svou rozkoš jen modrým nebesům.

Hruban byl zabloudilým poutníkem a našel divokou růži.

„Odjíždím, slečno, musíme se rozloučiti," pravil a usmál se na ni úsměvem, jenž byl výrazem díků její věrnosti a přítulnosti.

Podívala se naň tázavýma očima. Věděla všechno, co věděl svět, ale nevěděla ničeho, po čem toužila. Obrácený k němu zrak vzplanul. Lekla se vzplanutí toho a zakryla je sklopenýma víčkama jako malými obláčky, za nimiž svítilo její maličké sluníčko.

Prosila:

„Dovolte, abych odjela s vámi. Budu vám věrně sloužit a povedu hospodářství."

„Šla byste jen velikému strádání vstříc. Vždyť víte, že neodnáším s sebou skoro ničeho."

„Jsme chudí oba," chtěla pronésti, ale zastyděvši se, zašeptala jen: „Já se uživím svou prací, a vy potřebujete někoho . . ."

Nedořekla a zase k němu obrátila modré oči, v nichž mluvila prosba, tulila se věrnost, truchlila soustrast a dýchala touha po něčem neznámém.

„Vždyť by k tomu ani váš poručník nesvolil," namítal Hruban.

„Ach, ten se dávno již o mne nestará."

Její prosby byly mocnější než jeho výmluvy. Cítil, že k jeho neštěstí přidružuje se věrná bytost. Jen na zevnějšek svaloval se sebe zodpovědnost. Ale slova její byla tak dětinsky přítulná, vroucností prohřátá, tak teplounká a milá, že zkrušila zevnější odpor.

„Do zítřka se rozmyslím a ráno vám to oznámím," pravil na oko.

V nitru však byl už rozhodnut.

Nespala celou noc, čekajíc jitra.

XIII.

Stěhovali se společně do Prahy. Svět se smál, že chytila stará stodola, která vždy dobře hoří; Helena zuřila; Bareš potřásal hlavou, šeptaje: „Dementia senilis."

„Co to nesete tak pečlivě do papíru zabaleného a nedáváte to ani z ruky?" ptal se Blaženky starý pán, když odjížděli po dráze.

„Květináč."

„A jakou to květinu odnášíte s takovou láskou do města?"

„Břečťan."

„Toť nestojí za námahu."

„Ach, stojí. Je to pěkná památka."

„Jaká?"

Studem se zarumněnila, chvilku otálela a pak vyprávěla:

„Byla jsem s nebožtikem otcem jako mladé děvčátko jednou v létě na cestách. Zajeli jsme na Rýn do Kostnice a navštívili Husovu mohylu, na níž uprostřed železného mřížového plotu buji a vine se krásný břečťan. Pohled, spojený se vzpomínkou na velikého trpitele, mne tak rozlítostnil, že jsem se dala do pláče. Strážce mohyly, vida mé pohnutí, utrhl mně na památku kousek břečťanu, jenž se mně stal drahým. Když jsem jej držela v rukou a naň se dívala, ukanulo na zelený lupen i několik mých slz. Obalila jsem jej vlhkou prstí, přivezla do Čech a zasadila, aby rostl. Pěstovala jsem odnož tu se vší péčí, ale chudinka se nemohla zmoci a dlouho chřadla. Však přece se mně podařilo zachovat památku tu při životě, a nyní mám pěkný, bujný keříček, který se roztomile rozvíjí a již nezahyne."

Odhrnula hoření kus papíru, z jehož závinu se zazelenalo několik svěžích, právě rozpučelých lupenů břečťanových, a ukazujíc je, hleděla na květinu s něhou i radostí. Rty i oči se jí smály a vnukaly úsměv i Hrubanovi. Usmívali se oba, jako by nesli drahocenný poklad.

V hlavním městě jim bylo dobře. Hospodařili v společné domácnosti, našedše si zaměstnání, jež jim poskytovalo, čeho žádaly jejich skromné potřeby. On jako bývalý právník stal se advokátním pomocníkem, ona účetní písařkou v obchodě. Spokojil se s malým důchodem za svou práci a měl mnoho prázdně. Okřál velikým oddechnutím po námahách vířivého života; okřál i vzpomínkami. Vše, co leželo za ním v rodném městě, propadlo do podzemí; ale za to jeho mládí vynořilo se z tůně minulosti a kouzlilo mu do duše květy vzpomínek. Viděl se zase červenolícím, dlouhovlasým studentem s jarými myšlenkami v hlavě, s plamennými tužbami v srdci, s nepokojnou krví v žilách. Blaženčina svěží veselost a přítulná věrnost spojovala ho s duševním životem oněch mladých dob. Našel v sobě poklad myšlenek svých jinošských let, jejž byl před tím zpupně zahrabal pod balvany bývalé ctižádosti a zasypal šedou hlinou baživých starostí. Nyní vykopával poklad ten z pod trosek a vyplňoval svou prázdeň přemítáním o nových otázkách společenských, ba i vědeckých

a uměleckých. Bavívali se o tom s Blaženkou a často se i přeli. Bylať svérázná a měla své náhledy. Hájívala vášnivě práva žen.

„Muži mají minulost, nám patří budoucnost," horlívala, až se jí tváře rozčilením zardívaly.

Starý pán se nedůvěřivě usmíval.

„Nevěříte?" ptala se trochu rozdurděna.

Zavrtěl hlavou.

„Pohleďte," říkávala mladá filosofka, „na vaše pohlaví: každý pátý mužský je buď alkoholik, nebo náruživý kuřák, nebo něco ještě horšího. V tom je povlovné mrhání tělesných i duševních sil a jistá zkáza. My ženy jsme dosud zdravé: nepijeme, nekouříme, nehýříme. A to je zákon v přírodě, že zdraví přemohou nemocné. Ano . . . ano . . . nám náleží budoucnost."

„Naučíte se brzy všem mužským neřestem, a bude po převaze," žertoval Hruban.

Vidíval ji rád horlící a často ji proto škádlíval.

I hudbou se bavívali. Učila se v mladých letech hře na pianě a hrávala nyní v prázdných chvílích na vypůjčeném nástroji. Ba někdy si při tom zazpívali i lidové písně.

Byla milovnice hudby. Starý pán, chtě nechtě, chodíval s ní do koncertů, ač mu umění to bylo po celý život dosti cizí.

„Je vám ten požitek tak sladký?" ptal se jednou, vida její oči nadšením zářící.

„Neskonalý, celou bytost jímající. Má celá duše stává se v okamžicích těch nejen sluchem, ale i zrakem. Nejen, že slyším, ale i vidím rozsáhlé moře zvuků, pestrých barev, rozmanitých postav, nejrůznějších postojů. A všechny tóny ty nejen že zvučí a hlaholí do mé duše, ale já zřím, jak se zmítají, plesají, tančí, tleskají, laškují, víří, stříkají pěnou, honí se, škádlí, utíkají, chorovodem se vracejí; vzpínají ruce vzhůru, bouří, dobývají oblohy. Ty nejušlechtilejší z nich, které se mně noří do nejhlubších hlubin duše, kam žádné lidské slovo nevniká, táhnou se vzhůru k nebesům, sahají po nich v unylé, neskonalé touze, a když se zdá, že již již jsou blízko nejvyšší blaženosti, klesají unavené zpět do vln rozkolébaného moře, na němž se i má loďka potácí do šeré dálavy."

„Ach, ty bláhová blouznilko," pomyslil si a umdleným pohledem díval se na rozjařenou dívku.

Rozhovor točíval se kolem vážných námětů; ale býval protkáván i veselými žertíky. Někdy se s ní mazlíval jako s dítětem, někdy ji měl jako žačku. Tu předčítával on jí, jindy zas ona jemu. Měli vždy něco nového, co je zajímalo, o čem se bavívali. Jeho bytost srostla s její věrností.

Tak uplynulo několik málo let, vyplněných tu dny veselými, tu mimovolnou vzpomínkou na minulost zachmuřenými. Šly řadou tak, jako v přírodě střídá se s mraky jas.

Bývalo mu jí líto, že mladá léta spřáhla s jeho stářím. Tázal se jedenkráte při společné večeři:

„Tak co, Blaženko, nebudete se vdávat?"

„Ano, budu, ale musí mne napřed někdo chtít," usmála se čtveračivě.
„Není do vás dosud nikdo zamilován?"
„Snad dosud nikdo."
„Vyhledám vám sám nějakého ženicha," žertoval starý pán.
„Toho bych si důkladně se všech stran prohlédla."
„Kdyby přišel nějaký bohatý a hezký!"
„Musil by být silný jako dub a něžný jako holoubek, tvrdý jako skála a měkký jako růžová protěž, jež na skále té roste."
„Nenajdete, Blaženko, nenajdete."
„Najdu . . . najdu."
A našla. Byl silný jako osud, tvrdý jako železo, něžný jako dobrodinec, měkký jako podzimní chmýří. Ženichem tím byla — smrt.
„Až umřu, zasaďte mně na hrob můj krásný břečťan," prosila na smrtelné posteli, a obracejíc zraky ku keři, jenž bujel v okně a stínem tlumil světlo sluneční, hladila pohledem rozněžněných očí milou květinu, jejíž svěží zeleň věnčila poslední její myšlenky.
Byly to těžké a po dlouhých, dlouhých letech i první slzy, které kanuly Hrubanovi po šedinách jeho dlouhých vousů, když po slovech těch vzal bílou, chladnou Blaženčinu ruku a tiskl ji rukama svýma, jako by chtěl k životu rozehřát její chlad.
Zemřela.
Pochoval ji a zasadil na hrob Husův břečťan. S ní pochoval polovici své bytosti a se svěží zelení drahé jí rostlinky vzal poslední zeleň svému životu. Ztemněly barvy, jež pestřily jeho svět. Zhaslo světélko, z něhož tryskala svěžest a veselí. Poesie předčasné smrti oloupila ho o poesii jeho stáří. Zůstal mu jen těžce dobytý klid a tichý smutek klidu toho.
Uplynulo plných patnácte let.
Kráčíval těžkopádným krokem a s tělem k zemi nahrbeným po pražských ulicích. Kdo si ho všimli, šeptali si: „Sešlý stařec." I oděv jeho byl sešlý. Léta vystřebávala jeho síly. Mizely a oprchávaly jako podzimní lupeny. Ostýchaje se brát mzdu za práci, se kterou již valně nebyl, opustil své zaměstnání a žil ze skrovných nastřádaných grošů. Jídával v lidových kuchyních, bydlil v podkrovní světničce a chodíval do městských sadů vyhřívat na letním sluníčku staré hnáty, házívaje obskakující ho ptačí havěti drobty chleba, sebrané se svého chudičkého stolu.
Rodina mu chtěla pomáhati. Ale všechny dopisy, i peněžité, vracíval neotevřeny a výslovně si zakázal všechny návštěvy.
Čas vysušil Miladiny slzy, otupil Helenin hněv. Zvykly jeho vrtochům a zapomněly naň, jako naň zapomněl svět. Stal se v milliardách jeho číslic nicotnou nullou, které si nikdo nevšímal.
Cítil, že jeho plamínek dohořívá.
„Půjdu umřít do svého rodného hnízda, byť se mně hnízdo to bylo stalo dravčím doupětem," pravil své duši a šel se rozloučit s Blaženčiným hrobem. Mohylku našel pokrytou bujnými lupeny břečťanu, věnčícího smrt barvou vesny.
Vyronil tam několik posledních slz svého stáří, které skanuly na její rov.

XIV.

Zářil jasný den krásné podjeseně. Klid povlovného umírání obestíral přírodu. Dech smrti byl ještě polovičním životem, dohořívajícím v nádherných barvách lupenů, jež se leskly kovovým leskem pod dotekem slunečních paprsků.

V takový den přišel Hruban do Loukova. Viděl město své naposled asi před osmnácti lety, když je s družkou svého stáří opouštěl. Vše šlo, jako by ho tady nikdy nebylo. Chod událostí chvátal železnými kroky ku předu. Běžel přes mrtvoly, zašlapával všechno staré a přežilé, deptal uvadlé city, tvořil nové lidi s mladým srdcem, s novými myšlenkami, s jiným rozumem. Ale na to vše vetchý kmet nemyslil. Opíraje tělo, pod tíhou věku nahrbené, o hůl, šoural se po ulici. Nikdo nepoznal v ošumělých šatech a v nepěstovaném zevnějšku někdejšího vladaře města, jenž před lety pružným krokem, v elegantním úboru obcházíval svou říši. Většina chodců, pospíchajíc za svými obchody, si ho ani valně nevšímala; jen uličníci se smáli jeho dlouhým, šedivým, rozcuchaným vousům a pokřikovali naň.

„Co dělá cihelna?“ pomyslil si a šel k ní za město.

Zdaleka uzřel veliký komín, z něhož se valil do modré oblohy hustý, černý kouř. Kolem se hemžili pracující lidé; prázdné povozy přijížděly, cihlami naložené odjížděly. Všude ruch, šum, křik.

„Závod zkvétá,“ zašeptal a ptal se mimojdoucího mladíka, kdo je tu nyní pánem.

„Honejs koupil cihelnu po jakémsi starém podivínovi . . . nepamatuju, jak se jmenoval.“

Usmál se lidské paměti, a obcházeje povědomá mu místa, ocitl se u nového divadla. Pohled ho trochu zamrazil, ale nenávist dávno vychladla. Prohlížel si chrámek umění se všech stran, přečetl starýma očima i ceduli, oznamující k neděli jakýsi nový kus, a dychtě po klidu se svěžím vzduchem, vyšoural se za město na planinu.

Uzřel tam sady s porostem, mezi nímž vinuly se pískem posypané cestičky. Bylo ráno. Na mladých javorech leskly se žlutavé lupeny v podzimním sluněčku; chomáče sosen vydechovaly zádumčivě poslední své vůně; modříny shazovaly své jehličky; mezi houštinami větví i lupenů proháněly se sýkorky a pěnkavky, štěbetajíce a vyprávějíce si o brzkém odletu k jihu.

Usedl na sedánek vedle pěšiny a díval se jako dítě kolem sebe, vnímaje pohledem svěží krásu. Pak sklonil hlavu a zadumal se do sebe.

Minulost v nás neumírá. Žije v nás, byť i byla pokryta popelem z vyhořelých dojmů. Obživla i v jeho mozku. Prohrabával se v ní a procházel jí jako galerií, plnou obrazů. Prohlížel si je bez hněvu a zášti, ale i bez blahého vznětu. Celý prošlý život byl mu pouhou vzpomínkou, ba zdál se mu jakousi pohádkou. Pohádka ta stávala se mu vzdálenou, mlhavou, polo cizí. Opakoval si ji v paměti a měl pocit, že zvítězil nade vším, co v sobě obsahovala. Bylo to vítězství stáří nad životem, jehož jedinou nadějí jest dobrodějka smrt.

Zapečetil svou knihu, zavřel svou duši.

Fráňa Šrámek:

Děti.

(Dvě kapitoly z románu.)

Od silnice běželo se k jesínské škole s vršíčku. Pěkně s kopečku to šlo, a děti se pro to nehněvaly; jen se jim to rozpleskalo pod bosýma nohama, zatím co jejich zadky nestačily kormidlovat; někteří hoši dělali to velmi graciósně a drželi při tom ruce, jako by řídili čtyrspřeží, a holky to neměly horší, ty dostaly při tom pod sukně vítr a zavíraly rozkošnicky oči, jako by padaly někomu do náručí. Ale nejlepší to bylo v zimě, když přišly sněhy a mrazy, neboť tu sjíždělo se s kopečku po klouzačkách a v sáňkách, a kdo tohle nezná, tomu darmo povídat.

Za jednoho sobotního odpoledne, to byla taková bystrá, zimní pohoda. Den před tím nebe se bělostně rozevřelo, sníh napadl, a k večeru potom přišel strýček mráz, hvízdal si a práskal bičem. Práskl jednou, práskl dvakrát, a děti už věděly, co to znamená. Ještě za večera kutily něco na kopečku před školou, však se již ráno uvidí, co z toho pojde. A ráno, když šly do školy, byly z toho klouzačky, na rychlo je ještě zkusily, ale to hlavní si přece jen musily nechati až na odpoledne.

A odpoledne bylo veselé. Slunce nesvítilo, ale děti přece viděly slunce a hleděly do něho oslepenýma očima. Nebylo to sice to pravé slunce na obloze, ale přece jen to bylo slunce; lezly-li do kopečku, stálo tam nahoře a hořelo s veselým praskotem, a sjížděly-li pak dolů, vyběhlo proti nim opět zdola, a ony do něho padaly jako do zářícího velkého zrcadla, které se s třeskotem rozsypávalo.

Pro malou učitelovic Štěpu Havlenovou nepočalo to odpoledne nejveseleji, neboť její bratr, Bohouš, nechtěl ji vzíti na své sáňky, a to ji trápilo; byla přesvědčena, že Bohouš je nejhezčí a nejobratnější z hochů, zbožňovala ho proto jaksi, byla na něho pyšná, chtěla se jím pochlubiti a byla by ráda ostatním ukázala, že, je-li on někomu nakloněn, je to právě ona. Ale tomuhle nechtěl ten paličák paličatý rozumět; mohla za ním lézt a škemrat, dělal stále, jako když neslyší; její ponížení a trápení rostlo, stále a stále musila se k němu vracet a žebronit, mluvila

do jeho zad a do jeho nastavených loktů a přála si už jenom, aby se stalo něco takového, co by učinilo jejímu trápení konec. Konečně dostala buchtu pod lopatky, až upadla do sněhu, a to jí udělalo dobře. Ležela okamžik, chtěla plakat, a když nikdo nic neříkal, vstala a odskočila k nejbližší klouzačce; a jako by se nebylo nic stalo, sjela po ní na bobečku, výskajíc. Ale když byla dole, nedalo jí to, a hledala očima Bohouše.

Sjížděl právě, a všichni na něho hleděli, zdálo se jí; byl to nějaký velmi pěkný a světlý zjev, a ona musila hodně otevříti oči, aby jí z toho nic neuniklo. Viděla jeho obličej, ale nepoznávala ho téměř: byl to letící vítr, který měl oči a zuby; vše před ním ustupovalo, i vzduch, vzduch měl teď díru, a brnělo ho to asi hodně, jakou dostal ránu. Slyšela také štěkati psy, kteří se za něčím hnali, nevěděla sice, kde by se tu byli jací psi vzali, ale bylo to patrně takového něco, a povyk to byl hrozný.

A tu stál bratr Bohouš před ní, sáňky v ruce. „Tak pojď, sedneš si se mnou . . .“

Otevřela oči ještě více a hleděla na něho, na sáňky, a nemohla si něco srovnati v hlavě.

„To bylo psů, viď . . ?“ řekla po tom tiše a visela lačně na jeho ústech.

„Kde?“

„No, za tebou — —“

Zavřel jí ústa posměšným pohledem. „Brepto,“ řekl.

Ale přece se nemohla vzdáti, mrkala očima a řekla: „Bylo jich jistě dvacet . . .“

Do hloupých řečí chuti neměl, a jeho ochota již opět zmizela; nabral sněhu na špičku boty, chrstl jí ho do obličeje a obrátil se k ní zády.

Ale ona otřela se loktem a psala očima po jeho zádech své vidění, které nechtěla opustiti.

Pak však toho byl přece konec a počínalo něco jiného; počínalo to tím, že v její blízkosti ocitl se jiný hoch, Vincek Matinů; přešlapoval tu a dělal na šátku uzly, jeden po druhém, a utahoval je s nějakým vzteklým úsilím; zdál se býti zabrán do své práce, nehleděl při tom na Štěpu a hvízdal si.

Pohlédla na něho, a v jejím obličeji nastala změna; oči jí zvážněly, ani ústa už nebyla dětská, a na její prostičké, malé čelo položil se stín nějaké zodpovědnosti. Neboť Vincek Matinů — podívejte se na něho dobře! — Vincek Matinů bude jednou jejím mužem, osud jí to našeptal, rozhodla se už, třeba že to ještě nikomu neřekla. Vezme si ho, budou míti svatbu, Bohouš půjde za mládence a sestra Jiřina za družičku, a pak budou hospodařit u Matinů na statku a budou míti děti. Holčičku taky budou mít, a ta se bude jmenovat Jiřinka.

Večer přijede Vincek s pole, a ona, Štěpa, řekne: „Dobrý večer, táto, a co ti nového nepovím? Naše Jiřinka má už zoubky.“ Vincek posadí si Jiřinku na kolena, bude veliký a vousy bude mít, a do těch vousů bude Jiřinka jako čert. Ale najednou zvolá Vincek: „I ty žábo

jedna . . .!“ Jiřinka totiž udělá to, co dělají často malé děti. A tu ji ona vezme, dá jí čistou košilku a řekne: „Nu vida, už je zase jako z cukru. A teď si ji, táto, na chvilku vezmi, připravím ti večeři.“ Někdy ovšem bude Vincek bručet, jako ostatní mužští, ale to nic nebude. Řekne mu: „Že se ti tak chce, táto, sakrovat; koukej, Jiřinka se tě bojí.“ A Vincek na to: „Vždyť já už nic, já jen tak, aby huba nezahálela.“ — — —

Viděla to všechno před sebou, prosypané důvěrnými chvilkami a přívětivými slovíčky, a držela to téměř v ruce, jako květovaný šáteček. A třeba květovaný šáteček, bylo to něco velmi vážného, a vždycky, když na to myslila, mizelo z jejího osmiletého obličeje dětství, odříkala se nevědomky a zaslibovala . . .

Přihlížela teď, jak uzel kupil se k uzlu, stál tu vlastně její příští muž, musila se o to zajímati. Ještě před okamžikem viděly její oči něco pestrého, ale teď již to bylo jinak; hoch, který hvízdal a dělal uzly na šátku, učinil vše kolem ní najednou velmi vážným.

„Co to bude?“ optala se, hledíc na jeho ruce, a optala se tak zaujatě, jako by ani nešlo pouze o šátek s uzly.

Nevzhlédl k ní a udělal opět uzel; pak náhle uschoval šátek do kapsy.

„To se ještě uvidí,“ řekl, hleděl mimo a pohvizdoval.

„Nejsou to jen tak uzly . . .“ začala opět.

Ale on nic, jen jeho pohvizdování vypadlo trochu z konceptu.

„Dobře jsi je utáhl?“

Přestal hvízdati a odvalil pohrdlivě rty. Pak vyňal šátek z kapsy a vážil jej na dlani. „Jako kámen,“ řekl.

„No, to jistě . . . Psa bys tím zabil . . .“ Zase musila mysliti na ty psy a řekla to tak, že na ni pohlédl: snad si z něho netropí blázny? Ne, jí ani nenapadlo, tropiti si z něho blázny, mluvila pouze, jak musila, a řekla-li náhodou něco o psu, více o tom už říci nemínila, neboť to bylo něco opět z jiného světa. Dívala se přísně a věrně, ani maličko se neusmívala. S Vinckem se ovšem těžko hovořilo, nebyl ostatně ani hezký, na tom však nezáleželo, záleželo na jiných věcech, Štěpa ani nevěděla, na kterých, ale právě pro ně jenom mohl býti Vincek jejím mužem a nikdo jiný; na tom se už nedalo nic změniti.

I teď jí to bylo jasno, sklonila na okamžik odevzdaně hlavu, ale když ji zdvihla, zpozorovala něco směšného, zamrkala rychle očima a pak se rozesmála. A to, co viděla, byl jeden z takových rozpustilých chlapeckých nápadů: několik hochů postavilo se opodál do řádky a ulevovali si v dlouhých obloučcích. Viděla v tom pouze něco směšného, nepociťovala ani potřeby, odvrátiti oči, a smála se.

Teď i Vincek to viděl, kvikl směšně a pohlédl na Štěpu. Odpověděla také pohledem, přiťukli si jaksi očima, a Štěpa málem by se byla zapomněla a něco řekla, sama nevěděla ani, co, ale když to spolkla, zůstalo jí to vězeti kdesi v krku, a teď už teprve nevěděla, co to bylo; cítila to však v krku, musila rychle polykati a trochu se polekala. Ani Vincka na okamžik dobře neviděla, jako do

mlhy se ztratil, ale když mlha přešla, Vincek tu opět stál, viděla jeho obličej, ale nelíbil se jí jaksi, a opět se polekala. Zpozorovala jeho jazyk nejdříve v jednom koutku, pak v druhém koutku, a bylo to jako u kočky, která se olizuje; kromě toho stříhal podivně očima, jako nůžkami, a pak tu byl ještě jeho nos, který popolézal z obličeje kamsi směrem k ní — ne, ještě nikdy ho tak ošklivého neviděla. Byla teď nešťastna pro ten ošklivý obličej, i pro to, co za tím obličejem na ni číhalo, cítila ponížení a připadala si postiženou v nějaké velmi ošklivé situaci, malou a ubohou, asi tak, jako by tu před tím velkým hochem seděla na hrníčku, hrozné to bylo. Byla nešťastna, a když chtěla se teď rozpomenouti, jak se to všechno vlastně přihodilo, věděla jen, že to počalo těmi hochy, stojícími v řádce, a jejich hloupostí; pak se oba s Vinckem zasmáli, pak na sebe pohlédli, pak chtěla ona něco říci, ale neřekla, a pak . . . pak snad se stalo to, čemu nerozuměla.

Stála tu a nerozuměla z toho ničemu. Nejhorší však bylo to, že tu ten ošklivec stál před ní, neříkal ničeho, ale při tom se tvářil, jako by věděl více, než ona — — inu, co by také nevěděl, ale proč tedy neotevře hubu? Počínala se zlobiti, a to jí dělalo dobře, mohla si teď trochu ulevit; blýskala očima, a ústa jí poskakovala.

„Kluci nestydatý jste všichni!“ vyhrkla. Byla teď na stopě něčeho, ale neměla času, aby o tom déle myslila.

„Hm, najednou . . .“ udělal Vincek.

„Ty taky . . .!“ Ale jen to řekla, už cítila, že sama v sobě něco uhodila. Jako by bylo někde malé děťátko tenounce zaplakalo. A ani na to téměř nemyslíc, říkala si v sobě potichu, konejšivě: „Jiřinko malá, neplač . . . neplač . . .“

Ale zatím, co to říkala, její myšlenky běžely jinudy.

Pohlédla opět na Vincka, teď až plaše, se zkrotlýma očima, a začervenala se . . .

A toho večera poprvé, jdouc spát, nechtěla se svlékati před Bohoušem — — — — — — — — — — — — — — — —

Čtyři léta přešla. Štěpa Havlenová chodí přes pole do města, do měšťanské školy. V městě potkává krásné, navoněné slečny, a Štěpa není dosud slečnou; potkává také hezké, mladé muže, ale žádný z nich dosud Štěpu nezdraví. Chodí tu vlastně stále jenom kolem něčeho, a nikam ještě nevstoupila, město s ní dosud nemluví. A proto je Štěpa skorem vždycky ráda, když už má město za sebou; jde rychle a nezastavuje se. Musí projíti kolem bílých zdí nemocnice. Nemocnice je vždycky táž, podobá se bílé paní, které stále stůňou děti; Štěpa pohlédne na bílou paní, bílá paní pohlédne na Štěpu a zakývá trapně hlavou, jako by chtěla říci: vidíš, vidíš, stůňou mi, nelepší se to . . . Štěpa také kývne hlavou, pokouší se mysliti na něco smutného, ale při tom zrychlí krok, přejde nemocnici, a nic smutného jí dosud nenapadlo; za to slyší hoblíky zpívati. Je tu veliká dílna na rakve, hoblíky vždycky zpívají a pokřikují na Štěpu, zcela zřejmě vyslovují její jméno, a Štěpa nenamítá naprosto ničeho proti této důvěrnosti, naopak, přijímá ji jako hold a vykročí zvláštním

kolébavým, koketním krokem. Pokřikující hoblíky zůstanou kdesi za ní — a tu náhle Štěpa vzdychne. Neboť tu před ní leží už silnice, její silnice, jako dlouhá stuha, vymrštěná eskamotérem náhle z rukávu a rozvinutá bystře v dálku k lesům. A několik kroků před ní na silnici přechází kdosi — a Štěpa vzdychne po druhé; nejraději by se teď zastavila a nabrala dechu, ale to nejde. Netrvají dlouho její rozpaky, jen co udělá dva kroky, pak je zase dobře; zamíří rovně na cíl, jde přímo k tomu, jenž tu čeká, a že je třeba udělati něco na uvítanou, zatahá jej prudce za cíp kabátu, jako by trhala zvoncem, a řekne: „Tady jsem...“ A ten, jenž tu čeká, je Rudolf Svak, sextán, je až z Mladin za Jesínem, a tak mají společnou cestu. Rudolf Svak shlédne teď s vysokosti svého dlouhého těla a sextánské své slávy dolů na Štěpu a řekne: „Zapněte si kabát, nastydnete...“

„Ale kdež pak, vždyť není zima...“

Není skutečně zima, ale Rudolf Svak musí už vždycky takového něco říci; od toho je právě starostlivým rytířem, jenž zná dobře své povinnosti. Potom otevře Rudolf Svak jednu z knih. Řekne důležitě: „Moc dření na zítřek...“

A Štěpa účastně: „Latina?“

„Ne, řečtina.“

„Aha, sofrosýné...“ Štěpa zná už tohle řecké slovíčko od Svaka, zná také jednu historku o professorovi řečtiny, o professorovi „Sofrosýné“ — vzpomene si teď na ni a kvikne.

Rudolf Svak zavrtá se očima do knihy, dělá při tom delší kroky, Štěpa ráda by se s ním v kroku vyrovnala a hledí na jeho boty. Nelíbí se jí ty boty, jsou veliké, selské. Kdyby nebylo těch bot...! Změří Svaka postranním pohledem, od zdola nahoru, ale když dojde až k jeho hlavě, odkloní opět rychle oči a rozpřemítá se. Ohlíží-li se za ním některé děvče v městě? Nebo má-li ho dokonce rádo? Tajně? V prvním okamžiku si řekla, že je to docela možné, v druhém okamžiku, že je to jisté, a v třetím okamžiku si řekla — že je hloupá husa. Ale nedá jí to, zase se musí k té myšlence vracet. Nu, tak tedy, je v městě jedno děvče, a to má Svaka rádo. Je do něho zkrátka zamilováno — vida, tady máme to zázračné, vonné slovíčko: zamilováno! A když to tedy takové je, jak si vlastně ono děvče počíná? Chodí-li schválně takovými místy, aby Svaka potkávalo? Jistě, že ano. A potká-li ho, klopí oči a červená se, nemůže to ani býti jinak, je to tak. Ale když ho přejde, ohlíží se a je smutné, že už je konec. Je smutné a myslí na něho celý den; i v noci se jí o něm zdá, ale ve snu je to lepší, neboť ve snu se přihodí asi více než takové pouhé setkání se sklopenýma očima; může se na příklad zdát, že jdou spolu a drží se za ruce. Ano, tohle ještě: Touží-li ono děvče po tom, aby ji Svak oslovil? Aby mohla jíti kousek cesty vedle něho? Tak na příklad, jako oni dva tady jdou. Oni dva! Štěpa a Svak! A v témž okamžiku nahrbila se Štěpa, jako by jí někdo strčil prst za krk. Jak že je to vlastně s nimi? Je snad ona do něho za-mi-lo-vá-na? Přivedlo ji to tak z rovnováhy, že až plete nohama. Myslí snad na něho celý den? Ne, to dokonce ne. Ani v noci se jí o něm

nezdá. Není tedy zamilována, ne, není; opakuje si to, a je jí z toho smutno. A jak jen to udělat, aby se zamilovala? Hle, ono děvče v městě! Zamilovalo se! A co, jestli ono děvče samo Svaka osloví? Nebo napíše-li mu psaníčko? Nu, pak ovšem bude již konec, pak už nebude Svak a Štěpa, nýbrž Svak a ono děvče, konec bude... Cítí teď bolest, vidí se už jíti vedle něho plačící, a Svak se jí ptá, proč pláče, ale ona za nic by nepověděla. A teď, jak to tak vidí před sebou, teď je do něho skutečně zamilována! Je, je do něho zamilována, má slzy na krajíčku, ale hned na to už to nejsou slzy, co jí svědí v nose a v krku, smích je to, veselo je jí z toho všeho, i dlouhý nos by na to všechno chtěla udělat, bystře pomžikne po Svakovi a čertíky má v očích a v koutcích rtů, ale tu její oči sklouznou k jeho botám, a čertíci šups! zpátky do krabice, víko nad nimi přiklapne, a Štěpa si vzdychne. Myslí si: kdyby nebylo těch bot...!

Zůstane trochu pozadu a přeskočí příkop. Nemá při tom ničeho zvláštního na mysli, jen tak skočit se jí chce.

Rudolf Svak se ohlédne. „Chcete si zlámat nohu?“ řekne.

Ale Štěpa opět hopla! — přes příkop.

„Vida, přece nejsem zamilována,“ myslí si, ale teď je jí to již lhostejno. Loudá se chvilku za ním, ale pak přidá do kroku a ocitne se opět po jeho boku.

„Nechte už té řečtiny,“ řekne.

A když Svak vůbec neodpoví, udělá náhle se směšnou grimassou: „Hé sofrosýné...“

Teď teprve zavře Svak knihu a uměle vzdychne: „Jste vy to kvítek z čertovy zahrádky...“

Na něco takového ovšem se neodpovídá, leda grimassou, a Štěpa také ji udělá; má v tom okamžiku podivuhodný, opičí čumáček.

Silnice běží lesem, vcházejí tam teď, a je jim tak, jako by padli do vlhké jámy. Je podzim, a les má těžkomyslná slova na jazyku; podobá se někomu, kdo sestupuje na dno svého nitra, aby tam sbíral černé perly. I Štěpa vidí asi něco smutného a tlačí se ke Svakovi co nejblíže; nejraději by se ho držela za kabát. A tu Svak vytáhne z kapsy malou knížku, listuje v ní okamžik a pak přečte nahlas několik veršů.

„Ještě,“ řekne Štěpa, a její oči i pootevřená ústa cosi pohlcují. Kdesi tu na blízku jede lesem jezdec, kůň je bílý, a jezdec má brnění bílé; viděti jich není, ale slyšeti je, jak halouzky pod kopyty praskají a brnění zvoní.

Rudolf Svak čte, a když dočte, dodá:

„To napsal Svatopluk Čech...“

„Kdo?“

„Svatopluk Čech.“

Štěpa hledí přímo před sebe, ústa má pootevřena a rychle dýchá. Pak si tiše pro sebe několikráte opakuje: „Štěpa Čechová... Štěpa Čechová... Štěpa Čechová...“

A jde chvilku se zavřenýma očima...

Fr. Khol:

Citát ze Shakespeara.

„Ó, dej mi člověka, jenž otrokem
své vášně není, a já v nitru svém
jej nosit chci, ba v srdci srdce svého,
jak nosím tebe.“ Tak pravil Hamlet.
Já však pravím ti, ó Horatio,
mé duše příteli: Toho-li znáš,
jenž nikdy v hněvu svém nezvedl pěst,
když násilí zřel činit slabému;
který, byť nebyl velkým vlastencem,
bez odvety moh' slyšet tupit vlast;
jenž dal si klidně plvat na svou čest
a k pomstě nezval ani zákonů,
jenž nikdy neměl chuti kopnout v hřbet,
se v podlízavé úctě klonící,
a pěstí udeřit nadutou tvář,
v niž domýšlivý hlupák halí se;
jenž nikdy neblázníl se za pohledem žen
a neměl chvíle, kdy byl ochoten
pro pohled ten se vraždy dopustit
(neb aspoň verše napsat milostné);
jejž nikdy neposedl žárlivosti ďas,
neb aspoň toho jestli, bratře, znáš,
jenž nikdy v malomocném hněvu by
se nezachvěl v tom jařmu otrockém,
v něž svázaly ho společnost i stát . . .
Oh, bratře, bratře, toho jmenuj mi,
a třeba velkým mužem světa byl,
v úřadě mocným a též bohatým,
a obklopený nimbem vážnosti,
jímž obestírá stavu majestát,
jsem přesvědčen, že Hamlet první z všech
by naplil jemu v bídnou skety tvář.

Marie Majerová:

Náměstí Republiky.

Román.

(Pokračování.)

III.

Od Barbésova bulváru na levo vede směrem k basilice Svatého srdce strmá, úzká ulička, tak srázná, že vozy neodvažují se tudy jezditi; prochází jí pouze, kdo zde bydlí, a proto nemá ani jediného obchodu; jen podezřelé, špinavé hotely, prádelna, žehlírna, a za hlubokým oknem nažloutlý kus papíru s nápisem: Zde bydlí švadlena.

Kdo vystoupí až na konec uličky, má půl cesty k basilice za sebou. Náhle vynoří se mu ze sítiny lešení pyšné bílé kopule, zdají se býti zrovna nad hlavou, vyrostlé zmenšenou vzdáleností, vyrostlé do obrovita.

Za teplých letních večerů na prahu každého domu sedí muži i ženy v nejnutnějším oděvu, hovoří líně i živě, a měkké jejich hlasy splývají s křikem dětí, s hrčením gramofonu.

Tam, kde ulička, dospěvši hradeb pevnosti Svatého srdce, náhle obrací se v levo, směrem k parku, naproti hostinci „U švýcarské skály“ stojí jednopatrový domek, natřený temně rudou barvou. Polovinu přízemí zaujímá žehlírna; nad druhým portálem lapidární nápis:

„Causeries Populaires.“

A před tímto krámem bývá v létě jako při kázání na hoře. Malebně rozložená skupina lidí usazena jest na lavičkách, na židlích většinou chromých, také na chodníku; věnec stojících ji obepíná. V osvětlených dveřích krámu stojí řečník, proud jeho melodického hlasu plyne s lehkostí hudební vlny do ticha letního večera, odráží se od hostince „U švýcarské skály“, hrne se bystřinou do příkré uličky, seskakuje i po úzkém schodišti, které pojí ulici de la Barre s dolejším pruhem bulváru.

V celém okolí je klid; děti ztichly a zalezly do koutků, muži i ženy naslouchají opřeni o veřeje svých dveří. Okna bytů jsou dokořán, aby slyšeli i ti, kdož večeří; jen vzdálený štěkot psa a zacinknutí sklenky, lžíce o talíř roztrhne ticho.

Za takového večera přišel Luka Vršin ke Causerilm. Dle adressy uvedené v časopise šel a nalezl krámek obklopený davem.

Přistoupil k mladému muži s černýma, jiskrnýma očima, který v okamžiku bystře si jej prohlédl.

I Luka ho pozoroval. Měl bledý, takořka bílý obličej; černé, husté vlasy i vousy do špičky přistřižené zdály se ještě černějšími vedle křídového obličeje.

„O čem se mluví?“ ptal se Luka.

„O zodpovědnosti dělníkově,“ odvětil bystře tázaný.

Luka neporozuměl jeho svižné, zpěvné mluvě a proto tázal se opět:

„O čem?“

Černý mladík se usmál a řekl slabikuje:

„O zod-po-věd-no-sti děl-ní-ko-vě. Rozumíš?“

„Ano,“ zarděl se Luka, a aby smazal své rozpaky, podal mladíkovi ruku řka:

„Luka Vršin.“

Mladík, stále ještě se usmívaje, opětoval vřele stisk ruky a odvětil:

„Jsem Leonard de Blasis. Tys Rus,“ dodal znalecky, pohlédnuv na jeho přepásanou košili.

„Ano,“ potvrdil Luka a znovu se zarděl i radostí nad získaným přítelem i rozpaky způsobenými podružnou situací cizince zápasícího s řečí. Připadal sám sobě méně cenným.

„Přijel jsem včera,“ hovořil namáhavě, sbíraje všecky své vědomosti, „hledám byt.“

„Na Montmartru?“

„Kdekoli. Je mně lhostejno . . . kde, ve které čtvrti . . . já rád bych, rád bych . . . chtěl bych . . . bydliti u dělnické rodiny, s dělníky, chez les pauvres . . .“

„Proč?“ tázal se Leonard, a úsměv jeho stal se shovívavým.

„Tak. Nesnesu měšťáckého prostředí, les bourgeois m'embetent . . . jsem rád uprostřed sobě rovných, j'aime les pauvres . . . a miluji dělníky . . . to jsou moji bratři . . . Já bojuji s nimi v jedné . . . v jedné řadě!“ vysvětloval s posunky Luka, zaražen trochu oteckým tónem Leonardovým.

„Hlouposti!“ odřekl Leonard energicky. „Samá sentimentalita! Hlavní věc je, abys bydlil dobře a lacino. Co je tvoje bytná, o to se nestarej. Nejlépe uděláš, najmeš-li si samostatný pokojík, nebo ubytuješ-li se v hotelu, nábytku jistě nemáš. Tam aspoň nikdo nebude tě obtěžovat.“

„V hotelu?“ zachytil Luka slůvko z jeho řeči a nedůvěřivě, poněkud zklamán vzhlédl na svého nového přítele, který s takovou lehkostí zrazoval, jak se mu zdálo, dělnickou věc.

„Ovšem. Za několik franků týdně dostaneš pokojík; plesy v něm ovšem pořádat nebudeš, ale můžeš tam řádně se vyspat. Kdežto v rodině není to zaručeno. Rodina není stánkem míru,“ nakřivil rty k slabé ironii.

Luka utichl docela. Slova Leonardova spadla naň jako prška s jasného nebe. Zahloubal se.

Leonard pokývl hlavou, usmál se, jako by sám sobě přisvědčoval, řekl: „Na shledanou!“ a zmizel v zástupu.

V téže chvíli kdos přinesl lampu, postavil ji na stůl hned za skleněné průčelí, takže vrhla žlutý jas na obličeje obrácené ke dveřím.

Mohutně zaznělo slovo:

„Kamarádi!“

Luka ihned celým tělem obrátil se ke krámu. Řečník stál ve stínu; teprve po chvíli bedlivého pozorování vynořila se přesněji výrazná hlava proroka, s dlouhým, měkkým vousem, který dával vyniknouti spodnímu, sytě červenému rtu; odtud slovo plynulo zvláště hebce; nad vysokým čelem uhlazeny byly v týle volné kadeře. Padaly na ramena, apoštolsky klidně, a zde splynuly s temnou barvou řasné bundy, pracovního úboru tiskaře.

Tiskařská bunda Luku opět smířila. Počal naslouchati.

Zprvu řeč linula jako vzdálený zpěv, jehož smyslu nechápal, jen cítil melodičnost, sladkost nápěvu; pak jednotlivá slova zarývala se mu do mozku, a smysl jejich výrazně představoval se jeho rozumu; po čtvrthodině chápal již myšlenky.

„... ale pokrok v dělnickém hnutí jde přese všecko zoufale pomalým tempem. Myšlenky, které nám zdají se býti tak zřejmy, v dělnictvu zakopnou o tolik předsudků, že jsem oprávněn pochybovati, zda vůbec kdy proniknou do masa a kostí davu. Snad jen, přinášejí-li nějaké reelní, okamžité zlepšení ...“

U nohou řečníka, obrácena tváří k obecenstvu, seděla na nízké stoličce žena. Luka zahleděl se na ni, a napadlo mu: kolik jí může býti let? Otázka ta velmi jej zaujala, neboť bylo těžko odhadnouti její stáří. S krátkými, prstencovitými vlasy, s drobným chlapeckým tělem měla vzhled dívenky, ale vějířky vrásek v koutcích úst i pavučinky kolem očí byly předeny déle, než patnáct let. Smutně mdlý pohled, zaujat pouze smyslem řeči, těkal lhostejně po vyjevených a ve světle petrolejové lampy sinavých obličejích posluchačů: viděl jen bílé skvrny v temném modru letní noci, nehybné skvrny, z nichž tu i tam zasršela jiskřička zraku. Bezděky zastavil se u bledé tváře Lukovy.

Hleděli upřeně na sebe, a přece se neviděli. Veškera jejich pozornost byla obrácena k řečníkovi, a jejich spiaté pohledy byly jen opatřením, že ihned vrátí se k sobě, až skončí se řetěz myšlenek, rozvinovaný před jejich duševními zraky. Bylo jim jako botanikovi, který na stezce propast vroubící utrhne bylinu docela mu neznámou; silně ji tiskne v ruce, aby jí neztratil, ale dříve, než spokojí své vzrušení a prohlédne ji, jest mu skončiti nebezpečnou cestu nad srázem.

„... Kromě rozšiřování nových idejí mezi lidem mělo by hlavně dbáti se toho: aby každému jednotlivci stal se jasným a pochopitelným princip lidské důstojnosti a svobody a hned vedle toho princip solidarity; tyto dva pojmy nutno vždy propagovat společně. Vědomé

spojení svobody a solidarity jest nejlepší základ k pochopení myšlenky o zodpovědnosti dělníkově.

Dvě strany jsou u barrikády: dělnictvo a obecenstvo. Kdo jest obecenstvo?

Maličko těch, jimž zdražování neubližuje, neboť mají měšce, které jako zázrakem vždy znovu se naplňují, a nespočetně malých lidí, u nichž sebe menší zdražení přivodí hlad. Mnoho uvědomělých soudruhů snáší to z lásky k „věci", ale ostatní, pohrdlivě zvaní indifferentní, kterým schází pochopení krásných myšlenek o pokroku lidstva, cítí jenom, že chléb je dražší, nájem stoupá a slušný oděv stává se přepychem.

Dělník Poctivý sympatisuje se stávkujícími havíři, hodí svůj obol do stávkové pokladny, ale jeho družka, která marně snaží se v rovnováhu uvést nezměněnou mzdu se zdraženým uhlím, jeho nerozvážná družka je daleka horovati pro stávkaře.

Takové stávky i vítězné nezmění ničeho na věci; jediný jejich zisk jest mlčelivé nepřátelství neuvědomělých davů.

Jak odpomoci zlu?

Spojiti zájmy dělnictva s hmotnými zájmy publika. Dokázat, aby obecenstvo, které má tak mocnou zbraň, jako jest bojkot, bylo interessováno nejen citově, ale i hmotně!"

Řečník se odmlčel. Luka použil té chvilky, aby opět chopil myšlenku, poletující jako chmýří před očima: jak asi je stará? Podivná žena! Má šedivé, snivé oči dospívající dívky a bolestná ústa zkušené ženy. Není hezká. Je v ní cosi neženského. A tak se dívá, jako by v dohledu měla daleké stepi s kývajícími se travinami, s pruhem nebe na obzoru; daleko za tím obzorem skrývá se jí dosud neznámý svět.

Dívka náhle si uvědomila, jak tvrdošíjně je pozorována, zastřela oči clonou víček, a její líce zruměnila. Hned na to pohodila hlavou, usmála se svému zardění a přátelsky vrátila se očima k Vršinovi.

Proud vonného vzduchu zalil tím pohledem Lukovo nitro. Tak Luka představoval si pohled mateřský. Matky pozbyl záhy, to ještě ani nechápal jejího úsměvu, velmi vzácného. Zdálo se mu, že dosáhl něčeho neznámého, po čem dávno toužil, ale vyřknouti, ani pojmenovati toho nedovedl. Bylo mu nadobyčej příjemno; a slova řečníkova padala do jeho nitra jako do čerstvě zkypřené, vlahé a vonné lesní prsti.

„ . . . Kdo celý den pracuje za mzdu, je u nás počestný dělník. Nikdo se netáže, jaká jest jeho práce. Nikdo nechce od něho zodpovědnosti za jakost jeho práce. Dělník Hladovec tká počestně bavlněné látky na obleky, které za týden se rozpadnou, šije boty s papírovými podešvy, peče svědomitě chléb z mouky smíšené se sádrou, a vytaháte-li ho za uši, řekne vám krče rameny:

„Já za to nemohu. Bylo mi to poručeno. Zodpovědný jest, kdo mně to nařídil. Nemohu si vybírat práci; odřeknu-li, sto jiných se přihrne a nahradí mne . . ."

Dokud cit solidarity a zodpovědnosti nebude zakořeněn v dělnictvu jako pud sebezachování, dotud nepochopí lepších obzorů, a kdyby mu je odkryla zázračná ruka. Nezodpovědný dělník vraždí své bratry

jako voják střílející do stávkařů. Vzpomeňte jen chicagských konserv! Soudruh obchodní příručí volá na vás:

„Račte jen koupiti tuto látku, čtyřicet centimů metr! Do smrti budete nosit oděv z ní ušitý, a ještě po smrti zabalí vás do ní jako do rubáše!“

Nebo ujišťuje s vážným obličejem:

„Je to látka velmi cenná, čistá vlna, pán čirou náhodou koupil ji tak lacino; to je naše reklamní cena!“

Důvěřivá hospodyně koupí, ušije, a za týden lezou z čisté vlny lokte i kolena.

„Výborné, čerstvé paštiky!“ chválí kamarád, uzenářský chasník. Koupíte je — a roznemůžete se tyfem.“

Řečníkův hlas se stupňoval.

„Pohrdáním, jež stíhá stávkokazy, měl by mravně se ubíjeti člověk, jehož práce jest na škodu lidské společnosti . . .“

Tak dlouho ještě hovořil muž s hlavou proroka; tvrdil, že obchod je krádež, obořil se i na dělnické konsumy, které kdysi zkaženými švestkami zavinily epidemii, ale Luka byl již unaven. Péro napiaté pozornosti se uvolnilo, i počal opět mysliti na dívku.

Pohlédl na ni a viděl, že opřela hlavu, plnou krátkých hnědých kadeří, o koleno řečníkovo a setrvala tak v malebném postoji, nehledíc na Vršina.

Z tichého dumání vytrhl ho hlomoz postrkovaných židlí, hovor, hlasitý, nenucený smích. Všechny bledé obličeje oživly a rozzářily se. Dívka vstala, sňala nejbližšímu muži klobouk s hlavy a procházela shromážděním.

Odevšad sypaly se do klobouku velké měděné mince.

„Naše přítelkyně Rosita sbírá na domácího pána!“ zvolal řečník s vyzývavou ironií.

Luka vyhledal peníz a přiblížil se k dívce. Ztratila snivý vzhled a dívala se mu plně, vesele a důvěřivě do obličeje.

Zazdála se mu tak blízká, že ji oslovil rusky:

„Zdravstvujtě!“

„Zdravstvujtě!“ odvětila v smíchu. Poznal, že není Ruska, a pokračoval svou francouzštinou:

„Vy jste . . . madame je z Causerií?“

„Ne,“ mluvila potřásajíc kloboukem, v němž měďáky těžce se přehazovaly; „nejsem madame, jsem Rosita. A bydlím v Latinské čtvrti.“

„Ah!“ zvolal Luka mile překvapen. „Půjdu s vámi. Smím?“

„Ale ano. Počkejte zde. Půjdeme všichni najednou, my krajani ze čtvrti.“

Vršin postavil se stranou a pozoroval hemžení rozcházejících se lidí.

S úžasem zahleděl se na řečníka. Statný, rozložitý muž, jak jevil se mu mezi dveřmi, bídně se belhal o dvou silných holích, a Lukovi připadal nemístným žertem jeho veselý smích i dovádění se ženami.

Zvedlo se v něm smíšené hnutí soucitu a odporu. Mimoděk přišel mu na mysl chromý žebrák z vídeňského předměstí, jejž neznámý dobrodinec opil kořalkou. Ale když padl na něho jas modrých a přece energických očí prorokových, ustoupil soucit podivu. Zmizely nemohoucné nohy, ostatně zakryté bundou, a zbyla k podivu jen široká ramena a výrazná hlava, pevně na nich posazená. Vnitřní hlas mu šeptal:

„Kdyby tato krásná prorocká hlava s myslivým čelem a energickými čelistmi byla postavena na herkulské postavě siláka, tento muž nebyl by anarchista, ale vůdce."

Avšak tento způsob usuzováni byl mu tak nový, že v prvni chvíli domníval se opakovati slova jiné osoby.

V tom svolávala Rosita své přátele:

„Pojďme!"

Dva mladíci a vytáhlá dívka světlých vlasů vyrazili z chumu. Luka připojil se k nim, rázem poznal, že dva z nich jsou Rusové. Ihned se představili.

Statný hoch, který připomínal nevzdělané pole svými kosmatými vlasy a strniskem vousů, vyhrkl:

„Petražický."

Dívka zašeptala:

„Maryša."

Jinoch ve skřipci, v sametovém baretu, řekl:

„Mauricius."

A pokračovali v přerušeném hovoru.

Mauricius, stavitelský kreslič a básník, rozkládal s velikými gesty:

„Znám tisíce zřízenců, kteří čekají jen na příležitost, aby se vrhli do stávky. Půl Paříže bez obchodních pomocníků! To bude velkolepé!"

Rozhlédl se samolibě po svých přátelích. Ani se nezarděl nad svou lží; přiházelo se mu, že na konec sám jí uvěřil.

„Ale zatím přece budou nás šidit na váze!" zvolal Petražický, veliký jedlík.

„Mně je jich přece líto," řekla Maryša, „vzpomenu-li na jejich ruce zmodralé mrazem, na přešlapující ozáblé nohy!"

„S takovou sentimentálností dospěješ k tomu, že polituješ strážníka, jenž na čestném poli svaté povinnosti stržil výprask," děl Mauricius.

„To ne!" rozčilila se Maryša, která jako všecky Rusky nenáviděla policii a milovala oběšené.

Na křižovatce velkých bulvárů ještě se zastavili.

Petražický přemílal cosi ve své chundelaté hlavě a dobyl ze sebe:

„Příliš si zakládáme na svém malicherném životě. Příroda, panečku, ta si ho tak necení."

Luka bystře pohlédl Petražickému do tváře.

„Já . . ." vyhrkl, „já také necenim svého života."

Maryša přehlušila jej hlučným, trochu násilným smíchem:

„Vy," obrátila se k Petražickému, „vy však máte svědomí obtíženo v tomto bodě . . . Vaše chuť k jídlu . . ."

„Au revoir," končil Mauricius debattu, podávaje všem ruku, „jedno je nezvratno: že naše dělnictvo stále mluví o právech a nikdy o povinnostech."

„Na shledanou!" volali za ním, ale brzy zmizel v černém davu.

Teď teprve vzhlédl Vršin k vnějšímu světu. Ohromen světly a vřavou zarazil se. Reklamní návěští z barevných světel hned zářila, hned zhášela. Hejno šílených kočárů letělo úprkem, a v každém, zdálo se, seděla krásná žena se svým únoscem. Po širokých chodnících valily se zástupy v radostném vzrušení. Luka zeptal se udiven:

„Jaká je dnes slavnost?"

Usmáli se a řekli:

„V Paříži každý den je slavností, ale jen pro zvané."

Potácel se jak opilý, vrážel do lidí, kiosků, kandelábrů. Poprvé zjevila se mu rušná a opojná Paříž večera.

Zavrávoral.

Rosita chopila ho za ruku a převedla na druhou stranu ulice.

Maryša ještě prohodila několik slov o zodpovědnosti, nazývajíc ji stupínkem k altruismu.

Luka mlčel. Dojmy toho večera zasypaly jeho hlavu ohnivými kruhy. Vířily před očima, hned jako velká slunce, hned mátly mu cestu jako mihotavé bludičky. Teprve chladný, utěšující klid, stoupající z řeky, uklidnil žár jeho mozku, a z ohnivých koulí staly se prosté pouliční svítilny. Na náměstí svatého Michala nerozhodně se zastavil.

„Kam jdeš?" ptal se Petražický.

„Do ulice Mouffetardovy."

„Doprovodíme tě."

A zmizeli v úzkých, ztichlých uličkách Latinské čtvrti.

IV.

Petrolejová lampa stála na krajíčku stolu a svítila na obyvatele Causerií, usazené v zdánlivé shodě.

Libertad, muž s hlavou proroka, vybíral z otevřené zásuvky dopisy a články pro časopis. Přes roh seděla černovlasá žena statných ramen a kojila děcko. Vedle ní přebíral pomíchané olověné literky kamarád Henri.

Nečinně seděla Anna, sestra mladé ženy, a její druh André de Blasis. Oba přišli na besedu po své denní práci.

Anna byla celá drobnější než sestra její, Armandina. Husté, v jednu čáru nad očima spojené obočí mračilo se, ale ostrý výraz malého obličeje mizel, jak se rozohňovala řečí nebo debattou.

Anna i Armandina byly Bretoňky, z rybářského rodu. Anna bývala učitelkou v otcovské vsi, republika zbavila ji však povolání, pro něž vyrostla jako zrno pro chléb.

Příliš volná a svérázná výchova nelíbila se katolickým rodičům; nelíbila se ani úřadům vychovatelka tak málo dbalá kázně a školního řádu. Tak stěhovala se Anna jednou o prázdninách do Paříže s propustním listem, kde byla poznámka: vyhodila sochu Republiky ze školy . . .

A přísně katoličtí rodiče, nepřátelé republiky, tomu tleskali. Neboť nešlo tu o sochu, ale o neslýchanou bojovnost mladé dívky, odváživší se čeliti dvěma mocnostem: církvi a vládě.

Mladá rozhořelá hlava neochladla v Paříži. Setkala se s Libertadem. Dohoda byla snadná, rychlá, úplná. Kommunism! bylo jejich první slovo lásky. Najali byt na Montmartru, tmavou červení natřený domek se širokým skleněným průčelím do ulice — ve světnicích světlo, mnoho světla! Nejlepší přátelé Libertadovi nadšeně vrhli se do stavby nového útvaru společenského, který dodnes jenom jako drahou touhu nosili v srdcích.

Kommunism!

Domek rozdělen v obytné pokojíky, síň se skleněnou stěnou do ulice byla určena pro schůze a večerní rozhovory.

A hned v příštích dnech objevily se litery, stojany, tiskařské rámce; za tři dny byl napsán, vysázen a na hadrovitém papíru vytištěn čtyřstránkový časopis, v záhlaví pyšné a výbojné slovo:

L'anarchie.

Hochů bylo málo, ale byli jako vosy. Řečnili po ulicích, připletli se do všech schůzí a demonstrací, přemlouvali obecenstvo v tramvaji, v podzemní dráze, na imperiálech omnibusů; objevovali se na pouličních slavnostech s houslemi a písničkami, které zpívali o novém ráji člověka, připravovaném anarchií... V zapadlých čtvrtích dělnických řečnili u otevřených oken, a v lidových universitách zakládali skupiny, které podpíraly budovu ideje a byly jistinou časopisu.

Na domek vyvěsil kamarád lakýrník tabuli, již sám zhotovil:

Causeries Populaires.

Psali a sázeli všichni: Anna, Libertad i ostatní. Soukromý podnikatel však přece poslední přiložil ruku k dílu: vytiskl časopis na svém stroji. Za to kommunisté platili, ač neradi.

V skleněné síni brzy nahromadily se balíky neprodaných čísel. Přistaveny ke zdi podpíraly prkno, běžící kolem stěny jako lavička. V úhlech světnice narovnány byly hromady skládacích židlí pro pondělní posluchače. A židle byly rozviklané; každá z jiné vsi; hoši snesli je sem ze všech koutů Paříže: z bulvárových kaváren, z parků, soukromých zahrad, zábavních podniků. Tak byla síň trochu pustá a dosti neutěšená; na holých stěnách neuměle sbité poličky s vědeckými knihami. Jediná ozdoba visela v šedé poušti té: plakát časopisu „Aurora“ od Carrièra. Bledá dívka cloní si oči průsvitnou dlaní a hledí do těžké hory olověných mraků, kde v mlze, v neurčité páře svítání, tuší jitřenku — auroru.

Plakát pověsila sem Anna. A její srdce jistě přikládalo mu symbolický význam.

V pokojíku vedlejším hromadily se tiskařské pomůcky; zde byly stěny hustě pobity regály, které očekávaly příští velkolepou lidovou knihovnu.

To byl zase sen Libertadův.

V pokojíku, společnou dohodou určeném pro Libertada a jeho družku, bylo krásné, rozlehlé okno, pod nímž padal dům hluboko do dvora. Za domem montmartreský vršek sbíhal již strmě k svatému Diviši.

V pokojíku s vyhlídkou ku svatému Diviši ukořistil Libertad Annu i Armandinu. Obě zmámil sladkým hadím sykotem, obloudil je vonnými a barvitými slovy, která lichotně zasypávala jejich hlavy jako kytice růží. Z nevlídné strusky dne dovedl vyraziti tak jasnou a bílou minci kouzelné chvíle, že zazněla stříbrným zvukem a spadla do hladových a udivených rukou nezkušených rybářských dcer, jako by měsíc snesl se jim do dlaní . . . V takové chvíli chránil se Libertad povstati. Jeho mrzácké tělo bylo by zničilo všecko kouzlo. Bojoval mozkem a zvítězil.

Obě sestry postupně bydlily s ním v pokojíku s vyhlídkou k svatému Diviši, a sestra po sestře porodily mu chlapce.

Kamarád Minus byl starší, Diamant o dva roky mladší. Oba byli volní občané, nekřtění a nezapsaní na radnici. Nemluvilo se o nich jako o synech Libertadových, aniž Armandina či Anna byly nazývány jejich matkami. Oba hoši byli kamarádi, patřili všem a nikomu, a všichni starali se o ně.

Ale kouzlo chvíle netrvalo dlouho. Anna brzy se odpoutala a záhy po příjezdu Armandinině odstěhovala se o tři kroky výše, do ulice Mont-Cenis. André de Blasis, obuvník, šel s ní. V domku, jehož majitel již půl roku byl nezvěstný, založili Kommunu.

A nyní odpoutávala se i Armandina.

Libertad bál se o ni.

Střežil ji, úzkostlivě sledoval každý krok, jak se od něho vzdalovala, žárlil. A přece jí nezachránil.

Armandina ležela v posteli, vedle novorozeného chlapce, byla unavena tím, co přežila, a roztoužena jarem, rekonvalescencí, mladostí srdce. Drobounká, bílá kvítka rostla pod sněhem. A když přišel do Causerií nový kamarád, sazeč Henri, vypučely již jejich vonné a lákavé hlavičky nad sníh a volaly . . .

Volaly i její ruce vztahované do prázdna. Čekaly na toho, kterýž přijíti má a osudem poháněn vypraví se na cestu a krásný, mladý a zdravý otevře dveře . . .

Přišel.

Poznali se při prvním pohledu, z očí si vyčetli svou sudbu. Panická srdce zasnoubila se. Od té doby každého jitra vítali se s obdivem, každého jitra objevovali v sobě nové a nové země krás, každého jitra chvěla se jim na rtech za noci dozrálá slova . . . Radostně žili; očekávali tiše, odevzdaně a bezpečně opojný a skvoucí den, který je uchvátí jako vír v závratnou náruč, zatančí divoké kolo a vysílené, slastně zemdlené upustí do sametového dobrého života.

Sazeč jmenoval se Henri.

Syn Paříže, svědek i oběť hamižného shonu, úporného boje o život, snil rozbolněn nespravedlností světa o novém, smavém ži-

votě bratří. Chtěl, aby jako svěže vyrašelá ratolest vypučel nový život ze starého, hnilobou světélkujícího kmene staré společnosti.

Libertad brzy vytušil nebezpečí; ale nebyl by si přiznal za nic na světě, že žárlí. Viděl jasně, jak směšné a hloupé bylo by to u něho, rozumného člověka, který měl jednu formulku: buď mne miluješ, a pak nemusím žárlit; anebo mne nemiluješ, a pak je konec; a také měl na rtech dosud příliš čerstvý posměšek, chutě všem ostatním vrhaný v tvář. Proto zakrýval svůj odpor k Henrimu jako hanbu; nedovedl však nikdy tolik se přemoci, aby s ním nemluvil ironicky, aby s ním nejednal svrchu, jako s člověkem, nevládnoucím všemi smysly.

Po narození Diamantově opustila i Armandina pokojík s vyhlídkou k svatému Diviši. Mužská ješitnost Libertadova byla zraněna. A sanguinická povaha stenala pod jhem nucené askese, stenala žádostí po teplém objetí a doteku kvetoucího těla Armandinina; nesplněné touhy trýznily jej a dráždily.

Klidné večerní hovory ve skleněné síni oživovaly prudkými slovy, bezohlednými narážkami, rozdrážděnými výkřiky. Od několika dní němý spor se vyhrotil, a oba sokové stáli proti sobě stejně popuzeni jako dva lidští samci z doby předhistorické; nebili se kyji, ale principy, a házeli si na hlavy posměch, nařknutí z nevědomosti a hlouposti.

Libertad i Henri cítili, že rozcitlivěný a nepřirozený stav nemůže trvati dlouho, neboť všichni jím trpěli. Nikdo však nechtěl upustiti od svých zdánlivých práv. Libertad v nitru trpěl chatrností svých důvodů, ale raději shledával sofismy, než aby se Armandiny docela zřekl.

A tak dnes, když obyvatelé Rozprav seděli ve zdánlivé shodě u stolu, politi žlutým světlem petrolejové lampy, ve vzduchu zase chvělo se nedorozumění a nedočkavě chystalo se spadnouti v přívalu vydrážděných slov.

Přítomnost Anny a Andréa mírnila však Libertada a tlumila jeho výbuchy, neboť muž s hlavou proroka nerad si zadával před nezúčastněnými osobami, které vždy chladněji posuzují. Libertad vyhýbal se tomu, aby dal nahlédnouti do krajů své duše, kde se cítil sláb a bezmocen.

Také Leonard de Blasis s Reginou, mladinkou, ztřeštěně zamilovanou květinářkou, vadili Libertadovi, ač nevšímáni seděli v temném koutě síně a nedbali ničeho, ne-li toho, aby na ně nepadlo příliš náhle světlo lampy. Neboť Leonard byl často Libertadem plísněn pro své horké a nepředložené donjuanství, a teď bezohledně, s netajenou radostí těžil z mrzuté Libertadovy situace a sváděl malou Reginu zrovna jemu před očima. Bylo to tím mrzutější, že Libertad, smyslný a požitkářský Libertad, sám měl své tajné plány s hnědovlasou Reginou.

Vždy v neděli Causerie pořádaly přednášku v předměstí, kde se zpívalo a hrálo. Také se prodával časopis a brožury.

Henri pravidelně nosil balíky tiskovin na schůze, ale poslední neděli zůstal doma. Ovšem že v Causeriích nebylo pána; nebylo také nikoho, kdo by Henriho káral.

Celý nedělní večer hryzlo Libertada vědomí, že Henri je doma sám s Armandinou. Mladá žena neopouštěla děcka, jež kojila. Tajná žárlivost zuřila v jeho nitru. Dokud Armandina bydlila v Causeriích, stále ještě doufal, ale věděl, že jakmile ti dva řeknou si rozhodné slovo, Armandina bude proň ztracena.

Vtipkoval a plísnil Henriho. Říkal mu nepřejícným hlasem:

„Chápu tě, že jsi zpitoměl jako zamilovaná ovce, ale práci bys neměl zanedbávat.“

Rád by byl zvěděl, do jaké míry vyhranil se poměr obou mladých lidí; Henri však schválně nepodřekl se ani slovem, raduje se s nevinnou škodolibostí ze špatně přemáhaného nepokoje Libertadova, neboť Libertad rád by byl platil za člověka dokonalého a povzneseného nad lidské křehkosti.

Snášel trpělivě po celý den špatný rozmar Libertadův. Jeho mrzutá uštěpačnost jej bavila.

Nejistota byla však Libertadovi příliš trapná. Nesnesl jí.

Znovu a znovu pokoušel se otevříti zamčená vrátka. Neklidně přehazoval myšlenky; vždy vrátila se chuť stéci uzavřenou pevnost dvou srozuměných bytostí. Ať se hovořilo o čemkoli, neodbytná a palčivá zvědavost vynesla vždy na povrch otázku neb narážku, při níž Henri se usmál a Armandininy černé oči sotva znatelně zableskly.

Anna mluvila o domácím řádu ve škole montmartreské. „Je to řetěz paragrafů,“ pravila, „který svazuje žáka jako vězně na galéře. Každé ustanovení, každá řádka, každé písmenko jest bacil millionkrát se rozpolťující . . . a ten otravuje prudkými i vleklými chorobami mladý dětský mozek. Hygiena lidského mozku žádá volnost. Volnost myšlení jest první podmínkou zdravého vývoje mozkového, tak jako čistota jest základ tělesného blaha . . .“

Tu rázně otevřely se dveře, a ze široka vešel Luka Vršin.

Neohrabaně zatočil se po světnici, kdež v první chvíli neviděl leč Armandinin bílý prs pod žlutým jasem lampy; zarazil se, přešlápl rozpačitě s nohy na nohu, až konečně, poznav Libertada, přistoupil k němu.

„Tys Libertad, co v pondělí řečnil?“ oslovil jej pro jistotu, ač věděl, že nemůže se mýliti.

„Ano,“ zněla mrzutá odpověď.

Vršin otevřel ústa, ale ještě v čas vzpoměl si na něco, co jej umlčelo. S nedůvěřivým pohledem na obyvatele Causerií, kteří se mu zdáli podezřelými v temných koutech, sehnul se k Libertadovi a tázal se šeptem:

„A ti — jsou spolehliví?“

Armandina se usmála. Laskavě a mateřsky zachytila pohled jeho bezděčně zvídavých očí. Vršin se zarděl a pochopil, co provedl. Vděčně ohlédl se do tmy, odkud jej kdosi zavolal jménem. Připadalo mu,

že jakmile kdo vyslovil zde jeho jméno, ihned každý zvěděl, že má i právo tu býti.

Poznal Leonarda. Blaženě se usmál i trochu hrd byl na to, že zde má již přítele.

Důležitě sáhl do kapsy pro listiny a legitimace. Vytasil se s nimi bez rozmýšlení a rozkládal je po stole.

„Jsem," vykládal při tom klopýtaje o výslovnost, „příslušník tajné skupiny revoluční v Lodzi . . ."

Položil legitimace na stůl, očekávaje, že všichni se jich chopí a budou je prohlížeti, zkoumat a vyptávati se.

Ale nikdo se nehnul ve skleněné síni.

Jen Libertad prohodil rozmrzeně:

„Do toho mi nic není. Pro mne, za mne — buď si třeba špicl."

Vlákna tak pěkně uhlazená spletla se v Lukově mozku v divoký chumel. Co? Slyšel-li dobře? Mají ho za vyzvědače? A proč, lidská bído, proč?

Ruka, ta poctivá, mladá ruka našla si hned cestu k srdci. S posunkem trochu pathetickým, ale ospravedlněným tíhou podezření, obrátil se do tmy, odkud byl slyšel hlas Leonardův. Bral si za svědka svoje srdce a člověka, kterého znal od včerejška. Nerozmýšlel se příliš ve volbě svědků . . .

Zatěkal ulekaně po všech obličejích, zřetelných v okruhu světla; všichni tvářili se, jako by nebyli slyšeli.

Na pranýři stál Luka a roztesknil se. Na hranici stál, půda hořela mu pod nohama, i dým ho dusil. Což nikdo ho nechápe, nikdo ho nepoznává? Tajemný proud stejného smýšlení, dle kterého revolucionář pozná revolucionáře, zbloudil či ztratil účinnost? Prázdné oči nic mu nepravily. Jen jedny vypluly ze sítiny řas, černé a vlahé, a kojící žena vlídně řekla:

„Sedni si, kamaráde."

Kouzelnice! Zlomila hrozné pouto a zachránila dvě velké, hořké slzy, které se třásly v očních koutcích Lukových. Nespadly, jen rozzářily úsměvem a pomalu vpíjely se zpět, pod víčka.

„Přišel jsem k tobě," nesmělým a zavlhlým hlasem pravil Vršin, obrátiv se opět k Libertadovi, „přišel jsem, abys mi poradil nějaké knihy, kde se píše o naší věci."

„O naší věci!" Sladká, drahá slova! Luku zrovna blahem zamrazilo, když je vyslovoval. Připadal si nesmírně důležitý; bylo mu, jako by měl k sobě strhnouti veškeren zájem záhadných těch postav, stopených tu ve tmě, jako by měl usednouti doprostřed a vyprávěti všem ponurou a tajemnou pohádku „o naší věci" tam na Rusi.

Libertad stáhl motouzem balíček, který spořádal, a řekl jako mimochodem:

„Všecky knihy, opravdu vědecké, vážné, pojednávají o naší věci." Věta měla zvuk běžné fráze, již jsme neustálým opakováním naučili se nazpaměť. Zněla suše a nedbale.

A hned obrátil se k Anně. Měl tu důležitější věci, měl svůj skrytý cíl, běžel za ním a nespouštěl ho s očí.

11*

Prozatím rozvinul široký plán nové školy, jak si ji představoval a jak ji časem zařídí: světlé, veliké sály, kam bez zápisu může vejíti kterékoliv dítě na libovolnou hodinu. O čem přes den bude se hovořiti, čemu se bude učiti, to každému poví velká tabule vedle vrat.

Od devíti do desíti psaní; děti přiběhnou z parku, z domova, z hřiště; zardělá líčka zaboří se do písanek s chutí a s radostí. V deset, prosím: velký rej pro nejmenší děti, hry, tělocvik, povídání o ničem. Od jedenácti do poledne se čte. Malý — velký, každý může přijíti a čísti. Odpoledne přednáší se zeměpis . . . a tak dále.

„Budou učitelky na tvé škole?" tázal se Leonard toporně. Kdosi zasmál se tomu, a Leonard dodal, jako by strkal prst do lví klece:

„Libertad nedá jim trpěti celibátem!"

Ani netušil, jak se minul cíle. Lev byl zaměstnán na jiné straně. Ale přes to chopil se podaného prstu a pohrál si s ním laškovně.

„Ovšem že ne," odtušil, „neboť celibát ženy jest právě tak nestvůrný jako celibát kněze."

Sentence byla provázena příliš určitým pohledem. Nezmýlili se v něm ani Henri, ani Armandina, ale zalezli pod jeho všetečným dotekem jen hlouběji do skořápky; Henri s jemně ironickým úsměvem, Armandina se soucitným pohledem laních očí.

Anna — co že nechápala? Ne, chápala příliš bystře, vždyť viděla teď hru, v níž sama kdysi byla rekyní — Anna prostě, trochu odbornicky suše prohlásila:

„Žena, odsouzená k celibátu, nikdy úplně se nevyvine. Její panenství zkamení v mezník, který určuje předčasný konec rozvoji tělesnému i duševnímu. A jsou to hrozné roky ženina života, s neprobádanou bolestí a neznámým bojem proti nejprudšímu pudu . . ."

Pobledlý obličej, čistotně zarámovaný plavými vlasy, ozval se dumavě ze tmy:

„Je to pravda, Anno, co se říká o ženách?"

„Co?"

„Že netrpí tak prudkým varem krve jako my . . . Že jsou velmi krotké . . . a studené. Že všecko u nich spí spánkem velmi tvrdým a těla jejich mají necitelnost kamene. To prý je všecko jen hra a podvod, čím nás oblažují v důvěrných hodinách . . ."

„Jak to mluvíš?" přerušil jej Libertad. „To jsou vyčtené fráze. Řeknu ti něco, co nezní tak hebounce, ale má zdravé jádro. Samci i samičky zvířat mají stejný pohlavní život; co si myslíš, že je člověk? Panák ze dřeva nebo z rákosu, který je na světě jen pro duchaplné hříčky pitevního nožíku života neznalých psychologů? Ne, kamaráde. Člověk je ssavec a podléhá stejným fysiologickým zákonům jako zvíře, i kdyby si před tím krásné duše zacpávaly uši. Přírodopisec ti poví, že zvířecí samička, uvězněná, zavřená o samotě, pelichá, chřadne a její život zkrátí se o čtvrtinu . . ."

Anna obrátila se k Delonovi a řekla:

„Není to tak zcela bez důvodu, co pravíš. Slyšela jsem také o ledových květinách; a což „třetí pohlaví", o kterém se tolik kdysi mluvilo? A nejen že jsem o nich slyšela, znala jsem takové dívky

i ženy. Proč by nemohly býti? Jsou i muži takoví! Toť prostě nedostatek, skoupost přírody, nemoc. Ale vztahovat výjimku na ženy vůbec? Nemůžeme a nesmíme toho se odvažovat; kdo první vyřkl takovou větu, byl jistě špatný vtipkář nebo paradoxista. Je-li možná, abyste hned pochybovali vážně o tom, co se vám nedává po lopatě? Velká vina jest v neupřímnosti žen, ale neupřímnost může býti někdy také zbraní! A dnešní žena, tak pokrytecky vedena, tak převráceně poučována, tak absurdně vychována — což ona může býti soudcem svých pocitů? Poznej sebe sama! Ale kolik z nás učinilo jen krůček k této velké metě? Kolik z nás ví cosi určitého o prchavých vznětech, o tajných popudech k nenadálým činům, které se zrodí v nás za soumračného kvašení v nitru? Kolik z nás dovede si jen přesně ujasniti pohnutky nejmenšího kroku? Děláme tak mnohé mimoděk, nepátráme a žijeme jako panáček v barometru. Slunce nás vytáhne, cizí nějaká moc, a když se jí zlíbí, opět nás uvrhne ve tmu, do domečku. Žena nedovede rozpitvat svůj vnitřní život, a mnohá, jež si namlouvá, že je „studená paní Inez“, nenalezla pouze pravého muže. A to skryté utrpení, ty vzdechy a slzy prýštící z jakéhosi tajného pramene, jehož hořké zřídlo ukryto je tak, že nikdo se ho nedohádá! Proč vaše milenky, vaše mladičké, panenské milenky, které o smyslné vášni nevědí dosud ani slovíčka, proč pláčí tak často bez důvodu, co jest příčinou jejich nepokoje, proč běhají jako splašené ovečky, tleskají do rukou a smějí se drobounkým, nenasytným smíchem? A proč jejich obloha tak náhle vždy se zakalí a slunce mění se obratem ruky v slzný příval? Odkud ten zvláštní, nervosní neklid? Zde jest, zde jest věčný zákon lásky, zde jest onen nepřemožitelný pud, jak praví Libertad, a ten je znepokojuje. Jeho podvratná práce propuká jako skryté vření sopky, provaluje se na usměvavé, zelené nivy a spálí je ničivým ohněm lávy, i zasypat dovede deštěm žhavého kamení. Běda tomu, koho dovede udusit a pohřbít pod svým popelem!“

Anna zrůžověla. Byla tak hezká v té chvíli! Řeč docela ji proměňovala.

Luka seděl vedle Armandiny, prudce obracel se k těm, kdož právě mluvili, a rval jim slova od úst. Otázky, jakých si nikdo nikdy nekladl ani v Lodzi, ani ve Vídni, nikde, nikde! Měli vždy příliš mnoho abstraktních idejí a všeobecných ideálů, a tak málo se starali o život jednotlivce. Byli tak skromní, a tak se přehlíželi! To byla docela nová stránka boje, kterou tu obyvatelé Causerií ukazovali Vršinovi. Měl by snad člověk začíti sám u sebe, či lépe, měl by nejdříve upravit život jednotlivcův, než se odváží velkolepého zřizování celku?

Zahleděl se na Annu, i viděl, jak André chopil její malou, upracovanou dlaň a úkradkem přitiskl ji ke rtům.

Sklopil oči, připadal si nediskretní. Revolucionáři mezi - sebou nikdy si nelíbali rukou! A přece toto políbení nevyznělo prázdně, tak jako hluchá zdvořilost bohatých, dobře vychovaných lidí: byla

to jakási neznámá něha, něco nezvyklého, ale krásného, a proto si Luka připadal nediskretní.

Plavý Delon v koutě podotkl zase vláčným hlasem:

„Ale zdá se mi, že dívky vdávají se i bez toho neklidu.“

„Protože je společnost činí dříve ženami než milenkami. To není přirozený postup,“ odvětila Anna.

Libertad řekl:

„Mezi počestnými lidmi,“ on přesně rozlišoval: počestný člověk, dle morálky dnešní společnosti, byl jakési přesně označené zvíře, — „dívka nevnikne v tajemství zákona až v manželství. Vrhnou ji tam jako slepou do propasti. A manžel bezohledně, brutálně otevře jí oči. Žena probudí se v dívce, a vidoucíma očima zírá na člověka, jenž jí dal poznání . . . A muž ten jest jí cizí. Nezná jej. A daleký je ženině srdci, tak daleký . . . Nemůže jej milovati. Neznala jej, uvěřila pouze slibům a byla hrozně oklamána. A jak to končívá?“

Libertad trochu se zajikl, jeho pohled zachytil Henriovu výzvu, ale hned se zase uklidnil:

„Slabá žena,“ dodával, „resignuje, zůstane u manžela, a snaží se po celý život vychválit si povinnost; takové ženy jsou pak nesnesitelny. Domnívají se, že, co ony provedly z nedostatku síly, má býti vzorem všem pokolením přítomným i budoucím. Některá pokouší se nalézti rozkoš lásky v náručí jiného muže . . . Ale ty, které uztrnuly, nebo nedovedou přemoci předsudků, nebo jsou proniknuty nejsvětějším veřejným míněním, — říkají si raději, že nemají žádné touhy . . . a jest jich mnoho, takových . . .“

Armandina zavinula dítě, a vstávajíc, aby s ním pochodila po síni, řekla:

„A protože muž nikdy tak zpozdile nejedná, jest jenom mezi ženami tolik ledových těl . . .“

Měla-li to býti narážka, rozuměl jí jen Libertad.

Místo ukolébavky zčechral se vzduch neurčitou, jen tiše bzučenou melodií z „Carmen“:

„L' amour est enfant de Bohême,
Il n'a jamais connu de loi . . .“

Dítě syté a spokojené vrnělo labužnicky; po chvilce usnulo. Všichni posvátně mlčeli, aby neporušili dětského spánku. I Armandina umlkla a tiše odnášela je na lože. Když odešla, řekl Henri:

„Ani za věčné trvání lásky nemůže se nikdo zaručiti. Ohlásí se, přijde, jest tu: ale nenaděješ se, a zmizí. Jak je těkavá a měnivá! Nestálejší je než všechny lidské pocity, neboť spojuje duševní sympathii se žádostmi tělesnými. A možno vězniti takový pocit? Ne. Kdo si lichotí, že jej lapil, krutě se mýlí. Neboť manželství — toť vězení; láska jest rozkvět.“

Libertad zachmuřeně naslouchal. Byl by rád Henrimu odporoval, ale jeho řeč byla tak všeobecně správná, že nevěděl, co namítnouti. Nebylo však nutno namítati; to Libertad věděl a proto obešel vzdálenou cestičkou předmět hovoru a vrátil se s jiné strany:

„Láska není tak jednoduchá, jak si myslíš. Řekneš: Láska, toť rozkvět, a domníváš se, žes vyřkl něco chytrého. Nerozlišuješ lásku a žádost. Ale nedivím se ti; tak mnozí již odpykali svoji zmýlenou!“ řekl jakoby bez úmyslu.

Henri pochopil, chytil střelu a obrátil ji proti útočníkovi:

„Vím zcela dobře, jak daleko je od žádosti k lásce. Znám jarní večery plné mízy a rašení; kdy život probouzí se a rozevřenýma očima hledí do světa, kdy touhy bloudí po lesích, skrývají se v houštinách u potůčků, v zákoutích parku; kdy člověk jde sám ulicí za večera, a kolem něho přecházejí páry lidí, tak rozechvělé, že vzduch kolem nich vibruje horečnou mocí, je nabit neznámou výbušnou silou, — v takových večerech přidruží se touha k osamělému chodci a útlýma rukama stiskne mu prsa. Setkají-li se v opuštěné zahradě dva lidští tvorové za takového večera, jenž lehkým mrazíkem žádosti zachvacuje tělo, zamilují se, rázem jsou opojeni a klesají si v náruč...“ sklonil hlavu a odmlčel se na chvíli. — — „Kdo netrpěl samotou v horkých letních nocech, kdy všechno nese na sobě ještě plamennou pečeť slunce, kdy smyslné žádosti rozkvétají nejtemnějšími květy těžkých vůní? Jdeš po bulváru za takové dusné noci. Hlava hoří, ruce žhnou, krev přelévá se kruhovým, vlnitým, dráždivým proudem v těle, od hlavy k malíčku nohy proběhne nejvyšší stupnice žáru; zdá se ti, že všecky póry otvírají se ti, aby uvolnily dýchání... Před tebou jde žena černá a bílá. Kolébá se v bocích lehounce, a linie ramen jako schválně prosvítají pavučinovým tkanivem. Sukně ovíjí se kolem nohou, jichž hadovité obrysy trhají tvůj mozek v kadenci její chůze. Ona ucítí tvůj pohled v týle, ohlédne se. Dvě jiskry přeletí z jejích černých očí do tvých; rudé rty zavolají v obličeji jako smyslný výkřik. V uších zvoní ti na poplach imaginární zvony; nedbáš jejich výstrahy, dáš volnost ruce, aby objala volající linii boků; odcházíte spolu k prostřeným stolům, jež bez lítosti opustíte, když touhy vaše jsou nasyceny... Tak žádost. Ale láska, toť dlouhá krystalisace citů, toť rozkvět, ano. Rozkvět nevzhledného poupěte v překvapující korunu květu. Čím déle rozkvétá, tím později uvadá. Vím, že uvadá, nečiním si illusí...“

„L'amour est enfant de Bohême,
Il n'a jamais connu de loi...“

opakovala Anna tiše sestřin popěvek.

„... ale, abych pravdu řekl,“ pokračoval Henri, „nemyslím na to. Dosti času, až samo zmizí, to dítě bez zákona...“

„Co to?“ obrátil se Libertad ku dveřím do sazárny, které se pohnuly a zanesly ke stolu proud vzduchu.

Nikdo neodpovídal, jen Vršin ochotně vysvětloval:

„Leonard... odešel s dívkou.“

Chvíli bylo ticho, jen lampa zpívala, podrážděna průvanem.

Armandina vrátila se do světnice, usedla ke stolu, právě pod lampu, a chopila se šití. Henri s rozkoší zadíval se na měkký profil a na bílou, tak bílou ve světle lampy pěšinku uprostřed modravě

černých proudů vlasu. Libertad stopoval jej, a nenávistný záhyb pohnul se mu kolem úst jako zlé zvíře.

Řekl, nekryje se již všeobecnosti:

„Nemáte však kazit štěstí druhého, dokud nemáte jistoty své lásky. Pro pouhý rozmar, pro sentimentálně lhavý popěvek šlapete cit člověka. Volná láska? Nevěřím tomu. Hloupý flirt.“

Henri hlučně a výbojně hodil bedničku s literami na stůl. Zčervenal v zátylí. Ale Armandina položila mu ze zadu ruce na ramena, a popuzený tygr zkrotl.

„Láska není jiná než volná. Jen věř, Libertade!“

To byla jediná slova, kterými přidružila se k debattě.

Teď bylo Vršinovi vše jasno. Pohlédl na Libertada soucitně. Nepředstavil se mu zrovna skvěle, tento hrdina nové společnosti, hrdina, neostýchající se bojovat malichernostmi, když šlo o jeho lásku. Jak docela jiný byl na řečništi!

Ale tento dojem vyprchal dříve, než se Lukovi usadil v mozku.

Anna ve své klidné mysli ženy, která to vše již prožila, usoudila, že Armandinino vysvětlení stačí, a že další útoky rozdíraly by darmo ránu, která vlastně měla již se hojit. Znala Libertada a věděla, kam sáhnouti, aby podala nejlepší protilék.

„Kamaráde,“ obrátila se k Libertadovi, jenž zahalen vlasem a vousem mračně tu seděl jako Zeus, „bude nutno jeti do Chatelaillonu. Minulý týden psal Brunia, že pobřeží touži po zábavách a přednáškách. Bez tebe je tam mrtvo. Nikdo nedovede odolati horkému slunci, každý zleniví tam v těžkém vzduchu.“

Zeus potřásl hřívou, se strany pohlédl na zamilované, ale nebyl dlouho na váhách. Zamrzelo jej, že tu zůstanou sami, a nepřál jim toužené samoty. Anna však dobře věděla, co činí, navrhujíc mu propagační cestu. Ctižádost byla by ve vážném souboji možná přemohla lásku; Zeus byl už takový.

Řekl nerozmýšleje se již:

„Pojedu, máš pravdu. V sobotu večer připojím se k výpravě „Volných přátel“. Včera přišel dopis z Rochefortu. Odvodní schůze. Zajedu tam. Také do Bordeaux se podívám.“

A již mizela Armandina za vábivými obrazy rušných shromáždění, řečnických potyček, bojovných provokací. Plány rostly v hlavě pod hustou hřívou Zevovou.

Luka Vršin seděl, díval se a poslouchal. Plno otázek třáslo se mu na rtech.

Odvážil se tázati Anny:

„Prosím tě, pověz mi: to myslí Libertad teď, ne snad někdy v budoucnosti, v neznámé době, které se nedožijeme?“

„A co?“ nechápala Anna.

„Nu — tu školu!“

„Ah tak! Ovšem že teď, kdo by dělal zbytečné plány, čemu učiti naše praprapotomky, a při tom sám snad zapomněl se naučit čísti?“

„Jsou takoví, kamarádko," vložil se Delon do řeči. „Starají se o budoucí stát, a palce jim lezou z bot, a kručí jim v břiše."

„Tomu se říká socialistický idealism," pousmál se Henri.

„A kam pojede Libertad?" vyzvídal dále Vršin.

„Do Chatelaillonu, do letní kolonie," řekli mu, teprve když se otázal po druhé, zmaten i udiven nepatrností zájmu, jaký mu projevili francouzští kamarádi. Očekával, že nestačí odpovídat k otázkám, jimiž ho zasypou, a zatím bylo mu sedět mlčky a poslouchat a divit se.

„Co je to Chatel — aillon?" vykoktal, obraceje se k Anně, která nejochotněji mu odpovídala.

„To je náš letní byt," usmála se Anna. Neskonalý údiv dětinských očí Lukových ji obveselil. Vysvětlovala:

„Je to rybářská vesnice u moře. Naši kamarádi dělníci jezdí tam na týden či na měsíc potěšiti se Oceánem, přírodou a nekonečností. Při tom nezapomínají na dnešek a propagují."

„A — mají na to? Dělníci?" divil se Vršin. „Jen dělníci?"

„Také jiní, ale hlavně dělníci."

Vršin nedovedl si představiti dělníka na letním bytě, u moře, dělníka radujícího se z přírody, s rukama v klíně.

„To není drahý pobyt. Žije se tam levněji než v Paříži, jen cesta je mimo obvyklý rozpočet. Založili jsme „Společnost volných přátel" jen proto, abychom dostali slevu jízdného. Patnáct franků tam a sem."

„Až k Oceánu?"

„Až k moři, až do vsi. Kamarád Brunia, rybář, živí a bytuje nás za dva franky denně."

Vršin se zamyslil.

Anna obrátila se k Libertadovi. Dohodovali se o práci. Anna převezme redakci, Henri úpravu časopisu; administrace zůstane Armandině, jako vždy. V pondělí ať přednáší Mauricius, pak Anna si připraví své rozhovory o hygieně mozku.

Minusa a Josefa, malého mrzáčka, vezme s sebou a po cestě opatří Rosita.

Rosita!

Vršin sebou trhl. A co v něm zrálo — touha po moři, po volné kolonii v přírodě — vyrostlo v odhodlání.

Rosita pojede do Chatelaillonu? To on by také . . .

Stříbrné franky! Rychle, kolik vás zbylo? Třicet, třicet stříbrných, a více! A volno má až do prvního . . . Teprve od prvního srpna má slíbenou práci . . . v Louvru . . . Ano, ano! zajásal. Pojede! Seznámí se s podivuhodným Libertadem, pojede s Rositou! (Rosita byla schválně vzpomenuta druhá, ale ve skutečnosti byla prvním a hlavním podnětem.) S Rositou! S takovou velmi zají-mavou dívkou!

Ale — vezmou jej s sebou? Což ta poznámka o špiclovi, neuškodí mu?

„Mohu se k vám přidružiti?" tázal se bojácně.

Pohlédli naň, mimoděk překvapeni náhlým rozhodnutím.

„Proč bys nemohl?“ řekl Libertad. „Každý může. Jedeme v sobotu večer z montparnasského nádraží.“

Blaze bylo Vršinovi!

Kdosi zaškrabal na dveře. Dětský hlásek rozkazoval:

„Mama! mama!“

Anna zazářila, vyskočila a spěchala ku dveřím. Tříletý hošík, umouněný, s vlásky, do nichž mu slunce nastříkalo plavé barvy žitné slámy, vbatolil se do světnice, ohromné jablko v ruce.

„Pojď ke mně, Minu!“ lákal Henri.

A všichni usmívali se mu vstříc jako rannímu paprsku.

Anna volala:

„Pojď ke mně!“

Libertad nastavoval ruce, i Delon; též Luka rozpačitě se usmíval.

Ale Minus namířil své drobné krůčky gumového panáčka k Andréovi.

„Co máš?“ vyzvídal Libertad, když hoch byl se pohodlně uvelebil na Andréových kolenou.

„Jablko!“

„Kdes je vzal?“

„Tam. U kupce!“

„Tak dej pozor na kupce a na policajta, až zase budeš brát jablko. Kupec si myslí, že jsou jeho, strážník taky, a hlídá mu je. Nabili by ti.“

Minus neposlouchal a žvýkal růžovými kočičími dásněmi krásné, veliké ukradené jablko. Chutnalo mu.

Nikdo neměl výčitek svědomí. Nikdo tu neuznával soukromého majetku.

To shledával Vršin docela v pořádku. Jen Libertadovo poučení zarazilo jej, ale pomyslil si, že je to žert.

„Půjdeme!“ povzdychla Anna a políbila sestru dvakrát na ústa.

„Dobrou noc!“ volali všichni.

Poslední vstal Vršin.

Nechtělo se mu odejíti.

„Na shledanou v Chatelaillonu,“ řekl Libertadovi. „Naučíš mne pracovati pro naši věc.“

Stále otálel a váhal, ale na konec přece odešel.

Šumná a vířivá Paříž omámila jej zase, ale nepolekala.

(Pokračování.)

Hugo von Hofmannsthal:

Sobeidina svatba.

Dramatická báseň o jednom dějstvi (třech proměnách).
Přeložil *Otokar Fischer.*

Druhá scéna.

Nádherně vykládaný sál v domě Šalnasarově. Z leva vzadu vedou sem schody, na pravo vzadu vystupují, úzké a strmé. Ve výši patra galerie z prolamovaného dřeva s otvory, vnitřními balkony, obepíná celé jeviště. Otevřené ampule. V levo a v pravo napřed dveře se záclonami. U levé stěny úzká lavice, dále vzadu stůl se sedadly.

Na lavici u dveří po levé straně sedí starý *Šalnasar*, zabalen v plášť. Před ním stojí mladý muž, zchudlý kupec.

Šalnasar. A kdybych nakrásně měl tolik peněz,
jak ty si myslíš, — jako že jich nemám, —
přec nepovolil bych ti, nejdražší,
tu lhůtu; a to pouze v zájmu tvém:
neb shovívaví věřitelé jsou
jen zkázou dlužníků.

Dlužník. Vyslyš mě, Šalnasare!

Šalnasar. Již dost! Již neslyším! Má hluchota
jen roste tvými řečmi. Odejdi!
Odejdi domů: uskrovni se trochu.
Já znám tvůj dům. Máš havěti tam příliš:
služebných příliš. Potlač hříšný přepych,
v němž tvoje žena žije. Nehodí
se pro poměry vaše. Cože? rad
přec nebudu ti dávat. Domů jdi!

Dlužník. Rád šel bych, srdce mé však nesvolí,
to srdce rozbolené! Domů! Dveře
již k mému domu jsou mi odporny!
Nemohu vejít, aby věřitel
mi v cestě nestál.

Šalnasar. Jaký blázen byls!
Jdi domů ke své krásné ženě, jdi!
Ať máte dětí houf! A mřete hlady!

Zatleská do rukou. *Armenský otrok* vystupuje po schodech. Šalnasar s ním šeptá, nestaraje se o druhého.

Dlužník. Již nemám ani půl sta zlatníků.
A služebné, jsi děl? Jen bezzubá
nám bába vodu přináší, toť vše.
Jsem bědnější než chuďas, almužnou
jenž vyžebrává jídlo: znával jsem,
jak sladce chutná bohatství: co noc
já nasyceně spal, a nade mnou
se vznášel mír, a jitra byla sladká.
Než tiše! milován jsem posud, úpadek
můj celý zlacen! Vždyť ji ženou mám!
Šalnasar. Jdi, prosím tě, je škoda oleje,
jejž pro tebe mám pálit. Vyprovoď ho.
Zde klíče.
Dlužník přemáhaje úzkost. Dobrý Šalnasare, slyš!
já nepřišel tě prosit o lhůtu!
Šalnasar. Jak? Hluchost má mi něco nalhala?
Dlužník. Ne, vskutku!
Šalnasar. Nýbrž?
Dlužník. Znovu o půjčku!
Šalnasar zuřivě. Cože chceš mít?
Dlužník. Ne, nechci, ale musím!
Neshléd's jí nikdy, ty ji musíš vidět!
Mé těžké srdce teskně nebuší,
však bujně skáče, jak ji zahlédnu!
Vždy vzrušeněji.
Tak nemůže to zůstat! Její údy
jsou pro něžnosti službu stvořeny,
ne pro zoufalství nelítostný spár!
S takovým vlasem nemůže přec žebrat!
Rty nemá hrdé míň než sladké: osud
jen přelstít chce mne — ale já se směju.
Kdybys ji, starče, uviděl —
Šalnasar. To chci!
Jdi, rci jí: stařec, jehož zlato má
nad mladým jejím mužem takou moc,
ten dobrý stařec, slabounký ten kmet
že chce ji vidět. Řekni: starcové
jsou dětinští: proč nebyl by též on?
Návštěvy jedné není dost. Rci dál:
jako by měla navštíviti hrob,
jenž sotva ještě dýchá. Svoluješ?
Dlužník. Říkají o tobě, že zlato své
jak boha zbožňuješ a mimo to
že rád máš pohled na mučené lidi
a na tvář, v níž se bolest zrcadlí.
Však že jsi stár a syny máš, mně nelze
v ty ohavnosti věřit. Proto vše
jí vyřídím, a optá-li se, mně

jak jeví se to, řeknu: „Lásko má,
sic podivínské, ne však zlé!“ — Buď s bohem,
však tvé-li přání vyplněno, mému
přej, Šalnasare, brzké vyslyšení.

Dlužník s armenským otrokem odcházejí dolů po schodech.

Šalnasar sám. Vstane, narovná se, zdá se teď mnohem větším.
Ten sladký blázen, brepta slaďounký!
„Ó, starče, slyš!“ — „Prosím tě, dobrý starče!“
Vím z doslechu: má ženu překrásnou,
s tak ohnivými kadeřemi, že
v nich nenasytné ruce žár i vlnu
mní hmatat spolu. Jestli nepřijde,
nechť pozná, jak se holé na slámě
slaďounce spí! . . .
. . . Je čas, kdy mám jít spat!
Kdo po chorobě, dlouho spát prý má.
Však, jsem-li hluch, chci hluch být nadobro
pro takou radu. Spáti znamená
již předem zemřít. Já však noci své
přileji do dnů, jež mi zbývají.
Kde se mi zlíbí, budu marnotratný:
dnes Gulistanu dary zahrnu,
o nichž jí nezdálo se. Záminkou
to bude, by svou jizbu zaměnila
za větší, k mému loži blíž. Až svolí,
nechť ve fialkách, v růžích, v jasmínech
se koupá, zlato nechť a jantar pije:
ať v šíleném se tanci motá dům.

Zatleská do dlaní, přichází otrok; Šalnasar odchází na levo, sledován otrokem. *Gulistana* vystupuje po schodech na levo vzadu, za ní stará otrokyně. *Ganem* se nakloní, vyhlížeje shora z výklenku, a sestupuje se schodů vzadu s pravé strany.

Ganem běře ji za ruku.
Ty sne můj! Odkud přicházíš? Jak dlouho
jsem v skrytu číhal!

Stará otrokyně vystupuje po schodech.

Gulistana. Odkud? Z lázně jdu.
A kam? V svůj pokoj.

Ganem. Jak se blyštíš lázní!

Gulistana. Mou lázní bylo žhavé stříbro, jež
se s luny řinulo.

Ganem. Tam stromem být,
své listí chvějně já bych odhodil
a k tobě vskočil. Kéž bych tu byl pán!

Gulistana. Ba, kéž bys byl! Tvůj otec při zdraví
je nejlepším. Chce se mnou hodovat.

Ganem. Buď kleto kouzlo, které jeho krev
vyrvalo blízkému již rozkladu!

Dnes ráno viděl jsem ho s tebou mluvit.
Co chtěl?
Gulistana. Vždyť řekla jsem.
Ganem. Rci, jinak nic? Ty lžeš! Nic jiného?
Gulistana. Též ptal se —
Ganem. Co? Však stěny mají sluch.
Gulistana šeptá.
Ganem. Má lásko!
Zatím co mluvíš, zraje ve mně plán;
je velmi složitý, dej dobrý pozor:
On není víc již než svůj vlastní stín,
má hrozivý sic postoj, nohy však
jsou z hlíny. Hněv — toť bez blesku je hrom,
a — rozumíš — ta všechna jeho chtivost
je pouze starce chvastání.
Gulistana. A co
že z toho plyne?
Ganem. Naděj největší.
Šeptá.
Gulistana. Však tento jed —
ačli se vůbec najde: takový,
by ducha sklál a tělu neublížil —
ten jed ti nikdo neprodá!
Ganem. Muž ne,
však žena ano.
Gulistana. Zač?
Ganem. Za tuto cenu:
Mní, že jsem ženat; potom, doufá, že
si vezmu ji.
Gulistana. To žádné nenamluvíš.
Ganem. Již dávno znám, jež tohle očekává.
Gulistana. Lžeš: právě, děls, že vymyslil jsi plán;
teď zase říkáš, že ji znáš už dávno.
Ganem. Již dávno, ano; ve lží těchto síť
jsem zapředl ji, než mi bylo jasno,
nač mi jí třeba. Dnes mi rozbřesklo.
Gulistana. Kdo je to?
Ganem. Žebráckého paštikáře
kulhavá dcera, na nejzazším konci
lodnické čtvrti.
Gulistana. Kdo?
Ganem. Co s jmenem? Její oči ve psí lásce
se ke mně lísaly, jak šel jsem mimo;
tvář měla z oněch, jež mne dráždívají,
že s takou hltavostí vssají lež
a ve sny bláhové se zapředou!
Tak jsem se zastavil a mluvil s ní.

Gulistana. Kdo dá jí jed?
Ganem. Dá — nedá její otec.
Neb on jej má, a ona ukradne.
Gulistana. Jak? Paštikář?
Ganem. Však chudý náramně
a velmi obratný — než nikterak
ho nemůžeme koupit: patří k těm,
kdo tajně zavrhují některé
z knih posvátných a nedotknou se jídla,
na které stín jen padl našincův.
Já půjdu k ní, co ty zde večeřet
s ním budeš.
Gulistana. Tak je každý zaměstnán.
Ganem. Však moje zaměstnání tobě má
uspořit další přetvářky. Já hned
se vrátím. Vymluv se. Jdi od něho.
Neb kdybych s ním tě zastih —
Gulistana přidržujíc mu ústa. Mlč, ó, mlč!
Ganem podmaněn. Jak chladí ruce tvé, a spolu krev
jak jimi žhne přec, čarodějko ty!
Tys ve věž nejhlubší mě uvrhla,
ty o půlnoci vězně krmíš tím,
co nechají tví psi, a pak mě mrskáš
a v prachu necháš ležet.
Gulistana. Tak! a ty!
Ganem zlomen jejím pohledem.
A já?
Hledí k zemi.
Já Ganem. Tak mě přeci zvou.
Jsem Ganem, lásky otrok!
Klesne před ní k zemi, objímá její nohy.
Gulistana. Jdi jen, jdi!
Krok otcův slyším. Jdi už, neslyšíš?
Nechci zde býti s tebou viděna.
Ganem. Mám pošetilý, bezobsažný úsměv,
s nímž troufám si mu hledět do očí.
Gulistana vystupuje po schodech. *Armenský otrok* přichází ze zdola.
Ganem se obrátí, by odešel na pravo vpředu.
Otrok. Není tu Gulistana?
Ganem krčí rameny.
Otrok. Vždyťs tu mluvil.
Ganem. Já? se svým psem.
Otrok. Snad bude nahoře.
Odchází nahoru.
Jeviště chvíli prázdno, pak vstupuje z leva *Šalnasar* s třemi otroky, již přinášejí nářadí a šperky. Dá vše postaviti k levé stěně, kde stojí stůl s nízkými sedátky.
Šalnasar. To sem! to sem! a jídlo přineste!
Jde ku spodnímu stupni schodů na pravo.

Kdo po chorobě, má prý kráčeti
vstříc k slunci. Dobrá, stojím tu a aj,
Gulistana sestupuje se schodů, on ji vede ku stolu s dary,
nic nevím o nemoci, jen, že perly
a jantar jejím dílem jsou, když v mušle
či ve stromy si usedne. A hleď,
to obé leží zde. A zde jsou ptáci,
jak živí do tkaniva vetkaní,
hleď, ačli hodni tvého pohledu.
Gulistana. Ach, to je příliš.
Šalnasar. Pro holubník snad,
ne pro komnatu, jež je velká dost,
vssát beze mdloby olej růžový,
jejž vydechuje ten a onen džbán.
Gulistana. Jak nádherné to džbány!
Šalnasar. To jest onyx,
to chrysopras. Jak? Za řeč nestojí.
Prý neproniknutelné jsou, však vůně
z nich uniká jak z dřeva tlícího.
Gulistana. Jak odvděčit se?
Šalnasar nerozumí.
Gulistana. Jak se odvděčím?
Šalnasar. Že spotřebuješ vše,
co tady vidíš. Santalový stůl
i perleť vezmi, v chladných by ti nocích
tvou lázeň místo roští ohřály,
a těš se, vonný žár jak bude praskat.
Je slyšet zaštěkání psa, pak několika psů.
Gulistana. Předivo prosvítavé! Vyzdvihne je.
Šalnasar. Mrtvá tkáň!
Dostaneš trpaslíka, dvacet hlasů
jenž zvířecích a lidských v sobě má.
Na místo papoušků a opic divné
ti lidi dám, prazvláštní zrůdy stromů,
jež se vzduchem se páří a jež v noci
ti zapějí.
Gulistana. Hubičku dám ti.
Štěkot se sesiluje, zdá se, že se blíží.
Šalnasar. Rci, zda mladíci
líp znají obdarovat!
Gulistana. Břídilové!
však ty jsi mistr v tomto umění!
Armenský otrok vstoupí, zatahá Šalnasara za kabát, šeptá.
Šalnasar. Že dívka? Ne, to míníš asi ženu,
však mladistvou, jak? já tě neslyším.
Gulistana. O jaké ženě mluvíš, nejdražší?
Šalnasar. Ne, já mu hrozil: „ať tě nevyženu“,
ty jsi se přeslechla.

K otrokovi.
Mluv dál a tiše.
Otrok. Je polomrtva strachem; zákeřník
jí v patách byl, pak strhli ji tví psi.
Bez dechu ptá se, zdali Šalnasara,
koberců prodavače, je ten dům.
Šalnasar. Toť slaďounkého blázna žena. Přec
ji poslal! Mlč!
Jde ke Gulistaně, jež si obtáčí krk šňůrou perel.
Tvůj krk je bělejší.
Vrátí se k otroku.
Otrok. Též o Ganemu mluví.
Šalnasar. O mém synu!
Než buďsi. Krásná?
Otrok. Zdála se mi.
Šalnasar. Jak?
Otrok. Však znetvořena hrůzou.
Gulistana. Starosti?
Šalnasar k ní. Jen, jak ti sloužit.
Vztáhne ruku, by jí zapial sponu na šíji; nedovede to.
Gulistana. Ale!
Šalnasar sáhne si na oko. Žíla v oku
mi praskla. Vidět chci tě tančiti,
by krev se vssála.
Gulistana. Divné přání.
Šalnasar. Však
mou prosbu vyslyš.
Gulistana. Dřív si musím vlas
jít urovnat.
Šalnasar. Jdi, urovnej. Mně nelze
žít, dokud prodléváš.
Gulistana odchází po schodech nahoru.
Šalnasar k otroku. Sem přiveď ji!
Rci pouze, že tu muž, po němž se ptá.
Po němž se ptá: nic víc!
Obchází pokojem; otrok odejde.
V takové důvěřivé bláznovství
je těžko věřit. Hloupost: zákeřník!
On posílá ji sem, vše ostatní
je přilháno.
Tak mnoho nečekal jsem tuto noc,
však zlato vše to kouzlí z ničeho!
Střežit ji dám, když se mi zalíbí:
ni vlastní její muž ji nespatří
už nikdy, zlaté řetízky jí budou
na nožkách cinkat.
S oběma budu hýřit, obě dvě
si ochočím, jak v kroužku papoušky
je rozhoupám.

Otrok uvádí *Sobeidu* nahoru po schodech. Je vyděšena, má oči jaksi rozšířeny, zcuchaný vlas, šňůry perel strhány visí dolů. Nemá už závoje.

Šalnasar. Můj syn by zalk' se zlostí.
A aj, jak přetvařuje se a chví.

Kyne otroku, aby odešel.

Sobeida úzkostlivě naň pohlédne.
Tys Šalnasar?

Šalnasar. Ba ano. A tvůj muž —

Sobeida. Můj muž? ty víš? Což nebylo to vše
teď teprv . . . nebylo to dnešní noc? . . .
Jak . . . či jsi uhodl?

Šalnasar. Tak žertovně
se s holobrádkem bav, však já jsem stár
a vím, jak velkou moc mám nad vámi.

Sobeida. Moc velikou, však neužiješ jí,
abys mě ranil.

Šalnasar. Při sám bůh, to ne.
Však nejsem věru zvyklý sladce mluvit,
ni mnoho mluvit.
Již odvykl jsem prázdným lichotkám:
rty, které plodu vyssávají šťávu,
jsou němy. A toť úkol podzimu.
Byť jaro stokrát sladčej vonělo,
podzim se jaru směje! Nehleď tak
na moji ruku, že je plna žil,
že životní v ní míza vysychá! —
však polapí tě přec a zadrží tě!
Již bolest? Šňůrou perel obvážu
ti ruku, pojď!

Chce ji odvléci.

Sobeida se vyprostí.
Ó, smilování, hlavu nebohou
mám rozvrácenu! Křičíš na mne? Rci,
žes opilý, že chceš mě zastrašit!
Což víš, kdo jsem? Však o mém muži přec
jsi mluvil! Dnes byl svatební můj den!
Víš také to? Dnes! Když jsme byli sami,
můj muž a já, tu přišel na mne stesk,
já nahlas plakala, a když se ptal,
hlas pozdvihla jsem k němu, řekla jsem
mu všechno o Ganemu, synu tvém,
později ti povím, jak a co a kdy.
Teď nevím nic. Jen tolik: otevřel
mi dveře, v hněvu ne, však v dobrotě,
a děl, že nejsem jeho ženou již,
že mohu jít, kam chci. — Nuž prosím, jdi
a Ganema mi přiveď! přiveď jej!

Šalnasar zlostně sáhne ve svůj vous.
Prokleté čáry! Který ďas tě zavolal?
Sobeida. Mým otcem, pane, Bachtjar, klenotník.
Šalnasar zatleská; přijde otrok.
Jdi pro Ganema!
Sobeida bezděky hlasitě. Pro Ganema jdi!
Šalnasar k otroku. Nahoru s jídlem! Čeká trpaslík?
Otrok. Právě ho krmí. Neboť, má-li hlad,
je příliš zlý.
Šalnasar. Na to se podívám.
Odchází s otrokem na levo vpředu.
Sobeida sama. A teď jsem zde. Tak štěstí počíná?
Tak musilo to přijít; tyto barvy
v smíšení tomto znám již ze svých snů.
Pijeme z pohárů, jež podává
nám děcko, z věnců na nás zírajíc
svým jasným okem — s korun stromů však
krůpěje černé do poháru kanou
a v nápoj přimísí nám noc i smrt.
Usedne na lavici.
Cokoli konáme, ve všechno noc
je vmíšena, ba v zraku číhá nám:
co blyští se, co hraje v našich tkaních,
je pouhý útek, vlastní jejich nití
je noc.
Je všude smrt: my svými zraky, slovy
ji přikrýváme, nepřikryjem jí,
a jako děti, které schovávají
cos ve hře, zapomenem hned, že my
jsme sami byli, kdo ji schovali.
Ó, jestli máme děti, všechno to
čas dlouhý, dlouhý chápat nesmějí.
Já záhy pochopila; ve mně jsou
zlé obrazy ty: jako hrdličky,
jež v keři sedí a pak vyhrnou
se náhle v chumáči.
Vzhlédne.
Však nyní přijde Ganem! Jenom krev
tak bolně kdyby nevřela mi k srdci!
Jsem na smrt zemdlena. Hned usnula bych.
S nucenou živostí.
Však přijde Ganem! Pak se rozjasní!
Vdechuje vůni růžového oleje a zpozoruje skvostné předměty.
Jak vše tu libě páchne! jak to září!
Se zaleknutým úžasem.
A zde! ó, běda, bohatství to dům,
vy moje oči hloupé, přelhané!
V horečných vzpomínkách.
A tento stařec perlovou chtěl šňůrou

mi rucc ovinout: jsou bohati!
A „chudi“ bylo druhé jeho slovo.
Pak nelhal jednou, lhal mi tisíckrát!
já úsměv jeho lživý viděla,
to rdousí, ach!

Snaží se upokojiti.

A jestli lhal — jsou takové již věci,
jež duši ovládnou! a jeho otec —
já leccos pro svého jsem podnikla! —
to jeho otec? jak to znova rdousí!
On přijde, choré srdce mé, a něco
se odhalí, a vše to pochopím,
pak pochopím, —

Slyší kroky, ohlíží se divoce, pak v úzkosti.

Přijď! Samotnu mě nenech!

Gulistana a stará služebná sestupují po schodech a blíží se k darům u stolu.

Sobeida zlekána. Ganeme! ty to nejsi?

Gulistana polohlasně. Bláznivá.

Nakládá otrokyni dar po daru do náruče.

Sobeida stojí opodál.

Neblázním, slečno. Mějte strpení.
Psi byli za mnou! před tím cizí muž! —
Jsem strachem bez sebe. On, přítel můj,
vám poví o mně všechno. Nevíte,
co z člověka strach může učinit.
Což, slečno, nebojíme se my všechny
již opilců? však ten tam, to byl vrah!
Já nejsem srdnatá, však přece lží,
jež jako blesk v mou hlavu ubohou
mi vjela, jsem ho chvíli zdržela,
a potom přišel, jeho ruce byly
již na mně! Smilujte se nade mnou
a nezlobte se. Vy tu sedíte
u stolu krásně osvětleného,
a já vás ruším. Ale přátelé
jste jeho, on vám poví vše. A později,
až setkáme se zas a vy mne líp
poznáte, pak se tomu zasmějeme.

S hrůzou.

Teď nedovedla bych se ještě smát!

Gulistana obrátí se k ní. Kdo přítel tvůj? Kdo že nám poví vše?

Sobeida s laskavou důvěřivostí. Aj, Ganem.

Gulistana. A co že ty
zde pohledáváš?

Sobeida se přiblíží, upře na ni pohled.

Jak, zda nejsi vdova
po kapitánu Kamkarovi?

Gulistana. Tys
Bachtjara klenotníka dcera?
Dívají se na sebe pozorně.
Sobeida po chvíli. Dlouho
jsme se již neviděly.
Gulistana. A co ty
tu chceš?
Sobeida. Ty žiješ zde? — Chci Ganema
— zajíká se — se na cos optat — je to důležité
— pro mého otce —
Gulistana. Dlouho jsi ho už
— Ganema — neviděla?
Sobeida. Skoro rok.
Co Kamkar, muž tvůj, zemřel, tomu jsou
již čtyři léta. Od kdy žiješ zde?
Gulistana. Jich příbuzná jsem. Co ti do toho.
Však od tří roků, abys věděla.
Sobeida mlčí.
Gulistana k otrokyni. Dej pozor, aby neupadlo nic.
Máš rohožky? K Sobeidě.
Z nich kdyby zůstala
tu jediná a Ganem by ji našel,
svou líc by na ni vložil, noha má
že na ní stála; pak bys cokoli
mu mohla vykládat, on byl by hluch!
Jehlici kdyby měl, jež vypadla
z mých vlasů a snad ještě od nich voní:
nezřel by tebe, tak by smysly všemi
lpěl na jehlici. K otrokyni.
Zdvihni mi ji, nuž,
se shýbni přec.
Uhodí otrokyni, Sobeida rychle se shýbne a podává otrokyni jehlici. Gulistana jí vezme jehlici z ruky a bodá po Sobeidě.
Sobeida. To bolí; proč mě bodáš?
Gulistana. Abych tě předstihla, ty malá zmije,
jdi, tvář tvá je tak prázdně nicotná,
je vidět na míle, co zakrýváš.
Jdi domů, radím ti. A ty zde vem,
co uneseš. K Sobeidě.
Co mého, pamatuj,
to v rukou mám a hlídám před zloději!
Odchází s otrokyní nahoru po schodech.
Sobeida sama. Co zbývá teď? Jak může dobře skončit,
co takto začíná? Ne, osud můj
mě pokouší. Čím mu ta ženština?
To není láska, rozkoš je to, cos,
co mužům nutno pro jich živobytí.

V horečném spěchu.

On přijde, jedním slovem zničí lež
a vysměje se mi. Ó, vzpomínky,
teď procitněte, teď vás potřebuji,
žel, že vás volat musím v chvíli tuto!
Což jeho úsměv se mi nevrátí?
ni slovo bez vytáčky? Úsměv, slovo,
klam tkaný ze vzduchu! mdlé srdce ve vás
se zavěsí, a vy jak pavučina
se roztrhnete. S bohem, vzpomínko,
svůj život vrhla jsem dnes za sebe,
na kouli stojím, jež se řítí v neznámo!

Vždy vzrušeněji.

On přijde, Ganem, prvým slovem svým
roztrhne léčku rdousící, on přijde
a v náručí mě vezme — na mně lpí
spíš hrůza, děs, než vůně balšámů —
pomlčím o všem, přilnu k němu, s úst
mu slova budu pít. Svým prvým, prvým
svým slovem hrůzu přehluší . . . a všecka
pochybnost před úsměvem zmizí . . . umlkne . . .
Však ne-li? . . . nechci na to myslit! nechci!

Ganem vystupuje po schodech nahoru.

Sobeida vzkřikne. Ganeme!

Běží mu v ústrety, sáhá mu na vlas, na tvář, poklesá před ním, tiskne k němu hlavu, smějíc se křečovitě a lkajíc.

Zde jsem! zde máš mě! vem si mě a drž!
Buď ke mně laskav! Nevíš ještě nic!
Nemohu ještě . . . jak to na mne hledíš?

Vzchopí se znovu, ustoupí a zírá naň v hrozném napětí.

Ganem před ní stane. Ty?

Sobeida v překotném chvatu. Ganeme, jsem tvoje, tvoje jsem!
Teď se mne neptej, jak se to vše stalo;
zde, kde teď jsme, je jádro bludiště,
však stojíme tu! Do tváře mi hleď!
On sám mě pustil na svobodu! on . . .
můj muž. Proč náhle chmuří se tvá líc?

Ganem. Ach, nic. Však blíž pojď, by nás neslyšeli —

Sobeida. V mém chování se ti cos nelíbí,
to cítím dobře. Proč to zakrýváš?

Ganem. Co chceš?

Sobeida. Nic, nežli bych se tobě líbila.
Buď shovívavý. Vyčti mi mou chybu:
ve všem tě poslechnu. Snad příliš jsem
se osmělila? Nemívám to v krvi:
mně jest, jak byla by mne tato noc
sem vrhla svými pěstmi, ano, děs
mě jímá, tam že dovedla jsem mluvit

a že tou cestou jít jsem dovedla.
Odvaha moje se ti nelíbí?

Ganem. Proč pláčeš?

Sobeida. Ty sílu máš mě takto měniti:
já směji se, já pláči, rudnu, blednu,
já činím vše a cítím, co ty chceš.

Ganem ji políbí.

Sobeida. Jestli mne líbáš, jinak na mne hleď!
Ne. Služkou jsem ti. Jak ti libo, čiň.
Smím se tu skrčit? Budu v rukou tvých
poddajnou hlinou, bez myšlenky, vůle.
Proč vraštíš čelo?

Ganem. Že teď brzo musíš
už domů jít. Proč usmíváš se?

Sobeida. Vím,
že mne jen pokoušíš.

Ganem. Ne, skutečně,
já nežertuji. Jak pak bych tě směl
zde podržeti? Řekni, přes moře
snad odjel muž tvůj, že se nebojíš?

Sobeida. Již, prosím, dost, mně nemožno se smát.

Ganem. Docela vážně: kdy mám k tobě přijít?

Sobeida. Nač chodit ke mně? Vidíš přec: jsem tu.
Hleď, usedám zde k nohám tvým: zde mám
svůj domov jediný — též na slámě,
kde pes tvůj leží —, nechceš-li mi dát
jiného lože. Nepřijdou už pro mne.

Ganem ji zdvihne, zatleská radostně do rukou.
Výborně! jak se přetvařovat znáš,
když příležitost káže! Při sám bůh,
že ti to sluší, že nám prospěje to!
Teď máme volné pole, chtíčům svým
teď popustíme uzdu. Tedy kdy
mám k tobě přijít?

Sobeida ustoupí. Já jsem zešílela!
Má bídná hlava namlouvá mi slova,
jež jiná jsou než slova, která mluvíš!
Ganeme, pomoz mi! měj strpení!
Jaký dnes máme den?

Ganem. Nech hlouposti!

Sobeida. To přejde zas, to není nežli strach,
a že mi příliš mnoho v tuto noc
prožíti bylo — tím jsem rozvrácena.
D n e s svatební můj den byl; jak jsem s mužem
svým o samotě byla, plakala jsem
a řekla mu, že pro tebe: tu dveře
mi otevřel. —

Ganem. Měl asi padoucnici
a chtěl mít čerstvý vzduch. Tys věru dobrá!
Tvůj vlas mi dovol rozplést a tě zlíbat.
Však rychle domů pak: co čeká nás,
líp zdaří se než dnešní počinek.
Chce ji přivinouti k sobě.

Sobeida se mu vymkne, odstoupí nazad.
Ganeme! on mi dveře otevřel
a děl, že nejsem jeho ženou již,
že mohu jít, kam chci .... že otec prost
je závazků .... a já že mohu jít
kamkoli chci: jít k tobě, k tobě jít!
Vypukne v nářek.
Já běžela, a tu byl člověk: šperk
mi vzal a chtěl mě zabít, — potom psi —
s výrazem žalostné opuštěnosti —
a tak jsem nyní zde, zde u tebe!

Ganem nepozorně, naslouchaje na zad.
Co to? to hudba! Neslyšíš ji též
znít zdola?

Sobeida. Líc tvá a pak ještě cos,
Ganeme, velký děs mi působí —
Tam nenaslouchej, mne jen slyš, ach, prosím!
Slyš, co dím já, jež s duší rozevřenou
ti leží před očima, odliv, příliv
své duše majíc od hnutí tvých brv:
tys měl mě kdysi rád, — to, zdá se, je to tam —
Co potom přišlo, tím jsem vinna já:
tvůj svit v mé kalné mysli rozšířil
se jako v mlze měsíc —

Ganem naslouchá do zadu.

Sobeida se vzrůstající divokostí. Lhostejna-li
jsem byla ti, proč lhals? či měls mě rád?
Proč tedy lhal jsi? Promluv ke mně, mluv —
či nestojím ti za odpověď?

Ganem. Bůh
mi svědek, starcův slyším hlas i její.

Po schodech dolů sestupuje trpaslík, hrající na flétnu, a otrok se zženštilým výrazem, hrající na loutnu, napřed jiní se světly, pak *Šalnasar*, opíraje se o *Gulistanu*, posléz kleštěnec s bičem za pasem.

Gulistana se vyprostí, popojde vpřed, jako by něco hledala na podlaze, též ostatní postoupí do předu. — Hudba zmlkne.

Gulistana do zadu, k Šalnasarovi.
Mně schází onyxová krabička,
jež plná masti. Ty jsi posud tu,
ty dcero Bachtjarova? Shýbni se,
zda nenajdeš jí.

Sobeida mlčí, hledí na Ganema.

Šalnasar. Nech toho a pojď!
sto jiných dostaneš.
Gulistana Však ona mast
tajemstvím byla.
Ganem těsně u Gulistany. Nač ten hloupý průvod?
Šalnasar. Nuž, nepůjdeš? Kdo stár, ten nerad čeká.
Vy jděte vpřed! pochodně neste, hřmoťte!
A opijte se! Nechcem v noci spát!
Nuž vpřed až ku dveřím, tam zůstanete!
Otroci zase se seřadí v průvod.
Ganem zuřivě. Co dveře? K jakým dveřím?
Šalnasar ke Gulistaně, jež se oň opirá. Odpovím?
Jen bych ti lichotil. Něm zůstanu?
Jen bych ti ukázal, že slasti mé
netřeba lichocení závisti.
Ganem ke Gulistaně. Řekni, že ne! že lže!
Gulistana. Ganeme dobrý,
jdi, nech nás. Otec tvůj se uzdravil,
to oslavíme. Co tu stojíš v chmurách?
Vždyť nutno těšiti se s živoucími,
pokavad žijí.
Dívá se mu do očí.
Ganem vytrhne kleštěnci bič.
Ty, babo, nač ti tenhle karabáč?
Zalezte do děr, šašci mrzáčtí!
Bije do hudebníků a do světel, odhodí pak bič.
Pryč, světla nestoudná! Ty na lože,
zduřelé tělo! nabobtnalé žíly!
vy, zrudlé oči! ústa smrdutá!
na lože osamělé s vámi! noc,
bez hlesu noc tam, ne však drzý plamen
a trubky bez studu!
Vyhání starce posuňkem.
Šalnasar shýbne se s námahou po biči.
Já, já chci bič!
Sobeida vzkřikne. On s otcem! Oba, o tu ženu! oba!
Gulistana vykroutí starci bič z ruky.
Ganeme prchlivý, sám na lože!
a nechej spolu, co chce spolu být!
Na otce nelaj! Líp zná starý muž
se zavděčit a věrnější je než
marnivé mládí. Vždyť máš společnost!
Zde po tmě dcera Bachtjarova stojí:
často mi krásu její chválili.
Též vím, byls jednou do ní zamilován.
Nuž, dobrou noc již.
Všichni odcházejí.
Ganem divoce. Nechoď s ním!

Gulistana přes rameno na zad. Já jdu,
kam srdce mé mě táhne.
Ganem prosebně. Nechoď s ním!
Gulistana. Aj, nech nás již. Je zítra také den.
Pusť!
Ganem leží před ní na schodech.
Nechoď s ním!
Gulistana se obrátí. Ty, dcero Bachtjarova,
zadrž ho přec! já nechci ho! Já šlapu
po jeho rukách, nepůjde-li. Slyšíš!
Sobeida jako beze smyslů.
Tak! tak! Pojď, všichni zatančíme rej!
Podej mi ruku! jemu též! já starci!
Vlas rozpustíme svůj: a která z nás
vlas delší má, dnes mladého má míti —
a zítra zase obráceně. Trůn
je pro sprostotu vyhrazen! a lží
tvář lidská nasákla jak jedem mlok!
Chci míti podíl z vaší rozkoše!
Ke Ganemovi, jenž hněvivě se dívá za vystupujícími.
Nahoru! Otci z postele ji vem,
ve snu jej zaškrť: opilý je sláb.
Ty zmíráš touhou, abys u ní ležel!
Až budeš syt jí, změnu budeš chtít,
přijď ke mně pak, po špičkách půjdeme,
můj starý muž má nehluboký spánek
— ne jako ti, kdo toto slyšet mohou
a při tom jíti spat!
Vrhne se na zemi.
Já celý tento dům
svým nářkem, křikem, hněvem, potupou
chci zburcovat . . .
Leží stenajíc.
. . . Já tak tě milovala,
a tys mě zašlápl!
Starý otrok se ukáže vzadu, shasíná světla, jí ovoce, jež spadlo na zem.
Ganem prchlivě spráskne ruce.
Hoj, vyžeňte ji! Tato žena křičí.
Já znám ji sotva. Ale pro mne prý!
Chtěl bohatému muži prodati
ji otec, ona však vše kroutí, dí,
že také její muž byl stejný kuplíř,
a zatím, tuším, pouze blázen je.
Přistoupí blízko k ní, se soustrastí a výsměchem.
Jste příliš lehkověrné. Ale tím
jste vinny vy, ne naše umění.
Zdvihni se jen, již nebudu tě zlobit.
Sobeida se vzpřímí, její hlas je tvrdý.
Tak nic nebylo za tím vším, a ve všem

je prázdnota. Z toho se neočistím:
co ve mne vešlo dnes, již nevyjde.
Snad z jiných, snad, však já jsem příliš mdlá.

Stojí.

Pryč, pryč! já vím, kam jít! Však odsud pryč
a ven!

Starý otrok pomalu sestupoval se schodů.

Ganem. Já nezadržuji tě. Cesta však —
jak nalezneš ji? Nalezlas ji sic . . .

Sobeida. Ach, cesta! cesta táž!

Hrůza jí zalomcuje.

Ten starý muž
ať se mnou jde. Ne že se bojím, jen
bych sama nebyla: až bude den —

Ganem jde do zadu, přivádí starého otroka.

Sobeida. Mně jest, jak šat bych měla, na němž mor
se zachytil a stopy obžerství
a hrůzyplných nocí, a ten šat
se se mne nesveze než s tělem zároveň.
Teď zemřít, pak se všechno napraví.
Však rychle, vzpomínka než mátožná
na mého otce naplní se krví:
sic vzroste tak, že zpět mne přiláká,
a budu dál v svém těle obcházet.

Ganem předvádí starce pomalu do předu.

Dej pozor. Bohatého Choraba
to žena. Slyšíš?

Stařec přisvědčí. Bohatého.

Ganem. Ty
ji vyprovodíš.

Stařec. Jak?

Ganem. Až k jejímu
ji domu povedeš.

Stařec přisvědčí.

Sobeida. Až ku zdi sadu.
Odtamtud sama znám už cestu svou.
Ví, kam má jíti? Děkuji ti. To
je dobře, velmi dobře. Starče, pojď.

Ganem. Zde touto síní. Staroch cestu zná.

Sobeida. Že zná? Toť dobře, velmi dobře. Jdem.

Odcházejí dveřmi na pravo. Ganem se obrátí, by vystupoval po schodech.

Proměna.

(Dokončení.)

Ferdinand Strejček:

Z korrespondence Julia Zeyera.

XLV.

Vodňany 4./4. 92.

Milý příteli,

Vůle byla dobrá, ale tělo slabé, neměnil jsem tedy už mnoho na té práci, jen tak poněkud na konci, kde jsem umístil tak trochu volně zpracovanou modlitbu mohamedánskou, která se mi zdá krásnou. — Máte pravdu, už je lepší věc nechat, jak je, nahradil bych jednu slabost jen jinou.

Posílám Vám zároveň pokračování „Synů Aj." —

Buďte zdráv! Doufám, že se Vám vede dobře. Divím se, že nemáte letos nic v Květech. Nejspíše na něčem pracujete.

S upřímným pozdravem

Váš

Jul. Zeyer.

XLVI.

Vodňany 4./5. 92.

Milý příteli,

Odpusťte, že jsem Vám neodepsal dříve na Váš list z 9. dub., nemohl jsem totiž dobře odpovídati na Vaši otázku stran básně o „Syn. Ajm." Píšete mi, že byste rád do konce máje měl celý rukopis v redakci. Odpusťte, že mi to do té doby nebude možné, myslím, že teprve v červenci budu úplně hotov. Musím totiž pořáde vedle té věci jiné práce konat, neboť nestačí mi můj důchod už i k tomu skromnému způsobu života zde na venkově. Dostal jsem se trochu do dluhů. Odpusťte ty konfidence, dělám Vám je pouze na svou omluvu. Psal jsem teď tragedii a zadal jsem ji anonymně v naději, že dostanu cenu Náprstkovu. Jsem nepřítel konkurence, byl bych ji raději vytiskl ať už o sobě nebo někde v časopisu, jen potřeba peněz mě nutila, bych se ucházel (a s malou konečně nadějí!) o tu cenu.

Přijedu v máji ještě na několik dní do Prahy a přinesu kus své básně s sebou, povím Vám pak exaktně, kolik toho ještě bude, a v červenci dostanete ostatek. Myslím, že se potáhne do konce roku.

Měl bych na Vás prosbu, ale, prosím, nenuťte se mi ji vyplnit, dělá-li Vám to ty nejmenší obtíže. Jedná se totiž o to, nemohly by mně „Květy“ poskytnouti à conto 80 zlatých, až do Prahy přijedu? Psal bych nějakou krátkou prosu, abych dluh svůj dříve vyrovnal. Odpovězte mi laskavě na tu žádost, ať třeba záporně, abych se v tom případě mohl někam jinam obrátit. Do těch nesnází přivedli mě pp. ...... a ......, kteří mi slíbili vydat knihu prosy hned po novém roce (tiskla se už 5 měsíců!) a teď ji začínají vydávat po sešitech!

Velmi mě zarmoutilo, co Jste o sobě mi psal, že máte všelijaké svízele v své rodině a že duševně se necítíte svěžím. Doufám, že to přejde brzy. I mně je k smrti smutno a nevím, jak dlouho se duševně ještě „nad vodou“ udržím. Naše poměry jsou tak dušizhubné v každém ohledu, a privátní můj život je bezradostný, to nikdo neví, jakou žalost s sebou vezmu pod zem. —

Buďte zdráv!

S pozdravem přátelským

Váš

Jul. Zeyer.

Buďte tak laskav a hleďte, by mi s příští korrekturou poslali z tiskárny i ten kus rukopisu z předešlého čísla „Květů“, který sem ke korrektuře nepřišel. Sl. Braunerova, které báseň věnována jest, žádala mě totiž o rukopis, chci jí ho tedy celý odevzdat.

XLVII.

Vodňany 8./6. 92.

Milý příteli,

Posílám Vám ten slíbený „zpěv“ a myslím, že uděláte dobře, uveřejníte-li hodně velký kus (bude-li to možné), aby se báseň už jistě do toho ročníku vešla. —

Zdržel jsem se déle v Praze, než jsem původně chtěl, proto přichází rukopis trochu později, ale doufám, že ještě v čas.

Viděl jsem včera „Květy“, smál jsem se těm duchaplným obrázkům římským pana ...., ale, upřímně řečeno, zlobil jsem se také, jak může ...... Váš časopis uveřejněním takových idiotních canců kompromitovat? Ovšem, není mi nic do toho, ale, kdybych se setkal s ...., řekl bych mu to přece. —

Nehněvejte se, že se o tom zmiňuju. —

Slyšel jsem, že snad přijedete do Čimelic, a jeli bychom Vám s Mokrým a Heritesem vstříc. Těšilo by mě to velice.

Buďte zdráv!

S pozdravem přátelským

Váš

Jul. Zeyer.

XLVIII.

Vodňany 12./6. 92.

Milý příteli,

Teď mě to hodně mrzí, že jsem se o tom cancání p. .... vůbec zmínil, co mi bylo konečně do toho. Prosím Vás, odpusťte mi to! Co jsem si už nadělal nepřátel, protože jsem mlčet nedoved. — Doufám však, že jsem si k vůli takové maličkosti z Vás nepřítele neudělal. Zapomeňte na tu nepatrnost. —

Dal jsem se už do práce a doufám, že brzy tu dlouhou svou báseň ukončím. Mne to tíží více než Vás, že Vám ještě to dokončení poslat nemohu. Bylo však tolik různých překážek! —

Buďte zdráv!

Váš upřímný přítel

Jul. Zeyer.

XLIX.

Vodňany 30./6. 92.

Milý příteli,

Jak Jste dobrý, že Jste se tak rozepsal o té věci, která věru nemá důležitosti žádné, teď ale pro mě tu má důležitost, že jsem zase Vás trochu blíž poznal a že jsem ještě přesvědčenější o ryzosti, měkkosti a dobrotě Vaší povahy. Děkuji Vám vřele za poslední Váš list.

Nemějte mi za zlé, že jsem Vám neděkoval dříve, chtěl jsem Vám ale něco positivního o délce zbývající části „Synů Ajm." psát, abyste si co redaktor žádných skrupulí dělat nemusel. Dopsal jsem dnes předposlední zpěv (VIII). Mimo toho, co máte v rukou, mám tedy 11 svých psaných archů zde. Poslední zpěv bude mít asi 4, na nejvýš 5 archů mých, činí dohromady 15 až 16 psaných archů a k tomu ještě ten zpěv, který máte v Praze. Nevím teď, kolik toho je. Za 14 dní, myslím, že Vám tedy pošlu už všechno, leda že by to s revisí nebo s nepředvídanými překážkami o několik dní déle trvalo. Myslím tedy, že můžete být docela klidný, že brzy budete mít celý rukopis v redakci a že ho pohodlně do letošního ročníku umístíte. —

Buďte zdráv a děkuji Vám ještě jednou za Vaši laskavost. —

S pozdravem přátelským

Váš

Jul. Zeyer.

L.

Vodňany 4./7. 92.

Milý příteli,

Neštěstí, které rodinu Vaši právě potkalo*, zarmucuje mě velice. Neznal jsem nebožku sice blíže, ale vím, jak bolestně se ztráta její Vás dotýká, a pak je to vždy tak smutné viděti umírat někoho

* Úmrtím sestry básníkovy, sl. Marie Čechové.

ve věku určeném pro úsměv a slunce a ne pro trpkost a stín smrti. Mladá taková bytost neví ještě, co zklamání a hořkostí život v sobě chová, a proto na něm lpí. Vy, jenž to víte, najdete snad stín útěchy v té myšlence, že sestra Vaše teď „na pravdě boží“ šťastně lžím a úskokům toho světa ušla. Ale bolest loučení ovšem Vám proto přece zůstává. Cítím upřímně s Vámi, zdá se mi, že život Váš je bez radostí. Tisknu Vám přátelsky ruku.

Váš

Jul. Zeyer.

LI.

Vodňany 1./8. 92.

Milý příteli,

Spadl mi zrovna kámen se srdce, když jsem tu tak do nekonečna se vlekoucí věc přece dokončil, a je mi pravou úlevou, že Vám dnes ostatek „Synů Ajm.“ posýlám. Ten poslední zpěv bych si byl rád ještě zde nechal, je v něm mnoho abstraktních ideí a bojím se, že jsou trochu suše vyjádřeny na báseň, byl bych ten celý zpěv rád ještě jednou předělal, ale už jsem se bál Vašeho hněvu a předělám tu věc, až se někdy snad v knize vydá. —

Váš poslední list mě velice dojímal a zároveň mě překvapil tím, že z něho vyčetl jsem, že žijete v tomtéž ovzduší, řekl bych, duševním, jako já. V tom šeru citu, v tom samém odříkání se. I já nečekám na nic už v životě, nic nedoufám a klidně vítám blížící se smrt. Mám hluboké přesvědčení, že je začátkem, ne koncem, neb lépe řečeno, přechodem. A odejdem-li tam, kam odletěly naše sny, kam vzdechy a touhy naše tíhly, nadjedeme (sic!) své idealy tam. Zdá se mi, že není nic frappantnějšího, prostšího a pravdivějšího než pojem „karma“ budhistické filosofie exoterické. —

Nevím ani, zastihne-li Vás můj list v Praze. Snad Jste někde na cestách. Jak by mě to v pravdě a ne jen, jak ta fráze zní, těšilo, kdybyste na nějaké potulce zavítal sem. Nepretenduji, byste mě zvláště navštívil, ale byl bych rád, kdyby Vás sem náhoda zavedla. Mám tak tichý, odloučený byt a k tomu dosti velký, měl byste svůj pokojíček, kde byste nerušen sám a sám býti mohl, kdykoli by Vám napadlo. Mezi tím pokojem a mé pracovně (sic!) je několik prostorů, ani byste o mém sousedství nevěděl. —

Buďte zdráv!

S upřímným pozdravem

Váš

Jul. Zeyer.

LII.

Vodňany 22./10. 92.

Milý příteli,

Začátkem listopadu jedu do jižního Tyrolu a pak trochu do horní Italie. Zbývá mi ještě ta poslední korrektura do letošních „Květů“.

Nebylo by možné, aby se trochu dříve sázelo, tak abych asi 4. nebo 5. listopadu korrekturu tu ještě dokončiti mohl? Spoléhal bych se úplně na Vás, ale jsou někdy v rukopisu takové strašné hieroglyfy, že byste si třeba rady nevěděl. Kdyby ale konečně to, co žádám, přílišnou obtíž v tiskárně působilo, vzdal bych se své prosby, jen mi to laskavě několika slovy oznamte. Myslím, že nebudu příliš dlouho za hranicí, peněz mám nemnoho a tak se budu musit zase vrátit. Cítím se, že jsem na duchu opravdu skleslý, a doufám, že mi pobyt v cizině bude svědčit a že trochu pookřeju. Život je tak smutný! Nereptám. Jiným je ještě hůře, vím, ale je mi tak teskno, tak teskno! —

Doufám, že Jste zdráv. Až se jen trochu zotavím a do Čech vrátím, dám se zase do práce a pošlu Vám něco do Květů. Bude-li mi možné, budu tam dole pracovat, ale nevím.

Buďte s Bohem!

S pozdravem přátelským

Váš

Jul. Zeyer.

LIII.

Vodňany 4./11. 92.

Milý příteli,

Zdá se mi, že Jste moje poslední psaní nedostal. Oznamoval jsem Vám tam, že opouštím Čechy na nějaký čas, a prosil Vás, nebylo-li by možné, aby se poslední kus „Synů Aj." vysázel dříve než obyčejně, abych zde ještě korrekturu dokončiti mohl. Prosil jsem Vás tenkráte, byste mi to několika slovy oznámil, možno-li tak či nic. Poněvadž žádná odpověď nepřišla, soudím, že list můj se ztratil.

Jedu odsud v neděli, 6. list. odpůldne. Budu se nějaký čas v jižním Tyrolsku toulat, pak teprve, asi v prosinci, chci do horní Italie na krátkou dobu. Prosil bych Vás tedy, abyste tu korrekturu obstaral sám. Rukopis laskavě mi zašlete sem, zůstane zde ležet, až se vrátím. Kdyby něco tam bylo, co Vám nelze přečíst, obraťte se na mě. Adressujte psaní svoje „poste restante" Brixen (Tyrol). Tam se pozdržím, abych krajinu mezi Brixenem a Bolzanem prošel křížem krážem. Buďte tak laskav a napište mi tam několik slov na každý pád, abych věděl, že Jste list můj dostal a že je vše v pořádku. 10. listop. tam už budu. —

Buďte s bohem, buďte zdráv!

Doufám, že nemáte nic proti mně, a že to byla pouhá náhoda, že Jste mi nepsal. Nevím věru, čím bych Vám byl ublížil, a bylo by mi více než líto, kdybyste si na mě nějak stěžovati musil. Buďte zdráv!

S pozdravem upřímným a přátelským

Váš

Jul. Zeyer.

LIV.

Vodňany, 5./11. 92.

Milý příteli,

Odpusťte mi můj včerejší list, je tedy vše v pořádku. Korrekturu posílám zpět a prosím Vás snažně, byste ji bedlivě ještě prohlédl, je tam mnoho míst chybných, poznamenal jsem je a prosím, byste je opravil dle rukopisu. Dělal jsem tu korrekturu velmi spěšně, jsem už příliš roztržit, poněvadž zítra jedu a mnoho ještě k obstarání mám.

Buďte tak laskav a pošlete ten zbytek rukopisu sem, až ho nebudete potřebovat v tiskárně, zůstane zde ležet, až se vrátím. —

Děkuji Vám za Vaše přání a přeji Vám navzájem mnoho zdaru a štěstí, doufám, že se zase sejdeme osobně i v „Květech".

S přátelským pozdravem

Váš

Jul. Zeyer.

LV.

Ferrara, 1./12. 92.

Milý příteli,

Jsem strašný tvor, i z města, plného upomínek na Tassa a Ariosta, obtěžuji Vás hroznou prosou života. Odpusťte, ale ta prosa se tak cynicky vnucuje pod škraboškou potřeby peněz. Vrátím se tak asi 10. pros. do Tyrol, zastavím se v Brixenu, abych odtamtud jel rovnou cestu (sic!) domů. Obávám se, že budu mít dost málo peněz, prosil bych Vás tedy, byste mi ten zbytek honoráře za „Syny Ajm." laskavě do 10. pros. do Brixenu, poste restante, zaslal. —

Cesta moje byla překrásná, pojedu teď jen ještě do Ravenny. Tak jasno a slunno bylo posud pořáde, ale zkouším na večer v domech mnoho zimou, myslím, že se teprve v Čechách ohřeju. —

Doufám, že Jste zdráv, těšilo by mě upřímně, kdybyste mi několik krátkých slov do Brixenu napsal. —

Buďte s Bohem a nehněvejte se, že Vás pořáde obtěžuji. To máte z toho, že Jste tak dobrý! —

Váš přátelsky oddaný

Jul. Zeyer.

LVI.

Brixen 10./12. 92.

Milý příteli,

Psal jsem Vám z Italie a prosil Vás, byste mi sem do Brixenu poslal „poste restante" poslední honorář z „Květů". Nevím, obdržel-li Jste moje psaní. Přijel jsem právě a běžel na poštu, neb nemám téměř žádných už peněz, nenalezl jsem tam nic a nemohu odsud, pokud je nedostanu. Prosím Vás tedy snažně, byste mi tu ochotu prokázal hned, abych zde dlouho nebyl vězněm.

Doufám, že Jste zdráv. Spěchám, aby list můj ještě dnes odešel.
S přátelským pozdravem

Váš

Jul. Zeyer.

LVII.

Brixen 12./12. 92.

Milý příteli,

Odpusťte, že jsem Vás v nedočkavosti své marně obtěžoval dopisem, peníze hned na to přišly, když mé psaní už bylo odešlo! Omluvte mě, myslil jsem pouze, že snad Jste můj dopis z Italie nebyl dostal, a bál jsem se, bych tu nemusil dlouho čekat.

Melancholický tón Vašeho dopisu mě zarmoutil, což není nikdo, kdo by Vás vyvedl z toho šera zádumčivosti, v kterém bloudíte? Jste osamocen, vím, co to je, znám tu tíž, znám tu někdy až smrtelnou úzkost. Jdu za illusí. Ta aspoň na okamžiky mě vede do světla.

Proč, pro boha, si beřete takové nesmyslné věci do hlavy, jako tu, že snad už nic nenapíšete? Nemáte k tomu právo tak mluvit, je to hřích, který pášete na sobě! Je to nebezpečné takové fixní si tvořit idee. Jsou okamžiky, kde ty chmury přijdou na každého, ale pak je povinnost je zahnat. Přejdou Vám též. Nemyslete, že nadsazuji důležitost literárního tvoření, snad je to v Čechách všecko marné, pro okamžik aspoň je to dost pochybné — ale postavte se na stanoviště osobní: čím chcete vyplnit svůj život? Jen svým tvořením. Úsudek o něm můžete klidně ponechati době. Rozumíte mi, lichotit zdálo by se mi nedůstojné. Jsem muž a Vy též. —

Co se týče příspěvku do „Květů“, pošlu Vám něco brzy, ale do 1. čísla je to už nemožné. Mám v sobě celý chaos dojmů, ale nemám dosti klidu. Do práce se dám, jak mile doma se vrátím do zvyklých poměrů. —

Stran „Nár. listů“ budu Vám psát, mám nechuť k našim politickým listům, ať jsou jaké koli barvy. Budu se snažit ji přemoci. —

Buďte zdráv! Děkuji Vám srdečně za Vaši ochotu. —

S pozdravem přátelským

Váš upřímně oddaný

Jul. Zeyer.

LVIII.

Vodňany 26./1. 93.

Milý příteli,

Stydím se, věru, že jsem Vám posud na milý Váš list neodepsal, ale se mnou dějou se tak podivné věci, že ani vlastně nevím, co se se mnou děje. Stýská se mi strašně z Čech a jsem velmi nešťasten, že nemohu, kam bych chtěl, a nedovedu nic jiného, než toužiti tam, kam nemohu.

Nechtěl jsem Vám dříve také psát, než bych Vám mohl o tom co povědít, kdy Vám práci nějakou do „Květů“ pošlu — bohužel,

že ale nic pracovati nemohu, je ve mně taková poušť! Teprve před týdnem nutil jsem se do psaní, ale jde to tak pomalu a to, co píšu, se mi tak málo daří, že jsem z toho všeho celý zoufalý. V Italii psal jsem maličkost a teď teprve jsem se tak dalece schopil, že jsem to pročet, bych to Sládkovi poslat mohl. Byl bych to nejraději zahodil, ale poslal jsem to přece. —

Nemohu Vám tedy s určitostí říci, kdy Vám tu báseň odevzdám, kterou píšu. Je to poslední z cyklu Karla Vel., a bude z nich asi nejkratší, možná tedy, že ji brzy dodělám. Obávám se jen, že bude z celé sbírky také nejslabší. Chci se zároveň dát do prosy, též pro „Květy", snad to půjde lépe, budu-li práci střídat.

Stran „N. L." bylo by marné všechno rozjímání, když bez toho nic nemám, co bych tam poslal. Ale chuť psát do denního listu nemám posud. To by mě musila jen přinutit nouze a vábit „výdělek", co ovšem je velmi možné, protože jsem zase jednou v peněžních nesnázích. Nedovedu hospodařit a mám všelijaké zvyky z dob lepších, které mě do ustavičné tísně finanční přivádějí. Nahlížím pošetilost takových zbytečností, ale vždy už pozdě, když jsem hloupost už udělal, a hledám pak omluvu v tom, že zbytečnosti jsou vlastně jediným kouzlem života a to ostatní že je nuda. —

Buďte zdráv a usmějte se útrpně nade mnou!

Váš upřímně oddaný

Jul. Zeyer.

LIX.

Vodňany 26./2. 93.

Milý příteli,

Přijedu 2. března na několik dní do Prahy. Rád bych Vás na chvilku viděl, a prosím Vás tedy (je-li Vám též příjemno mě vidět totiž), abyste mi napsal buď sem, nebo v administraci „Květů" slovo zanechal, kde bych Vás vyhledati mohl. Třeba ráno, chcete-li, v nějaké kavárně, kde snídáte. Jen udejte v které a v kterou hodinu. —

Nerad jen se zmiňuji o těch nedávno v Praze .... oslavujících demonstracích. .... Poněvadž ale Jste psal též článek* (a Vy zajisté Jste mluvil z přesvědčení) a poněvadž Jste se tam zmínil též o mé ubohé osobě, jsem jaksi nucen Vám za to děkovat, ač o to zajisté nestojíte. Zmínka Vaše má pro mě svou cenu, poněvadž Jste jeden z těch málo lidí, kteří se znají veřejně k tomu, co soukromně řeknou. Za to Vám tedy děkuji. Stojím-li tak vysoko, jak myslíte, nevím, to ať soudí jiný. Vy ale nestojíte tak pod „Mistrem", jak se Vám zdá, o tom dovolte, aby také jiný soudil. Co se pak mé osoby týče, je mi vše už lhostejné. Kdybyste měl ponětí o tom, jak neskonale, nevyhojitelně jsem nešťasten, uvěřil byste snadno. Z prohlubně své bídy volám jen o jedno — o smrt! —

* Feuilleton do „Národních Listů", nadepsaný „Jaroslavu Vrchlickému" (S. s. XXIX, 38).

Buďte zdráv!

Váš

Jul. Zeyer.

LX.

Vodňany 1./3. 93.

Milý příteli,

Vřelý dík za Vaše psaní tak srdečné a tak otevřeně upřímné. Kdybyste byl „plebej“, byl bych p a r i a. Vidíte na mně některé stíny, já, bohužel, vím ne jen o stínech, ale i o skvrnách ve své bytosti! Že jich bolestně lituji, je snad jedna z lepších stránek mých. — Jsem Vám tak vděčen za přátelská Vaše slova. Nebudu se o to hádat, jak mě přeceňujete, Vy Jste v tom tak umíněný stavět Sebe níž, že by to bylo marné.

Do kavárny Hlavovy přijdu tedy v sobotu ráno mezi 8. a 9., jak Jste navrhl.

Na shledanou

Váš

Julius Zeyer.

LXI.

Vodňany, 1./4. 93.

Milý příteli,

za několik dní Vám pošlu začátek oné básně, prosím, nechte mi místo v sešitu květnovém. Myslím, že 3. nebo 4. pošlu rukopis, doufám, že to nebude pozdě. —

S pozdravem upřímným

Váš

Jul. Zeyer.

LXII.

Vodňany, 29./4. 93.

Milý příteli,

posílám zde tedy už celou báseň*, cítím všechny její nedostatky a vím, že bych měnit a hlavně pilovati měl, nemám však už trpělivosti, jsem příliš roztržit, neboť myslím jen už na svou cestu na Rus. Až báseň otisknu v knize (snad to někdy bude?), poopravím ji. Teď už ji nechám, jak je, mám až husí kůži, když si jen myslím, že bych ji měl ještě jednou aspoň pročíst. —

Chci v druhé polovici máje odjet, chci navštívit Kiev a dát se pak dolů na Krim. Peněz nemám ale mnoho a musím dříve, než pojedu, některé účty vyrovnat. Chtěl jsem Vás tedy prosit, nebylo-li by možné, kdybyste mi dali z „Květů“ aspoň 70 zl. zálohu. Až se vrátím, dal bych Vám ještě nějakou pro letos prosu, myslím, že dole něco napíšu, protože budu delší dobu na jednom místě sedět.

---

* Píseň o korunování krále Lovise.

Někdy si myslím, že bych snad udělal nejlépe, kdybych už nikam nejezdil, kdybych se nepřiváděl pořáde zbytečně do finančních rozpaků, kdybych se netrmácel tím po širém světě lítáním, — když mi ale je tak nevýslovně teskně a když musím pořáde před sebou a svým přemítání (sic!) utíkat! A když ten život v Čechách je tak neskonale beze vší zajímavosti, shnilý, neradostný! —

Jak se vede Vám? Jaké máte plány pro léto? Zůstanete v Praze? Existuje ještě česká literatura? Nic o ní nevím. —

Buďte zdráv! Tiskne Vám přátelsky ruku

Váš

Jul. Zeyer.

LXIII.

Vodňany 7./5. 93.

Milý příteli,

děkuji Vám srdečně za částku, kterou mi administrace poslala. Že je to více, než jsem si žádati troufal, je mi velice příjemné. — Přijedu ještě dříve do Prahy, než se vydám na Rus, a vyhledám Vás, bude-li mi to jen trochu možné. Oznámím Vám příjezd svůj dříve. Tak asi někdy k 20. t. m. —

Korrekturu pro červen mohu tedy ještě obstarat sám, ale později Vás budu prosit, abyste ten nemilý úkol vzal úplně na sebe. Jen buďte tak dobrý a zachovejte mi rukopis až k mému návratu — navrátím-li se. —

S pozdravem přátelským

Váš

Jul. Zeyer.

LXIV.

Vodňany 28./5. 93.

Milý příteli,

jedu zítra do Prahy, a máte-li čas a nemrzí-li Vás to, přijďte ve středu (31. máje) ráno mezi 8. a 9. do Hlavovy kavárny na Jindř. ul.

Nezdržím se asi dlouho v Praze, také zde už jen několik dní po svém návratu sem a dám se pak na Rus.

Doufám tedy, že Vás uvidím, bych se s Vámi rozloučil. —

S pozdravem přátelským

Váš

Jul. Zeyer.

LXV.

Vodňany 27./11. 93.

Milý příteli,

vrátil jsem se 9. list. z Ruska do Vodňan, hlásím se tedy u Vás, abyste věděl, že zase žiju — myslím, že to ale není příliš zajímavá zpráva.

Zdržoval jsem se několik dní v Praze, nemohl jsem se ale pustit až do Buben a Vy nepřicházíte prý nikdy do Prahy. Rád bych Vás byl viděl. Chci ještě před vánočními svátky jet do Prahy, snad bychom se pak mohli někde vidět? Ale nedělejte si násilí příliš velké. Věřte mi, že Vás chápu více, než si snad myslíte. Vždyť i mně je to oběť, vytrhnu-li se zde v Čechách ze své samoty. Buď toulka po dalekém širém světě neb hrobka ve Vodňanech. — Do práce jsem se posud nedal, nemohl jsem ani, byl jsem stále churav a ukojil jsem pouze svou žízeň po lektuře. Neměl jsem 5 měsíců ani knihu, ani pero v ruce. —

Mějte se dobře!

S pozdravem upřímně přátelským

Váš

Jul. Zeyer.

LXVI.

Vodňany 11./12. 93.

Milý příteli,

věřte mi, že to není pouze obvyklá fráse, když Vám píšu, že je mi líto, že Vám už nemohu vyhovět do prvního čísla „Květů". Byl jsem stále churav a nemohl jsem ničeho psát, — a pak jsem tak roztrpčen! Co jsem v Čechách zpět, mám život znova otrávený samými nepříjemnostmi. Nemohu Vám říci, jak se mi v Čechách všechno hnusí. Jsem dávno všeličemu zvyklý, nespravedlnosti, nepřízni, ale přes všechnu resignaci přijdou na člověka přece jen chvíle revolty. V takových je těžko sednout si a klidně pracovat. Těšil jsem se na práci, radost ta ale je už ta tam, aspoň na okamžik. Prosím Vás, dejte mi tedy jen trochu času, abych nabyl opět něco rovnováhy ve svém nitru, a slibuji Vám, že první věc, kterou napíšu, pošlu do „Květů". Vždyť jsem Vám zavázán a nejsem nevděčný. Ostatně Jste Vy snad už jediný redaktor v Čechách, který o můj příspěvek stojí.

Doufám, že se Vám vede dobře. Nevím, kdy do Prahy přijedu, čekám už každý den na aviso svých věcí z Ruska — ale marně. Bůh ví, co se to s nimi děje. —

Než pojedu, budu Vám psát a těším se, že Vás pak v té kavárně naznačené uvidím. Do té doby s Bohem!

S přátelským pozdravem

Váš

Jul. Zeyer.

LXVII.

V Praze 13./1. 94.

Milý příteli,

Konečně jsem se dostal přece sem. Těšilo by mě velice, kdybych se s Vámi někde setkal, nechtěl byste v pondělí (15.) mezi 9. a 10. hod. se dostavit do kavárny „Hlavovy" v Jindř. ul.? —

Váš

Jul. Zeyer.

LXVIII.

Vodňany 4./4. 94.

Milý příteli,

nevím, reflektujete-li ještě na některou moji práci pro „Květy“ — úmysl můj je stále ještě Vám něco poslat. Úmysl! Dále jsem to posud nepřived. Jsem člověk velice nešťastný. Nevím, co se mnou dále bude, nedovedu už pracovat. Začal jsem něco pro Vás, ale měsíce minuly a nejde to z místa. Jsem velice nešťastný, je ve mně poušť. Ale na tom není dost. Vidím s obavou, že budu brzy u konce se svými prostředky a že zůstanu téměř bez groše, aspoň na nějakou dobu. Obracím se, ač nerad, na redakci „Květů“. Nebylo by Vám možné mi tam vymoci aspoň 60 zl.? Vědomí, že jsem dlužen, donutí mě přece, abych něco brzy napsal a tak dluh svůj zapravil. Neříkám, že jinak psát nebudu, nechci nic vynucovat, ale prokázal byste mi službu, kdybyste mi tu částku peněz v redakci zaopatřil.

Vidíte, až kam jsem to dotáhl na té své karieře literární a jak krásný je ten můj konec života. Doufám, že je Vám veseleji než mně, ačkoli si myslím, že nemáte také na růžích ustláno. Co si o mně myslíte, nevím, ale tu nechuť k práci literární, tu ošklivost, ten hnus musíte chápat. —

Buďte zdráv!

Váš

Jul. Zeyer.

LXIX.

Vodňany 10./4. 94.

Milý příteli,

vřele Vám děkuji za Váš list tak pobouzející i za Vaši službu v administraci „Květů“, která mi zaslala 70 zl. à conto. Musím tedy se dáti do práce a musím doufat, že se opět vzchopím. Jak k smrti smutně by to jinak se mnou dopadalo! —

Nepojedu letos nikam, aspoň na žádnou cestu delší. Do Prahy se snad brzy podívám na několik dní.

Snad ponese Vás vítr náhody na Vašich toulkách po Čechách přece někdy zase naší krajinou, jak rád bych Vás u sebe uvítal!

Děkuji Vám a tisknu Vám přátelsky a upřímně ruku.

Váš

Jul. Zeyer.

LXX.

Vodňany 30./6. 94.

Milý příteli,

Nemyslil Jste, že jsem už mrtev? Odpusťte, že dnes teprve svému slibu jsem dostál, a to jen částečně. Posílám Vám totiž jen začátek své práce*. Když budu vidět, že se tiskne, že musí být hotová,

* Dům u tonoucí hvězdy.

popoženu se, jinak bych ještě loudal, Bůh ví jak dlouho. Za mnoho stát nebude, píšu bez anima. Za to však nemohu. —

Koncem příštího měsíce chci odjet do Štýrska asi na měsíc, dříve ale práci svou dokončím a pošlu do Prahy. Pak Vás budu prosit, byste korrekturu sám obstaral. Tu první mi laskavě pošlete sem, s rukopisem. Také bych Vás prosil, byste mi dal poslat z redakce rukopis mé poslední v Květech práce „Zpěvu o korunování kr. Lov." Slíbil jste mi při mém odjezdu do Ruska, že rukopis bude zachován a mi vrácen. Zapomněl jsem už na to, ale teď budu rukopis potřebovati. Chci celý ten cyklus o Karlu Vel. zrevidovat, neboť vyskytl se mi zázrakem božím nakladatel. Netroufal jsem si ani na cos takového počítat. —

Jak se Vám vede, co děláte, co hodláte a kde jste?

Buďte zdráv!

S pozdravem přátelským tiskne Vám ruku Váš

Jul. Zeyer.

Poznamenal jsem na rukopisu, až kam myslím, aby to vytiskli, ale bude-li to dlouhé, tiskněte, jak Vám libo, samo sebou se rozumí. —

LXXI.

Vodňany 4./7. 94.

Milý příteli,

mohl bych Vám sice hned ještě několik (psaných) archů poslati, ale ten kus, který máte, činí tak zrovna zaokrouhlený celek a prosím Vás tedy, abyste jen to, co máte v Praze, dal do čísla. Potřebuji to ostatní k vůli souvislosti, budu musit něco měnit v nejbližším pokračování a to by pak už nešlo, kdyby bylo dále vytištěno. Je to fatalní, nemůže-li člověk klidně psát a pak celou práci odevzdat. Ale tenkráte si nemohu pomoci. Celkem bude asi pětkrát tolik, jako ten kus, co nyní máte. —

Zatím s Bohem!

S pozdravem přátelským

Váš

Jul. Zeyer.

LXXII.

Vodňany, 11./7. 94.

Milý příteli,

Prosím Vás, byste si už nedával žádnou práci hledáním začátku „Kral. Lov." v rukopisu. Stačí to tak, jak Jste to poslal, s otiskem těch scházejících stránek. Děkuji Vám mnohokráte. —

Korrekturu jsem už odeslal. —

Tiskne Vám ruku s pozdravem přátelským

Váš

Jul. Zeyer.

LXXIII.

Vodňany 2./8. 94.

Milý příteli,

Bohu díky dokončil jsem toho mořského hada, myslil jsem, že toho už konce nebude. Posílám Vám rukopis, aniž bych ho byl valně pročetl. Jsem už příliš roztržit, více na cestě než zde a ta věc byla mi už tak protivná, že jsem měl jen jedno přání: zbavit se jí. Odpusťte tedy, že to bude věc chatrná, nemohl jsem si pomoci. V původní koncepci bylo to něco docela jiného. — Po druhé posloužím dle možnosti „Květům“, dá Bůh, snad lépe. —

Pojedu odsud v pondělí, 6tého. Nemohl byste mi do té doby napsat na korrespond. lístek, že rukopis jste obdržel? —

Je to jen, abych měl na cestě pokoj. —

Buďte tak laskav a dělejte korrekturu pečlivě, lituji Vás sice, že tím ztrácíte svůj čas, ale je to tak trochu smutný los redaktorský.

Posílám Vám ten 12. list též zase do Prahy, poněvadž nevím, je-li ten poslední odstavec už vysázen, nad kterým jste napsal „Pokračování.“

Prosím Vás též, abyste mi rukopis zachoval a u sebe nechal, až se vrátím, budu musit časem měnit a přepracovávat, aby ta věc byla trochu důkladnější, kdyby se někdy dostala do knihy.

Budu Vám psát, až se vrátím, bude to tak asi za 5 neděl a budu pak další korrektury sám dělat a všelicos při tom opravím. Ukonejším takto výčitky svědomí, že věc tak nepropracovanou Vám do „Květů“ cpu.

Buďte zdráv!

Tisknu Vám přátelsky ruku.

Váš

Jul. Zeyer.

LXXIV.

Vodňany 19./9. 94.

Milý příteli,

vrátil jsem se zase domů. Byl jsem několik dnů v Praze, chtěl jsem Vás vyhledat, ale není to tak snadné a měl jsem mnoho cest.

Nevím, neodjedete-li na venek, neb nejste-li už tam. Píšu Vám pouze, abych Vám řekl, že bych si mohl korrekturu sám obstarat, abyste s ní neměl příliš práce. Doufám, že jste zdráv a v lepším humoru než já. Buďte s Bohem!

S pozdravem přátelským

Váš

Jul. Zeyer.

LXXV.

Vodňany 6./11. 94.

Milý příteli,

Byl bych Vám už psal, čekal jsem však až po té korrektuře pro listopadový sešit. Nepřišla a nic jsem po ní netoužil, patří to

mezi mučednictví spisovatelské obírat se těmi hrůzami a jsem Vám jen vděčen, když mi je uspoříte. Jen z humanity jsem chtěl participovat, myslil jsem si, že ji udělám tak z hruba, poněvadž sazeči z těch mých klikyháků někdy takový nesmysl vyčtou! Poslední polituru pak chtěl jsem velkodušně přenechat Vám. Prosím Vás jen, až bude práce celá uveřejněna, abyste mi pak vrátil rukopis. Potřebuji ho, až by práce ta někdy vyšla v knize, ke korrektuře, neboť nemám „Květy“, jako vůbec žádný časopis. Nehněvejte se proto, je to jen, poněvadž za několik let ty časopisy tolik místa zaujímají, že by člověk musil najmout pro ně zvláštní byt.

Mám už zase něco v práci pro „Květy“, snad to bude hotové do 1. čísla, ne-li, pak do 2. zajisté. Nechvalte mě pro tuto mou píli, „nouze naučila Dalibora housti“. Jsem finančně tak utýrán, že by se měl Bůh nade mnou smilovat. Nevím už, „kterého svatého bych vzýval“, jak Francouzi říkají, vzývám tedy redakci „Květů“. Bude-li Vám možné v první polovici prosince mi dát zálohu třeba jen 50 zl., tu prokážete mi velkou službu. Prosím Vás, byste mi stran toho psal, nebude-li možné, obrátím se někam jinam, totiž udělám dluh, ale nebudu Vám to mít za zlé, že jste mi nevyhověli, poněvadž vím, že jste mi vždy ochotně pomohli, když to šlo. Obávám se jen, že se už budete bát mých dopisů, jsem už jako nějaký dotěrný žebrák. Věřte mi, že to činím nerad, ale po 15. prosinci nebudu už mít ani na cigaretty ani na čaj ani na chleba, a bez těch tří potřeb nevím, jak mám být živ. V lednu dostanu zase peníze a kalamita moje bude tak zase na nějakou dobu překonána. Nehodlám teď vyhazovat za zbytečnosti (které se mi zdají ovšem někdy potřebami) a tu snad z té falešné situace vyváznu. Na venek totiž se některým lidem zdá ta moje situace až skvělá, a někdy se nemohu zdržeti smíchu, když o tom mém bohatství se mluví. —

Záleží mi na penězích celkem tak málo, že mě ta má mizerie ani netíží, jen to mě mrzí, že obtěžuji lidi, jako n. p. dnes Vás. Musil jsem Vás trochu zasvětit do těch lapalií, abyste nemyslil, že tak beze všeho Vás pronásleduju tou prosbou o zálohu. — Bohu díky, že jsem s tím u konce! —

Buďte zdráv! Stojí ten život za to, co k vůli němu podstupujem?

S přátelským pozdravem Váš

Jul. Zeyer.

LXXVI.

Milý příteli,

Děkuji za příznivě vyřízenou tu záležitost! S pozdravem

Jul. Z.

Vodňany 11./11. 94.

LXXVII.

Vodňany 8./12. 94.

Milý příteli,

Děkuji Vám za vyřízení mé záležitosti v administraci, těch 50 zl. Jsem řádně obdržel. —

Pojedu v pondělí, 10. pros., do Prahy na několik dnů k vůli všelijakým záležitostem. Neviděl jsem Vás dávno a rád bych si s Vámi zase trochu pohovořil. Máte-li čas a nemrzí-li Vás to putovat do Prahy, přijďte 12. pros. tak po deváté do kavárny, tam zase do Jindřišské ulice, kde jsme se už několikráte viděli. Budu tam na Vás čekat, tím ale nejste pranic vázán, nepřijdete-li, budu vědět, že jste nemohl, prohlédnu si tam trochu časopisy a půjdu zase dále. Snad ale přijdete přec. — Buďte zdráv!

S pozdravem přátelským

Váš

Jul. Zeyer.

LXXVIII.

Vodňany 20./1. 95.

Milý příteli,

posílám Vám zde první oddělení svého nového mořského hada* a doufám, že přijde ještě v čas, aby bylo umístěno v únorovém čísle. Celou práci Vám ještě poslat nemohu, protože ji nemám ještě hotovou, ale učiním tak příště. Nemějte mi za zlé, nemohl jsem ji dokončit posud, bude delší, než jsem původně myslil. — Korrekturu, prosím Vás, dělejte tentokráte zase sám, aby se nezdržovalo číslo posíláním sem a tam, je snad už čas k tisku. Zachovejte mi ale rukopis, buďte tak dobrý, také rukopis „Domu u tonoucí hvězdy“ bych rád nazpět měl, uvázl někde v redakci nebo v tiskárně. Prosím Vás, byste se v čas po něm poptal, než ho zahodí. —

Gratuluji Vám upřímně k úspěchu „Písní otroka“, vím, že nebažíte po hlučné slávě, ale jak by Vás netěšilo, že jste tak krásně a šťastně udeřil na strunu, která se teď chví v každém českém srdci? To přece něco znamená. —

Jsem zdrcen zprávou, kterou mi před chvílí přinesl Herites, zprávou o náhlé smrti paní Červinkové. Byla to duše andělsky dobrá, ušlechtilá, plna nejidealnějších snah. Nebyl bych se nikdy nadál, že tu paní přečkám. Žel, že odešla, mnoho na ni zde ještě čekalo, co nikdo nevykoná, jak by to byla vykonala ona! —

Buďte zdráv!

Tiskne Vám přátelsky ruku Váš

Jul. Zeyer.

LXXIX.

Vodňany 6./2. 95.

Milý příteli,

Děkuji Vám za rukopis „Domu u ton. h.“ — Ten začátek je zde, dělal jsem tenkráte, než jsem jel do Ruska, korrekt. a dostal s ní rukopis. Přinesu Vám tedy to číslo „Květů“, které jste mi laskavě poslal, příležitostně do Prahy zpět. — Pokračování „Soumraku“ pošlu

* V soumraku bohů.

brzy, mám toho dost, ale musím jen pročítat a opravovat. Nemohl jsem zase více než týden pracovat. Dám se teď do toho.

S pozdravem přátelským

Váš

Jul. Z.

LXXX.

Vodňany 15./2. 95.

Milý příteli,

byl jsem radostně překvapen Vaším listem, jak Vám to přeji od srdce, že po tak dlouhém snášení těch českých trudů a těch rodinných svých smutků, konečně zase trochu vyrazíte do světa, kde je méně pošmurno, méně smutno než u nás! Přeji Vám, byste pookřál úplně a s novou zase silou se po svém návratu dal do práce, té práce ovšem více méně danaidské českého literata. —

Posílám zároveň kus „Soumraku", dejte z toho rukopisu dle libosti do březnového čísla a pište mi, kolik ještě byste si asi přál k tomu, co Vám zbyde, do čísla dubnového. Budu to zatím připravovat, ač se tím vytrhuji z psaní dalšího pokračování. Chápu velmi dobře, že chcete mít pokoj na cestách, zapomínám také rád, když putuju do modra, na všechnu tu mizerii literarní a ostatní.. —

Napište mi tedy několik slov na korrespondencku brzy, abych Vám hned mohl vyhovět. — Až se vrátíte, bude bohdá celá ta dlouhá povídačka už hotova na Vás čekat. —

Buďte tak laskav a zařiďte, by rukopis nebyl zahozen. —

Buďte zdráv! Věru, hnedle bych Vám záviděl — kdybych Vám ten malý plaisir tak upřímně nepřál! —

S pozdravem přátelským

tiskne Vám ruku Váš

Jul. Zeyer.

LXXXI.

Vodňany 21./2. 95.

Milý příteli,

o sešit květnový, co se týče mne, nemusíte mít pražádnou starost. Mám rukopisu dost, ale raděj ho nechám zde u sebe, kdybych k vůli souvislosti chtěl něco ještě měnit. Je to stejné, leží-li to zde nebo v Praze, zde je to jistější a pak mohu ho pro zatím nechat nepřečtený ležet a mohu pohodlně pracovat dál. Až budete potřebovat pokračování, zašlu Vám, a nebudete-li ještě v Praze, tedy Vašemu zástupci. Buďte zdráv a šťasten, vraťte se nám svěží a spokojený — a ještě jednou: šťastnou cestu!

Váš

Jul. Zeyer.

LXXXII.

Vodňany 23./4. 95.

Milý příteli,

vítám Vás do Prahy a doufám, že jste se v Italii dobře měl. Já zatím se měl špatně dost, aspoň poslední dobou. Byl jsem zde nemocen, jel jsem do Prahy a stonal tam též. Včera jsem se vrátil sem a našel Váš list. Myslil jsem, že máte rukopisu více. Posílám Vám tedy ještě kus. Jen nedbale jsem to pročetl, tři neděle už nemohl jsem pracovat. Proto neposílám více, také by jste neměl už čas více sázet. Později však budete musit dávat velké kusy, mám už 86 půlarchů a bude toho ještě hezká halda. Nemyslil jsem, že bude ta povídačka tak dlouhá. —

Kdybych byl tušil, že Jste v Praze, byl bych Vás vyhledal, ale konečně si myslím, že Jste ani neměl času ani chutě přijímat návštěvy. Tedy na podruhé. Musite mi pak přece říci, kde Jste byl a jak se Vám líbilo v Italii.

Tiskne Vám ruku Váš upřímně oddaný

Jul. Zeyer.

LXXXIII.

Vodňany 1./5. 95.

Milý příteli,

Posílám Vám zatím tuto kapitolu, přečetl jsem ji spěšně, nemoc moje mi bránila, bych dříve Vám vyhověl. Co nevidět dostanete kapitolu následující, mnohem delší, takže budete zásoben pro to číslo červnové dle přání. Spěchám na poštu.

Váš

Jul. Zeyer.

LXXXIV.

Vodňany 3./5. 95.

Milý příteli,

zde je ta slíbená, na rychlo pročtená kapitola, teď myslím, že máte na to číslo materialu dost. —

Že se Vám v Italii líbilo, není divu, komu by se tam nelíbilo! Škoda, že jste se nemohl déle zdržet, kdybyste teprve znal ta malá města stranou, kam se touristé neženou. Jaké to kouzlo! Toužil bych též opět po delším pobytu tam, ale sotva už se mi ta touha vyplní. —

Buďte zdráv a prosím Vás, oznamte mi, že jste obě moje zásilky dostal — a doufám v čas.

Bavte se na venkově dobře, kdo ví, nezažene-li Vás vítr náhodou na naši také stranu?

Víte, jak by to ne jen mě, ale nás zde vůbec těšilo. —

S pozdravem

Váš

Jul. Zeyer.

LXXXV.

Vodňany 15./6. 95.

Milý příteli,

nevím sice kde Jste, ale doufám, že Vás dopis můj dojde, abyste mi v čas odpověděti mohl.

Viděl jsem před chvílí teprv „Květy“ a soudím (bylo-li to číslo červnové, jak se domnívám), že musíte míti ještě dost velkou zásobu mého rukopisu.

Poslal jsem Vám 22. května (asi) velký kus své povídky a teď mi napadlo, že jsem nedostal žádné potvrzení, došla-li Vás ta zásilka. Bylo to až do půlarchu 86. inclus. Buďte tak laskav a napište mi, je-li vše v pořádku.

Kdyby bylo třeba, mohl bych zase poslat kus, ale raději bych už poslal vše na jednou za nějaký čas, ne příliš dlouhý. Byl bych už hotov se vším, ale cesta moje do Prahy a churavost zde mě zase zdržely. Není mi dobře, udělal se mi velký vřed na krku a sahá mi ta bolest do hlavy, bolí mě strašně, nemohu psát a jsem celý jako pitomý. Trvá to vždy týden a tedy doufám, že to brzy už přestojím.

Vám, doufám, vede se asi lépe než mně, čeho si přeji a Vám též. V Praze bych Vás byl vyhledal, ale měl jsem málo času a myslil jsem také, zajisté správně, že tam nemeškáte a že bych Vás tedy marně hledal. —

Buďte zdráv!

S pozdravem přátelským

Váš upřímně oddaný

Jul. Zeyer.

LXXXVI.

Vodňany 20./6. 95.

Milý příteli,

uveřejněte bez starostí jen všechno, co máte z rukopisu, v čísle červencovém, mám dost a dost pohotově a mohl bych Vám hned posloužit, ale musil bych číst a tím bych se vyrušoval z práce. Jsem už v poslední kapitole a začátkem července pošlu Vám už celou tu paštiku dopečenou. Vede se mi už lépe a doufám tedy, že vše bude brzy hotovo.

S pozdravem přátelským

Váš

Jul. Zeyer.

LXXXVII.

Vodňany, 2./7. 95.

Milý příteli,

chválím Boha a děkuji nebi, že jsem se konečně zbavil toho povídání. Posílám Vám tedy už rukopis celý. Vidím teď, že z toho mohlo něco docela jiného vyjít, než vyšlo — ale neklamu sebe sama

illusí, „že to někdy předělám“ — co se stalo, stalo se. — Prosím Vás, byste mi laskavě (příležitostně) psal, došel-li ten balíček. Trápí mě vždy strach, že se rukopis ztratí, ta myšlenka psát to ještě jednou, působí mi hrůzu, bylo by to k zbláznění. —

Doufám, že jste zdráv.

Do Prahy se mi, věru, nechce v tom horku, přijedu snad někdy na podzim a těším se pak, že Vás zase jednou spatřím. —

Buďte zdráv!

S pozdravem přátelským

Váš

Jul. Zeyer.

Prosím Vás, dbejte o korrekturu dobře, četl jsem velice roztržitě svou škrabaninu, nevím, co tam zůstalo konfusních míst. Kdybyste něčemu nerozuměl, pošlete ten kus, snad se upamatuji, co jsem vlastně říci chtěl. —

Mohl bych už také zpívati: „Mein armer Kopf ist mir verrückt — Mein armer Sinn ist mir zerstückt! —“

LXXXVIII.

Vodňany, 26./10. 95.

Milý příteli,

vynasnažím se, bych Vám poslal zase něco pro „Květy“, přejete-li si toho. Hotovo není sice nic, ale do té doby něco napíšu buď kratšího nebo pošlu začátek něčeho delšího. —

Buďte zdráv! Slyšel jsem, že se postěhujete na venek, u Vás je jen to nepříjemné, že budete musit často do Prahy jezdit. — Ale lépe něco než nic. —

S pozdravem přátelským

Váš

Jul. Zeyer.

Prosil bych Vás, byste nějak nařídil, by mi poslali rukopis poslední práce zpět, až to potřebovat už nebudou. —

LXXXIX.

Vodňany, 29./11. 95.

Milý příteli,

vrátiv se před několika dny z Prahy, kam jsem zajel k vůli těžké chorobě své sestry, nalezl jsem Váš list. Odpusťte, že jsem neodpověděl hned. Myslil jsem totiž, že Vám budu přece moci ještě něco do 1. seš. Květů poslat, nyní ale vidím, že to už možné není. Nemyslil jsem na to, že vyjde ten 1. seš. dříve než obyčejně, když jsem svůj příspěvek slíbil, a pak ztratil jsem přes 10 dní svou nepřítomností zde. Vidíte tedy, že to nejsou pouhé výmluvy, vždyť bych Vám tak rád vyhověl, poněvadž jste vždy tak přátelsky ochoten vůči mně,

také vlastní můj prospěch by mě k tomu vedl, bych si pospíšil s prací — Avšak! Za tím velkým „avšakem“ leží osud jako sfinx! Nemohu za to, že se teď už tak pomalu rozhoupám, než se do práce dám, a že mě proud už tak nenese jako dříve. Jsou rány v životě, z nichž se člověk nikdy nevyhojí, zlomí jeho sílu, seslabují jeho vůli. Sám to asi také víte, jste člověk a žil jste, tedy jste také trpěl. —

Odpusťte tedy, že se dostavím později, než jsem chtěl a mínil. —

Buďte zdráv! Přeji Vám mnoho štěstí a zdaru v tom novém domově. Požehnej Pánbůh! —

S pozdravem upřímným

Váš

Jul. Zeyer.

XC.

Vodňany 27./1. 96.

Milý příteli,

prosil bych Vás, abyste nařídil v administraci, aby to číslo „Květů“, kde bude začátek mé práce*, poslali Vajanskému s poznámkou, že se tak stalo na mou žádost. Nevím totiž ani, kde žije, a neznám jeho adressy.

Z honoráře pak, prosím, dejte odpočítat tu výlohu.

Pošlu Vám, doufám, co nejdříve druhý akt. Potěšil jste mne zprávou, že se Vám práce líbí.

Pozdravuje Vás upřímně

Váš přítel

Jul. Zeyer.

XCI.

Vodňany 19./2. 96.

Mnohomilý příteli,

nevím sice, proč lidé oslavujou padesáté narozeniny, zdá se mi to spíše okamžik melancholický než veselý, ale, poněvadž Vás budou hlučně oslavovat, nechci také scházet mezi Vašimi gratulanty.

Musím Vám trochu vysvětlit, proč se to děje soukromně a ne veřejně. Nevím, všiml-li Jste si někdy toho, že mě v Čechách lidé rádi ignorují, tentokráte stalo se opět tak. Pořadatelé slavnost. čísel nevěděli, že existuji, právě jako když pořádali číslo jubilejní pro Sládka. Pravím Vám to jen na omluvu, beze vší trpkosti, jsem rád, nechají-li mě lidé stranou, je mi to milejší, než mluví-li se o mně vůbec neb zvláště tak indiskretně, jako se stalo nedávno v „Knize“, kde . . . . ., ač s vůlí nejlepší, o mně psal, mě vylíčil jako komedianta a věci uveřejnil, které jsem mu neřekl. — O to ale se nejedná, jde mi jen o to, aby Jste se nedivil, že nejsem mezi těmi, již Vás v pátek všelijakým způsobem opěvovat budou.

---

* Radúze a Mahuleny.

Co mám Vám říci? Hlas můj zanikne v tom přívalu chvály, kterou nepotřebujete. Mně byl Jste vždy velkým básníkem a mužem pravým. Srdce Vaše bylo mi vždy více než Váš duch. Vážím si Vás jako málo koho. Jste člověk stokrát lepší, než jsem já, však něco mám s Vámi přece společného, že chléb mi nebyl vším a za svou volnost že obětoval bych všecko a že by se mi to nezdálo obětí. V tom zajisté si rozumíme, viďte?

A nyní co bych Vám měl přáti? Minulo mi padesát let a vidím, že tu člověku vlastně přání žádné už ani nezbylo. Kdyby ale všechno přání nebylo jen pouhé maření slov, tu přál bych Vám to nemožné — by Vaše matka vstala aspoň na hodinu a Vám po mateřsku se zahleděla do očí s tím starým, dávným, drahým úsměvem — to bylo by Vám snad útěchou a upomínkou na další řadu let, třeba i padesáti!

Buďte zdráv!

Váš

Jul. Zeyer.

XCII.

Vodňany, 25./2. 96.

Milý příteli,

jedu před 1. bř. ještě do Prahy na několik dní a posílám Vám tedy rukopis pro dub. číslo hned, abych měl po starosti.

Ten Váš 51. rok začíná hrozně škaredě co do povětří, jsem už celý skřehlý, snad se v Praze trochu ohřeju, tam se člověk snadně dopálí. Jsem tak pošetilý, že jedu do Prahy k vůli zkouškám na „Neklana", ale se všech stran se mi hučí do uší, že to prý moje „povinnost" — kdyby to jen něco platno bylo, tam jet! Mě celá ta věc už tak málo zajímá a cesta mě mrzí. To jediné omlouvá hloupost té jízdy v tom povětří, že si tam všeljaké záležitosti odbudu, k vůli nimž bych přece později jeti musil.

Vzpomínal jsem si na Vás mnoho, jak Vám to bylo asi protivné, aspoň částečně, to „oslavování", často tak indiskretní!

Buďte zdráv!

S pozdravem přátelským

Váš

Jul. Zeyer.

XCIII.

Vodňany, 11./5. 96.

Milý příteli,

buďte tak laskav a zařiďte v administraci, aby mi poslali rukopis „Rad. a Mahul." sem.

Jedná se mi o to, kdyby se ta hra měla někdy vydat v knize, bych měl, dle čeho ji tisknout. —

Pošlu Vám zase něco, až budu hotov s prací pro „Lumír", neboť Sládek se už na mě hněvá, že jsem mu tak dlouho nic nenapsal. —

Poněvadž v novinách nic o tom nebylo, soudím, že Jste se neutopil. My zde tomu už byli blízcí.

S pozdravem přátelským

Váš

Jul. Zeyer.

XCIV.

Vodňany, 29./11. 96.

Milý příteli,

Jak je mi líto, že nemohu nic poslati! Nemám ani slova napsáno. Nedělal jsem nic po celou dobu. Teď teprve se chci zapřáhnout. Jakmile mi bude možno, pošlu něco s radostí. —

S pozdravem přátelským

Váš

Jul. Zeyer.

XCV.

Vodňany, 30./12. 96.

Milý příteli,

v haldě rukopisů pro „Květy" najdete jeden s titulem: „V Zátiší", román mladé dívky. Napsal Jaromír Oborský.

Divíte se zajisté, jak to vím, a pomyslite si, nač Vám to píši. Musím tedy vysvětlit.

Byl jsem v Příbrami na svátky a tam hlásil se u mne bratr toho pána, jenž ten „román mladé dívky" pod pseudonymem psal, řekl mi, že bratr jeho je příliš ostýchavý, že tedy mě prosí jeho jménem, bych se Vás důvěrně zeptal, četl-li Jste ten rukopis a uveřejníte-li jej. Kdybyste ho potřebovat nemohl, bych Vás prosil, byste mu rukopis vrátil. — Pak se teprve ptal, chtěl-li bych Vám psát a znám-li Vás osobně. Řekl jsem mu, že Vás znám, a slíbil jsem mu, že Vám dopíšu. Více nic. Splnil jsem tedy svůj slib a prosím Vás, byste mi to neměl za zlé, co jiného konečně jsem mohl dělat? —

Možno, že tu práci budete moci potřebovat. Ne-li, poznáte asi hned po přečtení nějaké stránky, co na té věci je. Buďte tedy tak laskav a napište mi několik slov, bych toho rozčileného autora mohl buď potěšit dobrou zprávou nebo bolest jeho a zklamání umírnit. — Kdyby na začátku ti milí autoři věděli, jak na konec to autorství omrzí!! Bohu by děkovali, že se na tu „galéru" nedostali, z které později člověk tak těžce uteče! —

Buďte zdráv! Doufám, že se Vám dobře vede?

Přeji Vám mnoho štěstí a zdaru k Novému roku. Sobě bych přál jen jedno: dostat se z té „galéry!"

Váš

Julius Zeyer.

XCVI.

Vodňany, 10./5. 97.

Milý příteli,

Přiznávám se, že vina moje velká! Ještě jsem Vám neodpověděl na Vaše vyzvání v únoru, bych do toho matičního listu něco napsal! Odpusťte! Myslil jsem, že Vám hned něco napíšu, a pak jsem odkládal. Nenapsal jsem nic, nedivte se! Už mě to psaní netěší. Nepostrádal by sice nikdo moje jmeno, kdyby v tom mat. listu nebylo, ale přejete-li si, tak Vám něco napíšu do konce máje, co nejdříve třeba. Budu se trochu, vlastně hodně, přemáhat. —

Chtěl jsem Vám právě psát, když list Váš včera přišel, — nemyslete, že to jen tak povídám. Uvidíte z toho, že to pravda, řeknu-li Vám, že jsem přicházel s prosbou. Je to pro mě nešťastná náhoda, že tu prosbu právě teď Vám vyslovuji, když se jedná o věc jinou, nemohu však za to nemotorné spojení náhod. Chtěl jsem Vás prosit, nebylo-li by možné redakci „Květů“ mi dát zálohu tak asi 60 zl. Jsem v pravé mizerii. Napíšu pro „Květy“ ihned něco, jakmile ukončím práci pro „Nov. Život“, (která už vychází), nějakou prosu. Napsal bych ji ovšem také, kdyby mi redakce náhodou nemohla vyhovět. Nehněvejte se, že Vás obtěžuji. Už mám toho protloukání se životem, věřte mi, dost až po samé hrdlo. —

Ten příspěvek pro mat. list nebude dlouhý, mám ještě práci s tím „Nov. Živ.“, nemohu se vytrhovat a do ničeho delšího tedy pustit. Ale myslím, že nebude třeba? —

Buďte zdráv!

S pozdravem přátelským

Váš

Jul. Zeyer.

XCVII.

Vodňany, 17./5. 97.

Milý příteli,

Mnohokráte Vám děkuji za příznivé a rychlé vyřízení té záležitosti peněžní, už mi z „Květů“ tu zálohu poslali. — Dám se brzy do práce pro „Květy“, jen co si odbudu začatou už práci do „Nov. Živ.“ —

Posílám Vám zde příspěvek pro moravský pamětní list,* odpusťte, že to není nic lepšího, ale konečně nekladou se obyčejně nároky na kvalitu v takových podnicích. — Doufám, že to veršování není ani příliš dlouhé ani příliš krátké. —

Děkuji Vám ještě jednou za Vaši milou ochotu.

S pozdravem přátelským

Váš

Jul. Zeyer.

* Romanci o otroku chalifa Hassana.

XCVIII.

Vodňany, 17./11. 97.

Milý příteli,

Vysypal Jste řeřavé uhlí na mou hříšnou hlavu! Vím, že byla to už dávná povinnost napsat něco do „Květů". Věřte, že by se bylo stalo, kdybych nebyl duševně a též *tělesně* stonal. Nebylo mi možno psát. Odpusťte, že jsem Vám aspoň na Váš list neodpověděl dříve, i *to* jsem nemohl! — Příští týden, doufám pevně, dám se do práce a pošlu Vám něco do „Květů" ještě v čas, by to vyšlo v 1. seš. Nevím ještě, bude-li to na číslo jedno nebo něco delší. Ale i kdyby to bylo jen na číslo jedno, budu hned potom hledět napsat delší věc, abych aspoň svůj dluh „odepsal". —

Doufám, že Jste zdráv a že se Vám dobře vede, — tak dalece, jak to vůbec možno. —

S pozdravem přátelským

Váš

Jul. Zeyer.

XCIX.

Vodňany, 11./12. 97.

Milý příteli,

Bohu díky, že jsem aspoň *to* napsal, co Vám zde posílám.* Psát v takové disposici! Ani netušíte! A zůstat *v takové* době „při předmětu" — bylo to hrozné! — Ale slib je aspoň splněn, ať už jakkoli. — Později bych Vám poslal něco lepšího a delšího, ale nevím kdy. Honorář mi neposílejte, nechte to na splátku té zálohy. —

Té látky je mi teď skoro líto, že jsem ji tak odbyl — ale co dělat! —

Buďte zdráv! Přeji Vám šťastné a veselé svátky vánoční! —

S pozdravem přátelským

Váš

Jul. Zeyer.

C.

Vodňany, 28./10. 98.

Milý příteli,

jak rád bych Vám vyhověl a poslal třeba hned něco do „Květů"! Bohužel není mi možno ani v listopadu. Nepsal jsem po celé léto a teď píšu (strašně pomalu a s malou chutí) něco krátkého do „Světoz." a pak do „Vol. Směrů". Je to tak starý, určitě složený slib, že až stydno nevyplnit ho. Prosím Vás tedy, abyste laskavě ještě trochu poshověl. Bez toho mě tlačí, že jsem ještě dlužen ve „Květech". Svým bídným hospodářstvím nevycházím z kalamit. Ale nedovedu to jinak. — Jak mile mi bude jen trochu možno, pošlu Vám něco, do 1. čísla však to nebude.

* Rustem a Sohrab.

Odpusťte mi! —
S přátelským pozdravem

Váš

Jul. Zeyer.

CI.

Vodňany, 3./12. 98.

Milý příteli,

nedá mi to, nemohu tak zkrátka list Váš odložiti, jak píšete. Musím Vám ještě jednou opakovati, že je mi *líto*, že Vám nemohu tentokráte vyhověti. Věřte mi, že to není plané slovo, to *líto*. Ale nemám ani slova napsaného! Poslal jsem předvčírem tu slíbenou (po léta) práci do „Světozoru". Nyní budu psát pro Vás a pro „Volné Směry". *Kdy* Vám práci svou pošlu, nevím. Budu se však vynasnažovat, aby to bylo brzo. —

Nemusil Jste se omlouvat, vím, že Jste mi proto nepsal, poněvadž mám ještě malou zálohu z administrace. Nehledám u Vás nic, co byste neřekl přímo. Vždyť Vás znám, a víte, jak si Vás vážím. —

Omluvte mě tedy laskavě a, prosím, mějte se mnou ještě trochu trpělivosti!

Tiskne Vám ruku

Váš

Jul. Zeyer.

CII.

Vodňany, 19./12. 98.

Milý příteli,

odpusťte, že jsem Vám nepsal dříve a na Váš laskavý dotaz stran Mokrého neodpověděl. Jel jsem však do Prahy, kde jsem měl mnoho běhání a obstarání, a vrátil jsem se teprve předvčírem. Mokrý je zde už asi tři neděle, ale nevede se mu valně, pořáde se ta nemoc vleče a pořáde hrozí, aspoň z daleka, to nejhorší. Je to nevýslovně smutné. Ubohá paní Mokrá je už celá umořená a nevím už, jak tu nešťastnou rodinu těšit. — Na Vás vzpomíná Mokrý často a vždy s velkou a vřelou sympathií. Kdybyste měl chvilku a napsal mu několik slov, potěšil byste ho mnoho, více než snad sám myslíte. —

Buďte zdráv! Přeji Vám šťastné a veselé svátky vánoční. Na svůj slib, napsat něco brzy do „Květů", pamatuji stále a doufám, že to také brzy splním. —

Tiskne Vám ruku přátelsky

Váš

Jul. Zeyer.

CIII.

Vodňany, 25./1. 99.

Milý příteli,

poslal jsem hned obratem pošty fotografii Mokrého na udanou adressu, myslím tedy, že je vše v pořádku. — Paní Mokré jsem vy-

řídil, co Jste mi psal o té záležitosti v záložně, děkuje Vám, že Jste ji zbavil té starosti. —

Byla to doba krutá a jsem ještě unaven a rozrušen a je mi velice smutno. —

Doufám, že se brzy zotavíte, je mi líto, že Jste churavěl.

Jen se pořádně šetřte, měl jsem chřipku též jednou, — je to zrádná nemoc! —

Odpusťte, že jsem slib svůj stran příspěvku do „Květů“ ještě nesplnil. Bylo to posud nemožné, — ale doufám, že teď brzy na to dojde! —

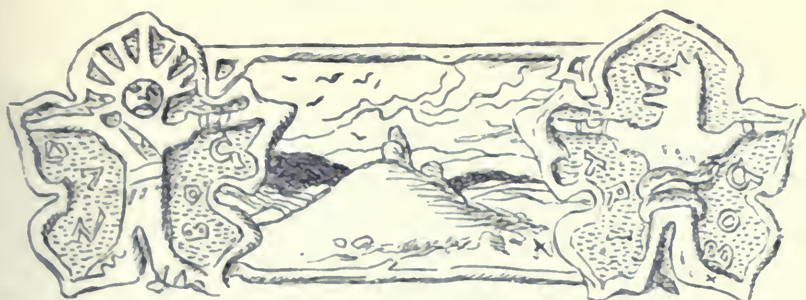
S pozdravem přátelským

Váš

Jul. Zeyer.

Nedošlo již: „Rustem a Sohrab“ byla poslední práce Zeyerova ve „Květech“.

Karin Michaelis (Barnét):

Dítě.

Z dánštiny přeložil *K. Vetter.*

(Pokračování.)

Vešlo děvče s pytlem pro Andreu.

„Co to jen může být?“ vztahovala ruce. Otec vzal pytel, otevřel jej a dal se do smíchu.

„Od koho je to, Ane?“

„Byl tu námořník, či nějaký takový hoch, a ten řekl, že je to pro naši nemocnou slečnu.“

Otec vysypal něco z pytle — byly to lodní suchary, veliké jako talíř. Páchly plísní.

Ale Andrea děla šibalsky:

„Dej mi ochutnat . . . jsou od mého milého.“

„Tak, vskutku? Máš asi mnoho milých!“

„Jen půl druhého, otče, jen půl druhého a pak vás; ale tyto zde jsou od toho jednoho.“

„Ne od toho polovičního?“

„Ne, je to můj skutečný milý!“

„Jaký?“

„Ten se suchary — je plavčíkem a má kučeravé vlasy a jen jedno ucho a červený šátek na krku.“

„Moje holčička umí tlachat!“

„Otče, je to vskutku pravda! Povím ti všecko. Ale nesmíš se smát ani býti smuten, a zlobit se teprve nesmíš, rozumíš? Je to hluboké tajemství!“

„Jsem ohromně zvědav!“

„Nastav ucho, a pošeptám ti to! Bylo to vloni, když jsem veslovala. On seděl a hrál na harmoniku, nahoře na lodi. A jednoho večera nehrál, nýbrž stál a žvýkal suchary, a já jsem byla rozpustilá, to víš. „Dej mi také jeden!“ zavolala jsem, a on mi hodil jeden dolů, a pak jsme se spřátelili. Podívala jsem se na jeho spací komůrku; ujišťuji tě, otče, nebyla větší nežli postel, a leželi tam dva nad sebou na pryčnách; ví Bůh, že na pryčnách! Uh! A krásný není, na mou věru! Ale letos přišel zas, někde v Anglii si zlomil nohu, a byl tak smutný. Ty se přece nezlobíš, otče?“

„Ne, ne, a co dále?"

„Nu — a tak jsem mu slíbila, že se za něho provdám, až mi bude dvacet let a on bude kormidelníkem. Nezáleží mi na něm o nic více, nežli na onom muži bez nosu dole v přístavě . . . ale když neměl ani jediného člověka, kterému by na něm záleželo! A co všecko viděl v cizích zemích! Ale malý námořníček Pierra Lotiho byl přece jen mnohem jemnější! Sedmkrát mne políbil, ovšem ne na ústa, a zaručil se mi čestným slovem, že mne nebude nikdy líbat na ústa, až budeme svoji. To smíš jen ty a slípka. A co nyní říkáš?"

Otec ji políbil.

„Otec nemá příčiny něco říci, když jeho malé děvčátko si vyvolí milého na vlastní pěst!"

„Ano, ale . . . bylo to . . . bylo to ošklivé ode mne, že jsem jej podvedla, když jsem věděla, že . . . že . . . ty víš přec!"

„Ach, ne, Andreo, to nebylo nikterak ošklivé."

„Dosud jsem ti o tom nikdy nepovídala, protože by se bylo mohlo státi, že byste se domnívali, že se zase uzdravím, a ty bys jej byl vyplísnil. Věř mi, měl by radost, kdyby dostal mé čínské hedvábné šátky, neboť shledává, že není nad ně nic nádhernějšího. Ale nemusíš to říkati slípce, protože by to pověděla ostatním madam, a to by se nám přece nehodilo, což?"

„Ne, zůstane to mezi námi."

„Otče, budeš-li brečet, tak začnu řvát! Musíš se smát. Líbej mne, tatíčku, můj rozkošný, rozkošný tatíčku! Můj nejrozkošnější tatíčku. Polož mi svou ruku na čelo, a budeme mlčeti dvě minuty. Tak, a dívej se na hodinky. St!"

Vytáhl hodinky, a Andrea pozorovala ručičku.

„Puh, více už nemohu. Otče, až nyní skutečně oslepnu, ani mi to mnoho neuškodí. Vždyť ty mi můžeš všecko vyprávěti, — ne? Nemohli bychom se my dva spokojiti jedním párem očí, my dva?"

Otec nemohl nalézti slova.

Náhle sevřela rty, a tvář jí zbledla.

„Co to bylo? Co to bylo? Udělalo se mi tak úzko. Je mi tak úzko. Zde je to, tatíčku . . . sáhni . . . pomoz mi!"

Položil jí ruku pod ňadra a pocítil prudký neklid jejího srdce.

„A co si počnete, až budete samotni? Co si počnete, vy dva?"

„Andreo!"

Nemohl slyšeti těchto slov.

„Budu-li mlčeti, rozskočím se! — Kdybych jen tolik věděla, že vám bude dobře pospolu, v lásce a s malými dary a čajem každý den v pět hodin. Slípka je tak dobrá, tak dobrá, ale šťastna — ne, to věru není. Jako by prosila po celý čas očima za odpuštění. Jako by byla vyvedla něco špatného. Kdybyste se jen chtěli každého rána políbiti a kdybyste . . . Ano, měli byste oba dva spáti v tomto pokoji a mysliti na mne. Věř mi, pak už by neužívala morfiových kapek, aby mohla spáti. Mohla by se směstnati do mé postele, a ty bys dostal její. Neboť tato je tak ubohá. Mohli byste tu ležet ruku v ruce . . . kdybych to jen věděla, nebylo by mi ani trochu úzko před . . ."

Mikoláš Aleš: Husita.

„Andreo — — učiníme všecko, oč prosíš!“

„Chcete? Chceš? V tomto pokoji . . . ty a slípka? Otče, otče, jak tě mám ráda! Cítím to až do žeber, a tam přece srdce nesedí! Kéž bych nyní mohla zůstati s vámi — my tři docela samotincí. Smím — smím jí to říci? Ach, jak se zaraduje! Není to přece lež? Nepodvádíš mne, to bys přece nemohl, viď? Ne, jistě ne. Děkuji, otče. Ó, nyní jest mi tak lehce jako péru!“

„Řekni mi, Andreo, měla bys snad ještě něco ráda?“

„Ráda, ráda? Ano, Bůh ti zaplať, ještě mnoho! Předně jedny velice silné brejle, ale hodně, hodně silné, abych mohla sama čísti své dopisy, a pak červenou čepici na led s malinkou zlatou rolničkou uprostřed, — to mám z pohádky, — ale zde v městě se jistě nedostane, viď? A pak tlustou, ohromně tlustou syrovou červenou mrkev ke chroupání, — ty ani nevíš, jak miluji takovou mrkev! A víc už toho není, leda ještě . . . ano . . . zdvihni mne trochu, nes mne trošku! Ó, otče, nes mne trošinku, jsem tak unavena ležením. Zavřeme dveře, že ano?“

„Netroufám si . . . nesneseš toho.“

„Zdvihni mne, zdvihni mne trochu . . . je to snad naposledy. Když tě o to prosím!“

A pak ji otec opatrně pozdvihl a nesl ji v náruči nahoru i dolů po pokoji, nahoru i dolů. Přivinula se k němu a rozhlížela se na všecky strany.

„Jak je to rozkošné, — my letíme, my dva. To se mi věru uleví, když tak se mnou jdeš. Jest mi, jako by mi na těle křídla narůstala. My dva, tatínku, my si nejlépe rozumíme. Poslyš . . . chtěla bych míti tak leccos po svém vlastním malém rozumu, ale o tom nyní nebudeme mluvit. Leží to v přihrádce, pod hvězdnou mapkou. Budeš toho dbát, viď?“

Přikývl a políbil ji na oči. Byla těžká v jeho náruči a upadla ve spánek. Nemohl ji položiti, a teprve když se zachvěla zimou, donesl ji na lůžko. Ale tu ihned procitla.

„Otče, — jestli Josse pošle věnec, nesmí přijít na můj hrob!“

„Hněváš se na Josse?“

Přikývla, a oči se jí rozšířily.

„Otče, — ublížila mi. Nezapomeň, i kdyby byl ze všech nejkrásnější!“

Otec slíbil, že bude pamatovati na vše, co říká, a že na to nikdy nezapomene.

„Poslyš, otče, — rci, bylo by to naprosto nemožné? Ano, či ne? Pak ti teprve řeknu, co to je!“

„Co mám raději odpověděti?“

„Jdi, — ne, to se rozumí, že ne!“

„Dobrá, — ne, není to nemožné!“

„Nu, — to jsme zas jednou chytili pěknou starou myš! To by bylo to nejlepší, co by se mohlo státi — — — malá, maličká, tlustá holčička, hladová jako mladý pejsek, a musí se jmenovat Andrea. Andrea se musí jmenovat!“

„Co tím míníš, děvče?“

„Mám tvé slovo, či nemám? Sám jsi řekl, že to není nemožné. Ach, jak jsem si ji přála! Byla by z ní jistě notná obryně, která by mohla tančit a vdáti se a to všecko. Neboť já vím velmi dobře to ostatní, já vím mnohem více, nežli vy si myslíte!“

Otec schoval hlavu do dlaní. Andrea lehce zavzdychla, ale hned zase se tiše zasmála, aby to nikdo neslyšel.

„Ale kde vězí Nikolajsen a punš? Jsem ospalá. A v hlavě mi buší!“

A po chvíli:

„Nemáš studenou ruku, otče? Jako led studenou ruku! Stoupá to a pálí . . . Ledovou ruku! . . . Otče, to je to jediné, na čem mi záleží. Můj Bože, kéž bys mi ji dal!“

Schvátila ji křeč. Matka přiběhla bez dechu. Muže téměř vyhnala od lože dítěte. Vyšel ze dveří. Nebylo možno to snésti.

Nechtěl se dát přinutiti bolestí, aby odešel od dítěte, nyní, kdy se vše blížilo konci.

Ale musil jít.

Starý Nikolajsen počal dole na dvoře hráti — veselý valčík, a matka zapomněla mu vzkázati, aby přestal.

Klečela u svého dítěte a myslila si jen: „Kéž by to již byla milosrdná smrt!“

Neboť ona změřila muka svého dítěte, viděla úzkost v jeho pohledu, slyšela jeho žalostný sten ve dne v noci.

Ale smrt nepřišla.

* * *

Nastala tma a byla noc.

V nejzazším pokoji přecházel otec sem i tam. Přejížděl prsty po řadách knih ve vysokých regálech, ale kniha nemohla na se upoutati jeho myšlenky.

A věděl, že duševní utrpení, které nyní prožíval, není ničím, srovnáno s prázdnotou, která jej brzy obklíčí všude, kam půjde, kde stane.

Neboť Andrea byla jediná bytost na celém světě, která měla účasť na jeho srdci. Připadl mu na mysl slib, který jí dal ohledně její matky.

Tak daleko to dospělo, že Jutta byla v jeho myšlenkách jenom její matkou!

Zapaloval si cigarettu a divil se, že nechtěla chytiti. Divil se, že jeho jediné dítě jej brzo opustí a že nesedí u ní.

Byl sám.

Byla tu matka dítěte. A ta stála na svém právu . . . jako by u lože Andreina nebylo místa pro dva. Když jeden přišel, odešel druhý.

Zavřel zámek na dva západy, usedl k psacímu stolku a ukryl obličej do dlaní.

* * *

Andrea nemohla mluvit, což nemohla nikdy po prudkých záchvatech. Bylo jí, jako by jí jazyk přirostl a jako by jí ztížil v ústech. Nemohla mluvit, a když pohnula rty, navlhčila je matka houbou smočenou ve víně. Ležela s jasnýma, bezvýraznýma očima. Ale úzkost ji přepadala. Matka to poznávala z bezmocného zoufalství, s jakým psala a psala po pokrývce — psala hubenými prsty.

Matka zapálila několik světel a postavila je těsně k loži. Zornice Andreiny se stáhly.

Tu matka věděla, že tentokráte ještě při záchvatu neoslepla. Přiložila jí růži k tváři, a Andrea vdechovala překvapena její vůni, ale bylo patrno, že květiny neviděla.

Matka jala se zpívat malé písně o mnoha verších — a hlas se jí lámal bolestí.

Nyní byly ruce klidny, ležely nataženy na pokrývce, jako by náležely k sobě a spolu zemřely.

Matka neodvrátila očí od těchto rukou, které odpočívaly.

„Jdi — spat, — slípko!"

Nebylo možno slyšeti slabšího zvuku; byl tlumenější nežli bzukot lampy a sten dechu, ale srdcem cítila matka každé slovo. Svlékla se poslušně a vlezla do postele, stojící těsně vedle lůžka dítěte.

Její oči toužily se vyplakat.

Dlouho trvalo bolestné ticho.

„Nespíš? Je ti úzko před . . . ty už víš . . . v noci?"

Nečekala na matčinu odpověď.

„Stokráte jsem volala a volala a volala. Vy jste neslyšeli. Neviděla jsem, ale v očích mi bylo zima a byly otevřeny, a já jsem nemohla nic říci. Sedělo to uvnitř, ve hrudi, a šouralo se to tak ošklivě až na jazyk. Ani nevíš, jak to bylo zlé. Ale pak mi napadlo, že jsem byla ještě zde — — u vás. Není to podivné, že nemůžete slyšet, jak to ve mně křičí? Můj Bože, slípko, rozsvítila's vánoční svíčičky? Jaký nápad — nemáš peněz? Mohla jsi nám přec dopřáti pořádného světla, myslím. Je tu tak ohavná tma."

Matka ji nechala v domněnce, že to jsou vánoční svíčičky, ale prosila ji, aby ležela docela tiše, a jala se slabě prozpěvovati, aby ji uspala.

„Ale, ale . . . já přec musím mluvit, když konečně mohu . . . . abych si ulevila. Matko, když si neulevím, — co potom? Když ani vlastní matka nemůže trochu poslouchat!"

Nyní zněl hlas pláčem, a matka ji spěchala potěšit. Řekla a byla také přesvědčena, že matka a dítě jsou jedno a že jich od sebe nikdo nerozloučí.

„Ano, to se tak říká, ale pravda to přece není. Slyšela's někdy o otci nebo matce, kteří zemřeli, protože jim děti umřely? Ne, jedí každičký den a spí a povídají si. To s tím „býti jedno" — to je nesmysl. Ty ani netušíš, o čem já ležíc ku příkladu přemýšlím — ale nebylo by to ani pěkné, kdybys to tušila . . . Ne . . ., ale řekni mi přec, jen tak pro žert, jak dlouho budete každý den u mne . . . hodinu, dvě hodiny? Neboť já vím určitě, že myšlenky neumrou, a

mně se bude tak strašně po vás stýskat — mnohem, mnohem, mnohem více nežli vám po mně. Neboť vy máte ulice a knihy a všechno ostatní a máte jídlo. Nu . . . jak dlouho? Snad s počátku tři hodiny?“

Matka se nechtěla odloučiti od dítěte ani ve dne ani v noci.

„Slípko, ty si vždycky nabereš plná ústa — přece nikdo nemá slibovati více, nežli může splniti! Jísti a spáti přece musíš! — — Já mám takový strach, že budu hladověti . . . je to strašné, mysliti si, že budu míti hlad . . . Ale vím něco pro tebe, slípko, něco dobrého . . . jen kdyby to bylo zajištěno!“

Byla znavena a jala se šeptati.

„Otec sám to řekl — sám na to připadl . . . chce zůstati vždy v noci u tebe, v tomto pokoji, každou noc. Pak ti přece bude možno usnouti, viď? Či myslíš snad, že lže?“

Na okamžik zapomněla matka všeho pro sebe samu a vyptávala se, co bylo mluveno, slovo za slovem. Ale Andrea znamenala její nedůvěru a opakovala všechno znovu a znovu, šperkujíc a přebarvujíc slova a vkládajíc do nich vlastní svoje přesvědčení — matka měla uvěřiti, měla se radovati.

„A pak budeš mít ještě něco jiného na práci, nežli seděti u mne, ale o tom ti už nic neřeknu, to může otec sám. Vždyť já jsem tě často nechala na holičkách, i když jsi byla samotna.“

Vzdychla.

„Mamičko, kdyby tak byl nějaký krám, kde by se prodávaly studené ruce! Děkuji . . . ne, tvoje je také teplá.“

Hodiny na věži bily dvě. Andrea mlčela, a matka mlčela s ní, ale když se ozvala příští půlhodina, zastenala.

„Matko . . . to byla jen půlhodina. Ó, jak byla dlouhá! Kdyby bylo možno vyškubnouti myšlenku z čela, jako se vlas vytrhne — kdyby to bylo možno! Považ, tys moje matka, a ty mi nemůžeš odníti ani jediné z těch strašných myšlenek. Kdybys jen věděla, jak se ve mně šourají. Kdybychom byli bohati, mohli byste vystavěti mramorový dům, a tam bych byla ráda. Ale matko . . . matko . . . . budu ležet uvnitř celé hodiny, celé hodiny, a vy budete chodit nahoře a zapomenete na mne! Že vám to srdce dovolí! Ach, hlouposti, slípko, není mi věru tak úzko, ale zdlouhavé to bude . . . zdlouhavé. Pamatuješ se ještě, co jsme dostali, když mi bylo deset let? Chlebovou polévku, lívanečky s jablečnými povidly a — ví Bůh! — jablečnou kaši se smetanou. Protože to byla moje zamilovaná jídla. Nemyslíš, že mám tak dobrou paměť, protože jsem vždycky jedla hořčici čajovou lžičkou, což?“

Bylo ticho, ale Andrea zase začala:

„Proč nepřijde otec? Přece se nehněváte? Matko, hněváte se?“

Matka řekla, že šel spat.

„Víš dobře, že to není pravda. Přechází ve svém pokoji a čeká na něco a čeká . . . a bojí se toho. Matko, není on jen docela malounko, maličko zbabělý? Jen tak docela maličko?“

Matka řekla, že ne, a dítě začalo naříkati:

„Matko — tys tak daleko! Když se udělám docela maličkou a tenkou, smím vlézti k tobě, smím? Moje postel je tak studená!“

Matka ji vzala k sobě, jako tehdy, když byla malým děckem, ssajícím z její hrudi.

Plakaly tak tiše, že jedna neslyšela druhé.

„Drž mne hodně pevně, neškodí, když mne stiskneš . . . Brzo bude zle . . . jde to z hluboka, z hluboka zevnitř . . . Dříve se mi zdálo, že mi někdo zavrtává vývrtku hluboko do hlavy a chce ji vytrhnout, — a nyní cítím, jako by tam ještě seděla . . . Slípko, slepičko, nebyla bych se nikdy vdala, byla bych vždycky zůstávala u vás a vydělávala peníze, až byste sestárli . . . I kdybyste se stali mrzutými a hluchými jako slečna Gunessnova . . . Ty dostaneš všechno, co jest v mé přihrádce, pak přece budeš mít, z čeho se strojit, což? Ale pak se také musíš strojit den co den . . . Až mně nebudete mít, můžeš přece dostati mnohem více šatů . . . Ale řekni Andresnové, ať už konečně dá pozor, aby ti to na pravé straně nevíselo.“

Smála se svým tichým, rozpačitým smíchem, který připomínal na smích matčin.

„A nesmíš nikdy jísti husí sádlo . . . k vůli pleti!“

Přivinula se k matce, a její ruce byly chladny.

„Až . . . až . . . ty už víš, co . . . ať dostane Josse můj brillantový prsten. V týž den, . . . ale ne dříve. Dříve netřeba!“

„Což máš Josse tak ráda?“

„Ano — — — tak ráda mám Josse!“

* * *

K ránu Andrea zemřela. Rodiče seděli u ní schváceni hrůzou z jejího smrtelného zápasu.

Co to bylo, co měli spálit, spálit pro živého Boha? Jaká to byla sázka, kterou Josse vyhrála? Jaká to byla úzkost, která křičela se rtů dítěte?

A tak úpěnlivě, bez přestání prosila:

„Otče, tatíčku, nauč mne dánským písmenům, brzy, nyní!“

Ale poslední její slova byla provázena úsměvem:

„Slípko, šaty ti zase visí, co řekne otec?“

A nyní bylo po všem, po všem.

Malé hodiny stále utíkaly, utíkaly, kvapily — nyní, kdy už nebylo proč kvapit.

Otec se díval na své ruce, které ještě před chvílí nesly Andreu, aby ji osvobodily od smrtelných úzkostí. Zápolila s nimi v poduškách, které pokládala za rakev. Jeho již nepoznávala.

Díval se na tyto ruce.

* * *

Opět byla noc. Byli tři v pokoji, ale jedna již nedýchala.

Otec seděl na Andreině loži a nespouštěl její ruky ze své, ale po každé, když mu vědomí připomnělo, že tato ruka byla studená a bez života, otřáslo to jím a jeho oči se plaše odvrátily stranou.

Tam, u lampy, seděla matka a šila, steh za stehem, steh za stehem, dlouhý, bílý hedvábný šat pro Andreu. Tak si to přála. „Ale ať ho slípka ušije až potom — eh, stačí, když to jen sestehneš, a také knoflíkových dírek šít nemusíš, vždyť jich nikdo neuvidí, viď, slípko?"

To byl jeden ze slibů, kterým se musilo dostát.

Matka píchala do svých prstů, matka píchala do plátna, matčiny slzy byly zašity do těch četných stehů. Ale on, tam u dítěte, neřekl ani slova, nepomohl jí jediným znamením. Jenom, když se zachvěl, začala se také ona chvět a také ona si připomněla, že je ještě někdo v pokoji — někdo, kdo je mrtev.

Dlouhá byla tato noc, tak dlouhá, že matčiny slzy vyschly. Bílý hedvábný šat byl ušit, a on i ona stáhli pozorně bleděmodrou noční košilku s ramen dítěte a oblékli je v rubáš. Ještě spolu nepromluvili. Otec pozdvihl ji naposledy v náruči, zatím co matka upravila lůžko, jak mělo býti. Tu vypadl na zemi malý lístek. Vzal jej k sobě. Poznal jej opět. Viděl, jak jej Andrea smačkala, zase srovnala a zase rozmačkala. Ukryl ten malý lístek.

„Zůstaneš zde, Jutto?" Bylo to poprvé, co promluvil.

„Což mám jít — od svého dítěte?" otázala se. Tu se obrátil a vyšel z pokoje.

* * *

Matka padla hluboko v propast svého hoře a křičela o pomoc na všechny strany. Nescházelo mnoho, aby přišla o rozum.

Cítila, jak jen matka cítiti může, všemocnou tělesnou bolest pro dítě, které bylo jednou násilím vzato z jejích útrob a nyní od ní odtrženo s násilím desetkráte větším.

Všichni viděli, že bolest byla větší, nežli ji mohla snésti, a snažili se dle svých sil sdíleti ji s ní, protože také milovali Andreu.

Také milovali Andreu, všichni, kdož ji znali. A to, co napsala tužkou na zadní stranu receptů velkými, nepravidelnými písmeny, bylo vykonáno do poslední čárky, jako by to byl zákonitý testament.

Jakmile byla její rakev postavena do kaple, šel k ní otec každou noc na stráž. Vycítil z jejího smrtelného zápasu, že jí to leželo na srdci.

Ne, nebyl na stráži na prázdném hřbitově, opíral se o stěnu kaple a bděl.

Uvnitř ležela ona, dušička, jeho „dítě s teplým, teplým srdcem", jak ji nazval Steffen.

A co tak stál, divil se, že mu na mysl přichází slovo bratrovo. Celou noc zpívalo to v jeho myšlenkách, plakalo to v jeho očích: „Dítě s teplým, teplým srdcem".

Karel Žák:

Úspěch.

Román.

(Pokračování.)

Ani duševními vlohami se nedovedly sestry Prokopovi vyrovnat. Chápaly špatně, myslily líně, v ručních pracích byly neobratny, jako by tato malátnost schopností vyplývala ze slabé podstaty jejich bledničkou stižených těl.

Jedna z nich to s ohromným přemáháním a napětím sil přivedla až na výpomocnou podučitelku a stala se tak chloubou otcovou. Otec znal nazpaměť jména a vlastnosti skoro všech dětí z její třídy, a přišla-li na prázdniny domů, měl s ní dlouhé rozhovory o paedagogice.

„Podívej se na Miladu," říkal Prokopovi, „ta věděla vždycky, co chce, a už se sama živí."

Prokop spolkl otcovu výčitku beze slůvka odmluvy a snažil se učené sestře vzdávati patřičnou úctu.

Jen jednou, když Milada rozvíjela u večeře učení o nejpřísnější emancipaci žen a zapřisahala se, že se postaví v čelo tohoto ruchu u nás v Čechách, napadlo Prokopovi, že bývala Milada vždycky nesmírně obmezeným tvorem, a nemoha se déle udržeti, zvolal:

„Ale jsi ty hloupá, Milado!"

Otec se velice rozhorlil a odsekl pánovitě Prokopovi:

„To bych si vyprosil, abys urážel tady Miladu . . . Každý stav má svou existenční otázku, a je smutné, že nejsi tak dalece vzdělán, abys to věděl . . . Inu ovšem," dodal pak se zlostným pohledem na Prokopa, „mladý pán, jenž se nikdy nechtěl ničemu učiti, nic nečetl . . ."

„Ale, tatínku," namítal tiše, smírně Prokop, „to sem přece nepatří . . ."

„Mlč!" křičel otec, až chraptil, „Milada měla ve škole vždycky samé jedničky, a ty máš z poslední prospěchové zkoušky ze statistiky jen dostatečnou . . ."

* * *

Krátce před otcovou smrtí doprovodili ku hrobu druhou sestru Prokopovu, Jaroslavu. Slávka byla dobré, tiché děvče, bez jiskřičky samostatného úsudku. Viděla, jak ulehčí rodičům, vdá-li se za starého vdovce s několika dětmi. Byl špatně placeným úředníkem při železnici, bývalým strážmistrem, a Slávka byla si vědoma, že chce ženitbou ušetřiti jen výdaje na služku. Tak také po ten krátký čas svého manželství myla svědomitě manželovy děti, prala jejich prádlo, drhla podlahu a snášela v noci mužovy záchvaty milostnosti. Po roce zemřela úbytěmi i s dítětem, jež se jí narodilo.

* * *

Z ostatních děvčat připravovali Bětku za hospodyni pro otcova synovce, faráře. Bětka jediná měla matčiny krásné, jako zaslzené oči. Tím se jí rodina navždy zříkala. Prodávali ji prostě.

„Jen co dorosteš, půjdeš ke „strýčkovi" na faru!" říkal otec a těšil se, že aspoň jednu ze svých dcer „výborně zaopatří".

„Maminko, smí to, může to být?" ptal se Prokop, tenkrát už dospělý hoch, když vybavovali Bětku na cestu.

„Otec a velebný pán tomu chtějí, a o Bětušku je nadosmrti postaráno," odpovídala oddaně, malomocně matka.

Mezi otcem a Prokopem strhla se potom prudká hádka, Prokop řekl otci, „že Bětku prodávají". Otec spoličkoval Prokopa, a Bětka odjela plačíc na faru.

* * *

Tak zbyla o sestrách Prokopovi jen jasnější vzpomínka na nebožku Slávku. Slávka také samotna neměla nikdy té šeredné chtivosti jako její sestry. Když si vyprávěly vyzývavě, aby družka družku pozlobila, který mužský se na tu nebo na onu z nich podíval, který prý tu nebo onu nepozorovaně políbil, vyznamenával, říkala Slávka stydlivě:

„Nebuďte tak rozpustilá, děvčata, nebo to povím mamince . . ."

* * *

Prokopovi bylo tak bolestně směšno, když se chtěla také líbit jeho nejstarší sestra, chudák Fina, bledá, slabá, krátkozraká, s vpadlými prsy a hubenými boky. Zároveň cítil takový odpor a styděl se, když s ní šel na Žofíně a Fina se ohlížela žádostivě za mužskými. Nebýti to o koncertě a všude plno lidí okolo, — už by jí byl dal s chutí ránu do zad. Nedovedl pochopiti, že je Fina také ženou. Pro něho byla tvorem bez pohlaví, protože byla šeredná a že byla telegrafistkou. Protože musí jíst, šatit se — proto ovšem musí také pracovat a stává se nezbytným doplňkem mosazi, drátu a elektřiny ve stroji, na němž pracuje. Kdyby se podařilo nahradit Finu u stroje jinou hybnou silou — že by ku příkladu ten, jenž podává depeši, sám si ji vyslabikoval do jakéhosi trychtýře a zvukové vlny přenášejíce se blanou uváděly v pohyb klíč, — nebylo by tu důvodu ku vzniku takové Finy.

Zvířata jsou přece jen rozumnější; včely-pracovnice nemají také pohlaví. A což nebylo by to na světě lépe? A teď vidí, jak Fina usmívá se na hloupého, nastrojeného hejska, a je jí už skorem třicet let.

Ke všemu trpí ještě Fina jakýmisi záchvaty — nemocí míchy, pravil lékař. Překvapují ji ve spánku; Fina je v bezvědomí, válí se v křečích na podlaze, má u úst pěnu, bije nohama a po každé si překouše jazyk, že ráno nemůže ani promluvit. Potom sedí na posteli, když se probudí, tak zbědována a vzlyká, že je nešťastna, a proč si ji bůh raději nezavolá.

Poprvé překvapila nemoc Finu, když byl ještě otec živ. Churavěl však už stále, a obávali se vylekati ho tenkrát ze spánku. Usnul v tu noc teprve před chvílí a dřímal nepokojně, oddychuje ztěžka. A tak nezbylo postrašeným ženským jiného, než vzbuditi Prokopa, zatím co služka běžela pro lékaře. Fina byla bez sebe, spadla s postele a házela se polonahá na zemi. V pokoji hořela jediná svíčka. Matka klečela u Finy a držela jí nohy, jimiž nemocná prudce škubala. Tonča přikrývala před bratrovými zraky Finu peřinou. Prokop sklonil se k Fině a rozespalý, zpitomělý pomáhal matce vzdorovati trhání ve Fininých svalech, jejichž síla se křečí zněkolikanásobila. Ve světnici bylo dusno. S Finy se pot lil, a Prokopovi čpěl do obličeje chorobný, pronikavý jeho zápach.

Ze směsice tlumených hlasů za dveřmi poznával Prokop, že lékař přichází. Chvíli ještě zněly řeči za dveřmi. Konečně se dveře otevřely, a lékař vstoupil, v domácí čepici, bez límce u košile a bez nákrčníku, jak na rychlo odběhl z domova. Byl starý, tělnatý a dychavičný. Unaven stoupáním do třetího poschodí, otíral si čelo dlaní a díval se beze slova na nemocnou.

„Pane doktore . . . pro boha vás prosím . . . co to je . . . snad to není padoucnice?“ hartusila na lékaře matka, a úzkostí chvěl se jí hlas, mátla se jí slova.

„To je po prvé, co to dostala?“ tázal se lékař, jako by se vyhýbal odpovědi.

„Můj bože . . . můj bože . . . v naší rodině nikdy nic takového nebylo,“ vzdychala matka.

„Poslouchejte, je to po prvé?“ opakoval otázku lékař, obraceje se ku Prokopovi.

Prokop drže stále Finu za nohy, tiskna je ku podlaze, přisvědčoval hlavou.

„A je svobodna? není vdána?“ ptal se lékař dále.

„Je to má sestra, svobodná . . . bude jí třicet let . . .“ odpovídal Prokop chvatně vida, jak se lékař stává nervósním, že mu neodpovídají rychle k jeho otázkám. Ulekl se mrzutosti lékařovy a chtěl několika slovy říci všecko, co je důležito, jak se domníval.

Křeč zvolna povolovala, už ustávala; ještě jednou prudce zahýbala Finou, obrátila ji na obličej, a pak Fina byla jakoby omámena. Nesli ji opatrně k posteli; Fina se zarývala v bezvědomí hlavou do polštářů a oddychovala přerývaně. — —

Tak se záchvaty opakovaly potom několikrát; aspoň jednou za měsíc v noci přepadly Finu. Uléhala zdráva, povídala, žertovala často, než si šla lehnout, a za několik hodin zmítala se, kroutila se v bolestech jako posedlá.

Léčili ji jakýmisi prášky. Fina užívala silných dávek. Obličej její žloutl, brunátněl, a její čelo pokrývalo se odpornými bolavými vřídky. Měla tvář skvrnitou, odulou jako piják, a dívala se vzdychajíc do zrcadla. A potom vyhrnovala rukáv s lokte a hladila jej plochou dlaní, jako by se těšila, že aspoň její ramena se lesknou, že jsou ušetřena hyzdící osutinou.

Jednou však zůstal na neštěstí Fině pod bezvládným tělem, dvojnásobně těžkým v stavu bezvědomí, pravý loket a povolil, vyšinul se z kloubu. Tenkrát ji vzbudila bolest ve vymknuté ruce. Ruka visela podle těla jako uvadlá, odumřelá; zdálo se, jako by se svaly a kůže byly prodloužily, natáhly; tvořily mezi ramenem a vykloubenou rukou jako prázdný vak. Lékař ruku napravil, přiložil obvazy a zakázal přísně Fině šněrovati se, oblékati se, pohybovati rukou. Ale Fina nemohla čekati, musila do úřadu a šla tam s rukou polo zahojenou, jakoby trnoucí, vyvstávající.

Od té doby po každé, když přišly záchvaty, také se opakovalo vykloubení ramene. Konečně sesláblo rámě tak, že se vysmykovalo, když si Fina oblékala živůtek, když zavadila rukou v tlačenici, když otevírala násilně kliku, klíč, jenž nechtěl povoliti. A Fina bědovala, naříkala vždycky v zoufalství své slabosti:

„Ježíši můj . . . můj . . . to jsem mrzák, to jsem mrzák . . . .“

* * *

„A co, nešťastná rodina sem, nešťastná rodina tam. To tak říkají staré baby . . . proto, že Fina stůně?“ láteřil Lešák, když se mu byl Prokop svěřil se svými starostmi. Znal je ostatně sám . . . viděl všecko velmi jasně, kdykoliv přicházel k Fantovým.

„Jedna moje sestra zemřela v blázinci, druhá jest blbá, hluchoněmá, má všecky kosti změklé, a bratr jest úplný idiot, což vidno z toho, že si za pět a půl roku nepřečetl řádky ani z novin, dokud nebyl doktorem. Teď je v ministerstvu; gratuluji rakouskému státnímu hospodářství k takovému kreténu, jakým jest můj promovaný pan bratr.“

„Můj otec se oženil s vlastní sestřenicí,“ pravil Lešák, „odtud ty krásné produkty z toho manželství. Co se mne týče . . . nu, čekám, až také zblbnu . . . zatím žiju s veselou myslí ze svých dluhů . . . .“

III.

Jen okolnost, že se otec zřekl dobrovolně svého starého fraku ve prospěch synův, způsobila, že se ocitl Prokop nedlouho potom, když se dal zapsati na techniku, v pražské společnosti — v souhrnu několika stále se opakujících, vracejících lidí, kteří se pozdravovali na ulici a tančili spolu v žofínských sálech. Frak byl přešit na Prokopova ramena, a krejčímu zaplaceno penězi, vyzískanými Prokopem

kondicemi v téže rodině, jejíž prvorozený syn, dědic slávy patricijského pražského rodu Nyčů, Prokopa do společnosti uvedl. Prokopovým společenským světem přestaly býti romány, čítané pozdě v noci, od nichž odskakoval, nadchl-li se pro některého jejich hrdinu, a stoje proti zrcadlu odříkával dvorné jeho věty, zkoušeje, jak by zněly z jeho úst a ve skutečném životě. Teď šlo o to, bezvadně provésti toho neb onoho herce, jak mluví, klaní se, jak chodí a sedají, jak si zapínají rukavičku — v těch francouzských „salonních" kusech se třpytivě plynoucím a přece zas od předmětu ku předmětu lehce a čtveračivě přeskakujícím proudem dialogů.

První dojem pražské společnosti působil na Prokopa nevýslovnou prázdnotou. Zdálo se mu, jako by ti všichni lidé byli odložili na těch několik chvil spolubytí v osvětlených, zářných tanečních síních své vlastní podoby. Bylo mu, jako by viděl ve všech snahu, zapírati individualitu, jako by všichni kontrolovali se za každým krokem, aby nepřekročili tajného jakéhos společenského usjednocení, předpisu. I bylo Prokopovi s počátku, jako by se rdousil, jako by někde nepohodlně seděl. Naslouchal, mluvil-li ve společnosti, svému hlasu, — mimovolně — jako duté ozvěně. Ten pocit zvyšoval jeho ostych a strach. Zdálo se mu, jako by křičel, a jako by ostatní mluvili stlumeně. Každé slovo Prokopa svou ostrostí bodalo. Přemáhal se, aby domnělou tuto protivu vyhladil. Ale čím více tak činil, tím více cítil, jako by se nepoznával, jako by nevěděl, co chce, jako by nepřemýšlel, následoval okamžitých, nejapných nápadův a vnuknutí ve stálé obavě, nejeviti se nemotorným, naivním, hrubým. Toužil, aby co nejdříve nové své ústředí, jeho ducha pochopil, ztrávil, aby za dobu co nejkratší odložil analysu, výklad těchto nových pro něho nálad a stavů. A myslil, že nejlépe učiní, bude-li jednati jako ostatní, — nebude-li se více ničemu, praničemu podivovati. Bude-li mluviti, jednati jako všichni ostatní, nebude sám sobě více nevzdělaným, fádním, směšným. Pak půjde vše hravě. Bude „jejich".

Prokop znal svého žáka a protektora ve společnosti, Édyho Nyče, dobře, znal každý záhyb jeho temperamentu a povahy, a právě proto, — jak si s jakousi dávkou hořkosti připomínal, — nedivil se nikterak, že je Édy ve světě, otáčejícím se kol žofínských sálů, jedním z mandarinů. Édy hrál na klavír, chodil na umělecké výstavy, mluvil o nich s neochvějnou jistotou, psal slečnám verše do památníkův a na vějíře, byl jednatelem v jednom, místopředsedou v jiném zábavním sdružení. V zábavách a plesích byl Édy Nyč jako vyměněn; nebyl již jako jindy, otupělým, lhostejným. Jako by byl jen ve společenském vyniknutí hledal veškeru svou ctižádost. Pomlouval, klevetil, ironisoval stůj co stůj, jen aby se jevil originelním. Chtěl vyniknouti, státi se neodolatelným.

Vše, co Prokop po svém vstupu do řad „pražské společnosti" zkoušel, způsobovalo mu leckdy mnoho trýzně. Stále a stále považoval sebe za vetřelce, za parvenu. Za každým krokem v tom světě cetek a pozlátka bylo mu, jako by vše, co vidí, co vnímá a pociťuje, mu připomínalo, že mezi těmi lidmi tam jest jen trpěn.

Nepřekvapilo ho, neranilo ho tedy, když konečně uslyšel přímo vyřčeno to, co ustavičně cítil. Bylo to na velkém kterémsi plese. Édyho matka, obklopena na estradě mladými pány, pravila, nevšimnuvši si, že Prokop stojí za ní: „Nehněvejte se na mne, pánové, — já tvrdím, že naší mužské mládeži chybí společenská turnýra. Nemají-li ji z domova už sami, je na ně hrozná podívaná. Kdykoliv jsem měla pro své děti studenta-vychovatele, byl jako můj vlastní, chodil všude s mým Édym, byl všude s ním zván, já jsem sama z něho učinila slušného jinocha. Měli jste se pak podívati, jakým byl za nedlouhou dobu . . .“

Jen okamžik byl Prokop zasažen, sklíčen. Ale v zápětí pociťoval ze slov paní Nyčové jakés tajné zadostiučinění vůči sobě samému. Co však jej více překvapilo: dva mladí lidé z hloučku, obklopujícího paní Nyčovou, pohlédli na sebe významně a usmáli se sotva znatelně za dekoletovanou šíjí milostivé paní. Sestupovali pak spolu do reje tančících a jeden pravil tiše, s úšklebkem: „Édyho maman a její chudí studenti.“

Prokop se s odporem od nich odvrátil.

* * *

Přivedl-li tedy takový přeborník společnosti, jakým byl Édy, Prokopa některému děvčeti a řekl, představuje jej: „Můj přítel“, byl úspěch Prokopův pojištěn, zaručen.

Také v zákulisí své nové společnosti byl Prokop záhy zasvěcen. Ostýchavě, zakrývaje tvář za výkresy, zmínil se Prokop, když mluvil s Édym v kreslírně techniky o poslední zábavě společnosti „Tuberosy“, o štíhlé, snědé kráse Markéty Vatkovy. Tančil s ní minule již po druhé po celý večer téměř výhradně; číhaje, sleduje ji očima, aby ji nikdo jiný před ním nemohl obemknouti k tanci, cítil, jak veliké to děvče zmocňuje se jeho myšlení . . . Teď se hanbil, že by poznámka, otázka, pohled Édyho mohly mu vzbuditi rozpačitost.

„Má právě tolik krásy, jako její tatík dluhů,“ mumlal Édy. „Jsou v tom až po bradu. Jejich služka musí si svůj plat hned každého prvního v měsíci odnést, aby si jej od ní někdo z rodiny nevypůjčil. V domě u nich si povídají lidé, že kupují u Vatků někdy denně brambory za čtyři a mléko za pět krejcarů. Ale na bály — to musí chodit . . .“

„Odkud to víš?“ zvolal uztrnut Prokop. „Kdo to řekl?“

„Nu, kdo? Na tom přece nezáleží, — můžeš býti přesvědčen, že mám dobré zprávy!“

V té chvíli bylo Prokopovi Markéty Vatkovy líto. Vzpomínal na prvý dojem, jímž na první pohled na něho působila. Překvapoval ho její klid, chladná elegance a prostota, o níž si vždy myslil, že jest vlastní šlechtičnám. Zatím je to maska těžkého strádání, snad bolestného utrpení.

Ten den se ho nespustila už šeredná představa, — že Markéta Vatkova tančí, koketuje hladova, s prázdným žaludkem. „A proč potom ti lidé raději se nestraní té společnosti, proč se jí tak houževnatě drží, když doma mají nedostatek?“ tázal se sám sebe. — „Protože pořád ještě doufají, že tam dceru dobře vdají, že s ní někoho napálí,“ řekl si v duchu, a bylo mu, jako by mu odpovídal k této otázce velmistr životního cynismu — Lešák.

* * *.

U nich doma — u Prokopových rodičů — je přece také citelným vždycky nedostatek ... a jaký rozumový závěr z toho následuje? ... jaká nutnost? ... Uskrovniti se tak, aby se aspoň všichni do syta najedli ... spořiti na všem, co se nejeví na venek ... co nevidí lidé ... Jediný syn musí obdržeti podporu ke studiím, aby jednou mohl živiti pozůstalé po otci ... a děvčata, Prokopovy sestry? ... je jich tolik ... nepomohou-li si samy, nemohou prozatím obdržeti o mnoho lepšího živobytí, než děti nezámožného řemeslníka ... U nich doma shánějí se přece všichni, co by každý dal kočce ze svého talíře, přiběhne-li ke stolu a žebrá-li, otírajíc se o nohy ... jako by nemohli toho snésti, aby hladovělo zvíře ... Vždyť i otec obrací se netrpělivě po zvířeti a řekne matce: „Vezměte ji ven a dejte jí něco žrát,“ ačkoliv jindy se rozpřahuje a kope po kočce na potkání. —

Od té chvíle se necítil Prokop tak vystřízlivělým, nešťastným, přicházel-li z plesového ovzduší, plného parfumu, valčíkové hudby a šustícího hedvábí, mezi otřelé, chudobné povlaky nábytku svého domova. Ten masopustní svět neměl pro něho již tolik mysterií; nezaslepoval již tak jeho očí, nebyl mu jedině a výhradně pohádkou. S hlavou přetíženou dojmy předešlé plesové noci přicházel jindy ráno do pokoje rodičů a skoro s politováním, přes rameno se díval, jak otec láme a drobí do kávy hrubý, černý chléb, veliký, okoralý, vyschlý krajíc, a jak matka usedá ke stolu v nečistém čepci na sporých, lysinami prořídlých vlasech, stočených na čele papírky v namaštěné chuchvalce. Otec nemluvil a jenom v ústech převaloval namáhavě chléb a zapíjel kávou, jejíž fialově-šedivé krůpěje mu stékaly z koutků úst do vousů.

„Co je dnes k obědu?“ tázal se otec, zdvíhaje se k odchodu.

„Polévka a rýže s uzenkami,“ odpovídala matka, jako vytržena z myšlenek; „chceš dnes mít kousek hovězího?“

„Ne, nechci,“ říkal otec a vstával, pomlaskávaje jazykem v zubech, a věšel na hřebík župan, aby oblékl vetchou uniformu. „Vždyť zítra máme maso pro všecky ...“

Takový výjev býval dříve Prokopovi nesnesitelným. Prokop říkal si: „Kdyby tady seděl místo mého otce, pana rady se zlatými épaulettami, o němž je dnes nebo zítra v novinách, že „měl k porotcům důkladné, duchaplné resumé“, — takhle dělník, zedník a pochutnával

si na téhle snídani a těšil se na krupky k obědu, bylo by to docela spravedlivo a přiměřeno.“ Pan rada předsedá líčení, „soudí na smrt“, jak říkala jejich služka, obžalovaného, jenž se ve vyšetřovací vazbě právě naobědval, ne o mnoho hůře, než neúprosný jeho soudce . . . Právě, že se otec a všichni ostatní spokojili tím, co bylo, že jedli s chutí a často hltavě chudobný oběd, ponižovalo, roztesknilo vždycky Prokopa, jenž opíral u jídla hlavu o dlaň a netečně se přebíral vidličkou v talíři. Ale teď se chtěl Prokop přesvědčovati: Svlékneš zástěru, odhodíš kazajku, zapomeneš, co máš a co nemáš, oblékneš frak a s ním zároveň neosobitost — a teď jdeš a bav se. Takové je celé tajemství. Ta „společnost“ není jen pro Édyho a pro ostatní, kteří mají bohaté rodiče. Není zásluhou, že jsi se mezi ně dostal, ale zásluhou by bylo, abys se postavil hodně pevně na vlastní nohy. Vždyť i Lešák opouští někdy svůj rodinný krb, jejž sdílí s obstárlou vyšívačkou rukavic, a přichází na ty slavné žofínské plesy . . . Chce se zase jednu noc vykřepčiti, poletuje dvoranou, potí se, zapomíná na své „záležitosti“ . . . je dokonce zdvořilý, setká-li se tam s některým svým věřitelem . . . dává se seznamovati s děvčaty z historických pražských patricijských ústraní, aby s těmi naškrobenými vílami několikráte smýkl při kvapíku, aby s nimi hovořil bodře, nonchalantně, k netajené jejich veselosti, jako se „slečnami z obchodu“ a stoličnými, aby se třeba s nimi nikdy více nesetkal . . .

Prokop se dotvrzoval: parkety jsou neutrální půdou. „Ale co ty tam chceš? Co odtamtud očekáváš?“ pátral dále mrzut. „A proč si často umíníš, že zůstaneš doma; proč odřekneš často Édymu: že nepůjdeš dnes, že máš práci — a přece, když se blíží osmá, zmocňuje se tě nepokoj, nechuť k domovu, a ty v poslední chvíli sháníš košili, nákrčník, rukavice a běžíš na Žofín, jako by tě někdo štval?

Které je to děvče, jež tě tam láká? Je to Markéta? Hleď: máš k tomu příčiny, abys ji miloval, abys se o ni snažil, když vidíš její nedokonalosti a nemůžeš si jich zapřít . . .? Lešák, zas Lešák . . . ten člověk se ti stává nezbytným, jakýmsi průvodcem na silnici života; ale nevadí, má skoro vždycky pravdu, řekne ji však plnými ústy — hleď: tenkrát se mluvilo v hostinci dlouho o děvčatech: co která tenkrát k tomu odpověděla, jak se podívala na koho, jak se tvářila, — tedy tenkrát Lešák po nezbytném úvodu „idioti, já se z vašich řečí ještě zblázním,“ se ohnal slovem „svého velkého přítele Bourgeta“, jak pravil, „o špatně definovaných pocitech vůči ženám, jež nás mohou učiniti dokonale nešťastnými . . .“ Je takové vytyčení pocitu našeho vůči ženě do podrobností v naší moci? Ale přece se musí člověk o to aspoň pokusit. Dnes myslím celý den na Markétu, zítra náhodou se zabývám více tou, pozítří onou, a Markéta mi splývá s těmi druhými, moje myšlenky těkají s té na onu . . . z každé kousek rázu, kousek osobnosti — a konečně splývají v jeden fantóm . . . Jsem si vědom, že je to u mne společenská choroba, dětská zimnice k zubu moudrosti . . . Jsem z toho nervósní: v tom ovzduší parfumu a kouře z cigaret mne dovede nadchnouti obyčejná koketní fráse z duševní zásobárny takového děvčátka . . . Ale Markéta . . . je jako

sladká hudba milého, prostého popěvku, jejž slyším přednesený plný umělůstek a koncertních kudrlinek . . . tak, ne jinak mi připadá to ubohé, dobré dítě. Ale já ji znám: tolik už mohu o ní říci, to mohu; dejme tomu, že bych přiložil ruku k doutnáku, aby ta bomba praskla a roztrousila nejistotu: bude to jen prskavka, věř tomu: výsledek bude fraškovitý. Čeho se ostatně mohu odvážiti? — krotkého vyznání v zakryté formě. Bude to vyhlížeti jako poptávka . . . A Markéta? Je vzdělané děvče . . . Co může odpověděti? Neřekne ani ano, ani ne, podívá se na mne tím dlouhým, trochu ironickým pohledem, přátelsky mi snad stiskne ruku, zavěsí se do ramene Édymu, a půjdou spolu tančit kvapík . . .

Komediantství, komediantství . . . A jak bych se musil přemáhati, abych to sehrál aspoň prostředně . . . Nemám dosti klidu u přítomnosti toho děvčete . . . Jako před týdnem, když jsem na ni čekal v předsíni, chtěje ji sám uvésti ku koncertnímu večírku, aby mi ji někdo jiný nevzal. Uváděl jsem ji . . . ona něco vyprávěla . . . Neslyšel jsem z toho ani slova. Dodnes nevím, byl-li jsem tak pohnut, anebo hrál-li pan professor na cello takové fortissimo . . .

A jak to skončí? Jak to může skončiti? Zcela jednoduše, elementárně. Nemožnosti. Ústup — a budeš ještě rád, že sis „neškodil" víc. Zůstane hořkost. Budeš přesvědčen, že ti ukřivdila. Snad ji budeš nenáviděti. Samá ješitnost, malichernost, marnivost. A na konec častý osten studu. Chceš býti hrdinou v pastýřských hrách, a chlížíš se po děvečkách na ulici. Chceš zevšedněti, míti flirt jako jiní; abys také v tom jim mohl býti roven, abys pošimral svou ješitnost. V tom se ukazuje, že jsi a zůstaneš parvenu. Snad ani nepozoruješ, jak jsi se stal banálním od té doby, co mezi ty pagody chodíš. A co se stává z tvé tajné ctižádosti, kterou jsi živil od svých chlapeckých let? „S tolika obětmi, s takovým sebezapíráním", jak se ti zdá, za stálých kompromissů se svým svědomím? Jsou známy ty tvé umělecké hříčky, ty tvé znělky a obrázky, mluví se o nich. Postaral jsi se sám o to, aby vešly v konversaci, v ustálené mínění o tobě, v tvou společenskou podobiznu. Kreslil jsi slečinkám do památníků květiny, amorety, náhrobky, cypřiše, bohyně. Lichotilo ti, že jsi tím byl zajímavý. A kolik péče, kolik času jsi vynaložil na koketní ty obrázky, jež ti kazí vkus, jež tě odvracují od vážného studia! Stal jsi se proslulým, že jsi nabízel svou dovednost každému — i tomu, kdo o ni nestál. Smutná sláva! Čím liší se od tajeného obdivu, jejž vzdávají žofínští lidé tomu a tomu, protože dovede chrochtati jako břichomluvec, onomu, že má za dvě stě zlatem plombovaných zubů, jinému, že vypije láhev koňaku a drží se ještě rovně! Tak se zaznamenávají v seznamu společenských lidí jednotlivé mohutnosti, jimiž rozeznávají člověka od jiného, stejně zámožného a ve stejném fraku. Ale jsou tu přece také lidé, kteří mají jádro. (Snad právě pro tu naši národní těžkopádnost letory, kterou jsi také v sobě ze začátku tak obtížně přemáhal.) Ale ztrácí se jim v marnivosti, v chorobné malichernosti, v požadavcích, jež jim klade společnost.

Miluješ-li Markétu, — a chceš-li býti upřímný: jsi tomu blízek, dáváš se těmi city k ní uchvacovati — miluješ ji pro ústředí, v němž ji vidíš. Miluješ její náramek, její účes, její valčíkovou gracii, její šíji, na níž se třese lehký poprašek pudru. Miluješ její oči, protože září ve světle elektrických svítilen. Miluješ její hlas, protože jej doprovázejí jako v melodramatě škádlivé zvuky houslí z plesového orkestru. Miluješ její rty, protože proudí jimi horký dech z prsou, zdvižených kvapíkovým úprkem. A plakal bys snad lítostí, kdybys vše to s ní odvrhl, strhal, a kdybys viděl, že ti v rukou zbývá ubohá malá loutka! Jdi a zkoumej, můžeš-li, dovedeš-li milovati v ní ženu!“

(Pokračování.)

K. M. Staňukovič:

Rozhodnutí.

Přeložil *Dr. Ed. Cmunt.*

(Dokončení)

Takové revoluční myšlenky pořád častěji a častěji počaly přicházet do hlavy posavad pokorného muže, a on z počátku jednou, potom dvakrát za týden a pak i častěji mizíval z domu. První čas, než Krinicyn přešel k zřejmé vzpouře a ještě se bál své autokratické velitelky, — před odchodem z domu podával podrobné vysvětlení, a nutno říci pravdu, přece dosti hanebně se vykrucoval. Tu jej zvali bezvýminečně na karty. „Už se nezlob, že odcházím, Vavočko. Dávno jsem nehrál. Vrátím se brzo, má milá!“ (Mlask, mlask!) Tu má kollega jmeniny! „A nechce se mi zrovna, ale musím jíti, matičko. Urazí se!“ (Mlask, mlask!) Tu přítel v nějaké společnosti přednáší. Slíbil, že ho vyslechne a potom k němu půjde na čaj. „Já tam nebudu dlouho!“ (Mlask, mlask!) Zkrátka potřeby se naskytovaly samy sebou zrovna jako z rohu hojnosti, a ton těchto vysvětlení byl přesvědčivě-lichotivý a neobyčejně výmluvný — odkud se jen slova brala, zrovna jako u dobrého advokáta! A když Varvara Alexandrovna v odpověď na tyto řečnické výkony se smutným úžasem hleděla na muže jako uděšena, že ji nechává samotnu, snažil se Boris Nikolajevič, aby se nedíval na Vavočku, aby hanebně necouvnul v rozhodné chvíli, a vděčně políbiv pěknou ručku, spěšně chápal se čapky a upaloval z domu. Ocitnuv se na ulici, cítil neobyčejný příliv veselosti a nenadálé vzpružení ducha jako uprchlý vězeň, bezpečný před pronásledováním, a patrně z radosti dával drožkáři dobré zpropitné. Stávalo se však, že pokusy útěku nebyly korunovány úspěchem. Varvara Alexandrovna najednou prohlásila, že je nemocna, a doufala, že Boris ji nemocnou nenechá o samotě. Boris Nikolajevič se podrobil, ale v duchu reptal, nepozoruje žádných příznaků nemoci u Vavočky, snad kromě toho, že sňala šněrovačku, oblékla župan a prohlásila, že ji bolí hlava a tuhle a tamhle. To se rozumí, že Boris Nikolajevič navrhoval, že pojede neprodleně pro lékaře, aby se aspoň půl hodinky projel, ale doktora ovšem nebylo potřebí. „Pomine to samo sebou!“ A skutečně brzy to pominulo.

Ale Borisi Nikolajeviči zdálo se v jedenáct hodin už pozdě na odchod a projevoval tajemnou nespokojenost tím, že mlčel, sedě u Vavočky, děkující za „oběť“, kterou jí přinesl zůstav doma, a šel spat, nevyčkav, až Varvara Alexandrovna ulehne, a nepožvatlav s ní, jak zpravidla činili dříve, než usnuli. Následujícího dne vymýšlel už Boris Nikolajevič novou záminku, aby se zbavil večer povinného předčítání nebo společné návštěvy tím spíše, že jako většina pánů mužů cítil se ve společnosti, u přítomnosti ženy, docela ne tak jako bez ní. Při ní byl jaksi solidní a mlčelivý, ale bez ní — kde jen se brala ta bravura! Oživl, žvatlal, hádal se, býval ostrovtipný a příjemný a neostýchal se projevovati někdy dosti lehtivé úsudky o ceně lásky; ale při tom, to se rozumí, jako docela řádný muž hovořil všeobecně, „theoreticky“. Co pak se týče jeho osoby, — on je bezmezně šťastný.

A stávalo se v proudu upřímnosti po několika sklenkách vína, že šeptal příteli do ucha:

„Víte, Vavočka, to je taková vzácná žena... Taková vzácná...“

První čas vracel se Boris Nikolajevič domů více méně dochvilně, a Varvara Alexandrovna neměla příčiny se znepokojovati obavou, že muže přejel vůz. Avšak častěji se opakující vzdalování se z domu se jí nelíbila; vštěpovala její žárlivému srdci neurčitá podezření a urážela její panovačnou duši. „Seděl poslušně doma, nikam jej to netáhlo a najednou začal chodit často . . .“ A čas od času dávala muži tak zvané „benefice“, ve kterých vyčítala, že je věčně sama a že následkem toho muž jí nemiluje. Boris Nikolajevič ovšem se zaklínal, že ji miluje jako dříve, na důkaz toho něžně líbal její ruce a úctyhodně se snažil přesvědčiti Vavočku, že předně není věčně sama, nýbrž nejvýše dvakrát, třikrát za týden, a že přece nemůže neudržovati známostí s přátely a kollegy. A protože tyto „benefice“ byly poměrně lehké, poslouchal je Boris Nikolajevič poslušně, pokládaje to za snesitelný trest za příjemně ztrávené večery, a beze zvláštního úsilí dostával konec konců odpuštění.

Ale brzy spáchal Boris Nikolajevič velmi těžký zločin.

Odešel z domu bez ohledu na krutou migrénu Varvary Alexandrovny, slíbiv vrátiti se ne později, než ve dvanáct hodin, a vrátil se v pět hodin ráno a v jakém stavu!

Potáceje se, se zarudlou tváří, na které bloudil dobrodušně-blažený úsměv podnapilého člověka, se zakalenýmá očima, vešel do ložnice a spatřil před sebou ženu jej očekávající, užaslou, přísnou a rozčilenou.

„Borisi!“ zašeptala toliko hlasem plným smutné výčitky, spatřivši svého poddaného, který se tak těžce provinil.

Ale Boris Nikolajevič jako by nevyciťoval celé tragičnosti tónu ženina, a dobrodušně, trochu se pletoucím jazykem se otázal:

„A ty nespíš, Vavočko?“

„Snad vidíš! Celou noc jsem k vůli tobě nespala.“ — promluvila temným hlasem a přísně dodala: „Kdes byl?“

Boris Nikolajevič, zřejmě náchylný k upřímné žvatlavosti a usiluje pevně se udržeti na nohou, pustil se neprozřetelně do podrobností.

„Zbytečně jsi nespala, Vavočko. Zbytečně, má milá! Vůz mě nepřejel . . . Ne . . . Tvůj muž je zdráv a neporušen . . . Já byl u Vasilje Grigoroviče . . . Mnoho lidí . . . Hráli jsme v karty . . . Večeřeli . . . . Odpusť, Vavočko, zdržel jsem se. A potom . . . . potom . . .“

„Co potom?“ skleslým hlasem tázala se Varvara Alexandrovna.

„Nelekej se, Vavočko. Potom jsme jeli v trojkách. Rozkošné to bylo. Nádherná cesta. Do Samarkandu . . . A já seděl v saních s Annou Petrovnou. To je roztomilá žena, Vavočko. Je ti velmi nakloněna . . . vzkázala poručení . . . Pořád se smála, že mě nikam nepustíš a že jsem na tebe přišitý! Povídala, že nesmím jeti trojkou. A já jsem přece jel. Co je na tom špatného? Ty se přece nezlobíš? Vždyť ty jsi rozkošná žena, Vavočko.“

Varvara Alexandrovna poslouchala, zdrcena nelíčeným úžasem a z nenadání zachvácena palčivým podezřením. Nebyla však od toho, hned udělat tragickou „scénu“ a ukázat provinilci celou sílu svého rozhorlení, odkrýti všecka muka uražené, ponížené ženy, jejíž muž jezdí v trojce v tu dobu, kdy žena stůně, a dvoří se „bůh ví komu“; ale když se podívala na dobrácky veselou tvář Borisa Nikolajeviče, jak se zdálo neschopného v tu chvíli vycítiti celou hrůzu svého činu, jen ostře a velitelsky řekla:

„Jděte spat!“

Varvara Alexandrovna ještě dlouho plakala, zarmoucena, pobouřena, rozhorlena (zvláště proti té „podlé, nestálé“ Anně Petrovně, svádějící cizí muže), ležíc vedle provinilce nesvědomitě chrápajícího, jako by byl ani nespáchal těžkého zločinu, zrušiv slovo a drze klamaje ženu, a posléze, vysílena zlobou a mukami žárlivého podezření, zapomněla na vše v krátkém, těžkém spánku, pojavši významné rozhodnutí: „vážně promluvit s mužem“, aby se budoucně neopovažoval urážeti její svrchovaná práva.

Na štěstí Boris Nikolajevič nemohl předvídati ve spaní celý význam tohoto nastávajícího „vážného rozhovoru“, jináče by byl sotva jeho spánek býval tak klidným a chrápání tak drze nesvědomitým jako toho lednového jitra. Je však přece známo, že někteří zločinci klidně spí i před popravou.

Pozdní probuzení Borisa Nikolajeviče nebylo z příjemných. Hlava byla těžká a nálada hnusná. Při vzpomínce na pozdní návrat, na nemístnou žvatlavou upřímnost vůči Vavočce zachvátila hanebná zbabělost jeho bojácnou duši, tísníc ji vědomím skutečné viny a očekáváním neodkladné odplaty.

„V pět hodin ráno . . . Trojky . . . Samarkand . . . Anna Petrovna . . . Migréna . . . Vavočka . . .“ — pohnutě přemýšlel, vystrkuje z pod pokrývky ospalou tvář a ostražitě otáčeje hlavu . . . Postel Vavočky je prázdna. V ložnici je zlověstné ticho. „Vavočka se jistě oblékla a pije v jídelně kávu, hluboce roztrpčena . . .“ A zne-

pokojený Boris Nikolajevič spěšně vstal z postele a začal se oblékati, koje se nesmělou nadějí, že unikne nejspíše bez vysvětlení do služby a vypije někde cestou sklenici čaje. Obléknuv se rychle, vyšel z pozadí zástěny, té krásné atlasové zástěny, skrývající obě lůžka, a zcela neočekávaně spatřil Vavočku.

Seděla v měkkém křesle bledá, s očima před se upřenýma, strašlivě klidná a slavnostně zasmušilá, jako zdrcená tíhou neštěstí, s pevně semknutými rty a hněvivě rozšířeným chřípím svého velkého, zakřiveného nosu, a jak se zdálo, nepozorovala muže.

„Dobré jitro, Vavočko . . . Ty jsi, chudáku, k vůli mně nespala?“

A s těmi slovy, jejichž nenucený tón však nevylučoval jakési lichotivé bojácnosti, přiblížil se Boris Nikolajevič ke křeslu a jen chtěl zdvihnouti ruku Vavočky ke svým rtům, když náhlým pohybem, plným odporu, jako by Boris Nikolajevič byl malomocný a dotyk jeho hrozil záhubou, uškubla Varvara Alexandrovna třesoucí se ruku a dutým tragickým hlasem svého hlubokého kontraaltu pronesla:

„Nedotýkejte se mne!“

Boris Nikolajevič ztrnul. Takového začátku „beneficí“ ještě nebylo v jeho manželské praxi, a „vy“ ještě ani jednou se neužilo.

A uctivě odstoupiv, mohl jen bojácně a něžně pronésti:

„Ale, Vavočko . . . družko má . . . poslouchej.“

„A vy se ještě opovažujete mluviti!?“ — vzkřikla Varvara Alexandrovna, vyskakujíc z křesla, jako by se v něm náhle objevila jehla, a do hloubi duše pobouřena nedostatečně viny si vědomým vzezřením Borise Nikolajeviče, jenž byl zatím takovým hříšníkem.

„Vy se opovažujete ještě mluviti!?“ — opakovala, překypujíc hněvem a obhlížejíc zdrcujícím pohledem svých jiskřivých očí člověka, který byl opilý, jezdil trojkou, dvořil se Anně Petrovně a vrátil se v pět hodin ráno, v tu dobu, co žena seděla doma samotna . . . nemocná.

Slova tato byla úvodem k tomu, co Varvara Alexandrovna nazývala: „vážně promluvit“, a v zápětí začal rozhovor, vlastně monolog, protože mluvila pouze Varvara Alexandrovna, malomyslný Boris Nikolajevič docela marně snažil se vsunouti slovo omluvy, — monolog, který přešel v jednu z těch bouřlivých, zuřivých scén, které mají tak rády podezřívavé, vášnivé a nervosní ženy, myslící pouze na svou lásku, na své utrpení, urážky a práva, a zapomínající ve svém naivním sobectví na jakákoliv práva člověka, který má závidění hodný osud, býti jimi bezmezně horoucně milován.

Bylo to celé dramatické představení dráždivé, expansivní a vášnivé ženy, která snadno přijímá fantasii za skutečnost, podezření za fakt, částečně upřímné, částečně poněkud theatrálně vyzdvižené, s výkřiky, slzami, hrozbami, gesty zoufalství a nelíčené bolesti, — s effekty a ostrými přechody od tragického šepotu hluboce nešťastné ženy k velitelskému křiku uražené panovnice vzbouřeného poddaného, — od kousavých, urážlivých sarkasmů a hrubých nadávek trýznivé žárlivosti k prosbě za smilování a ubezpečování o své lásce

a svých ctnostech, — od zaklínání, aby jí řekl všecko, všecko, celou pravdu, ku prosebnému ujišťování, přestal-li milovat Vavu, ke krutým výčitkám podlého chování, klamání a černého nevděku, — od zlostných úsměšků nad „podlým stvořením", kterým mohl zaměniti muž počestnou ženu, k hrozbám, že si vezme život, jestli se jí zpronevěří.

A potom — hysterický záchvat a závěrečná mdloba.

Boris Nikolajevič, dobře znalý dramatické žíly v povaze své Vavočky, byl tím nemálo stísněn a v první chvíli přikládal si nekonečnou vinu, hotov se káti, že jezdil v trojce a k tomu s Annou Petrovnou. Stisněný a rozčilený přenesl Vavočku na lůžko, dával jí čichat soli, čpavku, zasypával ji polibky. Ale protože mdloby nepřecházely a Vavočka ležela bez hnutí, tu Boris Nikolajevič, neúplně znalý trvání a povahy ženské mdloby, vyběhl z ložnice a rozčilen i ulekán byl by chtěl poslati pro lékaře. Ale stařičká chůva Avdoťa Filippovna, která potají byla vždycky při Borisi Nikolajeviči a shledávala, že nechává s sebou docela nemužsky zacházet, na místě aby držel ženu v poslušnosti, — zdržela jej od zbytečné útraty za lékaře a přesvědčivě prohlásila, že „to všecko" u paní brzy přejde po obkladech. Hned je přiloží.

„Paní mívá často tu „megrenu"," diplomaticky a bez ironie nazvala chůva nemoc Varvary Alexandrovny; „a to nic není, brzy to přejde. Varvara Alexandrovna je, díky bohu, dáma zdravá. Nevyspala se a z toho má migrénu. Ale vy se darmo rozčilujete, Borisi Nikolajeviči. Nemáte proč. A nestarejte se o paní, bude jí lépe. Našinec se shovívavostí jen více pobláznί," — důvěrně dodala Avdoťja Filippovna. „Co na tom, že jste se pozdě vrátil. Posedíte si v kabinetě, zatím co já pobudu u paní a Táňa zaměstná děti," — povzbuzovala chůva Borise Nikolajeviče a podívala se naň soucitně a zároveň s politováním, že je taková „bačkora".

Den minul v trapném znepokojení. V bytě bylo ticho, jako by tam byl těžce nemocný. Děti, které slyšely, jak maminka nadávala tatínkovi, ztichly a bály se hlučně si hráti. Maminka stůně. Maminka spí. A všichni chodili po špičkách.

Ale Boris Nikolajevič, když se poněkud vzpamatoval po scéně, trápil se výčitkami, že byl upřímným, a dal si slovo, že nebude nikdy budoucně mluvit o trojkách a ani jednoho ženského jména před ženou nevysloví jináče než s pohanou. Litoval Vavočku, — bere si tak všecko k srdci, chudák! — a současně shledával, že jeho vina není opravdu tak těžkou, aby se musila tak rozčilovati a dělati takové hrozné scény. Vždyť kdyby se takové scény často opakovaly, byly by ty projevy lásky třebas jako vězení. Chůva je rozumná žena a má pravdu: nemá se shovívati. „To je toho, že jsem se pozdě vrátil a že jsem jezdil s Annou Petrovnou . . . Nu . . . políbil jsem jí dvakrát ruku. To je všecko!"

„Paní vás prosí," ohlásila ze dveří Táňa, dosti ošklivá, letitá dívka, miláček panin.

Krinicyn s potlačeným vzdechem vyšel z kabinetu jako člověk, který neví, co jej čeká: obnovení „benefice“ (byly příklady) anebo odpuštění. Ostražitě našlapuje vešel za zástěnu, a ačkoliv před chvílí v kabinetě dělal hrdinu, nepokládaje svou vinu za příliš těžkou, — tady, před Vavočkou, chytře na se vzal poslušné vzezření kajícího hříšníka.

Vavočka, která se dobře vyspala během dne, umytá a navoněná, měla dosti času pomocí malinkého zrcádka seznámiti se důkladně se zevnějškem svého obličeje, osvěženého spánkem, a s effektem rozpuštěných černých vlasů, spadajících po bílé půdě županu, — ležela v měkkém polosvitu lampičky na upraveném lůžku s přivřenýma očima, v unavené póse ženy, která se zotavuje z těžkého neduhu.

Boris Nikolajevič vzal opatrně její ruku, pozdvihl ke svým rtům a něžně a dlouze políbil, jako by si tím polibkem vyprošoval odpuštění. Varvara Alexandrovna přestala patrně muže pokládati za malomocného, protože nejen neodtáhla ruky, nýbrž v odpověď, jako nemocná žena, slabě stiskla ruku Borise Nikolajeviče, smutně vzdychla, a jako by si vzpomněla na něco těžkého, zaplakala. Slzy tiše se linuly z jejích očí, ale to byly slzy oddané, nešťastné ženy a pohnuly Borise Nikolajeviče.

„Vavočko . . . milá,“ zašeptal třesoucím se, pohnutým hlasem.

A spustil se na kolena (koberec před postelí byl měkký a vlnatý) a jal se měkce hladiti její hlavu. A Vavočka zakryla oči dlouhými řasami, z pod nichž prýštily slzy.

Minula chvíle pohnutlivého mlčení s obou stran. Boris Nikolajevič se vzmužil, vyciťuje, že se nedá očekávati obnovení benefice a že odpuštění je blízké a následkem toho že skončí v domě tak zvaný „válečný stav“, kdy všichni chodí zasmušilí, a děti opět mohou hlučně a vesele dováděti beze strachu, že vyrušují nemocnou matku.

A v předtuše toho Boris Nikolajevič se zvláštní něžností několikráte poceloval navoněnou tvář Vavoččinu a při tom náhodou také okusil chuť slzy, ale neshledal jí ovšem zvláště příjemnou.

Posléze Varvara Alexandrovna otevřela oči, svlažené slzami, a utírajíc je, tichým, docela tichým a slabým hlasem, jako by slabost a hoře jí nedovolovaly mluviti hlasitě, — se otázala:

„Ty mě nepodvádíš, Borisi? Máš mě opravdu rád?“

Tato otázka byla obyčejně prvním jistým příznakem přijetí na milost člověka, kterému se dávaly „benefice“, a Boris Nikolajevič pospíšil odpovědět upřímným a vřelým tónem, který nepřipouštěl žádné pochyby:

„Ó, Vavočko.“

A protože stále klečeti na kolenou, třebas na měkkém koberečku, nebylo docela pohodlné pro dvaačtyřicetiletého člověka, ba zřejmě se zdálo nepohodlným, tož Boris Nikolajevič přesedl na nizounké křeslo a příjemně se protáhl.

„A ta . . . Anna Petrovna . . .“ pronesla Varvara Alexandrovna, jakoby s námahou vyslovujíc to jméno s chorobně pohrdavou grimassou, a upřela zkoumavý, dlouhý pohled na muže.

Boris Nikolajevič jen pohrdavě pokrčil rameny, jako by říkal, že Anna Petrovna pro něho docela nic neznamená.

„Co bylo mezi vámi . . . Přiznej se, Borisi . . . Bylo přece něco? Ty se s ní často setkáváš . . . Líbí se ti?“

„Vavočko! Ano, my jsme se spolu všeho všudy jednou nebo dvakrát viděli. A za koho ty mě pokládáš? Zdá se, že mám vkus. Anna Petrovna!? Líbit se mi!?“

A Boris Nikolajevič se dokonce rozesmál a začal živě povídati, že Anna Petrovna, třebas je hezoučká ženuška, ale není docela nic interessantní, a s takovou bezohlednou kritikou jal se rozebírati i její nos a oči a šíji a hloupost, že kdyby to byla mohla vyslechnouti Anna Petrovna, tu by jistě nazvala Borise Nikolajeviče pořádným licoměrníkem a zbabělcem, který je hotov pro spásu vlastní kůže zostuditi tuto hezoučkou blondýnku, svižnou, ostrovtipnou a veselou, které ještě včera sekal poklony.

Varvara Alexandrovna opět zkoumavě pohlédla na muže. Ale on, dobře pamatuje ještě ranní scénu i znaje možnost přechodu Vavočky ze stavu mdlého smutku ve stav zuřivého hněvu, se skvělou nestydatostí vydržel zkoušku.

„A ty jsi jí nelíbal ruku? Vždyť ona má ráda obdiv. Přiznej se, líbal jsi?“

„Našla's hlupáka!“ — pomyslil si Boris Nikolajevič.

A cítě, že odpuštění už má v hrsti, beze žertu poznamenal:

„Poníženě děkuju, Vavočko. Já budu líbat její ošklivé, opuchlé ruce!“ — dodal ne bez ošklivosti.

„Přísahej!“ — slavnostně pronesla Varvara Alexandrovna, jejíž slabou stránkou vůbec byly přísahy různého druhu.

Na tom nezáleželo, a Boris Nikolajevič velice ochotně přísahal, dávaje přednost deseti křivým přísahám před jednou scénou, podobnou té, jako měl ráno.

„Divila bych se, Borisi, kdyby se ti mohla zalíbiti „taková“ ženská,“ — poněkud živěji řekla Vavočka.

„Jak pak bys se nedivila!“

„Ale jak pak se opovážila tě vábit. Řekne takový nesmysl, že já tě nikam nepustím.“

„Je hloupá, proto to řekla!“ — krátce uťal Boris Nikolajevič.

Varvara Alexandrovna našpulila rty, dávajíc na jevo, že je může políbiti, a vřelým polibkem jej přijala na milost. Ale nadiktovala podmínky: vyhýbati se stykům s tou „hloupou“, nebo si opravdu bude mysliti, že se jí Boris dvoří. A kromě toho . . .

„Co, Vavočko?“

„Shromažďuj raději u nás hráče. Jednou, dvakrát za týden, jak chceš.“

Borisi Nikolajeviči se tento návrh příliš nelíbil. Ale z radosti nad odpuštěním slíbil, že to nějak zařídí.

Co by byl neslíbil v tu chvíli?

V.

Varvaře Alexandrovně se zdálo, že muž teď dostal tolik na paměťnou, že tak hned neprojeví ducha odporu. Ale zmýlila se. Příkrá opatření, kterými myslila udržeti svého poddaného, místo aby mu učinila rozumné ústupky, jen urychlila přikvačení zjevné vzpoury.

Minuly dva — tři dny, co Krinicyn, který se ještě z pohromy dobře nevzpamatoval, poslušně prosedával večery doma a jednou dokonce nudil se u „sympatických“ známých Varvary Alexandrovny, když už opět zamýšlel upláchnouti z domu, kde pociťoval tu stísněnost a nepřemožitelnou nudu, jakou zakouší vězeň třebas i s takovým žalářníkem, který jej zbožňuje. Netřeba podotýkati, že Boris Nikolajevič z lásky k Vavočce neříkal vždycky otevřeně, kam odchází, a nejčastěji jmenoval rodinu jednoho mladého soudruha z úřadu, kde často hráli v karty, ač na místo karet s největším klidem dopříval si u Palkina červeného vína s některým přítelem a živě hovořil o thematě ženské lásky, rozvíjeje při tom velmi paradoxní názory o její tísnivosti v nemírné dávce. A jindy odcházel ke známým, kde scházelo se mnoho lidí ve dnech jour-fixů, a kde bývala i Anna Petrovna. Vydávaje počet o prožitém čase, Boris Nikolajevič ze strachu, aby nerozhněval Vavočky a nedostal „benefici“, zbaběle a zoufale lhal a ani nemukal o žádném styku s osobami ženského pohlaví, o žádném, ani o tom nejnevinnějším rozhovoru s nimi, neřku-li, to se rozumí, o roztomilých rozhovorech méně nevinného rázu, — jako by domy, kde býval, byly mužskými kláštery a v nich se nevyskytovala ani jedna žena, a jestli se vyskytly, to byly většinou stařeny.

Tato lež ovšem přišla na jevo. Žena náhodou pomocí svých „sympatických“ přítelkyň zvěděla, že místo u starého mládence Vasiljeva její pan manžel byl na jour-fixu u Ivanova a velmi živě žvatlal s Annou Petrovnou (s tím „fanfárem“ !), nebo že Borise Nikolajeviče viděly v obchodním domě, kam se nabídl jeti za nákupem, aby se Vavočka nenachladila, jak rozmlouval s nějakou velmi roztomilou slečnou, nebo posléze (ó, hrůzo!) viděly Borise Nikolajeviče, bez pochyby jej, u velice veselé náladě v Arkadii (a on říkal, že jde slavit jmeniny k přednostovi a zdrží se dosti dlouho. Pěkný ptáček!).

Tyto objevy provázeny byly skvělými „beneficemi“. Tím, že muž všecko zamlčoval z bázně před „beneficemi“, podezírala jej Varvara Alexandrovna ze všelijakých hrozných věcí a s pochopitelnou nevolí oklamané ženy zasypávala Borise Nikolajeviče nadávkami a kletbami. A marně se pokoušel odporovati, omlouvati se. Marně dokazoval, že oddanost není věčným utrpením. Je podvodník. Skrývá před ní své zamilované pletky . . .

Scény se opakovaly pořád častěji a častěji, byly delšími a hroznějšími, provázeny mdlobami, a potom všickni v domě dlouho ještě

chodili polekáni po špičkách. Jednou dokonce Varvara Alexandrovna rozhodla se ze zoufalství vzíti jedu, který se ukázal na štěstí docela neškodnou mixturou (a chůva potom dosti zlomyslně podtrhla u sdělení Borisi Nikolajeviči, že to paní velmi dobře věděla), a pohnutlivě prodělala scénu předsmrtného loučení s Borisem Nikolajevičem, který řval jako vyza, a s plačícími dětmi, než přijel doktor a rozhodl nedorozumění, prohlásiv ku všeobecné radosti, že umírající je docela zdravá —

Ale otrlý Boris Nikolajevič nebral si už tak příliš k srdci tyto všecky scény, jako dříve. Tato atmosféra věčných historií, výčitek, hysterických záchvatů a slz, ta věčná stísněnost dusila a rozčilovala jej, a „dům“ zdál se mu vězením. Dlouhá trpělivost oddaného muže konečně praskla, a on se zjevně vzbouřil.

Začal dosti obratným manévrem — přestěhoval se do kabinetu, aby, vraceje se domů, nevystavoval se bezprostředním „beneficím“. Povzbuzován starou chůvou a popíchnut úšklebky Anny Petrovny a jednoho přítele, který vyprávěl, jak zarazil ženiny mdloby nevšímaje si jich, Boris Nikolajevič ukázal ještě velikou odvahu a onehdy, na otázku Vavočky: „Kam se chystá“, — tak rozhodně odpověděl, že je to jeho věcí, že Varvara Alexandrovna jen vzdychla úžasem a v prvém okamžiku oněměla. Když přišel dar řeči a promluvila, tu vykřikla, chytila se za srdce a upadla jako podťata do mdlob (na štěstí ne na zemi, nýbrž na divan), tu Boris Nikolajevič, ač vteřinu kolísal, přece konec konců byl tak krutým, že, nepřispěv ku pomoci, odešel z domu, poslav k ženě chůvu, která jej odměnila pohledem souhlasu.

Vzbouřenec, svrhnuv se sebe jho, oslavil tuto událost tím, že týž večer odebral se k příteli, zapadl s ním do restaurace a vrátil se domů o páté hodině ráno velice nachmelen. Jest přiznati, že prvý čas Boris Nikolajevič užíval široce své svobody, a jako by si chtěl vynahraditi dlouhé poddanství, navštěvoval známé, u kterých dávno nebyl, nezpíral se zůstati na večeři, laškoval s dámami, popíjel v hostincích s přáteli, zapomínaje docela, že víno škodí, zkrátka, počínal si jako školák, který se dostal na svobodu a přestal se báti hrozného učitele, a při tom nejen necítil žádného hryzení svědomí, nýbrž naopak, byl ve společnosti tak oživlý a veselý jako nikdy. A jen vzpomínka, že se musí vrátiti domů, jej hnětla. Ale on ani nebýval tak zvláště mnoho doma: k obědu a před večeří, kdy musil vydržeti „benefice“. Ale chopil se výborné taktiky: mlčel. Ať si Varvara Alexandrovna povídala co chtěla, ať dělala jakékoliv scény, chtějíc obrátiti zbloudilého muže na cestu ctnosti, — on ani pik, jen poštipuje bradku a poklepává tiše prsty po stole, jako by jej nejmenovali „vyvrhelem“ a „nesvědomitým člověkem“, a tu vezme čapku — a hajdy, anebo jde k dětem a baví se s nimi, dokud nezavře se v kabinetu a nedá se do práce . . . A Varvara Alexandrovna vidouc, že jej ničím nedojme, nechala posléze scén, omdlévání, a začala se hněvati. Ouvé, ani to nepomohlo. Buďte tak laskavi! Konečně nesvědomitost muže došla tak daleko, že, když jednou Varvara Alexandrovna, chtějíc učiniti poslední

pokus o obrácení jeho na cestu pravdy, pozdě v noci, když Boris Nikolajevič zrovna se vrátil, — přišla k němu celá v slzách, polooděna, s rozpuštěnými vlasy do kabinetu, jala se prositi, aby měl slitování s ní a dětmi, a na konec padla mu s nářkem kolem krku, prósíc jej, aby změnil způsob života, Boris Nikolajevič nejen že jí neupokojil, nejen že neslíbil, že se polepší, nýbrž s roztomilou zdvořilostí poznamenal na konec, že se mu chce spáti. Tato okolnost konečně přesvědčila ji o nesmírnosti jejího neštěstí a otevřela výhled na neodvratnou ztracenost Borise Nikolajeviče.

VI.

Varvara Alexandrovna, sklonivši hlavu nad malinkým psacím stolečkem, na kterém uprostřed různých drobností stály ve skvostných rámečcích fotografie dětí (podobizny „toho člověka", jež kdysi zaujímaly čestné místo i na stole i nad stolem, byly dávno vypovězeny do hlubin pohovky), — dopisovala svým pěkným drobným anglickým rukopisem šestý lístek dopisu nebo, lépe řečeno, obžalovacího spisu, ve kterém s vášnivostí nejsveřepějšího návladního seskupila v jasném obraze všecky špatnosti mužovy, sdělujíc stařičké matce, vdově žijící na jihu, své rozhodnutí.

„Ubohá matka! Jak se podiví! Ani netuší, že dcera její je tak nešťastna!" pomyslila si Varvara Alexandrovna, pročítajíc dopis.

Vložila jej do úhledné obálky ze silného papíru, napsala resolutně adressu, nalepila poštovní známku a vyšla z ložnice, aby nařídila služce Taně, by zanesla dopis do schránky.

„Půjde rychlíkem, a za tři dny jej matka obdrží a jistě na druhý den vyjede!" rozvažovala Varvara Alexandrovna. Potom nahlédla do dětského pokoje, kde si děti hrály: hošík Borja, osmiletý, a Varja, roztomilá šestiletá dívčinka, políbila je obě s jakousi zvláštní vášnivou prudkostí, polykajíc slzy, a poroučela Avdotě Filippovně, aby k ní na chvilku přišla.

Stará, plná, čistě oděná chůva, s maličkýma rozumnýma, šedýma očima a poctivou, vážnou tváří, následovala paní do ložnice.

„Ňaňo, vím, že máte děti ráda," promluvila zlehka lichotivým tónem Varvara Alexandrovna. „A ony vám také přivykly."

„Sláva bohu, pět let jsem u nich," zdrželivě odvětila chůva, nechápajíc, oč jde.

„Proto doufám, že jich neopustíte, jestli já odjedu s dětmi odsud."

„Kam ráčíte odjížděti?" otázala se nespokojeným tónem Avdoťa Filippovna.

„Do jiného bytu . . . Budu bydliti s dětmi odděleně od Borisa Nikolajeviče."

Chůva přísně sevřela dolní ret s bradavičkou a vrhla na paní nedůvěřivý a neschvalující pohled.

„A což Boris Nikolájič bude bez dětí?" otázala se po pomlčce. „Boris Nikolájič má děti velice rád, a děti mají také pána rády."

„On se s nimi bude vídat."

Stařena káravě potřásla kulatou, šedou hlavou v bílém čepci a rozhodně promluvila:

„Osměluji se podotknouti, paní, že jste si nedobrou věc předsevzala. Bývá toho nemálo mezi mužem a ženou, ale čím pak jsou děti vinny . . . Proč dětem bráti otce? Račte o tom přemýšleti, paní.“

„Já i bez tebe, chůvo, o tom přemýšlela. Co dělati? Jináče nelze!“ promluvila Varvara Alexandrovna, patrně nespokojena poznámkou chůvinou, a přejíc si přerušiti další vysvětlování, zeptala se:

„Tak jste ochotna zůstati u mne nebo ne?“

„Dětí neopustím. K vůli nim zůstanu!“ odsekla Avdoťa Filippovna a vyšla z ložnice.

Z předsíně zavzněl zvonek.

„On!“ zašeptala Varvara Alexandrovna a jaksi se vytáhla, berouc na sebe rozhodné vzezření.

Za chvíli vešla služka a ohlásila:

„Pán přišel. Poroučíte dáti oběd?“

„Dejte . . . A řekněte kuchařce, aby nepřepekla jeřábky,“ zvolala v dostih Varvara Alexandrovna, nenadále zaujata rolí hospodyně.

„O jaké hlouposti mi napadne se starat! Jaké pak jeřábky, když ničí se celý život!“ smutně se usmála Varvara Alexandrovna, přistupujíc k velké skříni se zrcadlem a s trpkým úsměvem prohlížejíc svou tvář a celou pevnou, statnou, drobnou postavičku.

Přihladila své nádherné, husté černé vlasy s effektní stříbřitou stužkou, opravila živůtek, jehož teninké tkanivo objímalo bujné formy poprsí, potom si umyla drobné, jemné ruce, navlékla prsteny, podívala se na bezúhonné růžové nehty a svěží, krásná, elegantně oděna, s přísně zasmušilým výrazem obličeje, vešla s lehkým šelestem šatu do jídelny, kde v očekávání jejího příchodu Boris Nikolajevič choval na kolenou děti a hýčkaje je, vespolek se s nimi vesele smál.

„Ten člověk“ dle zevnějšku docela se nepodobal tomu „nesvědomitému“, „nelítostnému“ a „ztracenému“ pánovi, kterého dle mínění Varvary Alexandrovny čekala smutná perspektiva, že se hanebně upije a vůbec bude krutě potrestán za své četné zločiny.

Byl to blondýn nevelké postavy se světlými vlasy a nevelkou rusou bradkou, měkkých, rozplizlých rysů dosti hezkého obličeje, mladistvý, zdravý, obtloustlý, s flegmatickým obličejem nevelkých, šedých očí.

Srovnávaje „toho člověka“, v jehož výrazu tváře a v celé postavě hned jsi cítil klidný a poddajný temperament lenivé, k podřizování se náchylné povahy, s touto maličkou, energickou ženou, — mohl jsi se jen diviti, jak „tento člověk“ odhodlal se zjevně povstati proti své velitelce; snad jenom úvaha, že tyto měkké, passivní povahy, toliko jednou zbaveny trpělivosti, bývají svéhlavé, — mohla do jistého stupně objasniti vzdorovitou neposlušnost tohoto člověka.

Když se objevila Varvara Alexandrovna, zmizel veselý úsměv s tváře Borise Nikolajeviče, a on najednou ztichl, jako ztichly a zvážněly náhle i děti, které dobře chápaly napiatý poměr mezi rodiči.

Boris Nikolajevič spustil děti s kolenou, uklonil se ženě, promluviv chladně-zdvořilým tónem: „Dobrý den, Vavočko!", a chtěl přistoupiti k ženě, aby jí stiskl ruku, ale Varvara Alexandrovna, sotva že kývla hlavou, spěšně prošla a usedla za stůl na své místo paní domu.

Oběd minul, jako obyčejně míjel v poslední době, v trapném mlčení. Jenom maličká, černooká Varja, nedbajíc naprosto všeobecného napětí, chvílemi se vesele smála a obracela se s otázkami brzy k matce, brzy k otci. Boris Nikolajevič jí dobrodušně odpovídal, se zalíbením patře na svého miláčka, jako by chtěl dokázati, že i „ten člověk" dovede míti děti rád.

Chůva, stojící za vysokou židlí Varjinou, byla dnes zamračena a s jakousi soustrastí hleděla na Borise Nikolajeviče, kterého chtějí odloučiti od dětí. Neschvalovala jeho chování v poslední době. „Docela zhýral, odloučil se od domácnosti, toulá se po nocích, a žena je mu jako cizí!" A přece ze všeho vinila „tu nerozumu", která nedovedla se snésti s takovým mužem. „Všecko proto, že s ní čerti šijí! Nemůže svou krev upokojiti, cikánka! Pořád ještě myslí na svou krásu!" upřímně myslila Avdoťa Filippovna, uvažujíc o neshodách panstva.

Varvara Alexandrovna jednou nebo dvakrát vrhla úkradkem pohled na muže a odvrátila zrak ještě přísnější a rozhodnější. Tatáž chladnost. Tatáž bezcitnost, a žádné známky kajícnosti nemá „ten člověk"!

„Jistě se spustil s tím bídným fanfárem a pomýšlí, že mu povolím rozvod! Čekejte na mou smrt!" pomyslila si Varvara Alexandrovna, hodivši zlostný pohled na „toho člověka".

Ale „ten člověk", aby se řekla pravda, „pomýšlel", jak by co nejdříve skončil oběd, a aby si mohl dvě hodiny pospati a potom „táhnouti" někam, tím spíše, že dnes dostal přece slušnou sumičku remunerace, ze které může směle prohýřiti malý obnos. A o „tom fanfáru" už ani více nepřemýšlel. Po čtyřměsíčním veselém a dosti neomezeném flirtu. „Fanfár" uklouzl, a v minulých právě dnech ujela za hranice ve společnosti jakéhosi mladého vzdáleného příbuzného, a Boris Nikolajevič mohl jen se trápiti posledním datem proto, že „štěstí bylo tak blízkým, tak možným", kdyby nebyl býval takovým bačkorou.

Oběd byl ukončen, děti odešly, a Boris Nikolajevič zrovna chtěl uklouznouti do kabinetu, když Varvara Alexandrovna slavnostně pronesla:

„Musím s vámi pohovořiti."

„Benefice!" pomyslil si, zlehka se mrače, Krinicyn, opět se spouštěje na židli, aby vyslechl „benefici" v pohodlnější situaci a pohovořil poslušně lhostejným tónem člověka, který je si vědom, že protiviti se neodvratnému osudu je bezúčelno, a že se musí sudbě podrobiti.

„Poslouchám."

„Doufám, že ne tady?"

Opravdu, jak je roztržitý! Zapomněl, že v jídelně vypouštěly se pouze jedovaté narážky, ale specielním místem pro „benefice" byl v posledním roce — kabinet.

„Tak pojďme do kabinetu, Vavočko," — řekl Krinicyn, nazývaje po starém zvyku ženu Vavočkou, a propustiv ji mimo sebe, vešel v patách za ženou do své nevelikė komnaty a obezřele pevně zavřel dveře pro případ vysokých not zvučného ženina kontraaltu.

„Ještě se opovažuje mě nazývat Vavočkou, ničema!" — bouřila se u sebe Varvara Alexandrovna a usedla na divan.

Krinicyn spustil se naproti do křesla. Několik vteřin vleklo se mlčení.

„Co pak nezačíná!" znepokojen pomyslil si Boris Nikolajevič. Pohled jeho svezl se po Vavočce, a hlavou mihla se náhle bláznivá myšlenka: „Ale jak se ještě přece zachovala, ta Vavočka. Jen kdyby nebyla tak divná . . ."

A Krinicyn vzdychl.

„Doufám, že se nepodivíte," — začala Varvara Alexandrovna slavnostně klidným tónem, „když po tom všem, co jsem zakusila za poslední rok, díky vašemu hanebnému chování, nedůstojnému pořádného člověka, — přišla jsem k rozhodnutí: ponechati vám úplnou svobodu, abyste si žil, jak vám bude libo, a odejeti od vás. Rozumí se, že děti vezmu s sebou. Vy se přece neodhodláte vzíti je matce?"

Varvara Alexandrovna měla plné právo triumfovati. Krinicynem opravdu otřáslo toto překvapení, a on zvolal:

„Ujeti!? Zbaviti mne dětí!?"

Tento výkřik zatemnil chvilkový triumf Varvary Alexandrovny a jedovatou bolestí zabodl se do duše, hluboce urážeje její samolibost, ač říkala, že pohrdá „tím člověkem".

Jak! On lituje pouze dětí, a mně mu není líto — ženy, která mu věnovala nejlepší léta života. A to po dvanácti létech věrnosti a lásky. Ó, toť pohrdání hodný člověk!

A zapomenuvši docela, že s ním chtěla mluviti „klidně a chladně", Varvara Alexandrovna s hněvivou vášnivostí vybuchla:

„Nač by vám byly děti? Což je tak mnoho vídáte? Snad často s nimi býváte? Jsou i tak otce zbaveny. Pěkný otec!? Vždyť vy věčně utíkáte z domu a vracíte se ráno opilý. Pěkný příklad pro děti, netřeba říkati! A bez nich bude vám pohodlněji. Alespoň vám nebudou překážeti, abyste mohl žíti se svou milenkou. Budete slaviti druhé mládí v úplné svobodě. Nikdo vás nebude omezovati!" — jedovatě dodala Varvara Alexandrovna.

Krinicyn mlčel v jakémsi omámení.

„A zachce-li se vám spatřiti děti, — můžete je viděti u mne. Já zůstanu v Petrohradě. Buďte klidným, v čas těch shledání nebudu vás znepokojovati svou přítomností."

Pohlédla na „toho člověka", který seděl se skloněnou hlavou, a pořád ještě doufala, že najednou padne jí k nohám a začne prosit za odpuštění, a ona snad mu odpustí k vůli ubohým dětem.

Ale Krinicyn nepadal jí k nohám, a zřejmě se snaže utajiti pohnutí, na konec pořekl:

„Což tedy, jestli ty . . . vy chcete, já souhlasím . . .“

„Ještě aby ne . . . Já ani nepochybovala o vašem souhlase. Doufám, že neodřeknete dětem výživu. Já od vás ničeho nepotřebuji. Ale děti.“

„Já budu dávati tři čtvrti svého služného.“

„To je více než dosti. Děkuji vám za děti!“ — vstávajíc z divanu, promluvila, jak se zdálo, zdržovaně klidným tónem Varvara Alexandrovna a již přistoupila k dveřím, když se najednou vrátila a přiblíživši se k Borisi Nikolajeviči, vzkřikla hlasem, plným zloby a pohrdání:

„A za sebe vám řeknu, že jste opovržení hodný, hnusný člověk, kterým pohrdám a jemuž nikdy neodpustím!“

A dusíc vzlykot, vyběhla z komnaty.

Boris Nikolajevič zmalomyslněl. Zmalomyslněl a hluboce se zamyslil. Perspektiva osamocenosti a rozluka s dětmi mocně jej polekala . . . Vždyť k Vavočce přece taky konec koncův je připoután. Ať je to tak nebo tak, prožili spolu dvanáct let. Dejme tomu, že má svou povahu . . . nemálo dostal od Vavočky, ale vždyť ona jej miluje, a k tomu jak, že vlastně, aby se tak řeklo, z té její lásky všechno pošlo . . . („Kdyby méně milovala!“ vzdychl si Krinicyn.) Nu, a on je také vinen, že přivedl ženu tak daleko, že jej opouští. Zapomněl na ni docela, ubožačku, v tom zápase o svou svobodu a krutě se jí mstil. Skutečně, choval se jako prase, docela tentoc . . . promarnil své jmění. Všecky ty flirty nejsou nic zajímavého . . . jenom utrácení peněz. Kdo jí poroučel, aby jej od sebe odpuzovala nepěknou žárlivostí, věčnými scénami?

Tak přemýšlel Boris Nikolajevič a rozhodl, že musí promluviti s Vavočkou, vysvětliti jí . . . upokojiti ji.

A sám se poněkud upokojil, jaksi přesvědčen, že se všechno urovná. Vavočka ho neopustí a odpustí mu všecko, nehledíc na všecky jeho vady.

Toho večera Boris Nikolajevič neupláchl z domu, pil čaj s dětmi a dlouho potom chodil po kabinetu a pořád se neodhodlával jíti k Vavočce, dokud „nepřijde k sobě“ po nedávném vysvětlení.

Ptal se několikráte chůvy, „co dělá paní?“, a stařena pořád radila, aby k ní nechodil — aby posečkal, dokud je paní u velkém rozčilení, a toliko okolo půlnoci přišla Avdoťa Filippovna do kabinetu a řekla:

„Nyní paní nepláče, jděte, Borisi Nikolajeviči, promluvte s ní. A jen se příliš neobviňujte. Našinec to nemá rád,“ — důvěrně dodala rozumná chůva.

VII.

Ťuk — ťuk — ťuk.

— „Kdo tam?“

„To jsem já, Vavočko,“ nesměle a prosebně řekl Krinicyn.

Mikoláš Aleš: Posel.

„Vejděte!“ odvětil třesoucí se hlas Varvary Alexandrovny.

Boris Nikolajevič vešel do ložnice — dávno nenahlédl v tuto útulnou komnatu! — a spatřil ženu, ana sedí na maličkém divánku a přebírá nějaké staré dopisy — jeho dopisy.

„Co si přejete?“ — přísně se otázala, ukládajíc dopisy do skřínky.

„Přišel jsem, Vavočko, s tebou pohovořit a . . .“

„Vy nemáte se mnou již co mluvit,“ pohrdavě přerušila jej Varvara Alexandrovna.

„Vavočko. Což pak je to tak vážné? Ty mě chceš opustiti.“

„A vy jste myslil, že jsem žertovala?“ — sarkasticky se usmála. „A což pak vám není všecko jedno? Děti budete vídati . . .“

„Ale, Vavočko. Dovol, abych ti řekl, vysvětlil. Vyslechni mne, pro boha.“

Čím něžněji a měkčeji zvučel hlas Borise Nikolajeviče, tím zpupnějším a, jak se zdálo, chladnějším stával se tón Varvary Alexandrovny. Ale hruď její těžce oddychovala z pod tenkého živůtku, rty se chvěly, ruka nervosně muchlala kapesníček.

„Co vy můžete vysvětlovati? Ale ostatně, mluvte, je-li vám libo . . .“

A Varvara Alexandrovna popošla vpřed, a odhodivši na záda rozpuštěné vlasy, opřela se rukou o maličký pracovní stolek u divanu a přivřela oči. Svit lampy osvítil její pobledlý obličej.

„Mohu si sednouti, Vavočko?“ — zeptal se uctivě Boris Nikolajevič.

„Sedněte si —“ s chladnou zdvořilostí odvětila, vrhajíc pohled na „toho člověka“, a znova sklopila víčka.

Muž usadil se do nizounkého křesla a začal:

„Dejme tomu, že jsem vinen před tebou, Vavočko, velice vinen, ač ne tím, čím ty myslíš. Já se choval špatně . . . hýřil jsem . . . trávil noci u karet . . . neustále jsem odcházel z domu . . . byl jsem vůči tobě nevšímavý . . .“

„Vy jste byl krutý —“ vsunula Varvara Alexandrovna.

„Souhlasím. Ale, Vavočko, milá Vavočko, vzpomeň, z čeho to pošlo. Tys mě skorem poručníkovala, a já . . . se vzbouřil. Ale věř mi, nikdy jsem tě nepřestal milovati.“

„A měl jste milenku?“ ironicky zvolala Varvara Alexandrovna.

„Já, milenku? . . . Bůh tě uchovej, Vavočko!“

„A tu . . . vaši . . . Annu Petrovnu . . .“

„Annu Petrovnu!? . . . Přísahám ti, že mezi námi ničeho nebylo . . .“

„Lže!“ — pomyslila si Varvara Alexandrovna, ale hledíc ve tvář „toho člověka“, do jeho lesknoucích se očí, které opět ji laskaly s dávno zapomenutou něžností, Varvara Alexandrovna se nedala do sporu.

A muž pokračoval:

„S tou Annou Petrovnou, pravda, někdy jsem se setkával, žvatlal . . .“

„A teď?“

„Ale není tady, Vavočko . . . Ujela do ciziny s nějakým mladým člověkem.“

„Ale druhé vaše milenky . . .?“ už měkčeji zeptala se žena.

„Neměl jsem nikdy žádných, Vavočko!“ — ohnivě protestoval Boris Nikolajevič, pamatuje na radu chůvinu „neobviňovati se příliš“.

Rozumí se, že Varvara Alexandrovna opět neuvěřila, znajíc muže, ale celé uchvácena sotva zdržovaným rozčilením blízkého, tak neočekávaného smíření, znovu se odmlčela, hotova mu všecko odpustiti.

A Boris Nikolajevič nespouštěje očí s Vavočky, pikantní, ještě hezounké své Vavočky, ještě vroucněji a upřímněji se rozpovídal, že vždycky miloval Vavočku, znal jedině toliko Vavočku po těch dvanácte let; politoval ubohých dětí bez otce a vida, že Vavočka pohnuta dychtivě naslouchá jeho řečem a celá červená, s pootevřenými ústy, hledí naň něžným, odpouštějícím pohledem svých velkých, vlhkých očí, — pochopil, že nyní možno se vrhnouti Vavočce k nohám a dostati její plné odpuštění bez ohledu na všecky jeho spáchané i nespáchané hříchy.

VIII.

Na druhý den Varvara Alexandrovna pozdě se probudila, bodrá, veselá a šťastná, rychle se oblékla, objednala oběd z nejmilejších jídel Borise Nikolajeviče a poslala stařičké matce následující telegram:

„Dopis, který obdržíte, pokládejte za neplatný. Nedorozumění se úplně vysvětlilo.“

A když o druhé hodině přijela k Varvaře Alexandrovně ta její přítelkyně, jejíž muž pořád ještě zůstával „tím člověkem“, a spatřivši Vavočku veselou, blahopřála jí k rozhodnutí, že se konečně rozejde s mužem, — Vavočka poněkud zaražena odvětila:

„Nikoliv, miláčku, dlouho, dlouho jsem přemýšlela a zůstanu k vůli dětem!“

Po obědě už všecky podobizny Borise Nikolajeviče vrátily se z vyhnanství a skvěly se na dřívějších místech, a „tomu člověku“ opět bylo uděleno křesťanské jméno „Boris“ a ještě s přídavkem „milý“.

Jiří Sumin:

Dědictví.

(Pokračování.)

III.

Dveře se zvolna otevřely, a chodbou proletěl průvan. Bylo slyšeti dětské žvatlání a jakousi tichou úradu, ale nikdo nevcházel. Posléze objevil se dětský vozíček s nazvednutými zadními koly, jež třeskla několikrát o dláždění. Ozvaly se i známé hlasy.

Rynda pochopil, oč jde, i přispěchav ku dveřím, pomohl vozíček přenésti přes práh.

„Děkuju vám, pane Ryndo, přišel jste jako na zavolanou."

Mladá, zdravím kypící žena stála před ním s rozpačitým úsměvem, jako by se chtěla omluviti nebo ujistiti mladého muže, že sice mohla vidět, ale že neviděla ničeho.

Pak vešla starši paní, vysoká, bledá, s příliš zřejmým knírkem nad širokými ústy a temnýma pronikavýma očima. Nepovšimla si významného pohledu mladé ženy, jsouc patrně pobouřena jakousi příhodou, jež ji zaujala tak, že neviděla a nechtěla vidět ničeho, dokud by někomu nepředala část své hořkosti, dokud by ji nevypověděla prudce, vášnivě, bezohledně.

„Tak už jsme si to konečně řekly," vybuchla ve dveřích, spatřivši před sebou syna. „Ona mně a já jí. Řekly jsme si to na potkání upřímně a prostě. Nebylo to hezké, já vím, ale jednou se již tak stát musilo! A teď bude pokoj a — konec. Řekla jsem jí: Jsme obě vdovy, ale vy jste paní inženýrová, a já prostá řemeslnice. Nejsme si rovny, ale každá máme svou hrdost a svou čest. Já nejsem, co jste vy, a vy nejste — co jsem já. Vy byste neměnila se mnou, a já s vámi. Nemajetný předměstský obchodník nehodí se pro vzdělanou slečnu z vážené rodiny. A ona řekla: Ba, máte pravdu. Vždyť já to dávno říkám . . . A zasmála se." Došla právě ku schodům a spatřivši Elišku ustrašenou, s očima zarudlýma, zřejmě se zalekla a couvla ku dveřím.

„Nechte zbytečných řečí," pravil syn na oko klidně.

Kdesi zarachotil klíč v zámku, velká, tělnatá ženština s cihlově červenou tváří téměř bez obočí vehrnula se ztěžka do chodby. S pletením

v ruce zaujala hned velice pohodlný postoj, zdravíc přítomné důvěrným posunkem, jenž spočíval ve zvláštním trhnutí nosu a mžiknutí očima.

„Tak vida, zde je celá společnost, a já tam sedím samotna, jako poustevník. Ah, pan Rynda! Už jsme slyšely tu novinu. Jen co je pravda, maminka vám vyhlídla hodné a řádné děvče. Nu tak, pánbu rač dát štěstí... a... a... cože? Paní Pavlíková na mne mrká...“

Stála zmateně s pravicí napřaženou k bodrému stisknutí, před nímž mladý muž couvl.

„I není na tom nic, paní Klimšová,“ mluvil hlasem, jenž se poněkud chvěl, nicméně určitě a pevně.

„To byly jen tak... maminčiny kombinace.“

V napiatém tichu bylo slyšeti čísi těžký dech a zrychleně tlukoucí srdce.

Chytrý, poněkud škodolibý úsměv přeletěl cihlově červenou tvář, a zelenavé oči utkvěly na dívce, stojící u schodů plaše a zkormouceně.

„Tak,“ řekla s přídechem zklamání, „a my už o tom, jako by vše bylo hotovo a zpečetěno. A zatím tedy... kombinace.“

Bledá tvář Ryndové zesínala ještě více, rty trhal křečovitý úsměch. Pokoušela se objasniti něco, ale slova plynula jí těžce, neochotně se rtů, ač byla dávno promyšlena a připravena. Naslouchali jí jaksi s reservou, nikdo jí nepřisvědčil, nikdo neodpovídal. Umlkla posléze, a když se počalo mluviti o jiných věcech, zdála se těžce uražena. Rozčilení její vzrůstalo, tak že nastalo posléze ticho, jež vyvolávalo jisté obavy, jako duchy z podsvětí.

Pavlíková s Klimšovou couvly do pozadí, aby vyměnily na rychlo několik slov.

„Vy jste tam mohla zůstat se svou gratulací.“

„Ba, však já hned zmizím. Je cítit bouři...“

„Panečku, já jsem ho přistihla... tuhle na schodech...“

„Co dělal?“

„Líbal...“

Zelenavé oči vylítly z důlků a zakroužily udiveně.

Bylo však na čase, přerušiti tajné šepty, a Pavlíková s hošíkem na ruce přiblížila se k Elišce.

„Potkaly jsme paní matinku,“ hovořila stísněně konejšivým pohledem, jenž zdál se praviti: Nebojte se, já jsem mohla vidět, ale neviděla jsem ničeho... „Řekla nám, že jde hledat byt. To je mi líto opravdu. Bude se mi stýskat.“

„Maminka se bojí stavebního ruchu,“ pravila dívka zamyšleně, jako by si neuvědomila, co povídá, nýbrž pouze opakovala po jiných. Vzpamatovala se náhle a rozpačitě pohlédla na Ryndovou, jejíž rty cukal zlý úsměch, a s tváří hluboce zardělou dodala: „Snad má také jiné důvody, ale myslí to se všemi dobře.“

Nastalo opět ticho, ale už klidné, zasněné, bez rozpakův, bez obav. Zdálo se, jako by vše znenáhla zjihlo a prohřálo se ozvěnou tohoto hlasu, v němž zněla tichá bolest beznadějné lásky. Její hoře, její mládí a půvab mluvily srozumitelně k srdcím těchto žen nejemných, ale dobrých. Stály tu poněkud udiveny, dojaty touto láskou, jež klíčila

a zrála před jejich očima, jež přišla znenadání, nevolaná, odmítaná, a přece vítězná a — osudná. Jen matka bránila se těmto dojmům, střežíc svých zájmův a prospěchů, uvažujíc chladně se srdcem ledovým, obrněným nepřístupností jako pevnost hradbami.

„Na dvorku už je hezky sucho," hovořila Pavlíková, jež se bála pohněvati Ryndovou a přece chtěla nějak prospěti mladým lidem. „Sluníčko dívá se tam dosud s vysoka, jako do studny, ale už přece odpoledne tam celou hodinu svítí. Za nedlouho vyneseme lavičky a budeme zase besedovat, jako loni."

Vyšla na dvorek s dítětem, jež třepalo ručkama a smálo se, jako by všechny volalo za sebou.

Ryndová postřehla její úmysl i hleděla mu zabrániti.

„Zde stojíš," obrátila se k synovi, „a snad je tě třeba v obchodě."

Ale mladí lidé zatím vešli do dvorku, a zdálo se, že slova ta přeslechli.

Ryndová popošla chvatně za nimi, ale těžká ruka sousedčina položila se na její rameno.

„Nechte toho, matko, to je vše marno. Syna rozhněváte, a nic tím nepořídíte. Já vám rozumím, vždyť jsem to také prožila. Mám tři syny, jak víte. Každému vyhlídla jsem bohaté, poctivé děvče z řádné rodiny, a každý vzal si pak, co si vyhlídl sám. Já vám rozumím. Je vám hořko. Mně také tak bylo. Můj nejmladší zrovna tak učeně mluvil: „Kombinace . . . maminčiny kombinace." Je to neznámé slovo, ale porozuměla jsem mu na první ráz. To znamená: Konec a dost! Ty, matko, se mi do toho nepleť!"

„Ale vždyť to nemůže být! . . . Kam by to vedlo? Vždyť je to zhola nemožná věc!"

„I to se vám tak zdá. Já to zrovna tak říkala."

„Ne, ne! Já se v tom sama nevyznám. Jak tomu rozumět? Vždyť je to jako učarováno. Ještě dnes ráno byl srozuměn se vším. Hovořil o tom, dotazoval se, počítal a snul plány. Nejevil mnoho radosti, ale zdál se rozhodnut. Stále si říkal: „Není jiné pomoci, jiného vyváznutí, tohle se musí stát." A teď z čista jasna: konec a dost!"

„Já vám povím: dohodli se. Holka má uplakané oči."

„Bože, bože! Omámila ho! Ale já to tak nenechám. Oh, se mnou nebude tak lehce hotova! Já se omámit nedám! — A s její matkou jsem se potkala, měly jsme spolu výstup. Ujišťovala mě, že si toho nikdy nepřála. A zatím ho již měly v pasti. Řekla nám, že jde hledat byt."

„Tak vidíte, zahrály mu obě. Holka plakala . . ."

„Ano, zahrály mu, a on začal hned tančit podle jejich noty. A teď mi řekne: konec a dost! Ty, matko, se mi do toho nepleť! Ó počkej! počkej! Se mnou nebudete tak lehce hotovi!"

Odhodlaně vyšla na dvůr a s vyzývavou ostražitostí postavila se u dveří. Tak stála tu mlčky, jako na stráži, s výrazem odhodlaným a výhrůžným. Ale hovor rozproudil se téměř nenuceně, jako by se

všichni snažili dáti na jevo, že nepozorují ničeho zvláštního a znepokojivého. Rynda žertoval, hovořil bezstarostně a vesele, ale chvílemi přepadala ho zvláštní roztržitost, a hněvná vráska naskakovala mu na čele. Toliko mladá dívka nebyla s to, aby přemohla stísněnost. Mluvila málo, zaraženě, úkradkem pohlížejíc ku dveřím, kde stála matka Ryndova, jejíž výstražné pohledy zdály se vždy hrozivějšími. A zatím, co hovořily o všedních věcech a přetřásaly známé příhody, mysl jejich sledovala napiatě tichý boj mezi matkou a synem, vedený s urputnou přímo neústupností. Bylo patrno, že věc nabývá tvářnosti velice vážné.

„Odveďte ji domů," pošeptla Pavlíková Klimšové, ukazujíc očima ku dveřím.

„Nedá se. Ať jde raději slečna a udělá tomu konec."

„S tou nic není. Je jako beze smyslů. Mluvím na ni, ona se na mě dívá, a je vidět, že neví, co povídám."

(Pokračování.)

Sukénka.

Čarovné to slovo! Která dávná víla
první ověnčila boky sněhem kvítí —
Doba mnohý zrak i srdce rozžhaviti
v korse batistem a krajkou naučila.

Sukénka! Toť slibná — jitřenka když svítí
před nádherným dnem — je mlha teple bílá,
opona před divy Shakespearova díla,
vábné tajemství, jež halí zdroje Žití.

Její sukénka! Jak z pavučinných nití
jemná, heboučká, však magická je síla
ve volantů něžných vzrušující síti —

neodoláš svodu! Však jsou roztomilá
tajemství, jež nutno, duše, odhaliti
byť's i bez návratu v mlhách zabloudila.

Č.

Majitel a vydavatel VLADIMÍR S. ČECH. — Redaktoři: Jar. Kamper a V. S. Čech.
Nákladem vlastním. — Tiskem Aloisa Šaška ve Velkém Meziříčí.

Otakar Theer:

Dravec a víla.

V dne shonu horečném, i večer závoj stínu
když v tvář mi rozhodí, i v rána měkkém klínu
mně na dně nitra číhá cosi tajemného.
Dnes radost přišla. Za ní, nic netušíc zlého,
rty úsměvné, květ v ústech, sestra její chvátá,
pak třetí, vonná štěstím, čtvrtá zpěvná, pátá . . .
Za ruce vzaly se, a lehce mezi travou
vlá říza, svítí pleť. V tom zaúpění. S dravou
se žízní mezi ně vťal pazour. Nejkrásnější,
tu, která tváře měla ze všech nejsvěžejší,
tu, která byla ples a jas a jara vání,
dráp pestře žíhaný strh' s sebou z nenadání.
Kde nožky v tanci šly, krev hoří krůpějemi.

Tak při všem, milého co život dává, je mi:
Mír srdce, píseň ech, jež harmonicky zmírá,
slast, růže, polibky i smích i sen i víra,
co jiným, radostně jak slunko, duši zlatí,
to u mne, od mládí, daň vlastní krve platí.
Daň platí života. Však ve sluch se mi vedře
co chvíli zlobný hlas: „Dej znovu a dej štědře!"
a v šeru nitra žhnou dvě oči doutnající.

Jak muška, kterou svádí plamenná hra svící,
jdu jimi magnetisován. Ó, zdává se mi,
že v propast jdu, že na smrt jdu. Jdu hrůzou němý.
Je noc, svým hluchým tichem na mně spoluvinná . . .
Mne lokty dotkly se, stříbrná pavučina,
vlas, hebčí měsíce, se na skráně mi chýlí,
za sebou laskavý plát cítím pohled vílí.

A vše se změní v ráz. Kde stěna mlhy stála,
teď hrá a jiskří to, je rej, kde spala skála,
a prsou puklý chrám, kde šum táh' netopýří,
stem hlasů, zvonků stem a varhan hymnem víří.
Čím víc jsem trpěl dřív, tím větší moc je kouzla.
Má duše jakoby do řeky tónů vklouzla,
do řeky věčnosti, jíž nad hladinou vise,
tak slavný v děsu svém, zrak boží zrcadlí se.
Ó, duše, zmužile žij chvíli opojení!
Pluj živlem rytmickým, jenž vře kol a se pění,
pluj k žalu pozorna a k hvězdám před se hledíc!
Neb zpět-li pohlédneš jen jedenkráte, ne víc,
čár zvadne, vlny opadnou, a stejnou chvílí
dráp, ostřejší než dřív, se zatne v bok tvůj bílý.

Marie Majerová:

Náměsti Republiky.

Román.

(Pokračování.)

V.

Příjemně rozrušen procházel se Vršin druhého dne v Lucemburské zahradě. Lahodné slunce do zlata zažíhalo ojedinělé lístky v řídkých zelených korunách vysokých buků, tajemně vploužilo se mezi bojácné vodní řasy na líné hladině jezírka pod Medicejskou fontánou, bilo do kamenných sukní nejslavnějších žen Francie, jež s vysokých podstavců ztrnule hleděly v zapomenuté děje minulých dob a neviděly krásných dětiček, zdravých matek i chův, neviděly šumného života pod sebou. Luka se procházel a viděl vše.

Holčičky i hoši v letních nadýchaných oblečkách vyhazují diabolo s kmitavou zručností drobných paží, nebo se vozí, ohromně šťastni, v atlasovém kočárku, taženém párem bílých koz s hedvábnými splývavými chlupy.

V hudebním kiosku republikánská garda hrá suity z Bizeta a Messagera. Neklidný vzduch destilluje příliš hlučné zvuky a jen jako jemný déšť je rozptyluje po zahradě.

U velkého vodojemu, kam hoši vypouštějí celé loďstvo plachet červených a šafránových, uzřel Vršin dědouška krmícího vrabce. Krotcí zahnědlí ptáci lítali mu až k ruce, v letu lapali hozený drobet, na ramena posedali si mu, na boty, na klobouk. Několik zvědavců, mezi nimi Luka, nastavělo se opodál; mnozí však nevšímali si ptáků, neboť vídali dědouškovy kousky každý den.

V kaštanové aleji u východu stál malíř u podstavce a hmoždil se s obrazem, kde snažil se zachytit vlavé linie širokých pentlí, jaké na čepcích připiaty nosí kojné z Bretaně. I zde nastavěla se hrstka diváků, sledující každý malířův pohyb hlavy i ruky, zkoumající podobnost obrazu s modelem, šeptem kritisující. Luka zavadil okem o barevnou změť rozstříknutou na plátně, a když nezváben chystal se zahnouti ku štěpům, uzřel těsně před sebou kučeravou hlavu Rositinu.

Bezděčný ruměnec zbarvil mu líce i šíji, a než se odhodlal dívku osloviti, uzřel, že není sama, ale zavěšena do ramene prostince oděné slečny. Zaváhal, ale na konec přece zacloumal na hlavě placatou čepicí se štítkem a oslovil Rositu rusky, jako když ji viděl naposled:

„Zdravstujtě!“

Rosita bystře se ohlédla a usmála se na Luku.

„Krásný den, což?“ zahovořila místo pozdravu, „a jak teprve bude u moře, Noro!“ dodala obracejíc se k své přítelkyni.

Nora zpytavě prohlížela Vršina velikýma šedýma očima, žlutě skvrnitýma.

Rosita povšimla si toho a podotkla:

„Krajan. Je z Lodzi. Kamarád, viď, Luko?“

Vršin jako by Nory ani neviděl, nespustil zraků s Rosity, která ve světlé bluzce, mírně vystřižené, zářila mladistvě chlapeckým půvabem.

A navazuje na Rositinu řeč o moři, osmělil se vykoktati:

„Já taky pojedu do . . . do . . .“ — bylo mu těžko vysloviti nezvyklé, jako had pružné a hladké slovo; i pohlédl bezradně na Rositu.

„K moři?“ děla Rosita. „Do Chatelaillonu?“

„Ano, ano!“ vděčně přitakal. „S „Volnými přáteli“ a s Libertadem.“

Odvrátily se od malíře a vykročily.

Vršin připojil se k nim.

„Kam jdete?“

„Kam?“ zasnila se Rosita a mlčky pozorovala Noru, duchem již zase nepřítomnou. „Jdeme pro malého hocha,“ pokračovala za chvíli, „který s námi pojede k moři. Kamarád Josef se jmenuje, a jest churav. Také Nora pojede, viď?“ přilichotila se k slečně v prostinkých šatech, bez klobouku.

Vršin kráčel po boku Rositině a byl šťasten.

Jak se rozsvítilo v Lucemburské zahradě! Nebilo sem slunce teď příliš prudce? Nevoněly červené růže podél záhonů přespříliš jásavě, a nezněla přeslazeně hudba stromy prosetá?

Radostně vykračoval si Vršin. Letní odpoledne, dosažená Paříž, naděje na moře, Libertad a Rosita kypřili a rozčechrávali jeho mysl.

Kouzlo prvního vznětu vinulo zlatou tkáň kolem hlavy Lukovy, a průhledný a vonný vzduch dal svou skvělost i vůni všem věcem. A každá událost, sběhnuvší se v dohledu, scenerie, měnící se každým krokem, všecka pronesená slova zvlášť důležitě vrývala se v paměť; i vůně květin shodla se s náladou, i barva oblohy a píseň vodotrysku. Proč? Aby někdy později, ve vzpomínkách, oživla se všemi podrobnostmi a vbodla se tísnivou a sladkou bolestí do srdce.

Šli napříč zahradou, a brzy zanikla hudba až za mříž je provázející v úzkých uličkách, které jako síť oplétají divadlo Odeon a zasmušilou budovu Akademie.

„Jdeme k Paraf-Javalovi,“ vysvětlovala Rosita, „tam na nás čeká matka s dítětem.“

„Kdo je to, Paraf-Javal?“ ptal se Luka.

Rosita se zasmála.

„Kdo? — Abych pravdu řekla, já nevím. Všeobecně pokládá se za kamaráda, neboť udržují se s ním stále jakési styky. Sám o sobě říká, že je vědecký anarchista, a mně se častokráte zdá býti obyčejným šarlatánem. Ale to jest jen moje soukromé mínění, a ještě k tomu neodůvodněné. Nesuď jej dle toho.“

Tu konečně také Nora otevřela ústa:

„Koná někdy užitečnou práci,“ prohodila. „Alespoň když hlásá čistotu těla a hygienu.“

„Ano,“ odtušila Rosita, „ale tu přestřelí buď sám, nebo jeho stoupenci. Jako s tímto hochem . . .“

„Co s hochem?“

„Otec jeho byl fanatickým stoupencem Javalovým,“ vykládala Rosita. „Vzdělával se vědecky, za trpce naspořený peníz kupoval lékařské knihy, jimž, obávám se, nerozuměl, zacházel se svým tělem tak, jako by jediným jeho úkolem bylo dělati králíka vědeckým theoriím. Nu, ať by se svým tělem skákal třeba jako čertík v lihu, ale naskytlo se dítě. Bylo zdravé, a slibovalo vyrůsti v statného muže. Zaslíbenec vědy měl nového králíka. Otužoval jej. Útlý organism dával v plen drsnému počasí. Poléval malé jeho tělíčko studenou vodou. A dítě bylo tak statečné, že všecko přežilo. Až jednou za ledového zimního rána postavil je pod pumpu, aby korunoval soustavné otužování, a pustil na ně pramen vody. Dítě onemocnělo. Schoulilo se jako mrazem sežehlá bylinka. Teď běžel k lékaři. Doktor Colombe zachránil je před smrtí, ale hoch jest dnes ochrnut na půl těla.“

„Je-li možná?“ divil se Luka, neobyčejně zaujat. „Ale tu byl hlavně vinen otec, neboť rozumné otužování může děcku jen prospět.“ Hájil tak mimoděk Paraf-Javala; měl, jako prostý člověk, neomezenou úctu a důvěru k vědě.

Rosita neodpověděla, neboť se ocitli před výkladcem, kde navěšeny přímo na skle pestřily se brožurky, mezi nimi časopisy, také „L'anarchie“. Vešli; místnost byla čistá, na světlém dubovém nábytku ani prášku, po vybílených stěnách rozvěšené obrazy člověka s kůže staženého, kde bylo viděti všecky svaly, pak člověka, který byl prokvetalý modrými žilami, obrazy srdce, žaludku, oka, ucha; obrazy orgánů zničených alkoholem, obrazy foeta v různých etapách vývoje, a v koutě, v zasklené skříni, pohyblivá, slonově zažloutlá kostra.

U předu nebyl nikdo, ale za tenkou přepážkou ozývaly se hlasy.

Brzy vyšel hnědovlasý muž s dlouhým vousem a ostrým, zahnutým nosem, který výbojně trčel z obličeje.

Podal všem ruku, jako člověk zvyklý vídati denně sta lidí, ukázal Rositě širokým posunkem za přepážku a dal se do polohlasitého, ale prudkého hovoru s Norou.

„Hošík je tam s matkou?“ ptala se Rosita.

Paraf-Javal vytrhl malé „ano“ z řeči. Ani se neohlédl.

Nora říkala své námitky rozmazleně šeplavým hlasem. Ale Javal mluvil bystře a zaujatě:

„Pravím ti, byl to skvostný člověk. Jeho kamarádka — jak už ženské bývají — trochu pozadu za ním. Nechápala docela jeho vážných snah a jen trpně souhlasila. Považ si, že se bávala i chodit sem k nám, i do schůzí. Říkala, že ji děsí hrozné věci na stěnách a pak hlavně ta pohyblivá kostra.“ Usmál se povzneseně. „Má prý ráda kolem sebe věci veselé, milé, které způsobují radostnou a mírnou náladu.“ Paraf-Javal soucitně pokrčil rameny nad zpozdilostí ženy, která nechápala krásy vědeckého bádání. „Vymlouvala se, že po celý den jest v továrně, mezi vražednými stroji, kde jediný nerozmyšlený neb náhlý pohyb strhne člověka a udělá z něho kaši. Tam že jest jí mysliti po celý den na smrt, že se jí toho nechce také ještě večer, po práci, když je čas trochu se poradovat.“ A zase rozprostřel se soucit nemístný ve výrazném a ostrém obličeji, stvořeném jen k výboji a k odboji.

Luka, bedlivě jej pozorující, připomněl si v tu chvíli slova Rositina: „A já v něm vidím obyčejného šarlatána.“ — Vskutku Paraf-Javalova řeč byla daleka krásného a vědomého pathosu Libertadova, zněla nuceně, vtíravě, nepříjemně.

„Obrazy zde vyvěšené připomínaly jí smrt! K smíchu! Logickému člověku mohou připomínat pouze život, protože při nich právě běží o život, o zdravý život, bez nemoci a bez soužení. A ten může nám připraviti jen věda!“

V té chvíli vyšla z přepážky Rosita s kloučetem Josefem v náruči. Nevzpíral se, ale také nijak se neradoval z jejích lichotek; trpně snášel polibky na čelo a tváře, — na ústa líbati Javal nedovoloval, aspoň byl-li sám přítomen, — žertovné muchlování a lehtání, při kterém se zdravé děti zalykají smíchem. Levá ručka bezvládná visela mu s ramene podobna uschlé haluzi. Kulhal. Byl to hoch tichý, zadumaný; a sotva čtyrletý, již zkrušený velkým neštěstím, které ho překvapilo v rozpuku dětství.

Za ním připlížila se nesměle drobounká, snědá žena; bylo jí těžko loučiti se s dítětem, jemuž věnovala všechen svůj volný čas, aby je uzdravila. Přestrašena od oné kruté příhody, pohybovala se bojácně, plaše a nedůvěřivě hleděla na všecky, kdož byli s Paraf-Javalem v přátelském styku.

Rosita spěchala, ale matka vyprošovala si chvilku a ještě chvilku, dokud nebude čas jíti do práce.

A Paraf-Javal, vida kolem sebe malé shromáždění, s horlivostí sektáře, jenž stůj co stůj a při každé příležitosti udává své dogma, ať včas či nevčas, vhodně či nevhodně, řekl kazatelským hlasem:

„Věda, přátelé, toť jediná velká demokratka. Před tou všichni jsme si rovni. A věda jediná přivodí rovnost, volnost, bratrství . . . proto jest nutno vštěpovati ji každému od dětství. Od dětství člověk má znáti základy pokusné vědy . . .“

Nora namítla tiše:

„Jenom před vědou jsme si všichni rovni, Javale? Ještě před něčím: také před smrtí!“

„Mýlíš se, kamarádko! A věda ti vysvětlí, že nejsme. Bohatý člověk, dobře živený měšťák, jehož organism obrněn jest dobrou stravou

a malým namáháním před útoky mikrobů, jest v ohromné výhodě před dělníkem, před člověkem chudým, nedostatečně živeným, jehož svaly i krev přijímají lehce bacil každé nemoci, větrem k nim zavátý. Jaká tu rovnost před smrtí? Zde jsou hradby, jichž nutno dobýti, a tam připravená žeň, jen pokosit klasy dozrálé k smrti!"

„Jak můžeš tak mluviti před tímto dítětem?" řekla vyčítavě Nora. „Jen pohleď, co z něho učinila tvoje pokusná věda."

„Všude jsou oběti," pokrčil rameny Javal, „ale ukaž na ty, jimž věda pomohla. Ti zanikají, jako každé dobro."

Rosita opět naléhala.

„Nu, pojďme, pojďme!" Neměla ráda ovzduší Paraf-Javalova.

Javal si vzpomněl.

„Jedete zítra?"

„Zítra večer."

„Nora také?"

„Snad, nevím ještě."

„Tož ty, Rosito, dovez Lagrandanovi knihu. Slíbil jsem mu ji poslati."

„Lagrandan je v Chatelaillonu?"

„Již od jara," řekl Paraf a obrátil se k Lukovi.

„Přijď k nám na schůzi, kamaráde. Tuhle je program."

Z kapsy vyňal letáček; všecky jeho kapsy byly nadity tiskopisy a novinami.

Luka slíbil. Věda se mu zamlouvala. Jenom příhoda s hošíkem trochu ho mátla.

Ale nebylo času dlouho se rozmýšlet. Rosita spěchala, matka hochova za ní.

Když se rozcházely, snědá, drobounká žena vtiskla kradmý a chvějivý polibek na Rositiny rty.

Neděkovala. Jen oči děkovaly.

Vršin brzy je dohonil a vzal hocha do náruči. Odnesl jej do bytu Rositina, kde si chlapec měl zvyknouti na novou pěstounku, než odjede.

To byla první Lukova návštěva u Rosity. A ani s večerem nepohasla slunná a radostná nálada letního dne.

VI.

„Libertad?" řekl vysoký, plavý muž se skřipcem, společník Vršinův na cestě do Chatelaillonu, odpovídaje na otázku Lukovu: „Nevím, z jaké rodiny je Libertad. Nikdy nemluví o svých příbuzných. Vím pouze, že je z jihu; to ostatně dle jeho výmluvnosti a temperamentu pozná každý. Své mládí ztrávil v káznici, jak sám vypráví. Hoch vyšel z ústavu pro výcvik zločinců — káznice není leč skleníkem chorobných typů, a vyrostl-li tam člověk jako Libertad, je to pouze potvrzením pravidla; ostatně v očích měšťáků je Libertad také zločinec. Vyšel z káznice právě v tu dobu, kdy zavražděn byl Marie François Sadi Carnot, president republiky. Vrah jeho byl Ital. Francouzští poddaní měli za loyální povinnost, vysloviti všem Italům opovržení a dáti jim pocítiti svůj hněv za to, že člověk, hovořící italskou

řečí, zabil presidenta, kterého si tak pracně a nákladně vykrmili! Chudí italští dělníci v Lyoně byli biti, do osterií vnikaly hordy vlastenců, a když nevyplenili celou předměstskou hospůdku, tož alespoň rozbili okna. Libertad díval se na to a řekl si: „Když hněv davu vzkypěl a nelze uklidniti jeho nesmyslný var, najdu mu alespoň moudřejší ventil.“ Na náměstí před radnicí, kde každodenně srocovali se pomstychtiví, uspořádal Libertad tábor lidu; mluvil, volal, řečnil; ku konci dal povel: „Na hlavní třídu!“ Všecko se hrnulo na hlavní třídu, kde byly veliké závody italských makaronových velmožů. A tu nastal poprask . . .!

To byl Libertadův vstup do života. Můžeš si pomysliti, že takovému kvasivému duchu nestačilo malé město; brzy odejel Libertad do Paříže. V obrovském městě neušlo pranic jeho zpytavým očím. Se společností přátel, kterých se brzy na něho navěšelo jako ústřic na kámen, zašel si jednou do basiliky na Montmartru. Katolický bojovník, páter Gémier, měl tam politickou řeč ve formě kázání. Libertad nehledě k svatosti místa, přihlásil se jako protiřečník. Ovečky snesly vše od svého pastýře, nic však od prašivé ovce. Vrhly se na Libertada; byl v mžiku ohrazen svými přáteli. Strhla se rvačka. Gémier sestoupil s kazatelny a vrhnul se do chumlu; náhoda tomu chtěla, že Libertad, válející se v prudké bezohlednosti boje po zemi, ocitl se mu právě pod nohama. Poražený Libertad ihned se vzpružil a za pustého řevu snažil se zbaviti jej toho, čeho jako dobrovolný celibátník prý nepotřebuje. Doufám, že dobří přátelé páterovi předešli takové pohromě; nevím však nic určitého. Od té doby Libertad i páter, který za peníze katolické šlechty vystavěl „zelený dům“ pro řemeslníky montmartrské, neustále leží si ve vlasech. Oba snaží se zasíti co nejvíce svých myšlenek do drahocenné prsti dychtících mozků. Připadají mi jako dva kupci, kteří skvostnou úpravou výkladních skříní snaží se odlouditi druh druhu zákazníky. A přece loví v tak různých vodách! K Libertadovi tíhnou lidé omrzelí jednotvárností neplodných hesel a zhnušení politickou hnilobou, zapáchnuvší jim příliš z blízka, idealisti věřící prostnými srdci v brzké uskutečnění lepšího života — abbému přejí lidé jinak primitivní, oslepení a zfanatisovaní vyumělkovanou poesií mariánského kultu, venkovani ze zapadlých krajů . . .“

Vlak temně hučel modrou letní nocí. Po obou stranách temněly houštiny starých parků. Řídké měsíční světlo sesílalo po nitích paprsků nad keře i stromy bělounké závoje, stříbrem vroubené. Rozprostřely se mámivě po přistřižených alejích a živých plotech černých, nepohnutých, jako zkamenělých.

Zadumán vyhlédl Luka z okénka. Teď se rozestoupily smutné aleje starého parku v širokou, v dálku se ztrácející cestu; a měsíc zastavil se uprostřed nad bílou sochou prince na koni . . .

„Ach!“ zavzdychl Luka, překvapen nečekanou krásou mihnuvšího se obrazu.

„Versailles!“ zvolal plavý muž.

V chodbičce zaklapaly hole. Libertad, jda mimo, pohlédl do oddělení, kde seděl Luka.

„Jak se máte?" zeptal se a zapátral po kupé. A nečekaje na odpověď, dodal: „Lehnu si, chce se mi spáti."

Za ním vyšla Rosita s cestovní houní. Ustlala v koutě vozu na podlahu, a Libertad schoulil se tam.

Vršin sledoval je očima. Pak se otázal svého souseda:

„Proč nosí Libertad tak silné hole?"

Muž se skřipcem se usmál.

„Po prvé, že je skutečně sláb; nohy by ho neunesly. Schází mu svalstvo a tak pružnost a síla. A pak -- nahrazují mu sílu, jinak podlehl by v každém zápase. A k mnoha jiným účelům. Uvidíš, budeš-li s ním déle se stýkati."

Vozem nesly se tichounce něžné vzdechy ukolébavky. To Rosita uspávala oba malé kamarády, Minu a Josefa.

Za chvilku všecko ve vagoně ztichlo. — Také Luka zdřímnul v koutečku.

Když se probudil, vzpomněl mimoděk na procitnutí ve vlaku před Paříží. Jaká změna za několik dní!

Tam houpavý pocit nejistoty — zde radostný údiv, příjemné a překvapující poznatky, teplo sourodého živlu, naděje . . .

Luka snadno podléhal vlivu silnějšího člověka, a podlehl mu nadobro, uznal-li jej dokonalým a zamiloval-li si jej.

Přítel, který měl silnou vůli a trochu panovačnosti, vítězil nad Lukou bez boje a, nechtě, učinil z něho jakéhosi dvojence.

Libertad byl dalek státi se Lukovi přítelem, a přes to magnet jeho silné intelligence a energie Luku přitahoval. A jako vždy jindy, Luka upadl v otroctví sice dočasné, ale tím krutější a bezvládnější. Napodoboval Libertada v řeči; posunky Libertadovy vládly jeho rukama, osvojil si i jeho stažení brv a malý tik levé tváře, který trápil Libertada, velmi nervosního. Bezděká snaha napodobovací zaváděla jej tak, že přejímal i Libertadovo cítění: zdávalo se mu, že nohy pod ním klesají a že potřebuje holí k opoře. A tak zamiloval si Libertadovy hole. Viděl je zvláštní, nezvykle půvabné i hezké.

Bylo to chvilkové očarování.

Zrodivši se v horečně nadšené hlavě, zatíženo již od svého vzniku touto nemocí, nežilo dlouho. Přítel odhalil příliš mnoho intimních vlastností, zjednodušel, byl chápán. Kouzlo novosti spadlo, i zevšedněl. Stal se zprvu lhostejný, pak nepříjemný, neboť připomínal tolik naivního vznětu, — a Luka byl v létech, kdy člověk ještě se stydí za naivní vzněty. A na konec zošklivil se právě tím, čím se zprvu byl tak zalíbil: řečí, posunky, osobitými zvláštnostmi. Špatné a směšné vlastnosti objevily se, chyby a nedostatky vynikly v nelichotivém světle nestrannosti. Luka pak nejen že nemluvil po něm a nenapodoboval jeho rukopisu, ale zanevřel naň a stěží přemáhal odpor téměř fysický v jeho přítomnosti.

Libertad nebyl přítelem a proto jeho vliv trval déle.

Kromě toho Luka od prvního spatření byl přesvědčen, že Libertad jest vyvoleným Páně, Mojžíšem, který jeho a mnohé dovede k branám zaslíbené země. Jak poznával Libertada zevrubněji, vždy

více tomu věřil; jako na starých portrétech bila mu do očí pouze postava proroka, a teprve budoucnost měla ukázati černou beznaději pozadí. —

Pohlédl do koutečka, kde Libertad ležel, a zatoužil po rozhovoru s ním. Ale muž s hlavou proroka spal, neopouštěje ani ve snu svých holí, jako opatrný voják na bojišti neopouští poboční zbraně.

Luka nerozhodně přecházel. Za tenkým pažením slyšel štěbetání chlapců, kteří se probudili a s otázkami věšeli se na Rositu.

Nahlédl do kupé. U okénka dřímala Maryša, bledá jako zjevení; Petražický k snídani ukrajoval sýr, zajídaje ho chlebem; mladá Pařížanka Luiza Mélinová, které byl urputný bulharský student Balabanov s dvorností u něho nevídanou postoupil svoje místo, hověla si natažena; její muž Mélin škádlil děti. Minus, Josef i Luizin hoch Bernard byli čilí, Rosita též; na nich únava noci ztrávené ve vlaku nenechala ospalé mrzutosti.

Vzpružena ránem zazpívala si píseň, jejíž slova i nápěv i naivně dogmatický ráz vděčily svou existenci kamarádům z Causerií.

Zpívala:

„Pour oublier peine et douleur
En préparant avec ardeur
La moisson blonde,
Je pense à ce pays charmant
Où brille un astre bienfaisant
Pour tout le monde . . .“

Blahodějná hvězda byla anarchie. A pak se povídalo v písni o společném majetku, o volném životě bez zákonů, o milencích:

Ainsi que les amants sans lois
Ecouter le concert de bois
Sous la ramure.

Malý Bernard slyšel píseň již tolikráte, že svým dětsky opičím talentem naučil se jí. Zpíval poslední sloku tenounkým chlapeckým diškantem, který jako ostrá čárečka honil širokou, zvlněnou linii Rositina altu.

„Que soit bientôt réalité
Ce beau pays de Liberté
Dont j'ai prescience.
Sans lois, sans argent et sans dieux
Tous les hommes seront heureux
Dans l'abondance.“

Luka zastavil se ve dveřích a poslouchal. Zlaté klasy obraznost kouzlila mu před oči, zlaté klasy příštích slavných společných žní, těžká a opojná skvělost vinobraní, loubí a polibky volných milenců . . .

Když Rosita skončila, zaprosil:

„Zpívejte ještě!“

Zpívali ještě píseň s refrénem: „A bas la guerre!“

Byl okouzlen hudbou sladké řeči a naléhal znovu:

„Zpívejte Marseillaisu!"

Vysmáli se mu, a div že nebyli uraženi.

„Marseillaisa je officielní hymna," vysvětlovala Rosita nerozvážnému hochovi. — „To jako bych ti kázala zapěti: Bože, carja!"

Luka rozevřel černé oči, potřásl hlavou, ale nedal se odbýti.

„Tedy Internacionálu!" žadonil.

„To je taky officielní hymna, ta patří zase ministru Briandovi," zavolal probudivší se Libertad.

Ministerský úředník, který mluvil s Lukou včera večer, vmísil se do hovoru:

„Proč se vzpouzíte mu zazpívat? Vím, co chce. Podivno, že ho nechápete. Záleží mu pouze na melodii, čerta se stará o význam, jaký dáváte písni. Má umělecké stanovisko. Celkem i vám, antipatriotům, jest přiznati, že Marseillaisa je strhující, krásná a vznešená píseň; odmyslite-li jen všecku profanaci, která ji stíhá od doby třetí republiky."

„Co rozkládáš?" ozval se Leon, černý, zakrslý Gaskoněc. „Zazpíváme mu třeba odpustkovou píseň k svatému srdci. Má taky nápěv Marseillaisy. Končí plamenně: Au pied du Sacrè-Coeur! Nám je to jedno a jemu taky, jen když má notu."

„Přece to není jedno," odbýval jej milovník krásných písní. „Slova mají také svůj úkol!"

„Otřepané fráze!" mínil Leon.

„A tvoje píseň?" zaryl Balabanov po svém zvyku. „Pour oublier peine et douleur . . ." parodoval mekavě táhlou melodií písně, jejímž autorem byl Leon . . . „zní to jako hymna armády spásy."

Leon pokrčil zlostně rameny.

Ale než našel dosti uštěpačnou odpověď, zanotoval plavý úředník lahodným barytonem, — který, mimochodem, byl asi příčinou jeho milovnictví písní, — zanotoval první pobuřující větu Marseillaisy:

„Allons, enfants de la Patrie
Le jour . . . ."

Chvíli ho ironicky poslouchali. Mélin přidal se k němu, posměšně kroutě hlas, pak Petražický již polo vážně, ale s plnými ústy přibručoval, Balabanov do toho vpadl nesnesitelně falešným hlasem, ale když došlo k refrénu, zpívali všichni se zápalem skoro opravdovým . . .

Zatím rozednilo se do běla.

Přestoupili na malé stanici a rozjeli se lokálkou. Všichni vyšli do uličky po straně vozu a dívali se z oken.

„Co je tam?" otázal se Vršin Rosity.

Odpověděla tvářic se důležitě:

„Moře!"

Luka poskočil k okénku.

Moře!

Před ním do daleka běžel hnědý jílový břeh, na místě, jež nebylo lze přesně určiti, splýval se žlutými vodami přílivu. A teprve na obzoru moře se barvilo, a čarou temně zelenou dělilo od modrého

nebe, kde jako potrhaná čistá vata větrem hnány plynuly bělounké obláčky.

Luka byl zklamán.

Kde je velkolepost a nekonečnost moře? Kde je nesmírný Oceán? Smutně hleděl na rezavý jíl, místy jak okrvavený, na pravidelné čtverce salinek, kde bloudili muži na plochých lodičkách, a kde byla voda těžká, hustá, neprůhledná mezi travnatými břehy.

Rosita viděla jeho zklamání. Zželelo se jí ho. Vzala jej za ruku a vysvětlovala tónem, jakému byla navykla s dětmi:

„Je odliv, hošíčku, moře je daleko; uteklo před námi. Ale uvidíš je odpoledne."

Pohlédl na ni vděčně. Možná, že v tom pohledu bylo více než vděk, protože Rosita pustila jeho ruku a lehounce se zarděla.

„Tys již viděla moře?" řekl Luka, aby zakryl svoje rozpaky, neboť cítil, že i jemu krev se hrne do hlavy.

„Ovšem, jsem Američanka."

Teď byli červení oba jako provinilí školáci. Pohlédli na sebe a oba se zasmáli.

„To jest," pokračovala Rosita, „narodila jsem se v Rusku, ale jako malé děvče odjela jsem s rodiči do amerického vyhnanství. Jsem spíše Angličanka než Ruska. Minu," obrátila se k hošíkovi, který si oslušoval Maryšin klobouk; „Minu, pohleď, otec Brunia!"

Dítě zatřepalo ručkama. Za okamžik vlak zastavil; na malém nádraží stála skupina co nejlehčeji oblečených osob s plátěnými střevíci na bosých nohou a slaměnými širáky, spadajícími až na uši.

Všichni se radostně vítali. Otec Brunia, statný muž s obličejem do měděna opáleným, nesl na ruce dlouhý koš se dvěma velikými, stříbrolesklými rybami; na druhou ruku vzal hošíka, usmívaje se klidně a šťastně. Bílá, oslnivá silnice vedla je malým lázeňským městečkem s boudami, kde se prodávaly lastury, korále a perleťové hračičky.

Za městečkem byly pastviny. U osamělého kolu uvázaný oslík pronikavě hýkal. Záhy objevila se červená střecha Bruniova stavení.

S křikem a výskotem došli a složili zavazadla pod dřevěným přístavkem, kde byla jídelna. Brunia složil ryby v kuchyni, odkud vyběhla vysoká, statná žena, úplně mu podobná, i ona srdečně vítala všechny, jako by je dávno znala, a rychle rozestavěla na stoly koflíky, konvici s kávou a krajáč mléka.

Kudrnatý, zrzavý pes rozštěkal se na Libertada.

„Falièr, strážce soukromého majetku," představil Libertad psa Lukovi. Jak zaslechl pejsek svoje jméno, naladil štěkot do přátelštější tóniny a vyskakoval na Vršina, vyhýbaje se obezřetně Libertadovým holem.

„Ah, Falièr, Falièr," zasmál se Luka a poklepal mu po huňatém zadku.

Po snídaní nastalo rozdělování bytů.

Luizu s mužem a rodinu ministerského úředníka, jehož žena s hochem Pascalem byla zde již od jara, umístili do jednoho domku, kde byly dvě světnice a síň; do síně postavil si železnou postel Ba-

labanov, bulharský student, vysoký krasavec, jenž na přání svého otce připravovati se měl v Paříži k diplomacii a vyhledávat styky vlivných osob. Někteří našli místo pro sebe v domě Bruniově. Tam byla již udomácněna Nora, pekař a pekařka z Paříže.

Luka neměl starostí se zavazadly a proto usadil se ve vzdušné jídelně.

Po silnici mimo stavení přecházely ženy v koupacích oděvech, velmi důkladných. Šly z lovu. Nesly saky plné ráčků a ústřic. Byly to dámy z městečka, lovící pro zábavu.

Na druhé straně silnice bělala se řada vill a rodinných domečků. U každého byla bezbarvá zahrádka, ohražená plotem keřů se sametovými lístky barvy čerstvých mandlových slupek.

Také stromy tam rostly: tamaryšky s vrásčitými kmeny, růžově kvetoucí v drobných a něžných metlicích.

Za domy zelenalo se pole nízkého a suchého ovsa; uprostřed obilí rozkvetl ostrůvek vysokých, neposkvrněných lilijí. Tam voněly, ohrazeny millionem stébel před slepicemi, osly i kazisvěty.

Seděl a díval se.

„Stále sedím!“ pomyslil si. A z nitra vynořila se předhůzka: „A stále jen se dívám! Proč nic nedělám? Proč nevzchopím se k nějakému činu?“

Vnitřní obhájce pospíšil a odporoval:

„Co mám činit? Jest mi tolik se dívati! Dívati se dobře, jaká to velká práce!“

A bylo mu příjemně přes výčitky a přes to, že stále se cítil jaksi přezírán.

„Jen co se naučím důkladně řeči . . . až mi poplyne z úst jako jim . . . uvidí . . . Pokračuji přece dobře . . .“ rozumoval v duchu; „když jsem přijel a ptal se policisty na Strassbourgském bulváru, nerozuměl jsem ani slova. Zvykl jsem již mluvenému slovu. Dokonce jest mně rozumět . . .“

Stáčel myšlenky v kruh, ale vymknuly se mu. Rozpalující nepokoj zažehl růžové skvrny na jeho bledé tváři. A dlaň ještě tak pálila!

Podala mu ruku bezúmyslně, docela bratrsky! Rozuměl jí dobře, ale bylo to silnější než on. Horečka spadla mu do prsou, rozlezla se po celém těle a prsty rozechvěla jako struny na kytaře při molovém akkordu milostné písně.

Luka byl čistý hoch. Kromě několika dětinských poklesků z chlapeckých let, za něž se styděl jako za podlosti, neměl si čeho vyčítati. Byl chud; bohatší a veselí kamarádi v dílně pomíjeli jej při pozváních k nočním zhýralým výpravám. Ženy z jeho společnosti byly mu sestrami, bojovnicemi v jedné řadě; často i krásné dívky přicházely do schůzek, ale všechno jednání s nimi bylo tak přátelsky prosté, samozřejmé, a láska — bůh ví jak daleko byla láska těmto mladým srdcím . . . Manželství bylo jim jen prostředkem, jako falešné pasy a uloupené peníze, nepravé vousy a vypůjčená uniforma. Nebylo času na lásku, kde se pracovalo pro „věc“.

Nevěstek litoval tak hluboce, že neměly pro něho půvabu; několikrát pokusil se dělati u nich missionáře lepšího a zdravějšího života, ale nepochodil. Na krásné ženy měšťáků a šlechticů, vyzdobené jako modly, zíral nenávistně. Každá nádhera jej urážela, umělá, drahá krása zhořkla mu v očích v tolik a tolik krajíců chleba, ukradených chudině.

A přece v hloubi nitra utvářel se matný, ideální obraz dívčí hlavy, zastřený bílým závojem neuvědomění, jako obraz princezny zakleté ve věži. Čekal na osvoboditele.

Dočkal se.

Když v modré letní noci uzřel Vršin Rositu na Montmartru, závoj zakletí spadl, neboť nastala doba, kdy nebylo třeba skrývati se.

Proto zdál se Lukovi Rositin obličej tak povědomý, jako dítěti obraz z mladosti matky, kterou poznalo jen jako odkvétající ženu.

Proto vracel se k ní stále očima, proto k ní zahovořil po rusku. Když jej před hodinou chopila za ruku, usmál se obraz v nitru, rozjásalo se srdce.

Luka opakoval si prostince a blaženě:

„Jaká to zajímavá, dobrá dívka!" —

Čím blíže bylo k poledni, tím více krajina pustla. Slunce bilo do silnice proudy vřelého vzduchu, který se chvěl a kolotal, jako by se vařil. Jemný, sotva postřehnutelný poprašek soli tančil v něm, balil všecky předměty jako lehounké jíní časného podzimu. Stíny se menšily; v poledne zmizely docela, a všude rozkládala se jen oslnivá, prudká záplava slunce.

Pomalu scházeli se „Volní přátelé" k obědu.

Ministerský úředník nesl svého synka Pascala na ruce a druhou vedl kolem pasu svoji ženu, nedbale učesanou, nedbale oblečenou, nepříliš čistou osobu. Vypadala jako chůva svého krásného, svěžího hošíka se zlatými kadeřemi na kulaté hlavičce.

„Pascal tedy jí dobře;" opakoval otec hochův.

„Ano, ale vejce si již přejedl," odvětila matka.

„Mléka máte s dostatek?"

„Tolik, co potřebujeme. Matka Bruniová nosí je ze zámku."

Za nimi kráčela Luiza s Balabanovem; skláněl nad ní štíhlé, souměrné tělo krasavce a mluvil očima. Luiza jistě chápala tajnou tu hru, neboť byla lehce rozčilena; přes zdánlivě klidnou a pevnou chůzi cítila, že kolena se jí chvějí a v hrdle vysychá. Mélin kráčel opodál a bezstarostně si hvízdal.

Když došli k jídelně, Balabanov stiskl Luize ruku, a Vršin slyšel jeho náhle zdrsnělý hlas:

„Ne illuse, ale naděje činí život snesitelným a okrašlují jej."

„Naděje," pohnula Luiza rtoma a vděčně naň pohlédla. Usedla naproti němu, vedle svého muže.

Balabanov řekl, obraceje se k Mélinu:

„Co mne se týče, hledím vždy co nejdříve zhostiti se všech illusí v životě; jsou jako neplodné mraky nad létem vyprahlou zemí. Ztěžují mi jen život."

V tom lehkými kroky vběhla Maryša do jídelny, za ní hnal se Petražický; usedl, prudce dýchal a odháněl Falièra, který se za ním vrhnul, vida jej utíkati. Silácká šíje zalila se mu krví.

„Utekla jste mi," vyčítal Maryši.

„Jen se proběhněte!" zahrozila Maryša. „Beztoho příliš tloustnete. Tak jste zpohodlněl . . ."

„Není pravda! Proč zpohodlněl? Jste zlá!" bránil se Petražický. Rozhlédl se po stolech a dodal: „Kde nic, tu nic! Mám hlad!"

„Ovšem! Neustále hladovíte. Jiného slova ani neznáte kromě: mám hlad!" durdila se Maryša trochu na oko, trochu doopravdy.

„Proč mne ponižujete?" řekl Petražický pokorně. „Musím přece jísti, abych byl živ."

„Každý musí jísti, aby byl živ, ale přes to nezabývá se jídlem od rána do večera. S pravidelností starého pensisty obědvají pouze vyslovení šosáci, břichopáskové, buržoáci!"

Komicky rozhorlená slova ta zaslechl Libertad, vcházející právě do jídelny. Usmál se sotva znatelně do vousů, a usadiv se, pravil:

„Což jenom měšťáci smějí pravidelně a dobře jísti? Je to snad něco hanebného? Dobré jídlo jest základem rozumného života; podmiňuje zdraví. Oč se snažíme, ty malá třeštilko? Aby každý, každý člověk na světě měl podíl na dobrém bydle, aby každý do syta se najedl. Toť první a nejnaléhavější potřeba, toť oblast, již první jest nám reformovat. Neboť, a to říkám nahlas: s vychrtlými proletáři nemůžeme doufat v dosažení našich kommunistických tužeb. Teprve až se naučí pořádně jíst, jíst třikrát denně a to ne snad suché brambory, pak teprve budou schopni osvobozujících činů. Při prázdném břichu jest i pěst měkká a mozek bezobsažný. S žaludkem den co den naplněným myslí se zdravě a roste chuť k práci. Hladovci a zbědačelí nikdy nebyli revolucionářské věci na prospěch. Nikdy se nevzeprou; a učiní-li to přece, jednají pak jako divoši, jako nevědomci, kteří se uklidní právě tak náhle, jak byli vzplanuli."

Rosita vešla s náručí talířů, že se až pod nimi prohýbala. Maryša vyskočila a roztržitě pomáhala prostírati.

Dva dělníci — oba velmi hluční, s nezkrotnou chutí k životu v prudkých gestech i v širokých bradách — vešli hlasitě hovoříce. Za nimi tichounce vklouzla Nora. Byla oblečena v koketní smíšeninu z maloruského kroje a bílého, tenkého oděvu. Košilka s vyšívanými rukávci poslovanila její kulatý obličej, a žluté skvrny ve zřítelnicích mizely ve světlé, mírné modři. Nepozorovaně usedla na své místo u stolu, a již nabírala polévku, když ji spatřil Libertad.

„Áá . . . Nora! To je překvapení," řekl posměšně, ale hned obrátil. „Myslíš, že jsem tě nečekal?" Jeho hlas zhrubnul. „Věděl jsem dobře, že se tu objevíš. „Jak by tys neprovedla něco nerozumného? Celé Causerie jedou na poloviční lístky „Volných přátel", jen aristokratka Nora, excellence, jede sama a podporuje stát. Vždycky máš nějakou zvláštnost, ani ne vtipnou!"

Nora sklopenýma očima hleděla do polévky a neodpovídala. Bylo zřejmo, že Libertad byl z lidí, kteří ji nerozčililí ani hrubými

slovy. Věděla, co má od koho čekat. Jen obočí trochu zvedla, a to Libertada hned usadilo.

Za chvíli začal opět. Zdálo se, že tentokráte chce napraviti, co zkazil.

„Koupali jste se?“ řekl, a hlas jeho zněl přimlouvavě.

„Ovšem,“ odpověděla Nora měkce.

„Plovala jsi?“ tázal se Libertad dále, a dodal obrátiv se k Balabanovi, který seděl vedle něho:

„Ona plave do širého moře. Je statečná.“

Noře zaleskly se oči pod zvědavým pohledem Balabanovým. Již se na Libertada nehněvala. Vycítil to bystře a pokračoval:

„Máme potíže s tiskem. Opět jsme změnili tiskárnu. Potřebovali bychom stroje jako soli.“

Nora věděla, co nyní přijde. Libertad požádá jí jako vždy, aby dala peníze, za které koupí do Causerií tiskařský stroj.

Nora žila nepracujíc, žila z peněz, které jí posílal dědeček, jediný její příbuzný a poručník. Byly to jednak úroky z dědictví po matce, jednak peníze dědečkovy. Mohla žíti bezstarostně, aniž počítala každé otevření dlaně. Z Ruska odjela puzena touhou po Evropě, po žádoucím Západě, která zmítá každou vzdělanou, sečtělou ruskou dívenkou; nemajíc rodičů, jednala svobodně, dle své nejtěkavější vůle, neboť jediný její příbuzný miloval ji příliš, než aby jí dovedl něčeho odepříti.

Tak bývala Nora v zimě v Paříži, v létě zajížděla k moři, do Bretaně, do Normandie; byla v Madridu podívat se na zápasy s býky a v Barceloně poslouchala mezi obecenstvem vynesení rozsudku nad zdánlivými spoluvinníky královského atentátníka. Kde bylo co sensačního, tam byla Nora. Všude, kde se objevila, upozornila na sebe schválně malou výstředností, které se pak smála. V italských lázních šlapala po úzkoprsých předpisech, procházejíc se na korsu v krajkovém koupacím oděvu s hůlčičkou v ruce. Do Causerií přicházela oděna jako bohatá kokota, a po bulvárech chodila s bílou soukennou čapkou ruských gymnasistek, v potrhané sukni. Tančila na skvělých plesech vznešené šlechtické emigrace, a tleskala do taktu opilému kolu, jež v krčmě tančilo karmaňolu. Stýkala se s lidmi z Causerií, protože mezi nimi cítila se nejvolnější. Navykla lehkovážnému, nepočítavému životu, i bylo jí těžko dáti se svázati morálkou své společnosti. Milovala absurdní věci, a bylo jejím koníčkem převraceti vše na ruby; třeštila po tom, aby byla originelní. Ale při tom uchovala si a úzkostlivě střežila intimitu srdce. Kdežto nikdo z Causerií netajil se erotickými náladami a episodkami, Nora nikdy o nich nemluvila. Tak nevědělo se, že by vůbec kdy měla milence. Ostatně nebyl to jistě nikdo z Causerií, protože hoši nemilovali dlouhých sentimentálních námluv a poddávali se rádi ať náladě smyslné chvíle, ať silnější vášni, která u některých zaplápolala a pohasla, u jiných hořela jako věčná lampa, po celý život.

Libertad zařadil ji mezi přiživníky a snažil se těžiti z ní pro svoji myšlenku.

„Snob!“ pohrdlivě vyjadřoval se o ní Balabanov.

„Velbloud!“ přizvukoval mu Libertad, když nepochodil se žádostí o peníze a přemítal, jak by mohl využitkovati jejích sil a vlastností, ležících ladem.

Často ho trýznila její bujná a měkká krása.

Po polévce přinesla matka Bruniová dvě mísy jemného králičího masa a několik láhví s vínem červeným a bílým postavila na dosah každé ruky.

Libertad nalil do poloviny sklenky vína a ostatní dolil vodou. S úsměškem obrátil se pak ku dvěma zrakům, jež nenávistně stopovaly každý jeho pohyb a svítily v obličeji černým vousem zarostlém, kterého si Luka nebyl dosud povšiml.

Černohlavý muž seděl od počátku oběda mlčky a nevšímaje si nikoho, pojídal ředkev a polévku s tomaty. Ale jakmile bylo na stůl přineseno maso a víno, zneklidněl, a červeň zlosti vyrážela mu na bledých tvářích.

Byl to žák Paraf-Javalův, Lagrandan.

Postřehnuv Libertadův němý výsměšek, vybuchl:

„Ty piješ víno, ty — anarchista? A to si říkáš, že jsi rozumný člověk? Víno jako nejhorší opilec ze zkaženého města a maso jako dravé zvíře?“

„Nevím, proč bych jako anarchista nemohl píti vína, když mi chutná a vím, že mi neuškodí? Neopíjím se, zaháním pouze žízeň,“ namítal Libertad nakvašenému Lagrandanovi.

Ostatní vmísili se živě do hádky, nezapomínajíce na jídlo; někteří byli proti vínu, jako úředník z ministerstva, který měl špatný žaludek, jiní horlivě se ho zastávali. Co se týče masa, shodli se všichni proti Lagrandanovi a častovali jej nevybíranými úsměšky.

„Vždyť ty bys taky rád — takového, hle, králíčka! Jako slepičí nejjemnější maso chutná, ale Paraf Javal řekl, že to není rozumné, a proto nesmíš.“

Tu vyskočil Lagrandan za stolem, strkal do těch, kteří mu dosti rychle neustoupili s cesty, a křičel:

„S takovými pitomci nesedím! Kazíte si zdraví! Mazlíte se se svými břichy, nadýmáte je šťavami z masa a smyslnými chtíči!“

Hlučný smích jej provázel, jak mizel za ploty.

Po mísách artičokových poupat předstíralo se ještě ovoce a sýr. Vršinův žaludek, nezvyklý na takové hody, brzy se zasytil. Když stolovníci se rozešli, Vršin, zlákán vzpomínkou na Javalovu vědu i novým zjevem, vyhledal Lagrandana.

Našel jej na zahrádce před dřevěným domkem, podobným kůlně, ale upraveným k letnímu obývání, an uvazuje ramínka tomatových bylin k dřevěným podpěrkám.

Vršin chvíli přihlížel, jak zeleně nalitá rajská jablíčka zvedají se na podpěrce a ukazují místa již zardělá. Pak najednou se rozhodl a zvolal:

„Lagrandane! Chceš, pomohu ti.“

Černá, chundelatá hlava se ohlédla; Lagrandan pokrčil rameny.

Vršin se odvážil na žlutou cestičku mezi záhony; písek mu šuměl pod plátěnými střevíci. Když došel k místu, kde Lagrandan pracoval, uzřel na zemi svazek lýčí. Vzal několik lýkových pentliček a chopil se díla.

Chundelatá hlava se shýbala, zvedala, stále mlčky a zachmuřeně.

„Kamaráde," začal Vršin opatrně, jako by nakusoval drahé pečivo, neboť jej zastrašila prudkost Lagrandanova, „u nás, na Rusi, jsou též kamarádi, kteří zavrhují alkohol, ale u nás je vodka, to je něco jiného. Vodka — toť jed, epidemie, mor. Zamořuje celé gubernie. Kdežto trochu přírodního vína s vodou, jako je pije Libertad . . ."

Lagrandan zlostně naň pohlédl zpod černého obočí, ale neodpověděl.

„Zvláště proto potírají vodku, že škodí, často znemožňuje revoluční práci. Kdo chce u nás pracovati pro revoluci, musí býti více než střízliv — jest mu ostražitě, vychytrale státi na stráži. Ano, ano; když nedá pozor, jako já, na každé hnutí nepřítele, je ztracen."

Bylo ticho. Slunce svítilo na žlutý písek cestičky, na sypkou půdu, která ujížděla pod nohama.

„Proč mi neodpovídáš?" otázal se Vršin po chvíli. „Co jsem ti udělal?"

Hněvivé černé zraky obrátily se k němu. Chtěly se bez odpovědi zase vrátiti k rajským jablíčkům, ale rozmyslily si a zavrtaly do Vršinova obličeje.

„Co bych ti říkal? Žvaníš. Nerad mluvím nadarmo. A dokonce už mi neříkej „kamaráde". Nemám s tebou nic společného. Ty že's revolucionář? Blázen jsi. Co je tam u vás nyní? Řeže se to. Revolucionář je za revoluce doma a koná svou práci."

Domluvil úsečným hlasem a sehnul se pro lýko. Bezohlednými slovy byl Vršin uražen. Chtěl se ospravedlnit, ale Lagrandan odešel na druhý konec záhonu, opovržlivě obraceje se k němu zády. Nechal tedy práce a vyšel ze zahrádky, ne bez váhání.

Ohledávaje živou ránu, zasazenou Lagrandanem, přiznal si, že v celku má Lagrandan pravdu, že však on nemůže tak neprozřetelně se obětovat, zcela beze smyslu a bez užitku. „Ale," našeptával mu jeho obhájce, skrývající se v duši a objevující se jen v kritických dobách rozporu, obhájce, který jej seslaboval a činil zbabělým, pohodlnost: „Bezpráví a bída jsou mezinárodní, jako ty jsi mezinárodní, můžeš tedy vykonávati svoji práci i za hranicemi. Všude jsou tyrani, všude jsou utlačovaní. Proč bys nemohl pomáhat Libertadovi?"

Silnice stuhou ovíjela moře. Neopustila břehu. Jak na ni Vršin vkročil, zatoužil po Oceánu. Moře však bylo zakryto pískovým nánosem, kde tkvěly tamaryšky a plazily se kořeny černých borovic. Prozrazovalo se pouze hukotem, rytmickými hučivými údery, které hrozivě rozchvívaly ospalé a dusné letní odpoledne. Zvědavě zahnul Vršin cestičkou v levo, kolem statečku, kde byli ubytováni Maryša a Petražický.

Když vystoupil na vrcholek nánosu, uzřel široký pás rozvlněných zažloutlých vod, jež pobouřeny neviditelným hořem a vztekem zuřivě bily do břehu. Vlna za vlnou se nadýmala, valila, překotila a rozbila na tisíce bílých perel, které ještě daleko se kutálely po plochém břehu a zanechávaly světlou čáru pěny na místě, kam až doběhly. Za žlutým pásem moře měnilo barvu: bylo zelené šťavnatou zelení jižních rostlin; kam padal stín plujících oblaků, bylo skoro černé. Stříbřité skvrny vyskakovaly v dálce, když zvláště veliká vlna převalila se uprostřed moře.

Vršin se zastavil, ohromen nevídaným divadlem. Teď zjevilo se mu moře v pravé podobě divokého, nesmiřitelného a výbojného živlu. Mořský vítr nadouval jeho podkasanou košili, cuchal lesklé, černé vlasy, aniž jej vytrhl z němého pohroužení v novou a dosud neviděnou krásu. Teprve veselý hlas Libertadův jím zacloumal.

„Nuže, co ti řekl vědec? Že máš být doma a neutíkat revoluci?“

Vršin udiveně shlédl na Libertada, rozvaleného v pobřežním písku. Všichni se zasmáli jeho podivení.

„To je známo!“ vykřikl Petražický. „Odpovídá tak všem Rusům. Nenávidí nás.“

„Nemiluje ani žen,“ ozvala se Rosita, která budovala ve vlhkém písku odvážné stavby pro hochy.

„Pohrdá jimi,“ prohodila Nora zasněně.

„Ano, neboť on je vědecký anarchista,“ posmíval se Libertad s nenávistí sektáře k sektáři, „a dělá jen samé hygienické věci. Se ženou nemluví, jen když jí nevyhnutelně potřebuje. Tu jí řekne: „Pojď se mnou!“ — a dost.“

„Chodí k nevěstkám?“ otázal se jeden dělník, který vždy horlivě se zajímal o tuto otázku.

„Ne. Je zásadně proti prodávání těla,“ posmíval se Libertad dále, „nu, a teď si jen představte ženu, která poslušně jde, když ji Lagrandan zastaví na ulici, v poli, kdo ví kde, a řekne z čista jasna: „Pojď se mnou!“ a to s nejmrzutějším výrazem obličeje . . . Pochybuji, že je to kráska, která s ním jde, a pochybuji ještě více o jejím dobrém vkusu.“

„To mu nevadí!“ zasmál se ministerský úředník. „Nemá smyslu pro krásu! Zavrhuje požitky jako nevědecké a proto zbytečné. On jest na světě, aby vyplnil proces oběhu hmoty, a udržuje se při životě ne pro svoji osobní radost, pro radost ze života, ale aby se neprotivil věčným zákonům přírody. Co mluvíte o ženách, je přehnané. Vyhýbá se ženám, protože žije zdrželivě, poustevnicky.“

„Primitiv?“ řekl Luka.

„Spíše zvířátko. Duše, cit, něha, láska proň neexistují. Jako čínský kuli živí se samou rýží, tak Lagrandan žije fazolemi, jednotvárnou, suchou a nudnou potravou, a takový jest celý jeho život. Nemyslím, že by to bylo poslání člověka na zemi. Člověk nesmí pomíjet, co jest v něm duševního, bez nebezpečí, že se připraví o mnohou radost a tak si ochudí život. Lagrandan je originelní, ale

ne záviděníhodný. Okrádá sebe sám!" dokončil plavý muž a hodil sebou labužnicky do písku.

„Ale je vědec. Snědl několik drobtů vědy, nestrávil jich a má teď bolení!" Libertad mrštil po svém soku ještě jednou jízlivostí.

Ale nikoho již nevyprovokoval.

Bylo dusno a líno.

Vršin vrátil se myslí k moři.

Písečný břeh běžel od městečka až k zděné hrázi, která vybíhala do moře, aby čelila vlnám a chránila vysoký břeh jílový na druhé straně, který nesl ovesná pole a pastviny a byl již velmi zjízvený a podemletý. Ačkoliv se drolil při každém kroku lidském, přece ještě jezdily vozíky při samém kraji, vystavujíce se raději nebezpečí spadnouti do moře, než aby vykrojily kolejemi kus ovesného pole.

Režné i pruhované stany nadouvaly plátěné střechy, škubaly kolíky hluboko do písku zaraženými. U městečka, pod dřevěnými kabinami a malými hospůdkami na jehlách, hemžili se bíle odění lázeňští hosté. Mnozí se koupali. Až sem doléhaly výkřiky bojácných žen, které se držely provazu a přece byly povaleny dravou vlnou.

Dále pod villami hověli si ve stínu napiatých plachet soukromníci, majitelé domků a vill, stále řidší a vzdálenější druh druha. „Volní přátelé" tvořili poslední skupinu před zděnou výspou.

Seděli v koupacích oděvech; někteří házeli míčem, vláčně a bez horlivosti. Žlutý pes Falièr staral se svědomitě, aby míč se nezakoulel do vody. Luiza ležela na zádech, s očima přivřenýma pod tíhou světla, které na ni kolmo padalo. Nahé paže měla zaryty v písku, a na lýtka obnažená pod krátkými kalhotkami koupacího obleku sypal jí Balabanov horu písku. Hoši byli úplně nazí.

Kolonie „Volných přátel" měla po městečku pověst nemravných a bezuzdných divochů. Dámy z kasina neodvážily se v době koupání v tu stranu, kde se usadili „přátelé"; k Bruniovi ob den docházel polní hlídač, jediná autorita po starostovi, se zákazy a pokutami. Libertad se jen smál.

Hlídače vyprovodil, řekl mu, že jest krásné počasí, a poradil mu, aby šel se vykoupat. Na rozloučenou dodal, že lidské tělo je krásné, že ostatně jsme všichni stejní, a jiné všeobecné pravdy. Nebo se vymlouval, že občan Minus nesnese obleku, a ostatní že se opičí po něm.

Jednoho dne odvážil se hlídač a naléhal na zaplacení pokuty. Libertad mírně jej odmítal. Když hlídač chtěl dokázati, že jest silnější nežli muž s hlavou proroka, ocitli se náhle, jako by ze země vyrostli, před ním dva velikáni, Balabanov a Petražický. Postavili se těsně k hlídači a oznámili mu, že má čas, aby šel k obědu.

Zpěčoval se.

Libertad upustil hole, a oba statní hoši sehnuli se pro ně. Hlídač neměl chuti vyzvídat, co s nimi počnou, a vzal do zaječích.

Luka přihlížel této humorné scéně a pomyslil si:

„Vida, tady se mi vysvětluje účel Libertadových holí. Tedy násilí?“ . . . rozjímal . . . „Nebo jen obrana?“

Otázal se na to Libertada.

„Anarchista,“ odvětil mu Libertad, „to jest rozumný člověk, nikdy neučiní násilí svému bližnímu. Nejen že nevrhá smrtících pum, při čemž riskuje svůj život a sklává pouze jednu hlavu, z jejíhož kořene vyroste deset nových, ale pojídaje jablko nebo pomeranč, nezapomene zahoditi slupku na místo, kde by nikomu nebyla nebezpečná . . .“

„Dobrá,“ řekl Vršin. „Tedy pryč s pomerančovou korou s chodníků! Ale nač tedy ty hole?“

„Ty máš pěsti, zmije má jed, býk má rohy, a já mám hole,“ zasmál se Libertad. „Ostatně výprask není ještě zlomená noha ani zničený život.“

Veřejné úřady dráždil nejraději Leon. Jeho černá hruď děsila paničky z kasina a dráždila staré pány a nedokrevné šviháky. Na promenádu do města chodíval bos.

Nora se vzchopila a uvázala si korkový pás. Vešla do moře. Voda zprvu hladila jí kotníky, pak vrhla se na ni mocnou vlnou a udeřila ji do prsou. Teď Nora se nadnesla a volně dala se kolébati mořem.

Všichni zatoužili po vodě, hledíce za ní.

Petražický skutálel se směšně jako soudek, Maryša našlapovala bojácně, vedouc Minuska za ruku. Hošík sekal nožkama, vraštil obličej, mhouřil oči a křičel radostí. Luiza a Balabanov hlučně vskočili do rozlévající se vlny a stříkali bujně na vše strany.

Poslední dobelhal se tam Libertad; a jak tu seděl na kraji Oceánu, jenž rozvíral svou nesmírnou tlamu ze široka, jsa hotov pozřiti jej v nestřežené chvilce, jak tu seděl v nicotném pruhovaném tričku s hůlkovitými lýtky zkříženými pod trupem, kývaje ohromnou vousatou a vlasatou hlavou apoštola, podobal se podivnému gnomu z pohádkové země, jejž moře připlavilo v zeleni chaluh a opustilo zde na pokraji břehu, v jemném stříbřitém písku, mezi drobounkými lasturami, perleťovou medusou a mořem opranými skořápkami ústřic.

Luka přihlížel, jak druh po druhu mizí v hučícím žlutavém příboji. Nora odplula kamsi daleko, co chvíli mizela za vysokou horou vlny.

Zvláštní pocit touhy, vrhnouti se do nějakého víru, bil na stěny Lukova srdce; pocit ten byl uvězněn, bezmocen, nedostávalo se mu vhodného působiště. Libertad vyhýbal se příliš vážným hovorům s Lukou, nic mu nesvěřoval k vykonání; naopak, ještě mu vykládal jakési křesťanské, jak Luka soudil, theorie o pomerančové slupce . . . Nevydávat svůj život marnému nebezpečí . . . to znělo Lukovi tak sobecky a cize, že mu to připadalo nečestné a zahanbující. Nikdy nevážil si vlastního života, běželo-li o „čin“; ale činy Libertad vůbec zavrhoval. Chtěl snad stvořiti novou společnost nekrvavě? Bylo by to možné?

Budoucí společnost!

Mlžiny, které bloudily na jeho obloze při tomto slově, srážely se pomalu. Život Libertadův byl mu miniaturním příkladem budoucího poměru lidí mezi sebou.

Libertad uskutečňuje kommunism, Libertad nalézá nové krásy a hodnoty ve volné lásce, Libertad vnáší do života nové zásady, nová stanoviska, novou mravnost. Stavba těchto základů okouzlovala Vršina. Všecko rozvíjelo se před jeho očima na dosah ruky a naplňovalo jej teplým uspokojením rostoucí práce. Dravá chuť, přiložiti sám ruku k dílu, elektrisovala každou jeho žilku; vstal nervosně a mimoděk hledal strom, který by vytrhl, břemeno, jež by zvedl, nebo páku, kterou by vzpříčil. Nebylo tu nic takového, a proto shodiv se sebe oděv, vrhnul se bojovně do hrozivých vln, které ho prudce uvítaly. Poddal se úplně radosti boje s mocným živlem a neunavil se až večer.

Znovu a znovu lákalo jej to do vln, znovu nastavoval hruď i záda úderům vzteklé vodní laviny, zase vyšel na břeh, a obaliv se pískem, skulil se do pěny.

Moře vystoupilo k obvyklé hranici, lemované zčernalými travinami. Břeh byl opuštěn, jen pes Falièr pobíhal po výspě a štěkal na bárky, vracející se z lovu, jen Luka máčel lenivě špičky prstů do vody. Teprve když slunce počalo rozsýpati lehký prach purpurový po hřebenech vln a chladný vítr zavanul z moře, skláněje koruny tamaryšků k sobě, zvedl se a pomalu odešel k domečku, kde bydlil, neustále se ohlížeje. Falièr ho následoval stejně neochotně.

Obléknuv se, bloudil bezúčelně po silnici. Nikde nebylo živé duše. Došel k tamaryškovému hájku nad výspou; mandlová vůně růžových květů kladla se mu sladce na jazyk. Na pastvině byla uvázaná šedivá koza; bíle a černě skvrnité kozle ji obíhalo, přeskakovalo, vedlo si velmi bujně; jakmile však zvětřilo Luku, schoulilo se pod mateřské ochranné břicho kozy, která žalostně zamečela.

Luka se vrátil.

V jídelně byla jen Rosita; měla klín plný svlačců a věnčila holé trámy a dřevěné sloupy jídelny.

„Kdes natrhala květiny?“ divil se Luka.

„To je tajemství!“ žertovala Rosita. „Krajina je tak vyprahlá, že?“ dodala. „Ale pastviny jsou rozděleny hlubokými příkopy, které na jaře naplňují se vodou; v létě tam roste rákos a vrbičky; veliký svlačec vine se kolem nich. A kdybys věděl, s jakým nebezpečím jsem je natrhala! Býk mne ohrožoval; bál se o svou rodinu. Pásla se tam tři telátka, jalovičky i krávy. Když jsem šla mimo, telata klidně se popásala dál, ale krávy postavily se do řady na pokraj lučiny a hrozivě namířily šest rohů k obraně. Býk hotovil se na mne skočit přes příkop, kdybych se byla odvážila o krok ku předu.“ Rosita dětinsky žvatlala a usmívala se.

Luka poslouchal s utajeným dechem.

„Ale po druhé nechoď sama, hrozí-li ti nebezpečí. Kdybys byla řekla slovíčko . . . Ležel jsem celé odpoledne na břehu. Rád bych šel s tebou.“

„Ano?“ usmála se Rosita.

Krátce před večeří přišel Balabanov s Luizou směrem od tamaryškového hájku.

„Vy jste tam byli?“ tázal se jich Luka.

„Ano.“

„A já jsem vás neviděl,“ řekl Vršin prostodušně.

Nora na ně vrhla divný pohled se strany. V očích jí zasvitl zlý zákmit žárlivosti.

Večer jedl Luka více než v poledne, neboť „voda mu vytrávila,“ jak matka Bruniová rozmarně prohodila, když si nabíral druhý talíř fazolí se slaninou. Po večeři, ač bylo již sklizeno se stolů, nikdo neodcházel.

Lehounce nesl se soumrak nad dalekou rovinu; kvetoucí makové pole zastřelo se šedým závojem, rozlehlé pastviny zdály se ještě prostší a holejší v polotmě, která ubírala krajině výrazných jednotlivostí. Brunia a jeho žena usedli na lávku před domem, složivše v klín upracované, tvrdé ruce do měděna spálené. Luiza usedla na brlení studny. Řidká letní noc pokryla mlčelivé obličeje.

Dušený šepot táhl se od studny. Zamyšlená Nora chvílemi pohlédla tam, snažíc se rozeznati osoby; neviděla jich, ale vytušila je. Vzdychla, přinesla balalajku, a molové tóny jakési velmi smutné a beznadějné dumky vykvétaly do noci jako bezbarvé květy.

Luka pomalu, krok za krokem, odcházel k svému domečku.

Zase myslil na Lagrandana; sedřené a trochu bolestivé místo zůstalo v něm po jeho výčitce.

Ale když usínal, řekl si přesvědčeně:

„Ani Lagrandan, ani Paraf-Javal nedovedl by mne tam, kam toužím: člověk není přece stroj, kterému jest možno předepsati i pohyb i čin; člověk je přece více než tělo . . .“

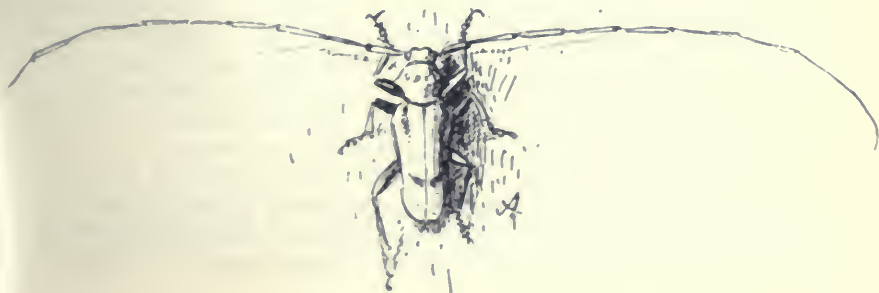
Libertad právem jimi pohrdá. Nedosahují ho. A neúcta k ženám! Ta rozhořčovala teď Luku nejvíce. „Ne, ne! To není můj messiáš!“

Odložil vědce jako přečtenou knihu.

Všecky jeho naděje zrcadlily se v Libertadovi a jeho družině.

Usnul brzy. Ještě při vědomí zastihla ho vůně lilijí, pěstovaných prostřed ovesného pole právě pod jeho okny.

(Pokračování.)

Angelo Conti:

Mezi dvěma věčnostmi.

Klassické intermezzo

Odejev z Benátek, ocitl jsem se jednoho jitra ve společnosti Romualda Pantiniho v malém, dvoukolovém povoze, jedoucím podél řeky Piave, tekoucí v širokém a skalnatém korytu. Maje dosud před očima visi benátského malířství, chtěl jsem hledati jeho odlesk na zdech domů feltreských a v té první hodině letního dne živil jsem stále naději, že naleznu v nějakém ztraceném kostele v oné samotě, v oratoři, kapli jakousi stopu zářivé nezapomenutelné barvy. Jeli jsme nazdařbůh, k vzdálenému opuštěnému opatství, jehož místo mnozí, námi tázáni, nedovedli označiti leč nejistým posuňkem. „Snad je tam dole," říkali; a my jeli, sníce o zázračných freskách, které dle pověsti tam vymaloval Paris Bordone. V jednom okamžiku jsme opustili Piave a pokračovali podél Cordevole v úzkém údolí mezi horami.

Vystupovali jsme po neviditelných vlnách řeky času od dvacátého století k šestnáctému, a naše oči až k tomu okamžiku zdály se býti slepé před těmi věcmi, nezasaženými stářím a neodsouzenými k zahynutí.

Náhle, při zatáčce cesty, hubená klisna, která nás vezla, sebou škubla a začala se vzpínati. Vzhlédli jsme úzkostlivě. Široký kus půdy před námi ukazoval se poset kameny, jichž počet vzrůstal, čím dále jsme postupovali. V jedné chvíli jich bylo tolik, že povoz nutně musil postupovati, vyhýbaje se hned jednomu, hned druhému kamenu, a projížděti hadovitou cestou. Pak nám nebylo možno v cestě pokračovati, protože nekonečný počet roztříštěných skalin, všech tvarů a všech rozměrů, zaujímal všechen prostor až k nejvzdálenějším bodům.

Byly to úlomky jedné části pohoří, která se odtrhla v roce 1500 od úpatí sousední hory Pizzocco a sřítila se na rovinu.

Síla, která stvořila hory, byla přemožena onou, jež se snaží je zrušiti a srovnati se zemí, vzdor proti tíži, který zplozuje obdivuhodné architektury, vztyčené silou vod a ohně, byl zkrocen vyšší vůlí, jíž všecko v přírodě musí býti poslušno zákonem tíhy. Vrchol, který se

učinil vzdušným, stal se zde opět pozemským; v onom údolí, které bylo divadlem titanomachie, před nímž lidé jistě prchali ve vleku děsu.

Zastavil jsem se, abych pozoroval podívanou. Nezměrná pobořenina vykazovala neobyčejnou směs skalin, které uprostřed veliké rozmanitosti svého tvaru a své velikosti měly společný charakter: zdály se býti zbytky obrovských budov, měly vzhled zřícenin báječného města. Skaliny, které se kdysi postavily kolmo, jevily se ve svých úlomcích seřazeny jako kusy sloupů, mezi nimiž se tu i tam rozkládaly tvary trojúhelníkové, podobné úlomkům hlavních říms, veliké čtyřhranné balvany, které vzbuzovaly myšlenky na trámoví, jiné čtyřstěnné kameny, které měly rysy základů. Velkolepá architektura, druhdy vztýčená ve vzduchu a ve světle, ležela tu skácena, rozbita, marné zatarasení půdy. Ale mezi zříceninami smály se nesčetné květy (zrozené snad, když vyvstaly hvězdy?), a kruté jeviště zničení mělo známky něčeho přihodivšího se krátce před tím, než jsme přišli na ono místo, abychom je pozorovali. Zdálo se téměř nemožným, že jsme na cestě neslyšeli rachotu a drcení. Na oněch roztříštěných kamenech a na oněch květech zářilo věčné mládí přírody, zatím co málo kroků odtud plynul Gordevole, jehož

tok nekrotí
ani únavy ani spánku.

To, co jsem viděl, neukazovalo nijak charakteru staroby, a ačkoliv to byla zřícenina, neměla nic, co by ji činilo podobnou našim padnuvším a rozbitým pomníkům. Obsahovala znamení přítomné doby. Obsahovalo to známky přítomného násilí, rozvrácení, viděného našima očima s touže svěžestí, v jaké se nám může objeviti spád řeky nebo výbuch sopky. A příčina, proč jsme se nemohli domnívati, že je to věc ze včerejška, je, že příroda nestárne.

Nestárne a nemůže zemříti. Sřítí-li se hora, zůstanou hory, vzplane-li les, zůstanou na věky lesy, potopí-li se ostrov, jiné nesčetné ostrovy budou navždy drahokamy moře. Mistrovská díla přírody, ve kterých jsou shrnuty její aspirace a její život, jako mistrovská díla genia, nemohou skončiti.

Illuse času ukazuje nám jednu po druhé věci, které se nevracejí, ale v pravdě to, co se nevrací, je jenom vnější zdání, obyčej a navyklost, které trvaly jediný den. Kdežto život obnovuje se stále jako jara. Nicméně nám líbí se illuse času, a v tom je poesie a snad i podstata dějin.

Představte si řeku, po jejímž toku chcete vystoupiti od ústí k prameni. Jste v lehké lodici, a příznivý vítr zdouvá vaši plachtu. Na březích jsou stromy, domy, města, dílny, které znáte; ale jak vítr vane rychleji, ocitáte se ze země vám známé v krajině neznámé. Tam domy jiného tvaru, rostliny jiného druhu, a v dáli kopce a hory, jichž linie zdá se vám novou. Od břehu doléhají zpěvy a slova pracovníků. Dříve byly to melodie vámi už slyšené, slova, vámi chápaná; ale poznenáhlu zpěv ve vás budí úžas, jako mluva, které ozvěna vašeho srdce nemůže ihned odpověděti. A jestliže běh lodi pokračuje, my-

slíte si, že jste mezi lidem od vás odlišným, blízko měst, kde jste nikdy nebydleli.

Ta řeka je čas, a vy, kolébajíce se na ní ve své illusi, rádi stoupáte po ní od ústí k prameni, abyste nalezli sebe samé ve vzdáleném věku, abyste spatřili, jací jste byli včera. Táž nutnost cesty, která pohání člověka, aby proběhl novými krajinami v prostoru, aby tím způsobem rozmnožil svůj vlastní život, dává mu popud k stejné cestě v čase, na níž také může nalézti opět sebe a sebe obohatiti o nové energie.

V proudu, po němž ujíždí veden příznivými větry, je několik ostrovů obývaných lidmi bratrského vzezření, jichž mluvu okamžitě chápe, stromy, které při vanu větru se ohýbají, jako by pozdravovaly jej při jeho průjezdu, paláce, města, zahrady, které mu skytají dojem míst, mezi nimiž uplynulo jeho dětství. Ty břehy jsou dějiny, a ty ostrovy jsou to, co se oné řeky zbavuje, to co je mimo dějiny, co nemůže býti zavlečeno v stálý tok mravů a událostí a co na věky pokvete v životě. Tam září všechno to, co na světě zasluhuje jméno mistrovského díla.

Když, oddávajíce se svému klamu, projížděli jsme po proudu podél němých břehů, cítili jsme vzdálenost, která nás dělí od nových zjevů, přecházejíce z našeho věku do věků vzdálenějších. Viděli jsme města se přeměňovati, obyvatele měniti mravy, po dobách míru následovati doby války a výboje, občanské i náboženské slavnosti, any připravovaly scény hrůzy a zničení, města kvésti obchodem i uměními, pak upadati, zaplavená cizinci, vyloupená a spálená. Pak v dobách dávnějších jsme viděli slávu Říma, objevovalo se Forum i Palatin, byli jsem přítomni triumfům. Konečně uprostřed ticha polí, dospěvše na břeh moře, zastavili jsme se, abychom pozorovali nezměrnou dálku vod. Kolem kráčel Eveas s trojskými druhy, plavě se k Tibeře, veden svým vysokým osudem k tomu, aby založil nesmrtelné město; pak vyvstávala na obzoru loď Odysseova, bloudící po všech mořích až k sloupům Herkulovým. Ještě dále bylo viděti předávné plavce z řecké legendy, hrdinské druhy Argonauty, vedené Orfeem k budoucím městům, jichž budovy budou nuceny poslouchati hudebního zákona. Jejich přechod zanechával za sebou melodickou brázdu a trosky nejkrásnějších budov, jaké kdy se objevily pod nebem.

A světlo přicházelo s ostrovů a s některého místa na pobřeží, kde staří zanechali nesmrtelné stopy své chůze. Tam všichni cítili jsme se jako v rodném místě, oči, které se na nás dívaly, byly bratrské, stromy a květy zdály se nám býti těmi, které jsme viděli v dávném mládí, a slova, která jsme slyšeli, byla ona, jež probouzejí ozvěnu ve všech srdcích.

Mistrovská díla obsahují vskutku to, co je životem všech lidí, odstraňují vzdálenosti doby i prostoru, rozdíly plemene i obyčejů, shromažďují všechny, kteří mají jasné oči, aby pozorovali světlo téhož slunce.

Homér, Plato, Dante, Michelangelo, Shakespeare, to jsou některé mezi oněmi ostrovy, které jako drahokamy zdobí řeku času a zůstávají nehybné, zatím co proud se kol nich ovíjí a je opouští.

Mistrovské dílo je tedy to, co se vymaňuje z běhu času, je to, co netvoří část illuse a nemůže tedy býti považováno za dějiny. Zbývá ostatně v umění také něco, co tvoří část dějin a co v dějinách představuje kroj, měnivý prvek codenního života, který umění ozařuje a vyjadřuje. Tato stránka uměleckého představování, zrozená z tradice a oživená vlivem škol, slouží k tomu, aby historie byla lépe pochopena. Dějiny umění (neboť dnes existuje věda, která má toto jméno) nejsou leč kapitolou občanských dějin národů, která má za účel zabývati se jenom podřadnými díly. Výtvory genia slouží k tomu, aby sbratřily všechny, kteří mají uměleckou duši, a aby inspirovaly ty, kdož jsou zrozeni, vytvářeti nová umělecká díla.

Jako na nebi rozštěpením hvězd tvoří se vždy nové hvězdy, jako v hloubi moří kupí se pozvolna hmoty nových pohoří, tak mistrovské dílo svou suggestivní mocí je určeno hlavně k tomu, aby plodilo nová umělecká díla. Jest ve střídání se doby jedinou lidskou věcí, která nemůže zemříti; neboť jeho příroda jest příbuzna přírodě hor a hvězd. Náš smrtelný život prochází takovým způsobem mezi dvěmi věčnými věcmi: uměním a přírodou.

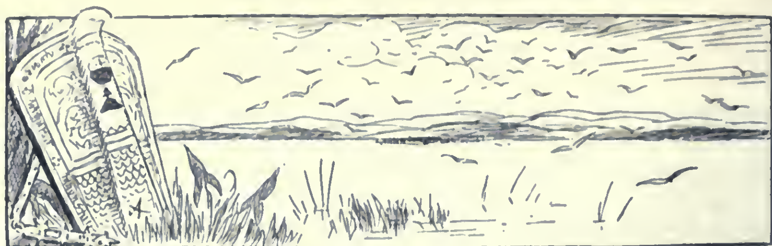
Jako hory, mistrovské dílo geniovo nemůže býti zničeno. Obdivuhodná malba Řeků neexistuje už na stěnách, kde vznikla, ale její krása odráží se dosud v mosaikách křesťanských absid. Hudba antické tragédie nedospěla k nám s poesií, která ji doprovázela, ale její rythmus a její podstata přešly do liturgických zpěvů středověkých; „Večeře“ Leonardova téměř zmizela, ale její ideální obraz zůstane živý v duši umělců budoucích pokolení.

A pak, čím může pro nás býti zmizení malby, když malířské umění existuje a nemůže zemříti?! Moc, která zplodila mistrovská díla antická, je tatáž jako ona, z níž se zrodí příští výtvory.

Zkáza hory, mnou popsaná na začátku tohoto intermezza, nemůže býti považována leč za půvabnou hru spadlých kamenů u toho, kdo pomyslí, že na krátkou vzdálenost od oné zříceniny jsou dolomity s obrovskými skalinami, které se tyčí jako věže, vyzývající klidně zuřivost uraganů.

Tyto a jiné věci, mluvíce o umění, řeknou nám básníci. Tak zvaní historikové umění dají nám však porozuměti, jakým způsobem mohou se dnes zabývati malířstvím, architekturou a sochařstvím i ti, kteří jsou dokonale slabomyslní.

Z knihy: „Na řece času“. Z ital. přeložil *J. Rowalski.*

F. V. Krejči:

Půlnoc.

Drama o 3 dějstvích. *

Osoby:

Žalman.
Ondřej } jeho děti.
Rozyna }
Adam Skalický.
Učitel.
Mařenka, jeho dcera.
Václav, jeho pomocník.
Pecháček }
Andrle } evangelíci.
Coufal }
Mareš }

Páter řádu Tovaryšstva Ježíšova.
Důstojník.
1. }
2. }
3. } *voják.*
4. }
5. }
Dušek }
Dušková } katolíci.
Faltová }
Vesnický lid.

Dějiště v horách za Lanškrounem, v nejvýchodnějším koutě Čech.
Doba: r. 1726.

Jednání I.

Prostranství uprostřed vsi. V levo v popředí chalupa Žalmanova, před ní lavička. V pravo naproti ní škola, svým vzhledem nelišící se nijak od ostatních chalup. Před ní zahrádka, ohrazená plotem. V levo za chalupou Žalmanovou táhnou se ostatní stavení po svahu dolů. Za nimi otvírá se v levém koutě pozadí daleký rozhled do kraje, je vidět lány polí, ohrazených nasypaným kamením, a nejdále vzadu modré pruhy lesů. Z tohoto levého kouta zvedá se k pravé straně vysoká holá stráň, přetínajíc šikmou čarou celou zadní stěnu. Stoupá až k lesu, jenž se černá v pravo nad školou. Od chalupy Žalmanovy táhne se cesta k této stráni; stoupá po ní vzhůru a vzadu na pokraji obzoru se rozbíhá: jedna vede v levo dolů (do Čech), druhá vzhůru na pravo k lesu (k slezským hranicím). V pravo a v levo z hlediště.

Je výslunný jarní den. Ve vsi panuje vzrušení. U plotu před školou rozčileně přechází *Mařenka*, úzkostně se dívajíc naproti k Žalmanovům a pozorně naslouchajíc. *Václav* stojí v zahrádce a hledí na Mařenku. V pozadí stojí dvě ženy a malé dítě, k nimž na jich zavolání přistoupí tři muži a výrostek; živě spolu hovoří (jsou to katolíci), výrostek přibliží se až k oknu Žalmanova domu, odkudž zaznívají pojednou hlasy.

---

* Původní text hry, která se dostane na scénu v úpravě poněkud pozměněné.

Výstup 1.

Václav, Mařenka.

Mařenka polekaně zvolá. Václave! Slyšíš? Václav vyběhne ze zahrádky, postaví se vedle Mařenky, a oba pozorně naslouchají.

Václav po chvíli. To Rozyna.

Mařenka. A teď do toho ten oficír. Jak jen křičí!

Václav. Pst! Počkej. Naslouchají opět chvíli.

Výstup 2.

Coufal, pak *učitel.* Předešlí.

Z prava vejde na jeviště *Coufal,* ale spatřiv katolíky, plaše se rozhlédne a vrátí se.

Mařenka. Už je ticho. Bože, bože, co to zas jen bude?

Učitel vychází ze školy. Katolíci spatřivše ho zdvořile jej zdraví a jati ostychem se rozcházejí, jen jedna žena a výrostek zůstanou v pozadí, avšak záhy též odejdou.

Učitel. Ještě neodešli, Mařenko?

Mařenka. Ještě ne, tatínku. Bojím se tolik! Rozyna je tak divoká, řekne slovo a prozradí se.

Václav. Bylo až sem slyšet, pane učitel, jak ten oficír na ni křičí. S těmi vojáky není žertu.

Učitel. Nevím, nevím, jak to skončí. Před vánoci, když tu páter missionář našel těch několik knih, poslední dostalo se jim vejstrahy. Ale teď po novém patentu císařském bude ještě hůř. Ukrutný to patent, nemilosrdně na ně dolehne.

V pozadí z leva opět se objeví žena a výrostek, ale rychle přejdou evištěm na pravo.

Václav. Nerozumím tomu dobře. Pálit knihy! My tu proto jsme, abychom ten lid učili číst, a ti tam chtějí, aby tomu odvykl.

Učitel ohlédne se. Pst! Ba, ba, těžká je ta naše práce a skorem marná.

Výstup 3.

Coufal, předešlí.

Coufal přichází podruhé s pravé strany, opatrně se rozhlížeje.

Coufal. Tak japak, pane učitel, opravdu tam šli? Ukazuje k Žalmanovům.

Učitel. Šli, šli a dlouho již tam meškají.

Výstup 4.

Pecháček, Andrle, předešlí.

V pozadí na pravo vystoupí *Pecháček* a *Andrle. Coufal* jim kyne, aby š.i blíž, a pak tiše jim praví. K Žalmanom šli, bratři, k Žalmanom!

Pecháček. Ten Jezuvita s nima?

Učitel. Ano, s oficírem a třemi vojáky.

Coufal. Vostatní vojáci zůstali na horním konci, u Chládků. Ukazuje na pravo, odkud byl přišel. Jen aby u Žalmanů nebylo zle. Bratr Žalman má mnoho knih schovanejch.

Andrle. Eště při posledním modlení ukazovala Rozyna kancionál, v Amstrdámu tlačený. Koupili ho prej, když tu chodil s knihama Jireček, ten šátkář od Litomyšle.

Pecháček. O jen si nemyslete, lidičky. Žalman, ten má skrejš, kerou nenajdou, dyby jich z Ranškrouna přišlo eště jednou tolik.

Výstup 5.

Mareš, předešlí.

Mareš přiběhne s pravé strany udýchán. Bratři, hrůza! Tohle musíme snášet pro svý svědomí, pro naši víru! U Chládků něco našli, a teď je vedou na rychtu a odtamtud nejspíš do Lanškrouna. Chládka žhavejma loučema pod paží tak dlouho pálili, dokavád se nepřiznal, kde má knihy. Svázali pak vobadva a teď je vedou.

V té chvíli s prava výrostek utíká na levo do pozadí a rychle se vrací se ženou a mužem zase na pravo.

Andrle. Bůh nás už docela opustil. Vydal nás v ruce Antiocha krále

Pecháček. Naše je to vina, bázliví jsme a malomyslní. Povstat bychom měli jako Makabejští a vyprostit svý bratry z rukouch katanskejch!

Andrle. Ba, to bysme měli!

Coufal. Cák jste pozbyli, bratři, rozumu? Co byste svedli proti těm ozbrojencům? Nám nezbejvá než mlčet a doufat, že Hospodin nás za všecka protivenství odmění.

Učitel. Tak, tak, sousedé, dobře vám radí. Jděte jen domů a hleďte uchránit svých příbytků a rodin před neštěstím.

Několik dětí přeběhne s pravé strany přes scénu. Za nimi několik dospělých, mezi nimi *Faltová*. Volá na *Duška* a *Duškovou*, kteří přicházejí z levého pozadí.

Výstup 6.

Faltová, Dušek, Dušková, předešlí.

Faltová. Už je vedou, podívejte se.

Dušek. Tak?

Dušková. Koho pak?

Faltová. Inu, Chládkovy.

Dušek. Ták? Chládka už maj? Dobře ti, pikharte bohaprázdnej!

Výstup 7.

Hlouček katolíků, výrostek, *tři vojáci* vedoucí *Chládka* a *Chládkovou*, za nimi jiní lidé, předešlí.

Hlouček katolíků, mužů a žen (mezi nimi výrostek) rychle se blíží. Jsou tak zaujati podívanou, která se jim naskytá, že bezděky zatarasí volnou cestu 3 vojákům, kteří (s prava) vedou *Chládka* a *jeho ženu*, jichž ruce jsou svázány. *První voják* kráčí jako vůdce, za ním jdou Chládkovi, jež druhý voják postrkuje, a třetí voják nese za nimi pod paží několik knih. První voják — vida zatarasenou cestu — zhurta křikne.

Z cesty, berani, hunsvúti! Domů táhněte!

Katolíci při těch slovech, činíce vojínům místo, vesele jim o sobě naznačují, že nejsou evangelíci, ti že stojí tam před plůtkem u školy. Tu vojáci zpupně se zastaví (asi uprostřed jeviště) a činíce cynické posunky na vzrušené evangelíky, posměšně je vyzývají, aby šli na pomoc Chládkovi. Tento výstup katolíky zřejmě baví, evangelíci jsou pobouřeni, učitel s Mařenkou a Václavem těžce přemáhají své pohnutí; *Pecháček* se chystá cosi říci, a když vojáci se zatčenými opět se hnou, zvolá na Chládka, jenž vytrvale se ohlíží na souvěrce, ač druhý voják ho za to bije do ramene:

Bratře Chládku, i ty, sestro, nebojte se těch, kteří zabíjejí tělo, duše zabíti nemohou!

První voják. Mlčíš, berane!

Třetí k prvnímu. Chyťme ho! Počkej, hunsvúte!

Oba se rozběhnou za Pecháčkem, ale ostatní evangelíci ho mezi sebe vezmou a odvádějí jej na pravo.

Učitel k Mařence a Václavovi. Pojďme také. Smutno je na to se dívat.

Zajdou do školy.

Lid se rychle rozptyluje, většina zvědavě se ubírá do pozadí na levo za vojáky, jen *Duškovi* a *Faltová* zůstanou před Žalmanovou chalupou.

Dušek. Vida je, berany, to zas jednou na ně trhlo.

Faltová. A tenhle Chládek, to je z těch nejhorších. Dyť japak to je dávno, co se nám katolíkům posmíval, že máme našeho pánaboha ze dřeva udělanýho a z mouky upečenýho.

Dušková. Aby vás pánbu netrestal — ani to nevyslovujte. Takový rouhání!

Dušek. Dybych tak chtěl mluvit, to by velebnej otec koukal. A považte: za každý udání se platí stříbrňáčky — a ne málo! Ale člověk nechce nikomu ze sousedství škodit.

Faltová. A co pak teprv tadyhle u Žalmanů, to by se mohlo povídat! On, starej, to je beran jako dřevo. A Rozyna, do tej se zrouna vtělil ten kacířskej ďábel.

Dušek. Jen aby je taky co nevidět nevedli za Chládkem.

Dušková. Šak už dou. (Zvědavě nahlíží.)

Faltová. Ale zdá se mně, že bez nich.

Dušek. Tak by přece vyvázli?

Z chalupy Žalmanovy vyjde důstojník, za ním dva vojáci.

Výstup 8.

Důstojník, dva vojáci (vyjdou od Žalmanů), potom *páter,* předešlí.

Katolíci důstojníka zdvořile zdraví.

Důstojník, aniž si pozdravu všim', protahuje se nevrle. Himmel-Kreuz-Donnerwetter! Tak dlouho hledat a nyc — nyc — Šánej knyhy . . . Už toho mít dost. Radši bych — mít už, ukazuje na hrdlo — nu, wie heisst es, Durst?

Jeden z vojáků se smíchem. Žízeň, žízeň, pane lajtnant.

Důstojník. Ah ja — šízn — šízn — eine vermaledeite Sprache.
Z domku Žalmanova vyjde *páter, Duškovi a Faltová* líbají mu ruce. *Důstojník* k páterovi. Nun, also, Ehrwürden, wohin jetzt? Kam pak — eště?

Páter hledí do zápisníku. Jen k jednomu ještě, Kubešovi. Toť také prý zběhlík a odpadlík od samospasitelné víry a knihy kacířské, bludařské prý pod svou střechou uchovává. S vlídným úsměvem k Duškovi a oběma ženám. Kdo z vás, lidé milí, ukáže mi cestu k sousedu vašemu Kubešovi, čte ze zápisníku Martinu Kubešovi?

Dušek. Já, velebný pane!

Faltová líbá mu opět ruku. I já prosím, by mně milostivě dovolili. Nedaleko votud je to, na dolním konci. Ukazuje do pozadí v levo.

Páter. Dobrá, půjdeme tedy všichni, je to zde ve vsi už poslední. Tiše se rozhovoří s Duškovými a Faltovou.

Důstojník k vojákům. Poslední ve vsi! No, šak su rád. Celý den se tahat s tým — s tou — mit dem ketzerischen Pack! Ta holka tam, ein Teufelsmädchen, čarodenyce. Jako drak! Ta mi dát práce, Hexe — verfluchte! Ta holka mít — nu wie heisst — Feuer.

Vojáci. Oheň, oheň.

Důstojník. Ah ja, ohen . . . . ja, das wäre etwas! Směje se dvojsmyslně a vojáci též.

1. voják k druhému. Škoda, že je kacířka.

2. voják. No víš, to by mně ani nevadilo. Smějí se.

Páter k důstojníkovi. Nuže, pojďme. Tam snad lépe než zde pochodíme. Podivno. Nepřiznala se ona ani její otec. A knih neukázali. A vím přec, že je mají a je rozšiřují. Toť zde semeniště bludu nejhorší — ale dojde na ně — dojde — Odcházejí podél řady chalup v levo do pozadí: Faltová první, za ní páter s důstojníkem, pak 2 vojáci a posléze Duškovi, páter je však zavolá, aby mu byli blíže, začež oba mu znovu ruce zlíbají.

Výstup 9.

Žalman vyjde, *učitel.*

Žalman vyjde zvolna před práh a zadívá se za nimi. Nezpozoruje ani, že ze školy vyšel *učitel,* až teprve hlas učitelův ho vytrhne z dum.

Učitel. U vás tedy nic, sousede Žalmane, bez úhony jste vyvázl?

Žalman. Nic nenašli, naše skrejš je jistotná. Ale zle na nás dotírali. Eště mně ve všech kostech bolí, jak mě ti soldáti drželi. Že prej abych jim zazpíval luterskou písničku, a co prej věřím. A dyž jsem mlčel, přes ruce mě tloukli, až mně tady — jen se podívejte — kreu tekla. Stírá si s prstů krev.

Učitel. Ubožáci.

Výstup 10.

Rozyna, předešlí.

Rozyna objeví se na prahu. Dobře jsme se přetvářet dovedli. Pravdu boží jsme zapřeli.

Žalman. Ne, Rozyno, to oni dobře vědí, že katolíci nejsme, a že skoro celá ves smejšlí jako my. A všude tady kolem dokola: v Čermy, v Dobrouči, Heřmanicích a po celejch těhle horách.

Ale máme se odevzdat do jejich rukouch katanskejch? Dyť maličko eště, a snad unikneme přeci z toho zajetí babylonskýho, tam (stlumeným hlasem), kam nás zve král Brandeburk.

Rozyna. Ah, všichni o tom pořád mluvíte, a přeci k ničemu odhodlat se nedovedete. Buďto ujít votud, dyž tu nemůžeme na svým svědomí spokojeni býti, anebo zůstat zde a nebát se vyznávat čistou víru Spasitelovou před tváří služebníků lidských, protivenství pro ni trpět a snad i smrt! Všecko, jen ne přetvařovat se a násilí činit na svým svědomí. O, jak ráda bych jim to byla všecko vzkřikla do tváře, když ti biřiči se na mně tak sápali!

Žalman. Nebudeš svýho otce povzbuzovat ve víře, Rozyno. Já sám jsem tě v ní vychoval a chci tu naši starou českou víru vyznávat do posledního dechu a trpět za ni zrovna tak, jako trpěl můj otec a dědek.

Učitel. Trpíte, ubožáci, trpíte. A konce, zdá se, že tomu nebude, dokud jediný ke své víře hlásiti se budete. Císař Karel Šestý nestrpí ve svých zemích jiné víry, nežli katolické. Ten nový patent horší je všech předešlých. Za ta léta, co tu jsem, nepamatuji útisků tak ukrutných. Ach, kdy přijde jednou dobrý císař?

Rozyna. Nepřijde, a marně bychom na něj čekali. Jiná nám kyne spása: král Brandeburk, veliká záštita víry evangelické.

Učitel. Což byste opravdu chtěli všecko zde opustit?

Žalman. Už asi nebude jináč. Postoupí až do prostřed jeviště. Ale kde pak je Ondřej? Od rána jsem ho neviděl. Nebyl při mně syn můj ve zlej chvíli.

Učitel. Počkejte, sousede, snad to bude vědět Mařenka. Zavolá do okna školy. Mařenko, neviděla jsi Ondřeje?

Výstup 11.

Mařenka vyjde z domu, předešlí.

Mařenka vyjde přede dveře. Byl tu, tatínku, mluvil ráno se mnou u zahrádky a povídal, že jde nahoru do lesa, — ví prej o ňákých ptačích hnízdech, povídal. Jde mezi dalším hovorem do zahrádky a tam schýlena nad záhony pracuje.

Žalman. Tak, s ptačíma hnízďatama si hraje! O tvory bez duše dětinsky se stará, zatím co táta jeho a sestra trápení snášejí pro víru! Di, Rozyno, di, ďouče, a podívej se po něm. Ať de hned domů!

Rozyna. Du, pantáto, šak já mu povím. Odchází vzhůru k lesu.

Žalman. Nevím, zač mne to bůh tím hochem tresce. Dycky jsem přeci věrně sloužil jeho zákonu. Proč pak jen právě můj syn upadl mezi děti světa a nakazil se jejich duchem pohanským?

Učitel chlácholivě. Ondřej není sice, jak by měl být, ale zkažen není, sousede. Je toliko jiný, než my všichni zde. Podivný duch

jakýs vstoupil do něho, co se vrátil z té vlašské země. Neměl jste ho přece jen nechat do panských služeb. Vždycky jsem vám říkal, že by mohl mít jednou školu po mně.

Žalman. Dyž nedal jináč, dyť víte sám. K strejcoj do Litomyšle mi utek', jen aby se dostal do škol, ale ani tam neměl stání. Pořád, že chce do světa, jen někam hodně daleko. Ňákýmu pokušení ďábelskýmu musil podlehnout. A tam v tej zemi pohanskej, modloslužebnej, odpadl od čistý praudy Kristovy. Nemodlí se teď s námi, cely dni po lesích se toulá —

Učitel s úsměvem. A ptačí hnízda vyhledává, božímu stvoření se obdivuje. To by nebyl ještě ten největší hřích, sousede Žalmane — —

Výstup 12.

Coufal, Andrle, Pecháček, Mareš přicházejí opět z pravé strany. Předešlí.

Coufal. Aj, tu máme bratra Žalmana!
Andrle. Šťastně jste vyvázli, bratře?
Pecháček. Co knihy?
Žalman. Nenašli ničeho.
Coufal. Hospodin buď pochválen.
Pecháček. Nepodařilo se jezuvitoj ukrutnýmu!
Mareš. A kam šli teď?
Žalman. Ke Kubešom nejspíš.
Andrle. K bratroj Martinoj?
Pecháček. Pojďme se podívat.

Odcházejí v levo do pozadí, Žalman zvolna za nimi.

Výstup 13.

Václav, předešlí.

Učitel vrací se do školy, k Václavovi, jenž se byl zatím objevil před školou. Milý Václave, máme to dnes den! Plný strastí a soužení.

Václav. Nevím, ale zdá se mi skoro zbytečné to všecko soužení. Vždyť by přece mohli povolit, chodit do kostela a ke zpovědi jako my, a měli by pokoj.

Učitel. Ach, tomu ty nerozumíš, milý hochu. Mlád jsi. Ti tam mají v sobě ještě starého ducha českého, a toho vy mladí už neznáte.

Václav. Už můj otec i děd byli katolíky.

Učitel. Inu arciť, vždyť sto let již trvá toto pronásledování pro víru. A místo aby bylo líp, je ještě hůř. Vždyť opravdu — když tak o všem přemýšlím, — tu se mi zdá, že nám Čechům pomoci není a že souzeno nám je zahynout. Zamyslí se, pak nutě se do veselosti. Tak co, Václave, co budeme dělat? Co pak, abychom si sedli ke svým notám a opisovali dále, kde jsme přestali?

Václav. Ano, ano, pane učitel, muzika, noty, nad to není! Při tom se nejlíp zapomene na všecko světa trápení.

Učitel. Muzika, muzika, krásná věc, jen kdyby bylo možno ji provozovat a slyšet! Ale to jen tak jednou za čas tu mši v kostele — a tam ještě máme daleko —

Václav. Takhle v Praze, to je arci jiná. To divadlo se zpěvy a s muzikou, to musila být krása!

Učitel. Co myslíš?

Václav. Inu, při té korunovaci před třemi léty, jak pan farář o tom vypravoval. Jak pak to jen jmenoval — ofěra — opěra —

Učitel. Ach tak, opera, opera tomu říkají. Ale to jen ti Vlaši a Němci, co přišli s dvorem císařským, mohli dokázat. Kdež pak my Čecháčkové ubozí, my jen tak ty noty opisovat po jiných — Zajdou do školy.

Jeviště je chvíli prázdné. Jen *Mařenka* zůstane v zahrádce a nachýlena nad záhony počne zpívat, velmi zvolna, jako by se píseň znenáhla v ní rodila z dané nálady.

Červená růžičko,
bílým květem pučíš,
[: ach, co se napláčou :]
moje modré oči.

Moje modré oči,
proč pak tak pláčete,
[: s čím jste si přivykly :]
odvyknout musíte.

Výstup 14.

Ondřej, Mařenka.

Ondřej přichází z pravého pozadí od lesa, v rukou kytici petrklíčů. Když ji slyší zpívat, přikrade se po špičkách ke plotu a nepozorován poslouchá.

Ondřej. Bravo, bravissimo, signorina!

Mařenka. Tos ty, Ondřeji? Tak jsem se lekla.

Ondřej podává jí přes plot kytici, s žertovně galantní úklonou. To za krásný zpěv — per il bel canto.

Mařenka nedbajíc toho, rozčileně. Kdes byl tak dlouho, Ondřeji? Vaši se shánějí po tobě. Nepotkals Rozynu? Šla tě hledat.

Ondřej. Ne, asi jsme se minuli.

Mařenka. Ve vsi je boží dopuštění. Visita tu zas je, považ jen, páter missionář s oficírem a vojácima. Po staveních choděj a odváděj lidi svázané do Lanškrouna. I u vás byli —

Ondřej. A našli knihy?

Mařenka. Ne, nenašli nic. A teď jsou někde na dolním konci. Ale váš pantáta se vadil, že nejseš v takovej den doma.

Ondřej. Což jsem to mohl vědět? Ale jsem rád jen, že jsem při tom nebyl. Mám se dívat, jak s otcem a sestrou jednají jako s otroky, jak voják na ně surovou pěstí sahá? A sám

při tom mlčet a v sobě dusit svou pomsty žádost horoucí? Oh ne, lépe jsem učinil, že jsem raděj do lesa zašel. O jaká radost tam nahoře, Mařenko, přál bych ti vidět! Tady všude to soužení pro víru, ta starost o bible a kancionály, a tam nahoře zatím už roztávají poslední sněhy, zelená se les, slunce se směje a ptáci zpívají. Jásavě. Jaro už přišlo, i k nám sem do hor, jaro je tu, Mařenko! Primavera, primavera!

Mařenka. Vždyť už je tejden tomu, co hoši ze vsi upalovali smrt. Však jsi se už konce zejmy nemoh dočkat, viď?

Ondřej. Nebylo také divu. Vrátit se z vlašské země, v hlavě a veškeré krvi cítit ještě horké její slunce a květů jejích vůni — a pak celou dlouhou zimu sedět u nás v chalupě, s pantátou a Rozynou, při stavu a pobožných knihách.

Mařenka. Zejma je u nás zlá a nemá konce.

Ondřej. Po svatém Václavě začíná a trvá až do máje. Kam oko pohlédne, nic než sníh. Kraj smutný jako poušť zde nahoře v tomto posledním koutě české země. Ale krásně je tu přec, když sněhy roztají a vzejde máj. Chudý je to kraj, ale můj rodný a proto krásný. A jaro je konečně zde, už vzešel, vzešel máj!

Mařenka. A nějak to jaro vjelo do tebe, Ondřeji. Jsi docela jiný, tak veselej.

Ondřej. Máš pravdu, jaro mi hraje každou žilkou. Seděl jsem na kraji lesa a díval se dolů. Za mnou v houštinách bělá se ještě poslední sníh, ale přede mnou do dálky zelená se osení a polem se nese skřivana radostný zpěv. Za mnou stoupají lesy do výše, až k horám pohraničným, ale přede mnou hluboko prostírá se široký dol, jejž v dálce (ukazuje do pozadí v levo) modrý lesův věnec objímá. Ty krásné lesy! Bílých ptáků sbor rozletěl se s hor k nim dolů, jako by jim nesl mé touhy poselství. Ach, jen co budu moci se tam rozběhnout! Tam přes tu modrou lesů hradbu dolů do Třebové a pak přes druhé lesy zas, až se zabělají přede mnou věže litomyšlského kostela. Tam už je asi krásně v sadech u zámku! U nás teprv petrklíče, ale tam už dojista rozkvétá modrý bez.

Mařenka vyčítavě. A panstvo ze zámku se tam prochází a pana justiciára krásná slečna — viď, proto jsi se už nemohl dočkat jara?

Ondřej. Nehněvej se, Mařenko, nehněvej. Nechtěl jsem zarmoutit tvé srdce. A nelituj, že skončilo naše milování. Neměl bych stání u vás ve škole, jako ho nemám doma u stavu. Do světa musím, daleko někam jako ptáci a oblaka.

Mařenka. Za tou justiciárovou slečnou, viď, která tě ani nezná, a na kterou se jen zpovzdálí díváš? Vysmála by se ti a sluhy by na tebe zavolala, kdyby věděla, že ji máš rád. Pláče.

Ondřej. Neplač, Mařenko, i tvůj žal brzy přejde. Vezmeš si Václava, paní učitelovou budeš, a dobře vám bude. O mne se nermuť, co se mnou? Já zatím dávno někde zajdu ve světě, odhozen a pošlapán — s pohledem na zemi, kde leží jeden petrklíč, vypadlý z kytice — jako ten májový květ. Zase vesele, podávaje jí kytici. Nu, což nechceš, co jsem ti natrhal?

Mařenka směje se v slzách. Petrklíče, petrklíče! Když ty u nás rozkvetou, pak už je opravdu jaro. Jak krásně voní — tak sladce —

Ondřej. A co jich teprv asi kvete všude tam dole na lukách uprostřed lesů a u potoků v trávě! Jak je tam asi všude krásně! Primavera, primavera!

Mařenka. Krásný je na jaře svět, ale jen na pohled. Kdyby nebylo všeho toho soužení.

Ondřej. Ach ano, pravdu máš. Krásná země, ale jen na pohled. Jako sličná mrtvoly tvář, z níž odletěla duše. Zavraždit chtějí duši této země, sto let už ji rdousí a přinutili ji k mlčení. Ale ona je přece v nás, chtěla by promluvit a zpívat. A když jsem tak před chvílí hleděl dolů s hor a slyšel zpěv skřivana i kukačky volání, tu cítil jsem, jak den májový probouzí i ve mně žádost písně. Ano, chtěl bych vyzpívat všechnu tu májovou krásu i svůj hluboký srdce žal, tak jako by se to ozývala ve mně sama duše tohoto kraje, rdoušená a oněmělá.

Mařenka. A zpívals?

Ondřej. Ne — nemohl jsem — slov jsem nenašel — srdce bylo plno, ale jazyk byl němý. Naše řeč neumí tak zpívat, jako tam ve Vlaších ti — jak se jim říká — poeta — poetové. Smutno mi ze všeho bylo. Ve všem jsme za jinými, ve všem z celého světa nejposlednější. Ale když jsem teď dolů sešel, slyšel jsem tebe zpívat, Mařenko.

Mařenka. Ó, což pak já! Neumím tak zpívat jako ty tvoje Vlašky, nebo jako slečny v litomyšlském zámku. To mi jen tak napadlo — taková sprostá selská písnička —

Ondřej. Ale ta písnička, tos byla ty, Mařenko, tvé srdce milé bylo v ní. Snad jsi ji sama složila. Bylo v ní něco z toho, čeho i já mám srdce plno, a co vyslovit neumím. A proto mne tvá písnička dnes tak dojala, Mařenko.

Mařenka. Ale jdi, Ondřeji. Však ty umíš skládat jinačí písně, jen když chceš. Jakživa jsem tak krásného skládání nečetla! Proč jsi mi už tak dávno žádné nepřinesl?

Ondřej. Neskládám už nic. Aby mi to zase vzali a spálili! Co nespálí otec, spálí jezovita. Otci jsou moje skládání tuze světská a pohanská, jezovita v nich čije kacířství. Vždyť víš, jak s kacířskými knihami odnesli i mého Ariosta milovaného. Ubohý ‚Orlando furioso', ten hlupák mi ho do ohně hodil. Teď nemám co číst a psát nemám chuti — je to všecko marné. Pro koho? — A co psát? -- Rukou

bych chtěl psát a ne pérem. Mečem, jako ti hrdinové a rytířové vlašských poetů. Ti dovedli pomstít svou čest a hájit svou lásku. A tak, tak krvavě jako oni, chtěl bych mstít tuto zem, v níž ti katani zavraždili duši! Kdyby — ano, kdybych byl rytířem a hrdinou — ale já jsem z krve otroků — — Odmlčí se.

Mařenka po chvíli. Skládej tedy písně pobožné pro vašeho pantátu a Rozynu. Radost jim způsobíš.

Ondřej. Oh vím, že bych dovedl skládat lepší, nežli jaké dostávají z Herrenhutu a Žitavy. Však jsem to zkoušel již, ale musil jsem přestat — nebylo to možno —

Mařenka. Proč pak?

Ondřej. Nešlo mi to od srdce. O máji a milování, o tom, co vykvétá venku v poli i zde v srdci, o tom, jak krásný a jak krásně smutný je svět, o tom bych chtěl verše skládat. Ale o věčném duše spasení, o pokání za hříchy — ne, o tom nemohu. A povím ti proč, Mařenko. Nemám víry.

Mařenka. Jakže?

Ondřej. Ano, Mařenko, vím to teď už docela jistě. Nemám už — ukazuje na Žalmanovu chalupu — jejich víry —

Mařenka. Tiše, tamhle jde váš pantáta.

Výstup 15.

Žalman, předešlí.

Žalman vrací se ze zadu. Aj, hleďme ho, synáčka povedenýho! Teď přišel, dyž už je po všem. Ale dyž tatík trpí pro praudu boží, on se toulá po lesích.

Ondřej. Nevěděl jsem, že přijdou . . . Proč bych se nesměl do lesa podívat. Dost dlouho jsem se naseděl u stavu, celou dlouhou zimu.

Žalman. Šak já vím, jak tě to mrzelo bejt s námi. To mi nepotřebuješ ani povídat. Okusil jsi z hříchů světa a nehodíš se mezi nás, vyznavače čistýho slova Kristovýho.

Ondřej. Hříchy světa? Řekněte krásu světa. Ano, tu jsem viděl a zapomenout nemohu . . . A hledám ji od těch dob všude, a nenacházím-li ji v chalupách našich ubohých, nedivte se, že v polích a lesích ji nalézám a tam se jí klaním.

Žalman. Bohu se máš klanět, duchu čistýmu a věčnýmu, a ne jeho nerozumnýmu stvoření! Němej tváři, stromům, ptákům a zvěři lesní se klaníš, dyť to znám z tvejch skládání. A nahejm děvkám babylonskejm se klaníš, tělu mrzkému, nádobě neřesti, nástraze ďáblovej — —

Ondřej. Ano, vzpomínat nepřestanu na božskou Venuši, na Dianu panenskou a na štíhlé nymfy, jak jsem je viděl ve Vlaších svítit bílým mramorem.

Žalman. Ta vlašská zem, to byla tvá zkáza, tams zahubil svou duši. Že jsem tě jen nevzal z těch litomyšlskejch škol, kde

tě páteři naučili tej modloslužebnej řeči latinskej! Jináč by tě nebylo ani napadlo jít do tej země pohanskej, kde je ten velký Babylon papežský, sídlo veškeré nepravosti a lži.

Ondřej pro sebe. Oh bella Italia!

Žalman. Všecko zlé, co na nás de, jen odtamtud přichází.

Ondřej. Ale také všecko krásné, co bylo stvořeno pro oči lidské.

Žalman. Mlč už! V tom náhle, upoután pohledem na Rozynu, vracející se z pozadí. S kým pak jen to ďouče — —?

Výstup 16.

Rozyna, Adam Skalický, předešlí.

Rozyna nese něco pod zástěrou, s ní *Adam Skalický,* tlumok maje v jedné ruce a v druhé hůl.

Rozyna volá z daleka. Už se nehněvejte, pantáto. Někoho jinýho vám vedu místo Ondřeje, budete mít radost. Sluha páně jest to, evangelia hlasatel. Potěšit nás přichází v našich strastech a posilnit ve víře. Jako anděl mladému Danieli, tak zjevil se mi na rozcestí u kříže — —

Skalický k Žalmanovi. Na cestu k vám jsem se ptal — —

Rozyna. A na vás se ptal, pantáto, zrouna na vás. Bohem je vyslán, aby povznesl srdce naše v tento den soužení. Od bratří z Herrenhutu a Žitavy přichází.

Žalman. Jakže. Vopraudu? I toť pro nás potěcha nebeská! Vítám tě, bratře. Podá mu ruku a radostně ho obejme.

Výstup 17.

Pecháček, Coufal, Andrle, Mareš, předešlí.

Pecháček, Coufal, Andrle a *Mareš,* kteří se byli již za řeči Rozyniny vzadu objevili, přiběhnou, když ona na ně zakývá.

Pecháček. Co to slyším? Od bratří ze Sas že přicházíš? Se slovem božím?

Andrle. Jaká to pro nás novina! Všichni obklopí Skalického, kromě Ondřeje, jenž se postavil přede dveře Žalmanovy chalupy.

Adam Skalický. Ano, byl jsem v Žitavě, Herrenhutu a Hennersdorfě, všude snad, kde bratři vaši za hranicemi žijí. A odtamtud do Čech jsem se pustil. Přicházím nyní z Litomyšle, tam všude po okolních vsích jsem mezi bratry vašimi obcházel, v Sloupnici jsem byl, v Morašicích, Sedlišti a Oujezdě, abych poznal ty poslední, kteří ještě tak statečně při víře evangelické trvají.

Výstup 18.

Dušek, předešlí.

V zadu z leva se objevil *Dušek* a přejde jeviště, aby si mohl prohlédnout *Skalického.*

Coufal ohlédne se po něm. Pst, tiše. Tam ten Iškariot už něco vyčuchal, je tady — pozor na jazyk.

Dušek obrátí se a opět zmizí do pozadí v levo.
Žalman. Ve zlej přišels, bratře, den. Máme tu právě visitu.
Mareš. Jezuvita je tu s vojáky.
Adam Skalický. Tak jsem slyšel již ukazuje na Rozynu od té zde —
Coufal. Přinesl jsi snad knihy?
Adam Skalický. Ano, několik mi jich dali pro vás vaši přátelé ve Sloupnici —
Žalman. Pakosta?
Adam Skalický. Pakosta a Litochleb, a tobě, bratře Žalmane, mám je odevzdat.
Pecháček. Oh, bratři, novy knihy, svaty knihy!
Coufal. Pak s nima honem pryč.
Andrle. Kde jsou? Zde? Ukazuje na tlumok Adamův.
Žalman. Odnes je, Rozyno!
Rozyna. Tady je už mám pod fěrtochem. Odběhne do chalupy.
Coufal. Dyby se tak vrátili!
Pecháček. Neřek bych. Už budou toho mít taky dost. Chystaj se prý eště do Heřmanic.
Coufal k Adamovi. Ale, tady bys neměl, bratře, stát, takhle venku na cestě. Dyť přeci, co pak nevíš? De o hlavu!
Mareš. O samo hrdlo ti de! Honem se spěš ukrejt!
Žalman. Pojď honem k nám, ať tě tu nevidí. V nedobrou přišels chvíli. Co pak neznáš patent?

Výstup 19.

Učitel, předešlí.

Pecháček. Na kacířské učitele, kazatele evanjelické a emissariusy katův meč!
Adam Skalický usměje se. Ano, vím. Ale tak zle nebude. Mám tu listy průvodní. Jsem občan svobodných států nizozemských. Při těchto slovech Ondřej pojednou se radostně zachvěje a snivě se zahledí na Skalického.
Učitel, jenž před chvílí byl vyšel ze školy, zaslechnuv poslední slova Skalického, rychle přikročí. Jakže? Odtamtud až přicházíte? Ze země, kde odpočívá náš Komenský, věhlasný auktor Didaktiky?
Žalman. A Jednoty bratrské poslední biskup?
Pecháček. Tedy ne z Herrenhutu a Žitavy?
Adam Skalický. Ano, až z Hollandu přicházím. Tam jsem se narodil a byl vychován. Rozyna se vrací. Nyní však již drahně času jsem u vašich bratří v Sasích ztrávil. A od nich nyní i přes hranice do Čech jsem se odvážil.

Tu i Ondřej pokročí blíže ke Skalickému; jeho tichá radost zřejmě vzrůstá.

Rozyna stále blouznivěji. Abys dal příklad neohroženosti nám, malomyslným a bázlivým! Jsi jako anděl spásy, oblečený v pancíř skvoucí. Ó, vidím meč v ruce tvé, jímž potřeš draka ryšavého a uvedeš nás do říše pokoje!

Žalman. Co vzkazují bratří?
Pecháček. Máme se stěhovat do tej země brandeburské?
Adam Skalický (v rozpacích, chladně). Přišel jsem, abych pravdu děl, nikým nevyslán. Poslední chci hledat zbytky svého rodu, na hroby svých pradědů popatřit. Adam Skalický se jmenuji. Z této vsi pocházel můj děd, jenž prý v mládí svém, za deset let asi po nešťastné bitvě u Prahy, ze země odešel pro víru.
Žalman. Ale, ale, tak tedy ty seš taky od nás?
Pecháček. Tím větší radost máme z tvého příchodu, bratře.
Rozyna. Ratolest vzešla z našeho stromu, a hle, vydala ovoce veliké!
Coufal. Skalický, Skalický. Jenže to, bratře, už asi s nikým se neshledáš svého jména. V Čermny a Dobrouči, tam jsou ještě Skalicky, ale u nás už ne.
Pecháček. A přeci, starej Skalickej u mlejna.
Mareš. No toť se ví, co tam říkaj „na humperkách".
Žalman. Ano, ano, ten je ještě z toho starýho rodu. Vostatní Skalicky odešli pro víru a víc se nevrátili. Ale ten tu zůstal.
Pecháček. Jenže bych ti neradil, bratře, k němu chodit.
Adam Skalický. A proč?
Pecháček. Je katolík, naší víry nepřítel ouhlavní.
Andrle. Fařářoj do Jablonnýho kde může donáší.
Mareš. Ten by tě asi divně přivítal.
Pecháček. Eště by tě šel udat.
Adam Skalický. Pak tam arciť nepůjdu. Smutně. Tak tedy shledávám pozůstatky svého rodu! Jedna krev a jedna řeč, a přec nerozuměli bychom si. To se stalo z národa kdys tak slavného. Na kusy je rozerván, po světě rozehnán, takže děti jeho už se k sobě ani neznají.
Učitel. Ach pravda, a nepamatují se už ani, že mají tu jednu krev a řeč.
Adam Skalický. Nu což, nenajdu-li přátel pokrevních, s nimiž bych na svůj rod mohl vzpomínat, bude mi o něm vyprávět celý kraj, i ves i pole a lesy. Rozhlíží se. Jsem tedy zde, na horách!
Žalman. Ano, v posledním jsi koutě české země. Zde už, ukazuje do pozadí v pravo, hranice slezská a tam, ukazuje do prostřed hlediště, jen asi hodinu cesty odtud moravská.
Coufal. Tamhle, ukazuje přes chalupy v levo, vidíme k Ranškrounu a tamhle, ukazuje do pozadí v levo, kde je výhled do kraje, za těma lesyma, je Třebová a zrouna za ní Litomyšl. Nu, však to znáš, votamtud jsi přišel.
Adam Skalický. Však parná to byla cesta, třebas že slunce ještě tuze nehřeje. Od rána jdu ze Třebové, kdež jsem nocoval. Kolik jsem tu přešel lesů, výšin a údolí, než jsem dorazil sem nahoru! Parná věru cesta pro toho, kdo byl zrozen tam na těch nízkých březích Hollandu, rovných jako stůl.

Ondřej. Oh, roviny nizozemské, průplavy, mlýny větrné, záhony tulipánů — —

Od tohoto okamžiku Skalický vždy chvilemi pohlédne na Ondřeje, jenž s něho téměř zraku nespouští.

Adam Skalický. Kraj bohatý, vzdělávaný lidem svobodným a statečným.

Učitel. To pak smutnými se budou vám zdát naše hory. Tak chladno tu, a tvrdá, chudá je jejich půda.

Adam Skalický. Ano, pozoroval jsem to cestou. Jak hrady trčí všudy černé lesy, po holých stráních krčí se chaloupky a malá políčka se táhnou, — a všude to kamení, kamení, celé hradby kamení.

Coufal. Hromadnice jim říkáme. Ty kameny, to je hlavní ouroda našich polí. Ty sotva stačíme sbírat a na meze ukládat.

Andrle. A sami místo dobytka po kopcích svůj pluh táhneme, v potu a mozolech.

Mareš. To by nás neuživilo, nebejt tej kalcoviny.

Ondřej. Réva zde neuzraje, i třešeň sotva se začervená, jen ty borůvky po lesích, to je naše ovoce. Smutno u nás, zde radost ani píseň nekvete. Tvrdá půda a také tvrdý lid.

Žalman. Tvrdej a pevnej jako ten kámen. Nikdá se nepodařilo Jezovitům vykořenit odtud tu naši starou českou víru.. Po každým příkoří zdvihneme zas hlavu. A dyby celá vostatní česká zem, ukazuje v levo do pozadí, se podala tomu římskýmu modloslužebnictví, tyhle hory zůstanou pravýho zákona Kristovýho poslední tvrz.

Rozyna. A kdyby nejhůř bylo, raděj je opustíme, než bychom víru zapřeli.

Adam Skalický. Toho snad třeba nebude. Když tak dlouho jste vytrvali, dojista i tyto útisky přečkáte.

Učitel. Ze srdce mi to pravíte. Ale jak to, povězte, že tak dobře česky mluvíte? Vždyť sotva vidět, že jste cizincem.

Adam Skalický. Otec mne tak naučil a pilně toho dbal, abych Čechem zůstal, neboť se oddával stále naději, ubohý, že se ještě do vlasti vrátíme. Byl jedním z posledních krajanů, kdož znali slavného biskupa Jana Amose před smrtí jeho.

Učitel. Ah, o tom mi budete vypravovat, není-liž pravda? Muž tak moudrý a věhlasný, pro nás učitele nejsvětlejší vzor! K sousedům. I králové a potentáti všelicí ho zvali, aby jim školy zakládal.

Adam Skalický. Aj, vy tedy učitel jste zdejší vsi? Co vím, rád povím vám. Pokračuje ve vypravování. Nu, a od mládí nejvíce mezi krajany z Čech jsem žil, a trochu-li jsem česky mluvit zapomněl, nyní v Sasích mezi spolubratry vašimi opět jsem se přiučil. A přicházím teď, abych pravdu děl, nejen na hroby popatřit, ale i na živé. Když už rodem náležím k tomuto národu nešťastnému, hledám v něm místo pro práci a skutky. Světlo chtěl bych pomáhat šířit v této

zemi zatemnělé, k svobodě probouzet ty, kdož jsou ještě dnes otroky, učit je, aby se lidmi cítili.

Ondřej ve stoupajícím vzrušení. Ah, pane, pane —!

Rozyna. Světlo víry, pravé víry Beránkovy — ó, jak září ono na jeho tváři, ztrácejíc se v blouznění. Kořen a rod Davidův — hvězda jasná a jitřní —

Žalman. Ó bratře, potřebujeme kazatelů, jsme jako stádo opuštěné a vlkům na pospas vydané. Ale jak ti máme radit, zde zůstat? V největší nebezpečenství se vydáváš. Ani nám, ani tobě nelze tu živu býti, tak velice jsme utiskováni na svým svědomí.

Pecháček. Radši nám pověz, jak ujít přes hranice?

Andrle. Ano, poraď nám, jak se dostat k tomu králi brandeburskýmu.

Adam Skalický. Chtěl bych tu zůstat, a vy chcete, abych vás pryč odvedl?

Andrle. Zde zůstat! Chceš umřít ve vězení, nebo rukou katovou?

Žalman. Pamatuj! Císařskej patent! Co pak nevíš, co se teďkom s náma děje?

Andrle. Nevypravovali ti bratři dóle u Litomyšle?

Pecháček. Jak každýho, kdo se hlásí k čistýmu evanděliu, bijou a tejrají?

Andrle. Až kreu teče a šaty na nich jsou na cáry! Nešetřej ani žen ani ďoučat.

Mareš. I ty mrskaj až do krve. Nikdá takovejch ukrutností ještě nebylo.

Pecháček. A co bratří našich hyne v žalářích, o hladu a ve špině, až červů se hemží v jejich ranách!

Žalman. A v tomhle trápení myslíš, bratře Skalickej, že je možny živu bejt a světlo víry rozsívat?

Rozyna. Neodvádějte ho od jeho oumyslu hrdinskýho! Ať jen zůstane mezi námi! Ať nás učí modlit se a trpět. A vyznávat pravdu boží před očima lidí — umírat pro Spasitele, Beránka — —

Učitel. Ne, umírat ne! Dost nás je tu těch, kdož chceme, jak on pravil, živu být a pracovat!

Ondřej v roztouženém nadšení. Ano, a kteří chtějí celým srdcem žíti, tak — jak to říci? — tak volně, tak krásně! Oh, vypravujte, prosím, pane, vypravujte, jak jinde žijí — jak svět je veliký, překrásný. Nechtějí mi věřit, když jim vyprávím o vlašské zemi.

Adam Skalický. Jakže? Tys byl ve Vlaších?

Ondřej. Ano, rok celý, v panských službách.

Evangelíci rychle přerušují tento hovor, jenž jich patrně nezajímá.

Andrle. Raděj o bratřích v Sasích vyprávěj.

Mareš. O Herrenhutu a Žitavě.

Pecháček. A o králi brandeburským.

Učitel a Ondřej obrátivše se k zahrádce, mluví s Mařenkou, chvílemi se dívajíce na Skalického.

Rozyna. Žízníme po tvých slovech jako lid israelský na poušti po krůpějích rosy. Jsi tak světlý, tak jasný, jako anděl pokoje. Napoj naše žíznivá srdce. Nemáme učitelů, veď nás k Ježíši Beránkovi!

Pecháček. Pravdu řekla, učitelů nemáme. Posledního kazatele bratrského nám zabili.

Andrle. Pod starou lípou na silnici, mnoho set let starou, kerá pamatuje eště Žižku a mistra Jana Husa, svaty paměti.

Pecháček. Ukážeme ti ji, ten památnej strom. Tam pod ním ho vojáci utejrali až k smrti a z polí na něj jako po zvěři stříleli.

Mareš. Vod těch dob nemáme kazatelů. A jsme přece skoro sami evanjelíci po všech těchto vsích.

Žalman. Počkejte, bratři, což pak, abysme se eště dnes večír sešli? Přijďte k nám.

Pecháček. Přídem.

Mareš. Rádi přídem.

Coufal. Ale co Jezuvita? Vojáci?

Žalman. Do tej doby budou snad pryč. Sejdeme se, pomodlíme se a zazpíváme. A tadyhle bratr Skalickej k nám promluví, potěchu nám dá.

Pecháček k Adamovi. Nu jak, bratře — co pak nechceš?

Adam Skalický po chvíli rozpačitého mlčení. Promluvím, ano, promluvím — ač nevím, tak-li, jak si žádáte.

U všech evangelíků radostné pohnutí.

Žalman. Ale teď pojď, bratře Skalický, oddechnout si po té namahavé cestě ke mně do chalupy. K ostatním. A večer všichni přijďte!

Evangelíci jeden po druhém srdečně tisknou Skalickému ruce, když tu vzadu náhle se ozve děsivý ruch. Několik vesničanů, žen a dětí. Volání: Lidičky, pozoór, — vojáci se vracej!

Mareš. Pro Ježíše Krista!

Coufal. Pryč honem!

Pecháček. To jistě Dušek, ten Jidáš, je popíchl. K Adamovi Skalickému. Skrej se honem. Najdou-li knihy, běda! De ti o hlavu.

Mařenka zlekána utíká do školy, odkudž za chvíli vyběhne Václav a postaví se po bok učiteli.

Žalman k Rozyně. Ukrylas je dobře?

Rozyna. Jen pod postel. Šak už nebudou hledat.

Žalman. Nešťastný ďouče, co pak dyby přec? Di honem eště.

Rozyna se rozběhne. V tom přichází z levého pozadí ***důstojník*** s ***třemi vojáky***, za nimi ***páter***.

Výstup 20.

Důstojník, tři vojáci. Páter, předešlí.

Vzadu pak lid, mezi ním ***Dušek, Dušková*** a ***Faltová***.

Důstojník z dálky volá. Stát — šecky stát! Any krok! Ukáže na Adama Skalického a přistupuje k němu. Kdo seš? Co tu děláš?

Vojáci na jeho pokyn vběhnou do chalupy Žalmanovy. Rozynu a Žalmana, kteří se jim postavili do cesty, prudce odstrčí. Ondřej rozčilen přitiskne se zády ke plotu zahrádky před školou.

Adam Skalický vytáhne listiny a podá je důstojníkovi.

Důstojník čte, vrtí nedůvěřivě hlavou a dá listinu čísti *páterovi*. Ten přistoupí k Adamovi Skalickému.

Páter. Jakže? Až z Hollantu?

Adam Skalický. Tak jest.

Páter. A Čech?

Adam Skalický. Rodina moje pochází z této vsi.

Páter. A jak sem přicházíte? Odkud?

Adam Skalický. Z Litomyšle. Dnes vlastně od Třebové. Tam jsem nocoval a z rána odtamtud vyšel.

Důstojník. A co tu chcete?

Adam Skalický. Hledám zde přátele své pokrevní. Jeden z nich tu ještě žije.

Coufal. Starej Skalickej u mlejna, jak říkáme „na humperkách“.

Učitel. Vskutku tomu tak, velebnosti. Takový rod zde byl, a cizinec tento, jak se zdá, opravdu z něho pochází.

Páter. V podezření ho máme, že to jeden ze svoditelů lidu, ze samého Lucifera náhončích, kteří přes hranice přicházejí a bludařství pikhartské ošemetně rozsévají. Což knihy? Nepřinesl jste?

Adam Skalický. Ne.

Důstojník. Ukázat! Vezme mu tlumok a prohledává jej. Nyc.

Páter. S kým jste přišel sem do vsi?

Adam ukazuje na Rozynu. S tou tam, ukázala mi cestu.

Učitel. Tak a nejinak jest tomu, velebnosti. Z okna jsem je sám spatřil a blíže jsem pak s jinými sousedy přistoupil, když jsem slyšel, že o cizích zemích vypráví a na svůj rod se dotazuje. A svědectví mohu dáti, že cizinec v ničem sousedů nepopouzel.

Páter vrtí hlavou a radí se s důstojníkem.

Pecháček k Andrlemu. Už má vyhráno.

Andrle. Jen aby ty knihy nenašli . . .

Coufal. Zle je! Už je nesou!

Vojíni se vracejí, jeden z nich nese tři knihy.

Výstup 21.

Vojáci se vracejí od Žalmanů. Předešlí.

I. voják. To zde našel jsem pod postelí.

Páter vítězoslavně pohlížeje na Adama Skalického. Aj, hleďmež! Tedy přec!

Důstojník. Počkej, čarodenice! — Hexe verfluchte — už tě máme!

Rozyna prudce vykřikne. Těch knih nepřinesl on! Ukazuje na Adama Skalického.

Páter. A kdo jiný? Rozyna mlčí. Kdo tedy? Před chvílí vše bylo u vás prohledáno a knih nenalezeno nižádných. Já sám, na vojáky dohlížeje, viděl jsem, že i pod postelemi pátrali, ale ničeho nenalezli. Jakž tedy knihy v té chvíli malé nyní tam přišly? Nejprve však přihlédnouti třeba, zdali jed kacířství vskutku obsahují. Chci vzývati ducha svatého, abych žádnou šidbou a lstí ošálen nebyl a abych koukol bludařství na první sáhnutí v knihách těchto poznal. Poklekne, modlí se chvíli, pak se křižuje a říká hlasitě slova. Ecce crucem Domini, fugite partes adversae! Vicit leo de tribu Juda, radix David alleluja! Na to rychle vstane a otvírá první z knih, jež mu voják podává. Aj, toť nový zákon luteránský! Podá druhému vojákovi a vezme od prvního další knihu. To kancionál žitavský? Totéž s třetí knihou se vzrůstající radostí. Aj, tu klíč Davidův od Jana Liberdy, svoditele lidu ze všech nejhoršího, jenž z Hennersdorfu sem do Čech své knížky posílá a kacířství ďábelské v hlavách těchto lidí zbloudilých rozněcuje. K evangelíkům. Ó, vy zmámenci, vy zběhlíci a odpadlíci od samospasitelné víry, vy synové bludů a děvky Agar! Jakž dlouho ještě chcete pokoušeti trpělivost naši? Stále rozhorlenějším kazatelským hlasem. Vy věčnou pravdu, kterouž Bůh církvi naší zjevil, jste zapovrhli, od pravdy Kristovy sluch jste odvrátili, a takovýmto knížkám pikhartským uvěřili — Ukazuje na Adama Skalického. Poběhlíků, vyslanců a od církve zběhlých bludařů jste se přidrželi. Hrozivě. Ale nyní již konec jest shovění našemu, a běda těm, od nichž pohoršení vychází! Praví něco důstojníkovi. Na pokyn *důstojníkův* popadnou *vojáci* prudce Adama Skalického a chtějí ho vléci pryč.

Rozyna vykřikne. To ne on, on ne! On nepřinesl knih, on není z nás, neznáme ho, cizinec to jakýs!

Páter pokyne vojákům, aby počkali. Kdo tedy přinesl knihy?

Rozyna. Moje jsou to knihy. Já jsem je přinesla, já sama, ne však dnes.

Páter. Tak? A kdy a odkud?

Rozyna. Už nevím.

Důstojník pokyne vojákům, aby se jí chopili. Poškej — šak ty nám povíš, ráda povíš — ale jinde, na rychtě, — my ti pomůžem bičem po zádech — poškej — Hexe verfluchte —

Mařenka, zřejmě nemajíc v domě klidu, opět vyjde ven a přistoupí k *Ondřejovi,* jenž stoje za učitelem a *Václavem* u plůtku, nanejvýš pobouřen, s napětím sleduje výjev a bloudí zrakem od *Rozyny* ke *Skalickému.*

Výstup 22.

Mařenka, předešlí.

Adam Skalický. Kam ji chcete vést a proč?

Páter. Bude trestána, jak káže patent císařský. Bejlí kacířské musí být vypleto až do kořenů.

Adam Skalický. Ale jakéž to provinění? Hle, nový zákon, ukazuje na knihy, jež drží jeden z vojáků, evangelium Kristovo, jež vyznáváte vy právě tak, jako je oni vyznávají a jak je vyznávají v Němcích, Vlaších, Francouzích i Nizozemsku, nechť katolíci či protestanté. Všichni přec křesťany se nazýváte?

Páter. Tito zde říditi se svatou církví odpírají, podobojí přijímati chtějí, svátostem se posmívají, ve svaté nevěří . . .

Adam Skalický. A proto bít, mrskat, proto?

Důstojník. Ja — ja — tak to tam stát — patent — im kaiserlichen Patent. A už držet hubu, Maul halten, nebo půjde taky s námi.

Páter konejšivě. Tu to slyšite. A na pozoru se mějte. Přikročí až k němu a dívá se naň chvíli upřeně. Opravdu-li nám nic nepovíte o těch knihách? Máme odvést jen tuto dívku? Má snad býti ona za vás trestána? Opět oba mlčí. Po chvíli. Přinesl jste knihy? Pravdu povězte.

Rozyna křičí. Nepřinesl, nic nepřinesl! To já sama!

Páter se k ní obrátí.

Adam Skalický přistoupí k učiteli a tiše mu praví. Toť strašlivé. Nelze mi přec připustit, aby se za mne obětovala. Já muž a ona slabá dívka.

Učitel co nejtišeji. Mlčte, sice je po vás veta!

Rozyna křičí. Toť cizinec! Neznáme ho! Moje jsou to knihy, já sama jsem je přinesla! Odveďte mne, mrskejte mne, služebníci lidští!

Důstojník s ukrutným rozkošnictvím uchopí ji za rameno a svírá je. Však já — já ti ukázat — poškej —

Rozyna vzpírá se mu. Nebojím se tě, pochope Antiocha krále! Bijte si mne, mrskejte mne bičem uzlovatým —

Důstojník. Dyž chceš — tu — tu máš! Udeří ji pěstí do zad tak prudce, až Rozyna padne na kolena.

Ondřej pojednou se vzchopiv přiskočí k důstojníkovi s napřaženou pěstí, jež mu však sklesne, a on zlomeným hlasem, skoro prosebně praví. Nechte ji! Ale záhy znovu se vzmuživ, praví ještě jednou. Nechte ji.

Důstojník nejprve se jen ušklíbne, pak ale vztekle zvolá. Jdeš! Böhmischer Hund! Kopne ho, až se Ondřej zapotácí. A s námi půjdeš taky! Pokyne vojákům.

Páter. Ne, toho netřeba, ten není kacíř, znám ho. S ironickým úsměvem. Toť ten, jenž verše skládá na Venuši a Dianu — poeta — Pokyne rukou Ondřejovi, jenž s hlavou hluboce sklopenou se odplíží. Páter na to pokročí opět před Adama a upře naň znovu pohled. Nuže, naposled ještě? Přinesl jste ty knihy?

Adam Skalický zdolal na chvíli vnitřní zápas a odpovídá pevně. Ne!

Páter pokrčí rameny, domlouvá se s důstojníkem, oba nahlížejí do průvodní listiny Adamovy, až konečně mu ji *důstojník* vrátí a učiní pohrdavý posuněk naznačující, že je propuštěn.

Důstojník k vojákovi držícímu Rozynu. Pozor — už brzy jít! Potom k Žalmanovi.
A ty taky s námi jít!

Druhý voják uchopí Žalmana, třetí se postaví za nimi jako stráž. Učiní několik kroků v před. Ostatní *evangelici*, vidouce to, rychle se ztrácejí na levo.

Páter a *důstojník* hovoří s *Duškovými.*

Ondřej, shroucen na lavičce — zrak vytřeštěný — úzkostně očekává, co se bude dále díti. *Žalman* je zdánlivě kliden, ale starostlivě hledí na Rozynu. *Skalický* naznačuje, že by se rád přiznal, učitel ho však střeží před provedením úmyslu.

Rozyna křičí v deliriu mučednictví. Veďte mne už, mrskejte mne, ať teče krev služebníků Kristových! Obdrží korunu života ti, kdož vycedí krev pro zákon boží, a oblečeni budou v kment bílý a skvoucí. Blahoslavení, kdož umývají svá těla v krvi Beránkově —

Druhý voják, vedoucí Žalmana, k Rozyně: Dost už těch řečí.

Třetí voják posměšně k Rozyně. Neblázni!

Rozyna v deliriu stále stoupajícím. Nebojím se vás, jako na hody jdu svatební — nevěsta Beránkova —

Voják, vedoucí Rozynu. Mlč, děvko pikhartská! Surově ji udeří, a třetí voják též ji uhodí. *Ondřej* se vztyčí, chce něco vykřiknout, ale slova mu uváznou v hrdle a znovu klesne na sedátko v hořkém štkaní. *Mařenka* spěchá k němu a sklání se nad ním, tiše ho utěšujíc.

Důstojník, jenž mezi tím se s páterem a Duškovými o čemsi dohodl Verdammte Dirne — hubu držet! Už rychle jít šecky! Dva vojáci (1. a 3.) smýknou Rozynou.

Rozyna se vzepře a padnuvši na kolena, s napětím všech sil volá. Neutopíte v krvi pravdu Kristovu! Padne Babylon veliký, matka ohavností zemských!

Dva vojáci těžce ji zdvihnou. Ten z nich, jenž ji má vésti, zacpává ji ústa.

Důstojník. Marš!

Vojáci rychle odvádějí Rozynu a Žalmana. *Důstojník* kráčí s nimi. *Václav* na zřetelný pokyn učitelův nenápadně se ubírá za nimi.

Páter na odchodu obrací se k Adamovi Skalickému, jenž s bolestným výrazem hledí za Rozynou. A vám radím, abyste tu neprodléval. Nedaleko odtud k hranicím. Ukazuje vzhůru na pravo.

Učitel. Bude mu snad, velebnosti, popřáno, aby sobě u mne odpočinul po dlouhém putování? Ukážu mu pak cestu dále.

Páter. Ale ještě do dnešního večera nechť je ze vsi. Tak nařídil pan lajtnant. Třebas že má listiny průvodní, je luterán to ze země kacířské, člověk podezřelý a oumyslů dojista ne dobrých. A vy, učiteli, pamatujte na spásu duše. S Duškovými a Faltovou, kteří na něho čekali, odchází za ostatními.

Na scéně zůstane jen učitel, Skalický, Ondřej a Mařenka.

Učitel hned po odchodu pátera jde k štkajícímu Ondřejovi, utěšuje ho.

Skalický též k němu přistoupí.

Z dálky se ozve *Rozynin* hlas: Neutopíte v krvi pravdu Kristovu!

Skalický s mocným pohnutím. Jakým právem mohu dopustit, aby se obětovala za mne?!

Učitel energicky a přesvědčivě. Ji zmrskají, ale vás by to mohlo život stát!

Adam Skalický zarazí se. Život? — Pravdu máte — nebylo by snad přece moudré, položit jej za oběť něčemu — čemu nevěřím.

Ondřej povstane; v mocném rozechvění. I vy nevěříte? I vy, pane? Ach, viděl jste, jak zbaběle jako pes jsem odlezl, když sestru mou bili? Ale i já jsem k sobě pravil: Nač dávat se do rukou těch katanů, když nemám už víry, pro kterou trpí oni, otec můj a sestra? Obětovat se — a nemít proč a zač — —? Potácí se do pozadí směrem, jímž vojáci vedli Rozynu a Žalmana.

Chvíle ticha. Všichni tři, učitel, Skalický i Mařenka hledí za Ondřejem. Učitel pokynutím zve hluboce zamyšleného Adama do školy. Z veliké dálky ozve se *Rozyna*: Bijte jen a mrskejte, pacholci Antikristovi

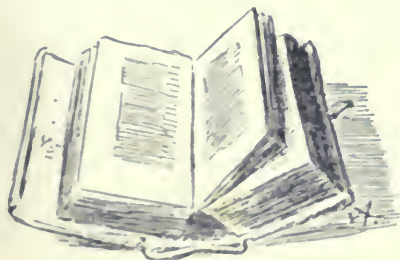
Skalický se znovu silně zachvěje, pak zrakem přelétne krajinu. Země nešťastná, nešťastnější, než jsem se domníval! Trpíš. Ale co nejhorší: trpíš pro věc mrtvou a ztracenou!

Učitel rychle jej odvádí do školy.

Mařenka zůstane sama na jevišti, rozběhne se několik kroků, tam, kam odešli vojáci s Rozynou, zastaví se, zalomí rukama a opakuje si zamyšleně a jako tázavě. Pro věc marnou a ztracenou!

Opona.

(Dokončení.)

Jiři Sumin:

Dědictví.

(Pokračování.)

IV.

Napětí rostlo, šířilo se po domě skrytými cestami, sdělováno ve spěchu slovem proneseným na půl úst, aby pak více méně pochopeno prošlo všemi byty, vzrušilo unuděné hlavy a osvěžilo denní suchopár. Na chodbách mluvilo se šeptem a posunky s prstem ostražitě vztyčeným, ale doma při zavřených dveřích debattovalo se živě a nenuceně.

„Ta hezká slečna z prvního poschodí zamilovala se do našeho kupce — chudinka! A jemu teče do bot, protože prodávají tento dům, a ona nemá krejcaru peněz. A snadno moh' by si ji vzít nějaký úředník, lékař nebo advokát. Už prý se i takový o ni hlásil. A jemu zase vyhlídla matka bohatou nevěstu, syrečkářovu dceru, řádné a poctivé děvče. Levý bok má prý poněkud vyšší, ale není to znát, protože na pravém nosí polštářík. Není to, celkem vzato, velká vada, uváží-li se, že dvacet tisíc slibuje syrečkář v den svatby vysázet. Už to bylo téměř uděláno, a teď se to hatí . . . Matky div si do vlasů nevjedou. Na cestě si cosi řekly, a ti mladí se zatím líbali na schodech. A kupec postavil si hlavu, nic nedbá, že mu teče do bot. Jeho matka vyhrožuje. Je strach, že se něco semele. A nebylo by divu, uváží-li se, jak šikovně všecko navlékla. Teď jsou na dvorku, kupec dvoří se slečně, a matka stojí za nimi jak kroupové mračno. Inženýrka šla hledat byt . . .“

Kdo mohl, našel si záminku, pobýti chvíli na dvorku, nebo vyšel i bez záminky. Kdo neměl času, spokojil se tím, že vyhlédl občas z okna.

Přišel hubený, plešatý krejčík, aby vykartáčoval došitý kabát. Přišla rozpálená žehlířka límců, aby schladila příliš žhavé želízko. Přišel malý, hrbatý malíř písma, aby zkusil, zda by nátěr neschl lépe na dvoře nežli v dílně. Přivlékl se vousatý staroch, bývalý železniční zřízenec, postavil stoličku, nepromluvil, jen usedl bez okolků a — čekal. Přišel vlasatý student, s knihou v ruce, přecházel sem

tam, hleděl do knihy a usmíval se. Pak přišly dvě mladé dívky, nuzně oděné, rozcuchané, usedly na práh a jaly se navinovati přízi. Hašteřily se na oko, šťouchaly se lokty a smály se hýkavě do hrsti.

„Láska? To nic není!“ pravil z čista jasna malý, hrbatý malíř písma, měře Ryndu skoro posměšně. „Mladí lidé myslí, že je čeká ráj. A to jen taková motanice, taková závrať. Nic, než pouhé zdání. Jakmile se člověk ožení, pak je všemu konec.“

„Ale jste rád, mistře, když vám žena pošine stoličku, na niž vystupujete, natíráte-li větší tabuli.“

„Jsem. Jak by ne? Ale je to, prosím, láska? Má láska co dělat s mou stoličkou? Či chtěl jste tím říci, že jsem maličký, a že pro mne lásky není? Ó, to se mýlíte, mladý pane! Nevím, zdali jste všichni dohromady pobláznili tolik děvčat jako já . . . hehe! A přece mohu říci: láska je pouhé zdání.“

„Nemluvte nesmysly!“ broukal bývalý železniční zřízenec. „Já už jsem stár a vím, že to nebylo zdání. Mně také bránili. Ale já jsem na ně vyzrál. Nešlo to ovšem hravě, mnoho jsem zkusil. Ale přece mohu říci: Dobře jsem pochodil.“

„Tedy vy jste, pane Hájku, prožil takořka román?“ tázal se se zájmem vlasatý student.

„Ano, prožil jsem román. A ještě dnes se tím pyšním.“

„Snad byste nám to mohl povědět.“

„Proč ne? Jen že je tomu už dávno. Svět je dnes docela jiný. Nevím tedy, jak se vám bude líbit. Byl jsem vyučen ševcem. Nezapomínejme: to bylo za těch dob, kdy mělo řemeslo zlaté dno.“

Krejčík sebou trhl.

„Bylo opravdu zlaté?“

„Bylo.“

„To by mě zajímalo víc než ten román . . . dnes, kdy časy jsou tak zlé!“

„Povím vám i to. Bylo tehdy jinak na světě. Kdo se vyučil, nestal se ještě mistrem, ale zůstal dělníkem po mnoho let. Lepší mistr míval asi deset pomocníků. Byli mezi nimi vousáči třicítiletí. Každý tovaryš ušil týdně nejméně čtyři páry bot. Také i při hospodářství pomáhal. Mzdy dostával týdně jeden zlatý stříbra. Strava byla prostá, ale v hojnosti. Pracovalo se jen pro zákazníky, na trhy šilo se jen z odpadků. Nejvíce zákazníků přicházelo ze vsí. Ale v roce šedesátém prvém přišla na mistry ta pohroma. Říkalo se tomu: Gewerbsfrajhajt. Však víte, co je to. Každý tovaryš mohl se hned udělat pro sebe. Převrat byl veliký. Venkovští zákazníci rázem odpadli. Na každé vsi usadil se švec. Ale hůře ještě bylo, když pak židé a kapitalisté počali zřizovat továrny na obuv . . .“

„Ale to přece není román,“ zlobil se vlasatý student.

„Mějme strpení. Hned to přijde. Můj otec byl obuvnickým mistrem v Bližíně. Dvanáct dělníků zaměstnával mimo mne. Vedlo se mu dobře. Já byl nejstarší ze sedmi dětí a měl jsem převzíti po otci živnost i chalupu. — Po mnoho roků bydlila u nás v nádvorním bytě chudá vdova se dvěma dcerami. Živily se šitím. Tu mladší

jsem si zamiloval, nejdříve potají a skoro beznadějně. Nějak se to pak proklubalo na veřejnost, a povstaly hádky a mrzutosti. Otec láteřil, matka, ač byla maličká jako kudlička — a já chlap jako hora, střískala mě vařekou, kdykoli mě přistihla, že vyhlížím ven na dvorek. Ani jsem si z toho moc nedělal, jen hanba mi bylo ovšem . . . Ale otce bál jsem se strašně. Pak chtěli tomu udělat konec a vypověděli vdovu s dcerami z bytu. Veliký rámus se strhl, křik a nářek, celá ulice byla vzhůru. To mě jaksi vzpružilo, odhodlal jsem se k ráznému kroku: postavil jsem nedošité botky na stoličku, svázal svůj uzlík, jako kterýkoliv cizí tovaryš, a s pánem bohem — šel jsem do světa. Na ten den do smrti nezapomenu . . ."

„Nu, a jak se vám vedlo?"

„S počátku všelijak. Ale pak jsem dostal místo u dráhy a oženil jsem se se svým děvčetem. Když jsem pak po letech přišel se ženou k rodičům ve své železňácké uniformě — tam u nás do té doby dráhy nebylo, — všichni se na mne dívali s takovým podivem, myslili, že jsem generál."

„Byl jste tedy šťasten."

„Ovšem. Ale mladší bratr, jenž převzal živnost, odnesl to za mne. Přišla ta pohroma na mistry, když byl právě v začátcích. Tovaryši zůstali mu dva. Ale brzy ani pro ně práce nebylo, a musil je propustit. Moc bídy zkusil. Dosud na stará kolena musí jezdit po trzích, aby se uživil. Jeho dětem vede se všelijak. Kdežto já, jak víte, mám pensi, žiju bez starosti a děti jsem dobře zaopatřil. A nebýt toho děvčete, bylo by se to svezlo na mne."

Ryndová, ve tváři všecka rudá, postoupila rozčileně ku předu:

„To je velice poučné, pane Hájku. Ale zdá se mi poněkud zvláštní, že jste si zrovna dnes na tu historku vzpomněl. Kdyby se ty staré časy vrátily, moh' by si z vás každý mladý muž vzít příklad . . ."

Staroch, nesmírně zaleknut, svěsil zkormouceně hlavu. Bylo patrno, že nemůže nalézti vhodné odpovědi.

„Co mluvíš, maminko?" horšil se Rynda. „Vždyť je to velmi zajímavé. O příklad zde nejde. Myslím: každý dospělý, samostatný muž ví dobře, co jest mu dělati."

„Někdy ví, někdy neví," zajíkala se matka zlostně. „Není také divu. Ráno fouká od jihu, v poledne od severu, a kam vítr, tam plášť a všecko ostatní."

„Milá paní," vzchopil se konečně Hájek, „nevykládejte mi to ve zlé. Vím, že s dětmi je starost . . . Nic jsem tím nemyslil . . . Jste rozumná paní, velice si vás vážím. Nic jsem tím nechtěl . . . To jsou jen takové třesky plesky, jádra to nemá, vím to. A kdyby přece drobátko, tedy jen tolik: že se v tak rozhodné chvíli nedá vše vypočítat na prstech. Tak jednoduché to není. Jen to jsem chtěl, nic více, milá paní; vždyť vím, že s dětmi je starost."

„Eh, proč se omlouváte, pane Hájku," chlácholil ho Rynda. „Maminka je dnes divná. Vypravujte dále! Rádi vás posloucháme."

„Ano, vypravujte!" pobízeli všichni, povzbuzujíce starocha otázkami.

„A což, byli za těch starých časů také takoví darební lidé, jako dnes . . .? Myslím: takoví, co neplatili?" tázal se krejčí.

„Počkejme! Už ani nevím," uklidňoval se Hájek. „Zdá se, že bylo takových jen pořídku. Celkem měl otec zákazníky vždy dobré. Zejména o jednom vám povím. To stojí za řeč, protože takových lidí už snad ani není. Byl tehdy tam u nás v Blížíně farářem nějaký hrabě. Kavalír, víme, skrz na skrz. Každý měsíc rozedral čtyři páry bot . . ."

„Ale . . .! To snad není možno."

„Je. Nu, rozumíme, prsty z nich nelezly! Vlastně rozedral pouze jednu. Hrával totiž celé dny v kuželky. To byla jeho jediná zábava. A tak pravou podešev vždycky prošoupal. Otec s počátku nabízel, že by botu podšil. Ale on nechtěl ani slyšet, urazil se dokonce. A tak každý týden zhotovil se pro hraběcí milost jeden pár bot z jemné, lehoučké kůže. Laciné ovšem nebyly. Pamatuji, že i jakési darebáctví bylo při tom, komorník smluvil to s otcem, tak že se šila často pouze pravá bota. Levou komorník přinesl, vyleštila a vyškrabala se podešev, že se zdála jako nová. To byl náš nejlepší zákazník. Otec se jím do smrti honosil a často ho vzpomínal."

„Co se s ním stalo? Zemřel?"

„I ne. Odvezli ho."

„Zajisté povýšil. Stal se kanovníkem, nebo arcibiskupem."

„To se najisto čekalo, ale dopadlo to jinak. Byl to pán velice štědrý. A nejen to, ale nějak divné hospodářství vedl . . . Peněz mu stále chybělo, ale věřitelé byli trpěliví. Nikdo nepochyboval o něm, že přivede to daleko. Komorník — takový prohlídavý, uhlazený stařík — často ho až dojemně prosil, aby šetřil. Kuchař byl drobátko podivín. Jízlivý, hrubý, ale v největším hartusení dal se i do pláče. Proslýchalo se, že časem nebylo na faře kloudného co sníst. Hrabě velice šetřil, šlo-li o kuchyni. „Mohu žít jak sv. František," říkával. To kuchaře náramně dohřálo. „Ale já sv. Františkovi nebudu vařit. Tak jsme si to neudělali! K svatému Františkovi jsem se do služby nedal!" Hartusil, křičel a hned házel své věci do kufru a chystal se pryč. Někdy i kufr dal odvézt. Ale hrabě ho vždycky uchlácholil. „Pravda, kdybych měl kanárky," vyčítal hraběti, „dostal bych peněz dost!" To byla zase taková jízlivá narážka. Jednou totiž přišla na faru potulná žena s vycvičenými kanárky. Prováděli takovou hru: jeden z nich natáhl nožky, tvářil se mrtvým, a ostatní ho zobáčky pohřbívali. Hraběti se to líbilo, dal ženě pětku. Taková štědrost ji zarazila, nevěděla, na čem je. Chvíli stála za dveřmi, myslila, že se zmýlil. Vrátila se tedy a povídá: „Prosím, jejich milost se ráčila zmýlit: je to pětka." — „Co na tom?" povídá hrabě, „vím, že jsem ti dal pětku. Ale za to, že jsi tak poctivá, zde máš ještě jednu." A vskutku, dal jí ještě jednu! Snad se mu líbila ta žena, hehehe! — Kuchař mu to dlouho vyčítal. Nu, byl tak drobátko podivín — víme! Do kostela nechodil. Se sousedy se stále hašteřil. Selkám na-

dával, když šly z kostela, a hartusil, aby donesly na faru drůbeže, másla a vajec, když mají takového pána farářem. Donesly mu dost, a byly by daly ještě víc, kdyby byly viděly jakousi vděčnost. Ale hrabě si jejich darů nevšímal, a kuchař jich nepojmenoval jinak než „selské kobyly“. Tak se tam tedy žilo — víme! Ale pak začalo u nás veliké uctívání Jana Sarkandra. Byl tehdy prohlášen blahoslaveným. K nám do Bližína měla přijít jedna jeho ruka. I daly se zhotovit dvě skřínky, jedna z ryzího zlata za osmnáct tisíc zlatých a druhá za polovici. Chudí, bohatí donášeli příspěvky a z daleka široka posílány značné obnosy. Veliká slavnost se chystala u nás, a o ničem se nemluvilo než o těch skřínkách a o té ruce. — Ale hrabě byl tehdy u velké tísni, nevěděl kudy kam, i zastavil obě skřínky židovi. A tu slavnost pak pořád odkládal. Nějak se to však proklubalo, dověděli se o tom i v konsistoři. A tak jednoho krásného dne přijel krytý kočár, a jak stál u kuželek, tak musil do toho kočáru sednout a jet k výslechu. — Už se k nám nevrátil. Za trest zavřeli ho do kláštera, a tam i zemřel. — Tak, to byl náš nejlepší zákazník.“

„Nu, takových už ovšem není!“ smál se krejčík. Ženy vděčily se lichotkami:

„Já se jen divím, jakou má pan Hájek dobrou paměť.“

„A vyprávět dovede hezky.“

Staroch smál se polichoceně.

„Už není, co bývalo,“ odmítal se šťastným úsměvem. „Paměť dostává trhliny, a ta řeč už také tak neplyne. Ale kdysi to bývalo jiné. Pokud jsem konal službu, všelicos jsem zažil. Když jsem počal v hostinci povídat, všecko ztichlo, a poslouchali mě jako kazatele. Tak vidíte, paní Ryndová, já jsem tím nic nemyslil. Já jen tak povídám, co pamatuju, co jsem zažil a co jsem slyšel. A jsou to dohromady pouhé třesky plesky.“

„Jsou, jsou . . .“ odpověděla s chladným úsměškem, rozhlížejíc se nedůvěřivě, jako by se obávala úskoků a lstí.

„A co se stalo s tou rukou světcovou?“ tázal se chvatně Rynda, jenž se bál připustiti matku k slovu.

„Co se s ní stalo?“ opakoval Hájek, pomžikávaje zhusta očima. „Dlouho se o ní mluvilo. Velice jsme si jí přáli. Ale nebylo zlaté schránky, a také kdož by se odvážil, hlásit se o ni! Dostali ji tedy jiní. Ani už nevím, kam ty svaté ruce přišly. A všecko jsem věděl . . . ale není divu: taková léta! Vykouří se to z hlavy. Jen ještě to si pamatuju: později mluvilo se o tom, že dostaneme nohu. Ruce byly už rozebrány. Ale ukázalo se, že to byl babský klep. Stalo se totiž takto: Přišel k nám nový farář; velice zvláštní člověk. Jak se, bože, jmenoval? — Nevím, ale tak věrně vidím ho před sebou, moh' bych vám ho vymalovat, kdybych uměl. Takový byl pomalý, suchý, kapánek sehnutý chodil, hlavu měl holou, tvář snědou jako popel, ale oči jak jiskry. Chodil ztěžka, neobratně se pohyboval, zdálo se, že to stařec. A co nejvíce vás překvapilo, když jste mu po prvé stáli tváří v tvář: byl to docela mladý člověk. S nikým se nestýkal, a ří-

kalo se, že je velmi učený. Možná, že byl, nevím. Byl jsem tehdy výrostkem. Ale znenáhla bylo na něm vidět větší a větší bídu. Žil jako chuďas a šatil se jak žebráček. Předáci městští se nad tím pozastavovali, někteří měli mu to za zlé. Pak začaly se o něm trousit různé pověsti. Jedni říkali, že není skutečným farářem, že je jen jakýmsi správcem, a všecky důchody že se střádají ku vyplacení oněch zastavených skřínek; jiní zase tvrdili o něm, že je světec a že si ten úkol sám uložil. A protože ruce byly již rozebrány, smyslil kdosi, že dostaneme nohu. Tak se těšili na tu svatou nohu asi patnáct let. Já už jsem byl tehdy z domu, vím to jen z doslechu. Pojednou farář byl přeložen. Dostal velice výnosnou faru. Teď čekali všichni, že vyplatí ty skřínky, a těšili se zas na tu slavnost. Když se nemohli ničeho dočkat, otázali se ho přímo, co je s tou nohou. Byl velice udiven. O ničem prý neví. Sbírek nepořádal, nikdo mu na ten účel krejcaru nedal. Tak co že chtějí? Měl pravdu, ovšem, ale kam dával peníze? Taková dobrá fara, a on žil jako chuďas, lakotil a škudlil, až hrůza. Ošumělý chodil jak vandráček, a kupoval-li něco, smlouval, až z toho krev tekla. Tak co dělal s penězi? Potřeb neměl, příbuzných neměl . . . Kam je dával? Kdosi mu to takto nadhodil, ale on zůstal klidný. „To je," povídá, „moje soukromá záležitost, nic vám do toho není!" — Nu, ovšem, není! Ale přece! Po tolik roků ctili ho jako světce, čekali, že vykoná jakýsi veliký skutek. A teď, nic. Nač tedy škudlil, nač lakotil a dělal městu ostudu svými ošumělými šaty, děravými klobouky a záplatovanými botami? A teď — nic! Veliký poprask byl v městě, lidé nechtěli věřit, že by jen tak odjel, a že by se nic nesplnilo z toho, co tak dlouho od něho čekali. Všem zdálo se to nadmíru záhadné a divné. Ale na konec se to objasnilo. Žádný světec, ani učenec, ani apoštol: lakomec to byl. Měl uloženo v kterési záložně přes třicet tisíc zlatých. To bylo překvapení! Ale jak on se, bože, jmenoval? Chvílemi je mi, jak by mi už už to jméno na jazyk sedlo, a zase to spolknu. Tak nějak: Mlýnek . . . nebo Klínek . . ."

Klimšové zaleskly se oči, a tvář její radostnou předtuchou ještě více zrudla.

„Poslouchejte, pane Hájku," pravila, postupujíc proti němu po špičkách, s boky výbojně podepřenými, jako by se chtěla obratně zmocniti jakési kořisti. „Nejmenoval se ten váš farář Kmínek?"

Hájek poskočil i se židlí a plácl si do dlaní, jako by z bambitky vystřelil.

„Na mou věru, vy jste na to kápla! Ovšem že, Kmínek! Isidor Kmínek . . ."

Eliška trhla sebou, chtěla cosi říci, ale zarděla se do temna a sklonila hlavu. Rynda hryzl se do rtu.

„Tedy Kmínek to byl," smála se Klimšová. „A od toho jste čekali, že vám vyplatí vaše zlaté skřínky?!"

„Což ho znáte?" divil se staroch.

„I bože, toho znají daleko široko."

„Ale . . .“ vytasila se Eliška s nesmělou námitkou. Hlas její zněl však tak tiše, že byl ihned přehlušen další debattou.

„A já myslil, že už dávno zemřel.“

„I toto! Ten se se svým mamonem tak lehce nerozejde.“

„A je pořád takový?“

„Ano, takový! Pořád horší a horší!“

„Ale . . . to je můj strýček,“ přerušila je Eliška všecka zardělá, rozpačitě, ale srdnatě.

Hájek opět poskočil i se židlí, vyvaliv zděšeně oči.

„Ale, to snad ne . . .“ pravil sklíčeně, jako by prosil za odpuštění.

Než Klimšová, neměníc své vítězné pósy, nadnášela tím honosivěji uchvácenou kořist.

„Pater Kmínek? Isidor Kmínek?“ opakovala týmž neústupným, vášnivým tónem.

„Ano, pater Isidor Kmínek je můj prastrýc. Je bratrem mé babičky se strany otcovy. Já jsem jeho nejbližší příbuzná.“

Hájek položil ruku na prsa a vydechl zhluboka, jako nešťastný člověk, jehož stíhá nehoda za nehodou. Ale náhle oči mu zasvitly, a tvář rozjasnila se šťastným nápadem.

„Pak musejí být dva,“ pravil přesvědčivě a určitě.

„A proč by byli dva?“ zlobila se Klimšová. „Vždyť je na jednom dost. A je-li ten, o kterém mluvím, slečnin strýček, pak jí gratuluju. Je to pověstný lakomec, ale náramný boháč! Za takového strýčka se nikdo nemusí stydět. Vždyť, třeba že má, jak se říká, duši napříč, věčně tu přece nebude! A teď si považte, takové jmění . . .“

Náhle ustala, vidouc, že Ryndová tiše, pohrdlivě se směje. Zarazila se na okamžik, stála proti ní několik vteřin s otevřenými ústy, a ve vypoulených očích zračil se rostoucí úžas. Stěží chápala, z čeho ji podezřívá. Teprve, když se rozhlédla po ostatních, již zaraženě mlčeli, rozbřesklo se jí rázem. Uražené sebevědomí bezelstné, rázné ženy zavlálo, jako když těžká, mozolná ruka mávne výhrůžně vzduchem.

„Poslyšte, paní Ryndová,“ mluvila důrazně, „já vím, jak je vám; také jsem prožila, co vás potkalo, a lituju vás upřímně, ale, abyste snad myslila, že usilujeme o ten váš krámek, toho já krátce nesnesu. Povídám, co vím, a co vím, je ze života. A žádná komedie, prosím pěkně! Nevěříte-li, zajeďte si tam a přeptejte se na něho. Každé dítě vám o něm poví. A kdybyste ho náhodou potkala, budete myslit, že je nějaký chudáček, a zatím největší páni smekají před ním a klaní se mu. Vlastně jemu ne, ale jeho penězům. Tak je to, milá paní, smějte se nebo ne, já povím vždycky rovně, co si myslím.“

„Ale vždyť já nic neříkám,“ bránila se Ryndová. „Je to ovšem divné, vždyť ten bohatý strýc přišel jako na zavolanou.“

„Proč na zavolanou?“ vybuchl Rynda.

„Buďte ráda, že přišel! Když mně bylo, jako vám teď je, nepřišel bohatý strýc, a také jsem to musila spolknout. Nemějte mi za zlé, já mluvím jen, co si myslím.“

„A já nesmím mluvit, co si myslím? Vždyť i tuhle pan Hájek —“

„Ale prosím, paní Ryndová, na mne se už nezlobte! Já za nic nemohu. Ať si myslí každý, co chce, já si nemyslím nic. Já vím, že s dětmi je starost.“

Hádka přiostřovala se víc a více, když pojednou na chodbě zazněly kroky.

„To je maminka!“ vydechla Eliška úzkostlivě. Hovor ztichl, všichni obrátili se ke dveřím.

„Aj, paní inženýrová se brzy vrátila,“ uvolňovala Pavlíková napětí srdečným, klidným hlasem.

„Nezastihla jsem svých známých doma,“ pravila paní chladně a bez zájmu. Vypadala znavena a sklíčena.

„Právě jsme mluvili o vás . . .“

„Pozorovala jsem. Eliško, nepůjdeš nahoru?“ dodala pevněji.

„Ale ne snad ve zlém,“ namítala Klimšová. „Nikdy jste se nepochlubila, paní inženýrová, že máte bohatého strýčka.“

„Nejspíše proto, že ho nemám.“

„Že ne? A což páter Kmínek?“

„Nu, a co z toho? Vždyť mi nic nedá!“

„Nu, teď ne . . . Teď ovšem ne! Ale po smrti. S sebou to přece nevezme.“

„Pochybuju, že by na nás vzpomněl.“

„Dovolte, milostpaní,“ ozval se nesměle starý Hájek, „mně se zdá — odpusťte, nic mi do toho není, ale vy tak málo o něj dbáte. Když je člověk stár a tak docela sám, dělá mu trocha pozornosti se strany příbuzných velice dobře. Soudím tak podle sebe. Odpusťte, já tím nemyslil nic.“

„Věřím vám, pane Hájku. Ale já už mám své zkušenosti. Nu, co bych to neřekla: pokusila jsem se o to. Nikdy na to nezapomenu a nikdy to nebudu opakovat. Byl to jeden z nejtěžších okamžiků, které jsem po smrti mužově zažila.“

„On je tak kapánek drsný . . .“ vyzvídal Hájek.

Paní zakývala smutně hlavou, chtěla odejíti, ale cosi ji vábilo, vylít zde před lidmi hořkost této vzpomínky.

„Šla jsem k němu,“ vyprávěla se smutným úsměvem, „proto, že mně k tomu nebožtík před smrtí radil. Nabízela jsem se, že bych mu vedla domácnost. Znáte ho, jak si počíná, když se rozčilí. Má takový hrubý, huhňavý hlas. Než najde vhodná slova a rozpovídá se, máte dojem, že slyšíte výra. Když zvěděl, proč jsem přišla, strašně se rozčilil. Chvíli neslyšela jsem, než: „Hu, hu, hu.“ V tom okamžiku bylo mi strašně. „Hu-hu-hu,“ křičel na mne, „jaké pak vedení? Snad nemyslíte, že bych vám držel služku? Nu, to se rozumí. — To tak! A snad nemyslíte, hu-hu, že byste u mne směla mít tohle děcko.“ „Ale, pane strýčku,“ namítala jsem, „vždyť k vůli tomu dítěti to vlastně dělám.“ — „Hu-hu-hu,“ bručel, „to bych si dal! To bych nevěděl! Aby tak naposled řekli, že je to děcko moje! To by se mi tak vyplatilo! Ani slova o tom. A nic na mně nechtějte, já nic nemám. A žádný strýček, rozumíte? To slovo nechci slyšet. Já nejsem

žádný strýček, já jsem sluha boží." — Vzala jsem dítě za ruku a odešla jsem beze slova. Když jsem už byla venku, křičel za mnou: „Hu-hu, kam jdete, potrhlá osobo?" — Já jsem neodpověděla. Od té doby o něm nic nevím."

„Inu, paní inženýrová je moc citlivá," namítala Klimšová. „To nebylo ještě tak zlé uvítání. Jak já ho znám, mohlo být horší. Na to člověk nesmí dbát."

„Ach ne, já už jsem se vzdala naděje. Má tam kolem sebe vzdálenější příbuzné, a ti si ho všemožně předcházejí. Je jeho zvykem, že každou návštěvu vítá slovy: ‚Co mi neseš?' Ať už tím něco míní nebo nemíní, oni nikdy nepřicházejí po prázdnu, ač jsou namnoze docela chudí. Dávají rádi, neboť mají za to, že ukládají na velký úrok. A tak bych musila stejným způsobem závodit s nimi o jeho přízeň a jsem jista, že by mne předstihli."

Klimšová přimhouřila levé oko, což dělávala tehdy, když cítila, že se v ní probouzí diplomatická vloha.

„To já bych se předstihnout nedala," pravila pevně. „To se rozumí, v takovém případě to jinak nejde: Něco za něco, nic za nic! To se rozumí, že k takovému se nejde s prázdnýma rukama. Chytrý člověk si umí pomoci. Odpusťte, paní inženýrová, kdybych byla na vašem místě, dala bych udělat dobrou dortu, koupila několik láhví dobrého vína a jela bych mu se slečnou gratulovat."

„Ani mi nenapadá. Vždyť už mě ani nezná. Mého muže měl prý rád. Není pochybnosti, kdyby on žil, bylo by vše jiné. Já jsem mu docela cizí. Kdo ví, jak by mě přijal."

Tato námitka podráždila bodrou ženu až ke hrubosti, jež náležela ostatně k jejím vyvinutějším vlastnostem.

„Nevídáno!" rozkřikla se. „Však by vás nevyhodil, no, a kdyby . . ."

Všichni se bezděky zasmáli, pouze matka Eliščina zůstala vážná. Rozhlédla se ostře a s vysoka a chladným pokynem rozloučila se s Hájkem a Pavlíkovou, ostatních si nevšímajíc. Chvíli bylo ticho, nikdo ani nehlesl. Teprve když dozněly na schodech její kroky, Klimšová zhluboka odkašlala.

„Já tím nemyslím nic," navazoval tiše Hájek, „ale milostpaní je kapánek hrdá. S takovou nepořídí nic. A je to škoda . . . . takové jmění!"

Ryndová hleděla upiatě před sebe, a na její tváři zračil se těžký duševní boj. Chtěla se tvářiti, jako by jí vše bylo naprosto lhostejno, ale nemohla zadržeti několik moudrých pokynův a rad.

„Když má paní inženýrová takovou hrdou povahu, proč tam nepošle slečnu?"

Klimšová opět zhluboka odkašlala a tentokrát našla dokonce svůj hlas.

„Ale . . . toť se ví!" mluvila rychle, a její významné pohledy a gesta jako by podtrhovaly třikráte každou větu. „Takové jmění! Takové bohatství! Vždyť chytrý člověk, nemoha jinak, po kolenou by k němu lezl. Nu — ne? Slečna se už dávno měla pokusit o smír.

Já být na jejím místě, jela bych hned. Raději dnes než zítra. Slečna je skromná a milá, všecko urovná a udobří. Jen neodkládat!"

„Ano, ano, já k němu pojedu! Já k němu pojedu, ať říká maminka, co chce!" vybuchla Eliška strašně rozčilena, nemohouc potlačiti pláč. Bylať rozhněvána na matku, jejíž střízlivá slova trhala třpytnou síť jejích snů. Neznala zištnosti, neprahla po bohatství starého strýce. Potřebovala však jeho pomoci v této první těžké chvíli svého života i obracela se k němu, přinášejíc mu vstříc veškeru něhu a lásku svého dobrého, nezkušeného srdce. — „Maminka je k němu zřejmě nespravedliva," ulehčovala svému hoři. „Cizí lidé ať si říkají o něm, co chtějí, ale ona ho nemá pomlouvat! Zdá se mi, že se mu přímo posmívá. Proč by říkal „huhuhu". Maminka patrně přehání. Znám dosti starých lidí, kteří mají temný, huhňavý hlas, ale přece neříkají huhuhu! Jsem jista, že ani on tak nemluví."

„Inu, dítě zlaté, a kdyby i mluvil," chlácholil ji soucitně starý Hájek, „vždyť by to nebylo nic zlého. Je starý člověk, ať mluví, jak mluví, co na tom? Jenom o to jde, že si lidé často nemohou porozumět. Ale to ne pro nějaké „huhuhu", ale pro docela jiné věci. Jenom o to jde, dítě zlaté!"

„Já vím! Já se budu snažit porozumět a vyhovět mu ve všem, zkrátka, přispůsobit se. Já k němu pojedu! Já k němu pojedu!"

V.

Provázena žehnáním všech dobrých sousedů vypravila se Eliška na cestu. Nevyčkala ani dne narozenin strýcových, poslouchajíc vážných rad Klimšové, dle níž předně nebylo radno otáleti, a pak i proto, že „chytrý člověk" by vůbec nevolil takový rušný den. Bude tu chvalořečí, darů, návštěvníků, nejvíce ovšem zištných, hrabivých lidí, a těch je mnoho, velmi mnoho, takže „chytrý člověk" může snadno zůstati nepovšimnut.

Něco bolelo Elišku v hloubi duše: příčily se jí tyto rady a pokyny, a nemohla chvílemi pochopiti, že souvisejí skutečně s tím krásným snem, jímž se v duchu stále zabývala. Také matku nebylo lze získati pro tento záměr. Nenamítala sice ničeho proti návštěvě, ale rozhodně odepřela dortu a víno, ač to dle prorockých předpovědí Klimšové bylo téměř nezbytnou podmínkou úspěchu. Ostatně, Rynda slíbil přichystati vhodný dárek, o čemž ovšem matka nesměla zvěděti.

Ještě se úplně nerozednilo, když Eliška, úplně připravena na cestu, stále s týmž bolestným nepokojem v duši, objala naposledy matku, jež nepřestávala vtipkovati o její výpravě. Na chodbě čekal ji Rynda, obtížen balíčky a láhvemi. Tiše, jako dva spiklenci, přitulili se k sobě, a zatím co Rynda ukládal balíčky a láhve do jejího kufříku, střežila Eliška dveře úzkostlivým pohledem. A vskutku, dveře se náhle otevřely, a první nehoda, jako předpověď zlé sudby, stála jim v patách. V šeru chodby objevila se matka a v domnění, že dívka sešla již dolů, spěchala ke schodům.

„Zapomněla jsem tě na něco upozornit,“ mluvila chvatně a tiše. „Neříkej mu „strýčku“! Rozumíš? Ať nepochodíš, jako já před lety. Slyšela's, Eliško, slyšela's?“

Nezbylo než odpověděti, a hlas zazněl ovšem se strany docela jiné, než se matka nadála. Trhla sebou, ohlédla se a jediným pohledem postřehla situaci.

„Tak vida! Mé rady přece nevyvážily pokynů paní Klimšové,“ smála se trpce. „Pane Ryndo, odmítám veškeru zodpovědnost pro případ, že se přepočítáte.“

„Milostivá paní, hlavní věcí jsem si již s vaším dovolením jist, a ostatní je pouhý pokus. Jsem však dalek jakýchkoli výpočtů.“

„To věřím,“ řekla ironicky; „jaký jste vy idealista . . .“

„Židovský, není-liž pravda? Znám už, bohužel, vaše mínění o sobě, a ježto zatím nemohu nic změniti, nezbývá mi, než abych je vyslechl s pokorou nadějného zetě . . .“

„Zvolna, milý pane, ještě nejsme tak daleko! Ten bohatý strýc rozdýmal neočekávaně plamen vaší lásky, a já jsem jista, že vás také důkladně schladí.“ — —

Mlčky kráčeli tichými ulicemi, do nichž březnová noc natlačila spousty husté, mrazící mlhy.

„Paní matka mi křivdí,“ smál se Rynda, jako by byl právě zažil něco zvláště veselého. „Ostatně byl to výborný nápad s tím bohatým strýcem.“

Eliška neodpovídala. V úzkostné rozechvění, s jakým hleděla vstříc příštím chvílím a jež jí nedalo po celou noc spáti, padla jí slova matčina jako ostré balvany v cestu. Klidný, přesvědčivý tón, jímž vyřkla matka tento chvilkový zlý sen jejich právě uplynulých šťastných dnů, hrozil podlomiti její naděje. Mlčky kráčeli ruku v ruce liduprázdnými ulicemi, zahrazeni mlhou jako vysokou zdí, a jejich kroky zněly rušivě v ranním šeru, jako by se byli ocitli kdes na nejkrajnějším pomezí možnosti, kde všechno důtklivě a výstražně připomíná nezbytnost návratu. Vysoká, zsinavá zeď neustupovala, a vše vůkol zdálo se mrtvé a němé. Rachot vozů doléhal nejasně a rozplynule v jejich sluch, a hodiny, jež odbíjely právě, zněly jako z veliké dálky. Jen kroky jejich rozléhaly se pronikavě v ranním tichu, jako by bezděčně zrazovaly dobrodružný cíl jejich cesty.

Úzkost a tíseň doléhala na srdce dívčino. Celé to klidné, zářivé štěstí posledních dnů, jako by se rozplývalo v této šedé, mrazivé mlze. Cítila jeho ruku ve své, ale bylo jí, jako by ruka ta měla ji zraniti. Mrazivý vzduch řezal ji do tváře, rozpálené horečným úsilím, s jakým podjala se těžkého dnešního úkolu. Nenadálé, střízlivě bledé, studené světlo rozlilo se po všem, co bylo do dneška růžovým snem, krásnou, vroucně cítěnou nadějí. Není již s to, aby si představila toho dobrého, opuštěného stařečka, o němž snila poslední dobou. Vždyť tento stařeček byl pohádkou, kterou si sama vymyslila. Jeho postavu, jeho tváře, jeho ruce; stařecké ruce s lesklou, vyschlou, jako odumřelou pokožkou, dobré, zemdlené, stydnoucí ruce, jež možno teple pohladit a líbat . . . vše, vše si vymyslila. Ti, kteří ho opravdu znali, mluvili

o jiném člověku, než byl ten, o kterém snila ona. Ale to byli cizí, pomluvační lidé, kteří nic nevěděli, a ona byla jeho nejbližší příbuzná! A nyní pojednou, ten dobrý, vysněný stařeček zmizel a — třeba že nevěří pomluvačům, — stojí před ní člověk docela neznámý a cizí. A ona k němu přichází s malými dárky v kufříku a s velkými nároky v duši. Není to vlastně špatnost? A muž, jenž jí byl do dneška vším a jehož ruku stále cítí ve své, jde klidně podle ní a usmívá se spokojeně. Kdykoliv na něj pohlédne, je jí, jako by znova slyšela jeho slova: „Byl to výborný nápad s tím bohatým strýcem."

Ruch nádraží přehlušil pojednou její chmurné snění. Bylo jí, jako by mělo nadejíti ulehčení, jaké cítíme po dlouhém, zlém snu, když jsme napolo procitli. Lampy svítily choře, a mlha začínala se ztráceti. Jakýsi záblesk naděje vkrádal se zvolna do srdce dívčina. Dosud není vše ztraceno. Snad . . . snad se něco stane! Snad jí pojednou řekne: „Nejezdi! Zůstaň! K čemu tato cesta?" Ona by ovšem stála na svém, ona ví, co slíbila, a dostojí svému slovu. Ale co by za to dala, kdyby jí to řekl . . .!

Stáli mlčky před otevřeným kupé, do něhož měla vstoupiti. Jeho tvář byla rozzářena štěstím, jeho pohledy byly žhavé a důvěrné. Stále tiskl jí ruce, bral ji pod paží a říkal jí něžná, vroucí slova. Její naděje rostla, každý úsměv, každý zářivý pohled jako by sliboval: „Teď, teď to řekne!" Ale on zase jen opakoval něžné lichotky, slova vlastní radosti z nenadálého štěstí, jež rychle pozbývala významu.

„Když jsem byla malá holčička," začala stísněně, „maminka strašívala mě zlým strýcem, kdykoliv jsem nebyla hodná. Tu jsem vždycky hned poslechla. Měla jsem o něm jakousi strašnou představu. Nevím ani, proč . . .!"

„Nu, ale to se důkladně změnilo," odpovídal s jemnou ironií. „Teď ho přímo zbožňujete. Včera jsem na něho takřka žárlil."

Tedy — nic!

Zadívala se stranou do temných okének jakési nízké, dlouhé budovy, a neodpověděla.

Když vstupovala do vlaku, ucítila pojednou na tváři jeho polibek. Zarděla se, smutný úsměv přelétl její tvář. Vůbec všecko krásné a radostné chtěla by teď odsunouti stranou, dokud nepřijde to, nač čeká! Stanula u okna, a nemohouc jinak, pohlédla na něj s němou výčitkou, jež však neplatila jeho smělosti, nýbrž tomu, nač marně čekala. A jeho tvář zářila, jeho oči žehly, jako by jí chtěl teď říci bůh ví co krásného.

„Drahoušku," šeptal jí zblízka do tváře, „pamatuj: nechceme po něm nic . . . pouze zaručit . . . rozumíš? . . . zaručit . . ."

Všecko vzepřelo se v ní. Zdálo se jí, že teprve nyní pochopila pravou podstatu radosti a štěstí, zářící z jeho tváře, z jeho žhavých, důvěrných pohledů. Chystala se k jakémusiráznému odvětu, ale v tom vlak zahvízdl a jemu bylo seskočiti. Nepohlédla za ním, nevzpomněla vůbec na to, že stojí nyní venku a vpíjí se očima v prázdné okno, čekaje na její pohled. Její zrak utkvěl tvrdě a nenávistně na kufříku s jeho dary pro strýce, a chtělo se jí vyhoditi jej oknem k jeho nohám. Náhlé

trhnutí srazilo ji na sedadlo, vlak se rozjížděl. Teprve po chvíli napadlo ji, vyhlédnouti z okna. Perron byl již prázdný, ale on stál tam dosud, nijak nezkrocen její nevlídností, s hlavou bujaře na zad pohozenou, s týmž zářícím, vítězným pohledem. Zdál se jí pojednou vzdálený a cizí, všechny krásné chvíle, které spolu žili, byly jakoby vybledlé a setřené v její paměti. Za to velice živě a určitě zněla jí v uších jeho slova: „To byl výborný nápad s tím bohatým strýcem!"

Vlak se již rozjel a s dravým hukotem přeletěl most, jako by bujaře zdravil širokou rovinu, do níž vjížděl.

Jednotvárně míhaly se rozlehlé plochy tichých polí a luk, jimž mlha, lehce již průsvitná a prostříbřená, dávala zdání nekonečnosti. Eliška seděla smutná a zasněná. Nyní, ve stálém doteku se skutečností, namáhala se opraviti svůj příliš smělý a nemožný sen. Úzkostlivě všímala si nahodilých zjevů, aby z pověrčivosti, jakou přinášejí s sebou osudné chvíle, dohadovala se svého štěstí či neštěstí.

Zalekla se téměř, když vlak stanul v malé stanici, kde nikdo nevystoupil, nikdo nepřisedl. Po perroně jaksi automaticky a bezúčelně běhal mužíček v červené čapce, házel rukama a křičel jakoby sám se sebou. Vedle u kolejí stál otrhaný, pobloblbý hoch s velikým rancem, hledě tupě před sebe s otevřenými ústy. A vůkol bylo vše tak tajemně tiché, nehybné, jako zakleté nebo sevřené v okovy těžkého spánku, z něhož není procitnutí. Kam oko proniklo, nic než pusté, rozlehlé plochy polí a luk. A tam kdesi opodál v dolině propadlá, neviditelná osada, a nad ní jako mrtvá stráž řada holých stromů nehybných, němých, zkamenělých koster bez duše, bez naděje . . . Zdá se, že věky mohou přeletět, a nic se nepohne v tomto mlčelivém, nehybném, zakletém kraji, jen mužík v červené čapce bude stále běhati jako automat, rozhazovat rukama a křičet sám se sebou, i otrhaný, poloblbý hoch bude stát u kolejí a hledět tupě před sebe.

Ale v tom už vlak, tento světák-dobrodruh, vykřikl z plna hrdla až se všecko zachvělo . . . A když se rozjel, mrtvý kraj náhle procit a všecek se rozvířil. Zmizelo nádraží, zmizel automat v červené čapce, i otrhaný, poloblbý hoch. Rozlehlé plochy půdy vlnily se podle oken, a z mlhy vynořovaly se vesnice klidné, soběstačné, nic nechtící. Darmo světák-dobrodruh vykřikoval své signály, darmo mluvil k nim svou hřmotivou, všesvětovou řečí. Přeletěly a zapadly, jako pták do trávy. Pak zaleskla se hladina řeky ostře a zlověstně, a světák-dobrodruh zakvílel, přeletěv její studenou hlaď. Objevila se jaksi okázale a honosivě široká cesta s alejí vysokých, starých topolů, jež míhaly se podle oken jako řada obrů na pochodě. A v této umíněné, nikde nevybočující jednotvárnosti všecko zdálo se vzhlížeti k nim a tázati se: „Kam? Kam?" A dvojstup obrů běžel chvíli podle trati, pak zneenáhla zahýbal na východ. Vysoké, tvrdě vztyčené jehlance zmizely v mlze, a tam, kde bylo lze spíše uhádnout než zjistiti jejich směr, zaleskly se báně na věžích poutnického chrámu. — A opět vlnily se rozlehlé plochy půdy s umíněnou, nevybočující jednotvárností, opět přelétaly malé osady klidné, soběstačné, nic nechtějící. A světák-dobrodruh nedbaje nevšímavosti, nedbaje odmítání, zajížděl vtíravě do tohoto

idyllického zakletí, vykřikoval své signály, mluvil hřmotivou, všesvětovou řečí a žvanil o sobě, stále o sobě . . .

Několik žhavých paprsků proniklo mlhu, a za nedlouho objevilo se slunce, veliké, chorobně červené, jako v horečce. A v tom už jako by neviditelná ruka shrnula mlžné závoje a zvolna pozvedla je do výše. Obzor vystupoval vždy určitěji, a cesty oživly. Vesnice houstly a nebyly již hluché a odmítavé k lákavým výkřikům hřmotícího dobrodruha, odpovídaly rachotem vozů i hovorem chodců, natahujíce jako tykadla své cesty i pěšiny k blízkým stanicím.

Znenáhla prosvitla modrá obloha, jakýsi radostný, třepetavý jas chvěl se ve vzduchu. Slunce zbaveno mrákot a mlh, vystoupilo pojednou jasné a silné, jako bohyně z moře, budilo život, radost a naděje . . .

Když vyjel vlak z malé stanice, kde hromady čerstvě nařezaných prken a dřev voněly lesem a prohřátá země snila o jaře, tu náhle na obzoru objevilo se nevelké, malebně nakupené město, jemuž četné, vysoko do oblak vztyčené věže a kupole dodávaly jakési dávnověké, pohádkové krásy.

Eliška zadívala se udiveně na tento obraz, tak známý a přece tak nový. Radostné překvapení zbarvilo jí tvář, a duše, zmražena doteky drsné skutečnosti, otvírala se dychtivě novým nadějím a snům.

A lidí přibývalo na cestách, vesnice a městečka natahovaly vždy usilovněji svá tykadla k blízkým stanicím, vždy živěji odpovídaly na hřmotné volání uhánějícího dobrodruha. V malých stanicích a minutových zastávkách houstly davy a netrpělivě vrhaly se do přeplněných vozů, jako by všichni spěli za jakousi radostnou nadějí nebo za lákavým cílem.

A obraz, nakreslený pevnou rukou na modravě šedé obloze, zmizel několikrát, aby se znova objevil bližší a určitější, jako by všechny k sobě vábil a zval.

Ještě když Eliška vystupovala z vlaku, tanul jí na mysli tak živě a určitě, jako by jí nikdy neměl vymizeti z paměti. Ale čím více blížila se k městu, čím silněji cítila prouditi jeho život, tím více se obraz přebarvoval a stíral, takže posléze zdál se jí jen mámivým přeludem nebo snem. Zatím již selské vozy rachotily po cestě, a podle nich ve zvířeném prachu těsný a nepřetržitý proud venkovanů hnal se k městu. Objevily se nevzhledné, staré domky stejných rozměrův a navzájem si podobné jako vejce vejci, takže zdálo se, jako by první z nich byl nalezl střízlivou, pravšední masku, pod níž skryl svou odlišnost i své stáří, a ostatní ho do krajnosti napodobily. Pak objevily se i nové domy, opět tak stejné a navzájem si podobné, a opět zdálo se, že i ony nalezly tutéž střízlivou, pravšední masku, aby zakryly, že jsou nové. A touto ulicí hnal se proud venkovanů za vzrůstajícího hřmotu a rachocení selských vozů, podle zanedbaných obchodů, špinavých hostinců a páchnoucích krčem. Vysoké, krásné věže a starobylé stavby zmizely s obzoru, ale bylo lze tušiti nad sebou jejich blízkost, jež v tomto okolí nezjasňovala duši, nehřála, spíše jako by zdůrazňovala sílu a moc, jíž vládla svému okolí. — Vše to uvědo-

měla si Eliška pouze nejasnou, instinktivní tesknotou, jež vyznívala v horečnou úzkost. Pokus o sblížení s neznámým příbuzným zdál se jí odvážným a podezřelým, jako se jí dříve zdál nezbytným a krásným. Jako ve snách míjela nároží ulic, o něž tříštily se davy, proudící různým směrem. Šla pak úzkou, velmi živou ulicí, prodírajíc se zvolna chodníkem, po němž jako dlouhý, temný had šinul se dvojstup bledých alumnů odměřeným, vážným krokem. Když přešli, cesta se poněkud uvolnila, ale za nedlouho tlačenice nastala znova, když těsnou ulicí projížděla ekypáž. Ztepilé, vrané koně potřásaly plaše hřívami, ale kočí v temné, však nápadné livreji pohlížel s výše svého kozlíku s bohorovným klidem. Povoz přijížděl tiše na opryžovaných kolech, a bylo slyšeti pouze dusot koní a jemný cinkot postrojů, lesknoucích se stříbrem. Lid ustupoval připoután pohledem k této nádheře a mačkal se na chodnících, devotně se klaněje. V kočáře — schoulen v černém plášti — seděl mladý kavalír, na hlavě černý širák, na tváři dokonalou kněžskou masku, jež propouštěla pouze jemné, svrchovaně pohrdavé rty, zrazující poněkud osobnost ukrytou za ní.

Eliška — sevřena mezi domovními vraty a širokými zády venkovana — vydechla s ulehčením, když povoz přejel. Ze zmatkův a rozechvění, jež zmítalo její duší, vynořila se vzpomínka na otce, tklivá a znepokojující, jakoby zahrocená výčitkou. Matka říkávala o něm, že byl mužem přímých a jasných cest. Mohlo by se zdáti, že prvním svým samostatným krokem v životě vzdaluje se jeho šlépějí . . . Avšak ne! Vždyť by to byla křivda, křivda spáchaná nejen na ní, ale i na tom „opuštěném stařečkovi“, jehož nejbližší příbuznou byla. Nic po něm nechce a v ničem si tudíž nezadá . .

Náměstí, plné krámův a bud, hemžilo se veselým tržním ruchem, Dlažba byla dosud vlhká a kluzká, ale slunce ozářilo již střechy domů, a pozlacené sochy jakýchsi světců, vztyčené na vysokých sloupech zářily, jako by z nich šlehaly plameny.

Zahnula do široké ulice o nízkých, rozlehlých domcích, jež jí dodávaly rázu vesnice, a tisknouc ruce k srdci, opakovala si svou pečlivě nastudovanou řeč, jež měla dobýti a prohřáti vychladlé stařecké srdce. (Pokračování.)

Mikoláš Aleš: Mladý Chod.

Aug. Eug. Mužik :

„Pečetě."

PŘÍRODĚ.

Ó, bych se mohl vrátit k tobě zase,
jak dítě, které z toulek přijdouc k matce
se v jejím klíně stulí k spaní sladce
s tou první slzou, kmitnuvší se v řase!

Svůj prs nám dalas — žíznivýma rtoma
my příliš mnoho pili ze tvých tajů,
teď z nejzazších až vrátivše se krajů
jsme všady psanci — nikde nejsme doma.

Čím ze tvých skrytých vnad my pijem dále,
tím větší žízeň roste neustále,
už pohádkám my tvojim nevěříme,

už o svém panství nad tebou jen sníme,
a bychom všeho mohli okusiti,
my raději i mrtvými chcem býti.

POHÁR LÁSKY.

— Tu pohár máš, hle, vidíš, jak se pění,
však neručím, co všecko v sobě skrývá —
snad jedna krůpěj slasti opojivá,
pak žárlivosti celé pekla vření.

Boj pohlaví a smyslů omámení
a zrada ženy, vražda muže divá,
pak moře lítosti a zádumčivá
v sled kvasnic rmuť a smutné vysílení.

Tak anděl náš nám číš tu píti brání . . . .
Jak alkoholik jedem otrávený
my po ní sáháme. Ač víme, není

nám záchrany, dál pijem ve zoufání.
Číš žena podala. My z rukou ženy
své pijem nebe i své zatracení.

TU ZDÁ SE VŽDY . . .

Tu zdá se vždy, když jarní slunce vzhoří,
že starý Helios to, dobrý bůh,
pláň jezera — to moře zlatý pruh,
z něhož se sličná Venuše zas noří.

Tu zdá se vždy, to Palestina svěží,
a ticho šumí vlny Jordánu,
a mladý muž tam chodí po pobřeží
a hlásá volnost a pád tyranů.

Sny pošetilé, srdce spájet klamy
a zakrývati rány pentličkami!
Ó, Ježíši, ó, Venuše ty cudná —

Čím zjev váš v dnešních věků zápase! . . .
A my se octli Společnosti u dna,
kde muž mře hlady, žena prodá se.

U CIRKU.

Kol cirku my jsme večer obcházeli,
kol zvěřince, však z blízka ne, jen z dáli,
neb dovnitř vkročit my se přece báli,
kde jako oči žhavé lampy zely.

Ta hudba záludná sluch svůdně šálí,
hra světel, stínů pohyb rozechvělý,
tam tisíce se divných věcí děly,
kde za oponou skřek zněl neustálý.

Však vejíti — co nového tam pro mne?
Snad fraky, cetky, paňáců vtip nudný,
dresura šelem, skoky krkolomné,

kejklířů tryky a žen úsměv svůdný
— ty masky sirén s bídy prodajností?
Já odešel — já toho viděl dosti.

ROBESPIERRE.

Dva mlýny mám — tři dekády už celé
mně melou stále a se neunaví;
ten jeden mlýn, ten assignáty mele,
a druhý zase mele lidské hlavy.

A cítím všady výdech zvláštní šťávy
tak ostrý, jako vůně hrobní máty —
jsou z Arrasu to větry ke mně sváty,
či marného to ženství výdech lhavý?

Ten jeden mlýn — já ušel jeho spáru,
chud zůstal jsem, co tekly proudy zlata
po prstech mých, čist v jeho lázně žáru.

Však druhý — k němu, běda, moje hlava
se kloní stále, denně krok můj chvátá,
kde Samtson brach své zrní zasypává.

V ZRCADLE.

Ne, bez chvění jsem nikdy nehleděl
na obraz svůj, na tvář svou do zrcadla —
jen zvolna se má zřítelnice kradla
na toho tam, jenž — strašný — vstříc mi zel.

Ret šklebnou se mu ironií chvěl,
jak démonická síla by jím vládla,
zas pokryteckým smíchem tvář ta sládla,
jak falešný by hráč mne svésti chtěl.

Tys víc než já, ať pravda nebo klam —
jsi, nejsi bytostí a skutečností? . . .
Ty mnoho víš, k čemu se nepřiznám.

Kdo z nás zde obou přelud, negace?
A zůstaneš ty či já ve věčnosti
na hrůzném plátně imagiuace?

Hugo von Hofmannsthal:

Sobeidina svatba.

Dramatická báseň o jednom dějství (třech proměnách).
Přeložil *Otokar Fischer.*

Třetí scéna.

Zahrada bohatého kupce. Z předu z prava na levo na zad zdvihá se vysoká zahradní zeď. V ní malá zamřížovaná branka, k níž vedou stupně. Na levo ztrácí se točitá stezka mezi stromy. Je časně z rána. Keře jsou obtěžkány květy, a louky jsou plny barev. V popředí *zahradník* a jeho *žena* z nepokrytých nosidel vybírají něžné kvetoucí keře a přesazují je do vykopané půdy.

Zahradník. Tam ostatní již přicházejí. Ne,
je samoten . . . toť pán!
Žena. Tak časně pán
že po své svatbě vstal již před sluncem?
A sám a v zahradě. To není muž
jak jiní muži.
Zahradník. Tiše. Kráčí sem.
Kupec pomalu přichází z leva.
Ta chvíle, dokud slunce ještě spí
a v mrtvém světle všechny haluze
bez jasu visí, je tak strašlivá.
Mně zdá se celý svět být odrazem
hrůzného bezduchého zrcadla,
jež tupě vyzírá jak vnitřní moje oko!
Kéž vadnou všechny květy! kéž můj sad
se změní v jedovaté bahno, v němž
by zpráchnivěla těla jeho stromů!
a také moje tělo!
Rozškube kvetoucí větev, pak se zarazí a upustí ji.
Marnivý
jak hejsek, starý hejsek rozsmutnělý,
starý a směšný! posadím se sem,
vít budu věnce, plakat nad vodou!
Učiní několik kroků vpřed, sáhne si bezděky na srdce.

Ó, jak to ze skla! a jak prst, jímž osud
mi na ně zabušil, je ze železa!
Zde léta kruhů nenasazují
a neobrňují je pancířem.

Jde zas o několik kroků dál, dostane se těsně před zahradníka, jenž smeká svůj slaměný klobouk; vyruší se z myšlenek, tázavě hledí na zahradníka.

Zahradník. Šeriar, pane, zahradník tvůj třetí.
Kupec. Šeriar? Dobrá. To je žena tvá?
Zahradník. Tak, pane.
Kupec. Ale mnohem mladší je
než ty. A jednou jsi mi žaloval,
že s chlapcem nějakým — který to byl?
Zahradník. Ten od oslů.
Kupec. A tu jsem ze služby
ho vyhnal, ona pak ti utekla.
Zahradník se ukláněje.
Znáš, pane, cesty posvátných všech hvězd,
též vzpomínat si ráčíš na housenku,
jež jednou prolezla ti pod nohou.
Tak, pane, jest. Však se mi vrátila
a od té doby žije se mnou.
Kupec. S tebou!
Ten chlapec as ji bil! ty nikoli!
Odvrátí se; jeho hlas zhořkne.
Pojď, sedneme si vedle sebe v trávu
a budem si svůj život vyprávět!
On žije s ní! on má ji přec! jen mít!
Mít — to je vše. Jaký to blázen, jenž
na sprosté věci laje, kdyžtě život
celičký sprostotou je proniknut!
Odejde silným krokem na pravo do předu.
Žena k zahradníkovi. Co s tebou mluvil?
Zahradník. Nic neříkal, nic.
Sobeida a *velbloudář* se objeví za zamřížovanými dvířky.
Žena. Víš, co se děje? Přiblíží se.
Tam,
ta žena, pohleď, to je pánova
mladičká žena. Jak je zmožena!
Zahradník. Starej se o sebe.
Žena. Je bez závoje
a není sama. Podívej se. Z našich
to sluhů přeci není, ne-li?
Zahradník. Snad.
Sobeida prostrčí ruku mříží, hledajíc zámek.
Žena. Chce dovnitř, slyšíš? Máš tu klíč?
Zahradník vzhlédne. Ten mám,

a že to paní, k službám nutno být,
než ústa otevře.

Jde tam a odemkne. *Sobeida* vstoupí, za ní *stařec. Zahradník* zase zamkne. Sobeida s neživotným pohledem jde do předu, stařec za ní. Zahradník jde mimo ni, smekne slaměný klobouk, chce zas do práce. Žena, o několik kroků vzadu, ohýbá zvědavě křoviska, aby viděla.

Sobeida. Rci, zcela na blízku tu rybník, že,
veliký rybník — na břehu jsou vrby?

Zahradník ukazuje na pravo. Zde dole leží, paní, vidíš, tam.
Mám tě tam dovést?

Sobeida prudce odmítajíc. Ne, ne, ne, jen jdi!

Chce odejít na pravo, v tom zadrží ji stařec za šat. Obrátí se.

Stařec nastavuje ruku jako pro almužnu, pak v rozpacích zas ihned ruku stáhne.

Sobeida. Co?

Stařec. Jsi už doma, půjdu zase zpět.

Sobeida. Ano, a uloupila jsem ti spánek
a nic ti za to nedám. A jsi stár
a chud. Však nemám nic, však nemám nic!
Ni žebrák nikdy nebyl chud jak já!

Stařec zkřiví svou tvář k smíchu, nastavuje zase ruku.

Sobeida bezradně se ohlíží, vjede si rukou do vlasů, ucítí své perlové náušnice, uvolní jednu, pak druhou a dává mu j.
Zde vem, zde vem a jdi!

Stařec potřásá hlavou. Ach ne, ach ne!

Sobeida zmučeně, spěšně. Dávám je ráda, jdi!

Chce odejít.

Stařec má náušnice v ruce.
Vem si je zas! A malý peníz dej!
Jsem chuďas bezbranný. To Šalnasar
by s ostatními přišel na perly
a vzali by je. Já už jsem tak stár
a žebrák bídný. Smrt bych z toho měl.

Sobeida. Jiného nemám. Vrať se zas dnes večer
a přines je sem pánu — je můj muž —,
ten dá ti peníze.

Stařec. Budeš tu též?

Sobeida. Ptej se jen po něm a teď odejdi!

Chce odejít.

Stařec ji zadržuje. Ó, je-li dobrý, pros ho za mne, pros,
ať vezme mne v svůj dům: je bohatý,
má tolik čeledi. A já jsem pilný
a málo spím. Však v domě Šalnasara
mám večer vždycky hlad. Já slibuji —

Sobeida se vyprostí. Až k večeru dnes přijdeš, řekni mu:
že já ho prosím, by to vyplnil.
Teď, prosím tě, už jdi, já nemám kdy.

Stařec jde ke dvířkům, zastaví se však v křoví. Zahradníkova žena přiblížila se z leva k Sobeidě. Sobeida učiní několik kroků, pak zírá dokola svým prázdným pohledem, uhodí se do čela, jakoby byla něco za-

pomněla. Zastaví se náhle před zahradníkovou ženou, dívá se na ni bez života, pak se spěšně optá:

Sobeida. V tu stranu rybník? jak? je rybník tam?

Ukáže na levo.

Žena. Ne, zde.

Ukáže na pravo.

Ta stezka. Tam se zatáčí.
Chceš pána dohonit? jde pomalu:
tam od křižovatky ho zahlédneš.
Nelze ho minout.

Sobeida ještě zmateněji. Pána potkat? já?

Žena. Což nehledáš ho?

Sobeida. Pána? ano; ovšem.
Pak — půjdu — tam.

Její pohled bloudí úzkostlivě semotam, zabodne se náhle do neviditelného cíle na levo vzadu.

Ta věž! Je zavřena?

Žena. Věž?

Sobeida. Ano, schody k věži?

Žena. Nikdy ne!
Věž není nikdy zamčena. Ni na noc.
Což pak to nevíš?

Sobeida. Vím.

Žena. Chceš nahoru?

Sobeida s námahou se usmívajíc.
Ne, ne, teď ne. Snad jindy půjdu tam.

Usmívajíc se, s vlídným posunkem.

Jen jdi. Jen jdi.

Sama.

Tak věž; ta věž; a rychle.
Přichází odtamtud. Sic pozdě už.

Rozhlíží se slídivě, jde zprvu pomalu na levo, pak utíká křovím. *Stařec*, jenž se na ni pozorně díval, jde pomalu za ní.

Zahradník, hotov se svou prací.
Pojď, nést mi pomoz.

Žena. Ano, jdu už. Hned.

Zdvihnou nosidla a odnášejí je na pravo.

Kupec vystoupí z prava.
Tak jsem ji miloval! Jak podoben
jest život klamným snům! Zde, dnes a vždy
byl bych ji býval měl! já měl ji, já!
Mít — to je všechno! Ponenáhlá moc
se do neviditelných mezer duše
prolévá z ticha, lampu živíc tam,
jež v nitru plá, pak z takých očí šlehne
zář sladčí, mocnější než luny zář.
Já miloval ji tolik! Chci ji zřít!
Jen ještě jednou! Zrak můj zří jen smrt:

květiny vadnou rychle jako svíce,
jež začnou tát, a všechno umírá,
vše zmírá nadarmo, neb jí, neb jí
tu není —

Starý velbloudář přiběhne od leva přes jeviště k zahradníkovi a ukazuje mu něco, co zdá se odehrávati na levo poněkud dál a ve výši, zahradník upozorní ženu, všichni hledí tím směrem.

Kupec si toho náhle všimne, dívá se rovněž tam, zbledne na smrt.
Bože! odpovězte! tam!
ta žena tam! tam na věži! co chce?
Co se tak naklání? tam! vidíte?

Žena vykřikne a zakryje tvář rukama.

Zahradník běží na levo, podívá se tam, volá do zadu.
Žije a hýbe se! Sem, pane, zde!

Kupec tam běží. Žena za ním.

Ihned po té přinášejí kupec, zahradník a žena *Sobeidu*, kladou ji na trávník. Zahradník odkládá svrchní šat a dává jí jej pod hlavu. Starý velbloudář stojí opodál.

Kupec na kolenou. Ty dýcháš! Budeš žíti! Musíš žít!
Jsi příliš krásná pro smrt!

Sobeida rozevře oči. Nech! nech mě zemřít! Tiše! já to vím.
Můj drahý, tiše, prosím. Že tě spatřím,
jsem nemyslila, že tě uvidím —
Prosím tě, promiň.

Kupec něžně. Ty!

Sobeida. Ne pro to zde!
To muselo být. — Dřív, pro dnešní noc:
já k tobě byla jsem, jak žena nesmí být:
tak činila jsem s celým osudem,
jak tančíc činím se závoji svými:
života dotkla jsem se rukama,
tak darmo. Chápej! mlč!

Kupec. Co bylo — pak?

Sobeida. Neptej se, co se stalo, neptej, prosím.
Již dřív jsem byla mdlá, tak vysílena!
Teď vše je lehké. Tys tak dobrý, slyš:
něco ti ještě povím; rodiče —
vždyť znáš je, jací jsou — ty k sobě vezmi,
docela k sobě.

Kupec. Ano. Ty však živa
nám zůstaneš.

Sobeida. To neříkej. Pak, slyš,
i toto ještě: Je tu starý muž.
Je velmi chud: vezmi ho ve svůj dům,
mně k vůli.

Kupec. A ty u mne zůstaneš;
já uhodnu, co chceš: jak tichounce
dýchati budeš, harfou budu přec,

jež na tvůj dech se ozve souzvukem,
až tě to omrzí, pak budu tich.

Sobeida. Nech takých řečí. Závrať mám z nich, neb
mi před očima skáčí. Neplač příliš,
o to tě prosím. Kdybych zůstala
tak, jak jsem zmrzačena, zdravé bych
ti nepovila dítě, tělo mé
by bylo ohyzdné, a dříve, vím,
jsem někdy byla krásná. S tíží bys
to mohl snést a přede mnou to skrývat.
Však vždyť já ihned zemru již, můj milý.
Jak je to zvláštní: duše naše žije v nás
jak ptáče chycené. Až když se klec
rozbije, vzlétne na svobodu. Ach,
proč usmíváš se? Tak mi praví cit,
tak tomu v pravdě. Pohleď, květiny
to vědí též; od chvíle, co to vím,
jsou leskem ztrnulé. Slyš: chápeš mne?
Pausa.
Tys posud tady, a já posud žiju?
Teď vidím tvoji tvář, jak nikdy jsem
jí nezřela. Jsi ty to — ty, můj muž?

Kupec. Mé dítě!

Sobeida. Z očí tvých jak naklání
se duše! Jak tvá slova ještě ve vzduchu
trhají sebou! To že sebou trhá
též srdce, z něhož přicházejí. Neplač,
to nesnesu, neb teď tě mám tak ráda.
Chci v oči tvé zřít naposled. My spolu
jsme dlouho měli být a míti děti,
teď je to hrozné — pro rodiče!
Zemře.

Kupec polo nachýlen.
Tak něme padá hvězda. Mně se zdá,
že srdce její pevně se světem
spoutáno nebylo. Z ní nezbývá
než tento pohled, jehož konec již
se nořil v ledovící zapomnění,
a slova, falešný dech života
jež na útěku ještě nadzvedl,
tak jako vítr, než si lehá spát,
do plachet klamně zaduje, tak silně
jak nikdy dřív.
Zdvihne se.
Nuž, zdvihněte ji: tak je život hořký.
Jí přání jedno splněno: jí dvéře,

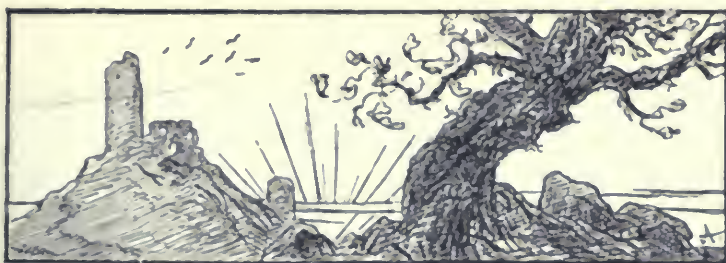
před nimiž v touze ležela i stesku,
se odemkly, — a tak ji tedy zřím:
smrt našla ta, jež tmou se v bílou dala stezku, —
jak rybáři v slunce a luny lesku
lov chystají — za štěstím velikým.

Zdvihnou ji a odnášejí mrtvolu do domu.

Opona.

Provozovací právo tohoto překladu udílí spolek spisovatelů „Máj“ v Praze.

A. Kavoň:

Povídka.

Jsou krásné dny —. Nad městem rozprostřela se modrá obloha. Slunko sije štědře hřejivé zlato po ulicích. Dítky v chomáčích oživují chodníky, hrajíce první jarní hry; nezbední, rozcuchaní skřivánci městského jara. Jejich hrám přihlíží usměvavě tisíc veselých oken. Korouhvičky křepčí v skotačivém větře nad hřebeny střech, pyšné, že sluneční záře mění je ve zlato, a mrzutě vrčí na přibývající soupeře nově vystavěných domů. Staví se o překot. Nové ulice vyvstávají na předměstích. Předměstí žijí, rostou, a hrdost jejich zdvíhá se k nebi.

Skoupě prozářen hýřivým jasem, dřímá starý střed města. Domy zvláštních forem, chrámy solidních slohů hledí mrtvě na modré nebe. Resignace čiší ze starých portálův a přenáší se na mrzuté chodce starých ulic a obyvatele omšených domů. Mrtvé město . . . zvadlý květ staré kultury, nad nímž zdvíhá se rozsedlá věž dómu jako ruka obří, zatínající se malomocným vztekem, že mrtvého nenechali spát; vždyť ve starém městě všechno spí, je mrtvo, a lidé, kteří chtějí žít, utíkají na periferii města. Sáhne-li drzá lidská ruka v klid zvadlého alba, které zapečetil čas, třesou se tvrdé základy starých paláců nad smělým znesvěcením.

Jen večer, když nad městem rozlije se bledá zář měsíční a hvězdy chvějí se po temné obloze jako svíce při slavném rekviem, — oživuje staré město. Bledé mátohy ploužì se tiše po střechách divných tvarův, a neslyšné stíny procházejí duchově vzdušnými kroky starými ulicemi a pustými paláci, sklánějí se nad spícími bledými potomky, kteří bezprávně odpočívají na opuštěných ložích, obletují osamělé chodce ve smutném parku, líbají je studenými rty na horká, nervosní čela, lichotivě čechrají mrtvými prsty jejich vlas a žalují v užaslé uši těch, kteří živí — smutek své opuštěnosti.

Bledá čela se chvějí. Ucho resonuje jak jemně zladěná harfa. Sesláblé mozky zaplavuje krev. Z šílených polibků rtů dávno setlelých a úst vášnivě horkých — z nočních rozmluv zemřelých heroův s živými, chabými potomky rodí se myšlenky pravdě nepodobné jak

boží zjevení, vzdušné jak odraz lucerny v plynoucích vlnách řeky a smutné jako staré hřbitovy, na nichž se již nepochovává . . .

V hlubokých nocech, kdy v nových částech města hádají se prostitutky, hulákají zpití měšťáci a kroky ospalých strážníků jednotvárně klapou, žije intensivně staré město pohádkově chladný život. Prudkost zdánlivého života přenáší se na staré kusy nábytku a na kamenné sochy v sadech; nazí bohové a bohyně vztahují po sobě chladné, bílé paže, vodotrysky mění se v bezezvuké stříbro — voda v zbloudilém rameně řeky sune se jako myšlenka, že slyšet, jak měsíční paprsky líbají plynoucí vrstvy, a nesmírné ticho působí pronikavě na sluch jak ostré, lkavé tóny houslí z nočních kaváren. Vše dýchá a žije, opředeno netečností dálek, život zvláštní, odumřelý dnešku.

Vetřeš-li se večer do hospůdky mrtvého města, zavane na tebe divný chlad. Jsi tam cizincem! Ani za peníze nekoupíš občanského práva. Hosté kupí se kol známého stolu, pevně semknuti páskami známosti nebo přátelství, jako by se krčili před blízkostí neznámých, dávno odešlých hostí. Cítí instinktivně, že společnost mrtvých dělá nešťastnými, a rozmluva s mrtvými že vyssává mozek a zabíjí. Proto nevidí rádi cizince. Zábava je neklidná, chvatná. Každý horlivě mluví a dychtivě poslouchá nebo karbaní, aby nemohl myslit. Neurčitý strach jako by sdílely hodiny. Cvakají nervosně, neklidně škubají dlouhým kyvadlem a podrážděně tikají. Někdy ochraptí jejich hlas. Některý denní host onemocněl. Pak se zastavují a bijí zmateně . . . Společnost sedí zamlkle, jeden za druhým podívá se úkradkem na prázdné místo, host umřel . . .

Všichni cítí jeho přítomnost, mluví vážně, jako by cítili na čele chladný dech vyhaslého žití . . . Není radno urazit mrtvé! Vždyť někdy rozvíří se v ulicích děsná vichřice, déšť pere do oken, až sklo úpí, v chomáčích šedých mraků pádí divné, strašidelné zjevy, jejichž dech zháší světla a rve štíty a kameny z domů, základy paláců se chvějí, řeka zlobně duní, kamenné obludy v sadech šlehají ohony, tápají neforemnými tlapami kolem sebe a vyjí příšerně, že ptáci ve svých hnízdech děsem vykřikují. Strach žene opozděné záletníky do bytů; kdo bdí, chvěje se v posteli a hledí vytřeštěným zrakem do okna. Není radno urážet neviditelných . . .

Společnost v hospůdkách žije jako velká rodina. Host zná hosta jako svou sklenici; znají své starosti, radosti — znají své trampoty, a jedna hospoda jako druhá. — — —

Do malého hostince „u zlatého lva“ ve starém městě vpadli jednou večer tři neznámí hosté. Venku sněžilo. Chvíli trvalo, než příchozí studenti zavřeli za sebou, a do místnosti vproudilo tolik chladného vzduchu, že starý Štětka, který byl ustavičně nachlazen a trpěl revmatismem, nevrle pohlédl ke dveřím.

Studenti obsedli kulatý stolek blízko dveří a obeznamovali se s místností. S počátku mluvili tiše. Polohlasitě sdělovali si své poznámky. Jen občas vtipný nápad Dlouhého vzbudil veselý smích. Smích skočil jaksi nesměle ode zdi ke zdi, odtud se odraziv, vznesl

se ke stropu a rozrazil oblak dýmu, který líně se povaloval pod začouzenými oblouky jako těžký mrak nad zimní krajinou. Kouř škubnul sebou nevrle a plížil se k oknu. Tam se schoulil, neboť otevřenou vyhlídkou kývla naň zima a lákala jej neodvratně v chladné objetí a zmar.

A smích ozýval se hlasitěji, bil stále vyzývavěji do stěn, ba občas skočil drze Kalabisovi za krk a pošimral ho za ušima, až se mu dva chloupky na lysém temeně zachvěly. A v hodině hlaholil od kulatého stolku nebojácně hovor malým prostorem.

Nejvíc řeči nadělal Dlouhý, červený hoch rozcuchané hlavy, v ošumělém kabátě. Přidupávaje si neforemnými botami bez podpatků, mluvil ustavičně. Sklenici objímal dlaněmi a vykládal kamarádům o své milence. Povídal o lásce v nejrůznějších obměnách už asi po páté. Bylo nesmírně zajímavo sledovat, jak si vždy za řeči vymyslil nějakou novou episodu, která příkře kontrastovala s tím, co řekl, na což již Dlouhý při řeči byl zapomněl.

Při třetí sklenici začínal Dlouhý vyjevovat nejskrytější taje svého srdce. Improvisoval verše, zpíval arie z oper, při čemž šermoval rukama, házel hlavou a tloukl nohama, jako by se doprovázel na klavíře, že mu co chvíle padal starý, effektně nasazený skřipec, který dostal od kollegy darem. Ze všech jeho slov, veršův a zpěvů vyzníval konec konců chvalozpěv na jeho nejmilejší, zlatou Františku.

Dlouhému přizvukoval Kettner. Byl poněkud mladší Dlouhého a měl velice bledou, bezvýraznou tvář. Na jeho tácku černaly se dvě čárky. Kettner dopřával si dvou sklenic jen při zvláštních příležitostech; obyčejně píval jednu. Po druhé stěžoval si vždy na velkou útratu, začal proklínat alkohol a říkával, že ho bolí hlava. Nejraději mluvil o penězích a vždy dovedl řeč stočit na své zamilované thema. Kettner byl pořádný student — jedna číslice! Počítal, pořád počítal, a nikdy se nevydal z peněz.

Rád pomáhal kollegům z tísně, kupuje od nich knihy a co se dalo, a prodávaje všecko obratem ruky o padesát procent dráže. Všecky jeho knihy byly koupeny za čtvrtinu ceny. A stále počítal. Měl-li někomu půjčit dvacet haléřů, vytáhl papírek, udělal si na rychlo rozpočet pro celý měsíc — a vždy se ukázalo, že absolutně nemůže půjčit.

Kulatý stůl budil všeobecnou pozornost. Trpaslík držící v koutě u okna na zdi koš s květinami, široce rozvíral nepřirozeně velké oči, potřásl malinko, ale povážlivě šedivou bradou a hvízdnul tichounce na krasavici, která stála s květinami v protějším koutě. Kráska natáhla svou hnědou, beztak příliš dlouhou šíji a zadívala se na veselé hochy, tak — tak upřeně. To dopálilo trpaslíka; zamumlal něco do vousů, a hodiny údivem celé bez sebe zachvěly se až v útrobách, bezradně házely jedinou třaslavou rukou, hodiny zaslechly jeho strašná slova, vzdychly bolestně a jako fanatický kazatel, bušící trhanými výkřiky do duší zatvrzelců, vykřikly devětkrát po sobě, chladně, chraplavě. Znělo to jak: memento mori . . .

Teď si všimla i kolonie denních hostí neznámých vetřelců. Ohnivý, nervosní Manda byl tak zabrán do politiky, že neviděl a neslyšel ničeho kolem sebe. Ale jeho posluchače vytrhoval křik Dlouhého. Starý Štětka díval se klidnýma očima dlouze na kulatý stolek, pak kráčel pomalounku zrakem ke dveřím a zase zpátky, jako by počítal, jak brzy doletí chlad k nohám mladých křiklounů a s chladem jim do mladých kostí naleze revma. Taková lhostejnost —! Zavrtěl hlavou, i kouřit zapomněl, až když Manda do něho štouchnul, zatáhl Štětka asi třikrát na prázdno, a škrtnuv sirkou, pomalu si zapaloval.

Politická kolonie seděla u kamen.

U stolu mezi okny hráli čtyři sousedé v karty, a je vyrušovali studenti nejvíce. Hostinský několikrát se po nich ohlédl a vždy hned na to rázně zašňupal. V široce otevřených jeho očích zračil se podiv nad tím, že zamlklá místnost rozezvučela se hovorem jako úl.

Vedle hostinského sedící Polák násilně chrchlal, jako by se dusil kašlem. Při tom propouštěl přes zuby strašně rachotící klení, a když sahal do kapsy, aby zaplatil stále prohrávané sázky, měřil studenty zuřivějšími pohledy, než bídnou kartu.

Plešatý Kalabis, který seděl obrácen zády k místnosti, šlehl vždy vyhazuje kartu ostrými kotníky do stolu, až sklenice ulekány zapištěly a povyskočily, což dělával jen v největším rozhořčení.

Pan Gregor, tučný domácí pán, broukal s povýšeným klidem: „No, bodejť, bodejť byste . . ." — a všichni byli přesvědčeni, že tím míní studenty. Pan Gregor však více neřekl a s božským klidem rozdával měď, kterou před něho nakupil hostinský do malé hory.

Právě tloukl Dlouhý do stolu a zas do prsou se bušil a dušoval se, že má milenku rád, opravdu rád, když se potichu otevřely dveře, a do hostince nesměle vklouzl shrbený, mrazem zkřehlý dědek. Hodiny ukazovaly tři čtvrti na desátou — Drobná postava starého muže halila se v ohromný, ošumělý plášť neurčité barvy. Dědek zamířil rovnou ke studentům. Těžce dýchaje postavil se za Havranem, takže tento škubnul sebou jako ze sna probuzen — a v jasném jeho zraku, kterým se zahleděl na starce, chvěla se zvědavost a strach —

Kollega Havran doplňoval malou společnost jen počtem; právě tak mohlo být jeho místo prázdné. Do hovoru zasahoval řídkými poznámkami a silně kouřil. Zrak jeho bloudil po místnosti, až utkvěl v neurčitu, jako by s myšlenkami letěl v dálku. Havran psal tajně verše a snil o volném životě poetů. Ani nejbližším přátelům nepověděl o svých plánech — a byl pravým opakem Dlouhého. Dlouhý, čím více pil, tím byl hovornější; Havran každým douškem tratil na výmluvnosti — až umlkal docela. Těžký, upachtěný dech starcův vytrhl jej z myšlenek.

Zatím odhalil dědek plášť, odhrnul několik hadrů — a postavil na stůl drobnou klec —

„Ráčejí, pánové, planety —" ozval se tichým, třaslavým hlasem a pozoroval rozpálené tváře mladých hochů.

Na bidélku v kleci choulil se malý, opelichaný kanárek; byl starý a šedý jako jeho pán — a očka jeho vystrašeně těkala po místnosti.

„Jděte, starý, jděte — a dejte nám pokoj!“ houknul Dlouhý na starce. Leč dědek stál jako přikován.

„Pánové,“ znovu šeptal jeho smutný hlas, „dejte si od mého Pipička táhnout planety — Na vlas se vyplní planety, které můj Pipi podá — Pánové jsou mladí! — Všechno na vlas se vyplní — — Podívejte se na ubožáka, jak smutně kouká! Jak se chvěje zimou —“

Skutečně očka drobného ptáka zdála se prosit. Také dědek zíral ustavičně na studenty, ale z mlhy sivých jeho očí, které byly zataženy šedým smutkem, jakoby prošlehovaly chladné, výsměšné jiskry, takže Havran nesnesl toho pohledu — a pomateně sklonil hlavu.

Dlouhý měl dobré srdce. Jak byl rozjařen, vychýlil se daleko od stolu, hodil pětník na stůl a houpaje se na židli zvolal: „Nu tak ukažte svá kouzla! Táhni, čtveráku, ale hezkou!“ pohrozil kanárkovi.

Dědek se radostně usmál a zvolal lichotivě: „Pipi, vynes planetu tomuto hodnému pánovi — vynes pěknou!“

Ptáče rozběhlo se po bidélku, vzalo do zobáčku lístek a podalo Dlouhému. Dlouhý jej rozbalil a vesele zavýsknul, plácnuv se po stehně. Kettner přiklonil se zvědavě a četl: „Manželský ráj.“

„To, dědku, to!“ křičel Dlouhý. „Ó, ty malý čaroději, cukrem bych tě zasypal, kdybych věděl, že nelžeš!“ a opakoval si nadšeně: „Manželský ráj — manželský ráj!“

„Nu zkuste také svého štěstí, mladý pane!“ obrátil se stařec na Kettnera. Kettner se zarazil. Pětník za hloupý lístek! Ale dědek již poručil kanárkovi, a Kettner se zastyděl před Dlouhým, který měl pro jeho lakomství pichlavá slova; zaplatil tedy s povzdechem. Jeho lístek mu sliboval — zlato. Zlato! Blažený úsměv kmitl tváří mladého spořila, ale již si připamatoval Kettner zbytečné vydání a náhle zesmutněv zašeptal: „Ach — peníze jsou všechno — —“

Mezitím podal kanárek s naučenou poklonou Havranovi planetu. Napřed hopkoval chvíli po bidélku, jaksi bezradně se ohlédnul sem tam, pak chytil náhle lístek a podal jej Havranovi. Flegmaticky, s trpkým rysem kolem úst rozbaloval Havran svůj „osud“. — Rozbalil — lístek jeho byl prázdný — Havran podíval se tázavě na starce a ukázal mu lístek.

Staroch zvážněl, zachmuřil obočí a pravil zasmušile: „Vám svět nedá nic! Prázdný lístek nikdy nenese štěstí — a mnohdy znamená blízkou smrt! Je mi líto!“ — a rozmrzele pohleděl na ptáče, které už zase se choulilo bázlivě na bidélku a neklidně těkalo očkama po hospůdce. — Ve vážném pathosu dědkových slov bylo tolik komiky, že všichni tři studenti se rozesmáli.

Stařec obešel ostatní stoly, ale všude jej odbyli. „Pánbůh dobrou noc!“ zašeptal u dveří, poklonil se mladým pánům jako na znamení, že vlastně jen jim přeje dobré noci, a vyklouznul bez hluku, jak byl přišel.

Studenti ještě chvíli se bavili. Planety podnítily je k živé debattě, položertovné a polovážné. Zavlekli do ní filosofii, přírodopis i náboženství. Je něco na věci? Snad jakási posud nevyzkoumaná síla prostředkuje mezi mechanickými pohyby zvířete a intensivním přáním

člověka — Či snad používá nějaká vyšší moc titěrné hračky, aby určovala směr lidských životů?! —

Konečně zaplatili, oblekli zimníky a upiavše se do kabátův, opustili hostinec. Venku mrzlo, až se dech zarážel. Všude bylo ticho. Na jasné obloze chvěly se hvězdy jak mrznoucí školáci. Sníh bělal se na střechách, tvrdnul a pod nohama se drtil jako sklo.

„Hoši," končil rozmluvu Dlouhý, „už tedy víme každý, co nás čeká. Za dvacet let sejdeme se zase v této putyce — a povíme si, jak umějí planety hádat! Tak na shledanou — za dvacet let!" smál se podávaje soudruhům ruku. — „Já budu mít již svou Františku, budeme žít jak v devátém nebi, — a pak — moje slovo! — platím pitku — a ne pivo — šampaňské budeme pít! Dobrou noc!"

„Dobrou noc!" rozlehlo se úzkou uličkou. Studenti tiskli si spěšně ruce, neboť zima je rozrážela, a sníh chřupal, jak ubíhali domů.

*

V koutě za stolem „u zlatého lva" seděl otylý pán, asi čtyřicátník, bledých lící s ospalýma očima. Povadlý obličej svědčil o mnohém zklamání a činil muže starším. U kulečníku obíhali tři mladíci, v druhém rohu hráli taroky, v čele místnosti pod poprsími sádrových velikánů dřelo několik starších pánů politiku — však muž s ospalýma očima ničeho si nevšímal; žmoulaje doutník, díval se lhostejně za modrými proužky vonného kouře a mechanicky točil zlatými prsteny — přeskakuje pravidelně s prstu na prst. Občas někdo vešel, pozdravil — a šel dále. Zvadlý muž nikomu neděkoval na pozdrav. Býval zde častým hostem, ale s nikým nemluvil ani se neseznamoval —

Vstoupil restauratér, rozhlédl se sálem. „Má úcta, má úcta!" poukláněl se k obsazeným stolům; prošel vážně až na druhý konec — hrdě vztyčen — na vestě zlatý řetěz — hleděl chvíli ohromnými okny do ulice — a šel zpátky do kuchyně. — Starý hostinský nebyl by nechal hosta na pokoji. Byl by aspoň na zdraví se vyptal a šňupeček nabídnul, ale starý pán byl už dávno mrtev — a město změnilo se k nepoznání.

Lidé nabažili se soužití s mrtvými. Rozbili a rozkopali staré památky, jako by chtěli zničit a vyplenit minulost. Marně zatínali kamenni obři zvětralé pěsti, marně stenaly staleté stromy — — Dnes není stopy po chladných pohádkách — Živí opanovali! Mrtvých jako by nebylo — Popel jejich roznesen do všech konců světa.

Ano, ano! Jak se vše změnilo od těch dob, kdy sem Kettner poprvé vpadl s kamarády na sklenici. A tehdy je přepadl stařík s planetami — a Dlouhý — nu, byli naivní! A zvadlý pan Kettner zatáhl několikrát prudčeji, že oblak dýmu vinul se ke stropu.

Dnes místo křivolakých uliček, jimž slunce přávalo jen na chvílinku dobrý den nebo dobrou noc, — dnes pyšní se tu široká korsa, pečlivě vyměřená a dlážděná, která lemují řady domů — pyšných a křiklavých jak páví ocasy. Prudké světlo obloukovek nahrazuje měsíc a mění noci v den, elektrické vozy a automobily proletují vyzývavě půdou starého hřbitova — a chladné mozky módně oděných dam

a unavených pánů smějí se pohádkám o starých přeludech, jako se smějí obloukovky bledému měsíci.

Není starého města!

„Dobrý večer!“ ozvalo se ode dveří. „Ach, Kettnere, kamaráde! Jak se ti daří? Změnil jsi se! — Zajisté dobře se ti daří; vždyť to vidět na tobě! Ale hned jsem tě poznal! Jestli pak jsi vzpomněl dnes?“ mluvil rychle příchozí.

Kettner se naň bystřeji podíval a zavrtěl hlavou. „Dlouhý —?“ pronesl nejistě.

„Nepoznáváš mne? Ach — ovšem, dávno, dávno jsme se neviděli, myslím, že je tomu asi sedm let — a to jen tak na slovíčko, bylo to, tuším, v Hradci na nádraží — — A já — — ovšem — nu, starosti! Plná hlava všeho! Ach, jak jsem rád, že vidím konečně nějakého známého z mladých let, s nímž si mohu pohovořit — —“ mluvil Dlouhý s jakýmsi nervosním spěchem, jako by se bál, že se nebude moci vymluvit.

Kettner mu podal chladně ruku. Dlouhý ji vřele stiskl, cítil však, jak je ruka studená, a stisk se neopakoval. Dlouhý rychle sedal na židli jako uřícen a zemdlen dlouhou chůzí. „Ten život, ten život!“ zašeptal a zvolal: „Pivo!“ — Přinesli. „Na zdraví!“ zdvihl sklenici a napil se lačnými rty. „Ať slouží!“ řekl Kettner studeným hlasem.

„Jestli pak jsi nezapomněl?!“ pokračoval již zase Dlouhý. „Jak víš, či vlastně nevíš — vždyť jsme se viděli naposledy před sedmi léty — v Hradci na nádraží — byl jsem tam tehdy přeložen — Na jaře mne přesadili sem do Prahy — Ach, hochu, to je život! — Kde jsou ideály o vychovatelích mládeže — a — Směšno! Proklatá honba! — Člověk časem pozná, že všechny touhy se mu scvrkly na žádost kusu chleba — ano — a za to se musíš nechat honit s místa na místo jak cikán — a ta práce ve škole — jak člověk znervosní — Divím se, že žiji — ach —“ a zase pil.

„Vzpomněl jsem si, že je tomu dnes dvacet let! — Víš, tak mě napadlo žertem se sem jít kouknout — kdyby snad — — Nu, a vida! Našel jsem tě.“

„Myslíš na ty hloupé planety?“ ozval se Kettner skoro mrzutě. „Já jsem zde skoro denním hostem. Nepřišel jsem schválně.“

„Nu — ať již tak nebo tak —“ vpadl mu Dlouhý do řeči. — „Neprorokovala ti planeta dobře?“

„Hm —“ zamručel Kettner — „a což tobě?“ zeptal se se škodolibým úsměvem. „Láska, myslím, nebo tak nějak — nuže?“ A zahleděl se na Dlouhého.

Dlouhý si mimoděk sáhl do prořídlých, silně prošedivělých vlasů, které ještě pořád rozcuchány obletovaly hlavu professorovu jako před léty, když Dlouhý jako vítr probíhal pražskými ulicemi, aby se zahřál a přehlušil křičící žaludek. Pak přejel si rukou vráskovitý obličej, který, protkán podivnou červení se žlutými a zelenými vráskami, podobal se podzimní krajině, a řekl: „Ano, ano — manželský ráj! Nu — vlastně dobře mi los předpověděl. Jenže ráj! Nu — člověk musí brát,

co bůh dává; všecko není zlato, pořád není med! Františku jsem dostal; ovšem časem člověk leccos nahlédne, čeho dříve neviděl —."

Mluvil chvatně, jako by něco zamlouval.

„Tedy přec? Jsi tedy šťasten?!" dorážel jednoslabičně Kettner.

„Nu — bylo štěstí — a stále trvat nemůže —" odpovídal Dlouhý. „Je mnoho starostí! Mám čtyři děti — zdravé ovšem, hodné děti, ale mnoho se minc v domácnosti; člověk aby pomýšlel, kam s dětmi — A pak, žena je hodná, co je pravda, jen trochu prudká — — Snad je tak dobře! Víš, já býval ostrý hoch; možná, že žena byla mi spásou!" — Spěšně, skoro hltavě napil se piva. — „Člověk by myslil, že je pořád mladík, a jsou-li děti, nesmí si tolik dopřávat — A má-li jednu ženu, pravda, nač se ohlížet jinam?"

Kettner nespouštěl s něho pronikavého pohledu — Zevnějšek Dlouhého byl rozháraný, neuspořádaný, obličej byl utrápený — a výraz tváře jevil komickou směs lva a králíka —. Po chvíli pronesl Kettner suše: „Snad to byl dokonce nějaký tajemný rozdavač osudů, neboť ani já nemohu říci, že by mne byl oklamal. Jsem bohat —"

„Podívejme se — to je divné, tak neskonale divné! Tedy také tobě planeta správně prorokovala?"

„Správně!" odpověděl Kettner s důrazem.

„A jsi, tuším, šťasten?" tázal se Dlouhý s nelíčenou účastí.

„Mám, co jsem chtěl," řekl Kettner týmže chladným tónem a pilně kouřil.

„Jsi, jak myslím, ženat!?" pravil a zároveň se tázal Dlouhý.

„Byl jsem, nebo — hm —" Kettner nedomluvil.

Dlouhého zarazilo chování Kettnerovo; proživ sám mnoho, o čem člověk nerad mluví, umlkl a netázal se již. Až po chvíli pravil: „Byli jsme tehdy tři."

Kettner nic. Byl zamyšlen.

„Pamatuješ se na Havrana? Vytáhl si prázdný lístek, a dědek mu povídal — — jak pak mu to povídal? Tolik jsme se tomu smáli — Kdo ví, není-li již Havran dávno mrtev!"

„Možná!" vyrazil Kettner.

„Neslyšel jsi ničeho o něm?" ptal se Dlouhý.

„Ne —" zněla odpověď.

Zase se odmlčeli. Kettner drže vyhaslý doutník seděl ztracen v myšlenkách, a Dlouhý přemýšlel o chování svého společníka — a vzpomínal na Havrana.

Hodiny ukazovaly tři čtvrti na desátou.

V tom otevřely se dveře, a do hostince vešel vytáhlý muž — vkusně oblečený. Šel namáhavě, opíraje se o hůl. Byl bledý, ale rysy jeho obličeje byly krásné, a ze žhavých očí zářila nadšená jará duše, ač muž nebyl mlád. V chvějících se prstech třímal cigarettu.

Dlouhý podíval se na nového hosta a trhl sebou. Také muž se zastavil, zadíval se ke stolu, kde seděli Kettner s Dlouhým — a již rychle přistoupiv, promluvil jasným, radostí prohřátým hlasem: „Klame mne zrak? Ale ne, jistě, vy jste to, přátelé, Dlouhý, Kettnere!" a potřásal jim pravicemi. Teplou rukou jako by proudil oheň. „Přece mne

tedy tušení nezklamalo! Jak jsem se těšil! Něco mi šeptalo, že vás zde najdu!“

Upřímná jeho radost elektrisovala Dlouhého, a také Kettner nezůstal úplně chladným.

„Právě jsme na tebe vzpomínali a mluvili o tobě. Přišel's... Kde jsi byl? Co's dělal po celou dobu? Jak se ti dařilo?“ vyptával se Dlouhý.

„Díky, příteli!“ odpověděl Havran, „byl jsem šťasten! Dobře mi předpověděl onen starý muž. Ničeho mi život nedal. Proto je mi volno jako ptákům v povětří. A co jsem dělal? Tvořil jsem si život, abych mohl žít. Někomu je život dán; má vytčeny meze a dráhu, kterou se má ubírat; má dánu formu, do které pak ukládá bezstarostně den za dnem. Jiný musí si život tvořit, a kdo chce vyžít život, každý musí tvořit. A žil jsem každý okamžik. Při tom mi rychle míjel čas! Jsem šťasten ve svém údělu!“ jásal chorý muž. „A jak vy? Jen o sobě mluvím a nezeptám se vás! Jste jistě šťastni a spokojeni; neboť myslím, že i vám dal osud život dle vašich přání, že i vám se vyplnily vaše touhy. Vy jste byli daleko přede mnou! Vy jste měli před očima cíl!!“

Havran se vlastně ani netázal. Snad ani nevěděl, že člověk může býti nešťasten. Druhové jeho, pohlédnuvše jaksi zmateně na sebe, mlčeli a zadívali se s podivem v nadšenou tvář šťastného přítele...

„Vysvětli nám trochu tajemství svého štěstí! Posaď se, a budeme vzpomínat na uplynulé doby. Snad nás osvěží hovor o věcech, které byly...“ vybízel Dlouhý srdečně.

Havran usedl a pravil: „Vzpomínky jsou vlastně hříchem proti dnešku, a myslím, že by si je měl člověk uchránit, aby se měl v hrobě čím zabývat, leč vy jste přátelé a přejete si, abych vám vypravoval snad o svém životě, o příhodách, které mne potkaly, o neštěstích, která mne stihla, abych vám vyličoval své snahy a sny. Jsem poněkud na rozpacích. Před dvacíti lety jsem velice rád hovoříval o životě, velice rád jsem filosofoval a stavěl theorie, jak člověk žije, nač žije a jak by vlastně měl žíti. To bylo v době, kdy jsem sám neuměl žít, protože jsem neměl k tomu odvahy. A nyní, kdy naučil jsem se žíti, nemám ve zvyku mluvit o životě a nevím, zda to vůbec dovedu. Však vy se ptáte — nuže, bude-li vás zajímat má zpověď —

Když před dvacíti lety seděl jsem s vámi zde u stolu, myslil jsem, že budu spisovatelem, a potají jsem psal; kufr můj kryl úctyhodnou haldu rukopisů. Vytáhnuv los, který mi nic nesliboval — a přiznávám se, že se mi tehdy chvěla ruka a v duši zněl divný hlas nepokoje, jako by stálo přede mnou mé fatum, — byl jsem spokojen; vždyť já jsem nikdy ničeho od světa nečekal. Nechtěl jsem býti bohat, ani kouzlo vlastního krbu mne nevábilo; nač plodit dítky, nemohu-li jim zaručit lepší budoucnost, než sobě?

Mým ideálem bylo dávat světu. Vše, co chci, kryje mé nitro — ano, tak jsem bohat, že mohu rozdávat, myslíval jsem. Ale od onoho večera zahnízdil se mi v prsou divný neklid jako předtucha blízké smrti. Psal jsem o překot básně, škrtal, měnil a hranil myšlenky

v pečlivě hlazené formy — v povznešené náladě starostlivého otce, jenž dělá poslední vůli.

Vyšla kniha mých veršů, kritika je uznala, lidé sbírku hojně kupovali, a myslím, že i četli; měl jsem tedy úspěch, ale nebyl jsem spokojen. Vzal jsem své básně, sedl si s nimi k oknu a četl. Byl nádherný jarní den, slunný jako nejkrásnější báseň, kdy příroda důrazně klepá na srdce a člověk se chvěje neodolatelným blahem. —

Strašně jsem se zastyděl, a čím déle jsem četl, tím více jsem se rděl, hanbou a nevolí. Uzavřel jsem se doma a tři dny jsem nevycházel, avšak až do pokoje smály se mi zkarikované myšlenky z mé knihy, a verše mých básní zvonily jako rolničky bláznů. Plně zakusil jsem bol sebeodsouzení a sebepohrdání. A neklid můj se stupňoval.

Rozevřel jsem kufr, vynášel rukopis za rukopisem, četl jsem, převracel a zase znova četl a vzpomínal jsem. A náhle začal jsem rukopisy házet do kamen, s počátku pomalu, jako bych trhal kusy vlastního srdce, a bylo mi do pláče. Pak rychleji, vždy rychleji a rázněji lítal sešit za sešitem, že kamna hučela jako sopka, a já pocítil jakousi barbarskou rozkoš, jako dravec při čerstvé krvi. Byl jsem hotov. — V kamnech strměla hromada černého popelu, rdíc se na okrajích krvavou září. „Mohyla mladistvé pošetilosti!“ napadlo mne.

Vzal jsem klobouk, vyšel s klidným čelem na ulici a dále z města do polí. Všude zářila zeleň, kvetlo kvítí, ptáci zpívali, chůvy, děti, lidé, všechno štěbetalo, jásalo . . . jedna nekonečná, mohutná píseň jarní, a já pocítil, že ozývá se ta píseň v mých prsou.

Krev má, kterou jsem krotil, aby dávala život myšlenkám, krev má uvolněna rozezpívala se touhou po životě. Stínu starosti nezbylo v mé duši. Celá má bytost letěla vstříc životu, který mi byl cizí, životu, v němž měl jsem stvořiti své vlastní bytí. Vyžít svůj život plně jako jedním douškem, to bude báseň, kterou složím na počest dnešku, dni svého osvobození! A improvisovat budu své žití! Ne fádní, směšnou starostlivostí vázat k sobě dny jako kožené slohy vypočítaného eposu! Ne! Jako skvělé rakety, jako žhavé blesky musí tryskat den za dnem, bez spojitosti, v rozkoších, a mezi nimi temné pole zapomnění! Včera byl jiný svět, a ty's žil v něm! Dnes jsi jiným, neboť i svět se změnil! Tradice otravuje život! Znovu narodit se musíš každého jitra!

Tak zpívala mi v žilách krev, zpívala píseň žhavých paprsků slunečních, opojnou a nesmyslnou jako víno z horkých krajin. Byl jsem roztomilý! Každý bezstarostný člověk je roztomilý. Lákaly mne ženy. Moje láska k nim byla těkavá jako motýl a vášnivá jako polední slunce. Srdce mé krvácelo zradou milenek, zatím co nejedna žena plakala nad mou nevěrou. Dusné ložnice tlumily zář mých polibků, vonné parky se spícími květy slyšely mé přísahy a prosby. Měsíc stříbřil stromy, lichotivý vítr šuměl v korunách. Píseň, kterou se rozjásalo mé tělo v jarních dnech, doznívala, a touze mé nebylo konce; plakal jsem, spojuje své slzy s noční rosou, zdvíhal ruce k nebi, rval jsem lačnými zuby květy z vonných, rozkvetlých keřů,

neboť procitnuv z orgií, které unavovaly tělo, zpozoroval jsem, že hluboko na dně mé duše chvěje se neurčitá touha, matná a hluboká jako jezero mezi skalami a lkavě důrazná jako píseň pastýře, jejž mráz žene s hor.

Ženy se mi zhnusily. Zatoužil jsem po přátelství mužů. Zbožňoval jsem hrdé, ctižádostivé muže, jichž těla jako z mramoru kryla ledová srdce. Modlil jsem se potají k těmto oživeným bohům a toužil jsem po jejich objetí. Zároveň zaplavovala mé nitro neurčitá zášť jako studené tělo hadí. Býval jsem rád, když podařilo se mi stříknout jed smyslnosti do nevinné duše, nebo když žhavými výmysly rozvířil jsem chorobně mladou krev.

Jásal jsem, když známí mne varovali a přátelé se ode mne odvraceli, ba tvrdošíjně jsem je odpuzoval, abych mohl lkát nad svou opuštěností. Hledal jsem ponížení od lidí, které jsem miloval, a urážel jsem ty, kdož mě měli rádi. Čilý můj duch nedal mi pokoje. Zatoužil jsem po slastech mučedníků. Doma strhal jsem se sebe oděv, vrhl jsem se na zemi, údy mé se chvěly, ruce spínal jsem k svatým obrazům, co ústa proklínala je i štěstí jejich muk, a duše se modlila k mým bohům; srdce křičelo: Chci víc, chci víc.

Skoro jsem šílel napětím ducha a vysílením tělesným. Seděl jsem schvácen v parku pod šeříkovým keřem. Osvěžující, chladivá vůně šeříku lahodila bolavé hlavě, jako bych se koupal ve vonných vlnách modrého, nekonečného moře. Zabořil jsem hlavu mezi květy. Stezkou zašelestily kroky, a mladý muž, velice krásný, smělého obličeje, přešel kolem mne pružným, rychlým krokem. Podíval jsem se naň s jakýmsi zaraženým údivem. Pohlédl mi klidně do otevřených očí; zrak jeho pálil jako žhavý kov a svítil jak hvězdy v zimní noci. Na rtech mu zahrál pohrdlivý úsměv, a mladý muž šel dále, stíhán mým zrakem.

Vstal jsem, jako přitahován neznámou silou, prýštící z jeho bytosti do mých zrakův, a chvátal jsem za ním. Nesmírná bolest sevřela mi srdce. Chtěl jsem pospíšit a klesnout mu k nohám, chtěl jsem na něho zavolat, — náhle vypovědělo mi tělo služby, klesl jsem do trávy a stiskl si dlaněmi hlavu, neboť jsem myslil, že mi praskne návalem krve. Zaštkal jsem; několik slz pálilo mně na víčkách a teklo zvolna po lících; byly horké jako kapky krve.

Poznal jsem, že se musím s jinochem seznámit; když přecházel, uloupil mi něco, bez čeho jsem nemohl žít. To jsem cítil a horečně jsem pátral po něm a hledal příležitost, abych se s ním sešel. Náhodou se mi podařilo s ním mluvit. Vyměnili jsme několik lhostejných, zdvořilých slov. Byl jsem na stráži, pátraje po úsměšku v jeho chladně svítivých očích, a byl jsem neobyčejně klidný. On byl přívětivý, až něžný, nedělal tajností, a když jsem se ho ptal, mohli-li bychom se někdy sejít, ochotně svolil. Byl jsem klidnější.

Byla neděle, kdy jsem ho měl zase uvidět. Celého půldne přecházel jsem pokojem a posedával na židlích, díval jsem se na hodiny, zase jsem usedl, kouřil, zpíval, smál se, ironisoval, konečně zapudil jsem kollegu a hodinu před šestou zašel jsem na určené

místo, a hodinu jsem čekal s pevným přesvědčením, že nepřijde. Lidé přecházeli; zdálo se mi, že všichni vědí, proč čekám, a všichni že se usmívají. „Nepřijde, nepřijde," říkali mi oči všech. A přišel.

A zase rozpředli jsme lhostejný hovor, s jeho strany milá přívětivost, s mé chladná slova, přes tu chvíli starousedlý výsměch a popletené sarkasmy. Byl jsem na stráži. Brouzdali jsme sadem. Drobný déšť táhl se jako olověné nitky mezi lucernami. Zašli jsme do vinárny. Rozpovídal jsem se, a zdálo se mi, že mluvím hrozně rozumně, i hlas se mi trochu chvěl; vyznal jsem mu, že ho zbožňuji, a velebil jsem jeho krásu. Nabídl mi své přátelství.

Několikrát jsem pobyl v jeho společnosti. Doba mezi tím byla pro mne svátkem, který jsem strávil v chladné svatyni. Trpěl jsem, ale byl jsem spokojen. Litoval jsem všech svých přečinů, neboť celý dřívější život zdál se mi prohřešením proti němu; vzletné ideály a plány nesly mne do budoucna, a síla, které pozbyl jsem při prvním jeho spatření, bujela do výše po jeho boku. Cítil jsem to všechno, a srdce mi přetékalo, a cítil jsem, že vše mu řeknu, — a zatím chodil jsem po jeho boku nebo sedával jsem proti němu zamlklý a nejistý v úsudcích. Viděl jsem, že on vždy je duchaplnější, v každé slovní půtce vítězil a ironisoval mou reservu. Stával jsem se mrzutým. On byl stejně roztomilý, hravý.

Odjel jsem domů; psal jsem mu dopisy plné zoufání; zůstaly nezodpověděny. Nevydržel jsem déle doma. Vrátil jsem se a setkal se s ním.

„Proč jste nepsal?"

„Psávám jen o peníze domů!" Byl nějak roztržitý, a stín únavy ležel na jeho tváři. „Mám tolik práce," stěžoval si, a když jsme se rozešli, slibil, že mi napíše, kdy se zase sejdeme.

V neděli ráno seděl jsem napolo oblečený a četl noviny. Listonoš mi doručil psaní. Neznámá ruka. Chvěje se zimničně, otevřel jsem rychle dopis a četl:

Ctěný pane!

Pozoroval jste snad od delší doby, že Vaše společnost jest mi nejen lhostejná, ale i hrozně nudná. Je to pro mne nepříjemné, a proto prosím, abyste se mnou přerušil další styky. Mohl bych vám to říci ústně, ale nemiluji dlouhých řečí a scen, kterým bych se v tom případě sotva vyhnul. —

Co jsem se ho naprosil o několik řádků. Zde jsou! Ulehl jsem do postele a v zarytém klidu ležel jsem do večera. Myšlenky honily se šíleným chvatem mou hlavou. Zuřivá touha nutkala mne přepadnout ho v jeho bytě, zakousnout se mu do šíje a ssát z něho krev, rozdrásat jeho krásný obličej a zničit jeho palčivý zrak. A náhle mne napadlo, že již vlastně dávno jsem čekal na jeho odkopnutí.

Pozoroval jsem v sobě znenáhla postupující přeměnu, jako by se do mne stěhovala ženská duše. Zmalátněl jsem, že jsem nemohl projít pokojem, číst ani psát, nechápal jsem mluvených slov. Byl jsem tupý, nevšímavý ke všemu. Jen v duši slyšel jsem slabé naříkání

pohozeného, kopaného děcka; a tím děckem byl jsem já; mazlil jsem se s ním, považoval je za nejnešťastnější bytost na světě, a plakal jsem sám nad sebou.

Pak zase roztesknilo se mé srdce, zachtělo se mi laskání a měkkých rukou, které by si hrály s mým vlasem, jakási opozděná touha z neukojeného dětství, a mysl má byla příšerně jasná, že jsem rozuměl šelestu větru a viděl narážející vrstvy vzduchové. Hned mnou lomcoval vzdor, a v zápětí mne opanovala bezmezná poddajnost a mírnost. Tak ležel jsem několik dní, upiatě mysle na minulost, na počátky svého seznámení s ním, a ještě dále, pořád dál nazpět; do předu pohledět mne děsila prázdnota a temno. Byl jsem nesmírně sláb, duševní napětí přivádělo krev do horečky. Toužil jsem po spánku, který prchal s těžkých, suchých víček. Leže pociťoval jsem nesnesitelný tlak, jako by částky těla chtěly se sřítit ve vodorovnou plochu. Toužil jsem usnout na vždy.

Byl večer. Bděl jsem, a noc se černala. Ležel jsem s odhalenými prsy; hlava mne bolela. Oči upíraly se s mechanickou pozorností do noci. Měsíc svítil. Vichr proletoval ulicemi. Po každém jeho zaskučení setměly se plynové svítilny, při čemž vyvstávaly na záclonách fantastické, neurčité stíny. Jen měsíc svítil stále stejně, a přes něj letěly závoje plytkých mraků. Vichr skučel. Hlava mi třeštila.

Pojednou se mi zazdálo, že pohlédl na mne oknem známý, krásný obličej, ale znetvořený pohrdlivým úsměvem. Děsem přivřel jsem zrak, a ještě ve tmě sevřených víček rýsoval se zřetelně jeho obličej. V kamnech zavyl vítr: „Zhyň!“ — nekonečně protáhl konec, a v zápěti jako bych slyšel ironický suchý smích, v kamnech harašily kousky zdiva jako písek v přesýpacích hodinách.

Skočil jsem s postele, rozžehl rychle lampu, rozsvítil na stolku obě svíce, zapálil jsem samovar a horečně jsem začal přebíhat a přehazovat své věci, zotvíral jsem skříně; potřeboval jsem světla, šelestu, bouchání, kroků, vůbec známek života. V tom ustanu! Co vlastně počínám? Bezděky připravil jsem se na cestu; časně ráno opustil jsem dům, a vycházející slunce ukazovalo mi Prahu v růžových poduškách daleko za mnou; spala ještě.

Odešel jsem do hor. Zde chodil jsem po neschůdných stezkách, lezl jsem na skály, odkudž jediný krok pochybený vrhá člověka v jistou smrt. Spouštěl jsem se do temných slují, kam nepronikne slunce, a kde jedovaté plyny otravují dech, spával jsem v rozvalinách hradů, kde rozklad přírody připomíná smrt, vrhal jsem se do dravých proudů řek, neboť mne bavilo trhat se s hučícími vlnami, a přestál jsem sterá nebezpečí, abych — vyšed zdráv — mohl se těšiti tajnou myšlenkou, že jakási vyšší bytost mne chrání a chce, abych žil. A vyšplhal jsem se na vrcholy; padnuv na kolena, vzýval jsem tušeného boha a lákal jej zpěvem, aby mi dal znamení. Zdálo se mi, že bez jeho přispění zhynu. Ale on mi nedal znamení.

Odebral jsem se tedy k moři, a když moře se rozehrálo a vlny štěkaly proti břehům jak podráždění psi, pouštíval jsem se na moře. Pustil jsem kormidlo, strhl plachtu, lehl si v loďce, a nachýliv se

k vodě, líbal jsem vlny, které mi plivaly do tváře vařící se pěnou; v takové chvíli zdálo se mi, že můj člun kolébají ňadra svůdné ženy, a z jeku vln jsem slyšel zpěv Siren.

I hřmění pušek, třesk zbraně, pokřik a řev opilých, poblouzněných davů přilákal mou touhu; stenání, chrapot, krev, mření bez odvahy v pustém zoufání přehlušovalo mou stále krvácející ránu a dávalo mi chvíle zapomnění.

A stále těkal jsem s místa na místo, nemoha vydržet v jedné krajině, ani mezi známými lidmi, bloudil jsem touže po úlevě, až s nervy, divokými dojmy skoro strhanými, vracel jsem se do vlasti, abych umřel ve známém městě, kde jsem studoval jako hoch.

Kraj probouzel se k životu, obilí tryskalo ze země jako skryté zdroje života. Bylo jaro. A úrodné, bohaté obce seděly klidně v rozlehlých sadech. V polích se pracovalo. Vešel jsem k rolníkovi a dal jsem se najmouti do práce. První dny byly krušné, ale mysl moje se klidnila. Žně nastávaly po kraji, který obilnými lány se měnil ve zlato. Všude zvonily kosy, hlaholil veselý hovor, a nad krajem piala se čistá, skvoucí obloha.

Navykl jsem na práci a pracoval jsem pilně. Jednoho dne k večeru zůstal jsem na poli. Nikde již nebylo lidí. Vůně zralého obilí mísila se s dechem planého kvítí, a nad krajem bylo rozloženo nekonečné ticho. Poslední červánky bledly na západě, a první hvězdy vycházely na nebi. Zpocené skráně ovál mně mírný vánek, že se zdálo, jako by sladký boží dech mne ovanul, — a duší mou táhla bezeslovná modlitba k neznámému bohu, jenž mne líbal mírným dechem Ještě jednou rozhlédl jsem se krajinou, a jako bych zachytil pohledem kus úrody polní, klidné oblohy a osvěžujícího vánku, odešel jsem do města svých studentských let — v duši mír. Sedl jsem do milého pokojíku titěrné výzdoby a zabral jsem se do čtení knih.

Tu teprve oživly mi mrtvé litery, sledoval jsem výsledky duševních bojův a bloudění — a pochopil jsem cenu duševní práce. A tehdy mi jasně vysvitlo: Ne improvisovat, stavět musí člověk svůj život a brzy začít se stavbou, stavět na poctivých základech, — a musí mít bohaté zkušenosti, aby měl půdu vyzkoušenu a pečlivý plán. Ale pustí-li se do práce, nelekne se obtíží — zaujat svou myšlenkou staví stále, vždy výše, do volného vzduchu. Odměnou práce je ukojení vkusu. Vkus je svědomí, jemný vkus je svědomím člověka moderního.

Neříkal bych to vše, kdybych netušil, že pro vás nezní má slova mentorsky; vždyť jsem přesvědčen, že vy jste vybudovali krásné životy na poctivých základech. Já sám chci stavět dobře — a proto cesta má nemá konce! Jdu za dokonalostí. Dokonalost je účelem života. A to právě je krásné na světě, že, čím je kdo dokonalejší, tím více prospívá lidstvu, byť i nikomu nevnucoval svá dobrodiní, prospívá lidstvu — v krásné, vážné hře, jež slove kultura. Kultura je možná jen součinností všech, a posud tak málo lidí umí žít. Vím, že neříkám ničeho, co byste snad již dávno nebyli věděli; ale pravím to proto, že jsem byl na zákonitost kulturního života přiveden vzdě-

láváním pole — tedy primitivním zaměstnáním tělesným. Ano, žně nejsou bez práce, a než několik šťastných zasedne do stínu k lahodnému vínu — co to stálo potu, námahy, bloudění a trpkosti.

Tak jsem žil — a nikdy nebyla mi chvíle dlouhá, neboť stálý neklid mi našeptával, co tajů rozkoše zbývá ještě proniknout. Mnohdy byl jsem unaven, nikdy syt, mnohdy zdál se mi život záhadou — leč vždy nejvyšším štěstím, nikdy břemenem! Konečným údělem mým jest — ať jsem i plakal, kál se nebo si zoufal, — radost z toho, že jsem pochopil život, a sladká pýcha, že dovedu žít, že jsem básníkem života."

Přátelé naslouchali s úžasem podivnému vypravování Havranovu — tak pravdě nepodobnému. A přece, zda nepodobalo se něčemu, co kdysi na ně volalo, když s hlavou svěšenou hnali se za svým cílem. Ba v nich samých — ovšem dávno a dávno! — zvonily podobné myšlenky a touha po požitku, ale jen ostýchavě a bázlivě; podobně myslit, věděli, že je hříchem. Kdyby snad byli četli slova tištěná, byli by jim prostě nevěřili — ačli by měli trpělivost je přečíst; ale přítel stál před nimi, slova jeho hlasem mluvena řinula se jasně jako jiskřivý vodopád a nepřipouštěla pochybnosti.

„Dovol mi otázku," promluvil Dlouhý. „Vyznal jsi, žes toužil býti básníkem — ano, že jsi básně vydal. Potom však nezmínil jsi se slovem, že bys byl kdy později vůbec pérem škrtl."

„Ne! Od těch dob jsem nikdy nepsal. Zažil jsem dojmů, které jiného by nutily, aby básnil, — já jsem mnoho četl, a vše, co bych byl dovedl říci, našel jsem vyjádřeno. Psát má jen, kdo dovede říci nějaké nové krásno. Zpovídat se a vyjevovat své city — je dnes zbytečné a nemravné. Nepotřebujeme citů — potřebujeme myšlenky — myšlenek jasných jak pramenitá voda a hřejivých jako dech jara. — Kdybych někdy měl takové myšlenky, neváhal bych je vypsat. — Ano, skoro bych si přál — až prožiju svůj život a všechno si ujasním, — napsati knihu, jedinou knihu, — tak asi jako plod podzimu, — však ne, to není dobře vyřčeno. Plod podzimu je vlastně chabý výsledek tvoření v přírodě. Míza na jaře proudící, kypící pupeny, svěží listí, vonné květy, — a výsledek všeho mrtvý, otylý plod, který dovede na chvíli zaměstnati zuby — Tak je mrtvé, nadouřelé tělo potravou červům. Ach, mrtvý, otylý plod, — a to když už žloutne listí!! Ne. Chtěl bych, aby má kniha byla plodem živým, asi jakým je člověk, nebo jakým by měl být, aby v ní vřelo pučení vedle zralých plodů, aby žhavá míza tetelila se ve vonných květech, aby z ní voněl zárodek i konec tvoření, aby z ní vály podzimní větry a hřál jas sluneční.

Nové lidi chtěl bych stvořiti tou knihou, kteří by již uměli žít! Každý záchvěv bolesti brali by se stejnou radostí jako opojnou rozkoš, v zoufalství a zármutku hledali by nové krásy životní, bolestné lůžko stejně by je lákalo jako lože vášnivých polibků. Na tváři úsměv tichého štěstí, v očích touhu po nových poznatcích — a v prsou vážnost svého určení — šli by noví lidé světem jako bozi, kteří poznávají, aby zmoudřeli — a ne aby upadali do zatracení; šli by vstříc

nejvzácnějšímu poznatku lidského života, kterého jen jednou lze okusiti — své smrti. To vše bych rád učinil svou knihou — — a mnohem více ještě, co dotýká se mého srdce jako citlivých strun zlatých nástrojů, — tak neskonale jemně, útle, že posud nenašel jsem pro to výrazů dosti jemných a křehkých.

Leč vidíte, jak daleko mám ještě k svému cíli; vždyť jsem posud tak chud, že nedovedu ani v obrysech vysloviti, co chci. — A pak život! Co krok, to nové poznání, nové objevy ke zkrásnění života. Dosud jsem vlastně prožil jen to, co prožívá mnoho jiných lidí. Chápal jsem hrubými smysly a sděloval jsem myšlenky své hrubou řečí. Přál bych si mít smysly tak zjemněné, jako bývají v okamžiku smrti, — a řeč tak důraznou a nevtíravou, jako jest mluva rostlin v plném rozkvětu. A více, více. Život je příliš krátký, aby člověk mohl na konci říci: již dosti. Půjdu; nelze mi déle setrvati."

Jako na tajný povel chvatně vstal a tiskl ruce zamlklým přátelům. „Zde něco na památku!" pravil a dal každému malou knížku. „Jsou to verše z doby nejsmutnějšího mého zajetí, kdy jsem se domníval, že jest mým povoláním — psáti knihy! Jak ubohé! Přijměte na důkaz, kam až člověk klesá ve svém egoistickém altruismu. Snad najdete něco analogického s vlastním životem. Buďte s bohem!"

Šel zvolna ke dveřím. Jak vycházel, zdál se býti velice zbědovaný — — jako by zapadal do země.

„Vidíš, ten je šťasten," řekl Kettner, zapaluje si znovu vyhaslý doutník.

„Člověk zrovna omládne jeho řečí! Mladá léta slyšel jsem plakati z jeho slov!" přisvědčoval Dlouhý horlivě.

„Zvuk jeho hlasu," řekl s důrazem Kettner.

„Ten stařec už nikdy nepřišel sem do hostince?" zeptal se po chvíli stísněně Dlouhý, než jeho druh byl již zase v myšlenkách bůhví kde.

Náhle kdosi na ulici vykřikl. Ozval se dusot kvapných kroků, bylo slyšet zmatené hlasy; v hostinci slyšeli, jak venku volají stráž a povoz. Na okamžik utichl hovor, a někteří hosté vyběhli se ven podívat, co se děje. Také Dlouhého přemohla zvědavost.

„Bože, bože!" přiběhl celý poplašený. „Zda víš, co se stalo?" a chopil Kettnera za ruku. Chvěl se rozčilením. Kettner na něho tázavě pohlédl. „Je mrtev!" vyrazil Dlouhý.

„Kdo?"

„On — Havran, již jej odvezli!" Kettner zesinal. „Vyšel ven," mluvil horlivě Dlouhý, „postál prý minutku u dveří, jako by sbíral síly, potom šel několik kroků — — a právě když přecházel ulici — klesl. Lidé to viděli, spěchali k němu, — však jsi slyšel. Ležel bez hnutí — a ve sněhu proud krve, jak mu tryskla z úst! Když jsem já tam došel, byl mrtev. Bože, bože," divil se a litoval Dlouhý. „Chudák, měl oči otevřeny, — celý výraz tváře jako by jevil podivení, že byl překvapen smrtí, — na niž nepočítal." A Dlouhý, jenž dosud měl srdce jako vosk, znovu litoval Havrana — a již zase prohlížel knihu. — „Pěkná památka! Hezké verše —" začal citovati úryvky

a podával své úsudky, jako by seděl ve škole před svými žáky. „Micinka — moje nejstarší,“ vysvětloval, „bude míti radost! Má nový památník a shání verše.“ Pak vzpomněl opět na Havrana — a srovnával svůj osud s jeho životem, připomněl si večer před dvaceti lety — a přešel na nenadálou smrt Havranovu. „Byli jsme tehdy na hřbitově, ano, mrtvé město bylo hřbitovem, a my jsme se smáli a veselili; tím vyprovokovali jsme neštěstí,“ vemluvil se v naprostou víru a byl přesvědčen, že mluví pravdu. „Byli jsme varováni, — a my přijali výstrahu jako štěstí — a vrhli jsme se za bludičkami. Ano, já jsem improvisoval život; sám dítě — založil jsem si rodinu a zplodil jsem dítky; sám naivní — vetřel jsem se do vychovatelství jiných, — a teď, kdyby mne přepadla smrt, jak vyjdu ze dveří — — ?“ Shroutil se pod tíhou této představy, takže nepozoroval náhlého zděšení v Kettnerově tváři. V tom pohlédl na hodiny a vyskočil polekán. „Bože,“ vyhrknul nepokojně, „hnedle bude dvanáct; musím domů! Dobrou noc!“ Podal kvapně ruku Kettnerovi a spěchal domů. Kettnerova ruka byla pořád ledově studená, ale chvěla se v Dlouhého dlani. Neřekli si, kde bydlí, zda se sejdou, — nic! Rozešli se — —

Kettner seděl opět sám nehybně u stolu a hleděl upřeně do stropu, neviděl však dýmu, který v kroužících obláčcích zanikal a rozplýval se nad jeho hlavou. Zvolna vzpamatovával se z návalu děsu, který ho přepadl při slovech Dlouhého, — a šeď jeho pleti měnila se v obyčejnou bledost. Uvažoval:

Jeden si stěžoval, druhý pochvaloval, — oba se zpovídali, — a z jejich slov zářilo štěstí, — aspoň prokmitalo. Kettner nemluvil o svých osudech. Slovem nevyjevil poušť svého srdce! Nač se profanovat? A slova Dlouhého tak jím zatřásla, již, již chtěl vykřiknout, — ale Dlouhý odešel, nedopřál mu času, — a Kettner mu byl vděčen. — Ne, jej nepřepadne smrt! Jest jist. U Havrana to bylo vysvětlitelno. Mnoho užíval, mnoho kouřil, — také Dlouhý nebyl jist se svou nervosou; nervosní lidi raní často mrtvice, — ale Kettner — — A pak, byl to náhlý, nesmyslný strach! Vždyť vlastně čekal smrt.

Měl povědět snad druhům z mládí — tuctovým známým, že jest vrahem? — Prostituoval své mládí jako lehká ženština, prodal se za peníze ženě, která se mu hnusila, — jen aby ukojil touhu po zlatě. Onemocněla stářím a zlobou, — ale všude mu stála v cestě — a z pohyblivé lenošky otravovala mu svědomitě den za dnem, — až se jí zbavil; musil ji zabít, neměl-li sám zříci se jejích peněz, za které otročil. Ani stín podezření nepadl na něho. Nebyl doma, když se jeho paní — otrávila. Našel, vrátiv se, jen zkroucenou mrtvolu se šklebenou, zlostnou tváří, — ale dlouho ještě rušily mu spánek její řeči, pláč a zlostné výkřiky, dlouho hleděly naň ze všech koutů podezřívavé, ostré oči ze svraštělého obličeje chorobné ženy.

Měl peníze. Oženil se znovu. Zvířecí touha popletla mu mozek, — chuť po pěkné, nevinné ženě, na níž by se vymstil za příkoří, spáchaná první ženou na něm. Rozestřel zlatou síť a jásal již předem, jak stiskne uchvácenou kořist, jak pošlape její cudnost, zdrtí brutálně naivní ideály. Pomalu bude vyssávat její tělo — a raffinovaně roz-

dírati a otravovati její srdce. Potřeboval otrokyni, aby zapomněl na vlastní pohanu, která rušila mu požitek z nabytého bohatství.

Nerozuměl ženám — a slepě číhaje zapředl se do osidel nádherné ženy — chytré a vypočítavé. Nepropůjčovala se mu tak často, jak on myslil, že má právo, a jak ji žádal lačnými rty. Propadal v zuřivost, když poznával, že zase se stal otrokem, — teď opovrhovanějším a bídnějším; miloval svou ženu s celou vášní nenasyceného mužství. A žena, nasytivši se jeho peněz, vysmála se mu do očí — a odešla. Tehdy plakal, snad po prvé v životě, — zuřivě plakal — třesa se zlostí. Potom zatvrdl, zhořkl. Když na to myslil, zdálo se mu nemožným, že kdy plakal — pro ženu. Cítil, žc by nedovedl plakat vůbec pro nic!

Jen jeden osten zabodla mu odcházející žena do duše, který ho pálil. Byl to její syn. Věděl, že není jeho; cítil to instinktivně, a jeho paní se mu s tím netajila. Podivno, neodvážil se jí ublížit; krotila ho jako psa svým oslňujícím zjevem, a když odešla, neměl síly zbaviti se jejího syna, který mu zůstal.

Syn zdědil matčinu vypočítavou krásu, a když povyrostl, začal užívat otcových peněz. Kettner ho nechal. Už dávno přestal počítat — a zdánlivě nedbal o syna. S počátku donášeli mu lidé, jak se mladý pán činí; Kettner je pozorně vyslechl — a ukázal jim pak dveře. Pocítil jakési upokojení, neboť poznal z řečí, že v synovi probudila se prudká smyslnost, vrozená vášnivým, nesmyslným spojením cizoložným.

Syn Kettnerův chodil elegantně oblečen s hochy sobě rovnými městem, slídili zrakem po ženách, odhadovali a kochali se na jejich vnadách — a v rozvášněné obrazotvornosti ukájeli navzájem své chtíče. Nosili ohromné květy na kabátech, voněli drahými parfumy, četli pikantní novellky a různá „hygienická“ pojednání.

Když vytryskl první pramének mužnosti, vrhali se jinoši do nočních brlohů, milovali chantany, chodili do Varieté a cirků. Plýtvali penězi, kouřili — a byli krásní, když obklopeni houfem přátel procházeli korso. Pohublé líce zdobil krásný, pečlivě pěstěný vlas, a žádostivé zraky, planoucí pod hustým obočím, dodávaly mladým zhýralcům zvláštního půvabu. Zdálo se, že rudě žhoucí vášní rozkvétají hoši jako květiny pod sálajícím sluncem. Napiaté smysly byly jemné jako struny, mozek hýřil v rozkošných barvách a sytých obrazech, a rozum pracoval s překvapující jistotou. Kettner čekal.

Tak žil Kettnerův syn od dětství a předstihoval druhé krásou, výstředností a vášnivostí. Když mu bylo šestnáct let, byl zničen. Chabé tělo rozpadávalo se chorobami, nervy byly strhány — sešílel.

Otec si oddechl, když syna odvezli do ústavu. Zjev hochův překážel mu, aby se cele uklidnil, — teď měl pokoj. Minulost zapadla.

A o tom měl vypravovati svým přátelům, — vlastně ani ne přátelům, — nahodilým kollegům z mládí — při nahodilém setkání?! Nač? — Obláčky kouře skoro symmetricky vystupovaly a zanikaly v matných kruzích, jako touha změniti svůj osud. Proč měniti? Neměl vlastně přání.

A ostatně všechno leželo daleko za ním, hloupé jest o tom přemýšleti. Kouřil již úplně klidně. Ach, přemítáním si člověk naloží do mysli tolik zbytečností a nepravd. Dlouhý, — jaká sofismata mluvil, — byl by ho skoro polekal zmínkou o náhlé smrti, — a smích na hřbitově!! Kettnera napadlo, že vlastně nikdy nic jiného ani nechtěl, než jak to v životě přišlo. Povaha, milý professore, povaha je všechno. Ta byla tvým neštěstím. Jsi ošumělý — a hle! Já sedím pevně, mne neraní mrtvice, — a neštěstí, hřbitov! — já sedím na hřbitově, jak ty to říkáš, a musím se ti zasmát!!

Zasmušilý pan Kettner stáhl obličej k úsměvu, jemuž dávno a dávno odvykl, a smál se chvilku do sebe, — spokojeně a tiše, — jen doutník mezi zuby se nepatrně chvěl.

Ioan Creanga:

Danilo Rohatina*.

Z rumunštiny přeložil *H. Jarnik.*

Byli jednou v jedné dědině dva bratři, oba ženáči. Starší byl pracovitý, starostlivý a bohatý, neboť co počal, i Pánbůh žehnal, ale byl bezdětek. Mladší naproti tomu byl chud. Štěstí se mu začasté vyhýbalo i on jemu; neboť byl lenoch, nemoudrý a v jednání zbrklý; a krom toho měl i hromadu dětí. Žena toho chudáka byla pracovnice a dobračka, a boháčova byla zlá a náramně lakotná. Jak praví staré přísloví: Každý má svůj křížek. Ten chudobný bratr — bodejž chud byl na hřichy! — sic měl taky párek volů, a věru vybraných: srsti červené, mladí, v těle vysocí, špičatých rohů, oba s bílou oháňkou a s lysinou na čele, hranatí a tuční, zapřáhnouti je do vozu, vyjet s nimi do světa a dělat — nebylo na to lepších. Ale o pluhu, branách, kolečkách, saních, vozu, voji na přípřež, kose, hrabici, vidlích, hrabích, a čeho ještě potřebuje hospodář, nebylo potuchy v domě toho nedbalce. Když podobných věcí potřeboval, pokaždé obtěžoval jiné, zvláště pak bratra, kterýž měl všecko. Žena boháčova leckdy na muže škaredila a dotírala, aby ho jednou vybavila od bratrova dolézání. Říkávala často:

„Drah mi bratr, ale chleba za peníze, muži.“

„Inu, ženo, krev není voda. Nepomohu-li mu já, kdo mu má pomoci?“

Žena, nevědouc jiné rady, mlčela a jen se žrala. Odsud potud, ale jejich vůz jako by byl obecní. Neminuly dva, tři dni, aby se u dveří neobjevil švakr Danilo prose, aby mu půjčili vůz: tu dovézt dříví z lesa, tu mouku ze mlýna, tu seno z lánu, všecko možné.

„Slyš, bratře,“ řekl mu jednoho dne starší. „Už se mi to naše bratrství omrzuje ... Máš voly, proč si jednou nepořídíš taky vůz?

---

* „Rohatinou“ překládám originální „prepeleac“. Rozuměj stojan, na nějž se vyvěšují hrnce (jako jindy na plot), aby oschly, zvláště také když se v létě vaří na dvoře; je to kůl, do něhož je natlučeno kolíků, nebo v nejjednodušší formě jedlový kmen, na němž z větví ponechány delší pahýly (moravská „ostrévka“). *Pozn. překl.*

Můj jsi už celý rozmlátil. Drc! sem, drc! tam: to se vůz ojezdí. A potom znáš přísloví: Vydej, pope, ostruhy a pobízej kobylu patama.“

„Inu, bratře,“ povídá druhý, drbaje se v hlavě, „co pak si mám počít?“

„Co počít? Poradím ti: máš voly velké a pěkné; seber je a doveď na trh, prodej a kup si jiné menší, lacinější; za peníze pak, co ti přebudou, přikup si vůz, a je z tebe celý hospodář.“

„Ty, opravdu, ta rada není špatná. Udělám to.“

S těmi slovy odejde domů, chytí voly za provaz a dá se s nimi k městu. Ale jak jsme pověděli, náš chlapík byl pravé „budiž k ničemu“ a všecko dělal naopak. Do města bylo kus cesty a trh se končil. Ale kdo se může postavit Danilu Rohatinovi? (Tak mu přezděli, protože když nic jiného, takový klenot vlastní rukou vyrobený měl i on vedle staveni.) Narazí beranici na hlavu, vtlačí ji přes uši a nedbá na celý svět:

O Nikitu
nestará se,
Anastase
neleká se.

Co tak kráčel se svými volky Nedělou* a Telešmanem pořád rovnou k trhu, zrovna jak vystupoval do dlouhého a protáhlého kopce, přicházel od městečka jiný člověk s novým vozem, právě koupeným, veza jej sám holýma rukama, s kopce se opíraje proti němu a do vrchu ho táhna.

„Postůj, příteli,“ praví ten s voly, kteří se pořád trhali na provaze, vidouce svěží a krásný truskavec rostoucí podle cesty. „Postůj chvilku s tím vozem, něco ti povím.“

„Já bych postál, ale jemu se hrubě nechce. Co mi chceš říci?“

„Tvůj vůz, podobá se, jede sám.“

„Nu . . . ba že sám, však vidíš.“

„Víš, co, příteli?“

„Pověz a budu vědět.“

„Pojď měnit: dej mi vůz a na voly. Nechce se mi už o ně starat: tu sena, tu ohradu, zas aby je vlci nesežrali, a čerta, ďábla . . . Však si sám vůz utáhnu, zvláště když jede sám.“

„Žertuješ, člověče, či to myslíš do opravdy?“

„Ne, nežertuju.“

„Toť vidět, že jsi pálený chlapík . . .“ povídá ten s vozem; „přišels na mne v dobrou hodinu; nu, dej Bůh štěstí! Užij ve zdraví vozu a já volů.“

Dá mu vůz, vezme si voly, odbočí po svahu k lesu a ten tam. Onen, totiž Danilo, povídá si u sebe: „O to nic, to se povedlo; dostal jsem ho . . . Jen aby se ještě nerozmyslil; ale však to snad nebyl cikán, aby se páčil.“

* Od toho, že v neděli přišel na svět. *Pozn. překl.*

Potom tedy také chytne svůj vůz a pustí se, pořád s kopce, zpátky k domovu.

„Ou! voze bláznivá, ou! Jen mi tak jeď, až na tě naložím pytlů ze mlýna nebo sena z lánu."

A jen tak tak, že ho vůz nestrhl.

Po nějaké chvíli však se končil svah a nastával kopec. Vzhůru tedy do kopce s ním... Kdyby to šlo! Hrc sem, skrc tam; vůz sjížděl zpátky.

„Tu to máš! Chtělo se mi vozu; mám ho."

S velkou námahou zatáhne vůz ke straně, postaví, sedne na voj a zamyslí se. „Tak!... To je zas nadělení! Je-li pravda, že jsem Danilo Rohatina, přišel jsem o voly; pakli nejsem, našel jsem vůz..." Jednu chvíli praví: jsem, pak zase: nejsem.

V tom pospíchal kolem k městu člověk, veda kozu na prodej.

„Příteli," povídá Danilo, „nedal bys mi tu kozu? Dám ti tu ten vůz."

„Inu... víš... je to takový tichý tvor a dojnice."

„Jaké pak řeči? Dojnice — nedojnice, na vůz a dej ji sem."

Onen se nevzpírá: dá mu kozu a vezme si vůz. Vyčká potom, kdy jedou jiné vozy, přiváže za ně svůj a odebere se po svém k domovu, nechav Danilu s otevřenou hubou na silnici.

„Výborně," praví Rohatina. „No, tohohle s kozou, to si mohu říci, jsem opentlil..."

I sebere také svou kozu a opět se dá na cestu k městu. Ale koza zůstane kozou: trhala sebou na všecky strany, že ho teď mrzela.

„Kéž bych jen už byl v městě," povídá Rohatina, „abych se zbyl té mrchy."

I jda cestou, najednou potká směrem od města člověka s husou v náruči.

„Dobrý den, milý člověče," povídá Danilo.

„Dej pámbů!"

„Nechtěl bys měnit? Dám ti kozu a ty mně husu."

„Chyba lávky: to není husa, nýbrž houser, koupil jsem ho na plemeno."

„No, jen mi ho dej, však ti taky dám dobré plemeno..."

„Přidáš-li něco, snad bych ti ho dal; nepřidáš-li, kdo bude radši než naše husy? Ten je prožene, že si budou lidé vyprávět."

Konec konců, když se dost potahali, jeden přidá, druhý sleví, a Rohatina odbude kozu. Pak popadne housera a bere se zase rovnou k městu; když došel do města, houser, zatouživ po husách, kejhal, co mu hrdlo stačilo: ga, ga, ga, ga!

„Tu máš! čerta jsem se zbavil a čertova tátu chytil: ten mě připraví o sluch. Počkej, hned tě taky zaopatřím, ty kazimíre."

A jda mimo kramáře, co prodával pytlíky, dá housera za kožený pytlík z jednoho kusu s dlouhými šňůrami k zavěšení na krk. Vezme pytlík, otáčí jej, obrací, potom povídá:

„Z páru volů, že se bylo radost na ně podívat, přivedl jsem to na prázdný pytlík. Tak, tak! Přece to není poprvé, co jdu do světa, ale dnes jako by mě sám čert byl zmámil."

Sedí, sedí, očumuje po městě, potom se obrátí k domovu. Dojda do dědiny, běží rovnou potěšit bratra.

„Dej Pánbůh zdraví, bratříčku!“

„Vítám tě, bratře Danilo! To jsi se tam zdržel.“

„Inu, bratříčku; se spěchem jsem vyšel, omeškání jsem potkal.“

„Nuže, jaké noviny přinášíš z města?“

„Ah, nejsou valné; chuděrci mí volečkové jsou ti tam, jako by je vlk byl zhltl.“

„Přepadla je dravá zvěř, či ti je ukradli?“

„Nikoli, sám jsem je vydal, vlastní rukou, bratříčku.“

I vypravuje od počátku celou příhodu, kde byl a co ho potkalo, na konec pak řekl:

„A vůbec, nač tak dlouhé řeči? Z páru volů dovedl jsem to na pytlík, a i ten čiší prázdnotou, bratříčku drahý.“

„Poslouchej, ale povím ti upřímně, že's náramný hňup.“

„Inu! . . . bratříčku, posaváde dopadalo to všelijak, ale od nynčka jsem zchytřel . . . Jenže co z toho?

Když je rozum,
není co prodávat;
když je sýra,
není kam ho dávat.

Tuhle ti ještě dám ten pytlík, však mně na nic není. A ještě tě zas prosím pro všecko na světě, abys mi půjčil jedinkrát vůz a voly, co bych dovezl ženě a dětem dříví z lesa, neboť chudáci nemají jiskřičky na ohništi. A potom, děj se vůle boží, nebudu tě, doufám, už obtěžovat.“

„U všech všudy!“ řekl bratr nechav ho domluviti. „Do čeho to taky pámbů duši dal! Ještě jednou ti tedy půjčím vůz, ale to bude naposled.“

Danilo jiného nežádal. Sebere bratrův vůz i voly a vyjede. Dojeda do lesa, vyhlédne si největší strom, zajede s vozem k němu a nevypřáhnuv volů jme se jej podtínati, aby padl hned na vůz. Danilovský kousek . . . Teše, teše — najednou hrc! padne strom na vůz, i rozdrtí jej, a na voly, i zabije je.

„Tu máš! ještě jsem i bratrovi nadělal škody. Achich, co teď počít? . . . Neštěstí je hotovo: co Danilo zkazil, Danilo ať spraví. Půjdu zkusit, dovedu-li bratra umluvit, aby mi půjčil ještě kobylu; s tou uteku do světa a ženu s dětmi poručím Pánubohu.“

To pravě vykročí k domovu, cestou však v lese zabloudil; po mnohých obtížích a motání místo na cestě ocitne se kdesi u rybníka a vida na vodě hejno slípek, bác! klínem mezi ně, co by některou zabil a donesl bratrovi dárečkem. Ale slípky nebyly ani slepy ani mrtvy, ulítly; klín se potopil, a Rohatina zůstal s dlouhým nosem.

„Inu . . . samé nehody jsem dnes měl! Toť je nešťastný d[illegible]. Nejinak, než že mi někdo učaroval.“

Pokrčí rameny a jde dál; jde, jde, až s velkou námahou najde cestu. Pak vezme nohy na ramena a jedna! dvě! jedna! dvě! dorazí do vsi k bratrovi a hned vymyslí lež, že se hodila jako pěst na oko.

„Bratře, na dovršenou svého dobrodiní ještě mi půjč kobylu, abych si na ni sedl, až pojedu s voly! V lese byl strašný déšť a udělalo se kluzko a náledí, že se není možná udržet na nohou."

„Poslouchej," řekl mu bratr, „tys patřil do kláštera, a ne mezi lidi, abys je zlobil a ženu i děti trápil. Hybaj, kliď se mi s očí a táhni, kam odnesl němý kobylu*, ať víckrát o tobě neslyším."

Kobylu! Což o tu, Danilo ví kam ji vést: rozloučit se s voly, dát s bohem vozu.

Vyjde ze světnice, chytne kobylu a sekeru a hajdy. Než si bratr vzpomněl, kde pak byl kobyly konec! Rohatina byl už u rybníka v lese, chystaje se hledat klín. Tu ho napadlo, že by byl dobrý za mnicha, jak mu řekl bratr.

„Postavím tu na tom palouku klášter," řekl, „že si budou o něm povídat daleko široko." A hned se do toho také dal. Nejdřív udělá kříž a zarazí do země na znamení místa. Pak se rozběhne po lese a počne si vyhlížet stromy k stavbě: ten se hodí na rohy, onen do základu, ten na trámce, ten na koly, onen na podkrokevnice, ten na klepadlo*; a tak si pořád pobroukávaje, najednou se ocitne tváří v tvář čertovi, který vylezl z rybníka.

„Co to tu chceš dělat, hej, člověče?"

„No, však vidíš."

„Zadrž, povídám, nezačínej hloupostí. Rybník, půda i les tady vůkol patří nám."

„Po chvíli řekneš, že i kachny na vodě vám patří, i moje sekera na dně rybníka. Já vás naučím, rohouni, abyste si tu na světě něco přivlastňovali."

Čert, nemoha s ním pořídit, šup! do rybníka a zvěstuje Belzebubovi o člověku božím s čertovým způsobem. Co mají čerti počít? Radí se vespolek, a Belzebub, jich hlava, uzná za dobré poslati jednoho z nich s bůvolím měchem plničkým peněz, aby ho odevzdal poustevníku Danilovi, co by ho odtamtud vystrnadili.

„Hej, tu máš peníze!" řekl vyslaný čert, „a kliď se odtud, sic běda tobě."

Rohatina se dívá na kříž, dívá se na čerta a na peníze . . . pokrčí rameny a povídá:

„Buďte rádi, nečistí, že mi jsou peníze milejší než poustevnictví, sic bych vám ukázal!"

Čert odpoví:

„Ty, člověče, nezačínej si s králem pekel; raděj si pěkně seber penízky a jdi po svých."

Nechá tu peníze a vrátí se do rybníka, kdež nalezne Belzebuba v náramném zármutku nad ztrátou takového pokladu, jímž by byl

---

* Idiotismus (zde nepřeložitelný): jdi a už se nevracej.

* Klepadla (toaca) se užívá liturgicky jako zvonů (a vedle nich). *Pozn. překl.*

mohl získati hromadu duší. Rohatina zatím rozvažoval, jak by dostal peníze domů.

„To je výborné," povídá Danilo. „Nic nepřijde bez přičinění. Jen stavět kláštery, chce-li kdo mít u čertů vážnost, aby mu připravili peníze až k nohám a udělali ho bohatcem."

Co se staral, jak dostat peníze domů, ejhle, objeví se před ním z jezera jiný čert řka:

„Hej, člověče! Můj pán si to rozmyslil: prve prý ať změříme síly, a pak teprv si vezmeš peníze."

„Hola, teď je rozhodná chvíle," řekl Rohatina u sebe s povzdechem. Ale je přísloví: Rozum má, kdo bohat, krásný je, kdo mlád. Danilo teď už také pochytil rozumu.

„Síly? Jak to a kterak?"

„Takhle: nejprve a především, kdo z nás dvou vezme tvou kobylu na záda a oběhne třikrát rybník, neslože jí na zem a bez oddechu, tomu budou náležet peníze."

A jak to praví, hned čert chytí kobylu na záda a v okamžení třikrát oběhne rybník. Rohatina, vida u čerta takovou sílu, nepotěšil se hrubě, ale opanoval se a řekl:

„Ty, Rarášku, jáť jsem tě měl za silnějšího, nežli jsi vskutku. Tys vzal kobylu na záda, viď? Já ti ji vezmu jen mezi kolena."

A hned se na ni vymrští a otočí třikrát rybník, ani si neoddechnuv. I podivil se tomu čert náramně a nemaje co namítat, vymyslil cos jiného.

„Teď se budem předhánět," řekl.

„Ty si opravdu, Rarášku, myslíš, že se můžeš předhánět se mnou?"

„No, s kým pak?"

„Pojď, ukážu ti s kým."

I jde s čertem do trnčí, kde vidí spát zajíce, a ukáže mu ho.

„Vidíš tamhle kohosi přikrčeného, maličkého?"

„Vidím."

„To je můj nejmladší synek. Dej pozor! Jak ho vzbudím ze spánku, poběhni za ním."

A hned vykřikl: „Hú! ta na na na!"

I vyrazí zajíc, čert za ním. Běží oba, běží, až po chvíli čert ztratí stopu zajícovu. Dosud se všichni smávali Rohatinovi, ale teď už směje se on samému čertu. Zatím co se Danilo popadal za srdce, směje se hlouposti čertově, vracel se on funě.

„Ty, čiperného kluka máš, ferinu, na mou pravdu. Když jsem ho už už chytal, uhnul mi — a alou! v prachu."

„Je po tátovi, chuděra drahá," řekl Danilo. „No tak? Chce se ti předhánět ještě se mnou?"

„I dej si zajít chuť! Raději se budem porážet."

„Porážet? Leda mrzí-li tě život. Brachu, vždycky jsem slýchal, že čerti nejsou hloupí; ale ty, jak vidím, tak tak že hloupostí do jam nešlapeš. Poslyš. Mám starého strýčka, má 999 let a 52 neděl;

toho-li dokážeš porazit, zkus to pak i se mnou, ale trvám, že toho budeš mít dost."

Pravě to vykročí a pokyne čertovi, aby ho následoval. V hloubi lesa pod skalami bylo medvědí doupě; Rohatina na ně trefil, chodě časem (však byl poustevníkem) po divokých zelinách a malinách. Když přišli poblíž, řekl Danilo:

„Tu je strýčkovo obydlí. Vejdi; najdeš ho, an spí v popelu, nosem v oharcích. Mluvit nemůže, vypadaly mu zuby víc než před tisíci lety . . ."

Čert, nemá-li práce, sám si ji hledá . . .

Vstoupí a tím svým zakrouceným ocáskem začne strýčkovi vrtět kolem nosu. Víc nebylo potřebí, však znáte strýčka Macka. Vyskočí hned zlostně z pelechu, raf! čerta podpaží a tiskne ho takovou silou, že chudák čert div duši nepustil a oči mu z hlavy vylezly jako cibule.

„Tu máš! Najdeš, anis nehledal," pravil Danilo, dívaje se zpovzdáli na tu melu a pukaje smíchy. Ale bůh ví, jak to čert navlékl, konec konců s velkou námahou vydral se strýčku Mackovi z tlap. Danilo vida, že čert vyvázl se zdravými údy, dělá se, jako by ho vyprošťoval.

„Je dobře, člověče, je dobře, jen se nepřetvařuj. Když jsi věděl, jakého sprosťáka máš strýčka, proč's mě pobízel s ním za pasy?"

„Nu což? Nebylo ti to po chuti? Hej, teďka tedy se mnou!"

„S tebou, ale jediné s tebou budu výskat o závod; a kdo výskne silněji, ten si vezme peníze."

„Výborně! . . ." řekl si Danilo, „no, já ti navýskám! . . . Tak, Rarášku! Vzhůru, výskni nejprve ty, ať slyším, jak výskáš."

I rozkročí se čert jednou nohou na západ, druhou na východ, chytne se rukama vší silou nebeské báně za ucha, rozevře hubu jako stodolu, a když zavýskne, otřásá se země, ozývají se údolí, moře kypí a ryby v nich se plaší; z rybníka vylézá čertů co dříví v lese. A o málo, že se nesesypala klenba nebeská. Ale Danilo seděl obkročmo na měchu s penězi a přemáhaje se, pravil:

„Ty, to nedovedeš výsknout silněji? Sotva jsem tě slyšel. Výskni ještě jednou!"

Čert výskl ještě strašněji.

„Zase jsem tě neslyšel. Ještě jednou!"

Čert výskne po třetí, tak mocně, že se zdálo, že se v něm něco přetrhlo.

„Teď jsem tě neslyšel ani za mák . . . Je řada na mně, že?"

„To bych řekl."

„Poslyš, Rarášku, když já výsknu, ohluchneš a z hlavy ti mozek vyleze. Rozuměl jsi? Ale já s tebou dobře myslím, budeš-li mě jen chtít poslechnout."

„Jak to?"

„Chceš-li zůstat na živu, pojď, zavážu ti oči a uši ručníkem."

„Zavaž, co rozumíš a čím rozumíš, jen ať neumřu!"

I zaváže Danilo čertovi oči i uši ztuha hrubým koudelným ručníkem jako „slepé bábě“, pak chytí silný klacek dubový — neboť, byť byl stokrát poustevníkem, přece víc důvěřoval klacku než svatému kříži — a buch! čertovi jednu do pravého spánku.

„Áá—u! dost! už nevýskej.“

„Ale kde? Počkej, Satanáši, což tys nevýskal třikráte?“ — Bác! druhou v levo.

„Ouvej! už dost!“

„Nic dost.“ A vsolí mu třetí ve jméno Boha Otce*.

„Ouvej!“ vykřikl čert strašně. A jak měl oči zavázány, hrozně naříkaje a svíjeje se jako had, vrhl se do rybníka i pověděl Belzebubovi, co se stalo, a že s tím kouzelníkem nejsou žerty.

Danilo však vzdychal zhluboka nad měchem s penězi a pořád si hlavu lámal, co počít. V tom, aj! objeví se před ním třetí čert, drže v ruce hrozitánskou palici; uhodí ji o zem a praví:

„Hej, člověče, teď se ukaž, co dovedeš. Kdo tu palici silněji vymrští, tomu budou patřit peníze.“

„Tu máš, Danilo,“ řekl si on v duchu, „teď jsi v koncích, viď?“ Ale říká se: Nouze učí formana. „No tak, házej nejdřív ty, čerte!“

I vezme čert palici za rukojeť, a jak ji mrští, vyletí, až jí nevidět; a teprve za tři dni a tři noci spadnuvši se strašnou prudkostí, zavrtala se do hloubi země, že se otřásl svět v základech.

„Tak, teď házej zas ty,“ řekl čert nafouknuv se.

„Však budu, jen se nestarej; ale nejdřív ji vytáhni na povrch, jakos ji měl ty.“

Čert poslechne a vytáhne ji ze země.

„Tak k dílu, honem, honem, nemám kdy čekat.“

„Jen chvilku poshov, pekelníku, však tě děti za šosy netahají.“

Čert poshoví, co má dělat? Netrvalo dlouho, a den se odporoučel. Nebe bylo jasné a nebeská znamení** skvějíce se usmívala se na hvězdy; i měsíc vyhlédnuv z poza vrchů plul povětřím, osvěcuje zemi.

„No tak nebudeš házet, člověče?“

„Ale ano, hned to bude; ale povídám ti napřed, utři si po ní hubu.“

„Proč to?“

„Proto: vidíš tam na měsíci skvrny?“

„Vidím.“

„Tam jsou moji bratři z onoho světa. A náramně jim je, panečku, zle o železo koním na podkovy. Podívej se dobře, viz, jak mi kynou, abych jim dal tu palici.“

A sáhne po ní.

---

* T. j. do čela.

** Snažím se vystihnouti orig. plurál luceferi, kteřýž krom Venuše, vlastního „lucifera“, zahrnuje některé význačné hvězdy jiné (jako Siria, Algol). *Pozn. překl.*

„Zadrž, nesmyslný, tu palici máme dědictvím po pradědečkovi a za celý svět jí nemůžeme dát.“

A vytrhna mu palici z ruky, horem pádem do rybníka, kdež zvěstuje Belzebubovi, co se mu s ní mělo přihodit. Belzebub nad tím sklíčen i rozlícen, svolal všechno ďábelstvo a dupnuv vzkřikl:

„Tu chvíli ať se některý z vás přihlásí, aby šel proklít toho zatracence a strašného nepřítele.“

Ihned třesa se předstoupí jeden:

„K službám, Vaše Ničemenstvo! Já půjdu vyplnit bezbožný váš rozkaz.“

„Jdi! a povedeš-li si chytře a podaří se ti to, věz, že tě povýším.“

I rozběhne se čert soptě síru a oheň a v okamžení stane u poustevníka Danily.

„Hej, člověče,“ povídá. „Tys svými figlemi pobouřil všechno ďábelstvo; ale teď zvíš, co jsou smrtelné hrůzy. Pojď, budem se proklínat, a kdo to z nás líp dovede, ten si vezme peníze.“

A hned se čert jme mumlat a zaklínat; zaklíná, zaklíná, až Danilovi pukne oko. Chudák Rohatina! Bylo mu patrně souzeno, aby sám jediný odpykal za hříchy kobyly bratrovy, kozy, ženicha housera i volů zahynuvších v lese. Asi ho, ubožáka, dostihla kletba hus, z nichž nadělal vdov.

Ba, bože, mnoho jest přetrpěti opravdovému poustevníku, když se odloučí od žádostí světských a obrátí mysl na dobré skutky!... Poustevník Rohatina nadobro si pohněval čerta. A krom toho, je něco milejšího nad oko? — Danilo omdléval bolestí, ale ať ho bolelo sebe víc, přemohl se zaťav zuby a řekl:

„Takovou mne nepolekáš, ty zloduchu nečistá. Zakleju tě, že si budeš hrýzt ruce a vzpomínat na mne celý život.“

„Dobře, dobře, netlachej tolik a klej teď zas ty, ať vidím, jakýs chlapík.“

„Vezmeš ten měch s penězi na záda a půjdeš se mnou k nám domů, protože rodinné kletby nemám u sebe. Rozuměls?“

To pravě, vysedne na měch i sám Danilo, čert pak je chytí na záda a letí rychle jako myšlenka zrovna k stavení Danily Rohatiny. Děti a žena jeho, spatřivše povětřím letět bůvola, daly se leknutím na útěk. Avšak Danilo jal se je volat jmény, a ony, poznavše jeho hlas, se zastavily.

„Zlaté moje děti! Hej, sem pojďte a poneste s sebou rodinné kletby, vochle a hřebeny, co máme na koudel.“

Děti se shrnou se všech stran, nesouce kletby. Teď se dostal i Danilo na vrch.

„Chyťte, děti, tu toho panáčka a poklejte ho nejlíp, jak dovedete, co se do něho vejde . . .“

To víte: děti . . . i čert před nimi uteče. Vrhly se všechny na něho a ztýraly ho, jak si Danilo přál. I dal se čert do křiku, co mu hrdlo stačilo; a vybaviv se s nouzí z jejich rukou, jak byl po-

drápán a potlučen, nechal peníze a všecko a utekl za druhými na horoucí skálu.

A Danilo Rohatina, maje nyní ode všech pokoj a vybřednuv z bídy, jedl a pil a hověl si až do pozdního stáří, vídaje kol svého stolu syny svých synů. *

---

* Ioan Creanga (1837—1889) je ze zakladatelů (s V. Alecsandrim a M. Emineskem) moderní literatury rumunské, jíž posud aktuálně a úrodně zprostředkuje souvislost s ryzím duchem (zvl. humorem) lidu a jeho osobitým výrazem. V životě existence jeho byla hmotně spíše stísněná a základně neklidná. Krom lidové látky v pohádkách, z nichž se tuto jedna podává, zpracoval ze svého rozkošné „Vzpomínky z dětství", genre „Strýček Nikifor Čtverák" a j. Lexikální a jiné odchylky překladu hořejšího od spisovného usu jsou ospravedlněny dialektickým zbarvením výrazu Creangova, jenž repraesentuje veskrze určitý typ krajinský (multanský).

Z básní Valerije Brjusova.

Přeložil *Petr Křička.*

BÁSNÍKU.

Jak dýka ostrý musíš býti
a hrdý jako korouhev.
Jak v Danta tvář v líc tvoji vrýti
svou pečeť musí pekel hněv.

Vše pozoruj, znej věcí cenu,
běh událostí chladně suď.
Na hranici být připravenu
v čas každý — tvojí ctností buď.

Snad látkou jen jest život celý
ku vytváření zpěvných strof.
Ty od dětství již, vezdy bdělý,
po harmonii pátrej slov.

V čas rozkoše, na ženy klínu
ty chladný býti sílu měj.
A na kříž přibit, v smrti stínu
bolesti slávu ještě pěj.

V tmě půlnoční, v čas jitřní hvězdy
k Osudu rtům sluch bdělý schyl.
I pomni: Z trní věnec vezdy
údělem básníkovým byl.

STARÝ PASTÝŘ.

Zdřímnul pastýř na dolině,
v znojném dni jest milý stín.
Oblaka se vlekou líně,
máta čpí, a voní kmín.

Pastýř spí. A ze sna slyší
dusot žvýkajících krav.
A nad spáčem jeseň čiší
vůní pokosených trav.

Pastýř spí. Však jiný střeží
strážce bdělý stáda mír.
Věnec na hlavě má svěží
v bílé říze bohatýr.

Od sítiny u peřejí
přišel se svou šalmají.
Na něj býčci pohlížejí,
před ním ovce vstávají.

Hříbata po hřívě hladí,
kupí je kol sebe v kruh,
ba i se zlou ovci ladí
jako hospodář a druh.

Zdřímnul pastýř. V libém stínu
v znojném dni jest milo spát.
Tiše kráčí vůní kmínu
dávný pastýř zdejších stád.

UHÝLEK.

Slunce uhel vzplamenělý
zbarvil zasněženou zem.
Hochu skromný, hochu smělý,
hochu, rci, zda kruta jsem?

Pleť má — krbu mramor bílý,
ty jak uhýlek se rdíš.
Hochu prudký, hochu milý,
u nohou proč otálíš?

Píseň rudou oheň hude,
uhel k uhlu vidím lnout.
Hochu, rci, zda lépe bude
tělem k tělu přilehnout?

V temném koutku skryjeme se,
okno clona přikryje.
Pohleď: Radostí se třese
prsu mého lilije.

Slunce uhel uzardělý
v soumraku se rudě vzňal.
Hochu prudký, hochu smělý,
uhýlku, ach, spal mne, spal!

DAIDALOS A IKAROS.

Daidalos.

Můj synu! Ustaň! Pozor dávej!
Zlý vítr plavbu ztížil nám.
Teď pokojněji křídly mávej
a vyhýbej se mlžinám.

Ikaros.

Můj otče! Pout jsi zbavil těla,
ty duším volnost dal jsi dnes.
Proč meškáš? Výše vznesme čela!
V říš věčných světel! Do nebes!

Daidalos.

My svobodnými stali jsme se,
však daleka jest ještě zem.
Pod námi — pěna hřívou třese,
a mračna řičí nad čelem.

Ikaros.

Ach, otče můj! Co mračna, moře!
Náš úděl — volných ptáků let:
radostně kroužit na prostoře,
v dál bezbřehou se rozletět.

Daidalos.

Můj synu! Svěř se otci svému,
leť za mnou, věř v můj zralý um!
Vždyť známa jest mně jedinému
pouť ovzduším do bílých Kum.

Ikaros.

Můj otče! Štěstím nasyť plíce!
Nač pouť? Zpít blaženstvím se spěš!
Bohové žárlí. Nikdy více
do sfery světel nevzlétneš.

Daidalos.

Můj synu! Což jsem na tvé plece
já křídel nepřipevnil sám?
Nám opět vzlétnout možno přece,
kdykoliv jen se zachce nám.

Ikaros.

Můj otče! Slábnu! Vášní vznícen
se zalykám. Jsem slep! Jsem hluch!
Jak v Erebos, jak v hrobu jícen
se řítím v slunce zářný kruh.

Daidalos.

Slyš, synu! Slyš! Před slunce znojem
se varuj! Synu! Slov dbej mých! —
Však on — hle, tam nad čapím rojem,
však on — hle, v zlatých peřejích.

—

Pohrdnuv zemí v prudké pýše
tys, jinochu, se k slunci vznes'.
Vosk roztál. Z nadoblačné říše
v okeán modrý střemhlav s výše
šílený smělec bezduch kles'.

ROZSEVAČ.

Já tvrdě pracoval na rozsevače díle,
jež teď jsem dokončil.
I vzešel žitný klas. Má přišla znovu chvíle,
bych učenníkem byl.

Od šumu zástupů, od slávy, chvalopění
utíkám skrýt se v les,
bych k tobě, prameni můj živý, v osamění
jak druhdy v dětství kles'.

Bych znovu okoušel svých rozjímání svatých
i ohnivost i led
a stokřídlých, stookých vidin horečnatých
bych znovu uzřel svět.

Ty navrátíš se ke mně, tvůrce svobodného
radosti plamenná!
V kolébce snů se vzbudí z ustrnutí svého
má duše znavená.

A novým, neznámým jak Adam prostřed ráje
svět opět uvidím
i budu zaklínati všecky žití taje
zas prostým slovem svým.

———

Karel Žák:

Úspěch.

Román.

(Pokračování.)

O tom všem přemítal Prokop, a přece obrazotvornost jeho sténala, pracovala, rýsovala obrazy, jejichž středem byla Marketa Vatkova, „veliká, hrdá ve svém nedostatku", jak si říkal. Tančil s ní, a její blízkost vzbuzovala v něm soustrast, omámení, vzrušený boj a zase zmalátnění všech čivů. Marketin sladký obličej se zastřeným, upřeným pohledem připadal mu bledším, bělejším než ve skutečnosti, tvary útlejšími, jejich linie churavějšími, více schlípenými, schýlenými. Byl by ji tak rád viděl trpět, aby v duchu mohl líbat slzy s těch nevyzpytatelných očí. Pak by se potkaly jejich ruce, třesoucí se, vlhké blízkostí, soucitem . . . Jen kdyby byla řekla Marketa: „Jsem nešťastna," kdyby si dala vyrvati jediný povzdech . . . Loučil-li se po plese s Marketou v šatně, podávala mu ruku . . . A nemohl, nesměl ji jinak stisknouti než uctivě, přijmouti ji jako vyznamenání za to, že byl celou noc Marketě galantním společníkem . . . Potom doma noc beze spánku, trýznivé myšlenky, ve snu šedivá zeď, za níž tančí Marketa s Édym a rozmlouvá s ním v malých větách, ledabyle proslovených zpola zavřenými rty . . . Všecko jako jindy . . . i ve snu ji vidí chladnou, nepřístupnou . . .

Jednou před večerem se plížil za Marketou . . . s bijícím srdcem, s utajeným dechem . . . v hlavě bláznivou myšlenku: „Dnes . . . teď . . . na to přijdu, strhnu jí masku, jež mne stísňuje . . . Uvidím, jak půjde do krámu koupit chléb . . . Počkám a pozdravím ji, přitlačím se k ní, aby mne musila vidět . . . aby poznala, že jí rozumím . . . Ano, půjde koupit chléb . . . co by tak pozdě chodila v ulici . . ."

Poslední krámek pekařův, než dojde Marketa domů, potom už jen samá okna přízemních bytů . . . Teď . . . teď . . . vkročí do něho Marketa a bázlivě se ohlédne . . . Ne . . . nejde tam . . . jde dál, boky se jí kolébají lehce, půvabně v chůzi, a na dláždění sotva slyšitelné froufrou tmavé její sukně . . . Vchází do průjezdu, a tam mizí její stín ve světle plynového plamene, poskakujícího ve skleněné, kalené kouli . . .

S hlavou schýlenou odchází Prokop v divokém zklamání . . . Chtěl viděti pravou tvář té Markety, která ho mučí, která vyplňuje celé jeho myšlení . . . Celé hodiny se tupě před sebe dívá a rozebírá jediné, náhodné její slůvko . . . chce ve zvuku jejího hlasu slyšeti něco skrytého, ztajeného . . . marně se namáhá vysvětliti si pohled, záblesk oka . . . Chtěl viděti . . . Dnes, dnes byl skoro u cíle . . . chtěl Marketu raději pokořiti, odpuditi, jeviti se špehounem, než aby se dal ještě déle trýzniti . . .

S věže hučela osmá hodina . . . Malátně dovlekl se Prokop k Édymu na večeři . . . Édyho paní maman měla dnes nový župan, splývající volně od krku v těžkých záhybech ke koberci . . . Byl červený s modrými čtverci . . . Paní maman vyprávěla o tom, když byla děvčetem . . . Vdávala se brzy, nebylo jí ještě ani sedmnáct let. Její nebožtík muž, Édyho papa, byl tak útlocitný . . . do své smrti jí jinak neřekl než „můj malý Zdéna“ . . . A paní maman se v červeném županu zdvihaly bohaté, velké prsy . . . S lampy, visící nad ubrusem, tříštilo se žhavé světlo a oslňovalo Prokopa . . Vstal od stolu jako zmámený a při obvyklém políbení ruky paní maman vysmekly se mu bílé její prsty z dlaně, a teplé jeho rty se přitiskly na její rámě, vyzuvší se z širokého rukávu županu a vonící nasládle heliotropem . . .

Pak šli s Édym do hostince k „žurfixu“. Sedali ke svému obvyklému stolu. Byli tam ještě tři lidé. Édyho bratranec, poštovní assistent Kypke, mluvil a mluvil. Bureš byl už napolo zpitý. Prokop stále a stále viděl, jak se Marketa prodírá lidmi na ulici, jak se vznáší nad chodníkem, jak mu uniká, a lokty paní maman se třpytí, míhají se mezi příbory, a na rtech cítí Prokop sladkou chuť heliotropového mýdla . . .

K jedenácté hodině byli už opilí. Kypke mluvil bez ustání, polykal a zase vyrážel slabiky. Předčítal z dopisů jakéhosi děvčete, jež měl rozloženy mezi sklenicemi. Dal mu je v uschování kterýsi přítel, kollega z úřadu. Ta holka se zapomněla, ale on, Kypke, je diskretní, nejmenuje nikoho, může jim něco z toho přečísti . . . Pánové, zajímavé podrobnosti . . :

„Prosím vás, nenechte mne tak v nesnázi . . . máte můj život pak na svědomí, neb bych opravdu musila tak skončiti . . . Ach, ani si netroufám to doopravdy mysliti, co to vše se mnou je . . . Hroznou úzkost, kterou mám — stydím se o tom v dopise se vyjádřit — ale vždyť jinak nemohu; jsem zničena, nechám-li to tak dále pokračovati . . . Nechci a nemohu se k tomu přiznati, že jsem byla lehkomyslná a že jsem byla s vámi — prosím vás, pomozte zoufalé . . . Jen probůh vás prosím o pomoc, nebo si vezmu život — raději dřív, nežli se o tom lidé dovědí . . . Ale jen kdyby byla zjištěná věc . . . Na vaši ruku jsem ani ve snu nereflektovala a také ani nechci, neboť vím, že jste se mnou začal jen proto, že jsem se vám líbila, já pak že jsem s vámi šla tam jednou a po druhé. Ale slibu nebylo mezi námi, a co teď? Hrůza, když si vzpomenu, jen teď — raději dříve pomoc . . Nechci vás ani sebe kompromitovat . . .

Chcete-li, abychom z toho oba vyvázli bez dalších nepříjemností, neb já jsem úplně jen vás měla, tak jsem si jista . . . Jsem nešťastna tak dost . . . neberte si můj život na svědomí; mně by na tom nic nezáleželo, jsem-li na světě . . . Já, která byla hrda i dárek sebe nepatrnější přijmout, musím se teď tak ponížiti . . . Ještě jednou vás prosím (já prosím, to jest již mnoho!) . . . Já, nešťastná, zoufalá Berta . . .“

„Pánové . . . delikátní případ,“ ujišťoval Kypke. „Velmi delikátní případ . . .“

„Kriminálníci!“ chroptěl Bureš.

Byli v hostinci už sami. Édy platil za všecky, dával znova a znova nalévati, smál se všemu hlučně, dusil se kouřem svého doutníku. Kypke mluvil stále víc: že takové věci patří rozhodně ku sociálním otázkám; prosím vás: hospodářské poměry; nemožnost úředníků ženiti se v nejmužnějších létech, v létech překypující síly . . . prosím dále: ženská otázka ve svém ohnisku . . . její hlavní bašta, cimbuří, na němž se nejdříve musí vztyčiti prapor, na němž ohnivými písmenami vetkáno: Reforma!

„Jo, jo, vetkáno . . . ohnivými . . . oheň, hoří, hasit!“ blábolil Bureš a prskaje, kuckaje se smíchem, lil si pivo na kabát.

Zbytek noci prohýřili. Prokop zpitý — se slzami v očích a s obrazem ubíhající, mezi chodci se proplétající Markéty v duši — se neubránil Édymu.

„Eh, co, doma řekneš, že jsi se vyspal u mne, jako jindy, a punktum. Jdeme, pánové!“ hlásil Édy, přemáhaje tak odpor Prokopův.

Pak seděl Prokop na pohovce v „saloně“ kavárny naproti bledému člověku v černých, zlatem vroubených brejlích. Znal toho člověka ze studentských schůzí . . . Měl trudovité čelo, zlostně semknuté bledé rty a potřásal hlavou, kýval pramenem vlasů, oddělujícím se mu na temeni. Byl sám v tom pelechu, bez průvodců, kteří ho jindy obklopovali na Ferdinandově třídě, a nevšímal si kolem sebe ničeho . . .

Vedle Prokopa, mezi pohovkou a klavírem, měl Kypke na kolenou otylou ženštinu s dětským copánkem, oděnou bledě zeleným šatem . . . Děvče vzlykalo a zlostně láteřilo: „Jen kdybych to věděla . . . která mně ukradla z modrého pokoje papírového andělíčka . . . já bych ji proklela . . . to je hřích, krást andělíčky . . . ať si zlomí nohu ta, co mi ho ukradla . . . Můj andělíček . . . byl můj . . . já ho dostala loni o Štědrý večer . . .“

„Pánové,“ řečnil Kypke. „Pánové! Zde třímám zase úryvek sociální otázky . . . prosím: figurinu na svých kolenou . . . hleďte: bolestný, zoufalý pocit z porušené držby . . . vzbuzuje odpor, může vésti ku násilnostem, zlo-čin-nostem . . .“

„Já si dovolím, pánové,“ začal v tom od stolku u vchodu starší člověk, dle přízvuku v řeči žid, „já si dovolím . . . protože vidím, že se pánové zajímají pro ledacos . . . (— Bureš se při těch slovech prohýbal smíchy na židli —) . . . uvésti příběh jednoho hocha, po-

cházel z našeho města. Jeho otec byl zámožný . . . prosím, městským radním byl, pánové, a měl obchod s moukou . . . hoch, dobrý hoch byl tady na studiích . . . chodil také na takováhle místa . . . Já vždycky říkám, pánové: všecko zkusit — to děla člověka člověkem — ale s mírou . . . račte mi rozumět. Ale ten hoch — dobrý hoch to byl — chodil do jednoho takového domu ráno, dopoledne, večer — kdykoliv — pánové, seděl tam často celý den . . . díval se, jak ta děvčata jedí . . . psal holkám dopisy, které mu diktovaly . . . pánové, to bylo jistě nedůstojno . . . neučil se, nedělal zkoušek . . . otec se rozhněval . . . hoch nejel ani na velkonoce domů . . . ztrávil tedy tam Velký pátek celý . . . pánové, každý má mít aspoň kousek náboženství — říkám vždycky — čím by se lišil od těch božích živočichů . . .“

„A co se s tím dobrým hochem stalo?“ ptal se Bureš, jenž zvolna střízlivěl.

Člověk onen už chtěl pokračovati, ale Kypke volal ve smíchu: „Kdo pak bude takhle ‚rukou nemotornou‘ kaziti náladu tohoto vzácného obrázku . . . jeho cena je přece v tom, že nikomu do toho nic není, co se s tím hochem stalo . . .“

Bledý člověk v černých brejlích povstal, pohlédl na všecky kolem pohrdlivě, vjel si rukou přes zachmuřené čelo a odcházel.

Kypke mluvil ještě dlouho svým hvízdavým hlasem, nosovým přízvukem o všem možném . . . o balotáži ve spolcích . . . o zastoupení menšin . . . přešel ku směrům v současném českém životě . . . inu ovšem, někdo sbírá brouky, jiný poštovní známky, třetí vychovává kanárky . . .

Prokop slyšel Kypkeho jen už jako ve snu. Těžká mdloba po tolika dnešních dojmech ho přemáhala . . . cítil jen, jako by měl hlavu odříznutu od trupu . . . zdálo se mu, že se mu v oddělené hlavě soustřeďuje celý pocit životnosti. Chutnal na rtech sodovku, kterou mu přidržel Bureš. Z kuchyně vedle „salonu“ svítilo měděné nádobí na stěnách a valil se zápach z vařící se kávy. Přicházeli noví a noví mužští . . . jeden měl velké, hranaté boty, a teď, jak kladl nohy křížem, rostla široká bota stále víc a víc, vystupovala do popředí . . . vyplňovala místnost až ke stropu jako španělská stěna. Jedno z děvčat mělo bílé, lákavě vlhké, veliké zuby a rty . . . a podíváš-li se na ni z blízka . . . zanícené oči, skutečně . . . a víčka očí a rty mají jednu barvu . . .

Byli na ulici. Podél průčelí domů, ve výši druhého patra táhl se roztřepený vlnitý pás bílé mlhy, předtucha zimního jitra. Spojí se později s mračnem téže prchavé, lepkavé hmoty, padajícím z vyšších poloh, jako se byl od něho oddělil, a zahalí Prahu v jeden oblak . . .

„ . . . Kypke se teď půjde vyspat . . . má úřad až odpůldne . . . chtěl ještě jenom podotknout, že naše vzdělání je laciné, velmi laciné . . . pánové . . . noviny, revue, naučné slovníky . . . dilettantismus . . . ve všem udati svůj úsudek, jenom s nepatrnými obětmi času a práce . . . Je to skutečně pozoruhodno, jak se dnes naše po-

zornost tříští . . . Na shledanou, pánové, má poklona . . . váš nejoddanější . . .“

„Odkud ty spousty . . . ty spousty . . .“ přemýšlel Prokop a odháněl od úst vlhké páry, jež začínaly dusiti . . . Cítil přetížený žaludek a ve vnitřnostech zimu . . .

Otec čekal na snídani. Četl noviny a plahočil se, čistě si nehty, se zahraničními zprávami. Ptal se Prokopa jenom, má-li dnes přednášky . . . Prokop už byl umyt a převlečen. Otec tedy předpokládá také dnes, že Prokop přespal u Édyho . . . Nenasadil si dosud okulárů a nevidí, že Prokop je v obličeji žlutý, nevyspalý . . . Prokop nebude nucen lháti . . .

„Ne, nemám. Budu studovat. Odpůldne jdu do kreslírny.“

Matka šla do trhu; Prokop se s ní nesetkal. Zahlédl jenom, jak matka v ložnici si váže klobouk a počítá v tobolce několik stříbrných mincí. Milada shledává knihy a odchází do školy.

Je doma sám a svléká kabát, uléhá na pohovku. Z vedlejšího pokoje slyší hřmot, jak služka uklízí a přestavuje nábytek.

„Netlucte tak těmi židlemi!“ volá ještě Prokop.

Podivno! Dnes v noci neposlouchal ani chvíli Kypkeho . . . Kypke ho uspával jednotvárným, sípavým přívalem vypůjčených slov. A teď nemůže usnouti, a nějaká skrytá síla odříkává v něm v úplné souvislosti Kypkovy žvasty . . . Jako ve fonografu . . . Dr-r-r-r . . . tlumené praskání . . . bzučivé vrčení v uších . . . nárazy na ušní blánu . . . a teď, zcela jako v tom stroji . . . počíná Kypke mluvit . . . nejdřív nezřetelně . . . je rozeznati jen vlnu hlasu . . . zvuk se sesiluje, a hrne se věta za větou . . . jako z pod podušky . . . nosovým, zastydlým tónem . . .

V rozžhavených dvířkách kamen vystupuje obličej služky . . . Její pravá tvář jest obrácena ku Prokopovým očím, hoří v odlesku ohně, tupá, skreslená, s příliš krátkými rty a vyzdviženým nosem . . . Profil šeredného, sešklebeného skřítka . . . Služka je skrčena u ohně, má hruď vsunutu mezi kolena a vyvýšená ramena. Její záda jsou stažena v oblouk. Boky jsou roztaženy, napiaty, vyplňují kazajku.

Tak často s ní žertoval . . . „Ke služebným má míti člověk veselou tvář . . . ulehčovati jim tak trpké jejich povinnosti . . .“ říká Édy. Když byli sami, bral ji za bradu, bral ji za ramena a díval se jí do šedavých očí . . . Smála se . . . byla ráda . . . je šeredná, chudák . . . od neštovic . . .

„Netlucte tak tím uhlím, mám z toho bolení hlavy!“ volá ještě Prokop. Oddychuje z hluboka, dech mu uniká, má závrať . . . Půjde do netopeného pokoje vedle, načerpá tam plícím trochu studeného vzduchu . . . Vstává s pohovky a opírá se o stůl . . . cítí bolestný náraz hrany stolu o svůj bok . . . ta bolest se mu rozkládá ve všech údech, rozzařuje se v lehký otřes svalů, ale ne nepříjemný, spíše svědící, jako by mu procházel tělem proud z indukčního stroje, ale více oživující, poskakující, promíchaný plaménky . . . nebo jako by mu v žilách postupovala omlazující, tvůrčí injekce . . .

Ale zdá se mu, že v ovzduší pokoje zdvíhá se náhle výšleh cizího jakéhos, horkého proudění, jako kolují teplé proudy v širé dálavě mrazivých oceánů.

Odkudsi vyzařuje různorodá, jiná atmosféra v prostoru vyhřáté světnice.

Tato překážka dýchání činí Prokopovi pobyt v pokoji nesnesitelným.

Prokop staví ruce ku předu, aby odvalil tento náraz atmosférický sobě s cesty.

A nebezpečí roste, blíží se, počíná hrnouti se naň, aniž Prokop je s to, jemu se vyhnouti, natož odsunouti je.

Prokop činí poslední, zoufalé pokusy, napíná sílu svých paží, sbírá všecku moc svých svalů.

Pak ztrácí Prokop vědomí; je, jak se mu zdá, pohlcen vichrem cizí tělesnosti, je unášen do širých výšin vášně, v nichž vládne jen zákon zapomnění.

* * *

„Édy je pryč — přijde až za dvě hodiny, děti s guvernantkou na procházce . . . Vypijeme koflík čaje . . . Špatně dnes vypadáte, čaj vám udělá dobře . . . sedněte si sem ke mně . . . tak, sem, na pohovku . . . a vypravujte mi, jak jste se včera bavili s Édym . . . přespal dnes u vás doma . . . anebo raději mi vypravujte, jak užíváte masopustu, jak se bavíte . . . Jste zamilován? Nečervenejte se . . . mně to můžete říci, jsem stará paní.“

Velmi roztomilý koketní úsměv . . . řada zubů bezvadná . . . a dále . . . krk bílý, vyzývavý . . . ramena nádherná . . . vše výborně zachráněno z dob slávy . . . však to Prokop zná z plesových toilet paní maman.

„Je velký rozdíl mezi láskou a zamilováním se . . . prozradil-li něco Édy, jsou to jen samé mladické chiméry . . . je ještě nezkušený ve společnosti . . . a co v té společnosti kdy užil, tím je povinen jen její dobrotivosti . . .“

Ale stále na mozku to hejno šeredných myšlenek z dnešního dne . . . prokletá samota dnes od rána s těmi přízraky předrážděného mozku . . . alkohol ho jistě celého prosákl na několik dní . . . jinak není možno . . . jednati jako dnes: bez jiskry vůle . . . jako by do něho vklouzl nějaký pochop . . .

V pokoji horko, suché, dráždící tělo. Vzduch pálí v obličeji, na rukou. Z povlaků z voskovaného plátna na nábytku při každém vdechnutí sálá kyselý výpar, jako v železničním voze, do něhož pere slunce, odporný a zároveň osvěžující. Teplo z krbu vtírá se do údů a oblévá je vlažným potem. Na čele a na prsou se mu slévají krůpěje, jež mu lichotivě chladí rozpálenou kůži.

V tomto osvětlení je také tvář paní Nyčové zrůžovělá, omládlá, skvoucí se.

V ostrých paprscích, vyšlehávajících z lampy, rýsuje se její postava štíhle, vznosně.

Ještě nikdy nezdála se mu tato paní tak půvabnou.

Prokop byl nyní jat podivem, jak mohl přezírati ladnou, vlnitou čáru jejího štíhlého těla, jejích okrouhlých a měkkých pohybů.

Tyto vjemy doléhají ke smyslům Prokopovým, ale úvaha potlačuje jejich okamžitá vzplanutí.

V rámci elegance a vkusu, vroubícím vnitřní zařízení boudoiru paní Nyčové, vystupuje podoba této ženy s plastickou krásou.

Všem těmto předmětům umění, všem těmto bibelotům vládne paní Nyčová jako orientální královská kněžka.

Vzduchem prochvívá těžká, omamná vůně jakéhos cizokrajného parfumu, květiny vydychují sladké své výpary.

V boudoiru paní Nyčové je jako v horké, jihozemské zahradě, prosycené žhavým sluncem.

Zelení prosvítá mramor fontány, v níž šplounají hebké a hravé vlnky vodotrysku.

A touto scenerií rozkoše zaznívá náhle hudba, která vkládá se takořka do každého čivu, zachvívá jím a uvádí celou nervovou soustavu v rozkošnou vibraci.

Tato hudba tísní dech, svírá srdce.

Krásy bájného tohoto ústředí spojují se, splývají, slučují se v mohutný zpěv lásky.

* * *

Byly to tedy dvě špatnosti, uvědomoval si potom Prokop, v nichž nalezla včerejší krise jeho touhy po Marketě své rozřešení. Toho prvního svého bidáctví se nikdy již nedopustí . . . Omlouval je ospalostí, nepříčetností . . . Děvče chodilo jako jindy po domě . . . tiše, bojácně . . . konalo ochotně své práce . . . ani slůvka, ani výčitky neuslyšel již Prokop . . . A přece jistě trpělo . . . mělo oči uplakány, toho osudného pro ně dne . . . A zase se zdálo Prokopovi, že mu posluhuje tak ochotně, tak radostně . . . , že pohlíží k němu tak láskyplně, oddaně . . . Jako by ho němě prosila za odpuštění, jako by on nebyl viníkem . . . Ale v té druhé špatnosti setrvá, zcela vědomě; k tomu byl odhodlán. Byl jí hrd. Posuzoval ji jako úspěch, jako drahocennou vymoženost, zcela svou, osobní . . . Událost sama byla elementární, byla výbuchem citů dlouho živených, tajených . . . Nemohl v ní nikde viděti vypočítavosti. Přišla sama, poněvadž musila přijít . . . Nebylo jiné pohnutky k ní, než láska té ženy k jeho mládí, k jeho očím, k jeho rtům, jež dovedla tak hltati žhavými, nenasytnými polibky.

Prokop poznal poprvé v životě pravou, jedinou lásku.

Tak říkal si denně nesčetněkrát, tak opakoval si při každé vzpomínce na své blaho, tak těšil se v každé chvíli, která odváděla jej od všedního jeho života.

Konal své denní povinnosti a práce jako bezduchý stroj, žije jen svou láskou, považuje ji za jediný skutečný obsah svého života.

Vše ostatní, co nemělo vztahu k těmto jeho myšlenkám a citům, bylo pro něho plahočivou poutí kamenitou stepí.

Jen v ozvucích své lásky nalézal oasy v ostatní pusté jednotvárnosti své existence.

Prokop, šťasten, tušil, že získal pro život skvělou, zlatou vzpomínku tou láskou starší ženy, láskou, v níž je tolik složek: starostlivost, přátelství a skoro mateřská péče. Věděl, že od toho okamžiku jsou prsa, na nichž může skrýti hlavu; že jsou hebké prsty, jež jsou s to, aby s čela setřely zármutek; že jsou růžové, něžnými modrými žilkami protkané lokty, jejichž rozpjetí mu bude kotvou. Prokop měl od té chvíle své životní tajemství.

Zdálo se mu, že tím okamžikem byl pasován za muže . . . A Édy, jeho přítel? Měl by Édy nějaké ohledy, nějaké zásady? A je Édy horší svou mravní podstatou, než on, Prokop? Nikoliv, Édy je dobrosrdečný, upřímný hoch; kdo jej blíže pozná, shledá v něm ty a ještě jiné přednosti; jenom vadí lepšímu ocenění Édyho vychování, způsoby, zkrátka: že je „mladým pánem z bohaté rodiny".

Čím tužším, spoutanějším stával se poměr Prokopův k Édyho matce, tím více Prokop Édyho miloval. Dokud byl v rodině pouhým učitelem, pouhým „chudým studentem" — prošel vůči Édymu celou stupnicí citů: od chladné, uctivé nedůvěry ku tajenému obdivu chudého hocha k velkopanským manýrám „mladého pána", jistotě jeho počínání si, a odtud ku socialisticky nadechnuté odevzdanosti, že rozdíly mezi ním a Édym jsou nepřekonatelny. Teď, kdy nazýval Prokop svým, co Édymu mělo býti věčně posvátno, počínal Édyho upřímně, vroucně milovati. Rozuměl té své náklonnosti jako povinnosti; jako by plynula z nějakého faktického svazku. Nebylo dříve mezi nimi přátelství; pouze jakýsi nevyjasněný vztah závislosti a zároveň spolek na výboj a odboj, povrchní kamaraderie. Ale teď by byl chránil Prokop Édyho v nebezpečí svým tělem, byl by nastavil svá prsa . . . Miloval jej jako blízkého pokrevence, jako syna . . .

Nemohl si ani přiznati, že k této vděčné lásce mísí se také tesklivost, jíž ozývalo se v Prokopovi srdce, kdykoliv pohlédl na Édyho a pak na krásnou, imposantní jeho matku . . . A kdykoliv líbala ona svého syna, pociťoval Prokop bolest, že jeho celování nesmí spočinouti na ústech Édyho vedle polibků matčiných.

* * *

Bylo na sklonku masopustu. Prokop se vyhnul plesu, poslední příležitosti ku shledání se s Marketou. Byl příliš ztravován novou pro něho vášní, plnou kouzla a požitků zcela rozdílných od dřívějšího života. Viděl v ní zdravou reakci a tak ji také vítal. Bylo mu, jako by přebytečné síly jeho rozvlněných nervů byly nalezly popud ku vybití. Přešinul se šťastně — tak si říkal, děkuje příznivému osudu — přes vrchol mučivé choroby, jíž uměle byl v sobě vzbudil násilnou změnou společenského vzduchu, přetrpěl hrozivou horečku „z ponebí jiných krajin".

Rozděloval svůj čas mezi povinnosti a schůzky s Édyho matkou. Bývaly častě a prodlužovaly se postupem času. Vyplňovaly jeho myšlenky až ku nové schůzce, bez ustání, kdykoliv se vracel z jedné

z nich. Myslil ještě na slabý pramének prošedivělých vlasů na skráních, tak zajímavě kontrastující s růžovými, plnými tvářemi, jehož původ odkryl včera při polibku do rozčechraného účesu, a již si umiňoval, že zítra bude smáčeti svými rty tu lehkou, sotva znatelnou vrásku, jež se jí vlní tenkou čarou nad obočím. Vzpomínal ještě, jak včera chovala svou dcerušku na klíně, jak ji měla objatu, jak se matka i dítě smály, a již věděl, že jí řekne zítra, až budou ve „svém bytě" k sobě přimknuti: „Líbej mne, jako včera Lídu!" A když se zeptá, proč, přivine ji k sobě blíže a odpoví jí: „Vždyť jsem také tvůj . . .!" Takové chvíle přivozoval úmyslně, aby se jí mohl přissávati k rukám, aby mohl nesčetněkrát, blouznivě, blábolivě opakovat: „Ty dobrá, dobrá, dobrá . . .!" Chtěl jí děkovat za své vykoupení z veškeré té rozháranosti a z dosavadní špíny pohlavní. Vždyť byla tak čista, že sesmutněla vždy, kdykoliv se chtěl odvážit ohnivého doteku, a říkala trpce: „Ne, ne . . . musila bych myslit, že mne nemáš rád."

Byl ve svém srdci přesvědčen, že nemůže být poměru mravnějšího, více zdůvodněného nad poměr jeho. Jak se vyvinul? Silná vášeň zrála z každodenních jejich styků, upevňovala se bez jejich vědomí, až rostla k jediné přirozenému svému rozřešení a u něho, u Prokopa, byla jenom utajena ostýchavostí, pochybnostmi o její pravděpodobnosti v matce jeho přítele. Na konec přichází přece vždy chvíle, kdy mezi nadějemi vzepiatými k útoku a faktem je už jenom píď — a tu „zavři oči, zatni rty a vrhni se vstříc vítězství nebo pokořujícímu odmítnutí, ale necouvej!"

Zdálo se Prokopovi, že není z těch „nešťastných", kteří ve věku dvaceti a několika let „se honí bez dechu za nemožnostmi, zatím co nevidí toho, po čem mohou jen okamžik zatoužiti a v příštím okamžiku býti v jeho držení". Utvrzoval se v mínění, že člověk má jen v pravidelném, nechvilkovém poměru, založeném aspoň na vášni obou zúčastněných, ukájeti žádosti. „Jen takový způsob je člověka důstojný."

„Je smutným svědectvím, když mladý muž nemá důvěrné známosti," moralisoval teď Prokop v blažené vypínavosti vůči všem těm hochům, sžíraným vášněmi, tonoucím v kalu a přece šťastným, když v tom rmutu shledali náhodou, zcela na dně, v odpuzující po vystřízlivění špíně — lesknoucí se cetku lepšího citu, dobroty, důvěry . . . Většina, ohromující, smutná, jeho soudruhů brodila se tím „nutným zlem"; někteří vyzývavě, chlubivě — jiní skrytě, zahanbeně, s výčitkami, s malomocnou závistí v nitru. V tiché, egoistické radosti protahoval Prokop své klouby, když uléhal doma k odpočinku po každé schůzce, kterou prohýřili, prožili do nejmenšího možného zlomku vteřiny v zamlklé světnici odlehlé vinohradské třídy. A upadal pokaždé v těžký spánek, bez vzrušujících jej jindy snů, v posilující reakci uštvaných, usmýkaných nervů, zpěněné krve . . .

Vzpomínky na chvíle, prožité ve společnosti této ženy, byly mu neskonalou slastí v jiných drobných starostech a obtížnostech prostého, chudobného jeho života.

K nim probouzel se každého jitra nyní osvěžen, posílen, nesnášeje jich více s reptáním a rozrušováním.

V ubohém žití svém, stísněném v deptaném nepřízní poměrů, nalezl láskou paní Nyčové kotvu a útěchu.

A ježto soudil Prokop, že vzájemné nalezeni se jejich bylo čirým osudem, protože nepředcházelo mu žádné dobývání, žádné nástrahy, žádné smlouvání se, žádné vyznání, — neměl pro výstřednosti v jejich objetí nijaké morálky, nijakého šetření, nijakých výčitek.

Nebylo ani třeba, aby sám vůči sobě si k upokojení uváděl nezdolnou útočivost jejich těl v požáru hárajících smyslů. V oblažujících důsledcích svého fatalismu měl vše za prostě nezvratné . . . Tak lehkým, volným, sebevědomým se cítil! A ukládal-li mu jeho poměr zdrželivost od zhýralých konců obvyklých pitek se soudruhy, byl šťasten, že nalezl takovou „mravní brzdu v nutnosti“.

Jen jednou, když v takové směsici spěchované z poloobnažených ňader děvčat a zmalátnělých opilostí a rozdrážděností těl jeho přátel, z níž se nemohl vyplésti, aby Édyho odvrátil od domněnek, — uslyšel šepot Édyho: „Co ty teď? . . . poslouchej . . . už déle pozoruju . . . je ti něco?“ — cítil Prokop, jak útočivá pátravost Édyho mu žene krev k srdci.

Byl rozechvěn a zaražen touto otázkou.

Jak mohl k ní odpověděti?

Sklonil proto hlouběji hlavu, aby Édy neviděl jeho uleknutí, a těšil se, že hlukem slov jeho soudruhů byla zdánlivě umlčena jeho odpověď.

Chodil pražskými ulicemi s tichým jásotem v srdci, v rozpustilé nasycenosti, vykračuje pevně, aby jeho známí ze vzpřímené páteře, z pozdvižené hlavy, z vyjasněných očí jeho tušili triumfátora . . . . . I jemu chvělo se tolikrát už na rtech slovo sdílnosti vůči některému „příteli“ . . . Ovšem se závazkem čestného slova, „že nic neprozradí“. Tolikrát je zatlačil zpět pomlčkou a na první zrádnou hlásku navázal lhostejnou nějakou větu, vzpamatovav se v posledním okamžiku . . . Ani Lešákovi se nesvěřil, ani slůvkem . . . kdyby ani nebylo „svaté“ povinnosti býti mlčelivým, kde jde o slušnou ženu, uložené noblessou každému počestnému muži. Lešákovi právě ne, ač neměl pro něho tajností. Znal Lešákovo bezohledné proniknutí k podstatě každého zjevu, neklamnou jeho prozíravost, ostré pojetí přítomnosti, z níž několika nepatrnými, někdy sotva znatelnými otázkami si ihned osvětlil vznik příčiny. Lešák by byl jistě řekl (a Prokop si představoval, jak by se Lešákovi oči přímo obrátily do ustrašeného jeho obličeje, a jak by se zdvihl tenký, vybledlý ret nad zčernalé zuby tím jeho nervosním úsměvem, za nímž vždy následovala nějaká poznámka, jež pálila,) předváděje si v mysli zvadlost tváří Édyho matky (měla skutečně silně odulé slzní vaky) a její několikerým mateřstvím vzrostlé tvary: „Buď dospěješ k nějaké perversitě anebo budeš upoután materiálními výhodami, pohodlím . . .“

S takovou surovou zřetelností odpovídal Lešák každému, kdo vyvolával jeho úsudek. A tomu, na jehož hlavu dopadl, nezbývalo, než ztajiti vzteklou lítost a zatíti pěsti; vždyť nemluvil Lešák nikdy o věcech, týkajících se jiných lidí, nebyl-li tázán.

Ne, ani Lešákovi se nemohl svěřiti. Nesměl připustiti ani vzdálené možnosti, že by jeho láska k Édyho matce byla považována někým za zvrhlé přisluhování groteskním choutkám, za obětování nejdrahocennějších vznětů na oltáři skreslených, znetvořených vnad, jejichž zrůdnosti opravují se před světem sterými lstmi kosmetiky, násilnostmi krejčířství, a v důvěrné samovazbě dvojice lidí, v tom posvátném šelestu polibků jedinců, kteří přemohli všechny pochybnosti, odvrhli všecky ohledy, nutí k poslední nevyslovené otázce, na níž závisí buď superlativ blaha — nebo zoufalé zklamání: „Pohleď, nevidíš ty nedokonalosti; nejsi zklamán, zhnusen . . .?“ a vyluzují ze sevřených nedočkavou úzkostí prsou výkřik: „Zavři oči . . . Přestaň myslit! . . . A oddávej se! Chci být tvou!“

Ani Lešák, ani jiný smrtelník nesměl ztratit víru v povýšenost té ženy nad mravní názor společnosti, k níž náležela. Tím byl povinen té, která „mu obětovala svou dosavadní bezúhonnou minulost“, o níž byl přesvědčen, že bude zase a vždy tak bezeskvrnnou, i kdyby někdy mezi nimi došlo k rozluce . . . Přirovnával svůj poměr, tak úzkostlivě utajovaný, intimní, ku cizoložstvím známým po městě, projednávaným do podrobností po salonech, kavárnách, kancelářích; ku dostaveníčkům, o nichž věděli konduktéři na tramway, billetářky v divadle, drožkáři. Takových veřejně nošených hříchů, prožívaných před tváří a skoro pod ochranou „společnosti“, bylo tenkrát v Praze několik. I Prokop ignoroval až dosud, že ony ženy vystupovaly veřejně a okázale po boku svých klamaných manželů (měly prostě „své malé štěstí v ústraní“), že byly v čele předních národních a společenských podniků, že mladá děvčata je zahrnovata důkazy úcty, jak jim matinky kázaly . . . Ale teď počínal vyciťovati celou zkaženost takového všeobecného smýšlení, takového přijímání hotových událostí a vyžadoval nedůtklivě pro sebe jiné měřítko: jejich láska byla sňatkem, jemuž jenom rozdíly u věku a všecky ohledy odpíraly veřejného posvěcení. Oni se sobě tajně zaslíbili; zachovávali si věrnost; chovali k sobě navzájem oddané přátelství a úctu; dělili se o své starosti . . .

Jen společnou domácnost nemohli mít . . . tím jediným jednali, byli nuceni jednati nedůsledně proti tomu pojmu jejich společenství, jak je chápal Prokop. Jeho milenka — žena, jak ji tisíckrát nazýval v něžném šepotu, v dechu polibků, — měla odtud dvojí domácnost: jednu pro své děti, pro správu svého jmění a pro všecky ty všednosti a malichernosti denního života, v kamenném rodinném domě Starého Města, a druhou, odlehlou, skrovnou, chudou, teplou, jen pro něho, zlacenou poesií zažitých v ní slastí . . .

(Pokračování.)

Mikoláš Aleš: Hlídka.

Karin Michaelis *:

Dítě.

(Barnet.)

Z dánštiny přeložil *K. Vetter.*

(Pokračování.)

Hrob neměl býti sklenut v mohylu, měl býti plochý, jako jsou louky.
A tam byl postaven malý, bílý kámen, na němž stálo:
„Dítě s teplým, teplým srdcem."

* * *

Tři měsíce poté rozhodla se matka prohlédnouti věci Andreiny.

V první době nesnesla myšlenky, že by se měla odloučiti od něčeho, co náleželo Andrei.

Prsten nebyl zaslán Josse.

V pokoji dítěte nesmělo se na nic sáhnouti. Vykřikla divokou zlostí, když byly postele na rozkaz rektorův oddáleny a prázdné lůžko zakryto přikrývkou.

Ničeho nechtěla se vzdáti, ani zvadlých květin, ani prázdných láhviček od léků, ničeho.

Matka stála tu prostřed všeho, — chtěla dáti novou potravu své bolesti.

Ale když vyklidila šatstvo ze skříně, bylo jí, jako by viděla Andreiny pološlepé, vyčítavé oči.

Zděšena upustila, co měla v ruce, a vyšla z pokoje. Ještě dlouho potom se jí zdálo, jako by slyšela Andreu, ana praví polo žertem, polo uražena:

„Ale slípko! Nech přece mé věci na pokoji!"

Když se po druhé přemohla a vešla a jala se pokračovati v úklidu, pohřešila šat barvy levandulové, který byl Andrei nad jiné dražší.

Nevěděla si jiné rady, nežli jíti k otci dítěte. Šaty byly patrně asi ukradeny.

---

* Po dvakráte uveden nedopatřením, překladatelem nezaviněným, originální název povídky („Barnet") při jméně autorčině. *Pozn. red.*

Pohlédl na ni s oním opovržlivým, temným úsměvem, jenž přelétával jeho tváří jako studený vítr:

„Byly tak drahé, ony šaty?“

Míčela plaše a nevěděla, kam míří, ale když opakoval svou otázku jemněji, odvětila, že stály alespoň čtyřicet korun, ač byly šity doma.

Otevřel zásuvku ve stole a vysázel čtyři bankovky: „Nyní snad budeš tak laskava a nebudeš již mluviti o krádeži.“

V té chvíli byla znavena, jen znavena. A peněz potřebovala nutně. Od smrti Andreiny bylo tíž, nežli kdy jindy, prositi o peníze.

Vzala je a šla.

Ale venku, v pokoji Andreině, propukla její zoufalost. Otevřela přihrádky v komodě a jala se prohrabávati všechny ty pošetilé věci, které tam dítě nahromadilo.

A nalezla slabou útěchu v tom, že se Andrea v poslední době přimykala více k ní nežli k otci.

. Matka nahlédla letmo brzy sem, brzy tam. Vše to se tolik podobalo Andrei, rozmarné, obratné Andrei!

Celá hoření úzká zásuvka byla naplněna papíry, dopisy, zápisníky a školními knihami.

Sáhla do ní nazdařbůh. Byl tu malý, lehce srozumitelný souhrn příjmů a výdajů za kosti, hadry a staré železo, hedvábné punčochy a koláčky u cukráře, za lázeňské vstupenky pro špinavé děti a za kořalku pro příslušníky chudobince.

Andrea měla smysl pro pořádek jen v tomto jediném bodě. V záležitostech peněžních byla nadmíru přesná.

I „dva öry“ byly po řadě zapsány.

Pak tu bylo několik slohových sešitů, popsaných do pola podprůměrnými verši, a mezi knihami dva modré sešity.

Budiž spáleno nečteno. Můj otec to nesmí čísti Ani moje matka. Nesmíte. Andrea.

Byly to denníky.

Matka věděla, že by přečetla každé slovo, kdyby zůstala déle. A proto šla, aby neupadla v pokušení.

Ale když v noci ležela a chorobné myšlenky ji přepadaly, vstala a šla pro denníky.

Listovala v nich a viděla, že poslední stránky byly psány tužkou a sotva měsíc před smrtí dítěte.

Četla.

* * *

1892.

Mrzí mne opravdu, že Helena Simonová je mrtva. Ale nemohu za to!

Všichni ostatní tolik plakali po celou cestu ulicemi, zatím co jsme sypaly květiny, a já si schovám košík na věčnou památku, že Helena jest mrtva. Ale zdálo se mi; že to bylo velmi zábavné, že lidé leželi v oknech a civěli na nás, a měla jsem veliký klobouk slečny Pulge, protože musil být černý, a nemohla jsem plakat za nic na světě.

Dala jsem si velikou práci, ale po celý čas, i u hrobu, napadalo mi vždycky zase něco veselého — (byl prý to jistě ďábel, jenž mi to našeptával, řekla Edel, neboť ona si nyní velmi zakládá na tom, že se připravuje ke konfirmaci).

A volali spoustu nesmyslů po hebrejsku, a znělo to právě tak, jako když jdu kolem asylu a děti slabikují. Měla jsem dvě cukrové tyčinky v kapse, ale netroufala jsem si ukousnouti, když jsme tam stáli. Rakev byla strašně hezoučká, jenom samé bílé květy na ní, a slunce právě svítilo. Myslila jsem jenom na lívanečky. Kdyby bylo pršelo, byla bych snad mohla trochu plakat. Ale napadlo mi, jak Helena spadla v šatech do bassinu, a jak lázeňská volala: „Topí se, topí se!“ a my jsme se smíchy div nepotrhaly!!

Jacobe mne zatáhla za rameno a řekla mi, abych se styděla, že nepláču, ale když jsem nemohla!

A kněz řekl, aby pozdravovala otce Abrahama, Isáka a Jakuba, a všichni židé volali: „Také ode mne, také ode mne!“ A tu jsem se musila tak strašně smáti, protože jsem si představila Helenu, jak v nebi zaklepe, pokloní se a řekne: „Mám vyřídit z domova pěkné pozdravení!“

Ale oni myslili, že jsem nemocna, a pak jsem se jala plakati tak strašně, — ale z rozpaků, a ne pro Helenu.

Matka mínila, že to bylo dojemné, jak jsme sypaly květiny, a plakala, ale otec řekl, že je to komedie. Ti dva nemohou také nikdy souditi o téže věci stejně. A staří židé měli všichni malou pitvornou kapičku na nose, a Simonovic mají kromě Heleny pět děvčat!

Na noc budu číst v bibli o židech, protože křesťané mnoho tlachají.

Ale až budu musit umříti, nashromáždím hodně mnoho peněz a nakoupím si čokolády do rakve. Vyžebrávám na otci staré šaty, protože slípčiny se věru ani prodat nedají, když je s nimi hotova.

Je to vlastně směšné, že bych měla zemřít, jsem teprve tak krátce na živu, a dříve, než mi bude dvacet let, jistě nezemru, a tak mi zbývá ještě šest let a měsíc, — — — ani mi na tom nezáleží, zda budu žíti déle, protože je tu tak mnoho smutného.

Helena byla uložena na svou babičku, ale ta se podobala čarodějnici, — hu, ležela bych mnohem raději u docela mladičkého děvčete. Houby si dělám z toho, co povídají o nebi a o pekle. Na tom mi nesejde. Mohla bych snad ještě přijít do nebe s matkou, protože je velmi pobožná a chodí do kostela, ale otec, — — — to je nemožnost! Co by ten dělal v nebi!

Chci býti s otcem.

Amen!

Otec je krásný!

Kniha, která se nazývá „Strašidla“, je podivná kniha: není tam ani jednoho strašidla, proto mi otec nemusil zrazovat ji čísti.

Ale hřích to byl, že jsem se smála.

* * *

Leden 1893.

Až budu opravdu dospělá, pojedu do Kodaně, což prý je špatné město pro mladou dámu.

Nejraději bych byla umělkyní anebo básnířkou, ale nejraději umělkyní a malovala bych nejnádhernější tapety, neboť zde v městě jsou hrozně šeredné tapety, vyhlížejí jako kartoun a selské sukně.

Nejdříve namaluji velikou zelenou louku a uprostřed poteče řeka s koljuškami, docela čistá, bez bahna, a budou tam poletovati vlaštovky a lapati mouchy, a budou tam velké lesy a vysoké hory se zasněženými vrcholy a na nich hrady — jako v divadle na oponě. Tato tapeta musí býti zavěšena v nesmírně velkém sále. Snad ji koupí sládek Jacobsen, neboť ten má více peněz nežli král. Ale jeho sochy stojí v jiném domě. Otec říká, že je to to nejlepší z celé Kodaně, ale já si myslím, že „Nový trh královský" je lepší.

Domy, které mají věže, musí míti jinou tapetu, která bude tmavě modrá, jako když člověk leží v noci v posteli a hledí na nebe a mléčnou dráhu a hvězdy. Je to právě tak, jako by lezly po množství maličkých nožiček.

Belhavá Malene jim říká „bílé vši Všemohoucího". Je to hrozné, ale k smíchu je to přec, protože jsou tak živé.

Hvězdy a sluníčka a motýli — toť jsou mé nejmilejší věci na světě. Ale lidé se nesmějí smáti nahlas, anebo křičet, anebo klapati podpatky, sice by se pro ně tapeta nehodila.

Smuteční síň Tyry Doneboda byla temně modrá — — Matčiny šaty jsou také vždycky temně modré; starosti, noci a zármutku podobá se temně modrá barva. Ale matka se nemůže zdržet, aby si nenadělala skvrn.

Moje dílna musí ležeti uprostřed Östergade, a když ke mně přijdou lidé objednat tapety, neboť uslyší, že moje jsou ze všech nejpěknější, tak se jim podívám do očí, ač je budu znát zpaměti, a pak budu věděti na vlas, jaká tapeta se pro ně hodí.

Každý člověk má svou barvu, poznám ji, když se na něho podívám. Edel musí míti světle fialovou a Josse nejprudší červenou, červenější nežli zavařenina, — a slípka by měla vlastně míti něco žlutého, něco jako aurikule.

Je důležito, aby to člověk věděl, neboť pak se hodí pokoje k lidem.

Chudí lidé musí dostati tapety zadarmo, ale bohatí musí zaplatit tisíc korun za jednu. Pak dám slípce peníze, aby jela do Paříže, a až se vrátí, bude nejkrásnější dámou v celém městě, tak že otec bude rád s ní chodit a povede se s ní zavěšen.

Otcův pokoj musí být šedý, ale tak, aby se leskl a byl zároveň jako samet.

Musí míti klenutý strop.

Únor 1893.

Ne, něco takového jsem ještě nikdy neslyšela!

Lyngovic kuchařka má jednoho otce, který je důstojníkem, a jednoho, který je kominíkem, a jednoho, který je strážníkem, a jednoho, který je pekařem.

Tak to stojí v matrice.

Řekla Edel, že chce přísahat, že je to ryzí pravda.

Ne, jak podivné to asi je, — myslila jsem přece, že možno míti jen jednoho otce.

Edel říká, že má červené vlasy po kominíkovi a ploský nos po důstojníkovi. Je na něho pyšna, a pak je také mrtev.

Což kdybych měla i já rozličné otce po městě! Ale to je docela nemožné. Když otce obejmu, cítím, že náležíme k sobě tak úzce, jako dvě oči. Má rád na vlas totéž, co já, a nejí také ani hrách, ani hovězí polévku.

A tak bych přece nemohla jiného muže obejmouti, leda strýce Steffena, ostatně ten jest otcovým bratrem.

Člověku je v hlavě tak příjemno, když on promluví! Kdyby jen chtěl vždycky přijít, když jsem nemocna; ale to ovšem nemůže předem vědět.

Zdali pak má člověk někdy také více matek, nežli jednu? To bych si dovedla přece ještě lépe představit, neboť matka má rozličné zvyklůstky, které mi nejsou podobny. Vždycky tak zhluboka vydechne, nežli vejde do dveří, jako by se bála před něčím uvnitř.

Podívám se do velikého lexikonu. V knihách, myslím, má člověk jen dva rodiče.

Květen 1893.

Měla bych raději každý den bolení hlavy a krvácení z nosu. Je mi tak nesmírně úzko. To pochodí jistě odtud, že jsem uvnitř nemocna.

V noci jsem seděla vzpřímena na posteli a netroufala jsem si spát, a srdce mi poskakovalo, právě jako bych začínala býti nemocna. To jistě praskla některá z velikých žil. A matka není nic hodná ke mně, chodí po pokoji, mručí a je lhostejná.

Praví, že je to právě tak přirozeno, jako krvácení z nosu. Děkuji pěkně! Bylo by snad také přirozeno, kdyby se mi najednou roztrhlo jedno z ňader a krev by vystříkla.

Mé ruce zbělely, a v očích i v srdci mne bolí. Otec mi dal krajkový vějíř, ale co si s ním mám počít, když musím zemříti?

Měla bych skorem raději křeče, protože bych aspoň věděla, co to je. Jak je to směšné — nemohu se zdržeti myšlenky, jak to je, když někdo dostane děti.

Ráda bych utekla před sebou samou, je to tak smutné, toto všecko!

Kdyby to aspoň byla tepna u zálokti, aby bylo vidět — —

Věru, že bych ráda utírala prach v matčině pokoji a chodila s ní v neděli do kostela, kdyby to jen chtělo ustat. Ani otci na tom nesejde, říká jen, abych byla hodně klidna.

Ale tak to bývá, když je člověk často nemocen, pak už na tom nikdo nic neshledává.

Květen 1893.

Nyní vím věru něco, něco strašně zvláštního! A není mi už tak úzko, protože není proč, aby mi bylo úzko.

My máme vaječník, a ten páni nemají, to je totiž vnitřní rozdíl mezi hochy a děvčaty. Kolem dokola visí malá vajíčka jako poupata na kapustě. Do těchto malých vajíček se dostanou lidská kuřátka, menší nežli zrnko pepře, a když vzrostou, vypadnou z vejce, které nemá žádnou skořápku, a stále ještě dorůstají, až z nich jsou novorozené děti.

To dělá strašně dobře.

Tomu mohu tak dobře rozumět.

Ale k čemu je otec? Proč je to tak trapné, když někdo nemá otce?

Jsme stvořeni jedině a pouze svou matkou, a slípka přece říká, že můžeme míti jen jednoho otce a jednu matku.

Tak tedy ta povídačka o Lyngovic služce byla vylhána.

Dítě se narodí, když se dva lidé navzájem milují, ale pak musí dáti člověk strašně pozor, aby nemiloval více než jednoho.

A nyní vím, že se otec s matkou navzájem milují.

Ale což Josse, ta je potají se dvěma zasnoubena, s jedním kaplanem a s jedním mlynářem! S mlynářem v bílých šatech a s moukou ve vlasech — hu!

Jen zda je to dobře možno!

Edel o ní něco řekla, ale já nesnesu, aby se Josse pomlouvala. Protože je nejkrásnější a nejmoudřejší a nejzábavnější, hned po otci a strýci Steffenovi.

Nemůže ji snésti, ale nikdy jí neviděl — v tom to vězí.

Je to ovšem poněkud nesprávné, ale Josse přece za to nemůže, že je tak krásna. A je mou přítelkou, třeba uplynul celý rok, co jsme se již neviděly.

Bůh ví, zda jí někdo pověděl o vaječníku. A každý měsíc se to vrací.

Je to nejinteressantnější býti dívkou, ale já bych byla přece raději hochem, protože bych mohla milovati mnohé najednou, aniž bych dostala děti!

(Pokračování.)

Majitel a vydavatel VLADIMÍR S. ČECH. — Redaktoři: Jar. Kamper a V. S. Čech.
Nákladem vlastním. — Tiskem Aloisa Šaška ve Velkém Meziříčí.

Ant. Klášterský:

Ze zápisníku mrtvého.

I.

V restaurantu staré čtvrti
salonek je stranou malý,
jehož stěny vyloženy
tapetami rudými.

Pohovka i dvě, tři židle
potaženy rudým plyšem;
není oken tu, a dvéře
zakrýti lze závěsy,

aby ani šepot lásky,
ani smích, ni povzdech sladký,
ani bázně plachý výkřik,
ni zvuk čiší nepronik'.

A tam měkkou nad pohovkou
zrcadlo je pověšeno,
řek' bys, že je jakby oko
velkým stářím oslepĺé.

Ale blíž jak hledíš na ně,
spatříš, že tam diamantem
nespočetná jména ženská
v broušené sklo vyryta.

Každý ždibec lesklé plochy
popsán je již těmi jmény,
je jich víc než shrnuto jmen
v tlustá Acta sanctorum.

Mučednic tu, světic jména,
jména z dějin, básní, oper,
taková, jež s falešnými
připínají brillanty

si jen divy ze chantánů,
princezny si z cirku volí,
neb jež ve hrách lásky zpitý
milenec jim vymýšlí:

Anna, Mary, Emma, Roza,
Akmé, Adda, Hermione,
Satanella, Koko, Zaza,
Bella, Dudú, Armanda . . .

Kde jsou všecky ty, jichž krása
v zrcadle tom shlížela se,
a jež v smíchu při šampaňském
jméno své tam vyryly?

Vepsaly tam jména svoje,
ale s každým jménem novým
zmizel kousek lesklé záře
zrcadelné hlati té.

A teď již tu visí slepé
zrcadlo to v zlatém rámu,
sotva víc, než jak když z plechu,
matně tvář jen odráží.

A já musím stále myslit
na zrcadlo toto divné,
dubnový co déšť mi bije
celý den dnes do oken.

Připadá mi, zrcadlo to
že je moje vlastní duše,
v níž žen tolik shlíželo se
a již tolik rozrylo:

Anna, Mary, Emma, Roza,
Akmé, Adda, Hermione,
Satanella, Koko, Zaza,
Bella, Dudú, Armanda . . .

Až tak záře její znikla,
její lesk se navždy ztratil,
že je nyní jakby oko
velkým stářím oslepé.

Krásu světa, přelet světel,
mihot stínů, záři květů,
oblaků let, modro nebes
nemůže již zachytit.

A mně, jak bych udeřit měl
v zrcadlo to svoje slepé,
jednou ranou roztříštit je
v tisíceré střepiny . . .

II.

Zas zkouším psát — zas tvořit jako dřív,
snad — myslím — v práci sám vzlet přijde ryzí,
leč marně lákám v sloky krásu niv,
co napsáno, vše v mříži škrtů mizí.
A sedím, dumám nad papírem bílým,
své skráně v trapné muce v dlaně chýlím,
a v lampě mé to pištĺ, jak by ďas
na kalamáři mém se smál to tence
a škodolibě lesklá očka pás'
na muce mé: „Cha, cha, cha! Impotence!“

Ne, ďase, ne, to není, co mě trudí.
Já tvořit moh' bych, jako jiní tvoří,
již, chlad a led jen v lhostejné své hrudi,
se lepením svých veršů pracně moří;
již k tomu, co má zjevením být Krásy,
co nesmrtelným dechem jen se hlásí,
si sedají jak školák k úloze
a robí básně jako hrnčíř hrnky,
a slast když líčí, jak když jedí trnky,
se kysele tak tváří, uboze!
Dnes na vše recept hotový je tady
i v čarodějné rythmů kuchyni,
netřeba dlouho krásy hledat vnady —
jsme za to předkům díky povinni.
Vem tichou noc, vem tajemných hvězd třpyty,
vem stromů báj — vzduch lilijemi zpitý,
vem starý park — vem nebe s bledou lunou,
vem dívčí vzdech — bol, který chvěje strunou,
vše vem a sluč, a cukr lásky vmíse,
„večerní píseň“ na své podáš míse.

Já jinak psát a tvořit zvykl jsem;
mně divem byla nebesa i zem,
mně na paprscích mihotavých hvězd
se snášela v hruď jiných světů zvěst;
vzkaz donášel mi od neznámých břehů
té každé vlny větru šept a šum,
já cítil jara blouznivou jsem něhu,
já slyšel, když se thuje v noci tmějí,
co mrtví sobě v hrobě vyprávějí,

a mlžné ruce stínů tisk' jsem k rtům.
Vše šeptalo a mluvívalo ke mně,
hvězd věčné písmo jako bílý květ,
já nosil v prsou staré boly země
a všeho lidstva věčný trud a hnět.
A nevím sám, kde brala se mi slova,
zkad tryskal rythmů stálý vodopád,
jen v skráni mé to tepalo vždy znova
a v srdci bilo, když jsem počal psát.
Já cítil jen, ó, nekonečný plese!
jak šumným křídlem mě to vzhůru nese
nad všednosti svět, nad nízkosti prach,
a kal a puch co mizel v hlubinách,
jak božský hlas se v duši mojí třese.

Ó, zde je mám, ty písně svého mládí,
a chtěl bych psát je znovu, žíti zas
ty noci, klid jichž v blouznivé sny svádí,
až v lampy svit pak vpadne jitřní jas;
kdy opíjíš se nekonečným blahem,
že v stopách Boha tvůrce, člověk, jdeš
a jiných světů stojíš nade prahem,
kde není záští, není zmar ni lež;
kdy moře citů v duši tvé se vlní
a síň se duchů vidinami plní,
kdy cítíš, stoje nad všednosti metou,
jak božský, čistý, nesmrtelný dech,
ti nočních fial květy v duši kvetou,
a kdos tvé jméno píše v aeonech.

To vše to tam. Vše zasuto, vše v dáli.
Jak fialy by bílé vykvetaly,
kde všecko spálil pusté vášně žár
a místo zahrad truchlý suchopár;
kde čistý zdroj vysch' v pěvcově jak kletbě,
a co tu roste, rovno dračí setbě?
Divoké býlí, plné puchu, jedu,
zde udusilo zvolna každý květ,
i slavík písně odlét, zmizel hledu
kams v hostinnějších květných dolin střed.
Snů holubička poplašená, bílá,
výš zvedla se a již se nevrátila;
jak mohla zde by splésti hnízdo ladné,
kde v její vrkot, tichý, snivý vděk,
ze vzpomínek smích frivolní jen vpadne,
vtip necudný a kluzký popěvek?!
Myšlenka božská — jaká pro mě muka! —
na dvéře duše zlehka nezaťuká,

by otevřely nebeskému hosti
se dokořán k nejvyšší blaženosti.
Jak mohla by ta čistá dcera sfer,
jež v náruči svém hvězdné nese květy,
se čela tknout, kde hanby tmí se šer,
jak nečisté tam plály hříšné rety!

A to mé peklo, které tvojí, ďase,
Gehenny krutší, plné plamene,
neb duše má se zdvihá zas a zase,
leč zpět vždy klesá, křídlo zlomené
neb těžké blátem močálu a kalem —
ó, bědný let za čistým Ideálem!
To víš-li, ďase, směj se po svém právu
a vyšklebuj se, chechtej se a syč,
ty můžeš pyšně zvednouti svou hlavu,
ty vítěz jsi — můj zosobněný chtíč.
A jestli krutší chceš mě stihnout ranou,
vem na se ženy vábný obličej,
jíž hoří vášní oči, rety planou
a ňadra vlní se, — a směj se, směj!

III.

Kdo ztravující žár mi v duši vložil,
kdo nastříkal neb nakapal mi jed
ten sžírající do krve a do žil,
jsem vinou předků neb svou vlastní klet?
Byl jakýsi můj praděd voják hrubý,
jenž v dlouhých válkách, tepla krbu prost,
znal zkrotit koně s pěnou kolem huby,
ne ale vlastní divou smyslnost,
jež na plen jej a na loupež jen hnala,
kde ruka jeho šaty ženám rvala;
jenž nenasytnou žízní horkou práh'
po bílých tělech, ňader po vlnách?
Či kněz jakýsi byl to přísný, chudý,
jenž v tvrdé kázni, kruté askesi,
zrak vytřeštěný, bičoval své údy,
své tělo vyschlé šlehal řetězy,
a klesl přec . . . a v hříchu jeho plod
a od něho zas dále v celý rod
ten smyslnosti požár, ulívaný
slzami bázně, postem tlumívaný,
snad proto větší vyšleh' ještě silou,
a zdržovaný dlouho vášně proud
v před divočej vždy hnal se s pěnou bílou
jak bystřeň s hor bez otěží a pout?

Či vinen sám jsem, pudu že jsem úpal,
než zachvátil mě, v jiskře neudupal?

Ne, nevím sám. Jen vím, že, zprvu malý,
po léta rost jak hliza nákazy,
a že mu síly, stravy dodávaly
mé fantasie bujné obrazy,
a co jsou houbám pršky podletní,
žen úsměvy mu byly koketní,
nad lýtkem oblým vykasané šaty,
na volné bluze knoflík nedopiatý,
hled pobízivý, který prolétne
ze chtivých očí duše záletné,
svod retů žhavých, záblesk bílých ramen,
šíj, která svítí září měsíce;
že ženy vše jen živily můj plamen,
svým horkým dechem v uhle dýšíce,
od mladé chůvy mé, jež rozpustile
se smávala, mě tisknouc v prsy bílé,
až po vás, krásná milostivá paní,
jíž zaplatil — snad ani nevíte —
jsem velikou tak žití svého daní
za divé noci s vámi prožité.

Ó, tolik pil jsem v touhy rozmaru
z šílené slasti, z lásky poháru,
a přec se zdá mi, na čele již vrásky
že nepoznal jsem dosud v žití lásky,
té božské, čisté, té, jež ve mžik jeden
„nás do pohádky věčné unáší,
zas otevírá ztracený nám Eden
a v anděly nás mění nejkrašší."
Já, vzpomínky jenž lásky nemám ryzí,
jenž divoce jsem vždycky přetenkou
tu kouzlaplnou strhal svazků přízi
a nečistou vše střísnil myšlenkou:
oč chudší jsem, než ubledlý hoch, zřící
z komůrky svojí v noc, jež blouznivá,
jenž posílá vzkaz dívce po měsíci
a nezměrnou se bázní zachvívá,
když pomyslí, že — ó, ten milý blond! —
by její dlaň měl na rty přitisknout!

Znechucen, znuděn, vysílen a syt
polibků horkých, divých objetí,
si nepřeji než najít aspoň klid,
vše vyhladiti ze své paměti.
Mě, milostivá, nespatříte již,

má příliš rmutu na dně vaše číš,
ji rozbíjím. Vše hra jen byla hloupá,
je čas již dohrát bláznivý ten kus.
Ze hlubin duše mi až na rty stoupá
nad celým žitím ošklivost a hnus.
Je láska přelud, z mlžin mládí stkaný,
blouznivých duší jenom vidina,
již v snách jen zříme vcházet v lidské stany,
jež na světle však denním zhasíná.
Ten divoký žár, jenž mne v srdci mučí,
všem ženám v ňadrech hárá ještě prudčí,
a na konec vše jenom pudu maskou,
co zveme ženství půvabem a láskou.

— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —

IV.

Vstoup' rychlým krokem v sál jsem gallerie,
bych májovému prchl nečasu,
a těšil se, že zrak svůj popasu
na slávě barev, co se venku lije.
A od obrazu k obrazu jak včely
mé oči létly, lhostejně však zřely
tu v hloubi lesa a tam v tvary mraků,
vln mořských svity, pláně západy,
tišiny, hory, cesty, zahrady —
vše střídalo se jako v okně vlaku.

V tom náhle zrak můj na obraz mi pad',
jejž neviděl jsem tady posavad:
v jakési strži, skalní úžlabině,
nádherná žena nahá ležela;
vše kol ní spalo ve večerním stíně,
ba noční tma již táhla docela.
Zda spala jen či byla zabita
a ze svých šatů podle vysvlečena
ta, jejíž tělo v tmách tu prosvítá,
či znásilněna, v mdlobách dlí ta žena?
Víc o tom asi dva ti jezdci vědí,
jichž obrys zřít je na skal pokraji,
jak úžlabinou vzhůru v noční šedi
od nahé ženy v dálku cválají.

Však co mi po tom, nezřím na dílo,
jen tělo ženy pro mne svítilo,
a já jsem vpíjel do něho se chtivě
a horkým retem vlnu jeho ssál,

jak bych byl satyr, který ukryt v jívě,
zří koupati se nymfu opodál.
A vzpomínka již křídlem nesla maní
mě do ložnice vaší, krásná paní,
a již jsem viděl vaše bílé tělo,
jež tolikrát se v objetí mém chvělo,
tak plné krásy, plné pobídky:
„Pojď, celuj v sladkém lásky rozhárání!“
a jež jsem celé pokryl polibky . . .

A ještě mžik, a byl bych se k vám vrátil,
své upad' znovu vášně do choré,
svou vzpouru novým žárem byl bych splatil
vám, strašná kráso, krásný netvore!
Leč v tom jsem spatřil vedle sebe dámu,
jež upínala oči k témuž rámu,
však oči klidné, čisté nebesky,
že zdálo se mi, kol té krásné hlavy,
již pokrýval vlas ebenově tmavý,
že světic záře planou záblesky.
Tvář plnou duše, bledá, krásná, štíhlá,
od obrazu zrak hnědý nepozdvihla,
však tam, kde já se válel, hýřil, toužil
a černou mši na těle ženy sloužil,
tam viděla jen dílo, pouze krásu,
hru světla, stínu, čár jen linií,
bez pruderie v tichém zřela žasu
na spící tu či mrtvou liliji.

Já divně dojat, hleděl na ni něm
a bál se rušit ji i pohledem.
Zda, před chvílí když v duši celé peklo
se zmítalo mi s žárem plamenným
a v nečistou mě náruč zpět to vleklo,
zrak zkalený jen pozvednout k ní smím?
Zda není hřích to, státi vedle ní,
z níž vůní čistých snů cos ke mně dýchá,
jež stojí tu jak v krásy svatyni?

Po špičkách chtěl jsem odplížit se zticha,
však stál jsem dál, když známý malíř v tom
mě shléd' a vlekl před svůj obraz nový,
kde nad chatrče zčernalými krovy
růžovým jarním květem září strom.
Vykládá, horlí. Zpět se ohlédám
a odtrhuji. Pozdě! Je ta tam!

V.

Můj přítel píše „ . . . pěkně u nás právě
v zámečku malém blízko Sázavy,
sic nešeptá nic o zašlé tu slávě,
tvé nechci budit bujné představy.
Ni bílá se tu nezjevuje paní,
leč chtěl-li bys za ducha pokládat
mou starou chůvu — pamatuješ na ni?
ó, je to ovšem hezký roků řad! —
jež ve dne v noci staré hledá časy,
však bílá je jen stříbrnými vlasy.
Však v rozlehlý park vedou okna naše,
kde nyní kvete každý keř a strom,
a (to se divíš!) „jaro čáry páše“,
však uzříš sám, já nevyznám se v tom.
A propos, zprávy až k nám zabloudily
v kout odlehlý, jež vyčítaly tuze,
že umlkl jsi, pěvče bohumilý,
že nevěren se stáváš svojí Muse.
Já nevším' bych si toho, není čas,
však Adrienna nepropase řádky,
nuž, přijeď, snad zde u nás najdeš zas
vzlet, nadšení neb k veršům nové látky.
I Adrienna zve tě — změny trochu
snad přineseš nám s jiným vzduchem svým,
neb ač se máme rádi, milý hochu,
já bojím se, že ženě nestačím.
To z toho máš, že naše mladé děvy
se posílají nyní do Ženevy
a do lyceí chodí, ze dne ke dni
pak strachuješ se, by ti nezvadly,
když připoutáš je k sobě, tvor jen všední,
kams na samotu, v údol zapadlý.
Můj život práce shon je jednotvárný,
do polí musím, musím do své sklárny,
jsem rád, když večer chvilenka mi zbyla
se pomazliti trochu s dítětem —
začíná mluvit a je roztomilá! —
noviny přečíst, jež mi chodí sem.
Kde nabrati se ještě nálady
na Ibsenových dramat záhady,
na vaše básně nebo na romány —
uléhám někdy jako rozlámaný.
Nuž, přijeď tedy! Máš-li cosi v péře,
zde dokončíš to, ve klid zavátý,
sám vyposlechnu rád si u večeře
ty literární vaše debatty.

Má žena již ti pokoj připravila,
a čekáme jen určitých tvých zpráv,
ba naše Věra, ještěřička čilá,
již žvatlá: „Přijde strýček Ladislav!“
a hubičku ti posílá v mém listě.
Piš, kdy tě máme čekat. Přijeď jistě! . . .“

Již týden to, co došel mne ten list,
a já jej mrzut odhodil jen stranou.
Mám naposledy verše s ženou číst,
jež měla raděj zůstat starou pannou;
na nose brejle, přistřižené vlasy,
jež naposledy píše ještě sama
a bude ptát se, mořiti mě asi,
zda může úspěch míti její drama;
jež v knihách, spisech leží po dny celé
a na večer si, unavený rys,
básnika ještě béře do postele
neb prosaika, jak dí Amicis!
Ne, příteli, já často byl jsem slep
a proveď v žití hloupost nejednu,
však na vějičku tuto, na ten lep
ti přece jenom, brachu, nesednu.
Sám jenom bdi si nad svým štěstí rájem,
čti s ženou básně, nebo, lze-li, vzbuď
i v jejím srdci pro svou sklárnu zájem,
já k všemu tomu věru nemám chuť.
Žen jako knih já po krk sytý jsem,
netoužím po tvém dolu zapadlém.

Chtěl odříci jsem krátce příteli,
však některý den mu to napíši,
že jindy snad — by za zlé neměli —
navštívím jejich hnízdo v zátiší.
Však z gallerie navrátiv se dnes,
kde přepadl mě touhy záchvat divý,
umírám bázní, že bych znovu kles',
a cítím, jak jsem blízek recidivy.
List přítelův zas do ruky jsem vzal
a čtu jej zas . . . je plný ohledů . .
Jsem v nebezpečí, zůstanu-li dál . . .
A rozhod' jsem se náhle: Pojedu!

(Pokračování.)

Marie Majerová:

Náměstí Republiky.

Román.

(Pokračování.)

VII.

Daleké pastviny spaly ještě v hebké zeleni trav, orosených průhlednou, sraženou mlhou. Oblaka šedá, neurčitě měkké barvy, jako by viděna jemnou sítí řas očima spánkem ještě těžkýma, nehybně visela nad lukami. A pojednou vyhouplo se za pahorkem veliké červené slunce s leskem trochu slepým, zamlženým, jak okoupaným. Vyslalo své paprsky do pastvin, a krávy bučíce těžce zvedly se v ohradách; vyslalo je do houštin, a ptáci s tichým šveholením vysvobodili hlavičky z pod křídel a měkkého peří; vyslalo je do zahrad, a květiny rozevřely kalichy a obrátily zářivé kotouče květů k slunci.

Vyslalo paprsky, a ty nezastavily se u oken lidských příbytků, u štěrbin stájí, u povrchu moře, které se zaradovalo, rozsvětlilo, zatřpytilo. Vyslalo je, i potkaly a políbily dva milence, kteří se již vraceli z ranní procházky.

Kráčeli po úzké pěšince, těsně přilehlé ke drolivému okraji vysokého břehu jílového, a jaksi se pranic nebáli širokého nebezpečenství, kterým jim hrozil Oceán rozlitý u jejich nohou.

Štíhlé Luizino tělo ladně halilo se v bílý flanelový župan, který se měkce vlnil pod jejími kroky.

Balabanov byl vystrojen šviháckv. Spodky smetanové barvy přepásány měl jasně červeným pásem, jaký se nosil na Montmartru, a lehounký modrý kabátek z kažmíru kladl se na jeho athlétská ramena. Na černých kučerách seděl sametový baret, který vlastně patřil Mauriciovi, ale byl nošen kýmkoli, jako jiné klobouky, přehozné šátky, střevíce.

Soukromý majetek se neuznával.

Trpkou lekci dostala tu Maryša. Koupila si plátěné střevíce, které si nazítří obul Libertad, — zničil je za jediný den. Smutně dívala se večer na trosky obuvi, kterou zaplatila posledními penězi; ale Libertad jen se posměšně ušklíbl.

Maryša byla příliš jemnocitná, aby brala z kommunistické hromady, a tak přišla zkrátka.

Luiza byla zavěšena v Balabanovově rameni, ale v její postavě nebylo něného odevzdání milenky.

Několik snad příliš jasných a tvrdých slov postavilo se nepřátelsky mezi ně.

Balabanov mluvil:

„Neříkám ti: pojď. Nezvu tě. Nikdy toho neučiním. Dělej, co sama chceš. Nechci, abys mi někdy vyčítala: svedl jsi mne, odtrhl od rodinného krbu, vyvedl z teplého hnízda.“

„K smíchu!“ pokrčila Luiza rameny.

„Ovšem, dnes — Možná, že za týden mluvila bys jinak. Mohu ti nabídnout pokojné živobytí měšťácké manželky, jaké ti skytá tvoje spojení s Mélinem? Ne. Jsem pochybný člověk, ztracená existence. Myslíš, že dostuduju? Kde pak! Co ze mne bude? Snad si nemyslíš, že mám nadání k diplomacii? Ne více, než k řemeslu. Nedovedu vůbec se uživit; nikdo mne tomu neučil.“

„Umím pracovat,“ odtušila Luiza hrdě, a v hnědých očích zablesklo se jí.

„Nepochybuji o tom. Ale práce je těžká, a ještě tíž se shání. Představ si nepředpojatě takovou budoucnost: přicházela bys domů za večera, umdlená, mrzutá; nevím, našla-li bys doma vše dle své libosti. Brzy bys vzpomínala na klidné, bezstarostné dny sladkého lenošení; kdo mu zvykne, raději hladoví, než by se znovu zapřáhl do tuhého jha práce. Snad by ani nezbylo času na lásku. A ještě něco. Bernarda by ti vzali. Stýskalo by se ti po dítěti. Vidíš, proč ti nemohu říci: pojď! Je to snad svědomitost? Nezvykl jsem jí, ale možná, že mne leká zodpovědnost k tobě, protože tě mám rád. Mám tě rád, Luizo, mám!“

„Borisi!“ přitulila se k němu měkce. „Vidíš, všechno bychom zmohli. Jsme mladí, silní — a já mám takovou chuť do života!“

„Což o to!“ usmál se Boris. „Vím, že jsi statečná žena. Proto se domnívám, že sama nejlépe dovedeš si poradit.“

„Tys někdy tak chladný, řekla bych necitelný, že je mi těžko věřiti tvé lásce,“ stěžovala si již trochu unavena bojem. „Důvody tvé hrnou se na mne jako ledová voda. Často se mi zdá, že člověk schopný velké vášně, jat láskou, nemohl by tak rozumovati.“

Balabanov netrpělivě zamávl rukou.

„Nesmysl. Vím, čeho se ti chce. Sentimentálního žvanění. Nemohu ti však slibovat věčnou lásku, věrnost až do hrobu. Vím snad, co se stane zítra se mnou nebo s tebou? Ostatně i tak, prostě, bez předpokladu dá se to uhodnout. Znám sebe a znám jiné. Myslíš, že věrnost je přirozená? Že je to ctnost? Snad v kancionálu měšťácké morálky, ale ne v přírodě.“

„Vím, vím, slyšela jsem to již od vás, pane sociologu,“ mrzutě utrhla se Luiza a odříkávala školácky: ‚Věrnost je vůbec nepřirozená a zvláště u mužů, jichž pudovým úkolem jest vlastně stále oplodňovati,

kdežto žena nalézá přirozené uspokojení v mateřství.' „Fuj! Slyším to vždycky stejně nehezky a suše!“ hněvala se.

„Odpusť, ale nejsem belletrista. Milenci mají spolu žíti, dokud se milují. Vím, že jsou tu mnohé těžkosti: hospodářská neodvislost a tak dále. Taky ti nemohu slíbit věrnost; nevím, do jakých okolností mne život postaví, a to víš, že příležitost dělá zloděje. Zkrátka: nerad bych ti co nalhával, a to se ti nelíbí. Miluješ — jako všechny ženy — illuse, sebe hloupější a nesmyslnější.“

Slunce vystupovalo pomalu, majestátně. Jak se vzdalovalo země, menšilo se a jasnělo. Krvavá barva ustoupila růžové, růžová prudce žluté, oslepující. Moře napilo se toho jasu, a vlny ihned nabyly průhlednosti. Celý kraj se změnil, rázem vykřikl nejpronikavějšími barvami, až oba milenci přimhouřili oči.

Když je opět rozevřeli, uviděli Vršina v červené opásané košili, který se čímsi horlivě zabýval.

„Hej! Co to máš?“ zahoukl Balabanov.

Vršin se ohlédl a pravil s bolestným obličejem:

„Kraba.“

„Kousl tě?“ zasmál se Balabanov, blíže se k němu. „Proč pak ho chytáš?“

Luiza pustila jeho rameno a usedla do stříbřitého písku. Moře pomalu se vzdalovalo, zanechávajíc na břehu opálově vymleté skořápky ústřic, znamenajíc každý krok ústupu chaluhami černajícími na vzduchu; na vodou opuštěném, dosud vlhkém písku objevovaly se tu koupací střevíce, jež moře včera ukradlo a dnes vracelo, tu měňavé želatinové medusy, jež přineslo z dálky tisíce mil, a krabi — překvapeni, že jim moře utíkalo, — hrabali se zmámeně z chaluh a bokem utíkali do vody.

„Nechytl jsem ho,“ odvětil mrzutě Vršin, „někdo mi ho uvázal na kliku. Ubožáček škrabal tak dlouho, až mne probudil. Pomoz mi rozmotati uzel!“

Balabanov hlasitě se rozesmál.

„Haha! Ty jsi,“ volal, zalykaje se smíchem, „tys jako nebožtík Réclus, na mou duši!“

„Co — proč jsem jako Réclus? Nesměj se, rád bych byl jako on!“ hovořil Vršin stále ještě mrzut; konečně podařilo se mu provázek uvolniti. Položil kraba na zemi. Zvíře zkoušelo, má-li všecky nohy v pořádku, pak zašermovalo klepety, a ucítivši moře, šinulo svoje ploché, okrouhlé tělíčko do vody, zanechávajíc za sebou šikmou rýhu v písku.

„Nu,“ řekl Balabanov, stále se směje, „Réclus také nosil blechy tři hodiny cesty od svého bytu, aby je nemusil zabít.“

Vršin neodpověděl.

Zahleděl se na moře, obepiaté se tří stran temněšedými břehy ostrovů; nyní, když krab zmizel ve vodě, byl spokojen, a nikdo mu nemohl jakýmkoliv výsměchem pokaziti radostnou náladu svěžího, bílého rána. Široký a blahý pocit naplňoval jeho nitro. Byl mezi zajímavými, duševně spřízněnými lidmi v krásné krajině, neměl starostí pro plynoucí chvíli a očekával, že u snídaní uvidí Rositu.

Sotvaže na ni pomyslil, znepokojil se. Duševní jeho zraky odvracely se od moře a nutily jej, aby se ohlédl. Neodolal dlouho tomu puzení a obrátil se právě k průhledu v nánosu, kudy vskutku přicházela Rosita ve světlých koupacích šatech, majíc bílé prostěradlo přehozeno jako plášť přes ramena.

„Dobré jitro!" vítali ji všichni.

„Dobré jitro," děkovala, pokyvujíc kučerami.

Balabanov obrátil k ní líně hlavu, nevyrušuje se jinak z pohodlné polohy v rychle schnoucím písku. Jak na ni pohlédl, dal se do zuřivého smíchu.

Rosita také nesla kraba.

„Tys našla na dveřích ráčka?" řehtal se a bujně kopal dlouhýma nohama do břehu.

Vršin pohlédl na Rositu, v témž okamžiku i ona hledala jeho zrak.

„Vymotej mu ten provázek," zaprosila, „osvoboď jej."

„Osvoboď jej, osvoboditeli, obroditeli," posmíval se Balabanov. „Kdo pak to asi provedl?" křičel. „To jistě Leon, ten se tu nejvíce nudí."

Luisa podotkla, probírajíc se ze zadumání:

„Jestli je tak vybral matce Bruniové! Možná, že byli připraveni k obědu!"

Za Rositou přiběhl žlutý pes Faliér, oběhl nejdříve všecky osoby, polichotil se a pak jal se pronásledovati kraby, prchající zděšeně před jeho černým čumáčkem.

Rosita našla střevíček, který tu byl včera utrousil Minus, namočila se v moři a ubíhala zimomřivě, volajíc:

„Chystejte se, po snídaní půjdeme do starého Chatelaillonu."

Vršin se zaradoval.

Balabanov ohlédl se po Luize.

„Půjdeš také?"

Pokývla.

„Proč jsi smutna?"

„Ah — tak!" pohodila hlavou, jata náhlým vzdorem, vzchopila se a utekla.

Po snídaní objevila se první na místě určeném ke schůzce. Hnědookého hocha Bernarda vedla za ruku. Dítě, překvapeno nezvyklým matčiným zájmem a něžnostmi, plaše se krčilo před každým slovem.

„Chtěl bys se mnou odejet?" tázala se synka.

Bernard plaše, ale velmi upřímně zavrtěl hlavou.

„Nechce," pokrčila Luiza rameny, pohlédnouc na Balabanova, který právě docházel, „ale já přece pojedu."

„Kam?" podivil se Balabanov.

„S tebou."

Chopil se její ruky.

„Luizo! Víš, že to bude veliká radost mého života, ale znovu tě před sebou varuji. Jsem člověk bez vůle, potácím se životem. Nikdy nechci nic určitého, za nic se nebiju . . ."

„Mlč!" nakázala mu.

Poslušně umlkl.
Znenáhla sešli se všichni výletníci. Poslední belhal se Libertad.
„Kde je Leon?“ tázal se kdosi.
„Pláchl,“ oznamoval Libertad. „Nudil se tu. Je to zkažený měšťák. Navěšel nám z večera kraby na dvéře a ujel. Má na Montmartru dívku, která se maluje a odívá velmi nevkusně; vyžaduje toho její povolání, neboť ona prodává svou lásku.“
Luka se podivil, že anarchista může se zamilovati do nevěstky.
Libertad mu otcovsky vysvětlil:
„Milý příteli, ona jest jen obchodnice. Každý, kdo v dnešní společnosti prodává své schopnosti, se prostituuje. Dělník prodává své paže, úředník svůj mozek, ona prodává své tělo. Proč by jí měl pohrdati více než kým jiným? Nuže,“ obrátil se pak zase k ostatním. „Leon dostal včera lístek z meudonského lesíka, kde byla na výletě s veselou společností. Všecky krásy vnitrozemí, krásy města padly mu do duše, a touha po nich div jej nezadusila! Křičel: ‚Paříž! Paříž!‘ a ihned rovnal své věci. Ráno pláchl.“
„A proč ji nevezme k sobě a nevytrhne z toho hnusného života?“ staral se Luka.
„Ona nechce. Líbí se jí ten hnusný život. Ostatně, kdo z nás nežije hnusně, kamaráde? I my se jen snažíme žíti rozumněji.“
„Paříž je krásná,“ vzpomněl zas Luka. „Má tolik kouzla vzpomínek . . .“
„Paříž!“ pousmál se Libertad. „To je nadšení z ohavné, smrduté hromady kamení, z toho obrovského, nečistého činžáku s mizernými děrami, kde se tlačí milliony ubohých, nenajedených lidí. Krása Paříže je jen vyčtená, neprocítěná, to je literatura. Historické vzpomínky! Co z nich mám? Nakrmí mne, když mi kručí v břiše? Moudří potomci zapálí celé to hnízdo a odstěhují se daleko, kam ani vítr nezanesl by morový puch ze spáleniště!“
Kráčeli pomalu, k vůli Libertadovi. Jen Petražický s Maryšou daleko je předběhli, držíce se za ruce.
Když vyšli z úzkého chodníčku mezi vysokým obilím, rozběhli se po široké cestě. Rezavý pes vřítil se do zoraného pole, vyčichal kdesi mořskou vlaštovku, černou a bílou, a jal se ji honiti.
Vlaštovka nadlétla a usedla opodál na hrudě. Sotva však pes přiblížil se na dva kroky, nadlétla opět a to zcela opačným směrem. Křižovala tak po poli, zaváděla psa od hnízda, ale neulétla, bojíc se hnízdo opustiti. Pes konečně se zadýchal, běhal s vyplazeným jazykem a krvavýma očima; když jej Libertad zavolal, přiběhl a udýchán svalil se mu k nohám. Břich jeho prudce se zvedal a padal, u tlamy stála pěna.
Vítězka-vlaštovka zmizela.
„Jak chytře ho prohnala!“ pravil Balabanov, pleskaje psa po hrudi.
„Poháněl ji mateřský pud,“ usmál se Libertad, „dar přírody. Všecky samičky jsou jím obdařeny, nejdivočejší nejvíce. Ženy mají také mateřské cítění,“ podotkl s lehkou ironií, „ač společnost přiči-

nila se ze všech sil, aby jim je vyrvala. Pohleďte na Maryšu, na Rositu. To jsou matky bez dětí, ženy s mateřským cítěním, které se vybíjí do prázdna. Ty také, Luizo, máš mateřské cítění!"

Luiza sebou trhla a zbledla.

Libertad pohlédl na ni pátravě a zašeptal jí do ucha:

„Způsobí ti jednou těžké hoře, tvé mateřské cítění."

Stiskla rty a zahleděla se vzdorovitě do země.

Přerazili výběžek země a znovu blížili se k moři. Na sypkém břehu, roubeném a upevňovaném hrází neumělou a hrubou, že prostší a směšnější nemohli zrobiti nejdivočejší černí Afričané, nad hrází z větví, hnijících zbytků člunů, vraků, kořenů, krčily se dřevěné domečky s malounkými okénky, domečky s jednou prostorou, obydlenou rybářskou rodinou a oslíkem, který byl ostatně stejně vážen jako kterýkoli člen rodiny. Byla tu celá černá vesnička z dřevěných titěrných bud, nemožně směšných tváří v tvář překrásnému Oceánu, bud, před nimiž zapáchaly hromady odpadků z ryb v rozkladu a skořápky slavek a kupily se tak dlouho, dokud je vysoký příliv neodnesl.

Ostré ranní světlo bezohledně odhalovalo všecku nečistotu a bídu rybářské vesnice, starého, původního Chatelaillonu.

Ves byla opuštěna. Muži odjeli v bárkách na moře a zmizeli s obzoru. Za nimi znenáhla stáhlo se i moře a uprázdnilo dalekou rovinu svého dna, posetou mořskými měkkýši. V ohradách ze starých skořápek ústřicových, jako skála pevných, zanechalo žeň slavek a ústřic, jiř sebrati vyjely rybářské ženy na dvoukolovém vozíku, taženém oslem. Špinavé ženy rybářské, oblečené do neforemných, slanou vodou prosáklých kalhot, obuté do dřeváků, s dlouhými, zubatými hráběmi na měkkýše nebo s kopáči na odsekávání ústřic, přirostlých ke kamenům.

Na ostrovech, kde obyvatelstvo jest rovněž rybářské, zachovaly si rybářské ženy, snad právě svou osamoceností uprostřed Oceánu, jakýsi mystický ráz lidí žijících mimo kulturní svět, jak krojem i mravy, ale zde na pobřeží vydány jsou na pospas nejhorším vlivům z pevniny. Jsou asi tak vysoko či nízko, jako za dob, kdy žena byla zapřahována do pluhu.

„Kdy tito lidé budou lidsky žít . . ." povzdychla si Rosita, hledíc zadumaně na opuštěná doupata příživníků moře.

„Co je to lidsky?" přichvátal Libertad.

„Lidsky . . . tedy kulturně," rozmýšlela se Rosita.

Luka ihned se přitočil a naslouchal.

Libertad se zastavil.

„Kulturně? Myslíš, že kultura jim schází? Scházela nám, když jsme žili v pralese a nebránili se nikomu kromě dravé zvěře, otevřenému a zjevnému nepříteli?"

„Nu," krotil jej Mélin, „přece nechceš říci, že nám bylo lépe? Snad byli lidé tenkráte spokojeni, ale to jen v důsledku vlastní nevědomosti. Žili spokojeně, ale chudě. Byli chudší o požitky kultury."

„A tito jsou o ně bohatší?“ vysmíval se Libertad. „Chodí do koncertů, do velké opery, do soukromých i veřejných salonů? Řeknu ti: člověk si vytvořil kulturu, protože mu bylo třeba náhrady za ztracenou svobodu, volnost přírodního tvora; dal vzniknouti umění, aby si nahradil přírodu, které postrádal v životě nuceně tráveném ve městech a zkracovaném nadbytkem práce. A požitky kultury! Malba? Pohleď: nejkrásnější obraz jest rozkvetlé pole divokého máku. Hudba? Slyš! Nejkrásnější píseň jest hukot přílivu, ranní švitoření ptáků, symfonie probouzející se přírody, kdy i stromy zpívají. Sochařství? Ujišťuji tě, že živé lidské tělo kohokoliv z vás jest mi milejší, než mrtvý mramor klassických mistrů. Život jest nejdokonalejší umělecké dílo, lidský život! Umělec jest ten, kdo život pochopil, prožil jej a nepromarnil, dovedl procítiti kouzlo chvíle, náladu večera, kdo dal zvítěziti rozumu nad vášněmi a vytěžil ze života nejvyšší míru radosti.“

Vzdalovali se vždy více rybářské vesnice. Kráčeli zdivočelou vinicí, kde bujely kyselé révy s hrozny tvrdými jako hrsti žlutých oblázků. Jak stáli zády k moři, měli po levé ruce zříceninu starého hradu s goticky lomenými okny, dosud znatelnými, zarostlou planými růžemi a zimostrázem, po pravé ruce feudální zámeček, zachovalý, s kamenným šedivým zdivem a temně rudými střechami. Zřícenina, pod níž se krčilo několik baráčků, byla spojena se zámečkem hlubokou cestou úvozovou, běžící již z nového Chatelaillonu.

Sbor přátel sešel do úvozu, na jehož bocích vypučely bujné pruty ze starého chumlu ostružinových keřů. Nezvykle velké plody korálového lesku, sladce mdlé, zvábily všecky ženy, že je trhaly do klínů. —

Zámeček se opět schoval a neobjevil se, až když úvozová cesta rozlila se v malé prostranství přímo před ním. Byl příliš prostý, aby vypadal jako šlechtické sídlo; jediný přepych byla stará, sytě zelená zahrada, podivně vynikající v pustině plochého mořského břehu, kde daleko široko nebylo stromů. Zelený ovál položil se na únavně žlutou poušť, neočekávaně, jako smaragdový šperk na pytlovinu. Obrovský trs rozložitých, starých stromů se silnými kmeny obehnán byl zvětralou, místy rozvalenou zdí; tu přes ni dosahoval krásný strom fíkový voskovými rameny svých větví a dlaněmi listů na cestu, tu ze samé zdi vyrostl něžný tamaryšek, a dužnaté byliny jedovatých barev hověly si ve stínu. A v jejím objetí rostly buky a duby, jichž vypěstění na pustém břehu mořském hlásalo velkou lásku a houževnatou vůli.

Libertad s Rositou usedli do trávy; Vršin oddaně lehl si Rositě k nohám. Luiza úplně zapomněla na Bernarda a odešla s Balabanovem k moři. Hoch přitulil se k otci, stále ještě zaražen a ustrašen předtuchou čehosi hrozného, co mu matka napověděla. Nebylo lze jej přiměti ani ke hře s ostatními dětmi. Seděl tiše na otcových kolenou, a snivé jeho oči, hnědé a plaché, bloudily po poli.

Maryša s Petražickým přelezli zeď do zahrady a zmizeli.

Dva muži, ten, který se zajímal o prostituci — a jeho přítel — rozvalovali se po trávě a snažili se s Norou zapřísti úspěšný hovor o volné lásce.

Oba manželské párky, ministerský úředník s nepořádně oblečenou ženou a pekař s pekařkou, kteří si libovali choditi neustále v pracovních bundách, seděli ve spokojeném objetí, plném nasyceného klidu.

Faliér odpočíval po námaze a ležel jako zabitý v nejprudším slunci; pojednou však zneklidněl. Nejprve zastříhal ušima, pak zvedl hlavu, namířil mordou směrem k zřícenině, konečně vstal a zaštěkl.

Bernard skočil otci s kolenou a pozoroval.

A skutečně, brzy uviděl malou hnědou skvrnu, pohybující se po zelené mezi; za nedlouho skvrna vzrostla na statného honicího psa. Faliér dal se do nepřátelského štěkotu; okřiknut umlkl a lehl Libertadovi k nohám, stále však zlověstně bručel.

Děti seběhly se jako kuřata k Rositě. Pes nesměle blížil se k lidem. Byla to úžasně hubená čubka, s cecíky úplně suchými pod ostře vytlačenými žebry. Prosebně zahleděla se na Minusa, který jedl chléb a vejce, neodvážila se však přistoupiti k němu blíže; jen hladově sledovala každý pohyb ruky, každé sklapnutí dásní, každý zatoulaný drobeček.

„Pes bez pána," řekl Mélin.

Bernard jal se na něm zkoušeti psí jména. Čubka sebou pohnula při každém, ale zraků s Minusa neodvrátila.

„Vidíš," obrátil se Libertad k Rositě, „co udělal kultivovaný člověk ze psa. Staleté otroctví zkazilo mu krev tak, že mu nelze žíti bez pána. Bude hladov a nejistý pobíhati zoufale tak dlouho, bude se lísati ke každému, bude uštván léhati před každý práh, dokud nenajde nového pána. Co učinil člověk ze psa, to učinila kultura z člověka: odvislého tvora."

Nora obrátila se na boku, vyňala z kabely kus masa a hodila jej čubce, která se naň hltavě vrhla k velké nespokojenosti Faliérově. Nora podotkla jako mimochodem:

„Milý příteli, ty ani nevíš, co je kultura."

Přes to, že jeho ješitnost byla uražena, přijal Libertad výtku celkem chladně; chystal se právě odpověděti Noře nějakou pichlavostí, když se vrátili Luiza a Balabanov od moře.

„Kultura?" opakoval Balabanov zaslechnuté slovo, „to je koníček snobů. Nikdo nepotřebuje kultury, to je vždycky jen výmluva. Život pod ní jako pod pokrývkou bije stejně bezohledně. Lidé se požírají a pobíjejí v zemích kulturních i nekulturních."

Rosita svěřila děti Lukovi, který byl blažen tím, že jí může posloužiti, a přelezla zeď do zahrady. Nora pokrčila rameny a šla za ní.

— — — — — — — — — — — — — —

Když Maryša s Petražickým vešla do staré zahrady, zastavila se okouzlena. Vlhký a vonný stín pod stromovými obry byl proset chvějivým listím hustého podrostu zvýší člověka, mlázím, bolehlavem,

kopřivami a ostřicí, tenké nitky slunce vázaly světelné uzličky na hebce zeleném bukovém lístku, na vějířku bolehlavu, v kalichu svlačce.

Postupovali jen zvolna v té houšti; Petražický dral se bezohledně ku předu a klestil Maryši cestu. Hmyz hemžil se zlatými a průsvitnými tělíčky, pavučiny tarasily volnou prostoru; nohy se bořily do mnohaletého setlelého listí.

Hnali se bezhlavě ku předu a plašili ptáky. Udýcháni stanuli před jeskyňkou z větví a haluzí pevně spiatých popínavými rostlinami, ztopenou ve stínu. Vlhký chlad zavoněl k nim jahodami a houbami. —

Maryša vykřikla obdivem.

„Vejděme," pravil Petražický a usedl na rezavé listí dubové, jako z mědi vytepané.

Tichounce zvrhla se naznak a položila mu bledou hlavu do klína. Hleděl na ni, jak stahuje černé zřítelnice před světlem a líně mhouří oči jako kočka. Neodvažoval se jí dotknouti, šťasten, že si položila hlavu na jeho klín.

Její víčka klesala a zvedala se, a pohledy rojily se mezi nimi, jako by žluté včely obletovaly Petražickému hlavu; brzy jej znepokojily.

„Maryšo," zašeptal rudý v obličeji.

Zašeptal jí to těsně k uchu, pod kadeř bílých vlasů, která zavoněla jahodami.

Chopila jej oběma rukama za silný krk, naběhlý horkem a rozčilením.

Strhla jeho ústa k svým.

Opilý těžkou vůní plodné a hýřivé země, jal se ji líbati po celém obličeji; s úsměvem, prostě a čistě podala mu i svoje malé, dívčí prsy s růžovými hroty.

Bořila se do měkkého listí pod tíhou jeho statného těla; nezastenala však, pouze naléhavě zažádala:

„Dej mi dítě!"

„Maryšo," zastenal, „co s dítětem?"

„Chci je! Potřebuji ho!" poroučela, chladná, nevzrušená, jen slabě se chvějíc panenským studem.

„Opilas mne, Maryšo, a neviň mne z toho, nikdy!"

„Chci dítě!"

Objala jej celým tělem.

Bylo veliké ticho, a houštinou stromů slabě jen protékal sem hukot parního stroje hospodářského, který pracoval s rytmickými oddechy na dvoře panského statku.

A dosud velmi vzdálený šum vracejícího se moře zachvíval matně vzduchem, podoben neurčitým hrozbám.

Mladý Rus pohlédl teď na Maryšu, která tu ležela s očima vzrušenýma nějakým jemu neznámým, mystickým nadšením, s bílou září svých vlasů kolem hlavy, s rukama široko rozhozenýma. V její tváři bylo cosi nezemského, skoro posvátného; a Petražický připadal

si v té chvíli malým, hrubým a sprostým sedlákem, který znásilnil světici. Zabořil hlavu do listí a zavzlykal.

To probudilo Maryšu z vytržení.

Posadila se, podporována širokým pněm dubu, a prostým, cudným pohybem zapiala blusu. S něhou více mateřskou než milenčinou sklonila se nad Petražického a zvedla jeho hlavu, položila si ji na klín obličejem vzhůru a dlouho zírala mu do očí.

Tak našli je Rosita s Norou.

Rosita chtěla je minouti, ale Nora zvábena podivnou atmosférou lásky, která ještě poletovala ve vzduchu, vyzařujíc z obličejů i těl obou milenců, usedla k nim.

„Je tu pěkně,“ podotkla, sbírajíc červené lupeny.

„Toť naše svatební komnata,“ pohnula Maryša rtoma.

„Ano,“ vztyčil se Petražický, již klidem a sebe mocen. „Zasnoubili jsme se.“

Rosita s dětským údivem tleskla do rukou a opakovala radostně:

„Zasnoubili se!“

Vstala a překotně klestila si cestu houštinou, aby to zvěstovala ostatním; a volala po cestě:

„Zasnoubili se!“

Chlapecky přelezla zeď, ani nehledajíc rozvaleného místa, a vpadla do malého tábora se zdi s výkřikem:

„Zasnoubili se!“

„Kdo?“ volalo několik hlasů.

„Maryša a Petražický.“

„Co je nám do toho!“ pohrdl Libertad Rositinou zvěstí. Ale všichni Rusové ze společnosti oživli, srazili hlavy a rokovali.

Brzy dohodli se o čemsi a vrátili se domů před ostatními.

Zbyl jenom Libertad, Balabanov a Luiza s mužem; oba pařížští dělníci, unaveni marným sváděním Nory, oddělili se rovněž od společnosti pravíce, že „s těmi Ruskami nic není“, a odešli k nádraží, aby vlakem dojeli do Rochefortu, kde bylo možno lásku, která, jak říkali, je potřebná jako chléb, aspoň si koupiti.

Slunce žárem zalévalo dalekou rovinu mořského břehu a pohlcovalo ve svém jasu všecky barvy, takže všecko, moře, země, obloha splývalo v jedinou oslňující žluť. Děti, které zůstaly tu pod dozorem Luiziným, počaly volati po jídle, a proto zvedli se i zbylí, a zamířili k městečku.

Před nimi pohybovaly se v žáru slunečním dva stíny, potácely se jako fantómy, nezřetelné a kolísavé: Maryša a Petražický.

Luiza záhadně mlčela a vyhýbala se Balabanovým tázavým pohledům. Pod svraštělým čelem však zřejmě připravovalo se velké odhodlání.

Když došli, unaveni sluncem, až k jídelně, zaslechli veselý zpěv, cinkot sklenic, balalajku. Rusové ověnčili jídelnu, prostřeli červené látky na místo Maryšino a oslavovali její zasnoubení. Petražický jedl plnými ústy, Maryša však, bledá a co chvíli propukající v pláč, voněla pouze ku kytici lilií, které do ovesného pole zaběhl natrhat Vršin.

Nora objevila se z čista jasna, oblečena v bílé vlající roucho, s pohádkovým účesem a balalajkou. Slavnost byla veliká a prostě upřímná. Na zápraží stála matka Bruniová a usmívala se shovívavě. I zaběhlý pes našel si koutek, kde se mu dobře dařilo.

Libertad hlasitě se zasmál.

„Co to tropíte?"

Ale nedbali jeho výsměšných slov.

Oběd se protáhl dlouho, nikdo nemohl být s jídlem hotov. Již červená koule sluneční klonila se nad moře které bilo do břehů a přineslo s sebou chlad večera a vod, a stolovníci ještě seděli v jídelně. Luka osmělil se tak, že se Rosity otázal, milovala-li koho již.

„Ne. Jenom děti mám ráda," odvětila.

„A nikdy se nezamilujete?" tázal se, a hlas mu selhal.

„Možná, že ano," řekla a ohlédla se na Balabanova. „Ale musí to býti člověk krásný jako den. — Il doit être beau comme le jour," opakovala.

Lukovi zalily se oči slzami. Obrátil se a hleděl na cestu, aby je skryl. Po silnici kráčel, ostře se rýsuje černou svou hlavou v oranžovém světle západu, Lagrandan a vedl na provaze kozu, která se vzpírala.

Táhl ji a nutil k pochodu, nemotorný se svými chodidly, obrácenými k sobě místo před sebe, nestvůrný tímto zmrzačením i divokou rozcuchanou hlavou, splývaje s kozou v jednom obrázku, jako satyr vystupující z lesa. Luka se až otřásl bezděčnou hrůzou z nezvyklého pohledu.

V tom otec Brunia vrazil do jídelny s rozrušenou tváří.

„Kde je Faliér?" tázal se překotně. „Byl s vámi? Kde jste ho nechali?"

„Byl s námi ještě o polednách," odpovídal Libertad, „ale pak se mi ztratil s očí."

„Ano," potvrzovala Rosita, „domnívali jsme se, že se rozhněval pro toho nového psa a vrátil se domů."

„Není tu, není tu!" hořekoval Brunia, „hledám ho všude marně. Bude to přece jeho . . .!"

„Co?" volali všichni.

„Jeho kožich! Visí stažený rezavý, chundelatý psí kožich na Lagrandanových veřejích!"

„Snědl ho!" konstatoval Balabanov chladnokrevně.

„Snědl psa!" otřásl se Luka.

Všichni běželi k Lagrandanovi.

Zastavil se i s kozou, chmurně na ně pohlédl a řekl:

„Zabil jsem ho a snědl. Jíte také maso, a já jsem neměl co k obědu dnes večer."

„Proč to neřekneš?" naříkal Brunia. „Žádný kamarád dosud u nás nehladověl! Ale zabít mi psa!"

„Nač je ti ho třeba? Aby chránil tvůj majetek, anarchisto?"

Koza dala se do běhu a odtáhla spílajícího Lagrandana.

Otec Brunia smuten usedl na lavici, a společnost odešla na břeh moře. Slunce zapadlo, a jen stříbrná, tenká čára, podobná napiaté strunce, rozechvělé vysokým tónem, rozdělovala oblohu a moře.

Vlny žluté a bílé bily do břehu a páchly rybami. Příboj se znenáhla uklidňoval, a když na obzoru pohasla poslední stopa sluneční, leželo tu moře hladké a černé, tiché a záhadné. Pomalu i břehy zmizely ve tmě, a nekonečnost vod splynula s nekonečností prostoru.

Jen veliké a zářivé hvězdy svítily do noci. Všichni mlčky je pozorovali. Teď zažehl se maják na ostrově Ré, druhý na Oleronu, malý a podobající se hvězdě, třetí v Rochefortu, čtvrtý v la Rochelle, nejbližší a nejjasnější.

V ostrém pruhu jeho světla objevilo se hned daleké moře, mírně zvlněné, hned potácející se bárka, hned dva hroziví lodní obři, američtí obrněnci, zakotvivší u la Rochelle. Světelný pás jako velký vykřičník skákal v ostrých úhlech po moři i po břehu, a zabloudil i na tiché pobřeží chatelaillonské a oslepil všecky oči, důvěřivě upřené do tmy.

Posléze malé hvězdičky počaly vyskakovati na moři na rochellské straně, rychle se množily a v brzku tvořily obrysy obou obrněnců.

Minus tleskal radostí ručkama a byl by se rozběhl za nimi jako za lákavými bludičkami.

„Co je to?“ podivil se Luka a vyskočil.

„Válečné lodi, křižáky,“ odvětil Mélin.

„La Rochelle oslavuje posádku,“ vysvětloval pekař.

„Francouzští vojáci vítají americké a leží si v bratrském objetí. Jsou spokojeni. Kdyby jim někdo, koho uznávají za svého velitele, nařídil, aby do sebe stříleli, poslechnou a budou také spokojeni. Hlupci!“ odlehčil si Libertad.

„Četl jsem nedávno,“ ozval se Balabanov, který sice rád pohrdal, ale nikdy nezapomněl dříve seznati, prohlédnouti, přečísti vše, co ho zajímalo, „četl jsem Krapotkinův článek o možné válce mezi Francií a Německem. Krapotkin pravil, že v tom případě každý pokrokový muž, rozumný muž, tedy anarchista, měl by pomáhat Francii proti Německu.“

„Ano!“ zajásal Vršin, „kdyby vypukla válka, šel bych v prvních řadách dobrovolnických hájit Francii, ohnisko revolucí, matku pokroku, proti zpátečnickému a pastorskému Německu!“

„Francie nebo Německo,“ řekl Libertad, „obé stejný neřád! Nikdy bych nehájil nic kromě sebe a svých blízkých. Ostatně, kdyby německý císař dobyl Francie, byl by více mým pánem než celý parlament? Kdo vládne touto zemí, toť naprosto lhostejno. Čím větší tyran, tím spíše přivede lidi k rozumu.“

Vršin ustrnul.

„To je ti jedno, je-li Francie republikou nebo samovládným carstvím?“

„Nu, co,“ odtušil Libertad, „lid živil by německého císaře místo presidenta — toť celý rozdíl.“

„A Francie, a francouzský lid porobený prušáckým barbarem, a francouzská řeč vydána témuž osudu jako polská . . .“ děsil se Vršin.

„Čím je mi Francie? Mám ti opakovat fráze Hervéovy? Čím je mi francouzský lid? Jaká pak sentimentalita! Francouzský lid jest mi stejně blízký a stejně daleký jako lid celého světa. Pro mne existuje pouze zájmový celek. Francie jím není. Jest jím veškeré lidstvo a jste jím vy, moji přátelé „Causerie“; žiju pro vás, neboť vy pomáháte žíti mně a mým myšlenkám. Snažím se, abych vám byl užitečným. Snažím se, abych sobě i vám umožnil rozumný život, uskutečňuji dnes ihned své myšlenky a představy o lepším životě.“

Vršin ztrnule hleděl před sebe. Bylo mu, jako by široký kruh, který měl býti objat jeho rozepiatou náručí, smrskoval se, menšil, tísnil jeho ramena.

A první semínko nedůvěry prasklo v jeho srdci.

Děti usnuly, Rosita odnesla všecky do postýlek.

Noční klid padl na domek, kde bydlil Vršin, na břeh, na tamaryšky a šumící hmyz, spadl na vše, co Vršin uviděl a uslyšel v Chatelaillonu . . .

Za dva dny vrátil se do Paříže . . .

VIII.

Starý Salomon Goldšmíd kráčel rozvážně po nábřeží, a zastaviv se po každém kroku, sledoval zadumaně let malých parníčků, míhajících se po zčeřené hladině Seiny. Ubíral se domů z práce, a rád se prošel po celém dni sezení. Starost podtrhla šedí hluboké vrásky v obličeji; jak tu rozmyslně šel ve shonu kvapných lidí, bylo zřejmo, že přemýšlí o vážných věcech. Po celou dobu nepřítomnosti Lukovy staral se usilovně, aby mu našel práci; podařilo se, a tato starost byla odbyta. Avšak starý emigrant, spokojený ve svém vyhnanství a přizpůsobivší se poměrům i lidu, s bázní pomýšlel na nebezpečí, které s sebou přivezl jeho synovec s nerozvážností mladistvého revolucionáře, s prudkostí ptáka vylétnuvšího z klece. Jistě že bude ohrožovati vyrovnaný klid a bezpečnost jeho života. Nebyl by ani synem svých rodičů, kdyby toho neučinil.

A stařec sklopiv hlavu, přešinul pohled s řeky na dlažbu nábřeží; vzpomínal.

Jakubův otec, nejmladší z desíti jeho bratří, již od dětství býval přespříliš citlivý; jeho černé, ostré oči — jak se podobaly očím toho mladého hocha! — buď bolestně žalovaly, nebo hořely pomstychtivostí. Když se s ním loučil, prchaje, byly ty oči horečně vydrážděny nespravedlivostmi celého života; a za několik měsíců došla ho zpráva, že jejich oheň pohasl na šibenici. Přivedlo jej tam násilí spáchané na kozákovi, psali souvěrci v dopise, a Salomon do dnes nedovedl si představiti, jakého násilí dopustil se asi drobný, slaboučký jeho bratr. Dlouho neměl zpráv o pozůstalých, až po dvaceti létech objevil se tento hoch, nezdravý a vytřeštěný, pravý obraz oběšeného otce.

„Matka?“ rozpomínal se Jakub v den příjezdu při otázce strýcově, „matka... snad je ve vězení, snad je zabita, nevím. Nikdy jsem o ní neslyšel od svých pěstounů... vždycky to zamluvili, tázal-li jsem se po ní. Ba zdá se mi, jako by se za něco hanbili při vzpomínce na ni... Pamatuji se jen, jak mne, čtyřletého nebo pětiletého, vodívala po ulicích, skláněla ke mně černovlasou hlavu, štěbetala se mnou bezstarostně, ale sotva že jsme v ulici potkali tlupu kozáků, zastavila se, zbledla, tiskla mou ruku, až mne to bolelo, a všecky ty veliké vojáky v placatých čepicích podrobně si prohlížela. Kozáci po ní pokřikovali, jako křičí na všecky mladé míjející je ženy, ale ona ani nehlesla a dívala se na ně upřeně a hrozivě, až zmlkli a obrátili zraky jinam. — Tak jsem se ocitl jednou na ulici sám. Zahloubán v pozorování krásných kozáků a koní, které jsem miloval tak, jako moje matka jich nenáviděla, necítil jsem, že obvyklý bolestný tlak její ruky povolil, a já tu stál opuštěn. Plakal jsem, i ujala se mne krejčova žena, odvedla k svému muži. Vychovali mne, udělali ze mne také krejčího; nic jiného neuměli...“

Místo by tedy měl, ale vydrží-li? Nepodryje-li svými hloupostmi i důvěru, jakou má v závodě starý Goldšmíd? Dobře, že Jakub nenese jeho jména! V nejhorším případě jej zapře. Zapře — ne, to nedovolovala starému tradicionelní rodinná solidarita, uchovávající se jen u židů, — ale nepřihlásí se k němu. Všecko proň udělá, ale o chléb připraviti se nedá! Správce konfekčního oddělení slíbil mu místo, spoléhaje na jeho přímluvu. Dohlédne naň, bude bdíti nad jeho styky, vycházkami, četbou. Bude však nutno činiti to opatrně, aby hoch necítil se hlídán. Cesta do Chatelaillonu, tak bez rozmyšlení podniknutá, nelíbila se starci, ale neřekl Lukovi ani slova.

Bezděky zabloudil k nádraží, kudy Luka měl přijeti.

Na rohu před montparnasským nádražím vrazil do něho mladík; pohlédl na něho, a rychle zaťukal holí do dláždění, aby jej přivolal, neboť spěchající hoch, který div ho neporazil, byl sám Luka.

Poznal strýce teprve, když promluvil.

„A místo, pravíš? Vskutku? Děkuji ti! Kde? Možno je hned nastoupiti?“

„Zítra ráno. Doprovodím tě.“

„Zítra... ráno. Dobrá. Teď si půjdu vyhledat byt.“

„Nepůjdeš se mnou popít čaje?“

„Děkuji, třeba.“

A Luka, jak měl na spěch, tak klidně se obrátil na podpatku a doprovázel strýce pomalu se vláčejícího.

„Ani nevypravuješ, jak se ti líbilo u moře,“ nakousl strýc hovor po delším tichu.

„Ach, strýčku! Ta krása! Moře, nebe, země, lidé, a nové ideje!“

„Dobře se tam jedlo?“ schladil ho strýc.

„Výborně, strýčku. S kommunisty jsem se seznámil, mají na Montmartru společný domek, kde bydlí, jedí a milují se.“

„Hm. A na své místo se neptáš?“ měl na jazyku Goldšmíd, ale zarazil se cítě, že by to bylo příliš káravé. Dal tedy zvůli Lukovu nadšení a nehovořil až doma.

Za úzkými dveřmi opět zaštěkal psík, teta přinesla samovar, roztopila, a strýc váhavě, s obřadností trochu posvátnou, vyňal z přístěnku koflíky a zákusky.

„Všecko jsem utratil!“ vyjelo Lukovi v náhlé potřebě sdílnosti.

Teta sebou škubla, svraštila čelo. Ale Luka nežádal peněz, a to ji upokojilo. Řekla:

„Můžeš u nás týden pobýt, než si přineseš první výplatu.“

Strýc vlídně přikývl a navázal na to mravoučné kázání, jak Luka má se chovati v nové dílně. Ale měl špatného posluchače.

Luka, sotva že usedl a usrknul čaje, ihned vrátil se myšlenkami do rybářské vsi u Oceánu. Jediný týden tam pobyl, pouhých kratičkých sedm dní, a co tam viděl a slyšel nových věcí! Přebíral je v mysli, jako by písek s dlaně na dlaň přesýpal. Nejprve Libertad, Rosita, Lagrandan, odložený a překonaný, Balabanov a Luiza, jichž přitahující a odpuzující se vášni pranic nerozuměl, Petražický a Maryša, nadchnuvší jej svou mystickou láskou, pak opět dětský, orosený obličej Rositin, a na konec ještě jednou Libertad. Na něho myslil nejvíce. Okouzloval jej originálností svých myšlenek i činů, zarážel jejich výstředností a tím, jak se uchylovaly od běžných norem revolucionářských ideálů. Jeho duch, dychtící po příkladu, po vůdci, jenž by mu ukázal jedinou, správnou a neomylnou cestu, kudy by kráčel bojuje po celý život za spravedlnost a dobro, lačně se chytal Libertada, snažil se dokázati si v něm všechny ideální vlastnosti revolucionáře, toužil po tom, aby slepě mohl jej následovati a jemu věřiti, pracovati s ním ruku v ruce. Ale když rozběhnuv se, již již chtěl klesnouti mu do náručí, Libertad odstrčil jej nějakým cynismem, zarazil výsměchem, takže smuten a rozechvěn vrátil se do své bezradnosti. Znovu jej pozoroval, jak silný a ojedinělý, vynikající nad všechny ostatní v Causeriích ucelenosti, pevným vědomím cíle a jistotou vítězství, stojí sám, sám pracuje, a nikdo ho nepředstihuje.

Měl sto chutí rozběhnouti se ještě na Montmartre, ale uvědomil si, že Libertada ani Rosity tam není, a ostatní jej daleko tak nelákali. Povzdychl a jal se poslouchati strýce, který mu stále ještě vykládal o Luvru, o jeho budoucích povinnostech.

„Luvr jest největší obchodní dům v Evropě,“ ujišťoval jej strýc, „a tím, žes byl zaměstnán v Luvru, získáš na své kvalifikaci a otevřeš si přístup do všech podobných závodů.“

„Ale mohu se odborově organisovat?“ otázal se Luka, vrácen přítomnosti.

„Chceš-li mermomocí, buď si. Ale nechlub se tím,“ zasmušil se strýc. —

Druhého dne ráno nastoupil Luka práci v podzemních, ale velkých a světlých dílnách obrovského paláce. Dostal se do oddělení černých pánských obleků, asi takových, jaké si dělník koupí jednou za život, na svou svatbu, pak uloží do skříně a vytahuje jen za

zvláštních příležitostí. Když sestárne a oblékne tentýž oděv na svatbu svých dětí, pak modou šatů, účesu i vousu, zpravidla i staromodními názory a smýšlením představuje odumírající, překonanou generaci...

Za dlouhým, hladkým stolem sedělo šest dělníků, ovládaných mistrem střihačem. Luka uhnízdil se na konci stolu, proti mladému, sotva vyučenému hochu, jehož živé oči přívětivě jej vítaly. Velké balíky černých látek a podšívek válely se v regálech podél zdí, a několik panáků na zkoušení oděvů stálo v koutech, s držadly místo hlav, ověšeno prostehovanými kabáty bez rukávů.

Dělníci prohlíželi si jej zvědavě a usmáli se jeho podkasané košili. Ale sotva si jej prohlédli a vyměnili několik mlčelivých pohledů mezi sebou, sklonili hlavy nad šití a již si ho nevšimli.

Luka chopil se připravené práce a šil. Poslouchal však bedlivě vše, o čem se mluvilo. Za celý týden, co mlčky šil a seznamoval se, neslyšel jiných hovorů než o sportu a o běžných krvavých událostech, plnících ranní noviny.

Stýskalo se mu po zajímavých hovorech v Causeriích. A tak sotvaže měl první mzdu v ruce, poroučel se tetě a pospíchal na Montmartre.

V sazárně stál Henri a Cholet, horlivě debattujíce. Cholet byl malý, nahrblý rukavičkář s drobnýma šedýma očima ve velké hlavě, a měl jednu zamilovanou myšlenku, které se oddal celým snažením: pomáhal vojenským sběhům. Dopravoval je přes hranice, opatřoval jim pasy, zaměstnání v cizině, hlavně v Belgii, zásoboval je penězi, pokud to dovolila jeho tenká kapsa. Právě dostal přes hranice sběha, zvaného velký François, který měl v Paříži milenku s dítětem. Cholet sháněl peníze, aby je mohl poslati za ním, neboť se obával, že velký François se vrátí a uvrhne sebe i jej do neštěstí.

Bylo mu ukrývati se před policií, která si dobře pamatovala příčinu jeho dvojího odsouzení, kdy pokaždé jej prozradili sami uprchlíci, vrátivše se do vlasti.

Armandina přecházela po světnici s Diamantem na ruce. Luka si všiml, že má jasnou, čistou tvář, tak spokojenou, jak ji v přítomnosti Libertadově nikdy neviděl.

„Rád bych se k vám nastěhoval,“ začal Luka rovnou.

„Zde není místa,“ usmála se Armandina, „ale podívej se nahoru, k Anně.“

Luka šel o několik kroků výše, do ulice Mont-Cenis, těsně za basilikou. Po cestě myslil na Choleta, a líbilo se mu, jak se dovede cele oddati jedné ideji a neleká se obětí, neváhá dáti v sázku všecko, co má: peníze i svobodu. Umínil si, že sám zasvětí se také tak bezpodmínečně budování nové společnosti.

Nahoře uvítala jej Anna v rozsáhlé síni s velkým stolem uprostřed, kde společně se jedlo. Vedle byl pokojík, kde bydlila s Andréem a dítětem. Nahoře pak bylo ještě pět stejných pokojíků, obydlených vždy dvěma kamarády; byl tu Leon s Lorulotem, Leonard s Reginou, Delon s Karlem d'Avrayem, zpěvákem, pekař i pekařka; jen v pokoji, kde bydlil Marcel, vousatý stavitel, bylo jedno lůžko volné.

Pokojíky byly velmi jednoduché. Železné postele se žíněnkami a huňatými přikrývkami, malý stolek, dvě židle a věšák na šaty — tam, kde nebylo skříně ukryté čalounovanými dveřmi ve zdi. Koupelna se sprchou byla společná pro všecky; zřídil ji tu Marcel. Platí se do společné pokladny; Anna obstarává pak oděv a prádlo.

Luka byl nadšen. Prohlížel všecko s posvátnou úctou; ani pravověrný katolík nemá tolik obdivu pro budovy svého ritu, kolik měl Luka pro tento domek, malý asyl velké budoucnosti kommunismu. Téhož večera přenesl sem onu velkou škatuli, svázanou motouzem, s níž přijel do Paříže. Vyňal a vytřepal smačkaný zimní kabát, pověsil na věšák a brožury narovnal na okenní prkénko. Stůl byl pokázen rysy, stavitelskými nákresy, láhvičkami tuše a kružítky, a Luka nechtěl popuditi si nového souseda tím, že by porušil tento snad účelný nelad.

Když si všecko urovnal, pocítil teplé uspokojení, které se mu rozlilo po celém těle; usedl jako host na židli ve svém pokojíku a prohlížel jej nestranným okem pozorovatele; i tak shledal, že plně vyhovuje, a proto znovu se oddal dětinské radosti nad čistým lůžkem, srovnanými knihami a kusem prostoru, kde byl doma, sám doma i zároveň ve společnosti, po níž tak dávno toužil a které rád přisuzoval vzorné vlastnosti budoucího, dle spravedlivého řádu žijícího lidstva. Kochal se v tom blahém pocitu a skoro sám sobě se podivil, jaký že jest on chlapík, když bude moci přebývati mezi těmito vzornými lidmi, žijícími dle rozumu. A bujnost vrazila se mu do žil, i vstal, natáhl svaly a lehce seběhl po schodech k Anně, která psala na stole prostřed jídelny.

Rád by s ní byl hovořil, sdělil s ní vřelými a jasnými slovy svou radostnou náladu, ale hleděla tak bedlivě do papíru a tak důležitě vraštila čelo, že se neodvážil ji vyrušiti. Díval se chvíli na její malé, tvrdé ruce, jak energicky vedly péro a přidržovaly papír, usmál se v duchu jejímu dětsky vážnému výrazu a v tu chvíli tak si ji zamiloval, že měl chuť políbiti ji na čelo.

Jako by uhodla jeho myšlenky, zvedla hlavu, čelo se uhladilo a oči mírně rozjasnily se úsměvem.

„Jdi do parku pod basilikou," řekla mu, „slunce svítí, volá tě."

Luka se otočil s rukama v kapsách, a tu uzřel široké pruhy sluneční, jak se vhrnuly oknem do jídelny a rozložily se po jasné červeni dlážek. Zaradoval se nad tím sluncem, trochu řídkým a bledým, a hlučně vyšel.

Na tmavých omítkách domů zjevovaly se všecky stopy spadnuvších dešťů, stopy hustých okapových vod podobné namalovaným rampouchům, na dláždění jasně vyniklo každé smítko, jen basilika bíle hořela, čistá a pyšná. Vešel do sadu, který padal po stráni od Svatého Srdce až k bulváru Clichy jako zelená, drobnolistá bylina, přikrývající nahotu skály. Usedl na lavičku a zahleděl se na velké město, rozlévající se mu u nohou jako veliká, blátivá, vypařující se kaluž, jejíhož konce nemožno dohlédnouti. Díval se na kamenné moře růžovým závojem své vlídné duševní nálady, radostným odhodláním k práci,

odhodláním ztuženým již jednou ztracenou illusí, nadějí v dobrodějný účinek vědy.

Na bulváru byla pouliční slavnost. Kolotoče s prasátky, tahajícími v divokém víru za sebou pestře zbarvené pentličky papíru, točícími se dle zvuku kolovrátku nebo gramofonu, vysoké nebozezovité skluzavky, boudy s loteriemi a koly Štěstěny, kde lacino se vybíjela hráčská vášeň malého člověka, tlačily se vedle cirků, biografů a zvěřinců; sem nahoru doléhal jen šum hlasů a vřeštivý ozvuk pouliční muziky.

Luka přemýšlel o svém poslání v dílně a bádal, jakým způsobem bylo by nejlépe začíti tam propagandu.

V tom uslyšel směs hlasů, blížící se zdola; srdce mu zabušilo, když rozeznal hlas Rositin.

Brzy vyhouply se nad záhon dvě dívčí hlavy, a nad nimi černý, urputný obličej Balabanovův. Nora byla oblečena v nádherný podzimní oděv, lemovaný peřím marabut, na hlavě houpal se jí veliký fantastický klobouk; šperky a vyzývavý účes dodávaly jí vzezření bohaté kokoty. Rosita v jednoduché bluzce a prosté sukni úplně se ztrácela před její nádherou.

Obě dívky pozdravily se s Lukou, Balabanov jedovatě prohodil:

„Zdravstvujtě, obroditeli!"

„Kdy jste přijeli?" podivil se Luka.

„Vyhnali nás, obroditeli," ušklíbl se Balabanov, „docela nás vyhnali z kolonie."

„Proč jsi tak zlý, monsieur Boris," zašeptla Rosita.

„A proč ty jsi tak k nevystání přívětivá, má umučená židovko? Tyhle dvě ženské by mne utýraly svou dobrotou!" posteskl zlostně sám sobě, jako by Luka nedovedl jej pochopiti. „Díky bohu, že jsou na světě také Oliviny, jinak bychom se tu unudili a utonuli v sladkostech jako moucha v medu. Děkuji ti, Rosito, za pomocnou ruku, ale nejsem v tom tak bídně, jak si myslíš. Knoflíky si přišívám sám a roztrhané prádlo prostě zahazuji. Nebudeš si přece propichovat svoje bílé prstíky ke zdaru mého prádelníku!"

„Myslila jsem," zarděla se Rosita, stydíc se před Lukou, „když jsi stěžoval si na pradlenu . . ." zajíkla se.

„Stěžoval jsem si," řekl Balabanov, „protože se mi zdá, jako by pradlena dělila se se mnou o kapesníky, a ostatně, divím se tvému zájmu, vždyť já, dík své matce, nejsem „beau comme le jour"."

Rosita vtlačila hlavu mezi ramena a uhýbala se pod jeho slovy jako pod ranami.

„Tamhle Luka obroditel, zdá se, byl by spíše hoden tvé přízně," pokračoval nelítostně krasavec, přihlížeje se škodolibou radostí k Vršinovu rozhorlení a mladickému, nemohoucnému hněvu, který se nezmohl ani na odpověď a zahořel jen prudkým ruměncem na hubených tvářích hochových.

Široká rýha zhyzdila čelo Nořino, co Balabanov urážel Rositu, neboť jeho uštěpačná slova padala také nepřímo na ni. Ale vycítila,

že jest podrážděn, a že bylo by neradno jej pokoušeti. Tušila, kdo jest příčinou jeho rozrušení, a žárlivá bolest ryla se jí do čela.

Ale Balabanov již se neovládal. Obrátil se k ní prudce a bodl ji nenávistným pohledem:

„Vy jste, tuším, také něco mluvila o poslání člověka, krásná seveřanko! Nu, povězte mi, kolik dobrých a statečných mužů jste již oblažila svým pěkným tělem, které vám svěřila příroda? Skoro se obávám, že jich bylo příliš málo . . . Necháváte svou hřivnu zbytečně zakopanou, milá, špatně vyplňujete svoje poslání. Odbývejte svoje zboží, panno, praví Shakespeare, dokud jest po něm poptávka, nebo se stane bezcenným jako stará mišpule! Poslechl bych toho starého pána, být vámi. Nepokládejte to za nepřímé vyznání lásky, krásný snobe, netoužím po bílých dívčích světničkách! Spíše sejděte dolů mezi boudy pouliční slavnosti, prodejte tam svoje zboží, a abyste aspoň k něčemu na světě byla, přineste mi prodejní cenu; zaplatím si vstupné k libezné Olivině, která se zabývá prodejem své lásky a dnes přijde do kommuny na oběd, což značí, že má špatné obchody."

Balabanov vychrliv ze sebe tuto tirádu, vstal s lavice a procházel se rozrušen po pěšině. Písek hlasitě skřípal mu pod nohama; Luka, Nora i Rosita seděli bez dechu, bledí, vytřeštěni. Nora těžce dýchala; hluboká rýha na čele se rozplynula, a obličej přijal výraz nesmírné bolesti — takové, která rysy stahuje do tragických grimas. Náhle zašermovala rukama v povětří a vypukla v hysterický smích. Balabanov na ni mračně pohlédl, vyplivl a odešel. Nora snažila se vstáti, vypiala tělo a omdlela.

Luka zachytil ji do náruči, a zatím co Rosita běžela namočit kapesník do umělého vodopádu, snažil se ji vzkřísiti chladným lupením. Sám chvěl se celý pod tíhou rozkvetlého těla Nořina, jehož měkká sladkost ležela mu na klíně. Zdálo se mu, že není daleko tak neužitečná, za jakou ji mají Balabanov a Libertad. Něco v něm šeptalo: „Škoda je tě, dívenko, marně jsi vykvetla v ženu." Viděl jakoby tragickou záři nad bledou hlavou Nořinou.

Po chvíli Nora se probrala z mrákot a odešla s Rositou domů. Luka rozčilen neslyšel ani hudby z dolejšího bulváru, ani neviděl soumrakem zněžnělé zeleni parku, necítil vlahého větru večera; všecko kolem něho zašedlo a ztrpklo. Mrzut vracel se do kommuny, jak říkali domku, kde hospodařila Anna.

Stůl v jídelně byl prostřen. Anna již nepsala, ale vařila v malé kuchyňce, rozmlouvajíc se statnou, plnou ženou, která oblečena v klobouk a šál seděla za stolem.

Luka rovněž přisedl a vzal do ruky časopis. Nečetl však, ale naslouchal příjemnému hlasu Aninu, který zazníval z kuchyně, hned nahoře, hned dole — podle toho, jak Anna se točila, shýbala a vztyčovala nad plotnou.

„Přišla jsem jen na skok," řekla žena v klobouce, a Luka překvapen ostrým přízvukem této věty rychle na ni pohlédl.

„Nezůstaneš k obědu?" ozvala se Anna z kuchyně.

„Ne," zněla úsečná odpověď. „Chci jen odnésti Leonardovy věci."

„Jakže?“ ulekala se Anna. „Leonard se stěhuje?“

„Ano. Stěhuje se ke mně.“

„A proč sám nepřijde si pro věci?“ divila se Anna, nepřestávajíc kuchtit; jen chvílemi vyklonila žárem zardělý obličej a pohlédla zběžně na ženu v klobouce.

„Nechce se již setkati — s tou — “

„S Reginou? Rozhněvali se? Hleďme! A Regina právě přestala pracovati v továrně, protože je těhotná a nechce ublížit Leonardovu dítěti.“

„Tak!“ vyskočila žena pobouřeně.

„Ano, ano,“ pokývla Anna hlavou, vyšedši z kuchyně. „A ten nerozumný don Juan přelétl od ní k jinému kvítku, zdá se mi. Proto se stěhuje k tobě. Neměla bys ho, jako starší sestra, povzbuzovat v takových lehkomyslnostech.“

„Anarchistko!“ posmála se jí Leonardova sestra.

Anna pokrčila rameny. „Náš anarchism znamená rozumný život. Je to snad rozumné, zplodit dítě se ztřeštěným děvčátkem, které neví, co činí, jež důvěřivě přimknulo se k němu celou bytostí a opuštěno bude si zoufati . . .?“

„Sami jste mlčky k tomu přihlíželi. Teď se o ni postarejte . . .“

V tom zazněly hlučné zvony s basiliky, bouře úderů bila do vzduchu, vzduch zvířil se a narážel do okenních tabulek. Celý dům chvěl se tím zvoněním.

Anna povzdychla a vrátila se do kuchyně, Leonardova sestra odebrala se do pokojíku svého bratra, aby tam vyhledala a složila jeho věci.

Když se vracela s uzlem prádla v náruči, setkala se ve dveřích s druhým svým bratrem, Andréem, jenž přicházel k obědu.

„Aj —“ uklouzlo mu, „Leonard se stěhuje . . .“ Jeho krásná hlava s měkkými, tmavohnědými vlasy i vousy se naklonila, čisté kaštanové oči se zasmušily, ale stažené rty nepropustily již ani slovíčka. Mlčky otevřel sestře, zavřel za ní, postál u dveří, až mihnuvši se mimo okno zašla. Pak políbil Annu na ústa a nepromluvil o celé události ani slova.

Hoši se scházeli k obědu. Skoro všichni pracovali nedaleko; Delon vytáhlý, příliš štíhlý blondýn se zasněnýma očima, původem Flám, měl nejblíže z kloboučnické továrny. Vešel tiše, zmizel ve svém pokojíku, a k obědu vrátil se vykoupán a převlečen do čistých šatů. Brzy po něm vrazil do dveří čilý a každému lichotící Lorulot, nadšený, ale vrtkavý pracovník. Řemeslem byl knihař; jak mohl, utekl z dílny, neboť jednotvárná práce neuspokojovala jeho výbojný a těkavý temperament, a pouštěl se do různých podniků, od nichž doufal snadného nabytí peněz. Přisedl k Lukovi a hlučně se jej vyptával na Luvr, na strýce, na ruskou revoluci.

„Myslím,“ vykládal horlivě, povzbuzen skromným chováním Lukovým a uctivým výrazem jeho očí, které se tu dívaly plaše a udiveně: „myslím, že hromadným a náhlým vyvlastněním půdy uspíšila by se na Rusi sociální revoluce, a ta by změnila takřka přes noc

tvářnost celé země. Jen kdyby bylo několik energických mužů, kteří by se toho po venkově odvážili! Čekat nějakou pronikavou nápravu od dumy, toť nesmysl. Kdyby i nakrásně začla pracovat k dobru lidu, bude rozehnána jako hejno skotačících dětí. A nebylo by jí ani škoda. Jen se podívejte na náš parlament. Máme všeobecné hlasování . . . volí se snad lepší lidé než v osmačtyřicátém, kdy prvním všeobecným hlasováním byl zvolen presidentem republiky ne socialista, ani demokrat, ale Ludvík Napoleon. Proč? Měl jméno! Lid je jako krysy, běží za píšťalkou zvučného slova . . ."

„Nechci snad obhajovat parlament, ale dnes je všeobecná vzdělanost mezi širokými vrstvami již tak rozšířena, že každý volič i v nejzapadlejší vísce ví, koho volí . . ."

„Toť jest právě, že neví, koho volí. Vidí mu do žaludku? Vidí na dno těch ošemetných a lhavých frází? Jen si vzpomeň na Milleranda. Po hřbetech naivních hlupáků vyšine se k moci, a pak se jim ironicky pokloní: Má úcta, páni voliči! Už jsem dostal, co jsem chtěl!"

„Nejsou přece všichni zrádci! Nechceš přec něco takového tvrditi třebas o Briandovi . . ."

„— o Aristidu, hlasateli jenerální stávky? Aristid není nadarmo advokátem. Dej si pozor, milý Vršine. Jenerální stávka, toť píšťalka, na niž krysař chytře píská. Vyláká i myši nejhlouběji zalezlé . . ."

Za dveřmi ozvalo se chichotání, a hned na to vhrnuli se do světnice Leon a Olivina, a s nimi proud zarážející vůně. Olivina nebyla již mladá a libovala si v přehnaném nanášení svůdností, jako voňavky, pudru, šperků, krajek a závojů.

„Zde se politisuje," ušklíbla se na Lorulota.

„Z dlouhé chvíle?" otázal se Leon obou diskutujících.

V patách za nimi dostavil se Marcel, Lukův soused v pokojíku. Zalíbil se Lukovi na první pohled. Jeho vysoká, souměrná postava prozrazovala sílu svalů, pevná chůze energii, jíž mírnily zašedlé plavé vlasy a nestříhaná, měkce zkadeřená brada. Luka si povšiml, že on jediný ze všech zašel do kuchyně a podal Anně ruku jemně, uctivě, nenápadně. Kráčel, mluvil, jednal ušlechtile, nevyřkl hrubého neb urážlivého slova, a přes vlídnost, jakou ukazoval všem, zachovával si kolem sebe jakési hranice, jež pocítil každý, kdo se mu chtěl příliš blízko přiblížit.

Když sedali k jídlu, objevila se u stolu také Regina; nikdo nevěděl, kdy přišla. Měla zardělé oči; a proto nikdo ze stolovníků nezeptal se, kde je Leonard; ani Olivina, která jinak okázale zdůrazňovala bezuzdnost v řeči i v jednání, k jaké se domnívala míti právo mezi anarchisty.

(Pokračování.)

Dr. J. V. Prášek:

Hraničné právo v Kostelci na Labi.

Z měst, která vynikala za dob české samostatnosti významem a poutají ještě dnes zvláštním rázem, minulostí podmíněným, ne posledním jest Kostelec nad Labem, zajímavý polohou svou mezi rameny labskými a opevněním, v němž Žižka r. 1424 mohl soustřediti nevelikė síly své proti mocnějšímu odpůrci. Od XIII. st. byl Kostelec sídlem královského úřadu, v němž provolávány odúmrti ze širé krajiny, byl věnným městem poslední Přemyslovny královė Elišky, ale přecházeje odtud zástavou v držení soukromníků, pozbýval zvolna významu svého.

Zvláštní význam příslušel konšelům kosteleckým v soudnictví, neboť vynášeli rozsudky v případech zběhlých v městě i v širším okolí, a sice soujem míst, která — dle rozsudků zachovaných — vyhledávala práva v Kostelci, celkem shoduje se s krajem, z něhož v Kostelci provolávány odúmrti pro krále, tudíž s někdejším Meziříčím. Na pravém břehu labském v případech trestních obraceli se k soudu kosteleckému zejména z Čečelic, Staré Boleslavě, Kel, Všetat, Liblic, Konětop, Byšic, na levém břehu z Mírovic, Zátvora, Brandejsa n. L., Čelákovic, Drast, Klecan, Nové Vsi, Nové Vsi pod Skalou, Mratína, Čakovic, Jiřic, Kojetic, Lobkovic, Veleně, Sluh, Veltěže, Líbeznic, Bašti i j. Právo kostelecké zváno hraničným. R. 1561 čteme ve zvláštním manuálu, do něhož výpovědi konšelův u věcech soudních zapisovány: „Tu my purgmistr a soudcové práva hraničného města Kostelce na Labi osazeného . . . takto . . . z téhož práva hraničného vedle práva vypovídáme[1].“ Když r. 1650 vznikly nesnáze jakési mezi sousedy brandejskými a čelákovskými, věc vznesena na hejtmana panství a na hraničné právo do Kostelce[2]. R. 1709 žádáno od rady kostelecké, aby listinami příslušné právo své prokázala; rada vypravila zvláštní deputaci do Brandejsa se žádostí za vidimování, „že vejsadní místa outrpného práva při městě Kostelci mají[3].“ Byl tudíž až do XVIII. st. Kostelec soudním místem ve věcech trestních pro území někdejšího

[1] II. man. f. 206.
[2] Čelákov. man. č. 21.
[3] Man. Brand. z r. 1705, 200.

Meziříčí, kdež právo vynášeli konšelé, a za to nepochybně byli kostelečtí sousedé osvobozeni od práva útrpného, platice vrchnosti z gruntů svých zvláštní plat, skřipečné zvaný. Také zemané okolní vkládali si zápisy o právních potřebách do knih městských a vzácné listiny měli uschovány v kobce chrámu sv. Víta, kdež obec ostříhala své majestáty. Konšelé zasedali za předsednictví purkmistrova mezi čtyřmi lavicemi[1]. Rychtář byl vykonavatelem rozsudkův i pro okolí. V případech méně závažných učinil výpověď rychtář „s vejhradou vrchního práva". Když konšelé výpověď potvrdili, mohl odsouzený odvolati se k radě nad appellacími[2].

Za branou Píseckou byla šatlava a pro vykonávání zneucťujících rozsudků byl na náměstí pranýř, který r. 1756 přenesen k rohu radnice[3]. Místo popravní bylo za předměstím Pražským, u cesty jiřické, kdež říkalo se „u spravedlnosti". Kat zvláštní se nejmenuje. Výsadní útrpné a hrdelní právo kostelecké pominulo, když r. 1765 zavedeny nové soudy hrdelní. Odvolání dálo se od práva kosteleckého ke kmetcí stolici litoměřické a do II. manuálu radního zapisovány před r. 1547 litoměřické ortely, tak ve při Řihy z Prahy do Jakuba pekaře z Byšic o 20 kop gr. miš. za grunt pozůstalý[4], nebo pana Petra Rašína z Rýzmberka na Staré do pana Lacka Smiřického o Zitu z Liblic[5], nebo Jakuba z Konětop do Anny Mrštíkovy o 20 kop gr. č. za 23 svazků koudele a za chléb[6].

Zajímavy jsou případy, o nichž a jak v Kostelci právo vypovídali. R. 1548 vznesl o jistých osobách Jetřich z Hrušova a na Čečelicích: „... jakož sú přišli ... do dvoru jeho, tu jesti pana Jetřicha doma nebylo, tu sú prosili pravíce, že sú lancknechti, i šli sú potom na krunty páně do vsi a tu sú týž prosili, pravíce vždy, že sú lancknechti; a když sú lidi jim po vóli dávati nechtěli, tehdy sú lidem páně Jetřichovým pohrůžky činili. Potom nad to vajše, že sú chtěli, jako tento Anton Malaj (= Malej, Malý), člověka páně Jetřichova chtěl zamordovati. Potom když sú to lidé viděli, že sú k tomu rychle přispěli, a tu sú je zjímali a potom nahoru (do tvrze a dvora) je přivedli, a do vězení sú dáni. Potom tu vajtržnost sú učinili, jsouce u vězení u pana Jetřicha z Hrušova, že sú se z vazby dobývali, a v tom sú uznáni v tom dobytí i byli sú opatřeni jináče než prvý." Dle králova rozkazu byli podáni ke právu kosteleckému, kdež doznali, „že sme se knechty dělali a že sme žebrali a podsportu[7] neměli, druhý, že sme pohrůžky činili, než že sme řekli proti jiný řeči, že může tak chudý býti jako i my, neb se to lidem přihází jako i nám, že žebří. Třetí, že sme mordu žádného nečinili než vyšedší za mnou skoták že mnou strčil a mluvil mi, že sladovníci nežebří, a já sem

[1] R. 1459 oznamují konšelé, že předstoupila strana „před nás v zahájený súd nám mezi čtyřmi lavicemi sedícím." I. lib. mem. f. 16.
[2] Tamže, f. 109.
[3] Tamže, f. 104.
[4] II. man. f. 174.
[5] Tamže, f. 177.
[6] Tamže.
[7] passeport = průvodní list.

voštipec měl na ramenú; složil jsem jej, nebo sem se bál, aby mi ho nevydřel a mne nebil, a v tom se pána boha dokládám, že sem na to nemyslil, abych ho měl mordovati; čtvrtý, že sme se z vazby dobývali z nouze, že nám byla zima." Pan Jetřich dal na spravedlivé uvážení práva, načež konšelé v soudu zahájeném uváživše, „poněvadž sou již za ten skutek předsevzatý a za tu vajtržnost ne malou, ale dosti velikou vazbou jako za devět aneb za deset neděl u pana Jetřicha z Hrušova i zde u nás trestáni a k tomu zimou i hladem i řetězy u vazbě svíráni, vypověděli a zápisem utvrdili, aby tří mil kruntův urozeného pana Jetřicha z Hrušova prázdni byli a v tom se vyšší právo nezavíráni[1]."

R. 1555 dal pan Bouše Hrušovský z Hrušova a v Čečelicích „ku právu k nám do Kostelce Valentu, kteréhož v zlodějstvu postihl, kterýžto Valenta na trápení se přiznal, že měli zamordovati kohožby koli v tom pokoji postihli buď i pana Bouše i paní jeho. K jedenácti mordům se přiznal . . . Týž Valenta k tomu se přiznal, že sou panu Janovi Vtelenskýmu[2] 18 kaprů a 4 štiky z haltýře vzali a v Čečelicích že sou sklo v kostele vylámali, a v tom jest i umřel," t. j. podlehl mučení[3].

R. 1557 Matouš Louda z Kojetína na Moravě ve službě Jindřicha Vančury z Řehnic „z pokoje a schrány jeho vylámavši truhlici, peníze a klenoty . . . pobral." Měl hrdlo ztratiti, ale pán udělil mu milost, když do smrti přijal jeho panství[4].

R. 1559 Tobiáš truhlář z Boleslavě Staré stíhal před právem kosteleckým osobnost vynikající a vlivnou, mistra Matěje Borgorelli z Brandejsa, stavitele zámku, chrámu děkanského, mostu labského, zámku přerovského i jiných budov po rozkaze císaře Ferdinanda I., anebo jeho soujmenného syna[5]. Do téhož Tobiáše a do jakéhosi Martina zámečníka zdvihl též r. 1559 žalobu o 100 kop gr. č. Jan Mlynářův z Mratína[6]; obě pře, jak se zdá, byly ve spojení se stavbou zámku brandejského.

R. 1560 Jiřík rybář z Kel, poddaný pana Albrechta Kamejckého ze Lstiboře na Obříství, zranil k smrti Petra učenníka rybářského, sirotka z J. M. C. panství brandejského. Hejtman tohoto panství pan Vilém z Opprštorfa „k němu Jiříkovi zde při právě města našeho pořadem práva . . . pořádně přistupoval[7]."

R. 1561 Štěpán Kavka z Nového města Pražského pohnal[8] sama pána na Kostelci, Mikuláše Vančuru z Řehnic, ze škod jakýchsi.

R. 1566 vzešla pře mezi paní Eliškou Staškovou z Rastl, Kateřinou Hradeckou a Lidmilou, dcerami jejími z Cidliny, a purkmistrem i konšely městečka Brandejsa nad Labem o peníze na

[1] II. man. f. 12.
[2] Držiteli jednoho dílu vsi Čečelic.
[3] II. man. f. 17.
[4] Tamže f. 18.
[5] Tamže f. 136.
[6] Tamže f. 135.
[7] Tamže f. 20.
[8] Tamže f. 135.

domě Urbana kováře, které žalujícím Elena z Cidliny odkázala. Páni Kostelečtí dali ze soudu do knihy zapsati, že pan Vilém z Opprštorfa, hejtman na zámku Brandejse, „dožádati se jest ráčil, abychom, což na onen čas před Jeho Milostí vedle sročení . . . Zigmunda Hradeckého z Blatna s purkmistrem konšely městečka Brandejsa nad Labem v rozepři jest bylo, za příčinou odporův obojí strany to ku právu svému přijali, pořadem práva vyslyšeli a vejpověď s vejhradou vrchního práva učinili[1]."

R. 1568 Jindřich Saska jinak Vojíř z Vacovic a na Zátvoru „k tomuto právu podal Jakuba jinak Kubíčka, poddaného svého, a jej z pěti artikulův . . . obvinil[2]."

R. 1569 pan Jaroslav Vchynský ze Vchynic a na Drastech podal ke právu kosteleckému Jaroše z Nové Vsi pod Skalou, „že . . . Janovi rychtáři, poddanému téhož pána Jaroslava z městečka Klecan, pohrůžku učinil . . . , a v tom témuž rychtáři stodola i s vobilím shořela." Soudcové uznali, aby byl Jaroš gruntů pana Vchynského prázden[3].

R. 1570 Dorota Skřivanka z Nové Vsi, poddaná pana Mikuláše Vančury z Řehnic na Jiřicích, „s cizími osobami krom manžela svého v místech nenáležitých postižena jsúce", hrdla odsouzena; obdržela sice milost a „jest jí na ten čas takové trestání od pána prominuto", ale soudcové uznali, že „toto za pokání jmíti má: Do roka pořád zběhlého bosýma nohama choditi, žádné obuvi pod žádným vymyšleným způsobem na nohách svých nenositi kromě do kostela sem do Kostelce každou neděli na kázání slova božího jíti má, do středopostí nejprve příštího, a přijdouce z kostela, zase se zouti a bosa choditi, i do kostela, až do vyjití téhož roku pořád zběhlého. A každou středu i pátek aby nic jiného nejedla a nepila nežli chléb a vodu, jednou za den, též do roka[4] . . ."

R. 1571 pan Mikuláš Vančura z Řehnic na Jiřicích vznesl žalobu do pana Jana Sekerky ze Sedčic a na Lobkovicích ku právu kosteleckému „o postavení ku právu tomuto Matěje krčmáře jinak Zemana, poddaného jeho ze vsi Kojetic . . . , že by on Matěj krčmář, dávaje svědomí Jiříkovi, synu Pavla Dvořáka, poddanému pánů bratří Vrábských, proti němu . . . svědomí na svědomí falešný dal[5]."

Téhož roku úředníci a starší osady záduší sv. Mikuláše u Starého města Pražského na místě Jakuba Halouše a Valenty Jiráska, poddaných jejich z Kojetic, do Beneše, čeledína Pavla přívozníka z Lobkovic, o utopení tří děveček skrze nerozšafnost Benešovu, „kterýžto davši se na to, aby je přes Labe převezl, veslo do lodí uvrhši a provazu mimo obyčej se chytivše, tak že se táž lodí s nimi převrátila, lítostivě jsou utopeny." Soudci Beneše za toto provinění hrdla odsoudili, roz-

[1] II. man. f. 90.
[2] Tamže f. 200.
[3] Tamže f. 31
[4] Tamže f. 33.
[5] Tamže f. 125.

sudek pak radou nad appellacími byl potvrzen, Beneš ale z vězení ušel. Tu žalobci obvinili Jakuba řezníka rychtáře, načež on hájil se, pravě: „Když jest ortel . . . vyhlášen byl, kterak sou páni ouředníci téhož záduší . . . tohoto práva jím Benešem žádali za zjištění, a tu jest témuž rychtáři od tohoto práva, aby jej Beneše opatřil, bylo poručeno, a on že jest se v tom vohražoval z strany vězení nebezpečného a nedostatečného; proti čemuž též páni ouředníci podvolivší se, témuž vězni ve třech dnech dáti konec učiniti, toho že sou pominuli, nébrž protáhše tím vězením ke čtvrti létu, pod tím se o téhož Beneše bez opověděni tomuto právu se panem hejtmanem . . . panství poděbradského v smlouvu dali a v tom nic neoznámili, až jim po mnoha nedělích od tohoto práva pro další opatření téhož vězně psaní učiněno bylo, čehož sou i po tom psaní opatřiti pominuli[1]."

R. 1572 vznesl na právo kostelecké pan Jindřich Vlynský z Vlyněvsi a na Liblicích do Havla z Liblic, svého poddaného, „tak jakž jest jeho před několika léty k veliké žádosti jeho, na pánu jeho, panu Janu Vlkovi (z Květnice), vyjednal, že jest jemu ho propustil, a tu jsa v Liblicích, v žádné nějaké věrné poddanosti nestál, mnohokrát napomínán i vystříhán; nic nebylo platno, až teď tohoto roku, když k němu i k jiným ode mne domlouváno jest bylo, strany těch pasení nočních a oukladných v lukách, vobilí, v zahradách a jiném . . ., aby toho přestáno bylo, i pomstou netoliko boží . . ., jakž pak toho roku velmi mnoho toho jest se mezi lidmi mými zběhlo." Havel vzpouzel se i rychtáři, konečně pak zavázal se pod ctí a věrou, že gruntu neprodá ani neodejde, odešel však přes to na Mělník a dohoněn[2].

R. 1573 žaloval Václav Hradecký z Bukovna a na Veleni do purkmistra a konšelů městečka Brandejsa o spolusouseda jejich Šťastného Přezletického. Šlo o 50 kop gr. míš. od Petra Holby, zemřelého poddaného páně z Velené[3]. Téhož roku pohnal Matěj Morávek z Brandejsa Martina Poláka, soukenníka z Nového města Pražského, „pro slova hanlivá a podle toho soukupy se zastírání[4]."

R. 1574 Jakub Přepejchal z Mratína pohnán o Blažeje Haška ze Sluh. „Přišedši do krčmy sluzské na cizi grunty s ručnicí dlouhou, kterouž nabitou majíce, jda z též krčmy, vystřeliti chtíce, stiskl. Potom na rozjití dotčeného Havla na vsi touž ručnicí zbil a ztloukl v hlavu škodně." Při spokojili pan Mikuláš Vančura z Řehnic a na Jiřicích a paní Anežka Strnadka z Kuřího „jako poměníci a vrchnost nadepsaných lidí poddaných sirotčích[5]."

R. 1575 Jan Purnoch z Líbeznic, poddaný pana Jana Semechovského z Semechova a na Měšicích i nezletilých bratří jeho, žalován z vraždy Janem Syřivským, úředníkem proboštství praž-

[1] II. man. f. 112.
[2] Tamže f. 129.
[3] Tamže f. 146.
[4] Tamže f. 119.
[5] Tamže f. 36.

ského, na místě Doroty, Johanny a Marty, sester po zavražděném Jakubu Kunáši, kmetičen téhož proboštství z Veltěže[1].

R. 1576 Krištof Pískač, poddaný Jiří Mehle z Střelic a na Grabštejně, obviněn při právě města Kostelce Václavem st. Bílským z Kaříšova na místě Svatoše, Jana a Václava, sirotků zemřelého Václava, šenkýře v Mratíně, z vraždy, ale obdržel milost[2].

R. 1577 Jan Tkadlec z Kostelce, syn Michala Němce kožišníka, ranil Jana Tkadlce z Čečelic, poddaného Mikuláše Vtelenského ze Vtelna, „v hlavu škodně"; ale stala se smlouva[3]. Téhož roku Václav Tůmovic, sirotek z Brodu Českého, „na svobodné silnici Jeho Milosti Císařské v ruku levou zranil a zsekal" Duchka Holého z Kostelce nad Labem, „o kteroužto výtržnost při tomto právě jest začato." Našli se však vzácní prostředníci, pan Jiří Klusák z Kostelce a na Čečelicích, pan Oldřich Hrušovský z Hrušova a na Přívorách, pan Zikmund Baderský z Oujezda v Chroustoklatech a pan Václav Diblík z Votína ve Přistoupení, kteří věc srovnali[4]. Též tak dálo se ve při Matouše zedníka z Mratína s Bartoněm Řezáčem, poddaným pana Mikuláše Vančury z Řehnic. Bartoň r. 1576 Řezáče „ve vsi Čakovicích v krčmě . . . braní dobytou v ruku ranil a vochromil, kterúžto věc strany davše v moc purgmistru a konšeluom k mocnému spokojení," přistoupily r. 1577 na pokojné urovnání[5].

R. 1606 Václav Tvrzský jinak Trčka ve vsi Veleni kradl a loupil na gruntech paní Žofie Vostrovcové z Brukštejna na Veleni, ale z vězení prchl a proti vrchnosti své vzpurně mluvil, začež podán ke právu do Kostelce a tam uvězněn[6].

R. 1609 Zdeněk Smolík z Slavic na Velkém Bašti obvinil Jana Fouska, podruha u Anny Topinkové, krádeží obilí poddanému svému Kašparu Klezle ve Velkém Bašti. Když nechtěl se přiznati, žádal pán u práva kosteleckého na něm „outrpného práva propuštění." Na přímluvu konšelů dostalo se mu milosti a zápis pouze do knihy městské učiněn. R. 1613 tímž panem Smolíkem podána k právu do Kostelce Anna Křížková z Baště Velikého „pro své přečinění a přijímání obilí od cizí čeládky na gruntech J. Milosti pána . . . i při témž právu z svého přečinění obviněna," ale i jí milost se stala[7].

Než i v Kostelci naskytovaly se případy, charakterisující život soudobý, o nichž bylo konšelům na právě shromážděným přesuzovati. Příznivý hospodářský stav, který dotrvával až do konce českého povstání a vyvrcholil před r. 1600, působil i v život lidu a projevoval se začasté zvůlí bujnou, přivozující těžké následky.

---

[1] Il. man. f. 164.
[2] Tamže f. 42.
[3] Tamže f. 45.
[4] Tamže f. 44.
[5] Tamže f. 47.
[6] Tamže f. 54.
[7] Tamže f. 58.

R. 1547 doznal Vavřinec z Bečova, Jana formana syn, před právem: „Kdež sem učinil v městě Kostelci na Labi tuto vajtržnost a tento pych, že sem na ouřad rychtářský sáhl a jej ranil ranami dvěma a pro ten oučinek v týmž městě měl sem na hrdle trestán býti, ale ta milost mi se jest stala vod Jeho Milosti pána purgmistra pánův, abych pro ten oučinek u pranýře pardus měl a po týmž pardusu z města ven vyveden a blíže abych nebýval u týhož města... Xti mil[1]."

R. 1548 Jan Píla od Netolic pro krádež u Matouše Rzouna souseda odsouzen, aby nebyl města blíže tří mil[2].

Z r. 1549 zapsáno, „jaká se jest věc na Šmerhově při městě našem stala, tak že nějací lotři učinili násilé nějaký děvečce, že ji skůro umořili. Jakož pak sme se jí doptali, kterak se jí ta věc stala, tehdy ta jistá jménem Káča oznámila, že se s ní čtyři natahovali a bezděčně vzali z zástolí a do stodoly nesli a tam s ní svú vůli provozovali a nahoru kozkou stavěli, a že když křičela, že jí jeden dal sekerou mezi plece, aby nekřičela, a druhaj pěstí v hanbu, a že jich bylo více, než že nepamatuje, by s ní více jich mělo činiti, neb v noci bylo, a že ji omámili, že nevěděla sama, co jest a kde jest, jako mrtvá[3]."

R. 1564 Anna Samšička doznala „... pro činění ... proti panu Jindřichu Vančurovi z Řehnic a na Kostelci i také Její Milosti paní, přijímajíc od čeládky jejich mnohé věci, což se jest u mne v komoře našlo ...", hrdla odsouzena, ale dostalo se jí milosti a uložena jí pokuta 4 kop gr. míš. „na opravu dláženi ... a při tom do štvrt léta od této neděle příští, jenž slove Oculi, počnúc kačdú neděli, jakž se veliká mše začínati bude, v kostele metlu v ruce držíc, abych se našla ... Paklibych se kdy v kostele najíti nedala, abych den v trdlici v sobotu při trhu byla[4]."

R. 1564 Uršila lazebnice „... od muže svého (Jana) beze vší příčiny a vůle jeho za několik dní od města odešla." Do vězení vsazena, ale od konšelův a od pana Jindřicha Vančury milosti požila[5].

Téhož roku Káča podruhyně u France na předměstí s „pomocnicemi svými v čarách ... pomáhala." K smrti odsouzena, ale milost jí dána a nařízeno do tří mil od města nebýti[6].

R. 1568 „v outerý den sv. tří králův ... v rathouze, kdež jest důminka vzešla od nějakého člověka přespolního neznámého k dotázce hospodáře (že jest bratra svého Jana Bednáře v tomto městečku doptal), k tomu že se jest Duchek rychtář s jinými za druhým stolem sedícími ozval, pravíce, že není městečko, ale město Jeho Milosti Císařské a věno Její Milosti králové. A Bartoloměj (řezník) proti tomu jednou i druhé řekl: jest městečko, ale Klomín, a tak opakujíc touž

[1] II. man. f. 12.
[2] Tamže f. 12.
[3] Tamže f. 14.
[4] Tamže f. 23.
[5] Tamže f. 24.
[6] Tamže f. 25.

řeč jednou i druhé i třetí, k sobě se domlúvali, z čehož pošlo, že Duchek rychtář Bartoloměje řezníka, vyvstavši k němu od stolu druhého, žejdlíkem uhodil, potom konvicí dřevěnou o hlavu jeho stloukl, naposledy svícnem zbil." Bartoloměj prosil pána zástavního Jindřicha Vančuru z Řehnic o právní opatření, kterýž věc podal na přesouzení konšelům[1].

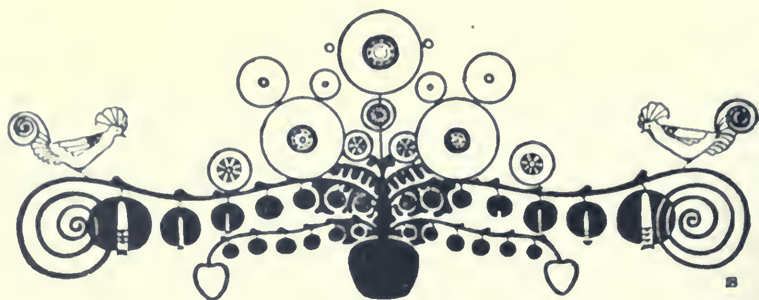
R. 1576 Vít řezník tu z Kostelce „času masopustního . . . v domě rathouzním" Jana Šebka řezníka z Roudnice, „vyhodivši žejdlík, v nos škodně ranil," ale věc úmluvou před soudem srovnána[2]. Téhož roku Volfgang Bezdružický Lupulus, kantor od sv. Jiljí ve Starém městě Pražském, od rychtáře Jana Cabery přistižen v domě Jana Havlíka „s cizího muže[3] ženou nočně." I jemu po odsouzení milosti dopřáno.

R. 1582 Matěj zedník s Dorotou kuchařkou někdy kněze Jana děkana tu v Kostelci držáni ve vězení po dvě neděle v kládě „za příčinou neřádného spolu obcování v domě farním, majíce táž Dorota muže svého." Také jim po ostrém napomenutí milost jest dána[4].

Z ukázek těchto zřejmý jest vyvinutý smysl předků našich pro právo, neméně však i cit lidskosti, který již v XVI. stol. dopouštěl milost v četných a vážných případech prvého provinění, aby prohřešilému nebyla brána možnost k životní nápravě. Řídky jsou výkony rozsudků, v manuále poznamenané, a není zajisté nahodilé, že právo kostelecké, obvodem sice rozsáhlé, ani nepotřebovalo vlastního popravce. Úpadkem veřejných poměrů po r. 1620 ztratilo význam i hraniční právo kostelecké. Vrchnosti, držíce poddaný lid v tuhém panství svém, stávaly se žalobci i soudci, a není zajisté bezdůvodnou domněnka, že se jim nehodila objektivnost městského práva.

[1] II. man. f. 120.
[2] Tamže f. 43.
[3] Chotí Krištofa, pokrývače ze Starého města Pražského. Tamže f. 40.
[4] Tamže f. 49.

Karin Michaelis:

Dítě.

(Barnet.)

Z dánštiny přeložil *K. Vetter.*

(Pokračování.)

Červen 1893.

Dnes jsem četla „Návštěvu“ od Brandesa, ale ne od Jiřího, neboť to je jeho starší bratr, nýbrž od Edvarda.

Otec nechtěl, abych ji četla, protože prý to není pro děti. Ale já jsem rozuměla všemu a držím s Florizelou. Vím dobře, že se líbali v hotelu a že spali v témže pokoji; ale on byl přece tak krásný a zvláštní, a já věru myslím, že bych asi jednala stejně jako Florizel.

Když si pomyslím, že bych měla spát zcela sama ve velikém, cizím hotelu! — —

Jsem jista, že mluvil jako strýc Steffen — tak, že každé slovo zůstalo tak mile ležet v uších.

Nyní už mne nesmí nikdo nazývati dítětem, za starých časů se často děvčata vdávala dříve, nežli jim bylo patnáct let. Edel není dospělejší, ani co se za nehet vejde, třeba je starší o rok a pět měsíců. A je hloupá, co se čtení týče — ale hráti si umí.

Věru si myslím, že bylo lépe, když jsem byla docela malá, protože tenkrát myšlenky samy od sebe vyskakovaly.

Kdybych již byla mrtva a pochována! Pak by zase seděli u mého hrobu ruku v ruce a byli by dobrými přáteli — to přece musili být, sice by mne nebyli dostali. Neboť to pochodí z lásky, jen a jen z lásky.

Bože, jak hloupé mládě jsem byla před rokem, když jsem myslila, že lidé dostávají děti jen proto, že na sebe myslí. Ale Florizel dostala také dítě, a o tom Brandes docela zapomněl mluvit, a to je přece ze všeho to nejtrapnější!

Nelze toho již snésti! Jako by se mnou obchodovali, jako by si mne oba chtěli koupit!

Edelin otec a matka spí přece v jednom pokoji, a Astini rodiče také, a Jacobini také, a moje matka přece nechrápe, naprosto nechrápe. Třikráte jsem poslouchala, spí tak tiše jako myš. A když ani nechrápe,

ani ve spaní nepřechází ani v noci nekřičí, pak přece věru otec nemusí spáti ve svém vlastním pokoji.

Je to strašně trapné pro mne i mou matku, a je to tak ubohé, když má člověk přece jen jednoho muže a je s ním oddán.

Edel praví, že tak jednají lidé, kteří nechtějí mít mnoho dětí, a to může být pravda; ale my přece máme jen mne, a dva, tři kousky více by věru nemohly škodit. Rytmistr se měl už dávno utéci do příkroví, mohl si uspořit aspoň pět z dětí, a nemusili by nyní jísti sádlo na chleba.

Kdyby matka chtěla jen na to dbát, aby jí šla pěšinka rovně a límeček jí nevylézal, a aby byly sklenice řádně vyčištěny — pro něco takového by se Edelin otec také rozzlobil. Pro mne za mne — moje žena by mohla míti křivou pěšinku, a sklenice bych si mohla vždycky sama vytřít ubrouskem. Nedávno jsem si sčísla naschvál vlasy hodně na křivo, ale otec se jen smál a nic mne neplísnil.

Matka je pravá kvočna, ale proto by do ní mohl být otec přece trochu zamilován a líbati jí ruce. Je to to nejhezčí, co může být. A ona je jistě do něho velmi zamilována.

Ale nemohu snésti, když se stále vyptává, co my oba spolu na procházkách mluvíme; neboť to se opravdu nedá tak povídat, zvláště ne, když ani nedutáme, nýbrž jen uháníme po silnici.

Otec je vznešený a hrdý a něco takového, ale matka vyhlíží jako belhavá Malene, když prosí o staré šaty. Nebudu mít nikdy důvěrných přítelkyň, až se provdám, protože by toho můj muž nesnesl a pak je to trochu obyčejné.

Ten Edvard Brandes se jistě podobá mému otci, až na to, že má ovšem strašně veliký, křivý nos, jako staří židé zde v městě, ale kdyby otec chtěl, mohl by zcela dobře psáti takové knihy o zajímavých lidech, z kterých člověk zmoudří.

A otec zažil strašně mnoho, když byl ještě mladý, ale o tom nebude žádný otec nikdy vyprávět, dokonce ne svému jedinému děvčátku, jako jsem já.

Září 1893.

Knud je teprve ještě hoch, ale je tak prudký. Řekl s nejtrpčí vážností, že mne zardousí, jestli se za něho neprovdám za osm let, až bude knězem. Bylo mi při tom tak podivně, jako by mi někdo jel po zádech žhavou jehlou nahoru a dolů. Hu!

Řekl, že budu jako vulkán, až mi bude dvacet let. Co může on o tom vědět?

A pak, co je mi do vrchů, které soptí oheň a chrlí špínu a čadí jako lampa. Nikoliv, k ženě z mramoru anebo z alabastru, která nabude života a stane se živou, k té mne měl spíše přirovnat.

Nechci se provdati za kněze, protože musí býti vždycky vážný. Nechci se vůbec provdati, nemám toho zapotřebí. Strýc Steffen také není ženat.

Čím jen to může být? Jinak pouze slyším, co lidé povídají, kape to a kape, jako z okapu, na vlas stejně, vždycky na vlas stejně. Ale

to, co on řekne, vidím. Jako bych se dívala barevnými skly. Podobá se to množství malých duh, člověk by myslil, že má skřínku s barvami v ústech. Je to notný nesmysl, ale pravda je to přece. A pak bere slova tak měkce, jako by byla ze sametu.

Mluvil-li Kristus takto ke svým učedníkům, pak dobře rozumím, že si všecko zapamatovali a že to mohli napsat. Také bych mohla napsat všecko, co mi řekl. Ale není toho mnoho, protože mluví většinou s otcem, a pak zde bývá vždycky jen na krátko.

Září 1893.

Včera jsme strašně špatně pochodily. Šly jsme totiž do Pavillonu, a já jsem objednala čokoládu se smetanou a vídeňský dort a tvarůžky, a neměla jsem s sebou ani jeden ör, abych zaplatila. Ostatní se domnívaly, že já častuji, protože já jsem dala návrh, — a tak jsme měly dohromady jen sedmnáct örů. Sklepník to na nás asi poznal, protože neustále pobíhal kolem našeho stolu, a my jsme nevěděly, co si studem počít.

Jedly jsme a jedly, a sousto nám v hrdle vázlo, a tváře nám hořely jako oheň. Svalovaly vinu na mne ... ale můj Bože, byla jsem hladova, a slunce svítilo, a tak jsem si myslila, že by mi druhé mohly půjčit peníze.

Konečně Edel a Jacobe odtáhly, aby došly pro peníze, ale Agnes a já jsme zůstaly sedět jako rukojmí a něco jsme dělat musily. Objednaly jsme tedy ještě více tvarůžků a přes hodinu jsme pojídaly tvarůžky. Již jsem myslila, že se vůbec nevrátí, a Agnes již již natahovala moldánky, tak že jsem ji musela štípnout do ramena, aby nezačala řvát.

A konečně přišly a daly jsme celou korunu zpropitného, ale Edel byla rozbručena, protože ji otec vyplísnil. A sklepníci se nad námi pošklebovali.

A pak jsem si rozbila sklo na hodinkách, a matka ulehla, a otec nepřišel k obědu domů.

Byl to nešťastný den!

Říjen 1893.

Knud je patentovaný idiot. Přišel si vypůjčit můj francouzský slovník a na chodbě mne políbil na ústa. Cítila jsem, že se namazal „Espritem de Valdemar“ anebo nějakým podobným brakem pro služky.

Ah, to bylo ošklivé! Stejně ráda bych byla líbala krysu. Ale nyní aspoň ví, že o něho nedbám, ani co se za nehet vejde!

Proč jen matka stále sedí a brebentí s těmi hloupými dámami, které se baví o svých mužích? Bůh buď matce milostiv, řekne-li jediné špatné slovo o otci.

Jestli jej dopálí s těmi dámami a on odejde, jakmile přijdou — A já musím běhat a obskakovat s cukrem a smetanou!

„Podobá se Madonně!“ říkají. Odpověděla bych jim nejraději: „Držte hubu!“

Jsou tak nejemny. --

Něco se přihodilo. Slípka je melancholická jako deštivý den, a oba se na sebe dívají, až z nich jde strach. Ale mně se dostane všeho, nač jen sáhnu.

Kdybych tak mohla bydlit vždycky jeden den u otce a jeden den u matky — jsou tak neobyčejně milí každý pro sebe, ale když jsou pospolu, je mi z toho ze všeho zima a mdlo.

Měli by se mi svěřit. Ale když jsme otec a já sami, zapomenu na vše, neboť on je tak moudrý a tak okouzlující.

Březen 1894.

Kéž by tak měsíc všecek vyhořel anebo se roztrhl na jeden ráz. Je jedinou bytostí na světě, kterou nenávidím, a pak krysy, a zdá se, jako by to věděl. I když se schovám pod pokrývku, cítím jej. Je jako zlý duch. Jde mi do hlavy. Je to mnohem horší nežli horečka a nežli opium. Neboť vím velmi dobře, že bdím, a že mne nemůže dosáhnout, ale je mi tak úzko před tím ošklivým světlem.

Ať myslím načkoliv, myslím při tom vždycky na něco jiného, a posléze je mi z toho tak úzko, že bych nejraději zemřela. Kdyby to šlo, a kdyby mi již nebylo patnáct let, chtěla bych, aby mi slípka dovolila spáti u ní a ležeti v její posteli. Pak by to přešlo.

Ve všech knihách se říká, že měsíční světlo je krásné. Ne, noc by měla být tichá a míruplná, a to není, když vyjde měsíc. Jako by dělal povyk a chtěl mne začarovat. Ale snad to pochodí odtud, že musím zemřít a že nejsem příliš potřebna pro život. Kdyby to otec věděl, myslím, že by u mne zůstal celou noc, protože by nestrpěl, abych byla sklíčena.

Měsíc nemá žádného účelu na světě, působí jen zlo. A jsem podrážděna, když je úplněk, a řeknu leccos, co není hezké. A mám pak strašné sny. Nyní stahují i záclony, ale sotva zhasnu lampu, měsíc se připlíží. Ne, není dobře býti na živu, když jsme sklíčeni, a když je nám úzko.

Červen 1894.

Dnes přišel rytmistr s kyticí jasminu pro slípku, a ona by byla vůní málem omdlela, ale nepřestala strkati nos do kytice a říkati, že je líbezná.

Díval se na ni očima velkýma jako čajové šálky, jako velký pes, a ona se usmívala stejně rozpačitě — bylo mi jich skoro líto. Ale nemohla jsem se zdržeti, vrazila jsem k otci do pokoje a vyprávěla mu, že má slípka dostaveníčko, a co si nyní počneme.

Otec nebyl věru žárlivý, ani dost málo. Poslali jsme Ane pro dvě ohromná perníková srdce s veršem uprostřed, a pak jsem jim přinesla čaj.

Ale s vážností bylo zle!

Bože — tvářili se, jako by se nic nestalo, a rytmistr se jal ukusovati ze srdce a tu přečetl veršík a zčervenal jako kohout a začal kašlat, a slípka se jala opět čichat k jasmínu.

Bylo to jistě zlomyslné, ale k smíchu to bylo přec. Je do ní zamilován, jako by to byl docela mladý muž. A při tom má doma osm cvalíků.

— — — — — — — — — — — — — —

Nyní mne to přece jen mrzí, neboť potom slípka plakala a řekla, že to byl hřích, protože prý je rytmistr ubohý, chudý muž.

Ale pak by neměl vydávat své peníze a kupovat květiny ženám jiných mužů! Otec nekupuje žádných květin jeho ženě . . . ale také ne slípce. A já dostávám karafiáty každý den, dokud kvetou. Ale to vlastně také není hezké!

Nejsme dobří, jsme špatní všichni. Už nechci míti karafiátů od otce, nekoupí-li zároveň květin pro matku. Platí!

Červen 1894.

Kdo by si to byl pováži1, že jsem náměsíční dítě! A matka též. Ale žádný člověk neví, co je to náměsíční dítě, a nesmí se to nikomu říci, sice by se nám jen vysmáli a řekli by, že je to nesmysl.

To je neslýchané!

Matka křičela v noci, takže musila babička Voldby vstát a rozžíti světlo po celém domě a připraviti jí kávu. To jsou jen děvčata, hoši nemohou být náměsíčními dětmi. Souvisí to s tím druhým.

Matka také cítí, i když oči zavře, že měsíc svítí na její kůži, a říká, že je to, jako by jí přišel jed do krve, a jako by jí z toho myšlenky onemocněly.

A je to také pravda. Ležím a myslím na smrt, slyším ji, cítím ji, vidím ji. Myslím, že smrt sedí v měsíci, proto je mi tak úzko.

Jak podivné to musí být, když se někdo odváží vyjíti v měsíčním svitu anebo usednouti v okně a dívati se přímo do měsíce, anebo se s ním setkati v lese. Když jsem byla děckem, jistě jsem se ho nebála. Myslím, že se pamatuji, jak jsem jednou vyplula na řeku, a celá hladina byla bílá jako leknín.

Matčina vlastní matka byla také taková, to jí babička Voldby řekla. A tehdy, když měla zemřít, a matce byla teprve tři léta, vyskočila z postele a bušila rukama do oken, jako by chtěla měsíc ubít. Ale matka říká, že ten, kdo je náměsíčním dítětem, je nemocen. To se dobře hodí na mne, ale matka přece nikdy nemívá křečí.

Když to má Josse, stává se zlou, ale my nikdy, a pak jí také není úzko před měsícem. Není to vskutku nic zvláštního, býti děvčetem.

A kdybych jen chápala, k čemu je to dobré!

Červenec 1894.

Chci býti básnířkou.

Rozhodla jsem se o tom v noci a nešla jsem spat, ale psala jsem verše.

Není to ani tak těžké, mnohem horší je vydržet bdíti celou noc, a velicí básníci píší nejlépe v noci. To činil Balzac, ale otec říká,

že pil množství kávy, šálek za šálkem, bez smetany, a já jsem neměla kávy.

Vylezla jsem na půdu a vyhlížela okénkem ku hvězdám. Při tom jsem pila vodu a pojídala čokoládu, ale z toho je člověk ospalý. Dnes ráno mi bylo strašně zima.

Po druhé půjdu v noci ven do lesa a budu tam choditi zcela sama, zcela sama celou noc. Myslím, že to musí býti asi takové, jako když člověk sní.

Bude nejlépe čekat ještě čtyři roky, protože básník musí mnoho prožít. Ale já myslím, že by bylo snazší vymysliti si něco napínavého a uspořiti si tak námahy s prožíváním. A strýc Steffen říká, že se člověk dožívá jenom zármutku.

Mohla bych ostatně napsati román o Josse anebo o otci a matce, ale to by bylo k pláči.

Otec mi vyprávěl, že Maupassant čekal deset let, nežli se jal psát knihy, a že chodil denně do školy k tomu, který napsal Madame Bovary, a kterého má tatínek rád, ale ten je pro mne po francouzsku příliš těžký, jak jsem pozorovala. Já nemohu čekat deset let.

Ale otec a matka nesmějí tušit, že vím, že brzy zemru. To by bylo nespravedlivé.

Kdybych jen uměla dělati středník a vykřičník, kam náleží, neboť to není lehké, a člověk to musí znát. Otec říká, že mé čárky jsou dosti dobré.

Za čtyři roky, až nebude nikdo ničeho tušit, vyjde tlustá, tlustá kniha ode mne. Bude se nazývati:

Smutek
jedné,
která je mrtva.

Neboť krátce po té zemru, a když to bude státi na obálce knihy, snad v malém smutečním rámečku, budou ji čísti všichni lidé v celé dánské říši, také všichni básníci a otec a matka.

Musí jednati o nich a bude tak dobrá, že, až ji budou číst, se do sebe zamilují. V ní budu vyprávět, jak sklíčena jsem byla každý den, pokud se jen pamatuji, protože se navzájem nepolíbili, jak mají lidé činit, když jsou šťastni. Pak napíše slípka jistě anonymní dopis a poděkuje se spisovatelce, ale já se neozvu.

Ne, toho neučiním.

Básněním si člověk mnoho peněz nevydělá, ale snad mohu zároveň ještě malovati tapety. Peníze, které dostanu za knihu, dostane slípka na sametové šaty. A pak si musí dát vyplombovati zuby.

Je to hloupé, že já mám tak silné zuby, až se mi zubní lékař směje, když si je dám prohlédnout, a přece jich nemám zapotřebí, ale ona musí ještě kousat mnoho let, a její jsou špatné!

Srpen 1894.

Matka otvírá otcovy dopisy a čte je.

Drží je nad teplou vodou. Viděla jsem to zcela zřetelně, ale neřekla jsem ničeho.

Je toho tolik, čemu nerozumím!

Je toho tolik smutného!

Má snad mnoho dluhů, a otec se vždycky zlobí pro účty. Ale přes to přese všecko bych nikdy neotvírala dopisů svého muže, raději bych prodala několik stříbrných lžic, anebo nějaký takový brak, abych jím zaplatila své dluhy.

Budu spořit a nebudu již žebrat o výlety a budu ráda nosit černé rukavice, protože více vydrží nežli bílé.

Však já pomohu své ubohé matce.

Zda byla také její matka smutna, když se jí měla narodit? Neboť jsem přesvědčena, že moje byla smutna k vůli mně, a proto nemám žádné síly k životu.

Nikdo nemůže být zdravý a silný, když je kolem něho tak chmurno a smutno. A když matka sedí tiše a vzlyká a v noci nemůže spát . . .

Ale poprosím doktora Krarupa, aby mi dal mnoho morfiových kapek . . . ráda budu sama trpět bolesti, jen když matka bude spát.

Vše se mi v hlavě točí, jak o tom hloubám. Myslím, že by mne nejraději rozřízli na půl — ale pak by se jistě neshodli, kdo dostane hlavu a kdo nohy.

Září 1894.

Nenávidím otce, nechci jej vidět, nechci jej líbat, nechci u něho večer sedět, ani s ním chodit, nic vůbec. Je špatný a hrubý, ano, to je, a pak je nerytířský.

Mohl by být právě tak docela sprostý.

Moje ubohá, nešťastná slepička! Dělají se mi mžitky před očima, když na to pomyslím. Jaká slova řekl! Celý, celičký čas je slyším, zas a zas, zas a zas.

„U milenky . . . . u své milenky . . . . ovšem, byl jsem u své milenky."

Matka se jen otázala, vlídně a tiše: „Kdes byl včera? Přišel jsi tak pozdě domů!"

„U své milenky jsem byl — kde pak jinde!"

Matka se vrhla na podlahu a řvala, jako činím já, když dostanu záchvat.

A pak řekl: „Proč jsi nešla za mnou a nedívala se, kam jsem šel? To jsem přece od tebe čekal!"

Tvářila jsem se, jako bych spala, ale nemohla jsem nabrati dechu, sice bych byla posléz přece křičela.

Ale utečeme od něho, do jiné země, slípka a já. Raději bych snědla pavouka, nežli poslouchala otce takto mluvit.

Má milenku, jednu, kterou miluje.

Proto se vystěhoval z ložnice, a v noci, když je úplné ticho, vychází do tmavých ulic a jde do jejího domu.

A moje matka leží doma a pláče. To je tak ničemné, a při tom se mi nesvěřil ani hláskou.

Nejedla jsem ani kousku chleba od té doby, raději zahynu hladem. Zavřela jsem své dvéře, a kdyby si o ně ruce roztloukl, nikdy neotevru.

Odjedeme mu. Napíšu rychle román, který se bude nazývati: „Nevěrný!“ a bude jednati o něm a . . . o ní.

Z nejhlubší hloubi ho nenávidím, ale ještě hlouběji, nejhlouběji jej mám stále ráda. Jistě musí býti krásná ona dáma, krásnější nežli všechny druhé, i nežli Josse. Ale je to zvláštní, že jí neznám.

Ó, můj malý tatíčku, malý milovaný, drahý tatíčku . . . kdyby to jen byl sen, mohli byste mi všecky zuby vytrhat!

Scházelo by ještě, aby líbala otce na oči, to by ještě scházelo! Anebo aby jí dával také hedvábné punčochy k masopustu a na svatého Martina.

Ale já ji musím nalézt.

Očichám všechny dámy, a ta, která voní jako otcovy šaty zvadlými růžemi, ta je to. Naplivám jí rovnou do očí. Ne, toho neučiním. Podívám se na ni, až se pod ní kolena zachvějí, a ona se skácí do strouhy. Ale veselá . . . to už nebudu nikdy! A nikdy už nebudeme spolu sedávat za soumraku a sníti nahlas, nikdy nebudeme spolu čísti francouzsky.

Ale což kdyby ji miloval tolik, že by mne mohl lehko postrádat? A kdyby byla taková jako Josse? Neboť na Josse se nemůže nikdo hněvat.

Jsem jen malé děvčátko a brzo musím zemřít, proč musím míti tak těžké hoře. Přála bych si, abych zemřela, nežli noc přejde.

Matka říká, že jsem mrzutá a nevlídná, ale nebudu už nikdy.

Tak ráda bych šla k ní do pokoje, ale nevím, co jí říci.

Neboť nic není tak strašného, jako milenka.

— — — — — — — — — — — — — —

Září 1894.

Nemůžeme odjet, protože slípka nemá peněz a protože nechce, a já nemám také žádných.

Co si počnem, co si počnem! Ane namáčí prádlo, a Marie peče koláče, netuší ničeho.

Ale že matka nevěří, že by měl milenku . . . vždyť to přece řekl zcela bez obalu. A nyní dělají, jako by byli přáteli. Otec nesklopí očí a vyhlíží jako dříve. Ale když se podívám jinam, pozoruji dobře, že otec po mně pošilhává. Nemluvím na něho a nelíbám jej, ale když jsme vstávali od stolu, podívala jsem se na něho tak, až mne z toho hlava rozbolela.

Dnes však přece nebyl u ní, to je jisto, neboť jsem celý den dávala pozor. Očichávám všechny jeho dopisy, ale ona se ovšem neodvažuje psáti.

Ó, přála bych si, aby také slípka jej oklamala, třeba jenom se starým rytmistrem. Ale kdyby si matka opatřila milence, jehož by

líbala, nebylo by to přece nic strašného, protože činí každou chvíli něco, co není docela správné. Klepe o lidech, a to otec nikdy nedělá . . . ó, moje ubohá, ubohá matko, a můj rozkošný, milovaný otče!

Nemohu toho snésti. Ale chci nabýti jistoty, otevru jeho stůl a vezmu její dopisy a pošlu jí je ve velké žluté obálce, což znamená faleš, a tam bude napsáno: „Vy jste ženština, a přijdete-li k mému otci, budete vyhozena se schodů!“

V noci jsem byla nemocna a myslila jsem, že zemru, ale nemrzela jsem se, protože je všecko tak ošklivé, jako bych měla plná ústa bahna.

Není jistě žádného Boha, a je-li, pak je to zlý, starý muž, který působí zlo. Spálila jsem svůj pěkný zpěvník.

Madame Bovary klamala svého muže, ale ten byl zdlouhavý a podivný, a pak to bylo v knize, je to mnohem, mnohem horší, když klame otec svou ženu. — — — — — — — — — — — —

(Pokračování.)

Jaroslav Prousek:

Bernardin.

Bernardin sešlý . . . Změnu nesou časy . . .
Zchátral už docela . . .
Poslední stopa bývalé kdys krásy
nadobro zmizela.

Kdo řekl by, že na výstavě kdysi
byl cenou odměněn . . .
Vzpomínky dávné marně paměť křísí —
Uprchlé slávy sen.

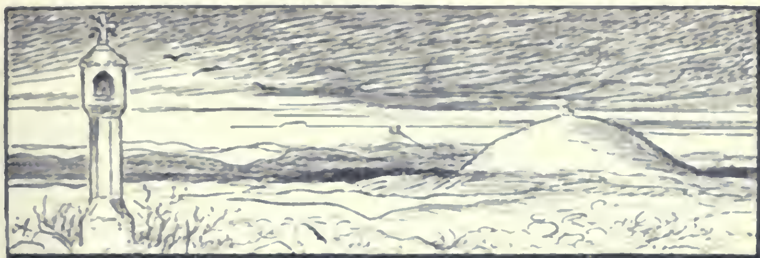
Sen, který bolí; vysmívati zdá se . . .
Zapomněn úspěch již.
A resignace jenom zbývá k spáse.
Osudu nezměníš . . .

Soucitné hledy nitro rozjitřují.
Jeť soucit snížení . . .
Vzpomínky z dávna znova myslí plují.
Leč není vzkříšení . . .

Tragika dohry . . . Ironie slávy . . .
Motivy pravšední.
Bernardin sešlý, pro soucit jenž tráví
dny svoje poslední . . .

Mikoláš Aleš: Hetman.

Jiří Sumin:

Dědictví.

(Pokračování.)

VI.

Malý přízemní domek, s révou na průčelí a velikou ovocnou zahradou vzadu, zdál se útulnější a vlídnější, než ji byl líčen. Po dlouhém zvonění otevřely se malounko dvéře, a Eliška pohlédla nenadále do jasně modrých, zapadlých očí s výrazem smutku a zklamání. Ale když se dvéře otevřely docela, stála před malou, hranatou ženštinou s dlouhým, zarudlým obličejem nevlídných rysů. Měla dojem, že to není ta, jež jí otvírala, neboť smutné, zapadlé oči málo se hodily k této nevlídné, hrubé tváři.

Eliška přeslechla téměř, že farář není doma, za to však stála bezradně před tvrdou, několikrát opakovanou otázkou: „Co mu chcete?"

„Přišla jsem ho navštívit," koktala, klopíc oči v nesnázích, „já jsem . . . totiž můj otec . . . ano, já jsem jeho nejbližší příbuzná!"

Hospodyně divně se zasmála.

„Nejbližší příbuzná jsem já," pravila pevně, „už mu sloužím třicet roků zadarmo . . . pravím: zadarmo! To by neudělala žádná příbuzná, ani vlastní sestra."

Upřeně pohlédly si do očí, a Eliška shledala, že ony smutné, zapadlé oči skutečně náležejí této drsné tváři, ano, že se k ní dokonce hodí.

„Možná . . . vždyť já vám neupírám . . ." šeptala, podrobujíc se zvláštní suggestivní síle této hranaté, na pohled prosté ženštiny, „já také ničeho nechci. Přišla jsem jen . . . maminka mě poslala," zalhala na konec dětským způsobem.

„Maminka. To si myslím," zasmála se hospodyně. „A to mu jistě tuhle cosi nesete."

„Ano . . . ovšem," zardívala se dívka.

„To si myslím!" smála se opět. Smích ten byl zvláštní. Smála se studeně, s vážnou tváří a zavřenými rty, tak že se zdálo, jako by to ne ona, ale kdosi neviditelný mezi nimi stál a smál se potutelně. Nemluvila, jen se smála, jako by smích ten na všecko stačil. A nebyl to vlastně ani smích, ale bylo to cosi jako smích i pláč, protest a vý-

smčch zároveň. Elišce bylo, jako by všechny její nesmělé, zapíravé záměry dávno zde byly známy, dávno vyzrazeny a odsouzeny. Poznámka, že velebný pán není doma, zdála se jí dávno připraveným odbytím, ba vyhazovem téměř. Stála zardělá, polykajíc slzy a nevědouc, co počíti.

Hospodyně popošla ke dveřím kuchyně.

„Snad jste si povšimla: u dveří je kříž a kropenka," podotkla nabádavým, pichlavým tónem.

Eliška nechápala této pobídky. Stála nerozhodně, s hlavou sklopenou, hledíc na vydmutá, rozeschlá a bíle vydrhnutá prkna podlahy se suky a hřeby vyvstalými, tak že o ně bylo možno klopýtnout.

„Mohu počkati zde, či mám přijíti později?" otázala se nesměle.

„Můžete počkat v kuchyni, čeká jich tam více. A snad si povšimnete: u dveří je kříž a kropenka."

Teprve nyní zpozorovala Eliška, že vzadu chodby stojí dvě dámy a prohlížejí si ji zvědavě.

Vešla pak do velké, čisté a téměř prázdné kuchyně, kdež na lávce podle zdi sedělo několik osob. U dveří byl kříž a kropenka podobně, jako na chodbě. Eliška všimla si ušpiněných nohou Kristových, s nichž slíbán byl černý hřeb i krvavá rána, a vzpomněla si, co byla nedávno četla o kostelních kropenkách, že jsou totiž semeništěm nejrůznějších bacilů. I přešla mimo, nedotknuvši se olíbaného dřeva, ani svěcené vody. Hospodyně smála se vyzývavě a studeně. Elišce zdálo se, že tento smích více než jakékoli vysvětlení povídá všem o této zbožné pobídce i o rouhavém odbytí. Sklíčena zlou předtuchou usedla na lávku pod okno, opakujíc si v duchu, že ničeho nechce a ničeho nežádá. Rozviklaná lávka povážlivě se zakymácela, a Elišce bylo trapno a stydno, když cítila na sobě upřeny pohledy ostatních. Všichni mlčeli, jako z příkazu jakési vynucené nebo předstírané vážnosti, ale za zády hospodyně vyměňovali své názory stručnými poznámkami, pohledy i gesty. Pouze slaboučká, snědá paní, sedící stranou na židli, nezúčastnila se této sdílnosti.

Veliká, čistá kuchyně prozrazovala svým prostým, starobylým zařízením, že skromný a šetrný je nejen domácí pán, ale také jeho hospodyně.

Seděli mlčky, a proto čas plynul zvolna, každé slovo zdálo se odvážným skutkem, každé gesto událostí. Rozviklaná lávka, na níž Eliška seděla, zapomínajíc nebezpečí, občas se zakymácela a způsobila hotovou sensaci. Na unuděné čekatele působilo to příjemným dojmem, a Eliška nabyla rychle obliby.

Když stála hospodyně u velikého sporáku obrácena k hostům zády, pocítila Eliška tuto nezaslouženou přízeň. Obstárlá, ale statná, červenolící selka zamrkala na ni důvěrně očima.

„Je u probošta na snídani," pravila přidušeně na půl úst. Uctivý tón vylučoval každou pochybnost, o kom je řeč, a zároveň i zdůrazňoval nezbytnost tohoto sdělení, jež bylo způsobilé porušiti vážnost přítomné chvíle.

Ostatní kývali přívětivě hlavami, vytáhlý muž s úzkým, plochým čelem a odstálýma ušima zamhoural chytrácky očima a labužnicky se olízl.

Seděli mlčky a tiše, měříce druh druha, jako by se potají dorozumívali o svých záležitostech. Staré hodiny občas z hluboka zachrčely, a tenké, zlomené, jako záhrobní zvuky hlásily čtvrti. Když se ozvaly, pokaždé všichni na ně pohlédli jaksi vážně a uctivě, a někteří potají vzdychli.

„Já jsem sadař," ozval se muž s úzkým, plochým čelem a odstálýma ušima, když hodiny dozněly. Zdálo se, jako by ony to byly, jež ho dohnaly k této sdílnosti, již nebyl nadále s to odpírati přítomným.

Nikdo neodpověděl. Velice živé, plaché černooké děvče počalo houpati nohama. Vedle sedící žena ve fialovém poloselském šatě štouchla je loktem.

„Komu vyzváníš?" řekla přidušeně výhrůžným tónem. Dívka se zarděla a sklopila hlavu.

Nenadále, jako by nemohl přítomným odpírati déle tuto laskavost, sadař opět se ozval:

„Měl jsem od velebného pána pronajatu zahradu a jsem mu dosud něco dlužen. Ale to není jen tak . . . v tom je háček . . ."

Hospodyně prudce se obrátila.

„To se vyřídí jinde," řekla ostře, „zde mi neroztrušujte své klevety."

Sadař vypoulil polekaně oči, poškrábal se za týlem a na krku. Pak seděl chvíli nehybně a ztrnule, jako potrestaný školák. Ostatní tvářili se nevšímavě a lhostejně. Plaché děvče, sedící vedle sadaře, rychle poodsedlo a hledělo na něj po očku. Ale když se hospodyně odvrátila, nastala opět živá gestikulace a tiché dorozumívání. Vyznívalo z toho cosi neobyčejného, za daných poměrů přímo sensačního.

„Velebný pán má zahrady?" otázala se obstarožná selka tónem, jehož šetrnost a úcta měla omluviti smělost této otázky.

Ženština ve fialových šatech pohrdlivě se zasmála.

„A jaké!" řekla na půl úst. „Za jednu dávají mu osmdesát tisíc."

Hospodyně prudce se obrátila a měřila je zlostným pohledem. Bylo opět ticho. Někteří kývali vážně hlavami, jiní tvářili se, jako by nebyli slyšeli ničeho. Ale ve všech zracích jevil se úžas.

„Jak to?" zvolala udiveně chorobná paní. „Osmdesát tisíc! To není možné."

Teprve po delší pause odvážila se ženština ve fialových šatech pootevříti ústa.

„Má tamtudy jít ulice. Čtrnáct domů, pěkné dvorky i zahrádky jsou vypočteny . . ."

Poslední slova už pouze šeptala. Všichni mlčeli, cítíce, že bylo již řečeno příliš mnoho. Ženy z dlouhé chvíle sledovaly práci hospodyně, jež v malounkých nádobkách strojila jakýsi skromný pokrm. Rozbila právě vajíčko a snažila se rozděliti je vejpůl. Pozornost se zostřila, posunky staly se živými. Sadař stáhl levý koutek k bradě a zamhoural

významně očima. Všichni tlumili smích. Hospodyně rozdělila šťastně bílek, bylo zřejmo, že má v tom značnou zručnost. Ale když dělila žloutek, zkanul jí krapet na zem. Stála nad tím velmi zaražena, načež pokoušela se všemožně sebrati a zachrániti rozlitý ždibec. Ženy se štouchaly, plaché děvče cpalo si zástěru do úst. Sadař klátil hlavou se strany na stranu.

„Oh, takhle to nepůjde! To už leda slíznout," pravil polosoustrastným, položertovným tónem. „Šikovně slíznout!"

Situace byla krajně napiatá. Tlumený smích, jenž hrozil propuknouti, mohl se státi dalekosáhlou pohromou. Bylať již hospodyně jednak svou nehodou, jednak zastíranou škodolibostí velmi rozezlena. Všichni snažili se, seč byli, aby zachovali vážnost. Chorobná paní obracela listy v zápisníčku, žena ve fialovém šatě kašlala do modrého šátku, obstárlá venkovanka sehnuta k zemi hledala něco ve svém koši. Už už zdálo se, že kritická chvíle minula, když v tom plaché děvče, jež marně ucpávalo smích zástěrou, znenadání vypísklo. Marně zadržovaný, bláznivý smích vyrazil tak neočekávaně a ztřeštěně, že strhl všecky.

Velmi polekána, s hrůzou ve zraku, dívka cpala tím usilovněji zástěru do úst, ale smích jako šotek držel ji v zajetí, škubal jí rozpustile tělem, a unikaje zmuchlanou zástěrou, vyrážel zvuky, jimž nebylo lze odolati.

Přítomní div se neukuckali smíchy, ale všichni čekali, že se stane cosi nemilého.

A vskutku, hospodyně obrátila se vážně k děvčeti a jako mstící anděl postavila se ke dveřím.

„Ven, ven, nezpůsobná! Tak se můžeš chovat doma na pastvisku, a ne v takovém domě! Ven, čekej za dveřmi!"

Řekla to bez rozčilení, s takovým studeným klidem, že se všichni zastyděli. Slova její účinkovala jako studená sprcha. Všichni ztichli, zahanbené děvče, tisknouc zástěru na tvář, zvolna vyšlo za dvéře.

„Tak tak, dobře na ni!" přizvukovala obstarožná selka. „Když se chce smát, ať jde za dvéře a nepokouší ostatních."

„Dá se do smíchu pro nic za nic," hubovala žena ve fialovém šatě. „A čemu se vlastně smála?"

„Inu, jako takový spratek," mínil sadař. „Sedíme tu jak zařezáni, nikdo ani nemuká, a ona z čista jasna začne se sčířit jak Filip na jelito."

Ale nepomohly omluvy, ani lichocení, hospodyně zůstala vážná. Čas míjel zvolna. Několikrát bylo zazvoněno, ale náhle vzplanulá naděje pohasla zase. Žena ve fialovém šatě pojednou sebou trhla, a pohlížejíc uděšeně kolem sebe, rozběhla se ke dveřím.

„Ale, bože nebeský, vždyť já jsem se měla dostavit na úřad . . ."

„Nu, tak jděte, jen se nezdržujte!" pobídla ji hospodyně pichlavě a chladně.

Žena přejela si čelo dlaní a usedla zase.

Čas míjel zvolna, hodiny odbíjely dále svým rozbitým, záhrobním hlasem. Když hospodyně vyšla, trochu si ulevili.

„To je dlouhé snídaní," podotkla selka.

„Jako u probošta," zasmál se sadař.

A opět seděli tiše, způsobně v napiatém očekávání.

VII.

Opět kdosi zazvonil, ale naděje, tolikrát zklamaná, už nevzplanula. Ale přece...! Hospodyni vypadl nůž s takovou prudkostí, že se zabodl do země. Rychle si utírajíc ruce, chvátala ku dveřím. Tak už to bylo zde! — Pohlédli na sebe a všichni uctivě povstali a stavěli se podle dveří. Elišce zabušilo srdce jaksi prudce a poplašeně.

Drobné, cupavé krůčky, provázeny údery hole, zněly na chodbě. Objevil se skromný, šedý stařeček, nevzhledný a vetchý. Shrben nad svou holí, vlékl těžce své ztuhlé, neohýbavé nohy, ale bystře točil hlavou a rozhlížel se. Nebyl překvapen, ani nemile dojat. Ohnal se rukama, jako člověk zvyklý raziti si cestu davy, a trpělivě čekal, až mu políbají ruce.

„Zvolna, zvolna," bručel, „ne všecky na ráz... jedna a zas jedna... jedna a zas jedna... A pořadem, jak jste za sebou přišly. Na všecky dojde."

„Velebný pane, já jsem tu také," ozval se sadař uražen, že kněz mluví pouze k ženám.

Ukázalo se, že toto opomenutí nebylo nahodilé.

„Neříkám, že tu nejsi, ale milejší by mi to bylo." A nehledě na nikoho, stařec zahrozil těžkou rukou a vešel do pokoje, nechávaje dvéře do kořán.

Sadař stál zaražen, zatím co ženy se radily.

„Vy jste přišla nejdřív," pobízela selka ženu ve fialovém šatě.

„Ano, přišla," odpovídala zaraženě, a její úzká, bledá tvář modrala. „Ale chcete-li, jděte vy... já si to zatím trochu v hlavě srovnám. Přišel tak náhle... a tak se mi to popletlo." — Ale než domluvila, plaché děvče vylítlo ze síně, mrsklo sebou jako úhoř, a už bylo slyšeti, jak jednotvárným, neselhávajícím hlasem vyřizuje jakýsi vzkaz. V malé chvíli vyrazila opět ze dveří a změřila si hospodyni a pak ostatní smělým, vítězoslavným pohledem, jenž měl zajisté připomenouti starou moudrost, že poslední stávají se prvními.

Pak váhavým, nejistým krokem vešla k němu žena, jež tu byla první, a jejíž tvář zatím zfialověla, jako její šat. Zavřela pečlivě dvéře za sebou a zhluboka vzdychla. Pak ozýval se dlouho její tichý, zajíkavý hovor, přerušovaný nevrlým bručením. Když vyšla, byla tak popletená, že na místě do chodby vrazila do komory.

Zatím obstarožná selka otřela si obřadně cípem zástěry ústa a nos a vlídně naladila svou ruměnou tvář.

„Tak pánbů rač pozdravit, velebný pane," mluvila ve dveřích přímým, důvěrným tónem, „však mě znáte: Kateřina Klásková z Loučky. Ráda bych dala sloužit za nebožtíka mši svatou u sv. Dominika v jedenáct hodin. Nemusí být zpívaná, ale musí být v jedenáct hodin."

„V jedenáct... Víte co? Dejte to jinému. Já už na to nejsem. Jaksi mi letošní zima lehla na prsa... zdá se mi, že ztrácím hlas."

„Ba věru! Ztrácím hlas — Ani mladík nemá takový. Je vás slyšet až na ulici. Dala bych to jinému, ale nechtějí mně to udělat. Nejspíš proto, že u sv. Dominika sloužívají před polednem kněží mše sv. z trestu."

„Kdo pak vám to povídal?"

„Já to vím. — Já vím všecko. A tak se mi vymlouvají, že nemají pokdy. Tak, prosím vás, velebný pane, udělejte mi to. Vám na lidech nesejde. Však já vím, co žádám . . . je to veliká věc, celé dopoledne se postit a ještě být u lidí v podezření. Já na krejcar nehledím."

„Já také ne."

„Nu ba! Vy nehledíte na krejcar, když ho dáváte do kapsy; ale když vyndáváte, obracíte na všecky strany."

„A proč bych vyndával . . . proč?"

„Nebojte se! Já vyndávám a . . . nedívám se. Však se domluvíme. Udělal jste mi to jindy, tak mi to udělejte i dnes. Po dva roky dala jsem sloužit jen obyčejnou mši, ale vidím, že to nebožtíkovi nedělá dobře. Pořád se mi o něm zdá. Hrozné sny mívám. Už tři hromničky jsem vysvítila, na modlení dala, ale nepomáhá to. Tak jsem si řekla: Buď jak buď, musím se vrátit k starému pořádku."

„A proč to chcete o jedenácté?"

„Nu tak . . . na zbožnou památku. Udělal to zrovna v jedenáct hodin před osmi léty. Dej mu bůh věčnou slávu a radost!"

„Udělal? Co udělal?"

„Nu, co . . . však víte . . . tento — umřel."

„Umřel! A to naděláte, že by člověk myslil málem, že někoho zabil."

„I ne! Ten, chudák, ani kuřeti neublížil. Jenže . . . . tento . . . však víte: vztáhl na sebe ruku . . ."

„Aj! — A kterak?"

„Nu, ale vždyť víte . . . takhle . . ."

Hlas starcův zněl nyní důvěrně a radostně.

„Ah! To jste vy . . .! Já jsem vás nepoznal."

„To jsem já . . . To jsem já," opakovala radostně.

„A vidíte, vzpomněl jsem si na vás, ale pak mně to cosi zmátlo. Ale na první pohled pomyslil jsem si: A tohle je ta vdova po tom oběšeném."

„Ale, velebný pane, neříkejte mi tak. Já jsem vdova po Isidoru Kláskovi. Že se oběsil, za to já nemohu."

„Nu ovšem . . . ovšem! Tedy . . . ano, vy jste to. Měla jste říci hned. Vám to udělám, to se rozumí. Jsme staří známí. Tedy, abych věděl, na jaký úmysl . . . Cítíte něco . . . myslím, takto svědomí . . . Nedělá vám výčitky?"

„I toto! Já mám svědomí čisté. Jenom mi jde o to, aby se mi o něm nezdálo. Protože se pak hrozně zpotím."

„Zpotíte se . . . Ta věc by se měla vzít jednou za pravý konec. Zdá se opravdu, jako by to bylo svědomí . . . Já myslím takto: Člověk zdravý, majetný, nevztáhne na sebe ruku bez příčiny. A jaká

tu byla příčina? Nikdo neví. Což jestli jste ho k tomu částečně... dohnala?"

„I toto! Chraň pánbů! Rádi jsme se neměli, ale zle nám nebylo. Proč on mně k tomu nedohnal? Utrácel, pil, a já jsem se neoběsila."

„Pil . . . pil. Ale proč?"

„Protože měl suché hrdlo a žíznivý jazyk, bůh mu dej věčnou slávu a radost. Nechci ho vzpomínat ve zlém."

„Já myslím, nepil-li z lítosti nebo na zlost."

„To bych já také musila pít. Mohla jsem se dobře provdat, a ženich se mi zpáčil . . . A každý mi řekne: Vdova po oběšeném! Nu, a přece nepiju z lítosti ani na zlost. Ne, ne, já mám svědomí čisté. Že se mi o něm zdá, to je, jako by prosil o pomoc. A já mám srdce dobré. Řekla jsem si v noci: Buď jak buď, něco pro něj udělat musím. Párek podsvinčat ať na to padne. Však mi pánbů letos požehnal. Myslila jsem, že jich bude nejvýše šest, a bylo jich dvanáct."

„Draho jste prodala?"

„Za třicet korun. Ale vzala jsem ty nejslabší. Ostatní nedám od čtyřiceti."

„A jak tam stojí trh?"

„Neprodávala jsem, jen jsem tam tak nahlédla. Ječmen stojí pevně. Pšenka poskočila. Ale oves dostal pohlavek."

„Oves dostal pohlavek? A nechť! Však já ovsa nemám."

„Já také ne. Ať si padá. Vzal ho rohatý! Ale ječmen kdyby chtěl poskočit."

„Ano... Tak jsem si vás zapsal: Kateřina Klásková z Loučky, vdova po . . . hm hm! Isidoru Kláskovi. Mám už paměť slabou... Je třeba vzít věc za pravý konec. Stává se, že lidé mají svědomí vycvičeno jak hlídacího psa. Když mu dovolí, tak štěká, a když mu řeknou: „Lež!" — tak zavře hubu a leží. — Tak je dobře! Tedy pšenka poskočila! Já jsem to věděl. Já pšenku hned tak neprodám. Sýpku mám dobrou. Mohu čekat. Já vím, že ještě poskočí."

„Oh, už neposkočí! Vsaďme se, že neposkočí! Pšenka dostane pohlavek."

„Pšenka — pohlavek? Co to mluvíte, osobo? Já pravím: Pšenka musí poskočit!"

Přeli se chvíli vášnivě a neústupně, přesvědčujíce se navzájem a neomylnosti svých předpokladů. Ona skromná záležitost srdce, pro niž rozsvětlovány svíce a dáváno na modlení, ustoupila šťastně zažehnána a odbyta. Farář začal sice opět o svědomí a poznání sebe, ale bylo to nudné a mdlé proti rozčilující a živelně silné otázce, „poskočí-li" pšenka. Vlídně a přátelsky doprovodil pak selku ku dveřím. Zde ujala se jí velice laskavě hospodyně, jako by chtěla napraviti dřívější příkrost, a doprovodila na práh domku.

Zatím sadař rozčilen, ve tváři zrudlý rozběhl se ku dveřím, zakopl prudce o práh a vrazil do pokoje.

„No, no!" bylo slyšeti pohoršený stařecký hlas.

Sadař zhluboka vzdychl.

„Velebný pane," začal vyčítavě nejistým hlasem, „dal jste mě advokátovi . . . nač to? Vždyť víte, že bych rád všecko po dobrém. Přišel jsem . . . ústně . . ." Nemohl dále.

„Ústně . . . přišel's ústně," broukal stařec nevrle. „Tak polož peníze a můžeš „ústně" odejít."

„Velebný pane, však víte, že je v tom háček."

„Je. Nedoplatil's mi."

„Však to nebylo jen tak. Ztrácely se mi nejkrásnější jablka. A cizí zloděj to být nemohl, to musil být někdo z domu."

„Byl jsem to já?"

„Ne, nebyl. Já neříkám. Ale kdosi z domu."

„A komu máš doplácet? Mně, či snad — komusi z domu?"

„To je právě ten háček, velebný pane."

Hospodyně se právě vrátila.

„Ano, to je ten háček," mluvila se smíchem. „A kdo vám jablka kradl? Jen to řekněte přímo: já to byla, viďte! Jen to konečně řekněte. Dejte velebnému pánovi, co jste mu dlužen, a ostatní si vyřídíme spolu. Pojďte a neobtěžujte! Lidé čekají."

„Ale vám do toho nic není . . ." bránil se sadař.

„Jak pak ne? „Kdosi z domu" vám kradl jablka. To nemohl být nikdo jiný nežli já. Ta věc musí už jednou vzít konec."

Mluvila klidně a rozhodně, se skrytým posměchem, jako by v něm viděla tichého blázna. Sadař to vycítil a byl ještě více popleten. Nicméně poddával se jejímu příkazu a odcházel nerad, stále se ohlížeje a hledaje útočné slovo, aby obnovil slovní půtku.

Ale i farář byl nespokojen, že odchází.

„A pamatuj si, Bartoni," volal za odcházejícím, „že ti letos ovoce neprodám, ani kdybys mi dával dvakrát tolik, co jiní."

Bartoňovi zaleskla se malá očka, a dlouhý krk bojovně se vypial.

„Hoho, velebný pane, vždyť ještě ani stromy nekvetou. Do té doby ještě vody uteče! Možná, že budeme trhat jablka v nebeské zahradě, a ty budou zadarmo, hehe!"

„Dobře, dobře!" rozčiloval se stařec. „Ty mi chceš říc', že jsem stár a mohu umřít. — Rozumíme! Ty si povídáš: Mladý může, starý musí. Nu ať! Ale dá-li mi to pánbů dočkat, však já ti připomenu, budou-li letos jablka zadarmo! Já ti to připomenu."

Stanul na prahu kuchyně, a jako by byl rázem zapomněl na sadaře, usmál se na churavou paní a pohlédl pozorně na dívku sedící pod oknem.

Eliška se zachvěla. Bylo jí, jako by ji byl rázem poznal a všechno uhádl. Jeho živé oči jaksi pohasly, tvář zvážněla a sestydla. Ježto paní se k němu blížila, ustoupil do pokoje, váhal chvíli, a jako by trýzněn nejistotou, ohlédl se, a jeho roztěkané, skoro hněvivé oči opět utkvěly na dívce. Bolestný záchvěv přelétl mu tvář, rty složily se v trpký, bezradný úsměv. S vypoulenýma očima, jež zdály se viděti strašidlo, a malomocně skloněnou hlavou vešel do pokoje.

Elišce zdálo se, že jakousi tajemnou mocí pokrevenstva vidí až na dno duše tomuto starci nad hrobem. Nebyla mu tím, čím toužila být: světlým, láskyplným zjevem, zárukou štěstí a života.

Byla spíše přízrakem konce, kýmsi obávaným, jenž „přijde po něm“ a jenž podle zákona krve smí jednou stanouti v tomto příbytku a rozhlédnouti se, co tu zůstalo. Chápala dobře tragiku této chvíle, pod níž se zachvěla jeho duše, neboť miloval život a své úspory. A cítila již, že nemůže říci oněch nasládlých, naivních slov, jež si připravila a jimiž se opojovala. Slunce svítilo jasně do oken, ale cihlová podlaha zábla ji do nohou, neboť sporý plamének pod plotnou nedával tepla.

Z pokoje doléhaly sem úryvky německého hovoru, ale hlas farářův ozval se zřídka.

„Mně to bylo lhostejno, ale můj muž už nechtěl dětí,“ slyšela rozechvělý ženský hlas, jenž přešel v šepot.

„Já vím. Vy jste myslila, že jsem hluchý . . .“ řekl lhostejně po dlouhé pause. A opět dlouhý ženský šepot, přerývaný vzlykotem.

„Co tam ta paní tak dlouho dělá?“ ozvaly se netrpělivé dámy na chodbě.

Dlouho? Opravdu, trvalo to již dlouho. A přece se Eliška pokaždé zachvěla, kdykoli se v pokoji pošinula židle.

„Můj muž nevěří v boha,“ zazněl tlumený hlas, tentokrát již u samých dveří, tak že bylo možno každému slovu rozumět. „Kdyby se dověděl, že jsem zde byla, velmi by se na mne horšil.“

„Buďte bez starosti, to zde jsou vesměs cizí lidé.“

„Já jsem stále nemocna, a tak se obávám, aby ten hřích . . .“

„Máte pravdu, je třeba účet spořádat. Nevíme dne ani hodiny.“

Dvéře se náhle otevřely. Zdálo se, že churavá paní chtěla ještě něco říci, a hleděla nyní překvapeně vůkol sebe, octnuvši se nenadále v kuchyni.

Eliška cítila, jak na ní opět spočinuly pronikavé, chladné oči, už ne ulekaně, jako by viděly strašidlo, ale rozhodně a pevně, jako by je chtěly zahnati. S úzkostí v duši blížila se k němu, ale on ustupoval před ní, jako by čekal, že se někdo postaví k jeho ochraně mezi ně.

„Mařko! Mařko!“ zavolal několikrát.

Nikdo nepřicházel, teprve po chvíli přichvátala hospodyně, smějíc se, jako by mu měla říci něco velmi příjemného.

„Božínku náš milý . . . slečna musí odpustit . . . ty dvě dámy byly zde dřív. A bude i lépe, když tu nikoho nebude . . . To je příbuzná, velebný pane, slečna Eliška, snad jste ji poznal.“

Chladně, bez úsměvu pokynul hlavou, hledě před sebe prázdnýma, skleněnýma očima.

„Tak je zavolej,“ řekl úsečně. Hospodyně odešla, stále se smějíc, jako by byla zažila něco velmi příjemného.

Vešly obě dámy a hned ve dveřích jaly se odříkávati dlouhou, poníženou prosbu o příspěvek na jakýsi dobročinný účel.

Starý pán stál velmi zaražen a beze slova pohlížel ke dveřím, jako by na cosi čekal. Pak zklamaně zamrkal očima, a promodralé, třaslavé ruce kladly se střídavě na hlavu a na prsa. Dámy začaly opětně mluviti, ale on zamával mrzutě rukama a opět upřel zrak ku dveřím. Náhle trhl sebou a jal se pobíhati bezradně po pokoji. Dámy, jež toto jednání nepřekvapilo, hryzly se do rtů a vyměňovaly významné pohledy. Ale pojednou zalekly se a couvly rychle ke dveřím. Stařec stanul rozčilen uprostřed pokoje, s vypoulenýma očima, dýchaje těžce, a jako smyslu zbaven svlékl kabát a praštil jím na židli. Se strachem čekaly, co se stane, ale pojednou se prudce rozkašlal a vzpamatoval se. Oblékl kabát a otevřel okno.

„Mařko! Mařko!" křikl několikrát poplašně a jako by volal o pomoc. Byl velmi rozčilen, běhal bezradně sem a tam a činil dojem na smrt uštvaného tvora, jenž se ocitl v pasti. Dámy hryzly se do rtů a kladly před něho archy s podpisy předních osob v městě, s poznačenými značnými obnosy.

Dlouho pohlížel do jednoho z těchto archů, starostlivě pokyvuje hlavou. Náhle položil arch, přejel si šátkem zpocené čelo. Hlava klesla mu na prsa.

„Ano . . . ano," řekl drsným, chraplavým tónem přemoženého, jenž se vzdává, „ale . . . musíte na chvíli ven . . . Jděte ven . . . všecky!"

Dámy vyšly, dusíce smích. Elišce bylo úzko. Cítila soustrast s tímto vetchým, lakomým starcem, jenž se poděsil nenadálého vydání. Dámy šeptaly a občas pohlédly na ni s úsměvem, jako by se chtěly omluviti.

„Nedělá dlouhých okolků: Jděte ven! Jděte ven! A teď vytahuje pytel s penězi, jenž je dobře schován."

„A zamčen na deset zámků. Je to jistě pořádný kočičák a dobře napěchovaný. To se kdosi zaraduje po jeho smrti."

Dvéře se otevřely. Jako když žebráka naděluje, objevila se třaslavá ruka se stříbrnou pětikorunou.

„Ale, vašnosti, to se musí zaznamenat," podotkla jedna z dam. „Račte dovolit . . . prosím o váš podpis . . ."

Byl velmi pomaten, i musily mu vtisknouti péro do ruky a ukázati mu, kde se má podepsati. Ale kalamář byl suchý, a zatím, co se sháněly po láhvičce s inkoustem, položily stříbrnou pětikorunu na stůl.

A když už držel namočené péro v třaslavé ruce, vešla hospodyně, a její velká, červená tvář leknutím zfialověla.

„Božínku náš milý, což není v celém domě drobných? Vždyť já, zdá se mi, mám . . . ale ovšem že mám." Kněz hleděl na ni nejdříve bolestně a hořce, pak cosi zasvitlo v jeho očích, a vydechl s velkým ulehčením. „Zde, prosím, milostpaní . . . ." A hospodyně hbitým pohybem vzala stříbrný peníz, položila na jeho místo korunu, starému pánovi vtiskla pak do ruky zbytek drobných, pětikorunu hodila do své tobolky a už byla ze dveří.

Stáli nyní proti sobě, dárce i žadatelky, stejně překvapeni a udiveni. Starý pán pohlížel něžně na čtyři koruny, jež držel na dlani, a

dětinsky se smál. Ale pátá ležela dosud na stole, ostré pohledy dam sjížděly na ni jako blesky, ale ruka nechtěla se po ní vztáhnouti. Teprve když kněz zastrčil své čtyři koruny do kapsy, zdála se záležitost ta zpečetěna.

„Tak, jedna koruna. Zde, prosím, podpis.“ Sesbíraly archy a deštníky, a stále váhajíce, poopravovaly svůj oděv. Koruna dosud ležela na stole.

„Jen už rychle, rychle!“ pobízely se navzájem, „vždyť jsme zde čekaly přes hodinu.“ Poroučely se a — koruna ležela na stole. Starší dáma prošla majestátně mimo, aniž na ni pohlédla. Druhá sáhla konečně po ní takovým znehodnocujícím gestem, jako by stírala se stolu smeť.

VIII.

Mlčky, bez pobídky vešla Eliška za ním do pokoje. Usedl na židli, hladil své lysé temeno a usmíval se, jako by byl na ni zapomněl. Náhle se vzpamatoval a zalekl se.

„Sedni! sedni!“ vybízel horlivě, nehledě na ni.

„Tak . . . tedy . . . přišla's! Dvanáct, či více roků jsem o vás neslyšel. Ale věděl jsem, že jednou přijdeš. Nu, proč ne? Jsi v právu . . . přišla's.“

Přála si říci mu, že nechápala dobře této chvíle, že by nebyla nikdy přišla, kdyby byla lépe rozuměla sobě a okolnostem, ale ježto mu to nedovedla říci a přece chtěla aspoň naznačit svůj poměr k němu, zalhala opět dětským způsobem:

„Maminka mě poslala.“

„Maminka . . . nu, ovšem . . . maminka! A co pak ji k tomu pohnulo? Vede se vám špatně? Či jste snad doslechly, že e . . . že mi ta letošní zima lehla na prsa . . . že scházím . . .?“

„Ne, ne!“ pravila rychle, zardívajíc se nad těmito drsnými slovy. „Vzpomněly jsme si pouze, že ráčíte brzy slaviti své osmdesáté narozeniny, a tu jsme si pospíšily projeviti vám své nejvroucnější . . .“

Lekl se téměř a velmi nemile dotčen, povstal se židle.

„Osmdesáté! Nu vida, já to ani nepočítám, s nikým o tom nemluvím. Vzpomenu-li na to, kývnu jen hlavou a povzdechnu si. A lidem to přece neujde! Osmdesáté, nu, ovšem! Pravda je to. Lidé jako by to měli zapsáno: Osmdesáté!“

„Myslím, velebný pane, že to není tak . . . mnoho.“

„Ba není! Není! Uběhne to, jako by nic. Člověk tomu životu uvykne, jako by měl potrvati na věky. Osmdesáté! Není to mnoho, není! Kdybych byl habrem nebo dubem, byl bych docela svěží jinoch. Ale ježto jsem pouze člověkem, jsem už jen vetchý kmet . . . nad hrobem.“

„Vždyť dosud velmi dobře vypadáte, velebný pane.“

„Jaké pak vypadání? Já už se na sebe nedívám. Tu a tam se mi stane, jak jdu po chodníku, uvidím ve výkladním skle škaredého, shrbeného děda a pomyslím si: Počkej, vždyť toho děda bys měl znát! Ohlížím se po něm a pak si vzpomenu, že jsem to já. —

A tohle jsi mi donesla? To všechno je pro mne?“ tázal se, hledě na dárky, jež Eliška vyložila z kufříku.

„Maminka se dává uctivě poroučet a prosí, abyste přijal tento skromný důkaz její . . . vděčnosti a lásky, a přeje vám k té radostné chvíli, aby vám bůh popřál štěstí a dlouhého věku . . .“

„No, děkuju! . . . Radostná chvíle, hehe . . . radostná — pro vás. Pro mne ne! Ale jaká pomoc! Vím, že umru . . . hned ne! . . . ale umřít musím. Budu na vás pamatovat, to se rozumí. Sliboval jsem to Frantovi . . . tvému otci . . . říkával jsem: Tobě nedám nic, ty si vydělej a našetř, jako já. Ale možná, že tvoje děti, budou-li počestní a řádní křesťané, něco po mně zdědí. Budete mít po mně památku. Do testamentu jsem vás sice nedal, ale já to opravím. Co nejdřív . . . ano, ty jsi . . . Na prvním místě jsem sice sluhou božím a potom jsem tvým prastrýcem. Nu tak! — A jestli pak tě dala maminka něčemu vyučit, takhle pro život, kdyby se stalo a umřela? Peněz nemáš . . .“

„Umím hezky vyšívat.“

„Vyšívat! Nu, to je bídný chléb, ale jaká pomoc? Všichni nemohou být boháči. Nu, ale až já jednou umru — a umřít musím! — bude ti pomoženo! Ale dřív to nebude. A také hned ještě neumru. Já myslím, ještě aspoň deset roků že bych mohl pobýt.“

„Ó, to můžete i více.“

„Že bych mohl? Ó, já netroufám. Letošní zima svalila se mi na prsa . . . těžko se mi dýchá . . . nu, ale kdybych mohl, já bych ještě rád . . . Tak vyřiď tedy mamince, že jí za všechno děkuju, a aby mě také někdy navštívila. Jsem tak sám . . . nemám nikoho . . .“

Jeho hlas zněl drsně a chraplavě, hlava klesla na prsa, a bolestný záchvěv přeletěl jeho vráščitou, popelavou tvář. Eliška všimla si zvláštního sklenutí čela a útvaru oka, jenž jí připomínal drahou podobu otcovu. Přese všechno, co na něm odpuzovalo, cítila, že je jí blízký a drahý.

„Velebný pane,“ pravila vroucně, a její oči vlhly tím, co nebyla s to vložiti do slov, „kdybyste někdy něčeho potřeboval, my bychom vám s radostí posloužily. Jsme samy . . . nemáme nikoho. Všechno bychom vám udělaly — z lásky.“

Chvíli pohlížel mlčky na její svěží, ztepilou postavu a sličnou tvář, čekaje, až dozní teplá vlna jejího hlasu.

„To bych byl rád . . . ano, z lásky! Už dávno mi nikdo neposloužil z lásky. A jenom proto bojím se té poslední hodinky, že nebudu mít nikoho, kdo by mi z lásky prokázal poslední službu. Přižene se smečka hrabivých lidí a nedopřejí mi ani, abych v pokoji vydechl duši . . . Tak budou mít naspěch, aby už hrabali a brali . . . Jsem sice sluha boží, ale jsem také tvůj prastrýc.“

„Ano, velebný pane, já jsem vaše nejbližší příbuzná.“

Pokynul hlavou a teple se usmál.

„Ovšem, nejbližší příbuzná! A krev není voda! Kdyby se se mnou něco stalo, dá se vám o tom hned vědět. Přeju si, a je to

tvoje právo, abys byla zde, až zavru oči. A mně se bude lépe umírat, budu-li vědět, že mám u sebe někoho, kdo mi poslední službu prokáže z lásky."

Sklonil hlavu na prsa a smutně se usmál. V kuchyni vybuchl příšerný smích. Oba sebou trhli, stařec rozčilen povstal. Hospodyně objevila se ve dveřích.

„Ale to je dobré, to je výtečné!" smála se, a slzy jí tekly po tvářích. „Třicet roků sloužím mu zadarmo, krejcaru mi za to nedal, a teď hledá někoho, kdo by mu z lásky zatlačil oči. To je dobré, to je výtečné." A její smích přešel zatím v pláč a vzlykot.

Byl velmi zahanben a nemile dojat.

„Neposlouchej ji," pravil Elišce. „To ona mi vždycky takto zahraje. Je to s těmi služebnými kříž! — Měj rozum, Mařko! Vždyť o nic nepřijdeš! Ty dostaneš své, a ona dostane své. S sebou ničeho nevezmu. Sloužíš mi zadarmo. Nu, proč ses mi nabídla. Žádal jsem tě o to? Měla's ženicha, mohla's se raději vdát. Josefě platil jsem čtyři zlaté. Ale ty's přišla, že máš svý peníze a že mně budeš sloužit za stravu. Tak jsem tě vzal. Bylo mi Josefy líto. Neměla peněz a nemohla mi sloužit pouze za stravu. Ty teď řekneš: Z lásky . . .! A laskavého slova jsem od tebe neslyšel. Dvě léta jsi mi sloužila z lásky, protože jsem byl churav a ty's myslila, že umru a ty shrábneš peníze, vezmeš si svého finance a budeš šťastnou, bohatou paní. A zatím: pánbů mne uzdravil, a financ vzal si jinou. Tak to bylo a ne jinak. Dvě léta sloužila's mi z lásky, a osmadvacet let už se mi za to mstíš."

„Mstím, haha! Ale při tom dělám, jak nejlépe mohu. Rady si beze mne nevíte v ničem. Nebýt mne . . .! Však jste to viděla před chvílí," obrátila se k Elišce. „Že je mi časem hořko! Jak by ne? V takovém klášteře ztrávit život . . . a do smrti být služkou, když jsem mohla . . ."

„Toť se ví, že služkou. Věděla's přece, že jsem sluha boží a nemohu mít u sebe než služku. Měla's to pěkně nalíčeno, ale sklaplo ti to. Já vinen nejsem. Až mě pánbů povolá, tak půjdu, ale dřív ne! — Tak, dítě," obrátil se k Elišce, „neposlouchej to! A nikomu o tom neříkej! To ona mi tak časem zahraje. A já vlastně ani nevím, co tím chce . . . Inu, je to kříž s těmi služebnými. Tak pospěš si, ať nezmeškáš vlak. Po městě nezevluj, chodí tam všelijací hastroši, aby . . . tento. Maminku pozdravuj a vyřiď jí, ať mě brzy navštíví . . . že jsem tak sám . . ."

Poslední slova domluvil šeptem, hledě starostlivě ku dveřím kuchyně.

Hluboce dojata a rozrušena spěchala Eliška známou cestou k nádraži. Bylo jí, jako by byla vrazila hlavu do úzké jakési mezery a nemohla ji vyprostiti. S jedné strany doléhala a ohromovala veliká, smělá naděje, s druhé těžké, pravděpodobné zklamání. Nevšímala si, kudy jde, vrážela do lidí, klopýtala o okraje chodníků. Říkala si, že o nic nestojí, ničeho nechce, že jí stačí žít spokojeně a chudě, a přece nebyla s to vyprostiti svou hlavu z nenadálého sevření. A jako

by se byla nakazila strýcovou hospodyní, mohla plakati a smáti se zároveň; tak silné a kontrastující byly dnešní dojmy. Teprve, když usedla do vlaku a myslila na matku, jejíž střízlivý úsudek zdál se jí v této chvíli neskonale moudrý a ušlechtilý, pocítila ulehčení.

Byla nyní s to mysliti na vedlejší příhody a podrobnosti dnešní návštěvy, jež zapadly mrtvě a bez ohlasu do její příliš zaujaté a vzrušené mysli. Všechno bylo tak zvláštní a zajímavé: návštěvníci, s nimiž čekala v kuchyni, hospodyně i — bohatý strýček. Udiveně vracela se v myšlenkách k chudičké, téměř prázdné kuchyni a kladla si otázky, na něž nebyla s to odpověděti. Zvláštním dojmem působil na ni zejména strýcův veliký, bizarrně přeplněný pokoj, v němž každý kus nábytku měl jinou façonu, jinou barva a nátěr, a přece vše bylo jaksi sobě navzájem přizpůsobeno a zladěno nesmazatelnou patinou úctyhodného stáří, jehož stopy byly význačnější, než původní barva a tvar. Nevysoké zdi, ověšené starými, křiklavými obrazy mučedníků, krvácely takřka od stropu až k podlaze. Kam oko pohlédlo, jediný řetěz katanství, ran a muk: ukřižování, bičování, lámání kolem, trhání, čtvrcení, pálení a pečení na rožni. Tu a tam malá ukázka věčné blaženosti vyvolených nebo také „pláče a skřípění zubů“. Kde zbylo kousek místa, pod obrazy na zdích, na rámech okenních a pažení dveří, visely růžence, škapulíře, křížky, medaillonky, malé obrázky a trety z poutí, nepochybně dary strýcových farníkův a ctitelův.

A uprostřed těchto nízkých, začadlých, krvácejících zdí, kdesi v tom starém, červotočivém nábytku leží ukryt onen talisman, jenž sílí a hřeje zatvrdlé stařecké srdce a jenž tohoto prostého, ošumělého, všedního starce činí osobností významnou, daleko široko známou. Tak to byl ten její ubohý, opuštěný stařeček!

(Pokračování.)

Mikoláš Aleš: Jezdec.

Pavel Ivanovič Meljnikov (Andrej Pečerskij):

Jarilo.

Z románu „V lesích". Přeložil *Karel Frypés.*

O velikonocích není zmínky o mrtvých. Takový je zvyk lidu, tak stanoveno i řádem církevním . . . O velikém svátku Vzkříšení není řeči o smrti, není zmínky o hnilobě. „Smrtí slavíme umrtvení!" zpívá se i v chrámech i v rozkolnických modlitebnách, u tabulí klášterních a v domech zbožných lidí čtena nadšená slova volání apoštola Pavla: „Kde jest, ó smrti, osten tvůj? Kde jest, ó peklo, vítězství tvé . . .?" Není smrti, není ani mrtvých — všichni žijí v Kristu, který vstal z mrtvých.

Ale v ruském lidu, zvláště v krajích zapadlých, vedle křesťanské víry a přísných obřadů církevních věrně zachovávány jsou starodávné obřady, pečlivě šetří se pozůstatků víry ve veselé bohy staroruské . . .

Lid věří, že Veliký Hrom Rachotící vždy na jaře povstává po dlouhém spánku a usednuv na koně své — modravá oblaka, — švihá zlatou oprati, žhavým bleskem Matku-Syrou Zemi . . . Tím probouzí se Matka-Země, omládne, zdobí tvář květy a obilím, kypí silou — zdravím, život řine žilami jejími . . . Vše procítá k životu, i pole i luhy i temné háje i neproniknutelné lesy . . . Životodárná střela nebeská vzbouzí též mrtvé v hrobech . . . Vstávají z hrobů, a jsouce neviditelní oku lidskému, pohybují se mezi lidmi, jim milými, již na živu zůstali . . . Obyvatelé hrobů vše slyší, vše vidí, co lidé na zemi dělají, slyší vše — jen slova nemohou pronésti . . .

Kdožby neuvítal, neuctil drahých hostí . . .! Kdož by nevzpomněl příbuzných, kteří vystoupili z vlhkých, tmavých rovů na svět boží? Uslyší „pozývání" příbuzných, přijdou na zavolání, zúčastnit se s nimi zádušní tryzny . . .

Vstávají mrtví radostně: vyšedše z rovů, kochají se světlým nebem, krásným sluněčkem, stříbrným měsícem, hustými drobnými hvězdičkami . . . Také žijící pokolení raduje se, pokrmy po hrobech rozestavuje, by tryzna vykonána byla . . . Proto den ten nazývá se Radunicí.*

* Pozývání — obracení se k mrtvým, volání. O pozývání na hřbitovech mluví se ve Stohlavu (carská otázka v hlavě 42.). Radunica — toť

Udeří Hrom Rachotící po nebi palčivým mlatem, švihne zlatými opratěmi, a veselý Jar* vydá se na toulku po zemi... Chodí Jar-Chmel za nocí, a noci ty zovou se „chmelovými". Mládež za těch nocí baví se písněmi, pořádá chorovody a běhá v gorělky** od večerních do ranních červánkův...

Chodí Jarilo noční dobou v objarovém balachonu***, hlavičku má ověnčenu jasně červeným mákem, v rukou zralé klasy všeliké jařet†. Kam Jar-Chmel vkročí, tam jarní obilí, ač nezaseto, vyrůstá; popatří Jarilo na holé pole, lazurové květinky na něm se zastrakatí; popatří na tmavý les: ptáčci zašveholí, široko daleko rozlehnou se jejich písně; popatří Jarilo na vodu, bílé rybky vesele v ní se zakmitají. Jakmile Jarilo vstoupí na zemi, slavíci přiletí; když Jarilo zemře v Ivanův den, slavíci umlknou.

Chodí Jariluška tmavými lesy, toulá se Chmelinuška vesnicemi-osadami. Jar-Chmel sám nonosí se: „Není nade mne, Jarilušku, krásnějšího, není nade mne, Chmele, veselejšího — kde nejsem, tam veselých písní nehrají; kde nejsem, já mladík, svatby není..."

Na koho Jarilo popatří, tomu srdce po lásce zatouží... Po lidech chodí Jarilo beze spěchu, bez chvatu — chodí vesele — po síních, po světnicích, po vysokých těremech††, po komorách, kde krásné dívky spí. Dotkne se ve spánku mladíka zlatým klasem, krev mladíkova se rozplamení. Dotkne se Jar-Chmel spící dívky červeným kvítkem, rozteskní se jí horoucí srdce, nemůže spáti, nemůže ležeti, vzplane touha po milenci, po vytouženém... A Jarilo stojí nad ní, a usmívaje se, sám konejší krásnou dívku: „Neteskni, krásná dívko,

---

v jižních guberniích pondělí, ve středních a severních úterý neděle Družebné, kdy také církev vzpomíná zesnulých. Žádný řád nestanoví nikde upomínky té v ony dny, ale církev chtěla posvátnými obřady svými posvětiti radunickou tryznu, aby pohanský původ její z paměti lidu byl vyhlazen.

* Slovem Jar bylo označováno jaro, ale taktéž zoomorfické božství života a plodnosti, jinak Jarilo. Bývá nazýváno Kupalem (od starého slova „kupiti" — ve smyslu sovokupiti = spojiti). Místy zove se „Jar-Chmel", od toho chmelevyja noči t. j. jarní chorovody a jiné hry mládeže, trvající do svítání. Radunice, Krasna Gorka, Rusalnaja nedělja, Bisericha, Zemljajimeninnica (10. května), Semik, Zelenyja Svjatki, Devjataja Pjatnica, Jarilo, Kostroma, Klečaly, Kukušky, Kupalo chorovody: radunické, rusalné, nikoljščina, zilotovy, semické, trojické, vsesvjatské, pjatnické nebo kupalské, toť vše řada svátků jednoho a téhož Jarila nebo Kupala. O Radunici oslavován příchod jeho, na Kupala jeho pohřeb, při čemž místy pochovávána bývá slaměná loutka zvaná Jarilou, Kostromou atd... „Chmelové noci" slaví se od neděle Družebné do Ivanova dne (Ivan Kupala — 24. června), a to je doba největšího veselí mládeže vesnické. Ve velkých městech a vesnicích jsou k uvedeným dnům zařízena národní guljaní, nazývaná „polemi" — Semikovo pole, Jarilino pole atd. Každé odehrává se na zvláštním místě, kde snad za onoho času oslavovány pohanské slavnosti k poctě Jarily.

** Obšírný popis této hry čte se v S. Hellerovu „Životě na Rusi" str. 91.

*** Balachon — dlouhý selský oděv. Objar je vlnitá hedbávná látka (mohair), stříbrem, mnohdy zlatem protkávaná.

† Jarní plody: pšenice, ječmen, oves, pohanka, proso a jiné.

†† Oddělené příbytky žen za starých časů. *Překl.*

nermuť se, horoucího srdéčka svého nerozechvívej, za večerních červánků vyjdi na mé, na jarilovo pole: chorovody zavádět, řetězec splétat, s milenkým se milovat, pod jedlovým hájem, pod březinkou sladce se líbat."

Hoví Jarilo chmelovým nocím, rád má vysoké žito a tmavé mlází. Co mluví se tam za nočního ticha, co děje se tam v teplé noci — o tom ví Hrom Rachotící, sedě na tmavomodrém oblaku, a Jarilo, po syré zemi se toulající.

Toť jsou lidové pověry o zmrtvýchvstání a veselém bohu života, jara a lásky . . .

— — — — — — — — — — — — — —

Sotva velikonoční pohodí mine a sváteční zvonění umlkne, počnou „pominy" (ze slovesa „pominat" = vzpominati) a pozývání u prostého lidu venkovského.

V „navij den"* staří, mladí spěchají na hřbitovy christovat** se s nebožtíky. Odzpívavše církevní panychidu, usedají k staroruské tryzně.

Lid rozptýlí se po svatém poli, zahrabává červené kraslice do hrobečků, polévá rovy rozředěnou brahou***, obkládá je čerstvým drnem, klade na hroby bliny†, svítky, pirohy, kokurky††, malovaná vejce, pšenniky, lapšenniky†††, staví tam víno, pivo, brahu . . . Pak pozývají hosty ze záhrobí, žádajíce, by pojedli a popili o tryzně na památku.

Pozývání konají ženy, nikdy ne mužové. Nasloucháš-li tomuto pozývání, tomuto žalostnému prozpěvování, tu ovane tě daleká starodávnost! . . .

Slova v ústech národa po deset věků z rodu na rod přecházejí . . . Písně ty zpívány starým bohům: Hromu Rachotícímu a Matce-Syré Zemi.

S východní se straničky
zdvíhaly se větry bujné,
rozcházela mračna černá,
a na těchto mračnech
s blesky Hrom Rachotící,
s blesky těmi, s pálícími . . .
Ty udeř, Hrome Rachotící, ohněm, plamenem,
roztřišti, hromová ty střelo,
matičku Matku-Syrou Zemi . . .
Ach, ty matičko, Matko-Syrá Země,
rozestoupni se na čtyři strany,

* „Navij den" — na Malé Rusi „mertveckij velyk den", jiný to název Radunice. Nav, navje = umrlec.

** Velikonoční pozdrav „Christos voskrese" (Kristus vstal z mrtvých) s polibkem.

*** Domácí nápoj, vařený z ječmene a chmele, na způsob našeho piva.

† Lívance z kvašeného těsta, zadělávaného z pšeničné a pohankové mouky.

†† Pšeničné bochánky se zapečeným vejcem.

††† Jahelníky, jídlo z nudlí na másle.

otevři se, hrobový kameni,
rozhrňte se, bílé rubáše,
odstraňte se, ruce bílé,
od srdéčka horlivého . . .
Pane, ty náš rodný tatíčku,
přišli jsme na tvůj rodný příbytek, věky trvající,
probudit tě ze sna hlubokého.
Rozprostřeli jsme ti ubrusy květované,
postavili jsme ti pokrmy sladké,
přinesli ti opojné pivo,
usedni s námi, promluv sladké slovo;
tu se posadíme proti tobě,
nemůžeme se na tebe vynadívati,
nemůžeme se s tebou nahovořiti.

Když se vyplakali při žalostivých říkáních, dají se vesele do tryzny. Místo „pozývání“, jež otřásá srdcem a trápí duši, rozléhá se veselý hovor mezi rovy.

Hodují, až se hory zelenají — Jar-Chmel vkročil na zemi.

Jiné písně rozléhají se po hřbitovech . . . zpívají o „kalině s malinou — blankytném kvítku“, zpívají o „zármutečku, krytém bílými prsy, skrytém tuhou dumou“, zpívají, kterak „uplynuly dny naší svobody a nadešel čas plný pláče a nářku“. Z těchto písní neozývá se bujné veselí, nýbrž stesk plný žalu. Nikoliv, jsou to nové písně, nikoliv Jarilovy.

Slunce se sklání k západu . . . Baby i mladé ženy rozcházejí se sice po domech, ale kmotři a strýcové tisknou podnapilé hlavy k studeným rovům a spí bohatýrským spánkem . . . Mladíci — junáci! . . . Jarilo volá do pole — ke konání Krasné Gorky, zpěvu písní, zavádění chorovodů, setí prosa, zaplétání řetězců. — Dívky — krásky! . . . Jarilo volá — běžte milému se oddávat.

Zástupy mládeže valí se a tlačí ze zmlklého hřbitova na zelenající se palouky.

Tam je samá hra, samý smích . . . Jarý Chmel všechny omámil . . . „Krasnou Gorku! . . . Zapleťme řetězec! . . . Šedou kachnu!“ rozléhají se veselé hlasy.

A zvučně rozléhá se píseň:

Zapleť se, řetěze, zapleť se,
zaviň se, zlatá trubko,
zabal se, damašku šustící! . .
Podle dvora,
podle širokého
nenesl se pták,
nenesl se šerý,
šla tudy, šla podle
krásná dívka.
Z Krasné Gorky,

ze siného moře,
z čistého pole
kachny vyháněla,
labutě svolávala:
Hejha, hejha, mé kachny,
hejha, hejha, labutě, domů! . .
Ale sama já s husáčkem,
sama se šedavým
budu toulati se, milovati do sytosti
s milouškem srdce svého.

Slunce schovalo se za obzor, večerní červánky rozestřely se jako jasně červená stuha, modravá klenba zatřpytila se jasnými, tiše kmitajícími hvězdami, ale veselé písně linou se a linou po polích, po tmavém mlází . . . Veselý Jar vydal se na toulku mezi lidmi! . . .

Šeří se stříbrná mlha, kyprými vlnami halí Matku-Syrou Zemi . . . Hrozný Hrom Rachotící mračny nezakrývá oblohy, nýbrž raduje se s hvězdnaté výše z Jarilových toulek, dívá se, jak veselý Jar mezi lid se mísí . . .

Nastalo chladno, ale zvučné písně neumlkají — hlasy zní lkáním . . . Dýchne Jar-Chmel svým horkým, rozčilujícím dechem — krev mládeži ohněm plane, jako pramen kloktá, srdci se ulehčí, že radosti je plno, píseň však tak se line — sama sebou se zpívá, jen cíť a poslouchej. Veta po žalu, pryč se smutkem a myšlenkami . . . Jako soli se nenasytíme, tak zármutku žalem nevytiskneme, myšlenkami nerozeženeme. „Vesel se, srdce, bujně se raduj! . . . Není sladšího veselí, než když srdce raduje se rozkoší lásky!“ Tak mluví Jar-Chmel. Toť svaté slovo, beze změny trvá od století do století. Kdež je den, kdež je hodina, kdy pomine věkověčné životodárné slovo Jarilovo? Dokud slunce bude zemi zahřívati, dokud živé stvoření bude dýchati, slova veselého boha nepominou . . .

„Ke gorělkám!“ volají hlasové.

„Ke gorělkám! K oharkům!“ rozléhá se se všech stran.

Počíná známá hra, stará, dávná jako svět slovanský. Krásné dívky se svými šedými housery staví se do párů, mladík, losem stanovený, v čelo všech.

„Hořím, hořím peň!“ volá.

„Nač hoříš?“ ptá se dívka ze zadního páru.

„Hezkou dívku chci,“ odpovídá onen.

„Jakou?“

„Tebe, mladou.“

Pár utíká, a mladík honí družku.

Starý obyčej, už Nestorem* popsaný: „Sňatkův u nich nebývalo, ale místa k hrám mezi vesnicemi; i scházeli se na ta místa ku plesání a ku všelikým běsovským hrám a zpěvům a tu sobě unášeli ženy, se kterou kdo se smluvil.“

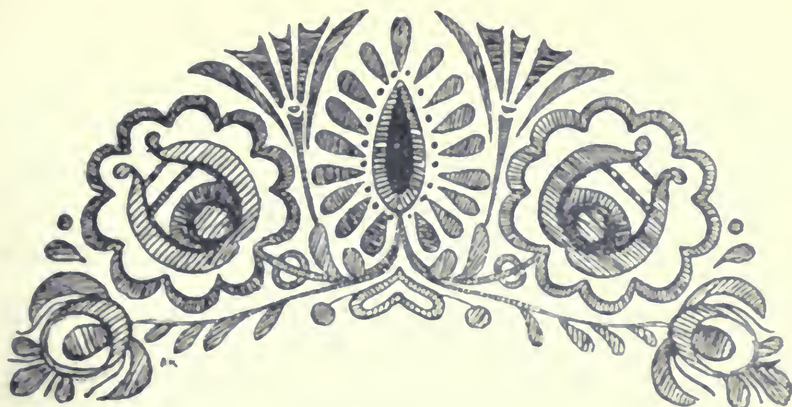
* Letopis ruský. Přel. *Karel Jaromír Erben*. Praha 1867. *Překl.*

Párky řídnou, zabíhají do mlází. Rozléhá se vášnivý šepot, zvuky polibků. Jar-Chmel veselí se . . . Co se děje, co se mluví — o tom ví pouze tmavá noc a jasné hvězdy.

Ticho nadešlo na Jarilovu poli . . . Leda že některý nehodou stíhaný, labutinkami zavržený chudák, šedavý houser, do východu slunce sedí samotinký, a pohrávaje na balalajce, spustí odvážlivou píseň, z níž ozývá se zármutek, slzy, duševní bol:

Ach! Což vařil zeť pro tchyni pivo,
kmotr kmotře ssedlou brahu.
Vypili bražku na Radunici,
lámání měli z opilosti do dne Ivanova.

Karel Žák:

Úspěch.

Román.

(Pokračování.)

A pak cítil, že by jej domněnka kohokoliv, a zase nejvíc Lešákova, jako by snad přijímal od své bohaté milenky podpory, dary, nejkrvavěji zranila, že by byla s to, aby vzbudila v něm zášť, nepřátelství, choutku odvětit ranou do obličeje. Byl ve svém ustavičném nedostatku peněz, v chudobě, v níž vyrostl, nesmírně úzkostlivý a hrdý. Nepřijímal nikdy ani od svých soudruhů, od svých nejlepších „přátel" peněz; a dal-li se někdy pozvati k pitce, zdržoval se umíněně veškeré neostýchavosti; nebyl nikdy tak vzdorovitě střídmý, jako když byl hostěn. Neměl vůči svým druhům žádných závazků; štítil se vděčnosti. Stalo-li se někdy, že příliš rychle vydal měsíční svůj příjem, stranil se potom do nejbližšího prvního v měsíci své společnosti, aby nebyl nucen spoléhati na pomoc jiných. Od matky Édyho nevzal nikdy více než vyjednanou částku za domácí vyučování, za pomoc Édymu v nedostatečné jeho školní píli. Ani tenkráte nebyl s to, aby odložil tu svou ostýchavost, býval-li zván k jejímu stolu. Krčil se hněvivě v koutku lóže nebo fiakru, nemohl-li odmítnouti pozvání ku „vznešenému" takovému požitku. Vzdoroval téměř . . . Obvyklé dárky, jež dostával od Édyho ve své vlastnosti informátora k Štědrému večeru, ke svým jmeninám, jež mu značnou cenností připomínaly příliš závislost jeho, bolestný rozdíl jeho vlastní situace od zámožnosti rodiny, s níž byl teď v takových svazcích, bral v mrzuté roztržitosti, jako by je chtěl odhoditi. Nemohl zavaditi zrakem ani o stříbrné, uvnitř zlacené pouzdro na cigaretty, zdobené monogramem Édyho, jež se povalovalo mezi papíry na jeho stolku. Odstrkoval je rozmrzele pod knihy, přišlo-li mu náhodou do rukou. Odkládal nedokouřené půlky doutníků, jež byl rozžehl bezmyšlenkovitě, když si potom vzpomněl, že pocházejí ze zásoby podané mu o minulém „Ježíšku" Édym.

Ale miloval ty průhledné, měkké kapesníky, jež jeho milenka sama vroubila a jména na nich vyšívala, a nořil v ně svoje chřípě,

jako by chtěl vdechnutím pojati ten parfum, lpící na její prstech . . Ležely v jeho prádelníku vedle její rukavice ze švédské kůže, kterou kdysi Prokop nalezl na zrcadlovém stolku, jejíž nález tenkrát zatajil a kterou nocí, postranními ulicemi, opatrně, aby nikoho nepotkal, donesl do své komůrky a ještě vlhkou, jak se mu zdálo, položil do skřínky. Nazítří ráno byl jeho první krok z postele ku něžné památce. Tehdy by byl Prokop radostí zajásal, když spatřil, že poddajná kůže zachovala plastiku její ruky, otisk štíhlých jejích kloubů . . . Sklonil sotva znatelně k rukavici obličej, a jeho rty se nad ní pohybovaly k roztouženým polibkům . . .

Když pak se stal jejím milencem, chtěl odmítati dárky Édyho a naléhal, že měsíční jeho plat je příliš veliký . . . Nikde v celé Praze prý se tolik neplatí . . . a svolil k tomu, aby byl najat ke schůzkám pokoj na Vinohradech, teprve potom, když obdržel od své milenky čestné slovo, že nájemné bude vždy platiti on sám. V té věci byl neústupný.

Otec Prokopův chřadl. Šel-li do úřadu, pohyboval se pomalu při domech ulice, opíraje se jednou rukou o hůl, druhou nahmatávaje výstupky zdí, přidržuje se jich. Když přišel potom domů, položil se lokty na stůl, a dívaje se ztrnule před sebe, chytal dech a chrčivě pokašlával. Když si takto oddychl, zakašlal hřmotně ještě jednou, a sedaje, stíral si šátkem pot a slinu s úst.

Nejvíce se jevilo v noci, jak otec dodělává plíživě, bráně se nemoci, která měla býti vyzváním k umírání, k vyklizení místa. Otec spal už přes půl roku sedě na posteli; dusil se, chtěl-li položit hlavu nazpět. Chvílemi vstával, bral župan a klímal u stolu, čelo opřeno o ruce. Zkoušel několikráte předržeti noc mimo postel, jako by se bál dusivého tepla lůžka. Ale to lékař zakazoval. Otékaly otci nohy, kdykoliv strávil noc u psacího stolku.

Konečně kteréhos večera, když přišel z kanceláře a chtěl se posadit na pohovku, svezl se na zemi a zůstal tak ležeti na obličeji. Mdloba přešla, ale nohy neměly více vlády. Zůstal v posteli a víc nepovstal.

Několik dní byl ještě při smyslech. Týral matku, dcery, služku bez ustání výčitkami, že mu nechtějí dovolit, aby zase vstal. Zlobil se ustavičně, křičel, zlořečil; posílal je na procházku, vyháněl je, a když odešly ze světnice, bědoval, že je sám na světě, že leží „opuštěn jako pes“. Prokopa jako by ani neviděl; neodpovídal mu, netázal se po něm, nevšímal si ho.

Tak minul první týden. Lékař vykonal operaci, při níž otec jenom stenal a stahoval obličej tak bolestně, že se zdálo, jako by se hodně jízlivě smál. Po odnětí vody se otci ulehčilo, ale bylo patrno, že síly jsou ty tam.

Z kanceláře přišel otce navštívit auskultant. Trhal zběsile zvoncem u dveří, netázal se ani, smí-li k nemocnému — bylo osm hodin ráno — a spěchal do pokoje, tluče těžkými botami o podlahu. Vypadal jako řeznický tovaryš, měl hřmotný, hrubý hlas a mluvil nedbale zpěvavým

pražským dialektem. Zdržel se jen okamžik, kýchl několikrát, a nezavadiv o ostatní lidi v pokoji ani pohledem, hučel:

„No tak, pane rado, koukejte, ať jste zas brzo „na place". Máme tam nový procísek jako kvítí . . . Ochluju se s ním sám . . . zatím, to si polibujete . . ."

Matka si chtěla postěžovat, ale auskultant řekl jen: „No, jo-jo . . ." a šel zase svou cestou.

Otec se zabýval celý den jeho návštěvou. Jak prý jej těší, že přišel „ten výtečný, mladý muž, ozdoba soudcovského stavu . . . To je hlava, to je hlava, ten Kulich, a tak rád je u mne a přivede to daleko." K večeru se otci kalily myšlenky. Myslil nepřetržitě na auskultanta a svolával „na mladou, zasloužilou hlavu jeho požehnání nebes".

Po půlnoci si zavolal Prokopa, a drže jej za ruku, vyprávěl mu, že bydlí v Sanssouci ruská excellence, v přízemí, a že každý den po obědě jsou na okně jeho vyšívané trepky. Excellence byla v Tuilleriích. Císařovna Eugenie mu podala ku polibku svou ruku.

Pak se naklonil otec k Prokopovi a šeptal mu tajemně:

„Já jsem se tenkrát tak zapomněl, holoubku . . . že jsem políbil ruku dvakrát, ano, dvakrát. Ale Sa Majesté měla také ručinku báječnou, bá-ječ-nou! Trochu podobnou vaší — ale ne tak růžovou . . . ne tak čerstvou . . . víc modrých žilek . . . trochu nervosní."

Prokop vzlykal. Otec ho ještě ujišťoval, že „Kulich vyplňuje citelnou mezeru v naší národní organisaci"; nahnul se zpět do podušek — a nenabyl více vědomí.

Odpůldne vstoupil do světnice Lešák, položil své knihy na stůl a řekl:

„Já tu zůstanu."

Matka a Fina, překvapeny, mu vděčně tiskly ruku.

„No, nic nedělá, nestarejte se, já tu zůstanu," pravil ještě jednou.

Přinesl si sám sklenici a láhev vody, rozložil papíry a tiskopisy na otcově stolku a pracoval. Vstával chvílemi, díval se na nemocného, pomáhal při jeho obsluze a jen na večer odcházel do redakce. Vracel se po půlnoci a uléhal na pohovku, svléknuv boty a kabát. Ale kdykoliv přicházel někdo k otcově posteli, viděl, že Lešák bdí.

„Jsem ti upřímně vděčen," pravil Prokop, pohnut jeho obětavostí, „ale měl bys se vyspat. Seslábneš — při své nervóse."

„Já spím, dětino," odvětil Lešák. „Mám tak lehké spaní. Jak vezme někdo za kliku, hned se probudím."

„Nepil byste sklenici piva nebo čaje s rumem?" tázala se matka, když viděla, že Lešák skoro ničeho nejí a jen pije vodu. Mimo polévku a něco masa s chlebem nechtěl Lešák nic přijmouti.

„Piju lihoviny, jen když mám svůj „kvartál". Děkuju, teď jsem rád, že jsem solidní," odpovídal usmívaje se, a v té chvíli byly vyzáblé tahy jeho obličeje hezké.

Nejvíce byla u Lešáka Fina. Přicházela v rukou s háčkováním, sedala k posteli a dívala se upřeně na píšícího Lešáka. Ptala se, jakou má práci.

„Překládám román pro nakladatele... taková bohopustá dřina," řekl.

„A jak můžete tady pracovat, když zde není dost klidu?" ptala se.

„Hm... to mně nevadí; žádné neštěstí, když tam napíšu, co mi napadne."

„Bůh vám zaplať vaši šlechetnost!" zvolala Fina, a v jejích očích zaleskla se vděčnost, obdiv.

„Amen!" odvětil Lešák.

Fina si povzdechla a odešla.

Ještě dva dni ležel tak otec, pohybuje rty, jako by si něco vyprávěl. Ale nevydal srozumitelného slova; chroptěl a naříkal stále. Černou kávu, kterou mu podávali, zvracel do vousů a na podušky.

Smrtelný zápas nastal po šesté hodině ráno a trval půl hodiny. Otec zemřel obrácen obličejem ku stěně, schoulen pod peřinou, beze slova...

Lešák se vytratil z domu a nepřišel ku pohřbu. Prokop a Fina po něm pátrali, chtěli mu děkovati. Teprv když šli ze zádušní mše, potkali Lešáka v Husově třídě. Pospíchal vrávoravým krokem a nedal se zadržeti. Nepoznal snad Prokopa; když ho Prokop uchopil za rameno, vytrhl se mu, utíkaje ke Klementinu. Byl úplně zpitý. Prokop stanul na chodníku a ohlížeje se za Lešákem, spatřil, jak za prchajícím klopýtá opilý Bureš. Volal plačtivým hlasem: „Hu-go-ó, bratře, neopouštěj mne!" — a pak se kolébal dále, zpívaje si hospodskou odrhovačku:

„Umřela baba po ránu,
nohy jí s postele visí..."

* * *

Z otcova pohřbu měl Prokop velmi nejasnou vzpomínku. Podával mnohým lidem ruku, pomáhal matce a sestrám do kočáru, rovnal na jednom věnci stuhu a potom, jak šel mezi otcovým bratrem a synovcem-farářem za kolísajícím se pohřebním vozem, slyšel, že dva jeho známí mluví o jakési „náramné ženské". Ale dále jejich řeči nerozuměl a díval se upřeně na stříbrné litery nápisu kývající se, nárazy zmítané černé tabulky: „Antonín Fanta, c. k. zemský soudní rada."

U musea přisedl k matce do kočáru. Koně zabrali. V otevřených dvířkách se objevila odkrytá hlava staršího pána s parukou, jež se klonila dámám, a tři prsty v černé rukavičce, jichž se Prokop chopil. Dvéře pak zapadly, a pootevřené okno řinčelo, až se svezlo do svého propadliště. Prokop viděl nové bílé domy a lidi, jak se zastavují, pohlížejíce za pohřebním průvodem.

„V těchhle končinách jsem už dlouho nebyl," pravil si.

„Až dnes!" dodával v mysli, „a jak..."

Potom už se ho nespustila myšlenka, ani u hrobu, ani na zpáteční cestě, jak otec umíral němě, bez výkřiku. V jeho smrti, v jeho mlčení, jež trvalo skoro týden, mohlo býti tolik zahrnuto: opovržení

tomu dlouhému živoření, posupná uzavřenost vůči všemu, co otec nenáviděl. Ani s matkou, ani s dětmi se nerozloučil. To bolelo, pálilo. Prokopovi bylo, jako by všecky dlouholeté mrzutosti v rodině, všecky rozmíšky se zhustily, shlukly, aby se otci postavily před oči, aby mu zabránily ve smíru, v laskavém rozchodu.

Když při spouštění rakve do země Prokop poklekal, učinil chybný krok a zavrávoral. V tom cítil, jak ho někdo prudce vzal pod paždí a narovnal. Ohlédl se, ale nemohl nikoho poznati. Chtěl smeknouti klobouk, poděkovati se za podporu.

„Hle, to je smrt... beze smíru," přemítal Prokop. A přirovnával otcovu smrt k výjevům, kdy se otec s někým z rodiny rozhněval a pak odešel od stolu, z pokoje, a dlouho ještě potom s viníkem nemluvil, vyhýbal se jeho pozdravu, vykrucoval ruku, chtěl-li ji provinilý večer, před rozchodem rodiny na lože, políbit. V takových případech byla otcova zloba zatvrzelá, nenávistivá; trestal mlčením a mračivými pohledy, bodajícími, vysílanými úkosem. „Tak se dívá nepřítel, jenž byl smrtelně poraněn," říkával si Prokop a žasl často nad silou pronikavosti otcova pohledu v těch chvílích největší zlosti, uražené otcovské autority, nad mstivě-jízlivým sevřením víček a brv.

Po dobu pohřebních obřadů, jež se mu zdály nekonečnými, snažil se Prokop vyhladiti tento dojem, vyvrátiti své domněnky, a vybíral násilně ze svých vzpomínek světlé chvíle, jež svědčily o otcově dobrotě, lásce, chtěje potlačiti ten chmurný obraz: umírajícího otce, jenž si je vědom všech křivd, které byly páchány na nejlepších jeho záměrech od lidí, kteří mu měli býti nejbližší. Ale dojem smrti samé s náladou, jíž byla provázena, a jež byla vzbuzena v Prokopovi, byl mocnější. Vracel se tvrdošíjně, vyhraňoval se, prodíral se dál v jeho duši. Prokop chtěl ho roztříštiti, věda, obávaje se, že utkví, že zakalí otcovu památku docela. Hrozil se, že ten dojem stane se stálou veličinou. Že povede jednou neodvratně, pro celou budoucnost, ku vynucené logice, násilně si imputované, byzantinské: „Poněvadž je mrtev, musí býti dobrý; ale pokud ještě žil..."

Prokopovi se zdálo, že tak soudí v celém světě slušní lidé o svých zemřelých, i nehodných. „Původ od rodičů vylučuje kritiku jich," praví taková logika, „právě tak, jako stav poddanství nemůže trpěti kritiky majestátu."

* * *

Ani zoufalství matčino, ani pláč sester nemohly Prokopa zadumaného, sklíčeného rozlítostniti. A byl by si tak rád ulehčil slzami, smyl jimi všecky ty skvrny, stíny, jimiž si v těch dnech, bezprostředně po pohřbu, kdy nešel mezi lidi, aby se vyhnul napřaženým pravicím a soustrastím, číhajícím za rohem, kazil myšlení!

Konečně přišly slzy přec, za bílého dne, na ulici, mezi zevlouny. Vytryskly u výkladní skříně fotografovy, u níž sbíral Prokop věty, jež chtěl přednésti Édyově matce při děkovné návštěvě, k níž šel.

Přivodil je kterýsi známý, s nímž se Prokop dlouho nesetkal. Nevěděl dosud ničeho a přepadl Prokopa zvoláním:

„Aha! Tak ty tak, ptáčku! Rok o sobě nedat zprávy nám ubohým venkovanům a dát se přistihnout při tom, jak si vybíráš nevěstu!"

Nedořekl už ani: „Servus! Jak se máš, starý hochu...?" a jeho ruka, jež měla veškerou silou dopadnout na Prokopovo rámě v přátelsky drtícím rozmachu, se v okamžiku ovinula kolem prsou Prokopových, jež se zdvíhala ve výbuchu pláče.

„Co je? Co se stalo?" volal zděšeně venkovan.

A jak se mimojdoucí začali ohlížet teď za slušně oděným mladým mužem, jehož obličej byl zalit slzami, divíce se takovému nezvyklému výjevu, vedl venkovan Prokopa do nejbližšího domu.

„Co je? co je?" ptal se soucitně, objímaje Prokopa pod paždím a přibližuje ho zlehka k sobě. A když slyšel, že zemřel Prokopovi otec, sesílil přítel své objetí, a jeho ruka mocně svírala Prokopovy třesoucí se prsty.

„Ubohý hochu!" pravil. „Jak s tebou cítím! . . . A jak to přišlo? Jak je to možno?" naléhal, když už zase byli na ulici.

Viděl, že Prokop se ostýchavě rozhlíží, není-li na místě svědek dřívějšího jeho rozlítostnění. Ne; ulice měla zase obyčejnou svou tvářnost, nerušený svůj proud: lidé v ní chodili bez účasti pro vše, co se přímo netýkalo jich . . . Jako by se chtěl omluviti, že byl příčinou Prokopova vzrušení, opakoval přítel několikrát:

„Ale jak jsem mohl tušit něco takového . . .!"

Vsunuv svoje rámě v loket Prokopův, doprovodil jej až k domu. Prokop byl zamlklý. Rozvažoval, jak jej přijme ona. Tušil, že všecky její myšlenky a city se v posledních dnech soustředily v touze, přivinout ho k prsům . . . Připravoval se na možnost, že se otevrou dvéře návštěvny, že pak přiběhne ona se zaslzeným zrakem, s otevřenou náručí; že se mu zavěsí na krk a že bude ho vášnivě líbat. Potom usednou na pohovku, a Prokop zdvihne ke svým rtům drobné, něžně utvářené její ruce. Bude ji celovat v bolestném vzrušení . . .

V takovém přijetí viděl lék na rány, jež cítil ve své duši. A oddychoval již v předtuše úlevy, zatím co přecházel v čekárně dlouhými kroky, se sklopenou hlavou.

„Milostpaní prosí!" hlásila služka.

Vstupoval a chystal se, že beze slova k ní přikročí, jak teď seděla v arkýři, že jako jindy rozloží se v okrouhlých jeho pohovkách, aby mohl hlavu vnořit do jejího klína, jehož obíhající krev mu teplými svými vlnami tak často vířila kolem spánků, vyluzujíc v něm pocit klidu a sladké únavy.

Z přítmí u krbu vystoupil Kypke. Vybavoval ruku z kapsy a vztahoval ji Prokopovi vstříc. Jeho dlaň byla studená, mokrá.

„Ah! pan Fanta . . . dovolíš, drahá tetinko, neměl jsem dosud příležitosti mu stisknout soustrastně ruku . . ." pravil. „Zcela váš!"

Jen s odporem přijal Prokop ruku, zdržuje se veškerou silou, aby hned zase neodešel . . . Dnešní přítomnost toho člověka v něm budila bezmocný vztek. Mínil, že má právo k tomu, aby Kypkeho

vypudil odtud, aby jej udeřil do zad . . . člověka, jenž se vtírá do „rodinných důvěrností“ — ale nemohl býti tak hrubý vůči své milence, nemohl ji kompromittovati. Přemohl se. Děkoval jí za všecku její účast v nemoci otcově, při pohřbu. Jeho hlas byl chraptivý, chvěl se, skřípal.

„Můžete být přesvědčen, že ve mně a v mých dětech máte pravé přátely, pane Fanto,“ pravila prostě a doložila tišeji. „Byla to jen naše povinnost.“ Kladla důraz na slovo „naše“.

A pak, aby přivedla řeč do proudu, řekla spěšně:

„A vaše matka, sestřičky? Chudáčkové . . . tolik jsem na ně myslila v těchhle dnech.“

„To není pravda!“ bouřilo v Prokopovi. „Ty jsi na ně nemyslila. A nesmíš ani . . . Co je ti do nich! V našich stycích jsme byli jen: ty a já — a ostatní nemohli být v tom — románu,“ dodával posměšně.

Bylo to po prvé, co se zmiňovala o Prokopových příbuzných. Jen jednou — dříve — ptala se: „Tuší něco doma tvoji? — Ví tvá matka, že . . .?“ Vyhýbali se úzkostlivě každé zmínce o domácích svých poměrech . . . . a zvláště ona, aby nebyla nucena rozebírat vzájemný vztah Édyho a Prokopův.

Také tuto hořkou narážku Prokop utlumil. Vyřizoval matčiny díky, a že sestry mu nařídily, polibit za ně milostivé paní ruce.

Kypke vracel se ke krbu, a opíraje se o jeho hranu rameny, mluvil:

„V takových bolestných dobách života nám přináší mnoho útěchy náboženství . . . ano — přirozeně . . . nezavírejme před tím faktem oči . . . šťasten, kdo se dovede modlit srdcem dětinně oddaným . . . Ale i vážná práce konejší rozrušenou mysl, a zvláště vy, milý příteli, máte umění, vznešené těšitelky: Musy . . . A pak to slastné předsevzetí: ctíti památku zesnulého horoucí snahou, dostáti všem úkolům, s kterých drahý zesnulý pro nepřízeň okolností nebyl . . .“

Prokop se cítil nevýslovně bídným, ponižovaným, že musí snášeti toho člověka . . . dnes . . . Rozpomínal se, jak se s Kypkem seznámil. Bylo to v divadle, v době, kdy začínal Prokop toužiti tajně po Édyově matce. Z lóže, v níž seděl mezi ní a Édym, pozoroval pražskou mládež, povstávající v meziaktí z křesel. Přímo u hrazení lóže stála taková řada mladých mužů, ozbrojených kukátky. Potom v přestávce ve foyeru setkal se s touž společností jinochů vypínajících krky v tvrdých límcích. Přešlapovali, tahali druh druha za rukávy, horlivě hovořili, sestrkovali hlavy ve vonně páchnoucí skupinu. Jejich postavy v té chvíli měly vzhled jediného nedočkavého otazníku: zabývali se záhadou, kdo je ten neznámý, jenž je u Édyho v lóži. Prokop pozoroval, jak se upírají na něho závistivé a zase přezíravé pohledy, jak těkají se střihu jeho kabátu na ramena Édyovy matky a tu se stávají hltavými . . . Prokop všiml si ve středu těch pánů tlustého člověka s cynismem v ospalém obličeji, jenž patrně vykládal ostatním věci velmi zajímavé. Křičel při tom a mluvil o něčem

„se stanoviska čistě zvířecího, které jistě všichni pánové budou postřehovat ve vzácném sebeporozumění.“

Stáli s Édym a jeho matkou na loggii a dívali se na řadu světel Karlova mostu. Když vcházeli zpět do foyeru, oddělil se od jinochů pozorujících je Kypke, a pozdraviv paní Nyčovu a Édyho, představoval se Prokopovi . . .

Prokop teď připouštěl, že tenkráte naň Kypke jaksi působil, prvním dojmem; nebyl s to nepřiznati Kypkovi jakési zajímavosti. Kypke měl plynný způsob řeči; jeho výrazy byly vybrané, myšlenky v přihrádkách úzkostlivě oddělených srovnány a pohotovy ku rozběhu. Později ovšem poznal, že je u Kypkeho vše, venkoncem vše naučenou pósou, že ten člověk je samá fráze, samý locus communis . . . K tomu ta nezdolná jeho žvavost, shon po původnosti, zajímavosti. Zkrátka vzor hloupého, ješitného, nesmírně se přeceňujícího mluvky . . .

Teď cítil Prokop, že začíná Kypkeho nenávidět. Postavil se mu do cesty k hodům lásky, k nimž Prokop byl hnán s horkou hlavou, se zatajeným dechem, s hekticky hořícími tvářemi, s mozkem křečovitě pracujícím . . . Tázal se sám sebe: „Chodí sem ten člověk častěji? . . . nebo je zde dnes jen náhodou?“ A k nudě, kterou cítil z dnešní blízkosti Kypkovy, přidružovala se tou otázkou žárlivost. Shledával k ní doklady. Neměl jich ze zkušenosti, nemohl jich nalézti . . . A přece, dnes nemohl Prokop přičísti jenom na vrub příbuzenské ochočenosti všecku tu rozpínavost Kypkovu: jak se přehraboval v ručních pracích své tety (při tom podotkl s odporně labužnickým úsměvem: „To ano, to ona tetinka drží na půvabné prádlo . . .“); jak chodil stále od krbu ke klavíru, jako by tu ani nebyl návštěvou; jak byl patrně spřátelen s tetiným fox-terrierem, Frypem, nedůvěřivým ke každému cizímu a zbaběle plachým . . .

Domněnky, které v něm vzbuzoval Kypke, byly mu nesnesitelny. Chtěl a musil je zavrhnouti, aby nepošinul ani o čárku toho přesvědčení ve svém srdci, že neměla jeho milenka až do nepříčetného, nutného vzdání se jemu žádného jiného citového života, mimo zbožňování vlastních dětí, vroucnost náboženskou a péči o chudé a trpící.

Ne, na to nesměl ani pomysliti. To nemohlo být ani příčinou jeho rozmrzelosti. Cítil nervosní chvění svého těla, a rychle vykládal si je z netrpělivosti, že nepohodlný návštěvník už už neodchází od té, s níž musí být Prokop dnes o samotě. A po té samotě teď tolik toužil! Měla mu přinésti sladkou náhradu za tolik dní odříkání, v nichž se bolestně v něm střídaly svíravé návaly přerušených zvyklostí s násilnými návraty v zasmušující nehybnost, jíž aspoň byl povinen otci, jehož mrtvola ještě neopustila domu.

Byly to dni ohyzdných zápasů v Prokopovi. Seděl schoulen na pohovce, na pohled netečný, ale zmítán hanbou a vztekem, že se nemůže ubránit obrazotvornosti, jež mu ustavičně našeptávala tajemné sensace z minulosti a budoucnosti jeho styků s milenkou. A čím více je potlačoval, nazývaje se zhovadilcem, čím více je zaháněl, syče

zlostí a přistihuje se při slzách malomyslnosti a při myšlenkách na oprávněnost zničiti takové perversní individuum, jakým se teď jeví sám sobě, — tím silněji se vracely a provalovaly se ve smyslných obrazech před jeho zamženýma zraky.

Tak přetrpěl tři dni až k té chvíli, kdy v noci před otcovým pohřbem sklesl zlomen na pohovku v opojný spánek, odříkávaje si nesčetné otčenáše, jichž slov nemohl ani stihnout, jimiž se magnetisoval. Vylily se mu z očí slzy, jichž si nebyl s to uvědomit. Ale cítil, jak ho studí tváře, mísíce se s povlakem pohovky v kluzkou, ztuchle páchnoucí náplast na hořících jeho spáncích.

Přišlo ráno, kdy měl být otec pohřben, a s paprsky svého přívětivého světla přineslo ztýranému Prokopovi východ z této krise v sofistické útěše, jež mu bleskla hlavou. A rychle si ji složil v mysli, raduje se, že z nejhoršího unikl.

„Byla to nutná reakce," dovozoval si, „mých vzpurných, stále rozněcovaných nervů. Nemohu za to; proto, co se stalo, ještě nejsem zvířetem. A teď, teď: budeme jako manželé (a jimi přece jsme před svým svědomím), kteří obnovují svoje objetí ke vzájemné útěše po „smutné události", po úmrtí v rodině . . ."

A touha jeho se stupňovala ihned, jakmile bylo po obřadech, po ostatních formalitách, jež ho zcela vyžadovaly; jakmile měl zase okamžik myšlení sobě věnovaného . . .

A teď . . . to odporné setkání se s dryáčníkem Kypkem . . . vykřičník, že jsou na světě ještě jiní lidé, než — on a jeho milenka.

Ona byla tím také vinna, zcela jistě, že ten duševní kleštěnec, Kypke, tu dnes kolem ní poskakuje, olizuje se, chňapá, chlemtá pysky, nadýmá se. Proč ho nevyhodí, idiota!

Zlost Prokopova odvracela se víc a více od Kypkeho a mířila k ženě, k níž dnes šel, aby ji dusil polibky. Prokop měl chuť být hulvátem; měl chuť kopnout psa, dát si na hlavu klobouk, porazit nohou židli a uhodit pěstí do stolu. Cítil s odporem sesíleným výpach, jenž Kypkeho stále obklopoval, jenž kolem něho kroužil; výpach smíšený ze sladkého, těžkého, jako v pevných částicích rozprašovaného muškátu, z hořkého kouře laciných doutníků, z výdechu prádla prosyceného potem rheumatického člověka. Bylo mu více než jindy nesnesitelno Kypkovo rudé čelo, na němž vystupovaly z kůže, proryté stopami po neštovicích, pejřité vlasy barvy ostříhaného ryzáka vedle nesčíslných, z každého póru vytekších kapek potu; byly mu více než jindy odporny tlusté jeho prsty s hranatými nehty, vybíhajícími z červených ploch mlékově bílými, jako prohrabovanou moukou zanesenými proužky, prsty s kožní tkaní, na níž se leskly nesčíslné špinavé štítky, jako síť šupin na modravě šedém, mastném křídle masařky.

V tom zase cítil, jak zúžuje se mu hrdlo pichlavou křečí, jak osýchají, tvrdnou pysky, jak pálí ho oči. Byl blízek slzám bezmocného, uraženého žáčka, k zoufalství poškádleného, uštípaného zlomyslnými soudruhy. Zdálo se mu, že počíná tonouti, dusiti se ve vzduchu pokoje přesyceného vůní hyacintů vadnoucích již a vydáva-

jících zápach tuchnoucí zeleniny, ve vzduchu podobném atmosféře přeplněného skleníku, plné výdechů promočené prsti, příliš bujících dužnatých stonků, pryskyřicovitých pupenců, mladými šťávami mokvajících výhonů, štiplavých cibulí, aromatických kořenů, trpkých bobulí. Tyto páry s přítmím, v němž byla světnice stajena, donikaly k jeho smyslům jako vítr z vyhasínajících spálenišť a zadrhovaly mu hrtan. Nebyl s to déle setrvat. Bylo mu tak mdlo, že by byl omdlel. Když odcházel, pociťoval třesení v těle a bezvládnost nohou. Pod jazykem v ústech hořkostí potažených měl odporné šimrání, jako by přivozené měkkým ptačím pérem. Zdálo se mu, že se ze světnice do předsíně nemotorně, s těžkým břichem plazí, maje stále před očima milliony zlatých bodů. Viděl svou milenku v předsíni tak, jako by pohlížel na ni ze dna zátopy. Nad jeho hlavou hučely kalné, kyselé vody, jejichž šedivé vlny musil pronikati očima bolestně namáhanýma, vytlačovanýma z víček . . . Chtěl vykřiknouti, aby nemluvila, když uslyšel, jak se mu nabízí ke každé pomoci, „teď když osiřel . . . aspoň pro rozpaky první doby . . .“ Chtěl říci: „Ještě mne chceš urážeti . . .!“ — ale přitiskl jen již kapesník k ústům a běžel se schodů.

Vysílen, s vnitřnostmi jako vykuchanými, vyšel na ulici a ozdravěl prvním hltavým douškem vzduchu.

Než ulehl doma na pohovku, pohlédl do zrcadla. Viděl, že obličej jeho je rudý, zduřelý, podebraný, jako onemocnělý růží.

Byl tak malátný, že neměl jiné myšlenky než pro svou slabost. Ležel na znaku, v polospánku, stíhán nejsentimentálnějšími výjevy ze slabých, špatných románů, jež kdysi čítal. Mluvil se soukromými docenty z německých novell, se ženami Marlittinými, s farskými slečnami, s tlustými, přihlouplými pastory . . . Tvrdošíjně přecházely všecky ty postavy jeho myslí, tloukly bezohledně podpatky ve schodišti, jež se vinulo závitkovitě v jeho mozku, vycházejíc z nejspodnějšího krčního obratle a končíc šroubem na temeni jeho hlavy, přesně nad levým okem.

Když konečně usnul před půlnocí docela, soustředila se všecka tato vidění v děsivý sen: Prokop procházel se za deštivého odpůldne v parku kolem svatojindřišského kostela. Když zahýbal k sakristii, potkal mladého professora, jenž nedávno zemřel. Byl velmi bledý, oblečen byl ve fraku a měl bílý nákrčník. Prokop cítil, jak tento muž zapáchá hnilobným rozkladem. Nebylo pochyby, přicházel přímo z rakve.

„Co zde chcete?“ ptal se ho Prokop. „Nikdy jsem s vámi nemluvil.“

„Tomu vy nerozumíte,“ odpovídal mrtvý. „Toho nepochopíte svým malým, smrtelným rozumem, v němž máte ostatně schodiště, nikdy . . . Slyšíte? Nikdy!“

A vzal Prokopa za rámě, zavěšuje se k jeho boku. Klonil se k Prokopovi prohnilým obličejem a vychrstl mu do očí jedním dechem, k zalknutí páchnoucím, slova vykřiknutá tónem nadávky:

„Já musím vyzkoumat tajemství indických symfonií!“ A zatřásl chřestivě Prokopovou hlavou.

Probouzeje se, slyšel Prokop zcela jasně, jak umrlec vyřkl:

„Na objasněnou toho praví Budha: nihil.“ (Pokračování.)

F. V. Krejčí:

Půlnoc.

Drama o 3 dějstvích.

Jednání II.

Světnice učitelova. Na polici knihy a papíry, na stěně housle. Jinak vše jako v selských chalupách. Na levo pec, vzadu dvě malá okna s květinami, mezi nimi u zadní stěny lavice, před ní uprostřed stůl s dvěma hrubými židlemi. Na pravo dvéře.

Výstup I.

Mařenka, učitel, Adam Skalický.

Adam Skalický sedí u stolu, před nim bochník chleba a hrníček. Naproti němu sedí učitel. *Mařenka* kutí něco u pece.

Učitel. Jdi, Mařenko, a přines ještě másla.

Adam Skalický. Ne, nemohu jíst. Nenamáhejte se, panno.

Učitel. Ale přec — po takové cestě —

Adam Skalický. Ne, nechtěl jsem než trochou mléka hrdlo ovlažit. Jakž bych mohl na jídlo nyní myslit a na pití — vstane rozčilen od stolu — když ta tam trpí, proto trpí, aby ode mne odvrátila trest.

Učitel. Upokojte se. Trest by stihl Žalmanovy každým způsobem, že uschovali knihy.

Adam Skalický. Ne však tak krutý. Vše odpykal bych já sám, jenž knihy jsem přinesl. Zarazí se pojednou. A proč, — ptám se, proč bere za mne na sebe trest ta dívka? Proč jen? Vždyť nezná mne a sotva promluvit mne slyšela! A jak podivné řeči vedla, andělem a prorokem mne nazývala!

Učitel. Rozyna ode vždycky povahy byla blouznivé. Již jako dítě v bibli čítala a často tak mluvívá, jako by podivná měla vidění..

Adam Skalický. Mně stydno jest pomyslit, že ona, dívka slabá a útlá, za mne krutý snáší trest, zatím co já zde sobě v klidu hovím a v bezpečí. Ale znovu ptám se svého svědomí: proč bych se byl dával do rukou těch pochopů ukrutných,

když nejsem tím, za něhož mne měli? Nejsem kazatelem evangelickým, ani církví jejich vyslancem —

Učitel. Jakže? Tedy vskutku ne? A což knihy — — —?

Adam Skalický. Knihy jsem ovšem přinesl, ale bez jakéhokoliv oumyslu zvláštního. utvrzovat jimi sousedy vaše ve víře. Vzal jsem je s sebou, pravda, ale jen proto, že mne přátelé jejich ve Sloupnici o to žádali, nestaraje se však hrubě o to, jaké to knihy jsou.

Mařenka odchází.

Učitel. Kam pak jdeš, Mařenko?

Mařenka zajíká se, v rozechvění. Jen tak — podívat se — slzy jí zalijí hlas — co se venku děje —

Učitel. Jdi jen, jdi, děvče, a kdyby se něco stalo, přijď nám říci. Václava jsem poslal za Žalmanovými. Snad už brzy přinese zprávy. Mařenka odejde. Učitel obrátí se opět k Adamu Skalickému. Tak vy tedy nejste, za něhož vás sousedé pokládali? Tak málo vám záleží na jejich víře? Věc podivná.

Adam Skalický. Proč? Snad jen proto se vám to divným zdá, že jsem z rodu, jenž pro víru ze země odešel?

Učitel. Ano, tak myslím. Po chvíli mlčení. Nu — a — katolík přece nejste?

Adam Skalický s úsměvem. Katolík? Ne, to už docela ne.

Učitel. A jak to tedy? Ani katolík, ani evangelík?

Adam Skalický. A třetího pro vás není? Inu arciť! Upokojte se však. Vychován a zapsán jsem v konfessi evangelické. Pojednou prudce. Ale já tu hovořím a odpočívám, a tam ta nebohá — co se s ní jenom as děje — vidím, jak rána za ranou dopadá na to mladé tělo, až stříká krev. Vyskočí a vezme s lavice klobouk.

Učitel. Kam chcete?

Adam Skalický. Půjdu tam. Za ní. Nepřipustím, aby ji trýznili. Nesluší se muži, aby dívku slabou nechal za sebe muka snášet.

Učitel zamezí mu cestu. Ne, nesmíte! Což jste neviděl, jak ten páter jezovita jen na jediné slovo čekal, které by vám uklouzlo a mohlo by vás usvědčit? Rozyna Žalmanova ranami na těle to odnese, ale vás by to hrdlo stálo. Pamatujte přece, z cizích jste zemí přišel, a jakž dokážete, že nejste kazatelem ani vyslancem církví evangelických? A na ty, přijdou-li přes hranice s knihami a schůzky-li pořádají, stanoví císařský patent soud hrdelní! Ne, jen sečkejte zde pokojně. Odejme mu klobouk a opět položí. Přinutí jej usednout a sám usedne zas proti němu.

Adam Skalický zaboří hlavu do dlaní. Ó, že takového něco ještě dnes možno! Od bitvy na Bílé hoře za sto let! Což nebylo dosti všeho toho pronásledování?

Učitel. Dnes hůře snad ještě než za obou Ferdinandů.

Adam Skalický. Ó, pobloudilosti a ukrutnosti lidská! Ta dívka, ctná a šlechetná, mrskána jest nelítostně — a proč? Proto jen,

že uschovala knihy, jaké nedaleko odtud za hranicemi tlačí a čtou se bez úhony. Kolik zemí vyznává náboženství evangelické, kolik národů slavných a statečných! A přijíti odtamtud, překročiti jen hranice této země české — toť jest, jako uvaliti na sebe klatbu zločince a v nebezpečí života se vydati.

Učitel. Zle jest u nás, zle, a už sotva pomysliti si dovedeme, že by mohlo někdy lépe býti.

Adam Skalický pozvedne hlavu. Ale jinde je už lépe.

Učitel. Opravdu?

Adam Skalický. Ve všech zemích na severu i západě. Nikde již není možno, co zde u vás, v těchto zemích vašich, které poslední jsou baštou tmy a násilnosti jezovitské. Všude jinde tato tyranie ducha a svědomí ve velikou vchází ošklivost. Rozohňuje se vždy více. Pokoj nastává v těchto věcech; tys katolík, dobře, ty evangelík, také dobře, tys žid anebo Turek — každý nechť drži se Boha svého, a jak uzná za dobré, ho uctívá. Kde pravda jest — kdo smí to rozsoudit? Však muž moudrý ví, kde pravdu hledat, že ji nalézti lze jen rozumem, a že třeba útrpnost s těmi míti, kdož bloudí ještě v pověr temnotách.

Učitel v úžasu. Jakže? Vskutku? Takže smejšlí se tam u vás ve světě?

Adam Skalický. Ano, alespoň mezi lidmi osvícenými. Jim tyto neustálé vády a pro víru pronásledování se již protiví. Kterak že dí to Spinoza, šlechetný náš mudřec hollandský? „Může-li většího neštěstí pro stát býti, nežli když počestní mužové proto, že jinak smejšlejí a se přetvařovat nedovedou, jako zločinci vypovídáni jsou ze země?“ A jinde praví: „Zákony, které proti myšlenkám směřují, ne zlé, ale nejlepší lidi stíhají.“

Učitel. To že možno hlasitě říci?

Adam Skalický. Ano, tak to stojí v jeho knihách. Rozpomene se opět náhle. A zde u vás dívky ubohé mrskají ještě pro jejich zbožnost křesťanskou. Oh, hrozné pomyšlení!

Učitel zamyšleně. A to že směl u vás hlásati? Mudřec, pravíte? A jakého byl náboženství?

Adam Skalický. V církvi židovské se narodil, z ní jako neznaboh byl vyloučen, aniž však více do jiné vstoupil.

Učitel. To-li že možno? V žádné církvi?

Adam Skalický. U nás v Hollandě mnohé už možno, co jinde nedovoleno. K nám utíkají se mnozí a knihy tu tlačiti dávají, které by jinde světla světa uzřít nesměly. Ale duch svobody všemi proniká zeměmi západními. Rodí se mužové znamenití a neohrožení, kteří učí národy rozumu samostatně užívat a nestrpět nevolnictví, ni světského, ni duchovního.

Učitel se vzrůstajícím údivem. Co mi tu pravíte? A že jen by u nás —?

Adam Skalický. Všude už svítá, jen zde u vás je tma. A čím více kde svobody, tím národ tam mocnější jest a bohatší. V zemi anglické, to snad přece víte, tam národ sám sobě vládne a králi jest děliti se o moc s ním. Poslední, jenž sobě nedbati toho troufal, zaplatil to korunou a hlavou svou. A kdož ví, zda podobného cos nestane se někdy i v zemi francouzské? Tam veliká zmáhá se nespokojenost proti neřestem dvorským a zvůli královské. A povstávají tam mužové, kteří tomu, co až dosud za svaté bylo považováno, tak směle se posmívají, že to až neslýcháno a neuvěřitelno. Tak velice se změnil svět.

Učitel. Tak že se změnil? A u nás vše při starém, u nás jen tma a bída a pronásledování — což jen my jsme tak bídní — k zahynutí odsouzení — —?

Adam Skalický pokračuje, jako by ho neslyšel. A tu přijdu k vám a musím patřit na cos takového. Tu tam mrskají, snad krev její teče již — snad zahyne při tom, nebohá! Hrůza mne jímá při tom pomyšlení. Nikdy jsem podobného nespatřil.

Učitel zaměstnán jen svou myšlenkou. Ach, slyšte — povězte, prosím — s nadějí, jež zápasí s úzkostí — ten duch svobody, nemyslíte, že přijde též jednou k nám?

Adam Skalický. Zda přijde? Přijde! I k vám musí přijít. Žádná hranice mu neodolá! Žádná hrozba ho nezastraší!

Učitel v náhlém záchvatu radosti. Budeme tedy osvobozeni? Možno se těšit a doufat?

Adam Skalický. Budete osvobozeni, pomine jednou toto násilí na duchu a na těle, jenže —

Učitel s úzkostným napětím. Nuže — co chcete říci —

Adam Skalický. Jenže jazyk váš zahyne. Než sem dospěje duch svobody na své pouti, než překročí hranice těchto zemí rakouských, nebude už národa českého.

Učitel v hluboké skleslosti. Tak se domníváte —? Jazyk náš že zahyne?

Adam Skalický. Zcela jistě za to mám. Mlčení.

Učitel, jako by se v něm pojednou něco vzepřelo. Že nebude národa českého? Jak to — že nebude? Vždyť tu přece jsme, ve své zemi a na své půdě, a dokud nás nerozehnali do všech světa koutů, a dokud my sami nezřekli jsme se svého jazyka, národ český žije.

Adam Skalický. Nežije. To jen poslední zbytky odumírají. Smutno jest mi říci to vám, ale nač udržovati vás v klamné naději? Neznají už v cizích zemích národa českého, vymazán jest z řad živých. A na vlastní oči to nyní vidím: všude po Čechách německou slyšet řeč, jen na vsích lid nevědomý a opuštěný česky hovoří.

Učitel. A což bude-li probuzen tento lid duchem svobody? Přestane-li být stádem nevědomým a opuštěným? Vždyť vy

sám jste řekl, že osvobození se dočká. A nebude-liž tímto osvobozením celý národ vzkříšen k novému životu?

Adam Skalický. Ne, pravím, na to již pozdě. Hynete a zahynete. Málo vás, a stále vás ještě ubývá.

Učitel s důvěrou stále větší. Málo nás, pravda, ale neubývá nás tak, abychom v brzku musili zahynout. Ne, neubývá. Ti, co po městech německy hovoří, Češi jsou. A třeba že Němců v zemi přibylo, přece tolik ne, aby nás mohli vytlačit a všemu tomuto lidu svůj jazyk vnutit. Ó, jen svobodu mu dát! Jen jiná vláda kdyby přišla! Blouznivě. Kdyby se zrodil jednou císař, dobrý a spravedlivý, jenž by slitování měl s tímto lidem ubohým —

Adam Skalický. Jaká to naděje bláhová!

Učitel. Ó, nic nezdá se nemožné tomu, kdo úzkostně ohlíží se po poslední záchraně. A ve mně třese se taková úzkost, taková — měkce, téměř dětinsky — taková malá dušička, česká dušička ve mně se tetelí — jako plamének v kahanci, jenž už už zhasíná. Jen jedno dechnutí zlé, a zhasne docela. Ale jen jedna, jediná krůpěj oleje, a zaplane a třepetat se bude dál ten plamínek.

Adam Skalický. Podivuhodná je důvěra vaše, a ze srdce bych vám přál, aby došla splnění. Pokrčí rameny. Ale — —

V tom prudce vpadne do jizby *Ondřej.* Za ním *Mařenka.*

Výstup 2.

Ondřej, Mařenka, předešlí.

Ondřej přímo k Adamovi, stěží popadaje dechu a na celém těle se třesa. Ach, pane — pane — pomozte — řekněte, co činit mám! Zajíkavě, v největším pohnutí. K vám — k vám mne to hnalo — vy jediný mi můžete rozumět!

Adam Skalický povstane od stolu. Mluv, můj milý — co se stalo?

Ondřej nenechá ho domluvit. Hle, sestru mi bijí — a otce — a já — já mlčím — já jen kolem se plížím, jako pes schlíplý, zbabělý. Vojáci s posměchem mne odehnali — blázen jsem prý smysly pominulý — a věru sám nevím, neztratil-li jsem rozumu. Jak je možno klidným být, když otce a sestru mi mrskají? Pláče.

Učitel. Upokoj se, hochu, snad nebude tak zle.

Mařenka položí mu něžně ruku na rameno. Ondřeji —

Adam Skalický zasmušile. I mne hrůza a smutek jímá. Vždyť já to zavinil, já sám jsem toho mimovolnou příčinou. A věř mi, ubohý, že rád bych tam za nimi pospíšil a všecko bych vzal na sebe, místo nich snášel trest — kdyby —

Ondřej. Ach, vím, nemáte víry, a nemám jí ani já. Oběť by byla lživá a marná. Nezbývá, než ruku složit v klín a nečinně tomu přihlížet. Ale ti hrdinové, o nichž jsem ve vlašských knihách čítal, ti nesnesli by toho, ti mečem, krví mstili by

svůj rod. Zuřivě. Vraždit chtěl bych ty katany, ty vlky krvelačné — všecko pomstít, co kdy na nás spáchali! Sklesle. Ale ne, meče nemám, a ruka má je slabá — ba, nemám ani odvahy. Jsem z láje otrocké, sám otrok — bídný a bázlivý . . . Klesá zoufale na židli u stolu a pokrývá tvář dlaněmi.

Adam Skalický přistoupí k němu a položí mu ruku na hlavu. Laskavě. Již se upokoj a sám sobě nečiň výčitek. Netřeba pomsty krvavé. Jižť konec těch věků temných a bludných, kdy lidé jako šelmy dravé se vraždili na příkaz králů a kněží. Ne meč, ale někdo jiný pomstí všecka ta příkoří strašlivá, jež spáchána byla na této zemi.

Ondřej. A kdo — kdo, pane?

Adam Skalický. Čas — čas, jenž všecko mění a k vítězství pravdu přivádí. K těžkému on zasedne jednou soudu nad těmito katany necitelnými. Co platno jim, že na zemi tuto uvalili muka smrtelná, že sto let již hubí v ní a zašlapávají každou myšlenku svobodnou — co platno jim to, pravím, když jinde ve světě myšlenka tato vítězí jako ranní slunce nad všelikou temnotou? I sem ona zasvítí a zaplaší je, tyto katany, jako noční můry a mátohy.

Ondřej. Jakže? Možno věřit, že se tak stane?

Učitel. Ano, slyš ho jen, on útěchu nám nese.

Ondřej v tichém pláči a stenání. Ach, pane — pane —

Adam Skalický naklání se k němu vlídně. Ano, jen věř, věř, můj milý. Svět se budí, duchové vstávají, člověk chce býti v pravdě člověkem. Přijde světlo, spravedlnost a osvobození.

Ondřej klesá před ním a objímá jeho kolena. Ach, pane — pane — jako balsám kanou slova vaše do mého srdce ran! V mé duši temno tak, a přec tak světlo miluji a barvy — a květy a písní zvuk — Zajíká se, a slova jeho, nesouvisle pronášená, vyznívají v temné stenání. Shroutil se všecek k zemi a zakryl rukama tvář.

Adam Skalický. Jen povstaň, můj milý, a utiš se — Bere jej za ruce a odvádí ke stolici u stolu. Tu posaď se a vše vypověz, co tě tíží. Usedne k němu.

Ondřej klesne na stolici, v neochabujícím rozechvění. Jak mám to říci? Tak sám tu bloudím, stále kárán jen a pro posměch jiným, a přece vím, že pravdu mám — svou pravdu vlastní — tak volá, tak křičí to v srdci mém. A to, co miluji a po čem toužím, nemůže hřích býti ani klam. Vždyť vím přece, že to kvete a září v dálce — byl jsem tam přec a viděl jsem to! Vždyť zahlédl jsem vší krásy vtělení, a to nebyla přec pouhá smyslů šalba; města vlašská jsem viděl, krásná tak jako ona, o nichž pohádky vypravují; viděl jsem staré bohy z bílého mramoru a bohyně spanilé, jež náruč rozpínají modrému moři vstříc; knihy jsem četl, báje o hrdinách a ženách sličných, a verše vlašské, sladké a lahodné, až srdce při nich zpívá rozkoší — a tolik, tolik — jiné krásy

viděl jsem — — Odmlčí se jako překonán nesmírností toho, co by chtěl vyslovit.

Adam Skalický povstane, postaví se před Ondřeje a uchopiv ho za obě ruce, praví. A na to arciť nyní zapomenout nemůžeš.

Ondřej pohledem se přímo vpíjí do tváře Skalického. Ne – nemohu — a jako nemoc sžírá mne po tom žádost neustálá. U stavu tkalcovského tu sedím a naslouchám, jak otec a Rozyna své žalmy zpívají. Nerozumějí ani mně, ani já jim. Za pohana mne mají a rouhače. Ale i já zbožnost cítím ve svém srdci — ale jinou, než jejich jest. Všemu krásnému bych klanět se chtěl — a hlasy svaté, svaté slyším ve svých prsou znít — a zpívat bych chtěl — ne o Bohu jejich, ale o člověku, o člověku, jak by v pravdě měl býti člověkem — ano, tak jste to, pane, řekl — ale zde — zde nelze pravým člověkem být — zde nemožno živu být a dýchat!

Adam Skalický pozdvihne jej se stolice a postaví proti sobě. Co nejtepleji praví. Můj milý, myslím, že ti rozumím. S důrazem. A tuším, kdo jsi. Vezme Ondřeje v podpaží a vede ho k Mařence a učiteli, kteří po celou tu zpověď mlčky stáli u pece; praví Ondřejovi. Zajisté, že jsi verše skládati se pokoušel.

Ondřej. Ano, ale otec mi to zakázal a má skládání spálil. A co jsem před ním ukryl, to páter jezovita vyslídil a za ostatními nalezenými knihami do ohně vhodil. Teď už nic neskládám, ale něco ve mně lká a umírá žalostně. Nikdo tu pro mne srdce nemá — jen tuhle Mařenka — a té jen za to žalost jsem způsobil.

Učitel. I já vždycky jsem s tebou dobře smejšlel, Ondřeji. K Adamovi. Vedl jsem hocha k užitečné práci, tu školu jednou chtěl jsem mu odevzdat, než on neměl tu stání a pokoje — —

V tom prudce vrazí *Václav* dovnitř.

Výstup 3.

Václav, předešlí.

Václav. Už jdou! Už se vracejí!

Učitel. Kdo?

Václav. Rozyna a otec její. Ondřeji, honem pospěš k nim! Ach, kdo spatřil kdy hrůzy takové! Do krvava ji zmrskali, Rozynu, nelidsky ji bili, ten oficír jako zběsilý si počínal.

Ondřej. Ta šelma zlá! Těmato rukama zardousit bych ho chtěl! Vyběhne ven.

Václav udýchán rychle pokračuje. A ten starý pantáta její, na obou rukou svázán, musil k tomu přihlížet. I jeho to čekalo. Až nebohá pod tolika ranami vědomí pozbyla.

Adam Skalický. Ukrutníci zhovadilí!

Mařenka zavzlyká.

Václav. Toho se páter zalekl a způsobil, že oba na svobodu byli puštěni. Teď se vracejí. Rozyna sotva na nohou se drží. Přikročí k oknu a otevře je; venku hluk.

Václav a *Mařenka* dívají se z okna, *Skalický* s *učitelem* zamyšleně stojí poblíže police. Přede dveřmi ozve se ruch.

Učitel. Co to?

Mařenka odskočí od okna. Jdou k nám, tatínku. Vedou Rozynu.

Učitel spěšně jde ku dveřím a otevře je dokořán.

Výstup 4.

Vstoupí *Pecháček* a *Andrle*. Objeví se *Rozyna*, podepíraná s jedné strany *Žalmanem*, s druhé *Ondřejem*. Zsinalá její tvář jeví stopy vytrpěné trýzně; vlasy má rozpoutány a po čele, smrtelně bledém, stéká jí tenký pramének krve. Pod šátkem, do něhož ji zahalili, je chvílemi viděti rozedrané šaty, a košili na ramenou má tak roztrhánu, že se pod ní zjevuje bledé, zkrvácené tělo. Široce rozevřený její zrak hoří tichou exaltací. — Za nimi vejdou do světnice *Coufal, Mareš* a jiní evangelíci, muži i ženy.

Žalman. Nehněvejte se, pane učitel, ale nedala jináč. Nežli ji uložíme, musí prej nejdříve vidět tuhle — bratra Skalickýho.

Adam Skalický překonán pohnutím obejme ji a políbí na čelo.

Rozyna šeptá, jakoby duchem nepřítomna a ve slastném vytržení. I řekla jsem jemu . . . pane můj, ty víš . . . I řekl mi . . . to jsou ti, jenž přišli z velikého soužení . . . a umyli roucho své . . . a zbělili je v krvi Beránkově . . .

Ondřej. Rozyno — vzpamatuj se — hle, tu přítel náš —

Rozyna, jako by neslyšela, pokračuje ve svém blouznění. . . . nebo Beránek, kterýž jest uprostřed trůnu . . . říditi je bude . . . a dovede je k studnicím vody živé . . . a setře Bůh všelikou slzu z očí jejich —

Adam Skalický. Ach, ty milá, drahá . . . Velikými díky jsem ti povinen. Život jsi mi zachránila . . .

Rozyna. Jakž On mi rozkázal . . . tak jsem trpěla . . . pro tebe . . . pro tebe . . . Jsi světlý jako anděl pokoje . . . ty rány byly tak sladké . . . tak sladké . . .

Adam Skalický. Kterak se ti odměním za oběť šlechetnou?

Rozyna. Vleješ-li na mé rány balsám slova nebeského . . . sladkou-li nám dáš útěchu víry. — A s námi zůstaň a veď nás.

Adam Skalický. Nemohu zde zůstat.

Učitel. Nebezpečí stále mu hrozí, ještě dnes musí odejít.

Rozyna. Ó, pak řekni, kam se ubíráš, a půjdeme za tebou. Za dalších řečí posadí Žalman a Ondřej Rozynu na stolici u stolu, a ženy a dívky seskupí se kolem ní.

Pecháček. Pověz nám přeci, jak se nejlíp dostat k tomu króloj brandeburskýmu.

Žalman. Poraď nám, bratře, nenechávej nás tu jako stádo opuštěné, vlkům na pospas vydané.

Coufal. Co vzkazují bratři v Žitavě a Herrenhutu? Máme se k nim stěhovat do Sas anebo k tomu króloj brandeburskýmu?

Andrle. A jak nejlíp uniknout přes hranice? Vrchnost nás nepustí.

Rozyna povstane. Ano — veď nás — veď nás do města Beránkova. Vidím je: město svaté, Jerusalém nový, sestupující s nebe od Boha. A tam smrti již nebude . . . ani kvílení . . . ani křiku . . . ani bolesti nebude více. Klesne opět na stolici.

Žalman. Proč mlčíš, bratře? Pověz nám přeci: máme zůstat či odejít?

Coufal. Zahyneme, anebo je ňáká ještě pro nás naděje?

Adam Skalický. Ano, jest naděje, že pravda zvítězí.

Pecháček. Pravda boží zvítězí!

Andrle. Slyšte! Zvítězí pravda Kristova!

Adam Skalický. Zvítězí pravda, rozum, světlo ducha . . . Již všude ustává pronásledování, jen zde u vás ještě trvá. Jste nešťastný lid, země opuštěná a zapomenutá. Ale sečkejte jen, i vám lepší dnové nastanou.

Žalman. Že nastanou? Ujímaj se tedy přeci potentáti pravdy Kristovej?

Pecháček. Brandeburk? Engličan?

Andrle. A co švédskej král? Ten, dyž před dvaceti léty Slezskem táh', slíbil zasadit se o naši svobodu.

Adam Skalický. Karla Dvanáctého míníte?

Pecháček. Toho. Dole na Litomyšlsku žádost k němu tenkráte sepisovali. Sedm tisíc nás evangelíků prosilo ho o zastání.

Žalman. A co to bylo platno? Dnes nám je eště hůř než tenkrát. Komu pak věřit máme?

Adam Skalický. Ta naděje ovšem byla marná. Karel Dvanáctý dávno jest mrtev. Již před osmi léty při obléhání města jednoho daleko odtud na severu byl zastřelen.

Coufal. Tak ani tej záštity už nemáme!

Adam Skalický. Ne, od králů nečekejte pomoci. Ale odjinud kyne vám spása. Národové se pozvedají, v hlavách se rozednívá, staré tmy se rozprchávají. Přestane jakékoliv otroctví ducha i těla. Padnou bašty tyranie, nebude už mučíren a popravišť, ba snad ani králů.

Mareš. Je-li možná?

Žalman. Ale dyť my nejsme proti králům a vrchnostem.

Pecháček. Král brandeburský, toť naše jediná naděje.

Adam Skalický. Pruský král Fridrich Vilém arciť zve vás do svého města Berlína, ale proto přece radím: raděj zůstat zde a pracovat. I vám nadejde lepší doba, až duch svobody vnikne i do těchto zemí rakouských.

Učitel. A snad přece jednou přijde dobrý císař.

Žalman. Dyť nás utejrají zatím.

Adam Skalický. Sto let již snáší česká země těžká tato protivenství. Vytrvali-li jste v těchto horách, ze všech poslední — sečkejte ještě.

Žalman. I chtějí-li, abychom víru zapřeli? Mrskají-li nás pro pravdu Kristovu? Před mýma očima tuhleto moje ďouče bili, chu-

dáka nebohýho, až jsem myslil, že sám při tom o rozum přijdu.

Pecháček. My nejsme jináč proti vrchnostem, to žádáme jen, aby nám žádný překážky nebyly činěny a nad svědomím našim panováno nebylo.

Coufal. Těžké poddanství tělesné snášeti chceme, ale toho nemůžeme snésti, že utiskují naše svědomí a našeho nesmrtelnýho ducha.

Andrle. A nedovolují nám požívati tělo Kristovo a jeho krev pod obojím způsobem — takž, jakž Kristus sám to ustanovil.

Adam Skalický. Ale což o nic jiného vám nejde, než o přijímání pod obojí a ostatní artykule víry? Což vaše pole, živnosti, ženy a děti? Ukazuje na Rozynu. Pohleďte na ni, ubohou, ztrýzněnou — proč? Ptám se vás: proč? Bylo-liž toho třeba? Není-liž škoda té drahé krve lidské, aby tekla jen proto, že jinak nežli vaši katané vykládáte si slova starého písma?

Rozyna. Nechť teče, nechť jen teče! I krev jeho, Beránka, tekla za hříchy naše!

Adam Skalický. Tomu-li tak a jsme-li jím vykoupeni, proč po sedmnácte set let tolik bylo proléváno krve pro něho a ve jménu jeho? Proč tolik lidí upáleno, v žalářích umučeno, na bojištích zabito? Krajané, bratři, dosti vytrpěla už pro Krista tato země nebohá. Ustrňte se nad ní, nedejte jí zahynout, prací rukou svých ji vzdělávejte, snad přijde přece den probuzení.

Ondřej. Den, kdy z mrtvých povstane zavražděná duše této země? Kdy tvrdá její půda vydá květy a písně! Bylo by to možné?

Učitel. Ano, ano, přijdou jednou lepší časy naší zemi. Tak i já věřit počínám. Když jinde, proč by ne i u nás? Slyšte ho, ukazuje na Adama. je z krve našich otců, exulantů, poznal svět a ví, jak vám radit.

Žalman nedůvěřivě. To-li nám radí? Způsobem pokrytským živu býti?

Rozyna vstane a blíží se k Adamovi. Ó, řekni jen slovo víry, nebeskou mannu útěchy nám dej! Zjevil jsi se mi světlý a zářící jako prorok boží, a nyní mluvíš řečí synů země.

Adam Skalický. Jsem syn země, ne prorok boží.

Mlčení. Stísněnost.

Rozyna. Ale slova božího jsi přeci hlasatel?

Adam Skalický. Jsem z vás, jsem také vychován ve víře evangelické.

Žalman. Ale vyznáváš také tuto víru?

Pecháček. Věříš v naše artykule?

Andrle. A modlíš se z knih, kerý si přinesl?

Žalman pokročí proti němu, tónem rozhodným. Věříš, že bez novýho rodu a života Kristovýho žádnej k spasení přijíti nemůže?

Pecháček. Dorážeje naň. Věříš, či nic?

Andrle. Pravdu řekni.
Mareš. Pověz už přec!
Rozyna se vztyčí před Adamem a volá, hledíc mu upřeně do očí. Věříš v Beránka, jenž krví svou smyl hříchy světa a sestoupí s nebes soudit živých a mrtvých?
Adam Skalický hlasem velikým. V ě ř í m v m o c r o z u m u a s í l u s p r a v e d l n o s t i!

Všichni na ráz utichnou.

Pecháček po chvíli. A více nic?
Žalman. Toť všecka tvoje víra?

Opět mlčení. *Adam Skalický* stojí nepohnutě.

Rozyna padá zvolna k zemi, jako podťata. Odveďte mne. Chci umřít.. Ach, jak pálí teď rány, které byly tak sladké . . . Není už andělů ani proroků božích. Jejich světlou tvář berou na sebe synové tohoto světa — —

Ženy odvádějí Rozynu ze světnice.

Žalman. Synové Antikrista!
Pecháček. Vlk vloupal se do našeho stáda!
Andrle. Abychom Krista zapřeli, nás ponouká.
Mareš. A abychom spásu duše obětovali prospěchu tělesnému.
Pecháček. Nevěřte, bratři, svodům Antikristovým!
Coufal. Pojďme odtud radši a pozor, bratři, na jazyk. Kdo ví, esli to není špehýř jezuvitskej.
Pecháček. V Herrenhutu byl a v Žitavě, knihy přines' od bratří ze Sloupnice, a přece není z nás. Kdo je to tedy?
Žalman. A ďouče moje do trestu přived' ukrutnýho — — Nadarmo tekla její kreu! Staví se hrozivě proti Adamovi.
Adam Skalický marně se snaží dostati se ke slovu. Slyšte přec — —
Pecháček. I nech ho radši, bratře Žalmane.
Andrle. Odejděme!
Coufal. Lepší bude nebejt s ním pod jednou střechou.

Rychle odejdou, ale ihned se zase objeví ve dveřích *Žalman.*

Žalman. Pojď, Ondřeji! *Ondřej* stojí uprostřed jeviště. Je vidět, že v nitru svém zápasí. No tak. Pudeš nebo ne?
Ondřej. Nemohu, pantáto.
Žalman. Tak! Že nemůžeš? A proč pak?
Ondřej. Ne, nemohu, teď s vámi nemohu. Odcházíte proto, že nechcete poslouchati jeho slov, že se ho zříkáte, proti němu jako nepříteli se stavíte. A to bych učinil i já, kdybych s vámi odešel.
Žalman. A tak ty teda jemu za praudu dáváš — proti svýmu otci a sestře?
Ondřej. Ano, on má pravdu. Dobře vám radil. Ač cizinec, více má lásky k této zemi nežli vy, kteří ji chcete opustit.
Žalman. Proto ji chceme opustit, že prauda Kristova de nám nad statky celýho světa.
Ondřej. Pravda Kristova — kdo smí říci, že sám ji zná? Slyšeli jste toho jezovitu tam, i ten myslí, že ji hlásá, a vás zatracuje,

že jste se od ní odvrátili. Vy jeho, a on zase vás nazývá služebníky Antikristovými, a teď nazýváte tak i tohoto muže šlechetného. Kde jest v tomto zmatení mysli Kristus, a kde Antikrist? Ne, nic o tom nevím, a více, než vám všem, věřím tomuto zde, jenž posilnil mé srdce nadějí, že na tomto světě již bude lépe, a člověk že bude v pravdě člověkem.

Žalman. Tak ses už teda docela odvrátil od naší starej víry, ke kerej se náš rod hlásil od nepamětnejch časů? — Neznám tě víc, nejseš můj syn.

Učitel. Co to mluvíte, sousede!

Žalman. Ne, není to můj syn! Nechci tě vidět, dvéře před tebou zavřu, ze společenství našeho vyobcován budeš jako ovce prašivá.

Adam Skalický k Ondřejovi. Jdi, můj milý, jdi jen k svým a potěš svou sestru nebohou.

Učitel. Jdi, Ondřeji, jdi.

Žalman. Jen ať si zůstane. Sestra jeho ve šlépějích jde Kristovejch, ta i v soužení svém nepotřebuje útěchy liché, světské. My sami ji potěšíme modlitbou, a nechceme vidět mezi sebou tebe, syna nezdárnýho, odpadlíka od slova božího.

Ondřej vzdorně. Ne, neuvidíte mne!

Žalman. Jdi si, kam chceš! Neznám tě, nejseš můj syn! Odejde.

Ondřej popadne se zoufale za hlavu. Stojí chvíli bezradně. Pojednou propuká jeho bolest v prudké výkřiky.

Ondřej. Oh, pane — pane — slyšel jste to — jak ovce prašivá, tak to řekl! Nezdárný syn — odpadlík! Stále rozčileněji, jako smyslů zbavený. Ale nezná-li mne, dobře, nespatří mne víc! Rozběhne se ke dveřím.

Adam Skalický. Upokoj se přec!

Mařenka. Co chceš udělat, Ondřeji? Kam jdeš? Postaví se mu do cesty.

Ondřej. Nech mne — pryč musím — ven, ven — zde všecko mne pálí a dusí — — Vyběhne.

Mařenka. Ondřeji! Vyběhne za ním.

Učitel za ním ve dveřích. Měj rozum přec, Ondřeji.

Adam Skalický. Co to má v úmyslu?

Učitel k oknu, dívá se ven. Nahoru k lesu běží.

Adam Skalický. Ubohý hoch.

Učitel. Nejlíp nechat ho. Proběhne se po lese, upokojí se a opět se vrátí. Tak to mívá ve zvyku.

Adam Skalický. V té hodině, co meškám v této vsi, jaké mi to bylo zříti věci truchlivé! Té mladé mučednice prolita byla krev, mezi otcem a synem ten rozbroj neblahý — a jak mluvili ke mně, jenž tak upřímně chtěl radit jim!

Učitel. Zle vám oplatili za lásku vaši.

Adam Skalický. Když nerozumí se synem si otec, jak domluvili by se se mnou, člověkem z krajů dalekých? A jakž já jim mám

rozumět? Ale v tom jednom pravdu měli: zde nelze živu být. Není zde místa pro dílo myšlenky ani pro práci rukou. Nic než hynutí pozvolné. Poslední živá krev uniká z této země, nejlepší její děti utíkají z ní, protože je pro ně žalářem.

Učitel jako zdrcen tíhou těchto slov, klesne na stolici a opře hlavu do rukou.

Adam Skalický pokračuje. Čekal jsem, že alespoň prvé známky svítání i zde naleznu. Ale zatím všude tu ještě tma jako o půlnoci, nikde ani hlasu, ani světélka. Odmlčí se, tišeji. Půlnoc na hřbitově, kde vládne jen zhouba a smrt, a kde v černých temnotách obcházejí mrtvé minulosti duchové.

Učitel zvedne hlavu. Tma jako o půlnoci, pravíte. Rozvažuje. Půlnoc — Zápas v nitru. Půlnoc — Potřásá hlavou namítavě. Snad. Pojednou vstane. Ale pak — postupuje do popředí jeviště — po půlnoci — když je tma nejhustší a noc mrtvá a němá jako hrob — pak — pak — něco se v něm vášnivě zvedne, a v zápasu úzkosti s rozbřeskem naděje zavzlyká v slzách — p a k n e m ů ž e b ý t u ž d a l e k o k r á n u !

Jednání třetí.

Scenerie prvého jednání. Večer, stmívá se, na levo v pozadí plane červánek, ale znenáhla hasne.

Učitel stojí s *Adamem* před školou.

Výstup 1.

Učitel, Adam Skalický.

Učitel. Jen okamžik, prosím, ještě sečkejte, jen chvilku malinkou.

Adam Skalický. Rád bych, však třeba pomýšlet již na odchod, mám-li ještě za večera do Jablonného dorazit. Za chvíli bude tma.

Učitel. Do Jablonného více nepotřebujete než půldruhé hodiny, a cestu tam vám ukážu. A tam jenom na školu se zeptejte, a kantor, starý můj přítel, rád noclehu vám poskytne. A již zítra z rána můžete být přes hranice.

Adam Skalický. Ano, zítra už budu ve Slezsku . . . Tak ani jediné noci mi ztráviti nepřáno na místech, odkud můj rod pochází! Člověk bez vlasti jsem a nevím ani, kterou zemi nazývati svou rodnou. Snad proto tak horoucně toužím pracovati pro dobro člověčenstva veškerého. Ozve se klekání. Nu, ale přece snad abych se dal na cestu. Již klekání zvoní.

Učitel. Jen malou ještě chvíli, prosím. Jen co se Mařenka vrátí. Poslal jsem ji se svým pomocníkem školním, aby se po Ondřejovi ohlédla. Snad nám ho přivede; rád bych, aby ten hoch slyšel ještě od vás několik rozšafných slov. Do-

vedete tak duši posílit! To, co jste mi o bězích světa vyprávěl, tolik mi vrátilo naděje!

Adam Skalický s úsměvem. A já zatím obával jsem se, že vás připravuji o naději poslední.

Učitel. Ne, ač sám nevěříte v nás Čechů lepší budoucnost, ve mně jste novou víru vznítil. — Ale pojďte ještě posedět a posilnit se na cestu.

Adam Skalický. Ale což ten jezovita? Je stále ještě ve vsi. Nerad bych, aby mne tu ještě zastihl.

Učitel. Nevím, co mají za lubem, že tu přes noc zůstanou. Chystají se asi brzy z rána do sousedních vsí. Ale i kdyby přišel, shledal by vás k odchodu připraveného. Myslím však, že již nepřijde, odpočívá sobě na rychtě. A vojáci prý v hospodě popíjejí, tak vyprávěli před chvílí sousedé.

Adam Skalický. A jak je asi — tam —?. Ukazuje k Žalmanovům.

Učitel. Rozyna — tak mi řekli — v horečce prý leží a výkřiky blouznivé, nesmyslné pronáší, jako rozumu zbavená.

Adam Skalický. Ach, ta ubohá! Žalem se mi srdce chvěje při každém na ni pomyšlení. Stále ji vidím před sebou a pomoci jí nemohu, aniž napravit, co jsem způsobil. Každým slovem přilil bych jen palčivosti do jejích ran. A proto zde už pokoje nemám a jen pryč, pryč bych chtěl — —

Učitel. Upokojte se, prosím, a jenom na okamžik pojďte usednout.

Adam Skalický. Na chvili tedy ještě.

Zajdou do školy.

Výstup 2.

Mařenka, Václav.

Václav z dálky. Mařenko — Mařenko — počkej — Mařenko — nehněvej se přec. Spěchá od lesa, několik kroků za *Mařenkou*, jež si utírá oči.

Václav. Mařenko, srdéčko moje, nemyslil jsem to tak zle.

Mařenka. Ondřeje mi vyčítat, teď, když chudák bůh ví kde bloudí a na něco zlého pomejšlí! Jak bych neměla mít o něj starosti?

Václav. Nechtěl jsem ti vyčítat, Mařenko znejmilejší, řekl-li jsem, že bys o mne starostí tolik neměla. Ne, to nebyla výčitka, to jen tak ze srdce jsem si povzdychl, protože tě mám rád víc než on — a přece —

Mařenka. Vidíš, už zase vyčítáš. Ty nejsi jako on nešťasten, tobě se lehce mluví. Však víš, co jsem ti řekla: mám tě ráda a vezmu si tě, až budeš mít po zkoušce, ale na Ondřeje nezapomenu, to ať víš a nikdy mi nevyčítáš. Tenkrát jsi to slíbil — —

Václav. Slíbil a splnil, Mařenko. Nic ti nevyčítám, jen líto mi tě je, že se pro Ondřeje tak soužíš — a on pro tebe srdce nemá.

Mařenka. Ten má chudák dnes jiné věci v hlavě než milování.

Kdož ví, kde bloudí, a co se s ním děje. Tolik jsme se ho nahledali, tolik navolali a teď jdeme s prázdnou domů.

Václav měkce chlácholivě. Však se nestrachuj, on se již vrátí.

Mařenka Ó ne, bojím se, že tentokráte zle to skončí. Pláče. Ach Václave, nechce se mi ani domů jít, radš bychom se měli ještě podívat —

Výstup 3.

Ondřej, předešlí.

Ondřej se objeví v pozadí. Tiše zavolá. Mařenko!

Mařenka sebou radostně trhne. Ondřej! Rozběhne se k němu. Tys to opravdu, Ondřeji? Ty — ty — co jsme se tě nahledali — oh, jak jsem ráda, žes přišel! Jdi, Václave, a zavolej tatínka.

Ondřej. Ne, nevolej ho. Sám k vám pak přijdu. Ale nejprve chci ještě s tebou, Mařenko, několik slov — —

Mařenka. Nu, tak tu nestůj, Václave, a jdi říci, že Ondřej se vrátil a za chvilku že přijde.

Václav rozmrzele. Dobře, už jdu.

Mařenka. Co zamejšlíš, Ondřeji, a kdes byl? Což pak neslyšel's mé volání?

Ondřej. Slyšel, ó, dobře slyšel. A víc ještě: jak's plakala. Pro mne plakala.

Mařenka. A přece jsi se neukázal. A snad se mi ještě vysměješ.

Ondřej. Jakž bych mohl! Vždyť ty slzy, to dobře jsem slyšel, pro mne's ronila, pro mne opuštěného, vlastním otcem zavrženého! V křovině husté jsem ležel a krutě ve svém srdci bojoval. Co činit, jsem přemítal. Zda domů se vrátit či jako tulák zoufalý do světa se pustit a nikdy více se zde neukázat? Ale slyšel jsem tě volat a naříkat — a ty slzy tvoje, Mařenko, ty to byly, jež mne přivábily nazpět sem. Řekl jsem si: neodcházej, když aspoň jediná duše dovede tam ještě plakat pro tebe. A tak v soumraku tiše jsem kráčel za vámi.

Mařenka. Jsi hodný, Ondřeji, že's to udělal. A když už jsi zde, viď, že i to ostatní uděláš?

Ondřej. Co?

Mařenka. Vrátíš se k pantátovi vašemu, k Rozyně — viď?

Ondřej mlčí, hlavu maje hluboce sklopenu.

Mařenka. Považ — ubohá, po celé odpoledne až do večera v horečném leží blouznění. I s cesty mluví, věci podivné a strašlivé. Už jí k vůli musíš se vrátit

Ondřej. Ale což, jestliže i ona mne zavrhne? Ještě více na víře lpí než sám otec. Ale pravdu máš: nesmí nikdo říci, že jsem v takový den se zatvrdil proti svým.

Mařenka. Vždyť pantátu již asi přešel hněv.

Ondřej. Uvidím, jak mne přivítá.

Mařenka. Tak jen jdi, jdi, Ondřeji.

Ondřej. Nemohu se jaksi odhodlat. Ne, že bych pyšný byl a svému otci chtěl vzdorovat. Ale toho se hrozím, co by se stalo, kdyby — —

Mařenka. Nu, co myslíš?

Ondřej. Kdyby přede mnou dvéře zavřel. Hle, v duchu si pravím: teď ještě mohu se k němu vrátit a smířit se jsem ochoten, ale vím to, jedno jen tvrdé slovo od něho, a něco ve mně vzplane divokého a nezkrotného — a tím jsem jist — pak nespatří mne už nikdo víc.

Mařenka vzkřikne. Ondřeji! A kam bys chtěl?

Ondřej. Kam? Což vím?

Mařenka. Do Litomyšle — viď? — do zámku, za tou krásnou slečnou justiciárovou, která by tebou pohrdla.

Ondřej. I třebas tam, i kdyby mnou pohrdla! Vzdálená je, nedosažitelná, jako tam ta hvězda nad západem, ale právě proto láká... Všecko láká, co je daleko a vysoko — marně tam duše touží; ale tato touha, žalná a sladká, tak srdce plní, že by chtělo zpívat, zpívat! Jak proud jarní mízy stoupá mi to ze země do hlavy... a šumět to slyším v krvi své... takové písně, jakých nikdo ještě neslýchal... a rozkvést chtěl bych těmito písněmi jako v máji strom... ale není zde místa ani vzduchu, a půda je tvrdá a němá — a tak něco v mém srdci umírá a hyne, jako tam ten na západě červánek. Ta hvězda ve výši, stále zářnější, čím větší kolem tma, — toť krása, po níž toužím horoucně. A dole pod ní červánku hasnoucí zář — toť život můj — —

Mařenka. Zanech už těch smutných řečí, Ondřeji, a jdi, vrať se k vašim... jdi...

Ondřej. Jdu tedy, ale zle-li budu přijat, — pak — pak —

Jde a zaklepe na dvéře Žalmanovy chalupy.

Mařenka. Neslyšeli. Zaklepej ještě jednou.

Ondřej klepe znovu.

Žalman uvnitř. Kdo pak je to?

Ondřej. Já, pantáto, — já — Ondřej —

Výstup 4.

Žalman, předešlí.

Žalman. Ty? Pootevře a vystrčí hlavu. Co tu chceš?

Ondřej. Domů se vracím, pantáto. Bude noc.

Žalman. Domů bys chtěl? Zapomněl's, co jsem ti řekl: že tě neznám, že nejseš můj syn?

Ondřej. Třebas že jste to řekl, ale já váš syn přece jsem —

Žalman vpadne mu prudce do řeči. Ale nezdárnej, nezvedenej, od Krista odpadlej! Či snad tě přeci osvítil duch praudy boži a chceš s náma ji vyznávat, s náma se modlit k Beránkoj —? Ondřej mlčí. No, chceš, nebo ne — řekni.

Ondřej. Jako nechcete, aby jiní činili násilí vašemu svědomí, ani vy mému nečiňte. Ve všem jiném vás chci býti poslušen, ale nechtějte, abych lživě vyznával víru, jíž v srdci svém nemám.

Žalman. Pak jdi si jen, vodkud's přišel. Nemůže přebývat s námi, kdo vírou naší pohrdá. Tam Rozyna leží v ranách a bolestech, kerý pro tu víru vytrpěla, a ty ... ty bys chtěl být s ní dnes pod jednou střechou ... ty se svým smejšlením pohanským — Ne! Jdi si! Přirazí prudce dvéře a zmizí.

Ondřej vrhne se zoufale na dvéře a buší do nich. Pantáto — otče! Pojednou ustane. Ale ne, ne — prosit nebudu. K Mařence. Tu to vidíš, tak mne přivítal — tak —

Mařenka. Upokoj se, Ondřeji, pojď k nám jen. Vždyť víš, že jsi u nás jako doma. Uchopí ho za ruku, a on se jí dá bezmocně vésti. Pojď jen — pojď —

Před školou se *Ondřej* zastaví, vytrhne svou ruku z její a opře se o plot, hlavou do dlaní.

Ondřej. Dvéře přede mnou zavřel — — co teď, co teď? Zhas' červánek ... všude tma ... tma v mém srdci ... černá, pustá noc. — Jak tulák, jak bídný vyvrhel teď stojím tu uprostřed domova. — — Dvéře přede mnou zavřel — — kam teď? Kam jen ...?

Mařenka naléhá. Tak pojď, Ondřeji, pojď k nám.

Ondřej odmítavě. Počkej ... až si vše rozmyslím. Kam jen, kam? Do dálky bych chtěl, ale přece něco mne tu drží — jako všemi kořeny jsem přirostlý k té půdě. Vyhnal mne otec, že jiný jsem než oni všichni ... ale přece k nim náležím, přece ... jedna krev, jeden osud ... a více než oni cítím svého rodu ponížení otrocké. Ó, vrhnout bych se chtěl někam, kde je možno alespoň zemřít, když nelze ve cti a v kráse živu být. Ale není ani proč zemřít v této zemi! Vlast je mrtva, bez duše, ničeho nežádá ode mne — a není krále, pro něhož bych chtěl život položit ... Alespoň pomstít kdybych mohl hanbu rodu svého — a když už všichni mlčí a jenom na nebesa spoléhají a jako bídná láje dají se týrati, alespoň já za ně za všecky do tváře bych udeřit chtěl těm katanům!

Mařenka. Pst, tiše, někdo přichází.

Blíží se za hlučného smíchu *důstojník s dvěma vojáky.* Vidět, že jsou podnapilí.

Výstup 5.

Důstojník, dva vojáci, předešlí.

I. voják. Ta bude koukat, až ji vzbudíme, checheche!

II. voják. Jaky to k ní dou galáni.

Důstojník rozhlíží se. Tady někde to bejt. Aha — ta chajda tady. Ukazuje na Žalmanovu chalupu. Tak vorwärts! My podývat se na panenku — eine galante Visite, cheche! *Ondřej* s vytřeštěnou tváří a zaťatými pěstmi plíží se ze zadu k nim, *Ma-*

řenka ho marně zdržuje. Ein Teufelsmädel — Ukazuje své ruce — jak mne škrábat . . . já eště vidět, jak se jí tu — ukazuje na rameno — roztrhnout košile, ah — Zachroptí brutální rozkoší. — Das wäre etwas!

I. voják. Uvidíme, jak se jí to hojí.

Důstojník. A esli nemít u sebe v posteli stary bible a kancionály, hahaha. Pod pežinou, chacha! Směje se faunovsky.

V tom, když se přibližuje již ke dveřím Žalmanova stavení, postaví se před něj *Ondřej* a opře se zády o dvéře.

Důstojník. Na, na, was soll das bedeuten? Kdo je to? Marš pryč!

Ondřej skloní hlavu a mlčí.

Důstojník. Marš pryč! Poroučím!

Ondřej se nehýbe.

I. voják sápe se na Ondřeje. Táhneš, chlape!

Důstojník. Halt — poškat! Pokyne oběma vojákům, aby ustoupili. Já sám! — Už ho znám. K Ondřejovi. Co tu chceš — pse — hundsvůt? Pustyš — nebo — Pokročí ke dveřím.

Ondřej hrozivě. Ani krok dále!

Důstojník. Himmelsakrment! Popadne *Ondřeje* za prsa a mrští jím stranou.

Ondřej se zapotácí, ale hned na to vrhá se s rozpřaženou pravicí na důstojníka a bije jej pěstí v tvář, volaje. Tu máš! Tu máš! . . . Za sestru . . . a za nás . . . za všecky . . .

Důstojník se zapotácí. Oba vojáci popadnou ze zadu Ondřeje a chtějí ho srazit k zemi. Ondřej se jim vytrhne a znova se vrhá na důstojníka. Ten se zatím vzpamatoval, vytasí kord a Ondřeje skolí.

Mařenka. Pro Krista Ježíše! Ondřeji! Klekne k němu. Pomoc! Pomoc!

Důstojník zastrkuje kord. Verflucht! K vojákům. Pryč — honem pryč! Maul halten — any muk. — Všichni tři odkvapí. *Mařenka* pronikavým hlasem křičí o pomoc. Ondřej stená . . .

Výstup 6.

Učitel, Adam Skalický, Václav, pak *Žalman,* předešlí.

Učitel po chvilce vyběhne s hořící svíčkou ze školy, za ním *Adam Skalický* a *Václav*. Co se stalo?

Adam Skalický. Tam kdosi klečí!

Václav. To je Mařenka. A Ondřej tam leží.

Žalman v tom vyrazil z chalupy a vrhá se na tělo Ondřejovo. Ondřeji — hochu nešťastnej — co pak's to jen ďál!

Ondřej vzchopí se na jednom lokti. Pomstít jsem chtěl — Rozynu — i sebe — nás všecky — velikým objímavým gestem — všecky — A přece bylo — zač zemřít — Klesne.

Žalman. Ondřeji! — Pro rány Spasitelovy, dyť on dokonává!

Výstup 7.

Pecháček, Mareš, Coufal, Andrle, ženy, dívky, muži, předešlí.

Sbíhají se lidé, *Pecháček, Mareš, Coufal, Andrle, ženy a dívky,* někteří se světly v rukou.

Učitel. Snad neumírá!
Adam Skalický. Zde na prsou je raněn — rychle třeba ránu obvázat, krev zastavit.
Pecháček. Kdo pak mu to jen uďál?
Žalman. Pozdě už. Pozdě. Zaběduje. Dyť už ani nedejchá.
Ozývají se otázky a výkřiky: Co se mu stalo? Kdo pak mu to uďál?
Učitel. Tak jak se to vlastně stalo? Tys při tom byla, Mařenko.
Mařenka v pláči. Ten oficír mu to uďál — šavlí ho probod'.
Pecháček. O, Hospodine! Už nás mordujou!
Učitel. Ale proč, proč?
Mařenka. Hanebně mluvil ten oficír o Rozyně, z jejích ran chtěl mít ukrutnou kratochvíl — a Ondřej se mu v cestu postavil — přede dvéře —
Andrle. Hrůza, bratři, naše prvorozené nám vraždí!
Pecháček. Všickni zahyneme, nevyjdeme-li z této země Ejiptské!
Žalman. Přede dvéře se postavil, před ty dvéře, kerý jsem před ním zavřel. On nás bránil — svou sestru a otce svýho, ten hoch nešťastnej. Povstane a zvolá. Slyšte, bratři, před vámi a před Bohem vyznávám: křivdil jsem mu, on byl přeci náš, pro nás život položil!
Pecháček. Pro nás i pro naši víru!
Coufal. Tekla krev spravedlivého!
Mareš. Zastal se nás proti ohavnostem babylonským!
Pecháček. I on mučedník je praudy Kristovej!
Žalman ve vzrůstajícím deliriu bolesti. Dobře's řek', bratře, mučedník jako Rozyna!
Adam Skalický naklonil k němu tvář. Je mrtev.
Žalman. Je mrtvej — můj syn je mrtvej — oh, Hospodine! Klesá zdrcen.
Pecháček ho zachytí. Odebral se k svýmu Spasiteli! Nezoufej, bratře Žalmane. Miluje tě Hospodin. Jako svýho mučedníka hocha tvýho k sobě povolal.
Žalman. Ano — vstoupil do odplaty Beránkovy! Krví svou vinu smyl.
Andrle. Mučedník je svatej. Milost svou seslal naň Spasitel!
Učitel. Ale zde nechat ho nemůžeme. Odneste jej, sousedé.
Žalman. K nám, do stavení, kerý svou krví bránil. A vy, bratři a sestry, buďte se mnou v tej těžkej chvíli — rozpláče se — pojďte se mnou se pomodlit.
Coufal. Půjdeme, bratře Žalmane.
Pecháček. Nad ním se pomodlíme a zazpiváme.
Andrle a *Mareš* odnášejí mrtvolu.
Andrle. Netekla krev jeho nadarmo.
Mareš. Ve víře nás posilní. Zajdou s mrtvolou do chalupy.
Pecháček ve dveřích k ostatním. A v našem odhodlání vyjít z tohoto otroctví Faraonů, kde nás mordují. Pojďte všichni, bratři a sestry, pomodlíme se a uradíme se, jak se zachránit.

Všichni ostatní zacházejí do chalupy. Z jejího nitra se ozvou srdcelomné výkřiky šílené hrůzy, které přejdou pak v pláč a úpění. Na scéně zůstanou jen *Adam Skalický, učitel, Václav* a *Mařenka.*

Mařenka v stálém pláči. To Rozyna!

Učitel. Ubohé děvče.

Václav. Hrůza z toho jde ze všeho.

Chvíli naslouchají, pak vše utichne. *Václav* těší *Mařenku,* oba ustoupí stranou.

Adam Skalický. Mučedníka v něm velebí. A zatím — kdo to byl? Poeta! Čili po česku — jakže to slovo zní — jakže jmenuje Komenský v Labyrintu svém ty, kdož verše skládají? Básník! Básník! Ale v nevčasnou dobu se narodil a na nepravém místě. Jak sám dobře pravil: není pro takové květy tato půda — tvrdá je a němá.

Mařenka vzlykajíc. Však to sám ještě dnes povídal — zahynu pošlapán jako ten májový květ.

Učitel. Ubohý Ondřej! Hoch dobrý, šlechetný, a my jsme mu nerozuměli a snad mu křivdili. Básník, jste pravil, že byl — básník — — Jak divně zní to slovo, tak málo známé — — Neviděl jsem nikdy básníků, není jich u nás, a snad nikdy nebylo. Ale v jiných zemích, ano, vím — už chápu, co vše to slovo znamená, — básník! Něco krásného, divuplného a snad až strašného — Básník, ano, snad máte pravdu. Jako by z jiného rodu než my byl Ondřej — jako zlým duchem štván — —

Adam Skalický. Ale čemu zlý duch říkáte, to dobrý byl duch. To žádost byla svobody a krásy.

Učitel. A my neviděli toho a nechápali ho. Ach, což my! Nevědomí jsme, a tma je v hlavách našich. Snad kdyby se byl později narodil, za padesát, za sto let, až i u nás se rozední? Jako překvapen náhlou myšlenkou. A což — jestliže — i ta naše tvrdá půda jednou roztaje jako ty sněhy na horách v máji? — A květy-li z ní vzejdou takové?

Mařenka. Jako ty petrklíče, které mi dnes přinesl. Podléhajíc vzpomínce, v pláči si zvolna opakuje. Prima-ve-ra. Primavera.

Učitel postoupí vpřed, s očima široce rozevřenýma, jako by s úžasem sledoval rozvoj své myšlenky. A přijdou-li takoví — básníci — zrodí-li se takoví jako Ondřej — za padesát — za sto let — a bude-li u nás již světleji — jako by zíral na radostnou vidinu — pak — pak!

Adam Skalický přeruší ho. Ale já stále tu meškám, a svrchovaný čas už jít.

Učitel procitne ze svého vytržení. Půjdeme. Přines hůl a tlumok, Mařenko. Mařenka odběhne.

Adam Skalický. Nikdy v životě nezapomenu tohoto dne. Vždycky budu vidět zkrvácenou tvář té dívky nebohé i bratra jejího, jak v zoufalství svém na kolenou mi vyznával veliký svůj žal. Teď mrtev tam leží; přec mu bylo přáno zemřít způ-

sobem hrdinským — vzepřít se dovedl, ukázal, že není otrok. A dobře měl, to není život, co zde jsem spatřil, a než taková hanebná ducha i těla poroba, čestnější jest smrt. *Mařenka* mu přináší tlumok a hůl. On se rozhlíží. Takž tedy navždy loučím se s místy, jež tak toužebně přál jsem si zřít! Hrůzou jat prchám z nich, jako před sto lety odtud prchali moji předkové. Přesmutného jsem se dožil zklamání. Nyní mohu vám to říci: jak na rozcestí života zastavil jsem se a přemýšlel, kterou cestou se dát, abych co nejvíce přispěl k dobru obecnému. Nejprv sem, do země otců, mne to pudilo. Tam — řekl jsem sobě — tam asi nejvice práce tě čeká. Tam, kde trpí lid, z něhož jsi vzešel, jest především tvé místo. Ale ne, k velikému svému žalu shledal jsem, že nelze zde zůstat, aniž pracovat.

Učitel. Pak však nemůžete se divit těm ubohým tam, že tak touží odejít.

Adam Skalický. Však se nedivím po všem tom, co mi bylo viděti. Ne, zde nelze živu být. A co nejhoršího: ani vůle k životu zde není. Jen odkudsi shůry — s nebes — se jediná spása očekává.

Učitel. Ale já a my ostatní po celé zemi, my tu žíti musíme. Musíme! Musí Čech zůstat na své půdě! Odmlčí se, po chvíli. A kam, je-li mi dovoleno se ptáti, hodláte se nyní odebrat?

Adam Skalický. Na velikou pomýšlím cestu. Až za moře.

Učitel. Jakže? Do Ameriky snad?

Adam Skalický. Ano, tam na nesmírných končinách zemí málo ještě známých vzniká nový národ. To jsou děti těch, kteří, jak se tito zde učiniti chystají, ukazuje na Žalmanovu chalupu, vlasti své opustili pro víru. Ale ze starého jejich evangelia nový se tam rodí duch. Tam není nevolníků a poddaných, tam volný muž před nikým neshýbá šíje a nedá poroučeti svému svědomí. Tam daleko na západ přes moře mne to láká, a co nebylo mi přáno zde, ve staré vlasti, tam chci učinit: svou ruku k velikému přiložit dílu, aby pominula všeliká tyranie a nastal věk rozumu a svobody.

Učitel. Takž tedy vás navždy ztratit máme! Ó, jak šťastny jsou ty země za mořem, že útočištěm jsou mužů takových! Tak nejlepší síla z české země po sto let již uchází, její lidé nejstatečnější a nejlepší, a jen my opatrní a pokorní tu zůstáváme. Stále rozechvěněji. Vy odcházíte — jako zázrakem jste se tu objevil — a tak snad — snad někdy nenadále zrodí se i on —

Adam Skalický. Kdo?

Učitel blouznivě. Dobrý císař. Zdá se mi, že ho vidím — má vaši tvář — —

Adam Skalický zavrtí hlavou. Toť holé blouznění. Pojďme již. A těm tam — ukazuje k Žalmanovům — můj pozdrav, prosím, vyřiďte. Snad klnou mi, ale já celou duší při nich jsem a nikdy

nezapomenu té šlechetné dívky tváře, krví zbrocené. A že za odpuštění je prosím pro zklamání, jehož jsem byl původcem. Staré síly husitské jsou to dědicové, však příliš zatvrzelí ve svém blouznění nábožném, a jak miluju je, tak líto mi jich, že tolik jest jim snášeti pro artykule staré víry, pro věc mrtvou a ztracenou. Jdou znenáhla do pozadí, za nimi *Václav* s *Mařenkou*.

Učitel. A kolik jiných trpí stejně tak, u nás na horách i dole v kraji. Ukazuje do pozadí v levo.

Adam Skalický zadívá se týmž směrem. Tam leží ta země nešťastná, zotročená, pochopům v šanc vydaná. Již nespatřím jí víc, a poslední můj pohled marně se snaží proniknouti tmou, jež na ní spočívá. Tam leží spoutána, v zápase smrtelném, na hrdle šlapána nohou nelítostných vítězů. Zapomněl slávy její svět: lhostejně k tomu přihlížel, jak vykrvácela pro volnost ducha a svědomí. První v boj se vrhla, ale co jinde zápas vybojován vítězně, ona zůstala jako první obět na bojišti, zapomenuta a opuštěna.

Učitel úzkostně. Ach, pane, — což není pro nás opravdu naděje ni pomoci?

Adam Skalický. Pravil jsem vám již: jest naděje, že i zde v Čechách bude lépe, až od západu sem nový duch zavane. To jediné vám pomoci může: Duch svobody, světlo v hlavách, rozum a spravedlnost. Tam na západě již se rozednívá, zde však ještě tma jako o půlnoci. A proto — bojím se — než sem dolétne světlo, nebude již národa českého. Bude lépe jednou v této zemi, ale česká řeč zahyne. Odcházeje ztrácí se ve tmě.

Učitel. Ach, a což přec — což, když vytrváme — až do té doby —

Adam Skalický už z dálky. Nevytrváte — slabí jste — ni vůle k životu nemáte. Všichni zmizí na cestě k lesu.

Prázdná a temná scéna. Jen v chalupě Žalmanově jsou osvětlena okna. Ozve se odtamtud žalm bratrský, zpívaný vroucně a vášnivě, jako v blouznivém vytržení, a zejména na konci rozplývající se ve vzlykot a lkavé výkřiky:

Z bíd hlubiny žalostné, můj Bože, v truchlivosti vzhlédaje k tobě, mocné ochrany s výsosti žádám; mého volání, rač, neprodleně hlas přijma, mně k retování přispěti, nebť jest čas.
V náramné své úzkosti dnem i nocí volám, jako v hrozné propasti tebe, Pane, vzývám; hlas mého naříkání pusť v své svaté uši, beze všeho meškání v tento čas nejtěžší.*

Výstup 8.

Učitel, Václav, Mařenka.

Při posledních slovech žalmu zvolna se vracejí od lesa *učitel* s *Václavem* a *Mařenkou*.

Učitel ohlížeje se. Odešel — navždy odešel. Zase jsme sami; my a ti tam.

---

* Komenského Amsterodamský kancionál z r. 1659. Žalm 130.

Václav. Žalmy zpívají. Jen aby jich páter neslyšel...

Mařenka. Nad ním zpívají — nad Ondřejem — Pro pláč nemůže dále. Ještě před chvilkou — jsem tu s ním mluvila — a teď — tam leží —

Učitel. Již se utiš, děvče.

Václav. Neplač, Mařenko.

Truchlivé mlčení.

Učitel přistoupí k Mařence a položí jí ruku na rameno. Vím dobře, Mařenko, co jsi ztratila, a mně samotnému srdce smutkem se chvěje. Zamordován ošemetně, zákeřně ve tmě noční, protože svou sestru nedal potupit!... Ale ukázal, že není otrok, tak řekl ten moudrý cizinec.

Mařenka. Toho oficíra pěstí do tváře bil.

Václav. Je-li možná! Toho že se odvážil?

Učitel. Skutečně to učinil?

Mařenka. Do tváře jej bil a volal: To za sestru a za nás všecky.

Učitel. Tak že volal? Oh, ten hoch — jaký to plamen pomsty v srdci jeho hořel! Nerozvážné to bylo, opovážlivost strašlivá, smrtí ji zaplatil. Jako by se stále vracel k určité myšlence. Ale nechtěl býti dále otrokem. Raději se dal usmrtit, než by snesl potupu. A my — my — což bychom nedovedli dokázat, že chceme žít? Zadívá se jako u vytržení do dálky, jako by mu vzcházelo světlo. Ano, děti, — stár jsem a mnoho jsem viděl a zakusil zlého. Ale, co dnes jsem spatřil, to nejhorší bylo ze všeho: v tom jako na jediném obraze jsem uzřel všecku naši bídu. A to světélko, jež ve mně se tetelí, ta moje malá česká dušička posledním už třepetala se plaminkem — jen jen na zhasnutí. Ale zároveň v ten den přišel on — ukazuje k horám — a blahou zvěst mi přinesl. Sám v nás víry nemá, ale ve mně novou víru rozsvítil. A teď, když i to nejstrašnější se stalo — toho hocha smrt — i ta mi ukazuje cestu z bídy naší temnoty.

Václav. Co tím chcete říci?

Mařenka. Tatínku!

Učitel. Zahyneme, vůle k životu prý nemáme. Tak to pravil on — Ukazuje opět do pozadí. Že nemáme? Ale což, mejlil-li se — a nemáme-li ji my staří... Zadívá se tázavě na Václava a Mařenku.

Václav. Pak ji máme my, my mladí! Viď, Mařenko?

Mařenka mlčky mu podá ruku.

Učitel v radostném pohnutí. To jsem chtěl slyšet! Hle, děti — ve vás je moje naděje — proto nezhasl ještě ten můj třepetavý plaminek — vy, vy se toho dočkáte!

Mařenka. Čeho, tatínku?

Učitel. Nového ducha svobody, světla ze západu. Dočkáte se — — dočkáte — Hlas se mu třese pohnutím.

Mařenka. Vždyť vy také, tatínku.

Učitel. Tak rád bych — ale stár jsem už a příliš mnoho zlého jsem zakusil. Ne, já už ne, ale vy se dočkáte. Jen vytrvat, jen trochu ještě — a v lidu sílu udržet. Až k zemi hlavu mu schýlili, do prachu jej zašlapali, ale on, třebas mlčí a trpí, pevný je ve svých kořenech. A proto v nás nevěří ten cizinec, že se v jiné zemi zrodil, od našich kořenů je odtržen, neví, jak jsou tvrdé a co dovedou snést! Jen vytrvat! Jen vytrvat! Až ten nový duch přijde, ať nás najde ještě pevné, nezlomené v těchto kořenech!

Mařenka. Ale jak jen — co máme dělat?

Václav. Vím už — školou, učením! Světlo v hlavách, řekl ten cizinec.

Učitel. Ano, ve škole je naše místo. Teď ještě já, a pak ty po mně, Václave! A kdyby takových bylo po celé zemi, nic proti nám nesvedou! Nač jim bít do tváře, jako Ondřej? Jejich zbraním železným se neubráníme, ale jinou máme zbraň.

Václav. Rozumím. Knihu!

Učitel. Ano, knihu! Toť věc veliká, jež svět dovede převrátit. I nám budiž svatá, jako tam těm vyznavačům evangelia. Ukazuje k Žalmanovům.

Václav. Ale jaké knihy? Kde je vzít? Všecky páleny jsou jako kacířské.

Učitel. A kdyby všecky spálili, takoví přijdou zas, kteří jiné napíšou! A knihami nového ducha po celé zemi roznítí žádost svobody, vůli k životu! Ano! Již vidím, spasí-li nás co, jen tak se to může stát! I takový zrodí se snad zas, jak Ondřej byl — jak to onen pravil — básník. A ne jeden, snad jiní a jiní. A zavane-li duch svobody, nic jich už neumlčí; nebudou trpět jako Ondřej a v zoufalství umírat. Všecko vyzpívají, co v srdci jim bude znít, tak volně jako skřivan v poli — tak vysoko vzletí jejich píseň nad tuto zem. Ve vzrůstající ekstasi, podléhaje vždy více moci své vidiny. A nejen jejich píseň. I ta píseň, kterou lid zpívá — snad někdy přijde mistr, snad dokonce v našem kraji se zrodí, a ten vší kráse, která se v nich skrývá, všemu, co se chvěje v našich kořenech, co bázlivě nám šeptá v snech, čím se ozývá náš luh a háj, tomu všemu dá zaznít slavně a vítězně, až celý svět divit se nám bude, jako se teď těm vlašským mistrům divíme, a b u d e, b u d e z a s e s v ě t v ě d ě t o č e s k é m n á r o d ě!

Mařenka. Bylo by to možné? Toť by se pravý zázrak stal.

Václav. Ale kdyby přec? Kdyby přec — —

Výstup 9.

Mareš, Andrle, Coufal, Žalman, Pecháček a jiní.

Rozčilené hlasy ozvou se od Žalmanů. Otvírají se dvéře. Vyjde z nich *Mareš* a *Andrle.* Ostatní se rychle hrnou za nimi. Všichni mluví v prudkém rozechvění.

Andrle. Já tu všecko zanechám, i dobytek, jen když šťastně vyváznu.
Mareš. Dyť co pak na statcích pozemskejch záleží! Jen když svobodně slovo Kristovo vyznávat budeme.
Andrle. A do Slizska japak je to daleko; přes noc jsme za horama, a vrchnost nás nevyslídí.
Coufal. Dobrou noc, bratře Žalmane. Bůh tě poteš!
Žalman. Zaplať vám to Hospodin, bratři, že jste byli se mnou ve chvíli nejhorší. Posilnili jste mé srdce zpěvem a modlitbou.
Pecháček. A tvoje utrpení, bratře, posilnilo naše úmysly. Hned zejtra z rána se vydám k Opočnu a všecko s našima spolubratříma vyjednám. Tam taky na tisíce jich čeká, aby mohli přes hranice.
Žalman. Jdi jen, bratře, a co nám votamtud přineseš, na to budem čekat jako na spásu svou. Všichni stále hlučněji a vášnivěji.
Andrle. A až se vrátíš, cestu nám ukážeš.
Mareš. Povedeš nás k tomu městu Berlínu.
Pecháček. Povedu vás, povedu. Jako Mojžíš lid israelský z otroctví Faraonova, tak vás vyvedu do země brandeburskýho krále!

Výstup 10.

Rozyna, předešlí.

Ve dveřích se objeví *Rozyna*, všecka bílá a s obvázanou hlavou, jak byla vyskočila z lože. Pohyby její i hlas svědčí, že se nalézá v deliriu, v očích jí hoří šílené plameny.

Rozyna stojíc ve dveřích křičí. Veď nás, bratře, veď do města Beránkova. Sedm číší hněvu božího vylito bude na tuto zem! Nevejdeť nic poskvrněného do města božího. — Jerusalem to nový, sstupující s nebes od Boha — — Nový Jerusalem!
Žalman. Rozyno! Pokyne ženě, jež se za ní objevila, a ta ji rychle odvádí.
Volání v davu. Nový Jerusalem! Do země krále Brandeburka!
Žalman odejde za Rozynou a zavře za sebou dvéře.
Učitel Pecháčkovi a Coufalovi. Opravdu se tedy chystáte?
Pecháček. Ano, pryč se vystěhujem. Nedáme se dále utiskovat na svým svědomí!
Učitel. Rozmyslete si to dobře, sousedé!
Pecháček. Nic už nebudeme se rozmejšlet.
Andrle tlumeně k ostatním. Mlč, nech ho, sluha je to papežencû.
Coufal. Nemůžeme mu věřit.
Učitel zaslechnuv to. Že mi věřit nemůžete? Mně, který s vámi celou duší jsem? Já, pravda, nejsem vaší víry, ale ctím ji, protože je to víra slavných našich předků. A přál bych si, abyste nás neopouštěli, abyste zůstali, protože u vás jediných je ještě statečnost a starý český vzdor. Což kdyby všichni Češi ze země odešli?

Pecháček. Není pomoci tejhle zemi. Nechť si tu vládne modloslužebnost římská, my jdem za praudou Kristovou.
Učitel. Ale kdybyste setrvali, dočkali byste se lepších dob.
Pecháček. Čekat, čekat! Až nás všecky utejraj!
Andrle. A děti naše zmordují.
Mareš. Nedejte se zvrátit, bratři, — jen pryč odtud — pryč!
Učitel. Ale slyšte přec —
V tom ze zástupu, jenž se znenáhla rozptyluje, ozve se volání. Vojáci! — Vojáci! — Jezuvita s vojákama! — Utecte, lidičky!
Andrle. Pryč odtud — honem pryč!
Coufal. Domů, bratři, každý domů!

Výstup 11.

Důstojník, páter, vojáci, učitel, Mařenka, Václav.

V okamžiku se všichni rozptýlí. Na scéně zůstane jen *učitel* s *Mařenkou* a *Václavem*. Spěchají do školy, ale v tom již je zahlédnou *páter* a *důstojník*, blížící se rychle z levého pozadí s *vojáky*.

Učitel. Pojď, Mařenko.
Důstojník z daleka křičí. Halt — any krok!
Páter pokročí k učiteli. Aj, toť učitel. Co tu činíte?
Učitel. Cizince onoho jsem vyprovodil, velebný pane, — cestu k Jablonnému mu ukázal.
Páter. A píseň zpívat jste neslyšel? Byla to píseň kacířská!
Učitel. Neznám jí, jen cosi z daleka jsem zaslechl.
Páter. A kde to bylo? U Žalmanů?
Učitel. Snad nad mrtvým to zpívali.
Mařenka. Nad nevinně zavražděným.
Páter. Těch slov — radím vám, panno, — více nepronášejte.
Mařenka v pláči. Byl nevinně zavražděn, Ondřej, protože svou sestru nedal pohanět. Viděla jsem to.
Důstojník. Donnerwetter — Mlčet! Nebo —
Páter. Ve tmě znenadání přepadl pana lajtnanta, a tomu nezbylo než k zbrani sáhnout. Byl z krve kacířské, k ničemu ne dobrý; budiž mu Bůh milostiv. Ale vy, učiteli, i vy, panno, pozor na jazyk mějte . . .
Učitel. Země nešťastná, lide bídný! Pravda šlapána jest nohama.
Páter. Jaká to řeč neuctivá a rouhavá! Pravda jest jen jediná, ta, které učí naše samospasitelná církev. A že lid tento ve své zatvrzelosti kacířské od pravdy té se odvrací, toť všeho zlého jest příčina. Nebude proto lépe v této zemi, dokud bejlí kacířské až do kořenů nebude vyhubeno, a dokud jedna tu víra nezavládne, jeden duch.
Učitel zápasí, chce něco říci, ale potlačí to. Vyrazí jen ze sebe. Ano, duch, duch — ale jiný duch! Ukáže do pozadí v levo.
Páter. Co jste tím mínil říci?

Učitel. Nic, velebnosti, nic už -- pojďte domů, děti, nebezpečno je mluvit — ano, jiný duch přijde — přijíti musí! Už je po půlnoci, po půlnoci, a nastane ráno, vzejde světlo! Ukazuje opět týmž směrem.

Důstojník zachechtá se. Ein närrischer Kerl.

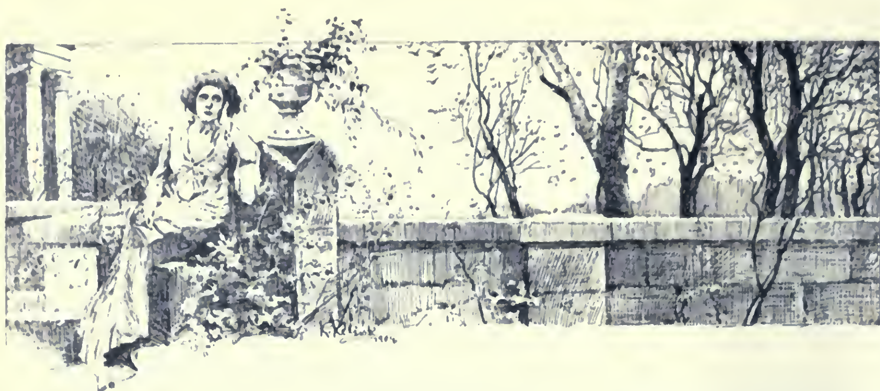
Páter. Světlo od západu? Pozbyl jste rozumu? Tamto — ukazuje na pravo — přece slunce vychází.

Učitel pokrčí rameny, jako by byl lépe o věci přesvědčen, a opakuje tvrdošíjně, znovu zaujat svou vidinou. Od západu — od západu — — Pojďte, děti. A zítra do práce!

Zatím co odchází s *Václavem* a *Mařenkou* do školy, postoupí *páter* a *důstojník* do popředí scény a shlížejí na něho ve zpupném symbolickém postoji. Do posledních slov učitelových zaznívá důstojníkův cynický smích.

Opona.

François Coppée:

Opuštěný dům.

Z knihy „Longues a Brèves“ přeložila *Jiřina Symonová.*

Před patnácti léty chodíval jsem skoro každodenně, a spíše dvakráte za den než jednou, malou ulicí na nejzazším konci předměstí Saint-Germain, hraničící s jedním z nádherných boulevardů, jež obklopují nemocnici des Invalides. Je z velmi vzácných pařížských ulic, kde není ani jediného krámku, a já opravdu vůbec neznám klidnější ulice. Několik zahrad, s jichž dlouhých a nízkých zdí splývají větve, šíří v květnu po celé opuštěné ulici příjemnou vůni šeříku, v červnu opojný dech jasmínu a akacií. Když otevře se vjezd, aby propustil kočár, zahlédne chodec — který právě zaslechl opětovanou ozvěnu hrčení jeho kol po dlažbě — jen pískem posypanou cestu, vroubenou habřím, jež prudce se zatáčí a běží k domu skrytému v zeleni stromů. Neznám věru zákoutí opuštěnějšího, tak aristokratického.

V době, o níž vypravuji, bylo lze zahlédnouti v oné klidné uličce jediné stavení, jež vykukovalo železnou spletí staromodní mříže ve slohu pověstných kovaných mistrovských děl, která zdobí v Nançy náměstí Stanislavovo, však prosté zlatých ozdob a v mnohem menších rozměrech. Nikdy jsem nešel kolem, abych se na okamžik nezastavil a neobdivoval s protilehlé strany ulice svěží trávník, zastíněný krásnou stříbrolistou lipou, a elegantní průčelí pavillonku ve slohu Ludvíka XVI., sestávající pouze z přízemí vybraných rozměrů, s rozkošným podjezdem, dvojitým schodištěm, vysokými čtverečkovanými okny a břidlicovou střechou, nad níž označovaly vrcholky několika velkých stromů začátek parku. Ono obydlí skrývalo kdysi jistě tajné rozkoše svého nájemce neb vznešeného majitele. Pravděpodobně bývalo druhdy starobylým zámečkem, jakousi „pošetilostí z kamene“, jak říkalo se za času pudru a „mušek“, a před jeho mříží s křivolakými spirálami jistě zastavilo se často v noci několik kočárů, plných děvčat z opery. Neboť ona čtvrt byla znovu zřízena až za doby Restaurace, a v minulém století byl hezký onen pavillon úplně ztracen v polích. A proto také nepochybně zachoval si dodnes

svůj tajuplný ráz. Není na něm nic všedního, ba ani lože vrátného. Nic, než pouhé hnízdečko skryté v listí.

Nebylo možno vrhnouti pohled na ono hnízdečko a současně si nepovzdechnouti: „Jak by se zde krásně žilo, *solus cum sola*, s velkou láskou v srdci! Jak rozkošná by to byla skrýš pro dva zamilované, kteří by se mohli sem utéci s poklady své něhy a rozkoše!"

Byl jsem tehdy mlád, a v hodině, kdy paprsky zapadajícího slunce, prosívané větvemi velké lípy, vrhaly záři požáru do oken rozkošného domu a osvětlovaly rudé skvrny kohoutků na rozsáhlých trávnících, často jsem se oddal šalebnému snění, jež vzbuzuje v duši člověka téměř stále neštěstím pronásledovaného víru, že tam, kde on není, sídlí štěstí.

Neboť pavillon byl obydlen. To dokazovala zahrada vyzdobená květinami a udržovaná s největší péčí. Komíny vysílaly v zimě hojný kouř k olověně šedému nebi, a za večera bylo tušiti tlumené světlo lampy za hustými záclonami oken téměř vždy zavřených. Často spatřil jsem starého sluhu v tmavé livreji s obezřelou a zároveň podezřívavou tváří vycházeti nebo vcházeti malou železnou brankou. Nebyl bych se patrně ničeho od něho dozvěděl vyptáváním. A ostatně jakým právem byl bych se odvážil rušiti planou zvědavostí neznámého hosta nebo hosty uzavřeného domu? Ctil jsem jich tajemství; a záhadné obydlí působilo na mne tím mocněji svojí neobyčejnou přitažlivostí.

Za červencové noci s černým a těžkým nebem vracel jsem se domů k jedenácté hodině; a jak jsem byl zvyklý, odbočil jsem bezmyšlenkovitě se své cesty k domovu, abych šel kolem tajemného pavillonu. Malá ulička, v níž jen tři plynové plameny, velmi navzájem vzdálené, tančily v horkém vzduchu, byla úplně opuštěná. Ani lístek se nepohnul na stromech v zahradě. Onoho večera mlčela příroda, jsouc pohřížena v nesnesitelný klid, jaký předchází bouřce.

Přicházel jsem k pavillonu, když zaznělo mrtvým vzduchem několik akkordů klavíru, jež zcela jistě proudily z onoho domu. Zpozoroval jsem s úžasem, že mimořádně a patrně následkem nesnesitelného vedra byla dvě okna trochu pootevřena, aniž bylo možno zatím rozeznati vnitřek pokoje; a pojednou zahlaholil ženský sopránový hlas, podivuhodně sladký a zvučně se rozléhající nočním tichem. Zpívala zcela krátkou píseň, divného rytmu a velmi dojemnou melancholií, v níž instinktivně jsem poznal lidový ráz, takový květ divoké hudby, jakého nenajdeme nikdy v zahradách pěstovaných odbornými mistry. Ano, zcela jistě národní píseň! Ale z kterého kraje? Nemohl jsem rozeznati, v jaké řeči byla slova.

Vzduch byl horký, hlas přerozkošný. Netrvalo to déle, než sotva dvě minuty, ale nikdy v celém svém životě neprožil jsem tak mocného hudebního vzrušení, a ještě dlouho potom, když již zpěvačka umlkla, zněl mi v uchu poslední zvuk melodie, pronikavý a bolestný a zcela podobný dlouhému výkřiku utrpení.

Zůstal jsem tam státi, stále doufaje, že ještě uslyším líbezný onen hlas. V tom najednou zvedl se vítr, zatřásl prudce listím, a těžké

kapky deště roztříštily se o moji ruku. Dobře, že jsem nebydlil daleko; a přes svůj spěch neuchránil jsem se zcela před bouří.

Několik dní potom byl jsem v kasinu v Dieppe s několika milými druhy, zúčastnil jsem se dosti živého rozhovoru o hudbě, vychvaloval jsem lidové nápěvy, přirozeně prýštící z naivního srdce, a při této příležitosti vypravoval jsem o svém dobrodružství.

„Pamatujete si ten nápěv?" zeptal se princ K***, mladý to Rus, k němuž již déle mne poutala vřelá příchylnost.

„Nezapomenu ho nikdy," odvětil jsem se zápalem i zanotoval jsem jej, jak jsem dovedl.

„Velmi dobře," odpověděl mladý princ, „můžete se vskutku honositi, milý pane, že jste byl odměněn požitkem tak vzácným. Ten nápěv je píseň námořníků drontheimských, velmi rozšířená v Norvéžsku, a obdivuhodný hlas, který dal vám ji seznati, byl hlas Stolbergové, do níž jsme byli před dvěma roky všichni zamilováni, když vystupovala v Petrohradě -- ano, do oné Stolbergové, jež je pravý opak své krajanky Nilssonové a byla by se stala jednou z největších zpěvaček našeho století, kdyby nebyla bývala uchvácena umění, divadlu a úspěchům všeho druhu svou láskou k hraběti Vasilovi Lobanovu, mému tehdejšímu soudruhu v carské gardě, kde jsme byli oba praporečníky jízdy . . . Ano, po dvě léta neměli jsme zpráv o Vasilovi. Vystoupil z vojska, opustil Rusko, aniž by se byl s někým slovem rozloučil; věděli jsme pouze zcela neurčitě, že se skrývá v Paříži se svojí přítelkyní. Ale ode dne jeho vystoupení z armády bylo nám tajno to, co vy náhodou jste nám odhalil."

„Tedy ona tak obdivuhodně nadaná umělkyně zřekla se všeho pro své milkování?" prohodil jsem. „Řekněte pro vášeň!" zvolal princ. „Stolbergová, ačkoliv byla tehdy velmi mladá, měla již za sebou galantní a pestrou minulost, když setkala se s Lobanovem. Byl jsem onoho večera za kulisami, kdy Vasil, který — to musím říci — byl krásný jako mladý bůh, jí byl představen, a stále ještě vidím, jak zbledla diva vzrušením pod silnou vrstvou pudru a líčidla . . . . Ach! to bylo, jako když blesk zapálí, a myslím opravdu, že unesla našeho druha ještě téhož večera zasypaného kyticemi, jež dostala v pátém jednání. On však pojednou stal se žárlivý jako mohamedán . . . Ano, žárlil na obecenstvo, kdykoli zpívala. Žárlil v divadle, sedě v první řadě za orchestrem, a při každém výbuchu potlesku prudce se obracel a prohlížel si nevlídně hlediště zrakem, v němž zračila se touha spoličkovat všechny abonenty . . . Jednal ostatně velmi nesprávně. Neboť i když car byl ve své loži, měla Stolbergová oči jen pro Vasila, zpívala pouze Vasilovi . . . Kolik bouřlivých výstupů předcházelo, než ji přiměl, aby opustila divadlo! . . . Ustoupila po třech měsících, když jí vypršelo engagement . . . A od té doby skrývají se v Paříži v útulku, který jste objevil. A jistě se tam láskou ubíjejí. Ale vsadil bych se rád o koš šampaňského, že Vasil ji přežije. Jeť mužný jako Herkules farneský, a ubohá Stolbergová, jak jsem slyšel, jest souchotinářka. Říká se také, že právě její choroba

propůjčuje jejímu hlasu onu neobyčejnou moc a nezvykle bolestné kouzlo. Na tom konečně nezáleží, ale ubohá dívka musí zhynouti nudou v oné kleci, kde ji chová zavřenu .... A pak jistě trpí i tím, že tak zřídka zpívá; vždyť jste ji slyšel jen jednou, v oné bouřlivé noci, a chodíte přece tak často kolem jejich domu ... Vzpomeňte si, že to skončí špatně!"

Rozhovor přešinul se na jiný předmět, a druhého dne opustil jsem Dieppe a jel jsem navštíviti přátele do dolní Normandie. Byl jsem tam již asi deset dní, když jsem náhodou četl v „divadelních zprávách" tyto řádky:

„Oznamuje se nám smutná novinka. Slečna Ida Stolbergová, švédská zpěvačka, jež dobyla si na německých a ruských scénách tak pronikavého a rychlého úspěchu a jež se vzdala asi přede dvěma roky divadelní dráhy, jsouc na vrcholu umění a slávy, zemřela právě v Paříži úbytěmi plic."

Neviděl jsem nikdy Stolbergovou. Pouze jednou zaslechl jsem její nepřekonatelný hlas. A přece sevřela mi srdce bolestí ona banální věta, jež oznamovala, že chmurné proroctví prince K*** se splnilo. V tom okamžiku proniknul jsem úplně tajemství zavřeného domu. Tam uvadla a zhasla ubohá ta žena, jsouc zžírána nepochybně láskou, ale také snad ubita zajetím, k němuž ji odsoudila žárlivost milencova; možná též, že zalknula se lítostí nad bývalými divadelními triumfy a opuštěným uměním. Osud a konec Stolbergové zdály se mně tak smutné, že pojal jsem nenávist k muži, jemuž obětovala vše a na konec i život. Jevil se mi odporným krasavcem, sobcem, surovcem. Byl jsem přesvědčen, že se utěší nad ztrátou své milenky, že zapomene rychle na ubohou zemřelou, a že jest stejně neschopen krásného bolu a věrné, věčné vzpomínky, jako nebyl hoden lásky, již vznítil.

Po návratu do Paříže potkal jsem nejdříve ze všech známých mladého prince K***. Řekl jsem mu, jak jsem byl pohnut zprávou o zpěvaččině smrti, a nemohl jsem se zdržeti svěřit se mu s instinktivní antipatií k Lobanovovi.

„Hle, tak jednají lidé s převládající obrazotvorností!" zvolal princ. „Byl jste okouzlen na okamžik hlasem oné ženy, a pociťujete k ní posmrtnou lásku a žárlivost vůči mému nešťastnému příteli. Rád přiznávám, že jsem dlouho považoval, jako vy, Vasila za muže spíše smyslného než citového, více vášnivého než něžného. Viděl jsem ho však po smrti Stolbergové a ujišťuji vás, že jest štván krutým a upřímným zoufalstvím. Když jsem mu vyslovil svou soustrast a lítost, vrhl se mi do náručí a opakoval, vzlykaje na mých prsou, že nemůže déle žíti. A nepřetvařoval se, neboť právě odjel do Senegalu s úmyslem připojiti se k výpravě badatelů, kteří jdou snad navždy se pohřbíti do hrozné Afriky. Musíte uznati, že to není všední člověk. Když se připojil k výpravě Jaksonově, jistě se nezpronevěří památce Stolbergové, neboť tam dole nesetká se leč s hnusnými opicemi; a obávám se, že zimnice nebo úplavice, ne-li dobře mířená koule z pušky nějakého Pahouina, zbaví ubohého hocha

současně bolu i života . . . Opravte, prosím, svůj ukvapený a předčasný úsudek o něm . . . Ostatně, měl před svým odjezdem nápad, který se vám bude zdáti dojemný. Pavillon, kde byl tak šťastným a pak nešťastným, mu nyní patří. Navždy zůstane uzavřen. Vasil si přeje, aby, dokud on bude živ, nikdo nevkročil do svatostánku lásky a smutku. Chodíte tak často kolem, i uvidíte, jak dům bude se rozpadávati, a v den, kdy vyvěsí tam prodejní tabulku, můžete si říci: Vasil Lobanov zemřel!“

Rozloučil jsem se s princem a vyčítal jsem si, že jsem o Vasilovi tak špatně smýšlel, a na zítří šel jsem se podívat na opuštěný dům. Okenice byly uzavřeny; suché, odumřelé listí velké, zpola opadané lípy — bylo to na začátku jeseně — stlalo se na trávnících; traviny a býlí vyrazilo v písku na cestičkách v parku. Opuštěnost počala již své zhoubné dílo.

Uplynulo několik měsíců, pak rok, a zas rok; a noviny vyslovovaly občas vážné obavy o osud Jaksonův a jeho soudruhů, poněvadž nedocházelo o nich žádných zpráv. Víte, že do dnes ještě nikdo nezná, co se s nimi stalo, totiž kde a jak zhynuli oni smělí badatelé. Bydlil jsem stále na starém místě a chodil tudíž pravidelně kolem pavillonu, i viděl jsem, jak pozvolna propadá zkáze. Deště dvou zim omyly úplně omítku façady, na níž vyrazila pak jakási prašivina. Pak několik břidlicových tašek vyrvaných bouří neb snad děravý okap způsobil ještě značnější škodu. Vlhkost dovršila surové to dílo. Trhliny rozdělily pruhovitě zdi, jeden balkon se sřítil, střecha povolila. Zevnějšek ubohého domu působil žalostně. Zahrada velmi záhy se vrátila k divokému stavu. Nikde nebylo pěstěné květiny. Růžové keře, jež nebyly nyní ořezávány, měly jen listím porostlé větve; rudé kohoutky vymřely; trávník, který dávno zmizel pod divokým ovsem a vysokými travinami, změnil se v smutný kus stinné louky, jíž nevšímali si ani motýlové, neboť tam rostl jen bodlák a bledé máky. Byl to truchlivý pohled! — Zase několik let uběhlo. Nebylo již možno doufati, že se výprava Jaksonova vrátí. Patrně podlehli všichni oni neohrožení průkopníci žízni a hladu v některé hrozné poušti anebo byli povražděni divochy, a hrabě Vasil Lobanov zemřel s nimi, věren až k smrti Stolbergové.

Opuštěný dům rozpadával se v trosky. Velká lípa, jež rozkládala se blízko obydlí, a jejíž koruny nesestřihoval již zahradník, nasadila proti oknu mohutnou větev. Konečně sřítila se vlhkem zpuchřelá okenice, a nezdolný strom vnikl pak oknem do rozbořeného obydlí. Jistě tam vyrostlo pařeniště žampionů, a po parketách salonu bylo snad již plno trávy.

A pokaždé, když jsem šel mimo sešlé stavení, snil jsem, oddávaje se romantickému blouznění: „Jest tak lépe. Kdyby bylo jisto, že hrabě zemřel, zakročila by jistě rodina a dědicové bez otálení. Byli by otevřeli toto obydlí a světlo denní tam vpustili, a tím by byli surově znásilnili všechny upomínky na rozkoš a utrpení. Dobře učinil Vasil Lobanov, že zmizel, a dobrotivá příroda zničí a pohřbí pozvolna bývalé hnízdečko lásky, aby zabránila jakékoliv profanaci.“

Jiného dne spatřil jsem zase zříceninu — větve vykukují nyní z rozbité střechy, neb patrně vypučely již v pokojích mladé lípy — a potkal jsem na blízku prince K***, který po dvanáct let nebyl již ve Francii. Procházeli jsme se hovoříce, a zmínil jsem se hned o opuštěném domě, o jeho pozvolném rozkladu a o myšlenkách, jež mně vnukal.

Princ vypukl v hlučný výbuch smíchu.

„Můj drahý," řekl, „vy už zůstanete na vždy jen básníkem .... Vasil se oženil a má tři děti a je prvním tajemníkem při ruském vyslanectví v Kvirinalu."

„Hrabě Lobanov tedy nezemřel?!" zvolal jsem udiveně.

„Za mé nedávné návštěvy v Římě dařilo se mu tak dobře, jako vám a mně."

On tedy neodjel s výpravou Jaksonovou ...

„Ach, ten bídník!" přerušil jsem ho, rozzuřen poznáním, že jsem tolik citlivosti marně vyplýtval. „A já jsem ani na chvíli nepochyboval... A když pomyslím, že zapomněl snad hned v prvním čase na svoji mrtvou milenku ..."

„Ó, ne," odpověděl princ, „Vasil není tak vinen. Šílený bolestí nad úmrtím Stolbergové vstoupil na loď do Senegalu a odjel s výpravou. Avšak v šestém dni jízdy těžce onemocněl a na smrt nemocný byl dopraven karavanou do Saint-Louis. Tam se uzdravil, to přece není jeho vinou. Několik přátel využilo jeho ochablosti a zničené energie rekonvalescenta a vypravili ho na cestu do Evropy... a pak ... po delší době — konečně, což je to divné? — našel útěchu."

„Nu, a co je s oním opuštěným domem? Co znamená ta komedie?" zeptal jsem se mrzutě.

„Jak jste přísný, milý příteli," odpověděl laskavý Rus. „To není komedie, a naopak to dokazuje, že hrabě jest čestný muž. Co pak slíbil? Že nikdo nevkročí za jeho života pod střechu, jež tajila kdysi jeho lásku. A vidíte, svému slovu dostál. A stojí ho ten slib jistě mnoho peněz, při ceně, jakou dnes mají v Paříži pozemky .... A konečně, kdo ví, zda neoplakává dosud roztomilou Stolbergovou a zda-li nelituje hořce večerů zažitých v zavřeném domku, kde poslouchal onen tak božsky rozbolestněný hlas, který způsobil tolik utrpení a tolik rozkoše? ... Jediné, v čem mohu s vámi souhlasiti," dodal princ s ironickým úsměvem, „jest, že s velkým jměním, krásnou ženou a pobytem ve věčném městě musí býti zoufalost lásky, před dvanácti léty pochované, dosti snesitelná."

Bohumil Brodský:

Síla mlčení.

Hned když poprvé vstoupil, zatušila, že se jí stane jeho přítomnost osudnou. Na venek zachovala klid, laskavě a zdvořile uvedla hosta do salonu a omluvivši se na okamžik, volala v předsíni na služku, aby šla do kanceláře pro pana vrchního. Když se vracela, letmo se lesmistra Bohuslava Štiky dotkla pohledem a zase pocítila ono lehké zamrazení, jako když vešel do dveří. Opanovala se a usedajíc do křesla proti němu, unaveně se podepřela a podívala se směrem k němu. Do tváře mu nehleděla, a proto její oči nezachytily jeho pohledu.

„Jak se vám líbí v Radostné?“ tázala se vlídně, a hlava se jí poněkud nachýlila ku předu. Osvětlení padalo na jedno její líce, a jemná pleť se zabělala. Host si všiml znatelných drobounkých vrásek kolem koutků úst a očí, jež při pousmání vtiskly výrazu nádech skrývané hořkosti.

„Líbí se mi zde,“ odpovídal příjemným barytonovým hlasem a svlékaje rukavice pozorně na ni patřil. „Uvykl jsem sice na kopce, a bude se mi asi po nich dlouho stýskat, ale když jsem si minulé dny vyjel na předběžnou prohlídku revírů, našel jsem několik rozkošných partií, kam asi budu častěji putovávat.“

„Jistě jste byl také u staré olejny,“ pravila živě, a hnědé oči jí zteplely a rozzářily se. „Často tam chodívám a nemohu se nasytiti pohledu na to půvabné údolíčko. Už několikráte zachránila jsem olejnu před zkázou, když muž chtěl ji zbořit. Byla by to veliká škoda, výhled do údolí by tím sevšedněl a pozbyl svého rázu. K podzimu, když olše a břízy začnou opadávat a lupení se zpestří, chodívám tam ob den.“

„Věru, je zvláštní, že i mně se tam tolik líbilo,“ přisvědčil host. „Přecházel jsem po hrázi náhonu a díval se na nachýlené stěny dřevěné budovy, která se mi zdála zbytkem pohádkové chaloupky. Stěny už mechem zarůstají, kapradí bují kolem nádržky, a stará divoká hrušeň leží větvemi na střeše, jako by ji brala v ochranu. Přimluvím se sám u pana vrchního, aby udělil milost tomuto bezvýznamnému stavení, jež sice nenese užitku, ale ani nepůsobí škody.“

„Počkejte s přímluvou, až někdy jindy," žádala poněkud rozpačitě a dívala se při tom na své bílé, štíhlé prsty. „Jste spokojen se svým bytem?"

„Je příliš veliký, nevím, co s tolika místnostmi počíti. Přivezl jsem si pouze do dvou pokojů nábytek, a nemám chuti kupovat ještě jiný. Nemám přátel, kteří by ke mně přijížděli, necítím náklonnosti k pořádání nějakých společenských zábav, a k jiným věcem se moje rozsáhlé světnice nehodí."

„Ach ano, všude zde jsou takové prostorné místnosti; my také máme samé velké pokoje. Žádala jsem již muže, aby mi dal některý přepažit, protože je mi v těch velkých prostorách jaksi úzko a zdá se mi stále, že je v nich zima. Muž říká, že jsou zdravější, a že ho malá místnost skličuje."

„Pro jeden menší pokoj nebylo by snad zle," prohodil lesmistr usměvavě. Spatřiv však zase ono hořké stažení koutků, zvážněl a chvatně přemýšlel, co by řekl. Pozoruje, že paní Kopřivová, choť vrchního radostenského knížecího panství, se jeho zraku vyhýbá, neobtěžoval ji svými pohledy. Ale stále jako by ho její přítomnost dráždila, a jako by cítil vůni jejího oděvu.

Již nežli šel na první návštěvu do domácnosti vrchního, byla jeho zvědavost zvířena významnými poznámkami lesního kontrolora, jenž ho po revírech provázel a za hovoru seznamoval s drobnými tajnostmi na panství. Kontrolor byl veselý, srdečný hoch a získal si jeho důvěry. Byl to mladý ještě vdovec, kterému paní při porodu zemřela, zanechavši dítko na živu. Dítě si vzali rodiče kontrolorovi, čekajíce, že se syn znovu ožení. Nejevil však k tomu valné chuti. Stravoval se v panské restauraci vedle malých lázní, patřících velkostatku. V létě přijíždělo sem několik desítek stálých starých hostí, kteří se koupali v železité vodě pramene, zachyceného před léty náhodou při jakési stavbě. Tehdy bylo doufáno, že se Radostná stane hledaným lázeňským místem, a proto vystavěna slušná lázeňská budova s řadou hostinských pokojů, nedaleko zřízena restaurace, vlastně hotel s dalšími místnostmi pro budoucí hosty, a v přiléhajícím lese upraveny cesty, aby hosté měli příjemné procházky.

Naděje v lázně kladené se nesplnily. Jednak pramen neměl valné léčivé hodnoty, jednak byla Radostná příliš tichá a od světa odloučená. Ale ti, kteří toužili po útulném a zapadlém letním sídle, po rozsáhlých lesích a po intimním životě, rádi sem přicházeli, a v létě bývalo dosti živo v tomto ztraceném koutku. Pro úřednictvo, mající v Radostné ústřední správu, byly lázně velmi výhodné. Nacházeli zde aspoň po několik měsíců slušnou společnost, měli v restauraci dvě místnosti, pro sebe vyhrazené, a svobodným dostalo se vždy chutné stravy a dobrého piva. Ani v zimě nebývalo zde pusto. V době sanice pořádány sem z okolních měst výlety, svobodní úředníci pořádávali zde obvyklý úřednický ples, četně navštěvovaný honorací z celého okolí, a týden jak týden mělo tu dostaveníčko několik starších pánů, aby si zahráli partii taroků.

Kontrolor ujistil lesmistra, že bude se stravou v restauraci spokojen, a stará hajná, jejíž muž — postřelen byv pytláky — zemřel, že je svědomitou posluhovačkou.

„Dokud se neoženíte, nic vám nebude scházeti“, doložil kontrolor na konec.

„Prozatím mám jiné starosti,“ pousmál se lesmistr. „Vy také nechvátáte, ačkoliv jste už dvě léta vdovcem.“

„To je pravda. A nemíním chvátati. Snad že jsem starší, nebo že mě smrt ženina polekala, bojím se příliš a nenašel jsem dosud takové, která by mě zaujala.“

„Zdejší úředníci nemají svobodných dcer?“

„Také mají, ale to není výběr. Důchodňovic slečna je už příliš stará a sama se zřekla myšlenek na vdavky, správce v červeném dvoře má dceru, ale té se hrozím, protože se zamilovala do své pohovky a přes svých dvacet let vypadá jako zbohatlá uzenářka. Dámská společnost je v Radostné v úpadku, paničky se nenavštěvují, mají-li se potkati, vyhne se jedna druhé, a v tom směru máme pokoj.“

„Dámy jsou asi starší, a panuje mezi nimi v úřednických kruzích známá žárlivost, jsou ješitny na své postavení a přísně střeží, aby hodnost mužova byla i u nich respektována. Znám tyto malicherné zápasy.“

„Vskutku, mnoho je v tom pravdy. Jsou většinou obstárlé, jen naše paní vrchní je dáma poměrně mladá, teprve osmadvacetiletá.“

„Opravdu? Vrchní je přece už starší muž, nemá daleko do padesátky.“

„Není tak příliš stár, tuším šestačtyřicet.“

„I to je veliký rozdíl stáří. Je asi po druhé ženat?“

„Ne, je to jeho první paní. Ženil se teprve před šesti roky, čekal, až se stane vrchním. Znáte vrchního?“

„Setkali jsme se při mém příjezdu, návštěvy jsem tam dosud neudělal.“

„Budete překvapen. Paní vrchní je skvostná žena, duchem i zevnějškem. A ze všech našich dam je největší samotářkou.“

„Má děti?“

„Nikoliv, dvakrát slehla, ale pokaždé se dítě narodilo slaboučké a za několik dní zemřelo. Panský lékař udal příčinou smrti vrozenou slabost.“

„Podivno! Vrchní vypadá přec velmi statně, a jeho paní, pravíte, je mladá a svěží . . .“

„Uvidíte, že je obrazem zdraví. Nu, nebudu vám ji líčiti. Je krasavice, ač pozoruji, že v posledním čase jaksi vadne. Ďas rozuměj, co v tom je. Vrchní, muž plný přepiaté energie, doma nemá stání, je postrachem všech správců. Paní s ním nikam nevychází, a je-li pravdivé povídání služek, nepromluví prý doma pán s paní, jen co je nejnutnější. Nechápu, kterak to vrchní vydrží; venku nepřipustí nikoho ani k řeči.“

„Myslíte, že nežije s paní ve shodě?“

„Tak se aspoň povídá," pokrčil kontrolor rameny. „Před několika léty bývaly tam dost bouřlivé různice, teď je již ticho, až nápadné ticho. — Jsem velice zvědav, jaký dojem paní ve vás vzbudí. Já, kdyby byla vdovou, ženil bych se hned."

„Aniž byste znal její povahu?" lesmistr vesele se ptal.

„Znám vrchního a podle toho soudím."

„Vrchní není hodný muž?"

„Promiňte, nevím, jak bych vám odpověděl," uhýbal kontrolor.

„Nu, vždyť se nepídím po tajnostech domácnosti," lesmistr se chvatně bránil.

„To nejsou tajnosti; míním pouze, že nevím, jak bych se vyjádřil. Vrchní je totiž trochu záhada. Jako úředník a odborník je dokonalý muž, a kníže pán nechybil, když ho jmenoval — poměrně ještě mladého — vrchním. Polní hospodářství je bezvadné, dvory nesou úctyhodný zisk, a všechny stopy starého šlendriánu byly do kořene shlazeny. Dnes už jde vše jako dobře zřízený stroj. Jenže vrchní toho neuznává a nikdy neprojeví spokojenost. Je chladný jako led a nepřístupný, nepromine ani bezvýznamného poklesku a nikomu není přítelem. Všude má oči, a než se kdo naděje, už přicházejí z centrály důtky, pohrůžky a tresty."

„Hm, to snad ani jinak nejde, ani já nebudu si počínati jinak."

„To není to," třepal kontrolor rukou. „Ať je ve službě přísný a tvrdý, ale mimo úřad měl by býti přece jen přátelštější a lidštější. Ručím za to, že se žádným svým podřízeným úředníkem nepromluvil za všechna léta dohromady tolik, kolik na příklad vy se mnou za jeden den. Jinak se pracuje a jinak povolání těší, nemusím-li se báti, že se plíží za mnou děsivý stín, který mě může každé chvíle uštknouti. Dá se přec u dobře smýšlejícího úředníka mnoho dosíci soukromou domluvou, aniž potřebí centrálu na pomoc volati."

„Ano, proto tu vrchní úředník je," přisvědčil lesmistr.

„Také velice hospodářské úředníky mrzí, že stíhá i jejich soukromý život a každou malichernost žaluje. Ať už se jedná o milostnou pletku svobodných adjunktů, nebo o různici ženatých, všecko centrála zví, a protože vrchní statek po stránce hospodářské netušeně zvelebil, požívá i v takových soukromých záležitostech důvěry, a všechno hájení se obviněných je marno. Dokonce i na lesní personál posílá stížnosti, a zemřelý pan lesmistr měl s ním několikrát ostré půtky."

„Probouzíte ve mně čím dál větší zvědavost, a děkuji vám za upozornění," lesmistr významně se pousmál.

„Je to ošklivé, že pomlouvám, ale pan lesmistr zajisté mně uvěří, že se všichni bojíme, aby tento udavačský systém nebyl zaveden i v našem oboru lesnickém."

„Smluvil jste snad s pány, že mi to povíte?" ptal se lesmistr na oko lhostejně, ale maličko svraštil čelo.

„Bůh chraň, nevěděl jsem, budu-li míti vůbec příležitost s panem lesmistrem soukromě hovořiti. Jsem poměry příliš dobře poučen, než abych podnikal něco tak odvážného. Nikomu není možno důvěřovati, pan vrchní by se o tom nejbližšího rána dověděl. Má výborné zprávy,

a přese všechna podezření není známo, odkud je čerpá. K úředníkům se vesměs chová stejně upiatě, a hádáme, že jeho zpravodajové jsou z nižších vrstev."

„Čím dále zajímavější. Je tu dlouho na panství?"

„Od času, kdy byl přijat za praktikanta. Už tehdy připravoval si cestu ke kariéře. Starší správcové ho líčí jako člověka na povrch korrektního, velmi uctivého a ochotného, ale jinak měl prý leccos špinavého na svědomí, co ovšem pečlivě skrýval. Neženil se, ale šuškalo se, že celá řada dělnic na panských dvořích je s ním velmi dobře známa. Ještě jako správce byl by málem stržil ostudu; baráčník jeden už byl na cestě k vrchnímu, aby žaloval: dvě jeho dcery najednou odejely, aby utajily svou hanbu. Ďas ví, jak o tom Kopřiva dostal vítr, ale jisto je, že baráčník do kanceláře nedošel, a když se ho v zimě v lese při kácení lesník na to ptal, zaklínal se, že to není pravda, holky že se zapomněly s čeledíny ze vsi."

„Paní vrchňová je odtud?"

„Nikoliv, někde z Moravy je, hospodářského rady dcera. Jak se s ní seznámil, nikdo neví. Najednou se proneslo, že se vrchní žení, a než kdo co bližšího zvěděl, bylo již po svatbě. Parou to hnal — snad proto, aby nikdo nemohl sňatek zmařiti."

„Našli se však asi ochotní donašeči po svatbě!"

„Ani to ne. Nepouštěl ji nikam samotnu, a zdálo se, že je velmi šťasten. Mladá paní byla veselá, setkala-li se náhodou s někým z úřednictva, zastavila se a vlídně hovořila. Později však, když nastaly v domě křiky, začala se vyhýbat a ustupovat do samoty. Při poslední velké mrzutosti služka zaslechla cosi o jakýchsi důkazech, týkajících se minulosti vrchního. Hádám, že pečlivě střežil všeliké listiny a stvrzenky osob, se kterými měl choulostivá rovnání, že však paní na to přišla. Bylo-li jen polovina toho, co se o mladších létech vrchního povídalo, pravda, nedivím se oněm vážným mrzutostem. Služka také povídala, že se páni hádali pro zemřelé děti, a paní že pánovi vyčítala, on že je vinen, že rodila děti-mrzáky, a že s ním nechce už ani slova mluviti. Buď jak buď, něco se stalo, a třebaže je domácnost vrchního zvědavým zrakům ukryta, tolik je přece známo, že v soukromém životě nikdo z nich na druhého nepromluví, leč co je nezbytně nutno. Jsou muž a žena, ale jen pro svět."

„Jsou takové tragické rozvraty rodin a mívají někdy dost bolestné rozuzlení."

„Kdyby byla paní vrchní prudká a tak rvavá jako její muž, došlo by snad ke katastrofě; ale takto, domnívám se, nikdy nic na jevo nepřijde. Lituji zvláště paní. Živoří po jeho boku, mládí jí utíká, odkvete — a nebude míti k stáru jediné radostné vzpomínky."

„Bezpochyby nemá majetku a proto je připoutána k muži, jenž ji živí."

„Asi. Čekali jsme, že se vrchní bohatě ožení, ale přesvědčili jsme se, že dostal asi málo peněz. Sám také nemá majetku a proto se vystříhá každého většího vydání."

„Možno, že právě nedostatek způsobil první roztržku. Nu, jsem povděčen za vaše poučení; vím, čím se řiditi. Lesní úřad jest od vrchní správy oddělen, a vynasnažím se, pokud lze, abych s ním vyšel po dobrém. — Povězte mi, pane kontrolore, jaký je tu odbyt palivového dříví, a jak jsou revíry od železničních stanic vzdáleny."

Přesunul hovor k úředním věcem, a kontrolor pochopiv, že nechce už ničeho ze života vrchního slyšeti, ochotně se podřídil. —

Když však šel Štika na návštěvu k vrchnímu, zprávy kontrolorovy vyhouply se mu v mysli, a zvědavost jeho byla podrážděna. Byl žádostiv nahlédnouti za záclonu, která kryla manželství jeho kollegy, a přesvědčiti se, bylo-li líčení kontrolorovo klepem či pravdou.

První pohled na paní vrchňovou stačil, aby dal kontrolorovi za pravdu, že je to skvostná žena. Její pružná postava, sličná, příjemná tvář, uhlazené chování prozrazovaly, že vyrostla v domě, ve kterém bylo dbáno společenské slušnosti a povýšenosti. Její hlas, trochu jako smutkem zastřený, byl melodický; pohled jejích tichých, zádumčivých očí mimoděk vábil a poutal. Chvílemi vypadala neobyčejně mladistvě a svěže, a za krátko zase únava se jí zmocnila, i sestarala. Lesmistr si všiml, že se mu přímo do očí nepodívala. Na okamžik ho to urazilo, snažil se však udržeti hovor, než přijde z kanceláře vrchní.

„Milostivá paní často jezdí do zábav?" tázal se, když vyměnili názory o bytech.

„Já...? Ne, pane lesmistře, nejezdím. Nestýská se mi po zábavách, zpohodlněla jsem a cítím se nejlépe doma. Čtu, chvílemi se zabývám ruční prací, nebo si pod večer vyběhnu někam do aleje. Mám ráda večery, zvláště na jaře, když jsou barvy ztlumeny, a když ještě zní zpěv a ruch přírody. To je má nejmilejší hudba."

„Zde zvláště to asi bývá zajímavé; lesy jsou velmi blízko, a lesní okřídlení umělci provádějí na večer své koncerty nejraději na pokraji lesním. Někde bývají zvláště výborní zpěváci — je zvláštní, že ne všude týž druh ptactva stejně výrazně zpívá. Když jsem byl adjunktem v revíru na Labi, pozorovával jsem rozdíl mezi slavíky a přesvědčil se, že jako mezi lidmi i mezi ptáky jsou umělci prvého a druhého řádu."

„Skutečně, máte pravdu," souhlasila živě. „Shledala jsem to u lesních drozdů, které mám zvláště ráda, a jichž je v lázeňském lese značný počet. A v naší zahradě hnízdí sedmihlásci. Jeden z nich je pravý umělec, a jeho sokové, ač se snaží ho předstihnouti, marně se namáhají. Škoda, že neznám všech ptáků dle jména. Už jsem si chtěla jednou objednati nějakou obrázkovou knihu, ale vím, že vyobrazení jsou často nedokonalá."

„Bude-li někdy libo, vysvětlím milostpaní zdejší druhy ptactva. Zvláště nyní, na jaře, snadno se rozeznají dle zpěvu a tikání."

„Naskytne-li se k tomu příležitost, budu vám povděčna," řekla srdečně; ale Štika viděl, že po chvilkovém vzrušení vrací se zase její únava. Byl rád, když zaslechl v předsíni kroky. Vrchní přichází, i odbude si brzy společenskou nezbytnost.

Prudce otevřev, vrchní vešel. Byl o půl hlavy nižší než lesmistr a také tváří se mu nepodobal. Lesmistr, té doby sedmatřicetiletý, byl ohebné postavy, v ramenou široký a v pasu štíhlý, měl podlouhlý obličej, černý knír a modré oči. Vlasy měl také černé, na stranu sčesané a vpředu jakoby uměle zvlněné. Chodil vzpřímeně, měl vojenské držení těla a neobyčejně uhlazené chování. Vrchní byl poněkud zavalitý, měl krátký krk a kulatou, zardělou tvář. Vlasy měl až ke kůži ostříhané a prokvetalý světlý plnovous do špičky přistřižený. Oči, trochu vypoulené, měl — jak se zdálo — stále vlhké, a nebylo lze ani uhodnouti, jaké vlastně jsou barvy. Pohyby jeho byly trhavé, ukláněl se dřevěně a ruce při rozmluvě zastrkával do kapes nebo je skládal za záda. Hlas měl ostrý, pronikavý, a když se zasmál, hrčelo mu v krku.

Hned mezi dveřmi přelétl pohledem pokoj, podíval se na ženu i na lesmistra, a potom utkvěv na něm zrakem, přistoupil rychle.

„Těší mě, že vás mohu uvítati," povídal se strojenou srdečností, „a přeji vám, abyste byl v Radostné tak spokojen, jako jsem já. Posaďte se, prosím, a promiňte, že jste musil tak dlouho čekati . . . Máte asi hodně starostí, že?"

„Ovšem, na začátku ani jinak nelze," přisvědčil lesmistr mírně a usedl. „Za týden bude nejhorší odbyto, a nastane pravidelný život."

„Tak brzy asi ne; budete míti hodně roboty, než vše uvedete do pořádku. Nebožtík lesmistr byl poslední léta churav a hověl si. Nu, nebudu vás poučovati, jako odborník seznáte sám, kde co vadí. Kníže pán je vám nakloněn, přeskočil jste řadu starších kompetentů."

„Nikterak jsem se nevtíral," řekl Štika svým mírným hlasem, pozoruje, že vrchní z povzdáleči vyzvídá. „Byl jsem sám svým jmenováním překvapen. Ostatně mi nebylo na dřívějším místě zle; dobře se mi sloužilo a bude se mi dlouho stýskat."

„Ano, zodpovědnost budete míti větší, a nahoře čekají, že zvýšíte příjem. Prožijete hodnou řadu bezesných nocí, a často vás hlava rozbolí, než všechno uvedete do pořádku. Znám to z vlastní zkušenosti. Nejhorší bývá, že podřízený personál nechce spolupůsobiti, a že se člověk mnoho nazlobí, než je disciplině naučí. Jsem tu už sedm roků a znám zdejší poměry. Budete-li si přáti, poradím vám a upozorním vás na různé nepřístojnosti."

„Budu vám povděčen za užitečné rady. Napřed si však chci utvořiti samostatný úsudek a potom teprve přikročím k podrobnostem. Bylo mi v centrále sděleno, že koně, kteří jsou mi přiděleni, stojí v hospodářské stáji, a budu-li si přáti, že dvůr obstará jejich krmení a obsluhu, ovšem — za plat. Nebude vám to činiti obtíží, kdybych si koně dal do své vlastní stáje?"

„Nikoliv, zařiďte si to, jak chcete, ačkoliv nevím, zdali vám to bude na prospěch, abyste se o koně sám staral. Nedostanete snadno spolehlivého kočího a nazlobíte se, než najdete takového, kterému byste mohl důvěřovati. Ve dvoře vám to obstará adjunkt."

„Přece bych rád měl koně po ruce," pravil lesmistr klidně, jako by nepozoroval, že je vrchnímu jeho návrh nemilý. „Jsem svo-

boden, a jelikož kočí bude míti dosti volného času, může mi leccos obstarati. Měl jsem na svém dřívějším místě spolehlivého člověka a psal jsem mu, aby se sem na druhý týden přestěhoval. Stáj je v pořádku, obrok si zaopatřím, a byt pro kočího zřídí se v několika dnech. Pan rada zde ještě letos nebyl?"

„Ne, nebyl tu ještě," odpověděl vrchní, potlačuje kyselost. „Ostatně mně je lhostejno, kdy přijde, nikdy jsem se nebál revise a nikdy jsem revisi neodstonal. Bylo mi devětatřicet roků, když jsem se stal vrchním, ačkoliv jsem neměl protekce."

Pronášel ta slova se zvláštním důrazem a mimoděk se ohlédl po své paní. Oči lesmistrovy bezděčně ho sledovaly. Paní vrchní dosud seděla tak jako dříve, a její hlava, mírně nachýlena, se pohnula. Nedívala se ani na muže, ani na lesmistra, oči její jako by hledaly kohosi v neznámu. Zrak mužů zlákal také její pohled. Maličko hlavu otočila, dvě vrásky jí naskočily na bílém čele, a oči jí zaplanuly. Ale hned zase se zadívala stranou, a zdálo se, že zapomněla na hosta. Nastala trapná pomlčka.

„Proč mi to povídá?" myslil si lesmistr. „Může si domysliti, že tohle přece vím. Chce mi snad dáti na jevo, že je dobře zapsán, a že není radno ho pohněvati?" Hledal nějakou frázi, aby odpověděl, nic mu však nenapadalo, co by neznělo hloupě. Kdyby nebyla paní vrchňová přítomna, snad by byl něco pronesl; před ní však se ostýchal buď býti kousavý, nebo lichotiti.

„Mohli bychom, Gabrielo, pozvati pana lesmistra dnes k obědu?" přerušil vrchní mlčení. „Promiňte, že se přímo ptám," omlouval se hned hostu, „jsme zcela po domácku živi a nemůžeme pokaždé nabídnouti dostatečné pohoštění."

„Pan lesmistr pro tentokráte musí odpustit, nejsem připravena," pravila s rozpačitým úsměvem a lehce se zapýřila.

„Naopak, já prosím za prominutí, že jsem se tak dlouho zdržel," řekl Štika chvatně a povstal. „Mám už oběd v restauraci zamluvený a nebyl bych mohl laskavého pozvání použiti. Děkuji za vlídné přijetí a prosím, byste mně zachovali přízeň. Budu jistě míti častěji potěšení s vámi se setkati."

Přistoupil k paní vrchní, a polibiv jí uctivě ruku, uklonil se, pak vrchnímu potřásl pravicí.

„Doufám, že budeme dobrými přáteli a že si navzájem vyhovíme. Budete-li si něčeho přáti, řekněte mi to přímo, a já se také vždy na vás s důvěrou obrátím."

„Ano, učiňte tak, budu velmi rád, shodneme-li se," vyrážel vrchní horlivě. „Váš předchůdce míval kaprice, i bývaly zbytečné obtíže. Chodívám jednou týdně do kasina na partii taroků. Hrajete v taroky?"

„Hrával jsem, dokud jsem byl na moravských statcích."

„Tím lépe. Beztoho nám třetí schází. Statkář Pazourek, já a nebožtík lesmistr tvořili jsme stálý kroužek. Teď někdy vypomáhal důchodní, ale to je starý bručák, který má své ztrnulé rozmary — nerad s ním hraji. Ve čtvrtek večer se tedy shledáme."

„Dostavím se jistě," ujišťoval lesmistr již u dveří, odkud se ještě jednou domácí paní uklonil. Vrchní ho doprovázel na chodbu. U schodů ho za rukáv zadržel a důvěrně se k němu nahnul.

„Neurazte se, že vás poučuji, varuji vás však před zdejšími úředníky," povídal polohlasně. „Jsou mezi nimi lstiví lidé, jimž je neradno věřiti. Nesvěřujte se jim s ničím, nevěřte jim a netrpte starých nepořádků. Nebudete-li si v něčem věděti rady, přijďte ke mně. Jsme přece oba vrchními úředníky a musíme se navzájem podporovati."

„Ovšem, vzájemné důvěry je vždy potřebí. Děkuji vám za přátelské pokyny." Znovu si ruce podali a rozešli se.

Lesmistr, když sešel se schodů, oddechl si a ohlédnuv se ještě jednou, chvatně vyšel ven a zamířil ke druhému křídlu starého zámku, v němž nyní bydlil. Zámecká budova byla od drahných let sídlem panských úřadů a obydlím úředníků. Majitel dojížděl do Radostné na jediný den, když byl hon v bažantnici, a byl-li nucen přenocovati, spal buď u vrchního neb u lesmistra. Chodby zámecké byly přepaženy, a jednotlivé byty od sebe odděleny. Vrchní bydlil v průčelí, lesmistr v jižním křídle a důchodní v severním. V přízemí byly kanceláře a byty služebníků, ve druhém poschodí přebývali adjunkti, a v několika místnostech byly složeny staré registratury, nebo v nich měli úředníci zřízeny špíže na uschování jablek a nepotřebného nářadí.

Když lesmistr vešel do svého bytu, svlékl rukavice a odložil parádní oděv. Rychle se převlékaje, vzpomínal na návštěvu u vrchních. Stále ještě v něm trval pocit jakési nevolnosti. Nic rušivého se nepřihodilo, a přece cítil, že seděl v ovzduší otráveném čímsi nemilým a odporným. Jediný světlý zjev byla paní vrchňová; rozpomínaje se na ni, uvažoval, že od vstoupení mužova nepromluvila jediného slova. Je snad zatvrzelá, nenávidí muže z pouhé umíněnosti; žijí stále v tichém, úporném nepřátelství? Má vrchní nějakou dobrou vlastnost a paní vrchní nějaké slabosti? Těžko hned na počátku rozsuzovat. Časem pronikne hlouběji, bude-li se vůbec řešením záhad cizího života zabývat. Má však jiné starosti a bude se s vrchňovými co nejméně stýkati. Bylo mu nepříjemno, že ho vrchní pozval ke kartám, ale co platno. Do restaurace musí docházet, okázale se mu vyhýbati bylo by nejenom neslušné, ale také nemoudré, a proto učiní lépe, když s počátku jako lhostejný pozorovatel bude konati, co bez obtíží možno.

Správnost líčení kontrolorova se dosud potvrzovala. Souhlasil s ním, že je paní vrchní půvabná a zajímavá dáma. Že v jejím životě se odehrává cosi skrytého a velmi závažného, bylo mu zřejmo. Jejího tajemství neznal kontrolor, a nevnikl v ně ani on; jistě by nebylo nezajímavo nahlédnouti za tu záclonu. Přál by si věděti, co spolupůsobilo na ubití této vzácné ženy, jakými cestami prošla její duše, než se uzavřela v sebe a smířila s tvrdým životem. Že neupadla v niternou ztrnulost, že její mysl stále je plna zápasů, to postřehl na zádumčivém výrazu v jejích očích, jež stále kdesi těkaly a čímsi byly upoutány.

Kontrolor měl pravdu, že jest jí škoda. Jak ožila, když s ním hovořila! Pozoruje kraj a přírodu, a její snění je plno poesie, jež nahrazuje jí rodinný život. Vrchní podle všeho je doma krutý a všední samovládce, který nerozumí nebo nechce rozuměti své ženě, který asi bezděky odkryl před ní své tajné záhyby a sklidil její pohrdání. Je vůči ní bezmocný, bojí se jí a proto se neodváží býti k ní hrubým a pánovitým.

„Jaký smutný život vedou," pomyslil si upřímně. „Kolem sebe chodí, tytéž místnosti obývají, nemohou aspoň před světem jeden druhému se uzavříti, vyhnouti, a k takovému soužití je potřebí zajisté velikého přemáhání." On, lesmistr, by takového cosi nesnesl. Neodpovídala-li by žena jeho představám, nežil by s ní ani pod jednou střechou. Ožení-li se kdy, musí svou ženu před rozhodným slovem dobře poznati, aby se zavčas mohl vyvarovati podobných hlubokých zklamání.

Ano, musí také pomýšleti na svou ženitbu. Jeho první láska, Mařenka Dlabalova, dcera lesníka, u něhož byl rok adjunktem, provdala se bez velkých rozpaků za správce, který jí nabídl nejen ruku, ale také slušné postavení. Tato zrada Štiku na dlouhá léta roztrpčila, že stal se chladným vůči útokům děvčat, jež by ráda byla mu nahradila utrpenou ztrátu. Dokud v něm tkvěla jediná krůpěj zažité hořkosti, raději snášel nepříjemnosti mládeneckého života, než aby do manželství vnesl trpkost dávného zklamání. Potom, když už staré vzpomínky budily v něm pouze úsměv, okolnosti ho stále odvracely od pamatování na ženitbu. Rychle postupoval, byl si vědom, že je u knížete dobře zapsán, a napjal všechny své síly, aby si vzácnou a závažnou přízeň udržel. Buď se vyšine a potom, oddechnuv si, teprve na zařízení domácnosti bude pomýšleti, nebo se zklame a jako nadlesní někde na zastrčeném konci kteréhosi knížecího statku se rozhodne, co udělá.

Vyšinul se, přeskočil řadu jiných, jsa si jist, že se to nestalo ani lstí, ani pochlebováním. Neměl mezi úředníky nepřátel, a hořkost opomenutých vymizí časem rovněž, jako vyprchá i jeho vlastní roztrpčenost.

Hned když se do Radostné stěhoval, přemýšlel o ženění. Tentokráte s jakousi hrdostí a zálibou si představoval, jakou si ženu vybéře. Nebyl nepřítelem žen, dovedl však své tužby i vášně ovládati. Ale přiznával sám sobě, že, jakmile ho první žena strhne do náručí, stane se jejím stínem a nedovede více poručiti rozumu ani srdci. Po sličné ženě toužil, jež by ho uchvacovala půvaby a jež by v něm úctu svou duší probouzela. Zdálo se mu, že vzdušná představa jeho budoucí choti je podobna paní Gabriele. Škoda, že se s ní před léty nesetkal, nebo že aspoň nemá sestry.

„Nu, není samotna na světě," pomyslil si na cestě do restaurace a vesele se rozhlédl. Musí ještě krátký čas s takovým mudráctvím posečkati. Čeká naň řada návštěv, prohlídka úředních knih a smluv, vyjednávání s obchodníky a celá spousta jiných záležitostí. Byl energický, přál si ukázati, že dovede ovládati lesní hospodářství při všem jeho rozsahu a spletitosti, ale cesty, kterými se chtěl bráti,

byly jiné, než kudy chodil vrchní. Rádi musí pod ním úředníci sloužiti, musí jim vštípiti vědomí a přesvědčení, že jen naprosto přesným plněním předpisů rozejde se složitý stroj a usnadní se poměr mezi ním a jimi.

Prvý měsíc setkával se s vrchním pouze o ujednaných čtvrtcích při kartách. Statkář Pazourek, dobrosrdečný bonvivant, lhostejný ke všemu, co se ve světě dálo, dosti se mu líbil. Smál se rád, kouřil ze starodávné pěnovky a hrál bez vášně. Za to vrchní ho překvapoval. Stával se v kartách popudlivým, zlobil se nad prohrou a lačně počítal každý krejcar, jejž prohrál. Protože také lesmistr hrál klidně, tím nápadněji projevovaly se výbuchy hněvu a nespokojenosti vrchního. Při prvních setkáních se ještě jakž takž opanovával, potom však zapomínal na domnělou svou vážnost a propukal ve vášnivé proklínání a výčitky, kterým se Pazourek hlučně smával, jež však Štiku v nitru dráždily.

„Nebudu s ním hráti, aspoň ne dlouho,“ umiňoval si lesmistr. „Dojde jednou k mrzutosti, a netěšilo by mě, kdyby se řeklo, že se vrchní s lesmistrem při kartách pohádali. Nedovedu býti hrubým jako on a zaplatil bych tedy řád sám. Jakmile přijdou do lázní první hosté, některého z nich místo sebe nastrčím a budu míti pokoj.“

Byli by se málem pohádali ještě dříve. Při jedné hře vrchní rozčiluje se prohrál opravdu hloupě, a lesmistr pousmáv se, shraboval peníze.

„To jste si to spackal,“ smál se Pazourek, tluka se dlaní do kolena.

„Tím je vinen pan lesmistr,“ vztekal se vrchní. „Buď viděl mé karty, nebo hrál proti pravidlům.“

„Dovolte, to je tolik, jako byste tvrdil, že jsem falešný hráč,“ řekl Štika a nechav peníze na stole, zvážněl.

„Nepovídám, že falešně hrajete, ale nehrajete dobře,“ odsekl vrchní a zlostně odhodil vyhaslý doutník.

„Tomu velmi snadno odpomůžeme,“ pravil lesmistr chladně a vzav peníze, vhodil je do karetní pokladničky hostinského.

„Nehraji pro peníze a nehraji z náruživosti. Požádám pana důchodního, aby vaši partii doplnil.“

Vstal a vešed do vedlejší místnosti, zavolal na důchodního a vyzval ho, aby hrál místo něho. Vrchní sedal vždy v pokojíku, do něhož ostatní úředníci, byl-li vrchní přítomen, nechodili. Sice jim vstupu nezakazoval, ale sami vyciťovali, že si nepřeje, aby blízkým sousedstvím stali se důvěrnými a viděli jeho zábavu.

Když lesmistr na důchodního zavolal, otočil po něm vrchní hlavu, a jeho zkalené oči zůstaly chvíli vypouleny, jako by užasl, že Štika opravdu něco takového provedl. Pazourek se potichu smál dále, ale vrchní, zamračiv se zle, zasykl a potlačiv zaklení, pánovitě se podepřel o lenoch židle.

„Dávejte, pane důchodní!“ poroučel úsečně.

Důchodní vrhl po něm pátravý pohled, vida však dobře známý výraz vrchního, vzal karty a počal míchati. Lesmistr klidně se po-

sadil vedle statkáře a zapáliv si, počal kouřiti. Nic neříkal, nemračil se, ale jeho bledá tvář prozrazovala, že mu není lhostejno, co se stalo. Po chvíli vstal, zaplatil a poroučeje se všem najednou odešel domů. Vrchní cosi zahučel a jako naschvál počal chváliti hru důchodního.

„Nu tak, teď to jde, a mám horší list než dříve. Kdo chce hrát, musí to umět, a neumí-li, ať nechá tak."

Venku lesmistr schladl a mrzel se, že se dal uchvátiti. Třeba že si před chvílí umiňoval, že nikdy již nebude s vrchním hráti, teď připustil, že ještě jednou nebo dvakrát se obětuje, potom však přátelsky se omluví a navždy se zřekne takové hrubé zábavy. Když ráno vycházel, aby šel do kanceláře, jako náhodou se setkal s vrchním. Byl překvapen veselým výrazem Kopřivovým, jenž k němu chvátal a z daleka mu ruku podával.

„Nehněváte se?" ptal se nevinně.

„Ani mě nenapadlo. Pro takové hlouposti začínati hněv, bylo by velmi malicherné."

„Tohle je správné, tak to má mezi přáteli býti," chválil vrchní a všecek jako by okřál. „Myslil jsem si, když jste tak náhle odešel, že se hněváte. Jsem v kartách jako slepý, a vy jste opravdu chybil."

„Možná, nejsem žádný umělec," pousmál se lesmistr.

„To je dobré, to se vám povedlo," rozesmál se vrchní blaženě. „Nu, jen když je zase dobře. Ve čtvrtek to oslavíme, a ďas by v tom byl, abych vás neobehrál. S důchodním je protivná hra, rozmýšlí se při každém vyhození, jako by šlo o sto tisíc. Jdete do kanceláře?"

„Ano, musím prohlédnout výkazy."

„Já zase chvátám k váze, prodáváme dobytek. Tak na shledanou ve čtvrtek." Podal lesmistrovi ruku a rozháněje se holí spěchal směrem ke dvoru. Lesmistr se musil v duchu smáti jeho poznámce, že přece chybil. Arci, pan vrchní nesmí v ničem chybiti, sice by pozbyl potřebného lesku a vážnosti. Dojista, že také ve čtvrtek prohodí přede svědky poznámku o chybě Štikově a milostivě projeví, že se tím nikterak neurazil.

V kanceláři čekali různí lidé, i neměl času o tom přemýšlet, a než minulo poledne, zapomněl na své setkání s Kopřivou. Odpoledne pustil se ven do lesů, aby prohlédl lesní potoky, dalo-li by se v nich zavésti pěstování pstruhů. Vzpomněl si na starou olejnu, které by se použilo za rybářskou stanici. Takovým způsobem zachránila by se malebná budova v údolíčku, o kterém paní vrchní horovala.

Maně si tu vzpomněl na paní Gabrielu. Nespatřil ji od prvého setkání. Asi dvakrát zahlédl podvečer někde v aleji mihnout se její postavu. Sama chodila v polích, stále ve tmavém oděvu, jako by nosila smutek. Přával si, aby se s ní setkal a mohl obnoviti obraz její tváře ve své mysli, a také byl zvědav, jakým dojmem působí její zjev venku. Jíti za ní nechtěl, aby nerušil jí klidu.

Právě když sešel s příkrého svahu nad olejnou a seskočil na zarostlou stezku, kolem nádržky vedoucí, překvapeně se ohlédl. Podél

náhonu, vroubeného s jedné strany lesem a s druhé úzkým pruhem louky, přicházela paní vrchňová. Jen na okamžik se rozpakoval a již jí šel vstříc. Měla hladkou černou sukni a černou krajkovou bluzu, pod kterou kol hrdla a na rukou prosvítala úbělová jemná její pleť. Jednoduchý zahradní klobouk kryl jí bohaté vlasy.

Usmála se na lesmistra a podávala mu ruku.

„Jaká náhoda!" řekla srdečně. „Právě jsem o vás přemýšlela. Je pravda, že chcete pěstovati pstruhy?"

„Dosud jsem se určitě nerozhodl, ale bezpochyby k tomu dojde. Škoda by bylo nevyužitkovat této příznivé polohy. A doznávám, že i já jsem na milostivou paní si vzpomínal."

„Tak?" řekla s tajenou zvědavostí a pozorně se naň podívala. Vidouc, že jeho oči bezděčně utkvěly na jejích ramenou, rozpačitě se poodvrátila. „Snad jste mě viděl sem jíti," dodala lhostejně.

„Ne, neměl jsem tušení, že se zde s vámi setkám. Rád bych starou olejnu zachránil, a pstruzi by k tomu přispěli."

„Děkuji vám za pozornost," pravila oživeně. „Ano, potom by snad byla zachráněna. Už se na ni nebudu se smutkem dívati. — Zvykl jste si již v Radostné?"

„Trochu, stýská se mi však dosud po předešlém místě, kde bylo o mnoho veseleji."

„V Radostné není, pravda, veselo, leč když hosté přijedou. Chodíte snad do kasina?"

„Chodím, ale hospodská společnost mě nevábí."

„Snad přece. Hrajete v karty, promluvíte se známými pány — a čas uběhne."

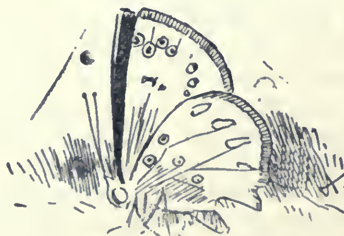
„S kartami je hotový kříž," posteskl si upřímně. „Nejsem jich milovníkem, a protiví se mi takové ubíjení času. Jen co hosté přijedou, postarám se, aby mě některý z nich vystřídal."

„Myslela jsem si, že jste náruživý hráč," povídala s netajeným údivem.

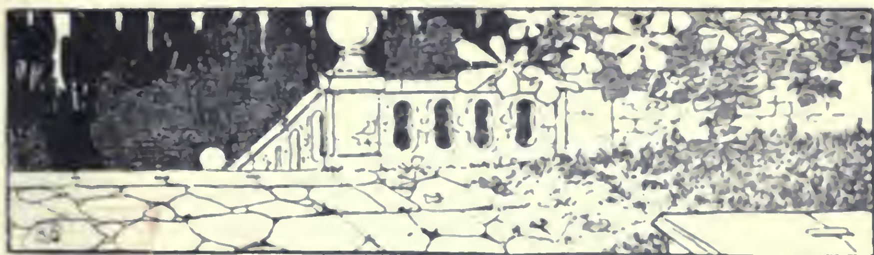
„Dle čeho jste tak soudila?" ptal se vesele.

Na okamžik se zamlčela, oči k zemi obrátila a hrála koncem slunečníku v písku.

(Dokončení.)

Redaktor a majitel *Vladimír S. Čech*. Nákladem vlastním.
Za vydávání zodpověden Václav Čech. Tiskem Al. Šaška ve Velkém Meziříčí.

Ant. Klášterský:

Ze zápisníku mrtvého.

(Pokračování.)

VI.

Se svíčkou v ruce šla až na práh se mnou,
vlas pocuchaný ještě od dítěte,
a „Dobrou noc!“ mi přála, ruku jemnou
mi podala a řekla: „Dobře spěte!“
„Co první noc se zdává, pravda bývá,“
dodala ještě s milým úsměvem,
a mně, jak byl bych znal ji odjakživa,
jak byl bych zřel ji kdysi v mládí svém.

Odešla, dozněl hlas ten altový,
v němž tolik hloubky se a hudby chvěje,
však dál jej slyším, v duši mojí zní,
jak za vidinou zírám na veřeje . . .
Odešla. Sám v svém sedím pokojíku —
ó, jaká to sem zanesla mě moc! —
a črtám dojmy ve svém zápisníku,
co otevřeným oknem dýše noc,
noc vlahá, jarní, plná ševelu,
jak slyšel bys šum řízy andělů,
plynoucí nízko nad travami země —
o jednom ve snách kéž by zdálo se mně!

Ta jemná dlaň, jež položila zticha
zde na můj noční stolek Longfellowa,
básníka míru, z jehož veršů dýchá
chlad noci na mé horké čelo znova!
Kdo mluviti by mohl ke mně víc
zde, nežli on, ten snivý básník hvězd,
zde, kde dech jemné, čisté duše vstříc
mi zevšad vlá a všecko hudbou jest?

Ó, jakým kouzlem octl jsem se tady,
kde kolem sebe cítím čarokruh
líbezné krásy, pohádkové sady,
v nichž zvoní zdroj, jímž omládá zas duch?
Jak tušit moh' jsem, v moři kalu, špíny
že ostrov skryt, kde vše jak dětský sen
je čisté, cudné, a že ve svět jiný
já trosečník tam budu zanesen!

Můj přítel bodrý, jak jsem vždy ho znával,
sic v gestech, slovech trochu hranatý,
však mírní tón i smíchu svého nával,
když sdílí s ženou teplo komnaty,
neb její vliv tu všecko proniká,
jak vůní květu, který složen v skříni,
vše nadchne časem, jak když básníka
se slova v duši na vždycky nám vklíní,
neb míza sladká v jara době volné
nejmenší lístek na bříze když prolne.
Hlas její málo slyšet v celém domě,
vše koná tiše, pokojně a skromně,
a přece cítíš, všude, nad vším vznáší
se její bytost sladká, líbezná,
svým úsměvem kol všecky chmury plaší,
ve všem se ruka její rozezná:
v úpravě bytu, plné elegance,
jež nevtírá se, stejně jako stolu,
v obrazech na zdi, každé kolem schránce,
ve volbě knih, jež nejsou plen jen molů,
v titěrce každé, která zdobí římsy,
i v květinách, jež kolem šíří dech, —
vše poutá tě a okouzluje čímsi,
čeho se dotkla v tichých prozpěvech.

Jak přítel vřele přijal mne a vlídně,
jak malá Věra v cupitavém klusu,
jak chodil bych k nim nejmíň jednou týdně,
vstříc běžela mi, nastavujíc pusu!
A Adrienna! Poznal jsem ji hned,
však nevím, zdali zrudnul jsem či zbleď
a co jsem koktal . . . ona je to, ona,
ta neznámá má kráska z gallerie,
jež andělským svým zjevem, čistá, vonná,
mě zachránila tehdy . . . srdce bije
mi rychleji, když mozkem šlehne mým,
že jí tak blízko ve chvíli té dlím.

Den uplynul nám rozkošně a sladce,
a po večeři Věra zveselená

jak veverka hned skočila své matce
a ihned zase „strýčku“ na kolena
a rozpustile cuchala nám vlasy,
což podivnou jí radost působí,
svou přinesla mi pannu, s kterou hrá si,
mých prohlížela kapes zásoby,
a unavený posléz nevinně
ten malý elf mi usnul na klíně.
„Aj,“ přítel smál se hlučně, „hleďme strýčka,
jak s dítětem to umí, jak je hýčká.“
A Adrienna, jak se usmívala,
když malou Věru z náruče mi brala,
miláčku svému růžná hladíc líčka!

S mých loktů chtěla dcerušku si vzít,
však zbudila ji, a tu Věra v pláči
jen prohlásila, u strýčka že radši,
a že jen strýček má ji uložit.
A tak jsem nes' ji, spolu s Adriennou
ji do postýlky její sněžné klad',
a když jsem její máť zřel nachýlenou
dítěti něžně odpínati šat,
ukrývat, líbat nožku její holou,
mně zdálo se zas, že plá aureolou
jí čelo bílé, nečistý že duch,
jenž štván je vášně, pekla plameny,
milostí jakous dýchat čistý vzduch,
mžik nahlédnout smím v ráj svůj zavřený.

A hlava v dlaně upadá mi teď,
a před očima stojí, tichý, sladký,
s hlubokým zrakem, průzračnou tak pleť,
mi náhle obraz nešťastné mé matky
jak v čarodějném báje zrcadle;
dech jitra piji, čistý tak a vonný,
a ze dna tmavé minulosti zvony
mi ve sluch znějí, dávno zapadlé,
co sedím tu a píšu sám a sám — —
— — — — — — — — — —
A s jejím jménem na rtech usínám.

VII.

Mojí bídy nad močálem,
bludičky kde v tanci stálém,
bolesti kde duši rvou,
tichá, jasná, usměvavá
jako večernice smavá
vyšla jsi mi nad hlavou.

Na rukou mých kalu stopy,
noha má se v rmuti topí,
zrak můj zvyk' jen čirým tmám,
a přec, jak když cos mě volá,
zvedám hled svůj k tobě zdola,
ruce k tobě rozpínám.

Ó, ty čistá, do své výše
zdvihni mě neb aspoň tiše,
nedostižná, daleká,
sladká, svatá večernice,
ozař na mžik mroucí líce
ztraceného člověka!

*

Proč musil jsem tě spatřit
až večer teprve,
kdy bludnou cestou již zdrány
mé nohy do krve?

Čím mohla jsi mi býti
rosného za jitra,
co mohlo napadat růží
mi bílých do nitra!

A tak jsem šel jen stínem,
jenž slunce zaclání,
a hlava moje již zvolna
se chystá ke spaní.

Leč jak když záře posléz
vše stíny zatlačí,
tak pro mžik odpouštím všecko,
ó, zjeve nejsladší!

Pro mžik, jenž dal mi tebe,
a umru tich a rád,
vím, že se o tobě bude
mi aspoň ve snách zdát.

*

Dávno, dávno v duši mojí
křídla se již nezachvěla,
jako když ta moje píseň
němá již a mrtvá zcela.

Jako by ty struny v duši,
jak je rvaly divé žaly,
a jak vášně hrály na nich,
dávno, dávno popraskaly.

Co se to jen v nitru vlní,
co se to jen ze sna budí?
Jako by ty struny němé
poznovu se chvěly v hrudi.

Jako by byl přejel přes ně
lehký dotyk bílé ruky,
setřásal s nich prach a volal
ještě jednou jejich zvuky.

Jak by ještě, nežli prasknou,
měly vzkřiknout jedno jméno,
zajásat a zakvíleti:
Adrienno! Adrienno!

*

Jako hvězda na mě zříš
s vysoka, kde čistá říš,
a má ruka nedosáhne
v oblačnou tvou, hvězdnou výš.

Neopouštěj nebes týn,
strhl bych tě ve svůj stín,
s výšin, sfér kde hudba plyne,
svého pekla do hlubin.

V šíleném mém objetí
musila bys shořeti,
vtisk' bych na tvé čelo bílé
stigma svého prokletí.

A to stigma na čele,
z propasti mé setmělé
nevznesl by se's již nikdy,
bělostný můj anděle!

Lehké mlhy ve šláři
s výše mi jen zazáři,
ať mám aspoň jeden obraz
na svém prázdném oltáři!

*

Můj život s Minulostí se temnou rozchází,
v mé mysli blednou, mizí žen vilných obrazy,
v mém srdci v tiché teplo vychladly plameny,
v mé duši lehly šelmy, tvým okem zkroceny.

Ó, neodvracuj očí! Sic zařvou strašněji,
a padnu zpátky v močál, kde není nadějí,
z mé hrudi divý požár vyšlehne zas a výš,
ty jestli jasné oči ode mne odvrátíš.

VIII.

Pod oknem listí zaznívá mi ševel,
a v hlavě mojí myšlenky se honí
jak oblaka . . . Vypálit v duši plevel!
Běl navrátit jí zase! Pláče pro ni.
Zpět vésti lidstvo na ztracenou stezku,
ráj stvořit nový, obrodit své žití!
Nač hniloby dbát duhového lesku,
když nad hlavou nám jasně hvězdy svítí?

Jsme všichni lačné doby svojí dětmi,
za prvním světlem, jež nám blýskne ze tmy,
se střemhlav ženem. Žít chci! všecko křičí.
Zdráv, požitku, buď, jenž mi kyneš vstříc!
Bůh není! Není hříchu! Není nic!
Je pouze mžik, a ten, než Smrt tě zničí,
jež nad námi vždy stojí se svým kyjem,
jen vyssaj, vypij! Tančíme a pijem
a o skálu pak rozbíjíme číše.
Závrati smyslů! Sladký klíne žen!
Jak mor když kvačí ve vše lidstva říše,
a nevíš, zítra nebudeš-li plen.
Kol opilých hlav plné růže pletem
a z krve otců poděděný jed
zas, odkaz kletý, zůstavujem dětem
a šeptnem mrouce: Zdráv buď příštích svět!

Však někdy nás, kdož smáli se a pili,
jakási úzkost chvátí, bázeň divá,
po čemsi stýská duši se, jež zmdlívá,
pro cosi pláče duše nám a kvílí.
„Mře, hasne, klesá moje odvaha!“
v sled Musset volá, vše jej přemáhá.
„Ó, bez hnusu kéž pozorovat mohu
své srdce v stáří —“ vzdychne Baudelair —
„i tělo svoje!“ Verlain vrací k Bohu
se utýrán a slyší hudbu sfér,

a oko jeho vidinami jato,
co askesí tvář propadá se bledá.
Čistého ženství ztracený dech hledá
Wilde ve své muce a v San Miniato
před Paní nebes, jež plá s půlměsíce,
své ruce spíná, kloní svoje líce . . .

Ó, Madonno, já smutný hedonista,
pochmurný pohan, propadlý svým bědám,
k tvým padám nohám, ruce k tobě zvedám,
ó, shlédni na mě s výše, ženo čistá!

IX.

Vše jako sen mi připadá, a stále
jak bych se bál, že přijde probuzení,
že v skutečnost se drsnou nenadále
klam zvrátí čárný. Život každodenní
ubíhá sladce; ticho je v mé hrudi
jak v lesní rokli, kde jen tráva suchá
a ztlelé listí. A přec jak když budí
se něco v ní a jara vlá tam tucha,
a jak by z tlící staré bolesti
fialky mi tam měly vykvésti.

Chodíme parkem, vycházíme k lesu,
po jezírku člun s námi kolébá se,
u řeky někde sednem na útesu,
a řeka hučí, ve sluneční kráse
se jiskří, pění, vrhá přes balvany,
a duch jak hudbou ve sny uhýčkaný.
Ó, sladká jitra venku na terase,
kde na stole již svítí jemné šálky
a broušené sklo hraje barvou duh,
kam šeřík vůni rozlévá svou z dálky
a čelo chladí rosy plný vzduch!
A Adrienna v čilém hovoru
nalévá kávu — nejvíce jí sluší
to v bělostném tom ranním úboru,
šat přiléhá tak k její bílé duši.
A rozmlouváme o snech, o jaru,
já kouřím, písni naslouchaje kosů,
i Adrienna někdy v rozmaru
si z mého pouzdra vezme papirosu,
a obláčků se ztrácí do modrava
mi na chvíli ta krásná její hlava.

Je kniha vždycky naše společnice,
a v parku, v tichu, kde vše rozkvétá,

čítáme chvilku jemné sloky z Keatse
neb z miláčka nás obou Musseta,
jenž v svého verše hudbě přelahodné
s rtů jejích splývá v řeči svojí rodné.
To z toho je, že z módy naše děvy —
se v duchu směji svému příteli —
teď posílají záhy do Ženevy,
že v lycejích pár roků prodlely.
A sobě sám též posmívám se vždycky,
k té její krásné patře postavě,
jak z přítelova listu pedantický
zjev ženy kýval mojí představě.
Neb Adrienny jemné vzdělání
jen jako kořen, jenž skryt pod zemí
a na povrch jen sněti vyhání
a opíjí tě květů vůněmi.

Vypráví někdy dívčím o ústavě,
a cestujeme spolu v zpomínkách,
hor mocných zříme zasněženou hlavu
a po jezerech plujem. Květů pach
zahrady jižní kouzlí kolem nás,
a do plachet se fantasie boře,
nás vítr unáší, a slavný hlas
nám ve sluch hřmí a hučí modré moře.

O dílech štětce mluvíme a dláta,
a vyzrazuji, že jsem prvně zřel
ji v obrazárně, když tam zřela jata
na nahé ženy svítící tu běl.
Pokryly jemným nachem se jí tváře,
prý byla tenkrát na den u lékaře
a odolati nemohla své touze,
jen na chvíli tam odskočila pouze.
Jak stín by čelo bílé přeletěl,
jen malý mráček . . . však už rozplývá se . . .
Je v jejím srdci jakýs tajný žel?
Ne, ne, hle, úsměv na rtech plá jí zase
jak zlatý motýl na kalichu květném.

Je Adrienna vždycky veselá,
s dítětem každým mluví, které střetnem,
zastaví babku, jež jde z kostela,
a rozpráví s ní řečí svojí jemnou
o jejích strastech, dětí jejích citech
s účastí stejně teplou, jako se mnou
dřív mluvila o praeraffaelitech.

Románů místních bavíme se dějem,
veselým různým příhodám se smějem,
a Adrienna prozradila v řeči,
jak ráda tančí, ráda na koni
jak vítr letí (radost není větší!),
však také spadla ten čas předloni.
Já podřek' se, že též jsem jezdil kdesi,
a chyt' se v past. „Nuž, pojedeme, ano?
Nic, nebraňte se, vezmete si Bessy,
je pokojná. Nuž, zítra! Ujednáno!"
A druhý den již klušeme a jedem —
jak šlář jí vlaje, ňadra se jí dmou,
a růže kvetou v líci jejím bledém! —
jak Lancelot když tryskl s Ginevrou,
a cítím, v tvář jak vítr šlehá divý,
jak okřívají churavé mé čivy.

Však nejčastěji Věra s námi bývá,
miláček matky, diblík rozmilý,
kol pobíhá a tančí skotačivá,
a pak jak motýl na květ na chvíli
v klín Adrienně sedne, na můj skočí,
nás květy zdobí, šotek malinký,
v mé kapsy sype drobné kamínky,
a smějou se jí ústečka i oči.
S ní chodíváme k zadní parku části,
u sítě z drátu zrak pnem bez hnutí,
až spatříme dvě srnky se tam pásti;
krmíme s Věrou bílé labuti.
A jindy musím s ní a s Adriennou —
jak polétá jí světlý, vzdušný šat! —
na slepou bábu nebo na honěnou
si pod kaštanů korunami hrát.
Ó, jak by smáli přátelé se tomu,
zde ztraceného zříce básníka,
jenž tápá kol neb ode stromu k stromu
za veselého křiku utíká!
Dnes náhodou však při slepé jsem bábě
chyt' Adriennu do své náruči
a zachvěl se — ó, slasti nejprudší! —
však vymkla se mi, vykřiknuvši slabě.
Jak ptáčku v ruce srdce její bilo,
však se mnou vše se kolem zatočilo,
a v žilách cítil vřít jsem krve proud,
že „Což lvi nespí?" v duchu jsem se lekal
a stranou od ní zrak pak plaše smekal,
k ní boje se své oči pozvednout.

Má Adrienna v parku sokola,
jenž jedenkráte postřelen byl v lese,
jí zhojen však a zkrocen. Zavolá,
a nevíš odkud, k ní se s korun snese,
na její rámě sedne, v dlaň jí klove
a stíní křídlem líce úbělové.
I dravec ten když sílu její cítí,
jak odolat jí může srdce slabé?
Ó, Adrienno, v půvabů tvých síti
se třepetá můj osud! Sladký vábe,
jak můru k světlu k tobě mě to žene,
již nechci dbát, že padnu do plamene,
však vím, svá křídla do něho-li vnořím,
že tenkráte jen čistým žárem shořím.

Ne, zticha, srdce! Stlum ten plápol ryzí!
Či sbořit chceš si svoje štěstí rázem?
Jen vykřikni, a kouzlo přerveš, zmizí,
a s hvězdných výší spadneš dolů, na zem;
tytam hned budou blaha chvilky snivé,
pryč bude sad, keř zvadne bez růží,
zdroj čistý vyschne . . . Můžeš pak, jak dříve,
jen ze špinavých píti kaluží!
Měj na tom dost, že dýchati smíš pouze
ten její vzduch, tak čistý, vůně plný,
k ní vzhlížet jenom jako k hvězdě v touze,
jejího hlasu sladké vnímat vlny;
s tou její bílou duší na mžik splývat
a v její záře křišťálové lázni
sled staré rmuti s duše svojí smývat!
Ó, jakou chvím se o své štěstí bázní!

X.

V parku zář krůpěje suší,
do oken dýchá mi bez —
ticho a vlaho v mé duši,
sladko a volno mi dnes.

Je tedy pravda to vskutku,
že mi tam vypučel květ
ze staré rmuti a smutků,
setlelé viny a běd?

Svěží květ, vonný a čistý,
jediná nebeská běl,
andělé že by ty listy
mohli vít kolem svých čel.

Vypučel, divá kde kvetla
změť jen a rulík a blín,
bez slunné záře a světla
věčný kde ležel jen stín.

Krása plá z pustin těch divých,
vůně, kde dýchal jed dřív —
jenom zář očí tvých snivých
vyvolat mohla ten div!

*

To šero tiché miluji v tvém oku,
v něm v ztracené sny duch se znova vesní,
já miluji i zvuk tvých lehkých kroků,
jak mechem laň když hlubinou jde lesní.

Tvůj miluji hlas měkký tak a sladký,
to hudba sfér, kam nelze vstoupit vinám,
a na píseň, jiż slýchal od své matky
jsem dávno již, se zvolna rozpomínám.

Miluji líc tvou, kde zřím lilje kvésti,
i úbělově bílé tvoje dlaně,
jak hnízdo pták na útlé ratolesti,
svůj celý život chtěl bych vložit na ně.

Já miluji tvou duši, plnou jasu,
tvé úsměvy, jež do cest růže stelou,
tvůj dech, tvůj stín, tvou šlepěj, vůni vlasu,
ó, miluji tě celou, celou, celou!

*

Tmavá noc v tvých vlasech leží,
měsíc svítí s tvého čela;
světa kraj jsem chtěl tě hledat,
a tys mi tak blízko dlela.

A když jsem tě, lásko, našel,
zase jak když čár mě šálí,
tak jsi se mi blízko zdála —
a jsi v nekonečné dáli.

Propasti jsou mezi námi,
skal nás dělí hřbety lysé,
o jichž hradbu marným vzdorem
srdce moje rozbíjí se.

Nevíš, jaká vrou v něm muka,
neznáš jeho vlnobití —
klidně, tiše jako měsíc
bílé tvoje čelo svítí.

*

Ó, lásko, jak jsi ukrutná, ó, paní,
a nelítostně těžký je tvůj trest!
Že nevěřil jsem v čistoty tvé zvěst,
chceš nechati mě trpět do skonání?

Tvůj majestát že urážel jsem zhusta
a za tebe měl svůdné hanby číš,
přes čistý zdroj svůj krok mi unášíš
a necháš žízní hořet moje ústa?

Jen jeden doušek přej mi z holých dlaní,
jen smočit dej mi prahnoucí můj ret,
a života pak nit mi přetni hned
za trest můj, lásko, ukrutná ty paní!

*

To byl jen oddech krátký — já půjdu zase dál
z těch pohádkových sadů, kde úsměv tvůj mi plál,
kde po bloudění dlouhém, po horkých žáru dnech
ret žíznivý jsem svlažil a květů cítil dech.

Já půjdu zase dále, nechť vysílen a chor,
do pouště zprahlých plání, do pustých skal a hor,
do samot ledných výší, do mlh, kde hlubý sráz,
do žáru, který pálí, do vichru, jenž je mráz.

Však braň se, jak chceš, tomu, ty půjdeš se mnou již,
mně budeš sladký přelud, kde horstva sněžná výš,
na poušti tebe spatřím, i v letu oblaků,
za noci ke mně přijdeš, líbezný přízraku!

Ve květu horských růží tvé poznám rety plát,
zrak ve hvězdách a v ruchu vln hlasu tvého spád,
a jestli zjev tvůj sladký mi pokyne kdes mhou,
já nebudu dbát srázu a skočím za tebou.

XI.

Tři dni již prší. Z rána do večera
déšť lije se a lije. Malá Věra,

ven nemohouc, je mrzutá a mučí
nás všecky kolem. Přítel rámusí,
kdos v brusírně mu rozbil na kusy
věc hotovou. Víc stará chůva bručí.
Já v pokoji svém píšu dlouhé listy,
zbytečné celkem. Hledím z okna ven
v park rozmoklý, kde voda stojí místy.
A déšť se lije, obzor zahalen . . .

Jen Adrienna úsměvné má oči
jak jindy, tichý, kouzlaplný vděk,
kam obrátí jen pohled, kam jen vkročí,
jak v chmury pad' by zlatý paprsek.
Hrát slyšel jsem ji, vstoupil do salonu
a za ní sednuv, zticha naslouchám,
zrak zavřený. A celá prška tónů
jak drobounkými lístky růžovými
mě zasypala . . . Vidím, vidím je,
co na všem leží tichý slunce plam,
ty svěží polany, a ve sluch zní mi
rej norských tanců . . . náhle zaduje
však vítr divě, ve fjordech to stená,
v člun bijí vlny . . . božský básník Grieg!
V tom totam kouzlo! Prchá Adrienna
ven do chodby, kde dětský zazněl křik.
Já letím za ní. Toť je Věra přece!
Snad spadla, hlavu rozrazil jí kov!
Ne, venku smích. Do papouškovy klece
prst strčila, a papoušek ji klov'.
Tišíme dítě, v náruč si je beru
a na papír jí črtám řadu zvěrů:
žirafy dlouhé, velkouché slony,
papoušky, kance — Snyders nejsem sic,
však slunečno již vyšlo z mraků clony
a polévá jí uslzenou líc.

Pak prohlížíme s Adriennou skizzy
a studie — jak na papíru, plátně
kout parku chytla, stromy zkvétající
neb louky kus — vše jemně, delikátně.
A k starému jsme přešli porculánu,
jejž sbírá pilně. V starodávné skříni
mis krásných plno, šálků, konvic, džbánů,
a jak jí září bledé líce nyní,
jak v očích radost dětinná jí hárá,
když do ruky vše béře. Vídeň stará —
Týnice — Loket — Míšeň — Wedgwood — Praha —
Davenport modrý, ovcí pln a krav.

A pro figurky její dlaň teď sahá,
ve vlásenkách se vyhrnul jich dav.
Jak s nimi mazlí se! Jak chví se zlehka
jí v ruce každá figurka ta křehká
jakoby štěstím!

Přišla návštěva.
Pan farář ze vsi, samý žert a vtip.
Vesele Věru do tvářiček štíp',
a Adriennu nach až polévá,
jak anekdot se z úst mu řine kupa,
a farář blýská očkama a šňupá.
Zve na faru nás . . . ukáže nám úly
a novou růži letos vypěstěnou
a zrovna v květu — máme června půli —
již galantně byl nazval „Adriennou".
I přítel přišel domů, jinak nedá,
a farář zůstal u nás u oběda.

Že ve faráři našel spojence,
jenž stejně vína dobrého je ctitel,
u stolu, prázdně sklenku po sklence,
si bujně vede dnes můj bodrý přítel,
ve vtipech dělá farářova učně,
vypráví kousky z blízké posádky
a sám se směje nejvíc, bouřně, hlučně,
sváděje pro žert s námi šarvátky.
Když Adriennin prstík pozdvižený
mu zahrozí, jen nový budí smích:
„Ach, faráři, zde vidíte ty ženy
a básníky! I radost jim už hřích!
My nelítáme v pohádkovém voze,
my zůstanem už, viďte, věrni próse,
já obzvláště, mě osud vyfouknul —
kdo za nešťastnou může náhodu? —
ne na pokál, na Poesie stůl,
leč v obyčejnou láhev na vodu."

„Na víno" říci měl můj přítel spíše,
jsem sobě děl a zamyslil se tiše.
Jak stalo se, můj bože, láhev ta,
baňatá trochu, na celé že žití
s flakonem vzácným byla sepiata,
jenž v tisíce hran vybroušen, tak svítí,
se leskne, září, a v němž ukryta
edenských květů čarovná je vůně,
že uzdraven jí mžikem je, kdo stůně,
a mrtvý znovu v život procítá?!

Přestalo pršet. Každý odpor marný.
Šli všichni jsme do přítelovy sklárny
se podívat, jak z pecí žhavých sluji,
zkad do zad sálá tropický jim žár,
dělníci žhoucí koule vyfukují,
jež formou berou na se pevný tvar.
Ó, tak nás osud vydechuje v svět —
měl pravdu přítel — tak nás stejně tlačí
v poměry, meze, formy svoje, v sled
jsme, čím nás dělá, drsnější neb hladší.
Mám formu svou již, nebo na ni čekám?
Co bude ze mne? Žhnu — či jsem již zchlad'?
Jsem čistý, nebo kaz je na mně snad,
a v kupu střepů odhodí mě někam?

A když jsme vyšli, slunce zapadalo.
Krvavě rudé nad oblohou žlutou,
se ohnivou mi žhoucí koulí zdálo,
z píšťaly sklářské právě vyfouknutou.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Uléhám záhy. Hlava bolí mě
nesnesitelně. Venku šumí listí.
Ta bolest v očích! Nesmím tolik čísti!
Krvavých koulí na sta vidím v tmě . . .

(Dokončení.)

Jiří Sumín:

Dědictví.

(Pokračování.)

IX.

Byl již večer, když dojela domů. Z daleka spatřila na poloprázdném perroně statnou vypiatou postavu Ryndovu, a vedle stála matka zimomřivě schoulená, starostlivá, jakoby ničeho dobrého nečekající. Ubohá maminka! I její hlava padne teď do takových svíravých, žhavých kleští, i ona bude s to plakati a smáti se zároveň. Umínila si, že bude mluviti opatrně, aby matku neznepokojila, aby nevyvolala tento příboj nadějí a pochybností, jenž zmítal její duší. Chtěla se tvářiti lhostejně, ale sotva pohlédla matce z blízka do tváře, příval radosti ji zachvátil, i padla matce ztřeštěně kolem krku.

„Matinko, nezlob se, já jsem to svedla na tebe!" mluvila vesele. „Víš, bylo to ošklivé! A on je bystrý a prozíravý v podobných věcech. Řekla jsem tedy: Maminka mě poslala, hahaha! Nehněváš se proto?"

„Ne, nehněvám. Ale vypravuj souvisle. Od začátku. Jak's pochodila!"

„Já vlastně nevím. Tvá otázka je příliš obsáhlá. Ale kdybych na ni musila odpověděti, řekla bych: ne valně."

„To není k smíchu," mínila matka zaražena.

Ale bylo to k smíchu, a proto se smála dále, smál se i Rynda, jenž se potají zmocnil její ruky a vášnivě ji tiskl. Bylo to tak milé, že nečekal na její odpověď.

„Co povídat dříve? Tedy: je to velice skromný, milý stařeček. Není pravda, že říká „huhuhu"! To se jenom tak zdá, protože má temný hlas."

„Co na tom? To je vedlejší. Povídej, jak tě přijal! Nebyl překvapen?"

„Ovšem že byl. A ne zrovna příjemně. — On nedělá s nikým okolků."

„Proboha, snad vás —?"

„Jen domluvte, pane Ryndo! Co jste chtěl říci?"

„Ale tak již vypravuj všecko, od začátku, a nesměj se pořád . . . zvlášť není-li příčiny.“

„To je ti zvláštní, mami: na první pohled padlo mi do oka jeho čelo. Takhle se strany když se díváš, připomíná mi tatínka na tom velkém portrétu.“

„Ale prosím tě, to si nech až na konec a nenatahuj nás na skřipec. Povídej, jak jsi pochodila?“

Vzali ji mezi sebe, matka s pravé, Rynda s levé strany, a rázem ocitla se v ohni jejich otázek. Mluvila rozvážně, opatrně, nechtějíc vzbuditi přílišných nadějí. Zarazila se, když pojednou matka stanula velice vzrušena, opakujíc několikráte touž otázku:

„On ti řekl, abych ho brzy navštívila? Skutečně ti to řekl?“

„Navštívit ho přece můžeš . . .“

„Jestliže si toho přál, pak mu vyhovět musíte,“ ozval se naléhavě kovový bas Ryndův.

„Ale ovšem, ovšem . . . Já pouze nemohu uvěřiti, že to skutečně řekl . . .“

Eliška se smutně odmlčela, pozorujíc po očku matku i Ryndu. Ubožáci, myslila si, už jsou v tom také! Už i oni si budou otloukat hlavy o hluché zdi velikých nadějí a velikých obav. — Opojeni tím, co zvěděli, přestali se již dotazovati. Chůze nyní velice vázla, neboť za řeči prostáli dlouhé chvíle na chodníku, živě gestikulujíce. Elišce zdálo se, že hovor točí se stále kolem téhož bodu, neposlouchala tedy a přála si býti již doma. Táž ostrá mrazivá mlha tlačila se opět do ulic, jako ráno, když opouštěla domov. Ale nebyly to neprůhledné, šedé zdi, jež osamotňovaly, byly to pouze vlající pavučiny, za nimiž bylo lze tušiti slibnou třpytivou záři. Jen kdyby už byla doma! Pojednou zadrhla se pozornost její na slova Ryndova, jež zněla nějak zvlášť důrazně.

„Sotva jsem vyslovil jeho jméno,“ vyprávěl, „všichni se odmlčeli. Ach, ovšem, páter Kmínek, kdož by ho neznal? O jeho jmění mluví se s respektem . . .“

Tu se již nezdržela a propukla ve smích. Některé podrobnosti dnešní návštěvy zatanuly jí na mysli. Ale nechtěla toho doznati, ač viděla, že matčino napětí roste.

„Ale, dítě, proč se vlastně směješ?“ tázala se několikrát. Náhle stanula jako ohromena. „Já vím,“ zvolala zdrceně, „ona si z nás tropí žerty. Snad u něho ani nebyla!“

Rynda stanul a udeřil se do čela.

„Na mou věru: je tomu tak! A já si to myslil . . . ano, ano . . . bulíky nám věší na nos. Nikde nebyla! Když odjížděla, bylo patrno, že má z toho strach. Říkala mi, že jste ji ním strašívala, dokud byla malá. A na mou věru, tohle je dobré!“

Pohlížel na ni dobrácky a tiskl jí ruku, jako by ani příliš neželel ušlého dědictví. A to bylo tak hezké a milé, že nebylo možno nabažiti se takové chvíle. Byla by se ještě dlouho takto smála a pásla se na jejich nejistotě. Ale matka, jíž chvíle ta zdála se trýzní, vytrhla náhle kufřík z rukou Ryndových.

„Přesvědčíme se!“ a blednouc strachem otvírala kufřík třesoucí se rukou.

Byl prázdný! Skutečně tedy tam byla! Přece tam byla aspoň... ostatní i kdyby nebylo pravda...

Bože, jak to už bylo nudné! Zase točil se hovor kolem jednoho bodu, zase známé povídání o červené karkulce. Jenom že seděli teď v útulném, teplém pokoji, a tiché štěstí zářilo jim z očí. Co záleží na tom, co přijde? Avšak ne, ne! Eliška cítila určitě, že nikdo z nich nemá již dosti na tomto skromném štěstí. Jakási tajemná síla, jíž se marně bránili, odpoutávala je od skutečných poměrů, uchvacovala, nadnášela, tak že viděli nové obzory a rozechvívali se novou možností. Bylo už k půlnoci, ale látka tak důkladně probraná zdála se nevyčerpatelnou. Eliška byla znepokojena, zdálo se jí, že poddala se příliš tomu vlahému proudu, jenž tak rychle unášel. A snad také informovala je příliš jednostranně. A pojednou bylo jí zřejmo, že je třeba nápravy.

„Byl to výborný nápad s tím bohatým strýcem,“ řekla pojednou, hledíc na Ryndu.

„Ano, byl. A budiž vám ke cti řečeno: byl to váš nápad.“

„Ovšem. Jenže týž nápad měl už kdosi přede mnou. Před třiceti lety byla chudá dívka a měla ženicha. Byl finančním strážníkem. Poněvadž neměli peněz na zařízení, dívka připadla na šťastnou myšlenku: ‚Já mám bohatého strýce,‘ pravila. ‚Aby mi dědictví neušlo, odložíme svatbu, a já půjdu k němu za hospodyni. Řeknu-li, že nechci žádné mzdy, jistě mě přijme.‘ Byl prý tehdy churav a vypadal prý hůře nežli dnes. Ženich byl spokojen, doufal a čekal. Ale když uplynula dvě léta a bohatý strýc nejevil chuti zemříti, oženil se s jinou. Dívka sestarala a třicet let už slouží beze mzdy, a bohatý strýc dosud žije a ... slibuje.“

Mlčeli chvíli. Jakási tíže padla na všechny. Cítili, že odpoutání od těchto chudých poměrů bylo jen zdánlivé, a vábné obzory a lákavé možnosti že byly pouhými sny.

„Nu což,“ pravila nevrle matka, „tehdy byl padesátník, ale dnes ... Třicet roků už nebude.“

„Ale deset ještě doufá. A za deset roků se mnoho změní...“

Opět mlčeli, ježto nikdo nechtěl přisvědčiti.

„Nu, uvidíme,“ pravil posléze Rynda, vstávaje k odchodu. „Vždyť ona se toho přece dočká, třebaže už mladost se nevrátí.“

„To jsi mu neměla říkat!“ pravila matka mrzutě, když Rynda odešel.

„Chci, aby věděl všechno.“

Matka jen mrzutě mávla rukou. Ulehly, ale spánek, jenž je jindy zbavoval denních trampot a starostí, nechtěl se dnes dostaviti. Eliška slyšíc, jak matka obrací se beze snů na loži a vzdychá starostlivě, litovala, že nedbala svého předsevzetí.

A vskutku nebohá paní neměla již stání ani pokoje.

„Vždyť mě pozval,“ uvažovala stále, „a odklad může se zle vymstíti. Situace je v pravdě kritická. Poslední vůle je napsána, a na tebe nepamatoval ani dost malým obnosem. Nu, toť ovšem vliv a

nátlak druhé strany, jež má sice méně nároků, ale svým dolízáním, dary a lichocením hledí si ho získati. Já už vůbec ničeho nečekala. Příčilo se mi nosit mu dary, ježto mně se nedostávalo a on měl nazbyt. A on sám nyní uznává, že je třeba poslední vůli opraviti v náš prospěch. To je hezké. Kdybys tam nebyla jela, byl by nás úplně pominul. A možná, že je zrovna nejvyšší čas. Přiznávám se, působí mi to velké starosti. Jde nyní o to, obratně se toho chopiti, pokud je ochoten dáti. Odkládat nelze. Může ovšem žít deset roků, ale může se také nedočkat desíti měsíců."

X.

Jednoho dne sklíčena starostí, majíc čelo ve dlaních, matka doznala Elišce, že toho napětí dále nesnese a že se musí něco stát. Neboť je-li ten, v něhož skládají takové naděje, osmdesátníkem, pak třeba napnouti veškeré síly, aby věc ta uvedena byla do pořádku. Mluvila stále o odjezdu, ač návštěva určena na dobu pozdější. Říkala sice, že nevezme s sebou darů, ale potají chystala cosi a na nádraží dala si od Ryndy vnutiti dosti objemný balíček.

Eliška s Ryndou čekali ji večer na dráze a byli plni nejlepších nadějí, když nepřijela.

„Patrně se toho chopila rázně a nepřijede, až věc vyřídí," těšil se Rynda.

Vrátila se domů teprve příštího dne, méně uspokojena, než očekávali. Nicméně snažila se vylíčiti vše příznivě.

„Jsme na nejlepší cestě!" ujišťovala. „Jak bych vám to krátce řekla? Nemáme to dosud jisté, a přece je zde skoro neklamná naděje, nebo: je to téměř jisté, a přece to může zklamat. Byl však nejvyšší čas! Ten chudák již roku nepřečká."

„Je to napsáno?" tázala se Eliška naivně.

„Napsáno? Co? Ah tak . . .! Ne, není, ale vyjádřil se určitě, ovšem, že kromě Mařky nebylo tam svědků. Pravil: ‚Eliška je moje nejbližší příbuzná a odkážu jí, co jsem měl nejraději. Zahradu v podvalí a louku za řekou. Ale tu podmínku si udělám, že zahrada nesmí se vykácet a rozparcelovat na stavební místa, a louka nesmí se zorat. Vše musí zůstat, jak bylo. Stromy sázel jsem vlastní rukou, chci, aby po mně zůstaly na věčnou památku . . . A louka je výnosná a pěkná je ve květu. Každý květ samá nádhera, jak praví Písmo: že ani král Šalomoun ve vší své slávě takto oděn nebyl jako jedno z nich.' — Tak hovořil. Eliška se mu zalíbila. ‚Je to,' praví, ‚věrná podoba mé sestry za mladých let.' Toho jsem ovšem nechtěla připustiti. Pěkně bych se poděkovala! Řekla jsem přímo: ‚Mýlíte se, velebný pane, znala jsem také matku nebožtíka muže. Eliška se nedala po ní —' Nedal mi ani domluviti. ‚Vy jste ji znala,' povídá, ‚jako nosatou, starou babu. Ale když byla mladá, vypadala zrovna jako Eliška.'"

„Nu, to jsou pěkné vyhlídky," žertoval Rynda.

„Kdyby aspoň ta zahrada v podvalí a louka za řekou byla jista, viďte!" dobírala si ho Eliška. „A proč jsi to, mami, nedala hned napsat? Co's tam vlastně dělala tak dlouho?"

„Bože, dítě, ty jsi ještě naivní. Vždyť i tak jsem docílila dosti. Jen kdybychom měli svědky! Co jsem tam dělala? Zůstala jsem na noc u své přítelkyně, abych se informovala. Tu zahradu v podvalí jsem si prohlédla. Je to velký ovocný sad s mladým stromem. Říká se tam „v podvalí", ale je to vlastně nová čtvrt, po valech není tam už stopy. Všechno je zastaveno, až na ten sad . . . Cení jej na osmdesát tisíc, ovšem jako stavební místo. Louka za řekou má krásnou polohu a dává mnoho sena. Jenže rozumný hospodář by ji dnes raději zoral, protože půda je velmi dobrá. Odhaduje se na šestnáct tisíc, což je ovšem cena za dobrou ornou půdu, neboť louka tolik nevynáší. Kromě toho má dva domy na náměstí a v kterési vsi selský statek. Pak ovšem akcie, losy a peníze . . . Domy dostane Mařka. Není divu, že se nemůže dočkat. Její osud je opravdu trpký! Před desíti léty seznámila se s vojenským zvěrolékařem. Je prý to statný padesátník, při tom hezký, intelligentní muž. Je prý do něho šíleně zamilována. On ovšem má zálusk hlavně na domy, ale byl by ochoten vzíti Mařku nádavkem. A nic prý ho nemrzí to dlouhé čekání! Ale ubohá Mařka vidí vše v jiném světle a div se nezblázní z té podivné hry osudu. Při tom vede se jí skutečně zle, neboť šetrnost je tam přímo neuvěřitelná, a rozumí se, že je nucena konati nejhrubší práce. Má prý význačnou vlastnost, jež jí bohatému strýci činí velmi blízkou: lakotu totiž. Ale i kdyby toho nebylo, musila by šetřiti, neboť její skromné jmění je prý téměř vyčerpáno. Bohatý strýc řídí se přesně dle dávné smlouvy a nedává jí ani haléře. A tak ubohá Mařka miluje, doufá a čeká! Není divu, je-li trochu zlomyslná a hořká! Nepohodly jsme se spolu, ale on přidal se na moji stranu. Jenže ovšem teď zase její vliv nabude převahy. A tak, celkem vzato, jsem spokojena s výsledkem své cesty, ale mám toho jaksi plnou hlavu. — Abych s ním udržela styky navázané po tak dlouhé době, řekla jsem, že Eliška má nápadníka a chce se vdávat, aby tudíž byl tak laskav a dal jí pro život radu a napomenutí na místě otcově."

Byla nemile překvapena, když mladí lidé propukli ve smích, a tvář její ještě více se zasmušila.

„Ano, vám to připadá směšným," pokračovala. „Ale co dělat? Je to osmdesátník a k tomu názorů tak předpotopních, že, kdybychom se snad nějakým zázrakem vrátili o dvě stě roků nazpět, on by toho jistě nepocítil. Je původem sedlák a povoláním kněz. Co chceme na něm?"

Seděli zase dlouho do noci, a když Rynda konečně odešel, Eliška usedla vedle matky na pohovku a lichotivě se k ní přitulila.

„Maminko, nemysli už na to," chlácholila její starosti, „stejně nám to nepomůže. Chtěla jsem ti něco říci . . . Vidiš, mami, já bych velice potřebovala nových jarních šatů, mohou být docela laciné."

„Ale což myslíš, dítě, že o tom nevím? Vždyť já stále na to myslím a počítám, jak bych . . . A ne laciné a hezké, drahé šaty chtěla bych ti pořídit. Toť se ví, že jich potřebuješ . . . Jenom že máme teď stále takové mimořádné výlohy. Ale co naplat!. Je to,

nuíné. A teď opět takové nepředvídané vydání! Nechtěla jsem ti vlastně o tom říci..."

„Zase k vůli tomu dědictví?"

„Nu ovšem. Musíme se strýcem stůj co stůj udržeti styky. Zlomyslná Mařka stará se o to, abychom nevyšly při tom lacino... Naříkal na ni mnoho a mimo jiné posteskl si, že mu špatně zašívá ponožky, že má často nohy samý puchýř. Chlácholila jsem ho, že má Mařka asi mnoho práce, a chce-li, že mu punčochy vyspravím. Mařka navázala mi toho ranec. Rozbalila jsem to ve vlaku, byla jsem sama v kupé..."

„Neviděla jsem, že bys byla přivezla balík. Kde je máš?"

„Právě ti to chci říc'. Byl to již jediný cár... o nějaké správce nemohlo být ani řeči. Starý Hájek sedí po celý den v lenošce u dveří a čeká, až se vrátím. A ostatní sousedé rovněž. Kdyby viděli, že nesu balík, chtěli by vědět, co v něm je. Nechtěla bych se dožít té ostudy, kdyby to zahlédli. Už k vůli Ryndovi..."

„Kam jsi to tedy dala?"

„Vyhodila jsem to z vlaku oknem."

„Ale, mami!"

„Ano... vidíš, dítě, chvílemi přijde to tak na mne, že se ani necítím. Nebýt tebe a Ryndy, ani bych se na toho mamonáře neohlédla."

„Myslila jsem, že jste se usmířili. Je to náš jediný příbuzný s otcovy strany. A vlastně je to chudák. Slzy mně vstoupily do očí tehdy, když mi vyprávěl, že se bojí poslední hodinky jen proto, že nebude mít u sebe nikoho, kdo by mu posloužil z lásky."

„Inu, jak si kdo ustele, tak si lehne. Komu pak on udělal něco z lásky?"

Odmlčely se. Teprve po chvíli odhodlala se Eliška k námitce.

„Pak by ale bylo všemu konec. Když už ti na něm nesejde, ta zahrada v podvalí stojí za takovou maličkost."

„Ale ano... to se rozumí! Teď mu musím koupit ponožky nové. Tak to zajisté bylo i vypočteno; neboť ty cáry, které mi Mařka navázala, nebyly už k ničemu. Ano, to se rozumí... Jenom že ta zahrada není dosud naše. Člověk může sázet, je-li naděje na výhru; ale všecko prosázet přece nesmí."

„Nestarej se, maminko, já se bez jarních šatů obejdu. Vždyť stejně nikam teď nechodím."

„Ano, už jsme na téže cestě, jako ta jeho Mařka. Jenže ona to má aspoň zajištěno, a nám to pouze slibuje. Jak jen toho docílit...? Jak se toho chopit...?"

Ubohá paní chodila všechna zamyšlena a ustarána, nevycházela z domu a stranila se sousedů.

„Teď jsi na řadě ty," připomínala Elišce každodenně, „hleď, ať tam něco pořídíš! Stojí to peníze."

Eliška bála se této cesty a odkládala stále. Matka nepřestávala ji trápiti různými pokyny a instrukcemi, připomínajíc, že je třeba do-

cíliti jistého výsledku, aby peníze nebyly vyhazovány zbůhdarma. Pak stala se netrpělivou.

„Má-li ten, v němž skládáme tolik nadějí, osmdesát roků, pak není radno odkládat. A pak, ty tam stejně ničeho nepořídíš. Bude nejvýš na čase, abych zase jela já.“

XI.

Ačkoliv v ustanovený den pršelo, jen se lilo, Eliška netroufala si již navrhnouti odklad. Ponožky byly nakoupeny, a také Rynda přispěl obvyklým dárkem. Eliška neměla tentokrát strachu ze strýce, o němž byla jista, že je jí nakloněn; spíše obávala se, že neuspokojí matky. Po celou cestu přemýšlela, jak to navléci, aby matce přinesla nějakou potěšující zprávu. Poněvadž tramway nejela do ulice, kde bydlil strýc, bylo jí vléci oba balíky v dešti značný kus cesty. Než dostihla strýcova obydlí, byla všecka promoklá a ubrouzdána. Hospodyně, sotva ji spatřila, propukla v smích.

„Vy jste to opravdu?“ divila se pokrytecky. „Nechtěla jsem ani uvěřiti svým očím. Tak jsem se přece nemýlila, zahlídla jsem vás, jak jste šla mimo. Řekla jsem velebnému pánovi: ‚Kdo se to žene v takový nečas!‘ A on mi odpovídá: ‚Jen se nestarej! Však k nám ne. U nás nemá nikdo co dělat.‘ Nu tak, jen jděte dále! Je tam sám, aspoň se trochu pobaví.“

Eliška pozdravila vcházejíc do pokoje, a byla překvapena, ježto jí nikdo neodpovídal. Starý pán seděl nehybně ve své lenošce a upíral pichlavé své oči ke dveřím. Domnívajíc se, že ji buď přeslechl, nebo že ji nepoznává, pozdravila opět, ale pichlavé oči pouze se zaleskly, a hlava pozvedla se malounko do výše.

„Maminka se dává uctivě poroučet...“

Žluté čelo se svraštilo, a ruka pozvedla se velitelsky do výše. Tušila již cosi nedobrého, a pichlavé horko projelo jí tělem.

„Kde's nechala křesťanské pozdravení? Za dveřmi? Tuť aby ses pro ně vrátila?“ pravil mrzutě, ale bez hněvu, tónem, jakým kárával nezdvořilé děti. Eliška neodpovídala, rozhlížejíc se udiveně, platí-li slova ta jí či komusi jinému. V kuchyni ozval se jízlivý smích.

„Tobě to povídám... tobě. Mně na tom nesejde, že jsi slečnou,“ pokračoval týmž tónem. „Kdo ke mně vejde, vzdá nejdříve čest Pánu Kristu a potom mně. U dveří je kříž a kropenka.“

Eliška pochopila. Stála beze slova, zdrcena a zahanbena, a viděla už v duchu rozpadávati se ten směle vybudovaný kouzelný hrad. Měla zvláštní umíněnost, kotvící v hrdosti, již nedovedla přemoci. Byla ochotna přinésti jakoukoli oběť, udělati tomuto vetchému starci cokoliv k vůli a k radosti. Ale pokud zazníval z kuchyně tento jízlivý, pokořující smích, nebyla by s to vyhověti mu, ani kdyby jí dal okamžitě připsati slíbenou zahradu v podvalí a louku za řekou.

„Nevím, co tím chcete říc', velebný pane,“ pravila tiše. „Snad se horšíte, že jsem přišla? Maminka mě poslala.“

Měřil si ji chvíli svým pronikavým, pichlavým zrakem. Její tvář byla bledá, postava vypiatá jako k obraně, bez pokory, beze strachu.

„Nevíš? Já ti to povím. A Mařka ti to dosvědčí. Přišly jste ke mně, nejdříve ty a potom tvoje matka, však víme, proč. Ale pánbíčka u dveří žádná z vás nepolíbila, ani jste se svěcenou vodou nepožehnaly, jak na chodbě, tak v kuchyni. Kdo ode mne něco chce a čeká, je povinen dbáti mých předpisů. Jsem sluha boží, a kdo vejde ke mně, a zvláště, když ode mne něco chce, musí vzdát Bohu čest a chválu.“

Smích v kuchyni utichl, ale vzdor její nepovolil.

„Odpusťte, velebný pane, my jsme k vám pro nic nepřišly, a také jste nám nikdy ničeho nedal.“

„Ale po smrti . . . čekáte!“

„Maminka od vás nechce ničeho.“

„Ale ty! Ty! Nejbližší příbuzná, jak si říkáš.“

„Já? Můj otec umřel mlád, a jeho matka, jež byla vaší sestrou, také. Kdo ví, zdali bych se dočkala, i kdybyste mi opravdu mínil něco odkázat. Ostatně, dělal jste poslední vůli — a nevzpomněl jste na mne . . .“

„Však se to opraví. Vždyť ještě neumírám. Říkal jsem tvé matce: Zahradu v podvalí a louku za řekou dostaneš. Nemysli si, že jsi sama. Je vás celá smečka, a každý přijde a škemrá, abych přidal, že ten má více, a nabízí a slibuje hory, doly. Už je těch lejster celá hromada. Já slovu dostojím, zahradu a louku ti odkážu, ale Pánu Bohu musíš prokazovat čest a chválu jak se sluší a patří.“

„My jsme se ve škole učili, že je nezdravo líbati předměty, kterých se mnoho lidí dotýká.“

„Pěkné vychování! Předměty! Nejsvětější tělo Páně — to je předmět?! Ó, ta škola dnešní! Ta je jen pařeništěm nevěry a nepravosti. — Nu, sedni!“

„Děkuji, velebný pane, nebudu vás obtěžovat.“

„Co? Mně se zdá, že ty jsi paličatá, jako Franta, tvůj otec. Kam bys šla? Na vlak je brzy. Budeš zevlovat po městě a pokukovat na všelijaké hastroše. Sedni! Co's mi to donesla?“

„Maminka posílá ty spravené ponožky a tuhleto.“

„Mařko! Mařko, pojď sem! Zde jsou ty spravené ponožky. Tobě se do nich nechtělo, vymlouvalas se, že se už nehodí. Tak přece se našel mistr, který na ně vyzrál. Tak je odnes a přepočítej, jsou-li všecky! — A což tohleto . . .?“

Zvolna rozbaloval papíry, a jeho tvář se vyjasňovala. Dvakráte pokusil se povstati, ale nepodařilo se mu. Elišce zdálo se nyní, že se změnil. Když ho posledně viděla, byla tvář jeho bezkrevná a vyzáblá. Dnes vypadal naduřele, a jeho promodralý obličej zdál se na prvý pohled černý. „Co mi to, děti, nosíte?“ mluvil udobřeně. „Vždyť je to drahé! Co s tím? Prodat to nemohu . . . Musím to vypít, a to je věčná škoda!“

„Maminka myslí, že se tím posilníte, velebný pane!“

„Inu, ovšem že posilním. Však jsem byl poslední dobou jaksi nesvůj. Já to jen po lžičkách užívám, jako medicinu.“

Vybalil láhev tmavého vína a postavil ji před sebe.

„Tohle černé, to je stavinoha! Mařko, podej mi lžičku! Kapánek si líznu. Jsem jaksi sláb.“

Ale Mařka se dosud nevrátila, a Eliška nevědouc, kde hledati lžičku, přinesla skleničku.

Nalil třesoucí se rukou a pil malými doušky.

„Sílí to nejen tělo, ale i paměť,“ řekl po chvíli. „Právě jsem si vzpomněl: Tvá matka řekla mi, že se chceš vdávat, a prosila, abych ti dal naučení, což je ostatně mou povinností.“

„Ale, velebný pane, to nespěchá,“ namítala dívka. „Nápadníka sice mám, ale do svatby je, myslím, daleko.“

„Nevadí. Lépe skoro než pozdě . . . Dobré naučení je nad zlato a stříbro. Je z těch pokladů, které ani rez, ani mol nekazí. A pak, já říkám: Něco za něco, nic za nic! Tvá matka spravila mi ponožky, proč bych já jí neudělal také něco a nehleděl napraviti tvoji duši. Je to mým povoláním a nedělá mi to žádných obtíží. Zvláště, kdy dobře vím, že dnes odbývají se tyhle věci všelijak. Vy městské ženské jste hned uraženy, mluví-li se s vámi vážně o choulostivých věcech, ačkoliv z dvojsmyslných a ještě horších žertů si neděláte ničeho. Za mých časů probíralo se vše důkladně, a proto také byla šťastnější manželství nežli dnes. Dnešní mladý lid myslí sice záhy na ženění a vdávání, ale málo dbá o to, aby byl o svých povinnostech náležitě poučen. Nejvyšší dokonalosti možno sice dosáhnouti toliko odříkáním a čistotou. Ale i ctnostné manželství je bohu milo, a ne nadarmo pravil sv. apoštol Pavel: Dva jsou víc než jeden!“

Počal s horlivostí, jež mu byla vlastní, líčiti povinnosti stavu manželského otevřeně a prostě, jak mluvíval k snoubencům, pokud byl farářem na vsi. Při tom popíjel víno malými doušky a v duchu těšil se, pozoruje, jak jeho paměť oživla a řeč bystře proudí. Znenáhla stal se sdílným a protkával bezděky svůj zbožný výklad vzpomínkami z vlastního života.

„Ne, abych se chlubil, ale v pastorální medicině byl jsem vždycky kapacitou. Ještě dnes obracejí se ke mně moji venkovští kollegové o radu. Je to důležité pole, s něhož kněz víc a více je vytlačován lékařem. A často děje se tak k časné i věčné škodě lidských duší. Málokterá mladá matka ví dnes, že nejlepším přímluvčím a ochráncem v těžké hodince je sv. Benedikt. Jeho medaillonky svěcené papežem, když byly nošeny po čas těhotenství, zaručují šťastný porod a zdravé, hezké děti. Hříšně a nekřesťansky zachází se dnešního dne s nedonošeným dítětem. Tu zřídka bývá pamatováno, aby mu ihned udělen byl křest svatý, a dítě, jehož duše mohla být zachráněna, dokoná ve stavu prvopočátečného hříchu. Toto opomenutí je těžkým hříchem, zvláště dosáhlo-li onoho věku, kdy obdařeno bylo již nesmrtelnou duší. Doba, kdy plod lidský nabývá nesmrtelné duše, „animatio foetus“, jest u mužského pohlaví čtyřicátý, u ženského osmdesátý den od početí. Tak učil sv. Tomáš Aquinský a jiní sv. otcové. Proto

první starostí ženy podobným neštěstím postižené budiž, aby dítěti dostalo se okamžitě křtu svatého. Křest z nouze může udělit kdokoliv. A sice v podobném případě křtí se těmito slovy: ‚Jsi-li člověk, křtím tebe ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého. Amen.‘ Za starých dob, kdy člověk proniknut bohabojností obětoval a podstoupil vše za spásu duše, stávalo se, že kněz povolaný k umírající ženě, jež byla těhotna, udělit jí svátost posledního pomazání, nerozpakoval se, aby podle příkazu církve svaté vykonal císařský řez a zachránil takto v rozhodné chvíli lidskou duši. Dnes, ač církev svatá příkaz ten nezrušila, žádný kněz toho neučiní . . . a já bych mu to ani neradil!“

Obličej protáhl se dušeným smíchem, těžce se rozkašlal. Udělal malý doušek, vzal šňupeček a čile povstal. A buď že se mu nějak zadrhlo předivo zbožného výkladu, buď že poznal, že zašel příliš daleko, rozchodil se po pokoji a chvíli mlčel. Pak se zvolna opět rozpovídal, ale zadrhnutého přediva již nenavázal. Vrátil se ku přítomné době a poučoval dívku, jak se chovati před svatbou, jak se vystříhati polibků a objetí . . . Ale řeč jaksi vázla. Mařka se nevracela. Začal vyprávěti příklad, nedokončil a začal jiný. Náhle, jako by se na cosi upamatoval, vešel do kuchyně, rozhlédl se, stál chvíli na prahu a zase mlčky přecházel. Při tom bral šňupec za šňupcem a často popíjel. Jeho promodralý obličej znenáhla zrůžověl, a oči se leskly. Pak vzal s police jakousi starou knihu a zvolna, nemotorně obracel listy naslíněnými prsty. Konečně obličej jeho radostí zazářil, jako by byl nalezl, co hledal. Odložil knihu a odkašlal si:

„Abych tedy uvedl příklad, jak Bůh nevinnost odměňuje a provinění trestá, povím ti tento starý příběh. V jednom klášteře v Burgundsku živ byl ctnostný mladý mnich. Jeho čistota a nevinnost zalíbila se Bohu tak, že ho obdařil zvláštní milostí: mohl kdykoliv vzíti do rukou žhavé železo, aniž se popálil. Okolní lid ctil v něm světce a často se shromažďoval u kovárny, — kdež mladý mnich pomáhal, — aby viděl ten zázrak. Jednoho dne, když vstoupil mnich do kovárny, spatřil tam seděti mladou kovářovu ženu s krásným dítětem na klíně. Poněvadž vyrostl v klášteře a nikdy z blízka nemluvněte neviděl, byl všecek nadšený. Hrál si s hošíkem, a oba byli potěšeni touto kratochvílí. Žena, jíž se ctnostný mládenec zalíbil, byla jata hříšnou vášní a pravila: Chtěl bys mít také takové hezké dítě? — Zajisté, pravil nevinný mládenec, všechno bych obětoval, kdybych toho dosáhl. — A víš-li, jak možno toho dosáhnout? pokoušela jej žena. — Myslím, že je to dar od Pána Boha, pravil jinoch. — Ovšem, smála se žena, ale člověk musí se také přičinit. — A když mladý mnich projevil zvědavost, odvedla jej stranou, aby ho svedla. Po chvíli vrátili se oba, a mládenec pracoval, jako by se nic nestalo, ale sotva že sáhl rukou na žhavé železo, strašlivě vykřikl. Tu všichni kolemstojící pochopili hned, co se stalo. Jeho pověst světce změnila se v pověst hříšníka, jeho sláva a čest — v hanbu a potupu. Zahanben odešel do kláštera, a nikdy již svět o něm neslyšel. — To je starý příběh, ale pravdivý. Člověk netuší, kde na něj číhá úklad a pokušení. Jediná slabá chvíle — a nejdražší poklad je ztracen . . . Jsem stár

a hledím už klidně zpět na ten uplynulý život. Měl jsem ovšem své lidské slabosti, ale touto ohavností jsem duše své nepošpinil. A zakusil jsem pokušení tak silných, že se dnes divím, kterak bylo možno, že jsem nepadl. Nebyl jsem krasavec, ale já nevím, co ve mně ženy viděly. Odhánět jsem je musil, a jednu dokonce tak jsem potrestal, že jsem jejímu mužovi vrátil psaníčko, které mi poslala . . . Ani nechápu, jak jsem mohl být tak . . . tvrdý! Snad že jsem vždycky zavčas rozpoznal ďáblova osidla. Lidé vytýkají mi lakotu. Nevím, jsem-li lakomý, o cizí nestojím a dlužen nejsem nikomu. Ale peníze mám rád. Ovšem, je to hřích. Ale člověk musí časem spáchat malý hřích, aby se vyhnul velkému. Kdyby nebylo všelikých podobných obav, byla by mě lehko svedla služka. Josefa i Mařka, obě byly zblázněny do mne. A Mařka zvlášť, jak ji ten financ nechal . . . Co jsem tehdy zkusil! Ale víc než Mařka, víc než Josefa a kterákoliv skutečná žena, pokoušela mě „Susana v lázni". Její příběh čte se při mši svaté třetí sobotu v postě. Div mě to o rozum nepřipravilo. Stál jsem před tváří boží v mešním rouchu a viděl jsem ji stále před sebou. Viděl jsem, jak se svléká, jak vstupuje do vody, a jak ti dva staří číhají na ni. Slyšel jsem, jak ji svádějí: Zahrada je zamčena, nikdo nás neuvidí . . . A zapomnět jsem nemohl! Dlouho se to vracelo. Tak mě pokoušela až do pozdního věku, rok co rok . . . Marně modlíval jsem se k Bohu, aby pokušení ode mne odvrátil. Bože, volal jsem, proč tato cudná žena, jež žila tisíce let přede mnou, pokouší mě a chce mě vydati v osidla ďáblova? — Nu, ale jaká by to byla ctnost, kdyby nebylo pokušení? Za to dopřál mi Bůh vysokého věku a dnes ještě mladému se vyrovnám. A kdyby se Bohu zalíbilo, učiniti zázrak jako tehdy v Burgundsku, moh' bych vzít žhavé železo do rukou jako onen mladý mnich před svým pádem."

Zarazil se, stanul, pohlédl upřeně na dívku, jako by nechápal, jak sem přišla, co chce, a proč k ní takto mluví. Ale bylo mu dobře, bylo mu lehko a chtělo se mu povídati o sobě, stále o sobě. Zachvátila ho taková nenadálá, strašlivá upřímnost, podobající se deliriu. O čem nikdy nemluvil, co pouze cítil a vnímal, chtělo být pojednou sděleno a vysloveno. Lhostejno, komu to povídal. Ale i osoba zdála se mu dobře volena, vždyť to byla nejbližší z pokrevních přátel, rozkvetlá dívka v rozmachu státi se ženou, s kterou už možno o všem mluviti.

„Často přijdou ke mně lidé a litují mne: ‚Chudáčku, což už zde také máte na tom světě? . . . Ani radosti, ani požitku! Bude vám líp, až budete v té věčné slávě!' — Hlupáci! Hlupáci! Nikdy jsem neměl, co vy nazýváte požitkem a radostí. Život je sám sebou veliký požitek a veliká radost. A kdo to neví, je blázen! Stačí mi sedět zde u okna a dívat se do sadu. Každého dne, ano, každé chvíle spatřím tam něco nového. A čím déle žiju, tím více tomu žití zvykám a myslím si: Pro Pána Boha, jak to tu bude jednou beze mne? Je možno, abych nebyl? Nebudu! nebudu! To je hrozné! Je pravda, mohu být ještě deset, dvanáct roků, snad i víc. Ale buď jak buď, už to nebude tak dlouho trvat, jak to trvalo . . ."

Odmlčel se zlostně, když znenadání vrazila Mařka, a chtěl ji vzdáliti velitelským posunkem. Couvla sice, ale nebyla už s to zadržeti slov, jež měla na jazyku.

„Velebný pane, ty ponožky nejsou všecky. Dala jsem čtyřiadvacet párů, a slečna dovezla pouze osmnáct.“

Byl velmi zaražen, polekán téměř.

„Co? co? Že nejsou všecky? A to je pěkné! Pro Pána Boha, snad ti je ve vlaku někdo nevyfouk' z kufříku? Šest párů! To není maličkost.“

„Možná, že nejsou všechny spraveny,“ namítala Eliška.

„Nejsou spraveny! Nu, ale to ti přece měla matka říc'. Což ti neřekla, kolik párů posílá? To bych já pěkně pochodil s takovou správkou . . . hnedle bych neměl co oblíc'.“

„Nerozčilujte se, velebný pane, nejsou-li všechny, tedy je co nejdříve obdržíte. Možná, že nějakým nedopatřením zůstaly doma.“

„Nu, to je pěkné nedopatření! Šest párů! To není maličkost! — Nu, ale snad nebude zle. Tvé matce jsem je svěřil, ona za ně ručí, to se rozumí. Já nestojím o cizí, ale svého nepopustím. A ty se pořád nesměj!“ osopil se na Mařku, „to není k smíchu, takové věci!“

„Buďte bez starosti, velebný pane,“ chlácholila jej Eliška, „jsem jista, že se najdou.“

„Jista! jista!“ broukal nevrle. „Mně by bylo milejší, kdyby byly zde. To není maličkost: šest párů!“

Mařka smála se, zakrývajíc ústa cípem zástěry, jako by se nemohla překonati.

„A což, velebný pane, ty košile?“ tázala se polou žertem polou vážně. „Milostivá paní říkala, že je vyspraví, že nemá co dělat . . . Tak pošleme je? či až zde budou ty ponožky? . . .“

„Hm, hm . . . já věru nevím . . .“ rozčiloval se víc a více. „Ale, nu . . . tak je pošli. Ale ať se s nimi zas něco nestane,“ obrátil se k Elišce, „buď opatrna! A ty to dobře spočítej, Mařko, a napiš, kolik posíláš, a Eliška to hned na místě potvrdí, že je přijala. Pořádek musí být, milí braši, kam by člověk přišel . . .“

„Božínku, co pak taková maličkost, spravit trochu prádla,“ mluvila Mařka, snášejíc staré, zažloutlé hadry, na něž se již nehodilo slovo košile. „To naši nevědí, co by velebnému pánovi snesli. Mé sestry dcerka vyšila mu k svátku cíchy . . . a jaké! I na výstavě byly . . . A na ručnících udělala mu monogramy, jako dvě dlaně veliké. V zimě, když zabíjejí, to nám toho pošlou! Celý týden nevaříme . . .“

„A měsíc nám to poleží v žaludku,“ ozval se zlostný stařecký bas. „Kdybys raděj netlachala.“

„Inu, bože, jako chudí lidé. Co mohou dát? Z mála málo. To se ví, není to tak upraveno, jak je velebný pán zvyklý, ale také se to sní . . . Co pak taková správka? Tetička Běhalka z Trhlic donese každý pátek vdolek jako řešeto. Také to není jemné pečivo, ale velebný pán má rád z pece. A jak nám spadl plot v zahradě

v podvalí, to byla starost! Byl už naskrze shnilý, to se rozumí. Nový byl by stál pěkných pár desítek. Velebný pán už to nechtěl dělat. Ale můj švakr pomaličku, kus po kuse, sám se na tom dřel, a dřevo ani nevím, kde chudák vzal. A teď pěkně plot stojí, a zahrada je v pořádku a v bezpečí . . . A ani krejcar to nestálo. Velebný pán povídá: ,Nu, však já už tu dlouho nebudu, a kdysi to bude vaše, tak si plot udělejte!' Nevídáno, taková správka! Za pět halířů nití, to je celé vydání při tom. A nejmladší hoch po mém bratru nebožtíku je chudák sirotek, ale tak má velebného pána rád, až je to dojemné. A jen když mu může udělat radost! Onehdy chudák donesl dvě cibule, každá jako dvě pěsti!"

„Však jsem ti povídal, měla's ho s tím vyhodit. Co já potřebuju k vůli klukovi zodpovídání před Bohem. To se ví, že cibuli ukrad'."

„Ale, vždyť ji dostal . . . Říkal mi od koho, ale už jsem zapomněla. A ostatně, však ji nedonesl po prvé. — Tak, velebný pane, dvanáct košil jsem sbalila. S těmi šesti páry ponožek je to čtyřiadvacet kusů. Nu, aspoň milostivá paní nebude mít dlouhou chvíli . . ."

Eliška nemohla se dočkati chvíle, až bude venku. Podepsala stvrzenku, vzala balík a rychle se poroučela.

Starý pán hleděl na ni udiveně a mnul si čelo, jako by se na cosi rozpomínal. Zdálo se mu, že nedokončil jakousi důležitou rozmluvu, že řekl cosi jiného, než zamýšlel říci. A byl by ji rád zdržel, ale cítil únavu, a také nemohl nalézti vhodné záminky. A chtělo se mu spát.

„Jen dej pozor, ať něco neztratíš," napomínal Elišku. A když už byla na chodbě, zaslechla ještě, jak volal: „Nezapomeň na ty ponožky!"

„Je to kříž s takovým starým člověkem. Kdo nezkusil, neuvěří," smála se Mařka, doprovázejíc Elišku ku dveřím.

Eliška zadívala se do její veliké mužské tváře s očima hluboce zapadlýma, v nichž vepsáno bylo tolik naděje a utrpení. Neušlo jí, že Mařka je čímsi příjemně vzrušena, jako by skrývala velikou jakousi radost.

XII.

Doma zastihla matku samotnu. Rynda měl jakési řízení se svým bývalým chéfem a nebyl na štěstí přítomen. Pověděla matce vše, co zažila, od nevlídného uvítání až po důtklivé připomenutí stran scházejících punčoch. Rychle uklidila balík starých košil, aby matku příliš nerozčilila.

„Nejhorší je," končila své zprávy, „že dnes nějak nevypadá dobře. To je na pováženou. Počínal si divně, naučení mi dával jako nevěstě a také trochu více pil, chtěje přemoci jakousi slabost. Víš přece, že je jinak pověstný svou střídmostí."

„Ovšem. Deset let už nebude. Ale tohle já nevydržím ani deset měsíců."

Ale znenáhla smířily se s novým vydáním, kupovaly plátno a šily košile. Seděly stále téměř doma, ježto si nemohly pořídit nejnutnější k doplnění starších toilet. Při tom žily v horečném napětí a rozčilení.

„Co z toho pojde? Jak to skončí?" opakovaly často. Stará paní ztrácela důvěru.

„Nečekám nic dobrého. My vůbec nemáme štěstí, a podle staré pranostiky kněžské peníze ho taktéž nepřinášejí."

„Jen se nestarej, vždyť jich ještě nemáš!"

Sotva se poněkud uklidnily, přišel jednoho dne Rynda s návrhem, jenž je do krajnosti pobouřil

„Je nejvyšší čas, aby se něco stalo," začal. „Jinak bude dům v nejbližších dnech prodán. Nu, nelekejte se, na ulici nezůstanu... jaksi bylo, jaksi bude! Můj bývalý chef nabízí, že mi zaručí půjčku. Ale žádá, abych se aspoň zasnoubil. O dědictví nemá pochybnosti, pouze slečně nedůvěřuje. Myslím, že vám ho zítra představím. Je to žid, ale solidní obchodník a intelligentní člověk."

Byly poděšeny takovou smělostí.

„Počkejte aspoň, až to bude mít zajištěno. Vždyť dosud jenom slibuje. A dáti si zaručit půjčku, když víte, jak se věci mají, bylo by přímo nepoctivo."

„Nu, a proč tam tedy nejedete? Od poslední návštěvy slečniny uplynulo téměř šest neděl. Za ten čas měl starý pán dosti času beze spěchu a přenáhlení zemřít."

„Milý pane, řeknu vám to krátce: Tyto návštěvy jsou pro nás příliš nákladné, nemůžeme si jich tak často dopřáti. Slíbila jsem vyspraviti trochu prádla, a bylo mi dodáno v takovém stavu, že, nechtíc je vrátiti s nevlídnou poznámkou, pořídila jsem nové. Nyní se to opakuje, a hospodyně jej při tom ujišťuje, že nás to nestálo než několik haléřů, jež jsme vydaly za niti. Eliška stojí při tom, a neřekne ani slova. Vyslechne ještě urážlivou důtku, že jsme nevrátily všechno, a přinese mi ranec hadříků, abych je „spravila" na nové košile. Nu, což dělat? Jsem ochotna částečně vyhovět, ale nikoli v té míře, jak si toho žádá. A sama si tam teď dojedu a otevřeně si s ním promluvím."

„Ano... zajisté... Jenom bych si dovolil podotknout, aby se vyhovělo ve všem. Zvláště teď. Kdybyste mu něco odepřela, bude míti hospodyně vhodnou zbraň proti vám. Jestli se vám však příčí, zásobovat bohatého příbuzného prádlem, dovolte, abych si to vzal na starost já. Nehněvejte se, prosím, je to „podnik", ve kterém jsem zúčastněn. Snad bude pak v dobré náladě, a pochodíte lépe nežli slečna." —

Rychle tedy došívaly, co měly v práci, a dokupovaly, co scházelo. Ale téhož dne přišel domácí s cizím pánem, jenž si prohlížel dům a zejména živě se zajímal o obchod. Rynda nejvýše polekán naléhal, aby se návštěva u strýce urychlila. Uznávajíce jeho důvody, pracovaly pozdě do noci, aby se matka příštího dne mohla vydati na cestu. Ale nazejtří — dříve než se v domě kdo probudil, — zazvonil u vrat telegrafní sluha. Rynda, jenž zaslechl, že táže se na adressu-

Eliščinu, vyskočil s postele a jat neblahým tušením, rychle se oblékl a spěchal nahoru. Zastal matku i dceru v němém ohromení. Nepozorovaly ani, že vešel.

„Promiňte, že přicházím v tak nevhodnou chvíli. Tuším, že ten starý pán nám něco proved'. A já jsem to říkal, že má dosti času umřít."

Nebyly v prvním okamžiku s to, aby vypravily ze sebe slova.

„Ale ne . . . ale ne . . . Vždyť je to od něho."

„Stalo se tedy něco jiného . . .?"

„Něco hrozného se stalo."

Paní, jež držela depeši v ruce, pozvedla ji k očím, aby ji přečetla, ale ruka jí bezmocně klesla.

„Ne, já nemohu. Čtěte sám!"

Depeše, adressovaná Elišce, zněla: „Přijeď hned, Mařka v Pánu; praskla jí žíla na noze, jak lezla večer na půdu. Našel jsem ji mrtvou pod žebřem, krve jako z vola. Leknutí vrazilo se mi do nohou, nemohu se postavit. Isidor Kmínek."

„Tak, to je smutné. Ale mohlo to býti pro nás — smutnější. Co nyní zamýšlíte?"

„Obě tam hned pojedeme," pravily jedním dechem. „Ubohá Mařka — nedočkala se!"

„Hm . . . ‚Leknutí vrazilo se mi do nohou . . .‘ To nemusí být tak zlé."

„Kdož ví! Dobře mu asi nebylo, odhodlal-li se vydati peníze za tak dlouhou depeši."

„To mohl být pouhý zmatek v rozčilení."

„Nezdá se vám nutným, abychom jely obě?"

„Totiž . . . bylo by to dobré. Ale já čekám dnes svého bývalého chefa, jenž si přeje býti vám představen. Závisí od toho uskutečnění půjčky . . . času není nazbyt. Je velmi nedůvěřiv. Nestihne-li u vás nikoho doma, kdo ví, co si pomyslí."

Rozhodli tedy, že pojede zatím Eliška, jak si strýc přeje, a podá ihned matce telegrafickou zprávu. Podle toho zařídí se pak ostatní.

Eliška svolila ochotně. V hloubi své mladé, skepsí netknuté duše cítila vroucí přání prospěti osamělému starci, jenž se zdál ubožejší a nešťastnější, než kterýkoliv chudák.

Venku byl podmračný jarní den. Vlhký, vlažný vzduch prosycen byl vůní rašících pupenů, jejichž tvrdé, vonnými pryskyřicemi stmelené obaly zvolna otevíral. Podle vlaku střídaly se úkrojky smaragdové zeleně a černé prsti. Vrcholky stromů rozkolébaly se chvílemi, ztichly pak a opět se prudce rozkývaly, jako by se škádlily a laskaly. Svěží větřík, přilétlý odkudsi z dalekých lesů, šlehal ji do tváře. Jakási nenadálá opojná radost zdála se prýštiti z těchto dalekých polí, obklíčených věncem lesů. Jak je to vše dnes k zbláznění krásné a milé! Tento odjezd, kdy cítila stále jeho pohled, jenž říkal: Vrať se brzy! Její nepřítomnost, kdy bude stále vzpomínána a očekávána. A konečně její návrat, kdy on jí chvátati bude vstříc. Dávno už nejsou tak osamělé a ubohé, jak kdysi bývaly. Nelekají se už každé

malé nehody, neskličuje už je temné příští! Kdosi, jehož ruka třímá pevně kormidlo vratké lodky života, stále na ně myslí a cítí s nimi. Nikdy nebylo jaro tak slibné a krásné, jako letos! Ale vedle této čisté, oprávněné radosti kdesi v temném koutku duše stočena v těsném klubku, jako plaz svíjela se a zmítala sebou jiná. Darmo ji odmítala, zakřikovala. Ne, ne! ona nechce ničeho věděti o prospěchu, který jí nadchází cizím neštěstím. Tato myšlenka nenajde místa v jejím srdci a zejména dnes... Proč *dnes*! Zdá se, že je dnes veliký, šťastný den... totiž rozhodný, osudný den. Tu ubožačku, jež třicet let sloužila v bídě a odříkání, majíc za odměnu jen velikou, stále rostoucí naději, našli dnes ráno mrtvou na dvoře. Patrně ležela tam celou noc. — Zůstavila zde dva domy na náměstí a neplacené místo u strýce. Nemůže zůstati tak sám...

Zachvěla se jakýmsi zlým tušením, když na obzoru objevilo se malebně nakupené město, jemuž četné, do oblak vztyčené věže a kupole dodávaly kouzla starobylosti. Tak brzy je dnes u cíle! Škoda, bylo to tak krásné! Přála by si jeti takto samotna v tom krásném jarním jitru dlouho, dlouho, vzpomínati a sníti. Když dojela blíže, zdálo se jí, že staré hradby, věže a zdi vrhají dlouhý, temný stín na mladou zeleň, na černou vonící prsť i na laškovně rozkolébané rašící stromy. A stín tento jako by jí byl náhle padl do duše a udusil veškeru radost. Tu čistou, oprávněnou, i tu, jež se krčila v temném koutku.

„Je to vlastně hrozné," uvažovala sklíčeně. „Ta zdravá, silná žena, s červeným obličejem a vpadlýma očima, je teď chladnou mrtvolou. Její smrt nebyla by tragická, nebýt té veliké naděje, již tak dlouho živila. Třicet dlouhých roků... od nejkrásnějšího mládí až na práh staroby sloužila a obětovala zlatému bůžku, jenž jí sliboval štěstí. A bůžek stal se Molochem a pozřel ji. A nyní na její místo přichází ona. Je nyní na řadě. Také ona přináší již oběti zlatému bůžku a vzývá ho. Co se teď stane? Teď... teď musí zůstat u strýce... na krátký čas, řekne se snad... Nemůže být tak sám... Pak se bude bát odejíti, aby jí nevydědil... bude se učit šetřiti, aby mu vyhověla, bude pracovat jako Mařka, bude čekat plna stesku a nadějí, jako Mařka, bude hořce plakati a hořce se smát...

(Dokončení.)

Ant. Trýb:

Jarní den.

Čisté jsou lány v širém kraji,
stín lesů mezi nimi hebký —
jaro se rodí z kypré hroudy,
slunce mu svítí do kolébky.

A tisíc zvuků lidských dlaní
jak vzdech se dere z tmavé zemi,
a jako chochol petrklíčů
skřivánčí píseň nade všemi.

Nad bílé domky, tmavé lesy,
nad zlaté třásně na lískoví
chvěje se jako bujná radost,
nesoucí pozdrav vítězovi.

Pod modrým nebem čisté lány,
mech starý kmen v svůj smaragd schová,
tak i to naše ztvrdlé srdce
zas každým jarem měkne znova.

Večer.

Jde večer městem dnes tak úlisný a měkký,
a srdce jeho zvuk — ten ptákem v lukách nezní:
to tisíc okének, jež hoří v klínu tvrdém
jak tisíc žhavých slz, jež prolévají vězni.

Tak končí každým dnem ta jasná naděj jiter,
jež nutnost bezcitnou probouzí, aby v spěchu
kus drala života po kuse — bledý strach až
k rozumu prosit jde pak špatnou o útěchu.

A v opojení jak se všechno v mlhu halí,
se v jeden taví zvuk: to z dálky hukot řeky,
v níž vlnách v laskavých se krásně zapomíná —

Šel večer městem dnes tak úlisný a měkký.

Emil Tréval:

Houreg es azmo.

(Kdo sám sebe vraždí.)

Paní Boženě Vikové-Kunětické,
geniální české spisovatelce

v neobmezené úctě připisuje

E. T.

Hrají:

Rabbi, 40letý, ryšavý, souchotinář.
Luna, osmadvacetiletá, snědá krasavice.

Děj za našich dnů v městě.

Pracovna umělkyně. Knihy, noty, piano, sošky, věnce. Stůl, židle různé façony, obrazy, vásy. Appartní nepořádek. Všude spousty lilií. Na stole sklenice s čirou tekutinou. Na knihovně v podobě kredence láhev vína se sklenicemi a zákusky. Vchod uprostřed, okno v levo. Při vytažení opony sedí Luna u stolu, hluboce zamyšlena, v nádherné domácí toilettě, liliový věnec na hlavě. Kouří papirosu a pohlíží tupě před sebe. Prostřední dvéře se otevrou, v nich objeví se rabbi v černém úboru, klobouk na hlavě.

Rabbi zdvihne obě ruce. Věčný bože, oblaž konec náš!

Luna mlčí.

Rabbi. Svatý veleben budiž! Vejde a smekne.

Luna nehýbá se.

Rabbi dívá se na Lunu. Je živa a neživa. — Dobrý večer, slečno!

Luna mlčí.

Rabbi. Přec pravil Jinglach — že očekává mne umírající žena? Ale co jest toto? Kde jsem?

Luna monotonně. Tváří v tvář ničemu.

Rabbi. Oživla. Dobrý večer!

Luna. Dobrý večer, rabbi!

Rabbi. Nezbloudil jsem? Slečna Luna — řekli mi.

Luna. Ano, Luna — skladatelka, spisovatelka, sochařka — říká se: umělkyně života.

Rabbi. Zajisté! Klonim se. — Ale slečna přece není chorá?

Luna. Nejsem chorá — a přece umírající.

Rabbi. Umírající jsme ovšem všichni.

Luna pohlédne na něho a přichází k sobě.

Rabbi couvne pod jejím pohledem. Vidím, že jste velmi nemocna. — Čeho si přejete?

Luna. Já? Přáti si? Ničeho! Zhola ničeho. — Jak jste sem přišel?

Rabbi. Jinglach — prý jste ho poslala — abych nechal všeho — a šel.

Luna. O své ujmě to učinil. Dobrý hoch! Neposlala jsem pro vás.

Rabbi. To je podivné.

Luna. Šťastný, že můžete se ještě vůbec diviti. Ale čím to je, že jste přišel? Vy, právě vy! Ale já to odhalím. Jen chvíli strpení!

Rabbi. Bolí vás hlava, slečno?

Luna. Také. Ale prosím, není libo usednout? Odložit?

Rabbi. Zdá se, že, když jsem přišel, nebyla jste, slečno, při sobě.

Luna. Zdá se. Nebývám často při sobě, a obyčejně proti sobě. Ale to mi nevadí. Mně již nic nevadí. Prosím! Ukáže na sedadlo, s něhož smete knihy a spisy na zemi. Rabbi vezme knihu, prohlíží ji, na to usedne.

Rabbi sedá drže klobouk. Proč jste se tak oblékla, slečno?

Luna sedne. Jako nevěsta, že? Nic, jen rozmar. Chtěla jsem dobře vypadat. Krásně vypadat.

Rabbi. Ta vůně!

Luna. Lilie. Zbožňuji je. Voní vám příliš silně? Mně ne. Připomínají klid a smrt.

Rabbi. I ta barva jejich bílá.

Luna. Co jsem chtěla říci —? Vidíte, rabbi — ukáže na hlavu — zde to hasne. Za chvíli bude dohořeno. Nebudu ničím. Ale nepoložíte klobouku?

Rabbi odloží. Prosím, slečno.

Luna. Děkuji vám, rabbi, že jste přišel. Ačkoli jsem pro vás skutečně neposlala. Snad jsem mluvila o vás — a vy tak pozdě večer . . . Jiný by nešel.

Rabbi pokašlává. Praví se v Nedarim: Navštěvuj nemocného stokráte denně. Ale opakuji: jaká je ta nemoc?

Luna. Těžká, nezhojitelná — v duši.

Rabbi. Jaká je ta duše, slečno?

Luna. Slečno! Všichni mi říkají Luno.

Rabbi. Jaká je tedy duše — Luny?

Luna. Rabbi, myslíte, jaká je má víra? Věřím v nenávratnost všech věcí. Je to zvláštní, co?

Rabbi. Stojí psáno: Pronikají ústy k nebi, ale jazyk po zemi se plazí.

Luna. Možná, že máte pravdu. Snad se jen přetvařuji. Hraji. Jsem tak zničena, že se ani neurážím. A co jste řekl, rabbi, má býti přece urážka?

Rabbi. Neuraž ženy, pravili moudří, neboť ona rychle pláče a rychlý volá trest. Spaste svou duši, Luno!

Luna. Jste samá moudrost, rabbi. Také mohu posloužiti. Stojí psáno: Nemá se nikomu nabízeti dar, o kom víme, že darů nepřijímá.

Rabbi přikyvuje hlavou. Praví Chulin.

Luna. Řekla jsem to dobře? Hodí se to?

Rabbi. Každá žena přijímá dary.

Luna. Ne každá. Totiž ne vždy. Ale nezabývejme se mou duší.

Rabbi. Není v tom důslednosti. Pravila jste, že nemoc vaše je nejvíce v duši. Žádáte si uzdravení. A není uzdravení darem?

Luna. Kdo vám řekl, rabbi, že žádám si uzdravení?

Rabbi. Vidím, že nemám tu co činiti. Vstává.

Luna. Oh rabbi! Čtu ve vašich očích: Žena tato není mi rovna. A nyní cítím urážku.

Rabbi. Čeho ode mne žádáte?

Luna. Chci se zabíti.

Rabbi potřásá hlavou. Zabíti. Houreg es azmo! Útočíte proti své duši.

Luna. Žert vyloučen, jak stojí v nabídkách k sňatku.

Rabbi. I žert v takových věcech hoden soudu.

Luna. Nebojím se, rabbi.

Rabbi. Luno, milé dítě, znáte modlitbu: Propůjč nám svůj věhlas, abychom tvé cesty poznali?

Luna. Víra! Zákon! A což srdce? O tom zákon mlčí? Docela mlčí? Víte, rabbi, co je náš talmud? Žádný zákon, jen bezduché autoritářství. Vždyť vy tomu sám nevěříte.

Rabbi. To je smělost!

Luna. Klamete! Klamete!

Rabbi mlčky vstává a bere klobouk.

Luna. Neodcházejte! Zadrží ho gestem. Nesmíte!

Rabbi. Proč? Kdo mne zadrží?

Luna. Což nevidíte, že jsem nevýslovně, nesnesitelně nešťastna?

Rabbi. Z krátkozrakosti!

Luna. Hynu!

Rabbi. Z netrpělivosti ženské.

Luna. Což jste jen a jen rabbi? Nic více?

Rabbi. Jsem nemoudrý. Usedá zase. Zapomínám, že jsem též člověkem. Promiňte, Luno!

Luna. Vždyť vás znám, rabbi!

Rabbi. Mne? Ale pohovořme! Vy jste vzdělaná, ba učená žena. Jako prorokyně Miriam, sestra Aronova.

Luna. Chtěla bych býti nevzdělanou a méně trpěti.

Rabbi. Kdo trpí, ať zpytuje svědomí, a vždy nalezne, proč trpí.

Luna. Zpytovati? Abych se kála?

Rabbi. Ne, abyste se přesvědčila, že bůh vás miluje. Rabbi Elieser učí: Lidumilnost důležitější jest než dobročinnost a velí podporovati padlé.

Luna. Proč padlé a ne padající?

Rabbi zarazí se. Námitka rozumu a ne víry.

Luna. Nikoli rozumu, ale srdce. Nezdá se vám, rabbi?

Rabbi. Možná. Ale i tak odpovím: Protože padající má ještě vůli.
Luna. Vaše slova jsou ledová! Jdou z kazatelny, ne ze srdce.
Rabbi. Jdou z učení moudrých, kteří měli vnuknutí boží.
Luna. A nekolísala nikdy vaše víra? — Vy jste — víte co?
Rabbi. Nuže.
Luna tiše, ale důrazně. Můj soutrpitel.
Rabbi. Nežádám si útěchy já!
Luna. Slyšela jsem vás jinak mluvit.
Rabbi. Pak jste mi nerozuměla.
Luna. Ananké, praví Přibyševský. Naše svoboda je zdánlivá, prostě musíme. A tím je otázka ta pro mne odbyta. Pomlčka. Nuže, rabbi, co mi řeknete? Přiznávám se, nezachovala jsem zákon.
Rabbi usedne. Ale měla jste úmysl jej zachovati?
Luna. Alespoň neměla jej přestoupiti.
Rabbi. Když chtěla a nemohla, jako byste zachovala.
Luna píská.
Rabbi. Co činíte?
Luna. Co se činí špatným hercům.
Rabbi. Luno, dovedla byste se se mnou modliti?
Luna kývá se v kyčlích a zpívá. Candida, fulgida sorge la luna, dalla laguna . . .
Rabbi. Mohu čekat. Rabbi Elieser dí: Polepši se den před smrtí!
Luna. Pohodlné.
Rabbi utírá si pot s čela, chraptí a sahá po sklenici na stole. Dovolte!
Luna zadrží mu ruku. Den před smrtí, jste pravil? Myslil jste nyní na svou smrt?
Rabbi. Proč?
Luna. Protože jste po ní sahal. Ukáže na sklenici.
Rabbi nepouští sklenice. Ta voda?
Luna. Jest jed. Strychnin.
Rabbi prudce. Proč jste mi to řekla?
Luna důrazně. Vám je toho líto, rabbi? Pomlčka. Oba se na sebe dívají. Rabbi, stále na Lunu hledě, vstane, vezme sklenici a jde k oknu. Vyleje tekutinu oknem. Dosud mluvil úředním tónem, nyní znenáhla se jeví pravá jeho povaha.
Rabbi šeptem. Aby nebylo pokušení!
Luna nespouští ho s očí, též šeptem. Pokušení? Pro koho, rabbi?
Rabbi. Asi pro vás — Luno.
Luna. Jen pro mne? Nu, nevadí. Ale pro mne je tisíc východů. Pojednou živě. Ale jsem to hostitelka, milý rabbi! Jako kdyby k dravci do klece vkročil. Jed a smrt! Jde ku skříni a přinese víno, sklenice a zákusky, smete se stolu knihy a postaví víno před hosta. Naleje do sklenic. Hovor zatím pokračuje. Mluvil jste o svobodné vůli. Jen v jednom případě ji uznávám. Kde běží o sebevraždu. Divíte se, že tak mluvím?
Rabbi. Kolik je vám let?
Luna. Osmadvacet, možná, že víc. Podává rabbimu víno. Nebojíte se píti?

Rabbi přijímá. Děkuji! Pije.

Luna tiše a důrazně. A přece by bylo lákavé předeslati někoho před sebou — nemyslíte, rabbi? Vzpomínám, že jsem přece pro vás poslala. Snad abyste mne doprovodil. A, vy, přijímáte, věříte?

Rabbi. Je to mé řemeslo — věřiti.

Luna. Oh, vy věříte — ale bez nadšení. Tahounek — ale žádný prorok.

Rabbi. Nedivím se ani, že vy, kvetoucí, zdravá —

Luna. Aj, rabbi -- znáte mne?

Rabbi. A znáte vy mne — Luno?

Luna. Slyšela jsem vás jednou v synagoze.

Rabbi. Což v synagoze!

Luna. Obdivovala jsem se vám.

Rabbi. Mluvil jsem asi dobře.

Luna. Ne. Ale jak jste při tom trpěl!

Rabbi. Trpěl?

Luna. Což netrpí muž, když hlásá něco, čemu sám nevěří?

Rabbi. Tiše, Luno! Nedovoluji nikomu takto se mnou mluviti. Ani — umírajícímu ne!

Luna. Již se tedy nedivíte, že odejdu?

Rabbi. Co je známému nového? Kašle.

Luna. Štěstí! Toho dosud nikdo nepoznal.

Rabbi. Svět je krásný — vidoucím očím.

Luna. Myslíte při tom, rabbi, na svit dne, kouzlo noci, hudbu větrů, květ jara a vůni léta?

Rabbi. A plody podzimu.

Luna. A na ten svět, v němž není už naděje, rabbi, na ten nemyslíte?

Rabbi. Váš vzhled je plný naděje. Kašle.

Luna. Pochopuji vaši závist. Ale, rabbi, kdybyste věděl, jak je nitro mé prázdné! Život je marností.

Rabbi. Ano, tak dí Kohelet.

Luna. Nejlepší ze života jest, že nikdo nemůže býti nucen, aby žil.

Rabbi. Sebevrah podobá se pyšnému andělu, jenž praví: Mé sídlo je sídlem boha uprostřed moří.

Luna. Sebevrah, toť duch, jenž překonal hmotu.

Rabbi. Jen mysl necvičená v trpělivosti ruší zákony. Kašle.

Luna. Jaké zákony? Což trpěti bez příčiny a bez účelu může býti zákonem?

Rabbi. Kdož zná poslední příčiny a konečný účel věcí?

Luna. Co na mně chcete, rabbi?

Rabbi. Vaše obrácení, Luno!

Luna. Zastaví ono krok smrti?

Rabbi. Ne jako rabbi, ale jako člověk volám: Pougea benafšon! Proč útočíte proti své duši?

Luna. Snad jsem nešťastně milovala.

Rabbi rychle. Góje?

Luna. Snad. Ale zajezte a pijte, rabbi, příliš kašlete.

Rabbi. Tedy z nešťastné lásky! Chacha!

Luna. Ano, vy učení se tomu smějete. Ba hůře! Nejlepšího góje — zab ho! Tak učí rabíni.

Rabbi temně. Nežijeme ve středověku.

Luna vášnivě. Milovala jsem, ano! On byl jako bůh vzhledem — a prvý dojem nikdy nevymizel. Můj krásný! Touto náručí, těmito ústy, celou bytostí jsem ho objala. Vše, co je mého, bylo jeho: mládí, krása, umění — vše, vše jsem mu dala, až zbyla pouze žena — bezejmenný člověk. Luna se jmenuji, Luna! Slyšel jste o mně, rabbi?

Rabbi vzpomíná. Luna — ano, Luna! Jméno to znělo světem — i já o něm slyšel. Ale byl to přece muž!

Luna. A přece jsem to byla já. On byl mou vývěskou. On se k tomu snížil! Jemu to stačilo. Moje je to jméno, které proniklo až do studoven, jako je vaše, rabbi, — dala jsem to nejlepší ze sebe, — aby byl veliký a slavný — ten můj živý vývěsní štít, — jiskry mého mozku, morek kostí, tajemství mých hlubin utvořily jeho slávu. Oh, duši své duše jsem mu dala. Ale nikdo toho nepochopí, nikdo tomu neuvěří. Věříte vy, rabbi?

Rabbi. V lásce prý nic není nemožného.

Luna. A on bral vše a vydával mé světlo — mé světlo! Můj bože, jeho věhlas byl mou hrdostí, měla jsem ironické tajemství před světem, a zároveň cit tvůrčí, že do ničeho vdechla jsem ducha, zasypala jsem to nic skvělostmi a klaněla se modle, již vlastní mé ruce pozdvihly na oltář. Oh! Oh!

Rabbi. A co on?

Luna. Co? Opustil mne. Pro sobě rovnou — pro kus bezduchého těla.

Rabbi. A proto si berete život? Chacha! Není jeden, může býti druhý.

Luna. Jen mnou opovrhujte, rabbi!

Rabbi. Pak ovšem, žárlivost, uražená ješitnost, to pro ženu více než dosti, aby se vraždila. Ovšem!

Luna. Jsem již nad žárlivostí, nad zoufalstvím a hlavně nad ješitností. Nade vším, i nad vaším opovržením, rabbi. A skoro mám chuť dále nemluviti.

Rabbi. Nedovedete toho, Luno.

Luna. Máte pravdu, musím se sama slyšet. Slyšet, že milovala jsem tvora, jenž mi mohl jen ublížiti.

Rabbi. To může i jedovatý štír.

Luna. Nepomlouvejte ho, rabbi. Toho nesnesu. To vás činí maličkým. Mluvme objektivně.

Rabbi. Prosím.

Luna. Vím nyní, že milovala jsem ne jeho, ale vidinu, pojem, snad samu sebe v jeho podobě. Láska byla jediným citem, jejž jsem obdivovala u lidí. Byla mým kultem. A když se fetiš skácel do prachu, ne já, ale opuštěnost všech duchů se mnou zalkala.

Rabbi. To je pantheismus.

Luna. Ano, cítila jsem se za jedno s veškerenstvem a cítím dosud. A proto tíseň veškerenstva mne drtila. Ne, že se to mně stalo, ale že se to vůbec stává. Ah, rabbi, pochopujete pak můj útěk od života?

Rabbi. Někdy je velmi ošklivo žíti.

Luna. Zkusila jsem to s morfiem. Brala jsem úžasné dávky, v opojení vytvořila jsem si báječný svět. Žila jsem na zámku Faty Morgany. Ale na konec i zelené blaho mne opustilo.

Rabbi. Zelené blaho?

Luna. Nezkusil jste, rabbi, opojení opiového?

Rabbi. Nikdy.

Luna. Pak vám to nemohu vylíčit. Zelené blaho je nevyslovitelné. Ale procitnutí bývá strašlivé, a hlad po novém a novém opojení zuřivý. Pohleďte, rabbi, na mé nehty. Jsou zulámány. Tři zuby jsem si vylomila, jak drásala a hryzala jsem dřevo ve strašlivých bolestech. Jen abych se té hnusné osamělosti zbyla. Takové prázdné, nekonečné osamělosti v nitru.

Rabbi. Znám ji.

Luna. Oh, kdybych měla psa!

Rabbi. Pes je lepší než člověk.

Luna. Rabbi, snad máte slova má za bájky. Ale vše jedno. Život je už ovládnut a vše v něm.

Rabbi. Vládcové slují, kdož náruživosti své ovládají.

Luna. Mám já ještě náruživosti?

Rabbi. Ano, Luno. Pomstou planete.

Luna. Proti komu?

Rabbi. Proti nepříteli, jenž vás oloupil o lásku. A tím náruživěji, že nepřítele neznáte.

Luna. Ano, nenávidím z celé duše! Až hořko mi v ústech, když to vyslovuji. A přece, vy se mnou mluvíte, jako nikdo jiný na světě. Rabbi, kárejte mne, mluvte ke mně, lajte mi — jen neodcházejte!

Rabbi úředně. Ne mne, ale boha slyšte, Luno!

Luna. Vidíte, rabbi, čím to je, že zjev, hlas váš, vše je mi milé, ale víra vaše mne nepřesvědčuje? Snad jste ji sám v sobě oslabil — přemýšlením. Vždyť já ani nevěřím, že úmyslu mého neschvalujete.

Rabbi přísně. Luno!

Luna. Ťala jsem do živého? Ach, nyní pochopujete, rabbi, proč jsem poslala právě k vám. K žádnému jinému. Mistře!

Rabbi. Luno!

Luna. Co mi řeknete, rabbi? Neb raději ani nemluvte! Vaše tvář je zamračená, ale srdce vaše je slitovné. Jsem ještě dítě, a zase už více než žena. Tehdy — v synagoze jsem pátrala, kdo jste. A řekli mi, že napsal jste spis — takový měkký, sametový, plný soucitu, — četla jsem jej a poznala vás. Byly to úryvky —

Rabbi. Rhapsodie.

Luna. Byly to výkřiky protestu — výkřiky bolesti. Pravil jste, že cítíte bolest celého lidstva. Pamatujete se?

Rabbi. Tehdy jsem mnoho trpěl.

Luna. A přece pravil jste to jinak než jiní. Každý se bojí bolesti, vlastní i cizí. Vy jste s ní zápasil. Pamatujete se, rabbi?

Rabbi. Je to už vzpomínka na někoho jiného.

Luna. Stal jste se jiným?

Rabbi. Vše na světě je změna.

Luna. Zapíráte svou knihu?

Rabbi. Jen opravuji.

Luna. Jen náhodnosti čas opravuje, jádro se nemění. Vraťte se, rabbi, ke svému jádru!

Rabbi. Stojí psáno: Nevrátím se na pole pro zapomenutý snop. Kašle.

Luna. Ani když ve snopu je živné zrno? Ale vím, jak to přišlo, rabbi. Chodil jste s plamenem mezi kameny. Nerozehřál jste jich, ale sám ochladl. Ale jen na povrchu.

Rabbi. Jiné pohledy mají jiné hvězdy na nebi.

Luna. A přece vaše oči vidí nejvíce hvězd, rabbi, a vaše srdce —

Rabbi. Oko a srdce jsou dva dohazovači hříchu, praví rabbi Izák. A vše, co žije, ať žije, dokud určeno. To je mé vyznání.

Luna. Rabbi, kdybych mohla rozdmýchati ve vás, co svět zhasil, — pak bych — chtěla žíti.

Rabbi. K čemu?

Luna. K službě vaší. S vámi žíti, rabbi, v samotě, v poušti — ach, vždyť toužím po životě!

Rabbi. A právem.

Luna. Po životě, který by měl účel. Jsem silna, dovedla bych zápasiti — bojovati pro vás. Rozkažte — strhne věnec s hlavy a odhodí jej — a tak odvrhnu od sebe myšlenku na smrt. Ve vás bych věřila — měl jste pravdu, člověk nemůže žíti bez víry, ale nemohu věřiti jen trochu — chci celou duší neb vůbec ne. A především bych chtěla věřiti v někoho, kdo by mi rozuměl, ve vás, rabbi, ve vás!

Rabbi. Kdybyste mne znala — ale nechme toho!

Luna. Je mi stále, že mám čekat, -- že to přijde, musí přijíti, co mne vysvobodí.

Rabbi. Duše všech věrných žízní po veliké vášni života.

Luna. I vy jste žíznil? Rabbi — mluvte! Mluvte! Což nevidíte, že život můj je ve vašich rukou?

Rabbi. Rabbi vykonal u vás svou povinnost, Luno.

Luna. Ne, nezamlouvejte, rabbi! Vy — jen vy jste nyní za můj život zodpověden. Vy budete mou smrtí vinen, nikdo jiný!

Rabbi. Luno, mám ženu a děti.

Luna. Stačí vám jejich láska? Či jsou jen ochranou přede mnou?

Rabbi. Jsou ochranou přede mnou samým.

Luna. Vy jste příliš velký pro život.

Rabbi. Ne již, prosím, o mně!

Luna. Což už nebojujete?

Rabbi. Bojoval jsem ještě, když vydal jsem rhapsodie.

Luna. I nyní bojujete — tajně. Jste stvořen bojovníkem, vůdcem.

Rabbi trpce. Ano, jen že zbraň mi byla odňata, snad ani nikdy nebyla dána. Kašle a ukáže na svou hruď.

Luna. Vaše nemoc?

Rabbi. Ta mi vyrvala zbraň z ruky.

Luna. Vy se uzdravíte!

Rabbi. Je mi, jako bych vás měl nenáviděl.

Luna. Mne?

Rabbi. Čtu ve vaší duši. Vy nechcete žíti — jen si hrajete. Jste všetečna.

Luna. Aj? Jak to?

Rabbi. Ráda byste zkusila, jak dalece dovedete šáliti.

Luna. Šáliti? Koho?

Rabbi. Smrt.

Luna. A přece chci žíti! S vámi, rabbi!

Rabbi. Nikoli! Jen s počátku jste byla pravdivou.

Luna. S počátku? Kdy?

Rabbi. Když pravila jste: Za chvíli nebudu ničím! Tu měla jste hlas umírajícího kojence.

Luna. Jaký hlas?

Rabbi. Pravdivý.

Luna. K čemu mi radíte vy, rabbi?

Rabbi. Ku spravedlnosti, Luno. Mládí ať je živo!

Luna. A v čem záleží má všetečnost?

Rabbi. V nespravedlnosti. Chtěla byste, aby místo mne zhynuli oni?

Luna. Žena a děti? Ano. Protože chci, abyste se vznesl do výše, rabbi!

Rabbi. Pozdě!

Luna. Vy nechcete, rabbi?

Rabbi. Nechci.

Luna. Nuže ano, máte pravdu, nechci žíti! Studovala jsem způsoby smrti. Věřte mi, rabbi, my lidé smrt hrozně pomlouváme. Není strašná. Předchází ji opojení krve kysličníkem uhličitým — rozjaření neb otupení — jak u koho — ale žádné hrozné bolesti — ani úzkosti. Víte, rabbi, proč jsem vás zavolala?

Rabbi. Tuším alespoň.

Luna. Z čistě fysiologického důvodu. Jsem zvyklá na narkotika. Snad mne pochopíte, když řeknu, že nahradila jsem opojidlo krve rozmluvou s vámi. Proč se smějete?

Rabbi. Nesměji se.

Luna. Tak se mi to zdálo. Někdy se mi zdá, že se mi vše vysmívá. Nuže — děkuji vám, rabbi, bylo mi velmi příjemno.

Rabbi. Zase nemluvíte, co myslíte.

Luna. Možná.

Rabbi. Vy jste nechtěla jen jednu smrt.

Luna. Je libo?

Rabbi. Smrt v zoufalství.

Luna. Smrt — ano! I vy myslil jste na smrt.

Rabbi. Nezapírám.

Luna. Tvoří to též partii věrouky?
Rabbi. Ano, ale zakázanou.
Luna. A proto nejvíce pěstovanou, rozumím. Bojovný duch!
Rabbi. Ne, Luno, pouze člověk, zklamaný člověk. I já chtěl milovati a láskou osvobozovati. A zatím, co činím? Nenávidím. Kuji okovy.
Luna. Okovy dogmat, rozumím.
Rabbi. Když souchotiny u mne neočekávaně vypukly, tu se ve mně vše shroutilo. Místo ku hvězdám padl jsem na tvrdou zemi. A dostal do rukou klíče od duchomoren. Tu propukl plamen nenávisti. Oj, kdyby lidé věděli, jak dovede nenáviděti duch ujařmující, více než ujařmený!
Luna. Jak je mi vás líto, rabbi!
Rabbi. A přece nedovedl jsem plně nenáviděti. Vše nepodlehlo otravě. Já nenáviděl miloval. A to bylo dokonalou zkázou.
Luna. Rabbi, vy vybřednete z veškeré kolísavosti.
Rabbi. Už nekolísám.
Luna. Svěřte se mi se vším, rabbi! Snad mne to zachrání. I váš úřad vám to ukládá.
Rabbi. A což, kdyby záchrana vaše byla v tom, z čeho jsem vás zrazoval?
Luna. Rabbi!
Rabbi. Žertuji, ovšem že žertuji. Rád žertuji, zvláště při vážných věcech. Hm! Kašle. Rozuměti jiným duším, zachraňovati je — ano — to se mi ukládá. Rozuměti vlastní duši, spasiti ji — není mi dovoleno.
Luna. Rabbi, opakuji, chtěla bych znáti vaši duši.
Rabbi. Jste prvý člověk, Luno, který se po ní táže.
Luna. Což vaše žena?
Rabbi. Má starosti jiné, důležitější.
Luna. Prosím o vaši důvěru, rabbi!
Rabbi. K čemu důvěru?
Luna. Abyste mi řekl pravdu. Více než sám sobě, jako někomu všemohoucímu, v jehož rukou je útěcha.
Rabbi. Luno, pravdu říci je nebezpečno, a slyšeti dvojnásob. Nač bráti vám vše?
Luna. Myslíte, že mi ještě může býti něco vzato? Jsem já ještě někdo? Připadám si jen jako pojem.
Rabbi. Stromové nejedí, nepijí, a přece bývají káceni a páleni, když příležitost ke hříchu poskytli. Tím trestnější je člověk, jenž svého bližního od hříchu neodvrátí, moha to.
Luna. Kdo může zabrániti smrti?
Rabbi. Nezabráním-li, jako bych sám zabil.
Luna. Rabbi, k čemu ty omluvy? Řekněte mi důvod života.
Rabbi. Plnění povinnosti, sebepřemáhání. Odpykávání viny.
Luna. A já myslím, přetvořování strázní v rozkoše. Žijeme, abychom potírali starost a existenci dodali kladu a jasu. Ostatní vše je hloupost.
Rabbi. Vy chcete přehodnocovati přirozený chaos v soulad, náhodu v zákon? Ach, duše milá! Písečné věže stavíte a k tomu ve větru.

Luna. Vím to dobře, rabbi. Sypký čin sleduje sebe pevnější vůli. Sotva žhavost výronu potuchne, již je tu odluka. Není tmelu pojícího znepřátelené.

Rabbi. Znepřátelené a přece sjednocené.

Luna. Nesvornost je v nás, a zlo žije z našich šťav. Živíme nepřítele.

Rabbi. Jehož jsme přijali zrozením.

Luna. Není vám to též podivno, jak my dva si rozumíme, rabbi?

Rabbi. Ano.

Luna. Vždyť já cítím opojení, poslední v životě.

Rabbi. Přetvořovati strázně v rozkoše. I já o tom sníval.

Luna. A už přestal?

Rabbi. Dospěl jsem k tomu, že to znamená toužiti po něčem, čeho vůbec není.

Luna. To zní, rabbi, jako rouhání.

Rabbi. Já to vím, byl jsem v boji — s celou přírodou! Oh, surová! Nelitostně ničivá! Kašle.

Luna. Snad tedy není rozkoše vůbec?

Rabbi. Není, jen klam.

Luna. Já nepřetvořila ničeho, ale chtěla, chtěla!

Rabbi. Ženo, jak mnoho lidí chtělo to před tebou! A silných!

Luna. Silnějších než já, není-li pravda? A víte, rabbi, k čemu jsem dospěla?

Rabbi zasněn. Že jediná, pravdivá rozkoš jest, zřeknouti se života.

Luna. Rabbi!

Rabbi jako by procitl. Luno! Pomlka.

Luna šeptem. Mlčíte?

Rabbi. Lech dumijoh, tehiloh! V mlčení je chvála.

Luna. To znamená, že odvoláváte vše, co jste s počátku tvrdil?

Rabbi. Jsem dvojí, Luno. Ten prvý, co k vám mluvil, nebyl jsem já.

Luna. A nyní jste pravý?

Rabbi. Vylákala jste mě jako želvu ze skořápky.

Luna. Mohl jste jen zůstat, už před tím jsem vás prohlédla.

Rabbi. Kdy, Luno?

Luna. Vám bylo líto, že jsem vás varovala před strychninem.

Rabbi. Tiše! Ne už o tom!

Luna. Rabbi, chtěla bych se vás ptáti, co je člověk.

Rabbi. Omyl. Lépe se nenaroditi.

Luna. A co rodina?

Rabbi. Pokračování bídy.

Luna. A co láska?

Rabbi. Pouta.

Luna. A ctižádost?

Rabbi. Klamný nimbus. Ve lži je otroctví, ve svobodě pravda.

Luna. Prvý kněz, který miluje svobodu.

Rabbi vybuchne. Což jsem já ještě knězem? Pomlka.

Luna u něho, něžně. Nuže, ať vyhyne omyl! Rabbi, zdržuje vás tu rodina?

Rabbi. Je to více než pouto a méně než láska. Kašle.

Luna. Láska! Víte, rabbi, jak představuji si svobodu? Tak krásnou, tak oblažující, že není ničím ta brána, kterou nutno k ní jíti. Rabbi! Nabízím vám znovu doprovod! Klade mu ruce na rameno.

Rabbi. Ženo, ani netušíš, že tvůj svod k smrti desateronásobně silnější je než k životu!

Luna. Pojďte, rabbi!

Rabbi. Myšlenky mé — nazpět! Nazpět do hrobu!

Luna. Ne nazpět, ven! Ven z hrobu! Myšlenky jsou nepřátelé klamu.

Rabbi. A citové nepřátelé rozumu.

Luna. Jak je krásné, zapomene-li muž na rozum.

Rabbi. Jen kdybych věděl —

Luna. Co bude tam? Až zemřeme? Nic.

Rabbi. Což žena ví.

Luna. Nebude hůře než zde, protože ani nelze.

Rabbi. A což, kdyby to byly zase jen přechody? Jiné jenom neklidy? Luno, někdy se mi zdá, že smysly mne klamou. Že i ten strom zakořeněný v zemi touží lítati — ve výši, svobodně!

Luna něžně. Hleďte jen blíže, mistře, blíže. Což nikdy vám nepřišlo zadívati se s výše, s nějaké věže neb hory na hřbitov dole? Takové hrobečky, zakrouží rukou ve vzduchu, kaménky a pod nimi takové práchnivé nic — taková nevědomá, blahá nehybnost, rozprchnutí se do všech živlů — ach, to je osvobození, osvobození!

Rabbi. Ach ano, naslouchal jsem také písni věčného ticha, snil jsem o božství rozplynutí. Prudce. Oh, já jen po částech ztrácel duši.

Luna. A nikdy jste nesníval v hodinách marných bojů o tom slibu vykupitelském?

Rabbi. O smrti? Oh, jak často!

Luna. Nikdy jste po ní netoužil, nikdy se na ni netěšil? Na tu poslední hodinu, poslední vydechnutí hořkosti a puchu země?

Rabbi. Jak bych nežíznil, netoužil, neprahnul! V moři plamenných jazyků snil jsem o břehu nesmírné pevniny. Ne té zaslíbené země dle zákonů církve, ale o ráji duchů, o odpočinku myšlenek.

Luna. Není psáno, že nevěra je slabostí života?

Rabbi. Kdo praví, že nevěřím? Věřím, mám svou víru. Ale žádnou poetickou fabuli, žádné jalové formy! Věřím ve svobodu sjednocené vůle všech světů, v souzvuk s nimi, v nemožnost chtíti něco jiného. Věřím v nepřetržitost prvků našich i božských, věřím v účast oproštěného ducha na všemohoucnosti, všudypřítomnosti, v účast na božství.

Luna. Božství! Tolik si věru ani nežádám. Jak vy jste asi, rabbi, bojoval, když o tak vysokou cenu běželo.

Rabbi. Ženo, bojoval jsem na život a na smrt, a nejvíce sám se sebou. Sám proti sobě! Ve skrytu jsem vítězil a v mlčení podlé-

hal. Chtěl jsem sloužiti svobodě, a zatím hýčkal a léčil jsem tělo, nevšímal si tmy kol sebe.

Luna. Chtěl jste býti napřed sám zdráv a silen k boji. To je přirozeno.

Rabbi. Ale co je služba sobě proti službě svému úkolu! Zanedbal jsem vše světlé, radostné a volné, abych zachoval chorobné, zvrhlé a zotročené.

Luna. Ubohý rabbi!

Rabbi. Prokletý, ne ubohý!

Luna. Byla jsem drzá, vidím, všetečná.

Rabbi. Ne, nyní musím se vymluviti — vyzpovídati duši lidské — sice se zalknu.

Luna. Tak mluvte, mluvte, drahý mistře! Hladí jeho hlavu. Ale napřed řekněte, budeme moci my dva kdy na sebe zapomenout? Když viděly se naše duše?

Rabbi odstraní její ruce. Potoky, ne slz, ale žluče jsem vycedil, krví se potil, abych to lepší v sobě zkrotil. Napřed zkrotil, potom i ubil.

Luna. Neubil, vždyť se to znovu vznítilo.

Rabbi. Ano, před uhasnutím. Jsem chorý, a místo, abych uspíšil rozklad, — léčím se, nechce se mi svobody. Ironisoval jsem své touhy, pomlouval a snižoval svou duši tak dlouho, až přemluvil jsem se, že z marné pýchy chci býti jiný než ostatní stádo, že vydal bych svůj úřad v posměch a rouhání. Stal jsem se dokonce i chytrým. Opovrhoval jsem ovšem hmotou i dále, ale činil to co nejzdvořileji. Byl jsem i obliben u ctitelů zlatého telete. A tak jsem se daleko připravil, že styděl jsem se své duše, zapřel svou lásku —

Luna. Ano, lásku! Našel jste pravé slovo.

Rabbi. Vždyť já jsem vlastně miloval, miloval svobodu duše nade vše, vášnivou láskou, kterou, vím, že nejvyšší zákony přikazují.

Luna. Zákony? Tedy přece?

Rabbi. Ano, zákony, jen že ne lidské, ale zákony prvé, nezfalšované vůle. A ty jsou nade všecky zákony jiné. Původní, pudová vůle nezná malichernosti a lži. Je přírodou, dává svobodu nebo smrt, ale nikdy otroctví a dceru jeho lež. Nebylo mi přáno učiniti svou lásku chotí, ba ani ne snoubenkou své duše. Unikla mi ze světa do nadživotí, okřídlena, a já lpěl na hmotě — a touha má měnila se v muka. Bolest nad bolest, slzy nad slzy, a plamenné moře zoufalství hrozilo mi, kdykoli probral jsem se z mrákot. Vykřikne. Houreg es azmo! Zde jsem útočník proti své duši! Má vina, má největší vina! Klesne na kolena a bije se do prsou.

Luna skloní se k němu. Zda nejsme jako dvojzvuk terce? Rabbi, vy mne doprovodíte.

Rabbi. Houreg es azmo!

Luna. Ještě to kážete? Stydíte se snad za to?

Rabbi vstane. Stydět? Jsem na to hrd! Že jsem měl velikou vášeň v bezkrevnosti doby. A jsem nešťasten, protože nedovedl jsem si ji zachovati.

Luna. Rabbi, vy se bojíte smrti?

Rabbi. Mám hrůzu před ní jako zrádce před trestem, a zároveň jest ona mou nadějí.

Luna. Rabbi, proč setkali jsme se až v hodině smrti?

Rabbi. Smrti! Blouznivě. Buď mi pozdravena, majestátní srovnatelko všech křivd, balsáme ran, tišitelko čidel, vykupitelko duší, konečná ušlechtitelko všech nízkostí. Shromáždi rožptýlené ze všech čtyř úhlů světa, bloudícím buď světlem ve tmě, přej nám účasti ve svém klidu a mlčení! V tobě jsou tiché zálivy bouřných myšlenek, o tobě sní vše, co žije, i sama touha života ústí v únavě tvé a vzdýmá se zpětným proudem ku prameni nebytí. Hrozným, zničujícím vichrem jsi mocným a hrdým; blahým vánkem a slibem milosti uraženým a trpícím; vlastí vyhnancům světa a oslavou darem nebojácnosti obdařeným. Tichými kroky přijď uzamknouti brány smyslů, uveď nás v říši sladkého zapomenutí, vysviť nám jako polární hvězda plavcům, pevná v kolování světů! Z ruky tvé plyne pravé milosrdenství, a hruď tvá buď měkkým polštářem odpočinek hledajícím! Pozdravuji tě, toužím po tobě, miluji tě — má smrti!

Luna. Amen! — Rabbi, jsem na cestě, — proč váháte?

Rabbi. Ještě nezasluhuji odměny. Kašle.

Luna. Jak dlouho budete ještě žíti?

Rabbi. Nedlouho — dvě, tři léta, řekl lékař.

Luna. Zahoďte je — rabbi! Neberte almužny!

Rabbi. Cesta má není ukončena.

Luna. Řekněte utrpení, ne cesta.

Rabbi. I studovati své utrpení je něčím.

Luna. Nemůžete netrpěti v hnilobě a lži. Co vás zdržuje?

Rabbi. Totéž, co mne zdrželo už tehdy, když jsem poznal svou bídu. Probuzená krev. Nechápete, Luno?

Luna. Řekl jste, že nenáviděn jste miloval. Život jste nenáviděl — lidi jste miloval. Je to vaše žena?

Rabbi. Ano a ne. Je to povinnost.

Luna. Tedy také druh zákona! Ostatně neměl jste též povinností k sobě? A dříve ještě než k jiným?

Rabbi. Už jsem pravil.

Luna. Milujete život?

Rabbi. Ani nemiluji — ani abych nenáviděl. Ale nevážím si ho.

Luna. Nyní pochopuji, proč nemůžete se mnou. Já zemru, abych žila.

Rabbi. A já žiji, protože jsem mrtev.

Luna. Závidíte mi, rabbi?

Rabbi. Závidím.

Luna. Chtěla bych vám něco říci, rabbi. Ale prve jste pravil něco ošklivého.

Rabbi. Mluvte, Luno.

Luna. Pravil jste: Není jeden, může býti druhý. — To mi zamyká ústa.

Rabbi. Chybil jsem a žádám za odpuštění.

Luna. Pak, rabbi, — miluji vás z celé duše, ze všech sil svých! Miluji!

Rabbi. Nyní máte zase hlas umírajícího kojence.

Luna. Pravdivý?

Rabbi přikývne.

Luna. Probouzím se z posledního zeleného blaha. Ale bez morfia.

Rabbi. Rád bych, Luno —

Luna rychle. Ne, je už pozdě. Choť vaše bude nepokojna — pozdravujte ji ode mne — děti už budou spáti —

Rabbi. Ano.

Luna. Jděte už!

Rabbi. Co je vám?

Luna. Nic — jen cítím, že se blíží probuzení.

Rabbi. Pot na vás vyráží.

Luna. Rabbi — ani mi nic neřeknete na rozchodnou? Něco milého, prosím! Myslete si, že jsem jedním z vašich dětí, — a zdá se mi, že jsem, — že vám dávám dobrou noc!

Rabbi rozpřáhne náruč. Luno!

Luna vrhne se mu kol šíje, zaryje hlavou do jeho prsou a zaštká. Maminko!

Rabbi. Dítě! Hladí ji po hlavě.

Luna. Ah!

Rabbi. Ubohé dítě!

Luna. Je mi tak líto — vás — a všech lidí. Drkotá zuby.

Rabbi. Kteří tu zůstaneme.

Luna vyvine se mu z náruči a osuší oči. Díky! A nyní — s bohem!

Rabbi. Luno — snad přece bych měl — snad pášu hřích — že vás tu zanechávám —?

Luna. Ne, jen už jděte!

Rabbi. Rozcházíme se jako přátelé?

Luna. Vždyť řekla jsem vám, co jen před smrtí se říká. Děkuji vám!

Rabbi. Zač?

Luna. Za to, že odňal jste mi zoufalství. Proto jsem pro vás poslala. S bohem!

Rabbi. Uvidíme se?

Luna. Oh, najisto!

Rabbi. Přijdu brzy!

Luna. Kam?

Rabbi. Tam, kde živlové se volně spojují.

Luna. Rabbi — už se rozptyluji na vše strany — jen duše krvácí, chvěje se —

Rabbi. Všichni se tratíme, prudčeji, volněji.

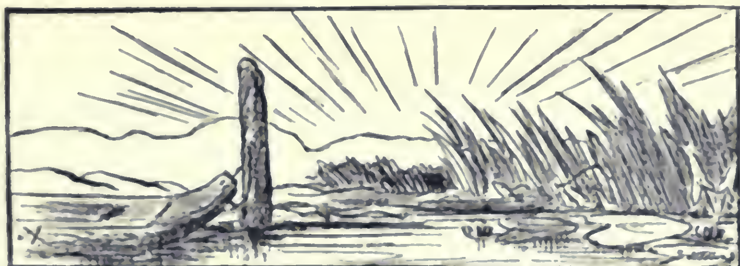
Luna. Mizím jako rosa z rána. Na shledanou!
Rabbi. A setkáme-li se v nevědomí?
Luna. Splyneme přece.
Rabbi. Dle zákona, že příbuzné k sobě touží.
Luna. Budeme jediná bytost.
Rabbi. S bohem, Luno!
Luna. S bohem, milý rabbi! Je mi tak krásně!
Rabbi ukloní se jí hluboce a vyjde.
Luna dívá se za ním, pak rozběhne se ke dveřím, nahlíží do tmy, naslouchá se zaťatými pěstmi na prsou. Vrátí se ke stolu, vytáhne ze zásuvky revolver, natáhne spoušť a nasadí zbraň k srdci. Rychle! Rychle!

Opona padá; když dopadne k zemi, zahřmí rána.

Mikoláš Aleš: Lada.

Marie Majerová:

Náměstí Republiky.

Román.

(Pokračování.)

IX.

V ulicích pařížských, vysmahlých letními parny, hodina vyzvánějící konec práci rozvířila bujný život.

Soumrak padal na město a houstl, směšuje se s parami a kouřem, jež vystupovaly z komínů i z dlažby; do lehce spředené té pavučiny vrhaly první rozžehlé svítilny růžové prameny jasu. Od řeky rozšiřoval se mírný chlad, vzduch osvěžil.

Muži po hrstkách vycházeli z dílen, slézali s lešení staveb, vynořovali se z hlubin skrytých nádvorních továren. Veselá děvčátka švatlajíce hrnula se zavěšena v širokých řadách, povykovala, hlučně se smála. Bujnost mladých těl, po celý den vězněných, propukala v náhlých pohybech, v lesku očí rozzářených smíchem, ve zvuku hlasu opojeného svobodou. Před dílnami čekaly mladé manželky, a před módními salony výrostci neb mladí muži, rozpačitě přešlapujíce; úderem hodiny oživli, napiali zrak a za chvilku odcházeli blaženi v páru.

Obchodníci šourali se z temna kumbálů na prahy, příručí obchodů s potravinami pobíhali ztřeštěně po chodníku kolem vyložených paštik, nakrájených salámů a červených i prozelenalých sýrů. Prodavači s voziky naplněnými krásným ovocem pozdního léta hlučeli a strkali do malých obchodníků rybami, kteří celý svůj krám nesli v koši na ruce.

„Krásné makrely!" volala stará žena, nabízejíc modře lesklé rybky na ošatce, na rohu bulváru Clichy a živé příčné ulice.

„Karfiol! Karfiol!" zpíval muž hlubokým basem.

Pouliční musa triumfovala. Jahody byly nabízeny dvojverším:

Hej! Hej! Ať koupí vaše máma
košíček s jahodama . . .

Hejna podnikavých prodavačů obléhala chodníky, povykovala a předstihovala se; zde byla konkurence tak nepokrytá, jako zápas o život.

Lékárny rozsvítily obrovské koule červené a modré, ty vrhaly barevné jehlance na chodník a koupaly chodce v prudkém svém světle. Titěrné stolky kaváren, pokryté sklenicemi, láhvemi s ledem a syfony, byly hustě obsazeny; seděli tu neteční pijáci absintu, srkajíce opálovou tekutinu, a velkoměstské existence neznámého povolání, jichž jedinou prací zdálo se býti pozorování pouličního života. Tu a tam zněl z otevřených dveří barů skřek orkestrionu; při jeho zvucích dal se popíjející černoch do tance, zvířecími skoky tančil mačič, až mu čapka spadla a kadeřavé vlasy barvy koptu, stočené v uzel, rozpustily se mu po zádech. Našel dosti diváků, jejichž roztržité obličeje rychle se měnily před zářícím průčelím baru. Tam zářil výčepní stůl čistým sklem i porculánem, niklem i mosazí, a všecky lesklé hrany stolu a vypukliny sklenek násobily se v bezeskvrnné hlati ohromných zrcadel.

V hemžení davu mihlo se vlasaté individuum s kartonovými deskami pod paží a s lulkou ve spuštěném koutku úst; toť z desetitisíce montmartreských malířů jedinec, který zoufale zachovává tradici zašlých murgerovských hrdinů a bezohledně vláčí její dojemný anachronism po ulicích moderního velkoměsta, mimo biografy a oslepující, kmitavá světelná návěští, mezi automobily a motocykly.

Luka jako zpitý potácel se davem. Dosud neuvykl prudkému žilobití pařížských ulic, a vždy znovu, a skoro rád, oddával se z večera proudu, a byl nesen, strkán, kolébán až k tiché ulici de la Barre.

Oči jeho znenáhla jen rozeznávaly v ulici barvy, skupiny, osoby; spíše srdcem než zrakem poznal na druhém chodníku hlučného bulváru nízkou postavu Libertadovu, opírající se o hole. Po jeho boku šel s rukama na zádech složenýma Henri, rovněž bez klobouku jako Libertad. Cholet a Lorulot — zabráni v důležitý hovor — sledovali je v malé vzdálenosti.

Luka chtěl se ihned k nim rozběhnout, ale jízdní dráha zatarasena byla v té chvíli ohromným dostavníkem a nájemnými kočáry, řízenými kočími ve vysokých kloboucích z voskovaného plátna. Postál tedy a viděl, jak Libertad těžce vleče svůj hranatý trup, příliš těžký pro slabounké nohy, a co chvíli zastavuje se a odpočívá, rozmlouvaje s Henrím s posunky kazatele.

Jakmile cesta se uvolnila, přeběhl Luka k hochům, kteří se s ním pozdravili a pokračovali v hovoru. Nenamluvili mnoho zbytečného; jen krátké, informační věty padaly jim z úst.

„Armandina," pravil Libertad, „vyčerpala tedy vše?"

„Vše. A já jdu k odvodu. Mám navštívit doktora Colomba, co myslíš?"

Libertad pohlédl na statnou a pružnou postavu Henriho a procedil skrze zuby:

„Bude asi nutno . . . Anna?" tázavě obrátil řeč.

„Ani Anna nemá peněz," odpověděl mladý muž, „a Cholet rozhodně musí vypravit milenku velkého François za hranice. Provedla by něco. Je zbrklá. A Regina je bez práce. Leonard odstěhoval se

k své sestře. K tomu dlužujeme nájemné v slepé uličce desátého okresu, kam ukládáme přespočetný nábytek k společnému užívání. V poslední době přespávají tam dva nezaměstnaní."

„Kdo tam přednášel?"

„Anna četla studii o dědičnosti a výchově, přišel ji poslechnouti sám Armand; ovšem, že mluvil mnoho o Réclusovi, svém příteli, a málo o věci."

„Réclus je také anarchista," prohodil polo tázavě Luka, a hlas zachvěl se mu bezděčnou pýchou, když pravil „také anarchista".

„Pěkný anarchista, který oslavuje jako každý byrokrat zasnoubení své dcery."

„Zasnoubení?" podivil se Vršin.

„Ovšem. Ne snad v kostele, jen hostinou doma, ale což: forma je forma, a je vždycky hloupá, směšná a nedůstojná. — „Oznamuji svým přátelům," parodoval Libertad, „že moje dcera dnes večer z volného rozhodnutí se vyspí se zde přítomným panem X . . ." — Neuvádí-liž tím dívku do stejně nepříjemné situace jako sňatek na radnici nebo v kostele? Co je komu do toho? Toť soukromá záležitost dvou osob, kterým věru nezáleží na tom, aby je někdo před tím okukoval."

Libertad měl se sám za nejrozumnějšího človíčka pod sluncem, co se týče pohrdání předsudky a veřejným míněním. Dodal:

„To je chyba mnohých dobrých lidí, že chtějí býti počestnými anarchisty. Což může anarchista, člověk neuznávající dnešních společenských zřízení a potírající je, což může býti dnes vzorným občanem? Zajisté že nikoli, žije-li dle svého přesvědčení. Kdybych nebyl anarchista, byl bych podle dnešních zvyků praobyčejný ničema. Mám tolik nectností! Jsem břichopásek, smilník, nepohrdnu sklenkou dobrého vína po obědě . . . Ale kdo přednášel ještě v sálku desátého okresu?" vyzvídal opět Libertad, neboť byl trošičku žárliv na všecky, kdož ho nahrazovali v řečnění, a byl by rád sám mluvil na všech místech a ve všech schůzích.

„Na druhý týden mluvil Olog, zvaný Cynik, „O neužitečnosti umění". Je to starý žvanil, ale z nás nemohl tam nikdo jíti již proto, že nájemné nebylo zaplaceno."

Mezitím, ač se zdálo, že Libertad jest cele zaujat rozmluvou, oči jeho bystře těkaly po bulváru, zastavujíce se u výkladních skříní, jako by je ohledávaly. Konečně padly na zářivý výklad klenotníkův. V ulici byla v té chvíli pravá tlačenice.

Libertad se zastavil, vyčkal Choleta s Lorulotem a pravil, obraceje se ke všem:

„Dejte pozor, kdyby se něco stalo. Vidím tamhle klenotnický krám, jehož majiteli, jak vím, není se starati o zítřejší večeři. Na chodníku je všude plno pecek, i vedle klenotníka prodávají ovoce. Sázím se, že před jeho výkladní skříní naházeli bezohlední mlsalové pecky, které jako škodolibí netvoři čekají, až člověk po nich sklouzne a zlomí si nohu. Dejte pozor, kdyby se něco stalo."

Libertad významně se usmíval.

Vedle klenotníka byl obchod máslařský. Na bílé, vydrhnuté lavici před krámem vyloženy byly kozí syrečky, tvrdé a špinavé jako kameny se silnice, koš s broskvemi a ohromná zlatěžlutá turkyně. Klenotnický obchod byl na rohu a měl ještě jeden výklad do příčné, temné uličky.

Luka — nic netuše — kráčel s tajenou hrdostí Libertadovi po boku a zachycoval všecky štulce a ústrky spěchajících chodců, které by jinak byly zasáhly Libertada.

Před klenotníkovým krámem Libertad skutečně sklouzl o pecku. V pádu zamával holí, a dříve než Luka mohl jej zachytiti, upadl. Hůl rozbila výkladní tabuli.

Sklo vysypalo se na chodník, a s ním zazvonilo o dlažbu několik zlatých prstenů, navlečených na sametem potažené tyčince; také jakési řetízky vypadly a mince. V lehké mlze večera zel otvor ve výkladní skříni klenotníkově pro tu chvíli jako zázračný pramen, chrlící zlatou záplavu.

Před krámem svinul se lid v hustý chumel; uprostřed klubka namáhali se Luka a Lorulot zvednouti lajícího Libertada. Ve zmatku sotva si Luka povšiml, že Henri i Cholet zmizeli ve tmavé uličce.

Ještě nebyl Libertad ani na nohou, když vyrazil z krámu klenotník, ramenatý muž zarputilého obličeje, se silným prošedlým knírem a s hustým trčícím obočím, pod nímž se ztrácela jeho malá, chtivá očka.

Vida, co se stalo, chopil Libertada a jakéhosi člověka, který zvědavě nakukoval do skříně, a volal policii. Našlo se ihned několik ochotných lidiček, kteří se rozběhli pro strážníka; jiní sbírali roztroušené skvosty před jeho očima, podávajíce mu je s významným pohybem, který znamenal: „My nic, my poctivci, ani nás nenapadne sáhnouti po cizím majetku, na to jsme příliš dobře vychováni."

Ale rozzuřený vlastník sotvaže si povšiml jejich oddaných pohledů; mračně vstrčil sebrané skvosty do kapsy, a proklínaje, kázal Libertadovi, aby mu zaplatil rozbité sklo.

„Ať vám zaplatí ten, kdo tu naházel pecek! Chodník před vaším krámem jest životu nebezpečný!"

V tom přihrnuli se tři strážníci a nacpali všechny zvědavce do chodby domu. Po bezvýsledné prohlídce byli všichni propuštěni až na Libertada, jenž měl zaplatit způsobenou škodu.

„Dobrá tedy," řekl Libertad, „tady jsou dva franky za ten rozbitý kus skla; více nedám ani centimu. Ostatek tabule není přece rozbit."

„Dva franky!" pobouřeně volal klenotník. „Nechte si svoje dva franky, a zmizte mi raději s očí!" Bezmocný vztek vystoupil mu k hrdlu; obával se zalknutí.

„Na shledanou!" řekl posměšně Libertad, vycházeje z krámu.

Otvor ve výkladní skříni byl zalepen na rychlo papírem; zvědavci se rozprchli. Policisté nepřátelsky rozešli se s Libertadem, a jeden zasyčel:

„Dej si dobrý pozor, chytráku!"

Libertad se zasmál.

„Toť má jediná starost!“ odvětil.

Pomalu kráčel k Montmartru, sám. Na cestě zastavil se v baru, vypil kávu a — nezaplativ odešel. Nestíhali jej, považujíce jej buď za nepříčetného nebo, jak se říká, „originelního“ člověka. Když přicházel z hlučných ulic k tiché čtvrti pod basilikou, dohonil loudajícího se Luku.

Klepl jej holí lehce přes bedra. Luka, ponořený v myšlenky, ulekaně sebou trhl.

„Co se lekáš, ruský příteli? Myslíš, že tě flik už tahá za kabát?“

Luka pokusil se o rozpačitý úsměv. Byl vskutku ulekán, ba zděšen. Co viděl, zdálo se mu pravdě nepodobné, zastrašující, ošklivé. Což je nutno sahati k takovým špinavým prostředkům, abychom dosáhli cíle? Nehrozil se ničeho, pokud bylo mu jednati otevřeně, přímo; nepovažoval za zločin zřejmé potírání zákona, ale obcházení, tajené přestupky protivily se mu. „Staví nás to na roveň sprostým, obyčejným zločincům,“ říkal si. Již několikrát napadly mu podobné odmluvy, které by byl rád Libertadovi nadhodil, ale neodvažoval se. A jen v rozrušení unikla mu tato slova:

„Co to bylo, Libertade? . . . To byla . . . krádež!“

Sám ulekl se toho ošklivého slova, ale bylo již vyřčeno. Pojednou zazdálo se mu, že Libertadovi křivdí, že Lorulot a Cholet zmizeli náhodou, že se přehlédl, že nebylo nic, nic — Čekal jen, jak mu Libertad vše vysvětlí.

Ale sklamal se.

„Majetek jest krádež,“ odpověděl Libertad s jemným ironickým ostnem. „Tos nevěděl? A přece již dávno řekl to jeden starý chlap; já to neobjevil! . . . A vše, co má jednotlivec nad svou potřebu, neprávem si přivlastňuje. Kdo je vinen, že tento klenotník má tolik zlata a s ním tolik možností zakoupiti si prostředky k živobytí, kdežto Anně, Henrimu i těm ostatním, již přece pracují nekonečně více než on, nedostává se na oběd? Země je dosti veliká, aby nás všechny uživila, a není to vinou přírody, že jedni, nasyceni, ještě hrabou na hromadu svého majetku, a druzí hladoví, protože se na ně nedostalo . . .“

„Vím, ale což nemůžeme bojovati otevřeně?“ plaše namítal Vršin a zaváhal přede dveřmi Causerií.

„Ruské dítě!“ zvolal Libertad. „Došel bys daleko se svým otevřeným bojem! První flik sebral by tě, a bylo by po slávě . . . Nač zbůhdarma nasazovat svoji svobodu, a snad i život? Vy všichni jste takoví — hloupí podceňovatelé života.“

Vešel do Causerií, a Luka jako kouzlem váben za ním. Odváživ se jednou hovořit, zapomínal své nesmělosti.

„Domníval jsem se však přece, že je nutna jakási . . . společenská forma, ne . . . morálka . . . ani to ne . . . snad mravní čistota mezi lidmi. Naše činy ať jsou čisty!“

„Morálku, Luko," odpověděl Libertad, usedaje za stůl, „morálku robí si každý dle svých osobních potřeb. A to jednu pro sebe, kterou se v taji řídí a jejíž osou jest jeho já, druhou pro ostatní. „Tváří se, jako by se řídil dle ní a žije v klamu, že ostatní jsou tak hloupí a kladou si do opravdy na šíji to jho, z něhož pouze on šťastně unikl. Tak se vědomě navzájem šidí, a to je nečisté. Já se neskrývám nikomu svým smýšlením, projevuji je hlasitě na veřejné ulici, a jsem opatrný při svých činech jen tak, jako obezřelý voják před nepřítelem."

„Znáš je přece, obroditele," ozval se z kouta světnice posměšný hlas Balabanovův. „Loupení banky jest jim posvátným činem ve prospěch „věci", vyloupení hodně nešikovné, při kterém je jich polovina zabita a polovina zatčena, a „věc" z toho nemá nic. Ale za nečestný čin považují sebrat někde pár bot a raději chodí bosi na studené dlažbě, po měsíce pak chudáky v práci zmrzačené okrádají o nemocniční postele, a na konec zmírají plicním katarrhem. Zabijou dvě stě gubernátorů s pravou rozkoší, a moucha s utrženou nožičkou působí jim duševní muka . . ."

„Nepřehánějte," pravil mírně hlas, který bystře otočil Vršinovu hlavu do kouta. Vskutku, ona tam byla, Rosita, seděla na haldě starých novin a splývala se stínem, který malá lampa nedovedla přemoci.

Vršin mimoděk se zarděl a jal se rozpačitě prohlížeti ostatní osoby ve světnici. Tu byl Mauricius v sametovém baretu, prudký Lorulot, přesvědčující bledovlasého Delona hlučně o tom, že láska je jako chleba; obraz ten se mu nějak zvláště zalíbil i hleděl přesvědčiti o jeho hmotné analogii něžného a jemnocitného Delona. Sedělo tu ještě několik neznámých hochů, kteří, jak Luka vypozoroval, tvořili hlavní jádro navštěvovatelů Causerií v desátém okresu.

Náhle Lorulot ustal ve své marné práci a obrátil se plnou tváří do středu pokoje.

„Krádež?" pravil. „Mluvíte o krádeži. Neužívejte slov starého světa! Řekněte vyvlastnění. Nu, a toho se nebojí ani naši sociální demokraté . . . Vyvlastnění výrobních prostředků jest v programu sjednocené strany. Přidejme k tomu vyvlastnění kapitálu, a vystavěli jsme most na druhý břeh. Já" — holedbal se rozjařený Lorulot — „provedl bych nekrvavou sociální revoluci za několik desetiletí . . ."

Nikdo ho neposlouchal kromě Rosity a Vršina. A z jejich očí vanula mu vstříc taková dychtivost, že Lorulot neodolal, přisedl k nim a vykládal:

„Každá živoucí bytost má právo na život a na štěstí již pro tu příčinu, že se zrodila. Má právo svobodně pohybovati se v prostoru, pod širým nebem, se sluncem ve zraku a s čistým vzduchem v prsou; a toto prvotní právo jest upíráno millionům lidských bytostí.

Říká se jim: ‚Tam nechoďte, to je pole pana Boubely; těchto švestek netrhejte, patří panu Ušatému; ani v tomto rybníku nesmíte lovit, neboť je majetkem pana Halamy.'

A oni se táží: ‚Co máme tedy my?‘

‚Nic!‘ zní odpověď.

‚A jak budeme žíti, nemáme-li nic?‘

‚Upokojte se,‘ dí odpověď, ‚bohatci jsou dobří lidé, a budete-li se řádně chovat, dovolí vám žíti. Za to bude vám ovšem obdělávati jejich role, stavěti jejich domy, šíti jejich šaty ... Ale pak běda člověku bez přístřeší, člověku hladovému, tulákovi a nemocnému! Zákon je potrestá ...‘

‚Ale toť zločin!‘ namítnete.

‚Toť spravedlnost ...‘ řekne zákon.

‚Proč tedy máme plíce, proč oči, mozek, žaludek, nesmíme-li dýchati, hleděti, mysliti a jísti? Nemáme-li práva na to vše, nemáme práva na život ... Ó, nikoliv ... my máme právo na život, máme právo na vše, co příroda nabízí nám štědrýma dlaněma ... Právo to s námi se rodí jako náš stín a s námi umírá ... neboť zaniká tam, kde přestává potřeba.“

Vršin hltavě ssál živá slova Lorulotova, doprovázená bystrými posunky. Zdálo se mu vše obdivuhodně logické a správné. A zvláštní pocit, jako by seménko skryté v černé prsti nevzdělané půdy jeho srdce nabývalo, pukalo a vyráželo pod paprsky jeho řeči a rozvíjelo se v ujasněnou, zřejmou bylinu. Pravil, vzpomínaje na Libertadova slova před chvílí slyšená:

„Přestává-li právo zároveň s potřebou žíti a býti šťasten, tedy vše, co člověk má nad onu potřebu, podržuje si neprávem ...“

„Ano, ano!“ jásal Lorulot nad vděčným posluchačem. „A největším bezprávím jest postupovati majetek nashromážděný člověkem po jeho smrti určitým jednotlivcům a udržovati tak rodokmen lidí, kteří bez práce, již předem mají postaráno o všecky své potřeby ... od kolébky mají takořka zajištěné štěstí celého života.“

Lorulot chystal se k delšímu nadšenému proslovu, ale byl přerušen řezavým hlasem Balabanovovým:

„Dej pokoj s tou starou ošumělou pravdou o vyvlastnění dědictví! Kde kdo vymlátil již hluché ty klasy, a nikdo v nich nenalezl stravitelného zrna! Kromě věhlasných státníků některých parlamentů, kteří stařičké pravdě vytrhali poslední zuby a udělali z ní daň z dědictví ...“

Vršin zarmoucen pohlédl na bulharského krasavce, jenž mu tak bezohledně rozfoukl illusi, nabývající jako mýdlová bublina. Člověk nikdy není vděčen bořitelům svých vzdušných zámků, a dokonce už ne těm, kdož strhují závoj spředený z jeho vlastních, třeba i vědomě klamných představ.

Cigaretta Balabanovova žhnula v koutě; Libertad mrzutě ohlížel se po ní a významně kašlal při každém novém proudu dýmu, kterým jej ze zadu Balabanov častoval. Teď konečně, podrážděn snad zdánlivým vítězstvím Bulharova cynismu, nepřátelsky vyrazil:

„Chceš-li kouřit a znečišťovat nám tu vzduch, tož raději odejdi, barbare.“

„Jak pak mi můžeš zakazovat kouření? Což ty víš, nepotřebuji-li ho k svému štěstí?"

Mauricius, pohroužený v dumání, lehce se zasmál. Mauricius mlčel vždy, když nemohl býti první.

Balabanovův cynism opět nabýval vrchu.

To Libertad nerad viděl. Pospíšil si říci:

„Kdybys potřeboval k svému štěstí lámat mladé stromky nebo škrtit dvouletá děcka, taky bys měl na to právo, viď? Nu, považuješ-li za rozumné ničit si oči, plíce a žaludek beze všeho užitku, je to tvá věc. Ale vzduch si tady kazit nedáme!"

Balabanov neodpověděl, a tak zavládlo ve světnici ticho trochu napiaté. Vršinovi bylo nevolno, a mrzel se jako dítě vytržené z nejmilejší hry. Myšlenka Lorulotova zdála se mu převratnou, úžasnou, spasitelnou; tak, ano, tak by bylo možná nekrvavě převésti soukromý majetek obecnosti.

S hlavou plnou této myšlenky vyrazil z Causerií.

Sotvaže však zavřel dvéře světnice, kde vše až na Balabanova dýchalo zahalenou dogmatičností Libertadovou, vyrojilo se naň ze tmy hejno potměšilých otazníků a obklopilo jeho mozek. A za nimi jako by se šklebila ironická tvář Balabanovova.

„Jak jest směšný se svými cigarettami!" pomyslil si Luka... „A odporný!... Avšak, opravdu: bude asi těžko vymeziti potřeby a odvážiti jako zboží v kramářské boudě štěstí jedince... O obou může přec rozhodovat pouze člověk sám... Potřebuje-li Boris vskutku kouření ke své spokojenosti... jak možno jej omezovat? Kde byla by pak volnost?... To s dětmi a stromky je prostě paradox, v těch si Libertad libuje... A jakým způsobem zabaviti dědictví? Nebudou se dědicové bouřit? Nespojí se s nimi mocní toho světa v pevné solidaritě peněz a nezadusí v krvi každou takovou snahu? Ne, ne, společenský převrat neobejde se bez krve... a proto pravdu mají terroristé, že nešetří nikoho!"

Vršin přejel si rukou čelo, jako by chtěl rozmotati chumel otázek pod ním se hemžících. Po druhé straně chodníku přecházel policista a vrhl zvědavý pohled na Lukovu podkasanou košili.

Luka nelibě se otřásl; vzpomněl na strýcovu radu, aby se ohlásil na policii. Vzpomínka ta vynořila se mu již před chvílí, když byl uzavřen v průjezdě klenotníkova domu, vydán na milost jediného policisty... Jak snadno mohl býti vyslýchán, zjištěn a jako nehlášený vypovězen!

„Zeptám se Libertada..." řekl si, neboť Libertad přese vše neustával býti autoritou v jeho očích.

Vrátil se tedy do Causerií, kde zatím rozpoutal se velký boj o syndikáty. Libertad potíral je vždy energicky, a zatím sám byl v organisaci novinářských korrektorů.

„Mám se hlásit na policii?" tázal se Luka důvěrně.

„Nač to?" odtušil Libertad.

„Aby mne nevypověděli..."

„Není třeba!"

„Myslíš?“ protáhl Vršin. A zaváhav ve dveřích, jako by se chtěl ještě na něco otázati a přesvědčiti, náhle se rozhodl a vyšel.

Ještě ani dvéře za ním nezapadly, když Libertad poslal za ním tato slova:

„A kdyby tě vypověděli, není škoda ani pro nás, ani pro tebe...“

X.

Hluboké okno dokořán; teplý vzduch, vyhřátý na pláni montsouriského parku, hrne se do světnice. Mříže vyplňující okno dopola kladou se na zasmušilou zeleň předměstskou, na perlově šedou oblohu v dáli, přervanou vodorovnými, červenými čarami západu. Ještě na několik kolmých břidlicových střech a štíhlých komínů dosahují, a pak je obraz u konce. Z ulice neviděti nic, jen slyšeti roztříštěný šum, ojedinělé výkřiky, hvizd lokomotivy.

Na mříže Maryša položila horkou hlavu a dívá se na ten obraz. Tesklivá nálada přichází sem se vzduchem a hrne se celým dokořán otevřeným, hlubokým oknem. Poslední teplý den léta, vyšperkovaný rudým západem, provoněný však již podzimní trpkou vůní chrysantem, prchavým dechem zetlívajícího listí zářijového...

Maryša se dívá a ví: všecka okna na téhle straně domu hoří teď zlatěrudým plamenem, a lidé jedoucí po hrázi ve vlaku, který odtud, s výše čtvrtého poschodí, zdá se směšně malým, pravá hračka, všichni se dívají na tento ohromný dům s řadami planoucích oken a říkají si: „Jak jest to krásné.“

Krásné, krásné! Tak mnoho věcí jest krásných jen pro diváka! Maryša sedí v tom krásném domě, jehož okna září jako drahokamy, a její světnice jest tichá a smutná, její světnice jest bolestná. Světnice den po pohřbu!

Tak sedí Maryša, kol hlavy zvedají se světlé její vlasy, a vítr a slunce kouzlí z nich zlatou síť. Maryšina hlava chycena jest jako rybka ve zlaté síti. Lapená rybka, lapená ideály, zamlženými ideály, rodícími se ze vzduchu kol, z jejího mládí, ze skrytých hloubek duše i těla; chytila se na vidinu nové matky, chytila na vnadidlo mateřského pudu, chytila se rybka, a drsný rybář — život hrubě vytrhl jí návnadu i s tetelícím se masem a hodil ji na hromadu k ostatním zmítajícím se malým rybkám, lapajícím po vzduchu, umírajícím v hlíně a šlemu.

Hlava na mříži a myšlenky ve větru. Probíhaly ubohými zbytky zaslíbené země, kterou její dychtivá duše vykouzlila si v budoucnu a již ztrácela krok za krokem, jak se k ní přibližovala. Jak jinak představovala si očekávání dítěte! Drobné starosti střídající se s chvílemi velkého blaha, kdy široká řeka duševního zadostučinění zaleje oba tvůrce. Může snad Petražickému něco vyčítati? Jak by mohla! Věděla, kdo je, znala jeho poklidnou, mělkou povahu sanguinického mladíka, který se rozčiluje jen, nemá-li co jísti. Věděla, že nikdy nepochopí její touhy po dítěti. Vždyť ani ona sama zúplna ji nechápala, cítila jen stravující prudkost její a lačně rozevřenou dlaň, která úsilně žádala a neodbytně, až byla nasycena.

Vzpomíná si na blahou hodinu úplné jistoty . . . Má dítě, své dítě, obsah celého života. Jak vyrostla, jak důležité místo zaujala ve vesmíru! Zázrak vtělení uskutečnil se, mysterium početí přivíralo jako v závrati její víčka. Ještě dnes doznívaly v srdci laskavé tóny souzvuku, který naplňoval onu hodinu a slíbil proniknouti i vylhanou budoucnost.

Pak vrátili se do Paříže. Po celý měsíc Petražický marně sháněl hodiny; ve čtvrti bylo tolik Rusů a tak málo lidí toužících se naučiti rusky! Malí žáčkové z lyceí nechtěli učitele Rusa, a bylo dosti tuzemců na opakování. Maryšina podpora z domova byla strávena již v půli měsíce. Co dělat? Kamarádi pomohli, ale možno žádati, aby pomáhali stále? Ovšem, Maryša se rozhodla, že bude šít, ale jak dlouho?

Ne, žena není ani tak volná, aby mohla býti matkou dle své libosti a touhy.

Čím uvítá svoje dítě? Bude-li tepla dost pro slabé červené tělíčko, bude-li dost jídla, a bude-li dost — času? Snad najde Petražický zase hodiny; ale co dříve stačilo sotva jemu, stačí nyní pro tři? Jak byla zaslepena, že neviděla toho všeho!

Že neviděla?

Ach, ano, viděla, ale tenkráte bylo tolik síly a tolik odvahy! Radostná chuť k boji, k potírání překážek, k vyzývavému postavení se nepříteli tváří v tvář. Kam se to vše podělo? Letěla jako pták, vysoko, vysoko, a zdola ji někdo střelil. Peří je ještě teplé a vlhké krví. Skutečnost ji sestřelila. Zemřela síla, zemřela odvaha, zemřel pták ideál, a včera byl pohřeb.

Proto ve světnici jest tak smutno. Ještě tu poletuje duch zemřelého.

Včera o polednách zaklepala na její dvéře Regina, smrtelně bledá.

Jak ji uviděla na prahu, sevřelo se jí srdce úzkostí před tou smrtí, již u ní vytušila. Zděsila se jí.

„Co je ti?"

Regina šinula se namáhavě do pokoje. Její ruce tápaly po stěně i po vzduchu. Klesla na židli. Rty protáhly se jako rána, a radost, která se Maryši jevila příšernou, zahrála v obličeji.

„Což nevidíš?"

Temné tušení zalomcovalo Maryšou. Není možná! To že by . . .

„Zbavila jsem se toho." Radost Reginina byla trochu ironická.

„Co . . . co . . ." blábolila Maryša. „Ale to je . . . to je . . ."

Nenalezla však výrazu. Chtělo se jí vykřiknout: to je podlé! — ale odvahy se nedostávalo. Regina byla příliš bledá a hroutila se na židli jako cár lidského těla bez pevné kostry.

„Ulehni!"

„Ne, ještě ne!" bránila se Regina. „Maryšo, ty mne snad odsuzuješ. Ale já jsem je nechtěla, to dítě, já po něm netoužila, přišlo samo, nevoláno, nevítáno. A když tedy přišlo, řekla jsem si: ‚Leonard je uživí.' A Leonard odešel. Spoléhala jsem na jeho pomoc, vždyť sama sotva že stojím na světě . . . a co jsem tedy měla dělat!

Co bych si počala s dítětem sama, sama! Sotva jsem se vyučila! Byla jsem v Causeriích. Anna se o mne starala, pravda; ale vždyť ona sama nic nemá! Nemohla bych přece stále ji obtěžovati! Má za svou povinnost mi pomáhat . . . a je to tak trpké jíst chleba darovaný z povinnosti! . . . Nevím . . . možná, že by to dítě taky byli v Causeriích uživili . . . ale já jsem to již déle nemohla snésti! Zoufala jsem si. Byla jsem u konce se svou silou, a nezbývalo mi než upustit břemeno a jít dále sama. K dalšímu životu potřebovala jsem svobody . . . bylo nutno se odhodlati . . . Nemohla bych uživit dítěte . . ." vykřikla Regina chorobně vydrážděna vlastní řečí, „nemohla, nemohla! Leda bych . . . se prodávala . . . toho nechci, toho ani nedovedu . . ."

Maryša ulekána přispíšila k ní a vzala ji za ruku.

„Nezazlíváš mi, Maryšo? Neodsuzuješ mne?"

„Ne, ne!" horlila Maryša, „ale teď si lehneš. Jsi hrozně bledá, a na čele ti vyráží pot. Abys se nerozstonala . . ."

„A necháš mne tu, Maryšo, týden poležet? . . . Víš, stydím se vrátiti se k nim . . . Byli ke mně tak laskavi, a já snad pro tu přílišnou vlídnost nedovedla jsem jim všecko říci. Snad by Libertad byl věděl lepší poradu . . . ale já jsem nedovedla svěřit se mu. A pak jsem se obávala, že mi to bude rozmlouvat. Poslední peníze dala jsem té, která mi pomohla; nezbylo mi na ošetření. Nechtěla mne propustit, utekla jsem i jí. Snad jsem utekla příliš záhy . . . ach, lehnu si, dovolíš."

Její mladý, hezký obličej stáhl se bolestí. Zaskřípala drobnými zoubky.

„To nic není, to přejde," hájila se před Maryšinýma pomocnýma rukama a sama vlekla se k posteli.

Ale zesinala, a sotvaže došla, klesla bezmocně na tenkou žíněnku železné studentské postýlky. Maryša, sama v celém bytě, poplašená, krutě zklamaná pobíhala bezhlavě, křísila ji octem, vodou, třela spánky a ruce, a opět přestávala, aby jí rozepiala živůtek a rozvázala tkanice sukní; pak zase znovu postřikovala ji studenou vodou a malomocně zalomila rukama.

Konečně se uklidnila a rozvazovala Regině botky.

„Nejdříve svléci . . ." odříkávala si v duchu mechanicky. V hlavě měla pusto, jako po vyhoření. Zula jednu botku, hodila do kouta, i druhou tak; Regina stále v bezvědomí. „Svléci, svléci, aby krev mohla obíhati . . . hlavou dolů . . ." zněl zase šepot vynořivších se pravidel, jimž se kdysi učila, a která nyní sama se dostavovala. Rozepiala živůtek, ale rukávy marně snažila se stáhnouti. Shrnula tedy sukni . . . A tu jí srdce zabušilo prudce, a před očima naskákaly červené skvrny, rozlily se a spojily, až vše kolem bylo červené . . . Nechápajíc zírala chvilku na Reginu, ale pak vykřikla hrůzou. Hle, tady ubíhá život, život . . . Prchá s každou vteřinou . . . a kdo ví, zda Regina ještě žije . . .

Chvějící se rukou sáhla jí na čelo.

Regina pozvedla dlouhé, černé a lesklé řasy; úzký proužek tmavé zorničky objevil se pod nimi. Maryšin výkřik ji vzkřísil. Slabě pohnula rukou, hledajíc přikrývku mimovolným posunkem dívčího studu; neměla však síly, i spustila ruku s postele.

Maryša zašeptala jí do ucha:

„Přivedu lékaře."

Zavrtěla hlavou ulekaně.

„Ne, ne!"

„Tedy horké obklady, ano? . . ." doléhala Maryša.

Poddala se tedy.

Když Petražický vrátil se z přednášek, nalezl ji spící. Oddychovala klidně, bílá pod černým stínem kadeří. Zakýval roztržitě hlavou, pročísl prsty bezradně hustou hřívu svých vlasů, postavil se k oknu a zahleděl se do skla. Marně pobojovav s hladem a mlčelivou úctou k utrpení, řekl na konec zkroušeně:

„Dej mi jíst."

Maryša usmála se skrze slzy; připadl jí tak dětinský a mile směšný, že neodolala a shrnuvši mu tvrdé vlasy s čela, políbila jej.

Byt v tomto velikém domě, vystrčeném z města do venkovského okolí zahrad a hradebních parků, měl dva pokojíky s kuchynkou; větší pokoj obývala Maryša s Petražickým a menší Rosita. V kuchyni na dřevěném uhlí upravovány společné obědy.

Rosita vrátila se domů až pozdě večer; přes den pomáhala v Causeriích sázet časopis a čekala si na číslo, jež Henri přinesl z tiskárny.

Když uzřela Reginu, sdělila zaraženě:

„Byla po ní sháňka. Anna se vypravila k Leonardovi. A —" zašeptala Maryši do ucha, „Leonard prý nadbíhá Olivině."

„To je nevkus," řekla Maryša.

„On je takový don Juan," prohodila Rosita, krčíc rameny.

To bylo včera. A teď vše to Maryši plyne hlavou; každé slovo, každý pohyb z včerejšího odpoledne jako rydlem poznamenaný. Tak sedí u hlubokého okna, podobného balkonu, a bledýma očima hledí na zářijový západ. A jest jí trudno a těžko, jako by byla až k hrdlu naplněna popelem.

Rosita dává anglickou hodinu několika obchodním příručím; jednotvárné odříkávání žáků i tenký hlas Rositin slyší, obrátí-li hlavu do pokoje.

Chvílemi vstane a přiloží Regině obklad.

Regina leží nehybně, vybledlé ruce na pokrývce srovnány k tělu jako holé stonky podzimních květů, a pod pokrývkou — běda! — Maryša ví, že neslyšně ubíhá život . . .

Regina, dobře; nemůže býti matkou, však si toho nepřála . . . ale ona, Maryša? Což i jí nestaví se před oči nepřekročitelná hradba poměrů, které jí brání, aby byla svobodně matkou? Vysněný cíl, zkrášlený její naivitou a snad i nejasností představy — kde je, kde je? Kde vznešenost mateřství, kde jeho důstojnost, kde krásné obcování matky s dítětem, celý posvátný obřad mystického přebývání

nového těla v těle jejím? Kde úžasný zázrak tvořícího se ducha, zhušťujících se mlžin intelligence, rozptýlené ve vesmíru pro jednu novou bytost, pro její dítě?

Třesklo to někde okno tichého příbytku, kde kámen zlotřilcův poranil i srdce lidí ve světnici?

Všecko vznešené a krásné, vytyčené jako cíl života, shroutilo se v ostrém světle toho poledne, kdy klopýtající, na smrt bledá Regina přešla práh jejího bytu.

Neviditelné ruce vzpínaly se hořem, a divoká bolest bičovala vzduch v pokoji.

„To je podlé, podlé!“ volalo srdce, „to je hospodářská rovnováha,“ hovořil rozum, a „to je hrozné,“ pravily Regininy bledé rty.

A tu náhle zatížila ji dříve tak slastná jistota počatého plodu. Zda se nepřecenila? . . .

Žhavá pochyba ovinula srdce železným prutem. Bude dosti silná?.. Unese břímě, jako byla by nesla štěstí?

— — — — — — — — — — — — — —

V Rositině pokojíku ozval se ruch postrkovaných židlí; hodina skončena, žáci se rozcházeli. Ještě hluk přibouchnutých dveří předsíně, pak zase ticho. Velké ticho, tesklivé podzimem a šedí oblaků již vyhaslých, jež pohltily rudou kouli sluneční. Regina leží nehnutě, a zdá se, že ani nedýše. Jak nesnesitelně smutno je Maryši! Duch mrtvého těká dosud pokojem . . .

„Rosito!“ zvolá polohlasem, klepajíc na dvéře pokojíku. „Rosito! Což mne dnes nenavštíviš? Jest mi hrozně smutno.“

„Hned, jen co . . .“ odpovídá tenký hlas.

Zvonek u dveří lkavě jej přeruší.

Maryša, vděčna příchozímu, radostně otevírá.

Luka Vršin objeví se, vyplňuje celou půli dveří šířkou své vykasané košile.

„Smí se k vám?“ táže se nesměle.

„Vítej mi a vejdi!“ promluví Maryša, kladouc prst na ústa.

Luka po špičkách, ač trochu neohrabaně, prochází předsíň. Maryša laskavě hledí mu do černých očí.

Luka byl jí vždycky milý; byl tak něžný, tichý a sentimentální jako ona! Vážila si jeho delikátního cítění i jednání, které jej tak odlišovalo od druhých hochů v Causeriích, často neuvědoměle hrubých a nevybíravých ve výrazech. Připadal jí ne jako mladý muž, ale jako kamarádka, dívka. Vskutku Vršin měl jisté plaché pohledy, obranné posunky, ostýchavé postoje dospívající dívky z venkova, která se ulekala příliš hlučným městem. Zardíval se znenadání i zajíkal v řeči bez zřejmé příčiny; uvnitř, v duši, znal ji však dobře a často pro ni i trpíval; nechtěl však, nedovedl, neb obával se ji vysloviti.

Do bytu Petražického přicházel občas na černou hodinku, zakončenou čajem. Petražický neměl samovaru; čaj vařily obě dívky v kuchyňce na dřevěném uhlí, zatím co Luka s Petražickým vedli maloslovný rozhovor. Jim však stačil; rozuměli si.

Petražický dí dumavě:

„Luko, četls? Varšavský vlak . . .“

Luka mlčí. Radostně zakývc se na židli, černá očka hrají. Ruce zápasí ve vzduchu s neviditelným nepřítelem, bijí sem i tam, škrtí, brání se; na konec zatřepotají se jako bílé prapory. Petražický na ně hledí a usmívá se. Za hodnou chvíli, ukazuje na „Humanité“, rozprostřenou na stole jako plachta a mdle do tmy svítící bílou, potištěnou plochou, dí ponuře:

„A petropavelská hoduje . . .“

Luka zasykne:

„Psi!“

Oba ztrnou, ve tmě před očima kruté výjevy z vězení, pevností a popravišť je děsí a rozplameňují k pomstě . . . .

Dívky v kuchyni žvatlají, hlasitě se smějí, šuškají. Nádobí zvučně a krátce zvoní; nejednou i jasný hlas zapěje:

Navarila, napekla,
ni dlakovo, dla Petra,
ej! — lichý ty Petrus,
bjele ljce, černy us.

A tu ztrácí světnice určité ohražení stěn, tma pohlcuje i zdi i střechu domu, a do nedohledna rozšiřuje se černý prostor kolem dvou slamou vypletaných židliček, kde Luka i Petražický zapomínají na „Humanité“, na Paříž, na Francii, a ocítají se pod širou a tmavou ruskou oblohou, před nízkým baráčkem na vsi, kde žlutě svítí okénko a za okénkem mladá žena prozpěvuje svému muži:

„Navarila, napekla . . .“

Muž sedí pod okénkem, vyhlíží na nesmírně daleké, malé hvězdy a bujně zarejdí nohama při nápěvu, zaslechnutém z chaloupky. A než se nadějí, i Luka a Petražický stojí proti sobě, zarejdují nohama; krev hraje jim v žilách a zneklidňuje nohy. Je jim tak volno, tak volno . . . Do nedozírna jest klid a tma a volný prostor kolem nich . . . Až přinesená lampa srazí stěny pokoje.

Pod lampou koflíky zlatého, vroucího nápoje — to Nořin dědeček posílal vnučce čaj, a vnučka zásobila celou ruskou kolonii — a z těch par, jak z oblak dívá se Rositina veselá tvář se šedozelenýma očima, v rámci přirozených prstenců vlasových.

Jak je Lukovi blaho!

Anděl je Rosita, anděl! A Luka neodvážil by se jí dotknouti, ani malíčkem . . .

V předtuše takových radostí vešel Luka do pokoje. Šel tiše, dle rozkazu, nevěděl však, proč. Překvapil jej parný vzduch pokoje, tak příznačný pro světnice, kde leží nemocný, a kde se připravují horké obklady.

Zarazil se.

„Rosita?“ vyrazil ze sebe.

„Ne.“ Maryša pohlédla naň se strany. Ten ustrašený výkřik upozornil ji na něco, co se jí na Lukovi nelíbilo. Pro ni byla láska muže a ženy čímsi nadpřirozeným a nedosažitelným: splynutím duší.

Svůj poměr k Petražickému měla za nutné zlo; chtěla pouze dítě, ne opojení smyslů. A na každého muže hleděla podezřívavě, jako na divoké zvíře, lomcující mřížemi klece. Že by i Luka byl mužem, divokým zvířetem, zarazilo ji a nelíbilo se jí.

Odpověděla:

„Je to Regina."

Stáli chvíli oba nad postelí, pohlížejice na voskově bledý obličej dívčin. Maryša potřásla hlavou a řekla:

„Není to dobré."

„Co se jí stalo?" divil se Luka.

„Hm . . . nu, co," odvrátila se Maryša hořce. „Vidíš. Zbavila se dítěte."

„Proč?"

„Ty se ptáš?" trochu vydrážděna odvětila Maryša. „Z bujnosti to neudělala, ani z rozkoše . . ."

„Ale . . ." krotila ji vcházející Rosita.

„Ovšem, ty za to nemůžeš," omlouvala se Maryša; „ale připadá mi, jako by to byla chyba všech mužů, kteří nechávají ženu hospodářsky tak hluboko pod sebou, že se z ní stane pouhý bezvolný stroj. Podívej se na ni! Mohla býti matkou, je zdravá, mladá, má všecky disposice; ne, musila násilně vyrvati to dítě, protože by ho neuživila. A teď tu leží, podobna mrtvole . . ."

„Proč nejdete pro lékaře?" podivil se Luka.

„Nechce!" řekla Maryša, ale pojednou zdálo se jí, že ono „ne" Reginino není přece tak nepřekročitelné, že je tomu již tak dávno, co se bránila, a že je ne možno, ale přímo nevyhnutelno zavolati lékaře.

„Vždyť život z ní prchá každou vteřinou . . ." zašeptla si Maryša, a náhle rozhodnuta, požádala Luku:

„Dojdi pro lékaře! Dojdi! Pospěš!"

„Kam?" chápal se Luka klobouku.

„Kamkoli!" mávla rukou Maryša.

Rosita pospíšila říci:

„Ne kamkoli! Dojdi k doktoru Colombovi, v ulici starého židovského chrámu, za radnicí! Najdeš to snadno; číslo 250. Je to Libertadův známý. Je spolehlivý a přijde jistě."

Luka napsal si adressu a zmizel.

Obě dívky zbyly u nemocné.

Po tmě seděly a držely se za ruce.

Nemluvily. Čekání na lékaře zdálo se jim nekonečné. Byla již úplná tma, když někdo zatáhl za vlněnou šňůru zvonce.

Naříkavý jeho hlásek, vyšeptalý a staromódní, probudil Reginu. Zdála se přicházeti z daleka.

„Kdo to je?" ptala se.

Neodpověděli jí. Maryša spěchala otevřít, a Rosita rozsvěcela lampu.

Slabý šum nastal v předsíni, nohy šoupaly, hlasy šeptaly.

„Kdo to je?" ptala se Regina znovu, neboť všecko připadalo jí teď tajemné a hrozivé.

„To je Luka Vršin," klidnila ji Rosita.

Lékař byl suchý, dosud mladý člověk, ve tváři s výrazem kazatele neuznaného náboženství. Lampa byla postavena do hlav, a všichni odešli do Rositina pokoje.

Regina se bránila.

„Nebojte se," pravil lékař; „jsem člověk a přiznávám každému práva, nakládati si libovolně se svým tělem. Nechtěla jste býti matkou; máte k tomu asi vážné důvody, když jste se odhodlala k tak nebezpečnému kroku. A teď vás prohlídnu."

Mluvil tiše, otecky, velmi jemně.

Pod jeho hlasem jihla Regina jak pod sluncem.

Mlčky ji prohlédl, ptal se na to i ono, a pak řekl:

„Pojedete do porodnice."

„Nechci, nechci!" křičela Regina, překvapena a zděšena.

„Se mnou pojedete, je to nutné. Nebojte se nic."

Zaklepal na Maryšu.

„Oblecte ji. My dva," obrátil se k Lukovi, „sneseme ji do kočáru. Spěšte k stanovišti a objednejte široký, pohodlný kočár." Maryši zašeptal do ucha: „Byl nejvyšší čas... Dohasínala jako svíčka."

Nesli ji tiše a opatrně. Nevzpírala se, snad neměla již ani síly. Drobná a lehká byla jako loutka. Průsvitné ručky složila na prsou, malá, nerozvážná mučednice lásky.

Luka odejel s lékařem, a Maryša s Rositou opět ruku v ruce usedly k oknu.

Maryša, tak statečná a duchapřítomná, dokud tu Regina byla, ochabla a zmalomyslněla.

„Děťátko!" pravila Rositě naléhavým šeptem, „představ si, děťátko její zhynulo! Mohlo býti krásné; bělounké jako ona, a černovlasé jako Leonard... Mohlo býti šťastno, to ubohé, malé děťátko!"

A její sentimentalita přenesla se i na Rositu. Plakaly obě nad malým, zhynuvším děťátkem zamilované květinářky.

Posléze ustala Maryša, a hlas lil se jako rozvodněná řeka, když pravila:

„Já však nezahubím svého děťátka, i kdybych na ně měla žebrati."

„Maryšo, co to mluvíš?"

„A kdyby celý svět proti mně se postavil a všemi pažemi rval mi je, nepopustím! Nevzdám se ho, ani pro výsměch, ani pro chudobu, ani pro pohrdání. Ať si mně brání; této radosti se nevzdám! Nevzdám se potěšení vychovati ze svého dítěte mstitele za všecky ponížené, pobité, oběšené, zastřelené; moje dítě — toť bude pomsta! I tvoje děťátko, Regino, bude pomstěno! Jeho malý život, zaniklý dříve než probuzený — všichni, všichni..."

Rosita nechápavě zírala na neurčitý obrys Maryšiny hlavy. Divně ji dojímal věštecký její hlas. Nikdy neslyšela ji takto hovořit. Jedna pochybnost jí zbývala:

„Ty budeš míti děťátko, Maryšo?" otázala se tenkým, takořka dětským hlasem.

„Ano . . .“
Maryšin žár pohasl.
„Jistě?“
Rosita bouřlivě ji objala a vtiskla prudké políbení na její úzké panenské rty.
„To bude krásné!“ volala dětinsky.
Hustá tma pokrývala kolmé, břidlicové stříšky, sousedící se štíhlými komínky, dala zmizeti rozlehlému parku montsouriskému, proměnila šedou oblohu s červenými pruhy západu v hlubokou, černou propast, kde jen zelené signály po trati a rudá světélka lokomotiv třepotala se bojácně.

XI.

Luka pracoval v Louvru celé dva měsíce, než se odvážil promluviti o všem, co mu hořelo na rtech.

Po cestě z práce i do práce zdálo se mu vše tak snadné, jasné a logické! Sotvaže však zavřely se za ním zasklené dvéře, zavřel se s nimi i lehký, klamavý svět vidin, a suchá skutečnost dílny rozzívla se a pohltila jej. V rozlehlém a jasném sále bylo jakési kruté světlo, které přemáhalo mdlé jiskérky jeho myšlenek a sesměšňovalo je, jako svítání znemohoucňuje žlutý plamen lampy, který přece po celou noc byl vydatným zdrojem světla v pokoji. Dlouhý stůl poházený smačkanými ústřižky, bezvýrazné postavy panáků ověšených bíle prostehovanými fraky, studené a lesklé šicí stroje, prsty dělníků hubené a dlouhé v ustavičném útěku od látky a v nuceném návratu k ní za nití, která se zdála poutem, zvídavý obličej mistrův — mísily se v tvrdý řetěz přesně učlánkované práce, na němž bylo čirým bláznovstvím chtít něco měniti.

A tak horká slova vychladla na rtech, vzbouřené srdce pokleslo.

Někdo jiný než Luka, člověk horkokrevnější a odvážnější, nebyl by se dal odstrašiti, avšak plachá stísněnost Lukovy povahy zalézala s ním vždy do kouta.

Se svého místa na konci stolu zřídka kdy osmělil se prohoditi slovíčko, mluvilo-li se o věci, která jej zajímala. Pouze tehdy, když se hovořilo o neopatrnosti Rusů, již ve svých skromných mansardách, nad hlavami pařížských občanů kutí a vaří a připravují bomby, a když všichni ohlíželi se po něm jako po spoluvinném nebo obhájci, pouze tehdy vykoktal několik vět na omluvu. Omlouval se tam, kde jej srdce ponoukalo a kázalo mu, aby vyložil, že tito mladí lidé jsou vlastně mučeníky, že, nedbají-li opatrnosti, nedbají při tom také svých životů, že slouží veliké věci, která se zove osvobozením Ruska od tyranů . . . Šeptalo mu bláhové srdce, že národ Velké Revoluce, národ, který se tak zakrvácel pro volnost, dovede pochopiti tyto skryté hrdiny . . . avšak plachost přemohla srdce, a Luka se omlouval.

A tak seděl Luka skoro ustavičně za stolem, jako by se omlouval všem, ze všeho. Z toho, že je kdesi Rusko, jež sem vysílá emigranty, z toho, že tu sedí, i ze svého bytí. V takovém omlouvavém poměru byl ke všem starším druhům v dílně. Hleděli naň shovívavě, přes

rameno; nebyl jim ani tak důležitým, aby jej obviňovali z nerozumu ostatních jeho rodáků. Zdál se jim příliš bezvýznamným, aby s ním o čemkoli mluvili.

Pouze mladý hoch, který seděl naproti němu, žhavý a prudký jako jiskra, někdy naň pohlédl přátelsky, povzbudivě; patrně od něho čekal cosi zajímavého a ne zcela obyčejného. Oči jeho byly přívětivé a zvědavé.

A s tímto hochem začal jednou tichý rozhovor o solidaritě.

Mladík poslouchal jej s oním přívětivým a zvědavým úsměvem, který jej učinil sdílným. Pokyvoval souhlasně, pomáhal Lukovi bojujícímu dosud o výraz, dokončoval věty. Chvílemi překvapeně vzhlédl od práce a pohlédl na Luku se strany.

Luka mluvil pomalu, prostými, krátkými větami. Mnohé opakoval.

Mladík doprovázel jej ještě kus po ulici, aby mohl nahlas otázati se jej, nač netroufal si ptáti se před mistrem, třeba šeptem.

Luka bez rozmýšlení zodpověděl vše prostě a jasně; jako by nemohlo býti omylu v jeho krásných theoriích. Upřímná slova podivně mladíka dojímala; přesvědčovala jej nehledaností, získávala prostotou a láskou, s jakou byla hlásána.

Důvěrné rozhovory podnítily zvědavost ostatních dělníků.

Vhodili tázavé slůvko do šeptmých porad.

„Co to šuškáte, spiklenci?“

Luka zmateně pohlédl na svého nového přítele.

„Nic se nedívej, Sokolove,“ pokárali jej žertem. Od aféry Sokolova, jenž se svým bratrem poraněni byli ve vincenském lesíku pumou, kterou náhodou upustil jejich přítel, nazývali Luku Sokolovem.

Mladík řekl usmívaje se:

„Mluvíme o dělnické solidaritě. Ovšem, to jsou věci, jež jste již zapomněli; šaty, z nichž jste vyrostli.“ Díval se tak na starší své druhy.

„Proč?“ opáčil první dělník, snaže se zdáti pokrokovým před nejmladším dělníkem; „solidarita je pěkná věc!“

„A rozšířená,“ řekl druhý, aby také slovem přispěl k řeči.

„Řekněme dokonce oblíbená!“ prohodil třetí trochu ironicky. „Za stávek posílají se děti stávkujících do cizích měst, do dělnických rodin seskupených pod jedním praporem, aby neměly doma hladu. A příležitostně se oplácí.“

„Kde kdo je dnes solidární s člověkem svého odboru,“ prohlásil nejstarší dělník. „Což nemáme syndikátů?“

„Ano,“ dodal si Luka odvahy; „toť solidarita jaksi cechovní, solidarita velmi stará . . . Myslil jsem na něco nového . . .“

„Ovšem!“ podotkl významně třetí.

„. . . na solidaritu, která nezná rozdílu zaměstnání a sdružuje všechny chudáky . . .“

„Jak to?“ opět vmísil se do řeči třetí dělník. „Považoval jsem solidaritu za všelidský pocit, za vlastnost druhovou, jakousi pásku mezi všemi lidmi, cit, který je sdružuje za každé příležitosti a způsobuje, že i lidé si navzájem cizí a neznámí pomáhají si v neštěstí . . .“

„To se stává zřídka kdy!“ zvolal Luka, jehož plachost shořela v žáru debatty, „a ještě se to uvádí na školách jako vzor občanské ctnosti, a ne jako něco přirozeného, samozřejmého. Z této všelidské solidarity stalo se hrdinství, k němuž je třeba zapření a obětování sebe . . .“

„Pánové,“ řekl ostře mistr, vstupuje do dílny, „tady není schůze!“

Dělníci mrzutě zabručeli, pohněváni tím, že je omezil v soukromé rozpravě, i tím, že je zahanbil před mladšími, zvláště před Lukou. A jaksi tajně postavili se v duchu k Lukovi a přijímali mlčky jeho názor za svůj.

Hovořívalo se často, ale většinou jen o sportu a vraždách. Různé zprávy z novin byly shltnuty po cestě do práce, přežvykovány a komentovány. Takových hovorů účastnil se i mistr, neboť práce při nich lépe ubíhala.

Tak trvalo několik dní, než zase řeč, táhnoucí se jako síť přes události dne, uvázla na vyzývavém úskalí solidarity.

Nejstarší dělník pohlédl shovívavě na Luku.

„Nu což, Sokolove? Co dělá solidarita? Už jsem ji pokřtil, tu tvou solidaritu. To je třídní . . .“

„Ano, ano!“ horlivě dosvědčoval Luka, „třídní solidarita!“

Mladík naproti němu děl:

„Nejen řemesla a odbory, ale všichni dělníci všech zemí a všech zaměstnání měli by býti prodchnuti tímto vznešeným citem!“

„Co básníš?“ pousmál se mu třetí dělník. „Rád bych věděl, jaké mám zájmy s anglickým holičem anebo s pomocníkem švýcarské sýrárny!“

Kdosi tlumeně se zasmál.

„Ach!“ zvolal Luka nezmaten. „Zájem tu je! Veliký zájem!“

„Prosím . . .?“ obrátil se tázavě třetí k Lukovi.

Dělníci pohlédli k němu zvědavě a skepticky.

Lukovy zraky hořely, a prsty nervosně se chvěly.

„Jste všichni stejně vykořisťováni!“ prohlásil trochu slavnostně.

Věta měla značný účinek.

„Ano, stejně vykořisťováni,“ řekl nejstarší dělník, syndikalista, který měl rád podobné výroky; neboť jim uvykl na schůzích, kde mu lichotily a činily z něho hrdinu večera.

„Toť pravda,“ řekl i pochybovačný třetí, „vykořisťování jest nám všem společno, zdá se mi však, že si to vymyslil nějaký snílek, žádostivý velkých gest.“

„Podobá se,“ řekl po chvíli první dělník, „neboť přeneseš-li tuto grandiosní myšlenku do praktického života, co z ní zbude? Popel a troud!“

„Není pravda!“ hájil se Luka, spokojen a unesen tím, že s ním všichni do opravdy, vážně diskutovali. „Není pravda!“

„Prosím tě,“ krotil jej třetí, „schovej si své nadšení pro Sokolova! Myslíš-li, že mají praktický účel všelijaké proklamace a vyjádření citů na papíře, že ti někdo v Americe stojí o tvůj vřelý soucit, prohraje-li stávku, mýlíš se! A nemáš-li právě sběrací arch a potřebný

obnos, abys stávkujícím pomohl, není ti celá třídní solidarita . . . k ničemu!“

„A přece, přece!“ usmíval se Luka, hledě si s mladíkem zářivě do očí. „Přece! Poslyšte!“

Luka položil šití a rozkládal rukama:

„Poslyšte. Přijde tedy anglický holič a koupí si v Paříži šaty. V Paříži, řekne si, jsou dělníci uvědomělí, dovedou žíti a vybojovati si dobré bydlo. Moje sympatie jsou s nimi! Ježto jsou to tak dobří lidé, koupím si oděv jimi zhotovený; bude zajisté i dobře ušit, i z dobré látky, třebaže to byl oblek pro člověka z dělnické třídy. Francouzský krejčí nebude přece okrádat svého soudruha!“

Všichni zírali překvapeně k Lukovi. Zrůžověl ve tváři, rty nalily se mu rudou krví jako višně. Třetí se usmíval.

„Dobrák holič vezme je dvakrát na sebe — a kalhoty se mu otřepí. Pod paží ukáže se vata. Kapsy otvírají se jako tlamy lačných ryb, a knoflíky dozrálé upadávají. Pěknou věc ušili francouzští dělníci pro své druhy! řekne si holič zklamán.“

„My bychom neměli šít šaty z takových hadrů!“ vykřikl Luka v náhlém vznětu, a také proto, že se mu nedostávalo slov k dalšímu objasňování.

Usmáli se tomu náhlému konci, ale Lukova výmluvnost je zaujala.

„Kdo tě učil řečnit?“ tázal se jej první. „Chodil jsi do školy k Jaurèsovi?“

„Ba ne!“ prohlásil nejstarší dělník. „Tuhle školu znám! Z té mi kouká Libertad. No, viď,“ řekl obraceje se k Lukovi, „přiznej se! To jsou i jeho nápady!“

Vršin se zarděl. Uvědomil si své nezvyklé a náhlé vystoupení, i styděl se teď. Styděl se i za to, že nedovedl myšlenku sobě drahou vysloviti svými slovy, že jí ponechal i nátěr i značku dílny, z které vyšla.

Neodpověděl.

Mladý hoch, protějšek Lukův, horlivě sledoval účinek Lukových theorií na ostatní dělníky. Sám byl uchvácen, a od té doby, co chodil s Lukou, přišíval pevněji knoflíky a nešetřil nitmi při šití, jako to dříve činíval. Kdyby to bylo v jeho moci, byl by ihned zlepšil i jakost látky vskutku hadrovité a řídké jak pavučinka.

„Nu, řekněte,“ odpověděl místo Luky, „nešijeme tu hadry? Neodbýváme to, jen aby to bylo z ruky? Je to nějaká práce? To je hanobení! A i té práce je škoda na takový hadr! Člověk neví, co se stane dřív: zda povolí stehy, nebo rozpadne se látka.“ Zarazil se na chvilku ve svém úryvkovitém proslovu, domnívaje se, že slyší houpavé pobuchování dveří na chodbě. Všichni dělníci přáli si v té chvíli, aby mistr přišel. Byli trochu zaraženi a naprosto bezradni. Cítili záblesk pravdy, bránili se však obvinění.

Ale nebyl to mistr.

Hoch vydechnuv si, řekl:

„Doznejte aspoň, že to není svědomité.“

„Eh,“ odbyl jej nejstarší dělník po chvíli mlčení, jehož trapnou tíhu všichni cítili v týlech, jak byli skloněni nad šitím; „je to snad

naše vina? Což pak my prodáváme ty obleky? Dají nám látku, i šijeme z ní oděvy, jak nejlépe můžeme za plat, kterého nám poskytují; což je možno činiti více?"

„Dejte nám pokoj se svými ztřeštěnými anarchistickými nápady! No, vida! Najednou je jim špatné, šít z laciné látky," děl druhý, který sice rád hovořil, ale bez vzrušení.

„V tom se nedá nic dělat!" usoudil první dělník, „protože je to nesmysl."

Třetí se zasmál a snažil se Luku i mladíka sesměšnit.

Nyní došlo na mladého krejčího, aby vyhodil poslední trumf.

„Dalo by se v tom dělat!" řekl s vážným obličejem, dívaje se upřeně před sebe. „Kdybychom poslali deputaci..."

„Opovaž se!"

„Hloupost!"

„On blázní!"

„Dítě!"

Čtyři výkřiky ozvaly se jako z jednoho hrdla. Mladík i Luka byli bledí. Tato naděje kynula jejich snivým duším, a nyní je tak hrubě zklamala! Těšili se na souhlas, usuzujíce dle slibných začátků, a hle, nyní jsou odmrštěni, vysmáti, odbyti, docela odbyti! Poslouchali je, dokud pouze mluvili a řečnili, poslouchali je se zájmem, jako povídání o nebeském ráji, v nějž nevěříme, ale myslíme si, že je hezké i to povídání, a že by bylo zcela příjemné, kdyby takový ráj byl. Jakmile však šlo o čin, o vážný krok, zděsili se a zakřikli je jako chlapce pohrávající s ohněm.

V tu chvíli více než kdy jindy přimkli se oba mladí muži k sobě a slíbili si bojovati bok po boku.

A pak znenáhla uzrával v nich plán. Chodívali spolu z práce, druh druha vyprovázel, a v mladých hlavách hořely požáry odvážných činů.

První bude — že půjdou k šéfovi a přednesou mu svoji žádost: aby dal do dílen lepší látky, lepší podšívky. Vypočítá se mu, že za cenu, za jakou ony oděvy se prodávají, jest možno při dosti velkém zisku poskytnouti látky mnohem trvanlivější. A nepodaří-li se jim do té doby přemluvit dělníky, aby se za ně postavili, — půjdou sami. Sami za sebe budou mluviti. Řeknou mu i o svědomí, o solidaritě — tomu šéfovi. Osoba šéfova ztělesňovala jim znenáhla všechny kapitalisty, jeho jméno nabývalo hanlivého přízvuku, který je dráždil. Sestavovali řeč, kterou jej mladík osloví. Luka pro svůj cizí přízvuk zdrží se vůbec mluvení.

A výsledky?

Na ty mnoho nemyslili. Šlo jim hlavně o čin, o tento čin. Výsledky se ukáží. Hleděli zmužile vstříc výsledkům.

V dílně se již mnoho nemluvilo o solidaritě. Dělníci kose hleděli na oba mladé muže, a jen třetí dělník oslovil žertovně časem Luku:

„Nu, Sokolove, co dělá solidarita?"

Vršin snažíval se na tuto žertovnou narážku znovu navázati debattu, ale marně. Nikdo nedal se již zlákati do nebezpečných proudů. Nejstarší dělník zastavil dokonce mladíka kdysi na ulici a domlouval mu, aby se zřekl Lukovy špatné společnosti.

„Jsou to samé nesmyslné, neproveditelné plány. Zrodily se v mozku člověka, který do dílny nikdy nohou nepáchl a filosofuje u plných stolů. Jediná naše bašta jsou syndikáty.“

„I vždyť já vím!“ utrhl se mladík. „Což nejsem syndikován?“

A odvrátiv se zlostně, opustil nejstaršího dělníka, který za ním hleděl krče rameny.

Nerozuměl mu.

Byl příliš stár, aby mu porozuměl. — —

Začátek listopadu zdál se jim příhodný k činu. V pondělí ráno, před šitím, dali se ohlásiti u šéfa konfekce.

Přijal je mrzutě, jsa zahrnut prací na začátku sezony. Kancelář jeho byla malá, šerá, bez velkého komfortu. Ani mu neviděli dobře do obličeje. Domníval se, že přicházejí prosit o lepší místo nebo o zvýšení mzdy. Chystal se vyslechnouti je, sedě v křesle u psacího stolu, obrácen k nim zády.

Viděli jen bílou ruku, jak jim spěšně kynula.

Mladík zakoktal několik slov úvodem.

„Rychle, rychle!“ zvolal šéf netrpělivým hlasem.

Tu si dodal odvahy, a zíraje upřeně na jeho záda, deklamoval naučenou řeč.

Šef zprvu klidně rovnal papíry na stole, pak zakašlal a otočil hlavu k hochovi. Prohlédl si jej bystře a překvapen stále více obsahem řeči, obrátil se k němu v kancelářském otáčecím křesle. Jeho obličej dobrosrdečného šosáka obrážel spokojenou, mírnou veselost, jako při poslouchání vtipné anekdoty.

Skákal očima s mladíka na Luku a dráždil své veselí jejich vážnými obličeji. Při některých slovech pleskl si radostí do stehna.

Ale řeč trvala trochu dlouho a zablýskla se tu i tam výrazy ostrými a nesmiřitelnými. Ty se šéfovi nelíbily. Proto přerušil mladíka ještě před koncem naučené řeči příkře:

„S takovou hloupostí opovažujete se mne zdržovat v době, kdy sezona je v proudu a já nevím, kde mi hlava stojí?“

Ale tu, jako by nahlédl marnost svého rozčilování, řekl:

„Z které dílny jste?“

„Z konfekce černých oděvů.“

„A nechcete šít z laciných látek, což?“

„Ano, pane!“ řekli oba najednou.

„Dobrá. Najděte si místo, kde byste mohli lépe uplatniti .... svoji solidaritu!“

Otočil se s křeslem a ukázal jim opět svoje široká záda v tmavém soukenném kabátě.

Vyšli poněkud zmateni a rozechvěni.

A na chodbě, kde přebíhali drobní chlapci učedníci s ohromnými krabicemi a balíky, podobni mravencům vynášejícím larvy z vypla-

šeného mraveniště, kde příruči a pomocníci z dílen vráželi do sebe, nemajíce ani kdy poškádliti spěchající děvčata ve vírném shonu sezony, pochopil Luka teprve marnost a dětinskost svého počínání.

Neodvážil se pohlédnouti mladíkovi do očí. Cítil, že jest vinen před ním, že jej strhl, přemluvil — a zbavil chleba. Byl velmi nešťasten a shroucen pod tíhou této viny.

Šéfův výsměch řezal jej v srdci. Kdyby byl se zlobil, hněval, lál, to vše bylo by Luku upokojilo, snad spíše než nějaký kladný výsledek; ale výsměch jej rozbolňoval. Byl trochu hrd na své milé theorie, a posměch jej ranil.

Mladík ulevoval si nehledanými přezdívkami, vrážel do příručích na chodbě a bušil do okenních rámů. Ale Lukovi nevyčítal ani slovem; naopak, povzbuzoval jej, slibuje mu pomoc při hledání nového místa.

Dělníci dověděli se od mistra o Lukově výpravě a dali mu na srozuměnou, že se naň horší pro jeho nerozvážnost, kterou i je mohl uvrhnouti v podezření a dokonce zbaviti chleba. Byli to rozvážní otcové rodin, kteří neradi měnili místo.

Posledních čtrnácte dní v dílně strávil Luka bezbarvě. Neodpovídal ani na výčitky, ani na posměšky. Byl skleslý a sám sobě zdál se velmi maličký a směšný; ostře procítil nepoměr obou bojujících stran: sebe, nepatrného jednotlivce, a kapitálu, bezohledného a cynického ve své moci.

A tak se stalo, že ku konci listopadu chodil Luka po pařížských ulicích bez zaměstnání, roztrpčen na svět, mrzut sám nad sebou. Byla to trpká reakce po šumném nadšení celých tří měsíců.

Výstup u šéfa hlavně to byl, který jej tak zklamal. Očekával jarý a prudký sráz práce s kapitálem, očekával odulého buržou, jaké vídal v satyrických listech rozvěšených na kioskách namalované pestrými barvami s jasně žlutým, mocným řetězem na břiše; a tu místo všeho uspěchaný zřízenec, který ve kvapu sezony sotva se po něm ohlédl a vysmál se mu.

Byly ponuré listopadové dni, prosáklé vodou. Mokré, studené chodníky odnímaly mu teplotu těla tenkými podrážkami, šat vlhnul, a na řasách usazovala se drobná mlha; hleděl a hleděl před sebe, a bylo mu, jako by mu někdo zadýchával sklo okna, kterým se díval do světa.

Kolem něho šustily gumové svrchníky pánů, a šedavé pláště žen činily ulici jednotvárnou, zakrývajíce pestrost jejich oděvů. Žáčkové běželi do školy v pelerině s kapucí staženou do veselého, růžového obličeje, a strážníci mrzutě přešlapovali v loužích. Všechny staré, oprýskané budovy sdělovaly mu melancholii svých staletími unavených těl, zbrázděných jizvami, jež ustavičný déšť rozdíral a vymílal. Kočáry vystřikovaly bláto i vodu ze stružek proudících podél chodníků, a kočí zabaleni lesknoucím se voskovým plátnem pokřikovali a práskali bičem do koní, jimž s hnědých boků crčela voda.

Před deštěm ukrýval se Luka v musejích nebo v čítárně svaté Jenovefy. Procházel opuštěnými sály Louvru, díval se na hromady otlučených

řeckých i římských tors, které jej svým množstvím omamovaly i unavovaly. Lépe se mu líbili staří hollandští mistři, i sledoval obveselen tvrdě malované reje sedláků. Nesoustavně probíhal ohromnou budovou, tak že brzy ocitl se mezi mdlým leskem mahagonového nábytku empirového se zlatými sfingami a alabastrovými sloupky, brzy uprostřed vysokých zasklených skříní, přecpaných starými římskými nálezy, přístroji z bronzu, pokrytými zelenou patinou, úlomky nádob z pálené hlíny; odtud spěchal, krče rameny. Musea byla pro něho z větší části knihou, sepsanou v řeči mu nesrozumitelné.

Raději uchyloval se do knihovny v latinské čtvrti, do knihovny svaté Jenovefy. Tam u dlouhých stolů v širokých a pohodlných křeslech seděli studenti a dělníci, studentky a učenci, před sebou jako svátost rozloženu knihu. Kolik křesel, tolik osamocených světů. Soused na souseda se nepodíval; neviděl ho. Žil v zajetí knihy, v jejím světě, rozmlouval s jejími postavami. Na všech stranách vysoké regály, plné knih ve starých vazbách, které jako dobří, plesniví stařečkové shlížely na čtenáře. Vytahovadla tiše sjížděla a přinášela vzácná díla illustrovaná; sluhové přecházeli po kobercích neslyšně a rozdávali knihy jako nejvzácnější dary.

Až ke stropu byly narovnány knihy, až ke stropu byly přístupny po lehkých pavlačích a žebříčkách. Strop byl vysoký, a okna až ke stropu. Těmi okny hleděla sem zadumaná kupole Pantheonu.

Sem, do svatyně knihy Luka nejraději chodíval. Kniha, ne obraz, ne socha, byla mu nejdokonalejším, protože nejsrozumitelnějším uměleckým dílem. Byla mu i více: světničkou, kam se zavíral k hodinám zapomnění a útěchy.

Zde čítal pobuřující díla spisovatelů, jichž jména znal z domova, z Causerií, z kamarádských rozhovorů; ta jména v něm vždy vyvolávala lehký mrazík zvědavosti a touhy. Zola, Flaubert, Malato, Jean Grave. Zde seznamoval se s velikou tragedií, zvanou Velká Revoluce, a strannickýma očima Tainovýma objevoval v ní děje, kterých se hrozil vedle skutků uvádějících jej u vytržení. S nevolí přiznával si neznámé mu dosud stránky lidské přirozenosti: slepou krvelačnost, zbabělost, slabošství.

Ale zapomínal zde přítomnosti.

Přece však udeřila hodina, kdy nad schýlenými hlavami neslo se táhlé volání:

„Pánové — zavírá se . . .“

A tu bylo mu složiti knihu a znovu nastaviti týl studenému dešti.

Luka obcházel mříž Pantheonu. Travička za ní topila se ve vodě, a hustou sítí dešťových nitek sotva bylo viděti na protější domy.

Brzy mokré kraje rukávů začaly jej studiti do rukou, a v botkách ucítil vodu. Neměl přezuvek.

Nohy jeho zamířily k ulici Mouffetardově . . .

V pokojíku s empirovými věnečky na zeleném čalounu obědval strýc s tetou.

Přivítali jej vlídně a uhostili.

„Co žes tak promočen? Což nemáš deštníku ani přezuvek?"
„Ne," řekl nedbale Luka.
„Rus — a nemá přezuvek. Znásilňuješ tradici, můj milý," žertoval strýc, ale připojil hned domluvu, proč že Luka neopatří si konečně již evropský oděv a řádnou obuv, když je v práci a dostává plat . . .
„Nejsem v práci . . ." namítl Vršin, „taky peněz nemám, spotřeboval jsem vše."
„Ty nejsi v Louvru, a proč?" užasl strýc, položil vidličku a vyboulil oči na Luku.
„Propaganda," pohodil Vršin rameny.
Teta zbledla a žehnala se zaříkadlem v žargonu.
„To je lehkomyslnost!" volal strýc, vzrušeně pobíhaje po světnici, „vždyť i mně tím škodíš, hochu . . . Vždyť já jsem taky jenom emigrant, a nejsem naturalisován . . . Co to děláš? Co to děláš? Neříkal jsem ti, nevaroval jsem tě, ba, div že jsem tě neprosil, abys do dílny nezatahoval ta svoje bláznovství . . . Teď to máš!"
„To je jedno," řekl Luka neprozřetelně, „najdu si práci jinde."
„Ah!" vykřikl strýc v bolestném smíchu, „myslíš si, že je to hračka! . . . Jen jdi a hledej, uvidíš!" Strýc z rozčilení sípal, a papouška to hněvalo. Snažil se pána překřičeti.
Starý Goldšmíd, který nade vše v životě stavěl pořádek a klidný život, hrozně se rozhořčoval nad nepochopitelnou lehkovážností Lukovou. Zlobilo jej pohrdání jistým postavením a bezpečností, i to, že Luka tak bez rozmyslu zahazuje i také jeho dobrou pověst.
Všecky následky nerozvážného Lukova činu proběhly mu hlavou rychlostí prchajících jisker: vyšetřování, pronásledování, trest, špiclové i policisti, zdálo se, že již již kladou mu ruce na rameno.
Byly to nejodpornější a nejmrzutější situace, do jakých jej vháněl Lukův nerozum.
V důsledcích toho dostavila se též otázka, zda Luka vyplnil všecky formality, které mu uložil při jeho příjezdu do Paříže:
„Přihlášen jsi, doufám?"
„Ne . . ."
„Ne," řekl posměšně, obraceje se ku své ženě, „on se ani nepřihlásil, jen si považ! A proč ne, smím-li se ptát?"
„Proč?" Luka zaváhal. Vzpomněl si na večer, kdy přemítal o této nutnosti, na to, jak se vrátil do Causerií, co mu Libertad odpověděl; vzpomněl si i na to, že ve dveřích ještě slyšel Libertadův hlas, nerozuměl však slovům. Řekl proto nejistě, spíše pro sebe: „Zdá se mi, že mi to nahoře rozmlouvali."
„Kdo?" naléhal strýc.
„Myslím, že Libertad."
„Zase Libertad! Upadl jsi do pěkných rukou, hochu!" řekl strýc, tváře se zoufale. „Ten Libertad může být osudným oběma nám. Jak ti může radit k podobné hlouposti, která tě každou vteřinou ohrožuje trestem a vypovězením? Kdo takto radí, je buď blázen anebo agent provokatér!"

Luka vstal uražen.

„Libertad, strýče? Mluvite tak jen, protože ho neznáte. A proto vám to odpouštím," dodal s velkomyslností, která by byla strýce jindy rozesmála, dnes však jej pobouřila. Jeho krevnatý obličej zduřel, bělmo prokvetlo červenými nitkami, mocný nával krve ku hlavě hrozil jej poraziti. Zvolal neznaje se:

„Kluku! Uličníku! Víš, co je tvůj Libertad? Špicl je, podlý špicl!"

Na ta slova Luka okázale zamířil ke dveřím.

„Strýče," řekl patheticky, „neurážejte mého kamaráda, dokud jsem tu. S bohem!"

Pejsek motal se mu mezi nohama. Chtěl odejíti důstojně, vážně, jako uražený obhájce dobra, ale zakopl o zvíře, a nescházelo mnoho, byl by se svalil se všech schůdků.

„Jdi už, jdi!" křičel za ním strýc, „a nehlas se ke mně, špiclův kamaráde!"

Čaj, kterým teta chtěla uctít svého synovce, vychládal marně na stole, co starý Goldšmíd stěží krotil svou rozbouřenou krev prudkým přecházením po jídelně.

Luka hrnul se dolů střemhlav a zarazil teprve u zábradlí, před bytem hluché stařeny. Jeho vyzáblý obličej zrůžověl podezřelými skvrnami pod očima. Chvatně oddychoval.

Byt stařenin byl dokořán, jako tehdy. Kočka, která seděla na prahu, ulekla se jeho pádu a zmizela; její zelené zřitelnice pohlížely naň z tmavého kouta. Stařeny zde nebylo. Světnice byla velmi chudě vyzdobena plakáty a kalendáři; zašlé čalouny na několika místech byly vylepovány záplatami nových, jichž barva byla dosud svěží.

Co hleděl zvědavě otevřenými dveřmi do světnice, zašustily na schodech hedvábné sukně. Luka obrátil se k okénku do dvora, aby nikým nebyl přistižen ve zvědavosti. Sukně zašustly kolem něho, zastavily se, a známý hlas měkce pravil:

„Luka Vršin!"

Obrátil se prudce a poznal Noru. Noru v oděvu velké dámy, v kožešinovém plášti a klobouku s drahými pery.

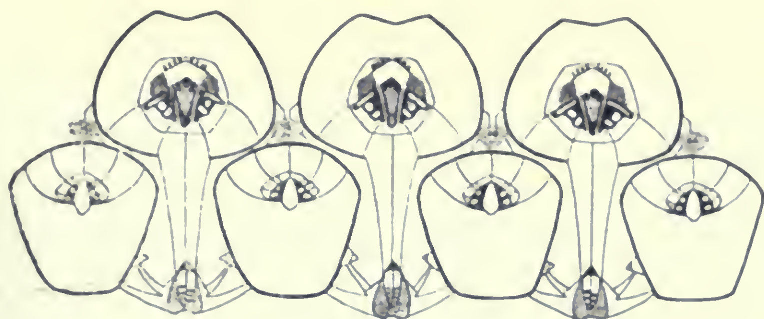
„Přišel jste ke mně? Čekáte dlouho?" tázala se.

„Ne, ani jsem nevěděl . . . Mám tady strýce, v šestém poschodí, právě jsem se s ním rozešel."

„Pan Goldšmíd? A tak," řekla Nora chápavě. „Bydlím zde, u staré slečny Buvardovy, mám tu atelier. Pojďte dál, chcete?"

A tak se Luka přece napil teplého čaje, v krásné pracovně, vkusně vyzdobené, kde Nora hledala zapomenutí, malujíc květiny a portréty . . .

(Pokračování.)

Karin Michaelis :

Dítě.

(Barnet.)

Z dánštiny přeložil *K. Vetter.*

(Pokračování.)

Září 1894.

Jsem tak smutna! Už si nebudu nikdy tropit žert z rytmistra; je dobrý a jistě stejně nešťastný jako já. Nebyla jsem u něho nikdy, neboť tam nikdo nechodí, protože jeho žena je ochrnuta, a pak je chudý, protože se nestal plukovníkem. Ale chtěla jsem, aby oklamal otce, a proto jsem šla k němu. Bylo tam špinavo a smutno, a sušili prádlo v jídelně a to proto, že bylo příliš opotřebované a oni se styděli vyvěsit je venku, — to jsem viděla. Rytmistr vařil kaši, zcela sám, a děti byly ve škole kromě dvou maličkých, které byly ušpiněny. Byl všecek v rozpacích, a já jsem se dala do pláče.

Ale nechtěl to udělat. Řekl, že by to byl hřích. Tu jsem namítla, že člověk, který je chud, smí krást. „Ne, nesmí, Andruško, hle, já jsem tak ubohý, že hladovím na těle i na duši — ale krást a podvádět bych přece nemohl.“ „Ale což slípky nemilujete?“ tázala jsem se.

„Mám soucit s tvou matkou, a ona má soucit se mnou, jsme ubozí oba!“

Tak ubohá slípka přece není, nikdy jsme nehladověli, a ona má velmi pěkné šaty, jenže jich nešetří, proto rychle stárnou — ale to všecko jsem mu nemohla říci.

A tu jsem mu všecko vyprávěla, a on mi slíbil, že moje tajemství s ním půjde do hrobu.

Měl na sobě velké šedé bačkory a byl bez límce a po celý čas držel v ruce vařečku, jako by to byla šavle.

Měl jistě pravdu, že se nemá krásti. Nevonělo to u nich nikterak příjemně, asi jako u švadleny Sörensenovy.

Září 1894.

Drahá panenko Maria. Chci ti vzdávati díky a žehnati ti a modliti se k tobě každý den svého života jednu modlitbu. Myslím, že se stanu katoličkou, slyšela jsem je dnes tak nesmírně krásně zpívat

v katolickém chrámě. A nyní visí červená věčná lampička nad mým lůžkem — shoří v ní každý den jen za pět örů petroleje — a za ní na stěně obraz Madonny, a na ňadrech budu nositi křížek.

Chci se státi věřící a choditi aspoň dvakrát v týdnu do katolického kostela, jak v létě tak v zimě. Neboť jsem tak rozradována, že možno dobře říci: — blažena. A proto ti chci děkovat, ty dobrá Panno Maria. Josse byla také katoličkou, když byla ve Francii v klášteře, ale to bylo ovšem lehké, když mluvila denně s jeptiškami, a nyní už zase nechce. Ale já chci zůstati katoličkou celý svůj život.

Myslila jsem si v hloubí duše, že otec není takový. Prosila jsem jej tisíckráte za odpuštění, a líbala jsem podušku, kde měl spát, a vyprávěla mu o Knudovi a že jsem psala denník a že chci býti básnířkou — neboť továrna na tapety je přece příliš drahá. Ale to není dosti, naprosto ne dosti.

Létala bych radostí. Kéž by byla zima a já mohla bruslit, ale zítra půjdu s otcem do lesa, a otec mne bude celou hodinu houpati na houpačce v hostinské zahradě. Je mi dnes uvnitř tak, jako bych se houpala vysoko ve vrcholcích stromů, mráz mnou přebíhá, a to je roskošné.

Plakala jsem radostí. Je to poprvé, co se mi to přihodilo. V knihách děje se to často, a já jsem se vždycky domnívala, že si to jen básníci vymýšlejí, ale je to holá, skutečná pravda.

Otec a já, my dva zcela sami jsme dávali ples zde v pokoji a tančili jsme menuet (otec ho neumí) a pili Madeira až do noci. A on docela zapomněl, že já nesmím tančit za nic na světě.

Je to tak podivné, že nemohu uvěřit, že by to bylo pravda. Seděla jsem ve svém pokoji všecka zoufalá, a tu jsem slyšela, jak otec přechází nahoru a dolů, nahoru a dolů — jako stráž. Měla jsem úmysl neotevříti, ani kdybych musila hořem zemřít. Ale pak nastalo úplné ticho, a já už jsem neslyšela otce chodit. Srdce mi tak strašně bušilo a bylo mi, jako by před mýma očima padal černý déšť. A tu jsem musila nahlédnouti ven. Bylo tma, ale slyšela jsem, jak otec vydychuje smutně a tiše. I běžela jsem k němu, uhodla jsem, kde seděl, a on mne dlouho nosil pokojem, a plakali jsme a smáli se a plakali znovu a navzájem se chlácholili.

Otec mne kolébal ve své náruči, jako když jsem byla maličká. Bylo to čarovné. Bylo to čarovné. Je něco, co znamená mnohem více nežli láska, a to je právě to, co panuje mezi námi dvěma.

Byly to hloupé tlachy, všecko. Řekl, že to bylo něco, co člověk jen tak říká, když je dopálen, a on prý se už nikdy nedopálí — ale i kdybych byla velmi dopálena, nenapadlo by mi říci, že mám milenku, anebo že jsem zabila člověka.

Ale otec mne prosil za odpuštění, že mne učinil tak nešťastnou. Bylo to skoro trapné.

Položila jsem svůj rubínový prsten na jeho podušku a k němu dva karafiáty, tak že jej ucítí a pozná, od koho je. Ale zlatník Larsen musí do něho vrýti: „Od tvé milenky." To jsem já. To je to nejzábavnější.

Ale na slípku jsme docela zapomněli. Byla to veliká hanba, že jsme na ni zapomněli, ale zapomněli jsme. A když jsme na ni posléze vzpomněli, nahlédli jsme k ní, ale ona spala. Užila jistě kapek.

Shodli jsme se, že se stanu katoličkou. Otec míní, že je to krásné a potěšitelné, ale snad to činí jen proto, aby mi byl po vůli. A pak je mu milejší, že budu choditi do katolického kostela, proto že je tam tepleji, nežli se šourati se slípkou do hlavního chrámu, kde je průvan.

Bohužel se dobře nehodím k tomu, abych byla pobožná. Náhle dostanu chuť vyhoditi si z kopýtka a smáti se z plna hrdla, právě když jsem byla v nejlepší náladě mysliti na náboženství. Ale vynasnažím se všemu uvěřiti, třeba by se to podobalo loupežnickým románům.

Chodím s otcovým kapesníkem na ňadrech. Matce jsme darovali pěkný slunečník a snídali jsme s ní v pavilloně, a byla při tom ve velmi dobré náladě. Ale otec a já jsme se drželi za ruce, a nyní jsem jista, že nás nepodvedl.

Nový rok 1895.

Nyní jsem byla tři dny vzhůru. Ale je věru lépe v posteli.

Uh, bylo tam tak teplo a tak dobře! A když si pomyslím, že jel celou noc a celý den z Vídně, jen aby byl na vánoce u mne!

U mne.

Aby byl u mne na vánoce. Celou noc a celý den.

Můžeme snísti tolik zázvorek, kolik jich jen matka stačí napéci . . . na . . . ostatně, sama to umí také.

Jak je rozkošné býti na živu! Je to tak tiché a rozkošné.

Ale myslím vskutku, že otec žárlil na strýce Steffena, protože jsme si spolu tolik povídali.

A pak drží moji ruku ve své, když mluvíme. Jako by zvonilo na tisíce malých, bílých zvonečků kolem ve vzduchu a v mých uších, v mých rukou a v mých ňadrech.

Tak ráda bych viděla domy, které staví. To musí býti ještě lepši nežli býti básníkem. Jen tak z kamenů, jeden na druhý — a mohou státi i sedm set let, když jsou dobře stavěny. Ale jeho ruce jsou přes to na dlaních úplně bílé.

Byl ještě jeden Dán, který stavěl velké domy ve Vídni, ale ten již zemřel.

Nemohu ani pochopit, že jsem byla nemocna dva měsíce. Ale když má člověk horečku, neví nic. Ale nyní — nyní chci žíti.

Neboť, jestli se to vrátí, bude konec s malým děvčátkem . . . s teplým . . . teplým srdcem . . .!

S teplým, teplým srdcem.

Proč to řekl? Co tím mínil?

Únor 1895.

Nesmím bruslit
Nesmím tančit
Nesmím se procházeti s poručíkem Ove

Nesmím píti víno
Nesmím čísti
Nesmím psáti dopisy
Nesmím pěstovati tělocvik
Nesmím se koupati pod sprchou
Nesmím kouřit
Nesmím vycházeti za chladna
Nesmím choditi v hedvábných punčochách
Nesmím kresliti, šíti, plakati, kašlati, míti žaludečních bolestí, nastydnouti se, jíti do karnevalu, do divadla — — nesmím nic.

Je to doktor Krarup, ten hrozný, ošklivý, odporný mučitel zvířat, doktor Krarup, který to nahučel mé slípce.

Ale nyní budu řváti, až dostanu svolení.

Však už je dostanu.

Červenec 1895.

Josse zde zůstane celý měsíc. I když budu nemocna. Budeme se baviti a tropiti a večer budeme hráti komedii.

Tak, myslím, vypadala Salome.

Kdyby Josse chtěla dostati hlavu na stříbrné míse, dostala by ji též. Nikdo nemůže Josse ničeho odmítnouti.

Všecko, co chce, může. Ale je chtivá. Chce, aby se všichni muži, co jich jen je, do ní zamilovali.

A když něco takového řekne, změní se její tvář ku podivu. Jako by ji náhle měsíc osvítil.

Bývá mi z ní nanejvýš úzko, až k závrati.

Je tak neobyčejně silna.

Včera mne kousla do šíje, protože jsem řekla, že mám strýce Steffena stejně ráda jako ji. Ale potom plakala a řekla, že jsem jediný člověk na světě, který o ni dbá k vůli ní samé.

Ale to přece činí otec a matka také, a mnohem více, a všichni ti, kteří ji milují.

Josse nenávidí strýce Steffena. Přála by si, aby byl mrtev.

Je škoda, že se ti dva nemohou míti navzájem tak rádi, jako je já mám ráda. Ale Josse se jistě dozvěděla, že ji strýc Steffen nazval „podezřelou“.

Je to hloupé slovo, „podezřelá“.

Červenec 1895.

Po obědě dostala jsem svolení, čísti její dopisy; má jich přes dvě stě, a leží na dně kufru, pátý přes devátý.

Bylo to strašně interessantní, ale smutné. Byli tam někteří, kteří byli teprve dvacet let, a jeden padesátiletý a mnoho, mnoho jiných. Nemohou žíti bez ní a chtějí klesnouti v prach u jejích nohou.

Klesnouti v prach u jejích nohou.

Dala jsem jí dva páry šedých hedvábných punčoch, protože v jejích byly veliké díry.

A líbala je všechny, ale to není na jejích ústech viděti.

Jsou úzká a jemná, a směje se jimi jako malé děvčátko.

Její otec jí velmi, velmi často napráskal a zavřel ji a vstrčil do postele. A pak dostala jen chléb v mlíce, jako nějaký pes.

Však by se už byla také málem zastřelila — já bych to byla učinila na jejím místě.

Ale i kdyby ji chtěli zabít, nemohla by se zdržeti.

Když byla ještě malým děvčátkem, ležela v noci a plakala — a hryzla podušku, protože neměla nikoho, koho by líbala.

Nemůže se zdržet. Je to právě tak, jako když já slyším taneční hudbu a nemohu se zdržet, abych neposkakovala.

A to není její vina. Něco takového se dědí, jak říká sama.

Ale co nejhoršího, ona o ně vůbec nedbá a nechce se provdati ani za jednoho z nich. Ale ráda by se provdala za všecky najednou.

Zvláštní je. A pak je tak krásná.

V otcově pokoji je docela tichá, sedí na podnožce u jeho nohou a líbá mu ruku. Ale otec vždy řekne: „Zanech těch kousků, Josse, jsi zde mezi přáteli."

Posledně dokonce předčítala slípce kázání a zpívala žalmy . . . avšak potom zpívala jednu písničku, která zněla ošklivě, ale já jsem jí jistě nerozuměla.

Červenec 1895.

Jak Josse jest, tak ji miluji.

Má sněhobílé ruce a nohy, ale jinak je naskrz snědá. Podobá se žluté kočce s bílými tlapkami.

Vyhlíží to směšně.

Když přijde někdo cizí, ukloní se a sklopí oči a jme se hovořit tenkým a jemným hlasem — — představená říká, že se podobá krásné jeptišce. Ale pak věru nechápu, proč o ní tolik zlého napovídají.

Josse o sobě praví, že působí na muže jako magnet.

Když se přiloží magnet těsně k nosu, svrbí to, jako by v něm mouchy šimraly.

Ale když jsem nastydlá, také mne v nose svrbí. Josse praví, že se nemohou zdržet, aby se na ni nedívali a na ni nemyslili, i kdyby ji nenáviděli.

Ale já nevěřím, že by strýc Steffen na ni myslil.

Josse praví, že muž, který se s ní ožení, musí mít důtky ze štírů, aby jí jimi nabil, kdykoliv něco ošklivého vyvede.

Obuvník Olesen bil svou ženu potěhem — — haha, Josse je jiná nežli ostatní.

Důtky ze štírů — to jsou jistě ony z bible a egyptských ran.

Červenec 1895.

Sázely jsme se.

Nebyl to můj úmysl. Nestalo se to z mé vůle. Ale Josse je tak silna, tak silna.

Chtěla jsem jí dáti prsten, vezme-li sázku zpět, ale ona nechce.

Sázely jsme se o živé srdce . . . co si mám jen počít, co si mám počít!

Zradila jsem jej.

Chce jíti k němu a pozdraviti jej ode mne, ale já mu nesmím říci o naší sázce. A přece nemohu porušiti dané slovo.

Proč to nemohu?

Mluvily jsme dlouho o něm, a nastala noc, a měsíc svítil, a tu jsem se utekla k Josse, protože mi bylo úzko.

Mluvily jsme o něm tak pěkně.

A tu ona řekla: „Není jako druzí, jej chci mít.“

Kdybych jen byla mlčela! Ale nemohla jsem se zdržet. Byla jsem si tak jista, že se strýc Steffen nemůže do ní zamilovat.

A nyní . . . nyní ji má milovat. A když vyhraje, provdá se za jiného, aby ji strýc Steffen musil milovat po celý život.

Taková je Josse.

Ale je tak silna.

Řekla jsem jí, že musím brzy zemřít, a jak je to hrozné sázeti se o druhého člověka.

Ale Josse říká, že se nebojí sázeti se o smrt a o peklo, protože ví, že vyhraje.

Josse říká, že její vůle je vřelejší nežli oheň. Já prý jsem bledé, malé stvořeníčko, ježto jsem nemocna.

Bledé, malé stvořeníčko — to snad má pravdu, ale já mám tolik zármutku!

Josse ví všecko, ona vidí všecko. V noci řekla také: „Tvůj otec nedbá o tvou matku — ani co se za nehet vejde.“

Ale jedno i druhé tolik bolí, když na to myslím.

Sázely jsme se . . .

Srpen 1895.

V pondělí přijede strýc Steffen do Dánska. Mně je tak úzko, úzko před Josse.

Zdálo se mi, že mne kousla do srdce, protože jej mám ze všech nejradší. A krev se vyřinula. Ale když jsem již byla blízka smrti, přišel strýc Steffen a vyhnal ji. Ale její zuby, všechny její bílé myší zuby, seděly mi dosud v srdci a hryzly.

Chci v noci bdít a mysliti upjatě na strýce Steffena. A když ucítím, že on opět myslí na mne, pak mu povím všechno — — a on bude míti za to, že to byl sen.

Otec, matka, strýc Steffen a Josse . . .

Já musím ovšem zemřít.

Bude-li u něho, napíše jistě dopis: „Ano, mýlil jsem se, Josse je zcela jiná, je krásná.“

Zamiluje se do ní, ale ona si vezme toho s důtkami ze štírů.

A pak bude strýc Steffen sedět a potřásat hlavou jako matka a přecházeti pokojem pro nic a za nic a v noci bdíti na lůžku.

A to je moje vina. Neboť jsem se sázela o jeho srdce.

Sázela jsem se o jeho srdce.

Myšlenka může býti tak dlouhá, že je bez konce. Já mám tři myšlenky bez konce, jedna se ovíjí kol druhé. Jsou to tři hadi, kteří hlodají a hlodají. Tři myšlenky bez konce.

Jedna je smrt, druhá je ona sázka, a třetí . . . třetí je o otci a matce.

Srpen 1895.

Nebojím se nikterak zemříti zde doma. Je tu tak útulno, a po celý čas se všichni kolem mne točí. Chci býti srdnatа, ale když otec pláče . . . když otec . . .

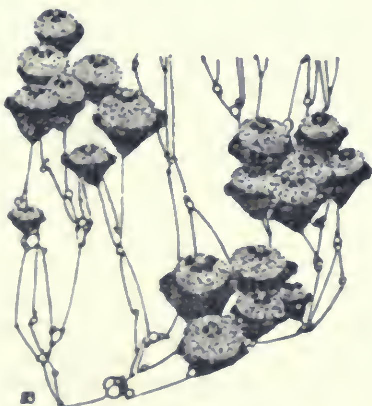
Milovaný tatíčku, chci tě o něco prosit. Zůstaň u mne první noc tam venku, jenom první, jenom první noc. Jsem tam tak cizí a bojím se, že budou na mne mluvit, všichni ti dole. Je to tak ošklivé, že mají na sobě jenom bílá roucha jako z papíru. Měli by ležet v teplém kožichu, v krásném, teplém kožichu.

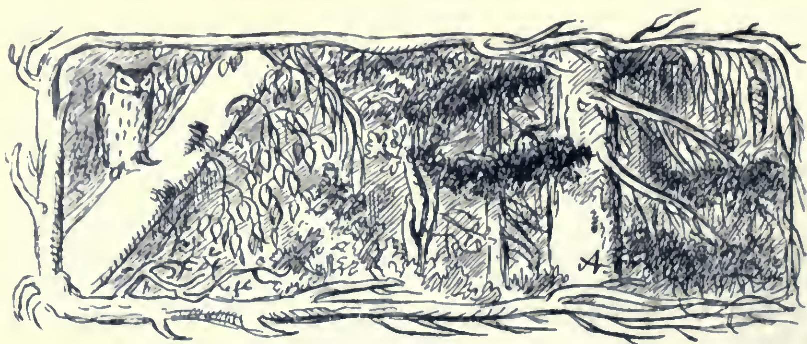
Učiň to, otče, zůstaň tam venku! A bude-li svítit měsíc, musíš se mnou mluvit po celý čas, po celý čas. Není mi úzko před smrtí, ale je mi úzko před bílým měsícem a je mi úzko před tím, že budu sama. —

Je to mnohem horší, nežlí býti samotna v cizí zemi. Jsem jista, že budu rozuměti všemu, co si tam dole pod zemí myslí všichni ti staří a všichni mladí, a všechny malé, malé děti. Budeme si rozuměti navzájem, ale nebudeme moci se potěšiti.

A pak se pokusíme spát, ale budeme vzlykat všichni a pokaždé, když se zvony rozzvučí, procitneme a budeme opět plakat. Je to jako velké vězení, a my jsme zavřeni do maličkých kobek, mnohem menších nežli ony, ve kterých leží opilí na radnici, i budu slyšet, že je někdo vedle mne a přede mnou a za mnou a všude, všude, ale nebude nám možno ani se vidět, ani se hýbat.

(Dokončení.)

Bohumil Brodský:

Síla mlčení.

(Dokončení.)

Pane lesmistře, chcete-li přijmouti mou radu, nehrajte nikdy s mým mužem," řekla po chvíli prudce a pozvednuvši hlavu, podívala se mu odhodlaně do tváře. Zarděla se, ale neostýchala se ho.

„Dospěl jsem také k tomu rozhodnutí, jenže pro zevnější slušnost chtěl jsem ještě jednou nebo dvakrát se obětovat," vysvětloval vážně.

„Neobětujte se. Promiňte, zdám se vám snad podivínkou, a nepěknou představu si o mé povaze učiníte, ale nevím, proč mě stále něco nutká, abych vás varovala. Jste cizí, setkali jsme se a snad se nikdy více neuhlídáme, nemáme navzájem žádných vztahů, přece však jsem dlouho s sebou zápasila, mám-li o podobných věcech s vámi hovořit. Když jsem sem dnes šla, přála jsem si, abych se s vámi setkala, a řekla jsem si, najdu-li vás zde, že je to znamením, abych byla upřímná. Vidíte, jsem ke všemu také pověrčivá, svého muže pomlouvám, a proto můžete býti jist, že nejsem nikterak zvláště šlechetná povaha. Bylo mi prostě líto, že by váš život měl býti otráven. Já svého muže nepovažuji za ušlechtilý charakter a varuji vás."

Jako by se udýchala, rychle oddychovala, a její bílá hruď zvedala se chvatně v jemném krajkoví. Rozčilením jako by omládla, a vyšší se mu zdála. Cítil, že ji to stálo mnoho přemáhání, než se rozhodla dotknout se svých skrytých bolestí. Varovala ho ze soucitu, aby nebyl napadán o ničem nevěda. Má k němu důvěru a poznala v něm snad člověka, který je jí příjemný.

Zvláštní lahodný a teplý pocit vděčnosti a touhy po sblížení se s ní ho zaujal. Světle se na ni podíval a usmál se laskavě.

„Nebylo by vám libo na chvíli usednouti?" tázal se, ukazuje na staré kamenné sedátko u stěny olejny. „Náhoda byla nám oběma přízniva a můžeme si chvíli popovídati. Arci, souhlasíte-li. I já jsem toužil někdy se s vámi setkati a pohovořiti si lépe a déle než při návštěvě. Však bez toho málokdy s kým promluvíte."

„S nikým," odpověděla temně, usedajíc vedle něho. „Někdy jsem jen se služkou hovořívala o všedních věcech, byla-li služka hodné děvče. Od té doby, kdy to můj muž zvěděl, přijímá takové služky,

které jsou mi protivné, a proto mlčím. Ostatně, tuším, nepovídám vám žádnou novinu, víte asi o všem již od jiných."

„Lhal bych, kdybych řekl, že nevím ničeho, i kdybych řekl, že vím mnoho. Kontrolor jednou při přejímání lesů cosi vyprávěl, ale od té doby jsem s nikým o podobných věcech nehovořil. Zásadně se vyhýbám rozmluvě o cizích domácnostech. Při návštěvě jsem pozoroval, že váš poměr s panem vrchním není v pořádku, že panuje nějaká mrzutost?"

„Mrzutost? Ne. Nehádáme se už. Hádávali jsme se, až jsem se lekala, že mě raní mrtvice nebo že sešílím. Teď, když začne křičet, odejdu, zavru dvéře u své ložnice, uši si zacpu a čekám, až usne nebo odejde. Křičíval také při jídle, ale to jsem přetrhla. Pohrozila jsem mu, že otevru okna, aby ho lidé slyšeli, a od té doby je při stole tichý. Myslím, že je nemocný, křik je mu potřebou, a proto mimo jídla nechávám ho křičeti. Jiná by vedle něho už zhynula, já mám silné nervy a silnou vůli a proto jsem obstála. Nenudím vás takovými hloupými klepy?"

„Hluboce vás lituji," pravil pohnutě. „Nemohl-li u vás nalézti pochopení a domácího štěstí, u koho by je našel?"

„U koho? U povah sobě rovných. Jeho hrdost a jeho pohrdání podřízenými má svůj rub. Jak vysoko na jedné straně se vypíná, tak nízko na druhé sestupuje. Mám v rukou zbraň, které se děsí a která mi zajišťuje, že nebudu týrána. Ošklivo je mi při vzpomínce, do čeho jsem nahlédla, ale musím býti vděčna náhodě, že se tak stalo. Jsem, pane lesmistře, vdova živého muže a stydím se za to, že stále ještě s ním žiji pod jednou střechou. Drží mě nouze. Jsem chudá, nemám ke komu jíti, provdati se nemohu, a kdybych odešla od něho, nedostala bych pense. A to zase je jeho zbraň, kterou útočí. Já jeho tajemstvím, on mou chudobou se brání, a zkoušíme, lze-li nám jeden druhého ještě více nenáviděti, než nenávidíme."

Zamlčela se. Její rty se chvěly a její oči světélkovaly niterným rozechvěním. Lesmistr nevěda, co by řekl, mlčel. Tušil, že se u paní vrchní dostavila chvíle, kdy její nitro v zoufalé bolesti chce si uleviti po dlouhém váhání člověku, k němuž má důvěru a jehož zrady se nemusí obávati.

„Připravte se, že velmi brzy budete i vy uštknut neznámým nepřítelem, a že budou činěny pokusy, abyste byl o důvěru knížete pána připraven. Tak se stávalo dříve, a tak se bude díti i v budoucnosti," pravila jakýmsi nepřirozeně suchým a rozhodným hlasem, nedívajíc se naň. Snad tušila, že by neměla odvahy dopověděti, co — jednou započato — žádalo si průchodu.

„Konám svědomitě své povinnosti a dovedu čeliti útokům," prohodil se sebevědomým úsměvem.

„Promiňte, jste nezkušený; díváte se na svět svýma očima a domníváte se, že váš protivník bude bojovati čestnými zbraněmi. Podivíte se však, až poznáte, jakými cestami chodí taková nízká udání a mrzké pomluvy. Jak dovedně bude důvěra k vám podkopávána! Ten, kdo vás napadne, nesnese vedle sebe někoho, kdo by ho za-

stiňoval a kdo by mu byl v moci roven. A proto musíte býti odstraněn, ne-li po dobrém, tedy po zlém."

Lesmistr zvážněl a chvíli neodpovídal.

„Jsem svobodný, mám zdravé ruce a neposkvrněnou minulost," pravil potom klidně. „Budu se hájiti, a přece-li mě udolá, svět je široký."

„Ano, můžete to říci. Já, bohužel, nikoliv. Nu, dosti jsme si již pokazili náladu. Snad, až si na naši rozmluvu vzpomenete, budu se vám zdáti ubohá. Mě samu nyní mrzí, že jsem se dala dnes uchvátit. Nikdy ještě jsem tak nemluvila. Ale nemohla jsem již mlčeti, nevyslovitelný tlak mne pobízel, abych si ulevila, i prosím vás, abyste mě přísně neposuzoval."

„Milostivá paní, dovedu chápati duševní útrapy, a netřeba zajisté, abych vás znova ujišťoval svým vroucím soucitem. Jsem velice povděčen, že znám část vašeho tajemství, a že moje úcta k vám nabyla nových, hlubších kořenů. Neurazím-li vás, prosím o vaše přátelství."

„Vděčna jsem vám za ta dobrá slova a velikou útěchu, již jste mi poskytl," řekla neobyčejně vřele a radostně. „Žila jsem dosud osamocena, a jediný člověk mi nebyl přítelem, protože mě buď považovali za podobnou muži, nebo se škodolibě pásli na mých mukách, jako by v tom nacházeli náhradu za strádání, jež od mého muže snášeli. Zpozoruje-li však muž, že jste mým přítelem, zdvojnásobí svou zášť proti vám, a budu si vyčítati, že jsem vás připravila o klid."

„Vypadám snad jako člověk, který se bojí?" tázal se vesele. „Nic se takovými myšlenkami netrapte, každý úskok má svého mstitele, a doufám, že naše přátelství žádné nástrahy nerozvrátí. Dojde-li k uskutečnění mého úmyslu, dám olejnu opraviti, stezku zříditi a loučku břízami osázeti, aby váš útulek vypadal ještě vábněji. Bude-li vám potom libo, naučím vás pstruhy chytati. Bývá to velmi zajímavé, a lov v takovém zátiší uklidní vaše nervy."

„Jste příliš laskavý a pozorný," děkovala tiše. „Ano, nervy utišiti bych si přála, aby mě tolik hlava nebolela, a abych mohla spát. Divím se, že on může spát, zdravě a pokojně, a že jeho hlava je stále tak jasná a tvrdá."

„Asi také není, ale jinak se na svět dívá, jeho svědomí ztratilo pravou cestu. Chodíváte, když jsou hosté, někdy mezi ně?"

„Nikoliv, stydím se všech lidí. A nemám, co bych s nimi hovořila. Plané hovory se mi protiví, a o vážných věcech rozmlouvati nemohu, protože musím příliš svůj bolavý mozek napínati. S ptáky a květinami mluvím mlčíc, a oni mi také tak odpovídají. — S bohem, pane lesmistře, jsem už dlouho venku, a vy beztoho máte ještě jiné starosti. Ještě jednou vám za vše děkuji."

Podala mu přátelsky ruku, již pevně stiskl a políbil. Doprovodil ji až ke konci náhonu a ukloniv se jí, odcházel opačnou stranou. Po několika krocích se poobrátil a pohledem sledoval její půvabnou postavu, jak se ztrácela v zeleni olší. Zvláštní pocit nadšení ho zaujal, a zdálo se mu, že musí za ní chvátati, aby jí řekl, že jeho duše

vášnivě po ní touží. Pokročil však ku předu a za okamžik vešel do lesa. —

S hlavou sklopenou a rukama na zádech zkříženýma šel tichem lesním, a nitro naplnilo se mu žhavými vzpomínkami na chvíli strávenou v blízkosti paní Gabriely. Obraz za obrazem sunul se mu před zrakem, a teprve nyní počal chápati celou velikost jejího utrpení a celou tragedii jejího manželství. Byl-li mu vrchní před tím nepříjemný, měnil se tento pocit nyní v ošklivost a nenávist, a zdálo se mu, že věc paní vrchní jest jeho vlastní věcí. Ani tuze nepřemýšlel, jak odvrátiti jeho útoky proti sobě. Co by mu mohl udělati? Kníže je mu nakloněn, zná ho dlouhá léta a neuvěří zákeřnickým útokům, nebo aspoň bude od něho žádati vysvětlení. Hůře je paní Gabriele, která nemá nikoho, kdo by se jí ujal a kdo by v horkém boji pozvedl ji a ochránil. Nabídl jí přátelství, a toto přátelství nesmí býti prázdným zvukem. Ať třeba vrchní zuří, podezřívá, bude-li nutno, přímo do očí mu řekne, že minula doba, kdy směl beztrestně mučiti tu, jež mu své mládí a celou svou bytost obětovala.

Rozohnil se ve svých plánech do budoucna a přemítal, čím jí přispěti. Vyhledá ji občas při jejích večerních vycházkách, aby slyšela jiný hlas než hlas mužův, aby její mysl nacházela nové představy, kterých by se mohla zachytiti a o nichž by v hodinách svého dobrovolného vězení uvažovala. Knihy jí půjčí, radostné a světlé, aby posilovaly v ní víru v život a učily zapomínati na ošklivé okolí. Miluje-li ptáky a květiny, opatří jí obé, vyptá se jí, co by ji těšilo, a upraví pochod jejích myšlenek, jež bloudí po opuštěných a zoufalých pláních zničeného života. „Ano, budu jí přítelem,“ umiňoval si, vycházeje z lesa, a jakási veliká radost jím zachvívala.

Od té doby často číhával u svého okna, pozoruje, brzo-li vyjde paní Gabriela a v kterou stranu se pustí. Za chvíli oklikou vcházel mezi pole, pátraje, kde ji spatří. Do kasina na karty již nešel. První čtvrtek zůstal doma a dal si jídlo přinésti, omlouvaje se churavostí. V následující čtvrtek sice do kasina šel, ale hned předem prohlásil, že nebude hráti, jelikož chce si přečísti noviny. Vrchní několikráte pátravě a zamračeně po něm šlehl pohledem, ale nenutil ho. Důchodní se místo Štiky obětoval, a později nastoupil jeho místo lázeňský host, pan Tulka, bývalý řezník a uzenář, který zbohatnuv trávil ze svého kapitálu a rok co rok dojížděl na léto do některých menších lázní, v nichž pro svůj majetek a sebevědomé vystupování hrál význačnou úlohu.

Jsa jist, že vrchní hraje v karty, používal lesmistr čtvrtečních večerů k delším procházkám s paní Gabrielou. S počátku, kdykoliv se objevil, pozoroval, že je všecka znepokojena a že by byla ráda, kdyby ji opustil. Plaše se ohlížela, tiše a stručně mu odpovídala a s jakýmsi chvatem pospíchala ku předu. Hlavu měla stále nachýlenu, a zdálo se, že nechápe, co jí povídá. Ujišťovala ho, že musí domů dohlédnout na domácnost, nenacházela však odvahy odtrhnout se k návratu.

Když jí přinesl první knihy, radostně je uchopila a vděčně se naň podívala.

„Nečtla jsem už po dvě léta ničeho," přiznávala se zahanbeně. „Můj muž knih nekupuje, a já sama neměla peněz, abych si je zaopatřila. Musím je před ním skrýti, vzal by mi je."

Lesmistr vídal, jak je okno její ložnice v noci osvětleno, a dlouho pozorovával zář její lampy; přál si vášnivě, aby mohl vedle ní usednouti a čísti s ní, s její hlavou na svém rameni a svojí rukou kol jejího pasu.

Při nejbližším setkání živě rozhovořila se s dětinským zápalem o přečtených knihách a jejich hrdinách, o jejichž osudech blouznivě uvažovala. Z jejích slov prosvítala hořkost, že jiní jsou tolik šťastni a prožívají svůj život v rozkošném snu pohádkového blaha.

„Nemylte se, milostpaní," chlácholil ji laskavě, „nikomu život nepřináší pouze radost a útěchu. Každý si své štěstí slzami vykupuje."

„To je pravda, to chápu, ale má aspoň naději, že si štěstí vykoupí. A co já? Vykoupím si také něco radostnějšího?"

„Kdož ví? Osud je podivný průvodce a zavede nás často, kam naše představy nedosahují."

„Ach ne, to je u mne nemožné. Vím, že mi schválně dáváte takové knihy, a je to snad dobře. Opíjím se aspoň na chvíli, a i tyto okamžiky mě osvěžují. Divím se, jak jste pochopil, čeho potřebuji."

„Protože vaše duše je mé duši blízko," pravil vážně. „Naděje je mocnější než zoufalství."

„Pravdu máte, i já se oddávám naději, ačkoliv dobře vím, že tím jen prodlužuji svá muka."

Když jí jednou přinesl mladého drozda, který se v lese zapletl do ostružin, a kterého do malé klece uložil, zasmála se poprvé jasným a srdečným smíchem. Jako dítě, které dostalo hračku, po které dávno toužilo, zapomněla na chvíli na Štiku a dívajíc se na ptáčka, sladkými jmény naň volala a rozšířeným pohledem pozorovala černá jeho očka a ulekané hopkování.

„Umí také zpívat?" ptala se dychtivě.

„Nyní ještě zpívat neumí, ale až dospěje, jistě si zazpívá. Potřeba zpěvu je u něho větší než zármutek nad uvězněním."

„To patří také trochu mně, že?" řekla s milým úsměvem a vlídně se naň podívala. „Snad, majíc nyní takového společníka, naučím se také já zpívati. Čím vám odplatím za tolikeré pozornosti a . . ."

Chtěla cosi připojiti, ale náhle se odmlčela. Nach ruměnce zalil bledý obličej, a zmateně se naklonila ku kleci. Srdce lesmistrovo jako by se na okamžik zastavilo. Domyslil si ono slovo, a závrať zavichřila mu hlavou. Musil se vší silou opanovati, aby ji za ruku neuchopil a k sobě nepřitáhl.

„Jsme přáteli, a bylo by pošetilé děkovati za takové drobnosti," povídal po dlouhé odmlčce. „Přejete-li si, pošlu drozda po hajném, abyste ho nemusila sama nésti."

„Ach ne, kdo ví, dostala-li bych ho živého. Ukryju ho pod kapesník, dám si ho do své ložnice a budu opatrna, aby mi ho ne-

uloupili. Nechoďte dnes už dále se mnou; jindy je mně lhostejno, pozorují-li nás, ale dnes bych ráda zažila pokojný a radostný večer."

„Učiním, jak si přejete, ačkoliv nevím, co by kdo mohl špatného viděti v tom, připojím-li se k vám na procházce."

„Řekla jsem vám už jednou, že neznáte lidí a že jste nezkušený," prohodila s nahořklým úsměvem.

„Někdo vás snad pro to uráží?" ptal se podrážděně.

„Ničeho nevím, neposlouchám, co se kolem mluví. Uslyšíte-li vy, také neposlouchejte. Proč si otravovati krátký sen a pomáhati jiným, aby se škodolibě radovali?"

„Zatajujete přede mnou, co se vám doma děje," řekl temně a s jemnou výčitkou v hlase.

„Ano, zatajuji," přisvědčila určitě a téměř hněvivě. „A vy, nechcete-li mi působiti bolest, neptejte se. Žádám vás o to," dodávala měkčeji.

„Povíte mi však, až snad budete mnoho trpěti," prosil chvějícím se hlasem. Okamžik váhala.

„Ano, povím vám to," řekla potom odhodlaně a stiskla mu dlouze ruku. Odcházel jako omámen. Něco tají a skrývá. Už jeho rozmluvy s ní staly se asi předmětem řečí, a vrchní, venku chladně zdvořilý, doma soptí, spílá, podezřívá. Z čeho? Že hovoří s ním, s lesmistrem? Je to snad něco špatného? Může společenská zdvořilost zavdávati příčinu k tupení druhého?

Společenská zdvořilost? Mrazivý pocit úděsu zatrnul mu nitrem. Proč to nazývá nepravdivým jménem? Sám k sobě může, ba musí býti upřímným a říci si, že běží o více než o společenskou zdvořilost. Leč je si vědom, že i na něho padla část zodpovědnosti, a v případě potřeby bude si počínati jako muž, jenž dovede nésti důsledky svého počínání.

Prudce se obrátil a zahlédnuv ještě paní vrchní v aleji, téměř v běhu k ní zamířil. Zpozorovala ho a zastavivši se, čekala naň. Jeho planoucí zrak a přísně stažené rysy ji polekaly.

„Stalo se něco?" ptala se nepokojně.

„Napadlo mně, že jsem nedobře mluvil," povídal, jako by sám sebe obviňoval. „Milostivá paní, stane-li se něco, nezapomeňte nikdy, že jsem si dobře vědom svých povinností a že dovedu nésti všechny důsledky svého počínání. Nepovažujte mě za zbabělce, který by v rozhodné chvíli ustupoval a naříkal, kam až zašel."

„Nerozumím vám dobře," potřásla hlavou a nespouštěla s něho očí. „Vždyť se přece nic nestalo."

„Ale může se státi, a budete snad nucena poslouchati cosi, co vás bude snižovati a před čím sama se neubráníte. V takové chvíli odvrzte všechny ohledy a zpřelámejte své okovy. Jsem dosti silen, abych dovedl nejen sebe, ale také vás obhájiti, byť i mne to třeba ztrátu mého postavení v Radostné stálo. Svět je široký, a přičinlivé ruce mužovy dovedou vydělati potřebnou skývu ne pouze pro jednoho, ale pro dva. Rozumíte mi nyní?"

„Rozumím. A chcete-li více věděti, řeknu vám, že jsem to dobře věděla, třeba jste mi o tom nepověděl. Proto neslyším, co se kolem mluví, a proto nezoufám, ačkoliv bych byla dříve nesnesla toho, čeho se mi nyní dostává. Jděte a důvěřujte mi, jako já vám důvěřuji; jděte, prosím vás!“

Poslední slova prudce vykřikla, a on, vida její rozjiskřený pohled a pootevřené rty, porozuměl, obrátil se a šel. Věděl dosti, a v jeho srdci jako by se mlhy roztrhly. Na ráz byl uklidněn, a jasně a zřetelně se mu jevila budoucnost. Bylo mu, jako by se její stín nerozlučně k němu byl připojil, a jako by se jejich duše v této chvíli byly sloučily. Ano, náhoda prozradila, co sami před sebou tajili. Jeden už druhému náleží, a byť i toho slovy neprojevili, jemu aspoň se zdálo, že v té chvíli skládali slavný slib věrnosti a lásky. „Je moje,“ řekl si cestou, „nikdo nás nerozloučí, a dříve či později uhodí hodina, ve které zmizí překážky mezi námi.“ Jak se to stane, kdy to bude, to je vedlejší, ale jsou svoji myšlenkami, tužbami a cítěním. Přejal povinnosti, jež jsou ze všech povinností nesvětější, ale zároveň získal, co doplní jeho bytost a co se mu stane účelem života.

Radost se mu rozlila tělem, zatoužil býti mezi lidmi, aby viděl veselé tváře a aby se mohl čemusi smáti. Zamířil do kasina. Dnes je středa, vrchní tam nebude, a mladší úředníci jsou všudy veselí a družní. Vstoupiv do vnitř, našel opravdu oba adjunkty, kontrolora, důchodního a mladého praktikanta. Seděli u stolu, a spatřivše vcházejícího lesmistra, jaksi udiveně se po něm ohlédli. Jda s úsměvem k nim, ohlédl se pootevřenými dveřmi do vedlejší místnosti a překvapeně nadzvedl obočí. Spatřil vrchního se statkářem Pazourkem, restauratérem, Tulkou a ještě jedním hostem hráti v karty.

Pozdraviv se se společností v předním pokoji, usedal k nim.

„Dnes se něco děje,“ povídal kontrolor tiše, nakloniv se k němu. „Pan vrchní hraje jednadvacet.“

„Tak?“ řekl suše. „Baví-li ho to, ať hraje. Kdo je ten čtvrtý?“

„Známý pana Tulky, velkoobchodník masem z Prahy. Vzkázali si pro pana vrchního, a on přišel. Je jaksi všecek změněný, nemluví, nekřičí, ale jeho oči mají zlý výraz. Snad zas vyváděl.“

Při poznámce kontrolorově jako by lesmistra bodlo. Vzpomněl si na paní Gabrielu, a hněv jím zalomcoval. Surovec! Na venek se chová jako neobmezený vládce a pyšně přezírá své podřízené, a doma si počíná jako nevzdělaný otrapa, jenž si vylévá svůj nepříčetný vztek na nevinné oběti. Tomu musí býti činěna přítrž, kdyby měl samému knížeti oznámiti řádění úředníka, kterému se tolik důvěřuje. Nebo ještě lépe: kněžně přednese stížnost, ta je v tom ohledu velmi přísná, a vrchnímu ani jeho hospodářské výsledky nepomohou.

Poručil si večeři a chvíli zamračeně mlčel. Z vedlejšího pokoje ozvalo se občas zaplesknutí karet, jednotlivé zvolání, ale jinak bylo ticho. Společníci Štikovi počali se bavit, a lesmistra zvolna opouštěl hněv. Jeho niterná světlá nálada byla příliš mocná, aby ji potlačila chvilková rozmrzelost. Když dojedl, zapálil si doutník a naslouchal hovoru, sám se mise do rozmluvy. Vycítovali jeho dobrou náladu

a hlučněji se rozesmáli, tak že lesmistr nepostřehl, že vrchní vyšel ven. Za chvíli vstoupil do prvé místnosti statkář Pazourek a přiblíživ se k lesmistrovi, podával mu ruku.

„Pojďte dál, je tu nový host, a dobře se bavíme. Seznámím vás s ním."

„Děkuji, nebudu hráti," vzpíral se lesmistr.

„Nemusíte hráti, jen pojďte." A vzav ho za ruku, nutil ho, aby povstal. Neochotně poslechl a šel ke dveřím.

„Vrchní má dnes špatný den," šeptal Pazourek, nakloniv se k jeho uchu a zastaviv se. „Dal se zlákati do hazardní hry a prohrává. Už šel domů pro nové peníze, padesátku již prohrál. Ti dva jsou staří karbaníci, rozumějí mu jako dítěti a dělají s ním, co chtějí. Někdo by měl vrchnímu říci, aby dnes hry nechal, oberou ho o všechno."

„Mám to snad býti já?" utrhl se lesmistr zlostně „Ať si dělá, co chce. Ještě by se mohl na mě obořiti a provésti nějakou hrubost."

„Tak to je, jsem jeho starý známý, a také se ho bojím. Ostatně, není chlapec, ať dělá, jak rozumí. Pojďte —"

Tulka podával lesmistrovi ruku s onou nedbalou nevšímavostí, s jakou si počínají zbohatlí lidé nízké duševní úrovně. Druhý host představoval se jako velkoobchodník Luňáček. Měl světlý, na bradě vyholený plnovous, silný zlatý řetěz a na nose zlatý skřipec. I na prstech měl plno zlata. Přes to, že chtěl činiti dojem uhlazeného člověka, nezapřel bývalého handlíře venkovských trhů a návštěvníka obyčejných hospůdek. Kouřil vzácný doutník a rychle také lesmistrovi nabízel, neopomenuv připojiti, že je to velmi jemná specialita, kterou dostal darem od pana barona X . . ., u něhož je jako doma. Lesmistr měl zvláštní dar jednání s takovými lidmi. Přijal doutník, suše poděkoval a položil doutník na stůl vedle své sklenice. Až půjde domů, dá ho adjunktovi, jemuž způsobí radost, a pan Luňáček bude spokojen, že ho odmítnutím neurazil. Stejně suše odpovídal na různé otázky nového hosta, jenž by si byl hrozně rád pana lesmistra naklonil a jenž ho také vyzval, aby se zúčastnil hry.

„Děkuji, ze zásady nehraji a zvláště v hazardní hry," odmítl Štika.

„Tohle není přece hazardní hra," bránil se Tulka. „Hazardní hra je, když hrají o příliš veliké peníze lidé, kteří na to nemají. My všichni, doufám, tím, co dnes prohrajeme, nezchudneme."

„Snad bychom mohli otočiti hru a začíti taroky," navrhoval statkář, k němuž si lesmistr přisedl.

„To nemůže býti," třepal Luňáček rukou. „Pan vrchní prohrává a musí své peníze dostat domů."

„Někdo snad nerad vidí, že hraji?" ozvalo se ode dveří hlasem ku podivu ostrým a podrážděným, a když téměř uleknutě otočili hlavy, spatřili vrchního. Byl v obličeji hrozně bledý, a jeho oči vyjeveně se upíraly na lesmistra.

„Mýlíte se, pane vrchní," ujišťoval Luňáček a rukou šermoval na dotvrzení svého protestu. „Pan Pazourek navrhoval taroky, ale já prohlásil, že by bylo nesolidní oloupiti vás o možnost získání toho,

co jste prohrál, zpět. Sedněte si, prosím, a vesele do toho! Hra bere, a hra dává. Co se do půlnoci ztratí, to se po půlnoci najde. Bank držel přítel Tulka, a teď je řada na mně. Kdybyste si přál, postoupím vám místo."

„Ne, ať to jde po pořádku," řekl vrchní nepřirozeně úsečným hlasem, a těžce usednuv, položil vedle sebe červenou tobolku s penězi. Když ji otevřel, aby vyňal část peněz ku hře, balíček bankovek se ukázal. Nedbale hodil peníze na stůl, zapálil si doutník, zdlouha se napil a potom upřel své neklidné oči na rozdávajícího Luňáčka.

Lesmistr byl tichým pozorovatelem. Mrzelo ho v duchu, že sem vešel, ale nyní vzdorovitě setrval a chladně zachycoval letmé pohledy vrchního, jenž naň vysílal blesky plné nenávisti. Neustoupím ti, povídal si lesmistr. Ať zvíš, že se tě nebojím, že ti rozumím a že o tvém nepřátelství vím. Krčí-li se všichni pod tvým hněvem, já se krčiti nebudu. Dělej, co ti libo, cítím dosti síly, abych tvé útoky odrazil. Nebudu se již před tebou přetvařovati, a donutím tě, abys i ty sňal masku s tváře.

Pohledy obou mužů mezi sebou hovořily, úryvkovitě, kuse, ale oba si rozuměli. Štika byl při tom klidný, vrchní se rozčiloval. Rozčiloval se vlastně proto, že lesmistr vidí jeho hazardní hru a jeho prohrávání. A jako by chtěl zřejmě naznačit, že je povýšen nad každou obavu před lesmistrem, sázel s okázalou marnotratností. Vsadil-li Tulka a Pazourek několik desetníků, jeho ruka vždy hodila pětku nebo desítku, jako by mu na penězích naprosto nezáleželo.

Lesmistr se už nedíval do jeho tváře. Se stoupajícím rozčilením soustředil svou pozornost na jeho prsty, které nervosně sahaly po kartě nebo penězích. Tyto prsty jako by byly klaviaturou záchvěvů duševních. Chvěly se, nepokojně se krčily, vztahovaly, lačně se roztáhly, dosáhl-li výhry, a bolestně se sevřely, když jeho vklad propadl. Už sahal do tobolky pro novou vrstvu bankovek, a lesmistrovi přeběhl mráz po zádech.

Co vlastně počíná, kam se pouští? Takový na venek úzkostlivě korrektní, v peněžitých záležitostech puntičkářsky správný, mrhá z čista jasna padesátkami, a bůh ví, jak se to skončí. Nebylo ani potřebí upozornění Pazourkova, že Tulka s Luňáčkem jsou známí karbaníci, kteří chladnokrevně vyssávají svou oběť a kteří nesčíslněkráte v životě prošli ohněm divokých hazardních her, jež se jim staly řemeslem, výnosným řemeslem. Na venek nebylo možno nic nesprávného jim vytknouti, solidně si počínali, pravidla hry zachovávali, ano, občas ještě vrchního varovali před nesmyslně velikými sázkami. Ale i tato napomínání měla svůj účel: podrážditi ješitnost vrchního, který se stával takřka nepříčetným. Hltavě pil, doutník dávno vyhaslý v koutku úst žmolil, a zapaluje, držel sirku ve třesoucích se prstech, aniž ji k doutníku přiložil.

Sázky se zvětšovaly. Vrchní nevsadil pod deset zlatých, ačkoliv z pěti sázek čtyřikrát prohrával. Mimoděk zvedl lesmistr oči a podíval se na vrchního. Lekl se jeho strhaného výrazu a vytřeštěných zkalených

očí, které zoufale těkaly. Ústa měl pootevřená, jako by chtěl křiknouti o pomoc, ale jen sípal a z hluboka vzdychal.

Hráči už nemluvili. Všechny zaujala vášeň, a hromada peněz uprostřed stolu rostla. Pomačkané bankovky Luňáček občas zatížil stříbrnými a zlatými mincemi.

Hodina jako věčnost uplynula, vrchní prohrával na pět set, když Luňáček se otočil k Pazourkovi s vybídnutím, chce-li převzíti bank.

„Proč ne," prohodil Pazourek, přejímaje od něho karty. Luňáček shrábl peníze na hromádku k levé své ruce netečným pohybem, který se zdál praviti, že je to nic neznamenající smetí, a na okamžik všickni z hluboka vydechli.

„Začne-li i nyní prohrávat, půjdu odtud," řekl si lesmistr pevně, probíraje se z úzkosti, která se ho mimoděk zmocnila.

Třikrát za sebou vsadil vrchní — a třikrát prohrál. Odstrčiv stolici, Štika vstal, dal krátce dobrou noc a odcházel. Mimo vrchního všichni mu odpověděli, a sotva vešel do vedlejší místnosti, slyšel pravidelné zvuky pokračující hry.

„Ještě prohrává?" ptal se ho důchodní, nahýbaje se k němu.

„Stále prohrává," přisvědčil. „Snad by si dal od vás říci, aby toho nechal."

„Do ničeho se nebudu míchati," utrhl se důchodní. „Ostatně je pozdě, půjdu domů. Pane hostinský, zaplatím."

„Já také," připojil se lesmistr. Hlava ho rozčilením rozbolela, přál si vyjíti na svěží vzduch. Ostatní ještě zůstali, jako by až sem sahala tajemná moc vášně a jako by jí byli opojeni. V průvodu důchodního vyšel Štika ven. Noc byla hvězdná, ale tmavá; tiše šli alejí k zámku. V půl cestě se náhle důchodní zastavil, položil ruku na rameno lesmistrovo a podivně se zachechtal.

„Víte, kdo to dnes odnese?" ptal se s jakousi škodolibou radostí.

„O čem mluvíte?" ptal se Štika, vytrhnuv se z myšlenek.

„Nu, o našem starém. Tohle jsem ještě u něho neviděl; má zase nával nějakého vzteku a v tom je slepý. Až přijde domů, rozleží se mu to v hlavě, a roztluče, co mu do rukou přijde. Paní vrchní bude míti radostnou noc."

A znova se zasmál a popošel ku předu.

„Bije ji snad?" ptal se lesmistr v náhlém uleknutí.

„To nevím, už dávno nebylo nic takového slyšeti, ale dříve se to stávalo. Teď ona prý se zamyká. Inu, to jsou věci, raději o nich ani nemluvit. A to je potom pan vrchní, který na svých podřízených ani dobrého vlasu nenechá. Kde jen vzal peníze?"

„Proč jste někdo dávno už nepoukázal u pana rady na jeho počínání?" vybuchl lesmistr zlostně. „Je to knížecí úředník jako vy, a hanba je člověku, když slyší o jeho vyvádění."

„Zkuste to jednou sám," řekl důchodní uraženě. „Není radno strkati prsty do takové horké kaše," dodával mírně, jako by se byl lekl své vlastní odpovědi. „Každý, kdo se opovážil něco říci, zle to

odstonal, a ani vám neradím, abyste něco začínal. Jeho ani sám ďábel nezlomí."

Mlčky, s bouří v nitru, kráčel lesmistr zasmušile podle důchodního; když došli na zámecké nádvoří, podali si ruce a rozešli se. Lesmistr, vešed do síně v přízemí, na okamžik se zastavil, potom však popošel tmavou síní na pravo a zaklepal. Bydlila tu vdova po hajném, jež mu posluhovala. Musil několikráte tlouci, než se mu ozvala a se tázala, kdo to je a čeho si přeje.

„Oblecte se a přijďte nahoru, někam půjdete," nařizoval Štika a chvatně stoupal po schodech ke svému bytu. Sotva rozsvítil, vzal list papíru a psal: „Váš muž nalézá se mezi karbaníky, prohrává sta a počíná si jako šílený. Buďte opatrna, aby se při návratu nedopustil nějakého násilí. Bude-li zuřiti, utecte buď k důchodnímu, nebo ke mně." Lístek vložil do obálky a čekal na stařenu, jež k němu vešla všechna udýchána a ustrašena, nevědouc, co se stalo, že tak pozdě v noci ji pan lesmistr bouří.

„Doneste tento lístek paní vrchní," nakazoval starostlivě. „Nikomu jinému mimo ní ho nedávejte, a pospěšte si."

„Hned jdu, milostpane, hned," slibovala babka a rychle se šourala ze dveří. Lesmistr přistoupiv k oknu, díval se na nádvoří, sleduje babku. Okna bytu vrchního byla temná, jistě spala paní Gabriela i služka. Lesmistra zmocňoval se strach, aby mezitím se vrchní nevracel a babku s listem nezadržel. Vytrvale stál u okna a snažil se proniknouti tmu. Aby lépe viděl, zticha okno otevřel a ven se nahnul. Noc byla tichá, a hluboký klid spočíval na kraji, halícím se v temné závoje.

Náhle jeho oko postřehlo záblesk světla, a otočiv hlavu, spatřil v okně ložnice paní Gabriely zář. Radostně se pohnul a se ztajeným dechem se díval. Nějaký stín přešel mimo okno, jež zůstalo potom osvětleno, a slabý odraz světla padal dolů na nádvoří. A zase po chvíli dvéře klaply, a tmavá postava vyšla. Poznal hajnou a zavřev okno, čekal, přijde-li s vyřízením. Přišla.

„Už spali," vykládala hovorně, „a musila jsem dlouho čekat. Milostpaní si psaníčko přečetla a vzkazuje, že se stane, jak si pan lesmistr přeje. Ještě něco milostpán poroučí?"

„Nic už, jděte si lehnout, a tuhle máte od cesty."

S pocitem šťastného upokojení ulehal, ale nemohl usnouti. Viděl stále pruh světla z ložnice, který ho lákal a rozněcoval v něm směsici vzpomínek a představ. Mazlil se s představou Gabriely a žhavě si přál, aby sám mohl k ní jíti a bdíti s ní. Jistě sedí, přemýšlí a vzpomíná na něho a vzpomíná na muže. Jako on, i ona dívá se do tmy budoucnosti a pátrá, přijde-li odněkud světlo, které jí přinese útěchu a vysvobození. Ano, přijde, musí přijíti, ujišťoval sám sebe v jakési fatalistické důvěře, a zapomínaje na vše, co ho až dosud skličovalo a rozčilovalo, usnul při představě o ní. — —

Nevěděl, jak dlouho spal, když pojednou zaslechl prudké zabušení na dvéře. V prvé chvíli považoval to za sen, když se však

bušení opakovalo, posadil se na loži, vyjeveně se rozhlédl a křikl: „Kdo je to?"

„Já jsem to, pane lesmistře, adjunkt Hora. Otevřete rychle."

Něco se stalo, mihlo se mu hlavou, když chvatně se oblékal a chvějící se rukou světlo rozžíhal. Snad vrchní zabil Gabrielu. Strašlivá hrůza jím zatřásla; skočiv ke dveřím, otočil klíčem a prudce je otevřel. Adjunkt uděšený a zsinalý vešel dovnitř, a snímaje klobouk, přejel si dlaní čelo.

„Tak je mrtev," vynutil těžce.

„Kdo?" ptal se lesmistr, utkvívaje na něm vyděšeným pohledem.

„Pan vrchní. Zastřelil se na dvorečku restaurace. Pan kontrolor mě sem posílá, co máme dělati."

„Že se zastřelil? Proč? Sám se zastřelil? Neudělal mu to nikdo jiný?"

„Sám si to udělal, je tomu asi čtvrt hodiny. Prohrál dva tisíce hotových peněz, zlaté hodinky, a ještě jim podepsal směnku na tisíc zlatých. Pan Pazourek odjížděl asi před hodinou a chtěl, aby šel pan vrchní domů, ale ten málem by se byl na něho vrhl. Už přes hodinu spílal, zlodějů jim nadával, ale hrál. Hostinský nás prosil, abychom neodcházeli, a nenosil jim už piva. Když prosil, aby nechali hry, pan Luňáček řekl, aby se klidil, že je v panském hostinci, a že tu sedí pan vrchní. Když pan vrchní prohrál poslední tisíc a místo peněz podepsal směnku, řekl Tulka s Luňáčkem, že už nebudou hrát, aby přišel zase zítra si dluh odehráti. Vrchní na to blábolil a najednou dal se do pláče. Bylo nám ho líto, a šli jsme k němu. Sotva nás spatřil, vyvalil na nás oči, zalomil rukama a vyběhl náhle ven. Hostinský bral od hostí peníze za útratu, když se venku ozvala střelná rána. Vyběhli jsme, hostinský přinesl lampu, ale to už dokonával. Hlavu si prostřelil."

Zastavil se, a lesmistr, jenž bez dechu poslouchal, z hluboka a těžce si vydechl.

„Ví o tom paní vrchňová?" ptal se po chvíli.

„Ne, já běžel sem, a kollega do dvora, aby vzbudil kočího a poslal pro lékaře."

„Povídáte, že je mrtev?"

„Ano, zcela jistě. Zvedali jsme ho a omývali. Kulka mu hlavou prolétla, a už stydne. Na dvorečku je tratoliště krve."

„Běžte tedy a vzbuďte pana důchodního. Vyřiďte mu, že za chvíli k nim přijde paní vrchňová, aby ji u sebe nechali do rána. Přijdu hned do restaurace, přeneseme ho do jeho bytu."

A nevšímaje si dále adjunkta, počal doplňovati svou toaletu. Mrazivé chvění přejíždělo mu tělem, a zdálo se mu, že vidí rudý odraz krve míhati se před očima. Škrtaje si sirkou na schody, dospěl k bytu vrchního a odhodlaně zaklepal. Zvuk nesl se smutně chodbou a chvíli bylo ticho. Potom zaslechl hlasy, a již volala služka, kdo je to.

„Lesmistr Štika, otevřte, nesu důležitou zprávu."

Napolo oblečená služka otevřela dvéře do tmavé kuchyně.

„Kde je milostpaní?“ ptal se jí. „Musím s ní mluviti.“

„Zde jsem, co se stalo?“ Za jeho zády se dvéře otevřely, a proud světla vnikl do kuchyně. Mezi dveřmi stála paní Gabriela. Byla oblečena v župan, vlasy měla na rychlo stočeny a v náručí držela klícku s mladým drozdem. Její bledá tvář vypadala ještě bledší než za dne, a veliké její oči byly plny hrůzy. Vstoupil za ní do ložnice, přirazil dvéře a vzal ji za ruku.

„Nelekejte se, on je mrtev,“ povídal temně.

„Kdo ho zabil?“ ptala se strašlivým tónem, a celé její tělo se zimničně zatetelilo.

„Sám. Zastřelil se, když prohrál několik tisíc. U důchodních vás očekávají, pojďte, dovedu vás k nim.“

Jako náměsíčnice šla za ním. Podepíraje její rámě, přivedl ji do bytu důchodního, kde panovalo také zděšení. Když vešla do ozářeného pokoje, jako by ji světlo oslnilo, lokty si oči zastínila a bez hlesu klesla v bezvědomí k zemi. — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — —

„Domnívám se, že Jeho Jasnost nerada uslyší vaši zprávu, že se chcete s vdovou po panu vrchním Kopřivovi oženiti,“ povídal hospodářský rada lesmistrovi, když po několika měsících přijel do Radostné na revisi a Štika mu po skončeném úředním řízení oznámil, že hodlá jeti za knížetem, aby si vyprosil svolení k sňatku. „Chci k vám býti upřímný a říci vám příčinu. Pan vrchní krátce před smrtí stěžoval si v důvěrném podání, že se příliš často a příliš důvěrně bavíte s jeho paní, a že to působí veliké pohoršení. Vím, co chcete říci, a věřím vám, že tyto styky neměly choulostivého pozadí. Ale znáte přísný úsudek knížete pána a paní kněžny, a nevím, čím byste je přesvědčil, že udání vrchního byla pouhá msta.“

„Myslím, že je přesvědčím, a nepřesvědčím-li, zadám za propuštění,“ odpověděl lesmistr příkře. „Že jsem se nedopustil ničeho nečestného, musí knížeti pánu dostačiti mé čestné slovo. A že paní Kopřivová je vzácná žena, která zaslouží spíše obdivu než odsouzení, dosvědčí tyto papíry. Račte je, prosím, prohlédnouti, jelikož originály z rukou nevydám.“

Položil před radu svazek papírů, které on zvědavě rozevřel a počal prohlížeti.

„Dovolte, co je to za listiny?“ ptal se po chvíli udiveně. „Čtu cosi o narovnání před advokátem, je tu jméno nebožtíka vrchního, ale v každé listině nalézá se jméno zcela jiné ženské, někde svobodné, někde provdané, někde otce děvčete, — opravdu, docela nic tomu nerozumím.“

„Hned to vysvětlím, jen ještě račte se podívati na tento svazeček.“ Přistrčil druhý svazeček, a rada poslušně jej otevřel.

„Směnky!“ zvolal překvapeně. „Ferdinand Kopřiva, vrchní správce! Pro boha, ten člověk byl zadlužen? Měl přece takové příjmy, dětí neměl, kam ty peníze dával? Snad jeho paní nehospodařila a rozhazovala, vždyť on sám byl velice pořádně živ.“

„V očích centrály, ale jinak ne. Dovolte, připojím vysvětlení: Zde je sedm narovnání, uzavřených před advokátem, a připomínám, že dvě podobná narovnání byla už vyplacena a zničena. Peníze na to poskytla paní vrchňová svým věnem, které celé svému muži obětovala a dovolila mu, aby před světem tvrdil, že byla chudá. Vlastních dětí neměl, ale na světě žije devět jeho nemanželských dětí, na které, k zamezení hanby a aby v centrále nezměnili o něm svého úsudku, platil značné příspěvky. To znamenají ony listiny. A tyhle druhé jsou památky po tajných výletech pana vrchního do různých míst, kde, nemaje peněz, aby zaplatil své prohry v hazardních hrách, platil směnkami. Račte si to všechno dobře prohlédnouti. Mrtvý už o ničem neví, a já převzal povinnost hájiti živou, která se mi stala dražší nad mé postavení. Paní vrchňová, moje nynější nevěsta, řadu let mlčela, a mohouc muže svého zničiti, obětovala mu své štěstí i své zdraví. Doufá, že bude se mnou šťastnější, a já věřím, že jsem nikdy nepoznal a nepoznám ušlechtilejší bytosti nad ni. Umím pracovat, a ona umí trpět, a proto — žádaje o povolení ke sňatku — nežádám o zvláštní milost.“

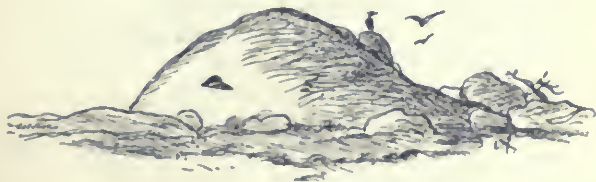
„Nu ano, nu ano,“ hučel rada zmateně. „Kdo pak tohle věděl, kdo se toho nadál! Takový přísný na jiné, věřilo se mu na slovo, a zatím tohle! To bude rána pro knížete! A vy tohle uveřejníte?“

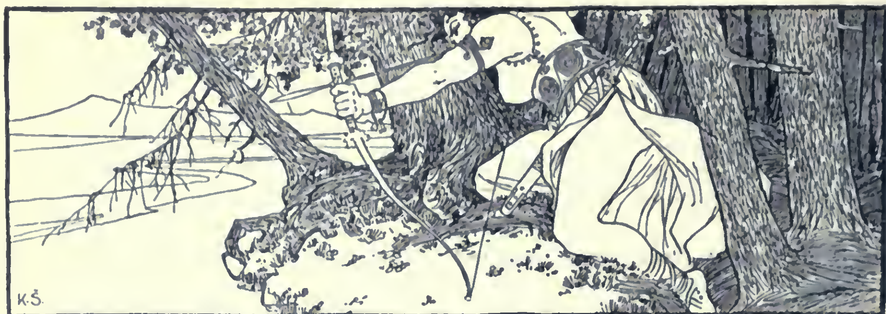
„Nejsem nebožtík vrchní,“ řekl Štika hrdě a vzpřímil se. „Je to pouze zbraň, abych se mohl, napaden jsa, brániti a abych očistil světlý zjev své budoucí ženy.“

„To je něco jiného, šlechetně jednáte — a víte co, žeňte se, dávám vám jménem knížete pána svolení —, ano, já sám u knížete si to zodpovím.“ A podav mu ruku, rozjasnil svou zažloutlou tvář a ulehčeně se pousmál. — —

Když nastalo druhé jaro, z otevřených oken mladý zpěvák drozd posílal svým volným druhům do blízkého lesa jásavé pozdravy. Nebyl dlouho ve vězení. Za letního dne otevřela bílou rukou jeho velitelka klec, vzala ho opatrně do dlaně a políbivši ho na přikrčenou hlavičku, dlaň otevřela a ruku vztáhla ven. Okamžik seděl jako přičarován, potom však se rozkřičel, křídélky zatřepetal a vznesl se, napřed neobratně, jako by nedovedl létati, potom však v šílené radosti jako střela zmizel v lese.

„Buď svoboden a šťasten,“ šeptala za ním s omládlým úsměvem a cítíc, jak ji muž ze zadu béře do náruči, oči přivřela a schýlila se ve sladkém trnutí v jeho lokty.

Peer Gynt.

Dramatická báseň o pěti dějstvích od *Henr. Ibsena.* Z norštiny přeložil *K. Kučera.*

Třetí dějství.*

V hloubi jehličnatého lesa. Šedá podzimní pohoda. Sněží. Peer Gynt s vykasanými rukávy rube dříví.

Peer Gynt seká do veliké borovice s křivými větvemi.

Aj, starý brachu, máš tuhou plec;
než darmo se vzpíráš, neb padneš přec.

Seká opět.

Sic pancíř, jak vidím, z oceli máš,
než silnější není nad moji paž. —
Ach ano; chvíš křivým ramenem svým;
máš žalost, jsi hněviv, chápu to, vím;
než přec jen klekneš si přemožen —!

Přeruší náhle samomluvu.

Lež! Je to shnilý jen, starý kmen.
Lež! Není to vousáč v brnění;
jen sosna to rozpuklá na kmeni. —
Těžká to práce, strom rubat, kácet;
mam čertův však, rubat a do snů se ztrácet. —
Buď konec již tomu — do mlh se hroužit,
snít bdící, vědomě v oblacích kroužit. —
Jsi, psanec, hochu! Klet lesem se ploužit.

Chvilku kvapně rube.

Jsi věru psanec! Kde mamka tvá?
Zda na stůl ti pokrmy schystává?
Chceš-li jíst, hochu, sám aby sis snes',
co skytá ti vůkol potok a les,
nařezal draček, rozkřesal ohníček,
obcházel, rovnal a vařil a pek'.
Chceš-li šat teplý, skol soba si sám;
chceš-li dům stavět, sám kámen si lam;

* Viz Květy r. 1908 a 1910.

chceš-li krov na něj, sám porážej klády
a vlec je a vzpírej vlastními zády. —
Spustí sekeru a zahledí se před sebe.
Buď pěkný to dům! Věž s korouhví
ať větrnou vysoko nad střechou tkví.
A na štít co hlavici mořskou dám děvu
s ohonem rybím, již vyřezám v dřevu.
Korouhev, zámky jen z mosazi ryzí,
okna skleněná budu jen mít.
Až s návrší z dáli zaplá jich třpyt,
zrak poulit v úžase bude lid cizí.
Bolestně se usměje.
Pekelný mam! Hle, zjevil se zas.
Jsi psanec, hochu!
Rube chvatně.
Chyš korou krytá
dost ochrany v mrazu a dešti skytá.
Pohlíží vzhůru na strom.
Již viklá se, chýlí. Jen o píď tak as!
Jak široký, dlouhý teď řítí se dolů; — —
s praskotem drtí změt podrostu spolu!
Počne klestit kmen; pojednou naslouchá a stane tiše s pozdviženou sekerou.
Kdos za mnou tu slídí! V zálohu snad,
Haegstadský starochu, lstivě ses vkrad'?
Skrčí se za strom a vykukuje.
Hoch! Jen jeden. Strach svírá mu dech.
Zří plaše. Co v kazajky záhybech
skrývá? Srp. Stana teď slouchá, — teď pěst
na plotu rovná. — Co k čertu to jest?
Proč v stoje se podpírá? — Srpem máv' — rup!
Oh! Zda neuťal prst si ten hňup!
Prst celý! Krvácí věru jak vůl. —
Pěst v hadříku — skokem teď ubíhá v důl.
Povstane.
Byl posedlý ďáblem! Prst nezbytný, celý!
Utít! Aniž to potřeba velí.
Haha — již vím —! Toť záchrana jediná
kabátci ujít králova vojína.
Ano. Chtěli ho na vojnu poslat z domu;
hoch ovšem nerad svůj opouštěl kout. —
Však utít —? Prst navždy odvrhnout —?
Nu, pomýšlet; přát si; chtít do ruky tnout, —
však udělat to! Jak rozumět tomu!
Vrtí poněkud hlavou; potom jde zase po své práci.

Jizba dole u Aasy. Vše je v nepořádku; bedny a skříně jsou otevřeny; všední šatstvo kolem pohozeno; na posteli kočka. Aasa a podruhyně jsou v pilné práci, aby vše zabalily a uložily.

Aasa pádí na jednu stranu. Poslouchej, Kari!
Žena. Co?

Aasa na druhé straně. Poslouchej —!
Kde je —? Kde naleznu —? Pověz, kde —? Hej!
Co hledám? Jak kolovrat v hlavě to vrčí!
Kde od skříně klíček?
Žena. V zámku přec trčí.
Aasa. Co duní to?
Žena. S nákladem poslední vůz
k Haegstadu jede.
Aasa plačíc. Kéž z útrap těch, hrůz
by vezli mne odsud též v černé skříni!
Ó, co zkouším a vytrpím nyní!
Bůh slituj se! Prázdný každý již kout!
Co Haegstadský nechal, fojt za dlužné platy
vzal, nepohrď' mými i na těle šaty.
Fuj! Až stydno, jak tvrdý byl soud!
Posadí se na pelest postele.
Z domu a s hroudy jsme štváni v bouř sloty;
bič staroch měl, zákon však na biči hroty; —
nebylo spásy, slitovné duše;
Peer nebyl tu; nářek můj zapadal hluše.
Žena. Však do smrti vám tu vyhrazen byt.
Aasa. Chléb z milosti s kočkou budem zde mít.
Žena. Bůh pomoz; draho vám přišel syn váš.
Aasa. Peer? Zdá se, v hlavě to spleteno máš!
Ingrid přec přišla bez ujmy zpět.
Sám ďábel to spískal; byl-li kdo vinný,
on byl ten hříšník a nikdo jiný;
ten ohavník dítě mé ubohé sved'!
Žena. Snad bylo by nejlíp, vše knězi říci?
Věc horší je věru, než myslíte snad.
Aasa. Knězi? Oh, skoro jsem svolující.
Vybuchne.
Ne, probůh! Mé právo to bez výhrad!
Jsem matka jeho; má povinnost káže,
bych pomohla, druhých kdy nehne se paže.
Ten kabát mu nechali. Slátat se může.
Kéž také bych čapla jim pokrývku z kůže!
Kde punčochy jsou?
Žena. Tu v ostatním braku.
Aasa přehrabujíc. Aj, stará lžíce! Jak milá je zraku!
Kari, hleď, tou si vždy hrával, lil, tavil
knoflíky, formoval, razil, se bavil.
O hodech jednou v síň přicupal hošek,
žadonil: „Tatku, cínu dej trošek!“
„Peníz, na němž král Kristian, dám ti, ne cín, —
stříbro, bys věděl, Jona Gynta že's syn.“ —
Bůh odpusť mu, nachmelen sotva již stih',
co cín je, co zlato v ten okamih.

Zde punčochy jsou. Ó, mnoho děr v nich,
musí se vyspravit, Kari!
Žena. A hned.
Aasa. Pak honem ulehnu; mdloba jak led
klade se na skráň, úd každý je sláb —
Radostně.
Dvě vlněné košile — zapomněl dráb!
Žena. Věru.
Aasa. Nám prospěl jich překotný kvap.
Jednu dej stranou, vezmi ji k sobě.
Či poslyš: vezmi je raději obě; —
ta, co oblék', má zvetšelou nit.
Žena. Toť hřích! Chraň bože, matko, je vzít!
Aasa. Eh, co; vždyť hlásá kněz: nejen hřích ten,
i jiný bude vám odpuštěn.

Venku před nově vystavěnou chatou v lese. Sobí parohy nade dveřmi. Sníh leží vysoko. Smráká se.

Peer Gynt stojí přede dveřmi a přibíjí veliký dřevěný zámek.

Peer Gynt, chvílemi se usmívaje.
Buď zámek tu; zámek, by troldů sběři,
ať muži, ať ženě, práh uvřel dveří.
Buď zámek tu; zámek, by bránil sletu
zlých mužíků, šotků a všelikých skřetů. —
Jak smráká se, klepe to, do dveří pere:
Jsme rychli jak myšlenky, otevři, Peere!
Zpod lůžka se rojíme, v popelu hrabem,
jak ohniví draci se komínem škrabem.
Hi-hi! Peer Gynte; chceš hřeby a koly
se hradit, zlé zahánět myšlenky-trolly?

Solvejga přichází po stepi na lyžích; kolem hlavy má ovinutý šátek a v ruce drží uzlík.

Solvejga. Bůh žehnej tvé práci. Mne nezapuď v pýše.
Tys vzkázal, já přišla. Pusť přes práh mne chyše.
Peer Gynt. Solvejg! Zda pravda to —! Jsi to ty! —
A nemáš strach, do mé jdouc samoty?
Solvejga. Vzkaz od tebe přinesla Helga malá;
vzkazů víc tiše hra větrů mi svála.
Vzkaz každým slovem tvá matka mi nesla,
vzkazy, jež rostly, když do snů jsem klesla.
Noci tak těžké, dní prázdných řad dlouhý
vzkaz nesly, bych šla, kam spěly mé touhy.
Tam dole život tak unikal hluše;
smích, ani pláč nešel mi ze srdce, duše.
Já neznala jasně, co mysl tvá chová;
mám, musím — jen jasně znala jsem slova.
Peer Gynt. Tvůj otec však?

Solvejga. Na světě celičkém
už nikoho nemám, sama jsem.
Já zřekla se všech.
Peer Gynt. Bys patřila mně?
Ó, Solvejg má —!
Solvejga. Tobě jen jedině;
vším budeš mi, přítelem, útěchou stálou.
Pláčky.
Těžký byl rozchod se sestrou malou; —
těžší již s otcem, však nejtěžší s tou,
jež kdysi mne nosila u prsou; —
ne, — Bože, mi odpusť, — já nejvíc se chvěla,
když se všemi — všemi já loučit se měla!
Peer Gynt. A znáš-li můj ortel, jenž s jara byl čten?
Jsem z dvorce a dědictví vyloučen.
Solvejga. Myslíš, že pro tvé dědictví, statky
já zřekla se všeho, otce i matky?
Peer Gynt. A smlouvu znáš? Budu-li mimo les jat,
může být každý můj soudce i kat.
Solvejga. Za jízdy na lyžích onomu, tomu,
kdy ptali se, kam jdu, já říkala: domů.
Peer Gynt. Pryč s všemi hřeby a ohradou kolů!
Teď netřeba stavit slet myšlenek-trollů.
Budeš-li s lovcem žít, nad jeho chatou,
vím, hvězda vzplá spásy, chyš stane se svatou.
Nech, Solvejg, ať shlédnu tě! Nechoď sem blíž!
Jen vidět tě chci! Jak čistá se skvíš!
Ať vznesu tě, dovol! Jak lehká to tíž!
Tou nikdy bych neznavil bedra a kříž!
Tě nestřísním. Před sebe rozpřáhlou dlaní
tě ponesu, družko ty vroucí, má paní!
Kdo nadál se, do své že svábím tě moci —;
ó, po tom však toužil jsem ve dne i v noci.
Zde viz, jakou jsem zbudoval chyš; —
strhnu ji; malá to, ohavná skrýš —
Solvejga. Malá či pěkná, — nežádám víc.
Jak lehký tu výdech, kdy vítr vlá vstříc.
Tam dole dusno tak tísnilo dech;
to zpola též zrychlilo odchod můj, spěch.
Zde však, kam sosny šum zaléhá z mýti, —
tiš, jaký zpěv! — duše má doma se cítí.
Peer Gynt. Na celé žití? Snad soud je to vratký!
Solvejga. Cesta, jíž šla jsem, nevede zpátky.
Peer Gynt. Tož má jsi! Pojď, ať shlédnu tě v síni!
Vejdi! Já na krb louč narubám nyní;
mile to bude hřát, jasně kol svítit,
měkce si sedneš, chlad nebudeš cítit.

Otevře; Solvejga vejde. On chvíli stojí tiše, pak radostí hlasitě se zasměje a poskočí do vzduchu.

Peer Gynt. Má princezna. Teď ji mám na svém hradu!
Teď znova jej vystavím ze základů!

Uchopí sekeru a odchází; v tom z háje vystoupí starší žena v rozedrané zelené spodničce; šeredný chlapec s baňkou na pivo v ruce pokulhává za ní a drží se jí za sukní.

Žena. Zdráv, Peere, buď, Rychlonohý!
Peer Gynt. Kdo zde?
Žena. Přátelé staří. Jsme sousedé.
Peer Gynt. Tak? Více, než já, ty opravdu víš.
Žena. Se svojí mou jsi též budoval chyš.
Peer Gynt. Mám na spěch —
Žena. Tos vždycky měl, známá to věc;
než já se dám v poklus a lapím tě přec.
Peer Gynt. Matko, toť omyl!
Žena. Tehda to byl,
když pravdou já mněla, cos přislíbil.
Peer Gynt. Přislíbil —? K čertu, co blábolíš?
Žena. Žes u mého otce pil, zapomněls již?
Peer Gynt. Lze zapomnít, o čem člověk nic neví?
Co tlacháš? Kdy shléd' jsem tě naposled?
Žena. Tehda, když jsi mne po prvé shléd'.

K chlapci.

Pít otci dej; zdá se, žízeň že jeví.
Peer Gynt. Otci? Jsi zpitá, máš mátohu —?
Žena. Přec po kůži dobře rozpoznáš prase!
Máš oči? Jak chromý on na nohu,
tak chromý tys, věru, na mysli zase.
Peer Gynt. Chceš namluvit —?
Žena. Unikáš hadí jak chvost —
Peer Gynt. Ten nohatý kluk —!
Žena. Jak z vody on rost'.
Peer Gynt. Chceš-li, ty čumáku, tvrdit, že kluk —?
Žena. Slyš, Peere Gynte, tys hrubý jak suk!

Pláčky.

Což mohu za to, že nemám té vnady,
jak tehda, kdy lákals mne na výšin lady?
Když na podzim hocha jsem povila, ďas
mi ohnul hřbet, zbavil mne půvabů, krás.
Až ke mně však budeš zas vlídný, ne zlý,
až vyženeš holku, co uvnitř tam dlí,
z hlavy ji vyhostíš, mysli — v tu chvíli
ztratím svůj čumák, příteli milý!
Peer Gynt. Ustup, obludo!
Žena. Neskloním šíj!
Peer Gynt. Hlavu ti rozbiju —!
Žena. Máš-li chuť, bij!
Hoj, Peere Gynte, mám také svou pěst!
Věčně budu se mezi vás plést.

U dveří poslechnu, kouknu v síň chaty.
Budeš-li s holkou na lávce tam
laskat se něžně, milostí vzňatý, —
o svůj díl požádám, sednu si k vám.
S ní budu se u tebe střídat a měnit.
Zdráv, hochu, buď, zítra hned můžeš se ženit!

Peer Gynt. Ty pekelná můro!

Žena. Než — pravda to, hleď!
Chromáčka musíš živit si teď!
Ty diblíku, půjdeš-li k otci?

Chlapec plivne po něm. Fuj!
Sekerou dám ti, díl dostaneš svůj!

Žena líbajíc chlapce. Ó, jaká to hlavička na trupu tkví!
Kdys přes hlavu přerosteš tátovi!

Peer Gynt dupaje. Kéž dál jste —!

Žena. Jak blízko jsme u dveří tvých!

Peer Gynt pěst zatínaje. A vše to —

Žena. Jen pro žádost, myšlenek hřích!
Los tvrdý máš, Peere!

Peer Gynt. Tvrdší kdos jiný! —
Solvejg, ó, duše ty nejčistší, zlatá!

Žena. Děl ďábel: pykám za cizí viny,
když matka ho bila, že opil se táta!

Houpavým krokem odejde do houštiny s chlapcem, který po Peeru hodí baňkou na pivo.

Peer Gynt po dlouhém mlčení.
Jdi mimo, děl Křivý. Zde uhnout se hleď! —
Můj palác se sřítil s rachotem na zem!
Tak jí jsem byl blízek, teď kolem ní zeď;
vše zpustlo, má radost sestárla rázem. —
Mimo jdi, hochu! Přes tuto mez
žádná cesta k ní nevede, věz!
Skrz napříč! Hm, kdybych přec našel si cestu!
Cos o želu četl jsem, pokání, trestu.
Než co jen? Knih nemám, co věděl jsem dříve,
vše zbledlo, a v lesa tu pustině divé
nenajdu rádce, bytosti živé. —
Kát se? To mnoho as prošlo by let,
let hubených, než bych k ní se zas probil.
Veš půvab a něha by rozpad' se, zdrobil,
a střepů tříšť abych pak klížil a hnět'?
Snad s houslemi jde to, ne se zvonu spěží.
Drn zdupaný bude se zelenat stěží.
Vždyť ženky zjev přelud byl lživý!
Teď s očí mám mumraj příšerný, divý. —
Ano, jen s očí, z mysli však ne.
Plíživé myšlenky přepadnou mne.
Ingrid! Ty tři, co tančily po vrších!

Mikoláš Aleš: Na koně.

Přijdou též? Budou se vzdorem smělým
žádat, jak ona, bych v náruč je zdvih'
a blažil je něhou a objetím vřelým?
Jdi mimo, hochu; paž kdybysi vzpřáh',
jak vrcholem sosna tak daleko sáh',
přec u sebe blízko bys nesl ji, měl,
že střísnil bys její čistoty běl. —
Tak, onak to musím obejít přec,
bych bez ztráty, zisku ukončil věc.
Střást musí to člověk, zapomnít jen —
Pokročí o několik kroků k chatě, ale stane opět.
K ní vejít? Tak ohyzdně zneuctěn?
S celou družinou troldů k ní zajít?
Mluvit a mlčet přec; doznat, přec tajit —?
Odhodí sekeru.
Je svatvečer! Tknout se jí na skráni,
teď jaký jsem, bylo by rouhání.

Solvejga ve dveřích. Ideš?

Peer Gynt polohlasně. Mimo!

Solvejga. Co?

Peer Gynt. Počkej, až sem se vrátím.
Zde temno, cos těžkého donesu zatím.

Solvejga. Sečkej, já s tebou nést břemeno zkusím.

Peer Gynt. Ne, zůstaň. Já sám je celé nést musím.

Solvejga. Ne dlouho však!

Peer Gynt. Poshov, nesmíš se lekat;
tak, onak — musíš jen čekat.

Solvejga přikyvujíc. Nuž, čekat!

Peer Gynt odchází po lesní pěšině. Solvejga zůstane státi v pootevřených dveřích.

Aasina jizba. Na ohništi plápolá klestí a osvětluje jizbu. Kočka na stolici u nohou postele.
Aasa leží v posteli a hmatá neklidně kolem po přikrývce.

Aasa. Můj bože, on nejde! Čas ploužÍ
se líně. Kde posla vzít?
A srdce mé tolik touží,
jej naposled ještě zřít.
Tak náhle je konec všemu!
Blesk jako když udeří!
Jen, Aaso, zda nebylas jemu
moc přísnou snad mateří?

Peer Gynt vejde. Den dobrý!

Aasa. Můj hochu zlatý!
Tak přišel jsi přece jen!
A nebál ses vytáhnout paty?
Zde život tvůj ohrožen.

Peer Gynt. Co ohrožen, láry-fáry!
Já musil se podívat sem.

Aasa. Teď ze lži usvědčím Kari;
a odejdu s pokojem!
Peer Gynt. Jak rozumět tvému tlachu?
Kam odejít hodláš, kam?
Aasa. Ach, se mnou to s kopce jde, brachu!
Již na mále věru mám.
Peer Gynt zavrtí sebou a přechází jizbou.
Aj! Před těžkou prchám mukou;
mním, volným že budu zde —!
Což mrazí tě na nohou, rukou?
Aasa. Věř, Peere, již smrtka jde —
Až oči mé zvrátí se v sloupy,
jen s péčí je zatlač mně.
A při rakvi nebuď snad skoupý;
ať pěkná je uvnitř, vně.
Nu, ovšem —
Peer Gynt. Buď ticho, máti!
Tím trápit se, na to je čas.
Aasa. No —
Rozhlíží se nepokojně po jizbě.
Tohle to harampátí
nám nechali. Byli jak ďas.
Peer Gynt zavrtí sebou. Zas! Tvrdě. Vím přec, že hlavní mám vinu.
Proč toho však vzpomínáš?
Aasa. Mok ďáblův, ne ty, můj synu,
los nešťastný přivodil náš!
Ty zpil ses a sotva tou chvílí
jsi věděl, cos moh' a směl;
pak na sobu jel jsi, můj milý,
což divu, žes závrať měl!
Peer Gynt. Nuž, zanech již planých tlachů.
Vše naskrze zapuď jen.
Co těžké je, nahání strachu,
vše na druhý nechme den.
Posadí se na pelest postele.
Teď žvatlejme spolu, máti,
jen o sobě pouze dvou, —
vše nechme, co křiví se, hatí,
co drásá, má hranu zlou. —
Aj, stará tu kočka; jak přede!
Tak ještě jsi na živu, hle!
Aasa. Teď divně si v noci vede;
snad tuší, že bude zle!
Peer Gynt odbočuje. Co nového tady tou chvílí?
Aasa usmívajíc se. Prý děvče tu v okolí kdes,
jež do hor jen touží a cílí —
Peer Gynt chvatně. Mads Moën již uklidněn dnes?

Aasa. Prý staroušků nedbala obou,
jich slzí, ni proseb, rad.
As doslech jsi cosi tou dobou; —
ty radu bys věděl snad —
Peer Gynt. Což kovář, zda nesoptí hněvy?
Aasa. Eh, co mi ten nectný rváč.
Spíš povím ti jméno té děvy,
víš té, jíž rodičů pláč —
Peer Gynt. Ne, žvatlejme spolu, máti, —
jen o sobě pouze dvou,
vše nechme, co křiví se, hatí,
co drásá, má hranu zlou.
Máš žízeň? Že krátké máš lože?
Jak? Že bych to spravit moh'?
Aj, ukaž — toť postel, můj bože,
v níž spával jsem jako hoch!
Víš, večer jak, sedíc mi v nohou
a halíc mne přikrývkou,
mě bavilas pohádkou mnohou
a písní a různou hrou?
Aasa. Hra na saně! Vzpomínáš na ni,
když tatík v hloub odjel hor?
Přikrývka kožich byl saní
a podlaha zmrzlý fjord.
Peer Gynt. Než nejlepší bylo v hry shoně —
zda vzpomínáš, matko, též? —
jak křepké jsme měli koně.
Aasa. Svou kočku nám na přípřež
půjčila Kari, jak brůny
tys užil jí náruční.
Peer Gynt. V dál k hradu, jenž západně luny
a východně slunce ční,
v dál k Moria-Soria hradu
šlo jizbou to rovnou, příč.
Tys na kolík z komory vzadu
tkáň připiala jako bič.
Aasa. A hupky si na kozlík sedla —
Peer Gynt. Bič s uzdou však vyklouz' ti, spad',
jak do zadu ke mně jsi vzhlédla
a ptala se, cítím-li chlad.
Bůh žehnej ti, bručoune starý, —
tys byla přec milá druž —!
Proč stenáš tak?
Aasa. Prken spáry
jdou do zad mi jako nůž.
Peer Gynt. Jak protáhneš údy, bol zmizí.
Výš! Drž se mne! Dobré to již!
Aasa neklidně. Ne, Peere, chci odtud!

Peer Gynt. V kraj cizí?
Aasa. Pryč odejít přeji si, slyš!
Peer Gynt. Pah! Ukryj se na loži měkkém.
Já na pelest sednu tam.
A bavme se písniček vděkem,
ať večer se zkrátí nám.
Aasa. Spíš postillu z komory vzadu
mně přines: tak teskno mi dnes.
Peer Gynt. Tam v Moria-Soria hradu
král s princem hod strojí a ples.
Ulehni na polštář saní;
já na hrad tě dopravím —
Aasa. Tam, Peere, však mohou jen zvaní!
Peer Gynt. My oba dva patříme k nim.

Hodí šňůru kolem stolice, na které leží kočka, vezme do ruky hůl a sedne si v nohou postele.

Hop! Vzhůru, můj koni vraný!
Chlad necítíš, matko, ne?
Nu, bývá to, přes širé lány
když Grane se rozběhne!
Aasa. Můj Peere, co chřestí to, cinká?
Peer Gynt. To rolničkou zvoní náš kůň!
Aasa. Hu, smutně jak, dutě to klinká!
Peer Gynt. Teď přes fjordu jedeme tůň.
Aasa. Mám strach! Co jen vzdychá to, zvučí
tak podivně divoce teď?
Peer Gynt. To smrčiny, matko, hučí
s hor plání. Jen ticho seď!
Aasa. Dál obzoru jiskří a plane.
Zkad záře ta? Prší-li s hvězd?
Peer Gynt. Z bran hradu a oken kane.
Zda slyšíš, jak tančí?
Aasa. Tak jest.
Peer Gynt. Sám svatý Petr je v bráně
a zve tě, bys šla jen vpřed.
Aasa. A vítá nás?
Peer Gynt. V úctě se klaně,
zve na víno sladší než med.
Aasa. Má koláče?
Peer Gynt. Nesníš jich ani!
Tam plná se mísa skví.
A probošta nebožka paní
zve na kávu, cukroví.
Aasa. Ach, bože, s ní sejdu se zase?
Peer Gynt. Jak zjevíš jen vůli svou.
Aasa. Ó, jaké radosti, kráse
vstříc vezeš mne, ubohou!
Peer Gynt zapráská bičem. Hop! Vzhůru, můj vraný oři!

Aasa. A nesjedeš, Peere, s cest?
Peer Gynt zapráská opět. Zde široká cesta.
Aasa. Zle moří
mne jízda, tak mdlo mi jest.
Peer Gynt. Už k hradu se cesta točí;
jen chvilku, a budeme tam.
Aasa. Já lehnu a zavru oči
a, hochu, v tě spoléhám!
Peer Gynt. Vzhůru, Grane, můj koni!
Hle, před hradem u dveří
co lidu se tísní a honí.
Teď Peer Gynt jde s mateří!
Co říká pan Petr svatý?
Že nevpustíš matku mou?
Ó, ty by sis ubrousil paty,
než našel bys duši tak ctnou.
Což, o mne tu nejde, já vrátit
se mohu; jen budu-li zván,
chci vejít a díky to splatit,
leč jinak tich ustoupím z bran.
Já mnohý žvast smyslil si, vysnil,
líp sotva sám ďábel lhal,
a matku, že kdákala, plísnil
a slepicí proto ji zval.
Ji ctěte však, jak se jen sluší,
a mějte se vlídně k ní;
neb stěží kdy lepší duši
sem vpustíte za dnešních dní. —
Ho-ho; Bůh Otec sem plílí!
Teď, Petře, máš v mléce chlup!

Hlubokým hlasem.

„Nech kuchyňských šplechtů, můj milý,
máť Aasa má volný vstup!“

Hlasitě se zasměje a obrátí se k matce.

Oh, což jsem to nevěděl předem?
Teď hřeben jim schlípl, spad'!

Ustrašeně.

Proč hledíš tak ztrnulým hledem?
Slyš, matko! Jsi bez sebe snad?

Jde k hlavám postele.

Ach, oči tak nepouli zdrané —!
Mluv, matko, to já jsem, hoch tvůj!

Ohmatává opatrně její čelo a ruce; potom odhodí šňůru se stolice a ztlumeně praví.

Ach tak! — Jsme již na konci, Grane,
své cesty; teď hov si, stůj!

Zatlačí jí oči a nahne se nad ní.

Dík za chvíle života všecky,

dík za výprask, pocelů vděk! —
Teď opětuj, matko, dík dětský —

Přitiskne tvář k jejím ústům.

Toť za jízdu poplatek.

Podruhyně vejde. Aj? Peer! Nu, nejhorší bídu
jsme minuli, trampot též!
Můj bože, jak dříme v klidu — —
či snad —?

Peer Gynt. Pst! Je mrtva již.

Kari pláče u mrtvoly. Peer Gynt přechází dlouho po jizbě; posléze stane u postele.

Peer Gynt. V cti pohřbíš ji patřičné, v hoři.
Já zkusím skryt opustit skal.

Žena. A daleko půjdeš?

Peer Gynt. Až k moři.

Žena. Tak daleko?

Peer Gynt. Ještě dál.

Odejde.

Konec třetího dějství.

Karel Žák:

Úspěch.

Román.

(Pokračování.)

IV.

Prokop měl teď pomáhati v obživě matce a sestrám. Matka nesměla zpozorovati rozdílu mezi tím, co by jí byl mohl snad poskytnouti syn, kdyby se byl domohl úřadnického místa, kdyby byl — odbyv techniku — kreslil od rána do večera v některé stavitelské kanceláři, a tím, co teď vydělal od ruky do úst. Vždyť se podrobila Prokopovým záměrům teprve potom, když jí byl Prokop dokázal a číslicemi rozpočítal, že se nynější svou prací domůže dříve lepší samostatnosti. A musil dostáti slovu, kdyby měl malovati až k oslepnutí, kdyby měl prositi kupce obrazů jako o almužnu; kdyby měl redaktory oblehat.

„Hochu," pravila mu matka, „pamatuj na nebožtíka otce. Máš-li mne rád, měj rozum a nevzdávej se jisté budoucnosti!" Při tom pohlížela naň tak prosebně, a dojetím a vzpomínkami třásly se jí rty.

Zkusil toho, chtěl se ještě jednou přemoci. Zasedl k rýsovacímu prknu a díval se chvíli na tenké čáry, jež splývaly na výkresu v malé čtverce a obloučky, jako oka sítě pavoukovy. Pak mu přešel zrak, a ruka pohybovala malátně kružítkem. Tam kdesi v dáli, otevřeným oknem, kývala naň v bezlisté koruně stromu na ulici bílá vidina proslulosti . . .

Vzal klobouk a vrávoravým krokem prošel jídelnou. Bylo mu, jako by se otec z podobizny výhrůžně mračil a ruce jeho, složené v klíně zcela volně, se od sebe odlučovaly a pozdvihovaly se nad hlavu . . .

Na stolku, u něhož otec sedával v županu a s dýmkou, v husté řadě černé zákoníky se zlatými, lesknoucími se nápisy. Sluneční paprsek dopadá na ně přímo z okna a zaniká na podlaze.

Otec byl starý právník, jeden z nejstarších dosud aktivních úřadníků. A jak si vážil svého povolání?

„Dobrý právník!" křičíval, mluvilo-li se takto o někom. „Nejlepším právníkem je ten, kdo vydělává nejvíce peněz . . . A my

soudci . . . Jak pak je mi při mé nezodpovědnosti, nesesaditelnosti, nemám-li do čeho kousnout?“

Ne, neměl lásky ku svému povolání. Před svou smrtí je skoro nenáviděl.

„Co určuje člověka?“ rozumoval Prokop už na schodech, sahaje si na skráně, jež ho bolely. „Proč já jsem se měl stát inženýrem? Protože ve městě, kde otec sloužil, když jsem měl jít z obecné školy, byla jen reálka a na studování latinských škol v jiném městě nebylo peněz!“

Prokop bloudil ulicemi, až stanul u kamenné budovy techniky na Karlově náměstí. Hledal okno učebny, v níž poprvé slyšel hlas professorův, jenž vykládal v pozemním stavitelství o malířských atelierech: „Dvojí osvětlení . . . jedno pro malování . . . velké okno k severu . . . druhé pro modely . . . šatna ku převlékání . . . Osvětlení modelů: vrchní, stranní, ze zadu, odraženým světlem . . .“

Z techniky hrnuli se studenti. Zastavovali se a dívali se na dráteníčka, jak se rve uprostřed ulice s učedníkem. Slováček rozpřahoval se k ráně, až mu poskakovalo nářadí zavěšené na zádech. Ale už utíkali oba sokové do postranní ulice, když přicházel ze sadů tlustý, hřmotný strážník.

Prokop se odvrátil a mířil dál, náhle jako za určitým cílem. Zdálo se mu, že musí usednout a dívati se dlouho do řeky, jak plyne pod jeho zraky, jak šplouchá a naráží do kamenného břehu. Chtěl viděti tiše se vlekoucí vory, jejich žlutá těla, válející se v hnědých vlnách, kolébaná jako plavým tukem podrostlá břicha na znak obrácených mořských nestvůr.

Ale zase mu blesklo hlavou, že by se na Císařské louce nemohl vyhnouti pohledu na vyšehradskou skálu s hradbami. Připomínala mu skoro všecky volné chvíle z dob jeho studií na střední škole, kdy dospíval z dítěte v jinocha, chvíle, v nichž utíkal dychtivě z domova v soumraku na Vyšehrad, aby tam se spolužáky kouřil, lhal, radil k atentátům na nenáviděného kteréhosi učitele. A hned, sotva že setřásl ty smutné úlomky minulosti, jevila se mu Vltava, jak ji miloval dosud nejvíc: když je vzdouvána jarními vodami rozpoutaných svých přítoků, když nese na svém hřbetě desky ledu a tříští je o mosty a přeplavuje přes jezy. Zdálo se mu, že jej volá Vltava na své nábřeží, aby tam šel obnovovat ten svůj oblíbený obraz: zástupy lidstva tlačící se k železnému zábradlí, ovívané prvním vlahým, chvatně táhnoucím větrem.

Prošel sadem. Teprve když chtěl zajíti do podjezdu vedle trestního soudu, stanul a vzpomněl si, že je už pozdě, že už před několika dny ledy odešly, že řeka teče zase líně mezi ostrovy. Vrátil se a šel, počítaje kroky, ku novoměstské věži. Odtud se vrátil s jakýmsi svým známým, advokátním koncipientem, jejž oslovil, ačkoliv nevěděl, proč tak činí, čeho by si od něho přál. Koncipient šel k soudu a vyzýval Prokopa, aby šel k přelíčení, je-li porota, a nemá-li nic na práci. „Prohlédnu spisy u vyšetřujícího soudce a u poroty se s vámi sejdu,“ řekl. —

Porota nezasedala, ale u senátu souzena lichva.

„Tam můžete bez lístku," řekl koncipient a dovedl Prokopa až ku dveřím úřadovny.

Prokop vstoupil a pokloniv se předsedovi, usedl na židli u dveří. Viděl široká záda obžalovaného, massivní jeho lýtka a šedivou, velikou jeho hlavu. Předseda senátu pohlédl na příchozího, a tu teprve si všiml Prokop, že mimo něho není v síni jiného posluchače. V tom však upoutal Prokopovu pozornost obhájce, jenž právě počínal nový odstavec své řeči, jak bylo zjevno z přitlumeného jeho hlasu, jenž potom se v dalším stupňoval. Ne, Prokop nemohl déle poslouchati, jak se stával hlas obhájcův lichotivým, sladkým, dotěrným. Zdvihl se a šel rychle ku dveřím. Na schodech zatínal pěst. Jak se může obhájce opovážit takto pomáhat takovému vydřiduchovi. Takový starý dareba! A ty jeho šediny vyhlížejí tak úctyhodně, tak ulízaně na jeho obrovské hlavě!

Myšlenky Prokopovy byly zas už jinde. Představa nápadně velké lebky obžalovaného spojila se s jiným výjevem z domu neméně smutného než trestní soud, z ústavu choromyslných. Nedávno, krátce před otcovým úmrtím, kdy Prokop již již opouštěl studium na technice, kdy se mu vyhýbal a místo do rýsovny chodil po Praze, po musejích, obrazárnách, posluchárnách, vnikl s mediky do přednášky v ústavě pro choromyslné. Přivedli nemocnou, mladou, statnou ženu. Bývala guvernantkou a týrala své svěřence, bila je do hlavy. Rozpoznána choroba, a šílená odstraněna.

„Tak nám řekněte, proč jste ty děti tloukla do hlavy!" vyzval ji professor.

„To bylo tak, prosím," odpovídala pomatená pevně, určitě, v přesvědčení, že jednala dobře. „Náš pán měl takovou velkou hlavu s vyboulenýma očima, a té jsem se bála. A aby dětem hlavy také tak nestloustly, proto jsem jim je tloukla . . ."

Prokop se mimovolně usmál. Vzpomínal si, jak šílená křesala kotníky o stolek professorův, aby naznačila, jak bušila dětem do hlav.

Ze sadů blížili se muž v cylindru a malá, drobná žínka. Prokopovi napadlo, že ty lidi zná; přemítal, odkud. V tom narazila žena nohou o vlhký roh záhonu, a Prokop, který zpozoroval, že na její botě je voda, hned věděl, že kdysi v kavárně si toho všiml, že ta žínka má mokrou obuv na natažené vyčnívající nožce; ta podrobnost ho náhle ujistila o totožnosti osob, které mu teď šly vstříc, s osobnostmi z kavárny u šachovnice. Žínka měla bledý obličej, v němž vábily hned každého krvavé rty a dásně, tak intensivně rudé, hořící, že barvily jí zuby růžovým odleskem. Měla nad velkýma očima ideálně krásně kreslené obočí. Teď také poznával Prokop muže, ohyzdného, nečesaného, nemytého člověka, jehož hlava jako by byla pohroužena do hnědé mastné omáčky. Byl tak odpuzující, šeredný, že připomínal Prokopovi představu obličeje Sokratova, s pozdviženou bradou, blížící se k nosu. Prokop se zcela jasně rozpomínal, jak nemohl tenkrát spustiti v kavárně se žínky očí, jak jeho znepokojení rostlo, když panička vložila do drobné dětské ruky čelo a prsty

čechrala si vlasy, přemýšlejíc o jakéms nesnadně rozluštitelném tahu věže manželovy. Zkoušel tehdy, přinutí-li ji upřeným svým pohledem, aby se na něho podívala, a vyzval k pozornosti k tomu „pokusu“ své soudruhy, povalující se s časopisy po židlích. Podařilo se; paní pohladila si dlaní čelo, a její oči utkvěly na Prokopovi.

„Jettatura!“ pravil jeden z kollegů.

„Čili: proč je Fanta neodolatelný,“ dodal druhý.

Už tenkrát se zdálo Prokopovi, že rozkošnou paničku hyzdí hustá řada prstenů na prostředním prstě pravé ruky, jež jí vyplňovaly prst od kotníku ku vnitřnímu článku. Prsteny byly příliš hrubé, zvláště jeden, ve formě svinutého hada, byl příliš těžký. Ve své nervóse si přál Prokop seznámiti se s ní, aby jí mohl vysvětliti, že má rozdělit prsteny, rozstrkat je také ostatním prstům, a toho „hada“ raději nenosit. —

Teď pocítil Prokop náhlé probuzení žádostivosti, žahadlo její, v plné záplavě denního světla, uprostřed ruchu ulice, jako přepadne člověka u vyloženého zboží potřeba, aby kradl. Hlava se mu zatočila lehkou příjemnou závratí, v údech cítil vzpružení, bojovnost. Bral se živě za odcházejícími, probíraje se chvatem z prvního zamrazení, vysvlékaje se z jakéhosi smrštění své kůže. Oči mu přecházely, jak hltal její chůzi, formy, a jak s tichým uspokojením pozoroval, že jej něco k té ženě poutá, vábí, táhne. Když ji dostihoval, domníval se, že tak cítí člověk, jenž chytil rukou štěstí. Ale jak objímal očima linii jejího štíhlého, bílého krku, z jehož pórů vyrůstaly hedvábné vlásky, viděl, že límec jejího aksamitového žaketu je vyrudlý, propocený, otřelý, a že na látce je plno prachu a drobného peří, jež poletuje z postele. To jej ohromilo. Netušil, že by to bylo možno. Stanul rázem, v hněvu, se svraštěnými brvami a otevřenými ústy — —

* * *

Když Prokop zahýbal z Karlova náměstí do Spálené ulice, pohlédl naň z jedoucího povozu mladý muž. Dal zastavit, a jda k Prokopovi na chodník, kýval naň už z dáli. Přišel až k němu a smekaje pravil:

„Znáte mne ještě? Jsem Karel Slouk.“

Ovšem, že se Prokop pamatoval na Slouka! S tím jménem souvisela představa nejzavilejšího mathematického důkazu, jenž se Sloukovým věhlasem bortil a tříštil jako šosácká, kramářská násobilka. Když byl Slouk ještě assistentem na technice, nazývali ho Prokopovi spolužáci „králem mathematiků“. Říkali o něm s mladickou nadsázkou: „Podaří-li se kdy někomu vyvrátit Kepplerovy zákony, bude to jistě Slouk.“ Mluvilo se: „Ten člověk se měl vůbec narodit v Americe, ve vlasti techniků . . .“ Každý člověk prý potřebuje jen místa, aby se mohl rozvinout . . . Ale což naše poměry . . .!

Slouk vyprávěl, že přijíždí na dovolenou z Německa. Je tam při velké vodní stavbě. Peněz dosti, dle našich názorů spousta. Snesitelný představený, znamenitý odborník, ale nedovede využitkovati své genialnosti. Má hlavu plnu vynálezů, ale „takový putička — sám

o nich pochybuje . . .“ Nemá odvahy na veřejnost. Celkem tedy výborná, ale jen kancelářská síla.

Slouk nutil Prokopa do vinárny. Šermoval nad hlavou rukou s aristokratickými nehty, mluvil mnoho o svých cestách, a jak je jinde všecko lepší a velkolepější. „Anglie — k smíchu! Proti ní jsme pravými ubožáky. Francie — jediným pohledem z okna vagonu užasneš bolestně nad bohatstvím té země.“ Mluvil pánovitě, úsečně, vyslovoval své myšlenky přesvědčivě.

Hovor přešel na odborné věci. Slouk překvapoval Prokopa znalostí číslic a podrobnostmi, šířkou rozhledu. Přiznával se ku bezohledné nutnosti soutěžení kapitálem a schopnostmi, a dokazoval prudce, že má podnikatel i člověk vůbec, silnější schopnostmi a kapitálem, vrch nad „pouhým dělníkem“. To zdálo se Prokopovi býti přece jen poněkud „vznešeným“. Namítal roztržitě něco a chtěl, dívaje se na elegantní oblek Sloukův, na drahé jeho prádlo, přivésti řeč k domácím poměrům, jako by chtěl Sloukovi připomněti, že také on měl méně kapitalistické doby, dokud býval ubohým českým assistentem.

Slouk jen pokrčil rameny a mával tím prudčeji rukou ve vzduchu. „Nejsem a nechci být žádným národním hospodářem,“ pravil. „Ale jsou-li již (Slouk říkal „již“) u nás věci takové, že se musíme říditi také jinými ohledy než zákony (t. j., zákony toho, co jest,) a jejich důsledky . . . Snad mi rozumíte? Stále něco kážeme, a pak se toho nedržíme . . .“ Jako by zaháněl zlostné myšlenky, o nichž člověk raději nechce ani mluviti, kouřil a dýmal Slouk rychlými loky . . .

Prokop měl takový dojem z rozmluvy se Sloukem: zdálo se mu, jako by byl Slouk o hlavu vyrostl od té doby, co se neviděli. Slouk byl mu příliš všeobecný, upiatý. Hlásal názory bezohledné, ale tak, jako by jich současně neschvaloval a jako by se vyhýbal určitému jich pojmenování, zařadění. Prokop cítil, jako by mu chtěl Slouk uniknouti, vyklouznouti při nahodilé možné srážce mínění, a že vývody Sloukovy dají se na konec přece jen uvésti na okamžitou náladu. Slouk se změnil, zpanštěl, ztvrdnul. Chtěl patrně raději býti považován za pouhého nespokojence, než přiznati pravou barvu.

„A co vy hodláte?“ ptal se Slouk. „Už jste absolvoval? Měl jste pěkné vlohy a šťastnou ruku, pokud se pamatuji . . .“ Přecházel touto otázkou právě tak lehce k jiné řeči, jako dříve, hned po setkání se s Prokopem, se jen letem zmínil, že utrpěl asi Prokop bolestnou ztrátu v rodině, kterou poznává ze smutečního oděvu a k níž mu vyslovuje přátelskou soustrast.

„Máte pěkná vysvědčení? Obě státní zkoušky? Na to se v Německu silně jde,“ ptal se zkoumavě Slouk, a když počal Prokop o svých uměleckých snahách, pravil Slouk netrpělivě:

„Nu ano, tak bývá . . . zdá se mi, že si dnešní mládež klade cílů několik . . . a pak klade se velká váha, příliš velká na sebevzdělání, tvořivost . . . mluvím ovšem jen o nadaných studentech . . . bagatelisují se školy, učitelé, vzdělávání se z přednášek, lithografií.“

Pravda, také on, Slouk, snil o professuře. Myslil, že je k ní vyhlédnut, určen. Vedl se sám ve svých studiích ku theorii. Vzpomíná na ty noci, v nichž kreslil, rýsoval, počítal, plýtval důmyslem, vytrvalostí. Měl tvrdou hlavu, ale okřesal si ji. Šel pak do praktického života zabezpečit si budoucnost. Běží vůbec o to, aby každý člověk svou funkci plně zaujal, — pak bude sám v sobě hotov, a lidé se o něm dovědí. Ať si to někdo nazývá nádeničením — ale člověk se má mozolit pro sebe, pro „sílu svého významu".

Tedy také Slouk ohnul páteř, aby podešel! A jak se zocelil v té své „škole života"!

Slouk pil mnoho vína a vyprávěl: Jeho otec byl dělníkem ve vesnici u Prahy. O Sloukovi věděli spolužáci, že bydlil — poněvadž student nemůže spát ve strahovských lomech, je-li na střední škole, — a že patrně také jedl, protože přišel každého dne do školy. A co jedl? — Bože můj, dostával z domova jednou za týden bochník chleba. V druhém pololetí primy dostal jeden oběd v týdnu, to bylo něco! Pak dostal druhý oběd — a jaký! Mohl toho jídla ještě něco nastrkat do kapsy a měl pro zítřek ještě půl oběda! Vystudoval tak, že měl konečně každý den oběd! Peníze? Peníze také měl, z kondicí, ale dával je rodičům. Vůli měl, vytrvalost, tak to bylo! Jako na př. tohle: Tenkrát si ho kdysi pozval spolužák, aby se přišel podívat na jeho indukční stroj. Slouk stroj spatřil a umínil si, že ho musí mít. Radili se, radili, a Slouk, že si ho musí sestrojit. Spolužák měl kus měděného drátu, ale ten se musí isolovat! Dobře — stane se. Dostal odloženou zpuchřelou punčochu od kvartýrské, vypáral niti a omotal jimi drát, závitek těsně vedle závitku, a navazované uzlíky se urovnaly, zatlačily. A stroj sloužil, a Slouk ho ještě prodal! To je jedna z jeho nejkrásnějších vzpomínek.

„Nu, a vidíte," končil Slouk, „já jsem to vydržel a dnes mám. Vůle a dobrý žaludek — to je všecko. Jiní, také takoví chudáci, na tu bídu zemřeli, třebas měsíc před promocí, protože měli slabší žaludek než já — tělo toho nesneslo."

„No, těšilo mne, těšilo!" řekl a vstával, dívaje se na hodinky. „Mám čas ke vlaku. Jsem rád, že jsem strávil čas od vlaku ke vlaku s milým známým. Jen se držte, jinoši! Český student měl v sobě vždycky kus Husity."

„To znělo hezky z jeho úst!" myslil si Prokop pohlížeje, jak se na ulici vzdaluje Slouk, ze široka se rozkračuje, napitý.

* * *

Myslil opět na matku, kterou nazýval „trpitelkou" a jíž dával teď všecku něžnost, která mu ještě zbývala v rodinných citech, jíž byl ještě schopen. Litoval jí, že je zbavena živitele, představitele společenské váhy; litoval jí, že patří teď k odstrkávaným, truchlícím třistapadesátizlatovým „vdovám po vysokém státním úředníku".

„Teď přijde pro ni doba zakrývané nouze, ohřívané kávy, látaných rukaviček a roztrhaných střevíců. A já, já se budu ještě na

té kávě přiživovat, já ji budu vyžírat . . . Potom přijde snad zastavárna, ruční práce do krámů . . ."

„Bídáku! . . . Bídák jsem," křičel skoro a běžel dolů Václavským náměstím.

Ale zase si připomínal, jak tenkráte přinesl matce obrázkový časopis, v němž byla první jeho práce, illustrace k básni. Viděl, jak se třásl list v matčiných rukou, jak se jí zamžily oči, jak jej políbila na čelo.

Téhož dne odpůldne by se však byl málem osopil na matku . . . Matka vypravovala nějaké známé, jež přišla na návštěvu, o Prokopově úspěchu a přepiatými slovy velebila Prokopovy vlohy. Prokop slyšel vše ze sousedního pokoje. Matčin chvalozpěv, upřímný a pramenící z radostného přesvědčení, byl Prokopovi nesnesitelný. Nemohl strpěti, slyšel-li sám o sobě příznivý úsudek z úst člověka osobně mu přejícího. Bylo mu to protivno jako velká nejapnost. „Příbuzní a přátelé mají si býti navzájem nejpřísnějšími posuzovateli," usuzoval. „Není nic pošetilejšího než ustavičné vychvalování se, taková opičí rodinná solidarita — jako když se šestinedělka pochlubí lidem svým kloučkem, jak je tlustý a hloupý. Takovým hýčkáním vychovávají se slaboši, onuce, lidé beze síly v odporu; — stále myslí, že je za nimi tatík nebo matka, že se jim nemůže nic přihodit, že se ihned mohou — když si někdo na ně v životě dupne — schovat za maminčiny sukně, a maminka že řekne: „Nech je, ti lidé jsou všichni špatní, jen ty jsi hodný a chytrý chlapeček!" Pak má takový člověk-jedináček čelit ústrkům a sebezapírání! K smíchu! Což pak je člověk jako cvičené zvíře, aby ho lidé poklepali a laskavě pošimrali, když dobře skáče?"

Otec se jen ptal, kolik za obrázek Prokop dostane. Po obědě však zmizel zároveň s otcem výtisk časopisu a objevil se teprve večer na Prokopových knihách, zašpiněný, několikrát složený, znečištěný inkoustem, mezi listy se šňupavým tabákem otcových kollegů, pánů radů, a žlutými lístky, ukanuvšími z cigaret auskultantů. U večeře pak byl otec v lepší míře než obyčejně. Mluvil o časopisech; jaksi neočekávaně sám začal a vypravoval několik případů tiskových sporů ze své zkušenosti. Neobracel se svými slovy přímo ku Prokopovi, ale k matce, jež podřimovala na synových vavřínech. Prokop cítil v srdci milé teplo otcovy chvály. I za to byl Prokop otci povděčen, za tak málo; nebo za delikátnost formy otcovy uznalosti. Chápal v tom prostě otcův způsob: bylo již pochvalou, nehřměly-li výčitky, klatby. Přímé slovo spokojenosti někomu říci — nebylo v otcově povaze. Jeho také nikdo nikdy nechválil; byl celý svůj život závislý, v tichošlápské sebeobraně proti kritice představeného, v očekávání porážky nejlepšího svého přesvědčení vyšší instancí.

. . . . A již zase cítil Prokop prudkou bolest nad osamělým, ustaraným, uboze zemřelým otcem. Chápal teď zasmušilou jeho truchlivost, němou jeho hořkost, jež pálila zklamaného muže v srdci, ustavičně, hlodavě. Nemohl teď vzpomenouti nejmenší banální podrobnosti z jeho života, aby nepocítil tíhy, tragiky takové existence.

Bylo mu, jako by byl otec zemřel jako žebrák, s darovanou plesnivou skývou chleba, zpola nakousanou, sežmolenou bezzubými, malátnými dásněmi, se skývou v ochrnuté bledé pěsti.

„Byl hrozný, hrozný chudák," mluvil Prokop v tichu své světnice, a těmito slovy se představa mrtvého těla otcova přeměňovala, scvrkala ve formy proletáře zemřelého vysílením. Zdálo se mu, jako by byl otec zemřel v opovržení, ve špíně, vystrčen, bez milosti vydán zániku.

A již vystupovala v Prokopovi neodbytně v brutálních, divokých svých rysech pověst, kterou kdesi četl, o mravu amerického kteréhosi národa, jenž odvádí své starce, když dosáhli určitého věku, do chatrče na poušti a tam jim dává mříti hladem. Dohasínají tam zvolna a odmítají potravu nabídnutou jim mimojedoucím cestovatelem, vědouce, že teď mají už jen jediný životní úkol: zemřít.

... A zase uvědomoval si, v jaké je situaci úmrtím otcovým. Není tu více otcova imperativu, není tu více otcovy hrozící ruky, pozdvižené k ráně. Prokop viděl příchod volného, nerušeného vzrůstu a rozvoje své duše. Chtěl duševní svou činnost, tvůrčí svůj kapitál vypnouti k největší platnosti, chtěl nerušeně, zcela svobodně pracovati o umělecké svojí kariéře, jejíž cestu viděl dosud zavalovanou, zasypávanou, podemílanou poměry a povinnostmi.

Prokop měl po prvé sám ze sebe a o sobě rozhodovat. Měla přestati dosavadní nádeničina v technice a v kondicích; školní studium mělo být odkázáno na budoucí dobu, na prázdné chvíle, vybývající po práci výtvarné a spisovatelské. Na bídné místo ve stavitelské kanceláři, na prolézání lešením, na diagnosy ucpaných stok bylo ještě stále dosti času. Dříve měly se rozpoutati síly intellektu v živelní neodvislosti. Bude se zdokonalovati v malbě; bude studovat podrobně dějiny vzdělanosti, kroje, bude kopírovat staré mistry, aby si osvojil jejich řemeslnost, tajemství jejich barev. Nejdříve ovšem prostuduje moderní mistry malíře, rytce, sochaře: Stucka, Muncha, Ropse, Vigelanda; od nich přejde k malířům orientu a k socialistickým malířům tendence, a vrátí se až k Filippu Ottovi Rungemu a Viktoru Müllerovi. Probádá — pokud mu budou přístupni — praeraphaelity a Žaponce. Při skromném životě a pilné práci ušetří vždy tolik, že bude moci do Vídně a Mnichova na výstavu secesse. Potom začne konečně na plátně svůj obraz, jejž nosí už dlouho v hlavě, k němuž má skizzy a fotografie. Bude to v zeleně černém, zoufale teskném pozadí churavě slaboučké, nahé tělo staršího děvčete, v útlosti své ubohé, se žlutými, hnědě růžovými, modrými stíny. Tělem lomcovati bude horečka, křeče ekstase, údy budou chorobně ztrnulé, a obličej, hrozně šeredný, složený z ohavných rysů zvířeckosti a tuposti idiotie, bude zkřiven smyslným utrpením. Stvoří svým obrazem hlavu moderní Medusy, k níž promyslí a užije všech svých náčrtů a podobizen obličejů odporně ohyzdných, obličejů opilců, trestanců, žebraček, dětských kretinů. Z každého z těchto nárysů vybere nejrázovitější tah a dospěje k charakteristice své nahé dívky souborem a rozborem, ustavičnou kresbou tváří, až docílí hledaného typu. Velkému svému

obrazu, jímž vystoupí jako samostatný, hotový umělec, dá ďábelský název „Virgo“.

A což kdyby tvář jeho „Panny“ ve své neskonalé ohyzdnosti byla krásná, nezapomenutelná, asi jako Maxova mučednice nebo Feuerbachova Římanka? Kdyby duchaplnému diváku, jenž u ní stane, musila ihned vyvolati ozvěnu: Dostojevského životního názoru, Schopenhauerovy filosofie, „Ženy pranepřítelkyně“ kommentované Przybyszewským?

Věděl, že tuto suggestivnost může jeho obrazu dodati jen chvíle divinace, osvícení; nebo že taková symbolika může jeho dílu vyrůsti jen z vlastního jeho nitra. Na ten okamžik ozáření čekal; věděl, že jistě přijde. Tím krutěji cítil nyní svou nehotovost, svou rozháranost, jež se mu jevila v ustavičné potřebě těkati, rozechvívati se dojmy, četbou, řečí, nazíráním. Musil se stále roztřešťovati, udržovati se v opojení, aby neměl ani okamžiku skleslosti.

(Pokračování.)

A. Kuprin:

Rybky.

(Meljuzga.)

Přeložil *F. J. Matěcha.*

I.

Půldruha sta verst od nejbližší stanice železniční, vzdálena všech silnic a poštovských cest, obklíčena starým sosnovým Kasimovským lesem, ležela víska Velká Kurša. Okolní obyvatelé nazývali ji Kurší Golovastou a Litvou nekřtěnou. Význam tohoto názvu ztrácí se v minulosti, avšak živý její pamětník zbyl v podobě sešlé katolické zvoničky, stojící uprostřed vísky, v jejímž vnitřku za sklem je viděti bídně omalovanou sochu, představující Krista se svázanýma rukama, s trnovou korunou na hlavě a se zkrvavenou tváří. Obyvatelé Kurši jsou statní Velkorusové vysokých postav, plavovlasí, otrhaní.

Mluví správně rusky, ač nezřídka zaměňují č a c; místo vinco říkají vinčo, místo čelověk celověk.

Při vjezdě do vesnice stojí škola, při výjezdě nad úžlabinou, kterou protéká říčka Pra, felčarské středisko. Felčar a učitel jsou jediní lidé nezdejšího původu. Oběma vláčel osud dlouho světem, než je svedl v tomto koutě, zapomenutém Bohem i vrchností a odloučeném od ostatního světa — v létě neproniknutelnými bařinami, v zimě neproniknutelným sněhem. Drsné podnebí působilo různě i na ně. Učitel byl povolný, nezlobivý, naivní a důvěřivý, se stálým pokorným příznakem tichého smutku. Felčar byl cynik a hrubec. Nevěřil v nic na světě a každého považoval za velkého ničemu. Byl mrzutý, drsný a měl ostrý hlas.

Oba se chtěli věnovati duchovnímu stavu, ale popem se nestal žádný. Učitel jmenoval se Astrein, felčar Smirnov. Oba byli svobodni. Učitel byl v Kurši od podzimu, felčar druhý rok.

II.

Byla dlouhá, sněživá zima. Již dávno nebylo žádné cesty ve vesnici. Záveje sahaly do výše oken, takže i přes cestu bylo mnohdy nevyhnutelno jíti na lyžích, a sníh padal, padal bez přestání. Kurša

je do jara pohřbena pod sněhem. Nikdo se sem nepodívá dříve, dokavad po jarních pliskanicích nevyschnou cesty.

V noci navštěvují vísku vlci a rvou se se psy.

Ve dne věnuje se felčar s učitelem svému povolání. Felčar přijímá příchozí nemocné z Kurši a tří sousedních vesnic. Mužík se v zimě rád léčí. Od časného jitra, ještě za tmy, kupí se lidé v síních felčarského domu a na křídle. Nemoci jsou ponejvíce staré, zanedbané, nevyléčitelné, kterých v létě v čas pilných prací nikdo nedbá: katarrhy, hnisavé rány, trachomy, záněty v uších a očích, karies čelistí, záducha. Mnozí považují se za nemocné z pouhé domněnky, z dlouhé zimní nudy; ženy — z hysteričnosti, kterou trpí všechny venkovské ženy.

Smirnov zná v medicině naprosto vše a každý obor. Jest o tom tak pevně přesvědčen, že se k učeným lékařům a medicinským autoritám chová ne-li s pohrdáním, alespoň s blahovolnou útrpností. Léčí bez rozpaků a bez výčitek svědomí, diagnosu určí okamžitě. Stačí mu, podívá-li se, nachmuřiv obočí, na nemocného přes modré brejle, a pozná ihned přesně povahu jeho nemoci. „Zvracíš ráno? Míváš chuť na slané věci? Jaká je stolice? Ukaž ruku . . . Jeden, dva, tři, čtyři, pět, šest. Dobře, svlékni se. Dýchej . . . Hlouběji . . . Bolí tě, když mačkám? Zde? zde? Oblékni se. Zde máš prášky. Jednoho užiješ hned, druhého před obědem, třetího hodinu po obědě, čtvrtého před večeří, pátého na noc. Rovněž tak zítra. Rozuměl jsi? Jdi.“ To vše trvá pouhé tři minuty.

Zuby trhá s neuvěřitelnou odvahou a zručností, vypaluje lapisem rány, otvírá tupou lancetou ošklivé vředy a nádory, očkuje a propichuje děvčatům uši, aby si mohla zavěsiti náušnice. Lituje z plna srdce, že lékařská správa nedovoluje felčarům konati na příklad trepanaci srdce, otevření života nebo amputaci nohou. On by jistě vykonal takovouto operaci líp, než kterýkoli petrohradský nebo moskevský professor.

Aseptiku a antiseptiku nazývá nesmyslem a křenovinou. Podle jeho mínění se bakterie špiny dokonce bojí. Hlavní věc je dobré oko a pevná ruka. Lidé mu věří a jen ve velmi vážných případech, když felčar nařídí odvézti nemocného do nemocnice, vyhledávají venkovského mastičkáře.

Učitel zatím vyučuje v těsné, tmavé škole. Sedí v zimníku, děti v kožíšcích, a každému se od úst valí kotouče páry. Okna jsou zevnitř potažena silnou bílou sametovou vrstvou sněhu. Sníh jako třepení visí s trámů na stropě, a na kulatých trámech stěn třpytí se něžným jiním. „Martyška k stáru málo viděla . . . Vanjušečkine, co znamená martyška? Kdo to ví? Ty? Pověz tedy. A vy maličtí pište zatím: Hezký pluh má Michej, hezký má i Sysoj.“ Nohy chladnou a zebou i v kaloších. Obyvatelé odpírají rozhodně vytápěti světnici. Posílají děti do školy jen proto, aby nemusili dáti zadarmo grivenník, který zemské správě na potřeby všeobecného vzdělání musí platiti každý. Nezbývá, než topiti zbytky plotu a vypůjčovati si úskokem u felčara. To je — život. Jednou se mužíci

pokusili nechati bez paliva i toho, ale on druhého dne ráno vyhnal všechny nemocné, kteří se k němu dostavili, a ještě téhož dne měl paliva dost.

III.

Ve tři hodiny jde Astrein na lyžích k felčarovi obědvat. Jedí společně a vodku kupují střídavě. Někdy pro vůni a barvu vleje felčar do láhve skleničku konvalinkové tresti, následkem čehož po obědě oběma srdce dlouho prudce bije a se chvěje. K obědu přibíhá felčarův pes, Drug, velký, hladký, zrzavý, běloprsý pes ušlechtilé rasy, klade hlavu na kolena brzy tomu, brzy onomu, vzdychá, mrká hloupýma modrýma očima a klepe svým rovným, jako hůl silným ohonem o nohy židlí. Stará ošetřovatelka posluhuje.

Po obědě hodinku spí: felčar na posteli, Astrein na peci. Vstávají, když se již stmívá a stařenka přináší samovar. Při čaji prohlíží Astrein sešity žáků, Smirnov připravuje léky. Připravuje je ve velkém množství, do zásoby, po padesáti každého druhu, hlavně chininu, salicylového natria, sody, pelyňku a doverských prášků. Je krátkozraký a sklání se nízko nad stůl ke světlu lampy. Jeho rovné připleskle vlasy visí s hlavy kolem tváří jako ženský šátek. S těmito vlasy, modrými brejlemi a rozcuchanou bradkou jest podoben nihilistovi starých časů.

Učitel vstává a přechází světnicí z kouta do kouta. Je vysoký, slabý, a drží hlavu na dlouhém krku nakloněnou na stranu. Má malou, zježenou tvář s malinovým ruměncem, jaký vídáme na starých obrazech, kosmaté obočí a modré oči; vlasy nad nízkým čelem stojí nahoru, rty ztrácejí se pod knírem a krátkou, do předu vystupující, hustou bradou. Stár je asi třicet let.

Zastavuje se prostřed světnice a dí toužebně:

„Jak jest to zahanbující, Sergěji Firsyči, že nikdo z nás již tři měsíce nečetl žádných novin. Bůh ví, co se zatím v Rusku stalo. Považte jen: vypukla-li revoluce, byla-li vypovězena válka, nebo učinil-li někdo pozoruhodný nález, a my nic o tom nevíme? Víte, takový objev, který změní pojednou celý život . . . na příklad létací stroj, nebo . . . na příklad . . . čtení cizích myšlenek, nebo vynález výbušné látky takové síly . . .“

„Cha! Fantasie!“ odpovídá opovržlivě Smirnov.

Astrein přistupuje ke stolu a svými dlouhými, nervosními, stále se třesoucími prsty přehrabuje připravené dávky prášků.

„Proč fantasie, Sergěji Firsyči? Co je tu divného? Když sedím ve škole nebo večer u vás, zdá se mi často, že co nevidět stane se něco zcela neobyčejného. Slyším pojednou rolničky pod okny. Pes štěká. Někdo vchází do síně, otvírá dvéře. Tváře není viděti jelikož límec kožichu jest ohrnut a zanesen sněhem.“

„Četník?“ táže se posměšně Smirnov, shýbaje hlavu nad stůl ještě níže.

„Nikoli, počkejte, Sergěji Firsyči. Vejde a táže se: nejste-li zdejší učitel Klaudij Ivanyč Astrein? — Jsem, — odpovídám. A on

mi zvěstuje nějakou radostnou, neočekávanou novinu, která mne nanejvýš překvapuje. Nemám ani tušení, co mi sdělil; vím jen, že to bylo něco pro mne nanejvýš příjemného a radostného."

„Že jste vyhrál dvakrát sto tisíc při koňských dostizích? Nebo že vás v Číně zvolili za bogdychana?"

„Ach, to je právě to, že — ať se jakkoli namáhám — nemohu se ničeho domysliti. Nejsou to peníze ani hodnost — nic podobného. Spíš nějaký zázrak, následkem čehož nastane zcela nový, krásný život... nastane vám, mně, všem... Rozumějte mi, Sergěji, očekávám zázrak! Vám se to nikdy nepřihází?"

„Zač mne považujete? Ovšem že — nikdy."

„Ale já jej čekám! A zdá se mi, že nemluvíte pravdu. Čekáte naň též. Toto očekávání zázraku — má ruský národ přímo v krvi. Přišli jsme s ním na svět boží. Jinak nemožno žíti, Sergěji Firsyči, nemožno žíti! Podívejte se na mužíky. Ty vyburcuje a uchvátí jedině zázrak. Přijďte k mužíku s mathematikou, se strojem, s politickou oekonomií, s medicinou... Myslíte, že vám neporozumí? Porozumí, poněvadž jest s to, aby pochopil vše, co bylo vyjádřeno logicky, prostě a bez cizích slov. Ale on tomu, co mu vyložíte, neuvěří právě proto, poněvadž jest to prosté a jasné. Ubíjel lékaře v době epidemie neštovic a cholery, zřizoval „bramborové bunty" a bil koly inženýry. Oznamte mu zítra nejneomylnější, jako prst určitý, avšak nekouzelný prostředek ku povznesení jeho blahobytu — a on vás pozejtří upálí. Ale šeptněte mu, jen šeptněte do ucha slůvko: zlatá gramota! nebo — antikrist! nebo: zjevil se! — vše jedno, kdo se zjevil, jen když to bude záhadné a tajemné, — vyjde hned ze zápločí a jest hotov jíti jisté smrti vstříc. Veďte jej do jakékoli nerozumné, nanejvýš směšné a naprosto odporné a krvavé sekty, — on půjde za vámi. To dělá zázrak! Odkašlá-li si jeho soused Ivan Jevgrafov a začne, přimhouřiv oči, mluviti nosem: ‚Měl jsem, braši, vidění, že se do mne vtělil — prorok Eliáš!' — mužík se ještě dnes pokloní Ivanu Jevgrafoviči jako biskupovi nebo jako posedlému ďáblem. Ochotně uvěří kterémukoli samozvanci, bláznu, věštci, jen když jejich řeči budou záhadny, neurčity a tajemny. Vzpomeňte si jen na ruské samozvance, revisory, zjevování ikon, bludařství a vzpoury — všade jest příčinou zázrak. Dychtění po zázraku, touha po zázraku — táhne se celými ruskými dějinami!... Mužík věří hloupému kouzlu nikoli proto, že jest neuvědomělý a nevzdělaný, nýbrž proto, že je to duch jeho dějin, nepřemožitelný, historický zákon..."

Smirnov ztrácí pojednou trpělivost a začíná zhurta:

„Čert aby vzal vaše historické zákony! Mluvíte prostě nesmysl, můj milý, protože žádných dějin není. Ruský národ nemá dějin."

„Že nemá?"

„Nemá. Dějiny mají carové, patriarchové, šlechtici... a nanejvýš ještě měšťáci. Co jsou dějiny? Stálý vývoj nebo úpadek, změna stavu. A náš lid zůstal takovým, jakým byl za Vladimíra — Jasného Sluníčka. Táž víra, týž jazyk, tentýž tvar těla, oděvu,

nářadí, tělegy, tytéž vědomosti, táž vzdělanost. Kde jsou tu u čerta jaké dějiny?"

„Dovolte, Sergěji Firsyči," odporuje mírně učitel, „vy nemluvíte o tom . . ."

„Právě o tom, batěnko. A pravím, že ani žádného ruského národa není. Ani Ruska není! . . . Jest pouze několik čtverečních millionů verst prostory a několik set naprosto různých národností — je několik tisíc jazyků a množství náboženství. Ale společného nic. Zavru oči a řeknu si: Ru — sko. A hned zřím to celé nesmírné, nedohledné prostranství, zavalené sněhem, ospalé, mlčelivé, a jen někde vyčnívají ze sněhu slaměné střechy. A kolem nikde ani světla, ani zvuku, ani známky života! A náhle — z ničeho nic — objeví se město. Kamenné domy, elektrika, telefony, divadla, nějací páni ve fracích — a nějací chlubilové praví: Dovolte, my známe dobře dějiny ruského národa a víme ze všech nejlépe, čeho jest tomuto ruskému národu třeba. Napíšeme mu recept, a hned bude dobře . . . Lid žije ve špíně a nevědomosti, proto jest třeba předepsati mu perského prášku a dáti každému do ruky kopějkový slabikář. O — ó! Kdo by neznal ten dobrý, starý, věrný ruský lid. Urjadnik nasypal mužíku tam, odkud nohy rostou, vypil skleničku vodky, odfoukl si a chlubí se: já své lidi — věru — dobře znám! Soudce řekne sebevědomě: moji lidé mne znají, ale také já znám svůj lid! Gubernátor řekne, potřásaje hlavou: já a lid — my si rozumíme. A tu vedle nich vyvstane takový ubohý intelligent jako vy, Klaudiji Ivánoviči, a začne po nich cvrlikati: — Kdo? Národ? Však my hned, okamžitě . . . Zde je knížka, v té jest vyloženo vše: všeliké historické zákony i duše velkého ruského národa, jakož i vše ostatní. A nikdo ničemu nerozumí: ani vy, ani já, ani pop, ani diakon, ani statkář, ani úředník, ani čert, ani ďábel, ani sám mužík. Duše národa! Duše tohoto národa jest tak temná, jako duše krávy, chcete-li!"

„Promiňte, Sergěji Firsyči. Dovolte . . . ."

„Nikoli, teď dovolte vy mně. Budeme mluviti střídavě: nejdřív já a potom vy, nebo naopak, napřed vy a pak já. Současně mluviti nemůžeme. Chtěl jsem jen říci . . ."

„Nikoli, já chci říci . . ."

A mezi nimi vzniká prudký, nekonečný, urážlivý, nudný ruský spor. Nepatrná úchylka myšlenky, chytání za slovo při bezděčném nebo i zúmyslném přirovnání obrací jejich zájem jinam, a když dostoupí hádka vrcholu, nevědí, jak tam dospěli. Spor o vedlejší myšlenku zanikl beze stopy; třeba chopiti se rychle první myšlenky protivníkovy, která utkvěla v paměti, aby bylo možno pokračovati ve sporu a podržeti poslední slovo.

Felčar začíná mluviti hrubě. Padají již slova jako: nesmysl, hloupost, tlach, žvast. Za řeči pohazuje hlavou do zadu, při čemž se vlasy rozletují na všechny strany, a zdvíhá prudce, přímo před sebe napřaženou ruku. Učitel mluví stísněně, třesoucím se, uraženým hláskem, a hřbetem dlaně, ohnuté v zápěstí, jako by na jednom místě sekal vzduch.

„Nu, dobře!“ praví na konec nevrle Smirnov. „S vámi nemá hádka konce. Raději si zahrejme. Pojďte: Kdo bude dávat? Vy.“

Půl hodiny hrají v karty. Zřídka hlásí polohlasem krále, bar-dadym, mířím pod tebe, zamiril, foska zachaživaj, kříže, vini, bubi . . . Nabobtnalé, umaštěné karty padají na stůl jako lívance.

Pak se rozcházejí. Někdy provází felčar Astreina, který se bojí vlků, kousek cesty. Na křídle se k nim připojuje Drug. Protahuje se, dotýká se rukou chladným čenichem a kňučí. Ves je tichá a ztmělá, jako mrtvá. Ze sněhové pokrývky sotva vyčnívají zčernalé trojúhelné vikýře. Střechy na tmavém nebi se slabě, zlověstně bělají.

U křídla vedle zdi leží dnem nahoru sněhem zanesená loďka. Téměř každý večer opakuje felčar při loučení:

„Počkejte jen, Klaudiji Ivanoviči, až přijde jaro a bude volná řeka, poplujeme spolu loďkou ke hrázi. U mlýna jsou, přítelíčku, krásné štiky!“

A jindy jej škádlí:

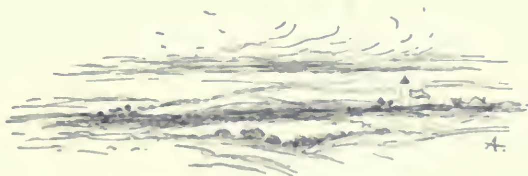
„Nechcete, abych zavyl?“

A již klade ruce k ústům a nabírá vzduch, aby zavyl jako vlk. Drug zná tento žert, začíná zlostně vrčeti, a Astrein chytá Smirnova za ruce.

„Proč to, Sergěji Firsyči? Proč? Jakou radost můžete míti z toho, naženete-li mi strachu? Nemohu za to, že mám slabé nervy.“

„Tak se nepouštějte do hádek!“ odpovídá se smíchem felčar.

(Dokončení.)

Viktor Hánek:

Z knihy „Usmíření“.

Dru. Alb. Pražákovi.

MINULÉ DNY.

Jich tichý půvab vyprchal a kouzlo štěstí s nimi —
Teď šerem teskných večerů vstříc jejich ohlas zní mi,
jak hluboký šum valných vod, jež na jezech se tříští,
jak tíseň předtuch nových dnů, jež vchází v život příští!
Ty zašlé, minulé již dny snad spočíst nedovedem,
neb jejich hlať se podobá dnes řekám krytým ledem,
či starým, šerým zrcadlům, jež nevrací víc zpátky
ten plný reflex světel všech, ni jeden obraz sladký,
jenž jedenkráte zachytil se v jejich tmavé hloubi . . .
Teď jenom vlákna pavučin rám zlatý, sešlý vroubí,
a kdesi za sklem omšelým se minulé dny tají
a záři chmurné Mladosti mi někdy prokmitají!
A je to jako zoufalý a drsný výkřik žití,
stesk nevybitých sil a snů, jež chtěly výše jíti . . .
Je třeba zvykat, otupit! A nezřít v zašlou dobu! —
My zajdem s minulými dny! —
Nač květy v šero hrobu?!

CO JEŠTĚ ŘÍCI . . .

Co ještě říci, když nitro pusté jest,
když rety výsměchem, trpkostí se chví?
Ó, dávno odešlo duší tajemství,
a dávno zaniklo kouzlo hvězd . . .

Pro štěstí daleko šel bych ještě dnes,
pro štěstí prchavý přelet vše bych dal,
jen kdybych okamžik chorou duši zhřál
a kdybych trochu v ni lásky vnes'!

Leč pro mne nebylo štěstí, lásky sen —
jen hořkost bolestná duši opíjí . . .
Můj život surovou zůstal kopií,
šílenou bolestí rozvrácen!

Co ještě říci, když prohráno vše již,
když srdce otupí, život utracen?
Já chtěl jsem výše! Proč krásný ten můj sen,
prokletý živote, navracíš?!

Redaktor a majitel *Vladimír S. Čech.* Nákladem vlastním.
Za vydávání zodpověden Václav Čech. Tiskem Al. Šaška ve Velkém Meziříčí.

Ant. Klášterský:

Ze zápisníku mrtvého.

(Dokončení.)

XII.

Dík nebesům, den slunečný a smavý
konečně jednou! Vstávám vesele.
Park září. Voní růže zardělé.
Vše osvěženo, plno tuch a slávy.
Ven spěchám tedy jako nedočkavě
a netuším, že tak mě potrestá
to jitro čárné: Adrienna právě
odjela s Věrou k známým do města.

U snídaně se starou sedím chůvou
a omrzelý stálou její mluvou
o starých časech, kdy byl přítel malý,
o létech, kdy jsme spolu studovali,
odcházím v sad. Však nezáří již v kráse.
Jak by byl pohas' všechen lesk a třpyt,
jak slunce jas když v oblak schovává se,
a v ptačí písni stesk jen slyším znít.
Jak by tu všemu scházela teď duše,
jež krásu krásou, jasem činí jas.
Chci číst. Však mysl za kočárem kluše,
a zdá se mi, že je mi dlouhý čas.
Po stezkách bloudím, alejí jdu dlouhou —
dukátů plno rozsypáno tam —
a přiznati se bojím sobě sám,
že po postavě štíhlé zmírám touhou,
že čekám, někde mezi keřů listy,
jež slunná záře mění v zlatou bronz,
že zjeví se mi náhle profil čistý,
jak ve svých snách je vídal Burn-Jones.

Kol hrčení — ó, rajská hudba pro mě!
Již vítám se s ní. Veselá je dnes;
živější, myslím. „Nic nového v domě?
Pan farář též se kousek s námi svez'
a pozdravuje. Byl dnes rozmilý.“
A nadšeně hned: „To je krásný den!
A my vám prchly. Přiznejte se jen,
měl rád jste pokoj od nás na chvíli.
Beztoho muž můj říká častokrát,
že rušíme vás příliš, ani psát
že nemůžete u nás. Psal jste z rána?
Ne? Škoda! Dnes jen z příze zlatisté
by musila být každá báseň stkána.
A co váš román? Mám to za jisté,
že píšete jej. Víte, Karel říká:
‚On píše román. Nu, však uvidíš,
budem tam všichni — s básníky je kříž,
i starou Naňu strčí tam i psíka!‘ —
Tak budu tam?“ A šibalsky se směje,
a já i s ní, ač srdce se mi chvěje.

Odpůldne v parku. Adrienna běží
od stromu k stromu. Houštím prosvítá
šat její volný. Všecko je tak svěží.
Na keřích růže nové počítá
a dívá se, zda neulil déšť mladé
strnady v hnízdě. Ne, je všecko zdrávo.
Dech květů, píseň vstříc jí letí všade.
V tom v levo chce, já zabočuji v pravo.
„Vy nechcete jít se mnou?“ tiše praví.
„Ó, rád!“ dím vřele. „Nuže, rytíři!“
A na levo zas krokem zamíří.
„Tak pojďte.“ Stojím. „Jak jste tvrdohlavý!“
„Most,“ pravím. – „Most?“ – „Mě závrať pojímá,
sám nepřejdu po žádném úzkém mostě.“
Smích, šelmovství jí hraje očima.
„Nuž, povedu vás tedy!“ praví prostě.

Obloukem smělým rozpiat nad hlubinou
železný můstek. „Čertův most“ jej zvou.
Po úzkých pásech — dlažbu nemá jinou —
jdeš v jeho křivce, dole pod sebou,
jak mezerami hledíš, maje hloub.
Na můstek ten jsem s Adriennou vstoup',
a smála se, když pevně její ruka
mě držela, jak nebes zjevení
mě vedla vpřed. Ó, rozkoši! ó, muka!

Tak obejmout ji, sřítiti se s ní!
Závrati strašná duše mé i těla!
Nic netuší. Má úsměv dětinný.
Nad námi nebe, dole hlubiny.
Po balvanech krev stékala by vřelá...
Již přešli jsme — ó, díky, díky Bohu!
Má síla s každým krokem více slábla.
Oddýchám těžce, na stezce již nohu.
Ten čertův most je vskutku dílo ďábla!

Jak veselá dnes! Stále v žert jí cosi.
Sedáme v stín. Ji zeleň splítá rám.
„Čtěte mi něco," usměvavě prosí.
Musseta verše maně rozvírám.
Čtu „Lucii": „Až budu umírat,
na hřbitov, druzi, vrbu zasaďte mi..."
Poslouchá tiše, klopíc oči k zemi.
A vřelejší vždy hlasu mého spád:
„Já na ni zřel, tak bledá, zlaté vlasy!
Ó, zřídka oči dvě tak čisté byly,
jež nebes hrou i azur zrcadlily.
Ji miloval jsem, zpit tím leskem krásy,
však milovat mnil sestru v ní jen, děcko,
co od ní bylo, čisté bylo všecko!"
Hlas chvěl se mi, a zdálo se mi, práce
že nechala a zvedla ke mně hled,
když smutek předtuch z veršů vanul sladce,
a divně dojat když jsem zticha čet':
„Tak, čistý květe, musil's odejíti,
smrt sladký úsměv byla ti jak žití..."
a na konec: „Až budu umírat,
na hřbitov, druzi, vrbu zasaďte mi,
mám rád to svislé listí, lehký zemi
stín její bude tam, kde budu spát."

Já dočetl a zraky jsem k ní zdvih'.
Zda pohnutí či bol to neznámý?
Zalité oči měla slzami.
Přitiskla rychle na ně ruky sníh
a odvrátivši tvář svou, vstala prudce.
„Promiňte, prosím!" jenom tiše děla,
a uchopit než moh' jsem její ruce,
tak bledá, smutná domů odcházela...

Dnes marně jsem ji čekal u večeře.
Prý churavá. Tak s přítelem jsme sami.
On čte, já hledím na zamčené dveře...
Však nyní mrštil přítel novinami

a povídá mi: „Čet' jsi? Zas dvě obce
jsme ztratili tam někde na pomezí,
ó, čerti vědí, co to v nás jen vězí,
poslední léta jde to s námi s kopce.
Jsme samá fráze. Nevíme, co chtít.
Hrozíme doma: Však se koukne vláda...!
A ustupujem zatím, sehnem záda,
a nejhůř: k všemu lhostejný už lid.
Druh druha škrtí. Všude sobství zlořád..
Kasička všude vstříc ti zachrastí,
sbíráme na vše, vybíráme pořád,
a všecko mizí jako v propasti.
Pár komínů jen z národních těch daní,
pár továren jen zdravých na rozhraní,
a budeme mít školy hned, jichž těžce
teď dobýváme grošem svého měšce —
nu, nemám pravdu? Řekni!“ Přítel plane.
Souhlasím, ale nevím dobře, s čím.
Na dvéře pnu jen oči zadumané.
Ó, kdyby vešla lehkým krokem svým!
Nadarmo toužím. Nepřišla. Ach, škoda.
Stesk tajný přec as v srdci jejím hlodá.

XIII.

Na skřipec starou Naňu napínám.
Vyzvídám, zda co schází mladé paní.
„Nic!“ máchla ve vzduch rukou. „Škoda ptaní.
To nemoc jenom moderních je dam.
Prý matka její umřela tak záhy —
jak vzpomene, má v očích plno vláhy —
a tak si v hlavu nasadila červy,
že neduh zdědila. A nyní časem
jen nemocná je z toho. — Tyhle nervy!
Co je to, celý život neznala jsem,“
dodává Naňa. — Bláhové mé dítě!
To tedy je, co mučí ji tak skrytě.
Ó, kdyby znala, jaká bázeň chvátí
mou duši, když mi bolest v spáncích klepá!
Tak krásná a pak duchem chorá, slepá!
Ó, nešťastná, ó, ubohá má máti!
— — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — —

Klid chvilku není. Společnost tu z města.
Vykládá berní, kolik nyní ze sta
se platí kde. Choť jeho nehovoří
leč o služkách jen. Poštmistrovic slečny

k pianu sedly, Donau-Walzer melou.
Poštmistr vtipů roztřás' piršku celou,
a advokát se Adrienně dvoří.
Protivní, strašní lidé! — — —
— — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — —

Bože věčný,
co bude dále jen? Dnes na výletě
na starém hradě, kamž vždy jednou v létě
si vyjíždějí, přes zeď na rozpuku
jak Adrienně výš jsem pomáhal,
vír závratný mi zase smysly jal,
a horoucně jsem zulíbal jí ruku . . .
Jak rozvahu, jak pevnou zem když ztrácím — —
— — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — —

Je parno, dusno. Konec mým je pracím.
Den každý jako olověný, žhavý,
a chodíme se koupat do Sázavy.
Zřím Adrienny bílá ramena
na vodě svítit, ňadra tuším plná.
Žár ve vzduchu. Krev buší plamenná.
A zdá se mi, že nechladí ni vlna — — —
— — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — —

List přišel mi. Já písma nepoznal,
obálku roztrh': „Miláčku můj drahý,
ó, v jakou jsi to uletěl mi dál;
já hledala tě ve všech koncích Prahy,
a teprv dnes jsem náhodou se zcela
o úkrytu tvém tajném dozvěděla.
Že muž mi umřel, čet' jsi asi z novin,
a sluší prý mi černý šlář ten vdovin
docela dobře. Až co řekneš ty!
Po polibcích tvých prahnou již mé rty,
a ty? Kde meškáš? Co máš na venku?
Či novou jsi tam našel milenku?
Ty, ty, ty! Zlý! Ne, nevěřím! Jak moh'
by našich nocí zapomnít můj hoch,
těch divokých a sladkých — lásky žhavé.
Muž zanechal mi všecko — duše zlatá!
A tak jsem volná!! Přijeď, Ladislave . . .“
Já list ten smáčk' a roztrh': „Nestydatá!“

Však zrovna jako v posměch od té chvíle,
čím od sebe je zapuzuji víc,

před oči staví hrdlo se mi bílé,
šíj nahá, líbat žhavě svádějíc,
prs plný, kouzlo silných, oblých ramen — —
— — — — — — — — — — — —
Sám po kraji se toulám jako zmámen.

XIV.

Proklínám ráj i peklo, zem i nebe,
proklínám Boha, svět i člověka,
přírodu, msta v níž číhá odvěká,
svůj celý rod a z všeho nejvíc sebe!
Jak zlatý motýl květu do kalichu
usedlo štěstí ke mně z nenadání,
já blažen moh' se dívat na ně v tichu,
však chyť jsem je a rozmáčk' v drsné dlani.
Do čisté číše naplval jsem hrubě,
květ bělostný jsem jako Samum sžeh',
anděla, jenž měl hvězdy na ovrubě,
chtěl strhnout v propast, vášně na pelech.
Jedinou krásu svého života,
k níž zalétat jsem v čistém mohl snění,
jež mohla zas tam, kde se mihotá
zář hvězd, mě zdvihnout nad rmut světa denní,
jsem pošpinil si! Střikl jako zmije
jed na dítě, jež v lilijích se modlí!
Ó hnus, ó hnus! Má ruka v hlavu bije,
a ret můj sám mě soudí: Podlý, podlý!

A tak tu sedím ve svém bytě zas;
vztek se zoufalstvím v srdci se mi sváří.
Má lampa pištÍ. Na mém kalamáři
se tence směje kovový ten ďas.
Jen směj se, směj! Jsi vítěz, lstivý soku!
Tys věděl vše již, hned jak zápas počal.
„Cha, cha, cha! Lítat chtěl bys, hnusný mloku,
etherem čistým? Honem zpátky v močál!“
A měl jsi pravdu — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — —

Horký den byl, žhavý,
vše po chladu jen volalo a stíně.
Já s Adriennou seděl v rozsedlině
skal, u řeky, na trsech žluté trávy.
A mlčeli jsme. Pohozená kniha
ležela v trávě. Jak když krutý žár
ni myslit nedá. V krvi žeh a var,
a v parách smysly. Mezi námi tíha
nehnutých mraků, než s nich sjede blesk.

Škubala z trávy chudé polní květy.
Já hltal ji. Jak hoří její rety,
jak těla svití perleťový lesk
ji bluzou, dme se jejích ňader ovál!
„Ó, blázne, váhej, a ten mžik je pryč!“
hlas křičel ve mně. Jak by žhavý míč
se přes chvíli mi v hrdle převaloval,
jak bych se chvěl . . .

„Jen hleďte, brouček malý
jak na stéblo se pachtí!“ tiše řekla.
V tom bleskem s mraku sjela bouře vzteklá.
Jí chyť jsem ruku, rty mé na ní pálí,
k ní vrhl jsem se, v náruč strh' ji na zem,
tvář, ústa, čelo zulíbal jsem rázem.
Vykřikla, v oku děs a bolest v hlase,
mým rtům i rukám divě bránila se,
leč vášeň má jen roste, víc se zmáhá,
jsem jako dravec, ne, jsem šílený . . .
Již líbal jsem jí ňadra její nahá . . .
V tom kroky blíž. Ji pouštím zděšený,
při smyslech zase.

Co jsem učinil!
Dech supá, hled se chmurně v půdu vryl.
Ji přepad' jsem, jak tulák opilý
když poběhlici sevře v obilí —
já prokletý! . . . Můj všechen čistý zápal,
můj k hvězdným výším chvátající vzlet,
hnus před propastí, kde jsem ve tmách tápal,
sny dětství, hrůza z budoucích mých let,
mé modlitby, má touha po očistě,
můj výkřik z bahna: Ke mně, spáso, spěš!
květ písní s rosou na každém svém listě,
vše bylo tedy jenom lež a lež!
Ó, bídný, bídný! Kéž jsem zhynul radš
hned v oné chvíli!

Na svých tvářích ruce,
seděla ona; divý, bolný pláč
lomcoval celým tělem jejím prudce.
Chtěl prosit jsem ji. Mávla jenom dlaní,
bych, probůh, mlčel . . . A když po vteřině
se objevila žena na pěšině,
v ráz povstala a odcházela za ní — — —
— — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — —

A tak jsem doma. Píšu namáhavě
ty řádky zde, neb kalí se mi zor
co Poeův havran kráče v mojí hlavě
své příšerné a kruté: Nevermore!
Dohráno, herče; čas je zmizeti.
Pijáku, kliď se; všecko vyprázdněno.
Od jiných světů snad že svane ti
můj pozdrav někdy vítr, Adrienno!
V tvých vzpomínkách pak zase budu číst,
a zase ve snách sedat budem spolu — —
— — — — — — — — — — — —

Své sestře napsal poslední jsem list.
A zítra tedy! Bude konec bolů
a konec trýzně! — — — Adrienno, spíš? — — —
Jen třesk! a — ticho! Havran rázem spadne,
přestane krákat svoje: Nikdy již!
mi na vždycky už v hlavě, zvíře zrádné.
Do mého mozku zlostně klove nyní — — —
Ta bolest strašná! — — — Dovleku se v lože? — —
Vše jak když mizí, ztrácí se mi v síni — — —
Co je to se mnou? — — — Je to Smrt? Ó, Bože! — —
A sama jde? — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — —

XV.

Můj starý lékař vážně hlavu kloní:
„Jen klid, jen klid!“ A sestra přijela,
u lože se mi v slzách svíjela,
když přečtla list, jenž přichystán byl pro ni.
„Co učinit mi chtěl's to, milý hochu?
Což nemáš ke mně lásky již ni trochu?
Buď kliden nyní. Bude zase líp.
Pracoval's mnoho.“ (Usmívám se kradí.)
„Na cesty musíš, lékař sám tak radí.
Že nesáhneš však na zbraň, jen mi slib!“
Slibuji všecko, ale vyhýbavě
a s reservací v mysli; sláb jsem dosud,
a bolest ještě neustála v hlavě — — —
Ó, matko, tvůj mě nesmí stihnout osud! —
— — — — — — — — — —

XVI.

Florencie — — —
— — — — — — — — — —
Proč jsem tu, nevím. Ano, kdysi, kdysi
byl bych se zpíjel, oči kolem toče,

vší krásou tou, jat v Danta hleděl rysy,
v sny kolébal se přítmím v Santa Croce.
Dnes mdlý a chor — mé oči tolik slábnou —
přes starý most se volně šinu k Pitti,
života, ruchu, lidí, všeho sytý,
jdu lhostejně i vší tou krásou vábnou.
Do Cascin jezdím — někdy o holi
se dovleku v giardino Boboli,
kde Göthe snil a tvořil svého Tassa;
však ač tu všecko v plném slunci jásá,
mně zdá se, že bych cypřiší řad tmavý,
fontány, sochy, skvělý čár ten ves
dal za mžik v parku milé u Sázavy,
kde v létě růže, z jara voní bez . . .
Nač týdny bloudím po tvém břehu, Arno?
Proč v gallerie chodím? Není tu
tvář, kterou hledám v touhy zásvitu!
— — — — — A všecko marno — marno!
— — — — — — — — — —

Milán — — —

— — — — — — — — — —

Dnes zdálo se mi, že jsem zahléd' v davu
postavu její, krásnou její hlavu
se mihnout. Ztuh' jsem. Vznáší se a letí . . .
A pojednou se vzpamatovav, za ní
se pouštím, stíhám kroky její laní
ze třídy k třídě, úzkých ulic spletí;
jsem zase silen, já, jenž nikam dolézt
již nemohu . . . mě nese touha má . . .
teď dostih' jsem jí . . . ó, ta krutá bolest!
V tvář pohlédla mi žena neznámá!
A nyní ležím — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —

Benátky — — —

— — — — — — — — — —

To smutné, tiché město nejvíc vhod
a po chuti mi. Jako v pohádce
se domy sešlé, staré paláce
shlížejí v temnu nepohnutých vod.
A vše jak mrtvo, všecko, jako ve mně,
jak pohřbeno — jen Stín, jen Minulost
jak když tu vzdychá nad lagunou jemně
a přízrak bloudí, zpustlých síní host.
Gondoly černé jako rakve plavou
po tmavých vodách, a mně prolétá
jak ironie krutý výsměch hlavou

ten rozmarný verš hravý z Musseta
o Venezii, z „mudrců i snílků
kde zabláznil si každý aspoň chvilku";
kde bláznil on, já, jenž se tolik hodím
k těm puklým věžím, mrtvým palácům,
zarostlým dvorům, tichým, černým lodím,
se vzdávám truchlým, chmurným smrti snům.
Jak bych tu chodil po hřbitově tichém
neb na vodách plul tmavých podsvětních —
a hlasné slovo zdá se mi už hříchem,
a rouháním jen hudby zvuk a smích — — —
— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —

Dnes dodali mi večer lístek malý,
jenž po celé mě hledal Italii.
Ó, kdo jsi ještě na mne vzpomněl v dáli,
jenž v úkrytu již měsíce tu žiji?
Pár slov jen na něm: „Vřelé pozdravy!"
a „Adrienna trochu churaví".
Leč v jakou propast bolesti a touhy
a beznaděje zas mě vrhají!
Jen ještě jednou, aspoň na mžik pouhý,
ji moci vidět! Někde potají
zřít její líce, jejím dechem navřít,
ten úsměv stihnout, slyšet hlasu spád,
a potom jenom oči rychle zavřít
a s vidinou tou v oku spát a spát!
— — — — — — — — — —

XVII.

Té kupy listů, které navršily
se za měsíce na mém psacím stolku!
Je otvírám a čtu již hodnou chvíli
a trhám, házím stranou bez okolků.
Však nyní, probůh, ruce mé se chvějí,
poznávám drobné, krásné písmo její . . .
Jak na poplach bít svoje srdce cítím
a s úzkostí čtu jako slzami:
„Můj příteli, vím, konec je s mým žitím,
a brzo již v kraj půjdu neznámý;
než odejdu však, musím vám to říci,
by bez výčitek mohly přijít ke mně
myšlenky vaše, země za hranicí:
že jako vůně oblétají jemně
mne jen ty krásné chvíle, v sladkých dnech

 jež v štěstí snilků prožili jsme spolu,
vše ostatní že odvál času dech . . ."

Mé srdce vlna zatopila bolu,
a v stohu listů hrabu jako divý,
zda ještě více od ní skryto v něm;
a náhle bolest ústa moje křiví,
když rozvírám list s černým okrajem.
Na hlavu těžká dopadá mi rána!
Ukrutný Bože! . . . mrtva . . . zakopána!

XVIII.

Neuvidím nikdy již tvou krásu,
neuslyším nikdy tvého hlasu!
Rvu si vlas, checht na rtu se mi chví,
zrak můj podlit — je to šílenství?

Jako pes, jenž kňučí, vyje mukou,
vyhrabat bych z hrobu chtěl tě rukou,
rty své přissát na tvém líci bledém
a tím sladkým umírati jedem!

*

Ó, jak se Osud asi smál,
ó, jak se smál,
když nad tvým smrtným ložem stál!
„Hle, ona již se loučí s vším,
a mezi mroucí tou a jím,
ó, jaká dál, ó, jaká dál!"

Ó, jak se Osud asi smál,
ó, jak se smál,
když nad tvou hrobní jamou stál!
„Jen rychle, než se vrátí, bloud,
moh' za ní by se uvrhnout!
On žít má dál! On žít má dál!"

*

Zhasla hvězda poslední,
již Bůh na své nebe zasil,
jak by havran byl ji zhasil,
černým křídlem a zář s ní.

Pustá noc teď kol a kol,
plná hrůzy jen a smrti,
která všecko dusí, škrtí,
jeden hřbitov — zemský dol.

Srdce musí dotlouci,
oči v klid se zvrátit tupý,
již jen vítr nad vším úpí,
jediný hlas živoucí.

Ohně v zemi dohasly.
Kraje v poušť se proměnily.
A teď sníh se sype bílý,
mrazným vzduchem roztřáslý.

Co tu ještě tápám, chci
ve vymřelém, pustém dole?
Mrtvola jen na mrtvole,
kam se krok můj potácí.

Už se nikdy nerozdní.
Věčná noc jen, mrtvá, tmavá.
Slábne krok, a klesá hlava...
Zhasla hvězda poslední.

XIX.*

Samovraždy duchu, blíž, jen blíž!
Čekám tě a volám tě tak dlouho.
Nenech pít mě dál tu hořkou číš,
sem, jen ke mně, poslední má touho!

Zemdlen jsem tou poutí zdlouhavou,
věčný vír nechť za klid věčný směním,
černým křídlem šum mi nad hlavou,
jediným svým spas mě políbením.

Svět nechť celý tebe proklíná,
já tě vítám, neb já kráčel hložím,
klesnu k tobě, skráň ti do klína
jako ženě milované složím.

Je to hřích, když Osud střelí ti
v smíchu srdce, jež ti tlouklo prudce,
raněné to ptáče dobíti,
jež se škube v bolesti a muce?

* Závěrečná báseň jest parafrase a ve třech slokách skoro doslovný citát básně Amen od nešťastného básníka Lad. Staňka, z jehož životopisu i několika detailů použil jsem pro svou práci. Jinak jsou však osoby mé básně postavami smyšlenými, či lépe slitými z rysů mnoha lidí, které jsem poznal, což výslovně podotýkám, abych vyloučil každé nedorozumění. Zejména poměr hrdiny této básně k ženám vůbec a k Adrienně zvláště je úplně mou invencí. Rovněž i děj básně myšlen je v jiném koutě milého Posázaví, než kde Lad. Staněk dlíval s Adriennou. K citátům z Musseta použito překladů Vrchlického. *A. K.*

Je to slabost, do neznámých cest
ještě s lidskou hodností se bráti,
než tě stihne věčné kletby trest,
i tvůj rozum nežli Osud schvátí?

A já trpěl, plakal, nehtů svých
zarýval jsem ostří do svých skrání,
v hlavě žár a na rtech trpký smích,
čekal dlouho, duchu slitování!

Dosti již. Teď spát chci, necítit,
nebo vznést se odtud do daleka,
ve výších, kde hvězdný hoří svit,
snad mě jedna světlá duše čeká.

Ta, k níž ruce nadarmo jsem pial,
jediná, jež lásky hodna ceny —
bolestí smyv s duše prach a kal,
k ní bych vznésti chtěl se očištěný.

Stojíš, na mne upíráš svůj hled.
Myslíš, že mě zleká zrak tvůj siný?
Pustý svět mi. Ztiš mé muky hnět!
Přej mi klid neb odlet ve svět jiný!

Kyneš mi a ruku ledovou,
požehnaný! kol mých kladeš ramen...
Snímáš tíži, chladíš ránu mou...
Cítím mráz... Už tmí se — amen — amen.

Marie Majerová:

Náměstí Republiky.

Román.

(Pokračování.)

XII.

Pobyt u Nory prohřál Luku na duchu i na těle; když vyšel, svět zdál se mu přívětivější a méně nepřátelský. Jak zahýbal za roh úzké uličky Broca, spatřil před sebou, vlastně nad sebou, vysoká ramena Balabanovova.

Bulharský krasavec šel zamyšlen, a jeho tenké, bílé prsty nervosně žmolily vyhaslou cigarettu. Měl oči velmi roztěkané v obličeji bledším než obyčejně; rty se mu chvěly zřetelně mezi černými vousy.

Luky neviděl. Ale mladík byl velmi rád, že potkal opět někoho známého, k němuž mohl se přidružit; samota jej tížila a byla mu nesnesitelná, neboť zahrnovala jeho zmatenou hlavu tisíci bolestnými otázkami a výčitkami.

„Bon jour!" řekl vzhlédna k obru Borisovi, s pohledem nedospělého k obávanému staršímu kamarádovi, od něhož čeká rány, ale jehož přátelství přes to ho blaží.

„Ah! bon jour!" roztržitě odpovídal Balabanov. „Jak se máš?"

„Bídně," vyklouzlo Lukovi z úst.

„To nevadí," odtušil Balabanov s úsměvem sotva znatelným, „čím hůře, tím lépe, pravil starý Marx, a v tom s ním souhlasím."

„Jsem bez práce," svěřoval se Luka, „vyhnali mne z Louvru."

„Z toho si nic nedělej," stále stejným nezúčastněným tónem odpovídal Balabanov; „já jsem také bez práce, a dokonce mne to netrápí . . ."

Zahnul do širokého podjezdu jakéhosi domu a vida Luku váhati na prahu, pobídl jej:

„Pojď se mnou, obroditeli, jdu do redakce „Temps nouveaux"."

Luka ochotně pokročil.

Prošli labyrintem tmavých chodeb a dvorů, až Balabanov konečně zaklepal na dvéře, ve tmě neviditelné.

Zaklepal a vešel, nečekaje pobídnutí.

Dva psací stoly tyčily se uprostřed světnice, podobny dvěma ostrovům v moři papírů, novin, brožur a knih. Za jedním seděl mladý, příjemný muž s výrazem mučedníka, za druhým obtloustlý, růžový občan s bílou hřívou na velké hlavě. Pokynul přátelsky Balabanovovi i Vršinovi a zahloubal se opět do své práce. Na haldě makulatur seděl, v sebe pohroužen, hoch v ruské studentské uniformě; bylo zřejmo, že s nikým nemluví, nikdo si ho nevšímá, a že tu sedí jako kus nábytku.

Dvě velká okna šla na dvůr, kde byly složeny klády a prkna; od šedého pozadí toho svěže odrážel se kořenáč s pomněnkami na okenním prkénku.

„Co nového?" řekl Jean Grave, starší muž, nezvedaje hlavy.

„Nic," odvětil Balabanov, ale jen jako úvodem k rozhovoru. „Ten vám tu stále ještě zdobí redakci?" dodal s posunkem na mlčelivého studenta.

Vršin také na něj pohlédl a rázem si ho zamiloval. Měl takový pravý ruský obličej, jasný jako ráno a upřímný až běda!

„Tady máš kamaráda obroditele," řekl Boris Lukovi, „ten je ještě horši než ty, za tři léta pařížského pobytu nenaučil se ani slova francouzsky."

„Co tu dělá? Studuje?" ptal se Vršin, hledě na modrou uniformu.

„Ne. Očekává revoluci."

Všichni se usmáli. A jejich úsměv obrazil se i na kulatých lících studenta, který nerozuměl, oč běží.

„Opravdu," řekl Jean Grave, pokládaje péro, „tento hoch je typický příklad snílka, očekávajícího revoluci od vyšších mocností. A to revoluci takovou, která bude s to sama sebou změniti všecky pojmy, obrátit za den svět na rub — na ten lepší rub ovšem."

„Co se mu divíš," řekl Balabanov, usedaje na pultík zaprášený a přetížený knihami, „to už je rodinná tradice, či spíše tradice několika pokolení. Jeho dědeček čekal revoluci, to jest obrození, od boha; nedočkal se ho; jeho synek, vida tátův neúspěch, zapochyboval o bohu a na konec jím povrhl a chytil se krále. Domníval se ve své naivitě, že car, mocnost vysoká a nadlidská, dá mu revoluci, osvobození, jako milý dárek z pouti tatíčka děcku. Jako bych ho viděl, jak táhne v procesí devátého ledna za ikonou a popem k carskému paláci. Dostal dárek, ale olověný. Nová generace to viděla; jeho syn po takové odpovědi ztratil víru v cara a čeká teď revoluci od Jeana Grava."

„Oho!" řekl šedivý muž směje se drastickému tónu Balabanovovu; „ne ode mne, ale od jakýchsi vysněných davů; ostatně, kdo ví, možná, že máš pravdu: důvěřuje komukoliv, neboť nemá dosti důvěry v sebe. Čeká obrodný čin od žurnalisty, který ve svém redakčním koutě dělá papírovou revoluci k vůli předplatitelům, čeká ho od parádního řečníka, jenž chvěním svého hlasu dojal jeho prosté

srdce, všem věří, v každém vidí spasitele, a sám sedí kdesi v koutě a čeká na revoluci jako židi na messiáše."

Luka poslouchal jedním uchem, protože rychlá, trhaná mluva Jean Gravova unavovala jeho chápavost. Rozhlížel se po redakci. Na regálu, kde zvlášť opatrně uloženy byly lepší výtisky obrázků z časopisu „Temps nouveaux", sebrané v jakési album, stálo zaprášené sádrové poprsí starší ženy. Luka dlouho na ně se díval, než odvážil se zeptati mladého redaktora, jenž s úsměvem odpověděl mu:

„To je Louisa Michelova."

„Červená panna?" vyhrkl nadšeně Vršin.

A s rozkoší poslouchal, co mu mladý redaktor vyprávěl o statečné komunardce. Při tom jen chvílemi zachytil slůvko z toho, o čem debatovali Jean Grave a Balabanov.

„Říká se," pravil Bulhar, „že jednotlivec je bezmocný v dnešním prostředí a že jest nutno rázem přeměniti společenský řád, aby se ocitl v prostředí panenském, docela prostém všech předsudků. Pak by teprve podařilo se mu stvoření nového světa."

„Těžká věc. Nemyslím, že by prostředí tak výlučně působilo na člověka, a že by člověk se své strany neměl vlivu na prostředí. To bude asi pronikání vzájemné, jako míšení vody a vína. A tady je dilemma, z něhož mnozí neznají východiska."

„Ty je znáš?" ušklíbl se Balabanov, dívaje se na hodinky. Jeho dlouhé prsty, zažloutlé na koncích od točení cigaretek, chvěly se znatelně, bylo to dosti podivné při debatě celkem chladné. Ale Jean Grave toho neviděl; byl příliš krátkozraký. Vykládal, šermuje tlusťoučkou rukou:

„Kdo chce dělat revoluci, sám nejdříve musí vyklidit a řádným koštětem vymést ze sebe staré předsudky, pochopit jejich absurdnost a postavit si nový ideál života; ať v kroužku, třeba úzkém, zkusí v malém proměnu, jaká má se státi s celou společností! Kdo toho nedovede, není jistě z povolaných a vyvolených."

Balabanov zaslechl šumot v síni i zastavil se u dveří, napiatě poslouchaje. Ale šumot zanikl, a klika dveří se nepohnula.

Obrátil se opět k Jean Gravovi:

„Schvaluješ tedy všechny anarchistické sekty, papeži?"

Jean Grave, uvyklý již na Balabanovovy impertinence, neslyšel jich. Pokračoval klidně:

„V anarchii každý myslí a jedná, jak rozumí."

„To by ovšem nebylo pranic nového," parodoval Balabanov rozšafný tón Jean Gravův.

„Ne," odvětil anarchista klidně. „Každý z nás svými kroky, činy a slovy u svých nejbližších, všude, kde jest mu nasloucháno, snaží se opravovati a potlačovati to, co se mu nelíbí v dnešní společnosti."

„Přímá akce . . ." vložil Balabanov.

„Třeba. Každý z nás zasazuje ránu v to místo společenského organismu, které zdá se mu nejvíce zkažené. Léky naše často jen

oddalují nemoc, ale přicházejí noví bratři, kritisují těžíce z vykonaného díla, a mladí v ohni zkušebném zlepšují a zhutňují ideje starých. Každý myslí a jedná, jak rozumí, každému však zůstává volno přijmouti neb odmítnouti to, co se mu zdá vybíhati z pravidel jeho logiky . . ."

„Co tu je marné práce, kamaráde," děl Balabanov, číhaje u dveří.

„Marné práce, myslíš? Každý pokrok, který se uskutečňuje, jest krůček, který nás přiblížil k možnosti revoluce. Teprve po dlouhé práci vývojové, kdy se větralo a čistilo a smýčilo ve všech koutech, kdy myšlenky se přebíraly jako zrno k setbě, kdy lidé, za myšlenkami jako za štíty stojící, je odhodili a vrhli se na sebe tváří v tvář v zápalu boje, teprve pak dojdeme k tomu, že budou se pořádati všechny kritiky, učiní se z nich synthesa, nejlepší výbor, v němž jako v mlžném obraze, promítnutém na bílé plátno, vybaví se nám vise budoucnosti."

Tlusťoučká ruka staříkova poletovala ve vzduchu, třepala se a klátila. Jean Grave umlknul a podivil se, když nastala chvíle ticha. Vychýlil velikou šedivou hlavu a zkoumal bledýma, vypouklýma očima, proč Balabanov neodpovídá.

„Čekáš na někoho?" řekl, vida, že Balabanov tiskne ruku ke klice.

„Hm . . . Počkej, co chtěl jsem říci," vyhnul se Balabanov otázce a obrátil řeč jinam; „. . . ano, nejsi tedy takový barbar jako Libertad, který si činí život pohodlný již v tomto slzavém údolí a myslí, že nasycený břich, uspokojené tělo jest vrcholný cíl anarchie?"

„Což . . . Libertad přece není tak jednostranný," řekl Jean Grave trochu rozpačitě.

Nemluvil rád o Libertadovi. Nevyznal se v něm. Osobně málokdy se stýkali, a pověsti, donášené Jean Gravovi jeho stoupenci, nebyly právě potěšující. Slýchával o Libertadovi, že je placen policií, že je agent provokatér, že je ničema hrající si na anarchistu. Ale Jean Grave byl člověk spravedlivý a nevěřil, o čem se nepřesvědčil. Proto úzkostlivě vzdaloval se posudku o Libertadovi a spíše jej vždy omlouval.

„Vždyť i Libertad uznává, že každému individuu jest uměti se ovládati a respektovati mínění jiných. — Sociální otázka není otázkou čistě materielní a proto řeší se tak nesnadně."

„Celkem je pochopitelno, že, komu kručí v břiše, ten čeká od rozřešení otázky předně misu ragoût."

Jean Grave zahleděl se na mladého Rusa, který nehybně seděl na stohu makulatury, stále stejně se tváře, jako kamenná sfinx u dveří nepřístupného chrámu, ale sfinx vyjevená a s obličejem novorozeného děcka. Usmál se a řekl:

„Sociální revoluce byla často přirovnávána ke vpádu barbarů přicházejících zruměniti bledou krev měšťáckého světa. Vzpomenu-li zbytečného přepychu, zdá se mi, že jsme opravdu barbary. Chceme zničiti vše, co překáží volnému rozvoji jednotlivce . . ."

Mladý redaktor obrátil se od Luky; debata nedala mu, aby se také neozval.

„... ale nechceme zavaliti kulturu, také nechceme svrhnouti jednu třídu, abychom si sedli na její místo, a chopiti se opuštěného žezla, ne, chceme svrhnouti každou moc, každou autoritu, aby nikdo nemohl jich zneužívati! ..."

Vnitřní oheň probleskoval jeho prudkými slovy; byl to válečník mladý a nadšený, kdežto Jean Grave měl za sebou trpká léta boje, která ho zbavila mnohých illusí.

Balabanov rychle přecházel po světnici, obraceje se vždy po třech krocích vpřed a po třech krocích vzad. Trochu mrzutě prohodil:

„Ale společnost nesvléká se jako rukavička ..."

Nedomluvil, zarazil se a zbledl. Žhavé jiskry jeho očí jakoby zemřely. Na chodbě ozvaly se kroky; spěšné, pružné kroky ženské. Ve chvilce zaklepal kdosi na dvéře a otevřel.

Balabanov ztrnul na místě, kde se zastavil.

Neodvážil se pohlédnouti na toho, kdo vešel.

Luka ohlédl se dychtivě a viděl.

Byla to Luiza.

Uspěchaná, zadýchaná, ale ne tak pobouřená jako Balabanov. Radostně vstoupila a stiskla všem ruku.

„Jdu si pro kamaráda Borise," řekla prostě.

„Pozoroval jsem, že na někoho čeká," s lehkou výčitkou prohodil Jean Grave, nasazuje si skřipec na nos.

„Půjdeme?" konečně vzmužil se Boris a pohlédl na Luizu. Svrchní ret chvěl se mu nad bílými zuby.

„Ano," řekla Luiza a vyšuměla ze dveří.

Na chodbě volala ještě slovo rozloučení pro ty, kdož zbyli v redakci.

Všichni překvapeni stáli a zírali druh na druha. Jakési prázdno zastudilo všechny, rozpačitost bezděčných diváků, přihlížejících nečekané události, která před nimi rozvinula se nádherná a barvitá jako paví chvost a zablýsknuvši se odlétá.

„Hm ... Nu vida ... Tu máme Balabanova!" řekl konečně Jean Grave, sňal skřipec a dal se znovu do psaní.

Mladý redaktor zasněně díval se na dvůr, na trámy a prkna deštěm i prachem zčernalá, a nemluvil.

Nastalé ticho překáželo Lukovi; ošíval se a poslouchal vydrážděn skřípot péra jezdícího po papíře.

Jen ruský student seděl po celou tu dobu, jako by nic se nedělo, a jeho upřímně modré oči pravily, že v jeho duši je klid a pohoda letního odpoledne.

„Pajďom!" pobídl ho Luka. Připadal si tu zbytečný, a to jej ponižovalo.

Hoch poslušně vstal a pozdraviv po rusku, vyšel s Vršinem. Nemluvili spolu mnoho. Vršin sem tam cosi prohodil, načež studentík odpovídal jednotvárným:

„Da, da."

Shodli se a šli do ruské restaurace, kde byl boršč za dva sous a chléb „a discrétion" — dle libosti.

XIII.

Nazítří po vystoupení z práce řekl Vršin Anně, aby nechystala pro něho oběda. Vymluvil se, že je pozván k tetě. Ale zatím sešel jenom k řece, sedl na lávku a díval se na vodu. Když zima a hlad vyhnaly jej ze závětří, snědl za dva sous chleba, měkkého a houbovitého, který nabýval v ústech a špatně se polykal. Tak činil po čtrnácte dní.

Anna pozorovala jej po očku, ale neodvážila se nabídnouti mu jídla, bojíc se naraziti na citlivost a pýchu, již u Luky vytušila.

Prosinec vpadl náhlými mrazíky, které rvaly bílou páru z úst živoucích bytostí a utvrdily dřevěnou dlažbu, že zvonila jako bronz pod kopyty koňů.

Luka zapínal na všecky knoflíky svůj zimní kabát, ale přes to býval doma déle a zašel i v týdnu do Causerií.

Zastihl Libertada v mrzuté náladě. Měl oči prokvetalé červenými nitkami, kolem víček modře vystínované kruhy, a vysoké čelo jeho hořelo vnitřní horečkou.

Luka se zarazil: Libertad byl by neurastenik?

Ale Libertad dovedl se opanovat, a trpěl-li, zavíral se do pokojíka sám a sám.

Dnes bylo v Causeriích hlučno, a tu chtivost nedala Libertadovi býti o samotě.

Ráno přišel Mélin s nevyspalou tváří, veda Bernarda za ruku.

„Odjela," řekl prostě, jako by řekl: „zemřela" o ženě, která dlouho stonala a trpěla nemocí a konečně byla vysvobozena smrtí. Muž je rozbolněn a sražen ranou osudu, ale zároveň pociťuje úlevu hrozného a bolestného napětí a potěchu skoncované věci.

Bernard tvářil se nechápavě; zamlklé a přemítavé dítě to uložilo svoji bolest k drobným bolestem svého věku; převážila je a spadla ke dnu, kde bude nalezena, až dětinské trudy vyprchají . . .

Armandina slíbila dohlédnouti na hocha, aby se nezranil, nepřejedl a nenapil uhřátý. Mélin řekl, že mu to stačí, a usedl do koutka na haldu novin, vyhlížeje do šedivého dne prosincového.

Armandina usmívala se od rána a prozpěvovala svému malému hošíkovi, který se batolil po zemi a dorážel na Bernarda. Armandina málokdy prozpěvovala; ne že by jí scházela klidná nálada duše, která se ráda projevuje pobzukováním milých melodií, ale že jí scházela potřebná výbušnost a sdílnost. Ale její den byl začat příliš slavně, než aby radost nevytryskla jako pramen studánky stříbrným zurčením.

Henri vrátil se ráno z nemocnice.

Před dvěma měsíci radil se s Libertadem:

„Mám navštívit doktora Colomba, než půjdu k odvodu?"

„Jdi," řekl tehda Libertad, stahuje rty.

Henri šel; u odvodu shledalo se, že má srdeční vadu, i byl propuštěn z vojenské povinnosti.

Účel byl dosažen, ale prostředky se mstily. Uvrhly Henriho na lože. Pobyl si v nemocnici, a dnes uzdraven a volný vrátil se domů.

Stiskli si ruce s Armandinou a v tichém štěstí usmívali se na sebe za minulost, pro přítomnost a vstříc zachráněné budoucnosti.

Libertad sledoval je zrakem bolestí vydrážděným, a jeho srdce tlouklo hněvivou bázní.

Řekl Mélinovi, vida jej ztrnule zahleděného do šedavého vzduchu, hustého sraženým kouřem:

„Kam odjeli?"

„Do Sofie," jako ze sna promluvil Mélin.

„Přijedou zas," řekl Libertad jaksi přesvědčeně a věštecky jistě, že Mélin užasle na něho pohlédl. „Ano," pokračoval Libertad. „Luiza jistě . . . Stojím ti za to."

„Proč?" divil se Mélin, a rád by byl uvěřil.

„Protože je matka."

Mélin smutně sklopil hlavu.

„Pak nepřijede k vůli mně, ale k vůli dítěti. A mezi námi je tedy naprostý konec . . ."

„Nedělej si těžké srdce," domlouval mu Libertad; „mně také asi bude se rozloučit."

„Ano," řekla klidně Armandina, vejdouc do skleněné síně.

„Ano?" rozčilil se Libertad, „a kdo bude hospodařit v Causeriích?"

„Počkám na novou hospodyni. Přijde brzy, viď? Neslibila ti to včera?"

Libertad se zarazil. Nenapadla mu vhodná odpověď.

„Doufám, že bude klid do té doby. Byli bychom špatní komunisté, kdybychom toho nedokázali aspoň na několik dní," využila Armandina slabosti Libertadovy.

Ale muž s hlavou proroka brzy se vzpamatoval. Horlil proti manželství a proti výlučnému vlastnění ženy.

„Manželství," tvrdil zadumanému Mélinovi, „počestné a věrné manželství jest vinno i prostitucí i všemi zločiny spáchanými z vilnosti. Manželství nám dává Soleilandy, vrahy malých dívek."

Ale nikdo nejevil souhlasu s jeho paradoxy, ba ani on sám netěšil se z nich jako jindy.

V skleněné síni bylo ticho; zimní den ani nerozsvítil a nerozehnal mračen. Cholet, který vedle sázel příští číslo při světle malé lampičky, nahýbal se nad literky, a stín jeho veliké hlavy tančil po stěně.

Luka seděl u kamen, a bylo mu neskonale lhostejno, co se děje kolem něho. Všecko připadalo mu malicherné, nízce zlobivé, nicotné, co tyto lidi zde rozčilovalo. Luiza odjela . . . milovala toho klackovitého Borise právě dost, aby s ním odjela z Paříže do neznámé země. Dobrodružné v povaze Lukově s ní souhlasilo; ne tak

nadšeně jako snad jindy, ale přece. Také sympatický sklon přibližoval jej k Armandině a Henrimu, pomíjel Libertada, neboť zdál se mu příliš silným, než aby trpěl.

Tyto pocity však houpaly se kolem něho jen jako mírné vlnky se stříbřitým zákmitem v lomu, a v jejich rytmickém a lahodném pohybu splývalo všecko v nejasný obraz rozmazaných kontur.

Stín byla Armandina, stín Henri, stín Mélin usazený stále v koutě, stín obě děti, stín Libertad — kosmatý a bizarní stín, který jediný hovořil.

„Dostal jsem," zní Libertadův hlas jaksi zdaleka a bezbarvě, „dostal jsem ráno dopis. Jean Grave nám píše, účastníme-li se převezení těla Louisy Michelovy. Starý blázen! Dostává měknutí mozku na stará kolena!" lál Libertad a chrastil papírem dopisu.

Lukovi zdá se, že to chrastí myši. Snaží se poposednouti o krok dále, ale nemůže s místa. Údy jsou těžké jak údy kamenné sochy.

A zase bzučí Libertadův hlas:

„Ode kdy stará se anarchista o jednotlivce? Ode kdy máme slavné muže a ženy? Louisa Michelova . . ."

Lukovi zjevují se staré, vrásčité líce, ostrý nos a dobrá ústa, jak je viděl v redakci „Temps nouveaux" na sádrovém poprsí.

„Louisa Michelova . . ." praví Libertad, a hlas jeho stává se posměšným. Uštěpačně přetřásá její vlastnosti, ale Vršinovi táhnou myslí slova mladého redaktora v „Temps nouveaux", který mu o ní vyprávěl: jak sytila všecky hladové děti a všecky hladové kočky montmartreské, jak psi i holubi sbíhali se k ní jako k svatému Františku z Assisi, jak se dělila o poslední sousto a o poslední kazajku, jak jednoho večera našla na ulici padlého koně i usedla na chodník, a že jí síly nestačily odnésti ho, aspoň hlavu jeho položila si do klína a nehnula se, až kůň, naposled na ni pohlédnuv vlhkým hnědým okem, zdechl.

Lukovi tekou slzy po tváři, ale necítí bolesti, jenom jakýsi podivně palčivý stesk po někom, kdo by i jej, člověka, nasytil a položil si jeho hlavu do klína. Věru, je Lukovi úzko, jako by zemříti měl. Snad by i vydechl na něčím klíně . . .

A Libertad dále hněvá se na Jean Grava, na všechny ctitele Louisy Michelovy.

„Není výtečníků v rovné a bratrské společnosti. Každý dělá, co je mu milo. Znáte báseň Richepinovu o žebráku, který nepoděkoval za darovaný peníz? A když dárce tomu se podivil, osopil se na něj: „Mám ti snad děkovat za to, že jsi tak lacino uspokojil svoje svědomí?" Ona také dělala, jen co jí působilo radost, a my jí za to máme děkovat? Řeknou, že se obětovala. Neobětuje se každý pro svoje radosti? Hnusné je to! Kult mršiny!"

Cholet vystrčil velkou hlavu z dílny a řekl:

„Celkem máš pravdu. Nač hýbat mrtvým tělem? Nemá to smyslu."

„A všecky hřbitovy a všecky pomníky a všecky shnilé mrtvoly!“ zvolal Libertad rozhořčeně. „Co zabírají zbytečného místa a ukrádají ho živým! Jak krásná žitná pole ruměnila by se na Montparnasse, a jak dařilo by se vinicím na Père Lachaise! O Montmartru ani nemluvím; co tady by mohlo bydliti živých chudáků, kteří se tísní ve sklepech a v podstřeší nezdravých a nečistých, věkovitých doupat lidských! Co zbytečného kamení zatěžuje mrtvou půdu hřbitovů! Kamení, kterého se nedostává na druhém místě, při stavbě potřebných budov.“

„A kdyby místo hřbitovů zelenaly se jen parky, stačilo by! Francie má půdy dost . . .“ ozval se opět Cholet.

Luka seděl za kamny, a řeči hučely teď ne jako hravé vlnky, ale jako rozbouřené moře, jako hrozivý a zběsilý příliv chatelaillonský. Od žaludku, utrýzněného suchým chlebem, stoupala horečka k hlavě a měnila stíny ve zjevení. Hladové děti montmartreské, chráněnci Luizy Michelovy, psi, kočky a koně v hrozně vychrtlém průvodu táhli hřbitovem, a všichni mizeli ve dveřích Věčnosti, černých a úděsných, ve dveřích pískovcového pomníku, věnovaného památce mrtvých na Père Lachaise. Poslední v řadě mizeli v strašlivém otvoru, poslední v řadě před Lukou . . . Již na něho dochází . . . překročuje práh . . . ledový chlad smršťuje mu srdce . . . Luka se vzpouzí, brání, nechce, ach, tak nechce! Vykřikne a shroutí se ve mdlobách se stoličky u kamen, kde seděl.

„Ah!“ uklouzlo Armandině. Obrátila se hbitě a zachytila Luku, aby se neudeřil.

Pochopila.

„Hlad!“ řekla polohlasně. Poznala nemoc; léčila ji i sama jí trpěla tolikráte!

I ostatní pochopili.

Jen Libertad hodil po něm kamenem:

„Hlupák!“ řekl. „Proč nepřišel k obědu?“

Sotva to dořekl, objevila se za sklem průhledné stěny Nora. Přišla prostovlasá, v ošumělé sukni a s vlněným šátkem na ramenou.

Nejdříve uzřela Mélina.

Přelétla mlčky jeho nevyspalou, bledou tvář, shroucený postoj, Bernarda, udomácněného v Causeriích; ale nevykřikla, ani nevzdechla. Pouze stiskla rty. Nenadála se takové zprávy.

„Jak se vede?“ tázal se jí Mèlin.

Usmála se smutně.

Usedla vedle Luky, který pozvolna probíral se z mrákot. Armandina třela mu spánky octem, ale Nora vzala jej pouze za ruku a položila jeho hlavu na svůj klín. Když se Luka probouzel, zazdálo se mu, že sen o Luize Michelové se uskutečňuje.

„Co děláš?“ ptal se jí Libertad chladně. „Není tě vidět.“

„Maluji,“ řekla Nora.

„Růžičky, fialky, rozpůlená jablka?“ posmíval se nesmiřitelný prorok.

„Ne. Portrétuji. Chceš se podívat?“ pravila skoro prosebně a vyňala z pod šátku dva obrázky.

„To maluješ národní svaté? Tolstoj, či co je to?“

„Nepoznáváš? Vždyť je to Paraf Javal!“ vysvětlovala Nora nezmatena.

„Paraf Javal! Pf!“ vyprskl Libertad. „Ani trochu! Kdybys raději umývala nádobí anebo šila košile! A ten druhý...?“

Nastavil ruku.

Ale Nora neukázala. Jenom procitnuvší Luka zahlédl černou noc vlasů a žhavé body zřítelnic; byl to skvělý portrét Balabanovův...

Od toho dne starala se Armandina o Luku. Ukládala mu drobné práce v Causeriích a za to zvávala jej k obědu.

„Každému dle jeho potřeb, každý dle svých sil,“ říkala mu.

Vyhladovělý Vršin první dny jen jedl a jedl. Nepřemýšlel příliš; mechanicky odbyl si vykázanou práci. Metl, myl podlahy, což ostatně žádný hoch z Causerií nestyděl se dělati, považuje to za těžkou, ženu přemáhající práci. Čekal vždy jen, až bude čas k jídlu.

Ale po čtrnácti dnech staré skrupule se objevily. To bylo v sobotu, kdy po prvé neměl Luka peněz — šetřil jich i za hladu — aby zaplatil Anně za byt.

Řekl jí, že se odstěhuje k tetě. Ale nevěřila mu a nechtěla jej propustit.

„Ostatně tvůj pokoj je zaplacen. Marcel dal mi tolik, že na tebe nic nezbývá.“

Luka pokorně svěsil hlavu, přisvědčil — ale večer nepřišel.

Byl hrdý jako král a nechtěl, aby někdo mu prokazoval dobrodiní. Chtěl si svého místa mezi kamarády dobýti rovnou cenou, stejnou zbraní, mužnou a čestnou, ne však soucitem.

Uchýlil se zase do knihovny svaté Jenovefy.

Posvátné ticho, krásná obřadnost knihy uklidnily jej tak, že mohl i čísti.

Vyžádal si knihu Anatola France: Názory kněze Jeroma Coignarda.

Shltl jí za dvě hodiny, a odpoledne vrátil se k ní znovu.

Slovo po slovu vážil, oceňoval, ochutnával. Starý a moudrý abbé Coignard vodil po Paříži svého žáka, syna traktérova, a vykládal mu svoje názory o vládě, o vojsku, o kněžstvu. Filosof sedmnáctého století měl v ústech názory revolucionáře a skeptika století dvacátého.

A republika dneška nabývala ve světle odraženém z neutěšeného obrazu bývalé monarchie zářivě lákavých barev nového světa.

„Republika,“ říkal si Luka, „jest nejdokonalejší státní útvar dneška. Není možná, aby ve státu uvolněném tolika svobodami nevedlo se dělníkům a chudým, což jest skoro totéž, lépe než v liberální monarchii anglické, imperialistickém Německu, o samovládném carství ruském ani nemluvě. Hájil bych vždy republiku a nezradil bych ji, ani bych se nesnažil o její povalení dříve, než bych držel v ruce jistotu komunistické společnosti.“

Rozumoval tak již na ulici, v deset hodin večer, když knihovna se zavřela a tma pohltila všecky svazky knih. Rozumoval tak na

slabě osvětlené ulici svatého Jakuba, kde před třemi sty léty býval traktér u královny Pedauky, kam abbé Coignard chodíval na večeři k otci svého žáka.

I dnes byly traktéry v ulici svatého Jakuba. Za skly oken viseli tam matně ozáření dohasínajícím ohněm obrovského krbu zlatohnědí bažanti, perličky, kapouni, husy. Slaná vůně pečení prosycovala vzduch kolem traktéru a dráždila nozdry.

Luka přidal do kroku. Latinská čtvrt byla již pustá. Hlučné živly zmizely v divadlech, v tančírnách, v kavárnách na bulváru sv. Michala.

Luka kráčel úzkou uličkou svatojakubskou, zatarasenou vysokými domy a náhlými kouty i výčnělky starých klášterů a kostelů; vzdaloval se stále více hlučného středu, kde mu všecko připomínalo, že dnes nejedl a že nemá, kam by hlavu složil.

Suchá zima trvala; ojedinělé stromy na vnějším bulváru, kam Luku zavedla ulice sv. Jakuba, praskaly mrazem, a černé křivolaké větévky tiše padaly k zemi.

Belhavá stařenka, roznašečka novin, oběhnuvši svůj každodenní svět ulic, vracela se domů a volala do liduprázdného bulváru spíše ze zvyku než v naději prodati:

„L'Intransigeant . . . La Presse!"

Přes to, že kulhala velmi rychle, vlekouc za sebou chromou nohu, Luka ji předhonil.

Mávla po něm novinami a zaskřehotala:

„La Presse . . . la Presse!"

Luka pokrčil rameny a řekl jí:

„Mám hlad!"

„Jdi, jdi, taškáři!" zasmála se.

Brzy byla daleko za ním.

Podél domů šinuly se stíny, zimomřivé ženské stíny, načesané, s rukama v kapsách malých zástěrek.

Jejich sykot švihal Vršina přes obličej štiplavěji než mráz. Nešel, ale běžel, běžel úprkem.

Přece se trochu zahřál.

Běžel již dlouho, ale bulvár jako by neměl konce. Stále stromy, podobné trsům černých korálů, vedle nich hvězdičky luceren, kiosky a prázdná ramena laviček.

Ticho a tma lahodily Vršinovi. Hlavou prolétla mu vzpomínka na apače, kteří olupují osamělé chodce na vnějších bulvárech. Usmál se sobě i loupeži i apačům. Ti by toho chytli! Marná práce!

V tom zažehlo cosi tmu, a v jasu plamene uzřel Luka mihnouti se dva černé stíny; zapadly do noci. Ale plamen vesele vzplanul žlutým jasem; cosi hořelo na lavičce pod stromem.

Luka se zastavil.

Balík hadrů?

Staré noviny?

Ukradené zboží?

A balík se pohnul a zařval nelidským i nezvířecím hlasem.

Teď Luka se nerozmýšlel a přiskočil k lavici.

„Co se děje?“ Ale nečekal odpovědi a rval s člověka ležícího na lavici noviny a cáry slepených papírů, jaké lepiči plakátů strhují s návěštních tabulí příliš obtížených.

Člověk byl plamenem překvapen ve spánku; probudil se a zařval leknutím i bolestí; byl již popálen.

Člověk byl starý, byl žebrák, byl bez přístřeší.

Člověk vyhledal lavičku na odlehlém bulváru, kde nebylo mu obávati se policie, a zabaliv se před mrazem do starých papírů, usnul. Člověk byl občan republiky.

Luka mrštně strhal hořící papíry a udusil poslední doutnající zbytky. A pak usedl na lavičku vedle občana republiky.

„Občane,“ pravil mu, „co si počneme nyní?“

Ale starci nebylo do povídání.

Stenal a ohledával třesoucíma se rukama rány a vysílal plačtivé kletby za zlomyslníky, zlotřilci, apači, kteří zapálili jeho ložní přikrývku z papírů.

Ubohé nahé lýtko svítilo z propálené nohavice a žalovalo trpčeji než starcova ústa.

„Nuže,“ povzbuzoval jej Luka, „tady přece zůstati nemůžeme!“

„Nemůžeme . . .“ opakoval stařec naříkavě.

„Vstaň, bratře, půjdeme . . .“

Vstali a šli, opírajíce se druh o druha.

A protože bylo jedno, kam šli, neboť nikde nebyli očekáváni, nikdo jim lůžka nechystal ani teplé večeře, vrátili se směrem, odkud Vršin přišel.

Potáceli se černým bulvárem; stařec opíral se vychrtlým tělem o Luku, a Luka jej nesl spíše, než vedl; přes to zdál se mu stařec lehounký jako ptáče.

Hlava jeho byla pustá, a ticho bilo mu vysilujícím příbojem do spánků.

Po dvaceti krocích, mátožných a opilých neštěstím, potkali belhavou babku. Mávla po nich novinami a zakřikla ne vyzývavě, ale se setrvačností starého stroje, resignovaného a vyběhaného:

„La République . . . La Presse!“

Nezastavila se a neohlédla, a dále vlekla chromou nohu za sebou.

„Republika!“ projelo Vršinu hlavou. „Svobodná republika. Tady jde jeden občan, starý a nemohoucný, a nikdo se oň nestará . . . Což mohou býti v republice staří lidé, umírající zimou na ulici? Což v republice, kde všichni jsou si rovni . . .“

Ale myšlenky mátly se mu a cuchaly. Republika . . . republika . . . opakoval si stále. Cítil, že něco ztrácí, že něco mizí do černých propastí, co dříve trůnilo ve zlatých oblacích. Republika, šeptal si a cítil, jak mu umírá smysl a krásný účel toho slova, jak ta ztráta jej ochuzuje a zmenšuje.

Republika . . .

Rád by si odpočal a provětral hlavu, aby mohl domysliti; ale

není možná, jest mu odvésti do hnízda to staré, třesoucí se ptáče. Je opelichané a klepá holými kostečkami. Ubohé, staré ptáče...

Zahnuli za roh, domy shrnuly se k nim. Bylo tu tepleji než na širokém bulváru. Štěrbinami zpod zavřených domovních vrat i krámů teple to dýchalo. Mihlo se i světélko, ale chabě a beznadějně.

Bílé světlo je nepřátelské; u červeného zastaví se ptáče a štěbetá.

Luka také se zastaví, a jak mechanicky čte červeně světélkující slova:

Asile de nuit,

rty jeho místo odpovědi opakují: Republika...

Ptáče tichounce zaklepalo. Přece tedy otevřela republika pohostinné dvéře...

Vešli.

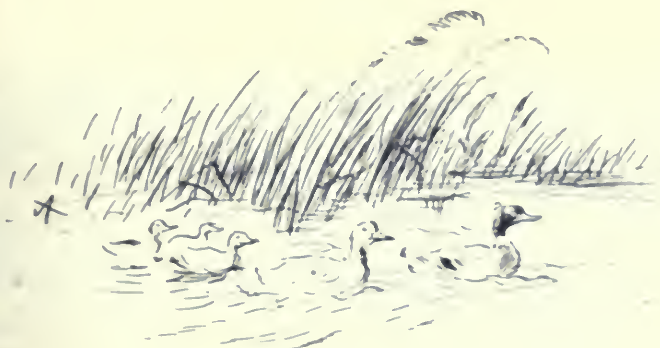
Několik hlav mrzutě se zvedlo, ukázalo zažloutlá a nenávistná bělma a kleslo zpět na tvrdé pryčny.

Ptáče ihned zahrabalo se do cizích hadrů, nakupených u vychládajících kamen.

V koutečku, sevřen ohromnými botami a černou páchnoucí stěnou, usnul také Vršin neklidným spánkem.

(Pokračování.)

A. Kuprin:

Rybky.

(Meljuzga.)

Přeložil *F. J. Matěcha.*

IV.

Tak uplynuly tři měsíce, aniž se v tomto způsobu života něco změnilo. Žiji jako na pustém ostrově, ztraceném uprostřed sněhového moře. Někdy se učiteli zdá, že, pokud se pamatuje, z Kurši nikdy nevykročil, že zima nikdy neminula a nemine a že jen v zapomenuté pohádce nebo ve snu slýchal o jiném životě, kde jsou květiny, teplo, světlo, upřímní, zdvořilí lidé, učené knihy, něžné ženské hlasy a úsměvy. A tu mu připadá felčarova tvář tak neskonale všední a nepříjemná, jako by ani nebyla lidskou tváří, a mění se v jakousi skvrnu na způsob skvrny na sraženém ovoci, kmitající s vytřeštěnýma očima na fotografické plotně, nebo dávného škrábnuti na stole, po němž sklouzne zrak, aniž by si ho všiml, a jež přece bezděky rozčiluje.

Před vánocemi proházeli mužíci závějemi úzké uličky. Bylo možno jeti husím pochodem. Po dávném zvyku sjížděli se všichni okresní duchovní a ďáčkové se ženami svými a dcerkami k uvítání Nového roku do Šilova k otci Vasilijovi, který mimo to následujícího dne, prvního ledna, slavil jmeniny. Přijížděli také místni psalomščíci a různí mladí lidé duchovního stavu, hledající nevěsty.

Šilovo bylo dvanáct verst od Kurši. Felčar s učitelem vyjeli časně ráno. Astrein ještě nikdy nebyl u otce Vasilije a byl poněkud na rozpacích, má-li jeti nebo nemá, ale felčar jej upokojil:

„Ubezpečuji vás: buďte bez starosti. Když přijedete se mnou, uvidíte, jakou z toho budou míti radost. Tam je každý vítán. Popová je pohostinná. To bude uvítání!“

Se ztuhlými rty a naběhlými prsty od mrazu vstoupili ze síně do malé světnice. Bylo světlo a teplo. Podle zdí seděla děvčata v šatech různých barev, točíce v rukou kapesní šátky. Mladíci s papirosami v ústech přecházeli sem tam, nevšímajíce si slečen, a zdáli se pohrouženi v myšlenky. Všichni byli, jako schválně, dlouhokrcí, světlobrví, s ježatě ostříhanými vlasy, v dlouhých černých kabátech,

páchnoucích naftalinem a kolínskou vodičkou — heliotropem, téměř všichni byli bezvousých tváří a měli šedé skřipce; jelikož jim však bylo obtížno hleděti skrze skla, drželi hlavy do zadu s nadutým, suchým, přísným pohledem. Každý držel levou ruku za zády a pravou s roztaženými prsty měl zastrčenu na prsou za kabátem.

Felčar šel podle řady sedících slečen napřed, učitel v patách za ním. Felčar se ukláněl, šoupal nohou, cvakal podpatkem o podpatek, pohazoval vlasy a představoval, ukazuje levou dlaní na učitele:

„Dovolte, abych vám představil . . .“

A učitel dodával:

„Učitel kuršinské zemské školy, Astrein.“

Setkali-li se s neznámým, představil se i felčar.

„Zdejší felčar Smirnov. Syn duchovního. A zde, dovolte, abych vám představil . . .“

Představivše se slečnám, představovali se tímtéž pořádkem i mladým lidem v kabátech. Mladí lidé, seznamujíce se, říkali jména zdrželivě a vážně:

„Preobraženskij. Ukončivší.“

„Foliantov. Ukončivší.“

„Měmorskij. Ukončivší.“

„Popov. Ukončivší.“

A odcházeli hned stranou, aby pokračovali ve své hlubokomyslné procházce.

Slovo „ukončivší“ bylo v jistém smyslu stupněm vzdělanosti a znamenalo, že mladý muž vyšel v tomto roce ze semináře a teď hledá nevěstu a uprázdněné místo duchovního.

Ve druhém pokoji hráli popi u tří stolů preferanc, u jednoho „klepačku“. Přidržujíce jednou rukou rukáv řízy, sahali chlupatýma rukama pro kup a prohlíželi karty pod stolem, zakrývajíce je řízou.

Přes tu chvíli ozývaly se vážné hlasy:

„Klepám.“

„Čtvrtou.“

„Moje.“

„Sedm prvních.“

„Moje.“

„Pijte na zdraví. Pass.“

„Dovolte.“

„Hle, jak koupil otec Afanasij. Ten umí ku-po-va-ti.“

„Říkají, že jste se napil vodky, otče Afanasiji?“

„Otče Jevlampiji . . . jen u mne, prosím vás, nezůstaňte v kartách přes noc!“

„Ha — ha — ha! Mně dědeček říkával: Na prohlédnutí svých karet máš vždycky času dost — prohlédni si dříve sousedovy.“

„Moje. Co je voleno?“

„Piky. Pikendrasy.“

„Tři, prosím.“

„Kupuji.“

„Černá!“

„Ukažte!"

Za zády některých hráčů seděly jejich starší ženy. Rozčilovaly se, poučovaly, radily, káraly, zlobily se na muže a s milou rozpustilostí prozrazovaly cizí tajemství. Hádky dosud nebylo.

Ve třetím pokoji čile besedovali, hladíce si brady, dva úctyhodní duchovní, a šilovská popová, starší, vysoká, statná, dosud hezká paní s velkou tváří a černým, okrouhlým obočím — učiněná žena-král — šukala kolem stolu, připravujíc zákusky.

„Zdravstvujte, mladí lidé," vítala přišedší. „Ze zimy? Ano, ano. Seslal Bůh nyní mrazy. Nepřejete si něčeho pro zahřáti? Vás znám, pane ferčale, ale toho mladého pána, zdá se mi, vidím ponejprv."

„Dovolte, abych vám představil . . ." ukázal Smirnov dlaní.

„Učitel zemské školy, Astrein."

Pak se dali v hostinském pokoji do tance při harmoniu, na něž výborně hrál šilovský psalomščík. „Ukončivší" tancovali s naprostou netečností ke svým dámám, hledíce jim přes hlavy nebo na ně vůbec nehledíce, jako by tancovali zvlášť a dámy také zvlášť, chráníce na svých tvářích i v pohybech výraz přísné lhostejnosti a odměřené důstojnosti. Snad to byl obvyklý světský způsob, který sem některý syn sborového protopopa přinesl ze semináře, a jenž se zde — byv napodoben — ujal. Dámy se snažily dáti na jevo naprostou neúčast k tomu, jak se k nim kavalíři chovali, a tancovaly — některé docela s mírným výrazem uražení — jako dřevěné.

Za to nevelký, statný felčar proháněl se směle a rozpustile po pokoji, a jeho dlouhé vlasy se třásly a poletovaly souhlasně s jeho pohyby. Nejvíce se točil kolem dcery otce Vasilije, Alexandry Vasiljevny, hezoučké vdovy po popu. Byla radost dívati se, jak pěkně s ní tancoval modní tance, pas d' espagne, pas de patineur, krakováka a lezginku, jak, zanechav svoji dámu v koutě pokoje, sám směle kroužil, drže ruku nad hlavou a malebně se prohýbaje, jak na druhém konci, oddělen od dámy ostatními párky, klepaje podpatky tančil solo, jak se pak, proplétaje se a vrážeje do ostatních tanečníků, rychle hnal k osamocené dámě, jak potrhával rameny a lokty po taktu hudby a jak posléz, obrátiv se rytířsky z pola na pravo k Alexandře Vasiljevně, šlapal ostatním na podpatky a šaty.

Aranžoval čtverylku čistě francouzsky: „gra — ro, bolansé, rondá — dá, šeršé — vo — dam, agoš na pravo, šen — dá — dá! Merrrsi vo da — a — am!" Srdečně rozesmál všecky, když uprostřed šesté figury zavelel: „Al-Fons Rallé, Lui Buis, Henri Blok!" a v tom, jako by se vzpamatoval, zvolal vesele: „Pardon, to není z téhle opery." Byl bez odporu králem plesu, a Alexandra Vasiljevna s ním zjevně koketovala, totiž mračila se, nadouvala tváře, šlehala jej šátkem přes ruku a tvářila se, jako by jí jeho lichocení bylo velmi obtížné, ale stále se hlasitě smála, odkláněla se, celá červená, do zadu a blýskala svěžíma, černýma očkama. Felčar se hnal jako bouře z pokoje do pokoje pro vodu Alexandře Vasiljevně, jako šipka shýbal se pro upuštěný šátek a bral jiným, méně smělým kavalírům, pro ni židli.

Astrein neuměl tančiti nic kromě polky, a tu tancoval, vypiav se jak jen mohl rovně, na špičkách, pěkně, klidně a netečně, drže svůj dlouhý, na stranu nakloněný krk a svislá ramena v naprosté ztrnulosti; při tom dbal, aby se nedostal do středu a skromně se točil v koutku. Vybral si tichounkou dámu, dceru kozlinského diakona, malou, buclatou Olympiadu Jevgenijevnu, a tančil jenom s ní. Byla oblečena chudě do starých, již krátkých, modrých vlněných šatů, vybledlých a sezelenalých pod pažemi, které hrozily každé chvíle prasknouti nebo rozepnouti se pod tlakem jejích pyšných, kulatých ňader. Byla však tak svěží, že se zdálo, že voní dýní nebo teplým mlékem. Měla kulatý obličej, modré oči a mramorový ruměnec. Když tančila s Astreinem, udeřil často učitele do ramene její silný cop s modrou stužkou na konci. Stále se červenala a přes tu chvíli nahýbala do předu, jako by chtěla utéci. Astrein stále jen pokašlával. Zábava se mu pranic nedařila. Pro zvuk harmonia neslyšel svého hlasu a opakoval děvčeti již po desáté, že se doma asi velmi nudí.

V přestávkách mezi tancem vycházeli kavalíři ven na mráz, kouřili a ochlazovali se, ovívajíce se šátky. Pára se z nich valila jako z poštovských koní.

Po nezbytném nedorozumění při hře v karty, následkem kterého jeden z baťušků chtěl odjeti, řka, že jeho noha práh tohoto domu vícekrát nepřekročí, a v síni chtěl si vyhledati kožich a čapku, v čemž mu ovšem zabránili, zvala šilovská popová k večeři. Muži usedli u jednoho konce stolu, dámy u druhého. Felčar usedl vedle Astreina.

„Viděl jsem, brachu, viděl," řekl potichu Smirnov, klepaje učiteli na záda . . . Hotový nápadník. Schvaluji úplně."

„Pst . . . Nechte toho . . . Sergěji Firsyči."

Při večeři bylo hlučno a veselo. I „ukončivší" se rozehřáli, pronášeli zdravice, proplétané textem z bohoslovných knih, a sňavše šedá skla, objevili se jako čilí, mladí lidé s prostodušnými tvářemi, kteří nápojem nepohrdají. Nový rok vítali po starodávnu oslovením: „Blahoslav, Hospodine, věnec blahosti Tvé na rok 19**." Chtěli věštiti, ale otec Vasilij nedovolil.

Trochu rozjařený a trochu zamilovaný Astrein uhnětl po příkladě felčarově z chleba dvě kuličky, setkal se s pohledem dívky v modrých šatech, a nahnuv se nad stůl, zeptal se jí za všeobecného šumu:

„Co přejete těmto dvěma kuličkám?"

Po vypitých třech skleničkách celá červená odhodila pohybem hlavy svůj silný, světlý cop do zadu a odpověděla, prskajíc smíchy a nakloniviši se taktéž nad stůl:

„Myš za ňadra!"

Ve tři hodiny pil učitel s felčarem na bratrství, políbili se, a podle zvyku vynadavše si mezků a hovad, vraceli se domů. Felčar byl úplně zpitý. Zaklínal se Astreinu přátelstvím, líbal jej, studě mu

tvář omrzlými, pichlavými vousy, a neustále ho prosil, aby nehubil Lipočky a neničil nevinného kvítku.

„Zná — ám tě. Jsi specialista!“ řekl významně.

Usnul, než dojeli do Kurši, a neprobudil se ani tehdy, když pes Drug vskočil do saní a olízal mu celý obličej. S pomocí mužíka a staré ošetřovatelky odnesl jej učitel do světnice.

V.

Tento večer zazářil jim jako prchavý jasný paprsek ve tmě, po kterém ještě dlouho se v očích kmitají jasné plovoucí kruhy. Na celou polovici ledna skytalo novoročí u otce Vasilije felčarovi a učiteli látku k rozmluvám.

Své šilovské dámy nazývali ze začátku po jménu a otečestvu, potom — tvoje Lipočka, moje Sášenka — a na konec prostě tvoje a moje. Zvláště lichotilo a příjemno bylo každému, když nikoli on sám, nýbrž druhý vzpomněl si na něho různou maličkostí — jak se buď skutečně přihodila, nebo i pouhou domněnkou, kterou si obrazotvornost vykouzlila.

„Skutečně, každý to pozoroval,“ ujišťoval učitel, „že — když jsi tančil s jinou — očí s tebe nespustila.“

„Jdi! Nemluv o tom . . . Hlouposti,“ mávl rukou felčar, nemoha skrýti spokojený úsměv na silných rtech.

„Skutečně! Sám otec Vasilij pravil: Podívejte se na našeho Aeskulapa . . . jak se vám líbí? co? — Já jsem se ti, brachu, až divil: byl jsi samá řeč. Mohla se zalknouti smíchy. Také jsem, brachu, zahlédl, jak jsi jí něco šeptal, když jste šli od večeře. Viděl jsem to!“

„Nech toho, prosím tě. Nic podobného nebylo,“ odporoval felčar skromně a sladce. „Ale není-li pravda, že je Sášenka hezká žena, co?“

„Krasavice! Darmo mluvit. Královna plesu!“

„M—ano, ale také tvoje jest hezká po svém způsobu . . . To jest arci věcí vkusu, není-li pravda? A vkusy nebývají stejné . . . Moje — padne spíš do oka, je taková městská, effektní, u tvé je zase krása čistě ruská . . . nekřičí, ale je, víš, taková tichá. A ty rozkošné vlasy! Cop silný jako moje ruka. V modrých šatech . . . učiněná rozkoš. Taková, víš . . . v úkrytu rozvitá fialka. Jak to bylo s kuličkami? Zloději Zlodějiči!“

„Odpověděla mi z nenadání: myš za ňadra . . .“

„Ano. A celá se zarděla. Ty myslíš, že to řekla jenom tak do větru? Ba ne. Znám, brachu, ženy skrz naskrz; nevyřknou nic, co by nemělo významu. Lipočka tím udělala narážku, chceš-li věděti.“

Učitel se blaženě usmíval.

„Přestaň, Sergěji Firsyči. Jakou pak narážku . . .“

„Velmi zřejmou: „Chci býti na vašem srdci,“ takovou narážku. Jest rozkošná, čestné slovo. Svěží jako růže. A ta barva tváře!“

„Krásná, krásná . . . Však tvoje Sášenka má rovněž krásnou pleť . . .“

Uplynuly dvě neděle, a přišlo samo sebou, že se tyto oživené rozmluvy stávaly řidšími a kratšími, až přestaly docela. Zima, po-

dobně smrti, zahlazuje vzpomínky a přivádí je v zapomenutí. Ke konci ledna oba — felčar i učitel — pociťovali nepříjemnost a odpor, zmínil-li se některý z nich náhodou o Šilově. Dřívější dobrodušná sdílnost při vzpomínkách jakož i nepatrná, nevinná, příjemná lež připadala jim nyní již z daleka nesnesitelně odpornou.

A nekonečná, tvrdošíjná, neúprosná zima vlekla se dále. Trvaly prudké mrazy, rampouchy třpytily se na holých stromech, po poli honily se divoké sněhové metelice, v noci silně stenaly ssedající se závěje, na nebi se dlouho rděly rudé, krvavé červánky, kouř z komínů stoupal k zelenému nebi v přímých šedých sloupech, sníh padal tiše, nepřetržitě ve velkých, nekonečných vločkách, padal celé dni a celé noci, a větve sosen ohýbaly se pod tíhou bílé pokrývky.

Felčarovi se často zdálo, že nenastane konec zimy, a tato myšlenka jímala hrůzou jeho střízlivý, popovský, všelikého blouznění prostý rozum. Stával se stále mrzutějším a často odbyl hrubě zemského lékaře, když přijel k felčarovi na prohlídku.

„Nemám tisíc rukou, mám jen dvě!“ bručel hlubokým hlasem, potřásaje vlasy a napřahuje ruce s roztaženými prsty. „A jestli se vám nelíbím, stěžujte si u ředitelství. Týrati se nenechám.“

Často, když byl o samotě, chodil prudce po světnici, představuje si ostrý spor s doktorem. Někdy jej políčkoval, někdy po něm střílel. Při tom bledl rozčilením, a rty mu zesinaly, schly, chladly a škubaly sebou.

Přišel únor. Dni byly delší, ale zima byla tím tužší.

Felčar s učitelem stali se druh druhu obtížnými. Vše bylo navzájem vyzkoušeno a vše se jim zprotivilo: pohyby, zvuk hlasu, slova ze zvyku. Nepatrné, tísnivé nedostatky vzbuzovaly pocit nenávisti, té ostré, drobné, nesmyslné nenávisti, kterou pociťují k sobě lidé po čase dlouhého, nevolného společného svazku, která se tak často vyskytuje v manželství. Rozmluvy končily pokaždé oboustrannými urážkami.

Po starém zvyku se často přeli — dlouho přeli, hledíce, aby jeden nad druhým podržel vrch, — felčar hrubostmi, učitel mírnými, pokořujícími poznámkami samolibosti, a ačkoli oba uznávali odpornou stránku těchto sporů, přece se do nich pouštěli a nemohli jich zanechati.

Vlci, kteří hladem zhubeněli na kost a objevovali se ve vsi již za dne, pozorovali zajisté se zvědavostí a zlostí, jak za dlouhých, mrazných večerů v osvětleném okně na kraji vesnice rýsovala se nad stolem sehnutá postava, a jak druhá postava, slabá a vysoká, přecházela rychle po světnici, brzy se ztrácela ve tmavých koutech, brzy se objevovala na osvětlené prostoře. A slyšeli také, jak tenký, třesoucí se hlas učitelův rozčileně se ozýval: dy-dy-dy-dy-dy-dy-dy . . . a felčar svým přidušeným, nespokojeným, táhlým basem odpovídal: bu-u, bu-u, bu-u . . .

Jednou stál Astrein, přebíraje jednou rukou různé lékařské recepty na stole a podle zvyku krájeje vzduch na drobné kousky, vedle felčara a pravil:

„Vždycky jsem toužil, Sergěji Firsyči, státi se jakkoli užitečným. Hledím-li, na příklad, na nějakou krásnou budovu, na zámek nebo chrám, myslím si, že jméno stavitele zůstane na věčné časy nesmrtelným — na věčné časy, raduji se z jeho slávy a nijak mu nezávidím. Avšak neznámý zedník, který rovněž s láskou kladl svou cihlu a zaléval ji vápnem, nemá býti účasten tohoto štěstí, této hrdosti? A často si myslím, jací jsme my dva nepatrní, všední lidé, a že, až se lidstvo stane jednou svobodným a dokonalým . . .“

„Přestaň! Četli jsme to!“ přerušil jej mrzutě felčar. „Nechci vařiti ščí, kterých nebudu moci nikdy jísti. Jdi mi k čertu s budoucím pokolením! Ať zhyne na syfilis a degeneraci!“

Astrein náhle zbledl a řekl, zajíkaje se:

„Totě hrozné, co mluvíš, Sergěji Firsyči. Vždyť by nebylo možno dále žíti, kdybychom tak smýšleli. Není-li pravda? . . . Pak by nezbývalo — než jíti a pověsit se . . .“

„Tak se pověs!“ zvolal felčar, třesa se zlostí. „Bude o jednoho hlupáka na světě méně! . .“

Astrein oblékl mlčky kabát, vzal čapku a odešel. Nepřišel k obědu dva dni. — Nemohl však druh bez druha se obejíti, nemohli žíti bez těchto obvyklých, drobných vzájemných urážek, beze stálé, protivné vzájemné nenávisti.

Tyto půtky opakovaly se často. Astrein, oblékaje třesoucíma se rukama zimník a nemoha ve spěchu nalézti rukávů a hledaje současně nohama galoše a očima čapku, pravil plačtivým hlasem:

„Odejdu, Sergěji Firsyči, odejdu. Bůh s vámi. Ujišťuji vás, že jest to naposledy. Prosím vás, abyste mne již nevyhledával! Ano, prosím vás o to snažně.“

„I táhněte k čertu! Však já nepřijdu! Jste mi velice potřebný. S Bohem po hladové pěšince. Dvéře najdete sám.“

A přece se zase smířili, jelikož nemohl žíti druh bez druha.

Nuda dlouhých nocí, kterou nebylo možno zkrátiti ani spánkem, sváděla je k úžasným věcem.

Jednou o půlnoci vnikl felčar do kuchyně k ošetřovatelce, a nedbaje jejího úžasu a odporu, nedbaje, že se hrůzou křižovala, ovládl ji. Bylo jí pětašedesát let. A to se opakovalo tak často, že stařenka přivykla a mlčky to snášela.

Když od ní Smirnov odešel, běhal po pokoji, skřípal zuby, stenal a ošklivostí rval si vlasy.

Učitele zdolávalo sladkobolné blouznění v bezesných nočních hodinách. Hubnul, jeho oči stávaly se velkými a skleněnými, a pod nimi prohloubily se tmavé kruhy. A jeho nervosní tenké prsty chvěly se tím více.

Jednou vyzval felčar Astreina, aby zkusil nadýchati se etheru.

„Jest to velmi příjemné,“ pravil, „třeba jenom přemoci úsilí vůle v okamžiku, když se ti zachce strhnouti masku. Chceš, pomohu ti?“

Položil učitele na postel a obložil mu rty a nos hygroskopickou vatou jako maskou a začal ho uspávati etherem. Sladký, ostrý zápach

naplnil rázem učitelovo hrdlo a plíce. Zdálo se mu, že se okamžitě zalkne, nestrhne-li s tváře mokrou vatu, a uchopil ji již oběma rukama, ale felčar ji tím pevněji přitiskl ke rtům a nosu a rychle vylil zbytek etheru na masku.

VI.

Nastal hrozný okamžik, kdy se Astreinovi zdálo, že umírá zadušením, ale to trvalo pouze vteřinu, nic déle. Pojednou bylo mu neobyčejně lehko a volno. Něco se mu radostně v nitru zachvělo, nějaký světlý zpívající bod, a kol něho, jako od kamene hozeného do vody, šířily se na všechny strany veselé, chvějící se kruhy. Leže na znak, viděl jasně, jak přímá čára, kterou tvořila zeď se stropem, zahrála duhovými barvami, zlomila a rozplynula se jako mléčná dráha v drobných hvězdičkách. Pak zachvělo se vše: vzduch, zdi, světlo, zvuky — celý svět. A zdálo se mu, že každý atom jeho bytosti mění se ve chvějící se vlnu, slitou se všeobecným, nepostižně rychlým, radostným pohybem. Celé jeho tělo se rozplývalo a mizelo: stalo se lehkým, a tento pocit lehkosti a volnosti byl nevýslovně oblažující. A náhle jeho vědomí řítilo se nekonečnou křivkou — kamsi dolů do temné propasti a uhaslo.

Probudil se s bolestí hlavy a s odpornou chutí etheru v ústech. Tuto chuť cítil celou noc a celý následující den.

Pak požádal felčar Astreina, aby mu prokázal vzájemnou službu — podržel na obličeji vatu, a učitel poslechl. Tento pokus opakovali několikráte, ale etheromany se nestali, poněvadž veškera zásoba kouzelné tekutiny došla — a nové jim neposílali.

A zima stále ještě pokrývala pole mrtvým sněhem, vyla v komínech, honila se po ulicích, hučela v lese. Kuršinští mužíci krmili dobytek slamou se střech a prodávali koně na kůže kočovným košikářům.

Astrein scházel vůčihledě. Nejen že chodil celý den v zimníku a galoších, ale také v nich spal, ani se nesvléknuv. Pil vodku od rána do večera, často sáhl pro láhev pod postel i v noci, když se probudil. Rozpálený mozek tonul ve smyslných rozkoších.

Ve škole seděl při vyučování za stolem, podpíral hlavu oběma rukama a přikazoval:

„Odříkávejte, děti, „Martyšku a brejle". Jeden po druhém. Nazpamět. Začněte!"

Děti již dávno tomu uvykly a odříkávaly, co chtěly. A on seděl se široce otevřenýma, netečnýma, tupýma očima, které upíral stále na jeden bod na mapě, kdesi mezi Italií a Karpatami.

Felčar při ordinaci vadil se s mužíky a působil jim v prudké zlosti na ně i na sebe zúmyslně bolest při převazování. Když byl sám a vzpomněl si na doktora, nalily se mu oči krví od dlouho tajeného vzteku, který začínal přecházeti v manii.

Bylo zřejmo, že oba spějí k nějakému strašnému konci. Něco záhadného a tajemného leží však v lidské povaze. Když fysická

bolest, zoufalství, ekstase nebo poklesnutí dostihne nejvyššího napětí, kdy jsme odhodláni každým okamžikem překročiti nejkrajnější, člověku vymezenou hranici, osud — jakoby umdléval od namáhavého zápolení — popřeje člověku oddechu. Někdy se naň dokonce i usměje. Tak bývá při těžkých, smrtelných porodech u žen, ve válce, v době vysilující práce, při nevyléčitelných nemocech, při duševně chorých a snad i v utrpení před smrtí. Načež osud klidně a lhostejně odpraví člověka navždy.

VII.

Pojednou stal se zázrak, v nějž učitel Astrein tak naivně věřil. Přišlo jaro!

Nejdříve — několik dní po sobě — byl vzduch tichý a teplý. Těžká modrá oblaka padala zvolna nízko k zemi. Hubení, křiklaví kohouti zpívali bez přestání na dvorech a po vesnici. Kavky s bázlivým křikem vznášely se na tmavomodrém nebi. Vzdálené lesy se silně modraly. Lidi přemáhal ve dne spánek.

Pak nastaly deště, zavály jižní větry. Vítr a déšť téměř očividně sžíral sníh, který na polích začínal býti dírkovatý a špinavý, a tam, kde pod ním tekla voda, zrnitý a řídký. Objevivší se holá vesnická ulice stále rozmokala, a bublavé stružky skořicové barvy tekly po svahu po celé její šíři.

Jarní nepořádek, šumný, chvatný, rušný zavládl v lesích, na polích a cestách — jako družný, veselý spěch před velkým svátkem jevil se i v přírodě. Jak příjemně voněla v noci země, vítr, ba snad i hvězdy!

Led na Pře odplul. Felčar pracoval neustále na loďce. Jednou večer řekl Astreinovi, mna si spokojeně zmozolnatělé ruce:

„Všechno je hotovo. Přijď zítra dříve. Poobědváme a hajdy! Nebudeme zbytečně mařiti čas. Za týden Pra opadne, pak bychom musili nésti loďku na zádech. Teď ji dostaneme ještě hravě ke mlýnu."

Druhého dne po časném obědě odvlekli lehkou loďku s plochým dnem po svahu k řece, spustili ji na vodu a pluli po proudu. Jelikož byl proud neobyčejně prudký, pustil felčar Astreina k veslům a sám sedl na příď ke kormidlu. Pro všechny případy vzal s sebou Smirnov jednohlavňovou pušku a nabil ji. Drug, sleduje loďku, běžel po břehu a vesele štěkal.

Asi třicet sáhů níže, mezi příkrými břehy, byl most. Nyní visel nad vystouplou vodou, téměř se jí dotýkaje. Učitel, ohlédnuv se, zeptal se v rozpacích:

„Projedeme?"

„Hlouposti! Projedeme!" řekl přesvědčivě felčar. „Sehneme se a projedeme."

Aby projeli pod most, musili nejenom lehnouti na lavičky, ale i obličej chrániti rukama před trámy mostu. Pod mostem bylo tma, vlhko a ozvěna. Loďka, vypluvši z pod něho, zrychlila chod a plula rychlostí dobrého poštovského koně.

Po nebi nesly se ve velkém spěchu kulaté měkké mraky. Mimo nadání spustil se déšť. Felčar ovázal kapesníkem zámek své pušky, aby zápalky nezvlhly. Ale déšť záhy přestal, a jarní nestálé slunce se zase usmálo. Břehy se poznenáhlu nížily, řeka se šířila, a voda, brázděna přídí loďky, šplouchala; byla, jako bývá na jaře, špinavě skořicová, a v záhybech řeky modrým odrazem zrcadlilo se nebe. Kry — okrouhlé, nahoře pokryté špinavým sněhem — stále se množily; hnány proudem kroužily a šustíce třely se o boky loďky, která je předháněla.

Proti loďce zdvíhal se blížící se les. Již z daleka bylo slyšeti, jak v něm šumí voda kolem zaplavených stromů. Loďka, nemírníc rychlosti, vplula do něho, a pojednou se břehy řeky rozběhly a zmizely. Kamkoli oko pohlédlo — na levo, na pravo, vpředu i vzadu — rozlévala se proudící, šumná, hladká voda, z níž jen tu a tam vyčnívaly vrcholky křoví. Hlavní proud bylo však snadno poznati po rychlém toku a po široké prostoře mezi stromy. Felčar se držel statně, několikrát se skoupavší Drug zůstal však na břehu. Pokusil se sice plovati, ale zarazil a vrátil se. Dlouho se otřásal, třepaje krkem a ušima, a kňučel, hledě za loďkou. Začínalo se stmívati.

„Bože! Může-li býti na světě něco krásnějšího než ruská vesna!" zvolal Astrein. „Ona je, Firsyči, jako milovaná žena. Zoufalí jsme, nemohouce se jí dočkati; proklínáš ji, chystáš se přivítati ji výčitkami — a hle, ona přišla, a jaká radost! . . ."

„Nu, dobře, dobře," bručel s laskavou hrubostí felčar. „Jen se, staroušku, dobře drž a nekysni."

Řeka se pojednou tak rychle zúžila, jako prve rozšířila.

V předu bylo viděti druhý most, který jakoby přepínal řeku na tenkém krku; za ním se zase rozlévala.

„Poslyš, příteli," řekl felčar, „myslím, že uděláme lépe, přistaneme-li u břehu před mostem; loďku již nějak splavíme. Tudy neproklouzneme."

„Eh, hlouposti, proklouzneme. Jen se drž přímo! Jen vesele ku předu!" zvolal rozjařeně Astrein.

„Nu, nu!" odvětil felčar na znamení souhlasu.

Ale přepočetli se. Voda stála příliš vysoko. Loďka narazila přídí na trám, proud ji v okamžiku otočil na bok, přitiskl k mostu, a Astrein pojednou s překvapením viděl, jak se voda dere do loďky.

Felčarovi podařilo se zachytiti se zavčas trámů, a dostal se nahoru za sucha, kdežto Astrein padl po krk do vody. Stál sice na dně — nebylo zde příliš hluboko — ale proud tlačil jej takovou silou pod most, že se jenom stěží držel trámu. Loďka, naplněna vodou, obrátila se dnem nahoru, vklouzla lehce pod oblouk a na druhé straně za mostem uvázla ve křoví. Felčar stál nahoře a smál se z plna hrdla.

„Totě hanebné!" řekl Astrein mrzutě z vody. „Převrhl jsi loďku sám, když jsi vyskakoval, a směješ se. Podej mi ruku."

„Počkej. Nejdříve přitáhni loďku. Jsi beztoho mokrý naveskrz. Jdi směle. Zde je mělko."

„Tobě je nahoře dobře.“

Zatím co felčar vytahoval učitele na most, ždímal na něm promočený šat, stahoval s něho boty a vyléval z nich vodu, nastala nepozorovaně noc.

Sníh na břehu, z večera světle fialový, rázem pobledl a stal se průzračným, lehkým a tenkým. Stromy ztemněly a vzdálily se. Bylo nyní jasně slyšeti, jak na vzdálené mlýnské hrázi stejnoměrně a nepřetržitě hučela voda.

„Vše jedno, musíme jeti,“ řekl felčar. „Doplujeme do okliky, tam loďku nějak na břeh dostaneme a přenocovat půjdeme do mlýna. Zpátky již nemůžeme.“

Sedli znova do loďky. Od mostu ku hrázi se trychtýřovitě rozlévala řeka. Levý břeh zahýbal ostře na levo, pravý se táhl přímo, ztráceje se ve tmě.

Silný proud uchvátil náhle loďku a unášel ji s úžasnou rychlostí. Za okamžik nebylo již viděti ani levého, ani pravého břehu. Hukot vody u mlýna, který dosud tlumila hradba lesa, bylo pojednou slyšeti s jasnou zřetelnosti.

„Kam veslueš? Kam? Čerte! Levým zaber, pravým zadržuj. Levým, levým, hlupáku, čerte, ďáble! Levým, povídám, aby tě čert vzal. Čerte, nemehlo! . . .“

„Ničemo, hlupáku! Sedíš na přídě . . . Kam koukáš? Trulante, pitomče!“

Astrein, jehož síly ochabovaly, snažil se dáti loďce směr k levému břehu, avšak ona plula nepovědomo kam. Felčar s učitelem zasypávali se nadávkami, jak jim přišly na jazyk.

„Stůj, stůj! Křoví! Chyť se ho! Křoví!“ zvolal pojednou radostně felčar.

Podařilo se jim zachytiti se křoví, vyčnívajícího z vody. Loďka se zastavila, houpajíc a škubajíc sebou ku předu. Voda proudila kolem jejích boků v pravo i v levo s hněvivým rokotáním. Bylo viděti pravý břeh. Sníh ležel na něm a bělal se ve tmě slabě a ploše, jako papír. Felčar znal dobře místo. Tento břeh tvořil bezednou bařinu, kterou nebylo možno proniknouti ani v létě.

Chvíli mlčeli. Velké kry, kroužíce, pluly rychle kolem loďky a zdály se lehkými jako vata. Někdy se srazily, třely, šustěly a vzdychaly se lstivou opatrností.

Astrein cítil, jak mu chladnou vlasy a stávají se rovnými a tvrdými jako tenké skleněné tyčinky. Řev vody od mlýna naplňoval vzduch jednotvárným, strašným jekem; bylo slyšeti, jak ohromná, těžká spousta vody řeky se nezadržitelně řítí za tímto řevem.

„Musíme se hnouti!“ řekl felčar. „Pusť mne k veslům.“

Vyměnili si místa a křoví se teď držel Astrein. Snažili se zůstati klidnými.

„Na přistání k pravému břehu nelze ani pomysliti. Tam bychom uvázli a ani do soudného dne se nevyhrabali. Poslyš, Klaudiji Ivánoviči —“ Hlas felčarův se pojednou zachvěl vřelým, hlubokým

zvukem. „Poslyš, nehněváš se na mne, že jsem tě přiměl dnes k této hloupé vyjížďce?“

„Co tě napadá, můj milý. Nemysli na to, probůh,“ odpověděl vlídně učitel. Nahnul se, aby spatřil tvář Smirnovovu, ale uviděl jen slabé, temné rysy jeho ramen a hlavy.

„Víš, musíme přiraziti k levému břehu,“ řekl zase felčar. „Zkusíme přeplouti proud? Co? Co myslíš?“

„Dobře,“ odpověděl tiše učitel, „osud jako osud.“

„Ničevo . . . Snad se vyhrabeme, a nevyhrabeme-li — plivnout na to . . .“

„Ovšem,“ dodal učitel.

Nastala opět pomlčka. Voda šplouchala a roptala, kolem loďky kroužily, třely se a šustěly kry, v dáli hučel mlýn.

„Pustit?“

„Odpusť mi, Klaudiji Ivánoviči,“ řekl felčar pojednou prostě a vážně, téměř kajicně. „Byl jsem k tobě letošní zimy nespravedliv.“

„Nevzpomínej na to, milý, nestojí to za řeč. Mám tě rád, a nebývá-li nedorozumění i mezi přáteli? Nu, napni síly! Pustím se.“

Rozevřel ruce, a loďka jako šílená radostí letěla ku předu. Astrein spatřil brzy světlo ve mlýně. Stálo jako rudá špendlíková hlavička prostřed tmavé noci.

Felčar vesloval, sehnuv hlavu dolů, opíraje se nohama o lavičku a hlasitě a z hluboka oddychuje. Zdálo se mu, že se loďka po každém zabrání vesel pohybuje rychle k cíli, avšak byl to klam: proud ji unášel, a Smirnov to dobře věděl.

Učitel nemluvil, ale viděl, že se světlo ve mlýně každým okamžikem zvětšovalo. Bylo již možno rozeznati rámy oken.

Vzduch se chvěl od řevu vody pod splavem. Náhle spatřil Astrein před loďkou dlouhý, bílý hřeben pěny, který se blížil jako živý. Se slabým výkřikem zakryl si rukama tvář a vrhl se obličejem dolů na dno loďky. Felčar pochopil vše a ohlédl se. Loďka, bokem napříč, letěla ke splavu. Nejasně černala se hráz. Bílé bubliny pěny vrhaly se dolů.

„Konec!“ řekl felčar nahlas.

„Astreine! Astreine!“ zvolal, „drž se boků loďky, drž!“ V tom ho srazilo něco s lavičky. Padl prsoma na otvor pro veslo a chytil se křečovitě loďky. Ohromná, těžká vlna zalila jej od hlavy k patě. V řevu vodopádu jako by se ozvaly silné, rychlé údery zvonu. Nějaká tajemná síla odtrhla jej od loďky, vysoko pozdvihla a mrštila jím v bezdno, hlavou dolů. „Drug najde sotva sám cestu domů,“ kmitlo ještě felčarovi hlavou. Pak zmizelo vše.

Řeka nesla dlouho jejich mrtvá, znetvořená těla, kroužíc jimi ve vírech a bijíc jimi o kameny. Tělo felčarovo uvázlo mezi vrbami. Učitele zanesla dále.

Jiří Sumin:

Dědictví.

(Dokončení.)

XIII.

Neznámá venkovská stařena v krátkých, řasnatých sukních přišla jí otevřít. Její vyhublá, vrásčitá tvář byla plná záře a úsměvu, z jejích malých černých očí sršely jiskry. Na nohou měla veliké nemotorné bačkory na boso, upletené ze soukenných okrajků, jaké nosí jen nejchudší venkovské ženy.

„Tak to jste vy?“ zvolala živě. „Tak pojďte, pojďte, už se vás nemůže chudák dočkat.“ Zpozorovala na tváři dívčině tajenou úzkost i snažila se upokojiti ji. „Nebojte se! Už je všecko v pořádku. Mrtvolu odvezli . . . a všecko uklidili na dvoře. Ani stopy už tam není po tom, co se stalo . . .“

Když stanula Eliška na prahu pokoje, zarazila se a bezděky couvla. Nepoznávala téměř strýcova obydlí.

Slušný jindy pokoj, třeba že po starodávnu zařízený a bizarně přeplněný, podobal se dnes jakémusi skladišti starého haraburdí. Jako by drsná jakás ruka strhla roušku se všeho, co nebylo určeno všetečným cizím očím, zotvírala a zpřeházela všechny tajné schránky a vydala na pospas lidské zvědavosti všecku dobrovolnou bídu a zchátralost této zvláštní domácnosti. Patrně scházela tu Mařčina obratná ruka, jež dovedla vše tak mistrně zastírati a vyrovnávati.

S váhavou nerozhodností, v níž mísil se stud a úžas, přiblížila se dívka k posteli, kdež v prošpiněných, tmavě pruhovaných peřinách vedle odřené zdi zmítalo se seschlé stařecké tělo.

„Přišlas?“ pravil, otvíraje široce oči. „Však jsem se tě nemohl dočkat. Našly jste ponožky?“

„Našly, velebný pane. Přivezla jsem je. Košile také,“ odpovídala ochotně.

„Nu, dobrá! Však jich budu potřebovat.“ Hlas jeho byl drsný, chraplavý, promodralý obličej zdál se na první pohled černý. Ale pronikavé oko živě se lesklo. Hned jak vešla do pokoje, utkvěl zrak jeho na balíčku, jenž obsahoval obvyklý dárek Ryndův.

„Nalej mi toho černého!“ pravil plačtivě. „Byl jsem poněkud sláb poslední dny. Kdybych se byl měl čím posilnit, nemusilo se stát tak hrozné neštěstí.“

Eliška právě vyndávala láhev s vínem, ale při zmínce o této tragické události ustala v práci a zadívala se soucitně na starce.

„Ubohá Mařka!“ pravila vřele.

Hodil ruce za hlavu, a celé tělo křečovitě se prohnulo.

„Mařko! Mařko . . .!“ zakvílel. „Cos mi to udělala?!“

Stařena přistoupila rychle k posteli.

„Utište se, velebný pane,“ domlouvala mu; „nezačínejte znova. Všichni jsme smrtelní, a nikdo neví dne ani hodiny.“

„Mařko . . .! Mařko!“ rozlehlo se opět pokojem.

„Ale, pro boha, velebný pane, co děláte?“ horšila se stařena. „Pamatujte se! Vždyť to byla jen služebná . . . třebas i z rodiny, ale přece se nesluší na duchovní osobu takhle pro ženskou truchlit.“

„Já vím,“ odpovídal oddaně; „ale já to v sobě nemůžu zadržet.“

Když mu podaly skleničku malaga, sám se posadil a drže ji proti světlu v třaslavé vyhublé ruce, tiše se usmál, jako by na všecko byl zapomněl.

„To je stavinoha,“ pravil, obrácen ku stařeně.

Ulehl a zamhouřil oči.

Eliška uklízela pokoj. Stařena pobíhala za ní a vyprávěla o sobě.

„Já jsem Běhalka z Trhlic. Ale od vánoc bydlím zde, ve městě. Slyšela jste někdy o mně? Každý pátek donesla jsem mu vdolek, jak velký okřín. Je pravda, másla, ani vajec jsem do těsta nedala, ale zadělala jsem je samým mlékem, kapky vody jsem nepřililа. Bože, to mu chutnalo! Povidel jsem namazala za prst ztloušti, posypala perníkem a pomastila, tak na tom kalužky stály. Sedl si k němu a pokrajoval, až ho sprášil celý . . . ha-ha-ha.“

Odmlčela se, pohlédla úkradkem na nemocného a tiše poznamenala:

„Nebude! Už nebude! Nu, však už nás vodí třicet let za nos.“

„Jak to?“

„Nu, jak! Pořád, že už umře, že už je s ním konec, a pod kůží se, myslím, směje. Člověka to dávání omrzí, zvlášť když sám nemá nazbyt. A upustí-li od toho, je ztraceno všecko. Já jsem jen vzdálená příbuzná, ale také jsem si ho předcházela. Hodí se mi nějaký tisíc. Ti ostatní mají na mne zlost. Všelicos mu dávali, ale nic mu tak nepřišlo vhod, jako ten můj vdolek. Vždycky říkal: „Není nad vdolek z pece!“ A ti měli zlost — Nu, ale už ho, myslím, jedl naposledy.“

„Nezdá se mi, že by s ním bylo tak zle.“

„Ó, je! Všici to říkají. Už je konec.“

„Kdo, všici? Doktor?“

„A — doktor zde ani nebyl. Kněží, co ho zaopatřovali . . .“

„On už je zaopatřen?“

„Nu, toť se ví! To je přece u kněze na prvním místě.“

„A ten pokoj byl tak, jak je teď . . .?“

Mikoláš Aleš: Táborský hejtman.

„Nu, však je to tu hezké. Trochu nepořádku, jako v takové chvíli. Ale kdo pak na to hledí? To byla sláva! Čtrnáct kněží tu bylo. Schválně jsem je počítala. Také jeden kanovník, jméno nevím, znám ho jen dle toho, že mluví nosem. Celé město bylo vzhůru, ti největší páni se přišli poptat, jak se mu vede. A jak šel kněz s Pánem Bohem, lidé klečeli po obou stranách ulice, jak o Božím Těle. Staveni bylo plné . . . Nu, to se ví, že je zaopatřen. To by bylo pěkné, aby nebyl!"

Nemocný náhle pozvedl hlavu.

„Jsem zaopatřen," pravil trpce; „ale proto ještě nemusím umřiti."

„Nu, však já neříkám!" pravila stařena drsně. „Nestarejte se! Nebude-li to mět být, tak to nebude."

„Teď převlíknu peřiny," uvažovala Eliška nahlas; „možná, že sem přijdou nějaké návštěvy."

„To je jisté, že přijdou."

„Velebný pane, kde máte ty bílé vyšívané cíchy . . .?"

„Vyšívané . . . vyšívané! Co se ti to plete v hlavě?"

„Mařka říkala, že vám děvče od její sestry přineslo darem vyšívané cíchy."

„Přineslo, ale já o nich nevím. Mařka si je schovala!"

„A kam?"

„A což vím? Myslím, že k sestře. A co se na ně ptáš? Snad bys mi je nechtěla povlíknout? To bych ti hned z postele utek' . . .! Vždyť bych se musil před známými stydět. Nemusím ještě umřiti, ale připadalo by mi to, jako bych se pánu bohu rouhal."

V tom někdo zazvonil.

Eliška chtěla dříve ukončiti jakousi nepěknou práci, ale Běhalka mínila, že na tom nesejde, a klidně kolébala se ku dveřím.

Vešli dva kněží: mladší nevelký, zavalitý brunet s brejlemi na očích, starší bělovlasý, sehnutý, s hlavou skloněnou k levému rameni.

„Tak pozdrav Pán Bůh! No, jak se daří? Jak se daří? Ach, vždyť ono bude zase dobře!"

„Baže bude!" zněla stručná odpověď.

Usedli k posteli, starší zamyšlen a neklidný, jako by se k něčemu vážnému chystal, zatím co mladší rozhlížel se kolem, neskrývaje ironického úsměchu.

„Koho máte teď u sebe?" tázal se opatrně starší kněz, když Běhalka s Eliškou odešly do kuchyně.

„To je vnučka mojí nebožky sestry," pravil nemocný se zábleskem nevinné pýchy v malých těkavých očích. Ale udivený pohled hostí nějak ho polekal a zmátl. „Jsem sluha boží, ale sestru jsem měl," dodal nevrle.

„Což to?" pravil mladší kněz, ohlížeje se stále do kuchyně. „Sestru smíme mít. Sestřenice to přece nebyla."

„Ne, ne! Bůh zachraň! Zeptejte se na náš rod."

„Zajisté jste na ni také . . . pamatoval," vyzvídal starší.

„Ovšem. Je to má nejbližší příbuzná. Dám ji zahradu v podvalí a louku za řekou. Ale zahrada musí zůstat zahradou a louka loukou.

Tak si to udělám. Ty stromy jsem většinou sázel vlastní rukou. Chci, aby po mně zůstaly na věčnou památku."

Bělovlasý kněz vážně kýval hlavou, brunet usmíval se ironicky.

„To je hezký dar!" pravil.

„Ovšem, dlouho jsem nevěděl, komu to dát. Tak mi to bylo drahé. A jak jsem ji uviděl, hned jsem se rozhodl. Ona je věrný obraz mojí nebožky sestry; jak ji tu vidíte, taková byla má sestra, když byla mladým děvčetem."

„Nu, a proč vy jste nebyl takový?" tázal se brunet.

„Mně Bůh krásy nedal. A dobře udělal. Byl bych se hříchu neubránil. A takto odejdu čist."

„Ale říkali o vás, že jste špína," pravil brunet se smíchem.

„Ale na duši jsem čist," pravil klidně. „Člověk musí někdy spáchat malý hřích, aby se vyhnul velkému. A tomu velkému jsem se ubránil. V tom ohledu mám svědomí tak klidné, že bych mohl, jako ten mladý mnich v Burgundsku vzít žhavé železo do rukou, aniž bych se popálil."

„Ale nezkoušel jste toho nikdy!"

„Ne. Já mluvím jen obrazně."

„Vím, vím."

Starší hleděl zamyšleně před sebe, a když se smáli, bylo zřejmo, že neví, o čem byla řeč. Pohlédl významně na svého soudruha a z hluboka vydechl.

„Nu tak, pane bratře," začal obřadně, „s Pánem Bohem jste se smířil, a myslím, že jste také jako dobrý křesťan a sluha boží své světské věci spořádal . . ."

„Spořádal. A co jsem nespořádal, to spořádám, až vstanu."

„Až vstanete . . . ? Jak to myslíte? Až vstanete z mrtvých?"

„Co? Z mrtvých . . . ? Co pak jsem už mrtev?"

„Ne, nejste . . . ale jsou zde léta . . . je čas. Ovoce jak uzraje, spadne se stromu."

„Spadne. Ale nikdo neví kdy."

„Já pro sebe ničeho nechci," mluvil bělovlasý kněz velmi tiše. „Byl jsem šest roků kaplanem pod vámi . . . znáte mě. Jde jen o to, abyste pamatoval na spásu své nesmrtelné duše. To jsem vám přišel připomenout. Ne ze své vůle, znáte mne . . . ale na pokyn shůry."

„No, dobře. Vždyť já vím, co mám dělat. Zítra vstanu . . ."

„Zítra vstanete?"

„Nu ovšem. Musím přece tu chuderu pohřbít. Třicet let mi věrně sloužila, a ani bych jí tuto křesťanskou službu neprokázal? Vždyť by se jí tam ani dobře neodpočívalo, kdybych já ji nepohřbil. Mařko, Mařko, cos mi to udělala!"

„Ach, nechte ji s pokojem. Té už je dobře."

„To každý řekne: už je mu dobře. Ale nikomu se takové dobroty nezachce."

„Proč ne? Vždyť teprve tam čeká nás pravý život a pravé nezkalené štěstí."

„Také si tak říkám. Ale jaksi ničeho při tom necítím. Dříve jsem vídal nebe a peklo. Nebe bylo bíle zlaté a peklo černě rudé.

Ale teď můj cit otupěl, a obraznost se zahalila. Říkám si: nebe, nebe — peklo, peklo! A ničeho při tom necítím, ničeho si nepředstavuji. Všecko je ve mně vyčerpáno, všecko zešedlo a zešeřelo tam uvnitř, jenom kolem sebe cítím prouditi život bohatý, pestrý . . .“

„Ale, ale . . .“

„Já vím, taková láska k životu, to je hřích. Ale člověk časem musí spáchat malý hřích, aby se vyhnul velkému. Ostatně Boha jsem ctil a velebil, povinnost jsem konal . . . S sebou ničeho nevezmu, peníze zde nechám a nechám je vesměs chudákům. Mnoho už je upsáno, a tak teď nevím, musím do těch lejster nahlídnout. Je toho celá hromada. Abych to nějak nepoplet'. Zahradu a louku dám tomu děvčeti. To není dosud upsáno. To se ví, i na spásu duše chci pamatovat — to je vlastně nejpřednější . . .“

„Dobré předsevzetí neradno odkládat. Může být pozdě. Ovšem, že zrovna neumíráte, ale na smrt má být každý připraven.“

„Předsevzetí nic není. Celé peklo je prý vydlážděno dobrým předsevzetím,“ poznamenal mladší kousavě.

„Nu, zítra to spořádám. Dnes se mi třesou ruce, a hlavu nemám dost jasnou.“

Hosté pohlédli na sebe.

„Půjdeme tedy,“ pravil starší hlasitě. „Dej Bůh, abyste všecko zařídil včas. Buďte zdráv! Bůh vás opatruj!“

„Máte zde hezké věci,“ pravil brunet, stoje na prahu a usmívaje se ironicky.

Na pokyn bělovlasého kněze Běhalka vyšla za nimi na chodbu.

„Víte, kdo jsem a kde bydlím,“ mluvil důrazně; „kdybyste pozorovala, že se blíží poslední hodinka, ihned mi podejte o tom zprávu. Ale včas, rozumíte! Kaplanoval jsem pod ním, chci se u něho modliti, až bude skonávat.“

Běhalka slíbila pokorně, jsouc nemálo hrda, že se jí dostalo úkolu tak čestného.

Eliška vyšla pak, aby obstarala nákup k obědu a při tom zaslala matce krátkou zprávu.

XIV.

Po celé odpoledne střídaly se pak návštěvy příbuzných, známých i dotěrných zvědavců. Poněvadž jich bylo vždy více pohromadě, překáželi si navzájem a obtěžovali nemocného.

„Víte-li co?“ pravila Běhalka Elišce, když večer osaměly s nemocným. „Není třeba, abychom obě ponocovaly od večera do rána. Já budu do půlnoci, a vy od půlnoci. Obou nás není třeba, vždyť je lehoučký jako došek. A povídejte něco, ať nedřímu! Měla bych se modlit, ale nevzala jsem si růženec . . .“

Chvíli seděla obrácena zády ku světlu, „aby ji neštípalo do očí,“ a začala hlasitě zívat.

„Ale, pane bože, to na mě jde spaní. Jsem zvyklá časně stávat. Tak se mi dělá tma v očích, jak by mi někdo pytel na hlavu hodil. Víte-li co? Ponocujte do půlnoci, a pak mě vzbuďte. Do půlnoci to

snadno uteče, ale do rána pak to trvá dlouho. A vy jste mladá, chce se vám spaní." Oblečena svalila se v kuchyni na Mařčinu postel a ztichla. Ale ještě si na něco vzpomněla.

„Kdybyste snad pozorovala, že se začíná ubírat od nás, hned mě vzbuďte! Víte, co mám uloženo. Nerada bych to promeškala. Pokládala bych si za hřích. Býval jeho kaplanem a chce se u něho modlit." — Za nedlouho ozval se táhlý, hluboký chrapot, a to bylo vše, čím se Běhalka té noci uplatnila.

Nemocný byl velmi neklidný a nebyl s to zamhouřiti oka. Cítě zjevně, že stav jeho se horší, propukal v nářek a volal Mařku... Nebyl s to vytrvati pět minut v téže poloze. Eliška měla co dělat, aby mu vyhověla.

„Vstát! — Sednout! — Vody! — Lůžko mě tlačí, chci sednout na židli!" opakovalo se stále. Po celou noc zvedala a překládala to ubohé, mroucí tělo. I ona cítila, jak je stále těžší a bezvládnější. Prožívala chvíle, kdy jí ruce tuhly hrůzou a studený pot vyvstával na čele. Tento divný, bizarně přeplněný pokoj, jenž se podobal skladišti starého haraburdí, neboť nebyla s to dáti mu dřívější slušné vzezření, tyto zdi přeplněné obrazy nahých, utýraných krvácejících těl, toto ovzduší katastrofy, kde smrt obchází a kosí, to vše zdálo se jí přímo nemožností, hrozným, děsivým snem. Venku burácel vítr, tak že občas šlehl do oken zvednutý prach s cesty, něco narazilo o zeď, neb dvéře zapraskaly. Při každém silnějším zvuku zachvěla se od hlavy k patám. Bylo jí, jako by kdosi nahlédal do oken, procházel tiše stavením, volal a stenal, šeptal cosi a smál se tím podivným, nezapomenutelným smíchem, o němž nebylo lze říci, byl-li to smích nebo pláč. —

„Mařko, Mařko, cos mi to udělala!" stenal chvílemi nemocný.

O půlnoci Eliška pokusila se vzbuditi Běhalku. Zatřásla jí několikrát a zavolala. Chrapot na chvíli ustal, ale hned zase ozval se znova v tóninách o něco vyšších.

Nemocný schvácen a vysílen nevstával již tak často, ale stále sebou zmítal, hledaje vhodného místečka pro své sesláblé, obolené tělo.

„Je vám špatně, velebný pane?" tázala se, vidouc na sobě upřeny jeho smutné, tázavé zraky. Přikývl pouze. „Co vás bolí?"

„Nic. Ale já umru! Bože, bože, chtěl jsem pouze deset roků, a teď bych se spokojil, kdybys mi aspoň deset měsíců popřál."

„Vždyť bude zase dobře. Zítra vstanete."

„Nevstanu! Kdo ji pohřbí? Mařko, Mařko, to jsem se ti špatně odměnil! Kdybych byl aspoň deset dní... Oh, ty Adame! Oh, ty Adame, cos nám to udělal? Měl jsi raději tu svoji nehodnou ženu uvázat za vlasy ku stromu, když jí ten mlsný jazyk nedal pokoje. Věčně jsme mohli žít!" —

Jeho obličej víc a více modral, tahy se měnily. Nos se prodloužil, oči jakoby vystupovaly z důlků. Obličej z profilu měl cosi ptačího... A jak sebou zmítal ve tmavých, propšiněných peřinách, v černé vatované vestě, již dostal před léty darem a jejíž hedvábný povrch byl

potrhán, podobal se velikému vrabci, jenž smrtelně raněn bije křídly ve svém hnízdě.

Běhalka, zvyklá časně vstávati, nezaspala rána. Tiše jako kočka skočila s postele a rovněž tak tiše přiblížila se k loži nemocného. Dřepěla tak chvíli u hlav, upírajíc naň své zvířecky klidné, zvědavé oči bez záchvěvu soucitu a lítosti.

„Zraje . . . zraje," pomžikla významně očima.

„Věčně jsme mohli žít," zaúpěl nemocný.

„Cože? Věčně žít?" utrhla se na něj stařena. „To tak! Velebný pane, co to mluvíte? To ani není křesťanské. Věčný je jenom Bůh."

„Ano, máte pravdu. Je mi jaksi zima. Nohy mám jako led. Jen ta vesta trochu ještě hřeje . . . Kdybych umřel, nesvlékejte mi jí. Zdá se mi, že by mi bez ní bylo tuze zle. Ba, už — myslím — nemám ani těla . . . Už jsem jako rozklížený, jen ta vesta mě drží pohromadě."

„Slyšíte, to už je fantas," upozorňovala Běhalka Elišku.

„Dobře vím, co povídám," horšil se nemocný.

Běhalka rychle se ustrojila, vzala na sebe pak velký šátek, a špulíc rty v pokorně sladký úsměv, vyběhla z domu.

Nemocný, jenž se poněkud uklidnil, ležel nyní téměř bez hnutí na loži, jen oči chvílemi otevřel a těkavě se rozhlížel. Pak zdálo se, že usíná. Vystouplé oči zapadaly, pot perlil se na čele, dech se krátil. Eliška usedla k němu a vzala jeho ruku do své. Přála si, aby takto tiše zhasl, než přijdou jeho známí a vyděsí ho hlasitou modlitbou. Po chvíli vstala, aby opravila stínítko na lampě. Pohnul sebou a hledal její ruku.

„Ulevilo mi," zašeptal.

Pak opět se ztišil, jako by usínal, ale dech se chvílemi zadrhl, a v krku mu zakloktalo.

Lítost a hrůza naplnila duši dívčinu. Přála si, aby nezemřel, pokud je zde samotna, a zase, aby byl ušetřen hluku a rozčilení.

XV.

Venku probouzelo se vlažné, vonné jarní jitro, tu a tam zazněly pod oknem osamělé kroky, nebo přejel s rachotem vůz, a zase vše ztichlo a zasnulo. Eliška seděla stále u lože, naslouchajíc se strachem tomu krátkému, nepravidelnému dechu, jenž se chrčivě prodíral hrdlem, zadrhuje se chvílemi, jako by se měl již již přetrhnouti a všecko skončiti. Domnívala se, že Běhalka buď zapomněla adressu, nebo vůbec nepořídila, a těšila se na příjezd matčin.

Ale pojednou ozval se venku hlasitý hovor a rychlé kroky chodců. Nemocný ulekaně otevřel oči a snažil se pozvednouti hlavu. V malé chvíli dvéře se rozlétly, a asi deset mužů nahrnulo se do pokoje, mezi nimi několik kněží. Dvéře nechali dokořán, jako by měli velmi naspěch a na nikom už nezáleželo. Tlustý pán s černými brejlemi položil na stůl papíry, jež nesl pod paží, a hřmotně přistrčil židli.

Vysoký, štíhlý kněz v sutaně se širokým límcem přistoupil k posteli.

„Pax!“ řekl hlasitě ostrým, sonorním hlasem a vypial pánovitě své vysoké, bílé čelo.

Stařec na loži ani se nepohnul.

Kněz strhl chvatně stínítko s lampy, a pohlédnuv na nemocného, zachmuřil se.

„Vždyť umírá,“ zabručel skrze zuby.

Všichni ztichli a hleděli před sebe vážně a zkormouceně pod dojmem jakési obavy, jež byla závažnější, než vše ostatní. Bylo slyšeti pouze krátký, chroptivý dech, jenž se chvílemi zadrhnul, tak že se zdálo, že toto vydechnutí je poslední. Všichni upírali zrak na kněze v sutaně se širokým límcem, jenž stál u postele s rukama založenýma na prsou, jako socha nehybný, ale rozhodný a pevný. Zdálo se, jako by mu mlčky a oddaně nabízeli své služby, jako by ho vyzývali, ba prosili, aby se rychle rozhodl a jednal. Ale kněz stál dosud nehybný, odmítavý, a jeho zrak bodavě zajížděl ke stolu, kde stál bělovlasý kněz s brunetem, již zde byli ráno.

Pojednou sehnul se k nemocnému, jeho ruka dopadla náhle s jakousi mocnou suggestivní výzvou na rameno starcovo a zatřásla jím. —

„Znáte mne, bratře?“ pravil blahosklonně, jako člověk, jenž sestoupil s vysoka a je jist, že vyvolává hluboký dojem.

Nemocný na loži nevrle zabručel.

„Znáte?“ pokračoval, skloněn k nemocnému. „A víte, proč jsem přišel? — Nevíte. Přišel jsem, abych vám připomenul vaše sliby...“ Poslední větu promluvil povýšeným hlasem, s přídechem výčitky.

„Uh... u-u-h...! U-u-u-h!“ znělo vyděšeně s postele.

„Štěstí vám přálo, dobře jste hospodařil, a Bůh vám požehnal na vezdejším statku. Nahromadil jste jmění...“

„Chu... chudákům je zanechávám,“ pištělo to vyschlým, zkornatělým hrdlem.

„Hezky, hezky... to je šlechetné. Jsou vám blízcí a milí. Ale zdá se mi, že nepamatujete na kohosi, jenž je vám nejbližší a nejmilejší: na svou nesmrtelnou duši.“

„Uh... u-u-h, ne... pa... pamatuju! Dám...! Dám!“

„Tak jste mluvil po celý život, a tak mluvíte i v poslední hodince. Ale smrt, jež stojí u vašich hlav, odpovídá za vás: Nepamatuju! Nedám!“

„Uh... u-u-h... u-u-u-h.“

Ztrhané oči vystoupily z důlků a rozhlížely se vyděšeně, jako by pátraly, je-li pravda, že už je tu smrt.

„Dám... dám,“ chropěl vysíleně. „Je těch lejster...! A já mám dnes hlavu slabou.“

„Silnější už nebude, leč až stanete před soudnou stolicí boží.“

„Dám! Dám!“

„Vůli máte dobrou,“ mluvil soucitně. „Jen jestli všemohoucí Bůh dar váš přijme. Dopřál vám mnoho času, abyste slib svůj uskutečnil, a ještě i teď, v poslední chvíli váháte...“

Stařec malomocně zaklátil hlavou, hmatal rukama, jako by se chtěl vzchopiti, a v hrdle chvili chropěla nesrozumitelná slova.

„Dám ... dám hned ... Dám, co chcete ... Nevím sám. Je těch lejster! Abych to nepoplet'!"

„Jen se vzpamatujte! Mluvte klidně. Bůh vám dopřeje síly. Tedy na spásu své duše věnujete ... Jen se vzpamatujte a mluvte klidně!"

Tváře se zjasnily, jako by si všichni s ulehčením oddechli; tlustý pán s brejlemi vzal péro do ruky.

„Dám ... dám ... ale nevím co." Mluvil s napětím posledních sil, hlas se mu třásl a trhal, jako by chtěl zaplakat. „Už je to všecko popleteno ... nic jim nezanechám ... jenom soud ... dojnou krávu advokátům a zlodějům ... Mařko, Mařko, to jsme to dohospodařili!"

„Zanechte starostí, nastaral jste se dost. Teď myslete jen na Boha a na svou nesmrtelnou duši. Anděl smrti obchází a spravedlivý soudce čeká ..."

„Dám ... dám ... ano, na spásu své ubohé duše ..."

„Co tedy? Mluvte již!"

„Dám ... z ... zzahradu v podvali."

„Zahradu v podvalí. Pište. A co dále?"

„L ... llouku za řekou."

„Louku za řekou. — Pište! Parcelní čísla mám poznačena v notesu. Udám vám je pak."

Bělovlasý kněz, jenž zde byl ráno návštěvou, připomínal slabým, nerozhodným hlasem, že s nemocným přítelem často mluvívali o tom, že ze dvou domů na náměstí vyplaceny budou legáty k určitým náboženským účelům. Vyložil návrh svůj podrobně a velmi tichým, důrazným hlasem vyřkl obnos, jenž měl být věnován.

„Myslím, že tím nikdo nebude zkrácen," mluvil měkce a rozvážně. „Služka, jež měla na domech svůj podíl, zemřela právě. A ostatně ho přece nenutíme. Kdysi takový úmysl měl, má-li jej dosud, dobře pro něj, nemá-li, nám do toho nic není."

„Ovšem, ovšem," zněla hromadná odpověď.

„Pro sebe nic nechceme," doložil pevně a těžce basový hlas.

Nemocný ku všemu přisvědčil, dodávaje pištivým, sotva slyšitelným hlasem: „Na spásu mé ubohé duše ... na spásu ...!"

Kněz v sutaně diktoval rychle a plynně, jako by vše bylo dávno promyšleno a připraveno:

„Každé dřívější ustanovení a darování, pokud se vztahuje na jmenované zde pozemky a nemovitosti, tímto odkazem pozbývá platnosti. A teď rychle podpis!"

Svěže a vesele otočil se na podpatku a s vítězoslavným úsměvem se rozhlédl. Všichni vzhlíželi k němu plni obdivu a devotní úcty, jako by byl právě provedl cosi nadmíru nesnadného, složitého a záslužného.

Nemocný na loži bolestně zaúpěl a s nadlidským napětím posledních sil nazvedl hlavu.

„Mějte slitování ... s mými stromy ..." vypravil ze sebe slabým, bezzvučným hlasem.

„Co? Co? Stromy? Stromy chcete na hrob! Jaké pak? Jaké?“ mluvil kněz v sutaně s jemnou ironií, jako by se mu zlíbilo zažertovat.

„Stromy, které jsem sázel,“ chropěl nemocný. „Takové mladé... plodné... Lidské oko musilo by zplakat nad zkázou takových stromů...“

„Dobře... dobře... A tak co s těmi stromy? Nerozuměl jsem.“

„Chci, aby žily... aby zůstaly po mně na věčnou památku...“

Kněz v sutaně neobyčejně zvážněl, vztyčil se, jako by vyrostl, a upřev na starce pevně své bodavé oči, pravil pohnutě:

„Věčnou památku chcete! Znáte ta slova: Prach jsi a v prach se obrátíš!? — Znáte je?“

„Uh... uuh... uuuh...“ znělo s postele.

„A teď rychle podpis!“

Silné ruce pozvedly nemocného jako loutku, jiné tiskly mu péro do ruky a vedly ji. Ale jeho hlava klesla náhle nazpět, v hrdle to chropělo a kloktalo, jako by nadcházel poslední okamžik.

„Nechte ho s pokojem! Nechte ho již!“ vykřikla Eliška poděšena tímto brutálním výstupem.

Kněz v sutaně upřel pronikavé oko na bělovlasého kněze, jenž tu byl ráno návštěvou, a více z jeho pohledu než z temného zabručení byla srozumitelná otázka:

„Kdo je ta dívka?“

A zase dřív než slovy, odpověděl bělovlasý kněz pohledem.

„Ni—kdo,“ řekl pak tiše a významně, a jeho tenký ret sešpulil se v konejšivý úsměv.

XVI.

Zpráva, že po vzrušující příhodě včerejšího rána umírá náhle ten, jenž tak dlouho střádal a žil, rozlétla se již probouzejícím se městem, a lidé spěli houfně k jeho obydlí. Domek byl jako v obležení, dvůr i chodba nacpána, známější tlačili se do bytu.

„A já jsem říkával, že snad ani neumře, že vás všecky přečká, a on přece... přece...“ šeptal v kuchyni pochlebný hlas šťastným dědicům.

Stáli tu v hloučku vážně a hrdě, jako vytrvalí zápasníci, již po dlouhém, uznáníhodném sebezapření octli se u cíle. V poslední chvíli byli sic zaskočeni, ale přece zůstali vítězi!

„Já jsem dělal loni plot k té zahradě,“ bylo slyšeti nahořklý, ale svrchovaně pohrdlivý hlas. „Nu s pánem bohem, ať je jejich i s plotem!“

Ale ten tuhý, zhasínající život, jehož vyčerpané síly znova byly zburcovány, nechtěl se nyní poddati. Stařec ležel s očima široce otevřenýma, jež těkaly kolem s jakousi ostražitou vnímavostí.

Kněz v sutaně pohlédl na Elišku, jež stála odstrčena téměř až u dveří.

„Klekněte, žehná vám,“ pravil velmi laskavě a měkce.

Eliška uposlechla, ale když ji za nedlouho znova, možno-li ještě laskavěji, upomenul, aby klekla, protlačila se k posteli a vzala tu vyhublou, stále jí žehnající ruku opět do své.

Ještě jednou pokusil se uplatniti svou nezdolnou energii. Opřel se o lokty a těžce stenaje zvedal hlavu. Eliška vidouc, že se chce posadit, podložila mu polštáře.

„Nejmilejší bratři a sestry," ozval se slabý, bezzvučný hlas, jenž zdál se vycházeti z pod země, „prosím vás pro Krista Ježíše, pro všecky svaté, jestli jsem vám někdy ublížil, odpusťte mi!"

„Odpouštíme!" zahřměla velkomyslná odpověď.

Hlava klesla nazpět a vnímavé oči těkaly bystře.

Bělovlasý kněz, jenž byl jeho přítelem, nestačil odpovídati na otázku, jež se stále vracela:

„Kdo je ta mladá dívka, co pro něho pláče?"

„Ni—kdo!" odpovídal s tím zvláštním úsměvem.

„Pouze příbuzná nějaká ... po sestře."

„Opravdu?"

„Zcela jistě."

Kněz v sutaně, jenž se byl chvíli modlil šeptem, obrátil se náhle k bělovlasému starci.

„Vedlejší pokoj je prázdný?" tázal se nahlas.

Roztěkané, vnímavé oči nemocného poděšeně na něm utkvěly.

„Je prázdný," odpověděl tázaný. „Totiž má tam vysypanou pšenici. Čekal, až podraží ..."

„Dejte pokoj ihned vyklidit! Zřídí se tam katafalk, a byt se musí ihned zapečetit."

Udělal nad postelí kříž a odcházel.

Jakési bezmocné úsilí problesklo náhle tím zapadlým, hasnoucím zrakem. Nemocný zmítal sebou, zvedal hlavu, jako by chtěl protestovat nebo čemusi zabránit. Náhle však síly ho opustily, zvrátil hlavu na zad a ležel chvíli nehybně, s bezvládnýma, skleslýma rukama.

„Mařko! Mařko!" zaúpěl slabý, bezzvučný hlas, jenž zdál se vycházeti z pod země. Těžká hlava šinula se pak dolů, dolů, jako by se to bezvládné, seschlé tělo chtělo kolem ní v klubko navinout.

Kněz v sutaně vrátil se ode dveří a sáhl mu na puls.

„Tepna dosud bije," pravil zklamaně.

Pokoj byl vyklizen, a lidé se rozcházeli, neboť nedával již známky života. Vedle sbíjeli katafalk, donášeli svíce, ale — tepna bila dosud. A jako všem na vzdory bila ještě, když už byl katafalk hotov.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Ležel pak v rakvi slavnostně ustrojen, s pokojným úsměvem na rtech ve velkém rožním pokoji s okny do sadu. Slunce sotva vzešlo nad obzor a prozářilo se strany větve stromů, obalené květy a mladou zelení. Stály tu ve své mladé kráse teple prosvíceny, jako k slavnosti. Pod stromy ležel dosud stín, vzduch byl vlhký, pln vůní a svěžesti. Ptáci zpívali neúnavně, přeletujíce s větve na větev, důvěřiví a zdomácnělí, opojení jarem a pohodou. Blízko okna stála obrovská stará hrušeň s větvemi skloněnými pod tíží květů, jako nádherný

baldachýn. Jarní vítr zavanul chvílemi prudce a bujaře, rozkýval a rozšlehal pružné větve, a všecka ta svěží, slavnostně prozlacená zeleň rozevlála se jako vzdušný závoj.

Eliška stála těsně u rakve, pohlížejíc dlouho na tu nyní klidnou, úsměvnou, jak omládlou tvář, na zvláštní sklenutí čela a útvar oka, jenž jí připomínal drahou podobu otcovu, a smutně uvažovala o tom, jak tak osudně rychle uhne jim vždy ta pevná, přátelská ruka, o niž se chtěly opříti. Pod nádhernými kněžskými rouchy, do nichž oděli to seschlé stařecké tělo, jako by pohřbeny byly veškeré její naděje. Necítila k nikomu zloby a hořkosti, nejméně k tomuto mrtvému, jenž opustil právě svůj podivný, osamělý život, a jehož majetek rozněcoval po dlouhá léta lidskou hrabivost a lakotu, aby pak nahodile padl do rukou toho, jenž se ho dovedl zmocniti. Ale srdce jí stydlo krutou, nikdy nepoznanou bolestí, když myslila na nezbytný rozchod s Ryndou. Cítila, jak krásný sen její rozplývá se jako bublina. Budou tedy zase žít uboze s matkou, strádat a hynout starostí, lekati se nepředvídaných malých vydání, těžce se probíjet strastmi a svízeli nejisté existence.

Před oknem na rozkvetlé hrušni, jejíž větve skloněné pod tíží květů splývaly jako nádherný baldachýn, zpívala pěnice svou hlučnou, úchvatnou píseň, jako by nebylo na světě hoře a bolesti. Chvílemi zavanul vítr, svislé větve se rozhoupaly, a otevřenými okny vnikl proud vůně. Snad to byl poslední pozdrav tomu tvrdému, osamělému srdci, jež se po celý život nepřichýlilo k nikomu a k ničemu, než k těmto stromům. Zde asi sedával, zde žil své krásné, klidné chvíle, zadíván do sadu na zázrak přírody, kdež, jak říkal, viděl každý den „něco nového“.

Něčí ruka uchopila ze zadu její rámě a odtáhla ji náhle od rakve Nebyla překvapena, spatřivši před sebou Ryndu.

„Pojďte, pojďte,“ šeptal, nepouštěje její ruky, „není zdrávo stát tak dlouho u mrtvoly, a k tomu ještě uvádíte nebožtíka v podezření, jež by ho velmi hnětlo.“

„Jak to myslíte?“

„Inu, kdo pak bude plakat o takového člověka, když mu není ničím povinen. Ti, kteří čekají dědictví, jsou rádi, že se ho konečně zmocní, a ostatním je to lhostejno. Pojďte, tamhle stojí maminka, máme pro vás velkou novinu.“

„Já pro vás také.“

„My už vše víme.“

Matka potřásala starostlivě hlavou, ale nebyla příliš zkormoucena.

„Tedy — tu novinu?“

„Budeme co nevidět svoji.“

„Jak to?“

„Koupili jsme dům. A ježto hlavním rukojmím je zde vaše dědictví, usilují moji věřitelé učiniti mne co nejdříve šťastným.“

„Víte, jak to s tím dědictvím dopadlo.“

„Ano — bohužel! Ale jste nejbližší příbuzné, a předpokládá se tu dlouhý proces — Zatím se přičiníme, abychom vyvázli na sucho.

Zůstane-li mi štěstí věrno, jako dosud, nebojím se ničeho. Svatbu odbudeme velice skromně, jako nejchudší lidé."

„Těmi také skutečně jsme."

*

Když byla pozůstalost odevzdána do rukou šťastných dědiců, chudí příbuzní podělili se pšenicí, nábytkem a šatstvem. Elišce vrátili dobrovolně prádlo, jež nebožtíkovi darovala, přidali něco obrázků, růženců a sošek a v prostotě svého dobrého srdce přiřkli jí jednohlasně černou hedvábnou vestu, neboť viděli v ní nejnádhernější kus jeho nebohaté garderoby.

Mladí manželé nebyli právě doma, když jich balík s dědictvím došel. Matka Eliščina, jež připravovala právě oběd, použila první volné chvíle, aby věci vybalila. Spatřivši starou, propocenou vestu, z jejíž děr lezla špinavá vata, otevřela dvířka sporáku, a ježto připravovala právě jídlo, nechtěla se zvláštní té věci dotknouti rukama, vzala ji tedy na hák a lopatou na uhlí postrčila ji na oheň. Ve sporáku táhle zahučelo — a v málo minutách vyletělo „dědictví" komínem. Paní těšila se nemálo z toho, že se to tak povedlo, když byla sama; neboť se bála vtipů sousedstva a nevraživých narážek Ryndovy matky. O vestě se vůbec nezmínila.

Méně spokojeni s dědictvím byli ostatní příbuzní. Všecky ty hojné odkazy z poslední vůle tvořily jediný chaos a zmatek. Jediný jasný a nesporný odkaz byl ten, jejž diktoval kněz v sutaně, stoje u lože umírajícího. Ale tím více bylo proti němu námitek.

Šest roků táhl se proces, a ježto chudí příbuzní prohráli a platili soudní útraty, vyčerpali tím nadobro obnos, jenž na ně připadl.

Nemohli a nechtěli se však smířiti s myšlenkou, že by měli vyjíti s prázdnem. Dědictví, kterého si dlouhým čekáním přímo zasloužili, které svými dary a svou prací, kdykoliv jí bylo třeba, takřka pomáhali nahromadit! Pole mu obdělávali, louku mu sekli, dřevo v lese rubali, housenky obírali, ploty spravovali! A dělali to ochotně a rádi, jako by pracovali na svém. A z toho všeho že by teď nedostali nic? — Rozsudek poslední instance zněl určitě a pevně, ale jejich nároky nebyly tím docela zviklány. A ježto naděje své nemohli opříti o něco reelního, popustili uzdu své fantasii, této nejvěrnější těšitelce nešťastných.

S hořkostí vzpomínali nyní podezřívavě, že úspory nebožtíkovy na hotovosti nebyly tak velké, jak se předpokládalo. Kam vlastně ukládal hotové peníze? Malý obnos, jenž byl po smrti nalezen v jeho stolku, překvapil kdekoho. —

Stará Běhalka, jež už neopouštěla svého koutku v chaloupce na dvoře, dala jim vlákénko naděje, z něhož počali hned spřádati pevné sítě nových nároků a nadějí. Oné poslední noci, kdy ho s Eliškou ošetřovala, nebožtík projevil určité přání, že chce být pohřben ve své hebvábné vestě. Pravil, že velice hřeje a je mu v ní dobře. A tu vestu mu do hrobu nedali. Není to nápadné? A což ta mladá paní, tam v městě žijící v blahobytu a pohodlí ve vlastním, velkém domě,

jejž koupila po smrti strýcově? Kde vzala peníze? Hlásila se sice o dědictví, ale soudit se opravdově nechtěla, zdá se, že dělala všecko jen na oko. Není to podezřelé? Tehdy si toho nepovšimli, ale dnes je to přímo nápadné. Nedbala o nic, protože měla dost. Kde vzala peníze? Není to jasné? V té vestě byly bankovky na místě vaty! Proto tak hřála! Proto v ní bylo tak dobře! A proto v ní chtěl být pohřben, starý lakomec!

A tuto báječnou vestu poslali jí přece dobrovolně, jakoby nádavkem . . . Jaké stanovisko zaujme asi soud, budou-li žádati, aby se s nimi rozdělila?

Chtěli to nejdřív zkusiti po dobrém a vypravili se k ní hromadně.

Hleděla na ně užasle a nechtěla ničeho věděti nejen o penězích, ale ani o vestě. Tím se dle jejich zdání vlastně prozradila. Proč by zapírala, kdyby šlo jen o obyčejnou starou vestu? Tři svědci jí dokazovali, že jí vesta byla poslána, a ona se přela a dušovala, zapírala a zapřela, jako Jidáš! — Nu, to je přece jasné!

Chtěli začíti nový proces, ale neměli peněz. Zatím pak hlavní svědkyně, stará Běhalka, jež jim dala kouzelné vlákénko, z něhož chtěli upřísti nit, jež by dovedla k těmto pro ně zakopaným pokladům, zemřela. Nedočkala se za své dobré vdolky odměny žádné i odešla — jak se na vsi říkalo -- za farářem, aby si ji vymohla na něm.

Sešlo tedy s procesu, ale pověst o velkém, dobrodružně nabytém jmění zůstala. Méně šťastné přítelkyně Eliščiny, jež ji znaly před málo léty jako chudého sirotka, pohlížely závistivě na její tiché, nezkalené štěstí a vzrůstající blahobyt.

„Vida," připomínaly jízlivě, „není tomu dávno, smýčkovala zoubky k prádlu metr za dvacet haléřů. A teď, jaká dáma! Ovšem, byla bohatá! Zdědila po lakomém faráři vestu, kterou si hodlal vzíti do hrobu."

Eliška i matka její bývaly velmi uraženy, kdykoliv zaslechly ozvěnu podobných řečí. Ale Rynda nehoršil se proto.

„Taková pověst," říkával, „obchodníkovi neškodí; naopak. Mně už jí teď není třeba, ale mnohý by si jí přál."

Růžena Čechová:

Přípitek.

Sklonila se k družce, oděné do plesu, a přála jí do ucha: „Tanči s Kvidonem, má tě rád, přijde pro tebe, vím to!“ — „Ó, jak ti sluší závoje a květiny,“ nahlas vyřkla. „Dobrou noc, Noemi, zítra ráno čekám tě v gloriettu.“

Noemi šťastná uchytila do náruče vdanou starší Felicitu a zašveholila: „Je mi jako žabce před biřmováním! Srdce mám v hrdle a krev ve varu, ale . . .“ přitáhla družku úže: „s Kvidonem zábava se nevyplní. Tobě se zdá, ale já vím, že žhne pro tebe, že v plesu ho ani nezastihnu.“

„Ty, ty holubice drahá, ty pokušitelko, ty růže v rozpuku, nevěř ve své omyly; tím, že jsme si podali ruce, když oběma nám ve světě vstříc přikvapilo utrpení, nestali jsme se navzájem než přátely. Je již od mého narození, že hvězdy vzplanuvší zhasnou mi před dosažením jich. Zpěvu mě odňali — a já jej milovala víc než poklady a šaty, dali mne Staňkovi, jehož nechápu a nemiluji, a dítě přišla mi vyrvat děsná smrt — — — a ke Kvidonovi nepřituli mne příznivá náhoda v tom nenávistném osudu; ostatně je tak lépe. Hleď, tohoto prstenu nesvlékám ani před spaním. Jsem tím chladným hadem svého určení dobrovolně a mlčky spoutána až do smrti. Popatř mně na líce, jak proti tvým růžovým sesněžnily za čas mého manželství.“

„Ó, kéž přijde — kéž — kéž!“ sálavě zahorovala Noemi. „Potom jej svodem pohledů k sobě dostanu a toto vše od slova k slovu mu vyzvoním; neděs se, nezamítej, musím, tvůj žal sedá na mne jako upír a tlačí mne tady v hedvábné látce, v krajkách na ňadrech. Ó, ty věčně zápasící hrdá Felicito, což má život tak hrubou slupku, abychom dovnitř k sladkému jádru nedospěli? Budu za tebe bojovati, nebroj proti mně svou velitelskou vůlí nebo ženskými slzami, nech mne jednat jako kohosi, kdo v žití vyznamenává radosti a podceňuje žaly; dám ti tvé lidské právo, já, já plesová dáma, před tímto zrcadlem rozhodnuta ke všemu!“

„I k rozvedení mého manželství?“

„Ke všemu hořkému, sladkému, nejstrašlivějšímu, nejněžnějšímu. Prohlédni si mne: že hořím již před prvním tancem, zadaným tomu, kdo se mi líbí! Kvidon to není."

„Ne, skutečně ne? Nehoruješ z útrpnosti, nerozdáváš v sebezapření? Co by mi byl platen vavřín, pak-li v prsa tobě vbodnou se ostny. Vím o Kvidonovi, že je ti nakloněn, povídal o tobě před vánocemi, že máš i v tazích otisknuto sladké své nitro, že jsi jedna z žen, které vábí k prozkoumání."

„Děkuji pěkně. Ó ano, nepohádali jsme se, ani nepoškrábali; vpadli jsme jako jeden voják do výborové práce, se zápalem a vkusem, provedli jsme šťastně kus veřejné práce, řekli jsme si to, poděkovali si a nezapomněli se... Ale na srdce, jež je stavení tak ozvučné, zaklepal si někdo jiný. A toho třeba pozvati dále — sáhni mi na nos, že povídám pravdu, nevěřící!"

„A do koho jsi zamilována, šťastná mladá dívko?"

„Skoro ještě ani nezamilována. Ale zbožňuji jej pro jeho temný pohled a temnou pleť a krásný baryton. Řeknu ti jeho jméno, abych tě dostala s tvé houpačky: As — nyk — — Tak se pije to jméno jako s keře horské maliny. Aá!"

„Bože, do toho? Víš, že je to nepřístupný učenec? Divno, jak si tebe, smavé dítě, naklonil!"

„Tím právě, že je takový do sebe. Budu ho házenými růžemi dobývat a nepochybuji, vlastně mám toho již důkazy, že učenec, jde-li o dámu, sleví něco se své učenosti."

„Némo, pověz jenom jedno upřímně: nikdy's nemilovala Kvidona?"

„Nikdy, prohlédni si mé křišťálové oči."

„Nebyla jsi mu bližší než v práci přítelkyně — nepolíbili jste se?"

„Bláhová! Měli jsme v rozvrhu jen účty a zase účty. Co jsou ti platna moje ano — ne, když jsi taková rozkolébaná; — hněvám se, jistě!"

„Odpusť, jsem žena."

„A co ještě?"

„Teď již dost. Však co to? Zdáš se mi bledší — či jsou to zase jen mé oči?"

„Pustila jsi na mě mráz, toť vše. Teď prosím o slunce."

„Ty hezká malá Némo!"

„Konečně. To jsi zase má. Za to ti něco povím. Tyto hedvábý mám z Říma, to mi je činí božské. Zdá se mi, že mají nervy, jak se poddávají; zkus a polož na ně dlaň — že je to opojné? Rozhodně předčí francouzské a hollandské, jsem v nich jako o kus víc než lidský člověk, haha!"

„Ony tě kreslí, sochařsky pověděno."

„Jsou od té, víš, co měla smrt z mořského kraba. Ale není to pravda, stala prý se obtížnou ministrovi, jenž nechtěl být kompromitován. Kdo ví, co se s ní stalo. Ó, to byla nejkrásnější žena na světě."

„Bože, svět je takové popraviště!“

„A ne, ne, svět je radost a štěstí — Jdi, ty's hned na bodu mrazu.“

„Jenom když tvé líce zase rozkvetly!“

„Vnitř mám srpen. Dovol, zvrátím do sebe čiši ledové vody. Co dělá ples! Aá — — ta posilňuje.“

„Svou Nému jsem ještě nespatřila slabou. Chodí na lyžích přes Karpaty a nad soby kralovala a papeži dívala se upřeně do očí.“

„A přece je mi někdy, jako bych neměla základen a celá se měla propadnout v sobě.“

„Duchovní kněžno!“

„Když ssaji sílu i z pentlí, viď, mám právo říci slovo! Toho Kvidona chci inspirovat pro tebe.“

„Dítě zlaté —“

„Slyšíš, jak zvoní na mně šperky!“

„Pardon! Co to zde? Lísteček jako z růže vichrem vytržený. Málem by mi byl zůstal v ruce. Hleďme tanečnici, co v pavučinkách za parfum si tají.“

„Ach!“

„Jsi dojata, Némo, co to znamená? Nechci však hloubat v tvém tajemství, o lístek neprosím — urazila jsem tě?“

„Ne ne!“

„Co se chvěješ v mé společnosti jako nepřáteli obklíčena? Je tento lístek něco závažného, tebe nebo mne kompromitujícího, něco nepříjemného, něco zapovězeného — ou, neplisni mne, nezatracuj, ale stávám se zvědavá jako Eva v ráji. Smím v něm nalézti důvod k smrtelným bílým růžím, jež tvé svěží tváře náhle zasněžily?“

„Jsem věc v tvých rukou. Jednej si, jak chceš. Vidíš mě zde ku popravě připravenou, v bílých šatech a s květinami. V ňadrech zmrtvělo žití před tvým soudným pohledem.“

„Tedy sáhnu nemilosrdně po tvém majetku. Anebo raději ti udělím milost s tvým skrytým tajemstvím. Měj si je, tuším je, znám to písmo; jsme rozetnuty se svým přátelstvím.“

„Čti, chci tomu!“

„Ne, nechci, já nechci, ne; buď si, jaká buď, o nic tě víc nevzývám, vím o tobě jediné: že jsi mne zradila.“

„Čti, rozkazuji ti!“

„Ne!“ Felicita rozhodně zamítla.

„Tedy já je přečtu; znejme se, než se rozejdeme. Rozdrť mě třeba zuby anebo mi řekni: kate. Jsem živa svým životem.“

Felicita zakryla uši.

„Jdu tedy. Kočár čeká. Zahraju si s Kvidonem.“

Šust hedvábí a vůně fialek vyplnily komnatu. „S bohem,“ vytrysklo ještě z Néminých rtů jako ledové kroupy —

Felicita drží do ruky násilně vtisknutý lístek. Zalomcuje jí horečný strach a pláč. Poddává se mu jako slabé dítě. V skleněných slzách mihotá se jí drobné Kvidonovo písmo: „Némo! Tebe nad nebesa miluji, jen Tebe, jediná! Proč mě chceš doporučit její přízni?

Proč tak najednou a krutě? Což jsi ke mně nepřilétala jako sluneční vřelé záplavy? Což jsi mne políbeními neposela, že pod nimi ztrácela se má lidská slabost? Což jsi sama nenazvala F.... u sfingou a nesmála se jejímu poměru ke mně? Neslíbila jsi mi, že jí s očí strhneš duhové přeludy? Proč taková proměna? Rci ještě jedno jediné slovo: Přeješ mi zkázu? Jsi skutečně toho, jehož jsi napověděla? Je Asnyk tvůj vyvolený? Smiluj se...."

Felicita dlouho hleděla do listu. Zavrtěla hlavou v nedůvěře, ale do hrudi slova vtiskla se pravdou. Po tomto písmě žíznila... tu je... by ji trestalo! List nehodila do krbu, jenž plál růžově a voněl horskou mýtinou. Podržela ho v ruce jako bezživotná. Mozkem rozvinula se křížová cesta myšlenek:

„Nic — nic — ne on, ne ona, ani snad já. Ó, jaký nepravdivý kaleidoskop je lidská společnost, jací hladoví vlci, jaké hrající děti, jací suroví lupičové, jaké hanebné loutky... Její červené rty? Jaký skroj, jaké poupě — a stekl po nich mráz a jed! Proč mne jima líbala, mne a jeho? Proč mě s ní spialy věnce minulých krásných, smavých let? Proč mi ji život postavil v cestu a proč jej? Proč je žití takové krvelačné, takové vražedné! Což jsem nemohla zůstat v duši neotrávena? — Vzácná moje modla se v úderech rozptýlila v prach. Vytrženo je ze srdce všechno! Není na světě, co bych milovala, co by mne želelo. Ó, kéž zotevírá se země a zdáví si mě, když nebe není. Kéž vydoutnám duší i tělem odtud, kde hodují ještěři na pelu sladkých snů... Co vše mi napovídala jen v té šťastné vteřině před zrcadlem! A co za celé žití! — — Jak hedvábně otáčela a stáčela si zlaté nitě dle libosti s prstíčku na prst. Do náruče se tulila žertujíc: „Jsem koťátko, ale ničeho nedělám. Víš, že mám špičaté zoubky jako užovka?" — Jak se mi posmívala v sobě a se všemi! Proč jsem netušila strašlivosti drápů v bílé měkké ruce? Proč mne jimi dříve nerozsápala jako dravec svou poddajnou kořist? Nejsem Staňkova a nikoho. Jsem vysazena na ostrov těžké, hrozné samoty. Co ještě se životem? — Hle, tento květ vyloučila ze sta jiných. Proč ten? Orchidea! Chce míti ples v žití a nikoli smrt. Pošlapala srdce oddané, pošlape druhé. Tancuje půvabně přes mrtvoly srdcí. Taková je moje malá, nevinná, čistá Noema. Tou jsem se chtěla krášliti v životě. — Proč jen lístek odnášela ve vonných krajkách na ples? Jaký to mělo účel?... Teď tančí! Svůdnými zraky dobývá si tanečníků dle přání. Opijí se svým hedvábím a jejich vyznáními. O Felicitě si myslí: Ta hloupá pro vše. Nestojí mi za to, abych se z políčku, jímž jsem ji labužnicky ťala, zpovídala — — —

Ó ne, holubice bílá, krkavče černý, nezbude ti příležitosti k úplné vraždě. Tato velice smělá a pestrá květina, tebou z druhých vytržena, pro mne tu zavčas zůstala. Moje studie byly tisíceré, než mne zakotvily v přístav duševní smrti. Nyní je mé právo: tělesně se zmařit. Pouhý dech vonné plesové květiny ledem zahalí teplé líce a uhasí duhovky v očích. Lékař výborný si vypočítá chvíli. Svých tepen použiji za hodiny."

Venku se šeří, padají hvězdy sněhové a dodávají kraji výrazu soucitnosti. Kočáry přejíždějí, v kamnech dozvučelo dřevo. Zvonek zvoní . . . Služebnictvo chodí z ohledu k paní tlumeně měkkými koberci. Komorná až k uchu paninu se naklořuje: „Je zde pan Kvidon Hýra. Smí vstoupit?“ Těžký pohled Felicitin rozestřel se po zvěstovatelce.

„Kdo?“ tázala se jako ve snách.

„Kvidon Hýra,“ šetrně odříkala komorná.

„Jsem v cizině pro něho, z které se nevracíme — — však ne ne,“ vzpamatovala se, „rci, že dnes nepřijímám, a tento list mu odevzdej,“ s patrným rozčilením položila otevřený list Kvidonův do rukou komorniných. V zápětí však stáhla jej zpět: „Připiši něco, okamžik.“ Sáhla pro péro a zatulila se do myšlenek. „Co chci?“ sebe se táže. „Sočit a žalovat, komu na koho? To si vyřídí život! Asnyk, Néma, Kvidon, tři osoby v ději, čtvrtá se ztrácí.“ — Diví se, že je tu komorná. Tak odešla daleko do myšlenek. Pohlédla jí rozpačitě v oči: „Dej ten list tak hostovi. Nechte mne samotnu. Jdi!“

Pro sebe si říká: „Skrze oblaka vidí zamilovaní, hledal ji zde — anebo přišel ke mně?“ A má na rtech vrstvu hořkého smíchu.

Komorná po druhé vešla: „Od pana Kvidona,“ doručuje dopis.

„Co je?“ vyřítí se Felicita z dum, ale komorné tu již není. „Od ní?“ zabodne v podpis zrak. „Mám mrtvé ruce?“ Necítí dopisu v prstech, zdá se jí, že v podlahu je vražena jako těžká kláda. Hledá duši a pohyby. Oživla s nervy a srdcem. Loká slova pohledem:

„Kvidone, útoč na ni, je do tebe zamilována — bude ti píti rosu z dlaní — ty máš rád sensace — — ujmi se přibodnutého motýla — — krb svůj proklíná — podej jí ruce — — Co se ti zdá? . . . že není barevná? . . . bože, vždyť jsi malíř! . . . Mne pusť na můj oceán, jenž všude začíná a nikde nekončí, nech mne, omezených lodí se štítím, nech mne mému neklidu a spěchu, nežehnej mi a ještě méně mne proklinej! Nejsem nic. Néma.

Asnik se píše s měkkým i.“ —

Felicita přelétla list a položila na něj čelo. „Vtlač se tam každé písmeno! A teď sem!“ Přiblížila jej k hranici řeřavého dřeva. „Ať shoří, je to nic!“ hovořila myšlenkami. „Dožily jsme nebo jsme nebyly, já a Néma. Nikomu nejsem podrobena. Na oltáři dějí se proměny. Bílé plameny jsou jako svatá schrána pro hostii.“ Od samého ohně však list utrhla. „Jest jeho!“ Odložila jej na křeslo a tvrdě se po něm podívala . . . Schýlila se pro květ. Polehtala jím skráně, zmučené bolestí, a zapálila samovar. „Pěj mi, potřebuji zvuku! . . Bože, vzpomínám na bouřlivý Váh. Ó, ten jsem milovala a modlila jsem se tam za nepřátele. Kolik mi bylo let? Sedmnáct. Ještě jsem měla maminku!“ Zhasl samovar. „Sám od sebe a v čas!“ podivila se Felicita. „Kdo je tu se mnou?“ Poohlédla se a zachvěla. „Jsem směšné dítě!“ — Rozčesala něžně vlasy a řekla k nim: „Voníte jako kadidlo.“ Přestrojila se v bílé šaty, prohlédla se v zrcadle: „Kdo

by řekl, že jsem v očích taková!“ Pospíšila k samovaru. „To jsem já, to není samovar,“ rozpoznala šum v srdci a v tepnách svých. „Hořím od kořene jako Indiánem zapálená palma.“ Zkřížila ruce přes prsa. Sestupovala v klid obrovským rozkazem své vůle. Pozvedla číši, v zraku veliká jako se zdvojnásobněnou duší: „Na tvé zdraví, Némo!“ — — Vdechla vůni a vysrkla do dna tekutinu. Oddechla si. Stulila k srdci ruce a dětinsky zašveholila: „Ty mne doprovázíš?“ Usmála se, a jako by stála vstříc starostlivé, milující osobě, zamazlila se: „To jsem malá!“ Sebrala spuštěné vlasy a posadila se na nízkou stoličku: „Rokokový obrázku, říkal mi tatínek.“ Hlavu vložila do měkkých dlaní a zažvatlala: „Chce se mi spát! To jsem vrabče, viď, maminko?“ —

Venku se měnila nálada kraje. Nebe se vyčistilo jako modré dětské oko. Předtucha jara napájela vzduch a stromy. Byl únor. Skály, jež čněly v pozadí parku, poselo zlato a stříbro úsvitu. Od jemné záclony otiskl se vzorek na stěně. V saloně se bělelo . . . Ze slastného odpočinku otevřela Felicita zrak. Nezdála se unavena ani umírající. Zlato vlasu zrudlo odrazem jitřních světel. Bílou tváří rozestřel se zrak jako v leknínu ohnivý střed. „Kvidon,“ zkoušela vychladlými rty říci jméno vzpomenuté. Bílá a zlatá snila. Ještě živějšíma očima podívala se na skutečnost. Bleskem oka zasáhla teplé živé tělo, svíjející se u jejích nohou na podlaze. Ztrnulými rty nedovedla se ptáti, veleti nebo prositi. Zhasly oči, a s nimi Felicita. Plesová Néma, prohřátá rozkošemi noci, zároveň Kvidonova a Asnikova, nechápala bílého jitra — ledového květu — ztrnulé křivky . . . V hedvábech římských nezdála se větší nad lidského člověka. Celé její nitro prošlehla vina, a ústa ji vyhranila výkřikem: „Tuto polární kněžnu vídala jsem žíti!“ Ruku pustila těžce na tenké závoje. „A zakousla jsem ji.“ Smrštila se, stiskla rukama skráně a čekala. Co čekala? Vzplanutí růží ze sněženek? Nezdála se míti srdce a myšlenky. Ale mozek se ji poltil v očekávání . . . Při vstupu komorné oživla. Těžkými rty velela: „Zatlačte jí šeré oči, sluší jí to.“ Zamrazil ji pohled komorné. Utrhla ostýchavě prsty od mrtvoly.

„Rubáš dám šít, určím model a ozdoby, vlas jí nechte splynutý, tak jak je. Ó, jaká jsi báječnost, Fe-li-ci-to — jsi to ty, jsi?“ prorážela z tuhých rtů zvadlá slova.

„Madame, přijde lékař.“

„Ničeho nenamítám.“

„Pánovi jsme telegrafovali.“

„Dobře.“

„To je váš list?“

„List?! — Kdo tu byl?“ zasykla při přečtení svého jména.

„Spí!“ komorná v pyšné póse položila prst na rty. Néma odplížila se jako pohaněný pes.

Venku světla mladého dne, první píseň zlatého skřivana. Plesová dáma objednala nejbližší vůz. Svět je tak veliký! Na prsou tlačí ji květiny, ale v nitru tekou bohatě proudy, jimž se poddati je slast a krása.

Lud. J. Reindl:

Agitátor.

On rozešel se s otcem, matkou, bratry,
když bránili mu žíti pro lid nízký,
když zrazovali, věstili zlý úděl,
a odešel pryč ze své rodné vísky.

A domů nepsal. V zapomnění brzo
pak upad' všech v tom denním shonu tady;
jen doma s bolem vzpomínali na něj,
že někde pod krovem snad zmírá hlady.

Až po čase zas pronikla k nám zpráva,
ji přines' starý listonoš až z města,
a od úst k ústům zvěst ta putovala,
tak vzácná, jak snad leda jedna ze sta.

I noviny nám nosil každý týden
a předčítal z nich s tváří zanícenou,
jak vážený je bratr můj tam v městě,
jak mluví k lidu řečí povznesenou.

Co chvály vždy ten drsný papír hlásal!
Jak nadaný je, plný jaré síly,
jak pro dělnictvo pracuje tam s láskou
a dělnictvu jak drahý je a milý.

„Ba škoda," říkali tu otci mnozi,
„by tady zakrnět měl ve vsi naši,
když větší štěstí ve světě mu kyne
a slavná budoucnost se před ním vznáší."

A otec tajně zadržoval slzu,
jež do oka se mu tím blahem drala;
vždyť bez důvodu by tak nemluvili,
a pravdou jistě v novinách ta chvála.

Již smířil se s ním otec, všichni doma,
i psaní musil jsem mu napsat dlouhé,
a otec sám pár připsal k tomu řádků:
co stalo se, by za snění měl pouhé. —

A opět dlouhý čas jsme ani slova
víc o něm nezvěděli, co as činí,
jak do vody by zapad', v hrobě zašel;
a marně po něm pátrali i jiní. —

Až jednou na podzim, když mlhy k zemi
se tulily a listí žloutlo rázem,
když po strniskách vítr tklivě zpíval
a zima zvolna stlala sobě na zem,

když slunko nehřálo jak v slavném létě,
když deštěm cesta bředla v bahno shnilé,
když noci dloužily se nekonečně,
on navrátil se za večerní chvíle.

Jak zbědovaný přišel! Vpadlé líce,
a shrbený jak stařec přes sto roků,
zlá nemoc zákeřná mu v prsa lehla,
a bolest zklamání mu plála v oku.

Oh, dusivý ten kašel! Když ho chytil,
z plic krev mu loudil stále víc a více, —
jak změnil se můj bratr za tu dobu,
než navrátil se k nám zas do vesnice!

Pak vyprávěl nám o městě a lidech.
Co namořil se pro ně noci celé,
když prvně před ně vystoupil, k nim mluvil,
jak uchvátily je ty řeči smělé.

Jak nejednou, když v nadšení dav strhl,
byl na ramena zdvižen, nesen v slávě;
tak lid mu na jevo svou lásku dával,
ten lid, svůj život pro nějž dal by hravě.

To bylo s počátku; však nabažili
se žhavých řečí jeho v krátké době,
a víc vždy na něm žádali, víc skutků,
že oddechu již nemoh' dopřát sobě.

Tu síly napínal, by vyhověl jim,
a ve dne, v noci, v každém denním čase,
kdy třeba, k práci pro jich věc stál hotov,
vždy ochoten vzít nové břímě na se.

Až onemocněl z všeho. Trpké chvíle
mu potom nastaly; zřít musil s žalem,
jak jiný místo jeho zaujímá,
co jeho přátel dav se ptýlil valem.

Byl nemocen, však nikdo z těch, jimž sloužil
a pro něž bil se, kdy jen bylo třeba,
vstříc nepřišel mu, by ho politoval
a podal jemu v bídě skývu chleba.

Pad' v zapomnění těch, jimž dal dřív všechno,
co nejdražšího měl: svou sílu, zdraví;
teď sláb byl, nemocen, tož nepotřebný —
zas jiné milce lid již má a slaví.

Pad' v zapomnění všech. Jen doma u nás
pak otec, matka tajně plakávali,
když zřeli, kterak bez pomoci chřadne
a zmírá, stín jak hřbitova ho halí.

G. D'Annunzio:

Sen podzimního večera.

Tragická báseň.
Z vlašského přeložil *Václav Jiřina.*

Dramatis personae:

Dogaressa vdova *Gradeniga.*
Komorná *Pentella.*
Čarodějka ze Slavonie.
Vyzvědačky.

Palác benátského patricia na břehu Brenty, darovaný jedním z posledních dožů choti, jež ovdověvši žije tu jako ve vyhnanství. — Podzimní den se chýlí k západu. — Vpředu viděti křídlo villy: kruhovitou stavbu z mramoru, tvaru oblé věže, obepínající schodiště jako ono v benátském paláci zvaném del Bovolo v Corte Contarina, kdež vystupují stupně, sloupoví a zábradlí spirálovitě do výše. Nádherné, vzdušné schodiště jest korunováno loggií — klenutí jeviště brání pohledu na ni — odkud lze přehlédnouti celou zahradu, řeku i dálný kraj. — Dole před branou volný prostor, jakési otevřené atrium, zdobené sochami, pochodněmi, sedátky a damaškovými koberci; od zahrady odděleno je mřížovím, spočívajícím na pilířích s nasazenými velkými zlacenými lucernami, jež kdysi zářily na přídách lodí. Železná mříž, podobná té, jež obklopuje hrobky Scaligerů ve Veroně, připomíná jemným zpracováním pletivo vzácných krajek, jež vítr občas zvlní.

Mřížovím jest viděti nesmírnou nádhernou zahradu, s houštinami bezbarvých listů, odkvetlých květů a přezrálých plodů; sklání se dolů k Brentě, jakoby v oddanosti znavené smyslnice, která se nahýbá nad zrcadlem, by v posledních záblescích ještě jedenkrát uzřela svou zmírající krásu. Purpur a šafránová žluť podzimu svítí neobvyklou silou pod šikmými paprsky slunce. Stíny mají plavou barvu jako stíny v jeskyních, kde jsou nakupeny spousty zlata. Těžké, nepohnuté, zářivé mraky visí jako kusy čistého jantaru nad loubím buků, střechami pinií a pyramidami štíhlých cypřišů. A nade vším tím klidem jako by spočíval úzkostlivý pocit očekávání. — *Dogaressa* vdova *Gradeniga* stojí tváří k mříži a bledýma křečovitýma rukama svírá černé pruty v zuřivé netrpělivosti očekávání. Železné pletivo se prohýbá a kolísá pod zmítajícím se tělem. — Volajíc hlasitě do zahrady, stojí tu jako divé zvíře, polapené v sítě. —

Gradeniga volá drsným, rozhněvaným hlasem. Lukrecie! Ordello! Voršilo! Barboro! Kateřino! Nerisso! . . . Žádná se dosud nevrací,

žádná se dosud nevrací! . . . Lukrecie! Kateřino! V záchvatu zuřivosti lomcuje mříží, jež se otřásá a skřípe. Těžce oddychujíc obrátí se a rozhlédne kolem zmateným zrakem. Strne a zbledne, jako by měla podlehnouti šílené křeči bolesti a zloby. Učiní několik kroků k podstavci bronzové, téměř černé Venuše, na němž leží stříbrné zrcadlo, které uchopí. — Okamžik se pozoruje. — Pak jako by zděšena nechá padnouti zrcadlo na koberec, spěchá k točitým schodům a volá: Pentello! Pentello! Kde vězíš? Co pozoruješ? Odpověz!

Pentella, neviditelná, nahoře na točitých schodech. Po Brentě blíží se slavnostně vyzdobená loď, nabitá hudebníky . . . Není to však ona. Slyší Vaše Jasnost zvuky? Zahradou táhne ohlas vzdálené hudby. Pomlčka. Opět jedna loď! Zase nová! A ještě jedna. Čtyři, pět lodí, všechny vyšňořené, obsazené hudebníky . . . Plují po proudu. Celá řeka vzplála zlatem. Slavnost začíná. Jedna loď jest červeně opentlená, tisíce světel na ní planou . . . To jest ona! Gradeniga prudce se pohne, jako by chtěla vyběhnouti vzhůru po schodech. Ne, není to ona. Má lva s květem . . . Soranzo!

Gradeniga nemůže již přemoci úzkosti, zapotácí se a zbledne smrtelně. Sestup, Pentello! Pojď. Pomoz mi . . . Umírám . . . Srdce, srdce . . . puká mně srdce . . .

Opře se o veřeje dveří a tiskne oběma rukama ňadra. Z dáli přilétá hudba z lodí. Po vzdušných točitých schodech sestupuje komorná. Sukně poletují kol ní jako křídla, jak rychle běží. Přispěje bolem zdrcené a podporuje ji pažemi.

Pentella. Ach, Pane Ježíši Kriste, chraň ji toho zla!

Gradeniga znaveným, vláčným hlasem. Poslouchej můj dech: jako bych umírala otrávená. Moje rty nemají již barvy, že ano? Tváře mé jsou zelené . . . Víčka zraňují mně oči, když je přivru. Jsem vyprahlá až do morku kostí. Dlaně vnikají mi do prohlubin spánků. Neslyším svých slov, když mluvím; slyším jen tepot krve v tepnách, chod ubohého svého srdce. Mám žízeň, stále mám žízeň; a každý doušek rozpaluje můj vnitřní žár, jako bych lila olej do ohně. Vložím-li ruce do kašny, nepociťuji úlevy; ale má pleť chvěje se všude jako voda. Od obličeje k nohám stravuje se mé tělo, a nemám již krve, leč smíšené se slzami . . .

Pentella. Ježíši Kriste, zachraň ji před tím zlem!

Gradeniga. Musím zemříti, musím zemříti . . . Ale spatřit ho ještě jednou, ještě jednou na něho pohleděti, jen jednou! Nikdy jsem se na něho upřeně nepodívala; zdá se mi, že jsem se nikdy na něho upřeně nepodívala, když jsem ho měla v moci . . . Zmizel mi a odnesl mně i upomínku na svou tvář. Zrak se mi kalí, když si chci vykouzlit jeho obraz v duši; vše splývá a mizí v mé paměti jako v ohnivém jezeře; vše jest zbarveno jedním odstínem, jako předměty hořící v tavírně, jako hříchy v pekle . . . Ó Pentello, Pentello, dřív než pohltí mne peklo, přičiň se, abych ho spatřila, abych se ho mohla dotknouti, abych se ho zeptala, zda mne kdy miloval! zda kdy tvář položil na mé srdce . . . Jdi, jdi, jdi, zapřisahám tě, Rci mu, že umírám, že chci zemříti, abych ho potěšila, že neotevru, nikdy již očí, přijde-li mi je svými prsty zatlačiti, že nikdy již nevstanu, zasype-li mne zemí, až ulehnu mu k nohám . . . Jdi, jdi,

řekni mu to, prosím tě! Učiň, abych ho opět spatřila; žádej si za to, co chceš. Všeho se ti dostane. Vše, co mé, bude tvým: mé zlato, mé tyrkysy, mé kožešiny, mé pásy, mé pokrývky, můj palác v San Luca, mé domy na Rialto, moje statky ve Villabona ..... Dám ti vše, když ho sem přivlečeš. Jdi, jdi!

Pentella. Půjdu, půjdu ... Vše učiním ... Ó, Ježíši, Pane náš, zachraň ji! Zachraň ji přede zlem!

Gradeniga. Kde asi dlí? U nevěstky? Viděla jsi tu Pantèu?

Pentella. Viděla.

Gradeniga. Jest opravdu tak krásná?

Pentella váhavě. Není krásná.

Gradeniga. Ó, nelži. Jak mohla by k sobě strhovati všechny muže a zotročovati je, kdyby nebyla krásná? Nelži mi!

Komorná mlčí. Dogaressa chvíli naslouchá. Zdáli zaznívá hudba z lodí plujících po Brentě.

Slyšíš? Slyšíš? To jest její triumf! Dnes přišel večer její slávy. Vleče za sebou po řece všechny své otroky. Bude on též u ní? Rci: co myslíš?

Pentella nejistě. Snad není s ní, snad jest na Miře ...

Gradeniga. Ó, nikdo toho neví. A celé okolí jest poseto mými zvědy. Proč se nevracejí? Kde meškají Lukrecie, Barbora, Kateřina, Voršila? Snad laškují někde v stínu stromů s milencem.

Pentella. Snad čekají, až snese se večer.

Gradeniga. A Slavonka? Přivedou ji ke mně před večerem? Musí provésti své čáry, než nastane noc. Rozumíš? Umírám. Jest to má poslední hodina světla. Nedočkám se ani prvních hvězd ...

Komorná vyběhne po mramorových schodech k vyhlídce.

Ó, já to vím, vím, co nikdo mi nechce říci. Ona ho vězní na své lodi, skrývá ho pod svými poduškami. Kde, kde jen mohla by uchvátiti sladší kořist? Jest zahalen svým mládím jako plod rozkošnou a svůdnou slupkou. Krev lásky koluje a vře mu v celém těle až ke kořenům nehtů jako rozvášněné šelmě. Upomínal mě často na leoparda, tak byl ohebný a silný, a celý posetý krutými stopami mých úst. Zdálo se mi, že rozděluje mé žíly od sebe jako rozčesával mé vlasy mazlivými prsty ... Poddá se úplně své ohnivé touze, jako by se chtěla přituliti k postavě vykouzlené večerním běsněním smyslů. Ó, ať laskáš kohokoliv prsty lichotnými jako květy, já přece zůstanu vždy ženou, jež tě měla první. Všechny rty dotknou se tebe po mých rtech, po mých ... Já první měla tvou lásku a sílu, ať jest kterákoliv druhá, kterákoliv poslední: já vždy první! A co na tom, že ona je krásná, že jest krásnější? Já budu vždy první. Že nalezneš snad rty rudější mých, že budeš svírán obratnějšími pažemi, že ucítíš proti své krvi krev něžnější, na tom nezáleží — ó, na tom nezáleží. Žádná žena nebude tebe míti tak, jak já jsem tě měla; žádná již tebe neuvidí tak se chvěti, jak já jsem tě viděla. Byl jsi nesmělé a mlčelivé dítě. Bledost a červeň střídaly se pod mými pohledy v tvé tváři jako smrt a život, jako by má duše jediným pohybem řas tě zasypávala popelem nebo žhavou lávou. Hrozil jsi se mé touhy, a přicházel's ke mně bázlivým krokem. Tvoje boky se chvěly jako

slabiny chrta po honbě. Jedné noci našla jsem tě ležícího na mém prahu. Opatrně, jako mandle se olupuje až k bílému jádru, hledala jsem tehdy skrytou svěžest tvého mládí. Chvěje se po celém těle, a její ruce naznačují onen rozkošný pohyb. A od onoho dne jsem nosila neukojný hlad a žízeň po mladé síle v tvých žilách! Ve snu jsem pila a jedla tvůj život, jako se pije víno, jako se jí med. Otevřela jsem ti bezbolestně živé srdce v hloubce ňader; a krůpěje tvé krve chutnaly mně jako jádra granátového jablka. Vůně krve dýchala ti z tváří, když jsem tě líbala ve tmě a cítila dech smrti na šíji. Vzpomínáš si? Vzpomínáš? Rty nám srostly v jediný plod, který smrt drtila na našich studených zubech; v temnotě vyskočil pojednou modravý plamének z našich zornic, jako kdyby se nám byly vzňaly spletené vlasy a řasy žárem třeštících spánků. Vůně krve byla na tvé tváři a vůně krutosti . . . Ó, také tys cítil, že na mně i na tobě páchají něco ukrutného! Hleděl jsi na dože okem tvrdým jako ocel, když usínal pod tíhou zlatých rouch a kožešin . . . Ty, ty volal jsi smrt do naší rozkoše. Já však prosila jsem moře, aby nás skrylo, aby nás zahalilo svým tajemstvím, aby nás uneslo svou silou. Házela jsem mu v oběť pásy ještě teplé mým tělem, když jsem z okna viděla odjížděti krásnou loď do krajin vůní . . . Ty, tys odjel sám, a brázdil jsi moře hledaje pomoc Smrti! A vrátil jsi se mi s čarodějkou ze Slavonie, jež umí z dáli způsobiti smrt . . . Poslední slova pronese váhavě a zůstane zamyšlená s očima upřenýma na chmurné představy; krutý výraz opanuje jí přivřené rty. Zkušená byla ta čarodějka . . . Ze dvou liber vosku uhnětla jeho obraz. Požádala mne o starcův zub, tři kapky svatého oleje a posvěcenou hostii. Dala jsem jí ty věci, a vmísila je do vosku . . . Ó, to vše učinila jsem pro tebe, pro tebe, abych tě viděla spáti denně na své podušce! Vosk páchnul peklem. A já sama vyřízla kus z pláště Nejjasnějšího, abych věrně oděla jeho obraz . . . Vosk páchnul peklem, když roztával u ohně . . . A stařec chřadnul a bledl každým dnem, stále vždy více se ztrácel . . . Konečně pozbyla barvy velká jízva na jeho čele, stala se neviditelnou . . . Při slavnostních obřadech nemohl již unésti tíže svého brokátu. Byl úplně stráven, všechny žíly měl vyprahlé, a nikdo nevěděl, kam ztrácí se jeho krev. Když zesnul tiše, sedě na trůně, vypadal jako relikvie v zlaté schránce. Řekl „amen" a podíval se na mne; i zahlédla jsem v suchých ústech prohlubeň v dásni, z níž vypadl mu onen zub . . . Jeho pohled přicházel z dutin lebky, z příšerné hloubky . . . Ó, to vše, to vše učinila jsem pro tebe? Sestoupila jsem s touto mrtvolou a zločinem se svého trůnu k tobě, abych ti dala své dny i noci, abych spojila se s tvým životem, jako duše spojena je s tělem, abych přebývala v tobě, jako dech sídlí v prsou. To učinila jsem pro tebe, a tys mne miloval, tys mne miloval! Živil jsi se mým tělem jako hroznem; nasytil jsi mou sladkostí své hrdlo i své oči. Viděl jsi mne krásnou; na mém těle našel jsi ambru a perly; zbavoval jsi mne s rozkoší lupenů, jako otrháváme plný květ. Pro tebe voněly mé kadeře mořem a myrrhou jako lana korábu, přetíženého vonnými látkami. Pomlčka. Jako ve snách dotýká

se rukou svých vlasů, tváří a brady. A pojednou tedy jest mrtev pro tebe můj obličej jako list, který odumírá v jediném dnu? A přece cítím stále tvůj horký dech na nahém krku . . . Dotýká se krku, jako by hledala vrásky, a chvěje se úzkostí. Objevil jsi na mém krku stopy let? Zvedne zrcadlo s koberce a zhlíží se v něm. Její obličej zdá se mizeti v smutku a zsinalosti. Ruka se zrcadlem jí sklesne, a ona zůstane několik okamžiků nehybná, jako zkamenělá zoufalstvím.

Pentella volá se schodů. Vidím dva jezdce po cestě Orlanda.

Gradeniga prudce. Paris? Almoro? Sami?

Pentella. Ženou mezka. Na mezku sedí žena. Zdá se, že je k zvířeti připoutána jako zajatkyně.

Gradeniga s radostným jásotem. Čarodějka! Ona přijíždí, ona přijíždí . . . Vydechne z hloubi prsou a zdvihne oči k purpurovým a oranžovým oblakům, jež visí nad zahradou. V některém okamžiku ozve se hudba z lodí, plujících po řece. Šílená touha žíti a užívati zaplaví jí nitro. O Pantèo, Pantèo! Celé své bohatství za jedinou kadeř tvých vlasů, za kousek tvého šatu, za maličkou část tvé bytosti, za nejnepatrnější předmět, který tobě náleží, za jediný nehet, za jediný vlásek! Všechno své zlato, všechny své statky, všechny domy své dám tomu, kdo mi dnes přinese jednu nit z tvého límečku! Přitiskne se k zábradlí a zavěsí se na ně jako do sítě; dívá se pronikavě hustým listím a volá: Nerisso! Kateřino! Voršilo! Jacobello! Ó, která z vás přinese mi smrt? Která z vás přinese mi život? Vdechuje vůni zralosti a rozpuku, jež proudí k ní vzhůru z bujné zahrady. Život! Život! . . . Jak voní plody! Jak mocná a pronikavá je vůně plodů, jež pukají zralostí a sladkostí na větvích skloněných pod jejich tíží! Nikdo již jich nečesá, nikdo nenaplňuje jimi pro mne košíčky a lodě. Stromy jsou přetíženy a vysíleny a naříkají, jako by pykaly za příliš šťastná objetí. Země je pokryta plody, živí se jimi a stává se úrodnou a zlatou jich rozpukaným masem. Všechny pohltí svými nezměrnými, mlčelivými ústy, plody pro mne ztracené, ztracené pro moji lásku, pro moji touhu, jež jich neotrhala! Všechny, jeden po druhém, mohly projíti mými dlaněmi v svém hebkém, rozkošném sametu. Touha byla by mně mohla dáti nesčetné rty, abych v jednom dnu vyssála vůni všech. Jsou ztraceny pro mne, ztraceny, ztraceny! Protáhne bledé ruce spletí železné mříže a sáhne po granátových jablkách, jež září blízko na stromě. Ó plody, ó krásné plody, zastřete zase svou vůní a sladkostí mé smysly jako pláštěm, jako když byla jsem dogaressou Gradenigou, a kdy odvěký zákon převáděl vaši hodnotu v zlatá roucha pro mne! Ó, když všechny zahrady po ostrovech se svlékaly, abych já byla krásná a nádherná na trůně, tehdy on mne miloval, miloval mne. Z okna viděla jsem vjížděti do přístavu velké bárky, přeplněné ovocem jako rohy hojnosti. Na přídách děti kousaly chtivě do jablek a hroznů, jež zdály se krváceti pod silným stiskem zubů; a já, pozorujíc tu sladkou výživu, jež vnikala do mého mramorového města pro jeho rozkoš, počítala jsem dávky úrody a vymýšlela střih nových brokátových a atlasových šatů. Tak nosila jsem na svém těle utkanou vaši svěžest pro jeho rozkoš. Ach, již necítím vaší svěžesti na těle, v záhybech šatu a v závoji; zdá se mi však nyní, že všechna vaše

zralost mi proudí v žilách, a že ze mne prýští všechna vaše ztracená šťáva. Jeho rty okusily by teď na mém těle vůně opojné moci, kdyby se z nenadání ke mně vrátil ze spárů zapomnění, jež ho obklopuje. . . . Pantèo, Pantèo! Obrátí se schvácená láskou a nenávistí, s očima zakalenýma smyslností, poněkud vrávorajíc. Žíti, ještě žíti, a moci jej obklopiti svým bolestným životem jako ohněm; dáti jeho dnům a nocem nové vášně, neznámé, neslýchané vynálezy rozkoše a úzkosti . . . Ach, vypěstuji si novou krásu svými slzami, horečkou a jedy! Pozvedne prudkým pohybem zrcadlo a skloní se nad ním, znovu zkoumajíc svou tvář. Nikdy nebyly mé oči tak veliké a vroubeny tak hlubokým stínem . . . Neuvidí mého obličeje. Plameny mých zraků mu jej zakryjí . . . Každé noci číhá na mne horečka pod poduškou jako krvelačná šelma a zžírá mi obličej až do kostí. Otevře rty, takže lze viděti dásně. Povadlé jsou mé rty, avšak zuby mně stále ještě září. Když sestupovala jsem s průvodem na nábřeží svatého Marka, vídali námořníci s galejí záblesk mého úsměvu. On sledoval v přítmí svit mých zubů, když jsem s ním mluvila, a neslyšel, co pravím. Najde je opět jako čistou rosu na dně uschlého květného kalichu . . .

Pentella na schodech. Dvanácte bárek blíží se od Fisaore, jsou pokryty višňovým damaškem, a stříbrné sireny zdobí jich zobce. Plují ve dvou řadách, spojeny řetězy květů. Celá hladina pokryta jest guirlandami, jež laškují s proudem. Jsou jich plné bárky, a stále vyhazují nové řetězy, ustavičně. Jsou zelené. Řeka se zelená a byla přece úplně rudá jako obloha, jež nad ní visí . . . Jak velký mrak stojí nad Mirou! Vznáší se, stoupá. Vypadá jako záclona v plamenech . . .

Gradeniga úzkostlivá, poděšená prudkým jasem, který padl na okolní sochy. A jezdci? A mezek? A co mezek? Vidíš je stále na cestě Orlanda? Blíží se? Spěchají?

Pentella. Nyní je skrývá háj . . . Hle! Hle! Vyjíždějí z lesíka. Blíží se. Nějaká žena přichází zahradou . . . Je to Lukrecie, ano, Lukrecie. Jiná jde za ní . . . a zase jedna . . . Kateřina, Voršila . . .

Gradeniga nahýbá se přes zábradlí. Konečně! Otevře křečovitým pohybem dvířka, jež zaskřípají.

Lukrecie vrací se z výzvědů, přiběhne udýchaná, štíhlá a zvlněná jako chrt. Jest oděna plavožlutým šatem; hlavu má úplně zavinutou šátkem, který se mocně vzdouvá větrem. *Gradeniga* uchopí ji v zápěstí a strhne divoce k sobě.

Gradeniga. Konečně. Srdce mně pukalo úzkostí, a ty jsi nepřicházela, ty jsi nepřicházela . . . Mluv! Mluv! Co víš? Co jsi viděla? Co jsi slyšela? Mluv! Strhne jí s hlavy šátek, aby jí uvolnila ústa. Dívka klesne na kolena. Viděla jsi ho? Kde jest? U nevěstky?

Lukrecie poděšeně. Jasnosti!

Jiné vyzvědačky, Kateřina a Voršila, přicházejí. Stejně oděny jako Lukrecie.

Gradeniga. A ty, Kateřino? A ty, Voršilo? Sem, ke mně! Mluvte! Dám vás provazy odvléci do řeky, neřeknete-li mně, kde jest . . . Jest s Pantèou?

Lukrecie zajíkavě. Není, Jasnosti, viděla jsem ho na Giglianě . . .

Gradeniga chytí ji za vlasy a krutě jí zmítá. Nelži! Nelži! Mluv ty, Voršilo. Kde je?

Voršila. Ano, Jasnosti, viděla jsem ho na Bucentoru nevěstčině.

Gradeniga odstrčí Lukrecii a přitáhne si Voršilu, jež poklekne. Sem, sem, Voršilo. Mluv! Rci mi, co's viděla. Vše, vše mi pověz. Hle, tu máš, vezmi! Dá jí prsten. Dostaneš ještě sto zlatých dukátů.

Voršila rozpovídá se. Ano, Jasnosti. Viděla jsem ho na Bucentoru nevěstčině . . . Seděl pod nebesy, u pokrytého stolu. Pantèa tančila mezi sklenicemi a nerozbila jedinkého poháru, a všechny poháry byly vrchem nalité. Na nahých nohou měla připevněna dvě křidélka z perel a drahokamů; a tančila tanec zvaný Alis, který vymyslila pro vévodu z Mantovy; a on seděl a díval se, pozoroval ji s takovým zápalem, že tvář mu pozvolna klesla až nad stůl; a dotýkala se nahýma, okřídlenýma nožkama vrchovatých pohárů a jeho vlasů; na konec položila patu mu na skráň a chvíli ho tak mučila; a on přivřel oči a byl opravdu bledý jako lněný šat . . .

Dogaressa zhroucená na lavici poslouchá a svíjí se a kroutí jako železo pod ranami kladiva.

Gradeniga. Byl bledý . . . A pak? Mluv, mluv! Vezmi! Sejme s prstu jiný prsten a dá ho dívce. Kateřina a Lukrecie sáhnou bezděčně chtivě po drahocenném šperku.

Voršila. Tu nahnula se k němu jako luk a vtiskla mu na rty polibek; a v tom přetrhl se jí pás a zastenal jako struna loutny; a stála před ním neopásaná . . .

Gradeniga hlasem drsným a příšerným. A pak? A pak?

Voršila. Tu vymrštil se na nohy; kolena se pod ním chvěla, celý se třásl. A řekla mu smějíc se: „Jak studené jsou tvé rty! Kam poděla se tvá krev?“

Gradeniga svíjí se nesnesitelnou trýzní. Ach, řekla mu: „Jak studené jsou tvé rty!“ To já vím, to já vím . . .

Voršila. To mu řekla, aby ho potupila. Tu vztáhl po ní ruce, aby ji uchopil jako šílenec; rychle se však uhnula a seskočila se stolu a již byla daleko. A zpívala jemu na posměch písničku o panu Alexandru Stradellovi, který odlákal krásnou Hortensii prokuratorovi Contarinimu:

Když mi láska sváže nohy,
jak pak já jen uteču?

A on ji pronásledoval jako smyslů zbavený. Stále mu unikala nesčetnými svižnými kličkami, že zdála se stále tančiti. A tak se honili po lodi, s jednoho konce na druhý; smála se, on zuřil, jako by ji chtěl rozsápati. Konečně ji zachytil v záhybu šatů . . .

Gradeniga dychtivě. Co dál?

Voršila. Jen cár zůstal mu v ruce. Šat roztrhl se od krku až ke kolenům. A ona se smála, smála; a jdouc mimo stůl, vzala plný pohár a vlila mu víno do tváře, křičíc: „Pij, ať tě hrdlo pálí!“ Šlechtické čluny, jež doprovázejí vždy nevěstčinu loď, byly na blízku a kupily se kolem Bucentora; a stále nové lodi veslovaly k nim; byla jich plná řeka. A to nesčetné množství dychtilo je viděti, a po-

čínalo si tak vášnivě, že všechny čluny byly nakloněny k jedné straně a sedadla dotýkala se hladiny. Všechny tváře bledly, všechny oči plály; a veslaři nezůstali za šlechtici; všech zmocnila se zuřivost, všichni běsnili a vztahovali paže, jako by také stíhali nevěstku; a křičeli: „Pantèo! Pantèo!“ A po veškeré hladině řeky rozšířil se lomoz, že Pantèa byla zaražena a poděšena; a stanula . . .

Gradeniga. A pak?

Voršila. Skokem se na ni vrhnul, jako by ji chtěl pohltiti. I tentokráte však mu unikla a nechala mu v ruce zbytek svého šatu; a tak beze studu vyběhla na zlatou lodní příď, ukázala se všem těm mužům, vystavila se na pospas všem těm zrakům jako ohni, nemajíc na těle ničeho kromě dvou křidélek z drahokamů. A všichni běsnili chtíčem a volali: „Pantèo, Pantèo!“ jako by byla bohyní. A každý byl zpit rozkoší, jako by mu ležela již v náručí nebo se ukazovala pouze jemu. A veslaři nahýbali se k ní se sedátek jako šelmy, chystající se k skoku . . .

Gradeniga. Ale co on? Ale co on?

Voršila. Stál několik okamžiků nehybně, a prázdný šat válel se mu u nohou . . . Ó, zdálo se, že klesne mrtev k zemi. Čišela z něho hrůza. Pozorovala jsem, jak zkáza zachvacuje jeho život jako vír . . . Avšak pojednou se otřásl, vrhl pohled na ženu vztyčenou na přídi, vymrštil se jako šíp a skočil k ní; a zdálo se, že síla všech těch chtivých mužů přelila se mu do paží, neboť ji strhl s lodního zobce lehce jako vlajku . . .

Gradeniga křičí stojíc. Ach! Ach! Smrt a peklo! Kroutí se, jako by se vzpírala hadu, který ji chce sevříti nerozpoutatelnými okovy. Pentello! Pentello!

Pentella s výše schodů. Víc než sto ověnčených bárek pluje po Brentě. A stále přibývají nové a nové . . . Vidím orla Malipierských, Grimanské svazky, růže rodu Loredan . . .

Gradeniga. Sestup, Pentello! Sestup, pojď dolů! Pobíhá atriem štvaná bolem a zuřivostí. Obrátí se hrozebně k vyzvědačkám. A žádná z vás nepřináší mi jediné nitky, jediného vlasu! Ó, dám vás všechny popraviti, ona-li nezemře . . . Sotva se Pentella zjeví ve dveřích, Gradeniga ji uchopí a pobízí k spěchu. Jdi, jdi, běž! Spěchej v ústrety Slavonce . . . Ať ihned sem přijde! Rci jí, že ji zasypu zlatem a radostmi; slib jí všechno mé bohatství. Jdi, jdi, běž! Přichází. Komorná zmizí v zahradě. A ty, Lukrecie, ničeho nevypravuješ? A ty, Kateřino? Klesne na lavici, širokou jako lehátko, pokrytou šarlatovými poduškami. Mluvte! Mluvte! Leží natažena na poduškách, skrývajíc v nich tvář; chvílemi vzlyk zvlní celé její tělo. Vyzvědačky přistoupí k lehátku lichotivým a pokorným krokem. Voršila se usmívá, obdivujíc darované prsteny.

Lukrecie. Též já, Jasnosti, spatřila jsem ho na Bucentoru nevěstčině. Zpívala lidovou písničku, a on ji doprovázel na theorbu. A lodi pluly kolem nich; nebylo slyšeti ani dechu. Zpívala římskou písničku:

Non più d'amore,
non più d'ardore . . .*

Kateřina. Též já jsem ho viděla, Jasnosti. Seděl u harfy, a ona ležela s rozpuštěnými vlasy na víku nástroje; obličej měla blízko tváře hrajícího, a proud jejích vlasů ležel mu kolem krku; a on se dotýkal strun harfy, a ona zpívala tichým hlasem téměř jemu do ucha. A hudba probíhala jí vlasy; zdálo se, že ona, on i nástroj jsou jedna věc; a zdálo se, že oba pociťují nekonečné rozkoše.

Lukrecie. Když zpívá na řece, vábí k sobě všechny, kdo ji slyší. Vinaři opouštějí sudy a spěchají na břeh. Včera utopili se dva zapřažení voli, kteří se vrhli do proudu. Kněží utíkají od oltáře. Jeden, jemuž říkají Červený kněz, a který byl zpěvákem na dvoře kurfirstově, a jakýs augustinián ze Santanatolie, varhaník u svatého Štěpána, vrhají se ve věčnou záhubu tím, že pro ni skládají písně a madrigaly. Říká se o ní, že zná tajemství Siren . . .

Kateřina. Vypravuje se, že, když dlela v Neapoli z lásky k vévodovi z Kalabrie, našla jednou večer v pobřežní jeskyni pod palácem spící Sirenu . . .

Lukrecie. Je to pravda, Jasnosti.

Voršila. Je to pravda, Jasnosti. Také Tristan Cibelietto, vraceje se s Cypru, viděl Sirenu spící na vlnách mořských; a tu spolknul diamant, chtěje zemříti.

Kateřina. Proslýchá se též, že Pantèa zabila spící Sirenu, protknuvši jí hrdlo jehlicí, a že jí pak přitiskla rty na rty a vyssála duši; a tu zbarvilo se jedno její černé oko azurem. Jiní tvrdí, že Sirena nemůže zemříti, a že Pantèa ji lapila do sítě, zavřela do velké nádržky na ryby, aby ji tam věznila, a Sirena prý vykoupila si svobodu za cenu svého tajemství a od té doby jest němá; Sirena ta zjevuje se prý občas v noci ve vodách, po nichž pluje nevěstčin Bucentoro; očekávát okamžik, kdy Pantèa zemře, aby si vzala zpět svůj hlas . . .

Dogaressa pozdvihne se na poduškách se zsinalou a strhanou tváří člověka, který byl dlouho pod vodou a vyplul na povrch načerpati vzduchu.

Gradeniga. Musí zemříti, musí zemříti. Jde směrem k zahradě a vyhlíží netrpělivě, zda vrací se Pentella s čarodějkou. Šírá oblaka zbarvují se do ruda. Od řeky doléhá směs milostné hudby. Jdi, jdi, Voršilo! Jdi za Pentellou. Rci jí, ať si pospíši, ať běží . . . Jdi, jdi! Ty, Lukrecie, dojdi nahoru do nádvorní komnaty a podívej se, zda jest zapálena pánev s uhlím, a přines ji sem. Voršila odběhne zahradou, Lukrecie po točitých schodech vzhůru. Ale kde mešká Nerissa, Barbora, Jacobella? Dosud se nevrátily! Ó, jestli mi žádná nepřinese ani vlasu . . . Což nestála jsi blízko harfy, Kateřino?

Kateřina. Nebyla jsem na Bucentoru. Stopovala jsem ho s jiné lodi.

Gradeniga zuřivě. Všechny vás dám povraždit . . . Ach, hle, čarodějka přichází! Pohne sebou, jako by chtěla jí běžet v ústrety, ale přemůže se a čeká, až dívky přivedou čarodějku až k ní. Vedena Voršilou

* Zmizela láska,
zmizel i žár . . .

a Pentellou vejde čarodějka s podezřívavým pohledem a rozhlíží se kolem lesklýma a tvrdýma očima jako email, jichž bělmo podivně se odráží od olivového obličeje. Má dlouhý, pruhovaný šat a kolem hlavy černý šátek, který jí zakrývá bradu a čelo. Pokloní se před dogaressou.

Gradeniga. Tys nechtěla přijíti, Slavonko!

Čarodějka pokorně. Byla bych ráda přišla, Jasnosti, zdržela jsem se však s mladíkem, který přišel ke mně pro nápoj pro svou nevěrnou milenku. Poněvadž však měsíc není v znamení, jehož potřebuji k sbírání bylin, nechtěl mě onen zoufalý mladík propustiti. A vyhrožoval, že mne zabije, nedám-li mu potřebného nápoje. Srazil se s lidmi vaší Jasnosti. A divím se, že jsem ještě živá; neboť mám celé tělo rozedřené provazy, jimiž jsem byla přivázána k mezkovi jako vak.

Gradeniga sejme si s hrdla zlatý řetěz a hodí jej naříkající. To máš za provazy, jež tě odřely. Přinesla jsi knihu krále Majorky?

Čarodějka. Přinesla jsem ji. Sáhne pod šat do zaňadří a vytáhne knihu zabalenou v cáry odřené kůže.

Gradeniga. Slyšela jsi o nevěstce, zvané Pantěa, jež plaví se po Brentě na své nádherně vypravené lodi Bucentoru, jako by byla chotí Nejjasnějšího?

Čarodějka. Pantěa, jež má jedno oko azurové a druhé černé, jako onen hrozný Alexandr, který zemřel, že neposlechl čarodějky v Ekbatana . . . Znám to znamení.

Gradeniga. Viděla jsi ji někdy?

Čarodějka. Viděla jsem ji nedávno v Benátkách na terrasse. Seděla na slunci a zlatila si vlasy. S břehu díval se na ni jinoch, oděný višňovým kabátkem a čapkou alla Sforza.

Gradeniga. Ó, ty jsi chytrá, Slavonko . . . Chci od tebe voskový obraz. Rozumíš? Pantěa musí zemříti. Slyšíš? Dám ti, co budeš chtíti; pošlu tě přes moře do tvé rodné Slavonie s lodí přetíženou bohatstvím. Budeš bohatá a šťastná ve svém domově po celý život.

Čarodějka. Dnes v noci zhotovím obraz, Jasnosti.

Gradeniga. Ne, nikoliv v noci; nýbrž hned, zde, bez meškání, před mými zraky. Rozumíš? Vosk jest připraven; uhlí jest zapáleno. Hle, Lukrecie je přináší. Jdi, Pentello, běž a přines vosk z komnaty zlatých srdcí! Jsou ho dvě libry. Vezmi též skřínku se skvosty a sáček s dukáty, jež jsou zavřeny v truhle.

Lukrecie sestupuje se schodů a nese pánev s uhlím. Pentella spěchá nahoru.

Čarodějka roznícena chtivostí. Teď, bez váhání uhnětu obraz. Co však mám dáti do vosku, Jasnosti? Posvěcenou hostii, svatý olej, zub . . .

Dogaressa se zachvěje, jako by se jí zjevil přízrak vysíleného starce v těžkých zlatých hávech.

Gradeniga. Zub . . . Nemám ničeho, ničeho dosud nemám! Nemám ani nitky, ani vlasu! Avšak počkej, počkej chvíli. Vrátí se ještě moje služky . . . Podívej se, Voršilo, zda jdou již zahradou. Ó, já je zabiju, já je zabiju. Šílí netrpělivostí a hněvem. Lukrecie postaví zapálenou pánev na koberec. Pentella přináší vosk, skřínku a sáček. Gradeniga vezme vosk a podává ho čarodějce. Zde máš vosk: jest pa-

nenský. Pozoruješ? Je žlutý jako ambra, poslušný jako voda. Můžeš ho ve mžiku uhnísti. A vezmi prozatím tyto dukáty . . . Řekni mi, řekni: nemůžeš vyvolati smrtící kouzlo pouhým voskem bez všelikých přísad?

Čarodějka. Možná. Dnes jest příznivý den. Andělem dnešního dne jest Anhoel.

Gradeniga. Dokaž to tedy, Slavonko. Měj se k dílu . . . Naplním ti loď, jež doveze tě za moře! Pantèa musí zemříti!

Čarodějka. Andělem dnešního dne je Anhoel. Chystá se k práci. Otevře kouzelnou knihu, z níž visí pruhy kůže, postaví ji na podstavec Venušin a opře o bronzové nohy sochy, jak o stojan na knihy, takže v ni může stojíc čísti. Skloní se nad nádobou s uhlím, by roztál vosk, a zatím co tichým hlasem čte z knihy nesrozumitelná slova, modelují její prsty voskový obraz. Dogaressa nespustí s ní pronikavých zraků, jako by chtěla do vosku včarovati veškeru sílu své nenávisti. — Z dáli od řeky zaznívá zmatený hluk jako z bitvy.

Gradeniga zachvěje se. Slyšíte? Slyšíte?

Pentella vrací se po schodech.

Voršila přiběhne ze zahrady. Hle, Nerissa! Hle, Jacobella! Jacobella má obličej zbrocený krví.

Přijde Jacobella, udýchaná, bledá, má jednu tvář úplně rudou krví, jež jí prýští z rány na čele. Nerissa ji doprovází, hlasitě plačíc.

Jacobella. Jasnosti!

Nerissa. Jasnosti!

Gradeniga dívá se z blízka na Jacobellu. Co znamená ta krev? Kdo tě poranil? Mluv!

Dívky shluknou se kolem přišlých. Čarodějka pokračuje nerušeně v díle.

Jacobella bojácně. Přináším vaší Jasnosti vlasy Pantèiny, kadeř, dlouhou kadeř . . .

Gradeniga přemožena náhlou radostí. Ty pravíš . . . ty pravíš . . .

Jacobella. Kadeř, již jsem jí vyrvala, já, svýma rukama . . . . Zde ji mám, zde je. Hledá křečovitě za ňadry. Nerissa otírá jí zatím něžně a bolestně tvář kapesníkem, smáčeným již slzami.

Gradeniga. Slyšela jsi, čarodějko? Slyšela's? Její kadeř mám . . . Smrt, smrt!

Jacobella. Hle! zde jest. Vytáhne ze zaňadří několikrát zavázaný šátek, v němž skryta uloupená kadeř. Zde jest. Musíme rozvázati uzly. Jest jich mnoho, mnoho jich jest. Byly bychom jich tisíc udělaly, kdyby bylo možno. Ty je znáš, Nerisso: tys je vázala. Rozvaž je, rozvaž je! Obě se snaží rozplésti uzly. Chvílemi vztáhne Gradeniga netrpělivě ruce po kadeři.

Pentella s vyhlídky na schodech. Bárky se obracejí, veslují s velkou námahou proti proudu, zdá se, že chtějí přistáti . . . Dole, směrem k Portě, vzmáhá se pekelný křik . . . Jako by se blýskalo . . . Celá řeka jest v stínu . . .

Jacobella najde konečně kadeř. Zde jest! Zde jest! Je dlouhá? Je velká? Já, já jsem ji ustřihla těmito nůžkami, jež jsem vzala s sebou . . .

Voršila. Jak je dlouhá!

Kateřina. Jak je krásná!

Lukrecie. Jak se leskne!

Gradeniga mlčky vztáhne ruce, v misku složené, po předmětě uloupeném té, jež má zemříti. Když jí Jacobella podává kadeř, má oči zavřeny a ztuhne náhlým, nepřemožitelným děsem, jako při doteku jedovatého hada. Na to bledá a němá zůstane okamžik státi, pak opět otevře oči a v téže pose zvolna kráčí k čarodějce, jež u paty sochy před otevřenou knihou ještě horlivě pracuje na voskové figuře. Čarodějka se skloní, by si prohlédla vlasy kurtisániny v ruce dogaressy.

Pentella se schodů. Dole vzmáhá se hrozný hluk .... Tisíce hlasů ... Myslím, že volají: „Pantèa! Pantèa!“ Celá řeka jest zastřena stínem ... Jeden pruh se dosud rdí; tam jest stále ještě viděti věnce, jež plynou, míjejí ... Jsou nesčetné ... Jedna bárka pluje sama, bez veslařů, ponechána zvůli proudu ...

Gradeniga k čarodějce. Zde máš její vlasy, Slavonko. Teď jest v tvé moci. Připrav mocné kouzlo. Čarodějka vezme kadeř a vtiskne ji do vosku kolem hlavy sošky.

Čarodějka. Nyní potřebuji dvou skleněných korálků místo očí jednoho černého jednoho modrého.

Gradeniga. Která má náhrdelník ze skleněných korálků, dostane zlatý.

Lukrecie. Já.

Kateřina. Já.

Voršila. Já.

Všechny tři, puzeny chtivostí, strhnou si s krku náhrdelník; hledají úzkostlivě černá a modrá zrnka.

Kateřina. Hle, zde je černý!

Lukrecie. Zde modrý!

Podávají skleněné korálky čarodějce. Přijme je a zasadí do malého voskového obličeje. Gradeniga otevře skřínku, jež leží na šarlatovém lehátku; dívky natahují otevřené dlaně.

Gradeniga dává jim náhrdelníky. Tobě! Tobě! Tobě! Dívky skloní se a políbí ruku dárkyni; pak vzdálí se do pozadí, svírají v ruce skvosty, usmívají se licoměrně a podlízavě. Jacobella zůstala státi stranou vedle Nerissy, jež jí obvazuje čelo bílým šátkem, který hned rudě zbarvuje prosakující krev. Gradeniga se na ně dívá a přistoupí k nim. A co mám dáti tobě, Jacobello? Stojíš v ústraní a mlčíš; a krvácíš. Tobě, tobě dám své nejmilejší šperky. Vložím ti korunu z perel na krvácející čelo. Chci, abys zůstala u mne. abys se nikdy nevzdálila od mého boku. Budeš vždy mým miláčkem. Život bude ti ode dneška plynouti jako potůček ... A Nerissa? Tvoje něžná Nerissa? Ty ji miluješ, že ano? Má oči plny slz; trápí se starostí o tebe. Neodloučím tě od ní. Obě si vás ponechám u sebe; a nikdy nebude vám smutno ... Bolí tě, bolí tě tvoje rána? Rci, rci mi přec: kdo tě udeřil? Snad ona, nevěstka, když jsi jí stříhala vlasy? Jak jsi to dokázala? Mluv, miláčku! Poslouchám tě. Vede ji k lehátku, hodí jí podušku na koberec, aby si na ni usedla.

Čarodějka přistoupí k nim. Zde obraz máš. Podává dogaresse sošku, opatřenou uloupenými vlasy, nahou, žlutavou, se skleněnýma očima, podobnou božstvu. Ženy hledí na ni mlčky, s pocitem hrůzy. To jest obraz nevěstky, Pantèa zvané, jež musí zemříti. Andělem dnešního dne jest Anhoel. Ruce dogaressiny se chvějí, když přijímá smrtonosné kouzlo. Klesne na lehátko a položí si figuru na kolena. Okamžik zůstane nad ní skloněna a sbírá ve svých očích všechnu zdrcující sílu nenávisti. Pak prud-

kými pohyby si vyrve z pleteneců dlouhou zlatou jehlici, jako z pochvy dýku, a zabodne ji do figury. Čarodějka stojíc u podstavce čte, tiše mumlajíc zaklínání z knihy a hází chvílemi aromatický prach na žhavé uhlí. Těžké, modrozelené mraky visí nad zahradou, tonoucí v hlubokém šeru.

Pentella ohlašuje se schodů. Na řece objevil se oheň . . . Stále se šíří; zdá se, že je to požár, že se blíží, že se pohybuje po vodě jako ohnivá loď . . . Jest to oheň radosti. Jak divně je zbarven! A v něm míhají se černé stíny, jako stíny tančících lidí . . . Stále roste . . .

Gradeniga vytrhne zuřivě z vlasů jinou jehlici a vrazí ji do sošky. Ó, nechť pekelný oheň tě stráví! Obrátí se k čarodějce. Slavonko, Slavonko, vzývej všechny anděly a démony! Učiň, ať jest zasažena uprostřed radovánek. Vše dostaneš, co jsem ti slíbila; a dám ještě více. Slyšíš? Ale usmrť ji! Zatrať ji! Zatrať ji! Vytáhne z vlasů další jehlici a opět jinou; a všechny je zabodne do sošky; pak zase hledá zuřivě v účesu. Nenalezne žádné a vloží prudce ruku na hlavu Jacobelly, jež sedí na koberci jí u nohou. Jacobella vykřikne bolestí. Ó, Jacobello, tvoje rána. Ještě ti krvácí. Obvaz je rudý . . . Neřekla jsi, neřekla jsi mi dosud, kdo ti způsobil onu bolest . . . Snad ona, nevěstka, když jsi jí ustřihla vlasy? Vypravuj! Mluv! Z kterého místa hlavy jsi jí uloupila tu kadeř? Za uchem? nad šíjí? tam, kde tepna bije?

Jacobella. Na šíji. Nevšimla si toho; neslyšela zvuku nůžek . . . Její vlasy jsou tak bohaté, že neslyší a nevidí, když si je rozpustí. Jest pak jako pod tíhou desíti přikrývek. Někdy se až dusí. Někdy pláče bolestí jako člověk vlekoucí břímě do vrchu, nebo klokotá jako slavík skrytý v houštině . . . Dogaressa znovu hledá ve vlasech jehlice; pak vztáhne ruce k hlavám žen, jež skloněny jsou kolem ní na koleně. Voršila podá jí jehlici, jíž ona vrazí do voskové figurky.

Gradeniga. Tys byla přece na lodi? Jakým úskokem jsi se tam dostala? Vypravuj, vypravuj.

Jacobella. Pantèa dala vyhlásiti, že hledá novou kadeřnici, jež by její vlasy upravila novým způsobem; jest již unavena vymýšlením, neboť dosud napodobovala svými účesy všemožné přirozené věci, věci velmi rozkošné a nádherné: stavbu vosího hnízda, roh berana, hyacintové hrozny a mořské vlny. Když jsem to uslyšela, šla jsem k její komorné, chválila jsem svoji zručnost a nabídla služby. A byla jsem připuštěna k osvědčení svého umění. Nerissa čekala na mne ve člunu. Když jsem vstoupila na Bucentoro, chvěla jsem se jako pírko.

Gradeniga. Byl tam on? Viděla jsi ho?

Jacobella. Byl tam; čichal k láhvičkám s voňavkami, jako by se chtěl omámiti. Když mne spatřila Pantèa vcházeti, řekla polo žertem polo mrzutě: „Ta má také jen dvě ruce. Opatř mi na česání otrokyni se stem jemných a hbitých prstů!“ Třásla jsem se; díval se na mne upřeně.

Gradeniga. Jaká byla jeho tvář?

Jacobella. Byl překrásný!

Gradeniga překotí hlavu vzad, jako by ji byla do srdce bodla. Vztahuje ruce k ženám s posunkem, který volá po ostré zbrani. Lukrecie jí dá jehlici, jíž ona probodne voskovou sošku, jíž úplně hroty posetou.

Gradeniga. Ptám se tě, jaká byla jeho tvář: klidná, roztržitá?

Jacobella. Zdálo se, že visí mu v obrví chmurná myšlenka. Oči mu plály a byly mírně zakaleny.

Gradeniga. Což nemluvil?

Jacobella. Nemluvil. Byl jako ve snách. Když se na mne přestal dívati, vytáhl z opasku malou dýku a vnořil její hrot do láhvičky, buď aby ji navoněl, nebo jedem napustil, nevím. Chvěla jsem se, rozpouštějíc těžké vlasy. Moje ruce byly v tom hustém, zlatém lese podobny dvěma ztraceným listům. „Co to děláš? Co to děláš?" volala z pod těžkého příkrovu; a hněv vřel jí v hlasu. Tu pojednou nabyla jsem odvahy. V mžiku, bleskurychle jsem ustřihla kadeř a skryla. Pak pomýšlela jsem jen na útěk. Ruce mé byly jako mrtvé. Hrozný hněv na mne pršel. Byla jsem vyhnána, pronásledována, bita . . . Služka z Cypru chtěla mne zabíti . . . Slavonka poštvala na mne chrty . . .

Nerissa propuká v slzy. Ó, nevím, Jasnosti, jak jim unikla . . . Celé tělo má poseto ranami; je všude rozdrásaná, na pažích, na ramenou, na ňadrech . . .

Gradeniga k Nerisse. Jdi, jdi, odveď ji. Jdi ji léčiti. Popros Pentellu o masti . . . Pentello! Pentello!

Pentella se schodů. Oheň se blíží, šíří se po proudu, ozařuje celou řeku . . . Bárky plují za ním, jsou shluknuty kolem něho, jedna na druhé, nesčetné . . . Hrozný hluk!

Voršila. Nevěstčin Bucentoro musí proplouti se svým průvodem mimo zahradu.

Kateřina. Po celou noc bude křižovati po Brentě a za úsvitu vpluje Gindeccou do Benátek.

Lukrecie. Z jitra vykoupe si tělo v rose jako Řekyně dogaressa Theodora Selvo, dcera císaře Konstantina.

Voršila. Říká se, že denně se koupá v rose, již dává sbírati v polích a zahradách, jako dogaressa Theodora.

Jacobella. Má na tisíce láhví, láhviček a kelímků se všemožnými vůněmi. Na Bucentoru má celý sklad essencí; stále ji doprovází žena, zvaná Morgantina, jež zná všechna tajemství lásky a osudu a umí připravovati zázračné nápoje, vodičky, masti a prášky, jako nikdo jiný na celém světě, jež působí, že krása věčně potrvá.

Lukrecie. Nemá prý jediného znaménka na celém těle, jen modravé síťoví žilek, a vypravují, že nemá bílé pleti, nýbrž poněkud zamodralou, jako bývá bělmo dětských očí.

Kateřina. Říkají také, že vévoda z Kalabrie má zlatý pohár z Cařihradu, který byl formován dle prsu řecké Heleny; a dal si prý zhotoviti druhý dle tvaru prsu Pantèina; a oba poháry jsou jako dvojčata. Zatím co ženy takto hovoří, bodá Gradeniga stále do figury jehlicemi, jež jí všechny okolostojící ženy, s hlav je snímajíce, podávají. Nepřetržitý blýskot jehel vzbuzuje představu blýskání a řinčení antických zbraní v báji o ženě s modrým a černým okem. — Čarodějka však, stojíc mezi podstavcem a pánvemi, čte dále v knize krále Majorky, aniž by se dala rušiti. Chvílemi zaznívá od řeky lomoz válečné vřavy. Mraky téměř hasnou.

Voršila. Slyšíte křik?

Lukrecie. Jak divný to hluk! Jak divný to hluk!

Kateřina. Říká se, že touha po ní dráždí muže k zuřivosti jako červený šátek býka.

Voršila. Je to pravda, je to pravda. Když se objevila na zlaté lodní přídě, všichni muži šíleli chtíčem.

Jacobella. Má dva pohledy. Různost jejích očí zmate rozum každému, kdo se do ní zadívá.

Lukrecie. Slyšte! Slyšte! Nezdá se vám ten ryk spíše válečným pokřikem, než jásotem nadšení?

Kateřina. Nevěstka chce zastíniti triumfy dogaress! Chce k zapomnění odsouditi Morosinu Morosini, Ziliu Priuli i naši vládkyni, nejjasnější Gradenigu . . .

Jacobella. Tisíce myrtových, vavřínových a cypřišových věnců naházeli do Brenty, aby je donesl proud až ku Gindecce, až k Svatému Marku. Jako poselství je vyslali do Benátek.

Voršila. Dej, ó Ježíši Kriste, aby cypřišové věnce nejdříve tam dopluly!

Kateřina. Až Benátky otevrou oči na úsvitu, budou celé ověnčené a řeknou: „Nevěstka Pantèa přichází v triumfu!“ A Rada desíti i Velká rada . . . Umlkne, neboť Gradeniga naznačí posunkem, že chce ještě jednu jehlici; a žádná z žen nemá již ve vlasech jehlice.

Voršila. Žádná z nás nemá již jehlice, Jasnosti. Kolem seskupené ženy hledají přece ve vlasech.

Gradeniga k čarodějce. Slavonko, Slavonko, co myslíš? Co říká tvoje kniha? Myslíš, že cítí rány zasazené do vosku? Myslíš, že zápasí se smrtí? Nevidíš, jak jsem ji probodala? Jest poseta hroty jehlic jako dikobraz . . . Znova ozve se z dáli od řeky podezřelý křik. Slyš, slyš, čarodějko, výkřiky nadšení a vítězství! A zaříkáváš ji již hodinu. Čarodějka pohne se zvolna a nese v levici otevřenou knihu; přistoupí k dogaresse; skloní se nad voskovou sochou, jež leskne se jehlami; položí ruku na její hlavu a skuhrá nesrozumitelné kletby. Stíny padají na zemi, a oblaka podobají se hranicím, zasypaným popelem. Zapalte pochodně! Nastala noc! Ženy běží k pochodním. Ze zahrady jest slyšeti náhlé výkřiky. Barbora a Ordella přicházejí ze zahrady.

Barbora. Pantèa je v ohni!

Ordella. Pantèa je v ohni!

Dogaressa povstane prudce a odstrčí sošku, jež skácí se na zem.

Barbora přiběhne udýchána. Pantèa shořela! Bucentoro je v plamenech!

Ordella úzkostí bez sebe. Bucentoro hoří v plamenech s nevěstkou, s celým jejím průvodem! Blíží se po řece, jest již na blízku. Vidím již zář . . .

Barbora. Bitva se strhla, strhla se bitva, Jasnosti . . . Všichni zuří . . . S lodi na loď se bijí. Všude teče krev. Je to hrozná řež . . .

Gradeniga zoufale. Ó! A on je tam!

Ordella. Triumf byl v plném lesku — na sta opentlených bárek, celá řeka pokryta věnci, všude zpěv a hudba — když tu vypukl spor . . . Po kanále připluli od Mirana Priamus Gritti, Marin Boldù a Petr Sagredo s loděmi nabitými ozbrojenci; chtěli obsaditi Bucentora,

zmocniti se nevěstky a státi se pány slavnosti . . . A hrozili, že uplatní svou vůli mečem a ohněm . . .

Gradeniga. Usmrtili ho? Usmrtili ho? Ó, řekni, rci mi pravdu! Viděla jsi, že padl?

Ordella. Hájil se svými lidmi Bucentora proti útoku . . . Neviděla jsem, že padl. Na okamžik jsem ho spatřila, jak se bil s Priamem Grittim, jenž skočil na lodní můstek . . .

Barbora. Viděla jsem Priama Grittiho celého zbroceného krví.

Ordella. Nebylo ničeho viděti, než zuřící dav . . . Celá řeka vzdouvala se vztekem lidí. Ověnčené bárky byly zastřeny stíny mečů. A všichni řičeli: „Pantèo! Pantèo!“ a jich zběsilost neznala mezí. Lidé z Mirana metali zápalné látky. A pojednou zjevil se Bucentoro v plamenech, jichž jazyky šlehaly s neuvěřitelnou rychlostí, jako by to byl věchet slámy. A vlna pronikavé vůně zahalila bojiště; a plameny šlehaly v barvách nikdy nevídaných . . .

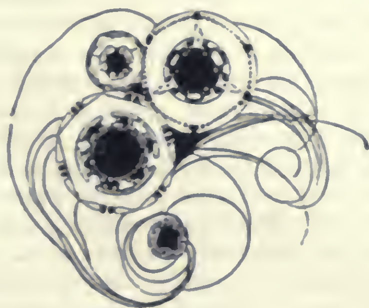
Barbora. A ta vůně . . . Všechny voňavky hořely v okamžiku a vonná dřeva, vonné koření . . . Bleskurychle vzňala se loď, a vzduch přijal a dál unášel vůně; a kolem rostla zuřivost lidí a ohně . . . Všude řádí smrt! Lodi v zmatku plují po řece . . . Bijí se v záři požáru . . . Již jsou blízko . . . Slyšte! Slyšte!

Je slyšeti blížící se hřmot; v pozadí zahrady objeví se červánky hořící lodi. Dogaressa šílená bolem a hrůzou vrhne se ke schodům; zapotácí se však na prvních stupních do náručí přispěchavších žen. Čarodějka zvedne voskovou sošku a postaví ji k nohám sochy Venuše; tak, aby zářila hroty jehel na tmavý bronz.

Pentella s výše schodů. Hle, oheň! Hle, oheň! Bucentoro, nevěstčin Bucentoro, zachvácený plameny, posetý hořícími mrtvolami . . . Bitva . . . Meče se třpytí, tisíce mečů . . . Oheň a krev!

Dogaressa dospěje do poloviny schodiště, nakloní se přes zábradlí mezi dvěma sloupy, oněmělá, šílená bolem a hrůzou; ze zahrady valí se jí do tváře dým a skřek. Bledý a zoufalý její obličej, ozářený krvavým odleskem, vyjadřuje veškerou velikost a krásu tragické vise.

Hlasy bojujících. Pantèo! Pantèo! Pantèo!

Karel Žák:

Úspěch.

Román.

(Pokračování.)

Večer zašel Prokop do klubu. Zakládání klubů počalo tehdy býti módním. Trýznila ho obava, že bude sám se svými myšlenkami, s neutuchajícími výčitkami. Chtěl se opíti, zmámiti společnosti lidí mluvících, disputujících, smějících se. Běžel v netrpělivé radosti osvětleným schodištěm ke klubovním místnostem, aby už byl uchopen proudem rozhovoru.

„Je někdo přítomen?“ tázal se dychtivě sluhy, jenž mu odebíral svrchník.

„K službám, prosím, pane doktore,“ (klubovní sluha říkal každému méně mu známému hostu klubu „pane doktore“), „je tam několik pánů. Je dnes žurfix.“

Prokop vstupoval čítárnou. Stanul v otevřených jejích dveřích, a pozdravuje poklonou přítomné, slyšel úryvky hlučného rozhovoru o pessimismu v nazírání na život jednotlivců a národů, o individualismu a kritičnosti badatelské práce i pouhé pozorovatelské činnosti.

Kterýs pán vykládal, že zemřelý jeho soudruh v úřadě, učiněný originál a misanthrop, ale člověk zlatého srdce a kdysi velmi pronásledovaný pro své vlastenectví, zacházel ve svých názorech velmi daleko. Jeho theorie byla velice neutěšena. Uvažoval prý: Jak jsme my Čechové došli toho stavu národního temperamentu, charakteru, do něhož si často sami stěžujeme? Prostě proto: Český národ nepřestal katastrofou bělohorskou existovat jen politicky, ale také ethnograficky. Tenkrát, po Bílé hoře, co mělo u nás kousek charakteru, bylo ubito, uštváno nebo se vystěhovalo. Co zbylo, byla nejbídnější, mravně seslabená luza. A potomky té luzy a sebranky, nahrnuvší se k nám z celého světa, jsme my, současní Čechové.

Hovor se zřetelně vzněcoval, přiostřoval. Bylo slyšeti tlumená slova, poznámky.

„Nemohl jsem,“ řekl vypravující, „ovšem souhlasit s podrážděnými názory svého kollegy. Ten člověk zažil v životě jen zklamání, byl ostrý, kyselý, zahořklý . . .“

„Tedy pravá všechochut,“ vtipkoval kterýs mladší muž.

„Myslím,“ dodával jiný, „že si máme právě my hledět své individuality, je-li nějaká, i kdyby leckdy měla nedostatky. Naše doba se přece vyznamenává silnou snahou, zachovávati a pěstovati odlišnosti národopisné. A na tom základě se má pak dále stavět, vychovávat, zlepšovat.“

„Naopak,“ soudil starší muž, „všichni mladí intelligenti nás chtějí kosmopolitisovat . . . klamal byste se, pane professore,“ obracel se ku předešlému, „kdybyste toho neviděl . . .“

„S'empoissoner, parfois, rend sage,“ citoval rychle, ironicky mladý žurnalista.

„Křivdil byste mládeži, pane řediteli,“ odporoval professor, „já mám import nových idejí za velmi prospěšný. Chtějí nás jimi jen zrevulucionovat, povzbudit . . . Chtějí nás prohníst, převařit tím kvasem. A co z toho v nás definitivně utkví, bude jen, věřte mi, k našemu prospěchu . . .“

Prokop se přidal ke skupině mladších, mezi nimiž žurnalista šeptal o zabedněnosti, úmyslné, vyzývavé, která je naším neštěstím . . . Zná prý ji velice z blízka; „velmi dobrá známá . . .“ podotýkal s obvyklou svou jízlivostí, v klubu proslavenou.

Starosta klubu přistoupil k nim a vítal „mládež“, podávaje jim ruku a vyslovuje svou radost z toho, že debatta byla dnes tak oživena.

„Těším se, pánové, že vy nejmladší jste dnes také přišli se postavit do ohně,“ pravil laskavě, „a že rozhovor byl zase jednou upřímný, bez ohledů . . .“

„To je přece první podmínkou zdaru večírků,“ přizvukoval od stolu starý pán, jenž se dříve utkal s professorem a s jeho chórem „mladých“.

„Naše nové směry nás velice zaměstnávají,“ dodával starosta. „A je tak dobře . . . A vy, mladí pánové, budete jednou strážci naší věci, ne quid detrimenti . . .“

„Jen že někdo těm směrům nerozumí, a někdo nechce rozumět,“ trval na svém žurnalista.

„Věc jest ještě příliš nová, ještě u vývoji . . . Neví se dosud, co bude,“ namítal starosta.

„Ale místo pro chůzi, pro rozběh potřebují,“ hájil se žurnalista.

„Já bych byl poslední, věřte mi, jenž by chtěl házeti klacky . . . Jen aby to bylo k našemu prospěchu . . . a o to se bojím,“ usmíval se dobrosrdečně starosta a potřásal žurnalistovi rukou.

„Zdržíte se ještě, pane redaktore?“ tázal se Prokop žurnalisty, s nímž rád rozmlouval a jejž dříve často vyhledával v redakci a v kavárně, do níž chodil mladý novinář po divadle nebo po celodenní práci — číst noviny.

„Vypiju ještě sklenici piva,“ řekl novinář. „Chcete si se mnou zahrát partii karambolu?“

„Pracujete zas o nějaké knize?“ začínal Prokop hovor, bera kyj kulečníkový.

„Pracuju o tom, abych se stal vlastníkem nějakého většího obnosu peněžitého,“ pošklebovaI se žurnalista.

„A co dál?“ naléhal Prokop.

„Vy nejste rád, když máte hodně peněz?“ smál se žurnalista. „Chci na podzim do Paříže.“

„Studovat Paříž? — Psát odtamtud „dopisy“, causerie?“ nutil žurnalistu do řeči Prokop.

„Ani řádky!“ horlil novinář, rozpřahuje se ku prvnímu strku. „To tak ještě . . . Bavit se budu, tancovat kankán, běhat za děvčátky. Věnuju se studiu pařížské ženy.“

Prokop byl teď jist, že nervosní žurnalista je dnes jen tomuto thematu přístupen. Jako by byl denní lopotou nesmírně unaven, rozechvěn.

„A ode kdy jste vy epikurejcem?“ snažil se žertovat.

Mluvili v přestávkách mezi jednotlivými strky. Byli sami v herně, provanuté ostrým jarním vzduchem, jenž vnikal otevřeným oknem z liduprázdné ulice, z nedaleké Vltavy.

„Vlohy k němu jsem už měl vždycky; má je ostatně každý. A teď zvlášť, co jsem si koupil jednoho filosofa . . . Víte snad, kdo byl Nietzsche? Ten by vám něco pověděl o „kvetoucí životnosti“, anebo: jak se má tančit, zpívat, výskat, křepčit, hopkovat životem . . . Tohle zas povídal někdo jiný, zdá se mi, že právě o Nietzschem. Já jsem zdráv, a kdo je víc? Já se chci bavit, smát — kdo to dovede ještě?“

Rozmach ramen novinářových k novému karambolu byl v té chvíli jaksi rychlejší, živější. Novinář přešel od okna ke stěně skoro poskokem, lehce, jako by vzlétal, jako by se vznášel.

Na ulici v nočním tichu zvonily podkovy koně o dlažbu. Prázdný tramwayový vůz třískal koly o spojky kolejové, a koňův zvonek zněl daleko údery, jasně se rozléhajícími.

„Ale to my všichni děláme,“ namítal Prokop.

Pod okny bylo slyšeti dva mužské hlasy, zpívající otřelou mandolinatu rhytmem vojenského pochodu, k němuž klapaly takt podpatky rázně vykročujících chodců.

„Ano, ale nečiníme tak z přesvědčení . . . Děláme z nouze ctnost . . .“ řekl výsměšně žurnalista.

„Přesvědčení? . . . Principy?“ posmíval se Prokop. „Mluvme raději o tom, že „naše mládež hýří“ — a už můžeme začít moralisovat. Viz povídku o hodném Fridolínu a zlém Dětřichovi.“

„Poslyšte,“ pravil žurnalista vážně, „člověk, který nemá na všecko princip, je bídák, věřte mi. Nechcete-li mít principů, musíte nutně sám sebe nenávidět . . . takové okamžiky musíte mívat . . . musíte sebe litovat . . . . A já,“ dodával trpce, „v té chvíli, kdy bych měl něčeho litovat ze své minulosti, musil bych se zastřelit . . . To je pro mne jisto.“

„Ještě dobře, že každý člověk má sám sebe nejraději, že si tak hned neublíží," prohodil Prokop. Cítil, že žurnalistu zraňuje, že mu vytýká pósu.

Žurnalista se odmlčel, tváře se, jako by hra vyžadovala celé jeho pozornosti.

„Nezapřete přece, že je člověk sám vůči sobě nejlepším obhájcem ... nejšťastnějším nálezcem polehčujících okolností," nutil se Prokop do nějakého šťastného, konejšícího slova, aby žurnalistu udobřil, aby připoutal jeho zájem. „Ano, motivy, psychologii, řekněte ... ale přesvědčení! To by byl jakýsi ustavičný soběrozkaz, zahlazení ethiky ... a vede to nutně k sebezbožňování ... ku přesvědčení o vlastní výminečnosti, o vyznamenanosti."

„Máte nevědomky zcela pravdu," řekl novinář suše. „Je to prostě „morálka pánů", doporučovaná mými tělesnými filosofy ..."

„A čím jsou ostatní lidé? ... Odpusťte jim, že také existují ..."

„Rabové!" dodal rychle žurnalista. To slovo znělo mu z hlasivek harašivě, jako nadávka. „Stádo!" pravil ještě s opovržlivým posunkem.

Útlý obličej novinářův ve světle plynových hořáků, planoucích vesele, rozkošně v prostydlém vzduchu, byl té chvíle velmi bledý. Zdál se vyhublými svými obrysy skoro průhledným, vodnatým. Ze svislých, jakoby uvadlých tváří vystupoval velký nos s těžkými okuláry, kryjícími vyboulené, silně krátkozraké oči. Pleť mladého novináře byla houbovitá, kostra slabá, celý zjev odstrašující ohyzdnosti. Ale bylo v jeho zjevu přece cosi velmi zajímavého, rázovitého. Vyhublost jeho zdála se Prokopovi velmi aristokratickou, degenerovanou; měla v sobě jenom chorobnost — ne odpornost — obyčejného souchotináře. Průsvitnost bezvousé tváře s milým rysem při ústech, těžký jeho dech, násilně mu přerývající věty uprostřed slov, a souvislost nosu se rty, jež měla disposici velmi hipokratickou — vše to nasvědčovalo, že nevyléčitelná choroba dusí tomu hochovi některý ušlechtilý orgán těla, že jeho srdce usne záhy, že jeho plíce brzy dodýchají.

Tajná lítost nad radostí, kterou měl novinář z problematického svého života, nad kypící, tehdy nejmodernější jeho filosofii názoru na svět, tím dojemnější, byla-li vynucena — dojímala Prokopa. Díval se upřeně na semknuté jeho rty, prochvívané obtížně čerpaným, chrčivým dechem. Prokop viděl, jak nesouměrně malá pěst novinářova s dětsky slabým ukazováčkem svírá se v nepatrný, útloučký hrbolek kolem kyje, ležící v ostře zelené ploše kulečníkového povlaku. Prokop měl dojem, jako by to byla pěst žebravého dítěte, zdvižená do vzduchu, aby hrozila vlastní zděděné bídě, zchátralosti a nemohoucnosti. A pociťoval, jak kouř z doutníku, polknutý a vystupující v ústní dutinu, mísí se s hořkým soucitem, vzpřičujícím se mu v hrdle ke krátkému vzlyknutí.

A tento hoch, neodvratně ztracený, otrávený nemocí a přece vášnivě mluvící, trpce cítící, vždy pronikavě myslící, vadnoucí tvor, podobný pokusnému živočichu z pathologické dílny, vlekoucímu se úzkým, vykázaným mu místečkem, s utajenými mikroby naočkované choroby v těle, měnící mu zdravé šťávy a hmoty přijímané potravy

ve stále nové posily jedu; tento odsouzenec pěl Prokopovi nauku novou, rozechvívající hrdost a aristokratičnost v člověku, hlásající výběr silných, apothesu mocných, nauku síly, probouzejícího se jara, pučících květů, stoupající mízy.

Ze sousedního pokoje donikala k nim směsice hlasů, úryvky vět. Kdosi tam patheticky mluvil o černých tvářích dělníků, z nichž svítí žlutě oči a skřípají bílé vyceněné zuby. Ostatní se hlučně smáli; z chóru hlasů vynikal diškant s plačtivým přízvukem. Hovor se zaplétal, stával se trhanějším, rychlejším. Kdosi opakoval několikráte v nastalém lomozu slovo „vůbec“, a když si byl zjednal trochu klidu, vzkřikl jakous floskuli o víře, náboženství. Pod dojmem tohoto výroku, vykřiknutého do pohnutého hovoru, začínaly se rojit výroky, tvrzení, znějící hlušc, prázdně. Přicházely bez přímého podnětu, bez přesné souvislosti, jen ze zpěněné krve, z hořících mozků, z nervů rozčilených debattami, dusnem, kouřem a nápoji. Byly jako hazardní hra, v niž každý tříská svým trumfem, jejž má za lubem, před protivníkovým zrakem.

Velmi hřmotný, basový hlas ozýval se chvíli trhaně, nervósně proti officielní, sestátněné vědě, centralisované ministerstvem, proti naukám rodícím se na kathedrách. Citoval příklady mužů, kteří se rozloučili s úřadem, professurou, aby se mohli věnovat nerušenému přemýšlení. Jiní přicházejí k úkolu, jejž si byli vytkli, přímo, bez předcházejícího prosívání řešetem akademických požadavků. Takoví učení soukromníci stali prý se typem společnosti, tvoří zvláštní kastu . . .

„Myslíte trochu feuilletonisticky!“ volal odpůrce.

Ale reformátor vědy dokládal: „Kontemplace žádá za nezbytnou podmínku svobodu, emancipaci ode všech norem společenských a do jisté míry i právních. Filosofie není žádný sport, nemá býti chlebem, je životní úlohou . . . Každý člověk je filosofem a má tedy právo, aby byl slyšen. Lid filosofuje a zpívá —“

„Lid v týdnu dře a v sobotu pívá,“ posmíval se nuceně cynik.

Jiný přehlušil jej řečí, že spotřeba filosofie jest u nás menší než kde jinde . . . ano, spotřeba, to je pravé slovo . . .

Nastala hádka, výměna názorů, v niž každý chtěl udati svůj dojem, svoje mínění. Hlasy se splétaly v nesrozumitelné hučení, podobné sboru žáků hlučících ve třídě před počátkem vyučování. Tvořily se skupiny rozmlouvajících, křičících, smějících se lidí. Hukot hlasů chvílemi tichl, umdléval a zase vzplanul k dunivým vlnám zvukovým, naplňujícím pokoj a valícím se otevřeným oknem na ulici. V něm zazníval cinkot sklenic o porculánové podnosy.

Ve skupině, nejbližší dveřím herny, citoval vojenský lékař, zavalitý mladý muž s tupým nosem a červenými tvářemi, kypícími zdravím, úryvky z přednášky „O nervositě naší doby“: „moderní hamletství . . . marastická společnost . . . dnešní velleita mládeže . . . trapnou bolest stupňovaných pocitů nechuti, mdloby vidíme a pocifujeme . . . lékař se dovídá o pocitech úzkosti, o různých představách, sužujících pacienta . . . co dál . . .? Ještě: předráždění . . . nepokojně výbušné, blikající, nedostačující chtění a jednání . . . strach před skut-

kem . . . neklid, nepokoj . . . prázdná, bezpředmětná touha . . . neurčitá, rozrývající a přece impotentní, nečinorodá, nespokojená, a konečně: zoufalá nechuť k životu . . . Jaké jsou příčiny: těžko konečně rozhodovat o zjevech, jistě — a jak musíme doufat — určitě jen přechodních; ale přece lze pozorovati: nudu, přesycení, hypertrofii rozumového a zase ochuzení, vyprahnutí citového života, nedostatek umírněné rozmyslnosti, moudrosti . . . přistupuje k tomu veliká, dosud nerozřešená theorie dědičnosti, tato ‚sub judice lis', a ‚jizvy, utržené v boji s ostatním světem' . . ."

Pak hovořeno o nedostatcích a nadbytcích vůle, a bojována prudká srážka mezi přítomnými právníky, techniky, mediky a filosofy.

Vojenský lékař horlil proti kultu abnormalit.

„Jen ruský lid má svůj kult „jurodivých" a „klikuší", osob vyznamenaných vyšší mocností. Vrhali bychom se v zajetí mysticismu, zpátečnictví, fatalismu."

V hovorech byla však již patrna únava, vysílení myšlenkové. Jím udeptávala se naše mládež před dvaceti a několika léty právě tak, jako nenasytným hýřením . . .

Společnost v klubu mluvila ještě o determinismu vítězícím prý „na celé čáře". Ale odpor byl již velmi sláb, a účastníci debattního večera v „Novém klubu" se pak spěšně rozcházeli.

Prokop a novinář šli spolu domů. Jasně svítícím měsícem přeháněla se divým chvatem bílá mračna.

„A co vy, vy věříte?" ptal se Prokop.

„Já, já věřím, že . . . počkejte, řeknu vám to raději slovy jiného člověka, velmi rozumného, jenž sice není ani filosofem, ani spisovatelem, ani . . . nadčlověkem. Je u nás na vsi učitelem a má šest dětí a souchotiny. On věří toto: předně, že ten, kdo začal první na světě dělat učenost, musil být hrozně hloupý a neobratný, protože, kdyby toho nebylo, už jsme musili být o hezký kousek dál . . . na příklad aspoň tak daleko, abychom měli každý co jíst, bychom dovedli předvídat a abychom se mohli vyléčit z tuberkulosy . . . za druhé: že je hlupák, kdo si myslí, že porozumí počátku věcí, stvoření řádu; neporozumí a nevyloží; a to proto, že člověk, jak je teď, nemá dost smyslů, aby to pochopil . . . Není prostě k tomu konstruován . . . Jsou-li ve vesmíru na jiných hvězdách tvorové, kteří mají o smysl víc než my, vyučují už ve svých obecných školách tomu, proč my zmíráme zvědavostí, co považujeme za čestnou záležitost lidstva rozuzlit . . . Bylo řečeno: ignorabimus."

Odmlčeli se. Po chvíli dodal novinář:

„Eh, co! co do toho všeho! Snad můj důvěrník-souchotinář tyhle duchaplnosti také někomu odcizil."

Byli u domu, v němž novinář bydlil. Tiskl Prokopovi ruku a řekl ještě:

„Poslyšte, vy byste rád něco slyšel o věření . . . Když jsem byl v oktávě, šel jsem se spolužákem, jejž potom vyloučili z gymnasia, protože — nemohl věřiti, procházkou na hřbitov. Měl tam pohřbenu matku. Udělal na její hrob pevnou rukou dvakrát kříž. Pak jsme šli

domů. Řekl mi cestou (jeho slova vím dosud napamět): ,Já jsem mamince udělal kříž . . . já jsem ji šel navštívit . . . ona věřila, ale ne jako ostatní ženské, věřila jako vyznavačka . . . Kdybych ji mohl navštívit živou, zlíbal bych jí ruce . . . ale je mrtva, a já jsem ji šel navštívit . . . Maminka byla dobrá, byla světice . . .'"

„Buďte zdráv!" řekl novinář, otevíraje dům.

Domovní vrata za ním třeskla. Prokop slyšel, jak novinář v průjezdě se dusivě rozkašlal.

* * *

Nazítří zbavil se Prokop rychlým odhodláním „protivné společenské povinnosti" — „officielní návštěvy" u doktora Bulanta. Bulant býval mu milým přítelem ve studentském spolku, v němž se dříve každodenně scházeli. Byl to velmi tichý, vyzáblý venkovský student, nesmírně pilný, jenž první z celého ročníku práv měl promoci. Sotva byl v praksi, oženil se z čista jasna, aniž kdo se dříve slůvka o tom dověděl, s jednou z předních krasavic ze společnosti. Nebylo známo, kde se s ní seznámil — Bulant se jen stále učil a nechodil do zábav, — nevědělo se, proč si ta skvělá dáma vzala Bulanta, provdala-li se za něho z náklonnosti, nebo aby se „zaopatřila". O ní tvrdili jedni, že má pěkné věno; jiní, že je „proflámovala" v zábavách, letních bytech a mořských lázních. Bulant byl všeobecně považován za ješitného, ctižádostivého a snaživce, a v těchto jeho vlastnostech hledána příčina, proč šel „se ženitbou tak vysoko". O vánocích se zasnoubil, v masopustě měl nádherné oddavky (k nimž nepozval nikoho ze známých), v březnu se vrátil do Prahy a setkav se krátce po svém příjezdu s Prokopem, řekl mu: „Přijď ke mně, seznámím tě se svou ženou."

Prokop nenáviděl „prvních" návštěv, při nichž sedí člověk s kloboukem na kolenou v parádním pokoji, při nichž mluví návštěvník nervosně, jako by byl nucen slyšeti začátečníka hrajícího ve vedlejší světnici škály na housle. Ale nemohl se této povinnosti k Bulantovi, jemuž byl mnohým povinován, zbýti. Odkládal ji sice, jak mohl; konečně však přece vzal cylindr, černý kabát a rukavice a šel.

Bulantovu ženu znal od vidění. Když začal choditi na plesy, tenkráte, kdy se mu ještě pokaždé zatřáslo srdce, podíval-li se na hezkou ženu s obnaženými rameny, obdivoval se velmi „krásné Karole" a snil o blahu v objetí takové Junony. Tyto sny způsobovaly mu, byl-li samoten, velkou rozkoš, a horké uzardění, utkal-li se potom tváří v tvář s tou, jež dráždila jeho obrazotvornost. Ale neměl odvahy dát se „krásné Karole" se zlatými vlasy a ustavičně nejasným, výsměšným pohledem představit. Karola patřila tehdy už k děvčatům starším, zralým, kolem nichž se otáčeli sami zkušení lvové a mistři ve flirtu. Prokop patřil tenkráte k „písklatům" a měl strach, aby se znova nezardíval, kdyby se ocitl v její blízkosti, aby nebyl směšný. Mluvilo se o ní, že je routinovaná, vzdělaná, že čte a má porozumění pro hudbu a jiná umění. Předposlední masopustní saisonu před tím, než si vzala Bulanta, byla na vrcholu své slávy; byla v módě, byla

uznanou královnou; předtančila s hrabětem, zpívala na akademii, měla parfumy z Paříže a na vějíři verše, noty, podpisy všech předních umělců . . .

V malém salonku, přeplněném nábytkem, obrazy, drobnostmi, dekoračním nádobím, nabitém zbytečnostmi, až se úžil Prokopovi dech, čekal na „milostivou“. V pokoji bylo cítiti blízkou kuchyni, v níž vyvářely prádlo a připravovaly k obědu velmi kořeněné jakési zasládlé jídlo.

Přišla mu vstříc vysoká, mladá žena v empirovém županu, nedosti zahalujícím první počátky těhotenství. Postava mladé paní jako by byla rozrušena, spřetrhána v liniích; paní měla nápadně vpadlou šíji, široké boky a neladně dlouhé nohy. Prokop překvapen pozoroval tyto hyzdící ji změny a byl jimi zarmoucen, aniž si hned dovedl vysvětliti, co je příčinou jeho zklamání.

„S kým mám potěšení?“ ptala se bez veškeré zvědavosti.

„Jsem kandidát inženýrství Fanta . . .“ odpověděl Prokop.

„Pan Fanta . . . prosím, pane Fanto,“ řekla a ukazovala mlčky na lenošku.

„Snad přeslechla . . . Snad si myslí, že jsem pomocníkem z módního závodu,“ pomyslil si Prokop a řekl ne bez mrzutosti: „Přicházím se vám poklonit, milostpaní . . . Váš manžel je mým dobrým přítelem . . .“

„To bude Fráňovi líto, že jste ho nezastihl!“ odvětila prostě, nevšímajíc si valně Prokopa.

„Triviální zkroucenina „Fráňa“ . . . to je hezké, brrr,“ řekl si Prokop, „a ještě k tomu to, jako by mne už ráda viděla odtud . . .“

„Jste už dlouho přítelem Fráňovým?“ („Zas!“ bodlo slovo už téměř Prokopa.) — přerušila paní konečně chvilkové mlčení.

„Snad měří ženy přátelství na roky!“ přemítal Prokop a začal konversaci.

Dověděl se, že „Fráňa“ nechodí do divadla, protože by mu vystydla večeře . . . . „on Fráňa rád pojí . . .“ (!). Ano, byli na svatební cestě v Italii, Fráňa si zkazil žaludek . . . Živobytí je hrozně drahé, teď to teprve vidím . . . Já nechodím skoro ani ven . . . nerada chodím pěšky, rozbolí mně hlava, a jezdit také nemohu, protože papínkovi stůně kočárový kůň . . . papínek pro mne posílal ekypáž . . .

Ruce mladé paní spočívaly jí v klíně, malátně, nehybně jako dva kusy syrového masa. Byly velmi chudokrevny, s nepřistřiženými, ne zcela čistými nehty. Kdyby aspoň pohrávaly se stuhou županu, aby v nich byla jiskra života . . . Prokop čekal každou chvíli, že si paní přece jen zívne . . .

Pootevřenými dveřmi vanul do salónu zápach sádla a cibule . . . Stála v nich umáchaná, pihovitá služka a šeptala cosi své velitelce. Paní vstala a dávala jí z tobolky — dva krejcary. Pohlédla ještě jednou do tobolky, rozhodila v ní pohybem prstů zbylé peníze a kladla ji na stůl.

Prokop se poroučel.

„Bude nás těšit, pane Fanto,“ řekla paní.

Ruky mu nepodala. Dobře tak, ani by nebyl dovedl ji políbit... Doprovodila ho až ke dveřím kuchyně, v níž začala ihned, neohlížejíc se, že Prokop dosud za sebou nezavřel dvéře předsíně, podrážděným hlasem služce rozkazovat . . .

„Je to seminaristický případ manželství!“ řekl si, když se ocitl na ulici. „A také je to dost špinavý průměr . . . Tak to je tedy ta Karola . . . A brzy to nastalo, co se nedá odvrátit . . . Hm, on, Bulant . . . jemu je to jedno . . . on je spokojen, když se může dřít . . . jiného beztoho pro něho není . . . A ona, ona . . .!“

Vzpomněl si, že vídával ji ve svých snech s hvězdou ve vlasech a v bílé antické říze, se zlatými kruhy na ramenou a lýtkách . . .

„Eh, napískat na to!“ rozzlobil se; styděl se také sám před sebou, že miloval poesii, produševnělost na té, kterou teď viděl, jak se popelí, hrabe v mazu každodenního života . . .

„Ano, maz odporný, lepkavý, špinící . . . Napískat na to,“ ušklíbl se a dodával v myšlenkách: „Karola, má Juno . . . snad mívá někdy prsty v nose . . .!“

* * *

S Lešákem mluvil Prokop toho dne o nervosních dětech.

„Já pamatuju,“ vypravoval Prokop, „dvojí takovou můru . . . Byl jsem asi šest let . . . počkej, ne, ještě jsem nechodil do školy . . . vypravuje o tom matka: usínal prý jsem, pak jsem začínal stenat, plakat, povstával jsem z postele, jako bych něčemu chtěl utéci, a chodil jsem úzkostlivě po světnici a stále prý jsem jen blábolil: „Veliké, veliké, těžké na tenké niti . . .“ Nebyl jsem při vědomí a měl jsem prý oči otevřené, vytřeštěné . . . Probouzeli mne a nosili nazpět do postele, ale já začal vždy znova. To trvalo téměř půl roku, a nic nepomáhaly léky . . . Vím, že jsem tenkrát viděl, jak visí na stropě samé ohromné balíky zboží na vlasových nitkách a hrozí na mne spadnout, umačkat mne . . . Potom, když jsem byl na reálce, asi v tercii tuším . . . Nespal jsem, docela jsem bděl, a jako v horečce mi rostly na prsou černé, šedivé, žluté hory, a já jsem je měl odvalovat a slézat a děsně jsem se udýchal, a bývalo mi špatně . . . To byla tenkrát šeredná věc . . . touhle můrou jsem si zvykl snad nějak nepravidelně dýchat . . . a stal jsem se asthmatickým . . . považ si, jedenáctiletý chlapec se záduchou . . .“

„Já toho málo pamatuju z dětství,“ řekl Lešák, „jen to, že jsem míval skoro denně hlad, a že nebylo, čím ho utišit,“ dodával drsně.

Lešák měl v té chvíli tak smutný, poctivý a zároveň jaksi přihlouplý obličej.

Ale toto rozcitlivění Lešákovo trvalo jen okamžik. Již zase hleděl Lešák upřeně Prokopovi do očí, jako lékař, jenž zkoumá nemocnému zornice a bělmo.

Spokojen Lešákovým uklidněním a rád, že Lešák, dnes velmi zamlklý a smutný, je vypravováním přítelovým upoután, pokračoval Prokop jedním dechem:

„A hrozně ctižádostivým dítětem jsem byl, zlostně, zavile — jak bych to řekl? — urputně ctižádostivým. Kdysi učil jsem se u slečny začátkům hry na klavír. Škály jsem uměl hrát a odříkávat noty, jako když hřmí, ale jen za sebou, víš: c, d, e, f, g, a, h, c a pozpátku. Ale jednou mi začala učitelka noty „míchat“; ukázala na klávesu a řekla: „Která je to nota?“ Já ji bez rozmyslu pojmenoval... Špatně... zapálil jsem se... „Která je to?“ já: „e“; ona: „špatně, je to c“; už jsem začínal plakat... šlo pořád hůř... já plakal a plakal, a slečna nepovolovala... Konečně jsem jí utekl, všecek zalitý pláčem, vzlykaje, řval jsem téměř... a utíkaje kopl jsem slečnu veškerou silou do nohy...“

„Ještě máš nějakou specialitu, ještě jsi něco provozoval?“ tázal se Lešák.

„Nevím, zdali je to jen moje specialita,“ pokračoval Prokop rozveselen, „oddal jsem se ve svém devátém roce spisovatelství... Byl jsem slavným professorem, jmenoval jsem se Norbert Růžička... to byl můj tehdejší pseudonym... a vydával jsem učební knihy... mluvnici ku příkladu... opsal jsem něco ze své školní mluvnice, vložil do lepenkových desek, napsal na ně, že to vydal Norbert Růžička... a předčítal jsem to matce — otci ne, ten by mně byl na ten podvod přišel, — jako bych to byl napsal sám po paměti z toho, co nám vykládal ve škole učitel...“

Zdálo se, že Lešáka také tyto podrobnosti zajímají. Sledoval je velmi pozorně, zamlkle, nepřipojuje k nim ani slova úsudku. Tázal se jen:

„A čím jsi si hrával?... Aby tvoje líčení à la Rousseau bylo úplné?“

„Ach, to,“ pravil Prokop směje se, „co se toho týče... v tom snad nemám žádné pozoruhodné, originelní vzpomínky. Proč to chceš vědět?“

„Tak,“ odvětil ledabyle Lešák, „že lze z her dítěte soudit někdy na jeho příští záliby, kvalifikaci, povolání.“

„Tedy i na povahu?“ namítal Prokop.

„Ah ne, nerozumíš mi... do toho mi nic není... povaha je čistě soukromou věcí každého jednotlivce... Ostatně se podstatně mění vychováním, životem, poměry... třebas i nemocemi, bitím, výživou... což já vím.“

„Mohl bych tedy snad být jednou dobrým spisovatelem,“ žertoval Prokop, „když jsem tak brzy začal „spisovat“... když jsem měl tak brzy assimilační talent pro „velké literární směry“.“

„K malbě přiměly mne teprve dobré výsledky mé v kreslení na střední škole. Z vlastního popudu — kdybych nebyl býval chválen, že mám dovednou ruku, — nebyl bych nikdy se chytil kresby. Tak se také stalo, že mimovolně jsem se dostal k malbě... Moje chlapecké choutky byly zcela jiné; vím, že jsem každou hračku zkazil, rozlámal, rozložil, abych viděl, co je uvnitř... Ostatně to není asi nic zvláštního... to snad jiné děti také...“

Zamyšleně hleděl Lešák na Prokopa, jako by chtěl prozkoumat jeho povahu z jeho slov, posunků a tvářnosti a jako by ze slov Prokopových chtěl si v rychlosti sestrojiti duševní a povahový vývoj svého přítele.

Venku šeřil se sychravý, kalný den. Chvílemi prochvíval ulicemi prudký, zimavý vítr. Na průčelí domů kladly se šedivé stíny, z nichž nořila se tu a tam postupně osvětlovaná okna.

Potom vzplanula v Prokopově pokojíku malá studentská lampa. Lešák vzal se stolku Prokopův denník, snůšku výpisků, sebraných v knihách pročtených za dlouhou řadu let beze skladu, bez soustavy. Vedle citátů z různých publikací bylo tam něco pozorování z denního života, jakýsi druh památníku. Prokopův zápisník byl směsí nejpodivnějších nesrovnatelností, na jedné straně tvrzených a na straně následující popíraných, odbytých hypothes vedle nejnovějších utopií; dilettantských záznamů o všem novém duchovém životě a dlouhých pochodů mathematických, dandysmů módy a dějinných fakt; antika, renaissance ležely tu vedle gotiky, pochmurného baroku, vedle růžového, bílého rokoka. Vznešené vedle nízkého, triviálního. Nalepené úryvky knihkupeckých cenníků byly pomíšeny s předložkami ornamentů, s mluvnickými cvičeními ruštiny a italštiny; dopisy přátel z cest s větami zatrženými červenou tužkou o poměrech a životě za hranicemi — vše velká pracná sbírka dětinské manie schraňovací, veteše, směšností snobismu a upřímné, žíznivé snahy nabýti obsáhlého, „zaslepujícího“ vzdělání. Vše neslo na sobě známky dychtivého chvatu — napěchovat v sobě nejvíce vědomostí, podrobností na úkor celku, s úplným opomenutím podstaty; bylo to vše jako veřejná půjčovna knih, jako zbytky, usedlina svazků na rychlo, ledabyle přečtených. Veškerou tou hmotou táhlo se pásmo vědění přežvýkaného, setřeného, zbaveného původní tendence.

Prokop probíral se za účasti Lešákovy se zalíbením svými „poklady“; rozpomínal se, kdy, za jakých okolností je nasbíral a vložil do tohoto svazku, v němž byl excerpován Macchiavelli vedle Macaulaye, triviální a groteskní nápady Weberova „Demokrita“, Stendhal, Dostojevský, Huysmans a La Rochefoucauld, Palacký a Herder, Jean Paul a Stettenheim. Prokop prohraboval se společně s Lešákem v této své zásobárně a rozpomínal se, za jakých okolností té nebo oné věty, fráze, sloky, citátu získal, s kým o nich rozmlouval, koho jimi překvapil, kde je „udal“; zmatené výjevy, tiché chvíle, ztrávené se zajímavou knihou, záblesky obdivu, kdysi pocítěného, tanuly mu na mysli. Probíral v blahu vzpomínky, všecky částice zažitého krásna a pravdy, počítaje léta, jichž bylo třeba k navalení takové haldy písmen, čar a číslic, a mezi řádky své knihy nečetl Prokop jen tolik blaha, ale i tichého smutku, že vše to, co prožil v těchto řádcích, náleží již minulosti.

S rozkoší, vroucně pociťovanou, probíral se Prokop dnes těmito vzpomínkami za spolupracovnictví přítele, jenž mu nejlépe rozuměl, jenž měl proň přes všecku svou drsnost slovo pochopení, a jenž

byl šťasten, mohl-li jinému přispěti hřivnou z bohatých vlastních duševních pokladů.

Toho dne zřela Prokopova chudobná světnička duševní symposion, dle Prokopova náhledu velkolepé.

* * *

Tehdejší mládež naše byla zachvácena roztřeštěním z hýřivosti, roztoužeností po neznámých cílech, žíznivou snahou po vědění a činnosti, ale byla zároveň zatížena pocitem slabosti a nemohoucnosti, vědomím, že nejlepší vzněty a úmysly vyzní na plano a nepromění se ve skutky.

Často přirovnával Prokop tento duševní stav tehdejší mládeže i svůj k duševnímu životu lidí, cizinců, s kterými se seznámil před několika léty na prázdninovém pobytu u bratrance — inženýra ve velké chemické továrně na venkově. Jak zcela jiný ráz měli tito lidé! Ředitel továrny, ruský Němec, ale přesvědčením nacionální Rus, byl ovšem letitější muž, vyrovnanějšího cítění a klidnější mysli, než lidé mladí. Byl malý, vyzáblý, nepatrný, koktavý. Mluvil v úsečných hlavních větách, a jeho způsob řeči vedl i jiného ke stručným odpovědím, jež přímo dovedl suggerovati. Byl člověk na pohled nepatrný, nesmělý a dobrácký, ale ve své podstatě tvrdý, chladný, vše kolem sebe ovládající a krotící, jako dovedl krotit železné nestvůry strojů, jež otevíraly v továrně, jeho řízení svěřené, hladové jícny, jež mávaly smrtonosnými svými chapadly. Tento nevzhledný človíček ukázal se v pravé síle při výbuchu, jenž za pobytu Prokopova v továrně nastal, a jejž potlačil ředitel geniální prozíravostí, velkolepou duchapřítomností. Stál v ryku, zmatku, kouři, ohni — při nejmenším jako Napoleon u Slavkova, jak se Prokopovi tehdy zdálo; vnikl první do ohrožené budovy, nedbaje nebezpečenství. Jeho rozkazy k záchranným pracím zněly jako houkání zvonů v mlze.

Ostatní úřadníci v továrně, žijící stále v nebezpečném sousedství spoutaných, dravých přírodních sil, živlů člověku nepřátelských, hrozivě vrčících, stenajících a řvoucích strojních obrů, byli lidé poměrně mladí, a přece tak duševně vyspělí a ucelení! Tovární chemik Karčiński, Polák, stále zasmušilý a málomluvný, do úpadu pracovitý a neznající ničeho kromě povinnosti, byl na rukou i nohou zmrzačen kterous katastrofou v americké továrně, v níž dříve působil, a přece choval ku své práci ideální lásku. Druhý chemik, Rus Dunin, a mladá, rusovlasá jeho žena s krátce ostříhanými vlasy, musili protrpěti martyrium, než mohli spolu uzavříti sňatek a založiti si existenci. Ale přes to byli oba stále vlídni a laskavi ke každému, a paní Duninová hrála překrásně na klavír a zpívala melancholické ruské písně. Jiný úřadník, americký Němec Bronn, byl neméně zajímavý. Stal se chemikem a správcem samostatného oddělení továrny z cukrovarského dělníka. Prušák Mayer byl nalezenec, chudák, a stal se přes to kapacitou světového jména ve svém oboru. Jiný byl by utonul snad v bídě, nízkosti, nádeničině. Ten muž měl skutečně ohromnou sílu nervů, obdivuhodnou schopnost akklimatisační.

Ještě nyní si Prokop nuceně doznával, že je vzpomínka na tuto kosmopolitickou společnost, kterou seznal v dubenské továrně, v něm neotřesena. A právě dnes, ve vyjasněném rozhledu, ve chvíli tiché úvahy, jevily se mu v osvětlené perspektivě postavy oněch mužů tak ostře, jasně jako v transparentu, kouzelné svítilně. Zaznívaly mu v sluch zvuky jejich hlasů, uslyšených tehdy i v řevu burácejících strojů i v teplé intimitě úřadnického kasina v továrně; vyhraňovaly se mu v mysli typy výrazných jejich obličejů s charakteristickými záhyby, s navalenými vráskami, s pletí jakoby osmahlou dýmem a výpary chemikalií pod bledým barvivem kůže nevydávané nikdy spalujícímu, do zdravé červeni barvícímu světlu volné přírody.

Jaké vzdálenosti, ano, jaké světy dělily Prokopa tehdy od těchto neohrožených, prostých a positivistických mladých mužů! A jaké horizonty střely se ještě nyní mezi tyto kosmopolity a něho, mezi jeho vrstevníky a přátely, mezi celou tehdejší naši generaci! Prokop cítil přívaly slabosti a malátnosti, nastavující se mezi oba tyto světy, a zoufal si, že nedovede, že nemůže nikdy dovésti rozřešiti problém svého života tak, jak pochopili a rozřešili jej silní, zdraví tito cizinci!

(Pokračování.)

Z básní Huga Saluse.

(Z knihy „Neue Garben".)

Přeložil *J. Al. Koráb.*

ANTONÍN DVOŘÁK.

Jej často vídám ruchem ulic spět,
nic nadprůměrného tak na pohled,
jak úředník kýs, pensista, či líp
snad venkovského purkmistra to typ.
S cylindrem vážně ubírá se vpřed,
jak filistr, dost šosácký má vzhled,
a kdo jej potká tak v té směsi lidí,
nic vzácného as na něm neuvidí.
Nu arciť, smekne-li však klobouk s čela,
hned soudíš: formace té lebky smělá —
toť není kramářského mozku kora,
ni berního, či snad exekutora!
Když, tělnatého pána, tak jej potkávám,
rád sleduji ho — neznáť on mne sám —
mou duší blahé myšlenky se rojí:
ach, komu štědří Musy přízeň svoji!
Jdu za ním, a jak zněly by mi v sluchu
ty melodie jeho v chorů vzruchu,
čar umění, jež srdce moje nítí . . .

On přede mnou. A klobouk jeho svítí,
a v rukou vždy, jak bouře když se sbírá
kdes v nebes blankytu, svůj deštník svírá
a kráčí tak. Já za ním zírám v touze
až za vltavský most, tak vděčně, dlouze,
až mizí očím, jak by dech jej svál . . .
Leč hledím za ním stále ještě dál
a zřím, jak Gracie jej obletují,
cos jako světlý oblak pod ním snují,
mu deštník berou šetrně a jemně,
pak vavřín kladou na skromné to témě . .
a vidím jej, an zářící a bílý
jde, velký, v nesmrtelnost k svému cíli . . .

LOTTA.

Tvých rodičů mé srdce tak si váží
pro vzácné jméno, jež ti dali: „Lotta“.
To jméno ctí jim! Žehná tě a blaží
a k díkům vroucím víže do života.

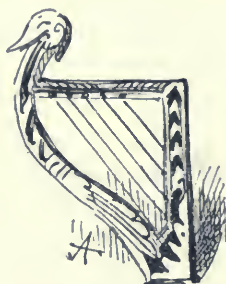
Tys krásná tak a čistá, zjasnělá
a chápeš krásu jména toho samu,
jí patříš také srdcem docela,
jak obraz nádhernému patří rámu.

Nuž vlídně snášej — ač jsem jinak tich,
že slasti té mi nelze nedopřáti,
bych někdy vroucněj' nechal se rtů svých
to krásné jméno tvé se v šeptu sváti . . .

JARO NA HROBECH.

V jeseni, v zimě dítě jeho často
jsme s sebou brali na hřbitov. Ach, cizí
jsme mluvili mu, nechápaná slova,
když řekli jsme mu: „V této zahradě,
tu, pod nožkami tvými spí tvůj otec.“
Tříletý život o smrti přec neví!
V zrcadle našich slzí pouze zřela,
že ona místa domovem jsou smutku . . .
„Kde jsme teď, Lotto?“ V šťastné pýše její
tu ústka děla: „Tatínkův zde hřbitov.“
A dnes, kdy slunka mladá záře svět
blažila jasem, radostí a plesem,
ach, kdo byl hodnějším té záře slunka,
než on, to jaro jemuž neplálo,
jenž půvabu těch fialek víc těšit

se nemohl, ač vždy jím tak se těšil! —
„Kde jsme teď, Lotto?“ tážeme se děcka.
A ona po zahradě rozhlédá se,
a její očka jsou dvě jasná slunka,
jak andílek křidélky zamává
a nevzpomenouc, že zde otec spí,
by jásot její nevzbudil ho, volá:
„My v jaře jsme!“
Bůh ví, kde, od koho
to dítě vzalo krásné slovo „v jaře“,
a přece „V jaře jsme!“ to dítě říká
zde, na hrobě mladého otce svého! —
A já ji líbám. Plný vděčnosti
jdu veseleji s ní dnes ze hřbitova:
to jaro mladé, jaro Vzkříšení
si v prsou nesu, víru, zázrak víry.
A zbožným, lepším, čistším jsem, než dříve . . .

E. Sokol:

Záletné vzpomínky.

1.

Moře!

Víš, miláčku můj, jak jsme se setkali? Pamatuješ? Oh, dávno, dávno jsi zapomnělo jistě; příliš mnohé jsi objalo — což ti tedy jeden jediný ze všech, malý jako ostatní, milující tě snad jako oni, snad víc, ale ne dost?

Já vzpomínám, neboť mně jsi bylo milenkou, jež naplní vášnivým tepem cévy, i po létech, i když už budou kornatět.

Tobě je lhostejno, co si tu hovořím, mně je to oasou.

Tobě je lhostejno, ale já v každém detailu jsem šťasten. Proto se s nimi mazlím a prodlužuji radost na hodiny, když nelze na dny a na léta, než se zas osmělím k tobě.

Viď, jsem zbabělec.

Jsem, jsem, vyznávám! Jsem z „moudrých", kteří žijí svůj život a rozervou jeho pouta jen tenkráte, když touhy přeplnily nitro, ty nerozumné a bláhové.

Vždyť jsem tě potkal již tolikrát na drobných záletech; tolikrát jsem tě objal očima, a vždy v nich zasvitnul obdiv a potřeba tě milovat, jak v očích devatenáctiletého hocha, když čist a nedotknut po prvé byl zasažen teplým pohledem zralé, krásné ženy. Ba rozběhl jsem se pobouřen k tobě, dotkl se opojen tvých rtů a cítil, jak vztahuješ ruce, bys mne objalo a nevydalo hned; však, jako dítě dobře vychované, ohlédl jsem se tehdy, uviděl svůj život — a zardělý do krve, chvěje se rozkoší poznání, touhou a studem, odplížil jsem se, neschopen dlouhé zpronevěry.

A přece jednou.

Byl jsem již dlouho ženat se všedním životem; takové rozumné manželství, víš? Plnil jsem jistě dobře svou povinnost; dával manželství své tělo, duši, mládí, síly, nadání, sebe celého, a nelituji toho, protože, pochopí-li se, i takové manželství je rozkošné. Ale v hloubi se hromadil neklid. Zvědavost s touhou jej zplodila, spoko-

jeností se živil, i rostl, že poloviny sil jsem potřeboval, jen abych jej zdolal. To je rozvrat, věděl jsem. I ustal jsem bojovat s ním, postavil se k němu proti životu — a — tak se to tedy stalo.

Směješ se? Oh ty!

Ty víš, že zamlčuji kousek lstivé zbabělosti, a nechceš prominout. Nu, nejsem sám; a nestydím se za drobné výmluvy a moudré důvody, jimiž jsem pokryl svůj útěk za tebou; život to má rád, je konec konců dobrou ženou, proč mu tedy malou radost odepřít?

Ale stalo se, a prchnul jsem za tebou.

Na dlouho, miláčku můj.

2.

Pomiloval jsem tě v Novom. A takový už jsem, poznal jsem ihned, že lidé jsou po čertech moudří. Říkají: dej čertu prst atd., nebo: uvázl ptáček drápkem a zase atd. I já jsem propadl zkáze všechen. Jen jsem se vzdal morální monogamie, jen jsem se vědomě s tebou spustil, a již nebylo stanutí, miloval jsem všecko kol a kol, nebe, lidi, kamení, a se vším jsem lehce flirtoval, bez hlubších závazků, bez odpovědnosti, hotový don Juan. Tak tak, lidé jsou moudří.

Ale ďas je vzal na chvilku, i rozkoš je někdy moudrá. —

V Novom jsem tě pomiloval, v chorvatském hnízdě, jež se musilo právě tam přilepit, protožes tam vytvořilo zálivek a země zas dala Vinodol, úval bohatý prstí, se všech stráni na dohled skradenou. Lidé jsou dotěrní a chtiví; tvá láska sama jim stačí leda na stvoření malých rybářských dědin, ale kde najdou zisku víc, nahrnou se v tisících. A jsou čím dál méně vymýšliví. Láska jim patrně sevšedněla. Už ani nehledají poctivého jména půdě, s níž se snoubili poutem svých chalup. Novi! Je jich tam dole několik, jak u nás Lhot. Byli by to staří snesli?

Ale ani to mne nerozčililo. Co mi bylo po mravní a filosofické podstatě, když jsem jen flirtoval a byl hotov spokojit se na tu chvíli jen povrchem? A ten byl hezký; hezčí možná než u těch s jádrem poctivým.

Dole přístavek. Malé molo proti širému moři. (Hm, širému! byl to jen prstík, nejmenší prstíček, jejž jsi tu zemi podalo, a kdybych byl jen stokrát silnější, přehodil bych kamenem na protější Krk, který celý obzor zavíral. Ale bylo nám dobře, mohli-li jsme si tak říkat, neboť v prstíku jsme tě milovali celé a stačil nám pro radost všem.) Pak ještě jedno molo, skoro dvacet kroků dlouhé, titěrná hrázka proti vtoku Vinodolského potoka — a pak už jen město.

Rozběhlo se do kopce. Dolů a nahoru na náměstí postavilo několik „solidních“ domů, ostatek nechalo běhat podle příkrých schodišť a uliček v taliánském otlučeném nebo neomítnutém šatu, tísnit se na skále, tvořit terrassy a klamavé výšky pater, ostatek zkrátka nechalo roztomilý, což je pozornost k nám záletníkům zcela pěkná.

Na prvý pohled bylo zeleně málo, ač oči cestou hodně přivykly šedivě a růžově bílé barvě krasové kostry — ale pak, když zvykly

zcela a naučily se rozumět podrobnostem zdoby jižních krasavic, pak jí bylo právě dost, aby nezakrývala, nýbrž odhalovala a upozorňovala, stupňovala. Stromů hrstečka v náčelence, u kostela; ty byly tmavě zelené, syté, kus jiného světa. Jinde jen oliva, moruše, vinná loubí, špalíry na stěnách, — vše mdlých, stříbrnavých tónů, diskretní zdoba dekoletáže.

A lidé byli černí, tváří i šatem. Snad aby se v šedi neztratili.

3.

Chvíli již obcházím a bojím se tě dotknout. Je vidět, že jsem zas doma, manžel bývalého života, a rozpakuji se chytit tě v pase, k sobě přivinout, podívat se ti v oči a utonout.

Ale nemysli proto, že už nedovedu! Ještě neumřela síla ani odvaha.

Vidíš? Mám tě, dívám se, líbám očima, až mi v rukou umdléváš, kladu tě před sebe, tak — tak — a ležíš ztichlé, jako když tě slunko líbávalo, ležíš přikryto jen modrou oblohou, jejíž odlesky tě prozářily. Jsi v nich jako nazelenalý safír. A když se ti pleť zachvěje rozkošným mrazením, vyzařuješ stříbrné plaménky. A budeš tak dnes pořád, pořád, nezardíš se v předtuchách, neboť nedám slunci s tebou spát.

Budu chodit po tvých bílých březích od kraje do kraje, a kam noha nestačí, aspoň se podívám.

Naproti je pořád Krk, k jihu vysoký a srázný, rozrytý a zjízvený do ruda, na horním konci nižší, sivě zelený, pokropený bílými skvrnami Vrbníka a malých dědinek. Přede mnou se šíříš, rozrůstáš, až k okrouhlé hromádečce Seně pod patou Velebitu, jenž hrotitý, skvrnitý a jako posněžený se sbližuje s Krkem. Malá úžinka, kudy mi můžeš uniknout, je tak nepatrná, že ji vidět nemusím, nechci-li právě. I jsi jak velké jezero, a jsi moře přece. Jsi moře, a přece tě smím chytit, jak jsem uchytil, a smím se sobě samu zdáti dosti velikým, abych tě směl milovat, skoro jako bys mi bylo rovno.

I jdu, míjím promenádu; staré trosky Loparu, už skoro zase proměněné v to, čím bývaly: v hromadu krasového kamení. Naproti ještě Svatý Marin s kapličkou, s rybářskou budkou, vysokým pozorovacím žebřem, ale tu už jsme sami. Ty ležíš, oddychuješ, a jak zvedáš lehce hruď, šplouchᴀ́š pod kameny a zvoníš v tůni.

Zvoníš a šplounáš, a dech tvůj oproštěn od lidí začíná býti slaný. Právě jsi se přílivem nazvedlo a zvítězilo nad zemí, jež se ti po všem břehu šklebí tisícerými ústy a všemi v tebe lije sladkou vodu, bůh ví kde v šíru nasbíranou chtivými štěrbinami. Jako nám záletníkům na vzdory. Prameny padají vodopádky, valí se bystřinkou, vyvěrají i na tvém dně, někde tak mocným pramenem, že ti vlny láme nebo rozšiřuje kruhy po tvé líci. Prameny tě chladí, dávají ti proud, zbavují tě žhavé soli, ale jen jsi-li slábo. Dnes — v mých rukou miluješ a vítězíš nad nimi, jsi slano a tím mně sladko, jsi silno a čisto.

I jdu po tvých březích, dýchám tvůj dech, vydávám se tvému světélkování a sestupuji občas po balvanech k tobě, bych si tě pohladil, polaskal, bych tiše tvému šeptu naslouchal, než mne slunce rozpálí, abych byl hoden tvého objetí.

Vidím ti v nitro. Daleko. Každou rybku — myšlenku ti vidím v oku, hravou a veselou, každého kraba, jenž samotář číhá na ni v skulině; vidím, jak se pomalu vysunuje, jak bleskurychle hmatne klepetem, ale jen jedním, protože se druhým opatrně drží. To jsou tvé malé nápady a lsti, drobné hry a úklady. Ty velké, dobré i zlé, jsou skryty dále v hlubinách. Viď, pro nás lidi, bázlivé jako ti krabi v skulině, bylo by jich škoda; ty máš pro své lepší milence. Ale což na tom? Jsem i tvým drobným hravým rád, dívámť se jen a nemyslím a dávám se teprv pro tě vyhřívat.

Sleduji černý dýmavý parník, jenž kdesi u Seně se zjevil a zvolna, neslyšně se vynořuje z poza tvých prsou. Sleduji drobné dvě bárky, jak skoro stojí, plachty poloschlíplé, polo vydmuté, a nezanechávají za sebou ani rýhy na tvém krásném těle.

Vidím tě celičké, miláčku můj, a netoužím. Netoužím, neboť vím: budeme dnes svoji, jakmile sprahne mi šat a zapálí kůži, jakmile se oči přivrou, přesyceny tvou zrnitou oblostí.

Vždyť jdu jen, abych se připravil pro tebe.

4.

A již jsem tvůj, a ty jsi moje.

Přilnulo jsi k nohám, jež se zabořily v jemný bílý písek, tělo se otřáslo zdánlivým chladem a pak padlo v tebe, potopilo se, desetkrát, dvacetkrát rozmáchlo a ustalo. Splynul jsem s povrchem, uvolnil svalstvu a vydechnul.

Áááách! Tak je dobře v tobě.

Jsi vlahé jako májový vzduch.

Jsi hutné a hladíš jako dětská ručka měkce.

Jsi silné; vím, že budu pokryt tvými krystaly, až vyjdu.

Jsi prudké; když tě beru v ústa, žehneš jako ženin polibek.

Jsi tiché a nevtíravé, skoro bázlivě se tulíš k líci, jak děvuška v rozpuku.

Jsi snad modré; snad, ale to již nevím, zírámť vzhůru a mám z tebe jen zdání nekonečna kdes v očních koutcích.

Jsi moře . . . .

Ach! co to? Kam jsi mne zaneslo? Zase zpátky mezi lidi? A právě mezi nejrozpustilejší hejno! Ty!

Mladých je plná trambulina, smějí se, vrtí se, shazují, po hlavě skáčí, salta metají a pění, vlní vodu kol a kol. Nu ovšem, sestry Chorvatky jsou mezi nimi, rarášci. Venku se tváří vážně, kloní se obřadně a nosí dlouhé šaty; a tu, vida ošidné! skoro děti ještě jsou, útlých boků, drobných prsou, švihlé jako proutky — a učinění ďáblíci. Studentům přes ramena, po hlavách, piští a výskají a jsou rády, shodí-li je kdosi dolů. Ještě dobře, že vidí krom těch hochů i kolem sebe trochu a všímají si všeho rozumným ještěrčím pohledem.

Vidíš? Teď schválně skočily jedna za druhou a honí se a stříkají, tak pěkně nešikovně, že Maďar „diese Sochen“ jen jen plivá a honem se obrací. Ani jsem ho prve neviděl, pana soudního radu, koženého jako berlínský professor. Obtáčí je velkým kruhem, vážným tempem.

Oh ne, ne, můj pane, dnes nejsem pro lidi, zvlášť ne pro vás, pane můj!

Adieu, kočičky! kynu vděčně děvčátkům a kladu se na bok, ostře vyrážím.

Pochopily, a jejich smích nás provází. Mne, ještě když se přesmykuji přes ohradné klády v širo, pana radu, když udiven, rozmrzelý ustává a dívá se za mnou, jak se vzdaluji. Má tak rád moudré řeči o svých synech, o vychování, vůbec „über diese Sochen da“. Někdy, což někdy s potěšením, ale dnes —

Ven, dál, kam ani ty ještěřice nepřijdou pozlobit! Jen za tebou!

Krabatíš se mi před hrudí a jsi temné, neprůhledné, ale mne neoklameš; znám tě již, milé moje, znám. Umíš tak hrát se sluncem, že kdo by ti uvěřil, bázlivě by i utekl; tamhle hoříš, tam jsi ocelově šedé, tu se studeně mračíš . . . ale otočím se jen, a budeš svěží, úsměvné. A pak se ponořím a oči otevru. To zmizí povrchní klamy, a budeš upřímné jak dítě. Zlatě zelené, průhledné jak víno našich dalekých pahorků. Šum tvých tepen splývá s mými, a slyším jako jednu z našich rozprávek. Vidím dole ježky, hvězdice a mušle, řasy, sumýše, i rybku zvědavou potkávám a nemám ani tuchy o lidech. Plynu s tebou; až nestačí dech, pohnu se, hlavu vynořím, střesu tvoje krůpěje, mlhu kol sebe rozprsknu a utkám si v ní na okamžik duhu ze slunečných zlatých nitek.

Snad se i ohlédnu za lidmi a uvidím hejno slamáků a čepců v ohrádce, tak komických, když nemají těl a plovou jako neforemné houby sem a tam.

Opravdu. Plno je jich, motají se v pěnivém krajkoví tvého lemu a myslí, že jsou v moři, v tobě.

Vida, pan rada sedí melancholicky na kládách a kývá mi. Proč ne? Na distanc lze zdvořile pokynout.

Gospodišny ještěřice stojí na trambulině a také kývají. Stokrát raději, mé zlaté! bez lichocení, jsmeť na galantnost tuze daleko.

Nu, nemrač se, moře, nekrabať! To jsou jen děti, které tuší, co je láska, a dívají se, aby ji v tobě pochopily. Děti, viď! Až se těmi hochy tam promilují k životu, pak snad. A to kdož ví!

Dnes ještě příliš brzo na to.

A co nám po tom? Mně a tobě?

My jsme se našli, máme se. Teď tě stoje prudce pohladím, až ti slzy vystříknou dalekým deštíkem, zapadnu, rozpěním tě a ku předu! Hola, dál! A rychleji! Ať hrají rozněžilé svaly, ať tepe srdce, ať se v očích zamhlívá! — — —

5.

Hoho! Dnes jsi se pobouřilo?

Je dusné horko, nebe popelavě modré, tys temně zelené — tož tě někde v šíru sirocco zmrskalo.

Dobrá. Chce se mi tvojí bouře, milovali jsme se už dlouho v klidu a v hravém flirtu drobných vlnek. Dnes bude jinak.

Všichni tě obcházejí, prohlížejí, stupně počítají, měří výšku vln a rozpačitě čekají, zda začne někdo, kdo by dodal kuráže. Hoši jsou sic dole, skučí a houkají v příboji jen což, ale těm nelze nikdy dosti věřit, chválívají vše.

Pan rada „diese Sochen" z daleka se ptá: Půjdete? Je radno vydat se takovému přívalu? Neruší to nervy? Neoslabuje? Ale chlapce bych snad neměl přece brát? Že ano? Nu, tedy prý na vaši zodpovědnost.

Jde. A za ním půl kupaliště. Jakž by ne! Když takový vážný pán i syny bere —

Já se usmívám. Co je mi dnes po tom? Řeči? Pff! — Moře burácí a ohlušuje, vlny se lomí až nad trambulinu a valí se v nepravidelných sic řadách, ale vytrvale, a když padnou do lidského hejna — hledej si slovo, kterés musil honem zavřít, aby ti je nevrazily do hrdla zpět! Dnes pojďte, pane rado, pojďte všichni, ať je veselo, ať se rozvášníme trochu a jsme hodni velké lásky. Všichni pojďme, ať je bouřněji! — —

Tak, ano tak! —

Malé, rozběhlé vlny zakývaly tělem, dvakrát nazvedly a ztratily se mezi pilíři jak zahanbeny, skoro potichu. Ale za nimi se žene matička. Z daleka ji vidět. Zprvu se jen zdýmala, oblá uháněla za drobotinou, ale sotva vběhla do naší ohrádky, zostřela; chvilku pohazovala zelené vrkoče s čela; u trambuliny již se vykroužila nad hlubinu před sebou, hříva jí zbělela a roztřepila se, šustí blíž a blíž.

Aoaoh! — Hoši řvou.

Teď zprázdnělo pod nohama; před námi zelené klenutí — a třísk!

Vlna se zlomila, pokryla nás, zpola zvedla, zpola přirazila energickým pohlavkem, zaslepila oči; naplnila uši, nos, vyvrátila z útočné posice — a už se rozbila o břehy.

Aoaoh! Hoši řvou zas.

Druhá? Dobrá! I třetí, čtvrtá, celá řada za sebou, a všecky dokonalé. Jen houšť a bijte! bijte! třískejte!

Bijí! hruď je po ráně zarudlá. Tisíc ostrých řeménků ji pošlehlo. Hlava chce resonovat, ale není kdy. Sotva setřepe rosu, už ji nová zalévá. I pozbývá rozumu a jako beran se žene proti tekoucí zdi, vráží do ní, prská, plivá, houká, směje se, oči se rozsvětlují, tepny rozhýřují.

Cože? Gospodišny ještěřice? Vida, opravdu, a rovnou mezi nás. Nu ovšem, rvát se s pány hochy, trošku se požduchat, trošku přitřít! Ženských je sice už hromádka pod schodky, ale za námi nejdou. Drží se provazu, vyskakují trochu nemotorně, zřejmě podivočelé, a piští.

Pan rada je u mne. Třepe hlavou, hledá pevného postavení a poznamenává: Je to přece jen trochu na pováže—

Nedořekl. Vlna se přihnala. Sklapl ústa, přikrčil se, rukama ochránil břicho — a bác! Vlna se přehnala, pan rada se válí v písku. Kterás ještěřice hochy poštvala, někdo z nich vlétl střemhlav do vlny, právě pod něho. Vstávají, student se řehotá, omlouvá se, pan rada mínl, že je to nebezpečné, diese Sochen da, ale hoši již zase ryčí aoaoh!

Na záda, pane rado!

Nestačil. Vyskočil jsem proti vlně pozpátku, dal se udeřit hřebenem jak plochou deskou, že se palčivost rozstříkla až do konečků prstů, a zatím co jsem padal po jejím temeně ke dnu, viděl jsem, jak šermuje, vrávorá, oči protírá a teď v prázdný okamžik klusem prchá ke schodům.

Stojí a dívá se vyčítavě na mne.

Směji se, volám a zvu ho za sebou.

Ale stojí jen a cítě se v bezpečí, chce načít diese Sochen.

Slyším snad? Možná, ale není naprosto nutno, moře burácí.

Tak, a teď jste nejveselejší, tož mne, drazí, propusťte. Půjdu dál, za mořem, za svým.

Postupuji hloub, vymršťuji se zprvu s vlnami, pokud se v nich tvoří hlubiny příliš blízko ke dnu, pak teprve se kladu. Hledám chvilku rytmus vln; je třeba vyjíti mu vstříc, aby se tělo klidně klouzalo po jejich temenech. A už jej mám. Ráz—dva tři—ráz —

Jak se to houpá, padá a stoupá! Chvilku jsem v propasti, a očím se zdá, kdyby se náhle obrátila vlna za nimi, kdyby se srazila s přední, že by nás rázem zahnala na metry v hlubinu. Ale již jsem zas nahoře a vidím hluboko rozoranou slanou pláň, brázdu za brázdou, jak u nás v polích. Jen bílá pěna u nás nevykypí z hrud.

Vzhůru a dolů, znovu a znovu! Očím se zdá, jak měří rozlohy vln, že jsme již odpluli někam na půl cesty ku protějším břehům. A jsem ještě doma. Prostor se lstivě posouvá, pode mnou prchá, vrchem se vrací, a zdá se, že se s místa nehýbám.

Nu, jsem u klad. Chvilku si ulehnu a dám se pohoupat. Podívám se tam i tam.

Moře u břehu burácí, tu se jen šumivě směje.

„Utekls mi, bázlivče?"

„Co by, miláčku! Rád tě mám, proto jsem tu; jsi dnes trochu lstivě a úkladně naladěno, máš oči kalně zelené, a to vždycky rádo drsně žertuješ."

„Žertuji jen s babami. Kdo mne má opravdu rád, nikdy toho nepoznal. Třeba tam s těmi u břehu. Pohleď, trochu se zvednu."

Zdvihlo mne, že sem se bezděky radostným trnutím zasmál. U břehu ryčí aoaoh! Ženy se chytají a těsnají v klubko, hoši skáčí jako zběsilí. Vlna vyšší všech předešlých se vzklenula, zakryla mi je všecky, hlasy umlkly, ozval se temný rachot.

„Vidíš? Už nekřičí. Ssss ženy prchají — ssss i ta haveť se rozptýlila. Stydí se utéci hned, ale budou brzo pryč."

Za chvilku opravdu: tři vypluli k trambulině, dva k houpačce usedli, přichytli se prken, drkotají zuby i koleny a plivají do vln pár jich zůstalo, utichli, ostatní vyklouzli nahoru.

„A co ty? Pojď za mnou, mám rádo milence celé."

Má oko zelené, trochu žádostivě zkalené, a zdýmá se výš a výš.

„Myslíš, že mne tím zastrašíš?" usmívám se. „Oh, brášku, ne, jen rozehraješ, a až budeš kypět nejvýše, dám se ti obejmout." Ještě ne — ještě ne — ale — teď!"

Smýknul jsem sebou po hřebeni.

A zase se vznáším, oblit pobouřeným tělem, padám a stoupám, a dýchám slanou mlhu každé následující vlně vstříc. Poddávají se. Podbíhají hladce.

„Tak, hochu, tak —" šumí slaná pláň — „tak tě mohu pomilovat, tak. Víš, jak je ve mně nejlépe? Na dně. Slož ruce, padni, zůstaň tu. Odnesu tě dál, aby tě nikdy nikdo nenašel, a budeš navždy můj."

Vlny kypí víc, a jak se jim hřebínky pěny šinou po šíji, všecka pláň šumí: Zůstaň, zůstaň tu.

„Miláčku —" pravím — „nehraju. My muži milujem, pokud jsme s tebe; pak by byl konec; vzdát se je láska žen."

„Tak utec, zbabělče!"

„O ne, o ne! Ty se mně poddáš, ne já tobě, rozumíš? Tak je zas pro mne láska nejkrasší."

A pluji dál.

Moře se zdýmá výš a výš. Už i zde v širu se občas vlna vyhlubuje, přeleje se přese mne, ale nedbám; nadbíhám návalům, střásám bujně slanou rosu, stříkám hlučně mlhavý poprašek před sebe, schválně se občas potápím a hraju s útokem vln.

„Zůstaň, zůstaň —" šumí moře táhlým výdechem.

I směji se. — — —

„Aoaoh!"

Co to?

„Aoaoh!" To za mnou volají? Ba věru, když mne vlna nadnese, vidím je, jak mávají šátky. Mají o mne strach, ti bláhoví. Vždyť se jen s mořem miluji, nic víc. A brzo se vrátím. — — —

„Tak už jdu, miláčku —" pravím k moři a obracím.

„Utec, bázlivče, utec —" vře to v něm.

„Oh, ty vzteklivé! Posedl tě ďas?"

Jen jsem se odvrátil, chlístla mi vlna přes hlavu, hned na to s boku, s prava a s leva, a zas a zas. A právě když vdychuji, zákeřně stříká, hází mne po hlavě do hlubin, sráží mi rozmach, dává mu vyjíti na prázdno, zadýchává mne a hučí víc a víc, až splývá v uších s šumem krve.

„Myslíš si, že mne dostaneš?"

Zaťal jsem zuby, napial tělo; ráz — dva — tři —

Chlíst! už mám zas plný chřtán.

„K čertu, drahoušku, jsi škodolibé trochu přespříliš, tak nehraju."

A rázem jsem se hrudí proti vlnám otočil.

Nic, jsou zase, jak byly, poddajné a přítulné. Vydychuji a směji se.

„Vidíš, drahoušku, vyzrát je třeba na tebe. I pozpátku mne doneseš.“

Moře se zvedá, klesá, a v zelenavém jeho oku čtu vášnivě jízlivou pohrůžku: „Ještě se setkáme, nejsem zcela žena, nemohu podlehnout.“

U klad se mi vrhlo v týl. Ulehl jsem však a zůstal, ač tam na břehu volali aoaoh! Smál jsem se. A moře také.

„Tu přece nebudeš couvat pro smích všem?“ šumělo lstivě ze šira.

„Ba nebudu, ale nevzdám se ti, ne. Mohu tě milovat, jen pokud budu s tebe. A já tě chci, až do konce.“

„Tak zkus!“

Skočil jsem po hlavě, zamknul rty.

Zdá se, že padám do nekonečna. Ale tu je vlnobití lhostejno. Vody jsou pohnuty, nestříkají však a rozstupují se mi poctivě. Už vidím bílé dno. Ještě třikrát, čtyřikrát, a budu tam, kde stačím skokem vlnu překonat.

Stanul jsem, odrazil, proniknul nad vlny, vydechnul.

„Aoaoh!“

Povoluji, dávám se ponášet blíž a vydýchávám omámení. V očích mám ještě hejna fialových mušek, ve všech porech palčivost objetí, ale vyhrál jsem i holedbám se.

„Tak, drahouši, tak! Jsem jen na záletech za tebou a chci se vrátit ještě k starému životu.“

Vlny se tříští o pilíře, o břeh a řvou. Šum pláně už neslyšet, ale bílý racek, co sedl kdesi na vlny, poslouchá asi a poví mi, až mi zakrouží nad hlavou. — — — — —

Pan rada už oblečen, jen hoši ještě stojí v slunci a suší se.

„Je to přece jen nebezpečné, diese Sochen da,“ míní.

A já udýchán říkám: „Jen silné, trochu silné.“

To si lze vyložit jakkoliv.

6.

Je klidno a jasno.

„Gospodin Sokolič! Položíte dnes sítě a udičky?“

„Boga mi, rád bych, ale není ryby na vnadu. Seňští dnes nepřivezli, naši nemají. Zítra, gospodin, zítra.“

„Vezmete mě, nezapomeňte!“

— — — — — — — — — — — — — —

Je zase klidno, jak pod skleněnou bání.

„Gospodin Sokolič! Pojedem?“

„Ej věru, pojedem; a dá bůh dobrý lov. Však jsem dva dni nevzal ani rybičky. O půl šesté ráno, gospodin.“ — — —

Ráno je vlažné a svěží. Slunce ještě nevstalo, lidé jen pořídku. U přístavu čeká rodinka hostů, hotova k odjezdu. Seňský parobrod je již vidět; dýmá, maličký, za Svatým Marinem. Moře je hladké, ani závan nezkrabatí jeho zrcadlení. Barka, co míří k nám od Vrbnika, schlípila plachty a stojí. Sestupují z ní v lodičku, zapřahají se, a

čtyři vesla ji pomalu vlekou, jak mraveneček ohromnou luční kobylku, na znak položenou, s nohama vztyčenýma.

„Dobar dan, gospodin! Ej, Boguslav! Vozi ladicu!“

„Počkáme, co veze parobrod?“

„Ba ne, gospodin. Pojedem. Na parobrodu beztoho sám golyš, a mě dnes ruce svědí, bude dobrý lov. Pojedem.“

Věru se zdá, že ho svrbí ruce. Hraje veslem jako pérkem, a loďka jen sebou švihne po každém zabrání. Bohuslav napíná svoje dvanáctileté tělo jako pružinu, ale postačit mu nemůže.

Smýkli jsme se těsně podle mola ven.

Slunko se právě nazvedlo z pozadí Velebitu. Krk zarudl, Vrbnik zasvítil, moře zablesklo, Velebit, prve jasný a tvárný, změnil se v modravou zamženou hmotu. Parník u Marina dýmá oheň ze sebe, a špice nízkých stožárů světélkují.

Sokolič nevidí. Jen nozdry se mu šíří plnějším oddechem, tělo ještě pružněji se vzpírá. Ohlíží se po signálech.

„Ryba je pomotala!“ mračí se a netrpělivě pobízí Bohuslava.

Pak klade veslo, hoch je přendává o kolík dál, a člun zvolna dojíždí k plaváku. Vhodil jej do loďky, sehnul se a souká rychle šňůru.

„Hluboko?“

„Čtyřicet metrů.“

„A už jdou udičky, vida!“

„Nic na nich,“ poznamenává stručně a skládá obratným pohozem udičky přes okraj.

„Na všech byla vnada?“

Ani neodpověděl. Dvacet, třicet háčků — a posud ani stopy. Pak hlava bez těla; sežral je rak; a zase nic a nic a nic. Vnada pryč, tři sta udiček obráno.

Sokolič vhodil druhý plavák na loď, vzpřímil se, zahleděl se na hladinu.

„Oh, more, more!“ vzdychnul. „A mne svrběly ruce!“

„Snad bude v síti něco,“ utěšuji zklamán.

„Sotva. Ryba ji pomotala.“

V dáli jakoby deskou do vody plácl. Rybář se vzrušil. Plivnul do vody a zaklnul jadrně na delfína, kterého právě sem musili čerti zanést.

Ale delfíni si z toho mnoho nedělali. Dva za sebou pluli k nám. Jako mlýnská kola by se točila pod vodou a lopatkami ven vysahovala: zvedla se hlava, hřbet s ploutví, ocas — a voda zašplíchla; shoupnul se po hladině druhý a zase prvý, druhý v pohodlné hře. Pak se rozšplouchali, funí, frkají, chrochtají, troubí, honí se, až je něco svedlo pod hladinu. Zmizeli, vypluli za minutu kdesi daleko, daleko.

„Budou zde brzo tuny,“ praví rybář, ukládaje udičky stranou. „Tuňák za malou rybou, delfín za tuňákem. A už je tu vidím týden. Nu, dal by bůh Marinským víc než mně, čekají už měsíc.“

Stanuli jsme u druhých plaváků; ryba je opravdu sehnala skoro k sobě.

Mikoláš Aleš: Žena z Prácheňska.

Opět se sehnul, uchytil šňůru a táhl, v kolo ukládal. Tíž. Žíly nabíhaly, dech se rychlil.

„To bude něco," míním nejistě.

„Zatím jen hřbet bolí," zasupěl a táhl, táhl.

Bohuslav se naklání, upírá oči do vody, ale je zkalena koudelnými oděrkami a bahnem, jež ruce pečlivě shrnují zpátky.

„Rak!" usmívám se nadějně, když se objevil klepetáč zavinutý zrovna v začátku sítě. „A druhý! Neříkal jsem, Sokolič, že bude v síti?"

„Rak dobrý," míní už hovorněji. „Před týdnem jsem dobyl jen na nich 80 novčičů za úlovek. Dal by boh zase!"

„A co to je?"

„Oslič. Ó, to je fina ryba!" pomlaskuje a usmívá se.

„Jakž by ne! Ryba jak mužská ruka, za tu již něco bude."

„Morský pas!" zvolal už napřed.

„Pes? Ukažte! Jako žralůček. Kůže drsná, hotový šagrén, tlama vespod, široká, dravá. Dobrý?"

Ale Sokolič nemá kdy. Usmívá se, třeba že hřbet bolí a ruce se napínají k prasknutí. Jdou raci, krabi, dva mořští psi, a zase oslič, drobnější rybky duhových barev. Síť jde ke konci, ale je stále těžká; ví, že bude ještě cos.

„Kamenica!" křikl, vytahuje širokého čtverhranného netvora. Jak plachta s ocáskem; zelená na hřbetě, bílá dole, a tam na břiše kulatá tlamička s čelistmi, jež skřípají a vržou.

Sokoličovi zasvítily zuby, a tvář šťastným úsměvem zkulatěla.

„More, more!" vzdychl zas a zahrnul v to celou fatalistní filosofii. —

Usedl a jal se vyplétat a vyprošťovat kořist. Potěžkával, odhadoval, vypravoval, a za chvíli bylo dno plno. Růžoví raci s fialovými a zelenými polotóny v rýhách klepet, krabi leštice i kosméči, holí a srstnatí, psi, osliči a havěť, jež sebou nejneklidněji mrskala.

„Ej, kamenica, kamenica," opakoval si jako nad korunou všeho. „Uvážu ji za ocas, do moře spustím a počkám, až bude kupec. Když zítra ne, v neděli bude jistě, protože je to fina ryba! Chutná." —

Zpátky jsme jeli pomalu. Nebylo třeba spěchat, ruce už nesvěděly.

Slunko stálo už na několik pídí vysoko a ozářilo Novi mladým, rosným světlem. I svítilo bíle a rudě, provinuto a ovinuto zelení, jež byla teď svěží a sytá. I skály v pozadí byly takové, patrnější travou a křovím v svých štěrbinách než holými žebry, která posud neodrážela světel.

Ticho bylo posud — ale vlažno už jenom nad vodou. Země už se nalokala tepla.

7.

Noc.

Sedím na balvanitém výběžku u Sv. Mikuly; čekám na rybáře. Město se rýsuje na temné obloze krásnou konturou, je řídce po-

kropeno světly a živo; hlučí a zpívá; v gostioně u přístavu bijí koule v kuželky. Ale je to vše daleko, stlumeno, takže slyšíš, jen pokud posloucháš; zamyslíš-li se, je ticho, tichoučko, v němž i lehounký pleskot vln na vyhlodaných kamenech zaniká.

Přijeli mlčky. Temnou skvrnu velké lodice přitiskli k břehu, rozžali lucernu a vyšli. Jen aby ulehli. Dva zůstali na dně, čtyři se utábořili, prohodili několik skoupých slov, převrátili se několikrát, poposunuli se na lepší kámen a zadřímli.

Dívám se přes ně na černou desku moře. Zrcadlí hvězdy ne mnohem třepotněji než nebe; tak je hladké. A je jím vesmír skroužen v úžasnou hvězdnou kouli, proříznutou v půli naším mysem a naproti širým pruhem Krku.

Tam proskakují již rybácká světla. Vyjeli již na moře, zažehli, a lampy září jako vždycky: dvanáct řadou pravidelně členěnou. Náš se teprve od Cirkvenice objevil, maloučký, daleký, že zdá se, jak by patřil k oněm protějším. Ale sune se volně podél jejich řady a roste.

Zpívá. Má těžký, tvrdý hlas, hodí se však dálce a noci a své písničce; je táhlá, jednotvárná, smutná. Pomalu, s velkými oddechy padá na moře znovu a znovu, klouže po něm k nám a zdá se přicházet stále odjinud.

Teskná píseň. Teskné šplounání.

Rybáci spí. I město usnulo a pohaslo.

Je teskná noc.

Uléhám na kámen a dívám se do hvězd. Myslím? Snad! Snad také ne. Přelévá se mi jediná myšlenka hlavou, pomalu, těžce a smutně jednotvárně. Ale usnouti nechce, jdeť chladno z vody a rozechvívá tělo chvílemi. I čekám, až umlkne píseň na moři.

Umlkla. Jasné zahoukání nás všecky pozvedlo. Lampa září zcela blízko. Loďka se odtrhla od břehu, vesla zašplounala, za chvíli zmizel temný její stín, pak se objevil na druhé straně v návratu. Závlak byl přichystán.

Všech šest se seřadilo k provazům, i jdu k nim a mlčky přikládám ruku. Lana se napiala, a volným rytmickým krokem táhneme loď i síť ku břehu. Těžko. Prsty bolí sevřením, jeť provaz tenký. Beze slov přecházíme druh po druhu k břehu, když jsme došli konce dráhy a spřaháme se znovu. Blíž a blíž sunula se loď, již i obrysy ukázala za oslnivými reflektory, pak stanula; rybáci rychle podchytili spodek sítě a vlekou úrodu moře v zátočinku. Je vidět, jak se stříbrná hmota přelévá a kmitá v temné skelné, jak houstne a splývá v chomáče. Několik pružinek se z ní vymrštilo nad vodu, padlo zpět, jen jedna šťastně přeskočila síť a zmizela.

Rybáci berou hrstěmi sardele a golčiče.

„Kako si?“ ptá se černý stín nad lampou, opřen o svá vesla a nečinně přihlížeje sehnutým.

Jeden se zvedl, rozhodil ruce, ale neřekl tak ani tak.

„Eh, brate!“ pokynul stín hlavou a usedl.

„Vozi!“ křikl drsně staroch, uchvátiv poslední sardelku.

Stín se zvedl, přešel k zádi, popravil něco a nalehl na vesla. Lampa se otočila, oslnivá zář zmizela, a třpyt lesklých tělíček v mělké lísce pohasl. Jen horní sebou ještě pleskala, když lísku odnášeli.

Dál a dál plynula loď, stočila se a zmizela za svým světlem. Teskná píseň z ní padla na moře. Teskná jako noc. Táž.

A rybáci opět ulehli. Dva tam a čtyři na kamení.

8.

Po poledni. Horko.

Ležím na jediném hladkém balvaně na pobřeží; všecky ostatní jsou rozhlodány tak, že ostrými žilkami a bradavkami řežou, jen tento stupeň pod patou svislé skály, jako by byl z jiného vápence, je plochý, hladký, oble spadá do vody. Voda po jeho oblosti jen klouže, nešplíchá a nešplouchá.

Je mi do hovoru, i hraji si rukou ve vodě, dívám se ke dnu, kde na bílém písku leží mušle a bílé skořápky zhynulých ježků, zda bych nějaké myšlenky v moři nenašel. Vidím: v každém ježčím krunýři je rybka, malý „glavoč"; vystrčí hlavu, couvne, mrskne sebou i ven, ale jak ucítí odněkud silnější hnutí, jak zhlídne koho, kdo by jej mohl pohltit, šup, už je zpátky a dlouho pak jen hlavu opatrně vystrkuje. Po mně mu patrně nic není, ač mu občas pohodím kamének. Kámen se shoupne ke dnu, jako list padává se stromu, a nic; glavoč neodpovídá. A ani jedinké jiné myšlenky mi neposlalo moře vstříc, tak co s ním?

Hraji si rukou ve vodě a načínám sám:

„Znáš lidi?"

Nic.

„Nu, jak chceš, nutit tě nemohu, ale leccos bys našlo pro potěchu v nás. Nemusíš se pořád obírat jen sebou. Třebas ti, co chodí podle tebe po nábřeží. Mnoho maminek s dětmi i bez nich, a málo tatínků, to je přece zajímavo, ne? Doktora aspoň to zajímá, vidíš. Možná, že je zdejší, ale to je lhostejno. Koupe se velmi rád pod verandou v mělké vodě, neboť není nehezký; a přátelí se s dětmi, zvláště s těmi, co tu nemají tatínka. Pak se venku rychle seznamuje s maminkami, s těmi hezkými, co jsou tu bez tatínka. Střílí očima, svítí zuby, vouska nakrucuje a směje se babičkám, jež se k sobě naklánějí se zvědavými pohledy a podezřelými poznámkami. Děti vodí za ruce až k Loparu, tu jim ukáže mušle a za Loparem vodí už jen maminky, někdy také za ruce, častěji kol pasu; inu, nábřeží se tu končí a po balvanech nesnadno."

„Nebo: všimlo sis exotických návštěvníků? Na líci jim poznáš, že viděli svět daleký, daleký; snad byli někteří v Aucklandě, jiní snad až v Cirkvenici, kdož to ví; ale pohled jejich klouže po našem malém a skromném hnízdě a říká: „Chudáci!" Naše oči vůbec velmi mnoho mluví, mohlo bys se poučit."

„Ne? Tedy snad znáš aspoň svoje nejbližší, Maďary, Chorvaty. Také ne? Chyba! Poslouchej, až budou v tvých vlnách — všichni budou mluvit německy. Němčina je vzácná řeč, brachu! Maďar ji

žvýká jako příliš velké sousto; žádné slovo se mu pořádně nevejde do huby, ale žvýká je; Chorvat mluví plynně — a radši, tak rád, že nevíš na konec, je-li Chorvat nebo ne, jako třeba ten professor z našeho pensionátu. Neplave nikdy daleko, drží se raději své nevěsty na mělčině. Její maminka je Češka, otec byl Slovák, dostali se do Chorvatska, a dceruška je — bůh ví — možná Chorvatka, ale spíš Němka; řeč i hubenost tomu nasvědčuje."

„I to je ti lhostejno? Máš rádo energičtější a výraznější lidi? Ó, také jsou tu! Naše baronessa třeba. Bývá v starém biskupství, v starém, pevném a chladném domě s krásnou terrassou nad přístavem. Nezbylo jí ničeho než ten dům a erb, i zůstala svobodna, seschla poněkud a sešedivěla v líci. Bylo jí těžko žít z ničeho, i proměnila biskupství v pensionát, otevřela staré pokoje se starobylým nábytkem, nanesla nového k němu, a léto co léto tu vládne a slouží cizincům. Vaří sama na starém ohništi — dobře, brachu, proto je mi teď tak hovorno; Luce, jediná její družka, je služkou, komornou, pokojskou, panskou, nosičem jídel, vším ostatním. Dvě ženy, a nás je občas přes dvacet. Při tom stačí baronessa ustrojit se, zasednout v čelo stolu v stinné jídelně, proti portrétu kteréhosi ze svých předků, poptat se každého po tom, po onom, řídit oběd bez zvonku, jen silným, hlubokým altem, jenž svoje „Luce!" zanese zvonivě až do kuchyně, dovede se smát, shovívavě přijímat poznámky o své trampotě a břitce srážet jiné, jež vyšly z příliš prázdného žaludku a z příliš mlsných úst. Na vše stačí a bere od nás daň s panovnickým pokynutím. Po celé léto. V zimě jede do Vídně, aby koloběh peněz nezastavovala."

„Ani to tě nebaví?"

Nic. Moře je klidné, hraje nahoře se sluncem, dole mne škádlí svým glavočem, k němuž vyslalo na číhanou náležitého kraba. Ti se dívají na sebe a myslí si patrně: teď není ničeho mimo nás. A jsou oba dosti houževnatí, aby si to myslili do večera.

Tak tedy nic. Jen racek zakroužil nade mnou, zachechtal se „kri kri" a usedl pak koketně na vodu. Ocas zdvihl, křídla pojožil výš, hlavičku zaklonil a zasmál se ještě jednou „kri kri".

„A tak si mě mějte rádi!" rozdurdil jsem se a lehl na znak.

Ale jazyk mi nedal, byl dnes příliš sdílný. Jediné, co jsem si na něm vybojoval bylo, že mluvil do modra, abych aspoň kus své hrdosti před mořem zachránil. A naladil jsem lstivě, abych je vylákal z reservy.

„Znáš kousek světa za humny? Za Krkem a ještě dál?"

„Kri kri!" zachechtal se racek a vzlétnul. Hlupák.

„Znáš oceán? nebo až jeho hodně skrytý koutek Balt?"

„Kri kri!" vracel mi racek myšlenku o hlupáku a štěbetal: „Podívej se, tam ten mráček na nebi; je bílý, ale je. Ten přišel z Portugalska; včera tu byl egyptský, a dnešní sladké prameny, co šplounají kol tebe, napily se před týdnem z Irského moře. A já jsem spolkl včera kus tresky ze Sachalinu. Shodili ji s parníku. Poznám to; tichomořské mají jinou chuť než atlantské, a japonský pot je

skoro tak čpavý jako maďarský; ucítíš ho, i kdyby jej anglická ruka desetkrát pokryla. Kri kri."

Poslouchal jsem, jestli se směje i moře, ale mlčelo, a to mi dodalo kuráže.

„Když znáš, tak znáš," pravím. „Znáš jistě i Rujanu, kus křídové skály, který jsi ještě nestačilo shltnout. Tam jsi zelené a šedé, ne tak slunné a hravé jako zde. Tedy poslouchej:

Přeprchalo, když jsem obcházel po srázných, někde až převislých skalách východního štubenského břehu. Ale což, déšť tam nikdy nebyl vzácný, i nedělal jsem si z toho nic a platil jsem si nebezpečně slizké roklinné přechody pohledem do skal a na tebe. Skály krásné. Tvé vlny a deště je modelovaly, můžeš si na nich zakládat; zvlášť na trychtýřích, v nichž se z úzkého dole hrdla rozvíjejí křídové ostré desky jako lístky v kalichu. I tys bylo krásné. Vítr vál západní, i bylo jsi dole pod mýma nohama v závětří, hladké; jen někdy padl vichřivý vír dolů jak racek a zdvihl drobné vlnky. Jak nahoře běžely mraky, tak po tobě jejich stíny, temné, šedavé; někdy se prodralo slunko, rozhodilo po tobě plný klín stříbrných tolarů, jež se kus cesty koulely, válely a utíkaly, než se utopily v stínu.

Pak jsem přešel k místu, kam běžely ještě poslední stopy vln ze šira. Utíkaly po břehu, rounatá ovčička za ovčičkou, lomily se o balvany, jež si větší jejich sestry samy nanesly v cestu, bláhové.

Opíral jsem se o zábradlí Vilémovy skály a poslouchal, pozoroval. Lidé, havěť, jako psíčci byli malincí, a hle, troufali si proti tobě, ovládli tě kocábkami, jež tu kroužily, hvízdaly, zvonily a přistávaly. A ty jsi tam v širu zádumčivě temnělo a vzdychalo.

I myslil jsem: Vzdycháš, teskníš. Sílu jsme ti sebrali, jen krásu ještě nechali. Pokořili jsme tě, abychom se ti mohli obdivovat.

Tu za mnou stoupal německý párek k vyhlídce.

„Was schönes wartet da auf uns?" ptala se ona v krátké, neforemně sebrané lodenové suknici.

Vystoupli, pohlédli dolů, do dáli, on si odplivnul a odvrátil se.

„Ništ mehr zu sehn. Wasr."

A šel. Vodu patrně už dnes viděl. Zazpíval si za to po šesté „Vatrland, magst ruhig sein." A ona mu přizvukovala.

Tys se dole pohnulo prudčeji, vlnky ovečky vyrostly, ale i ony pobily hlavy o balvany a padly zpět.

„Hle, i krásu mi už vzali," vzdychlo jsi ze šira a posinavělo celičké v tu chvíli." — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — —

Umlknul jsem.

Ticho bylo kol.

„Vida," pomyslil jsem si, „málem jsem se sám vemluvil do sentimentálnosti. Lsti se někdy mstí. A co moře? Zase nic?"

Otočil jsem se na bok, abych mu viděl v tvář.

V tu chvíli racek nade mnou zaplácal křídly a perfidně se rozchechtal — krikri — krikriii — kri. Ničema. Kotrmelce metá radostí v povětří a nezbedně se chláme.

„Nu, co tomu říkáš, miláčku? Porozuměl jsem ti?"

V tu chvíli, ví bůh jak — moře bylo přece klidné — smýkla se po balvanu vlnka, a šplích mi do očí! A druhá za ní. A kolkol v klokotu sladkých pramenů, v mlaskání hladiny, ve skulinách slyšel jsem tichý hrkotný smích.

„K čertu, miláčku!" křikl jsem zlobně a skočil. „Myslíš-li na rozchod, nu dobrá, můžeme skončit svoje milování, a můžeš si mlčet a šplíchat jak chceš!"

Smích se nakažlivě rozšířil po všem pobřeží. Pleskal a mlaskal a tleskal, zdálo se, od Povile k Novomu.

„Iš, teď ti rozumím," smálo se moře.

„Proč až teď?"

„Protože chápu živelnost. Rozumím slunci i hvězdám, boře i siroccu, hovořím s prameny, s krůpějemi z mraků i s kalným rmutem řek; pochopím i lidskost v jich puchu a barvě, jako pochopím sten vesla, když se ohne, opřeno v mou hruď, jako rozumím lodi, jejíž bok se o mne tře, kameni, když mi padne ke dnu, i vám, když vejdete nebo pohnete přede mnou tělem. Vše — vše — život chápu — jen — —"

„Nuže?"

„Když jste moudří, tomu nerozumím. To hýbete rty a jazykem, bez konce, bez konce — a to je —"

Díval jsem se do vody trochu zaražen. Již chvíli stála proti mně ryba, hezká ryba; oslič? či jiná myšlenka moře? Ne, oslič! Teď se obrátila ke mně zadkem a zvolna odplula.

Což, také odpověď.

Pokrčil jsem rozpačit rameny — a pak jsem vpadl také v smích, jenž posud pleskotal po březích.

A šel jsem shodit šat.

Jen po rackovi jsem hodil kamenem.

„Kri kri," chechtal se posud, ničema.

Karin Michaelis:

Dítě.

(Barnet.)

Z dánštiny přeložil *K. Vetter.*

(Dokončení.)

Srpen 1895.

Zdálo se mi, že jsem byla mrtva, a nebylo to ani tak zlé.

Přímo nade mnou na hrobě seděl starý muž a hrál na harmoniku. Byl slepý a tak nevěděl, zda je noc či den, a hrál napořád.

Ležela jsem a myslila na strýce Steffena.

Ach, kdyby tak vždycky přišel nějaký starý muž a hrál mrtvým, ve dne v noci, v létě v zimě, vždycky.

Ale to se neděje. Zapomene se na ně, a oni nedovedou zapomenout — vzpomínají na vše, i na to, co je dobré, i na to, co je zlé.

— — — — — — — — — — — — — —

Jsem-li smutna, je den zde nahoře jistě stejně dlouhý jako tam dole.

Kdybych mohla dostati zbytek dní svého života v pytli a pytel s sebou do hrobu, tak že bych jich mohla užívat, kdykoliv by mi bylo přespříliš teskno . . . pak bych ráda do rána zemřela.

Ale nemohu si nastřádati ani hodinu, ani minutu.

Kdybych jen věděla, že myšlenky umírají, kdybych to aspoň věděla, anebo že spí! Kdybych jen věděla, že člověk nemusí myslit a nemusí být smutný, ale to neví nikdo, nikdo, nikdo.

Nikdo to neví, ani můj otec, ani má matka.

Nikdo.

Byla jsem venku na hřbitově, ale zdálo se mi, že to tam ošklivě páchlo z hrobů skrze květiny. Byli tam jen dva lidé u těch mnoha set mrtvých.

Nemohu tomu uvyknouti.

Otec předčítal a slípka míchala punš se žloutky, a já jsem byla rozpustilá. Musím se přece vzpružit.

Za dva roky smím jet do Kodaně a bydlit u strýce Steffena a učiti se stavět domy.

Je hezké, že mi to slibují. Ale není hezké lháti těm, kteří mají zemřít.

— — — — — — — — — — — — — —

Jak mne klamou. Hrají divadlo před mými zraky.

Klamou mne, protože musím zemřít, — a já umírám, protože mne klamou.

Ale nyní jsem dopsala babičce Voldby, ta je tak stará, že se již odnaučila lhát. Musím nabýti jistoty.

A nyní jsem již tak unavena!

Sázela jsem se o živé srdce — o živé srdce!

Matka mi chodí na morfiové kapky; každého rána vypráví, jak krásně spala.

Nepotrvá jistě dlouho — a budu také každou noc krásně spát.

Jsem tak smutna. Jsem tak smutna.

— — — — — — — — — — — — — —

Řekla jsem otci, že jsem nejšťastnější děvčátko pod sluncem. Směji se a tropím šprýmy. Podvádíme se navzájem tak příjemně.

Moje ubohá, nešťastná slípko! Ničeho nevím.

— — — — — — — — — — — — — —

Nyní mi odepsala babička Voldby — ale nemohu z toho čísti ani slabiky!

* * *

Více již nestálo nic, ale byl tu dopis.

Matka četla:

Flensborg 20. srpna 1895.

Milé dítě, milá Andruško!

Byla jsem ve velikých pochybách, jak odpovědět na tvůj dopis. Zda mám také právo mluviti s tebou o tvých rodičích za jejich zády? Zda se mám pokusit vysvětlit ti všecko pouhým naznačováním, zda mám naplniti svá slova zpola lží, zpola pravdou, či zda mne dokonce tvá čistá mysl a mír tvého srdce nenutí, abych všecko zalhala?

Ale konečně jsem se já stará osoba rozhodla na vlastní svědomí, že ti povím pravdu zpříma, tak jak ji vím. O nic více, o nic méně.

Mnoho nevím, nevím všecko, neboť se mi za celá ta léta nikdy nesvěřili.

Ale staré oči vidí v temnu lépe nežli mladé. Viděla jsem, až jsem plakala.

Pravdu máš zvědět, právě proto, že tak tíží tvé myšlenky, jak píšeš; jinak bys byla jistě mlčela a nebyla po mně nyní volala.

Zná-li někdo tvou milou věrnou matku, pak jsem to já, u níž meškala od svého třetího roku až do dne, kdy odešla se svým chotěm.

Jutta, tvoje matka, jej milovala vždycky, to jsem viděla jasně, ale netušila jsem, že by on o ni dbal. Nebyla krásná, jak ženy mohou být, on naopak byl tak poutavý, že se mu ženy zvláště dvořily.

A tu se Jutta začala domýšlet, že je do ní zamilován, a obírajíc se touto myšlenkou všecka rozkvetla. Kráčejíc vznášela se tak lehce, že jsem ani neznamenala, kdy vchází do pokoje. Staré ženy v sousedství říkaly, že má oči jako rodička boží a jako srdcová dáma — a to ráda slýchala a usmívala se a stále se smála. Provedla mi mnoho veselých kousků v oné době. Zajisté jsi si povšimla, Andruško moje, že hlas tvé matky má krásný zvuk, a tento zvuk působil na Karstena velmi mile. Rád ji slýchal mluvit, ale myslím, že mnoho neposlouchal, co mluvila.

Když zde byli o prázdninách pospolu, stýkali se téměř výhradně jako bratr a sestra.

Lidé v sousedství — nyní bydlím ovšem v městě Flensborgu — lidé v sousedství tehdy také říkali, že se setkal s jiným děvčetem, kterému dal své srdce.

Mám příčinu domnívati se, že to bylo pravda. Jutta slyšela a zabírala se nad tím více, nežli byla oprávněna. Neboť Karsten jí neučinil žádného slibu.

Jednoho večera přišel nečekán, a tu jsem poznala na jeho tváři, že se mu něco bolestného přihodilo. Nemluvili jsme o tom, co se stalo, ale Karsten se dal přede mnou do pláče. Jutta nebyla doma, a když se vrátila a viděla jej, jala se také plakati. Toho večera se zasnoubili. —

Z jejich vlastních úst vím dále, že přemlouvala Karstena, až se dal svésti ve své slabosti — neboť rána dosud krvácela — a svěřil jí všechno o druhé ženě. Ale slíbila mu, že její jméno i to, co jí svěřil, zůstane mezi nimi navždy mrtvo a bez moci.

Viděla jsem jasně, že Karsten nebyl zamilován do tvé matky, a aby její život nebyl zmařen z pouhého vrtochu, domluvila jsem mu vážně a prosila, aby zrušil svazek dříve, nežli bude pozdě. Raději ať pláče několik měsíců, nežli celý svůj život.

Ale tvůj otec mne uklidnil. Má prý velice rád tvou matku, řekl, a jejího hlasu by nemohl ani postrádati, tak se mu stal drahý.

Nebyla to tedy láska, která způsobila, že si vzal Juttu za manželku, nicméně já jsem nepřestala doufati, že tento nejmocnější ze všech citův se v něm ještě probudí.

Poprvé — dříve ještě nežli jsi se narodila — když jsem je viděla pospolu — byla jsem tehdy hostem v jejich novém domově — jsem poznala, že Jutta jednala špatně. Neznala ani vypočítavosti, ani koketerie, a já jsem se neodvažovala dáti jí životních rad, které by se byly deseti hodily, ale jedenácté by snad přivodily zkázu.

Tvé matce scházela hrdost manželky, a nebyla dosti moudrá, aby zatajila tuto chybu. Byla poslušna svému choti a zbožňovala jej, ale byla žárliva. Náležela k ženám — a těch je nejvíce, — které mají pouze slzy jakožto zbraň, a tyto slzy staly se zbraní proti ní samé. Když naříkala, byla netrpěliva a rozhorlena, a tak se naučila mluviti s rozhorlením, ona, jež po všechna ta léta, která meškala u mne, byla mírná až ke dnu duše. Viděla jsem to všecko a slyšela jsem, jak si oba navzájem ošklivili život.

V takových chvílích rozrývala i to, o čem slíbila pomlčeti.

Milá, milá byla tvoje matka, když přebývala pod mou střechou, milá byla ve své pokoře a prostotě, když ode mne odcházela, milá ve své obětavosti vůči mně, vůči jemu a vůči tobě. Je dobře pro tebe, že to slyšíš.

Ale nechápala, že něco obětuje. Jeho příkrá, chladná povaha naplňovala ji nejistotou, přecházela ve vlastním domově, jako by klidu neměla, bez odvahy a bez vůle. V jedné chvíli žebrala o jeho lásku, ve druhé jej zasypávala nespravedlivými obžalobami.

Drahá Andruško, srdíčko moje, odpusť mi, pakli tě rozpláči. Jsem přesvědčena, že tvůj otec je tak chladné povahy, že jej žádný člověk nevytlačí ze slupky oné vůle a sebevědomí a z oné formy, do níž uzavřel svoje původní já. To, co kdysi způsobilo, že něco puklo v jeho srdci, ubilo v něm navždy cit lásky. Ano, vím dobře,

že vůči **tobě** je to něco jiného, ale ty nejsi vůbec žádným člověkem mimo něho, ty jsi dílem jeho sama. Ale nyní mluvíme o tvém otci a tvé matce.

Ty nemáš žádného práva ji proto soudit, ale také jeho nesmíš soudit. Jednal dle své povahy, ona pak byla puzena přímo proti ní — nikdo nebyl tak bezprostřední a tak prostosrdečný jako ona. Tvoje matka dala dělati klíč k jeho zásuvkám a pátrala všude po důkazech podvodu. Kdyby byla něco nalezla, bylo by bývalo lépe, neboť pak by stáli před sebou oba se svou velikou křivdou. Ale nenalezla ničeho — protože tam nic nebylo.

Jiná žena byla by snad opět nalezla svůj klid a byla by pomlčela o tom, co se stalo. Než ona nedovedla.

Přiznala, co učinila. Ale on jí neodpustil, protože zatvrdl v srdci proti ní.

Když jsem viděla, jak beznadějně smutno bylo v tvém domově, zřekla jsem se Jutty, Karstena i tebe. Jistě jsem špatně zastávala své poslání, měla jsem Juttu naučit znáti život dříve, nežli jsem ji vyslala jej žít. Věř mi, dítě, léta, která uplynula od té doby, co jsem vás naposled viděla, byla dlouhá. Každý večer a každou noc je mi, jako bych slyšela Juttu plakat a naříkat. Kdyby nebylo tebe bývalo, děťátko, byla bych využila veškeré své moci nad malátnou myslí Juttinou a byla bych ji odvedla s místa, kde jen trpěla, tupěla a klesala.

Ale tobě, jejímu jedinému dítěti, chci říci: Je tvojí povinností dáti svůj život rodičům bez výhrady. Ty je můžeš navzájem přiblížiti, svésti je v úplné přátelství, v přátelství, jež roste léty a trvá po celý život. Bez tebe bylo by žití tvého otce žalostně prázdné, bez tebe byl by život tvé matky kletbou. V tobě jsou, přes všecko, **bohati**.

Viděla jsem je jedenkrát pospolu u tvého lože, když jsi byla nemocna ještě jako malé děvčátko, a tehdy cítili totéž, a jejich vůle byla jedna. Kdybys byla tehdy od nich odešla, myslím, že by je byla bolest sloučila. Ale ty jsi se vrátila k životu, všemocný Bůh buď za to veleben, a ty, nevědomé dítě, bylo's vinno, že se opět rozešli. Pravíš, že jsi dospělá a veliká — ano, mnohem starší Jutta nebyla, když volila, — a proto máš také velké povinnosti.

Každý člověk myslí nejvíce na sebe sama až do jistého stáří, kdy se cítí chud sám v sobě, a to je zákonný běh přírody. Ale ty jsi porozena smutnou matkou, ani do tvého zrození netrvala její radost, proto platí pro tebe vlastní zákon a pak také proto, že tvůj život nebude dlouhý.

Moje Andreo, děvčátko Juttino, kdybych nevěděla, a kdybys mi nebyla psala, že jsi se smířila s touto myšlenkou, nechtěla bych se o ní zmiňovati, ale pravíš sama, že tě nikterak nermoutí a že ti není úzko.

Slunce ti zajisté vždycky svítilo, kamkoliv jsi šla. Stále tě slyším smáti se tvým sladkým smíchem, který připomíná na Juttu, ba, věříš-li pak, že i v tvém dlouhém, smutném dopise našla jsem smích — slyšela jsem tebe se smát.

Tvoji rodiče nevědí, že tušíš svůj osud, nevědí, že jsi slyšela od moudrých lékařů, že je zpečetěn — z dobroty děláš jakoby nic, ale je to správné? Myslím, že je to nesprávné.

Stěžuješ si, že se tvoji rodiče snaží zbraňovati tobě v mnohých z radostí, kterých bys právě ráda užívala plnými doušky, protože je ti souzeno žíti krátce. Ale to má svůj veliký důvod, a sdělím ti jej k vůli tobě samé i k vůli nim. V dopisech tvé matky na mne ozývá se tatáž úzkost a bezradnost. Bojí se, aby se ti nestal někdo drahým, ze srdce drahým. Sama jsi to odhalila, ale domníváš se, že je to ze sobectví, aby se o tebe nemusili s nikým dělit. Ne, Andruško, to není toho příčinou. Bojí se o tvůj život. Nesmíš vstoupiti v manželský sňatek se žádným mužem. To by ti přivodilo smrt a takové utrpení, že by tvoji rodičové neměli síly o nich slyšeti. To ti již zajisté dávno sami řekli, tys přece rozumné děvčátko! Řekne-li lékař, že máš nemocný zub a že nesmíš jísti mandlí, rozumíš tomu velice dobře. Tomu druhému nerozumíš asi tak docela dobře, ale pravím ti, že je to totéž. A poněvadž se svými přítelkyněmi poletuješ tak volně, tak volně, jak jen činí malá děvčátka tvého věku, zdá se mi, že není žádného nebezpečí, když ti sdělím pravdu. Ostatně píšeš, že přistoupíš na vše, jen když ti bude možno viděti, že jsou tvoji rodičové blaženi. Úplně blaženi nebudou nikdy, ale ty jim můžeš mnoho pomoci, budeš-li chtíti a budeš-li míti dosti síly.

Mohlo by být, že bys si myslila na některého ze svých přátel stejného věku, na některého ze svých tanečníků před týdnem nebo před měsícem, ale když víš, co nyní víš, nebude ti tak těžko potlačiti svůj cit a ukrýti jej před svými rodiči.

Nyní bude brzy půlnoc, a já stará žena chodívám spat, když je devět, proto musím ukončiti svůj list. My dvě nebudeme se už nikdy trápiti rozmlouváním o tom, co bylo zde vysvětleno.

Ve jménu tvé milované matky a k vůli ní, abys k ní byla tak zcela ze srdce dobrá, chci vzíti na svou zodpovědnost všechno hoře, které ti jistě způsobím.

Buď pozdravena a měj díky za důvěru, kterou jsi prokázala své staré přítelkyni

Inze Voldby.

P. S.

Doufám, že ty, jež jsi nyní velká a dospělá, dovedeš číst moje staré dánské písmo. Nevím si dobře rady s latinskými písmeny, jsou mi tak cizí!

* * *

Matka šla vysokými pokoji, kde stály květiny a vadly, do pracovny, kde seděl otec sám se svým hořem.

Její bílá noční košile spadala k zemi jako rubáš. Hledala si cestu temnem nataženýma rukama. Její vlasy byly spuštěny. Její oči hořely.

Jako vždycky zarazila se přede dveřmi jeho pokoje.

Neslyšel, jak přišla.

Viděla jej sedícího v hlubokém křesle pod lampou. Jako by to byla loutka nebo žijící bytost, jako by to bylo dítě samo, ležel levandulový šat v jeho náručí — onen, který měla Andrea ze všech svých šatů nejraději.

Nyní pozvedl hlavu.

„Jutto!"

Sotva že poznala ten hlas.

„Co chceš — zde?"

Odvětila otázkou:

„Jsi unaven, Karstene?"

Zavrtěl hlavou.

„Jsem unavena, proto přicházím. Jsem unavena k smrti, Karstene. A ty mi musíš pomoci!" Vztyčil se. Levandulový šat zůstal ležeti na stole.

„Jutto, kdybych ti mohl pomoci, myslíš, že bych toho rád neučinil? Ale nikdo ti nemůže pomoci, a nikdo mi nemůže pomoci — — jdi raději na lože, má drahá, zkus trochu spát. Proto je noc!"

Tak něžný nebyl jeho hlas již od té doby, kdy laskal Andreu v hodině smrti.

„Ty sám, Karstene, nejdeš na lože, protože nemůžeš spát!"

„Ne, myslím, že nemohu spát —"

„Karstene, můžeš zapomenout?"

„Kdybych to mohl, byl bych zajisté jiný. Nemohu!"

„Karstene, kdybych ji mohla probudit z mrtvých, jen na hodinu, mohl bys snésti dívati se jí do tváře, mohl bys snésti naslouchati jejímu hlasu, mohl bys snésti naslouchati jejímu pláči?"

Sevřel ji v zápěstí.

„Jutto, jsi nemocna — či mne chceš mučit? Prosím tě už jen o mír . . . zde v mé samotě!"

Ale ona se mu dívala do očí, a tu mu bylo, jako by musil klesnouti pod jejím pohledem.

„Za krátko, za krátko budeš míti mír. Zůstaneš tak sám, jak si jen přeješ. Za krátko. Ale máš vidět Andreu, slyšet ji smát se, slyšet ji plakat. Potom půjdu — — k jedinému člověku, jenž má pro mne odpuštění . . . k jedinému člověku, jenž ví, co jsem vytrpěla v těchto létech, v těchto mnohých, mnohých létech."

„Jutto . . . řekni, co míníš, nemluv jako člověk náměsíčný! Nemohu tě probudit . . . nemohu tě rozradovat. Ale kam chceš jít?"

„Pryč od tebe, jenž jsi mi vzal lásku mého dítěte, ačkoliv vidělo, jak jsem zápasila. Pryč od tebe . . ."

Zakryl oči rukou a otázal se, a úzkost zněla z jeho hlasu:

„Nemyslíš, že jsem dosti osamělý?"

Ale ona odvětila:

„Když jsou dva lidé spolu a cítí se osamělými, budou méně osamělí, půjdou li každý svou cestou."

„Jutto . . . jsem nyní osamělý a budu ještě osamělejší, půjdeš-li ode mne!"

Ale ona zalomila rukama.

„Proč mne nyní zdržuješ — nyní, kdy mám odvahu odejít?“
„Protože se bojím osamění.“
Ale ona mu nevěřila.
„Jsou to lidé kolem nás, pro které jsi mnou pohrdl, ježto jsem je vyhledávala, kterých sis nikdy nevážil, — jsou to oni, před nimiž je ti nyní úzko?“
„Lidé — — — Což mne znáš tak málo, že myslíš, že jiní působí na mé myšlenky?“
„Je-li to jen soucit se mnou . . . pak je již pozdě.“
Pohlédl k podlaze, také její oči byly sklopeny.
„Jutto, mám soucit s tebou, protože se tvůj život nestal tím, čím se státi měl — a soucit s sebou samým, protože jsem učinil svůj život tak prázdným, jak jest.“
„Byla to tvá vina!“
„Ó, ano — ovšem že byla. Ale nač se nyní přít, my dva jsme spolu účtovali tak často, tak do úmoru — a k čemu to vedlo?“
„Byla to tvá vina! Existuje-li však tak veliké provinění, aby byl jeden člověk v právu druhému odepříti odpuštění?“
„V právu . . . kdo by na to myslil?“
„Byla jsem člověkem z masa a krve, s tisíci žádostmi, které křičely po tobě . . . víš-li to? Věděl jsi to?“
„Jutto . . . je noc nyní, šetři sama sebe, šetři mne!“
„Ano, za krátko půjdu, máš jen vidět Andreu a slyšet ji plakat, — — ty, jehož milovala nade všecko!“
Matka šla pro modré sešity.
Dala mu je se slovy:
„Kdo má mnoho, tomu bude mnoho dáno — kdo má málo, všeho pozbude!“
Otec sáhl po sešitech, jako by to byla hlava dítěte, již drží ve svých rukou. Otázal se nejistě:
„Zůstaneš . . . zde u mne?“
„Mám jíti od svého dítěte?“
Tu zmlkl a četl.
Matka nespustila oči s jeho tváře.
Tázala se:
„Vidiš Andreu?“
„Slyšíš ji se smát?“
„Slyšíš ji plakat?“
A posléze se jen tázala:
„Slyšíš ji plakat?“
Neodpovídal, nevěděl, že na něho mluví. Četl. Chvilemi ustal, přejel rukou čelo, zastenal a začal znovu.
„Tak málo jsem ji znal . . .“
„Tak chuda jsem . . .“ děla matka.
„Trýznili jsme ji . . .“
„Jsem tak chuda . . .“
„Jsme oba tak chudi, že jsme trýznili vlastní dítě v hodinu jeho smrti!“

Matka uchopila jeho ruku.

„Karstene . . . nyní je po všem. Myslím, že již nemám žádného práva. Hrob je tvůj, neboť tebe milovala. S bohem, Karstene. Neděkuji ti, — pokud se dovedu upamatovati, nedal jsi mi nic, co by bylo hodno díků. Jsme osamělí, ale méně osamělí každý pro sebe, nežli pospolu."

Ale otec se sklonil nad ní.

„Zůstaň u mne, Jutto, — v mé chudobě. Zůstaň u mne, Jutto, — pomoz mi — v mém osamění!"

Vstala. Bílé její noční roucho spadalo k zemi jako rubáš. Její oči hořely.

„V chudobě . . . v osamění!"

„Jutto, hrob máme . . ."

„Ano . . . hrob!"

Kavalíři.

Tupo v hlavě, ospale se díval kalným sklem stěny v maličké své dílně, sluncem na pec vyhřáté, beze zájmu hleděl ve známý širý obzor, vždy královsky velebný, každé chvíle jinou netušenou krásou barev a světelných her uchvacující, jinými novými půvaby, tak sladce rozkošnými, že se ti zachce je pocelovat, vroucně zulíbat a nejraději sníst, ale za takových parných letních odpolední hluchý, nudný a šedý, jakoby malostranská kotlina, starobylá pokladnice stříbrem řeky okovaná a vzácnými řezbami se honosící, přikryta byla laciným, dost potrhaným a zaprášeným povlakem, aby v ní památné drahokamy a smalty prudkým světlem nevybledly. Beze vznětu se mladý malíř díval na obraz z nejslavnějších na světě — ale ký div; bylo tak horko, pekelně horko a jemu líněji než obyčejně.

K tomu vztek pálil ho v hrudi, když vzpomenul, že ráno dostal z bytu výpověď. Krvavou činži platil z této veselé zasklené skřínky a z těsné světničky u ní, ale tak pěkně se tu za dvě léta uhnízdil, tak dobře mu tu bylo, pokojně. Protější petřínské stráně sem svítí jaře zelené, hnědé a rudě zlaté, svátečně bělostné s modrými stíny, nebo sivé a pochmurně černé, jak časy a hodiny se mění; dole milá stará Vltava na jezu hučí a hřmí, a nebi je tu blíže, ať stáda jasných oveček dalekým blankytem putují, ať mraky těžce se valí či hvězdičky ze tmy stropními okny přátelsky mžikají.

Útulno tu bylo a sladko jako v hedvábné bonbonieře. Pamatovati nelze, kolikrát se tady rozhořely svůdné sametově hnědé oči a kolikrát pomněnkové ledové a přece žhavými jiskrami někdy sršící, kolikráte tam před velikým zrcadlem rozpuštěny byly jemné kučeravé vlasy, plášť ze zlatohlavu, a jiné jako noc tmavé a nádherné, v jichž myrrhovém dechu tak dobře se zapomínalo. Líbeznou vůní tu nadchlo prosté, tvrdé jeho lože v tiché mansardě: teplým obluzujícím pachem růžových mladých těl, jichž obrazy se zdí tam se smějí, i něžnými

a povzbuzujícími parfumy ženského prádla, mnohdy z nejtenčího lněného batistu šitého, s alençonskými krajkami. Příjemno tu bylo — ach, příjemno . . .

A takový jakýsi pan Šimša, zbohatlý punčochář či co, koupiv před několika dny — jistě po vydřidušském smlouvání — tento pyšný dům na nábřeží od starostmi sešlého, udýchaného stavitele, který tu své jmění zakopal, z nenadání poslal dnes jemu, malíři Svobodovi, nevkusný lístek, chladnými, nadutě neomalenými slovy jej vypovídající z útulného koutku. Ach, špalek neotesaný, pokryvši se zlatem! Ani neuznal za slušné důvod udati, proč vyhání tichého nájemníka, jenž lichvářskou činži zavčas vždy sehnal a až úzkostlivě přesně vždycky v první z hořkých dnů odváděl, byť ani na pivo mu nezbylo.

Divoká zlost, trochu z uražené hrdosti a více z náhlého vyplašení z teplého, pohodlného klidu, zamlžila Svobodovi mysl. Hrozil se nastávající trapné přechodní doby, plné rozčilujícího nepokoje, a drahého stěhování, pravé rány morové, při němž zachmuření muži, krutou prací ztvrdlí na kámen, surově a s nenávistnými slovy bráti budou jeho obrazy, v nichž pablesky své duše uzavřel, a všecky tyto něžné, ušlechtilé věci kol, které mu dávno k srdci přirostly . . . Až zuby zaskřípal.

Odvrátil se od okna. Zachtělo se mu v tom nedobrém rozmaru potěšiti se v skromném, ale blaženém svém království, ve svém malém domově. Zde je jiný svět, život tady hoří. Tam za skly venku těžké vozy dráhy pronikavě řinčí, lidičky, tak malí odtud s výšin, vlekou se v dusnu po rozpálené dlažbě, připoutáni k ní úmornými povinnostmi, a z uprášené zeleně ostrovů doléhá hudba jakoby nuceně veselá, zvyšujíc jen stesk letní pustoty města. A tady pokoj a volno; vznešené růže a kořenné karafiáty voní v staré míšeňské váse, barevné květinky vetkány jsou v zašlém hedvábí lehátka a rozhozeny po hebce šedé půdě potrhaných čalounů, bronzová soška tmí se pod pestře vyšívanou koutnicí, a na vykládaném prádelníku, na bílé pleně vážně tikají krásné zděděné hodiny s úbělovými sloupky a se stříbrným hláskem; se stěn důvěrně hledí svěží obrazy, nejmilejší jeho studie, jen pro sebe vytvořené, z nichž každá mu připomíná cosi z bohatých mladých dnů.

Oči se Svobodovi rozjasnily.

Na podstavci prostřed atelieru stojí malba v úzkém, matně zlaceném rámu. Pohorská krajina u nich doma v březnu, sto odstínů hnědi poprášených nesmělou zelení; nahoře bezedná hlubina modra, po níž mocná oblaka spěšně za vrchy plují, a dole se valí kalné vlny rozvodněné říčky, unášející poslední střepiny rozbitých svých ledových pout. Na břehu pod starými shrbenými vrbami, lehce se již ruměnícími vzrušením příštích slavných chvil, sedí Tonča, věrná jeho kamarádka, sedí, nahá krasavice, chladem trochu zardělá a koupá malé nožky ve zlatité vodě; ale ne Tonča — sama luzná mladinká Vesna to je, ve zraku smavé nebe se jí zrcadlí, v zlatých kadeřích má věnec ze všech něžných svých květů, první babočka ji obletuje

a jakési dovádivé mušky, a trávník okolo ní šťastně se zelená, první pokorné sedmikrásky, jako ona bílé, růžové a zlaté, se tu rozvíjejí, ač nedaleko v stinných průrvách skal ještě leží studený, mrtvý sníh. Na slunné stráni pod lesem chaloupka se bělá pod vysokým štítem, u plotu v teplém závětří hrají si děti v barevných sukničkách, a před vrátky stojí, prošedlé vlasy ohnivým šátkem zavázány, a vrásčitou rukou si stíníc vyhlíží, zda toužené jaro po dlouhém smutném čase konečně se vrací, do daleka hledí krásnýma laskavýma očima — a na mou věru je to jeho dobrá zlatá mamička, jediná na světě!

Svoboda radostně se zasmál a zvedl paletu, aby na hotovém obraze doplnil nějaký nedostatek, jakých umělec nikdy nepřestává v svém díle nalézati. A docela zapomněl na melancholii úpalného srpnového odpoledne a na nečekanou výpověď. S lehkou myslí zahvízdal si píseň a zapadl v milou, utěšující práci.

Brzy vystaví obraz, letošní květ svého úrodného srdce, první cennou žeň mladého umění svého, první své plátno, o jehož hodnotě skoro nepochyboval. Poctivě dal v ně, co měl, rozdělil se s obrazem o kus lásky své; snad její vlahý dech pocítí i ti cizí lidičky venku, jichž nemilosrdným zrakům vydá teď své dílo na pospas: zamlklí odborníci i umělečtí dandies s Ferdinandova korsa i z venkova, přísné učené slečinky, křehké a domýšlivé jako orchidey, i nadšené něžné citlivky, zklamané v manželství, vážní samotáři i vypasení mnohomluvní esthetikové se zlomyslnýma očkama za blýskavým skřipcem. A snad si i jeho dosud nezvučného jména trochu povšimnou. Ale co důležitějšího (Svoboda byl velmi skromný), snad obraz dokonce i prodá. Několik těch stovek dobře se mu hodí do náprsní tobolky: pošle mamičce a potom konečně bude moci zajeti na vytoužený jih, obohatit se tam poklady jímavé dávné poesie a seznámit se s velikými předchůdci; a potom —

Zvonek u dveří nešetrně zakřičel, a hřejivé sny rázem ulétly. Svoboda rozladěn se zvedl. Otevřev, byl překvapen.

Vešel pan Šimša, pomalý mužík žlutavé tváře a žlutavého vousu, s nepokojnýma bledýma očima, suchý, jen trochu vestu divně vypouklou pod zlatým klanečníkem. Vtlačila ho a za ním všustila hřmotná, veliká paní, patrně jeho paní, hrubé tahy pod nemožným kloboukem pěkně napudrovány, a za ní jako něžný psíček vcapal nějaký mladičký švihák, snad její syn, ale spíše, ba zcela jistě dobře vydressovaný milenec.

Neklidný mužík se ovšem nepředstavil, vždyť jeho, pana domácího na nábřeží, každý přece musí znát, tím lépe podruhové v jeho paláci, a začal, jako byl sám, suchým a někde trochu nabubřelým hlasem: „Jdeme si to tady prohlédnout. Výpověď jste, myslím, přijal? Nebo ji chcete soudně?“

Zatím paní Šimšová proplula všemi místnostmi, rozšiřujíc jakousi těžkou, barbarskou vůni, něžný průvodce pak všude za ní. Úsměšným zrakem přehlédla květnaté selské staré talíře a pestré výšivky, jimiž dílna byla vykrášlena, a nalíčené rty pohrdavě nadula nad růžovými

obrázky, které mladička jejího nemálo, jak se zdálo, upoutaly; ji více zajímalo, není-li někde tabulka v okně rozbita anebo stěna poškozena.

Punčochář mluvil teď jaksi měkčeji: „Nevyklidil byste to, pane Svobodo, již v této lhůtě? Moje paní — vlastně tuhle pan Batole chce tu míti atelier, je fotograf, to se ví, amatér. Nájemné bych vám vrátil."

Svoboda, rozmrzen nepříjemnou návštěvou, hned byl srozuměn. Zatěšil se, že brzkým vystěhováním se vyhne dalším stykům s nimi a s jejich cizím, odporným ovzduším. Voňavka paní domácí byla tak nesnesitelná! Ušetří také dlouhé tři měsíce tísnivého očekávání. Vhodná nová dílna je uprázdněna v ulici za rohem. Pan Šimša uspokojeně vytáhl bankovky, snad již napřed odpočítané, a podávaje je malíři velikým gestem jakoby dar, sebevědomě se pochválil: „Kavalír! Vždycky kavalír!"

Ale v tom jeho paní odhrnuvši čaloun drsně zvolala: „Jaký to vzorek!" Ano, byly tam na stěnách namalovány ohavné guirlandy z jakýchsi fialových kapesníků, jež Svoboda byl látkou milosrdně zakryl. „To jistě vy jste dal udělati," obrátila se k němu. „Přec nikdo rozumný by ve svém domě — "

Svoboda se dopálil. Na první pohled se mu z duše zprotivila tato primitivní dáma, pyšná a směšná, přestárlá a ošklivá záletnice, svádějící již leda třpytem svého zlata, a cítil, že navzájem je jí ve své volnosti a nepřístupnosti nesympatický. Zachtělo se mu ji jako odporné zvíře drážditi.

„Malba je z doby stavby tohoto baráku, paní Šimšová," řekl s drzým úsměvem, zdůrazňuje sykavky jejího jména.

Zrudla, semkla rty a zuřivě se rozhlížela kolem, čím by mu oplatila. Její muž bázlivě ztrnul, jen prsty mu bezradně hrály, a její milenec, v rozpacích si utíraje čelo, hleděl ustoupiti k růžovým obrázkům.

Zahlédla mezi koberci vyšlapaný nátěr podlahy.

„A podlahu jste dal jistě sám obarviti —" vybuchla.

„S výslovným svolením pana architekta, paní punčochářová," Svoboda chladně ji přerušil. Zalapala po vzduchu a vztekle zaštěkala:

„Ale musíte ji dát vyčistit. My přece nemůžeme stále platit za nové natírání, pane — pane mistře!" Malíř se rozpustile zasmál, ale hned zase čelo hněvem zakabonil. A pan Šimša tiše přizvukoval své velitelce: „To přece nemůžeme platit."

Dopadlo to tak, že uražený Svoboda vzácné hosty takořka vyštval. Spěšně se tlačili ze dveří v převráceném pořádku: nejdřív ulekaný něžný cicisbeo, potom zlostná veliká paní, a za ní její mužík, krajně poplašený.

* *
*

Sotva se Svoboda usadil v novém příbytku, kde bylo prostrano a chladněji než na nábřeží, nebylo však památného obrazu před okny, a kam bílé slunce jen před západem kose nahlíželo přes tvrdé,

bezútěšné střechy, — kdosi k večeru, když malíř chystal se mezi přátele, hlučně zaklepal na dvéře, u nichž zvonku nebylo. Přišel pan Šimša.

Ku podivu energickým hlasem, jak mu doma asi nařízeno; vyprávěl, že podlahu v dřívější Svobodově dílně musili dáti obrátit, a naléhavě žádal, aby malíř tu práci zaplatil. Když Svoboda, převlékaje zatím kabát, odmítl a zvěděv, že práce stála šest korun, panečku, krátce panu Šimšovi vyložil, že nejde mu o těch pár grošů, ale o zásadu, punčochář směšně povýšil hlas, snad aby ho zastrašil. Suchý tenký hlásek mu přeskakoval, a místo hrozby zněla v něm již úzkost z možného nezdaru poslání a z velikých toho doma následků. A pan Šimša žádal už jen o náhradu aspoň polovice nákladu, na podlahu učiněného.

Svoboda, nemluvě s ním více, bral z kouta hůl, zajisté jen ze zvyku. A tu páně Šimšův hlas se zajikl a sklesl. „Tedy aspoň nějaký obraz nám za to dejte," stačil ještě skromně zažádat.

Svoboda podíval se mu v bledý, úzkostí zrůzněný obličej, v zakalené oči, a uzřel tam tolik dávné nepohody životní a zřícenin kdysi vysněného štěstí, tolik bolestné otročí resignace a hořké pokory, takovou bezradnou pustotu, že srdce se mu bolestí sevřelo nad tím ubohým slabým mužem bohaté sobecké ženy. Ze soucitu slíbil nějaký obraz poslati.

Pan Šimša, hned osmělen a bodřejší, veseleji se loučil: „Tedy obraz, a budeme vyrovnáni. Já jsem vždycky kavalír! Obraz, rozumí se, s rámem!" I to mu Svoboda slíbil a doprovodil ho ke schodům. —

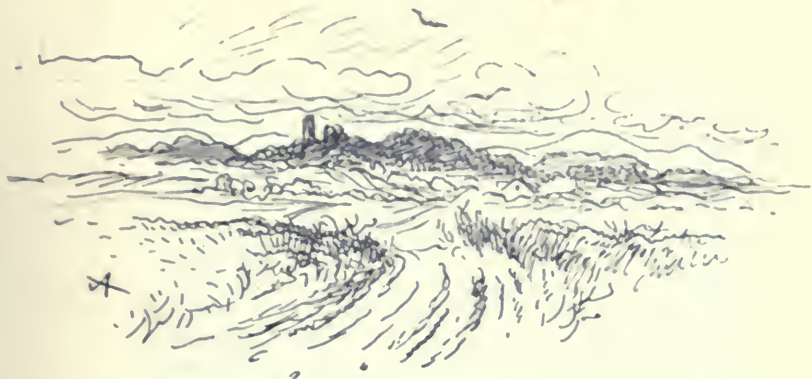
Ráno, dříve než stačil, navrátiv se unaven po probděné noci, ulehnouti, přiběhla Šimšova mladá vysmívavá domovnice, že má přinést milostivé paní „ten rám s obrazem." Svobodovi se rázem v zamlženém mozku vybavila včerejší ubohá tvář domácího pána s nábřeží. Rozhlédl se dílnou; žádná z jeho maleb po stěnách nebyla orámována, jedině obraz Vesny na podstavci. Ulekl se, v srdci ho bodlo. Zaváhal, aniž by přemýšlel. Ale — kavalírské slovo! Odevzdal obraz ženě a vysileně vrhl se na lože. Spát se mu chtělo, jen spát — nebylo jiné myšlenky. Svitlo mu ještě hlavou, že jeho mamička v červeném šátku tam před chaloupkou ocitne se nyní, chudinka, v nějakém nesnesitelně naparfumovaném saloně, že prodal svou zlatou mamičku, — a potom tvrdě usnul, spal až do soumraku.

Na černou tabulku, na dveřích, na niž ráno před spaním byl napsal: „Hodně zabouchat!" kdosi zatím připojil: „Tobě na hřbet, chlape!"

Č

Redaktor a majitel *Vladimír S. Čech*. Nákladem vlastním.
Za vydávání zodpověden Václav Čech. Tiskem Al. Šaška ve Velkém Meziříčí.

Antonín Sova:

Pobožný a ďáblice.

Báseň o vsi z let sedmdesátých.

I.

Pod mezí vysokou chatrč rozbitá do slunce zří,
vedle ní chatrče stejné, zpuchřelou slamou kryté . . .
Poblíže špýchar bez střechy straší a topoly tři
do výše trčí obrovité . . .
Hospodář, syn, tu podědil chatrč . . . Jak pohlíží
v každý kout, v trhlinu každou, na každý zvětralý kámen . . .
Oči má bystré a hloubavé, oči má ostříží,
nějaký vnitřní a stálý jak stravoval by se v nich plamen . . .
Tatík co pokojně leží, déšť chladný a zavilý sníh
zadupal jeho hrob a na kříži nápis smýval . . .
Sám teď syn hospodařil a sklízel s políček svých,
život žil prosťáčka, světce, veď' posvátné řeči a zpíval . . .

V chalupách kolem neřestný od dávna sídlil rod,
kočovní kramáři, podobní cigánům, stěhovaví
komedianti a dobrodruzi vždy svárliví, rvaví,
kteří radš táboří v lesích a u rybnatých vod . . .
S náušnicemi v uších mužští osmahlí
ploužl se po světě. Ti, kdož moře z nich dosáhli,
Rusi neb Německa nebo Italie, se smějí
proklaté, zapadlé vsi a už doma se neohřejí . . .
Baby tu zbývají pouze, spřež mrzácká, výrostci hloupí, . . .
a kdo se nevystěhoval, ten kočuje světem neb loupí . . .
Rozpadlé chatrče zejí, políčka hluchnou a chudnou,
kozy s němými staříky bloudí v pastvině,
časem se kamenitou a nesjízdnou cestou trudnou
vracejí tuláci k dědině . . .
Přichází kejklíř, tu kramář na chvíli schovat svou krůsnu,
pijan neb zloděj podloudně přespí tu jedinou noc . . .
Kohoutí péro a bajonet v letním tu blýská se dusnu,
husté však lesy a vrchy ční kolem tu na pomoc . . .

II.

Myslíval po smrti otce: „Kam se teď poděju?“
Stával a přemítal dlouho na svojí chatrče prahu . . .
Celá ves neřestné hnízdo kočovných zlodějů,
cigánů černých a kramářů, komediantů a vrahů . . .
Ale že hloubavý býval a po útěše že práh',
přemýšlel o lidském žití, účelu jeho a láskách . . .
Brázdu svou za plavkou denně trpělivě jak táh',
slávu Jeho velebil v nejmenších travách a kláskách . . .
Nemluvil raděj. Však mluvil-li, byly mu zákonem
biblické moudré strofy, a ty v čas pronášel pravý,
někdy mu zdálo se: v skálu že uhodí Aronem,
tu zas roj kobylek čekal, jenž hříšný kraj navštíví, dravý . . .
Sil-li a v jaře-li oral, v rozjímání, tak sám,
obzor, kam dohlédl, byl mu jediný, veliký chrám,
lesů šum zníval jak varhany tiše rozzpívané,
obřadným kadidlem obláčky plouly, a vítr, kdy vane,
dul mu jak slávu božího silného dechu, a stín,
obřadník u oltáře, leh' dlouze, jak kál by se z vin . . .
Viděl, zlo velké že ve světě panuje, mor a hlad,
lidská pýcha že válčí, kde nevěděl však, byl prostný . . .
Věděl, že božímu řádu se nechce odevzdat
hříšné lidstvo, a Kristus že trnité vláčí dál ostny . . .

Jediným spravedlivým tož lidu tu připadal,
časem i nejhříšnější že toužili po božím slovu . . .
Do chalup vrátivší se i ten, kdož se lotrem zdál,
přišel si poslechnout nějakou útěchu člověkovu . . .
A že dle božích slov jednal, i zloději plazili
psovsky se před spravedlivým, jak z hříchů svých by se káli,
na doby naříkali, které je zkazily,
cigánské oči jich vášeň pokorou zalhávaly, . . .
na chvíli, na okamžik, co protáhli rodnou vsí
s vozy kramářskými a s herkami svými a psy . . .

Jediný usedlý chalupník zaoral, zasil, sklidil,
jediný podle slov Kristových v konání svém se řídil,
slova měl prorocká, svatá . . . Schytralí poslouchali,
na radu chodili k němu, hrozeb jeho se báli . . .

V nedělní odpoledne, jak už to v létě bývá,
olše když mírným větrem se nad vodou kývá a kývá,
v tichých horkých vanech cosi zemního zpívá,
květů šum, ptáků let, stříbro ryb v ztichlé tůni
bez hnutí civí v leknínů vůni,
v nedělní odpoledne, na němž se nebe klene
v široké dálky rozestřené
nad zemí poklizenou a čistou,
světcem sedá a neřestným vykládá s Evangelistou :

„Jsme-li my jako to zrní hozené rukou boží
na skály, v bodláčí, hloží?
Kráčejmež v šlepějích Jeho,
Ukřižovaného . . .
Vneseni v zemský kout,
každý Jím k smrti jsme milován.
Nedá nám sladký náš král a Pán
zahynout . . .

Beránek tichý,
ten, který přejímá hříchy,
každého z bídných nás lidí
slyší a vidí . . .
Lupič a vrah i žhář
marně se skrývá,
do země ryje svou tvář . . .
Hřích je jak rána živá . . .

Bratři, ó, bratři,
stihne trest každou vinu . . .
Pomodlemež se k Hospodinu:
aby nás vystříhal jednoho každého
od všeho zlého . . .
Amen.“

Všecka ta jediná luza modlí se, ruce spíná,
cikánka, černá špínou, sto let stará a siná,
komediant a kejklíř, kramář a loutkář i ženy
s očima uhrančivýma, jichž vášně jsou probuzeny,
mladé a divoké, toulavé věčně po krajinách,
blíže měst tábořící v rašících doubravinách . . .
S nimi že ztotožnil se a nikdy se nevyvyšoval,
že jim, když měl, i dával, i že jim ulehčil hřích,
ani se neztratil klas mu, tak odzbrojen každý se choval,
spásu když hřímal a kázal smrtelných o hříších . . .

Tak se vždy rozcházeli po zpustlých domcích svojích . . .
Pod mechem vidět jich střechy, trhliny ucpány v chvojích,
okna, hle, vyražena, tu i tam koza jen mečí . . .
Kdo z nich měl políčko ještě, nestálo za práci něčí . . .
Od jara živoří země, — vydá jen tolik plodu,
jako by nečekal nikdo z nich v podzim na úrodu . . .

III.

Marno a trudno se modlit . . . Vždy někdo z chasy té
hledán byl, v okovech odváděn, ve rvačce zabit mizel,
oči krví a mozkem vyteklým zalité,
vždycky sil někdo násilí, aby jen zhoubu sklízel . . .

Ale on o všecky chvěl se stejně, . . . a zdánlivě
nedojat mlčel vždycky po černém dni tom, však cítil
posměšky okolních vsí, tak vrhané hanlivě
na ves jeho, i hněv, jenž rostl a v plamen se nítil . . .
Tu se mu zdálo, že chránit chce zdivočilý ten lid,
od dětství jenž se světem vlek', jak ptactvo žil v poli, —
nemůže proto jej odsoudit, zavrhnouti a bít:
divoch vždy cítí víc, a divocha rány víc bolí . . .

Neslýchá o dobru, děti rodí se po lesích,
odrostše s ním se toulají, školu, hle, přerůstají,
za každé dítě si odpyká trest svůj a ze synů svých
má pak své pomocníky, již za něho mstít se jdou kraji . . .
Přece však cítil, že po něčem touží štvaný jich duch:
po slovech slitování, jež poskytnout může jen Bůh . . .
Se lstmi a s nenávistmi, které předali dětem,
od zrození až k hrobu jdou životem svým i světem,
ale vždy vášeň je větši, sahá za hrob až,
rozryvněj' chytne a ničí, čím víc se jí vyhýbáš . . .

Takto jak přemýšlel, . . . Cecilu krásnou na záspí zřel . . .
Vyrostla, zesnědla, zhruběla, dávno jí nezřel doma . . .
Jakousi něžnou vzpomínkou ještě zahořel,
ale ta odvála mlčky a cukla mu jenom rtoma . . .
Tenkrát, když pásala u nich . . . nebožtík otec řek'
kramáři, jejímu otci: „Nech' ji tu u mne, brachu . . .
Umřela máma, a holka jak bázlivý leze šnek,
vyroste bez tebe, jeď si, a neměj o ni strachu . . .“
Ale když odrostla dětství, bujná a vzdorná krev
hnala ji za tátou do světa, utekla od svého stáda.
Zjitřila hospodářův hněv,
a ten pak vzpomínal často, jak na prsou svých hřál hada . . .
Vida, hle, starý kramář jak zlatem jí ověsil šíj,
na vždy jak světem se toulala . . . A již se nenavrátila . . .
„Holka ať má se k světu,“ děl kramář . . . „Máš dceru, tak žij
křesťansky, aby tě chytrá ještěrka uživila . . .“

— — — — — — — — — — — — — —

Před domkem Cecila stojí. Temná jak záhadný hřích,
broskví jak nazlátlou leskne se kůže jejích tváří . . .
Drzý smích klokotá rty a dráždí ve zracích,
slunce sta krajů cizích jí z pyšného pohledu září . . .
Nedávno viděl, jak rostla tu u louží, penízky
se svlačců rvala, tu vídával červenou sukni její,
buclaté ruce, objaté korálky, řetízky, . . .
a teď ty oči její se vyzývavě tak smějí . . .

IV.

Volala ho? . . . A vyšel . . .
Smála se klokotavě, a jménem že volá ho,
slyšel . . .
Potom, jak chřestila náramky, blíž
tančivým krokem se přidružila.
Vtáhla ho do jizby: „Uvidíš . . .
Chceš, abych se ti zalíbila?“
V bednách starých a zpuchřelých
z obalů různobarvé zboží
klube se, blýská a z rozchvělých
paprsků šíří se zápachy koží,
laků a hraček . . .
Jak výčitka stál,
na Cecilu se zadíval . . .
V uších se houpaly zlaté jí kruhy,
drahý kámen se v jehlici třás',
šířil a podpálil měnivé duhy,
ale zas ve stínu znenáhla has',
na snědých prstech jí prsteny plály,
náramků chřestivých cinkot se vzdul,
peklem ho lákala, oči ho štvaly,
a zas cit dávný v něm procitnul . . .

„Cecilo,“ sklíčeným hlasem pravil,
„který to ďábel vše nastražil?“

Klokotavým se hlasem žhavil
perlivý smích, rty zavlažil,
v mlčení usnul . . . Pak skloněná
hlava její se pyšněji zdvihla,
výčitka zhasla jak ozvěna,
rozžhavenější oči jen stihla . . .
„Ďábel to nastražil,“ pozdvihl hlas
hrozný a svatý, však nedořek' . . .
Její divoký, bujný vlas
kolem zděšené hlavy mu tek',
krví mu bolest proběhla
plamene před tím nepoznaného,
bytostí vášeň zašlehla . . .
A tam, kde dosud zřel Ukřižovaného,
strašná a hrozná msta zžehla jej
nečekaného pokušení . . .
Tělo i duši mu strašlivěj
vypila, upír v náručí jeho . . .
— — — — — — — — — —
Procit', — a dnilo se v kuropění . . .

V.

Druhý den mlčí Cecila,
ďábelštější však tanec zas její . . .
Jako hrou šílenou opilá,
rudé rty zvířecí vášní zejí . . .
A jak se vplížil k ní přiváben,
k ďáblici, horkou touhou zase,
myslil: hřích smrtelný, společný ten
napravit pro pokoj duše dá se . . .

A jak ji přemlouvá, cítí líc žhavou,
chce se jak s ženou oddat s ní, . . .
ona však posměšně potřásá hlavou,
zrak se hrou ďábelskou rozjasní:

„Nechci já za pecí sedět," si zpívá,
„chalupu hlídat a na poli plít.
Nebudu děti chovat a z chlíva
krávu ti honit, se mozolit . . .
Toho dnes ráda a toho zítra,
světa chci užít, jak ještěrka chytrá
na slunci chci se vyhřívat . . .
Jak se mi zalíbí, uctívám hosti,
vidíš, — a už je tvé po svatosti . . ."
A jak to řekla, šla vysmívat
v oči se jeho, sklopené k zemi,
příliš tak modré nadějemi,
a pak z ní ďábelský vanul zas chlad . . .

Nevěřil, — ale pro pokoj duše
myslil, že všecko lze napravit . . .
Zoufalý byl, . . . jak hodiny hluše
počaly novou vždy hodinu bít . . .
Hrozil se ďáblice, s ďáblicí štěstí,
ale snad možno bdít, chránit a vésti?
Ďábla lze ukrotit později?

Smála se divoce, k srdci si sáhla . . .
Přece ji mocnější touha táhla
za kramáři a zloději . . .

VI.

Svatý,
zdrcen poznáním ďábelské ženy,
z hříchu se kál a v samotách
polí svých, v tichu své skrčené chaty,
rozjímal o světě, poučený,
brázdami těžký pluh svůj táh' . . .

Jaro s bílými racky a s dny
na míle jasnými, zalilo lány,
zelený podrost jak průhledný
závoj se věšel načechraný
na meze, na břehy potoků . . .

V rozjímání o světě hříchu
za pluhem chodil v nesmírném tichu,
káně jen jíkaly do kroku,
skřípal pluh, postroj na kravce zvonil,
a tak den za dnem se bez cíle honil;
podzim tak přešel, se zimou sníh,
zavláhlo jaro, květ zabělel z lích . . .

Svatý
každý den po mezích polí svých kráčí,
blahořečí a v kající zpěv
dává se často jak příkazem jatý
odevzdati se Bohu v pláči,
pokáním usmířit Jeho hněv . . .

Jednou, když kráčí po souvrati,
vidí, co nezvyklým náhle se zdá ti:
přes noc, hle, na poli podivný zjev . . .
Na jeho poli hrůbeček, nízký,
čerstvě tak nasypaný, tak blízký.
K němu jde, tajemným za hlasem,
srdce až svírá se úžasem . . .
Svatý
nad hrůbkem stojí,
kopá a kopá . . . Hle, tělíčko, v rudý
vbaleno šátek, a při něm šperk zlatý, —
vykřikne, — bojí se, bojí, —
prchnout chce přízraku, — neví kudy, —
tělíčko, — šátek rudý —
pochopil, poznal, — vrhnul se k zemi, —
tělíčko políbil, propuk' v pláč němý,
bezradný žasem . . .
Pak hrozný hřích
hluboko v jílu, kde v ručejích
praménky tekou, zakopal s děsem,
urovnal růvek . . .
Běží teď lesem . . .
Rudý cár na každé větvici,
zdá se mu, větrem že vzdouvá se, točí,
ve výhni slunce, se zdá mu, že zočí

Cecilu v rudé plát suknici . . .
a zas ten vytržený cár,
pohřbený v něm a spálený žár
šlehá mu v rány se jitřící . . .

VII.

Tak-li se vrací ďáblice žena?
Jejím hříchem též jeho hřích žil . . .
Duše mu chví se pobouřena,
on též vraždil, neb on též skryl . . .
Tají to denně, však denně se dívá, . . .
obilí nad hrůbkem se kývá,
skřivani pějí ve výši . . .
Denně zří přelud, jenž se plíží,
slyší pláč tenký, ten k chatě se blíží,
vina dnem roste, se netiší . . .
Nocí jak rudé by cáry vlály,
tančivé ohýnky nad polem,
po skle oken jak lezly by, hrály,
pleskotem křídel se komíhaly,
hasly a mizely údolem . . .
Krkavčí máma ptáčetem žije,
počne, a v úkrytu rodí kdes . . .
Ale přec v duši hřích jeho vyje,
jako když v horách vyje pes . . .
Krkavčí máma tančí již křepce . . .
Ale jemu cos straší v lebce,
naslouchá otec krkavčí
poryvu stromů prudkým vanem,
tlukotu v srdci rozervaném,
bušení písně popravčí . . .

Máma, krev tulácká, nepokojná,
tamboři ve městech bubnují . . .
Husaři s kníry, veselá vojna,
prstýnky od ní kupují . . .
Tramtará, kluci z podpodloubí
cizího města, jež náměstí roubí,
s jejími trubkami piští a řvou . . .
Za jedním krámkem se rudý cár mihá, —
všecko k ní tlačí se, kolem se sbíhá,
ďábelsky vyssává vášní svou . . .
Tramtará, cosi mu v sluchu kvičí,
tamborů bubny, šílený hluk,
kramářská herka u vozu řičí, . . .
komu zas ďábelská smyčku líčí
z objímajících, jak hadi, ruk? . . .

Plameny hlavou syčí a žhnou,
jiskry tančí, vše bolestnou
hudbou pekla nesmírných muk . . .
Hříšníci, za spásu duše proste . . .
Strašno je duši, a tísní strop . . .
Ale tam, . . . vidí, jak obilí roste
nad hrůbkem bujněji, v malý hrob
výší se klasy, jak přes hrůbku mříž
skláněly by se tíž a tíž . . .

VIII.

Plíží se po polích samotář,
vyschla mu na rtech svatá slova . . .
Zdá se, že každá lidská tvář
pošklebek od včíra pro něho chová . . .
V nedělní odpůldne, nebe jež klene
v široké dálky se rozestřené,
nad zemí poklizenou a čistou,
nevykládá již s Evangelistou
kramářům u zbořených chat . . .
Tvorům všem třeba se vyhýbat . . .
Hrbí se jaksi, vše ho děsí,
číhá zrak něčí, naslouchá sluch . . .
Svědomí v tmavé chce skrýt se lesy,
na jasné světlo však vyjít chce duch . . .
Léto míjí a prochladá září,
ještě vše bojuje v samotáři,
hrůbek ač srovnán a zavláčen . . .
Každý větrný, krvavý hasne,
každý západem slunce žasne
smutný a mlčelivý den . . .
Léto mijí a míjí zima,
jaro zas očima užaslýma
dívá se na vzbuzenou ves . . .
Zločiny táhnou po úvodí,
četníci v železech cigány vodí,
loupeže hustý skrývá les . . .
Cigánky čarují žhavými zraky,
jistý svůj vyhlížejí lup . . .
Kramáři nocují pod oblaky,
nad nimi košatý hučí dub . . .
Měsíc svítí, a vlhký hrá van . . .
Hrůbek však tich a urovnán . . .

IX.

Sychravý podzim, kaluže korou
ledu se tenkou potáhly . . .

Temné jsou noci, za lesem, horou
mlčí kraj smutný, rozsáhlý . . .
Svádí tma k zločinu, vichřící mrazy,
samoty zamčené na zámek . . .
Kramáři úvozem, poli se plazí,
vzbouzejí děs, až v žilách mrazí,
kdesi cvak' v skrytu kohoutek . . .

Jednou noc k zemi se přitiskla,
děsná tma údolí pohltila . . .
Záře v tom nad obzor vytryskla,
jisker snop k nebi rozvířila . . .
Jako by černých čárů lem
na mlýně, ze tmy vyplulém,
polétal, větrem nesen divě,
požáru zděšení rudé dal nivě,
spáče vzbudil a v klubko svál . . .

A hle, mlýn v plameni . . . Mlynář, jak zřel
kramáře, tichým vždy vztekem vřel.
Na stráži stával, hned střílel a štval,
hladové psy v tmu vysílal . . .
Vítězil mlynář dvacet již roků . . .
Dlouhá léta msta doutnala
na srdci číhajícímu soku, . . .
vida, dnes pomsta uzrála . . .
Spáči jak pádí z brlohů,
svatý, —
zraky své upřené v oblohu
žhnoucí a rudou, — tušil s děsem,
kdo že to dneska prošel lesem,
a kdo že nedbal tíhy svých vin,
loupit šel, zbíjet a pomstou jatý
vykradl osamělý mlýn . . .

Ruce vstříc požáru rozprostřené,
modlitbou marně čin zaklíná . . .
Srdce bije mu rozbouřené,
jedno kdes místo jasně zřené
rudá kosa jak vyžíná . . .

X.

Bojí se vyběhnout . . . vidět se bojí,
potkat se bojí ty, o nichž ví . . .
— — — — — — — — — —
Zářičela teď kulka v chvojí,
jak by švih' plamínek ohnivý . . .

Dívá se do ohně v hrůze tupé,
jakoby k zemi přikován . . .
Cosi se hroutí a cosi chrupe,
jako když kostlivec rozdupán . . .
V daleku hlasy a tichý pláč,
úprkem běžící, mizící stíny . . .
Jako by pátral kdos, nejináč,
hlasy se vryly do krajiny . . .

Jakýsi dupot, běh rostl, se křižil,
hlasněj' zněl, tichnul, a teď už se blížil . . .
A teď . . . kdos pronásledovaný
na dvéře jeho jak kámen pad' . . .
Zastenal hlas, a buch! buch! rány
počly se tiše ozývat . . .
Šeptal hlas, stenal vysíleně, —
poznal, toť Cecily změněný hlas . . .
Otevřel dvéře a ďábelské ženě
s hrůzou jak šeptá cos pochýleně,
vlíkne ji v jizbu a přivře v ráz . . .

„Kde jen jsou všichni? Proč po mně jen
stříleli? . . .“ šeptala horečným hlasem . . .
V chatrči tma je, a nachýlen
cítí cos vlhnout jejím vlasem . . .

Tma je, kol zmatené kroky a skoky,
čenichavé se hlasy prou . . .
V chatrči tma — — — hle, ramena, boky
pramenem teplé krve vrou . . .
Svatý, hle, po tmě ránu cítí,
zkrvácený, hle, mokvá trup . . .
A hle, tu pod šatem cosi jí svítí,
svítí, co zloupeno musila skrýti:
z vykradeného mlýna lup . . .

V tom se již dvéře rozlétnou, zář
zaplaví vnitřek pusté chaty . . .
Hlasy v sluch bijí a světlo v tvář:
„Konečně mám tě, ty muži svatý!“

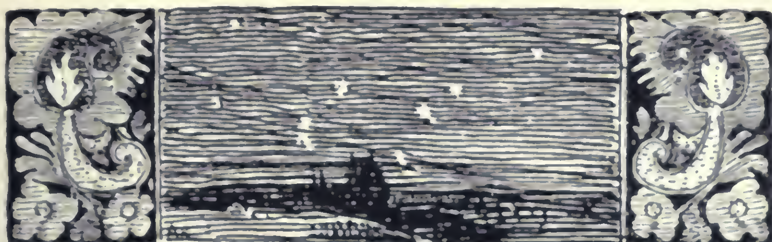
Chochol černý se zamih' a kles'
jako jestřáb na kořist svoji, —
ruce mu spíná do želez,
na výstrahu dí: „Svatý, věz,
lotr, kdož nejvíc se Boha bojí . . .“

XI.

Svatý,
bez ženy ďábelské na voze sedí,
železa řinčí mu na rukou,
kola hrčí . . . Však slova nedí.
Slunce plá slídou, opukou,
jasní se luka v ránu novém
v mlhy oparu opálovém . . .
Ďábelská žena mrtva leží
v komoře, pod nízké zvonice věží . . .
Dříve než nastal její skon,
spoutali toho, jenž cítil s tou spřeží,
jak by to býval zloupil s ní on . . .

A tu, když kolem jeho polí
zahnuli, ohléď se za topoly,
bolestí zaštkal, pozavyl:
obilí nad hrůbkem se kývá,
výší se, klene zas, tiše zpívá, . . .
— její hřích jeho hříchem byl,
on též vraždil, neb on též skryl . . .
— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —
Jasno mu: trest vzít jako dluh,
Prozřetelný mu káže Bůh . . .

Marie Majerová:

Náměstí Republiky.

Román.

(Pokračování.)

XIV.

Ptáče ještě spalo zaryto v hadrech, když Luka se probudil do sychravého rána. Vzduch v asylu byl nesnesitelný; výpary nouze, nemoci a nečistoty otrávily jeho nitro a zkrušily bolestí jeho hlavu. Červená svítilna nehořela již, když vyšel, ale v ulici stála dosud ranní mlha; Luka vyběhl do mlhy nečekaje ani na snídani, kterou správce asylu dával nocležníkům. Kroky jeho jako potrhlý budíček zvonily v pusté ulici se zavřenými krámy.

První jeho myšlenka byla: „Je konec s republikou . . . čím je mi dnes republika? Nehájil bych jí a nenastavil svých prsou nepřátelským kulím — pro ni. Jaké zdi stály mi před očima, že jsem toho neviděl? Že jsem neviděl žebravých dětí, holčiček v krátkých sukénkách, prodávajících se na bulváru Clichy, hošíků zakrslých a k zemi přimáčknutých tvrdou pěstí nadměrné práce!

Že jsem neviděl mladých žen, které uděšeně a truchlivě rvaly plod svého života, aby zachránily dvě paže zaměstnavateli, na němž visela jejich vrátká existence, když zvábeny chimérou volnosti a klamány lží o důstojnosti ženy v této společnosti povrhly tím, aby chytily za šos bezděčného otce svého dítěte a učinily ho svým živitelem!

Že jsem neviděl kmetů a stařen, které zchromlýma, třesavýma rukama ještě si musí shánět drobty, nutné k udržení zmíravého ohníčku jejich života? Že jsem neviděl starců, chránících se pohozenými papíry před zimou, a že jsem přehlídl stařenky, belhavě se honící za lehkým a kulatým sou!

A dělníci v Louvru! A otročina vojáků v červených uniformách, kteří ve jménu republiky zahazují svá mladá léta, učí se zabíjet lidi a stříleti do svých rodičů!

Rovnost? Kde je rovnost v této republice? Viděl jsem tu asyly a restauranty Duvalovy, kde se obědvá za deset franků nejskromněji. Viděl jsem hadry na vnějších bulvárech, přikrývky ze starých plakátů, a viděl jsem roby za tisíc franků v ulici de la Paix. Není tu rovnosti, není.

Volnost? Pravda, jednu velkou volnost má občan republiky, a to volnost umřít hladem. Jinak je tu Saint-Lazare, Depôt, Conciergerie, strašná, pochmurná a výhrůžná, obrazící svoje kulaté věže v čer navých vodách Seiny! To jsou hrady republikánské volnosti, pasti na volnost toulavých krys!

Bratrství, do třetice, aby bylo celé zářící trojslovi zneuctěno a zprofanováno! Bratrství měšťáka s dělníkem: „občane, bratře, pojď mne volit do senátu! Občane, bratře, dej mi hlas, abych se stal poslancem! Občane, bratře, zvol mne do městské rady!" A usazen v teplém hnízdě, po vypuzení králů rozparcelovaném v malé synekury s velkými možnostmi, občan-bratr na všecko odpovídá písničkou moci, s drzostí vrabčáka, vypudivšího z hnízda vlaštovky.

Luka potácel se prázdnou zahradou Lucemburskou. Ptáci, vyplašeni jeho samomluvou, cvrlikali a mrzutě přeletovali se stromu na strom. Velké ženy Francie ztrnule čněly v mlze. Zadní stěna musea prokmitala mosaikovým obrazem, zamšelým a mdlým. Vršin připomněl si procházky museem, kdy probíhal velké vzdušné sály s prázdným žaludkem. Tupý vztek proti mrtvé budově zmocnil se ho. „Musea, ano, musea dává republika jakoby s výsměškem širokému davu: Tady máš kulturu, bratře-občane. Co naříkáš? Nestačí ti? Musea s volným vstupem? Cože? Hlad že máš? Aj — hlad, docela obyčejný, sprostý hlad mi připomínáš, když ti nabízím vzácné požitky umění? Jaký jsi sprosťáček!"

„Nikdy už nevkročím do musea," slibuje si Luka. „Toť drzá, nestydatá filantropie zbohatlých měšťáků!" A jeho nenávist vzrůstá s palčivou touhou po teplém soustu, po šálku čaje, po suché a čisté světnici, kde by mohl v klidu usednouti.

Mlha stála v úzkých ulicích kolem Odeonu, a stála i nad řekou, jako její vzdušné pokračování.

Několik horlivých nábřežních knihkupců odmykalo bedlivě uzavřené zámky svých beden s knihami, někteří malým měchem rozdmychovali oheň v ohřívačku s dřevěným uhlím, jiní teskně zahleděli se na řeku a vyčítavě k olověnému nebi, rozmýšlejíce se, mají-li svoje papírové zboží vyložiti na pospas mlze a dešti.

Luka Vršin opřel se zády o studený kámen zábradlí a díval se na vlhkou dlažbu ulice.

Na dvoukolém ručním vozíku kolébal se rozviklaný stůl, dvě židle, z nichž sláma trčela ostrými nitkami, veliká železná postel s tenkou žíněnkou a starý prádelník; všecku tuto útulnost domova, na hromadu naházenou, strkal muž v obleku stavebního dělníka, s bílou, vápnem postříkanou čapkou na hlavě. Za ním spěchala žena s děckem v náručí, a tři drobné děti nesly každé po kořenáčku gerania. Vozík klouzal a vzdoroval; malý vršek před mostem byl perný. Vršin se vzchopil, vida, že muž marně se hmoždí, a šel mu pomoci. Když vytlačili vozík na most a zjednali rovnováhu rozbíhajícímu se nářadí, řekl dělník:

„Děkuju ti, kamaráde."

„Kam to vezeš?" opáčil Vršin.

„Sám bych rád věděl,“ pokrčil rameny dělník. „Proprio nás vyhodil, a jiný domácí nás nechce, že máme moc dětí. Stěhuju se na radnici. Ať se o mne postará obec!“

A odevzdaně vstrčil hlavu do popruhu a vlekl dále svůj pozemský kříž.

Na mostě fičel vítr, a proto Vršin vracel se k antikvářům a k jejich ohníčkům.

Pod mostem dohonilo jej dělníkovo dítě.

„Pane!“ volalo, podávajíc mu květináč s geraniem; „matka ti posílá toto za pomoc.“

Vložilo květináč do ruky uztrnulého Rusa a odběhlo za rodinným průvodem.

Luka hleděl vyjeven, a hned zachtělo se mu rozběhnouti se za nimi a vrátit jim jedinou poesii jejich černého života, zelenou květinu, kterou se mu odvděčovali za přátelský krok; vůle byla silná, ale člověk slabý. A nohy umdlené, neschopné poslouchati myšlenky. Máchl rukou, postavil geranium na zábradlí a shroutil se do sebe.

Nábřeží oživovalo.

Pracovníci v širokých sametových gatích, u botky spiatých, míhali se mimo Luku uspěchaní, vyhublí, ženoucí se kalvarií ulic do jha těžké práce; šli v hloučcích, ale nemluvili spolu, majíce rty úzkostně semknuté a obličeje soustředěné v jediné myšlence, aby nepřišli pozdě do práce.

Opilý výskot přinutil Vršina, že pohlédl doprostřed ulice, kudy tryskem přejela drožka se čtyřmi mladými hýřili, z nichž jeden měl pestrou důstojnickou uniformu. Hlava mdle vykláněla se mu z otevřeného okénka, a rudá pošinutá čapka byla na odlétnutí. Luka sledoval očima míjející kočár a viděl ještě, jak v dálce čapka jako červená kytička vylétla z vozu, zatřepetala se a spadla do bláta. Pak zase oči jeho osleply pro vnější svět a obrátily se do vnitra.

Tam byl chlad a prázdnota. Hlad studil a svíral vnitřnosti, a přivlékal ponurý pessimism. Luka si vyčítal, že se nepřemohl a nepočkal aspoň na polévku v asylu. Mohla jej zahřáti, i kdyby to teplá voda byla. Zuby trnuly hladem a jazyk lepil se mu na patro. Všecko se v něm pomíchalo; na konec nebylo ani zimy, ani horka, jen hlad.

Kdosi mu houkl těsně u ucha:

„A bas l'armée!“

Trhnul sebou a zmateně vyhlédl.

Byl to zámečnický učeň s důstojnickou čapkou na hlavě. Zvedl ji z bláta; ale sotva došel na most, hodil ji do řeky, volaje znovu: „Pryč s armádou!“ A jeho veselé černé oči stále se vracely k Lukovi, jako by čekaly na souhlas.

Čapka spadla na hladinu tiše, jako smítko. Tmavě hnědé vlny nadnášely ji, pomalu ji nesouce k druhému mostu. Ale brzy jako malý červený bod zmizela v mlze. Luka se otočil a hleděl za ní. Mimoděk vyslovoval hlasitě, co si myslil:

„Voják, četník, policajt, tady je republika. A nad nimi vláda, stejná jako všude jinde. Vláda je vždycky stejná.“

„Máte pravdu," ozval se vedle něho příjemný hlas zralého, vážného muže, dle oděvu malého měšťáka, který po ránu se prochází na radu lékařovu. „Vláda je vždycky stejná, ale záleží přec na idejích, kterými se řídí, a nechápu, proč lajete republice? Což nedovedete oceniti nejzazší volnost, které vám dopřává?"

Luka stěží probíral se z okruhu svých myšlenek a nechápavě díval se na dobře ošaceného muže s růžovou tváří, nasnídanou a dobře vyspalou.

„Není-liž to obdivuhodná tolerance, že ji smíte veřejně tupit, aniž vás na místě za to potrestá?" Mluvil šťavnatě a rozvážně, jako muž, který rád vykládá jiným své názory. Luka díval se naň celým svým širokým, naivním obličejem. „Já aspoň, mladý muži," pokračoval, „jsem si plně vědom nejširší volnosti. A přece jsem se zrodil z rodičů prostých, otec můj byl cestář; pod jinou vládou byl bych se stal otrokem a patřil bych bezpochyby nějakému majiteli panství. Ale republice, milý mladíku, republice vděčím, že třeba chudý občan, jsem přece jen volný. Svobodně vyvolil jsem si své povolání a svobodně zvolil svého zaměstnavatele. Člověk nesmí chápat volnost tak materielně, jako to činí většina nové generace. Já jsem byl velmi chud a nešťasten, měl jsem malý plat a těžkou práci, ale žil jsem v jediném zadostučinění: večer, když jsem pohlédl do zrcadla, umyt a učesán, řekl jsem si: „Hle — volný občan republiky!" a to byla má hrdost, trochu mladická, přiznávám, ale udržovala mne na výši ideálu. V osmnácti létech dal jsem se naverbovat k libovolnému pluku a dle své vůle byl jsem přidělen k výpravě na Madagaskar. Tam obdržel jsem tuto medajli, která půjde se mnou až do hrobu jako moje čest!"

Při těch slovech pán rozepial teplý zimník, a ukázalo se, že má na sobě starý vojenský kabát, kde se leskla mdlým svitem kovová medajle.

„Od té chvíle, mladíku, nepřestal jsem žehnati republice," děl zapínaje pečlivě teplý kabát, „jsem sice jen zřízenec a nemám tučného platu, ale za to mám vědomí poctivého člověka a důstojnost občana republiky. Dříve jsme úpěli pod jhem aristokratické bandy, dnes volíme si sami svoje pány, a ještě je můžeme změniti vždy za čtyři léta, nelíbí-li se nám."

Vedle Luky postavili se dva antikváři, nepříliš zaměstnaní v mlhavém dni. Pán, těše se z účastenství, vykládal dále:

„Máme volnost mluviti, psáti, píti, kouřiti, dokonce i opíjeti se, je-li nám libo; nic nás neomezuje leč zákon, a to je smlouva svobodně přijatá všemi občany."

Kamelot, roznášející noviny a povykující u fiakrů a omnibusů, zastavil se na skok; tlupa veselých studentů zvědavě se shrnula, tak že slova teple oblečeného muže podobala se politické řeči; byl tím zřejmě polichocen a zapomínal na Luku; byl by ho snad docela pominul, kdyby Luka nebyl se zmohl konečně na odpověď.

„Zapomínáte, pane," řekl — neměně výrazu naivního, dětského obličeje, „zapomínáte na jisté svobody dosti nepříjemné; na volnost

spáti pod mostem, když domácí pán nás vypoví, na volnost hynouti hladem . . ."

Pán pohrdavě kynul rukou. Obrátil se k posluchačstvu, jako by Luka nestál mu již za řeč.

„To je volnost tuláků, vagabundů, lenochů, vyvrhelů, zločinců."

„Jest dosti případů," odtušil Luka trpce, „kdy nemoc či nezaměstnanost dává nám volnost pojíti hladem."

„Mýlíte se, mladý muži," zvedl káravě prst, „počestným lidem není se báti těchto případů; v mém odboru na příklad není nezaměstnanosti, nikdy jí nebylo, a lidé, o nichž mluvíte, volnost špatně chápou a špatně jí využívají."

„Dovolte, pane," řekl Luka popuzen, „kdo jste, že mi již půl hodiny kážete o volnosti?"

Pán se vypial, přezíraje všecky pohledem jistým vítězstvím, a zapínaje poslední knoflík kabátu, řekl:

„Jsem zřízenec nedílné republiky, počestný občan, vězeňský dozorce z Conciergerie, pane!"

Studenti vyprskli smíchem, nezdržujíce se, antikváři rozpačitě usmívali se do šálů ovinutých kolem krku, přešlapujíce, kamelot odtrhl se a zazpíval:

„Jak krásná byla republika
za císařství!"

Zamával plachtou novin a postaviv se u stromku ohraženého plůtkem ze železných tyčí, volal obchodnickým hlasem:

„Žádejte „Sociální Válku"! Žádejte Guerre Sociale . . . Sensační článek Gustava Hervé: „Pryč s republikou!" . . . . Sensační článek Gustava Hervé . . . Žádejte Guerre Sociale . . .!"

Také Luka, objav loktem geranium na zábradlí, usmál se trpitelsky.

Pán se nadmul, rozzlobeně potřásl hlavou, a marně zapátrav ve všech obličejích po souhlase, uražen odcházel.

Když všichni se rozešli a Vršin zbyl tu sám s paží ovinutou kolem gerania, připadalo mu vše jako sen. Mlha stoupala a bílé slunce stříbřilo její paty, takže brzy podobala se oblaku. Hlad nedal Lukovi déle pobýti na jednom místě. Opatrně přitiskl kořenáč k hrudi a šinul se po mostě na druhý břeh. Voda v řece tichounce plynula, a zdálo se, že každé břímě přijala by neslyšně a lehce jako vojanskou čepici. Hutné vlny měly stříbrné zásvity, břitce vykrojené, ledově blýsknavé. Při břehu šuměly parníčky olepené návěštími ohromných písmen, zvířené trojúhelníky vod čeřily se za nimi, lámaly se a tříštily. Voda u zádi, podrážděná a zpěněná šroubem, rozplývala se zeleně. Jak hleděl přes zábradlí do vody, bijící usilovně do mostních pilotů, vyplula černá skvrna mezi obloukem. Zvědavě utkvěl na ní zrakem, a když ji rozpoznal, zachvěl se leknutím. Brzy i jiní chodci zpozorovali černý balík plovoucí po vodě; zábradlí v mžiku bylo obleženo shluknuvšími se diváky.

Všichni pozorovali balík, mrtvolu muže, obličejem ke dnu obráceného. Vlny jím houpaly, a trojúhelníky rozvířené parníčky házely

jím dle libosti. Měkký, houpavý ten pohyb neměl v sobě nic příšerného, a mnozí diváci žertovali.

Ale Vršin nechápal, jak mohou mluviti lehkomyslně při pohledu na utracený život lidský, bezpochyby obět společenského pořádku. Smutná jeho duše dnes dvojnásob škarohlídsky a strannicky posuzovala vše, co viděla a žila. Snad je to nějaký hladovec, říkal si, jenž pokoušen bohatou výkladní skříní neodolal, pak lapen a k smrti zahanben potupným průvodem vytrhl se a skočil do řeky . . .? Snad mladý, vášnivý muž, jemuž láska rozehrála duši i tělo, a jenž svázán společenskými předsudky nemohl ji nasytit a trpě bezměrně, vrhl se do vody? . . . Snad . . .

Ale myšlenka, že je to člověk hladový, neodbytně se vracela a stavěla se mu před oči vyčítavě a hrozivě. Brzy z pod oblouku vypluly loďky s lidmi, které spěchaly vylovit mrtvolu. Dav tlačící se k zábradlí rostl, a Luka stěží vymotal se z klubka, chráně loktem své geranium.

„Najíst mu nedali, ale teď jej loví," šeptal si, libuje si ve své myšlence. Na konci mostu pohlédl ještě jednou na vodu, ale neviděl leč hvězdici z člunků, malou a nezajímavou. Na náplavce pod posledním obloukem krčili se tři odraní tuláci se zelenými obličeji; chtivě přihlíželi vzdálenému divadlu. Chvěli se zimomřivě, měli slámky ve vlasech, jako by právě byli vylezli z kupy sena; nevylezli ze sena, ale ze sudů, které vystlány slamou byly jim útočištěm v chladných nocích prosincových.

„Ah!" usmál se chytrácky Luka, „tady je zimní byt pánů přírody!" Ještě jednou ohlédl se po nich.

Zamířil k tržnici. Pamatoval se na ohromné kupy všemožných zelenin, salátů, bramborů, kterým se podivoval kdysi v lepších dobách. Doufal nalézti někde v koutě kus syrové mrkve, nahnilé jablko, odhozený pomoranč.

V tržnici bylo vše nadobyčej čistě umeteno, a kolem krámů byl takový nával, že i zboží mizelo za šedivými plášti nakupujících hospodyň.

Prošel trh zelenin a zamířil k řezníkům. Pronikavá vůně syrového masa obracela mu žaludek. Ramenatí řezníci s ukrvácenými zástěrami přenášeli půle a čtvrti zabitého dobytka, jemuž od tlam visely krvavé vlající nitky. Telata měla velmi hloupý výraz, a špička jazyka čouhala jim z tlamy. Za to vepři tvářili se po smrti chytře a spokojeně, jako z radosti nad tím, že vyplnili svoje poslání.

Brzy vypletl se Luka z tržnice masa. V oddělení ovocném doufal nalézti něco k snědku. Ale ovocnářky bedlivě si jej prohlížely a pozorovaly jej až urážlivě. Neomaleně pronášely své úsudky; Luka se zarděl a vyšel.

Pomorančová kůra červenala se na schodě. Luka si vzpomněl, že řádný anarchista ani kůry neodhodí z ohledu na své bližní, a v záchvatu horlivosti sehnul se pro slupku. Ale než ji odhodil do potůčku vody, tekoucího podél chodníku, rozmyslil si, ohlédl se

opatrně a přesvědčiv se, že ho nikdo nevidí, otřel ji o kabát a vstrčil do úst.

Zastudila příjemně a zavoněla.

Osvěžen přeložil Luka geranium do druhé ruky, neboť levá byla již zkřehlá a červená mrazem. Slíbil si, že se sem vrátí k večeru, nebo časně z rána, a zamířil opět k mostu.

Zahloubán v sebe překročil most a kráčeje rychle, aby se zahřál, brzy se ocitl v Latinské čtvrti. Bylo poledne, studenti vyrojili se ze Sorbony a táhli po bulváru Michalském a ulicí svatého Jakuba. Objevili se i dělníci, a uličky houstly spěchajícím lidem. Omnibusoví kočí nestačili varovat s výše imperiálu.

Luka odbočil, neboť polední ruch a křik jej bolel. Celá jeho bytost byla jediná otevřená rána, po dlouhý čas jitřená, která dosáhla kritického stadia: buď zabije, nebo se zahojí.

Teď i pravá ruka ho zazábla. Přeložil geranium opět do levé, i pomyslil, co počíti s květinou . . . Nebude ji přece neustále nosit na své hladové pouti nasyceným městem, jako živou ironii? Má ji postavit kamsi za cizí okno? Za cizí dvéře? Snad by zašla, zhynula suchem . . . Bylo mu líto dárečku. Má ji někomu věnovat, kdo bydlí a zdobí svá okna? Komu však?

Anně? Do Causerii nepůjde. Noře? Bydlí v témže domě, co jeho strýc . . . mohl by jej potkat. Rositě? Na ni první pomyslil, ale bál se uraziti ji i v myšlenkách. Pohlédl na květinu. Není zlá. Lístky má pěkné zelené, na jaře jistě pokvete . . . a u Rosity bude příjemno, teplo, ticho . . . Teď už tam šel k vůli sobě, a květina byla jen záminkou . . .

Opět bystře proběhl ulice, kam chvilkami zalétly bílé šipky studeného slunce, a uhřát doběhl Montsouriského parku. Okna Rositina byla zavřena, bílá záclonka prokmitala, zdola drobounká a titěrná jako hračka.

Na schodech si vzpomněl, že snad nebude doma. Srdce mocně mu zabušilo, i přidal do kroku a bral čtyři schody najednou. Se zatajeným dechem číhal pak na šustot v bytě, když zazvonil. Ale kroky se ozvaly, a byly to kroky Rositiny.

Otevřela mu, rozzářená a veselá. S jásotem chopila se květiny a tančila s ní po pokoji.

„Ty jsi hodný, ty jsi hodný," opakovala Lukovi, a div že ho neobjala. Všimla si jeho červených rukou a postavila mu židli ke krbu, kde marnotratně prskala velká polena.

„Zatopila jsem si, dnes nejdu nikam po celý den!" radovala se dětinsky. „Navařím čaje, počkej, hned tu bude!"

A již její světlý domácí oděv švihl sebou ve dveřích, a z kuchyně dolehly sem známé zvuky koflíků a lžiček.

Teprve teď uvědomil si Luka, že byl sem zahnán také hladem, a zastyděl se trochu za to.

Ale když Rosita nabídla mu čaje a zákusků, musil se krotit, aby nejedl hltavě; založivši ruce, pohlížela na něho šelmovsky, pod malou kadeří, která jí spadla na levé oko.

S nohama ke krbu nataženýma kochal se Luka teplem, a jeho červené ruce nabíhaly zahřívajíce se. Rosita žvatlala. Poslouchal ji a zapomněl úplně na republiku, na zimu, na hlad, na celý svět.

„Anna mi řekla, že bydlíš u tety, je to pravda? Nelžeš zase?"

Vršin rozpačitě přitakal.

Šedivé oči Rositiny zdály se ho pronikat, ale přes to neuhodly ničeho.

„Víš to, že je v kommuně místa dost? Marcel se odstěhoval, a pokojík je teď po tobě i po něm úplně prázdný. Nevrátíš-li se záhy, brzy tě někdo vystřídá . . ."

„A proč Marcel vlastně se odstěhoval . . ."

Rosita pohlédla naň pátravě.

„Nevíš? Jistě nevíš? . . . Hm . . . a přece jsi s ním bydlil . . ." Zahleděla se v myšlenkách na bílý obličej Lukův, a po chvilce, jako by něco náhle pochopila, řekla. „Nu, ovšem. Tedy Marcel miloval Annu . . ."

„. . . Annu!" vykřikl Vršin.

„Ty se divíš?" užasla Rosita.

„Ano! . . ." vzkřikl Vršin, „ano! . . . a přece ne, myslím-li na to déle . . ."

„Víš, jaký je Marcel. Velká duše. Nedovede nikomu ublížit, a sám radši se pokloní osudu. Dokud byl jist, že toho nikdo netuší, těšil se aspoň z její přítomnosti; jakmile však postihl zadumaný a teskný pohled Andréův, který se věšel na něho, když vcházel i vycházel z kommuny, odstěhoval se bez trpkého slova, ale také bez vysvětlení, a to mluvilo dost zřetelně."

„To není jako Libertad . . ." řekl si Luka.

„Viď!" souhlasila živě Rosita. „Libertad nemá jemného citu. Připadá mi někdy jako zvířátko."

Oba se zamyslili nad tím, že i Libertad i Marcel jsou anarchisti; oba schvalují volnou lásku, a přece každý jinak usuzuje a jinak jedná.

Luka přešel na to k vzpomínkám na poslední návštěvu svou u Rosity; připomněl si Maryšu, Petražického, nemocnou Reginu.

„Kde je? Uzdravila se?"

Jako v odpověď zavzněl zvonek.

Rosita běžela otevřít, volajíc:

„To je Maryša, byla u ní v porodnici! Hned se dovíš!"

Maryša vešla hubenější a sinavější než kdy jindy, s ohromnými, zlověstnými kruhy kolem očí. Ale výraz její tváře byl mírně veselý, ač trochu unylý.

Srdečně uvítala Vršina.

Rositě hned sdělovala:

„Pozdravuje se, neleží, a za tři dny vyjde. Zdá se, jakoby nic nebylo se jí přihodilo. Nejraději utekla by hned; jako kočka je: otřásla se po bolesti, a zas je jí dobře. Ale zkusila, chuděra malá . . ." Maryši nedalo, aby se nerozsmutnila . . . „Když si vzpomenu, jak ležela na posteli, když jsem tam byla poprvé . . . Křída a vosk! Nebohá malá maminka!"

Maryša odešla do svého pokoje; měla teď neustále mnoho práce; šila, pletla, háčkovala, a jen málokdy chopila se knihy nebo časopisu. Přede všemi svou práci schovávala, ač všichni věděli, co to je: košilky, kabátky, čepičky, malé ozdobné nicůtky . . . Ale nevěděli, co vlastně Maryša tajila: že všecko to sladké, drobné prádýlko není pro její dítě, na něž čekala, ale pro obchod dětskými potřebami, kam je odnášela v balíčkách na pokradmých a zapíraných pochůzkách. Tak Petražický měl po celý měsíc vrchovatou mísu; nestaral se, odkud přišlo, zač se koupilo, jako nikdy o nic se nestaral.

Luka rád by byl ještě se zmínil o Balabanově a Luizině odjezdu, ale jakési temné tušení, že by tím Rositu zasáhl, jej umlčovalo.

„Regina je dítě Paříže," řekla Rosita, „nic jí není dosti vážné, aby se tím déle zabývala. Lítá na světě jako motýl poháněný a srážený větrem; nemá vlastní vůle. A třeba měla Leonarda hrozně ráda, jsem jista, že nepřeloží stébla křížem, aby jej znovu přivábila a udržela. Jak jinak žije se u nás v Americe!"

Luka oživl. Ale vida, že Rosita má se k vypravování, mlčel a zahleděl se do ohně.

„Víš to, že jsem Američanka? Rodiče moji již velmi se přizpůsobili zemi. Za městem — je to Chicago, chceš-li to vědět, — postavili si patrový dům se zahrádkou; tam bydlí celá rodina: otec, matka, babička, sestra, bratr, synovec. Bratr jest učitel, dojíždí každodenně do školy na motocyklu; sestra vede dům, babička odpočívá, a matka se stará o zahrádku. Otec má nějaké své obchody — „business" — ani nevím, jaké. Vždycky žil jiným životem než celá rodina; vídali jsme jen výsledky jeho sháňky — peníze. Ale myslím, že obchoduje se vším na světě; nebyla bych překvapena, kdybych ho někdy potkala prodávajícího tkaničky k botám a památky na město, jako bych se nepodivila, kdyby mi o něm kdosi řekl, že je nejobratnější bursián. Jest docela možné, že neukazuje rodině všech peněz; dává nám prostě, kolik potřebujeme na živobytí, požaduje velkou patriarchální úctu k sobě, ohledy, klid, čisté prádlo, dobré jídlo, ustlanou postel, zkrátka: pořádek v domě.

Je to trochu staromodní, ale vzpomínám-li, zdá se mi vše jen domácké. Když jsem mezi nimi žila, tu ovšem dusilo mne všecko a vyhánělo. Zdálo se mi, že musím nassát se svěžího vzduchu ve světě, abych se nezalkla. Teď teprve, když mohu je posouditi zámořskou vzdáleností, rozumím jim.

Rozumím bratrovi, lpícímu na škole, neboť volná škola jest jeho životní práce; usiloval o ni jako student, založil ji, když byl již učitelem, a dnes ji zdokonaluje, jako vynálezce miluje a chrání svůj vynález, o němž přemýšlel po celý život. Není prostě možno, aby žil jinak.

Mamince rozumím, jak, vidouc nás všechny zaopatřeny, obrátila se k polnímu hospodářství, v němž se zrodila, k slepicím, holubům a životu v hospodářském dvoře; i sestru chápu dnes, ač jsem dlouho nerozuměla jejímu životu."

„Nerozuměla?" zašeptal Vršin.

„Ne. A nebyla bych snad nikdy pochopila, nebýt — Ale o sestře ti povím. Má sestra je starší, droboumká dívka. Nezdá se, že by se do ní někdo zamiloval pro krásu. Ale je velmi milá, příjemná; nikdy nepřekáží, nikdy není obtížná, a její slova vždycky přijdou vhod. Mohla se vdát několikrát; nejen otec jí nabízel ženichy, ale i sami se hlásili. Říkala však usmívajíc se: „Nebudu měnit... Je mi tak dobře doma... A tohle není můj vyvolený." U nás v rodině je zvláštní směs discipliny a volnosti. Otec nikdy nikoho z nás nenutil k čemukoliv, a my sami jaksi tíhneme všichni k oteckému domu. Když dospěla, čekali, že přijde s ženichem; nepřišla, a bylo také dobře. Byla již asi třicetiletá, když se zamilovala. Našel se vyvolený. Ale nebyl to farmář ani obchodník... Do města přijel ruský zpěvák. Všichni jsme se vypravili do Opery. Co se tam s námi dělo? Okouzlil nás zvuk rodné řeči, zvonící smutným echem zapomenuté pohádky, nebo jeho čarodějný hlas, teplý, k srdci mluvící? Nebo nám udělal hrdina opery? Ve svém zaujetí nevšimli jsme si ani vzrušení sestry Edithy. Byla bledá, jako by umírala, a ztrnule hleděla na jeviště, když jsme bláznivě tleskali. Prstem nepohnula, a neviděla ani, že ji pozorujeme. Po představení hluboce vzdychla a chtěla rychle jet domů, aby byla sama. Ale my, jak bylo zvykem, šli jsme večeřet ke známým; nemohla jet sama domů, i odhodlala se jíti s námi. Hostitelka tvářila se tajemně a stále odkládala večeři. Všichni chtěli zvěděti tajemství. Neřekla je veřejně, ale v koutku svěřila mně a Editě:

„Přijde Šaljapin."

Řekla to příliš náhle a neomaleně.

Edith omdlela. Padla jí do náručí.

Prosila jsem, aby nečinila poplachu, a tak jsme ubohou sestru vzkřísily, uložily do lenošky ve výklenku okna, zatáhly záclonu a odešly, jako by nic se nestalo. Přišel Šaljapin. Bylo slávy, obdivu, hluku a šumu, nikdo si na Edithu nevzpomněl. Jen hostitelka nedovedla držeti jazyk za zuby a našeptala Šaljapinovi o podivném chování mé sestry. Ukázala mu i záclonou zatažený výklenek.

Hovořil vesele, připíjel, klaněl se, ale neustále pomžikoval k výklenku, kde nic se nepohnulo. Záclona ztuhle řadila záhyb k záhybu, němá a studená jako tajemství. Občas nepozorovaně vklouzla jsem k Editě, pohladila ji po vlasech a nepromluvivši vrátila jsem se do sálu. Edith seděla, bílá, bělejší než její sněžné, prosté šatečky, a rty a oči její samy hořely vnitřním žárem.

Po večeři viděla jsem svého otce, jak důvěrně hovoří se zpěvákem; sama měla jsem důležité jednání s hostitelčiným synem, který mi půjčoval knihy francouzských anarchistů. Šaljapin brzy odešel; my za nedlouho po něm.

Ve voze všichni mlčeli, unaveni prudkými dojmy. Usnula jsem na konec a nenabyla jasného ponětí o věcech kolem sebe až ráno, když jsem se vyspala.

Probudila jsem se do nového podivení. Otec zmeškal ranní vlak! Zůstal doma! Matka mi sdělila, že k nám — k nám! — přijede Šaljapin!

Pohlédla jsem na otce. Nepohnul brvou. Nedivila jsem se. Měl vždy velmi bystrý zrak, běželo-li o rodinu, a zvláště o ženské, které zdály se mu neschopné energicky zasáhnouti ve svůj osud. Pochopila jsem, že pozval Šaljapina prostě k vůli Edithě; obdivovala jsem jemnost, s jakou vše provedl.

Edith od včerejška značně se uklidnila. Uměla se ovládati. Tváře opět jí zrůžověly, a nějaká záhadná vnitřní radost vyrážela ji z obličeje jako paprsky. Jak ráda na ni vzpomínám tak, jaká byla v tento den! Připadá mi, že to byl přece jen nejšťastnější den jejího života. Co jest lepší než touha, touha s malou, maloulinkou jiskérkou naděje ... Oblékla jakýsi velmi jemný šat sivé barvy, v němž vyhlížela jako děvčátko. Prostírala na stůl v loubí, když přijel zpěvák.

Prostě, jako milému hosti podala mu ruku. Obědvali jsme, skákali po zahradě, sportovali až do odpoledne. Přála jsem sestře zájem slavného zpěváka, ale zdálo se mi, že jsem také aspoň tak důležitá, aby si mne povšiml. Prováděla jsem různé výstřednosti tak dlouho, až mne pokárali. Pak zase plačky skryla jsem se v besídce, kam za mnou přišla Edith se Šaljapinem. Hovořili spolu rusky, a Šaljapin nazýval ji Naničou. Bylo mi, jako by mne zrazovali, oslovujíce se ruskými jmény. Já jsem jen málo uměla rusky. Večer však mne přešly všecky vrtochy, a byla jsem rozumná mladá dívka. Sdělili mi, že Mister Šaljapin bude u nás bydliti po dobu, co bude zpívati ve městě. Tu se mi situace teprve vyjasnila, a rázem bylo mi zřejmo, proč jsem byla ráno tak vedlejší osobou já, která jsem bývala vždy mazlíkem a středem společnosti ...

Rok bydlil u nás Šaljapin, přispíval na domácnost jako člen rodiny; byl mi starším bratrem. Za jeho pobytu nejvíce mluvilo se u nás rusky. K sestře byl velmi něžný, a vždy znovu jí vypravoval, jaký zájem tenkrát vzbudila v něm hostitelčina slova o dívce, která omdlela při jeho jméně. Rok smlouvy uběhl, a Šaljapinu bylo vrátit se do Evropy. Nikdo nenaříkal; všichni loučili jsme se s ním jako s bratrem, který jde na zkušenou do světa; ani nám na mysl nepřišlo, že ho třeba již nikdy, nikdy neuvidíme, ač jsme ani na chvilku nedoufali, že u nás zůstane do smrti. Edith loučila se s ním vroucně; divila jsem se, že nepláče a nenaříká; představovala jsem si loučení milenců vždy hrozně smutné, ba tragické. A to zde bylo loučení na neshledanou! Edith kráčela statečně, a v její chůzi i v pohledu bylo něco vítězného. Vypadala jako člověk, který vyhrál los a tají se svým příbuzným, aby ho neobtěžovali.

Šaljapin odjel, a několik dní bylo po něm smutno. Brzy však vjel život opět do vyjeté cesty.

A přece něco se změnilo. Vzali mi dívčí svobodu a zapřáhli mne do domácí práce. Sestra často poléhávala, byl konec mým toulkám po polích a nekonečnému čtení v besídce. Na zimu narodil se Edithě hoch.

Ohromná sláva byla v domě. Babička nastoupila úřad chůvy doma, matka vozila dítě na procházku, otec přivezl mu z města

celou výbavu. Všecko tak se shluklo kolem toho malého kluka, že jsem na něho až žárlila. Od té doby nelíbilo se mi doma, toužila jsem ven a ven, až jsem si vymohla volný vstup do světa. Dostala jsem na cestu a pro první měsíce v cizině. Ovšem, že jsem letěla do Paříže, neboť čím byla mi Paříž? Evropou. Dnes ovšem vidím jinak, a našetřím-li do máje dosti peněz, pojedu do Ruska . . .“

„Do Ruska!“ vyskočil Vršin.

„Nu, a proč ne?“ podivila se Rosita.

„Nemohu tam za tebou,“ pomyslil si Vršin, ale zarděl se a neřekl ničeho.

Rosita přihodila poleno do krbu, a usednuvši, nohou shrabovala rozlítaný popel. Luka se zadumal.

Úsměvně naň vzhlédla, řkouc:

„Jak se ti líbí moje sestra?“ řekla. „Není to neobyčejné děvče?“

„A Šaljapin?“ otázal se Luka místo odpovědi.

„Šaljapin ovšem dodnes neví, že má syna. Chtěla jsem mu to hned telegrafovat, ale zakázali mi.“

‚To je náš syn, patří Edithě,‘ řekl otec.

Také matka se bála, že by snad zpěvák mohl nám vzíti hocha. A kdybys viděl sestru! Je šťastná jako císařovna! Dítě je jí chimérou jako bratrovi škola a mně širošírý svět. A vidíš, jak jsem jí dřív nechápala, dnes s ní souhlasím; je to velmi krásné rozluštění hádanky života. Vyloupla si jádro, dítě, a slupku, muže, zahodila.“

Vršin povzdychl.

„Pojedeš do Ruska?“ připomněl jí znovu, neboť myslil jenom na to. „Co tam?“

„Co tam? Žíti. Žíti jako zde žiju, hledat, učit se, poznávat; víš, myslím si, vlastně učit se žít. Dívala jsem se na Libertada; líbí se mi, jak on žije, ale sama toho nedovedu. Je mi příliš dobře v osamocenosti; bojím se, že takový společný život s lidmi, kterých ani dobře neznám, připravil by mne o moji samotu a nachystal mně mnohé zklamání. Snad posuzuji příliš sobecky, ale činím tak jen proto, že Libertad mne tomu naučil.“

„A kam pojedeš? Do kterého města?“

„Do Petrohradu. Tam jistě se uživím. Nora má tam známé, dá mi doporučení. A jiní také. Ach, jak se těším!“

Vršin vstal, přešel několikráte po světnici a stanul u okna. Rosita viděla jeho široká, vatou vycpaná ramena; jeho zimní kabát s dvěma knoflíky měl na zádech velmi znatelné záhyby, jak visel na hřebíku, ale ne uprostřed, kde je poutko, nýbrž k levé straně, takže jedno rameno jaksi vystupovalo.

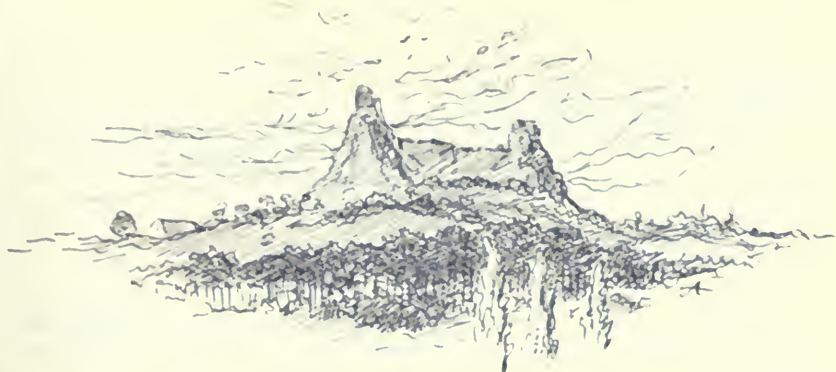
Rositě zželelo se mlčenlivého hocha i jeho nahrbených zad a tesklivého skloněni hlavy.

A přece nedovedla ho potěšiti a nedostalo se jí síly a důvodů, aby ho zadržela, když zaražen a smuten odcházel do vlhkého soumraku. Mdle podala mu ruku, a ač nejasně tušila, že se řítí do nebezpečí a utrpení, neřekla mu — zůstaň . . . Neboť on nebyl vyvolený . . .

(Pokračování.)

Mikoláš Aleš: Husar.

K. Leger:

Zlatý pohár mládí.

Hra v 1 jednání.

Pan Petr Vok z Rožmberka.
Václav Břežan, archivář a dějepisec rodu Rožmberského.
Baltazar, medicus.
Jitka, jeho dcera.
Svatík, žák toulavý a zpěvák.
Stráže.

Na Třeboni ke konci života páně Petrova.

Na valech pod zámkem. V levo část budovy s logií. V pozadí hustý sad, mezi stromy probleskuje hladina velkého rybníku. Večer. Stmívá se průběhem hry. Sad ztemní, nad ním rozjasní se nebe s hvězdami. Měsíční světlo padá s levé strany, takže logie zůstává ve stínu. — Vpředu v levo křeslo zahradní.

Svatík za klobouk si dává květ. Kabátek má stažený koženým pasem, na něm kabelka visí. Kvítek jetelový za klobouk si dám a zas půjdu odtud světem sám a sám, bludný zpěvák chudý, ale se mnou všudy půjde píseň má vždycky veselá! A když nikdo jiný, v noci mezi stíny vzbuzená bude se mnou zpívat ozvěna!

Jitka v bílém šatě, přepásaném růžovou stuhou, jde vzadu po náspu s pravé strany.

Svatík užaslý dívá se na ni. Dobrý večer, panno! Jitka nevšimne si, kráčí zamyšlena dále. Slyš! Čekám tady na tě, nevidíš? Jde jí vstříc s rozpiatou náručí.

Jitka odmítavě — s lehkou poklonou. Bůh s tebou, neznám tě, pane!

Svatík. Též já tebe, žel, nikdy neviděl — však což! lásce stačí pohled jediný do tvých očí snivých v temné hlubiny —

Jitka uražena. Buď s Bohem, pane! Odchází.

Svatík rozběhne se za ní. Děvečko zlatá, slyš a stůj, chvilku mi jednu podaruj. Jaká jsi krásná! postůj! Kdes zázrakem tady se vzala? Rozkvetla jsi v jarním slunci dnes — jako květ v růžovém kouzlu mladých let? Uchopí ji za ruku. Pověz, kam jdeš?

Jitka. Nevím, odkud jsem přišla, nevím, kam jdu.

Svatík vesele. Hle, jaká shoda! Nevím také sám, za jakým cílem pospíchám —

Jitka. Neví člověk, odkud jej Bůh zavolal a kam jej posílá —

Svatík. Jaká jsi vážná! Na tvářích jako by umřel tobě smích. Zasměj se přece, zjasni zrak! Jsi mladá, milá, krásná tak! Jak říkají ti?

Jitka. Jitka.

Svatík. A čí jsi?

Jitka. Dcera svého otce, matky nemám již.

Svatík. Nemám ni otce ani matky. Zpěvák bludný bez cíle bloudím sám a sám, smutek svůj a osud trudný veselou notou vyzpívám.

Jitka. Podivně mluvíš. Jako dítě. Proč rýmy jako rolničky věsíš na svá slova?

Svatík. Vím to, vím, však jinak mluvit neumím.

Jitka. Jsi šašek dvorní?

Svatík. Chceš-li — i šašek. Dvorní? Ne, věř mi, mé dítě nevinné, jsem zpěvák, básník — zpívám jen sám sobě, když jsem zarmoucen, písničky malé skládávám, směju se hořce sobě sám.

Jitka. Zdá se, že rozumu nemáš.

Svatík. Rozumu ani za špetku! A kdybych jaký ještě měl, teď bych jej ztratil zajisté, když v modrojasné oči tvé jsem náhodou se zahleděl. A ty, má Jitko?

Jitka. Proč říkáš: „má“?

Svatík. Protože mám tě rád!

Jitka. S Bohem, pane! Odchází.

Svatík. Stůj! Řekni, kdo jsi? řek' jsem já — kdo jsi ty, dívko neznámá?

Jitka. Já? Chceš-li vědět — po chvilce. Naučila jsem se číst v budoucnosti osudy lidské.

Svatík. Kdo tě naučil?

Jitka. Můj otec.

Svatík. Moudrý muž zajisté. A kde je? zde? — Vzpomene. Ach! Ty jsi dcera Baltazara, lékaře, alchymisty —?

Jitka. Tak.

Svatík. Který vrátil prý zázrakem zdraví pánu z Rožmberka.

Jitka. Zdraví vrátit může — ale nemůže osud změnit.

Svatík. Ty víš, co bude? co čeká pana Petra? Uhodneš budoucnost —?

Jitka. Dá-li Bůh mým očím vidět. Ale nerada se dívám.

Svatík. A řekla jsi již pánu?

Jitka. Neptal se, neviděla jsem ho — přišla jsem na Třeboň dnes ráno teprve, otec pro mne vzkázal.

Svatík. Jaké to kouzlo! mlhový závoj vyzvednout, v taj božích soudů nahlédnout! Slyš! pohlédni jednou, jedinkrát — najdeš tam, kterak mám tě rád! Zeptej se, milá, osudu, kdy srdéčko tvé dobudu?

Jitka. Rouháš se!

Svatík. Nerouhám! věř mi: pro mne teď vším bude tvoje od-

pověď! Ať válku věstí dravců sbor, či padající meteor, ať zemi hrozí hlad a mor — co je mi po všem? jedinou chci odpověď: zda budeš mou? a v objetí kdy tebe budu držeti a líbat —

Jitka. Mlč! Jsi šašek!

Svatík. Řekl jsem. Hle, tvé rty se usmály —

Jitka. Mlč! mlč! Proč s tebou marně tu stojím, trávím drahý čas —

Svatík. Snad souzeno tak osudem, abys ty přišla právě sem.

Jitka. Jdi svojí cestou, já jdu též.

Svatík. Kam, moje drahá, kam ty jdeš?

Jitka. Natrhat v sadě léčivých bylin, otec mne poslal.

Svatík. Smím s tebou jít?

Jitka. Proč bys chodil? Jdi jen svojí cestou.

Svatík. Má cesta vede za tebou, kam tvoje drobné stopy jdou. Byliny neznám, ale přec vím, kde tu roste laskavec —

Jitka. Ne! Ty jdi tudy! okazuje v pravo. A já opačnou stranou. S Bohem buď!

Svatík. Dovol, abych — ručku mi podej!

Jitka. Ne! jdi sám! Odchází v levo.

Svatík rychle přistoupí, obejme a políbí ji.

Jitka vyvine se. Čehos to odvážil se?

Svatík. Nehněvej se! Musil jsem, musil tě zlíbat!

Jitka. Jakým právem, opovážlivý?

Svatík. Právem svého mládí! Mám tě rád, jak žádnou dívku dosud, a věřím, tebe že mi v cestu poslal osud. Znáš budoucnost, znáš tajemství osudu, pohlédni, řekni: budeš mou? Pohlédni v propast tajemnou —

Jitka. Ne, nechci hledět! nebudu!

Svatík. Proč?

Jitka. Nechci! A snad bych opravdu četla tam, že sejdeme se opět — a já nechci! ne! ne! Jdi, opovážlivý, nikdy tě nechci vidět víc! Jdi tudy! Naše cesty se nesejdou! Odejde v levo.

Svatík volá za ní. Jdu poslušně — však, dítě mé, já věřím, že se sejdeme! A chce-li osud, nežli zvíš, ty samotna to způsobíš! Polibek pošle za ní. Odejde v pravo.

Pan *Petr Vok* a *Břežan* z logie.

Petr sehnutý drobet věkem, ale statný ještě. V pláštíku. S holí v ruce. Odejeli? Všichni? Ursini, Vlachové mladí, kteří teď najednou ve mně vidí strýce? A Švamberk též? Odjeli? Nevidím jich rád. Jako havrani, když mrtvolu cítí, sletují se, čekají na dědictví a tak po očku se dívají, dozrávám-li už jednou pro rakev a zemské červy. Při zlaté růži rožmberské, chtěl bych je nechat dlouho čekat, — všechna ta lačná zvířata! — ať už je to Ursinův medvěd nebo Švamberkova labuť! Co mi po nich? co mne s nimi pojí? Jsou mně cizí srdcem i krví. Jsem sám, v širém světě sám, bez přátel, poslední svého rodu. Ať! Neprosím se o lásku dědiců.

Břežan. Odjeli, pane. Všichni. Mladým pánům z Italie, Ursinům, velmi se tu líbilo na Třeboni.

Petr. Oh, věřím!

Březan. Pan Švamberk přijel proto jen, že Ursini tu byli.

Petr usmívaje se hořce. Ovšem, cítil soupeře. Odjel už také?

Březan. Odejel.

Petr. Vesel?

Březan. Ne — nějak zasmušen.

Petr. Dobře tak! Viděl, že ještě nepřišel jeho čas. Že ještě nechce se mi umírat. Co myslíš o smrti, ty starý písaři?

Březan. Proč mluvit o tom? Zdráv jsi, můj pane, přežiješ své dědice.

Petr. Nelži! Nemám rád úlisná slova. A mně už třeba myslit na poslední věci člověka: jsem stár a chorý často. Je smrt neštěstím, co soudíš?

Březan. Pro toho, kdo žil v bázni boží a cestu svoji znamenal skutky dobročinnosti a slavnou památku nechává ve stopách svých, jako ty, pane náš, i smrt jednou bude krásná. Neboť umíraje ohlédnouti se může spokojen do minulosti. Neumře památka tvoje na věky, s povděkem vzpomínat budou tisícové —

Petr mávne nespokojen rukou. Mlč! Pravil jsem už: nelži! Víš ty, zdali spokojen ohlédnu se umíraje na prošlý život?

Březan. Kdo jiný mohl by spokojeněji zavřít oči — rychle: ale daleká, daleká ještě cesta před tebou, ještě ji vyzlatíš svojí dobrotou, novou slávou ji ozdobíš, možno-li více vykonat, nežli tys už vykonal pro věčnou památku svoji!

Petr. Mlč mi! Tak se mi zdá — až budu zavírat oči, hořko mi bude. A chtěl bych znovu žít. Jinak žít. Co jsem vykonal? Nic! — skoro nic! A když jsem byl mlád, tolik smělých tužeb a nadějí nosil jsem v srdci. Ne, nikdo neví, jen já, zdali jsem spokojen se životem, který dohořívá. Poslední svého rodu, slavného rodu, neslavně složím jedenkrát hlavu.

Březan. Ty, pane? ty — Až jedenkráte zavřeš dobrotivé oči — Bůh dej, abych se toho nedočkal! — půl království plakat bude —

Petr. Mlč! Bojím se té chvíle smrti, ale skoro bylo by lépe, aby nedala na sebe dlouho čekat. Neboť — co zbývá už? Je konec. Síly ubývá. Hořko a smutno, starý brachu. Zmeškal jsem svoji dobu — konec. Už jen umřít, aby dědici se nehněvali. A vzpomenu-li — ne, raději nevzpomínat!

Březan. Radostné jsou zajisté vzpomínky toho, kdo žil jako ty, milosti —

Petr. Proč myslíš?

Březan. V lesku slávy jsi se narodil —

Petr. Bylo to mojí zásluhou?

Březan. V lesku slávy jsi žil —

Petr. Nemám pochlebníky rád. Znám to. Při mém narození veršotepci skládali latinské verše, budou je skládat opět, až umru — za semenec, čert je vezmi, hladové ťuhýky! Není mi líto života, který jsem prožil, ale onoho života, který jsem mohl žít. Vzpomenu-li — ale ne, to mne tak nemrzí, že jsem nesplnil nadějí svých přátel, —

dobře vím, že jsem je zklamal, čekali vždycky více ode mne, nežli jsem dal a splnil. Ale to mne mrzí, že zklamali se ve mně moji nepřátelé, sokové a závistníci. Zklamali se, když s hrůzou čekali, co podniknu, i z pražského hradu slídili po každém mém hnutí. Zasměje se. Bůh ví, že o korunu českou kdosi se chvěl! Vztyčí se hrdě. A kdo mi mohl bránit, když z Uher jsem se vrátil s vojskem sobě oddaným, abych neřekl: Půl království mně patří, chci druhou půlku též! Kdo? Císaři namluvili, že spiknutí chystám, věřil jim — ale lhali! A teď mne mrzí, že jsem je nechal lhát. Mohl jsem je překvapiti a tu lež udělat pravdou — tak často jsem mohl! Jen ruku vztáhnout —! Fi! ještě teď nemají pokoje. Donesli císaři, že opevňuji Třeboň, svoji Třeboň — nedobytnou pevnost buduju z ní. Blázni! Domnívají se, že je to útok — ale už je to pouhá obrana vysíleného starce. Chci míti pokoj v posledních dnech svého života. Chci míti klidný koutek zde na Třeboni, kam nevítaný host by nemohl. Tak, zavru se tady, na náspy děla dám vyvézti — chci zemřít v klidu na své půdě.

Břežan. Dlouho ještě živ a zdráv budeš!

Petr. Jako papoušek to opakuješ. Mávne rukou. Nemoc hlodá v celém těle mém, havrani se sletují, sám cítím konec. A proto si Třeboň opevním, hradbami a náspy otočím, vodou příkopy zaleju, děla na baštách postavím, abych měl bezpečné místo, kde bych umřel, nežli havrani všechno roznesou. Nemůže se dočkat Švamberk, sahá Rudolf už po Krumlovu —

Břežan. Milosti —!

Petr. Chtěl jsi něco?

Břežan. Opevněním Třeboně vzbudil jsi nové podezření, — odpusť, že věrný otrok tvůj ti to připomíná. Došly zprávy z pražského hradu, že budeš zavolán, abys omluvil se před císařem —

Petr trpce. Vím. Bláhoví! ať volají, nepůjdu.

Břežan. Ale —

Petr. Co ještě chceš?

Břežan. Máš mnoho závistníků zlých, pane!

Petr. Nic nového mi nepovídáš.

Břežan. Buď opatrný, pane!

Petr zlostně. K čertu! co chceš? Já, stařec nemocný, komu již mohu překážet? Dočkají se mé smrti.

Břežan. Ale —

Petr. Jaké „ale“ pořád máš?

Břežan. Zdá-li se někomu, že by čekal tuze dlouho?

Petr. Komu?

Břežan pokrčí rameny. Nepřátelům. Tvým nepřátelům. A máš jich u císařského dvora mnoho.

Petr. Bůh s nimi!

Břežan. Zlá znamení se ukazují na nebi, veliká hvězda včera na půlnoční straně zasvítila a spadla. Říká se, že bílá paní zjevuje se opět na zámku —

Petr. A ty jsi bázlivec, Břežane. Proto, že jsi zdráv. Ale mně zmořenému nemocí už nezáleží na nějakém dni života.

Břežan. Ne, pane, nerad tě slyším takto mluviti. Bůh dá, že budeš ještě dlouho živ a zdráv!

Petr. Věříš ty báchorkám lékařů? Zkoušejí na mně své kumsty a umění, prokletí!

Břežan. Nevěř medikům, milosti!

Petr. Nevěřím.

Břežan. Jen Bůh sesílá zdraví.

Petr. Tak! A kdyby dobrý Bůh mi zdraví vrátil, mládí a sílu nevrátí.

Baltazar ze stínu logie.

Baltazar s hlubokou poklonou, úlisně. Chce-li Bůh, i síla i mládí se navrátí v údy, neboť Bůh je všemohoucí, vznešený pane můj!

Petr. Také jeden z těch — Tys tady, Baltazare? Máš pravdu, Pánbůh je všemohoucí, ale ne doktoři. Ani ty, můj milý, třebas měl pochvalné listiny, svědectví a prémie od samého císaře.

Balt. poníženě. Ani já nejsem všemohoucí, lidské umění jest jenom nástrojem v ruce boží.

Břežan stranou. Anebo ďáblova kejklířství.

Petr. Co hučíš, Břežane?

Břežan. Nevěř mu, pane! Jedovaté býlí jen sbírá, blín a bolehlav.

Balt. s úšklebkem. Osočuje mne, vím. Ale důvěřuji v Pánaboha nejvyššího, že naleznu lék pro tvoji nemoc.

Petr. I pro stáří a jeho smutnou tíhu?

Balt. I pro stáří — omlazující lék, dá-li Pánbůh!

Petr. Nevolej stále Pánaboha, není ti služebníkem ani kamarádem, aby pomáhal tvým mastičkám.

Balt. Pane! důvěru musíš mít!

Petr směje se. Důvěru! Tolikrát byl jsem oklamán.

Balt. Vlastní život dávám ti v zástavu, jsem ve tvé moci!

Petr. Děkuji. Co s tvým životem? Má tuze málo ceny pro mne. Co mi pomůže, dám-li tě pověsit někde u rybníka?

Balt. naléhavě. Nezmeškej v pochybnostech šťastnou chvíli, která se dlouho a dlouho nevrátí. Dnes úplněk je, daleko odchýlil se Smrtonoš, a Dobropán se blíží s Krasopaní —

Petr. Nevěřím už ani hvězdám. Snad tam na obloze kdysi také moje hvězda byla — ale zhasla už.

Balt. Zapřísahám tě, milosti, — nenech utéci marně šťastnou chvíli.

Petr. A co chceš? Nech mne! Dobře je mně i tak. Jako bych se už rozloučil se životem, ničeho neželím. Cítím, jak ubývá mně sil, a je mi tak dobře, jako bych usínal pomalu. Nač se probouzeti?

Balt. Vzmuž se, pane! Dnes přišla chvíle, kdy mohu živým ohněm naplnit zlatý pohár mládí.

Petr. Zlatý pohár mládí! Slibuješ ho dlouho! Ah! — Zamyšleně. Zlatý pohár mládí!

Břežan. Nevěř, pane!

Petr. Neboj se, starostlivý sluho můj! nevěřím!

Balt. vášnivě — okazuje na Břežana. Je mým nepřítelem zapřisáhlým, tento starý knihomol! Neposlouchej ho!

Břežan. Znám tě — ty! černé umění tvé z boží milosti — i s čertem jsi ve spolku! Zlé jedy jen sháníš! Vím to, nezapírej!

Petr. Slyšíš, co praví Břežan? A Břežan je věrný služebník můj.

Balt. Slyším, pane. A hle, jsem klidný. Věříš-li více tomu pošetilému starci nežli mně, řekni mu, ať tě uzdraví, ať najde medicinu pravou, ať pokusí se podat ti zlatý pohár mládí. Ať dá svoji hlavu v sázku, jako já ji dávám!

Břežan. Nevěř mu, pane! nevěř!

Petr. Mlč, Břežane. Nudíte mne oba. A ty, Baltazare, jsi přesvědčen, že tolik toužím po tvém zázračném zlatém poháru mládí?

Balt. překvapen, zmaten. Pane — nerozumím —

Petr. Chtěl bys ty opět býti mlád? a prožít znova život tak, jak jsi ho žil od dětství —? Vážně. Pravdu řekni! slyšíš? Vzpomeň na celý život, jak je za tebou, chtěl bys ho znova žít?

Balt. Pane —

Petr. Bez vytáčky!

Balt. Ne! Po chvilce. Totiž —

Petr. A ty, Břežane?

Břežan. Ne! Nebyl život můj takový, aby se mi po něm stýskalo.

Petr směje se. A, hoši — já také ne! nechtěl bych znova prožít všechno, co jsem prožil.

Balt. Ale kdyby bylo možno počít jiný život, jinak žít?

Petr. Možno? čert ví, možno-li jinak žít, než osud usoudil. Snad, kdybys začal od počátku, dožil bys se horších konců nežli dnes. Se životem těžko hrát, nikdo neví, jaký padne mu los, a když jednou člověk dožil, buď rád, že má ten život za sebou.

Balt. Ne, ne, můj pane! Chtěl bych znovu žít — jinak, nežli jsem žil — užít mládí, užít plně života podle svých zkušeností, které mám teď!

Petr. Bláhový! Kdybys měl zkušenosti a věděl to, co víš teď, jako stařec, nebyl bys mlád! Mladým je člověk pouze tenkráte, když nemá zkušeností. Ne, nech mne! Mám příliš mnoho té smutné přítěže — zkušeností a vzpomínek.

Balt. Zlatý pohár mládí přinese zapomenutí jako sladké víno —

Břežan. Anebo smrtící bolehlav.

Balt. Nezmeškej chvíle, která nadešla! Rozdělal jsem oheň pod pánví — slyšíš, jak praská to a vře?

Petr. Zhasni plamen. Nemám žádné touhy už, nijakého přání. Jen klidně odpočinout. Chce se mi spát a neprobudit se. Usedá v křeslo.

Za scénou zpívá *Svatík*:

Hvězdička s oblohy padá —
zachyť tu hvězdičku,
nebeskou jiskřičku,
do srdce, děvečko mladá!

Petr. Kdo to zpívá?

Břežan. Zdá se mi, že onen zpěvák toulavý, kterého jsi dnes, pane, pohostil; zpíval tvé milosti a na radost celému dvoru.

Petr. Pravda. Veselý zpěvák, bez rozumu a bez starostí. Závidím mu.

Balt. Hle, pane, uznáváš sám, že závidění hodno jest veselé mládí.

Petr. Tys ještě tady? Nech mne. Zadupej oheň v černé kuchyni a svoji tinkturu, zázračný nápoj, vlej do hrdla mému koni: potřebuje, aby omládl.

Balt. uražen. Pane! Milosti!

Petr. Jdi!

Balt. Pohrdáš nejvyšším darem nebes!

Petr. Vleješ-li mladou sílu mému koni, dvacet dukátů ti dám.

Balt. uražen odejde do logie. Za scénou *Svatík*:

Uhasla hvězdička, kde je?
Zas mi však zasvítí —
panenko, z očí ti
mládím a láskou se směje!

Petr. Hezky zpívá. Jaký dnes večer! Krásný a teplý. Vzpomněl jsem — kolik je tomu let? Zdá se, dost dlouho. — Na velkém rybníku, který mistr Jakub nebožtík založil, veliký mumraj na lodích jsme pořádali, řeckým ohněm svítili, hráli, zpívali. A z dolejšího mlýna Zuzanka, takové dítě rozkošné, stála na hrázi v jediné sukýnce a dívala se. A chytili jsme ji z nenadání, přivedl jsem ji do zámku. Rozkošná byla. A hezká je dosud, viď? Jenom ztloustla trochu. A ztloustly i druhé: Irma Maďarka, kterou jsem v Uhrách si koupil, Agnes a Hilda, všechny, všechny! Hahaha! měl jsem je rád a doufám, že po celý čas nic jim nechybělo v mojí službě. I v závěti své pamatuji na ně. Co blábolí tu Baltazar o zlatém poháru mládí? Pil jsem z něho více, nežli dost.

Břežan. Milosti —

Petr. Co chceš?

Břežan. Smím mluvit — otevřeně?

Petr. Mluv, — kdybys nemluvil, zapsal bys to do svých pamětí, znám tě!

Břežan. Milosti, nevěř nikomu.

Petr. Neboj se, nevěřím! Ani tobě.

Břežan. Mně můžeš, ale ne tomuto dobrodruhu Baltazarovi, doktoru černého umění; slouží ne tobě, pane, ale ďáblu a tvým nepřátelům, vím to! Chraň se! Dojista o tvůj život někomu jde. V tom zlatém poháru, který ti nabízí, pane, vaří jed, smrtící jed!

Petr. Myslil jsem si to též. Neboť proti stáří jediným lékem je to, co přináší vykoupení — a to je smrt.

Břežan. Žertuješ, pane, jsi příliš dobrý, příliš důvěřivý. Zneužívají zlí lidé tvé dobroty.

Petr. Vím to a nemrzím se. Bůh s nimi.

Břežan. Ale života si chraň!

Petr. Bláhový! Kdo by toužil po mém životě? Už je ho na krátku, cítím to. Zhasnu dost brzo i tak, a ti, kdo čekají na dědictví zlaté růže rožmberské, vědí to lépe nežli já — své doktory a mediky

posílají, aby vyšetřili, zdali už ke hrobu dozrávám. Doufám, že jsou spokojeni. Proto, starý můj věrný sluho, nevěřím ti — můj život nemá už ani tolik ceny, aby se namáhali zkrátit jej o několik dní nebo týdnů. Jsem mrtev už. Píšeš paměti rodu Rožmberského, — nuže, ukonči! Nech ještě jediný list: tam napíšeš, s jakou slávou mne pohřbí — moji dědicové.

Břežan. Milosti — Baltazar doktor zaplacen je prý tisícem dukátů, aby —

Petr. Tisíc dukátů? Slušná suma. Myslíš: za můj život?

Břežan. Zaplacen, aby vyhověl pokynům císařského dvora.

Petr. Snad tam v Praze na Hradčanech zželelo se jim ubohého starce samotáře na Třeboni? posílají mi zlatý pohár mládí? Máš pravdu, nepřijmu císařského daru. Zítra pošlu Baltazara zpět a napíšu způsobné poděkování poníženého služebníka. Nevěřím doktorům. Pamatuješ před léty, jak byl jsem nemocen, doktoři trápili mne a nevyléčili, až přišel sedlák jeden — jak se jmenoval?

Břežan. Malsík, pana Běšína poddaný.

Petr. A ten natíral mi nemocnou ruku bílou mastí a pomohl. A zbytkem zázračné masti vždycky boty si mazal — je živ?

Břežan. Zemřel už.

Petr. Škoda. — Kolik je hodin?

Břežan. Dvě asi budou na českých hodinách.

Petr. Půjdeme spat — co jiného? Usnout, Břežane, usnout a tiše spát, toť nejlepší filosofie pro starce. Vstane.

Jitka ve světle měsíčním v pozadí. Nese pruty rozkvetlé divizny v rukou.

Břežan spatří ji polekán. Milosti —

Petr. Co se stalo?

Břežan šeptá. Bílá paní.

Petr mlčky s napětím pozoruje Jitku.

Břežan. Zvěstuje neštěstí!

Petr. Ne! Vkročí Jitce do cesty. Stůj! Kdo jsi? Nejsi duch, neboť ve světle měsíčním za tebou jde tvůj stín.

Jitka. Milostivý pane — hluboko se klaní.

Petr. A hle! Znáš mne! Ale kdo jsi ty? Neviděl jsem tě nikdy v zámku ani ve městě. A jak jsi krásná! Oživen. Odkud jsi přišla? Kdybys byla zdejší, znal bych tě, — není takové krásy v celém okolí. Dej mi ruku —

Jitka bázlivě ustoupí.

Petr. Neboj se, holubičko! Zasměje se. Hoho! starý hříšník se probouzí ve zvětralém těle, ale přisámbohu! Krásná jsi, mladá, štíhlá jako prut. Břežane! Břežane! není to děvče celé jako zlatý pohár mládí? Znáš ji?

Břežan. Neznám, pane — není z fraucimoru zdejšího.

Petr. Oh ty! tichá vodo! do svých pergamenů a lejster zarytý, přece šilháš po fraucimoru, vím! Jsi také starý hříšník, ale do pamětí toho nezapíšeš.

Břežan. Milosti —

Petr. Kdo jsi, panno krásná?

Jitka. Služebnice tvá —

Petr. Přál bych si, abys byla. Ne služebnicí — Odkud přicházíš?

Jitka. Z Krumlova.

Petr. Z Krumlova! Býval mým, nežli vzali mi jej císařští pod záminkou, že kupují. Mávne rukou. Ale nebyl bych se Krumlova tak lacino vzdal, kdybych byl tušil, že tam vyrůstáš ty, růžičko spanilá. Neustupuj přede mnou! A proč jsi přišla sem?

Jitka. Otec mne zavolal.

Petr. Otec?

Jitka. Baltazar, doktor tvé milosti.

Petr. Ah, ten! Alchymista! Vida, sliboval mi zlatý pohár mládí, a snad jsi ty opravdu ten pohár opojný? Snad tebe mi sem přičaroval, aby krásou tvého mládí osvěžil mdlobu mých let. Svěžestí jara dýchá tvůj zjev — cítím, jak stydlá krev stařecká v žilách se rozproudila. Co hučíš, Břežane? Je-li tohle jed? I tohle spanilé tělo i růžové rtíky, ze kterých pil by se tak krásně osvěžující lék? Což?

Břežan. I tohle, pane můj, dojista jed!

Petr. Hahaha! nevěřím! Baltazare!

Baltazar.

Petr. Sto dukátů zítra ti vyplatím! — ne, tisíc dukátů, je-li tohle onen zlatý pohár mládí, kterýs mi sliboval!

Balt. v rozpacích. Pane —

Petr. Je to ten zlatý pohár mládí? Uhodl jsem?

Balt. Ne, ještě nad ohněm syčí a vaří se zázračný nápoj, který vrátí tobě zdraví a mladistvou sílu.

Petr. Neptám se po tvých lenkvarech. Proč svoji dceru sem jsi přivedl?

Balt. Pane, je prorokyní. Nebesa dala jí vzácný dar, že číst dovede v knihách osudu, vidí do budoucna.

Petr. Zvedni oči, krásná! Věřím, že tyto zářivé zraky proniknou tajemstvím. — Je pravda, co řekl tvůj otec, panno? Chopí ji za ruku. Mluv! Co čeká na mne zítra? Mluv!

Balt. Pane — teď — v této chvíli? Měj strpení!

Petr. Ne! hned! v této chvíli! Chci vědět —

Jitka. Co chceš vědět, pane?

Petr. Řeknu ti potom. Teď zvedni oči — dívej se a mluv. Co vidíš?

Jitka zakrývá si rukou oči.

Petr netrpělivě. Co vidíš?

Jitka po chvilce. Mlhy se táhnou přes pláně a hory, šedivé mlhy valí se a choulí. Pláň vidím — do nekonečna. A strom stojí sám, černý a tvrdý, staletý dub s větvemi suchými. A na vrcholku jediný list, žlutý, uvadlý. Chvěje se ve větru studeném a padá —

Balt. polohlasem. Mlč —!

Petr. Víc nevidíš?

Jitka. Ne, pane, nevidím — jenom ten jediný list, poslední. A padá — —

Petr směje se. Poslední svého rodu, zvadlý, žlutý list — to stará báchorka. Cos jiného chci vědět!

Balt. Taž se, pane, vidí-li, poví.

Petr. To jediné chci vědět: kdy budeš mou? dnes? zítra?

Jitka ruku na očích. Nikdy, pane.

Petr. Špatně vidíš! Jsi v mé moci! Budeš mou, ty hvězdičko milá!

Jitka. Nikdy, pane! Spustí ruku.

Petr vztyčí se. Ještě dnes! A že jsi viděla? suchý strom a zvadlý list? Hoj! mám ještě dosti síly v budoucnost zasáhnout pevnou rukou, a je-li v knize osudu jinak psáno, nežli já chci, vytrhnu ten list! Neboť já jsem ještě pánem, přisámbohu! Odhodí plášť — objeví se v aksamitovém šatě, s kordem po boku, vzpřímí se na pohled omladlý. Nevěřím v proroctví, svůj osud stavím si sám! Chci žít! znova žít! Hoj! sluho! komoří! sem! stráže! Objeví se sluhové, stráže. Rozsvěťte v zámku! Všechna světla ať zaplanou po síních a pokojích! Vzbuďte všechny, kdo spí! Hostinu připravte! hudbu! děvčata! Pán se vzbudil, ať nespí nikdo! Ať hmoždíře na valech čerstvým prachem nabijí! Ať zapálí na poplach všechny smolnice od Třeboně po Krumlov, až ke zdivu pražského hradu ať zní ozvěna dělových ran! Zachvěje se země. Svolejte můj lid, ozbrojte všechny, ať cepy a kosy vezmou. Pán se vzbudil — já Petr Vok! Nejsem tím žlutým lístkem na suchém stromě, špatně jsi viděla, krasavice, špatně prorokovali přátelé i nepřátelé! Všechny překvapím! Překvapím i sám Osud! A tobě dík, panno! Tvá krása zázrak učinila, čarodějko. Svou paní tě učiním v záři požáru, v třeskotu zbraní snad — neboť vím, že ti, kdo čekali na mou smrt, neodpustí mně, že jsem se vzbudil. Ale ty toho nedbej, nedobytná je Třeboň, a půl království vstane na mé slovo!

Břežan užaslý. Šílí! — Pane! pane! milosti! vzpamatuj se!

Petr. Ty pisálku, starý Břežane, který spisuješ paměti rožmberské, jdi a nadepiš zlatým písmem novou kapitolu: Pán se vzbudil! Ke sluhům, kteří užasle stojí. Co čekáte? Jděte! Ohně zapalte! Rozzloben. Pryč! dohlédni, Břežane! Odejdou sluhové i Břežan. Proč se chvěješ, paní má? Líbá Jitce ruku. Neboj se! Zítra za časného rána zeptám se tě zase na svůj osud. Jiný jej uvidíš nežli dnes! Neboť mám sílu změnit jej! Všeho se odvážit! Pojď — na zámku září již okna — proč se zdráháš? — Co? vrásky vidíš na mém čele? Šediny? Hej! alchymisto, černokněžníku! Sem tvůj pohár, zlatý pohár mládí! A kdyby jed to byl, budu pít! Jsi hotov?

Balt. Poslední perla taví se v ohni živém —

Petr. Jdi, dokonči. A ty, má paní krásná, okamžik sečkej zde — jediný okamžik, podívám se, zda komnaty mé jsou připraveny, aby uvítaly novou paní, lásku mou, mé mladé štěstí! Skloní se, aby políbil Jitce ruku.

Jitka. Ne, pane, ne!

Petr. A přece! moje budeš! královnou tebe udělám! Okamžik sečkej — nic více, než okamžik! Odkvapí. Světla, hej! světla! Kde

jste, lenoši, hej! Což nemožno rozžehnout všechny plameny? Zapalte střechu! chci světlo mít!

Balt. k Jitce. Šílí —!

Jitka. Sen jakýs omámil mu smysly —

Balt. Jitko, — dcero — probírá si rozpačitě dlouhou bradu. Což kdyby — což kdyby tento sen šíleného starce se vyjevil? Což kdyby —? Půl království čeká na jeho pokyn. Za hranicemi spojence má — což kdyby —

Jitka. Nerozumím ti!

Balt. Dcero — zapřisahám tě! pohlédni v budoucnost! Co bude? co vidíš?

Jitka. Svoji smrt!

Balt. mávne rukou rozčilen. Nač smrt? — proč? kdo mluví o smrti? Což kdyby opravdu probudil se starý pán a ožil —? a mocnou rukou sáhl do nitek osudu a zamotal je nějak po čertech — Hm! — A čert ví, komu teď sloužit mám: těm, kteří mne poslali, anebo novému jitru rožmberské zlaté růže. — Slyš, opravdu-li dovedeš v budoucnosti číst? — Hm! — Tak já prorok sám a mudrc, alchymista, medikus a doktor, ztratil jsem důvěru ve všechna proroctví! — Opravdu-li vidět můžeš, co bude, řekni — Otřese se. Ne! nedívej se! — neříkej nic! — Možno, že bys viděla, jak na šibenici na hrázi pod Třeboní visím. Čertu jsem zapsal duši, teď pozdě se ptát, čím se mi odmění. Jdu ke svému ohni! Co bude? Co bude? Odejde.

Svatík.

Svatík. Nic nebylo, nic nebude, nežli láska jen, boží láskou celý svět byl utvořen — spatří Jitku. Ah, ty! opět ty! Odpusť! nehněvej se! Nemohu za to, že opět přicházím ti do cesty. Zabloudil jsem, všady jsou příkopy zalité vodou, a od fortny, když jsem ji našel, zahnaly mne stráže probuzené ohněm smolnic po hradbách a nezvyklým ruchem po celém zámku — Co se stalo? Neznám prý hesla. Vrátit jsem se musil — k tobě, drahá. Proč mlčíš? Smutná jsi tak — čím zkalil se ti zrak?

Jitka. Dívala jsem se chvíli v budoucnost.

Svatík. Nech budoucnost — co budoucnost nám? Za jednu chvilku i věčnost prodám.

Jitka. Nedotýkej se mne!

Svatík. Jako bys řekla: „Vezmi si mne!“ Tu vzdor tvůj nepomáhá — však — proč chvěješ se, drahá?

Jitka. Bojím se toho, co bude.

Svatík. Vidíš, proč do budoucna se díváš. Co tam — je pouhý sen! Šťastné chvilky užij — štěstí zná přítomnost jen!

Jitka. Štěstí zná přítomnost jen — Ale já nikdy nebyla šťastnou.

Svatík. Nemilovala jsi —?

Jitka. Ne!

Svatík. A do budoucna jsi hleděla!

Jitka. Do budoucna.

Svatík. Bláhová! bláhová! chvilky užij! Bůh ví, co bude zítra!

Jitka zamyšlená. Tak — Bůh ví, co bude zítra.

Svatík lehkomyslně. A snad do rána ztratím mladou hlavu kdes —

Jitka. Snad —

Svatík. Snad vidíme se prvně a posledně dnes!

Jitka. Prvně a posledně — snad.

Svatík. A na co čekat mám? Co budoucnost mi dá? Buď má, hrdličko drahá, budiž má! Obejme ji.

Jitka slabě se brání. Stín budoucnosti leží mezi námi.

Svatík. Ne! Svítí nám čarovně měsíc v tichý ten okamžik lásky!

Petr vejde — stane ve stínu.

Jitka. Nevíš, co děláš.

Svatík. Líbám tě.

Jitka. Smrt líbáš!

Svatík. Třeba smrt, je-li krásná a sladká tak!

Jitka. Střez se budoucnosti!

Svatík. Ty se střez! Nedívej se tam, co bude. Čím že nám budoucnost? Na chvilce té je dost!

Jitka ruku na očích. Slyš! zemřeme oba! do zítřku, do rána! Vidím —!

Svatík. Společně, oba? Buď požehnáno zítřejší ráno!

Jitka. Smrti jsem propadla —

Svatík. Já s tebou, drahá!

Jitka. Sladce a strašno mi tak! Smrt čeká na blízku.

Svatík odvádí ji. Ať počká do rána! Pojď!

Petr. Stůjte!

Jitka. Konec —!

Petr. Zapomněla jsi, že přijdu —?

Jitka. Nezapomněla, pane.

Petr. Všechny síně a komnaty v zámku jsou osvětleny, aby tě uvítaly!

Jitka. Nevejdu tam, věděl jsi to, řekla jsem.

Petr. Zahrála jsi krutě se mnou!

Jitka. Nezahrála.

Petr. Ale já, přisám bohu, splatím ti!

Jitka. Vím — v budoucnost vidím — zemru.

Svatík. A já s tebou, drahá.

Petr. To jsi ty, bláznivý zpěváku?

Svatík. Já.

Petr. Bídný a chudý, jako cvrček na mezi.

Svatík. Chudý a bídný.

Petr. A tys odvážil se pít ze zlatého poháru mládí, který jsem ke rtům chtěl zvednout?

Svatík. Odvážil, míníš-li zlatý pohár těchto sladkých rtíků —

Petr rozzuřen. A myslíš, že já — že já — Oh! chtěl bych tě mučit — ty! — pochodněmi dát tě pálit a na skřipci přetrhnout!

Svatík. Dej.

Petr nabývaje rozvahy. Ale nenapiju se již z té číše, odkud ty jsi pil! Je tvá.

Svatík užaslý, nedůvěřivě. Jak?

Petr. Myslíš, že dopiju, co ty jsi okusil? Je tvá!

Svatík. Pane —

Petr odvrátí se od něho k Jitce. A co ty jsi pravila, ty — věštkyně?

Jitka. Viděla jsem smrt — věděla jsem, že zemru, — v té chvíli, když jsi mne zastavil — tady —

Petr resignovaně. Ah! S osudem chtěl jsem se dát v boj. Ale vše marno, v tomto okamžiku zase to cítím. Zvítězil osud, — krutý osud zlaté růže, — posledního svého rodu. Zachvěje se. Cítím, že zvítězil, v celém starém těle to cítím. Osud se mi směje. Oh! vidím v kamenné jeho tváři ztrnulý, zlostný úšklebek. Ať se směje! Ať! Ale ty — co jsi pravila? Smrt svoji jsi viděla — ty, která vidíš v budoucnu, co osud chystá? Smrt? Ne! Život ti dám — já! Osudu na vzdor! Já mohu život dát. Jdi — odejdi. Štěstí tě doprovoď!

Svatík. A já —

Petr. Jdi s ní. Třeba jí ochrany, snad osud chtěl by se mstít. Jděte, neděkujte!

Svatík. Já neděkuji. Chceš-li, zazpívám ti veselou píseň o zlatém poháru mládí.

Jitka. Políbit ruku ti smím, pane náš?

Petr. Smíš. Děkuji ti, za jeden krátký, ale pěkný sen, — škoda ho. Buď zdráva! jdi! Dupne. Jdi! než se jinak rozmyslím! Odejde Jitka se Svatíkem. Hej! lidé sem! Zhasněte světla! Zalijte ohně! Zhasněte pochodně! hned! Opírá se o křeslo.

Baltazar v ruce s pohárem, který ve tmě světélkuje.

Balt. Milosti, hotovo dílo — naplněn zlatý pohár mládí — hle! vidíš, jak září čarovný mok? Vypij, pane — vypij! A budeš mlád a silný jako před čtyřiceti roky.

Petr. Na roky počítáš!

Balt. Na roky, milosti. Zdaří-li se, lék připravím, kterým omládneš o padesát let!

Petr výhrůžně. Zatím tohoto pro tebe dost! Pij! Vytasí kord a namíří Balt. do prsou.

Balt. zavrávorá. Pane!

Petr. Pij!

Balt. Pane —

Petr. Pij, pravím!

Balt odhodí pohár, padne na kolena. Pane! pane!

Petr. Nu, což? byl to jed?

Balt. Jed! — Smilování! Jed pro mne, protože nejsem pánem z Rožmberka. Smilování!

Petr zimomřivě se zachvěje. Zima je — Podej mi plášť. Zahalí se pláštěm. Vidím, jed pro nás, starce, je už ten zlatý pohár mládí!

Volá. Hej! ohně zhasněte! udupejte pochodně! hmoždíře svalte s náspů!
Ať klidně spí na Hradčanech přítelíčkové moji!

Svatík za scénou. Červánek lásky ti vzplane
na líčku, pod mými
polibky horkými
jako květ růžičky plané!

Opona.

Provozovací právo zadává „Máj".

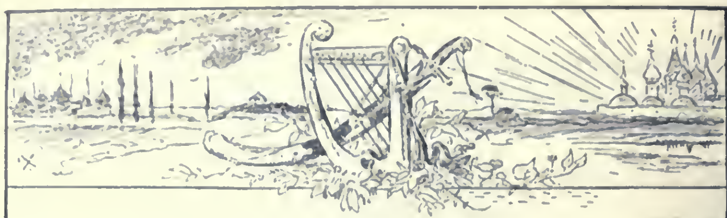
Věra Pádovská:

Jdu tichem —

Jdu tichem cesty své tak trpce chudé změnou,
že z večera jen ráno, z rána večer čekám,
a jako křehkou vázu s mastí drahocennou
lítostí vrchovaté srdce nesu někam.

Jiného s sebou nemám, jen tu vázu žhavou,
ta tíží stále víc a k horkým vzdechům nutí
a k zalomení rukou nad churavou hlavou
a posléz k zkroušenému ve prach pokleknutí — —

však před kým? Velkým prázdnem je mi země celá,
svou lítost povleku až smrti do závějí,
neb svaté nohy, na něž vylít bych ji chtěla,
víc po lhostejné širé zemi nekráčejí.

Ženitba Ilije Smiljaniče.

Srbská národní píseň. Př. *Josef Holeček.*

Co svět světem, co je Bosna Bosnou,
líbeznější nevykvetl kvítek,
nežli právě letošního léta
v hradu Livně v bosenské Krajině,
serdara to sestra Ďurkoviče,
milá sestra, spanilá Marija.
Proslynula na vše čtyry strany,
vyprosil ji Smiljanič Ilija,
z Kotarů byl skalných na přímoří.
Na ni však se prosci nahrnuli,
bratři moji, ze čtyr světa úhlů;
posléze i Turci hrnuli se
ruky prosit spanilé Marije:
prvý Turčín ucházel se o ni,
z Krajiny to Kuna Hasanaga.
Mariji on poslal psaní bílé
a v tom psaní hovořil jí takto:
„Oj Marijo, sestro serdarova!
I já, panno, tvojí prosím ruky;
chceš-li vyjít za mne Hasanagu
a být paní na mém dvoře bílém?“

Marija, když psaní obdržela,
jedno četla a hned psala druhé,
poslala je Kuně Hasanovi:
„Oj Turčíne, Kuno Hasanago!
Křesťanka jsem, tobě vhodna nejsem,
dost je Turkyň, vhodnou sobě vyber;
já jsem panna dávno vyprošená,
vyprošená do Kotarů skalných
za junáka Smiljanič-Iliju.“

Druhý Turčin ucházel se o ni,
z Bosny to byl Šarac Mahmutaga,
Mariji on vyhotovil psaní:
„Oj Marijo, sestro serdarova,
i já, panno, tvojí prosím ruky;
chceš-li vyjít za mne Mahmutagu
a být paní na mém dvoře bílém?“

Marija, když psaní obdržela,
jedno četla, druhé psaní psala,
poslala je Šarci Mahmutovi:
„Oj Turčíne, Šarče Mahmutago!
Křesťanka jsem, tobě vhodna nejsem,
dost je Turkyň, vhodnou sobě vyber!
Já jsem panna dávno vyprošená,
vyprošená do skalných Kotarů
za junáka Smiljanič-Iliju.“

Třetí Turčín ucházel se o ni,
nějaký to Kuduz-Del-Alija,
i on Maře drobné psaní poslal
a v tom psaní hovořil jí takto:
„Oj Marijo, sestro serdarova!
Chceš-li vyjít za mne Del-Aliju
a být paní na mém dvoře bílém?“

Mara třetí obdržela psaní,
psaní četla a hned psala druhé:
„Oj Turčíne, Kuduz-Del-Alijo!
Křesťanka jsem, tobě vhodna nejsem,
dost je Turkyň, vhodnou sobě vyber;
já jsem panna dávno vyprošená,
vyprošená do skalných Kotarů
za junáka Smiljanič-Iliju.“

Mara troje odeslala psaní.
Brzy na to, za nedlouho na to,
ej, bys viděl Ilju Smiljaniče!
Shromažďoval vystrojené svaty
po Kotaru, také kol Kotaru.
A když sebral vystrojené svaty,
jel v jich čele do bílého Livna
odvésti si spanilou Mariju.
A když došli do bílého Livna,
v Livně byli krásně uvítáni,
tři dni, čtyři hojně častováni.
Doba byla nazpět putovati.
Hlas se ozval svatby průvodníka:
„Hotovo je, hotova je panna!
Na nohy již, návratu je doba!“

Bratři milou vyvádějí sestru,
deverům ji odvádějí mladým,
svatebčany podělují dary,
jak co komu připraveno bylo;
zdvihli se pak strojní svatebčané
dlouhým tahem po širokém poli;
a když byli na širokém poli,
oddali se jaré veselosti:
má-li který koně výborného,
rozjíždí se po širokém poli;
má-li který hrdlo spolehlivé,
popěvuje písně o junácích.

Vesele si svatebčané jedou,
nejede jen Smiljanič Ilija,
zamyšleně pochyluje hlavu,
a kůň jedva kluše botkonohý;
ze svatů ho nevšímá si nikdo,
ale všímá lepá si ho Mara;
nemůže již odolati srdci,
s Ilijovým svého koně rovná
a dí jemu milostně a stoudně:
„Pověz, probůh, drahý hospodáři,
proč se tvoje hlava pochyluje?
Co ti je? Nač myslíš? Co tě mučí?
Všichni svaté veselí se jaře,
ty jen smutný jsi a neveselý!
Pověz, netaj, jsem-li tobě milá!“

Odpověděl Smiljanič Ilija:
„Slyš a poslyš, serdarova Maro!
Ku Prologu dojíždíme hoře,
a ty, víš-li, serdarova Maro,
kteří Turci prosili tvé ruky?
Víš-li pak to, drahá duše moje?
Všichni tři dnes na Prologu stojí,
každý číhá s četnou na nás četou,
drží všecky soutěsky a klance,
nesnadno nám bude projít horou;
proto jsem dnes smutný, neveselý.“

Na to jemu odvětila Mara:
„Hospodáři, o mne-li se bojíš,
že mně k vůli zaskočí tě Turci,
dej mi mužské ozdobené roucho,
zbroj mi světlou dej, jak muži mají,
a já prvá do Prologu vjedu
a se nadám ve vyšního boha,
že tak projdu do Kotarů skalných.“

Ilija, když lepou Maru slyšel,
neměl pro ni jiné odpovědi,
nýbrž roucho s sebe svlekl zdobné,
svlekl a dal spanilé je panně,
i zbroj také svoji dal jí světlou.
Hoj, bys viděl pannu, lepou Maru,
když oblekla roucho junákovo,
samé stříbro, samé čisté zlato,
když se světlou ozbrojila zbrojí,
junákem se mladým učinila!
Panna byla sama sebou švarná,
přece ne tak, jako mladý junák.
V boky bodla výborného koně,
hnedle svaté za hnědákem byli.
Šťastně stihla do Prologu hory,
na soutěsku prvou udeřila,
kterouž držel Kuna Hasanaga.
Zvolal na ni Kuna Hasanaga:
„Pověz, přisám, junáče mi mladý,
odkud jedeš, z daleka-li jedeš?
Z bílého-li hradu nejsi Livna?
Viděl-li jsi svatbu Ilijovu?
Viděl-li jsi Maru serdarovu?“

Panna jemu odvětila pěkná:
„Přisám vlci a horští hajduci,
zrovna jsem já z Livenského hradu,
viděl jsem já svaty Ilijovy,
nevedou však Mary serdarovy,
nechceť máti Mariju mu dáti,
že prý Maru dříve darovala —
nějaký to Kuna Hasanaga.“

A jak Turčín takou zprávu slyšel,
rukou sáhl do hluboké kapsy,
dukátů z ní dobyl zlatých dvacet,
dukáty dal za novinu panně:
„Na, to tobě, ó junáče mladý!
Sjeda odtud na Kotary skalné,
napij se mi rakije a vína;
já jsem šťastný Kuna Hasanaga!“

Dále jela spanilá Marija,
na soutěsku udeřila druhou,
kterouž držel Šarac Mahmutaga.
Turci Maru skokem zaskočili,
jížto pravil Šarac Mahmutaga:
„Pověz, přisám, junáče mi mladý,

odkud tebe přivedla sem cesta?
Z bílého-li hradu nejsi Livna?
Viděl-li jsi svatbu Ilijovu?
Viděl-li jsi Maru serdarovu?“

Panna jemu odvětila pěkná:
„Přisám vlci a horští hajduci,
rovnou jedu z bílého já Livna,
viděl jsem já svaty Ilijovy,
nevedou však Mary serdarovy,
nechceť máti Mariju mu dáti,
dostane ji Šarac Mahmutaga,
odvede ji do hrdé si Bosny.“

A jak Turčín takou zprávu slyšel,
honem sáhl do hluboké kapsy,
dukátů z ní dobyl zlatých dvacet,
dukáty dal za novinu panně:
„Na, to tobě, ó junáče mladý!
Sjeda odtud na Kotary skalné,
napij se mi rakije a vína,
já jsem šťastný Šarac Mahmutaga.“

Dále jela spanilá Marija,
na hnědáku s hory jela dolů,
na soutěsku narazila třetí,
kterouž držel Kuduz-Del-Alija.
Hej, bys viděl Kuduz-Del-Aliju!
Zaskočil on jezdce na hnědáku,
oslovil jej ostře a děl jemu:
„Pověz, přisám, junáče mi mladý,
odkud jdeš a z kterého jsi hradu?
Kam tě vede touto horou cesta?
Z bílého-li nejdeš hradu Livna?
Viděl-li jsi svatbu Ilijovu?
Viděl-li jsi Maru serdarovu?“

Lepá jemu odvětila Mara:
„Přisám vlci a horští hajduci,
rovnou jedu z bílého já Livna;
rovnou jedu na Kotary skalné,
bych tam popil rakije a vína;
viděl jsem já svaty Ilijovy,
nevedou však Mary serdarovy,
matka Maru nedá Smiljaniči,
ale máti Mariju chce dáti
nějakému Kuduz-Del-Aliji.“

Turčínu to velmi milo bylo,
rukou sáhl do hluboké kapsy,
dukátů z ní zlatých dobyl třicet,
dukáty dal za novinu panně:
„Na, to tobě, ó junáče mladý!
Sjeda dolů na Kotary skalné,
napij se mi rakije a vína.“

Ránu bičem dala hnědákovi,
hnědák tryskem všecky projel klance,
šťastně dojel do Kotarů skalných
k bílé kule Smiljaniče Ilje.
Lepá Mara vjela do nádvoří,
pod kulou si koně rozehrála,
přivábila lepou Anděliju,
milou sestru Smiljaniče Ilje.
Anďuša hned z bílé kuly letí,
aby zřela, jaký je to junák,
a když dolů sešla do nádvoří,
srdce se jí staví, líce hoří;
mní, že nikdy krásnějšího juna
z matčina se nezrodilo lůna,
nadivit se nemůž, nadívati
na tvář jeho, strojnost jeho stati.

Jak se panně smysly navrátily,
v kulu nazpět pospíchá a pílí,
pobouřena běží ku mateři,
jí se vyzpovídá, jí se svěří:
„Cizí junák přijel na nádvoří,
myslila jsem, že se kula boří,
myslila jsem, dolů běžela jsem,
co jsem zřela, nikdy nezřela jsem!
Je to, matko, junák nejkrásnější,
žádný se mu nevyrovná zdejší,
jest i každé děvy spanilejší.
Zůstane-li u nás na hospodě,
poptej se ho po výborném rodě
a zvlášť, je-li ještě na svobodě.
Je-li ještě junák neženatý,
řekni mu, ať ihned sbírá svaty,
že jsem láskou k němu neduživá
a bez něho nemohu být živa.“

Andělíji matka hovořila:
„Nespěchej tak, moje dcero milá,
až se, kdo je, odkud, přesvědčíme,
až od něho, kam jde, proč jde, zvíme.“

Chvíle byla neveliká tomu,
Smiljanič se Ilja vracel domů,
za sebou měl strojné svatebčany,
ale neměl zasnoubené panny.
Prologem ho Turci propustili,
když se na své oči přesvědčili,
že vše bylo pouhá pravda ryzí,
co jim řekl švarný junák cizí.

Svatebčanům smutně hlavy svisly,
každý mlčí, na tu hanbu myslí,
že se domů vrací bez nevěsty,
že ji ztratil někde na půl cesty;
na veselí jsou, se neveselí,
žádný nezapěje, nevystřelí,
jako po porážce barjaktaři
své praporce zavinuli jaří.
Nejsmutněji bylo Ilijovi:
co svět řekne, až se toho doví?

Andělija v ústrety mu chvátá.
„Jak se máš?" se dotazuje brata.
Bratr něm jest, nemá odpovědi,
slova nedí, v černou zemi hledí.
Sama mluví Andělija panna:
„Co ta kula tebou zbudována,
krásnějšího nehostila v sobě
junáka, jak právě v této době.
Jaká pyšná stať, i líce, oči,
a jak kročí, svět se kolem točí.
Bratříčku, až říci se to stydím:
nic lepšího nikdy neuvidím.
Ale bratře, bratříčku můj vlastní,
dej mi ho, a budem spolu šťastni!
Nedáš-li mi ho, já od milosti
zahynu a hrobu své dám kosti."

V Ilijovi srdce zaplesalo,
dovtípil se, co a jak se stalo.
„Mara tu je, Mara tu je, Mara!"
volá na kuma i barjaktara.
Hned barjaktar prapor rozvinuje,
a svatům se jazyk rozvazuje,
jásají a střílejí a pějí,
rozjíždějí se a předjíždějí,
plnými se hrdly Turkům smějí,
jak je lepá ošálila Mara.

Anďuši dí bratr: „Dým a pára
je tvůj junák! — Je to děva, žena,
je to moje Mara vyvolená."
Jako zakopána Anďa stojí,
pohlédnout i povzdechnout se bojí,
k bratrovi se tulí: „Hanbou zhynu!"

Bratr dí: „Já tobě junačinu
krásnějšího najdu, na mou víru,
krátkých vlasů, ale dlouhých knírů."

A co bych vám povidačku vlekl!
Ilja s Marou v bílé církvi klekl,
a pop „Na vždy jedno buďte!" řekl.
Nezůstali spolu bez rodiny:
dvé dcer spolu měli, čtyři syny.
Mladé dcery z domu vyvdal obě,
mladé ženy syni vzali sobě.
Bůh sám vládne, všecko-li tak bylo,
ale víno se již tehdy pilo
a junácké srdce veselilo.
Podej pohár, pane hospodáři,
ať se ti jak Ilijovi daří!

Honoré de Balzac:

Zakuklená láska.

(Neopatrnost a štěstí.)

Přel. *V. Rovinský.*

I.

Bila půlnoc, a celá Paříž byla vzhůru: všude živo, vše hnalo se za zábavou: byla to noc masopustního pondělí.

Leo de Préval, mladý důstojník jízdy, právě vešel do plesu Opery. Když byl hodinu bloudil v tomto zmatku, jehož zmítané vlny se srážely a odrážely navzájem, kde nikoho neznal, ničeho nechápaje z nechutných vět, jimiž se k němu obracely některé ženy, udušen prachem, stísněn horkem, omámen stálým ječením všech těch černých přízraků, tázal se sám sebe, je-li toto nějaká zábava, a hleděl se dostati ke dveřím, aby odešel.

Tu chvíli sestupovaly se schodů do sálu dvě zakuklené ženy, vyznačující se půvabem svých postav a elegancí svých šatů; jakýs muž bez masky, dobrácké tváře jim nabídnul rámě. Kol nich nastal šum obdivu, a zástup mladých ztřeštěnců jal se je stíhati, pronášeje k nim dvorná slova.

Leo šel s ostatními za nimi: zvědavý dav přibíhal se všech stran a rostl každým krokem; záhy několik význačných masek, jež je také sledovaly a jež tu našly svou vhodnou příležitost, způsobilo takový zmatek, že jedna z dam, jež zdála se býti mladší, najednou byla odloučena od své společnosti. Plna neklidu hledala kolem nějakého ochránce, a v tom její oči padly na Leona, jenž ji s účastí sledoval, a živě chopila se jeho ramene, řkouc rozechvělým hlasem:

„Oh! prosím tě, pojď odtud a pomoz mi najíti mé přátele.“

„Jsem ti k službám, krásná masko; neboj se, rač mne následovati a svěř se mé péči.“

A jednou rukou ji veda a druhou odstrkuje vše, co se jim stavělo v cestu, dovedl ji až do sálu kyvadlového, kde posadiv ji na lavičku, chtěl odběhnouti jí pro nějaké osvěžení.

„Ne, zůstaň!“ pravila. „... Opravdu, stydím se, že jsem se tak podala té zbytečné hrůze.“

„A já jí žehnám; děkuji jí za štěstí, že sis mne vyhledala za ochránce.“

„Ano, uznávám, že jsi mi prokázal službu, a jsem ti za to vděčna; prosím tě ještě za ochranu, a pomoz mi najíti mé přátele.“

„Jak! ty už mne chceš opustiti? Ach! za odplatu bys mně měla dopřáti aspoň několika minut.“

„Nu dobře, za odplatu, vypravujme si,“ pravila vesele.

Usedli si opět na svá místa, začali hovořiti a dlouho setrvali při tónu vtipném i dvorném.

Konečně rozkošná maska opět začala, že by měla vyhledati své přátele.

„Kdo však jsou to, ti vaši přátelé? Matka, sestra, či snad manžel?“ tázal se Leo.

„Manžel? Ne, díky Bohu!“

„Ty nejsi vdána?“

„Nejsem více.“

„Jak? Už vdovou? Jak tě lituji!“

„A kdo ti řekl, že jsem k politování? Či jsou všichni manželové tak dobří, všichni mužové tak něžní? Je mezi nimi jeden, jehož by bylo litovati?“

„Ach! Jaká kletba! Šťasten, tisíckrát šťasten, kdo zbudí ve tvém srdci city spravedlivější a laskavější!“

„Pro muže! ... Kéž mne toho nebe uchrání! ...“

„Jak? chceš uvésti v beznaději pro vždy celý ten dav obdivovatelů, který bez pochyby ...“

„Nemám žádných; přicházím z jiného světa; neznám nikoho.“

„Nikoho! Ach! krásná masko, zapisuji se první a budu vždy nejoddanější a nejvěrnější ...“

„Nejvěrnější! Můj Bože! opustím tě, nepřestaneš-li mluviti takovým tónem.“

„Jak! Věrnost ...“

„Věrnost je řetěz, který na oko nosíme, abychom jej dali někomu druhému. Já jsem volna, úplně volna, a chci zůstati volnou; a není na světě muže, jenž by mne přiměl, abych se prohřešila proti své přísaze.“

„A já nejsem více svoboden, cítím to a nelituji toho; řetěz bude toliko pro mne; nemůžeš mně zabrániti, abych tě miloval, abych doufal ...“

„Nikoli, nikoli, pane, naprosto nechci býti milována, naprosto nechci, aby se mně to říkalo, a především ne, aby někdo doufal.“

„Ukrutná masko, masko nepochopitelná, co tedy chcete? Co mám činiti, abych si získal aspoň vašeho slitování?“

„Nesmíte býti ani pošetilcem, ani podvodníkem; nesmíte přepínati, jestli něco sotva cítíte, ani věřiti, že několika hodně romantickými větami nebo hodně licoměrnou něžností přinutíte rozvážnou ženu, aby změnila své záměry; třeba býti oddaným, skromným, trpělivým;

počkati, až mé myšlenky se úplně ustálí, až moje vůle se rozhodne... a pak snad..."

„Pak snad?... Rozkošná masko, dokonči, pověz můj osud... Já poslechnu: mlčelivost, oddanost, trpělivost, slibuji všecko..."

Takto mluvě, upíral Leo zraky, láskou a nadějí oživené, na význačnou škrabošku, skrze niž dvě veliké černé oči, něžné a zářící, zdály se jej zpytovati s pozorností klidnou a rozvážnou.

A ona, nedbajíc vášnivého tónu, jímž byl právě mluvil, odpověděla s tváří zamyšlenou:

„Tato stužka, známka udatnosti, bez pochyby svědčí, že jsi ve službě?"

Leo, pomaten tím klidem, nemohl odpověděti nežli přisvědčujícím kývnutím.

„U kterého pluku?"

„Jsem kapitánem 6. kavalerie," odpověděl s troškou humoru.

„Jsi snad na dovolené? Tvá rodina je z tohoto města?"

„Nikoli, má rodina, počestná a vážená, avšak málo bohatá, bydlí ve vzdálené provincii. Přišel jsem sem se svým plukem, jako ty, velice roztomilá masko, a jsem ve hlavním městě teprve od nedávna; neznám tu, jako ty, nikoho; a jako tebe, svobodnou, bez pout, bez závazku zanesl mne osud do těchto míst, abych tu ztratil srdce, svobodu, klid..."

„A abys tu nalezl, není-liž pravda, ukrutnici, nevděčnici...? To jsou obvyklá slova. Nu dobrá, já, spravedlivější k tomuto osudu, někdy tak úslužnému, počínám věřiti, že mně dobře posloužil, když nás svedl dohromady, a že mu budu povděčna za jediné blaho, jež chybělo mému životu."

„Zbožňovaná neznámá, kéž bych mohl padnouti vám k nohám a přisahati, že Leo de Préval, vděčný a oddaný, učiní vše, aby si zasloužil tak sladkého vyznání."

„Vyznání!" pravila. „Ach! Já jsem učinila vyznání! — Vizme jen tu mužskou domýšlivost."

„Kterak nelichotit sobě trošku tím, po čem tak vášnivě toužíme?... Avšak nemohl bych tedy poznati svůdnou bytost, která si libuje v tom, že mne trápí? Nesměl bych pozvednouti tuto žárlivou masku, jež mně zakrývá rysy..?"

„Které jsou možná dosti dobré."

„Ach, kéž bych aspoň okamžik je mohl pozorovati a v nich čísti..."

„Nemůžeš čísti v mých očích?"

„Jsou kouzelné a mají zároveň takový sladký úsměv..."

Vstala a pravila tónem vážnějším a chladnějším:

„Nikoli, nikdy mne neuvidíš, nikdy mne nebudeš moci poznati, ani zvěděti něčeho, co mne se týká."

Leo na ni pohleděl s údivem:

„Byl kdy nějaký vrtoch nepochopitelnější? Je zbytečno, paní, abych vás déle obtěžoval. Vidím, že si přejete najíti svou společnost... třeba ji hledat..."

Přerušila jej, nedbajíc jeho hněvu:

„Leo de Préval, to je tvé jméno, není-li pravda?" pravila tónem snivým, „kapitán 6. pluku jízdy? Zůstaneš ještě nějaký čas v tomto městě?"

„Co vám na tom sejde, ukrutnice, když mne nechcete více viděti? když . . ."

„A kdo řekl, že tě nechci více viděti? Jak málo třeba, aby se zakalila soudnost těchto mudrců světa! . . . Já tě chci ovšem opět viděti . . ."

„Ach, můj Bože, má drahá, co se s vámi stalo?" ozval se za ní ženský hlas: „už vás dvě hodiny hledáme."

Byla to společnice krásné masky se svým kavalírem. Přidali se k nim, vypravovali si málo slovy přihody večera.

„Jsem unavena námahou i nudou," pravila příchozí dáma, „a žádám vás, abychom šli odtud."

„Velmi rádi; já nemám zde, doufám, více co dělati!"

„Jak! tak brzy!" zvolal Leo; „aspoň mně dovolíte, bych vás doprovodil k povozu?"

Přijala jeho rámě, a oba následovali druhý párek.

„Ach, prosím," pravil Leo, „vraťme se k oné rozkošné a nešťastně přerušené větě; šlo o naše znovushledání: kdy? kde? jak? . . . Vzpomeňte jen, že v jednom okamžiku ztratil jsem všecko, kromě vzpomínky; nepřidala byste k tomu trochu naděje . . .?"

„Pán tedy chce zapomenouti na ten veliký hněv . .?"

„Jen žádnou zlomyslnost, pro smilování . . . Vy mně chcete uniknouti . . . Kterak budu moci . . .?"

„Však možná, že přijdu na ples, na Mi-carême."

„Tři týdny, velcí bozi, to jsou tři století!"

„Ano, tři týdny! Nebo nikdy."

„Umru z toho, netrpělivostí a nudou."

„To by velmi změnilo mé plány . . .!"

„Vaše plány . . .?"

Byli u dveří; povoz, na němž pro tmu nebylo lze poznati ani barvy ani znaku, popojel; černoch držel dvířka otevřena.

„Mohu aspoň doufati," pravil Leo, „že mne v mé muce politujete?"

„Ale já myslím, že se budu tebou velmi mnoho obírati . . ."

Ukončivši tu větu, vstoupla lehce do vozu, a koně uháněli jako blesk.

Leo sledoval očima povoz, jenž mu unášel nové jeho vítězství, a nechtěje se více vraceti na ples, vrátil se domů se srdcem dojatým a s popletenou hlavou, vzpomínaje na své dobrodružství a vyčítaje si, že si nevyhradil více prostředků v něm pokračovati.

„Kdo však je," pravil k sobě, „tato žena svůdná a podivínská? Její ušlechtilé a slušné chování, hrdost, důstojnost jejích způsobů zahání každou domněnku, že by to byla kurtisána . . . Co však chce? Nač probouzela a hned uhasila moje naděje? Má jakési plány, vyptá se na podrobnosti mého života; moje setkání s ní může jí při-

nésti štěstí . . . a já jí nikdy více neuvidím, nemám jí nikdy poznati! . . . Snad si chtěla pouze se mnou zahráti . . . Ach, kdybych se toho mohl domýšleti, kterak bych se dovedl mstíti! . . . A na kom? A jak? Ona snad na ten ples nepřijde; možná, že jsem pro vždy ztratil stopu . . . Je to škoda, neboť je rozkošná, tím jsem jist . . . Jaká to smyslná kyprost v tom elegantním a svižném těle! Jak krásné jsou její oči, jak dojemný hlas! Jaký důvtip a půvab v jejím hovoru! . . . Tyto tři týdny budou mi věčností . . . Musím jich použíti k tomu, abych ji vyhledal . . . Ach! pokusme se raději najít spánek! . . .“

Avšak Leo usnouti nemohl; záhy vstal a počal pátrati.

II.

Celý první týden ztrávil, prohledávaje bez oddechu ulice, hostince, divadla, mraženáře, následuje každou ženu, jejíž postava zdála se mu připomínati postavu jeho neznámé, dopouštěje se tisícerých nedorozumění, ba neslušností, — s jediným pouze výsledkem, že se přesvědčil o marnosti svého úsilí. Už ve druhém týdnu zmalomyslněv, počal ve třetím tázati se, má-li ještě dále sloužiti za hračku nějaké koketě, která snad se dokonce vyhýbá jeho zrakům, aby se těšila z jeho trampot, — když dostal lístek obsahující těchto málo slov:

„P. de Préval si bezpochyby vzpomene, že bude očekáván ve čtvrtek na plese v Opeře, v jednu hodinu, pod hodinami.“

Všecky jeho naděje se při četbě toho lístku oživily; v určený den, sotva odbila půlnoc na oněch hodinách, Leo seděl pod nimi úplně rozčilen jemnou netrpělivostí a živou zvědavostí.

Nekonečná hodina mu takto uplynula, když roztomilé bílé domino se lehce přiblížilo, učinilo slabé znamení, umírnivši krok, aby se mohli oddáliti, kdo je provázeli, zavěsilo se v rámě Leonovi, jenž byl k němu pospíšil, svou oválnou paží, již on jemně přitiskl. Okouzlen z tohoto shledání, pln naděje i štěstí, líčil výmluvně, co vytrpěl, své marné hledání, své strachy a své nepokoje. Byl trpělivě vyslechnut; záhy však byl přerušen:

„Byla jsem tedy šťastnější než ty, neboť jsem se dověděla o tobě vše, na čem mně záleželo.“

„O mně!“

„Ano; tys mně řekl čistou pravdu, a já vím kromě toho, že sis uměl zasloužiti přátelství svých soudruhů ve zbrani a úcty svých představených. Ty konečně jsi schopen býti čestným mužem, dokonce i se ženou, a dostáti poctivě slovu, jehož by na tobě požadovala.“

„Bylo by to pouze mojí povinností; mluvme však o mém štěstí . . . . Jak! Tys myslila na mne? Uznala jsi mě za hodna a zajímala se o můj osud, chtějíc věděti, zasloužím-li tvé úcty, chtějíc informovati se . . .“

„Ano, zajisté, bylo toho zapotřebí pro mé záměry.“

„Ach, tyto záměry, doufám, že je poznám . . . Roztomilá masko,

sděl mi je; zažeň všecku nedůvěru ku šťastnému smrtelníkovi, jehož srdce, již plné tebe, nečeká než na slovo, aby se na vždy vzdalo."

„To by mne opravdu netěšilo," odpověděla živě.

Leo nějakou chvilku mlčel. Konečně pravil:

„Ach, ukonči tuto krutou hru. Nač týráš mne tímto střídáním dobroty a přísnosti? Dnes je poslední ples, nemysli, že mi opět unikneš. Připnu se ke tvým krokům, budu tě sledovati bez únavy, až mně dáš ujištění, že tě opět uvidím, abych složil k tvým nohám svoje sliby a své srdce a poznal ty laskavé plány."

„Oh! nikoli, nikoli! Především se musím přesvědčiti o tvé poslušnosti a opatrnosti. Chci ti uložiti jisté podmínky, a tvé čestné slovo, zpečetěné podpisem, bude mi zárukou, že budou provedeny."

„Mé čestné slovo! Můj podpis!" zvolal Leo, dosti udiven touto promyšlenou opatrností a slavnostním rázem, jenž byl dáván smlouvě činěné na plesu v Opeře.

Pohleděl na svou družku; její chování bylo rozpačité, zamyšlené; zřetelné rozčílení pozvedalo její prsa, a skoro se mu zdálo, že ji vidí pýřiti se pod maskou, a také ona hleděla na něj s výrazem nejistým a starostlivým.

Konečně Leo — přesvědčen, že ji přivede k rozhoduutí, bude-li na ni více naléhati, pravil ohnivě:

„Býti roztomilou, avšak nevysvětlitelnou! Nu dobrá, ano, podepíšu vše, obnovím přísahu, kterou jsem učinil na prvním plese, že budu poddaným, poslušným, skromným, přijímám napřed podmínky, jež mi uložíš, doufaje, že mně dáš za to opojnou naději, že tě opět uvidím a že se dovím ony . . ."

„Toho bude ovšem třeba," odpověděla roztržitě, jako by odpovídala spíše na své myšlenky, než na to vše, co on k ní mluvil.

Leo však nedbal, než na slova, jež zvýšila ještě jeho nadšení.

„Ach, jsem příliš šťasten," zvolal; „pojďte, čarovná neznámá; dovršte moje štěstí a opusťte se mnou tento dotěravý dav; svolte, abych dal konečně spadnouti té protivné masce, abych přijal vaše rozkazy a opakoval s větší volností přísahy a sliby lásky."

Mluvě takto, táhl ji jemně za sebou; ona však se náhle zastavila, pustila se ho, a nabyvši opět vší své hrdosti, jež jako by jí byla vlastní, pravila hlasem klidným a chladným:

„Vy se velmi mýlíte, pane de Préval; vaše neskromné zanícení, vaše marné námitky mne urážejí a zraňují. Nejsem naprosto to, co si o mně dovolujete mysliti, věřte mi, a mám právo očekávati od vás více šetrnosti, více opatrnosti a ohledů. Nicméně chci vám odpustiti tuto chybu, k níž, vyznávám, vás mohlo zavésti moje zvláštní chování; musíte však podrobiti se všemu, čeho od vás budu požadovati: zítra budete míti o mně zprávy, dovíte se moje podmínky; až dotud trpělivost a odříkání."

Po těch slovech vrhla se do davu, aby mu unikla; on však hnal se střemhlav za ní.

„Nikoli, nepustím vás," zvolal. „Takto mne neopustíte, ukrutnice;

rozpalujete moje srdce, roznčcujete moji obraznost — a to proto, abyste mě opustila . . .“

„Doveďte mne k mému povozu,“ pravila s jistou autoritou. Uchopil ruku, již mu podala, a začal znova živě svoje nářky a prosby, na něž nedostával odpovědi.

Věrný černoch stál u dvířek; neznámá skočila do povozu, řkouc k Leonovi:

„Zítra, spolehejte na můj slib.“

„Dovolte aspoň, abych vás doprovodil,“ zvolal, chystaje se vstoupiti na stupátko.

„Zůstaňte, a jeďme!“ pravila rozhodně. Její rozkaz byl v okamžiku vykonán, a Leo viděl znova zmizeti svoje naděje s tou, jež byla jich předmětem.

III.

Možno si představiti, jak netrpělivě Leo očekával zítřek. Několikráte šel domů, doufaje, že tam má dopis. Jaká byla jeho radost, když mu konečně dopis přišel! Avšak s jakým ohromením četl následující:

„P. de Préval jevil včera živou touhu, spatřiti opět dámu v bílém dominu, s níž se byl bavil na plese v Opeře; slíbil, že podrobí se všemu, čeho bude v té příčině na něm požadováno.

Zde jsou podmínky, za kterých může doufati, že obdrží, čeho si s takovou nalehavostí žádá:

1. P. de Préval bude zítra o půlnoci doma: důvěrník, jejž už viděl, jej vezme s sebou do fiakru a odveze na místo určení; p. de Préval však svolí, aby mu byly zavázány oči.

2. Nebude se na nic tázati svého průvodce a nepokusí se získati si jej (což by ostatně bylo marno), nýbrž nechá se poslušně odvézti.

3. Musí se výslovně zavázati, že neučiní nejmenšího hluku ani výstupu, že nebude ničeho namítati proti temnotě, ani namáhati se, aby s osobou, s níž pojede, přerušil mlčení, k němuž ona osoba se zavázala.

4. Konečně, až jeho průvodce se pro něj vrátí, nechá se dovésti do povozu a potom domů za těchže opatření, a nebude marně pátrati, aby zvěděl, co se s ním zamýšlí, a bude trpělivě čekati objasnění, které mu slibujeme pod přísahou, jím učiněnou.

5. Jestli p. de Préval souhlasí s těmito podmínkami, napíše dolů na tento papír, že je přijímá, potvrdí přijetí tohoto listu a položí balíček v obálce před své dveře, odkud si jej vezmeme.“

Když Leo přečetl tento podivný dopis, zůstal ohromením dlouho nepohnut, uchvácen spoustou úvah a zmítán tisícem rozmanitých pocitů.

Jak srovnati vážná opatření této prapodivné smlouvy s objasněními, jež se mu slibují? Kterak uvésti v souhlas ušlechtilý, slušný a chladný tón jeho neznámé s tímto jednáním? Opakoval sobě, že by bylo stejně pošetilé jako neopatrné, kdyby podepsal tento návrh k vůli dobrodružství tak málo pravděpodobnému . . .

Jakmile však svůdný obraz krásné masky objevil se mu před

očima, nadšený hovor z plesu oživil se opět v jeho paměti, a rozdíl tolikeré hrdosti, tolikeré slabosti, dráždivá zvláštnost jeho situace, zvědavost živě podnícená, sebeláska vydávaná v sázku: to všecko počalo jej vábiti neodolatelnou svůdností. Chvíli myslil, že může býti nebezpečno, nechati se odvésti neznámým mužem do nepovědomých míst, vázán jsa slibem, vydán všeliké náhodě . . .

Však nebezpečí to bylo mu jen novým kouzlem.

„Nikoli," zvolal, „neustoupím; možno se přece odvážiti nějaké pošetilosti za rozkošnou odměnu, jež se mi nabízí!"

A uchopiv péro, moudrý Kato psal jako omráčený:

„Přijímám všecky podmínky, jež se mi ukládají, a zavazuji se čestným slovem, že je svědomitě splním. Žádám pouze o dovolení, abych směl si vzíti svůj kord s sebou.

Leo de Préval."

Balíček byl večer odnesen, a zítra ráno přišel nový lístek, obsahující těchto pár slov:

„Kord je povolen; avšak p. de Préval nemusí obávati se ani o svou čest, ani o svou bezpečnost."

Nikdy mu nebyl den tak dlouhý.

Již dvě hodiny procházel se Leo, úplně oblečen, dlouhými kroky po svém pokoji, když povoz zarachotil a zastavil se konečně před jeho dveřmi, což uvedlo jej do značného rozčilení. Chopiv svůj kord, rychle sestupoval se schodů a našel dole černocha, jenž mu dříve neukázal povozu, dokud ho svou špatnou výslovností uctivě nepoprosil, aby si dal zavázati oči.

Leo se tomu neopřel.

Povoz nějakou dobu ujížděl, pak se zastavil na rozkaz černochův. Černoch pomohl Leonovi slézti z povozu a šel s ním sto kroků ulicí. Brzy vešli do domu, a když byli vystoupili po několika schodech, poznal Leo, že procházejí místnostmi dosti pustými, na jichž konci vešli do pokoje provátého nejsladšími vůněmi. Tu chvíli mu byla sňata páska, a Leo, dívaje se zvědavě na všecky strany, viděl, že je v místnosti temné, na jejíž konci otevřené dvéře dávaly rozeznati boudoir slabě osvětlený alabastrovou lampou.

Černoch, stojící vedle něho, v ruce přitlumenou svítilnu, ukázal druhou rukou na boudoir, pronesl polohlasem: „Čest a mlčení!" a zmizel.

Leo postavil svůj kord a rychle pokročil . . . Žena . . . Jeho neznámá sama, v prostých nedbalkách, hlavu pokrytu závojem, byla tam, napolo ležíc na pohovce.

Leo se vrhl k jejím nohám.

„Jak jsem šťasten!" zvolal; „avšak proč stále mi odpíráte svoji tvář? Smilujte se, žádné tajemství více, žádný závoj!"

Zároveň vztáhl k ní netrpělivou ruku, jež nebyla odmítnuta . . . Náhle však zhasla lampa.

Neponeseme nešetrného světla do hloubi těchto temnot, jež on ctil. Neporušíme tohoto ticha, tak doporučovaného; řekneme pouze,

že štěstí jeho převýšilo jeho naděje a nedalo mu, aby chtěl zpronevěřiti se svým slibům.

Čas rychle míjel, a noc již velmi pokročila, když ozval se jemný šum v místnosti; tajné dvéře se otevřely, neznámá zmizela, a Leo byl sám. Hned objevil se černoch a uctivým tónem jej prosil, aby vzal svůj obvaz a následoval jej. „Nikoli," odpověděl s nevolí; „neodejdu odtud, dokud neuzřím té čarovné bytosti . . . dokud nedostanu . . ."

Hlas ženský těsně vedle něho jej přerušil: „Čest a mlčení."

Leo se vrhnul na stranu, kde ona zmizela, ale našel pouze stěnu; tápal, až našel dvířka pevně zavřená, jimiž spatřil světlo, jež se vzdalovalo, až zmizelo.

„Ukrutnice," pravil, neodvažuje se povznésti hlasu; „zastavte se na okamžik . . . jen jediné slovo . . .!"

„Čest a mlčení!" pravil černoch pevnějším hlasem.

„Ano," řekl smutně Leo; „čest mne váže, slíbil jsem . . . podrobuji se . . . Doufám aspoň, že se dostojí s onou poctivostí, jíž já dávám příklad, slibu, který mně byl dán . . ."

S obvazkem na očích sledoval Leo svého průvodce a vstoupil do povozu; brzy ocitnul se doma a všecek proniknut sladkými vzpomínkami a živou lítostí, šťasten a nekliden a šíleně zamilován tázal se, zda vše to nebylo než pouhý sen, a konečně usnul, aby v něm pokračoval.

IV.

Kdo však by mohl vylíčiti jeho neklid a muka, když uplynulo několik dní, pak týden, pak dva, tři týdny, a on nedostával nejmenší zprávy od své neznámé — ani ho neuznávala za hodna, aby uklidnila jeho netrpělivost.

Myšlenky ho mučily.

„Eh co!" pravil, „dovolávali se tedy mé poctivosti a cti, pouze aby vyhověli chvilkovým rozmarům ženy bez zásad a bez mravů? Avšak nikoli, jsem nespravedlivý a nevděčný . . . Cítil jsem přece bušení jejího srdce, strachem zrychlené . . . Ó, moje paní rozkošná! Nač unikáš před mým zápalem? Nač povznesla jsi mne až na vrchol štěstí, abys mne hned na to shodila do propasti? Nemají vzpomínky na tyto rozkošné chvíle, jež naplnily a rozrušily mou duši, nijaké moci na duši tvoji?"

V tomto oslovení tajuplné krásky byl Leo vyrušen přineseným mu dopisem, který přicházel právě jakoby odpovědí. Poznal ruku, jež byla napsala podmínky, otevřel jej rozechvěn rozkoší a četl:

„Kolik přeludů právě ničím! Kolik sladkých nadějí právě uhasíná! Jaké kouzlo se to rozplývá! Domníval jste se, že jste zvítězil, a zatím jste to právě vy, s nímž možno nakládati po libosti; vaše sebeláska vám asi lichotila, že máte na slabou ženu neodolatelný vliv, a zatím sám jste poslušen pouze její vůle; konečně asi očekáváte netrpělivě chvíli, abyste ji opět uzřel a ji poznal, abyste upevnil svoje panství novými vzněty se strany své, novými slabostmi se strany její . . . a tato chvíle nepřijde nikdy; vše je ukončeno mezi ní a vámi.

Avšak poctivost, jemnost vašeho chování zasluhovaly nějakého uznání s mé strany; nemohu vám ho osvědčiti lépe, než když vám svěřím plány, jež vaše zvědavost tak živě si přála poznati, sdělím-li vám příčiny svého jednání, jež se zdálo podivínským, ba neopatrným, jehož však přece, vaší zásluhou, nebudu, doufám, nikdy litovati.

Nepoměrné spojení, v němž nalezla jsem jenom neštěstí, pokoření, nespravedlnost, násilí, zanechalo ve mně pouze nepřemožitelný odpor k tomuto neblahému svazku, jenž, doléhaje veškerou tíhou na slabší, podporuje sílu a potvrzuje nespravedlnost. Stavši se v 25 letech svobodnou, bohatou, svou vlastní paní, přisahala jsem, že jí na vždy zůstanu, avšak záhy jsem pocítila, že vykoupila jsem svou nezávislost obětováním nejsladších citů přírody; ohlížela jsem se kolem, ale nenacházela jsem nikoho, kdo by měl potřebu mé péče, mé něhy, kdo mne mohl milovati a mně to říci. Lítost, že jsem se nestala matkou, mučila mne neustále a rostla, až se mi stala hotovým břemenem. Narozena pod ohnivým nebem mám živou hlavu, a duše má cítí vroucně... Co řeknu konečně? Učinila jsem si zvláštní plán, jak poznati mateřské štěstí a nevzíti na se řetězu, který tolik nenávidím... Nemyslete však, že jsem nějaký silný duch, že považuji za předsudky užitečné zákony společnosti; nikoli, ctím je, a jestli nyní a pouze jednou se jim zpronevěřuji, je to jen pro tentokrát, a zvláštní okolnosti dávají mně prostředky, abych si zachránila aspoň svou pověst a zásady slušnosti.

Tento plán, s počátku jen bázlivě pojatý, zajímal mne čím dál tím více, přemýšlela jsem o něm; vyznávám rovněž, že asi právě to, co bylo na něm romantického, dodávalo mu v mých očích nového kouzla... Stal se mou vášní. Vy víte, jak se mně podařilo jej provésti a býti vám zavázána za naději na jediné štěstí, jež chybělo mému životu. Rozhodla jsem se nejprve, že vás opustím úplně nepoznána, úplně zapomenuta; potom jsem si vzpomněla, že jsem vám přece jen povinna nějakým vysvětlením. Neboť, když mé touhy jsou splněny, mohu umříti dříve, než předmět všech mých starostí by mohl stačiti sám sobě; zanechám mu všecko své jmění, nemyslím však, že bych směla zbaviti jej jeho přirozeného ochránce.

Počítejte tudíž s tím, že všude, kamkoli vás povinnost zavolá, obdržíte, až přijde svůj čas, prsten v objemu rozpůlený, na němž bude vyryto datum narození: zasazený diamant bude značiti syna, smaragd druhé pohlaví. Druhou polovici tohoto prstenu obdrží dítě, jestli mne ztratí, s potřebnými údaji, jak by vás nalezlo; až vám ji odevzdá, bude-li doplňovati vaši polovici, dokáže tím svá práva na vaši ochranu, a moje úcta k vám ujišťuje mne, že jí nebude požadovati nadarmo.

S Bohem, pane; s Bohem, Leone; na věky s Bohem! Ušetřete si všech kroků, jichž byla bych předmětem; konal byste je zbytečně, neboť v málo dnech odjedu. Zapomeňte na fantastickou bytost, jíž neznáte, jíž nemáte nikdy poznati; zapomeňte na onen sen jedné noci, jenž nemůže se více vrátiti; buďte šťasten, přeju si toho, a budu-li se toho moci dověděti, mé srdce se tím potěší."

„Šťasten!“ zvolal Leo, odhodiv zlostně list daleko od sebe; „abych byl šťasten, když ona mně chladně oznamuje, že ji nemám více uzříti, když její urážlivá důvěrnost dává mi poznati veškeru cenu toho, co jsem ztratil, jen proto, aby mne toho pro věky zbavila! Však ať nemyslí, že mně unikne, je moje; sama učinila tento uzel... Či to bylo jen proto, aby jej takto rozťala? Ano, budu ji pronásledovati všude; každou dobu budu požadovati svých práv... Nebude se jim moci vymknouti...“

„Běda,“ pravil po chvíli přemítání, „zapomínám, že chce odjeti... Bezpochyby vrátí se do své vlasti, a nekonečná moře budou nás oddělovati... Ach! jak jsem nešťasten! Proč jsem šel na ten ples? Proč byl jsem tak šílený a přijal ty podlé podmínky?“

Náhlá ztráta nejlichotivějších nadějí působila na Leona tak, že byl z toho několik dní nemocen. Jakmile mohl opět vycházeti, počal svoje pátrání s větší ještě živostí než před tím; jsa však sám cizincem ve hlavním městě, měl málo prostředků k úspěchu a brzy upadl v onen nečinný smutek, který jest nejhorší ze všeho zla; sama jeho povaha nabyla jakéhosi nádechu zasmušilosti, jenž mu pak byl vlastním.

Vychován v zásadách čestných, úctyhodnou rodinou, nepustil se Leo nikdy ve zvůle posádky; studie jeho povolání, namáhavé a slavné výpravy válečné nedopřály mu nikdy času, aby navázal nějakou známost: schopen jsa náklonnosti, nikdy ještě nemiloval, a proto byl onen první dojem tím hlubší; a když náhoda přišla a nabídla mu ženu milování hodnou, kterou tajemství, jímž se zahalovala, činilo tím pikantnější, tu zmizela mu jako stín; možná, že bude již brzy otcem, a nikdy nepřitiskne k srdci dítě svojí lásky; připoután nejsladšími a nejmocnějšími pouty ku předmětům, jež mu pouze jeho fantasie vykouzlovala, neměl jich nikdy poznati.

Takové myšlenky na něho doléhaly stále; když však znova přečítal a vykládal si dopis, počal konečně domnívati se, že v něm nachází nějaké svity naděje.

Neztratil ještě veškeré naděje, že svou neznámou přece nalezne. Či nebyl tento záhadný prsten, který mu přislíbila, a jenž měl oznámiti nejtoužebnější událost, jakýmsi způsobem dopisování? Konečně pak, jestliže se postarala o to, aby dítě mohlo se vždy sejíti se svým otcem, neodřekla se zajisté zajímati se také o život tohoto otce; a tehdy myšlenka, že jeho neviditelná bude se dále zabývati jeho osudy, zmocnila se jeho ducha a přinesla mu trochu útěchy.

Avšak nová rána ho očekávala: jeho pluk dostal rozkaz, aby se přestěhoval posádkou do malého města na severu Francie; a Leo, nucen jíti s plukem, znova zoufal. Opouštěje Paříž ztratil veškeru naději, že nalezne stopu té, jíž hledal, a on sám, ukryt v hloubi nějaké provincie, mohl tam býti zapomenut; posel, jehož s takou netrpělivostí očekával, snad ho tam ani nenalezne. Musil však odjeti, a pobyt v malém městě, bez společnosti, beze všech zábav kromě osamělých procházek, ničím nepřispěl, aby zveselil truchlou mysl Leonovu.

V.

Co on — ubíraje se nerad do smutného vyhnanství — počítal netrpělivě měsíce, jež měly uplynouti do ohlášeného poselství, odebrala se také jeho neznámá do kouzelné krajiny, ležící na cestě z Toursu do Bordeaux, a věnovala se s vášnivostí ohnivé hlavy sladkým nadějím, jež si byla stvořila. Všecko bylo pro ni novým, všecko ji okouzlovalo v tom nezávislém postavení, v němž se nacházela.

Zrozena na ostrově Martiniku, vychována na venkově uprostřed otroků, neznala mladá, šestnáctiletá Elinora jiného nátlaku, než shovívavou vůli svých rodičů; a přísné zákony společenské neuložily jí nikdy svého spásonosného jařma.

V tu dobu však její krása, o níž počalo se mluviti, zanítila touhy p. de Roselis, nejbohatšího osadníka na ostrově. Představil se a požádal o její ruku, a lesk jeho bohatství tak oslnil její rodinu, příliš ctižádostivou, že mu byla ihned přislíbena.

Byl to muž čtyřicetiletý, pěkné postavy, stejně nenáviděný jako podlý. S počátku býval správcem statku, jehož byl nyní majitelem a jehož nikdy neopustil; zvyk rozkazovati po tyransku vtiskl mu všecky neřesti, jež se rodí skoro vždycky z osamělosti a z neomezené moci. Byl podezřívavý, násilný, bez zásad, bez mravů, a jeho marnivost, podnícena na chvíli ještě tím, že dostane nejkrásnější dívku z osady, nenechala mu záhy jiného pocitu než nízkou žárlivost, již projevoval se vší tvrdostí své pánovité povahy.

Elinora, uzavřena mezi svými černoškami, jimž ani nemohla poroučeti, a z nichž mnohé byly jejími sokyněmi, musila snášeti nejnehodnější nakládání; její citlivá a hrdá duše pojala hluboké záští, a tehdy slíbila všem mužům nenávist a pohrdání, kterého vlastně zasluhoval pouze jediný z nich, jenž jí nedovedl nikdy oceniti.

Její rodiče zemřeli zármutkem, že obětovali svou dceru, a její manžel, otupen způsobem života, jehož všecky rozkoše byl vyčerpal, chystal se přestěhovati se do Francie, kam už byl poslal kapitál k nákupu pozemků, když náhlá smrt překvapila jej uprostřed hýření.

Tím stala se krásná Elinora de Roselis v pětadvaceti letech náhle nejbohatší a nejsvobodnější vdovou z celé kolonie, avšak znechucena zemí, v níž poznala pouze hoře, rozhodla se, že provede záměry svého muže a odebéře se do Francie. Přítelkyně z dětství, pí. de Gernancé, jejíž manželství bylo šťastnější než její, rozhodla se, že přestěhuje do téže země své jmění a svou rodinu, najaly společně loď, a když byla pí. de Roselis obnovila na hrobě svých rodičů přísahu, že nikdy více nedá žádnému muži moci, aby rozhodoval o jejích osudech, vstoupila na loď, osnujíc tisíce plánů, opojujíc se tisícerými nadějemi.

V prvních letech svého nešťastného manželství pociťovala pí. de Roselis živě žal, že nebyla matkou, a utěšovala se potom pouze strachem, že by její dítě bylo zdědilo neřesti, jimiž trpěla tak dlouho.

Tento stesk obnovil se s větší ještě silou než dříve, když počala plně užívati svobody, jsouc hotova sama, bez rodiny, bez zná-

mostí vydati se do země cizí, v níž nikoho neznala, a tu cítila, že tato nezávislost není vše, že ku štěstí nestačí, a že nutno míti ještě nějaký zájem v životě, abychom byli k němu připoutáni. Přítomnost dětí její přítelkyně, jež ji při jízdě po moři stále obklopovaly, svedla všecky její myšlenky na tento předmět, a tak při jejich laskání a hrajíc si s nimi pojala myšlenku prapodivného plánu, který právě jsme viděli, jak byl proveden. Nuda dlouhé plavby poskytla jí dosti času, aby přemýšlela o něm, i o způsobu, jak vyhnouti se vážným nepříjemnostem, jež že potká, myslila; a tak stále mocněji okouzlována plánem, čím více jej rozvinovala ve fantasii, když vylodila v Bordeaux, byla jím cele zaujata.

Po velmi krátkém pobytu v tomto městě jela s panem a s pí. de Gernancé do Paříže, kde chtěla přezimovati. Viděli jsme, s jakou potřeštěností a s jakým štěstím provedla svůj šílený plán, a jak šťastný její osud jí dal nalézti v Leonu de Préval dosti počestnosti a pevnosti povahy, aby ji zachránil před nebezpečnými nehodami, jimž byla vydána.

Nechtějíc nikomu se svěřiti kromě svému věrnému černochovi, uložila mu, aby v období do posledního plesu najal na konci vzdáleného předměstí domek, jejž si chtěla dáti zaříditi pro svůj záměr. Tajné péro, jímž bylo možno lampu po libosti zhasnouti, tajné východy, jež jí zabezpečovaly útěk, to vše bylo dílo jakési důvodné obezřelosti, jíž přikládala věci, ve které jí opravdu nebylo.

Jelikož bydlela v témže hotelu, co její spolucestovníci, musila jim oznámiti změnu, i vzkázala jim, že odjede na své hospodářství příští den po Mi-carême. Vskutku týž den, ač ji přátelé přemlouvali, dala jim s bohem a odjela sama s černochem, jela však pouze do svého domku. Ostatní své lidi poslala na cestu několik hodin dříve, a vše se zdařilo dle jejího přání.

Po onom dostaveníčku, s takovou péčí připraveném, zůstala ještě nějaký čas ukryta ve svém domku; odtud pak psala Leonovi dopis, který jej učinil tak nešťastným; několik dní na to odjela do Touraine.

První její péčí bylo, když přijela na místo, rozšířiti po okolí zprávu, že její manžel, nemocný již, když sedali na loď, umřel na cestě; smutek, který nosila, potvrzoval její slova. Brzy pak dala lidem tušiti, že jí zůstala aspoň naděje, že bude míti pozdní zástavu ze svého manželství; po několika měsících stala se tato naděje jistotou všem očím, a ke konci podzimu pí. de Roselis, na vrcholu svých tužeb, povila dcerušku, která byla kojena v zámku.

S jakými pocity tiskla na srdce toto děcko tak žádané, na kterém spočívalo veškeré štěstí jejího života, a jež mělo sloučiti nejněžnější její city!

„Ty mne budeš milovati; ano, ty budeš vděčna za péče, za něhu, jimiž tě zahrnu; budu žíti pouze pro tebe a nebudu se aspoň báti, že opuštění a urážka bude odměnou mé oddanosti. Konečně je na světě bytost, k níž jsem připiata nejsladšími a nejsilnějšími pouty, a jejíž nevinná laskání a dětské štěstí, doufám, postačí k mé blaženosti.“

Bylo přirozeno, že uprostřed všech těchto radostí objevila se myšlenka na toho, jenž byl jich původcem; přemýšlela, jakého štěstí by Leon zakoušel, kdyby to dítě mohl spatřiti, a myšlenka ta jí připomněla slib, který mu dala: že mu oznámí dobu narození.

Negr byl poslán do Paříže, aby dal zhotoviti prsten, slíbený Leonovi. Dostal nařízení, aby se přeptal ve vojenské kanceláři, ve kterém městě leží Leonův pluk, a pak aby tryskem jel a dovezl mu poslední poselství. Měl je odevzdati jemu samotnému a pak ihned odjeti, aby p. de Préval nemohl ho zadržeti a na nic se ho nemohl tázati.

Černoch vykonal rozkazy stejně přesně jako rozvážně.

VI.

Leo, jenž nemohl se rozčilením dočkati měsíce listopadu, vracel se jednoho rána ze cvičení, smuten a zadumán. Chtěje vejíti do domu, uslyšel za sebou koňský dupot, otočil hlavu a poznal černocha, i vykřikl překvapením a radostí; ten — ani s koně neslézaje — pravil:

„Zde je, co vám mám odevzdati —“ a podal mu zapečetěnou krabičku.

Pobodl oře a zmizel okamžitě. Leo zaražen sledoval jej očima a teprve, když je sklonil zase na krabičku, nabyl přesvědčení, že to náhlé zjevení nebylo nějakou vidinou jeho pobouřeného ducha.

Rychle ji otevřel; obsahovala pouze polovici zlatého prstenu, na způsob snubního ukutého, na němž bylo vyryto: 22. listopadu 18 . . Zasazen byl v něm krásný velký smaragd.

„Je to dcera!“ zvolal Leo; „jsem otcem . . .! Dopis žádný, ani slůvka . . .! Ještě si se mnou hraje . . . Snad je tomu tak. Neuslyším více ničeho o ní . . . Kdo však je tato nepochopitelná bytost, jež takto rozhoduje o mém osudě a o mé budoucnosti . . .? která, stále neviditelná, sleduje mne až do vnitra této provincie a dle své libosti mne buď hledá anebo opouští . . .? Nešťastný ples! Osudné dostaveníčko!“

Jeho pobouřený duch zobracel sterým způsobem tyto úvahy, nemoha z nich načerpati zadostučinění.

Tak uplynul dlouhý rok. S příchodem jara počaly kroužiti pověsti o vojně; mluvilo se o výpravě do Španěl, a vojáci, toužící po povýšení a po slávě, radovali se, že uniknou pokoji.

Hlavně Leo, unaven vzpomínkami a zahálkou, jež je živila, očekával netrpělivě znamení k boji. Avšak jaké bylo jeho překvapení, když jednoho dne dostal depeši od ministra války, jež obsahovala jeho jmenování pelním pobočníkem generála X . . . a rozkaz, aby se vydal ihned do Paříže k tomuto vysokému důstojníkovi.

Leo, jenž ho neznal a nemyslil, že by u něho měl nějakou protekci, nemohl pochopiti, odkud mohlo toto jmenování povstati; ale od nějaké doby přiházely se mu samé prapodivné věci. Tato poslední naplnila jej radostí a nadějí. Snad jeho neznámá měla na tomto jmenování podíl. Nuže, to byl prostředek, jak dověděti se jejího jména a sídla. Konečně se vrátí do Paříže, a ačkoli jeho pobyt

měl tu býti velice krátký, přece nějaká příznivá náhoda mohla by mu pomoci při hledání.

Leo přibyl tedy do hlavního města, byl velmi vlídně přijat generálem, jenž mu dal byt ve svém paláci a přijal ho k svému stolu. S počátku množství zaměstnání nedovolovalo mu hrubě, aby věnoval se pátráním, jichž marnost ostatně byl už uznal; po krátké době byl však vyznamenán svým představeným, jenž si ho téměř zamiloval, a tu dovolil si otázati se, komu vlastně je zavázán díky za toto čestné místo. Generál mu odvětil, že doporučení pana de B . . ., jenž ustanovuje válečný personál, a vzpomínka na výtečné činy Leonovy v předešlých válečných výpravách přiměly jej, že si ho vyžádal za svého polního pobočníka.

„Myslím," pokračoval, „že by bylo slušno, abyste mu učinil návštěvu na poděkování; hodlám tam jíti některý příští večer, chcete-li, vezmu vás s sebou."

Leo, ačkoli zklamán ve své naději, přijal vděčně návrh, a po několika málo dnech odvezl ho generál ve svém povoze k p. de B . . .

V saloně už byla shromážděna dosti četná společnost, a paní de B . . ., zařídivši některé věci, usedla na svoje místo u krbu uprostřed malého kroužku tří nebo čtyř paní a tolikéž asi pánů; a velice vesele se bavili, když jim byl Leo představen.

Leo se marně pokoušel dostati od ní vysvětlení, po němž toužil; po několika slovech zdvořilosti jala se pí. de B. hovořiti tónem všeobecným a prosila jednoho z pánů, aby pokračoval v začaté anekdotě, a Leo, zklamán ve svém očekávání, viděl se nucena poslouchati jako ostatní.

Po nějaký čas následovaly za sebou příhody zábavné nebo podivné, když pí. de B . . ., pozorliva, aby každý se mohl pořadem zaskvíti, obrátila se na Leona a tázala se ho s úsměvem, zda také on během tažení a osudů života vojenského neměl nějakého dobrodružství, jež by stálo za povědění. Leo, mysle stále pouze na své dobrodružství, vypravoval o něm, jako by se bylo přihodilo jednomu důstojníkovi od jeho pluku, a uměl mu dodati tím většího zájmu, že sám byl jeho předmětem zcela zaujat.

Když dokončil, nastal živý rozhovor o tomto prapodivném vrtochu neodvislosti. Dámy odsuzovaly se spravedlivou přísností neomluvitelnou neopatrnost, jakou ukázala žena, vydávající se tak lehkomyslně v nebezpečí, a haněly ji, že obětovala své povinnosti nemístné choutce po svobodě.

Mužové zase nacházeli v jejím chování známku povahy a obraznosti, a že provedla svůj román s takovým duchem jako pevností, a že to musí býti žena rozkošná. Každý si přál, aby byl býval na místě důstojníkově; ale každý ujišťoval, že by nebyl nechal s sebou takto pohrávati, a že žádná přísaha nemohla by mu zabrániti, aby nenašel a nepodrobil si krásnou uprchlici.

„Opravdu," pravila suše dáma staršího věku, „nebylo třeba tak mnoho šetrnosti k osobě, jež se sama tak málo ctila."

„Připouštím," pravila jedna dáma velice krásná, která seděla

v koutě krbu, „že není ji možno omluviti; lze však aspoň připustiti, že mocné a tajné důvody způsobily tento rozhodný odpor ke druhému svazku; vášeň pak matky, zdá se, dokonala ostatek, a která z nás by nenašla, laskajíc děcko, jež se na ni usmívá, ve svém srdci nějakou omluvu pro blud zaviněný tímto citem?“

„Aspoň přiznáte, že si s ubohým důstojníkem krvavě zahrála?“

„A jaké pak tak veliké zlo mu tedy způsobila?“ tázala se lehkým tónem krásná dáma.

„Jaké zlo?“ zvolal ohnivě Leo; „či není to nic pro toho důstojníka, je-li neustále pronásledován vzpomínkou na rozkošnou ženu, jejíž půvaby a duch jej naplnily láskou, jejíž dosažení jej naplnilo slastmi, a jež tvrdošíjně uniká jeho zrakům a jeho něze? Jež jako by mu byla zapálila srdce, jen aby jej pak zanechala jeho steskům, a jako by udržovala s ním styky, jen aby živila jeho touhy, jichž nikdy nechce vyplniti? On je manželem, je otcem, a snad nikdy nepozná předmětů svých citů nejpřirozenějších; on neví, kde žijí, kdežto oni jej neviditelně hlídají, sledují jej a nalézají a mají v moci jeho bytnost; jemu jsou uloženy povinnosti, on však, nešťastnější než poslední z lidí, nebude za to odměněn domácím štěstím, jež náleží všem kromě něho.“

„Dle všeho je asi trochu přepiatý; neboť — proč se neožení?“

„Eh, paní, je mu to možno? Připustíme-li, že čas konečně smaže příliš hluboké dojmy zašlého štěstí, bude on pak ještě svým pánem? Pokud ta, kterou miluje, je svobodna, může on přestati býti svoboden? Ach, jestli tento podivný odpor k přirozenému svazku pomine a on by měl dostati jednou tu ruku, po níž tak dlouho toužil, zda by mohl potom utěšiti se z toho, že zadal svou vlastní?“

„Ve smýšlení, jež jí přičítáte, je zajisté jistý jemnocit,“ pravila dáma, upírajíc na Leona pohled plný něhy a zájmu.

Jej to dojalo a pokračoval stále vroucněji:

„A což ten prsten, rozdělený mezi něj a jeho dítě, ten není poutem, jež jej váže na vždy? Ať se nalézá v jakékoli situaci, mohou přijíti vždycky a žádati na něm jeho lásku a jeho otcovské péče... Oni jej mají v rukou, a on nemá ničeho! A aby byla dovršena tato situace, jež nemá rovné, on nemůže míti naděje, že pozná svoje dítě, leč umře-li matka. Prvý pohled této drahé bytosti jej poučí, že jiné, dražší, není; a on může pouze za cenu štěstí, býti manželem, dosíci štěstí býti otcem!“

Hlas Leonův se změnil, když pronášel tato slova; z pod víček jako by byla chtěla vytrysknouti slza.

„Na mou čest, můj milý Prévale,“ pravil s úsměvem generál, „vylíčil jste tak dojemně postavení toho mladého muže, že se zdá, že jste je kreslil dle přírody.“

Pí. de B..., vidouc rozpaky a pohnutí Leonovo, dala rozmluvě jiný směr. On zůstal státi u krbu u přívětivé dámy.

Po krátkém mlčení pravila mu něžně:

„Zajímal jste se velice živě o svého přítele; výmluvněji nemohl by nikdo vylíčiti jeho citů.“

„Podal jsem je, madame, aspoň pravdivě; avšak nastávající vojna přinese mocné rozptýlení jeho smutku a také naději, skončiti slavně život, jenž mu neskýtá šťastných vyhlídek více.“

„Co pravíte, pane?“ tázala se krásná paní; „máte-li na něj nějaký vliv, musíte ho použiti, abyste jej odvrátil od této děsné myšlenky, a říci mu, že je jeho povinností, zachovati se pro to dítě . . .“

„Eh! nač by se přiznával k povinnostem bez odměny? Jakým právem je povinen věnovati svůj život těm, kteří mu jej otrávili? . . . Avšak kule,“ dodal se smutným úsměvem, „kule už to spraví . . .“

Tu chvíli jej zavolal generál; rozloučili se, přijali blahopřání slávy a šťastného návratu . . .

„Tento mladý muž je velmi zajímavý,“ pravila pí. de B . . ., když odešli; „rozkošná tvář, pěkná duše; bylo by opravdu škoda, aby zahynul ve Španělích.“

VII.

Od té chvíle pí. de Roselis (neboť není pochyby, že to byla ona) nemohla nalézti více té klidné bezstarostnosti, té hrdé lhostejnosti, jíž se vždy honosívala. Změřila konečně velikost i nebezpečí svojí chyby, s přísností, s jakou je ženy obyčejně posuzují, kdežto lehké řeči mužů ji poučily, čím byla povinna vzácnému jemnocitu Leonovu.

Tato úvaha zvýšila její úctu k němu, a myšlenka, že učinila nešťastným muže, jenž ji zbožňoval, a při němž nemohla se ubrániti, aby jej neshledávala roztomilým, tato směs nebezpečí a slávy, tak působivá na srdce žen, a konečně neklid, tato potrava lásky a vzpomínání, to vše zároveň vzbudilo v jejím srdci nové city k němu.

Mučena touhou spatřiti opět svou dceru a vrátit se zase do své samoty, neměla jiné péče, než aby odjela.

Při návštěvě na rozloučenou, konané u pí. de B . . ., dověděla se, že generál X. se svým roztomilým pobočníkem jsou už asi na hranicích španělských, kde nastaly již srážky. Srdce se jí sevřelo; návštěva její byla krátká; jakýsi druh bolestné netrpělivosti hnal ji domů, aby ji přiměl ku přípravám na cestu.

Jaký však byl rozdíl ve stavu ducha, v jakém se právě nacházela, od onoho, jejž přinášel jí počátek zimy, když — povolivši nalénání paní de Gernancé — rozhodla se, že ztráví zimu v Paříži. — Paní de Roselis byla tehdy šťastna, klidna, ve květu svého věku, kdy nemyslí se na nic než na zábavy, i můžete si představiti, s jakým nadšením byla přijata mladá a bohatá vdova ve světě, ve kterém bohatství je vždy velikou zásluhou. A jedním z domů, kde byla Elinor představena, byl také dům pí. de B . . .; pan de Gernancé byl v úzkém styku s manželem této paní, a když přišly první zprávy o válce, chtěla Elinor použíti té známosti, aby opatřila Leonovi místo méně nebezpečné a při tom čestnější.

Úspěch dopadl zcela dle jejího přání, a náhoda potom připravila toto setkání, jež ihned úplně změnilo celý její život.

Pí. de Roselis vydala se na cestu do Touraine, neklidna, zamyšlena, jsouc blízka takového omámení, jakého netušila důsledků. Živá její obraznost kreslila jí jako jistotu vše, co nejhroznějšího mohlo přijíti, a její srdce změklo při neblahých obrazech, jež si se zálibou napřed vytvářela. Černoch, kterého nechala v Paříži, měl jí podávati ihned přesné zprávy ze Španěl, jež počaly ji nyní velice zajímati.

Když opět uviděla svoji dcerušku, pocítila, že se jí stala mnohem dražší; překvapila ji najednou jistá podobnost, které si až dosud nebyla povšimla, a začala ji po tomto objevu znova a ještě vroucněji líbati.

Pí. de Roselis, osamělejší než kdy jindy, věnovala se s nejrozkošnějším zájmem pokroku tohoto drahého dítěte: každý měsíc přiváděl k platnosti nějaký nový půvab, jenž značil nový krok jeho duševního vývoje.

Elinor byla okouzlena; často však hledala kolem sebe někoho, s kým by sdílela své mateřské nadšení. „Je to přece jen smutné," pravila si, „nemáme-li nikoho, s kým bychom mohli mluviti o svém štěstí, jenž by cítil stejně jako my . . . Ach!" pravila s povzdechem, jejž hrdost ihned potlačila, „zajisté nenalezl by se otec, jenž by se mohl tolik těšiti z těchto dětinství . . . A kdo ví, jestli takový pyšný despota nepřekážel by mně v jeho vychování, jestli jeho tvrdá přísnost . . . Ach! Leo nebude despotou . . . Jeho pohled je něžný, jeho úsměv je vlídný . . . On bude dobrým otcem . . ."

Potom vzpomínala, že je velmi daleko, vydán všem nebezpečím války, že chce zemříti, že je snad mrtev . . .

A pí. de Roselis psala, aby měla zprávy ze Španěl, a její klid, její hrdost nevrátily se dříve, dokud se nedověděla, že p. de Préval je v tom a tom městě a že se mu dobře vede.

S blížící se zimou psali jí její přátelé, kteří nechápali, co ji tak dlouho poutá v její samotě, aby již pospíšila za nimi. Nemohouc rozhodnouti se opustit svou malou Leonii, kterou milovala každý den vášnivěji, a neodvažujíc se ještě svěřiti se o její existenci paní de Gernancé, oddalovala svůj odjezd pod různými záminkami.

Teprve během ledna odstěhovala se konečně do Paříže. Avšak skvělé zábavy, roztomilé společnosti, které ji vloni tak okouzlovaly, neměly nyní pro ni více půvabu; připadaly jí nudnými, nechutnými; vracívala se domů unavena, nespokojena, cítila se osamělou a počala přemýšleti, že tato neodvislost, kterou si byla učinila svým svrchovaným pokladem, bývala často vykupována prázdnotou srdce a nudou, jež jest od ní neodlučitelna.

Unavena dotěrnými poctami davu omámenců, jichž naděje byly podněcovány jejím postavením, řekla si, že by snad bylo lépe, kdyby se spojila s jedním z nich, aby se zbavila ostatních, že žena příjemná a krásná má ve společnosti zapotřebí ochránce, který by jí zabezpečil úctu; aniž toho pozorovala, vzpomínka na Leona stávala se jí méně lhostejnou.

Najednou se rozšířila zpráva, že ve Španělích se strhla velmi vražedná půtka.

Elinor, plna nepokoje a smutné předtuchy, běžela hned k pí. de B . . . Hovor točil se již okolo předmětu, jenž ji zajímal; jak však byla vzrušena, když pí. de B . . . jmenujíc několik důstojníků, kteří zahynuli, doložila:

„Pamatujete se, paní, na toho roztomilého pobočníka generála X . . ., jenž nám vypravoval onu prapodivnou historku? Nuže, ten právě po bitvě zmizel: nemohli ho nalézti ani mezi živými, ani mezi mrtvými."

Výkřik zděšení byl jedinou odpovědí Elinořinou; na její štěstí však rozpředla se o této události dlouhá rozprávka, a pí. de Roselis, vyslechnuvši mlčky domněnky, víc a více beznadějnější, rychle odešla a tu konečně cítila, že proti její vůli přece jeden muž měl moc zkaliti její štěstí a působiti na její život.

Zůstala ještě asi měsíc v Paříži, stále doufajíc, že dostane zprávy příznivé; ale když nic nepřicházelo, co by vyjasnilo tmu, jež pokrývala osud Leonův, rozhodla se, že se vrátí do Touraine.

Pí. de Gernancé, poděšena jejím smutkem, znepokojena o její zdraví a obávajíc se, aby osamělost nezvýšila ještě tohoto trapného stavu, nadarmo jí bránila v odjezdu; odjela, avšak nepokoj a lítost ji provázely; a pohled na dcerušku ještě je zvýšil.

„Nemá nikoho více než mne," pravila; „toho, jenž mě mohl jednou nahraditi, není snad více! . . ."

Každá nová zpráva očekávána netrpělivě, avšak skoro po dva měsíce nedošlo nic nového o osudu Leonově.

VIII.

Jednoho večera seděla na konci svého parku a bavila se hrou malé Leonie, vzpomínajíc na toho, jehož podobu jí připomínala, když najednou zaslechla zmatené hlasy svých lidí, kteří ji hledali.

„Paní," slyšela mluviti jednoho z nich, „musí býti v parku s dceruškou . . ."

„S dceruškou?" zvolal s podivením cizí hlas, v němž Elinor ihned poznala hlas pí. de Gernancé. Současně objevila se pí. de Gernancé sama, a obě přítelkyně běžely, aby si padly do náručí. „Má drahá Elinor," pravila vroucně, „nemohla jsem déle vzdorovati svému neklidu; vaše dopisy staly se tak vzácnými a tak krátkými, nacházela jsem v nich stín zádumčivosti tak význačný, že chtěla jsem sama posouditi stav, v němž se nacházíte; přicházím na několik chvil, abych sdílela a, možno-li, zveselila vaši samotu."

Zatím co přítelkyně jí vroucně děkovala za toto dojemné svědectví přátelství, upírala pí. de Gernancé zraky plné překvapení a zvědavosti na dítě, s nímž sloužící, jak viděla, zacházeli jako s dcerou domu, a které ve svém dětském žvatlání stále volalo matku.

Když vešly do domu, pravila pí. de Roselis s úsměvem:

„Vidím váš úžas a chápu vaši zvědavost . . . Ano, má drahá přítelkyně, dovedla jsem míti tajemství před vámi, tajemství, jež jsem se nikdy nemohla odhodlati vám sděliti; zítra však zvíte všecko, a má slova vám zároveň povědí, co je příčinou mého smutku."

Ač byla pí. de Gernancé z cesty unavena, nemohla přece spáti, jak netrpěliva byla poznati ono tajemství, z něhož ničeho nemohla pochopiti. Ráno časně vstala, a první bylo, že šla k Elinor, a obě vyšly hned do parku, aby si tam volně pohovořily.

Pí. de Roselis kráčela mlčky vedle své přítelkyně, tísněna rozpaky, jak jí sděliti své tajemství.

Konečně, trochu váhajíc, počala:

„Nemožno více, drahá přítelkyně, ukrývati před vašima očima tajemství, které jsem vám stále chtěla sděliti a jehož vyznání jsem odkládala proto, že jsem si byla jista, že se mi nedostane vašeho schválení . . . Konečně však je nutno vám je sděliti . . . To děcko, jež vzbudilo včera vaši zvědavost . . . jest moje dcera . . . Chtěla jsem býti matkou a nepocítiti podruhé toho jařma, jehož děsnou tíhu jsem už poznala . . .“

Pí. de Gernancé nemohla zadržeti výkřiku úžasu; Elinor však nedopřála jí času ke slovu a vyprávěla jí o nemoudrém záměru, který si zosnovala cestou přes moře, a o prostředcích, jichž použila, aby jej provedla.

Přišla konečně k narození své dcerušky, když její přítelkyně ji živě přerušila:

„Jaké starosti!“ zvolala, „jaké opatrnosti třeba, abychom se nedopustili pošetilosti! V jaké nebezpečí jste se vydala! . . . Zadati takto svojí pověsti, svému postavení ve světě! A proč tolik obětí? Pro jakési štěstí, neúplné, jež se skrývá a neodváží se na světlo! Tak vida, kam zavedla vás upřílišenost vašeho nesmyslného záměru. Svedena svou obrazností, objala jste vášnivě přelud a dala mu přednost před pravým blahem života; smutná to lehkost, uspokojiti vrtoch! . . . Ach! věřte mi, přibližte se co nejdříve k otci tohoto roztomilého děcka; nezbavujte je na dále jeho nejlepšího přítele, jeho přirozeného ochránce; nezbavujte sama sebe kouzel lásky přirozené, nejsladší ze všech intimností!“

„Ach, to již není více v mé moci,“ zvolala pí. de Roselis; „poslyšte aspoň, jak jsem potrestána za chyby, jež mi tak přísně vytýkáte.“

A připomenula jí nyní onoho polního pobočníka, o kterém se tak často mluvívalo u pí. de B . . ., a jehož tam litují posavad.

„Jak! To byl on?“ zvolala pí. de Gernancé. „Co jste to učinila, Elinor? Jak vás lituji! Vidíte, tato neopatrnost zničila mír vašeho srdce, klid vašich krásných dnů, a nyní, spravedlivým trestem, není více ve vaší moci to napraviti. Jste žena bez muže, jste matka a neodvážíte se ani užívati toho jména, budete žíti a styděti se za pocity nejpřirozenější a nejctihodnější a, jsouc tak krásná a tak skvoucí, zasypána dary přírody i štěstěny, jste oloupena o to štěstí, jemuž těší se poslední z žen, o štěstí tak sladké: míti svého muže a své děcko! To však není vše. Čtu ve vašem srdci — vaše hrdost marně se to snaží zakrýti jiným a samé sobě . . . To srdce není více vaše: ono miluje, ono je zadáno . . .“

Na ta slova paní de Roselis přikryla si obličej dlaněma; slzy vytryskly jí z očí.

„Drahá Elinor," pravila dobrotivě pí. de Gernancé, přistupujíc k ní, aby ji sevřela do náručí. „Ach, cítím při vašem pláči, že jsem příliš vaší přítelkyní, než abych vás mohla souditi. Nepodávejte se lítosti, vždyť snad je ještě pomoc; doufejme, že Leo žije posud, a že vše možno ještě napraviti."

Na ta slova přestala Elinor plakati.

„Napraviti!" zvolala hrdě; „nikoli, má drahá, nevěřím, že bych svolila tak snadno k tomu, co nazýváte nápravou. Chybila jsem, pravda, avšak neučinila jsem toho ze slabosti, nýbrž z vlastní vůle a po dlouhém přemýšlení o útrapách, jež jsem vytrpěla... Pláču ovšem nad osudem zajímavého muže, jehož život jsem zkalila a snad i ukrátila; nebudu šťastna, dokud nezvím, že ještě žije; vzdáti se však svojí samostatnosti, způsobiti tímto obratem domněnku, že jsem byla slabá anebo že jsem nedůsledná: nikoli, k tomu nesvolím nikdy."

Pí. de Gernancé viděla dobře, že nepřišel ještě čas, aby mohla čeliti zaujatosti a hrdosti své přítelkyně; od té doby však stal se Leo předmětem jejich rozhovorů, a Elinor, mluvíc neustále o něm, zvětšovala, ani toho nepozorujíc, náklonnost nacházející se v jejím srdci.

Pí. de Gernancé zase kreslila svůdný obraz štěstí, jehož požívala sama, a o němž ji ujišťovala, že by bylo také jejím. Elinor, jednak dojata a rozechvěna, usmívala se na rady své přítelkyně, jednak zase, navracejíc se k svému přeludu svobody, rozhorlovala se při myšlence, že by měla upustiti od svého směru, jemuž byla již tolik obětovala. Obě přítelkyně shodovaly se v přání, aby se Leo zase navrátil.

Jednoho dne byly Elinor a pí. de Gernancé pospolu, mluvíce o zamilovaném svém předmětu, když jim bylo oznámeno, že sluha nějakého cestovníka, čekajícího na konci stromořadí, prosí snažně o pomoc pro svého pána, jenž — nemocen a trpící — pozbyl právě vědomí ve svém povoze.

Pí. de Roselis ihned nařídila, aby byl opatřen vším možným, a puzena soucitem, u ženy docela přirozeným, vydala se ihned, sledována přítelkyní, k nemocnému.

Vynesli jej zatím z povozu, ležel na trávníku bledý, nehybný, samá krev; zoufalý jeho sluha volal a plakal, že se jeho pánovi rána otevřela a že zemře.

Tu chvíli přišla pí. de Roselis; sotva však pohlédla na bezduché tělo, vykřikla a skryla hlavu na prsou své přítelkyně:

„To je on," pravila zajíkajíc se, „on přišel umřít před mýma očima."

„Ve jménu božím!" pravila pí. de Gernancé, „zmužte se; ať se neprozradíte."

Ta slova přivedla zase Elinor k sobě; cítila veškero nebezpečí svého postavení, a sebravši opět síly, které ji již již opouštěly, dala donésti do zámku zajímavého poraněného, posud omdlelého.

IX.

Otevřev oči, ležel Leo na loži, a lékař, jenž byl právě převázal jeho ránu, věnoval mu všecku péči; jeho sluha chtěl mu několika slovy sděliti, co se stalo, ale lékař ho přerušil, naporučiv ticho a klid.

Paní de Roselis, jež netrpělivě čekala na zprávy o nemocném, dověděla se, že ztráta krve jej nanejvýš oslabila, a kdyby se dostavila horečka, že jest se obávati, že toho možná nesnese; lékař nařídil naprostý klid; bylo rozhodnuto, že dámy do jeho pokoje nevstoupí a že budou pouze bdíti, aby mu ničeho nechybělo.

Ráno přede dnem zazvonili na Elinor a sdělili jí, že horečka se v noci dostavila; brzy přidružilo se i třeštění. Tu chvíli poznala, zděšena ve své beznaději, jak drahým Leo jí byl, a přiznala si, že by bez něho nemohla více být šťastna; ani hrdosti, ani marné zaujatosti více; jediná myšlenka, myšlenka na nebezpečí, v němž se nacházel, naplňovala jí duši.

Pí. de Gernancé, obávajíc se, aby se svým rozčilením neprozradila, měla co dělati, aby jí zabránila po celý ten den vstup do pokoje nemocného. Avšak následující noci, kdy všichni spali, v tom tichu hlubokém, jež zvětšovalo ještě její bol a nesnesitelný strach, vstala Elinor, nemohouc usnouti a nemohouc přemoci svého neklidu, a sama vešla do chodby a postavila se u dveří Leonových, aby vyslechla, co se děje: posavade třeštil, přerývané zvuky jeho stísněného a chvějícího se hlasu zaznívaly po přestávkách až k ní. A tu, poslouchajíc pouze své zoufalství, otevřela tiše a vešla . . .

Stráž spala. A ona při slabém svitu lampy poznává tu milou tvář, tak dobře vrytou do její paměti: avšak oči, ty jsou ztrnulé, tváře zaníceny; stísněný dech těžce nazvedává přikrývku, jež zdá se ještě příliš těžkou. Elinor klesá do pohovky u dveří a skrývá do obou rukou svou tvář i své slzy.

Lehký hluk, který způsobila, probudil Leona ze chvilkové dřímoty.

„Co je?“ ptá se. „Přijde? . . . Umírám . . . Kéž ji ještě spatřím! Řekněte jí, že umírám . . . Kde ji však nalézti? Ztratil jsem ji, ztratil na věky! . . .“

Umlknul, ale brzy pokračoval:

„Moje dcera . . . přiveďte mi ji . . . Když umírám, můžete mi ještě odpírati, abych spatřil svou dceru? . . . Ubohé dítě! . . . Nehledej svého otce . . . Nemáš ho více . . . Ani ti nemohl požehnati v posledních svých okamžicích . . .“

Na ta slova Elinor nemohla zadržeti vzlyků.

Leo se zachvěl, poobrátil hlavu, avšak jeho oči, stále ztrnulé, nerozeznávají ničeho.

„Co je to, tento tajemný byt?“ pravil. „ . . . Co vidím na pohovce? To's ty, kterou zbožňuji . . . ty, kterou jsem hledal . . . Ty mne trpíš u svých nohou . . . ty zůstáváš v mém náručí . . . Avšak . . . tato maska . . . Sejmi tu masku, sejmi ji! . . . Jak, ty chceš opět uprchnouti? . . . Ne, ne, ty mně neunikneš více . . .“

Tu chvíli se úsilně nazvedl.

„Leone," zvolala Elinor, běžíc prudce k loži, „Leone, zůstaňte . . ."

Hleděl na ni překvapeně, nejistě; pak po chvilce mlčení řekl hlasem klidnějším:

„Jak jsem zemdlen; nazvedni mi hlavu! Ach, kdybych mohl spát."

Opatrovník, jenž se na výkřik pí. de Roselis probudil, přistoupil k němu, aby jej podepřel; on však se obrátil, pustil hlavu na klín Elinořin, a zdálo se, že klidnější spánek konečně přemohl jeho smysly.

Chvíli na to vešla pí. de Gernancé, znepokojena o svou přítelkyni. Vstala přede dnem; udivena, že nenašla jí v jejím bytě, pospíšila do pokoje nemocného a stanula u dveří, překvapena obrazem, který se objevil jejímu zraku. Leo spal, hlavu opřenu o Elinoru, jež seděla na pelesti, nehybná, hlavu skloněnu ku hlavě miláčkově, marně zadržujíc slzy, jež unikaly z pod víček.

Pí. de Gernancé ihned přistoupila k loži.

„Co zde děláte, Elinor?" pravila potichu; „jaká neopatrnost!"

„Nechte mne," přerušila ji přítelkyně; „nic nemůže mne odtrhnouti od tohoto lože, dokud ten nešťastník nebude buď mrtev nebo zdráv . . . Ať vědí lidé, že jej miluji, že patřím pouze jemu; je to spravedlivý trest za mou vinu . . . Ach, kdyby zůstal na živě! Co mi po všem ostatním! . . ."

Strach, aby se nemocný neprobudil, uložil oběma mlčení, a Leonův spánek byl dále klidný, jako hluboký.

Spal takto několik hodin, když opět pootevřel a těžce nazvedl víčka; prvním pohledem spatřil třesoucí se Elinor, jež jemně se snažila uložiti jej na podušce. Zavřel opět víčka, ale hned je zase otevřel:

„Kde to jsem?" pravil slabým hlasem.

A pozoruje, že spočívá skoro v náručí nějaké ženy, jejíž zevnějšek nesvědčil, že by to byla pouhá opatrovnice, pohnul sebou, aby jí pomohl, by se zbavila svého břemene; jeho pohled, v němž nebylo viděti pomatení více, nýbrž výraz překvapení i pochybnosti, sledoval Elinor až za oponu, za kterou se chtěla ukrýti.

„Je to sen?" pravil namáhavě. „Tyto tahy . . . ty jsem viděl. Ach, paní, myslil bych . . ."

„Poznal mne!" zvolala s hrůzou, celá zapýřena.

„Jednou, myslím, u pí. de B. . . ., avšak to jedinkráte postačilo, abych si na to vždycky vzpomínal — " a jeho veliké, sesláblé zraky upíraly se ještě na ni.

„Klid! Klid! Nemluvte více! Nejpřísnější ticho je přikázáno. Mlčte, nemyslete; mějte naději a spěte."

Brzy přišel lékař; pravil, že dlouhý spánek měl nejblahodárnější účinek, že horečka ustala, a že, jestli se záchvat nevrátí následující noci, možno považovati nemocného za zachráněna.

Co takto mluvil, Elinor jedva dýchajíc přijímala do srdce tato potěšující slova; radost, které nemohla zadržeti, vykouzlila na její vlhké a bledé tváře příjemné zbarvení.

Když nastal večer, nemohlo jí nic zadržeti, aby se neusadila do kouta pokoje Leonova, aby tam vyčkávala, vrátí-li se tak obávaný záchvat; nepřišel, noc byla klidná, ráno pak lékař prohlásil, že nebezpečí minulo; uznal však za svou povinnost sděliti s paní de Roselis, že uzdravování bude zdlouhavé, a že by bylo nebezpečno stěhovati nemocného, než bude rána docela zacelena.

Elinor se namáhala, aby ukazovala pouze chladný soucit, zatím se však chvěla radostí při myšlence na celý ten čas, kdy ve sladké důvěrnosti bude pečovati pouze o Leona a navrátíc jej životu, vrátí mu konečně také štěstí.

On pak brzy mohl projeviti svoji vděčnost rozkošné kastelánce, o níž se domníval, že ji viděl pouze jedinkrát, jejíž však krása a trpělivost a citupInost vryly se mu hluboce do paměti.

Obě přítelkyně jedva jeho pokoj opouštěly; bavily jej, předčítaly mu, trochu mu přitlumeně hrávaly; byl to Bayard, ošetřovaný dvěma sestrami; bylo to ještě mnohem lepší. Pozorlivá Elinor uhodla, předvídala jeho přání, uměla mu vždy nalézti nejpohodlnější polohu, věnovala mu tisíce drobných péčí, jichž blahodějnost lze cítiti, aniž byly pozorovány.

Tehdy jim Leo sdělil, že byl těžce raněn ve Španělích ve vražedném zápase, že zůstal na bojišti, odkud jej jakási žena, dojata jeho mládím a jeho stavem, zachránila před jistou smrtí, přijavši jej k sobě, a zahrnula jej nejněžnější péčí. Už počínal se zotavovati, když příchod tlupy soldatesky přinutil jej opustiti rychle svou dobroditelku, aby nepadl jim do rukou. Přibyl po mnoha nebezpečích do Bayonne, avšak jeho netrpělivost nedala mu tam vyčkati úplného uzdravení, únava pak z cesty zavinila nehodu, jíž vděčí za tak štědré pohostinství. Takové bylo vypravování Leonovo, a tehdy Elinor pochopila dlouhou nejistotu, jaká panovala nad jeho osudem.

X.

Za to malá ubohá Leonie sama měla nésti ujmu z příchodu nového hosta; oddalovaly ji starostlivě od pokoje, kde by její veselost byla bývala příliš hlučnou. Elinor se téměř styděla ukázati ji Leonovi, jako by byl mohl uhodnouti, jak by jej měla zajímati; děcko však, uvyklé stále býti s matkou, neustávalo ji vyhledávati.

Jednoho dne nalezlo dvéře nemocného pootevřeny, strčilo jemně do nich a nahlédlo do pokoje svou roztomilou hlavičkou: bázlivý a zároveň zvědavý jeho pohled padl na cizince, jehož ještě neznalo. Leo je spatřil první: vykřikl překvapením.

„Kdo je," zvolal, „toto roztomilé dítě?"

Leonie zatím utekla, avšak její matka — se srdcem bušícím, s čelem zapýřeným — ji zavolala, vzala ji do náručí a odnesla ji na klín Leonovi.

Zmitán vzpomínkami a neznámými pocity, hleděl na ni láskyplně, zahrnul ji tisícerým laskáním a tázal se pohnutým hlasem, jak je stará.

Elinor, plna rozpaků, myslila, že už je prozrazena; udala jí o rok více.

„Myslil jsem, že je mladší," pravil Leo s povzdechem a zamyslil se.

Dítě, zapomenuvši na svou bázeň, nechtělo opustiti klínu svého nového přítele, a on sám nemohl se odhodlati, aby dal je pryč.

„Je třeba, abych vás odloučila," pravila s úsměvem Elinor; „neboť pohnutí, jež u vás pozoruji, působí, že musím litovati, že jsem ji sem přivedla."

„Ach, paní, kdybyste věděla vše, co mně připomíná! . . ."

„Však kdybych vás považovala za hrdinu zajímavé anekdoty, na niž jsem nezapomněla, mohla bych snadno uhodnouti . . ."

„Nuže, ano, paní, jsem to já, jenž zrazen a zapuzen tou, jež jako by mne sama byla vyhledala, věren proti své vůli její vzpomínce, rmoutím se pro stín, pronásledován jsa marným přeludem, já, jenž jsem nemohl umříti a jenž nemohu více žíti šťasten."

Elinor jedva zadržela slzy.

„Tak ji tedy stále milujete?" pravila bázlivě.

„Nevím, jestli ji miluji, jestli jsem dosti sláb, abych mohl ještě milovati, avšak její sladké řeči, okamžiky, jež jsem s ní prožil, její půvaby, ba i její vrtochy . . . to vše zůstalo vryto v mou paměť; ona zkormoutila moji duši, rozčarovala můj život . . ."

„Ach!" zvolala Elinor hlasem nejvýše pohnutým, „taková vytrvalost zasluhuje zajisté, aby byla odměněna . . . Doufejte, že jednoho dne ona, dojata i oddána, přijde, aby napravila svou chybu a zasloužila si vašeho odpuštění . . ."

„Nikdy . . . Po tři roky tato hrdá a necitelná žena neuznala mne za hodna, aby mně poslala jediné slůvko vzpomínky . . . Vrátila se asi do své vlasti, do Indie, do Ameriky, což já vím? Vítězí nyní a směje se mojí důvěřivosti . . . Ach, chci na ni zapomenouti. Od nějaké doby cítím, že mně to bude možno, a snad," dodal dojatějším hlasem, „dosáhnu toho příliš pozdě . . ."

„Vy na ni zapomenete, Leone. . . ."

Tato slova byla řečena tónem výčitky tak jemné, že Leo pohlédl na ni a viděl její oči zaroseny.

„Ach, paní," pravil po chvilce mlčení, „jak vzácný je mi tento váš zájem! Kéž by měla vaši duši, vaši dojemnou citlivost! . . . byl bych nyní šťasten! Moje dcera, snad krásná jako vaše, seděla by, jako vaše, na mém klíně . . ."

A zvednuv k Elinor oči, ještě plné únavy, dodal:

„Její matka . . . vedle mne . . . obměkčila by se také . . ."

„Tyto vzpomínky, tato pohnutí nestojí za nic . . ." pravila Elinor chvějíc se a berouc svou dceru; „musím vás od sebe odloučiti."

„Odpusťte, paní, snil jsem chvilku . . . proč mne tak rychle probouzíte?"

Elinor, nemajíc odvahy ještě déle poslouchati, utekla s dceruškou, a vypravovala vše pí. de Gernancé. Od té chvíle byla malá

Leonie stejně jako její matka vytrvalá u lůžka rekonvalescentova; a on se ptal po ní neustále. Přilnuli vroucně k sobě.

Také děcko nazývalo jej svým přítelem, laskalo se s ním, chtělo býti stále mezi ním a matkou; jeho dětinná přítulnost k oběma uváděla je každou chvíli v rozpaky, jež bývaly rozkošnými pro Elinor, po nichž však Leo býval vždy ještě smutnějším a zamyšlenějším.

Zatím jeho zdraví se vůčihledě navracelo; rána se zacelila; čas, tak utíkající ve šťastných okamžicích klíčící důvěrnosti, přinesl zimu s měsícem prosincem.

Pí. de Gernancé, jež dlouho už mluvila o svém odjezdu, prohlásila, že nemůže ho odkládati více; a najednou Leo hlasem, jenž byl patrným jeho úsilím změněn, žádal ji za dovolenou, aby ji směl doprovoditi.

Pí. de Roselis, poděšena tím náhlým rozhodnutím, chtěla mu je vymluviti.

„Ach, paní," zvolal živě, „nechte mne odjeti; požívám už příliš dlouho tohoto štěstí nebezpečného, jež pro mne stvořeno není; nechte, ať uprchnu vaší i tohoto dítěte přítomnosti, vašim péčím, jež mne okouzlují, těmto dnům tak rychle utíkajícím; nechte, ať pohroužím se v samotu, jež má býti na vždy mým údělem."

„Nutno však optati se lékaře, je-li to možno bez nebezpečí..."

„Jsou nebezpečí, před nimiž lékař se vším svým uměním nemohl by mne uchrániti . . . Mým osudem jest uprchnouti všemu, co je roztomilé, co může poutati a líbiti se . . . Však odcházím již příliš pozdě s těchto míst."

„Nuže, má drahá," pravila Elinor, obracejíc se k své přítelce, „je nutno, abych vám svěřila svého raněného kavalíra; vy však mně za něj budete alespoň zodpovědna."

Leo, trochu snad překvapen, že jej tak lehce propouští, vyšel ven, aby dal rozkazy k odjezdu. Elinor jej sledovala očima, usmívajíc se.

„Vysvětlete mi," pravila pí. de Gernancé, hledíc na ni s nevolí, „vysvětlete mi tuto novou komedii. Je jasno, že on se bojí, aby se nezamiloval do vás, že prchá před vámi. Nač ještě tedy čekáte, abyste se mu dala poznati a ukončila tuto příliš dlouhou pošetilost? . . . Či vás baví, mučiti jej ještě tímto novým způsobem?"

„Ach! má drahá, jak rozkošno je, býti sokyní samé sobě, líbiti se mu dvakráte, v podobách tak různých! On je mi věren až do své nestálosti; vždycky jemnocitný, úctyplný, prchá přede mnou, aby mne nezradil; on mne miloval; a miluje pouze mne; jak jsem šťastna!"

„A což Leo! Ubohý Leo! Kdy konečně chcete mysliti také na jeho štěstí? Vyznejte se mu, Elinor, a odjeďme všichni společně do Paříže, kde uzavřete sňatek, který vám, doufám, nebude hroziti nijakým nebezpečím."

„Ne, ne, můj plán je hotov; odjeďte s ním, já přijedu záhy za vámi."

„Elinor, Elinor! ještě román, ještě fantasie! . . ."

„Drahá přítelkyně, pouze ještě tentokráte! Bude to naposledy, přisahám vám!"

Tu chvíli vstoupil Leo; byl dojat, rozčilen; vše se chystalo k jeho odjezdu.

Také pí. de Gernancé, nespokojena se svou přítelkyní, dala svoje rozkazy; v okamžiku loučení však ztratili odvahu všichni. Elinor plačíc odporoučela svého nemocného pí. de Gernancé, jež ji slíbila, že jej vezme k sobě do bytu a bude o něho dále pečovat. Leo, bledý, vážný, stál u povozu, opakuje výrazy díků hlasem, jaký dáváme vroucnější vášni; odjížděl, vzal děcko do náručí, a ono počalo křičeti, vidouc odjížděti svého přítele.

Pí. de Gernancé přistoupila k Elinor.

„Je ještě čas —" pravila potichu.

Pí. de Roselis, chvíli nerozhodnuta, pravila konečně: „Nikoli, mám pouze jediný prostředek, jak učiniti toto těžké vyznání."

Tu pí. de Gernancé odvedla Leona, posadila se s ním do povozu, jenž ihned odjel a zmizel.

XI.

Elinor, navrátivši se zase do své osamělosti, cítila, že se jí stala nesnesitelnou; pouze štěstí, jehož zkoušku právě byla učinila, mohlo nyní ukojiti její srdce. A tak nemyslila na nic, než aby co nejdříve dostihla svojí přítelkyně a toho, jehož považovala již za svého manžela.

Týden po jejich odjezdu přijela se svou dcerou tajně do jejího paláce: pouze pí. de Gernancé byla zpravena o jejím příjezdu.

Po dlouhé rozmluvě, v níž vyložila způsob, vždy trochu romantický, který si vymyslila, jak se dá Leonovi poznati, slíbila jí na konec přítelkyně pomoc v tomto záměru, jenž ji okouzloval, a obě dvě se rozešly úplně dohodnuty, co potřebí činiti.

Právě počaly opětně plesy v Opeře, a pí. de Gernancé prosila Leona, aby ji tam doprovodil; s počátku odmítnul velmi rozhodně, čehož paní neočekávala; místo, kde se dopustil slabosti, že se zapletl do dobrodružství, jež mělo takový vliv na celý jeho ostatní život, to místo stalo se mu odporným; slíbil si, že tam nevstoupí nikdy.

Pí. de Gernancé stála na svém; žádala o jeho průvod pouze do okamžiku, až tam nalezne jistého cizince, jenž tam má přijíti, a s nímž doufala zavésti nějaké pletky. Leo, nemoha přítelkyni pí. de Roselis ničeho odepříti, konečně svolil, ačkoli s nechutí; jeli.

Vstoupiv do sálu, pocítil živé pohnutí; tisíce vzpomínek obléhalo jeho ducha.

Pí. de Gernancé obešla s ním několikráte sál, potom najednou — stavějíc se, jako by byla spatřila, koho hledala, — vrátila mu svobodu, davši mu s bohem.

Jedva pustila rámě Leonovo, ozval se zcela vedle něho jakýsi hlas, jenž i přes plesový svůj přízvuk jej rozechvěl:

„Ach, již vás mám, nevěrníče; to nejsem více já, kterou hledáte na plese v Opeře?..."

Obrátil se a nalezl po svém boku... koho? Samu svoji neznámou. Bílé domino, maska, ba i démantová spona, která spínala její pás, a již si byl tehdy povšimnul, vše bylo stejné.

„Toť ona," zvolal, uchopiv živě její ruku a vloživ si ji pod rámě. „Jak? Já vás nalézám?... Já vás vidím? Držím vás? Jakým to nepochopitelným zázrakem?"

„Je třeba se tolik diviti? Znáš přece mé vlohy k zázrakům."

„Opravdu, toť jediné, co jsem kdy poznal u vás."

„To však není nic, než minulost; spatříš hned ještě jiné věci: když jsi padl v moji moc, musíš nyní vyčkati nejpodivnějších následků. Tvůj osud je rozhodnut, tvé losy se mají právě vyplniti..."

Co takto mluvila, nevole zapudila v srdci Leonově prvý pocit radosti, jejž vzbudila v něm její přítomnost. Tento lehký, velitelský tón, když měla napraviti tříleté zapomnění a tolikeré křivdy, hluboce jej poranil; všecky málo pro ni příznivé myšlenky, jež po tu dobu míval, vstaly davem v jeho duši.

Zastavil se.

„Nuže, paní," pravil chladně, „čeho žádáte ode mne? Jaký nový výjev chystáte? Jakými novými prostředky mne chcete ještě klamati?"

„Jak může se muž změniti za tři léta! Je to týž Leo, něžný, sladký, úslužný, jenž na tomto místě mně se zápalem přisahal stálost a oddanost úplnou?"

„Ach, jestli jsem se změnil, koho třeba z toho viniti, ó ukrutnice? Či nebyla jste to vy, jež jste odpuzovala stálost, vy, jež, abyste mne svedla, použila jste nejúčinnějších vnad na mužské srdce, klamala jste mne, zapuzovala jste mne bez milosti a bez výčitek? Vy konečně, jež spokojena, že jste mi dala poznati všecko blaho, o něž jste mne olupovala, vydáváte mne po tři léta na pospas zármutku a zapomnění?"

„Leone, jste příliš přísný. Hle, jsem zde vedle vás, přicházím napraviti své chyby, dáti vám ono blaho, po kterém toužíte."

„Eh! Jakou víru mohu dáti vašim slovům? Snad v okamžiku zmizíte mi zase s očí, nezanechavši jiné stopy nežli zlo, jež mi způsobíte? Možná, že připravujete ještě nějakou lest?..."

Přerušila jej, pravíc něžným hlasem:

„Nikoli, žádnou lest, žádná tajemství... Ach, Leone, já jsem tolik trpěla... Zapomeňme však na pošetilosti, na muka, jichž není více. Uznejte, přijměte konečně svoji manželku..."

„Vy jste jí nechtěla býti..."

„Pravda, byla jsem vinna; avšak přicházím dáti vaší lásce..."

„Vy jste pohrdala touto čistou, vytrvalou láskou, již mé srdce vám mohlo nabídnouti. Jaký nový vrtoch vás vede žádati ji na mně? Jste si jista, že ji dosud naleznete? Či mám chovati nesmyslnou vášeň k neviditelné bytosti, jež mne opustila? Kdo vám řekl, že jsem stále týž, že také já jsem nezavrhnul onoho pouta, jež vám bylo

tak odporné, že také já jsem se nezamiloval do své nezávislosti? Nepřišla by mně tak draho jako vám . . ."

Hrozná tato slova ranila Elinor až do hlubin srdce. Veselí, něžné naděje, které si na ples přinesla, se rozplynuly. Pokořena, zasažena přísnou spravedlností těchto neočekávaných výčitek, ztratila odvahu i síly.

Leo cítil, jak se sotva může udržeti, odvedl ji na odlehlou lavici a usedl vedle ní. Slzy na štěstí ulevily jí v tísni, která ji přemohla.

„Ach, odpusťte," opakoval Leo, dojat tímto bolem tak upřímným, „odpusťte mi, vy, již jsem nemohl pochopiti. Jak se zlobím na sebe pro tuto nemístnou tvrdost! Smím však po tolika známkách lhostejnosti domnívati se, že vás nalezu citlivější?"

Zároveň naléhal na ni, aby sňala masku, aby mu dovolila doprovoditi ji; okamžik byla v pokušení vyhověti mu a ukázati mu své rysy, jež by jej ihned byly odzbrojily; však obava před nějakým výjevem, jenž mohl přivábiti na ně zraky všech, a zároveň touha podrobiti jej ještě jedné zkoušce, ji znova zadržely. Přitáhla si kápi zase na oči, a změnivši ještě více hlas, pravila smutně:

„Nikoli; doprovoditi mne? Hodina je málo vhodna, a vy jste mne naučil právě opatrnosti . . . Sníti masku? Proč ukazovati vám tu, které nemůžete milovati více? Vidím, co je příčinou vašeho chladu; vím, kde jste ztrávil dobu svého pozdravování se, a které ruce vás ošetřovaly."

„Nuže, paní," pravil Leo vážně, „vy víte, že moje vděčnost nedovede býti dosti něžnou, můj obdiv dosti upřímným. Ano, nehájím se. Po tříměsíční nejšťastnější důvěrnosti, kdy byl jsem předmětem péčí ženy, jejíž krása je nejmenší její předností, ženy citu-plné, moudré, která spojuje skromnou důstojnost svého pohlaví s dojemnou dobrotou, jež ji tak velice zdobí, kterak bych neměl oceňovati tolik vzácných vlastností? Kterak neuchovati si na ně věčně památku?"

Elinor, plna radosti při těch slovech, cítila, kdyby tu ještě okamžik zůstala, že by se sama nevolky prozradila.

Povstala tedy, řkouc:

„Buďte šťasten; vaše štěstí bude mým štěstím . . . Nemluvím s vámi více o sobě . . . Nežádám ničeho více, jste svoboden . . . Leč přejete si snad spatřiti aspoň svou dceru?"

„Přeji-li si? Ach, vy nepochybujete o tom."

„Tedy dobře, přijďte zítra ke mně na snídaní, uvidíte ji."

A udala mu svůj byt, neprozradivši jména.

„Moji lidé budou připraveni," dodala; „uvedou vás."

Odešla, hluboce dojata tím, co se právě přihodilo.

„Kde bych byla?" opakovala si zděšena; „kde bych byla, kdyby mně náhoda nebyla poskytla příležitosti, dosíci v jiné podobě jeho úcty a jeho lásky?"

XII.

Leo ztrávil noc v nejvyšším rozčilení.

Konečně našel předmět tolikerých starostí, tolikeré bolesti! Nyní jej pozná. Spatří svoji dceru . . . Svoji dceru, jejíž obraz si tak často chtěl představiti. Zajisté mu nebude déle odpíráno býti manželem, býti otcem! Tato jména, tak drahá, tak žádaná, nyní může obdržeti! . . .

A přece vzpomínka na onu pí. de Roselis umístila se do středu tohoto obrazu, a srovnání nedopadlo na prospěch neznámé. Která žena v jeho očích mohla se vyrovnati Elinor?

Přesný v zítřejším dostaveníčku vydal se tam v určenou hodinu, a první osoba, kterou spatřil, byl černoch, jenž mu přivolal tolik vzpomínek.

Černoch vedl jej bohatými místnostmi až ke dveřím, jež otevřel a ohlásil pana de Préval.

Leo vešel a ocitl se v boudoiru, který mu okamžitě připamatoval onen, jehož tři léta nemohla smazati mu z paměti; na pohovce seděla žena v téže posici, v témže oděvu, doplňujíc illusi.

Děcko měla na klíně.

S příchodem Leona se obrátila.

„Co vidím?“ zvolal, „Elinor? Je-li možno tolik štěstí . . .? Ach! je-li to jen krutá hra, ukončete ji, nebo zemru před vašimi zraky.“

Tu chvíli malá Leonie běžela a vrhla se mu do náručí, ukazujíc mu druhou polovici prstenu, zavěšenou na svém krčku.

„Můj příteli Leone,“ pravila k němu s dětinným půvabem, „chceš mně spraviti můj prsten?“

Pohlédl na něj, vykřikl překvapením a štěstím a musil si sednouti, opakuje slabým hlasem:

„Elinor . . . Moje dcera . . .“

Elinor je již vedle něho; on jí ovíjí ruku kolem těla, druhou drží děcko na klíně; patří na sebe, slzy vytrysknou jim současně z očí, splývajíce v jedno; nenacházejí slov pro vše, čeho zakoušejí.

Konečně Elinor, opírajíc jemně hlavu o jeho rámě, praví něhyplně:

„Ano, zde je tvá dcera; a tvoje neznámá a tvoje přítelkyně, tvá pečlivá opatrovnice, jež v tolika rozmanitých podobách vždy se jen tebou obírala, nechce býti nyní více, než její matkou a tvou šťastnou ženou . . . Odpusť mi, Leone. Odpusť mi zkoušky, kterým jsem tě podrobila; odpusť mi moji hříšnou neopatrnost, pro niž sama jsem trpěla také; byla první a poslední; hrdá, ztřeštěná neznámá dostala včera na plese zdravé ponaučení, na něž nikdy nezapomene tvoje družka.“

„Ach, odpusť mi také ty!“ zvolal Leo. „Moje přítelkyně, moje dítě, drahé předměty tolikerých nepokojů a zármutků, kterak má napraviti mé srdce tato tři léta, uloupená mojí lásce!“

Tu chvíli vstoupila pí. de Gernancé, a upřímné její přátelství sdílelo všecky dojmy šťastného párku. Vždy však moudrá a rozvážná, pravila své přítelkyni:

„Slušelo se však, abyste byli dospěli k tomuto šťastnému cíli, neuchýlivše se s cesty, vyznačené povinnostmi a zákony společnosti, a uspořivše sobě navzájem tři léta hořkostí.“

„Nemluvme víc o tom,“ pravila pí. de Roselis, objímajíc ji. „Jsem o tom nyní dobře přesvědčena; je pouze na útraty jejího vlastního štěstí, chce-li se žena pokusiti vyhnouti se přísným mezím, jež byly uloženy jejímu pohlaví.“

Ant. Trýb:

Chanson.

U nás v zámku mají dcerku
jako obraz, lidé zlatí,
ráno chodí po pěšině,
očkem umí čarovati.

Po pěšině ráno chodí,
prochází se mezi stromy —
zelené má tmavé oči,
a ty každé srdce zlomí.

Panenka se směje, směje,
z procházky se domů vrátí —
a už srdce darmo hledá,
kdo ho pro ty oči ztratí.

Čarujte si, útlá panno —
vy jen hezké oči máte,
ale moje panenka má
srdce zlaté, srdce zlaté.

Tulák.

Chodil starý tulák světem,
jak se chodí: dům od domu,
chodil v létě, chodil v zimě
na užitek pranikomu.

To že z jara v modrém nebi
skřivany rád viděl tkvíti,
to že rád měl tmavé lesy,
slunce, které všemu svítí.

To že radoval se s travou,
která hledí za oblaky —
to že tesknil pro list svadlý,
touhou stěhoval se s ptáky —

nenáviděl z hořké pýchy
i tu dlaň, jež dává zbytek —
všechny lidi nenáviděl,
nikomu sám na užitek.

A pak jedné zimy v poli
našli ho, když sněhy tají:
zmrzl v stohu starý tulák,
jak tuláci umírají.

Mikoláš Aleš: Světice.

Aug. Eug. Mužik:

„Pečetě“.

U CIRKU.

Kol cirku my jsme večer obcházeli,
kol zvěřince, však z blízka ne, jen z dáli,
neb do vnitř vkročit my se přece báli,
kde jako žhavé oči lampy zely.

Tu hudba záludná sluch svůdně šálí,
hra světel, stínů fantom rozechvělý,
tam tisíce se divných věcí děly,
kde za oponou skřek zněl neustálý.

Však vejíti — co nového tam pro mne . . .?
Snad fraky, cetky, paňácû vtip nudný,
dresura šelem, skoky krkolomné,

kejklířů triky a žen úsměv svůdný,
ty masky siren s bídy prodejností . . .?
Já odešel — já toho vídal dosti!

ROBESPIERRE.

Dva mlýny mám, už melou měsíc pátý
a nikdy v chodu svém se neunaví;
ten jeden mlýn — ten mele assignáty,
a druhý zase mele lidské hlavy.

Já cítím všady vůni zvláštní šťávy
tak ostré, jako dech je hrobní máty.
Jsou z Arrasu to větry ke mně sváty,
či marného to ženství výdech smavý . . .?

Ten první mlýn — já ušel jeho spáru,
chud zůstal jsem, co tekly proudy zlata
po prstech mých, čist v jeho lázně žáru.

Však druhý — k němu, běda, moje hlava
se kloní stále, denně krok můj chvátá,
kde Sanson kat své zrní zasypává.

V ZRCADLE.

Ne, bez chvění jsem nikdy nehleděl
na obraz svůj, na tvář svou do zrcadla,
jen zvolna se má zřítelnice kradla
na toho tam, jenž — strašný — vstříc mi zřel.

Ret se mu šklebnou ironií chvěl,
jak démona by jakás moc jím vládla,
zas pokryteckým smíchem tvář ta sládla,
jak falešný by hráč mne svésti chtěl.

Tys víc než já, ať pravda jsi či klam,
jsi, nejsi bytostí a skutečností?
Ty mnoho víš, k čemu se nepřiznám . . .

Kdo z nás zde obou přelud, negace?
A zůstaneš ty či já ve věčnosti
na hrůzném plátně immaginace?

KNĚŽÍ.

Ne, nemyslete, že v svém tajném žití
dlí Kristus v chrámě vašem, v jařmu zlata,
že bytost jeho ve svátosti jata
chce s vámi v jedinou se postať slíti!

Ó, ne! Leč tam, kde bídák touží mříti,
on jako rosa na rty jemu chvátá,
kde tužbou pravdy duše vroucí vzňata,
tam mohli byste Krista vždycky zříti.

Jen mezi dětmi, v nevinném jich plese,
tam, kde dí člověk: ‚bratři, milujme se',
on prostřed stojí, duch jak sbratřený.

V chrám nevkročí, kde vaše srdce v děse
se jak to zlato divým chtíčem třese,
a chladné, mrtvé, jak ty kameny.

VŮNĚ.

Ó, vůně růže — tělo krásné ženy.
Ó, vůně obilí — chléb posvěcený.
A vůně fialek — košilka děcka.

A vůně lilje — závoj sestry mojí,
hrdinky tiché v života kdys boji,
teď postem ženskost zmražena v ní všecka.

Však vůně tuberos — ó, slední dechu
nevěsty, která ve smrtelném spěchu
chce morem mrouc krev milka ještě ssáti.
Mateřídouška — jako dech mé matky,
tak prostý, drsný, a přec vroucně sladký!

Mně nejmilejší — vůně polní róže.
Je, není, v taji odkvete, a, bože,
svou celou duši ve své vůni dá ti.

JUDITA.

Pryč, jinoši a judské děvy luzné,
ať zjev můj neruší vás v sladkém klidu!
Bůh Israele tknul se v křeči hrůzné
mých údů . . . vzal je v oběť svého lidu.

Můj sňatku lásky! . . . . Mrtvého jsem žena,
jen on mne pojal, učinil svou chotí,
jen on mé ženství divou vášní krotí,
jen jemu na věky jsem zasnoubena.

Za noci každé ke mně přiléhává,
mne tíží, studí jako balvan ledu,
a znovu mojím manželem se stává.

Však běda — v záři luny sinavé
se ukazuje v hrůze mému hledu
jen králův trup, jen tělo bezhlavé!

TU ZDÁ SE VŽDY . . .

Tu zdá se vždy, když jarní slunce vzhoří,
že starý Helios to, dobrý bůh,
břeh jezera — to moře zlatý pruh,
z něhož se sličná Venuše zas noří.

Tu zdá se vždy, to Palestina svěží,
a ticho šumí vlny Jordánu,
a mladý muž tam hlásá po pobřeží
volnosti příchod a pád tyranů.

Sny pošetilé, lidstvo mámit klamy
a zakrývati rány pentličkami!
Ó, Ježíši, ó, Venuše ty cudná!

Čím světlý zjev váš v dneška zápase?
A my se octli Společnosti u dna,
kde muž mře hlady, žena prodá se.

NA HŘBITOVĚ.

Je pohřeb — mrtvolu do hrobu ukládají.
Kol lkání, nářek, pláč a tisíceré vzdechy,
pak rychle od hrobu zpět pod obvyklé střechy,
kde stará kolečka dál, dál se posouvají.

Tam trochu opodál, hle, děti pobíhají
a křičí, smějí se, a jejich výskot, spěchy
nevzruší milenců, již plni sladké těchy
se hroby toulají a sní o příštím ráji.

Kdes automobil frk' a odpudivě vřísk',
kdes hudba zavzněla — to v restauraci nové.
Tu střelba vojenská. Tu koní divý trysk.

Teď zvonů dalekých zní zdání, v tichu mizí.
Ký tkadlec opilý zde tká tu divnou přízi,
jež lidským dramatem se zatracencům zove?

KRISTU.

Tak líbíš se mi, když tu chasu podlou,
jež boha chrám si činí svojí modlou,
v ní kupčí, lže a smlouvá s davem, křičí,
jsi spráskal, zbil a vyhnal svými biči.

Ty kněze zvrhlé, kteří mní, že nebe
vše uchvátili, vyhlašují sebe
za jeho pány, podle zlata měří,
zda vpustí koho do zlatých tam dveří.

Viz, Kriste, chrám svůj dnes! Sstup s trůnu svého,
zas chop se biče s hněvem muže ctného,
jenž útisk zří, poddajnost, pýchu všude,

jak mocné slaví, vykořistí chudé.
Však bič — toť málo! — ve svém žáru lítém
bič odvrhni a znič vše dynamitem!

ANT. DVOŘÁKOVI.

V svou nade všecky lidské větší muku
se nořic, Matka pode křížem stála,
a jako sama mrtvou být se zdála,
v hruď umučenou tisknouc žhavou ruku.

Jak její vzlyky štkaly v divém shluku,
že pukla i ta Kalvarie skála,
Ty — v duši mír a zbožnost neustálá —
Jsi zlahodil vše luzném ve souzvuku.

Té Matky nářek, výkřiky a vzdechy
Jsi zladil v hudbu sladké, smutné těchy
a bolesti své nebi odevzdání.

Když bránu nebes Tobě zotvírala,
tu v slávě ráje Tebe uvítala
Tvou hudbou, jež tam zvučí bez ustání.

PŘÍRODĚ.

Ó, bych se mohl vrátit k tobě zase
jak dítě, které s toulek přijde k matce
a v jejím klíně uloží se sladce
s tou první slzou, jež mu kmitla v řase!

Svůj prs nám dala's — my žhavýma rtoma
jsme příliš mnoho pili ze tvých tajů —
teď z nejzazších až vrátivše se krajů,
jsme všady vyhnanci a nikde doma.

A čím víc pijem', tím víc roste žízeň
a palčivá a neukojná trýzeň —
už pohádkám víc tvojim nevěříme.

Teď o svém panství nad tebou jen sníme,
a, bychom všeho mohli okusiti,
si přejeme i mrtvými radš býti!

* * *

Jak pijan uzavřen sám v pokoj tmavý
a ponechán si celý večer zcela —
druž přátel všecka na něj zapomněla,
a milenka kdes s jinými se baví.

Čas zvolna jde a přec se nezastaví,
a půlnoční když hodina se schvěla,
tu jakás ruka dvéře otevřela,
a v prudkém světle mask, hle, roj tu smavý.

„Pojď s námi!“ — „Ne, ó ne, vy dobří páni,
teď děkuju vám vlídně za pozvání,
však žíti, píti lze jen jedenkrát!

Chci domů!“ — „Sečkej jenom ještě chvilku,
hle, uvítej svou mezi námi milku!“
„Ne, páni, pozdě, pozdě, čas už spát.“

VATIKÁN.

Dřív „Anathema!“ jen znal se svých hradů hřmět,
v jho kovat národy a všecky světa říše,
a v trojí koruny a tógy kněžské pýše
na žalář jediný tu širou zemi zhnět'.

Když krále vídal jsi se na svých trůnech chvět
a klekat císaře a modliti se chýše
jak zjevu božímu, jak s nebe svaté výše
jsi blesky kleteb svých v ten celý vrhal svět.

Dřív pýchou věznil jsi, teď's, běda, vězněm sám,
tvůj vzdor a nenávist tě vězní. Chmurná nyní
jen záští koruna tvé lysé čelo stíní.

Ó, marně klnout chceš. Svět kol už volný je,
o plotnu tiskařskou tvůj blesk se rozbije —
svět dál jde přes tebe. Čím dneska Řím je nám?

SMRT.

Na prahu lesa v stínu usedla si,
to stará je už, stověká to žena,
únavou, dlouhou chůzí vysílena,
co vítr bál se čechrat její vlasy.

Bez očí důlky nekryly jí řasy,
a v bezmasém to hrdle lká a stená
jak voda v křemení . . . To zlořečená
vším tvorstvem Smrt, jen krví žízeň hasí.

„Jsem unavena již tou prací vraždy,
jen ničením je mžik a den můj každý —
proč, bože, sám své nekonáš si dílo?

Proč nerozdrtíš zem i celé nebe,
proč nerozdrtíš, bože, také sebe,
by rázem tedy všemu konec bylo? . . .“

NEZNÁMÍ A ZAPOMENUTÍ.

I.

Ten starý nápis na hrobovém kříži
— kříž shnilý též už v prach se rozpadává —
toť vaše zvěst a vaše celá sláva.
A i to jméno čteme jenom stíží.

Neznámý k neznámým se tady blíží
k vám člověk. Kolem hustá svěží tráva
vás zapomnění věncem obetkává,
z ní drobné kvítko smavě na svět vzhlíží.

Co jméno nyní, kasty lživý pych?
Vše odhozeno do toho zde kouta
vás nehne znakem forem zchátralých.

A vy teď teprv přírodě jste milí,
když rozvázavše všecka živých pouta
tu půdu mrvíte, z níž dřív jste tyli!

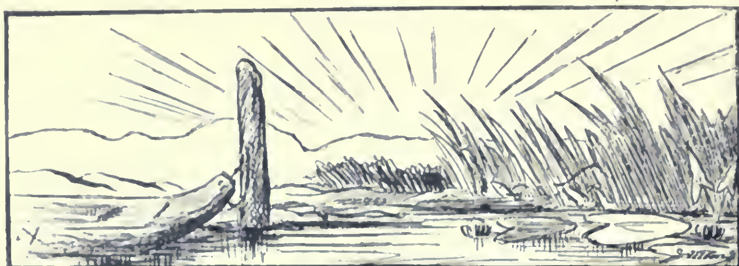
II.

Už není ani rovů vašich znáti,
kol život vámi nedotčen. Pták letí,
a za ním běží vesnické sem děti
a jahůdky si s hrobů vašich chvátí.

Milenci jdou sem — vidíš je se smáti
a ruku v ruce, na rtu ret se chvěti,
koření žena hledá v trávy změti,
a tuláka zde zříš jak v loži spáti.

Plá v noci rosa květné na korunce,
však není slza to, jež pro vás kane —
kde duše jsou, kdys vámi milované? . . .

Co láska, pýcha, sláva? Shnilé kosti!
A země dále valí se kol slunce
kams do neznámé, strašné nesměrnosti.

Karel Žák:

Úspěch.

Román.

(Pokračování.)

V.

Po své návštěvě u paní Nyčové, několik dní po smrti svého otce, napsal Prokop Édymu list, v němž mu sděloval, že v nejbližší době nebude ještě moci k němu přijíti; žádal, aby jej omluvil starostmi s uspořádáním věcí po otci, naléhavými pochůzkami, a aby jeho omluvu oznámil milostivé paní matce.

Byl rád, že nalezl si záminku, aby mohl býti sám. Jak se jindy lekal samoty, tak teď po ní mocně toužil. Myslil, nevěda ani proč, nemoha si svého odhodlání odůvodniti, že několik osamělých hodin učiní ho lepším, zdravějším, že se jen tak uklidní a smíří v sobě všecky ty protivné, odporné dojmy a představy, jimiž byl v posledních dnech zmítán. Uváděl si znova na mysl parallelu mezi dubenskými kosmopolity a mezi svými vlastními životními záměry a snažil se, vyvoditi z toho pevné schema dalšího svého postupu, své práce a svého jednání. Chtěl se vyžíti v umění, ve své činnosti, jako se dosud vyžíval ve svém mládí, v milostnosti, v jinošských svých vášních. Soudil, že musí člověk v mladém věku přivésti ku platnosti všecky v sobě skryté síly, vlohy a mohoucnosti. Toužil po veliké životní zkušenosti, kterou hledal právě tak v práci a vzdělání, jako v duševních i tělesných požitcích. Usuzoval ovšem, že tak nemůže se státi bez patřičného ústředí, bez základny, která teprve uzpůsobuje k vydatnému a účelnému i cílevědomému konání. Všeho toho je zvláště potřebí, chce-li se člověk státi vůdcem a prorokem, umělcem. Prokop obdivoval se vždy osobitosti jiných lidí a měl za to, že tato vlastnost plyne jen a výhradně z neobyčejného, nebo aspoň nad průměr vynikajícího nadání. Proto měl upřímnou vážnost k Lešákovi, k jeho hbitým vlohám a k jeho lehkému způsobu tvoření. Pokládal Lešáka za člověka povolaného „k vyšším věcem“, ale doufal, že i jednotlivci méně nadanému podaří se dosíci dosti vysoko vytyčených cílů, kráčí-li k nim, vyzbrojen jsa pevnou vůlí, připraveností a neumdlévající snahou. A tím se utěšoval pro další své konání, pro své úmysly a dobrá svá předsevzetí.

Vyhýbal se, aby mohl býti sám, svým přátelům, společnosti, zvláště však Édymu a jeho rodině. Ale náhoda přinesla mu již v nejbližších dnech Édyho do cesty.

V klubku lidí vycházejících z průjezdu domu, kde se ukryli před lijákem, jenž se spustil na dlažbu, sešel se Prokop s Édym. Viděl, jak se Édy na něho rozpačitě usmívá a snaží se podati mu ruku mezi zmoklými plášti rozmotávajících se chodců, kteří do sebe vráželi vyhlížejíce k nebi, zkoumajíce počasí.

„Máti stůně," řekl Édy, když se konečně ocitl u Prokopa.

„Nu, nic nebezpečného?" tázal se Prokop přemáhaje se, odvraceje obličej, aby Édy neviděl, jak se mu hrne krev do hlavy.

„A já nevím, co vlastně je," vykládal Édy. „Začala vzdychat, že má bolesti, a lehla si do postele. Za hodinu zas chodila po pokojích, zase vzdychala a nemluvila. Ale někdy přechází a vzdychá a říká, že tloustne, — také jindy, když je zdravá. A pak se zašněruje, a je zas dobře. Potom si šla lehnout a poslala pro Valtra. Chvíli jsem je nechal, potom jsem šel do ložnice k mama. Valter vyprávěl, jako obyčejně, své anekdoty, — to je mi také doktor! — smál se, mama s ním, a řekl mi, že to nic není, jako by mne chtěl dostat z pokoje. Teď je zas už dobře, Valter k nám nechodí; jenom mama si chvílemi lehne na pohovku a tak podivně se dívá a je roztržita, neslyší ani, když s ní někdo mluví. — Víš," pravil Édy Prokopovi důvěrně, „mně se zdá: kritická léta, přechod — něco takového . . ."

„Vidíš, je mi mama často líto," pokračoval Édy, když Prokop mlčel. Édy čekal, že Prokop vysloví svou soustrast a poprosí, aby ji Édy s příslušným ruky políbením vyřídil. Ale zároveň považoval Prokopovo mlčení za delikátnost, a to jej nutilo ke sdílnosti. „Ženy jsou vůbec politování hodny. Jako mama: brzy se vdala, několik dětí, těžké případy . . . A pak, podívej se! myslíš, že byla mama šťastna v tom bohatství? Neměl bych to tak říkat, ale nebožtík papa se vlastně dopil. Sám se na to pamatuju, jak přicházel domů . . . Byl jsem tenkrát ještě dítě, a pak od služebných se člověk doví ledacos . . . Mama jenom říká, že k ní byl papa útlocitný, říká to, protože byl přec jenom jinak řádný, intelligentní a úctyhodný člověk. A pak to jmění, které udělal z ničeho . . . Já se pamatuji, že mrzutosti byly u nás vždycky jenom po obědě, když měl papa červený obličej, a když se mu koulely oči . . . Také jsem tenkrát býval bit . . . A vidíš, docela theoreticky ovšem: mohl by někdo zdvihnout kámen na ženu pro nějakou . . . nerad bych, abys mi špatně rozuměl . . . pro nějakou nepravidelnost? A když papa zemřel, nevdala se po druhé . . . byla tenkrát jistě krásná, ještě dnes je hezká dáma, to přece musíš uznat sám, viď, ne proto, že je to moje matka . . . Jistě, že bylo nápadníků dost; mama patří polovice domu a užívání jmění . . . a přece se nevdala . . . a jak nás všecky miluje! Objímá nás děti a říká, že jsme její všecko, pláče někdy — když má návaly své nervósy — a říká, abychom ji měli hodně rádi, že si toho zasloužila. Pohleď, ona má tak dobré srdce . . . a tu, kdyby něco bylo, pravím, kdyby, — ale ne, není nic takového, jsem přesvědčen! — neměl by jí vlastní syn přáti

také trochu toho štěstí, po kterém třebas tak dlouho toužila? Vidíš: Žena a matka; tak absolutně přece jedno nemůže vylučovat druhé. Ale to zas nevylučuje dál, že by bylo mou a tvou povinností, kdyby někdo takhle filosofoval vůči nám o vlastní matce . . ."

„Máš pravdu," řekl krátce Prokop.

„Víš, dost možno, že tohle není z mé hlavy," dodával Édy, „snad jsem to někde četl nebo něco podobného, a zpracoval jsem si to . . . Ale cítím to tak a myslím, že je to dobrá řeč . . ."

Prokop slyšel Édyho poprvé takto filosofovat, řešit problemy, jež byly pro Édyho příliš hlubokomyslné. Ale právě proto přivedla slova Édyho Prokopa na myšlenky, kterých dosud nikdy ve svém poměru k Édyho matce si neuvědomoval. Byl stále ještě spoután svým krásným snem, že on, Prokop Fanta, je prvním mužem, jenž upoutal city mladé vdovy, paní Nyčové. A nyní vlastní její syn počal rozebírati možnost, že ohnivá tato žena, sžíraná vášněmi a ne příliš šťastná ve svém ryze konvencionelním manželství, chce a musí hledati ukojení své žízně po lásce prostě tak, jak jí dovolují rodinné a osobní její vztahy. Paní Nyčová ovdověla ve věku poměrně ještě mladém a neprovdala se po druhé. Pro děti, aby jim nepřivedla otčíma. Mohl rozumný člověk žádati, aby žila nadále v odříkání, v celibátu? Teprve Édy, syn této ženy, syn vyspívající v muže, odhalil Prokopovi roušku s této záhady.

Rozkladnost pochyb byla těmito úvahami Édyho vnesena v myšlenky Prokopovy. Jak to, nebyl-li Prokop první? Uskutečňovala-li mladá, ovdovělá paní Nyčová prostě zákon přírody, vložený jí v silný, zdravý a hárající její organismus, odevzdáváním se životu, přisluhováním lásce? A mluvil-li Édy takto na základě svých pozorování, s určitým úmyslem, aby vysvětlil a omluvil skutečnosti ze života své matky, aby slušným rozborem a blahovolným výkladem rozumného syna a pokrokového, mladého člověka srozumitelnými učinil všeliké skandální historky, které snad kolovaly v pražské společnosti o paní Nyčové?

Prokopovi se zdálo, že počíná prohlížeti, že začíná s jeho očí strhávati se bělmo zaslepenosti, že Édy věděl a viděl více, než Prokop sám. Prokop byl nevidomý, nebo snad nechtěl viděti. Byl všecek zaujat illusí, že on samojediný a první i snad poslední uvedl v rozklad spořádané, morálkou i konvencí ostře narýsované kruhy vdovského života paní Nyčové, a při tom nezřel skutečnosti, pravého života, nezahladitelných, pudových jeho předpisů. Prokop tušil, že na svůj poměr k paní Nyčové pohlížel příliš idealisticky, že sám sebe klamal. Ale i nadměrně soběhrdě, ješitně a malicherně hleděl na svůj styk s paní Nyčovou, domníval-li se dosud, že paní Nyčová neměla po nedlouhé a dosti ponuré episodě svého manželství více žádného milostného života, dokud se neoddala jemu, Prokopu Fantovi.

Osten bolu, zklamání a uražené sobeckosti zabodl se po tomto výkladu do cítění Prokopova. Poměr jeho k paní Nyčové byl od té chvíle zkalen nedůvěrou, podezíravostí a jakous dávkou pohrdavosti. Prokop nemohl více ctíti v paní Nyčové svou čistou, nedotknutou

milenku. Byla v jeho mysli již dotčena pochybností, jeho vlastní i pochybností jejího syna.

Toto přemítání, vyvracení a sebepřesvědčování, tyto tajné obžaloby a tato utajovaná žárlivost na neznámé předchůdce, na možnou jejich existenci, na nevysvětlenou minulost jeho milenky — vše to činilo Prokopa velmi nešťastným a bídným. Pokořovaly jej tyto zápasy s rozumem a jeho ješitností, mátly mu jasný pochod myšlenek, zachvacovaly jej dětinskou zuřivostí a uváděly jej v nebezpečí, že vybuchne při nejbližší dané příležitosti ve vztek, nespravedlivé a neslušné výčitky, v nechutnou scénu.

Paní Nyčová churavěla a nepřijímala návštěv. Prokop byl rád, že tato skutečnost odvádí jej od možnosti srážky s jeho milenkou, trapných výkladů, zraňujícího pátrání. Édyova matka nepřicházela ani do pokojíku svého syna, ve třetím patře dvorního křídla domu Nyčových v staroměstské ulici pražské, odděleného — za účelem klidu, potřebného k studiím Édyovým, — zcela od vlastního bytu paní Nyčové v mezzaninu hlavního traktu domovního.

* * *

Než netrvalo dlouho, a shoda okolností přinesla v tomto období duševních zápasů Prokopových urychlení, které nemoc paní Nyčové a nedostatek odvahy Prokopovy, zjednati si jasno, dosud oddalovaly.

Prokop a Bureš čekali na Édyho v jeho pokoji. Édy jim oběma psal, aby ho zcela jistě navštívili. Chce jim říci něco velmi důležitého, a kdyby náhodou nebyl doma, nechť prý počkají, až přijde.

Byl podvečer deštivého a velmi větrného dne. Vichr ploužil se pražskými ulicemi, vydychuje chvílemi ve vzteklých výbuších, které lomcovaly chodci a otřásaly návěsky domů. V pokoji bylo zprudka zatopeno. Vlny horka vířily z kamen a stravovaly zvolna, skoro pozorovatelně, jak se zdálo Prokopovi, když pohlížel ke stropu, svěží atmosféru vzdušné světnice. Ve vedru a třaslavém světle lampy jako by se byl strop nížil; sádrové ozdoby jeho zdánlivě kroužily, velký reliefní medailon v prostředku stropu jako by se byl otáčel kolem závěsu lampy. Několik obrazů na stěnách splývalo ve zředěné strakatiny.

Bureš si zasedl k zásobě doutníků, kouřil dychtivě a prohazoval mezi výdechy dýmů přerývané, drkotavé poznámky.

Prokopovi bylo, jako by se tmavé dvéře úžily, jako by jejich křídla se podélnými čarami sbíhala. Úhly podlahy se svíraly, nabývaly kosé formy, stěny počínaly se bortit, a obrazy jako by narážely o zeď v hluchém klapání.

Prokop cítil nevolnost; povstal a zachytil se kraje stolu, aby nezavrávoral. Otevřel dvéře, aby se v předsíni nalokal chladnějšího vzduchu. Pak přistoupil k palmám a kapradím u okna a vzpomínal si, jak bílá ruka paní Nyčové se míhala kdysi mezi listy jako exotický květ na chvějících se jejich stoncích. A pravil si: „Proč jsem přišel sem? Co zde hledám? Jaký má vůbec smysl, pobývati v domě, jehož majitelka předstírá snad chorobu, aby nemusila přijmouti mladého svého přítele, člověka, kterému přece je povinna jakýmisi ohledy,

když zahrnovala jej do nedávna svou láskou!“ Takový byl rozpor citů Prokopových: ještě včera, ano před chvílí byl přesvědčen, že se musí sám vyhýbati paní Nyčové, nyní pak měl utkvělou myšlenku, že paní Nyčová vzdaluje se jeho sama, že ve skutečnosti ani nemocna není. Podezíral dokonce Édyho, že je se svou matkou ve srozumění.

A přece pospíchal Prokop bez odkladu do domu Nyčových, jakmile jej Édy pozval, aby byl blízek té, k níž se cítil stále připoutáván a lákán, a od níž byl zároveň ustavičně odpuzován.

Dvéře zapraskaly, cvakly a rozlétly se dokořán, jako když je vstupující osoba otevírá k bezpečnému rozhledu do úplně tmavého pokoje. Na prahu stála služka, držíc svítilnu v ruce. Přišla přiložit do kamen. Zarazila se, spatřivši světlo a návštěvníky v pokoji, a dala svítilnu na stolek. Postavila se k Prokopovi a obklopila ho vlnou zimy, která vyvírala z jejího těla, ze šatu prostydlého venku v dešti.

„Páni jsou zde? A nikdo není doma!“ řekla.

„My čekáme na mladého pána!“ odpovídal Bureš a stavěl se k děvčeti, jež se na něho škádlivě usmálo.

„My tu nic nevezmeme!“ dodával Bureš a šel za děvčetem do přístěnku, v němž byla Édyho ložnice.

Prokop díval se, jak za nimi zapadla záclona, a pociťoval pomalu osten hněvu. Zde v tomto domě, šlehlo mu myslí, jako by vládl Édy se svou záplatovanou sofistickou morálkou. „A ty jsi v tom, v tvé přítomnosti se vše děje, a jako by tě poličkovali a zase hladili!“ rozhnusoval se znova.

Ze záclony vyběhlo děvče, drželo si malou, do ruda zkřehlou rukou rulík rozplétajících se vlasů, a za ním vyrazil ječe širokým, harašivým smíchem Bureš. Hnal se ke dveřím takovou prudkostí, že zadržoval tělo zaklouznutím posledního kroku. Obrátil se do pokoje a znova vyblekl proti Prokopovi záchvěv smíchu.

Prokop věděl již dlouho, že je marno, napomínati Bureše, nabádati jej ke slušnosti a ohleduplnosti. Býval Bureš skoro stále podnapilý, nevycházel téměř ani ze stavu jakéhos oblouzení a otupení smyslů, a sám Lešák, věrný druh Burešův při jeho pitkách, nazýval jej „zpustlým zvířetem“.

Zase minula chvíle ticha, přerušovaná jen bzukotem lampy, praskáním ohně v kamnech a oddychováním Bureše, jenž se unavil při honění se s Nyčovic pokojskou a usmíval se tomuto dobrodružství krátkými výbuchy smíchu a kašle.

V tom rozevřel Prokop ze široka oči a spatřil Édyho, jak vstupuje do pokoje, provázen jakousi ženštinou. Prokop vyskočil z křesla a přistoupil k Édymu. Poznal na první pohled, k jaké společenské vrstvě náleží děvče, jež Édy přivádí pod krov svého rodného domu, v nedalekou blízkost své matky a svých nedospělých sester. Chtěl Édymu zlostně pošeptat, co chce tu s holčicí, kterou přivedl z ulice. Ale zachvěl se strachem pro možnost, že by sem náhle vkročila paní Nyčová. Co by se dělo pak?

„To je obr Goliáš!“ řeklo s výsměšným obdivem Prokopově vysoké a silné postavě děvče a zhltlo ho v okamžiku hladově očima. „Ten je asi . . . toho bych se bála!“

„No, co je?“ podíval se Édy vztekle na Prokopa a odstrkoval ho.

Šel k děvčeti a pomáhal mu při svlékání svrchního šatu. Děvče odkládalo žaket a klobouk pružným, půvabným vznesením ramen a ohlédlo se, protahujíc se ve smyslném zavlnění těla, za Prokopem, jenž mířil ke dveřím.

Jako by pocítil slinu v tváři, otřásl se Prokop. A přece nemohl nepodívat se na dívčin bledý, zasmušilý obličej, v němž se mísilo ubohé, tázavé vybízení se smutkem, mihajícím se za skelně matnýma očima. Takový ponížený zármutek rozestíral se na jejím čele, mluvil ze semknutých a přece vychlípených, zjitřenou sliznicí jakoby obnažených rtech.

A zdálo se mu, jakoby byl děvče někdy již viděl. Snad na Příkopě, při večerním korsu, nebo ve světle svítilny uliční za nočních mlh, nebo v některé z tančíren, které navštěvovával se svými soudruhy po spolkových a plesových schůzích a kterým dodávaly tanečnice tohoto druhu lákadla pro mladé muže. Aneb v noci, jak vystoupilo ve společnosti vychrtlého, otrhaného svého průvodce ze zášeří výklenku, plaše a strachujíc se, aby nebylo postiženo mimojdoucí policejní hlídkou.

Teď mu však byla lhostejná totožnost osoby. Děvče bylo mu již jen typem, otřepaným dokladem k životní historii, kterou prožívá mladý člověk, v níž utrácí skoro každý jinoch valnou část mladistvého vznětu a křepkých sil. Zavedení tohoto děvčete Édym z ulice do otcovského domu, do bezprostřední blízkosti matčiny, bylo Prokopovi odporno, vzbuzovalo v něm ošklivost. Prokop cítil za Édyho, jak Édy pokálel čistotu rodného domu. Obdivoval se skoro drzosti Édyově, smělosti, s kterou Édy překročoval předpisy slušnosti proti své rodině, proti své matce, proti dobré pověsti svého domu.

Prokop chtěl odejíti, chtěl se zříci veškeré součinnosti při orgii, která měla patrně nastati, a veškeré spoluzodpovědnosti za hnusnou tuto skutečnost. Ale již na odchodu se obrátil a vrátil se k Édymu a jeho družce a k Burešovi. Skoro v poslední chvíli před odchodem třeskla mu téměř mozkem myšlenka, že nesmí odejíti, nechce-li vzbuditi znova v Édym pochybnosti a podezření, které počal Édy chovati vzhledem k jeho vzdalování se veškeré zhýralosti, prováděnému důsledně od několika měsíců, a vzhledem k jeho nedávnému ustavičnému sbližování se s paní Nyčovou. Byl večer, a dům Nyčovic byl, hlavně v tomto dvorním křídle, pohřížen již v úplný klid a celkovou bezzájemnost spících nebo odpočívajících sousedů. Nebylo velkého nebezpečí, že nevázaná společnost v Édyově odlehlém pokoji bude přistižena při skutku. Prokop uznal, že může zůstati u Édyho, a řekl si, že zůstati musí. Spolkne tedy úšklebky Édyovy a Burešovy, vrátí se, vnoří se v orgii, která bude následovati, nechá

přes sebe přejíti případnou záplavu milostnosti pouliční děvy, a odvrátí veškero podezřívání Édyovo a Burešovo.

Vrátil se tedy, odložil zase svrchník, a jeho návrat na „cestu nepravosti“ byl uvítán souhlasným jásotem Édyovým a Burešovým. Na stole stála již řada láhví s vínem a likéry, a Bureš počínal prázdniti sklenici za sklenicí. V přítmí pokoje, nedostatečně osvětleném malou lampou Édyho, zabělela se půvabná šíje a útlá paže dívčiny, s níž Bureš, zase již zpola zpitý, takměř serval živůtek. Zase vznesly se běloskvoucí lokty dívčiny plavným, graciósním pohybem vzhůru a upravovaly rozcuchaný účes, uvedený bouřlivým laskáním Édyovým v nelad. Zvonily číše, ozýval se tlumený, vášnivý, nedočkavý rozhovor, šelestily polibky, zazníval krátký, nervósní smích děvčete. Ke stropu vystupoval dým doutníků a cigaret, zahaloval světnici neprodyšným oblakem. Kouř, výpar vína a pálenek mísil se s odporně sladkou voňavkou dívčího těla v ošklivou sloučeninu.

. . . Krátce před půlnocí opustili Prokop a Bureš Édyův byt. Bureš, opojený a vysílený, klopýtal za Prokopem po schodech a na dlažbě v nádvoří.

Když jim domovník otevíral domovní vrata, osvětlilo se náhle protilehlé schodiště v mezzaninu, a na výstupku schodů objevila se vysoká, silná dáma v nedbalkách. Měla vlasy rozpuštěny, hruď nespoutánu šněrovačkou, paže v širokých rukávech obnaženy po lokty. V rukou držela hořící svíčku, v jejíž plápolu vypadaly její tváře uzarděle, svěže a zdravě, a oči se jí leskly jako dvé drahokamů.

Prokop zavrávoral leknutím a děsem.

Byla to paní Nyčová, o níž vypravoval dnes Édy, že stůně a leží.

Za paní Nyčovou vystoupil jakýs vysoký, hranatý a obhroublý člověk, přitiskl se k dámě v nedbalkách, a domnívaje se, že je nepozorován, políbil jí ruku, odhalené lokty a rty.

Ten muž, jenž v noci vycházel z bytu paní Nyčové, a s nímž Édyova matka loučila se polibky, byl Kypke.

* * *

Prokop měl pocit, jako by vítr, jenž ploužil se ulicemi jako zuřivý plaz, jej před sebou štval a pak unášel jej zase na svém hřbetě. Prokop cítil sucho a hořko v ústech, prudkou, sžírající palčivost v krku, tlak u srdce a mrazení v rukou i nohou. Studený pot vytryskoval mu na celém těle.

Podle Prokopa vrávoral Bureš.

„Pěkná rodina,“ blábolil, „filius vodí si pod otcovský krov pouliční krasavice . . . a paní matinka přijímá v noci, v negligé návštěvy . . . a doprovází je na schody a líbá se s nimi na rozloučenou . . .

. . . Zlatá ta rybka,
přijímá Kypka. . .“

Bureš prozpěvoval barbarským hlasem, byl-li opilý, rýmovačky.

Nyní zařezávaly se za skučení větru Prokopovi v sluch bolestivými hroty.

Opilec kymácel se dále po boku Prokopově a neustával skřehotati:

„. . . Potom snad k nepleše
pozve si Bureše . . .“

Prokopovi bylo, jako by mu náhle vzcházelo světlo. Jak dlouho se potácel ve tmě, jakou dobu halil se svou malicherností jako důstojnou togou, ve které každý, kdo znal pravou povahu věcí, mohl zříti jen směšné roucho blázna! I toto opilé, sešlé individuum zde, Bureš, vědělo, čeho Prokop ani netušil . . . Nyní teprve vzpomínal si Prokop na posměšné a udivené pohledy, kterými byl stíhán, objevil-li se ve společnosti s paní Nyčovou. Teď teprve znělo mu v sluchu všeliké šeptání a různé, letmo zachycené poznámky. Nyní přišlo mu na mysl, že uslyšel kdysi z úst kteréhosi svého soudruha slova „. . . paní Nyčová a její studenti . . .“

„. . . Za svého pochopa
měla též Prokopa . . .“

Burešovi uvázla poslední slova v hrdle a vyrazila z něho chrčením teprve, když povolilo stisknutí ruky Prokopovy na jeho krku.

Prokop musil si takořka násilím uvědomiti, že není mužno a šlechetno škrtit člověka, jemuž opilost odňala rozmysl a vládu nad smysly.

„. . . Ale Prokope, příteli, šlechtici ducha . . . neškrť mé zpěvné hrdlo . . . Prokůpku, holoubku . . . nenič výrony mého básnického nadání . . . víš, že dovedu tak krásně básnit jen, když jsem pil . . . tu mé daimonion, ano, daimonion mně vnuká básnickou sílu . . .“ blábolil Bureš a bránil se dobrácky, měkce útokům Prokopovy ruky.

„. . . Pít, pít . . . pojď ještě pít, přítelíčku . . . pojď uhasit žár svůj i můj . . . vše ostatní je pouhý hnůj . . .“ blekotal Bureš a táhl Prokopa za rukáv do krčmy, mimo kterou právě pospíchali a z níž zaznívalo drnčení pianofonu.

Této myšlenky chopil se Prokop ve svém zoufalství jako záchrany. Vstrčil Bureše do krčmy a vkročil za ním.

Bylo k ránu, Bureš spal, maje hlavu na složených pažích položenu na stole, a Prokop, opojený zármutkem, zklamáním a pustou, zuřivou pitkou, psal v začazené, špinavé krčmě paní Nyčové list. Psal jej s vervou a odhodlaností i bezohledností a nerozvážností silně podnapilého člověka, třesoucí se rukou, z níž rozskřípané péro skoro vypadávalo. Kladl jako beze smyslů, jako zběsilý, řádek vedle řádku, škrtaje v rukopise, rozbíhaje se písmem brzy nahoru, brzy dolů ke kraji papíru. Chtěl ve výčitkách, které paní Nyčové činil, zachovávati gentlemanskou míru, duchaplnost a jakousi mravní povýšenost, ale impertinence a nadávky splývaly mu proti jeho vůli

s péra. Spílal paní Nyčové nejhoršími jmény, a zase nadouval sloh svého listu v arroganci. Zříkal se jí, ale současně ji zapřisahal minulostí, vzájemnou jejich láskou, slastnými chvílemi, které spolu prožili. Želel trpce, že je chud a ona bohata, hořce se rozepisoval o sociálním rozdílu mezi ní a sebou, ale zároveň klnul prohnilé morálce buržoasie a přirovnával ji ku vlastní mravnosti, k vlastnímu jednoženství.

Pálila jej citelně ruka, bolela jej intensivně, když dopsal tento list a vhodil jej, za ranního svítání matného, deštivého dne, do poštovní skřínky. V opilé jeho hlavě mísily se myšlenky v chaos, zmalátnělé jeho tělo klesalo takořka k zemi. Přes svou omámenost měl však pevné vědomí, že s listem, jejž za nějakou hodinu odnese pošta paní Nyčové, odlétá z jeho mládí pel mužné hrdosti, intimní rozkoše a volné, svobodné radosti.

Probuzení Prokopovo po včerejším duševním otřesu a po opojení alkoholovém bylo děsné. Předstíraje nevolnost, ležel Prokop celý den ve svém pokojíku v rozházené posteli, zmítaje se žalem a tělesnou churavostí. Chvílemi usínal, ale zase probouzely ho děsivé sny a svíravé tlukoty srdce. Pak ležel Prokop v úplné ztrnulosti, maje zraky vytřeštěny ke stropu, tmícímu se v nastávajícím soumraku. Teprve okna, osvětlující se postupně za počátku noci v protilehlých dvorních křídlech domovních, probudila v něm vědomí životnosti a veškeré jeho bídy.

Utrpení Prokopovo se v nastávajících dnech ještě jen stupňovalo. Prokop očekával okamžitou odpověď paní Nyčové, omluvy, vysvětlování, zapřisahání, prosby a slzy. Ale paní Nyčová neodpovídala, mlčela. Nepsala, nevzkazovala, nevysílala k němu Édyho. Rvavá žádost, aby se ozvala jediným slovem, aby třeba jej pro vždy odmítla a vypudila, zmítala jeho myšlenkami.

Nastala pro Prokopa dlouhá řada dnů, plných útrap a vysilování. Pokaždé, zazněl-li zvonek u předsíně, vybíhal Prokop a šel otevřít, domnívaje se, že odpověď paní Nyčové již přichází. Trhal listonošům dopisy z rukou, prohlížel došlou poštu v třeštivém rozčilení. Nic, stále nic. Minul týden, uběhlo čtrnáct dní, ale paní Nyčová jako by byla zapadla. „Snad odcestovala," říkal si Prokop, a chtěl běžet k domovníku v Nyčovic domě a zeptat se, dlí-li milostivá paní mimo Prahu, nebo není-li snad nemocna. Ale zavrhoval hned zase tento nápad, hanbě se za výjev, který v takovém případě mohl nastati. Na vrcholu zoufalství chtěl se rozehnat přímo do bytu paní Nyčové, do teplého jejího boudoiru s palmami, ale již zřel, jak zase utíká z jejího domu, po schodech, vypuzen, vyhozen na ulici.

Pobíhal pražskými ulicemi — ponejvíce v okolí Nyčovic domu, jako šílený, nevšímaje si známých, neodpovídaje ku pozdravům svých soudruhů, vyhýbaje se jim, přerušuje náhle rozmluvy, v něž byl jimi zabaven, nestaraje se o udivené pohledy přátel a o pověsti, že byl patrně stižen prudkou nervovou chorobou.

V temnu svého pokojíku hledal při nočních svých návratech na stole bílou plochu listu — od ní. Ale nenalézal ničeho, paní Nyčová

setrvávala ve svém pohrdavém a odmítavém mlčení. Její nevšímavostí, netečností cítil se více pokořen, než případnými výbuchy jejího hněvu. Odpovídala k jeho hrubostem mlčením, ignorováním, důstojným klidem. Tato urážka pálila Prokopa jako políček.

Ale zase vplétala se v jeho vztek a zklamání vzpomínka na smyslnou krásu chvil, jež ztrávil se svou milenkou. Cítil na svých rtech vtisk sladkých, silných, měkounkých jejích rtů, zdálo se mu, že kol své šíje chutná sevření hebkých jejích paží, že na jeho tvářích ulpívá rozkošný dotyk hedvábného tmavého chmýří, jež stínilo její lokty.

Znechucen a zhnusen vracel se Prokop do prostydlého svého pokoje a usínal oblečen na rozházené posteli, čpějící potem bezesných nocí.

Uléhal a utlumoval přemýšlení o sobě fantasií o nesmírně bohatých, vznešených a krásných manželech, kteří se velmi milovali. Zvláště ona, princezna rodem, štíhlá krasavice se záplavou hnědého vlasu, s velkýma očima, udiveně hledícíma, s růžovým, smyslně se chvějícím tělem, byla samá láska. Jmenovala se Renata. Znal každý záhyb krásných trupů knížecích manželů, líbal brillanty prstů Renatiných. Znal jejich denní život a viděl kdysi zřetelně, jak se Renatě rodí syn, a jak kníže dusí nervósní pláč do podušek lože, v němž beze hnutí ztrnulo tělo rodičky. Měl obraz jejich paláce, zařízeného s ohromnou nádherou, předělával jeho půdorys, zařizoval jeho komnaty nábytkem, žaponeriemi, porculánem, sklem a stříbrem. Do nejmenších podrobností vybájil si chodby osvětlované elektrickými žárovkami, oživované postavami služebnictva. Zvláště tajemníka knížete Demetria, Arména s bledou tváří a černým, jako hedvábný třapec měkkým plnovousem, miloval. Armén byl chytrý, ah, tak chytrý, že jenom jeho pán, kníže Demetrius, vysoký státní hodnostář, jeden z nejvyšších ve státě, jej předčil! A kníže byl muž genialního ducha, diplomat skvělé minulosti, přes své mládí; na duchaplném čele měl prořídlý vlas ebenové barvy a pod jemně řezaným nosem dlouhé, splývající kozácké kníry. Kněžna jezdila v coupé vyčalounovaném modrým atlasem, taženém párem vysokých, zlatěhnědých koní. Vstupovala ke klenotníkům, k modistkám a platila chekem ... Jejich peníze, v pravdě královské, byly v anglické bance. A ty zámky, továrny, doly, hřebčince, vinohrady, obrovský majetek ve třech státech! Kníže Demetrius nosil generálskou uniformu s odznakem komořího a s řády všech téměř suverénů světa. Z vysokého límce vojenského kabátu visela brillantová hvězda, o něco níže samo zlaté rouno, první řád světa! Jen k domácím zábavám přicházel kníže ve fraku, bez vyznamenání, jako prostý tanečník — v bílém nákrčníku. Na Hradčanech sídlil mladý arcivévoda, a také on přišel k tanečnímu veselí v paláci kněžny Renaty a knížete Demetria . . .

V té době přicházel Prokop vždy odpůldne na Václavské náměstí, jímž chodil vzhůru a dolů chvatnými kroky, omamuje se hlukem ulice, figurkami chodců míhajícími se v oslepujícím spěchu, rovnoběžkami ulice s vypínajícími se sráznými domy, jež působily na něj

7*

jako boky úvozu, hrozící sesutím. Stanul-li na jedné straně ulice a vzhlédl v chorobné počítavosti nervósní nálady k řadě oken protilehlých domů, měl vždy dojem, že by ona protější okna, ony dvéře krámů táhnoucí se v jedné řadě — kdyby vše to bylo vybito, vydrancováno, zbaveno skla, dříví, železa, — měly podobu kusu façady slavného amfitheatru v Římě, jehož obraz působil na něho vždy tak příšerným, mrazivým dojmem.

Viděl často, jak od musea sjíždí kočár, v tom okamžiku jediný svým pohybem, svým spádem po nakloněné rovině dlažby, svou kmitající se tmavou barvou v bílé šedi ulice, jako ničivé těleso uvolněné, bez odporu se řítící, v před hnané nepřemožitelnou silou . . . V tom vyběhl s chodníku člověk, chtěl přejíti, chtěl zkřížiti valícímu se spřežení cestu. Prokop stanul a v teskné úzkosti, aby neviděl člověka zachyceného cvakajícími kopyty, vpleteného v kola, smýkaného hlavou po kamenech, odvracel oči . . . A okříval zase z tohoto záchvatu agorafobie, vida, že přešel chodec bez úrazu, okříval a oddychoval jako po velkém nebezpečí.

Přiznával si teprve později, že v tuto ulici chodil jedině proto, aby uviděl úsek z intimního života člověka, osudem nesmírně vyznamenávaného; že výjev, jejž chodil tam každodenně chutnat, vyvažoval mu všecku trýzeň pohružování se v zející ulici, v chomáče lidí, v třesk řečí, vozby, dopravy.

Setkával se tam s typem millionářského štěstí, náboženské spokojenosti, dokonalého míru. Byl mu jím aristokrat známý v Praze, jenž byl tenkrát v popředí veřejnosti, jehož veliká politická váha, plynoucí ze vznešenosti rodu a z královského jmění, byly tenkrát známy. Tento šlechtic Prokopovi známý měl vysoké, hubené tělo, velmi výraznou tvář starého obrazu, bledé tváře s tmavě ryšavými kníry. Vedl plíživým, drobným krokem, maje schýlenu hlavu, stařenu patrně nemocnou, na nohy skoro ochrnutou. Shýbal se chvílemi k ní, promlouvaje, jako by se tázal, nepůsobí-li stařičké dámě chůze bolestí, nechce-li zase vstoupit do vozu, jenž za nimi v kroku neslyšně, na gummových obalech kol šinul se po dláždění.

Pražská aristokracie konala v tu hodinu svoje korso na Příkopě a na Ferdinandově třídě. Velcí, štíhlí mužové, s nápadnými těly, se zženštilými obličeji a hojnými vousy, lišili se od ostatních mužů na ulici. Na první pohled bylo patrno, že je to jiná kasta lidí, chráněných od zděděné zmrzačenosti jen tělesnými cvičeními, od mládí provozovanými a přepínanými. Někteří měli chudokrevné, žluté tváře, jiní měděně červené obličeje, nápadně velké nosy, široká ústa, dlouhé, jako koňské zuby. Jejich ženy byly buď krásny, imposantně vypěstěné exempláře, nebo zase nesmírně šeredny, s rysy obličejů podobnými zkreslenosti tváří mulatů, s tlustými ústy a opičíma očima. Procházeli se ve velkých skupinách, jimž se chodci vyhýbali, mluvili hlučně, smáli se řehtavě. Mladé šlechtičny šly se svými společnicemi, stařenami chudobně oděnými, a pozdravovaly něme vdané aristokratky. Chlapci chodili apathicky po boku vychovatelů, kněží v kabátech upiatých až ke krku, v kulatých lesklých kloboučcích. Mezi chůzí

mluvili, poučovali kněží stále, nečekajíce na otázky. Středem ulice projížděly prázdné ekypáže, tažené bezvadně jdoucími, hlavami potřásajícími koni se zapěněnými hubami. Hryzení uzdy bylo jedinou známkou krevné ohnivosti koní, napiatě poslušných. Na kozlících tkvěli nehybně tlustí obři: kočové s vyholenými rty a vychrtlí sluhové s obličeji trestanců, pohotoví k seskoku a k vytržení kočárových dveří. S Nábřeží přicházel pružným krokem, energickým rozmachem mladý kanovník. Rozhlížel se bystře, pozorně, a v přívětivé jeho, široké tváři selského synka leskl se úsměv. Setkával se s procházející se šlechtou a nestačil děkovati hlubokým poklonám dam, pozdravům aristokratů vzdávaným s vojenskou přesností, uctivou etiketou.

Minula hodina, a povozy ztrácely se rychle do ulic Starého města a Karlovým mostem k Malé Straně. Tam zajížděly do tmavých průjezdů. Ohromná vrata za nimi zapadala, viditelné závory stavovské odloučenosti.

Stranou tohoto ruchu vodil Prokopův aristokrat svou matku na procházku, podnikanou patrně s nechutí a namáháním. Stíhal svou úzkostlivou pozorností každý její krok, dívaje se jí starostlivě, něžně do očí. Konal s takovou pietou synovskou svoji povinnost, jako by obcoval mši sloužené za její uzdravení; vodil ji, laskal silnými svými rameny, nechtěje stařenku jinému svěřiti, hlídaje, ošetřuje ji. Snad bylo rozmarem churavé dámy, plížiti se v nejživější ulici; snad chtěla viděti, slyšeti, cítiti kolem sebe hluk města; snad by se byla cítila v parku svého paláce stísněnou, opuštěnou. Bylo lze tak souditi, neboť aristokrat přijížděl každého dne, bylo-li počasí jen poněkud snesitelno, na minutu přesně ke křižovatce ulic a vystupoval se stařenkou do stromořadí. A potom počala jejich pouť.

Pak potkal kdysi Prokop tohoto šlechtice, jedoucího v otevřené ekypáži. Byl v stejnokroji dragounského důstojníka, obepínajícím plasticky jeho kostnatou postavu. Od té doby měl Prokop v něm ztělesněnu představu křesťanského vojáka. Tušil instinktivně pod modrým jeho kabátcem na svalnatém krku škapulíř a v zaňadří růženec, kolem chlupatého kloubu pravého zápěstí silný stříbrný řetěz s mincí svatého Jiřího.

„To by byl pro historického malíře Pappenheim u Lützenu," řekl si Prokop mimovolně a citoval si větu z jakési dějepisné knihy: „... Pappenheim, nejstrašnější meč katolicismu ..."

Nedovedl se zhostiti tiché, tajné sympathie k němu. Smál se někdy svému snobismu, ale běhal za šlechticem jako za zajímavou ženou. Chodil na Václavské náměstí dívat se, jak aristokrat vodí nemocnou matku, jak se zhošťuje ten muž — bez zodpovědných, zžírajících povinností — přikázání, jež nesměl na jiného svalit.

Ten šlechtic byl Prokopovi stále ukázkou velice plnokrevného, temperamentního, celého člověka.

* * *

Kteréhos odpoledne, slunného a přívětivého, předejel Prokopa procházejícího se staroměstskou ulicí, zavřený fiakr, z něhož pohlédla na Prokopa zběžně dáma, zahalená závojem. Kočár stanul ve vzdálenosti několika kroků od Prokopa, a z coupé vystoupila vysoká, silná a přece štíhlá dáma. Vstoupila na chodník, kráčela přímo proti Prokopovi a odhalila svou tvář. Před Prokopem, potácejícím se a zachycujícím se domovní zdi, stála paní Nyčová. Nikdy nezdála se Prokopovi tak imposantní a krásnou, tak vybízející a elegantní, jako dnes.

„Pane Fanto," řekla tichým a klidným, ale přece jaksi smutně přibarveným hlasem, „pane Fanto, doufám, že mně neodepřete vyslechnutí odpovědi ku svému listu. Snad uznáváte sám nutným . . . Pojďte tedy, prosím, ke mně . . ."

Prokop chtěl odporovati, chtěl se vymknouti paní Nyčové. Nyní nechtěl, nemohl střetnouti se s ní v nezbytných výkladech a vysvětleních. Ale přece si zase pomyslil, že si nesmí — po svém obvyklém způsobu — počínati jako nezralý, nezvedený chlapec, že musí jednati jako muž. Půtka byla neodvratna — nyní tedy blížilo se rozhodnutí. A již zase bez vůle, jako pouhý stroj následoval paní Nyčovou.

Vstoupila do fiakru, pokynula Prokopovi, aby usedl vedle ní, a přihlazovala sukně svého nádherného a vkusného promenádního kostymu, aby mohl její průvodce pohodlně usednouti. Kočár dal se do pohybu, a Prokopovi zdálo se, že točí se s jeho hlavou celý svět.

Do Nyčovic domu nebylo již daleko. Ani jediný zvuk nepřerušil za této krátké cesty ticho, jež zavládalo v nitru kočáru.

Pak stanuli před vysokým domem v staroměstské ulici, zatopené ve spoustu slunečního světla, vykročili rychle do mezzaninu, a v zámku zaskřípěl klíč, kterým paní Nyčová otevřela svůj byt.

Nikdo mimo paní Nyčovu a Prokopa nebyl, jak se zdálo, doma. V pokoji s palmami, v němž harašil mřížemi své klece papoušek a v němž na pruhu slunečních paprsků chvěly se milliardy drobounkého prachu, odkládala paní Nyčová klobouk a žaket svými půvabnými, měkkými gesty, jež tak dobře slušely pružné, urostlé její postavě. Tvář paní Nyčové byla zarůžovělá, svěží a klidná. Ani jediný rys tohoto obličeje nejevil vzrušení nebo pohnutí. Zdálo se jen Prokopovi, že pěkně rýsované obočí paní Nyčové klene se výše než jindy, a že čára jejích rtů je více, než obvykle, povznesena, jako v tichém pohrdání. Upřeně hleděla paní Nyčová na Prokopa, jenž usedl proti ní, položivši si bílé své ruce na kolena jevící se reliefně v měkké látce sukně. Na útlých prstech paní Nyčové leskly se brillanty.

Jak malým, poníženým, ubohým cítil se Prokop vůči této povznešenosti, tomuto klidu zralé, zkušené a rozvážné ženy, která tu zasedla proti němu, jako na soudnou stolici nad jeho nezkušeností, hrubostí a rozvášněností. Toto vědomí ponižovalo Prokopa, a zlost zadrhovala mu hrdlo. On měl býti soudcem v této chvíli, a přece bylo mu, jako by byl obžalovaným, jenž marně v úzkosti pátrá po omluvách!

Paní Nyčová mluvila rozvážně, pokojně, jako po důrazné úvaze. „Však si dala na úvahy dosti času," přemítal Prokop, rozechvívaje se hněvem.

„Psal jste mně, pane Fanto," pravila paní Nyčová, stále nazývajíc jej formálně a jaksi obřadně i cize jeho rodným jménem, „před nějakou dobou list, který vyvolal nelíčený můj podiv. Pohlédla jsem několikráte na váš podpis, je-li pravý, není-li padělán, zkoumala jsem vaše písmo, a musila jsem přiznati, že dopis pochází skutečně od vás... Způsob a ráz vašeho písma, jindy velmi pečlivého a úhledného, četné škrty a — prominete mně snad — neladnosti slohu vašeho listu mně dosvědčovaly, že jste psal tento dopis ve velikém duševním pohnutí. Tato okolnost, přiznávám se vám, přiměla mne jedině, že s vámi o tomto dopise jednám. Žádal jste ve svém listě ode mne odpověď, a já vám ji tedy chci dáti... Co chcete ode mne věděti? V čem, zač a proč mám vám cosi vysvětlovati, snad se vám omlouvati...?"

Marně čekala paní Nyčová chvíli, trapnou, nekonečně dlouhou chvíli na Prokopovu odpověď. A když Prokop, zdržuje se mocí, aby nevypukl ve křik a hrubosti, zarputile mlčel, hledě zavile k zemi, pokračovala paní Nyčová právě tak rozmyslně jako dříve:

„Viděl jste, jak v pokročilé večerní době odcházel z mého bytu pan Kypke, náš příbuzný... pravím a opakuji s důrazem: náš příbuzný... Stýkáme se s příbuznými bez veškeré formy, a nemám tudíž ani já příčiny vůči Kypkemu nějakých forem šetřiti... nemám důvodu, odkládati před ním župan, jsem-li večer ve svém bytě, jsem-li churava, nemám důvodu, pro příbuzného těsnati se do korsetu a společenského oděvu... Mohu přijmouti večer svého příbuzného sans façon ... a nikdo — slyšíte, pane Fanto? — nikdo nesmí mně proto činiti výčitek... Zacházím s panem assistentem Kypkem v srdečné, v pravdě rodinné upřímnosti, a rozumný člověk" (na tato slova kladla paní Nyčová zvláště pádný, pánovitý a urážlivý důraz) „nebude mně smět vytýkati, loučím-li se s příbuzným srdečným stiskem ruky a polibkem. To jsem vám, pane Fanto, chtěla odpověděti k vašemu dotazu, a odložila jsem své vysvětlení na pozdější dobu, k náhodnému setkání se s vámi, abyste byl již uklidněn, a abych měla aspoň jakousi záruku a bezpečnost, že vaše nynější nálada je zcela jiná než nálada, která vyzírala z vašeho listu... Mohla bych po tomto vysvětlení skončiti rozhovor s vámi a ponechati vám, abyste učinil důsledky, které uznáte sám za dobré, abyste jednal, jak je vám libo... Ale přes to chci promluviti o věci, přejete-li si, s vámi dále, chci odpověděti k dalším vašim dotazům... Nemám strachu z jakýchkoliv vašich rekriminací... mohu klidně a hrdě na vás hleděti, pane Fanto, protože jsem přesvědčena o dobrém svém právu... a čekám na vaše otázky..."

Místo otázky uslyšela však paní Nyčová pláč. Prokop vzlykal křečovitě, zmítal se ve štkaní na nizounkém křesle v boudoiru paní Nyčové. Nebyl s to, odolati tomuto návalu bolesti, zoufalství a zklamání, a čekal, že hebká ruka paní Nyčové položí se na kučeravou

jeho hlavu, že odstraní mu dlaně s uplakaných očí, že usuší mu slzy. Paní Nyčová však přešla několikráte pokojem, jako by čekala na upokojení Prokopovo, a pokračovala pak nezměněným hlasem:

„Ustaňte, pane Fanto... není to k ničemu dobré... Snažte se býti klidcn, jako jsem já klidna..."

A když neustával vzlykot Prokopův, naléhala:

„Není místa pro hořekování... ovšem, jste ještě velmi mlád, a jste také dosud ještě, jak se zdá, velmi rozrušen... Ale skončeme tuto trapnou scénu..."

Pokročila ke dveřím a zamkla je na klíč.

„Učinila jsem opatření, aby nás nikdo nepřekvapil... ale přece, kdyby sem vkročil Édy..." dodala.

Vlivem těchto slov se Prokop upokojil. Vystřízlivěl náhle. Jak vysoko stála tato žena duševní silou nad ním! A jak se změnila, jak se změnila — proti té době, kdy byla oddanou jeho milenkou, podajnou jako mladé děvče! Jak dávala mu nyní cítit svou povýšenost, svou vyspělost a rozdíl socialního postavení! Prokopovi se zdálo, že nikoliv bez úmyslu dávala před jeho očima hráti lesku brillantů na svých prstech. Chtěla mu tím připomenouti své bohatství a jeho chudobu, svou distinkci a jeho poníženost? Zmocňovala se ho při tom pomyšlení zuřivost. Jakže, tato cynická ženština zmocnila se jeho mládí, vyssála jeho nejsvěžejší síly, umrtvila v něm všecku energii a chuť k práci a nyní chce jej odkopnouti jako bezcennou hříčku, jako opotřebovaný cár, a užívá při tom ještě lží a nicotné sofistiky? Měl se vzhledem k tomuto jednání paní Nyčové za oprávněna ukázati jí v pravém světle její povahu, duševní její život, její cítění. Nazýval ji v duchu zvrhlou buržoustkou, hanebnou Messalinou, starou záletnicí. Dusil se bolem a vztekem a popadal dechu, když vrhal jí na hlavu své obžaloby:

„Dobře, milostivá paní... dobře... tak soudíte vy, a pěkně vám to sluší... v pěkném světle se jevíte, když dovedete posuzovati takto události, jež se sběhly, po tom všem, co se mezi námi událo ... Máte, prosím vás, ještě kousek citu, ještě kousek studu...?"

Paní Nyčová prudce se vzchopila.

„Ne, pane Fanto, takto se mnou mluviti nebudete... nesmíte," řekla. Oči jí plály, v hlase chvěl se jí hněv, ale rozezlená paní jevila se nadále klidnou, nevzrušenou. Očekávala dlouhých několik dní tyto scény, probrala je v mysli, uvážila všecky možnosti, byla na vše připravena. Věděla, jak se má zaříditi, co má učiniti.

„Budu, musím mluvit... ničím mi nezabráníte, abych vám řekl..." syčel Prokop, nejsa více mocen svých smyslů, „abych vám řekl, že jste..."

Nedořekl, nevyslovil nadávky, která se mu drala na rty.

„Vzpamatujte se," řekla mu paní Nyčová hlasem, jenž neztrpěl odmluvy. „Rozmyslete si, co jsem já — a co jste vy... jaký rozdíl je mezi námi... mezi minulostí a nynějškem... Vy sám mne donucujete, abych s vámi takto mluvila, abych se s vámi vypořádala... Vy musíte vždy míti na mysli, jaké bylo a je vaše posta-

vení . . . Vy nemáte žádných práv na mne . . . rozumíte mně dobře? . . . nebudete míti nikdy žádných práv. Ani nevíte patrně, jak se sám nyní ponižujete . . . Jste vůbec muž, nebo jste pouhý chlapec, zženštilý duch, jenž pouze náhodou dostal mužskou podstatu . . .? Proč jste chtěl, abych já, starší žena, se vám poddala, abych byla vaší? . . . Proč bych já, žena úplně volná a svobodná . . . pamatujte si taková slova! . . . nemohla míti mládí, mladistvou sílu kteréhokoliv mladého člověka, jenž se uchází ze svobodného svého rozhodnutí o mou lásku? Proč bych nemohla míti vás, Kypkeho, kteréhokoliv mladého člověka . . . třeba všecky současně? K čemu by mne to zavazovalo vůči vám, vůči komukoliv jinému . . . Měla-li jsem Kypkeho, měla-li jsem jiné? Mohu vám říci, že ano, nebo to popříti! Co je vám do toho, smíte něco proti tomu namítati? Nesmíte, protože zůstáváte hluboko pode mnou, protože byste si mohl nadvlády, povýšenosti nade mnou dobýti jen mravní a mužnou silou. Do té doby zůstáváte mně hříčkou, rozmarem . . . Tak, víte nyní, co jste chtěl vědět . . . Nyní jděte a nevraťte se nikdy víc . . . Jděte a povězte to Kypkemu, svým chlapeckým soudruhům, řekněte to té pražské společnosti, která páše potají a v pokrytectvích totéž, k čemu já se veřejně přiznávám, k čemu mám právo . . . Jděte a řekněte to třeba Édymu . . . mně je vše lhostejno . . . Mluvte a vypravujte . . . . ukážete se aspoň ve své pravé podobě . . . vy . . . vy . . . chlapečku . . .!“

* * *

Prokop cítil, ocitnuv se zase na ulici, jako by jej byl někdo spráskal. Pociťoval bolest ve tváři, jako by mu ji byl někdo právě sešlehal bičíkem. Hnusilo se mu vše, nač byl nucen hleděti, nevěřil, že by se mohlo někomu vésti hůře než jemu v této nejděsnější chvíli jeho života.

Vyštván s hanbou, vykopán jako pes! Jeho duševní stav byl výslednicí veškeré pomyslitelné duševní a mravní bídy. Vše bylo mu tak nevýslovně odporno, protože cítil, že všechna jeho energie, všecka chuť k dalšímu životu je u konce. Byl ponížen, pokořen, aniž dovedl bojovati, hájiti se jinak, než nadávkami, spíláním. Měl sám k sobě ošklivost — opovrhoval sám sebou. Zavíral oči, zatínal zuby, potácel se, a měl za nezbytno, že bude musit poprositi některého neznámého, lhostejného chodce, aby jej odvedl domů. Neměl síly ani k dalšímu pohybu.

Jenom jediný pocit vybavoval se znenáhla v této směsi hnusu a bolesti: zapomenout, odvrhnout od sebe všecky myšlenky, všecky vzpomínky, ohlušit se, omámit se prázdnem, všedností, potopit se do víru lhostejnosti, jako se stápí sebevrah do řeky, jako se chce zalknout chloroformem.

Prokop vrávoral průchodním domem, v němž byl jeho studentský spolek. Na černém prkně spolkovém četl Prokop, že koná se ve spolku, do něhož Prokop nevkročil již přes dva roky, debatní schůze. Nevěda ani jak, jakou silou puzen, ocitl se Prokop v hovorně spolku,

v níž bylo několik hochů-studentů, sedících u dlouhého stolu a u stěn. Závoj cigarettového kouře zahaloval tento obraz modravým přísvitem.

Zde nalezne Prokop utišení, ohlušení, zde, v plné činnosti mladých, nadšených hochů, v ryku řečí a výkřiků, ve varu myšlenek a podnětů, vážných a silných, tak vzdálených odporné sexuálnosti, ve které se Prokop dosud topil a z jejíhož močálu sotva před chvílí, pošpiněn a zalknut bahnem, vybředl.

Kromě předsedy schůze, medika Pycha, vysokého, tělnatého a kučeravého, místopředsedy právníka Horela, suchého a krátkozrakého, a kromě asi dvou nebo tří dalších účastníků debatního večera neznal Prokop nikoho. Zřel kolem sebe samé neznámé tváře, samé mladé studenty.

Udiveně pohlédli na něj, když vstupoval, Pych a Horel. Jakže — Fanta, jenž se vzdaloval dvě léta spolku, jenž nebyl ani více počítán za jeho člena, jenž úplně utonul ve „flámech" a jenž kráčel vlastními cestami, — objevuje se zase ve spolku, jehož býval druhdy čelným členem a jenž je všem účastníkům schůze, najmě Pychovi a Horelovi, drahý?

Srdečně, úsměvem a pokynem ruky pozdravil Pych Prokopa, a také Horel se mu poklonil.

Debata byla v plném proudu. Mladý kterýs student, ryšavý a pihovatý, mluvil vášnivě proti jakýmsi návrhům výboru, rozkřikoval se a mával rukama nad hlavou. Opposice provázela jeho slova bouřlivým souhlasem, protivná strana odporovala hlučně. Předseda Pych zvonil a uklidňoval, Horel vyskočil se své židle, přistoupil ku stoupencům výboru a domlouval jim důtklivě.

Mimovolně zdvihl Prokop ruku, hláse se o slovo. Bylo sice před ním přihlášeno několik řečníků ke slovu, ale Pych prohlásil, že udělí je — jistě za souhlasu všech přítomných — nejdříve „milému hosti, kollegovi kandidátu inženýrství Fantovi, jenž zavítal po dlouhé přestávce do spolku, aby mu podal důkaz své kollegiality a své souvislosti se spolkem — právě v době, kdy jedná o tak důležitých zájmech . . ."

Potlesk, který provázel Prokopova slova, připomněl Prokopovi teprve, že mluví, že mluví dobře, případně, vřele a nadšeně, jako mluvíval v nejkrásnějších svých studentských létech, v létech bezstarostnosti a mladické čistoty . . . Prokop nabádal vroucími a rozechvěnými slovy členy spolku, účastníky schůze ke svornosti, k lásce, ku přátelské lásce, která je podkladem a nejdražším klenotem života . . .

Hromový applaus opposice i členů „vládní strany" zaburácel, když Prokop skončil, a kolemstojící, neznámí mladí hoši, blahopřejně mu tiskli ruku.

Prokop usedl zase v pozadí hovorny na své místo a slyšel ještě, jak mladý jakýs student, dolíčkovaté a otylé tváře, počíná s ním polemisovati vybranými a hladkými slovy, ale rozhodně a neústupně polemisovati. Pak zazněla světnicí tlumená rána, zmatený, hlučný rozestup Prokopových sousedů, několik výkřiků, volání, aby řečník ustal . . . A starosta spolku, medik Pych, řítil se do pozadí světnice a skláněl se, obklopen hloučkem mladých studentů, nad Prokopem, jenž ležel, omdlelý, na zaprášené, nečisté podlaze studentské hovorny . . .

(Pokračování.)

Richard Dehmel:

Z knihy Weib und Welt.

S básnikovým svolením přeložil *O. Klein.*

DO DÁLKY.

Ty, jež mi blíže jsi, než smysly tušit mohou,
Naplňovatelko,
dřimající:
ó, vesni se přec do mých tak prahnoucích tepen
a pociť, jak srdce mé z očí mně hoří,
a pohleď, jak hvězdy se zdvojují nad mojí hlavou,
a chutnej mannu této nekonečné noci
a vonný dech touhy od louky po les a mraky,
a poslyš, jak vesmírný vítr dýše v mé svaté písni,
ty Echo mé! —

HLAS VEČERA.

Chce niva spát.
Sněť hne se chvílí
a květ se schýlí.
A mníš, že tušíš,
jak letí víly.

Chceš naslouchat:
a mníš, že rušíš,
jak noha plílí,
sen nivy bílý.

CHLADNÁ OTÁZKA.

Kde's nyní as? Sníh na údolí padá;
dnes jsou už vody řeky mrazem skuté.
Já dívám v údivu se, když tma zvadá,
jak světlo, světlo v dálce nepohnuté.

V POVZNEŠENÍ.

Dej mi jen svou dlaň,
dej mi jen prst svůj,
řeknu, že kruh světa celý
majetek je můj!

Rozkvétá má pláň!
Jen ji pozoruj:
vzletí s námi nad mrak v slunce,
řeknu-li jí: Pluj!

TANEČNÍ PÍSEŇ.

Já vhodil jsem růži v mořskou pláň,
květ růže v zelenou mořskou pláň.
A protože svítil slunce jas, slunce jas,
poskočil květ a světlo naň,
sterými chvějnými krůčky naň.

Když přišel první vlny ráz,
skoro už růže, růže má tonula.
Když se květ její na plecích druhé třás',
vzletlá nádhera světla před ní rozestřena plula.
Tu na okraj třetí proud jí sáh',
a svit vysoko trysk', chvějně trysk' jak ochranná zbraň;
ale sto tančících lístků z květu
splétalo kolem mne rudou tkáň,
a tančil můj člun,
a tančil stín můj na pěnách,
a tančila zelená pláň, mořská pláň — —

VÝKŘIK.

Stromy stále v tišším šumu,
již ni list se nezdá žíti,
a tu cítím pustin dumu
teskným polednem se chvíti,

třásti se ve svojí krvi,
v hruď mi jak šíp ohně sahá.
Ó, kéž bouře rudá bleskne!
Přijď, ó, spěchej, spěchej, drahá!

HROZBA.

Čarodějko, mocí paní,
po té, co jsem v chvíli tmavé
rozplet' vlas ti podle přání,
trýzní mne na pravé dlani
znameníčko zelenavé,
jež mi hrot tvé jehly vryl.

Neprodli mi příliš v dáli,
nechci pro tě trpět muku!
Dřív než rána vzplane rudě,
(hlas mých kouzel slib ti bude):
raděj chci, by odřezali
s trupu mého celou ruku.

Věz, že dosti síly mám,
bych tě paží zbývající
zvábil na své srdce chvící.
Ale potom, smělá děvo,
v let se vydám sám a sám
v horstev tesy blýskající.

ŘEKA.

V proud, jenž večerem byl sivý,
černé víry rylo veslo;
bez pocelu, mlčeliví
zřeli světlo jsme, jež neslo
po vlnách se v záliv stmělý,
v němž se shlížela zem holá,
zřeli jsme, jak zarážely
překotný tok koldokola.

Když jsme potom v půlnoc pravou
v městě, jež se v šepot halí,
přišli na hráz mostní tmavou
a se dolů zadívali,
zdály se nám černé stěny
hrozit hloubkou kolotavou,
čekat, až se pádem zpění.

Ticho, slunce stoupá již.
Jasně sen můj s řekou kráčí,
až se stopí v mořskou tiš;
stromovím, jež zoře smáčí,
modrá mlha stoupá výš.

HARFA.

Jest nekliden a chví se strmý bor;
a mraky, od východu v západ letí.
A mlčky, spěšně v hnízda vran jde sbor;
zní lesina, zní temně z hnědých snětí,
a temněj zní můj krok.

Přes tyto pahorky jsem chodil již,
když ještě nechápal jsem toužný zápal,
při vašem tónu pravěkém paž výš
jsem ještě nezved', v slavno nezatápal,
vy obří kmeny kol.

V mezerách velkých skoro bez pohnutí
se kmeny zvedají, jež zšedly za půlnocí;
jde zelenými korunami dutí
sil hlasitých i zadržených mocí
jak tehdy.

Jest jedna z nich, jež podobá se dlani
zemského boha, prsty týčíc směle;
skví dosud zlatově se do koření,
ční ještě výš než staré, osamělé
ztrnulé kmeny.

Jde prudce pěti prsty boj a seč,
jak by se neustále sbližovaly;
však jejich listím ryje, bije křeč,
jak kdyby vroucně, zaníceně rvaly
struny zakleté harfy.

A nadpozemský tón jde z harfy, slyš,
a mocně od východu v západ letí.
Jej hluboce znám z mládí svého již:
zní lesina, zní temně z hnědých snětí:
přijď, bouře, vyslyš mne!

Jak často toužil jsem po mocné dlani,
jež zcela v ruce mé by mohla býti!
Do únavy jsem vzpínal prsty za ní!
však celou ruku nikdo nezachytí!
Tu zaťal jsem ji v pěst.

A všemi zápaly, jež jsem kdy měl,
jsem mezi zvířetem a Bohem tápal.
Teď stojím, zkoumám dráhu, jíž jsem šel
lze věrně snésti pouze jeden zápal:
k celému světu.

Přijď, bouře Síly, rozchvěj ztrnulý bor!
mnou chvíš též, moci, kterou pravěk vzrůstal.
Dnes rozptýleně do hnízd vran jde sbor.
Dej sílu mi, bych osamotněn zůstal,
ó Světe! —

VÝSLECH.

Tvá bílá, bledá tvář se z lůžka dívá,
do mdlých tvých rtů se hluboko zub vrývá;
byla tvá bolest veliká? —
„Nevím už."

Zřím k stropu síně snivě povzhlédnout tě,
jen pohleď na postýlku tamhle v koutě:
miluješ hodně své děcko? —
„Nevím ještě."

Zda jméno mé, když bolest nastávala,
jsi někdy těkavými prsty psala
na pokrývku lůžka? —
„Vždyť to víš."

Zda můžeš ještě stále beze všeho
své dítě urážet i otce jeho
a se mnou šťastna být? —
„A to ty nevíš?"

JEŽÍŠ PROSÍ.

Ó, svůj zlatý hřeben dej mi;
pomni za ranního šera
vždy, že's líbala mi vlasy.
Hedvábnou svou houbu dej mi;
budu tušit za večera,
koho čekáš v lázni asi —
ó, Marie!

Dej mi všechno, vše, co máš;
neznám klam a neznám lež,
požehnej mně, muži v pýše.
Nejtěžší tíž nést mi kaž:
nechceš na mé témě též
vložit srdce, srdce tiše —
Magdaleno?

CESTOU.

Před ložem leží v síni jasné
měsíční světlo.
Mně zdálo se, že slétlo
svítání časné
už na práh;
zrak pochybuje ještě.

A zvedám hlavu, bych moh' zříti,
kterak cizí měsíc
ve své výši svítí.
A skloním hlavu jinam
a zavzpomínám
na domov.

Josef K. Šlejhar:

Flekaři.

Z pražských črt.

Kdo je to „flekař“? Ten, kdo prodává „fleky“. Co jsou to „fleky“? Ihned uvidíme. A tedy, co je to „flekařina“? Z řemesel, vlastně obchodů nejbídnějších, které provozují ztracenci, vyvrhelové, proletáři života, lidé nejposlednější v soujemu lidské společnosti, ale přece lidé na smetišti toho, kam velkoměsto vymítá nejhorší své odpadky.

Když již vše ztraceno, vše zabito, co život poskytl, když veškery dosavadní posice jakés takés uspořádanosti životní, ať již lepší — ať horší, v níž přece jaks taks se obstávalo před dekorem světa, zanechány, když poslední výspy jakéhos takéhos pravidelného udržování se nad hladinou života opuštěny, ať z příčin takových či onakých, chápou se příslušníci tohoto životního, či lépe řečeno existenčního ztracenství ve velkoměstské změti lecčehos, co vydá kus živobytí od chvíle do chvíle, od ruky do úst.

Jíst se musí, zvláště po napití je touha neodolatelná, — žít se vůbec nějak chce, a na kradení a loupení není odvahy; o svědomí jakés by tu neběželo, ale odvahy není, odvahy . . . Lecčehos se tedy chápou od případu k případu, z čeho však nesoudili byste, že může vyplynout žvanec chleba, a někdy příležitě hodně velký a namazaný.

Někteří stanou se vodiči, lépe řečeno průvodčími pouličních nevěstek, opatřujíce jim přede tváří policie ochranu, aby se tak řeklo, přednostů domácnosti, dokud to neseberou ovšem všechno. — Praha má pro tento druh existence své případné pojmenování, jehož však cudnost literatury nesnese. Někteří stanou se „parlamentáři“, to jest zjednanými falešnými hráči v kuželky. Někteří insertními jednateli pokoutních listů, donášejíce nezkušeným a často i dost práskaným administracím podvodné inserty, tak zvané „panamy“ a „rány“. Někteří stanou se „brankaři“ u některého ze sportovních klubů. Někteří uchýlí se do služeb policie, od případu k případu vystupujíce za po

třebné korunní svědky velezrádných processů anebo činice nejhorší, nejnemožnější udání, za něž stavovský „špicl“ by se styděl. Někteří dávají se soustavně zjednávati k falešným přísahám všeho druhu aneb k dokazování potřebných alibi. Někteří od případu k případu slouží za podvodné agenty, kteří „machry“ obchodu jsou na svá místa, o jejichž získání jde, vysíláni k vychválení či vyhanění věci, o jejíž nestydaté vyhnání do ceny či naprosté znehodnocení běží; takových přijde na svá místa pět — šest za sebou, jakoby nevědoucích o sobě, až podaří se jim tímto manévrem přesvědčiti oběť, že sedne na vějíčku „machrovu“. Někteří zabývají se chytáním krásných raçových exemplářů psů aneb takových, o nichž dle jejich ošklivosti, otylosti a vyšňořenosti soudí, že starým pannám náležejí, které odvedou, chovají u sebe a vyčkávají v novinách vyhlášku, že zaběhl se pes, před jehož koupí se varuje, a má býti proti řádné odměně přiveden tam a tam; majitel pak často dosti draze i rád vykupuje věrné zvíře; jmenovitě ze starých panen lze tu ždímati přímo nestydatě, neb žádná oběť za psího miláčka jejich srdce není jim dost velikou . . .

A tak různě od případu k případu se uplatňují oni ztracenci a vyvrhelové života, aby často co nejbezděčněji a nahodile, dle možností a okolností, urvali své sousto a svůj doušek se stolu velkého města.

Někteří pak z nich stanou se „flekaři“.

Kdo že je to tedy „flekař“? Kdo prodává „fleky“. Totiž kusy látek co do míry právě tak nastřižené na určitou část oděvu buď mužského nebo ženského — na př. na spodky, blůzu, sukni. Na nic více, nic méně, to se nejlépe takto prodává; není toho také moc najednou, spíše to zláká ku koupi. Kdo chce se stát takovým „flekařem“, musí mu nezbytně ze všeho ztracenství zbývat několik korunek do tohoto obchodu. Čtyři, pět, někdy stačí i méně, dle druhu či šmejdu látek. Nechť si je již opatří jakkoliv — ukradne, najde, obelstí, obalamutí někoho, či milosrdný přítel nebo přítelkyně s ním zajde k židovi a takový flek mu koupí, — musí peníze napřed mít. Jinak žid flek nedá. Za smilování boží nedá, klekni před ním, zapřisahej, slibuj, balamuť, nabízej sebe víc, mluv o jisté koupi, vypovídej o svých vyhlídkách, mluv o svém spasení, jež závisí jedině od tohoto fleku, — nedá; zná' své lidi.

To je již ustálenou zásadou tohoto obchodu — za hotové napřed, jinak nic; a kdyby na tom skutečně závisela snad tvá spása nebo zatracení — vem tě čert! Ale pak, jsou-li na dlani peníze, buď kdo buď, zloděj, vrah, penězokaz, křivopřísežník, vyložený dareba stíhaný zatykačem, onen „pasák“ nevěstek, bývalý primátor nebo žebrák, čím zchátralejší, tím jaksi vítanější, poněvadž může se na něm více utrhnouti, — dostane svůj vyžádaný flek. S ním pak takový, ukryv jej obezřele pod kabát nebo pod to, co na něm z oděvu vůbec zbývá, — úřady to nesmějí totiž vidět, neboť je to živnost nedovolená, proti živnostenskému řádu, mimo nějž živiti se dnes nelze,

jako vůbec ničemu, co neplatí svou vrchovatou míru daní, — rozejde se po svých kšeftech, po domech, po partajích . . .

Po svých domech, po svých partajích. Takřka pudem je si nutno své domy a své partaje vyhledati, znáti je. Každý obchod, každá živnost žádá své zběhlosti, své znalosti, své zkušenosti, má potřebu svého pudu, jenž by vedl a neselhal.

Prvotní pud člověka, dávno otupený, zničený, ztracený civilisací, jenž nejjistěji vedl, třeba tu jaksi pro tento obor znova nalézti, vypěstovati, jaksi specialisovati. Za jistou dobu provozování své prakse, — kdo se k tomu ovšem hodí, jako jistého hodění se, své jisté způsobilosti je v naší době samé odbornosti nutno ku každé živnosti mimo provozování úřednictví, jakmile poštěstilo se jednou v jeho řady se dostati, v nich pak již automaticky uplatní se každá i nejničemnější fatka, neschopná jinak vůbec ničeho, — nabude dotyčný oněch svých potřebných znalostí a zkušeností, svých praktik a fint, vydressíruje si účelně svůj pud, své větření, že pak se svými fleky „nepracuje“ nadarmo, ale naopak často velmi výhodně . . . .

Ku každému zaměstnání je dnes v prvé řadě potřebí náležitého, případného exteriéru, — buď kdo buď, bez toho dnes nelze ničeho svésti. „Šaty dělají člověka“ platí v naší prohloubené době daleko více než v době, kdy toto důmyslné přísloví vzniklo; postrádáš-li vyžadované repraesentace, jsi ztracen, ničeho nedocílíš, nenabudeš, nepřijmou tě do žádné služby, nesvěří ti žádného poslání, neoženíš se, odeženou tě od svých prahů jako prašivého psa. Více dnes, vlastně všechno pořídíš s módním cylindrem na prázdné hlavě než s hlavou plnou, na níž sedí pouhá čepice, — a také co ničemů a troupů tuto okolnost výtečně pochopilo, bezvadným svým umódněním výhodně se došplhavše vysokého stupně na žebříku kariéry. Jen u nádeničiny, ačkoliv ta jediná lidstvo živí, není třeba starati se o svůj exteriér, o cylindr a lakýrky, jsou-li jen pohotově silné, do mozolů odírající se ochotné ruce za ty, které vězí v rukavičkách, — a k žebráctví, dávajícímu se pohodlně živiti ve znamení křesťanského milosrdenství, jako ostatně dává se živit, jenže nádherněji, i všechno tam to, co vyžaduje exterieru, tedy k žebráctví, kde také není zrovna nutno dávati si záležet na svých lakýrkách a cylindru, ač pokročilá doba naše začíná již také vykazovat své žebráky v lakýrkách a cylindru. A dále jedině ještě u „flekařiny“ není třeba pražádných ohledů stran svého exteriéru, té jisté repraesentace, které přece dnes vyžaduje i magistrátní průpravnictví stok.

Naopak, zde by každý takový ohled byl na škodu, ujmu živnosti. Čím zde totiž zvetšelejší, ubožejší, zničenější zevnějšek, — jen co by nesebrali člověka! — tím jistější úspěch, tím výhodněji odbude se „flek“. Jak to? Inu, považují tě takto jednoduše za nejhoršího lumpa, zloděje, který jsi svůj flek „otočil“, totiž ukradl, a jako ukradený že dáváš jej za cenu nejmožnější, jen abys se ho co nejrychleji zbyl a tím zmařil corpus delicti, že obětuješ se tu s cenou, jen co bys jaksi kryl svou režii kradení, načež — podařilo-li se ti jednou vzbudit

toto zdání, — žádná cena, kterou v takovém stavu si vyžádáš, nezdá se být dost vysokou, aby se ti nepovolila.

A to je právě trik tohoto povolání, mohlo by se docela říci: psychologie této živnosti a tohoto kšeftu. V domnění, že kupuje se co nejvýhodněji, že je to vzácná „příležitostná“ koupě, že jen ukradené zboží lze takto lacino dát, kupuje se nejnestydatěji dráže, dvakrát, třikrát dráže skutečné ceny. Jakmile se jednou taková panička uchytí na tuto výmluvně naznačenou „příležitostnost“, stran níž je přesvědčena, že je zboží kradeno, — pak vůbec ani nesmlouvá, vyhazujíc peníze za takový šmejd, hodný jedině svého žida, jenž jej prodává, jinak však raffinovaností moderní appreturní techniky appartně nalíčený, vlastně jaksi držící pohromadě jedině touto appreturou . . . a jen honem, honem, již jen aby domněle vzácná příležitost jí neušla, již aby koupi měla pod střechou, ve svém prádelníku obezřele ukrytu.

Snad jen touto psychologií povolání jest umožněna tato živnost „flekařů“, jež netušeně kvete bez vědomí úřadů a jejich zdanění, jemuž neujde přece nic, co se jen hýbe na zemi. Ba u mnohých „flekařů“ dostoupila by rozvoje přímo blahobytu, kdyby to právě nebyli ztracenci, kteří s národní oekonomií a střádalstvím nemají docela nic společného. Mnohému v oboru svém honěnému „flekaři“ podaří se prodat i více fleků denně, umí-li se jen ovšem přiměřeně tvářit, jaksi odium domnělého zlodějství dokonale si osvojit — hodně plaše, tajemně, na všechny strany obezřele se ohlížeje, jako by cítil hrst policajtovu již ve svém límci, tlače se při tom stále kamsi do stínu, v úkryt, vole významná gesta a pouze pološlovy se vyjadřuje . . . Ano, jako posedlí jsou pak lidé po takovém fleku, přesvědčeni o jeho ukradenosti a tím nejvýhodnější láci, — ostatně jisto je, že vůbec dnešní doba prodává zboží kradeného daleko víc, než poctivě nabytého; a zlodějství každý odsuzuje a mravně se nad ním rozhořčuje, dokud sám nemá z něho prospěchu, aby se i v tom ohledě naplnila slova Písma, že lépe chutná kradená voda, než nejlepší kupované víno . . . A tudíž nemusíme se divit ani lidem oněm, své fleky kupujícím, jako ostatně se tu vůbec nedivíme. — A prodat tedy několik takových fleků značí často hodně korun čistého zisku, bez risika a režie, s nímž by se dalo i solidně žít, pokud u flekařiny vůbec možno mluvit o solidnosti, jež ostatně dnes dávno již jest jen pouhé dekorum, hodící se na nejhorší darebáctví, dovede-li jen vynést peníze . . . Dalo by se tedy žít takto zcela solidně a pravidelně; jenže pravý „flekař“ je všemu blíže než oekonomii, jak bylo pověděno, a také v žádném spolku „střádalů“ se ještě jeho přihláška za člena nevyskytla, úspora rozhodně nestala se jeho životním cílem a snem . . . .

Jeho snem a jedinou vzpruhou životní je hospoda, jeho hospoda, hospoda jeho druhu, hampejz s orchestrionem a potulnými nevěstkami, takové závětří pusté neřesti a alkoholu, pravá taková oblast životních vyvrhelů, jako je hnojná louže prostředím pro provalující se ohyzdné červy. Jakmile totiž „flekař“ prodal, pospíší nejdříve koupit k svému

židovi nový flek. To sebezapření, toto pamatování je jedinou mravní silou, která mu zbývá. Zná se. Že kdyby nekoupil ihned, nýbrž „až pak“ — pak že by již vůbec nekoupil, koupit nemohl, vše utrativ, probandiv, vše promrhav, co se s několika takovými korunkami promrhat dá. A živobytí by bylo ztraceno, navždy ztraceno. Jaksi pak ztraceno vše, veta po teplém, zapařeném, páchnoucím závětří s orchestrionem, v němž ve sféře alkoholu a neřesti se tak blaženě a zadostučiněně vysedává s kumpány a chvílemi do stolu se třiská a chvílemi v objetí s nevěstkou do kola se dává v rythmech vřískavé hudby . . . Sen života takto serván byl by nadobro, — zbývala by studená, hladová, nemilosrdná dlažba, vši, šup. Odtud tedy jedině to sebezapření: nejprve honem pro nový flek.

A teprve když flek je zase zabezpečen, je „doma“, pod kabátem, možno realisovati onen svůj nejvytouženější sen: „zarazit“ do oněch svých míst, mezi ony své kumpány obyčejně stejné živnosti flekařské či jiné podobné družné živnosti svobodné, tam popřát si nejprve dostatek svých buřtů nebo tlačenky s hodně cibule, a vše ostatní probandit do posledního groše za doprovodu orchestrionu, jenž vespol účastnit se zdá pusté vřavy, čině ji ještě pustější.

Někdy podaří se flek ukrytý pod kabátem, s nímž ve vhodné chvíli se vytaseno, prodat na místě číšnici nebo přítomným „přespolním“ hostům, chtivým lákavého hadru. Ale zase — co jen je pravda — i v tomto případě disciplinovaný „flekař“ obětavě hned zanechá lákavého milieu, z něhož ihned se vytrhne zanechav všeho pití, kumpánů, kumpánek, a marš nejdříve pro nový flek, jako by si velel, zajistiti si takto další trvání živnosti, další živobytí, další blaženství svých výčepů s orchestrionem, — až zase s „flekem“ doma, se zajištěným takto živobytím, se blaženě navrací v opuštěný hodokvas.

Až když vše dobito na poslední groš, propito, projedeno v buřtech s cibulí, prohráno v orchestrionu, pročastováno s nevěstkami, jež ostatně tu nejsou nejdražší a nejvybíravějši, vůbec když vše stopeno, co se stopit dá, zapadá náš „flekař“ v nejhorší brlohy, jaké toto velkoměsto má, se vyspat, aby druhého dne se svým flekem znova se vydal na svou obchůzku, na životní svou pout — — — — — —

— —

Tento náš „flekař“ rudé, poněkud do sametova nabíhající tváře, jaksi vytržené, hysterické, s očima unyle modrýma, — na čem by však tak nezáleželo, jako na tom, že tkvěl v nich zvláštní, někdy až mocně vzplanující zálesk affektovaného sebeklamu, jaký toho druhu lidem bývá ku podivu vlastní, — s knírem, jenž tomuto člověku zbýval jako jediná na něm pořádná a zachovalá věc, a na němž patrně si i dost zakládal, velmi často si jej toče kol prstu jako lajtnant, jemuž vedle žmoulení cigaret a pohrávání s rukavicemi je to jediným běžným zaměstnáním, — jinak člověk v celé své bytosti nějak váhavý a povlovný, o všem jaksi těžce uvážlivý, jemuž jeho ztracené živobytí i celou jeho stávající životní posici ještě znesnadňovaly zbytečné fi-

losofické myšlenky, dostavující se mu jinak vždy nevčas a nepříležitě, jak ostatně obyčejně se všemi filosofickými myšlenkami se stává, nastupujícími zpravidla, aby překážely rozumu a živobytí, — člověk jinak i ve svém stavu z nejposlednějších mající o sobě pořád jistá vyšší mínění, odpovídající jeho filosofii, a k němuž mínění jeho kollegů o sobě nedala se vůbec přirovnati, poněvadž těchto mínění u nich dávno již ani nestávalo, byť i pak tito lidé bez mínění tropili si z něho šašky a cynicky o něm vtipkovali, čímž však on nabýval o sobě jen tím utvrzenějšího ponětí obyčejně vznešeně umlkaje a ponořuje se ve své filosofické úvahy, dostavivší se zase jako obyčejně nevčas a ponoukající za to tím k ponurejšímu a úpornějšímu pití, v němž byl tento člověk zvláště vynikající, — — tento člověk, „flekař“ tím již, co bylo o této kastě lidí všeobecně naznačeno, vymykal se jinak všeobecnému typu „flekařů“.

I dosavadní život k tomu vedl. Měl i nějaké odborné školy, zdá se, že měšťanské, ony, které jinak vedle vysokých, téměř universitních cílů nenaučí ani násobilce, ani pravopisně psát přes používání k tomu methodik a soustav učebných co nejdůmyslnějších a nejúčelnějších, — pak byl dán na kupectví, až stal se kupeckým mládencem, ač cítil, že to není vhodná kariéra jeho ducha a inspirací. Když však něco nešikovně „otočil“, vyhnali ho, čímž jako by pole vyšších jeho aspirací a cílů, jeho důstojnějších, se mu zase uvolnilo, otevřelo; zaradoval se i, že takto bezděky byl vysvobozen ze žaláře špeceraje, od sepětí prokletého pultu, jejž však o své ujmě opustiti, nedostávalo by se mu jaksi dost odvahy ani energie při přespříliš uvážlivém založení jeho ducha.

Dal se — po nějakém váhání sem a tam — k četnictvu, v to dnešní lákavé eldorado a útočiště všech lidí, kteří, majíce o sobě vyšší mínění a obyčejně z lepšího rodu pocházejíce, nepřivedli to jinak nikam z lenosti a neschopnosti, a nejsouce vůbec naprosto možni jakéhokoliv plodného živobytí na sebe odkázaného, v němž by jim bylo spoléhati na svůj vlastní um a životní práci, dávají se tedy u vlek lesklé uniformované šablony systému, v němž běží jedině o otrocké dodržení reglamá, v čemž pak lidé tací jsou tím většími chlapiky, čím jsou neschopnějšími. — Uniforma jinak mu prý velmi slušela, držení těla jeho bylo bezvadné. Ženské byly prý po něm jako posedlé, málem byl by se již i výhodně oženil, neb člověk v uniformě ožení se za dvacet mudrců: na lesklé knoflíky chytíš hned ženskou i věno.

Ale než se to mohlo státi, vyhnali ho. Ani při této instituci, v níž obstojí nejposlednější fatka lidskosti, má-li jenom náležité držení těla a smysl pro reglamá a úctu pro pana hejtmana, nemohli ho potřebovat — snad pro přespříliš jeho filosofie, jež po celý život ho neopouštěla, všude překážejíc jeho živobytí. Sám se však o věci této nikdy nezmiňoval, vyhýbaje se přímo dotěrným otázkám v tomto směru, kollegy na něho vznášeným, — jen cosi se vtipkovalo, že chtěje zavříti syčáka, sám byl jím vstrčen do šupky a uzamčen, načež impertinentní syčák šel hlásit na četnické kommando, před nímž, zdá se, velkého respektu neměl, že přivedl „člověka“. Ostatně snad jen

to je opakování staré anekdoty . . . vtip . . . ale dotíralo-li se tím na našeho člověka, vždy zpravidla se odmlčel, upadaje v tím ponurejší zádumčivost, ve které patrně jal se vynášeti sám u sebe svá nejlepší mínění o sobě, jež byla tak nedostupná mínění ostatních.

Nemohli ho tedy ani u četnictva potřebovati, to bylo jisto; snad jevil se jim také přespříliš charakterem a filantropem, neb v té době patrně asi vzklíčilo v něm dotyčné mínění o sobě, z oněch neurčitých pojmů duše, které v sobě vzbuzuje, aby jimi se šálila a konejšila a zároveň nahrazovala si jimi jakous vnitřní potřebu; a které ve své nestřežené jaksi chvíle, ale v tomto ohledu nějak příležitě, vždy znovu vynášel k nezbednému gaudiu své povedené družiny: „Ano, charakter, filantrop . . .", znova však tu s důrazem ještě slavnostnějším neopomněv opětovati ku gaudiu tím nezbednějšímu, aniž ho to dovedlo zviklati v tomto jeho přesvědčení o sobě, kterým jako by byl hájil dosavadní své neúspěchy. Filantropů a charakterů aspoň zajisté nemohou u četnictva potřebovati, a to jako by bylo jeho potřebným zadostučiněním. —

Octl se pak nějaký čas „na suchu". Prý hodně na suchu, ponure někdy nadhodil. Až podařilo se mu dosíci nějaké agentury. Svěřili mu od jakési ne nejrenomovanější firmy, vyrábějící kdesi v Karlíně pravé, nejjemnější originální koňaky a likéry, koženou, dost slušnou, jaksi repraesentační tašku, k svému účelu seřízenou, a do ní vložili mu celou batterii vzorků oněch pravých koňaků nejsvětovějších známek a všelikých zázračných likérů všehojů, poskytli mu i zálohu, důvěřujíce snad onomu unylému zálesku v jeho oku, ač firmy s koňaky a likéry nejsou nijak sentimentální a poeticky naladěné. Stal se tedy agentem. Zvláště na této appartní tašce si zakládal, již nesl obřadně, s jistou důstojností. Slušelo mu to. Cítil se také být hned jaksi novým člověkem, zavrhujícím člověka dosavadního, mínil se také s touto taškou v ruce dát fotografovat a své vlastní pohlednice zhotoviti. — „Jsem přece jen filantrop a charakter . . ." nezdálo se mu nikdy v mínění jeho utvrzeno a opodstatněno tak, jako s touto taškou v ruce. Jako když dají lajtnantovi poprvé šavli.

A takto posílen, jaksi i mravně, vynášeje v duši své nejprospěšnější mínění o sobě, vydal se po „kšeftě". Vážně, u vědomí významu nově nabytého. Ale i vítězně, u vědomí zastávané své životní posice. Jen ještě staví se ve svém zvyklém výčepu, takovém hodně zapadlém a podezřelém, jaký on měl nejraději, — možná, že tu ze známosti podaří se mu udělat první svůj obchod. Udělal tu obchod. Sešel se tam s dávnými svými kumpány, ku podivu příležitě se vyskytujícími k svým jakoby větřeným příležitostem. Propili všechno. Nejdříve ovšem hotovost, zálohu mu poskytnutou; pak pustili se do vzorků koňaků a likérů, jež shledány výtečnými, a vypili vše do poslední kapky. Co pak s taškou bez vzorků? — Nabídnuta výčepníkovi, jenž za ni bez váhání a ostychu vysadil tři „kule", jež hned s chvalořečením mnohým propity též. A bylo po kariéře agenta s koňaky a likéry, u příslušné firmy se aspoň již neukázal, aby kladl

počet ze svých obchodů, aniž ona se s ním dále zabývala, ve své velkomyslnosti nesvěřivši ho ani policii — také co by z toho měla, leda zbytečné tahanice. A dovrávorav se tehdáž kams ve svůj domov tvořený jedinou postelí, kdes v třetím as podnájmu, a hlasitě uvažuje o své vynikající filantropii a charakterství — „Jsem holt . . . moc filan . . . filantrop . . . a . . a a . . chara — chara — charakter," blábole a jaksi omlouvaje svůj případ, zvěděl od domovníka, že dvéře jeho kvartýru jsou pro něho zavřeny, a že tam nemá více co dělati, až ho potom domovník — jaksi nechtějícího chápati situaci — jednoduše vyhodil, což bylo již vysvětlení zcela patrné a neodvolatelné. Přespal tu noc kdesi v koutě, v úvahách o nevděčnosti světa a marnosti všeho. Jinak byl případ jeho na pomyšlenou a ne právě nejutěšenější.

Ale zase se chytil. Náhoda ho svedla s „kollegou". Člověkem od jeho bývalého „stavu", kupeckým mládencem, patrným sice souchotinářem, ale tím obratnějším „machrem" — soustavně uměl krást, aniž dal se dopadnout. A s tímto člověkem se brzo dorozuměli. Co tento nakradl, to náš člověk prodal, rozuměje rovněž obchodu . . . Zároveň s tímto společenstvím bylo mu nabídnuto pohostinství i ubytování, s ložem na zemi, v zachoulení starým kobercem a trnožem pod hlavou. Uměl i jinak vhodně použíti okolnosti spolubydlení. Celé dny meškal totiž souchotinář ve službě, doma zanechávaje dost mladou a kalou ženštinu, aniž stran jejich soužití bylo v chrámu Páně prosloveno příkladné kázání a zaváděn oddávací protokol. Proč by tedy náš člověk i tu se neobětoval a neposkytl jí svého přispění, zvláště když objetí souchotinářovo není nejvábnější a není vždy pohotově?

Takto po nějakou dobu dařilo se dost obstojně společné živnosti. Až jedné noci, navraceje se v náladě hodně filantropické domů, nalezl souchotináře jaksi z ničeho nic umírajícího, samotného, jaksi cele vzdaného svému umírání. Mladá ženština nebyla doma, zprotivilo se jí snad toto umírání, a proto odešla po svých, majíc často své přespolní zájmy. Shledav náš člověk její místo v posteli prázdné, praštil sebou k umírajícímu; jeť každá postel měkčí a pohodlnější než tvrdá, studená země s trnožem pod hlavou a s přikrytím tepichem, z něhož prolézají nohy a švábi. A bez okolků a ohledů k svému druhu tvrdě usnul, aniž umírající ho mohl shoditi. Zatím celou noc ten vedle chrčel a umíral, někdy zoufale se vzpíraje o svého bezděkého spolunocležníka, snad chtěje se ho to zprostiti či smrti se to tak bráně — až přišla mladá ženština, hodně již po půlnoci, opilá, se zcuchanými vlasy, oděvem celým zmuchlaným, s očima naplněnýma jakous vzteklou vášní. Lehla si, jak byla, nehorázně také do té postele, na své místo, k těm dvěma, z nichž jeden — stísněný ke stěně — umíral, a druhý, vytržen ze spaní, nahmatal ženské tělo. Až ten umírající, pranic nemoha tu překážeti, aniž také ho dbáno, k ránu skutečně umřel . . .

Nad jeho mrtvolou slíbili si lásku a věrnost. Také hned že nový život oslaví. Nějaké peníze tu ještě byly. I došlo se na jatky pro uhrovitou vepřovinu, lékařsky uznanou za zdravotně nezávadnou a s úředním svolením v nuceném výseku rozprodávající se pro chu-

židovi nový flek. To sebezapření, toto pamatování je jedinou mravní silou, která mu zbývá. Zná se. Že kdyby nekoupil ihned, nýbrž „až pak“ — pak že by již vůbec nekoupil, koupit nemohl, vše utrativ, probandiv, vše promrhav, co se s několika takovými korunkami promrhat dá. A živobytí by bylo ztraceno, navždy ztraceno. Jaksi pak ztraceno vše, veta po teplém, zapařeném, páchnoucím závětří s orchestrionem, v němž ve sféře alkoholu a neřesti se tak blaženě a zadostučiněně vysedává s kumpány a chvílemi do stolu se tříská a chvílemi v objetí s nevěstkou do kola se dává v rythmech vřískavé hudby . . . Sen života takto serván byl by nadobro, — zbývala by studená, hladová, nemilosrdná dlažba, vši, šup. Odtud tedy jedině to sebezapření: nejprve honem pro nový flek.

A teprve když flek je zase zabezpečen, je „doma“, pod kabátem, možno realisovati onen svůj nejvytouženější sen: „zarazit“ do oněch svých míst, mezi ony své kumpány obyčejně stejné živnosti flekařské či jiné podobné družné živnosti svobodné, tam popřát si nejprve dostatek svých buřtů nebo tlačenky s hodně cibule, a vše ostatní probandit do posledního groše za doprovodu orchestrionu, jenž vespol účastnit se zdá pusté vřavy, čině ji ještě pustější.

Někdy podaří se flek ukrytý pod kabátem, s nímž ve vhodné chvíli se vytaseno, prodat na místě číšnici nebo přítomným „přespolním“ hostům, chtivým lákavého hadru. Ale zase — co jen je pravda — i v tomto případě disciplinovaný „flekař“ obětavě hned zanechá lákavého milieu, z něhož ihned se vytrhne zanechav všeho pití, kumpánů, kumpánek, a marš nejdříve pro nový flek, jako by si velel, zajistiti si takto další trvání živnosti, další živobytí, další blaženství svých výčepů s orchestrionem, — až zase s „flekem“ doma, se zajištěným takto živobytím, se blaženě navrací v opuštěný hodokvas.

Až když vše dobito na poslední groš, propito, projedeno v buřtech s cibulí, prohráno v orchestrionu, pročastováno s nevěstkami, jež ostatně tu nejsou nejdražší a nejvybíravější, vůbec když vše stopeno, co se stopit dá, zapadá náš „flekař“ v nejhorši brlohy, jaké toto velkoměsto má, se vyspat, aby druhého dne se svým flekem znova se vydal na svou obchůzku, na životní svou pout — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Tento náš „flekař“ rudé, poněkud do sametova nabíhající tváře, jaksi vytržené, hysterické, s očima unyle modrýma a na čem by však tak nezáleželo, jako na tom, že tkvěl v nich zvláštní, někdy až mocně vzplanující zálesk affektovaného sebeklamu, jaký toho druhu lidem bývá ku podivu vlastní, — s knírem, jenž tomuto člověku zbýval jako jediná na něm pořádná a zachovalá věc, a na němž patrně si i dost zakládal, velmi často si jej toče kol prstu jako lajtnant, jemuž vedle žmoulení cigaret a pohrávání s rukavicemi je to jediným běžným zaměstnáním, — jinak člověk v celé své bytosti nějak váhavý a povolný, o všem jaksi těžce uvážlivý, jemuž jeho ztracené živobytí i celou jeho stávající životní posici ještě znesnadňovaly zbytečné fi-

losofické myšlenky, dostavující se mu jinak vždy nevčas a nepříležitě, jak ostatně obyčejně se všemi filosofickými myšlenkami se stává, nastupujícími zpravidla, aby překážely rozumu a živobytí, — člověk jinak i ve svém stavu z nejposlednějších mající o sobě pořád jistá vyšší mínění, odpovídající jeho filosofii, a k němuž mínění jeho kollegů o sobě nedala se vůbec přirovnati, poněvadž těchto mínění u nich dávno již ani nestávalo, byť i pak tito lidé bez mínění tropili si z něho šašky a cynicky o něm vtipkovali, čímž však on nabýval o sobě jen tím utvrzenějšího ponětí obyčejně vznešeně umlkaje a ponořuje se ve své filosofické úvahy, dostavivší se zase jako obyčejně nevčas a ponoukající za to tím k ponurejšímu a úpornějšímu pití, v němž byl tento člověk zvláště vynikající, — — tento člověk, „flekař" tím již, co bylo o této kastě lidí všeobecně naznačeno, vymykal se jinak všeobecnému typu „flekařů".

I dosavadní život k tomu vedl. Měl i nějaké odborné školy, zdá se, že měšťanské, ony, které jinak vedle vysokých, téměř universitních cílů nenaučí ani násobilce, ani pravopisně psát přes používání k tomu methodik a soustav učebných co nejdůmyslnějších a nejúčelnějších, — pak byl dán na kupectví, až stal se kupeckým mládencem, ač cítil, že to není vhodná kariéra jeho ducha a inspirací. Když však něco nešikovně „otočil", vyhnali ho, čímž jako by pole vyšších jeho aspirací a cílů, jeho důstojnějších, se mu zase uvolnilo, otevřelo; zaradoval se i, že takto bezděky byl vysvobozen ze žaláře špeceraje, od sepětí prokletého pultu, jejž však o své ujmě opustiti, nedostávalo by se mu jaksi dost odvahy ani energie při přespříliš uvážlivém založení jeho ducha.

Dal se — po nějakém váhání sem a tam — k četnictvu. Co na něm tato instituce chytila, bylo dost sporno, ale jisto bylo, že u četnictva nějakou dobu pobyl, ubíraje se vyměřenými turami na vykázané patroly, aby kde který škůdce bezpečnosti napřed mohl věděti, kdy a kterými stezkami rámě bezpečnosti ubírati se bude, a tak buď v čas se mohl vyhnouti anebo vběhnouti mu do cesty, jednalo-li se právě o to. — Uniforma jinak prý mu velice slušela, držení těla jeho bylo bezvadné. Ženské byly prý po něm jako posedlé, málem byl by se již i výhodně oženil, neb člověk v uniformě ožení se za dvacet mudrců: na lesklé knoflíky chytíš hned ženskou i věno.

Ale než se to mohlo státi, vyhnali ho. Ani při této instituci, v níž ne na posledním místě o úspěchu rozhoduje náležité držení těla, jež přec on měl, a smysl pro reglamá, jehož snad měl méně, nemohli ho potřebovat — snad pro přespříliš jeho filosofie, jež po celý život ho neopouštěla, všude překážejíc jeho živobytí. Sám se však o věci této nikdy nezmiňoval, vyhýbaje se přímo dotěrným otázkám v tomto směru, kollegy na něho vznášeným, — jen cosi se vtipkovalo, že chtěje zavříti syčáka, sám byl jím vstrčen do šupky a uzamčen, načež impertinentní syčák šel hlásit na četnické kommando, před nímž, zdá se, velkého respektu neměl, že přivedl „člověka". Ostatně snad jen

to je opakování staré anekdoty . . . vtip . . . ale dotiralo-li se tím na našeho člověka, vždy zpravidla se odmlčel, upadaje v tím ponurejší zádumčivost, ve které patrně jal se vynášeti sám u sebe svá nejlepší mínění o sobě, jež byla tak nedostupná mínění ostatních.

Nemohli ho tedy u četnictva potřebovati, to bylo jisto; bylo-li toho příčinou přespříliš charakterství a filantropství, neví se. Ale jisto bylo, že někde v té době patrně asi vzklíčilo v něm dotyčné mínění o sobě, z oněch neurčitých pojmů duše, které v sobě vzbuzuje, aby jimi se šálila a konejšila a zároveň nahrazovala si jimi jakous vnitřní potřebu; a které ve své nestřežené jaksi chvíle, ale v tomto ohledu nějak příležitě, vždy znovu vynášel k nezbednému gaudiu své povedené družiny: „Ano, charakter, filantrop . . .“, znova však tu s důrazem ještě slavnostnějším neopomněv opětovati ku gaudiu tím nezbednějšímu, aniž ho to dovedlo zviklati v tomto jeho přesvědčení o sobě, kterým jako by byl hájil dosavadní své neúspěchy. Filantropů a charakterů aspoň zajisté nemohou všude potřebovati, a to jako by bylo jeho potřebným zadostučiněním. —

Octl se pak nějaký čas „na suchu“. Prý hodně na suchu, ponure někdy nadhodil. Až podařilo se mu dosíci nějaké agentury. Svěřili mu od jakési ne nejrenomovanější firmy, vyrábějící kdesi v Karlíně pravé, nejjemnější originální koňaky a likéry, koženou, dost slušnou, jaksi repraesentační tašku, k svému účelu seřízenou, a do ní vložili mu celou batterii vzorků oněch pravých koňaků nejsvětovějších známek a všelikých zázračných likérů všehojů, poskytli mu i zálohu, důvěřujíce snad onomu unylému zálesku v jeho oku, ač firmy s koňaky a likéry nejsou nijak sentimentální a poeticky naladěné. Stal se tedy agentem. Zvláště na této appartní tašce si zakládal, již nesl obřadně, s jistou důstojností. Slušelo mu to. Cítil se také být hned jaksi novým člověkem, zavrhujícím člověka dosavadního, mínil se také s touto taškou v ruce dát fotografovat a své vlastní pohlednice zhotoviti. — „Jsem přece jen filantrop a charakter . . .“ nezdálo se mu nikdy v mínění jeho utvrzeno a opodstatněno tak, jako s touto taškou v ruce. Jako když dají lajtnantovi poprvé šavli.

A takto posílen, jaksi i mravně, vynášeje v duši své nejprospěšnější mínění o sobě, vydal se po „kšeftě“. Vážně, u vědomí významu nově nabytého. Ale i vítězně, u vědomí zastávané své životní posice. Jen ještě staví se ve svém zvyklém výčepu, takovém hodně zapadlém a podezřelém, jaký on měl nejraději, — možná, že tu ze známosti podaří se mu udělat první svůj obchod. Udělal tu obchod. Sešel se tam s dávnými svými kumpány, ku podivu příležitě se vyskytujícími k svým jakoby větřeným příležitostem. Propili všechno. Nejdříve ovšem hotovost, zálohu mu poskytnutou; pak pustili se do vzorků koňaků a likérů, jež shledány výtečnými, a vypili vše do poslední kapky. Co pak s taškou bez vzorků? — Nabídnuta výčepníkovi, jenž za ni bez váhání a ostychu vysadil tři „kule“, jež hned s chvalořečením mrohým propity též. A bylo po kariéře agenta s koňaky a likéry, u příslušné firmy se aspoň již neukázal, aby kladl

počet ze svých obchodů, aniž ona se s ním dále zabývala, ve své velkomyslnosti nesvěřivši ho ani policii, — také co by z toho měla, leda zbytečné tahanice. A dovrávorav se tehdáž kams ve svůj domov tvořený jedinou postelí, kdes v třetím as podnájmu, a hlasitě uvažuje o své vynikající filantropii a charakterství — „Jsem holt . . . moc filan . . . filantrop . . . a . . a a . . chara — chara — charakter,“ blábole a jaksi omlouvaje svůj případ, zvěděl od domovníka, že dvéře jeho kvartýru jsou pro něho zavřeny, a že tam nemá více co dělati, až ho potom domovník — jaksi nechtějícího chápati situaci — jednoduše vyhodil, což bylo již vysvětlení zcela patrné a neodvolatelné. Přespal tu noc kdesi v koutě, v úvahách o nevděčnosti světa a marnosti všeho. Jinak byl případ jeho na pomyšlenou a ne právě nejutěšenější.

Ale zase se chytil. Náhoda ho svedla s „kollegou“. Člověkem od jeho bývalého „stavu“, kupeckým mládencem, patrným sice souchotinářem, ale tím obratnějším „machrem“, — soustavně uměl krást, aniž dal se dopadnout. A s tímto člověkem se brzo dorozuměli. Co tento nakradl, to náš člověk prodal, rozuměje rovněž obchodu . . . Zároveň s tímto společenstvím bylo mu nabídnuto pohostinství i ubytování, s ložem na zemi, v zachoulení starým kobercem a trnožem pod hlavou. Uměl i jinak vhodně použíti okolnosti spolubydlení. Celé dny meškal totiž souchotinář ve službě, doma zanechávaje dost mladou a kalou ženštinu, aniž stran jejich soužití bylo v chrámu Páně proslovено příkladné kázání a zaváděn oddávací protokol. Proč by tedy náš člověk i tu se neobětoval a neposkytl jí svého přispění, zvláště když objetí souchotinářovo není nejvábnější a není vždy pohotově?

Takto po nějakou dobu dařilo se dost obstojně společné živnosti. Až jedné noci, navraceje se v náladě hodně filantropické domů, nalezl souchotináře jaksi z ničeho nic umírajícího, samotného, jaksi cele vzdaného svému umírání. Mladá ženština nebyla doma, zprotivilo se jí snad toto umírání, a proto odešla po svých, majíc často své přespolní zájmy. Shledav náš člověk její místo v posteli prázdné, praštil sebou k umírajícímu; neť každá postel měkčí a pohodlnější než tvrdá, studená země s trnožem pod hlavou a s přikrytím tepichem, z něhož prolézají nohy a švábi. A bez okolků a ohledů k svému druhu tvrdě usnul, aniž umírající ho mohl shoditi. Zatím celou noc ten vedle chrčel a umíral, někdy zoufale se vzpíraje o svého bezděkého spolunocležníka, snad chtěje se ho to zprostiti či smrti se to tak bráně, — až přišla mladá ženština, hodně již po půlnoci, opilá, se zcuchanými vlasy, oděvem celým zmuchlaným, s očima naplněnýma jakous vzteklou vášní. Lehla si, jak byla, nehorázně také do té postele, na své místo, k těm dvěma, z nichž jeden — stísněný ke stěně — umíral, a druhý, vytržen ze spaní, nahmatal ženské tělo. Až ten umírající, pranic nemoha tu překážeti, aniž také ho dbáno, k ránu skutečně umřel . . .

Nad jeho mrtvolou slíbili si lásku a věrnost. Také hned že nový život oslaví. Nějaké peníze tu ještě byly. I došlo se na jatky pro uhrovitou vepřovinu, lékařsky uznanou za zdravotně nezávadnou a s úředním svolením v nuceném výseku rozprodávající se pro chu-

dinu za nějakou třetinu ceny, aby bohatí bagounkáři o nic nepřišli; celý pekáč se jí napekl. Zapíjelo se pivem, kořalkou. Střídalo se hodování lásky; ten vedle — studený a ztuhlý a hrozný — docela již nic nemohl namítat, aniž jakkoliv ho dbáno; ostatně k večeru ho odklidili, kam náležel.

A takto zahájeno nové živobytí, a on stal se jakýms přednostou domácnosti, třebas v rejstříku berním pro výměru daně osobní zaznamenán nebyl. Bylo však třeba ohlížeti se po nové živnosti, která by stačovala aspoň pro něho; pro sebe mínila si již ona živobytí nějak sehnati. Peníze docházely dříve než co jiného. Co začít, čeho se chopit? Za nějakého koncipistu v zemském výboru nebylo pomyšlení. Zašla tedy ona a za poslední zbytek, šťastně uchráněný, koupila mu „flek".

Stal se „flekařem".

Ona bděla nad tím a tu mravní převahu nad ním měla, aby odvedl aspoň na nový flek. Čekala na něho, hlídala ho, honila ho, na nový flek musil odvésti, pro nějž ona sama docházela. Neboť v této věci ani jeho filantropii, ani charakternosti docela nevěřila. Ale bylo ku podivu, jak tato ženština, polonevěstka a poloposluhovačka, zajisté nezištně, obětavě starala se o něho, z něhož neměla přece ničeho, co by hmotně se mohl oceniti, činži platila, opatřovala nejnutnější, bdíc jedině, aby zbylo mu na flek.

Bez ní, jaksi bez mravního jejího přispění by zajisté neobstál ani v tomto flekaření tento člověk, filantrop a charakter, jenž nemohl obstáti ani u četnictva, kdež přece je potřebí jedině sloužiti pokynům pana hejtmana a ve svou hodinu vyjíti podle reglamá a ve svou hodinu podle reglamá zase se navrátiti u vynášení s sebou respektu a hrůzy po vesnicích a kraji.

Za vše žádala si jaksi jedině kus jeho věrnosti, jeho lásky. Té jaks taks tento filantrop a charakter jí poskytoval, snad právě že byl příliš filantrop a charakter. A tímto poskytováním čehos, co se od něho žádalo, cítil se zase povýšeným nad ni, vědom své moci, své autority vskutku přednosty domácnosti. Často jí i bil, ale to jí bylo jakous potřebou, jakous neoznačitelnou vnadou, jakýms ochotně vzdávajícím se područím jeho převaze a mužnosti. Jindy bila ona, přišel-li zpit pod obraz, podařilo-li se mu zvláště výhodně „odsaditi" nějaký flek někomu, jemuž zdál se nejukradenějším. Anebo stalo-li se, že podařilo se mu ujíti její bdělosti, nějak ji ošáliti, že s flekem jí přece ušel, prodav jej, aniž ona ho zastihla, aby mohla mu odejmouti potřebný kapitál na flek nový, načež vše pak promazal do groše posledního.

Aby se tak podařilo, to bylo vždy jeho nejtajnějším, bezděkým, nevysloveným přáním, jež vedlo jeho snahy a kroky. Jenže podařilo se to málokdy při její bdělosti a znalosti jeho spádův, jež ovšem vystihla. Ale podařilo se to přece. Načež oddaně, navrátiv se jako hříšník, jako marnotratný syn, odevzdával se oddaně svému osudu, — jejímu hysterickému zuření, výčitkám a bití, jímž nijak neskrblila,

aniž pokoušel se jakkoliv se obrániti u vědomí své viny, které však dopustiti se znova byl v tu chvíli zase odhodlán. A co takto valchovala ho zuřivě pěstmi, vlasy mu rvouc a lajíc, mručel si jen: „Jsem fi — fi — filantrop, cha — char — charakter . . .“, snad omlouvaje tím svoje obětavé sebezapření, jímž trpěl své ponížení. V takových pak případech, když se opět vše usmířilo vnadou lásky, již snažil se jaksi v nahrazující míře udělovati, čímž zase podařilo se vše odčiniti, nezbývalo ovšem potom nic jiného, než aby zase sehnala nový závodní kapitál na zakoupení nového fleku, což dalo mnohdy asi hodně krvavého úsilí . . .

A takto žili po nějakou dobu. Skoro až šosácky pravidelně, v mezích až i jisté solidnosti, ustálenosti, jaké u „flekařů“ nebývá. Při tom odbýval se mezi nimi onen zápas, kterým on snažil se vymknouti z područí její bdělosti, co ona tím usilovněji nad ním bděla, aby odvedl na flek. On pak bil ji tím více, čím v tomto ohledu měl více potřebí jejího mravního přispění, čím bylo nesnadnější ujíti její ostražitosti, instinktivně tu cítě, že by bez ní neobstál ani v tomto flekaření. A bije ji, nabýval přesvědčení a namlouval si, že on je tu vůdčím činitelem, udržovatelem všeho, pravým zodpovědným přednostou domácnosti, na němž vše závisí, že je rozhodčí autoritou, která o všem určuje. Bylo mu jaksi potřebí tohoto přesvědčení, aby obstál sám před sebou. Také se tím před svými kumpány důležitě chlubil, aniž mu nějak záviděli, a věřili mu, vědouce, jak se věci mají. A v tomto svém přesvědčení jaksi až obřadně vážně, rozšafně uvážlivě si vedl, zahloubávaje se patrně ve své charakterství a filantropství, které stalo se mu jakous nutnou morální součástí, z těch šálení a mamů, jež každou duši ovládají.

Až mohlo se i v jistou dobu docela tvrditi, že vzájemné jejich živnosti dosti se daří. Fleky šly na odbyt — onť svou zádumčivou, nevtírající se uvážlivostí uměl dodati jim zdání co nejukradenější; při tom také ten rozplývavý zálesk v jeho modrém, ulpělém, až někdy poněkud zašilhalém oku měl jakýsi suggestivní účinek na ty, na nichž utkvělo jeho jakoby tak dobré, vzdávající se, bezelstné zření, a jimž nabízel svůj flek. A také její životní snahy při korunkovém účtování kdesi za žižkovskou ohradou dospívaly poměrně k uspokojivé bilanci, aniž o to zavadila policie. Jenže bylo potřebí čím dále větší a pronikavější obezřelosti se strany její, aby vybylo na nový flek a živobytí mohlo jít. Musila čím dále úporněji číhati na něho, přelstívati jeho finty. Častěji odehrávaly se výstupy, při nichž on podvoloval se jejímu bití, uznávaje jeho mravní oprávněnost, nalézaje při tom útěchu ve svém charakterství a filantropství, jež v sobě vynášel. —

Až neočekávaný, nenadálý host dostavil se do domu. Zlý a nevítaný celkem host. V poměrech stávajících tím horší, zlopověstnější. Plížil se přes práh domu sice již dávno, ale nikdo si ho blíže nepovšimnul. Ty někdy krvavé skvrny na šátku, ty hektické ohnivé záblehy na lících, to kašlání a olověná tíživost v údech, to jaksi pořád nestálo za bližší povšimnutí. Aspoň ne se strany jeho, jemuž dařilo

se celkem uspokojivě. Ona pak vše tajila, anebo nepřičítala všemu váhy. Anebo tajila-li to přece, činila to zajisté proto, aby nepřišla o něho, instinktivně vědouc, že v chorém objetí i nejžhavější květ lásky uvadá a chlápí, neboť láska vyžaduje si především zdraví. Čím dále pracnější, krvavější, jaksi sháněnější byly její výdělky, tělo i duch vypovídaly službu. A k tomu jeho bylo třeba hlídati v napětí vší ženské lsti a ostražitosti, k níž nedostávalo se posléz rovněž již dosti sil a pohotovosti.

Byla to těžká, úporná muka, jež tato ženština hryzla v sobě. A jaksi v bezděkém vytušování pokleslosti její dosavadní převahy vzrůstalo u něho sebevědomí, pojem filantropství a charakterství vynášel se u něho častěji a okázaleji, bil ji hodně a brutálněji, aniž již sloužilo jí to v jejím stavu za vnadu a potřebu.

Bylo potřebí zatím prodávati, co se dalo. Prodaly se věci nejpotřebnější. Bil ji tím více, vyciťuje, že se tu cos bortí, propadá, stínem a propastí vkládá se v jas a bezpečnost dosavadního relativního jejich blahobytu. Až i začala vyžadovat na něm, aby přispěl také on něčím na podporu společné domácnosti, všechno že nemusí stopiti, ona že na vše nestačí, že ji to přemáhá. Ale toho se měla raději chrániti, — co, takhle že na něho? Je charakter, filantrop, ví, co má dělat a co se patří; dostalo se jí za to nejen hrozného nabití, ale poklesla tím nepoměrně v jeho vážnosti. Napjala se raději do posledních sil, utajujíc svou věc tím úzkostlivěji a úporněji.

Jenže host usadil se již v domě a nedal se více odbýti, prohlásiv se celou svou strašnou vetřelostí . . .

Ještě večer před tím jaks taks se za ním vyplouhala a stihla šťastně, že vybylo na nový flek. Sama jej šla koupit -- je to přece záruka jakás na druhý den, útočiště pro nejhorší případ, jehož jako by se byla nějak nadála, čehos hrozně se bojíc. Ten flek úzkostlivě třímala v zatímním svém majetství. Nepřipadal jí ani jako mrtvým zbožím, spíše něčím, co osudově se druží k žití dosavadnímu a od čeho závisí vše další příští. Jaksi vytřeštěně uvrhala k věci této své divně schvácené zření, jako k jediné záchraně v poslední chvíli se dostavivší. Bylať ostala zatím zcela bez prostředků, po celý den nejedla; bylo v mansardě pusto, mrazivo, tak bezútěšno. S ploužící se tmou, která nikdy nepřipadala jí tak příšernou a zlověstnou, tak naléhající na duši, nebylo ani co rozsvítit. Kéž by alespoň přišel ten člověk a uchoval pro ni aspoň několik krejcarů! Prosila ho, když odcházel, němým takovým úpěním, matným sepětím rukou za ním. Leč na to nebylo naděje. A k večeru se jí neobyčejně, nepostihle přitížilo. Mrazilo ji do kostí, jakés těžké spětí sevřelo ji na celém těle, na svých rozplanulých lících cítila jakés příšerné propadání, kterého, sahajíc si neustále rukama na obličej, jaksi nemohla zadržeti; cosi ze sama žití zdálo se uplývati tímto zhoubným propadáním kdes ve vlastní živé podstatě. Kéž by aspoň se vrátil ten člověk třebas bez krejcaru, ale jen aby se již vrátil; bylo jí úzko v té strašné, posupné samotě, chtělo se jí aspoň živé bytosti, jakékoliv, chtělo se jí jeho, jako by ho měla náhle tak chvátivě, nezadržitelně, nenabaženě potřebí . . .

Vrátil se ovšem, ale hodně až k ránu; podařilo se mu výhodně odsaditi vydatný flek. Neměl zrovna nálady na vztahující se k němu náruč, jíž by přinesl zkonejšení, na ta zanášející se k němu planoucí líce, jimž přispělo by se aspoň pohlazením. Uhodiv po té náruči, svalil se jako snop. „Jsem fi-fi-filantrop, cha-cha-charakter!“ v stereotypním utkvění své bídné duše mručel jako na strašný výškleb té vztahující se po něm a hynoucí náruči...

Zlý host nastoupil v domě celé své právo pohostinství — host do domu, bůh do domu.

Ráno, když se náš člověk probral z opilých mrákot a chtěl obvyklé své snídaní, na něž nikdy nedával, nedostalo se mu ho, ač bez obvyklé své černé kávy s rumem obstáti jaksi nemohl. Chtěl se rozlítiti, uražené sebevědomí se v něm divoce rozmohlo touto neukojovanou potřebou. Chtěl tu ukázati své právo a své vyšší mínění o sobě důrazně naznačiti dobře mířenou pěstí kams zrovna doprostřed obličeje. Nebylo již také k tomu daleko. Avšak co na něho vzhlédlo z tohoto obličeje, nebylo to, več se zachce bíti i nejbrutálnějšímu netvoru, nadtož jakémus charakterství a filantropství, jehož celou váhu a povýšenost jako by byl náhle v sobě pocítil.

„Ježíš Maria, co je ti?“ otázal se jaksi toho obličeje, jenž na něho vzhlédal v takovém neoznačitelném, děsivém rozplanutí jako v záhubném vznícení všech svých živoucích podstat, oči bludně vytržené, příšerně zneobsáhlené ve svých zornicích, vyplývajících k němu zoufalým jakýmsi úpěním. Rty žhavě zesinalými, svrasčelými a jako snětivě rozpadlými v sobě cos prolinovalo, čemu nedostávalo se zvuku a čemu v zápětí děsivě jen chrčelo v hrdle.

A jako by náhle v tanutí tohoto obličeje cos neskonale zajihlo, jako u vděčnosti za to bezděké „Ježíš Maria“, za zlekaný jeho úžas, v němž zajisté projevila se v tu chvíli u něho i účast k ní, jaksi ke všemu tomu, co bylo druhdy a čím byl jí povinován. Z jejích rozpjatých, vytřeštěných zornic plálo k němu zároveň něco takovou usedavou, dovolávající se lítostí, jež snažila se nabývati u něho přispění tak zoufale potřebného této bytosti, co zároveň ruka její, jejíž k němu jako do nekonečna rozpjatých, příšerně ševelivých prstů se náhle zhrozil, vztahovala se kamsi po ruce jeho, ještě lepkavé, hnusně slizké, žluté a smrduté od žmoulených cigaret a chvějící se alkoholem, — chtějíc se jí uchopiti v dožadované účasti a záchraně.

Ponechal jí tedy tuto ruku, jakkoliv se jí bál, a ona svou jakous ledovou vlhkostí vemkla se v dlaň jeho, záhadně se chvějíc. A znova se optal v netajeném úžasu: „Ježíš Maria, co je ti?“ — „Špatně,“ vychrčela prázdným, bezezvukým hlasem, jako třtina kolísavým, a v tomto „špatně“ tajilo se daleko více, daleko hůře, tak zle, že hůře býti již nemůže. A celým svým servaným, zříceným obličejem přimkla se pak v takové křečovité úpornosti k obličeji jeho, rozeštkavši se nesnesitelně. Pak zmlknuvši náhle, jako by se v cosi strašně zaposlouchala, nepřestávala v onom jakémsi záhadném ševelení svými prsty v jeho dlani, čehož ševel jako by mu pronikal do všech smyslů,

zdajíc se takto zkoumati jednak svou ztracenou posici, a čeho tu může se od něho nadíti.

„Tuze špatně," doplnila za hodnou chvíli tohoto zkoumání hlasem ještě prázdnějším a kolísavějším, jako mroucím, který dopověděl daleko více. A toto samovolně stupňované přiznávání svého stavu značilo již věru zle, že hůře býti nemůže. Načež po několika nepodařených, tak krutě namáhavých nábězích, v nichž nedařilo se dechu zachytiti své slovo, aneb že jí bylo tak nesnesitelno a strašno toto doznání svého stavu a své malomoci, mohla dořící: „Pro boha tě prosím, neopouštěj mě — neopouštěj mě . . .", při čemž ty rozpjaté příšerné prsty její zalomcovaly v jeho loktech. Ševelily ty zvuky jako pára, až rozplynuly se v lítostivé, dušené, však nezadržitelné štkání, jež sdělovalo se i její ruce, křečovitě cloumající dlaní jeho, jíž nechtěla se spouštěti . . .

Tu jaksi byla řada na něm, aby zasáhl v toto utrpení. A zdál se tu pochopiti celý svůj význam, celou svou důležitost, na niž tu bylo takto appellováno, a zároveň i velkou svou povinnost ve smyslu jaksi všelidském. A v pochopení tomto odvětil v jakés pochmurné obřadnosti, jemu vlastní, která na se přijala všechny důsledky svého rozhodnutí: „Vždyť jsem filantrop, charakter . . ." Tím jako by bylo řečeno vše a vše na se převzato.

Mdle stiskla mu ruku, a přece v této mdlobě propuklo tolik nesmírné vděčnosti i víry. — „Pod polštářem je flek," namáhavě mu sdělovala, ale přece v důvěrné ochotě, která je ujištěna a přesvědčena . . . „Přiveď mně, pro boha, lékaře, nějaký lék, ulehčení . . ." pokračovala v jakési stupňující se nesnesitelné zjitřenosti, „je mně tak špatně . . . čím dál hůř . . . Jen honem . . . zle je mně, zle . . ." Jakoby šmahem vzrůstající nesnesitelnost jejího stavu vyrážela z těchto chroptivých jakýchsi vzryvů muk a bolestí.

V jeho zracích zasvítalo rozplizle a unyle, u vnitřním jistém blaženství, kteréž jaksi nehodilo se k dané chvíli úžasu a ohromení, zírajícího na něho úpěnlivě z tváře nemocné. Zároveň ruka jeho vláčně vjela pod polštář, vyňavši odtud flek, znamenitý, nádherný, nad jakým jistě poskočí a zasměje se srdce každého „flekaře". Ale ona, jako by byla postihla i ono nestřežené blaženství v zálesku jeho oka i ono poskočení a zasmání se srdce „flekařova", zaskomírala: „Pro pána boha tě prosím, teda mě neopusť . . ." Jen jí chlácholivě a jakoby ujistivě stiskl ruku, oním jakýms dotvrzením své filantropie a charakternosti, na niž tu dlužno dáti vše.

A již vzav pod kabát flek, jenž jako by tam byl hned zahřál srdce, vycházel z mansardy s tím stále unyleji a šíře rozplizujícím se záleskem v oku, sledován jejím pohledem, v jehož vytřeštění a zmráčení vlastních muk vpojovalo se provázení nesmírné jakés horoucnosti, jež tu chtěla projeviti všechen svůj hynoucí vznět, svou lásku i důvěru, ale i provázení čehos, v čem značila se ona třesoucí se nedůvěra a pochybnost, v níž běží o život. A jako by náhle nad vší horoucností a láskou zvítězila tato nedůvěra a pochybnost, v níž

běží o život, propukla takovými strašně zoufalými zvuky, zastihnuvšími ho již ve dveřích: „Jen mě neopusť . . .!“ Až on obrátiv se po těchto zvucích, zoufale a vyděšeně se třepotajících jaksi kol samých jeho skrání jako peruť smrtelně zraněného ptáka, vyřkl u významnosti a neodolatelnosti maxima pravdy neochvějné: „Jsem filantrop, charakter.“ A jako by v těchto tak přesvědčivých a všeobsažných slovech tlumila se i výčitka, že o tom mohly povstati kdy pochybnosti.

A zavřely se za ním dvéře.

Vlastně zavřely se za ní, na vždy zavřely.

On v pochmurných velkých dojmech věcí, jež byl zanechal za sebou, nastoupil svou pouť „flekaře“. Se zodpovědností a významem, jenž v něm vzrůstal. Nikdy nepřipadal si tak významným a zodpovědným činitelem v běhu světa. A opravdová soustrast i bolest vedla zároveň jeho kroky, neboť měl ten člověk zajisté také srdce. Před očima jeho stavělo se vše dobré, co kdy zažil v jejím soudruží. Chce jí dobrým odplatiti. Až jakés nadšení povinnosti a sebezapření ho jímalo, vlhký, široký zálesk v jeho zracích podobal se slzám. Bylť přece jen filantrop, charakter.

Šel na svá místa, kam pud mu naznačil. Nemýlil ho. Flek prodal výhodněji, než by se byl kdy ve snách nadál. Bylť to ostatně flek přímo nádherný, appartní. A zároveň u vědomí své mravní i fysické zodpovědnosti, stavějící se mu stále před oči, neuměl se nikdy k svému obchodu tak přiměřeně náš člověk tvářiti jako tehdáž, vsuggerovav přímo přesvědčení neobyčejně řídké a naléhavé příležitosti této v pravdě ojedinělé koupě, málokdy jen se mohoucí nahoditi — rozuměj, málokdy tak skvěle se podařivší ukradenosti, již ovšem dovedl co nejvýmluvněji naznačiti. Zkrátka, zdál se jim flek co nejukradenější. Nesmlouvali s ním ani, jen aby již drahocenný flek měli doma.

Nemíní ani dříve opatřiti si nový flek, všecko chce dnes vynaložiti na drahou nemocnou, vše chce tu obětovati, však potom zase nějak na flek sežene; byl tu jat jakous sebevědomou silou podnikavosti. Drahou nemocnou musí především míti na mysli. Ano, nikdy mu nebyla tak drahou jako v tuto chvíli, kdy tolik trpěla a kdy tolik potřebovala jeho přispění. Míní hned zajíti k lékaři. Bude se — toť se rozumí — hodně nedůvěřivě ohlížet po jeho zevnějšku, přiměřeném jinak „flekaři“, to je více než jisto; a zajisté tak hned v samé ochotě nepopadne kabát, aby se uběžel v zájmu lidskosti, odpovídající tomuto zevnějšku, — dříve se obětavost ve službách lidskosti zeptá, co to jako vynese, víme? Tak si dnes vůbec počíná obětavost ve službách lidskosti, nemusí to být ani u pánů doktorů. A tato despektní neochota, toto odmítavé pohrdání, jehož najisto se nadál, spíše mu bude vítáno, zrovna se na to těší. A tím pak většího zadostučinění a jakés vítězoslávy se mu dostane, až chladnokrevně se optá, co to bude stát, že hned zaplatí, až vyjme pak své peníze a vysází je před doktorem. Ten bude koukat, žasnout! Ať, zví, co je charakter, co jsou lidé. Pak již dozajista popadne kabát

a div se neuběhne k záchraně nemocného v obětavých službách lidskosti. Ale neodepře si zároveň ještě jaksi k většímu omráčení a úžasu doktorově, aby mu nepřipomněl: „Račte přijmout k vědomosti, pane doktore,“ chce mluvit co nejušlechtileji, vyšším slohem, aby doktor věděl, že má tu co dělati se vzdělancem, třebas přišedším na scestí, „račte tedy přijmouti k vědomosti, že záleží mně více než příliš na nemocné, k níž mám nejsvětější povinnosti, a račte použíti tudíž všeho svého umění ku její záchraně, stran honoráře smlouvat nebudu. Račte také předepsati vše, čeho je tu třeba, na nákladu tu nezáleží. Jsem filantrop a charakter.“

Ano, takto vše umínil si provésti v jakémsi chvalořečení sama sebe. Zrovna se již upřímně těšil na tuto věc, a co nejspěšněji chvátaje od prahu, kde podařilo se mu tak výhodně prodati flek, ve vzrůstajícím unesení, s horoucím jakýmsi nadšením zase své obětavosti a síly ve službách lidskosti. Tamhle ví zrovna o výborném, proslulém odborníkovi. To se zrovna dobře hodí. Bylo to ostatně poblíž jedné z jeho hospůdek, v níž často meškával. Mohl sice zajíti k lékaři bližšímu, zrovna tadyhle, je jich málem jako advokátů v každé ulici a každém téměř domě ve službách lidskosti, ale o tom tam je zvláště přesvědčen, toho míní zjednati.

Až tam také došel. Cítil se být přímo silným, odhodlaným v sobě. A u vědomí této síly a odhodlanosti schválně se staví dříve na štamprle truňku, co by okřál po nezvyklých dojmech a zároveň nepříjemnou žáhu, krkající mu hrdlem, spláchl. Jedno mu stačí — mohl by si dopřáti sice štamprlata i dvě, nikdo by mu neměl práva do toho co hovořiti, a na toho vydřiducha pořád by dostatek zbývalo, ale učiní, jak uzavřel: pouze tedy jen jedno. „Jsem filantrop, charakter,“ vyniklo mu v duchu u jakés gloriole přesvědčenosti a zároveň obětavosti, když vstupoval v oblast známé své hospůdky, v níž posezení je nad veškery věci světa — — — — — — —

Až pak tu propíjel poslední groš... A vrávoraje pustou nocí tam kamsi k nim, odkud ráno odešel, kroky stále povlovnějšími se cloumaje, zadržujícími se čím dále úporněji ještě jakýmis jinými, jakoby záhadnými překážkami, než byla vlastní tíha opilosti, stále zůstávaje stát a kamsi vhřižuje zrak i jakoby v jiném zaujetí, než byla pouhá tupost ubití alkoholem, opakoval si v takových zardoušeně blábolivých výzvucích nejen oné opilosti, ale jakýchsi jiných těžkých nesnází nitra, nepříležitých nějakých tanutí, která nedala se sehnati ani s této zpustlé duše, opakoval si to nepoměrně častěji, než bylo jeho zvykem, jak by tím mínil se přesvědčovati a ujišťovati ve spáchání čehos, čemu není odčinění... „Jsem holt fi-fi-filantrop... cha-cha-charakter...“

V příšerném zvuku jakéhos zachachtání zněla pustá slova opilcova v hluché rozlehlosti nočních ulic, v jejichž každém zákoutí zdála se číhati příšera družící se k vlastním vzpomínkám, nezvěstná strašidelnost čehos, co valí se nezadrženě do duše u vědomí spáchaného zla, jemuž není odčinění. A zamlčuje se tu pak zajíkle, jako by to vždy naslouchal těmto zachachtáním, která strašidelným chumlem jeho

bytosti odkudsi nadbíhala... Až když takto doklopýtal se poblíže té spousty cihel, v jejichž babelu ukryta byla jejich mansarda, najednou obrátiv se, dal se v jakýs divý úprk s těchto míst, pryč odtud, aby nestihla ho ta strašně mrtvá, která jako by v té mansardě vyčkávala neustále jeho příchodu, až nedočkavši se ho, oním záhadným zmocněním, daným každé smrtelnosti, když rozevřelo se jí jednou tajemství záhrobí, vypjala se tedy ze své hrozivé oblasti a vytřeštěná a hrozná vyšla mu vstříc, sama se mu takto přihlašujíc a svého se dožadujíc. A když jal se takto prchati, čím dále divěji, s posupným křikem zardoušené úzkosti, jako by mu ta strašně mrtvá naléhavě spěla v zápětí, nedávajíc se odbýti... Až kdesi za žižkovskou ohradou vysílen a uřícen na všech smyslech, umlácených alkoholem a nikotinem, klesl posléze do příkopu. — — — —

Tím zároveň byla ukončena i jeho kariéra „flekaře", k níž přece jen se nehodil, když nehodil se ani k četnictvu. Co teď? Zbývá mu snad nyní jedině dáti se zavřít. Avšak právě se dozvěděl, že velký vlastenecký podnik lidový potřebuje účinné živé reklamy, bezprostředně po všech ulicích všem a každému rozšiřující zvěsti o účinnosti a příští něčeho, co zde ještě nebylo a znamená novou epochu vývoje lidstva. Přihlásil se neprodleně. Navlékli mu roucho jako věštci, do rukou vsadili mu žerď vysoko nahoře s appartní tabulí, na níž vpředu i vzadu velkými řvoucími literami secessními hlásány byly užaslému světu ony zvěsti vlasteneckého podniku lidového o vysokých cílech a nejvznešenějších ideách ku prospěchu veškerenstva. S celou řadou takových věštců-hlasatelů mluvnou literou sunul se důstojným a vážným krokem, jako v slavnostním průvodu komparsním velké opery, po několik dní pražskými ulicemi, vykonávaje svěřené mu poslání, jehož významu jako by byl si vědom. A každý jeho kročej dunícím svým rytmem jako by zároveň hlásal ohlas vnitřního významu: „Jsem filantrop — charakter..." Aniž dost málo v poslání tomto vzpomínal na onu věc zanechanou v oné mansardě, na onu mrtvou, marně na něho čekající... však byl věru příliš filantrop a charakter...

Remy de Gourmont:

Krev.

Z knihy „Les Couleurs". Z franč. přel. *Václav Hlasivec.*

Cum vere rubenti candida venit avis.
Virgil.

Vracela se s napiatými pažemi, držícími džbery plné mléka, majíc střevíce zmáčené rosou, a spodek spodniček jí často rozechvěl chladem. Když objevilo se slunce červené v ranní mlze, pomyslila si:

„Den bude krásný."

Dlouho o tom přemýšlela, vyhýbajíc se kaménkům na pěšině, aby nerozlila mléka, a vysokým travám klonícím se a slzícím, neboť jejím bosým nohám bylo opravdu chladno.

„Den bude krásný."

Šla dále, kráčejíc teď kolem pole trnitých kručinek, jež na svahu táhlo se přímo, schválně zaseto lidmi ze dvora. Mlha zmizela, okouzlena sluncem, vystoupila tam nahoru bezpochyby, odkud tiše padala jasná rosa, plášť svěžesti, který hvězdy házely bratrsky na ramena země žíznící.

Pomyslila si zase:

„Bude velmi teplo."

Pak stéblo pohanky, jež pták asi ztratil, přivedlo ji na jinou myšlenku:

„Pohanku bude dobře požíti."

Myšlenka tato způsobila jí potěšení, pak ji mučila, neboť počasí bylo vlhké, a kdyby bylo dobře pohanku požíti, jistě by se sekala. A bylo nutno vrátiti se rychle, rychle přinésti mléko, nasypati slepicím a mnoho věcí učiniti, tolik věcí, až srdce se jí svíralo.

Jelikož šla příliš rychle, kapka mléka vyšplíchla ze džberu a padla jí na střevíc. Zastavila se, položila džbery, spokojena, že může si trochu odpočinouti, ačkoli zase ucítila výčitky a zdvihla vysoko, aby zbavila je únavy, své krásné růžové paže, pozlacené slunečními paprsky.

Náhle sebou škubla, jako by procitla, zbledla a přiložila ruku na prsa. Nepocítila strachu. Byla jen překvapena prvním výstřelem z pušky, jejž v tomto roce slyšela.

V tomže okamžiku spatřila chumáč kouře; péro letělo vedle ní, a raněná koroptev padla do prostřed kručinek.

„Vzhůru, Tome!" volal hlas. „Hledej! Apport!"

Pes skočil na pěšinu, běžel a vracel se, vrtě ohonem, nepokojný, ale rozhodnut nevniknouti do nebezpečného houští. Jelikož hlas, pánovitější, hněvivější a také bližší, opakoval rozkaz, Tom se sklopeným prutem chtěl se skrýti mezi sukně mladé dívky, která se shýbla, aby jej pohladila, aby jej povzbudila.

„Nehlaďte jej, nabijte mu," křičel hlas.

Byl to hlas mladého muže, jenž teď se objevil, stoje na pokraji hájku, mezi větvemi.

Služka se vztyčila, podívala se, zčervenala. Nepoznala podle hlasu, byl-li to otec nebo syn. Myslila, že to byl otec, a přála si toho, protože opovržení mladého muže, jenž nikdy na ni nepromluvil ani slova, bylo pro ni velice trudné.

Zčervenala, zachvěla se, ale nemohla sklopiti očí. Dívala se udivena, cítila, že byla by hotova padnouti na kolena.

Kdyby rozkaz byl opakován, pes byl by mrtev.

Tu s nohama bosýma a pažemi holými vnikla do kručinek a rozdírala se do krve. Šla, skoro ani nehledajíc cesty, velice rychle, zadržujíc slzy.

Přinesla koroptev a hodila ji do tlamy Tomovy.

Mladý muž, stále stojící, vstoupil mezi stromy nad mořem ostrých kručinek, přátelsky jí pokynul, učinil skok, míře ku svému psu.

Neodpověděla a snad ani neviděla přátelského pokynutí, jímž

děkoval se jí, ubohé služce, natáhla opět pod břímě svá mladá ramena, a džbery mléka v rovnováze visely podél červených rukou.

Šla, nemyslila na nic, jen na věci tak temné a tak hluboké, že duše její nemohla jich dosáhnouti.

Její nohy krvácely, její ruka krvácela, kolem pravé ruky měla širokou odřeninu, působící dojem náramku.

„To je od ostružiny.“

Kručinky píchaly, ale nerozdíraly.

Džbery mléka přece zdály se jí lehčí. Šla teď rychle, tak rychle, jak dovolovalo jí vratké břímě.

Muž, kterého potkala u dvora, podíval se na její zkrvácenou ruku. Tu zčervenala. Později, když přenášela mléko, myslila, že bude jí zle.

Purpurový náramek jí svíral ruku, ale v srdci — tam ucítila větší sevření.

Tom přiběhl k ní. Zalekla se.

„Což to opět začíná?“ řekla si, všecka zmatena pohnutím.

Udýchaný, ale plný radosti, lehl si pes k jejím nohám. Tu spatřivši misku, nalila mu trochu mléka.

„Zkazíte ho,“ řekl mladý muž, jenž se zatím přiblížil. „Řekl jsem vám, zasloužil by spíše bití.“

Hledala slova, pak řekla:

„Bití vašeho psa?“

„Na mou věru, kdybych byl sám, koroptev by zůstala v kručinkách. Způsobila jste si bolest? Oh! vy krvácíte?“

Byla tak šťastna, že necítila už ani radosti. Jiný svět ji obklopoval. Byla ženou proti muži.

„Ukažte.“

Natáhla paži růžovou a pozlacenou a hned stáhla ji zpět, kterýmž pohybem vzedmula se jí ňadra pod varhánkovitou hrubou látkou. Mladého muže jalo pokušení, ale opanoval se.

„Neříkejte nic. Nechci, aby se vědělo, že jsem vás potkal u kručinek.“

Odešel, věda velmi dobře, co by měl dělati.

Druhý den ráno, když rosa se třpytila a když Tom běžel hledati včerejší koroptve, neočekávaný výkřik, výkřik sladký a bolestný, ozval se mezi vysokými suchými travami, blízko pole kručinek, tam, kde začínal vřes.

Služka, jako předešle, se vrátila: ramena pod břemenem, ruce visící a držící džbery mléka. Ani se nezastavila cestou, přes to, že byla velmi unavena a velmi dojata. Jako každý den nesla mléko, s temnou myšlenkou v hlavě. Když skončila svou práci, usedla na stoličku a dívala se na ruku.

Pošetilé kousnutí dalo krvavému náramku červenou sponku.

Redaktor a majitel *Vladimír Čech.* Nákladem vlastním.
Za vydávání zodpověden Václav Čech. Tiskem Al. Šaška ve Velkém Meziříčí.

Emil Pauer:

Antické melodie.

I. FORTUNA.

Jsem kráska Olympu, jak hvězda chodím světem,
jež ve tmy tryskne, mizí a zas svitá,
má pouť je růží, sladké vůně letem,
můj úsměv v pouště libým padá květem,
chce každý zřít mne, každý zrak mne vítá.

Jsem Fortuna, jsem z bohů nejslavnější,
já zářný chrám mám v každé lidské duši,
od zrodu chvíle k okamžiku skonu,
mně vzdechy patří, slzy millionů
i výkřik touhy v pusté žití hluši.

Volej mne, čekej mne, s cesty mne nesvedeš,
kráska jsem rozmarná jak jarní den,
nevolej, přijdu snad
sluněčkem ve tvůj sad,
krásou ti vyzlatím života sen.

Má říš je nezměrná, já vládnu srdcím králů,
mne volá otrok pod ranami biče,
sní o mně žebrák světem jdoucí v žalu,
voj slibuje mi slavný chrám i chválu,
když přispěji mu ukojiti chtíče.

Mne vzývá zbloudilý, mne volá lovec smělý,
pne ke mně lodník zrak svůj v bouři hřmící,
kde zápas, boj, kde osud vládne vratký,
sta rukou prosí o můj úsměv sladký,
vzdech plyne ke mně ženy milující.

Motýl jsem prchavý, ptáče jsem nestálé,
náhle se objevím, uniknu zas,
na mžik ti zjasním líc,
nepřijdu nikdy víc,
marně zpět volá mne zoufalý hlas.

Kam čarná schýlím se, tam ples a jásot nesu,
tam oči zaplanou, tam zrumění se líce,
kde spásou zvána smrt je, plná děsu,
tam nové květy, novou naděj třesu
a chabé duše opět měním v lvice.

Jak víno opojná je zářná krása moje,
mé číše na dně hvězdné roje svítí —
ó, šťastný ret, jenž k mojí číši sveden,
jediný doušek mění bolest v eden,
leč v závrať padá, kdo smí více píti.

Krásy jsem zázrakem, ples nosím do duší,
zlo náhlým objetím v života stín,
tak-li v tvou přijdu strast,
shroutíš se ve propast
jak bleskem zasažen, ve hrobu stín. —

2. ZÁPAS TRITONŮ.

(Pod obraz Knüpferův.)

Dva chtěli Tritoni čarovnou Najadu,
smála se Najada: „Dva a týž cit?
Klesnu-li jednomu oddaně v náručí,
druhý mne zabije či sám se umučí . . .
Slastí je milovat!
Komu však vínek dát?
Lépe, když jeden z vás hned bude mřít!“

*

Tak řekla Najada — boj rázem započal
na smrt a na život v náručí vln,
výkřiky zazněly,
vzduchem se zachvěly,
se skalin racků tlum
vyrušen náhle z dum
odlétá do dálky úděsu pln.

Jak dravci o kořist Tritoni zápasí,
tu síla vítězí, tu zase lest,
těla se zmítají,
hady se kmitají,
na čelech zloby mrak,
požárem plane zrak,
balvanem mohutně dopadá pěst.

Trysk vody v zápětí, soudruh je zasažen,
leč hněvem posílen bije se zas;
jak šelma útočí,
soka v ráz zaskočí,
v náruč jej zachytí,
stiskem chce vražditi,
třeba mu protivník vous rve i vlas.

Boj vzrůstá v běsnění, druh druhem lomcuje,
údy jsou zkříženy, vše jedna spleť,
v posled, dík hbitosti,
Triton se vyprostí,
v hruď soka pravicí
ránu dá smrtící,
krev vodu zbarvuje, Najado, hleď — — —!

*

Dva chtěli Tritoni čarovnou Najadu,
smála se Najada: „Dva a týž cit?
Klesnu-li jednomu oddaně v náručí,
druhý mne zabije či sám se umučí . . .
Slastí je milovat!
Komu však vínek dát?
Lépe, když jeden z vás hned bude mřít!“

3. VŮNĚ.

„Ó, božská Chloë! Co ti říci ještě?
Mám krásné šperky, rád je změním v deště,
má duše touhou čarovnou se zpíjí
tou luznou prškou oblažit tvou šíji.
Rci, po čem toužíš! Všechno tobě snesu!
Chci býti dárcem rozkoše i plesu!
Jsem římský caesar, všechno se mi koří,
jsem pánem světa, pevniny i moří!
Ó, kéž tvá ouška růžová mne slyší!
Kraj dám ti, Chloë, nejbohatší v říši,
dám sad ti, palác, moře květů milých,
dám vůz ti zlatý i tré ořů bílých,
dám galej tobě skvělou na Tibeře,
ku tvojí poctě smečky dravé zvěře
zas přivésti dám z dalekého kraje.
Chci všemi kouzly čarovného máje,
chci zlatem, stříbrem, perlami jež svítí,
tvůj stánek v cirku pyšně vyzdobiti!
Ó, bohyní v něj vstoupíš čarulnou,
a jásot cirkem bouřnou půjde vlnou,
až jasná, bílá, v očích hvězdnou krásu,
dáš sama povel ku hře, ku zápasu! —
Ó, kyn ten bude velkých bohů soudem,
a krev k tvé poctě téci bude proudem,
jen vyslyš mne, jen úsměv tvojich rtíků,
sta na smrt půjde pro tě zápasníků!
Ó, jistě budeš triumf slavit skvělý,
a vstříc ti Řím pak jásat bude celý. —
Já moh' bych, Chloë, mocí svou a silou

tvou k sobě připoutati krásu bílou;
leč nechci tomu — nechci líbat ženu,
jež slzou žalu skráň má porosenu.
Mé srdce, Chloë, vroucí touhou buší
mít tílko tvé i tvoji krásnou duši.
Kde prázdná číše, tam má ruka líná —
Čím je mi číše, když v ní není vína?
I víru v bohy pro ten nápoj v sázku!
Chci lásku, Chloë! Lásku! Lásku! Lásku!"

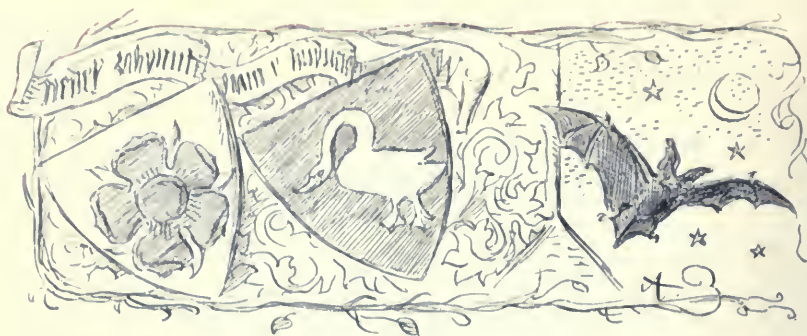
Naslouchá Chloë, libými pak slovy
dí dovádivá, svůdná k caesarovi:
„Jak letní noci luny paprsk bílý,
po květném dechu moje tělo kvílí,
div květný samo, jako lotos snivé,
má rádo vůně těžké, opojivé.
Chceš moji lásku? Vyhov touze smělé!
Až zítra z rána jasné do koupele
své boky schýlím i prs růžný, smavý,
dar žádám hodný caesarovy slávy:
mé kráse v lázně křišťálové tůni,
ó pane, pošli nejvzácnější vůni . . .!"

4. SELÉNÉ.

Tvůj ruším sen? Jsem já to zas, můj hochu! —
Tvá bílá Seléné tě na rty políbila —
Ó, nehněvej se! Dlouhá cesta byla
k tvým vonným hájům Lathu na úpatí,
a sterých mráčků beránci ti zlatí
mně pěšinku zas k tobě ukrývali —
Ó, díky, díky, rozprchli se v dáli!
Jsem zase tvá, zas v kadeři tvé tmavé
smí stříbrem bloudit ručky moje hravé,
je kořistí mou zrak tvůj azurový,
jak motýl ret můj na tvém rtu si hoví,
a provanuté dechem myrt a růží
v tvou sladkou náruč jásavě se druží
mé roztoužené lilijové tělo —
Ó, tiše, hochu! Na tvé bílé čelo
chci dlouhým polibkem ti vysloviti,
co libým snem se v mysl mou vždy řítí,
čím zvedá, bouří, pláče a se směje,
čím v sladkých mukách teskní a se chvěje
    mých ňader květný zvon —
    Ó, lásky, lásky ston!
    Endymion! Endymion! —

Já tiše přišla. Nelekej se klevet,
že bloudí k tobě dítě plavovlasé —
Vždy v nočním jen se k tobě chýlím čase
a jdu pak tiše v cloně mlžné řízy,
přes vršky stromů, po lupéncích břízy,
jak po schůdkách jdu po větvičkách fíků,
po květech hlohu, růží, čilimníků,
v mech neslyšně zas sklouzne nožka moje,
jdu tiše vřesem, přes luhy i zdroje,
dech touhy tajím, nezachví se stonek,
jdu netušena trsem anemonek,
přes kořen, kámen přehoupnu se hravě,
ni mušky nevzbudím, ni broučka v trávě,
snem tichým plynu květům přes kalíšky,
chmýř nesetřesu s hlavy pampelišky.
Ó, jdu tak tiše, netřeba se báti,
že Zefír bude o nás povídati —
Ó, šelma, dávno spí již ve cypřiši! —
Ó, smím tě líbat, nikdo neuslyší,
jak rtů mých květný zvon
ti šeptá lásky ston —
Endymion! Endymion!

Ó, tichá láska! Není tišší věru,
je beze slov, neb rty jen líbat touží . . .
Jsem milenkou, již věčná touha souží
v ret jediný svou bytost proměniti. —
Ó, žízním! Piji! Ó, chtěj také píti!
Ó, jen mne pij v té sladké noci hluši,
rtem, čelem, ňadrem, pij mne celou duší!
Ó, cele sama v tebe již se vssávám,
jsem tvá, jsem tvá a ráda vysypávám
zas řekou květů mocnou, rozechvělou
v tvou sladkou náruč bytost svoji celou.
Mne vezmi, zdrť, já zas se obnovuji,
zas trsem růží ve tvou náruč pluji.
Ó, splývám s tebou, polibky mé věčné
jsou výkřiky mé slasti nekonečné;
jsem, žiji, hynu, poznovu se rodím,
v tvůj padám klín a bílé hvězdy plodím —
Ó, viz tu novou! Na blankytu hoří!
Jí otcem jsi, ji nebes poslal moři
mých ňader květný zvon —
Ó, lásky, lásky ston!
Endymion! Endymion!

Marie Majerová:

Náměstí Republiky.

Román.

(Pokračování.)

XV.

Krok za krokem, aby Libertada příliš nepředhonili, šinuli se s Montmartru Mauricius a Petražický. Kolébavě, udýchaná a ustaraná, vlekla se Maryša jim po boku.

Ostrý vítr fičel z ulic a nutil ji, že schovávala ozáblé ruce Petražickému do kapes. Mauricius ulovil mlčelivého posluchače a pln radosti řečnil, dělaje se hrozně důležitým:

„Víš, kamaráde, odborové organisace našeho dělnictva — toť drolivý kámen, vratký slepenec, který byl nanesen přívalem veliké stávky nebo výluky; když příboj ochabl a vody opadly, slepenec zůstal, ale rozpadá se v oblázky, písek a prach, který vítr rozvěje.“

Mauricius činil nárok na jméno poety, skládal nesrozumitelné verše a příšerné proslovy o netvorech bídy, kapitalismu a alkoholu, o netvorech se žhavě zelenýma očima a slizkým tělem, které ve tmě svítí. Sám svoje díla recitoval a uchvacoval mohutným přednesem strašných slov útlé a něžné dívenky.

Také jeho řeči byly vyšperkovány živými obrazy a pestrými obraty. Libertad posmíval se mu, ale Mauricius domníval se, že pouze ze žárlivosti.

„A tak syndikáty všech románských národův. Kdežto organisace německé, pane! To jsou ohromné a nad železo tvrdší skály žulové, vnitřním ohněm rozžhavené a vyvržené na povrch, toť pomalá, ale jak osud neodvratně postupující, pak staletími utvrdlá láva.“

„Ano,“ řekl Petražický. „Máš pravdu.“

„Co chceš, aby vykonali? Nedosáhnou-li ničeho houževnatí Němci, nestálí a nespolehliví Pařížani teprve ne. To je marné tahání za nos. Podívej se jen na vedení. To se rozumí, aby neměli vůdce! Vůdce, pán, hlava — pastýř toho pitomého stáda! Kolik hlav, tolik rozumů, to je nejlepší . . .“

„Ano, máš pravdu,“ znovu řekl Petražický, ale jaksi konejšivě, ako by ho nechtěl popudit. „Ale . . .“

„Co . . . ale?“ zakřikl ho Mauricius. „Jeden táhne v levo, druhý v pravo. Dodnes nic nesvedli, nesvedou zas.“

„Chtěl jsem jen říci, že, když v Paříži něco se děje, praská to po celém světě, jako by vítr přes ohniště přeletěl.“

„Hm. Kdysi snad, ano. Ale dej si pozor, že vždycky jen tahali kaštany z ohně, i když se vzchopili. Udělali revoluci, a měšťáci se jí přichytli. Bylo by líp, kdyby se to bylo stalo naopak. Ale o to neběží. Pravím ti, že jako nesvedli nic pekaři, nesvedou ani plynárenští dělníci. Jen se podívej na to, co chtějí. Stojí za řeč jejich požadavky? Víš, řeknu ti, že požadavky jsou hrozně vedlejší, sotva že pokulhávají za opravdovými potřebami: vědí to a pro dekorum prohlašují je tedy za berany, které jen buší do tvrze kapitálu. Až ji stekou, pak — pak bude blaho!“ Posměšný úšklebek přeletěl mu tváří. Baret zapotácel se ve větru. Připlácl ho dlouhou, hubenou rukou a znovu mluvil trhaným, vydrážděným hlasem:

„Kdyby chtěli něco pořádného a bili se pro to do krve! Ale podívej se: pro několik centimů denně, pro jedinou hodinu práce bouří nebe i zemi, bijí do poplašného zvonu jenerální stávky — špatní hospodáři. Co jim zbude na konec?“

„Ano, ano,“ přitakával Petražický, „a co vy . . . jak bys ty . . . nu, ty nejsi pro takovou práci?“

Mauricius soucitně vzhlédl k Petražickému, jehož dobrácká tvář upřímně k němu se skláněla.

„Práci? Naším cílem není násilně se organisovat a nutit k práci. Usilujeme o vytvoření uvědomělého jednotlivce; je to úloha těžká, ale plodná, a její výsledky jsou trvalé.“

„Ano, ano,“ přitakával opět Petražický; činil tak ne ze souhlasu, ale aby nepopudil Mauricia.

Maryša mlčela. Neposlouchala jich. Měla oči zatopeny budoucností.

„To je naše práce: co začal boj, Libertad chodí po schůzích, a všude přihlašuje se k slovu, všude řeční, každá tribuna je mu dobrá, aby z ní rozhodil přehršli myšlenkových pum. Myslíš, že nás syndikalisti rádi vidí? Ba ne. Přicházíme a rušíme jim hody. Kde nedrží příliš na etiketu, tam nedají mu slovo. Někde nás třeba vyhodí. Ani dnes nepůjde to hladce. V Belleville jsou řezníci; velmi svalnatí a odvážní hoši. Možná, že poletíme.“

„A Libertad přece není zdráv . . .“ povážila Maryša, stržena do přítomnosti představou nebezpečenství.

V té chvíli Libertad je dohonil a zaslechl Maryšina slova.

„Nemocen,“ řekl špičatě, „ale ne zamilován.“

Všichni věděli, že narážka patří Henrimu, který se odstěhoval s Armandinou do Kommuny. Ale Henri, ač si byl vědom nespravedlivosti Libertadovy, mlčel. Tvářil se, jako by neslyšel, a hleděl si balíku brožur, jež nesl k rozprodeji, a balíků starých čísel „L'anarchie“, které byly rozdávány na schůzi.

Co hrstka přátel z Causerií volně kráčela k paláci Práce v předměstí Belleville a vzbuzovala pozornost chodců nezvyklým zjevem

Libertadovým i jakousi nenuceností, kterou se vyznačovali ostatní, kráčející bez klobouku, nebo v sandálech, nebo v baretu a v skřipci, jako Mauricius; Maryša šustila modrým gumovým pláštěm s mosaznými knoflíky, který sem, do pařížských ulic, zanášel vzpomínku na daleký deštivý domov, Regina krčila ramena do pleteného vlněného šátku, co líce červenala pod údery větru a vlasy divoce se rozlítaly; co tato podivná hrstka loudala se dolů, s opačné strany sama bystře kráčela Nora, zatouživši po hluku a víru veřejné schůze.

Bylo jí teskno v posledních dnech; od Balabanovova odjezdu zanevřela na lidi a uzamkla se ve svém atelieru na devatero zámků. Loučila se s nadějemi, se sny, s krásnými možnostmi, které nosila v srdci, umíněná a tvrdohlavá, rozmazlené dítě domnívající se, že musí dostat každou hračku, která se mu zalíbí.

Po celý rok byla věrna smyšlené lásce; mazlila se s ní a libovala si i v bolestných ranách, které jí slepá ta láska zasazovala. Co se jí nabízelo, co leželo na dosah ruky, co bylo snadné a přístupné, tím povrhovala; Balabanov lákal ji právě svým odporem, tvrdým cynismem a bezohlednou hrubostí.

Představovala si, jak jej změní, jak jej ukradne jemu samému, jak provede kouzelný obrat v jeho povaze, jak naplní zázrak lásky.

Ale Balabanov odjel . . .

Odjel právě toho dne, kdy ještě v duchu viděla ho, jak sedí v lenošce. Ona u jeho nohou; naslouchá šeptaným slovům, šeptaným hlasem už ne hrubým, ale něhou zvláčnělým. Poslouchá; v krbu hoří ohromné kusy smolného uhlí praskavým ohněm, i vidí, jak vysoké, bílé čelo jeho zrůžovělo odlesky plamenů a černé oči světélkují. Šepot mění se v hlas, zvučný a sebevědomý hlas, který jí neuráží, ale lichotí; neboť jeho pýcha jest nyní také její hrdostí . . .

Ale skutečnost ji probudí, a každé příkré slovo, které kdy na ni dopadlo, vrací se a pálí. Nora obírá se bolestí, obírá se jí ráda, a bolest — div že se nepodobá potěšení . . .

Avšak sen mizí, a veřeje, o které se opírala hledíc v pokoj oživený smyšlenkou, ji zastudí. Studí a mrazí všecky předměty, snesené sem, do krásného atelieru, snesené pro něho, který nikdy jich neuzřel, nikdy neuvidí, nikdy po nich ani nezatoužil . . . Jak jsou nyní bezcenné a zbytečné!

Nora prchala od nich na ulici, vláčela se po dláždění, a každý kámen pálil ji do nohou, jako v ohni vybroušený.

Suchopar je v duši, věčný žár, nekonečná trýzeň touhy. Po úzkostlivém vzdalování se lidí dostavuje se žádost opojiti se šumem vzrušených lidí, vykoupati se v tisíci pohledech, okřáti v prudkém krupobití slov veřejné schůze.

Více než bolest zklamaného snu pobouřena jest Nořina ješitnost. Nora, panovnice, která každého muže osedlala tak lehko! tak lehko! a jakmile držela otěže jeho vůle v rukou, ztrácela na ráz všecky sympatie, Nora byla zde hluboce uražena v panovnické pýše a vyzvána k zápasu. Znal Balabanov studenty, malíře, sochaře, všechny ty, v nichž Nora lehkou rukou zlomila osu života, a mstil se za ně?

Nebo byl bezděčným nástrojem věčné rovnováhy v přírodě, zvané osudem? . . .

Čím blíže přichází k Belleville, tím hustší dav tře se ulicemi; v širokých průjezdech, za rohy černých uliček jako hmyz zalezlí vyčihují policisté s rukama pod peleriny zmizelýma. V kterémsi tmavém koutě schovaní koně otřesou zadkem, zafrkají a hrábnou kopyty do asfaltu.

Ve lhostejném davu, který přišel se podívat na laciné divadlo, ukazují se nedělně přistrojení dělníci s čapkami vykartáčovanými, v hnědých sametových, velmi širokých kalhotách u botky spiatých, s červenými nebo šmolkově modrými pásy pod kabáty rozepiatými na vzdor zimě. Jejich obličeje oživly vzrušením vážné chvíle, kdy běží o jejich dobro, v očích jim blýská chuť k boji, ale Nora nejasně cítí, že i chuť i nadšení jsou velmi pomíjivé, že zhasnou jako jiskra ve vzduchu a utopí se v planém povídání. Cítí a předvídá, že z jenerální stávky zbude na bojišti hadrový strašák, kterého nikdo se nelekne; všecka hesla tak se zprofanují . . .

A Nora si představuje, že ze všeho vření a kypění, které teď k odbojnému tanci nutí vzduch Paříže, které tolik slibuje a tolik láká, za dva — za tři týdny nezbude leč mravní kocovina vůdců, několik existencí ztroskotaných v boji a pranepatrné, snad nijaké úspěchy . . . A život že půjde dál, nespravedlivý a nerovný, s kapitálem a s dělníky, s třídními rozpory, s najedenými a s lačnými. Nic se nezmění u vzhledu ulic, elektrické lampy zas polévat budou mléčným světlem bulváry a vrhat široké stíny telegrafních drátů na dlažbu, zase rozžehne se plyn, vše vrátí se do vyjetých kolejí.

Čím bude tento vzruch? Ani ne zavanutím větru. Beze stopy zmizí v běhu událostí.

Nora trochu znavena dívá se po sále paláce Práce. Dělníci srocují se u východů a rozptylují do ulice, do sálu; posunkují a křičí, pobíhají, ucpávají vchod.

Na podiu je malý stolek a za ním hlavní řečníci: Griffuelhes, štíhlý a černý, kulatý a rusý Yvetot a předsednictvo.

Nora ohlíží se po známých. Hladoví po přátelském slovu. Ach! Tam, tam v předu zahlédla hlavu proroka; kdo je s ním? Cholet, Henri, Lorulot, Regina . . . Regina?

Není možná protlačit se až k nim.

Hluk u tribuny tichne, a ticho šíří se přes hlavy posluchačů až ku dveřím, jako vítr přes obilí. Ojedinělé výkřiky stydlavě zmírají, dvéře zapadnou, schůze začíná.

Cholet tlačí se k tribuně. Nad ženami sedícími v předu kývá se jeho veliká hlava jako makovice. Proniknuv ke stolu, odevzdává lístek předsednictvu.

Vlasatý muž — se zvonkem a sklenicí vody před sebou — přečte lístek, svraští obočí a zaražen podává ho sousedu. Soused pokrčí rameny, usměje se koutkem úst a pohodí rukou. Předseda pak zvědavě dívá se za velkou, světle kaštanovou hlavou Choletovou, která mizí v davu.

Řečník zatím řádí. Je to vyšvihlý, černovousý Griffuelhes. Za jeho řeči dvéře tichounce se otvírají, a opozdění návštěvníci tiše vklouzají, cinknuvše opatrně měděnou mincí vstupného do talířku. Pak s velkými okolky, bojácně a ostražitě, všinul se dveřmi Luka.

Od návštěvy u Rosity změnil se hrozně. Zhubeněl; líce přilepily se na kost, zuby vystoupily, sežloutlé a jako by vyrostlé, z čela vystupovala lebka, a černé, jiskřivé oči hořely nepřívětivě. Od nosu ke rtům táhly se dvě hluboké rýhy, jichž tam dosud nebylo. Též nové vrásky na žlutě černavé pleti kolem očí se objevily. Hlad a nouze prokreslovaly jeho obličej smutnými barvami, a veliké zklamání, kterého Luka dožíval se každodenně v Paříži, u svých kamarádů, u republiky, u sebe sama, dovršilo zhoubu a spoušť v jeho zjevu.

Studené noci prosincové trávil Luka pod mostem, v sudě, který na štěstí nebyl ještě obsazen. Časem nanesl si tam slámy, hadrů; zimní kabát měl nyní velmi mnoho záhybů, které nebyly od poutka... Do asylu se styděl, někdy nemohl ho ani nalézti v labyrintu černých ulic... A v asylu byla obava, že přijde kontrolor a zeptá se tě: Nu, přítelíčku, kdo pak jsi? Poslušně hlásím, ten a ten. — Ajajaj, podívejme se! Tak Sokolov? Víš-li pak, kde nechala republika dvéře? ... A Vršin se bál vypovězení... Kam by se vrtnul? Všude je stejné peklo na světě, a člověk-proletář si nevybéře. K republice cítil se připoután nejasnou nějakou povinností. Zdálo se mu, že přece je tu ještě práce pro něho, že tu čeká cosi nevyřízeného, že mezi ním a republikou jest nevyrovnaný účet.

Toulal se po ulicích, neodvažuje se zaklepati, tak jak byl, kdekoliv o práci. Časně ráno, když vozy zelinářů z pařížského okolí v dlouhém řetěze táhly se od tržnic, vycházel na lov podoben dravému zvířeti. Z vozů vykládala se zelenina na chodníky, leccos se utrousilo, čím se Luka živil. Někdy také bylo třeba na rychlo pomocníka, i nabídl se Luka za horký punč nebo za čaj, který zelinář v hospodě za něho zaplatil.

Stávka plynárenských a elektrářů učinila naň mocný dojem. Červené plakáty a paličské názvy článků v odborových časopisech, vyvolávané sensačním tónem veselými kameloty, pobouřily jeho mysl. Nové nadšení roztápělo se mu v žilách, když chodil večer tmavými ulicemi, kde jen tu a tam hořela pochodeň, buď zatknutá za návěštní tabuli, nebo nesená policistou. Na křižovatkách ulic planuly hranice z dehtovaných polen, a před kavárnami červenaly se železné košíky rozžhaveného koksu. Šprýmaři chodili po ulicích s hořící svíčkou, každý druhý chodec nesl lampion. V kavárnách a restaurantech Duvalových, kde obsluhovaly černě a bíle oděné, velmi distinguované dámy s bělostnýma rukama, vyhrabány mnohoramenné svícny staré práce a osázeny svíčkami; v menších hospůdkách svítilo se petrolejem.

Bylo cosi romanticky úděsného v ulicích, něco lehtalo bázeň a vyvolávalo slabý mrazík děsu na zádech dobře oblečených pánů. Vzduch nad městem, dnes ochuzený o přadena růžových nitek z pouličních svítilen, chvěl se hněvivě, nabit mlčelivou, ale ohromnou

a uvědomělou mocí dělníků, která, vždy skryta a netušena, dnes vystrčila ohavné pařáty prací znetvořené a zhasla všecka světla ve městě. Tma byla ve sněmovně, tma v Elysejských polích, kde sídlila hlava republiky, tma v palácích aristokracie, tma na promenádách. Zárodky revoluce klíčily v tmách, a ze všech černých ulic, kde se odehrávaly nevídané a tím záhadnější výjevy, čišel horký dech vzpoury.

Ačkoliv Vršin poklesl hluboko od té doby, co ztratil víru v republiku a co začal pochybovati o možnosti brzkého vykoupení lidstva, přece nevyhasl tak, aby jeho ohníček se nerozdmýchal a nevzplanul pod čarovnou mocí toho všeho, co bylo teď ve vzduchu.

Řekl si:

Snad přece, snad přece! A to znovu postavilo jej na nohy, to přihnalo jej do paláce Práce v Belleville; přišel pozdě, neboť bál se potkati kohokoliv z Causerii. Styděl se za to, jak vypadá, ba styděl se i za svůj stud a bál se, že Libertad vše vyčetl by mu s tváře a bezohledně pobodal by ho výsměšnými ostny svého rozumování a vybíral si v něm póly pro své paradoxy.

Prvním pohledem seznal, že Libertad na blízku není. Osmělil se tedy a vešel. Výběrčí u dveří významně zachrastil mincemi na talířku. Luka se otřásl nepříjemně dotčen. Peněz neměl. Výběrčí zachrastil ještě významněji, a že Luka stále se tvářil, jako by neslyšel, povstal k většímu zdůraznění své žádosti.

„Kamaráde . . .," řekl vztahuje ruku za Vršinem.

Někteří posluchači se ohlédli. Luka se zarděl. Tak dávno nebyl již mezi lidmi! Podezřívavě těkal očima po všech, a zoufalý výraz naplnil mu obličej, když ruka výběrčího jej dostihla, a jemně ťuknuvši mu na rameno, připomenula povinnost zaplatit vstupné.

Rozezlil se nad svou bídou a odpověděl s hrubým přízvukem:

„Nemám peněz!"

Ale výběrčí, z odrůdy rozených šetřílků, stál na svém.

„Musíš přece zaplatit vstupné," opakoval tvrdošíjně, jako by nechápal, že kde nic není, ani smrt nebéře.

Lukovi hořela podlaha pod nohama. Málo chybělo, a byl by se rozplakal hanbou, vztekem, malomocí. Ale několik posluchačů zastalo se ho a domlouvalo pokladníkovi, který — krče rameny, jako že on nic, on že vykonává jen svou povinnost, — vracel se na židli za výběrčím stolkem.

Griffuelhes promluvil paličskou řeč proti senátu i ministrům, proti městské radě, vůbec proti všem autoritám. Dělníci rozohnění začátkem boje, v horkém oparu první půtky hlučně souhlasili. Krátce a jadrně mluvil Yvetot, úředník Syndikátu, který stále seděl v base, a jehož popularita měla trochu mučednickou příchuť.

Oba horovali pro všeobecnou stávku.

Sedm řečníků, po nich přihlášených, souhlasilo s nimi; osmý, Laussinot měl mluvit proti.

A po něm byl zapsán Libertad.

Předseda formálně udělil slovo Laussinotovi a s ironickým úsměvem obrátiv se ke skupině z Causerií, řekl důrazně:

„Poslouchejte ho dobře, neboť jest to snad jediný, kdož mluví proti."

Libertadovy berličky výhrůžně zaťukají. Ale předseda nevšímavě ohlašuje, že listina řečníků se uzavírá.

Laussinot mluví proti jenerální stávce. Střízlivý jeho názor hodí se do stávkové horečky jako pěst na oko. Je slyšet rozhořčené výkřiky, posměšky a poznámky. Libertadova družina je chytá, přijímá za své a odráží.

Tu teprve uviděl Vršin Libertada a sledoval jeho huňatou hlavu, která nepozorovaně pronikala ku předu, cestičkou protlačenou Henrim a Choletem. Když byla až docela v předu, naproti předsednickému stolku, uslyšel Luka sytý hlas Libertadův:

„Volnost slova!"

„Ale ano," mrzutě ohnal se rukou předseda, jako by nechápal; „jste dvacátý na řadě. Čekejte klidně, až na vás dojde."

„Dvacátý," pohlédl Libertad na Choleta.

„To není pravda!" zvolalo několik přátel Libertadových; a než se kdo vzpamatoval, zvedli ho na ramenou jako hračku a postavili jej na tribunu vedle Laussinota, který končil.

„Jsem osmý," pravil Libertad obrácen k předsedovi; „jaké je to autoritářství?"

Griffuelhes pokrčil rameny, a Yvetot pohlédl jinam. Předseda se ušklíbl a prohlásil:

„Kašlu na konvence. Ty se jich držíš, anarchisto?"

To vše, ač se mluvilo šeptem, mnohem více zajímalo shromáždění než konec Laussinotovy řeči. Libertad dobře to vytušil a zahlaholil v zápětí:

„Přátelé, nejsem přívržencem výtržností; používám násilí jen tam, kde se mi odpírá volnost slova. Ne snad že by se mi líbila vaše propaganda, ale z pýchy; protože já nepotřebuji podloudně přemáhat vaše důvody, mohu-li je potříti nejjednodušším rozumováním. A také, abych tak řekl, z úcty k vyjádření každé myšlenky, z úcty, která mne vehnala kdysi do boje s mými kamarády, kdy jsem chtěl volnost slova i pro žlutého zaměstnavatele . . ."

Zatím co Libertad mluvil, pořadatelé schůze pobíhali zmateni na podiu. Docela se jim nelíbilo, že svolavše si schůzi měli nyní trpěti, aby jiný se tu roztahoval a protřepával svůj prapor na jejich slunci. Práce, jakou měli s agitací, výlohy za sál, plakáty, letáky, to vše mělo býti učiněno pro tohoto fanatického sektáře, jehož sofistika jest negací opravdové práce a otravuje každou klíčící dobrou vůli, a jehož berličky odklepávají poslední hodinku každé seriosní schůzi.

Obecenstvo překvapeno chvíli naslouchalo; výkřikům odporu čelili přátelé Libertadovi anonymním sykotem, který utišoval.

Již se zdálo, že Libertad ovládne situaci, že posluchači omámeni zmlknou a vyslechnou nějakou divokou kapitolu o podvodných vůdcích syndikalistů a o hloupé nesoudnosti širokých mass, když v tom kterýsi ferina z výboru zachránil schůzi tím, že zhasl skoro najednou tři petrolejové lampy, které spoře osvětlovaly bellevillský sál.

Zmatený šum zahučí mezi posluchači. Je slyšet postrkování židlí, výkřiky, smích, krátké popěvky. Kdosi strčí ve tmě do Libertada; neviditelné ruce snášejí ho s podia; kdesi na druhém konci, dle nezvyklého odrazu hlasu, mluví Griffuelhes a svaluje vinu rozbité schůze na „anarchisty, vetřelce, kteří ničí všechen pořádek, a po nichž, kam vtrhnou, všude zbude jen popel, čoud a zničení.“

Ale nemůže si zjednati patřičné pozornosti; vřava roste, chvílkami zasvitnou dva, tři obličeje ve fialovém zákmitu špatně chytající sirky, od podia rozléhá se křik a nadávky:

„Čtyřicet sous, špicle!“

„Policajte!“

„Agente zpátečníků!“

A v zápětí na to temné údery Libertadových holí, uhoď kam uhoď. Bolestný křik postižených, kvikot přestrašených žen, dupot prchajících a hlasy několika řečníků najednou zachraňujících, co už se zachránit nedalo, naplňují Vršina tichým úžasem. Podivení jeho vystupňovalo se v odpor a hnus, když milosrdné ruce rozevřely vrata a do sálu vnikl červený kmitavý přísvit pochodně plápolající nad vchodem. Co viděl? Vášeň zvířecích obličejů. Dvéře ve vteřině zalily se proudem lidí; každý spěchal k zářivé skvrně z nebezpečného temna sálu, kde pršely štulce se všech stran.

Pomalu oči přivykly tmě, a Vršin došoupav se podle zdi až k podiu, uviděl Libertada na zemi, v klubku tahajících se přátel z Causerií a hranatých řezníků, syndikalistů bellevillských. Skrčen v koutě přihlížel chvíli nerovnému boji; tisíckrát vyskočil a chtěl letět kamarádu na pomoc, ale vždy vědomí jeho slabosti a nicoty přitisklo jej do kouta.

Nemohl však se dívati na rvačku. Soucit v něm rostl s Libertadem, který se svíjel na zemi, pošlapaný a potrhaný, s vlasy rozcuchanými. Hole dosud držel v rukou a nepustil jich ani, když několika statnými chlapíky nepříliš něžně vynesen byl přede dvéře.

Tu Vršin máchl bezradně rukou a vyběhl do neurčita pařížské noci. Aleje krásných cest, přímých a slavných, které mu vyrostly před očima, když přijel do Paříže, a po nichž doufal kráčeti do zaslíbené země, ozářené červeným sluncem svobody, kde bude volno a slastno, ty aleje krátily se den co den, zdály se krátké tak, že dohlédl jich konce a na konci uviděl sráznou propast. Není cest míru a pokoje! Táhnou po nich sice zástupy, za prapory jdou, hesly zvučnými a chimérami, nežijí však po cestě životem poutníků, zoceleným tuhou kázní solidarity, perou se, rvou, ničí a místo hesel píší na standarty ješitná a marná slova osobních zájmů.

Druh druha stlačuje k zemi, padaje sám, strhuje i kamaráda, síly své užívá jen k prospěchu vlastnímu.

Všechny cesty scvrkly se a zmotaly v uzel pusté rvačky.

Pro slovo, které ničeho neznamená, pro tribunu volnou na několik vteřin rvou se zde ti, které Luka měl za avantgardu revolučních zástupů, která v klín sražena vnikati má do těla starého světa.

Kráčeje bez cíle černou ulicí, ocitl se za dvěma muži, již hlasitě rozkládali. V sluch udeřilo mu Libertadovo jméno, i naslouchal.

„Libertad si potrpí na výchovu v energii," pravil suchý mládenec, jehož hlas Luka brzy poznal: byl to Mauricius. Vracel se s Petražickým a těžce se vlekoucí Maryšou do čtvrti.

„Ah tak!" řekl si v duchu Luka, „tedy to byla výchova v energii. Proč si vybírá Libertad taková místa pro výchovu v energii?"

Zastavil se a hleděl v myšlenkách za tenkým Mauriciem, hřmotným Petražickým a k nepoznání změnivší se Maryšou.

A touha v něm vypučela vrátit se a promluvit s Libertadem, posílit se jeho slovy, nalapat několik posilujících vět . . . neboť tak, po všech porážkách, bylo mu příliš těžko na světě.

Když tři kamarádi zmizeli jeho zraku ve tmě ulice, obrátil se lehce a kolébal se k rudé výhni vchodu, kde černaly se postavy, hemžily se stíny a vlály ruce.

Stále ještě hrnuli se lidé ze sálu. Teď teprve bylo možno ocenit velký počet účastníků.

Brzy Vršin rozeznal Libertada. Stál opodál, oprašuje si kapesníkem znečištěnou tvář. Uzřel Luku a zavolal na něj:

„Neviděl jsi Henriho? Ztratil se mi v chumelenici."

Luka trochu se podivil, že Libertad netáže se ho po příčině jeho dlouhé nepřítomnosti v Causeriích, jak by to jistě byla učinila Anna nebo Armandina, a že s ním mluví, jako by před vteřinou viděl ho naposled.

„Ne," řekl Vršin a přistoupil blíže.

Tu teprve všiml si modřin a oděrek v Libertadově tváři.

„Ach!" vzkřikl. „Ale tys raněn!"

„Vypořádal jsem se na místě, drahoušku," odtušil Libertad.

„A poplíván!" hrozil se dále Vršin.

Libertad mlčky se sehnul a otřel kapesníkem poplvaná místa.

„To je surové! Za to bych se pomstil, být tebou!" rozčiloval se Luka, zapomněv docela na svoje sny o bratrské lásce na cestě do budoucna.

„Ajaj! Pomsta, mládenečku? I ne! To se utře, a rozumný člověk dále se tím nezabývá. Buď tak laskav a najdi Henriho! Postojím tady."

Luka poslušně vydal se do sálu, kde našel v pološeru znovu rozsvícených lamp Henriho a Choleta rozdávající „L' anarchii". Regina se potulovala kolem opuštěného předsednického stolku.

„Už jdu!" řekl Henri, sbalil brožury, kterých dnes mnoho se neprodalo, a zavolav Reginu vyšel ze sálu.

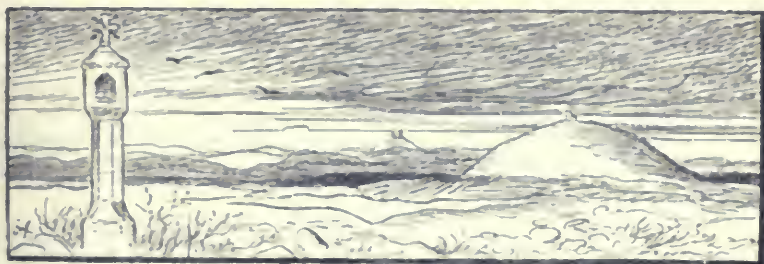
Všichni ubírali se k stanici podzemní dráhy.

„Pojedeš taky „metro"?" řekl Cholet Lukovi.

Rozpačitě pokrčil rameny. Když uzřel své známé, vyvolal se mu v mysli obraz útulných pokojíků v Kommuně i v Causeriích, a silná žádost jala ho opět jednou řádně se vyspat, vykoupat se, obléknout do čisté košile a zahřát se u kamen, kde zardělá Anna vaří oběd. Ale nikdo ho nepozval; všichni horlivě rokovali o schůzi a nevšimli si, že Luka s nimi nevsedl do dráhy Metropolitain.

Maličká trpkost provázela dnes Luku pod most; ulehl do sudu jektaje zuby, a usnul s pevným úmyslem změniti něco na bídě svého života.

(Pokračování.)

Mich. Jevg. Saltykov-Ščedrin:

Vysloužilec Pimenov.

Z „Gubernských povídek“.

Přeložil *Karel Frypés.*

U poštovní stanice, zrovna na záhrobci, rozložil se stařeček nevelké postavy ve vojenském plášti, zaprášeném a svrchovaně odřeném. Sňal pytlík s ramenou, vyňal odtamtud krajíc černého, naplesnivělého chleba, vytáhl papírek, do něhož poutníci pravidlem sůl zabalují, posolil chléb a dal se do oběda.

„Kam pak se vláčíš, dědoušku?“ ptám se, usedaje vedle něho na záhrobec.

„Ale, viďíte, pane, vydal jsem se na svatá místa. A jsem jakoby drobátko unaven.“

Voják byl velmi starý, ale dosud statný muž. Tvář jeho byla červená, ale ruměnec ten byl stařecký. Pod koží bylo viděti žilky, v nichž jako by byla usedlá krev. Oči jeho byly pohaslé a slzely. Vousy, kdysi holené, byly zanedbány, vlasů na hlavě málo. Pot vystupuje na celém obličeji jeho, poněvadž je parno a chůze pěšky, nad to s břemenem na zádech, je zajisté velmi obtížná.

„Jsi dávno ve výslužbě, dědoušku?“

„Abych nelhal, pane, bude to už přes pětadvacet let. Dvacet pět let ve výslužbě, dvacet pět ve službě, a dejme tomu, že mi bylo dvacet pět, když jsem přišel na vojnu . . . bude mně už tedy notně let.“ —

„Cesta je ti, trvám, obtižná?“

„Ta obtíž, pane, je neveliká. Nejdu za brahou*, nýbrž za svatým cílem. Kterak by to mohlo býti obtižno? Toť se ví, mnohdy sluníčko smaží, jindy zase deštíček mě smočí, ale nesnesitelného tu není.“

„Kam jdeš?“

„A sám, pane, ani nevím. Mým přáním je dojíti do Svaté Hory, a potom — jak Bůh ráčí.“

Stařec dojedl svůj krajíc, pokřižoval se a vzdechl:

* Lehké pivo, pro domácí potřebu vařené.

„Kdybych tak se mohl nyní napít kvásku, to by bylo dobře," pravil, „a mohl oddechnouti sobě, pokud to parno trvá."

K mému rozkazu podán byl džbánek kvasu, do kterého stařec dal se s patrnou rozkoší.

„Nu, teď bude lépe," pravil, popadaje dech. „Díky, pánečku, za tvou dobrotu. Toť víš, mám málo grošíkův, a cesta bez kvasu, toť jakoby pro nic, za nic... Díky tobě!"

„A kterak jsi se vydal, starý člověče, bez groše na tak dalekou cestu?"

„Dojdu, pane. Nekonám takovéhoto pochodu poprvé. Od malička náklonnost mám k chození na pouť, a nad to jsem byl na vojně. Tedy seznal jsem všechny možné lidi, všechny končiny jsem shlédl... Toť se ví, vytrpěl jsem hodně. Skutek z horlivosti konaný zdoben vždy více utrpením."

„To, vaše vysokoblahorodí, všichni mají takovou důvěřivost v dobrosrdečnost bližního," vmísil se do řeči staniční písař, který nepozorovaně k nám se přiblížil. „A což, vojáku, čert nespí. Což, oloupí-li tě cestou špatný člověk...?!" dodal, nikoli bez ironie.

„Mě a oloupit! Nemám ničeho, než co je na mně viděti!" odpověděl stařec s povzdechem.

„To je právě podivuhodné!" rozvažoval písař dále. „Kolik jich tudy přejde za celý rok, a dokonce ani nemají pražádného strachu! Řekněme, ku příkladu, třeba ohledně loupežníků: loupežník, chtěj co chtěj, vždycky je loupežník — proto nazýván krvežíznivým — ale ti nebojí se ani loupežníka!"

„Čeho bych se bál? Loupežník má rád člověka mohovitého... mohovitého a hříšného! Chudého však nepotřebuje... K čemu je mu chudák?!"

„Dle mého mínění, vaše vysokoblahorodí, je to vše spíše důsledek jejich bláhovosti, neboť člověk rozumný, jmenovitě ve službě, musí obávati se každé náhodnosti. Mnohdy, jdeme-li do města, tu se zrovna celí klepeme, aby nám nikdo neublížil... Nu, a co oni? Jak by nic, chudáci!"

„Co pak to není poprvé, co putuješ?" otázal jsem se dědouška, vyčkav, až proud písařovy výmluvnosti se umírní.

„Ne, pane, mnohokráte jsem už byl. Byl jsem i v Kijevě i u Sergije-Trojice, chodil jsem i do Solovek* nejednou... Vidíte, jenom na svaté hoře Athoské jsem nebyl, a je prý tam tak krásně! Že prý jsou tam němé pustiny, že i člověk, i kdyby nechtěl, musí spásy dojíti; starci tamní jsou takými následovníky Krista, že nejzatvrzelejší srdce obměkčí slovy svými jako vosk...! Kdyby jen Bůh mně

* V Kijevě, „Jerusalémě ruské země", je střediskem poutníků slavná „Pečerská lavra", v jejíchž podzemních jeskyních odpočívá 125 těl blahoslavených. Trojicko-Sergijevská lavra v újezdě moskevském, založ. sv Sergijem, má 13 chrámů a je proslavena jmenovitě obranou proti Polákům. Klášter Solovky založen 1436 sv. Zosimem na největším z ostrovů Soloveckých v Bílém moři.

popřál tam doraziti, myslím, že bych ani nelitoval, život svůj tam dokonati."

„Ach, Antoníne Pimenyči! Toť vše pouhá anekdota," pravil písař. „Toť se ví, poutníci odtamtud přicházejí, proto musejí vésti marné řeči, jako by tam chodili samou nábožností..."

„Co pak ho znáš?" obrátil jsem se k písaři.

„Jak by ne, vaše vysokoblahorodí! Vždyť je zdejší, přebývá na patnácte verst odtud!"

„Jsem zdejší, pane, zdejší! Jenom že, pane, není pravda, co tvrdíš o poutnících! Co pak je to takový materiál, že je možná o něm mluviti jenom pro pouhý šprým?"

„A opravdu, co pak je potřebí před každým poutníkem padati v prach? Vaše vysokoblahorodí, Bůh ví, co mluví, když se vrátí... U nás přece, chvála Bohu, ničeho takového se nedoslechne; jakmile však přijde mezi cizí lidi, tu mluví jen o řekách, mlékem oplývajících, o muselínových březích..."

„Muselínové — nemuselínové, ale to, písaříčku, věz, že poutníky dobíráš si, protože rozumu nemáš... Poutník je člověk chudobný, nemá proč lháti."

„A viděl jsi, starý člověče, opravdu mnoho za svého života?" otázal jsem se.

„Jak bych, pane, nebyl viděl? Viděl jsem hodně, viděl jsem i, kterak malomocní nabývali síly, nemocní se uzdravovali; viděl jsem, kterak byl ďábel ze ženy vyháněn; slyšel jsem zvonění a hučení podzemní. Viděl jsem také, kterak jezero z nenadání jako vichrem zmítané rozestouplo se, kdežto větru nebylo... Viděl jsem, pane, mnoho!"

„Vyprávěj mi něco, než si odpočineš."

„A co bych vám, pane, vyprávěl...?! Budu vám vyprávěti, a vy neuvěříte, tedy musím vás uvésti v pokušení... Cení-li už písař zuby, tu tím spíše blahorodému pánu bude se zdáti pošetilost naše ošklivou!"

„Ale já bych tě přece rád poslouchal!"

„Tedy hleďte, řeknu vašemu blahorodí, že není na světě znamení, které by nemohlo dle boží vůle se splniti, neboť k tomu je potřebí největší prostomyslnosti — pak zjeví se ti všechno samo sebou. Těžko jen tomu uvěřiti. Mnohý člověk, který má i nadbytečný rozum, jde ku příkladu po poli, ale ničeho nepozoruje. Oči jeho zří hloubku i výšku i šířku — nevidí tu nic zvláštního... Jiný však, jehož duch nezná úskoku, a jehož srdce prosto falše, mimo šíř, hloubku a výšku slyší tam hlasy archandělské, spatřuje krásy nehmotné. Domnívám se tedy, že člověk prostý spíše porozumí desce přikázání božích, než zchytralý..."

„Ne, Pimenyči, důvod je tu jiný!" přerušil jej písař. „Prostý člověk není s to vniknouti v podstatu věcí v životě a chápe svou nevědomost. Rci sám, jaké myslíš, že jsi tam slyšel hlasy. Vždyť tráva živoří stejně v poli jako v lese — všude je stejně!"

„Hleďme, ku příkladu, jen pokud mne se týče," pokračoval Pymenyč, neodpovídaje písaři. „Ovšem, Bůh mne neobdařil vznešeným

důvtipem, neboť já jsem přece voják, a tedy není, odkud bych nabyl požehnání prozíravosti. Přece však mohu rozeznati pravdu od nepravdy . . . A je svatá pravda, že v světě žijí tací spravedliví a spravedlivé Páně, kteří pouze prostým srdcem svým v neproniknutelná tajemství pronikají a v budoucnost jako do zrcadla nehnutýma očima naskrze zírají!"

Pimenov zamyslil se na minutku a pak mluvil dále: „Seznámil jsem se ku příkladu v Kijevě u netlících ostatků sv. Barbory Velemučednice s kterousi jí podobnou spravedlivou ženou, a poštěstilo se mně, že doslechl jsem od ní mnoho libých slov. A byla to žena tak ctná, že, když modlila se k Bohu, tu dokonce odívala se celá jasným oblakem a přemnoho radostných slz k Nejvyššímu prolévala. A vyprávěla mi, že stála samojediná v chrámu božím, velmi kormoutíc se pro své hříchy, oči pak jako pro nehodnost svou klopila k zemi . . . A náhle slyší poblíže sebe nějaký tichý hlas, zvěstující: „Mavro! Mavro! Proč se trápíš, služebnice? Pozdvihni své oči vzhůru a zaplesej!" A vidíte, pane, podívala se na oltář — nad samotným prestolem záře byla, a taková vůně odtamtud prýštila, že těžko to vypověděti . . . A stála tu potom tři dny mlčky, jak by němá byla, oči pak jí bez ustání právě tak zářily, že dokonce nebylo ani možno toho snésti. Vidíte, pane, byli tam také jiní lidé, ale nikdo mimo ni nebyl uznán hodným tohoto vidění! Tedy pokládám to také za důkaz, že pouze prostý duch bez falše může rozevříti se jako boží stánek!"

„Tak, byla to nějaká ženská, co se ráda honosí!" pravil písař, ale Pimenyč ani si ho nevšímal a mluvil dále:

„Vypravovala mně také, pane, jaké zázraky dějí se u netlících ostatků veledůstojného Sergije Radoněžského. Přišel, vaše blahorodí, k jeho rakvi nějaký muž nevěřící, a tento muž se chvástal, že, byť on zúmyslně neuvěří, že přece nestane se mu proto nic špatného. A sotva že to, pane, pronesl, pocítil, že zrovna jak by mu jazyk zdřevěněl, tak že ani nemohl posledních slov řádně pronésti. A tu do opravdy pan nevěřící se přesvědčil, že veliká síla spočívá v ostatcích veledůstojného, a neuvěřil pouze, nýbrž dal se tu i postříhati na mnicha, a nabyl řeči jako prve."

„A byla to prostá ženská, ta Mavra?"

„Byla, pane, z přeslavného města Ťumenu*, měšťanka. Rodiče měli vliv a velkou vážnost, ježto marnosti světa milovali snad více než velké skutky duchovní. Nekráčela v šlepějích rodičův a dokonce tak přilnula již od dětství k Bohu, že ani neměla jiného pomyšlení, než ukrotiti chtíče mládí svého a milovati pouze Pána i Spasitele svého. Takovýmto způsobem, pane, dospěla věku zletilého, a rodičové počali pro ni hledat muže. Ona nepomyslila na to ani jedenkráte a dokonce vrhla se plačky k nohám rodičův, aby nehubili nadarmo její duše. Nedbali však mladého rozumu a téměř polomrtvou provdali ji . . . A co myslíte, pane? Ani rok neuplynul, když muž její usvědčen byl z vraždy a odsouzen do káznice, ona pak zůstala

* Starobylé město sibiřské v gubernii tobolské.

tu na světě jako osamělý sirotek . . . Hleďte, kterak Bůh trestá rodiče, kteří Jemu se protiví! A hned tehdy se zaslíbila, že bude život tráviti v tělesné čistotě a putovati tak dlouho, až skutky duchovní zvítězí nad hříšným tělem jejím. A žena ta byla tak pokorná, že i záhubu svého muže přičítala své hříšnosti, a nikdy neměla pomyšlení reptati proti rodičům svým!“

Pimenov se pohřížil zase v uvažování, kdežto písař zatím tichounce se smál a ironicky na mě mrkal.

„A vyprávěj, Pimenyči, pánovi o svém putování pouštěmi,“ pravil.

„Byl jsem také několikráte, pane, v pustinách. Poušť — toť cosi velikého, každý nemá pro ni porozumění. Věztež, mnohý jde na poušť, aby tělu svému polevil: nemá chuti do práce, nechce se mu platiti daně — proto se uchyluje v poušť. Jiného vede na poušť ošemetný duch, ku příkladu, by nemusil modliti se k Bohu, nýbrž by pikle tropil a Kristovo stádce pokoušel. Ale někteří opravdu prchají v poušť před světskými vášněmi, a jediným úmyslem jejich je spása duše jejich. A to jsou právě moudří starci, kteří posty veliké si ukládají. Umrtvují v sobě tělo tak dlouho, až je průzračné a suché, že je tělo to jen zdánlivé, vlastně tu však ničeho není tělu podobného . . .“

„A znal jsi osobně takovéto lidi?“

„Znal jsem je, vaše blahorodí,“ odpověděl Pimenov rozhodným hlasem. „Vlastníma očima jsem je viděl. Bude tomu tak pět let, co seznámil jsem se s jedním takovým starcem — Vassian bylo jméno jeho. Žil přes čtyřicet let na poušti, žil přísně a velmi stísněn, a její mlčení zalíbilo se mu tak, že nemohl ani bez pláče o něm mluviti. Jediné pouze skličovalo srdce jeho; žádost nalezení oné nadmíru těsné branky, kterou by mohla duše jeho projíti z tmavého a velmi tuhého vězení do věčného a nehynoucího jasu rajského života . . . Vypravovával mně, kterak dříve žil, a divil jsem se zvláště tomu, kterak Otec nebeský stvoření svá bez rozdílu vede k tajnému konci a dokonce nečistou nádobu očišťuje. Byl, pane, do té doby zlodějem a loupežníkem, zahubil nemálo nevinných duší a prolil nevinné krve, ale když milost Páně spočinula na něm, tu jej pojal takový zármutek, že dokonce uvažoval o sebevraždě. Býval často znaven, a nuda jej napadala, marně hledal si místo, poněvadž všechny jeho vraždy neustále zjevovaly se zrakům jeho a všudy jej pronásledovaly. Tu pak Bůh mu ukázal cestu na poušť! . . . Přišel do hlubokého lesa, tmavého, z něhož východu nebylo, padl na zemi a zalkal mnoha slzami: „Ach, překrásná matko-pustino! Přijmi mě hříšného, jenž omámen je nádherou těla jak by nákazou! Ach, matko-pustino! Přijmi mě kajícího a zkormouceného, přijmi mě, nechať jakživ tě neopustím, bych nezhynul dokonce!“ Sotva že modlitbu tuto dokonal, pocítil, že jeho vášně pojednou byly ukroceny — byltť krutý jako lev a stal se nezlobivým a mírným jako beránek.“

„A snad se snažil uniknouti prostě trestu?“ otázal jsem se.

„O tom nemohu vám, pane, ničeho říci. Loupežník ovšem zasluhuje trestu. Ale pocítil-li člověk sám, kterak je ničemný, tu i kat

stěží může jej potrestati tou měrou, jako sám sebe zmučí a potrestá. Zachraňuje, vaše blahorodí, nikoli trest, nýbrž vlastní vůle . . . Stařec Vassian se neusadil na poušti, že chtěl užíti radostí a rozkoší, nýbrž smutku a nouze. Neprchal tedy před trestem, nýbrž sám jej hledal. Také v káznici je dobrý chléb, a dávají tam nezkaženou vodu, ale Vassian živil se na poušti kořínky a travami a pil vodu plnou jílu a rezi. V největší houšti lesní postavil si malou celu, že opravdu člověku nemožno v ní živu býti; nemožno — však on v ní přece žil! Nemohl se přímo postaviti, nýbrž mohl jen ležet nebo klečet . . . Zrovna jak by to rakev byla! Okénko měl malé, prosekané a dokonce beze skla. Kamen neměl. A takto byl živ!"

„Vždyť přece si musil opatřiti nějaké šatstvo?" otázal jsem se.

„A jaké měl šatstvo? Černou halenu a železné okovy — toť byl celý jeho šat. Ovšem nemohl zabrániti, by lidé o něm věděli. Také jiní přicházeli a dávali starci almužnu, ale málo přijímal, leč měl-li už převelkou bídu. A přece mnohdykrát si mně stýskal, že pro svou nemoc nemůže světu nadobro se skrýti a celým srdcem svým se Bohu zasvětit."

„Jak pak jsi se s ním setkal?"

„Kdo hledá mnoho, vaše blahorodí, nalezne dozajista. Sám, ježto jsem rozumu chabého, nemám síly k vykonání velkých skutků duševních, ale následovníky Kristovy mám u velké vážnosti. Tedy se toho vyptám, u toho vyzvídám, tak že přece domohu se patřičného. Tak bylo tomu i tehdy. Přišel jsem k němu z milosti hodných lidí za letního času, poněvadž v zimě není možná na blízku se zdržovati a také nelze u starce se usídliti. A hledal jsem jej drahnou dobu, neboť lesy jsou rozlehlé, že se tam nabloudíš, stezek pak tam není žádných. Když jsem se dosti nachodil, tu vidím náhle: u hromady vývratů sedí stařec podivného vzhledu, zdobený velkolepými šedinami. Pane, sedí a starý střevíc spravuje. A to byl on sám, Vassian, kupa vývratů snesena pak byla tam k tomu konci, by chránila jeho těsnou kobku před nepohodou . . . Mnoho jsem se od něho naposlouchal znamenitých řečí, mnoho se podivoval jeho životu, že jako pták nebeský bez starostí je živ a netouží než po Pánu a Spasiteli. „Ach, ty přebýváš tu, starče, v zimě?" „A proč bych tu nepřebýval?" odpověděl. „Sníh zanese chaloupku mou sněhem, a tu mně je teplo. Nouze nemám, velebím jméno Kristovo." A div to, pane, vypravoval mně, že jeho mírný hlas ukrotil dokonce divokou zvěř! Přišla, pane, kdysi vlčice k jeho cele a chtěla sežrati ctného starce, ale jenom se na ni podíval a řekl: „Co pak, divé zvíře, chceš mě sežrati?" a podal jí chleba, a tu divá vlčice zkrotla jako beránek a odešla od starce!"

„Co si jen ti lidé nevymyslí!" skočil mu do řeči písař. „No, je to možné, aby vlčice člověka neroztrhala? Vždyť ona, Pimenyči, rozumí, jakou má chuť, ale opravdového rozumu nemá!"

„Jistě jej má, sice by neposlechla slov prostého starce! . . . A vypravoval mi ještě, pane, stařec Vassian, v jaká značná pokušení uvozováni jsou hrdinové Kristovi na poušti. Dlí, pane, kdysi

Vassian v cele na modlitbách a hořce oplakává své hříchy před Pánem. A náhle se mu zjeví hezké mladé děvče; nemělo nižádného šatu, a tělo její skvělo se jako sníh. Zjevuje se mu, rameny potřásá, hlavou kývá, očima pohybuje. A toto mladé děvče mluví k němu: „Ubohý starče, Vassiane! Můj kníže poslal mě k tobě, abych svojí krásou poskytla ti rozkoš!" Teprve tehdy si, pane, odplivl a odvrátil se, ale opomenul znamení kříže udělati. A tu ono mladé děvče pojalo jej za ruce, podívalo se mu dokonce do očí, a v tom Vassian pocítil, jak by žár nějaký vzplanul v srdci jeho; spatřil, jaký zlý plamen šlehá jí z očí, a viděl se již svržena do propasti ohnivé... Ale tu boží pravice poskytla mu pomoci a dodala rozumu: vyprostil nějak ruce z drápů ďábelských a pokřižoval se... A místo před ním bylo zase prázdné, a slyšel pouze, jak by někdo poblíže něho řekl: „Počkejme malounko, nyní posud není času..." A nepřítel lidstva také dlouho neodstupoval od něho. I příštího i třetího dne zjevovalo se stále totéž mladé děvče a chtělo jej svými půvaby svésti, až se dovtípil a na ni kříž vložil... a tu, věříte-li, pane? Místo mladého děvčete ocitl se v jeho rukou hrozitánský had, který drobátko zasyčel a plížil se pak z cely ven... Vidíte tedy, jaká pokušení pronásledují veliké hrdiny, i když v pustinách žijí..."

Pimenyč dokončiv toto vypravování, pozoroval bedlivě mou tvář, jak by chtěl z ní postřehnouti znamení toho úsměšku, který považoval za nevyhnutelnou součástku každého „lepšího" pána. Ale toho úsměšku nebylo. Nechť staniční písař bod za bodem dokazoval bezpodstatnost udání Pimenových, nemohu přece jich zamítnouti. Přede mnou ostře a makavě vystupuje všemocný účinek víry; dojat okouzlující touto mladou a čerstvou silou lidovou, porozumívám desce přikázání Páně.

Pimenyč to patrně postřehl, neboť se dívá na mne jaksi zvláště vlídně a vesele.

„Kterak bychom tedy neuvěřili, pane!" povídá mi, obraceje se již výhradně ke mně. „Žijeme tu ovšem v zákoutí, v kraji pohanském, ani po zázracích, ani po znameních není slechu, a zapomeneme tu málem na Boha sama. Přijdeme-li však na příklad do Moskvy, tam zrovna kameny mluví! A je tam vypravování a povídání: tam prý někdo byl vyléčen divem, tam Bůh nevěřícímu své znamení ukázal — tu jsme rozechvěni, a srdce se v nás rozhřeje, změkne nad vosk!"

V tu chvíli přistoupila k nám obstarožná žena, též v poutnickém obleku, a zastavila se u nás. Pimenov ji poznal.

„A což, Pachomovno," otázal se. „Patrně vydala jsi se také na modlení k Bohu?"

„Vydala se, holoubku, ale ani jaksi nevím, dojdu-li; jsem celá zrovna jako rozlámaná!"

„Ale poseď s námi, miláčku; pán je hodný, dá přinést kvásku... Vidiš, pane, i Pachomovna, zrovna jako já, tráví zbytek života poutěmi," obrátil se Pimenov ke mně. „A mnoho jiných právě takových bys nalezl..."

Pachomovna se nábožně pokřižovala.

„Nás poutníků je na svaté Rusi množství," pokračoval Pimenov. „Přijdeme mnohdy do kláštera, srdce překypuje radostí, jaká tíseň je tam pro množství poutníků a věřících. Vidíš, neodešel jsem ani daleko od domova, již potkal jsem společnici. Tam však, čím více budeme se blížiti svatému místu, tím více bude lidu přibývati. Pane, se všech stran stále nových poutníků přibývá, a nepřijdu tam sám, přijdou tam zástupy . . . že ano, Pachomovno?"

„Tak jest, holoubku, v zástupu je i veselejší modliti se k Bohu."

„Po celé léto chodím takto neustále, zimu pak trávím u svatých ostatků neb u divotvorného obrazu, potom zase po celé léto budu putovati, a teprve na příští zimu navrátím se domů . . . A čeho se tu jen doslechnu a jaké boží divy spatřím! Považme jen ku příkladu, že v Solovkách za letní doby ani není noci! A Bůh je tak milostiv, že jenom na začátku cítím, že nohy jak by umdlévaly, ale potom ani únavy není — stále bych šel a šel. Jdu tak za parného času chladivými lesíčky, ptáček boží písničku mně zpívá, lahodné větérky hlavu chladí, lístečky tichými zvuky v uchu šelestí . . . a v mé duši je taký ples a bezstarostnost, že bych dal se i do pláče! . . . Pojďme, což, Pachomovno?"

Pimenov vstal, smekl čapku, poklonil se mně i písaři, několikráte se pokřižoval a belhal se silnicí dále vedle Pachomovny.

Abigail H. Horáková:

Lípa šumí . . .

Hra o jednom dějství.

(Paní Marii Jirkovské v Turnově připsáno.)

Sedlák *Javorník.*
Javorníková.
Jiří, syn.
Dědoušek.
Mikulka.
Nanka, stará služka.
Boháč, } čeledínové.
Loskot, }

Odpoledne.

Sad před hospodářstvím Javorníkových. Všude zeleno. Ohromná stará lípa, plná květů, pod ní lavička a stolek. Vidět úpravné stavení, úly, studnu, chlévy a vchod do statku. Slunce plnou silou září, a chvějivé paprsky padají jako zlaté listy na zem a trávník.

Pod lípou sedí Javorníková, selka, statná padesátnice. Má plný, nezký bílý obličej, ale nyní strhaný žalostmi a zažloutlý; veliké bolesti plné oči. Oděna v černý šat, který jí dodává jakési ušlechtilé vznešenosti. Ruce bezvládně v klíně. Z dáli, odkudsi s polní pěšiny, zalétá sem zpěv poutníků: ‚Tisíckrát pozdravujeme Tebe —' —

Javorníková teskllvě opakuje. Tisíckrát pozdravujem tebe — tisíckrát — tisíckrát — v temném zoufalství. Co jsem se tě napozdravovala, ty má Rodičko — a přece jsi mě ťala kosou nejostřejší — tisíckrát, tisíckrát — — co jsem se ti svěc narozžíhala, a přece tmou zármutku jsi mne zatáhla — Ó synáčku, můj synáčku! Hlavu opřenu o kmen lípy, bezbranně oddává se bolesti.

Mikulka vejde.

Babka 60letá, bosá, botky svázané houpají se jí v zálokti, v ruce raneček v pruhovaném šátku, modlitby a růženec. Sukni sváteční podkasanou a pod ní slušnou červenou kratší sukni, šátek s hlavy spadlý, pod bradou na uzel svázaný. Obličej radostný, opálený, oči chytré, živé. Již za plotem volá. Pochválen Pán Ježíš Kristus! Pomlka. Marně čekajíc na stvrzení pozdravu přichází blíže, zastaví se, přehlédne stavení, sad. Spatřic Javorníkovou v pláči, kývne významně hlavou, okamžik mlčky stojí, pojednou z vesela. Tak vás Panenka Maria staroboleslavská dává pěkně pozdravovat a vzkazuje vám, milá hospodyně, že pod její rochetou

je místa dost pro všechny postižené, zarmoucené a utrápené. A tuhle vám posílá své nejsladší políbení, vytahuje z uzlíčku obrázek, a řetízek své lásky svatý. Podává jí růženec; kazatelsky pokračuje. Na něm denně když říkat budete, všechna utrápenost jako dubnový sníh se rozplyne, a veselo, lehoučko vám bude, jako když na harfu zahraje.

Javorníková, za hovoru Mikulčina hlavu svěšenou na zmítajících se prsou, nemůže promluvit, jen němě, souhlasně kývá hlavou; posléze. Zaplať vám to Pán Bůh, Mikulko, zaplať. Tak jste si přece na mne zarmoucenou vzpomněla?

Mikulka. Bože nebeský, kmotřičko drahá, svatě jsem se za vás dva růženečky pomodlila.

Javorníková. Zaplať vám to . . .

Mikulka přisednouc. A ani na něj jsem nezapomněla — u každé štátuje jsem se za něho modlila, ba i v polích u zapomenutého křížečku zdrávasek i otčenášek jsem obětovala a duše drahé v očistci těžkém horoucně jsem prosila, aby se nad duší ubohou, zbloudilou ustrnuly a chránily ji od muky pekelné.

Javorníková chytne Mikulku za ruku, se stínem úsměvu. Ne, mámo, tohle mě netrápí. Nevěřím, že by Bůh nebeský peklo na nás strojil. A můj hoch, Mikulko, byl nevinný, holubička tichá — ani do očistce nepřišel můj beránek zbloudilý — odbyl si peklo tam —

Mikulka. No, no — ale přece jen ruku na sebe vztáhl, a vrazi a sebevrahové —

Javorníková. Ne, ne, osobo, hříšný člověk jej k tomu přiveď. Chytá mně v hlavě, když si pomyslím: člověk člověka k smrti dohnal! A já ho jako zlato chovala. Můj synáček, můj, má jablůňka urostlá —

Mikulka. Inu jo, ponoukání satanáše zlého. Úpět měl, držet se Pána Boha svého a modlit se, modlit: tělo své, ďábla přemáhám —

Javorníková. Tělo své, ďábla přemáhám! Osobo, osobo, on se dost přemáhal, ale když vás denně bič pere, když surovec se denně na něho sápe — Sám na zvíře nezaklel, vody člověku nezkalil, dobrota sama, a snášel nadávky — pse — lotře — sedláku — mrcho — ach, ach, ba i rány — můj drahý synáček — rány! Ode mne křivého slova nedostal, ani táta nikdy na něho ruky nevztáhnul, nebylo potřebí, byl tak měkký, tichý, a teď „ty pse, hubu ti roztluču, rozkopu" — óch!

Mikulka. Ježíši Kriste — hrubáckost hrubá — ale přece měl se přemáhat, nic netrvá věčně, a kdo ví, jestli —

Javorníková. Vojáci nám to povidali.

Mikulka. Ale přece se měl pokušení bránit, a kdo ví, jestli —

Javorníková. Osobo nevěřící —! Sama jsem rány viděla. Od tornistry, pravili — ale poznala jsem, rychle, vyděšeně, chvějně, když jsem mu hlavu pozvedla, měl krk ještě podlitý a prsty v podbradí a zde v týle vytisknuty — škrtil ho, bil beránka mého! Rodičko sedmibolestná, mé dítě bili — mé dítě bili! Osobo, osobo, nevíte, co je to, pomyslit si: mé dítě bili . . . Kdo to pochopí — Ježíši můj — mého hocha bili —!

Mikulka. No, no, hospodyně, koho Pán Bůh miluje, toho křížkem — Zkoušel vás Pán jako nejsladší Marii.

Javorníková. Víc netrpěla — abych se nerouhala, ale víc netrpěla. Nežli jsme do toho Krakova dojeli, byla jsem tuhle, *ukazuje na prsa*, jako roztrhaná. *Odhrne šátek.* Podívejte se — to za týden.

Mikulka. Mhm, prokvetly — na to bylo času dost, měla jste, hospodyně, vlasy jako granát.

Javorníková. Ah, Bože.

Mikulka. Jako granát byla jste celá, jen jste hořela.

Javorníková. Ah, to je dávno, Mikulko drahá. Teď bych už nejraději hluboko pod drn lehla.

Mikulka. Ale, ale, to jsou řeči, panímámo. Tuhle se pěkně opřete o lípu, poseďte pěkně na sluníčku, a zármutek povolí. Boží sluníčko i bolest vytáhne. Všecko, všecko zmůže, lípa vám jako varhany v kostele zašumí a —

Javorníková *se smrtelnou úzkostí stiskne jí rameno.* Pst, pst! *Téměř klesajíc opře hlavu o kmen lípy.* Pst —

Mikulka *ulekaně.* Selko —

Javorníková *vytřeštěně zírá do koruny stromu, rozechvěně.* A lípa šumí — šumí — šumí — maminko, u srdce cítím její haluze, šumí — šumí o domově — neuzřím ho — nedočkám se — neuvidím jí, ale šumí . . . šumí . . .

Mikulka. Hospodyně, Ježíš Marjá, pamatujte se, ňáko se vám — Bože, nedopouštěj — v hlavě plete.

Javorníková *trpce.* Ne, osobo, jsem z pevného rodu, všecko musím dosoukat. Nežli umru, to si mne bolestička ještě podá, ještě se naškrtím, nežli umru — *Zdvihne prst k lípě do výše.* Ta se ještě našumí — nežli —

Mikulka *konejšivě.* Ale, selko, selko, co pak máte, vždyť jste všechna od sebe —

Javorníková *trhaně.* To on, Vojtíšek — to jsou jeho poslední slova — podívejte se, *rychle, chvějně vytahuje ze zaňadří složený list, chce jej podat Mikulce, ale dříve jej zbožně políbí,* přečtěte si.

Mikulka *v rozpacích otáčí psaní.* Já, já — každou ruku tak netrefím, nechtěla byste sama?

Javorníková. A říkám si ho beztoho celý den. *Chvějícími se prsty rozvírá list, oči přivřeny, nečte, ale z paměti říká.* Odpusťte, nejmilejší rodiče moji, není to už možné. Bůh dobrý ví, jak rád bych vydržel, ale ne — ne — není to možné. Ten neurvalec tuze mne sužuje. V noci stesk mne trápí, a ve dne ten opilý člověk. Bože nebeský, jak to možno, aby člověk člověka tak sužoval, a nemám se už ani za člověka, už bych se vám ani radostně do očí nepodíval, už by mě nic ani na světě netěšilo — pes jsem, jako pes jsem kopán, plito na mě člověkem. Netěší mne život, nemám rád už lidí, a pomyslím-li: dva roky ještě — dva roky! — nechat se mořit, smýkat vzteklou, opilou bestií — ne, ne, to radši — Odpusťte, moje zlatá, milovaná maminko, odpusťte, můj tatínku — dědečku — musím, jiné pomoci mi není. Zabila by mne hanba a stesk, stesk u srdce

jako naše lípa mi šumí, šumí . . . Obejměte naši lípu za mne, maminko, obejměte ji za mne; až zašumí, vždy si pomyslete, že nese vám pozdravy vašeho ztraceného dítěte. S Bohem! S Bohem, Jiří, Jiříčku můj, podivil by ses, co člověk, kterého hledals v rumištích, v starých loukách, truhlách — podivil by ses, jaká je ještě šelma . . . Jiří — Jiří — lípa šumí, šumí — u srdce mi její ratolesti šumí — dusí je, svírají — šumí, šumí — —

Mikulka. Chuďas, chuďas . . . Hrozí. To, to, když dostanou do drápů dobrého člověka, to, to — Rozpláče se. A lípa šumí — chudáčku můj!

Javorníková nevšímajíc si jí. Denně ji, synáčku, objímám, k ní putuje moje modlení — to je můj oltář, můj kostýlek bolestný. Dušička mého syna v něm vyzpěvuje — šumí — šumí... Klesá k lípě a vztahuje k ní ruce.

Mikulka. Hospodyně, Javorníková — jářku, matko — vzpamatujte se!

Javorníková nevšímajíc si jí, sledujíc svou myšlenku vstává a zavěšuje růženec a obrázky na peň lípy. Pozdravení nejsladší Rodičky zavěsím na ni, řetízkem její lásky opoutám ji — a modlit se, zpívat budu pod ní — Synáčku, synáčku můj zlatý! Pozvolna kleká.

Mikulka. Bože, Bože, neopouštěj a chraň jednoho každého.

Ozve se rachot vozu.

Javorníková neslyší. Synáčku, Vojtíšku můj —

Mikulka sebou trhne. Selko, někdo vám přijel.

Javorníková nevšímajíc si jí. Synáčku milý —

Mikulka. Selko, hospodář se synem vám jedou.

Vejdou Javorník, složitý tmavovlasý muž pevných, rázovitých rysů, a Jiří, vysoký, zamyšlených očí, hezký, intelligentní.

Javorník přehlédne zahradu, spatří Mikulku, utkví pohledem na ženě, pohled sveze se na lípu.

Jiří spěchá k mamince. Maminko!

Javorníková. Jiří — Jiří! Ukazuje k lípě. Tam —

Javorník, jemuž bleskne v očích, k Mikulce. No, to jste se sešly — ještě více jste ji pobláznila.

Mikulka obřadně. Přinesla jsem jen pozdravení ze Staré Boleslavi od nejsvětější Rodičky.

Javorník se slabým úsměvem. Zas jste se toulali po světě? Chm, chm. Práce v poli křičí, a oni po poutech.

Mikulka uraženě. Tohle je, pantáto, svatá povinnost, každý křesťan měl by putovat. Útěchy, posily nejmilejší Rodička člověku dá, hříchy odpustí. Měl jste se, pantáto, také na pout vydat . . .

Javorník hořce se usměje. Bábo drahá, před týdeňkem jsem připutoval a na té pouti jsem všechny hříchy nechal. To bylo pokání — ani chmírko už na mně nevisí. Tak jsme jasní a čistí, bábo, jako školáci po prvním přijímání. Hned by nás moh' vzít do nebe Kristus Pán.

Jiří, který tiše konejšil matku. Ale, tatínku, i vy —

Javorník. Ne, synu — tak nebo tak — nereptám. Vlídně k Mi-

kulce. No, bábo, jděte do stavení, však už vám Nanka shledá, co se pravé křesťanské domácnosti hodí. Volá. Nanko, Nanko!

Mikulka. No tak. Pánbůh vás pozdrav a posilň, pantáto.

Javorník. Jen si do stavení zajděte, žena ještě je nekalá.

Mikulka. Však to Pánbůh nebeský zase srovná — posílí ji — s pohledem na Jiřího — utěší —

Javorník kývne souhlasně hlavou. Snad, bábo, snad . . . Temně. A ne-li —

Mikulka. Řekněte si, co Pánbůh dělá, dobře dělá.

Javorník. Ne, bábo, to neřeknu — to ne —

Mikulka. Nepokoušejte, hospodáři.

Nanka, starší služka, veselá, příjemná. Na boso.

Nanka. Co jste — Radostně. I pěkně vítám, Jiříčku!

Jiří potřese Nance rukou. Pozdrav Pánbůh, Nanko!

Nanka slzavě. Pozdrav Pánbůh! Jaký jste krásný pán, Jiříčku, — jak vám to sluší! Jen už od nás nechoďte — jen od nás —

Jiří znepokojen sebou trhne a vymkne ruku z jejích rukou. To, milá Nanko —

Javorník. Bábu zaopatři vařením, i omastku jí dej, ať se jí líp modlí.

Nanka zasměje se. Však jí neukřivdím.

Mikulka. Pánbůh s vámi, jde s Nankou, a jeho milosrdenství. Je to všude ourody, a ta lípa — je to vůně! Usnul by z ní člověk až do nebeského království. A co bohatství! Heká. Eche — eche — to člověka i zármutek přejde. Co se tuhle narajtuju po poutech, nežli kousek živobytí seženu, co se v polích nadibličím — eche, eche — nohy mám jako kanony — počkej, holka. Zastaví se na záspi, položí uzlík na kameny, rozváže jej. Taky ti nesu mariánské pozdravení — dává jí obrázek, dlouho jej prohlíží a rozhoduje se, má-li jej dát — no, že jsi to ty — jinak by ho jen Makovská selka dostala, no, potěš se, pozdraveníčko od nejčistší Marie, ať tě ochrání od zkázy světské — jsi už stará holka, ale nevinnost si přeci chraň! Nevinnost nejkrásnější kvítek nebeský.

Nanka radostně políbí obrázek. Ty má Rodičko! — Jaké pak měla letos šaty? Před deseti roky, když jsem já putovala, měla kabát oblakový, plný hvězd, a sukni jedna perla —

Mikulka. Eh, holečku, to se ti ani vypovědít nedá — sukni makovou —

Zajdou do stavení.

Javorník. Tak pěkně tě vítám doma — a — nevejdeme do stavení?

Jiří drží matku v náručí. Jak chcete, tatínku, ale je zde tak pěkně — Pohlédne do větví lípy. Jaká krása — o tomhle tam člověk ani ponětí nemá.

Javorník mile dojat. Tak zůstaneme zde. K ženě. A Marjánko, přece bys měla — pět hodin jel, a to při vší strasti vytráví.

Javorníková pokyvuje hlavou. Máte to matku — vidíš, vidíš, Jiříčku, za nic už nestojím, jen se mnou do hlíny, jen —

Jiří. Maminko, nemám na jídlo ani pomyšlení, jsem rád, že vás mám, nic jiného —

Javorníková se rozpláče. Ty, ty — Objímá jej. Kdybys ho byl viděl — tváře jako plena — celý obličej jako sníh — jen zde — dotýká se lící pod očima — dvě jámy, černé jako hroby. Můj synáček ubohý! I na smrtelné posteli uvidím ty jámy . . .

Jiří slze. Maminko, maminko — kdo by se byl nadál!

Javorníková. Dobře, že jsi ho neviděl — do smrti byl bys nezapomněl.

Javorník nervosně svíraje rty. Mhm — mhm — chuďas!

Jiří. Ubohý Vojtěch! Tak rád byl bych jel . . . Nešťastný výjezd! Telegram odpočíval na stolku, a když jej konečně kollega Fencl poslal, bylo již pozdě. Alespoň v rakvi kdybych jej byl viděl!

Javorníková prázdně, bez zájmu. A kde jste to byli, Jiříčku?

Jiří. V Podmoklí, v Mostě, za Duchcovem jsme v žárovišti pátrali — ve středu na haldu mi jej přinesli, a to bylo již pozdě.

Javorník. Pravda, v úterý měl už po pohřbu. Ale lépe tak; máš, hochu, dost času na strasti . . .

Jiři. Tatínku, co pak si myslíte, že jsem netrpěl?

Javorník. Vím, ale tam bylo by to horší. Povídám, na strasti času dost, život je dlouhý, a ty, Marjánko, nářku nech. Nesužuj se mi a nás také netrap. Hořekováním nic nespravíš, co máš zde, tím se těš. Chytni si Jiříka a děkuj Bohu, že máš ještě tuhle syna.

Javorníková. Ba, ba. Můj Jiříčku, tak tě mám ráda, tak — Chce jej obejmout, pojednou však s rozpřaženou náručí klesá k lípě s bolestným nářkem. Synáčku, synáčku můj! Ať pokoje nedojde zde ani tam, kdo mě o tě připravil! Synáčku —

Jiří s hlubokým pohnutím. Maminko drahá —

Javorník. Tu to vidíš. Ze sna mi křičí — když ji trochu upokojím, slibuje — a zas —

Javorníková. Vždyť — vždyť za to nemohu, jako štír to ve mně sedí a hryže, hryže — a jak zasnu, točí se to se mnou jako černá voda, — a co to, co to — u srdce to hučí jako strhané jezy — syna ti tloukli, bili, do hrobu hodili — oh, oh, oh, oh!

Jiří objímaje ji celou. Maminko zlatá!

Javorníková v hněvu. A co to ten lesklý chlap měl za mámu? Jářku, co jej to za ženskou chovalo? Horlivě, ale mírněji. Když jste se mi narodili, jako v nanebevzetí jsem chodila, srdce byla bych lidem rozdrobila. V kostele nevěděla jsem, kam bych hlavu sklonila, pod kruchtou vyšlapaná dlážka byla příliš vysoká pro moji pokoru. Všecko bylo jiné na tom božím světě, můj člověk, tvrdá tchyně, děvka v chlívě, i dobytek — všecko, všecko. Když jsem viděla snětývku a měla na dva plůdky nalito, hned jsem si řekla: ajhle, dvojčátka! — a v slotách bála jsem se o ně. V toulavých ženských s uplakanými dětmi viděla jsem sebe a vás, holata moje. Všichni žebráčkové byli moji, boží mateřství nosila jsem pro všecky. Nevěřila jsem, že ženské mohou být zlé, aspoň ty ženské, co mají děti. Nerozuměla jsem, že mohly být války, křiky a bolesti, když ženy

děti rodily. Zadýchává se. Mateřství, říkala jsem si, jednou všecko srovná, přemůže, usmíří, až ženské opravdovsky uctí, co je láska k dítěti. Ta všecko na božím světě srovná, a zatím — zatím — člověk, lidičky, člověk z matky narozený utýral mi dítě!!

Jiří rozrušeně. Maminko, maminko — to už hraničí —

Javorníková. Nezblázním se, hochu, ne, ne, vydržím vám, neboj se. K tomu ani Bůh dojít nedá — umru, až budu jako vykotlaná vrba.

Jiří. Má drahá, ubohá maminko!

Javorník též jejím žalem z umělého, násilně dobytého klidu vytržen, vzrušeně. Mhm, mhm — víc lidí neštěstí stihlo než tebe, ale ty pořád v svém trápení šlapeš, ty nechceš ze střepů — ne, raději ať pořád krev stříká a všecko zmaže, a tolik starostí čeká — tolik práce — a Bůh ví, jak to dopadne — a ty, ty —

Javorníková. Ba, ba, ba . . . vyžeňte mne, ba —

Javorník chce něco hořkého říci, ale v tom ozve se dědouška Javorníka hlas.

Dědoušek přichází z polí. Malý, drobný stařeček se suchounkou utlou hlavičkou, živýma očima a jasnou, milou tváří. Zrak laskavý, časem snivý, hlas lahodný, urovnaný. Hbitě běží, hůl vstrčí pod rameno, aby mu v rychlé chůzi nepřekážela, a cupitá k Jiřímu. I Krista Pánka, Jiříčku, ty už zde? I Krista Ježíše, pořád za chalupou tejcím, šmejdím, k Turnovu oči točím, kde nic, tu nic, a oni zde — kudy jste se to tloukli?

Javorník. I jeli jsme polní pěšinou, hoch chtěl okolo svatého Františka.

Jiří snivě. Vždycky v myšlenkách běžím tou zarostlou cestou domů —

Dědoušek. To je jabloní, a starých jabloní — není hezčí cesty v kraji, dobře's volil, hochu. No, no, ať jsi přiběh', kudy chtěl, všude pěkně, jen když jsi už zde, synáčku můj! Natahuje k němu křehké, suché ruce a žehná ho křížem. Bůh Otec, Bůh Syn, Bůh Duch Svatý nám tě zachovej! Ve zdraví tě rodu zachovej, synáčku můj! Pěkně tě vítám slovem Páně, líbá ho, slovem Páně, vnoučku. K selce. Maminko, je to hošek, je to hošek — při něm ti srdce okřeje. No, no, pomiluj se — potěš ji, hochu, potřebuje toho. Strká Jiříka matce do náruči.

Jiří měkce. Maminko —

Javorníková. Synáčku můj! Pláče lehčími slzami a pokrývá mu tváře polibky.

Dědoušek k Javorníkovi. Teď se jí uleví, já říkal, až Jiří přijede, že vše srovná.

Javorník. Dej Bůh! V dojetí obrátí se k stavení, a spatří Nanku přinášet svačinu. Tak, Nanko, že tě napadlo — sem se svačiní! S Bohem, Mikulko, s Bohem.

Mikulka s plným rancem a plnými ústy, odchází. S Pánem Bohem, kmotříčku můj!

Dědoušek. Tak, děvče, mělo's pravdu. Jen hezky pod lipku. Ukáže do větvoví. Ten med je beztoho z ní. To je kamarádka, ať se také potěší. — Ach, pamětnice, co na rod přišlo, všecko ví. Pod

ni se dědek ženil, já tudle s bábou nebožkou jsem se namlouval, děti nám vykolébala, posadu s nimi uvelebili jsme pod ni a hajdy na robotu. Každá radost se pod ní odbyla i žalost. I žalost, vnoučku. Tuhle tatík — ukáže na Javorníka — pod ní na svět přivandroval — proto je tak silný, — hučela jako jez tenkrát, a on ji přeřval, takový byl to kylysar, s lipou se pral — — A Filípek zas nám pod ní domajstroval, ještě půl roku, a byl by na kazatelnu lez' — a sakramentská suška ho přepadla — prokletá . . . No, no! Pohlédne do lipy, zase mírně. Všechno pamatuje — když zašumí, všechno to křičí: mámu s dětmi žvatlat slyším, i starého klacka Frantu rozumovat — taky už je tam, a poctivý byl to čeledín — každá větev z kroniky list — svišť, svišť, něco poví —

Javorníková třesavě. Poví — poví —

Javorník vyčítavě. Ale, tatínku —

Dědoušek pochopí. Sakramentský strom! K Jiřímu. Tak to máš, hochu, my staří a strom jedno, mazlíme se se stromem jako pohani — faráříček mi tak vyčet' — i však sám rád pod doubkem si zapřemýšlí. Pohan, pohan, hochu, co je vykopáváš z rumišťat a starých mohyl — cha, cha, cha. Tak pohan. Však už nynější hospodáři ne — už se nemazlí, jen co kde porazit mohou, a na silnicích to straší jako kostlivci, nejhorší metlici zasadí na mez. Co jsem se hrušniček nasázel, takových roztomilých hrušniček, a neměl jsem z nich ani plůdku, všecko odrbali cikáni, kavky a kde která chasa potulná. I aspoň si pochutnali, jen když strom v poli šuměl! Srdce radostí skáče, když strom v poli šumí. To jsou moji svatí, stromy — cheche — Pánbůh sám je světí, a krásnější mají ornáty nežli arcibiskupové a děkani — a taky že ano, Pánbůh si je sám přiodívá! Acha — strom, to je něco tuze pěkného, človíčku. Chodím v poli — o hrobě zarmouceně rozumuju — z daleka vidím strom, zaraduju se, doškrabu se k němu třeba po čtyřech a vzpomínám, který dobrý člověk ho sázel — kde je — kde jeho prášek poletuje — jistě z něho ani chmírečky — jistě v chalupě vnuk ani nepovzdechne — kde pak! — ale tady šumí památník! — — — a starý cizí dědek se klaní a vzpomíná. Jako zde, zaklepe na kmen lípy, dítě zlaté, co jsme se pod ní narokovali s Vojtě — Javorníková povzdechne, dědoušek se zarazí — no, co platno, Marjánko, s Vojtěchem; nemůžeme ho tak rychle vyškrabat s jazyku. Večer při měsíčku často jsme takto sedávali, poslouchal — pořád by jen byl poslouchal. Vypravoval jsem o robotě, o přestálé trampotě — Vstane, obejde lípu. Tuhle, Jiříčku, tady umřel jeden z našeho rodu — z pole, z roboty přinesli jej schváceného — nebožka máma to vypravovala, ještě jsem tak, tak běhal — taky jsem mu o tom povídal, a tu teprve rozvázal trochu a tak vesele si hoch drahý liboval: Dědečku, jak máme dobře, tuhle si chodím v našem, nerobotuji, nikdo mne nepohání, nebičuje —

Javorníková tlumeně. Chudák, chudák — a zatím už bič se na něho —

Dědoušek rychle. A Jiřík jak se má pěkně, dědečku, od dětství jen v kronikách ležel, staré baráky a půdy prolézal, jedno sklepiště

v rozházených hradech mu neušlo — co tam je, jářku, co tam je? Na zdi klepal, rum prohraboval. No, dosáhne svého . . . Dědečku, jak se máme pěkně!

Javorníková. Měl se pěkně, nebe byla bych mu tu sklenula, jen do světa mi neměl přijít. A já prosila, když smutné psaní od něho přišlo: Jeď tam, hoch mnoho neřekne, ale jistě mu je zle.

Javorník. Nestěžoval si mnoho, jen že mu je teskno.

Javorníková. Teskno, teskno, — a že by život za to dal, aby mohl s námi pod lipou posedět.

Javorník. No, to se všelicos tak piše —

Javorníková. Ó, s ním to nebylo takové, trápil se, stejskalo se mu, a kdybys byl tam zajel, mohl být zde — mohl —

Javorník. Netrap mě už! A nebyl by zde, abys věděla, nebyl! Nebylo v něm trpělivosti, síly. Také jsem snášel a jsem zde, vojančina mne mořila, a jak mořila, pak dřina zde, zlý soused, — však sama víš, a tatínek moh' by povídat, — tvé nemoci, nad hrobem jsi visela, — a přece jsem zde! Kdybych si pro špetku trápení, pro vojanské trápení měl srdce prohnat —

Javorníková stenajíc. Oh, oh — mé srdce — mé srdce —

Javorník přísně. Byl zmazlen tebou! Tentokráte jej zdolala vojančina — a pak, pak — byly by jej zničily starosti, dost malý ústrk. Slaboch, slaboch. Na lípu vzpomínal, za lípu sepiatýma rukama orodoval, prosil, hořekoval, když jsem ji chtěl skácet, — a sám — neohlížel se, zlomil život! Slaboch, slaboch . . . Hrubě vzlyká a klesá na lavičku k stolku. Slaboch — pro trochu vojanského nadávání — —

Dědoušek slzavě. No, no, synu, Josefe, Marjánko, děti, děti — také to ve mně tuhle pláče, ale, děti, živobytí není jen radost — velké trápení a zas malá radůstka. S vámi to bylo obráceně: mnoho radosti a veliká bolest. No, Pánu Bohu poručeno. Přece je zde druhá ratolest — Marjánko, tvé dvojčátko, vždyť je to přece celý nebožtík Vojtíšek, nesužuj sebe, netrap muže, nezarmucuj můj starý věk a raduj se z dvojčete . . . Tam ten tě zarmoutil, tenhle tě potěší. Svatá Maria měla jen jednoho, a ty máš ještě blížence — usedá k ní a šátkem jí oči utírá, raduj se, šťastnější matičko . . .

Javorníková, hlavu na jeho rameni. Vy potěšíte — přece potěšíte —

Dědoušek. I, i — protože jsem byl často těžce zarmoucen a zas potěšen. Ukáže k lípě. Zeptej se jí, to by byl žaltář. K synovi. A ty — ty také se vzmuž; lípu jsi překřičel a byl's jako rukavice, a hučela tenkrát jako strhané splavy, přemohl jsi ji — a teď tohle! Shoď to k čertu se sebe — Jiří ti to nahradí; radši pověz své myšlenky, a zármutek odletí.

Javorník. Kdo ví, kdo ví —

Dědoušek. A jak pak ne, jak pak ne! Jiřík je statný, nezapomněl přece na sedlačinu, uměl orat, sekat — co se z mlada štěpuje, to se nezapomene; on ti uleví. K Jiřímu. Viď, Jiříčku, viď? Ach, cha — cha — největší pán od meze k mezi!

Jiří. Jak to myslíte, dědečku?

Dědeček rozzářeně. No, no — ujmeš hospodářství — ujmeš —

Jiří uleknutě. Co vám to napadlo, dědečku — co myslíte?

Javorník. Je to nutné, synu; když Vojtěch tu není, musíš ty —

Jiří. Tatínku, vy také —?

Javorník. Do cizích rukou toho nepustím.

Jiří. Ale moje povolání, tatínku —

Javorník. To je vedlejší.

Jiří. Ó ne, tatínku, to není vedlejší, v něm kotví můj život, z něho vyvírá všecko moje radostné doufání.

Javorník. Vím, hochu, vím; ale to jsou jen studie, zde však jest něco živého, těžkého — grunt! A ten přece z rodu nesmí! Neberu ti tvou radost, uč se, studuj si v zimě pro potěšení; ale místo přece nesmí přijíti z rodu, v tom přece také mnoho historie.

Jiří. Ano, ano, uznávám, tatínku, mnoho bolestné historie — Přivře oči ve vzpomínkách. Tam přes ty pole je hnali — Javorníky pevné, pro umíněnost kacířskou . . . Zápasí. Krásný, silný, pevný rod! Mávne prudce rukou. Ale není to pro mne, žhavá jiskra z jejich duše hoří i ve mně — nemohu zpátky, mám jiné plány, zahrabal bych se —

Javorníková zaúpí.

Jiří skočí k ní. Tak rád bych u vás zůstal, celým srdcem chtěl bych vám nechat tepat svoji lásku — tak horoucně rád bych vás potěšil —

Javorník kývne hlavou, s trpkým úsměvem. Potěšil —

Jiří. Ale — chápejte to, z mého povolání roste můj život, všechna radost, a kdybych je měl odhodit, žil bych hůře nežli vy, dědoušku, za roboty, hůře nebo právě tak, jako Vojtěch na vojně, ba ještě hůře: on měl naději na východ, ale u mně by jí nebylo! Zabili byste mne.

Javorníková. Ne, ne, ne, nedám tě, ne! Objímá jej. Nedám!

Dědoušek. Ale, Jiříčku, co to mluvíš; byl bys doma, pod stromy bys chodil, v poli pracoval, stará rumišťata mohl bys do alelujá prolézat, nikdo by ti nebránil, a udržet rod — zemani byli dědové a jen pro věrnost ve víře o všecko přišli, starý rod, poctivý rod, a teď všecko k vůli studiím mělo by se zmrhat? Jiříčku, Jiříčku, povol, to by bylo zlé trápení. Vnoučku, Jiříčku můj, povol, potěš nás!

Jiří. Dědečku můj, má zlatá schránečko, nemohu —

Dědeček. Hochu, co pak nemáš rád domova?

Jiří upřímně. Mám rád, mám. Každou hroudu miluji! Nebojte se nezvyklých slov — ano, miluji! V Praze při práci pojednou něco se přede mnou zasní, a hroudy, teplé, tmavé hroudy dýchají, pijí paprsky slunce, a já se raduji a toužím na naše pole —

Dědeček slzavě. No tak vidíš, zatracené vnouče.

Jiří. Nejmenší pěšinku si pamatuji, vím, co na jejím pokraji kvete, vím, jak který strom se nese. Všechno mám rád, ale nemohu — umučil bych se! Moje povolání mne objímá pevně. Před chvílí jste pravil, jak jste s Vojtěchem zde pod lipou o mně hovořívali. Tenhle strom slyšel všecky moje přípovědi, zná veškery sny, povzbuzoval

mne. O velké minulosti chlapci šeptal a později byl mi silným přítelem, z jeho větví úsměvné naděje, plné svitu, padaly do mé práce . . . Ne, nechtějte toho, nelámejte mne, jako váš syn, dědoušku, jako strýc Filip brzo bych vám pod lipou —

Javorníková zastená.

Dědoušek v hněvivých slzách. Ty, ty -- on byl churavý, a ty plný života. Vnoučku, vnoučku, špatně jsi nás potěšil . . .

Jiří ukazuje na lípu. Umořila by mne, její šum denně by hovořil o zlomených nadějích, o jiném životě. Šuměla by, a ve mně by srdce mřelo . . .

Javorník se směje. Lípa, lípa! Slaboši, slaboši! A na každé mezi šumí lípa —! Šumí — šumí o tom, co jsme chtěli, a seslabuje a trhá lidi! Lípa! Bláznů, slabochů, předvčerejších lidí narobí její šum . . . Cha-cha-cha! A šumí, šumí — steskem trhá i okoralé srdce. Zatne pěsti, dupne, jako by chtěl slabost setřást. Šumí — ach! K Jiřímu divoce. Zůstaň, kde jseš!

Jiří radostně. Tatínku! Vrhá se k němu.

Javorník vyprošťuje se z jeho loktů. Ah, ah — nech, nech — dobře.

Jiří. Tatínku, jak vám —

Javorník. Dobře! Ale — ale — Volá. Loskote, Boháči — Loskote —!

Objeví se Loskot s Boháčem. Jeden ze stáje, druhý ze dvora.

Loskot. Co, pantáto?

Javorník. Porazte lípu!

Jiří uleknutě. Tatínku!

Dědoušek. Synu!

Javorníková. Můj kostelíček bolestný —

Jiří. Tatínku, rozvažte —

Javorník. Porazte lípu! Chci ještě vidět . . . Porazte ji! Hospodařím sám!

Opona.

M. Jahn:

Smuteční písně.

Na pamět zemřelé 1. 7. 1911.

Jak spárem káním v pokoji tam rve
žár horečky to srdce mladistvé —
a venku tiš. Vůz Veliký tam stojí,
Vůz duchů — přišel pro dušičku moji?

Ó tichá noci, zhas těch světel rej,
jen tam nech život plát — mně klidu přej
jen na jedinou, jednu krátkou chvíli,
ať chorá moje hlava nesešílí! —

Což neslyšen můj úzkostlivý hles?
Je něma noc. Dál hoří světel ples,
a nad obzorem Vůz tam duchů čeká,
by dušičku mi odvez' do daleka . . .

Tak jako včera slunce vstává zas
a rosnou vláhu střásá polní klas,
mez voní travou, šeptá vlny spád,
hlas křepelčin zní jako stříbro z lad
a přes práh běží děti. Všecka zem
jak dýchala by novým životem:
jen ty, jak odešla bys v jinou říš,
v té rakvičce tak ticha, ticha spíš . . .

V rakvičce spala, žlutou růži v dlani,
svit západu tak jemně padal na ni,
v to čelo bledé, v útlá prsa její,
jež bolestí se víc již nezachvějí.

Však pro ten pokoj v její bílé líci
já chvěji se jak bříza ve vichřici,
a temné křídlo muk mne z domu žene
pro toto srdce navždy umlčené . . .

Když vynášeli tvoji rakvičku,
z níž léto horkým květem dýchalo,
tu podle svého zvyku selského
ji třikrát nízko k prahu sklonili —
to za dušičku tvou se loučili
dnes naposled s tím sídlem otcovským,
jež opouštělas navždy, na věky.

Ach, nevěděli, že s ní odnesou
i radost moji, naděj poslední,
že tomu, jenž tam v stínu u zdi stál
jak socha bled a s retem zamknutým,
dnes vesny mladé slunce pohaslo,
by nikdy, nikdy nevrátilo se
víc v nehostinné břehy pozemské . . .

Ty žhavé květy milovala
tvá krásná modrá očka malá,
ty máky v rudém plameni.
Či bylo to snad znamení,
jak skončí tvoje krátké drama:
že v žhavý šarlat zkveteš sama?

Slétla's jako jitřní paprsek
s oněch světlých, modrých nebes řek —
a než nadály se zraky naše,
mraky dne tě v šero skryly plaše.

Sprchla's jako rosa na tu zem,
zahrála jsi čistým křišťálem —
a jak by tě vpila slunná záře,
odlétla jsi rovna mživé páře.

Vykvetla's jak časné vesny květ,
jenž se musí o své bytí chvět —
a jak sasanka jsi klesla na zem
zákeřným, zlým podkosena mrazem . . .

Tak časně z domu odešla's
k těm zapomnění řekám.
Zda zpátky přijdeš? Je již čas,
já stále v touze čekám.

Či nevrátíš se s břehů těch
zas v naše lokty zpátky —
snad z kraje klidu nemáš spěch
v ty naše časné zmatky?

Či kvete prostřed věčných luk
tam květ kýs divné vůně,
že po údolí strastí, muk
ti srdce nezastůně?

Či klín a úsměv vlídnější,
než byly naše, z rána
a večer tam tě konejší,
ty duško milovaná?

Ach, křídlo noci tajemné
mně halí zde vše v snění —
co za tebou tam láká mne
zdroj míru, zapomnění . . .

Ty lehké jako ptačí kroky,
ten sladký, něžný dětský hlas,
ty nevezmou mi temné roky,
ty nezhladí mi s duše čas.

Jak tichá hudba do samoty
se přikrade těch zvuků dech,
ty kroky, hlasy — rajské noty
mně na věky znít budou v snech.

Karel Žák:

Úspěch.

Román.

(Pokračování.)

VI.

Prokop věděl nyní, že nastal u něho úplný rozchod s dosavadním jeho životem. Jeho rozlom s paní Nyčovou znamenal také rozvod s pražskou společností, změnu nejen ve způsobu žití, ale i ve smýšlení a cítění.

S Édym nemusil se rozloučiti ani písemně, nemusil se vzdáti formálně místa informátora a společníka, které u něho zaujímal. Dva dny po rozvratu jeho dosavadního poměru k Édyově matce oznámil mu Lešák, že paní Nyčová odejela s Édym a ostatními dětmi k delšímu pobytu na Rivieru, a že Édy vstoupí pro nedaleký letní semestr na techniku vídeňskou. Paní Nyčová odebere se záhy z jara s rodinou na svou villu ve Všenorech. Jakkoliv nenáviděl Prokop dosud svou bývalou milenku a opovrhoval jí, uvědomoval si přece, že její rozhodnutí bylo moudré. Paní Nyčová nebude provokovati Prokopa svou přítomností v Praze, nebude zavdávati příčiny k dalším konfliktům a klevetám, a odstraněním Édyho do Vídně vyloučí nezbytné spojení svého syna s někdejším svým milencem. A zase byl Prokop nucen podivovati se zralé zkušenosti, obratnosti a taktu ženy, kterou dříve miloval a na kterou nyní nevražil.

Čas, uplývající od děsné scény v budoiru paní Nyčové, vyhojoval zvolna i jizvy v Prokopově srdci a v jeho samolibosti. Prokop přemítal nyní častěji o tom, jak se dříve štval a nedopřával si pokojné chvíle ve společenském rozruchu i v intimních svých bojích, a vítal nyní klid po tolika zápasech, byť otrávený a zaplacený vysílením a zklamáním, přece nutný a blahodárný. Byl dokonce hrd tím, že půjde nyní a může jíti svou cestou a že přemůže v sobě svou minulost, své slabosti, chlapecké své vlastnosti. Zkoušel, nalezne-li úlevu a nápravu v naprosté indolenci ku všemu kolem sebe, a chtěl nyní pomýšleti jenom na sebe samého, na rodinné své poměry, na ubohou matku, ustaranou, životem vysílenou.

V ohromném, prázdném a čirém prostorovém okruhu, jejž tvořila, jak se mu zdálo, jeho duševní historie poslední doby, tkvělo pevné jádro, jeho bolest. Ale kroužilo v nepravidelných drahách, ellipsách, brzy se přibližujíc a zase se vzdalujíc, a razíc si průběhem času cesty stále odlehlejší.

Zavíral se do svého pokojíku a tkvěl tam leckdy po celé hodiny nehybně, v naprosté bezmyšlenkovitosti, v blaživé netečnosti. Zdálo se mu, že zvolna nabývá, po tolika dnech zběsilého rozčilení, zase klidu, jehož užíval s rozkoší rekonvalescenta. Počal pořádati svoje rukopisy, kresby, rozvrhy všelikých prací, letmo zaznamenané nápady. Těšil se z tohoto uklidnění, tak že nepozoroval ani, jak hodiny míjejí. Byl tak pokojné mysli, že nerozpřádal ani chmurných úmyslů do nejisté své budoucnosti, že ani nebyl vzrušen neznámem, v něž se řítil. Vzpomínal-li na minulost, bylo mu jako v polosnu, kdy vídal často v temnu noci před osou svého zraku tváře lidí, známých i neznámých, ostré, praegnantní, ve fialovém světle, podobné miniaturám, jež viděl na brožích a medailonech. Jeho smysly nořily se ovšem ještě často ve vzpomínky rozkoší, jež prožil s paní Nyčovou, ale horké lázně, jež pálily jej při tomto zatěkávání v minulost, chladly stále více. A proto nerozechvěly ho ani zprávy Lešákovy, že na Nyčovic ville je skoro stálým hostem Kypke. Věděl, že Kypke je nyní milencem paní Nyčové, ale více než ošklivost nebylo toto vědomí s to v něm vzbuditi. „Kypke, Fantův nástupce,“ dovedl si dokonce někdy se sarkasmem citovati.

Velikou, mocnou oporou v nynějším období jeho života byl mu Lešák, jeho cynická, ale zdravá a silná — jak si Prokop nesčetněkrát říkal — životní filosofie. A Lešák neopouštěl Prokopa nyní nikdy na delší dobu. Navštěvoval jej skoro každého dne, zval Prokopa ke schůzkám v kavárnách a hospůdkách, v nichž u jejich stolu mimo ně a někdy také Bureše nebýval nikdo jiný.

Nekonečné filosofické rozhovory utlumovaly Prokopovu rozjitřenost. Příval slov Lešákových i vlastních působil naň jako hojivá sprcha odnímající horečku. Lešák jevil se mu jako člověk z kamene, z jediného kusu, jako podivuhodný jednotlivec, jenž přemítáním a životní zkušeností si vybudoval pevnou životní soustavu.

„Lidé,“ usuzoval Lešák, „jsou od přírody, svou přirozeností tedy, špatní, zlí, nejsou-li nezbytností nuceni býti dobří. Dobro na světě není nic positivního — bývá obyčejně jen nedostatkem zla. Člověk má býti stále připraven ke skoku, k ráně — má býti vyzbrojen, okován. Přes to má však míti silnou vůli chtít dobro, to jest: aspoň nejmenší možnou míru zla. Má býti stále ovládán nepodmíněným sobě rozkazem, mravně jednati, asi dle „kategorického imperativu“ Kantova. Potom ovšem bude morálka plodem, výsledkem přesvědčení, poznání, nikoliv chuti, nálady. Žel, že nelze nikomu důvěřovati. Chceš-li mně důvěřovat, musíš účinky své důvěry ke mně ponechat mně. Je to prostě věc tvé důvěřivosti — a opatrnosti. Nedej se vůči nikomu, ani vůči mně, jejž považuješ za svého nejlepšího přítele, uspat, upokojit . . .“

Bylo nesnadno kontrolovati, pokud skutky Lešákovy a jeho život shodovaly se s touto jeho theorií. Lešák pokračoval ve svých pustých pitkách s Burešem, k němuž lnul nevysvětlitelnou, slabošskou náklonností, ale pracoval usilovně v redakci, připravoval se k filosofickému doktorátu a ve svých literárních pracích stoupal od úspěchů k úspěchům. Nejen v Prokopově duševním a soukromém životě, ale i v jeho rodině byl Lešák neustálým pomocníkem, mentorem, rozhodujícím činitelem. Byl takořka počítán k rodině Fantově, zasahoval radou i skutkem skoro do všech jejích záležitostí. Rozmlouval s matkou o drobných i velkých jejích starostech, o drahotě a „kříži" s posluhovačkami, řešil s Finou problémy telegrafie, probíral s Miladou otázky výchovy mládeže a ženské emancipace. Jakýs boží mír rozklenul se nad domácností ovdovělé paní Fantové, v níž nebylo ani mnoho starostí, dokud podpírala ji nevelká částka životní pojistky, zbylé po otci. Tíseň ještě nezaklepala kostnatým kloubem na dvéře bytu Fantových. Fina i Milada přispívaly z hubených svých příjmů ku pensi matčině, nestarajíce se, jak hospodaří matka s tím, co po otci zbylo. Neměly ani odvahy pohlédnouti na pravou podstatu tohoto hospodaření, jehož horší doby každé chvíle mohly nastati — a to tím spíše, ježto Fina a Milada nevěřily v úspěšnost a výnosnost nového povolání Prokopova. Nechtěly však zatím vyvolávati nesvárů, ježto věděly, že matka stojí vždy při Prokopovi, svém miláčku, neodvažovaly se rozrušiti klid, nastalý po hrozné smrti otcově, po tolika létech rozbrojů a křiků, jež byly způsobovány vleklou, utajovanou a neléčenou otcovou nemocí. Lešák pak byl neustálým smířlivým živlem v ovzduší, naplněném zárodky bouří a výbuchů.

Neocenitelné služby prokazoval Lešák Prokopovi v průpravě k jeho nastávající životní úloze. Nabádal a pomáhal mu sám radou, seznamoval jej s malíři, umělci a redaktory, pomáhal výtvorům Prokopova štětce a péra k uveřejnění a zaplacení, stal se jeho protektorem. Uvedl Prokopa do různých redakcí, k obchodníkům obrazy a knihkupcům i nakladatelům, doporučoval všude jeho služby a dovednost, snažil se, seč byly jeho síly, upraviti Prokopovi cestu k volnému a příznivějšímu rozvoji. Výsledky, které měla snaha Prokopova a součinnost Lešákova, byly následkem toho pro počátek dosti slibny. Některé illustrované listy přinesly Prokopovy iniciálky, linky a vignety, pak přijaly drobné jeho obrázky a illustrace k básničkám mladších některých autorů. V denních listech i týdenících objevovaly se Prokopovy překlady z francouzštiny, a některé časopisy přinesly i původní črty z jeho péra, podepsané pseudonymy „Franta Prokop" nebo „Prokop Franta". Naše literatura těšila se tehdy většímu zájmu než za dob nynějších, časopisy měly poměrně velikou spotřebu prací literárních i výtvarných, a neznačné honoráře, jež Prokop za svou činnost dostával, hromadily se v jeho pokladně v nastřádanou částku několika desítek.

Prokop byl šťasten, že jeho povolání jej uspokojuje a je výnosno. Spřádal dále sny o veliké umělecké budoucnosti, záměry o mocných uměleckých dílech, a usuzoval, že vzal věc z dobrého konce,

začal-li návodem Lešákovým budovati svou budoucnost na nevelkých, ale pevných podkladech. Stane se známým, uvede se do duševního života českého drobnějšími úspěchy, bude postupně pokračovati ku pracím větším, aby pak vyrazil jako vítěz, jako triumfátor se stěžejními díly svého života.

Starý lékař pobízel důtklivě matku, seslabenou a valem stárnoucí, aby se odebrala ku zotavení na venkov. Matka se zpěčovala, ale Fina i Milada naléhaly, a také Lešák domlouval paní Fantové. Dlouhé večery uvažovali všichni členové rodiny společně s Lešákem, kam by se měla paní Fantová odebrat, počítali a přemítali, kde je lacino a přece pěkně a zdrávo. Konečně sjednán skromný letní pobyt v sázavské vesnici, a ustanoveno, že Fina i Milada ztráví tam pozdější svou dovolenou. Prokop prohlásil, že se připojí ihned k matce, že bude ji na venkově stříci a ošetřovati.

„Jeho prostředky mu to dovolují," řekl Lešák, směje se a narážeje na pokladní hotovost Prokopovu.

Fina i Milada pohlédly významně na sebe, pak dotkly se nevlídným pohledem Prokopa, ale nepromluvily. Zraky jejich se nezjasnily ani, když Prokop nadšeně prohlásil:

„A budeme maminka a já sedati v lesích a na březích Sázavy, a já budu malovat rozkošnou hru vln, nádherné západy slunce, kmit světelných paprsků, všecky luzné půvaby české krajiny . . ."

Milada se zajíkla kašlem, a povstavši náhle od stolu, odešla do vedlejšího pokoje. Krátkozraké, zamlžené oči Fininy utkvěly na tváři Lešákově, jako by u něho hledaly odpověď, jistotu. Ale Lešák mluvil o ponurém kouzlu sázavských krajin, jež rozjasňují se jen v parném létě ve veselejší, ale tím originelnější tóny.

* * *

Víska, v níž se za krátko potom usídlil Prokop se svou matkou, byla stranou veškerého ruchu, kterým oživují v létě český venkov pražští hosté. Kromě dvou pensistů a jejich rodin nebyli tam dosud letní osadníci. Blahodárný mír zavládal v malé obci a rozléval rozkoš i odpočinek v duši Prokopově. Zcela tak, jak si byl umínil, pracoval Prokop štětcem a s paletou, tužkou i ve skizzáři pod širým nebem prosyceným slunečními paprsky, psal náladové venkovské črty, překládal novelly a dojížděl zřídka a na krátkou dobu do Prahy, aby s pomocí Lešákovou odbyl své zboží. Radostně a nedočkavě vracel se Prokop vždycky do venkovského zátiší, v němž matka nalézala u pražských rodin, tam usídlených, dosti zábavy, pokud ji hledala.

S nastávajícími školními prázdninami počaly se letní byty v „Prokopově" vísce plniti. A kteréhos rána setkal se u břehu Sázavy s někdejší svou platonickou láskou, Marketou Vatkovou. Zůstal klidný, když pohleděl po dlouhé době do modrých jejích očí, když uzřel její vlasy, vysílající zlatité reflexy na bílé její tváře, když změřil zrakem štíhlou, vysokou a přece plnou její postavu, měkké její pohyby, když shltnul očima růžové její paže, nad lokty obnažené. Hleděl, považuje se po milostných a životních svých zkušenostech

za zralého muže, s jakousi citovou vyrovnaností na ženy, nepociťuje před nimi více ostychu, nejistoty, smyslového chvění. Ale přes to zazněly v jeho nitru staré ozvuky náklonnosti a obdivu, který choval k tomuto krásnému děvčeti, delikátnímu něžnými odstíny bílé, růžové, světlemodré a zlatožluté barvy, které spojovaly její vzezření v obraz něžnosti a pravé dívčí lahody. Hleděl s obdivem na živé její oči, na bohatý, rozkošně zkadeřený a bující vlas, na vypiaté, útlé její poprsí, na květnaté rty, skvělou řadu zubů, štíhlost pasu, malost ruček a svůdnou linii nohou, rýsujících se v letných záhybech lehounkého letního šatu.

Železniční inspektor Vatek přibyl se svou dcerou a třemi malými synky do Kořátve, zatím co jeho manželka, vážně churavá, se léčila v Karlových Varech. V Kořátvi bylo lacino — bylo tam možno uskrovniti se, když paní Vatková musila utráceti mnoho peněz v drahých lázních. Pan Vatek byl vášnivý turista a rybář, a měl v Kořátvi dosti příležitosti, hověti těmto choutkám. Marketa měla u svých bratříčků zastupovati místo matky, a činila tak s roztomilostí a půvabem, připomínajícím Prokopovi vždy obraz Wertherovy Lotty, obklopené jejími sourozenci. A nevybízely minulé něžné styky Prokopovy s Marketou, rozkošné venkovské osamocení jich obou, nálada, vyvírající z letní přírody s východy slunce, se společným koupáním se v řece, s panoramatickými výhledy na lesy a vrchy, na sklony dne, s vlažnými, poetickými nocemi Prokopa, aby si vůči této Lotě zahrál na Werthera? Samota, v níž se spolu často, skoro denně ocitali, podporovala tento románek, jenž Prokopovi po tolika rozvratech a pošpiňování se přinášel čistotu a rozjasnění. Takto hleděl Prokop na nejnovější svůj poměr k Marketě, nekalený sexuálností, smyslovými záchvaty mladého, křepkého jeho těla. Dovedl jen v uměleckém zanícení, s čistě esthetickým požitkem pohlížeti na plastickou krásu její postavy, vyznačenou pod mokrým koupacím jejím oděvem v řece, byl s to bez smyslnosti obdivovati se štíhlým a pevným její nožkám při procházkách na boso ve zrosené vysoké trávě sázavských lučin, mohl ve slunném klidu zříti na mladá její ňadra, vystupující při sklonu nad květinou z letní vystřižené její halenky.

Takto ztrávil s Marketkou Vatkovou čtrnáct dní, v neustávající rozkoši, pod čirou klenbou slunného letního nebe, na břehu Sázavy, pod zelenými kopulemi lesů, v úkrytu zahrad a na kobercích luk. K večeru brávali se spolu, provázeni jejími bratříčky, daleko od Kořátve, až tam, kde počínaly se jim vstříc bělati první domky Svoješína, skupené kolem kostelíka, nebo tam, kde je ovanul chlad topolového stromořadí před Kazicemi. S rozkoší vyhledávali půvabnou scenerii záhybu polní cesty ke Kalenicům ze silnice podél potoka, v němž se podvečer koupaly povykující vesnické děti, jejichž kvičivé hlásky zaléhaly Prokopovi tak osvěživě ve sluch. Trámy dřevěného můstku zaduněly pod jejich kroky. Potok splýval v stálé jednotvárnosti s jezu, vléval se tenkými praménky do vyschlého řečiště, v němž se leskly oblázky, vybílené sluncem jako kosti padlého zvířete. Pěkná villa jakéhos Pražana nahýbala se tu v zeleni zahrady nad potok, jenž

mizí v hustém křoví náhlou, rozmarně křivolakou zatáčkou. Po druhé straně mostu vítali je staří známí: koželužna, barvírna, před níž proplakovali obyčejně umounění učedníci černé kusy látek. Z mýtního domku vyhlížela mladá žena, přidržovala k bílému, silnému prsu kojence, dívala se za společností mladých výletníků zachmuřeným zrakem, jehož palčivý vtisk pociťoval Prokop tak dlouho, dokud ho neprobudil ze zamyšlení bílý psík, jenž pokaždé v zuřivé důslednosti přepadal z nádvoří mlýna chodce. Již jsou Marketa, Prokop a hošíci na „Bílém předměstí" kalenickém. Jdou mimo Marianskou sochu, míjejí velkou, nádherně starobylou kašnu, vstupují do studeně vlhké, tmavé uličky v předhradí a ohlížejí se na milý koutek krajiny, který právě opustili, a který noří se v záplavu zacházejícího světla. Na kalenickém náměstí sedí důstojníci místní setniny na židlích před vinárnou, kouří, mluví táhle a řvavě, až je jejich hlasy slyšeti na několik kroků. Mladičký kadet si hraje se svým fox-terrierem. Důstojníci pohlížejí lesknoucími se a žádostivými zraky na Marketu, na štíhlé její tělo, nesoucí se vlnivě půvabnou její chůzí.

Prokop přistihoval se při poznání, že myslí na Marketku, ač byl skoro každého dne několik hodin u ní, i když není právě v její blízkosti, že o ní sní za polospánku v dusnu letní noci, že splétá kouzlo její tváře a delikátnost jejího těla ve své milostné fantasie. Ale současně si říkal, že touto náklonností, tím opěvováním krásna a dívčí čistoty chce hojiti rány minulosti. Bylo mu tak blaze jako při odpočinku v milém údolí, chráněném před bouřemi, jež burácejí tam daleko kdesi, v nížinách, v nichž je rmut a bahno. Ano, v životě je také dobro, mnoho dobra. Ale nutno vyhledávati je. Sladce bolestné tužby Prokopovy po prudké tragedii lásky, kterou protrpěl, vrátily se náhle mocným rozmachem bijícího srdce k této dívce, kterou první neuvědoměle miloval. A hned mu bylo, jako by byl uzřel východ z bludiště. Světlý, šťastně nalezený východ zářil mu vstříc. Plné sluneční světlo se do něho opírá, a svěží vzduch zahrává z něho do dusného labyrintu, v němž dlouho, úzkostlivě bloudil. Prsa se mu dmula, rozšiřovala se spasnou jistotou, a Prokop pospíchal v duchu radostně tam, kde mu kynula, jak soudil, záchrana. Ach, jak mu bylo teple a volno! Spatřoval stále ve své duši celý její obraz, rozjasněný, ostře vyhraněný, mocný, nezahladitelný silou onoho štěstí, jímž mu srdce pro vždy pronikl.

* *
*

Prokopovi se zdá, že je na maškarním plese, v reji masek, v němž ihned poznával Marketu. Její kostym může býti čímkoliv. Marketka může býti markýzou, pastýřkou z dob rokoka, azalkou nebo vůbec komposicí beze všeho smyslu. Ale ramena a šíje jsou rozhodně Marketčiny. Prokop neví, proč toto tělo dívčí působí naň kouzlem překreslené, příliš útlé nepravidelnosti, ale je skutečně tak. Taková tichá, horečná sensace v něm . . . ale nezbývalo mu času a klidu, oddávati se intimním sensacím. Musil s ostatními, s tím světem, jenž se kolem

něho morfinisoval hudbou, tancem, řečí a dotykem — spokojiti se s maškarní svobodou.

A Prokop praví Marketce, že je velmi rozkošna, že ji miluje, že jí vtiskne polibek na ústa. A diví se, jak odporně zní z jeho úst ta slova, šeptaná jí do maskované tváře, jak se mu hořce, žíravě převalují přes rty.

Nechť tedy líbá, má-li odvahu a nebojí-li se otravy, dlouhé, vleklé otravy polibkem — odpovídá mu Marketka.

„Ty jsi Marketka," praví Prokop a chce ji uchopiti za ruku.

V tom však zaklínovali se mezi ně tlachající, povykující lidé.

„Hm, k smíchu!" myslí si Prokop. „Jak někdy stojí mezi milujícími lidé, svět. A ten svět směje se a hlučí."

Pak nastává chvíle demaskování. Dobře, výborně — budeme demaskovati třeba celý svět. Vzhůru — uzříme pěkné, utěšené věci!

Prokop jde tedy k Marketě a praví:

„Slečno Marketko, dobrý večer. Hledám vás a chci se vás zeptat, bavíte-li se?"

Marketiny prsy míhají se v nesouměrně vlnících se liniích, a její prsty jsou tak bílé a, jak se mu zdá, slaboučké a ubohé.

„Marketko," praví Prokop, „vždyť jsem vám řekl, že vás miluji."

Stojí sami pod palmou, ku podivu velikou, hieraticky rozloženou. Prokop dívá se Marketě do očí a vidí ve velkém, modrém jejich smaltu tolik trýzně, tolik bolesti. A vidí, jak její rty se počínají rozevírati, listy karmínově bledé růže, jeho růže!

V tom náhle má Prokop pocit, jako by jej někdo napadl v týle. Cítí zcela jasně v šíji studený stisk ruky a v nozdrách výpach cizího těla, jež se mezi ně vsunulo, mezi Marketku a Prokopa. Prokop nebojí se ničeho v té chvíli, chce beze strachu za vše vzíti odpovědnost, ale cítí přece, že byl přistižen. Tento okamžik nevýslovné úzkosti zase rychle míjí. A skutečnost, že Marketka v té chvíli odchází s jakýms neznámým, hranatým a neobratným člověkem, že se k tomuto neznámému vine a že nemá pro Prokopa více ani nejmenšího, vteřinového myšlenkového zlomku, Prokopa — podivným způsobem — ani trochu nebolí.

* * *

Ani slůvko lásky nebylo za celou tu poměrně dlouhou dobu promluveno mezi Marketkou a Prokopem. Prokop snažil se vždy mluviti k Marketě velmi moudře, jako „dobrý hoch", dobrý kamarád, a velmi koncisně, jako muž zkušený životem. Nebyl si vědom nejmenšího povzbuzování; ani na chvíli neopouštěl ve svých stycích s Marketou Vatkovou nejnesmělejší reservu. Pustošil jen platonickým horováním pro půvabné to děvče své bědné smysly, podnikal sám útoky na rovnováhu své duše, beztak velmi vratkou. Co bude dále? — tázal se však Prokop sám sebe stokrát. Jaké rozuzlení tohoto flirtu mne čeká? V jakém poměru bude ku všem událostem, jež předcházely, to, co nyní se klade Prokopovi na srdce jako zhuštěná tíha starostí do budoucna? Prokop přistihoval se stále častěji při vě-

domí vteřinové přítomnosti, příčinné souvislosti. A chtěje myšlenky rozpřádati dále, formoval je obrazotvorností a nadějí. Proč by se Marketka nemohla státi jeho ženou, kdyby jej milovala? Již takto určitě utvářel své myšlenky. Chtěl uvěřiti, že by žena tak tichá, tak zamlklá, vyžadující pro sebe tak málo pozornosti, nevyvolala mnoho změn v jeho životě. Marketa je skromna a poddajna, je samá něžnost a samý ohled — její přítomnosti nikdo ani nepociťuje. S touto ženou mohla by býti láska zákonná, tichá, bílá a růžová, zlatá slunným klidem, blankytná jako nadějná obloha, zrcadlící se v azurovém smaltu Marketiných očí. Ale současně cítil Prokop osten otázky: jakým právem chce jen on pořádati takto budoucnost svou i její? Jak je možno a myslitelno, aby jen on něčím disponoval a chtěl upravovati dle svého, jen ku svému prospěchu, ze svého subjektivního názoru? I kdyby bylo tak možno, bude míti on k tomu dosti síly? On — tak zemdlený, tak seslabený, sžíraný dlouhým utrpením? Zřel se v duchu s Marketou v lóži přeplněného, jásajícího pražského divadla, na estrádě plesu, jehož kaleidoskop poskakoval před nimi v šumu ploužívého, smyslného valčíku. Je možno, aby se tak stalo? Je možno, aby takto šťastně byl přerušen, přerván dosavadní jeho život? To byly problémy, jež se vymykaly představovací mohoucnosti Prokopově. Ale nevládne také v životě náhoda, osud neprostupný, umrtvující vůli? A není víře v tento obrat blízko těkavé vědomí jistoty, upokojenosti, dosažení cíle? Mezi tím, co bylo a co snad bude (a co si Prokop, jak teď cítil, sám, svým rozhodnutím uspořádá), je snad jen krátká doba přechodu. Snad jen několik hodin. A těch bude Prokop musit využít, aby se vše neshroutilo. Jen bude-li mít k tomu sílu, jsa tak enervován, že někdy nemá již téměř ani moci, k něčemu přisvědčiti nebo něco odepříti. Tak otupělý a malátný, že se mu zdá, jako by u nich, doma, měla více moci slabá matka, nemocná Fina, pichlavá a zlá Milada! Ale musí snad tak býti. Není ohledů a důvodů, které by mohly Prokopa odvrátit od jeho úmyslu. Prokop musí vytrvati, již pro sebe samého. Ano, není pochyby — Prokop musí také k sobě přihlížeti. Je jakási zdravá, rozumná hranice sobeckosti, jež je nutna. Takový uvědomělý egoismus snad někdy bolí a způsobuje bolest jiným. Ale je nezbytný, je hrdinský — tolik je jisto. Žena, jako je Marketa, potřebuje pevné ruky, klidné vážnosti a pocitu jediné, závažné autority.

Láska Marketina! Jak by byla sladká! Nebyla by — jako láska k paní Nyčové — brutálním, dusícím blahem, ozvěnou rozjásaných kdysi smyslů, třeštících přesycením, ale historií tichých, posvátných ekstasí, v nichž útlé, nezkušené mládí ženino, rozevírající se k mysteriím lásky, přijímá mužovu krev, spojuje ji v srdci s krví vlastní a vykřičí pak celé to úchvatné, věčné tajemství splynutí dvojice lidí v blábolivých hymnech, v křečovitých zpěvech vražděné nedotčenosti. Takto z tiché náklonnosti pučelo by vroucí, bezměrné milostné nadšení. Okamžiky nedávné minulosti, oněch zoufalých zápasů, v nichž každý z vítězů stenal jako kořist přemoženého, štkaje dravou radostí, že přece on podlehl, okamžiky ustavičných výbojů, vždy pokořovaných a zase znova zuřivě doléhajících — ona doba milostné historie Pro-

kopovy a paní Nyčové tkví v duši Prokopově jako vybouřená, otrnulá bolest. Jako hojivá bylinka na tuto ránu přilehla by nyní slunná, panenská láska Marketina.

Nebylo pochybnosti: obdivoval-li se Prokop dříve, v plesích a divadlech, tiše a zpovzdáli Marketě, pronikla jej nyní, v denním styku, za sbližování, kterým působí venkovský pobyt s nenucenými svými formami, její krása velikou silou, na dlouho palčivou, sžíravou. Ale láska tato nevybíjela se ve vášnivých a smyslných výbuších, v neodvratných odhodláních. Do klidné symfonie jeho nynější lásky zněl temný, zasmušilý motiv minulosti. I hlásila se v Prokopovi tichá obava, že ukáže se i nyní život takým, jaký je: bídný, nicotný, zlý. Za každou myšlenkou zahrozila tato starost. Avšak jediný pohled do dobrých, poctivých, oddaných očí Marketiných vyhladil zase tuto obavu. Prokop cítil, že miluje tentokrát více, silněji, než jindy, protože miluje čistěji. Prokop stále zří vlhký, modrý email Marketiných očí, nepravidelný půvab její šíje a bílé, slabé, jakoby ubohé prsty její. Tak blizoučko, že Prokop pozoruje, jak vánek hraje Marketinými zlatorusými vlasy, jak zdvíhá dech její prsy, jak třese se na jejích rtech, na lístech karmínově bledé růže, jeho růže.

Tichá a klidná zůstává Marketka vůči jeho dvoření a ucházení se, vůči nemluvným, ale důrazným projevům jeho náklonnosti. Hledí upřeně, klidným, neskláněјícím se zrakem do jeho očí, tiskne mu přátelsky ruku, přijímá jeho dvornost, snáší blahovolně jeho přítomnost, reaguje na jeho slova, ale zůstává stále neochvějná, nepřístupná, nemění se, nevychládá, ale také se nerozehřívá. Její zrak je ustavičně stejně nezbadatelný, její duše neprostupna. To děvče nemá vůle — někdo jiný za ně myslí, musí mysliti. Má dobré srdce, roztomilost, něžnost, ale nemá osobnosti.

A proto se Prokop naprosto nediví, když mu kteréhos dne sděluje Marketin otec, aby on, Prokop, s jeho dcerou tak často nechodil, aby jí nekompromittoval. Inspektor Vatek, Marketin otec, si toho rozhodně nepřeje, nemůže toho dovolit, musil by to Prokopovi případně i zakázat. Marketa není pro něho, pro Prokopa. Marketa je chudé děvče, musí si udělat známost s dobře situovaným mužem v pevném postavení. Není možno, aby si začala známost s Prokopem, který ničím není. Kdyby Prokop dostudoval, kdyby se stal inženýrem a nabyl existence v některém úřadě, snad by . . . Ale na to nelze mysliti: léta plynou, a Marketa nemůže čekati . . .

Nic se tomu Prokop nediví. Pan Vatek je šosák a nepochopí nikdy Prokopových ideálů, jeho cílů. A ostatně je povinností páně Vatkovou, aby se postaral o svou dceru, která nemá vůle, aby jí opatřil sám řádného ženicha. Co na tom, že je Prokop zklamán, ponížen, že s ním pan Vatek jedná jako s chlapcem? Co na tom, že nedá Prokop Marketě již kytky z polního kvítí, které právě před chvílí pro ni nasbíral na louce u železnice? Prokop vyšel z lesa a uviděl pažit, prostříknutý tisícerými květy. Lučinu v slavnostním, koketním hávu. Počal se brouzdati trávou a těšil se, že je sám a že smí na louce býti, jak dlouho chce, až do tmy. A radoval se,

že nesmí jinam. Byl náhle dítětem, jež vyvedou na jediné místo a řeknou mu: „Zde zůstaneš!“ Malý kousek země nabývá pak v představě rozsáhlých rozměrů. Pocit nevolnosti proměňuje se ihned v obrazotvornosti, jež se v nikom nedá spoutati, v pojem velkosti. Znevolněná vůle promítá se na ohraničenou plochu a tvoří s ní vesmír. Tak je také s Marketou. Odhodí ji, jako odhazuje nyní kytici, pro ni zhotovenou.

Prokop jde lesem, pozdravuje chodce a zachází na postranní cestu, aby tam mohl uhoditi svého psa. Neví, proč musí bít psa. Ale nechtěl ho udeřit před lidmi. A jeho pes je tak rozmilé zvíře! Skrčí se, když vidí napřaženou hůl, a dívá se úzkostlivě Prokopovi do očí. Zavyje, když dopadla rána, zaječí jako malé dítě; ale pak vyskočí, štěká a lichotí se k Prokopovi. Prokop usedá na lavičku a cití, jak mu stékají slzy po tvářích. Pes sedí klidně a dívá se chvíli úkosem na Prokopa, na jeho slzy. Někdo se blíží, a Prokop povstává, aby lidé neviděli, že ho pes pozoruje, že ho špehuje. Je vůbec nepřítelem prozrazovaných intimností. Stačí, vědí-li lidé o vás jen, že nezůstáváte dlužni v krámech a že nemáte rozedraných bot. Dávati lidem více, než potřebují, je přepych a nedostatek sociálních zásad.

Prokop vůbec tu nezůstane, odejede z Kořátve do Prahy. Vždyť se zde stává pouhým atomem hmoty, zcela nehybným, netečným. Zde není více příroda, vůbec nic. Zdálo se mu sice, že jsou zde jiná ústředí, ale Prokopovi není možno na ně reagovati. Pluje po proudu, jenž jej sám nese, takže Prokop není nucen ani činiti pohyby. Zdola chladí jej proud, shora hřeje jej slunce. Vidí kus oblohy nad sebou a vedle sebe břehy. Nejasně se míhající, žluté, šedivé a zelené břehy. Ale velmi nezřetelné, zahalené do mlh. A mlhy se nevznášejí, nedovolují výhledu. Snad jsou za těmi mlhami lidé, ale nemanifestují se Prokopovi. Jsou tam někde utajeni. Prokop sice o nich ví, ale jen z doslechu, jako ze zeměpisné knihy. A k zeměpisu se Prokop nehodlá více vrátit, ke studiu zeměpisu. Prodělal jej ve svém mládí, důkladně a svědomitě. Svět a lidé nejsou mu více ničím jiným než zeměpisem.

Prokop odejede z Kořátve, protože sem přilezly Fina a Milada, a proto že jej stále popichují otázkami, co hodlá činit a proč ničeho nepracuje. Milada pravila dokonce, že se tu Prokop jen povaluje a ujídá matce suchého chleba. Prokop odebéře se do Prahy, protože nechce a nemůže Fině a Miladě vykládat své stanovisko, hádat a křičet se s nimi. Ani pan Vatek, ani Fina a Milada nemohou pochopit, že je umělcem, že chce jím býti — ba ani Marketa toho nedovede postřehnout. Také Prokop nemá nyní dosti vůle, protože poměry jsou silnější jí. Proud ponese ho dále na svém hřbetě, mezi šedivými, žlutými a zelenými břehy, v závojích mlh, za nímž zřetelně lze tušiti lidi. Proud plyne lehkým poskokem a bude jej laskati hedvábnými dotyky, rozkošnými poklepy.

V přírodě nastává netušený obrat. Po slunných horkých dnech přichází chlad předčasného podzimu. Ve světnici, v níž obývá Pro-

kopova matka, sálají železná rozžhavená kamínka suchým žárem, jenž ztravuje dychtivě všechen vzduch v úzkém prostoru. Atomy horka směšují se s uhelným plynem, unikajícím z kamen, s prachem zvířeným z ušlapané, blátivé podlahy. Vše splývá v jedinou rmutnou clonu. Jen churavě slabé světlo petrolejové lampy a chrčivý cvakot nástěnných hodin oživují tento úryvek jednotvárnosti, dráždící ponurosti. Štiplavé dusno malé světnice svírá Prokopa ještě tísnivěji než kalná polotma deštivého podvečera, jíž je zahaleno vše, kam může Prokop dohlédnouti.

Je již nejvyšší čas k odjezdu do Prahy. Příroda je v rozvratu. Ještě před několika dny zapřádalo léto na stromech pásma jíní, tak jemná a měkká jako drahocenná kožešina. Tenkrát se zdálo, jako by měla příroda zahojeny zkypřené jizvy, z nichž vyrůstají novotvary příští úrody. Ale nyní nastala reakce mokvavým hnisem atmosferických srážek, kvašením všech šťav a míz v těle země. Prokop cítí trpce břímě loučení. Až dotud byl všecek zaujat nervosními přípravami k odjezdu. Nyní plahočí se těžkýma nohama po domku, ze světnice do světnice, a má v sobě neodolatelný pud zaměstnávati se něčím, unavovati se. Přerovnal několikrát pokrývku postele, natřásal záhyby záclon, těkal od předmětu ku předmětu. Chtěl ke čtvrté hodině odpolední, jako obyčejně, posvačiti, ale zachvěl se mocnou nechutí a měl tak rvavé bolesti, jako by jej pod žaludkem hryzlo zvíře. Bylo mu chvílemi, jako by se mu zatínaly zuby. A pak odbíhal s pohovky, na kterou byl mimoděk, aniž o tom věděl, ulehl, a stavěl se před domek, pohlížeje ve smutnou přírodu, zaplavenou deštěm.

Vše tedy minulo — i sny, jak hned ráno odejde Prokop, políbiv své ženě, Marketce, ruce a tváře, z domova, jak zavolá svého psíka a vezme slunečník, stojan a plátno napiaté na rám a vykročí do přírody malovat. Jak v poledne se vrátí, promluví klidným, jasným hlasem se svou ženou, zaběře se po obědě do novin a pak vyjde zase tak neslyšně, jako učinil ráno. Jak vrátí se za večera, pohovoří se svou ženou Marketou o domácích záležitostech, zahraje s ní někdy na klavír a pak ulehne, vzav svou ženu do pevně svíravého náručí. Jak bude zříti svou ženu, spící při světle noční lampy, mající tvář pobledlou, vzhůru obrácenou, a jak hluboký, sotva znatelný dech bude jí v krajkách zdvíhati malé její prsy.

Ale nyní usídlilo se zde neštěstí, jež drtí a zamačkává jako netvor zalezlý do domu. A vše se pošinulo zas v konturách, nabylo skreslených, zpitvořených tvarů. A již přenášel Prokop své žití do nového, příštího ústředí, smutného, ponurého, šedivého.

Prokop přistupuje k oknu a dívá se, jak šlehá plískanice do rozměklých výmolů na návsi, jak se sesouvá v praméncích se střechy protějšího domku. Náves je zatopena blátem, a prostředkem jejím vysvítává z hnědého bahna dlážděná cesta stříbřitě šedými kaménky, že se vlhce lesknou, jako by světélkovaly. Pohled na prázdnou, opuštěnou náves, na zahradu sbičovanou proudy vod, jest úžasně smutný, tak zoufalý, že křičí utýráním. Vzezření návsi odpuzuje

v té chvíli. V tom jde na protější záhrobni tlustý, starý muž. Má kosmatou čepici, na krku šátek, spodky vykasány. Je promoklý, ač má deštník, jenž se mu kývá ve větru nad hlavou. Muž pohlédne do okna a pozdravuje Prokopa. Ohlíží se, stane a dává se v rozhovor se ženou, která cupkavě za ním pospíchá. Žena volá asi hlasitě na muže, ale Prokop vidí jen její posunky a pozoruje, jak se jí pohybují rty. Intensivněji než jindy musí si Prokop všímati podrobností návsi, jež je mu jindy tak lhostejna, tak všední a pošetilá svým shonem. A teď by si tolik přál, aby svítilo na návsi aspoň okamžik slunce, aby se ustrnulo. Ale nad kým? . . . Eh, nad budovami a lidmi. I nad těmi psy, kteří se teď ženou v upachtěné smečce rozjezděným rigolem, zaplaveným bahnem. Stíhají malého žlutého jezevčíka, strkají jím, přepadávají jej. Zabíhají úprkem velkou zatáčkou a vracejí se za uštvaným psíkem, jenž ubíhá ustrašen, obalen blátem, urousán ve vodě.

Prokop dívá se do hospůdky v protějším domku a vzpomíná mimovolně na francouzskou guvernantku, kterou měli u Nyčů, a která slibovala kdysi malé Zdenušce Nyčové, že půjdou spolu, bude-li hodná, naproti „na skleničku". A Zdenuška zaplatí útratu ze svých úspor. Zdenička se směje, běží ke skříni, bere svou pokladničku a počítá krejcárky.

Tolik dojemné vtíravosti má tato náhlá vzpomínka, že mží se Prokopovi oči slzami. Zabolí mu pod víčky a stékají žíravě po rozpálených, svědivě napiatých lících.

Prokop má touhu, vejíti do vedlejšího pokoje k matce a stisknouti ji za pláče, za usedavého vzlyku v náruči. „Matičko drahá, pohleď, jak nešťasten je tvůj syn!" řekl by Prokop, ale vzpomíná si, že matka dlí s Finou a Miladou na návštěvě u sousedů.

Prokop nepoceluje nikdy měkkých, sladkých rtů Marketiných. Nezlíbá nikdy drobných, něžných její prstíků.

Šero houstne vždy více na návsi, sráží se v šedivé závoje, jež jako by se zavěšovaly na praménky crčícího deště. Pod okny plouží se venkovský poštovní vůz. Kůň klusá hrkavě chromými nohami. Zdá se, jako by vždy okamžik stanul a poskočil znova jediným, dlouhým, křečovitým trhnutím. Žlutá, blátem postříkaná korba vozu natřásá se kolébavě, boří se na podvrácených kolech do mazlavých brázd návsi.

Prokop loučí se s Kořátví, s Marketkou, se svou první čistou láskou. Šeď a kalno, tma a spousty vod jsou kolem něho. Ještě že šumí a burácí proud, jenž vezme jej na široký a mocný svůj hřbet a ponese jej mezi břehy žlutými a zelenými do přístavu proslulosti!

(Pokračování.)

Z Alešova kalendaria: Leden. — Únor.

Španělský student.

Dramatická báseň *H. W. Longfellowa.* Z angličtiny přeložila *Marie Klímová.*

Básníku J. V. Sládkovi,
jenž první otvíral mi daleké obzory cizích literatur.

OSOBY.

Viktorian, *Hypolito*, studenti z Alcaly.
Hrabě Lara, *Don Carlos*, šlechticové madridští.
Arcibiskup Toledský.
Kardinál.
Beltran Cruzado, vůdce cikánů.
Bartolomé Roman, mladý cikán.
Pater Cura z Qudaramy.
Pedro Crespo, rychtář.
Pancho, dráb.
Francisco, sluha hraběte Lary.
Chispa, sluha Viktorianův.
Baltasar, krčmář.
Preciosa, mladá cikánka.
Angelika, chudé děvče.
Martina, neť patera Cury.
Dolores, služka u Preciosy.

Cikáni, hudebníci atd.

I. jednání.

První scéna.

Komnata hraběte Lary. Noc. *Hrabě* v županu kouří a rozmlouvá s *Don Carlem.*

Lara. Dnes v divadle jste nebyl, Done Carle.
Proč nešel jste?
Don Carlos. Já jinde zadán byl.
Kdo byl tam, prosím?
Lara. Všechen svět i dvůr.
Dům plný byl, a čilé vějíře
se chvěly kolem světlých, vonných dam,
jak motýli se chvějí nad květy.
Z Medina Celi byla paní tam;
Stín-Zbožňovatel s Dámou-Šotkem šel,
jak Lindo Don Diego; Doña Sol
a Doña Serafina s bratránky.
Don Carlos. Co hrálo se?
Lara. I hloupá jakás věc;
z těch komedií, na nichž možno zřít,
jak Lope praví, světa dějiny
jak spějí od Genese v Soudný Den.
Hned v prvním jednání tři souboje,
tři mladí muži na smrt raněni,
z nich každý ruku klade na srdce:
„Jsem mrtev!“ volá; skrytý milenec
a starý šlechtic, veselý Don Juan
a Doña Inez v černé mantille,
již v šeru tajný ctitel sleduje
a hledí vždycky tam, kde není jí!
Don Carlos. A potom Preciosa tančila?
Lara. Jak nikdy dřív. Pad' lehce každý krok,
jak paprsk slunce padá do vody.
Ta dívka věru krasavice je.

Don Carlos. Je krásná víc, než předností je žen!
Já viděl jsem ji včera na Pradu,
jak královna se nesla; její tvář
je sladká jako rajské světice.
Lara. Nemůže spadnout s ráje světice
a nebýt svatou již?
Don Carlos. Proč ptáte se?
Lara. Kdos pravil mi, že tento anděl pad';
ač dosud zevně pannou být se zdá,
že uvnitř hříšnicí; jak výplně,
jež v oltářích a dveřích klášterních
kdys mniši malovali, na vrchu
je Svatá Panna, uvnitř Venuše.
Don Carlos. Vy křivdíte jí; jistě křivdíte!
Je ctnostná tak, jak zevně krásná je.
Lara. Jak lehkověrný jste! Ó, příteli,
žen ctnostných není v celém Madridě,
v celičkém městě! A vy tvrdíte,
že tanečnice polosvlečená,
jež ukazuje večer na scéně
se za peníze, bouříc smyslně
krev nezkušené, chtivé mládeže,
je vzorem ctností?
Don Carlos. Připomínám vám,
že cikánka jest.
Lara. Získat lze ji pak
tím snadněji.
Don Carlos. Ne, získat nelze ji!
Ctnost jediná, jíž cikánka si dbá,
je počestnost. Toť přední její ctnost
a dražší života. Já znal jsem kdys
zlou cikánku, ničemnou kuplířku,
jíž zkáza mládí byla řemeslem;
a prodejná ta žena nebyla.
Když šlechtic krásou její uchvácen,
tou divnou krásou kmene divého, —
jí zlata nabízel, by byla tím,
čím jiné činila, tu změřila
jej zlostným pohledem a udeřila v tvář.
Lara. A dokazuje tento případ snad,
že Preciosa takým vzorem je?
Don Carlos. Je důkazem, že bývá odmítnut,
kdo myslil by, že snadno zvítězí.
Vždy žena, byť i ponížená v prach,
cos posvátného v duši netknuto
jak záruku má vyšší bytosti,
tak jako démant ve tmách podrží
nezhaslý záblesk světla božského.

Lara. Však Preciosa zlato vzala by.
Don Carlos vstává. V to nevěřím.
Lara. Však já jsem z plna jist.
Než — nač ten spěch? Zůstaňte ještě mžik,
zbraň křižte, Dulcineu braňte svou.
Don Carlos. Je pozdě. Jít už musím. Marná věc,
vás nepřesvědčím.
Lara. Jen mne přesvědčte.
Don Carlos. Hluch nejvíc ten, kdo slyšet vzpírá se.
Lara. Slep nejvíc ten, kdo nechce prohlédnout.
Don Carlos. Nuž, dobrou noc. A mějte vlídné sny
a větší víru v ženu. Odejde.
Lara. Věřit víc!
Mám víru největší, neb jsem si jist,
že Viktorian její milý je.
Já že jím budu zítra, a tak dál
vždy jiný a zas jiný — jiný zas
se zvířetníkem honit budeme,
jak Taurus Aria. Vejde Francisco.
Nuž, Francisco,
jak s Preciosou?
Francisco. Špatně, pane můj,
zpět skvosty posílá, a mám vám říc',
že zlatem zakoupiti nelze ji.
Lara. Nuž, tedy jinou cestu nastoupím.
Viktoriana znáš?
Francisco. Znám, pane můj,
dnes právě v klenotnickém krámě byl.
Lara. Co chtěl tam?
Francisco. Viděl jsem, jak kupoval
tam prsten zlatý s velkým rubínem.
Lara. Měl zlatník ještě takový?
Francisco. To má,
že rozeznat jich nelze.
Lara. Výborně,
hned zítra ráno mi jej přineseš.
Jen nezapomeň. — Sviť mi na lože. Odejdou.

Druhá scéna.

Ulice v Madridě. Vejde *Chispa*, za ním hudebníci s dudami, kytarami a jinými nástroji.

Chispa. Zloduchu Satanáši! — a mor na všechny milovníky, kteří běhají v noci, napájejíce se živly nebeskými, místo aby pokojně spali v postelích. Každý umrlec na svůj hřbitov, povídám; a každý mnich do svého kláštera! No, a podívejme se, můj pán, Viktorian, včera byl pasák krav a dnes je pán, včera student a dnes milovník; a já abych byl vzhůru déle nežli slavík, neboť jak kněz zpívá, musí kostelník odpovídat. Pánbůh dej, aby se brzo oženil, neboť potom by

přestaly všecky serenády. Aj, oženit se! vdát se! vdát! „Maminko, co pak je se vdát?“ — „Příst, chovat děti a plakat, dceruško!“ — A v pravdě; v manželství je víc než snubní prsten. K hudebníkům. A teď, pánové: „Pax vobiscum!“ jako pravil osel k zelným hlávkám. Prosím, račte tudyhle a nevěste hlavy. Není hanba mít starého otce a roztrhanou košili. No, a podívejte se! Jste páni a žijete jako cvrčkové; ve dne máte hlad a v noci děláte rámus. Ale teď pro boha vás prosím, tentokrát nehrejte příliš hřmotně, nýbrž s citem; neboť tato serenáda je pro slečinku v posteli a ne pro krále Davida na měsíci. Vaším úkolem není vyburcovat a poděsit, nýbrž utišit a přivát pěkné sny. Proto ať žádný nehraje na svůj nástroj, jako by byl sám a sám na světě, nýbrž jemně a s jakousi skromností v souzvuku s ostatními. Prosím tě, jak se jmenuješ, příteli?

První hudebník. Gerónimo Gil k vašim službám.

Chispa. Každý sud voní podle vína, které obsahuje. Prosím tě, Gerónimo, není u tebe sobota nešťastný den?

První hudebník. Jak to?

Chispa. Protože jsem slýchal, že je sobota nešťastný den pro ty, kteří nemají než jedinou košili. Ostatně viděl jsem tě v krčmě, a umíš-li tak utíkat jako pít, zajíce bych s tebou chtěl honit. Jaký je to nástroj?

První hudebník. Aragonské dudy.

Chispa. Prosím tě, nejsi příbuzný dudáka Bujalancského, který za zahrání chtěl maravédi, a když měl přestat, chtěl deset?

První hudebník. Nikoliv, vašnosti.

Chispa. To jsem rád. Jaké pak nástroje tu ještě máme?

Druhý a třetí hudebník. My hrajeme na bandurinu.

Chispa. Roztomilý nástroj. A ty?

Čtvrtý hudebník. Na flétnu.

Chispa. Mám ji rád; má příjemný, duši jímající zvuk, jenž vznáší se k oknu paninu jako píseň vlaštovčí. A vy ostatní?

Ostatní hudebníci. My zpíváme, vašnosti.

Chispa. Je vás příliš mnoho. Co pak myslíte, že budeme zpívat mši v Kordovské kathedrále? Čtyřem lidem jeden střevíc nic nepomůže, a nevím, jak budete vy všichni zpívat jednu píseň. Však pojďte za mnou podle zahradní zdi. Tudyhle můj pán leze do okna své vyvolené. Vikářovým talárem leze čert do zvonice. Pojďte pěkně za mnou a nedělejte hluku. Odejdou.

Třetí scéna.

Pokoj Preciosin. *Preciosa* stojí u otevřeného okna.

Preciosa. Jak zvolna pluje vůní šeříku
tichounký měsíc! Chví se obláček
jak bodlákové pýří na nebi;
a sladce ve svých stinných úkrytech
v zpěv duši vydechují slavíci.
Slyš! jaká píseň sladce výmluvná
jim zdola odpovídá!

Serenáda.

Vlahou nocí hvězdný třpyt
v azuru se chví,
skryjte, hvězdy, zlatý svit,
když spí!
má paní spí!
spí!

Vlahou nocí luny třpyt
k obzoru se chví,
schovej, luno, stříbra svit,
když spí!
má paní spí!
spí!

Vlahou nocí křídel kmit
zefyru se chví,
ztiš se, vánku, neruš klid,
když spí!
má paní spí!
spí!

Vlahou nocí snění kmit
hlavinkou se chví,
milý na stráži chce bdít,
když spí!
má paní spí!
spí! Balkonem vejde *Viktorian.*

Viktorian. Hrdličko moje! Chvěješ se jak list!
Preciosa. Jsem polekána! O tebe se chvím!
Já nechci, abys slézal v noci zeď!
Kdos viděl tě?
Viktorian. Ty sama, lásko má.
Preciosa. Lézt nebezpečno. A když odejdeš,
já kárám se, že dovoluji ti,
bys přicházel sem večer pokradmo.
Kdes byl, že ode včírka nemám zpráv?
Viktorian. Už od včerejška byl jsem v Alcale.
Však brzy, Precioso, přijde čas,
kdy dálka dělit nás již nebude;
a nebude mi večer slézat zdí,
bych ukrad' polibek, jak činím teď.
Preciosa. Je poctivý, kdo krade jen, co dal.
Viktorian. Jen spolu budem'. Od úst k ústům pak
se slova věrné lásky budou chvít
jak zpěvní ptáci s větve na větev.
Preciosa. Toť život byl by hodný závisti!
Že večer přijdeš, věděla jsem hned,
když shlédla jsem tě při hře.

Viktorian. Vzduchu dceř
jsi, sladké dítě mé! Však půvabná
jak dnes jsi ještě nikdy nebyla!
Proč milostná a sličná byla's tak?
Preciosa. Což nejsem sličná vždy?
Viktorian. Ó, sličná's tak,
že žárlím na oči, jež vidí tě;
by osleply, si přeji.
Preciosa. Nebraň jim;
když tys tam, vidím tebe jedině!
Viktorian. Nic v světě není krásné, vábné, věř,
co krásou tvou se vábné nestalo.
Preciosa. Knih zaprášených stohy dražší ti.
Viktorian. Až příliš často v knihách zřím tvou tvář!
Ji všude vidím, kam se podívám!
Tvým zrakem hledí v kapli světice,
a chorál v sarabandu mění se,
a s učenými písma doktory
cachuchu tančíš.
Preciosa. Budu opravdu
s moudrými tančit písma doktory
již zítra ráno.
Viktorian. S kým pak, prosím tě?
Preciosa. Ó, přijde úctyhodný kardinál,
toledský arcibiskup.
Viktorian. Jaký žert
to šílený?
Preciosa. Ba, věru žádný žert.
Viktorian. Ó, prosím, vysvětli!
Preciosa. Je prostě tak:
víš snad, že papež vzkázal do Španěl,
že přestat mají tance v divadlech.
Viktorian. Já zaslech' cos.
Preciosa. A nyní kardinál,
jenž přijel, chtěl by tance viděti
na vlastní oči. Milost knížecí
poslala pro mne.
Viktorian. Abys tančila?
Ať žije cachucha! Ať naleje
zas oheň mládí v žíly stařečků!
Tvůj úspěch největší!
Preciosa. Tě vyjímám.
Však bojím se, že tance zakážou —
a Preciosa bude žebračkou.
Viktorian. Nejsladší žebračka, jež prosila
tak zrakem výmluvným, že shlédnuv ji
své srdce jsem jí dal!

Preciosa. Zda vzpomínáš
na první shledání?
Viktorian. Jak v Kordově
v zahradě kathedrály seděla's
v oranží stínu, vedle fontány.
Preciosa. V neděli velkonoční. Rozkvetlý
sad plný radosti a vůně byl.
Varhany zněly, kněží zpívali,
a mezi zpěvem zvučel velký zvon.
Pozvedli kněží svatou hostii.
My oba klesli na kolena, víš,
v oranží stínu jsme se modlili.
Dřív nikdy nebyla jsem šťastna tak.
Viktorian. Můj anděle!
Preciosa. Však sotva's odešel,
já bolest cítila a promluvit
jsem s nikým nemohla. Však od těch dob
Bartolomea vidět nemohu.
Viktorian. Naň nevzpomínej. Ani jeho stín
ať nevtírá se nikdy mezi nás.
Já miloval tě již, ač mlčel jsem!
Preciosa. Že nikdy neuzřím tě, bylo mi;
tvé „s bohem" znělo teskně, truchlivě.
Viktorian. To první zvuk byl písně milostné!
Nemnoho víc než ticho, přece zvuk.
Hrá ruka duchů tajně na strunách
všech duší mystického nástroje,
hrá praeludium našich osudů.
Hlas prorocký to, nejsme sami, věř!
Preciosa. Já věřím. Věříš hlasům varovným?
Viktorian. Jen asi tak: vše city, myšlenky
jsou věčny, nejsou v přítomnosti jen.
Jak kapka deště padá v temný proud
a zdola sotva šeptne slabý zvuk,
tak myšlenky zas v temnou budoucnost,
jen echo tajemné k nám doléhá.
Preciosa. Co pravíš, cítím též, však nemám slov!
Jen cítím vše, však hloubat neumím!
Ty všecky city, všecky myšlenky
znáš vyslovit, jsi učený, a zdá
se někdy mi, že nejsme pro sebe,
že příliš velký rozdíl dělí nás!
Tvá cesta vede vzhůru ku hvězdám,
tě zdržet nesmím.
Viktorian. Milý skeptiku!
Proč stále pochybuješ? Nejvíce
si cením v ženě cit, ne intellekt!

Chápavost mívá meze; ale cit
je bez konce, jej nelze vyčerpat.
Mne s ducha velikány přirovnej;
co jsem? Jak mezi obry trpaslík!
Však, miluješ-li — v pravdě miluješ —
z žen nejslavnější tebe nepředčí!
Svět citů je tvůj svět, ne výbojný
svět ctižádosti. V citu stálosti,
jež nejvíc sluší ženě, klidna dlíš
u krbu srdce žáru svatého
a živíš jeho oheň. Živel ten
je čist. Svou bytnost změnit nemůže
a stejně v cikánově stanu plá
i v síních hradu. Přesvědčena jsi?

Preciosa. Jsem, že tě miluji, jak svatí ráj,
však ne, že hodna toho ráje jsem.
Rci, kterak zasloužit ho?

Viktorian. Miluj víc!

Preciosa. Víc nelze již; mé srdce přetéká.

Viktorian. Nech, ať jen přeteče, a chci ho pít,
jak v létě písek pije žíznivý
vod bystrých v Manzanares prameny,
a stále žíznit.

Ponocný na ulici. Ave Maria
Purissima! Je půlnoc hvězdnatá!

Viktorian. Slyš volání!

Preciosa. Já nenávidím je,
že béře mi tě!

Viktorian. Jako lovcův roh,
jenž děsí jelena, či štěkot psů,
jenž slípky plaší vodní.

Preciosa. Ještě ne!

Viktorian. Mám v Alcale dnes v noci ještě být.
Nuž, na mne vzpomínej.

Preciosa. Ó, neboj se,
má mysl nemá jiných myšlenek.

Viktorian dává jí prsten. Tu vezmi malou lásky památku:
had — symbol věčnosti, a rubín ten
je srdce mého krůpěj krvavá.

Preciosa. Dí pořekadlo staré, rubín prý
přináší veselost, kdo nosí ho
a srdce chová čisté; na večer
dán pod podušku plaší hrozné sny.
Však had sved' Evu, aby zhřešila.

Viktorian. Ve kterém karmelitském klášteře
tě bohosloví učili?

Preciosa. Pst! Pst!
a chraňtež tebe svatí andělé.

Viktorian. Nuž, dobrou noc, můj strážný anděle!
Má světice, tě vzývám jedinou. Slézá s balkonu.
Preciosa. Dej pozor, nespadni, jsi v bezpečí?
Viktorian ze zahrady. Jak moje láska k tobě. Ty však ne.
Při měsíci by vylézt na balkon
moh' každý. Prosím, okna uzavři.
Jsem žárliv na vzduch noční, vůně pln
jenž stoupá ze sadu, by líbal tě.
Preciosa hodí mu šáteček. Rozmarné dítě! Oči zavaž si!
Mé požehnání!
Viktorian. Které přináší
mi sladkou vůni rtů, jak větérek
na moři plavci z dálky přináší
dech milé země, kterou opustil.
Preciosa. Tvá plavba krátká buď!
Viktorian. Snad zítra zas
se šťastně vrátím. Ty jsi hvězda má,
jež povede mne v přístav. Dobrou noc!
má krásná hvězdo! hvězdo lásky mé!
Preciosa. Dobrou noc!
Ponocný v dálce. Ave Maria Purissima!

Čtvrtá scéna.

Krčma na cestě do Alcaly. *Baltasar* spí na lavici. Vejde *Chispa.*

Chispa. A tady jsme na půl cestě do Alcaly mezi půlnocí a kuropěním. Bože mne netrestej! Je tohle krčma! Všude tma, a krčmář spí. Hola! Starý Baltasare!

Baltasar probouzí se. Tady jsem!

Chispa. Ano, tady jsi jako jednooký rychtář v liduprázdném městě. Přines světlo a dej mi večeři.

Baltasar. Kde je tvůj pán?

Chispa. I nestarej se o něho. Zastavili jsme se tu na chvíli, aby si koně oddechli, a těší-li ho, ať si běhá venku sem a tam a ať se dívá na nebe, jako by zkoumal, bude-li pršet. Svůj hlad tím nenasytím, rozumíš? Ale pospěš si, neboť spěchám, a každý natahuje nohy podle toho, jak mu stačí pokrývka. Co pak máte dobrého?

Baltasar staví na stůl světlo. Dušeného králika.

Chispa jí. Svědomí Portalegranovo! Dušenou kočku, viď?!

Baltasar. A džbán pedro-ximenesského se sušenou hruškou.

Chispa pije. Starý Baltasare, příteli! Umíš křičet víno — a prodávat ocet! Povídám ti, že tohle je jenom víno Tinto z La Manchy s kouskem řemínku ze svinské kůže.

Baltasar. Přisahám vám při svatém Šimonu a Judovi, že je všecko pravda, co jsem pravil.

Chispa. A já přisahám ti u svatého Petra a Pavla, že to pravda není. Ostatně, tvá večeře je jako hidalgův oběd; náramně malounko masa — a velikánské kusy ubrusu.

Baltasar. Ha!-ha!-ha!

Chispa. A víc chrastotu než ořechů.

Baltasar. Ha!-ha!-ha! Vy si vždycky zažertujete, pane Chispo. Ale neměl bych pozvat Dona Viktoriana, aby vešel a okusil pedroximenesského?

Chispa. Ne; právě tak bys se mohl zeptat mrtvého: „Poroučíte také vína?“

Baltasar. Proč pak tak často jezdí do Madridu?

Chispa. Pro totéž, proč nevečeří. Je zamilován. Byl's už někdy zamilován, Baltasare?

Baltasar. Nikdy jsem ze zamilování nevyšel, milý Chispo. Byla to největší muka mého života.

Chispa. Jakže! I ty plápoláš, ty stará senná otýpko? Co pak tě nikdy neuhasíme?

Viktorian venku. Chispo!

Chispa. Jdi spat, Pero Grullo, neboť kohouti už zpívají.

Viktorian. Hoj! Chispo! Chispo!

Chispa. Tu jsem, pane! Pojď se mnou, starý Baltasare, dones koňům vody. Večeři zaplatím až zítra. Odejdou.

Pátá scena.

Viktorianův pokoj v Alcale. *Hypolito* spí v lenošce. Budí se znenáhla.

Hypolito. Zdá se mi, že jsem usnul, zdravě spal!
A všecko bylo sen. Sne přesladký!
Ať v jakékoliv tvary vtělíš se,
jsi krásný, chýle ke rtům plnou číš,
v níž Zapomnění doušek léčivý!
Hle, svíčky dohořely; pozdě již.
Kde Viktorian? Jak Fray Carillo,
jediné místo, na němž není ho,
je jeho cella. Zřídka, kytaro,
teď tebe hladí ruka pánova.
Rty mlčelivé otevř, nástroji,
a smutnou půlnoc písní rozvesel. Hraje a zpívá:
„Padre Francisco!
Padre Francisco!“
„„Co činit má Padre Francisco?““
„Mladičká dívka přišla sem
a chce se zpovídati vám!“
„„Ó, otevřte, ať vejde jen,
a rád jí rozhřešení dám.““ Vejde *Viktorian.*

Viktorian. Padre Hypolito! Padre Hypolito!

Hypolito. Co činit má Padre Hypolito?

Viktorian. Pojď, rozhřeš mne, neb je-li láska hřích,
jsem hříšník největší, jenž v světě žil;
chci vyznat se ti z hříchů nejsladších,
že milován jsem.

Hypolito. Stará pohádka
o staré bábě v koutě u krbu,

jež vařic vodu praví: „Dítě, pojď,
o svatbě své ti budu vyprávět.“
Viktorian. Mne vyslyš, srdce moje plno je,
tak plno, mluvit musím.
Hypolito. Srdce tvé
je jako stará scéna v divadle,
opona vzejde s hudbou slavnostní,
jedenáct tisíc panen zjeví se.
Viktorian. Ne; jako svazky Sibylliných knih;
ta, která zbyla, šest když spáleno,
vzácnější byla nežli devět všech.
Než poslyš pohádku: zda vzpomeneš
si na cikánku, která v Kordově
romalis na náměstí tančila?
Hypolito. Ty Preciosu myslíš?
Viktorian. Ano, ji.
Víš, kterak obraz její sledoval
mne, když jsme vrátili se v Alcalu.
Je v Madridě.
Hypolito. To vím.
Viktorian. A mám ji rád.
Hypolito. A proto's v Madridě, když v Alcale
bys býti měl.
Viktorian. Ach, odpusť, příteli,
že dlouho jsem ti skrýval tajemství;
však mlčení je kouzlo střežící
poklady tajné — slovo předčasné —
a propadnou se, pro nás nebyly.
Hypolito. Ó, běda, vidím, láska jala tě.
Před zimou chrání líp než teplý plášť,
je potrava i zbraň. Dej Španělu
mši, Doňu Luisu, džbánek hliněný, —
znáš přísloví. Však, milovníče, rci,
jak sňatek pokročil? Je zdráhavá?
Zpěv napiš jí, jenž s Ave začíná,
jak Panně svaté kdysi zpíval mnich:
„Ave! cujus calcem clare
Nec centenni commendare
Sciret Seraph studio!“
Viktorian. Ó, prosím, nežertuj! Žert nevčasen!
Jsem vážný!
Hypolito. Vážně zamilovaný?
Oho! Náš primus slavné Alcaly
v cikánku zahleděl se? Řekni mi,
co myslíš s ní?
Viktorian. S ní smýšlím poctivě.
Hypolito. Snad nechceš si ji vzít?
Viktorian. Nuž, proč pak ne?

Hypolito. Byl její ženich Bartolomé, víš,
mladičký cikán, jak si vzpomínám,
jenž tančil v Kordově s ní.
Viktorian. Odmítla
a rozešli se.
Hypolito. Avšak vážně přec
si vzít ji nechceš snad?
Viktorian. Ba vážně chci.
Když zrodila se, pěli andělé.
Je vzácný skvost, jejž šťastný našel jsem;
svět v rum a smetí klenot pohodil,
však až jej nosit budu na čele
jak jitřní hvězdu, bude divit se
a žasnout, ale smát se nebude.
Hypolito. Když jiného ti v čelo nevsadí,
věř, zázrak bude to.
Viktorian. Ó, přestaň již
se žerty svými. Prosím, pověz mi,
což není v světě ctnosti?
Hypolito. Mnoho ne.
Co myslíš, čím se baví nyní as,
když o ní mluvíme?
Viktorian. Spí slaďounce;
dech něžný vane v ústka rozpuklá,
jak v kalich květu vůně líbezná,
a něžné údy dřímou; na prsou
kříž, k němuž před spaním se modlila,
se zvedá dechu příbojem jak člun
v úkrytu bezpečném.
Hypolito. Což v próse zní:
spí majíc ústa otevřená, viď.
Viktorian. Kéž kouzelné mám v rukou zrcadlo,
bych viděl ji, když jako dítě spí!
Hypolito. Měl tolik odvahy bys?
Viktorian. Věru měl!
Hypolito. Jsi statečný. A nikdy's nehloubal,
co všechno skrývá prosté slůvko „teď“?
Viktorian. Ó, skrývá hrozné žití tajemství!
A často přemítal jsem, příteli,
kéž mohli bychom kouzlem tajemným
svět s lidmi všemi v kámen proměnit
v postojích těch, jak právě nyní jsou;
jak hrozný pohled by se otevřel
do prázdna jícnu všeho života!
U lože smrti jaké skupiny,
že Nioba by rdít se musila!
Vítání plesná, smutná loučení!
Kamenné slzy v očích bez hnutí!

A jas či úžas v tvářích mistrovský!
Kvas sňatků hlučný, pohřby truchlivé!
A soků zápas mstivě divoký!
Rty milenců spojené v mramoru!

Hypolito. Toť právě to! A kdybych milým byl,
snad právě toho nejvíc bych se bál;
zrcadlo kouzelné a čáry tvé
že zjeví mi, co líp je nezvědět.
Snad na příklad bych krásnou sestřenku
teď viděl v slzách — Doňu Violu,
jež hněvem, láskou pláče, — z Colchidy
jak dívka, kterous, zrádný Argonaut,
když zlaté rouno lásky vydobyls,
opustil pro Glaucé-u.

Viktorian. Pokoj dej.
Mne nevšímá si. Jiný vezme ji,
neb půjde do kláštera, zemře tam,
žít bude v Elyseu s Achillem.

Hypolito vstává. Nuž, dobrou noc! Či dobré jitro spíš.
Hodiny bijí tři.
Slyš, kterak hlučně váhy času hřmí
na zlatou bránu denní! Dobrou noc!
O Preciose víc si povíme,
až sejdeme se opět, příteli.
Jdi na lože, a Spánek-kouzelník
nechť v čarném zrcadle ti půvabnou
ji zjeví. Dobrou noc!

Viktorian. Nuž, dobrou noc!
Spát nebudu však. Budu chvíli číst.

Vrhne se do křesla, s něhož Hypolito vstal, a položí si velkou otevřenou knihu na kolena.

Číst budu nebo snít a sledovat
vln barvy měnivé, jež lámou se
na snícím břehu mysli člověka!
Přeludy slávy! jež jste dříve kdys
mi noci zlatily svým úsměvem,
kde jste? A kdo mi, když jste odešly,
dá mízu věčných rostlin z Olympu,
jež nesmrtelným činí člověka?
Kdo o kouzelném poví kořeni,
jenž v půlnoc vyrván vrahy zahání
— a snění činorodě zúrodní?
Mám touhu; vůle k činům třeba mi!
Ó, duše velikánů zemřelých,
jichž slova z časů řeky svítí nám
jak římské meče z Taja koryta!
Kde síla paží, jež je nosily?
Se staženého hledí starých dob

se věčné Pravdy záře odráží
jak ze zrcadla! K činům podmínky —
beztvárná hmota — hmota tvárlivá —
je všude kolem. Čeho třeba nám,
je svatý, čistý oheň nebeský,
by křemen v jasný křišťál proměnil.
Tím ohněm genij! Drsný venkovan
v začadlé chatě sedí s večera
a uhlem čmárá na zeď postavy.
Tu genija syn chůzí unaven
o nocleh žádá pro nevlídnou noc.
I béře uhel z ruky sedláka
a v ráz jej mění prstem kouzelným,
že vzplanou všecky skryté schopnosti
a v očích zdiveného hlupáčka
zazáří démant! Takto změněny
se zaskví drsné staré pohádky,
v zář nesmrtelných zpěvů zaplanou
dotekem potulného zpěváka,
jenž za vši práci měl jen přístřeší.
Jsou jásavějši sny než o slávě.
Sny o lásce! A z duše hlubiny
se noří jasný ideál těch snů,
jak z hloubi lesů víla noří se
a zase mizí v tichých úkrytech,
než roucha dotk' se rytíř zmámený!
Toť ideál, jejž duše mužova,
jak u studánky rytíř z pohádky
nad řekou žití čeká — u břehů,
až postava se zjeví z temných vod
oděna lidským tělem! Běda však,
že mnohý čeká marně! Šumí proud,
však z tichých hlubin nejde rusalka!
Leč já, jsa zrozen v šťastné hvězdy svit,
jsem našel jasný ideál svých snů.
A vždy je se mnou. Jasně cítím teď,
když o půlnoci dlím tu samoten,
dech její sladký! Cítím na prsou
tíž její hlavinky! Bůh žehnej jí
a vždy s ní zůstaň! Zavři překrásné
jí oči, sladký sne, a květiny,
jež v noci kvetou, libovonným rtem
nechť v sluch jí sladce dechnou jméno mé!

Ponenáhlu usíná. (Pokračování.)

Z Alešova kalendaria: Březen. — Duben.

M. Jahn:

Bezejmenný.

O druhé neděli masopustní vrátila se s velké do statku mladá, vystrojená kravařka Johana a zrovna šla do stáje vyhledat čeledína, aby mu oznámila novinu.

Zastala ho, jak právě napájel koně a širokou dlaní poklepával statnou čtyřletou vranku, pokročila k němu a potřásla mu ramenem.

Nevysoký, na pohled ne silný čeledín, s bledým a hubeným obličejem a jasně modrýma očima, pohnul horním rtem s knírkem a pohlédl jaksi udiveně na usmívající se Johanu.

„E?“ tázal se jí téměř jediným slovem, které mohl vypovědět, protože byl němý.

Nízká, obratná Johana rozvrtěla mladým svým tělem, dotkla se prstem čela a zamávla rukou.

Čeledín porozuměl a také naznačil rukou, že neví ničeho.

Johana nastínila pohyby, že hospodyně podá komusi ruku a kněz obě sváže.

Do čeledína uhodilo cosi neočekávaného. Tvář jeho svraskla, vápenně zbledla kolem uší, ale skráně se rozpálily. A jak se probral z tohoto překvapení, naznačil rukou, zda hospodyně bude si bráti onoho vysokého sedláka, jenž se tu třikrát objevil ve statku.

Johana přikývla, čeledín sekl rukou do vzduchu, obrátil se a dál si nevšímal Johany.

Ale Johana opět ho zatáhla za rukáv, napočítala na prstech, že je tu dvanáct let a všecko hospodářství po ten čas řídil sám — a teď má uhnout vysokému sedláku, kdežto by bylo po právu, aby tu zůstal sám.

Němý, jak ho v dědině jmenovali, protože nikdo neznal jeho původu, zlostně pohlédl na Johanu a naznačil jí rukou, aby šla svou cestou a nechala ho s pokojem.

S chladným úsměvem vyšla Johana ze stáje a rázně odběhla do chléva, aby se převlékla. Němý napojil koně a jako zapomenut vyhlížel s náspu na bílé, široké nádvoří.

Od rána začínala obleva. Obloha krásně zmodrala, prohloubila se, a první lehká oblaka chvátala po ní k dalekým lesům, jako by je

poháněl bičem. Polední slunce zářilo na bílém sněhu, třpytivé kapky bystře krápaly se střech, a jižní burácný vítr projížděl nádvořím, jako by všecko chtěl proniknout a všemu vdechnout svůj obrozující dech.

Němý pohlížel na tuto radostnou proměnu, a v jeho udřeném těle hlásil se naléhavý pud zemědělce po nových pracích, ale dnešní novina Johanina ho zakřikovala.

Hejno vrabčíků sneslo se s křikem doprostřed nádvoří. Začala rvačka o žitné stéblo. Vrabčíci vráželi křídly do sebe, klovali zobáky a zatrousili stéblo do závěje, navrstvené tu od poslední divoké vánice.

Němý tleskl dlaní, a vrabčíci jako rozprášeni rozlétli se a pokřikovali po střechách a černých korunách stromů.

V tom sesula se sněhová lavina u střechy, dopadla němému k nohám a zvířila chumel bílého prachu.

„Ee!" zahrozil pěstí do výše a soudil, že by se mělo nádvoří proházet, ale rázem se vzpamatoval.

„Už nic, už nic, ať se třeba celé stavení zatopí," pomyslil si a dobýval ze sebe jakési těžké, pracné zvuky, kterým on sám jen rozuměl.

Ale v tom ho Johana volala k obědu. Zavířil v něm složitý pocit studu a ponížení, ale hned se v něm ozval odboj. Poslal rukou Johanu pryč a chvíli setrval na náspu. Ale potom se uklidnil a šel.

Johana byla sama v malé kuchyni a jedla.

„Dnes budeme obědvat sami. Hospodyně i s dětmi je tam ve světnici s tím vysokým, víš," naznačovala rukou němému, ale nerozdráždila ho.

„Ať je tam, co je ti do toho? Mně také po tom nic není, jezme!" srážel ji uražený člověk, sedl a jedl, ani se neohlížeje ke dveřím, za kterými hospodyně hostila ženicha.

Tvář jeho byla chladná a svrasklá, jen oči měly jakýsi divný, kovový lesk. Jedl pomalu a polykal těžce. Uzené maso nemohl sežvýkat, jako by mu v ústech rostlo, a zelí se ani nedotkl.

Pojedl, vzal klobouk a vyšel ven.

V kapse nahmatal oharek viržinky, zapálil jej, přešel nádvořím, provlékl se kolem rozmrzajícího potoka a příkrým úvozem vystoupil na pahorek.

Jasné a slnivé slunce rozsvětlovalo kotlinu, kterou se vinula cesta. Bílé plochy polí svažovaly se dolů a za řekou zase vystupovaly do stráně, na které hnědl vzbouzející se háj a nad ním temněl dlouhý pruh sečného lesa. Těžkým letem a s krákotem neslo se k severu hejno vran, vítr bystře projížděl prostorem, a v celém ovzduší cosi měklo, tálo a poddávalo se tomuto novému, všecko vzbouzejícímu přerodu.

Němý stál na vrchu stráně, odevzdán doteku vzkříšených živlů, které v něm probouzely každý rok se opakující nutkání k jarní práci. Jeho odpočinuté svaly znovu se napínaly, a jakýsi divný, krevnatý nepokoj probíhal mu tělem a činil ho prudkým.

„Tam se začne set oves," řekl si, dívaje se na dlouhý pruh role za řekou, ale najednou ho cosi schvátilo prostřed myšlenky.

„A ba, nebude," řekl si, „ať si obseje tam ten vysoký, co byl dnes u oběda," a jako by ho cosi ponuklo, rozběhl se mezí až k cestě. Šel měkkým, tajícím sněhem na slepo, nevěda kam.

První praménky vody zastříbřily se v brázdách, první ostrůvky země začernaly se na jižním svahu, cosi nevýslovně radostného dýchalo krajem a prolínalo jej, ale němý šel jako nedotčen těmito kouzly, hleděl do sebe, do života, jako by účtoval s minulostí.

„Eh ty, proč jsi dřív říkala lidem: lepší by mně bylo s tím němým," řekl sám k sobě, a tu měl pocit, jako by se mu cosi přetrhlo, zbortilo jako přístřeší z chvojí.

Uvědomil si, že ho sem před dvanácti léty zavála náhoda, jako vítr přenáší travné semeno. Odkud je, nikdy nevěděl, sloužil od mládí a měnil místa, protože nesnesl křivdy a výsměchu. Dvanáct let sloužil tu ve statku a zkusil toho do boha. A co tu viděl! Ten, co je pod zemí, už nepoví. Ale on ví, jak pil, jak mrhal majetek, honil koně až do úmoru, předjížděl vozky a ve všem hrozně ztřeštěně jednal. Darmo ho nevezli třikrát do blázince. Vrátil se — a zase všecko začalo znova. Pil, týral ženu a děti, honil je se sekyrou v ruce, a nebýt jeho, němého, byl by je sprovodil se světa. Ale on držel ruku nad nimi a spoutal nebožtíka v takové chvíli provazem, že ani necekl. Zkusil za mládí od lidí všemožných útisků, a proto těžce nesl křivdu. Nemohl vykročit z tohoto statku, a třebaže jej lákali druzí do služby a slibovali hory-doly, nehnul se s tohoto místa. Věděl, že by bez něho upadlo a přišlo na buben. Ale k čemu měl takové hloupé srdce! Ve dne dřel na poli a v noci choval děti jako chůva. Bál se o ně, jako by byly jeho vlastní. Eh, už je to tam!

Šel nestejnoměrným krokem, jenž docela odpovídal jeho myšlení a hned byl vážný, hned zase prudký a svéhlavý. Mluvil sám k sobě a živě posunoval rukama.

A teď přijde člověk z cizí dědiny a bude tu pánem na statku, který on držel svou hlavou a svýma rukama. To mu dal pěkný dar! A co jemu zbylo? Ta mizerná mzda? Dostával na rok stodvacet korun — zač to bylo? Věděl, že zlatem není k zaplacení, ale bylo mu líto tam té — Eh! Jenom pohrozil za ní pěstí. Viděl, jak těžce se oháněla na statku, jak posílala každý měsíc peníze do ústavu, a proto mlčel. Ale teď v něm zavířil nepokoj. Eh! Nebude nikoho šetřit a sebe mrzačit hrozným dřením. Ať se dře už ten vysoký sedlák. Má tělo jako medvěd, ať táhne! On tu už ani postu nedočká.

Ale tu se rozpomněl na děti. Choval je, ruku nad nimi držel, aby jim ani vlasu nezkřivil ten tam pod zemí — a nyní přijde ten druhý — a jakým ten bude otcem? Jak je mu jich líto, a nejvíc té malé, dvouleté. Má ta vlásečky jako len a modrá očka jako čekanky! Jak ji vezme na klín a pohladí, cosi v něm taje, a teplá lidská vlna oblije jeho nerozkvetlé srdce.

Stanul, a bylo mu hořce. Byl jako zrazen, zklamán, ochuzen. Vydechl ztěžka a jako v zapomenutí hleděl před sebe.

Stál na můstku a patřil na řeku. Rozklokotané vlny proudily po krách a bortily je. Od háje zavál jakýsi osvobozující dech, ovál mu obličej a projel mu téměř až do duše. Pozvedl oči, a tu se nad ním vznesl jakýsi veliký pták, nevěděl jaký; zamával křídly a zakroužil nad hájem. Němého cosi schvátilo. Pocítil v sobě obdivuhodnou lehkost a patřil za ptákem.

Eh, dobře je mu, že má křídla. Zaletí sobě, kam chce, je svobodný. Ale co, či je on svázán s tím, co ho zradilo? Ne, nikdo ho už nezdrží, je volný. Je třeba opravdu, aby změnil místo, musí to být. Nezůstane tu a půjde. Ale kam, kdož ví. Jenom pryč, aby neměl na očích těch dvanáct udřených roků.

Najednou pocítil, že se v něm přetrhly svazy se starým životem a rozpoutalo se v něm cosi uvolněného od marné, prohrané minulosti. Eh, radostně ukázal si k jihu, kam letěl onen svobodný pták, a cosi se v něm hnulo jako odvaha k jinému, novému životu.

A jak tak stál, hleděl na pruhy pole, které po dvanáct roků oral a kosil. A tu zrovna vedle něho byla tak jako dlaň rovná niva, taková dobrá, podílná role, na které si jen odpočinul proti těm ostatním. Hleděl na bílé pole a laskal se s ním pohledem. Však už to dnes bude naposled. Ještě je zasil na podzim, ale kosit ho nebude. Pohlédl skoro vděčně na nivu, jako by se s ní loučil, ale hned se odtrhl od ní a rozbředlou cestou vlekl se do statku.

Lehkými kroky vyběhl na půdu, kde měl v truhle všecko své bohatství: troje šaty, boty a prádlo a čtyři sta korun v kožené tobolce. Víc neměl, jenom tu duši v těle a vědomí, že nikomu zle neudělal. S chvatem balil své věci do uzlíku. Řekl si, že časně ráno přivstane a půjde, kam letěl onen veliký pták, dolů k poledni. Co na tom? Země je veliká, a práce všude.

Svázal boty a kolem nich navinul prádlo a šaty. Peníze v tobolce zastrčil za ňadra. A truhla, myslil, ať zůstane tady, s sebou jí nepovleče. Spořádal věci a sešel dolů s půdy.

Selka právě doprovázela přes práh statného čtyřicetiletého sedláka s plnou, ohnivou tváří a usmívala se na něho.

Němý všiml si jenom rukou sedlákových.

Jako lopaty, řekl si, zašel do stáje a pohladil vranku. Jako by mu rozuměla, pohlédla na něho velkýma, vlhkýma očima.

Už jí nebudu krmit, česat a napájet, pomyslil si. Bylo to krotké zvíře a neublížila nikomu. V létě okolo Jana Křtitele měla donést hříbátko, ale neuvidí ho. Kdež bude zítra? Možná, že vranka bude po něm tesknit, ale i on bude vzpomínat, že to byl dobrý koník. Přitulil hlavu ke koni, objal jeho krk a potom pohladil i ostatní koně a vyšel ven.

Kastor, malý psík, myšák, vyběhl naproti němu, sklonil se na přední tlapky a lísal se k němu. Eh, taky takový dobrý pes. Nikomu neublížil, hlídal dobře — a jak lovil myši! Němý ho měl rád, pohladil ho po lesklém, kavčím hřbetě, a neohlížeje se ku prahu, vyběhl pod kolnu, šplhal nahoru po žebři, shodil dolů dvě otýpky sena a zase slezl.

Bylo mu měkce. Za dvanáct roků srostl s celým tím hospodářstvím, s těmi budovami i němou tváří, a bylo mu hořce pomyslit, že se zítra od všeho odtrhne. Kdož ví, jak to tu půjde po něm. Ten pod zemí byl jako v nlze, ale on se staral i o ty dvéře na kolně, aby se nerozlétly, věděl, kde schází hřeb, a netížil si, šel a zatloukl jej, kde bylo třeba. Ale jak bude potom, kdož ví.

Nedávno našel na spáncích stříbrnou pavučinu. Starosti mu ji tam navlékly. Zachmuřil se a zastrčil zrcátko do kapsy.

Ti tam u prahu ještě stáli a tiskli si ruce. Němý se zamračil, popadl otepi do náruči a nesl je do stáje. Pohodil koním sena a čekal, až ten vysoký odejde. Konečně zaslechl jeho mlátivé kroky a vyšel ze stáje.

Chtěl odejít, ale selka mu zakročila cestu. Byla nastrojena a celá omládlá, jako by ji čekalo cosi příjemného. I její mdlé rybí oči divně a třpytivě zářily.

Pohlédla na němého a dobádala se, že je mrzut.

Co ty, naznačovala mu rukou, co se mrzíš?

Němý sekl do vzduchu rukou a svraskl v obličeji. Selka začala z něho dobývat. Němý odvracel obličej, bráně se výstupu, ale chtě nechtě nemohl potlačit, co ho dnes dobilo.

Cože tu chce ten vysoký? Či bude si ji brát po Velikonoci? hovořil prudkými posuny. Ale nač mluvit — už to ví všecko. Ale proč pravila světu, že by jí lepší bylo s němým než s nebožtíkem? Což on se tady nenadřel za dvanáct roků? Eh, takoví jsou lidé na světě!

Selka se jenom usmála jeho prudkosti. Nechápala, jak se tak může rozčilit proto, že se vdává, a naznačila mu, že je němý a nemá peněz.

Bezejmenný člověk vycítil z toho urážku a zrudl, ale hned se vzchopil. Je pravda, že je němý a nemá peněz, ale má hlavu, ruce a srdce. Naznačoval to pouze posuny, ale tato řeč byla výraznější než mluvená, protože němí vkládají do svých posunů všecko své cítění, aby se úplně vyjádřili, a právě tím nabývá jejich výraz neodolatelné pravdivosti a síly. A těmito svými prudkými posuny naznačoval, jak za dvanáct let skoro sám všecko zoral, obsil a sklidil, jak na jeho hlavě bylo celé hospodářství, jak zastal každou práci: dříví řezal, vodu nosil a děti choval, a jak je všecky bránil, když je ten pod zemí týral, a nebýt jeho, byl by je sekyrou shladil se světa.

Selka přikyvovala, že všecko je pravda, ale že se nic nedá změnit, a při tom jí nescházel s tváře radostný úsměv, který němého opět vydráždil.

Ví-li, jakou mu to dávala mzdu? Sloužil za babku. Druzí mu dávali jednou tolik, a nešel. Eh, jak byl hloupý, na hlavu padlý! Už ví, jak lidé klamou a využijí člověka, reptal a všecek se třásl.

Selka jenom potrhla rameny.

Eh, už je to tam! Ale ona! Proč ho šálila, eh! Trhal hněvivě rukou a zahrozil selce pěstí, ale rázem zvážněl a prudce zaběhl do stáje.

Bylo mu lehčeji, že se vypověděl. Však měl pravdu, nic mu nemohla popřít. Ale ať počká, možná, že na ni přijde mráz. Jenom se usmívá, jako by byla něčím opilá. Kdož ví, jakého člověka lapí! Eh, lidé jsou ďábli.

Za chvíli vyšel ze stáje a jako zapomenutý tloukl se poli a cestami až do samého soumraku.

S náspu zaslechl pláč. To plakala malá světlovlásečka. Hned běžel do kuchyně. Dvouleté děvčátko sedělo v košilce na podlaze a plakalo. Ve stavení nebylo nikoho. Selka nejspíš brousila po besedách, děti ještě nepřišly z toulky, a Johana poklízela ve chlévě.

Toto nejmenší dítě měl němý tak rád. Vzal je na ruce, hladil po měkkých, lněných vláscích, přichýlil k sobě a konejšil jako chůva. Děcko se k němu důvěrně stulilo. Blízkost dítěte, které mu takořka na rukou vyrostlo, a teplá vůně jeho mladého těla jej opíjely. Měkl a roztával jako vosk.

Eh, spát chceš, kočičko, pochopil, zanesl dítě k posteli, pokřižoval malou ručkou, políbil na měkké líčko a položil do postele.

Dnes ji ukládá naposled. Zítra už bude tam —, řekl si a jenom rukou naznačil dálku. Na místo něho přijde nový hospodář — ale jaký bude? Nebude dětem ubližovat? A tu mu zase napadlo, kolik se nachodil za pluhem, nasekl kosou a nakopal motykou, až mu v páteři lupalo, ale děti měl rád a vstával k nim třeba o půlnoci z nejlepšího spánku, aby je upokojil. Ráno jako opilý vrávoral polem, ale pro to nic, měl děti rád.

Malá světlovláska se utišila. Poseděl u ní chvíli a pak se zvedl. Ale dítě, jako by tušilo, že chce odejít, natáhlo ručku a zavolalo: „Sem, hahat!“

Němému cosi sevřelo hruď a vynutilo slzy do očí.

Eh, či to dítě tuší, že mu chce odejít? A ta němá tvář také — ten myšák a vranka? Eh, oni jsou lepší než ti velcí lidé. Ode dávna k nim přichýlil srdce — a zítra měl je opustit.

Myšlenky cválaly jeho duší v divém úprku. Cosi se v něm rvalo a těžce zápasilo. Myslil na sebe, na odvetu, a zase na děti, na němou tvář a celé to okolí, s nímžto byl takořka srostl.

Posadil se znovu k dítěti, uspal je a vyšel na nádvoří.

Měsíčný srpek rozsvětloval temný prostor, nad západem plálo řídce několik hvězd. Vlažný dech větru jenom hladil. Bylo tak vlídně, tak pokojně jako před příchodem čehosi nového, obrozujícího. Eh, zítra všecko opustíš a půjdeš tam přes háj, kudy letěl ten pták, řekl si němý, a najednou se mu chtělo obejít stavení a rozloučit se s ním už navždy. Ale rázem si vzpomněl na světlovlásečku, a tu se mu rozlil duší tak horký, střemhlavý cit, že chvíli stál jako něčím zatížen. Už ani myslit, ani pokročit nemohl. Cosi mu prsa utahovalo a svazovalo krok.

V této své tísni pohlédl do hvězd — a druhý den ráno ukládal zase své věci do truhly a jako by se vším už smířen seběhl s půdy, aby vložil své plece zase do starého jha . . .

Jaroslav Pasovský:

Král Šelómó.

Dramatická báseň.

Osoby:

Šelómó, třetí král v Israéli.
Azarjá, velekněz.
Benájá, nejvyšší nad vojsky.
Achišár, správce paláce.
Eliáb, velitel stráže.
Elichóref, } písaři královští.
Achijjá, }
Támar, dcera Zárova.

Tanečnice, hudebníci, otroci, družina králova.

Vysoká komnata v královském paláci v Jerusalemě, mizící v stínech soumraku. Vzadu otevřený výhled na terassu, s níž se sestupuje do zahrad. Viděti směs kupolí a střech města, zatopených zapadajícím bronzovým sluncem, jímž ozářena i terassa. Zlaté štíty jsou rozvěšeny po stěnách. U zdí stojí vysoká křesla, zdobená zlatem, lehátka, na nichž pestré egyptské látky a polštáře. Na pravo i na levo vchody, zastřené těžkými temnými závěsy. — *Achišár* a *Eliáb* stojí na terasse; *Benájá* právě vystupuje k nim ze zahrad.

Achíšár. Hle, rozžhavené zlato západu
jak déšť na střechy jerusalemské!
Je ohnivá to lázeň královská,
jíž hodno jest jen město královo!

Eliáb. Však první páry fialové již
se dotkly — popatřte — hor hřebenů,
jak únavy stín když se pokládá
na oči obtížené dřímotou.
Tma spouští pozvolna své závoje . . .

Achišár. Den mizí, aby noci ustoupil,
a jiný zejtra se zas rozhoří
a zhasne opět v noční jeskyni . . .
Jak řada žen, jež s vědry pro vodu
se berou — jako nebem oblaka
v neznámo plují — dní a noci jdou
za sebou jako stádo bez konce,
kde ovce bílá s černou střídá se.

Benájá. Však čím víc do let, dobří přátelé,
tím vážněji se stromu věčnosti
trháme těžké plody nocí, dnů.
Jich zralost cítíme a chutnáme
pak teprv vděčně jejich ovoce,
byť hořké jako zrna aloë.
Snad právě ono teskné vědomí,
jich řada že je studni podobna,
na jejíž dno až okov sestoupil,
by vyvážil z ní vodu poslední —
snad právě ono teskné vědomí,
jak oheň zlato, vzácné činí je . . .
Ó Stáří, *hlavy* mé se dotýkáš,
jak hudebníků prsty loutny strun —
na bránu *srdce* ještě neklepej!
Achíšár. Máš za to, tobě že snad nenadští
do duše popelu a hořkosti,
když přepadlo a neušetřilo
ni velikého srdce králova,
jež moudrostí přec živo hlubokou
jak zažehnutý plamen olejem,
a klidné bylo vždy a zjasněné
jak zralá pole v žáru poledním!
Král netuší, neb tušit nechce snad,
že Stáří po boku mu stanulo . . .
Jen smutek ze soumraků podzimních,
chlad z fialových dálek cítí vát . . .
Pausa. Pak k Eliábovi:
Nuž — zda jste našli?
Eliáb. Proto přicházím,
že nalezl jsem již, ti zvěstovat!
Achíšár. Ty šťastný! Králův vděk tě nemine,
a zlatem zahrne tě Šelómó!
Eliáb. Mně třikrát sladší bude odměnou,
když v jeho zracích mlhy jeseně
dnů jarních lesku brzo ustoupí.
Neb velmi Šelómona miluji . . .!
Achíšár. Je mláda?
Eliáb. Jako jitro procitlé!
Achíšár. A krásná?
Eliáb. Jako modla Aštóret!
Achíšár. A sluje —?
Eliáb. Támar, dcera Zárova . . .
Benájá. Vy hovoříte o čems přede mnou,
co, jak se zdá, je vaším tajemstvím.
Eliáb. Až podnes bylo — teď již přestává!
Achíšár. Chcem' vyjevit ti svoje tajemství
dřív, než se druzí o něm dovědí,

a vše ti povědět, ó Benájo!
Však vyprávěj ty, Eliábe, spíš,
když právě dobré zprávy přinášíš.
Eliáb. Nuž slyšte! — Sám víš dobře, Benájo,
že od posledního „dne smíření“
král obklíčen je smutkem podivným,
jenž jako černý noční netopýr
nad jeho srdcem křídla rozepial.
Dni dlouhé trávil ve svých komnatách,
sám, s myšlenkami pouze hovoře . . .
Achíšár. On zapečetil téměř ústa svá
a duši nepřístupnou učinil
pro vše, co na ni zaklepalo by.
A neměl, jak víš také, Benájo,
ni pohledu pro rytmy tanečnic,
ni sluchu pro stříbrné zvuky harf,
ni úsměvu pro souložnice své . . .
Eliáb. A v noci, když jsme stráže měnili,
my vídali jej, kterak jako stín
po hradbách, po tarasech bloudívá — — —
Benájá. Co dále? . . .
Eliáb. . Když jsme tedy viděli,
jak chvílemi zří v propast zelenou,
kde opály hvězd tiše kmitaly,
a jak se měří ty dvě hlubiny,
tůň noci s jeho duše bezednem —
my zatoužili, Achíšár a já,
přinésti světlo v šeré jeho dny.
Benájá. Dřív bylo ovšem hledat příčinu,
z níž rozekvetl jako z kořene
ten zahořklý květ smutku králova.
Achíšár. A tu jsme věru záhy nalezli.
Jak řekl jsem již: *Stáří* blíží se,
by těžkou stříbrnou svou korunu
na jeho posvěcenou kladlo skráň . . .
Eliáb. My vzpomněli, když krále Dávida
na sklonku dnů tak život opouštěl,
že jeho krev se v žilách stavěla
a tělo bylo chladné jako kov —
my vzpomněli, že tehdy přivedli
ke králi sunamitskou Abíšag,
by přelévala svého těla žár
v chlad jeho údů, jako do révy
svůj oheň lije výheň sluneční.
I vzal jsem oděnce, a vyšli jsme
za městské brány hledat děvečku,
jež dovedla by jaro nadýchat
do podzimních dnů Šelómonových.

Benájá. Což nebylo dost sličných, žhavých žen
ve druži královské?

Eliáb. Ne, nebylo.
Jen takou hledali jsme mladičkou,
jež nepoznala muže doposud
a přec již touží růže svěžích rtů
dát žádostivým ústům otrhat.

Benájá. A našel jsi —?

Eliáb. Po dlouhém hledání,
jak zakopaný poklad — náhodou!
My přišli k samotě u Anatót
při západu, jenž bledl na horách.
Již hladovějíce a žíznice,
jsme pohlíželi dolů ve směru,
kde Jerusalem byl, a toužili
se navrátiti. Hle, v tom kmitl se
šat pestrý, prostý, který slunce však
svým zlatem protkávalo ozdobně . . .
Jak sličná byla dívka jdoucí k nám!
Nač líčit však tu její půvaby,
když záhy sami oceníte je? . . .
Tu na mne obrátila oči své —
dvě černé pochodně — když mimo šla.
A stanula zříc, že jsme umdleni,
koš sňala s ramenou a podala
mi s úsměvem, co nesla, pojísti.
I vzal jsem, ale patře na ni děl:
„Kéž jiné hrozny, jiné fíky bys
mi nabídla, jak tyto, ochotně!"
A ona odvětila: „Pane můj,
věř, nemám více, než co v koši jest,
a co mám, nesu svému bratrovi . . ."
Tu, vida její dětinnost, jsem řek':
„Ó panno, ať tvé jméno i tvůj rod
jsou jakékoli — rci, zda chtěla bys
u dvora krále Šelómona být? — —"
Však dívka mlčela. I pravil jsem:
„Hleď, vše bys měla, po čem toužíš snad.
V šat z těžkých tkanin by ses halila
a v roucha purpurová, v závoje
bys černé vlasy zachycovala,
je vínkem přenádherným spínajíc;
tvé paže zlatí hadi náramků
by obemkli, a kruhy zvonily
by ve tvých uších, jako přívěsky
kol boků, na hrdle a na ňadrech,
že záviděly by ti družky tvé!" — —

„Po ničem z toho, pane, netoužím,“
jen odpověděla — a odběhla.
— — — — — — — — — —
Mně s mysli však již neodešla víc.
Plán pojal jsem, ji unést násilně!
Tož opět příštího jsme večera
přijeli k jejich tiché samotě
a čekali jsme. Když tma nastala —
jak blesk tu kmit se její bílý šat.
Já skočil k ní, ji sevřel pažemi,
na koně zdvih' a pobídl jej v trysk;
můj zbrojnoš zatím rozžeh' pochodeň
a před námi jel, svítě na cestu.
A letěli jsme krajem setmělým
jak odpoutaný přízrak ohnivý — — —
V mém náručí se nejdřív zmítala,
jak do sítě když zachytí se pták,
pak v hořký pláč se dala, ubohá,
a když jsme dojížděli k městu již,
ji usínat jsem viděl únavou . . .
I složil jsem to tílko rozkošné
a křehké jako tulipánu květ
na měkké, teplé lůžko v domě svém
a sám jsem u něho bděl čekaje,
až probudí se . . .
Oči hluboké
a dětské otevřevši slávě dne,
kol na vše s úsměvem se dívala,
jak jindy procítala na horách.
A tiše dala se pak odvésti
do paláce, kde Elichórefu
jsem odevzdal ji — neboť na stráže
mi služba dohlédnouti kázala —
když přislíbil, že nad ní bude bdít . . .
Teď nezbývá, než aby Šelómó — —
Hlas mu zakolísá.

Benájá. Kéž dojdeš cíle, k němuž kráčel jsi . . .
Eliáb. Však žel — —! Zamlčí se a zasmuší.
Benájá vroucně. Kéž najde dobrý Šelómó
na jejích retech víno ohnivé,
jež kouzlem zadržet by dovedlo
dnů jeho neodvratný v marnost pád! . . .
Pausa.

Achíšár. Den pohas' — obětnice zřícená.
Noc nad městem jde krokem tlumeným
jak tanečnice v modrých závojích . . .

S pravé strany vejdou *Támar* s *Elichórefem* a *dvěma otroky*, již nesou pochodně.

Elíchóref. Zdráv budiž, Benájo! I ty buď zdráv,
ó Elíábe, Achíšáre též!

Elíáb } tiše. Toť ona . . .
Benájá } Ona? . . .

Achíšár. Elíchórefe,
buď vítán!

Benájá. Ústa oněmují tam,
kde krásu pojmouti zrak nestačí — —

Mlčení. Všichni hledí na Támar, jež zmatena klopí oči.

Achíšár. Kam vedeš ji?

Elíchóref. Do komnat královýcn.

Benájá. Tam Šelómona nezastihneš as,
neb soumrak, přítel jeho nejlepší,
ho jistě volá hlasem čarovným
a k bloudění zve v šeru paláce.

Elíchóref. Leč zůstavíme ji tam jako dar,
jejž neznámý kdos králi posílá.
Než — dále! Odchází.

Achíšár. K vám se připojíme též — —

Benájá. — neb štěstí jest, jít v krásy šlepějích!

Odcházejí.

Elíáb truchlivě. Žij blaze, Achíšáre . . . Chce odejít do zahrad.

Achíšár. Nepůjdeš
též doprovodit slavné poselstvo,
jež nese poklad Šelómonovi?

Benájá. Ty odcházíš? . . .

Elíáb. Že musím. Hořce. Střídat stráž . . .

Benájá. Buď s tebou Hospodin! — —

Elíáb hledí za odcházejícími. Chvíli bojuje v nitru. Pak pospíší za Benájou a zadrží jej u východu.

Elíáb. Můj Benájo!
Ó, sečkej, prosím! — —

Benájá. Všecek chvěješ se!

Elíáb. . . . Již déle toho skrývat nemohu,
neb tajemství, jež nesu v srdci svém,
hruď svírá mi, jak v pancíř železný
bych oděn byl . . .

Benájá. Co stalo se ti jen?

Elíáb po chvíli bolestně a vášnivě.
Já miluji tu dívku!

Pausa.

Benájá. Příteli,
to láskou zoufalou jsi zahořel.
Neb, uvaž, Támar Šelómonovi
jak božstvu byla zaslíbena dnes.
A v žárlivosti uhlí řeřavém

bys marně mučil srdce žíznivé
za nocí bez spánku.

Eliáb. Já nežádám
než pověděti jí o lásce své,
jež, ráno zrozena, má večer mřít!
A chci jen slovo od ní slyšeti,
zda láskou mojí nepohrdla by
a zda by mohla mne též milovat!
A odpoví-li „ano“ — odejdu,
daleko odejdu a čekati
tam budu na okamžik blažený,
kdy větrů křídla z Jerusalema
radostné přinesou mi poselství,
že již je volna a že bude má! — —

Benájá. Máš sílu říc' jí, že ji miluješ?

Eliáb. Mám, Benájo!

Benájá. Pak sečkej. Přivedu
sem dívku za chvíli. Ty rozvahou
se obrň, žár svůj zmírni rozumem! Odejde.

Eliáb chce pospíšiti za ním.
Ó ne, ne! — — Stalo se již . . . Odešel! — —
Teď úzkost jímá mne, že řekne „ne“ . . .
A bojím se, že „ano“ odpoví . . .
Zadumá se.
Proč utonul jsem v hloubi očí těch,
proč pavučinou svého půvabu
mě pro vždy obetkala bezděky! — —

Benájá se objeví u vchodu, ale opět zmizí.

Támar vejde, stane, a spatřivši Eliába, zachmuří se. Žena v celé nenávisti v ní opět procítá.

Eliáb po chvíli. Tys přišla . . .

Támar. Vojevůdce přived' mě.

Eliáb propukne náhle veškerou vášní.
Ó Támar, nemohu teď více říc'
ti než, *že miluji tě*! — — — Slyšeti
bych chtěl — — —

Támar hrdě. Co chtěl bys, pane, slyšeti
od otrokyně v poutech?

Eliáb. Ozvěnu
jen vzdálenou z tvých drahých, sladkých úst
na svoje „miluji“! —

Támar. Jak's bláhový!
Což mohla bych tě vskutku ráda mít?
Ó, *tebe, tebe, tebe* milovat? . . .
Já nenávidím tě — ó, slyšíš to? —
že násilím bezmocnou uchvátiv,
do nemilovaného náručí

mě kladeš, v chladné lože královo,
jak mrtvé tělo kladou v skalní hrob! . . .
Ach, nenávidím, nenávidím tě!

Odejde hrdě zpět.

Eliáb po dlouhém mlčení.
Je konec . . . Marny moje naděje . . .

Jde zvolna na terassu.

Vše ztraceno již — — Bolestně. Tobě žaluji,
ó noci bezměrná, své zoufalství!
Vám, hvězdy v zelenavé propasti,
a tobě, moře ticha! . . .

Benájá se vrací. Příteli . . .

Eliáb. Můj Benájo!

Benájá. Vím všechno. — Pamatuj,
že's vojín: přemoz bolest svou!

Eliáb. Oh, proč,
proč utonul jsem v hloubi očí těch,
proč pavučinou svého půvabu
mě pro vždy obetkala bezděky!

Zakryje si líce.

Azarjá přichází s *králem* ze zahrad.
Hospodin mlčí . . .

Šelómó. A já nadarmo
snad k němu volám. V mracích zahalen,
je němý jako modly kamenné . . .
A někdy, Azarjo, již pochybnost
mně v srdci vstává — — Sestupují s terassy.

Benájá se klaní. Zdráv buď, králi můj!

Eliáb se klaní hluboko a mlčky.

Šelómó. Ó vítej, Benájo! Jak hvězda jsi,
jež bludnou moji dráhu protíná! —
I tebe vidím, Eliábe, rád.
Jdi, prosím, osobně dnes dohlédni,
zda stráže bdělé jsou, neb pojala
mě úzkost podivná, jíž nechápu,
a je mi, jak by tajný nepřítel
se blížil k nám a sevříti mě chtěl . . .

Eliáb se klaní a odchází.

Šelómó. Zde zůstaňme. Mně volně tady jest.

Benájá. Snad měl bych pochodně dát zažehnout . . .

Šelómó. Ne. Právě tento přísvit modravý,
z kterého teprve se rodí noc —
jak černá perla z lastury — chci pít.
Ten polostín je právě příznivý
a pobízí mě, abych promluvil:

Benájá. Chci svěřit vám své duše tajemství . . .
A *nám* své srdce hodláš otevřít?

Šelómó. Vám, ano. Neb ty věrným přátelstvím
jsi, Benájo, spiat se mnou od dob již,
s prorokem Nátanem a Sádókem,
tvým otcem, Azarjo, kdy v Gihónu
jste na krále mne korunovali.
A tebe, velekněže, vážím si,
že nejen Aharónův náprsník,
však moudrost též od otce dědictvím
jsi přijal hlubokou.
Odmlčí se.
U stáří bran
teď častokrát se nazpět ohlížím.
Však nekyne mi kmetství poklidné
jak hospodáři, který přehlíží
svých polí žeň. Já říci nemohu:
„Hle, mořem slávy, krásy, rozkoší
jsem proplul, všechno zřel a okusil,
a nyní mohu oči zavříti
a snít o plném, velkém životě,
jenž byl mně údělem, a vzpomínat
teď pouze, nežádostiv, usmířen,
a s úsměvem zřít na své žití zpět." —
Tak říci nemohu. Já nesmím jít
jak dělník na vinicích s večera
do svého domu odpočinout si!
Já nesmím oči zavřít spokojen
a vzdát se snům, jimž kvésti dává Noc,
já nesmím oddati se modlitbám
ni dumám královským — ba, přátelé,
já nesměl bych teď ani zemříti,
zatouže snad po sladké sestře Snu!
Neb není zavřen žití mého kruh:
já *očekávám* ještě . . . Souzeno,
že *poznat* musím ještě za svých dnů,
čeho jsem dosud nepoznal . . .
Azarjá. Ó ty,
ty, králi můj, že byl bys nepoznal?
Ty, jemuž vyjevil sám Hospodin
všech věcí tajemství a podstatu,
složení, zapředení vzájemné,
příčinnost osudův a zákonů?
Ty, který všechno prozkoumal's a víš,
že neznal bys . . .?
Šelómó. *Bolesti nejvyšší . . .*
Benájá. Té, pane můj, ty nikdy nepoznáš,
neb zrozen jsi jen k štěstí, k rozkoši!
Šelómó. Je souzeno tak. Prorokováno . . .
Již dávno, v mladosti dnech, královna

ze Šáby vyhledavši sídlo mé
a v znalosti všech věcí zkusivši
mou duši, při odchodu děla mi:
„Nic, králi, není skryto před tebou,
jen jedno: lidská bolest nejvyšší!“
A odešla — já pak se zasmušil.
Dny míjely, jak v zlatém řetězu
jdou články za sebou, a čekaje
já k budoucnosti zraky obracel.
Sádóka jsem se ptal, a řekl mi:
„Jen čekej — poznáš.“ Tedy čekal jsem,
slov jeho pamětliv, až stalo se,
nač podnes s hrůzou ještě vzpomínám:
— — Mne jala sličnost jedné z alamót.
A třicet nocí jsem ji miloval.
Však potom na Mirjam jsem zanevřel,
když poznal jsem, že v jejím životě
vykvétá nový život. Nazpátek
ji mezi otrokyně poslal jsem
a ke svým sárót navrátil se zas — — —
Já zavřel jejím nářkům, prosbám sluch,
bych navrátil jí nocí rozkošných
pohřbené kouzlo, miloval ji zas . . .
Tak minul rok. A jitra kteréhos
mně otrok přines' pytel zašitý,
jej odevzdal a děl, že, co v něm jest,
mně náleží. Víc říci nemohl . . .
Dal otevřít jsem vak — a hrůza v tom
mi srdce sevřela, mě zmrazila:
tam zkrvácené dětské tílko jsem
a uříznutou hlavu nalezl — — —
Cos neznámého, bolest strašlivá
se dotkla rozkošnických smyslů mých.
„Ó rci,“ jsem pravil jednou, „Sádóku,
zda *toto* byla bolest nejvyšší,
o které hovořila královna?“
Však kóhen děl: „*Ne. Čekej. Poznáš ji.*“
— — Šly zase dny, a roky míjely
jak vlna za vlnou. A pokání
jsem činil Hospodinu za všechno,
čím zhřešil jsem. Jak oheň sypal bych
na svoji hlavu, hořkých výčitek
mé srdce stravovaly plameny . . .
— — Šel k otcům, Azarjo, pak otec tvůj.
Na loži úmrtním mně naposled
nejvyšší požehnání udělil.
Já o svém pokání jsem vyprávěl
a řekl jemu: „Břímě výčitek,

jež tíží jako hrobů kameny,
viď, otče, že jest bolest nejvyšší?"
Však jeho ústa, okoušející
již ovoce všech tajů poznání,
jen šeptala: „*Ne. Čekej. Poznáš ji*..."
— — I vrátil jsem se do života zas,
jak hodovník se vrací ke kvasu,
a studně rozkoší jsem otevřel,
že takových již slunce neuzřil! — —
Pak chladlo vše a bledlo pozvolna...
Však někdy, a čím dál, vždy častěji
jsem slýchal přísný, neúprosný hlas,
jenž děl mi: „*Čekej. Poznáš* —"
Vyčkávám
až podnes, chvěji se a šílím již,
neb vím, že kolem mne kdos obchází,
nezřený, strašný, krutý nepřítel!...
Je teskno. Každé jitro truchlejším
mě nalézá, neb vím vždy jistěji,
že chvíle, nesoucí *ji* v náručí,
je blíže — —

Azarjá. Příliš, králi, sestoupil's
do strží myšlení a v propasti
všech jevů bedlivého vážení,
a skrytým vědám jsi se naklonil,
jak šel bys do podzemních sklepení
a zbloudil v jejich temnu neznámém!
Hospodin nechce přísných obětí,
úlitbou, kadidlem se spokojí
a srdcem důvěřivým, pokorným!
Den zasvětiž Mu, noc pak rozkoši!
K životu vrať se!... Vztáhni ruce jen —
a zlatých jeho vln se dotýkáš!
Slyš jeho slavné rytmy vůkol znít,
jak tisíce harf rozezvučených
by spojilo se živlů s vichřicí,
a ve svém srdci hledej ozvěny!
V zářícím jeho zlatě koupej se,
závrati jeho víno vděčně pij
a trhej růže — vrať se k životu!
Dej brány otevřít mu dokořán,
a v čele pěvců, hudebníků svých
jej, v purpur oděn, vyjdi uvítat!...

Benájá. Ó pane, čelo svoje rozjasni,
ať také my se můžem' veselit,
že z říše smutku vrátil se nám král!

Azarjá. Ty váháš?

Šelómó. Bojím se, že není již,
co dovedlo by dechnout v srdce mé,
jak jarní větry vtrhnou do lesů,
že cesta, po níž jdu, je ztracena
a žádné volání již kroků mých
že nemůž' zadržeti!

Azarjá. Králi můj,
moc do mých rukou dej — a proměním
ti tuto noc ve sluji rozkoše,
že rozplesá se teskná duše tvá!

Šelómó. Čiň, jak ti libo — —

Azarjá udeří na šáliším. Objeví se *služebníci.*

Azarjá. Vzhůru, otroci!
Pochodně rozžehněte všude kol,
ať zaplaší svit jejich tmavou noc;
koberce růží nechť se rozestrou,
by bosé nohy snědých tanečnic
se chladné země nedotýkaly,
až zatančí při hudbě ztlumené!

Šelómó. Nechť přijdou všichni sem se veselit!

Otroci zatknou pochodně do nosičů podél stěn. Skupí křesla a lehátka po pravé i po levé straně. Uprostřed nechají volné místo. Co je posypávají kvítím a růžemi a jiní pouštějí kadidlová zrna do trojnoží s ohněm, přicházejí hudebníci. Do volného prostoru se vřítí sedm tanečnic. Hudba zazní.

Vcházejí *Achišár, Elichóref* a *Achijjá, Eliáb* s jinými hodnostáři dvora královského. Klanějíce se králi, jenž usedl na jedno z lehátek po levé straně v popředí, skupí se v pozadí. Otroci podávají ovoce a víno. Začíná tanec ... Šelómó tupě, teskně naslouchá hudbě a přihlíží tanci.

Achišár přibliží se ke králi.
Jak bez účasti, pane, na vše zříš!
Tvé oči, jako světla hasnoucí,
cíl, za nímž patří, marně hledají,
a v dálkách utkvěly a nevidí
těl snědých obnažených tanečnic ...

Šelómó. Mne nevzruší již tyto smyslné
žen pohyby ... Nechť tančí ostatním!

Achišár. Ó králi truchlící, než naděje
v tvůj úsměv vzdám se, ještě dovol mi,
bych jednu prosbu zjevil ...

Šelómó. Neváhej!

Achišár. Z hor júdských včera dívku přivedli.
Ničeho nepoznala v samotě,
kde s bratrem přebývá — ó, dovol mi,
by směla vejít sem! ... Až uvidí
lesk přepychu, až růže s kadidlem
ji omámí a sbor žen tančících
ji přiměje, že plaše sklopí zrak,

až spatří *krále*, o němž slýchá jen
bájivé zvěsti v rodných horách svých —
ó, jak v tu chvíli bude rozkošná! . . .

Šelómó. Přiveď ji, Achíšáre . . . Achíšár odejde.

Král kyne Benájovi, jenž přistoupí.

Ale dřív,
ó Benájo, ať roucha slavnostní
mně přinesou a oblekou mě v ně.
Ta dívka chce přec *krále* spatřiti,
ne toho, který sluje Kohelet! —
Pás rubínový chci a čelenku!
Náramků hady, kruhy náušnic!
A růže do vlasů! —

Benájá odstupuje a dává pokyn služebníkům.

Hlasy šeptem. Král vstává z dum!

Šelómó se vztyčí; jeho pohled nabývá majestátu.

Elíchóref | mluví spolu stranou. Krev Dávidova rodu bouří v něm.
Achijjá | Že králem je, teď cítí dvojnásob.

Otroci oblékají krále a vijí mu růže do vlasů. Tanec ustává. Tichá hudba.

Eliáb | mluví spolu stranou. Ó Benájo, bojím se příštích chvil! . . .
Benájá | Buď, příteli, přec mysli zmužilé!
Eliáb | Ach, prchnu zbaběle, až zjeví se,
neb na svůj meč bych musil nalehnout!

Odcházejí do zadu.

Šelómó k Elíchórefovi. Dej k tanci znamení!

Tanec a hudba. Šelómó, krásný, ověnčený, se opět položí. Několik žen z harému se k němu přiblíží a usedne u jeho nohou.

Tu vejde s pravé strany *Achíšár* a *Támar*. Při jejím vstupu vše umlká — i tanec a hudba — okouzleno její sličností. *Eliáb* vzrušen chvatně odejde. *Támar* zmatena, poplašena stane v pravo u vchodu. *Šelómó* dlouho na ni hledí zaujat.

Šelómó k sobě. Jak sličná jest! . . .
Života jitro jaké procítá
v těch očí propastech! . . . A tyto rty
kvas jakých rozkoší as připraví
těm, jimž se odevzdaně zasvětí! —

Hledí na ni mlčky.

Číš vína sem! — — —
Zdvihne podaný pohár. Hor júdských gazelo,
ať jakékoli božstvo uctíváš,
já tento pohár obětuji mu!

Támar plaše. Jen Hospodina vzývám — —

Šelómó. Zdvíhám jej
na počest Jemu — i tvé kráse! . . . Pij,
pij též! Podají jí číš.
Pij! . . . V loutny, v harfy udeřte
vítěznou píseň, tance počněte!

Usedne. Ale tesknota jej po chvíli opět přemáhá. Hudba i tance se znovu rozvíří. Támar usedne po pravé straně sceny na jiné lehátko. Zdvíhá se chvílemi neklidně. Hledí občas letmo na krále, jenž se zdá ponořen v dumy. Náhle se však zase vzchopí a patří na dívku.

Šelómó. Mně pojednou jest, ruka tajemná
jak s krásy minulých dnů závoje
by zvedala . . . A v sluji setmělou,
jíž jest má duše, padá zlatý jas . . .
Z vln hudby horké, sladce umdlené,
z těl vůně, z mroucích růží výdechů
jak rodil by se úsvit růžový! . . .
Po chvíli.
Žel! — rodí se a opět hyne již!
Vše marno: smutek jak déšť podzimní
v mé srdce padá zas. A půlnoční
můj přítel do šedivých závojů
mi hlavu opřádá a za ruku
mě béře zase . . . A já za ním jdu — —

Pausa. Támar se náhle vztyčí, chvějíc se vášní. Chce skočiti ke králi, ale překoná se. Šelómó se na ni opět zahledí.

Šelómó. Je snědá. Slunce, jež ji osmahlo,
i žár svůj vlilo v kalich jejích krás.
Těch zřítelnic požáry vzdálené!
Úst rudých pukající ovoce!
Ó paže po objetích dychtivé!
A křehké tvary, sotva tušené
pod rouchem, jehož hebkým dotykem
se chvějí podrážděny, toužíce
po žhoucích rtech! — —
Tu zlomí se mu hlas. Zakolísá zdrcen.
Po jedněch žhoucích rtech!
Ne po těch, v políbení kamenném
jež na má ústa právě schyluješ,
ó druhu nezřený — — —
Vzchopí se; opět s vášní.
Však ne, ne, ne! . . .
Dech pouští cítím, kterak vane kol,
mé tělo ztravuje! Žár, strašný žár!
A žízeň, které víno neztiší!
Sluneční výhně hoří v hrudi mé —
oh, dusím se!

Strhává roucha. Ženy a někteři dvořané se k němu blíží. *Támar* se tyčí chvějíc se v ekstasi vášně.

Selómó. Pryč všichni! Vzdalte se! Chci býti sám!
Vše spěšně odchází. Zbude jen *král* a *Támar.*

Šelómó blíži se k ní. Sám s tebou . . . . Jakékoliv jméno tvé —
jsi krásná! — — Pojď! Jen lože králova

je purpur hoden, bys v něj vložila
své temné krásy příliš žhavý květ!

Strhne ji, vzdávající se, na lehátko — ale náhle zase v mysli zakolísá . . . Vstává. Támar však jej v tom vášnivě sevře.

Támar. Oh, miluji tě, pane . . . miluji! . . .
Líbej mne, líbej, zadus polibky,
ó králi těla mého, mysli mé!
Já miluji tě! . . . V ústa polib mne!
Jak drahocenný pás mě oviň teď!
A dej mi cítit dech svých sladkých úst
a dej mi píti víno polibků,
jehož jsem nepoznala doposud! . . .
Miluj mne, jako já tě miluji! —

Šelómó. Krev tvoje hoří! Rty tvé zažhnuty,
jak rudé obětnice svítí v noc! . . .
A žádáš políbení královských?

Sevře ji a líbá.

Támar. Líbej mne, líbej . . . králi . . . pane můj! . . .

Šelómó se pojednou vztyčí, odstrčí ji lehce, změněn, chladný, bolestný.
Ty polibky tě jistě mrazily . . .
Já cítil jsem jich prázdnotu a chlad —
neb z mrtvých úst šly. Těžké byly též
jak hrobní balvany — šlyť ze hrobu . . .
Pocely hořkým vínem chutnaly — —
Neříkej ničeho, já dobře vím . . . .

Támar. V mé náručí, ach, pojď . . . ach, králi, pojď!

Šelómó. . . . A objetí mých paží nebylo
víc nežli hadich dvou těl sevření
úděsné, studené . . . Já vím, já vím — —

Támar se naň vrhne, šíleně jej sevře. Sklesnou na lehátko. Chvíli setrvají v krutém, tichém objetí. Slyšeti jen prudký dívčin dech . . . Támar, vyčerpána, pustí krále a shroutí se. Šelómó vstane, učiní několik kolísavých kroků. Zvolá zoufale.

Vše mrtvo, mrtvo již!

Vidí, kterak růže, vetknuté do jeho vlasů, opadávají. Dí teskně a tiše.

Z mých vlasů růže opadávají . . .

Stane, opřen o sloup, v kamenné nehybnosti, zlomen, s očima hledícíma ztrnule do dáli. Támar se pozdvihne na polštářích a mluví horečně, zírajíc do neurčita.

Támar. Ach, tvoje ústa první řekla mi,
že krásná jsem. Své krásy neznajíc,
já dlouho žila. Jako poklad jsem
ji nalezla kdys nad zrcadly vod . . .
Tvá ústa první velebila ji,
ó miláčku — — Já nenáviděla
jsem tebe, když mne k tobě přivedli —
a teď tě miluji! Jak podivné —

jak krásné! — — Pausa.
. . . Nač toto lože, měkké dráždivě,
a tyto hebké, horké podušky?
K čemu ten purpur, tyto kože lví,
nač noc a hvězdy, a nač samota?
. . . Ó, vzduch je dusný, těžký, opojný . . .
Ach, růže, růže! . . . Dolů závoje,
mě dusí jejich krutá objetí!

Běží k terasse, snímajíc závoje s ramenou. Tu se zjeví *Eliáb*, vynořiv se ze zahrad.

Eliáb. Ó Támar!
Támar se mu vrhne v náruč. To jsi ty? Oh . . . oh . . .
Eliáb. Ty víš,
že miluji tě láskou nejprudší!
Já bloudil, šílen bolestí — —
Támar. Oh, pojď,
pojď! Vezmi mne! Jsem tvá, jsem tvá, jsem tvá! . . .

Eliáb ji obejme, tetelící se vášní, a snáší ji do zahrad.

Šelómó sám; po chvíli mrtvého ticha.
Kam vztáhnu ruku, všude prázdno jest.
Položí ruku na hruď.
Zde nejvíce . . . Je konec! . . .
Propukne bolestně. *Mládí mé*
teď propadá se ve strž bezednou!
Já milovat již nikdy nebudu,
již nebudu se láskou nikdy chvět,
a plamen rozkoše mne nesžehne! —
Pausa.
Pohaste světla!

Černí otroci přiběhnou neslyšně, zhasí světla v trojnožích i pochodně a bez hluku opět zmizí. *Azarjá* se objeví na terasse, velebný, rostoucí ze stínů. Jeho velekněžská koruna září tmou.

Šelómó. Jen stíny, stíny, stíny bez konce . . .
V jich tance zabloudil jsem přeludné — — —
A duše má se chvěje v poutech svých.
Hroutí se zvolna k zemi.
Mé mládí mrtvo!
Azarjá prorockým hlasem. *Bolest nejvyšší!*

Opona.

Nicolo Misasi:

Loupiti nebo zemříti.

Z vlaštiny přel. *L. Pölzelbauerová.*

Dozorce, mladík rozložitý a silný jako dubový kmen, zamiloval si toho inženýrka, jak říkával, jenž, sotva vyšed ze škol, poslán byl — tak ostýchavý a slaboučký — aby řídil stavbu mostu přes Savuto. Bylo na první pohled zřejmo, že to nebyla práce pro něho: vstávati za kuropění, odcházeti na místo, zatím co déšť crčel tmou a vítr cloumal větvemi kaštanů; státi celý den na slunci a jednati s dělníky, nevázanými a smělými rváči, — ne, to nebyl život pro tohoto rusovlasého hocha, jemného, vychovaného v bavlnce.

D. Saverio, inženýr, jenž tu byl před ním, to byl člověk jako sem stvořený: širokých ramenou, vyklenuté hrudi, silný, zavalitý; a bylo-li třeba, uměl rázným pohybem uchopiti revolver a potlačiti vznikající vzpouru neb roztrhnouti dva rváče. Jak jen mohlo vrchního inženýra napadnouti poslat sem místo D. Saveria tohoto slabého, ostýchavého hošíčka?

Dozorce, pravý syn lesů, o němž se povídalo, že je silný jako Turek a zmužilý, ba odvážný jako hladový vlk, zuřivý v hněvu, jímž snadno zahořel a v němž měl již často co vyrovnávati nožem nebo bambitkou, dozorce, jenž ostatně byl hodný hoch, velkomyslný, jako bývají siláci, vzal inženýrka ve svou ochranu; a vida jej osamoceného a smutného, snažil se získati si jeho důvěry, prokazuje mu ty malé služby, jež svědčí o uctivé náklonnosti.

Inženýr, jenž se nazýval D. Ciccillo, často pozval dozorce Rocca k obědu nebo k svačině, když dělníci měli odpočinek. Zatím co oni se natáhli do chládku pod křoví nebo za hromadu kamení, svačíce a dřímajíce, Rocco a D. Ciccillo uchýlili se před sluncem pod boudu, kterou D. Saverio byl dal postaviti na pahorku.

„Poslouchejte," říkával Rocca, vypouštěje plnými ústy kouř z dýmky, „vy jste ještě mlád, i mohu vám dáti dobrou radu: chraňte se žen, chcete-li býti jist životem u nás. Tady se s žárlivostí nehraje, a cizinec, který by chtěl svésti některou z našich žen, může býti jist, že dostane kulku mezi žebra, kdy nejméně se toho naděje."

„Ale což pak," podotknul nesměle D. Ciccillo, „když mi dívka vyzná, že mě miluje, mám uprchnouti jako Josef egyptský?"

„Ne, toho neříkám," odpověděl Rocco, „ale třeba zjistiti, zdali dívka nepatří nikomu odtud, nemá-li žárlivých bratrů nebo nápadníků anebo ženicha, v kterémž případě radil bych vám jíti o dům dále. Vidíte, mám rád jistou dívčinu, která musí býti má; je to kráska, kdybyste ji viděl, nevinná jako beránek, čistá jako padlý sníh: nuže, kdyby někdo opovážil se mi za ní choditi, vpálil bych mu, u Madonny, všech šest ran svého revolveru do prsou."

* * *

Inženýr spatřil ve venkovském kostelíku velmi hezkou dívenku v šatech bohaté selky; byla bílá a růžová a měla něco panského v chování. D. Ciccillo, jenž měl srdce něžné, posud plné mladické sentimentálnosti, cítil se jak okouzlen tou jemnou bytostí, jež — celá zahalena velkou, bílou vyšívanou rouškou — uprostřed kostela ve skupině selek zdála se zcela pohroužena v pobožnost.

Nicméně její černé oči vysílaly pokradmo blesky na mladíka, jenž nemohl zraků odtrhnouti od vesničanky.

„Zajisté je z bohaté rodiny," myslil. „Jaká jemná a měkká krása! Kolik našich navoněných a nalíčených dam závidělo by této milé dívce její nestrojenou krásu!"

Ale rozhodl se nemluviti o ní s nikým; spatřil blízko u ní státi pět nebo šest mladých, silných sedláků se sekerou za pasem a pamětliv rad Roccových řekl sám k sobě:

„Buď moudrý, milý Ciccio, a drž jazyk za zuby!"

Nicméně na odchodu z kostela nemohl se zdržeti, aby jí zpovzdálí nesledoval, a dělaje jakoby nic, tu zapaloval si doutník zastavuje se, tu kráčel zvolna upíraje oči jako roztržitě na vzdálené hory; dívka se zastavila též, aby se přidružila k přítelkyni, a líbajíc se s ní poohlédla se na inženýra, který toho dne byl v pravdě elegantní ve svém anglickém kostymu s přiléhavým životem, jejž měl tak útlý jako dívka. Růžový, rusovlasý a jemný zalíbil se jistě venkovance, zvyklé jenom na snědé tváře a hranatá těla sedláků. A pak lichotilo jí též, že vzbudila obdiv tohoto pána z města, tohoto inženýra galantuoma a synka galantuoma.

Líbajíc přítelkyni vrhla rychlý blesk černých očí na mladíka, jenž se zastavil as na dvacet kroků od nich a poněkud v rozpacích mačkal špičku doutníku, aby si dodal nenuceného vzezření. Oh, cítil je v srdci, ty polibky; zamrazilo jej však po celém těle, když opakoval sám k sobě:

„Ciccio, dej si pozor! Kdo ví, kolik cerberů hlídá tuto dívčinu!"

A když byl žádostivým zrakem takřka polaskal krásné údy, jejichž měkké křivky rýsovaly se pod červenou sukní a zeleným živůtkem, pravil:

„Je příliš krásná, příliš krásná! Ach, kéž bych měl odvahu jako Mimi, Michelino a Giovanni!"

Mimi, Michelino a Giovanni, jeho spolužáci na technickém učilišti v Neapoli, byli pověstní odvážlivci. Vyprávěly se o nich ve studentstvu kalabrézském celé legendy.

„Oh, kéž bych měl odvahu Mimiho, Michelina a Giovanniho!" zvolal inženýr, sleduje očima dívčinu. Pak, když již byla na sto kroků od něho, takže byl si jist, že nevzbudí podezření, šel za ní. Následována jakýmsi starcem oddělila se od skupiny ostatních, přešla silnici, jež dělí krajinu v půli, a sestupovala po stezičce do údolí.

„Nebydlí tedy ve vesnici?" tázal se sám sebe. Pak si náhle všimnul starce, jenž ji následoval: měl šaty celé bílé, a dokonce střecha jeho klobouku měla bělavý poprašek.

Rázem udeřil se do čela:

„Ach, je to dcera mlynářova!" zvolal. „Podivno, že jsem jí posud neviděl!" Chodilť denně mimo, bera se do práce.

Mlýn bělal se v údolí na úpatí srázu, kde šumivě proudil malý potůček do dřevěného, místy shnilého žlabu, z něhož se zpěněný vrhal na mlýnské kolo, jež vířilo s pískotem v prachu drobounkých doužkujících kapiček. Potom se zpěněné vody valily údolím mezi zelenými poli, proťatými uprostřed kamenitými břehy jako bílým pruhem; a klapot mlýna a hrčení potůčku ozývalo se temně v tom údolí, uzavřeném pahorky Manca, za nimiž zvedaly se na severu vrchy Silské.

V zimě leží nad tímto údolím věčná mlha; ani hlas lidský ani jiný zvuk nezní touto krajinou kromě klapání mlýna a hučení potůčku. Vozkové, vracející se z Cosenzy neb Amantey, mezkaři z Martirana nebo z Nocery, zahalení do vlněných plášťů, vykračují si tiše, kouříce z krátkých dýmek, podle oslů a mezků, a sedláci v chyších seskupení u ohně pletou rohožky ke sklizni kaštanů.

Ale v létě za zářícího slunce hlaholí pahorky ozvěnou hlasů pracujících ženců, ozývají se rány drvoštěpů a melancholické zvuky pastýřských píšťal při cinkání zvonků a bečení pasoucích se stád.

V létě klapot mlýna zní slavnostněji ve vrbovém houští, jež stíní jeho moukou poprášenou střechu.

Starý bohatý mlynář ustanovil kromě jiných statků božích mlýn za věno své jediné dceři Magdaleně, a tato tudíž byla trochu zhrdla pro svou krásu i pro hojné věno. Velmi pečliva o své dvě světničky v horním patře mlýna, byla skoro stále sama, neboť otec nevycházel téměř z mlýnice. Jemu byl šumot vody, otřásání mlýna a otáčení kol nejmilejším zvukem na světě. Klapot tohoto mechanismu byl mu známým a milým hlasem, jemuž dobře rozuměl; poznal z něho, co kde třeba napraviti, a byl neustále činný: tu utahuje, tu sklepávaje, tu oprašuje, pohyboval se mlčky a zamyšleně v bělavém prachu.

Magdalena připravovala skromné jídlo, spravovala šaty, pletla a šila; a k večeru sedávala u okna mezi květináči, kde pěstovala bazalku a petržel a měla i červený karafiát. Mimojdoucí pocestní často jí zazpívali známý popěvek o hezké mlynářce, při čemž ona zardívajíc se skláněla hlavu nad prací a usmívala se zálibně.

A byla to právě mlynářova dcerka, již inženýr byl spatřil v kostele.

Druhého dne, sestupuje za svítání za zástupem dělníků po stráni mimo mlýn, bělající se v ranní zoři, pozvedl oči k okénku, jež se pootevřelo, a inženýr spatřil v polosvětle světnice dívčí postavu a blesk dvou černých zřítelnic. Starý mlynář pokuřoval z dýmky ve dveřích mlýnice.

„Dobrý den, otče Carmine," pozdravovali dělníci.

„Dobrý den i vám," odpovídal mlynář.

Pak spatřiv inženýra, sňal klobouk:

„Služebník, panáčku."

Tento odpověděl na pozdrav a pak, ukazuje uhaslý doutník, žádal posunkem, aby jej mohl zapáliti o mlynářovu dýmku.

Carmine foukl do dýmky, a mladík se sehnul, aby rozdmýchal doutník.

„Děkuji; zapomněl jsem zápalky doma a . . ."

„Chcete-li nějaké," pravil mlynář a jal se volati: „Magdaleno, Magdaleno!"

Mladý muž zůstal, poněkud rozpačit, ale vesel.

Dřevěné stupně, vedoucí do hořejších místností, zaskřípaly pod kroky dívčiny, jež se v krátku objevila na schodišti.

„Přines sirky pro pána," a zatím, co stoupala zase vzhůru, mlynář obrátiv se k mladíkovi, jenž zíral upřeně na schody, pravil:

„Odpustíte, jsou to sirky fosforové."

„Děkuji, nic nevadí," odpověděl tento roztržitě.

Schody znova zaskřípaly, a Magdalena, oblečena v modrý živůtek a červenou sukni, sestupovala k inženýrovi. Byla zardělá v tváři a zmatena, i všimnul si, že v tuto ranní dobu byla neobvykle oděna v šaty sváteční se zlatým náhrdelníkem, jenž v polokruhu spadal na plná ňadra, cudně spoutaná bělostnou košilkou.

Patrně, soudil, oblékla se tak ve spěchu k vůli němu, i cítil se tím polichocen; nemohl odtrhnouti zraku od té rozkošné bytosti, která s očima sklopenýma a s úsměvem polo koketním, polo rozpačitým podávala mu hrstku sirek.

„Díky," vykoktal.

„Není zač; dobrý den," odvětil mlynář. A vešel do mlýna. Dívka kráčela za ním; pak se náhle obrátila a pozdravila mladíka lehkým úklonem hlavy.

On stál chvíli nepohnutě, mysle: „Jak sličné to stvoření, jak sličné! A je to dcera mlynářova!"

Dělníci jej dávno předhonili. Když došel na most, šel mu vstříc dozorce Rocco.

„Vy jste se zastavil u mlynáře," pravil, dívaje se naň upřeně.

„Ano," odpověděl poněkud v rozpacích, „nabídl mi sirky."

„A . . . viděl jste Magdalenu?"

Inženýr se zarazil: „Magdalenu? Nevím . . . Kdo je to?"

„Dcera mlynářova."

„Ano, zdá se mi, že jsem viděl nějaké děvče . . ."

„Hezké?“

„Tak, tak; projde. Nedíval jsem se na ni obzvláště.“

Rocco, s počátku trochu zamračený, se rozveselil.

„Nuže, řeknu vám to: máme se rádi s onou dívkou.“

„Ah,“ pravil inženýr.

„A příštího roku se vezmeme, doufám.“

„Pozvete mne na svatbu?“ smál se inženýr, aby zakryl své rozpaky.

„Zajisté; chcete-li, můžete býti družbou.“

A oba mladí lidé se chvíli přátelsky bavili. Inženýr zdál se veselým a více než jindy sdílným a důvěrným k dozorci, takže ten byl na to pyšný, a když se rozcházeli každý po své práci, pravil k sobě:

„Jak hodný to hoch; znal jsem inženýrů, ale všichni byli zástěrkáři a nafoukanci, kdežto tento jest jemný a prostý jako dívka.“

Inženýr zatím raněn byl do srdce. Musí se nyní dobře míti na pozoru; ba bylo by lépe nemysliti již na Magdalenu, pro niž bylo by třeba postaviti se dýce a revolveru Roccovu. A k tomu cítil se neschopným.

„Ah,“ pravil vzdychaje, „proč nemám odvahy a smělosti Mimiho, Michelina a Giovanniho?“

* * *

Znenáhla tato jemná a fantastická povaha byla naskrz proniknuta tou láskou, jež zůstávala však stále jen snem a tajemstvím. Pokud byl ve školách, nežil studentsky dobrodružným životem, který dodává jisté světa zkušenosti. Žil prostě a spořádaně, neboť rodiče jeho bydlili v Neapoli, v domě otcovském. Nyní byl poprvé „ve světě“ a cítil se nesmělým a zmateným. Byl sice již miloval jednu ze svých sestřenek, pak jistou slečnu, bydlící naproti nim, a dceru domovníkovu, ale byly to vesměs lásky záležející v pohledech, úsměvech, ve vzdychání — zkrátka dětinské sentimentálnosti. Ale nyní morální osamocenost, melancholie krajiny, kde trávil celý den, a trochu nostalgie, jež ho časem přepadala, naladily jej k něžnému snění, k romantickému rozjímání.

A mlynářova dceruška zmocnila se znenáhla jeho srdce, ač se ve své ostýchavosti nechtěl k tomu přiznati ani sám sobě; neodvažoval se podívati se do očí Roccovi dozorci, jako by se bál, aby mu nevyčetl ze zraku jeho zradu. Ale opakoval si často, že dříve či později stihne jej pohroma, že dříve či později jeho břicho stane se terčem revolveru Roccova.

Hezká Madlenka zjevovala se mu v tisícerých svůdných formách; a blesk jejích zřítelnic a úsměv rtíků i kypré tvary svůdného bílého těla nerozrušovaly jen klidu jeho ducha, ale probouzely v něm prudké touhy a vyvolávaly horečku.

A za parných polední, když dělníci dřímali ve stínu křovin a zdí a krajina sama podřimovala ve žlutém světle žhoucího slunce, inženýr — odpočívaje ve stínu boudy — upíral oči na vzdálený mlýn,

jehož střecha bělala se v stromoví. A vzpomínal se zalíbením, kolikrát hezká Madlenka se na něho usmála, když vracel se večer z práce pod okny mlýnskými, kde na něho čekávala, vyhlížejíc mezi květináči.

Dělníci se domnívali, že čekává zde na Rocca, a ten rovněž nepochyboval, že je zde k vůli němu. Ale inženýr věděl, že není jí lhostejný, a jednoho dne se o tom přesvědčil: tlupa dělníků s Roccou v čele byla jej toho dne předešla, a on kráčel sám pod okny mlýnskými. Madlenka spatřivši ho usmála se naň, pak utrhla jeden z červených karafiátů v okně a políbivši jej — hodila jej dolů.

Našemu hrdinovi sevřelo se srdce: radostí či leknutím? Nicméně se shýbl, zvedl květ, přitiskl jej ke rtům a uschoval v náprsní brašně.

* * *

A tak se zamilovali: byla to láska, nemající ničeho konkretního, ničeho určitého, živená v mladíkovi potřebou míti srdce něčím naplněno a blouzniti o něčem, v dívce polichocenou ješitností a přirozenou koketností; v obou pak též vědomím, že pokračujíce v onom milkování pohledy, úsměvy a vzdechy — vydávají se v nebezpečí. A v pravdě, ačkoliv byl bojácný, ba právě proto, že byl bojácný, inženýr v nitru s rozkoší mstil se za tu bázeň, již v něm vzbuzoval Rocco svou odvahou a herkulovskou silou. A pak, jako se přihází všem zamilovaným, byli jisti, že nikdo nepozoruje jejich dorozumívání se pohledy a úsměvy.

A v pravdě, bylo známo, že Magdalena je nevěstou Roccy dohlížitele, a dělníci a lidé ostatní, i kdyby to byli zpozorovali, nebyli by uvěřili, že by se někdo opovážil čeliti Roccově žárlivosti. Tím méně byli by se toho nadáli u inženýra: byl tak nesmělý, tak slabý, tak vzpomínal stále na svou vzdálenou matku . . . A pak vědělo se též od staré ženy, jež mu posluhovala, že za celé tři měsíce zdejšího pobytu nevyhledával ani takových dobrodružství, při nichž by se byl nemusil obávati žárlivých bratří a ženichů.

„Je to pravý svatý Aloisius," říkávala stará služka, „tento bledý hoch."

Tak se měly věci, když jednou večer — právě když inženýr, vrátivší se z práce, odpočíval v lenošce a při světle lampy četl noviny — bylo silně zaklepáno na dvéře jeho pokojíku.

„Vstupte," pravil zvedaje hlavu. Domníval se, že je to stará jeho služka; zatím byla to neznámá žena, jejíž tvář téměř z polovice zahalena byla šátkem.

„Co chcete?" tázal se jí mladík.

Žena zavřela dvéře a pak řekla polohlasitě:

„Musím s vámi mluviti o věci, která se vás týká."

„Se mnou?"

„S vámi. Dovolíte, abych zastrčila dvéře, abychom nebyli vyrušováni."

Zastrčila závorku u dveří a posadila se vedle udiveného a zvědavého jinocha.

„Víte," pravila, „je tady jistá dívka, která umírá pro vás."

„Umírá pro mne?"

„Říkám-li „umírá", myslím tím, že vás velice miluje."

„A kdo je to?" tázal se, počínaje se zajímati slovy ženinými.

„Dcera strýce Carmina."

„Ah," pravil zvedaje se na polo, „a jak vy to víte?"

„Jsem její teta, a děvče přede mnou ničeho netají. Musíte zvěděti, že dnes ráno Carmine pro mě poslal a řekl mi, že musí odejeti do Cosenzy, abych tedy zůstala u Madlenky. Dnes v noci jsme samy ve mlýně, rozumíte?"

Pohled mladého muže setkal se s pohledem ženiným; zachvěl se.

„Co mi to navrhujete?" zamručel bledna.

„Nic zlého. Madlenka mi řekla, že jste dosud ani slovíčka spolu nepromluvili. Jestliže vás miluje a vy milujete ji, cítíte zajisté potřebu s ní pohovořiti. Nuže, přijďte této noci."

„Ale vy jste se zbláznila! Což není zaslíbena dozorci Roccovi?"

Při tomto jméně zasvitlo ženě v očích.

„Rocco, Rocco — ten dřív nebo později beztoho přijde o krk, jakože je Bůh spravedliv," zvolala zatínajíc pěsti. „Ostatně co vám na tom záleží, jestliže miluje vás?"

„Je to tedy ona, jež vás posílá?"

Žena váhala chvilku s odpovědí a pak pravila:

„Ne, porozumíte, že by byla měla chuť k tomu, ale neodvážila se; přišla jsem sama od sebe zatím, neboť bych dala duši za to, abych vás viděla šťastny, vás a Magdalenu. Vím, že jste pán a ona venkovanka, ale což si nevzal inženýr, jenž tu byl před dvěma léty, dceru kmotra Cicca? A nebyla ani tak hezká, ani tak bohatá jako Madlenka. Ostatně chci, abyste se viděli z blízka; kdo ví, co se nestane. Co myslíte?"

Nemohl se posud odhodlati; měl před sebou dva obrazy: dívčin, zářící krásou a rozpínající k němu náručí, a Roccův s revolverem v ruce, jak mu hrozí, že jej zabije.

„Ale což nevíte, že Madlenka je nevěstou Roccovou?"

„Ovšem, že to vím, a právě proto jsem zde. Chci, aby ten hanebník odtáhl s dlouhým nosem, jak říkáme. A pak — Madlenka ho nemiluje; bojí se jen jeho násilnictví, jako všichni se ho bojí."

„Ale vy, jak se zdá, Rocca řádně nenávidíte!"

„Zajisté, že ho nenávidím," křičela žena, oči majíc rozníceny a pěsti zaťaty; „a kdybych byla mužem, vrazila bych mu nůž do srdce. Mám dceru krásnou jako kvítí, a ten hanebník, když ji byl svedl, opustil ji. Toť, proč ho nenávidím . . . Ale teď zkrátka: půjdete nebo ne?"

Mladík neodpovídal.

„Ah! vy jste tedy zbabělec," řekla žena, měříc jej pohledem plným opovržení. „A přece nemáte se čeho báti: nikdo se ničeho nedoví. Rocco je si příliš jist, aby dělal špehouna!"

Nikoliv, on nechtěl býti zbabělcem v očích této ženy a snad i v očích Madlenčiných. A pak, kdyby viděl, že věci se zamotávají, může utéci do Cosenzy a žádati za přeložení. Dobrodružství stálo za to, aby se něčeho odvážil. Vstal tudíž a odpověděl rozhodně, aby dodal sám sobě odvahy:

„Pojďme."

Vzal ze skřínky u postele revolver, zastrčil jej za pás, zahalil se do pláště a obrátiv se k ženě, řekl:

„Ale řekněte mi aspoň, zda mne Madlenka očekává?"

„Pojďte," pravila žena předcházejíc jej.

Zhasil světlo, rozžal sirku a následoval ji po schodech. Když se octli venku potmě, odvaha jej opouštěla. Přešli cestu a brzy byli v širém poli. Dole v údolí slyšel hrčeti potůček, z chalup doléhal k němu štěkot psů, a nahoře na nebi mezi cáry mlhy viděl tu a tam třpytiti se hvězdy. Srdce mu prudce tlouklo. Chvílemi se ulekaně zastavil, když kamének se skutálel pod jeho nohou, když zašustělo listí, a upíral oči do stínu, nestojí-li tam někdo.

„Pojďte," říkala žena, jež bez bázně a hbitě kráčela po svahu.

Při jednom zákrutu cesty zarazil se ustrašen; spatřil světélko, jež značilo žlutavý kruh na pěšince.

„Tam stojí člověk?" mumlal.

„Ne, není to člověk; je to světýlko hořící u kříže," odvětila žena potichu.

„Proč?"

„Tady zabili jistého mladíka. Rodiče jeho dali sem postaviti kříž a lampičku. Udělejte křížek a pojďte bezpečně."

A on, jenž na technice platil za volného myslitele, téměř za atheistu, poznamenal se křížem chvějící se rukou a přecházeje onen kruh světla cítil, že mu srdce tluče ještě silněji.

„A proč jej zabili?" tázal se, aby přerušil ticho tmy a načerpal odvahy ze slov své průvodkyně.

„Žárlivost z lásky. Dostal tři rány do srdce, zatočil se a upadl . . . Jsou tomu právě tři roky."

„Do pěkné pasti jsem se to dostal," mumlal mladý muž, vida ve svém strachu stále před sebou postavu Roccovu s namířeným revolverem.

* * *

„Otevři, Madlenko, jsem to já," pravila žena zaklepavši na dveře mlýna.

Okénko se otevřelo, a ukázal se osvětlený vnitřek; Magdalena vychýlila hlavu.

„Jsi to ty, teto?"

„Ano, já jsem to, otevři."

Inženýr zůstal ve tmě; opřen o strom rozhlížel se nejistě vůkol jako ve snění. Ale hlas dívčin jej přivedl k sobě; zajisté nebyl do ní tak zamilován, aby se odvážil pro ni života, aniž jeho zmužilost byla dle toho, aby mohl pustiti se do dobrodružství takového druhu;

nicméně hlas Madlenčin a stín její, mihnuvší se v pootevřeném okně, rozpálily jeho fantasii; a přísně vzato — jeho rozechvění při pomyšlení, že uvidí ji v rozhaleném šatě s obnaženým bělostným tělem mezi řasami košile a živůtku, mohlo platiti za lásku, jako žádostivost, pozorovati z blízka ony vysněné krásy, mohla platiti za odvahu.

Dvéře mlýna se otevřely; obě ženy rozmlouvaly chvilku, pak ona, jež přivedla inženýra až sem, vrátila se k němu a pravila potichu:

„Pojďte. Ona vám bude s počátku vyčítati, bude vás posílati odtud, bude snad plakat, ale neustupujte. Uvidíte, že brzo obrátí a bude k vám přívětiva."

A následována mladíkem obrátila se ke dveřím. Vešed do mlýna, zůstal inženýr ztrnule ve dveřích.

Madlenka stulila se do jednoho kouta; zdálo se, že je rozhněvána a pohnuta. Světélko postavené na podlaze osvětlovalo ji zdola nahoru a odráželo se od bílé pleti ňader a odkrytých ramen. Bylo patrno, že právě vyskočila z postele, jsouc oděna toliko košilí a jednou sukničkou. Bosé nohy z instinktivního studu stáhla pod sebe a schoulila se celá, aby skryla své vděky.

„Ah, teto, co jste to učinila!" šeptala.

„Dobře, dobře, potom mi budeš děkovat," odpovídala žena.

A obrátila se k mladikovi:

„Ale co tu stojíte jako kůl? Vejděte . . . Jste stará bába či co? Ku předu, jen kurážně . . ."

A vzavši jej za ruku, vstrčila ho do světnice a zavřela dvéře.

„A teď si to vyjednejte spolu; já jdu nahoru, nechci vám překážeti."

Osaměli. Světlo nechávalo zadní část světnice v polostínu a kreslilo široký, žlutavý kruh uprostřed.

Mladý muž přiblížil se k Madlence a snažil se chopiti ji za ruku, šeptaje:

„Madlenko, Madlenko . . .!"

Ona se schoulila ještě více do sebe, zkřížila ruce na prsou, sklonila hlavu a zajíkala se:

„Odejděte, pro boha, odejděte!"

„Ne, nyní, když jsem zde . . ., ne, jestli mi prve neřekneš, že mě máš ráda. Byla to tvá teta, jež mě pozvala, abych přišel; já bych se toho nebyl odvážil — ne proto, že bych se někoho bál, ale abych ti nezpůsobil nelibosti. Nyní jsem tu a chci ti říci, co již tolikrát jsem ti zjevil pohledy a úsměvy: že tě miluji — a že, chceš-li býti mou, já budu tvým navždy . . ."

„Odejděte, odejděte," hučela.

„Ano, odejdu . . . ale chci ti říci, že schovávám a uchovám navždy onen květ, jejž jsi mi hodila, pamatuješ? Proč mě však vyháníš? Což jsi neřekla tolikrát svými pohledy, že sdílíš mou lásku? Byl jsem milován mnohými slečnami, ale žádná nebyla tak krásná, jako jsi ty, a žádné jsem tak nemiloval, jako tebe. Proč mě odháníš? Pověz, nemiluješ mne snad?"

Byl se k ní přiblížil a snažil se zvednouti jí hlavu; při tom odvíval teplým dechem měkké vlasy dívčiny, a časem dotkla se mu ruka jejích ramen, jež se zachvívala. Ona při tomto laskání stávala se měkčí a poddajnější, jako by teplota krve uvolňovala jí údy; konečně, povolujíc úsilí mladíkovu, zvedla hezkou hlavičku, zardělou studem a láskou, a oči, tonoucí v slzách, setkavše se s pohledem jinochovým, zažehly bleskem.

„Ale vy jste pán," šepotala, „a já ubohá dcerka mlynářova!"

„A co na tom?" odpověděl, stávaje se odvážnějším její povolností a rozčilenějším dotekem toho krásného bílého těla . . . „Což nejsi krásnější než ty zvadlé slečinky našich měst? Nejsi-li počestná, upřímná a dobrá? A což tě nemiluji, jak jsem ještě nikdy nemiloval?"

A rozehříval se vlastními slovy, pohlcuje očima polonahou postavu hezké, zdravé a svěží dívky, jejíž fluidum, zahalující jej jako plamenným oblakem, ssál rozšířenými nozdrami. V tom okamžení cítil, že by byl schopen jak hrdinství tak zločinu, aby se zmocnil tohoto děvčete.

Láska, nebo lépe žádostivost přeměnila ostýchavého a skromného mladíka v odvážlivce, všeho schopného.

Též ona cítila se sladce rozechvěnou oněmi slovy; nechala se hladiti, tisknouti, poddávajíc se cele tomu laskání jako zamilovaná holubice. Mladík, jehož kolena se chvěla, poklekl před ní, vzal ji za ramena a přitáhl ji k sobě, chtěje ji políbiti. Povolovala, znenáhla spouštějíc se, všecka se chvějící, do náručí jinochova, jenž cítil její kolena na hrudi, co s hlavou vypiatou žadonil o polibky.

V tom bylo slyšeti klepání na dvéře se silnice. Zachvěli se, ale zůstali tak v objetí, neschopni pohnouti se leknutím.

Za prvním zaklepáním následovalo druhé, pak třetí, tak silné, že všecko se otřásalo.

„Můj bože, můj bože . . .!" šeptali oba milenci.

Ale vzpamatovali se, když uslyšeli, že okénko v hořejší světnici se otevřelo a teta se tázala:

„Kdo je?"

„Já jsem to," odpovídal hlas zdola, „já, Rocco; vím, že Carmine je v Cosenze, že jste samy, a přicházím se zeptat, zda ničeho nepotřebujete."

„Díky," odpověděla žena ostrým hlasem, „ale teď není doba k pochůzkám; nechte lidi spát!"

„Takto mi děkujete? Ale co jiného mohl bych na vás chtíti . . . A povězte mi, Madlenka spí?"

„Ano, spí."

„To není možné, aby se nebyla vzbudila . . . zavolejte ji trochu; bude zdvořilejší než vy a dá mi dobrou noc."

„Jděte spat, jděte spat, dřív než vás potká neštěstí."

„To vím, že byste se s radostí pomodlila k Madonně Carminské, ale Rocco má tuhý život . . . Jděte, zavolejte Madlenku, nechcete-li, abych vám pažbou ručnice rozbil dvéře."

„Ale vždyť spí."

„Komu to povídáte? Pojďte raději a otevřete; pobavíme se trochu, a nebude to nic zlého; já jsem ženich, a vy jste teta.“

„Jděte pryč, šibeničníku.“

„Dobře, dobře, nechcete, ale Madlenka ať se ukáže na chvilku; jestli ne — jedna — dvě — tři, a dvéře se rozlítnou.“

„Ach, darebáku, tebe dnes nebo zítra kulka do srdce nemine. Počkej, vzbudím tu chudinku, aby ti udělala po vůli. Co se mne týče, chtěla bych býti raději žebračkou než tvojí ženou, lotře.“

„Jděte, jděte, neplácejte!“

Oba milenci třásli se sobě v náručí. Schody zaskřípaly pod nohama staré tety, která stanuvši dole volala:

„Madlenko . . .!“

Magdalena porozuměla, vstala vrávorajíc a šla po špičkách nahoru.

„Zticha, zticha,“ šeptala jí teta. „Kdybych mu nebyla udělala po vůli, byl by s to rozbíti nám dvéře. Jdi, dej mu dobrou noc, a tak se ho zbavíme.“

Inženýr osamév schoulil se do kouta. Jemu byl nyní všeho konec. Rocco jistě měl nějaké podezření a proto přišel tlouci na dvéře tak pozdě v noci. Co tedy byla mu platna opatrnost? Byl to osud: stane se terčem revolveru Roccova! Ach, proč následoval onu ženu, proč se nedovedl vyvléci z té pasti!

Zatím Madlenka přistoupila k oknu.

„Dobrou noc, Rocco,“ pravila slabým hlasem.

„A k tomu bylo třeba tolik hluku, Madlenko? Teta tě nechtěla vzbuditi, a to by bylo nevděčné. Bděl jsem až posud pro tebe a budu bdíti celou noc. Ten starý dětina, tvůj otec, nechá tě samotnu pod ochranou té staré čarodějnice, tvé tety! Je to neopatrnost — sama, v opuštěné krajině!“

„A čeho bych se měla báti? Jdi, jdi spat, Rocco, dobrou noc.“

„Dobrou noc, a spi pokojně; budu bdíti jako pes až do svítání a nevzdálím se od těchto dveří na sto kroků. S bohem, Madlenko.“

„S bohem, Rocco.“

Okénko se zavřelo; bylo slyšeti dupot, jenž se pomalu vzdaloval, pak vše utichlo.

* * *

„Pane inženýre, pane inženýre,“ volala stará žena shora.

„Nuže?“

„Pojďte nahoru; věc je vážná, a třeba přemýšleti, jak vyvázneme.“

On třesa se ještě stoupal na schody. Madlenka, opírající se o pelest postele, lomila rukama jektajíc:

„Jsem ztracena, jsem ztracena.“

„A já,“ zvolal mladík, „nejsem snad rovněž ztracen jako ty? Jestliže mě Rocco uvidí zítra vyjíti odtud, zabije mě jako psa.“

Stal se opět bázlivým a nerozhodným; strach přemohl lásku, nebo lépe: zabil žádostivost.

„A není prostředku k záchraně, není prostředku,“ vzdychal spínaje ruce.

„Vyjma jeden,“ pravila stará teta klidně.

„Který?“ vzkřikl, chopiv ji za ruce.

„Prchnouti.“

„Prchnouti? Ale vždyť nežádám jiného. A kudy?“

„Ano, ale ne sám, s Madlenkou.“

„Se mnou, teto, se mnou?“

„Ano, s tebou; jenom s touto podmínkou budu podporovati váš útěk. Já nechci, abys se provdala za Rocca, rozumíš? Nechci... Kdyby se nebyl zakoukal do tebe, byl by si vzal moji dceru, a vezme si ji, budeš-li daleko. Rozumíte nyní? Nechcete-li, ať Rocco zítra udělá díru do prsou tomuto zde a pomstí se také tobě... Nuže, rozhodněte se.“

„Ale — jak uprchnouti? Rocco řekl, že se nevzdálí ani na sto kroků ode dveří.“

„Z kuchyně vede okénko na zahradu. Rocco je na druhé straně a nezpozoruje ničeho. Já vás doprovodím až do Cosenzy; je to sotva tři hodiny cesty. Tedy volte.“

„Co mne se týče, jsem hotov,“ jektal mladík.

„Nuže vzhůru, Madlenko, svaž si své věci,“ rozkazovala teta. „Neupejpej se, nepochodíš špatně při té výměně: dávám ti inženýra, a mezi dozorcem a inženýrem je rozdíl! Ostatně, nemáte na vybranou. I kdyby tento mladík nechtěl, tvůj otec by jej již dovedl přinutiti. Jeho stará karabina je tady, a Carmine se ještě nikdy nechybil, a Rocco má nůž dobře nabroušený...“

A obrátila se k ustrnulému jinochovi:

„Nuže k dílu, nedělejte kyselé tváře: vidíte, jaký pěkný kousek dostanete! Takové dívčiny, pevné a čerstvé, nenajdete mezi městskými slečinkami, a k tomu s věnem, jež by jí mohly záviděti dcerky panské: pět tisíc dukátů, které starý Carmine suší ve svých schovávačkách. Nuže, seberme se, je pozdě.“

Ovládáni rozkazujícím tónem té ženy, ustrašeni nebezpečím, jež jim hrozilo, poslouchali jako stroje. Madlenka byla připravena, teta vzala ji za ruku, stáhla ji do kuchyně, a mladík následoval.

„Já seskočím nejdřív; neboj se, Madlenko, najdeš mě dole, kde tě budu čekat, abych ti pomohla.“ Otevřela okno a spustila se dolů.

Madlenka se sklonila na zídku a dala se do pláče:

„Ach, tatínku, ach, tatínku!“ vzlykala.

„Jen s kuráží, Madlenko, spusť se,“ volala na ni teta. Dodavši si odvahy, stoupla na okno a svezla se dolů. Mladý muž za ní. —

„Byl to sen?“ Kdyby se ho byl někdo otázal, byl by odpověděl, že ano.

* * *

Znám paní Magdalenu, choť inženýra D. Ciccilla. Je hezká, svěží, zdravá, a rok co rok obdaří silným klučíkem šťastného manžela.

Jan Havlasa:

Popelnice.

Z „Podivných příběhů Ondřeje Zachara".

Minuly deště; a zatím co na severu mají nyní bezpochyby ještě mrazy a sníh, já sedám v zahradě pod banány a dýchám svěží jarní vzduch, pozoruji hříčky kolibříků kolem květů, sleduji volný let supů nad krajem kroužících, naslouchám písním seňorit ze sousední haciendy, a přemýšlím o mnohých věcech, jež zůstaly za mnou. Je cosi měkkého v té jarní náladě; časem přijde mi i teskno za něčím, a to pak počítám listy nejbližšího banánu nebo kávovníku, abych položil kámen mezi sebe a minulost. Stává se někdy, že jeden kámen nestačí: tu pátrám očima po ještěrkách, jimiž zeď naší zahrady jest neobyčejně bohata, vedu v hlavě záznamy, kolik překmitlo se mimo zelených kolibříků, kolik modravých, kolik hnědožlutě zlatých . . . I jiné takové věci provádím, jež by bylo možno nazvati pošetilými. Přihodí se však časem, že to vše nezpomůže; kameny nakupeny jsou vysoko, leč cosi zlehounka objevuje se nad nimi; s počátku jen málo, malinko — potom vždy více, i nelze konec konců počíti si co jiného, než oddati se vzpomínkám.

A náhoda chtěla tomu, že dnes ráno padla mi do rukou kniha, již neotevřel jsem už dávno. Kdysi ovšem četl jsem v ní mnoho; stopy toho zůstaly na vazbě i na listech. I jiné stopy však tam zůstaly; a ty jsou příčinou, že mysl mou zaměstnává dnes více než kdy jindy podivný případ s popelnicí. Kouzlo kterýchsi jarních dnů vydýchlo na mne z oné knihy — kouzlo poněkud bolestné. Na kterési stránce, již ruka nalézá podvědomými pohyby, čte se podškrtnuto: „Is there — is there balm in Gilead? — tell me — tell me, I implore!" Quoth the Raven: „Nevermore!" — Rty moje opakují si bezděčně ta slova: „Je tam balsám, tam v Gilead? Oh, pověz mi, zapřisahám tě, pověz!" A odřekl Havran: „Nikdy už!" — Proč že je to „nevermore" podtrženo třikráte? — A na jiné stránce vyznačena jsou slova: „And thou didst glide away. Ouly thine lyes remained. They would not go, they never yet have gone." — Ano, ty dvě řádky

byly druhdy mou mukou: „A ty zmizela's. Jen oči tvé zůstaly. Ty jít nechtěly, ty nikdy neodešly.“

Sedím pod palmami a hledím k obloze; vidím však její oči, ty vlhké, hnědé její oči, jež zůstaly, jež jít nechtěly a nikdy neodešly. Kniha leží na mém klíně, a žlutí drobní mravenci lezou po hrubém papíře jejích stránek.

Jsou to básně Edgara Allana Poea; ona stála vedle mne, když poprvé bral jsem tuto knihu do rukou, ona, má Grace; a její oči to byly, jež zůstaly, zatím co Havran-Skutečnost kráká svoje příšerné „nevermore“ . . .

* * *

Byl jsem tehdy v Chicagu už pátý měsíc, co jeden z redaktorů českého denníku s patnácti dollary týdně; za to dvakráte do týdne bylo nutno vyjížděti z domova do redakce už o půl sedmé ranní, což v tehdejší kruté zimě bylo z míry nepříjemno, dvakráte do týdne pracoval jsem po celý den, a tři odpoledne a dva dny, totiž neděli a pondělí, měl jsem volny.

Bylo právě pondělí onoho dne, v nějž spadá počátek událostí, jež tanou mi na mysli. První pondělí v březnu, neklame-li mne paměť. Ještě deset dní před tím byly mrazy až třicet stupňů Celsiových pod nullou, a sněhem Chicago bylo takřka zasypáno; přes noc uhodilo teplo, po týden ulice zaplaveny byly blátem, a v březnu začalo býti pěkné počasí, jako by nastávalo jaro už skutečné a trvalé. Vzduch byl vlahý a lahodný, slunce lákalo k vycházce někam do sadů; a nemínil jsem doma zůstati tím spíše, že neděli i dopoledne toho dne ztrávil jsem psaním, mimochodem řečeno, pokračováním v románu, jehož nikdy jsem nedokončil a jehož rukopis jsem spálil před čtyřmi lety v Arizoně, než pustil jsem se na koni do Nového Mexica. Bydlil jsem tehdy už třetí měsíc na South Side, na Indiana Avenue, nechtělo se mi tedy do nedalekého Jackson-Parku; miloval jsem vždy jízdy po pouličních drahách, a v Chicagu nejednou jsem projezdil celé půldne. Nerozhodnut vyšel jsem ze svého bytu, doloudal jsem se ke zvýšené dráze, nahoru po schodech dostal se téměř nevědomky, ze zvyku vyvoliv si onu platformu, s níž vstupuje se do vozů jedoucích „down town“, dolů do města, a stále v myšlenkách, jak stávalo se mi někdy, sedl jsem do vlaku. Co dole v městě — tázal jsem se sám sebe, uvědomiv si, kam jedu. Choditi po ulicích, procházeti velikými „department-story“? Zabrousit si někam mezi Číňany na Clark Street, do „Malé Italie“ na Halsted Street, mezi Řeky na Heymarket, do černošské čtvrti na State Street? To všechno jsem už znal; jediný zájem, který byl by mne tam vedl, bývala by touha poznati nějaký nový detail, zachytit nějakou zajímavou scénu, setkati se s novými figurkami; leč k tomu jsem se onoho dne valně necítil. Bylo mi třeba oddechu, aspoň přibližné samoty, a možnosti soustřediti svou pozornost na věcech co možná uklidňujících. V městě sednu na kabelovou dráhu a pojedu do Lincoln-Parku — rozhodl jsem se konečně, i byl jsem spokojen. Neboť rád mám zvířata, a v Lincoln-Parku jest zoo-

logická zahrada; mám rád vodu, a v Lincoln-Parku jsou laguny i břeh jezerní; jsem občas nejspokojenější, vidím-li lidi co možná z dálky, a v Lincoln-Parku lze najíti si taková místa, zvláště koncem podzimu a začátkem jara.

Myslím, že byl jsem jaksi zamyšlen; proti svému zvyku nevěnoval jsem ani nejmenší pozornosti okolí, příliš jsa zaměstnán románem, který jsem tenkráte právě psal, a vzpomínkami, jež pojily se k jeho ději z vlastní mé minulosti. Ani nevím, na které stanici to bylo, když do vozu vstoupila hnědě oblečená dáma, na níž oči mé spočinuly poněkud déle, zpola o tom ani nevědouce. Usedla naproti mně; uvědomil jsem si, že zírám na ni téměř upřeně, teprve tehdy, když vlak opět stanul na několik okamžiků v příští stanici. Snad jsem se trochu i zarděl; a rychle odvrátil jsem zrak v jinou stranu. A tu, nevidoucímu neznámé v tvář, najednou zdálo se mi, že viděl jsem už někdy ty hnědé oči pod hnědým závojem, jež snesly můj pohled tak klidně, lhostejně; a nemohl jsem, než otočit se po nich. Stejně klidně a lhostejně spočívaly na mně posud, ty hnědé, vlahé oči; měl jsem dojem, že dívajíc se na mě nevidí mne, i bylo mi jaksi trapno z těch očí.

Byla oblečena jarně; to bývalo by poněkud výstřední, kdyby barva jejího obleku bývala křiklavě světlá. Ale mírná hněď, v níž celá tonula, působila, že jarní její úbor nevzbuzoval zvláštní pozornosti. Co nemohlo zůstati bez povšimnutí, byla její tichá krása a podivný soulad jejího zjevu. Z pod hnědé, úplně hladké sukně lehce vysunuty zasluhovaly obdivu drobné její nožky v lesklých botkách, podobajících se spíše umělecké drobnůstce než věci, která šlape po týchž místech, jako my ostatní. Její kabátek, těsně přiléhající k útlému pasu, na rozevřeném, ohnutém, dosti širokém límci zdoben byl jemnými černými krajkami. Život pod kabátkem byl barvy světleji hnědé, a tušení bílé šíje probleskovalo jím mezi černými krajkami límce. A krajkový hnědý límeček životu, úzce obepínající hrdlo, prozrazoval něhu její pleti. Klobouček měla hnědý, vzadu sedící na splývajícím velikém uzlu kaštanových vlasů, jenž klesal jí až pod rovinu ramenou, a vpředu vyzdvižený nad účes, jenž zdál se sotva zadržovat zátopu vlasů. A hnědé, jaksi melancholické, záhadné oči byly tím tajemnější, že dívaly se hnědým, pavučinovitým závojem. Kde spatřil jsem už ty vlhké, hnědé oči, za nimiž jako by skrývalo se utrpení? A proč ty oči upírají se na mne?

Leč znova pohlédnuv na ni, seznal jsem, že nikoliv na mne, ale jaksi těsně mimo mne zahleděny jsou její oči, i přišla mi směšnou dřívější ješitná moje domněnka, že patří její pozornost mně. Ovšem, jaký zájem mohla míti o mne krásná a smutná tato žena? Koho asi vidí hnědé její oči blíže mé hlavy? A teskno mi přišlo, neboť byla sličná a milování hodná, a já občas už začínal jsem toužiti zas po ženě, po lásce.

Jedno je podivuhodné a téměř nepochopitelné: zatím co nic nesmaže už z paměti mojí výrazu a tklivé něhy jejích hnědých, gazelích očí, nic asi už neoživí představy jejích tváří, jejích tahů; she did glide away — zmizela, rozplynula se; vím, že kolem vábivých jejích

rtů, tak pěkně rýsovaných, přeletoval vždy jakýsi nesmírně truchlivý úsměv, — že smutek seděl v tvářích, — že občas objevily se drobné, maličké vrásky mezi černým, hustým obočím; ale sotva obraz její začne se mi vynořovat před duševním zrakem, náhle jako by odkudsi mlhy mi natekly do představ, — vše rozplývá se a mizí, i zbudou na konec jen její oči, jež jít nechtěly a nikdy neodešly. I nemohu tedy říci ničeho bližšího o ní, nežli že byla — krásná a záhadná.

Dojeli jsme do „uzlu" zvýšené dráhy, objímajícího obchodní vnitřek města. Na které stanici asi vystoupí — tázal jsem se v duchu sám sebe. První stanice byla na Adams a Wabash; její oči hleděly mimo mne vždy stejně klidně a lhostejně; přišla Madison Street, a ona sebou ani nepohnula. A na příští stanici, na Raudolph, náhle povstala a vyšla. A já za ní, nejsa si toho jasně ani vědom.

Po schodech sestupovali jsme velmi rychle, ona přede mnou, já za ní; pod zvýšenou drahou zastavila se na rohu ulic Raudolph a Wabash jako v nerozhodnosti, a mně ovšem nezbylo, než přejít mimo ni. Naše zraky letmo o sebe zavadily, můj nesměle, její klidně a lhostejně. Nemohl jsem se neotočit. Stála posud nehybně, tak půvabná ve štíhlé, něžné dívčí postavě, jíž tak slušela rozvinutá, krásně klenutá ňadra ženy. A její oči hleděly — za mnou.

Tehdy stanul jsem i já, nechápaje této hry a zíraje na ni více udiveně a tázavě, než vyzývavě nebo toužebně. Vykročila, a zdálo se, že jde přímo ke mně po kraji chodníku; leč na tři, čtyři kroky přede mnou vychýlila se z toho směru a minula mne po straně, jak mohla nejdále; a tak mi připadalo, že oči její, nyní hledící jinam, zneklidněly a pozbyly dráždivé své lhostejnosti.

Na rohu State Street se otočila a kráčela dolů po této ulici, těsně u obrovských tabulí výkladních skříní velikého obchodního domu Marshall-Fieldova. U třetího výkladu se zastavila, já dva kroky za ní. A naše oči setkaly se v zadní, zrcadlové stěně výkladní skříně, mezi dvěma nádhernými obleky dámskými. Chvíli trval zápas zraků; ona první sklopila oči a náhle, jako by se něčím polekala, skoro se rozběhla. Pomalu jsem ji následoval, obávaje se, aby nemyslila, že má co dělat s dotěravcem z ulice, a věda, že Američanka volí si v takovém případě cestu velmi krátkou a pramálo poetickou: že zavolá prvního policemana, který se jí naskytne — —

Vběhla do krajních dveří hlavního vchodu domu Marshall-Fieldova. A když došel jsem před onen vchod, spatřil jsem ji stát v předsíni a překvapen potkal se s jejíma očima.

Těžko bylo vyznati se v této věci; bylo na oné dámě příliš dobře znát, že není z polosvěta, než aby myšlenka na něco podobného byla se mi jen mihla hlavou; avšak nevypadala ani na záletnou ženu, s jakými lze setkati se právě tak mezi pruderními i volnějšími Američankami, jako všude jinde. Oči její nevolaly ani neodpuzovaly, neslibovaly ani nevyhrožovaly, nevyzývaly ani nezakazovaly. Opět byl v nich dřívější jejich klid, ba téměř lhostejnost.

Což mohl jsem počíti jiného, než zamířit k oněm dveřím? A v tom okamžiku ona obrátila se, vešla do vnitřních dveří a zmizela mi.

A ocitnuv se uvnitř, spatřil jsem ji chvátati nejbližší řadou. Pospíchal jsem souběžně s ní řadou vedlejší. A tak stíhali jsme se asi deset minut v obrovských prostorách přízemí obchodního onoho domu, proplétajíce se mezi sty prodavačů a prodavaček i kupujících, mezi pulty, tu druh druhovi se ztrácejíce, tu druh druha vyčkávaje a druh pátraje po druhovi. Konečně stanula u železných mříží elevatorů spojujících basement, přízemí a patra obchodního domu; a současně vešli jsme s několika jinými lidmi do právě se otevřevších dveří jedné ze zdviží, jež byla na cestě nahoru. Stáli jsme těsně vedle sebe, chráníce se přímého dotyku se směšnou úzkostlivostí; v prvním patře však přibylo ještě několik lidí, a tak stlačeni jsme byli k sobě proti své vůli a nemohouce změnit svých posicí. V přítmí viděl jsem, že se rdí; cítil jsem chvění jejích prsou na své paži, i přál jsem si, abychom letěli tak do výše dlouho, nesmírně dlouho. Nepamatuji se už, v kterém patře jsme oba vyšli, myslím, že v pátém. Ocitli jsme se v oddělení koberců. Nedbajíc mne, zamířila k místu, kde vyloženy byly kožešinové pokrývky i malé koberce do ložnic před lůžka, hlavně zboží perské. Oklikou dostal jsem se v táž místa, tváří v tvář neznámé, od ní jsa oddělen třemi, čtyřmi yardy prostory, po níž rozloženy byly koberce a pokrývky. Zatím co ona vybírala mezi kožešinovými koberci, já dal si rozvinovati praobyčejné, jsa odhodlán obětovati svému bláznění nejvýše několik dollarů. Při obcházení rozprostřených koberců a prohlížení ukazovaných, má neznámá dostala se až ke mně, jenž více hleděl jsem na ni než na to, co bylo mi nabízeno, vše odmítaje a tak prodlužuje si rozkoš z její blízkosti. Konečně měla vybrány tři koberce před lůžko, jeden z jelení kůže, druhý z barvené ovčí a třetí z mývalů; prodávající živě jí doporučoval napodobeninu kůže z divoké šelmy, ona zdála se být skoro náchylna k volbě onoho z jeleniny; náhle obrátil se prodavač ke mně, který z koberců líbil by se mi nejlépe, a já bez rozmýšlení doporučil nejdražší, onen z mývalů. Krásná neznámá, poněkud zardělá, poděkovala mi lehkým úklonem hlavy, usmála se a — koberec vzala. Clerk vedl ji k pokladně; rychle jsem vybral cosi laciného a následoval je. A přišel jsem právě v čas, neboť zaslechl jsem adressu: Mrs. Whitemann, Grand Boulevard, číslo *** — V okamžiku, kdy říkala číslo, oči její spočinuly na mně, i dodala „v prvním poschodí" a potom „blízko Indiana Avenue". I odešla a vstoupila do elevatoru dříve, než já odbyl své záležitosti. A když sjel jsem i já do přízemí, bylo už pozdě pátrati po ní; zmizela — a všechno mé čekání ukázalo se být marným.

Nejel jsem už do Lincoln-Parku; jak mohl jsem nejrychleji, zamířil jsem k pouliční dráze, jež křižuje Grand Boulevard nejblíže onomu číslu, jež udala. A cestou přemýšlel jsem o groteskní povaze svého dobrodružství. Kdo jest ona neznámá, a co skrývá se za jejíma očima? Jest vdaná, o tom není pochyby: Mrs. Whitemann, řekla v Marshall-Field; ale je tu ještě možnost, že byla vdaná; může být vdovou, může být rozvedenou. Bydlí na Grand Boulevardu, rozhodně tedy je zámožná a bezpochyby ze společnosti. Z Indiana

Avenue mám k ní jenom několik bloků, mohu tedy lehce tyto věci vypátrati do podrobnosti. A tu rozpomněl jsem se na její pohled, když řekla poznámku docela zbytečnou pro prodavače: blízko Indiana Avenue. Lze být v rozpacích, komu platila tato poznámka? Leč jak může ona vědět, že bydlím na Indiana Avenue? Zná mne? Nebo všimla si mne už dříve, než já zpozoroval ji?

To všechno bylo mi záhadou; a toho dne nic už nestalo se, co bylo by přispělo k rozřešení záhady, neboť okna prvního patra onoho domu, který označila, zůstala temna, i když už všude kolem hořela světla, a nic neobjevilo se za jich záclonami, co bylo by mne uspokojilo. Automobily a ekvipáže přejížděly mezi holými stromořadími po boulevardu; blízko mne zastavil se policeman. Nechal jsem tedy konečně marného svého vyčkávání a odešel jsem domů, abych nevzbudil podezření v policistovi. A cestou několikráte jsem se zasmál velmi hlasitě; pamatuji, že se jednou po mně otočili dva starší páni a opatrně ustoupili stranou; smích nepochybně zněl poněkud nápadně.

* * *

Den po té zaměstnán jsem byl až do šesté hodiny večerní. Když jsem se dostal na Grand Boulevard pod okna Mrs. Whitemannové, byla už téměř tma; přes to však nebylo v nich světla, a nic nepohnulo se za jich záclonami. Se stejnou bezvýsledností čekal jsem jako minulého večera a obcházel onen dům téměř hodinu. A pak, sám na sebe pohněván, kráčel jsem pomalu domů, umiňuje si, že nevzpomenu již na hloupou episodu a že Grand Boulevardu budu se vyhýbat — —

Středeční odpoledne měl jsem volné; zkusil jsem sednouti si k práci; avšak myšlenky se mi rozbíhaly, a nejvíce z nich vynikala opět neodbytná vzpomínka na pondělní dobrodružství — —

Konečně omrzelo mne sedět nad nepopsaným papírem a škrtat slova, jež občas přinutil jsem se napsat. Vzal jsem svrchník a klobouk, šel na zvýšenou dráhu a za nedlouho byl jsem na cestě „down town". Už jsem se těšil, že vyjedu si do Lincoln-Parku, že užiji svěžího vzduchu, výhledu na hladinu jezerní, osamělosti oněch míst. Nic by mne nezdrželo dnes od jízdy do Lincoln-Parku, říkal jsem si, ani moje neznámá . . .

Náhle trhl jsem sebou: ona vešla a usedla naproti mně. Myslím, že bylo viděti směšné vzrušení v mých tvářích; aspoň ona se usmála sotva zřetelně, ale dost ironicky, aby mé rozpaky vzrostly až v jakési zastydění, v uzardělost. Zraky naše setkaly se, její klidné, moje rozechvělé; leč ani tentokráte její klid nevydržel pohledu mých očí, i sklopila zrak na okamžik, a něžné, útlé její prsty v šedivých rukavičkách nervosně přeběhly po okraji kabátku.

Byla zcela tak oblečena, jako při pondělní naší episodce; od hlavy k patě hnědá; bylo v jejím zjevu něco aristokratického, možno-li užíti tohoto slova v Americe, něco ušlechtilého a krásně jednoduchého. Prohlédl jsem si ji tehdy důkladněji, a třebaže dnes nedovedu již

obnoviti si její představy, pamatuji se velmi dobře, že její nos a rty byly, co zvýšilo můj obdiv až k nadšení. Nikdy od té doby nespatřil jsem ženského obličeje, jenž byl by mi připomněl krásnou linii jejího nosu, chvění jejích chřípí, výraznost jejích úst. I její černé obočí bylo — tak zdá se mi dnes — poněkud jinak vyklenuto, než bývá obyčejně, a vrhalo stín do hnědi jejích očí. Měla tenkráte závoj přehrnutý pod klobouk na účes nad čelem, — i vidět bylo jasně jemnost a čistotu její bílé pleti.

Kolem rtů přeletoval jí stále záhadný jakýsi úsměv; nehleděla už na mne, dívala se oknem ven; cítil jsem však zřetelně, že myslí pouze na mne a že nevidí, nač zírají její oči.

Tak dojeli jsme do „uzlu". Když blížili jsme se ke stanici na Raudolph a Wabash, chystal jsem se vstát, a když jsme zastavili, povstal jsem. Leč ona zůstala sedět, klidně, zdánlivě nevšímavě. Sklonil jsem se, jako bych chtěl přečísti označení stanice, a jako bych se byl zmýlil, znova jsem usedl, cítě, že se rdím.

Zatočili jsme se okolo prvního rohu, minuli několik stanic, zatočili okolo druhého, pak i okolo třetího, — a ona seděla stále. „Uzel" zvýšené dráhy jest čtverec, objímající vnitřní město, čtvrt obchodu a divadel; zbývalo nyní přejeti tři stanice, a vlak by nás byl unášel opět nazpět na Jižní Stranu, odkud jsme přijeli . . .

Co znamená tato hra, — tázal jsem se v duchu. Snad dojedeme až na stanici, odkud ona vyjela? Snad dá mi následovati ji až k jejímu obydlí — a pak, pohrávši si se mnou, zmizí mi? Je vůbec pomyslitelno co jiného při její kráse a při ušlechtilosti jejího zjevu? Anebo mýlil bych se v ní? Že bydlí na Grand Boulevardu, nevylučuje ještě možnosti, že běží tu o dámu polosvěta, nebo aspoň o dámu, jež má ráda dobrodružství — —

Přejeli jsme stanice La Salle a Dearborn, i blížili jsme se k poslední, State Street. A když tam zastavila dráha, ona klidně vstala a vyšla, následována mnou tak opatrně, aby nevzbudilo to pozornosti.

Všechno opakovalo se tak, jako předešle; jen cosi dříve nebývalého objevilo se občas v jejích očích, cosi jako ulekanost.

Zašli jsme tentokráte do jiného velikého domu obchodního, do „Fairu"; opět procházeli jsme mezi davy kupujících i prodávajících, a oči naše co chvíli setkaly se polo tázavě, polo toužebně. Časem stanuli jsme i vedle sebe, ale tu cosi vzájemné nedůvěře podobného postavilo se mezi nás a opět nás od sebe odpudilo.

Na konec dostali jsme se do oddělení knih; a minuvše police a pulty s knihami dražšími, téměř nevědomky stanuli jsme u pultu, v němž střechovitě byly narovnány hřbetem nahoru úhledně vázané knihy znamenitých autorů po dvanácti centech, jež Američané si zvláště rádi kupují na cesty; ona stála po jedné straně, já po druhé. Sahali jsme do knih a vybírali, ale pochybuji, že ona věděla, co čte na hřbetech knih, právě jako jsem toho nevěděl já.

Zvláštní jest, že neměl jsem odvahy přejíti na druhou stranu po její bok; bylo v ní cosi, co vnucovalo obavu, abych se jí nezdál

hrubým vtíravcem; v mém dobrodružství bylo při vší jeho jednoduchosti něco kromobyčejného, co vyžadovalo přílišné opatrnosti.

Najednou ona vložila nervosním pohybem nazpět dvě, tři knihy, jež měla v ruce, a rychle přešla na mou stranu a stanula vedle mne . . .

Držel jsem v ruce právě jakousi knihu, jejíhož názvu jsem neuznamenal. Popleten jejím počínáním, odložil jsem knihu, sahaje po jiné a po straně hledě na neznámou.

A tu stalo se, co nejgrotesknější jest z první polovice mého příběhu:

Ona vzala do ruky mnou odloženou knihu, a dívajíc se na mne z blízka záhadným pohledem, řekla nízkým hlasem:

„Is there — is there balm in Gilead? — tell me, — tell me, I implore!"

Zrak můj padl na hřbet knihy. „Poems by E. A. Poe" četl jsem, a tu rozpomněl jsem se na to, co ona citovala, nespouštějíc hnědých svých očí se mne.

„Quoth the Raven: Nevermore!" dořekl jsem téměř mimovolně strofu z básně Poeovy, jíž ode dávna jsem miloval, z „Havrana".

Sklonila hlavu, i zdálo se, že na několik okamžení jest myšlenkami jinde; pak vypustila ze rtů, jakoby nějakou bolestí sevřených, tiše a chvějivě:

„Nevermore!"

I obrátila se, zamířila k prodavačce stojící u vedlejšího pultu, podala jí Poea a peníze a čekala, až dostane knihu zabalenou i potvrzení, že platila.

Co měl jsem dělat? „Už nikdy!" bylo poslední slovo krásné neznámé. Měl jsem po jeho vyslovení přistoupit a říci nějakou banalitu? Zdálo se mi, že není ještě na čase učinit něco více než pozorovat; a pozoroval jsem tedy udiveným očima svou hnědou dámu; zraky její měly výraz nepřítomnosti její duše dobou i místem. Co zaměstnávalo její myšlenky? Snad to, o čem řekla, že nepřijde „už nikdy"? Co znamenala její otázka slovy Poeovými? „Je tam nějaká útěcha, tam v Gilead?" Kde jest její Gilead, a proč třeba jí útěchy?

Leč potom náhle projelo mi hlavou: není vlastně toto vše neskonale směšno? Nezahrává si neznámá s mou pošetilostí? Nejsem uboze směšnou figurkou v jejích očích?

Obdržela své věci a odcházela, po mně se ani neohlédnuvši. Čekal jsem, až došla na konec uličky mezi pulty. A když zmizela, na mne jako by zapomenuvši, pokrčil jsem rameny, i rychle prošed přízemím obchodu, vyšel jsem jinými dveřmi z „Fairu" na State Street, chvatně zamířil k pouliční dráze kabelové, jež jede do Lincoln-Parku, a za chvíli ujížděl z dosahu možnosti, že se ještě setkám toho dne s neznámou.

Avšak, ať snažil jsem se sebe více nemyslit na ni, její představa seděla mi před duševním zrakem, její hnědé dojemné oči dí-

valy se na mne odevšad. A v uších mi zvučely ony dva verše z Poeova „Havrana“.

* * *

Ve čtvrtek odpoledne neměl jsem práce redakční, byl jsem doma. Slunce svítilo mi do oken, na ulici vidět bylo už mnoho jarních úborů, vzduch byl vlahý a vnikal mi otevřeným oknem do pokoje s nevýslovnou lahodností. Seděl jsem v houpáku, pálil papirosu za papirosou, díval se do neurčita a myslil na to, nač jsem mysliti nechtěl: na onu neznámou a na podivné své zkušenosti s ní, jichž význam nezdál se mi býti zcela jasný; seděl jsem v houpáku, nemaje chuti do psaní, odloživ po marných pokusech četbu, i obávaje se vyjíti ven, abych se nesetkal s tou, jež rušivě vnikla do posledních mých dnů — —

Rušivě — řekl jsem. Je tomu tak, ač trochu mi stydno k tomu se přiznávat. Té noci dlouho nemohl jsem usnouti, maje na mysli ji, její sličnost, záhadu jejích očí a bizarnost svojí příhody. Milujeme někdy i fantómy, a ona, ač byla poněkud méně než skutečnost, byla přece jen trochu více než fantóm; a třebaže jsem si vymlouval hlubší dojem z onoho dobrodružství, cítil jsem vždy zřetelněji, že byla to žena, již bylo by možno milovat velmi oddaně a vášnivě.

Do tří hodin jsem vydržel doma; pak vyšel jsem ven, umiňuje si, že vyhnu se neznámé a že učiním vše, abych opět nabyl klidu. Ani toho nepozoruje, ze zvyku došel jsem zase ke zvýšené dráze, ale včas rozpomněl jsem se na své předsevzetí a místo na sever „dolů do města“ jel jsem jižně do Jackson-Parku.

Za nedlouho stál jsem u jezera; modravá jeho hladina táhla se pod bělavým jakýmsi závojem až do nedohledna, kde zaplynulá byla do oblohy; jen lehounce čeřily se nesmírné ty vody; maják až kdesi u obzoru na osamělém ostrůvku trčel z nich jako ohlas z jiného světa; místy čouhaly z vln ještě ledové kry, ku podivu dobře viditelné i v takové dálce, v níž ani vlnění už nebylo lze rozeznat.

Boulevard mezi parkem a jezerem byl už dost oživen; několik párků sedělo tu na okraji chodníku, jinde na kamenech pod chodníkem na svahu pobřežním; automobily a kočáry na gumách přejížděly mimo mne; potkal jsem i dvě, tři osamělé dámy, z nichž jedna byla velmi hezká. A tehdy nemohl jsem si nevzpomenouti krásy mé neznámé, proti níž tato mimojdoucí zdála se mi být přece jen pramálo vábnou — —

Nevím, jak jest u jiných lidí; mne pohled na nekonečné spousty vod uklidňuje; zní to snad i divně: odděluje mne od vědomí mojí individuality, mojí osobnosti; ztrácím se v tom pohledu. A tak bylo i tenkráte; kráčel jsem podle břehu Michiganského jezera jako ve snách, když tu náhle málem byl bych do kohosi vrazil. Hlavy nepozvedajíc, instinktivně chtěl jsem se vyhnout; leč ten, kdo mi přišel do cesty, jakoby vyhýbal se v tutéž stranu, srazil se nyní se mnou skutečně.

„I beg your pardon!“ zamumlal jsem na omluvu, stále jsa v myšlenkách, a tu teprve uznamenal jsem, že mám zastoupenu cestu. Protrhl jsem se z podivného onoho stavu, zvedl hlavu a poznal, že stojím tváří v tvář — — své neznámé.

„Hněváte se na mne?“ řekla tiše, jemnou angličinou, jež zdála se mi poukazovat na původ její z východu, na vysoké vzdělání a na příslušenství k vyšší společnosti.

Byla oděna zcela tak, jako při předešlých dvou našich setkáních; závoj měla spuštěný, leč něha jejích očí byla tím jímavější. Dívala se upřeně do mých zraků, jako by chtěla z nich vyčísti odpověď rychleji, než rty stačí ji vyslovit.

„A nemyslíte si o mně ničeho ošklivého?“ dodala v zápětí, a úzkost byla příliš znatelna v jejích rysech.

„Proč bych se hněval,“ usmál jsem se nuceně, „a co mohl bych si myslit ošklivého, madam?“

Zamyslila se; pak zavrtěla hlavou.

„Hněval jste se a myslil jste něco ošklivého!“ odřekla tiše, ale určitě. „Proto jste včera vyšel jinými dveřmi z „Fairu“ a jel do Lincoln-Parku, proto dnes nerozhodně seděl jste u okna až do tří hodin a jel potom sem.“

Zachvěl jsem se pod zvláštním vlivem jejího zraku.

„Jak víte tyto podrobnosti?“

„Pojďte,“ řekla na to, „ač-li vám to není nemilo.“

A vykročila k další procházce podle jezerního břehu.

Pozoroval jsem ji se strany, mlčící a kráčející s hlavou sehnutou a s řasami zastiňujícími vlahou záři jejích zraků. Byla tak sličná, že těžko bylo nepomyslit si, jaká rozkoš byla by míti v ní milenku.

„Jak víte ony podrobnosti, madam?“ opakoval jsem po chvíli. „Nevyložíte si snad podruhé vyslovenou otázku zbytečnou zvědavostí; myslím, že chápete můj zájem na tom.“

Usmála se záhadně, na mne nehledíc.

„I více mohl byste se tázat, Mr. Zachar,“ zahovořila něžným hlasem, zatím co já z údivu nad jednou věcí upadal v úžas nad jinou. „Mohl byste se tázat, jak vím, že jste v sobotu večer byl na koncertě Thomasova orchestru v Auditoriu, — jak vím, že předehra Wagnerova „Tannhäusera“ vzbuzuje ve vás jakési truchlivé vzpomínky, — jak vím, že v pátek odpoledne jste se toulal v „Little Italy“ a po Halsted Street, — jak vím, že rád vzpomínáte na svůj pobyt v Římě a zvláště v Benátkách roku 1896, — jak vím, že před čtrnácti týdny měl jste chuť opustit Chicago a jeti do Californie, ale že jste tak neučinil z ohledu na finance a pak, že už zima se blíží ke konci; poněkud i proto, že myslíte také na jih, na Cubu — —“

Zastavil jsem se.

„Madam!“ vzkřikl jsem. „Jste člověk nebo démon? Chápu, že můžete znáti mé jméno, — vím ostatně, že jste věděla o mém bydlišti, už z příhody v Marshall-Field. Chápu, že můžete vědět, kde jsem byl kterého dne a večera, — ač nechápu, jak mohl jsem vás nezpozorovati, ani jaký zájem můžete mít na mně. Ale pokud vím, nikdy

nikomu jsem neřekl ještě o tesknotě, kterou cítím, slyše chór poutníků z „Tannhäusera“, a nikomu jsem se nesvěřoval se svou chutí opustit Chicago a jet na Cubu — —“

Viděla na mně vzrušení; neusmála se, spíše jakýsi smutek díval se jí z očí. Pak se odvrátila ode mne i kráčela dále, pokračujíc v podivném svém hovoru:

„Mr. Zachar, vy, jenž chtěl byste vniknouti na dno lidských duší a jenž obdivujete Poea, ... vy měl byste být bystřejším pozorovatelem! Myslím, že to je vinno vaším posavadním neúspěchem u vás doma, v Praze ...“

To bylo už trochu příliš mnoho; bled zarazil jsem se a otázal se nesvým, třesoucím se hlasem:

„Madam, pro vše, co vám milo, — jak víte o mně tolik, kolik snad nikdo na světě?“

„Nečetla jsem ničeho od vás, ostatně ani česky neznám,“ mluvila klidně, nedbajíc mé otázky, lehounce mne vzavši za ruku a pokračujíc v chůzi. „Leč mohla bych snad bez obavy tvrdit, že jste příliš snílkem, a obávám se, že nedovedete tak dobře vidět, jak bylo by vám prospěšno při vašem neklidu, při vašem toulání.“

„Jak to?“ vyjelo mi z úst.

„Nedovedete vidět, nevyjdete-li si s úmyslem něco vidět. Ale literát má vidět vždy a nejen to, co chce vidět.“

Zavrtěl jsem hlavou, tím vším takřka konsternován.

„Madam, je zbytečno opakovat, že málo věcí potkalo mne v životě, jež byly by mne více překvapily, než vy. A kdybyste mi vyložila vše, co vám možno vyložit, věřte, že bych vám byl povděčen nesmírně.“

Hlas chvěl se mi, neboť nemohl jsem zcela opanovati svého rozčilení. Pocítil jsem lehký stisk její ruky.

„Vím i o vaší příhodě s oním Číňanem z Clark Street.“

Mlčel jsem, neboť nebylo už co říci na toto vše. Pokračovala:

„Chtěl jste vysvětlení, dám vám je. Že jste byl v sobotu na koncertě v Auditoriu vím, poněvadž jsem vás stopovala. Lístek vzala jsem si na balkon jako vy, a hledíc na vás, nemohla jsem nezpozorovat změny vaší tváře při ouvertuře „Tannhäusera“. Jste velmi sensitivní, a vaše myšlenky lze snadno čísti tomu, kdo se vyzná trochu v tomto umění. V „Little Italy“ jste rozmlouval, jak rád činíte, s několika lidmi; zašla jsem po vás do grocerie, kde jste se chvíli zdržel; lidé ti jsou z Říma a mají služku z Benátek, — v hovoru s nimi jsem se dověděla, co jste jim říkal a nač jste se jich ptal. Před čtrnácti dny jsem vás pozorovala v officu Agentury Drah; vzal jste si jízdní řád pacifické dráhy a knížku námořní společnosti o spojení s Cubou; v Lincoln-Parku jste studoval obojí a dělal si rozpočty; pak jste zahodil poněkud zlostně papír i jízdní řád pacifické dráhy; odpustíte, že jsem onen lístek, jinému nesrozumitelný, zdvihla a přečetla si z něho o vašich nesnázích; označil jste tam i jakési datum, u něhož jsou dvě písmena „N. O.“; nemyslím, že bych se mýlila, předpokládajíc pod tím „New Orleans“ a pod „H.“ u data

druhého „Havanu“, vzpomenu-li si na druhou knížku, kterou jste si vzal s sebou z Agentury. Dvakráte viděla jsem vás čísti ve zvýšené dráze E. A. Poea; „Vypravování Pymovo“ rozčilovalo vás nesmírně; nad „Vraždami v ulici Morgue“ jste se zamyslil s úsměvem poněkud ironickým; vím, co vám vynutilo ten úsměch pochybujícího: episoda z této povídky, v níž pařížský přítel čte Poeovi myšlenky; prosím, abyste přijal mé ujištění, že nad onou episodou netřeba se usmívat ironicky. Viděla jsem vás však i čísti Mallarméa; nečtěte těch básní, Mr. Zachar, — i o to vás prosím. A méně často se zamýšlejte. Příliš myslit bývá často jako nemyslit. Ostatně — nebyl jste tak, myslím, vždy. Váš počáteční neúspěch má na vás poněkud vliv, — pak i různé zkušenosti, — ač sotva chybím, řeknu-li, že meditativnost na úkor smyslu pro realitu jest už rysem vaší povahy. Zabýváte se příliš stopováním sebe a zanedbáváte stopování života kolem sebe.“

Zastavil jsem se a postavil před ní; vzal jsem ji za druhou ruku a řekl jsem prosebně:

„Ještě jednu otázku!“

Oči její dovolily, i vyslovil jsem ji:

„Jak dlouho víte o mně — a jaký máte na mně zájem?“

Pokrčila pravým ramenem.

„Třetího února jsem vás viděla poprvé, Mr. Zachar.“

Mlčel jsem, čekaje odpověď na druhou otázku.

„A poznala jsem ve vás kohosi, jenž byl mým štěstím,“ dodala potom tiše.

Svaly v mých tvářích sebou nervosně zatrhaly.

„Vaším štěstím...“ opakoval jsem dutě, bezpřízvučně.

„A prosím znova, abyste se nehněval a nemyslil ničeho zlého o mně...“

„Ne, Mrs. Whitemann,“ řekl jsem, teprve nyní se rozpomněv, že znám její jméno, „nehněvám se a nemyslím ničeho zlého.“

Usmála se; pak na chvíli zamlkla, jako by dech se jí zatajil.

„Říkejte mi Grace!“ vydechla konečně a přivřela oči.

To bylo opět groteskní; ale pomalu už nic nepřekvapovalo mne u mé nové přítelkyně, tak půvabné a tak záhadné.

„Grejs!“ zašeptal jsem.

„Ještě jednou!“ řekla, zavírajíc oči docela.

Opakoval jsem polohlasně:

„Grace, moje Grace!“

Po té chvíli jsme oba mlčeli.

Jemný vánek ovíval naše rozpálené skráně; bílá mlha na hladině vlnila se pod závany jezerního větru jako nesmírná, průzračná, hebounká, bělavá tkanina, napiatá z nekonečna v nekonečno.

„Grace!“ řekl jsem po třetí, a v hlase mém ozvala se poprvé má láska.

Otevřela oči; oh, jak rád bych kdy zapomněl toho výrazu hnědých, laních jejích očí, toho výrazu plného touhy a vášně...! A chřípí její chvěla se v tom náhlém záchvatu, který námi projel a dal nám pocítit, že se milujeme.

„Ano, tak to bylo!“ zašeptala. „Tak jsem to chtěla.“
A najednou zraky její staly se ustrašenými.
„Good bye, Andrew,“ zvolala, „zítra zde buďte už o druhé hodině s poledne! Nyní však bude lépe, rozejdeme-li se.“
I odešla rythmickým krokem, jenž nemátl se vědomím očí jej sledujících. Když byla už tak daleko, že obličeje jí rozeznat nebylo, otočila se. A za nedlouho zmizela v ohebu cesty.
Tehdy jsem se hnul s místa i já, a kráčeje zpět podle jezerního břehu, říkal jsem si něžně a toužebně: „Grace, Grace!“
A žádné jméno na světě nezdálo se mi pro ni vhodnějším, neboť byla ztělesněnou Něhou, absolutním Půvabem.

* * *

Nic už nedalo se na tom změnit: miloval jsem ji, svou hnědou Grace; a cítil jsem, že jsem i jí milován.
Pamatuji-li se dobře, četl jsem druhdy kdesi v Oscaru Wildeovi: „Víte, jak miluju tajemnost; je to jediný prostředek, jenž může nám učinit moderní život záhadným nebo podivuhodným.“ — Málokdy ve čtené větě našel jsem tak sama sebe, jako v této z „Obrazu Doriana Graye“. Přemýšlím-li někdy o věcech, jež zůstaly za mnou, zdává se mi, že celý můj život byl honbou za tajemností, za záhadou, za podivuhodností. Jen jedno bych ještě dodal: Miluju změnu. I tajemné, jsouc opakováno, přestává být záhadným, a to, co poprvé jest hodno podivu, podruhé zajímá a po třetí nudí.
Grace znamenala pro mne tajemnost, záhadu, rozkaz obdivu; ale znamenala i změnu. Miloval jsem v ní toto vše; a přemýšlení o tom onoho večera a oné noci činilo mne takřka blaženým. Miloval jsem však v ní i nový příchod lásky, ženu; a přemítání o tom působilo mi veliká muka.
Kdo jest ona, — a co leží za ní? Hledá balsámu, — jak řekla slovy Poeovými; je větší slastí být ránou než balsámem; ale možná, že zde už lze být jen balsámem.
Trocha žárlivosti k onomu, jenž byl ránou, napouštěla trpkou příchuť do slasti ze vzpomínky na její krásu.
Komu náležely už její půvaby, koho již opíjela její vášeň? Kdo byl onen, jenž zvítězil nad ní podruhé, — v mé podobě?
I trudno mi bylo, neboť cítil jsem, že ve mně milován jest kdosi jiný; a že vášeň mně dávaná nebude dávána mně; a že, jsa milován, milován nebudu.
Třetího února mne viděla poprvé; vidouc ve mně toho, jejž druhdy milovala a na nějž zapomenout nedovedla, proč hned neučinila, co mohla učinit nyní? Kdyby bylo pravdou, že ve mně poznala kohosi, jenž byl jejím štěstím, byla by vydržela tak dlouho vidět štěstí své chodit mimo sebe, aniž by si je přivlastnila? Jedno jen jest štěstí: štěstí okamžiku. A největší rozkoš jest, než dojdeme k tomu, ono štěstí prožít, — rozkoš nejistoty, podaří-li se nám utrhnouti onen květ. Jednou však utrhnuvše květ požitku, zahodíme

jej dříve, než začne vadnout; je krásnější vzpomínka na svěží květ, než na uvadlý. Čím déle trvá rozkoš nejistoty, tím lépe; štěstí okamžiku je pak tím nezapomenutelnější. Leč je kletbou lidí, že nedovedou prodloužit si kouzlo nejistoty: ani má Grace byla by toho nedovedla.

Ale proč tedy snažila se vzbudit ve mně zdání toho, co ostatně může mne jen bolet a pokořovat? Ona, jež je tak bystrá, byla by toho nepochopila?

A což onen přízvuk slasti v jejích slovech, když po třetí zvolal jsem její jméno?

— Tak to bylo, tak jsem to chtěla — —

Což ona první dvě dobrodružství?

To vše bylo záhadou; a dráždivost záhady rostla stejně rychle jako žárlivost lásky — —

* * *

Přesně o druhé odpolední příštího dne setkali jsme se na břehu jezera v Jackson-Parku.

Slunce vrhalo do jezerních vln zlaté odlesky; vlny občas zašelestily pod schnoucím břehem; ptáky už bylo slyšet; milující párky, které v sadech jsou současně s ptáky zvěstí jara, trousily se na všech stranách.

Tentokráte Grace neměla závoje; hnědé její oči usmívaly se už z dálky, avšak zdálo se mi, že je cosi v tom úsměvu, co bylo by možno nazvat maskou.

Podávajíc mi ruku, řekla něžně:

„Jsem šťastna, Andrew, že vás tu nalézám.“

Podivil jsem se:

„Což myslila jste, že byl by možný opak?“

Přikývla, — a oči její ztemněly záhadou . . .

„Ano, Andrew, — opak byl velmi možný,“ řekla s mírným důrazem.

Zavrtěl jsem hlavou: „Nebyl, Grace!“

Usmála se:

„Můj drahý, mluvíte-li za sebe, nemám, co bych namítala.“

Pochopil jsem.

„Ah, Grace, — a proč u vás byl možný?“

Vzala mne za ruku.

„Pojďme,“ řekla tiše, „stát je vždy pošetilé.“

Pomalu šli jsme podle jezera. Ona mlčela; oči její hleděly kamsi do dálky, a chřípí se jí chvěla.

„Co si myslíte o mně, Andrew?“ zašeptala po chvíli.

„Že jste záhadou,“ odvětil jsem, „a že vás nutno milovat.“

Opět podivný onen úsměv sedl jí na rty.

„A že vzbuzujete dráždivou chuť proniknouti vaším tajemstvím,“ dodal jsem. „Slibujete více rozkoší, než tisíce jiných žen. Jste výminečná.“

„Nic není výminečného, Andrew," odřekla, „nebo lépe řečeno, vše jest výminečné na světě. Není všednosti, jsou jen všední pozorovatelé. Ale jest sevšednění, a toho dlužno se chránit onomu, jenž miluje krásu života."

„Jak to?" řekl jsem, hned nechápaje plného smyslu těchto slov. „Myslím, že právě všednost je, co tolik duší ubíjí."

„Nikoli všednost, toliko sevšednění, — opakuju. Není všednosti pro toho, kdo dovede vidět nevšední, a kdo obrátí se v jinou stranu dříve, než by mohlo přijít — sevšednění. A proto pochybuji, drahý Andrew, že kdy rozřešíte to, co na mně jmenujete záhadou. Co nejvíce je milování hodno, je tajemné, je nové. Pomine-li tajemnost a novost, pomíjí i hodnost obdivu a lásky. Jak mnohé tajemství vzbudí smích, byvši odhaleno! Andrew, nechtějte zbavit mne ve svých očích mé záhadnosti."

„Tedy já jsem vám záhadou?" zeptal jsem se půl žertovně zpola s obavou.

„Dovedla-li jsem vás, Andrew, stopovat přes měsíc, bezpochyby jste byl," řekla, a jakási truchlost čišela jí z hlasu.

„Byl?" otázal jsem se, a hlas třásl se mi jako větve holých stromů ve větru, jenž občas zavanul od jezera.

A ona odpověděla tiše: „Obávám se, že jen — byl."

Zastavil jsem se; byli jsme stranou světa, daleko od nás nebylo živé duše v dohledu.

„Grace, má krásná Grace!" vykřikl jsem. „Nemluvte tak, působíte mi bolest! Víte přece, že vás šíleně miluju."

Pobledla a zachvěla se.

„Milovat znamená začít s klamáním sebe a skončit s klamáním onoho druhého."

Zasmál jsem se poněkud zuřivě:

„Oh, Grace, moje paměť vás demaskovala."

Ustoupila o krok nazpět a vztáhla ruku jako na obranu.

„Andrew, co tím myslíte?"

Uchopil jsem ji za ruku, již stiskl jsem tak, že bolestí zasupěla.

„Hrajete drama, chcete být románovou. Vím, co to jest. Už jedna žena tak po mně šlapala. Vy jste originálnější, než byla ta, na niž nikdy nevzpomínám. Ale přece pouze reprodukujete, — nepronášíte svých myšlenek. To, co jste právě řekla, utkvělo ve vás z četby Wildeova „Obrazu Doriana Graye", — toť vše."

Přivřela oči.

„Mýlíte se, Andrew," vychvělo jí se rtů, „neboť nikdy jsem nečetla té knihy. Znám z jeho věcí jenom pohádky, Salome a Žalářní balladu."

Pak oči její rozevřely se široce:

„A vím jen tolik, že začala jsem klamat sebe."

I objala mne, a její rty vpily se do mých.

V sobotu na večer po osmé hodině vešel jsem do onoho domu na Grand Boulevardu, v němž bydlila moje Grace.

Tiše, opatrně, jak den před tím mi přikázala, stoupal jsem nahoru po schodech. Fialková vůně byla ve vzduchu a zvyšovala mé rozechvění. Zvuk kroků dusila těžkost a hebkost koberce; dům byl nádherný. Pamatuju se, že v ohebu schodiště ve výklenku viděl jsem jakousi sochu nahé ženy, třímající v ruce žárovku; také temně zelená barva koberce utkvěla mi v představách; jen obraz té, jež čekala mne nad schody u pootevřených dveří, zmizel mi navždy —

Byla v lehkém, splývavém rouše hnědé barvy, jež dávalo tušit obrysy krásného jejího těla i jeho sněžnou bělost. Vlasy nad čelem, jindy vybudované ve smělý účes, byly tentokráte jen jemně načechrány v rozkošných kučerách, rozdělujíce se uprostřed temene a klesajíce hluboko pod spánky na obě strany; vzadu uzel zdál se být přetěžkán bohatstvím jejích kaštanových, třpytně hnědých, hedvábných vlasů.

Hnědé její oči upíraly se na mne pátravě; nelze mi slovy vystihnouti jejich výrazu v oné chvíli; řeknu-li, že byly tak daleko úsměvu jako hrůzy, vyjádřil jsem velmi chabě cosi, co cítím velmi důrazně až podnes; pouze drobné dojmy lze zaměniti v slova, dojmy veliké vymykají se naší znalosti slovníku pocitů.

Stanuli jsme si nad schody tváří v tvář; chvěl jsem se očekáváním věcí budoucích i vzpomínkou na události toho týdne; přece však, vzpomínám-li podrobněji toho večera, zdá se mi, že v onom okamžiku ničeho na světě nebyl jsem tak vzdálen jako nedočkavosti muže po prvním objetí milenčině.

Chvíle proletěla . . .

Pak pomalu se otočila a pokročila ke dveřím. A v zápětí, mnou následována, rychle vešla do tmavého pokoje.

Slabé přísvity pronikaly záclonami zvenčí do pokoje, a při oknech viděti bylo na kobercích nesouměrné a nejasné obrazce stínové. Cítit bylo krásnou vůni fialek.

Klíč slabě zaskřípl v zámku; zamkla za mnou a klíč nechala ve dveřích.

Pak stanula těsně u mne; viděl jsem černou silhouettu její hlavy; slyšel jsem její dech, cítil jeho jemný závan i vůni jejího těla. Mlčela; a ku podivu, ani já neměl co říci. Z vedlejšího pokoje zaléhal sem tikot nástěnných hodin; jinak bylo naprosté ticho. Po chvíli pocítil jsem žár jejího hebkého těla; a její měkká paže, s níž asi rukáv spadl k rameni, ovinula se mně lichotně kolem krku. Schýlila hlavu mně na prsa a ze spoda zašeptala tichounce:

„Darling, . . . milujete mne mnoho?“

Přivinul jsem ji k sobě:

„Oh, Grace, . . . šíleně vás miluju.“

A tehdy v té tmě viděl jsem zalesknout se její oči; myslím, že až do té chvíle je měla přivřeny; v oné chvíli však neuvažoval jsem o příčině toho a poddal jsem se podivnému dojmu z onoho náhlého třpytu ženských zraků, jakoby fascinujících v tmě.

„A myslíte, že nikdy byste už na mne nezapomněl?“ stejně hebkým, tichým hlasem pronesla, i cítil jsem, jak ňadra zrychleně se jí vlní a srdce jakoby poděšeně tluče, jak přitisknuta byla ke mně.

„Nikdy, Grace, . . . jste z těch, na něž se nezapomíná,“ řekl jsem. „Ale nevím, proč mluvit o zapomínání, máme-li v moci, učinit se nezapomenutelnými.“

Vzpřímila se, objala mne oběma rukama a přissála se rty na má ústa. Oh, jak dlouhý a jak vysilující byl ten polibek! Když hlava její sklesla mi na rameno, zdálo se mi, že zalknu se vzduchem.

„Grace, moje Grace!“ vydechl jsem a znovu jsem ji zlíbal, vášnivě a zuřivě.

Vypletla se z mého objetí a zavedla mne do druhého pokoje, v němž intensivně voněly růže. Bylo tam, možno-li, ještě temněji. Ku podivu však, tikot hodin i v onom pokoji zazníval odkudsi odjinud.

„Ani zde,“ řekla jako pro sebe.

Avšak přede dveřmi do třetího pokoje se zarazila. Uznamenal jsem, že dech se jí poněkud zrychlil a ztížil. Několik okamžiků proplazilo se, několik okamžiků zvláštního zabarvení.

Najednou obrátila se a naklonivši se ke mně, zeptala se poprvé nahlas:

„Nebojíte se, . . . Andrew?“

Jaký podivný tón byl v tom hlase, jaká záhada! Mohl jsem nezachvět se? Čeho se bát? Jaké tajemství čekalo mne v onom třetím pokoji?

Leč zároveň připadlo mi: není to vše komedie? Není to aspoň jakési podivínství? Nebo vrtoch? Nebo zkouška?

Vzmuživ se odřekl jsem rovněž hlasitě:

„Nepatří k mým zvykům báti se, . . . Grace!“

Zalekl jsem se vlastního hlasu; zněl mi nějak odlišně od onoho zvuku, na který byl jsem navyklý.

„Je dobře, Andrew,“ zahučela, „mnoho závisí na tom, abyste se nebál.“

A vešli jsme do třetího pokoje. Tma, naprostá tma nás pohltila; zdálo se, že není oken v tomto pokoji. A podivná, těžká vůně, jakou cítíváme u rakve, obklopené umělými palmami a hořícími svícemi, mísila se tam s vůní kadidla; vzpomněl jsem si na hrob. I zatřásl jsem se, seznav, že i zde tikot hodin zní jako z vedlejší místnosti, — o nic silněji a o nic slaběji než v prvních dvou pokojích.

Objala mne.

„Andrew, — myslím, že se bojíte!“ řekla, a zdálo se mi, že výsměšek skrývá se v přízvuku těch slov. „Nezapomínejte, co jsem vám řekla!“

„Mýlíte se, Grace!“ zahučel jsem a kousl jsem se do rtů, neboť v pravdě úzko mi bylo z toho všeho.

„Milovai byste mne za každou cenu?“ otázala se nejistě.

„Za každou cenu!“ odřekl jsem pevně, nabývaje zas rozvahy a ovládnuv se.

Políbila mne se vší něhou ženy, toužící se odevzdat.

Po té kráčela kamsi do kouta; slyšel jsem, jak ruce její šátrají po stěně, jako by cosi hledaly; napínal jsem sluch s bezděčnou úzkostí, zda nepostřehnu nějakého podezřelého zvuku; konečně cosi cvaklo. A v témž okamžiku elektrické světlo tří žárovek rozlilo se pokojem.

Byla to její ložnice; jediné lůžko stálo tam, — byla tedy sama; a to bylo odestláno.

Okna byla zastřena spuštěnými roletami; záclony byly růžové a husté; pokoj byl veliký, a ta jeho prostrannost měla v sobě něco záludného, čemu nebylo radno plně důvěřovat. Nikde nebylo ničeho, co odůvodňovalo by onu vůni, mající na mne podivný vliv, při jehož líčení snad užil bych některých slov z De Quinceyova popisu sensací a snů kuřáka opia. To aroma dráždilo fantasii a umrtvovalo smysl pro realitu; rozněcovalo a žár samo do sebe vstřebávalo; věsilo mi okovy, jež samo zas rozbíjelo. Hodin nikde tam nebylo. Po druhé straně pokoje stál neveliký, okrouhlý stůl, pokrytý těžkou pokrývkou; na stole na vyvýšeném místě, na zlatem tkané látce stála jakási vása, trochu podobná řecké amfoře, trochu popelnici; připomínala ony nekonečné řady podobných vás a popelnic řeckých i římských ve Vatikáně a v jiných museích italských; byla však černá, lesklá jako z mramoru, a na ní bělala se nejspíše mosaiková lebka nad dvěma skříženými hnáty. Stůl stál dosti daleko od chaiselongue, jenž byl právě v opačném koutě pokoje, naproti lůžku, po druhé straně oken. Ani jediné židle ani houpáku tam nebylo; temné skříně, mycí stolek a toilletní se zrcadlem doplňovaly garnituru pokoje; avšak ani před toilletním stolkem nebylo židle. A prostřed prostory visel krásný lustr v podobě liany, na jejímž konci zdvíhaly se tři liliovité květy, v kalíšcích obsahující žárovky.

To všechno přelétl můj zrak v okamžiku, a spočinul na záhadné mojí milence. Vzpřímena stála u lůžka, ňadra se jí prudce zvedala a klesala, v hnědých očích třásla se jí hrůza.

„Andrew!“ zalkala. „Andrew, . . . kéž nikdy bych vás nebyla potkala!“

Odhodil jsem klobouk a skočil k ní i sevřel ji v náručí:

„Nemluvte tak, Grace, . . . nebuďte krutá!“

Zakryla si oči dlaněma, tisknouc konečky něžných, růžových prstů kučery k bílému čelu.

„Oh, vy nechápete,“ zastenala, „vy n e m ů ž e t e pochopit!“

Pustil jsem ji z náruči.

„Máte pravdu,“ řekl jsem skleslým, hlubokým, temným hlasem, „n e m o h u pochopit. Dnes týden byli jsme si ještě cizí . . .“

Vztáhla ruku, jako by mi chtěla zabránit v hovoru a jako by nedostávalo se jí k tomu sil, říci něco na vyvrácení mých slov.

„Nic není za námi, co by nás spojovalo.“

Tu namáhavě vypravila ze sebe: „Je!“

Smutně přikývl jsem hlavou:

„Lépe byla byste učinila, Grace, kdybyste nebyla mi vpustila do žil jed onoho poznání, že nemilujete ve mně — mne. Nevím,

co je za vámi, a myslím, že nemohu volit lepší cesty, než netázat se po tom. Ale vím, že hlas můj připomínal vám hlas jiného, a že, cítíc v něm lásku a vášeň a touhu, suggerovala jste si obnovené vzpomínky, že suggerovala jste si blížení se oné chvíle, kdy poprvé patřit budete nikoli mně, avšak jemu, který jest mým největším nepřítelem . . ."

Zavřela oči.

„Oh, Grace, . . . jaká trýzeň, je-li v nás milován kdosi jiný!" vybuchl jsem zoufale. „Jaká beznaděje!"

Tehdy zavrtěla hlavou:

„To byl jen sebeklam," řekla truchlivě. „Zdálo se mi tak. Ale vždy zřetelněji chápu, . . . Andrew, . . . že jste jiný, . . . a že vás miluju přes to, že jste jiný . . ."

„Ale nebýt sebeklamu . . ."

Přerušila mne:

„Nezáleží na tom, jak jsme se sešli. Osudovost životů bývá tak záhadna! Neptám se vás, co bylo. Podmínka kouzla života záleží v tom, aby se žilo z přítomnosti."

Odložil jsem svrchník na toilletní stolek a usedl na chaiselongue. Tváře skryl jsem v dlaních i zvolal jsem:

„A přece milujete tu svou minulost!"

„Miluju-li ji, miluju v ní sebe; je to jediná moje samoláska."

Namítl jsem podrážděně:

„Ale řekla jste: byl mým štěstím!"

Klidně zněl její hlas:

„Byl; toť právě údělem každého štěstí, že bylo; leč nic krásného nemůže být opakováno; on byl — a nikdy už nebude; můj Andrew je kdosi jiný, . . . a já jej miluju."

A při těchto posledních slovech nesmírná něha a láska vyznívala jí z hlasu.

Já však nedal se utišit.

„Milovala jste ho příliš; budu mizet vedle něho; obávám se, že ono štěstí bylo větší, než abyste na ně zapomněla, . . . že bylo tím nejkrásnějším, co přinesl vám život."

Za mé řeči došla ke mně; poklekla u mých nohou a objímajíc mne vydechla:

„Ta rozkoš jest nejkrásnější, jež jest nyní; rozkoše minulé podobají se dojmům z četby, z hudby, z obrazu, ze sochy. A jediné jest štěstí skutečné: to, jež máme právě v rukou a jež za chvíli uklouzne nám mezi prsty."

A pomalým něžným pohybem sňala mně ruce s očí.

„Andrew!" zvolala. „Pohleďte k lůžku!" A chřípí se jí chvěla v záchvatu touhy.

Tam ležel onen koberec z mývalích kožek. Usmál jsem se.

„Každého večera a každého jitra sedala jsem na posteli a hladila patami srst koberce. A cítila jsem podivnou slast, připomínajíc si vás . . ." Položila mi hlavu do klína a přivřela oči. „Andrew, . . . myslil jste na mne i vy?"

Líbaje ji na vlasy, volal jsem:

„Grace moje, jakž možno nemyslit o vás jednou vás spatřivšímu?“

A zapomenuv dřívější bolesti, zapomenuv zvláštního parfumu, zapomenuv jejích otázek, než vstoupili jsme do tohoto pokoje, objal jsem ji, vyzdvihl a jako děcko donesl na lůžko.

A laškujíce, okoušeli jsme rozkoše za rozkoší, až spiti svou láskou odevzdali jsme se druh druhovi, drtíce se v objetí.

* * *

Tajemné ony neviditelné hodiny tloukly.

Rozevřel jsem široce oči a uvědomoval jsem si všecko, co předcházelo.

Třikráte ... Jen tři údery, jakoby ztlumené, udušené, vylétnuvší z neznáma a mrtvě dozněvší. A pak zase ticho ...

Vzepřel jsem se na lokti i zadíval se na svou milenku. Rozpuštěné její vlasy rozházeny byly po podušce a po bělostných, tvrdých, jako panenských jejích prsech; hnědá jejich barva měla v sobě něco z tesknoty spadalého, červeněhnědého, uschlého listí, po němž sklouzá se podzimní slunce, a jejich hebkost lichotila hmatu. Tváře zabořeny měla v oheb nahé ruky, skrývající mi i oči; ruka byla obdivuhodně jemná, oblá a bílá, a jako mramorovaná nesčetnými více tušenými než markantně vykreslenými žilkami. Karmínové její rty byly pootevřeny, a jimi poněkud probělávaly drobné, zdravé její zuby. Jejího dechu nebylo slyšet; kdyby ňadra nebývala se jí vlnila, nad ní skloněn byl bych mohl mysliti, že dívám se na sochu.

Políbil jsem ji sladkým polibkem a zašeptal: „Drahoušku!“

A tu sotva rtoma pohybujíc, dechem pronesla, stále s rukou na očích:

„V prvním pokoji fialky, v druhém růže, v třetím aroma smrti ... Jak něha fialek a vášeň růží omamují více v parfumu svěc, palem a kadidla!“

Líbaje ji na šíji, mluvil jsem mezi polibky:

„Zas už mluvíte tak záhadně?“

Vztáhla druhou ruku a jí přitiskla mou hlavu k svým ňadrům. A tiše pronášela slovo za slovem, jako by jí řeč působila obtíže:

„Dva sešli se, dva se milovali. Odkud přišli, a co zůstalo za nimi? Kam půjdou, a co stihne je?“

Potom chvíli mlčela; a zatím co líbal jsem její ňadra, šeptala:

„Nic krásného nemůže být opakováno.“

Pomalu sňal jsem jí ruku s očí; ale spatřil jsem, že má zraky zavřeny; přitiskl jsem rty k jejím očím.

„Grace,“ propustil jsem mezi zuby, „jak podivno milovat krásnou ženu a nevědět o ní ničeho, než že ...“

„Vás miluje,“ doložila chvatně a pak pokračovala: „Nic nemůže být čarovnějšího, Andrew! Můžete si mysliti, co vám libo, — není-liž to velikou výhodou? Nic nebrání vám domýšleti se, že si to přišla pro vás princezna z pošetilé pohádky, o níž jste sníval jako

dítě; lze vám domýšleti se, že bůh vtělil v mé tělo anděla, nebo že satan vás svádí k prvnímu hříchu; nevím, pro který genre jste v tomto případě."

„Vy se posmíváte, Grace!" řekl jsem vyčítavě.

„Neposmívám, Andrew!" odvětila. „Ale co mohu vám na to říci? Hle, já netážu se po ničem. Dá se myslit, že cosi bylo za vámi; nemám s tím ničeho společného; mohu jen fikci minulosti zatlačit v pozadí rozkoší přítomnosti; nežárlím na to, co bylo, ani na to, co bude; až přijde čas, přejdu tiše do vaší minulosti a vy do mé; toť vše."

„Miluju vás příliš," vydechl jsem vášnivě, „než abych myslil na chvíli, kdy poprvé budete se mi odcizovat."

Vzkřikla:

„Bah, jak ošklivé: odcizovat! Neznám toho slova. Milenci, kteří čekají, až začnou se sobě odcizovat, jsou vrahové krásné vzpomínky; a jediný význam lásky pro minulost jest, že může zanechati krásné vzpomínky; čím více máme krásných dojmů, tím jsme ušlechtilejší. A mně poskytuje jakousi rozkoš pomyslit na to, že zmizíme časem druh druhovi; i v utrpení je rozkoš; vědomí této neodvratnosti dodalo mé slasti z vaší lásky příchuť kouzelně bolestnou; zatím co opojovalo mne vaše objetí a já přála si, aby trvalo navždy, duše stenala v rozkoši flagellantů."

Pokrývaje ji šílenými polibky, prosil jsem:

„A přece chtěl bych vědět, . . . nebo jen tušení mít, co je za vámi. Nevím ničeho. Jste vdaná, jste vdovou, . . . kdo byl nebo jest váš muž? . . . Máte zavřeny oči. To vás činí mně ještě vzdálenější."

Otevřela je; láska dívala se z nich, ale už nikoli ta žhavá, jež spalovala mne v jejím objetí.

„Andrew, . . . jak bezvýznamné jsou ty věci! Jak banální! A vy, místo abyste byl šťasten, že netřeba se o ně starat a že možno spíjet se láskou na ničem nezávisící, chcete návrat právě k tomu, nač žárlíte, . . . k minulosti!"

Zasmutnil jsem se.

„Máte úplně pravdu, Grace," vzdychl jsem si, „a jsem si vědom své pošetilosti. To, co mi dáváte, jest ideální láska; absolutní; netázající se po minulosti a lhostejná k budoucnosti; láska nezavazující a nepodmíněná. Bohužel však, nemám vaší dokonalosti." A pak dodal jsem, hryza se do rtů. „Chtěl bych vědět vše . . . vše . . ."

Usmála se opět svým záhadným způsobem.

„Andrew, . . . nebojíte se slyšet, co chtěla jsem vám zamlčet? Jsou tajemství, jimž lépe, neodhalí-li se nikdy!"

Odvětil jsem pevně: „Chci slyšet vše!"

Tehdy, vzpírajíc se na lokti ruky, tiše promluvila:

„A tedy uslyšíte."

A hnědé, vlahé oči upírajíc v neurčito, kamsi k oné váse, začala:

„Je mi čtyřiadvacet; když jej jsem milovala, bylo mi dvacet, a byla jsem vdána. Kdybyste vstal a podíval se do zrcadla, ušetřil

byste mi líčení jeho podoby, ... mého milence. Měl vlasy černé jak vy, vlnivé, i spadaly mu po levé straně na čelo jako vám, Andrew. Ale měl modré oči, — a těch vy nemáte. Tehdy měly i modré jeho oči svůj půvab, ač jinak jich nemám ráda. Byl menší vás, řekla bych ženštěji něžný. Než nezáleží na tom všem, ... stávám se zbytečně povídavou. Byl o pět let starší mne. Seznámili jsme se náhodou; a hned poprvé cítili jsme, že nebudeme si asi lhostejni. ... Byl lékařem ... toť důležito pro mé vypravování."

Do té chvíle mluvila trhaně; pak, jako by se náhle ovládla, rozhovořila se plynně, jako ve snách:

„Můj muž byl poněkud starší; byl vědec, znamenitý mathematik, professor na universitě; obdivovala jsem ho; on se zbláznil do mne; stará historie s úctou zaměněnou za lásku. Byl ostatně přítelem mého otce; znal mne od malička, houpával mne na koleně; osud učinil ho mým mužem ..."

Zmlkla na chvíli, nabírajíc dechu; pak pokračovala:

„Onemocněl, ležel na lůžku; a tu kdysi stalo se, že ve vedlejším pokoji mladý onen lékař líbal mne a objímal; šeptali jsme si, dívajíce se sobě do očí a zapomínajíce nemocného starce. Náhle otevřely se dvéře, a v nich objevil se jako příšerný stín ... můj muž ..."

Výraz úděsu sedl jí do tváří; rty se jí stáhly jako v křečovité bolesti.

„Byl v nedbalkách, — a to zvyšovalo hrůzu jeho zjevu. Jeho šedivé oči blýskaly se divým vztekem. Po několik okamžiků mával rukama ve vzduchu; pak vypravil ze sebe jakési nečlánkované zvuky a vrhl se na nás; bůh ví, kde nabral k tomu síly. Dosud vidím rozcuchané šediny na spocené jeho hlavě, vidím kostnaté, zkroucené jeho prsty. A to ... oh, bože, ... co následovalo!"

Druhou rukou si zastírajíc oči, zadrhnutým hlasem vyprávěla vždy rychleji:

„James uhodil ho pěstí do prsou a vytrhl mu z ruky revolver, jenž ani nespustil. Můj muž vyrazil ze sebe temný skřek, ... časem slyšívám ten skřek v noci a tu modlím se za spásu své duše, ... a svalil se k zemi. Skrčila jsem se do kouta, vyděšena, jako na smyslech pomatena, s očima vypoulenýma. James poklekl a sklonil se nad tělem mého muže. Po mně se neohlížeje, vstal, šel ven, kde měl svou příruční tašku, a za několik okamžení vrátil se s malou jakousi láhvičkou. Opět sehnul se k tělu starcovu, láhvičku otevřel a po dlouhou chvíli držel ji starci u nosu, jenž zdál se mi zatím vždy zřejměji vystupovati z jeho vráščitých tváří. Pak otočil se a řekl: ‚Zde nepomůže už nic, ... zemřel, Grace, ... a my jsme volni!' — A tu divoká radost vystřídala v mém nitru děs, i vrhla jsem se mu v náručí a ..."

Přerušil jsem ji výkřikem:

„Mlčte, ... nedomluvte, ... oh, Grace!"

Sňala ruku s očí; hrozný úsměšek díval se z těch dříve tak něžných zraků; rty se jí zkřivily:

„Toto zdálo se vám strašným, Andrew? Proč jste chtěl slyšet mou historii? Už nyní se děsíte... a dosud nejsme, leč na počátku hrůz, jež nyní nemůžete než vyslechnouti až do konce.“ A tehdy hlas její chvěl se výsměchem: „Nuže, Andrew, jste spokojen?“

„Pokračujte, prosím, — Grace!“ řekl jsem, a uznamenání, že hlas můj zní pevně, na chvíli zbavilo mne třesavky, jež pokoušela se už o mé údy.

„Takový vzduch, jako zde,... Andrew,... nikoli takový, ale stokráte, tisíckráte hroznější byl kolem katafalku. Jak příšerné byly ty tváře nebožtíkovy, ty zatlačené jeho oči, ty fialové rty — — — Zdálo se mi, že lidé vyčtou můj zločin s jeho rtů; vyčtou, že já jsem ho zabila a že poblízku jeho mrtvoly, několik minut po jeho skonu, oddala jsem se tomu, který mu dal poslední ránu... Ah, Andrew, těch muk nekonečných!... Jak přála jsem si, aby ho už skryli mým zrakům,... aby ho zabednili v rakvi a odvezli!... Za první dva dny pobledla jsem a pohubla, že známí a přátelé se hrozili. — ‚Jak ho milovala!‘ slyšela jsem jednou poznamenat nedaleko sebe a nebožtíka, i chtělo se mi vykřiknout: ‚Jak ho nenávidí, jak se ho děsí!‘ — Ale nevykřikla jsem ničeho, jen temně jsem zalkala...“

V jejích očích plápolalo cosi kromobyčejného; podíval jsem se směrem, v nějž byly upřeny, a spatřil jsem šklebící se lebku a hnáty na černém podkladu popelnice.

„A pak ten den, to ráno, kdy odvézti ho měli do crematoria... oh, Andrew! Co jsem protrpěla! Zamkla jsem se s ním, s jeho mrtvolou,... po kolenou jsem se plazila k rakvi.. a prosila boha o smilování... A proklínala Jamese, zatím co srdce mne usvědčovalo ze lži, z přetvářky...“

Vrásky se jí vyryly mezi staženým obočím; rty se jí chvěly a chřípí zvedala, leč jinak, než nedávno ve vášni a touze.

„Náhle však jsem ztrnula; tělo mi zledovělo, krev bila mi do spánků a srdce zmítalo se jako poplašný zvon; boulila jsem oči v šíleném úžasu, nevěříc, že by mohlo býti skutečností, co jsem viděla. Avšak bylo tomu tak: na černém katafalku, mezi palmami a hořícími svicemi, ony mrtvé, fialové rty sebou pohnuly,.. jednou,... podruhé,... potřetí,... a hýbaly sebou stále,.. pomalu a děsně... oh, Andrew,.. tak děsně!“ Zalkala a na okamžik zastřela si oči; pak pokračovala. „Vztyčila jsem se, neboť se mi zdálo, že klečíc musila bych padnout k zemi a už nikdy nevstat. Zdálo se mi, že mrtvý vyskočí a zardousí mne. Nespustila jsem s něho zraků: rty se chvěly, i víčka se jaksi nadzvedávala; pak jedna ze skřížených rukou svezla se mu s prsou a uhodila do okraje rakve... Toho zvuku! Oh, Andrew!“

Oba jsme se třásli; a mně zuby téměř drkotaly vší tou hrůzou.

„A tu pochopila jsem, že jde o mé bytí a nebytí; bůh ví, kde vzala jsem sílu a odvahu, — vím jen tolik, že náhle jsem skočila k rakvi, — a když oči moje setkaly se s očima mrtvého, pomalu se otvírajícíma, — uhodila jsem ho do hlavy...“

„Oh, Grace!“ vykřikl jsem zoufale.

Doložila, oči majíc zavřeny:

„A zatlačila jsem mu oči, dala ruku opět na prsa. A v tom okamžiku hlasy ozvaly se venku, lidé vešli...“

Chytil jsem ji za ruku:

„Grace, — vždyť on byl živý... Grace!“

Viděl jsem, jak drobné, bílé zuby zatíná do červených rtů, jichž barva připomínala mi krev.

„A pak... tam... oh, Andrew,“ stenala přerývaně. „Tam... v crematoriu...“

Tehdy otevřela zraky široce, ba vytřeštila je; bylo v nich mnoho děsu, na který nemožno zapomenout.

„Strašnou tu chvíli, kdy s katafalku najednou začala mizet rakev s mým starcem, — oh, Andrew, jak mohla jsem přežít? Mezi palmami a svícemi, za teskného zpěvu, před tvářemi nesčíslných, — — rakev klesala, propadávala se, až černý katafalk byl prázden... Prý jsem cosi vykřikla, čemu nebylo rozumět... Nepamatuji se... pamatuji však, že jsem rozhodně žádala, aby mne pustili k okénku u pece...“

„Oh, jak hrozné poučení, Grace,“ zaštkal jsem, „jak hrozné poučení!“

„Toho žáru! A uvnitř! Což nikdy nesejde mi s očí ten pohled! Proud hrozného plamene ovíval rakev, jež za nedlouho zbělala. Pak stěny rakve se rozprášily a ..oh, bože.. zbyla tam jen mrtvola, šedivá, spálená žhavým vzduchem, nad vše pomyšlení žhavým... spálená, ale podrževší své formy...“

Tehdy sedla na lůžku, a vztahujíc ruce směrem ke stolu, volala:

„Andrew, ... on živý, omráčený propadával se s katafalku do pece, .. a když vyňali ho, rozpadl se v prach.“

„Grace!“ křičel jsem, „Grace!“

Ukazovala prstem:

„Andrew, ... nebojíte se? ... On byl s námi, ... tamto je, hle... v oné černé nádobě, ... byl zde, zatím co my jsme se milovali, ... jeho prach, jeho pozůstatky, ... on sám ..“

Hrůza mne schvátila. Vyskočil jsem, a sedě na okraji, zakryl jsem si oči, stenaje.

„Jaké poučení,“ šeptal jsem, „jaké hrozné poučení!“

Strhla mi ruce s tváří.

„Andrew!“ vzkřikla. „A to ještě není vše!“

„Nebesa!“ ulekal jsem se. „Grace, mlčte už, ... nechci ničeho slyšet, ... mám tohoto až dost, .. oh, bůh vám odpusť, .. až dost!“

Objala mne:

„Ne, Andrew, .. teď uslyšíte všechno až do konce! Přijde něco, co uděsí vás ještě více...“

A vinouc mne bezmocného k sobě, pokračovala vysokým škrceným hlasem:

„Ale mrtvý se mstil, .. hrozně se mstil, ... a bude mstít, .. pokud budu na živě.... James už není..“

Něco hrozného čišelo z těch slov i z jejich přízvuku.

„Tři neděle po spálení mého muže James přišel ke mně kteréhosi jitra všecek ubledlý, sesinalý, uděšený. — Co se vám stalo, darling? — zvolala jsem, spatřivši ho. — Grace, bůh buď mi milostiv, neboť dlouho už nebudu žít, — zastenal, a slzy mu přišly do očí. — Můj drahý, mluvte, .. co se stalo? — vyrážela jsem ze sebe, nemohouc popadnouti dechu. — Lépe učiníte, Grace, nebudete-li se tázat, — odřekl, a tesknota smrti zněla v jeho hlase, — neboť nic nedá se už změnit na věci. Jen tolik je jisto, že málo lidí vytrpělo, co já poslední noci. — Marně jsem chtěla vymoci na něm přiznání, mlčel jako hrob. Když odcházel, políbil mne; a ten polibek studil. — Buďte klidna, Grace, — řekl s podivným úsměvem, — byl jsem tak pošetilý, že jsem zbytečně vás postrašil. Ale už toho neučiním. — Zůstaňte zde tuto noc, — vzkřikla jsem, chtějíc ho obejmout. — Nemohu, Grace! — řekl truchlivě. — Proč? — Netažte se, není odpovědi! — — — Jak bylo mi toho dne! A té noci! Časně ráno, asi o sedmé, běžela jsem k bytu doktorovu. Tam bylo vše v pozdvižení; policie nechtěla mne pustit do domu; dav lidí obklopoval vchod; ale pak přece jsem se tam dostala přispěním kohosi známého. Stará služka Jamesova lkala a lomila rukama: ‚Ubohý pán, ubohý pán . . .‘ A když spatřila jsem Jamese, myslila jsem, že sešílím hrůzou . . . Ležel na pohovce — — zaškrcen, zadušen . . . Tváře jeho byly zmodralé, zpěněné . . . Ale nikde na hrdle nebylo stopy po násilí, po vražedné ruce. A marno bylo i všechno pátrání . . . Tajemství zůstalo tajemstvím . . . .“

Vyskočil jsem.

„Grace, . . . což nechápete toho tajemství?“ křikl jsem.

Klekla u postele a zaryla hlavu do podušek.

„Dva milovali mne od té doby; jeden po třech nedělích skočil s devatenáctého poschodí Masonic Templu; druhý skočil do jezera . . .“ Tehdy vztyčila se a, v očích děs, zastenala: „Andrew, . . . můj živote, má lásko, moje všechno, . . . Andrew, . . . co bude s námi?“

V tom ozvaly se hodiny, temně a výhrůžně, odkudsi jako z daleka . . .

Nejdříve čtyřikráte, . . . pak jiným, nakřápnutým tónem desetkráte uhodily, . . . a opět bylo ticho — —

Chtěl jsem cosi zvolati, když tu ona klesla mi k nohám a objímajíc mne zalkala:

„Andrew . . . zachraňte mne! . . . Vezměte s sebou ten popel a vrhněte jej do jezera . . .“

Děs mne jímal; vůně, dojmy, vše působilo. Jakási mlha obestírala mé smysly . . . Rozpřáhl jsem se a chtěl jsem uhodit do popelnice . . . leč ona zachytila mou ruku . . .

„Ne, Andrew,“ zvolala, „toho nečiňte, je-li vám život milý!“

A pojednou skočila ke mně a oči upírajíc v mé zraky, přidušeným, nízkým hlasem zahučela:

„Slyšíte, Andrew, . . slyšíte ty kroky?“

A já skutečně v té chvíli zřetelně slyšel vzdálené, tiché kroky kohosi jdoucího bosou nohou a po špičkách — —

„Grace!" vypravil jsem ze sebe šeptem. „Kdo je to?"

Stále očima poutajíc mne, prořekla mezi zuby:

„Slyšíte jeho dech?"

To bylo nad mé síly; odstrčil jsem ji prudce, několika pohyby se upravil, chytil svůj svrchník a klobouk, a zatím co ona vztyčena a s očima hrůzou vytřeštěnýma hleděla na mne, vyrazil jsem ze strašného toho pokoje...

Proběhl jsem oběma pokoji, nahmatal klíč, odemkl a ocitl se na schodech...

A tehdy uslyšel jsem kdesi za sebou tlumený ohlas něčího chechtotu, nelidského, tak děsného, že nelze ho ani popsati. A když zdola otočil jsem se k oknům prvního patra, spatřil jsem popelavou, hroznou tvář, přitisknutou k jednomu z temných oken.

* * *

Domů přišel jsem pozdě s půlnoci, neboť několik hodin toulal jsem se ulicemi, tiše se ze svého vzrušení. Na stole leželo nějaké psaní. Všiml jsem si ho až po dlouhé chvíli. Nebylo frankováno, bylo tedy doručeno poslem. Otevřel jsem je a četl:

„Můj drahý Andrew, jsem si jista, že utečete,.. že nebudete míti dosti síly. A prosím vás, abyste zítra, v neděli, přišel až po páté odpolední. Vaše Grace."

Nic více; ale i to stačilo, aby k hrozné vzpomínce připojil se pocit pokoření...

Usnul jsem až k ránu a trápen jsem byl příšernými hallucinacemi. Zdálo se mi, že kdosi je se mnou v pokoji a že číhá, až usnu docela, aby mne zaškrtil... Pronásledovaly mne divoké představy jednotlivých podrobností z vyprávění mé milenky... Viděl jsem popelavou mrtvolu v žáru pece,.. a dokonce zdálo se mi, že ještě hýbá rty, ač spálena, v popel obrácena... Viděl jsem zkroucený obličej zaškrceného Jamese... Otevřela se pode mnou hloubka vnitřku Masonic Templu... Vlny jezera jsem cítil, jak mnou zmítají... A přemýšlel jsem, jaká asi smrt stihne mne....

Ráno vstal jsem přepadlý, chorý...

A po celý den nemohl jsem, než přemýšlet o minulém večeru... Čemu mám věřiti z toho všeho?... Lze vůbec myslit, že něco jest na oné historii, co by se jen o málo odchylovalo od pravdy?... Nemluvily její tváře a oči dosti zřetelně o hrůze?... Což ty kroky, ten dech kohosi neznámého?... A pak onen smích? Co bude nyní?.. Co řekne mi Grace dnes?

Přiznávám se, že chvěl jsem se na celém těle, vystupuje o páté odpolední po schodech k jejímu bytu...

Myslil jsem, že spatřím ji, jako minulého večera, očekávající mne nad schody. Leč nikdo tam nestál, a hrobové ticho bylo v celém domě...

Aby tak bylo se něco stalo! Abych tak nalezl ji zaškrcenu!

Přitiskl jsem ruce k prsům a těžce vydýchl.

„Grace!“ zašeptal jsem a přistoupil ke dveřím.

Chvíli jsem naslouchal; nikde nic se nepohnulo; pak uvědomil jsem si vzdálený zvuk nástěnných hodin, a děs mnou zalomcoval.

Zaklepal jsem, zatím co srdce mi bušilo jako kladivo na kovadlinu.

Nic se neozvalo mně v odpověď.

Tehdy povšiml jsem si zvonku; třesoucí se rukou jsem stiskl knoflík, a pronikavý zvuk zatřásl se tichem domu.

Uvnitř, kdesi opodál, kdosi se zvedl. Bylo slyšeti těžké, kolébavé kroky. A za okamžik dvéře se přede mnou otevřely, a v nich spatřil jsem starou, tělnatou dámu.

Překonal jsem své rozčilení a otázal se nesvým hlasem:

„Mrs. Whitemann doma?“

Uklonila se a pokynula mi, abych vstoupil.

„To jsem já,“ řekla pak, „čeho si přejete?“

Vykoktal jsem: „Já jsem Andrew Zachar...“

„Ah, Mr. Zachar,“ zvolala, „mne velmi těší, že se s vámi setkávám. Sedněte, prosím.“

A když jsem usedl, nechápaje, co se děje, rozhovořila se:

„Mrs. Robins mi o vás řekla, Mr. Zachar, že přijdete dnes o páté..“

„Mrs. Robins?“ ujelo mi.

„Yes, sir,“ odvětila, pozorujíc mne ostře, „Mrs. Robins.“

„Grace?“

„Ne, Edna.“

Vydechl jsem a stěží se opanoval.

„Odjela?“

„Yes, sir,... dnes časně ráno.“

„Kam?“

„Nevím, Mr. Zachar!“

„Vy to musíte vědět, Mrs. Whitemann!“

Povstala a přitlumeným hlasem řekla:

„Mýlíte se, Mr. Zachar, nevím,... ale povím vám, co mohu.“ Došla ke mně, naklonila se a důvěrným hlasem mi vyprávěla, jak následuje:

Má tři pokoje k pronajmutí; v prosinci vzala je tato Mrs. Robins, jež právě přijela odkudsi z Východu, z Bostonu nebo New-Yorku; zdála se bohatou a podivínskou; měla své zvláštní způsoby tato mladá, sličná paní, jež nikdy nedostávala dopisů do bytu; většinu času ztrávila mimo dům procházkami, koncerty a divadly; zdá se, že také navštěvovala universitu; posledního čtvrtka večer oznámila jí, že odjede v neděli ráno, ač zaplatila už nájemné za celý březen. V pátek měla vše už přichystáno; na sobotu večer dala jí loži v divadle Studebaker, kde právě jest opera, a slíbila, že přijde o deváté za ní; nepřišla však vůbec; a vrátivši se domů, Mrs. Whitemann našla ji nemocnou a rozčilenou. Dnes ráno odjela na nádraží La Salle, kde koupila si lístky kamsi na Jih; snad jela na Floridu. Toť vše — —

„A co říkala o mně?“

Zasmála se:

„Ah, málem byla bych zapomněla! To bylo zase jedno z jejích podivínství, Mr. Zachar!“

„Co?“

„Mám prý vás uvésti do zadního pokoje. Toť vše!“

Vstal jsem, bled a marně přemáhaje rozrušení.

„Buďte tak laskava, Mrs. Whitemann, . . a pojďme!“

Potřásla hlavou a vedla mne dále.

Prošli jsme oběma prvními pokoji a vkročili do třetího. Chvěl jsem se, rozhlížeje se po pokoji. Vše bylo dosud v nepořádku. Ale popelnice stála na svém místě . . .

Skočil jsem k ní a nadzvedl nejistou rukou poklop. A vyňal jsem jakousi knihu, zabalenou v bílý papír, na němž bylo napsáno známou rukou:

„For Mr. Andrew Zachar from Grace Nameless.“

Od Grace Bezejmenné — —

„To je vaše . . . ta nádoba?“ vzkřikl jsem, vida údiv v tučných tvářích paní Whitemannové.

„Yes, Mr. Zachar, moje! Můj nebožtík muž si ji přinesl před dvaceti léty z Italie . . .“

Leč mne už nezajímaly její řeči.

„Good bye, Mrs. Whitemann!“ zvolal jsem podrážděně a rychle odešel.

* * *

Ta kniha byly — — básně Poeovy. A v nich našel jsem podtržena tři místa; ona dvě, jež citoval jsem, začínaje psát zprávu o podivném svém příběhu, a třetí, jež nalézám nyní, vzpomenuv na ně průběhem vypravování: „Nameless here for evermore.“ — „Zde bezejmenná navždy . . .“

Je tomu tak: zůstala bezejmenná . . .

A záhadná . . .

Jak mám si vysvětliti to vše, co stalo se mezi pondělkem a nedělí? Proč byla by mne klamala? A jak byl bych mohl uslyšet ony kroky a onen dech, kdyby šlo o klam? . . . Nebo suggerovala mi ty smyslové klamy? A proč učinila to vše?

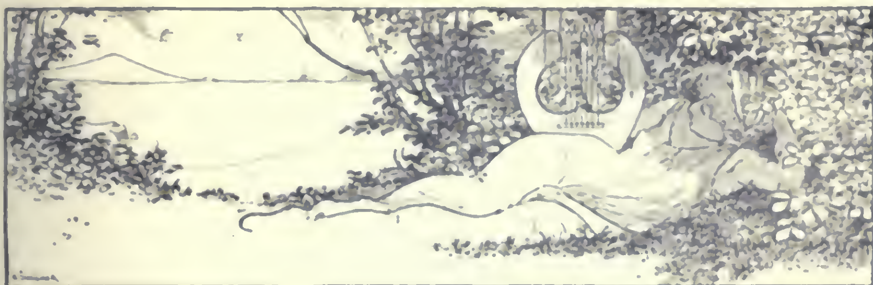
Nebylo ničeho, co bylo by vrhlo světlo do temnot. Grace zmizela tak tajemná, jako tajemná se objevila . . .

Několik dní pronásledoval mne neodbytný pocit obavy, že něco se mi přihodí, jako oněm třem milencům z povídky záhadné té krásné ženy — —

Příští středu najednou zas vrátila se zima; napadl sníh a bylo smutno v Chicagu.

I zdálo se mi, bloudícímu zasněženým Jackson-Parkem a vzpomínajícímu nedávno minulých dnů, že i to časné jaro i ta příhoda byly jen snem, z míry podivným a neobyčejným, jaké míváme jen pořídku -- — —

Redaktor a majitel *Vladimír S. Čech.* Nákladem vlastním. V Praze.
Vydavatel a zodpovědný redaktor Václav Čech. Tiskem Al. Šaška ve Velkém Meziříčí.

Jan Rokyta:

Lesní pohádka.

(Své ženě.)

I.

Hlubina lesní, hlubina vodní
v slunci si leží v objetí —
sosna tu stojí, hladina pod ní
na podzim, v létě, v podletí.

Veliké ticho na lesích leží,
hluboké ticho v jezeře,
jedle se vůkol tyčí a věží,
do vody hledí v důvěře.

Lesnaté vrchy kolem a v kole,
lesnatý úval pod nimi —
jezero leží v zeleném dole
s půvaby svými vodními.

Tak jako hebkým ramenem děvy
vlnkami v lásce hladí břeh —
půvabem sterým za den se jeví,
polibkem touhy líbá mech.

Oblaka vábí černými zraky,
vábí i modrá nebesa:
všecko v tůň vábnou — obloha s mraky —
v žádosti lásky poklesá.

Stoletý smrk tu do vody shlíží,
mladý až k ní se odváží —
všecko své větve k hladině níží,
vše se v ní s láskou obráží.

Modravý vrch jí z dalekých hvozdů
posílá vody potoka —
s písní sem letí dvojice drozdů,
s pokřikem kachna divoká.

Nestálá vážka hravě sem spěje
jako šperk zlatý na křídlech,
nad vodou v slunci pestře se skvěje
admirál v lásky osidlech.

V srdce až tůně vloudil se pouze
ostrůvek malý, zelený —
růžovou vrbkou vykvetl v touze,
v naděje skryl se lupeny . . .

Všecko k té tůni celý den touží,
večerní zář v ní umírá —
v noci se ještě měsíc v ni hrouží
s bezpočtem očí vesmíra . . .

II.

Svěží června ráno nad jezerem
vábná svoje kouzla rozestřelo:
zazvučelo v ptačím hrdle sterém,
v korunách se stromů rozšumělo,
tancem hmyzu nad hladinou hrálo,
v čistých slunce paprscích se smálo.
V stínu smrků, borovic a jedlí
tůně probuzená hnědala se,
velikáni, lišejníkem zšedlí,
vršky koupali se v slunojase . . .
Ticho samot nad jezerem snilo,
nořilo se pohádkovým okem
v tůni, které dosud nezčeřilo
větru zavanutí, hebkým krokem,
nikým neslyšeno, bloudilo tu,
naslouchalo flétnám, houslím, zvonkům,
písni života a o životu,
chýlilo se k bílých květů stonkům,
zvedlo hlavu, vesele když z dáli
žežulčiny kvarty zavolaly,
klidně pak své kroky obrátilo,
úžlabím kde potok spěchal k tůni,
k vodě schýlilo se na výsluní,
dlaní nabralo a pilo, pilo . . .

Náhle v divém poplašení srny
vyskočilo, poslouchalo chvíli —
a již letem, rychlým nad motýlí,
přes mech, kámen, haluze i trny
vznášejí se hebké nožky bosé.
V hloubi lesů Ticho ztajilo se . . .

Do samoty lidské hlasy zněly,
z dálky nejprv, potom blíž a blíže
smích a výkřiky se vzduchem chvěly,
pak i nápěv jakýs neumělý
umlčel hlas pěnice a číže —
konečně i praskot suchých snětí
prozrazoval blízkost lidských kroků,
blížících se po pramene toku.
A již první, za ní druhá, třetí,
čtvrtá postava se mezi kmeny
mihla, lesní stezkou blížila se —
až tu stojí němy, udiveny
na jezera břehu v slunojase.

Muž, pln zdraví, života a síly
jak dub lesní, na břehu zde stanul,
paže jak by v bojích zápasily,
v umném oku živý oheň planul.
Skřínku skrovnou v jedné ruce svíral,
v druhé hůl — a dlouze, dlouze zíral
na půvabný obraz tůně lesní.
Nedumá jen bezúčelně, nesní —
vidíš, brvy jak se přimhuřují,
zkoumavě jak zrak se v obraz noří,
tušíš, myšlenky už záměr snují,
obraz promítají, znovu tvoří . . .

K němu jako holubice krotká
útlounká se přitulila paní,
v obraz hledí v tichém usmívání,
chvílemi se s okem chotě potká
a zří na vodu zas v příští chvíli . . .
Vedle ní zjev jako kalich bílý,
štíhlá dívka jemné, bledé tváře,
z níž jen rety rudým planou mákem.
V oku roznícena snivá záře,
duše, vidíš, letí bílým ptákem
z toho oka vodní nad hladinu,
dále za ní mezi šedé kmeny,
mizí hluboko kdes v lesa stínu,
nápěv zpívá si tam roztoužený.

Bílý šat a drobné na něm květy
modravé jsou řídce rozesety,
hebká krajka jako bílý kalich
objímá dvé rukou štíhlých tvarů,
běloskvělých, žilkou promodralých —
a jak kopretiny, vlastní jaru,
po ramenou by se rozsypaly,
tak tam jiných krajek hebké nitky
sněžné závěje své rozestlaly,
aby dívčí hlavičky zjev řídký,
sám květ bílý, ze květů se zvedal.
Tak tu stála jako lilje zkvetlá
v proudu denního i svého světla . . .
O krok dále, jak by stínu hledal,
o kmen zbrázděný se opřel sosny
ne už jinoch, také muž ne dosud.
V zamyšlené čelo, zdá se, osud
ryl již svoje písmo neúprosný,
chmuru dal mu jako nebi v říjnu,
vráskou zbrázdil bílé jeho pole.
Modré oko, ale plné stínů,
zadumaně tkvělo na údole,
na jezeře, černé na hladině,
jak by táhlo jej cos ke hlubině . . .

„Přátelé, zde rozbijeme stánky,“
muž se ozval zvučným barytonem
a už skřínku otevíral honem;
„odtud neodejdem před červánky.“
Hůl svou v třínoh rychle rozevíral,
a již stojan malířský zde stanul,
před ním malíř paletu svou svíral,
na jezero a zas v plátno zíral,
uhlem črtal zběžný obrys lehce,
štětec vzal pak, obraz, kterým vzplanul,
na plátně by barvou utrvalil.
„Každý z vás se usaď,“ pravil, „kde chce —
v říši té jsme pány svobodnými.
Myslím jen, bys, Jene, číš si nalil
vína Poesie a bys rýmy
zvučnými a verši obraz chytil,
který mne a štětec můj tak vznítil.
A pak myslím, aby naše dámy
pečlivými Martami se staly,
příklad z Písma by si vzaly známý,
žíznit, hladovět nás nenechaly.
Duch-li k výším umění se vznáší,
tělo nemá při tom trpět újmy:

proto já se v ochranu dám Máši,
a ty, Blaženo, se Jana ujmi!“

Paní Mášin smích byl odpovědí:
„Zde Viléma celičkého máte:
vládnout nikým nechce — bozi vědí —
jenom když se jeho přáním vzdáte!“

Vilém na to zdravým propuk smíchem,
ženu svoji objal, a již tichem
rozlehlo se zvučné políbení.
„Vím však,“ pravil, „poddanství že u mne
za svobodu Máša nepromění!“

Ve škádlení manželské to šumné
Jan se nyní vážným vmísil hlasem:
„Dobře také poslechnout je časem,“
začal s lehkým k Máši pousmáním,
„proto se dnes, Viléme, ti skláním.
Přijímám tvůj návrh. Pokusím se
připnouti se veršem neumělým
k tvého štětce tahům pevným, smělým,
jako vlaštovka se k pevné římse
hnízdem křehkým připíná a věsí.
Nevím však, zda shodneme se dobře.
Co mne, snílka, rozteskní a děsí,
tebe, s žitím vyrovnaný obře,
štěstím naplní a usmíváním.
Zase dnes máš jasné na paletě
barvy, zachycuješ tůni v létě,
za jitřního svitu mihotání.
Jiný sen k mým nachýlil se skráním.
Za jeseně vidím, za večera
jezero to, v sosnách vichru vání,
v lese plno houstnoucího šera,
za listem list padá s hnědých buků,
po nebi se mračna v temném shluku
divě honí, tůň se černá dole,
jak by kamsi propadlo se dno v ní,
ostrůvek z ní hledí v beznaději,
zbytkové tu černají se skrovní
zkvetlých nyní lodyh a se chvějí . . .
Obraz, který stlačuje a drtí
temné noci předtuchou a smrti . . .
Obraz Böcklinův mi v mysli tane,
cypřiše zřím, větrem rozkývané . . .
Tebe nad tůní zvou slunce svity —
mne taj v hloubi pod hladinou skrytý.

Obličej zřím pod hladinou siný,
jak mne vábí, volá do hlubiny . . .“

„Ne tak, brachu,“ hlas tu Vilém zvedl.
„Vidět zeleň, mladé šťávy plnou,
vidět slunce, barev rozjásání,
a vše ztlumit noci temnou vlnou,
myšlenkou vše prodchnout na skonání —
ne, to, brachu, to bych nedovedl.
Tobě obraz Böcklinův se mihl,
mně zas letní jitro Mařákovo.
Takové bych vyřknouti chtěl slovo.
Čím jsem před tou tůní v nitru zjihl,
to chci na svém plátně zachytiti.
Slunce z mého obrazu ať svítí,
radost z nově zrozeného rána —
to, co všude vůkol kvete, pučí,
to, čím nad hladinou mouchy bzučí,
čím družina ptačí rozzpívána.“

„Jiná tvá — a jiná duše má je.
Tobě Mařákovo jitro září,
mně zní volání zas pěvce Máje.
Mánesovy ženy plných tváří
snad se tobě, bratře, usmívají —
mně zas poutníkovy bledé líce
z posledních stran Máje smutně kynou,
pro něž hořké plody jenom zrají,
jimž ne slunce září, než jen svíce,
které v marné touze mrou a hynou.“

Měkkým pohledem v té chvíli tkvěla
dívka na Janově chmurné tváři,
a když skončil, otázka se chvěla
se rtů jejích jako vánek jemně:
„Proč ty chmury se sluncem se sváří
v hloubi vaší duše, rcete, pane?“

Na ta slova odpověděl temně:
„Poupě ještě, žitím kolébané,
slečno, jste — mne žití bičovalo.
Nač vám kalit jitřní obzor jasný?
‚Proč‘ je krátké — odpověď zní dlouze.“

Rozesmutněl dívčí pohled krásný.
„Myslíte, že mně se jenom smálo
žití, že mne kolébalo pouze?“

„Ať je tak či tak," se Vilém vmísil,
„volnost tvoření zde oba mějme,
jak kdo umí, chmuřme se či smějme,
co kdo pojal, starej se, by vzkřísil
uměním, jež v žití jest mu druhem.
Než však palety se chopím, berly
poutnické zas ty — hoj, ke mně kruhem,
číše z tlumoku, ať v nich se zperlí
šťáva z vinné révy české země!
Ženo, švekruše, ty, druhu, ke mně:
že tak sešly se tu naše stezky,
plné kališky ať pozazvoní!
Chmury pryč, pryč žaloby a stesky —
radost ať se nad námi zde kloní!"

III.

Tak ticho u jezera, jak by moc
a zloba bouře neměly sem vstupu —
a přec tu byla v nedávnou snad noc:
hle, dvé zde velikánů, mrtvých trupů.
Úderem děsným vichru vyvráceny
zde nyní leží stoleté ty kmeny:
kořeny trčí vzhůru do vzduchu,
a větve k zemi až jsou pokořeny,
neb nad mlčící vodu napřaženy —
a vše jest bez pohnutí, bez ruchu.
Tam ve svobodné výši pod oblaky
vždy vánek jimi aspoň pohýbal,
tam hosty měly veverky a ptáky,
tam paprsek je slunce zulíbal —
zde zřídka plaše na ně ptáče sletí,
zde zřídka vánek pohne schnoucí snětí,
zde stále skoro na nich leží stín.
A život zvolna prchá z nich a mizí,
ač mnohé voda vzala ve svůj klín —
dřív pramen života, teď jest jim cizí
a živné šťávy nedá krůpěje.
Již není života ni naděje.
Jen lišejník dál kmen i větve sžírá
a pod kůrou se larva živí dál —
strom věkovitý, dříve lesa král,
však na zemi zde zvolna schne a zmírá . . .

Tak myslil Jan a na kmen usednuv,
dál sny své o zvrácených stromech spřádal,
let kolik žily, měsíců a dnův
a časy jaké viděly as, hádal.
A potom myslil svoji na úlohu:

Hle — dumal — motiv, jehož užit mohu.
Kmen zvrácený tu, život zmařený —
jak zoufale své vzpíná kořeny!
O, marně, marně zmírání se brání —
nic více před zmarem ho nezachrání!
Tůň příšerně se černá ve stínu,
jak smrti tajemství by ukrývala —
ta spíše volá v zmaru hlubinu,
než krůpěj živné naděje by dala . . .
Snad Vilém pravdu má: nač přeměňovat,
co přírodou zde vytvořeno zřím?
Vždyť obraz ten i tak jest duchem provát,
jenž vodí všecko k smrti pohořím.
Zde vidím veselou sic pěnici,
však slétla — na sněť umírající.
Zde sice slunce svítí ve vysoku
a teplem z hlíny země vábí květ —
však vranímu ten podobá se oku
a připravuje k smrti prudký jed . . .
A jezero jak tůně Nerudova
jen tajná, ke dnu vábící má slova,
jež slibují tam věčné zapomnění
a bez snů nekonečné smrti snění . . .

I vyňal zápisník a tužky hrot
si přiostřil, pak do mlčících vod
se dlouze zadíval a slova hledal,
v něž oděl by své chmurné vidiny . . .
Mlčící rybník ve stínu se hnědal,
zelenou třásní vrouben sítiny,
dál v slunci vyleštěným kovem plál
a třpytil se jak deska opálová.
Zrak po hladině bloudil, těkal, znova
se vracel a zas tiše pozíral,
jak jedle, sosny v temném zrcadle
jezera dolů rostou korunami
v své živé zeleni, jen trochu mdlé,
jak táhnou bezednými hlubinami
tichounce oblaka, jen méně skvělá,
jak modrá klenba se tam rozpíná,
jak lehkým křídlem pták ji přetíná,
jak plá tam letního dne krása celá,
jen v lehounkém a měkkém přitlumení,
tak jak se jeví krajiny nám v snění.
Rmut hlubiny, dna bahno zakrýval
svým jasem a svou září přelud krásný,
jak nad vodou, i dole den byl jasný,
spíš k usmívání nežli k smutku zval.

Co hledal tam, Jan nenalézal v hloubi:
kde tušil stín, jenž nese smrt a zmar,
tam obraz života se s vodou snoubí,
záření jeho, pohyb, barva, tvar.

I hleděl v papír svůj jen pohlížet,
jen v sobě myšlenky své seskupiti,
v svůj vlastní ponořit se, vnitřní svět,
kde teskní snové jeho dřímou skryti . . .
Co psáti chtěl? Ach ano, stromy padlé,
životy jejich zničené a zvadlé
zde na pokraji hloubky jezerní,
v níž stínové se tají příšerní — — — —
Že příšerní? Což tam ten bílý stín,
jenž naproti se dívá ze hlubin? . . .
Zrak jeho, s papíru jenž maně zbloudil
zas na tůni, až po břeh protější
se zatoulal; zde obraz světlejší
jej upoutal a jím se v duši vloudil,
ji ze zádumy vzbudil neveselé
a němé otázky ty vyvolal . . .
Zřel v zalíbení na zjevení skvělé:
tam obraz dívky v tiché vodě plál,
šat její bílý z hlubiny tam svítil
a života cit v duši jeho vznítil.
Zdvih' oči výše: živá nad hlubinou
tam na balvaně dívka seděla,
jejížto obraz zahnal chmuru stinnou,
jež loudila se jemu do čela.
S balvanu snivě hledí do vody
tvář ušlechtilá, mládím prozářená,
ne radostí však bujné přírody,
spíš v závoj zamyšlení zahalená.
Tak, zamyšlení; smutkem nelze zváti,
co zahaluje tvář tu půvabnou —
však přece cos tu mladou duši chvátí,
co nedává jí zářit radostí.
Kam city její letí, kam se pnou?
Proč nesměje se smíchem mladosti?
Jak květ je bílá, jitrem orosený,
však ne tak bezstarostně zářící.
Čím zřítelnice její rozšířeny?
Co praví bledost hebké na líci?
Co hlodá mladém jejím na kořeni?
Snad červ tam zhouby . . . ne, to pravda není!

Ne, nechtěl myšlenku tu domyslit . . .
Jej, který všude ještě přede chvílí

dech smrti tušil, nyní chvátí cit
tam pro ten čistý, mladistvý květ bílý,
a myšlence se brání ze vší síly,
stín smrti že by měl jej pokosit . . .

Vstal rychle, zápisník i tužku schoval
a šel, kde zářil dívčí tváře ovál . . .

IV.

Jan. Jaké místo poetické, slečno,
jste si k mládí sněním zvolila!
Jaká krásná lesní idylla!
Slunce, za vaši vám volbu vděčno,
čisté paprsky k vám vysílá,
by vás bílou září oslavilo,
by se vám v ní pohádkově snilo.

Blažena. Máte pravdu, z pohádky to koutek,
v němž vše změnil čarodějný proutek
přírody. Hle tento balvan žuly —
jak jej změnil žití teplý dech:
Smyrny kobercem se k němu tulí
dlouhých roků dílo, hebký mech,
divan z něho měkčí nad východní
činí v pohádkovém okolí.
Zkuste, pane, nad hladinu vodní
ke mně usedněte, libo-li.

Jan. Nevím, není-li to nebezpečno,
k čemu zve mne líbezný váš hlas,
nejste-li těch lesů vílou, slečno,
jejíž lesklý, kaštanový vlas
smrtelníků poutá svobodu,
nejste-li snad rusalkou té tůně,
jež mne zvábí černou pod vodu
do svých zámků ve hlubiny lůně.

Blažena. Té však vy se nebojíte, pane,
vždyť jste líčil, sotva hodina,
jaký obraz na mysli vám tane,
jak vás vábí tato hlubina.
Ba, dost temná ještě nebyla vám,
chtěl jste mít ji ještě ztemnělou,
večer přivolal jste k sosen hlavám —
tak že otázku jsem nesmělou
vyslovila, proč ty chmury v tváři,
když přec všecko vůkol v slunci září?

Jan. Již ten obraz vypustil jsem z hlavy,
jiná myšlenka mi zakmitla.
Není potřeba mrak popelavý
volat, aby pravda vysvitla,
nade vším smrt všemocná že šíří
svoje černé křídlo netopýří.
Hle tam, jezera kde ostrý konec,
dvojí leží vyvrácený kmen.
Nedávná snad bouře, smrti honec,
způsobila, že byl podlomen
život těchto věkovitých obrů . . .

Blažena. Promiňte, že trhám vaši nit.
Jejich skon být může jiným k dobru,
v jejich smrti živný plamen skryt
pro jiné zas. Ohněm tráveny
v zimě teplo sálat budou do žil —
nebo budou v housle změněny,
ptačí zpěv by jimi znovu ožil,
kterým koruny jich jásávaly,
když jim slunce paprsky se smály . . .

Jan. Mohu, slečno, za vás pokračovat:
snad z těch kmenů bude kolébka,
mladý život by se v ní moh' schovat,
hlavička a ručka přehebká,
které budou štěstím mladé matky . . .
Žel však, že by mohl tentýž kmen
v skrovnou rakvičku být proměněn,
v které na věčnosti křižovatky
mohlo by být v pláči odneseno,
k žití krátkému co probuzeno . . .

Blažena. Podivno, že nechce vám jít s čela
chmura ta, jež dne vám kalí zář.

Jan. Vy jste, slečno, jistě nehleděla
ještě přímo smrti tváří v tvář!

Blažena. Nehleděla, ač mi velmi časně
do mé cesty krutě vstoupila.
Nepamatuji té chvíle jasně,
kdy jsem matičku svou ztratila —
ale čím dne přibývá, tím víc
roditelky ztrátu pociťuji,
v světější zřím záři její líc,
dávno zpráchnivělou v stínu thují . . .

Jan. Odtud jemný závoj zamyšlení,
který líce vaše halívá —
ale stálým údělem vám není.
Mládí hvězda jasně zářivá,
která z vašich krásných očí svítí,
jindy závoj s tváře odhrnuje
a pleť její čistým ohněm nítí,
který bělostností oslňuje . . .

Jinak u mne. Hvězda moje bledne,
není dalek čas, že chvíle jedné
shasne nadobro a vybledlou
vzpomínkou jen zbude mojí duši.
Co vám představou jest pouze mdlou,
co jen cit váš v minulosti tuší,
to mne z blízka dechem ovívá.
Na mých loktech bratří umírali,
zřel jsem, jak jim ruka mrazivá
živý oddech krátí, oči kalí,
čelo perlí potem smrtelným . . .
Matku slzet vidím v němém pláči,
otce smát se smíchem šíleným —
zas má noha za rakvemi kráčí,
které pod svým víkem navždy skryly
mladá nadání a naděje . . .
A pak otec sestoup' do mohyly,
než ji nové skryly závěje,
k řadě svojich milovaných dětí,
které viděl pučet, růsti, kvést —
a pak za haluzí ratolest
rodu svého vadnout, odcházeti . . .

Blažena. Hořký byl váš úděl, bolesti
mnohé spár svůj v srdce vaše ryly,
stopy hluboké v něm zůstavily —
času však se zhojit poštěstí
těžké rány. Není zlého hoře,
pro něž nenašel by byliny.
Ve své hloubi skryje času moře,
co přinesly hořké hodiny.

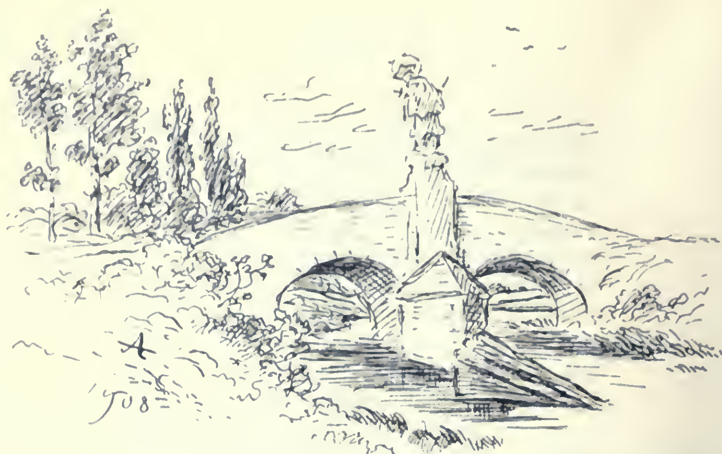
Jan. Snad i skryje — ale zdali vrátí,
co v něm bylo jednou ztraceno?
Nemyslím klas, sžatý na souvrati —
vím, že tělo, jednou složeno
v lůno země, ve prach, v nic tam zetlí,
hrob že nevydá, by dále kvetly,
lidské květy smrtí zkosené.

Zda však vzkřísí květy zmařené,
které kdysi v srdci vypučely,
štěstím jeho byly, radostí,
na něž slétaly se tužeb včely,
sladkých nadějí a žádostí —
květy, které bílá ruka sila,
ale potom sama pokosila?
Zdali čas kdy vrátí ztracenou,
pošlapanou naději a víru —
zda je možno dní, let proměnou
nalézti je zase v světa šíru?

Blažena. Tuším, cítím víc, než rozumím,
smysl vaší řeči neradostný,
jaké zbodaly vás v duši ostny.
Také utěšit vás neumím —
ač bych z hloubi duše ráda chtěla
chmuru těžkou setříti vám s čela . . .
Ale myslím, že i v lidské duši
vládne věčný zákon života,
jejž mé srdce všude vůkol tuší,
jímž vše stále vře a kolotá.
Myslím, že i ona částí vesmíra je,
v němž, co zahynulo, jiný tvar
vždy zas přijímá a znovu zraje,
v němžto není vládcem věčný zmar,
ale jenom věčná proměna.
Ani částečka v něm ztracena
býti nemůže, ni atom jeden.
Březen probudí, co zkrušil leden —
stejně v duši, jako pod oblohou.
Ba v té víc: cit mrtvý vzbudí nový,
křídla duši dá, jež vznést ji mohou
dál, než lidskými lze říci slovy . . .

Jan. Rcete, bílý květe liliový,
sotva zkvetlý jitra pocelem —
rcete, kde jste tuto moudrost pila,
že i duše s hořkým údělem
málem by jí ráda uvěřila? . . .

(Dokončení.)

Josef Holeček:

Křtiny.

Druhá část VIII. knihy „Našich".

V části prvé se vypravuje, kterak se Vojtěchu Boubínovi, hajnému knížete Egona, narodil synáček. Žena Boubínova byla dcerou knížete Egona, zplozenou mimo lože manželské, což bylo tajemstvím pro Boubína i jeho mladou ženu. Boubín něco tušil, a leccos mu napověděl lokaj Smetáček, ale Boubínka nevěděla o svém původě ničeho. Časté návštěvy knížete v hájovně ji vyznamenávaly; zakládala si na vysoké přízni a snažila se zasloužiti si jí úslužností a roztomilostí. Kníže měl v plánu, že jí své otcovství nikdy neprozradí, „aby jí nekazil", ale o dítky své nemanželské dcery že bude pečovati, aby jim připravil stkvělejší los. Sem tam odměňoval Boubínku za ochotnou obsluhu dukátem. Čím více se blížil den jejího slehnutí, tím byl štědřejší; Boubínka si dukáty od knížete pána střádala, ale muži se o nich nezmínila. Aby kníže měl vnější titul pro péči, kterou chtěl věnovati dítěti své nemanželské dcery, chtěl mu býti křestným kmotrem a čekal, že Boubín, jejž kníže dříve drtil a nyní blahosklonností zahrnoval, jej o to poprosí. Ale Boubín se nedovtípil a požádal o křestné kmotrovství sedláka Jana Kojana ze Stožic. Selská krev jeho se nemohla zapřít a pudila ho, aby své potomstvo zase přiklonil k selskému kmeni, jemuž on byl osudem oderv án. Kníže Egon se pozdě dověděl, že Boubín šel prosit Kojana, a velmi se rozmrzel; ale už ani jeho moc to nemohla zpáčit.

Jan Kojan rád přislíbil, že Boubínovu synáčkovi postojí kmotrovstvím. Zítra budou křtiny v Chelčicích. Boubín v radosti, že se mu narodil synáček, zve na křtiny své přátele nynější i bývalé, mezi nimi také Matěje Kazbundu, jenž má přezdívku „Pan učitel" nebo „Amerikán". S Kazbundou Boubín hýříval, když byl ještě ztraceným člověkem. Pan učitel, stav se ve svém rodišti nemožným, vystěhoval se do Ameriky, ale již po dvou létech se vrátil, hraje si na pána a dávaje si titul doktora; v pravdě byl agentem, svádějícím lidi ku stěhování do Ameriky. Ale blížící se vojna neúčinkovala na jihočeský lid tak, aby se chápal holi vystěhovalcovy a prchal za moře; naopak, jej hrozící nebezpečí války soustřeďovalo. Pan učitel neměl

výdělku, a penize mu docházely; tím se opět probouzely jeho darebácké pudy. Boubín s ním už dávno styků neměl a varoval se ho jako hříchu; ale v záchvatu radosti, že se mu narodil synáček, zapomněl všeho a pana učitele pozval na křtiny.

Vraceje se, Boubín potkal starého Králence z Líkařovy Lhoty, nyní výměnkáře, jenž, nemoha zapomenouti, že Anýžka Bakulova ze Stožic odmítla ruku jeho syna Adama, nyní se jí mstí tak, že dobré ženichy jí odpuzuje a nadháni takové, o kterých se domníval, že Anýžka jistě s nimi bude nešťastna. Královec jde právě do Šipouna k Tomši Trněných, aby ho přiměl ucházet se o Anýžku přes to, že i on jest jedním z jejích odmítnutých ženichů. Boubín pozval i Králence.

Pozval také Františka Uhlíka, svého někdejšího spolužáka z prvých tříd gymnasia, jenž spolu s ním byl vyloučen. Uhlík přestoupil na německý ústav a již se odrodil, když v něm český národní cit probuzen podivným způsobem. Přijel na universitu do Vratislavi, neboť Praha mu byla málo německá. Ve Vratislavi seznámil se s Janem Semerákem, bývalým piaristou a professorem na piaristském gymnasiu v Německém Brodě. Jana Semeráka, historika, rozhořčily křivdy a muky, které snášeti bylo českému národu po Bílé Hoře, že nemohl vydržeti ve vlasti, kde se mu zdálo, že pobělohorská persekuce ještě trvá. Šel po stopách českých eksulantů do Pruska, změnil vyznání a stal se professorem na bohoslovecké fakultě vratislavské university. Český cit Jana Semeráka byl náruživý, mysl urputná, slova příkrá. Ve vlasti, kde viděl jen slabost a chabost, nebylo proň místa. Hledal sílu, a sílu našel u Němců, zvlášť u Prusů. Sílu zde spatřoval v národním uvědomění, v kultuře i náboženství. Křesťanský bůh německý je bůh síly. On jest jediný bůh pravý. Jej někdy hledal český národ, ale nenašel. Čechové upadli v blud, pochopujíce křesťanství jako náboženství slabosti. Co se nezdařilo Čechům, učinili Němci. Luther pochopil boha tak, jak náleželo Čechům: jako boha síly. Tohoto boha Jan Semerák přijal za svého a měl přesvědčení, že veškeren český národ musí učiniti tak, chce-li se zachrániti a najíti pravý směr v bludišti dějin. Čechové musejí bez podmínky přijmouti německou kulturu, ale zachovati si jazyk. Tyto názory přijal od Semeráka František Uhlík, jenž se v Prusku usadil a do Čech se vrátil teprve v předvečer války pruskorakouské. Kruh českých emigrantů do Pruska, jehož smýšlení udával Jan Semerák, propůjčil se Bismarkovi za emissary, Uhlík mezi nimi.

Úkolem jejich bylo velebiti před českým lidem vyvýšenost německé kultury a zejména Prusko jako říši pořádku a dobrých mravů, veřejné poctivosti a spravedlnosti; když pak se válka přibližovala, měli v českém lidu buditi nebojovnost na podkladě křesťanského učení. Emissaři byli přesvědčeni, že Prusko zvítězí a že vítěz požádá část české země. Jim šlo o to, aby ne část, nýbrž celé nerozdělené království jako celek připadlo k Prusku, kdežto Bismark myslil na zabrání pouze po Labe. Čeští emigranti chtěli oslabiti význam práva výboje, kterým by Prusové byli zachvátili severní Čechy, a zamýšleli

v zápětí — po dosaženém pruském vítězství na severu — spískati na jihu něco jako vzpouru ve prospěch Pruska, aby se Bismark mohl odvolati na přání lidu českého, aby se dostal pod žezlo pruské. Bismark byl srozuměn a zavázal se emigrantům rukoudáním, že Prusové buď celé Čechy i s Moravou zaberou, anebo ani pídi české země nevezmou.

Inženýr František Uhlík vrátil se do otčiny pod záminkou, že chce po létech viděti své příbuzné a druhy z mládí. Vyhledal si Boubína a usadil se ve Vodňanech. Vedl si nenápadně, o politice nemluvil, jen vysokou kulturu německou vychvaloval a vynášel státní i společenský pořádek pruský. Lidé, kteří vždycky rádi slýchali o cizích národech a zemích a neznali proti žádnému národu ani předsudků, ani fanatismu, těšívali se, až „pan Uhlík" zavítá mezi ně, zvláště když jim uměl povídati ještě jiné věci poučné a hodící se jim i pro hospodářství.

Za ním přijel agitovat Jan Semerák. Jeho způsob byl jiný. Udělal ze sebe zase katolického kněze řádu piaristů. V neděli přicházel na městské fary a nabízel se, že by si „zakázal". Kněží mu ochotně ustupovali. Jan Semerák svou návštěvou faráře překvapoval tak, že jim nezůstavil času na otázky a úvahy. Jak přišel, hned vystupoval na kazatelnu. Kázal o hrůzách války a blahodati míru; učil báti se války a lekati se o mír. Když objel řadu měst a městeček, šel do farních vsí. Zde již nekázal, ale vyptával se farářů na způsob jejich života, což budilo v nich domněnku, že snad je poslán konsistoří. Všichni faráři žili se svými hospodyněmi jako s ženami a obyčejně měli s nimi děti. Ovečky jejich věděly a uznávaly, že se faráři ženit nesmějí, a proto jim pro jejich soukromý život nezazlívaly. Jan Semerák, předvídaje, až toho stát bude za války potřebovati, že katolická církev užije v jeho prospěch všeho svého vlivu na lid, chtěl účinek kněžské agitace napřed zlomiti tím, že obrátí mysl vesnických farářů na vlastní soukromé záležitosti, a to tak důkladně, že bude jimi úplně zabavena a pro nic jiného jí nezbude času ani vůle. Prostředek jeho byl, že horlil na nemravný život farářů a hlásal jim přísný celibát. Z toho faráři usuzovali, že je poslán konsistoří, a podezření proti němu neměli nižádného. Hospodyně vždycky poslouchala za dveřmi, když cizí kněz „jejímu" hřímal do duše. Návštěva Jana Semeráka na vesnické faře postačila, aby její idylla docela byla rozrušena.

S takovou Jan Semerák přibyl i do Chelčic. Bylo to den před křtinami Boubínova synáčka. Na chelčickou faru měl za ním z Vodňan přijít Uhlík a podati mu zprávu. Uhlíkovi se to dobře hodilo; na faře jako dobrý známý přenocuje, zítra bude svědkem při křtu a potom se s Boubínem odebere do jeho hájovny na křtiny.

Jan Semerák se ohlásil na chelčické faře záminkou, že pátrá, zůstaly-li v Chelčicích nějaké stopy po učení Petra Chelčického. Nazval se nepravým jménem Františka Hrona, piaristy. S pohostinným, dobrým, zesedlačelým farářem ihned se utkal, vytýkaje mu, že vede se svou hospodyní nemravný, pohoršlivý život. Hospodyně, panna Pepinka, byla studentskou láskou farářovou. Z lásky

se odhodlala žíti s ním neoddána, když je kněžím zabráněno pořádně se ženiti. Ale pohoršení nedávali, protože farníci přihlíželi k zákonu, kterému se katoličtí kněží v příčině manželství podrobovati musejí. Mezi nimi a srdečným, prostým, nepokryteckým farářem vždycky byla dobrá vůle. Jan Semerák dobře počítal, že každá farská hospodyně bude za dveřmi poslouchat, až bude jejího faráře rozbírat. I panna Pepinka poslouchala a byla hluboko v duši otřesena — právě tak jako farář.

Za Semerákem přišel Uhlík. Pohostinný farář oba pozval na večeři i na nocleh. Když byli o samotě, Uhlík svému mistru podával zprávu. Líčil smýšlení lidu před vojnou. Nepozoruje tu ani zbabělého strachu, ani někdejší českobratrské nebojovnosti, založené na evangeliu, ale nikoli na povaze lidu. Jihočeský lid ani se nebojí, ani se neoddává romantickým nadějím v katastrofu, nýbrž klidně a trpělivě čeká na to, co bude, maje přesvědčení, že vše, co se stane, ať dobré nebo zlé, vycházeti bude ze soudů a vůle boží. Uhlík slyšel v Stožicích Jana Kojana, an se s obcí modlil za zachování míru. Modlí se za mír, neboť on je přáním a potřebou lidu, ale zpředu se povolně podrobují každému rozhodnutí božímu. Rozhodne-li bůh pro vojnu, aby lid svůj buď novým zkouškám podrobil nebo trestal; lid nereptá, všecko z ruky boží přijímá, a jen se modlí za sílu trpělivosti; však se Hospodin zas udobří a nebude trestati věčně, a po válce mír bude smírem mezi Hospodinem a věrným lidem jeho. Tato modlitba otřásla vší bytostí Uhlíkovou. Jí poznával českého boha, o němž dosud neměl tušení, o jehož jsoucnosti nikdo ho nepoučil. Není to bůh síly, vzdoru a výboje, nýbrž bůh smíru a trpělivosti. Pravil si: Bůh německý, bůh síly je konečný, ale bůh český, jenž se mi dal poznati Kojanovou modlitbou, je nekonečný, věčný, a totoť jest jediný bůh pravý.

Jan Semerák nikterak nebyl spokojen zprávou Uhlíkovou. Trval při německém bohu, při všemohoucnosti a vševládnosti německé kultury, a držel se zákona: Nebudeš míti bohů jiných mimo mne. I Uhlík v zápětí se odřekl „boha českého“ jako přeludu, který se mu na chvilku ukázal a zase zmizel. Upokojil svého mistra, že je nezlomně věren zásadám, od něho přijatým.

V rozmluvě s Janem Semerákem chelčický farář vypravoval, kterak potomci Petra Chelčického žijou nyní. Vypravoval o sobě i jiných, a také o starém Boudovi. Starý Bouda byl výměnkář, čtenář a dozorce nad místnou školou. Byl nadaný, zkušený, hlava otevřená; uměl promluviti s knížetem i farářem, s delechtorem i nádenníkem, a každý řekl: Starý Bouda je moudrý. Ale moudrost jeho byla spíše praktická než Kojanova, jenž byl starého Boudy bratrovým synem. Sobě život uspořádal dobře, ale syna svého, jenž po něm zdědil živnost, tomu nenaučil. Syn byl opilec a karbaník, za něho živnost přicházela na mizinu. Dvě nejstarší dcery se mu „dopustily“. Starší vnučce děd spravil osud tím, že sprostředkoval, aby si ji brzy vzal ten, s kým se zapomněla. To se mu nedařilo s mladší vnučkou, dívkou nevšedně sličnou, výbornou zpěvačkou, ale od na-

rození napadající na nohu. Jan Semerák při tom poprvé slyšel jméno vodňanského „pátera školního“ Kroihera, jenž slávu vnučky starého Boudy jako kostelní zpěvačky přenesl do Vodňan a po velké mši ji doprovázíval až do Chelčic. Někdy ji s sebou vozil v kočáře paní kněžny, jíž byl zpovědníkem a duchovním rádcem. Najednou i líbezná zpěvačka stala se matkou. S děťátkem se uchýlila k „děrouškovi“ na výměnek, jenž by jí byl tak rád osud upravil jako starší vnučce, ale živou mocí nemohl z ní dobýti tajemství, kdo jest jejím svůdcem.

Farář se raduje hostům, ale nezvyklé hovory jsou nepohodlny. Proto si na večeři přizve starého Boudu. Podvečer vyvádí oba hosty, aby jim ukázal Chelčice, a zastavil se u starého Boudy. Výměnkář právě si vede na provaze krávu a jalovici z pastvy. V jedné ruce drží provaz, v druhé knihu. Farář a jeho hosté se s ním zastavují na návsi, zrovna před jeho chaloupkou. Babička odvádí krávy do chléva, výměnkář se pouští do rozprávky.

Kniha v ruce starého Boudy jest Uhlíkovi podnětem, že vykládá své názory na literaturu, zvláště na současnou literaturu českou. Vytýká jí myšlenkovou atrofii a chatrný, nedbalý jazyk. Literatura česká nedává národu duševní potravy, které nevyhnutelně potřebuje. Ona bere z cizích zásob a ani při tom se neohlíží na to, co by šlo českému národu k duhu. Jeho potřeby jsou jí vedlejší. V horlení svém Uhlík několikráte se dostává do odporu s Janem Semerákem, jemuž není proti mysli, že česká literatura si vypůjčuje, jenom si přeje, aby dělala dluhy pouze u Němců a utvrzovala svazky jedné a stejné kultury, oba národy spojující. Jan Semerák pozoruje, že mezi ním a Uhlíkem není už té jednotnosti myšlení, jako bývalo na půdě německé. Bojí se, že Uhlík ochabl ve své snažnosti, navždy český národ přikovati k německému poutem, které kuje Bismark chystanou válkou s Rakouskem.

To vše se mluví na návsi. Lidé se zastavují, dychtivě poslouchají, snaží se rozuměti, ale ze všeho neberou si nic, leda že „se páni hádají“; ale i to jim stojí za poslech. Mezi těmi, kdo se kolem postavili, je také syn chalupníka Keníka, jehož děd byl Němec (König) a byl vrchností v Chelčicích osazen, aby ryzí jejich českost byla porušena; ale vnuk jest už pouhý Čech, a i německé jeho jméno nabylo českého zvuku. Mladý Kenik uctivě a plaše se přitírá k starému Boudovi, jenž mu se vyhýbá pro jeho nečistý původ. Starý Bouda vidí kolem sebe mnohé zůstatky „pradoby“, kdy v Čechách obývali „Pračeši“, kteří měli „prakoně“, „prakrávy“, „praslepice“ atd. Podle něho tyto černé „praelementy“ se musejí sbírati, čistiti, pěstovati, aby český národ zase byl silný a svůj.

Kromě jiných zastavili se také dva ubozí přátelé: šílený silák Viktora a pomatený student Kořínek. I oni poslouchají. Vášnivá slova Uhlíkova o milování národa, jeho jazyka, i o úkolech české literatury probouzejí duch Kořínkův z hluboké a tupé melancholie. Hlava, obyčejně spadlá na prsa, znenáhla se mu vztyčuje, a výkřiky jeho prozrazují, že rozumí tomu, co se hovoří. Na konci výjevu se otvírají vrátka stodůlky, a tam vidět na trakaři trávy seděti spanilou a nešťastnou

vnučku starého Boudy, chovající děťátko. „Betlem!“ volá šílený Viktora, a náhlým zjevením vnučky starého Boudy vzrušení Kořínkovo stupňuje se do nejvyšší míry. Zapadající slunce svítí do stodůlky.

Soumrak. Farář mezitím se vzdálil, aby bděl nad připravovanou večeří. Starý Bouda vede si Jana Semeráka a „pana Uhlíka“ do chaloupky na černou hodinku. Když si „velebný pan professor“ (Semerák) přeje, poví mu, co ví o Petru Chelčickém, a jak nynější Chelčice žijou. Začíná sebou a ukazuje, že v životě zažil mnoho strastí a dosud zažívá, maje na živnosti syna opilce a karbaníka a museje spravovat osud vnučkám. Ale zdravý kmen starého Boudy odolává nehodám. Kromě nich žije si pěkně s mladou poměrně babičkou (druhou manželkou) v chaloupce čisté a úpravné jako klícka. Duševní jeho rovnováha neruší se ani zlými událostmi v rodině. Pro syna má omluvu, že „naň padl los“ a jest vůle boží, aby v obci byli i karbaníci a opilci pro výstrahu jiným. A co se tkne mladší vnučky, nevzdává se naděje, že osud i jí spraví, jen co vypátrá, s kým jest její dítě, anebo z ní vyloudí její tajemství.

Farář posílá pro hosty, aby si pospíšili k večeři.

* * *

I.

VEČER A RÁNO.

Dávaje vrátka na zástrčku, starý Bouda pravil Janu Semerákovi: „A tak žijeme v Chelčicích všichni, když je libo vědět. Každý snášíme své starosti a strasti, každý něco chceme a něco nechceme, a tím je zaměstnáno všechno naše myšlení. Na ostatní nezbývá kdy, zvláště, dokud nejsme na výměnku,“ dodal, aby naznačil, že on je trochu výjimkou.

Starý Bouda a Uhlík vzali Jana Semeráka do prostřed a zamířili k faře. Jedva učinili několik kroků, ozval se náramný ženský nářek.

„Tu se něco stalo,“ pravil Jan Semerák, zastavuje se. „To bude buď smrt nebo těžký úraz.“

„Bez příčiny to není,“ řekl starý Bouda naslouchaje. „Podle hlasu je to Hrdějská. Nedávno jí zemřel syn.“

Zašli k baráčku domkáře Hrdějského. Žena mu běhala po dvorečku, rukama lomila nad hlavou a plakala, až srdce usedalo. Hrdějský seděl na kameni pod oknem. V šeru bylo viděti, jak pokyvuje hlavou, potvrzuje tak, že mu žena nehořekuje nadarmo.

„Jo-jo!“ bručel do sebe, „jo-jo! Jsou to kříže!“

„Co zlého se u vás přihodilo, Hrdějský?“ tázal se starý Bouda z ulice.

Domkář neodpovídaje odpovídal: „Ještě tomu není čtvrt léta, pochovali jsme nejstaršího chlapce Jakoubka, však jste ho znávali, dčroušku Boudoic. Teprve dorůstal, ale jaký to byl chlapec! Jako javor. Kdo se naň podíval, říkal mi: „Hrdějský, z toho chlapce můžete míti radost, jím vám Pán Bůh dává požehnání.“ Hlava to byla

bystrá, ruka pracovitá a dovedná. Při každé práci našel si fortel, jako by ji léta byl pracoval, a on jedva na ni sáhl. Práce mu šla od ruky jako třísky od soustruhu. Všecku naději jsme na něho vzkládali, na Jakoubka, já i máma. Mladším dětem jsme říkali: „Nestarejte se, Jakoubek se o vás postará, kdybyste, nedej Pán Bůh, osiřali." A on, dobrá duše, sliboval. Říkával: „Táto s mámou, nestarejte se, kdyby vás Pán Bůh k sobě povolal, jděte vesele; ještě tu jsem já, a já nedám, aby vaši sirotci nějakou nouzi trpěli." Tak jsme si pěkně žili a se těšili. Málo máme, ale při zdraví a veselé mysli nic nám nescházelo. Má žena, však ji znáte, děroušku Boudoic, byla jako živá písnička, a poslechněte ji, kterak běduje a naříká. Již čtvrt léta oči jí neosychají, od té doby, co nám Jakoubek umřel."

„Vůle Páně v tom byla, Hrdějský," děl starý Bouda. „Jí se podrobte a nereptejte."

„My nereptáme," domkář na to, „ale zapověděti nemůžeme svému srdci, aby nepociťovalo lítosti, ani hlavě, aby jí nešly rozličné myšlenky. Myslíme si na příklad, že nám Jakoubek zcela bez příčiny byl odňat. Komu je to na prospěch, komu k radosti, že zdatná jeho síla v hrobě hnije?" .

Hrdějská se přiblížila, zástěrou si oči utírala, Janu Semerákovi ruku políbila, starého Boudu a Uhlíka pozdravila dobrým večerem, a zase propukla v pláč naříkajíc:

„A kdyby byl aspoň, chudáček Jakoubek, pořádně ke smrti stonal! Co se jiní nastonají, než duše tělo opustí! A u něho konec tak náhle přišel, co bych svíčku sfoukla. Pracoval s druhými v lese, rozpařil se, hlava ho zabolela. „Chce se mi zdřímnout," povídá. „Zdřímni si," povídají mu, „poledne je, chvíle odpočinku; i my si pohovíme," povídají. Druzí si krájeli chleba a mazali sýrem, obědvali. — „I ty se naobědvej, Jakoubku, abys měl sílu." — „Jídlo ani vidět," povídá, „ale studené vody kdyby bylo." — „Jak pak studené vody," povídají; „nejmladší jsi, na tobě je vody přinésti. A kdo přinese, když ty si ležíš?" Ale to jenom tak povídali; šli a přinesli vody. Jakoubek se napil a liboval si: „Pane, to je pivo!" A natáhl se jak široký tak dlouhý, ruce si složil pod hlavu a usnul. Když minula chvíle polední, druzí Jakoubka budí. „Jakoubku," povídají; „vzhůru, chlapče, a chop se sekyry!" — Jakoubek leží jako trám, ani sebou nehnul. A oni na něj zas: „Jakoubku, kůže se ti proleží, nevstaneš-li; vstaň a pojď!" Když ho pořád budili, Jakoubek otevřel oči, ale oči, povídají, byly už podkaleny. Vstával, ale nohy ho nedržely. Svalil se. „Jakoubku," povídají, „co ti je? Jakoubku, co se ti stalo?" — „Nevím," povídá; „nevím, lidičky, vím jen, že mne hlava tuze bolí." Jedni, aby si zůstal ležet a dobře si odpočinul, že na takovou lopotu ještě je mlád. Ale druzí ho pobízeli, aby jen vstal a pracoval, práce že uzdravuje a každou chorobu v počátcích zahání. Jakoubek zase vstával, ale zavrávoral jako opilý a padl. Večer už ho musili domů odnésti. Chvílemi oči otvíral, ale nikoho nepoznával. Doma ani tátu nepoznal, ani mne, ani děti. Jen na nejmenší, Bětušku, se pousmál a pohnul rukou, jako by ji chtěl pohladit. Bětuška mu byla ze

všech nejmilejší. My ho hned lékovali. Poslali jsme pro starou Hrnčířku, pro starou Pavlovskou, pro panského ovčáka. Mnohým pomohli, Jakoubkovi pomoci nevěděli. „Rozpařený si lehl na syrou zemi," povídá panský ovčák, „všecko se mu uvnitř zapálilo; dejte ho, matko, zaopatřit," povídá, „a chraňte se poslat pro doktora!"

„Tak!" prohodil Uhlík hněvivě. „Hledejte pomoci tam, kde jí není, a kdo by ji dáti mohl, toho se chraňte! Pěkně vám panský ovčák poradil!"

„Taky jsem to panskému ovčákovi řekla," Hrdějská na to, „skoro týmiž slovy. Já, pravda, na doktory nikdy mnoho nedala, a můj rovněž, ale s Jakoubkem bylo zle, a já si myslila: „Hned ráno doběhnu pro panského doktora, snad bude u něho spíše pomoc, než u ovčáka." My sprostní lidé nevíme, na čem jsme: ovčáci jsou vědomí, doktoři učení, a jedni osočují druhé, že ničemu nerozumějí. Proč, povídám panskému ovčákovi, neměla bych poprosit doktora, aby pomohl mému Jakoubkovi? Snad by ho přece zachoval na životě. — „Což je o to," ovčák povídá; „možná zachová; ale zachová-li, bude to na čas, protože Jakoubkovi úplné pomoci není. Bude vám schnout a chřadnout, k práci už jakživ nebude, a dokudkoli bude mezi vámi, všem bude vám na obtíž; a vy jste chudí lidé," povídá, „vy takového člena rodiny nemůžete potřebovat."

Hrdějská se rozmluvila, zapomněla plakat, řeč jí plynula jako voda, ulehčovala si.

„Já ovčákovi přisvědčila — nepřisvědčila, ale u sebe si myslila: „Kdyby jenom mi Bůh nebeský Jakoubka ponechal, a třeba by byl churav, jen když bych ho měla živého!" A tak jsem si, hříšná, hned umiňovala, jak se od Jakoubkova lože nehnu, dnem i nocí ho budu ošetřovat a každé dechnutí mu hlídat, aby s sebou duši neodneslo. Pomyšlení, že snad mi Jakoubek umře, bylo mi strašné. „Přece-li si ho Pán Bůh vezme, kterak tu budu bez jeho jasných očí, bez jeho milých řečí, bez jeho pilných rukou, bez jeho hbitých nohou?" Nedivte se matce, že zdravých smyslů pozbývá, když jest její dítě na smrtelné posteli; jeť ono tělo jejího těla, duše její duše, a když jí umře, jí duše odletěla, jí tělo dokonalo. Všecko se mi na Jakoubkovi zdálo desetkrát krásnějším, než za úplného zdraví. Pořád jsem úpěla: „Pane Bože, neber mi ho! Ježíši Kriste, Ty jsi viděl, na kříži pně, bolest matky své, nedej, aby mé srdce podobně bylo sedmerým mečem rozbodáno, vždyť i ve mně je srdce mateřské! Maria Panno, ochrano matek, zastaň se mne! I Tobě smrt vzala syna, ale to musilo býti, aby člověčenstvo smrtí jeho bylo vykoupeno. Ale smrt mého Jakoubka nikoho nespasí, nikomu nepomůže, leda mně, že předčasně půjdu za ním do hrobu." A nic naplat! Mé modlitby byly oslyšeny, Jakoubek mi skonal do druhého dne večera."

A zas do pláče . . .

Jan Semerák jako duchovní cítil, že na něm jest, aby promluvil:

„Těžká rána vás potkala, matko. Ale nesmíte si vésti tak bezútěšně. Soudy Páně jsou nevyzpytatelny, nejlépe je krotce jim se podrobiti."

„To já také vím," Hrdějská odpovídala od pláče přerývaně, „a náš velebný pan farář také mi to říkali. Ale ve slovech útěchy není, jimi se nám neštěstí jen připomíná."

„A to tak naříkáte celého čtvrt léta bez přestání?" tázal se Jan Semerák, chystaje se, že Hrdějské přísně domluví.

„I ne," odpověděla. „Což o mne, já bych plakala, ale kdy není. Jedva ráno vstanu, do pláče se dávám, a muž necita: „Jdi sem, jdi tam, udělej to, udělej ono, dej dětem jísti, podoj krávu, zalej svini . . ."

Pro usedavý pláč nemohla dále mluviti.

„Inu, letos nás Bůh navštěvuje," ozval se Hrdějský, jenž dosud jen hlavou pokyvoval.

„Čím jen jsme si toho od Tebe zasloužili, Pane na nebi?" žena znova naříkala. „Což jsme ze všech nejhorší, ze všech nejhříšnější? V celých Chelčicích nikoho tak netrestáš, jako nás. Ránu za ranou na nás posíláš. Ještě nám po jedné neodtrnulo, už zas nová nás bolí. Co jsme my se na Jakoubka natěšili, až doroste, jakou nám bude oporou! A doufali jsme, že ve zdraví toho dožijeme. Zdárný syn rodičům berla nejpevnější. Mají-li rodiče zdárného syna, jako byl náš Jakoubek, není se jim báti ani hladu, ani nouze, ani nemoci, ani smrti: hladové ze své mísy nasytí, nuzné ze svého roucha přioděje, nemocné svou láskou uléčí, umrlým svou pečlivou dlaní oči zatlačí."

„Máte ještě dva synky," děl starý Bouda, „oni vám budou náhradou za staršího bratra-nebožtíka."

„Jen kdyby byli," povzdechl otec a pokýval.

Matka se chopila jeho slova:

„Jen kdyby byli, kéž jim to vnukne tatíček nebeský! Ale když se rodiče musejí na mladšího spolehnout, je to, jako by je nějaká silná ruka donesla nazpět na cestě, kterou mají před sebou a již valný hon jí urazili. Co již poctivě ušli, toho jako by nebylo, a musejí začínati znova. Když chudým rodičům umře nejstarší syn, jako by otci pravá ruka uschla a matce oko vyteklo. Ach, Jakoubku můj nejmilejší, synáčku můj nejsrdečnější, ráno moje nezhojitelná, proč jsi nám odešel? Ach, manžele můj jediný a věrný, kam se poděl tvůj silný náhradník v každé lopotě? On často i mne podestával. Čerstvý byl jako jiskra, po vlastní práci vždycky se mu času dostalo na jinou a nehanbil se ani k ženské povinnosti ruku přiložiti. Často sám krávě založil, svini zalil. Ach, Jakoubku nejdražší, už nebudeš svini zalívat a nezalíval bys ani živ! Tys dobře věděl, jaký poklad máme v naší svini. Dvakrát do roka se prasívala, a měla-li osm prasátek, málo bylo. Včera se oprasila, a tolik se jí prasátek narodilo, kolik ještě nikdy. Třináct! Jakou radost jsem měla! Jakou radost jsme měli všichni, muž i děti! Pán Bůh na nás vzpomněl, těšili jsme se a počítali, jak je zpeněžíme, co si za ně pořídíme. I na svatou církev jsme pamatovali. Řekli jsme si: „Svaté církvi desátek." Až trochu povyrostou a se spraví, desáté donesu panu faráři, aby mi za ně odsloužil mši svatou za duši našeho Jakoubka."

„Ano," děl Hrdějský trpce a vyčítavě. „Ano, desáté. Ty jsi to navrhla, a já souhlasil. „Ale které prasátko je desáté?" ptala jsi se.

„Pojď, muži, hned je vybereme," řekla jsi. A vybírala jsi několikrát, až desátým zůstalo prasátko nejmenší a nejslabší."

Žena zastavila nářek, jak by ufal. Leknutím sáhla si k srdci, jako by jí vlastní muž do něho vrazil nůž. Tak se zastyděla, že prozrazeno její sobectví. Ale muži dlužna nezůstala, žalujíc:

„A tys mne v tom utvrdil. „Dobře jsi vybrala," řekl jsi. „Nejslabší prasátko svině na živu nenechá a zežere." Pověz, nebyla-li to tvá řeč?"

A zase v pláč: „Ach, my nešťastní, všemi hříchy obtížení! Svatou církev jsme chtěli ošiditi! A máme za to! Nejslabší prasátko nám zůstalo, všechna prasátka nám zůstala, ale svině scípla. A jaká to byla svině! V celých Chelčicích není lepší, ani na faře ne. Všichni to věděli, i po okolí to bylo rozhlášeno, a mnozí si od nás prasátka zamlouvávali do chovu. A už nebudou, už je po všem! Muži, ty jsi to zavinil!"

Muž se bránil: „Kterak pak já? Mně by to ani nebylo napadlo. Já jsem tu jako Adam."

Žena: „Měl jsi mne pokárat, když jsem takový nápad měla. Což já za to mohu, že mi na mysl napadl? Měl jsi říci: „Ale, ale, to se nepatří, se svatou církví takhle falešně obmýšlet." Ano, měl jsi říci, dosud nikdo bez trestu nevyvázl, kdo se svatou církví falešně myslil. Zasloužili jsme trestu, neříkám ne. Ale trest je tuze přísný. Biti jsme, až se svíjíme. Zvláště já se svíjím, neboť i já jsem, když na to dojde, slabé pohlaví. Kdyby nám byl Pán Bůh vzal za trest ono slabé prasátko, zdaž by toho nebylo dost? Bylo by dost a bylo by spravedlivé. Ani bych nepipla. Ano, ano, to slabé prasátko měl si Pán Bůh vzít, a svini nám nechat! Ach, ach, jsme my těžce zkoušeni, nespravedlivě trestáni, ach, ach...!"

„Nevídáno!" řekl starý Bouda. „Buďte rádi, že máte aspoň prasátka. Odchováte si je, za svini budete míti několikerou náhradu."

Hrdějská ze všeho pláče a nářku zasmála se jako malá, když uslyšela slovo útěchy, kterého jí bylo třeba a kterého jí dáti neuměl muž:

„Viďte, děroušku Boudoic, že bude zas dobře?! Já jsem si to hned pomyslila, ale netroufala jsem si doufat. Zdálo se mi, že jsem od Boha docela zavržená, a že mne již nečeká nic dobrého na světě, že bude pořád hůř, že ani těch prasátek nezachovám. Kdybyste je viděli! To je krása! Některá jsou čistě bílá, některá do půl bílá, od půl červená, a štětiny — ne, to nejsou štětiny, to je hedbáví! A jak se hemží, a jak kničí! Líto jich je, sirotečků, až nad nimi srdce usedá. Mámu jim už pohodný odvezl. Představený, jakmile se o našem neštěstí dověděl, hned poslal pro rasa, že prý to má od úřadu přísně poručeno, že prý si nemůže pomoci. A tak už, sirotečkové, nikoho nemáte kromě mne!"

Žena se rozněžnila a rozžvatlala:

„To vám máte, když se ta drobotina zhání po cecku! Jako by plakali hladem a strachem, že ničeho nedostanou, čurýčkové zlatí. A tu já přijdu mezi ně, v necičkách jim přinesu vlažného mlíka, kaž-

dého chytnu, dám mu do rypáčku prst, namočený v mléce, a rypáček potom strčím do mlíčka. A on už pije!"

Hrdějský pravil: „Jo-jo! Jo-jo! Něco snad spravíme, ale všecko sotva. Ale nešť! Třináct je mnoho, třináct podsvinčat je příliš mnoho. Kdyby svině byla zůstala na živu, pět by jich byla zežrala. Já sviňám rozumím; pět nejmíň. Když tedy všech třináct neodchováme, a zbude nám jich osm a budou se mít k světu, bude zle nebo nebude zle, děroušku Boudoic?"

„Nebude zle!" starý Bouda prohlásil rozšafně.

„Vidíš, já ti to říkal, že nebude zle," pravil Hrdějský ženě, ale neříkal jí ničeho. Snad v ten smysl pomalu sbíral myšlenky, ale dotud se úplně poddával beznadějnosti ženině.

Také Jan Semerák a Uhlík pronesli několik slov Hrdějským na útěchu a šli dál.

„A kdybychom se zastavili pod každou střechou," pravil starý Bouda, „všude najdeme nějaký žal, nějakou strast a soužení, a radostí málo. Obzvláštní je, že každý má trápení podle své přirozenosti. Hrdějský by řekl, že každému Pán Bůh zhlobil kříž podle jeho vzrůstu. A svým křížem každý se obírá — a na cizí nemyslí. Už jenom ještě Řeholu vám ukážu, abyste viděli, co někdy člověka trápiti může. Jděme měkce a nemluvme."

Starý Bouda s Janem Semerákem a Uhlíkem postavil se k vratům Řeholovy živnosti. Horní polovina vrat byla z latí. V šeru měsíčného večera bylo možno pozorovati, jak vynášejí postel na široké zápraží, pod široký podstříšek.

„Někdo jim umřel, větrají postel," šeptal Jan Semerák.

„Hned uvidíme," řekl starý Bouda.

Z domu mezi dveře vyšla mohutná mužská postava, vysoká a široká, v obojím rozměru vynikající nad obyčejnost. Mezi dveřmi se postavila jako žok vlny. Dveře docela byly vyplněny.

„Co je to?" tázal se Jan Semerák všecek udiven.

Zasípělo to tenkým, nepřirozeným hlasem, jako by nějaký noční pták zakuvíkal. Hlas byl měkký, až rozmazlený, ale zároveň podrážděný a zlobný. Ozval se po druhé, a již mu bylo rozuměti:

„Barunko!"

Každou slabiku vyrazil zvlášť, a na konci bylo slyšeti o-a. Z vnitřka domu mu odpověděl ženský hlas jasný a mile starostlivý:

„Hned, Jozífku, hned!"

Vlněný žok zas, ale již kratčeji a méně mazlivě:

„Barùško!"

„Hned, Jozífku, hned, už jdu!"

„Musí míti zlou nemoc," Jan Semerák šeptal starému Boudovi, „ani s těch dvou — tří stupňů, co jsou ode dveří na zápraží, sejíti si netroufá."

„Ano, zlou má nemoc. Ale tiše!"

„Barka!" vzkřikl vlněný žok hněvivě a úsečně.

„Ale již jdu, Jozífku," ozval se hlas vnitř opět, a neměl na sobě nejmenší známky netrpělivosti.

„Báro!"

„No, vidíš," pravila laskavě Řeholka, berouc Řeholu pod paždí.

„Že si někoho nevezme na pomoc!" šeptal Jan Semerák. „Vždyť je to osoba drobná a slabá, opře-li se o ni, oba spadnou."

„I nespadnou," šeptem odpověděl starý Bouda. „Řehola si dá dobrý pozor."

„Jak to? Jeho nemoc není tak zlá?"

„Nic nepovím. Tiše! Pozorujte!"

„Musila jsem se s Rozárkou domodlit," vysvětlovala Řeholka. „Ještě je maličká, sama nedovede otčenáš doříkat, ani křížek udělat. Udělala jsem jí křížek také za tebe a pocelovala."

„Dobře jsi udělala," vece Řehola mírně, ale „ach!" — které následovalo, — prozrazovalo, že myslí něco jiného.

„Opři se dobře," radila žena muži, a on se opřel. Vlněný žok padl na slípku, která se mu přiblížila. Skalné urvisko se zřítilo na šípkový keř, který pod ním vyrostl. Řeholka si oddechla jako při těžké práci, když na ni muž spolehl. Ale držela jeho tíhu pevně, svedla se schodů a dovedla k posteli. Na posteli rovnala podušky. Řehola, jemuž bylo několik vteřin státi bez její opory, pobízel netrpělivě:

„Pospíchej, Baruško, pospíchej, víš, že jsem slabý na nohy a tak dlouho stát nevydržím."

Dorovnavši a načechravši peřiny, Řeholka muže posadila na pelest a převalila na postel. Na to se k němu schýlila, nohy mu napřímila, všecky údy omakala, po rukou a po tvářích pohladila.

„Máš ještě bolesti, Jozífku?" tázala se jako pečlivá Marta a přikryla ho až po bradu.

„Mám, jakž bych neměl, mám! Mním, už se jich do nejdelší smrti nezbudu. A po každém jídle se mi dostavují a po všem, ať dám do huby co dám."

„Neměl jsi se toho starého sýra najíst. K večeři ho každý nesnese."

„Ale když jsem naň dostal takovou chuť, že jsem odolati nemohl. Říkal jsem si: „Jouzo, starého sýra nech být, dělej, jako by ho na světě nebylo." Ale jazyk se ošidit nedá. Pořád jedno jsem měl na mysli: není pochutnáníčka, není pomlsáníčka nad starý sýr. A tak se mi vtíral, až jsem si řekl, abych se ho zbavil: „Barunko, dej mi ho kousíček, duše drahá, dej mi ho ždibíček." A jak jsem okusil, chuť se mi proměnila v hlad, v takový náramný hlad, jako bych byl týden v ústech neměl."

„Což jsem ti neříkala," pravila Řeholka něžně: „Nepovoluj si tolik, to jsou chuti falešné?"

„Máš pravdu, Baruško. Což, ty máš vždycky pravdu, duše drahá. Mohl jsem tě uposlechnout a měl. Nebylo třeba spořádat plnou mísu sýra. Již nejsou ty časy, kdy jsem byl chasník mladý; tehdy mi po každém najedení bylo blaženě jako v ráji, a nyní? Po každém jídle mne žaludek tlačí, jako bych jej byl křemelím nacpal. Když jsem byl v polovici sýra, pomyslil jsem si: „Mohl bys, Jouzo, přestat, ostatek

si nechat na zítřek a pro dnešek doraziti lístečkem slaniny; ještě jí ve sklepě od zimy flákota visí.“ Měl jsem pevnou vůli, ale od sýra ne se odtrhnout.“

„Však to zas přejde, a po druhé buď opatrnější.“

„Opatrnější!“ Řehola zapiskl podrážděně. „To jsou ženské rady, liché, do větru mluvené. Toť abych už ani nejedl? Co bylo dnes v poledne? Řekneš: to máš po sýru, a v poledne jsi mi usmažila kuřátka, a jak mi bylo? Zrovna tak, jako po sýru.“

„Po prvním kuřeti dobře ti bylo.“

„Aha, tu tě máme! Barka, Barka! Už vidím: proti mně jsi, nepřeješ mi. Líto je ti druhého kuřátka. Prvního ještě bys mi dopřála, ale druhého již ne. Ach, ano, ano, bývaly časy, kdy jsi mi i druhé ráda podávala.“

„Ale tehdy ti svědčilo.“

„Už ať ani slova neslyším, Báro! Už vím, od čeho to mám. Ne od jídla, ne od žaludku, ale od tvé nepřízně. Dukátová buchtička tlačí v žaludku jako kámen, když ji při jedení provázejí nepříznivé oči. Ale vždyť já jsem ti to na očích viděl!“

„Snad jsi mi na očích viděl strach, že ti druhé kuře ublíží.“

„A nesmí mi ublížit ani třetí! Slyšíš, Barka, zítra mi k obědu upečeš tři!“

„Ale ano, když je to tvá vůle. Vždyť jsi hospodář, poroučej. Jen aby ti to svědčilo. Nehněvej se, Jozífku. Rmoutí mne, neudělám-li ti něco vhod. Už ani si netroufám promluvit.“

„Mluv jen, Baruško, mluv jen, duše drahá, mluv! Rád poslouchám tvůj upřímný hlas. Co chceš pověděti, co?“

(Pokračování.)

Karel Scheinpflug.

Mrak.

Drama o třech dějstvích.

Osoby:

Skálová, vdova po kancelistovi.
Anna, *Karel*, *Klára*, *Julie* — její děti.
Professor *Skřivan*.
Mařatka, majitel knihtiskárny.

Děj v době současné, v českém okresním městě. Mezi prvním a druhým dějstvím uplyne noc, mezi druhým a třetím několik hodin.

Dějství I.

Pokoj u Skálů. Prostý, ale zachovaný ořechový nábytek, na zemi levné, vybledlé koberce, na stěnách několik větších barvotisků v širokých zlatých a několik menších fotografií v úzkých černých rámcích. V pozadí dveře do kuchyně, po obou stranách skříně. V pravo dvě okna, z nichž u jednoho šicí stroj. V levo v popředí pohovka, vedle ní dveře do pokoje. Uprostřed velký stůl s několika židlemi. Letní podvečer.

Julie sedí u šicího stroje bokem k professorovi a Kláře a přišívá ručně ozdobu na modrý hedbávný živůtek. Dvacetiletá, štíhlá pružná, pikantní bledé tváře. Černé vlasy má sčesány ve vysoký, raffinovaný účes a je oděna světlým delainovým šatem švižného střihu. K professorovi: A prosím vás, jakou tam máte společnost v tom hnízdě?

Skřivan sedí na pohovce vedle Kláry. Asi třicetiletý muž světlého vousu, usedlých pohybů. Oděn šedým, nenápadným šatem. Společnost? Rok co rok tam bývá redaktor „Průkopníka“ Vlach, který tam má vilku; pak . . .

Karel, čtyřiadvacetiletý, živý brunet s jemným knírkem a zvučným hlasem. Sedí u druhého okna, hledí ven a pokuřuje cigarettu. Vpadnuv: Ale s tím se přece nestýkáte?

Skřivan. Každodenně.

Karel. Opravdu? A jak se spolu snášíte? Vy, aristokratický konservativec, a on, vůdce pokrokových demokratů?!

Skřivan. Velmi dobře. Nemluvíme spolu nikdy o politice a podobných předmětech. Oddáváme se zcela přírodě. On si zavěsí ráno pušku na rameno a já botanickou torbu, a bloudíme poli a lesy. Když jsme znaveni, ulehneme někam na mez. A tu někdy vydržíme ležet dvě hodiny vedle sebe, díváme se do nebe a vyměníme spolu sotva deset vět. A přece se nám oči lesknou, jako bychom se nejkrásněji bavili.

Julie. Ale to přece není celý program na tolik týdnů?

Skřivan. Na večer se scházíváme v hospůdce — já, lesní, správce, starosta a učitel. Hovoříváme o počasí, o úrodě, o honbách a hráváme v kuželky.

Julie. Ne, takhle žít bych nevydržela ani týden, natož dva měsíce!

Klára dvaadvacetiletá, světlovlasá, vážná. Má tmavé šaty. Protože nepracuješ duševně a nevíš, co je duševní únava. Ach, bože, když má člověk znavené oči, ochablé nervy a mozek jako vyždímán, jak touží po takovém odpočinku! Hned bych s tebou jela na venkov, Zdeňku!

Skřivan. Až budeš mou ženou, Klárko, budeš tam se mnou jezdit každý rok.

Klára. Ach, jenom kdy to už bude?

Skřivan. Nu, ještě trochu trpělivosti musíme mít oba. Doufám, že na podzim tě představím své matce a . . .

Klára s povzdechem. Kolikrát jsi mi již tohle sliboval!

Skřivan. Nu, hleď, tvá přítelkyně, Máňa Chládková, a můj kollega Bělský mají spolu známost již o rok déle než my a . . .

Julie sledujíc pevně svou myšlenku. Ne, pane professore, já vás nechápu. Bratr vás zve do Vídně, a vy jedete radši do takové Zapadlé Lhoty!

Skřivan. Nebudu přece jezdit do Vídně teď v létě, kdy z ní Vídeňáci utíkají!

Julie přestane šiti a spustí šaty do klína. Vídeňáci! To je něco jiného. To je právě to směšné, že se opičíme po velikých městech se svými letními byty. Takový velkoměšťák musí jet hodinu po dráze, než se mu podaří spatřit kousek pole, a kolem něho ten stálý ruch a shon; tu je přirozeno, že potřebuje časem zotavení v tichu a přírodě. Ale u nás, v malých městech? Každá druhá ulička ústí do širých polí, na náměstí roste tráva, a kdyby nebylo těch chvil, kdy se vyhrnou děti ze školy nebo dělníci z továrny, neznali bychom, jak vypadá zástup lidí. Ale my si hrajeme na Pražany a Vídeňáky a jezdíme pro zábavu z velkých vesnic do malých, abychom po deseti měsících prodřímaných dva docela prospali.

Skřivan. Ale, slečno Julie, vy mluvíte o zábavě, kdežto mně jde o oddech a zotavení, jak Klára dobře pochopila.

Julie. Mhm, oddech! K tomu stačí přece každodenní spánek? A ještě ten by se neměl nadbytečně prodlužovat — člověk se tím olupuje o hodiny života. Neboť co je vlastně cílem života, než užít co nejvíc radostí? Položí šaty na stroj a opře se lokty o lenoch židle.

Ach, to je má dávná touha, žít ve velkém městě! Mít po hodinách práce hodiny požitků, hroužit se v proudy elegantních, veselých lidí, vidět zářit úsměvy a šperky, slyšet šustit hedbáví a hrčet kočáry, navštěvovat divadla, koncerty, plesy ... To je život — kdežto tady, to je pouhé živoření. A vy pohrdnete Vídní, a jedete do vsi sbírat rostliny.

Skřivan. Z prosté nutnosti, slečno Julie. Ten hlučný velkoměstský život, o kterém vy blouzníte, vyžaduje silných nervů, a těch má nejméně učitel na konci školního roku. Kdybyste měla ponětí, jak práce učitelova znavuje...

Julie. Těch vašich dvacet pracovních hodin týdně!

Karel ironicky. Devatenáct!

Skřivan. Nu, třeba tedy jen devatenáct. Ale jaké práce! Být stále pod kontrolou třiceti zvědavých, kritických mladých lidí, udržovat je hodiny v napiaté pozornosti, ujasňovat jejich těkavým myslím abstraktní pojmy, vychovávat jejich charaktery... Ale vy, lidé, kteří pracujete tělesně, nemáte ponětí, jak taková práce vyčerpává.

Klára. To já také říkám.

Julie. Odpusťte, pane professore, v tom se však jeví také kus vaší stavovské domýšlivosti, jak podceňujete práci jiných. Tak moje práce je pouze tělesná? A proč tedy nešijí všecky švadleny stejně pěkně? Všecky přece umějí šlapat stroj a postrkovat látku!

Klára. Ale, Julko, tak to přece Zdeněk nemyslil!

Karel vstane a za řeči přechází. Máte pravdu, pane professore, vyučování unavuje víc než kterékoli jiné zaměstnání. Ale jenom, pro boha, neříkejte, že vy, středoškolští professoři také vychováváte charaktery. Vy je vyklešťujete, to je vaše výchova! Nešťastný student, který by se opovážil mít charakter! Byl by vyloučen týž den, kdy by se to na něm rozpoznalo.

Klára. Prosím tě, Karle, už zase začínáš hádku? Myslíš, že Zdeněk...

Skřivan. Ale neboj se, Klárko, to mne nerozčilí. Vím přece už dávno, že váš Karel nemiluje střední školy a tím méně jejích professorů.

Karel. A ne právem? Vždyť jsem v ní také protrápil svých osm mladých let a vím, co mne stálo potu, než jsem se vyprostil ze želez jejích zpátečnických předsudků.

Skřivan. Učební osnova střední školy nepochází od nás. Ta je dílem ministerstva.

Karel. I ta učební osnova je vaším dílem — koho pak jiného? Ale nejde mi o osnovu, jde mi o výchovu. A vy vychováváte! Učíte své žáky chodit se zavřenýma očima a stavíte je do života s ohnutou páteří a vylámanými zuby. A jste při tom ještě přesvědčeni, že jim prokazujete dobrodiní. Neboť kdo nemá zubů, nekouše. A bázlivý mír a studená korrektnost jsou vašimi ideály života.

Skřivan. Neodpovídám za disciplinární řád středních škol, ani za jednání všech svých kollegů. Ale výtku mírumilovnosti a snahy

o korrektnost přijímám. Mír jest nezbytnou podmínkou plodné práce. A korrektnost jednání chrání člověka od mnohých pohrom.

Klára. Souhlasím s tebou, Zdeňku. Být korrektním v konání povinností, zdrželivým v projevech přátelství i nedůvěry, žít s pevným plánem v hlavě a užívat v klidu radostí, které přináší den . . . To je i mým snem šťastného života.

Karel. Mým ne. To je živoření, a ne život. Mne láká boj a nebezpečí, neboť jenom v nebezpečí možno rozvinout své schopnosti, a jenom boj dává radosti vítězství. A dodává také síly snášeti protivenství života.

Skřivan. Nu, to je otázka vkusu — a ještě víc otázka věku a postavení. Dokud člověk ničeho nemá, nebojí se přirozeně, že by mohl něco ztratit. A pokud se týče síly snášeti protivenství života, — — pokládám za rozumné, vyhýbat se jim jak možno; kdyby však přišla neodvratně, myslím, že bych je dovedl snášeti tak zmužile jako vy.

Anna vstoupí pozadím, přivádějíc matku, a usadí ji u stolu. Tak, matko, tady si hezky sedni a pohov si. Tam tu práci já už si sama zastanu.

Skálová, padesátnice, předčasně sestárlá. Na pravou stranu těla je raněna mrtvicí. Když ty nechceš pochopit, jak dlouhá chvíle trápí! Nedopřeješ mi, abych si ji zkrátila prací.

Anna. Kdybys měla obě ruce zdrávy! Ale takhle — vždyť tě to jistě namáhá. A tady ve společnosti ti čas nejlépe ujde.

Skálová. Prosím vás, oč jste se tu zase přely, děti?

Skřivan. O svou představu šťastného života, milostpaní. Slečna Julie ji vidí v neustálých radovánkách, Karel v bojích se světem, Klárka a já v klidném toku života. Kterou pak vy byste uznala správnou po svých životních zkušenostech?

Skálová. Vaši a Klárčinu, pane professore, rozumí se, že vaši. Světské radovánky jsou silný opojný nápoj, který užírá rozum i cit a konečně zabíjí. A kdo rozumný by si mohl přáti bojů? Žádný, kdo někdy zakusil bolesti ran. A nejméně už vdova, která pochovala milovaného muže, a matka, která bděla u kolébek sedmi dětí a u rakví dvou.

Skřivan. Myslil jsem, že máte jenom čtyři děti na živu, milostpaní?

Skálová uleknuvši se, rychle. Ano, jen čtyři. Jedno přišlo na svět mrtvé. Pomlčí. Čeho si přeji od života? Jenom aby už žádné pohromy nepřicházely, žádná protivenství, žádné bolesti! To je všecko. Chvíle.

Skřivan. A jaký pak ideál života si vytvořila slečna Anna . . .?

Anna třicetiletá, poněkud korpulentní, ale energických pohybů a plné, příjemné tváře svěžího zbarvení. Jest oděna nejprostěji ze všech sester. Sedí za stolem tváří k hledišti a spravuje kus prádla. To není tak snadno říci, pane professore. Myslím však, že nic z toho, co jste tu uvedli, nestačí samo o sobě ke krásnému životu, nýbrž že

je k němu třeba všeho trojího: i míru i radostí i bojů, a kromě toho ještě mnohem, mnohem více.

Karel. To je pravda, Nandin životní ideál je velmi důkladný; váží čtyřiadevadesát kilo, má dva domy a tiskárnu. Po žebříce takového ideálu je pak snadno vystoupit nad stanoviska nás ostatních slabých smrtelníků a sebrat smetanu s filosofických hrnečků nás všech.

Klára. Ba, Nandě se lehce filosofuje.

Anna. A vám lehko usuzuje. Vy vidíte v mém životě jen světlo a žádný stín. Vidíte jen dva domy, které ostatně nikdy nebudou mými, neboť patří jeho dětem; a nevidíte zjevu *první ženy* a *vlastní matky*, který se bude nade mnou celý život vznášet, zářící všemi ctnostmi zesnulé a oproštěný smrtí ode všech lidských vad. Ostatně to vše ještě není; a můj dosavadní život nebyl jistě takový, aby mi kdo z vás mohl záviděti.

Julie pozdvihnuvši hlavu. Já bych ti nezáviděla ani tvou budoucnost. Dva domy a živnost — to je ortel doživotního vězení v tomhle hnízdě. Já když si tak někdy představím, že život prchá, a že bych tu mohla uvíznout do smrti, srdce se mi zastavuje úzkostí.

Karel. Nu, vida, Julča již procitla ze svých vídeňských dum.

Julie vyskočí, otevře okno a naslouchá. Jaká je to hudba?

Klára. Bezpochyby ten cirkus pořádá průvod městem.

Julie. Tady je nějaký cirkus? Tak sedí člověk ukován u své práce, že ani nezví, co se v městě děje. To se půjdu podívat.

Anna. A což ty šaty, Julko?

Julie. Už mi zas nepřeješ minutky odpočinku?

Anna. Já tobě? K smíchu! Třeba celý den. Ale vím, že jsi ty šaty slíbila na zítřek a že budeš sotva hotova.

Julie. Pah, to je fraků! Budou-li, dobře; ne-li, také tak. Počká paní Makešová o den déle.

Anna. To není správné, Julo, a škodíš si tou nepřesností. Slovu je nutno dostát stůj co stůj.

Julie. To je zdravá zásada pro hodné lidi, kteří jsou špatnými muzikanty. Ale pro mne? Kampak by mi odešla paní Makešová? Hnedle by se zase vrátila. A kde mi to škodí? Nemám práce tolik, co jí mohu zastat?

Anna. Máš, ale mohla bys jí mít ještě víc, kdybys byla dochvilnější a ochotnější k zákazníkům. Mohla bys zaměstnávat houf pomocnic a sama jen přistřihovat . . .

Skálová. Anna má pravdu, Julko. Veliký konfekční závod bys mohla mít, kdybys . . .

Julie. Kdybych žila ve velkém městě, ano. Tady by z toho koukalo jen ještě víc námahy a hodně zlosti. Vstane a odstrčí stroj stranou. Nu, náladu jste mi pokazily, pravda. Ale na ten hadr dnes už ani nesáhnu, mám toho zrovna po krk. Přistoupí k oknu a dívá se ven. A od zítřka budu účtovat za façonu o tři zlaté víc, abyste věděly. Komu to nebude vhod, ať nechá tak.

Karel s posměšným pohledem na Julii. Stávka kovářů, dramatický výstup od François Coppée! Vážně. Ostatně máš pravdu, Julčo. Využít svých schopností, toť zdravá zásada; sice jich využijí jiní. A jen ne nadbytek ochoty, sice si člověka zotročí. Hezky stále pohotově žahadlo jako včela, to vzbuzuje respekt společnosti.

Za scénou zazní zvonek.

Karel. To je někdo od Makešů, Julko. Exekuce už je tu.

Julie lhostejně. Ani se nehnu.

Anna zanechá šití a odejde dveřmi v pozadí.

Klára. Zůstaneš u nás na večeři, Zdeňku, viď?

Skřivan. Děkuji, dnes nemohu. Máme na Poště večírek na rozloučenou. Zítra, je-li ti libo, a dovolí-li milostpaní . . .

Skálová. Rozumí se, že nás bude těšit, pane professore. Váš poslední večer patří přece nám.

Klára. Tedy zítra jistě. A zůstaneš tam celé prázdniny?

Skřivan. Šest neděl, počátkem září přijedu.

Anna vracejíc se. Matko, buď tak laskava, na chvilku. Pomůže jí vstáti a odvede ji týmž vchodem.

Skřivan. Ale teď už musím, Klárko, bude hnedle sedm. Oba vstanou.

Julie přistoupí ke dveřím v pozadí a nahlédne do vnitř.

Karel. Ty máš přece jen strach z té paní Makešové.

Julie zavřevši dveře. K smíchu! — Listonoš.

Karel vyskočí. Nese mi psaní . . .

Julie. Ne, mamince.

Karel. Což naše matka také dostává dopisy? Od koho, prosím tě?

Julie. Nejspíš od tety Máry.

Klára, která dosud tiše rozmlouvala se Skřivanem. Ale budeš mi často psát?

Skřivan s úsměvem. Často? To je pojem velmi relativní. Jednou týdně, stačí ti?

Klára. To je málo. Považ jen, šest neděl!

Skřivan. Staneš se mi tím vzácnější. S bohem, Klárko, zítra se přijdu rozloučit.

Klára. S bohem, přijď jistě.

Skřivan. S bohem, slečno Julie! Na zdar, Karle!

Julie. Má úcta!

Karel. Na zdar!

Skřivan odejde v levo, doprovázen Klárou.

Julie u okna. Kdyby si člověk oči vykoukal, nic se nehne. Hrozná ulice!

Karel. Tak proč tam pořád stojíš? Či věříš v zázraky?

Julie. Protože teď hnedle pojede Dragoun s mlékařským vozíkem. Nepřipravím se přece o jedinou sensaci večera!

Karel. Znamenitá zábava! Nejsi věru vybíravou.

Julie. Tobě je snadno se smát, když se v Praze nasytíš.

Klára vrátivši se. Poslyš, Karle, jednou pro vždy tě žádám,

abys Zdeňka ušetřil svých neomaleností. Sice ho od nás konečně vyženeš.

Karel. Nebylo by ho škoda, je-li takový malichera, že nesnese projevu odlišného mínění.

Klára. Projev odlišného mínění nesmí zabočovat v urážky.

Karel. Nejlíp bude, když si naň pořídíš skleněný příklop.

Klára k Julii. A také ty se před ním štiříš s Nandou. Co si pomyslí Zdeněk o naší rodině?

Julie. Tvůj professor mi nestojí za to, abych před ním hrála roli světice. — Ale dobře, žes mne připamatovala; mám s Nandou účet. Vcházejíc do kuchyně. Nando, poslyš, na slovíčko!

Anna zastoupí jí ve dveřích cestu. Nevyrušuj teď matku. Matka . . .

Julie couvnuvši zpět do pokoje. Tak pojď trochu sem, povím ti to tady.

Anna vstoupí a stane u vchodu se vzrušenou tváří. Nuže?

Julie zavře dveře do kuchyně. Vyprosím si, abys mne kantorovala před cizími lidmi!

Anna s údivem. Já že jsem?

Julie. Není třeba, aby mne někdo poháněl k práci jako otroka. A ty k tomu máš nejméně práva.

Anna mírně. Klářin ženich není cizím člověkem. A tebe jsem nepoháněla. Jaký zájem bych na tom měla? A vždyť ty jsi pilná, Julko, ale volíváš si chvíle k zábavě nevčas.

Julie. Zábavy nutno lovit tehdy, kdy je k nim příležitost a nálada, a ne, až denní lopota dovolí.

Anna. A také ne tehdy, když nás váže povinnost k práci. Bývá mi tak trapno, když ti tvoji zákaznici vyčítají nesplněné sliby — a proto jsem tě upamatovala.

Julie. Není třeba, aby tě má hlava bolela. Tobě se snadno káže o práci, když máš před sebou dvouměsíční prázdniny.

Anna. Já — prázdniny? Ano, studenti odjeli; ale všecka ta práce, kterou nebylo možno vykonat za jejich pobytu — vykoná ji někdo za mne?

Julie. To je toho! Práce, ke které není ani třeba mozku!

Anna. Snad. Za to však rukou, nohou i srdce, ujišťuji tě, také srdce, aby ji člověk vydržel konat po celý život bez reptání a s ochotou. Nepřála bych ani tobě, ani Kláře, abyste někdy musily konat takovou práci, bez vyhlídky na změnu.

Klára. Ty nemáš ponětí, jak duševní práce vysiluje.

Anna. Možno. Ale co radostí také přináší! Kdežto má práce? Nikde viditelného výsledku námahy, žádná změna, žádná možnost rozmachu . . .

Julie jízlivě. Neměla jsi patrně schopností k žádné jiné.

Anna zaražena chvíli mlčí. Pak s trpkým úsměvem. Tedy tak . . . ! Nu, také možno. Zadívá se ztrnule v prázdno.

Chvíle. V kuchyni zazní temná rána.

Anna sebou trhne. Tlumeně. Bože! Odběhne pozadím.

Klára vstavši. Co to bylo?

Julie. Eh, něco padlo. Jenerální uklízení . . .

Karel vážně. Tos jí neměla, Julčo, říkat! Nechápeš, že ona se nemohla ničemu učit, aby to bylo možno tobě, Kláře i mně? A pokud se týče schopností, odpusť, ale Anna je hlubší duše než vy obě.

Julie zahoří studem, který však rychle vychladne v studený vzdor. E, proč mne renechá s pokojem!

Anna se objeví na prahu kuchyně a zavolá úzkostně: Děvčata, Karle, pojďte honem! Matka . . .

Julie a *Karel* vběhnou do kuchyně, *Klára* postojí, jako by se rozmýšlela, pak vejde za nimi. Jeviště zůstane prázdno, zadní dveře otevřeny. Hlasy za scénou.

Anna. Podej sem vody, Julie!

Klára. Bože, ona nedýchá!

Anna. Dýchá, ale slabounce. Položíme ji tamhle na lože.

Klára. Ale já nezmohu té tabule.

Anna. Sundám ji, pojď sem k matce.

Karel. Ne, nechte ji sedět. Tělo má být vztyčeno.

Julie. Pusťte, uvolním jí šaty, to je hlavní věc.

Anna. Hoffmanské kapky, Kláro! Bývají na polici.

Julie. Také hrdlo omyj.

Klára. Kapky tu nejsou.

Anna. Ale ta voda je teplá!

Karel. A dusno je tady. Odvezme ji do pokoje a otevřeme tam okno. Především třeba čerstvého vzduchu. Vstoupí pozadím, otevře i druhé křídlo dveří a pak jedno z oken.

Anna a *Julie* přivážejí matku v lenošce na kolečkách.

Karel odstrkuje šicí stroj. Tak, jen sem, až k samému oknu!

Klára vstupuje za nimi s miskou vody. Tady je studená voda.

Anna omývá matce tvář. Ani se nehne! Jako socha!

Julie. Ukaž ručník! Třít spánky, to prý je dobré. Činí tak.

Anna. Všecko marno. Snad abychom zavolali lékaře?

Karel. Půjdu proň. Odchází.

Anna. Počkej! Otevřela oko. Snad nebude třeba.

Karel zastaviv se. Říkal jsem, jen čerstvý vzduch!

Skálová otevře obě oči a hledí ztrnule před sebe, duševně nepřítomna.

Julie nahnuvši se k ní. Mami, maminko!

Klára. Nu, poznáváš nás už? Ty jsi spala, viď?

Anna. Tobě bylo nevolno, viď, matko? Už je ti lépe?

Karel. Nemáte trochu červeného vína? To by matku vzpružilo.

Anna. Prosím tě, Kláro, doskoč ke kupci vedle.

Klára. Musila bych se převléknout.

Julie. Já doskočím. Odběhne.

Skálová obrací vytřeštěný zrak těžce s jednoho na druhého.

Klára. Nu, vždyť jsi doma, matko, u svých dětí. Tu je Nanda, Karel, já — Klára . . . Poznáváš nás už přece?

Anna. Chtěla bys si, matko, lehnout? Donesli bychom tě na lůžko.

Karel. Popřejte matce času, až se vzpamatuje.

Klára tlumeně. To je zvláštní. Matka přece nikdy . . .

Karel též tak. Snad z horka v kuchyni. Slabost stáří . . .

Klára k Anně. Jak jsi ji našla?

Anna. Ležela na zemi na tváři.

Klára. Neuhodila se?

Anna. Doufám, že ne.

Karel. Mohlo by to být také od žaludku. Co jedla matka v poledne?

Anna. Ach, matka jí jako pták.

Klára. Nebo ji něco rozčililo. K Anně. Tvá hádka s Julou!

Karel. Nanda se s nikým nehádala. Spíš ty a Jula.

Anna. Nemluvme teď o tom. Stojíc za matkou, nahne se k ní. Něžně: Nu, je ti už lépe, matko? Bolí tě něco? *Buď jenom klidna, matko. Vše bude teď dobré.*

Julie vběhne udýchána se sklenkou vína. Tady je víno. Tak, matko, napij se. Blíží se k ní se sklenkou.

Karel ji zadrží. Počkej! Což kdyby to byl — nový záchvat mrtvice?

Julie ucouvne a postaví sklenku na stůl. Matka ještě nepromluvila?

Anna. Ne.

Julie. Aby tak pozbyla řeči! Dojdu přece pro doktora.

Skálová vztáhne levou ruku, aby ji zadržela.

Julie. Ty si nepřeješ lékaře?

Skálová tiše. Ne.

Julie přistoupí a obejme matku. Sláva vlasti! Matka zase mluví. Nu, jen když to není horší. Nebolí tě nic? Odstoupivši poněkud. A pravou rukou můžeš také vládnout?

Skálová pozdvihne, smutně se usmívajíc, svou málo hybnou pravici, jak může vysoko, a zase ji spustí do klína. V sevřené pěsti drží list.

Julie. Co pak to máš v ruce, matko? List? Ukaž! Chce ji vzíti list z ruky.

Skálová vztáhne ruku s dopisem ke Karlovi. Zvolna a těžce: Přečti to, Karle.

Karel vezme list, podívá se na nadpis a podpis a ulekne se. Pak, dívaje se užasle s matky na Annu. Z trestnice? Co od nás chtějí ještě po tolika létech? Budit černé vzpomínky?

Julie. Co je? Od koho že je to?

Klára skoro současně. Co se stalo? Přečti to.

Karel podá dopis Kláře. Nechci. Nemohu. Ať je mrtvo — co zemřelo! Usedne.

Klára přijme bezděčně list, ale nepohlédne doň. Ruce se jí třesou.

Skálová hledí zděšeně s jednoho na druhého. Její tvář jeví nejvyšší vzrušení.

Julie znepokojena. Nu, co nečteš? Co je to?

Klára. Nemohu. Nemám odvahy. Podává dopis Julii.

Julie ucouvne. Co... to je? Od koho? Co tam stojí? Proč se tak tváříte? Ortel pro nás pro všecky?

Anna stojíc za matkou pozorovala všecky v napiatém očekávání, s planoucíma očima zápasníka, jenž vstupuje na bojiště. Vážně a pevně. Jan se vrátí.

Klára. Kdo?

Julie. Jan? Jaký Jan?

Karel. Co to mluvíš?

Anna. Náš Jan.

Julie. Ale vždyť umřel!

Anna. Neumřel. Žije.

Klára. Ale říkaly jste to přece?!

Anna. Pro vaše upokojení.

Karel povstav. Jan že je živ? Tedy to vše... o jeho smrti... byla lež? Není možno!? Hledí na ni ztrnule. Zvolna. Ale i kdyby to byla pravda, pak... pak... Měl by ještě tři roky — — —

Anna. Všeobecná amnestie. Dostal milost.

Klára. Ježíši!

Julie. Pro pána boha!

Karel usednuv zas, mdle. To píše trestnice?

Anna. Trestnice i on sám.

Karel. A on že přijde... k nám?

Anna. Ano, domů.

Karel. Kdy?

Anna. Zítra.

Karel skoro vykřikne. Již?

Julie zalomí rukama. To je hrozné!

Klára. Děsné! Klesne na židli u stolu. Jsem zničena!

Pausa. Nástěnné hodiny bijí sedm.

Karel hlasem vyšetřujícího soudce. Jak zvěděl o našem bydlišti?

Anna. Psala jsem mu.

Karel vykřikne úžasem. Tys mu...! Kdy?

Anna. Často. Všecka ta léta, co byl v žaláři.

Karel. Nešťastnice, cos to prováděla? Za našimi zády jsi nás zrazovala, všecky, celou rodinu!

Julie vzpřímivši se na pohovce. Vidíš, a před chvílí jsi se jí ještě zastával proti nám!

Skálová těkala po všech zrakem štvaného zvířete. Každý projev leknutí, hněvu, hrůzy z úst jejích dětí dopadl těžkou ranou na její hlavu. Dvakrát pohnula rty, aby něco řekla, nevypravila však ze sebe slova. Teprve nyní, s největším napětím: Psávala mu k mé žádosti, mým jménem!

Anna. A svým. Jako jeho sestra.

Karel vstane a přechází pokojem. Ženské zbloudilé, co jste učinily! Uspaly jste nás předstíráním jeho smrti, a zatím jste křísily hroznou minulost. Což jste nechápaly, že je životním zájmem nás všech, aby rodinné pouto, které on přerval svým činem, nikdy již nebylo svázáno, aby byl pro nás opravdu mrtev?

Anna. Věříš, že by nenalezl sám našeho bydliště? Že je možno ukrýt se mu kdekoli v Čechách nebo v celé Evropě?

Karel. Ne. Ale stud by mu byl bránil — je-li v něm vůbec něco lidského. Stud by mu byl bránil vstoupit před tvář rodině, která ho zavrhla, a byl by hledal útočiště v mlhách dálky.

Anna. A všemi opuštěn a zavržen, znamení zločinu vypáleno na čele, všecky cesty zataraseny nedůvěřivými pohledy, vrhl by se znovu v náruč zla. Nezbylo by mu nic jiného. A je to tvůj bratr, Karle!

Karel. Bratr, který mi zabil otce, ochromil matku, zneuctil rodné jméno, otrávil dětství nás všech hanbou a hrůzou!

Anna. A jak trpce pykal za svůj čin, na to nemyslíš? Hodinu byl zločincem, a dvanáct roků kajícníkem! Zbytek života chce prožít jako poctivý muž. Odepřete mu k tomu své pomoci?

Karel. Poctivým mužem on? Planá citovost! Kdyby byl falešně hrál, padělal směnky, zpronevěřil peníze, kdyby byl někoho zabil v zlosti nebo ze msty — ještě bych věřil v možnost nápravy; ale sprostý loupežný vrah! Jeho zjev je mi výplodem hrůzy a špíny. Nemohu mu stisknout jeho zkrvácenou dlaň, nemohu s ním spát pod toutéž střechou, nemohu mu říkat „bratře“!

Julie. Bože! A lidé! Jak se budou dívat na nás? Budou hledat i na našich rukou stopy krve a otisky pout. Bez nejmenší viny budeme sraženi do hlubiny opovržení, ze které se nelze již vyškrábat.

Karel. Ano, je nutno podniknout něco . . . zamezit za každou cenu . . .

Klára zdvihne hlavu, odhodlaně. Pojedu k němu nočním vlakem, kleknu před ním a budu ho prosit, aby odešel do ciziny, aby nás neničil svým návratem.

Karel. Co? Vysmál by se ti. Odkopl by tě! Je jediná pomoc: my všichni musíme uprchnout, ještě dnes, hned, teď, kamkoli, kde nás nikdo nezná . . .!

Anna. Pozbyls rozumu, Karle? Kam chceš utéci, kde se schovat? A kdyby to i bylo možno, matka a já bychom zůstaly. Budeme vyčkávat návratu ztraceného syna.

Julie povstavši. Čekejte tedy — přeju vám příjemného shledání. Já vám nebudu překážet. Odjedu zítra za svým štěstím, kterého jsem tu beztoho marně hledala. Svět je veliký, a já se ho nebojím.

Karel. A já odjedu také. Snad si někde najdu místečko a kus chleba, než dostuduji. A zadám si o změnu jména, které mi bylo poskvrněno.

Klára. A co já? Co já mám počít? Kdybych už měla zkoušky, ale tak . . . Zajikne se. Vrhnout se z okna? Či pod kola vlaku?

Anna. Pro bůh! Ustaňte! Což nevidíte, jak mučíte matku?

Skálová zaštká zoufale. Bože, tenhle okamžik! Dvanáct roků jsem naň čekala s touhou, dvanáct roků jsem se proň třásla úzkostí, dvanáct roků mne udržoval na živu bolestmi a nadějemi! Dvanáct roků . . .! Dvanáct roků . . . dvanáct . . . Propukne v křečovitý pláč, který zní příšerně tichem. Karel a Julie stojí, pohlížejíce na ni ztrnule, Klára sedí za stolem, obličej v dlaních.

Anna poklekne před matkou, obejme ji a přitiskne její hlavu na svá prsa. Prosím tě, matko, neplač! Tvůj okamžik přišel, a je to okamžik vysvobození. Všecko bude teď lepší, uvidíš. A nediv se svým dětem; nebyly připraveny. Nad jejich mladým osením se objevil náhle černý mrak, a ony v něm tuší oheň a led, aniž pomyslily na možnost úrodné vláhy. Neplač, matko! Dvanáct roků jsi v bolestech čekala, nesmíš zoufat nyní! My všichni budeme čekat s tebou, jak je třeba ve velikých chvílích, s láskou a odvahou!

Opona.

(Pokračování.)

Věra Pádovská:

Milenka.

Života vlny dmou se kolem horké, syté,
posměchem stříkají ty smělé obraty:
„Vy malé dlaně bláhové, co uchvátíte,
když zůstáváte pořád sepiaty?“

Však ona, chladný ostrov prostřed lávy,
se nepohne, vždyť souzeno jí jest
vzpomínku jedné trním ověnčené hlavy
jak roucho Veroniky v duši nést.

Nic příboj nezmění, jenž se tu věží
a perly hází, vzpourou zaduje —
co zajal nekonečný stín, jenž za ním leží,
v života kráse nikdo znova nevybojuje.

Svou cestou půjde, aniž s vojskem pila
rozkoše nápoj, marně nabízený dar,
a raděj bláznem bude všem, než aby bojovníkem byla,
jenž třebas lebku upraví si za pohár.

D. G. Rossetti:

Z lyriky.

Překlady *Žofie Pohorecké.*

BŘÍMĚ NOVÉHO ROKU.

Zněl z trávy sladkých písní ples
nám v cestu v jarní den.
Z všech písní, jež jsme znali, dnes
zazpívat kterou jen?
Ne onu, duše, ne! —
Ne tuto, duše? ne? —
ač naše kdys, jsou s časem ztracené.

Je nad vším bledé mlhy tíž,
rok nový slunce vssál.
Z všech polibků, jež dány již,
který chceš, by teď plál?
Ne onen, duše, ne! —
Ne tento, duše? ne! —
je pro sních slast, již vítr odvane!

Nám oči stíní větví splet'
a nebe kryje v síť:
co pod nebem jest, nač nám teď
je nejvíc zapomnít?
Ne vznik náš, duše, ne, —
ne smrt též, duše, ne, —
leč lásky cit, však *naši* dávno ne! . . .

ZPĚV A HUDBA.

Nech ležet chladnou ruku svou
na očích, v jejichž víčkách pal,
stín růžový z ní v duši mou
by hojivý mír, ticho dal.
A na ruku svůj polož ret,
svůj dech mě skrz ni cítit nech,
když zpěv tvůj učí jako v snech
mou duši rozumět.

V mém mozku zřídla hudby jsou
pod rukou tvou, vnitř očí mých,
a ty tvé hrdlo roztřesou
v arií pulsech bolestných.
Dej hudbě ztichnout — skloň se [blíž:
líp chápe duše hudbu tvou
v tvých rukou stínu ukrytou,
když zpěv teď zmlká již.

BEZESNOST.

Jsou lehká roucha noci chvil,
kdy přikrádá se svítání,
je lehký spánek v zmítání,
jež ducha vítr způsobil.
Leč v polosnu, jenž změn je hrou,
jenž vzpomíná — zas neví již, —
tu duše moje duši tvou
přitáhla přece blíž.

Životy dálky dělí nám,
myšlenky blízko máme své,
ač vše, co srdce k srdci zve,
je matné zde a jasné tam.
Dnes v noci Láska paní mou:
a s rozkoší, v níž smutku tíž,
tu duše moje duši tvou
přitáhla přece blíž.

Zda domov jest, kde těžká zem
se mění v vzduch, jenž muk je prost,
kde voda hasí žíznivost,
kde ohněm Láska v příští svém?
Zda víře, jež zná metu svou,
se naděje pak splní spíš —
a duše má pak duši tvou
přitáhne na vždy blíž?

S BOHEM!

Stromy, jež zřím chvět,
co as vánku dí váš ret,
a co vánek dí vám zas?
Duším těžkým, lehkým v let
vy, jichž šepot zřím se chvět,
zda kývnete „S Bohem!“ as?

Moře, vzdmutá v svět,
větry, s mocí mořem chvět,
echo, skryté v mušle skrýš, —
žitím těžkým, lehkým v let,
moře, jež jsi lačný svět,
zda svým echem „Zdař Bůh!“ díš?

Z Alešova kalendaria: Květen. — Červen.

Mraky, jejichž roj
překvapení nových zdroj
v oblaka zná věčně vnést, —
zda těch tvarů let a znoj,
mraky, jichž jde v šíř, v dál roj,
znakem „Zdař Bůh!“, „S Bohem!“ jest?

Srdce, zchřadlé z běd,
jež únavy cítíš sled,
duše, jež ždáš o pomoc, —
rozpněte svá křídla v let,
duše smutná, srdce z běd —
S Bohem! Zdař Bůh! Dobrou noc!

ROZLOUČENÍ V SMRTI.

Vše padá: déšť, list, roku dni,
(Kmen vrby sehnut nad pramen,)
jich pád má duše slyšet mní;
. . . jež byla zde, ta v hrobě sní . . .
(vítr fouká v noc i v den.)

Však teď, v znamení stajeném,
(Běl vod má na běl vrby moc,)
v dne sklonu dechu znaveném
tvou cítím tvář na líci svém.
(vítr fouká v den i v noc.)

Z mé smrti má můj život ples;
(Záchvěvy vrby, vody sen,)
líc mou i tvou déšť studí dnes,
však, až se sejdem, vzplanou, věz.
(vítr fouká v noc i v den.)

Mlh dav se vznes' a nebe stmněl;
(Lká vrba, světla bledne moc,)
z tvých rtů jak duch by pečeť měl, —
je oddal, abych umřít směl!
(vítr fouká v den i v noc.)

Vše padá: déšť, list, roku dni,
(Kmen vrby sehnut nad pramen,)
jich pád má duše slyšet mní;
já zde jsem, Ona v hrobě sní . . .
(vítr fouká v noc i v den.)

POLOSTÍN.

Do očí jsem jí nepohléd',
(ač sotva byl bych poznal hned
v tom množství očí jeden zrak,)
neb nebyl bych je odtrh' tak
od hvězd, jež hledí v noci mrak.

Též za ruku jsem jí nevzal,
(ač sotva byl bych rozeznal
ji v dotyku ruk přátel všech,)
neb nebyl by ji vzrušil žeh,
jenž pálil dlaň mou v bolestech.

Já neposlouchal její hlas,
(ač vyvolených málo as,
jimž radost z všeho v sluch znět smí,)
neb nebyl by zněl v nářku mi,
jímž u večer les pláče v tmy.

Nepotkal víc jsem její stín,
(ač západ, jenž vzal slunce v klín,
posledním stínem v dál se hnal,)
neb nebyl by mi v cestě stál,
když horeček teď v červnu pal.

Prý byla smutná v onen den.
(Ač k čemu říkat, tuchou jen
já o čem dřív už zpraven byl?)
Ač srdcem pláč třás' za těch chvil,
já nehnut stál a nemluvil.

Tím víc však jazyk mořských pěn
(ač mnoho hlasů křičí v něm,
jež z domu mrtvé tužby jdou,)
tu chvíli olká — s Vzpomínkou
když Vítr, Moře jedno jsou.

ŽEL, DÁVNO TAK.

Ach, drahá, pro nás dávno tak,
kdy mládí čas se věčným zdál:
strom, nebe pěly tehdy však,
proud ve zpěvných se vlnách hnal,
v dnech, jichž z nás kdo už nepoznal.
Žel, dávno tak!
Ach! Byla to jarní doba?
— Ne! Mladí jsme byli oba!...

Ach, drahá, stár jsem dávno tak,
a stáří zdá se k sklonku brát.
Ač v dnech a létech zpěv zmlk' však,
zda je v nich síla dosavad,
jež znala tepot srdcí zhřát?
Žel, dávno tak!
Ach! Byla to jarní doba?
— Ne! Mladí jsme byli oba!...

Ach, drahá, mrtva's dávno tak.
Za jak dlouho se sejdem zas,
kde hodin zpěv nezmlkne však
a květů nesežehne mráz,
kde luny svítí věčný jas?
Žel, dávno tak! —
A bude to jarní doba?
A budem' pak mladí oba?

PROMĚNA.

Ve stínu Smrti novém zřím
bytostí tvář i zjev kol jít:
buď klopí zrak, buď bodnou jím,
buď v chůzi jejich spěch, buď klid,
však neslyším jich promluvit.

Kéž z nich jen Jedna mluvit smí!
Jež nečeká, až přijdu blíž,
leč sama vždy — jak zdá se mi —
se noří v zmlklých písní říš,
a než k ní dojdu, zmizí již.

Ó, drahá, kdy náš každý den —
živoucí smrt jsa — mřel i žil,
my stále byli spolu jen,
tys směla zůstat, kde já byl
a neodcházel v jiný cíl.

Zda někde místo v taji hvězd,
získané srdce rukojmím,
kde exil v asyl změněn jest,
kde naplní se los tvůj s mým,
kde počkáš, a kam přijít smím?

NÁHLÉ SVĚTLO.

Já byl zde již kdys dřív,
však nelze říc' mi, kdy a jak;
já poznal trávu našich niv,
pach sladký tak,
a vody vzdych, kol břehů světel div.

Tys byla mou již dřív,
však nevím kdy, jak dávno as;
když — vlaštovek vzlet shlédnouc s niv —
šíj stočila's,
já poznal vše, kýs závoj že kles', mniv.

Zda totéž bylo dřív?
A zda vířivý času zdroj
vždy s Žitím Lásku obnoviv,
chce s Smrtí v boj?
Zda den a noc slast budou tak jak dřív?

TOTÉŽ.

Totéž, drahá, jest.
Tentýž svět zná taj strun zchvět,
v sluch těžkým srdcím vnést.
Totéž, drahá, jest.

Vskutku tytéž jsou:
nebesklon i moře ston,
i věci, jež z vln jdou,
vskutku tytéž jsou.

Nad mořem jak val
stře se ploché nebe však,
a dřív hbitý, ztrnul mrak,
by brzy zkázu vzal,
mrtev vykapal.

Zdálo se tak v čas,
kdy já byl tvůj, ty život můj,
a všecko totéž as,
všecko však svět v nás?

Můžem týmiž být?
A byť svět snad i mrtev pad'
a my dva měli zbýt,
nelze týmiž být!

TOUHA.

Přes pahorek, kde slunce zachází,
dál pluje mrak a nezůstává stát,
neb jeho cíl za rudým západem;
a klid nemůže vánku odehnat,
jenž — vůle větru — vždy dál odchází;
přes vrchol vln jde pěna úpadem
a touhy oblast dále nachází;
a v odpočinku po všem shonu svém,
po všech těch létech touhy palčivé
splynete v klíně jednoho dne snad,
by s polibky jste pili slzy své.

HRANICE MOŘE.

Pozoruj moře věčný hlas:
je sám to Čas, jenž vtělen v zvuk,
skořápky zemské je to hluk.
Vždy tajemně dál trvá zas,
co konec moře: zrak náš vnik'
jen na píď v ně. A co Čas vznik',
zvuk tento dí, jak padá čas.

Ne klidně (což smrt) — s truchlením
starého žití, jež vždy snad
složeno bylo z temných vád.
Jak srdce světa, s svářením
a klidem pak, tak tepe v břeh,
a šedé nebe, sfinga všech,
je všude nad ním, všude s ním.

Naslouchej moři sám a sám,
poslouchat sám jdi v lesů tiš,
v těch samotách hlas uslyšíš,
v němž jeden zvuk ti dobře znám;
poslouchej hukot zástupů
i v klesání i v vzestupu,
hlas větví, vln vždy poznáš tam.

A zdvihni mušli na březích
a přilož ucho k jejím rtům,
touž vzdychne touhu, taj týchž dum,
jsouc echem řeči moří svých.
A Lidstvo týmž jest, čím tys dnes.
A Země, Moře, Člověk — věz —
jsou všichni spolu v každém z nich.

TEMNÉ KONČINY.

Den i noc jsou temná říš
těm, kdož v srdce chtí jim zřít;
mračna rtů, jež v dál chce jít,
zpěvu jitra nevidíš:
jedině jen vidět jsou
divé stíny prázdnou tmou,
hloub pod hloubkou neznámou,
nad neznámou výší výš.
Jdem žitím, dumáme: —
„Je divno s vírou hrát,
že vše, co neznáme,
poznáme jedenkrát."

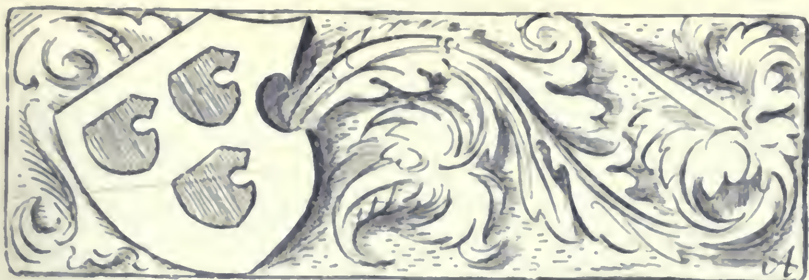
Minulost nepřijde zpět;
nové ihned starým jest;
o tom mluví mnohá zvěst.
Avšak mlčí mrtvých ret:
zda-li vůbec dlí teď kdes,
zda jich úděl žal či ples,

zda byli, co my jsme dnes,
kdo je vyzval v jiný svět.
Jdem žitím, dumáme: —
„Je divno s vírou hrát,
že vše, co neznáme,
poznáme jedenkrát.“

A co Srdce — Nenávist,
jež v tvých prsou, Čase, zní? —
Rudý svár od prvních dní,
divokých těch hádek svist.
Válka, jež je zkázy mrak,
a mír, jenž vše zvládne pak, —
a v prázdnotu upřen zrak,
jenž chce v zraku Fata číst.
Jdem žitím, dumáme: —
„Je divno s vírou hrát,
že vše, co neznáme,
poznáme jedenkrát.“

A co Srdce — Láska, žár,
jenž ti v prsou, Lidstvo, vře?
Polibek tvůj v kletbě mře,
jejíž rve jej s šklebem spár;
zvon tvůj změněn ve zvuk hran,
naděj tvou rve větru van,
tvé „S Bohem!“ pal hořkých ran;
co z nich prázdných ozvěn dar?
Jdem žitím, dumáme: —
„Je divno s vírou hrát,
že vše, co neznáme,
poznáme jedenkrát.“

Hlasu nebes neslyším,
znudil je všech křídel let;
ach, a není rozumět
ani moře věčným mším!
Mrtva je již Minulost,
je a není Přítomnost,
je pod zámkem Budoucnost,
a co my jsme mezi vším? —
My, již jdem, dumáme: —
„Je divno s vírou hrát,
že vše, co neznáme,
poznáme jedenkrát.“

Karel Žák:

Úspěch.

Román.

(Pokračování.)

VII.

Prokop uskutečnil také zevně svůj rozchod se svou rodinou, přestěhovav se do čtvrtého patra vinohradského domu, v němž najal dvě malé místnosti. Jednu zařídil si jako atelier, druhou jako ložnici. Vedle měl podobný byt starší malíř, kterého znal Prokop před svým přistěhováním se jen dle jména, nepříliš proslaveného.

Prokop potřeboval, musil míti atelier s horním světlem, chtěl-li se státi malířem, chtěl-li přikročiti ku provedení velkých svých děl, jež mu bez ustání tanula na mysli, chtěl-li opustit své dosavadní podělkování v písemnictví a výtvarném umění a přikročiti ku mohutným, životním, stěžejným svým pracím. Pro tato díla opustil studia, vyšlapanou cestu k občanskému povolání. Nyní chtěl se s plnou přesvědčeností ve zdar svého poslání a zanícením vrhnouti do díla. Stane se umělcem, bude úplně zaujat svou činností, osamotní se zcela od dosavadního svého společenského ústředí, ponoří se všecek v nový svůj život. Dal přinésti do svého atelieru z matčina bytu skrovný svůj osobní majetek a zařídil svou pracovnu i ložnici nuzně, ale dle možnosti vkusně a případně, pomocí záloh, jež na příští práce si vybral v redakcích, u nakladatelů a obchodníků obrazy. Rozpočty utvářily se zcela jinak, a Prokop byl nucen, dle nich se zaříditi. Ale doufal a věřil pevně, že v jejich mezích vyjde, a byl odhodlán zápasiti a pracovati do úpadu, aby nepodlehl, aby se udržel nad vodou. Musil dokázati světu, že ví, co chce, a že dovede svou vůli také provést, proměniti v čin. Musil to dokázati také matce, která jen po prudkých duševních bojích dala svolení ku změně Prokopovy životní dráhy, a také sestrám Fině a Miladě, které škodolibě číhaly na nezdar Prokopův, na jeho ztroskotání, aby mohly říci: „Tak jsme prorokovaly, tak to dopadlo ...!“

Prokop se uskrovnil, zmenšil značně svou životní míru. Ráno uvařil si čaj, pak pracoval, bafaje prudce nejlacinější tabák ze šti-

plavé krátké dýmky, až do oběda, jejž snědl ve chvatu v nejbližší laciné hospodě, pracoval pak až do tmy o svých obrazech, pak četl a psal při světle malé své studentské lampy, a večer trávil v nedaleké hospůdce, v níž se scházela velmi pestrá společnost. Několik malířů, umělců celkem již hotových, jej tam přilákalo, jejich hovory o umění, jež chtěli reformovati a učiniti výsledkem ekstatického zjevení, jej tam udržovaly. Sedal takořka u nohou těchto mužů, z nichž každý měl odbytu krutou školu života a probité umělecké zápasy; jeden z nich opustil pro umění úřad podučitele na vesnické škole, jiný byl dříve malířem dýmek, třetí byl tkalcem. Nejvíce však imponoval Prokopovi předčasně sešedivělý krajinář, jenž šest let v pravém slova smyslu zmíral denně hladem, ale přece neopustil umění a probojoval se k slušné existenci. Mezi umělci sedávali někteří literáti, studenti, drobní úřadníci a písaři a několik živnostníků. Tam seznával Prokop krutost života, z vypravování hostů hospůdky čerpal sílu a odvahu ku živoření, zápasům a vítězení.

Lešák a Bureš přišli za Prokopem, pořádali v krčmě s malíři, studenty a řemeslníky občasné své pitky, a stávalo se často, že Prokop po noci, prohýřené se starými svými přáteli a novými soudruhy, probouzel se až k poledni, nemocný, znechucený, neschopný ku práci. Ale vzněcoval se zase ku práci, k energii, a ruče chápal se svého díla. Pohoda byla v tomto ročním období, za podzimu předčasně pokročilého, ku práci velmi nevhodna. Ráno bylo dlouho přítmí, večer záhy nastával, a skoro celý den bylo kalné osvětlení, které rvalo zrak a malbu skoro znemožňovalo.

Lhostejná a tupá i rmutná jako podzimní počasí, svírající a tísnící každého duševního pracovníka, byla i Prokopova nálada. Lhostejně vyslechl zprávy Lešákovy, že Édy studuje ve Vídni dále na technice a že se již připravuje ke druhé státní zkoušce inženýrského odboru, a že Kypke je vysloveným a officielním milencem paní Nyčové. O Marketě Vatkové Prokop se nezmínil; nechtěl ani věděti, co se s ní děje.

Několik přechodných poměrů s modelkami vyplnilo všecek sexuelní život Prokopův, poměrů, zanechávajících pustotu a prázdno i ošklivost. Po paní Nyčové takové milenky, po čisté Marketce plýtvání citem k takovým ženštinám — myslil si Prokop, ale zároveň sám sobě namítal: Každý muž byl jednou mlád, a proto se každý domníval, že se musí hodně pošpinit. Ani pro jednu z těchto přechodných svých milenek nepocítil Prokop hlubší náklonnosti; nelitoval ani chvíli rozchodu s těmito družkami atelierového jeho života a osamělých jeho okamžiků.

K matce docházel zřídka kdy, omlouvaje se návalem práce, a jen tehdy, tušil-li, že Fina a Milada, pohlížející stále úkosem na jeho uměleckou činnost, nejsou doma.

V nedostatku pracoval Prokop zdatně a byl by se těšil ze své odhodlanosti, kdyby nebylo bývalo neklidu, jenž jej často roztřásal. Někdy dostavovala se vibrace nervů, jež zvrtla Prokopa v klidné úvaze, kterou si Prokop takořka stále diktoval. Opět přistihoval se Prokop při všelikém bezúčelném konání, v bezmyšlenkovém přebírání

se starými dopisy. Nechtěl se ničím vzrušovati, zarmucovati, a přece kráčel stále po stopách minulosti. Minulý jeho život, plný pozlátka a cetek, připomněl mu pohled do místnosti, v níž jeho někdejší klub pořádal taneční zábavu — jemu, jenž nyní, roztřesen zimou v sešlém svrchníčku, polo vyhladovělý a ošumělý šel v noci z hostince do svého atelieru. Kdysi rozechvěl jej trpce pohled na kočáry, sjíždějící se na Žofín. Kolikrát kráčel Prokop mimo tyto kočáry po žofínském můstku na ples! A nyní? Začal hledět láskyplně do oken kočárů, jako by se nemohl nabažiti pohledů do zářících dívčích očí, vyhlédajících za skly v mihotavém světle mostních plynových svítilen. To vše náleží minulosti — všemu je konec! A pak oddával se Prokop tichým vzpomínkám ve své hospůdce, zatím co plynové světlo nad jeho hlavou lehkým bzučením, smutnými záblesky doprovázelo hudbou i barvou tlumené jeho, bojácné přemítání. Byl přece ještě mlád a měl býti vesel, ale nynější jeho život neposkytoval mu podnětů k veselosti. A přece si říkal: Kdyby nebylo citových přemetů, tajemných nárazů smyslů o rozum, ustavičných vzájemných konfliktů obou těchto mocností v člověku, — nebýti toho všeho, zbýval by nízký materialismus s ohyzdnými, pouze brutálními svými důsledky, s celou tou stupnicí hrubosti, moci a trestu, a pak více neměl by život lyriky a neměl by ceny.

Zdálo se Prokopovi, že dni přelétávají v nepohodě, v sychravém dešti mučícím ho zimou a vlhkem až k srdci, že přehánějí se mu přes cestu jako hrst suchého, smutně harašícího listí v proudění podzimního vichru. Bylo mu, jako by se byl po delším pobytu ve světové rušné metropoli ocitl v malém, úžasně smutném, osamělém venkovském městečku. Žil tak, že si skoro nebyl ani vědom animálního svého života. Měl chvíle, kdy necítil vůbec ničeho. Myslil si, že více není, čeho by nebyl ještě procítil. Jako by byl světu všecko již řekl, co dovedl, jako by byl vše od světa již vyslechl. Churavěl všemi svými smysly. Nebyl více středem svého světa, jenž kroužil a koloval kolem zcela jiných ohnisk.

* * *

V této době, za podzimu zase rozjasněného, prochvívaného lehkými, půvabnými mrazíky, jež uhodily náhle a rozplývaly se k poledni v teplo skoro jarní, seznámil se Prokop s Mařkou.

. . . A zde chápe se kronikář mládí Prokopa Fanty opět pásma svého vypravování, rozpředeného v plnou situaci začátkem této historie.

Prokop nedovedl si ani později, po létech, vysvětliti, jak mohl vzplanouti láskou k Mařce, tomuto děvčeti z lidu, a jak mohl poměrně tak dlouho k ní býti ztravován vášní, která jej tehdy vyplňovala. Mařka nebyla nikterak roztomilá, ani upřímná a sdílná, že by si byla každého mladého muže podrobila, že by si ho byla získala.

Mladý lékař, s nímž po delší době rozmlouval o záhadě vzplanutí své lásky k Mařce, a jenž se zabýval mnoho psychofysiologií, otázal se Prokopa: věří-li, že má věc tato hluboké základy, a že jí

nelze vysvětliti obyčejnými, takořka společenskými vlivy, vnadami způsobů, kouzlem osobnosti. Jsou prý jisté vlivy, jichž se nedovedeme zhostit, jimž podléháme. Suggesce jest pro tento úkaz nejširším výrazem. Faktum je, že někteří lidé mají sílu, diktovati nám svou vůli, podrobiti si nás, ač nejsou lidmi nejsilnější vůle. V tom je cosi nevysvětlitelného, novellista by řekl: démonického. Ze slov lékařových nebylo Prokopovi vše jasno. Ale jeho výroky byly proneseny tak kategoricky, s takovou přesvědčivostí, ano zaníceností, že Prokop nechtěl nebo nemohl pustiti se s doktorem Bulatou do polemiky. Prokop cítil, že Bulata má pravdu: zdali proto, že byl Prokop odevždy nakloněn věřiti všemu, co mělo jen trochu nádechu tajemnosti, transcendentálnosti, nebo věřil-li na slovo Bulatovi, jenž byl považován za učence, nedovedl říci. Ale stál při Bulatově názoru. Bulata promluvil pak rychle, vrhl v Prokopovy myšlenky představu člověka, jenž má ve své smyslnosti rys čehosi neuvědomovaného, chorobného, fatem nebo nezdolnou mocí hnaného, člověka, jenž dovede jiným lidem v oči obrátit neřest jen lesklou, neodolatelnou její stránkou. V tom, co Mařku stále ztravovalo a čím Mařka patrně trpěla, — jak naznačoval Bulata, — spatřoval Bulata, a s ním tedy i Prokop velmi mocnou, každého člověka strhující mimovolnou sofistiku, jež z neřesti dovedla vyloudit kouzlo umělecky raffinovaného požitku. Nebylo pochybnosti, že v štíhlém a slabém těle tohoto děvčete sídlily prostředky a mocnosti kurtisány velkého slohu. Záchvěvy jejího těla byly bujně zvířecké. Její oči skoro lekaly pozorovatele — byly ve své kráse jakoby zatřeštělé v sledování vysněných bacchantických orgií.

Bída a starost, kterou Mařka měla od dětství před očima a kterou sama prožívala, zocelily její vrozenou urputnost. Tato mladá žena neznala citovosti, něžnosti, — znala jen rvavý požitek těla, pohlaví, hnala se bez ustání za ním. Prokop slyšel, jak řekla kdysi Mařka své matce, žádající ji o peníze:

„Co potřebuje taková stará ženská, jako jste vy? Máte dost toho, co vám dávám na živobytí. A když ne, jděte žebrat, nebo dělejte si, co chcete. Já se na vás dřít nebudu!“

To byla jistě tvrdá slova i mezi lidmi, kteří neodvažují, než něco řeknou, jako lidé vzdělaní. Věčné plahočení a zápas o skývu chleba však otupuje citlivost.

Mařka vypravovala pak někdy Prokopovi ze svého mládí výjevy, jež Prokopem otřásly. Mařčina matka neřekla, že nemá, když děti žadonily, že mají hlad. Místo chleba rozdávala v návalu bolestného vzteku dětem rány, aby mlčely. Tatík propil obyčejně, co měl. Kolikráte slýchala Mařka ve svém dětství, že matka ji napomínala hrubými slovy: „Chceš být takovým ničemou, jako tvůj táta?“

A o matce slýchala Mařka zase úsudky sousedek:

„Ta vaše máma takhle jenom chodit po ulici a hubařit a sbírat klepy!“

Mařka narodila se v domě bídné předměstské ulice. Otec Mařčin byl nenapravitelným opilcem, známým v nejširším okolí. Mařka se

nepamatovala, že by byl její otec kdy dělal nějaké řemeslo. Chodil jen nádeničit, nebyl-li v kořalně nebo v hospodě nebo nespal-li úplně zpitý. Kdysi se opil tak, že lezl po ulici po čtyřech a ocitl se pod koly vozu. Umíral v nemocnici, uzdravil se však a byl pak způsobilý již jen ku podělkování. Ku stáru uchytil se v ústavu pro veřejné posluhy. Zpíjení se nenechal.

Záhy dověděla se Mařka, že nejstarší její sestru měla její matka před svatbou, s jiným mužem, ne s pozdějším svým manželem. Opil-li se otec, bil matku a dával dorůstajícím dcerám na srozuměnou, že nelze s určitostí označit otcem Tončiným jediného z dělníků v ševcovině, v níž matka za svobodna pracovala. A nejmladší bratr Mařčin, František, byl počat v době, kdy její otec umíral v nemocnici . . . .

U Mařčiných rodičů byla na bytě malá dívka, kterou si vzala matka Mařčina k sobě na výdělek od číšnice. Na dítě platil bývalý milenec číšnice, jakýsi student, a z tohoto výdělku obživovala se Mařčina rodina.

Ve svém čtrnáctém roce přišla Mařka do služby k zámožnějšímu krejčímu, kde měla chovat nejmladší dítě, krmit husy a dříti při domácích pracích do úpadu. Několik dní po Mařčině vstupu do služby svedl ji padesátiletý slabomyslný bratr její zaměstnavatelky. Mistrová zbila za to Mařku a vyhnala ji na hodinu. Pak Mařka sloužila v jiných rodinách a byla chvilkovou milenkou svých zaměstnavatelů, synků židovských rodin, nosičů a řemeslníků, kteří přicházeli do domů, v nichž byla zaměstnána. Žízeň pohlavního požitku ztravovala ji od prvního probuzení se její dospělosti. Nebyla ještě patnáct let, když onemocněla tyfem. Když vyšla z nemocnice, nevrátila se více do služeb. Stala se učednicí u švadleny, a v šestnáctém roce poznala její matka — příliš pozdě, — že je Mařka s útěžkem. Když povila Mařka chlapce, stloukla ji matka ještě polomrtvou a omdlévající tak, že musil rozzuřenou lítici od ní odtrhnout opilý otec. Dítě brzy zemřelo, a Mařka vrátila se do práce ku švadleně. Bylo jí nyní vše lhostejno, — znala již život a chtěla ho užít plnou měrou, ovšem opatrněji. Po slehnutí začala Mařka růsti a síliti a stala se krasavicí. Byla vytrvalá v práci, schopná a obratná. Rvala se se svými soudružkami, hádala se s každým pro slůvko, byla neústupná a velmi domýšlivá na vše, co dovedla. Její vypínavost a chvástavost neznala míry. Nesmírně vyvinula se u Mařky také lakota, chamtivost. Vyrostla v bídě, obdivovala se penězům a záviděla bohatství, i umínila si, že bude vydělávati a spořiti. Usmyslila si, že za vedlejším výdělkem několika krejcarů poběhne „kraj světa“. Kdyby ji tak někdo šatil a sytil — peníze, ty drahé peníze, bez nichž není ničeho na světě, by mohla shrabovati, a nedala by nikomu ani krejcaru, aby nebyl z ní takový žebrák, jako její rodiče.

Když byla Mařka pokročilejší věkem, formulovala si často své záměry: Vrozená schopnost se nezapře u člověka, ať už je učencem nebo nádenníkem. Které je tajemství, přikouzliti k sobě štěstí? Přičinlivost je základem, ale využitkovati ji je hlavní věcí. Zkus na všem svoje schopnosti! Každou práci dovedeš, a lidé musí o tobě věděti;

zavděčíš se jim, aby tě doporučili. Bude-li někde potřebí člověka, jenž je ke všemu, naleznou tě.

Trpělivost Mařčina prodělávala často nejtrpčí zkoušky, ale Mařka vzdorovala všemu namáhání, všem ústrkům, s nastraženou veselou tváří, s neumdlévající chutí podstoupiti každou zkoušku, každou práci. Její sebezapření, její schopnosti přizpůsobovati a přetvařovati se byly takměř bezmezny. Pokud byla Mařka učednicí, byla poslušným, poddajným otrokem každému, kdo měl skutečné nebo domnělé právo poručiti jí, kdo se na ni rozkřikl. Pak, když se naučila sama práci a mohla poroučeti jiným, byla hrubá, bezohledná, krutá. Jakmile se osamostatnila ve svém povolání, odstěhovala se od své rodiny a přerušila s ní veškeré styky.

„Dělali mně všichni ostudu," řekla Prokopovi. „A matka .... měla stále milence, ještě jej měla, když už byla téměř stařenou ..."

Když zmocnil se Prokop poprvé Mařky, stal se účastníkem orgie lásky tak mohutné, silně vzrušující a bohaté, že jí v náručí jiné ženy ještě nikdy nezažil. Toto mladé děvče žilo smyslovým životem tak nádherným, jak se tehdy Prokopovi zdálo, že smyslné její doteky vyvíraly jí přímo z duše, srdce, mozku, nervové soustavy. Tato dívčina prostého ducha a nízkého původu kralovala bohatstvím vznětů, jež se zdálo Prokopovi nadlidským, nevyčerpatelným.

Taková milenka byla způsobilá, upoutati mladého muže k sobě řetězy nezdolnými. Šílen žízní lásky, vracel se vždy Prokop do jejího náručí. A nedovedlo ho od ní odpuditi ani, když obrazotvornost a vynalézavost jeho milenky v rozkoších lásky počínala buditi jeho podiv, když se Prokop cítil skandalisovaným zcela otevřenými vyzváními, jasnými návrhy Mařčinými, když jej počínaly zarážeti Mařčiny prosby a výzvy pokálené nejrobustnější životní zkušeností. Z toho vycifoval Prokop výpach čpavých levných voňavek, dým cigaret, a bylo mu, jako by v místnostech, v něž zapadal za prvních svých studentských let, slyšel drsné, chraptivé hlasy za případného průvodu — drnkání manopanu. Prokop nedivil se lásce, která se chce vyžíti, vybouřiti v úplnosti svých tužeb, v celém rejstříku tónů. Již se často vzpouzel útočnosti Mařčině, již chtěl jí říci slova, podobná závěrečným prohlášením počestného muže ve tvář slečny z nížin polosvěta, ale upadal znova v osidla této kouzelnice lásky a byl měkký a něžný, jako kdyby si připravoval slavnostní a velmi slastné smíření s pohněvanou milenkou. Podléhal prostě vždy této mladé ženštině, nemoha naprosto formulovati si problém jejího duševního, milostného života. Oddával se běsnění lásky, a vystřízlivěv, byl jat chmurnou, vážnou resignací, přesvědčením, že nemůže si pomoci, že nemůže se vzchopiti k odporu. Nechtěl trpěti Mařčino šílení lásky, ale pak smiřoval se s ním vždy v hladkých, zálibných samomluvách.

Prokop trpěl nejen těmito milostnými záchvaty Mařčinými, ale byl často stísněn také nesnesitelnou, nepěknou její povahou, neladnými, urážlivými jejími návyky, její sobeckostí a soběhrdostí, i neustálou choutkou trýzniti, posmívati se a pronásledovati. Přes to vše byl pouhým otrokem, bezmocným nástrojem Mařčiným.

A vzpomínal si na povídačku kterési své tety z rodného městečka, stařeny, která věřila v čáry, strašidla, telepathii a nadhvězdnou dimensi.

V městečku byl kdysi posádkou jízdecký pluk, v němž sloužil, pil, hýřil a v karty hrál mladý důstojník, baron Stras. A jako vše na světě má svůj konec, skončila také sláva páně baronova tím, že měl voliti mezi potupným odchodem od vojska — degradováním pro dluhy — nebo čestným odchodem od vojska, to jest: odchodem prostřednictvím výstřelu z revolveru ku vítězné armádě v nadoblačných výšinách. Ale osud přispěl mu na pomoc třetí možností záchrany: sňatkem s dcerou bohatého kupce z města. Sňatek se stal skutkem, tchán koupil dceři a zeťovi veliké hospodářství, a pan baron stal se tedy statkářem. Změnily se sice jeho majetkové poměry, ale nezměnily se ani jeho povaha, ani valně jeho způsob života. O jeho blahobyt starali se žena a tchán, ale za to pan baron staral se pramálo zase o mladou svoji ženu. Nebyla ostatně příliš lákavá: ani zjevem, ani duchem. Pan baron byl stále na záletech, za každou ženskou, která se mu namanula. Doma ovšem byly nesváry — ale pan baron měl vládu v domě; neposlouchala-li žena, byla bita. K ráně do zad, k hrubému strhnutí ruky, k pobídnutí pěstí byl ostatně baron vždycky připraven, byl-li rozzloben nebo netrpěliv.

Jen „černé Marjáně“, děvečce ve stáji, neublížil. Byla tak ohyzdná, „že se na ni nemůže ani podívat, aby mu nebylo nanic“, jak říkával. Měla žlutý obličej s hnědými dolíky od neštovic, obličej brázděný podlouhlými, jako podebranými ssedlinami kůže, zející ústa s visutým bezkrevným rtem a promáčknutým, jakoby bezchrupavkovitým nosem. Byla nesmírně tlustá, tak ztučnělá a sehnutá, s tak dlouhými lokty, že se zdálo, jako by chodila po čtyřech. Zkrátka, působila dojem zvířete.

Pan baron počal churavěti, pokašlával, chřadnul. Zavolali lékaře, radili se s ním o nápravě drahocenného zdraví páně baronova. Lékař nařídil léčení mlékem, čerstvě nadojeným, animalně teplým mlékem. Tenkráte se tak léčilo. Pan baron chodil tedy do stájí ku dojení, jež obstarávala „černá Marjána“. Byl svou chorobou velmi nervosní, stále mrzut, že mu churavost vadí často v ustálených jeho zvycích, v choutkách a spádech. A výbuchy jeho rozmrzelosti snášela teď často „černá Marjána“. Kolik nadávek, kolik smýknutí a ran zkusila „černá Marjána“! Však o tom vypravovala po městě každému, komu bylo libo poslouchati.

Ale náhle počala „černá Marjána“ vypravovati o něčem zcela jiném. Jak je pan baron hodný, jak ji má rád, jak je k ní štědrý a laskavý. Stalo se skutkem, čeho nikdo neočekával, več nikdo ani uvěřiti nemohl: „černá Marjána“ stala se milenkou baronovou. A co je vskutku paradoxní: místo mnoha dřívějších milenek měl baron nyní jen jedinou milenku: ohyzdnou, hnusnou, zlou Marjánu. Poměr trval k největšímu pohoršení města, k zoufalé bolesti baronovy ženy několik let, až do smrti baronovy. Baronova žena otročila svému muži, plahočila se oddaně až k jeho konci. Bývala bita, plakala,

ale o tom, že by ho mohla opustiti, vydati jej jeho osudu, nechtěla ani slyšet. A po jeho smrti ujala se „černé Marjány“ a čtyř jejích dětí, dětí baronových. Svých dětí neměla — a starala se tedy o děti svého muže.

„Černá Marjána“ byla ve městě všeobecně považována za čarodějku. Lidé se jí vyhýbali, báli se jí — věřili po tom, co se stalo s baronem, že má divotvornou moc.

Tedy prostě: triumf naprosto nevzdělaného, nízko stojícího individua nad člověkem, jenž stál nad ním kulturou, původem, vzděláním a zjemnělostí nervů vysoko. Jaké pocity mystiky, která takové individuum počíná obestírati!

Prokop počal trpěti nezměrně rozvrácením své duševní a smyslové rovnováhy Mařkou, karikaturami, v které proměňovala svou lásku, jejími praktickými pokyny k nutným opatrnostem, lstím a pokrytectvím. Ale jako baron Stras byl v moci „černé Marjány“, tak byl nyní Prokop v neodolatelném nevolnictví Mařčině.

(Pokračování.)

Z Alešova kalendaria: Červenec. — Srpen.

Aug. Eug. Mužik: *Aloisu Jiráskovi.*

U lesa.

Drama o 1 jednání.

Osoby:

Blažek, bývalý tkadlec, zchromlých rukou.
Blažková, jeho žena.
Karlík, syn, čekatel učitelství.
Lojzička, zámožná dcerka ze sousedství.
Hajný *Pázdral*.
Barča, jeho dcera.
Tomeš, vysloužilý voják.

Děj v zimě odpoledne ve vesnici u většího města ve východních Čechách asi před 30 léty. —

Chudobná, ale čistá venkovská světnice. V koutě starý tkalcovský stav. Stranou vchod do pokojíka Karlíkova.

Výstup 1.

Blažek sedí u stolu, Tomeš a Blažková vcházejí a setřepávají si sníh a otírají si nohy.

Blažek. Tak jste teda hotovi?

Tomeš. Hotovi, jako vojáci. Všecko v pořádku, poslušně hlásím.

Blažek. A neviděl vás nikdo?

Tomeš směje se. I leda ten tam s hůry, a kde pak — ani ten, protože se tam sype jako peří z židovského pytle — ani stopy nikde nebude. Je to uloženo — ani kohout po tom nezakokrhá! No — kde pak, u vás — — kruci Laudon! A zítra k večeru přijede sedlák, mám to s ním už smluveno, odveze si to, a zas bude peněz jako babek.

Blažek. Ale pospíšili jste si, škoda, že vám těma svýma zchromlýma rukama nemůžu pranic být nápomocen!

Blažková chystá se k vaření. No, za to my tady s kmotrem sebou hodili!

Tomeš. Mordionsky jsme se zapotili — sviňský dření, taková borovice, ale teď aspoň bude chutnat! . . . Vytáhne láhev a zavdává si.

Blažková se směje. Vám, se mně zdá, kmotře, chutná pořád!

Tomeš. No — nebylo by taky divu — co má chuďas na světě jiného než trochu toho dření a té kořalky!

Blažek povzdechne si. A co pak, když už ani dřít nemůže, jako teď já! Dělám teď pána, odpočívám. Ale však jsem se taky něco nadřel, proti vám, Tomši! Oč jste vy mladší a odpočatější!

Tomeš. Jak to myslíte, kmotře? Snad ne, že jsem se trochu vyseděl?

Blažek chlácholivě. No — tak já to nemyslím.

Tomeš. A kdyby — co by na tom záleželo! . . . Nebylo by to nic tak špatného, nebyl bych první ani poslední. Nevídáno — kus dřeva — — to ani žádná krádež není! To roste v lese pro každého! To dal Pán Bůh všem. Ale zlodějem být, to ne, to chraň Pán Bůh!

Blažek úzkostně. Zlodějem — to ne — — můj Bože, to mně taky ani na mysl nepřišlo — — bez toho, Ježíš Marjá, i takhle — — když to vezme kolem a kolem, je to přece jen krádež!

Tomeš rozčilen. Krádež — krádež — — jaká pak krádež! Proč pak to nechává teda Pán Bůh tak volně růst! Dá si s tím ten boháč, kterému to patří, snad nějakou práci? Anebo docela snad větší nežli my? My alespoň to hlídáme, tak říkajíc, od první sazeničky, ale on, takový krkáč, takový pupkáč, ten se v lese nikdy ani neukáže, ten ten les ani nevidí a nezná — — neví ani, v kterou stranu leží ten jeho les. Celý život běhá jen po samých lekracích, a že má taky někde nějaký kus lesa, ví jen z toho, když mu fořt pošle z něho penízky.

Blažek ochotně. Tak je to, tak je to, to máte svatou pravdu, kmotře. To já se vždycky sám taky tak těším a omlouvám, když tak v noci tím gichtem nemůžu spát, a ten zvonek klinká už ráno klekání, a já se modlím, a ten zvonek pořád jako by volal: ‚Není tvý, není tvý, není tvý! . . .

Blažková rozhorleně. Ale to je tvý — ten gicht, ten ti už nikdo nevezme! . . . A z čeho pak ho máš? Z legrace jistě ne, jen z toho dření, z tý žebrácký tkalcoviny.

Blažek. Inu ano, to si člověk vyslouží na stará kolena! . . . Jenom že přece se mně zdá — krádež je krádež!

Tomeš vzpurně. Čerta starýho — abych neklel! Však budete pískat jinou, až budete tak zkušenej a protřenej světem a kriminálem jako já — haha!

Blažková. Pro Krista Pána, co to, kmotře, povídáte? . . .

Blažek. Ježíš Marjá, to by byla má smrt!

Tomeš. No, no — tak zpívá na začátku každý, jak ho zavřou. Ale na to má myslit teda už dřív, hned zprvu, a nepouštět se do něčeho takového, co smrdí kriminálem. Kdo se toho bojí, má zůstat poctivcem. Či snad myslite, že jsem nebyl taky takovým neviňátkem jako vy — jste dřív býval, hahaha? . . . . A když tenkrát někdo jenom ček', že bych moh' sedět, taky jsem se stropu chytal! Ale pomaličku a pomaličku si člověk zvykne. Teď mně to už ani nepřijde — aspoň si tam člověk odpočine. Chuďas nemá beztoho nic jiného na odpočinek než ten kriminál a potom ten hrob.

Blažek. No, Ježíš Marjá, tu vždycky radši ten hrob!

Tomeš. No, jen kdyby si člověk moh' vždycky hned vybrat.

Blažek. Ne, ne, Pán Bůh s námi a zlý pryč! . . . Taky si tak myslím a říkám v noci: Panno Maria Vambeřická, stůj při mně, dnes to bylo naposled.

Tomeš. A zítra na novo. Či máme pojít hlady se svou poctivostí? . . . „Pracuj, pracuj," káže každý, káže farář na kazatelně a pan ‚kštátní' za zeleným stolem. Ale pracuj, když není co! . . . Ať nám teda okážou, co kde pracovat! Teď je zima — no tak! . . . Práce nikde. Mám snad sbírat s vrabcema po silnici anebo se krmit šiškama? Ani do města nemůžeme — tam mají dost svých — a z takovýho výletu je ještě větší hlad. A když tak člověk nejí den a dva — — o tabáku ani nemluvím, a kořalka, ta, víme, teprve nemusí být — ale jíst se chce, a čím míň chleba, tím víc se chce, jíst se musí. A teď přijdou děti a neptají se; vem kde vem, táto, mám hlad, dej jíst! A tu je ten les náš dobrodinec, naše útočiště, naše stodola a špižírna; bez něho bychom byli jako ty vlaštovky, co tady v zimě uvázly. Nezbývá, než jít na něj — les dá. Ten člověka ještě nikdy nezradil a neodbyl jako lidé! Jen se ho jak se patří chytit a přidržet, jako já teď. A taky už mně tak hned nepřijdou na kobylku — dřív, hahaha, to byl u mne četník každý den. Ale teď . . . Ať si přijde, ať si hledá, čuchá i s fořtem a hajným! Já budu stát u nich, provedu je, kudy budou chtít, kůlnou, zahradou, půdou, sklepem, každou díru jim ukážu, každý prkno odtrhnu. Hledej si! . . . Skrejš — — já ti dám — skrejš! . . . U mne! . . . Budu pokojně ždímat svou fajfku — na mne si, holečku, nepřijdeš, u mne nic nepohledávej!

Blažková. Co pak vy — — ale kdyby přišli k nám! . . .

Tomeš. To je právě to, že nepřijdou. Protože — kdo pak bude mít vás v podezření! . . . Takový poctivec — starý Blažek — — v kostele nebesa nosil. Proto jsem si vykouk' vás, sousede. Ono to není takový veliký kumšt, ukrást tu borovici, jako ji uschovat. A proto se taky říká: Horší přechovavač než zloděj. Na něj je taky větší trest!

Blažek. Že větší — — můj ty Spasiteli!

Tomeš. No toť — to se rozumí. Ale z toho si nic nedělejte, kmotře, ještě nesedíte, vy ani já. *Vytahuje láhev.* Zavdejte si, strýče, a teta, spláchněte to všecko!

Blažková. I co pak vás napadá, já — ženská!

Tomeš. Tak vy, kmotře — no — — stálý zdraví!

Blažek. Ale ne, ne — já nepiju nikdy.

Tomeš *urputně.* Ne — to vím, to je vám sprostý — kde pak, vy a kořalka! . . . Pány děláte! Ani stolici člověku nepodáte, aby si sedl. Protože byste radši, abych už byl ze dveří. To se za mne stydíte, ale penízky ode mne jsou dobrý.

Blažek. Prosím vás, kmotře, jak pak můžete jen tak mluvit! Víte přece, že jsem vás měl vždycky rád!

Tomeš zlostně. Rád — nerad — — děkuju za takovou lásku. Myslíte si, že nejste se mnou z jednoho pytle, — tak je to. Děláte se moc „fajn“, moc lepším nežli já — no, bodejť ne, vy jste ještě neseděl v kriminále!... Ale co není, může bejt, a dost brzo, třebas i já se skoupal s vámа. Co pak já už můžu ztratit! . . . Ale vy — jste dosud zachovalej. Vaše, jak říkáte, čest a pověst, vaše dobrý jméno, všecko bude — ffff!

Blažek vstane, rozhodně. Mámo, obuj mne!

Blažková. Co pak chceš, táto? . . .

Blažek. Pudu k představenýmu. Už toho mám zrovna dost. Udám se sám, když jsem teda zloděj a když patřím do kriminálu. To si pamatujte, Tomši, já jsem až do teďka opravdu neseděl v kriminále, a od vás si to nenechám pořád vyčítat!

Tomeš chlácholivě. No, no, nevídáno! . . . . To je pejcha a furie! Jako ňákej milostpán! Dělá hned uraženýho. Dyť jsem snad tak moc neřek' — a když jsem řek', tak tu máš, hubo, abys podruhý mlčela. Plácne se přes ústa. Abys nebyla tak prostořeká! — No, už teda nic za zlý — a abyste věděli, že to s vámi dobře myslím, tak se zvu sám a ostanu u vás na večeři. Beztoho, cejtím, tetka vaří něco kalýho! Sedá si ke stolu a cpe si dýmku. Tak si dáme zase jednou něco pořádnýho, teplýho.

Blažková směje se. I toto, nic tak zvláštního, kmotře! Brambory! . . . Ty máte vy doma taky. To je celý naše jídlo, v poledne, večír. A zaplať Pán Bůh, jenom když jich je! To jen tady hochoj — škubánky se zelím — přijde, chudák, z ty školy celej mokrej, studenej a hladovej! Přes hodinu z toho města a v tomhle nečase — to není maličkost!

Tomeš. No, to věřím, vám je hej, budete mít pána! Pana učitela. To už má někdo takový štěstí! Proč já nemám to štěstí — taky bych kluka nechal študovat. Poslední sousto bych si pro něj od huby utrh'!

Blažek. No, kmotře, kdybyste věděl — že to všecko děláme jen pro něj, pro toho hocha — — kdyby jeho nebylo, to bysme my s mámou tohle nedělali — — už i na krádež došlo — pro něho! . . . Pláče.

Tomeš dojat. No, nechte toho, kmotře! Lidé o tom nevědí, a Pán Bůh vám to odpustí. A vy máte teď už taky radost z toho hocha; jako by nebyl ani ze zdejšího hnízda! Tak mu to sluší, a dobře se učí, jak slýchám.

Blažková radostně. Ó — co pak je o to — je pořád premiantem.

Tomeš. No, a když v neděli na tom kůru spustí na housle nebo zpívá — — to jako by v člověku něco se rozpouštělo, jako v březnu starej led.

Blažková. Já si taky pořád myslím — Panenko Maria, jen toho se nám dej dočkat, až hoch přijde na školu.

Blažek. Jenom k vůli tomu hochoj aby nás nepotkalo žádný neštěstí! . . .

Tomeš dojat. No, víte, kmotře — já jsem taková divná potvora, ale srdce mám na pravým místě, a kdyby něco přišlo, to si pamatujte — — já hodný lidi nezkazím. A potom — já už vím, jak to šmakuje, tam v městě, za mřížema, a nechci, aby někdo k vůli mně tam přišel! Radši všecko sám na sebe vezmu. Ale furianta proti mně dělat — — to nesmí nikdo, nikdo — — já, starej hulán — — kruci Laudon — — ani sám jenerál. To jsem vám na vojně jednou — —

Výstup 2.

Karlík, předešlí.

Karlík s knihami pod paždím, zachumelený a prokřehlý, ale veselý. Pochválen buď Pan... Políbí ruku otci a matce. To je zima! To tam ti Prajzi zas foukají! Div už jsem v tom sněhu neostal. Odloží knihy. To mám hlad!... Spatří Tomše, zarazí se. Pak váhavě. Pěkně vítám, pane sousede!

Tomeš. Děkuju pěkně — mladý pane!

Blažek. Ale ale, kmotře, jak pak mu to říkáte!

Tomeš. I — našinec si už ani netroufá; neví, kde narazí!

Blažková. I — jaká pak narážka — tady!

Karlík. Jen ho nechte, maminko, náš soused si rád zažertuje. K Tomši. Když vy mně „mladý pane“, já vám „starý pane“, a budem si rovni.

Blažková přináší na stůl jídlo. No tak pojď, Karlíčku, já vím, že máš hlad, a že je ti zima!

Karlík. A co pak mám dobrého? Áá — škubánky se zelím — to věřím!.... No, to se do toho pustím! A musím si pospíšit, abych se naučil to sólo — máme v neděli velkou mši, zpívanou.

Blažek. Jen abys nezameškal proto učení, hochu!

Karlík jí. I to se, tatínku, nebojte, toho není tak moc.

Blažek. No — já jen tak myslím — —

Tomeš. I jen ho nechte, kmotře, ať si zazpívá. To mladým prsům ňák slouží! A on, pan učitel, bude toho potřebovat. No, viďte, Karlíčku!

Karlík. No, ještě nejsem panem učitelem, ale za rok, dá Pán Bůh, jím budu. Ale, maminko, mohla byste mně dát jídlo do mého pokojíčka, já bych si při tom zatím něco přečetl. Pak se pustím hned do toho sóla — a pak zas do učení. Blažková s Karlíkem do vedlejšího pokojíka. Za chvilku ozve se odtamtud ladění houslí a píseň na housle: ‚Vy hvězdičky, jste maličky‘.

Tomeš vstává. No tak — s Pánem Bohem.

Blažek. No, co pak tak najednou, kmotře?

Tomeš. I mám už taky čas — podívám se ještě, jak bude ráno.

Blažek. No, no, moc pěkně ne. To se tak hned nevyjasní, až snad za kolik dní. Já to vím nejlepší podle svýho gichtu.

Tomeš. To věřím — tyhle dny, kmotře, ty bývají ty nejhorší. To se tak člověku stejská, stejská, až by se z toho zbláznil.

Blažek. Proč pak by se vám stejskalo?

Tomeš. No, tady ne, ale tam v tom lapáku, když tam člověk tak v zimě sedí.

Blažek. Prosím vás, co zas máte! — — Ukazuje na pokojík Karlíkův.

Tomeš. No, tak už radši jdu. Ale připravte se, půjdu zas — víte — — a brzy. Až se ještě více setmí. Dnes je na to právě vhodnej čas — taková tma a vítr, a sype se to, jako když se všichni čerti ženi. To se hajnýmu nebude chtít vystrčit čumák z baráku. A fořtoj teprve ne.

Blažek. Ale prosím vás, pro Boha vás prosím, dnes už ne, nechte toho, hoch je doma — —

Tomeš prudce. Ne, zrovna dnes. Je na to čas jako vybranej. A vy — buďte přichystany — čekejte. Však já vám dám ještě vědět. Tak s Pánem Bohem! Odejde.

Výstup 3.

Karlík. Blažková. Blažek. Později Lojzička.

Karlík ze svého pokojíka. Ani hrát nemohu — mám ruce ještě jako rampouchy. Zůstanu zatím tady a ohřeju se.

Lojzička městsky oděná, upejpavá. Má úcta, dobrý večer přeji.

Všichni jeden přes druhého. Ale — slečna Lojzička, dobrý večer, pěkně vítáme!

Lojzička. Proč pak „slečna", jaká pak „slečna"? Jak pak mně to říkáte — pro vás vždycky jen Lojzička.

Blažková. No, to jsou k nám hosti! Tak se račte u nás posadit!

Lojzička. Oh, díky, díky, nohy mne nebolí. Viděla jsem Karlíčka — pana Karla — — z okna, chtěla jsem se ho zeptat na to sólo — — ale snad překážím! . . .

Karlík. I toto — ani dost málo, jenom abychom my vás nezdržovali!

Lojzička. No, já mám dost času. V krámě je zatím maminka.

Blažková. A věděla maminka, že jde Lojzička k nám?

Lojzička. No — jak pak by nevěděla — dělá arciť, jako by nic — — já taky sama nevím, zdali se to sluší — —

Blažek. No, vždyť jde jen k sousedům na návštěvu.

Lojzička. Ale lidé — co si třeba pomyslí! . . .

Karlík netrpělivě. No, nic špatného si myslit nesmějí. Na to bych se podíval! Třebas byli chudí, přece se můžeme podívat každému směle do očí, viďte, tatínku!

Blažek. No, ovšem, ovšem.

Lojzička. No, já bych to už taky snesla. To víš, rychle se opraví, víte, Karlíčku, já jsem doma už taky dost zkusila — tatínek nechtěl a nechtěl, abych chodila na ten kůr — —

Karlík. A proč? . . .

Lojzička. Že prý — že prý — tam přicházím dohromady s mladými mužskými — — s tebou.

Karlík. Se mnou? Co pak já jsem něco horšího?!

Lojzička. I ne — tak on to nemyslil — — on se jenom o mne bojí... Ale teď povolil, když mu sám pan farář domlouval. Potají. A, Karlíčku, tu knihu, toho Husa, jsem ti taky přinesla — —

Karlík potají. Mlč, kdyby to někdo věděl...!

Lojzička tiše. Doma nikdo. Četla jsem to potají v krámě a měla přes to pohádky. Ale je to hrozné!...

Karlík tiše. Krásné — — viď! To je jediná pravda. To je pro celý život lidský, pro každého člověka: „Mluv pravdu, haj pravdy, braň pravdu až do smrti!" A tak jsem si umínil, že i já budu žíti na té pravdě a umru třeba za ni — jako on...!

Lojzička dojata. Já tomu nerozumím, Karlíčku, ale když to povídáš ty, musí to být krásné a pravda. Tiskne mu ruku. Co ty řekneš, je mně svaté — můj Bože, co to povídám!...

Karlík uchopí ji za ruku, vřele. Já vím, Lojzičko, já vím — — Mlčení.

Lojzička. Ale v neděli, na kůře, to se nám to vydařilo!

Karlík. No!... Tys zpívala, já hrál na housle, provázel tě —

Lojzička. Však taky jsem zpívala jenom pro tebe!...

Karlík žertovně. A na Pána Boha sis při tom nemyslila?

Lojzička. Myslila — taky — — ani nevím — — ale ať se modlím nebo zpívám, myslím jenom na tebe a vidím všady jenom tebe — —

Karlík. A já jsem myslil, jak jsem tě doprovázel na těch houslích, že bych tě tak chtěl provázet celý život!

Lojzička. Karlíčku!...

Karlík. No, víš, Lojzičko, tak hned to ještě nebude. Mám rodiče, ty musím dříve zaopatřit, připravit jim pohodlné stáří, a pak teprve mohu myslit na sebe a na — tebe.

Lojzička. No — oni by nám nepřekáželi! A já budu čekat, čekat třeba rok — opraví se — pět, deset roků.

Karlík. No, tak dlouho to snad trvat nebude. Jen co se stanu definitivním.

Lojzička. No, víš, Karlíčku, já taky nepřijdu s prázdnou — —

Blažková dívala se zatím z okna. A kdo pak to k nám jde — podívejme se — — není to zas ta Barča hajnejch?

Karlík jde k oknu, mrzutě. Je to ona.

Lojzička rovněž u okna. Jistě, je to ona.

Karlík. Co tu zase chce? Chodí sem — já vím, proč! Mírně. Vypůjčuje si knihy.

Lojzička. Dělá, jako by chtěla číst, tak najednou, a ve škole sotva ze slabikáře dovedla.

Blažek. No, kdo pak ví; snad teď taky ráda čte.

Karlík. Nemám jí rád. Vím, proč k nám chodí. Ale to se zmýlila. Nechci s ní nic mít.

Lojzička. Je nám protivná.

Blažková. Zticha — už je tu. Musíme dělat, jako by nic.

Otec k sobě. Obzvláště ona — můj Bože! . . . Jako by šla na zvědy!

Výstup 4.

Bára. Předešlí.

Bára mluví zprudka, ale hned zas zaraženě, jako ten, kdo je málo zvyklý mluviti s lidmi. Pochválen buď! Pán Bůh rač dát dobrý odpoledne.

Blažek. Dobrý odpoledne.

Blažková. Pěkně vítám.

Karlík a Lojzička obráceni k oknu a nemluví.

Bára. Přišla jsem k vám — — — není tady náš taťka? Staří se uleknou a pohlédnou na sebe.

Blažek vzpamatuje se, na oko lhostejně. Taťka? . . . To jako pantáta, hajný? . . . I není, není, co pak by tady dělal? . . .

Bára ohlíží se ostýchavě. No, dobře, dobře, já myslila — — nemějte mi za zlý, říkal něco, že se tu musí stavit — — setká se se zraky starých a zmateně zmlkne.

Blažková nutí se do klidu. No, a co pak pořád děláš, Baruško?

Bára. „Baruško!“ . . . Ach — tak mně říkáte! Mně tak nikdo neříká. Taťka jen „Barka“ — to už musí být „Báro!“ — a honí mne do práce.

Blažek. Však ty prý jsi do práce jako kat.

Bára. Musím — — jsem na všecko sama. Máma nám umřela — — taky to neměla dělat! . . . Ale doktor povídal, že se v ní něco utrhlo. A já jsem teď na jejím místě. Máme moc dětí, a malejch. Jsem nejstarší, na všecko sama. A zrovna se nám má kráva otelit.

Blažková. No, to je, myslím, mnoho na jednu ženskou! A ty — jaké pak můžeš mít ještě zkušení a povážení!

Blažek žertovně. Spíš takhle k muzice se podívat.

Bára. U muziky jsem ještě nebyla. Nemám na to kdy a neumím tancovat. A kdo pak by se mnou šel!

Blažková. No, a co pak se pantáta neožení, aby ti přiveď ňákou pomoc?

Bára prudce. To tak — hrome! Já bych mu dala ženskou! . . . Potřebuje! . . . Macechu k dětem — ne? . . . Víte, „osiřelo dítě“, jak je to, když macecha přijde. My si to někdy s dětma zpíváme, a všecky se vždycky rozbrečíme. To tak — macechu! A která pak by si ho taky vzala — vdovce s tolika dětmi, hajnýho. Zahrabat se na celý život do té lesní díry jako jezevec.

Blažková. No, snad přece ňáká, a třebas dost hodná.

Bára. I ne, ne, to se nestane, nesmí stát, dokud já budu živa. Radši ať mně ruce prasknou jako provazy. Já už je radši víc natáhnu. A proto taky nemám tolik času na čtení. Takhle večer, když uložím děti a taťka nejde z hospody — chvilku, ale když to taky hned na mne jde. Za chvilku chrápu jako zabitá. Tuhle mě taťka málem s knihou přistihl, sotva jsem ji pod peřinu schovala. Ten

by se byl vztekal! Ale bylo to moc hezké, moc hezké, Karlíčku! Chudák, Viktorka! Tajemně. U nás v lese je taky jedna taková bláznivá, Anka Šalandíkova, však ji snad znáte. Toulá se po lese. A dítě taky má.

Lojzička v nevoli. Co to povídáš? Styď se!

Bára nechápajíc. Má! A já vím, s kým. Ale nepovím to. Vytáhla jsem to na ní. Ona mne má ráda. Jenom mě. A nebojí se mne, neutíká přede mnou. Čeká na mne v lese, pod dubem, „u oběšence“, jak říkají, a já dycky zakukám — to je naše znamení. Dávám jí jíst. A dítěti taky. Ale taťka to nesmí vědět — ten by mně dal! Ona se ho bojí — taťky se každej bojí. Taťka je zlej — ó, taťka je zlej!

Blažek. No, zlej snad zrovna ne — jen přísnej.

Bára. No ano, přísnej. Ale musí. Je to jeho chleba. Co bychom si počali, kdyby ho vyhnali! Měl zas velkou mrzutost — skrz ňáký celý kmeny — a teď pase a číhá.

Blažek vyměniv se ženou významný pohled, klidně. A má už nějakou stopu? . . . Vyčíhal už něco? . . .

Bára. No, něco snad. Ale neříká nic. To on neběží hned se vším na trh. Ale včera opil se na to a klel: ‚Ať mě tisíc ďáblů, ať do mne hrom z čista jasna, jestli toho lotra nedostanu!‘ A dostane ho, já vím! On je jako slídící pes. A stopu už má. Staří se uleknou.

Blažek. Má? . . . A kam? . . . Kde? . . .

Bára. Kde jinde, než zas u toho zatracenýho Tomše! Ten mu pije krev. To je lotr! Otrok! Je chytrej jako sto ďáblů, ale taťka je ještě chytřejší. Vyzraje na něho. Dopadne ho anebo najde dříví. A pak ho odvedou zas četníci v želízkách jako dřív, a bude zas na pár roků pokoj. Taky povídal taťka, kdyby ho tak přistih' někde v houští, že by mu poslal do těla pár broků, že by se z toho na kolik měsíců nevylízal!

Blažek. To on neudělá — vzít si tohle na svědomí!

Bára. To on by ho nezastřelil, jen trochu poznamenal. Měl by toho taky na do smrti dost. To taťka jistě udělá! — Ale teď už musím jít. Tak, Karlíčku, děkuju pěkně za tu knihu, a půjčíš mně zas něco ke čtení, něco zas tak pěknýho?

Karlík chladně. Půjčím — ale dnes ne. Nemám času to hledat.

Bára. No, já si přijdu zas, třeba zítra.

Lojzička úmyslně. Půjčte jí to raději hned.

Bára ironicky. Děkuju, slečno Lojzičko, mnohokrát děkuju za přímluvu. To já vím, proč jste tak dobrá a přimlouváte se za mne, aby mně to půjčil hned. Není to ze žádnýho dobrýho srdce, ale jen proto, abych vám sem tak často nelezla — nejsem house. Tobě to překáží — já vím, ty bys nejradši Karlíčka celýho sama pro sebe. To já vím, když tak člověk nemusí celej den nic dělat, může bejt pořád jako z cukru a může pak v neděli kokrhat s kůru —

Karlík prudce. Barčo, špičky rostou jen do svatého Václava, a jestli chceš špičkovat, to ti řeknu sám, abys k nám nechodila.

Barča trpce a jízlivě. Já vím, já vím, že jsem zbytečná, — kde pak já, taková sprostá! . . . No, můj Bože, když to jinak nejde, — brzy v chlévě, brzy u necek s prádlem, brzy v kuchyni, to nemůže člověk mít kůži jako rukavičku, a nemůže pořád číst a zpívat na kůře, až se lidi obracejí. No ano — — ‚Kdyby moje nohy neběhaly v hnoji, uměly by tancovat, kdyby moje ruce nedělaly těžce, uměly by vyšívat . . .‘ Ale, však počkejte, taky třeba i na vás dojde, taky ještě nejste svoji! . . .

Lojzička. Poslouchej, Barčo, že se nestydíš takhle mluvit! Kouska cti a studu nemáš! A já, abys věděla, do smrti s tebou mluvit nebudu!

Karlík. A já taky ne — abys věděla! Máš špatný srdce!

Barča trpce. Špatný srdce — špatný srdce — — každýmu jsem špatná a sprostá, jen ne našim dětem a tej Náně bláznivej! . . . Dá se do pláče. Ach, můj Bože! Tak s Pánem Bohem! Chce odejít.

Blažek a Blažková ji zadržují. Ale Barčo, Baruško . . . .!

Karlík dojat. Ale, Baruško, počkej! Já jsem to tak zle nemyslil! To mně jen tak uklouzlo. Já vím, ty jsi dobré, hodné děvče, mám — já tě mám — taky rád — — měl jsem tě vždycky rád, už ve škole — — jako kamarádku. A budu tě mít vždycky rád.

Barča vybuchne, vášnivě. Karlíčku, Karlíčku! Pláče zoufale a věsí se na Karlíka, ten ji mírně odstrkuje. Kdybys věděl, kdybys věděl — — duši bych za tě dala! . . .

Karlík. No víš, však taky třeba dojdeš štěstí. Půjde někdo lesem, uvidí tě, víš, jako tu ‚divou Báru‘, jaks četla, máte zrovna stejná jména — — přišel myslivec a líbila se mu ze všech nejvíc, vzal si ji, a byla šťastná. Ty máš také dobré srdce — já vím, ty bys, kdybych umřel, jistě taky na mém hrobě zaplakala a pomodlila se! . . .

Blažek káravě. Ale co pak to povídáš, Karlíčku!

Karlík. I tak mne dnes pořád napadá ta písnička „Kdybych já věděl, že letos umru . . .“

Lojzička mazlivě. Karlíčku, ty neumřeš! Hladí ho po ruce.

Barča prudce. Ó, kdybych mohla, já bych vás — — to ty mě tak chlácholíš pohádkou, a tu druhou láskáš do opravdy. Přijde někdo! . . . K nám nikdo nepřijde, k nám nikdo netrefí! Do takový lesní pouště! . . . Jenom nějaký hajný, takový Zadrobílek — však ho taky znáte — — ten opilec a surovec — — první ženu utlouk' — — ten se o mě hlásí, abyste věděli! . . . Říkal už o mě taťkovi, ten mně to nadhodil, ale já bych radši do potoka! . . . Ale taťka nepovolí! . . . Ulekne se. Matičko boží, teď už musím jít, kdyby se tak taťka vrátil domů a nenašel mě! . . . Tak, Karlíčku, půjčíš mně zas ňákou knížku?

Karlík. Ano, půjčím. Mám novou a moc hezkou. Chtěl jsem ji sám číst, ale půjčím ti ji. Počkej! Odejde do svého pokojíku a vrátí se s knihou. „Zvonečková královna“ . . . to ti je krása!

Barča. Ale, Karlíčku, kdy ti ji zas přinesu, nevím. Já čtu pomalu.

Karlík. No nechť, nechť, nech si ji, jak dlouho chceš.

Blažková. Ale k nám můžeš, Baruško, přijít, kdy chceš, taky jen tak.

Barča radostně. No, to já přijdu — — Dívá se na Karlíka, ten se nepohne — ne, až s tou knihou. Odchází, ve dveřích srazí se s hajným.

Výstup 5.

Hajný. Předešlí.

Hajný dobrý, ale drsný. Pozdrav Pán Bůh, dobrý večer vespolek! No — všichni překvapeně mlčí — to já jen tak — jdu kolem. Uvidí dceru. Hale, hale — ty tu! . . . Podívejme se! . . . Já myslím, že hlídá krávu, a ona zatím ve společnosti! . . . Ironicky. Taky na besedu, panenko? . . . Přísně. Co tu děláš? Hajdy domu — táhni! Až přijdu, uvidíš! . . . A co to máš — knihu? . . . Okaž! Vytrhne jí knihu, vytáhne brýle a čte. ‚Zvonečková královna' — — hleďme! . . . Ty potřebuješ zvonečky! — To ti tady zas pan študent nasazuje ňáké cvrčky do hlavy — Ku Karlíkovi, mrzutě. Toho nechte, pane študente, rozumíte? Zakazuji si to a prosím vás o to. To pro takovou holku není!

Karlík. To já jen — —

Hajný. Není! . . . „Královna" — bodejť — — královna z hajnovny! Na to našinec nemá času a nesmí míti myšlenky. Vsaďte jí něco do hlavy — ještě se mně z toho zfantí! Nebude chtít pracovat, a nám, chudákům, co jinýho zbejvá? . . . A co taková holka?! . . . Dřít a dřít. Vdá se — za krále! . . . Hahaha! „Královna! . . ." Takhle nanejvejš hajná, a to jen, jestli přijde takovej nějakej Zadrobílek.

Barča. To ne, taťko, rozumíte? . . . To radši skočím do potoka — uvidíte! . . .

Hajný. I ty bohaprázdné stvoření! Chtěla bys nás všecky nechat na holičkách! . . . Tady to vidíte, tady to už máte, to je z těch zatra — — knih! Už se vzpouzí jako hříbě. Ale však já tě! . . . Znáš kančík na psy — už jsi dávno nedostala? . . . A teď táhni domů. Půjdu za tebou. A najdu-li něco — těš se!

Barča zastře si oči zástěrou a odejde. Tělo sebou prudce trhá pláčem.

Lojzička. Já už musím taky domů. Poroučím se. S Pánem Bohem!

Všichni. S Pánem Bohem!

Karlík k Lojzičce. Tak teda v neděli v kostele na shledanou! Musíte si to ještě doma přezpívat!

Lojzička. Přezpívám, Karlíčku, mám času dost. S Pánem Bohem! Poroučím se! Pokloní se a odejde.

Hajný. Aha, to je ta zpěvačka. Ta když s vaším synem spustí, až to člověka za srdce chytá. To jim to jde dohromady — nu, radost. Kdyby tak taky má dcera — — ale, prosím vás, na to není pomyšlení! Já bych nebyl tak přísnej, taky bych jí něco dovolil — ale — — Jak pak brzy bude tady Karlíček tím panem učitelem?

Karlík. Dá-li Pán Bůh, za rok.

Hajný. Za rok — podívejme se? No, dej Pán Bůh štěstí. No, a vy odpusťte, Karlíčku, jako — — pane študente, že vám tak říkám. To víte — po sousedsku, upřímně.

Karlík. Ale, ale — jak pak jinak! Chvíli trapné ticho.

Blažek. No tak — co pak jste nám vlastně přines' dobrýho, pantáto? Neposadíte se u nás?

Hajný. No — nepřines', nepřines', to já jen tak — — chtěl jsem vědět, kam má ta naše holka spády. Sem! . . . No, nebylo by to nic tak zlýho — — byl bych rád, kdyby si holka hleděla lidí tak pořádných a vážených — — tady by se mohla taky lecčemu přiučit — kdyby si udělala takovou známost . . .

Blažková. Známost — to ne, pantáto, na to jsou ti lidé ještě mladí. A Karlík má napřed školu!

Hajný. Ne, já myslil jen tak s rodinou. Obzvláště s takovou rodinou spořádanou a poctivou, na kterou nebylo slyšet nikdy ani slovíčka.

Blažek. To taky ne, pantáto, ne!

Hajný. No, a hocha budete mít pánem a brzy. To bude radost — no, dej Pán Bůh štěstí, přeju upřímně každýmu poctivýmu člověku. Ale teď už musím jít — — nemějte mi za zlý, že jsem sem tak vpad' jako zloděj do revíru — — to já k vůli dceři, víme, — — k vůli dětem provede člověk všelijakou hloupost. A já jsem teď tak ňák — — ani nevím sám co . . . Mám neštěstí! . . . Zlí lidé mne pronásledujou. Chtějí mě připravit o chleba a celou rodinu . . . krade se v lese — a jak! . . . Ti chlapi jako by mne vyčíhávali — a pořád jen do mého revíru. Je arciť na ráně. Ale celý kmeny, považte! . . . A já ne a ne se na ně dostat! Já vím, že je to zas ten zatra — — Tomeš, ale chyťte ho! . . . Má to ten chlap jako učarováno! Už jsem u něho dělal dvakrát policejní prohlídku, ale jen samé nicoty — — ani za udání to nestojí. Po tom hlavním ani počuchu. Důvěrně. Prosím vás — vy jste tak v tom sousedstvu a u toho lesa — — nepozorujete nic? . . .

Blažek horlivě. I nic, nic, pantáto — my si takovejch věcí nevšímáme.

Blažková. Od toho je lepší dál než blíž!

Hajný. No, ano, ano, ale to není jiná, než že ten chlap musí mít ňákou skrýši někde u souseda.

Oba staří horlivě. To není možná! . . . I co pak vás to napadá, pantáto! . . .

Hajný. Ba už jistě. A já to vypátrám — ať mne čert vezme! Však ono se s tím žbánem nebude věčně pro vodu chodit! Ale pak si to všichni odskáčou! . . . A kdyby to vlastní můj bratr byl — — na mou duši, rok života bych za to dal, kdybych je tak moh' vidět — s četníkem, v železech do města! . . .

Blažek. S četníkem — v železech! . . .

Hajný. No, hrome! . . . Či snad ne? . . . Snad ne v rukavičkách a v kočáře?! . . . Kdyby nebylo toho, nebylo by ani onoho. Horší přechovávač nežli zloděj.

Blažek. Ale — pantáto, on třebas ani neví, že je to tak zlý, možná, že jen tak z nepředložení — —

Hajný se směje. Z nepředložení — hahaha! . . . I čerta starýho — — tady je hned vidět poctivýho člověka — — ještě se zlodějů zastává. Nemá ani potuchy, co to znamená.

Blažek temně. Vždyť ten druhej snad zlodějem není!

Hajný. Je to všecko stejné — jedna zlodějská spřež. Ale já jim sednu na kobylku — Kriste Pane, — — však oni mně neujdou, ani kdyby byli v horoucím pekle . . . No, ale teď už doopravdy jdu. A prosím vás, už mně nemějte za zlý!

Blažková. No, kde pak, kde pak! A jen zas nás brzy navštivte, pantáto!

Hajný. No, děkuju pěkně, snad zas až si trochu oddechnu a odpočinu — až budu mít ty ptáčky v hrsti. A co jsem chtěl říct — Karlíčku — — pane študente, prosím vás, už tu naši holku sem nepouštějte. Vyhoďte ji beze všeho, jestli se ještě opováží! To ona by se namlsala — a potom co s ní! . . .

Blažková. Ale, pantáto, to je těžké, když přijde. Vždyť je to taky mladá duše, a to víte — mladej rád k mladýmu.

Hajný. No — to já vím. Ale pro ni to není. Pro chuďasa je lepší na hnoji nežli v pokoji. Zachutná mu to, zvykne si lehce — a je potom tím nešťastnější. Ale nic za zlý — — A kdyby se Karlíček někdy na procházce chtěl stavit v hájovně, mám tam párek datlíků — — no, radost, radost, a budou jeho. No, s Pánem Bohem! Odejde.

Výstup 6.

Blažek. Blažková. Karlík. Potom venku Tomeš.

Blažek a Blažková dívají se úzkostně za hajným.

Blažek shroutí se na stolici. Ježíš, Marja, Josefe! . . .

Karlík přiskočí k němu. Tatínku — co je vám? . . .

Blažková. Nic, hošíčku, nic — — to zas ten gicht, viď, tatínku! . . .

Blažek vzpamatuje se. Ano, ano, ten gicht . . .

Karlík vroucně. No, mlčte, tatínku! . . . Já vím, že je to všechno jen pro mne — že ty vaše ruce zchromly jenom od toho tkalcování — — však už to dlouho trvat nebude — — za rok jsem hotov, a pak se vám za všecko odsloužím. Usmívaje se. Zavřete chalupu do stodoly a půjdete ke mně. Do smrti budete zaopatřeni. To, co jste dělali doposud, už pak dělat nemusíte.

Blažek. Kdyby to už Pán Bůh dal! . . . Ježíš Marjá — — sic — sic — — se něco stane!

Blažková. Ale, tatínku, pro Krista — upokoj se!

Blažek stále ještě rozčilen. Víš, Karlíčku, už jsem ti to chtěl říct dávno, že to tak dlouho nevydržíme, — chalupa celá zadlužená, a jinýho není — nevím, nevím, jestli to dál tak půjde, a kdyby se něco stalo mezi tím, víš — — ten četník, ty železa — — ty ruce, ty byly dosud poctivy, ty zchromly počestnou prací — —

Blažková. Ale, co pak to, tatínku, povídáš? To tě ten hajný tak přestrašil — vzpamatuj se, tatínku! . . .

Blažek. No, už jsem klidnější. Tak mne to ňák chytilo doopravdy — —

Blažková. No, pojď, starouši, lehni si už radši! Uvařím ti lípový thé, přejde tě to. Karlíček půjde do svýho, bude se beztoho učit.

Karlík. Budu, maminko, musím. Mám toho dneska víc, kdo ví, budu-li do půlnoci hotov. Odejde vedle. Za chvilku slyšet na housle kus nějaké kostelní skladby a pak písničku „Kdybych já věděl . . .“

Blažková. No tak pojď, tatínku, odstrojím tě. Dnes už, chvála Pánu Bohu, nikdo nepřijde. V tom rány na okno. Hlas Tomšův venku: Tetka, otevřte!

Blažek. Ježíš Marja Josef! Tomeš! Nepouštěj ho! Zhasni!

Tomeš venku, prudčeji. Tetka, otevřte, cák děláte — mám to snad rozbít a vlézt k vám oknem? . . .

Blažková. Musím otevřít — Panno Maria! . . .

Karlík přijde z pokojíku. Co se to děje — kdo pak to dělá takový rámus?!

Tomeš venku. No tak — himl hergot — otevřete nebo ne?!

Karlík s nevolí. To je Tomeš! Co pak ten tu zas chce a ještě tak zhurta. Nemám rád takové návštěvy — a ještě tak pozdě!

Blažková. Nechtěl by ses, Karlíčku, trochu projít? Třeba do školy si zajít, když nechceš se s ním tady setkat?

Karlík. Ne, nepůjdu nikam, musím se učit. Ale řeknu mu to pořádně. Ať neleze, kam nepatří! O jeho návštěvy nikdo nestojí! Nejsme přece z jeho hnízda!

Blažek. Prosím tě, Karlíčku, nic mu neřikej! Je to jináč hodnej člověk, ale pronásledovanej — — chudák, dobrák! . . .

Karlík. Dobrák — ano, jak zloději bývají — ti rozdávají rádi z cizího.

Blažek. Kdybys věděl — kdybys věděl! . . . Prosím tě, Karlíčku, mlč, já mu to řeknu sám, on zas odejde. Jdi si raději do svýho a neukazuj se!

Karlík. No, já půjdu — ale ať to dlouho netrvá! Odejde.

Blažek k Blažkové tiše. Ježíš Marja — jen aby nic před hochem! . . .

Blažková. Já mu to řeknu venku. Vyjde. Slyšeti tlumený, ale horlivý hovor. Blažková marně domlouvá Tomšovi.

Výstup 7.

Tomeš. Blažek. Blažková.

Tomeš zhurta. — — Pán Bůh!

Blažek. Pozdrav — Pán Bůh, vítám vás! Ale — co pak ještě tak pozdě?!

Tomeš. No — pozdě — pozdě! . . . Zrovna ještě dost časně. Dnes půjdu zas — truc na truc!

Staří okazují úzkostně na pokojík Karlíkův.

Tomeš tiše. Aha — rozumím — — mladý pán doma a učí se. No, já půjdu hned. Ale mám takovou radost, že ten hajný tady byl a nic neví — nemá ani počuchu. Měli jste mu pověsit notnýho bulíka — uvést ho na nějakou falešnou stopu — aby vytáh špehovat někam jinam, a já moh' zatím do lesa. Ale ať, půjdu přeci, a tu první největší borovici na kraji mu uříznu. Kluk stará, zlodějská — — Ten se vztekne zlostí! . . . . A až to fořt uvidí, vyhodí ho třebas na hodinu.

Blažková tiše. Ježíš Maria, kmotře — zničit ho chcete, co vás to napadá, vždyť má děti!

Blažek tiše. Ne, Tomši, nedělejte to, aspoň ne dnes — mám nějaký tušení — —

Tomeš. Tušení — co mně je do toho! . . . Já mám jen tušení, že půjdu jednou zas do kriminálu! . . . Ale já si z toho dělám! Ať se stane, co chce — — ať mne třeba při tom chytí — dám mu jednu sekyrou. Ať mne za to zavřou na deset let! . . . Není tam tak zle — věřte, kmotře! Obzvláště kdo si zvykne. A chuďas si zvykne na všecko, i na tu šibenici — hahaha! . . .

Blažek. Ježíš Maria, co pak to pořád mluvíte! . . .

Blažková. Sousede, pro Boha vás prosím, mlčte — vždyť — — ukazuje na Karlíkův pokojík.

Tomeš. Je pravda. Radši půjdu, radši půjdu — to bude moudřejší. Tiše. A vy, tetka, buďte pohotově — tak asi za dvě hodiny — zaklepám.

Blažková. Ježíš Marja — počkejte pár dní — jen dnes ne, hajný slídí jako pes!

Tomeš vzpurně. Ano, dnes, zrovna dnes! Ať mne hrom! Tak, tetka, dávejte pozor!

Blažek pevně. Ne, dnes ne, rozumíte, dnes ne! . . . A už nikdy! . . . A kdybych měl nevím co, kdybych měl umřít! . . . .

Tomeš. Co to povídáte, kmotře — „už nikdy“! Co pak jste se zbláznil? . . .

Blažek prudce. Zbláznil — nezbláznil — — už nikdy víc! Pamatujte si to!

Blažková lomí rukama a ukazuje na pokojík Karlíkův. Ale, kmotře, pro Krista, radši už jděte!

Tomeš. Já jdu — já jdu — — ale nevím, co to povídá kmotr, že už nikdy — —

Blažek. Že už nikdy — abyste na nás nepočítal — — radši umřu, ale jako poctivec!

Tomeš. Poctivec — haha! . . . — Vy těma slovama házíte, jako by byl našinec ňáký prevít! Abyste věděl — já jsem zrovna takovej jako vy — taky takovej poctivec! Hahaha! Vy jste tolik, co já, a já, co vy!

Blažek. Vy — co já! . . .

Tomeš. Ano, co vy. A možná, že ještě něco lepšího! Aspoň jsem si vždycky všecky kousky odtancoval a sám zaplatil muziku. Tak co — ne? . . . Ale na vás to ještě čeká. Vy tomu taky ne-

ujdete. To vám povídám — teď už se mně nehnete. Jaký pak pořád flauzy — vy jste najednou ňáky páni proti chudýmu člověku! . . . Ale to vám povídám, hrom mne zab na místě, povolím-li! Půjdu-li zas do kriminálu, půjdete vy se mnou. Potáhneme oba v jedný řadě jako vojáci!

Blažek. Kriste Pane — už mlčte! A jděte, pro Boha vás prosím!

Tomeš. Nepůjdu — vyhánět se nedám. Teď schválně nepůjdu. Myslíte pořád, že jsem něco horšího, že jsem zloděj. Zloděj — — ať — — já jsem teda zloděj a byl jsem v kriminále. Ale vy jste zloděj taky!

Blažková. Pro rány boží!

Tomeš. Z čeho jste živi už tak dlouho? . . . . Už vám ani šindel nepatří, už by vás byly dávno vrány roznesly — — Kdo vás živí, kdo? . . . Já. A za to se mně takhle odměňujete? A to vyžle, když mne má potkat, sotva mně na pozdrav poděkuje! . . . Pán — — no, pán — — kdo pak mu k tomu dopomoh? Já — Jak pak, až bude tím pánem! . . . To pak teprv bude plít na našince. Hrome, jestli se dopálím, půjdu k fořtoj a všechno udám ještě dnes. Najdou to u vás pěkně schováno a srovnáno! . . . Jako ve skladě.

Výstup 8.
Karlík. Předešlí.

Karlík bledý, vyjevený. Co pak to ten — člověk mluví — —

Tomeš surově. Mluvím, co chci.

Karlík. Já tomu nerozumím — co pak vám to vyčítá, vždyť — vždyť — —

Blažková v úzkosti. I nech ho, Karlíčku, pro Krista Pána, co pak nevidíš, že je opilý? Lomí rukama a prosí potají Tomše, aby mlčel a odešel.

Tomeš vzpurně. Já — opilý — — ať mne hrom zabije! Sotva dvě čtvrtky!

Karlík. Tatínku — maminko — — co to teda je — co to je?! . . .

Blažková chlácholivě. Nic, synáčku, nic — jen si jdi zas do svýho! Nedej se vytrhovat — to on, Tomeš, jen tak žertoval — — to on je taková špásovná kůže — — viďte, Tomši! . . . prosí ho rukama.

Tomeš uchlácholen. No, no, to se ví! To já jen tak z legrace. Ňáká legrace na světě přece musí být — a taky jsem trochu, ukazuje, že pil, na mou duši! . . .

Blažková ku Karlíkovi. No tak, vidíš — Karlíčku! . . .

Tomeš. No tak já radši půjdu. A tak, tetka, dnes toho teda necháme. Až jindy — Dej Pán Bůh! . . .

Karlík chápe najednou vše. To teda — teda — — Tomeš v lese krade — —

Tomeš znovu drsně. Krade — krade — krade! . . . . Máte pravdu, pane študente! To je o mně známo, že kradu, že jsem byl

v kriminále a že tam zas půjdu. Ale to není známo, že přechovávač půjde se mnou! „Krade!“ — jak to tak řekne plnou hubou! ... A o tatíkovi neřekne nic, že to kradený přechovává! ...

Karlík rozrušen. Co se to opovažujete — co to? ... Já vás zaškrtím! Sápe se na Tomše.

Tomeš vyrve se mu. Hrome! Na mne si nepřijdeš! ... Na starýho vojáka! ... Ano, teď ti to teda povím pořádně: Já jsem zloděj, kradu v lese, a tvůj táta to kradený přechovává, tak se živíte z toho, co já pokradu, vy se mnou.

Karlík zdrcen. Tatínek — přechovávač — — zloděj — —

Blažková. Ale mlč, hochu, pro Krista Pána, vždyť to není pravda! ...

Blažek. Mlč, hochu, sice se zblázním — pro Ježíše! ...

Karlík žalostně. A já myslil, že jsem syn poctivých lidí! ...

Tomeš surově. Zlodějů! — Tak, teď to víš ... Teď už se víckrát nebudeš nafukovat a na mne sápat. A vy už se nebudete vzpouzet. Teď budete dělat, jak já budu chtít. Mírněji. Ale dost — pantáto, já nechci vaše neštěstí. Budeme mlčet — všichni. Dokud to půjde, jako hrob. Dokud vy, tak já. Dám si pozor i v opici. Ale váš syn musí taky mlčet — — a kdyby se ho někdo ptal — — hezky, do očí říct: „Nevím, ne.“ Ať každý čuchá! ... Či chceš snad říct pravdu, kamaráde? ... S pravdou se nesmí vždycky na světlo! ... Pravda někdy taky pálí jako šalvostr.

Karlík jako ve snách. Pravda — pravda — — já myslil vždycky mluvit pravdu! ...

Tomeš. Tak tak — — a je to v pořádku. Pravda ať pojde, ať scípne jako pes ... A kdyby nás někdo na skřipec natahoval, ani muk! Pravdu! Tatíka přece neprozradíš! ...

Karlík. Pravda, pravda — —, mluv pravdu, haj pravdy, braň pravdu, hlásej pravdu, běž na trh, volej, křič — pravdu! ... Ježíš Maria! Dá se do pláče.

Blažková. Karličku, vzpamatuj se, pro Krista — co to děláš?

Karlík odhodlán. Co dělám — dělám, udělám. Půjdu, musím, musím vše říci — vyznat pravdu — — o zločinu.

Tomeš. Zločin — hahaha! ... Hloupá krádež na panskýn, jako by to dřevo nerostlo pro každýho!

Karlík. Je to zločin — krásti!

Tomeš drsně. A přechovávat kradený taky.

Karlík vážně. Taky.

Blažek vášnivě. Tak teda jdi, jdi, a udej svýho otce, svýho otce — svýho tátu, který od práce zchroml, a když zchroml a neměl co do úst strčit, byl by hlady pošel jako pes, musil se chopit toho. A pro koho pak to dělal — — jen pro tebe! ... Pro tebe, abys měl jednou lehčí živobytí, abys byl pánem! ...

Tomeš ironicky. No, pánem budeš, ale za čí peníze! ... A teda teď jdi a pověz pravdu — hahaha!

Karlík pevně. Ano, budu mluvit pravdu.

Tomeš. Že je tvůj táta zloděj. Hahaha! ...

Blažek. Udáš mne?

Karlík. Udám — musím.

Blažek. Máš pravdu — jdi tedy a udej to, jdi hned, a můžeš přivést hajnýho, foŕta i četníky, pomáhej nasaditi železa na ty ruce, které prací pro tě zchromly, a dívej se, dívej, až mne povedou spoutanýho do města. Plivni na něj s tou svou pravdou, na toho starýho poctivce, který na konec musil krást nebo aspoň být přechovávačem zloděje! . . .

Karlík zoufale. Tatínku — tatínku! . . .

Blažková. No tak, vidíš — vidíš! . . . Tak toho už nech, Karlíčku! . . . Přestaň už, táto, pro Krista, a vy, Tomši, jděte už, pro Ježíše! Co pak nevidíte, co se děje? . . . Hoch je celej bez sebe, a starej taky! . . .

Tomeš obměkčen. Tak já už jdu.

Blažková. A ty, hochu, upokoj se! Jdi si zas do svýho — a uč se. Všechno se poddá — — my toho necháme. Dnes to bylo naposledy. Tomši, už je konec.

Tomeš. No — jaká pomoc. Musím si najít někoho jinýho. S vámi, vidím, už to nepůjde — s vámi nic není — jste na mne moc nóbl — děláte si hned ze všeho.

Blažková. A ty, Karlíčku, jdi si — upokojíš se, vyspíš se, zapomeneš a půjdeš zas do školy . . .

Karlík pevně. Nepůjdu už do školy!

Blažek. Ježíš Maria — co to mluvíš! . . .

Blažková ku starému. No mlč, mlč a neplaš ho ještě víc — — Ke Karlíkovi. No nechoď, nechoď pár dní, odpočiň si trochu — —

Karlík. Nepůjdu už nikdy.

Blažková. No nechť, nechť — — zůstaň si teda doma, zahrej si na housle — —

Karlík. Nebudu už hrát! . . . Tady ty housle — — přinese housle a udeří jimi o zem — rozbiju, rozšlapu, jako všecko, co jsem miloval a ctil! . . .

Blažek zoufale. Hochu, hochu! . . .

Karlík vášnivě. Pravda — pravda! . . . Pravda — hahaha — — no tak, tady je ta pravda! . . . Trhá knihu a šlape ji.

Matka. Synáčku — synáčku — — pro Krista! . . .

Karlík mírně. Nebojte se, tatínku, já vás neudám, neudám, uvidíte! . . . Já tu pravdu nepovím. Nebojte se, já vím, že to bylo pro mne, jenom pro mne — — líbá mu ruce. Ne, na ty ruce nesmějí přijít železa — ne, ne! . . . A teď půjdu do svého. S Bohem, maminko. Já budu mlčet, maminko, budu! . . . S Pánem Bohem! Líbá oběma vášnivě ruce a odchází do svého pokojíku.

Blažková. Dobrou noc, synáčku! . . .

Karlík. Dobrou noc! Odejde.

Tomeš. No, dobrou noc — už, taky jdu. Je konec — vidím. Tak začnu s jiným — znovu. Ale kde a koho? . . . Takovej člověk, poctivec, bez podezření, se tak hned nenajde. A co to dříví u vás? Ale co — nechám to radši shnít — nevídáno! . . . Čert to vzal!

Nedělejte si z toho nic — nebojte se — — já vás neprozradím. Na mou duši — ať jsem zatracenej! Mám svědomí!

B l a ž e k. Děkuju vám, Tomši, zaplať vám to Pán Bůh!

T o m e š. A nemějte strachu, ani váš syn! Už k vám ani nohou nepáchnu. A kdyby něco přišlo, řekněte, že mne ani neznáte, že jste mne ani okem neviděli, že jste si mne nikdy ani nevšimli — starýho kriminálníka. A tak s Pánem Bohem! Odchází.

O b a. S Pánem Bohem!

B l a ž e k. Jdi, stará, doprovoď ho s lucernou!

T o m e š. I toto — já tref ím — — darmo by vás moh' někdo vidět se mnou! . . . Dobrou noc! Odejde.

B l a ž e k. Můj Bože, můj Bože — smiluj se! — . . To pro dítě — — jen pro to dítě!

B l a ž k o v á zavřela za Tomšem. Zaplať Pán Bůh a Panenka Maria! Už je to všecko odbyto — máme to s krku.

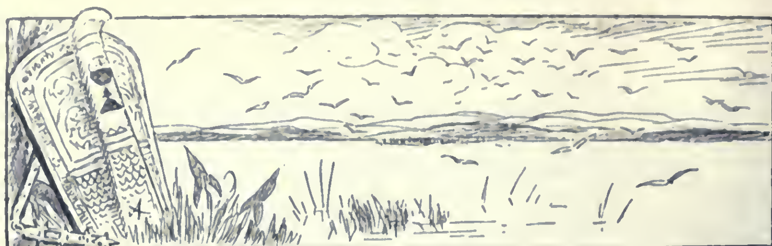
B l a ž e k. Radši nejíst, radši hlady pojít, nežli ještě jednou — —

B l a ž k o v á. No, a ten hoch se taky pěkně upokojil — utichl. Naslouchá. Spí . . . a podívám se na něj. Vejde do pokojíku Karlíkova, po chvilce. Ježíš Maria! Ježíš Maria! . . . Visí — visí — — mrtvý! . . .

B l a ž e k vřítí se do pokojíku Karlíkova.

Opona.

J. Pavelka:

Zlatý věk.

V ponurých, tichých komnatách hradu přechází císař
a tasenou dýku má v ruce;
odmítá jídlo, odmítá tváře, jež budí v něm úděs;
to šílené Johanny pravnuk.

Syn, rovněž šílený, César bouří teď městem,
stráž císařskou po lebkách tepe,
svádí naivní dívky i ženy ve vášních kuté
a se smíchem vraždí jich muže. —

Tlumené řvaní lvů bije císaře v citlivé uši,
jak z příkopu zalétá k němu:
bojí se smrti, bojí se úkladné dýky i jedu,
zrak ztřeštěný plný je krve.

V kuchyni chemickou vchází, zlato v níž Sendivoj robí,
má ve zraku touhu i hrozbu,
Polák se tetelí strachem, by neshnil v některé věži
jak anglický předchůdce jeho.

Dále však odchází císař, k hvězdárně bázeň ho žene,
a Jupitra opouští Tycho,
bláznivé figury kreslí, v šalebná mění je slova
a kejklemi těmi je slavným. —

Tak žije český král, císař svaté německé říše,
a prohnaný komorník jeho
obtáčí pána hladovou, bezednou cizáckou smečkou,
jež ssaje tuk z národa kostí.

Tlumem zlotřilých Španělů, Němců, Italů dere
se mrzutý, zvetšelý Kepler,
s lakotným židem, hladov, tahá se o grošík bílý,
on, světům jenž určuje dráhy.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Na sídlech zženštilé šlechty hoví si alchymist chytrý,
pán lisuje peníze z lidu,
alchymist mění je v dým, a stařičký kronikář pláče
nad osudem panstva i země.

Měšťáku, z krále jenž, šlechty, kněží i bědného lidu
byl pozvolna sílu vši vyssál,
roste obšírný těřich, a hrdě blázen ten halí
jej v italský, španělský pláštík.

Plným a těžkým svým měšcem bije v cimbuří hradu,
pán žebrácký otvírá bránu,
přijímá prostičkou dcerku pro synka sešlého za choť,
muž potom ji vězní a bije.

Břichatý veršovec, pijan a ženkář, v bombastním verši
tu hnijící opěvá kaluž,
shrabuje tituly, dukáty, časem i pořádné bití. —
A tohle vše český byl národ.

* * *

Pod tímto neplodným stromem, na oheň dávno jenž uzrál,
sluch postřehá tlumený šumot
ohromných dílen práce silného těla i ducha;
to neznámý pracuje sedlák.

Nezvratným přírodním zákonem přijímá v povahu měkkou
ráz celého okolí svého:
nevzhledný, mlčící, hrdý jako ta vyprahlá hrouda,
svou brázdu si úporně táhne.

Robotný alchymist tento, jediný pravdivý, velký,
pot v elixír života mění,
z tvrdé mozolů skály dobývá zářící zlato,
pán lakotný chtivě jež hltá.

V podvečer v dřevěné jizbě s okénkem pečlivě krytým
se vrásčité scházejí hlavy,
dusným jizbice vzduchem táhnou se tlumené šepty,
a mlčící rab tady mluví.

Není v těch duších Jiříka slovo diplomatické,
ni bleskotné Rokycanovo;
prochvívá jimi vlídný, otecký Štítného hovor,
Hus s Chelčickým v srdcích jim svítí!

V zhnětenéin davu tom, na nějž zapomněl bůh i člověk,
jenž nerad zří kněze i pána,
neboť kněz přichází spoutat čistou, svobodnou duši,
pán robotné tělo víc ohnout,

v zhnětenéin davu tom roste ohromný, zářivý pomník,
to Kralická biblí se tyčí;
v cizinu dalekou poznat tajemný Labyrint světa
se ubírá mladičký Amos.

Luční koník.

Když se Víla Zlatovláska,
vřelým úsměvem jež laská,
milostná všech živitelka,
béře za hor lada velká
  koupat na jižním se moři:
hlasy naše v chór se pojí,
hlaholíme píseň svoji,
starou píseň, dobrou, prostou —
večerní když stíny rostou,
  hvězdy hoří.

Zlatý list již krouží svadlý
s lip, a v lesy mlhy padly,
to si země brokát svléká,
na němž oheň v perlách těká,
skvosty tiše odepíná
chystajíc si roucha jiná —
  řádu Spících závoj bílý.
Jeseň zhasne z nenadání . . .
mráz, ten uspavač, se sklání,
skolébá tě jako dítě,
ani návrat nevzbudí tě
  jasné Víly.

Život — změna. Ples náš krátký
záhy zmlkne. Sněžné šatky
zastrou luh — náš hřbitov širý . . .
vichru pak tu ledné víry,
  divé smečky běsů loví;
ale stará píseň naše
krajem zazvoní zas plaše,
až tam z našich časů vraku
vzlétnou kdysi za soumraku
  hudci noví.

Vsevolod M. Garšin:

Petrohradské dopisy.

Přeložil *Josef Pelíšek.*

I.

Skoro tři roky jsem nebyl v Petrohradě. Podivné vzrušení se mne zmocnilo, když vlak podél Obvodného kanálu pohyboval se stále tišeji a tišeji, když se zakmitaly červené a zelené svítilny, když pod klenutím peronu pronikavě zaječela píšťala. Nejsem rozený Petrohraďan, ale žil jsem v Petrohradě od útlého dětství, navykl mu, poznal jej; jsa rodem z jihu, zamiloval jsem si chudou petrohradskou přírodu, bílé jarní noci, jež — mimochodem řečeno — nijak neustupují našim proslulým nocím ukrajinským, zamiloval jsem si neustálý pouliční shon, nekonečné řady domů-zámků, čistotu města, překrásné městské sady, Něvu ... Zamiloval jsem si petrohradský život, ten, o němž chci nyní psáti do vlasti fysické z vlasti duchovní. Právě tato poslední okolnost, že Petrohrad jest duševní vlastí mojí, ba každého, kdo v něm prožil dětství a jinošství, nutí ke vzrušení, když se blížíš městu, a vzrušení to není menši než ono, jaké zakoušíš co jinoch ... při shledání, chtěl jsem říci, našel jsem však přirovnání přiléhavější: když při zkoušce béřeš lístek, jímž se má rozhodnouti, být-li či nebýt za přehradou oddělující syté od hladových a polohladových.

Ano, je to blátivé, německé, čuchonské, byrokratické, buřičské, cizí město, je to „zbytečné administrativní centrum", jak se nedávno vyjádřil nějaký moudrý provinciální pěvec, zvaný na zdejší scénu a odmítnuvší, dle jeho slov, „z principu" — je to prý město pověstné nesrdečností svých obyvatelů, formalismem a mršinou, ale dle mého skromného mínění — je to jediné ruské město, způsobilé k tomu, aby se stalo pravou duševní vlastí. Za vnější suchostí tají se pravý rozumový život, pokud jest takový možný u nás v Rusku. Nechť jest Petrohrad daleko z Ruska (všechna obvinění moskevských tlachalů ponejvíce spočívají na této myšlence), nechť se Petrohrad často mýlí, mluví o tom, čemu málo rozumí, on přece jen přemýšlí a mluví. Ohnisko ruského života nebo toho obecného, co jest v tomto životě, není v Moskvě, nýbrž v Petrohradě. Odevšad hro-

nadí se do něho špatné i dobré, a — odvážím se smělých slov! — žádné jiné město než právě Petrohrad není nejmarkantnějším představitelem ruského života národního, nepovažujeme-li ovšem za ruský národ pouze podmoskevské Kacany, ale rozšiřujeme-li tento pojem i na Chochla i na Bělorusa i na Sibiřana atd. atd.

U nás zvykli si mluviti v ten smysl, že Moskva jest — přirozené dílo ruského života, ale Petrohrad — uměle naroubovaná a uměle živená rostlina; že Moskva jest Rusku nutna, ale Petrohradu že jest nutno Rusko; že Petrohrad — cizopasník vyrostší na útraty národního potu... že tehdy, kdy celá Rus strádá, Petrohrad se baví, rozumuje, a více nic.

Ach, velectění pánové! Přijďte jen sem, do toho bavícího se a lhostejného města, a zůstaňte tu přes zimu, a máte-li oči, abyste viděli, a uši, abyste slyšeli, sami na sobě ucítíte toto snad i nepochopitelné, ale skutečné a mocné pouto mezi zemí a jejím pravým, nevymyšleným hlavním městem. Uvidíte, že údery, jež po vší tváři ruské země musí snášeti lidská důstojnost, pociťovány jsou i zde, a bolestně pociťovány. Nebudu mluviti o tom, která a jaká srdce je pociťují... Všude jsou lidé rozliční... Ale přece jen trpí a raduje se, je-li čemu, za celé Rusko pouze jen Petrohrad.

Proto i žíti v něm je těžko. Na ulicích dobré hospodářství, pořádek; strážníci jsou zdvořilí, zábav je mnoho, materielní životní obtíže nejsou větší než v jiných velikých městech. Úmrtnost, vzdor zakořenělému předsudku, ne větší než kdekoliv v Rusku (v Petrohradě 37, v Moskvě 36, v Orlu příbližně asi 60 z tisíce), přímo dokazuje, že Petrohrad nijak zvláště netrpí. Němci mají úmrtnost menší, ale shnilí Němci nejsou nám také vzorem. Nevím, co si o tom myslí moskevští vlastenci, ale já jsem hotov se domnívati, že příliš malá úmrtnost jest znakem zbabělosti a bázně před smrtí: hrdinný Slovan sotva se sníží k péči o to, aby úmrtnost ve své zemi zmenšil na 17 z tisíce, jako nějaký holonohý Skot nebo slanečkář Dán. Proto srovnávám Petrohrad toliko s ruskými městy. A u přirovnání s nimi není ani na tom, chvála Bohu, tak zle. Ale žíti v něm jest těžší než jinde, ne pro vnější životní podmínky, ale pro ten mravní stav, do něhož upadá každý myslící člověk, který se octl v tomto velikém městě; zde v Markýzově louži (tak přezděli Něvskému chobotu Finského zálivu za času markýza de Traverse, ministra námořnictví, jenž prý za dlouholeté své správy našeho loďstva v dobách Alexandrovských ani jednou nevyvedl je ze zátoky) — žiješ, zdá se, daleko od Starobělska i od Viljnska, ale zajímáš se, mimovolně tak upřímně se zajímáš o záležitosti starobělské i viljnské, jak sotva se o ně zajímají sami obyvatelé těchto bohumilých měst. Nedovedu jasně ukázati, v čem a jak se toto pouto projevuje, ale ono jest. Ani feuilletonistovi píšícímu petrohradské dopisy není lehko omeziti se na čistě místní zájmy: počneš na příklad psáti, jak překrásně hraje vojenský orchestr v Letním sadu při elektrickém osvětlení, a jaké hrozné peníze vydělává bufetčík tohoto sadu, p. Balašev, na beefsteakách, a nepozorovaně přejdeš i na jih i na západ, navštivě

Kavkaz, a není dost na tom, zachce se ti známosti i „vzdálenějších míst“ východu a „tunder“ na severu.

Proto předem prosím za odpuštění, nalezne-li někdy čtenář v mých dopisech rozhovory málo souvisejicí se sídelním městem, budu-li musiti v dopisech do Charkova mluvit někdy i o samém Charkově. Slibuji, že budu hleděti, aby tohoto ustavičného prvku bylo co nejméně, a poněvadž jsem úvodním tlachem zabral div ne polovinu dopisu, dělám čárku.

Letní saisona již počala. Petrohrad zpustl skorem až po svůj letní normál. Početně se sice lidnatost města skoro nezmenšila, nezvětšila-li se jen, bez ohledu na to, že vlaky odjíždějící do Moskvy, za hranice a do Finska jsou přeplněny cestujícími. Na vystřídání těchto šťastných lidí, kteří mohou si v létě „oddechnouti“ v lůně ruské nebo německé přírody, zpáteční vlaky a bárky plující shora po Něvě přivážejí celé pluky dělníků. Za léto nutno opravit, očistit město, vystavěti několik desítek nových domů, přivézti na nákladních lodích zimní zásoby dříví, sena, obilí. Není ulice, kterou mohlo by se projeti bez překážky naskytnuvší se ve vylámané dlažbě, v jámě vykopané za účelem správky vodovodové neb plynové roury, v ohradě sbité kolem novostavby nebo kolem starého, přistavovaného domu. Vedro a prach — obojí nicotné u srovnání s charkovským — nutí posléze i ty obyvatele, kteří se nemohou na celé léto z města vzdáliti, hledat spásu na dačách. Spojení (parníky, koňské tramwaye a železnice) je tak pohodlné a levné, že zdejšímu úředníku nebo kontoáristovi nic nedělá, jezditi každého rána do města a „po úřadě“ vraceti se k rodině a přírodě nějakých 15, 20, ba i 30 verst, aby zůstatek dne ztrávil procházkou v sosnovém lese nebo březovém háji, po případě i prostě močálkem, jejž nedávno odvodnili, lovením ryb (podívejte se do letních čísel satirických časopisů: málem celá třetina karrikatur namířena proti této nešťastné a nevinné vášničce) — ryb, jež nikdy nezabloudí na udici, střílením zchytralých již ingermanlandských kachen, jeřábků a tetřevů, kteři pokládají sobě za hanbu býti střeleni lovcem-dilettantem. Jiní otcové rodin volí obor milejší; tráví letní večery, jak trávili i zimní, sedajíce v 9—10 hodin večer k zelenému stolku a „vintíce“ do východu slunce. K tomu připojte zábavy v létě rozseté kolem Petrohradu: nádraží, letní divadla, hudební orchestry pod širým nebem a pivo, pivo a pivo, — to je i podstata dačního života petrohradské rodiny střední třídy. Na tomto podkladě odehrávají se všemožné dační události. Dělají se známosti, počínají romány, rozvíjejí se dramata. Ale děje se to všecko jaksi zvláštně, ne vážně, ale „po dačním“, jak se mi nedávno podařilo zaslechnouti.

K tomuto mírnému životu, samo sebou se rozumí, je třeba chleba, masa, sviček, dříví a ostatních produktů. Desítky tisíc přesídlí z města do okolí, všem jim nutno jíst a pít, petrohradské paní si pak zvykly vésti své hospodářství hladce. Ze sta hospodyň sotva jedna dělá si dle provinciálního zvyku nějaké zásoby; ostatní obra-

cejí se do drobných krámků, nejpodivuhodnějších to závodů, v nichž nelze dostati pouze syrového masa a látek, ale všechno ostatní v domácím životě potřebné je vždy a v dostatečném množství. Drobný krámek přestěhoval se i za město a obchoduje tam v letních měsících velmi živě. Kromě něho jest zákazníkům k službám také celá armáda všemožných nosičů, hlavně Jaroslavců; roznášejí po dačách a zdvořile nabízejí „vaší jasnosti“ a „vašemu prevoschoditělstvu“ hovězí maso, ryby, raky, zeleninu, chléb, cukroví, mražené, květiny v hrnečkách, košiky a lehký nábytek, rollety a bagety pro obrazy, výrobky drátěné, nádobí, psací potřeby; ba i knihy — i ty jsou roznášeny Jaroslavci a dávají se k přečtení nudícím se dačníkům po grivenniku za svazek. Kočovný holič jezdí v tělěžce, kočovný fotograf projíždí s celým nákladním vozem; má tam laboratoř, a atelier jest ovšem pod širým nebem.

Dační život vytvořil zcela svérázné typy. Nebožtík Kuščevský, jenž byl dlouho žil v Petrohradě a dobře jej znal, nahodil již před mnoha léty celou řadu pozoruhodných skizz těchto typů, naň odkazuji ty, kdož by se chtěli s nimi seznámiti. Ale nemohu nepoukázati na jistou, dosti často se vyskytující odrůdu petrohradského obyvatele. Je to většinou člověk mladý, slušné fysiognomie a šviháckv oděný. Kde žije v létě — neznámo; úředník v adressním oddělení na dotaz odpovídá, že „Ivan Ivanovič Petrov odcestoval do chersonské gubernie“. Ale Ivan Ivanovič v chersonské gubernii nikdy nebyl a sotva byl jen někde za Pavlovskem nebo Peterhofem. Ivan Ivanovič slouží; v čem záleží jeho služební povinnosti — nikdo z jeho známých neví, ale on slouží a dostává 40—50 rublů měsíčně. A to se může říci, že zde v Petrohradě jsou podivuhodná místa * — — Ať je tomu jakkoliv, čtyřicet nebo padesát rublů na měsíc Ivanu Ivanoviči nestačí: on potřebuje frak, cylindr, lakýrky, jemné prádlo — pokud jest ovšem viditelno světu —, rukavičky. Pokoj (v městě za zimy) najímá si maličký a ošklivý, jí, díky nesčíslným známostem, dobře. Patnáct známých rodin — toť i všecko, čeho potřebuje; možno obědvati v každé toliko jednou za čtrnáct dní, což jest i výhodné i slušné. Než nadchází léto; každý tvor se raduje a dychtí v zeleň, na vzduch; proč nedychtiti i Ivanu Ivanoviči? A hle on, vyzvěděv adressy všech známých, počíná letní tournée. Jede do Lesní, ke skutečnému státnímu radovi Dybovi, a v jeho milé rodině — jest přijat zcela jako svůj — ztráví týdének. Pak „záležitosti“ volají ho do Petrohradu; když se byl potloukal městem půl dne, zamíří do Oranienbaumu k tajnému radovi Strekozovi. Strekoza jím sice pohrdá, ale z ruské pohostinnosti nevyhání a krmí 5 nebo 6 dnů. Dcera Strekozova, omrzelá třicetiletá dívka, mluví s ním o citech a literatuře (Ivan Ivanovič i toho je schopen), společnice — Francouzka ze žertu učí ho žvatlati francouzsky; čas míjí zcela příjemně.

* Na příklad místo kmotra ve Vychovatelně. „Kmotr“, jak se proslýchá, dostává za každého křtěnce pětník a skleničku vodky. Ostatně je to snad „pouhá belletrie“, nevím určitě. Vs. Garšin.

Než Ivan Ivanovič jest nemožně delikátní; delikátnost — základní rys jeho povahy. Pamatuje, že ho čekají (běda! čekají! neboť vědí, že před Ivanem Ivanovičem nic nespasí) — i intendantský plukovník Zagrebi, žijící na dače v očekávání kassace a pak daleké cesty, i ctihodný stařec vrátivší se nedávno s podobné cesty a žijící na odpočinku, bývalý kommerční rada Pokščilov, i rodina známého protojereje, jenž celý svůj dům vypravil do Novosaratovské německé kolonie, i jeho, Ivana Ivanoviče, spolužák z gymnasia, umělec žijící v Ligově „na studiích“, živící se klobásou, pivem, tabákem a vůní jehličnatého lesa a olejových barev. Ivan Ivanovič, jako motýlek přeletující s jednoho kvítku na druhý, létá po koňských i parních drahách, po parnících a po případě i po svých, s dači na daču, mluví za dva, jí za tři, jest libezný k dámám a šťastně končí léto, utrativ své nuzné groše pouze koupí jízdních lístků. Ani doutníků (u Zagrebiho) a papiros (u umělce) nekouří svých, ale hospodářovy, platě za doutníky vypravováním o tom, jak vykouřil kdysi u kohosi doutník kus po půldruhém rublu, a za papirosy — plněním jich ve prospěch hostitelův. A tak žije Ivan Ivanovič rok od roku, dokud neobjeví se lysinka a bříško, a dokud jakýmisi podivuhodnými a neznámými cestami nepočne odstávati poboční kapsa.

Velectěný pane, — řekne mi čtenář — tohle je mi divné: Počal jste takovými, může se říci, ušlechtilými slovy, slíbil jste ukázati Petrohrad trpící a myslící, a místo toho povídáte o dačách a o Ivanu Ivanoviči, starém, již v padesátých létech obnošeném typu? Kde pak je tu myšlenka, kde utrpení?

Ach ovšem, ovšem, čtenáři! Ivan Ivanovič vůbec netrpí. I hanba by bylo omeziti se pouze na Ivana Ivanoviče, ale jde o to, že myslící Petrohrad celý odejel. Krátce — léto. Ale vlastně přece Ivanové Ivanovičové a kmotři Vychovatelny nedělají mravní fysiognomie města.

Na svého dačmilovného přítele vzpomněl jsem proto, že on zná všechny a všecko. Doufám, že se s ním dostanu i k Strekozovi i k Dybovi i k Zagrebimu i ke všem ostatním, a co tam uvidím — sdělím za dva týdny.

II.

Ivan Ivanovič mne podvedl: slíbil, že pro mě zajde a doveze k jakýmsi svým známým do Peterhofu, a nepřišel. Sedím samoten a nudím se.

Léto, vedro a tesknota. Chce se ujíti někam jak možno daleko od kamene, do zeleně, do nějakého tichého místa, kam nedoléhá městský šum, kde není davu. Těžko nalézti takové osamocené místečko: sady jsou přeplněny procházejícími se, výletní místa rovněž. Půjdu na hřbitov. Je-li nudno uprostřed živých, kam se potom poditi, ne-li k mrtvým? Mluviti s nimi, to jest čísti jejich knihy, mne unavilo, půjdu se podívat, kde leží.

Mrtvý Petrohrad jest větši než živý. Nemluvím-li ani o tom, že za Petra Velikého, když se někdy dělníci celé léto živili jenom řepou, každá píď městské země stála lidský život, obvyklá žatva smrti pradávno již zalidnila a přeplnila městské hřbitovy. Počali je zřizovati za městem podél železničních trati. Celé pohřební vlaky odjíždějí každodenně z Petrohradu, odvážejíce desítky rakví; některé uloženy jsou na hromadu v jednom voze, jiné zaujímají zvláštní vagony, slavnostně se skvějíce na smutečních katafalcích. Hvízdá lokomotiva, hýbá se vlak s mrtvým nákladem, a vstříc se mu blíži směrem k městu vlaky se živými, s novou zásobou lidí, z nichž mnozí a mnozí pojedou zpět pouze do prvé stanice — Preobraženského nebo Údělného hřbitova. Buďte zdrávi, živí; s bohem, mrtví!

Nejsou ještě ani městské hřbitovy uzavřeny: Smolenský, Mitrofanijavský, Volkův a několik jiných menších a většinou privilegovaných. Ovšem, obyvatelé jich dávno již leží jeden na druhém, a nelze vykopati hrobu, aby se nenarazilo na poloshnilou, a třeba také novou rakev. Ale Petrohraďané mají raději tato stará, přes svoji ohromnost těsná mrtvá města, než jejich nové kolonie. Nic nedělá, je-li nutno znepokojiti souseda; postrčí ho stranou, a vedle něho ulehne nový nájemník. V létě i v zimě jest na hřbitově hezky. Činí dojem jediného sadu: olši, bříze, bezu daří se znamenitě v tučné půdě; hřbitovy — nejstinnější sady v městě. Hrobečky odděleny jsou pěšinkami s dřevěnými můstky, s boku nápisy s označením pořadí od I. do IV. a názvy můstků. Zrovna jako ulice v živém městě. Na Volkově hřbitově, kde jsem byl dnes, jsou můstky cigánské, německé, duchovní; jsou i literární.

Ke hřbitovu vede dlouhá ulice Razstannaja. Neveliké domy většinou zabrány jsou dílnami pomníků; hotové mramorové a žulové pomníky hledí z oken; jsou na nich připravena místa pro nápisy, ale nápisů ještě není; dnes či zítra napíše je smrt. V ohradách — krámky k prodeji květin a věnců z mechu a pomněnek; všecky ohrady jsou jimi ověšeny. Jedna — dvě jídelny s velikými sály pro vzpomínání zemřelých. Hřbitovní chudobinec; vetché stařeny pokukují ze sadu na chodce jdoucí k hřbitovu i zpět, a čekají, kdy i jim přijde čas, aby se odebraly tamtéž k odpočinku. Dva domy duchovenského sboru hřbitovního kostela na konci ulice, přímo u prostranství před vraty. Hustá zeleň zakrývá hřbitov, kostel, maličký, starobylý, sotva je skrze ni viděti. Nedávno vystavěli stranou druhý, veliký. Starý strážce sedí na lavičce s dýmkou a poplivuje na dlažbu. Za vraty nevelký stánek s krámským stolem; tam sedí stařenka z chudobince a přijímá dárky.

V kostele skoro vždy je několik rakví; vůně kadidla mísí se s těžkým zápachem nebožtíka; dým kadidla vznáší se oblakem, slyšeti spěšné čtení a zpěv. Poodejdeme odtud dále, do třetího a čtvrtého pořadí, kde jsou pomníky prostší, kde „levného řezbáře nepěkné nápady“ ustupují prostým deskám a dřevěným křížům. Krajní levá stezka tvořena je právě „literátskými“ můstky. Přistupuješ k místu, kde ulehli nejlepší ruští lidé, a mimovolně se svírá srdce.

Přichází na mysl Washingtona Irvinga rozkošný popis „Koutku básníků“ ve westminsterském opatství — na hřbitově největších lidí největší země. My nestaráme se o své veliké mrtvé, jako se starají Angličané. My nestaráme se o ně ani za jich života. My uměli pouze bráti od nich, nedávajíce jim ničeho navzájem.

Náš „Poets Corner“ (vlastně ne koutek básníků, ale publicistů) je zcela malý. Leží tu Bělinskij vedle svého přítele Kulčického (jehož rov zmizel a na jehož místě pohřbili před několika léty za velikého skandálu studenta Černyševa); vedle Bělinského jest hrob Dobroljubova, přes stezku Pisarev. Stranou — Afanasjev-Čužbinskij, nyní skoro již zapomenutý, ale své doby známý a pracovitý znalec jižního Ruska a romanopisec. Umíraje prosil, aby ho položili jak možno blízko k Bělinskému a Dobroljubovi, a přátelé splnili jeho přání. Leží spolu na prostranství tří — čtyř sáhů, obklopeni nesčíslným davem temných jmen, napsaných na mramoru, žule, litině a dřevě. Dav, jejž oni milovali a učili, a jenž je zadusil, nedal jim pokoje ani po smrti, stísnil a stlačil jejich maličký koutek, takže nový druh nebude už míti kde ulehnout — — —

Nad Bělinským černý, vysoký pomník ze žuly, rovněž s takým křížem a prostým nápisem: „Visarion Grigorjevič Bělinskij, 26. května r. 1848“. Dobroljubov leží pod těžkým, černým sarkofágem bez jakékoli ozdoby a symbolu; pouze jméno, rok narození a smrti. Pisarev má maličký bílý kříž na černém podkladě. Přátelé Čužbinského postavili mu veliký, bílý mramorový pomník. Dřevěné mřížky, oddělující sousední „rodinná místa“, popsány jsou tužkou. Jsou tu i verše, ne však původní, nýbrž většinou z Někrasova; jest tu i naivní prósa vyjadřující lásku a hoře. „Všichni, jež jsi učil, pamatují na tebe.“ „Což jsi opravdu zapomenut?“

„— — — Přírodo matko! Kdybys takých lidí
ty někdy přec neposílala světu,
života niva zpustla by — — —“

Takové nápisy jsou nad hrobem Pisarevovým. U Bělinského kdosi napsal řádek z mladého básníka:

„Kde jsi ty, učiteli? Přijď a poraď!“

Tento vášnivý pláč, tato žaloba na smrt, jež unesla učitele, — jediný nápis nad hrobem Bělinského. Zapomenuli naň. Na černé žule pomníku není ani jediného věnce — — —

A kolem — bezútěšná kupčicha 2. gildy píše na pomníku mužově o tom, že „všecko tlení a prach, a my všichni po tobě v slzách“, vdovec naříká, že žena mu umřela zůstavivši sedm dětí, „odkojených jejími prsy“, dvorní rada a rytíř řádu sv. Vladimíra 4. třídy leží pod mausoleem ozdobeným pochodněmi s kamenným plamenem a dubovými dlouhými verši, na dřevěném kříži — hrozné to říci! — napsáno sedm dětských jmen a uvedeno stáří dětí, od tří měsíců do roku a čtyř měsíců . . . Mnoho umírá petrohradských dětí — — —

Jednou octl jsem se na hřbitově v „rodičovské“ sobotě. Přes přímý zákaz vzpomínající přece jen dovedou pronésti vodku v samo-

varech a čajnících. Tisíce sedí na hrobečkách, pijí a jedí. Vzpomínky končí se opilstvím a skandálem. Strážníci, dvorníci, komissařství, protokol — — — Zavřít oči a utíkat. Ale teď je všecko tiché, prázdné a klidné, jen hrobaři chodí s lopatami, a kameníci tešou nové pomníky a vysekávají jména a lichotné nápisy. Údery kladiva, nehlučná písnička dělníkova o tom, že

A do vsi nestačovalo
dvaceti pěti rublů — — —

zpěv doléhající z chrámu a daleký, neumlkající šum živého, millionového městského obyvatelstva — to jsou veškeré zvuky. Zřídka přiletí vítr, zašumí ve větvích stromů, a znovu všecko je ticho.

Odejdeme odtud. Necháme mrtvých, vrátíme se k živým. Nemáme-li se pustiti, čtenáři, do Peterhofu? Tam jsou dnes puštěny fontány, park přeplněn promenujícími, hrají tři orchestry.

Parník odjíždějící od anglického nábřeží jest tak plný passažerů, že mnozí z nich celou cestu musí státi. Pestrý, různo-kaliberní dav. Ruštiny mezi jinými jazyky téměř neslyšeti: Němci, Švédi, Angličané mluví po svém, ale většina ruského obecenstva, ovšem prvotřídního, žvatlá, jistě alespoň z polovice, francouzsky. Peterhofští dačníci patří většinou k velmi zámožným kruhům, část beaumondu, neodjevší za hranice následkem kursu půl imperialu za 8 r 20 k, rovněž se uchýlila do Peterhofu nebo Pavlovska. To jsou velmi četně navštívená místa.

Parník rychle pluje Něvským ústím; na březích zdvíhají se loděnice a sklady. Tu ohromná záď „Vladimíra Monomacha" zůstala trčeti nad vodou z pod střechy loděnice; válečné lodi, živé i mrtvé, určené k rozebrání, zabírají levý břeh: šňůra minonosek táhne se div ne na půl versty. Dále jest počátek mořského kanálu, který k podzimu prý již bude odevzdán svému účelu a bude propouštěti přímo do Petrohradu největší lodi, poněvadž jeho hloubka bude — 28 stop. Náhle se břehy rozšiřují, ustupují na pravo i na levo modrajíce se pahorky a lesy. Markýzova louže jest klidna: černé i bílé bóje obrubují jízdní vodní dráhu, a po stranách jejích žlutají se písčité mělčiny. V nejužším a nejmělčím místě vodní dráhy, v 8 verstách od ústí Něvy, švédský parník zcela uvázl na písčině a víří šroubem, marně namáhaje se s místa pohnout; vlečný parník rovněž se marně snaží stáhnouti jej. Tu jedeme my tichým chodem, obcházejíce opatrně úraz utrpěvšího Švéda.

V předu lehkou mlhou, jaká často bývá na moři, když slunce svítí příliš mocně, viděti úzký proužek, vyzubený špicemi kostelů a stožáry lodí. To jest Kronštadt: skvrny na pravo i na levo — jeho hrozné přístavy. Na pravo finský břeh mizí v mlhu vlnitou linií, na levo je břeh Střelny a Peterhofu, všecek zarostlý parky a sady. V pozadí široký obraz vzdalujícího se Petrohradu: jednotlivých budov skoro již nelze rozeznati, jen kupole Isákova nesnesitelně hoří zlatou hvězdou.

Peterhofské přístaviště záleží z dlouhého dřevěného pomostí, táhnoucího se od břehu skoro na půl versty. Při saméni jeho počátku — vchod do proslulého parku; kolem malé restaurace, v nichž hřmí hudba. Projdeš-li mimo, vstupuješ do carství petrohradské stařiny.

Zde je všecko staré, solidní a trvanlivé. Starý jest i park, v němž množství stromů vsadil sám Petr Veliký, staré jsou fontány, jednou pro vždy zřízené tak, že skoro nepotřebují oprav, starý zámek hledí deštěm Samsona i jiných vodometů na znamenitý kanál, jenž vede k moři a byl vykopán za jedinou noc. Dav plnící sad a tísnící se zejména u Monplaisiru (nedaleko odtud hrají dva vojenské orchestry) naprosto se nehodí k těmto vážným a k myšlenkám nabádajícím místům, chtělo by se viděti fraky, pudr, francouzské kaftany, hedvábné punčochy a kordy. Jenom dvorní lokajové v ocáskovitých fracích s prýmky, v červených vestách, krátkých kalhotách a střevících čokoládové barvy připomínají minulost. Oni stojí u dveří Monplaisiru, a zdá se, teď — teď otevrou se tyto staré dveře a vyjde matuška-carevna s některým ze svých orlů. Ale lokajové stojí jen pro krásu, a také proto, aby brali dvougrivenniky od těch, kdož si přejí viděti oblíbené místečko Petra a Kateřiny. Monplaisir — jest nízká cihlová stavba, velmi prostě a krásně vybudovaná v hollandském vkusu XIII. století; jest v něm pouze jediný veliký sál a několik maličkých komnat; po stranách dvě dlouhé galerie s velikými okny. Kdo ze čtenářů viděl obraz Ge: „Petr I. vyslýchá careviče Alekséje“ nebo jeho kopii, ten má plný pojem o velikém sálu: p. Ge maloval jej dle skutečnosti a nevynechal ani nejmenší podrobnosti. Vstupuješ do sálu, a zdá se jaksi divné, že uprostřed nestojí veliký stůl, za stolem nesedí hrozný soudce-otec a proti němu není znepokojeného, třesoucího se syna.

Před Monplaisirem jest terrassa vystupující přímo k moři a roubená bílou balustrádou. To je nejlepší místečko v Peterhofu; neměli je nadarmo rádi všichni majitelé. Odtud viděti i Peterhof i Kronštadt; sta lodí proplétá se v dálce v zad i v před po jízdní dráze. Moře lenivými vlnami tříští se o pobřežní náspy. Proseděl by tu člověk nejednu hodinu — nebýt davu, nebýt věčných, omrzevších rozhovorů — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — —

Deset hodin. Čas i na parník. Dobrou noc.

R. 1882.

Marie Majerová:

Náměstí Republiky.

Román.

(Pokračování.)

XVI.

Ledové mrazy překvapily zhýčkané Pařížany. Jejich domy byly nedostatečně vyzbrojeny proti mrazu: domy s jednoduchými ohromnými okny, s tenkými zdmi ze sádry, s otevřenými krby, které širokou cestu otvíraly větru a sněhu. Lahoda podnebí v pařížské kotlině, kde řeka nikdy nezamrzala, kde sníh byl řídkou podivanou, ukonejšila je v lhostejnost, za niž všichni teď pykali, choulíce se zimomřivě u přesycených krbů; zatím co nohy v blízkosti žhavé výhně jejich hrozily se upéci, záda a hlava chladem trnuly.

Luka seveřan ovšem nepociťoval těchto nedostatků pařížských domů, bydle pod mostem, kde nikdo netopil. Za to však těžce postrádal teplého šatstva a obuvi. Chudokrevné jeho tělo, špatně živené, podléhalo mrazu tak lehce! V sudě ležel stočen a schoulen do klubíčka, střeže úzkostně každé zadýchnutí, aby se nerozptýlilo ve studeném vzduchu.

Spal neklidně.

Dokud byl odevzdán do své bídy, žil takořka nevědomky; dnes však různá nutkání probouzela hned ten, hned onen smysl k bystřejšímu vnímání; tu slyšel bouři v šumění řeky, tu viděl požár v náhodném světélku štěrbiny.

Bujné myšlenky rodily se mu v hlavě, ku podivu snadno odpomáhajíce jeho bídě. Peníze hrnuly se mu, neznámo odkud, nové boty byly kdesi přichystány, a scházelo jen pro ně si dojíti, krásně zařízená villa — byly tam světlé, vysoké pokoje — čekala na Luku. Procházel se sály, jichž dveře dokořán byly otevřeny, takže z prvního otvíral se pohled do posledního, a v mysli zařizoval se tu. Pak vyšel do zahrady, která jen pískovým náspem oddělena byla od moře; slyšel je hučeti a stenati v příboji, ale neviděl ho. Obrátil se a uzřel před sebou polní cestu, vyjezděnou cestu s hlubokými stopami kol v měkké, červené, úrodné prsti. Ve vzduchu byla jarní vůně, a na polích tušil časnou lopotu.

A najednou zase pocítil trapný nedostatek peněz. Villa zmizela, jakoby z paměti smazána, a zbyl zase jen Luka Vršin, bez práce, bez bytu, bez groše. Chudý emigrant Luka Vršin, jenž kráčel polní cestou, červeným jílem a měl palčivou touhu vybřednouti z této situace, třeba jediným sou.

A jak zavadí zrakem o zem, uvidí v jílu přišláplý měďáček. Sehne se, a ruka jeho radostnou křečí se topoří, když ho nehtem odlupuje z hlíny. Měďák je rozbitý, Ludvík Filip má ránu zrovna na čele.

Nevadí, nevadí, šeptá si Luka, a než narovná sehnutý hřbet, na dosah ruky uzří nový měďák; o krok dál ještě jeden a zas o krok ještě. Popojde a sebéře je všechny v chůzi, aniž se narovnal.

Potěžkal je. Jak podivný pocit způsobily na ruce, která již tak dávno nepocítila chladu mincí!

Kromě Ludvíka Filipa má tu Napoleona III. s pěknou bradkou, také trošku pohmožděného, s ohromným císařským orlem na rubu; je ošoupán, a orel mrzutě roztahuje vypelichaná křídla.

Třetí měďák má hlavu Republiky s frygickcu čapkou a na rubu nápis: Liberté, Egalité, Fraternité. Nápis i hlava mají svěží plastiku nových peněz, hrany jsou ještě ostré.

Luka však marně snaží se rozpoznati ražbu na čtvrtém měďáku. Měďák stále vysmeká se mu, mlhou se obtáčí, pod ostatní se skrývá.

Teď teprve napadá Lukovi, kde vzaly se tu peníze — uprostřed pole, jako když do řádek je nasází?

Vrací se na místo, kde v jílu našel je přilepeny, ale není tam jílu, jen šedivá, drolivá hlína a několik špinavých franků s černými záděrkami válí se v rýhách uschlé země.

Zaplesal a vrhnul se na ně.

A zároveň v dálce, kde obzor zveličoval vše na veliké ploše nebes, zahlédl mužíka vystěhovalce. Byl opilý a šněroval cestu.

Není pochyby, peníze patří jemu! Opil se a poztrácel úspory schystané na převoz! Docela jistě jsou peníze jeho, vždyť, podívejme se, tu i šátek ztratil, veliký, pestrý šátek, kde jsou ještě stopy pevně přitaženého uzle!

Poctivý Luka sbírá stříbrné franky a nepomýšlí na to, aby je vrátil mužíku vystěhovalci, nýbrž skoro se bojí, aby se neohlédl, nevrátil a nehledal jich, nebo na něm nežádal. Poctivost? Není poctivosti v Lukově snu, jest jen hlad a chtivost peněz, za které možno leccos koupiti . . . Ani vědomí špatného činu není v Lukově snu; jen potřeba . . .

Ošklivé bylo zklamání, když při procitnutí dlaň, hle, jest prázdná . . . prázdná, ač ještě před chvilenkou docela jasně cítila studenou tíži peněz, a dlouho trvalo, než Luka uvědomil si skutečnost a smířil se s ní. Zavíral oči a vracel se duchem do příjemné situace, kdy měl peníze. Ale záblo ho do nohou, omrzlé boltce do krvava rozpichovala sláma, i vylezl těžce z úkrytu.

Pod mostem bylo pusto. Vlhká dlažba oživovala padajícími vločkami měkkého sněhu, jenž na kamení znenáhla roztával. Beze stopy mizel sníh v řece.

Luka pohlédl k obloze jako rolník plný obav o úrodu. Nízký hustě šedý mrak drobil se v sníh, a vločky proti němu černaly se a vířily jako mušky.

Velká bezútěšnost zalomcovala Lukovým nitrem. Chvíli díval se na řeku žádostivě; přitahovala jej, i přál si býti pohlcen jako sněhová vločka. Ale přece se obrátil, a vystoupiv po schodech na nábřeží, zamířil k Latinské čtvrti.

Sníh padal neustále, lítal i do úzkých průjezdů starých domů, kam Luka na chvíli se uchyloval; tu vykresloval se mu jasně strýc, jak usedá za stůl se samovarem, jak ze skřínky ve zdi, čalounem ukryté, vybírá koflíky, zákusky. Jak by Luka napil se čaje!

Kiosky vyvěsily nemnoho časopisů, i ty vítr rve a odnáší. Luka zastavuje se a čte: Soleil . . . Eclair . . . Jména, která ho kdysi elektrisovala! A dnes ví, že jsou to zpátečnické, tmářské a klerikální noviny; a ty ostatní? Záludně pokrokové, chytrácky moderní, korouhvičky větrné zlatého větru: úplatky a korupce, politika lži a zisku!

Odvrací se zhnušen, a ruce maně hledají po kapsách. Ne, byl to opravdu sen. V kapsách není ničeho. A proto kaštany, které tu na rohu voní, a nakrájené brambory škvířící se v kotli před traktérem a kus šťavnaté hovëziny, motouzem svázaný, vonný, vypočítavě proložený na bílou mísu před traktér . . . to vše je také jenom sen.

Před touhle hovězinou Luka zaváhá.

Voní, strašně láká . . . Traktér je prázdný . . . stolky s voskovaným plátnem ukazují zatím jen kelímky s hořčicí, nádobky na olej a ocet . . . Za květovanou záclonou šumí to a syčí, tam kuchařka vaří a nemá času hlídat, co hlídá najedenost občanů. Lukova počestnost, která v noci dostala takovou ránu, rozkotává zde před kusem vařené hovëziny.

Natáhnout ruku, vstrčit ji pod kabát a za vraty zahryznout se do ní . . . šťáva by prýštila, lahodně slaná šťáva . . . Pohupuje se na nohou. Mám . . . nemám . . . Ale ano, mám! ovšem! Jen co ruka se napřáhne . . . Teď nikdo nejde . . . teď . . .

Ne.

Luka nemůže. Má ruku z olova? Ne, ale má ruku obtíženu počestností. Nemůže za to. Vychovali jej tak.

Poodejde za roh; žaludek zlostně kručí, vnitřnosti odbojně se svírají; na konec Luka podupne nohou a vrátí se k traktéru.

Hovězina vychládá; jen malé, bílé kotoučky páry dýchají na sklo.

Ruka již se chvěje; ruka se rozhodla; ale něco Vršina zdržuje, nevítaná moc záchranná, která při tom, když ruka chápe se již hovëziny, nohu přistrčí a dá jí kopnouti do stolku.

Zpocená, tučná líc kuchařky prorazí záclonu.

„Co se děje?“

„Psa jsem odehnal, madam," povídá Luka, a hlas jeho zní velmi přirozeně, tak že kuchařka ani nepochybuje a zabručevši: „Děkuji, pane!" vrací se k mísám.

A tak tu Luka stojí. Hladov, chvějící se, zahanbený. Zuří sám na sebe, a teď by jistě maso vzal bez okolků, kdyby nechodilo tolik lidí . . .

Do večera ještě několikrát vynořila se představa peněz nalezených ve snu, a pokaždé Luka, přehrabav marně kapsy i podšívku, tiše zuřil.

Do večera toulal se po ulicích, číhal na příležitost ke krádeži, a když se naskytla, zbaběle nechal ji minouti.

Do večera čekal na jakýsi zázrak s nebe, který měl vytrhnouti jej z bídy; zázrak nepřišel, ovšem. Jen v čítankách přiházejí se takové zázraky a v tendenčních románech.

Večer zaklepal Luka na strýcovy dveře.

K tomuto úpadku se odhodlal; či byl to hlas rodné krve, jenž ho nutkal?

Teta opatrně prostrčila štěrbinkou nos.

„Dobře, že jdeš," řekla, jako by již dávno ho čekala a trochu i plísnila, že tak dlouho nejde; „strýc má pro tebe práci."

„Co — práci!" obořil se Luka, hledě zamaskovat svou porážku; „nejdu si pro práci, potřebuju chleba. Hlad mám."

Pejsek zaštěkl podrážděn hrubým tónem; ale teta pohlédla na Luku se strany a vzdychla.

Ale slova neřekla a přinesla mu večeři, teplou a dobrou, a obsluhovala jej s neobratnou něhou ženy, která nikdy nebyla matkou . . .

XVII.

Hrstka volných přátel hlučela v čistém a lesknoucím se voze podzemní dráhy. Solidní pasažéři nevrle se ohlíželi po bujnosti Libertadově a po řehotu černovlasé Reginy. Zase svěží, s hladkými tvářemi a vřelýma očima Regina dováděla a nevzpomněla již na Leonarda, ale obracela se celou plochou své dušičky k novému milenci.

Z pod vlněného šátku vytahovala kus po kuse: kalamář, zvonek, sklenici na vodu, lžičku, péro. Vše, co leželo na předsednickém stolku, zmizelo pod šátkem. Byl to její koníček, že obrala všecky stoly, kam kdy přišla. S každým nově objeveným kusem vybuchla v drobounký, škodolibý smích zkaženého dítěte, které provedlo zakázaný kousek a je za větrem, bezpečno před potrestáním.

„Ukaž, co máš?" říkal Libertad otcovským tónem; „nu, to jsi zase ochudila podnikatele a zdiskreditovala propagandu! Syndikalisté budou považováni za zloděje!"

A pokaždé, když v smíchu rozevřela ústa a zasvítila bílými dravčími zuby v růžových dásních, vtiskl jí hladový polibek na vlhké rty.

Polibek byl adressován Henrimu: Vidíš, nežíznim a nehladovím, třebaže nemám Armandiny; nejsem tak ubohý, abych se postil

s hlavou posypanou popelem; och, och! Radosti je na světě, požitků, a proto pojď, Regino, na můj klín!

Unese tě, jako jich tolik již unesl; pohoupá tě a písničkou zasyklou ukolébá; nedbej podrážděného refrénu a spi, spinkej! Jsi malá, malinká Regina, nevědomá květinářka, opojená svobodou, užaslá, že už nemusí o páté vstávat a propichovat prstíky ostrými drátky nepravých květin, shýbat nad nimi mladinkou šíji, která tak ráda se vztyčuje, dovádí, polibkům nastavuje! Malá květinářko, malá, nešťastná maminko! pojď ke mně, pojď!

Ukáži ti jako Mefisto v zrcadle čarodějném kus krásného života, ukáži ti svět, kde možno býti beztrestně milenkou a kolébat se v bocích nad milencovým ložem do rána, do rána! Ukáži ti zem, kde možno býti maminkou a neživiti dítě krví svých žil a potem horkého čela! A ty se opiješ, malá květinářko, opiješ se žádostí po tom světě, tak jiném a nekonečně krásnějším než ten, v němž jsi vyrostla a jehož zkaženého vzduchu tak jsi se nadýchala, že jen podvědomým pudem chápeš dnes krásu toho, co přijíti má a co ti s očima v budoucnost obrácenýma slibuji! Jen málo, málo chápeš; jsi takové prosté, divé zvířátko, a proto tě mohu vzít jen na klín, rukou obejmout teninký tvůj pás, a odvrátiv hlavu, která také chce mít své zaměstnání, — hledět za jinou.

Ale tobě to stačí; stačí ti, že mi sedíš na koleně, třeba bylo vratké a slabé, že ležíš v mém loži, třeba někdy chladném a cizím, že můžeš starat se o moje blaho a pohodlí, neboť tak už tě vychovali, malá, nebohá Regino . . .

Ještě že máš svůj věčný smích, jenž proudí z hlubin tvého mládí jako z bohaté studně stříbrný vodotrysk; ještě že máš svou veselost, která jako jarní slunce posvěcuje každý tvůj malicherný krůček; ještě že máš svou železnou vytrvalost, umíněnou snahu žít a žít za každou cenu!

To mi tě činí snesitelnou, a proto tě držím na klíně.

Ale ty nevíš, proč moje hlava točí se za Norou, nevíš, proč moje oči samy po ní se obracejí, proč moje ústa na ni mluví, ačkoli se chmuří a zle osopuje, krasavice Nora.

Nevíš, že je mně třeba více než lahody dvou poupat tvých ňader, sladkého opojení tvého těla; nevíš, že se všemi pohněván toužím po ženě, která chápe moje slovo, oceňuje moje vlastnosti duševní, moji podnikavost a pýchu, moje úsilí a moje triumfy! Jako žhavého dotyku tvých rtů jest mi třeba chápajícího pohledu dvou srozumělých očí; dvoje vyvedl jsem z hnízda, a vylítaly jako vlaštovice.

Zaútočím na Noru; ostražitě rozestru sítě, neboť Nora má jemný čich, a půjdu oklikami! . . . . .

Vlak poháněný elektřinou plynul zázračně lehce v krkolomných výškách mostů, a tu objevily se v okénkách zlaté mušky ohňů na křižovatkách; nebo vjel do podzemí, zahučel a zdusil krok. I lidé mimoděk utichli, a tu bylo slyšeti hlas Choletův:

„Věru nevím, jak to dopadne. Peněz sehnati nemohu, osel François hrozí v každém dopise, že se vrátí, a jeho družka dělá mi strašně těžkou hlavu."

Postěžoval si prostosrdečně, ale nereptal.

Pracoval, snažil se, lopotil pro svou chiméru, a neměl ani času pozastavit se nad nevděčností svých chráněnců.

Henri hleděl mu na tlusté rty, a zabývaje se svou starostí, prohodil:

„Řekl jste někdo už d'Avrayovi, že bude v neděli zpívat o lidové slavnosti na Montmartru?"

Libertad místo odpovědi prohodil:

„A kdo bude hrát Mimi v Mirbeauově Tobolce?"

„Chystáte slavnost?" obrátila se Nora do středu. „Nemáte-li nikoho, pokusila bych se . . ."

„Ty bys hrála divadlo?" divil se na oko Libertad. „A což tvoje portréty?"

Nora nepříjemně dotčena sevřela rty.

„Áách! portréty jsou zarostlé pavučinami. Nebudeme vyvolávat duchy! Tolstoj? Nic. Tedy pryč s Tolstým, ať žije Octave Mirbeau!"

Nora lehounce zvedla obočí, a Libertad vycítil, že je čas ustati s posměšky.

A jeho hlas obrátil se, jako karta se obrací.

„Přijď tedy v pondělí do Causerií, zkusíme to. Myslím, že Mauricius nebude ničeho namítat. Pravda, proč bys nemohla hrát divadlo? Dobře vyslovuješ, urostlá jsi . . ."

Nora umlčela jej netrpělivým posunkem. Nerada slyšela tento Libertadův přízvuk. Měla vždy nemilý a obtížný pocit, že ji podplácí úlisnými slovy, že každá hláska je falešná a vypočítaná; nezbavila se obavy, že teď, hned, v nejbližší větě požádá ji o peníze na stroj.

Ale Libertad měl stroj již zajištěn, a brzy měl býti postaven v podzemí červeně natřeného domku, v nevelké místnosti, kde bylo okno vedoucí k svatému Diviši. Nora to věděla, a proto jí byla přívětivost Libertadova dvakrát záhadná a nepříjemná.

Zapomněla však na ni ještě toho večera, neboť Libertad na ni již nepromluvil a ledabyle dal jí „s bohem". Objal ji sice a políbil, jak si uvykl loučiti se se všemi ženami, ale polibek jeho neříkal ničeho než uspokojení mírného labužníka.

Od Balabanova odjezdu byla Nora jako stéblo ve vichřici.

Že byla hezká, mnohý do ní se zamiloval; bylo jí odmítati horoucí milence dříve, než sama pocítila touhu sevříti někoho v náruč. Nikomu nebyla lhostejná, a kde zaklepala, tam nalezla nadšenou ozvěnu. Všude na ni čekali, radovali se z jejího příchodu, zdržovali ji a zoufali si pro ni.

Že byla bohatá, každý s ní dobře zacházel; pro všechny své známé Rusy znamenala tolik jako mecenáš, který má slabé a přístupné srdce; těžili z ní bezohledně a otrocky za to k ní se lísali. Zhnusila si je na konec a oblíbila si hochy z Causerií, jimž byly lhostejné její peníze, a jež sotva její krása někdy dojímala.

Jen Libertad jednal tu s ní jako s vetřelkyní.

Ale jeho hrubost měla pro ni také kouzlo. Mohla s ním bojovat, stavět se na odpor, mohla nad ním vítězit nebo mu podléhat. Až omylem jinak bystrého pozorovacího talentu Libertad zvolil špatnou cestu k jejím penězům; a tu se jí zprotivil.

Byla nesmírně zvědava na celý svět; co bylo nejvíce tajeno, to ji lákalo zrovna chorobně. Jezdila po světě, lichotilo jí, že tolik viděla, a ráda o tom povídala.

Objevil se Balabanov.

Když poprvé uzřela jej v Causeriích, zatřásla se. Ztrnula dosud nepoznaným, tísnivým a dráždivým pocitem. Ten večer nebylo rozhovorů, jen přátelské klábosení kamarádů.

Balabanov byl Libertadovi znám ze schůzí, kde jako lev rval se vždy za Libertada, takže prorok domníval se v něm získávati fanatického stoupence.

Nora byla vydrážděně veselá, nervosně mnohomluvná, a snažila se každému říci lichotné a hezké slovíčko. Oči jí sršely.

Ale Balabanov toho večera vůbec jí nepozoroval.

Dráždil Libertada: povídal mu s předstíranou chvástavostí o svých lehkomyslných kouscích v polosvětě, posmíval se L'anarchii řka, že je orgánem hnidopichů, kteří „vlásek na čtvero stříhají" a hledají v něm jádro, a když Libertad vydrážděn chtěl se pustit do debatty, odpověděl mu sázkou, že doplivne na strop.

Jeho černé oči blýskaly a radovaly se s každou blasfemií, která překvapovala i otrlého Libertada. Libertad zvykl si časem na Bulharovy podivnůstky, ale Nora stále bývala jimi okouzlována, a čím nevšímavěji a lhostejněji Balabanov s ní jednal, tím více ji přitahoval; neboť Nora, zvyklá žíti v extrémech a nasytivší se věčného úslužkování svých bližních, jako radostné osvěžení přijímala jeho hrubosti. Někdy ji přemohly, měla-li sentimentální chvilku. Ale v srdci stále spoléhala na svou moc a čekala jenom na příhodnou chvíli, aby Balabanova, o němž se domnívala, že ji skrytě miluje jako doposud všichni mladí muži, uzřela v prachu před sebou.

Historie s Luizou skřížila její plány; udivila ji a podráždila. Hrdost stavěla se jí v cestu, když chtěla Balabanovu vyjít vstříc; zahrnovala se tedy prací, malovala, zpívala, utrácela peníze, četla po celé noci.

Jistota a sebevědomí opouštěly ji před nevšímavostí Balabanovovou. A útěk obou milenců zranil její ješitnost, páku největších a nejprudčích činů ženy. Krutě ji překvapil. Prohlédla. Byla pokořena, a strašným ponížením připadalo jí, že se našel muž, který ji pohrdl. Velkou bolestí zaplakala Nora, rozmazlené dítě. Světu se mstila a zavřela se do samoty. Ale svět jí nepostrádal, a Nora se mu vrátila.

Ve schůzi napadl ji vzdor. „Prvnímu, jehož potkám!" volalo střeštěné odhodlání. A když pohlédla na prvního, otřásla se.

„Ne, není možná."

To by byla pomsta, která by stála příliš mnoho! A rozmazlená Nora bála se utrpení. Couvala před odhodláním, a přece nerada se

loučila s myšlenkou na pomstu. Měla v sobě ještě tolik hořkosti, že pronikala každým pórem, z očí čouhala, ústy proudila zároveň s řečí.

A o ničem se nerozhodnuvši, vsedla s Libertadem do podzemní dráhy.

Dva póly odporu se přitahovaly. Libertad vábil ji i odpuzoval; hleděla naň nedůvěřivě z pod obočí, jako by jej ohledávala: Ublížiš mi, neublížiš? A zdálo se jí, že již otálením a přemýšlením prohrává. Nechtěla však tak docela prostě, jednoduše odejíti s jeviště, zapadnouti do tmy, kde by zůstala sama se svou rozmrzelostí. Chtělo se jí rozděliti svou bolest mezi lidi, všechny postříkati hořkostí své bolesti a ulehčiti si.

V pondělí přišla si do Causerií pro úlohu.

Přišla záhy. Ve skleněné síni byla Armandina samotna.

Její nízké, bělostné čelo klonilo se nad účty. Lehounké chmýří temnělo se na vrchním rtu, který se pohyboval, jak šeptem počítala.

Nora usedla na haldu starých novin a mlčky čekala, až Armandina odloží práci.

Zahleděla se na její bílé čelo, z něhož zářil blahodárný klid, snad i spokojenost. Černé vlasy s namodralým leskem, v týle stočeny v mocný uzel, dodávaly jí moudrého a rozhodného vzhledu římských matron.

Armandina ucítila Nořin pohled, na vteřinku přestala počítat, a ukazováčkem značíc si místo, usmála se na Noru.

„Hned jsem hotova,“ řekla.

Nora pohupovala svým pěkným, vykvetlým tělem, které v pase se přehýbalo jako jabloňová větev příliš těžká plody. A když Armandina zašustila papíry, skládajíc je do zásuvky, překvapila ji uchystanou otázkou:

„Armandino, ty jsi takový mudrc, máš božský klid filosofa, nic tě nevzrušuje, řekni: máš ráda Henriho?“

„Mám, Noro.“ Ani se nezastavila nad podivnou otázkou a odpovídala, jako by dávno měla odpověď na rtu.

„A kdyby on tě neměl rád, Armandino?“

„Snažila bych se ukázat se mu žádoucí a příjemnou. To zprvu lichotí, pak stane se příjemným, a na konec nezbytným. Všelijak vzniká láska.“

„A kdyby se zamiloval do jiné, Armandino?“

„Trpěla bych. Snad bych odjela. Ale myslím, že bych jej přestala milovat. Není možná, aby něco vyplynulo v přírodě na prázdno. Moje láska byla by nevznikla bez jeho lásky; jako bylina nevzklíčí bez slunce, a slunce nikdy bezvýsledně nezahřívá zemi. Nevěřím, že bych jej pak ještě milovala. Vždyť v lásce právě jest ohromnou radostí vidět potěšení, které působíme druhému.“

„A kdyby odejel, a kdyby odejel — s jinou, Armandino?“

Překvapeně pohlédla na Noru.

„Co chceš? Kdyby odejel, odejel by. Nic lepšího nemohl by udělat. Zmizel by mi s očí, nemyslila bych již na něho.“

„Ty bys se mu nepomstila, Armandino?“

„Ah tak! Chudáčku!“ řekla Armandina a pohladila Noru po vlasech. „Tak proto jsi přišla? Nu, povím ti: neptej se mne na radu. Jsem docela jiná než ty. Příliš rozvažuji a dumám, a v takové půdě pomstě se nedaří. Nepochopila bych tě ani. Ty jsi taková prudká, splašená holčička, pomsti se tedy, ulehčí se ti. Ale honem, honem!“ usmála se.

„Armandino!“ stenala Nora a tiskla její vláčnou, teplou ruku k své hrudi.

Úlohu vzala a učila se jí.

Prach v krásném atelier zvedal se, vířil ve slunečných pruzích, šedivá kočka nervosně přešlapovala jemnými tlapkami, uložila se v koutku a opět, vyrušena Nořiným hlasem, vstala a vyčítavě hleděla na svou paní zelenýma očima.

Nora bouřila hlasem mlčelivost všech předmětů v atelier; všecko tu oživlo, jako by ze spánku se probudilo. Šeptala, volala, křičela, vzlykala. Studovala všecky známé pathetické role. Nahluchlá stařenka v bílém čepečku po nejhroznějších výkřicích plaše vstrčila hlavu mezi dveře a tázala se udivena, co slečna si přeje . . .

O slavnosti na Montmartru hrála, a odcházela domů jaksi uspokojená, vykřičená, příjemně znavená. Libertad choval se k ní kamarádsky přívětivě; zval ji, aby přišla opět, kus že bude se opakovat v Puteaux a v několika obcích blízko Paříže.

Přikývla.

A neděli co neděli hrávala v předměstských krčmách anarchistům, ve všední dny pak sedávala v ložích pařížských divadel a studovala velké vzory. Sarah Bernardová, Réjanová, Sylvainová zářily teď před ní vyzývavě a lákavě. Libertad ani se neusmíval jejím pokusům, ani ji neparodoval, naopak, radil jí, povzbuzoval, našeptával dokonce něco o talentu. Hadí sykot po tři měsíce zněl nevtíravě a líbezně; Nora sotva pozorovala, jak je lákána. Nesměla ničeho tušit, neboť zakládala si příliš na tom, že nepodléhá vlivům, že nikdy nejedná pod přímým nátlakem druhého a že vždy provádí svou.

Nenápadně, povlovně, jako velký, nestvůrný pavouk zlatězelenou mušku obetkal Libertad Noru lehounkým předivem; snoval pilně, tiše; nejprve dosáhl toho, že Nora ztratila k němu odpor a přestala mu odpovídat se zdviženým obočím; nikdy nemluvil o penězích a zajímal Noru jenom theoreticky na všech svých podnicích; vodil ji na schůze, kde vítězil jeho pathos.

Řekla mu:

„Libertade, jsi demagog.“

„Jsem,“ odpověděl, usmívaje se jí do očí; „každý řečník, chce-li mít úspěch, musí být demagog, neboť lid si toho přeje; nechce, aby jednalo se s ním upřímně, chce být strkán a šizen na cestě k svému dobru. Přímá cesta zdála by se mu příliš jednoduchá.“

Viděla jeho úspěchy a dala mu za pravdu.

Obdivovala se mu, a nadešel večer, kdy nedovedla lhostejně seděti vedle něho.

Byl to večer březnový, kdy páry nad městem zhoustly a těkavé vůně bloudily v ulicích.

Tma setkávala řídké opary nad bílým přízrakem Sacré-Coeuru, a do parku pod basilikou trousily se rozněžnělé párky. Malinká hospůdka před parkem obležena byla muži a mladými manžely; popíjelo se tu lehké burgundské, červené jako březnová touha, a pojídaly se čerstvé ústřice nebo slavky. Pod stoly bylo nastláno skořápek.

Neurčitá hudba točila se tu chvílemi ve vzduchu, jak ji větřík přinesl: to na bulvárech rozpoutával se aspoň na chvilku efemérní záblesk letních promenad . . .

Šero víc a více houstlo; Nora neviděla již ani báně Sacré-Coeurské, jen neurčité bílé skvrny ve výši; za to, zdálo se, zřetelněji a jasněji než kdy jindy četla v Libertadově obličeji.

Ohlédla se chvílemi po něm do vnitř skleněné síně; seděl za stolem a dumal. Velkolepá jeho hlava s mohutným hedvábným vousem splývala se soumrakem, a jen líce a čelo volaly matnou bělí.

Vešla.

Pokynul jí, aby usedla vedle něho. Podivně rozněžnělá poslechla a sedla na nízkou stoličku; hlavou dotýkala se jeho kolenou.

„Ach, jak jsi krásná, přítelkyně má, aj, jak jsi krásná! Oči tvé jsou jako holubičí!“ řekl jako mimochodem Libertad, a v jeho hlase byl i jemný úsměšek.

Nora rukama objala kolena, a kolébajíc se lehýnce, pokračovala týmž tónem:

„Aj, jak jsi ty krásný, milý můj, jak utěšený! I to lůže naše zelená se!“

Libertad překvapen potahal Noru za malé vlásky, které se kadeřily jako prach pod účesem; překlonil hlavu její zpět a zašeptal jí těsně u ucha:

„Jako provázek z hedvábí červeného, dvakrát barveného, jsou rtové tvoji, a řeč tvá ozdobná! Hrdlo tvé jest jako věže Davidova, vystavená k chování zbroje, v níž na tisíce pavéz visí, vše štítů mužů udatných . . . Oba tvé prsy jsou jak dvé telátek blíženců srních, jež se pasou ve kvítí . . .“

Libertadovy široké, vlahé rty drobnými polibky dobyly Nořiny hlavy; a přízvuk starozákonní, těžký a smyslný, prostíral obrazy silně krásné a únavně opojné.

Tělo pod nimi roztávalo, měklo, slizká rozkoš dráždila prsty, oči skelnatěly a obracely se v sloup; a hlas mužův, široký a teplý proud, kolébal i rozněcoval:

„Krásná jsi, přítelkyně má, vonná jako Tersa, pěkná jako Jerusalem; hrozná jako vojsko s praporci.

Odvrať oči své od patření na mne, nebo ony mne rozpalují; vlasy tvé jsou jako stáda koz, kteréž vídati na hoře Galád.

Zubové tvoji jsou podobni stádu ovcí, když vycházejí z kupadla; z nichž každá mívá po dvém, a mezi nimiž není žádné neplodné . . .“

Ostrý, slinami změkčelý sykot, jejž rozkoš vyrážela Noře na ústa krví nalitá, vydráždil Libertadovu vášeň, že v odpověď syčela jako hnízdo hadů:

„Tato postava tvá podobná jest palmě, a prsy tvé hroznům.

Řekl jsem: vystoupím na palmu, dosáhnu vrchů jejích; nechať mi tedy jsou prsy tvé jako hroznové vinného kmene, a vůně chřípí tvých jako jablek vonných."

Přilnula k němu celým tělem.

Sklonil nad ni požívačný, smyslně rozšířený vousatý obličej, a s jeho rtů stále sypala se slova písně Šalamounovy jako těžké, sluncem zardělé růže.

Jeho ruka, nedočkavá a chvějící se vítězstvím, vztahovala se po kořisti.

Byl opilý svou vášní, Nořinou mdlobou, byl hluchý a slepý.

Neslyšel kroků v ulici, jež se zastavily před skleněnou síní. Neviděl stínu, který — mihnuv se na skle — otevřel dveře a vešel.

Člověk chvíli mlčel; pak zakašlal.

Pohled, který obrátil na vetřelce, byl ještě nabit divošskou žádostí, a plameny zvířecí, živelné, prudké vášně z něho vyšlehly. Vetřelec před nimi rukou se zaclonil.

Pak řekl couvaje:

„Faun a nymfa."

A zasmál se falešným hlasem.

Že mu nikdo neodpovídal, rozpačitě vyšel. Ale dveře na ulici nechal otevřeny. Snad se mu zdálo, že je příliš dusno v skleněné síni.

Byl to Luka Vršin.

Libertad jej poznal. Zamračil se; Zeus se rozhněval. Neměl rád, když někdo díval se mu na prsty. Hněval se tím více, že Nora vztyčila hlavu, pohlédla naň studenýma očima, trochu pohrdavýma pro zlomené jeho kouzlo; cítil zřetelně, jak se otřásla a opakovala si slova Lukova:

„Faun a nymfa."

I jí trochu hlas zaskřípěl zrezivělou ironií.

Cítila, jak všecko najednou se zbořilo. Stavba na písku nemohla déle trvati. Div, že se nezřítila již dávno!

Rozžehla lampu.

Zřetelně uviděla teď nemožnost své pomsty; tohle zlo nedalo se léčit zlem! Když chtěla se pomstít, měla to učinit hned, dokud hořkost ponížení stoupala až do hrdla a hrozila vyšuměti jako víno z láhve; teď po třech měsících bylo to nemožno.

Libertad zkusil ještě jednou svou moc.

Pokrčila rameny.

Vše, co kolem ní napředl, rozpadlo se jako pod nárazem vichřice. Viděla teď příliš zřetelně, proč se jí vždy příčil: byl to prostý, logický nepoměr, který mu časem oddálil všecky ženy, byť i sebe více začarované; zde zdraví, kypící a bezvadné, tam mrzáctví s vášní chorobně vystupňovanou.

Rozloučila se s ním pokynem hlavy, ani rukou dotknouti se ho již nechtěla. Zbyl sám a zuřil.

Když vycházela z Causerii, připadlo jí, jako by již naposled překročovala jejich prah, jako by dnes poslední jiskra zájmů pro montmartreské anarchisty v ní uhasla. Ani touhy nepocítila rozloučit se s Armandinou; všichni jí zlhostejněli, i Paříž ji omrzela, i Francie, celá Evropa.

Vzpomněla na Balabanova. A s podivem shledala, že ho nenávidí.

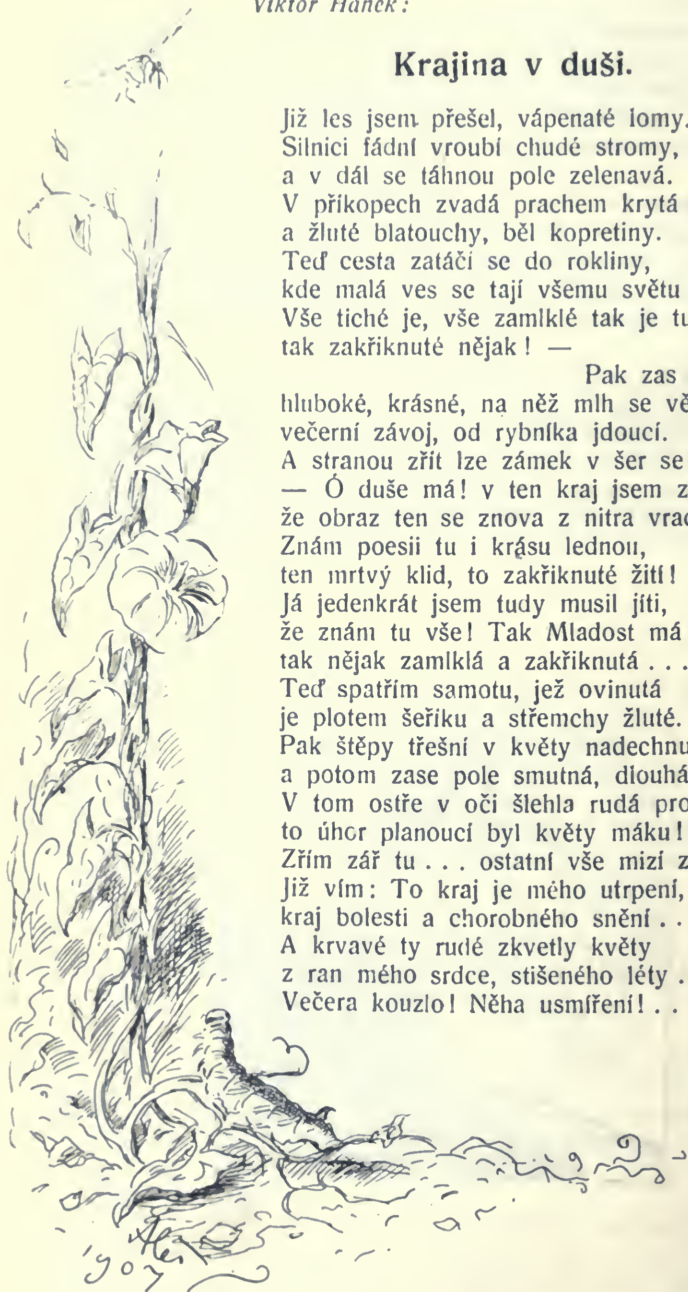
Ještě v témže týdni prodala zařízení atelieru za směšnou cenu, v návalu vzteku uškrtila šedivou kočku se zelenýma očima a odnesla ji na hradby. Byla určena k tomu, aby hlídala její lásku; nedočkala se jí, i bylo jí zahynouti. Žádný svědek té marné vášně neměl zůstati v Paříži.

A když přišly peníze od dědečka z Rusi, odjela Nora na Nový Zéland.

Byla to její dávná touha: země bez pánů a bez otroků, země všeobecné osmihodinné doby pracovní, ideální země rovnosti a blahobytu, který Evropanům zní jako pohádka, zdravá, volná, závidění hodná výspa, ohražená kol dokola Oceánem před kapitálem a morem.

(Pokračování.)

Viktor Hánek:

Krajina v duši.

Již les jsem přešel, vápenaté lomy.
Silnici fádní vroubí chudé stromy,
a v dál se táhnou pole zelenavá.
V příkopech zvadá prachem krytá tráva
a žluté blatouchy, běl kopretiny.
Teď cesta zatáčí se do rokliny,
kde malá ves se tají všemu světu . . .
Vše tiché je, vše zamlklé tak je tu,
tak zakřiknuté nějak! —
Pak zas lesy,
hluboké, krásné, na něž mlh se věsí
večerní závoj, od rybníka jdoucí.
A stranou zřít lze zámek v šer se pnoucí . . .
— Ó duše má! v ten kraj jsem zbloudil jednou,
že obraz ten se znova z nitra vrací!
Znám poesii tu i krásu lednou,
ten mrtvý klid, to zakřiknuté žití!
Já jedenkrát jsem tudy musil jíti,
že znám tu vše! Tak Mladost má se ztrácí
tak nějak zamlklá a zakřiknutá . . .
Teď spatřím samotu, jež ovinutá
je plotem šeříku a střemchy žluté.
Pak štěpy třešní v květy nadechnuté,
a potom zase pole smutná, dlouhá . . .
V tom ostře v oči šlehla rudá prouha —
to úhor planoucí byl květy máku! —
Zřím zář tu . . . ostatní vše mizí zraku . . .
Již vím: To kraj je mého utrpení,
kraj bolesti a chorobného snění . . .
A krvavé ty rudé zkvetly květy
z ran mého srdce, stišeného léty . . .
Večera kouzlo! Něha usmíření! . . .

Španělský student.

Dramatická báseň *H. W. Longfellowa.* Z angličtiny přeložila *Marie Klimová.*

(Pokračování.)

II. jednání.

První scéna.

Pokoj Preciosin. Ráno. *Preciosa* a *Angelika.*

Preciosa. Proč spěcháš? Ještě chvíli posečkej.
Jdou chudí často němě od srdcí,
jež před nimi se s hlukem zavřela,
že nebe pronikl. Víc vypravuj,
své sděl mi starosti. Nic netaj mi.
Kdo pánem vaším?
Angelika. Hrabě Lara je.
Preciosa. Že hrabě Lara? Prosím, střez se ho!
A nevěř mu, — s ním raděj nehovoř!
Chtěj raděj na dlažbě mřít ulice,
než zlato přijmout.
Angelika. Znáte jej!
Preciosa. Jen tak,
jak možno ženě, chce-li čista být.
A počestnou-li dívkou zůstat chceš,
střez se ho!
Angelika. Běda, co si počít mám?
Nám chudým nelze přátel vybírat,
za každé vlídné slovo vděčni jsme.
Preciosa. Tvou družkou budu. Dívka sličná tak
mít nemá přátel, jenom přítelky.
Tvé jméno?
Angelika. Angelika.
Preciosa. Jméno tvé
ti dáno, abys byla andělem
té, jež tě zrodila! Když úsměv tvůj
jí domov v ráje změní, anděl jsi.
Buď andělem! Jí třeba úsměvu.
Strach neměj, dokud's nevinna, jak teď.

Ublížit nelze ti! Mne chudičkou,
hle, dívku osud pozved' z ulice,
a štítem nemám nežli vlastní ctnost.
Toť kouzlo, jež mne věrně chránilo!
Vždy v nebezpečích jsem je nosila
zde v srdce hloubi! Strážný anděl můj!
Angelika vstává. Dík za radu vám, paní předrahá.
Preciosa. Dík vzdej mi skutky.
Angelika. V pravdě chtěla bych.
Preciosa. A nechoď ještě. Mnoho říc' ti chci.
Angelika. Je matka sama. O ni starost mám.
Preciosa. Až jindy tedy, až se shledáme.
Však s pouhými tě slovy nepustím. Dává jí tobolku.
Zde vem. Žel, nemám víc.
Angelika. Můj, paní, dík.
Preciosa. Nech díků. Ráno přijdeš ke mně zas.
Dnes večer tančím — možná naposled.
Co dostanu však, tobě všecko dám'
bych před hrabětem zachránila tě.
Angelika. Ó, milá paní, kterak děkovat
za tolik lásky?
Preciosa. Díků nežádám.
Dík nebi patří.
Angelika. Vám též.
Preciosa. S bohem buď.
A nezapomeň ráno přijít zas.
Angelika. Ach, ráda. Nechť vás svatí andělé
a Panna svatá chrání.
Preciosa. Tebe též
i chudinu, té třeba andělů.
Teď, Dolores, mi podej basquiňu,
mé skvostné roucho — roucho taneční,
a skvosty nejvzácnější! Vystroj mne,
že krásnější mne neviděla noc.
Ať získám cenu sebe hodnou dnes!

Beltran Cruzado vejde.

Cruzado. Ave Maria!
Preciosa. Bože, zloduch můj!
Co tady hledáš?
Cruzado. Tebe, dítě mé.
Preciosa. Co se mnou chceš?
Cruzado. Chci zlato, zlato chci!
Preciosa. Vždyť včera dala jsem ti; nemám již.
Cruzado. Dej zlato Busnéovo, — zlato chci!
Preciosa. Teď poslední jsem dala almužnou.
Cruzado. Toť hloupá lež.
Preciosa. Ba svatá pravda to.
Cruzado. Buď prokleta! Ty nejsi dítě mé!

Tys dala zlato, nedala's ho mně?
Ne svému otci? Komu?
Preciosa. Někomu,
kdo víc ho potřebuje.
Cruzado. Nežli já?
Preciosa. Chud nejsi přece.
Cruzado. Já, jenž dřepím tu
v brlozích špinavých a nezdravých,
jenž bydlím hůř než otrok galejní,
hůř sytím se než na řetěze pes,
oděný v hadry — Beltran Cruzado —
ne chud!
Preciosa. Máš statné srdce, silnou paž!
Máš kolik třeba ti; proč žádáš víc?
Cruzado. Chci zlato Busnéovo! Zlato chci!
Preciosa. Slyš, Cruzado! A jednou pro vždy věz,
že nelhu ti. A dokud zlato mám,
já dávám ti je ráda pokaždé
a nikdy nezapírám; ráda vždy
tvá přání plním. Teď jdi v pokoji!
Měj slitování, chvilku strpení
a záhy dostaneš.
Cruzado. Však ne-li, věz,
že bydlit nesmíš v skvostných komnatách,
v hedvábí chodit, drahé krmě jíst
a lenošit; pak se mnou půjdeš zas
Romalis tančit venku v ulicích,
a širým krajem budem toulat se,
zde nezůstanem!
Preciosa. Cože! toulat se?
Cruzado. Ba věru čas už. Nenávidím měst!
V jich branách zavřen dýchat nemohu!
Vzduch, volný prostor, slunce, modrou báň
a v snědé tváři větru polibek,
co bosé nohy hladí měkký drn
a zdmi jsou v dálce vršky modrých hor,
tam volný jsem a silný — celý já —
Cruzado Beltran, vůdce cikánů.
Preciosa. Bůh provázej tě! S tebou nepůjdu.
Cruzado. Jen pomysli, kdo jsi, a kdo jsem já!
Mlč, poslušna buď! Počkej, ještě cos.
Bartolomé Roman —
Preciosa neklidně. Ach, prosím tě!
Mohou-li poslušnost a počestnost
i skromnost má a měkká oddanost,
s níž všecko snáším, ještě probudit
cit ve tvé duši; jsi-li opravdu

mým otcem, moha ve mně postřehnout
rys tváře matčiny či oka lesk,
jenž zesnulou by tobě připomněl,
nechť za mne prosí slabou dívčinu —
tak slabou k obraně; ach, nenuť již
mne k tomu muži! Bojím se ho, věř!
Ráda ho nemám! Tebe zaklínám,
násilím neukvap se, nečiň nic,
co změnit nelze.

Cruzado. Dítě, dítě jsi!
Svou tajnost zradila's, jak ptáčátko
své hnízdo prozrazuje bránic ho.
Zde v hlučném městě zůstat nemůžeš,
bys grandovou se stala milenkou.
Připrav se, půjdeš s námi, pamatuj,
že bystrý zrak tě střeží. Odejde.

Preciosa. Běda mi!
Mé srdce divnou chví se předtuchou!
Však dobrý skutek svůj teď vykonám,
ať jakkoliv, ten vzít mi nemohou. Odejde.

Druhá scéna.

Komnata v paláci arcibiskupově. *Arcibiskup* a *kardinál* sedí v křeslech.

Arcibiskup. A znaje dobře, jak se kazí mrav,
a zpustlý věk náš kterak pokažen
je výstřednostmi, do Říma jsem psal
a prosil Jeho Svatost, aby nám
vyléčit pomohla zlé doby kaz
a kluzké tance, býčí zápasy
by ve Španělích moudře zrušila.
Však víte.

Kardinál. Souhlasím.

Arcibiskup. A potom též
hned rozkazem že Jeho Svatosti
zápasy zrušeny.

Kardinál. Kéž pro vždycky.
Sport krutý to.

Arcibiskup. Barbarská kratochvíl
a hanba země, která zváti se
chce nejvíc katolickou.

Kardinál. Ale lid
prý reptá; tance zakázati teď
by bylo ukvapené, zdá se mi,
a horší zlo by vzešlo nežli to,
jež léčíme. Jak v Římě pradávném
kdys „Panem et circenses“ volali,

dnes: „Pan y toros“ křičí Španělé,
dnes opatrně třeba jednati.
I navrh' jsem, zda Vaše Milost dřív
chce tance shlédnout, než je zakážem'.

Vejde *sluha.*

Sluha. Tam čeká tanečnice s hudbou; prý
ji Vaše Milost k sobě pozvala.

Arcibiskup. Nechť vejdou. Vlastní přesvědčí vás zrak,
jak líbezný, však svůdný ďábel byl,
když světce Antonína pokoušel.

Preciosa vejde v přehozené mantile. Pomalu přistupuje, skromně a trochu bojácně.

Kardinál stranou. Překrásný s nebe svržen cherubín,
když tato sladká žena zhřešila!

Preciosa poklekajíc před arcibiskupem.
Váš rozkaz zavolal mne, Milosti,
a o čas-li vás vzácný oloupím,
buď omluvou mi; dřív však prosím vás
o svaté požehnání.

Arcibiskup. Chraň tě Bůh
a v lepší život uveď! Povstaň již.

Kardinál stranou. Řeč nevtíravá, prosté chování,
mne překvapila. Pojď jen, dítě, blíž.
Ty's Preciosa?

Preciosa. Tak mi říkají.

Kardinál. Máš jméno cikánské. Kdo otec tvůj?

Preciosa. Cruzado Beltran, vůdce cikánů.

Arcibiskup. Nejasně dosud vzpomínám si naň;
muž smělý byl a neohrožený,
osmahlý Ismael!

Kardinál. Zda vzpomínáš
si na své dětství?

Preciosa. Darra na březích
mé dětství prošlo. Dosud v mysli mám
proud řeky, hory sněhem pokryté,
vsi, kde jsem jako dítě hádala
v ulicích chodcům šťastnou budoucnost,
lup, koně podloudníků, ovčáky,
pouť po pláních, zastávky polední
i večery, kdy rudý oheň plál
v lese, kde spali jsme; dál — daleko
jak ve snu nebo v jiném životě
zřím zahrady a palác.

Arcibiskup. Alhambru.
Pod hradbou tábor váš byl rozložen.
Čas plyne však, a tanec vidět chcem'.

Preciosa. Jak vaše Milost velí.

Odkládá mantilu. Hudebníci spustí cachuchu, a tanec počíná. Arcibiskup i kardinál hledí naň vážně, tu a tam vraští čelo, potom na sebe kývají, čím déle tanec trvá, tím více se rozjařují a rozčilují. Konečně vstávají s křesel, vyhazují čapky a zuřivě tleskají až do konce scény.

Třetí scéna.

Prado. Dlouhé stromořadí k Atošské bráně. V pravo dóm a věže klášterní. Fontana. Večer.

Don Carlos a *Hypolito* se setkají.

Don Carlos. Aj! Dobrý večer, Hypolito můj!
Hypolito. A dobrý večer, Done Carle, vám.
Hle, šťastná hvězda vedla kroky mé.
Vás právě hledám.
Don Carlos. Poroučejte jen.
Hypolito. Snad víte, kterak v Quevedových Snech
lakomec ptá se, zdali v soudný den
i jeho měšec vstane!
Don Carlos. Dobře vím.
Co chcete s tím?
Hypolito. Jsem onen bídný muž.
Don Carlos. Tím myslíte, že váš by prázdný vstal?
Hypolito. Ba „Amen“, praví Cid Campeador.
Don Carlos. A kolik chcete?
Hypolito. Uncí tuctu půl,
jež s úroky zas —
Don Carlos dává mu měšec. Což pak židák jsem
a penězi snad zištně lichvařím?
Tu měšec můj.
Hypolito. Můj dík. Je hezounký,
jej ručka krásné Madriďanky snad
vám na památku dala.
Don Carlos. Ne. Je váš.
Hypolito. Můj nový dík. Zde Zlatoústý lež
a zlatým rtem mi často připomeň,
že dlužen příteli jsem.
Don Carlos. Rcete však,
z Alkaly přímo jdete?
Hypolito. Přímo sem.
Don Carlos. Jak statný Viktorian má se tam?
Hypolito. Obstojně dobře; totiž dobře ne.
Jej dívka jala svůdným zábleskem
svých černých očí, jako pastýři
na laso chyt' se andaluzský býk.
Je zamilován.
Don Carlos. A má zle se ten,
kdo miluje?
Hypolito. Ba, případ jeho zlý.

Don Carlos. Proč to?
Hypolito. Pro mnoho věcí. Poprvé,
že v lásce má jen pouhý ideál,
jen výtvor vlastní obraznosti své,
jen vzdušný přelud, srdce ozvěnu,
a jako leknín pluje na vodách,
tak ona pluje proudem jeho snů.
Don Carlos. Tak u poetů bývá. Než kdo je
plovoucí leknín? Neboť k líbezné
a živé ženě — nejen k přeludu —
se zevně nese jeho touha as.
Kdo je to? Povězte.
Hypolito. Nuž, žena to!
Jí z nejtajnějších srdce úkrytů
nejdražší skvosty snáší k ozdobě,
jak kněží zdobí sošku světice
kameny, zlatem, až se zaskvěje
posvátnou svatozáří. Bez ní však
a bez kněží je pouhá loutka jen.
Don Carlos. Nuž, kdo ta loutka?
Hypolito. Koho hádáte?
Don Carlos. Sestřenka Viola.
Hypolito. Ta nikoliv.
By těžké srdce v bouři zachránil,
ji přes palubu hodil s podstavcem.
Don Carlos. Neumím hádat, sám mi rcete, kdo.
Hypolito. Já ne.
Don Carlos. Proč?
Hypolito tajemně. Proč? Že sňatek Mari Franky
se slavil kolik mil od Salamanky.
Don Carlos. Žert stranou, kdo to je?
Hypolito. Preciosa.
Don Carlos. Nemožno! Hrabě Lara pravil přec,
že ctnostná není.
Hypolito. Tvrdím snad, že je?
Měl ženu římský císař Claudius,
té Messalina tuším říkali,
Valerja Messalina zvala se . . .
Však ticho! Tamhle chodí pod stromy.
Jak ve snu kráčí.
Don Carlos. Věru, míří sem.
Hypolito. Ba, dobře pravil kterýs moudrý muž:
žal, peníze a lásku nelze skrýt.

Vejde *Viktorian.*

Viktorian. Kam vkročila's, je půda posvátná!
Ty háje svaty! Vidím bloudit tě
ve stínu stromů, kde jsme v podvečer

šli spolu, cítím, žes mi na blízku,
část kouzla bytosti tvé přijal háj
a pro vždy posvěcen.

Hypolito. Jen patřte naň!
Jak velkopansky pyšně nese se,
jak Commandér zlý, host ten kamenný,
když ve hře s Juanem chce večeřet.

Don Carlos. Hoj, příteli!

Hypolito. Chceš s námi večeřet?

Viktorian. Aj, přátelé! Vás hned jsem nespatřil.
Jak je, Don Carle?

Don Carlos. Vždy vám k službám jsem.

Viktorian. Co Gaditana mladá? — Zelený
vás oba vábil zrak?

Don Carlos. Ó, smaragd ten
se do Cadizu vrátil.

Hypolito. Ay de mí!

Viktorian. Je nepěkné, že pustili jste ji.
Hezounká byla, v jejím oku plál
svit zelenavý jako v podvečer
obloha.

Hypolito. Chválíš oči zelené,
máš ty snad zelené?

Viktorian. Ne. Proč?

Hypolito. Jen tak.
Stín zelený by v očích slušel ti,
neb žárlíš.

Viktorian. Mýlíš se. Ne, nežárlím.

Hypolito. Tož měl bys.

Viktorian. Proč?

Hypolito. Vždyť zamilován jsi,
a milenci jsou vždycky žárliví.
A proto měl bys žárlit.

Viktorian. To je vše?
Nuž s bohem. Spěchám. S bohem, Don Carle.
Chceš, abych žárlil?

Hypolito. Věru zdá se mi,
že důvod měl bys. Buď jen na stráži.
Cos zaslech' jsem, že hrabě Lara prý
tvou pevnost obléhá.

Viktorian. Rci, opravdu!
Tož odměnou mu bude pouhý trud.

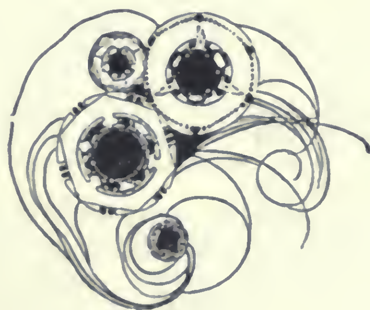
Hypolito. On jinak smýšlí; mně Don Carlos řek',
že úspěchy se chlubí.

Viktorian. Kterak to?

Don Carlos. Z úst jeho vlastních trochu narážek
jsem slyšel, lehce ženskou cení ctnost,
jak světák mluví.

Viktorian. Smrt a prokletí!
Z úst lživý jazyk vytrhnu mu v ráz
a psu jej hodím. Ale ne — ne — ne,
to možno není. Žert to, pouhý žert.
Nehrejte se mnou. Neboť potom již
přáteli nejsme. S bohem buďte teď!
Hypolito. No, to je křiku! Dítě — Mstitel zlý,
jež zrádce Quadra k smrti uštvalo,
a velký Maur Calaynos, pro uši
když Olivrovy do Paříže jel,
jsou ničím! Horká krvi mladistvá!
Však pojďte, nechme jej a pospěšme
v shluk lidí na Prado, tam najdeme
společnost veselejší! Vidím již
tu Marialonzo, Almaviva tam,
hle, půl sta ruček kyne vějíři. Odejdou.

(Pokračování.)

Otto Klein:

O smrti Františka Káše.

Kosým pohledem podívaly se Sudičky na novorozeně: František Káš neměl šťastné chvilky, co byl živ. Jeho mládí bylo prázdné, ale neuvědomoval si svého šerého života, protože nikdy neuviděl slunce. Nezatoužil po volnějším okolí, neboť uvykl tísni od malička. Všechny jeho schopnosti byly mírnější a skromnější, jako by žil úsporně, s menší spotřebou sil. Připomínal lampu svítící se zataženým knotem a podobal se divokému zvířeti, jež se narodilo v lidském zajetí. Spočinula na něm resignace, takže si nikdy neposteskl. A neměl ani komu. Rodiče mu zemřeli brzy, ještě když byl chlapec, přátel neměl, protože nikdo se nechtěl sblížit se svéhlavě zamlklým hochem. František Káš žil své dny klidně. Těžký život potáhl mu oči šedivou blanou, takže nikdy neuzřel svítících barev, takže ho nikdy nezabolely oči radostí z krásné červené střechy nebo ze zlatého planutí plynových světel v zelených parcích. Naučil se dívat na svět chladně. Řekl si: věc je taková a taková, a byl příliš lhostejný, než aby se radoval nebo mrzel. Ale takto byl obrněn vůči smutku; radosti by byl beztak málo zažil.

Po smrti rodičů chodil ještě čtyři roky nepravidelně do školy a poslíčkoval při tom v železářském závodě. Kdysi jej přistihli, že si vzal nůž s kostěnou střenkou, a vyhnali jej. Nechápal ani, proč. Potom se dostal k telegrafnímu úřadu, kde rozvážel depeše na kole od rána do večera. Jezdil neúnavně, ukládal velociped v zaprášených závodech kupeckých nebo v síních domů, v nichž bydlili advokáti, spial řetízkem zadní kolo a ochranný rám, uzavřel zámek, aby mu nikdo neodvezl černožlutého velocipedu číslo 11. Dostával korunu denně a nevšiml si, že jeho spolužáci už vydělávali víc. Nikdo jej na to neupozornil. Bylo mu tehdy patnáct let.

František Káš měl jediného přítele: klarinet. Sám jej nazýval svým jediným přítelem. Snad šťastným tajemstvím rodu měl muzikantský instinkt; ve chvílích prázdně pískal melodie, jež se mu uchytily v hlavě z rozsekaných písní kolovrátků a z pochodů vojenské hudby, vydobýval z nich plynný rytmus, jenž povyšoval tuto otřelou a dávno zdiskreditovanou hudbu. Tak jej slýchával hudebník, bydlící pod světnicí, v níž přespával František Káš. Došel k němu a způ-

sobil, že byl přijat do hudebního sboru, v němž byl hudebník ten sám zaměstnán. František Káš si řekl, že má teď lepší místo, a v horlivých přípravách k novému zaměstnání ani mu nepřišlo na mysl, aby se z toho zaradoval.

Hrávali na plesech, v zahradních zábavách, v koncertech a z jara a na podzim při koňských závodech. František Káš pil jako všichni ostatní hudebníci mnoho piva, což jen zvyšovalo jeho netečnost. S mechanickou odměřeností pouštěl se do hry, a protože měl dobrý hudební základ, sledoval přesně taktovku kapelníka, jenž jej měl za to rád.

Při podzimních závodech vyhrál o dva roky starší Jeník Častoral s basovou křídlovkou za deset korun tři sta čtyřicet. Za deset korun — tři sta čtyřicet. To oslepilo Františka Káše. Tolik peněz!

Příští neděli přinesl si deset korun ze svých úspor (byly tím skoro docela vyčerpány) a vsadil na koně, který měl hezké jméno Běla. „Proč by zrovna nemohla vyhrát?“ říkal si. „Jistě doběhne první!“ Ale nevyhrála, nýbrž směšně padla na zem. Za běhu ji stopoval František Káš s napětím, vpadával později, a kapelník se k němu několikrát nervosně obrátil. Když Běla padla, bylo po naději, a tu se mu zatřásly prsty, klapky se mátly, kapelník vztekle dupal, a když skončili, propustil Františka Káše, protože se prý z něho stal opilec. František Káš ničeho nevysvětloval, odevzdal nástroj, vzal mlčky několik korun, jež mu příslušely, a šouravým krokem vrátil se do města.

Toulal se celý týden a teprve potom našel si práci. Nakládal u speditéra bedny a vozil je s kočím na dráhu. Jezdili hřmotnými ulicemi, vyhýbali se vozům a lidem. Nahoře na bednách ve výši tří až čtyř metrů sedal František Káš, lhostejný, netečný, absolutný nad vířivým ruchem Města. Pod ním byla proměnná změť, život plynul, František Káš seděl bezpečně, díval se přes koně, vyměřoval cestu, kudy se asi vyhnou, a svíral pevně list, na němž byla zapsána čísla a značky beden.

Zatím mu už bylo skoro sedmnáct; dospěl tělesně. Ale neprožil ničeho ze sladkostí věku, kdy hoch počíná tušit slunečnou úrodnost přírody, nabývá pochopení pro sílu barev a krásu zvuků a pocítí, že sám jest článkem v obecném růstu a výsledkem a slibem plodného vývoje jako každá rostlina a všechen živoucí tvor. Neměl tedy nikdy náhlého a tím radostnějšího dojmu ze zdvojení a zmohutnění vlastního života, nepotěšil se vědomím síly, jež ještě neví, kam se rozepnout, nepoznal v blaživém překvapení, že není náhodným, nýbrž že se narodil, aby naplnil své místo na zemi; ničeho z toho neprožil, protože nebyl člověkem bezprostředního čistého chápání, jenž postřehuje i jemnosti, nýbrž jen ztěžka probíral se nánosem šedi, jímž jej obklopili rod, návyk a lidé.

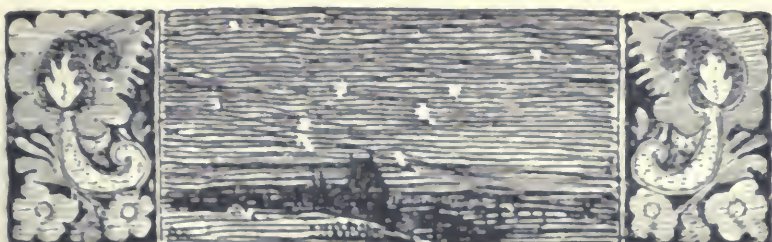
Jednoho dne poznal, že je muž. A nepodivil se tomu. Bylo mu jen stydno, že do jeho myšlenek se vetřela žena. Bil se s rudou silou svého těla a ztrácel klid. Život jeho se nezměnil. Jezdil dále na navršených bednách, ale díval se po ženách, jež chodily po chodnících, jako by si vybíral. Když jeli déle, zemdlíval svými touhami

a často neslyšel výzvy kočího, aby slezl; ale pak zuřivě shazoval náklad, aby zapomenul.

Nastalo léto, a úpal dne zvyšoval jeho podráždění. Někdy se nakláněl k okraji a křečovitě chytal se hran. Vyhlížel do zástupu, a když se tiskl bokem k víkům, cítil, jak mu bije srdce. Tu uzřel dámu, již tu často potkávali. Byla oděna zelenou blusou, na níž se jasně odrážely bílé krajky. Šla nevšímavě, s hlavou zdviženou, aby uplatnila linii šíje. Tu skončil jí náhle chodník, a prudce sestoupila na dlažbu. Tělo její se pružně zatřáslo, a zmatený pohyb levice dodal jí vábné krásy. Červené kruhy zavířily mladou hlavou Františka Káše, ztemnily mu zrak, ruce upustily hrany beden, pobité tenkým proužkem plechu, a František Káš se sřítil a dopadl hlavou.

Odvezli jej do nemocnice, napsali na černou tabulku nad jeho postelí křídou: „8. srpna. Číslo 5. František Káš“ a latinské jméno úrazu. Neprobral se už k vědomí, protože mozek byl poškozen. Díval se ztrnule do prostřed stropu, kde byl světlejší čtverec, od něhož se rozbíhala klenba. Čtverec mizel a rozplýval se. Když už po něm nezbylo ani záblesku světelného, zemřel František Káš a byl pochován, nedokončiv osmnáctého roku svého života.

Camille Lemonnier:

Dobrá láska.

Přeložil *X. Černý.*

I.

Šla zpříma, oděna černým šatem přísných záhybů, majíc zástěru ošetřovatelek. Její tváře jsem nespatřil; chůze její nepřipomínala mně žádné ze známých chůzí; mne si nepovšimla. Do tohoto domu bolestí přicházívají často nové dámy. Však ona po chvíli půjde opět mimo; byl jsem nakloněn nad hroznou nemocí starce, jenž sem přišel před týdnem; přešla sál v úhlopříčně, a tentokráte se mi zdálo, že se na mne dlouze podívala. Už byla u dveří; pak jsem viděl pouze ruku, jak za sebou zavírala, a na to přestal jsem na ni mysliti. Klidně dokončil jsem obvaz.

Ošetřovatelky si rozdělovaly dny službební: každá měla týdně dva; tak střídaly se v trapné službě u nemocných.

Příšti sobotu přišla opět a opět přešla sálem. Podivil jsem se, že jsem jí nepoznal hned první den. Jiného pocitu jsem nezakusil. Nemyslil jsem, že bych ji nebyl nikdy spatřil v zástěře ošetřovatelky.

Naše oči však se nesetkaly; odvrátil jsem se; zdálo se mi, že se pranic nenamáhá, aby mne nespatřila; byla stále krásná, avšak neměla více oné pýchy své bývalé krásy. Teprve když přešla, zlobil jsem se na sebe, že jsem jí nepozdravil. „Dvacet let!“ myslil jsem. „Už je tomu dvacet let! Tehdy také já jsem byl mlád, v žilách kolovala vášnivá krev zlých žádostí.“ A klidně odvázal jsem obvazek, jako by se nebylo nic zvláštního událo.

Když se však objevila po třetí, nedovedl jsem se již tak opanovati; uklonil jsem se zpola hlavou, nehledě na ni; nepovznesl jsem očí dříve, až už mne nemohla viděti; nevím již, jestli jsem to neučinil z nevole; avšak myslím, že ne; neměl jsem na ni více práva, a přece se mně ruce třásly, a odvázal jsem neobratně starci jeho obvazek. Stařec vykřikl, ona se obrátila, a tenkráte jsme se poznali.

Zdálo se mi, že se v nitru zlobím, že přišla do nemocnice, jako by tam byla přišla k vůli mně. Veliká láska k bližnímu, jež jí ukládala velikou zodpovědnost, mne se nedotkla. Ani jeden ani druhý

nebyli jsme více mládi; já však jsem sestaral více než ona. Nemyslil jsem, že snášela tak lehce starosti života.

Potom vyměnila si s jednou ošetřovatelkou den a přišla do služby k jinému lékaři. Neviděl jsem jí asi po tři neděle. Někdy bylo proneseno její jméno přede mnou, její jméno panenské, jako by všeho ostatního nebylo, jako by byla stále mladou dívkou, jejíž jméno nesla.

Zdálo se, že nikdo netušil, že bylo ještě něco jiného v jejím životě. Měl jsem z toho zvláštní dojem, jenž mne hnětl a přece nebyl bez kouzla. Také já jsem ji dlouho nazýval jejím dívčím jménem!

„Paní Darboisová již nepřijde?“ ptal jsem se jednoho ze svých pomocníků.

Neporozuměl hned; zapomněl jsem říci druhé jméno.

„Ale ano, přeměnila si pouze den.“

Věděl jsem to; nevím, proč jsem se tak ptal. Nejprve jsem přičítal tu záměnu velice přirozené šetrnosti: bylo nám oběma nejvýš trapno, měli-li jsme se tak důsledně potkávat u svých nemocných. A pak, během času, byl to pocit docela jiný, jehož jsem si sám nepřiznal.

Celkem mne mrzelo, že se mně, jak se zdálo, vyhýbala; byl bych jí beze všeho stiskl ruku, jako po dlouhé nepřítomnosti, jako po starém a odpuštěném sporu. „Avšak ne, ona učinila dobře,“ protestoval rozum ve mně, „bylo by to příliš směšné.“

A jak byla odešla, tak zase se vrátila; žena, se kterou byla měnila, onemocněla, a ona vrátila se na své místo.

„Zdá se mi,“ pravila ředitelka s úsměvem, „že jsme vás posud nepředstavili: . . . paní Darboisová . . .“

Jméno to hned ztratilo svou lahodu. Připadalo mi, že se stávám spoluvinníkem nějaké urážlivé komedie. Ona, jako by mne spatřila poprvé, zvedla rychle víčka a sklopila je v lehkém sklonu hlavy; neřekla ničeho. Spozoroval jsem, že velice pobledla. Ani já jsem nebyl méně rozčilen: Dvacet roků . . . Je tomu již dvacet roků . . .! Odešla a opět se objevila s nádobou s olejem, neboť jsem právě odvázal obvaz, hnisem ztuhlý.

Tak jsem ji měl u sebe vždy, když mne služba volala do nemocnice. Dotýkala se ran rukama divuhodně lehkýma a pomocnýma: tyto krásné ruce dotýkaly se kdysi pouze věcí šťastných. A smutný, ostře zatuchlý zápach látek antiseptických vál z jejího šatu i z dlouhých, odměřených jejích gest, jež se vlnila ve smyslných vůních. Zdála se mi mnohem krásnější pro tu vážnou krásu svého povolání, v tomto útulku slitování i utrpení, kde trvala se soucitným smutkem dcer božích. Přítomnost její měla dar tišiti děsné šklebY mučených, kteří se svíjeli na okraji lůžka. Siná bělost sklerotiků oživovala v mírném pohledu jejích jasných a dobrodějných očí.

Já však jsem s ní zacházel jako s ostatními svými pomocníky. Sotva jsme spolu promluvili. Řekl jsem jí pouze několik slov, týkajících se nemocných kolem nás. Jednou se mi opozdila s jakýmsi mazáním, jež mně měla přinésti, a já jsem se velice rozzlobil; vyčetl

jsem jí nedbalost; jakživ jsem nepromluvil tak surově k těm divuhodným ženám, jež mi pomáhaly.

Ona neodpověděla; mně se sevřelo hrdlo; neměl jsem hlasu, abych ji prosil za odpuštění; potom jsem šel domů a tam dlouho plakal.

Od té doby počal jsem ji sám u sebe nazývati tím sladkým jménem jako poprvé, když naše ruce se spojily. Jednou stálým opakováním tohoto mně důvěrného jména, jména, jež jsem neměl více práva vysloviti nahlas, jsem se zapomněl a řekl k ní:

„Frédo!"

Když jsem jméno vyslovil, rty se mi třásly. Ona se smutně usmála — a já jsem více nevěděl, co jsem jí chtěl říci.

Najednou jsem se cítil velice nešťasten ve veliké samotě, úplně opuštěn všemi ostatními i sám sebou. Měl jsem zlé dny. „Až přijde má hodina, nikdo mi nezatlačí očí," pravil jsem si. Nikdy před tím nepomyslil jsem na smrt. Měl jsem dosti co dělati, mysle na ni na účet jiných. Pocit však potrval: dali mne do rakve; neměl jsem ani ženy ani dětí; ani jedné ruky, aby obnovila svíce; a pak přišli lidé, jichž jsem nemiloval, závistiví kollegové, a pathetickými pohyby chválili mé zásluhy nad otevřeným hrobem. A konečně, nechtěl jsem tomu sám?

II.

„Paní, odpočiňte si trochu . . . Pojďte se mnou do zahrady . . . Ujišťuji vás, vám není dobře."

Řekl jsem jí to jednou odpoledne. Omdlela v sále; podepřel jsem ji ramenem a dovedl pomalu na lavici, pod kaštan.

Počala se usmívati, docela bleda, ruce majíc na srdci.

„Už je to pryč . . . oh . . .! Není to skoro nic!" Podsunul jsem jí prsty své pod záda, abych umírnil tvrdost lenochu lavice.

Lehký vánek pohrával si s jejím vlasem. Zpozoroval jsem, že jest u kořenů bílý. Ona se znova usmála, řekla beze smutku:

„Kdysi byl černější."

A vždycky, kdy zavál větřík, s jakýmsi půvabem cudnosti urovnávala jej konci prstů. Tehdy veliká změklost zachvátila mé srdce. „Frédo . . .! Frédo . . .!" pravil jsem, „není to neobyčejné?"

Neodvážil jsem se vzíti ji za ruku. Hleděla před sebe, do prázdna. Pobyli jsme tak dlouho, nemluvíce.

Bývala doba, kdy jsem sedával takto vedle ní a nepromluvil, a naše mlčení nás netížilo. Dnes tomu bylo jinak: hledal jsem vážná slova, odpovídající okolnostem. Myslil jsem, že bych porušil důstojnost, kdybych mluvil nerozvážně. A ona, jako by neměla mně co říci, brzy odešla. Vraceje se ulicemi, vzpomínal jsem příjemně na minulost. Všecka muka, všecky hořkosti zmizely, zbyly pouze chvíle harmonické. —

Jiného dne jsem šel zahradou a usedl si na lavici. Byl jsem zakryt mohutným kmenem kaštanu. Ona přišla, zamířila také k lavici.

Nemohla mne viděti. Já však jsem povstal, jakobych jí chtěl udělati místo. „Odpusťte," pravila, „nevěděla jsem, že jste zde."

Chvilku jsem váhal, potom jsem ji ujal za ruku.

„Ó Frédo! Je spíše na vás, abyste mi odpustila. Já jsem přišel pod tyto stromy vyhledat smutnou i rozkošnou vzpomínku...!"

A nemohl jsem zadržeti slz. Ona pohnula lehce hlavou.

„Jaké dětinství!" pravila. „Jsme tak staří známí, a vše je tak vzdáleno."

Mlčeli jsme. Hleděli jsme pohroužiti se v tok dnů. Tak cestující na palubě vidí, jak věže města ponořeny jsou v mlhy. Potom jsem řekl:

„Frédo, není takto lépe? Ano, je lépe, že jsme se shledali trochu později... Zdá se mi, jako by mé srdce se bylo časem očistilo."

Viděl jsem, jak se snaží opanovati svůj zmatek. Byla velice slába; prsa se jí dmula; přiložila si šátek k ústům.

„Časem... Časem..."

A jiného neřekla. Však to jediné slovo pohroužilo nás oba ve dlouhé, neurčité vzpomínání, jako když dvě bytosti, vědoucí o sobě, že jsou si blízko, mizí ve středu ranních par a nevidí se. Chvíle uplývaly. Nikdy jsme se lépe nechápali. Jindy naše hlasy nemívaly lahody tohoto mlčení.

Jedna z ošetřovatelek přišla ke vchodu do zahrady a zvolala:

„Paní Darboisová...!"

V okamžiku, kdy jsem ji měl ztratiti, divná síla mnou projela: cítil jsem, že konečně budu moci vyjádřiti temné a jemné věci, jež mne mučily. Otevřel jsem ústa. Zavolal jsem na ni též, řka vroucně:

„Ó Frédo...!"

Ošetřovatelka pokročivši znova zavolala:

„Paní Darboisová...!"

A jméno to, lépe než vše ostatní, mně oznámilo Neodvolatelnost. Hlasy naše umlkly; kouzlo bylo zrušeno. Neměl jsem slov ani myšlenek, sklíčen těžkou mukou.

„Nuže, jděte, Frédo."

A ruka mně bez vlády klesla podle těla.

Ona vstala: na mne více nepohlédla; jakoby se byla najednou ocitla velice daleko ode mne při tomto hlasu, jenž jí připomenul povinnost, jakoby božská přízeň nebyla nás, přišlé s opačných břehů života, na okamžik svedla dohromady, aby nás na to tím důkladněji rozloučila.

Vstala a učinila několik kroků ku předu; potom se vrátila ke mně; hleděla na mne dlouho, hlavu přikloněnu k rameni. Na obrazech primitivních mistrů viděl jsem podobné postavy pod stromy, jako ona zde, velice vznešené a zarmoucené. Tvář její vyjadřovala zároveň smutek i odevzdanost; nebyla více tou, jež v témže okamžiku ještě se v slzách usmívala na mne. A já jsem nepochopil posunku, jejž učinila odcházejíc ode mne. Byla v něm veliká něha. Snad mně pravil: „Vše je dokonáno."

Potom zmizela za dveřmi. „Ó Frédo," myslil jsem, „ztratil jsem tě opět, tebe, kterou jsem se domníval nalézti."

Příští sobotu jsme se viděli opět; byl to den její milosrdné služby. Oči její nevyjadřovaly nižádného citu, jenž by se obnášel k naší smutné a drahé zábavě. Zdálo se mi, že v nich vidím lhostejnost a chlad. Jakoby byla litovala, že se na chvilku vzdala. Já sám jsem cítil rozpaky vedle ní.

Život dotekl se na minutku prstem našich mrtvých srdcí a pak odešel do zahrad po stopě Frédině. A nikdy více z nich se nenavrátil; pouze ledovo smrti zůstalo. „Vše je docela skončeno," myslil jsem. „Setkali jsme se znova, jen abychom se důkladněji zapomněli. To je osud. Ani Fréda ani já nebyli jsme učiněni k tomu, abychom si rozuměli."

Byl jsem jako někdo, kdo dlouho šel vyprahlou plání, poslušen neznámého rozkazu. Potom na konci oblohy spatřil zjev oasy a vydal se k ní, jsa pevně přesvědčen, že přišel z dálky pouze proto, aby oasu spatřil, ale aby do ní nikdy nevkročil. Nebylo mně již smutno. Nebylo to ani odevzdání, ani něco, co by připomínalo ještě bolest. Žil jsem sladce teplý a měkký život v prázdnu sebe sama. Ve hloubi sama sebe uslyšel jsem bušit své srdce krátkými údery, jako něco od mého života odtrženého, jako něco, co by žilo dále mimo moji vůli.

A necítil jsem více ani muky, ani radosti, jsa úplně zapadlý v nepovědomí.

Zavolal jsem na ni jménem, jež jí daly ošetřovatelky: neprojevila nijakého údivu. Stín opuštění, volné pohyby i pohledy svědčily, že ví, že nechci se o nic pokusiti, co by vedlo k našemu odloučení.

Tvář její po čase jevila vniterní, jasnou důvěru. Bránil jsem se doufati ještě ve štěstí, jež mně kdysi patřívalo a jež nemohlo býti nyní skutkem. Myšlenka však, že na ni mám více práva než kdokoliv druhý, dlela ve mně, přítomna i vzdálena, jako samo kroužení života, jako hluboký tlukot tepen.

Bylo mi spokojiti se, že jsem ji vídal pouze v hodinách, kdy jsem přicházel; shledával jsem se s ní vždy rozrušen boly i soucity toho domu života a smrti. A vykonávali jsme společně dílo lidumilnosti, takořka se spojenýma rukama nad chrapotem, stoupajícím z loží, s dušemi k sobě přiblíženými v zapomnění samých sebe, jež nás ještě více spojovalo. Neznal jsem až dosavad tohoto citu: on mírnil nyní moje smutky; byl příčinou, že hoře mělo pro mne svoje kouzla. Zdálo se mi, že bych byl opravdu nešťasten teprve tehdy, kdybych měl opět s ní styky přerušiti. A všecko ostatní bylo pouhá lehká bolest, jako vzpomínka na ránu zahojenou.

III.

Každý rok, asi na počátku září, brával jsem si dovolenou as na měsíc. Po tu dobu mne zastupoval mladý lékař.

Nevím, jaká choulostivá úzkostlivost mne zrazovala toho roku od obvyklého pobytu na břehu mořském. Kdysi jsme tam s Frédou

ztrávili nejčistší okamžiky: tehdy se ještě neudály věci nenapravitelné; ona milovala více slavnou krásu vod nežli hory a pláně. Před naším krátkým odloučením jedna z ošetřovatelek se mne optala, kde budu tráviti dovolenou; odpověděl jsem, že půjdu asi na čas k moři.

Fréda byla při tom; slyšela mne. Mrak okamžitě zahalil jí oči: nemohla se hned vzpamatovati, potom pravila hlasem slabým a změněným, jako by to slovo nemělo smyslu než pro její srdce:

„Také moře je smutné tajemství!"

Odpovídala takto asi svým vlastním myšlenkám; vypadala, jako by se oddávala starým osobním bolům.

Zděsil jsem se, že jsem vyslovil rozhodnutí, jež dávno jsem pustil s mysli, jehož jsem se uvnitř vzdal. Fréda byla ovšem příčinou, pro niž mně myšlenka na pobyt u moře stala se trapnou, jako nějaká hrubá vzpomínka.

Však život je řízen takovými nevyslovitelnými hnutími! Až dosud jsem mluvil, jako bychom, Fréda a já, nebyli nechali za sebou pražádné části svého srdce. Vzduch ještě chvěl se jejím vyzněvším hlasem; ohnivá, vřelá vlna mnou proběhla. Ano, doznával jsem si, Fréda má pravdu, také moře je smutné tajemství.

Zdálo se mi, že oba združili jsme se v citu, že tajemství to je tak smutné pouze proto, že odpovídá smutkům našich vlastních životů. Myslil jsem na to dříve než ona; myslil jsem na to ve hlubokých koutech své bytosti; ona však právě dala tvar tomu, co bylo pro mne teprve nejasnou suggescí.

Ona potom umlkla, ponořena ve svět myšlenek, jenž se pro ni vzbudil z dalekých steskuplných krajin přímořských.

Chvíle byla hořká i rozkošná; srdce mé chvělo se v souzvuku s jejím. Přece však zvláštní sobectví, vzdorný pud osobitý vzepřel se důvěrnosti a sladkému výlevu. Neřekl jsem jí, že by moře mělo pro mne jakous bolest. Hnětla mne lítost, že jsem jí způsobil utrpení. Byl bych chtěl býti s ní samoten a přisahati jí, že nikdy více nepůjdu na moře. Avšak ani slovo nepřešlo mi přese rty. Přestal jsem hleděti na ni, a také její oči bloudily ve velikých dálkách, jakoby tam vzadu hledaly moře.

Rozešli jsme se, a já opět sotva jsem s ní promluvil; však po několika dnech (den před svým odjezdem) viděl jsem ji znova. Kdosi byl na blízku: řekl jsem jí šeptem: „Letos nepůjdu na moře, Frédo."

Položila ruce na srdce a zavřela oči. Byla to pouhá sekunda, krátká věčnost velikého štěstí, nekonečný projev díků; potom zmizel úsměv s jejích rtů. Vzduchem přešel chlad; řekla, odvracejíc hlavu: „Neděláte dobře: moře skýtá vyšší radosti než cokoli."

Zachvěl jsem se, tuše nějakou licoměrnou výčitku. Zapřela netušeně, co mně řekla před několika dny! Nenapadlo mi, že měla spíše pokračovati ve staré přerušené větě.

Ano, bylo to jako oslazení starých hořkostí, pouze hlas byl pozměněn: vyjadřoval nyní jakési odloučení, jehož snad v duchu Frédině nebylo.

„Radost a smutek nebydlí spolu v těchže místnostech," odpověděl jsem trochu suše.

A opět jsem si uvědomil, že jsme se dobře chápali, ač na oko utvořily se nekonečné mezery mezi námi. K čemu sníti o nemožném? Kdybych na ně myslil, usoužím se tím, co je nenapravitelno.

Nedoufal jsem více v nic: nebyl bych mohl již říci, jaká dřívější naděje by byla mohla ještě oživiti má šílená očekávání v životě. A tak zůstával jsem v přítmí a neznám, se světlem v sobě, jež mne nerozsvětlovalo.

IV.

Jel jsem na návštěvu ku příbuznému do provincie. Pobyl jsem u něho asi 2 týdny. Samota velikých zahrad obklopovala dům, stojící na konci města. Nepřestal jsem mysliti na Frédu v klidu tohoto života, pro mne tak nového. Učinil jsem rozumná rozhodnutí, odpovídající našim poměrům; považoval jsem se za bezpečna proti návratu svých slabostí. Návrat lásky v našich létech byl pouhé dětinství: sama mně to řekla. A svět, neúprosné předsudky vztyčily hrázi mezi nás. Proti jistým existenčním podmínkám se nemá jednati.

Ostatně jsem se analysoval podrobně s přesností lékaře diagnostika, což je vlastnost odborná. Prudká a mladická láska neměla nic obdobného s nádechem citlivé a vzpomínkové náklonnosti, jakou jsem choval pro Frédu. Dospěl jsem ku křivce toho sklonu života, kdy jsme blíže smrti nežli životu, kdy vše se děje tak, aby nás to utvrzovalo v myšlence, že city lidské, v poměru, jak se ukracuje délka našeho pobytu pozemského, jsou pouze složité a různé způsoby utrpení.

Láska neuvažuje, jako já jsem uvažoval; ona je unášena ke stavu duše, jenž žízní po tom, aby se uskutečnil, a já jsem nevěřil, že by se pro mne ještě cosi mohlo uskutečniti. Sama myšlenka, že bych se svými padesáti léty mohl znova započíti smutná dobrodružství lásky, způsobovala mi mravní rozpaky. Můj život naplněný zanechával ve mně spíše pocit, že jsem starcem, starším srdcem ještě více než léty.

Snad to bylo vše pouze kalný důsledek ducha již stařeckého. Styděl jsem se uvnitř, cítě se sám sobě býti předmětem výsměchu, jako člověk opilý vínem, spatří-li se nahý v zrcadlech. A rovněž nemohl jsem si zabrániti, abych nemyslil, že také Fréda pod jemným stříbrem svých vlasů není již touže ženou, jež kdysi zmítala mým neklidným srdcem mladíkovým. Ve svém pevném bystrozraku analysoval jsem ji stejně nelítostně, jako bych byl analysoval sama sebe. Ó Frédo, přítelkyně nekonečně krásná a čistá, rovná blahodějným mocnostem přírodním, ty přestala jsi vyzařovati božské světlo duchovní, jež nosila jsi v sobě, ty objevila jsi se mi pouze jako stopa bývalé slavné krásy, již pobledlé. Oh! Vše se úplně změnilo. Nezbývalo mi, než zakázati sám sobě, jako nějaké hříšné štěstí, jako svatokrádež a nezaslouženou urážku, to chvějné probírání se touhy ve přísných pů-

vabech a v nevýslovných jizvách tvé nové osoby, mateřské, když bývala svatební!

Tím dospěl jsem k přesvědčení, že jsem prodělal jeden z obratů života, kdy věříme, že žijeme v přítomnosti, žijeme však ještě z útrap a radostí minulosti. Moje slabost byla pouhou přechodní nemocí mé citlivosti, lehkým podrážděním nervů, kdysi raněných, jež, když se náhle objevila, se upamatovaly, že bývaly kdysi spoutány s jejími nervy a potom zase roztrženy.

Jako ze zásvětí, ze druhého břehu řeky Léthé, zjevila se Fréda mlčeliva a zahalena s počátku; přišla ke mně, vykročila z hranic minulosti, když už je viděla tak dávno překročeny, jak dávno se jí zdálo, že přestala pro mne existovati. Potom dala poznati svoji tvář, stala se živou přítomností drahé a nesmrtelné vzpomínky.

Ano, pravil jsem si, je to dobře; celý náš bývalý život je mrtev pod nynější zdánlivostí; a přece se Fréda hýbe, krouží, žije ve mně celou nehynoucí krásou bytostí vzpomínek. Miloval jsem ji v době opačné chvílím nynějším, nepřestal jsem ji milovati v části svých dnů dřívějších. Tehdy jsem pocítil, jak sestoupil ke mně veliký mír; neměl jsem více nedůvěry ani k ní ani k sobě.

Byl jsem člověkem, jenž po dlouhé nepřítomnosti spatřil přicházeti otevřenými dveřmi duchovní podobu milenky, jež mu kdysi byla jinak známa.

V.

Po 14 dnech vrátil jsem se do služby: čekali mne až za měsíc. Fréda přišla; chvíli zůstala nemluvíc; víčka její velmi rychle mžikala; zachovala si příjemnou a lehkou červeň některých mladých žen; růže vroucí citlivosti rozvily se na jejích tvářích následkem lehkých dojmů. Objevily se, rozvily se jako krev života, jako mžení nějaké vniterní fontány, byly však vybledlé, staly se vadnoucími, křehkými růžemi posledních dnů podzimku. Vzpomněl jsem si, že se takto červenávala ve svěžesti svého léta, ve věku svých růží živých, pokaždé, kdy jsem se objevil večer při světle u jejích rodičů, a měla prostou illusi, že mne vidí ponejprv.

Nebyla to však známka radosti, jak jsem se odvážil na okamžik věřiti; stín zasmušil její oči, klesnuv na ně rychlým mžikáním jejich řas; a ona snad si ani neuvědomila, jaké city jí zmítaly.

Vzal jsem ji za ruku, řka:

„Frédo, nemohl jsem tam dole zůstati déle . . .“

Zvuk mého hlasu ve velkém tichu sálu mne polekal; zmátlo mne, že jsem ji veřejně oslovil důvěrným jménem, jakým jsem ji potají vzýval ve svých myšlenkách, neboť v samotě své dovolené nepřestal jsem si ji činiti přítomnou.

Ona se lehce vzchopila, jako bych byl vznesl ruce na její osobu. Jedna z ošetřovatelek, jež byla blízko nás, pohlédla na mne se zvláštním výrazem úžasu a zmatku a hned na to sklopila oči: kdyby nás byla překvapila při hříchu, nebyla by se jinak chovala. Druhá ošetřovatelka však se usmála, a já jsem nevěděl, jak napraviti svou neopatrnost.

A tak jsem zůstal mezi nimi třemi neklidný a neobratný, s pocitem, jako bych byl prsty rozmačkal křehkou vázu, z níž vytekla jemná trest.

Později jsem se dověděl, že první nevěděla o roztržce našeho života; nebyla by asi nikdy mé Frédě odpustila krásnou její oběť. Avšak naše osudy nebyly neznámy té, jež nám zůstala přítelkyní, zachovavši nám svůj stálý blahovolný a trochu zlomyslný úsměv.

Po chvilce Fréda ukázala duchapřítomnost ženy, jež se umí přetvařovati, nepřestávajíc býti vážnou. Počala se rovněž smáti, řkouc jim:

„Není se čemu diviti. Doktor mne znal, když jsem byla ještě mladou dívkou.“

Utvořila se zvláštní situace: trval jsem šetrně na svém: „Ovšem, pl. Darboisová není mně tak zcela neznáma.“

Zavládlo kouzlo srozumění, příjemná hra dohody mezi dvěma osobami, jež jemně halily tajemství starého bolu lehkým žertem. Myslil jsem též, že přízeň doby rozprostřela předpis zapomnění nad naším životem. Neočekávané naše setkání jako by bylo ještě přičinilo cosi k tajemství, jež halilo mou i její minulost.

Fréda, pomáhajíc mně v mé smutné službě, jevila toho dne zdánlivé jakési veselí, jež nebylo v její povaze. Děkoval jsem jí v duchu, že tak chtěla v mých očích napraviti nepříjemnost nerozvážného slova a pohybu. Lehký tón, jakým se mnou hovořila, byl jakoby návrat v dobu jejího mládí, kdy byla šťastnou dívkou, neznající nežli radost. Mluvili jsme však pouze o věcech, jež nás obklopovaly.

„Činila jsem se co nejvíce,“ pravila mně, „aby se vám příliš nestýskalo po našich nemocných.“

A dala jemný důraz na přivlastňovací zájmeno, jež nám přičítalo jakési společenství v neštěstích, utěšovaných touže péčí bratrské lidumilnosti.

Prohlédl jsem ihned hloubku citu, jenž, po jiných poutech přervaných, mne k ní vázal. Světlo zářilo a osvěcovalo temné části mojí bytosti, jakobych se byl narodil co člověk neznámý, jakobych se byl počal poznávati teprve po zmatené jakési periodě, v níž bych byl býval zůstal nepoznán. Cosi silnějšího než láska nás sblížilo, a byla to ještě láska, avšak láska zveličená veškerou trpící vášní stvoření, veškerým božským náboženstvím slitování.

Tak povstala u Frédy nová krása nad pýchou krásy bývalé. Ona nesla v rukou lampu věčných milosrdenství, a z ní vyšel jeden paprsek a přišel až ke mně, aby osvítil poznání toho, čím jsme se měli státi jeden druhému.

Všiml jsem si, že naši nemocní pohlíželi k ní s něžnou úctou, jako by jim byla ukázala samu hvězdu spásy. Její jemné pohyby budily naději v jejich ztrápených tvářích; v očích jim zůstával jas, když se byli napili z jejích očí pomocného světla, jež je naplňovalo.

„Chtěl bych,“ pravil jsem jí, „aby si trochu na mne vzpomínali skrze dobročinné kouzlo vaší přítomnosti.“

Poochopila mou myšlenku a odvrátila hlavu. Nemohl jsem odejíti a prodloužil jsem o hodinu čas určený ke službě. A zůstala mně lahoda, že jsem obcoval s ní v radosti velmi vznešené, v nebeské sympatii. Mé ruce byly navoněny vůní ran, jichž také ona se dotýkala.

VI.

Tato hnutí mojí nové citlivosti, určená činy zdánlivě nepatrnými, stačila nyní mému životu. Měltě osu a pohyboval se širším rythmem mého srdce. Cítil jsem, že bych mohl žíti pro ni, žije s ní pro jiné; a naše dvě bytosti nebyly již odděleny, nýbrž byly sblíženy milosrdenstvím a ideálem. Fréda se vrátila ke mně v čas, kdy jsem zapomněl, že jsme trpěli jeden pro druhého, kdy zralý dávnými bolestmi svlékl jsem svou bouřnou duši, jež byla první příčinou našich roztržek. Přestala se mi jeviti co raněný stín, jako lehký fantom ve smutku minulosti: byla spíše Duchem svátosti oltářní, jenž mně přinášel balsámy a otevíral mně brány vzkříšení.

Život můj byl řízen tajemnou shodou našich duší v lůně utrpení; a ony již netrpěly, jakoby toho nevzpomínaly více. Kvas bolesti jakoby byl procezen a zanechal pouze velice čistou tresť, vzácnou tekutinu, v níž nekvasí žádná mladina více a jež ukonejšuje jistotu.

Zdálo se mi opravdu, že naše duše, uvolnivše se z nás, vešly přejemným výronem do jiných lidí; nebyli jsme více hmotně dotčeni jejich utrpeními, cítili jsme pouze nevýslovnou radost, těšíce je. Nebo spíše to byl rozkošný cit stavu našich duší, kdy, kromě sebe, prožili jsme lidskou úzkost, z níž zachovali jsme si pouze nadšení, že jsme v nejvřelejším akkordu navzájem proniknuti.

Tyto jemné odstíny jistého druhu neosobnosti našich bytostí jsem poznával snad teprve tehdy tak živě, co jsem je pociťoval jejím velkým, pomocným srdcem.

Tak Fréda velikostí svých denních obětí, neomezujíc se na práce ošetřovatelské v nemocnici, nýbrž každý den trávíc několik hodin u lůžek nešťastníků, řídila také hnutí mého života. Přestala žíti pro sebe a žila pro neštěstí druhých lidí. Jako by se byla odřekla života proto, aby jej lépe přenesla těm, již ho byli zbaveni anebo neměli nutné síly, aby si jej prodloužili. Sama byla obrazem pomoci a vytrvalosti na cestách milosrdenství.

Brzy nabyla ke mně důvěry a sdělila se mnou, jaký zákon si učinila, aby každý den mohla přistoupiti ke Stolu Páně. Mluvila o tom prostě, s pokorou, jako by se skoro styděla za svou dobročinnost. Snad by mně nebyla řekla ničeho, kdyby nebyla chtěla, svěřujíc se mi, spojiti se se mnou. Navštěvoval jsem nešťastníky, jež mně naznačila: byl jsem lékařem umírajících, nad nimiž se vztáhla usmiřující její ruka. Avšak neprovázela mne: cítil jsem, že jsem nebyl ještě hoden setkati se s ní u loží, jichž byla prozřetelností.

Tehdy jsem také pochopil, že tato vůně duše, tento zázračný květný pach vniterné krásy, jejž legenda dává vydechovati vznešené přítomnosti blahoslavených, a jenž božskými učinil příchody sv. Rosy

de Lima, — že není výmyslem. Byl jsem nakloněn nad duší Frédinou a okoušel jsem vzácnou vůni její, podobnou ušlechtilým zahradám, osvěženým ranní rosou.

Můj život, splývající s jejím, měl neznámé nádhery, rozkošné ozvěny z ní ve mně, kdy všecko se nám stávalo spolupůsobícím, i na vzdálenost, jako vlivem telepathie: a my jsme o sobě nemluvívali; a tím lépe jsme zůstávali jeden s druhým.

Jisté bytnosti, zdánlivě nehluboké, bývají takto řízeny prostými, temnými událostmi, vedle nichž složité osudy říší a zákony, jež je různými směry promítají, nevypadají divuplnějšími. Souvislost tajuplných příčin přivedla nás z opačných břehů života cestami očištěnými, s očima jasnýma, jež v nás hleděly probuditi druhou duši, viditelnou a lepší, zpanenštěnou v očistných vodách bolesti a soucitu.

Já však jsem více o svých citech neuvažoval. Nechával jsem se unášeti chvílemi, v dobrodějném kouzlu pocitu, že ona žije ve mně, jako život, jenž je také můj. Podával jsem se nevím jaké tajné samozřejmosti, že nejsme pány svých životů, jež se vždy konečně zařídí samy sebou, dle plánu svého předurčení.

Byl jsem nyní jist, že život povede mne k bodu, v němž se má skončiti; proto však jsem se sám s sebou nezdržoval, jako bych se byl přesvědčil o neužitečnosti všeliké účasti vůle na pořádku předem okolnostmi stanoveném.

Potřeba, abych se měl na pozoru před ostatními ošetřovatelkami ústavu, nepřerušila této klidné harmonie. Styky naše byly vážné a dojemné; byly prosty, jako věci nemající tajemství, jež však přece nejsou běžné. Neměli jsme co tajiti před osobami přítomnými, poněvadž jsme si neměli co říci z té celé doby své existence, jež byla kromě chvil, které jsme vedle sebe ztrávili. Ty chvíle však měly v sobě cosi tajemného a nevyznaného, což nám je činilo ještě rozkošnějšími.

Nějakým jménem, jímž jsme se v minulosti oslovovali, cítili jsme se nyní, ona i já, spojeni se samými prameny bytí shodou tím hlubší, že neměla potřebí býti vyjádřena. Mluvívali jsme málo; říkala mně pohledem, co mně měla říci; a co mně řekla, vztahovalo se více na jiné než na nás.

Tak brzy jsem nabyl dojmu, že počala žíti toliko pro mne; byl jsem naproti ní jako někdo, kdo se nepamatuje, že kdysi znával ženu, jíž má před sebou. Znal jsem ji opravdu před minutou, kdy mi zjevila svou pravou podstatu? A zdali vše ostatní neomezovalo se na vnější případy, způsobené duší, jež sama se ještě neznala? Duše, jako druhy, přicházejí v život pouze klíčením ve příznivých prostředích. Vídal jsem ji tedy zase a neztrácel na oko klidu, a nebylo mně nyní potřebí namáhati se, abych zapomenul, že byly mezi námi věci, o nichž svět neměl věděti. A také Fréda vypadala, jako by byla zapomněla, že náš nový život byl pouhým tajemstvím života jiného.

VII.

Jednou ráno jsem šel do zahrady. Byl už podzim; na lavici ležela kniha; tak jsem zvěděl, že ona tam přišla přede mnou. Mrtvý list kaštanový byl znamením v knize. Snad přestala na tom místě čísti. Snad také chtěla prostě tím lupenem označiti si stránku, jejíž obsah ji zaujal. Otevřel jsem knihu hledaje, jestli nějaká myšlenka odnáší se na stav našeho ducha nebo na poměry našeho života. Však ty řádky neměly ničeho obdobného s námi; našel jsem v nich že jsou vniterné, k veliké naší radosti, že jsme je pocítili v sobě, pouze pravdy vznešeně vyslovené, ty pravdy, o nichž možno říci, jako božskou stěnu bytí; a všecky vyslovovaly krásu života, ač žijeme-li jej pro věci, jež on nadpřirozeně v sobě nese. Byly jako jasná zrcadla, v nichž se duše učí poznávati se, v nichž se sama sobě zjevuje ve hloubi svých závojů.

Však žádná z nich se nevztahovala zvláště k nám, ačkoli všecky měly smysl, jenž byl ještě naším životem. A já jsem se tázal, jestli tento mrtvý lupen mezi stránkami nemá značíti nějaký symbol? Fréda, vkládajíc jej do knihy, chtěla snad vzhledem k myšlenkám, jež povznášejí vysoký život duší, učiniti si znamení, aby vyjádřila, že je třeba stále vraceti se k smrti? A tehdy tento suchý, žilnatý list, podobný dlani, zapečetil na vždy jako nějakou sponou se smutným znakem v knize života marnost naděje.

Mé sny sesmutněly. Ó Frédo, myslil jsem si, ty sama z nás dvou jsi přestala tedy věřiti ještě v život? — Náhle mlhavé nebe se nad zahradou vyjasnilo, a všecky listy, jedva pozlacené rezavými žilkami, byly ještě na stromě: spadl s něho jediný, ten, jejž Fréda vložila do knihy.

Světlo zlatilo strom, listy šuměly vesele, jako ruce davu. Nemyslil jsem více na smrt: naděje, život, síly byly ve mně; a jedna stránka zůstala otevřena, a kdosi z ní božským prstem chtěl vyhoditi mrtvý list.

Uletěl do větru života, s větrem, přišlým z konce zahrady. Hleděl jsem za ním okamžik, jak se točil a pak zmizel. Pak jsem utrhl s kaštanu list čerstvý, všecek ještě svěží létem, a položil jej do srdce dobré knihy, v poklad pomocných pravd, na znamení mladé nesmrtelnosti, tam právě, kde byl ležel druhý symbol. Pak jsem odešel, mysle, že ona se vrátí pro knihu. A lehká mladost ve mně kroužila.

Když však jsem ji potom spatřil, nezmínila se mně o knize; a v zahradě jsme se od oné doby více neshledali.

V teplých hodinách přicházeli sem nemocní a sedali u bassinu s vodotryskem: pro ně byla to zelená země po smutném uzavření v sálech. Hudebné zvonění vodního sloupce dávalo jim radost osvobození, nekonečnou naději v uzdravení, jako by slyšeli v sobě stoupati stále výše půvabný vodotrysk, jasnou studnu života. Či jsem také já nebyl nemocen, raněn v nejhlubších svých útrobách? Nečekal jsem ničeho od života a čekal jsem všecko od Frédy: byla pro mne zahradou mnohem rozkošnější než tato zde, jež osvě-

žovala ty smutné duše. Pramen nepřestával se rozlévati, a tím pramenem byla její živá dobročinnost.

Jednoho dne, jak jsem se zastavil pod kaštanem, objevila se ve dveřích. Nebyla sama: podpírala mladou ženu, rozežíranou děsnou nemocí, mající přes tvář kapuci. Šly spolu alejí; bledé slunce mžilo mezi listím; vzduch byl velmi lahodný; ony podobaly se stínům. Sama však vypadala pod svými závoji jako jeden z těch stínů ztrápených, jež viděl Virgil, sestoupiv do Pekla.

Fréda vedla pomalu svou smutnou družku k lavici; sedla si vedle ní, a nevím, proč ještě jednou jako by byla postavila mezi nás podobu Smrti. Neboť ta žena se svou tváří až na kost sežranou byla podobna oněm postavám, jimiž příšerná záliba ozdobovala staré hroby, a jež pod nazvednutým oděvem ukazovaly tvary kostry.

Fréda jevila se vedle ní jako těšitelka, ta, jež zvedá prst k nebi a ukazuje jí palmu blahoslavenství. Nikdy jsem lépe nepochopil bratrské krásy, jež ji činila žádoucí nemocným jako nějakou zázračnou urnu, a nevýslovně hojivé kouzlo její, když stála u lože, z něhož příšerné otravné květy vydechovaly hnusnou nákazu plemennou. Jen se objevila, a už jim bylo lépe. Její blízkost dýchala vůni ohnivých růží soucitu. Ona nesla v rukou vzácnou vázu svatého křižma, objevovala se před jejich bledými zraky jako sestra nevyčerpatelného milosrdenství, jako jedna z těch světic, jež se obětovaly umírajícím nešťastníkům. A já jsem si myslil: Je možno, aby to byla tatáž žena, kterou jsem kdysi znal? Pouze veliká bolest, nekonečně smutný osud mohly rozvíti v květ nádheru takového milosrdenství. Moje strasti nejsou pro mne ničím vedle těch útrap, jež jí bylo snésti. A nyní všechno bahno pozemské zmizelo, zůstalo v ní pouze stvoření duchovní, v kráse života dokonalého.

Zvedl jsem ruku ke stromu a řekl jí:

„Ó Frédo! Všecky listy nejsou mrtvy. Spadl pouze jediný, a ostatní jsou zelené.“

Nepohlédla na strom, porozuměla tajnému smyslu mých slov.

„Ano,“ pravila, „léto minulo, žár i stín léta, a přece jsou tam stále listy a po tak dlouhém čase jsou posud zelené.“

Teklo rozkošné pohnutí. Ona něžně upírala oči v mé. Já jsem dodal:

„Každý list je jako myšlenka naděje ve veliký strom života.“

Pod kapucí pohnula se zmučená tvář ženy. Odhrnula šat a očima, jež uprostřed neřesti zachovaly svou krásu, podívala se také na kaštan.

„Ó, jak je zelený!“ zvolala. „Mohu jej viděti, než podzim jej zbavil listů. Není to dobrá předzvěst pro mne?“

Hlas její byl melodický jako hlas vodotrysku, tam dole pod listím zvonícího. Fréda ji vzala za ruku a řekla:

„Nikdy nemáme zoufati, paní.“

Avšak mezi listy knihy byl mrtvý lupen.

„Ó Frédo!“ zvolal jsem, „je toto jediná vaše myšlenka?“

Ona odpověděla:

„Je vždy nějaký mrtvý lupen, jenž spadne přede druhými. Nikdo neví, proč se odtrhl od zeleného stromu. Mluví nám o tom, čeho více není. Na konec ho vítr odnese.“

Tak jsme se bavili o tajemství; a naše slova platila pouze nám. Žena byla pohroužena v pozorování kaštanu a neslyšela nás. A v té hluboké minutě drželi jsme zároveň minulost i budoucnost. Neřekli jsme si více ničeho, jako bychom už byli řekli všecko a jako by nám nezbývalo síly, abychom vyčerpali to, co věčného obsahovala. Po chvíli se Fréda zvedla: obě dvě daly se alejí; a bolestný stín, že viděl strom věčně zelený, vypadal také osvobozen.

S prahu kynula mi Fréda na rozloučenou. Neměla více své smutné a vážné tváře: božská mladost, svěžest života dala jí najednou neznámou a jasnou krásu.

„Ó!“ pravil jsem si, „tam právě je odpuštění! Tam právě je zapomnění!“ A její drahá tvář je nyní tvář nějaké jiné ženy, jež jako by nebyla poznala bolesti.“

(Pokračování.)

Redaktor a majitel *Vladimír S. Čech.* Nákladem vlastním. V Praze.
Vydavatel a zodpovědný redaktor Václav Čech. Tiskem Al. Šaška ve Velkém Meziříčí.

Jan Rokyta:

Lesní pohádka.

(Dokončení.)

V.

„Hola, děti, kde jste rozběhly se,
hola, ženo, slunce na poledni,
čas je zasednouti k plné míse!
Hola, druži, ke mně v kolo sedni,
rozprostřen již ubrus jarem tkaný,
mechem, travou, květem vyšívaný;
mísami nám budou lopuch listy,
jež se nad potokem rozložily,
na mísy snad Máši ještě zbyly
jaké boží dary, pramen čistý
pomůže nám divy obnoviti,
konané kdys v Galilejské Káni,
a tak v jedlí vonném stínu skryti
odpočinem v slavném hodování.“

Vilémův hlas vesele tak v tichu
rozléhal se lesem u jezera,
a již ode břehů, z houštin šera
dívka, přítel, žena k němu pílí —
a kde les jen šuměl, v příští chvíli
plno zvučí hovoru a smíchu.
Vilémův zní ze všech nejhlasněji,
chvílemi se ve dvojici smějí
on i Máša, ba i dívka časem
zasměje se hrdliččiným hlasem.

„Nuže, Jene,“ Vilém hovor spřádal,
když se radost, vzešlá při tvoření,
trochu vyšuměla, „kam jsi v snění
zašel poetickém, co jsi vkládal
zdobných do veršů a do souznění?
Já jsem skončil náčrtek svůj prvý,

slunné letní jitro nad jezerem.
Stín teď ustoup', vrhaný v ně drvy,
paprsk slunce padá kolmým směrem,
a tůň v jeho políbení svítí,
jako roztavený kov se nítí,
novými mne kouzly vábí, volá,
že jich svodům štětec neodolá.
Sem se vracet budem zas a zase —
příliš vábí mne ta lesní voda.
Chci ji zachytiti v slunojase,
i když večer nebo oblak dodá
zamyšlení jí a tajemnosti —
snad se přiblížím i tvému snění,
ztlumím na obraze barvy denní,
dodám hrůzy mu a příšernosti.
Dříve rád však slyšel bych tvé dílo,
jež se pod klenbou těch lesů stinnou
této vodní tůně nad hlubinou
z hlubiny tvé duše vynořilo."

„Nepřál mi jak tobě, bratře, osud,"
Jan se na to ozval Vilémovi,
„tvůrčí chvíle nepřišla mi posud.
Myšlenky zas jiné zákmit nový
přiblížil mne tvému pohlížení.
Vzorem mým již ostrov smrti není
v stínu černých cypřišů a mračen —
obrazem byl jiným pozatlačen,
který nic nemění na přírodě,
neubírá světla době denní,
nepřidává stínu temné vodě,
ale přece stejný smysl tají,
jímž i cypřiše se rozchvívají
nad hřbitovy hroby zvlněnými,
jímž dýchají lesy za podzimi,
chlad kdy vane z popelavých mraků,
na jih obrací let tažných ptáků,
a kdy v spadlém listí pod kročeji
tiché vzdechy o zmaru se chvějí.
Viz tam v dáli kmeny vyvrácené
mlčelivé tůně na pokraji —
nejsou-li, ač sluncem ozářené,
svědky téže všeničivé moci,
která v smrti ostrově se tají?
K čemu rozprostírat stíny noci,
když lze nalézti i v slunce lesku
obraz, plný odvěkého stesku?
Tak jsem řek' si — ale v příští chvíli

květ jsem uzřel nad hladinou bílý,
který jinou cestu ukázal mi.
A tak stojím zatím na rozcestí:
stín tam chmurný duši vnuká žalmy,
květ zde píseň života a štěstí."

„Opusť stín, nech žalmů," Vilém volá,
„vzdej se květu, k životu jenž zve tě!
Stín tvůj pravdu má, však jenom zpola —
plnou květ má na jaře a v létě.
Život jiné hloubky ještě tají,
než hlubinu pomíjejicnosti.
Nejblíž jeho pravdě být se zdají
zmozolených dlaní lidé prostí,
kteří za pluhem jdou v širém poli,
cepy vládnou, kosami a srpy,
horko dne a tíhu jeho trpí —
ale vše, co hněte je a bolí,
tiše nesou jak ty jejich role,
rádlem do hluboka rozbrázděné,
jako jejich klasy pokosené,
odevzdané cepům ve stodole —
a když radost přijde, vzdají se jí,
zpívají si, ze srdce se smějí.
Já se, brachu, učím v téže škole:
ve přírodě pod nebesy, v širu
v život čerpám svoji chuť a víru.

Zde se učím snášet déšť a chlady,
nezoufat, když kroupy padnou v sady —
ale smát se, slunce svět když zlatí,
a když přijde láska, milovati . . .
Také, když mne žízně trýzní plamen,
hledat živý, ukojivý pramen.
A ta právě hrdlo moje pálí,
když už láhev vyprázdněna do dna.
Ujmi se jí, švekruše má hodná:
u cesty zde, v nevelké prý dáli,
studánka se kryje v křovin shluku,
obraz kde jest na šedém pni buku.
Přines vody svaku Vilémovi,
sice zemře — a Jan motiv nový
bude míti pro svou píseň zmaru."

„Půjdu se slečnou," Jan rychle praví,
„přinesem ti spolu toho daru,
jehož doušek život zas ti vrátí,
o němž umíš tolik horovati.

Vidíš, příteli můj usměvavý:
smrti stín jsem zřel se z tůně zvedat —
teď jdu pramen živé vody hledat!"

A již s Blaženou se stezkou brali
k cestě, která přivedla je z rána,
s obrázkem buk aby vyhledali,
pod nímž studánka prý uschována.
Vůní pryskyřic a dechem chvojí,
stínem stromů a zas v slunce jasu
zvolna stoupaly jich kroky dvojí.
Mládí krokem dívka, útlá v pasu,
lehce vznášela se po pěšině
jako bělásek, jenž v slunce svitu
nedaleko na palouce lesním
poletoval s květu ku květině.
Jan jí k boku — ona tiše jde s ním,
a on náhle v divném rozechvění
marně hledá vhodnou k řeči nitku.
V tom zrak zbloudil k bělostnému kvítku,
jehož střed byl jako zlato skvělý.
Jan se sklonil k lupínků těch běli,
utrh' květ, jej vnadné dívce podal
a tak hlasem rozechvělým dodal:

„Vezměte květ, který podobá se
vaší duše běloskvoucí kráse."

„Což vy znáte moji duši, pane?"
řekla dívka, v tmavých vlasů vlny
vplétajíc si kvítko darované.

„Neznám jest mi obraz její plný,
ale za rozmluvy na balvaně
v takovém se zjevila mi světle,
jak to kvítko sněhobíle zkvetlé,
jež teď ozdobuje vaše skráně."

Zdvihla k němu svoje oči tiché,
a on zřel v nich pravdu potvrzenou
slov, jež vyřkl o bělostné Psyché
této dívky, která už je ženou
citem svým a žití pochopením,
ač je zpola ještě dítě věkem.
Co zřel v pohledu tom snivě měkkém,
bylo září, na úsvitě denním
zanícenou rosné ve krůpěji,
na motýlích křídlech bílým pelem,

čistou lilií v rouše běloskvělém.
Vše to říkalo: hle, jak se skvěji!
vábilo svou bělostností sněžnou —
zároveň však mělo prosbu něžnou,
tichou: prosím, nedotýkej se mne!
„Nesetřes mne ve prach!“ — krůpěj ždála
čiré rosy, která v květu stála;
„nesetři mne!“ — bílé křídlo jemné,
pelem poprášené prosbu šepce;
„netrhej mne!“ — prosí kalich bílý,
spanile jenž na stvolu se chýlí . . .

Zdvihla k němu oči — a zas hebce
přikryly je dlouhé, tmavé brvy.
Krásné líce zardělo se krví,
ale rty se slovem nezachvěly.
Ani on již nehledal, co říci.
Mlčky šli, jen citů ve směsici
duše jejich tiše rozprávěly . . .

Aj, tu cesta! Tudy přišli z rána,
tam snad studánka jest uschována.
Ano, tam zve jasná zeleň buku,
na kmeni zřít obraz ověnčený,
dole zřídlo skryto v křovin shluku,
kde se blatouch žlutá rozptýlený.
Dívka k studánce se nachyluje,
Jan zelené větve odhrnuje
dívčí nad hlavinkou, nad kadeří —
a než myšlenku moh' zachytiti,
již ret lehkým políbením v šeři
větví schvěl se na vlas, v němž se kvítí
jeho rukou utržené skvělo.
Ve mžiku však rychle vztyčil čelo.
Dívka pohnula se. Ucítila
pocel, jenž se dotkl jejích vlasů? . . .
Před ním stojí spanilá a bílá,
vyzařujíc liliovou krásu,
nápoj podává mu křišťálový;
nezve sic jej zdvořilými slovy,
ale tichým, slunným pousmáním,
v jehož záři radost stoupá k skráním,
touha celým nitrem rozlévá se
po té sladce usměvavé kráse.

Zároveň však v oku krůpěj rosy
„Nesetřes mne ve prach!“ tiše prosí; —
bílý motýl, nesoucí se k čelu,

tiše žádá: „Šetři mého pelu!“ —
a květ lilje, z duše zkvétající
k čisté neposkvrněnosti lící,
by jim vznítil mládí aureolu,
tiše volá: „Nech mne na mém stvolu!“ ...

VI.

Na jezeře leknín čistý
nad srdcovitými listy
vykveť jediný;
nevyrostl z černé hloubi,
kde se voda se dnem snoubí —
vzešel, zváben těmi místy,
z duše hlubiny.

Nad vodou se vznáší v běli
ve sluneční záři skvělý
jako bílý sen;
ráno ze dna duše vzklíčil —
nad vodou se v kráse vztyčil,
oblaky než zrůžověly,
než se schýlil den.

Polo zavřen, rozvit zpola,
k sobě vábí mne a volá
bělostný ten květ —
divná touha srdce chvátí:
jeho vábení se vzdáti,
čas než krásu jeho zdolá,
dát se k němu v let.

Zda i z temné brvy stínu
oko tvoje na leknínu
obraz pohlíží?
Dej mi svoje křídla bílá,
ať nás vznese jejich síla
k němu, než se pod hladinu
zvadlý pohříží!

—

Jsi to ty, mé zlaté Mládí?
Ty jsi přišlo ještě ke mně?
Já už mnil, že za pohoří
zašlo's v Minulosti země.

A tu's náhle dívčím okem
tiše na mne pohledělo,
co jsem cítíval a tušil,
všecko jsi mi připomnělo.

A tu's jako za dnů máje
v milém dívčím pousmání
motýly snů jasně bílé
přivábilo k mojí skráni.

V bílý šat jsi květovaný
sladké půvaby své skrylo,
bys mne jako za dnů jara
po objetí roztoužilo . . .

Zmaten hledím do tvých očí,
srdce v hrudi boje svádí —
v touze náruč otevírám:
Jsi to ty, mé zlaté Mládí? . . .

—

Pohádka lesa tichá a bílá
ku břehům přišla jezera —
hluboké vody roztoužila
bílého zjevu nádhera.

Hlubina, která po věk celý
ponuře jen se černala,
bělostný obraz čistý a skvělý
ve svoji náruč pojala.

Postavu její obráží vnadnou,
tvář, jak se jeví spanilá —
vodu svou nehybnou a chladnou
pohledem jejím vznítila.

Pohádka lesní z vody se směje,
rozplétá v ní svůj hebký vlas —
voda v svém štěstí jen se chvěje,
by jí ten přelud nepohas' . . .

—

Na pobřeží tůně zřel jsem
vyvrácené kmeny,
v duši pro ně zachvátil mne
smutek bezejmenný.

Sny své zřel jsem pokácené
na života stráni,
znova prožíval jsem smutné
jejich umírání.

Zděsil mne ten zhouby obraz,
tůň mne poděsila —
v tom jste vy se jako víla
oku objevila.

Usedl jsem na padlého
kmene mrtvou hmotu —
poslouchal jsem, jak jste pěla
píseň o životu . . .

—

Duch smutku denně slétal ke mně,
měl křídla netopýří,
vše v žití dával zřít mi temně,
svit slunce krajům bral mé země
svých křídel hroznou šíří.

I k této tůni letěl se mnou,
svá nad ní rozpial křídla,
svit slunce zastřel blanou jemnou,
že pod hladinou mračně temnou
jsem tušil zmaru sídla.

V tom jako divem nad hladinou
koruna bílá zkvetla,
z ní jako v pohádce se linou
a ku břehům i vzhůru plynou
bělostné proudy světla.

Tůň černá jimi proměněna
v stříbrnou, žhavou desku —
a zřím-li vzhůru, jaká změna!
Tam černá křídla ozářena
se skvějí v bílém lesku! . . .

—

Je pravda to či pouhý sen
mých rozpálených skrání?
Já nad studánkou nachýlen
číš přijal z vašich dlaní.

Z ní křišťálovou vodu pil
jsem douškem nekonečným,
vás za vrácení živých sil
jsem stíhal okem vděčným.

Však žízeň moje nebyla
a není ukojena —
zas po nápoji vznítila
se duše roztoužená.

A tak, ať pravdy kus v tom skryt
či sen, jenž mysl vzruší —
vás prosím, dejte dlouze pít
mé unavené duši! . . .

VII.

Ty sloky snivě roztoužené
Jan chvatně črtal v zápisník
ve stínu sosny, rozložené
rameny svými nad rybník.
Již haslo bílé světlo denní,
Jan ještě v divném rozechvění
snů rozvlněných stíhal vznik,
z nich stříbrobílou nitku spřádal,
z ní verše svoje tkal a skládal,
jak cit mu šeptal, kouzelník.

Za písní píseň z duše spěla
zde u lesního jezera,
jak za hvězdou se hvězda skvělá
na nebi nítí z večera . . .

Ze snův a písní vzbudil Jana
Vilémův volající hlas:
„Dnes práce moje dokonána,
snad i tvá píseň dozpívána —
a do vsi k návratu je čas.
Již nad západem srpek bledý
se leskne, pod ním Venuše —
než vyjdem z lesa, závoj šedý
se na zem snese. Do duše
však stíny nedáme si vnést —
tam, třeba slunce zhaslo rudé,
nám s nebes klenby zářit bude
svit millionů bílých hvězd!“

Zrak Janův, náhle navrácený
z krajiny snění v skutečnost,
list přelét' písmem naplněný
a soudně nyní, kouzla prost,
duch zkoumal načrtané řádky . . .
„Hle, co tu vzniklo z dané látky:
tříšť písní místo obrazu.
Ten stvoří vyrovnaný Vilém,
ne já však, pláně na srázu:
jen zaskvěje se v květu bílém,
jenž bez ovoce opadá.
A vydá-li přec jaké plody,
ty trpké jsou a bez lahody.
Jen záchvěv citu, nálada,
jen drobná píseň z duše vzletí —
zpěv mocný dáno jiným pěti . . .“

Tak myslil listy přemítaje —
přec však se vracel rozjasněn,
jak před chvílí když bloudil v kraje
snů vábných, pohádkových změn . . .

A když se Vilém ptal ho hlasně
a dívka němým pohledem,
zda dospěl ke konci své básně,
děl s úsměvem: „Ne, řízy lem
jsem zachyt pouze, zlaté třásně —
šat bělostný a postava
v něm přepůvabně zahalená
však uniká mi; mlhavá
mi kyne z dálky, ozářená,
když mnil jsem, že ji objímám.
Však půjdu, kam mi kyne dlaní,
v let na perutech dám se za ní
a píseň svoji dozpívám.“

„Hoj, z půvabů a bílé řízy
tvé poetické vidiny
zřím, vítězství že kalich sklízí,
jenž zaskvěl se ti z hlubiny!“

„Ba, Viléme, rád bych se vzdal mu,
rád zanechal bych dávných žalmů
a zanotoval žití zpěv.
Jak dřív mne vábil závěrečný
zpěv básně Máchovy a zjev
poutníka, s nímž jen nekonečný
jde smutek, blízký zoufání,
když zří, že cesta daleká je
a marné, marné volání —
tak v duši mé teď touha zraje
se vrátit k první stránce Máje! . . .“

„Tak, hochu, ta rád slyším slova,“
zní zvučná chvála přítelova —
a za znění té pochvaly
zrak Janův touhou roznícený
a dívčin měkce rozesněný
se na půl cestě potkaly . . .

Den dohasíná, houstne šero,
večer se snáší na jezero.
Kde kmeny leží vyvráceny,
tam v šeru mizí družina:

stín temný muže, jasný ženy
se k němu těsně upíná,
jim v zápětí stín jiný ztmělý
a vedle něho běloskvělý
jak pohádková vidina.
Tam u kmenů se zastavili
a rybník, nyní setmělý,
pohledem dlouhým pozdravili,
než v temnu lesa zmizeli.
Ještě sem hlasy zaznívaly
z temnoty lesa krátký čas —
ještě sem slaběji vždy z dáli
dozníval písně čtverohlas . . .
Potom vše zmlklo . . . Mezi kmeny
hledělo Ticho v temnou dál,
stín jeho k vodě nachýlený
pozorně chvíli poslouchal.
Mlčí vše, nikde ani zvuku.
Na balvan Ticho usedlo,
složilo hlavu v mlžnou ruku,
do vody dlouze pohlédlo.
Tisíce hvězd tam napadalo,
vábilo v kráse zářivé —
Ticho však jiných vzpomínalo,
jimiž zde plálo očí dvé . . .
Jezero v sen se zahalilo,
dřímaly sosny přesladce —
Ticho zde nad jezerem snilo
o lesní bílé pohádce . . .

VIII.

Léta uplynula. Starý les,
v němž se rybník po století skrýval,
pod pilou a pod sekerou kles'.
Tu tam jenom obr ještě zbýval
v mladých smrčků svěží zeleni,
zřel, jak zvolna roste podrost nízký,
než se léto v zimu promění,
viděl nad ním zelenat se břízky,
bílých kmenů lesa panenky —
a co vítr táhl jeho hlavou,
opájel se dávných časů slávou,
o minulosti před' myšlenky.
Nízké druži tiše vypravoval,
jaký hvozd tu býval hluboký,
jezero jak ve svém klínu choval,
žárlivě je skrýval před roky,
zpěvy ptačími jak zvučel vesnou,

a když vichry přišly v jeseni,
jak tu píscň proměnily plesnou
v dlouhotáhlé, slavné šumění.
Teď vše jinak: vysoký les v dáli,
jezero se v mlází neztají,
slunce celý den tu žhne a pálí,
ptáci zřídka na snět slétají —
a když vítr pohne hlavou sosny,
vzbudí v haluzích jen tichý vzdech,
vše jak vzal jí času chvat a spěch,
vše jak změnil osud neuprosný . . .

Června jitro vzešlo nad jezerem,
tůně plála v slunce pocelech —
po prameni ku hladině směrem
blížil se sem lidských kroků spěch.
Jedny byly lehké kroky ženy,
pevné muže kroky za nimi,
v stopách obou jak by přes kořeny
ptáče spělo krůčky drobnými.
Na jezera břehu štíhlá paní
zastavila kroků spěch a chvat,
ňadra dmou se v prudkém oddychání,
oči hledí do obrazu vnad,
po jezera březích rychle bloudí,
které mlází zvolna zarůstá,
a ten obraz krásná na ústa
cosi jako snivý úsměv loudí.

Pevným ramenem pás ženy vnadné
muž objímá, k tůni zírá s ní:
v hnědém vlasu bílé nitky zrádné,
zimy hlasatelé předčasní —
ale v oku ještě neunaven
mladě hoří jasný žití plamen.
K oběma se tulí dívčina,
drobné ptáče na života snětí,
které ještě hraček vzpomíná,
ale jemuž mohou pověděti
léta nedaleká, že již čas
nadešel mu tušení a snění,
kdy je převábivě, snem i v bdění
k životu zvát bude tajný hlas . . .

Žena v citů vření maně sklání
hlavu na rameno mužovo —
oba tonou v tichém vzpomínání,
které nehlásí se o slovo.

Až když prvý příval citů minul,
začal muž: „Zde tedy spanilý
pohádky své čas jsme prožili,
zde jsem navždy s duší tvojí splynul!
Jak mi všecko živě v mysli tane,
jak si živě na den vzpomínám,
kdy jsem, díky těmto hlubinám,
našel tvoje srdce milované!“

„Vzpomínáš? Já také jasně vidím
chvíle ty i děje před sebou,
kdy mně cit, jímž kroky svoje řídím,
vzpučel mocných lesů velebou,
řeči tůně té, v nich utajené,
jara voláním a vábením —
a tvým nenadálým zjevením
na počátku mojí dráhy, Jene.
Jak byl krásný ten čas jarních tuch,
mladá vůně kdy plnila vzduch,
kdy, kam pohled padl, všecko kvetlo,
kdy vše oblévalo bílé světlo!“

„Krásný, ženo. Také já se vracím
rád k těm jasným dobám mladosti —
jejich svit svou čistou bělostí
dosud září snahám mým a pracím.“

Úže k sobě přivinul svou ženu,
vroucně políbil ji na ústa.

„Žel, že takou shledávám tu změnu,“
touží ona. „Mlází vyrůstá
nizoučké, kde staré byly lesy,
obraz drahý, který v srdci mám,
zjeví se již jenom vzpomínkám.
Tak i mládí za horou je kdesi.
Z lesa zde jen sosny tu tam zbyly,
zašlé o minulosti by snily —
tak i u nás: také naší skráni
zbylo z mládí jenom vzpomínání . . .“

„Aj, zda povídá to moje žena,
která zde, kde tůň se blyskotá,
když má duše byla zachmuřena,
učila ji písni života?
Čemu učila mne tato ústa,
políbením vesny ruměná?
Věčný život že jen vře a vzrůstá,

věčná jeho vládne proměna,
nic že nemůže se v zmaru ztratit,
vše dech žití že zas obrodí,
že, co žilo, zas se může vrátit
v život, který věčně vévodí.
Že i stáří stejně jako mládí
jest jen žití různým projevem,
že i to, co smrt svým dechem zmaří,
nového jest žití osevem . . .
Teď jsme úlohy si proměnili:
květu zrosenému, jehož třpyt
těšil mne, když chmury čelo kryly,
já mám nyní těšitelem být.
Hle, tam naše ptáče milované
vzlétlo, místo sobě vyhlédlo,
jež nám často ve vzpomínkách tane:
na náš balvan k vodě usedlo.
Nezdá se ti, duše moje milá,
že tam vzkříšena jest, přesladká,
bělostná tak, jako jednou byla,
našich mládí časů pohádka?"

Štěstí úsměv prozářil ji všecku,
k muži svému úž se připnula —
oba pohlíželi k svému děcku,
k jasnému jak vzkazu z minula:

Nad vodou tam dcerka jejich milá —
znova probuzená, přesladká,
skvělá sluncem, jako jednou byla,
jejich mládí bílá pohádka . . .

Josef Holeček:

Křtiny.

Druhá část VIII. knihy „Našich“.

(Pokračování.)

„Kdybys ho vypil, uvařila bych ti pelyňku. Po něm by bolení přestalo.“

„Vari, Báro falešná! Ó, ano, to věřím, pelyňku bys mi navařila, pelyňkem bys mne pojila a lopouchem krmila! Z toho nebude nic! Mně se piva chce. Poslala jsi pro pivo?“

„Neposlala,“ přiznala se Řeholka nesměle a váhavě.

Řehola se začal zlostně převalovat. I nohama kopal a peřinu se sebe shazoval. Řeholka peřinu přidržovala a muže druhou rukou objala, aby jej upokojila. Chlácholila:

„Vždyť není tak zle, Jozífku můj! Ta chyba se snadno napraví. Pošlu pro máz, ano?“

„Dva!“

„Ale potom ti bude ještě hůř. Tolik piva se již do tebe nevejde. Budeš mít ještě větší bolení.“

„A co je ti do toho? Když bolí, ať bolí, tebe nebolí. Ať si bolí, jen když vím, že ne z hladu a nouze.“

Řeholka již neodporovala a poslala hůdě pro pivo, pro tolik, kolik si Řehola přál. Hospoda byla skoro naproti, hůdě se vrátilo jako na obrátku. Mužové za vraty mezitím poodstoupili a zaujali svá předešlá místa, když hůdě poručení vyřídilo. Podalo hospodáři džbán, a hospodář kňoural mazlivě:

„Barunko!“

„Co bys, Jozífku, co bys?“

„Pojď, děvečko, a trochu mne nadzdvihni a podepři. Vidíš, tak je to se mnou bídné: sám ani se posadit nemohu.“

Žena přiběhla, posadila ho, záda peřinami opřela. Řehola si přihnul a poliboval.

„Pane, to je pivo, jako křen! Hůdě!“

Hůdě kdo ví kde již bylo. Řehola se durdil:

„Což pak tu holku již vítr odnesl? Baruško, zavolej ji, chtěl jsem se jí něco optat. Proč pak všichni ode mne utíkáte, jako bych byl prašivý?“

Řeholka zavolala, hůdě nebylo tu v okamžení, Řehola se zlobil, schovávaje džbán za druhý bok, jako by se bál, že mu ho žena vypije:

„Skoč pro ni, Barka! Poslušnou to máme čeládku, jenom co je pravda!“

Řeholka odběhla, Řehola na posteli bez její opory začal se třepat a volal hněvivě i úzkostlivě:

„Báro! Žeť mne tak samotného necháš! Máš svědomí? Skácím se!“

Řeholka přivedla hůdě a zase přisedla k muži, aby jej opírala.

„Tu ji máš, Jozífku. Jen se dělala, že neslyší. Beze mne by nebyla přišla. To jsou nyní děti!“

Řehola se již udobřil a mocným douškem se napil.

„Barunko, nech ji, nevaď ji, dyť je malá. Rád mám, když se kolem mne nikdo nehorší na druhého a všichni jsou spokojeni. Jen žádné mrzutosti! Ani to dítě ať nemá příčiny, aby se mrzelo. Ať nikomu nic neschází, dost je, že hospodáři schází. A děvče, pověz pak mi, je tam v hospodě někdo?“

„Je, strejček mladý Bouda.“

„Proto ono je dnes pivo tak čerstvé! Jdi si lehnout, děvče, ale nesvlíkej se, půjdeš dnes ještě jednou. Barunko, podívej se, jakou zásluhu má mladý Bouda: pivo je v Chelčicích čerstvé! Barunko, na, okus taky, připij si.“

Řeholka se zdráhala: „Kdyť přece víš, Jozífku, že mi je pivo hořké!“

„Hořké, tak, hořké? A já jsem ti také hořký, co? Život se mnou ti zhořknul, není-li pravda? Inu ano, jakého tu divu! Muž je neduživý, potřebuje obsluhy, vyžaduje chování, a to není pro jeho milovanou ženu, od toho jí je hořko. Prohlédl jsem tě, že?“

„Ale Jozífku, co pak to mluvíš? Není toho, co bych pro tebe a k vůli tobě neučinila. Ale proč mne nutíš požívat, co mně nechutná?“

„Baruško, Baruško! Znám já už tvé myšlení! Ono by ti chutnalo, ale říkáš: nechutná, abych to po tobě z lásky opakoval a odřekl se toho jediného, co ještě na světě mám. Jídlo mne v životě tlačí — uch! uch! — ale dobré pivo, jako je dnes, pěkně se mi útrobou line jako balzám. Ono jediné mi svědčí, medicinou je mi. Připij mi přece, Baruško, když si toho přeju!“

Řeholka vzala džbán a dala k ústům: „Opravdu se mi zdá dobré pivo.“ A jak džbán — neupivši — odundala, Řehola po něm dychtivě vztáhl ruku: „Dej sem, Baruško, dej sem, děvečko, ať mi poleví!“

Pořádným douškem zatáhl, až si musil oddechnout, načež zakňoural: „Barunko, utři mi pysky. Neříkám, že bych si je nemohl utřít sám, tolik vlády ještě v sobě mám, ale od tebe to bude sladké.“

Řeholka se nad muže sklonila, cípem zástěry ústa mu utřela a utřevši políbila. Ona něžně, on přimlaskl a pravil:

„Sedni si ke mně trochu na pelest, Barunko.“

Přisedla si, a on, jednou rukou drže džbán a druhou za ruku ženu, padl hlavou na podhlavnici; Řeholka mu pod týl podložila loket, a Řehola jí pravil:

„Vidíš, Barunko, jak jsem bídný, přece to máš se mnou lepší než Boudová. Jí muž doma neposedí, a pořád ho, ochmelu, srdce do hospody vleče. A já se od tebe nehnu. Není mi možno chvíli bez tebe být. Před několika léty, dokud ještě ten neduh mne nesoužil, také jsem si někdy zašel do hospody; ale jedva jsem zasedl, vzpomněl jsem si na tebe, Barunko, a již jsem neměl stání a chvátal jsem domů k tobě."

„To jsi dobře dělal, Jozífku; jiní mi tě nezkazili, a všecek jsi můj!"

Řehola hluboce si vzdechl: „A již zůstanu, Baruško, již zůstanu. Já jen když vím, kdo v hospodě sedí, a co se tam povídá a děje. Ale podívej se, Baruško, když já se hůděte zapomněl optat, co tam mladý Bouda tropí! No, ten, když se do toho dá, neví, kdy přestat. Baruško, ať hůdě ještě skočí sem a poví mi!"

„Nech dítě, Jozífku, aby si také trochu zdřímlo a odpočinulo. Před chvilenkou jsi jí to dovolil!"

Řehola prudce sebou na posteli pohnul a se osopil:

„Já ničehož nedovolil! Ptalo se mne hůdě, abych dovolil? Já jí poručil: Jdi si lehnout, ale nesvlíkej se, půjdeš ještě jednou. A hůdě snad si už na kutich chrápe! Ne, toho jsem nedovolil, to bych byl pěkný hospodář! Ať je tu, jako by s nebe spadla! Snad moje vůle také tu ještě něco váží, Barka, či ne?"

Hůdě se bylo nesvlíklo a čekalo, že bude ještě jednou pro pivo posláno. Slyšíc hospodáře, samo přišlo. Hospodář se otázal způsobem starých klepen:

„Pověz, děvče, spravedlivě: Co tam dělá strejček mladý Bouda? Je tam ještě někdo s ním?"

Hůdě odpovědělo: „Sám je, jen šenkýř sedí s ním, strejčkovi nalívá a na dveře čárky píše. Odpoledne prý až do večera seděl s ním Škvor, dohazovač, a hrál s ním v karty. Škvor strejčka obehrával, a strejček platil kromě proher všecku útratu za sebe i za Škvora. A když k večeru strejčkovi peníze došly, Škvor šel s vyhranými penězi po svých, a strejček Bouda pláče."

„Má proč," podotkla Řeholka.

„Počkej, Barunko, počkej. A nad čím pláče?"

„Pláče a naříká nad svým osudem. Já ho jenom zahlídla a zaslechla. Proč prý ho Pán Bůh na svět stvořil, že na něm žádné radosti nemá, nic mu se nedaří, a nejvíce žaluje na svou mladší dceru, jakou prý mu hanbu udělala."

Řehola chvatně dopil: „Na, holka, přines ještě máz. Baruško, dej jí tu maličkost. A, děvče, spěchat už nemusíš jako po prvé. Pozdržíš-li se pět i deset minut, nebude zle. A dobře si pamatuj, co strejček Bouda z toho pláče ještě mluví, a potom povíš mně."

Děvče odkvapilo, a Řehola se mazlil: „Hleď, Baruško, jaká je

to dobrota u nás: hospodář tu doma hezky sedá, po hospodách nevykřikuje a netlachá; máš to mužíčka, Baruško, pravda?“

Řeholka se k němu přitulila a děla upřímně, ač ho nepochválila:

„Ať je, jaký je, ráda ho mám, můj je!“

A Řehola také upřímně:

„Baruško, mé ty srdce jediné! Dej mi ústa, poceluju tě. A ještě jednou, a ještě jednou! A již se rozlučme. Musíš si časněji lehnout, protože časněji vstáváš. No, nelituj a děkuj Bohu, že jsi zdráva jako ryba. A já nedužívec zůstanu tu na zápraží jako trpělivý Job.“

„Ale, Jozífku, co pak to mluvíš? Jaký pak Job?“

„Mlč, Baruško, mlč, proč bych si tajil pravdu? Jako trpělivý Job. V sednici se v noci dusím, vzduchu tam není. Jakáž pomoc svatá! Ale přiznám se ti, že i zde na zápraží jsou chvíle milé. Když ve stavení všecko ztichne a usne, a jen já tu bdím, chodívají mi hlavou myšlenky o vás, moji drazí, po nich přicházejí vzpomínky a ony již neodstupují, až taky usnu. A víš-li, Barunko, které vzpomínky jsou mi nejmilejší?“

„Jak bych mohla vědět?“

„Nejmilejší jsou mi vzpomínky na naše věrné milování do svatby. Já dobře věděl, čím mi budeš, až nás pan farář oddá, a proto jsem oči zamhouřil nad tou tisícovkou, co se tvému otci nedostávala do věna na náš grunt.“

Mužové za vraty nechali hůdě ještě jednou vrátky proklouznouti, načež starý Bouda zašeptal Janu Semerákovi:

„Vidíte, důstojný pane professore: každý v Chelčicích má své trápení, i ten Řehola, muž nejlepší ženy, jaká se kdy narodila. Libo-li vám, můžeme k němu na minutku zajít a politovat ho. Řeholka přinese lucernu, a vy jej uvidíte při jasném světle.“

„Pojďme již, i tak se mi ten vepř protiví.“

Po několika krocích starý Bouda se zastavil naslouchaje. Z hospody slyšeti jako z daleka vytí; v hospodě za okny zavřenými dusil se to opilý pláč mladého Boudy. Výměnkář pospíšil k oknu a nahlížel dovnitř pod červenou záclonku. Syn měl čelo v dlaních a řevným pláčem jen se otřásal. Otec věděl, že syn z opilého pláče upadne do zuřivosti, a že ten skok přivodí, jakmile se před ním objeví; ale před cizími svědky se mu chtělo ukázati, že má aspoň právo synovi povědět otcovské slovo, nemá-li vlády nad ním. Jen farář ho zachránil od nemoudrého kroku. Nemoha se hostů dočkati, sám šel pro ně, už velmi rozmrzelý, a tu se s nimi potkal.

„Co nás takovou dobu necháváte čekat?“ vyčítal. „Pozval jsem taky strýčka Pýchu, aby hostů nebylo licho, a Pýcha už mi tam hodinu hlady zívá, Pepinka běhá z kuchyně do pokoje a dívá se na hodiny, a já se zlobím. Doopravdy se zlobím! Já hostům podávám z uctivosti a upřímnosti, a hosté mne nedbají. Snad naposled nechcete jíti do hospody místo na faru?“

Ale tu již sám uslyšel vytí mladého Boudy a porozuměl.

„Jděte napřed, a já sám k němu zajdu a napomenu. Jsem otec duchovní, mně to přísluší.“

„Ať se hned klidí domů!“ řekl za ním starý Bouda s přísností slabocha.

Za minutu již farář dobíhal hostů.

„Dostal jsem co proto,“ oznamoval. „Jak jsem vešel, zdvihl hlavu, zrudl, oči vyvalil a oběma pěstmi mi zahrozil a zařval jako divá zvěř. Zbaběle jsem utekl,“ hovořil Janu Semerákovi, omlouvaje se, že tak nedostatečně vyplnil úkol otce duchovního, „ale nebylo možno jinak: ničeho bych nepořídil, a on by mne znectil i s mým duchovním úřadem.“

„Dobře jste učinil,“ pravil Jan Semerák a potěšil faráře, jenž se obával od něho důtky.

„Škoda, důstojný pane professore,“ ozval se starý Bouda trpce, „že jste aspoň skulinkou nenahlédl dovnitř, byl byste poznal jiného chelčického člověka, který také má své trápení — a zároveň trápí druhé.“

„Kdybyste ho viděli,“ pravil farář hlasem obdivu, „jaký je to člověk! Jak za stolem vstával, zdálo se, že to hora ze země vyrůstá. Takový je to statný a krásný muž! Věčná ho škoda. Ale já s ním ještě nedomluvil,“ dodal horlivě.

Starému Boudovi zalichotilo, že farář aspoň zevnějšek jeho syna chválí. Zdravá příroda výměnkářova nesnesla ani mnoho zármutku, ani mnoho starostí. Setřepal se sebe nemilé dojmy jako husa kapky dešťové, pohodil hlavou a s dobrou myslí vkročil do fary. Ovšem byl i toho pamětliv, že se nesluší, aby host své strasti přenášel přes práh domu hostitelova.

V jídelně už čekal, sedě na dřevěné pohovce, čtvrtý host, soused Pýcha. Tulil se do klubka svinut do kouta, jako by se styděl za rozměry své tělesné schránky. Pýcha byl zádumčivec a proto vlastně do koutů zalízal. V koutě pro sebe místo hledal, kamkoli přišel. Semerák se až lekl, když vstoupil a soused Pýcha v koutě se počal vyvinovat. Z černého chumáče cosi černého pomalu se soukalo a rostlo do stropu. Pýcha se vždycky, i ve všední den nosil černě, měl černé husté vlasy, černé široké obočí, veliké černé oči, hluboko zapadlé do tváře bílé a jemné, pod ušima černé licousy; z pravé kapsy černých koženek vykukoval mu palášek z mosazného drátu na prondávání dýmky, jež se dobývala z levé kapsy černé soukené kazajky; z pravé pak visel dlouhý cíp červeného šátku. Pýcha byl muž prostředních let, vysoký, hubený, v ramenou široký a v prsou plochý. Hlava mu na tenkém krku seděla jako makovice na stvolu a co chvíli mu padala na pravé rameno, na levé rameno, na hruď. Dlouhé údy při pohybu se mu házely, jako by se chtěly jeden od druhého rozskočiti. Pohyby údů nebyly ladné a dělaly mu i obtíže; proto raději v klidu sedal, a melancholická mysl vždycky si vybrala ten kout v příbytku, kde by byl nejméně rušen a pozorován. V koutech sedaje čítal, a čítal mnoho, protože měl kdy; grunt měl velký a děti pouze dvě, mohl si pohovět. V obci se těšil vážnosti čtenáře, ale nejsa tuze bystrý, valných pokladů z přečtených knih nevyvážil, kdežto starý Bouda v každé tištěné řádce nalezl zrnečko.

Za večeře Jan Semerák začal hovor o současných událostech, jež ho v pravdě do Chelčic přivedly.

„Podivná věc,“ pravil, „ještě jsem v Chelčicích neslyšel ani slůvka o vojně. Všude lid jen o ní mluví a jí se bojí. Cestou mne lidé zastavují a domnívajíce se, že více vím než oni, vyptávají se mne, kterak že je s vojnou, přece-li bude anebo se dá ještě odvrátit, a bude-li, co národu přinese; jen v Chelčicích nikdo dosud přede mnou o vojnu nezavadil.“

„To je tím,“ řekl tichým a měkkým basem Pýcha, „že my jsme tu stranou od silnice.“

„Jak to? Myslíte, že dvě armády jsou jako dva chlapi, kteří se na silnici potkají a utkají? Pane, v armádě je chlapů na statisíce!“

„Pýcha chce říci,“ vece starý Bouda, aby sousedovi pomohl, „že po silnicích vojsko tahá a lidé při silnicích, když je denně mají na očích, více slyší i vědí o tom, co se na nás chystá. A my tu málo slyšíme i málo víme. Silnice je nedaleko, ale my tolik zvědavosti nemáme, abychom za vojskem běhali, a k nám ono nechodí.“

„Na noclehy přece,“ namítl Jan Semerák.

„Právě na noclehy ne, a my nelitujeme. Vysvětlím to důstojnému panu professorovi. Zastaví-li se na blízku vojsko, stane se to ve Vodňanech, a vojsko se noclehem rozloží po městě a po blízkých vsech okresu vodňanského. My jsme také blízko Vodňan, ale spadáme do okresu netolického, a protože Netolice samy jsou stranou, k nám ani z jednoho, ani z druhého města vojsko na nocleh nepřichází.“

Na to Jan Semerák: „Přeju vám, aby tak s vámi bylo až do konce vojny. Ale podle mého je nejlépe v mysli na všecko se připravit. Kdo se připraví, nebude ničím překvapen a snáze zlo přetrvá. Co byste na příklad dělali, kdyby najednou do Chelčic přitrhli vítězní Prušáci?“

„Oho!“ na oko se opíral Uhlík. „Vítězní? Neráčíte vědět, že Prušáky čepicemi zaženeme? A čepicemi budou pobiti hned, jak překročí hranici. Do Chelčic ani živá noha pruská nevkročí, Chelčice jsou úplně bezpečny.“

„Leda to,“ poušklíbl se Jan Semerák. „Mají-li Chelčice takovou jistotu, hříchem bylo by z ní je vyvádět.“

„Hádám,“ ozval se starý Bouda znalecky, „bude-li vojna, že velká nebude. Napoleona žádná země nemá, a bez Napoleona každá vojna vojnička. Pane, to byla vojna! Mnoho bych o ní mohl povídat, jsem pamětníkem těch časů.“

Bylo to obyčejem starého Boudy, že ve společnosti, kde byl rád, zaváděl hovor na napoleonské války, a tu se vždycky stávalo, že ho někdo vybídl, aby o nich vypravoval. A starý Bouda nečekával vybídnutí druhého. O napoleonských válkách bylo jeho solo. Úspěchy, které jako vypravovatel o tomto předmětě tržil, pomalu ho pokazily, takže o těch velikých událostech mluvil takovým způsobem, jako by se byly odehrály jenom k vůli němu, aby mohl o nich vypravovati. Když řekl: „Pane, to byla vojna!“ — znělo to honosivě, jako by se

chlubil, jak znamenité vypěstoval obilí, anebo dokonce, jak chutnou mu žena upekla buchtu.

„I já jsem jejich pamětníkem," přihlásil se Jan Semerák, jenž nechtěl, aby beseda začala o něčem jiném, než jemu se líbí.

Starý Bouda sebou škubl a zostra se podíval na starého kněze; rád býval všude sám nejstarším.

„Ale nefiřponoval jste!" zvolal vítězně a přesvědčen, nyní že dostal vrch.

„Nefiřponoval jsem, ale nefiřponovali ani všichni Chelčici. Co dělají za vojny u vás ti, kdo nefiřponují?"

Starý Bouda se opatrně rozhlédl a pováhav okamžik, pravil:

„Vám to povím, důstojný pane professore. Když válka už je tu, zazdíme hotové peníze, peřiny a pěkné šaty, a mladé ženy a panny oddženou dobytek do lesů. V stavení zůstanou jen staré ženy a starý dobytek, brak, jak říkáme. Za starších časů, ještě přede mnou, i chlapci-výrostkové do lesů se utíkali, aby nebyli mocí vzati na vojnu. Ale toho již není, co je pravidelný odvod."

„Co já vím, chlapci se neschovávali jen před nepřítelem, ale před svými též. Tím jste řekl, že za vojny přítel je vám jako nepřítel."

„Právě jste řekl. O vojsko není co stát ani o své, ani o cizí, nerci-li o vojnu. Zvláště selský lid v časech válečných tuze trpí. Co je ve vojsku nejzdatnější mužstvo, selští chlapci jsou; jiní stavové je do bitvy vodí jako na jatky, rozkazují, aby cedili svou krev a dávali své hlavy, aniž vědí zač. Ale co dělat? My toho nezměníme. Strádali naši, strádáme my, strádat budou i naši potomci. To jest osud náš. Vojna počala na nebi a skončí na zemi."

„Kdy to bude?"

„Až svět skončí. Potom se strhne vojna veliká a krutá, jaké nikdy nebývalo. Bude to vojna všech proti všem. Všichni králové a všechny národy v ní se budou bíti, a bude na světě tolik zlého a tolik nepravosti, že Hospodin se zarmoutí nad člověčenstvem a řekne: „Proto-liž mnou stvořen člověk, aby jen hříchy páchal, jen proti mým zákonům rebelloval, jen hubil a kazil dílo mé a v díle mém i sebe? Proto-liž mnou stvořena země, aby na svém hřbetě nosila člověka, kterého jsem stvořil k obrazu a podobenství svému, kterého jsem miloval a dobrého jemu chtěl, a on vůli mou nohama šlape, přikázáním mým se rouhá a dobrého nechce ani sobě? Nuže, jděte, andělové moji, a podtrhněte pilíře země, ať všecka se zřítí do propastí a zahyne ona i vše na tváři její!" A potom už vojen nebude, neboť nebude ani lidí."

„Vy tedy, starý Boudo, vojen neschvalujete?"

„Neschvaluju, ale mne se neptají, když vojny vypovídají," výměnkář odpověděl žertovně. „Já již tomu stavu přivykl a nečekám ani, že kdy bude jinak."

Jan Semerák vzdychl a obrátil se k faráři:

„A co máme, pane bratře, říci my, křesťanští duchovní, kteří denně od oltáře žehnáme lidu: „Pokoj s vámi!" a pokoje mu nemůžeme dát ani zabezpečiti?"

Farář pokrčil rameny a neodpověděl. Nemiloval podobných rozhovorů a ještě měl plné uši slov hostových, která mu do nich nahučel, když odpoledne byli o samotě. Ty řeči mu nešly s mysli, v duchu si je stále opakoval a do sebe se zabíral, jakmile hosty obsloužil. A také na panně Pepince Jan Semerák pozoroval, že se jí myšlenky nemohou odpoutati od toho, co od něho slyšela, když za dveřmi naslouchala, o čem to horlí jejímu farářovi. Její kuchařské umění bylo nade vši výtku, jako vždy; ale od té doby, co byl u nich na visitaci pan biskup, nebyla tak pečlivá jako toho večera, co strojila večeři Janu Semerákovi. Zardělá byla jako nevěsta a ruměnec ani na okamžik s tváře jí nescházel; hnědé oči nevzhlížely, leda když se na faráře obracely otázkou; ne od tloušťky, nýbrž od píle rychle oddychovala a měkký jako z másla podbradek se tetelil.

Jan Semerák nečekal farářova přisvědčení a pravil zas:

„Církev by měla v době válečné zastaviti sloužení mše, aby krásné, božské slovo „Pokoj s vámi!" neznělo falešně; měla by se na ten čas omeziti na udílení svátostí, na pohřbívání mrtvých a zapisování narozených do matrik; za války by kněží kázati měli jen o dobrodiní pokoje a místo mší konati pobožnosti za pokoj. To by bylo v duchu Ježíše Krista."

Farář, povzbuzen slovy staršího a důstojnějšího spolubratra, nyní také přidal:

„Bohužel, mnohé na světě jest jiné, než by býti mělo, a svatá církev není výjimkou. Bývalo, že sami papežové hlásávali válečná tažení, a kardinálové a biskupové vojska vodili. Nejedno křižácké vojsko poslali i na naši zemi českou. Ale, chvála bohu, nyní už to možná není."

„Dík tomu," Jan Semerák dodal spěšně, „že je papežům odňata světská moc. Mám totiž za jisté, že chatrný ostatek světské moci papežovy ztratí se v několika létech, a že je to po sjednocení Italie otázka nutného důsledku. Myslím, že jsem tu v kroužku poctivých lidí a dobrých Čechů a že se mohu vyjádřiti upřímně. Ani vypověděti mi nelze, jak mne tížívalo, že katolická církev často příliš málo mateřské lásky projevovala k českému národu, a nejkrušněji mi v duši bývá při pomyšlení, že na Bílé Hoře vlastně jezovité nad námi zvítězili a nás ubili."

„I na ně došlo," Pýcha podotkl mdle.

„Na jezovity nikdy nedojde po zásluze!" prudce zvolal Jan Semerák, a hned umírniv hlas, pravil jako na omluvu: „Nemiluji jezovitů. Vysvětlete si to třeba řevnivostí mezi řádem mým — jsem piarista — a řádem jejich. Generála jezovitů nazývají „černým papežem". Za času Petra Chelčického byl ještě jen „bílý papež", a jak on jej potepal! Černý by před jeho soudem teprve byl neobstál."

„Poučte nás, důstojný pane professore, kterak Petr Chelčický soudil o bílém papeži," prosil starý Bouda.

„Přesvědčil jsem se," odpověděl Jan Semerák, „že něco o chelčickém mudrci snad z ústného podání, snad z dovtipu víte či tušíte. Víte-li, že brojil proti vrchnostem duchovním i světským, že zavrhoval

každé násilí a tudíž obzvláště vojnu, to vám úplně postačí. Já o něm bádám k vůli vědeckým účelům, a nikoli abych jeho bludné učení znova mezi lidem rozšiřoval a mátl jej."

Farář přikývl a vděčným pohledem poděkoval Janu Semerákovi, jenž pravil opět:

„Buďte rádi, sedláci, že vás katolická církev po dlouhém namáhání posléze uvedla do stavu vnitřního pokoje. Ublížil bych vám, kdybych klidnou hladinu vašich myslí mrskal učením nepokojným a rozbuřoval."

„Tak jest," přisvědčil farář. „Považujme to vše za věc dávno odbytou, za věc z minulosti třeba slavnou a zajímavé, ale plné bouří, zmatků a neštěstí. Udělejme nad ní kříž a požehnejme ji: ‚Requiescat in pace!'; ale nesnažme se vyčarovat ji z krypty na svět, do života."

„Pravdu má pan farář," navzájem přisvědčil Jan Semerák. „O tom nemůže být ani zdání, abychom nazpět do života volali snahy a myšlení dávné minulosti. Ale co jinak může býti pro potomky zajímavější, než dověděti se čehos pravdivého o svých předcích, o tom, co konali, myslili, sobě i lidem žádali? A ne vždy příkladem, často také výstrahou může nám býti minulost."

„Výstrahou, totě pravé slovo!" zvolal farář a po tom slově necíťoval už na svých bedrech žádné zodpovědnosti, když Jan Semerák šíře mluvil o učení Petra Chelčického. Starý Bouda poslouchal dychtivě, a zádumčivé oči Pýchovy zdvihly se k ústům Semerákovým pobožně a již se od nich neodtrhly. Zticha a pozorně poslouchal i Uhlík, jenž vycítil, že přednáška mistrova platí především jemu, aby mu ukázala, jak se na jižní Čechy musí zajít, aby se nevědouce dali získat a sloužili plánu, s kterým mezi ně přišli pruští emissaři. Farář nejprve se dělal neslyše, ale brzy se i on učením Chelčického rozehřál a své vzrušení dával na jevo tím, že rychleji pil a pixlou točil mezi prsty. I panna Pepinka, mohla-li, stranou postávala a naslouchala. Jan Semerák brzy přestal podávat učení jihočeského mudrce s výhradou; dostav se do ohně, mluvil k svým soubesedníkům ne jakoby jim cizí, nýbrž své myšlení oznamoval: mluvil z přesvědčení a přesvědčivě. Ani posluchači se již neohrazovali, že jen pro poučení poslouchají, a nebylo slůvka Semerákova, které by jim letělo mimo uši a do nich nepadlo.

Slyše o „šibalských rotách" Petra Chelčického, starý Bouda živě potřásal lysou hlavou. „Šibalskými rotami" je všechno panstvo církevní i světské, a Semerák po Chelčickém podrobně je vypočítával, jen faráře vynechav, aby neurazil hostitele.

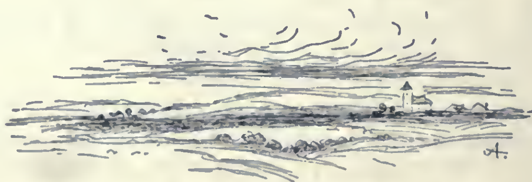
„Šibalské roty! Šibalské roty!" několikrát si opakoval starý Bouda, a „Šibalské roty!" polohlasně jako dálná ozvěna splynulo i s bledých rtů Pýchových. „Šibalské roty" Semerákovy soubesedníky rozjařily, a každý z nich počet rot o nějakou rozmnožil. Oba duchovní svobodně jmenovali církevní velikáše, patřící do „šibalských rot", a světští účastníci besedy — světské. To bylo znamení, že mezi nimi nastala úplná důvěra. Jan Semerák neopomíjel přilévat oleje

do ohně. Příkrými barvami líčil všecko zlé, které „šibalskými rotami“ bylo mezi křesťanský lid přivoděno. Když Kristus na kříži za lidstvo dokonal, nadešla chvíle, kdy měl býti na světě obnoven ráj. A ráj vznikl, ale netrval dlouho. Po Kristovi přišel Antikrist a dílo jeho zrušil. Snadno toho dokázal, neboť lidská mysl je nestálá a vrtkavá a ku hříchu nakloněná. Jaký byl křesťanský ráj, Kristem na zemi založený, do něhož branou sv. křtu vcházeli lidé, krví Kristovou vykoupení? Jaký byl ráj prvých křesťanů?

Židé vždycky přípovědi o příchodu Messiášově bludně a sobecky pochopovali tak, jako by jim Bůh skrze Messiáše dal ohromnou moc, širokou vládu nad národy světa, nesčíslné bohatství a nejpyšnější nádheru. Obec prvých následovníků Kristových porozuměla, že ráj křesťanský docela se různí od židovského: že není v moci, bohatství a pýše a vůbec ve věcech zevnějších, nýbrž ve sprostném a čistém srdci, které se bojí a miluje Boha, od hmotné země k Bohu se povznáší, v Bohu se kochá a nikoli ve věcech pozemských; z nich sobě křesťan béře jen tolik, co potřebuje k zachování svého života. K životu křesťan nelne jako pijavka k žíle teplé krve, nedrží se ho úzkostlivě zuby nehty, ale váží si ho jako nejvzácnějšího daru božího, nejvzácnějšího proto, že křesťanu dává možnost, aby sám spasitelně podle zákona Kristova žil a jiné ku spáse přiváděl. Ráj křesťanský není v moci, není v bohatství, není v nádheře, není v pýše, není v ovládání, utiskování a vyssávání bližního, je však v dobrovolné chudobě, odříkání, skromnosti a pokoře. Podmínkou křesťanského ráje není, aby byl zemí mlékem a strdí oplývající, jako si svůj ráj představují židé. Ráj křesťanský může býti v nejchudší zemi u nejchudších lidí. Brána jeho všude jest otevřena.

„Takový byl ráj prvých křesťanů. Apoštoly si Kristus vyvolil z chudých dělníků a tím ukázal, že kromě chudoby křesťanského ráje není. ‚Pojďte ke mně, kdož pracujete a neduživi jste,‘ pravil Pán. Kromě těch dvojích jen ještě děti mají přímou cestu do věčné radosti. Bohatcům Kristus přístup do slávy bezmála výslovně zatarasil praviv, že snáze lano se provleče úškem jehly, než bohatec vejde do království nebeského. A na toho bych se rád podíval, kdo by lano provlekl úškem jehelným!“

(Pokračování.)

Z Alešova kalendaria: Září. — Říjen.

Ivan Cankar:

Ministrant Jokec.

Ze slovinštiny přeložila *Růžena Nasková.*

Jokci bylo jedenáct let; byl hubený a slabý, vážných lící. Na tvářích, na rtech měl lehký svit mládí; ve velikých, hlubokých očích však dlouhý život, plný strastí a zkoušek, s klidnou nadějí v budoucnost.

Stmívalo se; seděl u okna a v ruce držel malou knížku. Ze tmy s nízké postele v pozadí svítil bílý obličej, a z obličeje svítilo dvé očí; i v nich byl dlouhý život, plný strastí a zkoušek; naděje v nich nebylo.

„Jokče!"

Pohlédl na postel.

„Nemusíš tam dnes v noci chodit."

Odložil knihu na stůl a vstal.

„Vždyť jdu rád, Tinko. Bojíš se samotna? Zamknu dveře; otec ještě dlouho nepřijde."

„Nebojím se; jsem ráda samotna; přicházejí krásné myšlenky . . . zvoní . . . pozdravují . . . jako by svítily oknem, jako by chodily jizbou v lehkých střevíčkách . . ."

Jokec přistoupil k posteli a pohladil sestru po rozpletených vlasech, po horkém, zpoceném čele.

„Nebojím se . . . Ale když jsi seděl, Jokče, tam u okna a v jizbě bylo docela ticho, usnula jsem znenadání, jenom na chvilku, a divné sny vešly do mého srdce . . . Pamatuješ, jak jsem šla naposled do lesa a přinesla otýpku, velikou otýpku, takže jsem ji skoro ani nemohla obejmouti?"

„Nemysli na to, Tinko! Nemysli na nic už! Vždyť tam už nikdy nepůjdeš!"

„Tenkrát jsem ho ještě neznala — nebo jsem ho už tenkrát znala, Jokče?"

„Ještě ne; neřekla's mi tenkrát nic."

„Neznala jsem ho dosud. A přece se mi zdálo, Jokče, že jsem nesla břímě, veliké, těžké břímě, že jsem na něj myslila, a že mi bylo v srdci sladce . . . Jdu . . . Cesta je kamenitá, dlouhá, stráně jsou příkré . . . les je tam . . . samota, a já tu sama . . . Moje myšlenky

však jsou veselé, kráčejí lehce jako v hedvábných střevíčkách... Dříve to byla samota, les a stráně — teď krásná rovina, zelené senoseče, bílá cesta. Jdu... Nebe je jasné, země je tak velká, jak nikdy nebyla... Jsem sama v té kráse... Uvědomím si to a zastydím se. Mám tak umazané nohy, tak žilnaté a zkrvácené dlouhou cestou; můj šat je záplatovaný a vetchý; a moje tvář je zpocená, vlasy mé jsou rozcuchané, a všecka jsem ubohá, nehodná, aby na mne popatřilo veselé oko; a velké, těžké břímě nesu na hlavě..."

„Nepřemýšlej, Tinko! Nepřemýšlej už!"

„Jdu... A tam mi jde vstříc... rychle, lehkými kroky, jeho nohy se nedotýkají země... v zářivém oblaku... Kam se schovám? Kam skryju své bosé, umazané, zkrvácené nohy? Kam skryju svůj záplatovaný šat? Kam svůj zpocený, tak nehezký obličej? Ó, a kam skryju to velké, těžké břímě, jež nosím už tak dlouho, tak dlouho, jako by se se mnou bylo narodilo? Kam se skryju ubohá, nehodná?"

Jokec přitiskl svou tvář na její.

„Ne, Tinko! To byly nerozumné sny. Zavři oči a zapomeneš na ně, zmizí. Činívám tak, zdá-li se mi, že mám hlad a že je mi těžko: usnu a probudím se — kde jsou sny?"

„Jdu... A už je u mne... spatří mě a stane přede mnou... Je krásný jako obraz v kostele — dívám se na něho — poklekám; vůkol mne vonné kadidlo, sváteční světla před očima. Záclona se rozevře, světla zhasla... Přichází císař, zlatou korunu na hlavě, zlatý plášť až k zemi, a béře ho za ruku... Bez rozloučení... Jsem sama — a tam je les, tiché lány, nekonečná samota... Jsem tu sama, ubohá, nehodná..."

„To byly ošklivé sny, Tinko, nemám jich rád; kdyby to byl člověk, udeřil bych ho. Ale byly to jen sny; zapomeň na sny!"

Tinka zmlkla a zamyslila se. Jokci se zdálo, že zažil velký zármutek a křivdu. Věřil snům, byly-li příjemné a krásné, neboť po vůli boží vešly do srdce; zlé sny však neposlal Bůh. Posílá je snad hříšníkům a zločincům, proč však by rmoutil jimi Tinku, jež je bez hříchu a zloby? Vyrostly, jako vzroste plevel a tráva. Nikdo jich nesil, nikdo nebude žít; přišly, jako přichází šedivá mlha. Mlha se rozptýlí, a slunce zasvitne jako dříve.

A protože věděl, že Tinka slyšela, co si myslí, promluvil:

„Půjdu tam, jako včera a jako vždy. Nechceš-li, abych šel, sám půjdu a řeknu, jako včera a jako vždy: Tinka vás pozdravuje, pane!"

Tinka se usmála.

„Jdi, Jokče! — Ano, jdi a vypověz mi potom, jaká je dnes jeho tvář, jaký hlas, jaké jsou jeho oči. Všecko mi musíš podrobně vyložiti, dávej dobrý pozor a dobře se podívej! Všecka jeho slova, všecka hezká i všecka nevlídná, každý jeho pohled; slova ostatních lidí, jež uslyšíš, tváře, jež uvidíš. I to mi pověz, jaká je dnes v noci zahrada, zdali růže posud voní, jako vonívaly, a zda listí ještě nesežloutlo a neopadalo."

„Jak by mohlo přes noc sežloutnouti, Tinko? Včerejší noci byla zahrada krásná, jen růže vadly.“

„Neřekl's mi toho, já však věděla, že vadly; všecky už zvadly.“

Zachvěla se.

„Brzy napadne sníh . . .“

Srdce Jokcovo se sevřelo; stěží rozeznal její bílý obličej, a připadal mu mrtvolný.

Venku se setmělo; na druhém chodníku, před hospodou, rozsvítila se žlutá ospalá lampa.

„Je čas, Jokče; už bude zvonit klekání.“

„Ať zvoní kostelník sám; bojíš-li se, zůstanu u tebe. Ještě je daleko do osmi, nebude ještě v zahradě.“

„Nebojím se, jsem ráda sama; zamkni dveře a jdi . . . A všecko mi pověz!“

Jokec postavil na stůl sklenici vody, zamkl, schoval klíč pod práh a šel.

Sotvaže vyšel na ulici, rozveselila se jeho mysl. Kráčela po samé rovině, krásnou širokou ulicí, a byla plna doufání a radostného očekávání. Kam jen pohlédl, všude se otvírala budoucnost, plna zářivého jasu, až se mu chvělo srdce štěstím, jež bylo docela na blízku.

Už za dva dny bude tu ona neděle, kdy přistoupí Jokec poprvé k oltáři v červené komži a červeném límci. Bál se, ale strach jeho byl sladký a touhyplný. Sedával někdy po dlouhé hodiny u okna a opakoval latinská slova, jež znal už dávno. Rozuměl, co znamenají, a přece v nich bylo cosi divného, velkého, tajemného; jako když viděl v kaditelnici ušlechtilé kadidlo, malá, šedá zrnka, z kterých se náhle zvedla opojná vůně, pozdrav z neznámých zemí, z onoho života. —

Nastal už hluboký soumrak, když vstoupil do zákristije. Pod velkým křížem hořelo červené světlo; v zákristiji se honili ministranti, hlasitě se smějíce. Jokec stanul u dveří, udiven a ulekán. Pak se pokřižoval a ohnul koleno před křížem.

„Hej, Jokče! Koukejte, Jokec!“

A Jokec se zastyděl, že se pokřižoval a že sklonil koleno. Velký hoch veselé tváře a živých, zlomyslných očí k němu přistoupil a poučil ho.

„Tady jsme doma, Jokče, víc než kostelník a farář! Však zvykneš. Merkunov, ten, co teď je student, vyplázl na faráře při zádušní mši jazyk a ani se nevyzpovídal.“

Jokec stál oněmělý, hrůza mu ulehla na srdce; bylo mu, jako by se něco před ním zakymácelo, bořilo.

„Proč to udělal? Proč jsi mi to pověděl?“

Velký hoch se mrzutě odvrátil.

„Ty jsi dítě, Jokče! Proč jsi se přihlásil za ministranta?“

Jokec nemohl říci, proč se přihlásil; a i kdyby byl mohl říci, byl by mlčel.

„Abys něco vydělal?“

„Ne!“

Ministranti se zasmáli.

„Proč tedy?“

„Proto!“ odpověděl Jokec napolo s pláčem a uslzenýma očima.

„Koukejte — pláče!“

Hbitý, drobný hoch vyskočil na skřínku, otevřel dvířka a přinesl krásnou stříbrnou konvičku, ze které se nalévá při mši víno.

„Ceď slzy, Jokče, ceď!“

Jokec si zakryl tvář.

Venku se ozvaly těžké kroky, náhle byl v zákristiji klid, a hbitý hoch uklidil konvičku.

Dveře se hřmotně otevřely.

„Co je? Budete zvonit nebo nebudete! Ksindl! Ksindl!“

Do zákristije vkročil kostelník, nesmeknuv, s tlustou holí v ruce. Byl už stár, shrben a velmi kulhal; vykročil-li rychleji, zastenal a hladil se po nohách. Jeho tvář, scvrklá a štětinatá, byla stále mrzuta a hněviva.

Pozvedl hůl, ministranti utekli do kostela a kolem hlavního oltáře na zvonici. Jokec hleděl všecek udiven, ale když spatřil nad sebou hůl a zlostný obličej, uskočil za druhy. Kostelník kulhal za ním.

„Ksindl! Ksindl!“

Ve zvonici, dole pod schody, bylo docela tma. Jokec šel podél stěny, narážeje o ni; slyšel před sebou kroky spěchajících druhů, již znali cestu. Nad ním cosi zadunělo; kamenné schody končily, kdosi vstoupil první na dřevěné schody zvonice, nejspíše onen dlouhý hoch, kterému se nezdálo být hříchem, vyplazoval-li křesťan před oltářem jazyk. Stále slyšel Jokec těžké, tvrdé kroky blízko za sebou, jež se divně odrážely od úzkých stěn a až vysoko od zvonů.

„Ksindl! Ksindl!“

Jokec se nebál tolik holi a zlostné tváře, jako toho chraplavého hlasu a divné nadávky, již dosud nikdy byl neslyšel, a která mu připadala hrozná, zrozená z nenávisti, bezbožnosti a zlého srdce . . . Pospíchal, a v tom ho zachvátila ošklivost a nekonečně bolestná vzpomínka. Nebylo to ono slovo, ale nadávka to byla, hrozná, zrozená z nenávisti, bezbožnosti a zlého srdce. Křikl tak otec na matku, když ležela na posteli. Jen ta chvíle ve vší své hrůze žila v něm a do srdce se mu zapsala — všecko ostatní zmizelo, ani na tvář matčinu se nemohl upamatovati, ani na pohřeb . . .

Jokec vystoupil už vysoko, kroky před ním však náhle utichly a za ním se blížily. Přepadl ho strach, zaplakal.

„Hej! Hoši!“

Vedle něho zašeptal zlostný hlas:

„Budeš zticha?! Přitiskni se ke zdi!“

Jokec se přitiskl a ani dýchati si netroufal. Mimo něho přešly těžké kroky vzhůru. Pak se ozval dlouhý hoch, Jokec dobře rozpoznal jeho veselý hlas:

„Ksindl! Ksindl!“

„Proč to?“ zeptal se Jokec.

„Což to není hezké?“

„Není!" smutně odpověděl Jokec.

„Teď však tiše, jen zvolna nahoru, jen poděl zdi. Půjde tiše dolů. Skrč se! Poděl zdi a po čtyřech!"

Zlehka se dotekla kostelníkova hůl Jokcovy ruky; zachvěl se a zatajil dech. Kostelník kulhal dolů.

„Tiše ke zvonům!" přikazoval dlouhán.

Večerní obloha zasvitla skulinami, a Jokce zahřál uprostřed smutku sladký, měkký pocit. Červánky dosud nepohasly, a už svítila na nebi hvězda. Tam dole leží údolí, temné, tiché; ze stínu se bělá ves; hluboko dole zazářilo okno.

„Není to znamenité?" zasmál se dlouhán, a také čiperný chlapec se zasmál s ním.

„Tam dole je krásně, a nebe je také krásné!" promluvil Jokec s velikýma zářivýma očima.

„Což jsi ještě nikdy neviděl údolí? — Hrejme, hoši!"

Tloukli prsty na všecky tři zvony a tak dobře, že z toho byla píseň jako o Velikonocích. Jokci se zazdálo, že zvony trpí a pláčou, poskvrněny. Vždyť nejsou Velkonoce, není radosti a vzkříšení v srdci; světské špinavé ruce si hrají se svatou písní, jako by opilci v krčmě zpívali ku cti Marie Panny. Velké, temné visely zvony nad nimi, a Jokec si pomyslil, že by nebylo nespravedlivé, kdyby je temné zvony pochovaly, bezbožníky; a zalekl se svých myšlenek.

„Přestaň, Tone!" vykřikl a chytil ho za ruku.

„Neumíš to, Jokče?"

„Neumím."

„Zkus to!"

„Nechci."

„Proč ne?"

„Je to hřích!"

Chlapci se zasmáli, a dlouhán Tone mu poklepal na rameno.

„Jsi ještě dítě, Jokče. Tuze jsi maličký!"

„Tuze maličký!" přisvědčil drobný, čiperný hoch.

Dva uchopili dlouhý černý provaz, shýbli se, zvon zaskřípal a rozkolébal se — zahučelo to tak silně a zvučně, že Jokec už neslyšel svých myšlenek, a pohled jeho, zamžený a ztracený, stoupal se širokými zvučnými vlnami k nebi, přes celou dolinu.

Zvonili, a než umlkla píseň, zhasly červánky nad pláněmi, nebe ztemnělo, a bílé hvězdy zasvitly. Byly tak blízko — bylo snad možno dosáhnouti jich vztaženou rukou; tak blízko, jako budoucnost plná jasných paprsků, bez tmy a smutku.

Poslední tiché zvuky, ještě žijící, chvějící se ve zvonovině, stále tišší, nekonečně vzdálené, zvolna dozněly; zpívalo to ještě tichounce ve snách — nejasná vzpomínka na dávno slyšenou píseň — zavzdychlo a usnulo.

„Hej, Jokče, kam ses to zadíval?!"

Jokec se rozhlédl a byl po tmě; vzpomínka na píseň zmizela, bílé hvězdy zhasly.

V zatáčce schodů otevřel dlouhý Tone nízká dřevěná vrátka a zmizel v černé tmě.

„Kam?“ zavolal Jokec.

„Vstup sem a dej pozor, ať neupadneš!“

Jokec vykročil do tmy, ale stoupl tak hluboko, že upadl na kolena. Těžký, plesnivý, smrdutý vzduch ho udeřil do tváře.

„Franto, máš sirky?“ volal Tone. „Otevřeli bychom dveře na frčadu!“

„Mám!“ odpověděl čiperný hoch a hledal v kapsách.

Dlouhý Tone rozškrtl sirku a pozvedl ji vysoko; Jokci se zdál jeho osvětlený obličej divně změněný.

„Jen za mnou!“

Otočil se a lezl po černém, příkrém oblouku, pod silnými trámy, jež se spojovaly a křížily nad ním. Sirka dohořela, Tone ji hodil na zem a otevřel dveře na „frčadu“. Plaché večerní světlo padlo do hluboké tmy mezi trámy a vlnitými, šedým vrškům podobnými oblouky, a neozářilo jí. Jokec stěží rozeznával tváře druhů.

„Proč jsme sem šli?“ ptal se.

„Není to hezké?“

„Není, a bojím se!“

„Jak jsi ty ještě malinký, Jokče!“

Jokec se nebál tmy — v jeho srdci byl strach před něčím neznámým; cítil to a nerozuměl tomu. Nad jeho hlavou zašumělo: věděl, že to netopýr procitl a zakroužil pod trámovím, a přece se zachvěl.

Dlouhý Tone se shýbl a stoupl na úzký, šikmý výstupek nad façadou; hluboko pod ním ležela ves, před kostelem stáli sedláci, rozprávějíce; kdosi si zapálil dýmku.

Tone se opřel rukou o kříž, jenž se tyčil, vysoký a černý, nad façadou, druhou rukou nabral písku a hodil dolů.

„Trefil's?“

„A jak!“ odvětil dlouhý Tone a nahnul se tak hluboko, že vyčníval celým trupem přes okraj.

„Zasáhl jsem dýmku, že upadla na zem; teď stojí, koukají a nevědí co a jak.“

Jokec stál u dveří a chvěl se; neviděl hvězd ani noci, ani tichého údolí dole.

„Jen aby nespadl; vždyť nehřešil se zlým úmyslem . . .“

Začal se modliti otčenáš a poprvé pocítil s úzkostí, udiven a smuten, že se stydí modlit.

Tone se vrátil na práh, Jokec ho vzal za ruku a přivinul se k němu.

„Co je, Jokče? Bojíš se?“

„Nebojím . . . Proč jsi tam chodil?“

„Proč? Tak! Je tam krásně — ty si netroufáš?“

„Netroufám si!“ odvětil Jokec a chtěl říci: „Netroufám si zkoušeti Boha!“ Mlčel a byl smuten, že mlčel.

„Bál jsi se o mne? No, malinký!“

Tone mu pohlédl do tváře, do velkých očí, a zasmál se.
„Drž se mne za ruku, abys nepadl! — Nemusíš zavírat, Františku; ať netopýři vylítají!“
Jokec šel za dlouhým Tonem; byl skličen a znaven. Dlouho lezli po temných schodech; zdálo se mu, že půl noci — věčnou tmou, po příkrých schodech dolů, ztuchlým, plesnivým vzduchem. Došli k vratům, Tone vzal za kliku a zatřásl jí.
„Věděl jsem, že zamkne, ten — ksindl!“
„Zamkl?“ polekal se Jokec.
„Ať zamkne!“ odvětil Tone a pustil kliku. „Ksindl myslí, že jsme tak hloupí, jako on. Teď stojí v zákristiji, čeká a směje se . . .“
Ještě mezi řečí vystoupil na kamenné schůdky pod okrouhlým okénkem a rozkročil se.
„Vylez mi na ramena, Franto! Pak ty, Jokče! Já už vylezu sám . . . Neboj se! Není to zvenčí ani tak vysoko jako dva lidé, a i když se trochu poškrábeš . . .“
Frantík a Jokec stáli dole na písku, a dlouhý Tone vyskočil za nimi tak dovedně, že se ani rukama nedotekl země.
„A teď do zákristije, dívat se na ksindla, jak stojí a čeká!“
„Nepůjdu!“ odpověděl Jokec a obrátil se.
„Tak jdi spat!“
Jokec svěsil hlavu a odcházel, aniž se za nimi otočil.
Byl smuten; ještě nikdy nebyly jeho kroky tak těžké; kroky starce. I zdálo se mu, že proputoval dlouhou, dlouhou cestu, viděl země a města, zakusil nesmírně hořkosti a nižádné radosti. Byl stále smutnější, čím blíže byl domovu a čím více rozeznával Tinčin obličej.
Odemkl dveře, vstoupil do jizby a rovnou šel k posteli. Položil ruku na pelest a zaplakal.
„Proč, Jokče?“
„Není to tak krásné, Tinko, není to tak krásné, není to tak krásné!“
Tinka mu zvedla hlavu oběma rukama a pohlédla mu do tváře.
„Co ti udělali?“
Mlčel a díval se jí do očí; zarosené, veliké svítily ze tmy. Promluvil vážným, hlubokým hlasem, jak ho ještě neslyšela; jeho rty naběhly, a tvář jeho byla skoro stařecká.
„Není vše tak krásné, Tinko, jak si člověk myslí. Ale není-li krásně dnes, bude zítra. Už nejsem smuten, Tinko!“
Dívala se mu přímo do tváře, a Jokec se odvrátil. Poprvé pocítil, že nemluvil tak, jak bylo napsáno v jeho srdci; a tím více sesmutněl.
„Usnula jsem, Jokče, a považ, ony sny se vrátily!“
„Nemysli na ně, Tinko!“
Odpověděl a nepohlédl na ni, neboť v tu chvíli porozuměl jejím snům a zachvěl se.
„Není tak krásně, Jokče, není tak krásně! Sám jsi to pověděl. — Hleď, jdi tam se smutným srdcem a uvidíš, že všecko je jiné a že všecko pominulo. Růže uvadly a listí spadalo, a všecky cestičky,

ty krásné, bílé cesty, jsou plny zvadlého, žlutého listí. A kdybych tam byla, byla by má tvář stará a ošklivá, a tělo moje by bylo shrbené. I on tam bude, a jeho tvář bude nevlídná, studený jeho pozdrav . . . Ne, Jokče, to nebyly sny! Hleď, nemluvila jsem pravdu! Moje oči byly, zdá se mi, otevřeny, všecko jsem viděla, jako tě vidím teď před sebou. Jeho . . . ještě teď vidím, jako ty ho dnešní noci uvidíš. A tak jsem před ním stála, jako ty před ním dnešní noci staneš — chudá, nehodná. Odvážíš se k němu, Jokče, s bosýma nohama, se záplatovaným kabátem?“

Jokec mlčel a chvěl se. Sad, dříve tak veliký, tichý, vlídný, uhýbal se do cizí, nepřátelské dálky.

„Ne, Tinko, tak nemluv! Je to hřích!“

„Není to hřích, Jokče; smutek mám v srdci, a poslal jej sám Bůh . . . Jak dlouho už ležím na posteli?“

„Týden, a brzy vstaneš.“

„Teprv týden! Považ, Jokče, zdálo se mi, že ležím už dlouhá léta, a že přeletěl mimo dlouhý život. Kolik mi je let, Jokče?“

„Čtrnáct, Tinko, zdá se mi!“

„Ne, čtrnáct, Jokče! Moje vlasy musí být šedivé, a ve tváři musím mít vrásky. Žila jsem jako stařena, a teď vidím: není všecko tak krásné. Sám jsi to řekl, Jokče!“

Objal ji okolo krku a zaplakal.

„Ne, Tinko! Ne! Ne! — Půjdu, Tinko, abych ti pověděl — že je všecko krásné, že je všecko, jak bylo, Tinko! Nic se nestalo, Tinko! Ani růže nezvadly — neviděl jsem, že by zvadly! A pan Edvard mne vezme za ruku a zeptá se: ‚Jak je Tince, pro boha, pověz mi, jak je jí!‘ — A já mu všecko povím. Ó, Tinko, všecko bude krásné, jako bylo.“

Tinka mu hleděla do tváře, mlčela a oči měla smutné.

„Jdi, Jokče!“

Šel a po celou cestu vzlykal; jeho tvář byla uplakaná a sestárlá.

II.

Jokec prošel vsí, po tiché bílé cestě na kopec; tam stál zámek a před ním byl velký sad. Čím bližší byl park, čím hlasitěji šuměly lípy, tím pomaleji kráčel; v srdci měl strach.

Toho večera poprvé Jokec se bál, že se neuskuteční, co bylo psáno nadějí; že může někdy zhasnout krásná záře, jež svítila jeho očím. Bázeň byla neuvědomělá, a i ta mu proměnila tvář, ztížila jeho kroky, oslabila ruce jeho, srdce sklíčila a zmalátněla.

A jeho oči byly strachem tupé a nedůvěřivé; viděly šíře a hlouběji, a kde dříve spatřovaly jen světlo, rozeznávaly teď i stín.

Přistoupil k nízkým mřížovým vrátkům parku a zapískal. Náhle ho napadlo cosi podivného, směšného, i usmál se nepěkným úsměvem, jakého dříve na jeho tváři nebylo.

„Hle, jako na psa jsem na něj zapískal!“

A v sadě, daleko za lipami, odpověděla mu tatáž divná a směšná myšlenka.

„Hle, jako na psa na mne zapiskal!“

Jokec se ulekl: nikdy nebylo takové myšlenky v jeho srdci; a také oné za lipami se ulekl.

Ale z chvatné, směšné myšlenky rodilo se stále větší, temnější poznání, rostlo nevídaně. Jako Tinka, když stála před císařem, uzřel i on náhle své bosé nohy, záplatovaný šat, uzřel, že je chudý a nehodný.

„Zapiskal jsem, drzý! Jak stanu před ním, jak s ním promluvím, jsa tak malý, žebrácký a bezcenný! Vyštve mne psy, místo aby mne pozdravil a tak se snížil!“

A Jokec docela zapomněl na večery, kdy mu pan Edvard otvíral dveře nedočkavou rukou a vedl ho do skryté besídky, aby mu vypravoval o Tince; zapomněl na víno a chléb s máslem, na jablka, broskve i hrozny; zapomněl na velký slib pana Edvarda, že ho dovede do zámku a ukáže mu všecky panské pokoje, které jsou plny hedvábí a sametu, zlata a stříbra, kde jsou zrcadla, která sahají od stropu k zemi, a kde jsou stěny tak pokryty pestrými koberci, že zdí nevidíš. I na to zapomněl, že se tam kdysi bude procházeti Tinka, královna všech těch krás a znamenitostí, že stane na balkoně v hedvábných šatech, se zlatými náušnicemi, zlatým náramkem, s červenými korály kolem krku, a že pozdraví bílou rukou jej, Jokce, jenž půjde mimo bos, s nepokrytou hlavou.

Na všecko zapomněl, a jen to věděl, že je chudý a nehodný.

„Dlouho dnes nejde!“ pomyslil, a hned se objevil zas nepěkný úsměv na jeho tváři.

„Věděl jsem, že dlouho nepřijde. Už nespěchá; dříve spěchával, čekal na mne. A snad už vůbec nikdy nepřijde!“

Vzpomněl na Tinku a zachvěl se.

„Není možná, aby nepřišel vůbec; byl by to hřích! Omeškal se a přiběhne všecek udýchán!“

V srdci mu však opakoval úkladný a nedůvěřivý hlas: „Už nikdy nepřijde, už nikdy!“

„A kdyby nepřišel,“ myslil Jokec, „kdyby nepřišel ke mně, šel bych já k němu! Ano, přímo k němu bych šel. Přelezl bych vrata, skočil do sadu, a nedbal bych, kdyby na mne poštval čeleď a psy . . .“

Ponořil se v myšlenky, jak by skočil do parku, jak by mužně předstoupil, a zdálo se mu to stále krásnější a znamenitější.

„Kdyby nebyl v sadě, vešel bych přímo do zámku, šel bych po schodech, kde není vidět ani dřeva ani kamene, leč samé měkké koberce, jako mech, takže si netroufáš ani došlápnouti. Utíkal bych, neohlížel bych se a nedbal bych koberců. Hledal bych ho a našel a řekl bych mu, že Tinka pláče. I on by se rozplakal — jak by bylo možno, aby nezaplakal? — a vzal by mne za ruku a šel se mnou . . .“

Těžkými, smutnými myšlenkami problesklo náhle světlo; Jokcovo srdce dosud nepřivyklo smutku, jeho naděje byla dosud nezraněna;

přirazil-li vítr plamen k zemi, tím výše potom zaplanul. A není krásnější naděje nad zrozenou ze smutku, není krásnějších snů nad ty, které zrodila bolest.

Jokec přemýšlel dále a zapomněl hned na bosé nohy a spravovaný šat.

„Vezme mne za ruku a se mnou půjde; sadem, tichou bílou cestou, do vsi. Stane u okna a zaklepá, jako kdysi zaklepal: ‚Spíš, Tinko?‘ — A Tinka by ihned vstala, a její tvář už by nebyla bledá a chorá; vstala by, seskočila by hbitě a lehce s postele, jako tehdy. ‚Čekala jsem na tě a věděla jsem, že přijdeš!‘ — To by řekla a objala by jeho šíji, tenké bílé ruce by vztáhla oknem. On, Jokec, by tam stál, ale Tinka by ho neviděla. Pan Edvard by řekl: ‚Připrav se, Tinko, na svatbu. Dávno jsem ti to přislíbil, a teď nastal ten velký den, kdy tě uvedu do zámku, královnu všech krás a znamenitostí!‘ — A už by přijížděl cestou zlatý vůz, vozka by seděl napřed v báječném zlatém šatě, jako císař. Vzadu by se táhla řada povozů, od kostela až do polí, koně se stříbrnými postroji, kočí se stříbrnými prýmky, na rukou bílé rukavice, v rukou bič a kvítí na biči: ve vozech by seděly krásné paní v hedvábí, se zlatými náušnicemi, zlatými náramky a vysokými účesy. A nejkrásnější z nich by byla Tinka, třebaže bosá a chudá —“

A hle, náhle zmizely sny.

„Bos a chudý!“

Sny se vznesly vysoko a spadly k zemi, jako by jim byli ustříhli křídla.

„Dlouho dnes nepřichází!“ smuten si pomyslil Jokec a podruhé zapískal.

Od světlého zámku se oddělil stín, kroky se ozvaly na bílé cestě.

„Nespěchá, jde zvolna!“ smuten si pomyslil Jokec.

„Jsi ty to, Jokče?“

„Jsem!“

„Nikdy se tak neptal!“ pomyslil si Jokec.

Pan Edvard zvolna otvíral vrátka, jeho ruka nebyla nedočkavá. A když otevřel, nevzal Jokce za ruku, nýbrž šel vedle něho se svěšenou hlavou, sklíčen a unaven.

„Jak se má Tinka, Jokče?“

„Pozdravuje vás, pane Edvarde.“

Pan Edvard mlčel, a Jokci se zazdálo, že pohlíží stranou a že svěsil hlavu ještě níže.

Jokec si připomněl, co mu rozkázala Tinka.

„Zdálo se mi, pane Edvarde, že růže zvadly. Opravdu zvadly?“

„Všecky už uvadly, Jokče!“

„A listí již také padá?“

„Všecky cesty jsou už zasypané.“

Jokci se sevřelo srdce, a hněv se v něm ozval.

„Proč mi tak odpovídáte! Nebylo třeba tak odpověděti! Tinka by chtěla, aby růže ještě nevadly, a proto růže posud kvetou! Tinka chce, aby listí nepadalo, a proto se posud zelená!“

Třásl se, a oči mu zaslzely.

Pan Edvard stanul a sklonil svou tvář k němu; Jokec ji uzřel a ulekl se. Tvář pana Edvarda byla bledá, oči vpadlé, a velké hoře bylo na lících. —

„Pověz mi všechno, Jokče! Co ti vypravovala dnes Tinka?"

„Zdálo se jí, že vám vyšla vstříc bosá a ubohá. Šel jste kolem, a císař vás vedl za ruku; měl korunu na hlavě, a Tinka byla smutna."

Pan Edvard položil Jokci ruce na ramena a přivinul ho k sobě.

„Pojď se mnou, Jokče! Chceš jablka a hrozny?"

Jokec pohlížel do země.

„Nechci nic dnešní noci, pane Edvarde! Jen pro Tinku pěkné pozdravení!"

Pan Edvard ho pohladil po tváři, a Jokec ucítil, že je jeho ruka studená a chvějící se. Nikdy ho ještě pan Edvard nepohladil, a přece se Jokec jeho vlídné ruky polekal.

„Pěkné pozdravení Tince! Vyřiď jí pěkné pozdravení!"

„Ani jste se neptal, zdráva-li je? Na to jste se vždycky nejdříve ptával!"

„Hleď, Jokče, je mi dnes divně v srdci; nemůžeš vědět proč, a netřeba ti to vědět. Máš mne rád, Jokče?"

„Mám!"

„Tedy se už nevyptávej, Jokče! Přijď zítra — ne, přijď pozejtří! A nemusíš pískat, počkám u vrat. Přijď až za tmy!"

„Přišel jsem vždy za tmy."

„Ano, vždy; i na to jsem zapomněl. A řekni Tince, že ji pěkně pozdravuji. A řekni jí, že ji mám rád. To jí řekni! Dobrou noc, Jokče!"

Jokec stanul, a pan Edvard stál před ním. Jeho hladká, pěkná tvář byla bledá a ustaraná.

„Dobrou noc, Jokče!"

Jokec svěsil hlavu a kráčel zvolna ke dveřím.

„A řekni, řekni," zavolal za ním pan Edvard, „řekni jí, ať se za mne modlí! Ji vyslyší Bůh, když nikoho nevyslyší! A není-li Boha, pro ni je!"

Železná mřížová vrata se za Jokcem zavřela . . .

Nač nejprve Jokec cestou myslil, bylo toto:

„Její sny byly pravdivé! Od prvního do posledního slova byly pravdivé!"

Myšlenka byla tak velká a strašná, že jí ani dobře nerozuměl; vztyčila se před ním jako velká hora. Kráčel zvolna a přál si, aby byla cesta dlouhá, dlouhá, aby nikdy nekončila. Ale cesta byla kratší než kdy dříve, a náhle stál u dveří.

Stál na prahu a netroufal si odemknouti.

„Mám jí říci pravdu — či něco jiného? A co by byl větší hřích: neříci pravdu nebo zarmoutit Tinku? — Bůh jí to vyjevil ve snu, proto jí povím pravdu."

Odemkl.

„Jsi to, Jokče? Dlouho jsem čekala. Usedni a vypravuj!"

„Nemám rozsvítit?“
„Netřeba. Raději poslouchám po tmě a lépe slyším.“
Jokec usedl u postele.
„Proč nemluvíš, Jokče?“
Vzala ho za ruku.
„Jokče, bratříčku, jak studené máš ruce!“
„Tinko, nerozhněváš se na mne?“
„Ne. Mluv! Všecko vypověz!“

A Jokec vypravoval, že růže všecky, všecky uvadly, že listí všecko, všecko opadalo — jako by vešla smrt do onoho krásného sadu. A povídal, jak zvolna otevíral pan Edvard dveře, jak byla jeho ruka studená, jak bledá a truchlivá byla jeho tvář. A dále vypravoval, jak byl změněn hlas páně Edvardův, docela cizí, když mu říkal, že má Tinku rád a že ji pozdravuje, a aby se zaň modlila.

Vypravoval všecko pravdivě, klidně, po pořádku, pak položil hlavu na pelest a zaplakal.

„Co teď myslíš, Tinko: nepřijde už nikdy s vozem a svatebčany? Co myslíš: proto ti poručil, abys se za něho modlila, protože tě už nemá rád a tím spáchal velký hřích? Co myslíš, Tinko?“

„Netruchli, Jokče! Je tma, a po tmě je smutek větší; vejde do srdce a zmizí, jak zasvitne den. Rozsvěť!“

Jokec šel, rozsvítil lampu a postavil ji na stůl. Nuzná, nízká světnice, skoro bez nábytku, vystoupila ze tmy. Dvě postele se spravovanými prostěradly a přikrývkami, u okna stůl a židle, v koutě ohromná zelená pec, jiného nebylo; podlaha byla hliněná, strop nebílený a zakouřený. To byl domov ministranta Jokce a jeho sestry Tinky.

Svítilo na ni světlo, a její líce byly průhledné, oči její truchlivé a oddané, rty se smály.

„Teď je světlo, teď mi to vypověz znovu, Jokče, snad to bude veselejší; nemusíme být smutni; ani ty, ani já.“

A Jokec znova vypravoval; avšak buď že jeho srdce dosud nepřivyklo hoři, nebo že světlo neozářilo pouze jeho tvář, ale i jeho smutek: jeho povídka, dříve tak temná, byla mnohem jasnější. Už nevzpomněl na studené ruce páně Edvardovy, ani na jeho bledou tvář; i jeho slova, dříve plná zoufalství, lítosti a skrytého hoře, zněla nyní mnohem veseleji. A Jokec se divil, proč byl tak smuten, když se vracel ze sadu.

Sotva Jokec dopovídal, otevřely se hřmotně dveře dokořán, a na prahu se objevil otec. Oba naň pohlédli ulekanýma očima. Podle tváře, podle opuchlých očí, podle chraptivého hlasu bylo poznati, že přišel opilý. I přitiskli se těsně druh k druhu a hleděli na něj. Stál rozkročen na prahu a nezavíral dveří.

„Kde je večeře?“
Mlčeli.
„Ptal jsem se, kde je večeře!“
Postoupil o krok a práskl dveřmi, až se strop otřásl.

„Nedal jste nám peněz, otče!“ klidně odpověděla Tinka, a jen Jokec zaslechl lehké chvění jejího hlasu.

Otec přistoupil blíže, pohlédl Tince do obličeje a hleděl dlouho na ni. Pak usedl za stůl a opřel hlavu o dlaň.

„Umřela, umřela! A obtížila mou duši!“

Otočil hlavu a podíval se na Jokce, jenž na něj pohleděl zpříma velikýma očima.

„Co se díváš? Neviděl jsi mne dosud? Ne?“

A hned zapomněl, že mluvil s Jokcem, a již neviděl jeho ztrnulých očí.

„Ne? Jaký hřích? Kdo obtížil mou duši? Kdo mi může co vyčísti! Tu jsem, ať vstoupí! Kdo?“

Udeřil pěstí do stolu a hleděl na Jokce krvavýma očima, aniž ho viděl.

„Kdo mi může co vyčítati? Ať se ozve! Ticho — všude ticho!“

Zasmál se hlasitě.

„Byla příliš vznešená pro mne, braši!“

Zvedl ruku před obličej, sevřel palec a ukazováček, a zamžikal jedním okem.

„Takhle! Tenká, tenoučká, panská hrdlička! Cukrrrú — cukrrrú!“

Udeřil dlaní po stole a smál se tak srdečně, až se mu celé tělo třáslo.

„Jsou to ženštiny! Bůh jim rozuměj! Proč si vyhledala právě mne? Proč ne nějakého ulízaného, načesaného cukrového panáčka? Ten by byl pro ni! Myslím, kdyby bylo na světě ještě něco hrubšího, něco ještě špinavějšího a neučesanějšího, co by mělo ještě černější a těžší ruce — to že by si byla vzala! Ona: cukrrrú — cukrrrú; a on: čerte, udělej večeři! — Takové jsou ženské!“

Rozhlédl se po světnici s veselou, rozpustilou tváří a divil se, že se nikdo nezasmál ani neodpověděl. Pak sklonil hlavu, pohlédl tupě a surově a spatřil Jokce.

„No, co ty, kluku, co zevluješ? Na, přines večeři!“

Hodil na stůl korunu; zatočila se a skutálela se na zem. Jokec vyskočil; pocítil náhle, že by jedl, a s úzkostí si uvědomil, že i Tinka má asi hlad; zalitoval, že nevzal od pana Edvarda jablek a broskví.

„A přines kořalku, chlapče! Maso a kořalku!“

Jokec odešel; otec se rozhlížel po světnici, spatřil Tinku a usmál se polo lítostivě, polo zlobně. Přiložil dlaně k ústům, jako by chtěl zavolat do dálky, sehnul se a kolébal se.

„Cukrrrú — cukrrrú — cukrrrú!“

Zaskočilo mu, smích ho dusil, i kašlal dlouho.

„I ty jsi taková, po matce!“

Vstal, měl těžké nohy a klátil se světnicí, vrávoral k posteli a sklonil se nad Tinkou. Tinka vztáhla ruce, oči se jí rozšířily, a otevřela rty.

„Otče! Ne!“

Otec se smál a klonil svou tvář k její.

„Máš mne ráda? Máš mne hodně ráda? Ty panská Tinko? A přece je tvůj otec drvoštěp! Roztrhaný, opilý drvoštěp! Nemáš ráda tatínka? Nevíš, čemu učí čtvrté boží přikázání? Tvoje matka měla tatínka tvého ráda!“

Tinka přitiskla hlavu docela ke zdi; viděla divný žár v očích, jež na ni patřily; do tváře jí bil odporný zápach kořalky a tabáku.

„Otče! Ne!“

„Bojíš se mne, Tinko? Tvoje matka se mne nebála! I ty, Tinko, i ty si vyhledáš drvoštěpa, který bude mít černé ruce a divokou tvář. Ty: cukrrrú — cukrrrú; a on: čerte, připrav večeři! Našla sis ho už?“

Díval se zcela z blízka do jejích očí, na rty, na její bílé, průsvitné líce, a jeho smích byl stále zlomyslnější.

„Máš mne hodně ráda? Nemáš mne ráda, bojíš se mne jako rohatého čerta! Třeseš se přede mnou? Tak se to drobné tělíčko třese, že by se do smrti utřáslo, kdybych se ho chopil těmato černýma rukama. Víš, co ti řeknu, hrdličko? Vybral jsem ti ženicha!“

Zasmál se radostně, jako by byl slyšel výborný žert.

„Teprv dnes jsem ho uviděl. Takové špinavé a černé suroviny není na celém božím světě, i kdybys ji s holýma koleny hledala! Až dnes jsem ho viděl, a hned jsem si pomyslil: ten je pro Tinku! A všecko jsem mu pověděl, a on se smál, až se po zemi válel. Dobytek je to. Máš radost? Nesměješ se?“

Tinka se nesmála; obličej měla bledší než dříve.

Otec mlčel, díval se; a jako by se byl něčeho domyslil, náhle zvážněl a ztemněl; uchopil její drobnou ruku a mrštil jí ke zdi.

„Jdi tedy k čertu!“

Otočil se a dovrávoral ke stolu.

Už na Tinku ani nepohlédl, mluvil sám k sobě; jeho tvář byla temná a vyhublá, hluboké, dlouhé rýhy se do ní zaryly.

„Jsi zpanštělá, tenká, bílá — kdo tě volal do téhle světnice, k drvoštěpovi? Jdi si, kam chceš, Bůh s tebou! Proč se na mne tak díváš těma velikýma očima, Marico, Marico! Mluv, vyčítej, řekni, že jsem tě zabil, že jsem lupič bez Boha a bez duše — jen nemlč, nedívej se tak na mne, Marico!“

Blábolil těžkým jazykem, hlava mu klesla na stůl. Tinka se na posteli třásla, nesmírná hrůza zírala jí z očí.

Přišel Jokec, přinesl pečeni a kořalku. Otec uchopil láhev, vypil do dna, pak se dopotácel ke své posteli, ulehl oblečen na ni a ihned usnul. A ve snu křičel chraptivým hlasem, zmítal rukama, zvedal se a padal na postel.

„Proč se na mne tak díváš, Marico? Vyčítáš mi, že jsem tě zabil? Zabiju tě tedy! Tu!“

Zamávl pěstí a uhodil do zdi.

„Tu! Abys mi nadarmo nevyčítala! Tu! Tu!“

Jokec donesl pečeni Tince.

„Jez!“

„Jez ty, Jokče, nemám hladu.“

„Také nemám hladu."

Pohlédli si do očí, a oba zaplakali.

„Večeř, Jokče, a pak spi! Spi, nemysli na nic a neplač!"

„Ty také nesmíš plakat, Tinko! Spi a nemysli na nic!"

Tiše večeřeli. Světlo hořelo stále matněji, olej v lampě dohoříval.

Jokec povečeřel a řekl Tince vážným hlasem:

„Neusnu, Tinko, dlouho dnes neusnu. Víš, nač budu myslit? Že to dlouho takto nepotrvá, a že se vše změní. Jak jsi nerozumná, Tinko, i já byl tak nerozumný! Nic se nestalo, a oba jsme plakali. Přijde pan Edvard se zlatým vozem a s veselými družby, já budu ministrovat, budu mít červený límec a kaditelnici v ruce. A za nedlouho budu knězem a pak postavím na matčině hrobě veliký pomník z bílého kamene . . ."

„To bude krásné, Jokče!" odvětila Tinka, a rty se jí lehce třásly. „Nemusíš být smuten; mysli na to, jak to bude krásné, a usneš v radosti. Zhasni!"

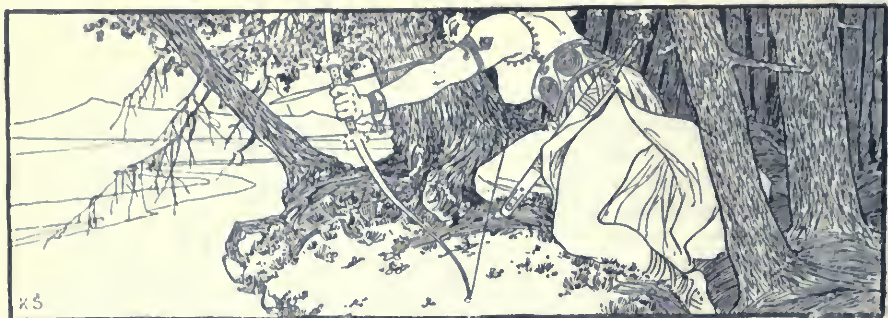
Jokec pohlédl znova na Tinku s tichým, radostným úsměvem, pak stáhl lampu a vylezl na pec.

Krásné myšlenky, divotvorné sny, jež se zrodily ve smutném srdci, stále se jasnily. Slyšel zřetelně hrčení zlatého vozu, jenž přijel po silnici a stanul před domem, viděl tlustého vozku se zlatými prýmky na bohatém obleku a s květinami na biči, viděl panské družby a pana Edvarda, sestupujícího v černém šatě a v bílých rukavicích se zlatého vozu. I sebe uzřel Jokec, a jaký že byl? To nebyl už Jokec, bosý a záplatovaný a chudý, byl velký, oblečený v kněžský háv, a dvé malých ministrantů v červených límcích stálo za ním. Objevila se Tinka, všecka v hedvábí, sametu a zlatě, pan Edvard ji vzal za ruku, spolu usedli do zlatého vozu, a nikde nebylo císaře, který by jim bránil. —

Jokec snil, usnul s krásnými sny a neslyšel Tinčina vzlykání.

(Dokončení.)

Karel Scheinpflug:

Mrak.

Drama o třech dějstvích.

Dějství II.

Týž pokoj, jako v jednání prvém, ale neurovnaný. Jedna skříň pootevřena, druhá otevřena dokořán. Na stole a po nábytku kusy šatstva a prádla.

Julie kleči na zemi a snaží se stáhnouti řemenem velký, naplněný tlumok.

Karel, jenž se na ni díval zamyšlen, vstane a přistoupí k ní. Ukaž, pomohu ti.

Julie. Ne, děkuji. Já už sama . . . S napětím sil dopne řemen. Už to je!

Karel. Tedy jsi konečně hotova?

Julie. Jenom s prádlem. Teď budu balit šaty.

Karel. A řekni — kam vlastně pojedeš?

Julie. To nebudu žádnému věšet na nos. Chci být před ním bezpečna, aby mne nikdy neobtěžoval.

Karel. Nu, já bych mu to přece nevyzradil.

Julie. Ty, anebo jiný.

Karel. Ty pojedeš do Vídně!

Julie. Možno, že do Vídně, a možno, že jinam.

Karel. Poslyš, Julčo, vážný návrh, zcela vážný. Nechtěla bys mne vzít s sebou?

Julie. Já tebe?

Karel. Ty jedeš do Vídně, to je snadno uhodnout. Ale v takovém velikém městě nemůžeš žít sama. Budeš potřebovat někoho, kdo by ti byl ochráncem a průvodcem. Na mne bys mohla spolehnout. Dal bych se zapsat na universitu a bydlili bychom společně.

Julie. A, ty nejsi hloupý! Mně dá s počátku dost práce, abych uživila sebe, natož abych mohla tebe vydržovat na studiích. A nepotřebuji žádných průvodců ani ochránců.

Karel. Však bych ti všecko zaplatil, až vystuduji.

Julie. To je slib, na který ti žádný žid nepůjčí ani zlatky. Až vystuduješ, možno, že se ke mně nebudeš ani hlásit.

Karel. Nu, když nechceš, nech tak. Vím alespoň, jak se k tobě chovat, až ty budeš něčeho potřebovat. Dobře si to zapamatuji.

Julie pohrdlivě. Tak jen zapamatuj. Odejde v levo.

Anna vstoupí pozadím, uzavře dveře skříní, jež Julie nechala otevřeny, a jme se poklízeti.

Karel ohlédne se po ni několikrát nesměle. Pak: Tak již vím, kam Jula pojede. Do Vídně.

Anna. Opravdu? Mně se nesvěřila.

Karel. Mně také ne, ale uhodl jsem to.

Anna. Pravdě podobné to je.

Karel. Ale nebezpečné pro ni; sama do takového města!

Anna. Také tak soudím. Ale jakáž pomoc? Bránit jí nemohu.

Karel rozpačitě. Mhm. Co jsem chtěl říci . . .? Ano, tak . . . Já chci jet do Prahy.

Anna. Ani tobě nemohu zbraňovat.

Karel. To je pravda, ale . . . Já totiž . . . Nu, ano, nemám peněz . . . a prosím tě, nemohla-li bys mi půjčit.

Anna. Peníze? Ach, proto jsi mne tedy uznal za hodnu oslovení?

Karel zasažen, prudce: Proto ne. Ujasnil jsem si, žes nejednala v zlém úmyslu, nýbrž z pošetilé ženské logiky. Přes to považuji za tvou povinnost, abys nám pomohla z trapné situace, do které jsi nás svým jednáním uvrhla.

Anna. Vskutku? Ale kde bych nabrala peněz?

Karel. Ty míváš vždycky nějaké úspory.

Anna. Ano, ale ne na výlety do Prahy. Považ, že teď o prázdninách nebudeme míti dva měsíce žádného příjmu. A což, kdyby nás postihla nemoc nebo jiné neštěstí? A pak — Jan bude asi potřebovat prádla, šatů a snad i hmotné podpory, než se někde uchytí.

Karel. Jan — zase Jan! Jen o něho máš starost, my ostatní jsme ti lhostejní.

Anna. Myslím, Karle, žes netrpěl nikdy nedostatku. A jemu nemáš čeho závidět; ty studuješ, a on se vyučil řemeslu.

Karel. Ještě i to mi vyčítej! Však bych se byl před tebou zbytečně neponížil, kdyby to bylo jindy. Našel bych si kondice, místo v nějaké redakci, nebo jiné. Ale teď, o prázdninách, v době kyselých okurek? Pomlčí a projede si rukou vlasy. Jakáž pomoc. Poohlédneme se jinde. Odejde pozadím, bouchnuv prudce dveřmi.

Klára ve dveřích v levo, mluví do vedlejšího pokoje. Co pak mne nececháte nikde s pokojem? Všude jen kufry a škatule, zotvírané skříně, roztahané prádlo . . .! Což nemám práva na koutek v samotě a klidu? Vejde nepevně, klesne na pohovku a přitiskne šátek k očím. Chvíli tak setrvá nehybně, pak se rozechvěje pláčem.

Anna přestane uklízet a přistoupí k ní. Ale Kláro, proč takový pláč?

Klára v slzách. Bože, jak jsem nešťastna! Všichni se zachraňují, opouštějí dům, a já musím zůstat a čekat na svou popravu. Zkoušky

nemám odbyty, tělesné práci nejsem zvyklá — kam se mám vrhnout? kde se uchytit?

Anna. Což se ti vede doma tak zle?

Klára. Ne, Nando, jaks nám mohla tohle udělat!

Anna. Jak jsem mohla . . .

Klára. Ano, ty. Matka sama by mu byla nemohla přece psát!

Anna. Jak jsem mohla . . . Divná otázka! Arci, pro vás byl tolik roků mrtev. A znali jste ho málo — zapomněli jste naň. Ale mně býval nejmilejším druhem dětství. Do mého šestého roku jsme spolu spávali na jedné posteli, do školy jsme spolu chodili, a v době jeho tvrdého učení jsem mu pomáhala zalévat zahradu, aby měl dřív po denní lopotě a mohl si odpočinout. Bože, jakou ranou bylo pro mne jeho neštěstí! S počátku jsem podlehla zcela dojmům hrůzy z jeho činu a hleděla jsem vyrvat všecky kořínky jeho bytosti ze srdce i z mysli. Pak, když tento pocit ochabnul, začala jsem se strachovati o jeho budoucnost. Patnáct roků uplyne, než se nadějeme, a on bude ještě mladým mužem. Má být ponechán jen vlivům trestnice, aby se stal z přesvědčení trvale tím, čím ho učinilo okamžité poblouzení? Ne, bylo třeba obnovit s ním styky. Čekala jsem, že bude psáti. Celé týdny jsem čekala na jeho dopis a třásla jsem se nervosně při každém bouchnutí domovních dveří. Marně. Potom, kterés noci, jsem vstala tiše s lože, rozsvítila lampičku v kuchyni a jala se mu psát.

Klára. Ty sama! Vidíš? Jaký nerozum!

Anna. Pamatuji se na to, jako by to včera bylo. Otec byl tehdy ještě živ, a o Janovi se nesměl nikdo ani zmínit. V největším spěchu, ale rukou ochromenou rozčilením píšu mu několik vět. — Jak žije? Že naň denně vzpomínám. Aby nezoufal. A aby se nezatvrdil ve zlu a vrátil se poctivému životu. Cestu že mu ukáže Bůh. — Sedím jen na okraji židle, oči upřeny na dveře pokoje, hotova při nejslabším šustu vyskočit, zhasnout světlo a schovat psaní. Náhle se dveře tiše otevrou, a na prahu stojí matka. A já jsem tak ztuhlá překvapením, že se ani nehýbám. Matka zavře tiše dveře a jde ke mně, přidržujíc se stolu. — Co to píšeš? ptá se šeptem. — Dopis. — Komu? — Janovi. — Ukaž! — Podám jí dopis a dívám se na ni, jako bych vyčkávala rozsudku. A ona čte . . . a pojednou propukne v strašný pláč. Strašný! Není slyšet ani vzlyknutí, a přece to jí lomcuje jako křeče. Přiskočím k ní, děsím se, že je to nový záchvat mrtvice. Ale ona náhle setře slzy, podá mi dopis a praví: „Připiš, že ho také pozdravuji. A že se zaň modlím.“ Pomlčí dojata.

Klára. Mateřská slabost pro nezdárné syny.

Anna. A vidíš, Kláro, ta slabost ho zachránila. Žil zprvu ve svém vězení jako šelma v kleci. Slídil jen, jak by vymáčkl mříž, kdy by skolil strážce a uprchl. Pak seznal, že není záchrany leda smrtí, a propadl zoufalství. Měl již promyšlen celý plán. Choval se poslušně a mírně, aby od sebe odvrátil bdělost dozorců. A pásl v hodinách procházky po vhodném okamžiku, kdy by se mohl vrhnouti s pavlače na dlažbu dvora. V tom dostal náš list, a jeho plán byl pochován. „Jakže, ještě

na mne někdo vzpomíná? Ještě jest někdo, kdo mi píše, a bez výčitek a bez kleteb? Ještě mne má někdo rád?" Tři noci nespal pro ten dopis a v těch třech nocích se probojoval. Pochopil velikost své viny a přijal svůj trest trpělivě jako pokání.

Kdybys četla tento dopis, Kláro, i ostatní, které nám psal za těch dvanáct roků, seznala bys, v jak vážného a hloubavého člověka se změnil, v jak pokorného kajícníka, toužícího horečně po usmíření svého činu. Pak bys mi jistě přestala vyčítat. A také bys se přestala strachovat jeho návratu.

Klára. Ano, kdybych byla tak naivní, že bych uvěřila všemu, co takový člověk píše.

Anna. Ach, ty dopisy jsou psány krví jeho srdce, ne inkoustem pokrytců. A čeho se ostatně obáváš, Kláro? Přijde plachý, málomluvný člověk, aby přijal na krátko pohostinství své rodiny. Nebude žádati polibků a objetí; stačí mu vlídný pozdrav a pohled, který nevyčítá. Pobude několik dnů, aby se připravil na cestu do světa. A odjede kteréhos dne, a možno, že ho víckrát neuzříš. Toť vše.

Klára. A kdyby to všecko bylo pravdivé, jak to líčiš; co je to platno, když to stačí k mé zkáze?

Anna. Ke tvé zkáze?

Klára. Pochopíš přece, že mne Zdeněk zavrhne, až se dozví . . . Má budoucnost je zničena!

Anna. Důvěřuješ tak málo Zdeňkově lásce?

Klára. Vím, že mne má rád; ale to je nad síly největší lásky! Člověk jeho postavení a jeho zásad si nemůže přece vzít za ženu sestru loupežného vraha!

Anna. Je třeba, abys se mu bez váhání se vším svěřila.

Klára. Já . . . jemu . . . svěřit? Blázníš? Měla ty bys odvahu, oznámit to svému ženichovi?

Anna. Zajisté, a hned se tak stane. Dopsala jsem mu, aby k nám přišel, a vše mu vyjevím.

Klára. Za nic na světě! Nevypravila bych slova. Shořela bych studem.

Anna. Tedy mu piš, když se ostýcháš mluvit.

Klára. Aby nosil mou zpověď v kapse na odiv svým známým?! Ne, nemohu, nechci! Chraň mne Bůh! Alespoň mi zbývá jiskřička naděje.

Anna. Jaké naděje?

Klára. Že se ničeho nedozví. Může se přece něco stát . . . Kdyby ten . . . ten člověk přišel až zítra, bude Zdeněk už na letním bytě, a nesetkali by se. A — jsou všelijaké možnosti, člověk ani neví . . . Má-li už Osud udeřit, ať udeří sám; já ho vyzývat nebudu a uhnu se ráně, jak jen bude možno.

Anna. Ach, co pak myslíš, že se toho nedoví od jiných lidí?

Klára. Od koho pak? Studenti již na štěstí odjeli, a my sami se přece nikomu nezmíníme?! Nezdrží-li se ten . . . dlouho . . . V náhlém rozpomenutí. Ano, kdyby nebylo zase tvé bezohlednosti! Vyzradíš-li co panu Mařatkovi, zví o tom do zítřka celé město.

Anna. Nemohu jinak, je to má povinnost.

Klára. Tvá povinnost je mlčet! Ty jsi sama zavinila ten trapný návrat, a my ostatní máme nést následky? Ty nesmíš mluvit!

Anna. To je pevně rozhodnuto.

Klára. Bože, jaká tys! Pak ho alespoň zavaž čestným slovem, že našeho tajemství nikomu nevyzradí.

Anna. Jaký by to mělo účel? Úřady přece zvědí o všem, a... Tomu nelze zabránit.

Klára. Ach, úřady ... Kdo ví ... Teď jde o Mařatku. Prosím tě, Nando, nebuď tak svéhlavá, slib mi to. Vždyť tě to nic nestojí!

Anna. Nu, když si přeješ, slibuji. Ačkoli je to bezúčelno. Pokračuje v uklízení.

Julie k matce, kterou přivádí z vedlejšího pokoje. Každé slovo marno, matko! Odjedu jistě. A jaké neštěstí pro vás konečně? Věčně bych doma tak jak tak nezůstala, raději tedy dřív. Usadí matku do lenošky a odejde týmž vchodem.

Anna. Měla jsi zůstat v posteli, matko, a prospat se trochu. Celou noc jsi oka nezamhouřila.

Skálová. Nemohu spát. Rozčilení mi nedá. Pausa. Jula i Karel tedy opravdu odjedou ... Bála jsem se vždycky těchto chvil, věděla jsem, že se na mne snese mnoho hoře; ale toho jsem se nenadála, že mne mé děti opustí, a jen vy dvě ...

Klára. Odjela bych také, jen kdybych měla kam! A co jiného jste mohly očekávat? Tolik roků jste živily v domě oheň, o kterém my jsme nevěděli; a teď nechcete pochopit našeho zděšení, když vidíme z nenadání, že nám hoří střecha nad hlavami! A proč my máme shořet s sebou, když jsme nezapálili? My přece nemáme viny na špatném vychování svého staršího bratra!

Skálová trpce. Ne, vinna jsem pouze já! To já jsem mu vštěpovala zhoubné zásady, já jsem ho sváděla špatnými příklady, snad už s mým mlékem ssál náklonnost ke zlu ...

Klára podrážděně. Prosím tě, matko, ustaň! Tak jsem to nemyslila. Člověk nerozvažuje svých výkřiků, když mu jde o život. Jsem tak rozrušena, nespala jsem celou noc, a od rána marně hledám koutek samoty, kde bych se vyplakala ... Odejdu radši; sice by došlo k slovům, kterých bychom obě litovaly.

Anna soucitně. Jdi do studentského pokoje, Kláro. Tam budeš nerušena.

Klára odejde pozadím.

Skálová po chvíli, těžkomyslně. Tys měla pravdu, Nando, když jsi naléhávala, abychom je zasvětily všecky v naše tajemství.

Anna. Ach, tím se netrap, matko. Na tom nelze již ničeho změniti. A tvoje úmysly byly nejlepší.

Skálová. Bůh ví, že byly. Nechtěla jsem, aby mé děti žily od malička pod nachýleným balvanem; nechtěla jsem, aby jejich sebevědomí bylo podlomeno a všecky jejich radosti otráveny vzpomínkou. Obávala jsem se, aby jim tajemství neuniklo na svobodu a nepodrývalo jim půdu pod nohama. Doufala jsem, že zamezím, aby na ně

,toto břímě nedolehlo dříve, pokud nebudou mít pevné postavení a sílu dospělosti, aby je unesly. Jen k vůli nim jsme se stěhovaly s místa na místo, jen k vůli nim podnikaly nové boje o výživu . . .

Anna. Vždyť vím.

Skálová. Chudák Klára! Soudíš, že je její obava důvodna? že by ji Skřivan opustil, kdyby zvěděl . . .?

Anna. Nevím. Ale jistě je to těžká zkouška pro jeho lásku.

Skálová. A co tvůj ženich, pan Mařatka?

Anna. To hnedle uvidíme.

Skálová. Jak to, že uvidíme?

Anna. Pozvala jsem ho k nám, abych mu vše řekla. Čekám ho co chvíle.

Skálová užasle. Ty bys mu chtěla . . .?! Bláhová! Proč bys to dělala?

Anna. Nechci, aby o tom zvěděl od cizích a měl právo k nedůvěře.

Skálová. A od koho by co zvěděl? Jan se snad zdrží jen krátký čas. Bude možno říci, že žil v cizině. Myslím, že nikdo cizí . . .

Anna. Matko, věříš, že ještě teď je možno pokračovati v té staré smutné hře? Což úřady?

Skálová zaleknuta. Úřady? Myslíš . . .? Pomlčka. Ale sama nevyzradím ničeho. Ponechám věci svému běhu, nebudu však sama přivolávat na rodinu pohromu. A ty také nesmíš, Nando!

Anna. Ne, matko, nedopustím, aby mi mohl vyčíst, že jsem mu chtěla zatajit něco ze své minulosti.

Skálová. Není to tvá minulost — ty nemáš viny!

Anna. Je to minulost rodiny, s níž on chce vstoupit v příbuzenství. A nepropásla bych ani tak vzácné příležitosti ke zkoušce jeho povahy.

Skálová. A což neobstojí-li ve zkoušce a opustí tě?

Anna. Pak — — pak budu alespoň uchráněna horšího zklamání v manželství.

Skálová. Nezapomínej, děvče, že on je výhodnou partií, a tobě že je již třicet let!

Anna. Vím. Ale nenahlížím, že by mé stáří bylo tak velikým proviněním, aby se trestalo nešťastným manželstvím.

Skálová. Nuže, alespoň k vůli nám ostatním mlč — a k vůli Janovi. Odtrhne-li se pan Mařatka od tebe, nebude šetřit tajemství rodiny.

Anna. Celý život jsem se ohlížela jenom na jiné, a nikdy na sebe; dvanáct roků jsem mlčela proti svému přesvědčení i vůči bratrovi a sestrám; ale teď nemohu. Nevěřím, že bych vám prospěla mlčením, a je mou povinností mluvit. Mezi mnou a mým nastávajícím mužem musí být jasno. A právě k vůli Janovi nemohu také mlčet.

Skálová. Tedy to alespoň odlož o nějaký den. K vůli Kláře! Její professor zítra odjede . . . tedy jen do zítřka, o jediný den!

Anna. Nemožno, matko. Zítra by mohlo být již pozdě.

Skálová. Proč jsi pojednou tak umíněná? Neběží přece než — —
Zaklepání.

Anna. Volno!

Mařatka, asi čtyřicetiletý, statný muž, pečlivě oděný, vstoupí pozadím. Dobré jitro! Promiňte, milostpaní, že obtěžuji tak časně; ale slečna Anna . . .

Skálová nutíc se do úsměvu. Jste nám vždycky vítán, pane Mařatko!

Anna podávajíc mu ruku. Děkuji vám, že jste tak brzy přišel.

Mařatka. Tiskneme dnes „Neoblomnost“ a mám na pilno s korekturou; když jste však žádala tak naléhavě, jak bych mohl otálet?

Skálová potlačujíc stěží rozčilení. Nebudu vám překážet. Dohlédnu ti na oběd. Odchází, podporována Annou, pozadím. Ve dveřích se obrátí, a pohlížejíc prosebně na Annu, přitiskne prst na ústa.

Anna zavrtí hlavou. Vrátivši se k Mařatkovi. Posaďte se, prosím.
Usednou.

Mařatka s úsměvem. Jsem zvědav, jakou novinku jste pro mne uchystala.

Anna. Je to věc vážná, velmi vážná. Vy se však chcete státi členem naší rodiny; máte tedy právo, abyste byl zasvěcen v její osudy.

Mařatka zvážněv. Víte, že jsem hotov snášeti s vámi radosti i starosti, slečno Anno. A přispěti v potřebě dle svých sil. — Co se stalo?

Anna. Ale co vám povím, je určeno pouze vám. Musíte se mi dříve zavázat čestným slovem, že z toho nikomu ničeho nevyzradíte.

Mařatka. Zde je má ruka.

Anna tisknouc mu pravici. Nikomu ani slova! Pomlčí. Pak: Můj bratr Jan se dnes vrátí domů.

Mařatka. Váš bratr? Vy máte . . .? Neslyšel jsem nikdy, že byste měla ještě jednoho bratra.

Anna. Nemluvilo se o něm u nás nikdy. S jeho jménem bylo spojeno příliš mnoho hoře. — Jan se vrací — z vězení.

Mařatka uleknut. Z věze . . . ní!

Anna. Vlastně ze žaláře.

Mařatka nachýlen vpřed, pohlíží na ni chvíli ztrnule, nejsa mocen slova. Potom nejistě, temně. Čeho se dopustil?

Anna se sklopeným zrakem, tiše, ale pevně. Vraždy.

Mařatka poděšen chvíli mlčí, pak sklesle. Jak je to možno?

Anna. Jak? Těžko říci. — Byl bystrý hoch, ale bujný a svéhlavý. A jeho vůle se srazila záhy osudně s otcovou. Můj otec, který byl soudním kancelistou, chtěl míti syna státním úředníkem, neboť v tomto povolání viděl vrchol cti a moci. Ale Jan nenáviděl studium gymnasijní, k němuž byl nucen, a snil o životě obchodníka, jejž si arci představoval hodně romanticky: cesty pouští v čele karavany, plavby mořem, potulky mezi divochy, kteří vyměňují slonovinu za třpytné korálky. V tercii propadl z řečtiny — snad schválně, aby se dostal k obchodu. Otec ho však dal do učení zahradníkem,

jednak z trestu, jednak že doufal, že tvrdá tělesná práce vyléčí hochovy romantické tužby. Toto učení se stalo Janovi mukou, tím větší, čím krutěji seznával, že jeho povolání není řemeslem, nýbrž hrubou nádennickou dřinou. Vléci se den co den od východu do západu v slunečním úpalu s těžkými konvemi vody, sbírat housenky, rozvážet hnůj, a v neděli tahat několik centů zeleniny na ručním vozíku do trhu — to bylo příliš veliké zklamání pro jeho duši a příliš veliká námaha pro jeho tělo. Dvakrát se pokusil vyváznout útěkem. Po prvé se uchýlil domů a prosil, aby nebyl nucen k tomuto zaměstnání; dostalo se mu výprasku a byl vrácen na své místo. Po druhé uprchl nazdařbůh a potloukal se v polích; třetího dne byl přiveden policií k svému mistru. Od té doby snášel svůj osud mlčky, ale jeho tvář tvrdla výrazem vzdoru a v očích mu kmitával plamen záští. V den, kdy dostal za vyučenou, zmizel zanechav psaní matce, že odchází do ciziny. A pak jsme o něm nezvěděli... až za několik týdnů z oné hrozné zprávy novin.

Mařatka. Z jaké zprávy? Prosím vás, jsem jako na skřipci.

Anna. Cestoval se dvěma soudruhy, s nimiž se seznámil cestou, a kteří měli týž plán jako on: hledati štěstí v Americe. Kteréhos večera v pohraničním městečku vyšlo na jevo, že nemají všichni dohromady více, než několik krajíců chleba a dvacet krejcarů. Toto poznání je velmi sklíčilo; byli teprve na hranicích Čech, před nimi ležela cizí země, a cesta přes moře stojí tolik peněz! Vymýšleli dobrodružné návrhy, křísili pošetilé naděje; vše to nemělo smyslu. Seděli tedy zamlklí v tmavé komůrce, kde jim hostinská vykázala nocleh vedle své ložnice. A nejzamlklejším byl Jan. On se přece nemohl vrátit domů! Nesměl, nechtěl se vrátit! A musil dostihnout svého cíle! — Snědli svůj chléb a za zbylé peníze si koupili kořalky. Potom ulehli, ale nespali. Leželi na znaku a civěli do tmy. V hlavě to vířilo prudčeji a prudčeji a v komůrce houstla tma. Pojednou byli vyrušeni šramotem a paprskem světla. Jako na povel vstali a doplížili se k zaskleným dveřím. Mezerou v záclonč spatřili hostinskou, ana stojí u stolu a počítá peníze. Stáli jako zkamenělí a dívali se, jak vybírá z černé skřínky bankovky a stříbrňáky a klade je v řadách na stůl. Nepromluvili; slyšeli jen cvakot mincí a tlukot svých srdcí. Tu se stalo náhle něco neočekávaného: dveře, na které se všichni tři zvědavě tiskli, povolily a otevřely se. Hostinská vykřikla, světlo zhaslo. Ustane pobouřena. Ráno byla hostinská nalezena ve své jizbě zardoušena, a na stole ležely nedotknuty řady peněz.

Mařatka po chvíli. A vinníci?

Anna. Byli dopadeni ještě téhož dne a přiznali se při prvním výslechu. Rozsudek zněl na patnáct roků žaláře.

Mařatka. A on se nyní vrátí?

Anna. Ano, dnes.

Mařatka zachvácen vnitřní panikou. Ale — proč jste mi o tom nepověděla dříve?

Anna. Nesměla jsem. Matka mne zavázala u mrtvoly otcovy slibem mlčení. Obávala se, aby vinou jednoho syna netrpěly všecky ostatní děti.

Mařatka. Ach, rozumím. Měla pravdu vaše paní matka; syn — loupežný vrah je špatným doporučením celé rodiny. Alespoň přede mnou jste však toho neměla tajit! Nabídl jsem vám svou ruku a své jméno, které je čisté, v pevné důvěře, že i vaše jméno je bez poskvrny. A není od vás hezké, když teprve nyní . . .

Anna rychle. Proč? Co tím ztrácíte? Není přece ještě pozdě! Rozumí se, že slovo, které jste mi dal v oné pevné důvěře, pozbývá platnosti, když touto důvěrou bylo otřeseno. Máte volnost jednati.

Mařatka zachytiv se pevně poslední věty. Já vás mám rád, slečno Anno . . . upřímně rád a vážím si vás. A vím, že nejste vinna činem svého bratra. Ale považte: jak o tom budou soudit lidé? Mám děti, a už starší děti; co by tomu říkaly, až by zvěděly . . .? A mé veřejné postavení! Jsem členem obecního zastupitelstva a budu letos kandidován do městské rady. Pochopíte, že . . .

Anna vstavši . . . že si nemůžete vzít děvče z rodiny, jako je naše. Všecko chápu, pane Mařatko. Zde . . . Sejme prsten s ruky. Zde je váš prsten.

Mařatka v rozpacích, neobratně. A zde váš. A . . . a . . . nehněváte se na mne, slečno Anno?

Anna. Proč? Je to vaše právo. Buďte zdráv!

Mařatka. S bohem, slečno! Chce jí podati ruku, ale setkav se s jejím pevným pohledem, sklopí zrak a odchází rychle pozadím.

Anna pohlíží upřeně před sebe, zamyšlena.

Julie vstoupí z leva. Chvatně. Slyš, Nando, chci tě o něco žádat.

Anna obrátí se, jako by se probouzela. Nu?

Julie. Abys byla tak laskava a půjčila mi nějaké peníze na cestu.

Anna. Ty se chystáš k odjezdu a nemáš peněz na cestu?

Julie. Což na cestu — o to neběží, o těch pár zlatých. Ale potřebuji větší částky na živobytí v první době, než se mi podaří získat zákazníků.

Anna. A ty nemáš žádných úspor, Julo? Divím se, věru. Tolik peněz vyděláváš . . .

Julie. Mám úspory, ale ne v penězích. Ztráty se ti netřeba obávat; dala bych ti do zástavy své šperky.

Anna. Ne, děkuji. Nemám peněz nazbyt; a kdybych měla, nepůjčila bych ti. Nesouhlasím s tvým odjezdem, obávám se, že ti přinese neštěstí.

Julie. Proč?

Anna. Protože . . . protože máš cosi z povahy — Janovy. Tutéž neústupnost úmyslu a tutéž lačnost požitků.

Julie posměšně. Bojíš se, že budu zabíjet?

Anna. Bojím se, abys nezabila sebe.

Julie. Buď bez starosti, mám se příliš ráda.

Anna prosebně. Julo, neodjížděj!

Julie. Nesmysl! Nepůjčíš tedy? Dobře, půjčí zastavárna, a ráda a bez morálních kázání. Otevře skříň a hledá v ní klobouk, pás a rukavičky.

Skálová vstoupí za posledních slov Juliiných pozadím, opírajíc se o hůl. Nuže, jak to dopadlo? Byl jaksi sklíčen a sotva mi pohlédl do očí.

Klára vcházejíc současně z leva. Byl tu pan Mařatka, viděla jsem ho oknem. Řeklas mu . . .?

Anna. Všecko.

Klára. Zaručil se ti čestným slovem?

Anna. Ano.

Skálová usednuvši do lenošky. Co ti říkal, mluv?

Anna. Rozešli jsme se nadobro.

Skálová uleknuta. Vidíš, neříkala jsem ti to? Já tušila, že to tak skončí!

Klára. To bylo snadno předvídat; žádný muž by na jeho místě nejednal jinak. Pomyslím-li, že by Zdeněk něco zaslechl . . . Nepřežila bych toho! Měla jsi Mařatku raději přimět k přísaze.

Anna s úsměvem. Přísahu lze porušit právě tak lehce jako čestné slovo.

Skálová. Takový člověk, a tys ho ztratila! Proč jsi radši nemlčela?

Anna. Ne! Jsem ráda, že jsem promluvila. A nechápu naopak, jak může Klára tak viseti na muži, o kterém je předem přesvědčena, že by ji opustil v prvním neštěstí.

Klára. Protože nejsem tak pošetilou, abych hledala dokonalého muže. Není jich, a i nedokonalý muž je lepší nežli žádný. A ženu opustí jen tehdy, může-li; jakmile je vázán manželstvím, je po možnosti.

Anna. Ale toho šťastného života, který prýští z takového manželství!

Klára. Někdy šťastný a někdy nešťastný — jako všechen život. A vždycky šťastnější nežli život o samotě. Přes všecky modní filosofie žena jest něčím jenom po boku mužově.

Julie, která se zatím oblékla, odejde v levo.

Anna. Odpusť, ale divím se tuze, že právě ty můžeš tak mluvit, Kláro! Ty, která máš možnost státi se učitelkou, domoci se samostatnosti a jednoho z nejkrásnějších povolání, ty bys měla mít více ženského sebevědomí. Nač potom všecky ty studie?

Klára. Přípravy k samostatnosti jsou ženě asi tím, čím je cestujícímu na lodi záchranný pás. Pohlíží naň s uspokojením, dokud loď pluje jistě k cíli, ale obléká jej s hrůzou, jakmile loď počíná tonouti.

Julie vběhne z leva rozčilena. Kde jsou mé šperky? Kam jste je daly? Povězte!

Anna. Jaké šperky? Co zase?

Julie. Šperky, které jsem měla v ložnici na zrcadle, a které mi právě teď zmizely.

Skálová. A že se ti ztratily, povídáš? Není možno!

Julie. Jen se netvařte tak nechápavými. A hned mi je vraťte! Slyšíte?

Skálová. Jak to mluvíš se svou matkou a sestrami? Snad si nemyslíš ... Žádná z nás do ložnice ani nevkročila.

Klára. Já jsem tudy prošla před chvílí. Myslíš-li, že ti to dává právo k podezření ...

Julie. Já jsem tebe nejmenovala. Ale někdo z vás tří je jistě vzal. Však já chápu jasně, kam to míří! Ale nerozumím takovým žertům!

Anna. Julo! Pamatuj se! Což kdyby se některé z nás něco ztratilo a vrhla se na tebe takovým podezřením? — Klidně. Jaké to byly šperky?

Julie mírněji. Prsten, brož a náramek.

Anna. A kde žes je měla?

Julie. Na zrcadle v ložnici.

Anna. Kdy jsi je tam položila?

Julie. Teď, před několika minutami.

Anna. A nevzdálila jsi se z ložnice, co tam ležely?

Julie. Jenom sem na tu chvilku, co jsem mluvila s tebou.

Skálová. Ale jdi, kdo ví, kams je založila! Vždycky ti vytýkám, jak jsi nepořádná. Kdybys je raději hledala, místo co tu děláš povyk.

Julie popuzena. Ne, nikam jsem jich nezaložila! Pamatuji se ještě, jak se prsten zatřpytil, když jsem se obrátila ve dveřích.

Anna. Nu, dobře, podíváme se po nich. Odejde v levo následována Julií.

Skálová. Aby se jí tak byly ty šperky opravdu ztratily! To by nám tak ještě scházelo! Ona v nich má všecky své úspory.

Klára. Proč si kupuje takové drahé trety! Beztoho je to pro ni nepřiměřené, jak se šatí. Já vedle ní vypadám jako Popelka.

Skálová. Nu, ona si vydělá, Kláro. Ale bylo by to jako prst boží — ta ztráta. Tolik jsem ji prosila, aby neodjížděla, ale ona jako kámen.

Klára. Matko, v kolik hodin přijede ten ...

Skálová. Kdo? Jan? V pět, myslím.

Klára. A po šesté k nám chce přijít Zdeněk rozloučit se. Musíte to zařídit, aby se spolu nesetkali.

Skálová. Ano ... ale jak?

Klára. To je už vaší starostí, když jste si ho pozvaly. — Bude spát v studentském pokoji, ne-li? Pak ho požádejte, aby dnešního večera vůbec nevycházel z pokoje.

Skálová. Ano, jenom ... nebude-li tím uražen?

Klára. Na to se nemůžeme ohlížet. Jde o důležitější zájmy.

Julie vracejíc se s Annou z vedlejšího pokoje. To by byla marná práce. Tlumok byl dávno uzamčen, než jsem položila šperky na stolek.

Skálová. Nenašly jste ničeho?

Julie. Ne.

Anna. Jen to, že dveře předsíně nebyly zamčeny.

Klára. Pak je odnesl nějaký zloděj.

Julie. Jak by se mohl odvážit teď, za bílého dne?

Klára. Dobře. Vstoupí třeba, aby žebral; zastihne pokoj prázdný a šperky na stole; a použije příležitosti.

Julie. Ale pak je nutno, abych došla na policii.

Anna vybavivši se z těžké zamyšlenosti. Ne, na policii ne! Popřej mi času, doufám, že je sama naleznu.

Julie. A což, propasu-li čekáním možnost, dopadnouti zloděje?

Anna. Pak ... pak ti je zaplatím.

Julie užasle. Ty, Nando? Náhle v návratu podezření, chladně, s pohrdlivým úsměvem. Ach, už rozumím!

Anna hledíc ji pevně do oči, klidně. Nevím, čemu rozumíš. Ale tomu, zdá se, nerozumíš, že k nám nelze přivolávat policie dnes, kdy se vrátí Jan.

Julie máchne pohrdlivě rukou. Dobře. Ručíš mi tedy za ně. Do odjezdu buď šperky, nebo náhradu. Odejde pozadím.

Klára vstávajíc. Zdeněk dnes zůstane na večeři, Nando. Pamatovala jsi na to s jídelním lístkem?

Anna. Buď bez starosti.

Klára. A ty, matko, nezapomeň, oč jsem tě žádala. Nikdo ať se před Zdeňkem nezmíní ... a aby se spolu nesetkali. — Zívne dlouze. Půjdu ještě jednou zkusit, usnu-li. Odejde v levo.

Anna. Smím zvědět, matko, oč tě žádala Klára?

Skálová rozpačitě. Abychom se před Skřivanem nezmiňovali o Janovi. A Jana máme požádat, aby zůstal dnešní večer v studentském pokoji, aby se s ním Skřivan nesetkal.

Anna s trpkým úsměvem. Ach tak! Pokud se posledního týče, může být Klára bez obavy. Jan dnes jistě nebude vyhledávat společnosti cizích lidí.

Skálová. Myslíš, že Jan přijede v pět hodin?

Anna. Ano. Nemůže dříve, jak psal.

Skálová v zamyšlení. Jaký asi je ...? Představuji si vousatého muže, který má vyhýbavý pohled a cynický úsměv; a hlas tak děsně studený, že jeho slova mrazí. Vidím ho pořád — nemohu se zbavit té představy. A čím více se blíží hodina příjezdu, tím více se bojím. Bojím se tak, že chápu zcela strach svých dětí.

Anna. Neboj se, matko, není takový. Uvidíš: bledý člověk klidného, vážného pohledu, který nemá úsměvů. Mluví málo, a jeho hlas je jímavý, jako hlas někoho, kdo mnoho trpěl. Rozevřeš-li mu náruč, klesne ti do ní bez váhání, ale jediný chladný pohled stačí, aby se nepřibližoval.

Skálová. Kdyby byl takovým, jak si jej představuješ!

Anna. Je j i s t ě takový!

Skálová. Jak to víš?

Anna tiše. Viděla jsem ho. Mluvila jsem s ním.

Skálová užasle. Opravdu? Pausa. Kdy?

Anna. Loni, když jsem hledala Kláře v Praze byt. Zjednala jsem si vstup do vězení.

Skálová v těžkých rozpacích, hledajíc marně v duchu vhodnějších slov, mdle: Proč jsi mi o tom ničeho neřekla?

Anna. Nechtěla jsem ti rozdírat srdce.

Skálová skoro pohrdlivě. Mé srdce...! Unesena vzpomínkami, sklesle: K tomu jsem se nebyla s to nikdy odhodlat. Tys osvědčila větší statečnost než já. — Vytrhnuvši se. Jaké měl šaty?

Anna. Trestnické...

Skálová. A v čem přijede domů?

Anna. Má jistě uspořeno tolik, aby si mohl koupit nové.

Skálová. Mám tu jedny šaty po otci. Schovala jsem je po pohřbu, ale neviděla jsem jich od té doby; s počátku jsem neměla odvahy a pak jsem zapomněla. Snad by se mu teď hodily?

Anna. Budou už jistě přeležené — a připomínají příliš minulost. A pro Jana musí být minulost mrtva.

Skálová. Přece se podívám. Snad by tedy někdo jiný... Odbelhá se pozadím, opírajíc se o hůl.

Anna vyjme z kapsy dopis, přistoupí k oknu a čte mlčky. Pak polohlasitě, se smutným úsměvem: — — — všecky. Všecky!... usmířena...!

Karel vstoupí pozadím, sejme klobouk a pověsí jej na věšák. Budeme brzy obědvat?

Anna schová rychle dopis. Jako vždycky. Či si přeješ dříve?

Karel. Ne, mně to stačí. Myslil jsem... k vůli Jule.

Anna. Což ty neodjedeš?

Karel. Odjedu, ale až ve čtyři.

Anna. Tedy zároveň s Julou.

Karel. Jula přece odjíždí o půl druhé?

Anna. Ne. Bude-li moci vůbec odejeti. Ztratily se jí šperky.

Karel lhostejně. Šperky? A cenné?

Anna. Její nejdražší kusy.

Karel. A kde?

Anna. Tady doma; měla je vedle v pokoji na toiletním stolku, a před chvílí jí zmizely.

Karel. Není možno! Leda, že někdo zapomněl zavřít předsíň... Proč se na mne tak díváš?

Anna přistoupí k němu, tlumeně. Karle, prosím tě, dej mi ty šperky!

Karel. Co že chceš? Já že mám...?

Anna naléhavě. Prosím tě, dej mi je bez váhání — co chvíle může někdo vejít.

Karel podrážděně, nicméně rovněž tlumeným hlasem. Ty se opovažuješ...?

Anna rychle. Vím všecko; vím, žes je vzal. Před chvílí jsi neměl peněz na cestu, a nyní je máš.

Karel. A těch jsem si nemohl opatřit jinak, než...?

Anna. Byla jsem v ložnici hned po skutku. Páchlo tam po cigarettě, a v koutě nedaleko stolku stála tvá hůl.

Karel sarkasticky. Nikdo jiný nekouří cigaretty než já? A má hůl! Nejsem jí zvyklý, nosím ji zřídka — kdo ví, jak dlouho tam stála! To jsou všecky důkazy, kterými mne chceš zničit?

Anna. Ne, to jsou důkazy, pro něž tě chci zachránit. Jula se chce dovolat pomoci policie, vyprosila jsem si lhůtu. Pro nás všecky tě prosím, a hlavně pro tebe, vrať mi je! Anebo, prodal-lis je, řekni komu, abych je mohla vyplatit. Všecko urovnám, vezmu vinu na sebe, tobě se nedostane ani křivého pohledu. A peníze na cestu ti půjčím.

Karel sáhne náhle do kapsy a podá Anně balíček. Temně. Zde je tedy máš.

Anna oddychnuvši z hloubi. Díky! Jde k oknu, pootevře balíček a prohlíží šperky.

Pausa.

Karel usednuv na lenoch pohovky, se strojeným klidem. Jsem vlastně hlupák! Pro ženskou kaprici se zbavím effektu svého činu a ještě se vydám v šanc podezření. Šlo totiž o akt malé pomsty vůči Jule. Prosil jsem ji, aby mne vzala s sebou, a ona odmítla. Řekl jsem si tedy: „Dobře, nepojedu já, nepojedeš ty také!“

Anna radostně. Opravdu? Přistoupí k němu a podává mu ruku. Pak tě prosím za odpuštění. Obávala jsem se, že . . .

Karel nepřijme její ruky . . . že jsem to zlato vzal, abych si pomohl k penězům? Že jsem je ukradl? Prudce, s nenávistným pohledem. Abys věděla, obávala jsi se správně! Chtěl jsem to prodat, abych měl na cestu.

Anna ucouvnuvši, zaleknuta, tiše. Proč mi to povídáš?

Karel. Abys věděla, že se tě nebojím, a že mi celý ten krám nestojí za jediné slovo lži.

Anna měkce. Karle! Ustoupí a usedne na krajní židli u stolu.

Karel s frivolní lhostejností. Ostatně ten můj zločin není celkem tak zlý. Předně jsem považoval ty skvosty za pouhou půjčku, kterou jsem měl v úmyslu co nejdřív oplatit . . .

Anna tiše. To také doufám.

Karel. A za druhé . . . Myslíš, že ty šperky patří opravdu Jule? Že jí patří právem? Jula vydělává tolik peněz, a čím pak přispívá na společnou domácnost? Všecko, co vydělá, věnuje na své šaty, šperky a zábavy. Ty její úspory jsou vlastně úsporami celé rodiny, nás všech. — Nesouhlasíš?

Anna zahledí se naň dlouze mlčky.

Karel sklopí oči. Chvíle. Pak zdvihne zasmušilou tvář a řekne vážně. Já vím, Nando, co si teď o mně myslíš.

Anna v zamyšlení. Já . . .?

Karel. Že bych teď mohl bez zdráhání podat ruku bratru Janovi.

Anna. Bůh uchovej! Nic takového mně ani z daleka nenapadlo.

Karel. Jenže můj čin má polehčující okolnosti, a myslím, že

dost závažné. Tys mne vehnala do slepé uličky, z níž nebylo vyváznutí, leda skokem do cizí zahrady.

Anna. Já vím.

Karel. Vyhlídka na setkání s Janem mne naplnila takovým odporem, zrovna fysickým, nepřemožitelným odporem. A tu se mi dalo na jevo — jako konečně i Jule a Kláře — že není třeba ohlížet se na mé pocity, že je mi prostě přijmout změnu poměrů, kterou jsi utvářila s matkou bez mého vědomí, když jím váš chléb.

Anna. Tak to nebylo míněno.

Karel. Ale tak to působilo! Kdyby nebylo bývalo ani jiných pohnutek, jen proto jsem musil uprchnout, a kdybych si byl měl zjednat peněz třeba zločinem!

Anna. Matka vám zatajovala Janův život jen z ohledu na vás, aby vás ušetřila trudů a odstranila těžkou překážku s vašich cest. A činila tak proti mé vůli.

Karel neposlouchaje jí, sleduje jen své vlastní myšlenky. A pak ta trapně směšná situace, v níž jsem se ocitl! Mínim svůj včerejší spor se Skřivanem . . . Velebil jsem půvab boje a nebezpečí — a když se mi okamžik po té postavilo nebezpečí v cestu, utíkal jsem před ním. Dovedu si představit, jak jste mne asi v duchu soudily pro tento rozpor! Zahledí se upřeně na Annu, jako by chtěl z její tváře vyčísti odpověď. A když ona neodpovídá, pokračuje. A přece byla ona slova míněna upřímně. Jsem přesvědčen, že bych dovedl uvítati nebezpečí a boj, ale boj pro nějakou velkou ideu, nebezpečí, jež by bylo ozářeno leskem skryté krásy, které by nabízelo jednou rukou ránu do srdce a druhou rukou vavřín. Kdežto tady? Zde mi kynula jen nízkost, trud a špína. Neutíkal jsem ze strachu, ale z hnusu.

Anna. Rozumím ti, chápu tě teď. Ale ta zářící nebezpečí, o nichž jsi právě mluvil . . . myslím, že jich není, nebo že jsou velmi vzácná. Propasti nesvítí, záři je zalévá jen pochodeň těch, kteří sestupují po jejich srázech.

Karel v zamyšlení. Je hezké prokazovat dobrodiní, Nando, ale není správné nutit jiné, aby k tomu přispívali obětmi.

Anna. Nechtěla jsem vás nutit k dobrodiní, chtěla jsem vám k němu poskytnout příležitosti. A můj důvod byl vážný. Jan se vrací k životu. Vrací se k němu očištěn pokáním a obrozen utrpením, vrací se s touhou, žíti jej co nejušlechtileji. Chápeš celou tíži jeho opětného vstupu ve společnost a do rodiny, osudný význam, jaký proň mohou míti první dojmy těchto chvil? Psal mi: „Doufám, že zastihnu doma v š e c k y a že z tváří v š e c h vyčtu, že je má vina usmířena.“ Proto jsem si tolik přála, abyste všichni zůstali. Pomlčí maličko. Teď ovšem nahlížím, že jsem šla za cílem příliš slepě, že chtějíc zachránit jednoho, uváděla jsem druhé v nebezpečí. Vstane a odejde v levo.

Karel setrvá na svém místě, hlavu v dlaních.

Chvíle.

Anna vrátila se z ložnice a přistoupila k bratrovi. Zde jsou peníze, Karle. Snad ti pro počátek stačí.

Karel jako by se probouzel. Jaké peníze?

Anna. Tobě, na odjezd.

Karel. Děkuji ti, nechci už žádných.

Anna. Ale já ti je teď ráda půjčím.

Karel. Nepotřebuji jich už. Přemýšlel jsem tak chvíli, a napadlo mne . . . jak to, že mne dosud nepotkalo takové zářící nebezpečí, po němž toužím? Je mi přec již čtyřiadvacet roků . . . Jsou tolik vzácná? Či bys měla pravdu a není jich vůbec, a záře, jež obestírá některá z nich, vychází z odvahy těch, kteří je podstoupili? — Vstane. Neodjedu, Nando. Zůstanu doma — — — a pomohu razit Janovi cestu k novému životu.

Anna radostně. Opravdu? Tys přec jen hodný hoch. Dej mi hubičku! Políbí ho na tvář.

Opona.

(Dokončení.)

Beneš Grunwald:

Syllogismy a vidma.

Syllogismy rozum střeží,
srdce vidma růžová.
Oba štěpy zkvetou stěží.
Kterému, kdy v posled sněží,
osud více zachová?

Bdíš-li, obrem jsi, kol kyne
Hesperidek sad ti z hvězd,
leč, jak vztáhneš dlaň, noc splyne,
sen tě v dívčí náruč svine —
hle, v tom celý život jest.

Snům se bráníš, rozum kvílí
pln vždy prudkých nadějí,
v bdění zase srdce šílí,
přeludů květ ztrácí bílý
podle všedních kolejí.

Z básní Paula Heyse.

Přeložil *Zdeněk Broman.*

ZA MALOU HODINKU.

Snes to, snes to jen chvilinku!
Za malou hodinku
se slunce v tvou jizbu dívá.

Na věži, ve které zvony visí,
dávno již paprsky usedly si
v zvoníkově okýnku.
Nejblíž on zvonů bouřnému plesu,
opuštěn bydlí, často v děsu,
však slunce mu posílá první vzpomínku.

Kdo bydlí v hlubokých ulicích,
v chatách k sobě se tulících,
tím zvony nikdy nezachvěly,
nikdy se v paprsky neztopí celý,
až pozdě ráno se těšívá z nich.

Výška i hloubka má radost i žal.
Řekni té závisti, by šla dál:
smutek mnohdy i rozkoš skrývá.

Snes to, snes to jen chvilinku!
Za malou hodinku
se slunce v tvou jizbu dívá.

DLE PŘÍRODY.

Štětce, rydla a dláta, a vše, co jen
moc má připoutat kolísavé tvary,
chudé básnické péro závidí vám.
Neboť marně se namáhá načrtati,
co právě blažené oči zřely.
Zví-li někdo, jak půvabně to děvče
na svém osliku trůnilo, když řeknu,
že u svých košíků seděla, nožku

jednu přes oslí trpělivá záda,
volně klátíc tou druhou, až se rudá
sukynka jí nad lýtka vysoukala?
A tak seděla s předkloněným tělem,
bradu vhrouženu do pravé ručky, malý
prstík ssajíc a v zasnění z pod záclon
černých hedvábných řas svých blesky sršíc
a tak jela tu v pouličním větru.
Že se na hrudi uvolnil jí šátek
a že klenutou šíji ukazuje,
silnou šíji to dívky od Albana,
na níž bujně nakroužená kadeř
jako drak, jenž pyšný poklad střeží —
vizte, zoufejte, básníci vy bědní!

SETKÁNÍ.

Po schodech s Kapitolu přicházela,
když klesal již římského slunce žár.
Já nezřel, co jsem poznal krásy dar,
tak pyšné hlavy, královského těla.

Hruď mladá vzdorně z živůtku ven chtěla
chvěl jejího se chřípí štíhlý tvar.
Jak díku nežádal by její čar,
sklopené oči víčky zacláněla.

A jak mé zpozoruje zadívání,
hned z očí upřených jí plamen září,
jak říkala by: Ty mne zdravíš, smělý?

Já z pokolení jsem, věz, oněch paní,
jež mají v moci vládnout nad císaři
a papeže před sebou klečet zřely.

PERSEUS A ANDROMACHA.

(Relief.)

Hle, jak uctivě hrdina zachráněnou tu krásku
vede se skály níž, tam až, kde draka sklál.
Ona však nevěří v mír a s váháním zachránce stíhá,
na tělo žádoucí as on jak ten netvor má chuť.

UMÍRAJÍCÍ ŠERMÍŘ.

Zač on bojoval? Jedno! Ať bylo to všední
o mzdu — vznešeným vždy člověk se ve smrti zdá.

Marie Majerová:

Náměstí Republiky.

Román.

(Pokračování.)

XVIII.

Nebylo to místo v krásné dílně velkých závodů, ale v zastrčené světničce malého konfekcionářského mistra, který pekl kabáty ještě se dvěma dělníky pro závod „Pygmalion“, jež strýc Lukovi zaopatřil. Ani se příliš nestaral; dal synovci adressu, řekl: „Tam a tam hledají dělníka, jdi se pozeptat. Na mne se neodvolávej.“ — Dobrá, pomyslil si Luka, neměl strýci za zlé, ani mu nebyl vděčen; prostě šel, zaklepal, představil se.

Malý mžikavý mužíček prohlédl si ho, potřásl hlavou, jako hračku otočil ho ještě do zadu, potřásl hlavou podruhé, ale řekl na konec:

„Restez!“

A Luka zůstal.

Dřel jako zvíře.

Nikam nechodil.

Spával v malém pokojíčku, na železné posteli; v hlavách měl Pannu Marii lurdskou z bílého porculánu, s modrou stuhou v pase s papírovými růžemi za hlavou a s porculánovým věncem immortelek u nohou. Na starobylém prádelníku s mramorovou deskou tísnilo se celé nebe sádrových svatých.

Manželka krejčího byla horlivá katolička; že v dílně nesměla pro mužovo přísně republikánské smýšlení projevovat své nábožné city, odstěhovala se s nimi do ložnice manželské i dělnické.

V dílně zase skvěla se od much znečištěná Marianna, odložená z kterési úřadovny, stará litografie představující stržení sloupu Vendomského s bronzovým Napoleonem, a trojbarevný nevkusný tisk „Dobytí bastilly“.

Celá domácnost občanova byla by dovedla Lukovi zošklivit republiku, kdyby již dílo nebylo vykonáno.

Mistr byl trošku potrhlý, rád řečnil a šermoval při tom rukama, rád škrtil na mzdě, a v sobotu po výplatě chodíval s dělníky i s paní patronkou dle starého demokratického zvyku do restaurantu na oběd, jemuž předsedal nejstarší dělník, a jejž platil patron, zaměstnavatel.

V malé hospůdce stravoval se i Luka, neboť patronka pracovala v dílně jako dělník; v poledne jenom nakvap praktická hospodyně sehnala oběd z traktéru a od hokyně, a za čtvrt hodiny dovedla připravit hody královské, že Lukovi připomínaly zašlé časy chatelaillonské.

Dětí v krejčovské domácnosti nebylo.

Třeba Luka nesytil se s mistrova stolu, přece jenom se sytil, a to mu velmi lahodilo po hladových týdnech, které prožil pod mostem. Lahodil mu spánek v řádné posteli, lahodilo mu čisté prádlo, a lahodilo mu soudružské jednání zaměstnavatele i dělníků. Zde nebylo železné discipliny velkého závodu; mistr hrál si rád na sansculota; a žádná idea nebyla mu dost pokroková. Při tom ovšem nespokojil se výdělkem svým a ženiným, ale dal pracovati na sebe ještě třem dělníkům, aby malá úspora rychleji vzrůstala.

Hospůdka byla navštěvována litografy a sazeči z nedaleké tiskárny, kteří tu hojně obtěžkávali svá vznikající bříška.

Ani zde nebyla nouze o radikální fráze a buřičské rozhovory. Bylo po volbách, a činnost zvolených socialistů se přísně kritisovala.

„Jak přijdou k veslu," kázal starý, šedivý litograf, „zapomenou na svůj rod."

„Tak, tak. Je to podivný pocit, vládnouti; působí jako čáry."

„Všichni se kasají, a na konec každému sklesne hřebínek."

„Co udělal starý žrout ministerstev, když přišel k moci? Obrátil svět na ruby? Udělil amnestii! A to je vše!"

„Zapomínáš na nedělní odpočinek, brachu. Báječný úspěch! Ve Vincennes dva se poprali; jeden byl pro, druhý proti; přívrženec Clémanceaua zvítězil, neboť hodil svému protivníku uraženou kliku na hlavu; za to však bude souzen pro zabití."

„Porota ho osvobodí!"

„Ne, ne! Osvobozuje jen vitriolové atentátnice."

„Ale považte, jaký temperament!" tasil se ještě vypravěč historky z Vincennes; „útočníku bylo osmapadesát, zabitému šedesát let!"

Všichni se smáli, žvýkajíce plnými ústy.

Luka poslouchal a divil se, jak možno se smáti, povídá-li se o vraždě. A pozastavuje se nad jejich nespokojeností s vlastními poslanci, otázal se jich:

„Proč je tedy volíte?"

Starý litograf mu odpověděl:

„Nedělají-li nic pro nás, aspoň nepodnikají ničeho proti nám."

Ale veselému sazeči nedal mlčeti úspěch vypravěče vincenské historky, i vytasil se:

„V neděli byl jsem v Tivoli na schůzi holičů; můj bratr holič hrozně se čertí a nechce v neděli zavírat; na schůzi našel většinu, bylo tam však přece několik snílků, jimž idea jest nad zisk, a ti již již dávali odhlasovat resoluci ve prospěch nedělního klidu, když tu kdosi přihlásí se ke slovu: Občané, povídá, já bych zavřel v neděli, v mém okresu není to nemožné, ale mám ženu, a ta by chtěla pak

každou neděli se mnou jít na procházku; než to, raději — smrt! Nezavírám! Hlasuji proti resoluci!"

Několik žvýkajících úst se rozprskalo, a kdesi převrhla se láhvička s vínem, které bublavě vytékalo na stůl.

Do hospůdky chodil v poledne vyhrávat potulný šumař, jehož bizarní nástroj sestával z bubínku spojeného s poklicemi a z dlouhé pastýřské píšťaly. Na bubínku byly připevněny dvě loutky oblečené v hadříky, jež jim čas strhal, odkrývaje jejich pilinovou nahotu. Netančily již, jen jakési trhané a šílené pohyby prováděly, podobné skokům šumařovým.

Hrával Marseillaisu a Internacionálu. Když uzřel poprvé Luku, spustil ruskou hymnu. S blbým úsměvem snášel nedůstojné taškařiny a šelmovství někdy krutá, jež si dovolovala celá hospoda; pak šel a vybíral po měďáku a vymáhal ho s náhlou drzostí u každého, s drzostí oprávněnou dřívějším ponižováním.

Ve výčepu dal si namíchat absint. Byl to zničený alkoholik.

V neděli odjížděli litografové, vesměs starší dělníci, na venek, kde skoro každý z nich měl malý domek nebo villu. A tu vyslechl Luka v pondělí vždycky mnohý stesk na věčnou práci a touhu po žádoucím odpočinku mezi drůbeží a zeleninou na drobné farmě, kde již hospodařila žena s dětmi.

A tu Luka, který tolik vždy toužil po společnosti svých bratrů dělníků, připadal si zde jako proletářík mezi měšťáky. Ti najedení litografové, kteří politisovali přes to, že viděli za kulisy, kteří volili přes to, že znali slabiny voleb i parlamentu, kteří každému kandidátu už předem nedůvěřovali a socialistického volili jen proto, „že snad přece ještě nejvíc bude držet s nimi", kteří úspěchy, reformy v parlamentě dobyté měli za vyražení, kteří své povinnosti k trpícím nešťastným odbývali velkomyslným sou na absint, potomci Kommunardů, jichž nejvyšším ideálem byl soukromý majetek, domeček na břehu řeky, to že jsou jeho bratři dělníci? To je dělnická třída, protiva třídy měšťácké? Ne, tady není třídních rozporů, tady z dělníků vyrůstá buržoasie, a nový proletariát roste jim pod patami. Luza pod mosty, luza bez práce a bez přístřeší, muži vyrostlí bez řemesla, dav živící se nejopovrhovanější prací, bezejmenné milliony táhnoucí káru, umývající nádobí, dnes kameloti, zítra hráči na burse, milliony plížící se podél zdí, vyspávající na lavičkách v parku, spodina nejspodnější, kalný rmut společnosti. Zástupy, o něž nikdo se nestará, o něž nikdo nestojí. Poslanci nevyhledávají jich přízně, protože nemají volebního práva, ba nemají ani práva domovského, nemají prostě žádného práva, jen právo zemřít hladem. Stát jich nemiluje, protože svou bídnou existencí zvyšují jeho passiva: šlapou morálku, páší zločiny a nezákonnosti, nezakládají rodiny, vyhýbají se armádě a kašlou na trojbarevný prapor. Vlastenectví a státní zřízení prodali by laciněji než za mísu čočovice. Zaměstnavatel jim nepřeje, protože neumějí řemesla, neradi dělají, a že nemajíce, co by ztratili, snadno se vrhají do stávky, podněcují své řádné druhy, jsou nespolehliví a nectí soukromého majetku. To jsou ti, kteří s Lukou spali v asylu a pod

mostem, kteří s košíkem na ruce prodávají ryby v hodině večerní, jež vyzvání konec práci, kteří v ulici Mufetardově nabízejí zrezavělé hřebíky a špinavé korsety, kteří se přiživují u bab a nevěstek.

A tu si řekl Vršin:

„Ne, boj o život neobejde se bez krveprolití. Právem silnějšího věčně udržely by se majetné vrstvy v sedle. Právem silnějšího musí se i tenhle proletariát dobojovat lepšího života. Nemůže věčně čekat na pomalý vývoj; s každou chvilkou mizí i jemu život a plyne bez radosti, bez potěšení. Všecka moc soustřeďuje se ve víření proudu kolem jednotlivých lidí. Kdyby nebylo kapitalistů, rozpadl by se kapitál, kdyby nebylo důstojníků, rozutekla by se armáda, kdyby nebylo vlády, ministrů a presidentů, rozdrolila by se celá státní administrativa. Odstřílet je kus po kuse," šeptal si Luka, „a najednou široký dav pocítil by, jak okovy padají mu s rukou . . . Co by učinil?"

„Opuštěné bašty by osadil, sespolečnil by všechen majetek, půdu by rozdělil tak, aby každý dostal jen, co sám může obdělat; nemohl by zaměstnávat dělníky."

„Jen je odstřílet kus po kuse! Pak by se již uvidělo, co se dá dělat! A kdyby hned nezavládlo bratrství, které má za cíl Proudhon, hůře nebude, než je."

„Zásadou jest nám volnost, prostředkem rovnost, cílem bratrství," opakoval si Luka ještě jednou citát z Proudhona; líbil se mu zvuk věty, ale smyslu neuznával.

„Jak nám může být rovnost prostředkem k dosažení bratrství? Dnes přece není vůbec možná rovnost, leda by znamenala zkrátit o hlavu ty, kdož uměle nad nás vyrostli."

Vždy znovu a znovu vracel se k místu, odkud vyšel. Ideje terroristů, kterými přivítán byl do života, hlásily se stále urputněji, a hlásily se tím oprávněněji, že všechny jiné možnosti mu selhaly. „Není jiné cesty," říkal si. „Reformovat jedince? To je teprv pomalá práce! I když se utvoří několik ostrůvků uvědomělých jedinců: nežijí-li pak jako příživníci ostatních, kteří ještě trpí?"

„Čekat na přirozený vývoj? V tom není spravedlnosti. Proč mají tak dlouho trpět ti, kdož by přišli ke korytu dobrého bydla za několik století dle přirozeného vývoje? A nevyrostla by i jim pod nohami vinou přirozeného vývoje pak nová kasta proletářů?"

„Má-li se něco pozměnit, ať se to stane hned. A protože nikdo dobrovolně nepustí namazaný krajíc z ruky, jest nutno užíti násilí. Násilím vyrvat kořeny společnosti, a od kořene znovu ji zbudovat. Zahladit všecky představitele moci, odstřílet je, od-stří-let."

Sotva Luka trochu se zasytil na místě, již opět píchalo jej dobré bydlo. Na vzdor strýcovu příkazu nepřihlásil se. Koncem března, v sobotu po večeři v malé hospůdce, vyšel si na procházku, cinkaje třiceti stříbrnými franky v kapse.

Že dřel jako kůň, že nikam nechodil, nastřádal je za tři měsíce. Mistr, jenž věděl o každém centimu svých dělníků, nabízel mu, že mu ušije módní oděv, mistrová nutila jej ke koupi prádla, již by mu sprostředkovala, ale Luka jen vrtěl hlavou.

Vyšel si na bulváry a prohlížel výkladní skříně. Jeden druh zvláště jej zajímal.

Elegantní výkladce zbrojířských obchodů, kde leskly se ručnice, pušky, pistole a bambitky s dlouhými hrdly, ohromné revolvery starých soustav i malinké, jako hračka milé a pranic hrozné browningy. Ty Vršin znal z Lodže; tam každý z organisace měl takového přítele v kapse... Chodívali za město a učívali se mířit, sestřelujíce láhve s planěk. Luka nikdy neshnal tolik, aby si koupil tu rozkošně nebezpečnou hračku, která byla jakoby spolkovým odznakem. Lákala jej vždy, často na ni myslíval; za první peníze, kterých ušetřil, — docela jako malý školák pistolku — běžel si on koupit browning.

Dlouho vybíral obchod; do velkého závodu, kde bylo mnoho nevšímavých prodavačů jeho věku, si nedůvěřoval; na konec odhodlal se a vkročil do malého obchůdku v postranní ulici, kde za skleněným pultem stál sám majitel, mírný, dobrosrdečný měšťan.

Neměl browningů mnoho na skladě; našly se tu pouze dva; jeden starší, velmi malý, příruční kousek, jako řezátko na doutníky! Bim, bim! a řezátko vystřelí... Náhodná koupě! Dvacet franků, pane, to je zadarmo! Nebo je libo nový, trochu větší? Úplně, úplně nový; hlaveň čistá jako panna. Franků padesát....

Luka dlouho nevybíral. Romantická touha míti zbraň, svou zbraň již v ruce, hrála mu prsty.

Rozhodl se pro starší zbraň, použitou. Nechal ji nabít na šest ran.

„Jen opatrně, opatrně," radil dobrácký obchodník; „střílí jako čert!" A než mu podal balíček, zkoumavě, snižuje hlas, zeptal se ho: „Nejste však nový Sokolov, pane, že se tak ptám?"

Celé jeho vzezření nasvědčovalo tomu, že se skoro bojí odpovědi. „Řekni ne, řekni ne," domlouvaly poplašené jeho oči, a malá pochybnost, cosi jako svědomitost, bázlivě čekala.

Luka trochu se zarděl, ale jeho dětský, vyjevený obličej byl tak nevinně udivený v tu chvíli, jako obličej školáka, který je tázán, chce-li svou hračkou zabít tatínka; tak překvapeně vyjekl na obchodníka, že dobrák plácl jej do zad a zcela kliden se zasmál:

„Nu dobře, dobře! To já jen tak... Žerty si tropím...!"

Volal za ním ještě na ulici:

„Dobrou noc, pane! Na shledanou!"

Rovnou cestou od zbrojíře vydal se Luka na Montmartre. Chtěl se pochlubit svou zbraní, mocí, kterou mu dodávala, důležitostí, jakou si teď připisoval ve vesmíru. S browningem v ruce nebyl již chudáčkem Lukou, ale mstitelem utlačených a bojovníkem nové doby, tajemným rytířem chystajícím se vykoupiti celou zemi...

Představoval si, co asi řekne Libertad; rozhodně postaví se proti jeho úmyslu a utrousí pohrdavě:

„Rozumný člověk dvakrát si rozmyslí, než vydá v šanc svůj život."

Život?

To bylo hluché slovo pro Luku Vršina. Pro něho byly životem jen ideje; život jednotlivcův nevážil mu ani tolik jako drobounká

muška, a jeho život byl mu už teprve lhostejný ... To nebyl kámen, o který by zakopnul na strmé cestě za svým cílem.

Rozumný člověk!

Má už dost toho Libertadova rozumu! Pracuješ, člověče? Pracuj rozumně! Čteš, člověče? Vezmi rozum do hrsti! Miluješ, člověče? Miluj rozumně! Ne, Luka nikdy nebude se opírat o drahocennou a zázračnou berlu rozumu; byla by to smutná pouť životem, studená a neužitečná . . .

Lukova uchvátaná duše předbíhala a vyvracela předem všecky Libertadovy námitky. Neboť toužila konec konců přece jen po nějaké approbaci, po slově povzbudivém a souhlasícím.

Libertad řekne:

„Puma, revolver zabijou člověka, ale nezabijí režimu."

Jedna puma! Jedna rána z revolveru! Ale ran musí být víc, musí pukat jako pupence budoucího jara, musí hřmít jako obrodná bouřka, která každým bleskem zničí jednoho nepřítele. Na prvního máje — to Luka stále v duchu přemlouvá imaginárního Libertada — na prvního máje prochází se tolik lidí po náměstí Republiky; dělníci, pochybní lidé, emigranti ruští i polští, kteří rok co rok čekají revoluci a rok co rok vracejí se zklamáni domů, nanejvýš v průvodu strážníkově . . . A každý z těch lidí má v kapse revolver, Luka to ví, Luka to slyšel od přátel, Luka to četl v novinách. Loni dokonce několika zatčeným anarchistům byly odňaty . . .

„Hm," slyší zase Libertada, jak by vedle něho seděl, „to je nosí s sebou jen, aby případně ztrestali příliš drzého flika."

„Ať je tomu jakkoli," stojí Luka na svém, „revolvery mají. Snad jsou nabity. Snad i oběť jejich jest vyhlédnuta. Snad čekají jen na signál, aby spustili kohoutky — a rázem bylo by náměstí vyčištěno! . . . A signál dá . . ."

„Pěkný anarchista," zase dí sarkastický přízrak Libertadův. „Anarchista nevraždí lidí, anarchista typu Libertadova ani pecky neodhodí na chodník, a pohozenou slupku pomorančovou odkopne s cesty, aby si jeho bližní nohy nezlomil . . .

Jak naslouchá těmto odpovědím, které jsou tak jasné a tak jisté jako noc a den, Luka malomyslní.

„To bych se načekal na tvou novou společnost," mrzutě a sklesle šeptá; „ne, ne! Je přece lépe odstranit násilím překážky vývoje!"

Pokusí se i Libertada o tom přesvědčit; uzná to jistě, vždyť je to tak logické!

A vztyčiv hlavu přidal do kroku.

Uhnal se trochu do vršku a prudce vrazil do skleněné síně.

V pološeru zahlédl tu dvě postavy v napiatém mlčení. Jejich postoj vehnal Lukovi krev do tváře. Cudná jeho duše byla uražena, a nepoměr hezké, vyvinuté Nory a skřítkovitého, pohádkově ošklivého Libertada příčil se v normálním člověku vkořeněnému smyslu zdravého výběru; bylo mu, jako by viděl hyenu laskat se s holubicí. Těžký vzduch v síni, nasycený horkými výdechy smyslné vášně, stiskl mu nepoznanou úzkostí jinošsky citlivý mozek a přikoval jej

na místě. Chtělo se mu prchnouti jako Josefovi Egyptskému, ale divná zvědavost, co se bude dít, zvědavost dospívajícího hocha, náhle probuzená březnovým vzduchem a těžkou vůní jara, vázala jej k podlaze. Avšak boj několika vteřin skončil vítězstvím cudnosti, a Luka zakašlal. Cítil, že musí něco říci, a neovládaje své řeči, vyhrkl, co mu slina na jazyk přinesla.

„Faun a nymfa,“ řekl. I zasmát se pokusil.

Ale mollový tón houslí, který slyšel znít, když vešel, přelomil se a zalkal. Zalkal v jeho smíchu.

„To je šílenství, šílenství! Jak jsem mohl kdysi mu věřit? Jak jsem byl zaslepen! Vždyť on jde jen za svou radostí, za svým požitkem, a vše ostatní je mu lhostejno! Nejhezčí dívky jsou jeho, jeho jest žurnál, jeho jsou děti, jeho jsou ideje, on jest vůdce, on jest tyran — a říká si „anarchista“! Toť největší paradox, jaký kdy od něho vyšel: paradox jeho života.“

A kus po kuse vybavoval se Libertad z mlhy, kterou sám Luka jej oblil, jako z dýmu kadidla nepravý bůh.

Jen jedno ještě jest Lukovi nejasno: věří Libertad v příští velkou, krásnou a zdravou společnost? Věří, že bude někdy lépe? Kdyby věřil, leccos by dalo se omluvit, leccos by se vysvětlilo. Že nechce čekat, to by mu Luka odpustil; nikdo nechce čekat, ani sociální demokraté ve střední Evropě, ani revoluční socialisté na Rusi. Všichni snaží se urvat již dnes kus blahobytu, ale jejich činy vedeny jsou určitým směrem, mají svůj zákon, překrásnou a velkolepou účelnost. Ale kdyby chtěl jen chvilkové dobro, zlepšení života jednotlivcova, to by přece ničím nelišil se od sobeckých měšťáků! . . .

Jaký by tu byl rozdíl?

Morálka?

Morálku tvoří si přece každý co nejpohodlnější pro sebe: Libertadovi jest příjemnější neřídit se veřejným míněním, jest mu milejší žít bez předsudků; a taková byla by pak jeho morálka. Dnes — dnes ovšem bojuje neustále s nepřátelským prostředím, neboť v klidu zbraní ono člověku stále vnucuje své hodnocení; ale to že by byl celý rozdíl? To by bylo vše? . . .

A Luka cítil, že se valí naň pohroma, kterou předvídal již od té doby, kdy se pohádal se strýcem.

Ztratí Libertada? Ztratí vůdce?

A měsíc, který prožil do prvního května, byl bolestný měsíc boje, ve kterém vždy pronikavěji vítězil přítel browning.

(Pokračování.)

Camille Lemonnier:

Dobrá láska.

Přeložil *X. Černý.*

(Pokračování.)

VIII.

Potom jsme šli již jen dvakráte k lavici. Mezi vysokými stromy tetelilo se veliké horko. Chabé slunce, temné zlato listí, slabý van zápachů, stoupajících ze země a z kor, vyloudily harmonické a zpozděné sňatky, ono vznešené snoubení se tichých duší, zbavených hořkého půvabu mládí. Celá krása léta není v ostrém a vírném zpátečním proudu života smyslného: život ten je příliš blízek počátkům; dotýká se ještě prvotního věku plemen; a mládí člověka podobá se bouřným periodám světa, zmítaného sopečnými ohni.

Tam napadla mně myšlenka, jež se mi často vracela: ona mně ponechala radost ze zdokonalení se stárnutím. Sestoupil jsem se svahu svých dnů a odměřeně jsem se blížil zelenému a vodami šumícímu údolí, kde duše, vzdálena bouři, v jasných chvílích z pozdních šťav robí si med, jehož neporuší žádná kyselina.

Zdálo se mi, že jsem teprve počal žíti. Ostatní život, podobný chůzi po kypící půdě, vzduchem vzbouřeným, nebyl ničím proti svěžímu klidu usedlého rozvažování o tomto Tempé, při němž zakoušíme božskou harmonii vniternou.

Jednoho rána jsme byli sami: byl rozkošný den uprostřed podzimu. Květy vydechovaly mdlou vůni, zbytek velkolepých kytic letních. Poslední včely, letem už chabým, avšak s křídly tím krásnějšími, vířily v slunci.

Fréda tedy přišla, neboť jsem jí byl řekl, že já rovněž přijdu do zahrady; chvíli jsme tam pobyli, pozorujíce lahodu všech věcí, se srdci dojatými, nemluvíce. Brzy však jsem ji jal za ruku. Cítil jsem, že slova musí býti vyslovena, neodčinitelná jako všecka slova, jež vycházejí z duše ve vážných chvílích života. A ona snad proto sešla do zahrady, aby je vyslechla.

Upjal jsem se nyní na tuto lavici, na níž po prvé jsme si nahlédli do hlubin nitra, jakousi něžnou a přemrštěnou pověrčivostí. Byla jako bod cesty, na němž jsme se, opačnými stezkami přicházejíce, oba setkali. Řekl jsem jí: „Ó Frédo! Není větší pustoty nad

tu, jež obklopuje dvě bytosti, jako jsme my. Jsme uprostřed života bytostí tak opuštěni, že nenáležíme než sami sobě. Od nás nevede více cesta k ostatnímu světu. Jsme jako ostrůvky ztracené v nesmírných vodách. A snad ani není většího štěstí; neboť nyní přestali jsme se podobati ostatním lidem, jimiž hýbou slepé síly bez jejich vůle. A vše, co počneme nyní, budeme konati zcela uvědoměle."

Napadlo mně, že mluvím, jako bychom se byli již dříve spolu o tom dohodli, že svých osudů více od sebe neodloučíme. A přece ona dosud neřekla mi ani slova, z něhož bych mohl souditi, že je mezi námi něco jiného než sympatie, vzbuzená naším neštěstím. Naše duše nikdy nepřekročily hranice tajemství, jež mezi nimi byla; dostaly se nám až na kraj úst a pak se vrátily do tajemného domu, kde žily osamělé.

Fréda na mne již nepohlédla: její oči, ztracené v prázdnu, jako by byly upřeny spíše na bod trvání než na bod prostoru, ve hloub onoho dobového neznáma, v němž události předem jsou stanoveny. A nemluvila ničeho: chvěl jsem se, aby neodpověděla na moje vzrušení mlčením.

„Ó přítelkyně! dovolte mi, abych vám dal to jméno, odůvodněné dlouhou shodou utrpení. Přítelkyně, neslyšela jste mne?"

Takto jsem k ní znova promluvil tak slabým hlasem, že jsem jej sám sotva slyšel. Spatřil jsem, jak v její zemdlené oči vcházelo vzdálené světlo. Unikla stínům, zachovala si jejich bledost a odpověděla mi velmi tiše:

„Poslouchala jsem vás jako ve snu . . . A není-li to všecko snem ve skutečnosti?"

„Život není nic jiného, Frédo. Myslíme, že žijeme, a sníme; jdeme ku předu s očima zavřenýma, k cíli, o němž nevíme ničeho. A pouze život v nás ví, co chce, leč nemůže toho říci. Vrátila jste se mi jako z hloubi nějakého snu, ó nebeská přítelkyně znovunalezená! A já jsem vás neznal ještě a přece jsem vás poznal. Vše to opravdu podobá se snu."

A tu, jako by po dlouhém skrývání se byla najednou vyšla z oblaku a konečně se mně objevila, pravila mi:

„Ano, to jsem právě já. A přece nejsem než jen bývalá Fréda, kterou jste znal."

Hlas její připadal mi lahodným jako probuzení se rána, jako první ruch života, a nastal den, jemuž žádné dny nepředcházely.

„Frédo, objevila jste se mi co mladá dívka, jaká jste byla dříve . . ."

Přiblížila ruku k mým ústům, a tak minulost se stala, jako by nikdy byla nebývala, neb pouhým dotekem té ruky, jež na mých ústech zpečetila minulost, všecko zmizelo.

Vzal jsem ji za prsty, opřel je dlouze o svůj obličej. Byl bych chtěl umříti v lahodě té chvilky, s její rukou na svých zavřených očích. Život byl odpykán. Nikdo z nás nevěděl, kdo se byl prohřešil na druhém. A pak již nikdy neběželo mezi námi o čas, jenž tomuto předcházel.

„Ó Frédo," děl jsem, „vy jste se mi objevila první ženou a prvním jitrem."

A tak byly mezi námi pouze myšlenky smavé a lehké. Já jsem od ní nežádal nové oběti.

Byli jsme jako dvě volné duše, jež čekaly na sebe, a jimž není třeba osvědčovati si zevnějšími projevy dar, který si samy v sobě daly. Nemluvil jsem k ní tedy o budoucnosti; čas pro štěstí, jako bylo naše, je obsažen, až do krajnosti svého trvání, ve chvíli sebe kratší, v níž nabudeme jistoty, že netřeba se nám o ně báti. Ačkoli člověk nemůže nabýti ani ponětí o věčnosti, přece ji, jako moře bez břehů, pije v kapce vody, která jest, oproti jeho nesmírnosti, nekonečně malou částečkou doby, v níž žízníme.

Byl jsem vedle Frédy jako nováček, jako prosťáček, nemající ještě o životě ponětí. Stáli jsme na břehu života, v panenské kráse světa. A věčnost tekla. A nikdo z nás neviděl, že kaštan nad našimi hlavami počal shazovati listí; v nás samých zazelenalo se znova a mnohem krásněji.

IX.

Ještě jednou, naposled, šli jsme pod ten strom. Bylo to na konci podzimu; všecko listí už spadlo. Řekli jsme si beze smutku:

„Ano, je tak dobře, listy opadaly. Strom však žije. Ve svém nitru chová poklad plodné mízy; jeho stáří, jako mladá vesna, bude osvěženo proudícími šťavami."

Takto, ona a já, jsme hovořili v nové božské chvíli na lávce: zázračná vlna mladosti stoupala jí stále z duše na rty. Někdy však nemohla najíti slov k vyjádření krásy svých citů, a tehdy mluvily pouze naše oči. V jejich světle sledoval jsem odlesk jejích myšlenek, jež se přizpůsobovaly mým; nemohli jsme říci, u koho z nás dříve vznikly.

A tehdy ještě jednou naše myšlenky, hledajíce sílu věčnosti velikého stromu, spolu splynuly. Naše slova bez vědomí našeho nabývala smyslu, vztahujícího se k mladému životu, jenž hluboce nás osvěžoval.

Slunce již nebylo; kolem našich nohou kupilo se hustě a měkce listí. Najednou přelétla včela; jedna z oněch virgilovských, jež jsou dcery smrti. Fréda neznala latinské bajky; avšak jméno, vzpomínka jako duchovní včela přilétla na její ústa. A byla to jistě duše nějakého básníka, nebo zamyšleného a vzníceného brahmana: něžný Michelet „Hmyzu". „Ach," pravila mně, „jak měl pravdu! Není to včela smrti, nýbrž vzkříšení!"

Slovo osvětlilo všecku nezměrnou tmu. Jakýmsi rozletem ducha, podivuhodnou předtuchou vyslovila domněnku, snad skutečné rozřešení. Duše naše obnovily zázrak, myslíce totéž, tutéž věc božskou, vystupující z pramenů bytí.

Tak spojila se Fréda s projevem mé víry; ukázala se mi býti obcováním v životě bez přetržky, věčností plemen. A smrt odešla z našich duší, jako dříve byla odešla z našeho života. Zůstala jen

malá včelka, opozděná před příchodem smutných dnů zimních, jež poletujíc mezi dvěma věčnostmi přetvořovala zárodky smrti v podstatu nového života.

„Smrti není, Frédo," řekl jsem. „Vše se obrozuje, vše je pouhá přeměna. Vlna žene vlnu k břehům věčnosti."

Vroucí výlevy stoupaly nám do očí, plnily je rosou velikých a tichých radostí. Věčnost byla odhalena. A ona nechala svou ruku v mých rukou spočívati.

V tu prorockou chvíli objevila se mi Fréda velmi vysokou a světelnou, s prsty tajemství, jež se byly dotekly tajemství, aby daly vytrysknouti poznání. Byla jako Vestálka, dýchající ústy v plamen lásky a života. Sama byla zázračným obrozením věcí. A ruce její v mých byly chladny ze vzácných úzkostí, jako když odchází duše za mdloby tvaru hmotného na prahu jasu.

Nemyslil jsem již na ženu bývalou, již jsem znával.

To bylo naposledy, co jsme pobyli pod stromem, neboť potom přišly deště; my však jsme nosili v sobě dojem věčnosti a kráčeli jsme před ostatními lidmi až na konec cest. Přiblížili jsme se k neznámu sebe sama a života.

A v našich očích dlouho zůstalo světlo.

X.

Můj příbuzný na venkově vdával dceru. Znal jsem ji co děcko; její otec mne požádal za svědka. Přijal jsem tím raději, že nás pojilo staré přátelství. Netušil jsem, že tento návrat k rozkošným i smutným myšlenkám stane se mi neodvratnou příčinou bolesti. Přišel jsem večer před svatbou: uchýlil jsem se přímo do bytu svého příbuzného.

Podle maloměstského obyčeje byla vystrojena pro hosty veliká hostina. Mne posadili po pravici nevěstině. A tak po celou hostinu jsem měl vedle sebe to malé srdce, jež poprvé poznalo lásku. Nebyla hezká, ale měla kouzlo povah přímých a skromných; a při té veliké životní změně, s vážnými myšlenkami, jež jí vnukal pocit nových povinností, byla její tvář téměř krásná. Znova proniklo mne přesvědčení, že krása, ve svém nejvznešenějším výrazu, jest odleskem mravního zanícení, v němž se promítají duše ve chvílích nejvyšší citovosti.

Sňatek dává opět mladé křesťanské dívce, v předvečer svátku, kdy se má státi ženou, onu nekonečně něžnou záři mystickou, jež plála bledými a hlubokými světly v jejích zřítelnicích v den prvního přijímání. Jsou to dvě doby jejího života, kdy bělost jejího oděvu jeví se skutečným symbolem jejího stavu čistoty a sama se nám jeví jakoby odloučena od země, s tváří, třeba sebe škaredější, přece ozářenou jakýmsi duchovním půvabem.

Má mladá příbuzná, všecka bledá a rozechvěná ve svých stříbrných satinových šatech, připomněla mně triptycká děvčátka po návštěvě andělově. Nemluvila, byla jako ponořena v sen, ruce na stole, své dlouhé jemné ruce, na jejichž prst kněz právě byl navlékl prsten.

Hosté se brzy rozveselili; čím však oni bavili se hlučněji, tím více já, jenž jsem nepil vína, vzpomínal jsem na chvíli svého života, kdy jako ten ženich zde, jenž časem potají stiskal prsty své ženě, seděl jsem vedle Frédy. Také já tehdy, jako tento mladík, domníval jsem se, že vidím před sebou otvírati se brány štěstí; a Fréda, ve vší nádheře své krásy, vážná i usměvavá, zcela bledá, byla ve věku této sladké nevěsty.

Myšlenka ta mne již neopustila.

Způsobila mi uvnitř tak veliká muka, že jsem použil ruchu, povstavšího, když mladý párek odcházel, a vklouzl do hloučku a vytratil se ven.

Pro večerní procházky za prvního zimního sněhu byla určena veranda, svými pozlacenými žerděmi podobná jakémusi parádnímu stanu. Tu chvíli se tam procházely, v drobných vlnkách hedbáví a sametu a v lehkých záplavách vůní, zabalené dekoletáže dam; tamtudy po slavnosti kostelní za štěstím spěchaly v hedbáví drobné bílé nožky nevěstiny. Štíhlá a pružná poprsí, krásná a nahá ramena v bělosti třesoucích se velikých květů táhla mimo průvodem.

Nastala noc. Malý tajemný kočár stanul před verandou; na kozlíku seděl kočí v kožichu, nehybný v těch padajících bílých vločkách, oprati a bič drže v tlustých rukavicích, kožešinou podšitých.

Vysoká okna v přízemí i v poschodí odrážela se zlatým světlem na temném průčelí se sněhem obalenými balkony, s kariatydami zimně oděnými. Na jasných průsvitných záclonách stále míhaly se silhouetty. Poprsí žen, jemné stíny dívek, ramena mužů míjely, pohybujíce se jako loutky, posuny křehkými a prudkými. Všechen život starého paláce jako by se byl soustředil v tomto stejnoměrném, šťastném, teplém jase, jejž rozlévaly kol lustry a svícny. Druhé poschodí, docela černé, jevilo ve tmě řadu svých vysokých, studených oken, za nimiž se tajila smrt pokojů.

Malý kočár čekal. Střecha jeho byla pokryta sněhem. Kůň netrpělivě zvonil udidlem. Chodci jedva si kočího, schovaného v kožichu, povšimli. A přece tam byl, v němé posici, jako nějaká postava osudu. Malá nevěsta nikdy nezapomene na chvíli, jež nastane, na kočár ve sněhu, na klapnutí dvířek zapadajících za rozpaky mladé žínky, zimomřivě schoulené do svých obalů.

A stíny nahoře míjely a pohybovaly se za nápěvu paiónů a madrigalů. Vločky jako labutí chmýří tancovaly ve vějířovitých, jasných vrstvách, jež v ledovém vzduchu vyznačovaly rozevření žaluzií.

Chvílemi starý kočí vytáhl šíji z kožichu. Nepodíval se na vysoká osvětlená okna; po očku však pozoroval, zda se neobjeví světlo ve druhém poschodí. Věděl, že tam je pokoj, odkud přijde znamení k odjezdu, pokoj, který se v jistém okamžiku osvětlí, aby se tam naposledy přistrojili.

Brzy objevilo se světlo za záclonami a běželo nocí druhého patra. Pak postavil kdosi lampu na stůl poblíž jednoho okna; červený odraz stínidla hodil jitřenkový odlesk na skla. A jako na vy-

sokých záclonách salonů, pohyboval se jakýsi drobný zimničný stín, obrys mladého ramene v okruhu lampy. A jiné silhouetty počaly se kolem půvabného profilu hýbati; živé, podivné pohyby rukou, snad matky, snad sester . . .

Pokojská vytáhla záclonu, dívala se, jak padá sníh. A vše se smísilo: obrazy splynuly jako v tajemství, v oblak. Na okamžik jakoby dvě ruce zvedaly nějakou vzácnou látku, jež se rozvinovala na dlouho, zachovávajíc vlnivost a ženství nějaké živé osoby.

Malá dáma v bílém oděvu svatebním vzdala se symbolu nevinnosti. Krásný hedvábný šat s pomerančovými květy sklouzl jí s ramen a zůstal pak pouhým podivuhodným předmětem, jejž jedna z žen na okamžik zvedala v prstech blíže okna.

Nyní se postavila dívka před zrcadlo a dívá se udiveně, zrakem již pozměněným, do něho. Už nespatřuje sebe samu: není již mladou dívkou, jakou byla, není ještě ženou, jíž se právě stává; něco se stalo, v čem je sama sobě cizí. Její polonahá hruď tepá do živůtku, všecka křehká, v křivkách ještě nerozhodnutých. Již necítí toho jemného, pýřivého ostychu, který ji dříve, když někdo vešel do pokoje, nutíval, aby se rychle zahalila. Její sestry a služky, jež ji obklopují, ji neuvádějí v rozpaky. Je jí tak neurčitě, jako by měla pocit, že nenáleží již sobě, že někdo jiný může nyní na ni volně hleděti. Směje se, chtěla by plakat, cítí, jakoby byla trochu nepřítomna ve všem tomto zmítajícím se světě, je bez vědomí, jako ve snu . . . A chvíle je velice sladká; příjemná zimnice ji elektrisuje; otáčí kroužkem na prstě. Potom divně stočila zrak na své rameno: zakrylo se čímsi, a jako by byla ucítila dotek knírů; snesl se na ně polibek, koží proběhlo růžové rozčilení. Nechce věděti, kdo to je, kdo ji to pozoruje pohledem, jakým sama sebe dříve pozorovávala. Hned na to, aby způsobila obrat, počala žvatlati nesmysly jako papoušek.

Její lehký mozeček je zároveň velice klidný i děsně zmítaný, závratí raněný. Už by se chtěla cítit unášenou vlakem, býti velice daleko, a současně se jí zdá, že by mohla takto zůstati po dlouhou dobu a na nic jiného nemysliti.

A přece jí všecko připomíná, že odjede, a že za okamžik tento dům jejího dětství přestane býti jejím . . . Také její sestry smějí se trochu bláznivě, trošku přes míru, jakoby se ohlušovaly a před ní něco skrývaly. A stůl a květy koberců a police na knihy a úzké lože pod květovanou dalmatikou: vše to již není, čím bylo . . . Vše to je najednou tak smutné, tak zapadlé do minulosti, s výrazem výčitky věcí už zapomněných! Ach! Nyní by chtěla býti sama, jen minutku, a dotýkati se jich, těch milých starých předmětů, jež se posud chvějí jejím životem a které, až odjede, budou pouhými relikviemi; dáti s bohem milovaným knihám, políbiti podušku, na níž snila prvý sen lásky. A najednou si všimla, že lože jest neodestláno.

A záchvat, tak dlouho potlačovaný, ji přemohl: zalily ji slzy opravdového odjezdu, konečného rozloučení. Nebude již spáti na tomto bílém lůžku, na němž spávala sama; má nyní pouze pocit veliké opuštěnosti.

„Hleďme ji, bláznivou! . . .“ pravila matka, objímajíc dceru, celou horkou statečnou svou vášní, a obě zůstaly přitisknuty k sobě vzlykajíce. „Maminko! Maminko!“ Matka však našla slovo, jímž rozvázala smutné kouzlo: „Co by řekl tvůj muž, kdyby tě takto viděl?“ Usmála se; polibky vypily poslední slzy. A to děcko nemyslí nyní na nic, než na kouzelnou tu věc: „Mám muže!“

Nyní změť silhouet střemhlav zmizela . . . Kočí viděl, jak stín jakési malé ruky upravuje někomu na čele kapuci pláště . . . Potom se okno plně ozářilo. Za záclonou pohybuje se pouze jakási žena, dělající v pokoji pořádek. Kočí upravuje si nyní záhyby přikrývky na kolenou a dotkne se poplítkou biče uší koňových, který už dávno dříme. Zazní hlasy. Přijde sluha; drží dvířka otevřena. Dovnitř rychle vklouznou dva stíny. A již uhánějí, jakoby prchali. V dáli ve sněhu zaniká hrčení kočáru . . .

Ach slečinko! Ach paničko!

Také na nás kdysi čekal přede dveřmi lehký kočár a pak nás odvezl. Počal jsem vzlykati.

„Kočár . . . kočár . . .“ opakoval jsem si nesčetněkráte, jako by stačilo vyvolání tohoto hmotného tvaru, abych oživil illusi svatební chvíle svého života.

Bylo mi do pláče; hlavu měl jsem do dlaní vtisknutu.

Několik hodin jsem bloudil šerem ulic. Když jsem se vrátil do velikého domu, v němž dneska scházela drahá bytost, jež ho až dosud oživovala, všichni hosté tohoto odpoledne slibů a radosti již byli odjeli.

XI.

Tu dobu se mně zdálo, jako by nás podivné pohledy kolem špehovaly. Evangelické ženy, jež se odřekly radosti, aby se věnovaly úlevě utrpení, jevily při setkání více chladu. Už neprokazovaly takovou úctu té, jež jim slula pí. Darboisová. Odříkání, milosrdenství neudusily v nich pomluvy a závisti, jež podpichují ženu neprovdanou.

Byl jsem tím v čistém svém kultu Frédy spíše raněn než pohněván. Svět, jako země za plavby po volných mořích, svět, o němž jsem se domníval, že jsem jej ztratil v zatáčce nového života našich duší, zmocnil se mne opět svou malichernou a zlou dotěrností. Srdce mi krvácelo tak, jak nekrvácelo ani za času bývalé rány. Bylo mi, jako by svatokrádežné ruce byly se dotkly posvátných závojů, za nimiž se tajilo tajemství jejího života.

Jaký podivný osud, ten náš! Vrátil jsem se k Frédě se srdcem očištěným; nevěděl jsem, je-li nový cit, jenž mne k ní poutá, ještě láska; věděl jsem pouze, že jsme se kdysi milovali špatně, citem, jenž té doby měl jméno láska. A dobře: zdálo se, že to byla právě tato láska, jež se stavěla mezi nás přehradou.

Vyznav jí svou nekonečně úctyplnou náklonnost, jež v podstatě byla výkupem bouřné minulosti, nepřestal jsem býti člověkem bývalým, jenž ji učinil nešťastnou. Žádné nové pouto nemohlo zabrániti, aby stará pouta nebyla přetrhána, a tak jsme zůstali odloučeni, abychom

byli spojeni. Naše srdce byla jako rozptýlené kusy, jež se hledají, aby se spojily, a nemohou již znovuvzbuditi hluboké bušení života.

Cítil jsem, že jsem Frédu ztratil v okamžiku, kdy mně byla vrácena, kdy natáhli jsme se dvou břehů ruce proti sobě, s tváří rozzářenou: soucitem a ideálem. A byli jsme svobodni s pouty těžšími, jež vzešla právě z naší svobody.

Byla to veliká zkouška. Neměl jsem již práva na Frédu; a ještě méně práva jsem měl státi se příčinou příkoří, jež by jí bylo snášeti od lidí. Myslil jsem, že jediná pomoc by byla, kdybych se odstranil, kdybych odešel z tohoto domu, kde jsme byli společně zakusili čistou rozkoš, nalezše se znova v harmonii a v kráse. Vzal jsem si záminku, abych na čas odejel; neměl jsem odvahy vzdáti se na ráz svého úkolu; pak jsem jí psal.

Zpovídal jsem se to ze svých mdlob; odvážil jsem se ji prositi, aby mi dodala síly a pomáhala mi v mém rozhodnutí; nemluvil jsem jí o minulosti, nýbrž o tom zlomku času, jejž jsme měli před sebou, a v němž byla také naše minulost, jež nás znova zaujímala.

Odeslav list, litoval jsem, že jsem jej psal. Odvětila mně jedinou řádkou, a ta svědčila o nadlidské odvaze: „Co nám záleží na lidech před naším svědomím! V bezpečném zátiší, do něhož jsme se utekli, nemáme se co báti jejich ran!“

Neznal jsem jí tedy tak, aby tato krása její duše, náhle mně odhalená, neobjevila mně něco, čeho jsem dosud neznal. A zlíbal jsem a slzami skropil její dopis. Hledal jsem v něm smysl, jenž by sahal dále nežli značky. Mohu říci, že jsem v tom vyčerpal všecky dohady.

Lidská radost přešla v pocit uznání a obdivu, s nímž jsem ji viděl jíti vstříc mučednictví. Pochopil jsem, že jsem byl zbabělý v okamžiku, kdy jsem jí prchal, hotov zanechati ji sobě samé. A neobyčejná síla, božská mohutnost oběti učinila z každého jejího slova jakoby částku jí samotné, krvácející i šťastnou.

Co záleží v pravdě na světě, jenž je pouze jednou z míjivých forem času, dvěma bytostem, jež jej směnily s věčností! Či nám nepovídalo svědomí, že jsme si sebe zasloužili, vydavše se ranám kamenů a trní Kalvarie, horší nad všecky jiné? Pochopil jsem, že bezpečné zátiší, o němž se mi zmínila, byla důstojnost a krása našeho nového života; podobalo se ostrovu vyvýšenému nad vodami, utvořenému z ostrůvků druhdy oddělených, k němuž nevede žádná cesta ze světa.

Ó drahá ženo, opakoval jsem si stále, dobrovolná mučednice zákona odříkání a lásky, milosrdná sestro Chudých a Zarmoucených, jež na mně jsi žádala pouze Milosrdenství a Dobročinění, učíc mne povinnosti příliš lehké, a pro sebe ponechávala jsi nejhorší útrapy! A mé štěstí je svazek mečů, jež jsi zabodla do mé krve a jimiž otáčíš . . .

(Dokončení.)

Jaroslav Prousek:

Hra s králem.

V hru do sázky dal král svou čest.
Dí k hraběti: „Co ty dát chceš?“ —
Říc' králi váhá . . . málo jest
čest podat též . . .

I praví: „Čest chci rovněž dát.
Též meč svůj k ní. Jej nejradši
mám ze všeho, jen ač-li snad
to postačí . . .“

Tkví v řeči jeho nesmělost.
Tu král se k němu nachýlí:
„Ty nad meč lepší chováš skvost:
zjev ženy spanilý . . .!“ —

Ó, nesnadno je díti „ne“,
král přání svoje řekne-li,
(zlá msta tě jistě nemine!) —
A šachy stavěli.

Bled hrabě byl, ba zsinalý,
když na figury prsty klad' . . .
Svou sázku s králem prohrá-li?
A začli hrát.

Ne dlouho hráli — rozjitří
se boj, v před figur sbor
se tlačí . . . Získal body tři
král druhu na úkor . .

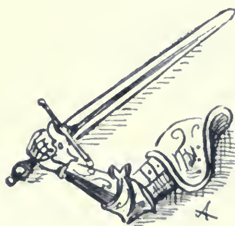
(Jist výhrou v sladké představě
již smyslů žízeň rozžehá
a v duchu s paní k zábavě
již uléhá . . .)

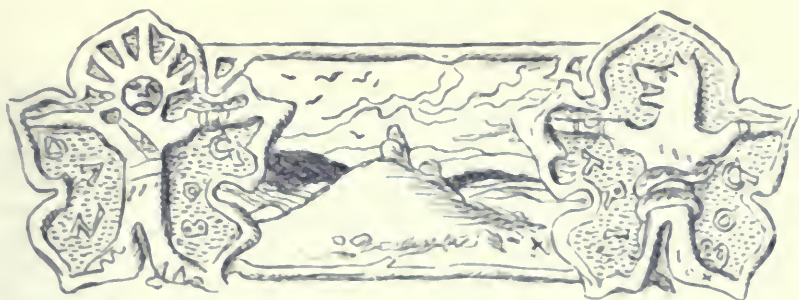
Však hodiny dvě později
si rovni byli oba dva.
A oba měli naději
ve vojska svá . . .

A slunce hasne . . . Smráká se . . .
Vojsk obou prořiď bojem řad . . .
Tu hrabě s chvěním ve hlase
děl „šach“ a „mat“ — — —
— — — — — — — — —
A králův výraz nudou mdlý
kmiť hněvem . . . Mžik stál tich,
pak zasmál se, a pohled zlý
se z očí mih’ . . .

„Můj obdiv!“ šklebně posléz prál.
„Hra důmyslně vedena.
Však stokrát kdybych nevyhrál,
zda to co znamená?!“ —

A sluhy rázem povolav
pak hraběte dal spoutat jim
a odvést: „Adieu, mon brave!
Pro dnešní noc se dobře bav;
tě ženě nahradím!“

Maurice Maeterlinck:

Novalis.

Přeložila Marie Kalašova.

I.

„Lidé kráčejí různými cestami; kdo je sleduje a srovnává, uvidí utvářeti se divné figury," praví náš autor. Vybral jsem tři z těchto lidí, jichž cesty nás vedou na tři různé vrcholy. Viděl jsem na obzoru díla Ruysbroeckova zrcadliti se nejmodravější vrcholy duše, co v díle Emersonově se vlnily nepravidelně poníženější výšiny lidského srdce. Zde se nalézáme na strmých a často nebezpečných hřbetech mozku, ale jsou tu, mezi zelenajícími se stráněmi hřbetů, místa plná lahodného stínu, a vzduch jest tu nezměnně křišťálný.

Je podivuhodno viděti, jak se rozbíhají cesty lidské duše k nedostížnu. Nutno sledovati okamžik stopy těchto tří duší, jež jsem shora jmenoval. Šly, každá svou cestou, daleko za určité kruhy obyčejného vědomí, a každá z nich se setkala s pravdami, jež se sobě nepodobají a jež jest nám přece přijmouti jako sestry ztracené a opět nalezené.

Pravdou skrytou jest, čím žijeme. Jsme jejími bezvědomými a němými otroky a jsme spiati pouty, dokavad se nám nezjevila. Ale sotva že jedna z těchto kromobyčejných bytostí, jež jsou tykadly duše nesčetně jedné, ji tuší okamžik, tápajíc v temnotách, i ti nejposlednější z nás, kterýmsi náhlým a nevysvětlitelným odrazem, se cítí něčeho zbaveni; kterási nová pravda, vyšší a ryzejší a tajemnější, zabírá místo oné, jež byla objevena a jež prchá, nezvratně, a duše všech, aniž co se jeví na venek, zahajuje dobu jasnější a slaví hluboké svátky, jichž se účastníme jen opožděně a z povzdáli. A myslím, že tímto způsobem stoupá a se ubírá k cíli, jejž ona jediná zná.

Vše, co lze říci, není nic o sobě. Položte na jednu misku váhy všecka slova velkých mudrcův a na druhou bezvědomou moudrost tohoto děcka, jdoucího mimo, a shledáte, že co Plato, Marcus Aurelius, Schopenhauer a Pascal nám byli zjevili, nenadzvihne ani o vlas velkých pokladů bezvědomí, neboť děcko, jež mlčí, jest tisíckrát moudřejší než Marcus Aurelius, jenž mluví. A přece, kdyby Marcus Aurelius nebyl napsal oněch dvanáct knih svých rozjímání, část nepoznaných pokladů, jež naše děcko chová, by nebyla táž. Snad není možno o těchto věcech jasně mluviti, ale ti, kdož dovedou hluboce sebe se otazovati a žíti, byť jen co trval blesku mih, podle své celistvé bytosti, cítí, že tomu tak. Možná, že kteréhosi dne budou objeveny

důvody, mocí jichž, kdyby nebylo bývalo Platona, Swedenborga nebo Plotina, duše prostého člověka, jenž jich nečetl aniž kdy o nich doslechl, by nebyla tou, jíž jest neklamně dnes. Než, nechť tomu jakkoliv, žádná myšlenka žádné duši nikdy se neztratila, a kdo vypoví, co vše v nás žije dík myšlenkám, jež nebyly nikdy vysloveny? Naše vědomí má více jednoho stupně, a ti nejmoudřejší dbají jen našeho bezmála bezvědomého vědomí, protože již již se stává božským. Šířiti toto transcendentálné vědomí bylo, zdá se, vezdy neznámou a svrchovanou tužbou lidí. Na tom nezáleží, že zůstává jich tajno, neboť zůstává jich tajno vše, a přece jednají ve své duši tak moudře jako ti nejmoudřejší. Pravda, většinou lidé nežijí asi, leč v okamžiku, kdy umírají. Prozatím toto vědomí se nešíří než šířením nevysvětlitelna vůkol nás. Snažíme se znáti, abychom se naučili neznati. Nezveličujeme sebe samých leč zveličováním tajů nás skličujících a jsme otroky, kteří jsou s to, aby si zachovali touhu k životu jedině tím, když, nepozbyvše nikdy srdce, ztíží nemilosrdnou tíhu svých pout . . .

Historie těchto čarovných pout jest jedinou historií nás samých; neboť jsme tajemnem, a co víme, není zajímavé. Není dlouhá tato historie, až do dnešního dne; jest obsažena na nemnoha stránkách, a řekl bys, že nejlepší z lidí se báli na ni mysliti. Jak málokdo měl odvahu pokročiti až ku krajnostem myšlenky! A jmenujte nám jména těch, kdo tam pobyli několik hodin ... Nejeden nám ji slíbil, a někteří se o ni pokusili kteréhosi okamžiku, ale v brzku pozbývali síly, jíž jest zde třeba k žití, upadali opět po straně života vnějšího a na povědomá pole lidského rozumu a — vše mjelo zas, jako druhdy, před jejich zraky.

Věru, to že je tak nesnadno se otazovati své duše a rozpoznati její dětský hlásek uprostřed marného hluku, jenž ji obkličuje. A přece, jak málo sejde na ostatních snahách ducha, když tak o tom přemýšlíme, a jak náš všední život míjí dalek nás! Řekl bys, že tam dole se nejeví leč naše podoby prázdných, roztržitých a neplodných hodin; ale zde jest jediný pevný bod naší bytosti a pravé místo života. Nutno uchylovati se tam neustále. Vše ostatní víme, dříve než nám bylo pověděno, ale zde se dozvídáme o mnoho více než vše, co lze pověděti; a jest to v okamžiku, kdy věta se zastaví a kdy slova se skryjí, kdy náš znepokojený pohled náhle se utká, lety a staletími, s jiným pohledem, jenž naň trpělivě čekal, na cestě Boží. Víčka se zachvějí stejnou dobou, oči zvlhnou sladkou a krutou rosou stejného taje, a my víme, že už nejsme samotni na cestě bez konce . . .

Ale které knihy mluví k nám o tomto místě života? Metafysikové docházejí ledva ku hranicím; a tyto překročeny, opravdu, co zbývá? Někteří mystikové, kteří se zdají blázny, poněvadž by nepochybně představovali pravou povahu myšlenky člověkovy, kdyby měl pokdy a síly býti opravdovým člověkem. To, že milujeme především mistry obyčejného rozumu: Kanta, Spinozu, Schopenhauera a některé jiné, není ještě důvodem, proč bychom měli zavrhovati mistry jiného

rozumu, jenž jest rovněž rozum bratrský a jenž snad bude naším rozumem budoucím. Prozatím nám pověděli věci, které nám byly naprosto nutny. Otevřte knihu nejhlubšího z obyčejných moralistů nebo psychologů, dočtete se o lásce, o nenávisti, o pýše a o ostatních vášních našeho srdce; a to vše může nám se líbiti na okamžik, jako květy utržené od stvolu. Ale náš skutečný a nezměněný život míjí na tisíc mil od lásky a na stotisíc mil od pýchy. Máme kterési *já* hlubší a nevyčerpatelnější než ono *já* vášní a čirého rozumu. Nejde o to, aby se nám řeklo, co cítíme, když naše milenka nás opustila. Odešla dnes, naše oči pláčí, ale naše duše nepláče. Možná, že zvěděla, co se událo, a že vše proměnila v jas, neboť vše, co v ni padne, zazáří. Možno také, že o tom neví; a k čemu pak o tom mluviti? Zanechme těch malicherností těm, kdož necítí, že život jest hluboký. Četl-li jsem dnes ráno La-Rochefoucaulda nebo Stendhala, domníváš se, že jsem nabyl myšlenek, které mne učinily více člověkem, a že andělé, k nimž jest nám lnouti dnem i nocí, shledají mne krásnějším? Vše, co nesahá za hranice experimentální a každodenní moudrosti, nenáleží nám a není duše naší hodno. Vše, co lze zvěděti bez úzkosti, nás zmenšuje. Usměji se trapně, podaří-li se ti mně dokázati, že jsem byl sobcem i v samém obětování vlastního štěstí a vlastního života; ale co jest sobectví u porovnání s tolikerými jinými všemohoucími věcmi, jež cítím v sobě žíti životem nevýslovným? To není na prahu vášní, kde se nalézají ryzé zákony naší bytosti. Nadchází okamžik, kdy jevy obyčejného vědomí, jež možno nazvati vědomím vášní nebo vědomím prvního stupně, nejsou nám již nic platny a nedosahují již našeho života. Doznávám, že i toto vědomí bývá po některé stránce zajímavo, a že nutno znáti jeho záhyby. Ale jest to rostlina povrchu, a její kořeny se bojí velikého ústředního ohně naší bytosti. Mohu spáchati zločin, aniž by jediný dech zasáhl nejmenší plamének tohoto ohně; a na druhé straně výměna jediného pohledu, jediná myšlenka nedošedší k výrazu, jediná vteřina, která míjí ničeho neříkajíc, je s to jej rozdmýchati v ukrutný vír na dně jeho skrýší a vychrliti jej na můj život. Naše duše nesoudí jako my; je to věc rozmarná a skrytá. Může býti zasažena jediným dechem a nevěděti o bouři. Dlužno hledati, co ji zasahuje; v tom jest vše, neboť tam jedině dlíme.

Tak, a abych se vrátil k obyčejnému vědomí, vládnoucímu tak daleko naší duše, znám mnohého, u něhož na příklad čarovná malba žárlivosti Othellovy nebudí již žádného podivu. Je konečná v prvních okružích člověka. Je podivuhodna, dokavad nezotevíráme oken ni dveří, jinak obraz by se rozpadl v prach, za vanu neznáma, jež venku čeká. Nasloucháme hovoru Othellovu s Desdemonou jako něčemu o sobě dokonalému, aniž se ubráníme, abychom nemyslili na věci hlubší. Nechť si jest africký vojevůdce benátskou šlechtičnou oklamán či ne, život jest jiný. V jeho duši a vůkol jeho bytosti jistě se děje i v samé chvíli bídného podezřívání a brutálného hněvu cosi tisíckráte vznešenějšího, čeho řev jeho nemůže rušiti, a povrchním

vířením žárlivosti se sune nezměnná existence, jíž duch lidský neuspěl vystihnouti leč mimochodem.

Plyne snad z toho smutek, jejž budí veledíla? Básníci je mohli psáti jenom za té podmínky, že zavřeli oči před ukrutnými obzory a veleli ticho příliš vážným a příliš četným hlasům své duše. Kdyby toho nebyli učinili, byli by pozbyli odvahy. Nic tak smutného, nic tak klamného, jako veledílo, neboť nic tak neprojevuje malomoc člověka uvědomiti si svou velikost a svou důstojnost. A nebýti hlasu, jenž nám praví, že to nejkrásnější není ničím u přirovnání s tím, co jsme, nic by nás tak nezmenšovalo.

„Duše," praví Emerson, „jest vznešenější všeho, co o ní lze zvěděti, a moudřejší všech svých děl. Velký básník vzbouzí v nás vědomí naší vlastní ceny, a my pak si vážíme méně toho, co vykonal. Shakespeare vznese nás do tak vznešeného proudu duševní činnosti, že vnuká nám ideu takového bohatství, vedle níž jeho vlastní idea zdá se chudou, a tu cítíme, že vznešené dílo, jež byl vytvořil a jež za jiných okamžiků klademe na výši poesie, existující samu o sobě, neodpovídá hlouběji skutečné povaze věcí než prchavý stín chodce na skále."

Vznešené výkřiky velikých básní a velikých tragedií nejsou nic jiného než mystické výkřiky, nenáležející ku vnějšímu životu těchto básní nebo tragedií. Vytrysknou na okamžik z niterného života a budí v nás naději čehosi neočekávaného, jež přece očekáváme tak netrpělivě! — až je příliš známé vášně znova přikryjí svým sněhem... Jest to v těchto okamžicích, kdy lidstvo se postavilo na okamžik v přítomnost sebe sama jako člověk v přítomnost anděla. Nuže, na tom záleží, aby co možná často se stavělo takto v přítomnost sebe sama, aby si uvědomilo, čím jest.

Kdyby některá bytost z jiného světa sestoupila mezi nás a žádala po nás svrchovaných výkvětů naší duše a důkazů šlechtictví této země, co bychom jí dali? Někteří by přinesli filosofy, nevědouce, co činí. Nepamatuji již, kdo odpověděl, že by ukázal na Hamleta, Othella, Leara. Nikoliv, to nejsme my! A myslím, že by naše duše na dně těla našeho studem zhynula, neboť jí není tajno, že její viditelné poklady nejsou tu proto, aby byly vykládány před očima cizinců, a neobsahují leč falešné kameny. I nejpokornější z nás, ve chvílích osamělých, kdy ví, co člověku nutno věděti, se cítí oprávněným dáti se představiti něčím jiným než veledílem. Jsme neviditelné bytosti. Neměli bychom ničeho, co bychom nebeskému poslu ukázali, co bychom mu řekli, a naše nejkrásnější věci by nám připadaly jako chudobné rodinné relikváře, jež se nám zdají tak cennými na dně staré truhly a stávají se tak ubohými, když je vyndáme na okamžik na světlo, abychom je ukázali lhostejným očím. Jsme neviditelné bytosti, žijící jenom v samých sobě, a bedlivý návštěvník by odešel, nemaje tuchy, co tu mohl viděti, leč že by naše shovívavá duše v tom okamžiku sama zakročila. Prchá ráda před malostmi, a nám je tak bolno shledati ji v žití, že se bojíme volati ji na pomoc. A nicméně jest vždy přítomna a nikdy se neklame a nikdy neklame,

byvši přivolána. Okázala by neočekávanému poslu spiaté ruce člověka, jeho oči plné snův, nemajících ani jména, a jeho rty, nemohoucí ničeho říci, a možná, že posel, je-li hoden, aby pochopil, neměl by již odvahy se tázati . . .

Avšak, kdyby mu bylo třeba jiných důkazův, vedla by jej k těm, jichž díla se dotýkají téměř mlčení. Otevřela by bránu oblasti, kde ji někteří milovali pro ni samu, nedbajíce malých gest jejího těla. Vystoupili by spolu na osamělé vysočiny, kde poznání o stupeň se povyšuje a kde všichni, kdo mají nepokoj sebe samých, se plíží kolem ohromného kruhu, jenž pojí zjevný svět s našimi světy nadzemskými. Šla by s ním k pomezím člověka, neboť jest to v oněch místech, kde člověk zdá se, že končí, kde pravděpodobně započíná a jeho podstatné a nevyčerpatelné části se nalézají jen v neviditelnu, kde nutno, aby stále na sebe číhal. Jedině na těchto výšinách dlí myšlenky, k nimž duše může se přiznati, a ideje, podobající se jí a jež jsou tak mocné jako ona sama. Tam jest to, kde lidstvo vládlo okamžik, a tyto vrcholy, slabě osvětlené, jsou snad jediné světelné body, jež označují naši zemi v duchovních prostorách. Jejich odlesky mají opravdu barvu naší duše. Cítíme, že vášně ducha a srdce by připadaly cizí intelligenci jako místní šarvátky; ale ve svých dílech lidé, o nichž tu mluvím, vykročili z malé vísky vášní a vyslovili věci, které mohou vzbuditi zájem těch, kdo nejsou z osady zemské. Netřeba, aby naše lidstvo se zmítalo výlučně na dně sebe sama jako hejno krtků. Třeba, aby žilo, jako by mu bylo kteréhosi dne skládati účty ze svého života starším bratřím. Duch v sebe sama pohroužený jest jen místní celebritou, budící úsměv cestovatele. Jest cosi jiného než duch, a není to duch, jenž nás pojí s vesmírem. Jest čas, aby již nebyl směšován s duší. Nejde o to, co se děje mezi námi, nýbrž o to, co se děje v nás, nad vášněmi a nad rozumem. Neokáži-li cizí intelligenci na nic jiného, než na La-Rochefoucaulda, Lichtenberga, Meredithe nebo Stendhala, bude na mne hleděti, jako já hledím na beznadějného občana kteréhosi mrtvého města, jenž mně povídá o své ulici, o svém sňatku nebo o svém průmyslu. Který anděl by se tázal Tita, proč nepojal za ženu Bereniku, nebo Andromachy, proč se zaslíbila Pyrrhovi? Co představuje Berenice, přirovnám-li ji s tím, co se tají neviditelného v žebračce, jež mě zastavuje, nebo v nevěstce, jež mně dává znamení? Jediné mystické slovo jest s to, občas představiti bytost lidskou; ale duše naše nedlí v oněch oblastech beze stínů a bez propastí; a ty sám, zda prodlíš tam, ve vážných okamžicích, kdy života břímě tíží tvá bedra? Člověk není v těchto věcech, a nicméně jsou to věci dokonalé. Jen nesmíme o nich mluviti, ledva mezi sebou, a jest lépe o nich mlčeti, když host z cizích světů zaklepe za večera na naše dveře. Ale překvapí-li mne tento host v okamžiku, kdy má duše hledá klíče k nejbližším svým pokladům v Pascalovi, Emersonovi nebo Hellovi, nebo na druhé straně v některém z těch, kdo měli snahu čiré krásy, neuzavru knihy v uzardění; a možno, že on sám nabude tu pojmu

o bratrské bytosti, odsouzené k mlčení, nebo alespoň zví, že jsme nebyli všichni obyvateli spokojenými se zemí.

II.

Mezi těmito vyslanými lidské duše Novalis by byl ten, jenž by představoval jeden z nejneuchvatitelnějších, nejjemnějších a nejprůsvitnějších obrazů vyšší bytosti, jíž jest mlčeti v hloubi nás. Byl by duší přelétavou, křišťálnou včelou této bezmála nehybné skupiny. Jest stejně mystický jako ti druzí, ale jeho mysticism jest zvláštního druhu.

„Co jest mysticism,“ dí sám v jednom ze svých „Fragmentů“, „a o čem má býti jednáno mysticky? — Náboženství, láska, politika. Všecky vznešené věci mají vztahy k mysticismu. Kdyby všichni lidé nebyli než dvojicí milenců, rozdíl mezi mysticismem a nemysticismem by vzal za své.“

Mezi myšlenkou mystickou a myšlenkou obyčejnou, byť i byla sebe vznešenější, jest týž rozdíl jako mezi mrtvýma očima slepce a očima děcka patřícího na horu nebo na moře. Duše člověkova se v tom nikdy nemýlí. Neběží zde pouze o mysticism theologický nebo extatický. Všichni, kdo postřehují něco za obyčejnými jevy vášní nebo rozumu, jsou rovněž mystiky. Kdyby Pascal byl pomáhal Racinovi při psaní Bereniky, láska Berenièina byla by se stala mystickou, totiž lidštější, a Pascal by byl připojil, nevím co, jež by nám bylo připamatovalo pohled milenky v okamžiku, kdy její oči potkají oči milencovy. A báseň by byla nevyčerpatelná. Kdežto nyní Berenice žije životem zprahlým a odděleným, který se nikdy neobnoví. Berenice jest nepomíjitelna, ale nesouvisí s Bohem jako Hamlet a Cordelie.

Jest na tisíc různých mysticismů. Matter, životopisec Clauda de Saint-Martin, dí: „Mysticism, sahající za meze positivní vědy a rozumového badání, má tolik různých tvarů, kolik jest vynikajících mystiků. Ale všechny tyto tvary mají dvě společné tužby: dospěti svými metafysickými studiemi k intuici a svými mravnými zkušenostmi k dokonalosti. Nejvyšší vědy a nejvyšší mravnosti, to jest, krátce řečeno, čeho hledá, oč usiluje a čemu chce ne-li učiti — neboť těmto vymoženostem nelze se naučiti — tož alespoň dáti tušiti.“ Novalis se nezabývá výslovně theosofií, theurgií, transcendentní pneumatologií, metafysickou kosmologií, ni vším tím, co se nalézá v odborných kruzích mystiky ve vlastním slova smyslu. Jest to mystik takřka bezvědomý a nemající účelu. Myslí mysticky, kdyžtě myšlenka, související kterýmsi způsobem s nekonečnem, jest myšlenkou mystickou. Nutno vyhledávati všude myšlenky toho druhu, neboť jsou jediné, v nichž naše duše opravdově žije, a kdyžtě tyto myšlenky jsou tak vzácné, nutno spokojiti se nejmenšími pokusy a nejnepatrnějšími znameními. Nemíním tvrditi, že Novalis jest nade vše podivuhodnou bytostí. Jeho učení jest velmi nejasné a nepřináší nových řešení velikých otázek o bytnosti. Ale některé jeho myšlenky jsou opravdu

prosyceny zvláštní vůní naší duše, a člověk pozná bez námahy tuto vůni, již žádný jazyk nikdy nebude s to vyjádřiti. Dovedl přioditi mystickým šatem některé věci země; a jest to šat nanejvýš klidný, samovolný a panenský, jaký lze jen si pomysliti. Jeho mysticism je tak přirozený a tak vniterný, že ho zprvu ani nezpozorujeme. Nekonečná sdělení konají se u něho, aniž nač pomyslíme, a pojí se ke všemu půvabně. Netrápí se; nehledá se v temnotách nebo slzách; ale usmívá se na věci s přesladkou lhostejností a dívá se na svět s nevšímavou zvědavostí neúčastného anděla, roztržitého dlouhými vzpomínkami. Hraje si prostě v zahradách duše, netuše, že jest na konci života a že často sahá rukama mezi větve, aby natrhal květů na oné straně hořícího plotu. Jest také velmi dalek prudké a ponuré radosti asketických mystiků. Nezná nesnesitelných plamenů, spalujících duše na točnách božské lásky. Jest to spíše takové užaslé a melodické dítě, mající smysl jednoty. Není smuten a není nekliden. „Není vlastně žádného neštěstí na světě," dí nám; a přece byl stejně nešťasten jako jiný člověk. Ale neštěstí nemohlo sestoupiti do jeho duše a nebylo s to, aby zachmuřilo jeho myšlenky. „Bolest je božská vokace," dí nám dále; ale my cítíme, že jí nepoznal a že o ní mluví jako cestující nevniknuvší do řeči kraje, kudy se ubírá. Neboť, nechť si duše činí cokoliv, jest sestrou bolesti nebo radosti, a události nemohou na tom ničeho změniti. Když zemřela jeho mladistvá nevěsta, jediná žena, kterou opravdově miloval, zdálo se, že život jeho je zlomen. Nečinil ničeho jiného, než že zadumaně plakal nad hrobem. Ale v kterém místě jeho díla zemřela? To nesnadno říci; a přese všecky jeho slzy andělský optimism jeho života nebyl s to se zachmuřiti; tak jest pravdou, že víme málo co o zákonech duše, a že naše živobytí nemá žádného účinku na ni. Ostatně se nezabývá sebou samým, ni ničím, co jest zjištěno. Žije v oblasti neustálených intuic, a nic není tak těkavého jako jeho filosofie. Jeho mysticism jest spíše — abych užil výrazu, jejž měl rád a jehož často užívá, hovoře o své vědě — „magický idealismus". Připadá mu, že nic není duchu tak na dosah jako nekonečno; a proto téměř nikdy nevykročí na obyčejná pole lidské myšlenky. Probíhá jen pomezími této myšlenky, ale probíhá je téměř všecky.

U většiny mystiků, jež známe, mysticism jest psychologický; totiž hledí si kterési transcendentálné psychologie, kdy duše sama se snaží zkoumati své zvyklosti a své vášně, jako náš duch, v obyčejné psychologii, se snaží zkoumati vášně a zvyklosti naší bytosti zbavené tajemna. Nehybná duše rozjímá o sobě a stará se méně o neznámo, jež ji obkličuje, než o neznámo, jež v sobě skrývá; či, lépe řečeno, postřehuje nahodile tajemna vnějšího a jen u příležitosti tajemna vniterného a skrze toto vůbec není mystickou než vzhledem k sobě, kdežto u Novalise může býti mystickou i vzhledem ke kterémusi chemickému fenomenu, pathologickému zákonu nebo arithmetickému výkonu. Každého okamžiku mění své místo a nalézá opět sebe všude mimo sebe samu. Na místě, aby k sobě přitahovala vnějšnosti a zdánlivosti, směšuje se s nimi, prosycuje je svou bytností a mění jejich

podstatu. Znadsmyslňuje méně své vlastní *já* než vesmír. Vnikne v kterési umění, v kterousi vědu, v kterousi morálku; a toto umění, tato věda, tato morálka nejsou již, čím byly, a nenáležejí již přímo ke skutečnému životu. Ostatně nelze přesněji definovati, než jak to učinil sám, neuchvatitelnou podstatu a vlastní původ těchto duchovních emocí: „Jsou v nás některé myšlenky, jež se zdají býti povahy naprosto rozdílné ostatních, neboť jsou provázeny kterýmsi pocitem osudnosti, a přece není vnějšího důvodu, aby vznikly. Zdá se, že se účastníme kteréhosi rozhovoru, a že kterási neznámá a duchovní bytost podivným způsobem nám skytá příležitosti, jak bychom uvažovali o nejzřejmějších myšlenkách. Jest to asi nějaká vyšší bytost, neboť se sděluje s námi způsobem nemožným u bytostí připoutaných k zdánlivostem. Jest také nutně s námi stejnorodou, kdyžtě s námi jedná jako s bytostmi duchovními a jen zřídka zve nás k činnosti osobní. To vyšší *já* má se k člověku, jako člověk k přírodě nebo jako mudřec k dítěti. Člověk se snaží mu se podobati, tak jako ono se snaží státi se podobným *ne-já*. Nelze zdůvodniti tento fakt; třeba, aby každý jej v sobě zakusil. Jest to fakt vyššího druhu, jejž jedině vyšší člověk pochopí; ale druzí budou o to usilovati, aby v nich vznikl. Filosofie jest kterási auto-logie vyšší podstaty, kterási auto-manifestace: rozněcování skutečného *já* ideálním *já*. Filosofie jest základem všech ostatních projevů, a úmysl filosofovati jest vyzvání skutečného *já*, aby nabylo vědomí sebe, aby procitlo a stalo se duchem."

Bylo by nesnadno nalézti přijatelnějšího pojmu o druhu myšlenek, o nichž tu pojednáváme a jenž překročuje první obvody duše, než tento: „Filosofie — a tím míní filosofii transcendentní — jest rozněcování skutečného já ideálním já." Povahu svých myšlenek vykládá sám lépe, než by mohl učiniti nejdovednější komentář, řka: „že jsou provázeny kterýmsi pocitem osudnosti, a že kterási neznámá bytost mu skýtá příležitosti, aby uvažoval o nejzřejmějších z nich." Zřejmost, o níž mluví, jest ostatně ona prchavá zřejmost, jíž nepostřehujeme leč v nejjasnějších hodinách života. Avšak čeho my nepostřehujeme leč v dlouhých mezidobích, nejasně, a aniž co dostoupí až k naší myšlence a aniž se nám projeví leč nějakým nepovědomým uspokojením a nevím jakým zmnožením kterési všeobecné síly, to on postřehuje každý den a jest schopen zachytiti část toho, co postřehuje. Maje jej charakterisovati jedním slovem, řekl bych, že jest mystik vědecký, třeba že se neobírá vědou leč v oněch okamžicích a na oněch místech, kdy se věda pojí s poesií. „Jest kterési věštecké ovzduší," dí kdesi; a on jest jedním z těch, kdož vykročili co nejřidčeji z tohoto vzácného ovzduší. Stále zahlédá, na pokrajích pravděpodobného, množství věcí, jichž nic nepotvrzuje, ale jichž přes to nám nelze neuznati a jim se nepodivovati. Dotýká se jich jen mimochodem; a než jste se vzpamatovali ze svého úžasu, očekává vás již, usměvavý, na nejosamělejším bodu druhé polokoule. Má takový pohled, jímž obezírá všecky světy. Snad jest ten, jenž nejhlouběji pronikl skrytou a mystickou přírodu a tajnou jednotu vesmíru. Má smysl a přesladkou muku jednoty. „Nevidí nic ojediněle" a jest především užaslým učitelem tajemných

vztahů mezi všemi věcmi. Tápe stále až na pokraje tohoto světa, tam, kde slunce nesvítí leč zřídka kdy, a na všech stranách tuší a lehounce se dotýká podivných shod a úžasných, temných, chvějných, prchavých a hrozných analogií, jež se rozprchávají, než jsme jich pochopili. Postřehl však několik věcí, jichž bychom nikdy nebyli tušili, kdyby nebyl zašel tak daleko. Jest orlojem, jenž ukázal některé z nejjemnějších hodin duše lidské. Jest přirozeno, že nejednou se klame; avšak vzdor vichrům šílenství a bludu, vířícím kolem něho, uspěl se udržeti déle než kdo jiný na nebezpečných vrcholech, kde vše na mále se směšuje. Zdá se býti kolísavým svědomím jednoty, ale tím nejneurčitěji úplným, jaké kdy bylo dodnes; a jest snad málo bytostí lidských, u nichž náš vesmír byl tak oduševněn a tak božsky lidský. Podobá se jasnému mistru ze Saïs: „Slyší, vidí, hmatá a myslí současně. Brzo hvězdy mu se zdají lidmi, brzo lidé mu se zdají hvězdami, kameny zvířaty, oblaka rostlinami. Hraje si se silami a jevy.“

III.

Friedrich von Hardenberg, svým spisovatelským jménem *Novalis,* narodil se 2. května r. 1772 v starém rodinném sídle Wiedenstedtu, v někdejším hrabství Mansfeld, v Sasku. Jeho otec, jenž byl v mládí vojínem, poctivý a bodrý Němec, jenž ostatně nikdy nechápal genia svého syna, byl ředitelem saských solných dolů, což bylo té doby vysokým postavením, zabezpečujícím značný blahobyt celé jeho rodině. Jeho matka — o niž máme příliš sporé zprávy, jak jest zvykem, přes to, že to jsou matky, které utváří duši bytostí, — byla nepochybně jednou z oněch něžných a zbožných matek, velice oddaných, které míjejí životem ani si neujasnivše postavení člověkovo, spokojují se mlčením a skrývají, co vědí, a vše, co uhadují, pod ubohým poníženým úsměvem. Možná, že Novalis na ni vzpomněl, popisuje prostou a něžnou ženu doprovázející jeho hrdinu, Jindřicha z Ofterdingen, na jeho ideální cestě. Mezi touto matkou a jeho třemi sestrami v malém osamělém zámečku uplynulo celé jeho choré dětství. Žil tam, v hloubi poněkud zetmělých a přeplněných komnat starých německých příbytků, diskretním a tichým životem, jaký skýtá vniterní bytosti času sebe nalézti a sebe se otazovati od prvních hodin. Později studoval na vysokých školách v Jeně, v Lipsku a ve Wittenbergu, kde právě v té době vykročil z těchto nejasných let, kdy duše se připravuje, aniž člověk co o tom ví, aby vešla do pruhu světla, jejž jeho dílo narýsovalo na jeho život, složený z drobných věcí, z jakých se skládají životy.

Jsme v roce 1794. Jest tomu třináct let, co Kant vydal „Kritiku čirého rozumu“; ale jest tomu sotva čtyři nebo pět let, co tato kniha se šíří po Německu, a co započíná, za nadšení a hněvu, despotická vláda filosofa z Königsbergu. V téže době, co Kant analysuje, Fichte znovubuduje svět ve své „Nauce věd“; co Schelling ve své malé síni v Lipsku přednáší již několika posluchačům, mezi nimiž byl Novalis, o absolutní identitě objektivního a subjektivního.

Není zde na místě, abych připomenul, u příležitosti filosofie spíše literární, veliké zápasy zlaté doby německé metafysiky. Stačí, víme-li, že celé mládí Novalisovo míjelo v samém středu tohoto ohromného požáru lidské myšlenky. Ale on nikdy nevkročil do těsných vězení systematické filosofie. Raději si představoval svět podle volných rozmachů své duše, než aby jej sevřel v požadavky kterési prvotní, neodvolatelné a libovolné myšlenky. Měl genia, a Kant prohlásil, že genius není na svém místě ve vědě. Ze tří velkých filosofů, vládnoucích tehdy lidské intelligenci, jest jisto, že Fichte, vášnivý myslitel, zanechal nejhlubší stopy v jeho duchu; vzpomíná toho často ve svých spisech. Ostatně jest nemožno přesně rozpoznati vliv, jejž měli na jeho duši, neboť opravdový vniterný život závisí na drobných okolnostech, jež nám jsou vezdy neznámy. Goethe, ve své duševní autobiografii, nemluví o žádné z velkých událostí svého života, ale věnuje celé dlouhé stránky pokorným hrám svého dětství. Duše nenaslouchá nikdy, ale zaslechne někdy, a zajdeme-li k pramenům své nové a konečné existence, nalézáme tam často kterési slovo opilce, dívky nebo blázna na témže místě, kde nejmoudřejší z našich učitelů mluvili marně drahně let.

Filosof, ostatně, neprodlí dlouho mezi svými bratry. „Filosofie,“ píše kdesi, „odpočívá v tomto okamžiku v mé knihovně. Jsem rád, že jsem prošel tímto bludištěm čirého rozumu a že dlím zase, duší i tělem, v osvěžujících dědinách smyslů . . . Člověk může si vysoce vážiti filosofie, aniž z ní učiní správkyni svého domu a aniž se odevzdá nežíti než v ní. Vědy mathematické nečiní vojína a strojníka, a filosofie sama nečiní ještě člověka.“

Avšak my se ocitáme zároveň ve velikém literárním věku Německa. Goethe, jejž jest tak nesnadno definovati, člověk o tisícerých schopnostech, tento Argus, usmívající se vážně na všecky vniterné pravdy, se chystal dávati svého „Fausta“ a vydal právě „Wilhelma Meistra.“ A „Wilhelm Meister“, tato na výsost šalebná a nevyčerpatelná kniha, se připoutala k Novalisovi až do smrti. Novalis Wilhelma Meistera nemiloval, ale stále se k němu vracel. Byl jím ovládán, a nebyl již s to, aby se ho vzdal. V denníku z posledních let jeho života, nejdůležitější událostí, od rána do večera, den ze dne, jest netrpělivé a nespokojené zbožňování Meistra. Miloval a nenáviděl ho zároveň, jako milujeme a nenávidíme milenku, ke které nás víže kterýsi tajemný a zlý zákon. To byla kniha jeho života, a lze říci, že těžce ležela na celém jeho živobytí. Marně zápasil proti andělovi „romantické ironie“, odporoval mu a zamítal jej; a za chvíli potom vrhal se mu v náruč, oči zavřeny podivem. A přece znal vady tohoto brevíře všednodenního života. Dí o něm: „Jest to kniha naprosto moderní a prosaická. Romantika tu zaniká, rovněž jako poesie přírody a podivuhodno. Nemluví než o věcech všedních. Artistický atheism, to jest duch knihy.“ Ale „horoucí a svatý Novalis“, jak jej nazývá Emerson, ani uprostřed největších bolestí svého života nemohl ani na okamžik zapomenouti na tohoto „Candida namířeného

proti poesii", jenž až do posledních dnův bude vládnouti nad jeho duší spolu s upomínkou na mrtvou nevěstu.

Kolem Goetha rozkvétá celé Německo. Jest známa historie romantické školy. Abychom si představili prostředí, v němž míjel jeho život, třeba jen si uvědomiti, že Novalis, jsa ještě zcela mlád, takřka dítě, často se stýkal s něžným a velkým Schillerem, a nikdy nezapomněl nadšení, jež pociťoval za oněch rozkošných hodin. Byl důvěrným přítelem obou Schlegelů, jejichž krásné překlady seznámily Německo se Shakespearem. Byl též přítelem ohromného Jean-Paula, tak málo známého ve Francii, Jean-Paula, tohoto romantického a mystického Rabelaise Germánů, tohoto nade vše mohutného, zmateného, nevyčerpatelného, chaotického a sladkého literárního monstra. Pak, v posledních dnech, jest to Ludvík Tieck, dobrý a věrný Tieck prostých a čistých legend, jenž se blíží a jenž spolu se Schlegelem s pietou sebéře díla dítěte, jež schvátila netrpělivá smrt.

Ale smrt čeká ještě na zatáčce cesty. Novalis dokončil svá právní studia. Zabývá se také lučbou a mathematikou. Opouští Wittenberg a usídlí se v Tennstedu. Od té chvíle jest to Tennsted, Weissenfels a Grüning v Durynsku, kde uplyne těch několik let, jichž mu jest dáno ku dokončení jeho díla. Osud, jenž ví, co dlužno činit, jenž vykřesav z těch několika lidí jej zajímajících, co se dá z nich vykřesati, usadí jej do těchto malých, dřímotných, útulných, patriarchálních městeček středního Německa. Přehlížíme snadno okolí. Jsou tu velké stromy, především borovice, a horstvo Erzgebirge, obsahující rudu. Harc a Durynský les jsou blízky. Réva roste na březích Saaly. Pracuje se v solných dolech. Jsou zde staré, nízké hospody pod lipami, na pokrajích cest, zřícené věže na skalách; a celá ona směs, pochmurná a zelená a přese vše tak povědomá, nachýlené domy, mechem porostlé chaloupky a trochu ponuré hrady legendárního Německa. Lid sváží žeň, zpívaje. Kráčí po můstku přes lesní potok, navrací se do vsi o polednách a večer; a život, jako všudy pod hvězdami nebo sluncem, míjí v očekávání.

Roku 1796 básník, jenž ví tolik věcí, se chystá žíti konečně v okamžiku, kdy dny jeho jsou ironicky sečteny. Vstoupí do správního úřadu saských solných dolů. Ale několik měsíců před tím se přihodila největší událost jeho prostého a čistého života, náhodou, ve vší tichosti, jako všecky události vnikající do duše.

Bylo to na cestě do Durynska, kam jej doprovázel bodrý Just, mající se státi jeho užaslým a nejasným životopiscem. Přenechávám slovo Ludvíku Tieckovi, jehož vypravování se chvěje ještě pod rosou této první lásky. „Bylo to nedlouho po jeho příjezdu do Arnstadtu, když na jednom sousedním statku poznal Sofii von Kühn. První pohled na tento krásný a kouzelný zjev rozhodl o jeho celém životě; možno říci, že cit, který jej prodchnul a oživil, stal se podstatou jeho celého života. Často již v děcku se jeví výraz tak milostný a duševně líbezný, že musíme jej nazvati nadpozemským a nebeským, a obyčejně při pohledu na tyto produševnělé a téměř průsvitné tváře pojme nás bázeň, že jsou příliš křehké a jemné pro tento život,

že jest to smrt či nesmrtelnost, jež na nás zírá tak významně ze zářivých očí; a příliš často náhlé chřadnutí činí z naší tušící bázně pravdu. Ještě dojímavější jsou tyto bytosti, když mají dobu dětství šťastně za sebou a rozkvétají v pannu. Všichni, kdo znali čarovnou milenku našeho přítele, se shodují v tom, že žádný popis není s to, by vyjádřil půvab a nebeskou líbeznost každého pohybu této nadpozemské bytosti, a jaká ji ozařovala krása, jaká ji obestírala tklivost a velebnost. Novalis se stával básníkem, kdykoliv o ní mluvil. Bylo jí právě třináct let, když ji poznal; jaro a léto roku 1795 byly dobou květu jeho života; každou hodinu, již mohl odníti svému zaměstnání, trávil v Grüningu a v podjeseni téhož roku obdržel od Sofiiných rodičů kýžené svolení."

Jest pravděpodobno, že starý básník zřel mladistvou nevěstu jen skrze nadšení svého přítele. Ostatně málo na tom sejde, do jaké nádoby člověk vlévá illuse lásky, a myslím, že Tieck přepíná vliv, jaký toto setkání mělo na Novalisův život a myšlenku. U takových lidí myšlenka jest nádhernou a ústřední rostlinou, vztyčující se v skrytu všech okolností. A pak, vůbec, duše jde svou cestou jako slepec, nedávající se rozptylovati květy podél cesty. Zpozoruje-li, mimojdouc, jinou duši, to že duše ta kráčí již těmiže stezkami. A naše niterní bytost jest téměř neotřesná. Celé dílo Novalisovo, jež bylo napsáno před setkáním se Sofií von Kühn a po ztrátě její, jest plno šťastné pružnosti dnův ryzího opojení a sladké a nekonečné lásky. To v něm sídlila láska, a předmět její byl jen příležitostí. Opravdu, člověk neví. Velice vážné události velmi často pocházejí od ženy, a ona často dává jiný směr některému životu; avšak zda jest to žena co taková, která měla vliv, a není-li to spíše duše, která zakročila? Stává se ostatně, že některý život se změní, aniž duše se hnula. Nicméně možná, že duše ženina jedná náhleji než duše mužova, nebo že si jí více všímáme. Nechť tomu jakkoliv, tato nevšední třináctiletá dívka byla, jak uvidíte, jako všecky dívky v jejím stáří. Hovořila, smála se, hladila si vlasy, jedla nezralé ovoce a hrála si ještě se zbytky panen. V posledních zápiscích Novalisových byla nalezena stránka prostých poznámek, kde obdivuje její drobná gesta a její drobné myšlenky, nemaje tuchy, že všecky měly taková gesta a měly takové myšlenky, od počátku světa. Zaznamenává zbožně, že „má ráda polévku se zeleninou, hovězí maso a fazole, rovněž i pivo a víno. Bojí se myší a pavouků. Má strach před strašidly. Bojí se manželství. Miluje vášnivě vše, co je slušné, někdy dostává bití. Je popudlivá a citlivá. Láska Novalisova ji často nudí. Je chladná. Je dobrá hospodyňka. Kteréhosi dne chtěla, samojediná, chytit zloděje. Ráda naslouchá vypravování. Je neobyčejně ztajená."

„Ženy jsou dokonalejší nás," dokládá; „jsou hrdější než my. Poznávají lépe než my. Jejich přirozenost se zdá býti naší umělkovaností a naše přirozenost jejich umělkovaností. Ony zjednotlivují, my zevšeobecňujeme . . ."

Hle, tak ji máme před sebou, jak ji miloval; a zříme ji na okamžik jeho očima, dívčinku podobnou těm, jež vídáte ve všech zámožných

domech a v hovorně všech dívčích ústavů. Toť ona, již miloval a již zbožňoval a jíž zemřel. Snad měl pravdu, a není se čemu diviti. Nepochybně věděl, aniž to sám mohl říci, co v ní bylo. A miloval-li její drobná nepatrná gesta, to že asi dobře věděl, že kterási hlubší bytost bdí klidně v hloubi jejích všedně se usmívajících očí. Člověk neví, co jest v takových stycích milenců. Mimo to nelze posuzovati ženu dle toho, co zbývá z jejích skutků a z jejích myšlenek, nebo dle toho, co se o ní říká. Člověk by ji musil vidět a se s ní stýkat, aby věděl, čím jest a zač stojí neznámá bytost žijící v ní; neboť žena, více než muž, jest otázkou duše.

Byl šťasten po celé jedno jaro, po celé jedno léto. Ale neštěstí čekalo usměvavé na prahu schylujícího se roku. Malá Sofie ochuravěla náhle a vážně. Nádor se tvoří v játrech, a její ubohé panenské tělo je vydáno noži lékařovu. Po celý následující rok Novalis těká mezi otcovským domem, kde zápasí se smrtí jeden z jeho bratří, a letohrádkem v Grüningu, kde umírá jeho mladá nevěsta. Konečně, 19 března 1797, Sofie von Kühn opouští sen či život. Bylo jí patnáct let. Tři neděle potom skonal Novalisův bratr.

Nemá se mluviti dlouho o bolu. Vše, co v něm jest vnějšího, se mění podle dnův, v nichž žijeme, a co obsahuje vnitřního, nelze zvážiti ni říci. Bol Novalisův, zprvu prudký, v brzku se proměnil v jakýsi podivný, truchlý a hluboký klid; a těžký a trvalý chlad opravdového života stoupal z hloubi jeho neštěstí. Byl jako člověk opojený, procitnuvší kteréhosi zimního večera pod hvězdami, na vrcholu věže. Od toho dne bude se hluboce usmívati, a jeho mrtvá nevěsta započíná v něm čistý a vážný život. Nic tak ušlechtile smutného jako tato proměna bolu v hloubi duše, třeba že nic snad není méně vzácným. Ale většina duší jest podrobena mlčení, a my jsme obklíčeni davem němých a osamělých krás.

Žil takto se svou neviditelnou milenkou. Opíši zde jednu stránku z jeho denníku, stránku vzatou nazdařbůh, neboť jsou si všechny podobny, a jak pozorujeme často při blížící se smrti, jeho život se zjasňuje a zjednotvárňuje:

„5. května. — Čtyřicet dnů po Sofiině smrti. Časně z rána, jako obyčejně, myslil jsem na ni. Pak úvahy o kritice. Pak *Meister*. Po obědě živé politické diskusse. Procházka. Cestou šťastné a hluboké rozjímání, zejména o této poznámce Goethově: že tak zřídka kdy známe a volíme vhodný prostředek k cíli, že tak zřídka kdy se béřeme pravou cestou. Zdá se, že se stávám lepším a hlubším. Pozdě na noc měl jsem její obraz velice živě před sebou: se strany, po mém boku, na pohovce, v zeleném fichu. V takových charakteristických postojích a šatech na ni nejraději vzpomínám. Celý večer jsem na ni myslil velmi důvěrně. Bůh, až dotud, mne provázel milostivě. Učiní tak i na dále.“

A denník pokračuje takto po tři měsíce, zaznamenávaje pravidelně tytéž vzpomínky a tytéž drobné události: procházky, práci, oběd, malé slavnosti, návštěvy Sofiina hrobu, hudbu pod lipami a večery při lampě. „Svět se mi stává cizejším a cizejším a věci lhostejnějšími

a lhostejnějšími," zaznamenává; a nazítří se raduje jako dítě z krásného slunného dne, neboť život, přese všecko, jest mocnější než vzpomínka. Uprostřed nepatrných událostí zkoumá sebe a uvažuje. „Pozoroval jsem, že jest to má sudba zde na světě, já nikdy ničeho nedosáhnu. Nutno se odloučiti ode všeho v době květu, a teprve až na konec se naučím znáti to nejlepší v tom, co dobře znám. Sebe sama též . . . Teprve nyní se učím sebe znáti a pociťovati rozkoš sebe. A proto nutno, abych odešel."

Mluví často o jakémsi pevném rozhodnutí. Táže se, jaké prázdno by zanechala jeho smrt v rodině, a poznává, že žádný člověk není nevyhnutelným. Když je se svými přáteli, nejednou hovořívá o sebevraždě. Tanulo mu na mysli učiniti konec svému životu? Neřekl toho. Zápisky bezmála každodenní pokračují až k stodesátému dni po smrti Sofiině; pak, náhle, při obrácení jedné stránky, kmitne se jméno jiné ženy.

Roku 1798 Novalis se odebral do Freybergu, aby tam studoval mineralogii u slavného Wernera. Tam se setká s mladou dívkou, Julií von Charpentier, a nedlouho potom se slaví nové zasnoubení.

Tu všichni životopisci jsou poděšeni. Dobrý Tieck koktá omluvy, a starý Just věc chvatně přejde, nemaje odvahy se dívati. Sám Carlyle, ač jest zvyklý na nepředvídané převraty u opravdových hrdinů, se rozpakuje na okamžik a odděluje stálost činnou od stálosti trpné, jež jest, jak dí, ctností velice nepatrnou, spíše chybou než ctností, a vším způsobem na výsost vzácnou v tomto světě. Dokládá: „Jeho Sofie mu mohla býti jakousi posvátnou přítomností, melancholickou a neviditelně sladkou; přítomností, již by uctíval v nejtajnějším svatostánku paměti; avšak uctívání takového druhu není jedinou záležitostí člověka, a netřeba, abychom Novalisovi brali ve zlé, že osušil své slzy a ještě jednou obrátil nadějný pohled na tuto zemi, jež jest vezdy, čím byla: nejpodivnější směsí světla a tajemna, radosti a bolu. Život náleží živým, a kdo žije, musí být hotov se podrobiti nestálostem." Nemyslím, že jest třeba tolikerých výkladů, a miloval bych Novalise méně, kdyby nebyl miloval dvakráte. Nutno žíti prostodušně, a mrtví mají nad námi jiná práva.

Nyní šťastní dnové se zdáli navraceti, krásnější a bezpečnější než kdysi. Obdržel důležitý úřad v Durynsku, jeho život se zšířil, a jeho druhá nevěsta jej očekávala usmívajíc se v sladké netrpělivosti svatby. Nikdy nepocítil blížeji sebe teplé a mocné přítomnosti štěstí. Dlužno nedůvěřovati, jako smrti, takovému pocitu plnosti, síly, naděje a radosti. Jest to instinktivní a svrchovaná reakce života, jenž ví vše, proti neštěstí, jež se blíží a jež zítra přistane. Když příliš živě cítíme své štěstí, to že, jdouc mimo, nám zaklepalo na ramena, aby nám dalo „s bohem". Náhle, v létě roku 1801, v okamžiku, kdy všechny jeho radosti se chystaly uskutečniti, neočekávaná smrt jednoho z jeho bratří jej dojímá tak hluboce, že mu pukla ceva v plících; chrlí silně krev. Dopravili jej do Drážďan, pak do Weissenfelsu, kde se vleče ještě nějaký čas uprostřed velkých nadějí a velkých plánů

souchotinářů a umírá 25. března roku 1801, nedoživ svého dvacátého devátého roku.

IV.

Ještě, abych skončil tuto studii, rychlý přehled děl Novalisových, připojených v původním vydání k *„Fragmentům“*: *„Heinrich von Ofterdingen“*, jenž jest v čele vydání pořádaného Tieckem a Schlegelem, byl napsán v Durynkách, v samotách „Zlaté louky“, u paty Kyfhäusergebirge. Bylo to roku 1800, a Novalis, jsa na dva kroky od smrti, po druhé zasnouben a pln naděje, plánů a horoucnosti, usmíval se na život s radostí a důvěrou, jakých nikdy před tím necocítil. *„Heinrich von Ofterdingen“* byl asi v jeho myšlence kladným pokusem obrazu, jehož Wilhelm Meister, jenž těžce ležel na celém jeho mládí, podal jen zápory a stíny. Měl na mysli jakousi „apotheosu poesie“. Toto dílo, jehož neměl kdy dokončiti, jest nejsouvislejším a nejznačnějším dílem našeho autora; ale neshledáme zde úžasné a šťastné odvahy „Fragmentů“. V Heinrichu von Ofterdingen umělec zápasí proti mysliteli, a síly obou se tříští chvílemi v tomto zápase. Jest to dílo monochromní, jasné, chladné, krásné a ušlechtilé. Ale čirá podstata genia Novalisova zde se projevuje méně než jinde. Nicméně zde vládne, od začátku do konce, ona čarovná křišťálná průzračnost, jemu vlastní a projevující se zvláště v této knize, jež připadá, jako by byla napsána kterýmsi andělem, sestoupivším z některého sněžného a ledového ráje.

Dále *„Hymny Noci“*. Jest to krátká řada básní prósou a veršem, jež psal nedlouho po smrti své nevěsty. Novalis pokládal tyto básně nejdokonalejší částí svého díla. Carlyle dí: „Jsou podivného rázu, zastřené a téměř záhadné. Přece, zkoumáme-li je hlouběji, nejsou nijak prosty opravdové básnické ceny. Jest v nich rozsáhlost, nesmírnost ideje; jakýsi slavnostní klid zde panuje, taková osamělost bezmála jako z nějakého pohaslého světa. Tu a tam paprsek světla proniká k nám do prázdné hlubiny; a my se díváme jasným a užaslým zrakem na tajemství této duše.“ Překládám zde jednu z těchto básní:

Musí stále se vraceti jitro? Neskončí nikdy pozemstva moc? Neblahý klopot ničí božský vzlet noci. Nebude lásky tajná oběť nikdy věčně pláti? Vyměřena světlu lhůta; ale prosta času a prostoru jest vláda noci. — Věčné je trvání spánku. Svatý spánku! Oblaž nepříliš zřídka noci zasvěcence v tomto pozemském vezdejším díle. Jen blázni zneuznávají tebe, neznajíce spánku, leč onen stín, jejž v soumraku opravdové noci soucitně na nás házíš. Necítí tebe v zlatém toku révy, ve mandloně čarooleji a v temné máku šťávě. Neví, že tys to, jenž útlé děvy ňadra oblétá a k nebi letorost metá; netuší, že ze starých zvěstí vzestoupáš, nebeotevírající, a klíč neseš k bytům blažených, věčných tajemství, mlčelivý posle!

*

Novalis napsal také řadu „Duchovních Hymen“, určených ku zpěvu v chrámech, a některé jiné básně, o nichž se zmiňuji jen pro úplnost. Tyto „Duchovní Hymny“ mají jasnou a sladkou harmonii,

ryzost a podivnou průsvitnost, charakterisující genia básníkova, ale nelze v nich hledati toho, co sám nazval „jádrem své duše“.

Ve vydání Tieckově jsou kromě toho „*Učeníci v Sais*“, podivuhodný fysický či vlastně metafysický román. Jest nemnoho děl tak tajemných, jasných a krásných. Člověk by řekl, že tu dostoupil nevím které vniterné hory, již on jediný znal; a že s výše jejích mlčelivých vrcholů zřel u svých nohou přírodu, soustavy, hypothesy a myšlenky lidí. Nepodává souboru, očišťuje; nesoudí, ovládá, neříkaje ničeho. V těchto velikých rozhovorech, tak hlubokých a slavných, promíšených illusemi sahajícími často daleko za meze možné myšlenky, zachytil vzpomínku jednoho z nejsvětlejších okamžiků lidské duše. Stačí, řeknu-li, že zde jde o jednu z oněch vzácných knih, kde každý, dle svých zásluh, dostane své odplaty. Na neštěstí dílo jest nedokončeno. Hned na počátku autor překročil těsný kruh obyčejných sil a byl s to, déle než každý jiný, od tohoto kruhu se uchýliti. Ale kteréhosi večera bylo i jemu se zastaviti, dříve než mohl říci, co ještě viděl; neboť propast zeje mezi tím, co člověku možno říci a co člověk spatřuje. Byly nalezeny, později, mezi jeho různými papíry poznámky, jež se zdají vztahovati ke kterémusi plánu zakončení jeho románu, přerušenému bázní nebo smrtí. Buď si tomu jakkoliv, opisuji je zde:

„Proměna Saïského chrámu. Zjevení Isidy. Mistrova smrt. Sen v chrámu. Archaeova dílna. Příchod řeckých bohů. Zasvěcení do mysterií. Socha Memnonova. Cesta na pyramidy. Děcko a jeho předvěstitel. Messiáš přírody. Nový Zákon a nová příroda. Nový Jerusalem. Kosmogonie starých národů. Indická božstva.“

Avšak zanechme nyní úryvků tohoto tajemného díla, jež noc se zdá ohryzovati s obou stran, a přikročme k jiným úryvkům, ještě kusejším, neboť celé dílo tohoto nešťastného básníka jest jakýmsi ideálním pomníkem, z něhož osud učinil trosky dříve, než byl zbudován. Pravilo se o Novalisovi, autoru „Fragmentů“, že byl německým Pascalem; a slovo to, v mnohém, se může zdáti správným. Ovšem, u Novalise není oné jasné a hluboké síly, soustředěné mohutnosti a úžasných skoků velikého dravce „Myšlenek“; jest to Pascal poněkud somnambulní a vstupující jen velmi zřídka do oblasti jistot, kde si libuje jeho bratr. Avšak jest mnoho věcí stejně krásných jako jistoty. Pascal neznal Boehmea, Lavatera, Eckartshausera, Zinzendorfa, Yung Stillinga; a veliký Boehme, zejména, nepustí již nikdy šťastných kořistí, jež uchvátil. Novalis vládne v říši hypothes a nejistot, a schopnost člověkova se stává velmi kolísavou v těch končinách. Nemá cíle jako Pascal; točí se do kruhu, s očima zavázanýma, v poušti; ale dlužno uznati, že kruh jeho jest ohromný. Měl v úmyslu napsati jakési encyklopaedické dílo, „v němž zkušenosti a ideje vzniklé z nejrůznějších věd by se osvětlovaly vzájemně a pověřovaly“. Nepochybně nebyl by mohl nikdy dokončiti toto dílo, ale rozptýlené zbytky z něho jsou krásné a podivné.

Velkou část těchto „úryvků“ sebrali Schlegel a Tieck do svazku obsahujícího ostatní díla básníkova. Roku 1846 Ludvík Tieck a Edvard Bülow vydali novou řadu „Úryvků“, nevyčerpávající ještě ohromné

spousty poznámek zanechaných autorem „Učenlků v Saïs“. Já rovněž učinil výbor tohoto výboru*. Novalis se obírá v svém díle většinou lidských věd. Vynechal jsem především mnohé z politických úvah, neskýtajících dnes žádného zájmu. Vynechal jsem též vše, co se v postupu fysiky a chemie jevilo zastaralým nebo chybným. Rovněž jsem pominul některé historické nebo náboženské otázky, vztahující se téměř výlučně k Německu za dob, kdy autor psal. Pro ostatek byla volba nesnadnější a libovolnější; ale bylo třeba se omeziti prozatím. Ostatně, možná, že druhým svazkem doplním tento první. Nicméně mohu říci, že z myšlenek jsem vybral všecky ty, jež byly prodchnuty opravdovou a čirou podstatou genia Novalisova, třeba že mnohdy jevily odpor projeviti své tajemství. Končím s prosbou, aby byly omluveny nevyhnutelné chyby. Není snadno přeložiti do francouzštiny autora nejasného a jenž mnohdy se zdá mluviti jen šeptem. Naše řeč je velice přesnou a přísnou interpretkou, jež, dříve než se jme něco vyjádřiti, vyžaduje výkladů, jež je často nebezpečno jí dáti.

* Předmluva k překladu z Novalise.

Karel Žák:

Úspěch.

Román.

(Pokračování.)

Velmi překvapilo Prokopa, když záhy po Novém roce obdržel pozvání k Burešově promoci doktorem práv a vyzvání, aby se téhož večera zúčastnil pitky na oslavu „Burešova památného dne“.

Prokop podivil se, jak mohl Bureš, skoro stále opilý a utloukající noci hýřením, dny pak prospávající skoro do večera, skončiti studia poměrně tak záhy a s takovým úspěchem. Bureš doktorem! Ne — tuto možnost nebyl by Prokop nikdy připustil. A nemohl odepříti obdivu ráznosti a snaživosti Burešově, a myšlenky na Bureše nechtěly jej opustit celého dne. Bureš je tedy „hotovým člověkem“, ač byla na snadě pravděpodobnost, že zpustne docela, že bude se jednou živiti písařstvím nebo sbíráním insertů. Bureš u cíle svých snah, a on — Prokop — dosud tápe, studuje, pokouší se, je stále na pokraji bídy, potácí se a není ničím — ničím!

Na promoci Burešovu Prokop nešel. Nechtěl se tam setkati se svými někdejšími známými, s nimiž přerušil všechen styk. Ale večer nemohl odolati setkání s „doktorem Burešem“ a zašel do hospůdky, v níž byla zařízena oslava Burešova.

Byla to divoká noc — jedna z posledních divokých nocí Prokopových. V krčmě byl ovšem také Lešák. Promluvil s Prokopem při jeho příchodu několik málo slov, usedl pak na jiném konci stolu a nesetkal se již s Prokopem. Prokop cítil, že se mu Lešák vyhýbá, ale nepátral po příčině tohoto neobvyklého jednání Lešákova, znaje jeho podivínství a rozmarnost.

Té noci zmocnil se Bureš všech účastníků své „promoční hostiny“ a nepustil jich do rána ze svých spárů.

Prokop dovrávoral se za jasného jitra, úplně zpitý, do svého bytu a dověděl se teprve třetího nebo čtvrtého večera potom ve své hospůdce od účastníka Burešovy oslavy, co se stalo po jeho odchodu.

Bureš pil s několika soudruhy plných čtyřiadvacet hodin. Několik hostí leželo již na zemi, jiné odnesli. Přinášeny vždy nové a nové láhve, všichni zbylí spolustolovníci Burešovi jsou zpiti, všichni blábolí. Bureš a Lešák počínají si jako šílení, rozbíjejí talíře, sklenice, zrcadla.

Počínají třískati židle a chtějí pak vyhoditi na ulici pianino. Bureš chce vyskočiti z prvního patra na dlažbu a jen největšímu úsilí hostinského a číšníků se zdaří, zadržeti jej. Pak vrhá se Bureš na Lešáka, povalí jej na zemi a bije jej do hlavy, kouše jej, a pěna se mu valí z úst. Konečně Bureš omdlévá. Vlekou jej na pohovku a pak odvážejí jej v drožce do jeho bytu. Bureš leží jako mrtvola na své posteli a jen chvílemi se probouzí. Ještě nazítří ráno nemůže se Bureš vzpamatovati. Jeho bytná střeží jeho spánek, posílá pro lékaře. Teprve třetího dne nabyl Bureš zase vědomí.

* * *

Čím více utápěl se Prokop ve svém nezdravém a vysilujícím, ale neodolatelném poměru k Mařce, a čím méně zdárně pokračovaly úspěchy jeho umělecké práce, tím méně docházel do svého někdejšího domova, k sestrám. Byl tak zbabělý, že nechtěl viděti nedostatek, v němž žila stará jeho matka, odkázaná pouze na skrovnou pensi a na podporu od Finy a Milady — nedostatek, kterému nedovedl sám odpomoci, protože jeho příjmy byly stlačeny na nejmenší míru. Obával se také výčitek matčiných a tupení z úst Fininých a Miladiných. Bylyť jeho sestry vždy pohotově, aby mu mohly říci, že nevěří jeho umělecké budoucnosti a že považují jej přes jeho umělecké pósy a úmysly za studenta, který seběhl zbytečně a lehkomyslně se studií, pro budoucnost jistě výnosných.

Přes to donucoval se takořka Prokop k občasným návštěvám u matky, a dovídal se, že Lešák navštěvuje pilně paní Fantovou a její dcery. Vycházl prý s Finou a Miladou někdy na procházky, do divadel a koncertů, a z těchto společných výletů vrací se prý tu a tam Milada dříve než Fina s Lešákem.

Prokop nedovedl si vysvětliti, proč Lešák navštěvuje tak často jeho matku a sestry, kdežto k němu Lešák nyní již několik neděl nevkročil. Nebyl si vědom, že by byl Lešáka něčím urazil, a také potyčkám Lešákovým s Mařkou nepřikládal váhy. Lešák nebyl rozhodně „krysou, jež opouští potápějící se loď“ Prokopova štěstí — vždyť pomáhal vždy obětavě Prokopovi v uměleckém jeho podnikání a upravoval mu všemožně cestu ku zdaru a výdělku.

Vzpomínal si na poslední své setkání s Lešákem o Burešově promoci. Díval se tehdy Lešákovi pozorně do široké tváře a pozoroval jeho vyboulené, bledě sivé oči se zarudlými víčky, vystupující z nápadně navalených vrásek, podobných podlitým vakům. Zdálo se mu, že Lešák se v poslední době značně změnil. Ztloustl, ale pobledl zároveň; jeho pleť měla nezdravou, kalně žlutou barvu. Celá fysiognomie Lešákova jako by byla zhrubla; rty pod tvrdým, naryšavělým knírem byly odulé, brada a krk nabyly tvarů, které připomínaly Prokopovi překrmenost. Ale ve výrazu očí Lešákových, klidném a pronikavém, se zdánlivé nic nezměnilo — ani když zraky jeho chvíli ulpěly na Prokopovi.

Prokop přemýšlel a utkvíval stále více na přesvědčení, že mezi Lešákem a Finou zapřádají se jakési bližší, snad přátelské nebo milostné styky. Bylo mu to skoro směšno: Lešák, „velmistr cynismu“,

by se mohl zamilovati? Nehezká, nemocná Fina mohla by někomu vnuknouti láskyplné, milostné city? Ale proč by se nemohlo státi, co považoval nyní za nemožno, za směšno? A v přítmí za podvečera ve svém prostydlém atelieru, leže na pohovce, líčil si fantastickými barvami společnou budoucnost Lešákovu a Fininu.

Vše se změnilo: Lešák zvážněl, stal se pořádným, zámožným člověkem, Fina ozdravěla, zkrásněla, její postava se zaokrouhlila, její tvář stala se hebkou, její formy zbujněly, stanuly na stupni vývoje, kdy už je nebezpečí, že přejdou v tělnatost. Finin krk, prsa a ramena stala se bujně svěžími a nabyla bezvadného, lesklého inkarnátu.

Prokop vstupuje do bytu svého švakra Lešáka a své sestry Finy. Fina chová prvorozené své dítě, Jarmilku, na klíně, a matka i dceruška se hlučně smějí. Druhorozený potomek Lešákův a Finin, malý Prokůpek, pobíhá po kobercích, honí chundelatého, udýchaného psíka a skutálí se náhle pod Prokopovy nohy. Prokop zdvíhá chlapce a nesa jej na ruce odhání poskakujícího, kňučícího psa.

„Jste sami? Kde je Hugo? Je už přece doma!“ praví Prokop, podávaje Fině ruku a líbaje malou Jarmilku.

Fina odpovídá, že Lešák přijde co nevidět, a zve Prokopa, aby usedl. Prokop zasedá ke klavíru, probírá se klávesami a táže se:

„Čemu jste se tak smály — ty a Jarka?“

„Jarka se mne ptala, proč se strýček Prokop nežení,“ směje se Fina.

„A jak na to připadla?“ pátrá Prokop.

„Vzpomněla si, že máš zítra narozeniny, a řekla, jak je asi smutno, je-li strýček stále sám... Jarka je už velké, rozumné děvče,“ praví Fina.

Pro děti přichází si guvernantka a odvádí je do vedlejšího pokoje.

„Hlouposti!“ brouká Prokop. „Děti slyší, co se mluví, a pak to opakují...“

Fina si však sedá k Prokopovi a praví, hledíc mu přímo do očí:

„Máš pravdu... mluvíme o tom často — Hugo a já... ale jsi dnes špatně naladěn...“

Prokop mlčí chvíli a chodí, maje ruce v kapsách, od klavíru ke dveřím.

„Hugo tě má rád a váží si tě jako bratra! Je tvým nejlepším přítelem — lepšího nemůžeš ani míti,“ naléhá Fina.

„Hugo je zlatý člověk,“ praví Prokop flegmaticky a dodává: „Chválí mne vůči jiným, jako by pro mne agitoval...“

„Zazlíváš mu to?“ opáčí tiše Fina.

„Ani za mák, sestřičko,“ praví Prokop. „Ale nerad bych, aby se lidé domnívali z jeho řečí, že je mi za něco vděčen. Nechci tomu, není to prostě pravda...“

„Takového něco nelze zakazovat,“ namítá horlivě Fina. „Nebudeme si tu vyznávat lásku, Prokope... Ale víš: často jsem si už myslila, že jsi z těch lidí, kteří dovedou imponovat... A pak,“

praví Fina váhavě a tlumí hlas, „se mně zdá... že proto, poněvadž jsi Hugovi vždy tolik přál, dokud jsme, Hugo a já, nebyli ještě svoji...“

„To šlo od srdce!“ myslí si Prokop a dívá se radostně na svou sestru, jež ve svém třicátém osmém roce dovede ještě zardívati se rozechvěním při vzpomínce, jak ji manžel miluje. „Ano — ti dva lidé jsou ještě stále tíž bloudkové,“ přemítá Prokop, „... seminaristickým případem pro ostatní svět, jak vypadá zamilované manželství...“

A Prokop stane zrakem na objemné postavě sestřině, jež prozrazuje opětné mateřství... Fina vyciťuje, kde asi bloudí bratrovy myšlenky, a praví, zatím co upírá oči ve svůj klín a pohrává stuhou svého županu:

„Hugo tak těžce nese, že se nechceš oženit, a říká vždy, že je toho škoda, protože máš tak vyvinutý smysl pro rodinný život...“

Fina odchází do sousedního pokoje. Vychovatelka-Francouzka jde jí vstříc a táže se jí:

„Ma chère madame — mohu vám něčím posloužiti?“

Ne, Fina nemůže jí odpověděti, ale nevzdaluje se také a pozoruje v pěkných očích Francouzčiných záblesk soucitu.

„Vy trpíte, madame?“ táže se guvernantka a bere Fininy ruce v laskající objetí, jímž zahrnuje — ubohá, skromná cizinka — přepiatě srdečně každého z domácích lidí, kdo jí jen přijde do cesty.

„Ne, milá slečno!“ šeptá Fina a cítí, že musí dodati: „Jsem tak rozčilena... radostí, že přijde můj manžel...“

Jarmilka naslouchá, dívá se udiveně, otevírá komicky malá svá ústka, hledí na matku a zase pátravě na vychovatelku. Nechápe, proč je matka od nějaké doby tak změněna. Běží za Finou do pokoje, v němž nerozhodně a rozpačitě stojí Prokop, a věší se jí raménky na boky.

„Hraj, mama!“ žvatlá Jarmilka. „Hraj „Châteleinu“!

A děvuška vystupuje již na stolici, aby se pokusila o otevření klavíru.

„Ne, Jarunko,“ brání Fina dítěti, „dnes nemohu hráti... Až jindy!“

Slova Finina „Až jindy!“ budí v Prokopovi velmi určitě utvářené myšlenky. Jindy, budoucně... Proč by budoucně nemohlo býti jinak?...

* * *

Ano, jindy, v budoucnosti... Prokop je již slavným mužem, proslaveným umělcem, je professorem na pražské malířské akademii (Prokop již zří, jak každého odpoledne kráčí do budovy akademie proti Rudolfinu po Františkově nábřeži, jak si prohlíží obraz Hradčan), má veliké příjmy a uchází se o ruku dcery bohatého továrníka.

Přichází do rodiny nastávajícího svého tchána na večeři. U dveří srovnává již mladá hezká pokojská, oděná černým šatem a bílou zástěrkou a mající vzdušnou bílou stuhu „holubičku“ ve tmavých vlasech, mísy na podnos. Společnost je již shromážděna, všichni sedí u stolu

— jen setník generálního štábu, synovec hostitelův, stojí ještě, podepřen oběma rukama o opěradlo židle, a hovoří s domácím pánem. Nad celou skupinou rozlévá závěsní petrolejová lampa matné osvětlení . . .

Pokojská uvádí — jak je to komické! — do služby u stolu nového sluhu, jenž stojí, rozpačitý, u dveří a má se celý čas dívati, jak služebné děvče posluhuje. Všichni hledí na sluhu, ale jen stará dáma, společnice osiřelých dcer hostitelových, děkuje zběžně k jeho pozdravu, jdouc mimo něho a chrastíc klíči. Nebohý mládec přešlapuje u dveří a leká se pokaždé, kdykoliv pod ním zaskřipne parketa.

Jedna z mladých dívek, nastávající Prokopova švakrová, oslovuje důstojníka francouzsky, a oba, důstojník i slečna, se smějí. Sluha cítí, že se smějí jemu, jeho neobratnosti, a zardívá se. S nemalým podivem pozoruje pokojskou, jak rychle proplétá se mezi stolovníky s těžkými mísami. Záhyby její lehké černé sukně jen poletují, a štíhlé, načervenalé paže dívčiny míhají se mezi bílými příbory. Lehkým krokem, sotva slyšitelně, odnáší pak služka podnos na zelený stolek v rohu pokoje a šeptá sluhovi, aby s ní vyšel.

„Prapodivné sny," praví si Prokop, probouzeje se z těžkého, vysilujícího polosnu, „derou se člověku často z jeho dílny pro zpracování dojmů a představ a pro úplné zužitkování jejich odpadků, odtud, kde je snad nejvíce tmy a prázdnoty . . ."

Prokop zachvěl se prudkým, bolestným vnitřním rozmrazením. Zřel před chvílí intimní půvab domnělé příští domácnosti své sestry a rozkošnou idylu rodiny své vlastní nastávající ženy. A nyní hleděl na chudobnou, studenou prázdnotu ubohého svého atelieru. Ale ještě více jím zatřásl směr, kterým braly se děje předchozích jeho snů. Fina jednala s ním o jeho budoucnosti, o jeho sňatku, a Prokop měl oči jen pro měkký, ohebný půvab francouzské vychovatelky Fininých dětí. Byl pak po boku své nevěsty, ale nevěděl ani, jak jeho příští choť vypadá, neviděl jí. Zřel jen, jak míhají se kol jeho očí štíhlé, nahé lokty služebného děvčete, a jak výraz rozpaků a trapné nejistoty utkvívá ve zracích ubohého, neobratného sluhy u dveří . . . Tak bylo, jak se Prokopovi nyní zdálo, u něho vždy: neviděl cíle svého žití, spatřoval jen episody, odehrávající se po kraji cesty, — nezřel toho, co skutečně jest, ale kouzlil si před zraky illuse a hříčky obrazotvornosti, byť i skutečnost svým chladem naň sebe více naléhala.

VIII.

Spád bývá namnoze právě tak rychlý, jako bývá pomalý a vleklý vzestup na vrchol. Tuto pravdu ukazuje také náhlé zakončení románu mládí Prokopa Fanty. Prokop uvědomoval si později často, jak prostě a krátce rozvinulo se poslední jednání jeho dramatu. Přišel ráno listonoš, přinesl několik upomínek od Prokopových věřitelů, něco rukopisů, „nehodících se k uveřejnění" a vracených z redakcí, hrstku odmítnutí od nakladatelů a obchodníků obrazy, jimž nabídl Prokop své výtvarné služby, a dopis, v němž matka vytýkala Prokopovi, že jí

už dlouho nenavštívil, že se jí takořka vyhýbá, a v němž byly nekonečné stížnosti matčiny do nedostatku doma a do chabého jejího zdraví. Poslední ocitl se Prokopovi v rukou list, jehož obálka ukazovala chvatné, přerývané, nervosní písmo Lešákovo. Veliký byl podiv Prokopův přes jeho nynější stálou otrlost a netečnost, způsobenou útrapami a ústrky, proč jemu Lešák, s nímž dobré dva měsíce se nesetkal, nyní náhle píše.

„. . . Víte sama, musíte vědět," psal Lešák, „že pro Vás krom jiskry přátelství a — promiňte mně — soucitu, ničeho necítím." Tak říkal jsem jí ne desetkrát, ale stokrát. „Ano, Vy víte, ale nechcete vědět — nechci, nechci . . . nestrpím toho šílenství . . . varuji Vás, byl bych nucen říci vše na Vás . . ." — Ale přes všecky moje domluvy a obrany nejen že zůstávalo vše při starém, ale její útočivost se ještě stupňovala. Počal jsem vyhýbati se jí; nadbíhala mně. Zakazoval jsem jí to; počala za mnou chodit k redakci, čekala na mne na ulici třeba do noci, až jsem vyšel z domu. Stal jsem se vůči ní hrubým — přišla za mnou do redakční pracovny, k mému psacímu stolku, mezi redakční kollegy, a prohlásila, že na mne počká. Ten výsměch kollegů mne bolel — byl to prostě skandál. Zůstal jsem několik dní doma, předstíraje churavost, nepřišel jsem do redakce. Včera odpoledne přišla ke mně do bytu. Plakala, prosila, žebrala o mou lásku. Svíjela se přede mnou, válela se u mých nohou jako zvíře. Odpíral jsem ovšem stále. Nedotkl jsem se jí nikdy — ani včera — hrotem malíčku. Když jsem zůstával zatvrzelým, nabízela mně peníze. Přinesla mně všechny peníze, které má, a něco uzmula také matce. Zastavila všecky své ubohé, sporé šperky, všechen svůj jen poněkud cenný majetek, aby mně mohla nabídnout — za lásku peníze. Urazil jsem se a počal jsem proti ní řádit. Vrhla se na mne, chtěla mne líbat — křičela, že mne musí udusit polibky, chtěla mne bít, kousat a škrabat. Chtěl jsem ji vyprovodit násilím na chodbu, na ulici, dovézt ji domů. Strhala se sebe všechen svrchní šat, stála polonahá v mém pokoji, křičela jako šílená, chtěla mne obloudit, zlákat problematickými svými vnadami . . . Musil jsem ji spoutat, stlumit rukama a poduškami její skřek. Pak upadla v těžkou mdlobu. Poslal jsem pro lékaře a po drahné době dopravil jsem ji, polomrtvou, v kočáře do jejího domova. Dlouho jsem váhal, mám-li Ti to sdělit. Ale komu bych to měl říci? Matce . . .? Miladě . . .? Styděl bych se za ni, nemocnou nebo zbloudilou. Je-li nemocna, musí se léčit. Musíš se také Ty o ni postarat; musí se snad vdát, jinak skončí tato truchlohra v sanatoriu nebo blázinci . . . Ale je-li zdráva, víš snad, co učinit . . . Ale upozorňuji Tě, abys jí neublížil. Je tělesně slába, a Ty bys neměl pak k sobě dosti úcty. A přátel bez sebeúcty nemůže míti, podepsaný . . . Hugo Lešák."

Trvalo dlouho, než si uvědomil Prokop, stojící u okna, jímž míhala se zasněžená pláň, sunoucí se, zapadávající ve velký úsek bílé krajiny, že takto píše Lešák o jeho sestře — Fině. Prokop pohlížel na rozvířenou chumelenici, slyšel svištivý zvuk větru a cítil se promrzlým a nesmírně unaveným. V tom probudilo jej z jeho ztrnulosti

vnitřní trhnutí. Protáhl se, protřel si oči, a měl pocit, jako by špína v podobě kalného proudu, oživovaného milliardami nečistých, malých zvířátek, omývala jeho tělo. Takto mluvil Lešák o jeho sestře, takto s ní jednal, v takový kal sesunuly se jeho sny, že Fina bude zdravou, půvabnou Lešákovou ženou, matkou jeho dětí! Jako ušpiněného tvora, vzbuzujícího odpor, odkopl Lešák jeho sestru. Bělost polností, prostírajících se tehdy ještě v bezprostřední blízkosti vinohradských ulic, toto vysunutí Prokopovy pozorovací stanice v prázdnotu a chlad, rozhnusovala nyní Prokopa skoro ještě více, než nevolnost jeho vlastního nitra.

Prokop ulehl na starou, otřelou pohovku a zase viděl pěkný obraz shromážděné občanské rodiny ... Zřel pak, jak skládá kdosi v opuštěné, zakouřené jídelně ubrousky a příbory, zdálo se mu, jako by cinkaly sklenice a zvonily stříbrné vidličky, a jako by neznámá slečna mluvila francouzsky s jakýmsi křepkým důstojníkem. Pak kráčel Prokop v duchu kuchyní, v níž rozplétala si utrmácená, hezká pokojská — zívajíc — copy, a ohlédnuvši se za Prokopem, přidržela jednou rukou svůj otevřený živůtek, z něhož vyzírala mladá, malá ňadra. Potom zdálo se Prokopovi, jako by někdo bouchnul dvířky kamen, jako by kdosi chodil jeho atelierem, pokašlával, přikládal do kamen poslední kousek uhlí — před usnutím.

Ne, takových rodinných obrazů před svým duševním zrakem Prokop neuzří již nikdy víc. Všemu je konec — neodvolatelně konec. Lešák odkopl Finu, odkazuje ji do sanatoria, do blázince, nebo radí Prokopovi, aby Finu stloukl ... Ale ovšem: Lešák vždy rád příliš mnoho mluvil, byl příliš upřímný. Také tentokrát řekl Prokopovi více, než bylo snesitelno. Měl rozhodně napsati méně, jen holou skutečnost, která by tak neurážela jako Lešákovo vypsání té brutální, ošklivé scény. Ovšem — ve věci má Lešák pravdu a jednal správně, šlechetně. Mohl Fině vyhověti, mohl ji svésti — a pak ji opustit, protože ji nemiluje. Ano, Lešák jednal mužně, gentlemansky. Jen forma je trpká, a na formu Lešák nikdy nedbal. Nutno vnutit se do klidné pósy sekundanta před soubojem, advokáta projednávajícího delikátní rodinnou záležitost. Nutno se vpravit v úlohu nadprůměrníka, pobíhajícího v překrásném úboru a v opelichané vlásence v ručeji francouzské salonní divadelní hry ... A nezbytno diktovat si hladké, slušné, konvencionelní myšlenkové věty ... Nelze se rozrušovati, zarmucovati, dlužno na vše pohlížeti pokojně a mírumilovně ...

„Vždyť jsme se, Lešák a já, vždy tolik milovali," řekl si Prokop. „A do našich symposií přátelské lásky zněl vždycky zádumčivý motiv let, přetrpěných ve společných strastech. Nutno i nyní pohlédnouti si vzájemně láskyplně do očí, dobrých, poctivých, oddaných, jako bychom se nemohli nabažiti tohoto pohledu. Hledím tedy do jeho tváře a nemohu, nesmím v ní viděti ani kmitu radosti ..."

Ano, Lešák jistě trpěl, když prožíval tento svůj román s Finou, jeho rušnou a hroznou závěrečnou scénu, když pak jej Prokopovi popisoval. A konečně — jak se zachoval sám Prokop ve svých milostných aférách s paní Nyčovou, s mladou služkou, zaměstnanou

u jeho matky, a jak si počíná, jakou úlohu hraje nyní, ve své milostné episodě s Mařkou? Kde byla a je jeho, Prokopova, mužná důstojnost, po jejíž ceně v Lešákovi nyní se odvažuje pátrati?

Tak jest a bývá: někdy, ale málokdy — zvláště, nemáme-li ničeho moudřejšího na práci, — přicházíme k radostnému poznání, že máme také duši. Není nám sice jasno, kde ji máme, a nenalezli bychom jí, kdybychom sebe více hledali, ale můžeme s ní přece zcela dobře hovořiti, konati s ní učená hádání. Dle okolností jsme pak v tomto případě v lepší nebo horší společnosti, potýkáme se s příjemnějším, silnějším odpůrcem, nebo se záludným, nízce smýšlejícím, úskočným pidimužíkem. Jak chceme odhadnout cenu duše jiného, svého přítele? „Jak bych mohl," řekl si Prokop, „odsouditi duši Lešákovu . . .?"

Nejsou takové výjevy, aby muž políbil náhle mladou ženu, v překypění citů, aby pak oba se zarazili a ženská duše promluvila k muži, žasnoucímu nad sladkostí rtů pocelovaných polibkem: „Já ti nemohu dáti, co u mne hledáš . . . Žádná žena toho více nemá . . ." Nestává se, že by muž, udiven touto prostotou a dobrotou, v obdivu bílému krku, teplým ramenům a malým, tvrdým prsům ženiným, mohl se ženě poklonit jako člověku božímu, spravedlivému, a políbiti zemi před ní. Žena chce, aby muž uchopil ji ve svá ramena a odnášel ji, duse ji polibky, v místa, v něž ukládá svou kořist. Tak chtěla také Fina, a kdo by mohl proto hodit po ní kamenem, zdvihnouti na ni pěst, jak chtěl Lešák?

„. . . Zdálo se mně také již, že pod mými okny řvaly zástupy velké revoluce. Probudil jsem se ze sna a shledal jsem, že na nádvoří kokrhá kohout. Přál bych si nyní, abych se mohl odvrátit od zadýchaného okna nádherného svého pokoje, jít, protahuje se v lehkém zívnutí, ke stolku s orientální přikrývkou a dotknouti se tamtamu. Chtěl bych, aby hned na to se otevřely zticha dveře a sluha přinesl velkou, zastíněnou lampu. Bylo by mně příjemno, kdyby můj sluha postavil lampu na plstěnou podložku, nahlédl ještě na plamen a povytáhl nepatrně knot. Vše to pozoroval bych v zamyšlené účasti, že bych si všiml teprve za chvíli sluhy, čekajícího u vchodu. „Co chceš?" Tykal bych svému sluhovi a řekl bych chvatně: „Ah tak . . . ano, přines sem čaj!" Pak posadil bych se do houpací židle a pohlížel bych upřeně do stropu. Ale nemám dnes ani na čaj, ani na světlo, a dnes byl u mne soudní exekutor a odešel s prázdnou, protože ničeho nenalezl, co by mně mohl zabavit. Chtěl bych mít zlatoplavou maitresu, slavnou herečku, kterou mně závidí svět a s níž se procházím po kolonádě světových lázní. Ale mám za milenku špinavou holku, jež měla dítě a jejíž duše páchne stojatými vodami a usazeninami. Chtěl bych, aby v mé pracovně, oddělené od salonu těžkou, tmavou aksamitovou hebkou oponou, byly kol dokola knihovní regály, plné svazků číslovaných a s bílými nálepkami na hřbetě vazby. Přímo u jednoho okna stůl s psacím strojem a velké rýsovací prkno s napiatým papírem, na něm rozházena pravítka, tužky, kružítka. S pracovnou aby souvisel malý, kulatý arkýř, jehož jedinou výzdobou by byl stůl a okrouhlá pohovka. Ložnice s koupelnou by měla do-

plňovat moji domácnost. Nad postelí umrlčí hlava a revolver, trochu dále umyvadlo a činky. Ložnice by nebyla útulna svou prázdnotou, ale já nemohu usnouti v přeplněném pokoji, potřebuji vzduch, volno kolem sebe. To vše jsem vídal, dokud jsem chodil do společnosti, u jiných lidí, to vše jsem sám mohl mít, kdybych byl v této společnosti zůstal, kdybych byl zůstal slušným člověkem. A nyní slušným člověkem již nejsem. Nemám v sobě slušnosti, nemám práva někoho odsuzovat, Lešáka ani Finu. A co se stane s Finou? Hm... totéž, co se mnou: stane se žebračkou, jako já žebrákem života. Ale je jakási žebrácká aristokracie, jako byla u nás, v mém rodném městečku, v lazaretu. Byli tam tak zvaní špitálníci; modlili se za peníze růženec a otčenáše. Na objednávku dle devisy „na odvrácení všeho zlého“ anebo „na vyplnění dobrého úmyslu“. Takovými žebráky-aristokraty budeme my, Fina a já. Takoví bývalí lidé. A naší hrdostí bude, že jsme, čím jsme bývali dříve, než odkopl život mne a Finu Lešák.“ (Dokončení.)

Hieronymus Lorm:

Ticho a temno.

Noc bez hvězdného jasu,
noc bez ruchu i hlasu,
všem smyslům svět je uzavřen:
duch pouhý zří a slyší jen.

Zří stopy světlých chvění,
že nic bez bolu není,
dech Ničeho tu slyší jen,
jak číhá na poslední den.

Hůl poutnická.

Co Osud jméno nese,
Žal, Štěstí jmenuje se,
je cestou k hrobu dlouhou
poutnickou holí pouhou.

Ať září zlata hraje,
ať z dřeva zrobena je,
je zbraň, kdy smrt se cení —
zda vše to jedno není?

Přel. *A. Muťovský.*

Španělský student.

Dramatická báseň *H. W. Longfellowa*. Z angličtiny přeložila *Marie Klimová*.

(Pokračování.)

Čtvrtá scéna.

Preciosin pokoj. *Preciosa* sedí s knihou v ruce u stolu, na němž jsou květiny. V kleci zpívá pták. *Hrabě Lara* vejde nepozorovaně.

Preciosa čte. „Všeck› spí, jen, srdce mé,
bdíš tu k smrti znavené!“
Ó, kéž by Viktorian byl tu dnes!
Ba ani sama nevím, proč mám strach!

Pták zpívá.

Můj malý vězni v pestrém kabátku,
jenž v drátěné své kobce zpíváš si,
jsem zajata jako ty, mám jako ty
něžného žalářníka. Smutný den!

„Všecko spí, jen, srdce mé,
bdíš tu k smrti znavené!
Co tě svírá, co tě rmoutí,
nedá nikdy podřimnouti,
žalem-li se srdce hroutí,
nemůž' spáti zmučené!“

Máš pravdu, básníku! A myslím si,
že na tom světě puká srdcí víc,
než tušíme. V zapadlých dědinách
a dálných samotách, kam zaváto
ostnaté símě lásky, ptáčata
kam roznesla je v letu, vypučí
a rostouc tiše, tiše uvadá.
Kdo v lese slyší, když spad' zvadlý list?
Kdo všímá si, když zvadne v poli květ?
Ach, kéž by Viktorian přišel dnes.
Dolores!

Ohlédne se chtíc odložiti knihu a spatří hraběte.

Ha!

Lara. Seňoro, odpusťte.

Preciosa. Kdo to? Dolores!

Lara. Prosím —

Preciosa. Dolores!

Lara. Ó, nebojte se; nikdo nebyl tu,

a jsem-li smělý —
Preciosa obrací se k němu zády.
Příliš smělý jste!
Pryč! pryč! Již jděte!
Lara. Drahá paní má!
Dřív slyšte mne! Mne nechte domluvit!
Jen vaše dobro chci.
Preciosa obrací se k němu s opovržením.
Nuž, mluvte si!
Jste hrabě Lara, ale život váš
náhrobkům vašich předků vmetl by
do tváří červeň! Kastilská-li čest,
kastilská pýcha krást se v tichu sem
k bezbranné dívce, byste zkazil ji?
Ó, hanba, hanba, hanba, šlechtic vy
tak málo šlechetně že smýšlíte,
že skvosty poslal jste mi, lásku mou
chtěl získat, čest mou koupit zlatem svým.
Slov nemám, kterak vámi pohrdám.
Teď mluvte! Pohled váš mi protivný!
Teď mluvte, dím!
Lara. Jen klid. Vás nezkazím.
Preciosa. Že netroufáte si.
Lara. Vše troufal bych.
Však nebojte se! Vy mi křivdíte.
V tom lživém světě často nevíme,
kdo přítel náš a kdo je nepřítel.
Nepřátel dost, víc přátel třeba nám.
I Preciose krásné nepřátel
úklady hrozí.
Preciosa. Jim-li vděčím snad
čest dnešní návštěvy, to věru moh'
jste ušetřit se. Teď jste domluvil.
A znovu prosím, byste odešel.
Lara. Jen z přátelství jsem přišel sdělit vám
podivné řeči, které po městě
se trousí. Já jim ovšem nevěřím,
však mnoho těch, kdo neznajíce vás
jim sluchu přejí.
Preciosa. Nutno nebylo,
vy byste úkol přejal řeči ty
mi sdělit.
Lara. Zlomyslné jazyky
si město o vás brousí.
Preciosa. Bohužel!
Ochránců nemám. Chudá dívka jsem,
terč narážek a žertů bezcitných.
Byť bolely, bránit se nemohu,

Z Alešova kalendaria: Listopad. — Prosinec.

ač nedávám jim příčin. V ústraní
jsem živa, nemám návštěv.

Lara. Nemáte?
Vám krutě ukřivdili.

Preciosa. Kterak to?

Lara. Ne, nechci, aby duši citlivou
zlých řečí zranil jed.

Preciosa. Jen domluvte.
Jaké to řeči? Nic mne nešetřte.

Lara. Vše upřimně vám povím. Odpusťte!
To okno, tuším, hledí v ulici
a to zde na Prado. Či mýlím se?
Dům vysoký zde za zdí zahradní —
hle, střecha pne se vzadu nad stromy, —
tam bydlí přítel, který předvčírem
mi řek', že jednou v noci — promiňte,
že upřímně k vám mluvím, — muže zřel,
jenž oknem vaším lezl. Mlčíte!
Vás nekárám, jste mladá, překrásná.

Chce ji obejmout. Ona odskočí a vytrhne ze záňadří dýku.

Preciosa. Ó, střezte se! Jsem dívka cikánská!
Teď ruce pryč! Krok ještě jediný,
a bodnu!

Lara. Prosím, dýku schovejte,
nemějte strach.

Preciosa. Strach nemám, srdce mé
je statečné, v ně spoléhám.

Lara. Hle, k vám
přicházím jako přítel — přítel váš,
jenž pouhým slovem může umlčet
ty hloupé řeči, pověst očistit
jak lilji bez poskvrny. Kleče teď,
překrásná Precioso, přisahám,
že miluji vás šíleně, jen to
že svedlo mne, bych zvyků pravidla
porušil, vniknuv k vám sem nepozván.

Viktorian objeví se v pozadí.

Preciosa. Povstaňte, hrabě! Není místa zde
pro lidi jako vy. Vám nesluší
přede mnou klekat. Divně dojímá,
když velmož tak je k zemi ponížen.
A k vůli vám chci hněv svůj potlačit,
svou nenávist i divnou nechuť k vám
a mluvit něžně, jako žena má
a jak mi srdce velí. Nechci již
vás nenávidět. Bolí nenávist.
A smím-li mluvit přímo, aniž bych
se vzdala zdrželivé skromnosti,

jež slávou ženy, — chci se naučit
mít ráda vás . . .
Lara. Anděle!
Preciosa. V pravdě však
a víc, než máte sebe nebo mne.
Lara. Jen malý důkaz lásky dejte mi,
jen ruku zlíbat.
Preciosa. Ne, blíž nechoďte.
Má řeč jsou obrazy a symboly,
mně rozumějte! Neklamejte se,
neb láska, kterou chci vás milovat,
je jiná nežli vaše. Přišel jste,
skvost jediný byste mi uloupil —
čest dívčí. Máte přátel, bohatství
i příbuzných a tisíc možností;
jež srdce vaše blaží, ale já
jsem chudá, bez přátel. Skvost jediný,
jejž mám, mi chcete uloupit, a proč? —
Jen vlastní marnivosti v lichůtku —
bych byla tím, čím nejvíc zhrdáte.
Ó, pane, láska, která zhubit chce,
ta pravá není. Moje láska k vám
je jiná. Hle, jen vaše dobro chce.
Je světější cit. Zhrdá káravě
pozemskou vášní, chtíčem nečistým,
a velí v srdce hloubi pohledět,
jak lepší bytost v sobě hubíte,
jak hřích vám duši tíží.
Lara. Přisahám,
vám ublížit jsem nechtěl. Jen mít rád.
Ne čest vám vzít, spíš čest vám uhájit,
a za to, prosím, důkaz přejte mi
své náklonnosti. Milujete-li,
jak pravíte, ó, dovolte, ať smím
vás obejmout . . .
Viktorian přiskočí z pozadí. Dost! dost! Toť přespříliš!
Proč urážíte?
Lara. Právo máte snad
tak ptát se španělského šlechtice?
Viktorian. Jsem šlechtic též, však vy jím nejste již!
Pryč s očí mých!
Lara. Jste pánem tady snad?
Viktorian. Ó, tu i všude, kde se páše zlo,
mám právo mluvit.
Preciosa. Jděte, prosím vás!
Viktorian. A s vámi, hrabě, ještě promluvím.
Lara. Čím dřív, tím líp. Odejde.
Preciosa. Viktoriane můj!

Jsme zrazeni!
Viktorian. Ha, ha! Jsme zrazeni!
Já arciť zrazen jsem, my — nikoliv.
Preciosa. Ach, pomysli . . .
Viktorian. Nic myslit nemohu.
Jen vidím, jak si nudný krátíš čas,
když odejdu.
Preciosa. Ó, nemluv se mnou tak!
Tvá slova bodla.
Viktorian. Nechci lichotit.
Preciosa. Víš dobře sám, že jeho přítomnost
mi protivná.
Viktorian. A přece stálas tu
a naslouchala lásky výlevům.
Preciosa. Slov jeho nedbala jsem.
Viktorian. Dbalas dost
a splácela je.
Preciosa. Kdybys slyšel vše . . .
Viktorian. Dost slyšel jsem.
Preciosa. Tak zlostně nehovoř.
Viktorian. Zlost nemám žádnou, zcela klidný jsem.
Preciosa. Kdybys mne vyslechl . . .
Viktorian. Ne, nemluv již.
Vím více nežli dost. Jsi falešná.
Cikánských sňatků nejsem ctitelem.
Kde ode mne máš prsten?
Preciosa. V kasetě.
Viktorian. Tam nechať leží! Nesmíš nosit jej!
Mněl jsem, žes bez poskvrny, — nečistá!
Preciosa. Bůh mým je svědkem . . .
Viktorian. Ustaň! Tvoje rty
svědectví boží volat nehodny,
jsou proradné . . .
Preciosa. Viktoriane můj!
Viktorian. Vše dal jsem tobě: sebe, slávu svou,
sny o úspěchu, duši celičkou,
a tys mne zničila! Jdi nyní, jdi,
mé bláhovosti směj se s milencem
a na kolenou sedíc hraběti
rci, hloupý bloud že Viktorian byl.
Odstrčí ji od sebe a odběhne.
Preciosa. To od tebe!
Opona spadne.

Pátá scéna.

Komnaty hraběte Lary. *Hrabě* vejde.
Lara. Co v světě sladšího je nad lásku,
však po ní nenávist je nejsladší.
Znám nenáviděť, proto pomstěn jsem.

To hloupé děvče hrálo zdráhavou,
však plamen rozdmýchán . . .
Vejde *Francisco.*
Nuž, Francisco,
co vzkázal mi Don Juan?
Francisco. Vzkazuje,
že jistě přijde.
Lara. Lermos vévoda?
Francisco. Ten doma nebyl.
Lara. Druzí?
Francisco. Všechny jsem
dle přání pozval. Všichni přijdou dnes
a při hře po smluveném znamení
se bouře hluku rozpoutá, až hra
i tanec přestanou.
Lara. Ach, výborně!
Má Precioso krásná, netušíš,
co tebe čeká. Spánek nesmí dnes
ti oči sklížit! Podej plášť a meč.
Odejdou.

Šestá scéna.

Zákoutí za hradbami města. Vejde *Viktorian* a *Hypolito.*

Viktorian. Ó, hanba! hanba! Proč jen toulám se
teď ve dne, slunce se mi vysmívá,
a hlasy, vzdechy, zvuky podivné
volají: „Skryj se!" Jenom tenká zeď
před chtivým světem skrývá zločiny,
jež potají se dějí v temnotách!
Sta jazyků má hanba! Strachy mé
jsou okna, jimiž každý na mne zří,
tvář každá hanbu mou se tušit zdá
a posměšným se šklebí úsměškem!
Hypolito. Což nevaroval jsem tě? Neřek' jsem,
že jenom zpola věřím v její ctnost?
Viktorian. Víš, Hypolito, snad jí křivdíme,
snad příliš kvapně jsme ji soudili.
Je hrabě Lara zlosyn proklatý.
Hypolito. A proto kletá, že ho ráda má.
Viktorian. Ráda ho nemá! Všecko pro zlato!
Hypolito. Než vzpomeň, na veřejné ulici
že prstenem se chlubil, cikánka
že dala mu jej: hada s rubínem.
Viktorian. Ten prsten ode mne! Ó, bídná je!
Však pomstím se! Čas minul smluvený.
Kde vězí sketa?
Hypolito. Není zbabělý;
je zlosyn, chceš-li, ale sketa ne!
Kdys viděl jsem, jak šermem bavil se,

a proto příliš nebuď důvěřiv,
tvou napne obratnost. Již přichází.

Vejde *Lara* a za ním *Francisco*.

Lara. Pánové, dobrý večer.
Hypolito. Dobrý den.
Lara. Že dlouho nečekáte, těším se.
Viktorian. Ne dlouho. Dlouho přec. Jste připraven?
Lara. Jsem.
Hypolito. Nerad, pánové, zřím, přiznám se,
váš zápas dnešní. Není cesty již
nižádné, aby urovnal se spor,
než ta, již meče razí?
Viktorian. Není! ne!
teď, prosím, Hypolito, nestav se
tu mezi mne a jeho. Dlouho dost
mluvily jazyky. Nechť ocelí
již rozepře se skončí. Pozor teď!

Zápasí. *Viktorian* odzbrojí hraběte.

Váš život patří mně; co brání mi,
zlou duši poslat tam, kam náleží?
Lara. Bodněte!
Viktorian. Bezbranný jste. Zabíjet
a vraždit nechci. Zvedněte si meč.

Francisco podává hraběti meč, ale *Hypolito* se staví mezi soupeře.

Hypolito. Dost! Skončete již! Hrabě Lara přec
statečnost prokázal, a přítel můj
jak vždy svou šlechetnost. Teď přáteli
se staňte. Meče skloňte; abych řek'
vám pravdu, důvod nepatrný je
k tak zuřivému sporu.
Lara. Přestati
chci na tom. Sporu nehledám. Víc slov
krev prudká pronesla, a to je vše.
Viktorian. Ba víc než to.
Lara. Ó, dobře rozumím,
však v cestu stavět jsem se nechtěl vám.
Mně volno bylo vejít, jiným též.
Leč kdybych býval tušil, dívka ta
že vaše, nikdy bych ji nepřebral.
Teď oba pravdu víme; klamala
nás oba.
Viktorian. Jako peklo klamala!
Lara. Já o ni nestál, sama chtěla mne,
a radila, jak získat bych ji moh',
čas určila, kdy bývá samotna.
Viktorian. Dokázal byste to? Ach, vyrvete
ze srdce pochybnost, v níž zešílím!
Povězte všechno! všechno!

Lara. Povím vše.
Tu sluha můj, jenž vzkazy přenášel
vždy mezi námi. Ptejte se. Zda děl
jsem pravdu, Francisco?
Francisco. Ba děl.
Lara. A důkaz dám,
když chcete, jiný; prsten dostal jsem.
Viktorian. Ukažte, prosím! Prsten věru týž!
Hodí prsten na zemi a dupe po něm.
Tak zahyň ta, jež prsten nosila!
Tak odkopnu ji v prach, tak zašlapu
v prach její paměť! Hrabě Laro, zřím,
že oba klamala nás hanebně!
Dík mějte za vlídnost a přímost svou.
Jak lékařova ruka zranila
mne vaše, léčíc moji slepotu.
Zřím nyní jasně, jaký jsem byl bloud;
žel, příliš pozdě! Dávám s bohem vám!
Dnes v noci kleté město opustím.
Jsem přítel váš. Nuž, s bohem buďte tu!
Hypolito. Mějte se dobře, hrabě.
Viktorian a *Hypolito* odejdou.
Lara. Šťastnou pouť!
Nejhorší nepřítel můj s bojiště
lstí zahnán. Koho bát se? Skončen boj,
tvrz dobyta, a vítězství je mé!
Odejde se sluhou.

Sedmá scéna.

Ulička na předměstí. Noc. Vejdou *Cruzado* a *Bartolomé.*

Cruzado. A tak, Bartolomé, se výprava nezdařila. Ale kdes byl po celou tu dobu?

Bartolomé. V horách Guadarramských u San Ildefonsa.

Cruzado. A nic sis nepřines? Nikohos neokrad?

Bartolomé. Nebylo koho okrást; byli tam jenom výletníci-studenti ze Segovie a vypadali, jako by chtěli okrást nás; a hezounký fráteříček, který neměl v kapse než breviř a bochník chleba.

Cruzado. Prosím tě, co tě tedy vede do Madridu?

Bartolomé. Dřív mi řekni, co tebe zde drží.

Cruzado. Preciosa.

Bartolomé. A mne láká zpátky. Zapomněls na svůj slib?

Cruzado. Ještě dvě léta neuplynula. Čekej trpělivě. Děvče bude tvé.

Bartolomé. Slyšel jsem, že má milovníka Busné-a.

Cruzado. To nic.

Bartolomé. Mně se to nelíbí. Nenávidím ho — syna Busnéské děvky. Navštěvuje ji, kdy chce, a baví se s ní o samotě, a já abych stál pěkně stranou a díval se na jeho libánky.

Cruzado. Měj strpení, povídám. Všecko si vynahradíš. Až přijde čas, vyhodíš ho ze sedla.

Bartolomé. Zatím mně aspoň ukaž, kde bydlí.

Cruzado. Pojď tudyhle. Ale není doma. Tančí dnes večer v divadle.

Bartolomé. Nevadí. Ukaž mi dům.

Odejdou.

Osmá scéna.

Divadlo. Orchestr hraje cachuchu. Za scénou zvuky kastanět. Opona se zvedne a na jevišti se objeví *Preciosa,* jako by chtěla započíti tanec. Cachucha. Hluk; sykot; volání „Brava!" a „Afuera!" *Preciosa* klopýtne a ustane v tanci. Hudba zmlkne. Všeobecný zmatek. *Preciosa* omdlévá.

Devátá scéna.

Komnaty hraběte Lary. *Lara* večeří se svými přáteli.

Lara. Můj, spiklenci, vám ještě jednou dík!
Vy věrně jste mi stáli po boku.
Naplňte číše.
Don Juan. Luise, viděl jste,
jak zbledla, hned jak nastal první hluk,
jak udiveně oči hleděly,
chvěly se nozdry, ňadra zmítala
jak vlny v bouři!
Don Luis. Litoval jsem ji.
Lara. Zlomena pýcha její; ještě dnes
k ní večer zajdu.
Don Juan. Serenada snad?
Lara. Ne s hudbou, s hudbou ne!
Don Luis. Proč s hudbou ne?
Přemnohá srdce tiší.
Lara. Ale dnes,
by v dnešní náladě ji vzbouřila.
Don Juan. Cymbály zlaté zkuste.
Don Luis. Ano tak.
Úspěšný družba je Don Dinero.
Lara. Bych pravdu děl, já služku podplatil.
Však, spiklenci, proč víno nechutná?
Číš ještě, potom dost; noc ubíhá.
Ať žije Preciosa!

Vstávají a připíjejí.

Všichni. Sláva jí!
Lara pozvedaje číši. Ohnivý, jasný lásky prameni!
ty mocný kouzelníku! Vylákals
dnes tajemství mé, vzdechy vášnivé,
a z retů vyrval rudým jazykem
přesladké jméno! Nikdy nesmí již
smrtelník ret tvůj zlíbat, nikdy již
milenky jméno tobě zašeptat.
Jdi! Střez mou tajnost!

Dopije a hodí pohár na zemi.

Don Juan. Ite! missa est!

Opona padá.

Desátá scéna.

Ulice a zahradní zeď. Noc. Vejdou *Cruzado* a *Bartolomé.*

Cruzado. Tuhle je zahradní zeď, a tamhle nad ní je dům. Okno, v němž vidíš světlo, je její. Ale teď k ní nepůjdeme.

Bartolomé. Proč ne?

Cruzado. Protože není doma.

Bartolomé. Nevadí; počkáme. Než co to? Branka je zavřena. Zvuky kytar a zpěv v sousední ulici. Slyš! Teď přichází její milý se svou pekelnou serenadou. Slyš!

Zpěv.

„Spi, dobrou noc, má milá,
já u tebe chci bdít,
být tobě blízko, blizoučko,
jen v tom je pro mne klid.

Tvé oči hvězdy jitřní,
tvé rty květ rudý jsou,
spi, dobrou noc, má milá,
já zmírám tesknotou.“

Cruzado. Nejdou sem.

Bartolomé. Počkej, už zase začínají.

Zpěv.

„Měsíčku, jenž záříš
stříbrojasně tmou,
celou noc mi posvěť
na milenku mou!
Měsíčku, jenž záříš,
celou noc mi posvěť!“

Bartolomé. Běda mu, přijde-li sem!

Cruzado. Buď zticha, jdou dolů ulicí!

Zpěv.

„V klášteře jeptišek
nářek zlý veden:
na tolik sestřiček
bratr ni jeden.
Aj, za koroptví, matko,
kočka s ní utekla!
Či! Či! Či!“

Bartolomé. Pojďme za nimi! Pojďme! Či! Či!

Odejdou. S protilehlé strany vejde hrabě *Lara*, šlechticové a *Francisco.*

Lara. Zavřena branka. Přelez, Francisco,
závoru vyraz! Sem a přes zeď tam.
Teď, páni, vejděte a pomozte
mi na balkon. Hle, dosud svítí, — bdí.
Jen ticho! Zavři branku, Francisco.

Odejdou. *Bartolomé* a *Cruzado* se vrátí.

Bartolomé. Šli brankou. Slyš! Slyším je v zahradě. Otvírá

branku. Opět zavřeno! Vive Cristo! Za mnou, přelez zeď! Přelézají zeď.

Jedenáctá scéna.

Preciosina ložnice. Půlnoc. *Preciosa* v nočním úboru spí v lenošce. *Dolores* u ní bdí.

Dolores. Konečně spí!
Otevře okno a naslouchá.
Vše ztichlo v ulici
i v zahradě. Slyš!
Preciosa ze spaní. Musím odejít.
Plášť podej mi.
Dolores. Jde! Slyším jeho krok.
Preciosa. Jdi, řekni jim, že tančit nebudu,
jsem příliš slába! Hleď! Viz, horečkou
jak hoří líce. Musím odejít.
Jsem slabá k tanci.
Znamení ze zahrady.
Dolores u okna. Kdo tu?
Hlas zdola. Přítel váš.
Dolores. Jdu otevřít. Sečkejte, přijdu hned.
Preciosa. Odejít musím. Prosím, nechte mne!
Ó, hanba, slabou ženu trýznit tak.
Jen buďte dobří, všecko udělám.
Jsem hotova — dej kastaněty sem.
Kde Viktorian? Lampy závistné
tak hledí, jak by chtěly uhranout.
Nemohu zůstat. Slyšíš! Smějí se!
Jak hadi syčí! Spas mne! Vysvoboď!
Probouzí se.
Dolores, jak je pozdě?
Dolores. Půlnoc je.
Preciosa. Strpení mějme. Uhlaď podušku.
Usne opět. Ze zahrady hluk a hlasy.
Hlas. Zhyň!
Jiný hlas. Zlosynové! Vrazi!
Lara. Tak! tu máš!
Hlas. I ty!
Lara. Jsem raněn!
Dolores zavírajíc okno. Kriste Ježíši!

Opona.

(Pokračování.)

M. Jahn:

Peníze.

I.

Na maloměstském plese v únoru seznámil se obvodní lékař Vít Maloň s Reginou Parmovou.

Dozněly poslední takty svižné čtverylky. Rozehřátí tanečníci doprovázeli své protějšky na místa anebo procházeli se s nimi nevelkým, chvojím a papírovými růžemi vyzdobeným sálem s podiem v rohu, na němž byl umístěn orchestr.

Plesu se súčastnili rolníci, kupci, myslivci, učitelé z městečka i z blízkého okolí se svými rodinami. Kdežto muži odklidili se ke kartám do malých, začadlých místností vedlejších, jejich ženy rozsadily se po lavicích okolo stěn a svobodná mládež cele se věnovala tanci a zábavě.

Mladý, třicetiletý doktor Maloň v černém, dobře přiléhajícím fráčku s plnou, světle zarostlou tváří a živýma světlýma očima učinil poklonu nevysoké, úměrně rostlé brunetce Regině Parmové ve světlehnědých šatech, s jemnou, bezvadnou pletí a temnýma, sálajícíma očima, ale neodvedl ji na místo.

„Jak se vám líbí v našem kraji?“ pronesla brunetka otázku, která samozřejmě vybízela lékaře k procházce.

„Děkuji, jsem tady skoro úplně spokojen. Ostatně člověk si často poměry vytváří sám,“ odpověděl doktor Maloň a učinil pohyb k procházce.

„Myslím, že stanice vaše není příliš výhodná. Jednak rozlehlost obvodu a jednak nepohodlné cesty stěžují práci,“ řekla čistým a pružným hlasem, který doktora upoutával.

Podivil se, jak uhádla, co si byl v pravdě myslil sám, ale co hned na poprvé ze zdvořilosti nevyřkl. Řeč její nehledala slov, netrhala se, ale plynula snadně a tím už vyvolávala zájem.

„Lékař vždy béře s místem na sebe povinnost a nemůže reptat,“ řekl doktor Maloň.

„Nemyslíte, že stát by měl platiti lékaře sám, a že by léčení a vyučování mělo být bezplatné?“ řekla Regina Parmová, oživeně pohlížejíc na doktora svýma třpytivýma očima.

„Ano, mělo by tak být. Ale k tomu se státy tak lehko neodhodlají,“ odpověděl doktor.

„Jsou to všecko vojenské státy,“ podotkla s jistotou.

„Jak jste dospěla k těmto otázkám?“ zvolal doktor, překvapen tímto na plese nezvyklým rozhovorem.

„Tak, přemýšlím. Vidím na příklad, že zaměstnavatel spolu s dělníky platí továrního lékaře. A což stát — není to vlastně společnost pracovníků? I ten nejchudší dělník je přece rovnocenný s kapitalistou. Nebýti jeho, nebylo by ani kapitálu. A proto přirozeně měl by stát svým lidem usnadňovat životní podmínky,“ mluvila Regina Parmová s opravdovým přesvědčením, jež oteplovalo její věty.

„Souhlasím s vámi úplně. Vím ze zkušenosti, kolik je té lidské bídy ve světě. Místy člověk nenajde nic leda lidský brloh. Kamna, stůl, postel — sehnány jenom pro ten živočišný život — to je všecko. A nemocnému je třeba vzduchu, stravy a léků. Hrdlo se člověku stahuje při tom,“ řekl doktor, vzpomínaje si na ony tmavé kouty bídy, jež objevil tu a tam na svých pochůzkách.

„No ano, vy se klopotíte po špatných cestách k nemocným a jejich bída volá k vaší intelligenci a humanitě. A zatím stát nehne prstem a odkazuje chuďasa na vaše dobrodiní a vás zase na humanitu,“ pravila Regina Parmová.

„Pochybuji, že se v brzku co napraví. K těmto spodním kořenům stát se tak skoro nedobéře,“ řekl doktor, ale řeč jeho přeťaly první, šeptavé takty valčíku. Požádal Reginu o tanec a po druhé části ji zavedl na místo. Po několika větách odešel a stoupl mezi veřeje sousední místnosti.

V tom k němu pokročil jeho známý, mladý člověk s bledou a jemnou tváří a s jiskřivým pohledem, učitel Augustýn Simerský, který ho často navštěvoval a vyměňoval si s ním knihy.

„Což vy tančíte, doktore?“ oslovil svého známého, sám jsa abstinent a veskrz ukázněný člověk.

„Lidé zpívali, tančili a bojovali odjakživa, a žádná kultura těchto zvyků nesmete ani v budoucnu,“ řekl s úsměvem doktor. „A což vy?“

„Netančím,“ odpověděl Simerský. „Bavíte se se slečnou Parmovou?“

„Velmi dobře,“ dodal doktor. „Je to zajímavá dáma.“

„Pobyla několik roků v ústavech a je prý velmi sečtelá ve všech oborech,“ řekl Simerský mladistvým hlasem, jakoby sám jí byl unesen.

„To bych také hned potvrdil,“ řekl doktor jistě, hledaje očima tu, o níž právě řekl svůj soud.

„Chcete znát jejího otce, doktore? Sedí tam ve vedlejší místnosti v rohu,“ řekl Simerský s mladistvou ochotou.

Doktor se zvolna ohlédl.

Skutečně v rohu mezi hráči spatřil nízkého, bezvousého padesátníka s pevně složenou tváří a širokou bradou, v krátkém černém kabátě, s tmavou stužkou pod límcem, pokuřujícího doutník v papírové špičce a podle všeho zamyšleně těkajícího mimo hru a hovor společnosti. Jakási neúmornost a sebevědomí šlo z jeho selsky výrazné tváře, která v ničem nepřipomínala jeho dceru.

„Podle zevnějšku byste nehádal, že je to zámožný muž. Mluví se o sto osmdesáti tisících“, řekl Simerský a pohlížel na doktora, jakoby jej zkoumal.

„Peníze!“ řekl doktor a jaksi schládl.

Simerský se vzdálil, ale doktor postál chvíli mezi veřejemi a pak se vrhl na tanec. Promluvil s několika mladými slečnami, ale hovor jejich jej neuspokojil. Nevybočoval z mezí sálu a nemohl se povznésti nad obyčejný plesový rozhovor, jenž se týká hudby, tance a toilet, a proto opět vyhledal Reginu Parmovou a hovořil s ní v přestávkách mezi tanci.

Střídali hovor a dotýkali se rozmanitých otázek. Regina Parmová mluvila plynně a pohotově. Doktor si vzpomněl, jak se cítil z počátku zábavy roztřesen po dvouhodinové jízdě na obyčejném vozíku bez per, a nyní byl téměř osvěžen, jakoby vyšel ze vzdušné lázně. Naslouchal jejímu pružnému hlasu, pozoroval neobyčejné, svítící oči, ale nade vše ho zajímal onen vážný a hloubavý směr, kterým se bralo její myšlení.

Snad ještě nikdy nechápal, jakou podmaňující sílu má vzdělání. Vzpomněl si, jaký tvrdý a sobecký byl výraz té tváře tam v rohu vedlejší místnosti — a jaký ušlechtilý a produševnělý obličej měla jeho dcera.

Po jedné s půlnoci začala se společnost rozcházeti.

„Můžeme se někdy vídat?“ řekl doktor Maloň Regině, když oblékala na sebe svrchní kabátek.

„Myslím, že ano. Chodívám každé neděle do města,“ řekla s jasným, zářícím pohledem, který doktor zachytil.

Ale tu již stál před nimi mlynář Parma. Jeho nevysoká, ale složitá postava s rukama zastrčenýma do zimníku nečinila příjemného dojmu, ale doktor byl na něj připraven.

Regina představila mu svého otce a jaksi se při tom nutila k odchodu.

„Těší mne,“ řekl mlynář Parma, vysunul širokou ruku ze zimníku, ale podal doktorovi jen konce tvrdých svých prstů.

Doktor Maloň potlačil svůj dojem a zeptal se Reginy: „Daleko máte domů?“

„Za čtvrt hodiny dojedeme,“ odpověděl za ni mlynář, docela chladně se otočil a kráčel napřed.

„Nemrzte se, otec je takový flegmatik,“ řekla šeptem a svým líbezným úsměvem snažila se smazati stopy nepříjemného dojmu, jejž doktor úsilně přemáhal.

„Máte na cestu kožich?“ řekl namátkou, ačkoli předpokládal u Reginy tuto prozřetelnost.

„Ano, jsem zaopatřena vším,“ odpověděla Regina, upravujíc si žaket u krku.

„Nezapomeňte na dnešní večer,“ doložil doktor a podal Regině ruku.

„Ano, vy podobně,“ řekla jaksi nepřipraveně, ale teple, podala ruku doktorovi a vklouzla do tmavé síně, ve které lampa dohořívala.

Po jejím odchodu pocítil doktor nudu, prázdnotu.

Pohlédl na zbylou, prořídlou společnost. Hudba neladila a vybočovala z taktu, tři, čtyři párky tančily bez chuti, vdané paní zívaly na lavicích, a pouze v tabákovém dýmu vedlejší místnosti houževnatě drželi hráči své karty a bděle počítali své peníze.

Doktor Maloň vycítil, že přišla jeho chvíle, oblékl na sebe zimník, zaplatil účet a vyšel do jasné, mrazivé noci s hojnými hvězdami . . .

II.

Vkročiv do svého pokoje s vyhlídkou na malé čtvercové náměstí, rozsvítil lampu, ale na spánek nebylo pomyšlení.

Dojmy tohoto večera byly příliš čerstvy a nevyvětralé, a pak i nahrnulo se mu na duši tolik myšlenek, že jako ve snivém oparu procházel pokojem a znovu si opakoval všecky zažité dojmy.

Vzpomínal na Reginu a jejího otce. Jaké to byly kontrasty! Z něho bylo cítit chlad peněz, a ona mluvila s takovým zájmem o heslech, která ještě dlouho budou časová, a k tomu, jak se říká, šla až do kořenů a hovořila o těchto věcech s opravdovým proniknutím, že byl až překvapen. Ale její otec jej rozčiloval. Vzpomínka na jeho ruku stále jej zábla a urážela.

Peníze, peníze, myslil do nekonečna. Kdysi nebylo peněz, ale platilo se prací za práci, výměna byla rovnocenna. Ale pak našli za práci znak, symbol — a použili ho. Ne, práce není kov ani papír. Je to cosi živého, co souvisí s horkým mozkem a teplýma lidskýma rukama. Dá-li se za práci chladný kov, je to jen její urážka, je to podvod a lež. Ale lidé uznali tuto lež za pravidlo, které je nyní metlou a bičem lidstva. Je to smutná, pokořující zkušenost, že v lidských rukou všecko se rychle zvrhne. Kdyby tu byla Regina, myslil si, dalo by se hovořit o těchto věcech. Ale jak si vedle ní představil ssedlou postavu jejího otce s tou selskou tváří a širokou bradou, bylo mu, jakoby ho polil studenou vodou. Ale aspoň to jej s ním trochu smiřovalo, že Reginu nenechal zahlušit, ale staral se o její vzdělání, jako strom dává se štěpovat, aby se zušlechtil.

Doktor Maloň nachodil se v myšlenkách do vůle pokojem, až se znavil a za zpěvu kohoutího ulehl na lože.

Vstal ještě před osmou, posnídal čaj, prohlédl několik chorých, kteří už čekali v ordinační síni, potom obešel nemocné v městečku, dal si přinésti starou posluhovačkou oběd z hostince, pojedl, odložil límec a kravatu a rozložil se na nízký otoman.

Maje ruce složeny za hlavou, opět vzpomínal na Reginu, a tu mu napadlo, že dnes asi přijde učitel Simerský, s nímžto se bude moci rozhovořit o rodinných poměrech Regininých.

Proběhnuv ještě řad svých pacientů, ke kterým docházel, a promysliv u nich postup léčení, zvolna a nepozorovaně usínal.

Po třetí hodině probudilo jej klepání. Zvedl se a šel otevřít·

„Vytrhl jsem vás, doktore, ze spaní," omlouval se Simerský, nesa pod paždí několik zabalených knih.

„Zdříml jsem si trochu po plese, ale to nevadí. Jsem rád, že jste přišel. Sečkejte okamžik," řekl, uvedl Simerského do pokoje, usadil jej a narychlo se umyl v kuchyni.

Potom se vrátil úplně svěží a sedl naproti Simerskému.

Učitel mluvil o dětech, vyžádal si několik rad pro ně, a potom hovořili volně, bez programu, dotýkajíce se otázek, jak se právě namanuly a vyplývaly jedna z druhé.

Doktor Maloň po chvíli přichystal samovar na čaj a mimovolně zatáčel hovor na předmět, o němžto chtěl míti jasno.

„Mohl byste mně říci něco bližšího o rodinných poměrech Regininých?" řekl konečně docela otevřeně, hledě důvěrně známému do očí.

„Z blízka rodiny neznám, ale mohu vám pověděti, co vím z doslechu. Mlynář Parma je znám jako podnikavý a houževnatý člověk. Těmito vlastnostmi také zbohatl. Svého času prý měl obchody s dřevem, přišel v pravý čas, dodával po dráze zásoby staviva do velkých měst, ale i jinak využitkoval každé příležitosti. Má hospodářství, těží z polí, z dobytka, ze sadu, a konečně peníze samy dělají peníze. Venkoncem praktický člověk," mluvil učitel plynně a téměř bez oddechu.

„Znáte jej osobně? Co vy sám o něm soudíte?" otázal se doktor.

„Mluvil jsem s ním asi třikráte, ale nezamlouval se mi. Je z něho cítit chlad a sobectví," řekl učitel.

„Totéž jsem vycítil i já, když jsem s ním včera dvě věty vyměnil. A což jeho žena a děti?" dobýval doktor nepokojně.

„Jeho žena je tichá, úplně v jeho stínu. Viděl jsem ji jen jednou, je ustaraná, předčasně sešlá žena, jak to už bývá u našich matek. Kromě Reginy je pouze jediný syn. Studuje, tuším, reálku," pravil učitel.

Doktor připravoval čaj a z letmo vržených údajů učitelových doceloval si okolí Reginino. Zbohatlý občan, zahlušená žena — a mezi nimi žije taková exotická duše, které je cizí všecko to hamižné pachtění po penězích. Usoudil, že Regina trpí mezi svým okolím steskem a prázdnotou. Co jí zbývá? Jedině knihy a onen osudný dar myšlení, který může člověka učinit nešťastným, nemůže-li jej paralysovat činností.

Doktor Maloň se zamyslil, oči se nehybně upřely na samovar, v němž syčela pára, a jasným jeho čelem se protáhla vráska.

Simerský uhádl doktorovo myšlení, a proto mu hleděl vyjíti vstříc.

„Odmyslete si rodinné poměry, které vám překážejí. Regina je jistě dáma sympatická a vzdělaná. Myslím, že jste už ocenil jejího ducha," řekl jasně a klidně, nepřestávaje sledovati doktora.

„Ano, ocenil," odpověděl, vlastně jen opakoval doktor poslední slova Simerského, ale ze zamyšlenosti se neprobral.

Nasypal do vroucí vody lžičku čaje, přiklopil a maně naslouchal temnému sykotu v nádobce.

Z kalných mraků vyniklo slunce a zatopilo pokoj bílým úsvitem, který naplňuje duši mírným uspokojením.

„Ne, nemohu si pomoci. Od včerejška stojí ten chladný mlynář mezi Reginou a mnou jako kamenná zeď," řekl, usedaje na židli.

„Já bych se tolik tím netrápil. Což je vám o to, za nějaký čas můžete změnit místo, a nepříjemný dojem vám zmizí navždy," pravil Simerský, snaže se usnadnit cestu svému známému.

„Ne, nezmizí tak lehce. Včera mně podal ruku tak urážlivě — pouze konce prstů," přiznal se doktor, zřejmě se rozčiluje při těchto slovech.

„Tím se nerozčilujte," řekl učitel. „Je domýšlivý ze své hromádky peněz, ale Regina za něj nemůže."

Doktor slil čaj do dvou číšek a pobídl Simerského, aby si osladil z cukránky.

„A s tímto člověkem bych měl někdy jednat? Ne, za nic na světě," řekl prudce doktor a rychle zamíchal v číšce svou lžičkou.

„Nezříkejte se ničeho, doktore," odpověděl Simerský s mírným úsměvem, který doktora poněkud uklidňoval.

Doktor se zamyslil a potom se už úplně odmlčel o tomto předmětu a nedotýkal se ho. Simerský upil čaje a pohlédl oknem.

„Hleďte, jak líně, bezmocně padá sníh. Už ho úsilně slunce přezařuje," upozornil doktora na úkaz posledních dnů zimy, kdy z jedné strany září sálavé slunce a z druhého konce oblohy ospale sype se těžký, vodnatý sníh.

„Chcete už vyvolat jaro? Ach ano, kdyby přišlo! Ale ty předjarní mlhy, to bláto a rychlé střídání teploty vždy nahánějí strach," pravil doktor a chvíli patřil na volně padající pápěrky, střásající se jako peří s ohromných ptačích perutí.

„Ale přes to jsme přece blíže k jaru," řekl Simerský a živě se pohnul na židli.

„Vy jste šťastný člověk, optimista!" zvolal doktor, pozoruje rozjiskřený zrak Simerského.

„Ne, ale věřím, že jaro přijde, a že se také v lidstvu zazelená," s nadšením řekl Simerský, poklepávaje lžičkou o stůl.

„Věříte? Já skoro pochybuji. S člověka sobectví nesprchne nikdy. O ně vždy bude lidstvo klopýtat," namítal doktor.

„Sobectví nevadí, ale všecky ty lidské řády třeba změnit a uvésti v souhlas, a ostatní přijde," hájil svou myšlenku Simerský s bystrým zápalem.

Uvázli v sociologii a už se z ní nedostali až do soumraku, jenž při zastřené obloze rychle přikročil.

Simerský si vypůjčil několik nových knih a všecek rozjařen hovorem opouštěl doktora.

„Ale na Reginu nezapomeňte! Třeba ji vyvésti ze stínu," připomněl doktorovi ve dveřích a podal mu ruku.

„Nevím," odpověděl doktor, pokrčil vážně rameny a stiskl ruku Simerskému.

III.

V poledne ke konci února vracel se doktor Maloň s obchůzky. Vyšel z dřevěného, nachýleného domku na konci městečka, kde ležel souchotinářský krejčí. Mohli mu chystat hromničku, ale krejčí se strojil, že na velikonoce ušije doktorovi jarní oblek. Doktor jej utvrdil v naději a pravil, že si za týden vybéře látku, a vyšel z dusné světničky.

Spěchal už domů a najednou spatřil Reginu.

Šla pěšky domů v bílém zimním kabátku s kožešinovým límcem, z něhož vyhlížel její ušlechtilý obličej se zářícíma očima, které s úsměvem utkvěly na doktorovi.

Bylo vlažně a slunečno. Z rána byl ještě mrazík, ale hluboký blankyt s bílými útržky oblak, teplé vzduchové vlny od jihu, šum bezlistých větví a hlasy ptactva jakoby ohlašovaly návrat slunce a brzkou oblevu.

Doktor spěšnými kroky šel v ústret Regině a podal jí ruku. „Doprovodím vás, chcete-li,“ nabídl se s radostnou ochotou a živě pohlédl na ni.

„Cesta je rozbředlá,“ namítla Regina, ale její zjasněný pohled samozřejmě napovídal, že si přeje, aby šel.

„Neškodí-li vám, ani mně neuškodí,“ řekl bystře doktor a přidružil se k Regině.

Šli. Zvon vesele hlučel, sníh i kalužky vody zářily, a vlídná pohoda nalévala se do každé cévy i do duše.

Minuli městečko v hovoru. Na bílé stěně posledního domku se zahrádkou živě se třásly stíny haluzí, jakoby psaly cosi tajemného na bílé ploše. Doktor se okamžik zamyslil. Vše bylo mu krásno, i hlahol zvonu i sníh i hra stínů. Ba i Regina se mu zdála krásnější nežli na plese, ale vyložiti si svého dojmu nemohl.

„Byla jste ve městě od plesu?“ zeptal se jí.

„Ano, třikráte,“ odpověděla živě a prostě.

„A já vás pokaždé propásl,“ pronesl zatíženým hlasem a zamyšleně hrabal holí ve sněhu.

„Nemáte mnoho volného času. Léto je u vás klidnější,“ řekla, ale hned odbočila na jiné pole a pohlédla na doktora lačným pohledem. „Dovolte mně laskavě otázku. Nedávno četla jsem knihu o dědičnosti. Co vy soudíte, je dědičnost nepřekročitelným zákonem přírody? Rodí se zločinci nebo šílenci, či se teprve takovými stávají?“

Pronesla svou otázku jasně a přesně, ale doktor byl trochu v rozpacích. Otázka přišla náhle a vyžadovala pozorného řešení.

„Ano, dědičnost jest zákonem přírodním — ale nepřekročitelným? To bych pochyboval,“ odpověděl doktor volně, uvažuje svá slova. Ostatně o životě lidském rozhodují tři sudičky: dědičnost, výchova a společnost. Mnoho může býti napraveno i zkaženo dvěma posledními.“

„Zdá se, že lidstvo se zdokonaluje, a přece stále je značné

procento zločinců. Vinila bych tu sociální poměry — a co vy říkáte?“ otázala se vážně doktora.

„Myslím, že každý případ je třeba řešiti zvlášť. Vede mne k tomu lékařská praxe. Neléčím nemoc, ale nemocného,“ odvětil doktor, přemítaje, proč Regina stále zůstává v okruhu těchto těžkých otázek, ale odpovědi si dáti nemohl.

„Ale trest smrti pro zločin je přece barbarství. Ničeho se tím nedociluje. Je to jen stará krevní msta, kterou přijalo lidstvo ze stavu nevzdělanosti,“ pravila stále Regina, zaujata svými vážnými otázkami, které doktora začínaly znepokojovat.

„Těch pudů z člověka nikdo nevymýtí,“ odpověděl doktor.

„A já bych věřila, že lidstvo jest přece na postupu,“ namítla Regina.

„Ach, lidstvo neustále tápe. Opouští staré cesty a hledá nové, aby je zase opustilo,“ řekl doktor.

„A myslíte, že někdy najde tu pravou?“

„Pochybuji.“

„Proč?“

„Nastal by mír — a ten by byl stářím, hrobem lidstva. Člověk, pokud hledá, zápasí, dobývá, je činný, ale jak ustrne na výtěžku své práce, je hotov. Ale ke klidu lidstvo nedospěje, až před koncem všeho.“

Regina se na okamžik zamyslila.

„Vaše názory jsou silně pessimistické.“

„Ano, ale neopouštějí nijak životní půdy.“

„Utopie v nich není, to pozoruji,“ řekla, oddechla a rozhlédla se údolím. Všude byla záplava bílého, čirého světla, jež prudce útočí na zrak. Blízký jedlový lesík na stráni radostně šuměl pod vánkem, svítící praménky živě hrčely stružkami, a s mladého topolu u cesty jasně zatikal strnad. Každý ten dech a zvuk přinášel cosi nového, co křísilo a povznášelo srdce.

Zdálo se, že se Regina vzpamatovala.

„My tu mluvíme o těžkých zásadách — a zatím se už otvírá jaro. Ale toho jsem příčinou já. Hloubám vždycky o těchto věcech a nemám, s kým bych si o nich pohovořila. Ale teď je mi lépe, co jsem se vypovídala,“ pravila, a po její tváři se rozešlo tiché uspokojení, které se značilo lehkým, sotva znatelným úsměvem, jakým jenom lidé jemní se dovedou usmívat. Ale doktor i tento jemný úsměv zachytil.

„Člověku je potřebí myšlení, ale i práce a radosti, by mohl žít;“ řekl jasně a tím jaksi posunul hovor.

„Těším se na jaro, na zahradu a vycházky — a vy?“

„Chtěl bych šťastně vyžít aspoň jeden měsíc jara. Snad že se častěji setkáme, nežli teď v zimě,“ řekl doktor Maloň s teplým, prochvělým přízvukem, že se zdálo, že vyřkne již ono všemocné slovo, které uzrává po proniknutí duše duší.

„Ano, těším se,“ odpověděla Regina a s lehkým zvednutím ruky ukázala do dálky na bílé zdi prostřed roztálých lučin a vlasatých vrb.

„Tam je můj domov,“ dodala s úsměvem, který naprosto zmátl doktora.

Mlýn vyvolal v něm nepříjemnou vzpomínku na plesový večer, kdy se byl setkal s oním drsným a tvrdým člověkem, který byl Regininým otcem. Náhle cítil se schlazen ve svém citu, a slovo, jež už měl na rtech, sprchlo mu, jakoby je byl odvál studený vítr.

Zastavil se a pohlédl na Reginu. Ona tušila, že se v něm cosi zlomilo, a proto ho nezdržovala.

„Vidím, že pospícháte. Děkuji, že jste mne doprovodil," řekla jaksi chvatně, aby neprodlužovala trapného okamžiku.

„Naopak, rád jsem se s vámi setkal a myslím, že se teď častěji uvidíme," pronesl doktor, ale hned se mu zdálo, že řekl pouhou společenskou frázi, a zastyděl se v duchu.

„Doufám, že ano," odpověděla Regina, podala ruku doktorovi a vzdalovala se vážným, pomalým krokem ke mlýnu.

IV.

Zpáteční cestou pocítil doktor Maloň to, co zakouší člověk, sběhne-li s cesty před samým cílem.

Byl nespokojen a roztrpčen. Šel jako ve snách rozměklou cestou. Slunce, modř nebes, šum lesa i ptačí žvatlání, všecko ho míjelo a téměř mu bylo lhostejno. V duchu se káral, že se dal unésti nepříjemnými vzpomínkami na mlynáře, které ho rozčilovaly. Zápasil v sobě o Reginu, ale marně. Uznával, že strádá ve hluchém ovzduší, kde jí nemohou rozumět a v němžto snadno může padnout v zádumčivost, vždyť samy její neobyčejné, třpytivé oči naznačovaly cosi neprobádaného v její duši, — ale což mohl zapomnít na urážlivé chování se jejího otce? Vzpomínky byly čerstvy a nedaly se pominout. Proto se nemohl na ničem ustanovit a kolísaje v duchu, vracel se domů zasluněnými a rozbředlými uličkami malého městečka.

Napadla mu důtklivá otázka z hovoru s Reginou, ale nedovedl si ji zodpovědět. Doufal, že mu ji osvětlí Simerský, a proto čekal na něho do čtvrté hodiny, aby měl jasno.

Simerský přišel s veselým úsměvem a zrovna pronesl otázku: „Sešel jste se již s Reginou?"

„V poledne jsem s ní mluvil," odpověděl doktor. „Sedněte, popovídáme si."

„A což, dovolte mně již otázku: „jak jste se rozešli?" zvídal Simerský, usednuv a patře tázavě na doktora.

„Nevím, jak bych vám odpověděl," řekl doktor. „S Reginou bych se shodl, ale jak si vzpomenu na mlynáře, jsem v koncích."

„Jeho vypusťte z hlavy! Zbohatne-li náš prostý člověk anebo domůže-li se vlivu, stane se z něho otrokář. To jsem vypozoroval, a nikdo mně toho nepopře. Ale už jsem vám jednou řekl, že závisí od vás, jak si svůj život zařídíte."

„Věřím, ale je tady ještě jiná věc," namítl doktor, připomněv sobě závažnou otázku z hovoru s Reginou.

„Která?" tázal se Simerský.

„Dědičnost," vyřkl s důvěrou doktor a lačně pohlédl na Simerského.

„Myslíte nějakou chorobu?"

„Ano.“

„Mohu vám říci, že mlynářův bratr před léty sešílel, ale to tady, soudím, nerozhoduje.

„Jak, byl to Reginin strýc?“

„Ano, byl prý v Rakousích stavitelem, ale při stavbě dráhy prospekuloval všecko své jmění a z toho se zbláznil. Než to je, myslím, trochu vzdálený stín,“ pravil Simerský a lehce mávl rukou.

„Ale přece stín,“ řekl doktor a zahloubal se.

Patřil na rudou sluneční skvrnu na pokrývce, ale neviděl ji. Byl zmaten a neschopen jiného úsudku.

„U Reginy není se čeho obávat. Její vzdělání je zárukou rodinného štěstí — a k tomu bych sám snad mohl už předem gratulovat,“ řekl Simerský, jemným svým pohledem obrácen k doktorovi.

Oblohou přeplul šedý a hustý oblak, a hned zmizela skvrna na pokrývce a pološero zastřelo celý pokoj.

Doktor Maloň vstal, zadíval se na sešeřené náměstí, potrhl rameny a rázem přeťal hovor.

Stín přeplul, slunce prosvitlo a zalilo pokoj bílým, duši utěšujícím světlem, ale myšlení doktorovo zůstalo stísněno.

Simerský poseděl hodinku s doktorem, vypůjčil si několik spisů z jeho knihovny a odešel, zanechav doktora v myšlenkách.

Jak že, řekl si doktor po jeho odchodu, procházeje se pokojem, myslím to vážně s Reginou? Nepochybuji, že mne zaujala svým zjevem a hloubkou myšlení, ale z jakých kořenů vyrostla? Ovšem dalo vzdělání její duši docela jiný směr, daleký toho zmíněného pachtění, jakým se brala její rodina, ale právě možná, že tento protichůdný směr je základem její těžkomyslnosti. Vždyť v její krvi je všecko to, co s sebou na svět přinesla, ale její duch odporuje krvi. Jen tím se dá vysvětlit lačnost jejích otázek, ten věčný zápas ducha s hmotou, který lze u ní pozorovat. A pak ten strýc? Stavěl na penězích — a jakmile je ztroskotal, byl v koncích. Ano, rod založený na penězích.

Jen jako světlý paprsek v mlhách třáslo se mu na mysli uvědomění, že mlynář nenechal dětí zakrnět, ale poslal je do škol. Ale proč, z jakých důvodů? Tady neměl světla. Snad je dal vzdělat ze sobectví, aby svou dceru provdal za pána a synovi aby opatřil úřad či co.

Setrval u těch myšlenek, ale pravdy se nedobral. Cosi mu tady scházelo, a proto odstavil všecky myšlenky, oblékl kabát a prošel se v soumraku za městečko.

Tloukl se skoro hodinu opět přimrzávající cestou a za sedajícího chladu, jenž čišel z jasného vzduchu, vrátil se domů.

Rozžal lampu, rozevřel rozečtené dílo Kiplingovo a snažil se upoutat mysl ke čtení, ale marně. Neukojené, zvířené myšlenky opět ho vtáhly do svého kruhu . . .

V.

Jaro se stále omeškávalo. Ochlady, vánice, mlhy, obleva, deště se střídaly, lidé počali churavět.

Souchotinářský krejčí nesplnil slibu doktorovi, ale do týdne se odebral na hřbitov pod strání. Ve třech dědinách vypukly spalničky,

pak přišla spála, záněty plic, všelijaké katarrhy a ve dvou nejvzdálenějších osadách tyf.

Doktor Maloň byl jako v zápřeži. Drkotal se ve špatných vozících za chladu, mlhy a deště z osady do osady cestami, které neměly dna. Sotva dojel domů a ohřál se čajem, už zase čekal na něho povoz. Všude viděl trýzeň a ubohost života, spal málo, jedl špatně, ale přes to byl v dobré míře. Ba zdálo se mu, že ještě nikdy se necítil tak svěží jako v tom víru, kdy nebylo času pročíst si noviny a napsati známým list, ba kdy stačil sotva na ukojení pouhých živočišných potřeb.

Všecky jeho soukromé záležitosti se odsunuly, a zbýval toliko stroj, který byl ve stálém pohonu. Navštěvovat nemocné, přehlížet, proklepávat, předepisovat léky, bojovat s předsudky a hlavně nevzdávat se a vytrvat bylo nejvyšší nutností.

V té době roznesla se zpráva, že blízká okresní záložna padla, a že v ní věřitelé ztratí své úspory. Doktor jen zběžně přelétl tuto zprávu, a sem tam zaslechl stesk, ale na podrobnosti nebylo času.

Vraceje se jednou na vozíku z vesnice, kde byly čtyři případy tyfu, setkal se za městečkem se Simerským, jenž se byl vydýchat po školním prachu za městečkem.

„Svezu vás ve své ekvipáži," zavolal na Simerského hlasem, jenž rýmou ochraptěl.

Simerský se usmál a vysedl na vozík.

Bylo k večeru. Obloha zjasněla, sedal mrazík. Od země čišelo studenem, od hor zavíval řezavý severák. Zamrzající kalužiny praskaly, jakoby drtil sklo. Na západě třásla se jasná večernice v rudých parách — předzvěst ochladů.

„Co je nového ve světě? Jsem jako odříznut od života," řekl doktor, schoulený v těžkém kožichu.

„O pádu záložny, myslím, už víte," řekl Simerský.

„Ano, vím, je to těžká rána pro kraj."

„Také mlynář Parma pozbyl značnou částku. Mluví se o čtyřiceti tisících."

„Jak to ten člověk snese?!"

„Slyšel jsem, že chodí v noci po hrázi a strašně proklíná správu."

„Nebylo by divu, kdyby sešílel z toho."

Oba na chvíli zamlkli.

„S Reginou jste už dávno nemluvil," prohodil Simerský.

„Dobře měsíc jsem jí neviděl," řekl doktor.

„Také ona bude trpět následky úpadku. Taková katastrofa rozvíří celou rodinu."

„Vím, ale co dělat? Mám ruce svázány," řekl doktor teskně a zamyslil se.

Vůz dojel do městečka a hrčel po vysypané cestě.

V malých jizbách už rozžíhali. Bílé sloupy kouře se vinuly vzhůru, uličky prázdněly. Bylo jaksi smutno a chladno v celém tom lidském prostoru.

Doktor vyprávěl o svých pochůzkách.

„Příliš chraptíte. Neměl byste se vypotit?“ obrátil se k němu Simerský.

„Leda na voze, kamaráde. To je nyní můj byt, a doma jsem jen hostem,“ řekl s úsměvem doktor.

„Přece se nebudete vysazovat chorobě?“ namítl Simerský.

„Lékař nesmí být chorý,“ odtušil doktor a hlasně odkašlal.

Dojeli na náměstí. Ze dvou krámků padalo světlo do šera. Okolo sochy pobíhalo několik chlapců a zahřívalo se pohybem. Před bytem doktorovým zaržáli koně.

„Hleďte, už na mne čekají. Ani si nestačím čaj uvařit. Večeřet a klímat budu ve voze,“ řekl doktor, slézaje s vozíku.

Mladý sedlák, přestupující u vozu v zimníku po paty a v beranici, zdravil.

„Už čekám hodinu, pane doktore,“ oslovil naléhavě lékaře.

„No co, jak je u vás?“ tázal se doktor Maloň.

„Horkost je větší, tatíček naříká, že nedočká rána,“ stýskal si sedlák.

„Nono, nebude tak zle. Jenom čaje si uvařím, a jedeme,“ řekl doktor a nařizoval ještě některá opatření vozkovi, s nímžto přijel.

„Měl byste napřed povečeřet. Čaj bych vám uvařil,“ nabídl se Simerský.

„Dobrý nápad, kamaráde. Zde máte klíč,“ řekl, podal Simerskému klíč od bytu a rozběhl se v kožichu napříč náměstím do hostince.

Simerský odběhl vařit čaj. Shledal samovar, zapálil líh a chystal cukr a čaj.

Za čtvrt hodiny přiběhl doktor. Čaj se už kouřil v číšce, a doktor srkal jej stoje.

„Cikánský život, co?“ řekl, usmívaje se.

„Odstonáte jej,“ řekl Simerský.

„Oddychneme si po dřině a bude dobře,“ řekl doktor a rychle dopíjel čaj.

„Jak dlouho pojedete?“ otázal se ho Simerský.

„Hodinu,“ odpověděl.

Simerský tázavě pohlédl na něho.

„Teď zase vydržím. Stroj třeba jenom občas namazat,“ řekl doktor a pokryl si hlavu beranicí.

„Děkuju vám, kamaráde, za posloužení. Málem bych byl zapomněl na zdvořilost,“ řekl, vyšel za Simerským z bytu, zamkl jej a rychle stoupal po schodech dolů.

Dal s bohem Simerskému, zachumlal se do kožichu — a hlučně, hrčivě ujížděl vozík prázdným náměstím k daleké vesnici.

Sedě na tvrdém sedadle a dívaje se do chladné, studené tmy, vzpomněl si doktor na Reginu.

Vyčítal si, že ostavuje Reginu v tak těžkých časech samu sobě, ale co bylo dělat v těchto horečných dobách? Viděl před sebou děti v křeči a zápasící se smrtí, viděl starce těžce lapající dech, a tyfem stižené utíkající z postelí — tu těžko bylo řešiti otázku lásky a theorii

dědičnosti. Ano, ten těžký a rvavý život ho zatvrzoval, že si nepřipouštěl žádné sentimentálnosti a neoddával se záležitostem svého citu, ale stále stál pohotov na svém místě, jak toho kázala potřeba.

VI.

Celé dva měsíce trvala tato těžká doba, která vyžadovala všech jeho fysických a duševních sil, ale pak následovala skleslost. Ubičované nervy žádaly klidu a odpočinku. Někdy na něho přišla taková tupost, že stál a hleděl bez myšlenky do neurčita a propadal jakési nepřirozené spavosti i za bílého dne, že sám byl v pochybnostech o svém zdraví a připadal si zemdlen jako voják po dlouhém, vysilujícím pochodu.

Jednoho večera přišel k němu Simerský s knihami pod paždí. Doktor Maloň pohlédl na něho zapomenutě, jako by se na něho nemohl rozpomenout.

„Nesu vám knihy, doktore," řekl Simerský a položil na stůl několik svazků.

Doktor Maloň sáhl si na čelo. Zdálo se mu horké a zpocené. Uvědomil si, že celé dva měsíce nepřečetl ani stránky.

„Tady je toho na stole stoh. Vyberte si, co se vám hodí," řekl zemdleně, ukazuje na spoustu nerozbalených knih, které ležely, jak je byl přijal od poštovního posla.

„Nejste churav?" otázal se ho Simerský starostlivě.

Doktor se vzpřímil.

„Což pozorujete na mně chorobu?" řekl udiveně, ačkoli sám už o tom nepochyboval.

„No, chorobu snad ne, ale únavu jistě," odpověděl Simerský uhýbavě.

„Prosím vás, sáhněte mi na puls. Zdá se mi, že něco není u mne v pořádku," řekl doktor jaksi zatíženě.

Simerský ohmatal mu tepnu.

„Zdá se mi trochu neklidna," řekl upokojivě.

„Máte pravdu, není to nic. Člověk si v únavě snadno vsuggeruje nějakou chorobu," řekl doktor a nabídl židli Simerskému.

„Sedněte, pohovoříme si," řekl s lesklým, svítivým pohledem, usedl naproti Simerskému, ale najednou vstal.

„Navaříme si čaje," pronesl oživeně a rychle shledával přípravy k čaji.

Modravý lihový plamének osvětloval jeho zhublý a přepadlý obličej, jenž sálal jaksi horečně.

(Dokončení.)

Redaktor a majitel *Vladimír S. Čech*. Nákladem vlastním. V Praze.
Vydavatel a zodpovědný redaktor *Václav Čech*. Tiskem Al. Šaška ve Velkém Meziříčí.

Emil Pauer:

Sonety.

MYSTERIUM.

Vždy před tajemstvím lidská duše stojí —
Od chvíle zrodu, v celém bouřném žití
cos v dálkách před ní tajemného svítí,
tak v dobách míru a tak v každém boji.

Je v slasti to i v bolu skryto zdroji,
i ve hvězdách, jež nad hlavou se nítí,
zní v lásky snách to, vášní vlnobití
i v smrti chvíli, která všechno hojí.

Vše člověk pozná, a přec vždy cos zbývá,
co těžkou clonou podstatu svou skrývá,
byť člověk prošel steré vědy sférou —

Na ňadrech stále otázky jak supi,
jim člověk v plen sta odpovědí kupí,
leč co dnes pravdou — zítra efemérou. — —

ŽIVOT.

Kol lidských skrání věčná bouře letí,
zbraň třeba stále pevně držet v rukou,
než jednou slastí, desetkrát ješ mukou,
a slzou nelze Osud podpláceti.

Když horu slézáš, můžeš v propast sjeti,
a marně ruce do bran štěstí tlukou,
jdeš za cherubem — běs to pod parukou,
tvých na rtech úsměv přestane se chvěti.

Vše poznat toužíš, vše chceš okusiti,
vše svojím zvát, co leskne se a třpytí,
vše v posled škvárem v stínu pravdy stromu —

Leč vždy zas naděj věrným je ti druhem,
zas kvas si chystáš v odříkání tuhém,
kvas krví platíš — a jdeš hladov domů. —

LÁSKA.

Nuž, co je láska? — Ví to někdo z lidí,
jimž přec tak často slétá v duše tůni?
Tu praví kdosi, že je láska vůní,
a jiný strast jen, těžký bol v ní vidí.

Nic lidský soud tu, věru, nepořídí —
Kde láska dlí, tam bůh i démon trůní,
tam zefír zpívá, a též hrom tam duní,
tam vonná růže i zlý blín se sklidí.

Tož co je láska? — Moře věčné krásy,
jež loďkou žití rádo pohrává si
a pak ji často v propast zkázy hrouží —

Číš plněná to nektarem i žlučí,
hned doušek sládne, hned zas pálí, mučí,
a přec ji každý do dna vypít touží. —

NEBE A ZEMĚ.

Kdys šel jsem nocí. — Pláň kol širá byla,
nezměrná role bez stromů i křoví,
lán temné země, jež si po žních hoví,
by nové símě příštích plodů skryla.

A nad tou zemí skvěle vyzdobila
noc hvězdnou září nebes věčné krovy —
vše prosté, známé, leč jak říci slovy,
jak chvíle ta se do mé duše vryla.

Jen nebe, země — obé ve snu chvíli,
kdy k novým divům duch i hmota sílí,
by z obou vzešlo nové dílo krásy —

Dva věční druzi, již se ve snách radí,
jak život v sladkou harmonii zladí,
kde vzrůst má klas, kde zářit sedmikrásy.

POSLEDNÍ BŮH.

Ó, zas jej zřím! Jde závratí mých snění,
přec posléz vítěz z Promethea rodu
jde zářivý, jde z nocí sterých svodů,
z pralesa klamů, z moří pokušení.

A v žití tok, jenž bouřně vždy se pění,
On silný, hrdý nese plod všech plodů,
to Krásy kult, číš z božstva skvělých hodů,
dar bouřných kvasů celých pokolení.

Kult vyspělý až k ideálu výši
On v hrudi své a čisté lebi nese,
tím člověk-bůh teď vládne svojí říši.

Zlo Krása drtí v jeho tvaru mnohém —
Jen tak se v život mír a souzvuk střese,
sám sobě člověk musí stát se bohem! —

MUSE.

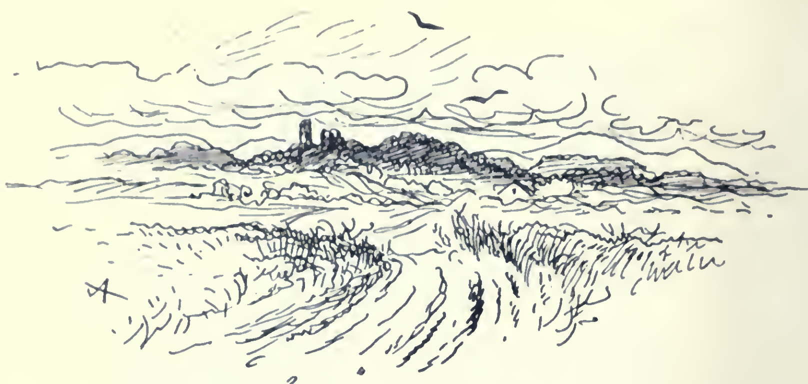
Ó, sladké dítě, květe magnolií,
jež tiše vcházíš, když zní zbožné „Ave“,
já tvému kouzlu, bytosti tvé smavé,
jen skromný sonet, zvonek citu liji.

Žel, moje sloka příliš rychle míjí,
a ret můj posud neřek' slovo pravé —
S čím, bože, srovnat ručky tvoje hravé,
když kol mé šíje bílé růže vijí?

To luzné pouto a přec volnost zase,
kdy jako motýl duše rozpíná se
a hledá vůni, skrytou mimo světy —

kdy sladkou bájí plynou žití chvíle,
a čela klenbě s rajskou slastí cíle
i tvoje kynou vonné, božské rety. —

Marie Majerová:

Náměstí Republiky.

Román.

(Pokračování.)

XIX.

Armandina odstěhovala se s Henrim do Kommuny, ale přes to bývala v Causeriích od rána do večera. Diamant sedával ve vysoké židli a mudřecky přibrukoval k její práci nebo lezl po zemi, a zastaviv se ve dveřích skleněné síně, udiveným očima hleděl na ulici, která v jeho dětských představách byla neprobadatelným Oceánem zajímavých věcí. Moucha, pes, sluneční paprsek, peříčko, jež ztratil pták, to vše zvědavostí rozmžikalo jeho dlouhé, hedvábně černé řasy a lákalo k lovu tenké, nemotorné prstíky.

Armandina pracovala ve skleněné síni, Henri vedle v sazárně; jejich teple něžné oči chvílemi setkávaly se na křehké hlavičce dítěte, řídce porostlé jemnými, zkadeřenými vlásky.

Časté záchvaty nervosy odklidily Libertada do zadního pokojíčku, a Regina, náhle zvážněvší, vařila v úzké zklenuté kuchyni, zabrána do úlohy hospodyně.

Před prvním májem pařížská policie, po dávném zvyku, plela rozbujnělé pole městské chudiny. Ze zásady vytrhla každý rok několik plevelných bylin ze záhonu Libertadova.

Tentokrát odnesl si to Cholet.

Mauricius byl s ním u milenky velkého François, která nedočkavši se žádaných peněz udala Choleta policii. Na prahu, když od ní vycházeli, zatkl ho tajný.

„Co vzkazuje Cholet?“ tázala se Armandina, když Mauricius zarmoucený zvěstoval jí smutnou novinu.

„Nemohl mi nic říci. Odvlékli ho jako psa. Přes to — odkliďme všecky jeho věci. Odnesu je k sobě.“

„Jak chceš.“

„Přinesl jsem rukopis do příštího čísla L'anarchie.“

„Ukaž!“

Armandina přelétla zkušeným zrakem rozhárané písmo Mauriciovo.

„To přece nemůžeme tisknout . . .“ řekla po chvilce.

„Proč pak ne?“ postavil se kreslič drze.

„Nemusíme přec tak hrubě křičet na člověka, jako jest Jean Grave. Porozumí jemnějšímu slovu.“

V té chvíli vrazil sem Lorulot; doháněl Mauricia, zaslechnuv o Choletově zatčení. Vrhnul se do dveří tak splašeně, že porazil Diamanta batolícího se na zemi.

Armandina hodila rukopisem a běžela k dítěti; ze sazárny přispěchal Henri, starostlivě volaje:

„Stalo se něco?“

Ale jeho hlas zanikl v křiku chlapcově.

Armandina pohýčkala zlekaného chlapečka, utřela mu slzy, které rozmazával špinavými dlaněmi, a usadila ho na ztracenou posici.

„Dej přece pozor!“ řekla Lorulotovi.

Mauricius sebral pohozený rukopis a prohodil uraženě:

„Psal jsem tak na radu Libertadovu; ostatně Libertad, myslím, nedělal by tolik okolků . . .“

„Ne, věru,“ vrtěla Armandina hlavou, „třebaže Jean Grave má mnoho chyb, přece jen . . . Ale schválně se otáži Libertada, proč . . .“

Odešla do pokojíku prorokova.

Lorulot horlivě šeptal si s Mauriciem a tvářil se velmi tajemně. Netrvalo dlouho, a zaslechl ťukání holí Libertadových za dveřmi.

„On je doma?“ lekl se Lorulot a pokročil ku dveřím, jako by chtěl utéci.

Ale berličky již tu byly; i zastyděl se před Mauriciem, který se trochu podivil, vida jeho úmysl.

Libertad přišel rozhněván:

„Kdo ti radil psát tak sprostě? L'anarchie je orgán diskusse, a ne slovník nadávek. Víš, že se nebojím slova . . .“

„. . . ale Jeana Grava,“ pousmál se Mauricius, který pominul své lži, jako by jí nebylo.

„Buď napíšeš svou polemiku slušně, nebo ji neotisknu.“

„Koho tu chceš vodit na provázku?“ vykřikl Lorulot nepředloženě.

„Mlč!“ vybuchl podrážděně nemocný Libertad. „Hoši sbírají na stroj, aby svůj časopis nemusili tisknout u kapitalisty, sbírají uskrovňujíce se, a ty přijdeš a jako trubec všecko rozházíš. K čemu jsou ti peníze? Vše, čeho potřebuješ, máš u Anny!“

Lorulot s přízvukem prohnaného výrostka odsekl:

„Kamarádíčku, zapomínáš, jak prázdné slovo mezi anarchisty je volná láska. Anna není pro všechny v Kommuně, s Reginou také není řeč, o Armandině ani nemluvím, ta je soukromým majetkem Henriovým . . . a já přece mám taky právo . . .“

„Máš právo platit nevěstkám kommunistickými penězi a sbírat morové bacily po Paříži, nečisté zvíře . . . A rozdávat je strašlivou upomínkou každé ženě, s kterou se setkáš!“

Lorulot se zarděl. Nenadál se, že se všecko už ví. Byl rád, že se zamluvilo jeho špatné hospodaření s penězi na stroj. Úkradkem pohlédl na Armandinu. Také ona příliš důvěřovala jeho kommunistickému svědomí. Ale chtěje se zachrániti stůj co stůj, postavil se Libertadovi:

„A šlehla mne, metla člověčenstva," řekl cynicky. „Proto však ještě nemůžeš mi upírat práva na lásku . . ."

„Lorulote, příteli . . ." pamatovala jej Armandina, „a co když zničíte mladou ženu, nepověděv jí nic o svém stavu?"

„Tím hůře pro ni," chvástal se mladík.

Ale trest vznášel se mu nad hlavou. Libertad výborně vládl holemi. Padaly jako cepy do zralého obilí, uhoď kam uhoď. Míhaly se tak hbitě, že Lorulot ani vzpamatovati se nemohl. Před očima zatmělo se mu, myšlenka na potupu a hanbu bleskla hlavou, ale v mžiku byla zase pryč, a zbyly jen rány, rychlé a překotné jako krupobití. A tak jediná vůle zbyla ve hlavě, kterou nohy brzy vyplnily: utéci.

„Podlý!" oddychla si Armandina, když bylo po všem.

„Prase!" spílal Libertad.

Mauricius zastrčil svůj vzletně hrubý rukopis do kapsy a již o něm nepromluvil.

Za to vzpomněl si Libertad a odzvonil mu, řka:

„Tolik mladých kamarádů shání a snaží se o stroj, výrobní prostředek, a ty bys teď usedl na vavříny a plival po všem. Tenhle svatý oheň nebudeš ty udržovat, vestálko!"

Diamant díval se na boj radostně pohnut; když rány v tempu duněly, vstal jako medvídek na krátké nožky a tleskal ručkama.

Ale brzy ztratil rovnováhu a padl na zadeček.

Libertad ohlédl se po něm, a smířlivý paprsek přelétl mu po tváři. Směje se, řekl:

„Vidíš, dítě, to byl anarchistický čin. Přímá akce!"

Do této vzrušené nálady přišel Luka Vršin.

Republika, dobrá hospodyně, před svátky čistila domácnost a jako nečistý hmyz vypovídala šmahem nepohodlné cizince.

Ne snad velkovévody a arcikněžny, kteří bydlili v nádherných hotelech a utráceli tisíce v nočních kavárnách, ale drobné studentíky, kteří zapomněli ohlásit svůj pobyt v metropoli, jsouce na rozpacích, jakým jménem se mají představit. Malá přehlídka vymetla všechny kouty, a na koštěti uvázl i Luka Vršin.

Sansculot mistr zřekl se ho při prvním slově četníkově; a tak byl Luka zase bez práce.

Ale dnes Luka již dovedl lehce snášeti neštěstí. Že nepoplazí se na novou Kalvarii se zastaveními pod mostem, to bylo jisto. Taková období životní se neopakují. A ještě nějaké věci se neopakují . . . Ale to zatím je Lukovo tajemství, toho nepřizná, až . . . až se vypořádá s Libertadem. Ještě s ním není hotov. Tak si na něho přivykl! Duše k němu přirostla a vzpírá se rozloučení.

Luka jest odhodlán, ano, ano! Ale s rozhodným slovem ještě počká. Zdá se mu, že přece jenom nevyřídil ještě vše, co vyřídit měl. A zvláště s Libertadem má cosi bolestného . . . . velmi choulostivého . . .

Vešel do Causerií zároveň s listonošem, který vesele křikl: „Bonjour, messieurs, dames!" a vhodil na stůl pohlední lístek.

Libertad dychtivě po něm sáhl.

„Od Nory?"

„Aj . . .?" řekla Armandina.

A Lukovi náhle vynořila se před očima scéna z březnového večera, trapná a horoucí vteřina, kdy stál u dveří jako vyzvědač . . . Zapomněli na Luku pro Nořin lístek.

„Jedu na Nový Zéland," četl Libertad, „do země čarovné a nové. Jedu zapomenout na svůj starý život a vykoupit se usilovnou prací do světlé a důstojné existence. Nechci být jen příživnicí, začnu svůj nový rok od abecedy. Mějte se dobře! Nora."

„Ale to je šílenství!" podivila se Armandina.

„Jen bláznovství," opravil ji rozmrzele Libertad a máchl rukou.

„Začnu svůj nový rok od abecedy . . ." opakoval si Luka. A viděl Noru na palubě ohromného parníku, který po klidném, azurném moři, maličkými beránky zčeřeném, nese ji k neznámému cíli. Nesmírné, klidné nebe tichou a mírnou melodií, melodií nekonečnou skolébává její bolesti, vzpomínky a strasti, hrany jim obrušuje, ostnů je zbavuje.

Jeho plavba k cíli nebude tak klidná. Loupežnický koráb ponese jej na vlnách vzpěněných, vysokých jako nebe a hlubokých jako peklo, k poslednímu, známému cíli.

„Což ty . . ." zpozoroval jej Libertad, „díváš se, jako bys i ty býval potřeštěn tím snobem . . ."

Libertad dovedl si zaironisovat i sobě na úkor, když na to přišlo.

„Ne, ne!" odmítal Luka.

„Nač tedy myslíš?"

Luka se otřásl, jako by chtěl se vymotat z pavučin snění jej obestírajících, a vyhýbavě odřekl:

„Přišel jsem se poptat, jak oslavíte první máj?"

„Což jsme syndikalisti nebo Spojené strany, abychom slavili první máj? Počkáme si, až bude Sembat nebo Vaillant ministrem, pak bude první máj v desateru školních přikázání: Budeš občanem! Budeš vojákem! Budeš slavit první máj . . ." hovořil pitvorně se tváře Libertad, se zřejmou radostí, že může Lukovi ubližovat.

Vskutku pod každým jeho slovem Luka ohýbal se jako strom pod nárazem větru; na tvářích vyskočily mu nachové skvrnky, malá, podezřelá proroctví. Se sklopenou hlavou poslouchal Libertada, jenž podlehl své kazatelské vášni a rozřečnil se:

„Vysmívám se prvnímu máji. Ale nemysli, že nechápu krásné myšlenky, která mu dala vzniknout. Tu a tam bývaly májové manifestace hlučné a energické; ty doby však již minuly. Dělník položí kladivo o první máj a chce tím říci: ‚Dejte mi osm hodin práce, dejte mi tu a tu reformu.' Ale to je slovo do větru. Kapitalista na to kašle, neboť ví, že dělník na druhý den přijde pěkně v čas do práce, zvedne kladivo a dál bude pracovat na budově jeho blahobytu. Stotisíc mužů zvedne se a řekne zaměstnavateli: ‚Vidíš, my také máme vůli. Ty jsi náš nepřítel, a my dnes na vzdor tobě pra-

štíme s prací, v naději, že přijdou lepší časy.‘ A po malé této námaze ohromný dav dělnictva unaven, zlomen, vyčerpán znovu sehne šíji a dá si navléci otrocké jho, místo aby vydržel vzdorovat několik dní a zbořil celou shnilou společnost. Volič hlasuje jednou za čtyři léta, syndikalista revoltuje jednou do roka. Víc na něm nežádejte. Je to dost.“

Libertad zavadil pohledem o zářící oči Vršinovy, zmýlil se však v příčině jejich nadšení. Řekl dále:

„Myslíš, že revoltují? Mýlíš se, kamaráde. Za pulty skrčeni připíjejí si na blízký příchod Sociály; ráno hrají si na honěnou s policisty a do večera se opíjejí, z dlouhé chvíle, neboť je nutno oslavit první máj! A je dobře, dokud se drží sklenky. Potud si nezmatou pojmy. Kdesi na jihu slavili dělníci první máj. Sebrali mezi sebou několik franků a věnovali svému zaměstnavateli umělecký předmět na památku . . . patrně v upomínku na třídní boj . . . Vidíš, a tak zvrhne se, nestalo-li se to již, první máj v den žranic, podobný Sylvestru, vánocům, nebo čtrnáctému červenci, chceš-li.“

Ale Luka již neposlouchal. Chopil se jednoho slovíčka, které jej oslnilo a vzkřísilo: „a zbořil celou shnilou společnost . . . a zbořil . . . celou . . .“

„Libertade! A kdyby zbořil celou shnilou společnost . . . byla by lepší ta příští?“

Polnice hřměly mu v uších; bylo by to možné?

„Libertade, křivdil jsem ti, odpusť, odpusť,“ říkaly Lukovy oči a žadonily, dětsky lichotné. Příliš mnoho citu z nich křičelo Libertadovi vstříc. Muž rozumu rád obnažoval střízlivé paty světelných fontánek.

Jako by se dopustil chyby, mrzut sám nad sebou, pohodil rukou a nedívaje se na Vršina, který byl mu směšný i dětinským planutím i věčnou mystickou touhou po záhadně připraveném, náhlém obratu, řekl mu chladně:

„V lepší příští věří křesťani, také mahomedáni; hlavně pokrytci. Snad také starý Bebel a Rosa Luxemburková. Ale Francouz není tak pošetilý.“

Vstal, chopil se holí, a po každém kroku odpočívaje, odešel do sazárny.

Ztrnule hleděl za ním Vršin. Zachvěl se jako mladý doubek, do jehož mladého, míznatého a důvěřivého pně zasekli ostrou sekyru; ani lístek nepohne se zděšením, i haluzky přestanou se chvěti, i vzduch kolem zkamení.

Sekyru jen jednou zaseknout; ostatní dokoná vítr.

Vichřice, přijď! Přijď, ó smrtonosná, a přelom mladý život Luky Vršina! Nebude se ti vzpírat, nebude! Oddaně hlavu nastaví, neboť dnes už není mu život ničím. Přijď, ó dravá, a smeť chudého emigranta Luku Vršina, neboť on ztratil všecky naděje, které činí život snesitelným . . . Zanes jej v závratném víru v holé nic, neboť on není ani „beau comme le jour“, a nikdy nebude.

Jediný přítel je na světě, malinký, šedavý, hladký. Sedí v jeho kapse a hrozí napřaženým ukazovákem: „Pozor, pozor!"

Luka že odhodlával se k něčemu, když šel na Montmartre? Och, Luka byl již odhodlán, šel si jen pro ránu sekyrou!

Vyspíme se dnes, příteli browningu? Kam položíme znavené hlavy? Slyš, jak v podetnuté koruně doubku cosi šumí: to lístky a ptáčci a včely a broučci loučí se s mladým stvořením. Kam tělo uklidíme, opatrně, opatrně? Má velkou ránu, a sekyra ještě trčí. A mladý tvor má velkou práci před sebou, příteli browningu.

Lehněme a spěme.

Lukovi bylo dvacet let. Usnul. Tvrdě mu ustlala lávka pod medicejskou studní, ale rozvíjející se šeřík neurčitou, rozptýlenou vůní šeptal mu do sna. Ráno probudily ho sýkorky.

Vzhůru, bojovníku! Na bojiště! Ostatně přichází hlídač, tedy spusť aspoň nohy s lavičky!

Rosné, teplounké ráno, jako nevěstina lázeň. Vodotrysk zurčí. Velké ženy Francie si protírají oči. Slunce hledá líc všech bukových a habrových listů, aby v lesklé ploše mohlo se obrazit; sametový rub obrací k zemi, ke stínu. Pavillon hudebníků je obsazen vrabci; na židličkách, na notových podstavcích, na zábradlí jen se jich hemží, vrabčic šedavých a útočných vrabčáků s hnědou hrudí. Drzý křik života!

Hlídač jde mimo a nevšímá se Luky. Vyspal se tu Sokolov? Nu, ať vyspal, není to poprvé ani naposledy.

Milý hlídači, občane republiky, odveď mne tam rovnou, zachráníš stát. Odveď mne t a m rovnou . . .

Vzhůru!

Již vzhůru, psanci této země!

Vstávaje zavadil o větev lipky. Pokropila ho průsvitnými kapkami.

Zde v zahradě je život nějak obzvláště milý, radostný, příjemný . . . Dokonce procházejí se tu vzpomínky, na jedno odpoledne, kdy hudba hrála suity z Bizeta . . .

Tra-la-lá . . . ta trala lala lá . . .

Melodie se vrací, a obtěžuje.

Pryč odtud!

Ulice je pokropená, svěží, dláždění se leskne. Potůčky vody spěchají podél chodníků. Krámy líně a nerady jsou otvírány, ospalí majitelé vyhlížejí velký den. Mám otevřít dřevěnou okenici? Mám vytáhnout železnou roletu? Dnes je prvního máje . . .

A čím blíže k náměstí Republiky, tím ospalejší a váhavější jsou majitelé krámků.

Všeobecná stávka, pane! Ani vozy nejezdí, ani tramwaye, ani omnibusy. Klusej si každý pěšky, je prvního máje! Jen saisonní prodavači postrkují vozíky: dnes je velký odbyt konvalinek, neboť, víte-li, konvalinka přináší štěstí, a proto všechny roztomile pověrčivé midinetky, všecky prodavačky s ozáblýma nožkama kupují si drahé konvalinky.

A slunce hoří jako pochodeň vzpoury. Do všech ulic blýská.

Blesklo i tam, kde ukryta rohem čeká škadrona kyrysníků. Tu máš! A bije paprsky svými do svítivých kyrysů. Oslepuje koně, že vztekle hrabou kopyty, jiskru vykřešou z kamene a vzepnou se poplašně.

Řeka je vodou bohatá; zelené vlny pohltily mnoho nebeské modři a valí se pod mosty slavně a bouřně. Na levo, na levo je Conciergerie, tam . . . Ne, Luka se neohlédne. Jde rovnou na náměstí Republiky.

Ohromná spěžová paní s ratolestí v ruce vítá Luku Vršina. Blíž a blíž spěje Luka. Do bílého kamene pere slunce. Jen vlysy mají měkkost okysličeného kovu. Po schůdkách vystoupí Vršin a prohlíží si vlysy. Slavné dni republiky . . . že tu nejsi rozvalená a růžová, jako Marie Medicejská v Louvru; tvůj život nebyl tak bohatý? Ten a ten slavný den . . . tady Camille Desmoulins, tady Hora . . . . kdysi byl by to prohlížel s utajeným dechem . . . a dnes?

Nějak ironicky stahují se mi rty, ó republiko! Nezajímají mne tvé dětské nemoci!

Luka prochází se po náměstí. Hloučky se srážejí, je tu mnoho divokých obličejů, výhrůžných očí a pěstí v kapse zaťatých. Mnoho známých Rusů a Poláků okouní tu; jsou při každé mele, chodí na čuměnou pod okna cizích revolucí. Čekají, co se stane.

Chytrácky dívá se po nich Luka. Něco se stane, krajani! Signál jako raketa vyletí. Jenerál na bojišti — tak obhlíží si Luka náměstí. Nečeká dlouho: nepřítel přichází.

Z ulic stékají se do středu náměstí regimenty vojáků. Hloučky se rozptylují samy, nebo před slovem zákona: „Circulez, messieurs!“ Dobrácká i drze panovačná výzva policistů jako krvi v žilách dává prouditi davům. A regimenty se řadí, s puškami u nohou. Červení vojáci s nábojovými kabelami na břiše, ramenatí kyrysníci s koňskými ohony na přilbách. Srdce Lukovo třepe se radostným očekáváním, přehazuje se v hrudi jako kulička ve škatulce.

Vojáci vyklidili náměstí. Jen na chodnících smí volně téci proud zvědavců. Leckde se železným rachotem strhují roletu, kdesi bez okolků zatkli a vlekou tu mimo vzpírajícího se muže, jenž bez rozmyslu vykřikl hanlivé slovo. Výkřiky tryskají, šlehají nápěvy, ale všecko umírá před krokem Moci.

V davu setkal se Luka se známými. Zastavil vyjeveného mladíčka, kterého poznal v redakci Temps Nouveaux, a zašeptal mu, šibalsky se usmívaje:

„Jak páchne republikánská volnost prachem a olovem!“

Mladík horlivě přikývl, líčka zčervenala mu hněvem. Ale příboj lidí ho strhuje.

Konečně náměstí docela jest uzavřeno; chodci teď tlukou se jako v kleci a narážejí všude na kopyta koní. Vojáci, vítězi prvního máje, pušky postavili v pyramidy a utábořili se na celý den.

Omnibusy projíždějí, napěchované a lidmi olepené jako větev s rojem včel. U stanice podzemní dráhy stojí několik zvědavců; netěší se dlouho podívané, neboť i mimo ně šlehne výhrůžně: Rozejděte se!

Lukovi zmítají se obrazy před očima. Příteli browningu, na koho se usmějeme přátelsky? Ke komu zaletí náš pozdrav? Bude to onen vychrtlý stařík s bradkou, který vrhá nejenom svou moc, ale i svou osobu do nebezpečenství srážek a jemným čichem loveckého psa slídí po vysoké zvěři, nenápadná a všem známá hlava policie — Lépine? Bude to velitel kyrysníků? Bude to ministr?

Ech, nelze vybírat! Kamkoli kule padne, všude se ujme jako zrno hořčičné v úrodné prsti. Není času vybírat! Navěžilo se naléhavých nutností v Lukovi, neodbytných a náhlých, a na nejvyšší vrchol vyskočil dnes herold a zamával červeným hadrem zoufalé vzpoury. Červený hadr ovíjí se mu kol beder, šlehá plamenem, otvírá děsnou tlamu dravce. Míhá se všude, kam Luka pohlédne.

Nad ulicemi visí krvavý jeho stín, po hromosvodech sjíždějí karmínové nitky, jeho cáry visí s luceren, socha Republiky mává jím; jako prapor ve vichru sráží se lidem nad hlavami a vojákům pod rukama . . .

Za bulvárem svatomartinským vyskočil Luka na střechu omnibusu. Usedl na poslední místečko, vedle ramenatého chlapíka s krychlovou hlavou. Letmo jej zahlédl; i pocítil na sobě jeho zvědavé oči s bělmem, červenými žilkami prokvetalým. Tedy i zde, i zde je krev . . . Všude . . .

Omnibus řítí se k náměstí. Chodníky jako záhony osázeny jsou vojáčky. Pěkné červeňoučké obrazce kreslí se na holé dlažbě. Za zdí z vojenských těl procházejí se lehounce důstojníci, s cigaretkou v ústech. Je nudno, čekat takhle až do večera. Čert vezmi syndikalisty i s prvním májem!

Vršinova ruka drží se křečovitě přítele. Ruka schovaná pod ruskou košilí je podezřelá. Ale obecenstvo ji nevidí, zaujato vojenským táborem na náměstí. Ruka pod ruskou košilí se chvěje, a běda! Ani hranatá hlava nevidí, že chvění mění se v křeč, která ruku vytrhne a napřáhne v jediné vteřince. Až když vzduch se roztrhne suchou ranou, až když první, druhá a třetí koule zasviští a škrtne, udiveně odtrhují se lidé se sedadel a vrhají se na Luku.

Prach zavoněl, cosi dutě bouchlo, a oči trochu zamžikaly; ale neuzřely již geometrických obrazců na dláždění. Ramena vztyčená s rukama plápolajícíma jako bílé plaménky vyrostla na imperiálu. Hrozila dole, bila nahoře. Kočí zastavil. Koně se vzepiali, tři mohutní tažní koně, ale přiběhli muži a zadrželi je. U stanice podzemní dráhy vzkřikla žena. Luka získal vteřinku a ohlédl se pudem po známém hlase; uviděl Rositu, s rukama podivně rozhozenýma. V zápětí soused s hranatou hlavou potupně udeřil ho do tváře. Zablesklo se mu před očima, a již těžký, černý chumel padal mu na tělo.

„Již?“ problesklo mu hlavou. „Již je konec? Ale vždyť jsem dosud všecko nedomyslil . . .“

Srazili jej s imperiálu. Kopali a dupali po něm, košili s něho strhli. Z omrzlých uší, sotva zahojených, vystříkly teplé pramínky krve. Ležel obličejem k zemi a nehýbal se.

Poděšení koně trhli omnibusem, a kolo přiskříplo mu prsty. Zaříčel bolestí a pustil browning. Člověk s hranatou hlavou dravě po něm skočil. Posléze, právě v čas, aby zachovali Luku při životě, přišli uniformovaní zřízenci a odvlékli jej na strážnici.

Nohy ho neunesly. Hranáč, který okázale nesl v ruce revolver, podepíral ho ramenem.

Luka nic neviděl. V pusté, zbité hlavě lítala jen jedna myšlenka:

„Viděla nebo neviděla, jak mne udeřil do tváře?“

Kočí omnibusu díval se za nimi, až vrata zapadla.

„Chudák,“ řekl si do vousů. Obrátil se a pohlédl na rozzuřené lidi, již hleděli za Lukou s vyceněnými zuby, jako dravci za mizející kořistí, a prořekl:

„Zdráv nevyleze! Pustí mu žilou!“

Vystoupil na vysoký kozlík a odhrčel.

Stráž rozehnala přeochotné samozvané soudce, a na asfaltu zbyla jen červená skvrna.

Za Lukou vrata zapadla, život se rozloučil a jas a světlo.

Ale přece vzešel nový den, kdy ho odvezli tam.

Vystoupit z vozu hanby dovolili mu až v nádvoří. Strhaným zrakem přeletěl černé zdi.

Na chodbě čekala Rosita. Nedovolili mu, aby se zastavil. Šla vedle něho. Vlekl se žalostně.

„Bili?“ šeptala Rosita rusky.

Hlava mu klesla. Ale i to, že věděla, bylo už lhostejno.

Neodpověděl.

„Ach, ach!“ zabědovala. „Řekni mi slovo, Luko, drahoušku!“

Pohodil spoutanýma rukama:

„Proč mne nezabili?“ řekl francouzsky. „Proč jsem ještě živ? Rosito,“ obrátil náhle hlavu a řekl rusky: „Zabil jsem?“

Stanula chvilku a zajíkla se:

„Ne . . . Jen zranil.“ A jaksi radostně dodala: „Tři důstojnické kyrysy jsi prostřelil — ze zadu!“

„Assez!“ řekl strážník a odstrčil Rositu. Měl ji za Lukovu milou a proto zamhouřil oko nad několika cizími slovy. Ale teď blížil se vězeňský dozorce, a byl konec blahovůle.

„Na shledanou!“ zvolala Rosita.

„S bohem!“ řekl Vršin a vešel do úřadovny.

Byl uvítán známou, dobře nasnídanou tváří; i pán poznal ihned svého protivníka s nábřeží.

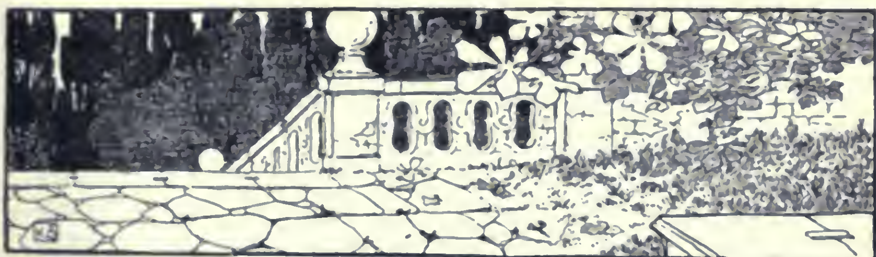
Malinký úsměv trhl Lukovými rty, i řekl, jako by pokračoval v přerušeném hovoru:

„A dnes, chci-li, mohu žít na útraty republiky . . .“

Dozorce káravě zvedl prst a vyřkl důstojně a významně:

„Tady se nedebatuje!“

(Dokončení.)

Henri de Régnier:

Rozchod.

Z knihy Couleur du Temps. Přel. *Karel Neubert.*

Bylo mi právě 21 let, a poprvé těšil jsem se úplné svobodě. Dosud nad mým zaměstnáním bděl můj otec. Poslouchaje jej, byl jsem nucen užívati svého času spíše k práci než k zábavě. Také jsem se dověděl, ne bez jistého neklidu, že svojí plnoletostí stávám se majitelem jmění po matce. Když nadešla zákonná doba dvojnásobné mé neodvislosti, oznámil jsem otci, že nemíním v budoucnu vésti tentýž způsob života, jaký mi dosud určoval. Nijaká kariéra mne nesváděla, a také jsem nikterak nemínil dosahovati diplomů, kterých na mně vyžadoval. Miloval jsem umění a neměl jsem ničeho jiného na práci než vyplniti nějak prázdné chvíle, jež mi sebou přineslo toto nové postavení rodinné a majetkové.

Otec přijal dosti nevlídně toto prohlášení mých zásad, a tak nastalo mezi námi chvilkové rozladění. Rozhodl jsem se cestovati, abych utišil špatný rozmar otcův. Italie mě lákala, i rýsoval jsem si plán cesty. Prvé týdny mého pobytu byly rozkošné. Ztrávil jsem konec jara v Benátkách a ve Florencii, a v Římě mě zastihlo léto. Toho roku bylo zde nesnesitelné vedro. Řím byl jako výheň, i pomýšlel sem najíti si koutek méně vyprahlý. Jistý můj mladý známý malíř vychvaloval mi svěžejší Sorrento a radil mi, abych zkusil to tam. Řídil jsem se jeho radou a ubytoval se v hotelu, jejž mi odporučil. Pochvaloval jsem si své rozhodnutí. Hotel Bellatesta jest znamenitý a klima Sorrenta výborné. Mořské vánky mírnily vedro. Oranže a citrovníky plnily vůní slané ovzduší. Je to rozkošné a krásné místo.

Jediné mně scházelo, abych byl cele šťasten. Byl jsem ve věku, kdy neumí si člověk představiti štěstí bez lásky, a poněkud mě tísnila sentimentální má osamělost. Tím více jsem trpěl, že mne stále obklopovaly zamilované párky. Hotel byl obýván Angličany, Němci a Italy. Ostatní bydlili ve villách, a potkával jsem je v městě nebo po cestách, a pohled na ně nikterak mne neuklidňoval. Byl bych sice mohl snadno nalézti rozptýlení v Neapoli neb i v Sorrentě, ale byl jsem romantický. Zábava mne příliš nelákala. Snil jsem o lásce. Ta jediná zdála se mi hodnou touhy.

Od prvé chvíle pobytu v Sorrentě pozoroval jsem mladou dámu, s kterou často jsem se setkával na procházkách. Okouzlila mě hned v prvém okamžiku. Pokaždé, když jsem ji spatřil, snil jsem o rozkoši toho, jenž by byl milován takovou bytostí. Celou svou delikátní a graciesní krásou srovnávala se s tajným mým ideálem. Jaká sladká a okouzlující tvář! Dlouho ještě potom, kdy jsem ji spatřil, uchovával jsem její obraz před očima a několikráte obrátil jsem se za kočárem, jenž ji odvážel. Krásná neznámá bývala vždy sama, a zdálo se, že vyhledává samotu, neboť samotna též bydlila v jedné ville v Sorrentě. Vyzvěděl jsem její obydlí i jméno. Mladá dáma byla Francouzka a jmenovala se Mme C . . .

Mme C . . . zaujala pevné místo v mých myšlenkách. Elegantní půvab, osamělý život, jejž vedla v cizím městě, vábily mne svým kouzlem a výjimečností; i byl jsem dosti překvapen, spatřiv jednoho dne vedle ní, ve starém landaueru, ve kterém obyčejně prodlužovala svoji samotu, mladého ještě muže, s nímž dosti živě rozmlouvala. Pocítil jsem při tomto pohledu jistou nevoli. Než co . . .! Mohla se přece setkati s nepředvídaným tímto společníkem náhodou v Sorrentě, nebyl-li to prostě bratr nebo manžel! Dověděl jsem se ostatně brzy, že jsem se mýlil v poslední této domněnce. Neboť večer, při návratu do hotelu, spatřil jsem toho, jehož jsem pokládal za manžela nebo bratra Mme C . . ., rozmlouvajícího s portýrem.

Informoval jsem se v bureau. Nový příchozí jmenoval se pan Charles B. V . . . Obýval číslo 43. vedle mne. Byl jsem sousedem milence Mme C . . .

Tak absurdní a ničím nedoložená myšlenka, jež bezděky mi proběhla mozkem, nebyla ostatně tak pošetilá, jak se mi s počátku zdálo.

Opravdu, brzy neměl jsem v této věci pochybností. Pan Charles B. V . . . nebyl v prostém styku s Mme C . . . Jejich intimnost prozrazovala užší svazky, než připouštějí obyčejné společenské styky. Pan B. V . . . trávil dny ve ville Mme C . . . Několikráte viděl jsem jej zvoniti u vchodu. Jistě u ní večeříval a dlel dosti dlouho, neboť jsem jej slýchal vraceti se v pozdních nočních hodinách. Mám se přiznati, že jsem neusínal, dokud se můj soused neuložil k spánku? Pan B. V . . . mne velmi zaměstnával. Opravdu jsem naň žárlil. Žárlivost má pak byla tím zvláštní, že jsem nejen záviděl panu B. V . . . tak roztomilou milenku, ale že nad to jsem se horšil, že jí asi nemiluje tak, jak by měl. Šťastní milenci jsou často lhostejní a sobečtí. Pan B. V . . . mohl býti z nich. Přemýšlel-li o svém štěstí? Ach! Kdyby potkalo mě podobné štěstí, jakým zbožňováním dal bych na jevo svou vděčnost! A měl jsem za zlé panu B. V . . ., že nedával na jevo výrazem tváře, pohyby, celou bytostí své štěstí.

* * *

Chodil jsem přemýšleti o všech těch pošetilostech do malé oranžerie, kdež mně majitel za malý poplatek dovoloval se procházeti a trhati ovoce dle libosti.

Nejčastěji spokojoval jsem se tím, že sedal jsem pod krásné

vonné stromky a vdechoval nahořkle sladký parfum, jejž šířily kol sebe v teplém stínu. Tiché to místo se mi líbilo. Nic nerušilo mého rozjímání. Ostatně, hájek se mi líbil tím spíše, že byl oddělen pouze zdí od zahrady Mme C..., na jejíž villu jsem hleděl mezi stromy. Tu jednoho jitra zadumán zaslechl jsem s druhé strany zdi hluk kroků a hlasů. Vyrušili mě Mme C... a pan B. V... Prudce jsem se zvedl; a cítím dobře, že by bývalo diskretnější, kdybych se byl vzdálil nebo nějakým způsobem dal na jevo svou přítomnost, ale zvědavost mě zdržovala. Naslouchal jsem. Počatá rozmluva ustala, ale kráčeli dále. Najednou se zastavili v okamžiku, kdy se ozval úsečný a podrážděný hlas:

„Dobře víte, Karle, že jest to bezúčelné. Hleďte, příteli, nenuťte mě, abych opakovala, co jsem vám řekla včera večer. Nemám, co bych více řekla. Mé rozhodnutí jest neodvolatelné.“

Hlas zněl hrdě a suše. Pokračovala:

„Rozejděme se rázem. Snad jednou budeme moci býti přáteli, ale třeba času. Času, abych zapomněla vaší lásky, neb aspoň toho, co láskou nazýváte.“

Hlas zmlkl s hořkou ironií posledních slov. Chvíli bylo ticho. Čekal jsem odpor. Hlas znovu se ozval ostřeji a pronikavěji:

„Tvrdíte, že mě milujete. Možná, ale já nechci býti takto milována. Ano, přišel jste, abyste mě zde spatřil. Děkuji, milý, za tento pokus, byla to zdvořilůstka. Odpověděla jsem na ni, nyní jest vše skončeno. Každý jděme svou cestou. Vy tudy a já onudy.“

Srdce mi bušilo. Nepochybně na druhé straně zdi stáli proti sobě, ona svéhlavá a on pokorný. Prosil za odpuštění. Naslouchal jsem jeho pokorným prosbám, vzpírání se myšlence, že by ji ztratil na vždy, prosbám milence, jenž nebyl by tak tiše přijal odmrštění, kdyby nebylo vysloveno tak tvrdě. Chápal se obruby jejího šatu a vlekl se v její stopě. Kdož ví, nedala-li by se obměkčiti!

Myšlenka ta byla mi nesnesitelná. Nechtěl jsem tu zůstati ani chvilku. Rychle vyšel jsem z oranžerie. Spěchal jsem. A sotvaže jsem odvětil majiteli, starému Pietrovi, jenž se snažil mě zadržeti. Za peníze, jež jsem mu časem poskytoval, koupil si niklové hodinky a chtěl se jimi pochlubiti. Jako dnes vidím ty hodinky, jichž ručičky označovaly poledne na špatně malovaném ciferníku.

* * *

Z oranžerie k hotelu Bellatesta vinula se cesta podél villy Mme C... Právě když jsem se přiblížil, dveře se otevřely, a objevil se sám pan B. V... Spatřiv jej, pocítil jsem opravdové znepokojení a sklopil jsem zrak. Zdaž bych byl jistě nespatřil na jeho tváři zoufalství rozchodu, jehož jsem byl bezděčným svědkem, a nevyčetl smutku jeho srdce? Není-li nízkou indiskretností pátrati takto na tváři po zpustošení vášně? Zvědavost má však byla příliš mocná, i odvážil jsem se kradmého pohledu.

Ach! Nebylo proč se ostýchati! Pan B. V... zdál se dokonale klidný. Když se za ním dveře zavřely, vytáhl z kapsy kožené pouzdro

a s nejúplnějším klidem vyňal cigarettu, zapálil ji a zhasl sirku, než ji odhodil. Nejevil naprosto známek člověka, jenž právě podstoupil bolestnou krisi osudu. A připadalo mi, když jsem jej míjel, jako by mě byl pozdravil. Pan B. V... byl zřetelně v dokonalé duševní rovnováze.

Smířil se snad s Mme C...? To zdálo se mně málo pravděpodobné. Nebo snad byl již zvyklý na podobné bouře, jichž mocné vášně nejsou ušetřeny? Přece slova Mme C... byla velmi důrazná. Zbývala jediná hypothesa: že ztráta, kterou právě pocítil, byla mu zcela lhostejná a nezpůsobila hoře ni lítosti.

Utvrdil jsem se ještě v této myšlence, když — vrátiv se oklikou do hotelu — našel jsem pana B. V... u oběda. Jedl s velkou chutí. Pozoruje jej tak, pocítil jsem nejhlubší nenávist. Jakže! Tento muž býval milován onou ženou?! Ona se naň usmívala; líbával její rty tak rozkošné, měl v moci její tělo, tak půvabné a krásné, a když vše to bylo proň ztraceno na vždy, mohl ještě dále žíti?! Krájel kotletu a ulamoval chleba, jako by se nic nebylo změnilo v jeho životě. Ach! Blbý osude, jenž plýtváš nejvzácnějším štěstím pro ty, již nedovedou se z něho radovati, již nedovedou okoušeti opojných rozkoší, již nepociťují melancholie ztráty!

Po celý zbytek dne obíral jsem se podobnými myšlenkami. Několikráte potkal jsem pana B. V... Viděl jsem jej vhoditi list do schránky. Viděl jsem jej s chutí okoušeti sorbet na hotelové terrasse. Viděl jsem jej večeřeti, vždy s týmž klidným obličejem, neznepokojeným, bezstarostným, ni sličným ni ošklivým, jehož pohled mě jitřil...

Přemýšlel jsem ještě o něm, když — vrátiv se do svého pokoje — slyšel jsem též jeho se vraceti. Toto sousedství mne tak podráždilo, že jsem se chopil klobouku a rozhodl se odejíti. Sotva však jsem učinil krok, rozlehla se rána, a hned na to další dvě. Přispěchal jsem. Pan B. V..., se právě zabil. Široká skvrna zkrvavěla mu náprsenku košile. Sedě v lenošce, s hlavou zvrácenou odpočíval na opěradle, a jeho tvář ve smrti vyjadřovala takovou zoufalost, že instinktivně a jakoby na omluvu, že jsem byl o něm tak špatně smýšlel, uctivě jsem smekl...

M Aleš: Studie.

Karel Scheinpflug:

Mrak.

Drama o třech dějstvích.

(Dokončení.)

Dějství III.

Týž pokoj. *Skálová, Anna, Karel* a *Klára* sedí kolem stolu u svačiny. Jsou mlčelivi, zamyšleni a sotva se jídla dotknou. *Karel* čte noviny.

Julie, která patrně právě přišla zvenčí, ustrojena v elegantní cestovní šaty, odkládá při zdvižení opony klobouk a živě hovoří. Za řeči přisedne ke stolu a dá se s chutí do jídla. Ach, to vám byla švanda — znamenité setkání. Jdu nádražní třídou, a pojednou proti mně — kdo byste řekli? Paní Makešová! Jak mne zočila, přešla ke mně a zastavila mne. „Jdu zrovna k vám," pravila přísně, „k vůli svým šatům. Víte, že lhůta už zase uplynula?" — „Ó, velmi dobře," přisvědčila jsem, „již včera!" A dívala jsem se jí klidně do očí. Ten můj klid ji dohřál — víte, jak je popudlivá. „Vy jste nenapravitelná, slečno!" řekla. „Jakou pak výmluvu máte zase dnes?" — „Ach, bože, milostpaní," já na to, „o výmluvu není u mne nikdy zle, jak ráčíte vědět; ale vy na ni nic nedáte, ať je sebe hezčí. Nač si tedy marně lámat hlavu?" Podívala se na mne vyjeveně . . . Zpozorovavši neúčast přítomných, ochladle. Ach, vy zase sedíte jako zařezáni. S vámi není řeči.

Skálová. My máme teď trochu jiné starosti v hlavě.

Julie pohodivši hlavou pokračuje v jídle. Náhle se rozpomene. Co říkáte tomu skandálu Máni Chládkové? To je nadělení, co?

Klára trhne sebou. Jaký skandál?

Julie. Cože? Vy jste o tom ještě neslyšeli? Vždyť je toho plné město!

Skálová. Nevyšly jsme od rána z domu.

Klára. A Máňu že něco postihlo, povídáš? Máňu Chládkovou?

Julie. Tvou přítelkyni, ano. Vlastně její matku.

Klára. A co se stalo, prosím tě?

Julie. Nu — — Mánina matka, jak známo, ráda leckdy leccos koupí — za pět prstů. Říkají, že je to u ní choroba; ale já myslím, že je to jen lakota. Dosud jí to vždycky prošlo — až dnes padla na nepravého, vlastně na nepravou. Vybrala si svým způsobem v trhu párek kuřat; ale venkovanka ji přistihla, ztropila povyk, při-

volala policii . . . Nu, slovem skandál, ve městě se nemluví o ničem jiném.

Skálová. To je hrozné! Nikdy jsem tomu nechtěla věřit, když se proslýchalo . . .

Klára. Ubohá Máňa! Co si teď počne? Co tomu řekne Bělský?

Julie. Já bych se na jejím místě neohlížela v pravo ani v levo a nezůstala bych doma ani den.

Klára uštěpačně. Každý není tak šťasten jako ty, aby mohl jen vsednout do vlaku a ujet starostem dne.

Skálová. A také ne tak sobecký, Julo!

Julie. Starosti! A já nemám žádných? Pustit se sama do světa a hledat novou existenci, to je maličkost? A žádná nesobeckost vám nebrání, nýbrž pouze nedostatek odvahy. Klára si zkrátka netroufá s celou svou učeností, že by se uživila.

Klára. Tobě je to arci snazším bez učenosti, připouštím. Nemysli si však, že to svědčí o nějakých tvých vyšších schopnostech; pouze o větší nízkosti tvého povolání. Propuštěný dělník najde vždycky snáze místo než propuštěný ministr.

Julie. Slova závisti, má zlatá, holá závist! Tím mne nepokoříš! Je lepší, dobře šít šaty, než špatně mluvit francouzsky.

Anna. Ale děvčata! Nebudete se přece takhle hádat! A dnes!

Julie. Proč ona uráží mé povolání!

Klára. A proč ty se vypínáš svou odvahou!

Karel. To je pravda, Julo. Tlak vyvolává odpor.

Julie. Jen ty, prosím tě, mlč! Tys už mi největší hrdina. Takhle kdybych si tě byla přivěsila na šosy, to bys asi stranil mně, viď? — Ostatně, vidím dobře, že jste všichni proti mně. Nu, jen strpení; však už vám nebudu dlouho překážet, a zbavíte se mne na čisto. Vstane a odchází v levo. U dveří se obrátí a přistoupí k Anně. Abych nezapomněla! Co je s mými šperky?

Anna vytáhne z kapsy balíček Zde jsou.

Julie nahlédnuvši v balíček, ironicky. Aj! Kde pak jsi je nalezla?

Anna pevně. Slíbila jsem ti šperky nebo náhradu; ale žádné vysvětlení.

Julie se sarkastickým úsměvem. Není ho také ani třeba. Já rozumím. To měl být poslední prostředek, abyste zabránily mému odjezdu?! Zasměje se lehce. Já nejsem z těch, kdož tak snadno ustupují. Odejde v levo.

Chvíle mlčení.

Klára. Je postel v studentském pokoji připravena?

Anna. Ovšem.

Klára. A nějaká lampa je tam také?

Anna. Jak to, že se dnes o tohle staráš?

Klára. Protože mi záleží na tom, aby měl . . . Jan v pokoji všecko, čeho potřebuje, a nevycházel ven, až tu bude Zdeněk.

Anna ironicky. Nebylo by spolehlivějším, kdybyste ho zamkly na klíč?

Klára. Ne, doufám, že dobré slovo postačí.

Anna. Ty ho chceš požádat . . .?

Klára. Já ne, maminka s ním promluví.

Anna s údivem. Opravdu, matko?

Skálová rozpačitě. Nu, ano . . . slíbila jsem jí to. Jde jen o dnešní večer . . . totiž aby . . .

Klára vpadne. Ale jak najde Jan náš byt?

Anna. Půjdu mu na nádraží vstříc.

Klára. Ty? To není možno! Vzbudilo by pozornost, kdybys s ním šla městem, a lidé by se hned vyptávali . . .

Anna. Což myslíš, že bude možno Janův pobyt trvale zatajit?

Klára. Trvale ne, ale aspoň pro dnešek. Víš, jak mi na dnešku záleží!

Skálová nesměle. Snad by mohl jít Karel?

Karel. Proč ne? Šel bych.

Anna. Ale vždyť se s Janem neznáte.

Karel. A ty ano?

Anna. Já ano.

Karel. Odkud?

Anna. Byla jsem ho jednou navštívit ve vězení.

Klára. Ve vězení! Hu! To slovo je hrozné! Tak mi vždycky znovu připomene celou nesnesitelnost situace, když se mi zdá, že jsem ji už poněkud uvykla. Pomlčka. A co, kdyby tě viděl s ním jít Zdeněk a vyptával se tě?

Anna. Řekla bych mu pravdu.

Klára. Nu, to bys mi přece neudělala! Sice bych nemohla pak soudit jinak, než že jednáš ze závisti, že, když jsi ztratila svého ženicha, chceš také mně zahnat mého.

Anna chladně. Já se budu vyhýbat dnes tvému ženichovi, jak bude možno. Ale kdybych nemohla uniknout jeho otázce, lhát a klamat nebudu za nic na světě.

Julie přichází z leva v klobouku a se slunečníkem v ruce. Už kdyby tu byl ten posluha pro mé věci! Nic není tak fádního jako čekání.

Skálová. Ty tedy chceš, Julo, opravdu odejet? Proti mé vůli? přes mé prosby?

Julie. Matko drahá, nemohu ti přece sedět celý život na klíně! Je třeba, abych se starala o svou budoucnost dřív, než bude pozdě. A ostatně, mně vyčítáte, že odcházím, a sami budete snad brzy následovat.

Skálová. My? Jak to myslíš?

Julie. Či věříš, že vám budou lidé svěřovat dál své syny, až se dověd . . .? Že tu budete vůbec možni? Neobáváš se, že vás stihne týž osud, jako tehdy, po Janově činu?

Anna. Snad předvídáš správně, Julo, a já jsem na to připravena. Ale stihne-li neštěstí loď, zachráníš se sama v člunu a ponecháš ostatní cestující osudu?

Julie. Je-li člun tak malý, že neunese víc osob než jednu? Ano! Nechce se mi utonout. Jsem mladá a užila jsem dosud tak málo.

Skálová. Tedy nám alespoň povíš, kam odjíždíš?

Julie. Nemohu. Obávám se, že byste nedovedli mlčet. Přihlásím se sama později, až shledám, že minulo nebezpečí — mine-li vůbec.

V předsíni zazní zvonek.

Julie. Ach, můj posluha! Jako na zavolání! Odkvapí dveřmi v pozadí.

Klára hledíc za ní. Šťastná Jula! Uletí svizelům života jako pták zimě.

Anna. Ale co těch ptáků cestou zahyne!

Skálová. Ba. A mně se už jedno dítě ztratilo cestou z otcovského domu.

Anna. Prosím tě, matko, rozluč se s ní vlídně. Ona je vzdorovitá, a odmítneš-li ji při rozchodu, nepřihlásí se již nikdy k nám, byť měla zahynout.

Julie vracejíc se, rozmrzele. To nebyl posluha. Nějaký hoch ti přinesl lístek, Kláro. Podá Kláře lístek a usedne na pohovku.

Klára přistoupivši k oknu otevírá nervosně obálku. Přelétne lístek a uleknuta: Pro Pána, to mi ještě scházelo!

Skálová. Co jest?

Anna skoro současně. Co se stalo?

Klára. Zdeněk přijde již v pět hodin a zítra neodjede!

Skálová. Proč? Co ti píše?

Klára hlasem klesajícím. Protože . . . protože dnes večer o půl desáté přijede k němu jeho matka a sestra a . . . zítra nás s ním navštíví.

Karel. Nu a . . . vždyť sis tolik přála, abys se seznámila s jeho rodinou.

Klára usedne na blízkou židli a rozpláče se. Ano, přála . . . Jak já jsem nešťastna! Co jsem se natoužila po tom, aby jeho rodina konečně dala svolení . . . Co jsem se načekala na jejich pozvání! A nyní . . . nyní . . . nyní přicházejí v takový den, v takové situaci! Ach, to je jako zosnováno na mé zničení! Vzlyká.

Nikdo nepromluví.

Klára zdvihnuvši náhle hlavu, prudce. A to je tvé dílo, Nando, tvé, tvé! Člověka kleslého, zvrhlého, který byl metlou své rodiny, jsi hýčkala, a současně jsi šlapala po štěstí sester a bratra, jíž ti nezkřivili vlásku. Ó, vidím teď na dno tvému altruismu! Co je to jiného než nejhorší forma egoismu! Jednoho pozdvihovat na útraty jiných, poněvadž to lahodí naší domýšlivosti . . . Nejhorší forma egoismu, protože pokrytecká, která se chce zdát něčím jiným, než jest!

Anna s mírným smutkem. Mně je tě líto, Kláro, upřímně líto, ale viny necítím. A nemyslím, že jsem jednala ve váš neprospěch. Jan se k nám vrací jako člověk ryzích zásad a ušlechtilých tužeb; kdybychom ho byly ponechaly jemu samému a ovzduší žaláře, vycházel by snad dnes jako zatvrzelý zločinec, hotový vršiti zločin na zločin. To by bylo jistě horší nebezpečí. A že ty bys byla nějak zvláště postižena, nenahlížím. Ty nemáš stínu viny na zločinu, kterého se dopustil tvůj starší bratr, když ti bylo deset roků. To bude jistě

jasno každému člověku, který má srdce; a komu by to nebylo jasno, ten není hoden ani tvého pohledu, neřku-li tvých slz.

Klára setře slzy, vyskočí a přechází neklidně. Teď je třeba jednati rychle, sice bude všecko zmařeno. Vždyť by se mohli setkat se Zdeňkem ve dveřích, a to se nesmí stát! Dojděte na nádraží, ty anebo Karel, nebo oba, a zdržte ho nějak . . . zaveďte ho někam . . . ukažte mu . . . nebo co chcete — ale zdržte ho o nějakou hodinu. A pak ať vstoupí tiše, aby ho nebylo slyšet, a ať se zavře ve svém pokoji . . . A zítra, až přijde Zdeňkova matka, ať se neozývá, ať nevychází, ať o něm není potuchy v domě. A! mám to! Zaveďte ho do hotelu, najměte mu pokoj, a ať tam bydlí ty dva dny, nebo jak dlouho bude třeba. Pak, až odjede Zdeněk se svou rodinou — pak může třeba přijít . . . sem k nám.

Skálová. Jen se upokoj, Klárko, všecko se nějak zařídí. Nesměle. To s tím hotelem... myslím, že to není špatný nápad, Nando...? Snad by nebylo tak zle o jeden nebo dva dny?

Anna zaražena. Ty bys na to přistoupila, matko?

Skálová. Nu, co mám dělat, Bože, když vidím . . . Vždyť by šlo jen o nějaký den menšího nepohodlí.

Anna. Ne, zde nejde o žádné nepohodlí, tady jde o jiné zájmy, o krvavě vážné zájmy! Tolikrát jsi Jana ujistila svým odpuštěním a otevřela mu svůj dům i svou mateřskou náruč; a v první hodině jeho návratu ho budeš zapírat a skrývat, objevíš mu, že jeho pokání bylo marno, že jeho vina je nesmířena a lpí na jeho osobě jako malomocenství?! Nebojíš se, že zabiješ jeho víru v sebe a v lidi a v budoucnost a že ho srazíš v zoufalství a do záhuby, z níž jsi ho pomáhala zachraňovat?

Skálová. Ach, Bože, Bože, kdyby už byl tenhle den přežit — — a zítřek a . . . kdybych už raději spala pod zemí!

Anna. Ne, matko, není třeba volat smrt. Ne, Jan se nesmí stát znovu postrachem své rodiny. Půjdu mu vstříc a povím mu pravdu. Bude to bolestné, ale bude to méně pokořující a nebezpečné než hra, která by se s ním tady hrála. A podám mu ruku a půjdu s ním — kamkoli. Pomohu mu hledat a pracovat a bojovat, budu od něho plašit příšery vzpomínek, budu rozněcovat svou láskou jeho sebedůvěru, budu se snažit dodati mu síly, aby si dobyl místečka na zemi a míru v duši, na něž má právo.

Klára. Tak?! A nás bys pro něho opustila? Je vidět, jak veliká je tvá láska k matce a k nám!

Anna s rostoucím zápalem. Má láska k vám? O té jsem nikdy nemluvila a nebudu mluvit ani teď. Chtěla jsem sloužit společně vám i jemu, ale ukázalo se to nemožným. A musím-li tedy volit mezi vámi a jím, pro koho bych se rozhodla, než pro toho, kdo potřebuje více mé pomoci? Tobě, matko, zbudou ještě dvě děti, když odejdu, on však nemá žádného, kdo by mu stiskl upřímně ruku; vy všichni máte prostředky k výživě, a on má jen vysvědčení, které dává žalář. A bojím se ke všemu, že mu žalář vzal i zdraví. Já ho nesmím opustit! Křísila jsem ho z mrtvých, budila jsem v něm touhu

po novém životě a víru v budoucnost; nesmím ho opustit, když nastupuje trnitou cestu za jejich hlasem. A já ho ani *nemohu* opustit, nemohu, i kdybych chtěla. Napájela jsem tolik roků jeho srdce svou krví a svůj mozek představami jeho vzkříšení, že se stala jeho záchrana mým životním posláním. Ano, životním posláním, teď je mi to jasno! Tolik roků života jsem věnovala tomuto úkolu, že jsem skoro zapomínala na sebe. Pozbyla bych víry v sebe a propadla bych v zoufalství, kdybych spatřila, že celý ten kus života byl žit marně. Odejde v levo.

Klára. Jak přepiaté řeči!

Karel odloživ noviny. Ó, ne, to se zdá jen tobě, Kláro, tvé studené hlavě. Nanda má pravdu. Je to krásné dílo, které podnikla, příliš krásné, aby je mohla zanechat neukončeno. A my se bez ní opravdu obejdeme. Matka má svou pensičku, ty a já své vzdělání — ona nás dovedla tak daleko, že se můžeme postavit na své vlastní nohy.

Klára. Aj, já tě nepoznávám, Karle! Ode kdy jsi dospěl k těmhle náhledům?

Karel. Ode dneška, kdy jsem četl Janovy listy. Tu jsem teprve poznal Nandinu duši. A ještě jedno jsem si uvědomil: že mám také bratra. Neznámého, nešťastného, a přece — bratra.

Skálová bloudí od jednoho k druhému užaslým pohledem. Nanda že by nás měla opustit? Nanda?

Julie, která dlouho vyhlížela zavřeným oknem. Teprve před chvílí mi vyčítala, že chci odejít, a teď . . .? Neuznáváte teď všichni, že učiním dobře, ulehčím-li vaší lodičce? Takové scény, jako byla tahle! . . . Začíná už vnikat voda.

Hlas zvonku v pozadí.

Julie radostně. Ach! Konečně můj posluha! Vyběhne.

Skálová vypukne v pláč. Tedy obě . . . ona i Nanda! A já to vím, že jich už nespatřím!

Karel přistoupí k ní. Neplač, matko! Je to již běh světa, že děti opouštějí své rodiče, jakmile udeří jejich hodina. O Nandu se ti netřeba bát, a Jula . . . doufám, že i ona . . .

Julie s tváří, jevící zklamání. Ale to zase nebyl . . . Podávajíc matce dopis velkého formátu. Expressní dopis. Máš to podepsat.

Skálová stírajíc slzy, ustrašena. Co je to zase? Od koho?

Klára pohlédnuvši jí přes rameno. Z trestnice!

Karel vstane. Co že?

Klára. Bože, aby tak psali, že dnes nepřijede!

Julie. Podpiš recepis, matko! Listonoš čeká.

Skálová. Kde je kalamář?

Klára. Tady! Sundá kalamář se skříně, omočí péro a čeká v rozpacích.

Skálová. Napiš datum.

Klára činí tak.

Skálová. A teď mi veď ruku, jak činívá Nanda.

Klára vtiskne matce péro do pravice a řídí jí ruku po papíře. Pak podá stvrzenku *Julii*.

Julie vezme stvrzenku a vyjde pozadím, v okamžiku se však zase vrátí.

Karel drže dopis v ruce. Smím?

Skálová chvějícím se hlasem. Nu ano, čti! Jsem už připravena na všecko.

Karel stoje u stolu, otevře obálku a nahlédne v dopis. V nejvyšším překvapení. Aaa! Běží ke dveřím v levo, otevře je a zvolá. Nando! Nando, pojď sem honem!

Anna v prostém vycházkovém šatě vstoupí, stane mlčky a pohlíží naň tázavě.

Karel váhavě. Neočekávaná zpráva. Jan nepřijede.

Klára v nepotlačitelné radosti. Ne?!

Julie přistoupí chvatně blíže. Opravdu?

Skálová v směsi podivu a úlevy. Co pravíš?

Anna v temné předtuše. Že . . . nepři . . . jede? Proč?

Karel ještě váhavěji. Protože . . . protože . . . je mrtev.

Anna vzkřikne. Jan?! Stojí chvíli jako přimražena. Kdo to píše?

Karel. Tady . . . Trestnice. Podává jí dopis.

Anna pokročí k němu, vezme dopis z jeho ruky a hledí do něho ztrnule. Pak pustí psaní, klesne na židli a vtiskne hlavu do rukou složených na stole.

Chvíle ticha. *Karel* přechází volnými kroky, ruce za zády.

Skálová skoro šeptem. Jak je to možno? Tak náhle?!

Karel. Ochrnutí srdce.

Skálová. Tedy tak to skončilo? To je vysvobození, kterého se dočkal? V neděli — bylo mu — dvaatřicet roků . . . Umlkne, slzy jí splývají po tváři. Náhle. Dítě, nešťastné dítě! Roztřese se pláčem.

Klára. Ne tak, matko, děkovat Bohu bys měla! Smrt byla největším dobrodiním, kterého se mu mohlo dostat. Co ho očekávalo, kdyby byl zůstal? Nedůvěra a odpor, ústrky a zklamání; byl by marně bojoval o právo na čestný život. Žalář neočišťuje, trestá pouze; léta a síly v něm lidé zanechávají, ale své viny odnášejí z něho nezmenšeny. A my — jakou úlevou je jeho smrt pro nás! Odvykli jsme mu, zapomněli naň, pochovali jsme ho; byl by žil mezi námi jako cizinec, jako vetřelec, a jeho minulost by byla stála věčně mezi ním a námi. Nemohli jsme mu dát ani trochu lásky, a on by nám byl přinesl všecko své neštěstí. Pohleď, ještě ani nevstoupil mezi nás, a rodina se již rozpadala v trosky!

Julie. Svatá pravda, matko! Nikdy bych nebyla vkročila domů, pokud by on tu byl, byla bych se mu vyhýbala na míle cesty, nikdy bych se k němu nemohla hlásit jako sestra.

Karel stoje u stolu a pročítaje znova list. A nebudeš se k němu hlásit ani teď, když tě učinil svou dědičkou?

Julie. Jakže? Mne — dědičkou?

Karel. Ano. Prací ve vězení si naspořil devět set zlatých a ty odkázal rovným dílem vám, svým sestrám.

Julie. Opravdu? Ukaž! Přikročí k němu a vytrhne mu list z rkuy.

Klára radostně. Vidíš, matko, jak se všecko obrátilo v dobré. Mně je tak, jako bych byla ze smyčky vyvázla. Jak já si teď budu umět vážit darů života! Jak se budu ráda učit, jak trpělivě čekat! Ty budeš teď zbavena hrozného vědomí, že tvůj syn trpí ve vězení, Jula bude zase vesele žít a pracovat mezi námi, a Nanda . . .

Julie. Ó, ne, já se svého plánu nevzdávám, odložím jej jen na krátko. Počkám si doma do vyřízení Janovy pozůstalosti; až dostanu svůj podíl, odjedu ihned.

Karel. Ty chceš přijmouti ten odkaz?

Julie. A proč bych nepřijala?

Karel. Nebudeš se štítit těch peněz?

Julie. Dokonce ne. To jsou jistě peníze poctivě vydělané. A pak . . . abys věděl, jsem teď usmířena s Janem. Teď, když se jeho černý zjev nevtírá již mezi mne a mé naděje, necítím už k němu záští. Naopak, je mi teď jasno, že jsem mu povinna jistou vděčností. Kdyby nebylo jeho, živořila bych z pouhé setrvačnosti dále doma, toužila po lepším životě a nechala ubíhat léta. On mne vyburcoval z mé nehybnosti a poskytl mi i podporu k splnění mých tužeb. Jakmile dostanu ty peníze, odstěhuji se do Prahy.

Karel. Tys tedy chtěla do Prahy? Myslil jsem, že do Vídně!

Julie. *Nyní* chci jet do Prahy. A *nyní* to také můžete všichni vědět. Nové zaznění zvonku. A, teď teprve jde můj osvoboditel, když ho už nepotřebuji. Pošleme ho domů. Vyjde pozadím.

Klára konejšivě k matce. Nu, tak vidíš! Jula také zůstane ještě nějaký čas doma a zatím si svůj odjezd vůbec rozmyslí, nebo ji přemluvíme.

Skálová již klidněji. To ji špatně znáš!

Klára. Nu, a kdyby i odjela; budeme o ní vědět, bude na blízku a nespustíme jí s očí. Proč by se konečně nepokusila o své štěstí? — A těch tři sta zlatých mi přijde také vhod. Nakoupím si šatstva do výbavy, mám beztoho skrovný výběr.

Skálová. Raději prádla, Klárko. Na šaty je času dost.

V kuchyni se ozvou hlasy a smích.

Klára. Skřivan! Prosím vás . . . jasné tváře, a nedávejte na sobě ničeho znát.

Skřivan vchází, směje se, doprovázen *Julou.* Ujišťuji vás čestným slovem, že nemám žádné červené čepice. Mé úspory dosud nestačily, abych si ji mohl koupit. Má úcta! Podává přítomným ruce. Odpusťte, že jdu ještě dřív, než jsem se ohlásil; musím však záhy odejít.

Skálová. Ó, prosím. Čím dřív, tím líp — víte, že jste vždycky vítán.

Skřivan žertovně. Nu — neřekl bych. Právě mne sem nechtěla Julinka ani vpustit. Ještě štěstí, že nenosím červenou čepici.

Skálová s úsměvem. Naše Jula? Ach, ta je vždycky taková ztřeštěná. Jako když ji vystřelí.

Karel pozdraviv se dříve se *Skřivanem,* vytratí se nepozorován.

Skřivan povšimnuv si Anny, ležící tváří na stole. Co je slečně Anně?

Klára. Má strašné bolení zubů. Celou noc nespala.

Skřivan. To vás lituji, vím, co to je. Ale hřebíčková silice s etherem by vám snad pomohla.

Anna zavrtí mlčky hlavou.

Skřivan usedaje na pohovku vedle *Kláry.* Tak co jsi, Klárko, říkala té nenadálé návštěvě?

Klára živě. Byla jsem velmi překvapena. A kdy k nám přijdou tvé dámy?

Skřivan. Zítra kolem jedenácté. Však jsem rád, že se konečně seznáte. A učiníš-li na mou matku příznivý dojem — a jak bys ho neučinila? — budeme slavit ještě zítra zasnoubení.

Klára. Konečně! Můj zlatý Zdeňku! Obejme ho.

Skřivan zvážněv. Je to zvláštní náhoda, že skoro v týž den, kdy my se zasnoubíme, můj nejlepší přítel se rozchází se svou nevěstou, tvou nejlepší přítelkyní.

Klára. Máňa a Bělský? Není možno!

Skřivan. Už je to jisté. Dnes odpoledne jí vrátil svobodu.

Klára. Ale pak je Bělský špatný člověk, jakého bych v něm nebyla nikdy tušila.

Skřivan s údivem. Bělský?

Klára. A není? Když dovede opustit Máni, která ho má tak ráda, po tříleté známosti, aniž se něčím provinila . . . Zabil ji a bude ji mít na svědomí!

Skřivan. Ale, dítě, považ, takový skandál! Slyšeli jste přece . . .?

Klára. Skandál způsobila její matka, a ne ona. Jakou vinu má na něm ona? Mohla zabránit matčině slabosti? Jsem přesvědčena, že o ní ani nevěděla. Vážila si své matky příliš.

Skřivan. To je docela pravděpodobno, Kláro. Ale to už tak bývá, že celé rodiny trpívají za vinu jednoho svého člena. Jen se vžij také v jeho postavení: on, professor, státní úředník — a mohl by si vzít ženu, na kterou by lidé prstem ukazovali?!

Klára. Tak, ty s ním tedy souhlasíš? A což, kdyby tedy moje matka . . . nebo jiný člen naší rodiny . . . se dopustil něčeho nečestného: také bys mne bezcitně opustil?

Skřivan s úsměvem. I kdo pak bude mluvit o takovýchhle možnostech!

Klára. Ó, ano, je třeba o nich promluvit. Žádám o odpověď na svou otázku!

Skřivan s úsměvem. Jsou otázky, na něž se neodpovídá pro jejich pošetilost. Maminka nebude nikdy krást kuřata. Nelamme si hlav cizími starostmi a zabývejme se raději svými. Povím ti potom, co mi píše matka o tobě.

Klára potlačivši své rozhorlení, nutí se do úsměvu, ač její tvář i hlas jeví ještě stopy nelibosti. Tak ano! A proč až potom? Raději hned. Můžeme jít do vedlejšího pokoje. Pojď! Vstane. S úsměvem k matce a sestrám. Panstvo nás na chvíli omluví.

Skřivan povstav, k *Anně,* která sedí na svém místě jako socha

Hřebíček s etherem, slečno Anno, a třeba trochu chloroformu do toho. Nechtěla byste toho zkusit? Mně to mnohokrát pomohlo.

Klára ve dveřích v levo. Prosím tě, nech svého léčení a pojď! S Nandou není řečí. A já tu čekám.

Skřivan s úsměvem. Vždyť už běžím. Odejde s *Klárou* v levo.

Julie k matce. Vidíš, já jsem to dávno tušila, že jeho rodina brání jeho sňatku s Klárou. Vybrali mu bezpochyby za nevěstu pořádný žok zlata. Sprosťáci! A Kláře se divím, že na něm tak visí, na mužském, který se dá ovládat maminkou! Poslala bych ho k čertu.

Skálová. Prosím tě, nemluv tak hlasitě, vždyť by to mohl zaslechnout! Klára ho má ráda, to je všecko. Tobě je to arci k smíchu; ty jsi neměla ještě nikoho opravdu ráda, tropíš si z mužů jen šašky. Však ono na tebe také dojde!

Karel vstoupí pozadím a ohlédne se po *Nandě.* Kde je Skřivan s Klárou?

Julie. Vedle.

Karel přecházeje, v rozpacích. Byl jsem venku. Tam je vám teplo! Bylo na čase, že se to změnilo.

Skálová. Ba, taková chladna v červenci.

Karel. Je také na ulici živo. Potkal jsem právě Mařatku. Nesmělý pohled na *Annu,* která se ani nepohne.

Klára vběhne z leva a zavře za sebou dveře. Inkoust a péro, prosím vás!

Skálová ukáže na stůl. Tady.

Klára vezme a odnáší. Ode dveří se však vrátí a přistoupí ke *Karlovi.* Tlumeným hlasem. Poslyš, Karle, jak se provádí takové pozůstalostní řízení? Je to veřejné jednání?

Karel. Ne, zcela soukromé.

Klára. Zprávy do novin tedy o tom nepřijdou.

Karel. Kdež.

Klára. A co — o Janově smrti?

Karel přemýšlí okamžik. To spíš.

Klára polekána. A nedalo by se tomu zabránit?

Karel. Sotva. Je už pozdě. — Ostatně myslím, že ti netřeba činit si pro to starostí. Jan byl zrozen na Moravě a je příslušným do Přerova . . . a jeho příjmení není zrovna vzácné. A rodinu snad označovat nebudou.

Klára. Kdyby to nebe dalo! Alespoň do zítřka kdyby se nic nevyzradilo, než se odbude zasnoubení. Odejde v levo.

Julie. Ne, takhle se třást o ženicha — to je přímo směšné.

Skálová. Nediv se jí. Má na očích Nandin osud.

Karel rychle. Nandin osud? Nandě není třeba, než říci jediné slovo, aby se pan Mařatka s radostí vrátil.

Skálová. Co pravíš? A jak to víš?

Karel. Mluvil jsem s ním před chvílí.

Skálová. Nando, slyšíš, co říká Karel?

Anna zdvihnuvši hlavu, apathicky. Čeho si přeje ode mne pan Mařatka?

Karel. Abys mu řekla, že mu odpouštíš.

Anna. A proč si toho přeje?

Karel v rozpacích. Nu, víš . . . byl jsem u něho a . . . řekl jsem mu, že . . . Jan je mrtev. Byl velmi rozechvěn . . . litoval tolik svého ranního přenáhlení . . .

Anna se smutným úsměvem. Tedy proto! — A proč jsi mu to říkal?

Karel. Protože . . . Jenom k vůli tobě, Nando, věř mi. Víš, jak jsi to řekla včera? Černý mrak, věštící zhoubu . . . zjevil se z nenadání nad našimi hlavami a naplnil nás děsem. Nezapírám, i já jsem se chvěl. A pojednou zmizel zase tak náhle, beze škody pro nás všecky — kromě tebe. A bylo mi tě líto, že ty jediná bys měla odnést pohromu za nás všecky.

Anna. Pohromu? Tím myslíš ztrátu pana Mařatky? Ta rána již nebolí.

Karel přiblíživ se. Nando — Mařatka čeká na odpověď. Šel si hned se mnou pro ni. Je v studentském pokoji.

Anna. Řekni mu tedy, že nemám, co bych mu odpouštěla, a že k němu nechovám ani stínu hněvu.

Karel potěšen. Opravdu? — V pochybách. A dále?

Anna. Nemám více, co bych mu vzkazovala.

Karel. Nechtěla bys mu to říci sama?

Anna. Ne.

Skálová. Nando, víš, nikdy jsem tě k ničemu nenutila, a nechci také teď; ale uvaž dobře o svém rozhodnutí. Pan Mařatka snad pochybil, ale žádá tě za odpuštění. Je nutno brát lidi, jakými jsou, a nehledat ideální charaktery, jaké jsou jen v románech. A pomysli také na svou budoucnost! Jaký jsi měla dosud život, Nando? Pečuješ o cizí synky, kteří mívají tolik požadavků a tak málo ohledů; máš starosti dětmi přetížené matky a konáš práce služky; a za všecko se ti platí skoupými penězi, nespravedlivými pomluvami a nezasloužen ými výčitkami rodičů, jimž přinesli synkové špatné vysvědčení. Tys to dosud snášela s klidnou myslí, pravda; ale jak bude dále? Jak až sestárneš? Pan Mařatka ti nabízí jistou a slušnou existenci, a říkej co říkej, on je celkem dobrý člověk, jenž ti jistě nikdy nezpůsobí úmyslně příkoří. Uvaž, Nando, že . . .

Zaklepání na dveře.

Skálová. Volno!

Mařatka vážný, bled, vstoupí pozadím. Dobré odpoledne! Odpusťte, že se osměluji . . . Ale čekám již tak dlouho, že . . . že . . . stalo se mi to nesnesitelným.

Skálová vstávajíc. Zůstavíme vás samotny, lépe se domluvíte. Odchází s *Julií* v levo. Ve dveřích. Buď rozumna, Nando!

Karel rozpačitě. Mne tu také nebude třeba. Vyjde za předešlými.

Anna pokyne *Mařatkovi* mlčky, aby usedl.

Mařatka nesměle. Váš Karel přišel ke mně a řekl mi . . .

Anna přeruší ho. Učinil to bez mého vědomí, pane Mařatko!

Mařatka zaražen. Znamená to, že jsem přišel nevčas?

Anna teskně. Dostala jsem právě zprávu, že mi umřel bratr.

Mařatka. Odpusťte, netušil jsem, že by vám tato zpráva působila bolesti. Ale pak je dvojnásob mou povinností, abych umenšil hořkosti, které vám nalil dnešek.

Anna mdle. Čeho si přejete, pane Mařatko?

Mařatka. Slyšet z vašich úst, že jste mi odpustila mé ranní přenáhlení.

Anna. Neřekla jsem vám to hned ráno při rozchodu?

Mařatka. Ano, ale . . . to není vše. Chci, abyste vyhladila z paměti naši ranní roztržku, abyste přijala zase můj prsten . . . rád bych odčinil své pochybení a . . . . aby bylo vše mezi námi jako dříve.

Anna. Věříte, že lze odčiniti všecko minulé? I to, že nám zhasla nějaká milá illuse a vzplanula nějaká palčivá pravda?

Mařatka. Nebyla asi příliš silná ta illuse, když tak rychle zemřela!

Anna. Myslím, že nebyla slabá. Neboť . . . vězte . . . . byla jsem překvapena vaším dnešním jednáním . . . představovala jsem si vše zcela jinak.

Mařatka stísněně. Vždyť já uznávám, že jsem pochybil, slečno Anno, lituji toho a prosím vás za odpuštění. Nemohu činit více — ani slibovat nemohu, že již nikdy nepochybím. Nejsem dokonalý člověk, vím to. — Vy však nečiníte dobře, že se díváte na svět romantickýma očima svých knih a že žádáte na lidech, aby byli bez vady. Budete toho jednou litovat.

Anna rozhorleně. Proč všichni napadáte mé knihy, které vám neubližují a mně jsou nejlepšími přáteli? A jakým právem mi vyčítáte romantičnost? Konám den co den nejvšednější práce, vařím, šiju, myju zem; je to romantické? Od svého patnáctého roku se živím a skládám groš ke groši na vychování bratrovo a sester; je to romantické? A jaká romantika je v tom, čeho jsem čekala od vás? Chtěla jsem, abyste mne vynesl z plamenů? abyste mi přinesl rukavičku ze lví klece? abyste mi postavil zámek z mořské pěny? Ne! Svěřila jsem se vám se starostí, kterou mi seslal osud, a čekala jsem, že mi stisknete ruku a řeknete: „Jsem hotov nést ji s tebou.“ Bylo by možno vzdát se i tohoto požadavku? Co by pak zbylo z lásky? Člověk může chybiti desetkrát denně, a všecky jeho chyby lze přikrýt pláštěm shovívavosti; jsou však okamžiky, kdy nesmí klesnout, poněvadž by více nepovstal.

Mařatka. A což, když jenom zakolísal, ale vzpamatoval se včas a vrací se z vlastní vůle ke své povinnosti?

Anna. Ano, teď — když nebezpečí již minulo!

Mařatka. Byl bych přišel i jinak, věřte mi! Po celý den mne to hnětlo, a stále ve mně sílilo vědomí, že se vrátím, že se musím vrátit! Byl bych přišel jistě ještě dnes večer nebo zítra ráno.

Anna. Ale přišel jste až po zprávě, že Jan je mrtev.

Mařatka smutně. Mělo by tedy náhodné zpoždění rozhodovat o štěstí člověka?

Anna. Rozhodovalo o něm již velmi často, pane Mařatko.

Mařatka povstav. Vidím, že je má věc ztracena. Buďte šťastna, slečno Anno.

Anna. A vy též.

Mařatka odejde pozadím.

Anna přistoupí k oknu, otevře je a pohrouží tvář do proudu vzduchu. Ó, jak to chladí!

Karel vstoupí nesměle pozadím. Nando, ty se na mne hněváš pro toho Mařatku?

Anna. Ne, vím, žes jednal v dobrém úmyslu.

Karel. Tys ho odmítla, vím. Vyčetl jsem to z jeho tváře.

Anna. Ach, nemluvme teď o tom.

Karel postřehnuv v jejích očích slzy, přistoupí k ní, sevře dlaněma její hlavu a políbí ji do vlasů. Ty trpíš, Nando, vím. Ale netrap se; jemu je opravdu líp.

Anna trpce. Líp? Věříš tomu vskutku? Tolik roků žil jen touhou po svobodě a naději v ni a vykupoval si utrpením hodiny, dny a měsíce k jejímu příští. Nosil v duši horečný sen krásného života, chystal se k jakémusi velikému činu, k nějaké vzácné oběti, aby vyvážil svou minulou vinu a vyryl svou brázdu na zemi. A v okamžiku, kdy se mu neočekávaně otevřely dveře vedoucí na svobodu, klesá mrtev na prahu vězení! A to že je proň líp?! Říkáte to všichni, abyste oklamali svůj cit; zastíráte si oči, abyste neviděli na dno jeho tragedie.

Karel. Ne, Nando, mýlíš se! Také já jsem dohlédl. Vždyť jsem četl jeho listy! Ale právě proto pravím, že je mu líp. Neboť věř: společnost trestá, ale neodpouští. Byla by se postavila s celou svou neoblomností, aby mu znemožnila vykonati jeho velký čin, byla by odmítla s povržením jakoukoli jeho obět. On to vytušil, Nando, v tutéž chvíli, kdy stanul na prahu svobody. A to tušení ho zlomilo, Nando, — a ono ho ušetřilo smutného života marných bojů a bolestných zklamání.

Anna uchopí ho za ruku v bolestné hrůze, temně. Tys o tom také přemýšlel? Jaký to byl asi nával citů, jenž roztrhl toto srdce, zvyklé tolika utrpení! Zaštká, ale zatne zuby a potlačí pláč.

Karel. Přemýšlel, a také mnou to zachvělo.

Anna. A tys ho přece málo znal, a vůbec ne jako nového člověka. Tobě byl sotva víc než hrdinou smutné povídky. Ale mně byl živým člověkem, a přítelem a bratrem. A ještě víc: byl částí mého já. Tolik roků jsem žila jeho bolestmi a jeho nadějemi; tolik roků jsem pracovala o jeho přerodu a chystala mu pomoc v hodinu vzkříšení. Stal se velkým činitelem mého osudu, stal se mi smyslem života. Mám takové všední, tak jednotvárné a neútěšné zaměstnání, že není snadným člověku, který má kousek duše; ale konala jsem je ráda, neboť jsem je konala pro vás a pro něho, a ve světle toho účelu mi zářilo vznešeně jako střepy v slunci. A teď — Jan je mrtev, a vy už záhy nebudete potřebovat mé pomoci. Tak tu stojím holá jako strom v zimě, ale bez naděje v nové jaro.

Ve vedlejším pokoji zazní hlasitý smích *Skřivanův, Juliin* a *Klářin. Skřivan* se směje chutě, *Jula* rozpustile, *Klára* pronikavě a strojeně. Pak je slyšet slabý smích *Skálové* a její slova. To se vám povedlo, děti!

Anna zdvihne hlavu a naslouchá napiatě. Sevřevši *Karlovi* křečovitě ruku. Slyšíš? Smích osvobozených! I matka! Také ona . . .! Pomlčí. Pak s vášnivou vroucností, jako by chtěla nahradit mrtvému vytrpěné křivdy. Pojedeš se mnou zítra do Prahy, Karle?

Karel. Už zítra? — Pojedu.

Anna. Ráda bych mu zakoupila kousek země k věčnému spánku a tabulku do zdi a doprovodila ho ku hrobu. A sama nemohu. Vždycky jsem všecko podnikala sama, ale teď . . . nemám sil. Potřebuji opory — jsem jako zlomena. Budoucnost leží přede mnou jako žlutá mlha. A nevím, nabudu-li zase kdy síly sbírat střepiny všedního života, když už nesvítí žádným paprskem naděje.

Klára vejde z leva, rozjařena zábavou. Nando, Zdeněk musí dnes záhy odejít. Bude večeře brzy připravena?

Anna vstane a rozhlédne se udiveně zrakem procitajícího. Večeře? — — Ano, již jdu! Odchází do kuchyně.

Opona.

Ivan Cankar:

Ministrant Jokec.

Ze slovinštiny přeložila *Růžena Nasková.*

(Dokončení.)

III.

Bylo to na podzim, kdy Jokce přepadla temná moc poznání, kdy poprvé zaplakal a polekal se budoucnosti. Záhy se jeho tvář vyjasnila, lehká mysl zapomněla na zármutek jako na nepříjemné, neskutečné sny, ale na dně srdce zbyl stín a nikdy nevymizel.

Byl podzim; růže v sadě uvadly a listí opadalo; a Tinka poprvé zaštkala na posteli.

Bylo kdysi jaro. Včera ještě tak blízké, teď tak vzdálené, že oči sotva zahlédly poslední jeho zákmit . . .

Na jaře procházel se pan Edvard parkem. Bylo mu sedmnáct let, byl velký a statný, jeho tvář byla dlouhá a bledá, jeho ruce jemné a bílé. Procházel se parkem, otevřel vrata a vyšel na pole. Čím více se vzdaloval zámku, tím více pospíchal; až po kolena šel rosou, když šel mimo dub při úvozu, skanuly mu krůpěje na ramena a na tváře, a pan Edvard se zasmál. Rozhlédl se a postál, aby si oddechl, jako člověk, jenž utekl a nevidí již za sebou pronásledovatelů. Zámku již neviděl; byl skryt za košatým sadem, a ani střecha nebyla k rozeznání. Volné pole, širé, vonné, a nad ním rosné jitřní slunce.

Pan Edvard se ubíral zvolna dále, s pole širokou hlinitou cestou k lesu . . . Jeho myšlenky byly truchlivé.

Včera, po večeři, když se vrátil ze zahrady, zavolala si ho matka. Ležela na pohovce, v lehkém šatu, s nahýma rukama, nohy křížem. Edvard zpozoroval bílý prášek na jejích tvářích, líčidlo na rtech, barvu na brvách, a bylo mu odporno.

„Proč tu leží přede mnou jako před . . .“

A v tu chvíli si s úzkostí připomněl, že ji vídal často v lehkém šatě, s nahýma rukama, nalíčenou, a že toho nikdy nepozoroval. S hnusem a bolestí pocítil, proč teprve teď spatřil svou matku jiným zrakem.

„Sedni si, Edvarde!“

Usedl na kraj židle, jako někdo, kdo chce brzy odejíti.
„Kolik je ti teď let, Edvarde?“
„Sedmnáct.“
„Myslila jsem si to. Nejsi již dítě, Edvarde, jsi mladík a v brzku budeš muž.“
Edvard se hanbil pod dlouhým, bezohledným pohledem, který ho měřil od hlavy k patám. Odvrátil tvář a zarděl se.
„A hezký hoch jsi, Edvarde; není v tvé společnosti tak aristokratické tváře ani tak statného těla. Děláš čest svému jménu.“
Matka se usmála, a tím přestal býti její obličej, dříve krásný, jemný a klidný, podoben synovu. Edvard se nikdy tak nesmál.
„Hle,“ pomyslil si z nenadání, „podle smíchu se pozná divadlo. Jako by dosud stála na jevišti a usmívala se pro starce v přízemí.“
I tato myšlenka byla nová a zabolela jeho srdce.
„Zdá se mi, Edvarde, že jsi starší rozumem než léty. Proto ti nebude těžko porozuměti věci, která má stejný význam pro tebe jako pro mne. Lituji, že ti to musím tak přímo a bezohledně prozraditi, ale sám víš, že raději mluvím o veselých věcech, a proto bude nejlépe, promluvím-li bez okolků. Byl jsi vychován rozmařile a myslíš, že jsi bohat. To není pravda.“
Edvard vzhlédl velikýma očima; matka se usmála.
„Ne, není to pravda. Nám nepatří o mnoho více než prázdné zdi; snad to má jakousi cenu, ale život je ještě dlouhý, můj i tvůj, a v prázdných stěnách nerada bydlím. Také ne stále v těchže stěnách . . .“
Edvardovi zahořela líce.
„Proč, proč ten život? Proč jsme nežili tiše? Vždyť nebylo třeba nádhery, mně jí nebylo třeba.“
„Mně jí bylo třeba. A tvému jménu. Čím větší je tvá nádhera, tím jsi cennější. Každou hostinou, každým plesem, každým pobytem v Nizze a v Ostende jsem pečovala o tvou budoucnost. Peníze, jež jsem rozhazovala, ukládala jsem na bohaté úroky pro tebe. Baron je krásné jméno, ale je-li baron číšník a žije jako číšník, neváží nic ani jeho jméno.“
Edvard cítil, jak mu v srdci vzrůstá velká ošklivost.
„Hle, herečka! I její řeč je obyčejná, nízká; a její myšlenky jsou nižší než myšlenky služky nebo švadleny!“
„Proto, Edvarde, jsi teď moje opora a naděje. Nemyslím na tvou synovskou lásku —“
Tehdy se jejich oči setkaly; v jeho byl hněv a stud, v jejích veselá zloba.
„— nýbrž jen na tvůj dluh a poctivost.“
„Mám se tedy prodat? Pověz bez okolků: komu a zač!“
„Proč se rozčiluješ? A — prodat! Jaké nehezké slovo! Nikdy už ho nevyslov! A není také na spěch; jsi tak mlád; sotva knírky ti pučí. Víš, proč jsem musila již dnes promluvit o té nechutné záležitosti?“
„Nevím.“

„Zítra přijdou zajímaví hosté; přijmi je uctivě a radostně! Paní Veilchenblutová a její zajímavá dcerka. — Polib mi ruku, a dobrou noc!“

Edvard se sklonil, ale nedotkl se rty ruky.

Odebral se přímo do svého pokoje, ulehl na pohovku a skryl tvář v rukou. Necítil smutku ani bolesti — jen nesmírný hnus. A hnus stále rostl, když vzpomněl na včerejší večer. Hlučni hosté, veselí, opilí; viděl na sebe upřeny kluzké pohledy, cítil na svých ramenou a lících kluzké ruce a zpil se rovněž. Viděl tvář, nad niž krásnější a hnusnější nikdy nespatřil, a líbal ji s opilou vášní; v mlze zřel tvář matčinu, právě tak krásnou a stejně hnusnou . . . Když se vzbudil, zastenal a zaryl si nehty do tváře. Sám sobě se hnusil, a zdálo se mu, že od toho večera, od oné hodiny i jeho tvář je tak hnusná a surová, jako byl obličej, který v opilosti líbal, že je i jeho tělo tak poskvrněno jako tělo, které objímal.

Ležel na pohovce a skoro ani nemyslil na podivnou novinu, kterou mu matka zvěstovala. Cítil v srdci jinou ztrátu, jež byla nesmírná, a kdyby se tisíckráte prodal, nikdy by jí nenahradil. „Kam teď?“ Prázdno bylo kolem něho a žádného východu. A ještě včera, před několika hodinami, cesty se rozbíhaly, a nesčíslně světlých cílů mu kynulo. Kam teď — se ztemnělou duší a poskvrněným tělem? Kam utéci z tohoto nízkého, hnusného života — kde je ještě krása a naděje? Ucítil v srdci silnou touhu, naplnila ho všecka sladkou bolestí.

Uslyšel pod oknem na písku hrčení vozu a veselé hlasy. Vyskočil s pohovky, zastřel okno a zamkl dveře, aby pranic neviděl a neslyšel. A přece slyšel sladký hlas a tentýž kluzký smích, kterému včera naslouchal v opilé rozkoši.

„Kde je pan Edvard?“

Z dálky slyšel matčin smích a hluboký mužský hlas. Ulehl na postel a přikryl se až přes hlavu. Hlasy však neumlkaly, a posléze zaslechl jemné klepání na dveře.

„Pane Edvarde!“

Pomyslil si s chvěním: „Mám mlčet? Mám jí otevřít a vléci ji za vlasy po chodbách a schodech a sadem na silnici?“

Tiché kroky se vzdalovaly.

Edvard si oddechl; byl zpocen po celém těle a dlouho neusnul.

„Ne zde! Nežít tímto životem! Nechci již spatřit její tváře, ani matčiny a nikoho!“

Pomyslil na své mládí, a jako by je poprvé uzřel, zazdálo se mu býti celé nesmírně truchlivé a pusté. Hluk bez radosti, světlo bez tepla; a všecko, co bylo, všecko stopeno ve špíně a hnusu . . .

Vyšel za rosného, slunného jitra ze sadu do polí, do lesa. Spěchal, aby utekl zámku, a rozradoval se, když sad skryl jeho zdi. Cítil, že je jeho srdce klidnější a čistší.

„Snad není ještě vše ztraceno, snad je kdesi krása a naděje . . .“

Slunce zteplelo a vysušilo rosu. Na kraji lesa ulehl pan Edvard

do trávy, jež byla dosud svěží a chladná, a hleděl do jasného, širokého údolí před sebou.

„Snad je ještě někde krása . . .“

Z lesa vyšlo děvče, dítě ještě. Byla bosá, oblečená v krátké sukýnce a v halence s krátkými rukávy. Pan Edvard jí pohlédl do tváře a zachvěl se. Tam byla krása.

„Dobré jitro, pane Edvarde!“

Vstal; něžná, bílá tvářička se usmívala pod ním, velké, hnědé oči mu zíraly do obličeje.

„Jak se jmenuješ?“

„Jmenuji se Tinka; nesla jsem otci snídaní.“

Pan Edvard chtěl promluviti, chtěl jí říci něco hodně krásného, měl však jazyk těžký a líný, a kolena se mu třásla.

„S bohem, pane Edvarde!“

Vzal ji za ruku.

„Počkej, Tinko! — Modlíš se večer?“

„Modlím.“

„Já ne, nikdy jsem se nemodlil. A budeš-li se dnes večer modlit, i na mne vzpomeň. Vzpomeneš?“

Její tvář náhle velmi zvážněla, a hnědé oči hleděly mateřsky.

„Vzpomenu.“

„Řekni: za pana Edvarda!“

„Řeknu to!“

Držel ji za ruku, hnědou a drsnou, díval se na její bílé líce, a veliký, velkonoční mír byl v jeho srdci.

„Jak jsi malá, Tinko!“

Zarděla se, nesvěsila však hlavu a hleděla mu vesele přímo do očí. I on se zarděl. „A jak jsi krásná, Tinko!“ chtěl říci, ale srdce jeho zatušilo, že by to byl hřích.

„A jak jsi — dobrá!“

Její ruka se v jeho zachvěla, a on ji pustil.

„Nezapomeň, Tinko, co jsi slíbila!“

„Nezapomenu, pane Edvarde!“

Její hlas byl tichý a nerozhodný. Odešla a neohlédla se. Pan Edvard se za ní díval, dokud nezmizela, malá a drobná, v jasném poli.

Jeho srdce bylo radostné a rozjařené, velikonoční, i chtělo se mu zavýskat rozkoší, kterou poprvé pocítil. Lehkými kroky a se svěží tváří se vrátil do sadu.

„Co mi po ostatních? Co je mi po jejich životě, je-li čistý či špinavý? Jsem nad ním a mimo něj; není možno, aby se mne dotkl!“

Když přišel domů, políbil matce ruku; jeho obličej byl zardělý a veselý, matka se podivila, když do něho pohlédla . . .

To bylo z jara . . .

A na jaře pocítil Jokec poprvé slast touhy; jeho touha byla naděje a věrné očekávání.

Vzbudil se za velkonočního jitra a nebyl vesel. Neměl koláčů, ani bochánků, ani pomerančů. A ostatní hoši mají všeho — bochánků

a pomerančů hojnost. Srdce jeho však bylo silné a neznalo smutku, protože nepoznalo radosti.

Pohlédl na Tinku, jež přišla z kostela, — a hle, Tinka plakala.

„Proč pláčeš, Tinko?“

Velmi se podivil, a jeho údiv rostl, když k němu Tinka přistoupila, pohladila ho po tváři, na niž kanuly její slzy.

„Chudáku, Jokče! Jsi ještě tak malý!“

Jokec se trochu zlobil, nezdálo se mu, že je menší než Tinka.

„Proč pláčeš, že jsem malý?“

„Jsi tak malý, Jokče, a sotva víš, že je dnes boží hod velkonoční!“

„Vím, Tinko! Kdy pak už jsem to věděl! Hleď, jaké je venku slunce, a už vyzvánějí! Což to není boží hod?“

„Je, hodný můj Jokče! — Ale zlepší se to, Jokče, lépe budeš živ! Nemožno, aby se Bůh neslitoval!“

Jokec vytušil, proč je Tinka smutna.

„Vždyť nemusíme mít bochánky, co s nimi?“

Jokec dobře věděl, co s nimi, a sotva to vyslovil, zatoužil po vypečených bocháncích a lesklých pomerančích.

„Hodný Jokče! — Hleď, kdysi jsme mívali i bochánky i pomeranče, a také koláče jsme mívali. Ty se již nepamatuješ. Tehdy jsme měli ještě maminku. Ani na ni se nepamatuješ.“

Popatřil jí do tváře vážnýma očima, ale neviděl jí, hleděl do veliké dálky.

„Pamatuji se na ni, Tinko. Byla tak hezká jako ty. Jednou jsem ji viděl — a pamatuji se na ni . . .“

„A jako bývalo tehdy, i později bude. Vím, Jokče, že budeš mít hojnost všeho. Nebuď smuten!“

Otec se probudil; Jokec vstal, tiše se oblékl a odebral se na mši.

Když se díval na hlavní oltář, který byl celý zlatý, ozářený světlem nesčetných svíček a zahalený mlhou opojného, ušlechtilého kadidla, otevřelo se jeho srdce, a vytušil či skoro spatřil velkou zářivou dálku až k nebi. Duchovní v bohatých těžkých ornátech chodili kolem oltáře v zářivé mlze, v světle zlata a svěc, a všecko pozemské s nich zmizelo. Zapomněl zcela, že potkával na ulici starého faráře v dlouhém sešlém kabátě a s holí v ruce; nepoznal kaplana, jehož tolikrát viděl ve škole, ani kněze z pobočky, jehož vídal na silnici v zablácené kolesce, tažené hubeným koníkem. Byli z jiného světa, jiní lidé — ani ne už lidé. A kolem nich, mezi nimi přecházeli ministranti v dlouhých červených komžích, s krajkovými košilemi přes ně a s červeným límcem. Kropenku v ruce, kaditelnici, veliké mešní knihy se zlatým křížem a stříbrné konvičky na svěcené víno. I oni byli zahaleni zářivou, vonnou mlhou, a také jich nepoznal. To již nebyli ti veselí, hluční kluci, kteří se koupali v potoce a hráli v neděli za kostelem „hlava nebo orel“. Ani tváří jim nebyli podobni; svatozáře na ně padající je přetvořila; shlédl na ně Bůh. A jejich život je hoden, aby se po něm hluboce zatoužilo.

Bylo to na jaře, o velikonocích, kdy Jokec zatoužil, a v tu chvíli sám se ulekl své odvážné touhy.

„Jsem nehoden . . . je to hřích!“

Sklonil se hluboko a bil se v prsa, když kněz pozvedl tělo Kristovo . . .

Po mši se díval do krámů, kde se svítily pomeranče a ležely kupy medových koláčů.

„Kéž bych jen věděl, jaký je pomeranč; sladký asi je, jak jinak by mohl být tak krásný? A Tinka povídá, že je druhdy budu mít, pomeranče i koláče . . . a Tinka nikdy nelže.“

Díval se z dálky a netroufal si přiblížiti se. Vzdychl a odcházel; když šel podle kostela, otevřely se postranní dveře, a vyšel farář. Na jeho tváři byl dosud odlesk svatozáře, a Jokci se zdálo, že i v obleku zbyla vzácná vůně. Smekl a políbil faráři tenkou, kostnatou bílou ruku.

„Čí jsi, chlapče?“

„Dřevařův.“

„Proč neministruješ? Přihlas se!“

Farář sáhl do kapsy, dal Jokci desetník a odešel.

Jokec stál, tiskl desetník v ruce a všecek se třásl. Tak vyslyšel Bůh jeho zbožnou touhu. Utíkal domů se zářící tváří a uchopil prudce Tinku za ruku.

„Tinko! Hle, Tinko! Kup si pomeranče a koláče! Nelhalas; věděl jsem, že nikdy nelžeš! A víš, Tinko, víš, že budu ministrant? Farář to sám řekl; řekl: „proč neministruješ?“ Uhlídal mne a hned to řekl! Tinko!“

Tvář se mu smála, a oči měl plny slz.

„Vždyť jsem řekla, Jokče, že ti Pán Bůh odplatí!“

V nové, převeliké radosti srdce jeho mocně zatoužilo; poznalo náhle těsnost života a zatěšilo se, věrně doufajíc, z velkolepé budoucnosti.

„I já to věděl, Tinko, i já to věděl! A teď vím: není třeba, nesmí to být, aby bylo stále tak smutno! Nesmí to být, abys stále plakala! Tinko, jak jsi maličká a ubohá! Ale hleď, brzy budu ministrant, a pak se všecko tak krásně obrátí. Jen pro tebe, Tinko, protože jsi tak hodná!“

A Jokec snil o Veliké noci veliké sny. Ministrant, pak farář, pak biskup — a všecko zmizelo v zářivá nebesa, jež nezhasínala.

V létě chodil s otcem do lesa; na podzim dostal malou knížku a učil se latinsky. Nastoupil svou velikou cestu . . .

To bylo z jara . . .

A z jara vracela se Tinka z lesa se zářící tváří a srdcem plným sladké, čisté touhy. Přestoupila práh, a Jokec uzřel ihned radost na její tváři a veselý mír v jejích očích.

„Co se ti přihodilo, Tinko?“

Sklonila se k němu se slzami.

„Nic, Jokče! Neptej se!“

Jokec se neptal, dlouho však toho večera neusnul a věděl, že ani Tinka nespí.

Hleděla do tmy a ve tmě viděla obličej. Krásný byl a bledý, a bylo v něm veliké hoře; krásné černé oči na ni patřily s prosbou: „Slituj se, modli se za mne! Řekni: za pana Edvarda!" — Sepjala ruce, ale slova nešla k Bohu, k němu šla, jenž byl tak smuten a prosil o soucit . . . Usnula, a ve snách u ní stanul, dotkl se jí rty a tvářemi. Chvěla se před ním, strach byl v jejím srdci. V úzkosti a chvění objala ho kolem krku a nepustila ho . . . Ještě ráno se třáslo celé její tělo, líce jí pálily, a rty byly vyprahlé jako od polibků. Zakryla si studem obličej a kála se, ale tvář jí hořela více než dříve a byla plna nesmírné slasti . . .

Bylo to z jara, když se procházeli v parku, ve stínu vysokých kaštanů, Tinka a pan Edvard. Chodili ruku v ruce, on velký, statný a vznešený, ona malá, bosá, zcela schovaná ve stínu.

„Modlila jsi se za mne, Tinko, a proto mé srdce ihned ozdravělo. Tehdy jsem byl velmi smuten, ale tys mne vzala za ruku."

Za stromy proknitávala okna, panská, veliká, nevlídná. Tinka tam pohlédla, a srdce jí sesmutnělo.

„Raduji se, že jste mne oslovil; ale . . . nebylo třeba. Bylo by mi teď těžko o samotě."

„Proč o samotě, Tinko? Držím tvou ruku a nikdy jí nepustím!"

„Je tu tak vznešeně, tak posvátně; ani se neodvažuji stoupati na písek, který je tak bílý. Všecko je cizí, ke mně nevlídné . . . jen vás znám, pane Edvarde. Sama bych si tu netroufala chodit; jako v kostele . . ."

„Ne, není tu jako v kostele, není tu posvátně! Ošklivé je toto místo, a teprve tvé nohy je posvětí!"

„A tam za okny, za těmi velikými okny, tam jsou asi veliké síně . . . Ještě nikdy jsem neviděla panského pokoje . . ."

„Není ti třeba jej vidět; pohlédl jsem dnes v noci oknem do tvé komůrky, a zdála se mi nesmírně krásná. V těch velkých síních nemůže mít člověk krásných myšlenek, nesní čistých snů, srdce je studené a prázdné. Kdybych tě byl uzřel, Tinko, v té síni, za velikými okny, nebyl bych tě uviděl, nebyl bych poznal tvou krásu. Potkal jsem tě v lese, a ihned jsem tě spatřil, ihned jsem ti viděl do srdce. Za tou zdí, za tou chladnou, bílou zdí nemožno žíti . . . nemožno milovat."

„Jak dlouho ještě?"

„Tinko!"

„Nebojím se, ale zdá se mi, že nemůže být stále takto. Večer ulehnu a stále si myslím: Bylo to ještě dnes, zítra se všecko obrátí. Zmizí sad i zámek, a také pan Edvard zmizí. Vše bylo jako ve snách . . . "

„Já nemyslím na nic, neboť vím, že bude tak stále a krásněji! Vím, že to nejsou sny; nikomu se ještě nezdály takové krásné sny. Ano, Tinko, změní se to, jako se promění jitro ve veliký den. A pak nepůjdeš se mnou stínem; ukážu tě lidem, jak jsi krásná, a všichni se podiví. Tehdy budeš moje víc než teď!"

Tinka svěsila hlavu a dlouho neodpověděla. Vešli do besídky.

odkud neviděli osvětlených oken. Měsíc stál nad kopcem a svítil hustým loubím. Tinčin obličej byl v měsíčné záři bílý a divně změněný, ne z tohoto světa; byl jako boží zázrak, jejž by polibek poskvrnil. A v jejím srdci již nebylo pozemské myšlenky.

„Bude-li kdy jinak, bude-li jako teď či krásněji — o tom netřeba přemýšleti, pane Edvarde! Už nikdy na to nepomyslím a nesesmutním nikdy už. Neboť dostačí, je-li jediný večer tak krásný. I kdyby to byla jediná hodina, vzpomínala bych vždy na ni a nermoutila bych se, že přešla."

Pan Edvard hleděl do její tváře, jež se mu nezdála býti z tohoto světa; byla jako obraz, který světlo měsíce nakreslilo do noci: i její hlas, měkký a tichý, zrodila tichá, měkká noc, a v jejích slovech bylo poznání, jež se zrodí jen ve svaté hodině.

Vzal ji za ruku.

„Tedy na věky!"

„A ty budeš stále u mne, a já u tebe, jako teď."

„Stále u mne, pane Edvarde, a stále u vás, i když vás nebudou vidět mé oči."

„Smutek je v tvých slovech, Tinko!"

„Nikoli smutek. Krásně je dnes, a i když už nikdy tak nebude, stačí, že je krásně dnes."

Pan Edvard porozuměl odhodlanému smutku jejích myšlenek, a srdce, jež bylo plno lásky, se vzepřelo.

„Ne tak, Tinko, ne tak! Není věčnosti, v níž je bolest! Nechci se na tebe v mysli dívati, chci tě mít u sebe! Proč nedoufáš v budoucnost, jako já? Je sladký večer, a chci, aby jeho sladkost vytrvala pro vždy!"

Tinka se usmála.

„Vytrvá pro vždy!"

„A ať nikdy nemine tento večer, buď u mne vždy, jako teď, a tvá ruka nechť je povždy v mojí, jako teď!"

„Povždy!"

Její hlas byl nejistý a plachý, v jejím srdci však byla stejně pevná víra jak v jeho.

Neboť to bylo z jara.

Veliká byla jeho naděje a rostla, když cítil ve svém srdci její plachou polodůvěřivou víru, jíž neslyšel v jejích slovech.

„Hleď, Tinko, vždyť ty jsi moje silná naděje! Nemohu ti nic dáti, a tys mi všecko dala! Byl jsem chudák, ubohý a nešťastný, než jsem tě spatřil. Teď jsem bohat! — Nevíš, Tinko, nevíš pranic o tom, jak smutný mám život, jak ubohý a bídný je v těch velkých síních! A netřeba ti to povídat! Poskvrnil bych tě a urazil. Tinko, až odsud odejdeme, nezachráním já tebe, neuvedu já tě v radost a volnost — Tinko, ty mne vyvedeš!"

Vidouc smutek v jeho očích, přiblížila svou tvář k jeho, a rty i líce se skoro dotknuly.

„Kam půjdeš?!"

„S tebou, Tinko!"

„S tebou!“

To bylo z jara.

To všecko bylo z jara, když kvetly růže a v sadě šumělo zelené listí.

IV.

Na podzim dozrálo poznání, a v zimě se naplnilo.

Jokec vstoupil do zářivé, vonné mlhy, vinoucí se kolem oltáře, a sotvaže do ní vstoupil, rozptýlila se a zmizela.

Spatřil všední tváře, jež znal z ulice, v jasném světle oltáře byly ještě všednější.

Poprvé přistoupil s farářem k oltáři; před očima mu blýskalo, nohy se mu třásly, a stěží udržel v rukou těžkou knihu. Okamžitě zapomněl všecky modlitby a odpovědi a ani nedovedl zazvoniti. Ve dveřích zákristije stál dlouhý Tone, smál se a krčil veselou tvář.

Farář zadupal nohou, pak se poobrátil a pohlédl na Jokce zlostnýma očima.

„Hlupáku! Spíš?“

Jokec se velmi ulekl, zapomněl zazvoniti a běžel pro konvice.

„Zvoň! Zvoň! Kniha!“ šeptal hlasitě dlouhý Tone.

„Pryč!“ zavolal farář. „Ať sem jde jiný!“

Jokec se rozhlédl jako ve snách a uzřel dlouhého Tona klečeti u oltáře, kde spěšně zazvonil, pak přenesl knihu z leva na pravo a běžel pro konvice.

„Jdi pryč, nic neumíš!“ zašeptal, když šel mimo Jokce.

Jokec odešel do zákristije, svlékl komži a límec.

Necítil studu, ale veliké, hluboké hoře, takový opravdový, krutý zármutek, jako by mu umřela Tinka. Pohlédl potají k oltáři; dlouhý Tone se tam otáčel lehce a nevšímavě jako na ulici; tvář byla nezměněná — veselá a potutelná, jako by tloukl špačka. Přenášel knihy ne jako svaté mešní knihy, ale jako by to byla povídka o zlém Dětřichovi, a zvonil krásně a zdlouha pro své potěšení, ne k uctění pozdvihování. Chvílemi se ohlédl a po straně se ušklíbl na Jokce.

„A je tam Kristus!“ zachvěl se Jokec. Pak si však pomyslil: „Vždyť to není slavná mše! Kdyby chodili všichni tři ve svátečních ornátech, zvolna a slavnostně, bylo by to jiné. I Tone by jinak zvonil a i tvář by měl jinakou!“

Přemýšlel, truchlil a sotva věřil své naději.

„Nemotora!“ zabručel farář, když vešel do zákristije.

„Nemotora!“ zasmál se Tone.

Když farář odešel, poučoval Tone Jokce.

„Proč jsi tak nemotorný? Klečíš a hledíš tak velkýma očima, jako bys měl brejle! Ale já vím, jak to je; všichni byli takoví, i já, když jsem poprvé přisluhoval. Jen si mysli, že to nic není — že hraješ míčem, mysli, a hned budeš hledět jinak! Myslíš, že v tom farář vidí něco svatého? Při proměňování mu musíš nalít hodně vína a docela málo vody, sic tě hned vyhubuje. Posledně jsem mu dal schválně víc vody, a hned zaklel: „Lotře,“ povídá, „jak to leješ?“ Ale faráře se drž! Pomáhej mu při oblékání a hůl mu hledej, protože

si ji dá pokaždé jinam, a neozvi se, když hubuje! Drž se ho — o Novém roce už uvidíš, proč!“

Jokec poslouchal naučení a netěšil se z nich.

„Říkám ti to, Jokče, že tě mám rád! Loni začal Andrejasův Korle, ale za nedlouho jsme mu nabili, a nechal toho. France povídal, abychom i tebe občas trochu přetáhli, ale já nedovolím. Jen to se mi nelíbí, žes takový zasmušilý. Proč jsi takový?“

„Tinka je nemocna!“ odvětil Jokec.

Dlouhý Tone se trochu zamyslil.

„Vaše Tinka! Je to hezká holka, i pan Edvard se do ní zakoukal! Ale proč jsi smuten; že je nemocna? Uzdraví-li se či umře, nějak bude! Nač býti mrzut?“

„Nesmí umřít!“ vzkřikl Jokec, jehož tvář náhle zrudla a oči zablýskaly.

Dlouhý Tone se opět zamyslil.

„Jsi hodný kluk, Jokče! — Víš co, zítra čte zádušní mši Zaplanský. Dává šesták, nejméně. Posluhuj ty; postojím vzadu a dám pozor, abys nic nevyvedl!“ —

Bylo to v zimě, okna zamrzávala, a v jizbě, kde ležela Tinka, bylo zima. Stůl byl přistrčen k její posteli, a v zásuvce byly dopisy.

„Už nemohu čísti, Jokče. Řádky jsou neklidné, stoupají, klesají; čti ty, Jokče!“

A Jokec četl — dlouhé dopisy, krásná slova, stěží srozumitelná. Jen to věděl Jokec, že je Tinka ctěna, jak si zaslouží, a že je královna vší nádhery a všech nebes.

„Tinko! Srdečně milovaná!“

„Přečti to znovu, Jokče!“

„Tinko! Srdečně milovaná! — Jdu-li od tebe jako včera, vesel i smuten, vidím tebe, vidím nás a naše štěstí, jaké je nyní, a moje myšlenky jdou do budoucnosti. Řekl jsem ti, a tys nesesmutněla, že nemám bohatství ani přátel a nikoho již. Neboť, že tebe mám, je tak veliké, že nesmím míti nic jiného, a že nikam jinam nesmějí moje myšlenky. Mám-li královnu, co mi po království? . . .“

Tinka se usmála.

„To bylo z jara.“

„Mám čísti dále?“

„Už ne, Jokče! To bylo z jara!“

Tinčin obličejík byl ještě drobnější než dříve, tváře byly útlé a průsvitné, oči byly větší, tmavší, a ležely v hlubokých důlcích.

Jokec zavřel zásuvku, a i jeho tvář byla vážná, ani jeho srdce nebylo veselé.

„Proč jen z jara, Tinko? Přejde zima.“

Tinka mu pohlédla do očí, a Jokec svěsil hlavu.

„Pamatuješ se, Jokče, jak jsem ti kdysi řekla, že dostaneš koláče a pomeranče?“

„Nechci jich, když jich ty nedostaneš!“

„Všecko dostanu. Splní se vše, co je v těch krásných listech. Nejsem smutna, už ne, i ty buď vesel!“

Jokec slyšel její slova a vytušil jejich truchlivý smysl. Zaplakal a vzkřikl:

„Proč, Tinko? Bůh nedopustí!"

„Přistup blíže, Jokče, skloň se k podušce. Abys dobře slyšel, abys si to zapamatoval a abys porozuměl někdy. Bylo to nutno, Jokče, nemohlo být jinak! Hleď: nevidíš, že záhy zemru? Hleď: nevidíš, že to bylo nutno? . . . Tak se naplní vše, co je v těch krásných listech."

Plakal a sotva slyšel její hlas.

„Ještě včera tě pozdravoval, Tinko, tak krásně tě pozdravoval a ruku mi podal. Proč jsi smutna?"

„Protože mne pozdravoval a ruku ti podal. Bude daleko, nikdy už ho neuzří mé oči, a přece se naplní vše, co je napsáno v těch krásných listech. Bude daleko i na blízku, a radovati se budeme spolu . . ."

Utichla, její rty se usmívaly, a oči hleděly do dálky.

Jokec zvolal:

„Ó, Tinko! Řekla's, že kdysi ti porozumím — vždyť ti rozumím nyní! Vím vše, co myslíš, všecko vím, cos promluvila! I já, Tinko, i já jsem tak smuten! Domníval jsem se, že jsou nebesa na oltáři, ale tam nejsou! Jsem tuze smuten, Tinko! Proč není tak, jak si člověk přeje? Popatři -- nuže, a již tomu není tak!"

„Už není tomu tak!" tiše promluvila a nepohlédla na Jokce.

Bylo pozdě, přišel otec. Svlékal se mlčky a nedíval se na ně. Mlčky zhasl, ale neulehl. Chodil po jizbě, pak přistoupil k Tinčině posteli; viděl ze tmy její oči.

„Spíš, Tinko?"

„Ne."

„Zdá se mi, Tinko, že's nemocna."

„Nemohu vstáti."

Umlkl a chodil po jizbě. Pak přistoupil znovu k posteli a sklonil se nad poduškou.

„Tinko, brzy bude Štědrý večer."

„Už za týden."

„Víš, Tinko, kdy umřela tvá matka?"

„O Štědrém večeru."

„A byla taková, jako ty; tvář i duše."

Chodil jizbou a po třetí se vrátil.

„Hněváš se na mne, Tinko?"

„Nehněvám."

„Tak jsem se ptal tvé matky, než zemřela, a tak mi odpověděla."

Pohladil ji po tvářích drsnou rukou.

„I ona mi odpustila, než zemřela . . ."

Ruka se mu počala třásti, a jeho tvář se blížila její.

„Ty však nesmíš umříti, nesmíš, Tinko! Můj hřích už je velký — a byl by dvojnásobný. Jedno břímě unesu, dvě však bych nemohl.

Považ, Tinko: měl jsem rád tvou matku, jak by ji nikdo na světě nemohl míti rád. Tak rád mám i tebe."

Tinka vztáhla ruce.

„Nehněvám se na vás, tatínku!"

„Měl jsem ji rád, a přece jsem ji udeřil do tváře týden před její smrtí."

„Odpustila, otče!"

„Já však neodpustil a nezapomněl. — Co jsem s tebou učinil?"

„Nikdy jsem se nehněvala!"

Přitiskl dlaně na čelo.

„Ó, Ježíši!"

Chodil po jizbě, pak ulehl na postel.

Tinka se modlila; její srdce bylo pokojné.

„I to se vyplnilo; prosil za odpuštění . . . týden před smrtí . . ."

Okna zamrzávala, na stěnách se třpytilo jíní. Jokec položil na Tinčinu postel všecky kabáty a šaty, přikryl ji až po krk a nedopustil, aby byly její holé drobné ruce na pokrývce. Tinka se dívala široce otevřenýma očima a sotva rozeznávala stíny v přítmí. Její rty byly rozpukané a suché, tváře hluboko vpadly.

„Přijde ještě, vím, že přijde!" volal Jokec a štkal.

Slyšela hlas z daleka a usmála se; její srdce vidělo všecko a všecko znalo.

„I já vím, že přijde se rozloučit; šel nyní mimo okno."

Jokec spatřil stín za bílým oknem a šel otevřít.

Mlha sestoupila s jejích očí, viděla ho jasně a usmála se, pozdravujíc ho.

„Buď zdráv!"

Její tenká, kostnatá ručka se vztáhla k němu s chvěním. A pan Edvard zbledl.

„Tinko!"

„Pozdrav mne tak — jak's mne dříve zdravíval!"

„Buď zdráva, Tinko, má sladká milenko!"

„Buď zdráv!"

I oči se jí zasmály, a ze srdce vyšlo světlo.

„Cos mi přinesl, jsa u mne poprvé a naposledy?"

Položil jí na postel krásný pomeranč s dvěma zelenými ratolestmi.

„Pozdrav našeho jara."

Její drobná ruka, neohebná a ubohá, hledala pomeranč.

„Dej mi jej! Nevezmeš mi ho?"

„Je tvůj."

„Jak se v mé ruce leskne! A teď je zima, vánoce!"

„Tinko, přišel jsem ti říci — a nemohu . . ."

„Není třeba. Vím, proč jsi přišel. Proč bys o tom mluvil, když je tak velká naše radost?"

Nedívala se na něj, její oči hleděly v přešlé, věčné jaro, a její hlas byl divně jasný.

„Nepamatuješ se již, jak jsem ti kdysi řekla, v sadě, že je naše

radost věčná? Nikdy nezahyne, ani v mém srdci, ani ve tvém! Budeš si přáti její smrti — ale nezemře . . ."

Chvěl se a neodvažoval se uchopiti její ruku.

„Nikdy si nebudu přát její smrti! Nesmí zemříti!"

„Když jsi otevřel dveře, uzřela jsem tvou tvář a poznala ji. Šel jsi okolo okna, zaslechla jsem tě a uhodla, že se přicházíš rozloučit. Řekl jsi: buď zdráva! A v mysli jsi řekl: buď zdráva — naposled! — Víš, Edvarde, co se mi kdysi zdálo? Tehdy, když jsem ulehla s vědomím, že již nepovstanu, když růže zvadly a listí opadalo? Zdálo se mi, že jsem tě potkala na bílé panské ulici, chudá a bosá — viděl's mne někdy bosou, s nohama hnědýma a zraněnýma, když jsem se s tebou procházela?"

„Nikdy, Tinko!"

„Potkala jsem tě. Přišel jsi mi vstříc, vysoký a vznešený, a ani jsi mne nepozdravil. Přistoupil k tobě císař s korunou na hlavě, vzal tě za ruku, i odcházeli jste. Ani jsi se na mne, bosou a chudou, neohlédl. To se mi zdálo."

„Byly to sny."

„Poslal je Bůh. Byly pravdivější než skutečnost. — Proč se na mne tak díváš? Proč máš tak cizí a smutné oči?"

Nekonečné hoře, zrozené bolestí a hnusnou všedností, zkřivilo mu tvář.

„Spatřila jsi skutečnost! Vždyť to jsem ti přišel říci. Nebyly to sny!"

Tinka stiskla jeho ruku oběma tenkýma rukama.

„Edvarde, ubožáku! Hle, nejsem smutna, jen radost je v mém srdci. A ty — před tebou je ještě dlouhá cesta a dlouhé vzpomínání!"

„Dlouhé vzpomínání!"

Sklonil se k podušce a zakryl obličej.

„Krásné vzpomínání, Edvarde! Kdy byl večer tak krásný, jako byl náš? Tehdy — což se nepamatuješ, Edvarde? — tehdy jsem ti řekla, a srdce mé to vidělo: nechať je to jediná hodina, i ta bude věčná! Tak blízký mi budeš vždy, jako tehdy, a já budu blízká tobě! Je mi lehko, blaze je mi; tobě je těžko! Edvarde, ubožáku!"

Líbal její kostnaté, zpocené ruce.

„Tinko, bál jsem se tohoto večera, a stále naň myslil. Nechtěl jsem přijíti, a musil jsem. Tinko -- já nehodný!"

Vzkřikl, zvedl ruce a poklekl u postele.

„Edvarde, budu tě mít vždy ráda, vždy tě budu vidět!"

„Odpusť!"

„Proč truchlíš, Edvarde? Proč klečíš přede mnou?"

„Odpusť! Jsem člověk — ty však nejsi. Bůh tě poslal mně, nehodnému, na útěchu!"

„Není hříchu v tvém srdci. Vstaň!"

Pan Edvard se třásl, tvář měl vpadlou a změněnou. Chtěl stlumiti hlas, utišiti mysl, rty se mu však třásly, a chvějící se ruce svíraly tenké kostnaté prstíky na pokrývce.

„Nemohlo být jinak, Tinko! Víš sama, že nemohlo být jinak. A víš, že jsi moje pro vždy a na věky ve mně! Vše ostatní je lhostejno!“

„Ubohý, ubohý! — Rok ještě, měsíc, a budeš na mne s úzkostí vzpomínat. S úzkostí a láskou. Ve snách budeš křičet a budeš mne objímat, drobnou, ubohou. Budeš chodit po měkkých kobercích, velkými, jasnými síněmi, a budeš vzpomínat na tento studený pokojík. Přivedeš svou ženu, nastrojenou, nádherně oblečenou, ukážeš ji vznešeným hostům a pomyslíš: kde je Tinka? Zhasneš světlo, vztáhneš ruku a ucítíš cizí tvář. Kde je Tinka? zeptáš se. To není Tinka! Ubohý, ubohý! — Ale já, hle, já jsem šťastna; ty jsi pro vždy můj!“

Hleděl jí do bledé, umírající tváře, a velká rozkoš i velká hrůza byly v jeho srdci.

„Tinko, odpusť!“

Velké, hluboké oči naň hleděly.

„Víš, Edvarde, že je dnes Štědrý večer?“

„Štědrý večer je dnes.“

„Na Štědrý večer zemřela matka.“

Tinka se usmála a podala mu ruku.

„S Bohem, Edvarde!“

Líbal jí ruku, a slzy na ni kanuly. Srdce se vzepřelo poslední silou.

„Ne, Tinko! Ještě ne! Nikdy! Ne, Tinko, stále spolu! Vstaneš, a také já — vstanu!“

Stiskla mu ruku a usmála se.

„S Bohem, Edvarde!“

A zavřela oči.

Odcházel do krásné zimní noci, tiskl dlaň k očím a plakal.

Když vešel do zámku, byl to pan Edvard a pozdravil matku s veselou tváří.

„Je veselá tvoje tvář — proč máš tak červené oči? Není to hezké, má-li člověk červené oči. Nesměj se nikdy příliš; člověk si zkazí oči, rty a líce. Slušný člověk se nikdy nesměje a nikdy nepláče.“

Políbil jí znova ruku a odešel.

„Nuže, skončeno je — budiž skončeno. Buď, jak musí býti!“

Pohlédl na obraz a zasmál se. Byla to zajímavá slečna Amelia Veilchenblutova.

Plivl a pak políbil obraz.

„Buď, jak musí býti!“

A jeho tvář byla opovržlivá a chladná, nebylo v ní již ani bolesti ani hrůzy . . .

To byl Štědrý večer.

Tehdy šel Jokec do kostela s velikou touhou a posvátným očekáváním v srdci. Oblékl košili a červený límec, hleděl na kněze, kteří oblékali těžké ornáty; ušlechtilé kadidlo už hořelo v kaditelnici, a z kostela se ozýval tichý šumot.

„Dnešní noci zahoří světla jako dosud nikdy; dnešní noci vystoupí kadidlo výše než kdykoli!“

Třásl se podivnou radostí; necítil zimy ani hladu.

Šel s kněžími k oltáři a pokleknul; záhy vstal, a duchovní usedli na vysoké židle u oltáře, modlíce se.

„Kéž bych tam seděl a mohl schovat ruce pod těžký ornát!“ pomyslil Jokec.

A vzpomněl na Tinku.

Klečel u zdi, blíže zákristije, a klonil hlavu stále níže.

„Až tam tak budu sedět, na vysoké židli, v takovém teplém ornátě... až bude Tinka zdravá, vejde v hedvábných šatech, neboť si přijede pro ni pan Edvard ve zlatém voze, se vznešenými svatebčany... ve zlatém voze, s velkou ctí a slávou...“

„Hej, hochu!“

Jokec ležel v zákristiji, otevřel oči a podivil se.

„Bylo mu zima, a ničeho nejedl!“

Dlouhý Tone klečel před ním s pohárem vína.

„Pij, nezpůsobo!“

Jokec pil, a krev se mu vracela do tváří.

„A teď rychle domů!“

„Půlnoční již skončila?“

„Brzy; a i kdyby neskončila — jen domů!“

„Hněváš se na mne?“

„Ale ne; vezmi si vánočku! Najez se a jdi spat!“

Dlouhý Tone vyňal z kapsy velký kus vánočky, pak otevřel dveře a vystrčil Jokce ze zákristije.

Jokec šel, a hlava se mu točila; hvězdy na jasném nebi se kývaly, kývaly se i bílé střechy. Na nic nemyslil, věděl však: není vonné mlhy na oltáři, není tam jasných světel, ani glorioly, která tam byla; všechny tváře jsou pozemské, a lidé tam přecházejí jako na ulici. Jokec byl smuten a necítil hladu ani zimy.

Otevřel dveře.

„Hleď, Tinko, přinesl jsem ti vánočku!“

Tinka naň pohlédla, očima se usmála a rty měla klidné.

„Na, Tinko!“

Nevztáhla již ruky, a rty nepromluvily.

Otec seděl u postele, zíral do země s tvrdou a nevlídnou tváří.

Jokec hlasitě zaplakal a vzkřikl.

„Už vím, Tinko! Ale to nesmí být! Nesmíš umřít! Co ti mám čísti, Tinko?“

Otevřel zásuvku, položil dopisy na pokrývku; byly všecky vonné, se zlatou ořízkou.

„Tinko, srdečně milovaná!...“

A dále nečetl: zavzlykal a schoval tvář do pokrývky. Tinka zavzdychla, a úsměv na tváři zkameněl.

„Tinko! Vždyť tě mám rád!“ volal Jokec.

Otec vstal.

„Jokče! Kořalku!“

Těžce se otevřely dveře, a vešel kulhavý kostelník.

„Jsi ty ten nezpůsobný chlapec, který upadl v kostele?“

„Jsem!“

„Farář ti posílá zlatník a řekl, abys byl hodný. — Nezpůsobo!“

Jokec vzal zlatník a vtiskl jej Tince do chladné ruky.

„Vezmi, Tinko, vždyť tě mám rád!“

Tinka neodpověděla; její tvář se usmívala.

Victor Hugo:

Objevení chrámu.

Ten den, jenž krásou skvěl se všude,
já ve chrámě byl velikém,
v němž Fénelon labutí bude,
a Voltaire drobným vrabčíkem:

A mnich, jenž u okénka seděl,
motýlům v hejně peřestém
kalichy vzácné prodat hleděl,
jež hloh zadarmo dával všem.

Zde oranžníků není skvoucích,
ni granátových stromů řad,
ni tisů, na soirée jdoucích,
křů, Boileau jež kreslil rád:

Též laur tu není ve ústraní,
však na louce a v obilí
si sedmikrásy, vesské paní,
čepečky hvězdné zrobily.

Chrám, kde se čela zjasní zase,
kde rozptýlí se všechen bol,
kde všechny ctnosti vezmou na se
tvar nádherný těch květů kol.

Aj, to se duben v zápas dává
s papežem, peklem, Satanem,
toť alleluja bouřné, sláva,
smích jara v pozdrav bouří všem!

Ó! to ta pravá Církev boží!
Ze hlubin dne povstává jas.
Mně: „Hádej!“ praví růže z hloží.
A já jí: „Láska!“ pravím zas.

Přel. *A. Muťovský.*

M. Aleš: Husar.

Karel Žák:

Úspěch.

Román.

(Dokončení.)

V té době dokončoval Prokop první veliký svůj obraz, svůj chef-d'oeuvre, zobrazení nahé, ohyzdné, rozvášněné ženy, dílo, které nazval „Virgo“. Satanická smyslnost měla ovládati linie slabého dívčího těla, měla se zračiti v odporujících rysech tváře této „Panny“. Vzpomínky své na výraz obličejů žen v nejprudších žárech smyslů jejich chtěl Prokop vložiti do tohoto díla. A výjev, vylíčený v Lešákově dopise a odehravší se v jeho mansardě, ovládal mimovolně tuto fázi tvoření Prokopova. Nevědomky vkresloval Prokop v líce své „Panny“ rysy tváře Fininy, malbu bolu a zklamání, vzteku a rozechvění z obličeje své nehezké, nemocné, slabé sestry, jak choval tyto odlesky citů jejích na její tváři ve své paměti. Tedy i toto životní mistrovské dílo Prokopovo stálo mimovolně pod vlivem Lešákovým, bylo v moci suggesce, kterou na slabého Prokopa působila mohutná individualita jeho přítele.

Vzpomínal-li nyní Prokop na Lešáka, s nímž již několik neděl se nesetkal, zřel svého přítele přioděného antickou togou, vznešeného, vypiatého, mocného a ušlechtilého. Rázovitá, ošklivá, ale poutavá hlava Lešákova hodila se výborně ku starobylému kroji, a Prokop črtal na plátně postavu římského imperatora s tváří Lešákovou. Nedivil se nikterak, když se za nějakou dobu dočetl v novinách, že Lešák byl prohlášen doktorem filosofie, a když se krátce potom dověděl, že Lešák obdržel za sbírku svých literárně-historických studií cenu a cestovní stipendium Akademie. To byl veliký, neočekávaný úspěch Lešákova talentu, ale Prokop jej očekával, soudil, že Lešáka nemohl ani minouti. Akademická učitelská kariéra nemohla nyní dle názoru Prokopova ujíti bývalému ubohému žurnalistovi a bohémovi Lešákovi. Nejen jeho vlohy, ale i jeho píle a houževnatost i šlechetnost Lešákovy povahy byly odměněny — musily být odměněny. Bureš doktorem, Lešák doktorem, laureatem Akademie a kandidátem docentury! Jak stoupají ti hoši, jaké mají úspěchy! A Prokop ještě stále bojoval, klesal a zase se pozvedal, a padal skoro pod tíhou nedostatku!

„... Nynější Praha, tato Abdera," snil Prokop, „byla postižena zemětřesením. Řítily se v ssutiny divadla a chrámy, musea a Akademie, ale domy uzenářů a městských radních byly většinou ušetřeny. Neznámo, zdali proto, že byly z lepší hmoty, nebo proto, že vůbec jsou uzenáři solidnější lidé než duchotvorci. Zbyl jen starobylý, slavný Pantheon, jenž vzdoroval zkáze. Jakoby u vědomí, že skrývá ve svých kobkách vše, co má Abdera velkého, krásného. Ale i jeho zdi měly již šklebivé trhliny; vykonány tedy nejnutnější opravné a podpůrné práce. Ústřední organisace duchotvorců a pravdyznalců usnesla se pak ve valné schůzi na této resoluci: „My shromáždění na troskách Abdery, žreci Krásna a Pravdy, velebíme Vás, bílé mocnosti, že nedaly jste padnout naší pýše, našemu viditelnému odkazu člověčenstvu." Ale resolucí k vyšším mocnostem nemohlo býti ještě vše vykonáno. Předseda napomínal všecky účastníky valné hromady ku vlastenecké statečnosti a vytrvalosti, a varoval je, aby snad nikdo neopovážil se vyklouznout, jít se vyspat na pec. Nadšení bylo všeobecné. Zaplály tedy kolem Pantheonu, když počínala noc, ohně. Střídaly se hlídky. Řád byl přísný jako ve válce. Velení měl jediný vojenský vysloužilec mezi žreci. Vždy šla serie obhájců sednout si ke zdím Pantheonu na dláždění. Opřeli se podpatky do některých kamenů, vystupujících ze dlažby, a veškerou silou podpírali zdi posvátné budovy. V té věci byli zvláště váženi žurnalisté, kteří vynikali velkou bojovností a hýřili silou. Ostatní obhájci, nezaměstnaní u této vlastenecké práce, choulili se u ohňů. Seskupili se dle uměleckých směrů, nebo zase dle osobních sympatií. Také ženy třásly se tam chladem a popíjely s muži o závod z láhve, v níž byl sílicí elixír. Nebyly většinou mlády; měly brýle a skřipce na nosech a modré punčochy na vychudlých lýtkách. „Exoriare nostris ex ossibus ultor!" bylo válečným heslem. Vymyslil si je ctihodný professor Šimša, akademik, jenž si získal nesmrtelných zásluh a ryčné slávy výkladem slova „Mkle" a tím, že vydal pro studující mládež „Oprávce poklésků pravopisných"... A kolem ohňů, v okrsku Pantheonu, potloukal se plaše otrhaný bohém, hladový, jektající zimou, jenž nesměl se k obhájcům ani přiblížiti. A přece měl mezi nimi dobrého známého, ano, nejlepšího přítele, mladého Římana v toze, s tváří úpadkového imperatora. A směšným jakýms cárem, plátnem, na němž byla namalována ohyzdná Panna, kryl svou proletářskou ubohou nahotu..."

„Soustrast, nejhlubší soustrast in optima forma sobě samému," řekl si Prokop, probouzeje se z tohoto polosnu... Dojmy poslední doby počínaly se mu často rýsovati na oponě jeho vědomí jako chaos, jako šedivá, beztvárná slitina. A přistihoval se leckdy při příšerné kontrole, jsou-li jeho myšlenky ještě normální, nepodlehly-li šílenství. Pocit nemohoucnosti, nedostatku a hladu přesvědčoval jej pak, že ještě jsou jeho smysly zdrávy. Tak zdrávy, pohříchu, že ujišťoval se pak sám, že není these o občasné přeměně lidské důstojnosti v pravý její opak pohádkou.

* * *

Nemohlo býti již větší intimity mezi ženou a mužem nad intimitu poměru Mařčina a Prokopova, ale Mařka dlouho vzdoroval a bouřlivým žádostem Prokopovým, aby mu propůjčila nahé své tělo modelem k malbě. A zase děkoval zakročení a přímluvám Lešákovým u Mařky, že jeho milenka konečně svolila k tomu, aby ji maloval zbavenu šatů. Když pak konečně spadla rouška s pleti Mařčiny, bylo Prokopovi, jako by stanul před zjevením Krásna. Světlo nad průčelími domů v jeho ulici, dosud přikalené, zašedlé, nabylo, jak se mu zdálo, náhle neobyčejné jasnosti. Ač byla ve skutečnosti ještě zima, měl Prokop sensaci, jako by již nastalo jaro, jako by mihotavé obrysy zubatých střech mísily se v záplavě zlata, jako by z oblohy plynulo nadšení a vznět, jako by vrabčíci popelili se v křoviskách, užívajíce slunečné lázně. Tato nahá krása Mařčina vlétla triumfálným vstupem do smutného, chudobného jeho atelieru. Byl by se rád Mařce vrhl na krk a vášnivě ji líbal — nikoliv proto, že je jeho milenkou, ale proto, že je tak krásná. Byl by Mařku rád celoval a vinul k sobě v radostném, nedočkavém vzrušení, byl by se k ní tulil a tiskl jako nejžhavější milovník krásy, ale nesměl se rozptýliti v city, musil prozírati, produševňovat, pracovat, zachycovat. Ta dobrá, dobrá Mařka! Vyhověla konečně jeho touze a dala se jím malovat v celé své nahé dokonalosti. Držel tedy v objetí svého postřehu bytost, kterou všemi důsledky svého železného uměleckého přesvědčení dovedl ocenit. Miloval tuto krásu, ale musil vůči ní býti mladistvým násilníkem, počtářem. Všechna jeho oddanost k těmto půvabům musila se soustřeďovati a tkvíti v bezměrné snaze, je plně vystihnouti.

Prokop musil vypozorovati, chutnati jas rudě-zlatých vlasů Mařčiných, průhlednost malinkých jejích boltců, směle vznesenou linii její brady a nosíku, rozpuk čáry jejích retů, plynulost obrysů šíje, měkkou kulatost ramen a loktů, ten růžový inkarnát celé její pleti, dokonalou sformovanost něžných jejích ruček, kochati se vystouplou oblostí jejích prsů, hedvábným chmýřím, obklopujícím v osvětlení proti slunci celou její postavu, a pak povznésti zraky k velkým jejím očím a horkému nádechu její tváře. Z tohoto nahého těla vyvírala neobvyklá síla umělecké nítivosti, něha a elegance, vynucující tvořivost vidícího a reprodukce schopného malíře, vyzařoval oheň, jenž rozněcoval touhu, postihnout všecko toto kouzlo. Tato krása zvala umělecké duše k velkolepým hodům očí a reminiscencí. Ale obdiv nesměl kaliti uměleckou soudnost. Nutno předem vyloučiti jakékoliv oddání vlivu citů na tuto čistě malířskou záležitost, na tento ryze duševní problém. Dlužno míti jemnocit a porozumění, ale i sebevědomí. Malíř nesmí cítit, že by byl krásnému svému modelu něčím povinen — musí býti ledově chladný, všecek soustředěn ve zraku a malující ruce, všecek zahloubán v myšlenkové centrum, které přeměňuje, přepracovává apercepce v umělecké hodnoty. Vůči takovému modelu musí býti malíř „dobrou silou“, čekatelem slávy, úspěchu.

Obava, že Mařka, povolivši, mu reprodukci nahého svého těla, stane se pro Prokopa více nebo méně pozorovacím, hodnocenným předmětem, pouhou materií, látkou, počínala se v Prokopovi splňovatí.

Prokop jal se počínati si vůči Mařce umírněněji, správněji u sledování své milostné vznícenosti. Horoval pro ni více, stála-li nahá před jeho paletou, než svíral-li ji ve svém objetí. Počal více vnímati než vyvažovati ze studnice blaha. Dovedl mnohem déle pozorovati třesavé odlesky světla deroucího se okny do atelieru, než oddávati se drtivé dříve síle Mařčiny vášně. A tak počala se v jejich objetí vkrádati, vplížovati nepřítelkyně citovosti, lahodivé dráždivosti — esthetika. Půvaby mladého tohoto ženského těla nerozpoutávaly se pro Prokopa již v příboje touhy, ale zhutňovaly se před jeho zrakem ve strohé klassické kouzlo dokonalosti obrysů. Do atelieru, v němž Prokop žil svůj ponurý, bědný život, a v němž stála mu nyní nahá jeho milenka modelem, vkročil host, jenž vše svou přítomností zmrazoval: rozum, umělecký egoismus, spekulační duch. Prokop vyšel mu radostně vstříc a vítal jej s roztomilostí routinovaného hostitele, jenž neptá se ani pohledem, proč host přichází, a projevuje jen svou radost z jeho přítomnosti. S tímto hostem vtáhl, vpadl však do pokoje Prokopova těžký van mrazu. Prosytil vše v atelieru svým vtíravým, nevypuditelným dechem, zakroužil uprostřed světnice rvavým vírem, ochladil Prokopovo čelo a prolnul mrazem jeho srdce. Přivedl ještě ku stupňovanému výrazu bědnost tohoto pokoje, chudičké jeho zařízení, všecku jeho podstatu, kterou nedovedla ozlatit blahobytem, sebe skrovněji vzestupujícím, ani oběť těla, kterou přinesla Mařka svému milenci-umělci. Ten chlad spálil Mařku až do nejvnitřnějšího jejího nitra, protknul její srdce ledovým řezem, rozpůlil je. Vypudil Mařku z tohoto atelieru, v němž sdílela několik měsíců nedostatek a starosti s mladým dilettantem bez nadání, vrhnul ji opět na ulici, na dlažbu, poblíže stok a smetišť velkého města. Ten chlad provětral příšerně její duši, vyhnal z ní za chvíli žár lásky a vášně. Ten ledový vichr postavil Mařku zase pod svítilny postranních ulic, v nichž zaléhaly vrávoravé kroky pozdních, zmámených chodců. A Mařka ani nepozorovala, že ze tmy noří se dvé žárných, palčivých očí, jež dlouho již se na ni upíraly, že sunou se jí vstříc dvě silné paže, že v její tváře začíná vanouti horký, přerývaný dech, proudící z mohutných mužských prsou.

A ani Prokop toho nepozoroval, zatanuv v studený, dilettantský obdiv krásna Mařčina těla. Nepostihoval ničeho, protože pozbyl smyslu pro kolotání života a krve, protože ocitnul se v čarokruhu vysněné, studené antiky, jejímiž protagonisty byli hrdě krásná, nahá hetéra Mařka a imperatorsky sveřepý, mohutný, zvířecky odpudivý a přece upoutávající Lešák.

* * *

Přímo a bezohledně. Nikoliv s ohledem v pravo a v levo, co tomu řekne svět. Co může rozumnému muži záležeti na tom, jak jsou s ním ostatní spokojeni? Budeš-li správný a poctivý proto, poněvadž chceš takový být — ať tě lidé dají třeba do klatby. Vůle stačí. Své úloze jsi tady dostál. Jaká morálka velkého světa? Pouze a jediné tvůrčí poslání. Tvořit hodnoty hlavně pro sebe. Existence nesmí být

bezúčelná. Žádné utopistické daně domnělým potřebám, ideálním statkům lidstva. Žádný kommunismus, nýbrž individuum. Ale žádná moderna — nikoliv: prostá, ryzí, stará stoická filosofie. Antika a punctum. Vábivě, závratně krásná hetéra, malíř-dilettant, topící se ve vlnách budoucnosti, a silný, krevnatý, bezohledný imperator. Skoro fraška, ale se spitvořeným koncem, který pálí, řeže a bolí. A dramatický náraz? Prostý, velmi jednoduchý. Zase antika — ale směs z „Tristium" a „Ars amatoria". Antický chor — imperatorovy zásady. Mravné, povzbuzující, zušlechťující. Malíř-dilettant, ctitel krásna a antiky, slýchal je léta, dlouhá léta, zněly mu ve sluch při každém kroku — vlastně před ním, dříve než krok podnikl. Slovo, příklad, písmo. Ano, písmo — přišlo, bylo skoro lze je očekávati. Musilo jednou přijíti. Bylo tu, na stolku Prokopově, skropené jeho slzami, malomocnými, chlapeckými, dětinskými.

„Podařilo se mně" — psal Lešák — „první bídáctví v životě, jedno z těch, jichž jsem se vždy tolik obával. Ale přišlo samo, bez mé vůle, jako rozmach pudu zvířeti — musilo přijíti. Tvá milenka stala se milenkou mou. Poddala se mně bez odporu. Zbil jsem ji potom za to, ale pak znova jsem se vrhl do žádostivého, horkého jejího náručí. Nemohu bez něho být. A ona dravě po mně touží, nechce ode mne odejít. Nemůže a nechce se k Tobě vrátit. Nemiluje Tě více, mrazí ji, když si jenom na Tebe vzpomene. Nežádám za odpuštění — jen lituji, že stala se žena příčinou rozchodu Tvého se mnou. Suď spravedlivě . . ."

Hle — také problém: zápas velkého mozku s malým mozkem a míchou, rozumu s vášní. Ale kdo bude filosofovati o problémech, když se valí se všech stran hnus, když je Prokopovi, jako by uslzenou tváří upadl do bláta. Pravda: společenské řezy do duše jdou hluboko, ale v ryze vniterném životě platí bezohledný příkaz: Quod ferrum non sanat, ignis sanat . . . Morálka velkého světa, vyplynulá tehdy z bahniska na povrch, když zklamala Prokopa paní Nyčová, šlehala jen ledovými sprchami, mrazícími do duše, ale nynější poučení cpe Prokopovi do úst bahno, špínu.

A ten chaos, který dusí Prokopa, který se naň se všech stran řítí! Bídné čáry, které kreslil a maloval pro nakladatele, nenalézají skoro již ani odbytu, nebo placeny jsou vdovinými groši, při nichž možno vyhladověti. V literatuře tytéž neúspěchy, totéž dožebrávání se peněz, záloh, krejcarů na chléb. Dluhy, exekuce, žaloby, kapesní obstávky — nu, není veselo nosit několik zlatníků, jež ještě zbývají, v klobouku nebo v botách, aby jich exekutor nenalezl. Prokop je dlužen všem svým přátelům, žádnému z nich nemůže s dobrým svědomím podívati se do očí. Prchá, vyhýbá se jim na ulici, dostává od nich hrubé upomínací dopisy. Kterýsi zámožnější bývalý spolužák musil za Prokopa zaplatit směnky u lichváře a v záložně, které podepsal z ochoty, proti čestnému závazku Prokopovu, že směnky budou jím přesně prolongovány. Čest, úspěch, budoucnost, láska, mravnost, sebeúcta — všechno, všechno pryč! A v studeném podkrovním pokojíku roztřásá Prokopa horečka z hladu. Jako zloděj plíží se Prokop do

kaváren, v nichž má známé číšníky, a na dluh ukájí tam kávou a rohlíky zuřící lačnost rozdrásaných svých útrob. Káva k obědu, káva k večeři — taková je všecka jeho strava. A při tom má umělecky tvořit, živit se uměním. Často vytratí se Prokop nepozorovaně z kavárny, aby nemusil číšníkovi vysvětlovat, že nemá peněz, a omlouvat se, že zaplatí zítra, když jistě ví, že nazítří do téže kavárny nepřijde, nemůže přijít. Jak sladko bylo by zemřít, roztříštit si kulkou spánek, kdyby byly peníze na revolver! Nebo skočit z okna, nohy, hlavu, ruce v jednom oblouku, jako se skáče s prkna na plovárně do řeky. Fi, taková smrt těhotné služky! Nebo namočit sladkým chloroformem houbu, posadit se nad ni a ponořit se do ní v smrticím opojení!

Než život křičí, mládí, naděje vzpouzí se proti konci špinavějšímu než celá minulost, v níž nelze ani rozeznati zaviněné od osudného, mimovolného. Padnout takto hnusně v zápase, dobrovolně přijatém, nebo se protloukat, probíjeti dále, do úpadu, do rozplynutí se v niveč?

* * *

Bylo horko v pokoji vysokého domu v ulici horního Nového města, v nevysoké jizbě doktora Bulaty, vyplněné po strop knihami. Mladý lékař přivedl tam za kalného nedělního podvečera Prokopa, kterého potkal, sešlého a ošumělého, na potulkách Malou Stranou, na niž uhýbal se Prokop nejraději z oživených ulic vnitřního města, v nichž mohl ze známých potkati jen útrpné nebo vyhýbající se bývalé soudruhy, hrozivě pohlížející věřitele nebo nanejvýš Kypkeho po boku paní Nyčové.

„Povečeříte se mnou!" řekl Bulata a rozsvěcoval lampu na psacím stole.

Jak dlouho neslyšel Prokop těchto slov! Jak blažila jej při vzpomínce, kolikrát musil některého druha prosit o několik krejcarů na nasycení se, kolikrát musil se neodbytně domlouvat, aby jej ten nebo onen soudruh vzal na večeři! S jakou hltavostí jedl Prokop pečeni a sýr, s jakou dravostí polykal doušky piva, pohlcoval kouř cigaret! V tomto malém pokojíku, v blízkosti tohoto mladého lékaře, bylo nyní soustředěno celé jeho blaho, všecko štěstí jeho života, u teplých kamen, u vyprázdněných talířů, u plných pohárů, za zvuků klidné, nerušené řeči lékařovy. A již měl Prokop zase všechnu důvěru v budoucnost, všechen optimismus svého mládí, všechnu bezstarostnost o zítřejší den. Bude-li mu nejhůře, zajde sem, a Bulata jej nakrmí, napojí, zahřeje. Bylo to špinavo, nečestno, ale nezbytno, spoléhati na mladého lékaře, Prokopovi dosud nepříliš známého. Prokop nalezl však pramen a byl odhodlán z něho těžiti. A již se rýsovala Prokopovi v mysli možnost, jak některý jeho známý, snad jeho venkovský bratranec, tovární inženýr, z nenadání jménem svých zaměstnavatelů stručně jej vyzve, aby vstoupil do jejich závodu. Zve jej tento bratranec jako milého příbuzného a dávného přítele k návštěvě, aby se mohli dorozuměti o podmínkách... Prokop dostaví se bez odkladu a bude

uveden do kanceláře ku bratranci, jenž po svém zvyku bude se procházeti světnicí... Bratranec podá Prokopovi obě ruce a povede ho k pohovce. Bude pokašlávati a prohlížeti si pečetní svůj prsten — ano, tak, jak obyčejně činí, neví-li, jak má začíti řeč. Za chvíli přijde ku bratranci ředitel a nastoupí s Prokopem cestu dílnami...

Hladce a bez zastávek plynula Bulatova řeč, tiše hořela lampa, rozkošně hřála kamna, ku stropu vznášely se kotouče dýmu... Teprve když ocitl se Prokop, svíraje v kapse bankovku, Bulatou jemu darovanou, na chodníku před jeho bytem, uvědomil si, co mu Bulata vykládal. Pracovat, pracovat do úmoru, cokoliv, neostýchat se žádné práce, která zjednává chléb a čestný způsob obživy, jako pracoval Bulata. Pustit se zřetele všecky nedostižné ideály, všecku pochybnou víru ve vyšší nějaké povolání. Pátrati, měl-li jsi kdy úspěch ve své činnosti, kterou jsi dosud sledoval, úspěch slibný pro budoucnost — na podkladě přítomné, reálné výnosnosti. Bádati, jsou-li v tobě vůbec dány nějaké podmínky úspěchu tvých dosavadních činností. Pracovat positivně, jako pracoval a pracuje Bureš, přes své záchvaty opilství, a Lešák. Ano, Lešák nastoupil — jak vypravoval Bulata — se stipendiem Akademie studijní cestu do Italie a připravuje se k akademické dráze, k docentuře na universitě. Také Lešák podporuje tedy svým širokým, nyní sehnutým hřbetem, budovu Akademie, aby neupadla, boří se podpatky do dláždění... A také ji, Mařku, vzal Lešák na cestu... Mařka uvidí cizí země, lepší poměry, vzdělané a zámožnější lidi, Mařka stane se, jak si vždy přála, dámou a bude moci z okna plivat na plahočící se ubožáky. A s ním, s Prokopem, mohla Mařka míti jen hlad, strádání, zimu a ústrky, a třeba i rány pěstí... A snad také nemoc...

Ano, nemoc, pravda: matka, Prokopova matka je nemocna. Vypravoval Bulata, kterému sdělil tuto zprávu jeho kollega, lékař, jenž ku Prokopově matce docházel. A tak dlouho neviděl Prokop svou matičku! Styděl se přijít k ní a vyznati, jak mu je, jaká bída jej svírá, jak dohospodařil se svými záměry a illusemi, říci jí, že musí dále žebrat a zápolit, nebo začíti znova jiný život. A bál se Finy a Milady, jak se mu vysmějí, jak mu zaklnou. Nešel a nešel k matce, a nepátral pro zbabělý strach, proč matka nepřichází, jak někdy po delší jeho nepřítomnosti v jejím bytě činívala, k němu, nešel pro úzkost, že matka stůně, když tak dlouho nedává o sobě věděti...

* * *

Dva dny vystačila Bulatova bankovka, na dva dny a dvě noci pustého hýření a příšerného opíjení se Prokopovi. Nechtěl, ale musil okusit po dlouhé přestávce, způsobené bídou, zhýralosti, alkoholu, prodajné lásky. Dva dni a dvě noci nebyl Prokop ve svém bytě, zpíjel se, tančil, spal v krčmách a nočních kavárnách. Musil se pošpinit, musil se probrodit kalem, naposled, k lepší, jiné, jak si umiňoval, budoucnosti.

Nějaké listy na jeho stolku... Upomínací, výhrůžné dopisy... Výpověď z bytu od okresního soudu pro nezaplacené nájemné, upo-

zornění kteréhos číšníka z kavárny, nepřijde-li Prokop dne prvního příštího měsíce zaplatit za pokrmy a nápoje, že číšník udá Prokopa policii... I na taková překvapení Prokop již zvykl...

A hle, zde aršík z hrubého, pergamenového papíru... Jan Vatek, železniční inspektor, oznamuje slušně, že jeho dcera Marketa bude dne tolikátého oddána... A pan Julius Kypke, c. k. poštovní officiál, sděluje, že bude oddán se slečnou Marketou Vatkovou...

S jeho Marketou, s Prokopovou Marketkou... Ten špinavý, ohyzdný, odporný Kypke, zdrásaný neštovicemi, plešatý, stále se potící, slintající při vychrlování přívalů svých banálních slov... Ano, banální je takový sňatek, sňatek Kypkeho s Marketou, pitomý a hnusný, že Prokop se mu musí jen vysmát. Bílá, růžová a zlatá Marketka se ocitne v lepkavém objetí toho lidského polypa. A tento slizký molusk urval Prokopovi nejdříve paní Nyčovou, a nyní vzal mu do zákonného objetí slaďounkou, milounkou, hebkou a něžnou jeho Marketku... Jak bude směšno, až bude Marketa ženou Kypkovou! Jak bude Prokopovi k smíchu, až ty dva potká na ulici, až je pozdraví... Kypke poděkuje mu usmívavě a vlídně jako každému, o němž nemůže věděti, že by ho někdy nemohl potřebovati. A Marketka, zdali vzpomene někdy na krásné doby, tehdy, na venkově...? Ne, Marketa nevzpomene... Je sochou z bílé sloně, růžových červánků, silně zlacená, jako skvělé umělecko-průmyslové dílo... Ha-ha!... ha-ha ...! Jak chutná prodajná Venuše, jak zcela jinak, jako nejsilnější spalující lihovina, jež střebá mozek, míchu a krev...! Ne, Marketka si nevšimne... Její tvář je nehybná, ztrnulá, jako u fotografa: „Milostivá, teď pozor, hezky vlídně: jedna — dvě — tři... prosím..." A snad probral mluvka Kypke se svou mladou ženou důkladně povahové profily svých bývalých přátel... snad nemůže proto Marketka věnovati Prokopovi svou váženou pozornost... Ne, nikoho necitovat ... snad by Prokop ukřivdil i samotnému Schopenhauerovi...

Ženské postavy Prokopova životního dramatu, moderního dramatu bez vzrušujících scén, ale prošpikovaného filosofickými sentencemi a kousky mravní hniloby... Jaké to byly moderní postavy ženské: Marketa, paní Nyčová, Mařka... Blahoslavený Ibsene, kde jsi?... Volám, cituji tvého velkého ducha... pidluke, padluke... Ha-ha... ha-ha... Z memoirů pokrokového zhýralce... napsal Prokop Fanta ... Kulturní význam smyslnosti... od téhož proslaveného autora... Doporučuje se hlavně dospívajícím dívkám jako poučná četba... Nová zřídla ku znalosti žen a mužů a jejich povah... napsal týž... Sedmnáctitisící vydání, obrovský knihkupecký úspěch... Musím také pospíšit k Akademii, abych se opřel podpatky a opíral ji... Než nebuďte nepokojni, moji velevážení posluchači a spanilomyslné posluchačky, jsem zase již u věci... Víte, která ze všech těch mušek, uváznuvších v mých sítích, byla jedině čistá, neoblezlá po mravních zdechlinách, vy masařky?... Jediná, nedostižná vám, milé dámy — Tonička, naše některjší mladá služka, ještě u nebožtíka tatínka a nebožky — ne, bohudíky, sláva Bohu na nebesích, ještě žijící maminky — Tonička, která také byla mou milenkou, jen jedinkrát, z mé zvě-

davosti, ospalosti a mého opilství, takového, v jakém jsem teď, Tonička, nehezká, chudá a hloupá, ale vděčná za jedinou chvíli lásky, kterou jsem jí dal, ponížená a pokorná...

A co, ještě není zle... Není zle v životě Prokopovi, dokud má ještě svou starou matičku a doktora Bulatu, jediného, posledního, ale mocného, silného, ochotného a zámožného přítele...

Ještě jeden lístek leží na stole. Je psán tužkou, ve chvatu, v patrném rozechvění...

„Je zle s matkou, stůně, ano snad umírá. Přijď hned!

Fina."

Můj Bože, co řekne doma? Jak vysvětlí, jak se omluví, že přichází teprve teď, po dvou dnech a dvou nocích? A což, nastalo-li již nejhroznější? Je-li matka mrtva nebo již pochována? Co bude pak? Kdo mu zbude? Jen Bulata?... Ale co řekne Fině a Miladě, kterých se bojí?... Jakže, že byl dva dni na venkově u přítele... Že tam maloval, nebude směti říci... Vysmály by se mu, Fina a Milada...

Prokop potácí se po schodech, klopýtá, je obklopen tmou. Zvoní, a neznámá starší ženština mu přichází otevřít. Nikdo není kromě ní doma... Prokop šine se v kolísavém spěchu, na třesoucích se nohou, do prvního pokoje. A tam skutečně... na katafalku, chudém a ubohém, mrtvá matička. Má na vychudlém těle černý rubáš, ve zvadlých, upracovaných, udřených rukou krucifix, u nohou a v hlavách několik laciných obrázků svatých. Svíčky planou, a vlasy maminčiny nejsou více rusé, ale vybledlé, popelavé...

* * *

Chef-d'oeuvre Prokopa Fanty, akademického malíře, spisovatele a bývalého studujícího inženýrství, obraz nahé, ohyzdné mladé ženštiny „Virgo", byl přijímací komisí jarního Salonu jednomyslně odmítnut.

„A bude vždy a všude odmítnut, a všecky vaše obrazy budou odmítnuty," řekl Bulata Prokopovi, cituje slova člena komise, professora malířské akademie.

Toť umělecký pád s výšin do žumpy, konec, konec všemu... Ale vše lhostejno... Nějak bylo, nějak bude... ‚Smířit se s životem' — praví Bulata. Podrobiti jej revisi. Návrat k vůli. Byli jsme všichni mladí, všichni jsme hřešili. Peccatur intra muros et extra... A budeme hřešit, ale soustavně, záměrně, cílevědomě.

Věděti, co chceme. Jako sestra Milada, která se ihned po matčině smrti přestěhovala ku svému milenci, rozvedenému úředníku. Je emancipovaná, moderní žena... Nemůže se vdávat, musí zachovávat celibát... Oddá se volné lásce, spolužití s milencem... Nač schválení církve, zákona...? Volný svazek dvou volných jedinců, posvěcený láskou a vůlí.

A Fina...? Odloučila se snadno od své sestry. Nyní bude moci Fina teprve žít, nabízet se, když není poptávky po ní... Jako ty ženy, které v ústraní uliček, v matném svitu pouličních luceren číhají na pozdní chodce, muže, aby je polapily...

To vše je lhostejno, hloupé, pošetilé, vedlejší... Hlavní věcí je, že černý šat, zapůjčený Bulatou, Prokopa tak nesmírně tísní, svírá. Je Prokopovi malý, těsný... Ale Prokop musil jej obléci, protože nemá svého černého šatu, a protože mu tak Bulata nařídil. Bulata čeká již u drožky, vtěsnává do ní Prokopa, kočár se rozjíždí, Bulata chápe se Prokopova ramene — aby mu Prokop neutekl, aby nevyskočil cestou z vozu...

Vy sedíte u okna v kavárně, směstnáni ve výklenku tiché síně s bílými, matně reflektujícími sloupy, tlustými, neforemnými sloupy, tak stísněni, že ve chvílích, kdy nastává mlčení, slyšíte šelest svého dechu. Jste všichni mládi, šťastni, spokojeni. Prokop zří ztichlý obraz mladých hlav svých soudruhů, sklopených v rozzáření ostrého, žemlově bělavého osvětlení jarního odpoledne... Mluvíte o věcech, jež vás absorbují, a nevidíte, jak na ulici je blátivo, a jak jsou lidé špinaví. Je to cesta křížová, ale Prokop Fanta, bývalý malíř a spisovatel i studující inženýrství, musí se jí bráti. Chce tak Bulata, a také Garborgův hrdina z „Unavených duší" jde na konec k pastorovi... A Prokop jde jen ke dvornímu radovi, jenž je představeným státního stavebního úřadu, jenž je spolužákem zesnulého otce Prokopova, jenž přijímá a zaměstnává písaře a kresliče po 1 zlatém a 1 zl. 20 krejcarech za den, jenž má nezdárného jediného syna, kandidáta revolveru. Prokop zná tohoto syna, vysokého, s obličejem podobným umrlčí hlavě, hubeného; v stejnokroji dragounského dobrovolníka, ve fiakru jej naposled viděl.

Dvorní rada mluví s Prokopem německy, přijímá jej za písaře a německy praví do vedlejší místnosti dvěma starým úředníkům:

„Tohoto mladého muže přiděluji inženýru-adjunktovi Nyčovi jako kopistu a výpomocného kreslíře..."

A již vychází Édy Nyč z vedlejšího pokoje, zarazí se, spatřiv Prokopa, ale pak podává mu obě ruce, vítá jej, vyslovuje potěšení z náhodného setkání a naději, že staré styky budou zase obnoveny, a praví, že maman mluví často o Prokopovi...

A Édy naléhá, že hned zítra musí Prokop navštíviti jeho matinku a jej...

Přes všechen hnus, který Prokop teď pociťuje, je mu jasno, že Édy jej dovleče znova do domu a náručí své matky. Paní Nyčová, Édy a Bulata stanou se nyní oporami Prokopovy existence.

A starý dvorní rada praví k oběma starým úředníkům hlasem tlumeným, ale rozléhajícím se přece v kancelářském tichu sousední světnici:

„Vidíte, tomuhle mladíkovi mohu pomoci, a svému synovi, tomu darmošlapu, pomoci nemohu... Je největším neštěstím člověka, má-li nezdárné děti."

A starý úředník praví, chraptě a odkašlávaje:

„Tak, tak... ano... děti bělí nám, starým otcům, vlasy..."

Camille Lemonnier:

Dobrá láska.

Přeložil *X. Černý.*

(Dokončení.)

XII.

Přišel jsem opět, a jí jsem neviděl. Řekli mně, že žádala, aby ji přidělili k jinému lékaři asylu. Nebolelo mne to, věděl jsem, že měla k tomu důvod, jejž mně brzy poví. A kdyby mně ho neřekla, poděkoval bych jí ještě za to, že mne považuje za tak blízkého svým zásadám, že se o nich ani zmiňovati nemusí.

Zůstala tedy hmotně nepřítomna onomu návratu k bolestem, jež jsme až dosud společně utišovali. Však její mystická bytost, její podstata byla u mne, přecházela mi do rukou, jimiž jsem se dotýkal nemocných. Dotýkal jsem se jich spíše rukama jejíma, opakuje si slovo, jímž počaly naše styky. Byl jsem zároveň ona i já u těch loží, ze kterých zněly hlasy, jež mluvily na mne, avšak nemluvily než o ní.

Přicházeje, našel jsem dopis, jejž mi napsala večer. Byl to dopis, jaký může napsati pouze žena, jako ona. Nemluvila o sobě, nýbrž o mně, a to novou, tichou obětí.

Pověděla mi podivuhodnými výrazy, jakou vážností mně bude třeba obklíčiti se, abych platně vykonával své poslání.

„Přijmětež tedy toto zdánlivé odloučení, má-li z jeho lehké muky, nesahající v nás až na dno života, vzejíti dobro těm, jež milujeme jako sami sebe.“

List její nebyl dopis lásky, avšak jeho city byly vyšší než city lásky. Zdálo se, jako by byl přešel obvyklé hranice krásy a byl prodléval v kraji, kde není slov, aby vyjádřila odstíny akkordu duší, dokonalejšího než jejich pozemské spojení. Žádná duše nebyla nikdy bližší lidstvu než ona v okamžiku, kdy snic o mně myslila snad ještě více na ostatní. Žádná nevnikla dále do hlubokých vod bratrství. A tak jsem byl šťasten právě tím nedostatkem štěstí, z důvodu, jenž nám toto odříkání ukládal. Aspoň jsem se domníval, že tím méně trpím, čím větší dobrovolnou oběť vykonávám.

Život však dále bolel, mimo vůli zla, jehož vůle nepřiznává. Duch lidský je jako les, kde božští ptáci zpívají píseň naděje, a kde

nedůvěra číhá za stromy. Nedospěl jsem hned k záviděníhodnému vniternému míru. Byl jsem vysílen, a Fréda o tom nevěděla.

Byl jsem nucen násilně zahnati podezření, jež asi Fréda pojala. Odvážil jsem se sám v sobě vytýkati jí přílišnou opatrnost; neviděl jsem, že byla opatrna pouze pro mne.

Jednoho dne jsem šel sám pod strom. Bylo to v zimě; větve byly plny jemných, zářících krystalků. Lavici nebylo pod sněhem ani viděti. „Ó, Frédo!" pravil jsem jí v duchu, „čarovná a sladká přítelkyně, je mně nyní třeba odříkati se tvé přítomnosti? Bude můj život dlouhým vyhnanstvím z Ráje, vyneseným tebou a mnou příliš poslušně zachovávaným?"

Slunce prorazilo mrakem; jíní se rozpouštělo, jako předzvěst objevila se zelená kůra stromu. A opět jednou jsem pocítil dojem věčnosti; srdci mému se sladce ulehčilo. Uslyšel jsem Frédu řkoucí: „Já jsem vaše žena, jsem vaše. Nepřestala jsem býti vaše." A hlas byl tak zřetelný, že jsem myslil, že Fréda přese všecku vzdálenost pohybovala rty a mluvila na mne. Byl jsem však sám pod stromem.

XIII.

Fréda tedy dospěla tam, kam já sám až dosud jsem nedošel; a ještě jednou se zdálo, že svět se postavil mezi nás. Celý náš život byl ho plný; objevil se vždy, ve všech případech naší radosti a naší bolesti; spojil naše ruce a pak je zase rozdělil.

Nevídal jsem již svojí vznešené Frédy; dlouho trvalo, než se mi vrátilo to štěstí; já však jsem věděl, že tam přijde jako já sám, a tento dům bolesti zůstal provátý její bytostí, jež tudy přešla.

Tak jsem dosáhl neobyčejné síly trpělivosti a odevzdanosti. Přizpůsobil jsem se záměru Frédinu. Světlo její klidné duše mne znova proniklo: ona urovnala má muka a dodala mi vytrvalosti k obětování se. Nedělal jsem ničeho, abych se s ní zase shledal; čekal jsem, že její ruka přehradu, jíž postavila mezi nás, opět odšine; zdálo se mi, že máme dosti času před sebou, my, kteří jsme neměli zajištěnu ani minutu přítomnou.

To byl smysl života a bytí, jehož jsem nepoznal ve svých dnech minulých. Nežil jsem určitě, ani dneškem, ani zítřkem, ani minulostí.

Měl jsem vědomí zmatené, jako bych byl žil v dáli, jako jiný člověk, na jiné planetě. Ploužil jsem se tehdy jakýmsi zotročeným člověčstvím. Potom jsem šel velmi přesně do předu: přestal jsem kositi v malém obvodu dojmy bytí; bylo mi, jako bych žil v neomezeném počtu dnů.

Staré myšlenky sílily: přesvědčil jsem se, že člověk marně usiluje pomáhati přirozenému běhu života. Všecko se uspořádá samo sebou k neznámému cíli, a není třeba, abychom něco oddělovali na pravo, něco na levo. Potok teče dolů, ovoce padá se stromu, tráva pučí na hrobech, a pouze člověk marnou duchaplností zaplétá prostý pořádek událostí.

Jednoho dne přišla Fréda do tohoto domu; zdálo se, jako bych

tam já byl vešel, abych ji našel, při tom však jsem na ni skoro zapomněl; a pak zase mně bylo tak, jako bych na ni nikdy nebyl přestal mysliti. Nic nemohlo zabrániti, aby se naše dráhy konečně nesblížily a vše se neurovnalo jako odměřená gravitace sfér, jako harmonický návrat počasů. Jali jsme se kráčeti malými krůčky v jaro našeho života; a každý krok byl nesmírný, šel od obzoru k obzoru.

Neznal jsem Frédina života po dobu, co byla vzdálena ode mne; věděl jsem pouze, že její život byl krásný jako její duše. Velké dřívější bohatství poskytovalo jí zábavy, jež stačí k obveselení světa; ponechala si pouze část potřebnou k výživě. Byla bohata pouze svojí chudobou, a ta zase byla bohatstvím vzácnějším než všecka ostatní, poněvadž nacházela prostředky, jak sdíleti je s těmi, kteří neměli ničeho než bolest.

Tak tedy přišla k pravdě, na přímou cestu do světa nešťastných, trpícího hořkým kontrastem existence člověka majícího nadbytek a člověka nemajícího ničeho. Já naproti tomu jsem trpělivě shromažďoval; dlouho jsem myslil, že stačí dávati almužny, abychom měli klidné svědomí. Nevěděl jsem ještě, že almužna je pokryteckou výmluvou našeho sobectví, abychom mohli klidněji požívati svého majetku. Dar bochníku chleba neumírní bídy světa, jestli není dán od srdce, jestli nepřijal z lásky sílu, učiniti skutkem zázrak rozmnožení chlebů. A nyní jsem se obdivoval chudobě Frédině, zůstal jsem však sláb, nemaje sil, abych se vyrovnal plnosti jejích milosrdenství.

Psávala mi často, volajíc mne k lůžku nemocných ve čtvrti chudobné, o niž pečovala. Jednou jsem vešel do pochmurného příbytku a našel jsem ji tam, ač jsme si neumluvili nijakého setkání. Podala mi ruku, a tvář její měla onu mladou svěžest, kterou měla tehdy, když jsme byli naposledy pod stromem.

Bylo to nové jaro, třeba že věčná zima chudoby panovala v tomto smutném příbytku a v tomto opuštěném předměstí. Pravil jsem jí:

„Cestou viděl jsem zazelenati se první lístky na stromě."

Ona vešla v moji mysl, a malá včelka poletovala na jejích rtech, cosi věčného. Odvětila mi, usmívajíc se:

„Nové povzlety nastávají."

A znova jsme se pochopili. Nebyla smutna; oči její tvořily světlo kolem sebe; život mijel, hluboká vlna mořská. Vzal jsem jí za ruku odcházeje a řekl jsem: „Ó Frédo! Nezasluhujeme si konečně té božské radosti, abychom se vzdali?"

Více jsem neřekl. Byl jsem prostý a chvěl jsem se jako dítě; avšak temný smysl bázlivé mé touhy vyjasnil se pomocí shody, jež postavila naše duše vedle sebe. Její prsty tiskly moje; pohlédla na mne vážně a dojemně; potom odešla a nepřerušila těžkého a rozkošného mlčení.

XIV.

To bylo v dobu, kdy jsem ji vídal skoro denně v těch smutných oblastech bolesti, do nichž mne uvádělo její milosrdenství. Již

tehdy stala se mojí duchovní chotí, kráčející přede mnou, nesoucí v rukou hostii soucitu a lásky. A nikdy jsme nemluvili o lásce. Nejmenší narážka nezatemnila krásy okamžiků, jež jsme ztrávili vedle sebe.

Tak jsme se vzájemnou důvěrou vedeni shledali u ní, v domku, kde žila se starou služkou.

Vejda, pocítil jsem nové dojmy mladého muže; chvěl jsem se, překračuje posvátný práh; nic nepřipomínalo mně tam minulosti, ani jediný sled času, kdy jsem ji miloval láskou špatnou. Později mně řekla, že se neodloučila od kufříku, kde odpočívají památky našeho života bývalého; neotevřela ho více, a já jsem nikdy nechtěl, aby ho otevřela přede mnou.

Fréda mně tedy odpustila, že jsem ji přišel svobodně navštívit. Tehdy jsem opravdu pocítil, že stvoření, jež jedná svobodně dle svého svědomí, přizpůsobujíc se přírodě, stojí výše ve věčném řádu než jiná stvoření. Bídný strach před světem, jenž mne dříve mučíval, zůstal pozadu, a Fréda mně více o světě nemluvívala. Slovo to na vždy bylo vykázáno z našeho života. Bavívali jsme se o hrozném zákoně Chudého, o osudu, jenž od hranic časů, hned jak se zrodil život sociální, žene jej bez oddechu přes vyprahlé poušti, daleko od vlasti, daleko od citu vzájemnosti, hrozně odmítaného a opuštěného, majícího jedinou naději: hostinnou zemi Smrti.

Fréda nebyla vzdálena víry, že rozšíření humanity na veliké prostory, návrat k volnému životu přírodnímu s plody země ku výživě, společné vlastnictví půdy jediné mohlo by změniti barbarské poměry nynější. Chtěla řešení náhlé, synthesy jednoduché, kdežto můj duch opozďoval se na zdlouhavých záhybech dialektiky. S počátku jsem se usmíval tomuto harmonickému obrazu jako nějaké těšivé, prostinké fatě morganě, a přece dlouho jsem podléhal její mohutné přitažlivosti. Zdálo se mi, že také zde, jako ve všem, ona byla mnohem blíže pravdě než já.

Za domkem Frédiným byla zahrada, v ní vrba skláněla větve až k zemi. Ona mně pravila:

„Vrba se zelená dříve než jiné stromy. Když jsem ji však zasazovala, neviděla jsem v tom proroctví.“

Za svěžích nocí v jemných vůních zahrady chodívali jsme často pod vrbu; připomínala rozkošný útulek kaštanu. Jednoho večera, když jsme kráčeli pod zelený její krov, řekl jsem Frédě:

„Frédo, chcete, abychom si vyměnili prsteny našeho pravého zasnoubení?“

Hlas, jejž jsem zaslechl pod stromy, mně odpověděl:

„Jsem vaše žena.“

Vzal jsem prsten, navlékl jej na její prst; na to ona jej sňala a navlékla zase na můj prst. Nevěděli jsme, že již dříve vykonali jsme tentýž čin s důvěrou. Avšak prsteny opustily naše ruce dříve, nežli zlato zčernalo, a nyní stačil jediný prsten, aby spojil naše ruce, prsten z kovu nezničitelného. V noci byli jsme velice čisti, a žádný z nás nevyslovil jména lásky. Zdálo se, jako bychom byli vystou-

pili na nějaký vrchol blízko hvězd, a že tam nahoře nás navštívil sám dech Boží.

A tak učinila Fréda poslední oběť; ta, kterou mně přinesla v minulosti, neplatila více vedle této druhé, v níž přinesla mně s odpuštěním a zapomněním svou druhou a zralou mladost. S důvěrou, zcela dobrovolně, dala mi panenský poklad svého života, jako by před tím byla mně dala pouze jeho obraz. A až do toho dne jsme si vůbec ještě nenáleželi, srdce naše neznala radosti: nebýti povinna nikomu, než sama sobě; a nyní to zpozorovala ve své pravdě poprvé.

Ubytoval jsem se tedy s Frédou, a teprve tehdy byli jsme opravdu oddáni, neboť zároveň, co sociální síla byla první naše spojení zrušila, přesvědčila nás mnohem větší síla mravní, že tohoto spojení nikdy ani nebylo. Měli jsme dojem, že jsme konečně přistáli u pevné země, po dlouhých cestách a mnohém ztroskotání. A žili jsme osaměle a prostě, uprostřed samotné lidskosti.

XV.

Potom přišel věk; a my tak krásně jsme sestarali pospolu, nepozorujíce, že jsme se znali mládi, v jiné době svého života. Tehdy to bylo mládí lásky, plné zmatků, a my jsme si dali tehdy pouze cosi pomíjejícího a krátkého, co nepřežilo posvátného spojení duší. Toto spojení duší počalo sobě navzájem prosvítati teprve tehdy, když klesla silná překážka smyslnosti.

Tehdy mne požíralo ohnivé maso jako plamen, který pálí, ale nesvítí. Žádal jsem tehdy od Frédy rozkoše, jichž její vážná a čistá povaha mně nemohla poskytnouti.

Mé chyby zrodily se z neshody mezi mými smysly a touto duší trochu mlčelivou, jež se bránila nečistotě špatných žádostí. Nyní nám bylo tak, jako bychom byli vešli do nějaké rajské krajiny, které žádná bouře pozemská již nezpustoší.

Byla to jedna z těch bytostí, vyšlých šťastně ze zkoušek života. jež si zasloužily harmonických radostí po těžkých trampotách cest.

Kouzelné světlo vycházelo z jejích zraků a osvěžovalo moje, Ona zahnala moje tmy, rozházela přede mnou květy, okrašlující mystické zahrady Blažených. Žili jsme v kouzlaplných krajích, jež se zrodily z nás. Tam tryskaly jasné a hudebné vodotrysky, nebyl tam nežli výlev našich dvou existencí, tak spolu sblížených, že byly jakoby pokračování jedna ve druhé, jako prosakování jedné vody děje se kapkami, jež nepřestávají plniti tuže nádobu.

Slyšel jsem, jak její klidný život prodlužuje se v můj: slyšel jsem jeho lehké bušení, jemuž se přizpůsoboval můj vniterní rytmus.

Fréda nikdy nebyla mladší, jako by mne sílila v myšlence, že jediná mladost, jež nepomíjí, je ta, jež sídlí ve hlubokých pramenech bytí. Ani v době své největší krásy nemívala očí jasnějších. Jejich jasnost, jež činila bulvy průzračnými, připomínala mně pouze některé zraky dětské, závratně svěží, očištěné nevinností.

Ta čistota jejích očí rostla s léty; zdálo se, že se osvětluje

světlem, jež již není pozemským. A přece jsem nemohl pochybovati, že si zachovala onu harmonickou skvělost tvarů, pro niž jsem se byl kdysi pobláznil. Pohyby její byly pouze zdlouhavější a tak něžné, že jakoby laskaly vše, čeho se dotkly.

Fréda však neměla přestati býti krásnou ani pod sněhem svých vlasů. Byl to zázrak krásy zvěčněné, jenž jí přišel z její duše hmotně uskutečněné. Bytosti velice čisté nepřestanou podobati se samy sobě: ony jsou pramenem své vlastní krásy, a ta se obnovuje dle zákona, jenž je činí podobnějšími božským obrazům, dle kterých se řídila. Fréda jako by byla chtěla zůstati pro mne tou, jíž bývala, než jsem se zmocnil její duše. Davši mně svou duši, vrátila mně drahý dům svých půvabů, jako by mne chtěla zprostiti lítosti, že jsem jej kdysi ztratil. Tak byly mezery opět vyplněny; pásmo života se opět spojilo, v illusi, jako by nebylo bývalo nikdy přerušeno.

Naše ruce byly nyní spojeny prsteny volně vyměněnými. Žádná sankce nebyla by jim dodala větší ceny, než jakou dostaly nezrušitelností naši lásky. Byly kaleny v lidském bolu; sestoupily na naše prsty jako na naše duše v symbolu nad zákony. My jsme příliš dobře věděli, jak se ty zákony přizpůsobují křehkosti citů. Bývají tak změněny ve své podstatě, že jsou samy sebou tak proměnlivy jako osudy, jichž účelem přece je upevňovati, kdežto napomáhají rozkladu. Zákony ty, jež by se měly přizpůsobiti trvalému stavu svědomí a odrážeti pouze ideál povznešenější nad život lidský, jsou v tom zmatku srdcí pouhými nejistými opěrami, kterých se lidé chytají, a jež jim hned padají z rukou.

Fréda i já jsme již věděli, že věčné zákony jsou pouze v rukou přírody. Ony nás rozloučily ve věku našeho života, kdy jsme se nemohli pochopiti, a potom nás vrátily jednoho druhému, jakoby vše ostatní bylo bývalo pouhou zkouškou, kterou jsme musili vykonati, abychom se navzájem zasloužili.

My však jsme šli k těmže lidem, kteří nás byli spojili, a žádali jsme je, aby náš svazek rozbili. A jejich moudrost nám neřekla: „Mějte se na pozoru, neboť moc, jež nám byla dána, je pouhou allegorií sil, jež vy v sobě nosíte, a jež jsou vám neznámy. My nemůžeme ničeho k sňatku přidati ani mu ubrati, neboť postoupení jedné bytosti druhé nemá sankce, než toliko intimní a nezměnitelné síly přírodní. Žádná lidská síla nedokáže, aby manželství, i rozloučené, neutvrdilo mezi dvěma stvořeními takovou závislost, že plody druhého lože mají někdy podobu prvého ploditele, a že pod polibky mužovými zrodí se obraz té, jíž byl zasvětil své milostné prvotiny.“

Nikdo nám toho neřekl; a přece jsme nyní dobře cítili, že to je vždy stará láska, jež spojila naše ruce, byť v podobě uvolněné.

Z paty starého zpráchnivělého stromu vypučel strom nový, a je to táž míza; avšak mladý výhonek počal život, který byl ukončen pro starý pařez.

Zákon, jenž by byl mohl vrátiti našemu spojení zevnější lesk, jaký mělo svou minulostí, nebyl by mohl spojiti naše duše, kdyby nás vyšší moc než zákon nebyla božsky sloučila. On jest pouhou

křehkou oporou duší, nemohoucích se spravovati samy; naopak příroda jeví se jedinou bezpečnou a svrchovanou prostředkovatelkou osudů.

V pocitu, jenž nám předepsal žíti volně pospolu bez obnovení smlouvy zákonné, nebylo nijaké vzpoury proti sociální autoritě. Svědomí v jistých výších nepoddávají se prudkým hnutím, jež znamenají ještě úsilí, dosíci pravdy. Dlouhými a krutými zkouškami jsme si zasloužili býti osvobozeni od závazků, jež spolupůsobily k nejistotě duší. Zkoušky ty osvítily nás samým sobě; zprostily nás oné proměnlivé součásti, jež lpí na dně duší, podrobených vnějším vlivům. Týž stud, jenž nám zakázal, abychom se spolu bavili o minulosti, byl příčinou, že jsme se vždycky vyhýbali narážce na jakékoli smluvní formy, jež by nás byly vrátily životu, jehož jsme se odřekli. Život ten byl v tom směru zmateným dobrodružstvím dvou bytostí, špatně připravených k trvalému spojení, tak že by se nám bylo zdálo svatokrádeží, žádati ještě na společnosti útočiště proti mdlobám, jichž jsme již cítiti nemohli.

Fréda byla jistě ze všech žen nejnadanější onou mravní krásou, jež čerpá své rady sama v sobě a jež má pouze poskytovati podporu, které kolísající duše hledají v podrobení se vůli boží.

Ona nebyla tajeplně varována, že bychom jednali špatně, vyhýbajíce se zákonům světa. Její tajný hlas ji spíše přesvědčoval, že před Bohem nic nemůže zničiti naše první spojení, a že ono se přes různé mezery prostě obnovilo touže silou, jež nás byla spojila a pro jistou dobu našeho života rozdvojila.

To byla asi její intimní myšlenka: je podivuhodná, jestli se odnáší k citu pravdy, jenž se opírá o nezrušitelnost mocností lásky. Fréda si zachovala víru náboženskou. Byla bez přepiatosti nábožná: soudila, že nejvyšší soudce odpouští nebo zatracuje hnutí duše. — Jednoho dne mně pravila:

„Každý z nás chápe Boha dle své povahy. Stačí, abychom se mu klaněli dle sil, jež do nás vložil,“

Když svolila začíti znova život se mnou, nemohu pochybovati, že poslouchala rozkaz Toho, jenž byl stálým jejím rádcem. Já však, jenž jsem viděl v člověku boha živého, jenž bere vědomí pouze ze sebe sama, byl jsem nucen jinak cítiti pravdu našeho nového života.

Zdálo se mi, že jsme vykonali čin volných stvoření, zbavivše se klamu sociální sankce, jenž je nejhorší ze všech lží vůči dvěma bytostem, jež ho chtějí zachovávati, a nejzbytečnější zvyklostí, jestli naopak chtějí žíti v myšlence, že manželství nezáleží v pouhé formalitě, jež se dá vždy obejíti, nýbrž v plné harmonii dvou duší doplňujících se. Takto mysle, byl jsem sám sobě ve svém svědomí bližší.

Časem se tyto myšlenky jen utvrdily. Čas posvětil krásu života, rozděleného nám a ostatním lidem; my nepřestali jsme je milovati skrze sebe, jakož jsme milovali samy sebe skrze ně.

Fréda mně dala příklad odříkání se, a já jsem rozdělil své jmění na dva díly: jeden, menší, jenž má nám zajistiti naše denní

potřeby, a druhý, určený pro vyděděnce, jenž činí nám takto méně těžkou bezpečnost, která nám ukládá pečovati o ně v jejich sklíčenosti. A aj, hle, malý, svěží domek pode stromy, hle, zahrada se stromořadím posypaným pískem a s houštinami květů, a hle, vrba, jejíž větve zlatí se dříve než ostatních stromů, jako předčasný symbol jara. Šumný stín padá s jejích zkroucených větví a kreslí na zemi pohyblivou síť. Je částí naší bytosti, zúčastní se klidných radostí, jsoucích v nás.

A pod jejími lehkými listy, jimiž se prosýpá modrý jas hvězd, chodíváme, Fréda a já, okoušeti harmonické lahody léta.

Hluk města umírá v klidném ovzduší předměstí, kde práce končí s posledními paprsky dne. A já tisknu její ruce ve svých: nasloucháme si, jak si odpovídáme s ústy zavřenými, ve stejném tichu, jaké objímá naše dojaté duše.

Z našeho dokončeného osudu vzešla nám nová důvěra: my jí neodlučujeme od důvěry v lidskost. Rovněž jako jsme uplatnili, vyšedše z končin opačných, síly, jež v nás dřímaly, tak jsme se přesvědčili, že také tato lidskost, vyšedší konečně z temnot a nejistých oblastí zásvětí, dospěje svého nejvyššího uskutečnění, jehož nezměnitelná naděje zabrání, aby umírala na svých Kalvariích.

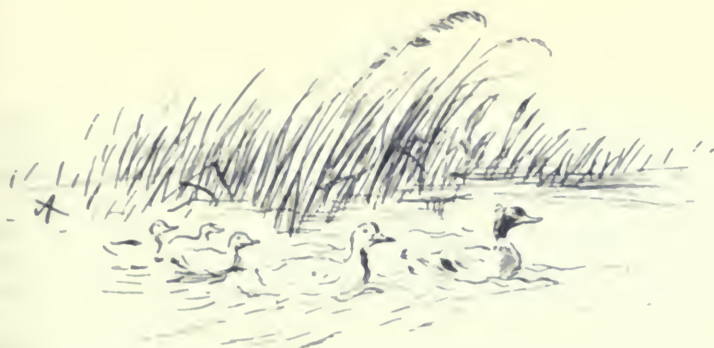
Potok zrcadlí nesmírná nebesa, jež proráží blesk; každé prosté jitro chvěje se v kapce rosy, a každý člověk je malý výtažek planety. Obrátí-li se k tmám, jímá nesmírnou noc do svých rozevřených očí; když však pohlíží k východu, nekonečný jas zítřka osvítí jeho zřítelnice. Když jsme přemýšleli o tomto postupném osvobozování se rodů, pozvolné a líbezné slzy vzcházely z naší radosti; a sotva jsme mohli promluviti. Naše bledé tváře chvěly se blaženou úzkostí.

Svět se s počátku mstil. Ranil nás v tom, co nám bylo tak drahé jako náš život. Ředitelka asylu dala poprositi šlechetnou Frédu, aby zanechala svého poslání dobročinného, já pak jsem opustil svou službu.

S léty však nastal kolem nás klid. Byli jsme postaveni nad společenskou lež; opravili jsme v sobě smutný blud zákonů; poslouchali jsme přírodu a pravdu. Svět vždy na konec podrobí se mravnímu vlivu osobních citů; snad nevzpírá se je podporovati, poněvadž jsa soubornosti vzdal se práva mysliti individuelně.

Naše vytrvalost jej dojala, a on ctil klidné tajemství života, který ho nepřestal opomíjeti.

M. Jahn:

Peníze.

(Dokončení.)

Simerský byl chvíli zamlklý a rozpačitě v sobě cosi tajil. Chorobný zevnějšek doktorův jej odraďoval od jeho úmyslu, říci doktorovi zprávu, která ho mohla rozčilit. Ale vždyť schválně s touto zprávou šel k němu a nemohl ji zadržet.

„Mám pro vás novinu, doktore," řekl jak mohl klidně, když upili čaje.

„Jakou?" pronesl doktor, náhle potrhnuv rameny.

„Regina se má vdávat," řekl Simerský dobře zváženým hlasem.

„Co pravíte?" zvolal doktor a naklonil se do předu, jako by sluchu nevěřil.

„Ano, má si vzít sousedního mlynáře," potvrzoval svou zprávu Simerský.

„To není možno. Pro mlynáře se docela nehodí, to vám poctivě pravím," nervosně zvolal doktor a rozehrál ve vzduchu rukama.

„Je tomu, doktore, tak. Snad víte, že Parma ztratil v záložně 40 tisíc. No, a záložnu měl v rukou advokát. Z toho se mlynář rozlítil na všecky intelligentní stavy. Řekl prý, že nedá ji pánu za nic, ale svému člověku hned," mluvil Simerský ostražitým a klidným hlasem, jenž přes to popouzel doktora.

„Klepy! Regina si nemůže vzít člověka beze vzdělání. To by byl její hrob," řekl podrážděně, vyšvihl se a rozběhl se pokojem.

„Pravil jsem vám několikráte o ní —," řekl Simerský.

„Ale prosím vás, co se tak o ni zajímáte?" zvolal doktor, založiv ruce.

„Líbí se mně už dávno."

„A mluvil jste s ní už někdy?"

„Ne, ale tušim její duši."

„Tu jde o zcela určitý cit."

„Chcete-li, ano."

„Tomu se divím."

„A což nemůže být i takový druh — řekněme — lásky?"

Doktor rozpřáhl ruce.

„Ale, kamaráde!“ zvolal teple a objal Simerského. „V takovou čistou lásku byl bych u lidí skorem nevěřil — a jest.“

Doktor byl neobyčejně rozechvěn zvláštním, kromobyčejným přiznáním učitelovým.

„To utvrzuje naše přátelství,“ dodal a stiskl Simerskému ruku. Simerský byl v rozpacích a rděl se jako chlapec.

„Myslím, že byste jí mohl pomoci vy,“ řekl s přímou výzvou k doktorovi.

„Ano, mohl, snad... Ale já cosi, kamaráde, propásl. Já neměl tak prosté, oddané lásky. Mně překážel Parma. Vzpomínka na něho kladla se mezi Reginu a mne a zdržovala mne od rozhodného kroku. Potom přišlo do toho plahočení. Víte, že jsem nejedl, nespal, ale stále byl na nohou jako poštovská herka. Promiňte mně to. Pravda, já mohl . . .“ mluvil unaveně, usedl a zamyslil se.

„Nic si nepředhazujte. Konal jste svou povinnost,“ řekl mu Simerský.

„Možná, ale vraťme se k Regině. Pravíte, že jste s ní nemluvil a máte ji rád, a já s ní mluvil dvakrát a poznal cenu její hluboké duše. Nemůžeme ji nechat padnout. Nechápu, že by se Regina vzdala bez boje,“ pravil doktor a náhle vstal.

„Víte, že jest to jeden z nejhorších bojů — s předsudky, doktore?“ namítl Simerský.

Doktor Maloň procházel těžkomyslně pokojem, shrnul u dveří rudou pokrývku, narovnal ji a zase mlčky procházel.

„Viděl jste na mně chorobu, totiž únavu nebo jak chcete — je pravda všecko, ať to řeknete tak nebo onak — a vskutku jsem jako zlomen. Musím si odpočinout, vypotit chorobu, ale vy, kamaráde, sledujte všecko, zakročte, co chcete zařiďte, poslechnu vás, protože vám úplně důvěřuju,“ mluvil doktor jaksi lámaně, ale přesvědčivě.

„Buďte ujištěn, chopím se věci, najdu si bezpečné zprávy, abych v čas věděl o všem, co se děje, a všechno vám sdělím,“ pravil Simerský odhodlaně.

„Tak, ano tak, milý příteli. Poslechnu vás. Jenom abych ty nervy brzy uklidnil,“ řekl a zase nalil vody do čajníku a rozžal lihový kahan . . .

VII.

Nadešlo pravé, líbezné jaro.

Cesty oschly a zbělely, z příkopů vyrazil jasný, hedbávný trávník, stromy rozpukly, a městečko, celé ve květu, už se nezdálo tím těsným a hluchým hnízdem, ale rozkošným sadem ve své čisté, panenské běli. Celá tvářnost země obdivuhodně, jakoby přes noc, se změnila. Vše bylo nové, okouzlující a vzbouzelo srdce.

Hlas ptactva, jasný zvuk zvonů, šum vlaků po rovině i hlučný hrkot vozů po cestách, vše bylo hudbou, jež naplňovala duši, tak jako svítivá zeleň osení pod sytou, závratnou oblohou byla zjevením nového života, jenž křísil srdce a sliboval nové naděje.

Doktor Maloň toulal se vonnými smrkovými lesíky za městečkem. V ruce měl hůl, ošíval jí anebo zakládal vzadu za ruce, nabíral do prsou svěžího pryskyřičného vzduchu, zadržoval jej a zase vydechoval. Někdy zmizel ráno a přišel téměř až k obědu. Obyvatelé městečka krčili nad ním rameny a pevně soudili, že doktora stihla nějaká zákeřná choroba, která ho záhy schvátí. A on zatím vypocoval, jak řekl Simerskému, ze sebe zimní únavu a sílil strhané nervy snad nejúčinnějším lékem, jaký měl po ruce: zázračným vzduchem sosnovým.

Jednou po teplé odpolední pršce procházel lesíkem, koupal se v jeho vonné mlze jako v lázni a plnými doušky nabíral do sebe jeho nenahraditelné svěžesti.

Najednou v průklestu mihla se mu tmavě oděná postava. Pohlédl před sebe a spatřil Reginu.

Skoro jí nepoznával. Zbledla, zhubla a přepadla ve tváři. Jen oči svítily jakýmsi suchým a nezdravým leskem. Smekl a podal jí pravici. Ruka její byla těžká a studená, že ji okamžik podržel ve své, jako by ji chtěl ohřát.

Odpověděla tichým hlasem, pohlédla rozpačitě na doktora, a z prsou jí vyšel těžce se chvějící vzdech. Lehký stín ruměnce mihl se rychle po její tváři a zmizel. Stála před ním ubohá, nešťastná bytost.

„Odpusťte, že jsem se s vámi nesetkal. Měl jsem trochu práce, ale přece se kárám za netečnost," řekl doktor upřímným, opravdovým hlasem a sklopil oči.

„Vím o vaší práci, netřeba se vám omlouvat, ale já musím prosit za prominutí, že jsem přišla sem za vámi. Ale můj stav je takový, že jsem ke všemu odhodlána," řekla s bolestnou a stydnou odvahou, šermujíc v ruce deštníkem.

„Vím, co se sběhlo, a rozumím všemu," řekl doktor.

„Ach ne, nevíte, „přerušila ho Regina." Jsou věci, na které se nehodí žádná formulka. Projděme se, libo-li, řeknu vám všecko."

„S radostí, pojďme!" řekl doktor a pokročil po boku Reginy.

Bylo ticho, klidno. Sosny stály bez hnutí, a přece jimi províval sotva znatelný šum, jako by lesem táhly jakési vzdálené myšlenky. Od západu prolíval na pěšinu žlutavý úsvit. Vše — hlasy, barvy byly stlumeny, a z ticha toho naléval se do duše oblažující pokoj.

Ale Regina nebyla klidna. Její neovládané pohyby nasvědčovaly, že v ní není klidu. Měla mnoho na srdci, co chtěla říci doktorovi, a ztěžka, pracně se chystala k hovoru.

„Vím, že můj otec není a nemůže vám býti sympatický," „začala zticha Regina, a hlas její za celého dlouhého hovoru stával se prudč a nervosnější. „Neušlo mně to hned na plese. Vy jste se poněkud zarazil, jak promluvil. Ano, má takový drsný a tvrdý tón, ale ani jeho jádro není jiné. Je v něm chlad, ale omlouvám ho. Prosím vás, celý život se klopotil za tím, za čím se žene většina lidí, za hrstkou peněz. Neznal oddechu ve dne v noci, a jak dosáhl úspěchu, přilnul k penězům celým svým bytím a cení člověka jen podle hromádky kovu. Nemyslete, že jsem špatná dcera, že jej haním, ne, charakte-

risuji pouze. Vždyť mu vděčím za to, že mne nenechal zakrnět, že mně dal to, co mohl nejlepší — vzdělání. Ale najednou přišla náhlá katastrofa, a značná část jeho práce, jeho kapitálu je ztracena. Podtrhlo to jeho kořenem a zvrátilo jeho myšlení. Kdyby byl měl peníze uschovány ve stole a zloděj mu je vykradl, byl by se časem vybouřil, ale v tomto případě zmizely nedbalostí nebo nepoctivostí člověka, jenž se vydával za vůdce lidu, býval poslancem, míval parádní řeči a nechal se v novinách jmenovati všemohoucím pámbičkem svého kraje. To všecko otřáslo, musilo otřásti jeho důvěrou k intelligenci. Nyní nadává na školy, na vzdělání, na všecko, čeho si my tak vážíme. Tuším, že strhne bratra se studií a přiváže ho ke mlýnu, — a mne? Mne chce vdát za syna sousedova. Tak je zaslepen, že chce, aby děti odpykaly za cizí přestupek. A to je, jak jsem už řekla, onen zvláštní případ, který nelze jen tak všeobecně řešit.

Vím, že je ve mně houževnatost jako v otci, jenom že jdu jiným, docela odlehlým směrem, ráda bych obohatila duši a žila plným a bohatým životem, — a teď si pomyslete, že všecko mám popřít, čím jsem žila a chci ještě žít, a prohlásit za lež, protože tomu chce otec.

Jsou lidé prostí, dobří a tiší, které milujeme, protože v nich není nejhoršího zla — pýchy; ale člověka, jehož mi vnucuje otec, nenávidím z celé své duše. Představte si člověka, který kromě násobilky ničeho nezná, ale hledí se strojit podle nejnovější módy, přijde k vám a počne vyprávět: Byl jsem ve městě, sedl jsem do karet a za hodinu vyhrál čtyřicet korun a při tom jsem vypil pět sklenic piva . . . A tím se chlubí jako nějakým vítězstvím a žádá pro sebe obdiv. Co tomu říkáte? Otec můj oslepl, že mne chce zadati tomu člověku, ale já se nevzdám.

Znám hlasy, které člověka strhují zpátky k přírodě, — a jsou to hlasy velikých lidí — ale nevěřím tomu, lež je to. Každý krok zpátky u člověka je ponížením a hanbou na celém vývoji lidské společnosti, která nutně musí jít výš.

Ne, za živa se zahrabat nedám, nesvolím, aby tu vraždu provedl otec, raději skončím všecko sama!“

Reginina poslední slova vyzněla v zoufalou odhodlanost. Rty její pevně se zamkly, ale dolní čelistí jí zachvělo a zraky zvlhly. Rychle je otřela kapesníkem a tvrdě se zahleděla do země.

Doktor Maloň byl překvapen a pohnut. Vycítil, že je na něm, aby promluvil. Poddávaje se prvnímu dojmu, vzal prudce Reginu za obě ruce.

„Regino,“ řekl, „to se nestane. Teď není chvíle, abych krásně mluvil a navazoval romány, ale nabízím vám své přátelství. Souhlasím s vámi úplně v otázkách vzdělání a budu s vámi bojovati jako váš druh a přítel.“

Lehký záblesk projel Regininýma očima, ale hned zhasl.

„Děkuji vám, ale nedoufám ve výsledek, protože otcem je těžko pohnouti. Snáze by bylo prostou rukou vyvrátit zakořeněný dub,“ řekla Regina skoro s tlumeným vzdorem.

„Nevzdávejte se naděje. Budeme myslit a pracovat tři," pravil doktor pevně.

„Myslíte pana Simerského?" zmínila se najednou Regina.

„Víte snad něco od něho?" podivil se doktor.

„Vždyť je to jeho dílo, že jsem se odhodlala k tomuto kroku. Je to podivuhodný člověk. Vážím si ho od toho jediného rozhovoru s ním," pravila živě Regina.

„Neocenitelná duše," řekl doktor, vzpomněl si na poslední čajový večer a obrátil se k Regině. „Prosím vás, utište se, není ztraceno všecko. Jenom vytrvejte a hlavně nevzdávejte se!"

„Vytrvám, pokud budu míti sílu a oporu ve vás," řekla důvěřivě, ale hlas její byl už těžký a unavený.

Za řeči nezmínila se o svém životě, nelíčila svých těžkostí, ale její zevnějšek mluvil za ni. Vpadlé, zkalené oči s modrými kruhy jevily známky probdělých nocí, suché rty překrvení v mozku, a často se lámající hlas a náhlé pohyby opovídaly nervosu. Svou delší řečí zřejmě se znavila a vyčerpala.

Doktor Maloň to tušil, obměnil hovor jasnějším a doprovodil Reginu k silnici.

„Nevzdávejte se a spoléhejte na naši pomoc, Regino!" řekl jí teple a chvíli držel její suchou a chladnou ruku ve své.

„Posílil jste mne velice, děkuji vám," řekla, rozloučila se s doktorem a opřena o deštník brala se volnou chůzí bělající se silnicí mezi vzrostlými poli.

Doktor Maloň vzpřímil prsa, vydechl nahlas a v okamžiku tom pocítil, jako by se mu vrátila síla.

„Nyní jsem zdráv, úplně zdráv. Kdo chce bojovat s cizí chorobou, musí být zdráv," řekl si a jako omládlým krokem vracel se k městečku.

VIII.

Nešel domů, ale zamířil do uličky a vešel do malé zeleninové zahrádky, v níž byl nedávno vystavěný domek, ve kterém bydlil Simerský.

Otevřel branku, vkročil do zahrádky, všiml si úpravy záhonků a pečlivě vedených kordonů zákrskových, vešel do síně a zrovna zaklepal.

Simerský šel mu již naproti. Vstal od spousty sešitů, které opravoval červeným inkoustem, a ještě byl poněkud sehnut, ale spatřiv doktora, narovnal se.

„A! vítejte," řekl doktorovi a vedl jej k oknu, kde bylo světleji.

„Moříte se s dětskými chybami?" řekl s úsměvem doktor.

„Což — ty se napraví, ale chyby velkých jsou k nenapravení," odtušil Simerský, usazuje doktora na židli.

Obýval malý, podlouhlý pokojík, v němž byl úplně jednoduchý nábytek a jenom tolik, aby nepřekážel volnému pohybu. Při levé stěně stála police na knihy s vybledlou zelenou záclonkou — a toto

místo bylo snad ze všeho nejcennější. Na polici bylo pouzdro s houslemi, nad nimi malé zrcátko, na stěně několik rytin, vše jaksi šedé a nekřiklavé, ale doktoru Maloňovi se tu vždy líbilo. Bylo tu sídlo člověka práce, který se nechtěl dáti rušiti zevnějškem, ale vždy přihlédal dovnitř u člověka.

„Sešel jsem se s Reginou, kamaráde," řekl, pohlížeje do očí Simerskému.

Zdálo se mu v nich tak čistě a průzračně, že by snad jimi dohlédl až k nejjemnějším zárodkům prvních pohnutek.

„Tož přece k tomu došlo!" zvolal Simerský.

Doktor úmyslně pomlčel o tom, co zvěděl o něm od Reginy. Při každé chvále bylo Simerskému jaksi těžko a stydno, že věru nevěděl, kam oči vrazit.

„Ale zápas nebude snadný. Jak jsem zvěděl, Parma je člověk houževnatý," řekl doktor a najednou se zamyslil.

„Ale boj se odkládat nedá. Musíme začít s rozvahou. Už jsem o této věci přemýšlel, ale nejsem si jist. Regina nemá, kam by se utekla aspoň na čas, — a kdož ví, zda by se k tomu odhodlala," mínil Simerský.

„A což," osvětlilo se najednou doktoru Maloňovi, „abych sám zajel k Parmovi a zrovna mu řekl, že chce Reginu zničit. Aspoň tolik soudného rozumu dá se u něho předpokládat, že pochopí svůj potřeštěný úmysl."

Rozradoval se ze svého okamžitého nápadu, ale Simerský přiklonil hlavu k levému rameni a zamyslil se.

„Což o to — dobrý by to byl krok, ale selže-li? Potom je konec," řekl Simerský a hned vyšel s novým návrhem. „Znám ještě cestu. Kdybychom dovedli získat mlynáře, kterého vnucují Regině, bylo by na půl vyhráno. Ale věc má zase svůj háček. Chasník je plitká a prázdná nádoba. Nesvedeme s ním asi ničeho."

„Zůstanu při svém. Zdá se mně, že jsem už ve zdravé kůži a že bych mohl jít do tuha s tvrdým tím člověkem," zvolal doktor pln odhodlání.

„Cesta je dobrá, ale —. Snad že nám něco napadne. Budete čajovat u mne, pravda?" řekl Simerský.

„Ano, pobesedujme si! Jsem s vámi rád, a máme na hodiny o čem hovořit," odpověděl doktor, a Simerský chystal přípravy k čaji.

Potom seděli a hovořili až do šera. Hledali cesty, pouštěli je a zase hledali nové. Simerský chtěl rozsvítit lampu, ale doktor jej usadil. Liboval si v tom důvěrném pološeru, které osvěcoval jen srpek měsíce, kladoucí se žlutým, hedbávným pruhem se stolu na podlahu. . .

Simerský vařil čaj po třetí.

„Tak je mně u vás dobře, že bych zůstal přes noc a hovořili bychom až do úsvitu," liboval si doktor v tom těsném a chudém pokojíku, ale v blízkosti dobrého, pracovitého člověka.

„Proč ne, zůstaňte," řekl vesele Simerský.

Doktor pohlédl na hodinky, ale musil se nahnouti k měsíčnímu pruhu, aby viděl.

„Ba, víte, kolik je hodin, kamaráde?“ řekl Simerskému.

„No?“

„Půl desáté. Čas jít na hřádu,“ řekl doktor a vstal.

„Seďte, chcete-li,“ řekl Simerský, ale doktor se pobíral.

„Až jindy. Teď je zas řada na vás. Přijďte ke mně,“ řekl a vyšel provázen Simerským.

Byla tichá a vonná májová noc. Hvězdy stály vysoko a svítily řídce. Bylo cítit vlhký dech trávy a země. Kdesi v dáli rachotivě duněl vlak, a za okamžik rozlehlo se ostré písknutí rovinou. V zahradě zaskřehotala žabka a ztichla.

Simerský doprovodil doktora k brance. Zastavili se a hovořili. Bylo jim oběma teplo po hovoru a po čaji.

„Dnes máme pátek. Myslím, že u té cesty zůstaneme. V neděli zajedu k Parmovi,“ řekl doktor.

„Lepšího zákroku nemáme. Jeďte!“ souhlasil Simerský.

„Do té doby se možná uvidíme, na zdar!“ řekl doktor, skrčil hlavu do ramenou a hybnými, ráznými kroky ubíhal uličkou.

„Zdá se, že je zdráv,“ řekl Simerský a vrátil se ke svým úkolům.

Doktor Maloň vracel se domů, ale najednou zpozoroval, že je rozrušen.

Dnešní setkání s Reginou, myšlenka na její osud a snad i čaj ho rozčilovaly. Nechtěl si kaziti spánku a proto vyhnul se náměstí, ale prošel se tichou a světlou nocí za městem a k jedenácté vrátil se do svého bytu.

IX.

V neděli ráno najal si doktor povoz a po druhé hodině ujížděl v odřeném, nekrytém kočáře do mlýna.

Jasný a teplý květnový den uklidňoval, ba rozradostňoval mysl. Bílá a lehká oblaka nesla se volně oblohou, teplý a čiperný vítr vlnil se osením, skřivani čirykali v oblačnu, a s radostným hvizdotem prolétla vzduchem první vlaštovka.

Starý, ramenatý vozka s červeným švovitým zátylkem seděl napřímen na kozlíku a časem vesele mlaskal na hnědky.

Doktor přesedal a patřil tu na svěží záhony obilí, přerušované křovím, tu zase na rumělkovou střechu stanice, a toulal se očima po jasném, zeleném koberci až k modrým, zamženým lesům na konci obzoru. Ovíval jej teplý a vonný vzduch, unášel pohled na zasluněný kraj, a nebýti cíle, za nímž jel do mlýna, byl by se cítil šťastným i v tom rozviklaném a skřípajícím povoze, jehožto chrastivým zvukům dávno byl uvykl.

V podálí určitěji a jasněji rýsovala se mu dlouhá, bílá, přízemní budova uprostřed stříbrné zeleně vrb, a tísnivěji naléhal mu na duši jakýsi těžký a nepříjemný pocit, jehož nemohl potlačit.

Konečně dojeli na dostřel ke mlýnu.

„Sečkejte mne tady!" řekl vozkovi, slezl s povozu a rychle stoupal odbočkou s mladými, zelenými vrbkami.

Byl rozčilen a cestou ulovil pouze jemný hlas pěnice a svítivé zlato pryskyřníků na louce přede mlýnem, ale mlýn zdál se mu jaksi zamlklý jako vymřelé stavení. Nemlelo se, žádný zvuk z něho nešel. Doktora přepadla sklíčenost, ale vzpomínka na Reginu znova mu vnukala odvahu.

Vkročil do dvora. Hospodářské budovy jen se mu mihly v očích, ale neušla mu promyšlenost a pořádek všech těchto částí. Nemařil času prohlídkou a zrovna vešel do síně s obilným zápachem. Šel téměř na slepo. Minul ohmatané dveře k šalandě, pokročil ke druhým a zrovna zaklepal.

Z nitra ozval se křemenný hlas, který jenom jednou slyšel, ale jenž mu trvale utkvěl v paměti.

Vešel a mžikem se rozhlédl po staromodním pokoji s velikým, zašlým zrcadlem, nezřetelným a lidmi přeplněným obrazem v širokém barokovém rámci, velikými, starými hodinami a jakoby z různých dob a z dražeb sehnaným nábytkem.

U stolu s černým, odřeným voskovaným plátnem seděl mlynář a cosi čmáral nebo počítal na půlarchu.

Doktor Maloň hlasitě pozdravil a dodal: „Doufám, že se známe."

Mlynář ostře a kose pohlédl na doktora.

„No, známe. Vítám vás. A co byste rád?" řekl chladně a nevstávaje.

Doktor si všiml jeho tváře. Byla žlutá a splasklá, tak že mu kůže u dolní čelisti visela jako dvě torby.

„Jdu v záležitosti slečny Reginy," odpověděl lékař, stoje vzpřímeně před Parmou.

„Či byla u vás?" tázal se jaksi posměšně.

„Mluvil jsem s ní a musím vám říci, že je chorá — a vážně," tvrdil doktor.

„Pa, pa, povídali. Takové domácí nemoci my si léčíme sami. Na to netřeba doktorů," odkrojil jízlivě Parma.

„Doufám, že není příčiny, abyste se pohoršoval," ozval se doktor.

„No, a co chcete? Volal jsem vás?" útočil prudce mlynář, ale doktor neztrácel klidu.

„Jde tady o život," řekl doktor neústupně, ale tím jen vydráždil Parmu, který pokročil na světnici.

„Už jsem vám řekl: nepotřebuju žádné rady. Vás všecky: advokáty, doktory, kněze, professory hodit do jednoho měcha. Vy jenom taháte z lidí peníze," reptal prchlivě, přecházeje na příč sešlapanou podlahou s vyčnívajícími suky.

Nyní se doktor neovládal. V té chvíli se mu zdálo, že by měl říci jediné slovo nezřízenému člověku a hrdě odejít, ale opět se vzpamatoval.

„Vy pořád: peníze, peníze! O ty se tady nejedná, ale o život. O život vaší dcery — uvědomte si to. Jste otec. Ale to, co s ní

chcete provést, je vražda, třeba že není na ni paragrafu. Jestli ztratíte děti, ani peníze vás nespasí. To jsem vám chtěl říci," mluvil doktor s veškerým důrazem, jehož byl schopen v této vrcholné chvíli.

Čekal, že slova Parmou otřesou, ale nic. Jen levým koutkem úst mu škubl jízlivý úsměv.

„O to se nestarejte, za soudce jsem vás nepozval. Jděte svou cestou, jděte," rozjitřil se Parma, až mu sliny vyprskly z úst.

Nyní byl konec. Doktor ostrým pohledem změřil člověka, jenž prskal jako křeček, je-li přistihnut, a beze slova vyšel ze dveří.

Nezdržuje se, pospíchal z místa zvrácených poměrů, kde rozhodovaly peníze o životě, a pln jsa nevybouřené žluči, pospíchal zasluněným nádvořím k východu.

Kráčel rázně a rozčilen odbočkou, ale tu spatřil Reginu, vracející se s procházky.

Šel jí v ústrety, snaže se potlačiti své rozčilení. Ale pokusy jeho selhaly. Ani svých kroků a rukou neovládal, a najednou mu bylo, jako by mu někdo semkl hrdlo.

Regina zvedla téměř vápennou tvář a stanula před ním užaslá, zapomenuta. Jediný pohled na doktora jí ozřejmil všecko.

„Vy jste byl u nás. Jak jste pořídil?" zvolala lačně, složivši ruce před sebe.

Doktor nemohl promluvit pohnutím, sklopil zrak a jenom pokrčil rameny. Ale hned zase pohlédl na ni. Viděl, jak celá její bytost podléhá jakési křeči.

Rysy její se hrozně, škubavě zkřivily, a jako by v mozku cítila strašnou bolest, přitiskla ruce ke spánkům, a v okamžiku tom připadala její tvář, jako by té chvíle byla zemřela.

Doktor užasle na ni pohlédl, ujal ji za ruku, ale ona ji vytrhla, vzkřikla a držíc se rukama za hlavu, běžela loukou, vyrážejíc ze sebe strašný, téměř nelidský skřek.

Jako by dostal ránu do hlavy, stál doktor Maloň před tímto hrozným obrazem lidského ztroskotání, ale rázem se vzchytil, doběhl k povozu a vzkřikl na vozku: „Jeďte!"

Vozka hlasitě mlaskl na koně, ale oči měl stále obráceny k lučině.

„Co se jí stalo? Hleďte, jak běží travou — jako chřástal," ptal se vyjeven doktora, ale nedostal odpovědi.

Jako shroucen seděl doktor vzadu povozu s dlaněmi na tváři, aby ničeho neslyšel, neviděl.

X.

Dopadl domů, zavřel se v bytě a nijak se nemohl zbýti dvou představ: prskajícího obličeje Parmova a znetvořené, zkřivené tváře Regininy.

Byl zdrcen, omráčen a naprosto neschopen k myšlení. Chvílemi ležel na otomaně a chvílemi přecházel pokojem, ale pohyby jeho byly mimovolné. S duše jeho jakoby všecko bylo smazáno.

Na soumrak zaslechl klepání. Poznával Simerského a otevřel.

„No, byl jste ve mlýně?" tázal se Simerský zadýchán.

„Byl, kamaráde," odtušil doktor zapomenutě, usadil Simerského na židli, ale sám neusedl.

„Jak jste pořídil?" zvídal Simerský naléhavě.

„Katastrofa!" řekl doktor a rozhodil rukama.

„Jak, co?" zvolal Simerský a zbledl.

„Neštěstí. Je možnost, že Regina sešílela," řekl doktor, přecházeje od rohu k rohu po rudé pokrývce.

Z jeho kroků i hlasu šla krajní rozčilenost.

„Jak se to stalo?" dobýval Simerský, znepokojeně pozoruje doktora.

„Znáte mlynáře Parmu, a také já ho nyní znám dobře. Tvrdý sobec, oběť mamonu," začal doktor a nesouvislými a zmatenými větami vyprávěl o své cestě.

Simerský naslouchal s nachýlenými prsy a pracně si doceloval, co doktor v rozčilení pouze napovídal.

Po řeči bylo ticho. Doktor přecházel prudkými kroky pokojem, a Simerský přebíhal v mysli vypravování doktorovo, aby si všecko ujasnil. Sám byl rozčilen, omráčen, že slova nemohl ze sebe dobýt. Kromě toho poplašené chování doktorovo nabádalo k opatrnosti.

Po chvíli přerušil doktor mlčení.

„Nezdá se vám, že jsem nezvolil správnou cestu? Ale vždyť jsem si všecko promyslil a měl jsem tak pevné myšlenky pohotově, že bych byl skalou pohnul, ale ten sobec ani k slovu mne nepustil, ani židli mi nenabídl. To jsem nečekal od toho divocha. Co myslíte, či jsem já něčím vinen? Stále mne cosi káře a usvědčuje, že jsem tu v čemsi pochybil," mluvil doktor nesvým a rozběhlým hlasem, jenž budil obavy.

Bylo nutno ho utišit.

„Upokojte se, doktore," řekl, položiv mu ruku na rameno, „váš krok byl správný. Chtěl jste dobrou věc, ale kdož může za Parmu? Jiným člověkem byl byste pohnul, a co se týká Reginy, rozhodla tady, možná, rodová zatíženost. Ale snad není všecko ztraceno. Je možnost, že to byl pouze prudký citový záchvat, jenž pomine."

Mluvil volným, kroceným hlasem, aby doktora upokojil, ale marně.

„Ne, neklamu se. Vidím ten okamžik jasně, jako by právě se byl odehrál," řekl doktor a mával rukama, jako by něco od sebe odrážel. „Možná, že se to nestalo, kdybych byl nejel k Parmovi."

Po těchto slovech sklesl na židli a zakryl si plachou a malomocnou tvář, která za chvíli zrudla.

Simerský chápal vichřici v jeho duši, a proto učinil nový pokus, aby ho uklidnil.

„Nevyčítejte si ničeho, doktore. Lidské dílo je nedokonalé, každé má líc a rub. Jediné jeho měřítko je pohnutka — a ta byla u vás čistá. Úspěch není vždy v rukou našich. Považte, kolikrát lidé válčili za svobodu — a stále jí není. Ale ti padlí za ideu jsou konec konců největšími světly člověčenstva. Co ještě chcete? Což jste se neobětoval?" mluvil Simerský s vnitřním zápalem, ale ani vřelost jeho slov, ani čirá průzračnost myšlenek nemohly doktora utišit.

„Rozumím, kamaráde Všecko je logicky správné, ale ty oči, ten výraz hrůzy ve tváři — ty nejsou k zapomenutí. Stále je vidím před sebou," pravil roztřáslým hlasem, jenž ohlašoval bouři.

Najednou se zvedl se židle.

„A víte, kamaráde, že tady nemohu zůstat, že musím pryč. Tady je po mém klidu, po mém životě. Ty zdi a strop na mne letí," zvolal, rozběhl se pokojem a chytil se rukama za hlavu.

Simerský vstal a pokročil k němu.

„Pamatujte se, čas všecko zhojí, jenom se nevzdávejte," uklidňoval ho ovládaným hlasem a pohyby, ale marně.

Nebylo prostředku, jímž by se utišil.

V noci dostal horečku a blouznil. Simerský seděl u jeho lože a přikládal mu studené náčinky, ale přes to byl chvílemi jako bezradný. Mámivé představy pronásledovaly chorého, že vstával a utíkal s postele anebo zápasil s někým a problouznil téměř celou noc.

Simerský vytrval u něho a druhého dne k poledni odvážel ho k rodičům na západ Moravy.

XI.

Měsíc se zmítal doktor Maloň v těžkém duševním zápasu, ale pak znenáhla okříval. Do městečka se nevrátil, ale zažádal o místo prostřed Moravy a dostal je.

O prázdninách přijel za ním Simerský.

Vzezření doktorovo bylo uspokojivé. Zplněl ve tváři, oči svítily bystřeji, ale stopy choroby nevyprchaly. Hlas i pohyby svědčily, že ještě není úplně kliden.

S radostí uvítal svého známého, ale rázem se tvář jeho složila v teskný, zadrhlý výraz, jako by se Simerským v něm ožily všecky nedávné vzpomínky.

„Co je nového u vás posledně?" tázal se Simerského, zahrnuje ho upřímným pohostinstvím, ačkoli sám se zdržel všeho, co by ho mohlo rozčilit.

„Nevím, co bych vám sdělil. Snad jednu zprávu — o Parmovi. Už jsem vám psal, že strhl syna se studií a přivázal ho ke mlýnu, a že se stala nehoda — syn si zlomil nohu. A teď jsem zase zaslechl zprávu, že Parma v neděli ráno vstal, oblekl na sebe župan, vzal na cestu hůl a do kapes nastrkal papírových peněz. Měl je smuchlány jako kapesník a živou mocí chtěl za Reginou. To je všecko, co mohu říci," stručně vyprávěl Simerský, bedlivě pozoruje doktora.

Doktor potrhl rameny, zasvítil očima, ale rázem se odmlčel.

„K vůli penězům tři životy," řekl po chvíli a rozkýval hlavou. „Hrozná příšera je ten kov!"

„Ale vám se již daří lépe, doktore, vidím to na vás," prohodil Simerský jasně, aby doktora potěšil.

„A ba nemnoho, kamaráde. Jsem dosud vysílen, ztěžka se zotavuju," řekl on a mávl ve vzduchu rukou.

„A jak, Reginu jste nenavštívil v ústavě? Je přece na blízku,"

tázal se Simerský, vzpomínaje si na tu, s níž mluvil toliko jednou a kterou miloval v duchu tak čistou a nezištnou láskou.

„K tomu se neodhodlám. Nemám síly, abych snesl její pohled," odpověděl doktor. „Beztak mám stále na očích toho prskajícího Parmu a Reginu, jak běží lučinou jako chřástal."

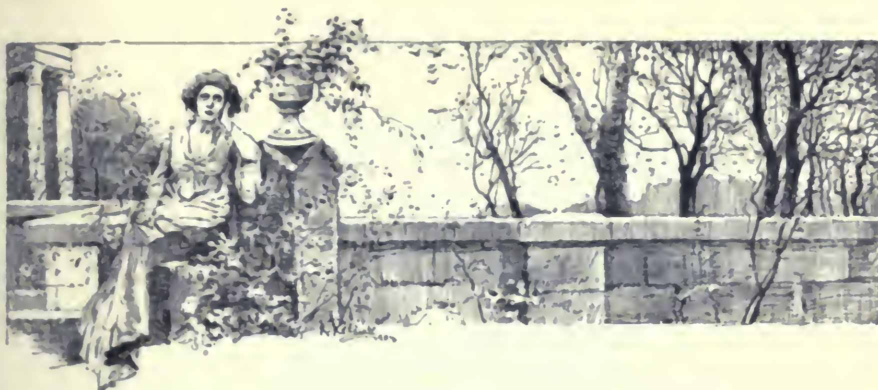
Simerský soucitně na něho pohlédl a v duchu si řekl, že mluví pravdu.

Viktor Hánek:

Řádky z denníku.

Vše mnou jen zhrdalo — a ty's mě zvedla,
ty's teplo srdce svého dala tiše —
ty's milovala mne! —
V mou duši's hlédla
a viděla jsi v ní ty tmavé skrýše,
ty děsné rokle, močály a srázy,
ta místa pustá, která sžehla kletba,
kam každý pohrdání, výsměch hází . . .
Leč viď, na vše to tvoje láska nedbá,
ta ví jen, kde to bolí, kde to mrazí! . . .
Má lásko! nech v mých rukou horkou hlavu,
či spíš ji vtisknu k srdci, kde to zebe! —
. . . A až mě opustíš, až klesnu v trávu,
i v myšlenkách dlít budu blízko tebe!

Španělský student.

Dramatická báseň *H. W. Longfellowa*. Z angličtiny přeložila *Marie Klimová*.

(Pokračování.)

III. jednání.

První scéna.

Křižovatka v lese. Daleko v pozadí věž vesnického kostela. *Viktorian* a *Hypolito* jako cestující studenti s kytarami sedí pod stromy. *Hypolito* hraje a zpívá.

Zpěv:

Ó, lásko!
Lásko kletá, zrádná, lživá!
Vrahu všech,
samý klam jsi, samá lež!
Nejvíc lžeš,
kdo ti věří v sladkých snech.
Tajím dech,
jestřáb se jak holub dívá.
Ó, lásko!
Lásko kletá, zrádná, lživá!

Viktorian. Tká láska neúnavným člunkem svým
v života nudnou, šerou tkaninu
překrásné květy, scény pastýřské,
v pochmurnou věší kobku vězení
koberce skvostné, měníc drsnou zeď
v průhledy nekonečné rozkoše.

Hypolito. A touže vkročit na arkadský luh
šlechetnou hlavu o zeď rozbil si's.

Zpěv pokračuje:

Celý svět
zkolébalas ve svůj klam.
Běda nám!
Rozkoší tvých sladký med
tají jed,
ostré trny květ tvůj skrývá,
ó, lásko!
Lásko kletá, zrádná, lživá!

Viktorian. Překrásný zpěv, mé vroucí díky zaň.
Hypolito. Viď, tobě vhodný?
Viktorian. Ovšem vhodný je.
Kdo napsal jej?
Hypolito. Lopez Maldonado.
Viktorian. Opravdu, pěkná píseň.
Hypolito. Pravdivá.
A doufám, že z ní zmoudříš nadobro
a brzy zapomeneš na milou.
Viktorian. Chci zapomenout! Každou vzpomínku,
již klaď jsem v srdce jako v knihu květ,
z paměti vyrvu, větrům v kořist dám.
Chci zapomenout na ni! Jednou snad,
až zakusí, jak bezcitný je svět,
hlas v duši zašeptá jí jméno mé
a řekne: „Přítelem byl upřímným!“
Ó, kéž jsem bojovník, ne pouhý žák,
by jarý pochod, bubnů třeskný hluk,
zvuk pronikavý trubky válečné,
řinčení zbroje, nepohody, bouř
a rychlá smrt mne ohlušily tak,
by srdce bláhového utich' stesk.
Hypolito. Nechť hloupé srdce stýskat přestane!
Bys nové lásky dobyl, musíš chtít.
Viktorian. Ach, dobrý Hypolito, nadarmo
do moře Zapomnění vrhám meč,
jenž proklál mne. Jak Excalibar kdys
nemizí drahocenná rukojeť.
Tam zdola ruka jakás chápe meč
a mává jím. A hořké kvílení
se s břehů ozývá.
Hypolito. Leč na konec
kles' Excalibar ke dnu nadobro.
Nelíbíš se mi. Věru zlobíš mne,
že místo na koně bys času hvizd',
by veseleji táhli břímě dnů,
závažím mrtvým v kola věšíš se.
Jsi příliš mlád a statný, zdravý hoch,
bys mluvil o smrti.
Viktorian. Věř, umru rád!
Jít světem nemilován, bez lásky,
hlad, žízeň duše nikdy nezkojit,
žádostí prahnout, divou touhou plát
a hnát se za něčím, co není snad,
co míti nelze; mužnou sílu lhát,
jak Spartán poraněný smát se, smát
a pod pláštěm mít rány krvavé.

Bol taký mrtvý nezná, — mrtvý jen!
Ó, kéž jsem mrtev!
Hypolito. Záhy dočkáš se.
Viktorian. Čím dřív tím líp; jsem syt a unaven
podivnou maskarádou života,
kde cizí přítel, přítel cizí je;
šept tajný zrádná srdce zjevuje
a tlupou lidí toužně stíháme
tvář líbeznou, jež kyne s úsměvem
a láká krásnou řečí, aby pak
nás v posměch uvedla, až zmateni,
kdo přítel, nevíme.
Hypolito. Proč pátrat chceš?
Jen užij karnevalu mladosti!
Měj sličnou masku, zač se vydává,
co skrývá, nepátrej.
Viktorian. Ba, uznávám,
že moudřejší jsi. Avšak naděje
mou duši opustila. Zlomen jsem
jak bídný trosečník, jenž do člunu
chtě vskočiti si ruce přerazil;
má roztříštěné ruce, krvácí
a znovu padá do vln zuřících
bez víry v pomoc.
Hypolito. Ty však nezhyneš.
Tvých paží síla sama spasí tě.
Nad hlavou v mracích hvězda zářivá
ti svítí. Sečkej. Hvězdě důvěřuj!
V dáli zvoní vesnický zvonek.
Viktorian. Ave Maria! Slyš, jak kostelník
zvon na vesnické věži rozhoupal!
Jak slavnostně se v dálku rozléhá
nad chatek červenými střechami
a dělníka zve s pole; pastýři
pasoucí stáda, chudí mezkaři
a všichni ve vsi stanou v modlitbě
a k svaté Panně prosby šeptají.
Hypolito. Ó, amen! Amen! Již půl míle jen
je do vsi.
Viktorian. Touto stezkou půjdeme,
pšeničným polem; jako jezero
se vlní zelenavě do modra,
jak lodník z dlouhé chvíle křepelka
si hvízdá. Pojďme, do vsi pospěšme.
Odejdou.

Druhá scéna.

Náves v Quadarramé. Dosud zvoní klekání. Zástup vesničanů se smeknutými klobouky jako při modlitbě. V předu hlouček cikánů. Zvonek zní veseleji. Cikáni tančí. Vejde *Pancho*, za ním *Pedro Crespo.*

Pancho. Teď s cesty, tuláci a zloději!
Já a pan rychtář místo chceme mít!
Pedro Crespo. Poslyšte všichni! Došel edikt nám
milosti krále, vládce Španělska,
Jerusaléma, zemí Kanárských,
mám vyhlásiti jej dnes na návsi.
Nastavte uši, slyšte!
Farář vyjde na zápraží farní.
Služebník,
důstojný pane, edikt poslyšte!
Padre Cura. Bůh budiž s vámi! Prosím, co je v něm?
Pedro Crespo. Že cikáni zem mají opustit.
Nepokoj a hluk.
Pancho. Teď ticho!
Pedro Crespo čte. „Tímto poroučíme vám,
by Egypťané, cizí Chaldejci,
již cikáni se zovou, království
dnes ještě opustili; tuláci
a žebráci jsou; kdyby v sedmi dnech
se našel který v mezích království,
sto ran ať trestem se mu udělí,
a po druhé, ať uši utnou mu,
a po třetí, ať tomu otrokem,
kdo chytil ho, neb ať se upálí.
Podepsán král.“ Vy stvůry nekřtěné,
teď znáte zákon. Jděte, kliďte se!
Pancho. A sedmdesát dní až uplyne,
jste živí mrtví mými otroky.
Cikáni odcházejí zmateni, jeví strach a nepokoj. *Pancho* za nimi.
Padre Cura. Výborný zákon! Spravedlivý trest!
Sedněte, prosím.
Pedro Crespo. Pěkně děkuji.
Usadí se na lávce na zápraží farním. Zpovzdáli ozvou se kytary a blíží se mezi následující rozmluvou.
Výborný, spravedlivý rozsudek.
Však rcete, otče, — všecko znáte přec, —
jak cikáni k nám přišli?
Padre Cura. Protože . . .
vidíte, . . . z Palestiny s Herkulem,
a kradou, toulají se, rychtáři,
jak Simonisté s Magem Šimonem.
A vidíte, jak už Fray Bleda dí,
je mnoho známek, jak se pozná Maur,
že křesťan není, — tak i cikáni.
Neslaví sňatků, na mše nechodí,
nekřestí dětí, postů nedrží
a v kostel nepáchnou, ba ani . . . ni . . .
Pedro Crespo. Znamení správná, pevné důvody!
Ostatních devadesát odpouštím.

Upálit měli by je, jasně zřím,
upálit je.

Padre Cura. A kdo je tohle zas?

Pedro Crespo. Zas tuláci! Při svatém Lazaru!

Hypolito. Dobrý den, páni! V Quadarramě jsme?

Padre Cura. Ba v Quadarramě, ano. Dobrý den.

Hypolito. My po zdejším se ptáme faráři,
a oděv váš i úctyhodná tvář
vás prozradily.

Padre Cura. Co si přejete?

Hypolito. Jsme chudí žáci. Zemí cestujem.
Znak tento znáte?

Dotkne se dřevěné lžíce za kloboukem.

Padre Cura radostně. Sám jsem nosil jej.

Pedro Crespo stranou. Aj, polévkáři kletí! Tuláci!
A o těch zákon mlčí. Služebník!

Odejde.

Padre Cura. Váš sluha, Pedro Crespo.

Hypolito. Otče, hned,
jak důstojnou jsem spatřil vaši tvář,
hned jsem si v duchu řekl: „To je on!"
Je cosi v celém vašem vzezření,
cos učeného, cosi moudrého, —
však rozumíte, nelze zmýlit se, —
co prozrazuje, že jste učenec,
jak kterýkoliv z nás.

Viktorian. Co blábolíš!

Hypolito. Když uzřeli jsme vás, dím: „Příteli,
to jistě je pan farář, uvidíš,"
a myslím vaši milost. „Druhý muž,
jenž nemotorně dřepí na lávce,
je kostelník."

Padre Cura. I jděte, to jste řek'?
Vždyť byl to Pedro Crespo, rychtář náš.

Hypolito. Opravdu? Cože díte! Jeho tvář
důstojně milostivá nebyla,
jak rychtářova bývá.

Padre Cura. Ano, tak.
Hněval se na tuláky, cikány,
prý na blízku tu kdesi táboří.
A nic tvář nehyzdí jak zlost a hněv.

Hypolito. Pan farář jistě smělcům promine,
když v známou pohostinnost věříce
za nocleh požádáme.

Padre Cura. Prosím vás,
mne poctít račte! Budu přešťasten,
že také hosty pod svou střechou mám.
Ne příliš často mluvím s učenci;

jak řekl kdysi: „Emollit mores,
nec sinit esse feros," Cicero.
Hypolito. Ba Ovid snad to byl.
Padre Cura. Ne, Cicero.
Hypolito. Jak poroučíte. Vyznáte se líp.
Já hloupý myslil, že to Ovid řek'!
Stranou. Ať visím, neřek-li!
Padre Cura. Jen račte sem.
Byl opravdu muž velký Cicero!
Vejděte, prosím! K čemu okolky.
Odejdou.

Třetí scéna.

Pokoj na faře. Vejde *Padre Cura* a *Hypolito*.

Padre Cura. Vy tedy, pane, jdete z Alkaly.
Rád slyším. Tam jsem také studoval.
Hypolito. A jistě čestnou paměť zůstavil.
Jak ctěné jméno?
Padre Cura. Geronimo jsem
de Santillana, k Vašim službám vždy.
Hypolito. Byl markýz Santillana předek váš,
výtečný básník?
Padre Cura. Markýzem jen byl,
ne básníkem.
Hypolito. Vždyť jeden to a týž.
Dovolte, bych vás objal! Vedl nás
svit šťastné hvězdy sem. No ještě! — zas!
Je vaše jméno známo v Alkale,
a professor, když rozpustilí jsme,
potřásá hlavou řka: „Ba tohohle
za Santillany věru nebylo!"
Padre Cura. Nebyl bych řek', že na mne vzpomenou.
Hypolito. Jen vzpomenou? Vás přímo zbožňují.
Padre Cura. A který professor?
Hypolito. Timoneda.
Padre Cura. Na Timonedu nevzpomínám si.
Hypolito. Je vážný muž, a husté obočí
nad řečí bystrých ční mu potokem
jak skála nad řekou. Zda víte již?
Padre Cura. Zapomněl jsem. Ó, škoda krásných dob
mých studií! Již takých neuzřím!
To ještě nepohřbil jsem tolik snů!
A nepochoval tolik přátel svých!
S cest sešel jsem, jež tehdy zvaly mne,
a jasné tváře druhů milených
jsou vráščité jak mé, neb zemřeli.
Zda Cuevu jste znával?
Hypolito. Cuevu?

Padre Cura. Hloupě se ptám. Jak byste moh' jej znát,
jste pouhý hoch, a já jsem stařec již.
Hypolito. Leč silou s vámi nechci měřit se.
Padre Cura. No dobře, dobře. Zapomínám však,
že hladovi jste. Martino! Má neť.

Martina vejde.

Hypolito. Jste pyšný as na sličnou svoji neť.
Kéž neteř mám! Emollit mores . . Stranou.
Opravdu, velký muž byl Cicero.
Váš sluha, krásná slečno.
Martina. Vítám vás.
Padre Cura. Pán hladov je. Nuž, pospěš v kuchyni,
ať večeříme.
Martina. Jídlo bude hned.
Padre Cura. A dones Val-de-Peňas lahvičku
nám ze sklepa. Však počkej, půjdu sám.
Seňore, odpusťte.

Odejde.

Hypolito. Pst! Martino!
jen na slovíčko. Bože! Jaký zrak!
Prý cikáni tu byli ve vsi dnes,
či nebyli?
Martina. Ba byli tady dnes.
Hypolito. A hádali vám z ruky.
Martina udivena. Z ruky, mně?
Hypolito. Nu ano, vím to. Ručku podejte,
a povím, co vám řekli. Řekli vám,
váš milý, mladý ovčák, že je hňup,
abyste nechala ho. Viďte že?
Martina překvapena. Jak víte o tom?
Hypolito. Ještě více vím.
Ručička měkká! Potom pravili,
že přijde dvořan sličný, bohatý,
že za choť pojme vás, a budete
vznešenou dámou v městě. Viďte že?
Nuž, přišel již váš sličný hrdina.

Chce jí políbit. Ona uprchne.
Viktorian vejde s dopisem v ruce.

Viktorian. Již mezkař přijel.
Hypolito. Už?
Viktorian. Já viděl jej,
jak u večeře seděl před krčmou
a délkou celé ruky nakláněl
si k ústům džbánek s vínem červeným.
Hypolito. Co v městě nového?
Viktorian. Jen psaní měl. Čte.
Ó, kletá hanebnost! Proč strpěl jsem,
by jeho lživý jazyk zmámil mne!
Má Precioso! Jak jsi pomstěna!

Hypolito. Jaká to zpráva, že ti bledne tvář
a ruka chví se?
Viktorian. Zpráva přehrozná.
Je hrabě Lara zlosyn proklatý!
Hypolito. To není novinka.
Viktorian. On snažil se
mi ukrást vzácný klenot duše mé,
dívčinu lásku; zdaru neměl však
i zapřisáh' se pomstou, vymyslil
lest hanebnou, jež podařila se.
V divadle vypískána při tanci,
a její pověst lží je střísněna,
již opakovat nechci; žebračkou
zas bloudí božím světem zeleným,
s cikány bloudí.
Hypolito. Obnoviti chce
věk zlatý, aby pastýř omdléval
chor láskou v Gilově jak Dianě.
Redit et virgo!
Viktorian. Milý příteli,
jak ublížil jsem srdci bez falše!
Ji půjdu hledat, proudem horkých slz
chci křivdu smýt.
Hypolito. Dej, prosím, pokoj už
a zanech hlouposti.
Viktorian. Aj, hlouposti,
šílenství, přízraků, — jak chceš, to zvi, —
svou slabost přiznám, — stále mám ji rád,
mám rád ji šíleně.
Vejde *Padre Cura.*
Hypolito. Pan farář ví,
kdo cikáni jsou, jež tu táboří?
Padre Cura. Cruzado Beltran s tlupou.
Viktorian. Bože můj!
Děkuji tobě! Našel jsem ji zas.
Hypolito. Je s nimi bledá dívka překrásná,
již Preciosa zovou?
Padre Cura. Sličná je.
Pán dojat zdá se.
Hypolito. Ano, hlady snad;
po dlouhé cestě hladem omdlévá.
Padre Cura. Nuž prosím, páni, pojďme k večeři.
Odejdou.

Čtvrtá scéna.

Poštovní stanice na silnici do Segovie nedaleko Quadarramy. Vejde *Chispa* práskaje bičem a zpívá cachuchu.

Chispa. Hola! Don Fulano! Dej nám koně a pospěš si. Běda, ubohý Chispo! honíš se jako pes! Když jsem opustil pana Vikto-

riana a vstoupil do služby k svému nynějšímu pánovi Donu Carlovi, myslil jsem, že také povedu šlechtický život, že budu chodit brzy spát a ráno že budu pozdě vstávat. Neboť, když opat karbaní, čeho se můžeme nadíti od fráterů? Ale utíkaje před hromobitím, najel jsem do blesku. Tu jsem v nejprudším letu za bývalým pánem a za jeho cikánkou. „Pěkně ten týden začíná," pravil kdosi, koho v pondělí pověsili.

Vejde *Don Carlos.*

Don Carlos. Ještě nejsou koně pohotově?

Chispa. Asi nebudou, neboť krčmář spí. Hoj, vy tam uvnitř! Koně! koně! koně! Buší na vrata bičem. Objeví se *Mosquito,* zapínaje si kazajku.

Mosquito. Mějte, prosím, chvilku strpení. Nemohu vyletět jako rána z ručnice.

Chispa. Zdraví a peníze! Jsem rád, že jste přitancoval, otče! Prosím vás, co pak je nového?

Mosquito. Nemůžete dostat přípřež, protože nemáme koní.

Chispa. Rozsypu se smíchy! Tuhle kost si hoďte jinému psovi. Co pak vyhlížím jako vaše tetička?

Mosquito. To ne. Ona má vousy.

Chispa. Ale jděte, jděte!

Mosquito. Přicházíte z Madridu?

Chispa. Ano. A jedeme do Estramadury. Zaopatřte nám koně.

Mosquito. Co pak je nového ve městě?

Chispa. Nejnovější novina je, že si co nejdřív seřídím kočár, už jsem si koupil bič.

Práská mu po nohou.

Mosquito. Ó! ó! to bolí!

Don Carlos. Dost těch pošetilostí. Opatřte nám koně. Dává *Mosquitovi* peníze. Je již téměř noc, a spěcháme. Než povězte mi, netáhla tudy nedávno cikánská tlupa?

Mosquito. Táhla. Je dosud nedaleko.

Don Carlos. Kde je?

Mosquito. Táhli tamhle do Quadarramských lesů.

Odejde.

Don Carlos. Dobře. Podíváme se do cikánského tábora.

Chispa. Nebojíte se uhrančivých očí? Máte u sebe jelení parohy?

Don Carlos. Neboj se. Přespíme ve vsi.

Chispa. Jako rytířové Hernan-Dazovi devět pod jednou pokrývkou.

Don Carlos. Doufám, že tam najdeme Preciosu.

Chispa. U rytířů?

Don Carlos. Ne; u cikánů, hlupáku.

Chispa. Také doufám, že ji najdeme. Dost jsme se jí už nahledali. Nemyslíte? No, ale, chce-li člověk chytit pstruha, musí si smočit kalhoty. Tamhle vedou koně.

Odejdou.

(Dokončení.)

Josef Holeček:

Křtiny.

Druhá část VIII. knihy „Našich“.

(Pokračování.)

„Tedy křesťanského ráje jsme více vzdáleni než první následovníci Krista Pána?“ otázal se starý Bouda dychtivě, načež mu odpověděl Jan Semerák:

„Křesťanského ráje na zemi zajisté jsme vzdálenější, ano, já bych řekl, že nám už zarostla cesta do něho. Mnoho jsme se odchýlili od způsobu života prvních křesťanů, ztratila se spona mezi námi a Kristem. Kristus po druhé již nepřijde na svět lidstvo vykoupit. Křesťanstvo samo musí dospěti k poznání, že pobloudilo a Kristu se odcizilo, a vrátiti se musí tam, kde ještě roztržky mezi ním a božským jeho učitelem nebylo. Jinak se křesťanství ve své dokonalosti neobnoví. A to je chvála našich předků, to je chvála i Petra Chelčického, že usilovali, aby se obnovila původní církev Kristova podle původního, nikým ještě nezfalšovaného učení božského zakladatele církve.“

„Ba právě,“ horlivě zvolal starý Bouda, „toho je třeba: aby zbity byly roty šibalské, aby se zlatého trůnu svržen byl Antikrist, aby oslabena byla všeliká moc a zhuběněly pupky břicháčů.“

Vážně starý Bouda začal, ale nemohl, aby si nezažertoval. Pravil:

„Říkám, důstojný pane professore, že nebude dobře na světě, dokud na něm nebudeme sami výměnkáři.“

Jan Semerák udiveně a káravě vyklenul obočí nad lehkovážnými slovy.

„Myslil jsem,“ vece, „že símě Petra Chelčického nezhynulo v jeho rodné obci, ale vidím, že již ani nejstarší Chelčici mu nerozumějí. Nikoho zbíti nesmějí praví křesťané, proti jedněm rotám šibalským nesmějí tvořiti druhých podobných, moc nesmějí zapuzovati mocí, nýbrž neodporováním a povolnou poddajností musejí moc učiniti bezúčelnou; ona pak sama v sobě se ztráví, zežere a rozpadne se. Ničemu zlému pravý křesťan odporovati nesmí. Bludu proti učení Kristovu se dopouštějí, kdo hlásají, že zlo mečem hubeno býti musí

a jinak vyhubeno nebude. Lépeť je křesťanům zvoliti druhou cestu, která nejbezpečněji vede k cíli: hájiti pravdy křesťanské trpělivostí a nikoli tělesnou silou.“

Starý Bouda pozorně poslouchaje na jevo dával, že mu starý duchovní nemluví proti mysli, ale ještě se nemohl přemoci, aby nezažertoval: „Přeceť víte, důstojný pane professore, že Prušáky pobijeme čepicemi! To snad je lidu křesťanskému dovoleno? To snad není odporování zlému? Či snad dobrý křesťan nečiní rozdílu mezi mečem a čepicí?“

Ale Semerák žertům nerozuměl. Pravil přísně:

„Ústa říkají: čepice, ale smysl těch slov jest, že se pokládáte za silnější a bojovnější než nepřítel, který na vás tasí meč. On mečem, a vy pouze čepicí, ale porazíte ho, zaženete ho. Meč by nebyl násilný, kdyby pokojně ležel na stole nebo visel na stěně; ale násilná je ruka, která se ho chápe, násilná je mysl, která to ruce poroučí a zpupností naduřena se vychloubá a kasá: všecko porubu, všem hlava dolů! Kdo pak si troufá čepicí dokázati ještě více než druhý mečem, aspoň v mysli své jest nad něj horší a dravější. Může tedy ten, kdo jde proti meči čepicí, prohráti a přece ještě větší přestupník zákona Kristova býti než ten, kdo se mečem ohání. Pravý křesťan ani malíkem nesmí odporovati zlu, nerku obrněnou pěstí. Ano, ani reptati na nepřítele zákon Kristův mu nedovoluje.“

„I pro mne!“ poddával se starý Bouda. „Já tedy pruskému zlu ani čepicí odporovati nebudu.“

„Toho není dosti,“ poučoval Jan Semerák a zdvihl ukazovák. „Křesťan, znající čisté učeni Kristovo, nesmí je uzavírati v nitru svém, aby nebyl podoben lichváři, zamykajícímu do truhlice poklad, místo aby jej pustil mezi lid k užitku sobě i bližním. Křesťanská pravda musí býti zjevována, hlásána, šířena, aby nebyla svící pod svícnem, nýbrž na svícnu, a svítila všem.“

„Nám se to snadno mluví při chutné večeři a dobrém pivě,“ řekl a povzdechl si Pýcha. „Ale našich vojáčků se nikdo nebude ptáti, chtějí-li nebo nechtějí odporovati pruskému zlu, a budou musit.“

Načež opět Jan Semerák způsobem učitelským:

„Třeba dobře rozeznávati: vojna je zlo, ale z toho nenásleduje, že i Prusové zlo býti musejí.“

Starý Bouda hned zpozoroval slabinu této logiky a pravil: „Tedy nebudeme odporovati zlé vojně, nýbrž dobrým Prusům, kteří, jsou-li skutečně dobří, dají se nám porazit.“

Jan Semerák se přizamračil: „Netvrdil jsem o nich, ani že jsou zlí, ani dobří, očitě jich neznám, v zemi jejich nikdy jsem nebýval.“

Starému Boudovi se zdálo, že důstojného pana professora pohněval, a to v úmyslu neměl. Aby jej udobřil, pravil:

„Ale pan inženýr Uhlík v Prusích býval a dokonce mnoho let. On umí pěkné věci o nich vyprávět, a podle něho Prusi opravdu jsou dobrý lid, ba právě dobrý lid. Pan Uhlík se ještě neozval, co tu za stolem sedíme. Nuže, příteli, povězte o nich něco také důstoj-

nému panu professorovi — jestli totiž tak učený pán poučení přijímá."

„Ó, jak pak by ne, ochotně!"

Semerákovo podezření, že se Uhlík viklá, ne-li zpronevěřuje, machem zmizelo. Popatřil na Uhlíka zrakem spokojeným a uznalým. Uhlík pohled očí Semerákových nevydržel, a dívaje se sobě na nehty pravil:

„Tak jest, já v Prusích vystudoval a dlouho tam byl zaměstnán. Loni po mnoha létech jsem se vrátil do domova, abych se zase nadýchal českého vzduchu —"

„Pračeského," poopravil starý Bouda, mrkáním na jevo dávaje svou libost nad tím, že Uhlík neodolal lásce k rodné zemi a vrátil se do ní.

„— a porozhlédl se po české zemi —"

„Prazemi."

„— prazemi a viděl její pokroky. Dokud jsme neměli tušení, že bude vojna, mluvil jsem o Prusích svobodně a ukazoval na rozdíly mezi poměry zdejšími a pruskými. Ale nyní mi bude umlknouti, neboť vojna již sotva se dá odvrátit."

Jan Semerák nasupil obočí: „Proč by vám bylo umlknouti? Před svými zdejšími přáteli zajisté beze všeho můžete opakovati, co již nejednou slýchali. A máte snad nedůvěru ke mně?"

„Jakou pak nedůvěru bych mohl míti k osobnosti tak vážené a osvícené, zvláště když pan professor před chvilenkou se vyjádřil tak svobodně, třeba stoje na půdě křesťanského učení, že my všichni, kdo jsme ho slyšeli, považujeme to za důkaz úplné k nám důvěry."

„Oho, oho, toho snad ani v Prusích není, aby tam duchovní neměli svobody, vykládajíce křesťanskou nauku?"

„Také o křesťanské nauce rád bych pomlčel, neboť jen světskými záležitostmi se zabývám a trochu jim, mohu říci, rozumím."

„Rozumí, ba právě rozumí," dosvědčoval starý Bouda.

„A třeba také, abyste vy rozuměli mně, mému nynějšímu postavení. Zde stávala má kolébka, zde je moje srdce, ale tam dospěl a se vzdělal můj rozum a na tu stranu převahuje. Ve vlastním prospěchu nyní musím mlčet a varovati se, aby si také moje srdce a rozum válku nevypověděly. A o tom nemůže být ani řeči, že bych nedůvěřoval tak váženým mužům a netroufal si mluviti před nimi svobodně."

„Z toho všeho vyrozumívám," děl Jan Semerák, „že pruské pořádky váš rozum považuje za lepší, ale srdce vaše toto poznání potlačuje."

„Takť jest, a po dobu války bude tak pořád. Není sporu, že v Prusích je lepší veřejný pořádek, větší péče vlády o blaho obecenstva, jež za to volněji se poddává vedení vlády, tak že mezi oběma panuje souzvuk, jaký bychom sotva našli kde jinde. Je tam zavedena všeobecná branná povinnost, jež nikomu není obtížna proto, že je rozdělena na plece všech. Každý občan se ve službě vojenské přiučuje kázni, jež mimo službu vojenskou, v životě občanském, se

mění v sebekázeň a je základem vzorné uregulovanosti všech veřejných poměrů. Každý se tam řídí zákony, i panovník, i vláda, i soudce, i občan."

Starý Bouda, jehož živá fantasie se unášela načrtaným obrazem státního a společenského ladu, horlivě vskočil Uhlíkovi do řeči: „Ba právě, v Prusích jsou sami dobří lidé, tam není vrahů, loupežníků, zlodějů, křivopřísežníků, tam je ráj na zemi."

Jan Semerák zdvihl ukazovák a pokýval hlavou. Aha, pomyslil si, tu poznávám staré Čechy! Ráj chtějí míti na zemi, ve své hymně svou vlast nazývají zemským rájem, a ideál ráje na zemi při každém hnutí jejich mysli vyplývá nad povrch jako olej nad vodu. Vida, to mi ještě nenapadlo! Nu dobrá, začneme jim malovat ráj na zemi!

Uhlík se usmál pospěšnosti starého Boudy a opravil jej:

„I v Prusích jsou vrazi, loupežníci, zloději, křivopřísežníci jako v každé zemi, někde víc, někde míň. Já Prusy nechválím proto, že by tam nikdo zákona nerušil, ale že tam každý rušitel zákona dostane spravedlivou a zaslouženou pokutu podle míry zákonem předepsané. Aby soudce mohl podle svého svědomí soudit a na nikoho mocného a staršího se neohlížet, zákonem mu je zaručena neodvislost i naproti vládě."

„To se tak říká," povzdechna poznamenal Pýcha. „A dolejší od hořejšího, nižší od vyššího odvislý je všude."

„Neříká se to jen, ale skutečně jest," Uhlík na svém trval. „A to právě je to chvalitebné, o čem hovořím. Kde má každý občan osobní statečnost, neohlíží se neustále, co jeho rozhodnutí nebo činu řekne někdo vyšší, není pln úzkosti a rozpaků, a pevnou rukou koná, co mu zákon přikazuje a právo dovoluje. Mocný, nemá-li sebekázně, nepřestane se pokoušeti o slabšího, aby ho podrobil vůli své i proti řádu a zákonu; ale má-li sebekázeň, nevybočuje z hranic moci své a vůbec nikomu vědomě křivdy nečiní a jiného, aby činil, nepudii A slabší a nižší, má-li sebekázeň, hradí se jí ve své působnost. a konání povinnosti, a nikdo mu nic nemůže. Neodvislost je v Prusích zákonem výslovně zabezpečena soudcům, ale stejnou neodvislost pociťuje v prsou svých každý úředník i každý občan."

„To se mi líbí," pochválil starý Bouda.

„Všude tak není," pokračoval Uhlík. „Jsou země, kde také mají zákony, ale ani úředník, ani občan neví, k čemu tam zákony jsou, protože občan je obchází —"

„Což má dělat!" tiše povzdechl Pýcha.

„— a úředník vykládá podle svého, anebo podle pokynu s vyššího místa, aby se zavděčil a dráhu postupu si nezavřel. Také se musí v Prusích pochváliti, že vláda se stará, aby prameny blahobytu byly všemu obyvatelstvu otevřeny. Podporuje rozkvět školství, řemesel a průmyslu, obchodu pak vyhledává a razí cesty do zemí cizích. Občan ve své dílně daleko nevidí, maje oči stále upřeny na předmět, který jeho ruka robí; ale vláda musí míti daleký rozhled a viděti za všechno občanstvo. A pruské vládě dlužno přiznati, že široko vidí nejen do přítomnosti, nýbrž i do budoucnosti. Na sto let napřed udává

občanstvu směr hospodářské práce. V tom směru arci jsou mnohé překážky, které nutno bude překonati, což bude oříškem pro několik pokolení; ale jará síla a svěžest ducha i těla, jimiž Prusové se vyznamenávají, dávají téměř jistotu, že cíle svého dosáhnou. Budou postupovati pěkně krok za krokem za cíli všemu národu povědomými a přijatými králem a vládou na jedné, občanstvem na druhé straně. Při takové dohodě mezi správci země a spravovanými je přirozeno, že občanstvo také rádo přináší oběti státu, uznávajíc, že se o ně vzorně stará. Dává je tím ochotněji, že stát nežádá od něho obětí příliš velikých, které by sílu národa vyčerpávaly a oslabovaly, a že ty oběti občanstvu v jiných podobách zase vrací."

„Tak se to patří," opět pochválil starý Bouda.

A Pýcha zavzdechl: „Ano, ono se řekne: tak se to patří, ale mně se zdá, že zrovna tu je háček."

„Jaký?" zvědavě se tázali Uhlík i Semerák.

„Takový. Lid, který se má příliš dobře, brzy zbujní a roupy dostane, a roupy mu pokoje nedají, dokud z něho nebudou vyhnány. Co jiného než roupy Prusy pudí do vojny s námi, kteří si jí nepřejeme?"

Jan Semerák malinko přikývl, neboť poslední slovo Pýchovo úplně ho uspokojilo. Český lid si vojny s Prusy nepřeje. To prozatím postačí. A Uhlík děl:

„O tom se nehodlám rozmluviti, co Prusy pudí do vojny. Otázky takové nejraději nechávám stranou. Snad bychom se již mohli rozejít."

„O ne, ne!" horlivě volal starý Bouda. „Ještě trochu o těch Prusích, ještě trochu, Uhlíčku!"

„Dobrá. Ještě se tedy zmíním o jednom. Co řeknete tomu, že v Prusích ani daň z krve netíží?"

„Není možná!" divili se starý Bouda a Pýcha, a výměnkář dodal: „Daň z krve vždycky byla nejtěžší. Kdyby se obešlo bez daně z krve, národ by si ochotně dal kapsy na ruby obrátit a poslední vindru z nich do státní pokladny vysypat."

Uhlík se podivil: „To pravíte vy, jejichž předkové dobrovolně šli za Janem Žižkou?"

„Ano, Uhlíčku," pravil starý Bouda, „dobře jste řekl: dobrovolně. Ba právě dobrovolně předkové naši šli za Janem Žižkou. Ale po Žižkovi to přestalo. Málo by nabrali vojáků, kdyby jen ty brali, kteří se dobrovolně na vojnu dají. Rád bych viděl v Prusích ten nával chlapců pod vojenskou míru," dodal nedůvěřivě.

„Nedobře si věc představujete," vysvětloval Uhlík. „Snad je vám povědomo, že je v Prusích zavedena všeobecná branná povinnost."

„Povídají," odpověděl starý Bouda, „a vy sám jste se o tom před chvílí zmínil. Ale co je povinnost, to musíme, a co musíme, není dobrovolné."

„Dobrovolnosti musíte jinak rozumět. Aby byla zavedena všeobecná branná povinnost, o tom se dobrovolně usnesl sněm skrze

zákonité zástupce národa, dobrovolně od něho zvolené. Usnesení stalo se zákonem, a odtud nastala povinnost. Ale tu povinnost každý rád koná, vědom sobě, že slouží všeobecnému, národnímu blahu."

„Aha!" zvolal starý Bouda, „tenkrát jsem rozuměl."

A Pýcha zavzdechl: „Ano, národnímu. Tudy na to! Když národnímu, takový pořádek je možný! Tak by mělo býti všude."

„Všude tak býti nemůže," vykládal Uhlík, „protože v každém státě není jen jeden, jen svůj národ. Kde je v státě více národů, jak tam naleznete, co by všechny uznaly za své národní?"

Jan Semerák upřel na Uhlíka přísný pohled. Uhlík mu porozuměl. Bylo to napomenutí, aby českou národní věc nepředstavil i nesmiřitelné protivě s pruskou. Uhlík ihned ustoupil do mezí a pravil:

„Mnoho dobrého a řádného v Prusích vidíte. O tom není sporu, to jim i nepřítel přiznati musí. Ale snad byste si ještě přáli vědět, odkud to, z jakého základu, z jaké půdy rostou jejich dobré řády, a co zpevnilo tak jejich mysl a povahu?"

„Zrovna jsem měl tu otázku na jazyku," odpověděl starý Bouda.

„Poučte nás i o tom," přidal Pýcha a vzdychl.

„Prve, než se vyslovím, musím vědět, nebudou-li velební otcové pohoršeni, povím-li bez obalu pravdu."

„Aj, aj!" na oko se durdil Jan Semerák, „což pak jsme inkvisitoři? Vyjádřete se úplně svobodně. Doufám, že pan farář je stejného mínění."

„Vždyť jsme v důvěrném kroužku," řekl farář, a ještě Jan Semerák:

„Zajisté z úst našich nevyjde nic úmyslně pohoršlivého, a když pravíte, že chcete bez obalu pověděti pravdu, díme zase my: Pravdě volnou cestu! Rozumí se, že to bude vaše pravda, a naše teprve, budeme-li moci souhlasiti."

„To mi postačí. Svoji pravdu vyřknu, a nikoho nenutím, aby mi přisvědčil, a nepřemlouvám. Mysl a povaha Prusů je zpevněna jejich křesťanským vyznáním, které —"

„ — které vymyslil Martin Luther," skočil mu do řeči Jan Semerák.

„— které má jméno podle Martina Luthera, jenž jím opraviti chtěl vyznání římsko-katolické a trvale uskutečnil, čemu dal původ náš Mistr Jan Hus, a po něm Čeští Bratří, z nichž jeden z prvých a nejznamenitějších byl zdejší rodák Petr Chelčický."

„I to se podívejme!" živě zvolal starý Bouda a na židli jen poskočil. „Jáť mněl, že po Janu Husovi nikdež nic neostalo!"

„Martin Luther sám Jana Husa prohlásil za svého předchůdce," pokračoval Uhlík. „Když se učení Lutherovo v Prusích rozmohlo, nastalo takové zblížení mezi Čechy, kteříž zůstali následovníky Husovými, a Prusy, že Čechové k nim prchali, aby ušli pobělohorskému pronásledování, a nový domov si mezi nimi hledali, byvše od bělohorských vítězů z vlasti vyhoštěni. Dlouho Čechové od nich čekali pomoc a potom osvobození."

„Ale marně," podotkl starý Bouda.

„A dočkali se, že jim Prusové vzali Slezsko,“ přidal Pýcha a neopomenul vzdychnouti.

„Oba máte pravdu,“ děl Uhlík. „Mnoho by o tom bylo mluvit, ale přidržme se věci. Povím to několika slovy: opravené křesťanství Lutherovo, jež je německým pokračováním české opravy, započaté Janem Husem, založilo pruskou mysl a zpevnilo pruskou povahu. Když pak se před sto lety začala probouzeti německá národnost —“

„Aha, německá!“ vskočil do řeči starý Bouda. „V tom vězí čertovo kopyto!“

„Arci že německá,“ Uhlík na to. „Toť je každému známo, že Prusové jsou národnosti německé, ačkoli od starodávna v žilách jejich plyne mnoho krve národa, našemu příbuzného. Mnozí z nich tímto smíšením krve vykládají, že Prusové vysoko nad jiné Němce vynikají silou ducha i paže.“

„Krávy jejich dobře dojí, pasouce se na hrobech národa, našemu příbuzného,“ prohodil starý Bouda kaboně se a potřásaje lysou hlavou. „Krávy jim z té pastvy dobře dojí, a oni dobře tyjou.“

„A my bychom jim byli také jen pastvou,“ přidal Pýcha, hledě zádumčivě do země.

Uhlík sebou škubl, a Jan Semerák překvapeně patřil na Pýchu. Jsme odhaleni! pomyslili si oba. Ale hned se upokojili; Pýcha očí nezdvíhal a neměl ani tušení, jaký dojem svou poznámkou vyvolal.

Vzpamatovav se, Uhlík rychle pokračoval jakoby nic, aby nevzbudil pozornost bystrého výměnkáře:

„O nás Češích nebylo by tu na místě mluvit. Vojna, která bude, nebude vedena proti nám. Ale jedno třeba věděti: že prvý pruský král, rozhodnuv se, že svou zemi prohlásí za království, pomýšlel nějakou chvíli dáti si titul krále slovanského, vlastně vendského, což je totéž.“

„A proč?“ tázal se starý Bouda.

„Proč? Protože se tehdy ještě necítil docela Němcem a uvažoval, zdaž se Slované, kteří s Prusy splynuli, ještě k životu neprobudí anebo probuditi nedají, a nenabude-li v žilách pruských proudící slovanská krev převahy nad německou. Při těch úvahách arci myslil také na to, jaký účinek bude míti na sousední země, nazve-li se králem pruským či slovanským, budou-li národové jejich tíhnouti k němu. Konec úvah byl, že od myšlenky o titulu krále slovanského upustil.“

„A proč?“ opět se tázal starý Bouda.

„Protože zbytky Slovanů na půlnoc od země české, s nimiž počítal, se mu zdály příliš zmrtvělými, odumřelými. Pruský král Friedrich II. v století XVIII. vedl s Rakouskem dvě velké války, aby mu urval české království a Čechy rozmnožil i posílil slovanský živel ve své říši; ale podařilo se mu získati pouze Kladsko a Horní Slezsko, kde slovanské původně obyvatelstvo také již bylo dosti poněmčeno. To byl výsledek prvé války, a druhá již Prusům ničeho nepřinesa.“

„Vím," podotkl starý Bouda; „to byla sedmiletá vojna. Můj otec ji pamatoval. U Kolína generál Daun Prusům nastříhal na frak."

„Také oni stříhali," chvatně řekl Uhlík. „Dokonce Prahy dobyli. Ale konec konců byl, že oba zápasníci, když se bojem unavili, se pustili, a všecko zůstalo při starém. Ale pro mladé pruské království už i ta rovnost byla velkým ziskem, jenž mnoho sliboval pro budoucnost."

„O tom slyším po prvé," vece starý Bouda, „že pruský král, který válčil s Marií Terezií, stál také o český národ. My vždycky slýcháme, že pouze na českou zemi měl zálusk."

Uhlík neměl svědomí, aby tvrdil před sedláky-rodáky něco, proč by se sám u sebe nazvati musil podvodníkem a lhářem. On se právě tak jako Jan Semerák vrátil do vlasti s přesvědčením, že jde plnit jisté poslání, a dokonce sebe ani svého mistra neměl za obyčejného politického emissara ano vědomého zrádce své krve. Velmi často se Uhlík poddával horlivému a prudkému temperamentu. V této rozmluvě byl opatrně zdrželiv a každým slovem si dobýval úplnějšího uznání Jana Semeráka, jenž si myslil, že Uhlík jen z chytrosti tak činí.

„O tom už nemohu ničeho pověděti," řekl starému Boudovi. „Naprosto nevím ani se nemohu domyslit, jak by se byl Friedrich II. zachoval k českému národu, kdyby byl celého jeho království dobyl; ale soudím, že by to nezáviselo jen od něho, od jeho dobré vůle a přízně k Čechům, nýbrž hlavně od Čechů samých, jak by se měli k novému zeměpánu. Neptejte se mne po věcech minulých. Jsem člověk praktického života a pro historii nemám mnoho smyslu. Říká se, že není radno chytat včerejší den; tím méně minulé století. Slíbil jsem, že vám povím něco o nynějších pořádcích v zemi pruské, a nevím ani, jak jsem zbloudil s cesty, kterou jsem se dal."

„Škoda," zavzdechl Pýcha, „a já bych zrovna o tom rád slyšel, co by byl ten pruský král činil s českým národem, a co český národ s ním."

„A já zase," odporoval starý Bouda, „bych si přál věděl, jak ten nynější král o českém národě smýšlí, a hlavně ten jeho Bismark. Bismark prý tam všecko sám dělá, a král ho jen poslouchá."

„O tom je mi něco málo povědomo," odpovídal Uhlík. „Loni, dříve ještě, než jsem odjel do Čech, Bismark si k sobě pozval nejpřednější z Čechů, v Prusích obývající, poctivě je přivítal a pohostil, na vlast se jich vyptával a na vysvětlenou, proč ho všecko české zajímá, jim pravil, že jeho předkové přišli s pobělohorskými exulanty z Čech a jmenovali se tehdy Pismárkové. A ještě jim řekl, že i jeho matka, ano i žena, paní Bismarková, jsou od starodávna českého původu i české, rozumějte: česko-bratrské víry, a že byly na vychování v Ochranově, českobratrské obci v Sasích, kde se i českému jazyku poněkud přiučily. To se tehdy rozletělo po všech Češích a Prusku, a já před svým odjezdem ještě tak jedním uchem jsem o tom zaslechl."

Uhlík se zarazil. Na faráři, na starém Boudovi i Pýchovi viděl, že svými slovy vzbudil velikou sensaci. Jan Semerák mu lpěl očima na ústech. To všecko Uhlíkovi nebylo pohodlno. Tam, na besedě u Bismarka, když od něho samého ty věci slyšel, zdálo se mu, že to všechno je možné i přirozené, a Bismarka měl za polovičního Čecha. Týž dojem měli ostatní soubesedníci, a Jan Semerák se pro Bismarka tak vším srdcem rozpálil, že v důvěrné schůzi Čechů naň ukazoval jako na živý příklad, co český národ po Bílé hoře ztratil a co zase může získat, až se k němu cele vrátí potomci exulantů, nyní promíchaní s německým lidem v Prusích a bezmála mezi ním zaniklí. Ale když totéž pověděl nyní před prostými sedláky a bezelstným knězem a viděl na nich silný, ohromující účinek, jaksi se v duši zastyděl a řekl ve zmatku, jen Janu Semerákovi patrném:

„Rozumí se, to nic neznamená, i je-li pravda. Bismark je ve službách dějin, a dějiny nedbají citů jednotlivcových, byť nejvýše stál a největší moc měl; teprve s city celých národů a hromad lidstva dějiny počítají, a někdy ani to ne. Není-liž pravda, pane professore?“

Jan Semerák odpověděl obrácen k Uhlíkovi:

„Za starých dob, dokud dějiny tvořili mohutní jednotlivci, bylo tak, že dějiny se neohlížely na city národů, ale v naší době dějiny jinak se tvoří: tvoří se velkými proudy národními, a jednotlivec, který vede, musí ovšem znáti smýšlení a city národa, neboť o to jde, aby je vyjadřoval a vtěloval. Prostě řečeno: Bismark jako německý státník vytváří německý národní stát, a k tomu je mu zapotřebí německého národního materiálu; ale právě takový muž má schopnost, aby porozuměl, záleží-li mu na tom, také jiným národům. Mně se nikterak nezdá nemožným to, co jste pravil o jeho původu, o tradicích jeho rodu i rodu jeho manželky a o jisté jeho přízni k českému národu. Dříve jsem o tom neslýchal, a zprávy vaše jsou mi naprostou novinkou, ale pravím: Kéž by tak skutečně bylo! Kéž by Hospodin dal, aby i nepřítel byl naším přítelem! Potom by se slunce lepších časů usmálo na nešťastný, umučený český národ!“

Poslední slova Semerákova dovršila mocný dojem, vzbuzený v malé společnosti Uhlíkem.

Starý Bouda při podivu nemohl se zbýti jisté pochybnosti a řekl:

„Takového zázraku ještě nebylo, aby Hospodin popletl Assyrské a zmátl kroky jejich ne k nepřátelství, ale ku pomoci Israeli. To by byl zázrak, který by každého přesvědčil, že Čechové jsou novým vyvoleným národem božím.“

A farář pravil:

„Hospodin zavedl do země egyptské syna israelského Josefa a vůle Jeho byla, aby Josef z lůna lidu nepřátelského pomohl lidu svému. Proč by se to nemohlo opakovati s námi? Já znám nejednoho za Němce zakukleného Čecha, který svůj původ zatajuje, ale česky jedná a české vědomí budí. A znám i takové, kteří se po všechen svůj věk pokládali za Němce, ale najednou objevili svůj český kořen a přihlásili se k českému národu. Proč by tak nemohlo být i za hranicemi našeho království?“

Všichni bezděky popatřili na Jana Semeráka, s nímž udála se nenadálá, podivná proměna. Přísný výraz jeho obličeje zmizel, tvář i ústa roztáhly se do šířky, obloukové obočí se snížilo, oči se usmívaly. —

„Nyní je to katolický kněz," pomyslil si Uhlík. Ale nežli kdo našel slova pro své podivení, z návsi dolehl do fary řvavý křik.

Uhlík i Jan Semerák vyskočili: „Co to? Děje se nějaké neštěstí?"

„Štěstí to není nikterak," děl starý Bouda vstávaje. „Hodný synáček se mi vrací domů, i já musím."

„Nechoďte! Zrovna nyní počkejte, až utichne," zdržovali ho farář a Pýcha.

„Musím. Jaký bych to byl otec? Kdo ví, co by nevyvedl, kdyby při sobě neměl nikoho, kdo by ho vzpamatoval."

„Půjdu s vámi," prohlásil farář, pamětlivý svého slova, že si ještě s mladým Boudou promluví.

Jan Semerák a Uhlík také šli.

Lidé se probouzeli pustým křikem opilého, okna se osvěcovala, hlavy se z nich vystrkovaly. Před výměnkářskou chaloupkou otcovou mladý Bouda se zmítal jako mátoha. Rozbíhal se naproti ní toče holí, ale nejisté nohy ho nedonášely. Vrávoral, hůl mu vypadávala, namáhavě ji sbíral. Několik neoblečených lidí přišlo lépe vidět a slyšet, co se děje. Také Viktora a Kořínek se tu objevili.

Opilci se podařilo zdvihnouti hůl, holí zahrozil a zatočil a znova se rozehnal naproti chaloupce, křiče:

„Kluku táto! Dej mi tu běhnu nectnou, ať ji zabiju! . . . Zabiju!"

Rozpřáhl a zapotácel se, klobouk mu spadl. Otec, jenž právě došel, mu jej zdvihl a podal řka:

„Tu máš, naklobuč si ho a jdi se vyspat. Styď se, takové lermo v noci tropit! Co si o tobě Chelčice řeknou."

Syn si klobouk vrazil do týla a přestupuje před otcem z nohy na nohu hledal rovnováhu. Pomračené smysly nechtěly se mu hned vzpamatovati z překvapení, že otec stojí před ním. Patriarchálná úcta, v dětství mu vštípená, se v něm probudila.

„Tatínku," zablekotal, „to jste — to jste vy? A co tu — co tu chcete?"

„Vyspat se jdi, pohoršení nedělej, své cti dbej."

Opilá drzost přemohla již synovskou úctu a kladla mladému Boudovi slova na jazyk:

„A kluku táto, co ty mi budeš poroučet? Slyšíte ho, Chelčice? Poroučet mi chce, on, moje neštěstí, on, který zkazil mne i děti moje!"

(Dokončení.)

Teta Anna.

Hra o třech dějstvích. Napsala *Božena Fridová.*

OSOBY:

Anna Šrámková.
Karel, | její synovci.
Jaroslav, |
Kamila, její neť.
Irma Lamanová.
Pokorný.
Emma.
Františka, služka.

Děj v Praze, za našich dnů.

Dějství I.

(Jídelna se starodávním, důkladným nábytkem. V kamnech je zatopeno, lampa nad stolem rozsvícena. Večer říjnový.)

Františka prostírá na stůl. Za chvíli se ozve tlumené klepání na dveře z venku. Co to? Jako by někdo klepal! Otevře dveře do předpokoje a naslouchá. Klepání se opakuje. Vskutku, někdo klepá! Jde do předpokoje a nechá dveře pokoje otevřeny. Podívá se špehýrkou, pak rychle otevře. Ah, tos ty, Emmo! Proč pak nezvoníš? Tak pojď jen dál — — — Pokročí ke dveřím pokoje.

Emma vejde do předpokoje. Mladé, krásné děvče. Oblečena je skrovně hezky, ale trochu nápadně, tak jak se strojí lepší šičky. Já nejdu k slečně, já ti chci jen něco říci — — —

Františka. Mně — tak jen pojď dál — —

Emma otálí. Není nikdo doma?

Františka. Jen pan Jaroslav —

Emma. Tak pojďme raději do kuchyně — —

Františka vezme ji za ruku a vtáhne do pokoje. K čemu pak? Ten nás nebude vytrhovat. Počal se připravovat do věnečku, nu, a to bude trvat hezkou chvíli, než bude hotov. Co pak, že jdeš tak časně ze šití?

Emma. Já už do šití nechodím. Dnes ráno jsem dala výpověď.

Františka. Tak, a proč? Co se stalo? Ale posaď se přece!

Emma. Ne — ne — já hned musím jít. Chtěla jsem ti to říci jen venku.

Františka. Tak mluv!

Emma. Fany, já se budu vdávat!

Františka spráskne ruce. Co? vdávat? A koho si budeš brát?

Emma se opatrně ohlédne, tiše. Karla — —

Františka. Karla? Já myslila, že se jmenuje Josef — — —

Emma. Ach, Bože, ty myslíš Josefa Tichých, co jsem s ním dříve mluvila — — —

Františka. No ano . . . Koho jiného?

Emma. Vždyť jsem ti přec posledně povídala, že ho už nechci.

Františka. Pravda, už se pamatuji, a také jsi mi povídala, že mluvíš s nějakým pánem.

Emma kývá hlavou.

Františka. A toho si budeš brát? Emma opět kývá hlavou. A kdo je to?

Emma zase se ohlédne. No, pan Karel . . .

Františka. Jaký pan Karel?

Emma. Ale — — váš — —

Františka spráskne ruce. Náš? Pan inženýr? Holka, ty jsi se zbláznila.

Emma. Nic jsem se nezbláznila. Pravda je to, uvidíš. Ale poslouchej, Fany, ani muk! Víš, slečna Anna ještě nic neví.

Františka. To věřím. Až se to doví, budeš mít po svatbě. Ta to nikdy nedovolí.

Emma. Dovolí — nedovolí. — Karel mně včera svatosvatě slíbil, že si mne vezme.

Františka kroutí hlavou. Já jsem jako u vidění. A jak jsi se s ním, prosím tě, seznámila?

Emma. No, několikrát mne viděl, když jsem zde šila, a pak jsme se často potkávali, když jsem šla večer ze šití, a to mne vždy pozdravoval.

Františka. A co dál?

Emma. Jednou hrozně pršelo, a já šla bez deštníku. Potkali jsme se, a on se nabídl, že mne doprovodí.

Františka. To všechno ještě nic není.

Emma. Všechno ne, ale to ostatní už přišlo samo sebou. Slovo dalo slovo, a než jsme došli k domovu, nabídl mi, že mně bude půjčovat knihy. Litoval mne, že jsem zde tak sama.

Františka se smíchem. Sama . . . Jen žes měla vždy nějakého milovníka . . . ha-ha-ha — kdyby to tak věděl — —

Emma. Milovníka, jak to jen můžeš říci? Byli to skoro vesměs hoši od nás. Ostatně, i kdyby, nebylo by to nic zlého. U nás v šití nebylo ani jediné děvče bez milého. Víš, Fany, já jsem hlavně proto přišla, abys na mne nic nepovídala, až se slečna o naší známosti doví — ani jí, ani Karlovi, slib mi to.

Františka. I co bych říkala . . . já ti štěstí kazit nebudu. Vždyť jsme krajanky. Ostatně to tak jisté ještě nemáš — — —

Emma. A já se nebojím. Karel splní, co slíbil. Myslí to vážně. Na jeho naléhání musila jsem vystoupit ze šití, dá prý mne učit. To mne, upřímně řečeno, mnoho netěší — nikdy jsem se ráda neučila, ale co? Já si s tím moc hlavu lámat nebudu. Jen až budu mít pěkné šaty, však já se těm paničkám už vyrovnám. Podívá se zálibně do zrcadla. Ona taky každá z nich není žádný Šalamoun — —

Františka se smíchem. To máš pravdu! A k tomu je ještě málokterá tak hezká jako ty — Ale nevím, nevím... Panu inženýrovi se nedivím, že se do tebe zamiloval, ale co tomu řekne milostslečna?

Emma krčí rameny. Jaká pomoc, to ať si Karel vyřídí, jak bude chtít. Ale teď už musím jít. — Tak s bohem, a nezapomeň, cos mně slíbila — —

Františka. Nestarej se. Ale ani tomu nemohu věřit. Vyprovází Emmu ke dveřím. — Kdo by to byl do pana inženýra řekl? Myslila jsem vždy, že ženské nemůže vystát, mne si nikdy ani nevšiml.

Emma ve dveřích se smíchem. Takoví se nejspíš lapí, to si pamatuj. Tak s bohem! Odejde.

Františka vyprovodí Emmu, pak se vrátí.

Františka opět prostírá. Má ta Emča štěstí — ale ona to umí! Když na ni někdo cizí promluví, sklopí oči a dělá svatouška, a zatím má za ušima. Zastaví se. Mám to na ni říci? Ale ne, ať je jednou také chudá holka šťastná! Prostírá.

Jaroslav v černých spodcích a rozepiaté vestě, v ruce drží bílou kravatu. Ve dveřích v pravo. Fanynko, je slečna doma?

Františka. Ne, milostslečna se ještě nevrátila.

Jaroslav. A kdo pak se ptá na „milostslečnu"; myslím Kamilu.

Františka. Také slečna Kamila ještě nepřišla.

Jaroslav. Ale vždyť jsem zde slyšel hovořit?!

Františka. To zde byla moje kamarádka Emma, co zde někdy šije — —

Jaroslav. Ah, krásná Emma — škoda, že jsem jí neviděl —

Františka. Krásná — — hm — — Je hezká, ale všem snad krásu nepobrala! —

Jaroslav vezme ji ze zadu kolem pasu. Má pravdu, Fanynko, jiné jsou také hezké. Chce ji políbit.

Františka se mu vytrhne. Ale, mladý pane —

Jaroslav. No, co tak křičí, jako by ji na vidličky bral?

Františka. Proč mne nenecháte?

Jaroslav. No, vždyť snad není tak zle — — A neví, kam Kamila šla?

Františka. Slečna šla před pátou do piana.

Jaroslav podívá se na hodiny. To by ale už měla být zpátky, je hnedle půl sedmé.

Františka. Ba, vrátí-li se milostslečna dřív, bude mít o slečinku strach, jako minule.

Jaroslav sedne na židli. Byla tak dobrá, Fanynko, zapla mi kravatu —

Františka. Neměla bych, hněvám se na vás — —

Jaroslav. Co pak jsem jí už někdy ublížil?

Františka jde a zapíná mu kravatu. Jen se nedělejte — — vy neviňátko — — Tak, už je to.

Jaroslav vyskočí, chytne ji do náruči a políbí.

Františka vykřikne. Ale to už je...! Jak přijde milostslečna, hned jí to řeknu.

Jaroslav. Však ona si to rozmyslí — — Koukla, co jí dám. Přinese z pokoje, odkud vyšel, elegantní kravatu. To jsem koupil pro ni — — no, nelíbí se jí?

Františka. Jé, ta je krásná — —

Jaroslav. A jak jí bude slušet — Okázala — — — Dá jí kravatu na krk a vede ji k zrcadlu. Tak se podívala — — Při tom ji zas políbí.

Františka. Ale, mladý pane — —

Jaroslav. No — no — však ji neukousnu — — Zvoní se.

Františka sundá rychle kravatu a strká ji do kapsy. Někdo zvoní — Odchází.

Jaroslav. Je-li to Kamila, ať jde sem. Odejde do svého pokoje a vykukuje ze dveří.

Františka. Dobře — — Zvonění se opakuje a to tak, že nepřestává. To je slečna Kamila, tak nikdo nezvoní než ona. Vytáhne kravatu, pečlivě ji složí a pak odejde.

Kamila v podzimním, hezkém, ale prostém kostymu, velký klobouk, noty v pouzdru, k *Jaroslavovi,* vycházejícímu ze svého pokoje. Ty mně prý něco chceš, Slávo — —

Jaroslav. Chtěl jsem se jen optat, zdali jsi se přece nerozmyslila —

Kamila. Stran čeho?

Jaroslav. Nu, stran dnešního soirée — — Mohla bys ještě jít —

Kamila odhodí noty a svléká rukavice. Co ti to napadá — dobře víš, že ve starých šatech nepůjdu — —

Jaroslav. Ale to je dětinství — — tak pěkně ti předešlé slušely — — —

Kamila. Prosím tě, nemluv, tomu ty nerozumíš —

Jaroslav. Když je děvče tak krásné jako ty, může mít pořád tytéž šaty, a přece se budou tanečníci o ni drát — — —

Kamila. Ach, nepovídej — — není to pravda. Kdo tančil nejvíc v posledním soirée? Lída Novotná. A proč? Protože měla nejskvostnější toiletu — —

Jaroslav. Ó ne — proto ne — —

Kamila svléká jupku a sundává klobouk. A proč tedy? Snad nebudeš tvrdit, že byla nejhezčí?

Jaroslav. To ne — — ale víš, ona je tak velká, štíhlá, elegantní — — celý sál se po ní točí — —

Kamila. A vy se při tom přiživujete — — Oh, jak je to všechno hloupé! Sedne na pohovku, dá ruce za hlavu a dívá se do stropu.

Jaroslav. Ty si přece nemůžeš naříkat, Kamilo; jsi stále obklopena tanečníky.

Kamila. Ano, vím, že se mužům líbím — — ale ty ženské, jak ty po mně předešle koukaly, že jsem měla tytéž šaty, co loni — — Milka Šebestová mně dokonce při čtverylce řekla: „Ty umíš šetřit, já už nikdy nemohu podruhé vzít šaty do soirée, celé je vždy zkazím.“ A dnes bych je měla vzít zase — — snad jen s jinými

stuhami — oh ne . . . Pokud mně teta nekoupí novou toiletu, nepůjdu ani na krok — — —

Jaroslav. Je pravda, také ti mohla koupit nové šaty — Já vůbec nechápu, nač teta tak lakotí — — Do hrobu ty peníze přece nevezme, a mimo nás nemá nikoho. Zbude-li nám méně, bude to jen naše škoda . . . Jako příkladně mně — dává mně deset korun měsíčně na útratu — — Co je to? K smíchu! Co pak s tím mohu vyjít? Dnes je desátého, a já nemám ani celou korunu — —

Kamila. A co jsi kupoval?

Jaroslav stojí před zrcadlem, zapíná vestu a rovná si kravatu. Kupoval — — Ty jsi dobrá — Co pak se může za deset korun koupit? Jdeš jednou nebo dvakrát do kavárny, nějaké to cigaro, nová kravata — a jsi hotova — — Obrátí se ke Kamile. Poslouchej, Kamilko, nemohla bys mně pět korun půjčit? Musil bych říci Karlovi, a ten by mně udělal takové kázání, že by mně celý večer zkazil — —

Kamila sáhne do kapsy, vyndá tobolku a podá Jaroslavovi dva zlatníky. Zde vezmi, to je vše, co mám — — —

Jaroslav vezme je a směje se. To také není mnoho — —

Kamila. Eh, je to všechno mizerie — — Takové bídné živoření. — A pořád jen poslouchat: „Práce — povinnost — —“ Mně se někdy zdá, že se v tom zalknu. Vyskočí a nervosně přechází. Když si pomyslím, jak jiní žijí — samá rozkoš, samá zábava — Nejkrásnější léta mně uplynou, a já ani nebudu vědět, že jsem žila.

Jaroslav. Počkej jen, až já budu plnoletý! Budu moci pak vším právem žádat, aby nám vydány byly účty z jmění otcova —

Kamila mávne rukou. Vždyť víš, že po otci nic nezbylo —

Jaroslav. Paprlapap. To ať teta namlouvá někomu jinému, já tomu nevěřím — —

Kamila. Ptala jsem se nedávno Karla, a ten to také potvrdil.

Jaroslav. Karel je zrovna takový jako teta — — Ostatně mu také bude teprve příští měsíc čtyřiadvacet let — možná, že sám nic neví.

Kamila. A ty vskutku myslíš, že něco zbylo?

Jaroslav. To přece leží na bíle dni. Otec dostal jistě tolik, ne-li víc, jako teta Anna, a ta má nejméně osmdesát tisíc — —

Kamila. To je pravda; a přece myslím, že nám otec ničeho nezanechal — — Mně alespoň teta stále káže: „Buď pilná, jmění žádného nemáš — — hleď, ať se v mládí něčemu naučíš — — bude ti to třeba jednou dobré — —“ A mně je to všechno tak protivné, že bych nejraději z toho utekla — — — Přechází, pak se u Jaroslava zastaví. Víš, Slávo, kdybych věděla jistě, že ničeho nemáme, věděla bych, co bych učinila — — —

Jaroslav opět u zrcadla. No?

Kamila. Neohlížela bych se na nic a odjela bych do Paříže —

Jaroslav. A co tam?

Kamila. Hlas mám, ošklivá nejsem — vystupovala bych v nějakém elegantním chantánu.

Jaroslav se rychle obrátí. To je skvostná myšlenka! A víš, kdyby se ti dobře vedlo, přijel bych za tebou a dělal bych ti impresaria — — — Ale jak ti to jen napadlo?

Kamila. Seznámila jsem se šťastnou náhodou s jedním hudebním agentem. Ten mně slibuje hory doly, odhodlám-li se k tomu. Tišeji. Dnes jsem s ním zase mluvila. Ale, Slávo, ani muk před tetou —

Jaroslav. Neměj strachu. Se smíchem. Ta by vyvalovala oči — to bych chtěl vidět — ha-ha-ha! Ale teď musím jít — — Tak s bohem, Kamilko, měj se dobře, tys feš holka, jen co je pravda — Mám z tebe radost — — Obejme ji. Tetě vyřiď, že jsem se musil stavit ještě v „ačesu". Jsem rád, že je pryč; to by zase bylo sáhodlouhé napomínání, abych moc nepil a přišel v čas domů, a tak dále.

Kamila. Ty šťastný, budeš se bavit, a já — — — já budu musit poslouchat nudné hovory tetiny s panem radou —

Jaroslav. Pravda — je středa — přijde dnes k večeři — Chudáčku, to ovšem bude špatná zábava — — — A Karel je taky takový suchý patron.

Kamila. Poslouchej, Slávku, já na Karla něco vím — —

Jaroslav. Co pak?

Kamila. Je zamilován —

Jaroslav. Ale! — Jak to víš?

Kamila. Předevčírem k večeru přišel sem pan rada. Bylo mně to divné, protože mezi týdnem málokdy přichází. Také teta byla patrně překvapena a poslala mě brzy z pokoje. Odešla jsem, ale tiše jsem se vrátila a poslouchala za dveřmi, co si povídají —

Jaroslav. Snad jí nevyznával lásku? Směje se.

Kamila. Nemluv hlouposti. Čtyřicetileté už nikdo nevyznává lásku — — Týkalo se to Karla. Vyrozuměla jsem, že se pan rada dověděl, že Karel má známost s nějakou šičkou —

Jaroslav. I vida svatouška — A mne pořád napomíná, abych se nespouštěl, že se musíme držet, abychom tetě za vše, co pro nás udělala, nepůsobili zármutku, a podobné nesmysly.

Kamila. Karel je v tom ohledu k nevystání. Tohle věčné připomínání vděčnosti je věru nesnesitelné! Proč se nás ujala, bylo-li to něco tak obtížného? Snad by nás byl také někdo jiný vychoval, zvlášť jestli po rodičích zbyly peníze — — a jak jsi řekl, je to skoro jisté, že zbyly, vždyť zemřeli oba tak mladí — — Ale možná dost, že je nechtěla vydat, a že si při nás ještě přispořila — —

Jaroslav. To nemyslím. Teta je hodná, to bys jí křivdila; jen kdyby tak trochu chtěla rozumět požadavkům mládí —

Kamila. Mně je přímo nesnesitelná. Každé její slovo mě dráždí. Ta její „dokonalost" mně bouří krev. Byla bych radši, kdyby mne někdy hodně vyplísnila a pak se zase se mnou zasmála, ale ta věčná umírněnost, to houževnaté ulpění na plnění všech možných a nemožných povinností, to je přímo hrozné! Ó, že jsme tak brzo osiřeli! Kdyby nám alespoň maminka byla ostala, ale oba — — oba — — Zapláče.

Jaroslav. K čemu se rozčiluješ? To se už nedá změnit — proč si tím tedy kazit život? A život je tak krásný — —

Kamila prudce. Krásný pro toho, kdo ho může užít. Ale také já chci mít svůj podíl na něm a budu ho mít, tak či onak — — Zvoní se.

Jaroslav. To je teta. Tím povídáním jsem uvíz' doma. Teď už nemohu odejít, aniž bych jí dal s bohem. Přijdu se ještě rozloučit. Odchází.

Kamila. A já si udělám také hezký večer. Zůstanu ve svém pokoji a budu číst francouzský román.

Jaroslav. Kdes ho vzala?

Kamila. Předplatila jsem se v půjčovně. Mám už po krk těch nudných klassiků, kterými mne teta pořád krmila.

Jaroslav ve dveřích. Ty's geniální děvče. Šeptá. Až budeš mít něco hodně pikantního, tak mi to půjč — — ano?

Kamila běží k němu, rovněž tiše. Dnes jsem si přinesla „Miláčka". Jak ho přečtu, hned ti ho dám, ale musíš si pospíšit, abych si mohla přinést zase něco jiného.

Jaroslav. A kdy to všechno čteš?

Kamila. V noci; kupuji si svíčky, aby teta ničeho nepoznala . . . ale pst — — mně se zdá, že přichází. *Jaroslav* rychle zmizí ve dveřích, *Kamila* bere klobouk, kabátek a noty a chce rovněž odejít, v tom vejde *Anna.*

Kamila jde ke dveřím. Dobrý večer, teto.

Anna bez klobouku, v šedých procházkových šatech, zadívá se zkoumavě na Kamilu. Proč pak jsi nebyla v hodině, Kamilko?

Kamila zmateně. V hodině? Pohodí hlavou. Bolela mne hlava.

Anna. Pak jsi však měla přijít domů. Kde jsi vlastně byla?

Kamila. Procházela jsem se.

Anna. Ale, milé dítě, vždyť víš, že to nemám ráda, když chodíš sama po ulici. Mělas přijít domů, a já bych byla šla s tebou, anebo bych byla poslala Františku.

Kamila. To nestálo za to, chodila jsem jen chvíli.

Anna. Chvíli? Vždyť Františka řekla, žes nedávno přišla. Proč mne přelháváš, Kamilo?

Kamila vybuchne. Ale to je hrozné, vždyť jsem jako pod policejním dohledem — —

Anna. Co to mluvíš?

Kamila. A není to snad pravda? Jdeš mne špehovat, jsem-li v hodině — —

Anna stále klidně. To se mýlíš. Potkala jsem Mařenku Kalinovu, a ta se mne ptala, co ti chybí, žes nepřišla. Tak jsem se to dověděla — — —

Kamila k sobě. Husa! Nahlas. A doma se vyptáváš Františky, kdy jsem se vrátila — —

Anna. Jen proto, že to je má povinnost; ze žádného vyzvědačství. Pokud jsi u mne, musím vždy vědět, kde jsi a co děláš — —

Kamila. Nejsem dítě — je mně osmnáct let — Mařka Kalinová je mladší a chodí, kam chce.

Anna. Mařenka má rodiče, to je něco jiného. Jsou-li s tím srozuměni, nedá se nic namítat. Tys sirotek, všechna zodpovědnost padá na mne, která jsem se ujala tvého vychování. Nesmím ti vše povolit, ani kdybych chtěla. Pokud ti nebude čtyřiadvacet let —

Kamila dá se do smíchu. Čtyřiadvacet let — To už budu tak stará, že mne už dávno všechno omrzí.

Anna. Nemluv tak, Kamilo. Vezme ji za ruku. Hleď, vždyť já to myslím s tebou tak dobře — — Co mohu, ráda ti dovolím; ale nemohu dopustit, abys sama po ulicích běhala, to se naprosto nesluší.

Kamila. Milá teto, teď jsou jiné časy. Co dříve bývalo neslušné, nad tím se teď nikdo nepozastavuje. Ženy se konečně vymanily z toho snižujícího otroctví, které je dříve krok za krokem stíhalo. Jsou volny — a také své volnosti užívají! Tomu už budeš musit zvykat —

Anna. Nejsem tak zpátečnická, za jakou mne máš, a vítám jistě každý pokrok, jehož se ženy domohly; ale nikdo mne nepřinutí, abych se obdivovala buršikosnímu chování, v němž si nyní mladé dívky libují, a pokud bude v mé moci, nedopustím, abys ty si je přisvojila — — Vejde *Jaroslav.*

Jaroslav vesele. Dobrý večer, tetičko! Jde a líbá Anně ruku.

Anna. Dobrý večer, hochu — — Ach, už zase v plné parádě! — Ukaž se — — ukaž . . . No, hezky ti to sluší —

Jaroslav. Viď — a jak se ti líbí má chrysantéma?

Anna se směje. Pro můj vkus je trochu veliká —

Jaroslav. Čím větší, tím lepší —

Anna. Taková malá kytička fialek anebo pěkný karafiát, jak se druhdy nosíval, byl po mém zdání mnohem hezčí a také případnější do knoflíkové dírky.

Jaroslav. Ó, ne — — ten dělal malý effekt, kdežto taková chrysantéma padne hned pořádně do oka. Dívá se do zrcadla.

Anna. To je pravda, tu nelze přehlédnout —

Jaroslav. To si myslím. Ale teď už musím jít. S bohem, tetičko. Líbá Anně ruku.

Anna ho políbí. S bohem, Slávku, bav se dobře a dej pozor, ať se neuhřeješ — —

Jaroslav. — a nenastydneš, já už vím, tetičko. S bohem, s bohem! Rychle odchází. Na zdar, Kamoušku! Odejde.

Anna s úsměvem. To je pudivítr — — —

Kamila. Bože, jak šťastni jsou tihle muži! — Užívají světa plnými doušky — —

Anna. A odpykávají někdy těžce nezkrocené radovánky, velmi těžce. Vejde *Karel.*

Anna. I hleďme, Karel! Ani jsem nevěděla, že's už doma.

Karel líbá jí ruku i tvář. Teď jsem přišel, setkal jsem se ve dveřích s Jaroslavem. Na zdar, Kamilo, jak se máš?

Kamila ironicky. Výborně, jako vždy — — Odchází.

Karel hledí za ní. Co pak jí zase chybí?

Anna. Je mrzutá, že nechci dovolit, aby sama chodila po procházkách. S povzdechem. Je to kříž s tím děvčetem, je stále nespokojená a plná nároků.

Karel. Prosím tě, tetičko, měj s ní jen trpělivost, je mladá; jistě později uzná, že to s ní dobře myslíš — — —

Anna sedne na pohovku a dívá se na *Karla.* Jsi tedy přesvědčen, že to s vámi vždy dobře myslím, není-li pravda?

Karel. Jaká to otázka!

Anna. Jsem ráda, že to uznáváš. Usnadňuješ mi velice těžký úkol, který na mne čeká — —

Karel. Co tím myslíš — — nerozumím ti — —

Anna. Pojď, sedni si ke mně. *Karel* sedne k ní, *Anna* jej vezme za ruku. Nemáš mi nic co říci, Karle?

Karel poněkud v rozpacích. Nevím, vskutku — — —

Anna. Hleď, Karle, od malička bývala jsem tvojí důvěrnicí, a myslím, že jsem se vždy snažila, abych tvé důvěry byla hodna.

Karel vezme její ruku a políbí ji, vesele. Zajisté, ty's nejlepší ze všech tetiček! A nejen to, ale vždy byla's ochotna pomáhati mi radou a skutkem ve všech trampotách, s nimiž jsem se ti svěřil. Nezapomenu nikdy, jak jsi mne vždy uchlácholila, kdykoliv mne nějaká pohroma stihla: Víš, tehdy, když jsem byl tak strašně nešťasten, že jsem svému zamilovanému koníkovi zlámal nohu, a ty's mu ji tak opatrně slepila, že nebylo nejmenšího znát? *Anna* kývá hlavou a usmívá se. Anebo, když jsem se ti jednou s těžkým srdcem svěřil, že se bojím „nedostatečné“ z botaniky, jak jsi se celé večery se mnou učila, až jsme to šťastně přivedli na „dobrou“. Směje se.

Anna. Ano, ano, na vše se pamatuji, na všechny ty malé a větší nehody, které tě kdy stihly a jež všechny, bohudíky, lehce minuly, nezanechavše zlých následků. Kéž by též mrak, jenž se nyní nad tebou vznáší, šťastně přelétl — —

Karel. Ty mne lekáš — — co se děje?

Anna. Nechceš se přiznat, nuže dobře, řeknu ti vše sama. Vím o tvé známosti, Karle — — —

Karel uleknut. Co pravíš?

Anna. Z tvého leknutí soudím, že tušíš, jak bolestně se mne zpráva ta dotkla — —

Karel vzpamatuje se. To nikoliv. Neupírám, že jsem překvapen, že to víš, ale nechápu, proč by tě to rmoutilo — leda snad, že jsem ti to zamlčel. Nechtěl jsem ti však dříve nic říci, až sám budu přesvědčen, že miluji Emmu tak, že bez ní nemohu žíti — — —

Anna radostně. Nejsi tedy dosud nijak vázán?

Karel. Přece, milá teto. Dal jsem včera Emmě čestné slovo, že si ji vezmu, a čekal jsem jen na vhodnou příležitost, abych ti to řekl.

Anna. Ta se ti právě nyní naskytla, proč jsi jí nepoužil?

Karel. Nechtěl jsem tě večer rozčilit — — —

Anna. Vidíš, že's věděl, že mne tvá zpráva rozčilí.

Karel. Ovšem, vždyť znám tvou starostlivost o mne. Emma je

ovšem děvče chudé, ale tak líbezné, že, jak tě znám, věru nebudeš proto, že je Emma chudá, proti naší známosti.

Anna. Znáš mne dobře. A kdyby tvá Emma neměla jiné vady než tu, že není bohata, požehnala bych s radostí vašemu spojení; ale dověděla jsem se, bohužel, že pověst její není bezúhonná, a proto musím tě před ní varovati.

Karel vyskočí. Kdo se opovážil říci křivé slovo o Emmě?

Anna. Na tom nezáleží — —

Karel vášnivě. Opakuji, že chci vědět, kdo se dotkl tak podlým způsobem její cti?

Anna. Upokoj se, Karle. Povím ti vše, ač mne to velmi bolí, že já, která tě tak mám ráda, musím tě tak zarmoutit.

Karel přechází rozčileně. Ale ne — ne — ať řekl, co kdo chtěl, je to buď omyl anebo bídná pomluva — — Zastaví se u *Anny.*

Anna. Uvidíš. Jakmile jsem se dověděla, že máš vážnou známost s děvčetem, o němž mi bylo vyprávěno, že není tvé lásky hodno, jala jsem se blíže po něm pátrati — — —

Karel. Nemohla jsi se dověděti nic špatného — — Znám ji přes čtvrt roku, a nezpozoroval jsem ničeho, co by jen v nejmenším vrhalo nějaký stín na ni — —

Anna. Dovedla to opatrně před tebou skrýti. Já však se dověděla, že je to děvče lehkomyslné, které mělo před tebou již několik poměrů.

Karel. A to je vše, co proti ní .namítáš? Nestává se tak i při děvčatech z nejlepších rodin, že mívají jednu neb i více známostí před sňatkem?

Anna. Bývá to, ovšem, ale ani jim to není na prospěch; jenže dívky z našich vrstev bývají lépe střeženy, takže jim to nepřináší takové úhony jako Emmě, která je sama na sebe odkázána — a může dělat, co se jí líbí.

Karel. A odkud to všechno víš? ·

Anna. Nemám příčiny, proč bych ti to tajila. Vyptala jsem se na ni slečny Maceškové, v jejímž saloně šije.

Karel. A ta ti řekla — —

Anna. To, co jsem ti opakovala. Musím se přiznat, že jsem tím sama byla velmi překvapena. Nechtěla jsem ani uvěřit, že to tiché, krásné děvče —

Karel vzníceně. Je krásná, viď?

Anna. Ano, krásná — — Květ na bařině — —

Karel. Kdyby se přesadil do jiné půdy, viděla bys, jak kouzelně by se rozvinul — —

Anna. O tom nepochybuji, ale vím jistě, že by vydechoval jedovaté výpary, jimiž je prosycen — —

Karel. Jsi proti ní hrozně předpojata. Toho jsem se nenadál, že se dáš cizími řečmi tak ovládati — —

Anna. Mýlíš se — — Ačkoliv jsem tím, co jsem o ní slyšela, byla málo potěšena, předsevzala jsem si, že nestranně posuzovati budu tu, kterou tys uznal za hodnu své lásky. Vzpomínala jsem na

chvíle s ní ztrávené, když u nás šila, a musila jsem si říci, že an její mluva, ani chování se mně dost nelíbily. Vše prozrazuje duš málo ušlechtilou.

Karel. Musíš povážit, v jakých poměrech vyrostla. Musila se hned z mládí starat o svou existenci, nezbývalo jí času ani peněz na lepší vzdělání —

Anna. A ty bys chtěl spojit svůj osud s dívkou stojící tak hluboko pod tvojí úrovní?

Karel. Mám v plánu poslat Emmu asi na půl roku neb na rok do nějakého pensionátu, kde by se mohla tomu nejnutnějšímu přiučiti, další pak chtěl bych s ní sám studovati.

Anna. Také jsem na to myslila, ale po zralém uvážení dospěla jsem k přesvědčení, že by to bylo marné. Neklamu se, Karle, Emma není z těch bytostí, které chtějí a mohou se zušlechtit. Věř mi, že jsem promyslila vše dobře, než jsem se odhodlala pronésti o ní tento úsudek, o němž vím, že tě hluboce raní, a pro nějž, možná, ztratím tvoji lásku. Byla to však má povinnost, a té jsem vždy dostála, ač někdy s velkými obětmi.

Karel. A co žádáš na mně? Abych se Emmy zřekl? Ne, to raději chtěj můj život — —

Anna. Ničeho na tobě nežádám. Za čtyři neděle jsi plnoletým, pánem svých skutků. Jen tě snažně prosím, abys dobře uvážil, co podnikáš; jde o celý život, pamatuj na to — —

Karel. Život bez Emmy je pro mne bez ceny. Raději s ní být nešťastným, než bez ní živořit.

Anna. Nevíš, co mluvíš — — Vášeň tě zaslepuje — —

Karel. A ty, která jsi nikdy nemilovala, nevíš, jakou oběť na mně žádáš — — —

Anna vzrušeně. A kdo ti řekl, že jsem nikdy nemilovala? Opět klidně. Milý hochu, já také jsem byla mladá, a také jsem poznala lásku. A moje láska byla bezúhonná, a vidíš, zřekla jsem se jí dobrovolně.

Karel. Toho věru nechápu.

Anna. Vysvětlím ti to. Bylo mně dvacet let, a byla jsem zasnoubena s mužem čestným a vší lásky hodným — — ale proč bych ti toho neřekla: byl to Pokorný, jenž, jak víš, mi zůstal drahým přítelem až do dneška. Za půl roku jsme měli slavit svatbu, když jste náhle krutým osudem byli oloupeni o svoje rodiče. Zbyla jsem vám jedině já . . . Ačkoliv jsem byla tak mladá, chápala jsem, že se musím rozhodnout: buď jít za svým štěstím a přenechati vás cizím lidem, anebo zříci se ho a ujmouti se vás. Ty boje, které jsem prodělala, nevypovím nikomu. Stokráte bouřilo moje nitro při pomyšlení, že se mám obětovati, a přece vždy, kdykoliv jsem pohlédla na vás, ubohé siroty, cítila jsem, že vás nesmím opustit.

Karel uchopí ji do náruči. Teto, jak se ti kdy odměníme za tvoji šlechetnost!

Anna. Nemluv o tom. Mojí jedinou odměnou bude, uvidím-li,

že jste šťastni, že jsem neobětovala nadarmo štěstí své a štěstí tak hodného člověka — —

Karel přechází rozčileně. Ale já bez Emmy nemohu být šťasten, nemohu — — —

Anna. Poslyš, Karle, řekla jsem, že tě nebudu k ničemu přemlouvat, ale povím ti příběh, který se udál za mé mladosti. Mladý zámožný muž, asi v tvých letech, zamiloval se do dívky, kterou si přes všecko bránění rodičů vzal. Roztržka se synem připravila rodiče předčasně do hrobu. A Bůh je miloval, že je povolal k sobě, neboť kdyby byli žili o několik let déle, byli by zažili jen samé trápení. Žena jejich syna utratila v krátkém čase veškeré jmění manželovo a pak utekla s milencem, zanechavši mužovi tři malé děti — — — Muž se v zoufalství zastřelil — — Zakryje si rukou tvář a zaštká.

Karel vida její pohnutí. O kom to mluvíš, teto?

Anna osuší si oči a pohlédne pevně na něho. O tvém otci!

Karel. Co pravíš? O mém otci? — — Ale to není možné; vždyť jsi nám vždy říkávala, že zemřel po tyfu, jako naše matka —

Anna. Doufala jsem, že tuto bolestnou stránku vašeho života navždy před vámi utajím. Ty's mne však svým chováním přinutil, abych nazvedla roušku s tajemného dramatu tvých rodičů —

Karel. Zastřelil se, oh — — a co matka? Zemřela? Či je snad živa?

Anna. pokrčí rameny. Nevím. Neslyšela jsem o ní nikdy více —

Karel. Ó, to je hrozné — — to je hrozné — — Klesne na židli a pláče.

Anna jde k němu a hladí ho. Ubohý hochu — — Jak je ten život krutý — — Tobě, svému miláčku, musila jsem připravit tolik bolesti — — ale nebylo pomoci — Venku se zazvoní. Kdo to? Naslouchá. To je rada Pokorný — — jde k večeři — — —

Karel. Promiň, milá teto, že odejdu. Nemohu s ním trávit dnešní večer, a také Kamila by zpozorovala moje rozechvění — — půjdu se projít — —

Anna. Jdi, milé dítě, a utiš se. Život zasazuje nám někdy takové rány, že pod nimi klesáme až k zemi, a přece, jsme-li bez viny, vztyčujeme záhy zase čela z prachu a obracíme je s důvěrou ku hvězdám. Políbí ho a doprovodí ke dveřím v levo. Karel odejde. Klepe se.

Anna. Volno!

Pokorný vejde. Dobrý večer.

Anna jde mu vstříc a podává mu ruku. Vítám vás, milý příteli — — Posaďte se. Sedne si na pohovku.

Pokorný sedá do nízké lenošky blíže pohovky, dívá se chvíli na Annu, pak potřese hlavou. Pochodila jste špatně, vidím to na vás —

Anna. Ah ano, špatně, velmi špatně — —

Pokorný. Nu, a co říkal Karel?

Anna pokrčí rameny. Prosím vás, jako každý zamilovaný: nechce o chybách své milenky ani slyšet.

Pokorný. Nu, ovšem — ovšem — — — to je pochopitelno — — Je vášní zaslepen — — Ale proto nesmíte hned ztrácet naději. Karel je moudrý, rozšafný mladý muž, který, upozorněn, dovede rozeznat laciné pozlátko od ryzího zlata.

Anna. Nevím — nevím.

Pokorný. A pak, vždyť vás tolik ctí a miluje. Až pozná, že se pro jeho známost trápíte, jistě jí brzy zanechá —

Anna. Chtěla bych tomu věřit, ale nemohu. Karel je zrovna takový, jako byl jeho otec — — Ten si rodičů také vážil a měl je opravdu rád, a víte sám, když se zamiloval, že všechny jejich horoucí prosby byly marny —

Pokorný. Kdo by se toho byl nadál — — nikdy se na děvče ani nepodíval — — stále byl ve svých pracích — —

Anna. Dělám si proto nyní výčitky. Měla jsem jej více posílat do světa, ale já byla ráda, že nedbá těch planých zábav, a nyní vidím, že jsem velmi chybila.

Pokorný. To jsou, odpusťte, přepiaté vrtochy. Kdyby se byl chtěl bavit, byla byste mu nebránila, jako Jaroslavovi nebráníte —

Anna. Tomu snad zase až příliš povoluji... Milý příteli, čím dále, tím více cítím, jak těžký úkol jsem na se vzala, když jsem se ujala těch osiřelých dětí. Pokud byly malé, bylo to i při vší práci a starosti o jejich zdraví poměrně lehké, ale nyní, co dospívají, klíčí ve mně pochyby, zdali jsem byla dosti způsobilá k té nesnadné úloze - - — —

Pokorný. Vy — ne dosti způsobilá? Rád bych věděl, zdali by některá matka — ne ta jejich lehkomyslná, ale matka vzorná — byla se mohla o ně lépe starat — —

Anna zamyšleně. Matka — — — V tom, myslím, leží vše. Milovala jsem je, obětovala jsem se jim, ale nebyla jsem jejich matka. Nedovedla jsem je tak vychovati, jak bych si byla přála.

Pokorný. Podle vaší theorie by každá matka musila vychovat své děti v dokonalé lidi. Dobře víte, že tomu tak není —

Anna. To jsem nechtěla říci. Tvrdím jen, že matka nejspíše dovede na dítě působiti, a věřím, že kdyby ty děti byly moje, že by byly jiné.

Pokorný. Nechápu, jak jste přišla na podobné myšlenky —

Anna. Mnoho jsem o tom přemítala a dospěla jsem ku přesvědčení, že mezi matkou a dětmi je tajemné fluidum, které je asi hlavní součástí citu, jenž je k sobě víže —

Pokorný. Nu, ovšem; je to táž krev — —

Anna. Ano, táž krev, která mezi těmi bytostmi udržuje tajemný proud, jenž stále vibruje. Toho kontaktu mezi námi není. Víte, že jsem si dala všemožnou práci, abych je všechny tři vedla ke všemu dobrému a ušlechtilému, ale často s lítostí pozoruji, že výsledek neodpovídá mému snažení. Ještě nejlépe dařilo se mi s Karlem. Je to snad tím, že zdědil nejvíce vlastností po otci, čímž je mně ovšem mnohem příbuznější. Jaroslav je mně již vzdálenější, a Kamila — ta je celá matka — — — tím je řečeno vše. Z toho děvčete mám

strach. Pozoruji s hrůzou, jaká propast se stále mezi námi šíří, a marně se namáhám ji svou láskou a shovívavostí překlenouti.

Pokorný. Pozoruji to též — — Kamila je vskutku čím dále záhadnější.

Anna. A já právě doufala, že v Kamile si vychovám přítelkyni, ba snad i dceru. Byla půl roku, když jsem ji odnášela v náručí z otcovského domu, kde nebylo již nikoho, kdo by se o toho malého broučka staral. Ve dne v noci hlídala jsem ji, a když jí to nejmenší chybělo, byla jsem k nepotěšení. Ale hned při malinkém děvčátku pozorovala jsem nepěkné vlastnosti, které jsem se marně snažila vyhladiti. A také záhy jsem poznala, že mne dítě nemá rádo. Kdežto Karel lpěl na každém mém slově a vždy se snažil, aby mne nezarmoutil, vyhledávala Kamila jako schválně vždy to, o čem tušila, že mne zamrzí neb raní. Dlouho nechtěla jsem si to sama přiznat, že to dítě chová ke mně vrozenou antipatii, ale konečně musila jsem tomu uvěřiti.

Pokorný. To snad ani není možné —

Anna. Jak jinak vysvětlil byste mi její chování ke mně?

Pokorný. Vaše povahy jsou jako dva protilehlé póly — — — Vy jste umírněná, klidná, plná ohledů ke všemu, co vás obklopuje — Kamila je vznětlivá, temperamentní jako bouře; takové povahy se špatně snášejí.

Anna. Nebyla jsem vždy tak klidná, snad se pamatujete? A také dovedu chápati povahu jinou. Co však je mně divné, je to, že ač jsem Kamilu od maličkosti nabádala k umírněnosti a ušlechtilosti, je přece taková divoká, nezkrotná — —

Pokorný. To lze těžko přemáhat, to má v krvi — —

Anna. Ano, jako nelásku ke mně — Přejede si rukou čelo. Do jakého neutěšeného hovoru jsme se to však zabrali, a večeře se nám zatím vysuší. Vstane. Ale mně je vždy velikým ulehčením, když si s vámi pohovořím o svých starostech. Vždyť jste jediný, s nímž mohu promluviti o minulosti. Ani netušíte, jakou útěchou mně bylo, když jste před šesti léty byl přeložen do Prahy, a zapomenuv na všechny trpkosti, které jste k vůli mně zažil, opět jste mne vyhledal a věnoval mně své nezištné, obětavé přátelství.

Pokorný. Kdo ví, je-li tak zcela nezištné?

Anna s úsměvem. O tom nepochybuji.

Pokorný též s úsměvem. A nečiníte dobře. Nesmíte každého posuzovat podle sebe.

Anna. Jak to myslíte?

Pokorný. Že není každý schopen jako vy konati vše z tak čistých pohnutek, čímž ovšem věc nabude teprve ceny.

Anna. Chcete tím snad říci, že kdybychom něco šlechetného vykonali z pohnutek méně ušlechtilých, bylo by to bezcenné?

Pokorný. Bezcenné nikoliv, ale ne již tak vzácné. A také pochybuji, že by se to zcela vydařilo.

Anna se na něho zadívá.

Pokorný. O čem přemýšlíte?

Anna přejede si rukou čelo. Ah nic, jen tak — Ale nyní máme nejvyšší čas mysliti na večeři. Zazvoní. Vejde *Františka*. Řekni slečně Kamile, aby šla k večeři, a pak nos na stůl.

Františka. Ano, milostslečno. Odejde.

Pokorný vytáhne z náprsní kapsy knížku. Přinesl jsem vám novou publikaci. Vím, že vás podobné věci zajímají. Podá ji Anně.

Anna vezme knihu a dívá se do ní. Jak jste laskav. *Františka* vejde. Nu, co jest?

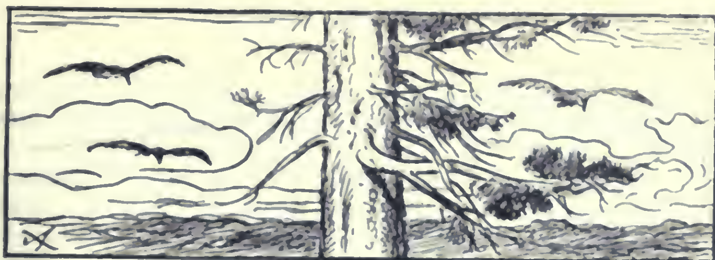
Františka. Slečna Kamila vzkazuje, že bude sama večeřet, bolí ji hlava.

Anna. Dobře. *Františka* odejde. Dovolte na okamžik, podívám se k ní. Odchází. V tom ozve se z Kamilina pokoje hlučná pieça na piano. *Anna* se zastaví, chvíli udiveně poslouchá, pak kývne hlavou a řekne k Pokornému. To je zase celá ona — Ah — Mávne rukou a jde ke stolu. Tak, prosím, sedněte si. Oba sedají ke stolu. *Františka* nese podnos s mísou.

Opona.

(Dokončení.)

Z. N. Gippius (Merežkovskaja):

Zrcadla.

Z ruského přeložil *Stanislav Minařík.*

I.

„Poslyšte, Rajviči, to si nemyslete: ta historie není skončena. Jsem výslovně poslán, abych vám řekl, že nemůže býti skončena. Budeme vás ještě soudit."

Jan zdvihl neklidně oči na kollegu. Oči jeho byly krátkozraké, černé a vypouklé.

„Jak, soudit?" pravil nesměle a jako by neslyšel.

„Uvidíte. Jako se vždy soudí. Možná, že po soudu vás vyloučíme z kollegiality, a vám pak bude přestoupiti na jiný ústav. Tak si to pamatujte, zítra přesně v osm hodin."

S těmito slovy Ignatij Samochin vstal, dávaje tím na jevo, že je rozmluva skončena, stáhl si bluzu z hrubého plátna a natáhl se pro čepici, na níž byl vpředu upevněn malý znak moskevské reálky. Samochin byl chlapec asi sedmnáctiletý, hubený, s vpadlou hrudí, dlouhým bledým obličejem, vždy vzrušeným a stařecky vypadajícím, třeba že ne nehezkým. Nevelké šedé oči dívaly se ostře a přímo z pod hustého, světlého obočí. Usmíval se často, ale jaksi jedním koutkem úst, beze všeho veselí a se zlostí.

Když vstal, Jan také vstal a uchopil ho za rukáv.

„Samochine . . . Poslyšte . . . Proč to? Probůh, není toho třeba. Vždyť znáte celou historii, a všichni ji znají. Byl jsem tehdy tak zamyšlen, že jsem ničeho neslyšel. Stává se mi to tak, nejsem zcela zdráv. Byl hluk, výkřiky — nic jsem neslyšel. A tu přistoupil ke mně náhle inspektor, uchopil mne za rameno a táže se: „Lebeděv a Chlopov také chodili? Ano?" Povídám: „Ano, ano." Tehdy bych byl na všechno odpovídal „ano". Nevěděl jsem ani, že Lebeděv a Chlopov chodili a že byli přistiženi, nevím ani teď, kam chodili. Jaký pak já jsem donašeč? Probůh, odpusťte mi, Samochine, a ať mi všichni odpustí. A nelze snad, aby mne nesoudili? Stejně odejdu z ústavu, postěhuji se se sestrou a babičkou do Petrohradu . . ."

Samochin vytrhl svůj rukáv, za nějž ho Jan chytil, a pravil opovržlivě:

„Jaký jste zbabělec, Rajviči! To je hanebnost, třásti se tak přede vším. Věřte, nedostavíte-li se zítra, budeme to považovat za hanebnost. A teď s bohem.“

„Ne, Samochine . . . Počkejte . . . Nejsem zbabělec. Nebo jsem třeba zbabělec, ale nebojím se toho, co vy si myslíte. No, vylučovat z kollegiality, no což? Vždyť stejně odjedu. Ale je to jen nespravedlivé, tento soud . . . Stydím se za vás, za sebe a za všechny . . . Což toho nelze prostě, tak nějak učinit?“

Prosebně složil ruce a díval se na kollegu. Ale ten pokrčil rameny, usmál se svým ošklivým křivým úsměvem, narazil si čepici a byl by asi odešel, kdyby se v téže chvíli neobjevila na prahu přijímacího pokojíčku, kde se odehrála rozmluva, dáma v capotu. Dáma byla hubená, s těkavýma hnědýma očima, ještě krásnýma. Okolo panenek byly oči světlé, jako by objímaly panenky žlutými kruhy.

„Tu je sestra,“ pravil Jan v rozpacích. „Ještě jste u mne, Samochine, nikdy nebyl. Poseďte. Tak dávno jsem čekal, že přijdete. Věro, to je můj kollega.“

Věra se vesele, téměř rozpustile usmála, podala Samochinovi ruku a ihned s ním počala žvatlat jako se starým známým.

„A tady je i babička,“ zvolala Věra, obracejíc se. „Pojďte, babičko. To není cizí. To je Jánův známý, přítel. Slyšíte?“

Samochin se obrátil. Do pokoje vešlo něco, čeho byl nikdy neviděl.

Malinká bytost, tak shrbená, že obličej měla úplně obrácený k podlaze, a záda se kulatěla vypoukle a hrozně, všechno bylo zabaleno do nějakých šátků. Ale hlava s řídkými šedivými vlasy, spletenými do copečků, byla nepokryta. Od nepoměrného hrbu se předek kartounových šatů vláčel, kdežto zadek se naopak nadzdvihl a odhaloval pohledu hedvábné punčochy malinové barvy. Babička vezla před sebou dřevěné kolečko, v jakých vozívají děti písek. Samochin pochopil, že jí kolečko pomáhá zachovávati rovnováhu, ale v prvé chvíli byl přece udiven. Přistoupil blíže, a uctivě se ukloniv, podal stařeně ruku.

Věra opakovala:

„Babičko, to je Ignatij Nikolajevič, zdraví vás . . .“ A protože stařena neodpovídala a nehýbala se, odtrhla její pravou ruku od kolečka a vložila ji do dlaně Ignatijovy.

Podíval se blíže do propadlé tváře a pochopil, že stojí proti bezcitné bytosti. Tato tvář, žlutá jako pergament, vyjadřovala klid a soustředěnost smrti. Zapadlé, uztrnulé oči, sotva proříznuté, jako skulinky, nedívaly se a neviděly. Studená ruka byla nehybna v ruce Ignatijově.

Zdálo se, že Věra ničeho nepozorovala. Mluvila s babičkou jako s živou a mořila ji. A náhle se pergamenový obličej stáhl, znetvořil se, otvor úst se otevřel, nějaký zvuk, nějaké nesrozumitelné slovo odtamtud vylítlo. Klid smrti byl porušen. Mimoděčný mráz přeběhl Ignatijovi po zádech.

„Babička byla lehce raněna mrtvicí a od té doby nemůže jasně

mluvit," objasnila Věra, jako by mluvila o nějaké všední věci. „Já jí však rozumím. Chcete do svého pokoje? Ano?" sklonila se k stařence. „Pojďme, dovedu vás. — A vidí špatně," dodala něžně, obrátila navykle a obratně stařenu, položila její ruce na kolečko, a brzo hvízdavý zvuk stařeniných střevíců — ona nezdvihala nohou od podlahy, když šla, — umlkl v temné chodbičce.

Jan stál jako dříve u stolu, sklopiv oči. Ignatij chvíli pomlčel.

„To je vaše babička?" tázal se.

„Ano," rychle pronesl Jan. „Je velmi stará."

„Má vědomí . . .?"

„Ne, nemá. Dávno už nemá. Jen před sestrou není třeba se o tom zmiňovat. Věra ji velmi miluje a nechce věřit, že už babička docela ztratila paměť."

„A nemluví?"

„Někdy mluví. Nějaké slovo řekne — a sama hlasitě opakuje."

„Žádá o něco?"

„Ne, řekne takové neběžné slovo. Včera šourala se s kolečkem; dlouho se šourala, já jsem pracoval, sestra nebyla doma. A náhle mluví, tak hlasitě, jako by vykřikla: „Slyšíte?. . . Slyšíte?" Několikrát to opakovala, velmi zřetelně. Myslil jsem, zdali se jí to nezdá, ale pak jsem pochopil, že ani sama neví, co jí vyklouzlo z úst."

„To dávno? Hned?"

„Ne, po trochách. Proto toho Věra také nepozoruje. Líto mi je jí."

„No, tak líto! A sestřička vaše . . . není vdána?"

„Ne, to je slečna."

„Ale, co zde dělám? Na shledanou, pane Rajviči. Pamatujte, zítra v osm, půl hodiny před vyučováním!"

Odcházeje, dodal:

„S takovou stařenou se táhnout do Petrohradu!"

„Sestře bude v Petrohradě veseleji, zde se nudí," trpitelsky pravil Jan. — „Poslyšte, Samochine . . ."

„Ale jste bohati, co?"

„Ne, nejsme bohati . . . Samochine, povídám, nešlo by to bez soudu? . . . Nač to, uvažte to."

„S bohem," zvolal Ignatij a vyšel, bouchnuv dveřmi.

Jan zůstal sám, sedl k svému starému psacímu stolu a tupě ztrnulýma očima se díval na dvůr, zalitý žlutým jarním sluncem, a na zeď protějšího domu, který bránil pohledu na kousek oblohy.

II.

Jan Rajvič byl Polák jen po otci, který sám také pocházel ze smíšené rodiny. Otce dávno poslali za nějaké provinění do vyhnanství, kde také zemřel. Matka-Ruska, která měla z prvého manželství dceru Věru, dospělou již dívku, zemřela ještě dříve. Jan žil v Moskvě u sestry od dětství a kromě na Moskvu, babičku a sestru, na nikoho a na nic se nepamatoval. Vůbec se počal velmi pozdě pamatovat. Mluviti začal teprve po čtvrtém roce, rostl tupě a mdle.

Někdy sedával hodiny nehybně, dívaje se do jednoho bodu nemrkajícíma očima, s uztrnulou myslí. Sestra ho dala do reálky, bojíc se, že nezmůže latiny. Janovi se skutečně učení velmi těžko poddávalo, třeba že se snažil. V sedmnácti letech byl nevysoké postavy, tlustý, volný v pohybech. Osmahlý, bledý obličej byl okrouhlý, měkkých rysů. A ruce měl nevelké, osmahlé a tlusté. Tmavé vykulené oči nikdy nemhouřil, ačkoliv byl krátkozraký.

Jan nemiloval a nepřemýšlel o svém dětství, a také se na ně špatně pamatoval. Ale když se mu někdy naskytlo, že se vrátil myšlenkami do minulosti, vždy před ním vznikala scéna, která jedině se zachovala ze zamlžené minulosti. Byl velmi malý. Postavili ho na podlahu, drží pod paží a nutí ho, aby šel. Nohy má docela slabé. Jan se bojí, ví, že jistě upadne, nebudou-li ho držet. Kdosi, snad sestra nebo chůva, přisedla na podlahu dva kroky od něho a docela blízko vztahuje ruce: „Pojď, pojď, Jene," praví, „neboj se, tu jsou moje ruce, vidíš, zde, pojď ke mně!" Její ruce se téměř dotýkají Jana, a on jde, chce se jich chytit -- a náhle se ruce vzdalují, stále více, a Jan padá obličejem k podlaze, těžce a namáhavě. Byl dlouho nemocen po tomto pádu. Chůva asi myslila, ze se dítě prostě bojí odhodlati se, i chtěla je oklamati a dokázati jemu samému, že dovede chodit. Ale Jan šel, věře jen těmto vztaženým rukám, upadl, když se tyto vzdálily, — a dlouho pak zůstalo v jeho duši nepochopení, pocit utrpení a bolesti, tím silnější, že jí sám nepoznával.

Sestře neřekl Jan ani o soudě nad sebou, ani o celé historii v ústavu, ne snad proto, že by se bál, že ji rozhořčí nebo rozhněvá, — ale tak, ze zvyku býti sám se svými věcmi. Sestra byla starší o dvacet let, ale zatím se mu chvílemi zdálo, že ji přerostl. Hrála si s ním a žvatlala jako s rovným, když byl docela malinký, — a nezpozorovala, že Jan vyrostl, a ona sama že uvadla a sestárla. Teď přešla její příchylnost na babičku, kterou pokládala za rozumnou bytost, a doopravdy se rozzlobila, když někdo říkal, že babička málo rozumí.

„Ona výborně rozumí a slyší. Jen špatně mluví a oslepla. Ale přestěhujeme se teď do Petrohradu, budou ji tam operovat . . . Bude zase plést punčochy. Přestěhujeme se, Jene, do Petrohradu, co? A vůbec Petrohrad . . . Tam je společnost . . . Co, Jene, jak myslíš?"

Jan svoloval. Jemu bylo všechno stejné.

Před „soudem" spal Jan špatně. Hlava ho bolela, v očích pluly zelené skvrny, když vyskočil ráno z postele a počal se oblékati. S počátku nechtěl jíti „před soud", ale pak se odhodlal. Věděl, že ho urazí, protože ho vždycky urážejí, a v duši už je rozbolavěné místo, kam padají urážky jedna po druhé. Ale to je všechno stejné, ať! Řekne jim, co si myslí, možná, že pochopí.

Přišel dříve než všichni. Ve velkém prázdném sále, kde se shromažďují žáci před modlitbou, opakovali si jen dva nebo tři chlapci úlohy. Jan šel do kouta, za sloupy, schoulil se a uztrnul.

„A Rajvič zde není?" probudil ho zdrsnělý hlas Samochinův.

„Jsem zde," pravil Jan, vycházeje z kouta.

Samochin se zaradoval.

„Přišel jste? Výborně. Pojďte se mnou, do naší třídy. Rychleji!"

Téměř celá třída se sešla. Vpředu stáli „postižení", Chlopov a Lebeděv. Mluviti měl prvý žák, Cybulskij, vzrostlý hoch s lhostejným zrzavým obličejem.

„Denuncoval jste, Rajviči," pronesl lenivě, dívaje se s kathedry na nevysokou postavu Janovu. „Donesl jste inspektorovi, že Chlopov a Lebeděv vyšli z města bez dovolení."

„Ale vždyť to není pravda," dýchavičným hlasem přerušil ho Jan. „Víte, jak to bylo . . . A všichni to vědí."

A opět opakoval to, co vypravoval Samochinovi, jak se „zamyslil", jak neslyšel, co se ho tázal inspektor, který k němu náhle přistoupil, a co mu odpověděl:

„Nebyl jsem zdráv . . ."

„A nejste-li zdráv, tak nelezte do ústavu," zavolal ostrý hlas. „Donašeči!"

Jan se zachvěl.

„Poslyšte, proč mne urážíte? Vždyť přece víte, že nejsem donašeč! Myslíte, že mne vyloučí? Nebojím se, stejně sám odjedu do Petrohradu."

Ozvaly se rozzlobené výkřiky. Rajvičova slova se nelíbila. Ostrý hlas pokryl ostatní:

„Cybulskij, řekněte mu přece, aby mlčel! To je děsné! Vyloučit! Je to špion!"

„Vyloučit, vyloučit!" potvrzovali jiní.

„Ne, dovolte, pánové . . ."

Nastal hluk. Jan vstoupil na kathedru. Jeho obličej byl bledý.

„Vylučte mne, mně je všechno stejné," pravil tiše, ale tak, že to všichni slyšeli. — „Vím, Samochine, to vy jste mne nazval špionem. Sám tomu nevěříte, ale nazval jste mne. Proč mne tak nenávidíte?"

„No, dost," pronesl Cybulskij, „to jsou všechno hlouposti. Rajviči, nevylučujte se, ale fakt je faktem, denucoval jste, a kollegové k vůli vám trpěli."

Zvonek ho přerušil. Všichni, nevšímajíce si ani Rajviče, ani soudu, vrhli se do sálu. Samochin dohonil Rajviče na chodbě.

„Poslyšte!"

Jan se obrátil.

„Ptal jste se, proč vás nenávidím," pravil. Jeho obličej byl bledý a zlý. „Kdo vám řekl, že vás nenávidím? Nenávidím ne vás, ale je, všechny dohromady, i to, co právě bylo. Což je možno tak činit? Když soud tož soud. Bylo třeba vyloučit. Nemohu snésti, když se o něčem jedná a v podstatě se ničeho neujedná. Všechno je stejné, není opravdové spravedlnosti, vždyť není? No, tak ať je opravdová nespravedlnost, nejste vinen — ale ať vám aspoň vynadají, vysmějí se vám, s hanbou vyloučí . . . Tak! Ale tak nelze! — Ale co s vámi mluvím?" zvolal. „Ničemu nerozumíte!"

Ale Jan se usmál, při čemž se na jeho tlustých tvářích ukázaly jamky, a podal bílou ruku Samochinovi.

„Nezlobte se," pravil. „Není třeba. To nic, že oni dnes tak... A já již nebudu —"

Samochin odstrčil Janovu ruku, bolestně sevřel rty a odešel.

Před večerem seděl Jan opět u okna, žluté slunce padalo na podlahu šikmými paprsky, babička se šourala s kolečkem a opakovala nesrozumitelně, nejasně a jednotvárně:

„Červo . . . červo . . . červočina . . . červotočina . . ."

III.

Petrohradský srpen často se podobá říjnu. Bývají deště vlhké a studené, massivná, nízká obloha dusí těžce, mokré domy se zdají vyšší a zasmušilejší v kluzké, řídké mlze. Podzim je ve všem cítiti.

V hodinu po poledni bylo temno, jako by se šeřilo. Mokré, třeba ještě zelené a husté, houpaly se lípy v jedné zahradě Velkého prospektu na Vasiljevském ostrově. Dřevěný domek, šedý, s mezzaninem, docela mizel za shlukem stromů. Do zahrady vyšel mladý člověk asi třiadvacetiletý, v černém měkkém klobouku, s ohrnutým límcem dosti obnošeného letního svrchníku. Hned pak za ním, klepajíc podpatky po dřevěných stupínkách, vyběhla dívka, tlusťoučká, nevysoká blondýnka. Vlasy, šedavě popelavé, se trochu rozcuchaly, na ramenou visel hnědý plaid. Dívka zřejmě spěchala.

„Ivane Ivanyči!" zvolala nehlasitě a ohlédla se vůkol. „Ivane Ivanyči, vy tam jdete?"

„Ano, Oljo . . . Dnes je neděle . . ."

„Prší . . ."

„Ne, musím, Oljo. Ale chtěl jsem vás poprosit . . ."

„Vím, vím!" vesele ho přerušila dívka. „Dohlédnout nahoře na babičku? Je tam Mavra, ale já vím, že jste klidnější, dohlížím-li také já. Hned půjdu, nebojte se."

Jan se málo změnil za osm let, ani téměř nevyrostl. Byl jako dříve neobratný a dosti tlustý. Výraz jeho obličeje a vypouklých krátkozrakých očí byl krajně prostý, téměř tupý. Zejména však v prostotě, v „nemoudrosti" všeho obličeje byla také jeho poutavost.

„S bohem, Oljo," pravil Jan laskavě.

Usmál se. Olja se také usmála, zrůžověla a běžela nahoru, Jan pak vyšel za vrata a dal se směrem k Nikolajevskému mostu.

Před rokem se sestra Věra zbláznila. Dosud nemohl Jan pochopit, jak se to s ní vlastně stalo. I dříve omdlévala, měla hysterické křeče. Ale po jednom silném omdlení zavolal Jan doktora. Věra zakřičela na doktora, zaplakala, pravila, že nikde není pravdy, a že brzo odjede do Paříže, poněvadž se v Petrohradě nudí. Jan slýchal to všechno i dříve, bál se jen mrákot. Doktor však pravil Janovi přísně, že Věra je duševně nemocná, a že ji nelze míti doma. Jan si pomyslil, že možná Věru v nemocnici vyléčí z nervové poruchy, — i odvezli ji do nemocnice. Omdlévání ustalo, ale domů jí nepouštěli, ať Jan prosil doktory, jak chtěl. A zatím počal Jan s hrůzou pozorovat, že s ním Věra skutečně mluví chvílemi tak, jako nikdy dříve doma, — a čím více času míjelo, tím hůře jí bylo. Jan se opět vrhl k doktorovi,

prose ho, aby pustil sestru domů, ale ani s ním nezačali hovořit. Co dělat? Jan čekal. Každou neděli chodil do nemocnice. Chodil by i ve čtvrtek, ale o všedních dnech byl zaměstnán. Když sestra onemocněla, bylo mu bez ukončení opustiti technologický ústav a vstoupiti do soukromého místa, do nějaké kanceláře. Bylo třeba aspoň trochu peněz. Sestra ztrávila téměř všechen malý kapitál. A Janovým rukám zbyla i babička. Osm let proletělo nad ní nepozorovaně: času neznala a necítila. Zdálo se, že smrt na ni zapomněla. Její obličej byl stejně nehybný a klidný, stejně se pohybovaly její těžké nohy, nezdvihajíce se od podlahy. Jen se ještě všecka seschla, hrb se přiostřil, a ruce pevněji tiskly kolečko, které vozila před sebou, jako dříve, k vůli rovnováze.

Jan s babičkou a služkou Mavrou bydlil v malinkém bytě v mezzaninu. Dům náležel Oljinu otci, churavému starci, který neopouštěl svého pokoje.

Jan šel, nehledě k dešti, který mu vnikal za límec. Ani nepozoroval, jak zahnul na Prjašku. Řezali tam nějaké prkno nebo dříví. Třísky a štěpiny plavaly v kalné čokoládové vodě. Po dosti srázných březích rostla tu tráva, opravdová srpnová tráva: mokrá, nesežloutlá, ale ustárlá a setřelá. Nepochopitelná budova z červených cihel, dlouhá, jednotvárná, s průsvitnými arkádami, vznášela se na protější pravé straně. Úzké nábřeží se táhlo. Náhle za rohem bylo přerušeno, přešlo v prázdné náměstí — a objevil se dům, kalně žlutý, obehnaný vysokými zdmi, a přece všecek viditelný, jako by stál na pahorku. Temněly se malé skvrny zamřížovaných oken. Bývají domy živé, bývají veselé i smutné. Tento dům nebyl ani zasmušilý, ani veselý — podobal se mrtvole. Velká, ztuhlá mrtvola s nezavřenýma, ale nevidoucíma očima, s šedými stíny a špinavými nádechy na studeném těle. Jan zahnul do dvora, kde na ubohém záhonu vadla mokrá pivoňka, — a vešel dovnitř. Dveře na kladce těžce za ním bouchly.

Spolu s Janem vešlo do nemocničního průjezdu několik nesmělých postav. Obchodní pomocník v modrém kabátci, starý úředník s šedivou, špatně vyholenou bradou, žena v pomačkaném klobouku a u ní polekaná holčička, poškubávající drapový plášť, z kterého dávno vyrostla, dvě docela prosté ženy v žlutých šátcích a stará baba s vážným a zlým obličejem. Všichni měli balíčky, ranečky i láhve. Zelenavým sklem lahví bělalo se mléko.

„Do třetího ženského?“ tázal se vrátný lhostejně, když mu Jan podával hůl.

„Ano. Já vím . . .“ pravil Jan a nevystoupil po schodech, které šly na pravo i na levo, nýbrž dal se přímo přes průjezd.

Druhé dveře těžce za ním bouchly. Ocitl se v široké a nízké klenuté chodbě, dlouhé, prázdné a téměř úplně tmavé. Známý, hrdlo stahující zápach ho obklopil. Těžký a hustý, ležel nehybně pod těmito tlustými, vlhkými zdmi. Jan nikdy nevěděl, čím to vlastně páchne, — ale všude by poznal tento zápach, od něhož mu nyní jako vždy na srdci zamrazilo. Zápach tento obklopoval, objímal člověka. Staré zelí věčných zelných polévek, ztuchlost promoklých, provlhlých starých

cihel a vápna, neprané hadry, saze plechové lampy, špína, lidská krev a pot — snad byly v tomto zápachu, a jen se to všechno slilo v jedno, jako pronikavé zvuky splývají v jeden strašný akkord.

Jan se obrátil na pravo, prošel dosti daleko po chodbě a došel ke schodům. Schody bylo celé viděti, široké, kamenné, s tmavými skvrnami, s ohromnými otvory, zataženými na každé zatáčce železnými sítěmi jako obrovskou pavučinou. I světlo zde bylo pavoučí, šedivé, mlhavé. Padalo od samého vrchu, kde byla do stropu vsazena zamlžená skla.

Jan počal vystupovat po stupních, podél jasně žluté stěny. Zápach byl horší. Prosakoval asi skrze stěnu.

Tu a tam zvolna, jako ospalé mouchy, sestupovali nebo vystupovali řídcí návštěvníci. Byli mlčeliví a tiší — a mlčení vládlo v šedém polosvětle. Jen chvílemi tu a tam přehlušeně a tlumeně — jakoby pod zemí, jakoby sluchový klam — ozývaly se zvuky, nepodobající se ani sténání, ani smíchu, ani smíchu a sténání dohromady.

Docela nahoře, u těsně zavřených dveří, stála mladá, ruměná dívka v šátku. Dvouleté dítě jí plakalo na rukou; uklidňovala je rychle a tiše.

„Co děláte?“ tázal se Jan, tiskna knoflík elektrického zvonku. „Čekáte?“

„Ano, přišli jsme se na jeho matku podívat, ale nepustili nás. Teta, sestra šla, ale dítě nepustili. Tak jsem s ním zůstala. Jsem také neteř.“

„Proč pak nepustili?“

„Kdož ví? Nelze — a to je všechno. A jak ona nakazovala! Za šaty až chytala — prosila. „Přineste mně,“ povídá, „Vasku. Stejně,“ povídá, „zemřu.“ Ale tady nepustili. Řekněte tetě — má žlutý šátek — až ji uvidíte, aby si pospíšila. Vasku nemohu uhoupat.“

Dveře na klíč uzavřené se otevřely, a vyhlédla hubená tvář pokojské v čepci.

„Mohu vidět Věru Zybinu?“ pravil Jan rychle.

Tvář ve dveřích zmizela, klíč zapadl. Ale za minutu se dveře znovu otevřely.

„Račte . . .“

Jan proklouzl úzkým otvorem a ocitl se opět ve vlhké chodbě, užší a nižší, osvětlené řadou otevřených postranních dveří. Jan tu býval dávno, celý rok, ale nemohl uvyknout, a také asi sotva bylo možno přivyknout. Teď spolu se zápachem, který se tu nepatrně změnil — ostřeji páchlo lidskou nahromaděností — počal ho zneklidňovati hluk sta hlasů, různotvárný, hlasitý, tu jasný, tu nesrozumitelný. Byly tu zvuky, které nepřipomínaly lidskou řeč. Kdosi jemně huboval a hádal se. Kdosi sténal lhostejně a jednotvárně hláskou “e“. V hloubi chodby slyšeti bylo dlouhý a také jednotvárný, jaksi ztuhlý smích. Podivným se zdálo jedno: ve vší smíšenině hlasů nebylo ani jednoho veselého zvuku. Ve všech zvoláních, zaúpěních, i ve smíchu bylo něco zvláštního, velmi vzdáleného vší radosti. Šedé postavy, nekonečné, malé i velké, mrštné i povolné, naplňovaly chodbu,

tísníce se a strkajíce se navzájem. Jan se vždy bál, aby o nikoho nezavadil, aby nikomu neublížil, a opatrně došel do postranního pokoje, kde podél stěn a okolo dřevěného stolu uprostřed stály dlouhé lavice. Okna byla i zde zatažena mřížemi. Šedé vystukaturované stěny dívaly se špinavě a studeně. U dveří, kde visela šikmá lampa, černala se obrovská skvrna sazí, jejíž tmavé ťapky se táhly téměř ke stropu.

V pokoji bylo dosti mnoho návštěvníků. Někteří si šeptali s přivedenými nemocnými, jiní zdrceně a tupě mlčeli. Jan ihned si všiml ženy v žlutém šátku. Její nemocná byla ještě mladá, možná, že docela mladá. Řídké vlasy, trochu rozcuchané, vpadlé tváře a dlouhý nos způsobily, že vypadala starší. Oči s opuchlými víčky, jako od dlouhých slz, dívaly se přímo. Houpala se zvolna a bez ustání a stále opakovala hlasem tak unaveným, že v něm nebylo téměř zvuku:

„Vasku... Vasku... Proč pak jste nepřinesli Vasku... Vasku jste měli přinést... Vasku..."

„Ale povídám ti," vážně začala žena v žlutém šátku, „přinesli jsme Vasku, ale nepustili ho. Nelze prý takové malé. Tak počkej, spravíš se, vyjdeš..."

Nemocná neposlouchala, jistě ani neslyšela, houpala se stále stejně a tupě, sklesle a neustále opakovala:

„Vasku... Vasku... Vždyť zemru... Proč pak jste nepřinesli Vasku?..."

Ošetřovatelka s dřevěným, dlouhým obličejem objevila se ve dveřích a prstem kývla na Jana.

Ihned za ní se pak objevila nevelká postavička, zahalená do hnědého šátku, a drobnými, rychlými kroky se přiblížila k Janovi. Byla to jeho sestra, Věra.

„Jdeš pro mne?" pravila rychle, líbajíc ho.

Tuto otázku mu opakovala pokaždé, pokaždé s novou důvěrou, odpouštějíc mu všechny dřívější, a opět, znovu myslíc, že jistě pro ni přišel, protože zde jí nelze žíti.

A Jan pokaždé, trapně a těžce se červenaje, zašeptal jí v odpověď:

„Víš, Věro... Doktoři ještě nesvolují... Ale opět se o to pokusím... A za několik dní..."

Tu ho Věra opovržlivě přerušila, krčíc rameny. Věděla, že lže. A on dvojnásob trpěl svou lží a jejím opovržením.

„Jen poslyš, co se zde děje," počala Věra rychlým, tichým hlasem, jakýmsi docela jiným, zdejším, usedla na lavici s nohama skříženýma a schoulila se do klubíčka pod svým šátkem.

Zhubeněla, všecka se o polovici zmenšila, zčernala, pod očima, neklidnýma, zapadlýma, měla hnědé kruhy. Ještě nedávno, před rokem, zabývala se nevinně sebou, šila si nějaké pestré hadříky, z vlasů si pletla cop. Teď sotva podebrané vlasy po stranách trochu sešedivěly, přední zuby scházely, prsty na rukou v kloubech opuchly a

chvěly se jako vyvrknuté. Mluvila rychle, se vzkypělou podrážděností, s rozčilením.

„Můžeš si představit, Jene,“ pravila sklánějíc se blízko k bratrovi, „přesvědčila jsem se teď, že takového nic není. Nic není, ale oni se tváří, že je, aby mučili. Hlavní je — a to je důležité, — že jich také není, ale na to oni nemyslí. Což jsem vinna, že mé tělo cítí? Oni se vysmívají a mučí. Podívej se, těsně, podívej, jdou, jdou, chodí... Podívej se, jak těsně, oni se musí navzájem bíti, aby prošli ... Povídám — pusťte, vím, že mám dům, že jsem svobodný člověk ... Ale oni se smějí a praví: „Ničeho tam není, kam pak ještě chcete?“

Jan poslouchal vznícený hovor sestřin a mlčel. Co měl říkat?

Úřednice v placatém klobouku, s láhví mléka, dlouho čekala vedle Jana na svou nemocnou a upiatě se dívala na stíny, míhající se neustále v chodbě. Jako dříve ozýval se odtamtud hluk, smích a úpění, plné smutku. Náhle se tvář úřednice, ne stará, ale přepadlá a zmučená, znetvořila. Přivstala. Dvě ošetřovatelky přinesly schoulenou bytost se skrčenýma nohama, v šedivém plátěném capotu, podobajícím se trestaneckému obleku. Nikdo by neuhodl — je-li to dítě nebo stařena. Jan dlouho se díval a rozhodl, že je to dvanáctiletá dívka. Ošetřovatelky ji posadily na lavici, stále se skrčenýma nohama, netečnou a mlčelivou. Obličej, hubený, jakoby na lebce potažené černou koží, vyjadřoval němé, zkamenělé utrpení. Vlasy měla krátce ostříhány. Malinká hlavička houpala se na velmi dlouhém, jako stéblo tenkém krku, který volně vystupoval z širokého límce plátěné bluzy, příliš širokého, jakoby ustřihnutého, jako ustřihují košili zločincovu před jeho stětím.

„Ňušo moje, Ňušečko, buď zdráva!“ pravila úřednice, objímajíc dívku. „Co, jak ti je?“

Dívka ničeho neodpověděla, ani se na matku nepodívala. Ošetřovatelky odešly, bylo jí zřejmě těžko na úzké a tvrdé lavici.

„Ňušeňko, napij se mléčka. Počkej, dám ti,“ namáhala se úřednice, stěží vytahujíc zátku z láhve, nalila do skleničky a počala dívku napájet. Dívka vypila dva doušky, pak zasténala. Na jejím černém obličejíčku silněji vystoupilo utrpení.

„Nechceš, miláčku? Napij se, napij ...“

„Dávno ji tak máte?“ tázala se úřednice žena v žlutém šátku.

„Čtvrtý rok. A je to stále horší. Teď jí už je osmnáct let. A je to vidět? Ech, jak jsme nešťastni.“

„A od čeho to má?“

„A Bůh ví. Žili jsme pěkně. Zastesklo se jí. Chodila k baťuškovi. Stále přemýšlela o Bohu. Pak chtěla do kláštera. Zdraví slabé. A myšlenky, nebo co, ji přemohly. Čím dále tím více ... Tu jsme také přišli o peníze. Což pak bych ji dala do takového místa, kdyby byly peníze? Opravdu, nevím. Tady není svědomí. Špatné, zlé místo. Za to jsou tu všichni svatí. Moje dcera už i chápat přestala. Kdyby si ji Pán Bůh brzo vzal!“

Věra náhle přerušila svou horlivou řeč k Janovi a obrátila se k úřednici s opovržlivou povýšeností:

„O kom to mluvíte?“ tázala se.

„O své dceři jsem pravila, že kdyby si ji Bůh vzal . . .“

„Bůh? Jaký Bůh? Jakou hloupost mluvíte? — Jene!“ zvolala náhle, všecka se zachvěvši. „Můžeš-li, vezmi mne, osvoboď! Vždyť jsem člověk, nejsem vinna, že se mohu mučit . . . Kdybys věděl, jak mne mučí! Co jim dělám? Neviděla jsem rok slunce . . . Doma jsem nebyla . . . Podívej se, Jene, vidíš? Prsty mi napuchly: to oni mne tak chytili. Není komu si stěžovat, vždyť šíleným neuvěří . . . Jene, ponižuji se před tebou, na kolenou tě prosím; vidíš, pláču před tebou, vezmi, odveď mne, nech mne žít! Jene, bratříčku milý . . . Je-li v tobě duše . . .“

Skutečně před ním poklekla, prosila ho a plakala. Šátek jí spadl s ramenou. Hlas její byl stále zvučnější a změnil se v křik. Z chodby kdosi nakoukl, pak se k Věře přiblížily dvě ošetřovatelky a sklonivše se uchopily ji, ona, která byla na levé straně, za pravou ruku, a pravá za levou.

Věra, potácejíc se, šlapajíc si na šaty, stěží se zdvihla, jako vstává padnuvší kůň.

„Co je to? Kliďte se ven!“

„Tiše, Věro Zybino. Jsou tu návštěvníci.“

„Pusťte mne! Nesmíte!“ zakřičela.

Vešla dozorkyně, zrzavá osoba s velitelským pohledem. Dala ošetřovatelkám znamení, a tyto odváděly, téměř na rukou nesly kamsi Věru. Její křik, přetrhaný vzlyky, ozval se v povšechném hluku chodby a umlkl. Jan sotva si uvědomil, jak prošel zástupem žen v šedivých capotech s širokými, jakoby odstřiženými límci, jak za ním bouchly dveře a hluk hlasů rázem ustal, — uviděl se, jak sestupuje po šedém pavoučím schodišti s obrovskými tenaty v otvorech, a těžký zápach lezl za ním a svíral mu spánky. Mokrý vzduch na ulici jako by ho opil. Vzpamatoval se a šel klidně.

IV.

Tmavě šedá nebesa visela nízko. Bylo jako dříve chladno a mlhavo. Černý kouř z továren lezl po zemi i po kalné vodě kanálu. Všechno se zdálo sblížené, prostranství mezi zemí a oblohou úzké jako chodba. Čím dále šel Jan, tím přibývalo i lidí, jako by bylo těsněji. Jan se díval do tváří chodců. V obličejích byl výraz vzdálený vší radosti.

Náhle ho dohonila elegantní malá koljaska na pérech, div ho neporazila, postříkala ho blatem, a zatím co Jan vytahoval šátek, aby se utřel, koljaska se neočekávaně zastavila. Trochu ostrý hlas zavolal:

„Rajviči! Jste to vy nebo ne?“

Udivený Jan přistoupil blíže a podíval se na mluvícího, ale poznati ho nemohl.

„No ano, toť se ví, Rajvič!“ pokračoval tenký, pobledlý gardový důstojník, sedící v koljasce. Jeho obličej byl dlouhý, suchý a nervosní, trochu sestárlý. Nehusté bělavé vousy se slabě kadeřily. Usmíval se jedním koutkem úst, šedé oči byly upiaté a bystré.

„Odpusťte," pravil Jan zvolna, „nepoznávám vás . . ."

„Ale já jsem vás rázem poznal, téměř jste se nezměnil. Sedněte si, dovezu vás," dodal, odpínaje plachtu. „Kde bydlíte?"

„Na Vasiljevském," mechanicky pravil Jan, vystoupil na stupátko a náhle, uviděv blíže důstojníkovu tvář, radostně a udiveně se usmál: „Vy jste Samochin? Teď jsem i já vás poznal."

Důstojník se zasmál a uhodil Jana do ramene.

„No tak, kamarádíčku! A změnil jsem se? Velmi? Vy jste stejný, hned to je vidět . . . Zaradoval se, usmívá se . . . Ale proč jste se vlastně zaradoval? My jsme spolu nikdy zvláště nekamarádili. I nepříjemnosti jsme spolu měli, pamatujete?"

A zamhouřiv jedno oko, podíval se se strany na Jana.

Vjeli na Nikolajevskij most. Šedý, plochý prostor Něvy se táhl v mlze. U břehů se nahromadily mokré spousty bárek s dřívím, na levo dále černal se nejasně trup ohromného křižáku. A lidé stále spěchali, šli a jeli, vrážejíce do sebe a překážejíce si navzájem, protože jim bylo těsno.

Janovi bylo rázem smutno od slov a pohledů Samochinových. A známý, bojácný pocit — očekávání urážky — jako tenkráte, v ústavě, sevřel mu srdce. Chtěl něco říci, ale mlčel.

„Což, nepamatujete se?" pokračoval Samochin. „No, Allah s vámi, tím lépe. Jsem také rád, že jsem se s vámi setkal, teď už se budeme vídat, nenechám vás. Co, nevěříte, že vás nenechám?"

„Proč tak se mnou mluvíte, Samochine?" jemně namítl Jan.

„E, hloupost," netrpělivě ho přerušil Samochin. „Věčně se uhýbáte. Vypravujte raději o sobě. Moje historie je prostá, tu je všecka rázem, abych se k ní již nevracel: jsem gardový poručík, rodičů a příbuzných nemám, jmění mám krásné, ve službě mnoho nepříjemností, a jistě velmi brzo půjdu na odpočinek a odjedu z Petrohradu. Žiji osaměle, téměř nikde nebývám, ale k vám se podívám. To je všechno. Teď začněte o sobě."

Jan nedovedl mluviti krátce. Počal vypravovat podrobně, co se s ním dělo od těch dob, kdy se rozloučili.

„Což babka ještě žije?" přerušil ho Samochin, který poslouchal se zdviženým obočím.

„Ano . . . Je stále stejná . . . Už jsme dojeli . . . Slíbil jste mi, Samochine, že ke mně zajdete?"

Počali vystupovat po srázných dřevěných schodech.

„To jste vy, Ivane Ivanoviči?" ozval se z druhého pokoje Oljin hlásek. „A babičce jsem dala píti mléko. Spáti nechce."

Olja přiběhla vesele ke dveřím, když však zahlédla s Janem neznámého důstojníka, začervenala se a zastavila se.

„Oljo Dmitrijovno, to je můj přítel, Samochin," neobratně pravil Jan a také se začervenal.

Olja podala ruku, ale mlčky, a mlčky pak vyklouzla ven, nepřemohši rozpaků.

„Kdo je to?" tázal se Samochin, vstupuje do malého „salonku".

„To je dcera mého domácího pána. Když odejdu, dohlédne na

babičku, a já jsem klidnější. Posaďte se, prosím, Samochine. Hned podám čaj . . . Mavro, Mavro!"

„Nechte toho, buďte tak laskav. Sedím, a jiného není nic třeba. Budu vám čaj pít! Ale milounké děvčátko," dodal pomlčev, a opět úkosem se podíval na Jana a potají se usmál. „Taková svěží je. Přiznejte se, Rajviči, je tu něco? Co? Chodíte za ní? Jste docela zamilováni, nebo ne?"

„Poslyšte, Samochine," začal Jan, lehce zblednuv a velmi tiše. — Stál přímo před jeho křeslem. „Můžete ovšem všechno mluvit, ale tuze vás prosím, se mnou toho zanechte. Neznáte mne. Já o tom vůbec nemohu mluvit. Nenávidím to. Je-li to směšné, a poskytne-li vám potěšení to, když se budete smát, — smějte se. Ale prosím vás, raději nemluvte."

„Jaký vy jste!" protáhl Samochin, přestav se usmívat. „Ostatně jsem si to i myslil, že jste takový. Ale proč mne jen prosíte? Měl byste na mne křiknout, mluvím-li nepříjemné nebo urážlivé věci. Vždyť se mne snad nebojíte?"

Jan se mlčky odvrátil, jeho obočí se stáhlo. Nepochopil, proč mu je bolno: od urážky, nebo od náhlé, podivné lítosti k tomuto člověku.

„E, k čertu, hlouposti!" zahovořil náhle Samochin jiným hlasem, vyskakuje s místa. „Teď odjedu, kdy pak se uvidíme? Víte, mám myšlenku: odvezu vás do jednoho domu. Bývám tam někdy. Neodepřete?"

„Proč pak?" odpověděl Jan prostě a téměř radostně. „Mám málo známých, ale vždy mne těší . . . Jenom že se, prosím, neumím ve společnosti chovat. A proč chcete, abych jel?"

„Sám tomu pak porozumíte . . . Rajviči, prosím vás," začal měkce a tiše. „Mluvil jsem mnoho hloupostí, toho si nevšímejte. Mám takový zvyk, mluvím často schválně. Ale do tohoto domu nám bude jet. My se ted spolu sblížíme, doufám. A co je to, jako bych vás prosil — Vy jistě pojedete. Kdy jste volný? . . . – Můj bože!" dodal, pohlédnuv náhodou do vzdáleného kouta pokoje u okna. „Vždyť je to babička! A ani jsem nepozoroval."

Bylo velmi lehko nezpozorovati babičku při hasnoucím světle pošmourného dne. Seděla v nizounkém křesle, pestrém, matném, velmi starém. Drobné tělo, kostnaté, zahalené do tmavých hadrů, těžce usedlo, kleslo, jako by splynulo s křeslem. Po celou dobu se nehnula, nepohnula rukou. V klidně soustředěném, tichém obličeji s nevidoucíma očima se nepohnul ani jediný sval. Nikdo nemohl uhodnout, dřímala-li, hluboce-li spala, nebo přemýšlela-li o něčem nezdejším. V oněmělých rysech byla jako dříve vážnost, slavnostnost smrti.

„Nepřekáželi jsme jí svými rozhovory?" tázal se Samochin jaksi ostýchavě.

„Ó, ne," klidně odpověděl Jan. „Vždyť ona už asi dávno ničeho neslyší."

Samochin přece ztichl, mlčky se s Janem rozloučil a odešel.

(Dokončení.)

Viktor Hánek:

Jeptiška.

Chrám šerý byl a plný květů, vůní,
dým kadidla se vznášel nad oltáře,
kde obraz Madonny a Krista trůní,
v něm sterých svěc se utajila záře.
Hlas varhan hluboký a smutku plný
se nesl klenbou; dívčích hlasů vlny
jej provázely písní monotonní,
v níž chvěl se stesk a touhy horký příval . . .
Zřel jednu jsem, jak k modlitbám se kloní, —
šept mrtvých slov ji s bledých retů splýval.
Pod černým závojem vlas ukrývala,
leč z oka něha nevýslovná plála,
sen krásy nadzemské, jež neumírá:
Jak hluboká to musila být víra
let šestnáct zavřít do klášterní celly
a v tichých modlitbách mít obzor celý,
nic nechtít, nečekat a zříti stále
chrám šerý, dýmu pruhy namodralé
a čekat den, kdy v štěstí smrt ji schvátí
a nebi jejímu ji znovu vrátí . . .

Redaktor a majitel *Vladimír S. Čech.* Nákladem vlastním. V Praze.
Vydavatel a zodpovědný redaktor *Václav Čech.* Tiskem Al. Šaška ve Velkém Meziříčí.

Beneš Grunwald:

Palác Krásy.

I.

Kde kolébka kdys byla lidských plemen,
v té dálné zemi horských sněžných temen
a smavých dolin v rozkvétání stálém,
žil na samotě zapomenut málem
kýs boháč, který pátral v tajích světa
jen po kráse, jež stejně věnce splétá
přes roklin děs i přes báň nebes cizí
a s hadem v poušti, s supem v blesků přízi
tak snoubí se, jak s květy líbeznými.
Za rozkoš snů svých plně vděčen světu
dal stavět palác hodný jeho vznětu,
do jehož čar vryl tajemství všech věcí.
Tam kázal slunci paprskem svým stéci
a jako květ i trn sem vřadil k zdobě,
a nefritové draky vzpiaté v zlobě,
chrup tygří ze křišťálů, rajky z kyzů
a z démantů roj svítivého hmyzu.
Než hotov zaplál výš nad lesů stíny
ten palác, jemuž nebyl roven jiný,
vlas vybělal už dávno staviteli,
a zvlídněl jemu pohled, prv tak smělý.
Smír vítězný mu nadchl duše nitro,
když palácem tím posléz v jedno jitro
již nešustil krok umných pracovníků:
bylť palác hotov toho okamžiku.

Až ve křeč přešla radost v srdci kmeta,
a on si děl: Jak šťastná žil jsem léta,
že procítil jsem všecky světa vnady

a schopen byl je sloučit dohromady!
Za rozkoš toho pozemského cíle
dám darem celý výsledek své píle
všem lidem, aby byli šťastni se mnou.
Ať nad tou krásou jejich ústa zněmnou,
pak řeknou o mně: Našel smysl žití!

A z otevřených bran už vnitřek svítí.

II.

Hned stoupali sem lidé tiše, tiše,
přes první schod si netroufali výše;
dlaň v snaze žehnat muži pozvedali,
a ženy květy do předsíní stlaly,
však dětem vše to zdálo se být k muce,
když sevřely je milující ruce
a bránily jim prodrati se k předu,
kde dráždila směs divů bez přehledu.
A tu se sešli starci v davů čele
a rozhodli: Když kouzlo toto celé
v dar dáno nám, dřív staviteli za to
se skloňme, jak ždá srdce k díkům vzňato,
a potom vstupme, daru užívejme.
Blah dárce buď i lid, jenž dar ten přejme.

Tak učinili. Když však měli vcházet
zas do paláce, bál se doprovázet
své kmety všechen lid, se domnívaje,
že snad v té kráse, jež tak přílišná je,
by mohla skryta býti kouzla škodná,
že opatrnost v chvíli té jest vhodná.
Snad jejich dětem uhranutí hrozí,
snad šílenstvím zde omamují bozi,
snad rozkocháni reci zapomenou,
že bít se mají, ženy na kolenou
snad vyčerpají srdce pro div zrádný,
že sám cit lásky nechá je pak chladny.
Ba zasyčel kdos kletbu staviteli,
a asketa kýs podpálit vše velí,
když nikde nemá ani bůh sám žádný
chrám taký, zbožným poutníkům tak vnadný.
Přec lid se štítil tolikeré zkázy,
a zástup starců posléz v palác vchází
sám, nesledován tísnícím se davem,
neb kdyby přece v tušení jich tmavém
cos bylo správno, zkáza stihne kmety,
již světa se již nasytili léty

a i sám život v oběť složí rádi,
by neoprchal žádný z květů mládí.

Tu z lůna ztichlých davů křiklo děcko:
Jak snadno též jsme mohli hned zřít všecko! —
Máť chlácholí svou dívku vytrvale,
leč kdo křik zaslech', smál se, děl to dále,
kdež touze dětské nakloněni mnozí,
vždyť ztrátami čas v chatách, v polích hrozí.
Už poledne dav zlatou lázní trýzní,
a hlad jej mate, děti pláčou žízní;
leč dokud starci ven se nenavrátí,
zda lid se může různo roztoulati?
I pomohli si, jak se nejlíp dalo:
hle, strava tu, byť z mála dá se málo,
a řada mezků s měchy vytrvale
sem od skal táhne s vodou a zas k skále.
Kýs šprýmař, spíše sobě pro zábavu,
měch vína dodal k osvěžení davu,
a když se ozval hlasný dík mu všude
a výskot kolem vína stružky rudé,
i lakomec kýs rozhřát podívanou
dal postaviti sedm rožňů stranou,
kde v dýmu brzo opékáni voli.
Tu kde kdo snesl plody se svých polí,
a také s novým vínem sem zas míří
tlum soumarů, kde mláď už tancem víří.

Dost stranou s větví slunce smetlo stíny,
než hodovníci vstali od hostiny,
z nich mnozí aby pozdřímli si v mechu,
než o starcích jim dojde zpráva k slechu.
Když poslední z nich se však probudili,
hluk hrozivý již zase davem pílí,
neb z paláce ven dosud nešli kmeti,
ni ohlasu v něm nikde neslyšeti,
ač slunce peruť umdlenou již věsí
na stmělé větve, v černé horské lesy.
Jak byla by se těžká vina stala
či sama zrada lid zde opřádala,
tak u srdce teď všecky hořkost jímá,
a všechen děj se kalí před očima.
Zas k staviteli záští roste všude,
všem jest, že pro ně líp, když ubit bude.
A v tom, co slovo již již vzduchem sviští
jak šíp, jenž hrůzu vzbouří v chvilce příští, —
hle, starci ze bran paláce se tlačí,
a vroucí rozkoš v tváři se jim zračí:

své vlastní smysly hlasně blahoslaví,
že byly schopny vnímat zázrak pravý,
a radují se vysokému věku,
že dožili se slastí těchto vděků!
Svým štěstím pláčí, líbají se spolu
a objímají, dřív než k davům dolů
po bílých stupních sejdou. Lid, je vida,
tu v sobě radost s překvapením střídá,
však starců ples je příliš, příliš velký,
než aby rychle v dojem davů mělký
se nepřelil, a brzy všecka ústa
se veselí, až jásot v nebe vzrůstá.
Tu samo slunce lehčej lehlo v hory,
když, zrak už mhouříc, takto shlédlo sbory.

III.

Dne nového se dočkal národ stěží,
neb zpráva velká, radostná a svěží,
hor desatero přeletěla vánkem,
mást nedavši se nocí ani spánkem,
že, kde kdo byl, již každý mluvil v žase
o paláci, jenž zbudován byl Kráse.
A když se zmnožil zástup těch, kdo zřeli
vně, uvnitř na své oči zázrak skvělý,
když každý pak chtěl věčně na něj zírat,
tu v mysli své lid počínal se sbírat:
teď chápal, že jen z pravdivosti plyne
ten slavný půvab, a že oko jiné,
co jejich matným zrakům unikalo,
tu tresť všem zjevům s promyšlením bralo,
jak včela květu med, ač skrytý tajně;
a všechněm bylo kolem srdce bájně,
že mistrem zažžen čistý plamen svítí
jim v strmé cesty k pochopení žití.
Jak slušel jim ten zápal v mysli, v zracích!
A zůstali-li přec v čems na rozpacích,
pak stavitel sám vlídně vysvětloval,
nač to a ono tak, ne jinak snoval.
Čím důkladněji chápali vše divy,
tím víc i svět jim zdál se přívětivý,
i sami v sobě pro to pochopení
víc našli štěstí, před zlem posílení,
a tak jak svátek rok jim ušel dlouhý,
pln zralých činů s květy vyšší touhy.

Až jednou mnich kýs žebravý sem přišed,
že odvykl ruch spokojený slyšet,

fik plesnivý z úst plivna u paláce,
děl: Všecko to zde bezbožná je práce!
Jest život zlo; nám hroziti se toho,
jak tím, že jsme, v tom viny máme mnoho!
Krev s potem naše prostupují činy —
jakž od touh vyšších čekat osud jiný?
Ó, chvějtež se, jen toto zbývá tady:
prv bůh, jenž vznesen výš nad všecky vady,
a potom prosba, by měl slitování
tu s vším, co k žití probralo se maní.

V tom vzdorných očí hoch se opřel mnichu:
Svět dobrý je-li, nač v něm bát se hříchu?
A je-li zlý, jakž jemu dobro vládne?
Děs pravdou-liž, kde div se neuhádne?

Mnich na hocha vztáh' berlu za ta slova.
Tu stařec jakýs, chtěje míru znova,
tak mnicha vlídně oslovil: Můj milý,
hleď, kroky tvoje po žebrotě pílí,
a zdráv jsi! Pomoz štěpy sázet v sadě,
i ty pak řadu stromů pohromadě
též nazveš za to svou, sám sčešeš si je;
líp z práce se než ze žebroty žije.

Zas jemu mnich: Svou žebrotou ctím boha.
Ni vlastních plodů, sám je trhat moha,
bych nečesal: jste pro tu práci vy tu,
já bohu sloužím v svého srdce skrytu.

Jak nebylo by již tu kolem lidí,
mnich oči nad svět do vysoka řídí
a hned zas k zemi s vráskou přemítání.
Tak odchází pak, darů nevzav ani.

Jej s usmáním si shovívavým tady
lid připomínal dlouhé týdnů řady,
až jednou statkář, jemuž děti mřely,
se mnicha zastal vážně rozmrzelý,
že on měl pravdu káže o bolesti,
ve které každý život dojde scestí.
Když povodeň pak v sadech štěpy brala
před samou žní, jež už už jen se smála,
tu pověrčivost uštkla duši chvějnou:
dnes úlevou se zdajíc blahodějnou,
již zítra tady vší té ubohosti
zle přitížila svojí nicotností.
K ní neznali se zjevně; pouze ženy

se dívávaly k horám vychýleny,
zda neshlédly by mnicha žebravého,
by zaříkal jim zlo, jež zbylo z něho.
A tenkráte též stalo se to asi,
že ve předsíni do paláce Krásy
kdos Buddhy sošku v sloni zhotovenou
i s lampou nechal, jak by na smířenou.

IV.

Vždyť komu jen to může ublížiti,
když před Buddhou se věčná lampa svítí
i pod klenbami ve příbytcích Krásy?
Leč brahmani se také o své hlásí,
neb Trimúrti jest rovněž hodno chvály,
a proto hůlky santalové pálí
tu před soškami svými pod týmž krovem
a nápadni jsou starobylým slovem.
Však Parsové lid rozezlili na se,
neb těžko bylo zdí a sloupů kráse,
když vzdorovati měla mraku sazí
z jich ohňů věčných. Nádvořím se plazí
kouř potměšilý k římse oprýskané,
a s opínavých rostlin shora kane
déšť fialových, hroznovitých květů . . .
Vždyť již i jiskry tančí s nimi v letu —
ó, vizte, chytly palácové stěny!
Křik unikl sta hrdlům vyděšený.
Dost bylo podál pracovitých paží,
jak mohou, všecky uplatnit se snaží,
až červená saň ohně dosažena
pod strženými krovy marně sténá
a dohasíná. Při tom škůdce tajný
zub jeden tygří, ze křišťálu, bájný,
jenž na ozdobě zářil v síň, si srazil,
pak démant kdes, vzít nemoha jej, zkazil.
Sbor Parsů zbožný spravil, jak se dalo,
ty těžké škody, oko však, jež znalo
tu líbeznost, jež druhdy svoje vnady
mu rozstírala bez poskvrny tady,
se chmuřívalo slzou lítostivou.
Když Tibeťan zde gongů hudbu divou
si upravil a mlýnky na modlení,
už byli lidé příliš otupeni,
než aby mu v tom překážeti chtěli,
a spěže hluk pak šílel den tu celý.
I Arab sobě mihrab ve zdi stesal,
ku Kábě tváří v modlitbě tu klesal,

jak předpis, pětkrát na koberci denně,
vzdán sudbě věčné tiše, poníženě.

Dál vypočísti již se dalo stěží,
co v paláci se sešlo vposled kněží
z všech národů, i z lidu takového,
jenž nemohl mít zájmu nižádného,
ni práva tady v zemi sobě cizí,
jen že tu kupčík pavoučí svou přízi
byl rozkládal, až za ornátem kněze
se vtlačil sem, jak mlsný kocour vleze
do přežádoucí špíže za svou paní
a jejím rouchem sám se při tom chrání.
Těch obleků, těch kadidel, těch zvonů!
Těch jazyků, těch vymyšlených tónů!
A všecko pestře splétá se i mate
za jedním cílem: pro obřady svaté,
v nichž cestu k bohu neznámému hledá
si hloubavost, pak lidský dík i běda.
Jak jedním dechem nyní návštěvníci
si libovali pestrou matenici,
jim vyvrcholen v ní se viděl býti
sen stavitelův, ba sám význam žití.
Neb říkávali: Krásou každé změny
jsou k poznávání smysly probuzeny,
tak jistě budou uspány zas duchem,
jenž krásy té byl původem a vzruchem. —
To většina tak věřila, však byli,
kdož odpírali jí, že v tom se mýlí,
vždyť bolest rodí v smyslech poznávání,
a kdo je zhasí, nelze tušit ani.
Mláď odpírá: Vždyť láska všecko předčí!
A rychle kněží: Bůh to, bůh jest! svědčí.
Kdes hlesl vojín: Svědomí mne hryže!
A jemu kněží: Bůh ti stojí blíže!
Pak sedlák: Neznám štěstí, mijím vinu,
chci pouze chleba, nechať nezahynu.
A kněží zas: I jím dlaň boha živí!
Pak vědec jakýs hrdě ústa křiví:
Jít za chlebem jen — toť bych zemřel studem!
Jdu za vnuknutím, šťasten i svým trudem,
bych dotýkal se smyslů mrákotami
až toho kruhu, který za hvězdami
se protíná a kosmos v sebe hrouží.
A kněží šepcí: S bohem býti touží!

Bůh, stále bůh! se davy diví kněžím;
nám vypovězte rychle, slovem svěžím,

kdo jest on, jaký, vše, co o něm znáte,
vždyť pravdivy-li vaše knihy svaté,
pak vyproštěni z všeliké jsme bědy!

A kněží kázat počali jim tedy.

V.

Ve trojím davu po sobě hoch drobný
byl sledoval hlas vroucí a hned zlobný
tří kněží, a než kdo se nadál toho,
tak úzkostně si zvolal na jednoho:
Ó, v rudém šatě ty tam, kněže milý,
nám jinak mluvíš nežli tam kněz bílý,
a ten zas jinak než kněz v rouše zlatém!
Nic nechci, jen v tom vyznati se chvatem!

Ač otec hocha odvedl si hbitě,
bouř netušenou rozpoutalo dítě.
Jak do sítě by dětské ručky malé
pár těžkých sumců chytly nenadále,
a rybáři to uznamenajíce
hned přiskočí, lov nepopustí více,
tak lid se vzchopil:

Pravda, věc to vážná,
nač tajiti, že naše touha snažná,
své jitro spásy z jisker v kněžských zracích
si odhadujíc, trne na rozpacích?
Když těm, kdo hlady mrou či plni vředů,
do vzpiatých dlaní nevložíte jedu,
jakž nevědomým, bédnějším přec nad ně,
lze nevzdati se s upřímností, řádně? —

Tu vřavu, kterou palácové stěny
po takých slovech byly roztřeseny,
a při níž letmo vzhůru pozvedány
přes davů hlavy svatých písem blány,
tam pěst, zde zbraň už krví orosená,
tu vřavu, hněv kde hřmí, kde úzkost sténá,
kde posměch stíhán kosou klatby syčí,
tu bídu, která lidství tak se příčí,
kmet stavitel, jenž byl dům Krásy stavěl,
žel, nezaslechl, neboť ochuravěl,
jsa vzdálen odtud na mnohé dny pouti.
Do podušek se bezduch téměř hroutí,
co zatím k němu chodbami v síň vniká
hluk oceanu, z dvora palma mžiká

a se svým stínem sype odlesk jasna
níž k jeho lůžku. Z všeho toho krásna
kmet nemá pranic. Marně slavík zpívá,
a marně dveřmi vůně sadů vplývá.
Čas nesměrný tak měřily se směle
smrt se životem ve starcově těle,
až hřejné slunce, vzduch s ním kořenitý
přec posléz překonaly neduh skrytý.
Kmet, bílý stín spíš do podoby kmeta,
se zjevil znovu přede tváří světa:
vstříc moři sedal pod strom na terrassu,
na prsa kloně hlavu s proudem vlasů,
a pod čelo mu slétaly se zase
sny rozplašené o štěstí a kráse,
jak ptáci plní znova hnízda stará,
když minou deště před červánkem jara.
Jak divil se, že ještě jednou s nimi
se shledal mezi zjevy pozemskými!

Že tak se stalo, zásluhu měl taky
v tom ještě kdos: ty nejmilejší zraky,
jež k němu od let panenství se hlásí
a jež se v něm pak shlížely vše časy,
až starost plná nevýslovné lásky
i kolem nich v kruh seskupila vrásky;
ty nad ním bděly nízko nachýleny,
ať spal či sténal bolem omráčený,
a vůle v duši ženy zšedivělé
se smlouvala se smrtí snažně, vřele
o život, který jí byl nad vše drahý,
až přivedla smrt přece z rovnováhy.
Však onu ruku, která zahřívala
dřív chladné prsty starce, znenadála
jak samu nyní proběhla by zima:
a nezvykle zrak ženin bdělý dřímá,
co mužův střádá nový záblesk blahý.
Kmet k svému žalu postřehl to záhy.
Prv myslil si: Mé ženě zmdlela duše
od děsu žít mé smrti ve předtuše
a od nocí, jichž probděla až běda,
a od hladu, kdy žalost jísti nedá.

Však přijel syn mu a byl skličen taky,
i dcera všedši klopí vlhké zraky,
a přec té chvíli víc se úsměv hodil:
onť ozdravěl přec a přec zase chodil!
Tak zpytá stařec, a když znenadání
i sluha před ním v rozpacích se klaní,

tu zavolal: Vy tajíte se s něčím!
Za pravdu, sluho, nejlépe se vděčím.

To hoch byl a měl oči bez přetvářky;
prv zbledl, potom těžce zdusil nářky,
leč vyhnutí že nebylo tu, shýbal
již kolena a pánu ruku zlíbal.
A promluvil o vraždách nespočtených
tam v oněch síních Kráse posvěcených,
o mučeních dal zprávy, o loupeži
za hluku gongů, trub a zvonů s věží.
Ty zvěsti stařec vnímá zcela tiše,
jen něco málo znatelněji dýše,
pak rukou přejde čelo prosté chmury
nejinak, než jak sestoupil by shůry
ze říše krás, a, zrak co ještě zkalen,
se usměje. Tak již je zvěsti vzdálen!
Choť ustaraná s rozčilením čeká,
co stane se, a slza, jež jí stéká
od věrných očí, předem trýzeň hasí,
jíž za vznícenou pokládá už asi.
Kmet pohledu své ženy a svých dětí
však nestraní se a to z předsevzetí,
se s všemi těšit po té jako dříve,
jeť na mále dnů jejich lásky tklivé.
Nic chmurného mu v řeči neuvázlo,
když rodina, dál nemyslíc už na zlo,
jak po smířené v objetích se stiská,
ve věnci srdce věrná si a blízká!

Leč ne! Kmet jednou povzdychl si přece!
Loď evropskou zřel zakotvenou v řece,
kde proud už rván jest mořskou vlnou pružnou;
na lodní jeřáb prací těžkou, družnou
sbor dělníků se snaží vysaditi
sloup z mramoru, jenž pavím okem svítí,
a lazurových kleneb kusy čtyři.
Snem starci krátká upomínka víří,
a on, své družce seschlou ruku hladě
a hlavu s její blízko, pohromadě,
tak šeptl: Když jsem tvůrčím vzruchem Kráse
se přiblížil a ssál ji v jemném žase,
tu vědom byl jsem sobě toho živě,
že přerostl jsem na pozemské nivě
svým duchem všecky duchy nejzářnější;
to nedím z pýchy, tať mne nekonejší.
Však to mi po všem divno nejvíce je,
že — za svou snahou životem tak spěje —

jsem stále snazším nacházel svůj úkol,
až věřil jsem, že každý člověk vůkol
sám stejně zmůže, co jsem já tu činil.
A nyní — aniž koho tím bych vinil, —
se divím zas, jen jak to možno bylo,
že v lidském žití své jsem svedl dílo,
a slast, jež z duše vyvřela mi celá,
že v světě tom už celkem vříti směla! —

VI.

Do neprostupna zhoustly v horách lesy,
a říká lid, že prostřed nich tam kdesi
jsou trosky valné v lianách a mechu,
skrýš dravčí, kdysi palác podle slechu.
Kýs lovec jednou slídě po tygřici
tam prodral se až v trosky chátrající,
v nich zvědav našel mlýnek na modlení,
kus břicha Buddhy, spadlý pod lupení,
a ještě kropáč v kostru zaseknutý,
na které setlel arabský cár žlutý.
Po čemsi cenném darmo se tu točil.
Hrst proužků s písmem, jež tu leckde zočil,
si zvedl spíše míst těch na památku,
a pak že různým písmem každou řádku
zřel napsánu, až budilo to podiv.
Ve blízké vísce pušku s beder shodiv
a osvěživ se při hovoru shodě,
dal nález luštit lidem po hospodě.
Tu náhodou, že lidu bylo dosti
tam různých věr a různé národnosti,
svou mluvou psánu nahodilou větu
z knih posvátných ten onen rozečte tu.
I tázali se lovce překvapeni:
Co s tím? Toť známá mravní naučení.
Což drahý poklad jste tam nezahlédl?

Tu stařec vínem zpitý ruku zvedl
a odbyl je: Jsou dávno vypleněny
tam všecky věci jakékoli ceny!
Tam děd můj kopal a tak mnozí jiní,
však pouhý rum zbyl z přečetných všech síní.
Jen jednou — dávno, jak, říc' nedovedu, —
tam desku našli v sklepů samém středu,
nad stříbro i nad zlato plála čistě;
ký kov to, nikdo neuhodl jistě.
V ní prapůvodní řečí bylo vryto
cos tajemného, a když nepřečtli to,

tu vzpomněli si lidé, že kdes v kraji
vnuk stavitele onoho se tají,
jenž divný palác v krátkém nočním čase
prý postavil, vzdán za to pekel chase.
Vnuk jeho tehda sám už kmet byl sešlý
a rodu svého poslední. Nuž, vešli
s tou deskou k němu, přednesli mu přání,
by rozluštil jim, co je psáno na ní.
On rozluštil a přečetl, co chtěli,
však výhody v tom žádné neviděli,
i sprali se, proč těžkou desku nesli,
když popsána je zbytečnými hesly;
že nikdo zpět ji neodnesl zase,
u kmeta zbyla. Až po dlouhém čase
z jejího střípku dle slov Evropana
se zjistilo, že jemně pracovaná
a třpytná ona deska stála za to,
by třicetkrát ji vyvážilo zlato.
Leč pozdě bylo: kmeta pod mrtvolu
na jeho přání položena spolu
se zápalnými, voňavými dřevy
se na hranici slila. Nikdo neví,
kde stalo se tak; nenajdeť se příště
pod bujnou lesní houští žaroviště. —

A nápis, nápis? — puzen zvědavostí
se lovec pídil jediný sám z hostí.

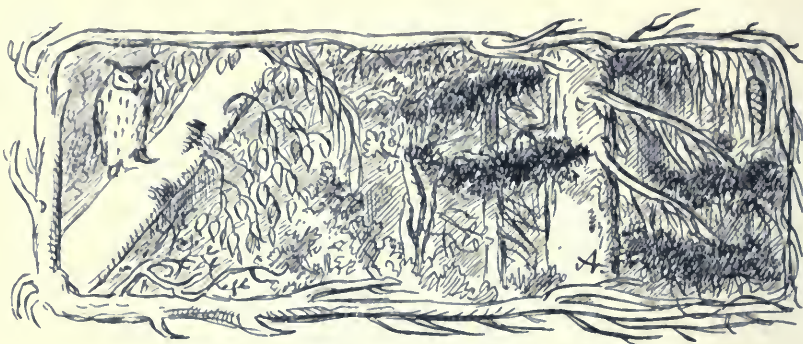
Kmet podnapilý rozvaliv se líně
se neozval. Jen ústa v hřejném víně
si omáčel, byv posměšnou ctěn chválou,
že v nirvanu hned vejde dokonalou.
Svým druhům v pití dopřál žertů dosti,
sám znám jak strůjce bujných veselostí,
až kdy už nad ním vítězi se snili,
se ušklíbl děd všem jim přec jen milý
a ukázal, že třeba zpit byl řádně,
přec jasnější má dosud hlavu nad ně.

A proto děl:
Před chvílí drahnou tady
kýs nápis poznat přál si sahib mladý.
Ať dávno tomu, co byl přečten s desky
a nebyl opsán přes leckteré·stesky,
a ať sám písma neznalý jsem zcela,
ať ústa, jež mi nápis pověděla,
jen hádala jej, pochopení prosta,
a ať jsem zpit, že krčmář svého hosta

už báti bude se, — vím přes vše jasně,
že nápis, psaný slohem staré básně,
byl složen k poctě Svědomí a pravil:

Když pálím tě, rád žití bys se zbavil,
když hřeji tě, rád bys se věčně zhříval.
V mé světlo jsi se ještě nepodíval;
před srdce stěnou na tě čekám posud
a již mnou dní se celičký tvůj osud . . .
Dost záhy pukne stěna mezi námi.
Buď zdráv! Kéž krása nejvyšší tě zmámí!

Emil Tréval:

Simonie.

V Blažkově zemřel starý vikář Zmrzlík, a administrace fary svěřena kaplanu, páteru Ambroži.

Fara blažkovská byla výnosná a pohodlná. Obec farní měla něco přes šest set duší a přifařené Krhovy a Dolánky, obě dvě dohromady druhých šest set. Tak zrovna dost práce pro jednoho duchovního pastýře. A pro pohodlí vše scelené, ne tak rozestrkané jako v horách, ale na rovině jako dlaň, půdy tučné, poddajné, cesty v zimě v létě schůdné, a obyvatelé dobří katolíci, Hanáci, kteří na svou víru nedopustili. Mimo ševce Nákelského nebylo ve farnosti neznaboha.

Koláturou šel jeden hlas, že fara připadne jen a jen páteru Ambrožovi, „našemu panáčkovi". A co by ne! Na to by se podívali, kmocháčci. ‚Me sme me!' A napluli by si na dlaně. A kdyby i na důstojnou konsistoř měli jít orodovat a každého to stovku stálo! Čerchmanta by si z toho dělali.

Nebylo od nepaměti v Blažkově velebníčka, jenž by byl tak náviděn jako páter Ambrož.

„Jako panenka, čistý člověk!" říkali mladí, a roby dodávaly, když klaněl se páter Ambrož v červeném ornátě před oltářem: „Jako makový květ!" A stiskaly zuby a vzdychaly.

Starým líbila se nelíčená zbožnost a pořádnost pátera Ambrože. Nebyl ani piják, ani jedlík, ani karbaník, a zástěry ženské se bál jako živého ohně.

A přec byl k lidem. S každým se zastavil, pohovořil, pobesedoval, ba i zasmál se. Snad i se židem, kdyby ve farnosti jaký byl, by postál.

Chválil si panáčka Hladila — tak se páter Ambrož jmenoval — celoláník Grmela, jak krásně ho těšil, když mu umřela třetí žena a kobyla zrovna ten rok zůstala jalová; chválil ho i švec Nákelský, socialista, který všem kaplanům až dosud zatápěl svou nevymáchanou hubou. Páter Ambrož ubytoval u něho svou matku, na podiv všem. Ale bylo to diplomatické, neboť nejen že získal pro matku za byt jedinou světlou a suchou komoru v obci, ale dal ševcovi takto i hubu na zámek.

Mladý Staroštík, medik z Dolánek. pomlouval pátera Ambrože,

že je duševně obmezený člověk. Ale co mu scházelo na důvtipu, nahrazoval páter Ambrož neobmezenou vírou. Pokrytcem ani chytrákem páter Ambrož věru nebyl, a také to dokázal.

Byl kdysi zavolán ke konsistoři, aby založil v Blažkově protiváhou ku agrárnímu sdružení liberálního pololáníka Staroštíka — bratra onoho medika — klerikální spolek, nejlépe s nějakým celoláníkem v čele.

Ale páter Ambrož měl své námitky. „Vždyť i agrárníci," pravil, „zůstávají dobrými syny svaté církve katolické, a ani jim nenapadá brojit proti samospasitelné víře." A potřebu nového spolku proti nim že nejen neuznává, ale přímo za škodu by pokládal. Nebo tím by je jen ponoukl k radikalismu, z furiantství by připadli na protináboženské myšlenky. A Hanák, když se mu dá pokoj, nerad myslí a radikální není.

A když staří a hlavně mladí páni u konsistoře naléhali, poukazujíce na politický význam a moc, kterou by tak soustředil pro klerikální stranu na okresu, odvětil páter Ambrož slovy písma, že Kristus sám řekl, že království jeho není z tohoto světa. Nic s ním nepořídili, nechali ho tak.

Proneslo se to, a kde kdo velebil srdnatého panáčka. „Proti konsistoři to vyhrál — sláva mu!"

Nebylo v pravdě v páteru Ambrožovi hrdinství, jenom zdravý selský rozum.

Knězem byl páter Ambrož rozeným. Muž čistého srdce.

Při traktacích na faře, když rozjaření páni bratři počali přebíjeti se pepřenými anekdotami, odkrádal se páter Ambrož všecek uzardělý v ústraní. Za to přezděli mu „hanáckých nevěst" a smáli se při známých vtipech více rozpakům stydlavého panáčka než pointám samým.

Již před třemi roky mohl páter Ambrož státi se farářem na menší faře v patronátě. Ale bylo to v horách, a do hor nemohla s ním — matička.

Páter Ambrož pocházel z velmi chudého rodu. Otec jeho byl příštipkářem, kalkantem a zvoníkem v Kroutné. V ponížení a bídě, podporou dobrodinců vystudoval Ambrož Hladil gymnasium. V theologii, když otec zemřel, podporoval Ambrož svou matku, jak mohl. Tloukla se životem posluhou, praním, v zimě sbíráním „baruší", měch po čtyřech krejcařích. Psota, ne život.

Theolog Ambrož obstarával litografii studentského časopisu v alumnátě i studentům z gymnasia „tiskl" duševní plody, a sem tam zlatku z toho poslal matce. Když bylo nejhůře, i skývy chleba od stolu theologů sbíral a posílal po formanu do Kroutné. Matka s česnekem a ždibcem másla vařila z nich polévku a tak žila.

Ale hned jak dostal místo kooperatora v Přemyslovicích, vzal páter Ambrož matku k sobě. Ubytoval ji v dědině. Na faře by ji kuchařka nesnesla, ač farář páter Kroupa byl dobrosrdečný člověk.

Ale podnebí v Přemyslovicích stařence nesvědčilo. Snad měla i studený byt, snad ta nemoc v ní byla už od dřívějška, dostala

záněť kloubní a z toho vadu srdeční. Lékař radil naléhavě mírnější podnebí.

Na štěstí dostal se páter Ambrož brzy do Blažkova, kde bylo v každém ohledu lépe. Zde umístil matku ve světničce chalupy Nákelského.

Při návštěvách velebníčkových u matky pouštěl se švec rád do problemů náboženských. Páter Ambrož odrážel jeho útoky mírně a nemstil se.

Jednou napilý švec v hospodě od svého stolu vykřikoval, že každý Slovan má býti jako Jan Hus.

„A jaký byl ten Jan Hus?“ otázal se páter Ambrož.

Celá hospoda ztichla. Švec škrábal se za uchem.

„Nu, jaký byl. Veliký fešák byl!“

„To byl!“ přisvědčil mu páter Ambrož a nezúčastnil se výsměchu, jímž Nákelského zasypala celá honorace gruntovníků.

Když pak stále podřimující stařičký vikář pohřížil se do věčného spánku, vzal si nový administrator matičku hned na faru.

Neubližuje nikomu, neměl páter Ambrož žádných nepřátel. Tichá spokojenost zářila z jeho kulaté, ruměné tváře i černých, laskavých očí. Když sloužil mši svatou neb vztahoval ruce k Oremus, měly pohyby jeho takový zbožný sklad, takovou srdcejemnou něhu, že ženské pohlaví, od školních děvčat počínaje, až po tu svíčkovou bábu Nevěřilku, bylo ve zbožné ekstasi; bylo to tím, že páter Ambrož celou svou věřící duši vkládal do posvátných výkonů.

„Integer vitae scelerisque purus, nemá žádného škraloupu,“ říkali o něm i bratři v povolání. Neboť ani závistníků neměl, což bylo ještě podivuhodnější.

Jak by tedy mohlo místo faráře v Blažkově pátera Ambrože minouti?

Leč čert nespí. Taková dokonalost nelíbila se ovšem odvěkému nepříteli lidstva, a nelenil nastrojiti bohulibému panáčkovi léčku. Ne nějakou ženskou, to by bylo banální a otřepané, ale v pravdě ďábelskou past.

Vzbudil v administratorovi pýchu. A jak známo, pýcha kněžská je Pánu Bohu nejprotivnější neřest.

Páter Ambrož uvědomoval si své ctnosti: lásku k matce, čistou víru svou, vzorný život, svědomitost v úřadě kněžském a křesťanskou lásku ke všem lidem. Na jednoho člověka bylo těch ctností až příliš.

Počal si milý páter mysliti na místo v Blažkově, ne jako na milost, ale jako na odměnu, která mu náleží, protože si jí zasloužil.

A kde kdo ho v tom utvrzoval.

Ale ďáblovi toho nebylo ještě dosti. Když představil se páter Ambrož u konsistoře jako uchazeč o faru v Blažkově, užasl, když mu oznámeno, že faru dostane páter Zlámal, farář z Křelova. On za to že bude presentován na jeho místo do Křelova.

Ku cti pátera Ambrože budiž řečeno, že první jeho myšlenka byla na matku.

Křelov byl v Beskydech, tam nebylo chorým lidem zdrávo.

Pak vzbouřila se jeho pýcha. Co by tomu Blažkovští řekli? To by bylo výsměchu, už to měl jako pod pečetí. Teď aby prosil nafoukané sedláky Zavadila, Hoffrka, Přecechtěla, Grmelu, aby za něho orodovali při konsistoři.

Měl by to pak od nich co chvíle na talíři, a ještě aby jim poklonkoval! On, studovaný člověk — nevzdělancům!

A k tomu ještě ponížení osobní! Což nevědělo se u konsistoře, že Zlámal je mladši než on? V Blažkově to věděli, byl Zlámal zrovna z Dolánek a příbuzný se Staroštíky. Ale vysvětluj tupým hlavám, že kdyby byl chtěl z Blažkova, mohl býti i on, páter Ambrož, už tři roky farářem! A farář, i sebe mladší, že má přednost před kaplanem sebe starším.

Přednesl svůj podiv pánům u konsistoře naléhavě, poukazoval na chatrné zdraví matčino, na všeobecné přání farníků — poslouchali, ale krčili rameny. Ale dobře viděl, jak z očí svítila jim radost, že mohou se mu odemstíti za nepoddajnost, když chtěli míti v Blažkově klerikální spolek.

Uhýbali se, ale nepovolovali. Odvolávali se na jeho poslušenství, prospěch svaté církve, prohlašovali povinnost jeho k rodičce duševní, církvi, za přednější než povinnost k rodičce pouze tělesné.

Umluvili ho, že na konec sám přisvědčoval, ač v srdci měl tisíc protestů.

V chodbě, již vycházel, namanul se mu do cesty ceremonář, šlechtic Winkel, Němec. Byl bonvivant, a říkalo se o něm, že má i dluhy. Ale u jeho biskupské milosti byl oblíben, persona gratissima. Měl titul papežského komořího.

„Na slovíčko, bratříčku," pošeptal německy a vtáhl pátera Ambrože do jakéhosi pokojíku.

„Záleží vám na tom velmi, abyste dostal Blažkov?" tázal se ceremonář.

„Velmi! Má matička . . ."

„Dobrá! Už to nějak uděláme. Chcete-li, zůstanete v Blažkově."

„Byla by to pro mne velká nečest, kdybych té fary nedostal, monsignore!"

„Pomůžeme vám k tomu!"

Páter Ambrož pochopoval, že „my" jest on, ceremonář a biskup, třeba i proti konsistoři.

„Ale musíte býti uznalý a dáti něco na církevní účely."

Ceremonář ztotožňoval své a církevní zájmy, což ostatně většina kněží činí.

Páter Ambrož se ulekl: „Simonie! Svatokupectví!"

„Pět tisíc," šeptal pokušitel. „Na církevní účely!"

Na církevní účely — to je něco jiného!

„Milerád bych přispěl, monsignore," šeptal páter Ambrož, „ale já těch peněz nemám."

„Nic nevadí — podepíšete mi směnky. Blažkov vynáší, to je známo."

„Ale což když místo nedostanu?" váhal páter Ambrož.

„Pak směnky roztrháme. Mé čestné slovo!"

Páter Ambrož podepsal se ceremonáři na směnky jako ručitel, ani řádně se nepodíval na sumy.

Za tři neděle měl jmenovací dekret v kapse a příští neděle po tom byl installován děkanem Kurovickým. Hnal to parou.

Byl tedy farářem v Blažkově. Pořídil si nový nábytek do parádního pokoje a dal malovati pro kostel novou křížovou cestu. Matičce opatřil hejno slepic a několik hus i brávka do krmníku. Matička všecka omládla a mrštně se otáčela na farském, nyní jako svém dvoře. A nová hospodyně, sestra sousedního faráře, se k ní měla uctivě a vlídně, až to stařenku někdy zarážело.

Když první radost pominula, zabral se nový farář vážně do svého úřadu. Zavíral se na celé dny, ležel v knihách, srovnával, zakládal nové, účtoval, a brzy nebyl už bývalým veselým páterem Ambrožem. Už slyšel nerad prosté: ‚Páter Ambrož'. Navedl kostelníka, aby poučoval lidi, že mu přísluší titul důstojný pan farář a žádný páter Ambrož. Nanejvýš ještě: Pan farář Hladil.

V horlivosti své farář Hladil nepolevil, ale byla jiná než dříve. Jakási udýchaná, úzkostlivá, jako by stále něco sháněl a bál se, že promešká. Až lidem proskočilo: „Velebníček lakotí!" A už se to opakovalo, až se to ujalo.

Pak našli lidé, že pohled pana faráře Hladila není už tak milý a pevný jako dříve. Plaše jím točil, a válo to od něho jaksi studeně. Ba služka z fary vynesla, že důstojný pán někdy i na matku se „oschápne". A často jezdil do residence a vždy s napěchovanou tobolkou. Patrně se šel bavit, Blažkov mu byl už sprostý. Zpanošil.

Bylo na třetí rok „panování" pátera Hladila na faře blažkovské, když zemřel náhle monsignore šlechtic Winkel.

Kněžstvo sjelo se na pohřeb. Šuškali si páni bratři cosi o sebevraždě a dívali se plachými, nedůvěřivými pohledy druh na druha. Farář Hladil nabyl z toho mysle. Ze zachycených šeptů seznal, že nebyl sám, jehož nebožtík vykořisťoval. Vždyť upsaných pět tisíc už splatil, a stále se vyskytovaly směnky s jeho podpisem. Platil a mlčel.

Nebožtík — Bůh mu to odpusť — šantročil s farami jako nějaký parcelář s grunty.

Měl tedy páter Hladil soutrpitele a spoluhříšníky. Bylo to jakousi útěchou. Ale jen chvilkovou. Když vrátil se do Blažkova, vyprchala útěcha, a zbyla úzkost a výčitky svědomí. Kolik směnek ještě koluje s jeho podpisem! Ovšem padělaným. Ale nesmí se proti nebožtíku vystoupiti už v zájmu církve. Měl to udělati, dokud byl falsifikator živ. K tomu neměl odvahy. Nuže, bude platiti i teď, třeba do smrti!

Hrozné! Naučil se tak peněz si vážiti, ba je milovati. Rvalo mu to srdce, když bankovky musily z „kostnu" matčina, kde je před hospodyní schovával, ven.

Farář Hladil stal se vášnivě zbožným. Zavíral se po ranní mši na dlouho do kostela, klečíval před oltářem ve zkroušené modlitbě celé hodiny.

Lidé potkávali ho na osamělých polních cestách zamyšleného.

Na ‚Pochválen buď!‘ děkoval ‚S bohem zůstávejte!‘ Neb na Nákelského ‚Má úcta‘ — ‚Až na věky amen!‘

I kněží, kteří na faru blažkovskou přišli, — bylo jich nemnoho, farář Hladil pohostinným nebyl, — radili mu, aby vzal v potaz lékaře. Byl stále roztržitější a jako do sebe ztracen. Také tělesně hynul. „Ten náš velebníček se tuze, tuze změnil!“ kývali lidé hlavami. Nešlo jim na rozum, jak je to možno. Taková fara, všeho do boha, a farář jako louč. Ani to farnost nedoporučovalo. A na tlusté faráře a koně si Hanák od jakživa potrpěl.

Konečně počal farář Hladil docházeti do města k doktorovi Zaběhlíkovi. Brzy vyzvonil tento v hospodě, proč. Pro nespavost. Pacient dostal prášky a měl pěstovat tělocvik. Takhle štípat dříví! Na léto doporučil mu doktor mořské lázně.

Ale než léto nastalo, nebylo faráři třeba ani lázní, ani léků. Jednoho březnového dne skonala mu matička. Náhle, jako lidé postižení srdeční vadou často končívají.

Páter Ambrož plakal nad mrtvolou. Ale podivným pláčem. Jako by se mu hlas lámal a topil, a zase jako by se skála utrhovala a rachotila. A vše na sucho, jako by už neměl slz.

A pořád jen se klonil nad mrtvolou, jako by odprošoval, spínal ruce, dotýkal se hlavy, vrásčitých rukou v tiché obžalobě.

Pochovali na třetí den stařenku. Pan farář osaměl ve faře s dolíčkovanou slečnou-hospodyní, sestrou kollegy v povolání, faráře laškovského.

Večer zašel ještě na hřbitov a pobyl tam dlouho. Pak vrátil se a uzavřel se v pokojíku matčině.

Rozsvítil si voskovou svíčku. Jinak nebožka nesvítívala, petrolej neměla ráda. Do rukou přišly mu nůžky. Byly hrubé, ale ostré. Nebožka do poslední chvíle „látala“ synovi prádlo. Podržel nůžky chvíli v ruce, zvonil jimi a pak vzal brevíř. Díval se do něho, ale duch bloudil.

Farář Hladil zadíval se na hnědý, starý krucifix na stěně mezi okny. Díval se, díval a přikyvoval hlavou.

Venku rozfičela se březnová bouře, mokrý sníh šlehal v okna, vítr úpěl v komíně, od kostela krákorala větrná korouhvička, a černá tma nakukovala do nezastřených oken.

Tma byla venku, ale v nitru osiřelého faráře strašně se rozsvětlovalo.

Nyní, kdy matička zesnula, jako by mu šupiny s očí padaly. Dokud žila, klamal se, že pro ni zhřešil, pro její zdraví a pohodlí.

Ale co praví písmo? „Opustíš otce i matku svou, a mne následovati budeš!“

Neuposlechl volání Páně. Pro matku zradil Krista.

A ani ne pro matku! Jen vyznej pravdu, duše bídná! Pro pýchu, světskou zvelebu, aby se mu synové a dcery světa nerouhali, že ničím není u mocných: zákonníků, fariseů a biskupů.

Oč lépe by mu bylo bývalo býti na posměch s duší čistou, než

poskvrniti ji, prodati ji za pomíjející blaho, kterého si matka ani nežádala . . .

Byla by šla za ním, svým synem, kamkoli. A kdyby byla i zemřela, byla by v tom jen Jeho svatá vůle. A on se svrchované Vůli zprotivil! Za zvelebu světa prodal duši nesmrtelnou. Smrtelného hříchu simonie se dopustil.

Co zkusil hryzení svědomí, co marných slz se nacedil! Do smrti by se uvázal, že všecky důchody fary odvede církevním účelům! A zatím věděl, že dává je nenasytným lichvářům. A jak při tom žil! Hřích táhl ho, kam nechtěl, měnil ve zlé jeho úmysly, pohledy i slova, otravoval jeho skutky a obracel na ruby celou jeho povahu.

Sám sebe nepoznával, sám sebe se bál a v duších cizích lidí viděl bývalý svůj obraz. Nedával se už s nikým do řeči, aby neuslyšel výčitky, proč už není tak vzorný jako dříve?

A v zápětí vzdorně chtěl, když ho už nemilují, aby se ho báli. Vždyť měl v ruce klíče k věčnému spasení; co rozvázal zde, rozvázáno i na nebi!

Ano, od věčného spasení jiných; ale od spasení jeho duše měl klíče jiný — ach, jiný!

A právě se objevil. Zase jako v bezesných nocích se objevoval. Dnes však hroznější nad pomyšlení. S jekotem pláče, rozdírán vzdechy, mrskán neviditelnými metlami. Pod jeho nohama vyskakovaly modré, plamenné jazyky.

Monsignore — ceremonář!

Tvář jeho byla strašná. Smála se v mukách věčných zatracenců. Z rozesmeklých čelistí se kouřilo, a černý jazyk jako by míchal ve výhni. Ve spálených rukou kroutily se troudy směnek.

Marně žehnal se farář Hladil velikým křížem, marně zaklínal přízrak, marně ustupoval. Modlitba jeho neměla už moci. Pekelník vystupoval stále plastičtěji, pozadí za ním prohloubilo se v bezednou propast naplněnou skučením, rachotem a tmou. Jen kol běsa byla bledá fosforescence.

Nyní se obrátil, a hle! Ze zad trčely mu podávky. Pravá čertovská pečeně.

A stále kýval hlavou, stále se smál, stále třásl směnkami. Puch síry vnikal do chřípí a dráždil k slzám, ke mdlobě.

Farář Hladil klesl na kolena. Chtěl káti se, volati — ale jazyk ho už neposlouchal.

A rázem změnila se scenerie. Jako při bioskopických obrazech, které nedávno viděl v Brně. Přiletěla síň, do ní zelený stůl, svíce, sedadla a posléze černé postavy soudců, jejichž tváře halily se v blesk a žhavost.

Váhy z ryzího zlata octly se na soudném stole. Odvažovaly vinu a zásluhy dle svrchované spravedlnosti.

Váha viny klesla, až to udeřilo hrobově.

„Secundum magnam misericordiam tuam. . .!“ modlil se hříšník. Ale váha se nehnula. Nebylo slitování!

Noc vše pohltila, a prvotný přízrak ceremonáře znovu vyvstal, jako na obraze přemalovaném, když setřeme barvu.

Neodolatelná síla pudila faráře, aby blížil se ke přízraku, jenž mu bratrsky ruku podával.

V ruce faráře Hladila něco zaklepalo, ostře, železo o železo.

A již se dotekl ruky zatracencovy levicí. Proud krve mu vytryskl z ruky.

Z úst pekelníkových syčelo to: „Piš!“

Kněz namočil pravici do proudu krve a psal. Na zeď, která proměnila se ve veliký blanket směnečný. Krvavá slova: Condamnatus!

* * *

Ráno vzbouřil kostelník hospodyni. Našel pana faráře Hladila ve světničce mrtvého. Přestříhal si žíly nůžkami matčinými.

Slečna-hospodyně běžela nahoru hledat peníze. Nenašla ničeho.

Ohledač mrtvých rozpoznal, že žalem nad smrtí matčinou minul se farář Hladil s rozumem a v nepříčetnosti spáchal čin.

Pochovali ho ve slavném konduktu a vzpomínali na něho jen dobrým.

Vždyť vlastně nic špatného nikdo o něm nevěděl.

Marie Majerová:

Náměstí Republiky.

Román.

(Dokončení.)

XX.

Drahá Noro,

překvapilas mne; po dlouhých oklikách našlo mne tvoje zvědavé a Paříže dychtivé psaní. Viď, takové kamarádské prostředí, v jakém jsme tu žily, se lehko nezapomíná! A kdybys byla v nejideálnější zemi, vzpomeneš vždy znovu příjemného ovzduší, které dovedl stvořit Libertad.

Ptáš se na Causerie?

Po Albertově smrti — Libertad zemřel neočekávaně a náhle vnitřní otravou krve — zbyli v červeně natřeném domku jen nezkušení mladíci; neboť všichni staří přátelé obrátili se ke Causeriím zády v posledních měsících jeho života.

Mauricius zesměšnil se brzy; neudržel se ani Armand, kterého vyvrhla armáda spásy, ani Lorulot, jemuž scházelo pravé cítění anarchisty a — jak ponižující je i psát o tom! — bylo nutno stále hledět mu na prsty. Henri i Armandina po nějakou dobu snažili se dostáti těžké povinnosti, která na ně padla, a trpce vzpomínali, jak Libertad zbytečně se osamocoval v práci propagační i iniciativné a žárlivě oddaloval i ty, kdož mohli dobře činiti. Velké hádky rozpoutaly se v L'anarchii a vyhnaly Annu, která odjela s Andréem do Marseille; André pracuje v továrně na obuv.

Henri staral se horlivě, aby zachránil aspoň žurnál, kladivo propagandy. Když jsi byla v Paříži, viděla jsi, že Libertad je osou celého hnutí. On to věděl také. Věděl, že, kdyby upadl do vězení, onemocněl nebo zemřel, není tu nikoho, kdo by zaujal jeho místo. Neboť vidíš, drahá Noro, nic nejde bez vůdců, nebo chceš-li, bez vůdčí energie. Zoufala jsem nad tím, ale na konec bylo mi to přiznati. Zdá se mi často, že Libertad neučinil vše, co mohl. Nezbylo po něm ani brožury, ani knihy, která by určovala cestu, radila a poučovala.

Ovšem, nejtěžší práci vykonal: založil žurnál a uvedl ho do světa; kéž by byl s trochou své energie vychoval si následníky! Takto nezbývá, než rozváděti jeho novinářské články v brožury.

A tak polovičatost vyháněla kde koho z Causerií. Kommuna se rozstříkla jako voda pod úderem kamene. A ti, kdož zbyli —?

Henri, marně pobojovav s vetřelci, kteří mu přerostli přes hlavu, (víš dobře, že nemá energie Libertadovy) odešel z Causerií. Je zaměstnán jako korrektor v tiskárně. Navštěvuji je někdy. Armandina má úsměvně plavou holčičku Muggii — pravý opak divokého čerta — Diamanta.

A víš, co mi říkává Henri? Je to trpký facit velkého snažení, hořké zklamání namáhavé práce, a snad Ti to bude divno, protože jsi tak daleko a že vidíš vše v radostném a lichotném světle vzpomínky; ale já jen pokorně klopím hlavu, neboť cítím pravdu jeho slov.

„Dnes," říkává Henri, usmívaje se červenými rty, „dnes jsem šťasten, že hádky a mrzutosti vyhnaly nás z Causerií a dovolily nám tak založit si krb, domácnost, kde našim dětem dostane se lepšího ošetření, a kde sami žijeme volněji. Ano, ano! Jsme teď volnější, než když jsme kázali a rozdávali Svobodu . . .!"

Pekař a pekařka, kteří vždy tolik koketovali pracovními blůzami, chodí si teď po měšťansku a zaměstnávají dělníky.

Ani Chatelaillon se neudržel. Prostý otec Brunia schvácen byl lakotou bretoňských sedláků. Chtěl zbohatnout. A přímořská kolonie se rozprchla . . .

Řekneš: úpadek. Vyhaslá sopka. Vybouřený revolucionář. Nevím, nevím. Henri to jistě vždycky myslil poctivě, a skoncoval-li, z poctivosti srdce skoncoval, a ne z pohodlnosti.

Armandina a já chodíme občas do schůzí v Temps Nouveaux, kam nás zve doktor Colomb, ale kromě doktora není tam osob, které by nás lákaly.

A to je tedy konec Causerií. Co zbylo na Montmartru, jest jen smeť; lidé bez ideje, žijící ze starých frází.

Pamatuješ se, jak ztroskotala kolonie saint-germainská k vůli jediné ženě? Tak hrozí zahynouti i kolonie aiglemontská; jenže z nedostatku žen. V Causeriích nebyly snad výlučně ženy kamenem úrazu, ačkoliv i ony provedly své.

Pozorovala jsi, Noro, že drobné události, zdánlivě bezvýznamné, pocity skrývané a s úzkostí zatajované, jako moli nenápadně, ale hrozně rozrušují život rodiny? A tak i život skupiny, život kommunistické obce. A to Libertad, v jehož srdci a hlavě byla hotová líheň ničivých vášní a citů, ještě k nim se přiznával a uschopňoval dohodu.

Ale hlava zhynula — i tělo se rozpadlo.

Je ponižující a málo povzbudivé vědomí, že bylo třeba hlavy, a ne snad jen representačního panáka, ale duchovního vůdce; neboť jak tu věřiti v kommunistickou obec? Tak dlouho jsme hýčkali sen, kolik stál nás sebezapření a oběti, a dnes vidíme, že byl sotva mátožnou představou . . .

Těžko je mi, mám-li Ti psát o Maryši. Mluvíme-li o ní, hlas láme se mi; péro bude snad silnější . . . Nešťastná Maryša zemřela i s děťátkem. Příliš se utáhla, upracovala před porodem; šatečky a košilky, krajkové nicůtky, drobné a bílé jako matčiny polibky, byly

prodány na pohřeb. Petražický tak se rozčilil, když její šedivé a vykrvácené tělíčko odváželi, že mohutné jeho zátylí chvělo se pod dotekem mrtvice. Žalostně škubal sebou obr Petražický, bezmocný a zdrcený, jako mnohý tělesně statečný muž před duševní ranou. Hned se vybral domů, že v Paříži déle žít nemůže, ale vrátil se od hranic, neboť se mu nedostávalo peněz. Nezvykl si starati se sám o sebe, a udiven svou bezradností, čekal opět na peníze z domova. Když přišly, neměl síly odjeti. Vstoupil do Pasteurova ústavu, zahrabal se do práce jako sysel; chodí s těžkou hlavou po chodbách, a nezastaví se jen u dveří pracovny a jídelny. Bydlí v ústavu; z našeho bytečku nad parkem montsouriským se vystěhoval; se mnou sdílí ho teď Marcel stavitel se svou družkou.

Minulého léta stihlo mne velké překvapení. Vyšla jsem si do „Úlu“ Sébastiena Faura, kde uprostřed vysokých luk rambouilletských rostou jako kvítka země děti, které vychovává anarchistický leader, a vracejíc se za znojného odpoledne znavená a mdlá, našla jsem o zábradlí schodiště před svým bytem opřenou Luizu.

Nebyla jsem s ní nikdy důvěrná; i zarazila jsem se. Pocítila moje rozpaky a omlouvala se. Byla v Causeriích, nikoho tam nepoznala; pak odvážila se domů, utíkali před ní jako před zjevením. Bernard se jí bál. Mélin cizíma očima hleděl na ni. ‚To je ta, kterou jsem miloval, pro niž tolik jsem vytrpěl, že moje srdce odumřelo za jedinou noc? Ne, ne! Kdosi jiný přišel v jejím jméně.‘ Všecko se změnilo. Bolest přebolela, a jízva nepoznala meče.

Poplašená, uštvaná, nevědouc, kam se uchýlit, přišla ke mně. Sama přijela. Po dítěti zastesklo se jí. Luize, té špatné matce, žežulici, zastesklo se po hochovi. Několik měsíců bydlila u mne. Našla si místo v modním závodě, a když postoupila na mamzelku, odstěhovala se na druhý břeh. Byl to zvláštní poměr . . . Noro! Ona — šťastná, jediná na světě, které jsme tolik záviděly. A nevím, jaký to byl ošklivý a mrzký pocit zadostučinění, pro nějž jsem s ní jednala tak něžně a laskavě, jak jen umím, — pocit sokyně spokojené, že ani *ta druhá* nezvítězila.

Nemluvila o něm nikdy. Aspoň ne se mnou. Od bulharských studentů zaslechla jsem pověsti, že jeho otec zemřel brzy po Luizině odjezdu a Boris-krasavec promrhává teď zděděné jmění; je králem sofijského polosvěta. Šíleně rozhazuje, a je jisto, že za nedlouho bude hotov. Vypadá to, jako by se chtěl zbavit co nejdříve otcových peněz. Noro! Vzpomínáš, jak jsme chodily po Lucemburské zahradě se svojí hloupou láskou, o níž jsme věděly samy dvě? Jak s místa na místo honila nás neurčitá naděje, že ho někde potkáme? Och, Noro . . . .

Chceš, abych přijela za Tebou. To je jistě jen zdvořilé pozvání! Jen si rozvaž: Ty máš peníze, Tobě jsou všecky dveře otevřeny; co však počala bych si já na Novém Zélandě, kde každé místo žárlivě jest střeženo, aby se nedostali do země vyjídaví cizinci? Nemluvím ani o tom, že není peněz na cestu. A pak: mám tu děťátko, o které jest mi se starati. Velké, nevinné, trpící dítě — Luku Vršina.

Ale Ty nevíš, co provedl?

Chtěl přerodit společnost, a trefil do zad chrabrého francouzského kapitána. Stalo se to na náměstí Republiky 1. máje 1906. Posílám Ti výstřižek z novin, přečti si podrobnosti soudu: Jakub Goldšmíd — je Vršin; Salomon — jeho strýc, krejčí z latinské čtvrti. Bydlil v domě, kde jsi měla atelier. Luka mi řekl, že Tě tam často potkával.

Ze svých šesti let trestu odpykal si již dva a půl roku. Obávám se skoro, že nedá Césaru, což jeho jest. Minulý týden odpustil mu lékař nucenou práci; je mi podezřelá tato laskavost. A jeho oči jsou horečně rozsvíceny, a jeho rty často hovoří zmateně. Doktor Colomb přináší mu v kapsách léky, a Temps Nouveaux minulý týden otiskly Malatův článek, vlastně provolání k vládě pro jeho propuštění.

Eh! Což je to všechno platno! Hoch je zničen. Vyjde-li, pojedu s ním do Švýcar. Zemře-li, odjedu na Rus.

— — — — — — — — — — — — — —

Noro, Noro! Ty jsi možná už zapomněla v té krásné zemi objaté Oceánem, ale já tu chodím v jeho šlepějích, hovořím s Luizou, které byl jen milencem a ne chimérou, a nedovedu se osvobodit.

Kdybych aspoň dítě od něho měla! Kdybych měla jedinkou vzpomínku! Snad bych si v zoufalé bezútěše svého srdce nepřála pak — býti pochybnou dívkou v Sofii!

Rosita.

V Paříži, dne 18. července 1909.

Z. N. Gippius (Merežkovskaja):

Zrcadla.

Z ruského přeložil *Stanislav Minařík.*

(Dokončení.)

V.

Vítr ustal, oblaka se pozdvihla výše, vzduch se opět oteplil, nastaly poslední letní dni. Ani večer nebylo tuze chladno, listí na stromech žloutlo ještě porůznu a přívětivě šumělo. Často se Jan, chodě po nevelkém dešti po svém prospektu, podivoval stromům, rostoucím zde za šedými ploty zahrad. Nevěděl, jak se nazývají tyto stromy, ale ony i uprostřed srpna, obzvláště po dešti, voněly časným jarem. V zahrádce před jeho domem také byly tyto stromy s černými, pevnými větvemi a nádherným listím.

Už se šeřilo, když Jan sestoupil do zahrádky. Slunce nezapadlo, ale obloha pobledla. V zahrádce bylo vlhko, voněla navlhlá kůra stromů a řeřicha kapucínská. Vzduch, docela teplý, pomalu se ochlazoval. Z ulice za vysokým plotem ozýval se obvyklý, ne tuze zvučný dusot kol a zvonky tramwaye.

V dřevěné besídce seděla Olja. Za teplých večerů ona a Jan často prosedávali v zahrádce.

Olja byla milá, prostá dívka dobrého charakteru. Otec ji dal do moderního gymnasia, ale Olja vystoupila, neukončivši ho. Poutaly ji domácí práce, kterých vždy bylo po krk. Milovala Jana dávno, nepřemýšlejíc ani o své lásce, ani o tom, proč ho miluje.

„Jste zde, Oljo?“ tázal se jí Jan.

„Ano. Hned po obědě jsem přišla. Vidíte, jak je teplo. A tak podivuhodně to voní . . . Nevím, co bychom dělali bez zahrádky. Jen zde žijeme.“

„Není-li všechno stejné, Oljo? I nad ulicí je obloha."

„Pane Bože! Jaký jste podivný, Ivane Ivanoviči! A stromy? A květy? Ale vždyť to všechno je živé . . . Předminulého léta jsem byla na návštěvě ve vsi, to je ráj! Bílí motýlkové v poli, háj na slunci tak prosvítá, v rokli bublá říčka. A jetel, pampelišky! Stále jsem chodila a nadýchat jsem se nemohla, tak bych s nimi věčně žila."

„Také jsem byl na vsi, tehdy, předminulého léta, ještě s Věrou a babičkou . . . Také se mně všechno líbilo, ale pak jsem se počal bát."

„Čeho?" tázala se Olja a rozesmála se.

„Ale tak . . . To je těžko vám vyložiti . . . Všeho jsem se počal bát."

„Trávy jste se polekal, květů, říčky? Jaký jste směšný! Já se bojím tmy, to je pravda. Protože nevíme, co je ve tmě. Ale téhle lípy, na příklad, se nelze bát. Vidím, že je to lípa, se všech stran vidím a znám ji."

„A jak ji znáte?"

„Ale vidím, očima vidím! A je-li toho málo — tak půjdu a ohmatám ji. Co si myslíte, opravdu, žertovat chcete, nebo co?"

„Vidíte, Oljo, jsem možná opravdu podivný. Také ji ohmatám, ale mně to nestačí. Stále nejsem přesvědčen. A jak se ještě jinak přesvědčit? Jinak nelze. A tak ji, lípu, neznám, jaká je skutečně, a nebojím se jí, to ne, ale je mi někdy tak nepříjemná."

Olja zvážněla, téměř sesmutněla a mlčela, zřejmě nechápajíc.

„Když jste se chodila koupat," pokračoval Jan, „jistě jste viděla svůj obličej ve vodě. Viděti je možno, ale zkusila jste ohmatat? Všechno se hned rozplynulo."

„Tak co? Vím, že to nejsem sama, ale odraz ve vodě."

„Což kdybychom lípu také . . . neohmatali, ale snažili se poznati ji nějakým jiným způsobem, nějakým citem u lidí dosud nebývalým — a ona by se náhle rozplynula, co? Kdyby byla náhle také odrazem? A vy také?"

Olja podívala se na Jana hluboce polekána. Zdálo se jí, že s ní žertuje. Začervenala se náhle a umlkla.

Jan byl v rozpacích. Uchopil Olju za ruku.

„Což, Oljo milá, urazil jsem vás? Řekl jsem něco špatného? Vždyť jsem teď pravil, že je to těžko objasnitelné. Což je to urážlivé, řeknu-li, že něco nevím?"

„Ivane Ivanoviči, prosím vás, nechte přemýšlení. Je to tak nehezké. Tak nebudete nikoho milovat. Ani mne nebudete . . . A já vás . . . A jak já vás miluji . . . Do ohně, do vody bych pro vás skočila . . . Celou duší vás miluji."

V jejích očích stály slzy. Jan ji náhle objal jednou rukou a přitiskl k sobě. Cosi opravdového, dosažení nedostižných mezí, zdálo se mu býti v Oljiných vřelých slovech. Jan dosud nikdy nepřemýšlel o lásce, nepřemýšlel, co v ní může býti pevného, opravdového, toho, čeho nikde neviděl. Zdálo se mu, že on také miluje, a že tu je spása. Objal Olju těsněji a pevněji, cítil její teplo, její dech, nepozoruje

toho, líbal její jemné vlasy, ruce, a bylo mu pěkně. Olja se tiskla, lnula k němu. Ještě se úplně nesetmělo, obloha prosvítala vysoká a průzračná. Stromy se silnými, černými větvemi voněly jarem. Jan se naklonil a podíval se do Oljiny tváře. Oči zakalené, s polosklopenými víčky, nikam se nedívaly. Jan se zachvěl. Pochopil, odkud je Oljina láska a kam směřuje. Síla, vracející se do téhož těsného, na vždy nepochopitelného kruhu. To jsou bílí motýlkové nad nivou, to je bříza s visícími jehnědami, to jsou vlaštovky na večerní obloze, to je javor, odevzdávající větru svá semena ... To je onen mučivý řetěz, bez konce a počátku, který je možno nenávidět, kterého je možno se bát, možno milovat, pochopili-li jsme jej, — ale nelze netrpěti jím.

Olja nepozorovala jeho nepokoje. Jan jí chtěl něco říci, ale pocítil, že nelze. Hluboce by ji tímto slovem zarmoutil, a východu nebylo. Nemohl nikoho zarmucovat. Nelze nikoho zarmucovat, protože bolest zarmoucení je těžší než všechno, co je na světě. Nesnesl toho, klesl k zemi, poklekl před lavičkou a zavzlykal bolestí a lítostí. A Olja stála nad ním nechápající, milující, a nevěděla, co má dělat.

VI.

Rajvič a Samochin ujížděli měkce v elegantním voze po nábřeží.

Den byl chladný, průsvitný, zlatý a zvonivý; takové bývají jen na samém konci září. Podél vlhkých alejí, slunečných teď, kdy napolo svlečený háj prosvítával, ležely měkké, kypré kupky listí. To opadaly javory, a listí bylo bledě žluté, i červené jako mák, i něžně růžové. Zahalené děti hrály si ve zpustlých alejích parku a běhaly, šustíce listím. Jemná, svítící pavučina zvolna plula ve vzduchu řídkém a ostrém. Dech chladnoucí vody vanul od řeky, nehybné, hluboce světlé jako zrcadlo.

„Hned dojedeme," pravil Samochin nevesele, lehce nahruble. „Dům je za zatáčkou. Divíte se, že Bělozerští jsou ještě venku? Oni bydlí po celou zimu v Krestovském. Nemají rádi města. Vilu mají svou, krásnou ... Rodina není velká. Otec — generál — a dcera. Žijí velmi dobře, ale uzavřeně. Stůj, stůj! Vrata jsou zavřena — to je výborné!"

Samochin obratně vyskočil u vrátek. Vila se teď, uprostřed poloopadalých stromů, dívala chladně a neživotně.

Mlčelivý lokaj je uvítal v předsíni. Uvedl hosty do nevelkého pokoje s hebkým kobercem a tmavě červeným, nízkým nábytkem. Jan usedl do polokulatého křesla. Samochin přešel několikrát netrpělivě po koberci.

„Počkejte zde," pravil Janovi. „Jistě nás lokaj jak se patří neoznámil. Dovím se to."

Rychle vyšel, Jan zůstal sám.

V pokoji nebylo tuze světlo: jediné benátské okno, široké, ale polozakryté těžkou tmavou záclonou, vycházelo na zahradu. Viděti bylo obnažené větve stromů, tenké pruty vysokých keřů. Jan nejasně

rozeznával krátkozrakýma očima předměty v koutech pokoje. Jednotvárná, tmavě červená barva ho unavovala. Okno bylo na levo, a téměř přímo před ním, v dáli, v hloubce pokoje, také se mu zdálo, že je nějaké zavřené okno, nebo druhé dvéře, protože i tam visely záhyby tmavé draperie. Ale Jan se díval do hlubiny bez myšlenek na předměty, které ho obklopovaly. Jemu bylo všechno stejno, je-li v pokoji temno nebo světlo, nezdálo se mu ani čekání nudné. S počátku myslil na Samochina, na to, jaký je podivný, proč po prvém setkání, kdy byl obzvláště laskav, nepřijel celý měsíc, pak se náhle objevil a hned ho odvezl do neznámého domu. A on, Jan, který zřídka bývá na návštěvě, svolil a jel. Jan ostatně nejasně chápal, že už nemůže ničeho Ignatiji Samochinovi odepříti.

Ale tyto myšlenky Jana dlouho nezajímaly. Uklidněný pomaličku tichem, upadl ve ztrnulost, která nebyla ani dřímotou ani bděním, kdy sotva cítil život a téměř vůbec necítil sebe. Míval takové chvíle, nepozoroval doby, a když na něho volali, probouzel se náhle, jako by odněkud přišel. A on měl rád tyto okamžiky a nikdy se jim neprotivil.

Teď také nepozoroval, kolik času uplynulo. Jistě ne málo, neboť v pokoji se už setmělo. Ale Jan se vrátil k životu a k vědomí náhle, jako od nárazu, nadzdvihl se v křesle a krátkozrakýma očima se počal dívat přímo, do hloubi pokoje, kde se tmavěla draperie. Myslil, že je tam zakryté okno, balkon, — ale teď viděl pod záhyby draperie ženskou postavu v celé velikosti. Jan se mlčky díval, nespouštěje očí, jako by se bál, že vidění zmizí. Ona stojící tam žena podobala se vidění, tak tiše se zjevila, tak nehybně stála — a snad stála ve zdi, tam, kde nebylo lze stát, kde — teď to Jan viděl — nebylo žádných dveří.

Hladké černé šaty zahalovaly její hubenou postavu. Velmi tmavé vlasy, lehce načesané, byly odhozeny do zadu s bílého, úzkého, ale vysokého čela. Obočí se scházela nad nosem, což dodávalo jejímu bledému, krásnému obličeji trvalou přísnost, ba i povýšenost. Tvář její byla zvláštně krásná: nebylo by lze nazvati ji ani hezkou, ani půvabnou. Šedé oči dívaly se na Jana přímo, upiatě. Co ho v této tváři překvapilo, Jan nevěděl. Ale díval se a neodvažoval se vstát. A náhle dívka v tmavých šatech stejně tiše, jak se objevila, tak zmizela, jako by uklouzla někam do zadu; vzdálená červená záclona se zahoupala. Jan vyskočil z nízkého křesla, učinil krok ku předu — a náhle se zastavil a pochopil: pokoj se neočekávaně končil, hlubina se setřela, před ním bylo ohromné zrcadlo, shora ověšené draperií, odrážející celý pokoj, tmavě červený nábytek i protější dvéře, jimiž Jan vešel a k nimž téměř po celou dobu seděl zády. Neznámá dívka stála asi za ním, na prahu těchto dveří, dokud se na ni díval do zrcadla. Jan přistoupil blíže k zrcadlu, snaže se neviděti sebe, a dotknul se jeho povrchu. Sklo bylo hladké, jasné a chladné, a v něm s touže zřetelností — jako před tím dívčina postava — odrážely se teď mrtvé a nehybné předměty.

VII.

„Tak tady je!“ uslyšel Jan za dveřmi Samochinův hlas a obrátil se. Samochin vešel neobyčejně rozpustile, což se k němu hodilo, vesele, veda se se šedým starcem vysoké postavy v uniformě generála na odpočinku, bez epaulet. Starcův obličej byl dobrosrdečný, otevřený a lenivý.

„Můj přítel, kollega ze školy, Ivan Ivanovič Rajvič,“ představil Ignatij Jana. „Prosím, abyste ho miloval a byl mu nakloněn. Pamatujete, vypravoval jsem vám o něm, Michajile Vasiljeviči?“

„Ano, ano,“ přívětivě pravil Bělozerskij a usmál se, třeba že bylo vidět, že se na nic nepamatuje. „Mne velmi těší, jinochu.“

„Mne také těší,“ pravil Jan, tiskna ruku generálovi, který se mu hned zalíbil. „Dávno jsem chtěl . . . Ignatij Nikolajevič mně říkal.“

Ignatij se hlasitě rozesmál. Jako by Janova slova, trochu roztržitá, byla obzvláště komická. Jan, který se počal jasně a vesele usmívat, docela umlkl, ztichl.

„Ale kde pak je Rajisa?“ pravil generál starostlivě. „Rajiso!“

Usedli do kouta pokoje, u stolu. Dvéře se skrývaly za mřížovím. Jan mimoděk opět obrátil oči k zrcadlu.

Uviděl, jak se tam mihl stín Rajisy, dívky v černých šatech, a ihned přistoupila k nim živá, se sevřeným jemným obočím na bledé tváři, s neobvyklou povýšeností a drsností, vyjadřujícími se v celé její bytosti i v pevně sevřených, malých, hubených rukou. Jen postavy byla menší, než se Janovi zdálo v zrcadle. Ignatij ihned vyskočil a začal:

„Dovolte, Rajiso Michajlovno, abych vám představil . . .“

Rajisa na Jana ani nepohlédla, s nudícím se, opovrhujícím vzezřením pokrčila rameny a klesla do křesla. Ignatij ustal v polovici věty. Jan stál rozpačitě.

„Čím jsme dnes pohněvali Rajisu Michajlovnu?“ začal Ignatij, obraceje se k starci a snaže se mluviti posměšně i škádlivě.

„Nevím, nevím,“ rychle odpověděl tento a povstal. „Odpusťte, Ignatiji Nikolajeviči, chystal jsem se, že si vyjedu, mám připraveného koně. Ještě vás zde naleznu s vaším přítelem, není-li pravda? Obědváme o sedmé . . .“

A nečekaje na odpověď, rychle odešel. Bál se zamračené tváře dceřiny. Byl příliš mírně dobrosrdečný. Ignatij se nezdržel a křikl za ním:

„Pro všechen případ s bohem, Michajile Vasiljeviči. Může se stát, že mne za neznámá provinění bez vás i z domu vykáží.“

Vykřikl to obzvláště směle a hlasitě, ale ihned změnil výraz obličeje a zbledl. Rajisa se na něho upiatě dívala.

„Moje nálada od vás nezávisí,“ pravila zvolna. Hlas měla jednotvárný, trochu nejistý, jako by jej umirňovala na polovici. „Nemůžete přede mnou míti žádných „provinění“. Rozněcovati pak můj . . . hněv, tak lehký, přechodný, můžete, a přiznávám, že zneužíváte této způsobilosti. Vaše posměšky nejsou nikdy vtipné. Vím, že jste sem

přivezl tohoto jinocha s nějakými zvláštními plány, a myslím, že to už přesahuje meze špatného žertu."

Jan všecek zahořel a zdvihl na Rajisu prosebný pohled, nechápaje. Samochin se nadzdvihl z křesla. Jeho oči byly tak zlé, že se zdálo, že Rajisu uhodí. Ale náhle se usmál, křečovitě a uboze.

„Co je vám, Rajiso Michajlovno? Probůh, uklidněte se . . . Nevěděl jsem, že moje nevinné žerty . . . A Jan . . . Tu ten jinoch . . . Zeptejte se ho, přijel-lí sem s radostí nebo ne? Neuvykl společnosti, ale miluje ji, a to, že jsem mu poskytl příležitost . . ."

„Jsem opravdu velmi rád," odvážil se vložit Jan. „Ignatij Nikolajevič byl tak dobrý, že mne sem zavezl . . . A jeho žerty, opravdu, vůbec nejsou urážlivé," dodal náhle takovým upřímným a prosebným hlasem, že Rajisa pozdvihla trochu udivené oči, jako by Jana uviděla poprvé.

„Nejsou urážlivé?" opakovala.

Jan se těchto slov chopil, vzrušiv se náhle:

„Docela ne! Víte, řeknu vám otevřeně . . . Odpusťte mi, že tak beze všeho s vámi začínám, ale vycítil jsem, že jinak s vámi nelze . . . Řeknu vám — měl jsem již tuto myšlenku o jeho posměšcích, to jest měl jsem ji velmi neurčitě, a možná, že teprve v této chvíli jsem plně poznal, že jsem ji měl. Ignatij vždy, když je se mnou . . . tu ne posměšky, ale tak, jako by si na mně chtěl vylít zlost. A uráží . . . Ale on není na mne zlý, ale na sebe, a když uráží, je mu lehčeji . . . Kdysi jsem to náhle pochopil a hned jsem mu všechno odpustil, dřívější i budoucí . . . Je třeba dívati se do nitra člověkova . . . Vy se zlobíte, ale já ne . . . Já vůbec od lidských urážek — všecek trpím, jako bych byl pálen, od něho však ne, ať si posmívá se, lituji ho, a . . ."

Nedomluvil. Za rameno ho uchopila pevná a silná ruka Samochinova. Jan uviděl blízko obličej svého přítele, znetvořený zběsilostí.

„Mlčte, vy . . ." pravil zvolna a tiše skrze zuby.

Rajisa povstala, odvedla Samochinovu ruku a pravila mu také tiše:

„Zapomínáte se. Jděte ven."

VIII.

Když Ignatij odešel, prvým Rajisiným pohybem bylo, že nalila sklenici vody a podala ji Janovi. Byl tak bledý, že se Rajisa bála, není-li mu špatně.

„Pijte," pravila hlasitě a přísně. „Ještě by tak scházelo, abyste omdlel."

Jan upil vody a zahovořil rychle, stále ještě rozčilený a jako by se bál, že nedopustí, aby se vyslovil.

„Ne, ne, to nic není . . . Zbytečně jste se tak na Ignatije . . . Ovšem, bolí to, ale i jeho to asi velmi bolí. Když někdo uráží — víte, bolí to dva, toho i onoho. A Ignatij je ještě zvláštní. Jednal jsem skutečně ukvapeně, že jsem před ním začal a řekl, že ho lituji. Nikdy si toho neodpustím. Oj, jak je to nesnesitelné, je-li k vůli nám někomu těžko! Ale nemohl jsem se zdržet, tuze se mi chtělo

říci vám, že se mýlíte, když se zlobíte na Ignatije; věděl jsem, že to pochopíte."

„Jak jste to věděl? Vždyť mne poprvé vidíte!"

„Ne poprvé. Viděl jsem vás dříve. Vešla jste do pokoje — na práh jen — a já jsem uviděl váš odraz v zrcadle. Nevěděl jsem, že je to odraz, myslil jsem, že jste to vy sama. Byla jste docela živá, mohu si i představit, že vy jste ten odraz, ale skutečná že jste tam, v zrcadle."

Obrátil se — jako by tam stála, jako živá, trochu přísná, trochu se usmívající, — mimoděk, protože v hlase tohoto bledého člověka s krátkozrakýma očima bylo příliš mnoho upřímného nadšení.

„Víte," zvolal Jan s údivem a hrůzou, jako by ho oslepila nenadálá myšlenka, „víte, pochopil jsem: on vás miluje! Teď je všechno jasné, a líto, líto mi ho je! Že jsem se dříve nedovtípil! Miluje, protože jste neobyčejná, krásná, vás nelze nemilovat! . . ."

Začervenala se, ihned se však vzpamatovala.

„Prosím, necháme toho," pravila ledovým tónem. „Věřte, mně je velmi nepříjemné chování se pana Samochina v mém domě. Ale doufám, že je možno všechno napravit. Odpusťte, opustím vás, abych si napsala dopis. Tatínek brzo přijede."

Rajisa odešla, a nadšení Janovo ztichlo, v duši se něco zavřelo, ztuhlo. Nemohl vůbec o ničem přemýšlet, bylo mu chladno, a ruce se mu chvěly.

Přijel otec, a pak, před samým obědem, k údivu a radosti Janově Ignatij Samochin. Rajisa zahleděla se v jeho stranu a kývla hlavou. Ignatij byl bledší než obvykle, ale počínal si, jako by se nic nebylo stalo, byl veselý a vtipný. Na Rajisu se téměř ani nedíval. Ona docela umlkla, nemluvila ani s Janem; když se hosté loučili, Rajisa pokývla na Jana hlavou a pravila, sotva otevřevši rty:

„Zajděte. Bude nás těšit."

Toto poslední slovo přeplnilo Jana opět radostí, neboť on docela byl utichl, hotov podrobiti se i tomu, že ji vidí naposled.

Podzimní černá, vlhká a větrná noc uvítala Ignatije a Jana před domem. Klusák dlouho stál a bil zemi kopytem. Ujížděli alejemi. Tu a tam se míhala světélka, daleko, za řekou. Odtud vanul ještě chladnější dech vody. Jan velmi zkřehl. Mlčeli. Konečně se Samochin obrátil — Jan sotva zpozoroval tento pohyb — a opět, jako vždy, procedil skrze zuby:

„Vidíte teď, jaká je to dívka, vidíte, jak ona . . ."

„Ó, všemu, všemu rozumím!" zvolal Jan, ba i ruce složil. „Věřte mi nebo nevěřte, Samochine, — ale nevýslovně trpím za vás, chápu, že ji nemůžete ne . . ."

„Mlčet! . . ." zvolal náhle Ignatij pištivě, selhavším hlasem. „Budete-li pak mlčet, ó Pane Bože!"

V tomto posledním „ó Pane Bože" bylo tolik utrpení, že Jan ztrnul, umlkl, přitiskl se do kouta vozu a nepronesl už ani slova. Nejasná lítost mu svírala srdce, a před očima, ve všem chaosu myš-

lenek, nepořádných, polovědomých, stál obraz pyšné dívky, odražený v jasném, zvonivě studeném skle.

IX.

Ignatij a Jan šli spolu po Velkém Mořském nábřeží. Poslední dobu byl Ignatij téměř neustále u Jana, jako by se už nemohl bez něho obejít. K Bělozerským také jezdili společně. Na nevhodné, zlé, obzvláště před Rajisou zlé žerty Samochinovy — odpovídal Jan téměř vždy mlčením. Bylo teprve dvanáct hodin s poledne a neděle. Jan zamýšlel k hodině dojíti do nemocnice k sestře.

Minulé neděle byla Věra veselá. Velmi se radovala z Janova příchodu, vypravovala o pořádcích nemocničních, které se jí zdály tuze směšnými, stejně jako sami nemocní, počítala, kolik ošetřovatelek se vyměnilo, a jak ji včera svlékli a táhli „na bujnou" za to, že se nechtěla koupat. Zatočivši se na lavici do klubka, upravujíc si šednoucí prameny vlasů, zalévala se tichým smíchem. Jan se díval, jak se pohybovaly její červené ruce s vyvrtnutými a opuchlými klouby, — a velmi se mu nelíbil tento smích. Ve Věře jako by se chvěla nějaká struna, a zdálo se, že kdyby se neudržovala velkým napětím vůle, jakého je schopen jen nezdravý a smrtelně zmučený člověk, — přestala by se smát, chraptivý pláč by jí vyhrkl z hrdla, a opět by počala prosit bezmocného Jana, aby ji vzal s sebou, odvezl, zachránil . . .

„Tobě není dobře, Věro," nesměle jí pravil Jan. „Máš záduchu. Mluvila jsi s doktorem?"

Věra stáhla obočí.

„Jsem zdráva, to je hloupost," rychle pravila. „S jakým doktorem? Zde neléčí! Přijdou dvakrát za týden nějací . . . Možná, že to jsou doktoři . . . Ale zde nikoho neléčí . . ."

A dnes byl Jan neklidný a spěchal do nemocnice.

Ignatij byl obzvláště zlý a mlčel. Ráno padal mokrý sníh, na ulici bylo nejasno a blátivo.

„Buďte zdrávi! Kam pak spěcháte?" okřikl přátele hlas, který ihned poznali a zastavili se.

U chodníku stál lehký kočárek o dvou místech, v němž obyčejně přijížděla do města Rajisa. Měla společnici, starou Angličanku, ale Rajisa jezdila všude sama, a stařena téměř neopouštěla svého pokoje. A teď seděla v kočárku jen Rajisa, všecka černě oblečena jako obvykle, a usmívala se. Usmívala se velmi zřídka, a úsměv jí neslušel, třebaže měla zuby rovné, trochu velké, těsné a velmi bílé.

„Přijela jsem k vůli něčemu do města a teď jedu domů. Co pak že nejste svůj, Samochine?" poznamenala mimochodem. „Tak, teď jedu. Chcete, pojeďte se mnou, Ivane Ivanoviči?" obrátila se náhle k Janovi. „Poobědvejte u nás. Ano?"

Jana uvedla její neobvyklá přívětivost do rozpaků, a mlčel. Samochin zahovořil:

„Prosím vás, Rajiso Michajlovno, dovolte, abych já jel s vámi.

Mám neodkladnou věc... Musím vám nutně říci několik slov. Chtěl jsem dnes sám přijeti."

„Ó, to je zbytečné! Nemám nálady, abych poslouchala vážné rozmluvy. Bude vám odložiti jízdu. Zvu s sebou Ivana Ivanoviče a ne vás. Tak je mi vhodno."

Pohnula se, dávajíc Janovi znamení, aby si sedl vedle ní.

„Rajiso Michajlovno," počal Ignatij rychle. „Je to velmi důležité. Přinutíte mne, abych si myslil, že si mne nevážíte. Nebo... nebo jste příliš vrtošivá ve svých náhlých přáních," dodal, nekale se usmívaje. „Prosím vás, Jene, vy odejděte. Ještě tu budete překážet! Mně je třeba, stůj co stůj, pohovořiti si s Rajisou Michajlovnou."

Rajisino obočí se pozdvihlo. Samochin ustoupil, umlknuv náhle.

„Nejste zdráv, Samochine," pravila tiše. „Je mi vás líto. Myslete si všechno, co chcete. Sedněte si, Ivane Ivanoviči. Andreji, domů."

Jan trnul hrůzou. Neodvážil se ani ohlédnouti se za zůstavším Ignatijem. Myslil, že má teď obzvláště bolestný, hrozný obličej.

Několik minut jeli mlčky. Konečně Jan pozdvihl oči a setkal se s upřeným pohledem Rajisiným.

„Proč jste to udělala?" tázal se jí s nesmělou výčitkou.

„Co jsem udělala?"

„Urazila jste Ignatije. To je velmi nehezké."

„Vy jste si nepřál jeti se mnou?" tázala se ostře.

„Nemluvím o tom. Urazila jste jeho. Jeho obzvláště nelze urážet. A vůbec nelze."

„Proč to?" tázala se povýšeně. „Zanechte svých hloupostí a věřte, že urážeti není nijak špatné. Každý za sebe: čím častěji „urážíme", jak vy říkáte, jiné, tím jsme i silnější. A síla je všechno. Ostatně, nemluvím už o tom. Je to nudné."

„Ách, ne-ne!" zvolal Jan. „Probůh! Nechte mne, abych vám to řekl. Je to tak prosté. Bolí vás to, když vás někdo uráží?"

„Ano, bolí."

„Tuze bolí? Více, než každé jiné hoře?"

„Ano."

„Mne také, i jiné, a ještě jiné... Ale vy nemůžete cítit moji urážku, mou bolest. Cítíte jen svou. Ale já mohu cítit vaši i jiného téměř jako svou. Co to znamená? To znamená, že máme různé duše, — moje více přijímá, — vy máte jinou duši, ona má již kruh vjímání, ona nedostihuje..."

„Co to mluvíte?..."

„Jak jsou oči krátkozraké," pokračoval Jan, spěchaje a unášeje se. „Předmět tu je — ale člověk ho nevidí, protože vidí jen v úzkém kruhu, — nu, a nemůže se ovšem z tohoto předmětu radovati nebo býti smuten. Cítiti sebe, svou bolest — to je počátečné. Ale porozuměti bolesti jiného — to je velmi obtížné a jemné, toho zvířata nikdy nemohou. A lidem je obtížno, já často nevědomě, nepřeje si... Bože můj, co to mluvím? Odpusťte, neposlouchejte mne, říkám hlouposti... Mluvím to proto, že tuhle Ignatij... Jeho to bolí."

„Řekněte mi," opět ostře ho přerušila Rajisa, „milujete velmi Ignatije Samochina?"

„Miluji," odpověděl Jan. „Proč se mne ptáte?"

„Protože nechápu, jak je možno nechati se tak ponižovat, poslouchati a trpěti pokorně to, co trpíte od tohoto člověka. Říkal jste, že cítíte bolest urážky. Vždyť Samochin vás uráží! A vy mlčíte . . . Mně je hanba, hanba . . . Nebo se ho bojíte?"

Její oči se leskly, krásný obličej byl hněvivý.

„Hned vám to řeknu," pravil Jan. „Neznáte Ignatije. Nedovolím-li mu, aby mne urážel, bude mu bolněji než mně, dovolím-li mu. Vím, že mu bude bolněji. Nemohu, aby trpěl, nemohu k vůli sobě, k vůli vám . . ."

Rajisa se zachvěla; pochopila více, než snad chápal sám Jan. Ale Jan toho nepozoroval a pokračoval:

„Všechen život jeho jest jen utrpení. Pochopil jsem to dávno. Hledá všude konec," dodal Jan, „a mučí se, že není konce."

„Jakého konce? Přemýšlela jsem o tom, ale řekněte vy."

„To je stejné, jakého. Čehokoli. Niti se táhnou, táhnou, a my vidíme jen niti, ale konce jsou schovány . . . Nejsou tu. Zde je jen „více" a „méně", Ignatij však chce uvidět velké nebo malé, — ale všechno. Dojíti na kteroukoli stranu. On tak dávno to chce, že možná ani sám si toho není vědom, ale všecka jeho duše k tomu směřuje, a on se mučí. Jsem mu nevyhnutelný. Uráží mne a mimoděk jde dále, poslední utrácí, stále cílí ke „konci", stále doufá, že uvidí konec. A ať doufá. Je mi ho líto. Je třeba, aby pochopil, že není konce, a podrobil se, aby pohlédl na jinou stranu, ale on nemůže . . . A vy ho ještě sama urážíte!"

Rajisa seděla se sklopenýma očima. Její obličej byl vážný a soustředěný.

„Víte? Řeknu, že tomu tak je . . . Sama jsem dříve o tomto „konci" uvažovala. Byla jsem ještě docela děvčátko. A stále jsem chtěla udělati něco velikého, ale takového . . . bezpříkladného. Pak jsem však viděla, že nemohu, — a myslila jsem si: ‚Kéž něco špatného udělám, ale velmi, velmi špatného, do dna špatného . . . Vždyť je všechno stejné, jen kdyby do dna . . .' Měla jsem malou sestřičku, jednoroční, milovala mne . . . Vzala jsem ji na ruce, šla ke schodům, rozevřela jsem ruce — a ona upadla po stupních dolů . . ."

„Pane Bože!" zvolal Jan bez sebe, se slzami v hlase. „Pane Bože, co je to? Co jste učinila? A jak jste směla?"

Jan se zapomněl, chytil Rajisu za šaty a téměř křičel:

„Dítě! Děvčátko malé! A ona k vám jistě šla s úsměvem, věřila vám a rukama se vás nedržela . . . Jaké mívají ručky: kulaté, s důlečky, s hlubokým záhybkem u zápěstí, jakoby nitkou převázané . . . Ona věřila, a za to měla hlavou . . . hlavou po stupínkách . . . Jak jste mohla k vůli lži, k vůli tomu, že jsou lidé slepí a bujní . . ."

„Uklidněte se, prosím vás," pravila Rajisa chladně. „Moje sestra se nerozbila, za pět let potom zemřela na záškrt. Ale právě jsme přijeli. Račte, prosím."

X.

Téhož večera seděl Samochin v Janově pokoji. Časný listopadový soumrak dávno nastal, hořela nizounká lampa pod zeleným stínidlem, v sousedním pokoji spala babička. Olja ji sama nakrmila a uložila, jako vždy v neděli.

„Co, ještě se nevrátil Ivan Ivanovič?“ tázala se opatrně, prostrčivši hlavu do dveří.

„Ne.“

„Ach, to jste vy!“ protáhla Olja, spatřivši Samochina. Nemilovala ho.

„Oljo Dmitrijevno, vejděte na chvilečku,“ pozval Samochin. „Je mi vám říci dvě slova.“

Dívka neochotně vešla a zavřela za sebou dvéře.

„Přisedněte, neostýchejte se. Uvidíte, řeknu vám něco důležitého. Myslíte, proč se Jan tak dlouho nevrací?“

„Na mysl mi to nejde,“ zahovořila náhle nepokojně Olja. „Přijímání návštěv v nemocnici se končí ve čtyři, a teď je sedm. Ani neobědval. Nevím prostě.“

„Myslíte, že je u sestry?“

„A kde pak? Dnes je neděle.“

„Jan v nemocnici ani nebyl. Byl jsem při tom, když ho někdo dražší, než je sestra, k sobě posadil a odvezl! Věděl jsem, že není doma, přišel jsem sem, abych si s vámi pohovořil, a ne s ním.“

Olja seděla bledá jako smrt, beze slov.

„Ale nelekejte se,“ pokračoval Samochin. „Jen vám je třeba vědět, že ho očekává největší hoře, nebude-li se jinak chovat, nepochopí-li, kde je jeho místo. Ona je dívka nemilosrdná, zlá, k tomu pak bohatá a hrdá. Jan je jí nic.“

„Ona ho nemiluje?“ šeptem se tázala Olja.

Samochin se zasmál.

„Miluje! Co si myslíte, drahoušku! Ona se ani v myšlenkách nepostaví vedle něho. Tak, nepozorovaně, zahubí člověka. Prosím,“ dodal Samochin krutě, „Janovi se v jeho prostotě zachce zasnoubiti se . . .“

„Bože můj,“ zastenala Olja; „což já mohu dělat? Nic, nic!“

Samochin se zamračil a tázal se ne příliš hlasitě, selhávajícím hlasem:

„A vy sama Jana velmi milujete?“

Olja umlkla, dívala se po několik okamžiků na Samochina podivenýma, téměř zlýma očima, pak vyskočila se židle a utekla.

Na schodech, dole, před vchodem do zahrady, srazil se Samochin s Janem. Zahrada byla úplně bílá, protože padal sníh a již netál. Na sněhu se chvěly nejasné odlesky svítilen na prospektu.

„To jste vy, Ignatiji? Byl jste u mne?“ pravil Jan rychle a nesměle. „Pojďme. Budu vám vypravovat, Ignatiji . . . Nesmíte se na mne zlobit . . .“

„Vzpamatujte se, buďte tak laskav,“ chladně ho přerušil Ignatij. „Nevím, proč bych se na vás zlobil. Nemám teď kdy vrátiti se.

S bohem. Jen dvě slova: proč jste mne nevaroval, že vaše miloučká hospodyně pociťuje k vám city něžnější, než je přátelství? Tázala se mne, kde jste, a když jsem řekl — byla tak zoufalá, že mně jí bylo líto. Dlouho vám ji bude, při svém šlechetném srdci, utěšovat."

„Ó, Ignatiji," hořce zvolal Jan, „není možná, ona se nezeptá! ... A před čím jsem vás mohl varovat? A Olja se nezeptá, a není, proč by byla zoufalá ... Jistě jste jí něco řekl sám, Ignatiji, co? Řekl? Proč jste to řekl?!"

„Jaký jste plačtivý! A ještě se osmělujete vyčítati mně něco? Jste toulavý jako kocour a bázlivý jako zajíc. A což mohu znáti všechny vaše všední pletky, a ještě zakrývat? Jste něžný bratříček! Šel navštívit sestru."

„Skutečně jsem nebyl u Věry," zaspěchal Jan, „ale umínil jsem si, že půjdu ve čtvrtek. Vypravoval jsem všechno Rajise Michajlovně. Chce se mnou také někdy zajet k Věře."

Ignatij se usmál.

„Blahopřeji vám, to je velký krok ku předu! Rajisa Michajlovna, navštěvující nemocnice! Eh, všechny jsou stejné ... A nač bych to jen věděl? Na shledanou, roztomilý příteli. Pokračujte, pokračujte!"

Obrátil se a odešel.

„Ignatiji, Ignatiji, probůh!" volal za ním Jan prosebným hlasem. „Vraťte se, nemohu tak! ... Zapřísahám vás, mýlíte se! Všechno bude, jak bylo, Ignatiji!"

Ale vrátka bouchla, a Jan pochopil, že marně křičí. Zvolna, skloniv hlavu, počal vystupovat po schodech. Myšlenka na Olju ho trápila. Už dva měsíce uplynuly od chvíle jejich rozmluvy v zahradě. Jan se dlouho mučil, boje se, že ji urazil, nevěda, co říci, ale Olja byla tak veselá a prostá, dívala se tak jasně, že i Jan se utišil. Teď věděl, že Samochin udělal něco proti němu, ale věděl také, že se marně utěšoval Oljiným klidem. Chtěl vší silou chtění, aby na lidi, kteří ho obklopovali, vanula od něho jen radost. Ale vanulo hoře — a on nevěděl, co je třeba dělat.

Dva dny neviděl Jan Olju. Když ji třetího dne potkal, zdálo se mu, že pobledla a zhubla.

„Oljo ..." začal, „roztrpčil jsem vás něčím? Řekněte, učiním všechno; mně tak bolí, když vás roztrpčuji."

Polekala se, chtěla mlčky odejíti, ale pak s námahou pravila:

„Ne, ne ... Čím pak jste mne roztrpčil? Děkuji za dobré slovo. Jen k vůli vám samému jsem myslila ... Že by možná pro vás bylo lepší, kdybyste tam často nejezdil ... Ne tuze často ..."

Jan zpozoroval, že Olja zdržuje slzy.

„Oljo ..." pravil, uchopiv ji za ruku. „Přísahám vám, nechápu, co si můžete mysliti ... Jistě jste na lživé stopě. Ale nechci o tom mluvit. Jestli to, že často odjíždím ... vás roztrpčuje — no, budu méně jezdit, mnohem méně. Bez úvah to učiním, jak chcete."

Olja se usmála, všecka zazářila, zašeptala „děkuji" a utekla. Ale Janovi bylo smutno. Slíbil méně jezdit. Proč to slíbil?

XI.

„Jsem velmi rád, že jsem vás zastal samotného," pravil Ignatij, vcházeje do kabinetu generála Bělozerského. „Je mi třeba pohovořiti si s vámi. Rajisa Michajlovna není doma?"

„Rajisa? Ne. Řekla mi, že u nás obědvá ten . . . jak pak se, stále zapomínám . . . no, váš přítel, jinoch, jehož protežujete. Pak oznámila, že nepřijede, a šla s miss Vudli na procházku. To ji uklidní."

„A což byla Rajisa Michajlovna v špatném rozmaru?"

„Ano, zlobila se na něco. Procházka ji uklidní."

Generálův kabinet překvapoval nevkusem, všude bylo viděti nedbalost osamělého člověka. Rajisa se tuze o otce nestarala a nikdy sem nevešla.

„Vstoupím v těchto dnech na odpočinek a odjedu," pravil Ignatij.

„Ale . . .!" protáhl nepříjemně udivený generál. „Ano, ano . . . Kam pak půjdete?"

„Nevím ještě. Buď do své vsi, nebo za hranice."

„Hm . . . Co pak vás to napadlo?"

„Byl jsem oklamán," chladně řekl Ignatij.

„Kým, na příklad?"

„Rajisou Michajlovnou a vámi. Neurážejte se, generále, mohu říci, je-li vám to příjemnější, že já jsem se oklamal. Ale vy sám jste mi dal takovou pevnou naději."

„Ale co dělat s touto šílenkyní?!" zvolal generál s náhlým vzrušením. „Je to přepodivná dívka, sám jí nerozumím. Takové ženy ani nevzbuzují lásku, opravdu. Můj milý Ignatiji Nikolajeviči, z celé duše se vám divím . . ."

„To se vás netýká, můj milý generále," namítl Ignatij, změkčuje úsměvem ostrost fráze. „Chci se vás jen naposled zeptat, zda si přejete, osobně vy, aby se ta věc urovnala? Poněvadž jste otec," dodal náhle zlostně, „a žádného vlivu . . ."

„Promiňte, miláčku. Tu jsem vám ničeho nesliboval. Vidím, že jste rozladěn, jinak by vás ani nenapadlo mluviti o mém vlivu. Zeptá-li se mne, řeknu, že pokud mne se týká, že si toho přeji, ale nic jiného neřeknu. Bůh s ní docela! Bojím se těchto nečekatelných žen jako ohně."

Generál se rozpovídal, mluvil mnoho a dlouho, ale Ignatij už neposlouchal. Kdesi skřiply dvéře, zašustly šaty, i pochopil, že se vrátila Rajisa.

U oběda byla obzvláště mlčelivá.

„Proč tu není Jana?" pravil Ignatij, když přešli z jídelny do tmavěčerveného salonu. „Neměl bych pro něho zajeti?"

Generál odešel do svého kabinetu, v saloně zůstala s Ignatijem a Rajisou jen stará miss Vudli, která rozuměla rusky velmi špatně. Rajisa seděla u lampy, skloniviši tmavou hlavu ku práci. Na Ignatijovu otázku odpověděla po chvíli, pokračujíc v práci:

„Nenamáhejte se, prosím. Ivan Ivanovič zde dnes nemůže být."

„A vy snad máte zprávu? Zvala jste ho, a on vám odepřel?"

Místo odpovědi na něho Rajisa udiveně pohlédla a počala skládat práci, zamýšlejíc odejíti.

„Dovolte, ještě dvě slova," zastavil ji Samochin. „Docela jsem vás nechtěl rozzlobit. Chtěl jsem jen, jsa přesvědčen, že víte o domácích povinnostech našeho společného přítele, docela omluvitelných, — poprositi vás, abyste byla lepší, abyste si na něho nestěžovala, zmešká-li pozvání... a i to jen proto, že se o tom mluvilo," dodal, zpozorovav pronikavý a nedůvěřivý pohled Rajisin.

„A tak...!" protáhla. „Ivan Ivanovič si má ceniti vaší dobroty. Na neštěstí nemohu ji ocenit, protože nechápu, kam svou řečí směřujete."

„On vám tedy svěřil tajemství srdce pod podmínkou, že je budete chránit? Se mnou jsou tajemství zbytečna. Sama slečna přede mnou ničeho neskrývá. Přehezké děvčátko. Způsoby má trochu měšťanské, ale za to obětavost její nezná míry. Jemu se asi takové tlusťoučké líbí. Jste jakoby udivena, Rajiso Michajlovno? Vždyť přece víte, že jeho nevěsta, Olja Dmitrijevna Lebeděvová..."

„Lebeděvová?" mechanicky pravila Rajisa.

„Což vám Jan ničeho neřekl? Nevěřím, jste přátelé! Ach, to je ukryvač! Chápu, že se v takovém případě musíte na něho zlobit, když nepřijde na vaše pozvání. Ale dovolte, ne dále, než včera..."

„Dost," pronesla Rajisa. „Nechci znáti vašich cílů, ale vidím vaši nedovednou přetvářku. Můj Bože! Jak jsem mohla poslouchat!"

Odešla, neuklidivši ani práci. Ignatij se za ní vesele podíval a pomyslil si:

„Ráčila se rozhněvat! Neuvěřila! No, snad trochu přece uvěřila, a mně je třeba jen té trochy. Ostatní se samo udělá..."

XII.

Jan se zastavil v tmavé předsíni, na prahu svého vlastního pokoje, a nemohl učiniti ani kroku dále. Nenaslouchal by, kdyby uvážil, že naslouchá, ale byl příliš překvapen.

Byl u sestry. Po nemocnici slíbil Jan, že pojede k Bělozerským na oběd, tam měl býti i Samochin. Ale Jan cítil, že je rozladěn, zkřehlý (byly velké mrazy), — i rozhodl se před Krestovským, že se půjde domů ohřát. Teď stál téměř bez myšlenek a poslouchal. V sousedním pokoji mluvící dvě ženy se nenadály, že by byl přítomen. Poznal hlas Oljin, která vždy dohlížela na babičku, když odešel; její společnicí byla Rajisa.

Dvéře byly pootevřené. Jan nevědomky, nevěře uším, postoupil na pravo — a rázem je uviděl obě, vedle sebe na širokém, starém tureckém divanu. Olja byla ve svých růžových kašmírových šatečkách, všecka běloučká, s rozcuchanými popelavými kadeřemi, vážná, polekaná. Rajisa ji držela za ruce. Nesvlékla černého, tlustého kabátu, v němž obyčejně chodila na procházky; jen rukavice strhla a nadzdvihla závoj. Na bledých tvářích sotva znatelně hořely dvě růžové skvrny.

„Jaká ty jsi milostenka," pravila Rajisa. „Jistě nevíš, jaká jsi hezounká. Dříve jsi taková nebyla. Nepoznala bych tě."

Rajisa pevně a několikrát políbila Olju.

„Jsem tak ráda, že jsem tě našla . . . Ivan Ivanovič, Samochin — všichni tě znali a ani jednou, náhodou, neřekli tvého jména . . . Ale jak jen Samochin pravil „Lebeděvová", — hned jsem věděla, že to jsi ty. Zdá se mi, že jsme spolu současně opustily gymnasium . . Mne odvezli za hranice, tebe vzali domů."

„Ano, pamatuji se . . . Jenom že tehdy jsi byla jiná . . . Bála jsem se tě . . ." dodala Olja prostodušně. „Víš, když mně ten Samochin říkal, — také jsem si nemohla nijak představit, že to jsi ty . . ."

„Samochin ti říkal o mně?" živě se obrátila Rajisa. „Co říkal?"

„Ne, ne," rozpačitě zašeptala Olja. „Ničeho . . . Zmýlila jsem se . . . Nevěděla jsem, že on to mluvil o tobě."

„Hloupoučké děvčátko! Což ti nejsem přítelkyní? Znám o tobě i malé tajemství, nemáš čeho skrývat! Kdo se vám líbí, milostivá? Přiznejte se!"

Olja polekaně ucouvla, chtěla vstáti, — ale Rajisa ji držela pevně, objavši její ramena malýma, silnýma rukama, a usmívala se, naklánějíc stále blíže obličej:

„No, opravdu, jaký ty's hlupáček . . . Čeho se's polekala? Že mluvím, co vím? Ivan Ivanovič je podivuhodný, dobrý, můj přítel . . . Měla jsem takovou radost z něho . . . Vždyť ho miluješ? Řekni, neboj se."

„Miluji," zašeptala Olja zoufale. Pevné Rajisiny ruce ji uchopily, laskaly, nepouštěly jí, — a Olja byla jakoby chycená. „Probůh," dodala, „pojďme do mého pokoje. Zde se bojím . . . Může se vrátit . . . Zastihnouti tě . . ."

„Ne, on se nevrátí. Zvala jsem ho k nám na oběd. Tak ty miluješ? Můj milý drobečku! No, a on? Také tě miluje? Mluv rychleji!"

Cosi velitelského proklouzlo skrze něhu hlasem Rajisiným. Olja rychle odpověděla:

„Nevím . . ."

„Jak nevíš? Což ty pochybuješ o jeho slovech? . . ."

„On mně ničeho neříkal . . ."

„To není pravda! Vidíš, nejsi upřímná! Pověz honem, co bylo mezi vámi? Neboj se, všechno zařídím."

Olja oživla a s nadějí pohlédla do přítelkyniny tváře. Zajíkajíc se, sama sobě nevěříc, vypravovala o oné scéně v zahradě, snažíc se přesně a pravdivě podat nejpodrobnější Janovy poznámky. Rajisa dychtivě poslouchala, nehýbajíc se a nespouštějíc očí s Oljiny tváře.

„Tak to bylo v srpnu?"

„Ano . . . To byly ještě teplé noci . . ."

„A on mluvil o odrazu? Říkal, že oblaka — nejsou sama oblaka, ale možná, že jen odraz nějakých jiných, nezdejších oblak?"

Z kreseb Mikoláše Aleše k národním písním.

„Ano, ano . . . Asi tak . . . Neporozuměla jsem tomu a zaplakala jsem, a řekla jsem mu, že ho miluji.“

„A on tě objal? Pevně? — Takhle?“

„Rajo, Rajo, mne to bolí! Proč mne tak tiskneš? Jistě mne to bolí od tvých prstenů, jsou tak ostré. — Ano, objal mne.“

A rychle, stísněně sdělovala podrobnosti scény.

„No, a pak? V příštích dnech?“

„Nic. Bála jsem se promluvit, a on nic. Nedávno, když mně o tobě Samochin namluvil, pravila jsem Janovi: ‚Lépe by bylo, kdybys k ní řídčeji jezdil.‘ Nevěděla jsem, Rajičko, že to jsi ty. — Pravil: ‚Dobře, jen se neroztrpčujte‘.“

„Slíbil, že k nám bude zřídka jezdit?“

„Ano . . . Rajo, proč se směješ? Zlobíš se? Vždyť jsem ničeho nevěděla . . . Ó, jak mne opět bolestně tiskneš!“

„Hloupoučká! Čeho se bojíš? Teď bude všechno dobré. Vždyť mně věříš?“

Obě tak, v objetí, povstaly s divanu. Rajisa byla o trochu vyšší postavy a hubenější.

Olja, růžová i bělоučká, zdála se dítětem vedle Rajisy s jejím laskavým i zlým výrazem úzkého, žlutavě bledého obličeje.

„Kdo by tě nemiloval?“ pokračovala Rajisa. „Vidíš se často v zrcadle? Víš, jaká jsi hezounká? Jemu je právě takovou milovati, bělоučkou, tlusťoučkou.“ A Rajisa se opět zasmála. „Víš, mně samé se chce polibiti tě, zalehtat . . . Hleďme, jaký máš záhybek pod krčkem . . . Jako by nitkou přivázaný . . . Počkej, políbím tě na krček . . . Nebojíš se, že tě kousnu?“

Olja se bránila a také se smála, jaksi nevesele však. Chtělo se jí, aby přítelkyně co nejdříve odešla. Je dobrá, hezká, krasavice, Olja je jí z plna srdce vděčna . . . Ale chtěla by nějak, aby teď odešla.

„Už je čas, dušičko,“ pravila Rajisa, uchopivši rychle rukavice. „Piš mně o všem, ano? A já zajedu, až mně bude možno. Ale piš jistě, i kdyby opět nepochopitelně o odrazu mluvil . . . Všemu porozumím. A kdo to kašle, jeho babička?“

„Ano. Chceš se podívat? Ubohá stařenka.“

„Ne, není třeba. Bojím se starých. Obzvláště, jsou-li takoví, bez vědomí. A ty se nebojíš?“

„Uvykla jsem.“

Rajisa opět silně políbila Olju, obě zamířily ke dveřím. Jan ustoupil mechanicky do tmavého kouta, za věšák. Byl tak ubit vším, co slyšel, že se ani nemučil myšlenkou, že naslouchal. Také málo pochopil, a mysliti nemohl, chtěl jen, aby ho teď nezpozorovaly.

Za několik minut šel Jan pěšky směrem ke Krestovskému. Bylo velmi chladno. Mráz mu pálil uši i obličej. Ale Jan toho nepozoroval. Přemýšlel už, třeba že jeho myšlenky nebyly složité. Na Olji se myšlenky nezastavovaly. Uvažoval jen, že ona — druhá, nepochopitelná dívka, cizí a podivuhodná, kterou uvykl považovati za jinou bytost, téměř neživou, jako je odraz v zrcadle, — chtěla vědět, miluje-li Olju. Jí to bylo třeba vědět, cítil to.

XIII.

Rajisa byla s Janem několikrát v nemocnici u jeho sestry. Miss Vudli čekala v kočáře, divíc se ve vnitru svévolnosti a chrabrosti Rajisině, která se odvažuje jíti do místa pro dívku tak nevhodného. Věra byla poprvé zdrželivá a dívala se na neznámou slečnu úkosem, ale brzo ji zvykla a přestala ji pozorovat. Rajisa mlčela a poslouchala. A vůkol hlučel, zpíval, sténal a strkal se těsný zástup žen v šedých capotech.

Jedné neděle zajela Rajisa pro Jana.

„Jen mne dovezte," pravil Jan, usazuje se v kočáře naproti Rajise a miss Vudli. „Sestře je hůře. Mně samému je těžko."

„Ne, půjdu s vámi," zasmušile pravila Rajisa. „Je těžko... Jaká hloupost! Chci k ní."

„Rajiso Michajlovno," ostýchavě vymlouval Jan. „Řekněte mně, nijak jsem nemohl pochopit: nač je vám třeba Věry? Proč k ní jezdíte?"

Stín přeběhl po Rajisině obličeji. Chtěla něco říci, ale zdržela se. A za chvíli pravila prostě:

„Učím se tam."

Jan se neodvážil tázati se po vysvětlení.

Přijeli k zavřeným vratům nemocnice.

V přijímacím pokoji, v jednotvárném hluku hlasů, v dusném, teplém, nakyslém zápachu, bylo Janovi a Rajise dlouho čekati. Jan opět se obrátil k ošetřovatelce s dřevěným a roztrpčeným obličejem a prosil ji, aby zavolala Věru Zybinu.

„Věra Zybina? Ta je úplně klidná. A možná, že vyšla. Je jaksi churavá: stále postonává."

Jan se jí chtěl zeptat, zvědět podrobněji, ale v tu chvíli vešla Věra.

Nezdála se nemocnou ani slabou. Naopak, její chůze byla pevná, rozhodná, její pohyby živé. Hubnout a tmavět stejně již nemohla. Ale Jan si ihned povšiml, že je více než obvykle rozrušena. Hlavu držela vysoko, pyšně, její obličej byl vážný a tak neobvyklý, že Rajisa mimoděk přistoupila k Janovi a pravila mu tiše:

„Co to má v očích? To není šílenství... Nemohu pochopit, ale cítím."

Věra přistoupila k Janovi, stejně pevně, téměř klidně, políbila ho, podala Rajise ruku — a poprvé se netázala bratra: „Jdeš pro mne?"

Sedla si na lavičku s nohama skříženýma jako vždy a zahalila se do svého jemného hnědého šátku.

„Řekli mi, že jsi nemocna," pronesl Jan, a jeho hlas se chvěl.

„Kdo ti to říkal?" pravila rychle. „To je hloupost. Jsem docela zdráva. Což nevidíš, že jsem zdráva? A jak mnoho jím! Úžasně mnoho jím. To ti namluvili hloupost. Docela nejsem nemocná. Já jsem jen pochopila."

„Pochopila? Co?"

„Ale rozhodně všechno. Poslyš mne," zahovořila náhle vřele a

rychle, zanechavši rázem zdrželivého tónu a obrátivši se celým tělem k Janovi. Oči, velké, bystré, obklopené tmavým modrem, dívaly se přímo do jeho očí. „Poslouchej mne. Je to velmi prosté. Všechno jsem pochopila. Teď mi nikdo ničeho neudělá, v ohni neshořím, ve vodě neutonu. Stále jsem žádala odsud, — to bylo hloupé. Nikdo nepomůže, když se zrcadlo nerozbilo, nezamžilo se."

„Jaké zrcadlo?"

„Tvoje, moje, každé... To si představ: dlouhá, předlouhá řada zrcadel: všechna různá, křivá, šikmá, jasná, kalná, malá, velká... A všechna jsou obrácena na jednu stranu. A naproti je Duch. Nevím jaký — jen veliký Duch. A on se v těch zrcadlech odráží. Každé zrcadlo odráží ho, jak dovede. Potom ráz — dva — okamžik života je ukončen, zrcadlo se zamlžilo, rozbilo se, — a Duch se neodráží. Zrcadla bývají různá, prohnutá, vypouklá... ale Duch je jeden. Pochopil jsi mne? Jiného nic není... Proč se tísní? Samy jsou odrazy, vůkol jsou odrazy, a vyjíti z nich, z odrazů, nelze, dokud se zrcadlo nerozbilo..."

Jan poslouchal sestřino blouznění a stále níže skláněl hlavu. Rajisa byla bledší než obyčejně, její rty se usmívaly. Věra mluvila bez ustání, pak náhle umlkla, jako by se jí v hrdle něco přetrhlo a zachytilo dech. Jan se polekal, ale Věra klidně vstala.

„Teď jděte," pravila téměř šeptem. „Chci býti sama."

Jan roztržitě povstal.

„No, buď zdráva. Babičku od tebe políbím."

„Proč? No, to je stejné, jak chceš. S bohem. Já budu zdráva, neboj se. Mně se teď ničeho nestane. S bohem."

Šla ven a neobrátila se. Jan a Rajisa také šli k východu na chodbu, tmavou, hlučící a nejasnou. U samých dveří zastoupila jim cestu dosti stará nemocná, v šedivých šatech, podobající se hubené, staré kachně.

„Poslouchejte, poslouchejte, vy berete svou nemocnou? Učiňte opatření, aby nikoho nepouštěli na její místo, mimo mne. Ona má místo pod oknem, dobudu svého! Takové těsno. A ty pod oknem neodcházejí, neumírají, nic! Už toho dobudu, počkejte!"

Ošetřovatelka odvedla dotěrnou dámu, a tato zmizela v šedém zástupu.

Zámek zapadl, a Jan s Rajisou octnuli se na pavoučích schodech, osvětlených shora kalně žlutými paprsky.

„Nemohu," pravil Jan po několika minutách mlčení. „Půjdu opět k doktorovi, počkám na něho, pokud bude třeba. Bude třeba se na ni pěkně vyptat. Vy, Rajiso Michajlovno..."

„Ne," pravila rychle, domýšlejíc se, co řekne. „Neodjedu. Půjdu s vámi také k doktorovi."

Jan ničeho nenamítal, i šli tiše, mlčky, dolů.

Na doktora jim bylo čekat déle, než Jan myslil. Seděli dole, na dřevěné lavičce, hodinu nebo půldruhé! A ani Rajisa, ani Jan nepronesli po všechnu tu dobu ani slova. Zdálo se, že něco těžkého a tmavého nad nimi visí.

Zavolali je náhle, když už Jan zapomněl, že mají zavolat, i zachvěl se. V sousedním pokoji, nízkém a tmavém, téměř bez nábytku, uvítal je doktor, vysoký, tlustý, se značkou, — třesoucí se vnitřním hněvem. Pravděpodobně ho právě teď něčím velmi rozzlobili a rozladili. V hloubi pokoje, u dlouhého stolu, tiše rozmlouvalo ještě několik doktorů, při čemž jeden, malinký lysý stařeček, horlivě gestikuloval, mávaje tlustýma rukama.

„Chcete se dověděti o nějaké nemocné?“ začal doktor rychle. „O Mariji Těšové? Nemám teď kdy.“

„Odpusťte,“ nesměle namítl Jan. „Ne o Mariji Těšové... Chtěl bych se něco dovědět o Věře Zybiné.“

„Co? O Věře Zybiné? To vy jste u ní teď byli? Vy jste ji něčím podráždili? V jakém poměru k ní jste? Bylo vám známo, že trpí záduchou?“

Jan nevěděl, na kterou otázku odpovědět.

„Ano, byli jsme u ní... A chtěl bych se zeptat...“

„Před jakou dobou jste ji opustili?“

„Před půldruhou hodinou, nebo více... Čekali jsme na návštěvu u doktora.“

„Můžete teď jít. Věra Zybina... v jakém jste k ní poměru? vzdálený příbuzný? — trpěla záduchou a před hodinou skonala náhle od záchvatu této nemoci. Pokoušejí se ji ještě přivésti k vědomí, ale jsou tu nepochybné příznaky smrti. A kdo jste?“ téměř zakřičel doktor, vida, jak Janův obličej bledne.

„Bratr,“ hlasitě řekla Rajisa.

„Bratr? Odpusťte... Tak k ní můžete jíti... Ničeho nelze dělat: náhlá smrt... Na shledanou.“

Rajisa téměř násilně uchopila Jana pod ruku, a opět šli po schodech vzhůru. Odvedli je hned do dosti prostranného pokoje s množstvím postelí. Nemocných tam téměř nebylo, nepouštěli jich. Některé zvědavě nakukovaly do dveří. Dvě ošetřovatelky stály u vzdálené postele u samého okna. Jan a Rajisa přistoupili blíže. Na posteli leželo se zvrácenou hlavou Věřino tělo. Tmavý capot byl rozepiat, jeden rukáv, neznámo proč, rozstřihnut. Na prvý pohled bylo viděti, že je to mrtvola. Kalně žluté světlo padalo zamřížovaným oknem přímo na nehybnou hlavu s řídkými, pološedivými, jakoby schladlými vlasy a mrtvou, bílou koží mezi nimi. Tvář sněhová, s tmavými, polootevřenými ústy, uztrnula ve výrazu lhostejnosti. Rajisa nevěřila, že je to ona, Věra, Janova sestra. Rajisa očekávala hrůzu, ale hrůzy nebylo. Byla jen smrt.

„Jene, pojďme,“ pravila Rajisa tiše, nevýslovně něžně a smutně ho berouc za ruku. „Pojďme. Vidíte, zde je konec.“

„Ne, dovolte mi, Rajiso Michajlovno... Zůstanu již zde. Což? To nic není. To je jen tak... zrcadlo se rozbilo.“

Stáli, uchopivše se za ruce, a dívali se na mrtvý obličej. Nemocná, podobající se staré kachně, prodrala se do pokoje, probíhala a štěbetala:

„Prosím vás, prosím vás, pánové... Pomozte mi... Pět let

čekám, až se uprázdní místo u okna. A všechny, kdo byly u okna, jako na zlost, nebyly převáděny, ani neumíraly. Pomozte mi. Chci na místo nebožky. Takové těsno . . . Chci na místo nebožky."

XIV.

Za týden nebo půldruhého, ráno, dostal Jan od Rajisy dopis. Dříve mu nikdy nepsala. Písmo její bylo úzké, dlouhé a nestejné.

„Přijďte dnes, o čtvrté hodině, do oné aleje na břehu, kde se vždy procházím. Chci si s vámi pohovořit, ale doma je to nevhodné."

Nebyly ještě tři hodiny, když Jan přišel do umluvené aleje. Šel pěšky, trochu se unavil, ale neprokřehl. Počasí bylo mírné, teplé, bezvěterné. Oblevy ještě nebylo, ale bílé, nemluvné, ztichlé sněhy čekaly na oblevu. Obloha, také bílá, měkká, před soumrakem, byla nízko. Na levo, nepozorovaně splývajíc s břehy, svítala zapadaná, spící řeka. Vůkol všechno jako by se zastavilo a zamyslilo, nevědouc, kam se obrátit: mají-li sněžné spousty začíti tát, pohybovati se a běžet žvatlavými potůčky, — nebo znovu ztuhnout, ztvrdnout, zachrupat růžovým, silným mrazem. A nechápající, nerozhodné ticho přírody Jana neuklidňovalo, ale znepokojovalo. Šel stále rychleji — a náhle, na zatáčce mléčně bílé aleje, uviděl Rajisu. Za chvíli byla u něho, zahalená v kožešinnou pláštěnku a ovázaná bílým šátkem. Tento prostý šátek, hebký a jemný, podivně jí slušel, změkčuje ostré, příliš přísné rysy jejího obličeje. Ostatně tentokrát se zdála Janovi jinou, docela změněnou, slabou, nerozhodnou, téměř nesmělou. V její tváři lehce zrůžovělé nebyl chlad, ale rozpaky.

„To jste vy?" pravila. A její hlas zněl neklidněji a tiše.

Jan byl také v rozpacích, ničeho neodpověděl. Šli vedle sebe mlčky do hloubky aleje. Konečně Rajisa opět začala:

„Je mi třeba tak mnoho vám říci . . . Tak dávno jsem vás neviděla. Pamatujete, od té doby, v nemocnici . . . Mnoho jsem za tu dobu uvažovala . . . Vám bylo těžko . . . A tu jsem . . . Nikdy dříve jsem nelitovala. Ale tu vás hrozně, hrozně, hrozně . . ."

Červenala se a pletla. Z pyšné ženy proměnila se náhle v tomto podivném okamžiku v ostýchavou dívku, téměř v dítě, nenacházela neobvyklých slov a opakovala, docela po žensku, bezradně, toto slovo „hrozně", nevědouc, co by ještě řekla.

„Pozvala jsem vás sem, protože doma . . . mohou překážet . . . přijet . . . Zde je lépe. Je mi vám toho tolik říci . . . Ale nemohu najednou vymysliti slova, abyste mne pochopil . . ."

Zastavila se a pozdvihla na něho tmavé oči, v nichž stály slzy.

Jan se zachvěl, radostně a neopatrně uchopil její ruce a usmívaje se, téměř se směje, rychle zahovořil:

„Ale není třeba slov, není třeba. Všechno pochopím. Pochopil jsem už, když jsem se na vás podíval. Děkuji za to, vždy jsem věděl, že jste taková jako já, že cítíte všechno jako já, že je vaše duše všemu přístupná . . . Jak jsem šťasten! I já vás tak . . ."

Nedomluvil, protože se Rajisa, polekaná jeho slovy, jeho pohyby, opět náhle proměnila, osvobodila své ruce a podívala se na

něho přímo, světlejšíma očima, bez slz. Zdálo se, že se těžce, téměř nemožně namáhá, aby se probudila, vzpamatovala. Janova horlivost a prostota rozvály nové, ještě nesmělé nálady. Čím déle se tak na něho dívala, tím klidnější byl její přísný, pobledlý obličej. Janovi bylo chladno a hrozno. Chtěl něco říci, křiknout, ale náhle pocit, že nejsou sami, přeběhl po jeho těle. Obrátil se — mimoděk se obrátila i Rajisa. Neslyšně jda po sněhu, měkkém jako peří, blížil se k nim Samochin. Nedávno svlékl vojenskou uniformu a zdál se ještě hubenější, žlutší a zlostnější v černém zimníku. Alej byla velmi přímá, pravděpodobně už dávno pozoroval Rajisu a Jana. Jeho pohled zastavil se se zjevnou, posměšnou drzostí na Rajise. Dříve se tak díval jenom na Jana.

„Moje úcta! To máte štěstí, Jene! Co jsem se zde naprocházel, a ani jednou jsem zde nepotkal Rajisu Michajlovnu. Máte z pekla štěstí!"

Nespouštěl s Rajisy očí, ale Rajisa byla už docela dřívější, opovrhující, ba uražená. Samochin věděl, že dokud je dřívější — je všecka v jeho potměšilé a jemné vůli.

„Nesetkali jsme se náhodou," vyzývavě pronesla Rajisa. „Psala jsem Ivanu Ivanoviči. Bylo mně třeba se s ním viděti . . . Teď jdu domů."

A náhle se všecka trapně začervenala, pochopivši, že všeho toho nebylo třeba hovořiti.

Samochin pokrčil rameny s opovržlivou lítostí a úsměškem.

„To se mne netýká," pravil. „Na shledanou."

Smekl klobouk a nízko se poklonil.

Rajisa ničeho neodpověděla a odešla. Samochin sledoval, jak její tmavá postava zmizela za stromy, a obrátil se k Janovi. Jan stál rozpačitý, nevěda, o čem má přemýšlet. V uších mu ještě zněl chvějící se, změněný Rajisin hlas, její slova o lítosti . . . Vždyť to ona říkala . . . Co se pak stalo?

„Řekněte mi, prosím vás," počal Ignatij, „jste takový mravný, ale jak říkáte tomu, když někdo vábí dívku a nemiluje jí? Olze jste nejmravnějším způsobem zatočil hlavu, teď jste se dal do této? A čeho je vám od nich třeba, tomu nerozumím! No, Rajisa Michajlovna je do vás zamilována, tak proč se s ní neoženíte? Nemilujete ji?"

„Pane Bože! Co to mluvíte, Samochine? Co to mluvíte! Rajisa Michajlovna do mne . . . Já ji nemiluji! Já ji hrozně miluji, jsem s to pro ni všechno udělat, zbožňuji ji, má duši jasnou jako zrcadlo . . ."

„No tak! Milujete! Což, žeňte se. Ale Olga? Vždyť ona zšílí . . . Nebo jí nemilujete?"

Jan se všecek zachvěl.

„Olga? Ne, ne, co to mluvíte . . . Já Olgu velmi miluji, vší duší . . ."

„Také milujete!" Ignatij se zasmál suchým a ostrým smíchem. „Ech, vy! Rajisu Michajlovnu miluji — a Oleňku „také"! Přál bych si, aby to slyšela Rajisa Michajlovna. A zdá se, že jste přijal moje slova o tom, že Rajisa Michajlovna je do vás zamilována, jako něco

náležitého? Jaká samolibost! Ale teď s bohem, nemáme společnou cestu. Zajdu k Bělozerským."

Poroučel se, stále s týmž úsměvem, a odešel. Rychle se stmívalo, i sníh šedl. Jan stál, nehýbaje se, sklopiv oči.

XV.

V saloně Bělozerských bylo světlo a slunečno, když Jan vešel. Paprsky, dlouhé a zaprášené, ještě zimní — a už jarní, padaly oknem. U stolu seděla Rajisa a Samochin.

Ignatij vyskočil, běžel k Janovi a objal ho.

„To jste vy! A jak jsme vás čekali! Rozhodl jsem se, že pro vás rozhodně ihned pošlu. Chtěl jsem vám prvému oznámit . . . Nezlobte se, holoubku, že jsem vám dříve ani slova neřekl. A ještě včera v aleji jsem žvanil různé nesmysly . . . Co pak se všechno nestane! Ale vždyť víte, že bez vás žíti nemohu . . . A jsem rád, že oznamuji vám prvému . . ."

„To je možno říci kratčeji," přerušila ho Rajisa. „Vdám se za Ignatije Nikolajeviče."

Janovi se teď zdálo, že to dávno věděl. Věděl to, když šel sem, když se mu v noci zdálo o Rajise, něžné, blízké, s oním pohledem, jaký viděl včera. Myslil si jedno, a v temné hloubi duše leželo vědomí, že se stane nemožné, ale nevyhnutelné, že se Rajisa bez zápasu nevzdá nové vlně, neočekávané, dotknuvší se její duše, třeba by bylo vykonati násilí nad touto stísněnou duší. Pochopil — a nepodivil se, nebyl překvapen, přijal to prostě a pokorně.

Rajisa odešla k oknu a bezúčelně se dívala do zahrady. Ignatij byl vzrušen. Chodil po pokoji, hovořil, zdál se nepřirozeně nenuceným, jako člověk, který vykonává plán v podrobnostech předem vymyšlený a všechno ještě neukončil.

„Tak vy se na mne nezlobíte k vůli mému tajnůstkářství? Nezlobíte se . . . A po svatbě pojedeme za hranice . . . Co jste tak bledý, přítelíčku?"

„Hlava mne trochu bolí," s úsilím pravil Jan. „To nic není."

„Ano . . . Tak jsem mluvil o cestě za hranice . . . Rajiso Michajlovno, proč pak mně nepomůžete? Vždyť znáte mé úmysly stran našeho přítele?"

Rajisa mlčela.

Ignatij přistoupil blíže a laskavým pohybem objal Jana.

„Chci vás připoutat s námi, holoubku," pravil, skláněje k němu vzrušenou tvář. „Uvažte, no, proč byste nejel s námi? Co tu budete sám dělat? Na babku výborně dohlédnou, a vy pojedete s přáteli, budeme vždy spolu, všude spolu. Rozhodněte se brzo . . ."

Jan viděl, co s ním chce Samochin učinit. Jemu nestačilo, že mu vzal Rajisinu duši, chtěl jíti na konec, učiniti Jana věčným svědkem tohoto vítězství, které pokládal za úplné. Oběť byla ještě živa. V zběsilosti chtěl nesmírně sesilovat trápení, urážky, které se dosud rozbíjely o pokornou sílu Janovu.

Teď, zdálo se, závisí život Samochinův od Janova souhlasu.

„Souhlasíte? Ale řekněte přece, že souhlasíte!"

Usmíval se. Janovo srdce se bolestně sevřelo. Chtěl křiknout, že je to příliš, že nemá sil ... a v téže chvíli, pohlédnuv náhodou přímo před sebe, uviděl v zrcadle Rajisiny oči. Myslila, že jí nikdo nevidí, a neskryla pohledu. Pohled byl týž, něžný a rozpačitý, jakým jej Jan viděl včera, v aleji, i v noci ve snu. Rajisa také chtěla, aby souhlasil. Ale chtěla, nepřemýšlejíc o ničem, nejsouc si možná toho vědoma, chtěla prostě, aby Jan byl s ní. Čekala a bála se jeho slova, ne tak a ne proto, proč se bál Ignatij.

„Rozmyslím si to . . . Děkuju, Ignatiji," tiše pronesl Jan.

To se rovnalo souhlasu.

Téhož dne večer seděl Jan ve svém pokoji, dříví praskalo v kamnech, sotva slyšitelně ozývaly se z ulice zvonky tramwaje. Olga právě nakrmila babičku a odešla. Jan se hluboce zamyslil a neslyšel, jak okolo něho, šustíc a šelestíc, se šourala babička, všecka těžká, k zemi se ohýbající, s nehybným, dávno zemřelým obličejem, a jak opakovala nějaká monotonní, nejasná slova, srozumitelná, možná, jen obyvatelům onoho světa.

XVI.

Už tomu jsou dva týdny, co Ignatij Samochin, Rajisa a Jan jsou v Italii. Odjeli z Neapole do nevelkého městečka Amalfi, odkud nepokojná a nespokojená Rajisa mířila do Pestumu. Amalfi bylo město nepohodlné, hlučné, úzké, hory docela přistupovaly k moři, stěží dávajíce místo cestě. Bílý prach sžíral oči, kluci křičeli na ulici.

Jan, Ignatij a Rajisa byli vždy spolu, nerozlučujíce se. Bylo podivno viděti tyto tři lidi, pohrouženého každého do svého zármutku, stále ostřeji navzájem rozmlouvající, možná, že nepřátele — a spojené nerozlučným, nepochopitelným řetězem. Ignatij byl nemocen: jeho nevrlý obličej byl nepříjemný, tmavý. Jan ho nevýslovně litoval a klidně přijímal jeho slova, která byla stále ostřejší a zlostnější. Ignatij jako by hledal, očekával protivy, rozčilení, ale rozčilení nebylo. A opět šel v zběsilosti stále dále, poraňoval stále bolestněji, hledaje meze, které nebylo, vítězství, kterého nemohl udržet. A každý cítil, že to tak dlouho trvat nemůže.

Rajisa se probudila v polovině čtvrtého jitra. V pět hodin vyjeli do Salerna, odtud přes Battipalio do Pestumu. V pokoji bylo ještě docela temno a velmi chladno. Chvějíc se, vstala Rajisa s postele a rozžehla svíci. Moře hučelo, mnohohlasé, vrhajíc na břeh těžké vlny s bílou pěnou. Dvéře na balkon se slabě chvěly a drnčely od větru. Rajisa vytáhla záclonu. Nezačalo ještě ani svítat. Byla tma, ne však úplná, protože na samém obzoru, nad černou pohybující se spoustou vody, stál velký, úzký srp měsíce v ubývání a osvětloval slabě kraj oblohy. Cosi neživého bylo v tomto měsíci, průsvitném, žlutě zeleném. Výše, přímo před balkonem, chvěla se bílým světlem velká hvězda, jitřní, svěží a mladá. Hodina zdála se neobvyklou, nepodobající se ani noci, ani dnu.

Rajisa zkusila otevříti dvéře balkonu. Hluk moře vtrhl do pokoje,

široký a těžký, spolu se závanem slaného, pichlavého větru. Plamen svíce zhasl. A v pokoji bylo opět černo, jen vysoké dvéře balkonu prosvítaly zelenavou skvrnou.

Když vyšli před dům, kde je očekával povoz s opáleným Italem v gumovém plášti na kozlíku, byla už noc setřena, bledé, šedé svítání plazilo se po moři. Ignatij byl v tomto matném světle téměř hrozný, bledé stíny ulehly na vpadlých tvářích. Janova tvář zdála se naopak svěžejší než obvykle. Seděl na předním sedátku a díval se nahoru, na bezbarvou, čistou oblohu, jako by doufal, že v této ranní hodině je sklo nebes průsvitnější, že možno skrze ně uviděti to, co jsme uvykli viděti jen jako zemské odrazy . . .

Cesta stoupala, černé skály strměly blíže. S prava zapadalo moře dolů, pod ostré útesy, a u samých útesů, třebaže ještě nebylo slunce, hořely zelené ohně, jakoby z vnitra osvětlené. Ale soumrak tál, růžové teplo prostupovalo dlouhé mraky. Když vyšlo slunce, zahořelo všecko moře rázem, široké, nehybné s výše. Cesta byla stále ještě ve stínu a stále ještě se táhla, vinouc se. Tu a tam padal z rozsedliny průsvitný potok, a svěží vlhko vonělo z mechové a temné rokliny, kde se tříštil. Bylo jaro, ale nevonělo jaro živé, rostoucí, jdoucí. Zdálo se, že je tu věčné jaro, krásné a nehybné. Listí oliv šedlo; tmavé, neopadávající duby nehýbaly vrcholky.

Na malou stanici „Pestum" přijeli pozdě, ve dvě hodiny, a když přešla hovorná společnost Angličanů a bylo téměř bezlidno, vydali se ze dveří nádraží po rovné, prázdné cestě.

Zmizely hory i moře. Široká, vlnivá, soumračná rovina rozprostírala se vůkol. Pruhy lehkých, perlově šedých oblaků potahovaly teď nebesa, a slunce svítilo skrze jejich jemnou páru nejasně a teple. Rajisa a Jan šli napřed, za nimi šel Ignatij. U samé cesty táhla se kamenná stěna. Za ní, v koutě, houpala se osamělá pérovitá palma. Náhle se stěna přerušila, cesta se ostře obrátila na levo.

Uviděli Pestumský chrám.

XVII.

„Jene, sedněme si, jsem unavena, je pozdě . . . Kam šel Ignatij, neviděl jste? No, to je stejné. Odpočineme si zde. Hned zajde slunce. Jaký je . . . hrozný!" dodala Rajisa, ukazujíc na temnicí se chrám.

Jan pokýval hlavou a zdvihl oči. Viděl řady červenavě žlutých sloupů, prostých a obrovských, zúžených nahoře, spojených tam, ve výši, liniemi lehkými jako hudba, — za nimi ještě řadu sloupů, stejných, trochu menších, ohromné kameny podlahy, stupně zhotovené lidmi ne pro lidi, modrý kraj nebes mezi sloupy, rovinu, nízkou, bórově zelenou, porostlou vinoucí se suchou travou . . . . Mezi jejími dlouhými stébly bělaly se tu a tam sedmikrásy a ještě nějaké bílé květy s ostrými lupeny, podobající se voskovým. Mlha se zdvíhala z močálů, a chrám stával se lehčí a průsvitnější.

Prostor byl drsný, přísný, téměř slavnostní.

„Ne," pravil Jan tiše, nespouštěje pohledu, „není hrozný. Je jako obrovský, stotisícový chór. Příliš hlasité, téměř vydržeti nelze, ale krásné,

protože harmonické. Já poprvé jsem to pochopil. Mám duši plnou štěstí. Vidím odraz velikého ducha."

Rajisa se zachvěla.

„Odraz? Ne, ne, Jene, chci věřiti jinému, chci obejmouti krásu, jaká je, chci trpěti, žíti jí . . . . Tu ten chrám je přede mnou, je prostý a hrozný, zneklidňuje mou duši, je sám . . . nechci si mysliti, že jest jen odrazem . . ."

„Odraz velikého ducha," opakoval Jan, zamyšleně se usmívaje. — „Dříve jsem to chápal, ale ne docela jasně. Ale je třeba pochopiti to docela, do konce . . . A přestaneš se báti, a všechno vzdálené i blízké bude tvým, a opět si zamiluješ nebesa, oblaka . . . Lidi . . ."

„To není pravda!" zvolala Rajisa. „Láska je něco jiného . . . Láska chce znáti, viděti, věřiti, dotknouti se, přiblížiti se . . . Ó, proč vy myslíte, že je to odraz? A síla, které je plna moje duše, síla utrpení a . . ."

Nedomluvila. Jan s trpkostí se na ni díval.

„Rajiso, vy jste nešťastna? Věděl jsem, že jste nešťastna. Možná, že jsem vás ještě roztrpčil! Řekněte mi všechno."

„Ne," pravila Rajisa. „Proč mluvíte o lásce? Nelze nikoho milovat, myslíme-li, jako vy."

„Ó, jak se mýlíte! Miluji vší duší, miluji . . ."

„Mlčte!" zvolala Rajisa. „Řeknu vám pak . . . v Římě . . . . Ale ne teď. Teď je pozdě."

Ignatij k nim přišel. Rajisa, zpozorovavši jeho ostrý pohled, náhle ohnivě vzplanula. Janovi také, neznámo proč, bylo nevolno a bolno.

„Zde jsou horečky," řekl Ignatij. — Jeho hlas zněl neklidně, třebaže posměšně. — „Nastydnete se, Rajiso. Je třeba jeti."

XVIII.

Nevelké římské náměstí bylo osvětleno měsícem, jasným, s temnými stíny. Nejasně, jako ve snu, vystupují na zelenavě matném sloupu nepatrně vypuklé figury a linie. Hladké kameny náměstí zdají se zvučnými, kovovými. Hodiny proti sloupu bijí každé čtvrt hodiny táhle, smutně a zpěvavě.

Rajisin pokoj je temný. Otevřený balkon, vycházející na náměstí, je také temný, protože dům vrhá krátký, široký stín. V pokoji je koberec přes všecku podlahu a otevřené pianino v rohu. Ale Rajisa neuvykla tmě, a dvéře pokoje zdají se jí býti s balkonu, kde sedí s Janem, prostě černou skvrnou.

Ignatij není doma. V poslední době téměř nebýval doma, ačkoliv, když přišel, byl veselý a hovorný, a jen Jan cítil něco nedobrého v tomto veselí.

„Poslouchejte, Jene," pravila Rajisa. „Nerozumím ničemu. Sotva jsem se vás dnes dovolala, a přece mi je třeba hovořiti s vámi. Od oné doby, od Pestumu — jako byste se mi vyhýbal a hledíte si jen Ignatije . . ."

„Ignatij . . . je nemocen," s úsilím pravil Jan. „Což nevidíte? Což nestopujete? Tak to trvat nemůže. Nemá sil. Velmi trpí . . ."

„A já?“ zvolala náhle Rajisa hněvivě. „Nemyslíte, že i já trpím? Nebo na mne docela nemyslíte? Nebo ničemu nerozumíte? Vy, který se bojíte urazit — a přijímáte každou urážku z lítosti k tomu, kdo uráží! Co se teď přede mnou přetvařujete! Vždyť vy dávno víte, už od onoho večera, kdy jsem vás zvala do aleje, že jste mne otrávil svými myšlenkami, svou věrou, svou pokornou silou, vždyť víte, že vás miluji! Tehdy jsem zápasila, činila sobě největší násilí... A přece jsem nepřemohla ani sebe, ani vás. Jste silnější než já... Milujete mne, ano? Ne však lítostí, ale láskou, a ne tak jako všechny, ale jako mne, jedinou!“

Stála před ním smělá, hněvivá. Měsíc vystoupil výše, stíny se ještě zkrátily, a zelený paprsek sklouzl po kraji balkonu. Jan pohlédl na Rajisu s nekonečnou láskou — a náhle si vzpomněl, jak ji viděl poprvé, v dlouhém zrcadle. Stejně bledé byly úzké rty, a černé šaty také tak prostě halily její postavu.

Jan si zakryl obličej rukama.

Rajisa ho uchopila za ramena, snažíc se pozdvihnouti jeho hlavu, a s mukou i zlobou opakovala:

„Jene, Jene! Mluvte přece něco! Slyšel jste, co jsem řekla? Miluji vás!“

V pokoji kdosi škrtl sirkou. Lehké světélko se rozhořelo. Jan odtáhl ruce a podíval se na dvéře. Rajisa umlkla a klesla na židli.

„Kdo tam?“ tázala se tiše po vteřinovém mlčení.

„To jsem já,“ pravil Ignatij. Temná jeho postava se objevila na prahu. „Hledal jsem sirky, dlouho jsem hledal — a našel jsem.“

Teď osvětlovaly měsíční paprsky všecek balkon i tvář Ignatijovu. Jan se podíval, chtěl něco říci, ale slova zůstala mu v hrdle. A přece Ignatijova tvář vůbec nebyla hrozná. Jen — poprvé — místo obvyklého neklidu ležela na něm pečeť mrtvé a klidné únavy. Jako by ho náhle všechno napětí, všechny síly rázem opustily a nastala hodina oddechu.

„Chtěl jsem se napít selterské vody,“ pravil. „Nepamatujete se, Rajiso, kde je sifon?“

„Na pianinu, zdá se mi,“ odpověděla Rajisa bezzvučně.

„A, děkuji vám. Vidím. Jaké to jsou rozloženy noty na pianinu?“

V pokoji hořela teď jedna svíce a slabě, ale jasně osvětlovala vnitřek pokoje.

„Nevím... „Vita felice“, tuším...“

„Onen valčík, který jsme slyšeli v Neapoli? Dostala jste noty? Bude třeba zkusit. Pamatuji se: Vita felice. Jaký prostý titul: šťastný život. Podivuhodný titul.“

Vrátil se do pokoje, šel několikrát do své ložnice, na pravo, pak se přiblížil k pianinu, kde stál sifon. Jan a Rajisa beze slov, bez pohybu ho sledovali. Nepochopitelné, těžké očekávání skulo jejich údy. Ignatij chodil zvolna a klidně. Rajisa neviděla, co dělá, protože stál zády k balkonu. Pak usedl k pianinu a zahrál valčík. Ignatij nehrál špatně, valčík byl veselý, melodický, ale pianino bylo

rozladěné, a něco ubohého, disharmonického, pisklavého mísilo se do veselé vlny zvuků.

Rajisa poslouchala, poslouchala . . . čekala, že se valčík bude stále líti; nemohla si představit, že se ukončí . . . Ale Ignatij jej v polovině přerušil, obrátil tvář ke dveřím, usmál se, chtěl něco říci — náhle však vstal, a Rajisa uviděla, jak jedním douškem vypil to, co bylo ve sklenici u sifonu. V téže vteřině, těžce a neobratně, klesl na podlahu, zavadiv tělem o chvějící se růžici svíce, pak o roh pianina. Sklo roztříštivší se sklenice měkce zazvonilo o koberec. Rajisa i Jan se vrhli ke dveřím. V pokoji ostře páchly hořké mandle. Ignatij byl mrtev.

XIX.

U veselých a zámožných italských manželů, v druhém poschodí čistého domku v malém, teplém místečku na břehu Salernského zálivu, najal Jan pokoj. Domek byl na terrasse, u cesty. S balkonu bylo viděti řady dolních domků, u samého břehu, a ještě dále — vysoký obzor moře. Žádné severní větry sem nedosahovaly. Vanulo jen teplo a sůl od mořských vln. Domy měly široké, ploché střechy, kde na laskavém slunci se vyhřívali starci a ženy. Květy citronů svítily jako sněhové vločky mezi lesknoucím se listím a těžkými zlatými plody. Vonělo to zde lépe než jarem: voněl ráj.

Jan vybral toto místečko, protože, když tudy s Rajisou projížděli do Amalfa, všimli si ho a zalíbilo se jim. Jan odejel z Říma druhého dne po Ignatijově smrti. Taková byla vůle Rajisina. Odeslala ho sem, slíbila, že k němu přijede, jak jen bude možno. Uplynuly už dvě neděle, a jí zde ještě nebylo. Tichý život pod paprsky slunečními, pod dechem moře, ve vůni trav a pomorančových květů, uklidňoval unavenou duši Janovu. Byl jako dříve, a mnohé z minulosti bylo mu pochopitelnější.

Den byl velmi jasný. Moře leželo klidné, zelené a hladké. Jan sestoupil k samému břehu po srázných kamenitých pěšinkách. Na břehu bylo ještě tepleji a vlhčeji. Jan usedl u velké černé skály, sestupující do vody. Na levo, opodál, rybářské loďky nepatrně kolébaly svými tenkými stěžny od dechu vln. Mezi škeblemi a zrny velkého vlhkého písku růžověly se tu a tam hůlčičky korálů. Zástup dětí vyhledával korály, a Jan z daleka slyšel jejich křik a smích.

Náhle zpozoroval, že přímo k němu běží z domu desetiletý Antonio, syn jeho domácích. Byl bos, světlé kadeře mu padaly do očí. Jan ho miloval, protože chlapec byl tichý a něžný a nikdy dotěrně neprosil „un' so“ od projíždějících cizinců, jako jiné děti.

„Due lettere per signore!“ volal chlapec, pyšně se, že mluví po italsku. Jeho matka byla z Umbrie a učila ho mluviti čistě toskánským nářečím. „Ecco! Tutte le due per Lei!“

Jan vzal dopisy. Chlapec, raduje se, že způsobil hostovi radost, poskokem utekl.

Jeden dopis byl z Francie, druhý z Ruska. Na francouzském dopisu byla adressa napsána dlouhým a úzkým písmem Rajisiným.

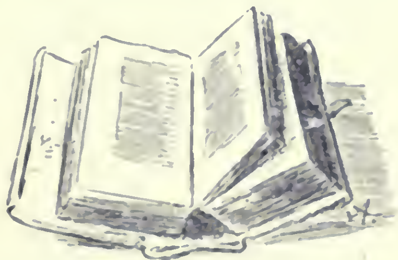
„Jene, neprosím vás za odpuštění," psala Rajisa, „nemohu jinak jednat. Nepřijedu, již se neuvidíme. Sám pochopíte, že to je tak nutné, jestli jste ještě nepochopil. Zdá se mi, že jsem byla šílená v onom okamžiku, na balkoně . . . Nechci toho tajit: miluji vás. Ale vy mne nemůžete milovat, jak mně je třeba. Všechno si pamatuji, nebojte se, i vaše slova, i vaše slzy před odjezdem, a věřím jim. Ale vy mne milujete po svém, a mně je třeba po mém. Byli bychom spolu nešťastni: vy věčnými urážkami, mým neštěstím, já tím, že vaše myšlenky mne otravují, a věřiti — jako vy — nemám sil. Nemám vašeho ticha v srdci. S bohem. Dlouho se nevrátím do Ruska. Všude, vždy budu na vás myslit, ve všem, co se mně bude zdát krásným a čistým, uvidím odraz vaší duše."

Jan upustil lístek na kolena. Opět se mu zdálo, že se stalo právě to, co dávno věděl, co se nemohlo nestát. A mechanicky otevřel druhý dopis. Laskavé moře, šumíc, lízalo jeho nohy.

„Je tu bez vás hrozně nudno," začínala Olga. Sdělovala s dětskou pečlivostí všechny podrobnosti — ne o sobě, ale o babičce, o tom, jak jí, spí . . . Psala o tom, že teď Mavra vaří dvakrát denně babičce mannovou kaši, „protože ona lépe jí, dá-li se jí teploučká". „Babička docela neslábne," končila svou zprávu, „ba je i jakoby silnější. Stále se šourá a žvatlá něco. Věřte si nebo nevěřte, ale myslím si, že se jí po vás stýská. Nejasno je ovšem v její duši; ale vždyť my ničeho neznáme, možná, že i cítí. Přijeďte, Ivane Ivanoviči. — Prosím vás, přijeďte, budu vás tak očekávat."

Vzdálenou, pravdivou, ale jaksi zbytečnou něžností zavanulo na Jana z těchto řádek. Přijeti? Proč? Není-li všechno stejné? Zde, tam . . . Není vzdáleností, není času . . .

„Nepřijedu, milá Oljo," tiše pravil Jan, sklonil hlavu a zamyslil se. A ani se nezamyslil, ale upadl jako dítě do tiché, sladké ztrnulosti, ani sen, ani bdění, bez myšlenek, nepatrně cítě život a docela necítě sebe. Slunce svobodně se odráželo v jeho upřených, krátkozrakých očích, kterých nemhouřil. Teplý, těžký vzduch byl pln vůně pomerančových zahrad. Nehybně leželo moře, jako obrovské jasné zrcadlo, a nad ním, opakujíce se v něm, rozprostíral se bledý lazur a vznášela se lehkým pruhem nebeská pára.

M. Jahn:

Smuteční písně.

Hollandský čepeček, střevíčky,
vlasů tvých ústřižek kratičký —
Bože můj, bože můj, bože!

Jak tě zas vidím jak za živa,
bolest mi do srdce zarývá
ostré své, zbroušené nože.

Či že ta bolest kdy umírá,
která štve z domu pryč do šira,
do noci žene ven z lože?

Kadeřka, čepeček, střevíčky!
Proč jen tvůj sen byl tak kratičký —
bože můj, bože můj, bože . . .?

*

Či byla's jako plachá včela,
jíž těsno bylo v úle mém,
že's pudem hnána odletěla
květ jiný hledat, jinou zem?

Pryč odlétla jsi, duško moje,
kde lesnatý je horstva chlum,
kde věčný stín a šero chvoje
v let křídla dává plachým snům.

Tam jiné květy bují v stráni,
než jakým zvykl náš tu hled,
jež v kalichů svých tajné tkani,
než náš je, sladčí vězní med.

Neb každého dne z rána zrosen
květ vůni ssaje horských lad
a divou sílu starých sosen
a svěžest, jíž vlá vodopád.

Tam svobodna v tom stínu, páře
těch stálých mlh svůj žiješ den —
však zapomněla's na včelaře,
jenž chodí doma zamyšlen

a strach má stále, myslí, kde jsi
a co kde děláš v tento čas,
a za včeličkou patří v lesy,
k nimž nenadále ulétla's . . .

*

Tys odešla, kam všichni jdem' . . .
Však šla jsi v kráse, dětství svém
tak čista, jak jen může skvít
se na liliji rosný třpyt,
jak bez poskvrny byl tvůj sen,
jenž prachem země nedotčen.

Již křehkou formu tady nech,
ten atom těla, slzu, vzdech,
a nad luh země lehka tak
se vznes jak pára nad oblak,
jak okřídlený, čistý duch
v ty kraje lepších snů a tuch.

Jak dítě boží tam se vznes,
kde světlých duchů jásá ples,
v té bílé říze v chór jich vstup
a smrti nech ten hmotný lup,
žal, smutek tady zůstav nám
a — radost sama — plesej tam!

*

Dům ztichl . . . Sám tu chodím síní,
sám v duchů středu chodím, sám,
stesk tajemný mně duši stíní,
jak o ní zase přemítám.

Však rázem zdá se, bez ustání
že tichem vlá ten útlý dech:
či z dalekých těch snivých plání
sem zticha přišla po prstech?

A jak by s dětským lichocením
šla tajně vstříc mi, bez hluku,
už sahám po té dlani s chvěním,
však stín jen beru za ruku . . .

*

Ty něžný tvare, znovu ztělesnět
jenž nemůžeš, ač tělem býval's dřív,
ni v nejútlejší přerodit se květ,
jenž vypučel kdy z klínu zemských niv,

jsi jemný jako luny paprsek
z pod mživé roušky noci upadlý
v to mihotavé, plaché stříbro řek,
jež studenými hrají zrcadly.

Jsi tišší nežli loutny vzdušný chvěj,
kdy ze strun jejích zvábí sladký dech
svým prstem duše, věčný čaroděj,
svůj úkoj zříc jen v hudby akkordech.

A přece žiješ v duši mé, neb sen
a duši nikdy nelze odloučit —
ač v očích drahých zhasl hmotný den,
přec v našich snech dál mrtví budou žít,

neb svazky duší za mez hmoty jdou,
tam za pohoří, snivých do plání,
kde stíny jen se chvějí duší dvou
v tom nekonečném, vroucím shledání . . .

Božena Fridová:

Teta Anna.

Hra o třech dějstvích.

(Dokončení.)

Dějství II.

Týž pokoj. Dopoledne druhého dne.

Jaroslav sedí u stolu, s jehož jedné strany je shrnut koberec a nahrazen ubrouskem, s kávovým náčiním; snídá. Co pravíš? Teta že se zlobila?

Kamila v domácích šatech. Zlobila. Přišels prý až k páté hodině.

Jaroslav. K páté! Nebyly ještě ani tři čtvrti — — To přece není tak pozdě; kdybych byl ve výboru, musil bych tam zůstati až do konce.

Kamila. A kdy bývá konec?

Jaroslav. Až všichni odejdou. To není přece stejné. Někdy se zdrží výboři o plesu až do bílého dne. Vloni o masopustě šlo jich několik odtamtud rovnou k dívčí škole. To prý byla junda. Stáli špalírem v rozepiatých zimnících, aby bylo vidět, že jsou ve fracích, děvčata mohla na nich oči nechat. Škoda, že jsem tam nebyl.

Kamila. A nechali je tam stát?

Jaroslav. Dlouho ne. Jeden z nich rozjařeně oslovil slečinku, kráčející mimo, to zahlédl professor, který se právě ubíral do školy, a zavolal strážníka, aby vyklidil chodník.

Kamila. A oni šli?

Jaroslav. Co měli dělat? Byli mezi nimi středoškolští studenti — ti by se byli měli, kdyby je byl strážník udal! Ah, ty střední školy, to je hotové otroctví; díky bohu, že už mám tu sekaturu za sebou. Universita, to je život! Tam bych chtěl strávit třebas deset let.

Kamila. Tobě se to snad podaří, — — aspoň budeš-li tak studovat jako dosud — — —

Jaroslav. I hleďme ještěrku! Já ji bavím, a ona začne do mne rýt; no, počkej —

Kamila. Ale, Slávku, vždyť to byl jen žert. To víš, já bych ti přála, abys tam zůstal třebas celý život, když se ti to tam tak líbí.

Jaroslav. To by bylo přece trochu dlouho. Dopije a odstrčí šálek. No tak, a co teď? Protáhne se a podívá se na hodinky. Do přednášky

je už pozdě, a na Ferdinandku tuze brzy. Zívá. Měl jsem zůstat ještě ležet.

Kamila. Povídej, jaké to včera bylo?

Jaroslav. No, jako obyčejně — — nic zvláštního.

Kamila. Nikdo se neptal, proč jsem nepřišla?

Jaroslav. Jak pak ne, všichni se ptali.

Kamila. Byla jsem na všechny tance zadána —

Jaroslav. Sapristi! — vždyť mám pro tebe psaníčko od kollegy Havrdy. Vstane a jde do svého pokoje, odkud přinese růžové psaníčko, které podá Kamile. Tu máš, patrně nějaké vyznání lásky.

Kamila otevře list a čte, pak ho smáčkne a strčí do kapsy. Blázen! Chce, abych přišla dnes do Kinského zahrady. Ten by mně stál za to.

Jaroslav. Co máš proti němu? Takový hezký chlapík; děvčata se po něm fantí jen což — —

Kamila. Co? Že je teprve v prvním ročníku mediciny. S takovým si přece nebudu dělat známost. Na toho bych se načekala — —

Jaroslav. To máš pravdu — — ale vždyť on snad na známost ani nemyslí — —

Kamila. Nu, a co tedy?

Jaroslav. Co? Chce se bavit — —

Kamila. Bavit — — to ať si vybere někoho jiného, na to já nemyslím.

Jaroslav. A nač myslíš?

Kamila. Ráda bych se seznámila s někým, kdo by si mne mohl brzy vzít — — —

Jaroslav dá se do smíchu. Snad bys nechtěla se už vdávat?

Kamila. A proč ne? Maminka také nebyla mnohem starší, — a víš, mně by šlo jen o to, dostat se pryč odtud. Vejde *Anna.*

Jaroslav vyskočí, jde vstříc Anně. Dobré jitro, tetičko!

Anna. Řekni raději poledne, není již daleko do něho.

Jaroslav. Pravda, ten čas utíká . . .

Anna. Ba, utíká, Slávku, utíká. Měl bys si ho lépe vážit a nemarnit jej stále samými zábavami.

Jaroslav. Ale, teto, vždyť je teď ta nejlepší doba k užívání —

Anna sedne. A já zase myslím, že je nejpříhodnější k učení.

Jaroslav. Nu ano, vedle toho. Považ, pokud jsem byl na gymnasiu, nesměl jsem skoro nikam, a až budu doktorem, nebudu míti na zábavu kdy.

Anna. Jen abys pro samou zábavu se k tomu doktorátu dostal. Předešle mně říkal professor Nechanský, že tě nikdy nevidí ve svých přednáškách.

Jaroslav. Jak to jen může říci — ale ovšem, já bývám vzadu, proto mne asi nevidí . . .

Anna. Možná, — ale hleď, Jaroslave, buď moudrý, poslechni, věř, že je škoda těch let, neužiješ-li jich k pilnému studiu. Je teď tolik lékařů, nevynikneš-li, budeš musit jen někde na vsi živořit.

Jaroslav. Je pravda, špatně jsem si vybral, měl jsem studovati práva, tam jsou přece lepší vyhlídky.

Anna. Také tam je velké množství posluchačů. Všude je třeba velké píle a snaživosti, chce li kdo vyniknout.

Jaroslav. Ach, já bych houby dbal, abych nějak vynikal, jen kdybych měl dosti veliké příjmy. Na štěstí zbývá jeden neklamný prostředek k dosažení toho cíle.

Anna. Ráda bych věděla jaký?

Jaroslav. Bohatá nevěsta! Dá se do smíchu. A vidíš, proto musí mladý člověk záhy do společnosti. Naučit se dobře tančit, dělat švižné poklony, elegantně se strojit a obratně hovořit, to je stejně důležité, ba snad důležitější než cpát všelijaké vědomosti do hlavy. Takový dříč udělá snad dříve zkoušky, ale žádné bohaté děvče si ho nevezme.

Anna káravě. Jaroslave, kdybych si nemyslila, že z tebe mluví jen tvoje bujné mládí, věru, že bych byla tvými názory zarmoucena.

Jaroslav. Ale proč, teto? Myslím, že moje názory jsou docela dobré, a ujišťuji tě, že většina mých kollegů smýšlí podobně.

Anna. Je-li tomu tak, pak je to smutné. Avšak nechť jsou ostatní takoví, ale že můžeš ty, Jaroslave, jemuž jsem od mládí vštěpovala, že muž má cenu jedině svými vědomostmi, tak lehkomyslně nazírat na život, to mne věru bolí.

Jaroslav. Milá teto, ty pohlížíš na vše příliš vážně. Tys utkvěla na názorech, jež panovaly snad za tvého mládí; nynější jsou však, bohudíky, mnohem volnější. „Leben und leben lassen," toť heslo dnešního světa.

Kamila, která po celou dobu stála u okna a z něho vyhlížela, obrátí se, živě. Ano žít, žít! — — to jediné je pravé!

Anna. Žít, proč ne! Ale při tom též pilně pracovat — — Jen tehdy má užívání — a o to vám jde — svou oprávněnost. Ale žít na cizí útraty, to je nejenom nehezké, ale i nečestné — — —

Kamila prudce. To není příliš jemnocitné od tebe, že nám to říkáš!

Anna. Co tím myslíš?

Kamila. Však ty dobře víš. Jsme — bohužel — odkázáni na to, žíti z tvé milosti, ale — —

Anna. Kamilo!

Kamila. Neboj se, já ti již dlouho nebudu na obtíž —

Anna. Co to mluvíš? Komu jsi na obtíž? Což jsem ti někdy dala cítit, že mně překážíš?

Kamila vášnivě. Ty mne nechápeš, ovšem — — — Ty, která jsi nikdy od nikoho nepřijímala žádných milostí, nevíš, jak každé takové slovo pálí — — — Nečestné, žít na cizí útraty — — oh, to je horší než políček! —

Anna. Ale, dítě, snad nevztahuješ moje slova na vás? To mne přece ani nenapadlo. Ostatně obětovala jsem vám víc než trochu těch peněz; to by bylo to nejmenší — — —

Jaroslav. Vždyť my víme, že nám to nevyčítáš, ale Kamila je prudká a všechno hned tak tragicky pojímá — —

Anna. Ba ano, je prudká, je. Bojím se, že v životě ještě často narazí.

Kamila pohodí hlavou.

Jaroslav Víš, tetičko, ona je ještě nerozvážná — —

Anna. Také doufám, že později uzná, že jsem to s ní vždy jen dobře myslila. Jde a poklepe jí na rameno. Viď?

Kamila neodpovídá.

Anna dělá, že toho nepozoruje. A teď odnes to nádobí, je hnedle jedenáct hodin.

Kamila srovná nádobí na podnos. Pojď, Slávku, se mnou, ukážu ti nové fotografie, které jsem ráno vyvolala.

Jaroslav. A povedly se?

Kamila. Krásně — — — Oba odcházejí.

Anna sedne k psacímu stolku, vytáhne ze zásuvky knihu a něco zapisuje. Venku se zvoní, za chvíli vejde *Františka.*

Františka. Je zde nějaká dáma a přeje si s milostslečnou mluvit. Podá jí navštívenku.

Anna vezme navštívenku, čte. Irma Lamanová. Neznám — — — Uveď ji sem.

Františka odejde. Zaklepe se.

Anna. Volno. Vejde *Irma. Anna* vstane, položí navštívenku a jde několik kroků Irmě vstříc. Čím vám mohu posloužit?

Irma, v bohatém smutečním úboru, odhrne závoj. Což mne už neznáš, Anno?

Anna zadívá se na ni, pak bezděčně ucouvne a tlumeně vykřikne: Marie!

Irma. Ano, jsem Marie! — —

Anna se vzpamatuje, chladně. Jakým právem osmělujete se překročit práh tohoto domu?

Irma. Právem matky, která jde k svým dětem.

Anna. Jakže? Vy byste chtěla — — —?

Irma. Vidět svoje děti, ano.

Anna vášnivě. Nikdy! K tomu nesvolím nikdy, slyšíte?

Irma. S vaším svolením, nebo bez něho, — ale já musím vidět své děti!

Anna ironicky. Své děti! Trochu pozdě si na ně vzpomínáte, na ty své děti — — — Skoro celých dvacet let, slyšíte, dvacet let dovedla jste bez nich žíti, snad to půjde i na dále.

Irma. Okolnosti nedovolovaly mně až dosud k nim se vrátit. Nyní jsem však volná a mohu a chci je vidět.

Anna. Představujete si to příliš snadné — — — Vaše děti ani nevědí, že jste živa — —

Irma. Jak, vy jste jim řekla —

Anna. — že jste zemřela, ano. Či měla jsem jim snad říci, že jste uprchla s milencem a že se potulujete světem?

Irma. Oh!

Anna. Vidíte sama, že to nelze. Odejděte, odejděte a nevra-

cejte se. Dožila byste se jen zklamání. Zřekla jste se svých dětí; přirozeno, že by se nyní ony zřekly vás.

Irma. Možná, ale já je musím dříve vidět. Nebuďte tak krutá, Anno. Nevíte, co jsem se po nich natoužila — —

Anna. Nevěřím vám. Matka, která může děti opustit, nemá k nim žádné lásky.

Irma. Vím, že mně nikdy neodpustíte, že jsem odešla od vašeho bratra, ale já nemohla jinak. Nemohla jsem uvyknouti jeho zasmušilé povaze a jeho úzkoprsým náhledům. Byla jsem mladá, plná touhy po jasném, usměvavém životě, a musila jsem žíti v ovzduší, které mne ubíjelo. Vaše celá rodina byla tak vážná —

Anna. Proč tedy jste vstoupila v naši rodinu, když vám její názory a zvyky byly tak protivné? Věděla jste dobře, jak nám všem vaše spojení s bratrem bylo proti mysli.

Irma pokrčí rameny. Pamatujete se snad, že váš bratr jinak nedal, a pak, upřímně řečeno, odešla jsem ráda z domova, kde mladá macecha mně znepříjemňovala život až do krajnosti, a tak, ač jsem vašeho bratra nemilovala —

Anna. Vy jste ho nemilovala?

Irma. Ne, a on to dobře věděl. Myslil však, že, až si ho vezmu, si ho zamiluji. — Doufala jsem v to též, ale marně. Naopak, stával se mně svojí vnucovanou láskou a žárlivostí den ode dne protivnějším — —

Anna. Ubohý bratr — —

Irma. Ano, byl ubohý, přiznávám, ale já za to nemohla. Přemáhala jsem se, jak jsem mohla. Prudce. Proč si mě bral, když věděl, že ho nemiluji?

Anna. O lásku jeho jste nestála, ale jmění jeho jste dovedla utrácet — —

Irma. Chtěla jsem ohlušiti v sobě vědomí, že nejsem šťastna. Ostatně, neutratila jsem je sama. Karlovy nešťastné spekulace všechno zavinily.

Anna. Ano — ale pro koho zabředl do těch nešťastných konců? Jen pro vás, kterou přese vše stále zbožňoval a již chtěl zahrnouti vším přepychem. A co jste z něho učinila! Člověk takových pevných zásad stal se ve vašich rukou slabochem, jehož jediným východištěm ze všech žalů, jež jste naň uvalila, byla potupná smrt. Klesne do lenošky a zakryje si tvář.

Irma. Byl to hrozný osud, ano, ale já jím nejsem sama vinna. Kdyby si byl dovedl získat mojí lásky, mohlo být vše jinačí.

Anna osuší oči a vstane. Nalézáte-li omluvu — které já však neuznávám — pro své nectné chování vůči manželovi, jsem zvědava, podaří-li se vám vymysliti si nějakou pro svůj do nebe volající hřích, jejž jste spáchala na svých malých, nevinných dětech?

Irma. Nechci se nijak omlouvat, vím, že jsem se na nich těžce prohřešila, ale byla jsem omámena vášní. Milovala jsem — — — milovala prvně v životě s celou silou svého jarého ženství — — — Bojovala jsem dlouho, než jsem se odhodlala opustit své děti, ale

milenka zvítězila nad matkou. Vím, že mne celý svět odsoudil, ale kdo jest vlastně povolán, aby soudil o těchto otázkách citu? Kdo smí vyřknouti ortel nad ženou, která přese všecko jde za hlasem svého srdce? Mně zdálo se býti čestnější a morálnější odejíti, než plniti na oko své povinnosti a za zády muže klamati. Já vyznala se Karlovi loyalně, že miluji jiného, a odešla jsem od něho neporušena.

Anna. To všechno jsou krásné fráze, které mohou snad dojmout nějaké mladé, romanticky naladěné stvoření, ale zdravě smýšlejícího člověka jimi neobloudíte. Kam by to vedlo, aby každá žena chtěla jít za „hlasem svého srdce", jak vy pravíte, a zvlášť, má-li děti. I kdyby v manželovi se zklamala, má, je-li jinak člověk poctivý, povinnost vytrvati u něho a děti, jež na svět přivedla, vychovati. Vám byl milejší milenec než děti, ztratila jste k nim tudíž všechna práva.

Irma. O tom nechť rozhodnou děti samy. Odsoudí-li mne, půjdu. Ale mně stále něco našeptává, že svazky mezi matkou a dětmi jsou příliš silné, aby bylo možno chladným rozumem je přetrhat. Poznala jsem to na sobě. Žila jsem šťastně, v přepychu, a přece stále a stále vracela se mysl moje k dětem. Co bych byla obětovala, kdyby mně bylo bývalo možno vzít je hned po smrti otce jejich k sobě! Tomu však bránil můj muž. Dala jsem se ihned oddat, jak jsem se dověděla, že jsem volná. Obával se, že jeho děti by tím snad jednou byly zkráceny. Ale dítek jsme neměli. Byl to snad trest, který jsme oba velmi těžce nesli. Čím jasněji jsem však věděla, že již nebudu matkou, tím horoucněji toužila jsem po svých dětech; ale poněvadž jsem pozorovala, že i nejmenší zmínka o nich se bolestně dotýká mého chotě, snášela jsem trpělivě, jako pokání, že musím žít od nich vzdálena. Před půl rokem můj muž zemřel. Uspořádala jsem své majetkové poměry a přeplavila se do Evropy.

Anna. Vy jste žila v Americe?

Irma. Ano, přesídlili jsme tam hned po sňatku.

Anna. Teď si vysvětluji, že jsem celý ten čas ničeho o vás nevěděla.

Irma. Ale já věděla jsem vše. Každého čtvrtroku dostávala jsem zprávu o svých dětech. Ruce se mně vždy chvěly, když jsem otvírala dopis; bála jsem se strašlivě, abych se nedověděla, že některé churaví aneb že snad dokonce zemřelo. Ale ne, bohudíky, zůstaly na živu a zdrávy, a já toužím, abych je mohla sevřít v náručí. Sepne ruce. Anno, prosím vás pro vše, co je vám drahé, přiveďte mně moje děti — — —

Anna chvíli zápasí. Nedáte-li jinak, přivedu vám Jaroslava a Kamilu; Karel není doma. Odstupte na chvíli do vedlejšího pokoje, musím je na setkání s vámi připravit.

Irma. Díky, díky vám. Nejste tak necitelná, jak jsem se obávala — —

Anna chladně. Neděkujte mně, dělám jen to, co musím. Ostatně možná, že budete litovat, že jste mne neuposlechla.

Irma. To bude záležet na vás, co vy mým dětem o mně povíte. Prosím vás, máte-li kousek srdce v těle, neodpuďte je ode mne.

Anna. Řeknu jim pravdu. Otevře dveře v levo. Vstupte sem.

Irma sepne před ni ruce, pak rychle odejde.

Anna se na chvíli hluboce zamyslí, pak jde a zazvoní.

Františka vejde. Milostslečna poroučí?

Anna. Zavolejte mladého pána a slečnu, jsou v slečnině pokoji.

Františka. Ano, prosím. Odejde.

Anna klesne do lenošky a skryje tvář do obou rukou. Jak uslyší přicházet Jaroslava a Kamilu, kteří se smějí, vzmuží se a povstane. Vejde *Jaroslav* a *Kamila. Anna* jde jim vstříc. Milé děti, musím s vámi sdělit vážnou novinu, která vás velice překvapí. Pomlčka. Až dosud žily jste v domnění, že oba rodiče vaši zemřeli. Tomu však není tak, matka vaše žije.

Kamila vykřikne. Žije? A kde jest? Proč není u nás?

Jaroslav. Co pravíš?

Anna. Vše se dovíte. Sedne si. Vaše matka — — Zamlčí se.

Kamila vrhne se jí k nohám a uchopí její ruku. Mluv! mluv! Kde je? Proč mlčíš?

Anna. Jen zvolna, dítě, zvolna — — Nuže — — vaše matka opustila vašeho otce, neboť ho nemilovala, a po jeho smrti provdala se do ciziny.

Kamila zklamána. A já se těšila, že ji uvidím, že ji zulíbám — — oh, proč nám to povídáš, když je pro nás ztracena. Dá se do pláče.

Anna. Utiš se, Kamilo. Pochopíš, že, kdyby to nebylo nutné, byla bych vám i na dále zamlčela tu krutou pro vás zprávu. Chápu, jak bolestné je pro děti slyšeti, že je vlastní matka opustila.

Kamila. Ach což, jen kdyby se byla vrátila, já bych jí byla všecko odpustila — — —

Anna. Jakže? Ty bys odpustila tak snadno své matce, že odešla od vás, nestarajíc se, co se s vámi stane?

Kamila. Měla zajisté vážné důvody — — —

Anna pobouřena. Vážné důvody, ano: odešla se svým milencem.

Kamila. Vidíš, já tušila, že to bylo něco důležitého.

Anna. Eh, jsi dítě, s tebou nelze ještě o takových věcech mluvit — — — Co ty tomu říkáš, Jaroslave?

Jaroslav pokrčí rameny. Co bych říkal? Stalo se, nedá se na tom nic více měniti.

Anna. Ano, stalo se, — — a následky byly hrozné. Váš ubohý otec zaplatil to životem.

Jaroslav. Otec?

Anna. Není pomoci, musím vám říci vše. Nemoha snésti hanby, kterou matka vaše na něho uvalila, zastřelil se.

Jaroslav. Oh!

Kamila vstane. To neměl dělat. Jednal hůře nežli matka. Když ona nás opouštěla, věděla, že máme otce; ale on zanechal nás věda, že nebudeme míti nikoho.

Anna. Kamilo! Jak můžeš odsuzovat svého nešťastného otce, který tolik vytrpěl?

Kamila. Tvrdím, že nás nemiloval, neboť myslil jenom na sebe.

Anna. Ó, ty jsi pravá dcera své matky! Vím to dávno, že ani krůpěj naší krve nekoluje ve tvých žilách — — —

Jaroslav. Máš snad nějaké zprávy o naší matce? Sama jsi řekla, že bys se o ní nezmiňovala, kdyby to nebylo nutné.

Anna. Ano, mám o ní zprávy. Muž její zemřel, a ona si žádá vás spatřiti. Na vás jest, chcete-li se s ní setkati.

Kamila. Ó, piš jí, piš, aby rychle přijela. Anebo víš co? Já sama jí dopíšu, aby věděla, že ji přijmeme s otevřenou náručí — —

Anna dívá se na ni bolestně vzrušena. Dej pozor, Kamilo, abys v přenáhlení neudělala něco, čeho bys pak litovala — —

Kamila. Čeho bych mohla litovat, jde-li o naši matku? Hlásí-li se k nám, je vidět, že po nás touží.

Anna. Jakého jsi ty mínění, Jaroslave?

Jaroslav. Myslím, milá teto, že přání jejímu musíme vyhověti.

Anna. Dobře. Vaše matka je zde — — — Přivedu vám ji. Jde ke dveřím, otevře je, a ve dveřích objeví se *Irma.*

Kamila a *Jaroslav* stojí překvapením bez hnutí.

Irma popojde několik kroků do pokoje, zahledí se na děti, tiše. Moje děti! Pak vypukne v bolestný pláč.

Kamila přikročí rychle k ní. Tys naše maminka? Ale proč nás neobejmeš?

Irma. Kamilko, drahé dítě, bojím se, abyste mne neodstrčili — — —

Kamila. Jak si jenom něco takového o nás můžeš myslit, viď, Jaroslave?

Jaroslav poněkud v rozpacích. Ano — — ano —

Irma přikročí rychle k nim a obejme je vášnivě. Moje děti — — Moje děti, vy mně odpouštíte — — — Ale ne, nechci tak snadno dosíci vašeho odpuštění, chci si ho zasloužit. Celý svůj život chci nyní věnovati vám, a až uvidíte, že jste mou jedinou myšlenkou, mou jedinou starostí, pak — pak mně odpusťte, čím jsem se na vás provinila.

Anna, jež stála stranou, popojde k Irmě. Jak si to představujete? Chápete snad, že zde nemůžete žít —

Irma. Přestěhovala jsem se do Vídně a hodlám tam zůstat.

Anna. To bude nejlepší. Jednou do roka můžete se někde s dětmi sjeti, zde by to budilo zbytečnou pozornost — — —

Irma. Jak? Jednou do roka? Vy byste mne chtěla odsoudit, abych nyní, když jsem své děti zase nalezla, žila bez nich?

Anna. Nerozumím vám. Snad si nemyslíte, že vám děti nyní vydám? Kdo by mi ručil za to, že — až se jich nasytíte — jich zase neopustíte?

Irma. Anno, to bylo ukrutné!

Anna. Ujala jsem se jich, když osiřely, celý svůj život, ba co více, štěstí svého života jsem jim obětovala, a nyní bych je měla

vydat vám, jež jste se celý čas o ně nestarala? Ne — — ne — — toho neudělám a ani udělat nesmím —

Irma. Ó, bože, dejte si přece říci — — vše učiním, všemu se podrobím, co budete na mně žádati, jen mně dejte moje děti — — Vejde *Karel.*

Karel se ve dveřích zastaví, pak se ukloní Irmě. Promiň, teto, nevěděl jsem, že máš návštěvu. Chce odejít.

Anna. Zůstaň, Karle. Návštěva týká se více tebe nežli mne. Včera vypravovala jsem ti o smutném osudu tvého otce. Zde viz svoji matku, která si po dvaceti létech ráčila vzpomenouti, že má děti.

Karel. Co to znamená?

Irma. Ano, Karle, jsem tvá matka. Vidíš mne stát před sebou hluboce pokořenu u vědomí své viny vůči vám.

Karel. Nechtěla bys mně vysvětlit, teto — —?

Anna. Slyšíš přece. Matka tvoje, která svá mladá léta prožila v rozkoši s jiným mužem, vrací se nyní k vám a žádá, abyste šly s ní — — —

Karel. Žertuješ — —

Irma. Ó, synu, nebuď tak nelítostný jako tvoje teta. Uznávám, že nemám práva žádati tak velikého štěstí. Přála jsem si vás viděti, ale nyní, když jsem vás spatřila, cítím, že nemohu bez vás žíti.

Karel. To bude těžké. Mimo svůj život jsem vším povinen tetě, ctím a miluji ji, nemohu a nechci ji opustit.

Anna. Můj Karle! Uchopí jej za ruku.

Karel políbí jí ruku. A co se týče Jaroslava a Kamily, myslím, že oni rovněž se nebudou chtít rozloučit s tetou, jež po tak dlouhá léta obětavě jim nahrazovala otce i matku — — Viď, Jaroslave!

Jaroslav. Já věru nevím — — Co myslíš, Kamilo?

Kamila energicky. Dělej, co chceš, ale já půjdu s matkou!

Karel. Kamilo!

Anna. Ty nemáš co rozhodovat, co budeš nebo nebudeš dělat. Jsi nezletilá, budeš prostě poslouchat.

Kamila. Uvidíme. Znáš mě; nepustíš-li mne dobrovolně, ujedu při první příležitosti za matkou.

Anna vzrušeně. To je tvůj vděk, Kamilo? Takhle mně odplácíš ty bezesné noci, které jsem ztrávila u tvého lůžka, když jsi byla nemocna? Ach, měla jsem tě nechat, mohlas volat po mamince, která bůhví kde se toulala — —

Karel. Prosím tě, teto, utiš se. Však ona si to rozmyslí — viď, Kamilo?

Anna. Nepřemlouvej ji, Karle, ať dělá, co chce.

Karel k Irmě. Neradím vám, abyste Kamilu brala k sobě. Neznáte jí, je velmi těžko ji ovládat, je plna rozmarů a pretensí.

Irma. Svěříte-li mně ji, pokusím se ji uspokojit. Slibuji, že, seč síly mé budou, chci se snažiti, abych ji udělala šťastnou. Jmění, které jsem zdědila po svém muži, je dosti značné, tak že bych s radostí přispívala i na vaše potřeby, milí synové.

Karel chladně. Děkuji, mám, dík tetě, čeho potřebuji, a také moje příjmy se v brzku zlepší.

Jaroslav se mezitím nenápadně přiblíží k Irmě. Já ovšem ještě žádných příjmů nemám — —

Anna přísně. Jaroslave! Doufám, že i ty jsi měl vždy, čeho jsi potřeboval — —

Irma. Nehoršete se, prosím vás, na něho, on tím jistě nemyslil nic zlého — — Usměje se na něho. O tom si ještě spolu promluvíme.

Anna. Jsem na tebe hrdá, Karle. Máš docela dobře, spoléhej vždy jenom na mne a na sebe. A vzdáš-li se své nesmyslné známosti, uvidíš, jak ti vše nahradím.

Irma překvapena. Ty máš známost?

Anna. Ano, má, bohužel, známost s děvčetem lehkomyslným, ale doufám, že si dá nyní, když se dověděl, kam takové sňatky vedou, říci a že ještě v čas udělá všemu konec.

Karel. Prosím tě, teto, nedotýkej se teď té věci.

Anna. Máš pravdu; to si vyřídíme sami, viď?

Irma přistoupí ke Karlovi. Nechci se nijak vtírat do tvé důvěry, synu, cítím, že mne neuznáváš jí za hodnu, ale dovol matce, aby ti dala jednu radu. Při volbě srdce svého nedbej ničeho jiného, leč lásky. Vzájemná láska je jediným spolehlivým vůdcem k štěstí. S ní přemůžeš všechny svízele, bez ní jsi ztracen. Dej se varovati ženou, jejíž všechno neštěstí pramenilo z toho, že se vdala bez lásky.

Anna. Prosím vás, přenechte péči o Karlovo štěstí mně. Tak dlouhá léta dovedla jsem mu vštěpovat, co je na jeho prospěch, doufám, že i nyní to dovedu.

Karel. V tom, milá teto, dávám matce úplně za pravdu. Cítím, že všeho bych se spíše odřekl — než lásky k Emmě.

Anna. A já tě znova varuji. Neposlouchej té ženy, která celou naši rodinu uvedla do neštěstí a jež, nemajíc na tom dosti, přichází znova nás připraviti o zbudovaný klid.

Irma. Dosti těch urážek, Anno. Alespoň před dětmi mohla jste mne ušetřit. Jdu — Nechci býti příčinou roztržky mezi vámi a dětmi. Kdybyste měla kousek srdce, byla byste mně dopřála té chvíle štěstí — ale já jsem vám byla vždy trnem v oku, vím to dobře.

Anna. Když jste to věděla, proč jste se vracela? Byli jsme všichni šťastni.

Kamila prudce. Ne, to není pravda, šťastni jsme nebyli, alespoň já ne. Stále prahla jsem po něčem jiném, než čeho mně tvá dobročinnost poskytovala. Cítila jsem záhy, že musí býti ještě něco jiného, vřelejšího ve světě, než tvé laskavé, ale přece jenom chladné polibky. Když jsem dospívala, postrádala jsem vždycky hluboce oné vroucí lásky, kterou jsem viděla zářiti v očích matek, celujících svoje děti. Pamatuješ se snad ještě, že jsem často plakávala, nechtějíc říci proč; nyní ti to řeknu: byl to stesk po něčem, co jsem neuměla pojmenovati, čemu teď však dobře rozumím. Celá moje bytost prahla po matce, kterou tys mi nikdy nenahradila.

Anna. Ty, ty mi vyčítáš, že jsem měla málo lásky k tobě? Ale

čí to byla vina? Neodpuzovala jsi mne stále a stále svojí nepřístupnou povahou? Všechny pokusy sblížení kazila jsi svým vzdorem a svojí umíněností. Ó, jdi jen, jdi, cítila jsem vždy, žes v mém domě cizinkou!

Irma. Jako jsem jí zde byla vždy já!

Opona.

Dějství III.

O tři dny později. Týž pokoj. Odpoledne.

Kamila vejde v cestovních šatech. K Františce, dávající na stůl čajové náčiní. Kde je teta, Františko?

Františka. Ve svém pokoji. Nařídila mně, abych k ní teď nikoho nepouštěla.

Kamila. Proč?

Františka. Nevím. Byla hrozně rozčilena.

Kamila. To je hloupé. Chtěla jsem se jí na něco optat — — — nu, tedy až později. Sedne na pohovku a rozhlíží se. Tak dnes jsem naposledy v tomto smutném pokoji, kde jsem ztrávila tolik smrtelně nudných hodin — — ah — —

Františka. Zda-li pak se slečince přece nebude trochu stýskat v tom cizím městě?

Kamila. Ah, co vám napadá, Františko! Maminka mně řekla, že mně zařídí pokoj s bílým nábytkem a bleděmodrými hedvábnými povlaky, a slíbila mně, že mně všechno koupí, co budu chtít.

Františka. Jé, to bude mít slečna život — —

Kamila. A ve Vídni je prý veselo — samý koncert a množství krásných divadel — — — každý den někam půjdeme. Maminka má tam již také několik známých, budeme mít svůj den, kdy budeme přijímat návštěvy — Oh, jak se na to na všecko těším!

Františka. To věřím, to si slečna na Prahu ani nevzpomene.

Kamila. To jistě ne — — leda že budu děkovat bohu, že jsem z ní vyvázla. Zvoní se. Někdo zvoní, to snad ještě nebude maminka?

Františka. Je-li to milostpaní, kam ji mám uvést?

Kamila. Do mého pokoje. Františka odejde. Kamila vstane a přistoupí k oknu. Vejde *Jaroslav* a brzy za ním *Františka.*

Jaroslav. Matka zde ještě není?

Kamila. Není — — — Myslila jsem, že ji přivedeš — — —

Jaroslav. Nezastihl jsem jí už. V hotelu mně řekli, že odešla s nějakým pánem. Podle popisu by to mohl býti Karel.

Kamila. Karel? To je divné — — Co by jí chtěl? Vždyť se choval k mamince tak odmítavě.

Jaroslav. To snad jen před tetou, aby se jí zalichotil. Ale kam jen spolu šli?

Františka nese elegantní cestovní plášť. Poslali z obchodu nějaký plášť pro slečnu — — —

Kamila. Ukažte — — Ah, ten mně koupila maminka, to je na

cestu; řekla jsem jí, že žádného nemám. Obléká plášť a dívá se do zrcadla, pak zatleská rukama. Ten je krásný, viď, Slávku!

Jaroslav. Věru, vyhlížíš v něm jako dáma — že, Františko?

Františka. No, ten slečně sluší — — — a jak padne, jako ulitý.

Kamila. Škoda, že jsem si neřekla také o nový klobouk — ale což; ve Vídni budou mít beztoho hezčí než zde. Točí se před zrcadlem, pak svlékne plášť a dá ho Františce. Doneste ho, Františko, do mého pokoje. Františka vezme plášť a odejde.

Kamila chytne Jaroslava kolem krku. Slávku, Slávku, to bude život! Ani ti nemohu říci, jak se naň těším. Jen škoda, že nemůžeš se mnou. Po tobě se mně přece bude stýskat — a pak bylo by lepší, kdybychom měly nějakého kavalíra . . . Také bys mohl studovat ve Vídni.

Jaroslav. Proč ne — — já však přece raději počkám. Myslím, že to bude moudřejší. Nechci tě lekat, ale kdo ví, jak všechno je. Nemyslím, že by nás matka chtěla zúmyslně klamat; ale neznáme jí a nevíme, v jakých poměrech žije.

Kamila. Vždyť jsi slyšel, že má peněz dost — — —

Jaroslav. Nu — ano, ano — — Také mně včera slíbila, že mně bude každý měsíc něco posílat; ale prosím tě, to vše může a nemusí být pravda, třebas jen tak před tetou renomuje — — —

Kamila. Fi, Jaroslave, jak jen můžeš o matce takhle mluvit?

Jaroslav. Inu, víš, opatrnosti nikdy nezbývá. Zde vím, co mám a co bych po případě ztratil, kdežto o matčiných poměrech nevím ničeho positivního. Dávej na vše dobrý pozor, a já budu hledět, abych na některé svátky k vám zajel, a pak se o všem dobře informuji. Poznám-li, že matka vskutku je bohata, přestěhuji se prostě po prázdninách k vám.

Kamila. To by bylo krásné; a Karel ať zůstane u tety. Má ho beztoho nejradši — —

Jaroslav. Kde pak je teta?

Kamila. Ve svém pokoji. Nakázala Františce, aby k ní nikoho nepouštěla.

Jaroslav. Ale — nevíš proč?

Kamila. Nevím. Snad ji rozčilila naše rozmluva. Byla u mne a pokoušela se ještě jednou zdržeti mě zde. Povídala, že má za svou povinnost ještě v poslední chvíli mne varovati, abych neodcházela tak na kvap s osobou, které neznám, třebaže to je matka. Navrhovala mně, abych si s ní alespoň půl roku dopisovala, a nevím, co ještě; ale já ji zkrátka odbyla, aby se o mne nestarala, že se neztratím.

Jaroslav. Vlastně měla pravdu, Kamilo. Jsi ještě taková mladá, nezkušená — —

Kamila. Mladá — ano, nezkušená nikoli. Myslím, že znám svět lépe než celá teta, jež se naň dívá jen s citové stránky. Četla jsem mnoho a snažila se rozuměti. Nejsem již ani trochu sentimentální a pojímám věci, jak jsou. Když jsem byla malá, toužila jsem po lásce,

nyní chci žít — žít vesele a šťastně; a to, myslím, že budu moci s matkou, jež sama obětovala svému štěstí vše, i nás děti, které, jak říká, milovala — —

Jaroslav. Možná však, že právě proto bude přísně nad tebou bdít, abys něco podobného nevyvedla.

Kamila. Bude mojí starostí, abych jí co nejdříve vpravila, že půjdu vždy svojí cestou —

Jaroslav dá se do smíchu. Nevím, nevím, kdyby tě slyšela, zda by neodjela raději sama. Nezdá se, že si odveze příliš něžnou dceru.

Kamila. Nemyslím, že je tak naivní, aby se domýšlela, že je možno, abych jí byla tak oddána, jako bývají dcery matkám, jež je vychovaly. Bude-li ona taková, jakou si ji přeji a jakou se býti zdá, budeme jistě spolu dobře vycházeti. Ne-li, musí si sama dávati vinu, že mne přenechala cizím vlivům. Ale to jsou zatím zbytečné starosti. Hlavní je, že vyváznu odtud — odtud, kde jsem se stále cítila nešťastnou. Zvoní se. To jest ona! Však věru, bude pomalu čas na dráhu — Vyjde ven.

Jaroslav přejde pokojem, pak si stoupne k zrcadlu a převáže si kravatu. Vejde *Karel.*

Karel. Teta zde není?

Jaroslav. Ne — je ve svém pokoji. Karel odchází ke dveřím v pravo. Nechoď k ní!

Karel. Proč?

Jaroslav. Nechce být rušena — — —

Karel. Stalo se něco?

Jaroslav. Pokud vím, měla nějakou scénu s Kamilou. Bude věru dobře, že ty dvě se rozejdou. Už to skoro nebylo k vydržení — — —

Karel. Kamila je nesnesitelná.

Jaroslav. Teta také byla vinna — Nedovedla ji ovládat a tím neustálým napomínáním ji jen dráždila. Taková povaha, jako je Kamilina, potřebuje jiného vedení — —

Karel. Nu, uvidíme, jak se bude snášet s matkou — —

Jaroslav. Myslím, že to také nebude dělat velkou dobrotu — —

Karel. Proč?

Jaroslav. Bude tam vadit zase matčina vina.

Karel. Jak to myslíš?

Jaroslav. Inu, jak já Kamilu znám, vím, že při první příležitosti, až jí něco nebude vhod, vyčte matce, že nás opustila.

Karel. To snad přece ne . . . vždyť vidí, jak toho nyní želí —

Jaroslav. Ty jsi se s ní tedy smířil?

Karel. Nejen to, ale věř mně, že ji začínám milovat. Je to bytost dobrá, ušlechtilá, která přese všecko zasluhuje naší úcty.

Jaroslav. Tys byl u ní?

Karel. Ano. Psala mně včera do úřadu, abych k ní přišel. Nemohl jsem odříci, ač se musím přiznat, že mne to s počátku pranic netěšilo.

Jaroslav. A co ti chtěla?

Karel. To je má soukromá záležitost.

Jaroslav. Rozumím — — A kde je matka?

Karel. Přivedl jsem ji sem, je u Kamily. Chystají se k odjezdu. Jen kdyby to už bylo odbyto. Bude to pro nás všechny trapné. Tety je mně velice líto.

Jaroslav. Proč všechno tak tragicky pojímá! Já na jejím místě bych byl rád, kdybych se Kamily zbavil. S tou by ještě zkusila — jestli by jí neutekla —

Karel. No, to snad přece ne.

Jaroslav. Mně aspoň něco podobného naznačila, a nepochybuji, že by byla s to, aby to provedla.

Karel. Je tedy vlastně štěstím, že matka se k nám přihlásila. Přejde pokojem. Jaká velká, nenahraditelná škoda, že jsme jí vůbec neměli. Zastaví se u Jaroslava. Dnes, když jsem s ní poprvé intimněji promluvil, poznal jsem, oč jsme jejím odchodem přišli.

Jaroslav. Inu ovšem — ač teta taky nebyla zlá —

Karel. Zlá! Kdo pak říká, že byla zlá? Naopak, byla k nám nadmíru hodná a laskavá, ale ve své staropanenské ztrnulosti nedovedla se vmyslit v mladé naše touhy — Matka je přece o několik let starší než ona, a hned mne pochopila.

Jaroslav. Prožila život, to je to, kdežto teta ho jen proživořila a domnívá se, že to má stačit každému. Zastaví se u hodin. Hnedle čtyři — Nejdéle za půl hodiny musí vyjet. — Podívám se k nim, jsou-li připraveny — — — Odejde.

Karel sedne k psacímu stolu, vytáhne zápisník, vytrhne z něho list a něco chvatně píše. Vejde *Anna.* Karel vyskočí a rychle strčí papír do náprsní kapsy. Dobrý den, teto.

Anna. Nevyrušuj se, máš-li něco důležitého.

Karel v rozpacích. Ne — — nikoli — — já jsem jen — Pomlčka. Ujišťuji tě, nic to nebylo — —

Anna zadívá se naň. Neptala jsem se, ač je to po prvé, že něco přede mnou skrýváš — —

Karel. Chceš-li to mermomocí vědět — — Sahá do kapsy.

Anna vztáhne ruku. Nikoliv, ponech si jen svoje tajnosti. Nerada se vtírám do něčí důvěry — — — Sedne. Jsem ráda, že tě vidím, Karle. Jsem hrozně rozčilena . . . Neustále si vyčítám, že jsem nerozvážně přivolila k odjezdu Kamilinu.

Karel sedne k ní. Ale, teto, proč se zbytečně moříš?

Anna. Celou noc jsem probděla a stále viděla jsem před sebou vašeho ubohého otce; díval se na mne přísně, a v jeho očích četla jsem hlubokou nespokojenost. Ó, jistě jsem chybila —

Karel. Máš předrážděné nervy. Upokoj se. Jednala jsi tak, jak jsi musila. Předložila jsi Kamile vše — nu, a když chtěla odejít, nemohla jsi jí mocí zadržet — — —

Anna. Mohla a měla jsem. Karle, buď mi nápomocen, zasadíme se ještě nyní o to, aby nejezdila.

Karel. Ale to je nemožné — — — Ostatně, čeho se tak obáváš?

Anna. Jak se tak můžeš ptát! Zhoubného vlivu tvé matky na Kamilu se bojím —

Karel. Posuzuješ ji příliš přísně.

Anna. Nemohu ji dosti přísně posoudit. Žena, která opustí muže a děti —

Karel netrpělivě. Nu ano, to je však už odbytá věc, na níž se nedá nic měnit. Matka teď lituje svého skutku a chce nám vše nahradit — —

Anna. To se snadno řekne, ale tíže vykoná. Jak pak vám nahradí vašeho dobrého otce, jak?

Karel. Otce nám ovšem nemůže nahradit, ale slibuje nám, že s celou láskou se chce starati o nás všechny.

Anna udiveně. Ty jsi s ní mluvil?

Karel. Ano. Dopsala mně, abych ji navštívil. Vřele. Ujišťuji tě, teto, že není taková, jakou se ti zdá. Musím se přiznat, že mne cele zaujala svými láskyplnými slovy a — —

Anna. Láskyplnými slovy! Oh, ano, těmi dovedla vždy plýtvat, těmi také tvého ubohého otce obloudila — —

Karel. Křivdíš jí. Nejen slovy, také skutkem mně dokázala, že chce mému štěstí.

Anna. Jakým skutkem?

Karel. Vyzvala mě, abych ji dovedl k Emmě, a slíbila, že ji vezme k sobě, aby ji přiučila všemu, čeho jí bude třeba . . . Vidíš, že je šlechetná a dobrá. Divím se, že si jí otec nedovedl získat —

Anna. Karle, snad nechceš obviňovat otce?

Karel. Ne; jen lituji, že se to vše stalo. Jak šťastni jsme mohli všichni býti!

Anna hluboce zasažena. Máš pravdu — všichni — — také já. Vstane. Zazvoní. Vejde *Františka.* Františko, přineste čaj — *Františka* odejde — a ty, Karle, dojdi pro Kamilu.

Karel. Je zde matka — Mám ji také přivést?

Anna chladně. Musí-li to být . . . *Karel* odejde.

Anna jde ke stolu a dává do šálků cukr. *Františka* přinese samovar, pak odejde. *Anna* nalévá čaj. Vejde *Irma* a *Kamila,* obě v pláštích a kloboucích, s nimi *Karel.*

Irma jde k Anně. Dobrý den, Anno.

Anna stále nalévá, suše. Dobrý den.

Jaroslav rychle vejde. Fiakr je již zde.

Karel. Času dost, rychlík odjíždí až v pět.

Irma. Musím se zastavit v hotelu pro svá zavazadla.

Anna. Zde máš čaj, Kamilo.

Kamila. Děkuji, teto, ale nemohu vskutku jísti. Přistoupí k ní. Dovol, abych ti ještě jednou poděkovala za vše dobré, cos mně prokázala, a odpusť mně vše nepříjemné, co jsi se mnou zažila. Líbá jí ruku.

Anna ji obejme a vroucně líbá. Kamilo — moje Kamilko!

Irma pohnuta. Také já děkuji vám z hloubi srdce za všechnu péči, kterou jste nejen Kamile, ale všem mým dětem věnovala. Věřte mně, že jsem každodenně ve večerní modlitbě na vás vzpomínala —

Anna opět chladně. Neděkujte mně. Co jsem učinila, učinila jsem pro památku svého nešťastného bratra.

Irma. Vím, že ne pro mne, ale byly to přece také moje děti, o něž jste se starala —

Anna. Snažila jsem se toho nevzpomínati.

Irma. Jste nesmiřitelná —

Anna. Ublížila jste nám příliš, než abych na to mohla kdy zapomenouti. A přece, kdybyste nyní odjela — sama — a nikdy více se k nám nehlásila, pokusila bych se vám odpustit.

Irma. Co na mně žádáte? Vždyť jsou to přece děti moje —

Anna. Ovšem, vy jste je přivedla na svět, avšak já věnovala jim celé své mládí, odřekla se pro ně štěstí lásky, manželství a naděje na vlastní děti; kdo má na ně větší a světější právo?

Irma. Uznávám, že vše, co pravíte, je pravdivé, a přece nemohu, nemohu se jich zříci . . .

Anna. Kdybych věděla, že je to pro jejich blaho, sama bych ustoupila; ale tuším, že vy, jež jste naší rodině přinesla jen zmar, také jim budete zkázou —

Irma. Zadržte!

Karel. Teto, pamatuj se! — — Chce ji uchlácholit.

Anna. Nech mne. Je to moje nezvratné přesvědčení!

Irma sotva dýchajíc. Nuže, dobře — — Odjedu — — Odvrátí se k odchodu.

Karel a *Jaroslav* běží k ní. Matko!

Kamila. Já pojedu s tebou!

Irma. Ne — — odjedu sama . . . Nechci býti vaší zhoubou. Vypukne v pláč.

Karel k Anně, stojící osamoceně. Vidíš, co's zbytečně vyvolala —

Anna. Musila jsem to říci, byla to moje povinnost.

Karel prudce. Nikoli, bylo to záští, nezkrotné záští, co z tebe mluvilo. V posledním okamžiku chtěla jsi nás od matky odvrátit, ale nepodařilo se ti to. — Docílila jsi jen toho, že jsme poznali, jaká jsi zlá — —

Anna. Karle!

Jaroslav. Chcete-li jet, máte nejvyšší čas — —

Irma. Jdu — Vy, děti, jednejte, jak vám káže vaše srdce.

Karel a *Jaroslav.* Já tě doprovodím. —

Kamila. A já pojedu s tebou. — S bohem, teto!

Irma. Odpusť vám bůh vaše chování ke mně, Anno. Všichni odcházejí.

Za poslední scény se znenáhla šeří, tak že nyní je v pokoji již soumrak, později hodně tma.

Anna stojí bez hnutí, a když všichni odejdou, vrhne se s pláčem na pohovku. Po chvíli ozve se tiché zaklepání a vejde *Pokorný.*

Pokorný zůstane chvilku stát u dveří, na to přikročí tiše k *Anně*; měkce: Slečno Anno!

Anna zdvihne hlavu a spatříc *Pokorného*, otře si šátkem oči a podá mu mlčky ruku.

Pokorný. Věděl jsem, že budete sklíčena, přišel jsem vás trochu rozptýlit.

Anna. Sklíčena — — ó, milý příteli, z hloubi duše jsem vzrušena — —

Pokorný usedne blíže ní. Ale, ale — vy, vždy tak rozumná, — proč si tak připouštíte odjezd Kamilin; vždyť si toho to děvče ani nezasloužilo.

Anna. Není to odjezd Kamilin, co mne tak zkrušilo, ba ani ta smutná věc, že jsem ztratila lásku Karlovu —

Pokorný. Co pravíte — lásku Karlovu? To přece není možné!

Anna. Ba ano.

Pokorný. Co se stalo — mluvte!

Anna. Pokusila jsem se ještě v poslední chvíli Kamilu zadržeti. Byla jsem prudká, snad i bezohledná k té ženě, a Karel mne před ní urazil. Vidíte, také jeho si dovedla v těch několika dnech podmaniti.

Pokorný. Nepochopitelno. Jak si ho získala?

Anna. Zcela lehko. Nejen že s ním navštívila Emmu, ale slíbila mu, že se jí ujme a že ji pro něho vychová.

Pokorný. To bylo velmi chytré od ní — —

Anna. Ano, velmi chytré, jen že to bude jeho zkáza —

Pokorný. Kdož ví. — Snad se vytváří věc jinak, než jak vy si ji představujete — —

Anna. Snad — — chci doufat. Pro mne však je Karel ztracen jako Kamila . . . A Jaroslava, toho znáte, kam vítr, tam plášť — — Mávne rukou. — Ale to vše je mně teď skoro lhostejné. — Víte, co jediné mne nyní kruší?

Pokorný tázavě se na ni z. hledí.

Anna vášnivě. To, že jsem nadarmo obětovala štěstí nás obou . . . Nadarmo — cítíte, jak je to bolestné? Vstane a prudce přejde pokojem.

Pokorný. Nerozumím vám —

Anna. Porozumíte hned. Opět usedne. Když jsem se rozhodla, že se cele budu věnovati dětem, které tak osudně osiřely, přiměla mne k tomu v první řadě obava, že by se jinak dostaly do rukou své nehodné matky. Soudila jsem, že věnuji-li jim celý svůj život, budu míti právo podržeti je pro sebe, ovšem hlavně vůči jejich matce, kdyby kdy chtěla na ně činiti nároky. A hle, stačilo, že se objevila ta žena, jež jim přec tolik ukřivdila, a ony zapomněly na všechnu moji péči a obětavost a ženou se k ní jako mušky k plamenu. Ó, jak jsem byla bláhová . . .

Pokorný. Upokojte se . . . Ve svém rozčilení vidíte vše černější, než ve skutečnosti jest. Nepochybuji, že vaši synovci vám zachovají povinnou úctu a lásku, které jste si od nich v plné míře zasloužila.

Anna. Povinnou úctu a lásku! To je smutná náhrada za obětovaný život.

Pokorný. Vykládáte si špatně moje slova. Myslil jsem —

Anna. Ne, ne, milý příteli, nic mi nenamlouvejte. Cítím, že dnes mezi námi něco puklo, co se nedá více úplně sceliti.

Pokorný. A i kdybyste se skutečně v nich byla zklamala, bude vám vždy útěchou, že jste konala svou povinnost —

Anna. Mojí povinností bylo jíti za hlasem svého srdce . . . Utlumila jsem to v bláhovém domnění, že se musím obětovati, a to bylo šílenství . . . Nyní, ovšem pozdě, poznávám, jak jsem chybila, jak jsem vám a sobě ublížila.

Pokorný. Víte, jak těžce jsem nesl tehdy vaše rozhodnutí, a když jste přes mé prosby setrvala pevně na svém předsevzetí, vinil jsem vás z nelásky a chladnosti srdce, a přece, když jsem se uklidnil, musil jsem se obdivovati vaší šlechetnosti, a věřte, že moje láska k vám ještě vzrostla. Pomlčka. Poslyšte, Anno, city moje k vám se nezměnily, a také vy zachovala jste mně přátelství — nemohli bychom snad nyní, když jste svůj úkol skoro dokonala, spojiti osudy svoje a zažíti alespoň v podvečer života trochu toho štěstí, jež jsme druhdy obětovali těm osiřelým dětem?

Anna překvapena. Co pravíte? Ne — — drahý příteli, to není možné —

Pokorný. A proč?

Anna. Jednou mohla jsem přijmouti vaši oběť — po druhé nikoli . . .

Pokorný. Jakou oběť?

Anna. Zřekl jste se mne, když jsem byla v květu mládí, a nyní byste měl vzíti za vděk bytostí sestárlou, beze všeho půvabu?

Pokorný. Pro mne jste zůstala stále půvabná, a to, co jsem ve vás nejvíce miloval, Anno, nijak nesestárlo. Jest to krásná vaše duše, prostá všech nízkých vášní —

Anna. Ó, ustaňte — — ustaňte! Zakryje si rukou tvář.

Pokorný. Co se s vámi děje, Anno? Já věru nechápu —

Anna. Nechápete, ovšem, poněvadž nevíte, jak se mýlíte.

Pokorný. Že se mýlím — a v čem?

Anna. Nejsem taková, za jakou mne máte. Domníváte se, že jsem jen z čisté lásky k těm osiřelým dětem jednala. Sama jsem tomu věřila, až když mně před chvílí Karel vmetl v tvář, že ze mne mluví zášť k jeho matce, poznala jsem náhle, že má pravdu.

Pokorný. Co jste si to zas vymyslila!

Anna. Nevymyslila jsem si toho, uvidíte. Věděla jsem dobře, že Marie své děti velice miluje, a tušila jsem, že dříve či později se k nim přihlásí. A já si přisahala, že nikdy, nikdy nedopustím jejich sblížení. — Byl to hřích. — Dnes jsem zaň potrestána . . . Ze všeho zbylo mně teď jen vaše přátelství, jehož jsem si nejméně zasloužila, a které snad po tom, co jste právě slyšel, také ztratím —

Pokorný po krátkém pomlčení. Nemohu upřít, že se mne slova vaše bolestně dotýkají — Svému zášti jste mne tedy obětovala? Přejde pokoj, pak se zastaví u Anny. Ale ne, já tomu nevěřím — Jsem přesvědčen, že vaše rozhodnutí vám přece jen diktovala láska k těm maličkým. Nejste schopna jednati z tak nízkých pohnutek.

Anna. Ó, děkuji, děkuji vám — —

Pokorný. Miloval jsem vás a miluji vás dosud. Kdybyste chtěla —

Anna. Pozdě, milý příteli, pozdě . . . Těch dvacet let, která uplynula od chvíle, kdy jsme se rozešli, nedá se zapomenouti. Nepochybuji, že bychom se oba snažili učiniti jeden druhého šťastným, ale jsme oba zvyklí žíti svým způsobem — což kdyby se nám to nepodařilo? Staré stromy se těžko přesazují . . . Snad by pak i ten krásný náš poměr přátelský, který jsme z trošek citů svých vybudovali, vzal za své, a pak bychom byli teprve ubozí. Zůstaňme raději, čím si nyní jsme. Chcete? Podá mu ruku.

Pokorný ji přijme. Zamítla jste mne dnes po druhé, Anno, a já se opět podvoluji vaši vůli.

Anna. Že se vás dnes zříkám, je pokáním za můj hřích.

Opona.

Viktor Hánek:

Haeresis.

Já snil, že štěstí ke mně přijde jednou,
že jeho jasné líce na mne shlédnou,
a tužby zklamané že zas se zvednou.

Ve dlaních čelo vznícené a bledé,
vím: bolest z duše nikdo neodvede, —
a zsinalý ret sotva úsměv svede!

Jen trpět, trpět tiše, bez reptání,
kdy v zoufalství se v oku slz chví plání,
kdy bodláčí se vine kolem skrání,

kdy v pohár života se hořkost sbírá,
kdy mizí láska, naděje i víra —
To bolest je, co v světě neumírá!

Josef Holeček:

Křtiny.

Druhá část VIII. knihy „Našich".

(Dokončení.)

A ruku podávaje Janu Semerákovi, řekl: „Již tedy jste viděl, důstojný pane professore, kterak tu v Chelčicích žijou, jaké starosti mají a nač myslí potomci Petra Chelčického. Dej Pánbůh šťastnou dobrou noc! Lituju, že zrovna moje bolavé rány se vám ukázaly, jedva jste do Chelčic vstoupil. Škoda! Dej Pánbůh šťastnou dobrou noc! Dobrou noc!"

„Dej Pánbůh dobrou noc!" pozdravovali sousedé a rozcházeli se.

Před farou pravil Jan Semerák:

„Velmi jsem tím výstupem vzrušen. Ještě nemohu jít na lože. Pane inženýre, vyhovte prosbě svého sounocležníka, projděte se trochu se mnou, než se mi mysl utiší."

„A já se zatím podívám do vašeho pokojíka, je-li všecko v pořádku," pravil farář a rozloučil se s hosty, kteří se dali od fary cestou na stranu západní a po několika krocích se octli za vsí.

Měsíc stál nad blízkými lesy. Noc byla tichá, teplá a vlahá.

„Rozčililo vás, co jste viděl?" tázal se Uhlík.

„Dost," odpověděl Jan Semerák. „Ale já již dlouho žiju, oči mé viděly mnoho soukromých strastí, a mysl jim přivykla. Starý Bouda mi dobře neporozuměl, ač je bystrý. Vím, že soukromé hoře jest i bude, a současníci chelčického filosofa zajisté ho nebyli docela prosti. Ale duch můj se obrací k bídě a strastem národním a lidským, a nyní zvláště k bídě našeho národa českého, a horoucně si žádám, abychom přispěli k jejímu ulevení. Petr Chelčický ovšem je mi pouhou záminkou, ale vhodnou, abych si otevřel duši zdejšího lidu a přesvědčil se, je-li v ní ještě starý, historický kvas."

„A co jste poznal?"

„Že jest, ale hluboko na dně. Česká duše byla rozbita v prvky

ale ty prvky se neztratily, jen zapadly. Bohdá doba již tu, kdy budou z propasti vyzdviženy a sceleny. Toužil jste na nedostatek myšlenek v našem obrodu; až česká duše bude svá, přijdou i veliké myšlenky. Ale více doufati musíme od událostí, než od jednotlivců ochotníků. Doufejme, že veliké události, které pro český národ nadcházejí, najdou si i veliké lidi."

Poslední slova Jan Semerák zašeptal tajemně a rozechvěně, prudce tiskna Uhlíkovi ruku. Uhlík rozuměl: ten veliký muž se českému národu již našel a sluje Jan Semerák; ale je-li Jan Semerák veliký, František Uhlík nikterak není malý.

„Chtěl jsem s vámi promluviti několik slov o samotě, příteli," šeptem pravil Semerák svému druhu. „Když jsme se na chelčické faře setkali, domníval jsem se, že se mi odcizujete; ale při večeři na faře jsem se přesvědčil, že jsem byl na omylu. Bezvadně jste mluvil a účinně. Prozatím není třeba víc, než upozorňovati na lepší pořádky v Prusích. V tom není lži a nevzbudí žádného podezření."

„Chci býti pouze pravdivým," vece Uhlík. „Bůh mne chraň, abych ve chvíli tak vážné namlouval svému národu něco, co bych nemohl zodpovídati před ním i před svým svědomím!"

Pomlčka. Po ní děl Jan Semerák:

„Co jste pravil, je poctivě a dobře myšleno; jen se mi zdá, že v okamžicích rychlého rozhodnutí a rychlého činu není na místě, abychom příliš podrobně uvažovali a přece nerozvážně pouštěli z ruky zbraň, která se nám hodí k jisté ráně."

„Trvám na svém, pane professore. Ani v případě krajní nutnosti nepoužiju zbraně, kterou je macchiavellisticko-jezovitská zásada „účel posvěcuje prostředky". Dosti je pravdy, kterou můžeme působiti. Za večeře mne jal ošklivý pocit, když jsem se zmínil, že Bismark je starodávného českého původu. Hlas mi se v duši ozval a mne káral: „Lháři!" Proč, prosím vás? Vysvětlete mi to!"

„Chvilky máte, příteli, chvilky."

„Je pravda, že je Bismark českého původu? Zbavte mne těch pochybností, můžete-li!"

„On sám to řekl. Slyšel jste to z jeho úst jako já. Tehdy vás nepojala pochybnost?"

„Ne, teprve dnes mi to napadlo. Povězte: nezaprášil si Bismark před námi? Neměl nás za blázny? Nepolíčil na hejly a nechytl jich?"

„Bismark je veliký muž!"

„Ale diplomat. Není diplomata, který by se nepřidržoval zmíněné macchiavellistické zásady. Zalže si pro žert, a my prostomyslně jeho lež přijímáme za zjevení. Rcete, že se mýlím, pane professore!"

„Zajisté, že se mýlíte. Velicí, opravdu velicí mužové nikdy nelhou. Nemyslím muže podmíněně a zdánlivě veliké. Skutečně velicí mužové vždycky hledají a zjevují pravdu. V politice to platí právě tak jako ve filosofii a vědě, ano, dobře-li jsem vás postihl, vy i od básníků a tudíž i od umělců požadujete, aby hledali a vyjadřovali pravdu. O Bismarkovi je známo, že je rytířem pravdy, nikomu se nebojí pravdu pověděti, byť se vydával v nebezpečí, že vznešené

osoby, na pravdu nezvyklé, ho nazvou hrubiánem. Proč by si s námi tropil žert ve chvíli tak vážné?"

„To mi postačuje k upokojení. Opravdu, sám tu nevidím, jaký by měl účel."

„Tedy všecko v pořádku?"

„Všecko."

„Chvála bohu! I já jsem měl pochybnosti."

„Aj! Také o Bismarkovi?"

„Ne, příteli: o vás."

„Čím jsem je vzbudil?"

„Nejprve tím rozdílem mezi bohem německým a českým, který vám vysvitl při modlitbě toho sedláka — Jak pak se honem jmenuje? I zde jeho jméno zaznělo."

„Kojana."

„Ano, Kojana."

„O mně pochybností nemějte. Ze všeho, z každé myšlenky se vám zpovídám jako otci duchovnímu, ale moje reálná mysl chce míti ve všem jasno. Ty pochybnosti mé již dříve jste rozptýlil."

„Dobře tak. Věřte, že ten bůh Kojanův, jejž vy jste pojmenoval českým, je bohem chaosu, jenž se také domníval, že, všecky prvky v sobě chovaje, má věčnost. Ale bůh pravý, silný a jasný, jej zahnal do propasti. V nejlepším případě bych toho boha Kojanova nazvati mohl ethnografickým, jak si jej představovati může národ, který ještě nepostoupil na stupeň vývoje politického. Připouštím, že ethnografické ponětí o bohu naše předky dlouho neopustilo, a já v českém bratrství nespatřuji tak návrat k původnímu křesťanství, jako k původnímu, ještě ethnografickému, nepolitickému češství. Pryč od toho boha! Pryč od boha, kterého si člověk sám stvořil, aby se zhlížel ve svých vlastnostech i slabostech a nedostatečnostech, jimiž svého boha obdařil, aby se jich mohl nikdy nezhostiti! Národ historický nemůže míti boha slabocha, boha síly se musí přidržeti, neboť z něho čerpati bude sílu, sílu tvůrčí i sílu paže, která jej proslaví a ve společnosti národův učiní váženým i obávaným. Český národ byl na dobré cestě, aby se poznáním boha síly nad jiné vyšvihnul, ale tu se přihlásil ke svému právu atavism, jenž se projevil českým bratrstvím, a rázem bylo po všem, a přišla katastrofa. Popatřete na druhé větve českého národa. Na Moravě bůh ethnografický stále ještě brání opanování boha historického, na Slovensku pak bůh ethnografický nerušeně vládne napořád a nedá Slovákům ani žít, ani umřít. Češi jakožto nejzápadněji položení určeni jsou k vůdcovství, oni se musejí boha ethnografického docela odříci a povznésti u sebe kult boha historického. Bože pravý, bože jediný, odpusť mi, jestliže jsem tě urazil pohanským rozdělováním tvé bytosti, abych vyvrátil Kojanovský blud, jenž je velmi nebezpečný tvé velebnosti!"

Jan Semerák se pokřižoval a tváří obrátil k nočnímu nebi. Dodal:

„Co jsem pravil o dvojím bohu, bylo řečeno v tom smyslu, v jakém vy jste pověděl, že měla na vás účinek modlitba Kojanova.

A nezapomínejte, že jeden jest bůh, a tím jest ten, v kterého já věřím a vyznávám."

Uhlíkovi se mozkem mihlo pomyšlení, jaký je rozdíl mezi pokorným Kojanem a hrdým Semerákem, a jaká je v Kojanovi při vší pokoře šířka ducha — a u Semeráka úzkost. Tam jako by se do nedozírna prostíral okeán, a zde jako by tvrdá kamenná hora nesmírně vysoko trčela. Tam z pohybu vln jako by vlahé teplo vanulo, a čím okeán širší, tím jeho pohyb teplejší, ladnější, úchvatnější; zde čím hora vyšší, tím chladnější, až temeno jejíziváto věčným sněhem a ledem, jenž ani života nemá, ani života nedává.

„Ještě něco mi působí rozpaky," přiznával se Uhlík.

„Svěřte se, ať i je vyvrátím."

„Německým národem hýbe národní myšlenka."

„Takť jest, a Bismark je geniem jejím."

„Ale ta myšlenka je německá."

„Ano, ta myšlenka je německá."

„Bismark chce sjednotiti všechen německý národ. Za tím účelem vyhazuje Rakousko z německého spolku jako stát, který není německý, anebo jest, ale ne dostatečně."

„Zcela tak."

„Proč Rakousko vyhazuje a Čechy chce získati, a to nikoli jen poněmčenou část země, nýbrž celé království, celou českou korunu? Proč mu záleží na českém národě? Opravdu jen z lásky o něj stojí?"

„Podobné rozpaky se ozvaly i ve mně, a to po obou našich loňských schůzích u něho a již po vašem odjezdu do Čech; proto jsem nemohl dosud s vámi o tom pohovořiti. Zašel jsem k němu a dal mu tutéž otázku. A on mi odpověděl: „Ne pro nynější stav si vážím českého národa, ale pro jeho minulost — pro tu minulost, která sahá do r. 1526. Činilo by mi radost, kdybych českému národu mohl přispěti, aby se dostal do svých starých historických kolejí." — Mně ještě jedno bylo nejasno. Ukázal jsem mu na to, že Čechové a Němci vždycky se spolu drali a nikdy nemilovali: kterak že si ten poměr představuje, kdyby se jeho myšlenka uskutečnila. Bismark se usmál a odpověděl: „To nic nevadí. Ani Němci sami nikdy se nemilovali, jedni s druhými stále byli v křížku, a jestliže nyní tvoříme velký národní stát německý, německou lásku do jeho základu nezazdíváme, aby byl nerozborný. Slýcháte, že se Němci svolávají ve jménu německé věrnosti a vzdoru, ale nikdy ne ve jménu „německé lásky". Jen žádnou sentimentálnost! Historický úvazek mezi českým královstvím a německou říší netkvěl v lásce, nýbrž v politické nutnosti, jež Němce nabádala, aby Čechy získali, a Čechy, aby si zajistili nejen pokoj od Němců, nýbrž i vliv na vnitřní záležitosti německé říše." — „A nebudete nás násilím poněmčovati?" tázal jsem se opět. „Naopak," Bismark odpověděl, „buditi vás budeme, protože vás potřebujeme, aby se jednota německého státu utužila." — „Tedy přece poněmčiti?" ptám se nedůvěřivě. — Na to mi Bismark vysvětlil následující věc, o které jsem dosud neuvažoval. Pravil: „My budujeme jednotný německý stát, a cementem jeho bude myšlenka ná-

rodní. Ale ta myšlenka spočívá pouze na jednotě spisovného jazyka, a zatím zůstane mezi Němci hluboká různost náboženská. Svoje náboženství patří ke svému jazyku, a teprve tam, kde tato dvojice jest v úplné shodě, národnost je plně a zdravě vyvinuta. Mezi severními protestantskými a mezi jižními katolickými Němci nebude nikdy úplného vnitřního ladu. V naší době náboženství je vytlačeno s jeviště, ale to nebude na vždy. Nadejde doba, kdy jižním Němcům nedostačí jednota jazyková, kdy idea její bude oslabena a kosmopolitická idea katolická vztyčí prapor soupeřství naproti luterské idei, jež se kryje v němectví pruském. Stavitel psí boudy nemusí hleděti daleko do budoucnosti, ale stavitel státu musí do ní prohlédati na celá století. A tak i já, buduje jednotný stát německý ne sobě pro kratochvíli, pomýšlím na mnohé případnosti, které vlny budoucích časů připlaví, a starám se, abych dílo své pojistil proti příštím škodám a učinil je trvalým. Vzal jsem za základ svého díla ideu národní, protože je to idea našeho věku a všechen německý národ jest jí prodchnut. Vzal jsem ideu národní v úzkém smyslu jazykovém, protože tak jsem ji našel. Musíme počítati s danými veličinami. Ale při tom stále mám na paměti výrok uherského krále sv. Štěpána, jenž pravil svému nástupci: Unius linguae regnum fragile et imbecille est.* To moudré pravidlo na paměti maje, ohlížím se po Češích jako po národě, který jest od nás různý a přece nám duševně blízký, Prusům totiž. Počítám, ano jsem přesvědčen, že Čechové pod naším vedením skokem se vrátí ke své historické církvi, čímž němectví severní posíleno bude proti jižnímu. Tím se nám přiblížíte a drahými stanete, my pak budeme posilovati vaši národní různost, majíce ve vás živel, který bude vyrovnávati mezi severními a jižními Němci a tím nedá, aby se jižní němectví rozpadlo se severním.“ To mi pravil Bismark, a to já nyní opakuji vám doufaje, že všechny vaše rozpaky a pochybnosti budou zažehnány.“

Jan Semerák domluvil. Uhlík mlčel, ještě si každé slyšené slovo opakoval a rozvažoval.

„Již rozumím, proč je Bismark nepřítelem Poláků,“ pronesl jako ze sna.

„A proč je přítelem Čechů a není nepřítelem Rusů,“ dotvrdil Jan Semerák.

„Máte ještě nějaké pochybnosti, Uhlíku?“

„Ne, nemám!“ zvolal Uhlík, a prudce se chopiv ruky Semerákovy, vší silou ji stiskl. Ale jedva to řekl, již zase v duchu pochybnosti vyhledával.

Obrátili se a šli nazpět nemluvíce. Po chvíli řekl potichu Jan Semerák:

„A tak se stane skutkem, po čem marně prahli naši pobělohorští exulanti. Ani kapka krve české nezůstane ztracena v německém moři. Jako se Čechové ve vlasti probudí nábožensky, v potomcích exulantů probudí se láska k českému jazyku. Společenství ducha a kultury

* Království jen jednoho jazyka (národnosti) je křehké a slabé.

při různosti jazyka učiní z Čecha a Prusa dvojici, jako byli Orestes a Pylades. Nebudou si soupeři, nýbrž jeden bude spolupracovníkem druhého. Pochopujete tu ohromnou věc? Postřehujete, jak jsme se s Bismarkem sešli, ač každý z nás vyšel z různé mety a o druhém nevěděl? Již v této shodě spočívá důkaz, že oba jsme správně myslili."

Měkký tón, v nějž Jan Semerák vpadl při konci večeře, již ho neopouštěl. Mluvil docela jiným způsobem než jindy, Uhlík ještě nikdy ho tak neslyšel. Měl vzlet zamilovaného gymnasisty a kochal se jak on ve svých vidinách.

Před farou se Jan Semerák zastavil a pravil:

„Jsem vzrušen. Ještě bych si rád chvilenku poseděl venku na vzduchu. Noc je tak tichá, teplá, lahodná. Až se mi myšlenky utiší, snáze usnu."

Usedli si a již nerozmlouvali. Za nedlouho uslyšeli nad sebou z otevřeného okna důvěrný rozhovor faráře a panny Pepinky.

Farář: „Inu, pravdu má. Já jsem o bezženství katolických kněží dávno smýšlel tak, jak on; zvláště v semináři, když jsem tě miloval a míti chtěl, abys byla mou pro celý život. Věř, že jsem oceňoval velikost oběti, kterou jsi mi přinášela, když z lásky ke mně jsi se odhodlala žíti se mnou pod jednou střechou — ne jako moje před bohem i lidmi žena, ale jako služebná. A já tu oběť přijal. Svědomí své jsem utišil omluvou, že jiní také tak činí a jinak nemohou, protože jim to zákon předpisuje. My nejsme vinni, říkal jsem si, vinni jsou ti, kdož takový zákon na nás uvrhli, a my jsme příliš malí a slabí lidé, abychom ten zákon mohli zrušiti. Pravda je to: kterak může katolický kněz věřící nabádati k čistotě ve stavu manželském, když sám nežije tak? Obávám se, ano předvídám, že to povede k nedobrým koncům jak v katolické církvi, tak ve společenském životě, nebude-li tento stav změněn. Upomínka na některdejší hrůzy inkvisice a strach z pověstné, neúprosné kněžské pomsty dosud lidu bránily skutky katolických kněží veřejně zle posuzovati. To brzy přestane. Hrůzy inkvisice padnou v zapomenutí, a příslovečná kněžská mstivost stane se bezsilnou. Lidu se otevrou oči, a kněží nebudou budit ani strachu, ani autority, ale za to z nich neženatost učiní předmět posměchu a pohoršení. A to bude velice trapné, skutečně nesnesitelné. Otázka je pouze, vydržíme-li v dosavadním klidu do smrti, anebo již nadchází přelom času. Z horlivosti, s kterou náš host brojí proti kněžské neženatosti, hádám, že doba změny se blíží. Kéž by to Bůh dal! Věř, Pepinko drahá, potom já budu nejprvnější, kdo si tě dovede k oltáři!"

Na to panna Pepinka jedva slyšitelně:

„Může ten, kdo přijal svátost křtu, být odekřtěn?"

„Nemůže, ani přestoupí-li na víru nekřesťanskou, neboť křest vtiskuje nezrušitelné znamení."

„Není tak i při svátosti stavu manželského?"

„Co chceš říci?"

„Čítala jsem v knížkách, že za starých dob se milenci dávali

tajně oddati, když tak nesměli učiniti veřejně, a svátost stavu manželského, jednou jim udělená, nemohla již nikým být odčiněna, a posledně ji uznati musili ti, kdo sňatku milenců činili těžké překážky. Nemohli bychom i my tajně se dát oddat?"

„Pepinko, tou myšlenkou mne velmi překvapuješ! Věru nevím, jakou ti dát odpověď."

„Slyšela jsem, jak ti náš velebný host vykládal, že svátost stavu manželského více váží než kněžská neženatost."

„Ano, více váží! To se řekne. Kdybychom se dali tajně oddat, budeme sice svázáni před bohem, ale nikoli před lidmi, kteří se nám budou stejně posklebovat, jakmile jim doba zrak protře."

„Nemyslím na lidi, nýbrž jen na poměr našich srdcí a duší, a na jejich poměr k bohu."

„A to by ti postačilo? Skutečně by ti to postačilo?"

„Úplně."

„Ještě věz a uvaž, kdybychom se dali tajně oddati, že by to vážilo i před lidmi, kdyby se prozradilo, ale že bych byl zbaven fary i práva kněžský úřad vykonávati. Najednou bychom se octli na holičkách a neměli bychom do čeho kousnouti ani my, ani naše děti. Co bychom si počali?"

„Postaráme se, aby tajnost byla přísně zachována. Poprosme našeho hosta."

„Tak překotně přece není možná! On zítra nebo pozítří odejde, a mně je třeba poněkud delší doby, abych všecko zevrubně promyslil."

„Mám jinou radu. Najdi si druhého kněze, který by se také dal tajně oddati se svou milou, a on ať oddá nás, a ty je."

„I na to je třeba času. Neznám takového mezi svými spolubratry."

„Dobře, tedy počkám, ale věz, že mne již od té myšlenky neodvrátíš."

Hovor zanikl, okno se zavřelo, Jan Semerák a Uhlík po špičkách se vkradli do pokoje, který jim vykázán za ložnici. Uhlík ihned ulehl a zamhouřil oči, nutě se do spaní, ale marně. Jan Semerák poklekl a dlouho se vroucně modlil. Pozoruje ho, Uhlík se utvrzoval v dávném přesvědčení, že Jan Semerák jest upřímný v slovech i skutcích. Modlitba byla němá, teprve po ní — vstávaje — Semerák řekl nahlas: „Bože, dej blahoslov dílu našemu!" A přece se Uhlík nemohl zhostiti pocitu, že tu je cosi křivého. Hledal, z čeho by ten pocit vznikal, a ničeho nenalézal. Poslední rozmluva Semerákova vyhladila z kořene všecky jeho pochybnosti. Co tu ještě vadí?

„Aha!" hovoří si Uhlík v myšlenkách, „již to mám! Úmysly mé nejsou tak ryzí jako tohoto spravedlivého. (Jan Semerák usínaje mírně zachrápal.) Jsem člověk přízemný, příliš opatrný, každé slovo, než je vyřknu, odvažuji na lékárnických vážkách a střehu se, abych se nedopustil ničeho, co by mne stálo bezpečnost nebo dokonce krk. Odtud vlastně všechny mé pochybnosti. Nejsem hoden neomezené důvěry, kterou ve mne tento ctihodný kmet chová. Zbabělec jsem! Kličkuji a vytáčím se, když nadchází rozhodný okamžik. Uznávám velikost podnikaného díla, ale nedostává se mi statečnosti k jeho

provedení. Nemám toho žulového a přece ideálně vysokého ducha, kterým je naplněn můj starý přítel a mistr. Jsem, jedním slovem řečeno, realista, a on romantik a idealista. Nejsou to jen pochybnosti, které mi stále napadají. Také se mi do mysli vtírají rozvahy o potížích a nesnázích, s kterými se srazíme, a nemohu si zatajiti, že myšlenky moje dále nejdou. Dovedu si představiti položení, které se utvoří kolem mne, ale to již nikoli, jak se v tom položení zachovám, z něho vyváznu nebo zahynu. To zajisté neví ani starý pán, ale rozdíl mezi námi je, že jeho myšlenky jinými, oblačnými cestami se berou, a mé jen pozemskou hrudu měří. On kráčí před se slepě, povznášen důvěrou ve své poznání a věrou ve své poslání. Věci dobře promýšlí, cíl si jasně vytýká, ale ať ho dostihne nebo nedostihnuv klesne, i to bude slepě. Avšak — zdaž právě tací lidé nebývají hrdinami? Může-liž vůbec býti hrdinou, kdo příliš mnoho uvažuje a do podrobností myslí? Zdá se mi, že hrdina musí vsednouti na koně a hnáti se za cílem maním nemanim bez ohledu, koho a co podupe. Jsem malý, malý, a Jan Semerák veliký. Z malosti mé pramení ty nekonečné rozvahy a úvahy, pochybnosti a rozpaky.“

Rozhněval se na sebe až do opovržení, a myšlenky mu dále hovořily:

„Do čeho se pletete, pane Uhlíčku, jak vám říká starý Bouda, a ne Uhlíku? Zde jde o kejhák, a kdo jej chce ztratiti bez bolesti, nesmí na něj příliš mysliti.“

A tu se duch jeho vzchopil:

„Já že se bojím smrti? Já že se bojím o krk? Já že nejsem hrdina? Já že nemám síly, abych vykrvácel za myšlenku, kterou za svou přijmu a za ni se zavezmu? Kdo to praví? Kdo o mně pochybuje? Romantikům a idealistům smrt je hračkou, protože na ni nemyslí a starosti o ni si nedělají. Ale našinci vítají smrt, protože na životě nelpí . . . Ne, já skutečně na životě nelpím a každou minutu jsem ochoten dáti jej za myšlenku, která mne nadchla, — ne, která se mi zalíbila, mne zaujala, přesvědčila.“

Již se jitro rozbřeskovalo, když Uhlíka, myšlením unaveného, spánek přemáhal. Převrátil se na druhý bok, a ještě se mu myšlenky snovaly:

„Mně není pomoci. Už zase mi napadá pochybnost. Proč starý pán chce, abychom před vojnou šířili v lidu jen strach krve, mírumilovnost, nebojovnost a trpělivost až do krajnosti? A proč teprve na dané znamení máme v něm vyvolati vzdor a bojovný odpor? Zdaž by nebylo účelnější a důstojnější, kdybychom hned vystoupili s otevřeným hledím a rozvinuli všechnu sílu výmluvnosti i všechen žár citu? Co se nás rozešlo po Čechách i po Moravě, najednou bychom promluvili: poctivě, upřímně a směle. Každou chytrostí, opatrností, ohledností bychom opovrhli. Jak mohutný, jak nezdolně silný byl by účin takové agitace! Rakouské úřady by byly ohromeny skutečností, které se jim nikdy ani nezdálo. Kdyby to přišlo ve chvíli posledního zaostřování krise, úřady by stály nad novým, nepředvídaným faktem zkoprnělé a bezradně. Ale i kdyby nám od

nich nebezpečí hrozilo, co na tom? V tom případě bychom dokázali, že jsme schopni za svou myšlenku největší oběti, kterouž je život. Bez oběti se velké dílo nevykoná. Naše krev by posvětila naše dílo. Ale na to starý pán nemyslil. Podivno, jak staří lidé lpějí na životě!"

Posléze usnul a zdravě spal, až ho teplé slunce probudilo. Vyskočil z postele, — Jana Semeráka v pokoji nebylo.

II.

Jan Semerák seděl pod lipou před kostelem, po jednom boku seděl mu starý Bouda, po druhém Pýcha. Do půlkruhu se postavil houfec lidí obojího pohlaví. Lidé, ubírající se za prací, jak viděli pod lipou kněze, zamířili k němu podle obyčeje ho pozdravit. Pouze na okamžik se zastavili, aby slyšeli jeho hovor, a již se nehnuli a stáli jako přimraženi, lapajíce každé slovo neznámého duchovního. Jiní viděli z oken a ze dvorků skupinu pod lipou, a zvědavost je tam přivedla také. Mladý Kenîk nescházel. Obcházel starého Boudu, aby jej uctivě pozdravil, ale výměnkář se mu očima vyhýbal.

Na konci polokruhu na zemi ležel Pavel Kořínek, a nad ním stál Viktora s hlavou sklopenou a očima do země upřenýma. Vedle zkaženého studenta se válela jeho strašidelná pokrývka hlavy. Jasnýma modrýma očima tkvěl na ústech vykládajícího Jana Semeráka. Sličný obličej byl obrácen vzhůru a zardíval se vnitřním teplem, jež v něm budily řeči starého kněze. Ještě spíše hluboké oddechování jevilo, jak mocně je vzrušen slyšeným. Jan Semerák za hovoru nejednou se naň zadíval a mluvil jakoby přímo k němu.

Zase poučoval Chelčice o učení Petra Chelčického a rozvíjel jeho myšlenky o „šibalských rotách". Posluchači nikterak nebyli pohoršeni, dovídajíce se, že v Chelčicích dávno se narodil muž, nebávší se do rot šibalských řaditi hlavy států i církve, a pod nimi dolů všechno, co se „pánem" nazývá a lidu chce buď silou vládnouti, nebo slovem balamutným jej šáliti, obluzovati, ohlupovati; ale žádný neprojevil souhlasu hlučně, ano ani hlasitě. Jen oči se usmívaly, jen koutky úst ponazdvihovaly. Jediný starý Bouda živým pokyvováním prozrazoval, že názory Petra Chelčického jsou mu po mysli. Když potom Jan Semerák přešel k učení Petrovu, že křesťané ve věčném míru trvati a mysl obraceti mají ne k věcem pozemským, svodům ďábelským, nýbrž k bohu ji povznášeti a věrou v boha srdce síliti ke konání skutků dobrých a spasitelných, posluchači se zvolna rozehřávali a sem tam některý již i tichou poznámku učinil. Uhlík obcházeje a pozoruje celou skupinu, povšiml si, že Jan Semerák má v obličeji pořád výraz katolického kněze, jejž jí dal po včerejší besedě na faře. V jeho fysiognomii byla rozplizlá měkkost uspokojení a povýšené, avšak v čirou skromnost oblečené sebevědomí, jež má úplnou svobodu slova všude a před každým, ale věci, které by se vrchnostem zdáti mohly závadnými, pronáší s jistým názvukem dvojsmyslné ironie, jež posluchače dráždí a řečníka hradí.

Uhlík se podivil svému mistru a nebyl s to, aby si zodpověděl otázku, upadl-li Jan Semerák do způsobu katolického kněze náhodou a nevěda, nebo promyšleně jako starý herec.

Na rohu stavení, kterým začínalo pořadí domů, složena byla hromada kamení, připraveného ke stavbě. V hromadě zůstal koutek, ve kterém Uhlík spatřil seděti vnučku starého Boudy. Na klíně měla zabalené děťátko, nad něž byla hlavou nachýlena. „Chudinka," pomyslil si Uhlík, „měla asi špatnou noc, snad si dřímá; ale jaký to spanilý, něžný obličej, jak něžná jest jeho bledost! Věru, sám bych ztrestal toho, kdo ten útlý, libovonný kvítek utrhl!"

Naproti na rohu farské zahrady odpočívala si hezká, snědá, jako jádro plná, spíše menšího vzrůstu, dívka. Na zádech měla nůši vysoko naloženou, čistým ubrusem pokrytou. Nůši postavila na kámen, ze zdi vyčnívající a schválně tak zazděný, aby si ženské mohly pohověti, nůše nesundávajíce. Dívka ta připadala Uhlíkovi odkudsi známou, ale nemohl si vzpomenouti, kde by ji byl viděl. Snědá dívčina byla do brunátna zardělá, a velké černé oči těkaly jí plaše na všecky strany. Na Uhlíka učinila dojem uhoněného kuřete, jež už neví kudy kam, a jedna ruka kuchařčina se po něm vztahuje, zatím co druhá drží nabroušený nůž. S podivem se Uhlík ohlédl, kde je nebezpečí, které dívce hrozí, a nijakého neviděl.

Ze vsi ke kostelu dojel starý panský kočár, ve kterém „černá paní" z Boubínovy hájovny a sám Boubín vezli ke křtu Boubínova synáčka. Na kozlíku seděl panský kočí a lokaj Smetáček. Kočí měl livrej obnošenou, Smetáček za to skvěl se v plné parádě, jako by ke křtu doprovázel knížecího prince. Děťátko v loktech „černé paní" zavinuto bylo do bělostné peřinky, stužkami hojně ozdobené. Nikdo by nehádal, že to vezou dítě prostého hajného, jenž jako služebník posledního řádu je najat na čtrnáctidenní výpověď, a že musí býti aspoň správcovo, ne-li direktorovo. Také Boubín vypadal nad svůj stav. Hustá, černá brada, pečlivě učesaná, mu splývala na šedivý kabátec, zeleně lemovaný, na rohové knoflíky. Spodky měl tmavohnědé s širokou, dvojnásobnou portou. Po straně se mu na řetízku houpal myslivecký tesák. Zelený klobouk posunul si trochu z vesela. Vzezření jeho bylo bodré a šťastné. Neustále se díval děťátku do obličeje, závoj s něho poodhrnuje a zase zahrnuje a poopravuje. Pro něho to byla vítězoslavná jízda rodnou vsí. Všichni Chelčici, kteří ho měli za propadlého člověka, ať vyjdou dnes a na Boubína se podívají! A všichni, kdo doma byli, se po něm dívali. Prahu nebylo, aby na něm někdo nestál a s Boubínem se nepozdravoval. Jen na prahu jeho rodného stavení nikdo se neukázal, nikdo mu nekynul, nikdo se naň neusmíval, nikdo naň nevolal. Nebylo, kdo by si nepomyslil: „Vida ho, Vojtu, přece to hezky dotáhl; řeklo by se: ‚službička'; řeklo by se: ‚což, hajný, tu je toho, nevídáno!' — a on přec jen je kus pána a má se lépe na cizím, než druhý na svém. Hleďme, kterak je od knížete pána vážen!"

Když zastavili, Boubín se s kočáru shoupl, a „černá paní" pokryla děťátko panskou pokryvečkou z malinového aksamitu, přes niž dvě široké zlaté porty tvořily kříž, a vešla na hřbitov, jímž kostel obklíčen. Farář s kostelníkem z fary pospíchali za ní.

„Kmotři už přijeli?" tázal se Boubín faráře.

„Nepřijeli, neviděl jsem jich; ale Kojan nezmešká.“

„Jsem přesvědčen.“

„Slyšte, Boubíne! Vůz hrčí. Ó, což Kojan, na toho je spolehnutí ve všem!“

„Ale mně se zdá, že slyším ještě jeden vůz.“

„Máte pravdu, Boubíne.“

Současně přijížděly z protilehlých stran panský kočár a selský vozík. Panský kočár ne starodávný, jako půjčili Boubínovi, nýbrž podle nejnovější módy: lehounký, hlaďounký, lesklý jako zrcadlo, stříbrem kovaný, a v něm si hověl pohodlně roztažen a zády o pravý kout sedadla opřen páter Kroiher. Kočár přijížděl od Vodňan, vozík od Stožic, a na vozíku Kojan s Kojankou a „pan učitel“ či „Amerikán“ Matěj Kazbunda.

Vodňanský školní kaplan prudce sebou pohnul a bystře přehlédl výjev, který se před ním objevil a v celku nikterak mu nebyl milý. Již poručil kočímu pošlehnout koně a letem přejeti, když na protější straně spatřil Kojana.

„Nedobré znamení,“ zabručel do sebe. „Raději nejstarší babu a loňského zajíce potkati, než Kojana.“

Ale hned pochopiv, že Kojan jede do kostela, dal kočímu znamení, aby zastavil. Kaplan, upřeně na selský vozík hledě, čekal, až Kojan vystoupí a s ženou odejde do kostela.

Kojan, odevzdávaje Kazbundovi oprati, pravil mu: „Matěji, počkej mi u koní, až bude po křtu.“

„Počkám, proč bych nepočkal. Ale než se vzdálíte, hele, tam naproti se podívejte! Vidíte? To je páter Kroiher.“

„Ano, a co mi po něm?“

„A tam ta dívka u farské zahrady! Vidíte, nůši má na zádech.“

„I dej mi pokoj, pokušiteli!“

„Dám, dám! Neznáte tu nůši? To je vaše nůše. Neznáte ten ubrus na nůši? To je váš ubrus. Neznáte to děvče? To je vaše Marjána, o kterou jsme spolu učinili sázku.“

„Mlč už! Pořád na ni poštívej!“

„Jen pozorujte, jak je žhavá, jak se třese, jak neví, kam oči dát! Aj, hle! Marjána jde k jeho ruce, líbá ji, a on jí pravicí žehná! Fuj, pokrytče! S opovržením bych se odvrátil, kdyby nešlo o mou výhru. Věříte už, že vyhraju?“

„Nevím, co by na tom bylo zlého.“

„Ó, strejčku Kojane, vy krom toho ještě mnoho jiného nevíte! Napovím vám, ale šeptmo.“ A šeptal Kojanovi do ucha: „Právě tak bude své oběti žehnat, až se úplně vydá v jeho moc a svou panenskou ctnost mu vzdá.“

Farář a Boubín přišli uvítat Kojana a Kojanku.

Jan Semerák ukončil své výklady a vstal. Houfec lidu se rozstoupil, čině mu cestu. Všichni mu uctivě líbali ruku a rozcházeli se po svých. Také starý Bouda a Pýcha vstali, ale Kořínek vyskočil, a mávaje pochybnou pokryvkou své hlavy, běžel ku hromadě kamení, v jejímž koutě seděla vnučka starého Boudy. Viktora chvátal za Ko-

Mikoláš Aleš: Vesnická dívka.

řínkem, ale zastavil se před hromadou a postavil se před ni jako věřící pod kazatelnou. Jan Semerák, starý Bouda a Pýcha postavili se pozdáleči, aby dobře viděli a slyšeli. Několik lidí z houfce přiblížilo se ku hromadě. Několik babiček a výměnkářů zvolna se ubíralo do kostela, kam s farářem, kmotry a Boubínem šel Uhlík. Amerikán se postavil za lípu a pozoroval všecko, ale zvláště pátera Kroihera.

Páter Kroiher, když si dal od Marjány ruku pocelovat a požehnal jí, ještě s ní potichu rozmlouval. Marjána hořela ještě víc a očí nezdvíhala. Knězova levice spočívala na postranici kočáru. Byla to ruka bílá, dlouhá, úzká a plná. Oči Marjániny, nejdřív těkavé, potom nesměle sklopené, patrně utkvěly na té ruce. Najednou, jako by se z omámení vzpamatovala, vzchopila se, ruku ještě jednou políbila, a nečekajíc, že ji také páter ještě jednou požehná, obrátila se a s nůší pospíchala za svým cílem.

Amerikán zajel s Kojanovým vozíkem ke kočáru, naklonil se ku knězi do kočáru a šeptal drze, aby i kočí mohl rozuměti:

„Marjána bude vaše, velebníčku.“

Páter se ohrazoval:

„Co pak to? Kterak se opovažujete?“

„Přede mnou se nepřetvařujte, velebníčku, já všecko pozoruju a všecko vím.“

„Nemůžete mluvit tišeji?“ šeptal páter, přesedávaje, aby byl Amerikánu blíže.

„I mohu, velebníčku, to mohu. Tišeji mluvit mohu. Marjána bude vaše, ale s někým musíte býti zadobře.“

„S Kojanem?“ otázal se kněz dychtivě, ale nikoli bez podivení. To by bylo! Z Kojana si pomocníka udělat! Potom by se s Kojanem smířil, až by se ukázalo, že o nic není lepší jiných; ale potom by se Kojan v jeho rukou otáčel! Už by se Kojan více ze sítě nevymotal, a za rok — za dvě léta by z něho páter Kroiher vypěstoval vzor pokorně věřícího. Všechno by potom dělal, všechno, všecičko!

„Ne, se mnou.“

„A co vy jste jí?“

„Co jí potřebuju být? Přece víte, že jsme z jedné vsi. Kdykoli a kdekoli si ji mohu zastavit a s ní promluvit. Ode mne všecko závisí. Řeknu-li Marjáně: ‚Marjáno, varuj se pátera Kroihera, on ti úklady strojí, on je svůdce, on je vlk přestrojený za kněze, a ty ubohá, slabá, nezkušená, důvěřivá ovečka, nelez mu sama do křtánu,‘ — budete mít po všem!“

„Co si to o mně myslíte? Kdo vám dal právo, takto se mnou mluvit?“ vzpouzel se páter hlasitěji, aby kočí na kozlíku mohl rozuměti.

„Přede mnou nezapírejte, velebníčku! Myslíte, že nevím, kam jedete?“

Páter ho prudce chopil za ruku a dával mu znamení, aby mluvil potichu.

„K paní kněžně do Adahütte, velebníčku. A rovněž tak dobře vím, jaká žádost po Marjáně vás spaluje. I ona po vás hoří, ale

ctnost, velebníčku, ctnost! Třeba jen zadní vrátka toho starého předsudku otevřít, a hotovo! Ale kdo vám ta vrátka otevře, velebníčku, kdo? Myslíte: Marjána? Ó, to byste se načekal! Bez cizí pomoci ničeho nepořídíte, a ta pomoc jest u mne! Mne si předejděte, mně dobré slovo dejte, a bude to!"

Hlasitěji páter Kroiher pravil, zas aby kočí rozuměl:

„Člověče, velmi hříšné jsou vaše myšlenky! Bojím se o vaši duši. Navštivte mne, rozeberu vás a uvedu na cestu spásy."

„Tak, tak, navštívím a dám se vám rozebrat, velebníčku." A šeptem dodal: „Do té doby dobře si spočítejte, jakou odměnu mi nabídnete. Ani kuře zadarmo nehrabe. U nás, v Americe, by mi na tom nezáleželo, v Americe mi dost dollarů nanosí nemocní, kteří se o mne zrovna rvou. Mnozí Amerikáni schválně se rozstonali, aby se u mne dali léčit, — a léčit já umím, jako bych zázraky dělal. Chcete se přesvědčit, velebníčku? Uj, vy máte špatnou barvu! Honem, ukažte jazyk! Ne-ne-ne! Tady ne! Zde veřejně léčiti nesmím, hned bych měl opletání. Ale až přijdu k vám, svěříte se mi, co? Tedy dobrá, na shledanou, velebníčku!"

Páter Kroiher chtěl poručit kočímu, aby práskl do koní, ale váhal, popatřiv na Pavla Kořínka, stojícího na hromadě kamení. Kořínkovi rusé vlasy vlály, byl vzpřímen a vypiat a v dlouhé černé sukni podobal se kazateli. Sličný a jemný obličej často se mu v ekstasi obracel vzhůru k nebesům, a ruka se kladla na srdce. Hlas měl zvučný a jasný, lahodný a jímavě vroucí. Kroiher poslouchal a slyšel:

„Ó, lide český, nový Israeli, nový národe vyvolený! Vzpamatuj se z pokoření a zahanbení svého, s důvěrou obrať svou tvář k Hospodinu, bohu svému. Otrok nemiluje duše své, neboť neváží si, nýbrž opovrhuje jí. Vy pak buďte svobodni v Pánu a milujte jazyk svůj, jazyk, který byl způsoben, aby jím hlásána byla pravda boží. Toho jazyka nelze nemilovati. Spojte se, věrní Čechové, láskou k mateřskému jazyku svému a tou láskou nadšeni vzplaňte horlivým ohněm za všecko křesťansky dobré! V milování svého jazyka je spása váše, ó, Čechové! Modlete se tím a ne jiným jazykem, a nebudete oslyšeni, milosrdenství boží navrátí se k vám. Hospodin vždycky těžkými ranami český národ stíhal, když se odvracel od svého jazyka posvěceného a cizího se přichycoval. Vaši dědové zhřešili nemilováním svého jazyka a prodáváním jeho prvorozenství. Kruté pokuty jich neminuly, a ještě vy cítíte bolest jejich. Bude po bolesti, a místo ní pocítíte líbeznou slast, která není známa tomu, kdo daleko je vzdálen boha, ale tomu se line každou kapkou krve i všemi žilami, kdo je bohu blíž! Milujte svůj jazyk, Čechové, milujte srdcem nejen vřelým, nýbrž i statečným! Kdo by vám ukrásti chtěl jazyk svatováclavský, hajte, nedejte ho! Kdo by přišel, aby jej vyhladil, vzchopte se a zažeňte zlosyna! Kdo by jej prznil a znevažoval, vyvrzte ho ze svého lůna! Kdo by hřešil českým jazykem, ať pokání činí přede vší obcí vaší! Buďte dobří, ó, Čechové, dobří a bohumilí! Choďte po cestách ctnosti, neboť vás, lidu Hospodinova, není hodno, abyste byli zlí a poslouchali svodů ďábelských. Vy, kteříž máte svědomí obtížené,

vzpokajte se! Vzpokajte se, umyjte se ve svatých vodách, očistěte se, oblecte se bílým rouchem ctností, abyste vejíti mohli do království božího, kteréž Pán založí svému lidu vyvolenému, lidu českému. Vzpokajte se, vzpokajte se!"

Jan Semerák se starým Boudou a Pýchou zvolna se přibližoval hromadě kamení, s které kázal Kořínek, jenž ho velmi zajímal. K nim se připojili Uhlík a chelčický farář, když po vykonání křtu vyšel z kostela. Boubín doprovázel „černou paní" k svému kočáru, a když ji usadil, zase rovnal mašličky na peřince synáčkově. Nemohl se na něho nadívat, oči od něho odtrhnout, neřku se odloučit.

Farář seznámil Jana Semeráka a pátera Kroihera.

„Vaši důstojnost jsem už viděl," pravil Kroiher.

„Mne?" divil se Jan Semerák. „Nepamatuji se."

„Arci jsem neměl štěstí, abych se osobně seznámil s tak výtečným kazatelem, ale poslouchal jsem bez dechu, ani slovo mi neušlo. Kolik je tomu neděl, co jste kázal u nás, ve Vodňanech?"

„Ach, ano, zakázal jsem si mimochodem, zachtělo se mi promluviti k věřícím, a pan farář ochotně dovolil."

„Hoj," pomyslil si chelčický farář, „a mně včera řekl, že v krajině naší nikdy nebýval! Přece tu je něco tajného!" Semerák si nevzpomněl, co řekl farářovi, ale i tak známost s páterem Kroiherem nebyla mu vítána. Nelíbil se mu ten krasavec, který na potkání děvčatům dává požehnání. Aby se od něho pooddálil, pokročil o něco blíže k houfci okolo Kořínka, jenž ještě kázal, kterak český vyvolený národ má utvořiti vzornou křesťanskou obec, ale především aby činil pokání.

„Nejsou to marné řeči," pravil shrbený nad holí stařeček.

„Škoda toho chlapce," řekl stařečkův soused. „Vidíme, že se Pánaboha nespustil, a ze škol prý ho vyhnali jako rouhače a neznaboha. Bůh je sudí!"

Prvý: „A bude je soudit! Všecky bude soudit, kteří českému národu ubližovali, jenž jim zlého nechtěl a vždycky si jen rozšíření království božího na zemi žádal."

Druhý: „Ale, pane, ten to umí, ten starý velebníček! To jsme si poslechli! A pánů nešetřil. I papežovi nasolil, a nic se nebojí."

Prvý: „Což, u nás mu není se co bát. Od nás se to nikam nedostane, a náš pan farář je dobrý člověk, ten ho nezradí, zvláště když je u něho hostem."

Druhý: „A kdo by byl řekl, že všechno to světlo vyšlo z Chelčic, od nás! A proč nám dosud to světlo zastírali, proč?"

Prvý: „Neměli jsme k sobě svých lidí! Jak se nám některý ukázal, hned ho ničili a kazili, aby zmařili božské jeho určení. A tak dojista bylo i s tím chlapcem Kořínkovým. Viděli na něm, že by byl k svému národu a světlo mu rozsvěcoval, a již se musil na rozumu pomást."

Druhý: „A kněží prý v tom měli ruce."

Prvý: „O jé, kdybychom my měli kněze, kteří by věrně byli s námi a za nás, co by z nás bylo!"

Druhý: „*Ale již nám Hospodin lidi vzbuzuje.* **Ty, které vrazi** naši o zdravý rozum oloupili, posílá, aby nám zvěstovali pravdu. Ale již ho zase poslouchejme, příteli!“

Kořínek hlásal: „Vstaňte, Čechové, obnovte srdce svá a jměte se budovati království boží! Jako při stavbě chrámu jerusalemského každý syn israelský byl pomocen, tak i vy všichni mějte se k dílu a ne pouhý chrám, nýbrž království boží zbudujte!“

Kroiher se ze zadu přiblížil Janu Semerákovi a pravil mu potichu: „Zajímá vaši důstojnost to bláznovské blábolení? Hrozí se vaše důstojnost, pravda? Stará nemoc českého národa se tu znova projevuje. Ale chvála bohu, již nikdy nebude jí možno, aby zachvátila celé tělo! Budeme bdělí a vždycky pohotově s radikálnými léky. Jen jednotlivci budou jí moci propadnouti. Zde jest jeden. Ó, z toho mohlo býti něco hrozně nebezpečného církvi i státu! Mohu se vaší důstojnosti pochlubiti, že sám jsem se přičinil, aby zlo, které se v toto individuum vtělilo, zavčas bylo vykořeněno.“

Janu Semerákovi nesnadno bylo se opanovati. Všecko se v něm rozechvělo. Rozplizlá fysiognomie katolického kněze rázem se mu změnila. Obočí se nasupilo, tuhá přísnost se Janu Semerákovi vrátila. Zdálo se mu, že vše, co na svém národě nenáviděl, co jej bolelo a s čím se ve vlasti snésti nemohl, vstoupilo do tohoto kaplana-krasavce a jeho ústy k němu mluví, city jeho uráží a dráždí a popuzuje tak, že div se drží na uzdě a neprozradí mu svého myšlení, neukáže se mu v pravé podobě. Ustoupil několik kroků nazpět, zdaž by se nemilého člověka nezbavil. Ale Kroiher šel za ním jako stín. Mluvil do Jana Semeráka:

„A vidíte je, vaše důstojnosti, naše jihočeské ovečky: každý může přijít, nedoučený, ano, třeba na smyslech pomatený, a lidé ho poslouchají jako apoštola. Všeho bylo málo, všecko bylo slabé a málo účinné, čím svatá církev tento lid do svého lůna obracela a k sobě připoutati chtěla. Škoda toho dříví, které na zmar zhořelo v hranicích, na kterých zdejší kacíři byli upalováni! Škoda toho času, který zbožní inkvisitoři vyplýtvali, modlíce se za hříšné duše zdejších kacířů, když je muky vyrvaly z hříšného těla! Všecko přijímají za náboženskou nauku, a zdejší farář, mezi námi řečeno, ničeho neučinil, aby ducha jejich učinil katoličtějším. Přišel, našel zpuštěné lado, a jak je našel, tak je nechal a tak jednou je najde jeho nástupce. Ve Vodňanech nebylo lépe, až tam pan biskup poslal mne s úkolem, abych provedl očistu. Učinil jsem, seč byly moje slabé síly. Na Vodňanské farnosti už je mnohem lépe, co já jsem tam. Ale zde, v Chelčicích, všecko zůstává při starém. Farář je dobrý člověk, ale chabý ve svém úřadě, a co je po takové dobrotě? Kdybych já tu faru měl, věděl bych, jak vypleti pejr, který zbyl v této staré kacířské půdě. Fara na knížecím by mi byla nejmilejší, ona je mým krásným snem. Vaše důstojnost mne račiž doporučiti jeho biskupské milosti. Pan biskup zásluhy mé uznává a velmi si mne váží, ale nechce mne vzíti z Vodňan, kde tak vydatně působím.“

Jan Semerák byl jako na trní. Pozoroval, že i Kroiher ho po-

važuje za biskupského inspektora na zapřenou. Respekt, který kaplan projevoval, byl při své dotěrnosti tak nepochybný, že Semerák neměl za nutné býti před ním opatrným.

„Nesouhlasím," pravil přísně a nevrle, „že by zdejší lid s dobrého křesťanského stanoviska takové hany zasluhoval; ale čeho jistě zasluhuje, jsou dobří, vzdělaní a osvícení kněží, kteří by jej netýrali, nýbrž budili, povznášeli a zušlechťovali."

Vodňanský školní páter překvapeně a ostře se díval na starého kněze. Tak že by mluvil biskupský důvěrník? O dobré křesťanské stanovisko se stará, a o katolické nic? Již již v páteru Kroiherovi vznikalo podezření a namanovala se mu otázka, proč starý pán v Chelčicích zapřel, že byl ve Vodňanech? Odpověděl si, že staré pokolení katolických kněží českých vůbec nebylo ve víře horlivé. Všichni byli více méně jako vodňanský děkan Pospíšil, k němuž byl on, páter Kroiher, biskupem poslán, aby působení jeho opravil. Ale jak to, že by nyní pan biskup na tajné inspekce posílal kněze přežilé generace?

„Vaše důstojnost má pravdu," kroutil se Kroiher, „vaše důstojnost má zcela pravdu. Lid zdejší je nábožensky založený a přese všecky nepříznivé vlivy nábožensky smýšlející. Lid je v celku povolný a dá se vésti. Ovšem, jsou výjimky. Tam vaše důstojnost může spatřiti jednu. To je Kojan ze Stožic, s tím ani já pořiditi nemohu. Jaký byl, když jsem se dostal do Vodňan, takový je dosud. Přiznávám se, tato houžev nedělá mi cti, a již proto, že se stydím, vážil bych si, kdybych dostal faru na knížecím. U patronátu bych protekci měl, ale pan biskup dosud nechce přání mému rozuměti."

„Na Kojana se podívám z blízka," řekl Jan Semerák.

„Tak, tak!" potěšen poštíval Kroiher. „Z blízka, jen hodně z blízka, a zajisté oceníte mou horlivost, až poznáte tu tvrdou skálu, kterou ani já nedovedl pohnouti. Umění vaší důstojnosti zajisté více pořídí. Ale ještě jiná chyba jest u nás. Vzdělávající se mládež není, jak by býti měla. Ze škol se nám vracejí jinoši, kteří podvracejí dílo, pracně vykonané horlivými kněžími. My budíme, povznášíme, zušlechťujeme, ale přičinění naše přichází v nic, jakmile se ze škol vrátí studenti. V našem školství jest veliká chyba: střední a vysoké školy jsou málo katolické. Musí dojíti na to, aby se věda nepodávala mládeži jinak, než procezená na sítě dobrého katolictví. Filosofie, dějepis a částečně i přírodní vědy musejí býti po katolicku připraveny, aby nám mládež neotravovaly. Zde máte jednoho tak otráveného. Pravda, u něho to bylo včas pozorováno a on ze škol vyloučen. Ale je-liž toho dosti? On se ze svého neštěstí pomátl, a možná, že pomatenost jen simuluje, — ale po světě si svobodně chodí, s lidem, vždy spíše náchylným k tomu, co je katolicky špatné než dobré, obcuje — a káže! Račiž si vaše důstojnost povážit: zkažený student Pavel Kořínek lidu káže, a lid ho poslouchá zrovna tak pilně a pozorně, jako kdyby mu kázala vaše důstojnost! To by nemělo být! Vyhnané studenty by měli zavírati do káznice, aby neměli přístupu mezi lid."

„Spíše by se školy měly napraviti," odporoval Jan Semerák, „a vychovatelé mládeže. Mládež je to nejdražší, co má společnost: národ, stát i církev. Mládež má chráněna býti od svodů, aby se nedala na scestí, ale rovněž od prznitelů ducha, kteří ji neosvěcují a nevzdělávají, nýbrž zatemňují a oslepují, aby sloužila jejich účelům."

Kaplan se opět podivil, kteraké to názory vyslovuje tajný biskupský inspektor. Ale machem si slova jeho obrátil ve svůj smysl a pravil:

„Ano, ano, pravdu má vaše důstojnost, mládež má býti chráněna od svodů, kterými ji na scestí lákají svobodomyslníci a přemrštění národovci. Tento nebožák jest jedním z takových svedených. Ejhle, co vyvřelo z jeho nezralého, ztřeštěného mozku: on by z národnosti, z české národnosti učinil náboženství! Bůh dobře ví, proč mu smysly pomátl. Kdyby tuto zbrklost hlásal při zdravém rozumu, mnoho zlého by způsobil v myslích tohoto lidu, jež dosud každému bludu jsou přístupny, ano dychtivě po něm lapají. Já také jsem Čech a národovec, ale jsem pamětliv, že český národ kultem svého jazyka tuze mnoho se boží velebnosti naurážel. Latina, latina, totě jediný jazyk, kterým Bůh chce býti vzýván. Pavlu Kořínkovi nejmenší křivda se nestala, že ho ze škol vyhnali, když v hlavě takové myšlenky nosil."

„Netřeba chuďasa tak přísně posuzovati," opět odporoval Jan Semerák, jedva přemáhaje odpor ke kaplanovi. „Já jsem starší vás, pamatuji počátky našeho probuzení a vím, že šlo ruku v ruce se snahou o mravné zdokonalení. Jako někdy bylo o Češích pořekadlo: ‚Co Čech, to hetman,' tak v prvých, nejkrásnějších dobách národního probuzení bylo u Čechů pravidlem: ‚Co Čech, to dobrý člověk.' Lituji, že tento umravňující proud nedošel výrazu českou literaturou. Omluva i vysvětlení je v tom, že Čechové v minulých dvou stoletích byli zakřiknuti a neosmělovali se ani nejušlechtilejší hnutí mysli volně a veřejně vyjadřovati. Snad i proto tajili umravňující povahu své národní obnovy, že se báli ne tak nových muk a pronásledování, jako spíše potřísnění, zneuctění čistoty obnovené národní české duše. Vzpamatoval-li se odrodilec a vrátil se k národu, nestával se jen Čechem, nýbrž i dobrým člověkem. Naše studentské vlastenecké kroužky pěstovaly nejen znalost mateřského jazyka, nýbrž i mravnost členů, soukromou i veřejnou. Tento jinoch, jehož osud hluboce mne dojímá, cítí tak, jako jsme my staří všichni cítívali. Je-li to vadné s přísně katolického stanoviska, co na tom, vždyť on není katolickým knězem, nýbrž jen ubohým pomatencem, kterému zahradili nejen širokou cestu, nýbrž i nejužší stezníček do života."

Kaplan zčerstva jinak obracel:

„Ať on tedy, blázen, si tlachá co chce, ale to se mi příčí, že lidé ho poslouchají pobožněji, než kněze v kostele."

„Ani to jim nezazlívejte. Podle starodávného názoru všech národů tací lidé jsou oblibenci božími a z božího vnuknutí mluví. A ten jinoch vypadá tak, že ani my mu nemůžeme odepříti soustrasti a přízně. A sprostným srdce nezkaženého a mysli důvěřivé nedivu, že

ve slovech jeho slyší více, než našinec. Křesťan jenom těšiti se musí tomu, že sprostní mají tak vlídný názor na největší neštěstí, které potkati může člověka, tož na pomatení zdravých smyslů."

Tu se již kaplan-krasavec překvapením zarazil. Co nyní starý duchovní pronesl, považoval s katolického stanoviska za zcela převrácené. Tomu dal i výraz, řka:

„Nebudu odporovati vaší důstojnosti, nesmím. Vaše důstojnost ve svém vysokém věku přichyluje se srdcem ku starým názorům, totě přirozeno. Ale my, mladší kněží, ve všem se především přidržujeme názoru katolického, a podle něho všeliká mdloba lidská, mdloba těla i ducha, je trestem za spáchané hříchy. A protože choroba ducha je trestem nejtěžším, tou chorobou postižený musí býti pokládán za největšího hříšnika. Proto musíme katolický lid učiti, aby se rozumu zbavených štítil více než malomocných. Je třeba z lidské společnosti vyvrhnouti jako ďáblem posedlé a peklu propadlé. Jim nemají dáti ani přístřeší, ani pokrmu a nápoje, neřku je poslouchati jako duchem božím nadšené. A tohoto Pavla Kořínka lidé měli s hromady kamení strhnouti, jakmile na ni vystoupil, a kamením po něm metati, až by utekl ze vsi a ze strachu nikdy již se do ní nevrátil."

Kaplan se dostal do fanatického zápalu a ve tváři zbrunátněv, obrátil se ke Kořínkovi a skupině jeho posluchačů. Zapomněl na chytrost a pokrytectví a nemohl se již přemoci, aby se plně neukázal, jaký je, neohlížeje se na domnělého, tajného biskupského inspektora. A ukáže se tím spíše, že je přesvědčen, že starý pán ho pouze zkoušce podrobuje a ve skutečnosti je smýšlení tak přísně katolického, jako on, páter Kroiher.

Když utichla rozmluva obou mužů, vedená hlasem přidušeným, ale vášnivě, nastalo úplné utišení, do něhož zahlaholil zvučným a lahodným hlasem Kořínek:

„Vzpokajte se, ó, Čechové! Padněte na kolena a kořte se velebnosti Hospodinově! Hospodin je starý Bůh váš, a vy jeho nový Izrael. Hodina se přiblížila, vyslanec boží přijde a bude souditi nepřátele vaše i vás, pokud jste byli nevěrni bohu i jazyku svému. Vám pak, kdož jste věrni zůstali, zřídí království boží na zemi, v němž nebude pláče ani soužení, bolu ani zármutku, bídy ani pýchy, záští ani nepřátelství, nýbrž jen blaženost a láska."

Jak Kořínek domluvil, ihned všichni poklekli, i Jan Semerák, i starý Bouda a Pýcha, i Kojan a Uhlík. Jen Amerikán u vozu Kojanova zůstal státi. Kořínek klekl na hromadě kamení, ruce sepial a hleděl k nebi.

Vida to páter Kroiher, ještě více se rozpálil fanatismem a zvolal:

„Dolů, šílenče! Kterak ho můžete poslouchati, hlavy nemyslivé a srdce studená? Vzhůru, vstaňte, strhněte ho, vyžeňte ho!"

Nikdo nevstával. Lidé klečící pokukovali nazad na vodňanského kaplana, ale vyzvání jeho nedbali. Jediný Viktora povstal, ale na Kroihera se nepodíval. Postavil se, jak obyčejně stával: pravou nohou nakročil, ruce na prsou založil, hlavu hluboce sklopil a očima se zaryl do země.

„Viktoro, strhni ho!“ zvolal kaplan ještě mocněji, domnívaje se, že na něho rozkaz jeho účinkoval.

Viktora se pootočil v stranu, odkud slyšel hlas. Hlavu zdvihl, ale matný pohled jeho očí ukazoval, že duch v něm přítomen není.

Na Kroiherovi náhle se objevil nepokoj a zmatek. Pohled jeho padl na vnučku starého Boudy v koutku kamenné hromady, kde mu dosud ukryta byla stojícími lidmi. Zbledl a ustoupil o krok. Vnučka starého Boudy klečela s ostatními a děťátko držela na loktech. Nemajíc ruce volné, nemohla si zakrýt ani obličej, ani oči, jež se upíraly na kaplana ve strachu i věrné oddanosti. Tak se dívá dobrý pes na svého pána, když byl od něho zmrskán: bojí se a stydí, prosí věrnýma očima za slitování a starou přízeň a slibuje poslušnost i bez rozkazu, na pouhý pokyn.

Výrazu těch krotkých, trpitelských, beznáročných očí nesnesl páter Kroiher, před ním ustupoval. Ale ústup jeho popudil a probudil Viktoru. Skočil před něj a chraplavě zařval:

„Antikriste!“

„Lidičky, pomoc!“ úzkostně volal kaplan.

Lidé vstávali, oprašovali si zvolna kolena, na pomoc nechvátali.

Viktora se rozpřahl perlíkovou pěstí a pohrozil:

„Kněže, dostaneš kojanovskou!“

Vnučka starého Boudy vzkřikla.

„Nedostane, Viktoro!“ ozval se pevným a mužným, nekřiklavým hlasem Kojan a postavil se před šílence.

„Zdráv buď, Kriste!“ řekl Viktora a hluboko se před Kojanem pokořil.

Mezitím páter Kroiher pospíšil k panskému kočáru, v kterém se vezl, a poručil kočímu vyjeti tryskem. Z kočáru ještě kloboukem kýval Semerákovi, jejž tou uctivostí si udobřoval, jestliže mu přeřekl.

Vnučka starého Boudy hleděla za kaplanem-krasavcem.

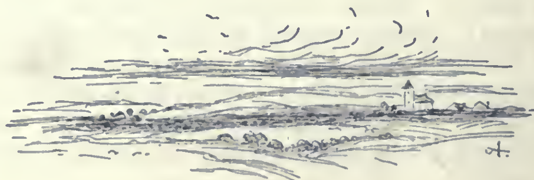
Lidé se rozcházeli.

Jan Semerák se přiblížil k chelčickému faráři a pravil mu šeptem:

„Už vím, kdo je svůdcem vnučky starého Boudy.“

Ještě tišeji mu do ucha všeptal jméno, nad nímž farář vyvalil oči a spráskl ruce. Ale hned začal hlavou pokyvovati na znamení souhlasu. „Ano, ano, nikdo jiný nemůže míti vnučku starého Boudy na svědomí.“ Všecko si v mysli srovnává a Janu Semerákovi několikrát opakuje: „Ano, ano, pane professore, tak a nejinak!“

Zatím společnost Boubínova připravila se k odjezdu s křtěncem do hájovny.

Španělský student.

Dramatická báseň *H. W. Longfellowa.* Z angličtiny přeložila *Marie Klimová.*

(Dokončení.)

Pátá scéna.

Cikánský tábor v lese. Noc. Cikáni kovají. Ostatní hrají u ohně v karty.

Cikáni u kovadliny zpívají:

Na příkrém skalním stojím tesu,
korunu zlatou v rukou nesu,
pluk Maurů zlých se kolem hnal,
jak před jich vztekem prchnu v dál, v dál, v dál?
Jak před jich vztekem prchnu v dál?

První cikán hraje v karty. Sem s tvými John-Dorady[1], holoubku.[2] Sem s tvými John-Dorady, a ať už je konec.

Cikáni u kovadliny zpívají:

Španělský šlechtic večerem
pěl rozmarnýma rtoma:
Cikánku, bože, sešli sem,
cikána nechej doma.

První cikán hraje v karty. Už jsi v koncích.

Druhý cikán. Ještě jednou si hodíme. Sázím rychtářovy holuby[3] proti farářovu novému měsíci[4].

První cikán. Dávej, Chireline[5].

Cikáni u kovadliny zpívají:

A v půlnoci, když luny svit
na širá pole padá,
tu cikán k němu nemohl' jít,
cikánka přišla mladá.

Vejde *Beltran Cruzado.*

Cruzado. Pojďte sem, Murcigallerové[6] a Rastillerové,[7] nechte práce, nechte hry; vyslechněte mé noční rozkazy. Mluví v pravo. Půjdete do vsi, pamatujte si, kolem kamenného kříže.

Cikáni. Ay!

Cruzado v levo. A vy kolem kolu s poustevníkovou[8] hlavou.

Cikáni. Ay!

[1] zlaťáky, [2] hlupáku, [3] povlaky, [4] košili, [5] zloději, [6] ti, kdo kradou za šera, [7] rošťáci, [8] lupičovou.

Cruzado. Jakmile uvidíte, že planety[1] zhasly, honem dovnitř, a pospěšte si s deslti přikázáními[2], polehounku a Svatý Martin[3] spí. Slyšíte?

Cikáni. Ay!

Cruzado. Mějte rozsvícené svítilny[4], a uvidíte-li šotka[5] nebo papouška[6], popadněte věci, vinice a Janův tanec[7]. Rozumíte?

Cikáni. Ay! Ay!

Cruzado. Tak hajdy!

Odcházejí po několika. *Cruzado* přejde jevištěm a zmizí pod stromy. Vejde *Preciosa.*

Preciosa. Jak divně plane v stínu stromoví
kovadlin oheň rudý! Mihavé
se stíny plouží lesem, kmitnou se
a rostou podle ohně plápolu,
až zmizí v temnu. Tak i srdcem mým
strach divný plíží se i naděj plá,
nejsladší tuchy rodí černý děs,
jak světlo rodí stín. Ó, běda mi!
Jak ticho všude, jsem tu samotna!

Bartolomé vběhne na scénu.

Bartolomé. Ha! Preciosa!

Preciosa. Ó, Bartolomé,
ty zde?

Bartolomé. Já sám.

Preciosa. A odkud přicházíš?

Bartolomé. Jdu s ostrých hrotů divé Sierry,
ze skalních jeskyň, z hladu, ze žízně
a z horečky. Jak k stádu vzteklý vlk
jdu pro tě, ovečko má.

Preciosa. Nech mne, nech!
Hraběte Lary krev máš na rukou,
hraběte Lary kletbu na duši!
Ó, nechoď ke mně! Prosím, odejdi!
Jsi v nebezpečí. Cena vypsána
na hlavu tvou.

Bartolomé. Ay! Dlouho bloudil jsem
tam po horách a celé dlouhé dny
jsem nezřel lidskou tvář než pasáky.
Jen vítr, déšť mi byly soudruhy,
tvé jméno s hřebenů skal volal jsem,
a ozvěna je hlučně vracela,
až zešílel jsem. Musím tebe mít,
a tady jsem. Nuž, chceš-li, vyzraď mne.

Preciosa. Já? Zradit tebe?

Bartolomé. Precioso má,
pro tebe přišel jsem, jen pro tebe

[1] svíčky, [2] desíti prsty, [3] okrásti někoho, kdo spí, [4] oči, [5] strážník, [6] vyzvědač, [7] utecte.

pohrdám smrtí, za hranice pojď,
ó, prchni se mnou!
Preciosa. Ustaň! Nemohu.
Vždyť tvojí nejsem.
Bartolomé. Vzpomeň na doby,
kdy v dětství spolu jsme si hrávali
a rostli spolu. Jak nám srůstala
do sebe srdce útlá, dětinná.
Slib vyplň, neboť přišla hodina,
jsem vypověděn, vyhnán jako vlk!
Svůj vyplň slib!
Preciosa. Spíš otcův slib to byl,
ne můj. Já srdce tobě nedala,
ni ruky neslíbila.
Bartolomé. Jazyku
lžeš ženský, srdce lživé!
Preciosa. Poslyš mne,
upřímně pravím ti, že nikdy jsem
tě ráda neměla, mít nemohu.
Nemohu za to, osud velí tak.
Jsi prudký, vášnivý. Co s dívkou chceš,
jíž srdce zlomeno, jež churaví!
Krásnější, lepší ženu najdeš si,
však prudkostí svou neodpuzuj jí.
Svou marnou vášní nešťasten jsi, vím.
Leč po ní nikdy netoužila jsem
a nesnažila se ji probudit,
však divokého srdce líto mi,
jež v zločiny tě žene krvavé.
Ó, varuj se jich.
Bartolomé. K vůli tobě chci
být hodný. Uč mne trpělivý být.
Preciosa. Nuž s bohem, jdi, a v míru rozluč se,
zde neprodlévej.
Bartolomé. Se mnou, se mnou pojď!
Preciosa. Slyš! Slyším kroky.
Bartolomé. Zaklínám tě, pojď!
Preciosa. Jdi! Marno vše.
Bartolomé. Proč se mnou nechceš jít?
Preciosa. Ne, nikdy.
Bartolomé. Budiž věčně prokleta!
Jinému patřit nesmíš. Raděj zhyň!
Odejde.
Preciosa. Andělé svatí, při mně stůjte teď!
Ó, duchu matky mojí, shlédni sem!
Matičko boží svatá, zachraň mne!
Ó, Kriste, všichni svatí, pomozte!
Než, proč se smrti bojím? Co je smrt?

Opustit zklamání a starost, žal
a všecku faleš, zradu, nelásku,
potupu, bolest, tíhu zoufalství
a věčně dřímat. Srdce bláhové,
proč bojíš se? Až bíti přestaneš,
i trpět přestaneš a naříkat.

Vejde *Viktorian* a za ním *Hypolito*.

Viktorian. Toť ona! Hleď, jak stojí půvabně
pod klenbou stromů!
Hypolito. Lesní rusalka.
Viktorian. Posečkej, prosím. Pusť mne.
Hypolito. Pozor dej
a neprozraď se hned.
Viktorian změněným hlasem. Pst! Cikánko!
Preciosa dojata stranou. Ten hlas! Hlas nebeský. Ó, promluv zas!
Kdo je to?
Viktorian. Přítel.
Preciosa stranou. On to! Věru, on!
Dík, bože, žes mou prosbu vyslyšel
a ochránce mi seslal! Silno buď,
mé srdce, silno! Nutna přetvářka.
Jsi přítel věrný?
Viktorian. Věrným věrný jsem.
Pojď sem a neboj se. Tak; hádat znáš?
Preciosa. Ne po tmě. Blíže k ohni přistupme.
Dej ruku sem. Kříž na ní nevidím.
Viktorian klade jí do ruky zlaťák.
Zde kříž je.
Preciosa. Stříbro?
Viktorian. Ne, já zlato dal.
Preciosa. Překrásná dáma v městě miluje
vás nezištně.
Viktorian. Fi, stará písnička!
Za zlatý peníz lépe hádej mi,
ne babské žvasty!
Preciosa. Příliš vášnivý
jste, pane; vaší prudké krve var
vám štěstí zahnal. Ano; vidím teď,
skřížena často čára života.
Ó, běda! Panně své jste ublížil!
Co dělal jste?
Viktorian. Já pannu neměl rád,
neb ta, již měl jsem, pannou nebyla.
Preciosa. Jak víte to?
Viktorian. I vrabci na střeše
zpívali o tom.
Preciosa. Zlato nechte si!
Je vaše ruka chladná — lhářova,

almužně lháře nebe nežehná!
Dívku si vemte, byl jste oklamán,
a s ní i štěstí se vám navrátí.
Viktorian stranou. Zná jazyk ženin mluvit andělsky,
když v cizí při svou vlastní vyhrát chce! —
Tu krásný prsten nosíš na prstě.
Dej mi jej, prosím. Chce jí vzíti prsten.
Preciosa. Nikdy s ruky své
ho nesejmu!
Viktorian. Vždyť pouhý kroužek to.
Zas ti jej vrátím — nebo podržím
a zlata dám za dvacet takových.
Preciosa. Proč prsten chcete?
Viktorian. Rozmar poutníkův,
jen choutka, nic víc. Chci jej podržet
vzpomínkou na váš tábor cikánský
ve Quadarramě, na zlou hadačku,
jež chce, bych ke své panně vrátil se.
Dej prsten, prosím.
Preciosa. Nikdy, nikdy ne,
s prstu ho nedám ani po smrti,
a ztuhlé prsty ať mi sepnou tak,
by nespad' s nich. Je vzácná památka
na druha ztraceného.
Viktorian. Zemřel již?
Preciosa. Ba, pro mne zemřel. Víc než mrtev je:
mně odcizil se. Prsten nosím přec
a z hrobu povstanu s ním v soudný den,
by viděl, že jsem nezradila ho.
Viktorian stranou. Ó, nebuš, srdce! Ještě chvilenku!
Toť pošetilé dívčí blouznění,
pojď, dej mi prsten! Řeknu, že byl můj,
žes ukradla jej.
Preciosa. Neodvážíte
se hrozné lži!
Viktorian. Že neodvážím se?
V mou pohleď tvář a potom sama rci,
zda odvážím se všeho pro tebe!
Preciosa. klesne mu v náruč.
Ty sám! Ty sám! Jsi, srdce, spaseno!
Viktoriane, ráji duše mé,
kde's byl tak dlouho? Proč's mne opustil?
Viktorian. Ó, neptej se teď, Precioso má,
chci zapomnít, že jsme se rozešli!
Preciosa. Však kdybys nepřišel —
Viktorian. Již neplísni!
Preciosa. Zde s cikány bych bídně zhynula.
Viktorian. Ó, odpusť, drahá, žes tak trpěla!

Což myslíš, že jsem moh' se radovat,
když u mne nebylas? Ó, nemysli!
Od smutné chvíle té jsem neusnul,
jen stále přemítal, že křivdím ti!
Odpustit můžeš? Rci, že odpouštíš?
Preciosa. Jest odpuštěno. Ještě zlostných slov
andělé nezapsali v nebesích,
již byla odpuštěna.
Viktorian. Bláhovec
jsem největší, jenž tobě nevěřil.
To hrabě Lara —
Preciosa. Mnoho zlosyn ten
mi ublížil. Snad víš, jak v divadle —
Viktorian. Vše slyšel jsem. Však mluv jen dále, mluv!
Ať slyším hlas tvůj, abych šťasten byl,
neb každý zvuk jak sladký nápěv zní,
jenž minulost mi křísí na pomoc.
Ó, mluv, má milá, vlej mi do srdce,
co plní, zmítá vlastním srdcem tvým.

Odejdou stranou.

Hypolito. Přeněžné hádky v básních pastýřských,
vášnivé scény lásky v romancích,
přečistá na jevišti objetí,
přesladká dobrodružství, příznivé
jež hvězdy svedly jako náhodou,
zde překonány druhem, studentem
a Preciosou, sladkou cikánkou!
Preciosa. Seňore Hypolito, klaním se.
Mám hádat z ruky vám?
Hypolito. Dnes raděj ne,
neb kdybyste mne jako přítele
oženit chtěla s mými pannami,
nebyl by sňatků konec do vánoc.
Chispa venku. Holá! Cikáni! Beltran Cruzado!
Holá! Holá! holá! holá!

Vejde ve vysokých botách s bičem a svítilnou.

Viktorian. Co je?
Nač tolik hluku? Byl jsi okraden?
Chispa. I okraden i zabit; dobrý den,
vážení páni.
Viktorian. Mluv, co tady chceš?
Chispa k *Preciose.* Mám z města dobré zprávy; výborné!
Cruzado Beltran není otec váš,
váš pravý otec právě do Španěl
se vrátil bohat; nejste cikánkou.
Viktorian. Toť maurská pohádka!
Chispa. A všichni jsme

vám pili právě v krčmě na zdraví,
jak pramen v podzim pije za dešťů.

Viktorian. Kde je ten pán?

Chispa. Jak stará píseň dí:
„Je tělo v Segovii,
však v Madridě je duch.“

Preciosa. Zda sním? Ó, kdyby jenom sen to byl,
spát nechte mne a nikdy nebuďte!
Opakuj pohádku svou! Řekni mi,
že nejsem oklamána, aniž sním,
že bdím, že v cikánském jsme táboře,
zde Viktorian, Hypolito jsou.
Ó, mluv, ať nevzbudím se ze sna zas!

Viktorian. Vše sen je, dítě mé! Skutečný sen,
skutečnost požehnaná, vidina
řidkého štěstí, které na zemi
dá nebe vyvoleným. Nyní jsi
tak bohata, jak's dobrá, překrásná,
a já jsem žebrák.

Preciosa. Přece mohu ti
svou ruku dát.

Chispa stranou. A já bych dvěma bral.
Babička říkávala, bezzubým
že nebe almužnou dá ořechy.
Oříšek! Zuby mám, leč není můj.

Viktorian. Co víš, nám dopověz.

Chispa. Již nevím nic.
Don Carlos, přítel váš, zde ve vsi je
a rychtářovi spisy ukázal
na důkaz, co vám pravím. Babice,
jež ukradla vás, již se přiznala,
a snad ji za ten zločin pověsí,
by slavnostnější bylo shledání.

Viktorian. Ne. Ať jen všichni radují se dnes.
Všem štěstí vítáno, když přijde v čas.
Don Carla vyhledejme.

Hypolito. S bohem buď,
studentské žití! Sladké písničky
pod okny krásek v noci zpívané
a vše, co půvab dává prázdninám!
K vám, stinné kobky slavné Alkaly,
k vám, skvělé vise romantických dob
tam v knihách, — zde vás pravda předstihla, —
k vám bakalář se vracím, opouštím
cikánku se španělským studentem.

Šestá scéna.

Průsmyk v horách Quadarramských. Časné jitro. Mezkař přejede jevištěm sedě se strany na mezku a zapaluje si křesadlem cigarettu.

Zpěv.

Komůrku otvírej,
budil jsem dívčinu,
nastává bílý den, potáhnem ze vsi ven
přes pole, lučinu.

Střevíčků nehledej,
bosou pojď nožičkou,
potáhnem řekami, širými vodami,
zrosenou travičkou.

Zmizí v průsmyku. Vejde mnich. Na hoře na skále se objeví pasák.

Mnich. Ave Maria, gratia plena! Holá! příteli!
Pasák. Holá!
Mnich. Jde se tudy do Segovie?
Pasák. Ano, důstojnosti.
Mnich. Jak je tam daleko?
Pasák. Nevím.
Mnich. Co pak je to támhle v údolí?
Pasák. San Ildefonso.
Mnich. Daleko na snídaní.
Pasák. Ay na mou duši.
Mnich. Jsou tu v horách lupiči?
Pasák. Jsou, a ještě něco horšího.
Mnich. Co pak?
Pasák. Vlci.
Mnich. Santa Maria! Pojď se mnou do San Ildefonsa a bohatě tě odměním.
Pasák. Co pak mi dáte?
Mnich. Matičku na krk a své požehnání.

Odejdou. Přejede pašerák na koni zahalen pláštěm, s puškou u sedla. Sjíždí průsmykem a zpívá si.

Zpěv.

Kůň je schvácen, zapocen,
a já cestou ztrmácen,
pospěš, cabelitto mio
s bílou hvězdou na čele!
pospěš, hlídka nedaleko,
rány z pušek slyšeti!
Ay jaléo! Ay ay jaléo!
Ay jaléo! Jsou nám v zápětí.

Zpěv zmírá. Vejde *Preciosa* na koni, s ní *Viktorian, Hypolito, Don Carlos* a *Chispa* pěšky a ozbrojeni.

Viktorian. Bod nejvyšší. Zde oddechneme si.
Viz, Precioso, kolem, nad námi
jak mniši v mlze klečí pohoří,

až slunce velebné jim požehná.
Ó, skvostný výhled!
Preciosa. Věru překrásný!
Hypolito. Úchvatný výhled!
Viktorian. Dole v údolí,
kde hroty blýskají se kostelní,
San Ildefonso s věží posílá
nám hlučný pozdrav jitřní, — armáda
jak mávala by štíty z ocele,
vítězství zvěstujíc.
Preciosa. A kde pak as
je Segovie?
Viktorian. Tamhle daleko,
což nevidíš ji?
Preciosa. Ne, nic nevidím.
Viktorian. Lehounká skvrna v kraji obzoru,
hleď tamhle!
Hypolito. Pěkné město, prastaré,
jež římským vodovodem chlubí se
a Alcazarem, Maury stavěným,
kde, vzpomeňte si, ubohý Gil Blas
okoušel Pan del Rey. Častokrát
mřížemi oken jsem se díval v dol,
hluboko dolů k řece Eresmě,
jež jako hádě dole vine se
a patu hradu myje.
Preciosa. Vidím již,
však vidím srdcem spíš než očima,
jak v mlze jen. Má mysl veškerá,
modlitby, naděje se k městu pnou,
překážek nedbajíce, v pohádce
jak proti vln a větru přesile
ohromné lodi tíhly k čarovným
prý horám, aby ztroskotaly se. Pláče.
Viktorian. Dušinko něžná. Tiše snášelas
nepřízeň, vichry, mrazy osudu!
Však první paprsk slunce na tě pad',
a v slzách toneš. Srdce znavené
teď o mé opři! Potom nezemdlí
a žíznit nebude ni hladovět
mou láskou zkojeno.
Preciosa. Již pospěšme!
vždyť otec čeká! Vidím stále ho,
jak z okna hledí v dálku, zaslechne
kol hrčení, šum kroků v ulici
a dí: „Již přichází!“ Ó, otče můj!

Sestupují průsmykem. *Chispa* zůstane.

Chispa. Mám také otce, ale už umřel. Bohužel! Smutný to byl den! Chuďasem jsem se narodil a do smrti chuďasem zůstanu. Nevyhrám ani neprohraju. A tak se klátím světem, chvilku po svých a chvilku pěšky, ale pořád jsem veselý jako půlnoční hromobití. A pořád jen ořeme a ořeme, jako povídala moucha volovi. Kdo pak ví, co se může stát? Jen strpení a zamíchat karty! Nejsem tak holohlavý, aby mi bylo vidět mozek, a možná, že se jednou vydám do Říma, a až se vrátím, že ze mne bude svatý Petr. Benedicite!

Odejde.

Pomlka. Potom vyrazí *Bartolomé* divoce, jako by někoho stíhal, s karabinou v ruce.

Bartolomé. Šli tudyhle! Slyš! klapou podkovy.
Jdou tamhle dole! Caramillo můj,
cikánce serenadu zahvízdej!

Vypálí ránu do průsmyku.

Ha! ha! Můj Caramillo, hvízdat znáš,
znáš hvízdat! — Minul jsem ji! Bože můj!

Střelná rána z průsmyku. *Bartolomé* padá.

Karel Drož:

Brašov.

Z denníku mladého romanisty.

1.

V Brašově, v dubnu 190*

Dávná touha má, abych doučil se rumunskému jazyku v kraji rumunském, splněna. Meškám již druhý den v rodině otcova přítele prof. B. Při představování sypal jsem sice dávno nadřené frase jako větrný mlýn, za večeře vplétal jsem do hovoru česká slova a k leckteré otázce, neporozuměv jí dobře, dal odpověď obrácenou — ale vlídnost, která zářila mi ze všech tváří vstříc, brzy mne povzbudila, rozpaky zmizely, a já se divil sám sobě, jak rumunština má lehce plyne. Nejlépe rozumím krásné dceři professorově Noemi. Není docela nic pyšná, nesměje se mým chybám a opravuje je vážně jako professor. K ní nejraději obracím se s filologickými záhadami, ona vše hravě vysvětluje. —

Brašov se mi líbí, má překrásnou polohu. Když jsme se včera po jízdě skoro 24hodinné z Buda-Pešti blížili městu, ustrnul jsem nad divokou velebou osněžených hor, jež na jihu lemují rovinu Bârsanskou. Bučeč v tlustém bílém kožichu, Šuler a Piatra Craiului s hermelinovými límci div hlavami a hřbety nepoboří oblohu. Z Brašova vidíme zprvu jen opevněný zámecký vrch a kostel sv. Bartoloměje na konci Starého města s několika domy. Nové město jest ukryto na rovinatém dně údolí, obklopeného vrchy, a odhalí se nám teprve, když v jeho obvod vstoupíme. Daleko, daleko strou se jeho bílé domy, nad něžční massiv černého evangelického chrámu, až zmizejí v těsnině rumunského předměstí Skeje; k severu do roviny Bârsanské sváží se předměstí Starý Brašov, k sv ukryta Blumenau. Nad městem trůní strmá vápencová turně Têmpa, porostlá až k vrcholu starým bukovým lesem; k jeho nádheře míří okno útulného mého pokoje. S Raupenberku dosud střehou města dvě bývalé hlásky; Bílá a Černá věž, jedna čtverhranná, druhá okrouhlá; zříceniny jejich zdvíhají se dnes nad prosaickými líhami soukenickými, jimiž vrch počárkován.

Jaký to byl pohled na vnitřní město, když nad okrouhlou jeho hradbu — někde dvojnásobnou, jinde až čtyrnásobnou — čnělo 32 věží a 7 bašt! Ve hlubokých příkopech, stále vodou naplněných a s mnohými rybníky spojených, v dobách válečných topili se Tataři, Turci, Valaši, Maďaři, a za let pokojných klidně ryby se lovily. Když roku 1526 velikými dešti vznikla povodeň a voda z příkopů zatopila město, lidé chytali ryby v „černém kostele". A hradby a věže a bašty třpytily se mdlým leskem bronzového oruží, ohromných děl, jež nadchla Petra Medera (1628) k básnické passáži: rachot jejich zahnal by prý s nebe samého blesky metajícího Joviše.

Dnes aby milovník starožitností zbytky bývalých opevnění shledával. Starou Schejskou bránu, břichatou, okrouhlými rohovými vížkami rozšířenou, zazdili, nedalekou nezajímavou (z r. 1827) u sirotčince se zbytkem městské hradby překřtili, ostatní čtyry strhli. Na úpatí Têmpy, kde zbytky hradeb vyzrazují bývalý hrad Brašovský,

založený proradnými německými rytíři, dochovala se ohromná, vysoká kruhovitá bašta soukenická se střílnami, věžovitými arkýři a zábradlím na cimbuří. Důstojný památník starých, drsných dob.

2.

Všude narážím na rovy slovanských jmen, a jejich duchové straší mou filologickou zvědavost. Bârsa, Burzenland — co je to? Když uherský král Ondřej II. roku 1211 povolal sem německé rytíře, aby se modlili za jeho duši a jeho říši chránili před Kumány, rovina zvala se terra Borza. Borza, Burza, Buřa, země bouří. Snad se nemýlím. Meteorologická pozorování počala v Brašově pozdě a zabírají příliš krátký čas, než aby byla úplně spolehlivá: zjišťují 20 bouří a 24 bouřlivých (větrných) dnů ročně, 98 dnů deštivých a 45 dní, kdy padal sníh. Jen 77 dní v roce bylo jasných. Spíš bych Bârse nečasu přidal, zkušenosti mé jsou hodně mokré.

Brašov! Spisovatelé němečtí, rumunští i maďarští svorně vyhlašují jméno za slovanské. Co značí však Brašov?

Našel se výklad, rozumí se německý*. Kde dnes je Brašov (něm. Kronstadt), byla za starých časů nalezena na pařeze zlatá koruna. Kdo ji tam zapomněl, těžko říci; pověst vypravuje, že prý král Salamon (1063—1074), když do Valašska utíkal. Na radnici ji opatrovali jako svátost a později (snad za Jana Hontera) ji pojali i s pařezem do městského znaku: kořeny značí prý zemi (Wurzelland = Burzenland), peň (pařez) město, koruna vládu, krále. Koruna na pařezu jedlovém řekne prý se po bulharsku „kruno na brad čoplita“, a z těch slov utvořili prý si Sasové Kronstadt (Kronen, Krunen) a Rumuni Brašov! Nesmějme se!

Zlatou korunu zlatými péry zdobenou skutečně prý na brašovské radnici opatrovali. Neznámý spisovatel z r. 1605 nejen ji popisuje (Benko Milkov II., 219.), ale též uvádí, že to byla koruna moesijského krále Jiřího Despoty, který ji na pařeze zanechal, když obléhaje Brašov byl od tureckého paši Mizeta přepaden, poražen a na útěk zahnán. Brašovští neradi korunu ukazovali, spatřil ji málokdo, takže sám král Matyáš, když se mu jí r. 1460 pochlubili, radujíce se z porážky turecké, zvolal: „Myslil jsem, že jste si tu korunu vybásnili!“ A vlídně přijav od rady nádherný zlatý podnos, městské cechy obdařil nejcennějšími privileji. Ba ví se, že nalezena byla v den sv. Jana Křtitele, na paměť čehož pořádána každoročně krásná slavnost. Na vrchol vysokého stožáru upevňovali korunu z třešní a kvítí a pod ní na příčný trámec medové koláče a vybrané ovoce. Kdo korunu sňal, dostal všecko a mimo to vyčastován byl pohárem dobrého vína. Pod stožárem děvečky a chasníci tančili za veselé hudby, dokud koruna na vrcholu visela . . . Střízlivější pověst mluví o koruně lněné. Na místě nynější radnice vyrostl prý len neobyčejně veliký, jehož stonky tak se spojily, že tvořily jakousi korunu, již uchovávali pak v radnici až do r. 1689, kdy za velkého požáru shořela i s radnicí . . .

* Schuller: Kronstadt; str. 45.

Nevím, podám-li výklad lepší. Je-li Brašov jméno původní, ukazuje na zakladatele; znělo-li kdysi Brašnov, vyzrazuje kus kulturní historie: brašno je bulh. mouka, Bârsa byla ode dávna vzdělána, půda její je posud úrodna, pravá obilnice. Prudký, silný horský potok brašovský podnes žene mnoho mlýnů, lidé z horských krajů dosud sem jezdí pro mouku . . .

Německá historie chce nám namluviti, že Brašov založil řád německých rytířů, vedený geniálním velmistrem Hermannem von Salza; Brašov prý je jednou z 15 osad, jež zbudovali v pusté, neobydlené, lesnaté a bažinaté zemi. Původní osada nebyla ovšem na místě nynějšího města (pod Têmpou), nýbrž na patě Gesprengbergu* v širém poli. To je pravda. Stopy starého kastelu lze na tomto vrchu podnes spatřiti; i jméno předměstí (Altstadt) to naznačuje.

Ale jedno němečtí dějepisci vysvětliti nedovedou: původní jméno osady — Brašov. Že zde pod Têmpou osada byla, dokazuje jméno rytířského kastelu Brassoviaburg, který ji střehl a vyssával. Zanikla asi požárem, stavěloť se tehdy výhradně ze dřeva; i rytíři směli stavěti hrady a města jen dřevěná. A když počali budovati hrady kamenné a jinak překračovali udělené jim výsady, král poručil jim zemi odníti (1222). Zachránily je sice na čas kumánské nepokoje, ale spolek s papežem, jehož ochraně se poddali za 2 marky zlata ročního poplatku, je dorazil. Král je z Bârsy vyhnal r. 1225. Kunrát, vévoda Mazowiecký, usadil je pak k nesmírné škodě Slovanstva v Prusích.

Že němečtí rytíři na Bârse utiskovali slovanský nebo rumunský lid, že Bârsa tudíž pustým krajem nebyla, lze dokázati. Stopy prastarého osazení slovanského všude jsou patrny od Predealu po Bran, od Bučeče po Piatru Craiului. Rumuni slovanské názvy přejali a většinou dochovali. Osadníci, řádem povolaní z Německa, vytiskli asi původní obyvatelstvo z úrodných krajů k horám a rozmnoživše se, vzdělávali také půdu lesní a bažinatou, kde slibovala užitek, majíce dokonalejší nářadí, větší hospodářské zkušenosti a větší píli. Tito Němci pocházeli asi z jiných německých krajů než přistěhovalci sibiňští a bystřičtí, různíť se od nich dosud nářečím, a spojili se teprve r. 1453 s druhými Sasy v národní a politický celek.

Považíme-li, že rytíři němečtí pobyli na Bârse jen 14 let a za ten čas vedle vzpomenutých patnácti osad založili 9 hradů**, budeme vliv jejich na kulturní proměny v Bârse posuzovati střízlivěji než jejich učení krajané.

Odpověď k otázce, kdo založil Brašov, je jediná: Slované.

3.

Krásný dubnový den. Teplo, konečně teplo. V Brašově, vysoko položeném (asi 572 *m*), jaro počíná pozdě, v březnu foukává tu vítr z břízy hůře než v Praze, průměrná roční teplota jest jen 7·58° C

* Německé jméno pochází od vývařiska (das Gespreng) na severním úboči, kde z vápencové pukliny vyráží intermittující zřídlo.

** Brassoviaburg, Kreuzburg (u Nyénu), Schwarzburg (u Zeidenu), Rosenauer Burg, Marienburg, Gesprengburg, Törzburg, Erdenburg (mezi Rěšnovem a Wolkendorfem) a Heldenburg (u Vestené).

(v Praze 7·8° R). Zaplatil jsem tyto klimatické zkušenosti důkladnou rýmou. Tři dny nevyšel jsem z pokoje.

Někdo lehce zaklepal na dveře mého pokoje a nahlédl dovnitř.

„Zdráv?“

Sympatický alt slečny Noemi. Tatínek prý ji posílá, aby rekonvalescenta městem provedla. Chce-li?

Chci-li! Vyletěl jsem radostí.

„Tak kam?“ ptala se Noemi s úsměvem.

„Kam chcete!“

„Zavedu vás na nejkrásnější místo brašovské, na hradní promenádu pod Têmpou.“

Vyšli jsme z města branou nad sirotčincem.

Jaký to zázrak! Ještě před třemi dny v aleji stály řady černých kostlivců, a dnes vše se usmívá zlatou zelení nového listí. Vypučely mladé lístky z hnědých poupat, rozvily se teplým dechem hřejného slunce a bázlivě, nesměle ssají život z tmavomodrého vzduchu a zlatých paprsků. Chvěješ se obavou, aby něžnou jejich tkáň nespálil mráz, jejich mladou krásu nezničil vítr. Každý z těch starých košatých stromů znova prožívá báseň jara, znova se rodí, nový počíná život. Jaké to štěstí každý rok odpočinouti v bezpaměti záhrobí a každý rok procitnouti k novému vzkříšení! Učenci upírají stromům samovolný život: jsou prý to pouhé stroje, ovládané přírodními silami. Ale oč jsou přírodě bližší než my lidé, oč šťastnější je sen jejich života než naše zápasy o bytí, oč slastnější jejich sebeodevzdání tvůrčí síle než naše marná snaha po odboji proti ňadrům, jejichž zřídla nás odkojila . . .

A všude vlní se a září bledá zlatá zeleň usměvavé vesny. Celá Têmpa chvěje se ostychy znovuzrození . . .

Kráčíme mlčky, bledí pohnutím, opojení vůní, v srdci plno sladkobolných tužeb. Předměty přede mnou tancují: saská tělocvična, zimní kluziště v bývalém židovském příkopě (původně hřbitov), zámku podobná renaissanční střelnice, vše se mihá dvojitě. Stará začernalá bašta soukenická mračí se ze zášeří; vcházíme na hradní promenádu.

Velebné ticho, slyšíš jen dech omladlých bučin. Široká cesta skoro rovně běží do daleka nedohledných sadů, rozložených v šíři několika kilometrů. Chvílemi otevře se průhled na město, chvílemi zjeví se pučící, kvetoucí rovina Bârsanská. Ozón horského vzduchu rozšiřuje prsa. Teď malý ptáček sladce zacvrlikal, a písnička jeho provází naši cestu: umíněná, posměšná, sladká, čarovná . . .

Probudila nás ze sna.

„Vábí jako ten ptáček, co zavedl starého studenta!“ pravila Noemi, prohlížejíc si malého pěvce.

„Vypravujte!“ prosil jsem.

„Vy neznáte pověst o starém studentu brašovském? — Byl to hodný hoch, učený, bohabojný, a tak pěkně kázal, že páni kněží, když je zlobila rýma nebo kašel, najali si ho na kázání. Dostal za každé půl uherského zlatého — mnoho tehdá peněz, ale více si cenil čest. Kázání sám skládal, neopisoval. Napsav kázání, učíval se mu zde

na hradní promenádě, kde bylo tehda ticho, klidno, děti sem zřídka přicházely. Tu spatřil jednou čarokrásné ptačátko, a to ho zpěvem přivábilo k skalní rozsedlině, v níž zmizelo. Vešed do podzemí, student dlouhou chodbou dostal se do říše pídimužíka, horského ducha, který naň ptáčka nastražil. Slýchával studentova kázání na promenádě, a tak se mu líbila, že chtěl studentovi pro potěšení ukázati podzemní poklady. Vida stříbrné klenby na stříbrných pilířích, zlatem zdobených, ovinutých květy z drahokamů, jejichž hromádky povalovaly se i po zemi, student žasl a nepozorovaně nabral si hrst pestrých kaménků. V samém dívání uplynula asi hodina, a student chtěl jíti domů. Pídimužík jej propustil, a ptáček vyvedl na světlo. Venku student honem prohlížel drahokamy — byl to říční písek. Ještě více se podivil, když potkával lidi neznámé, v cizím kroji, ve škole nikoho neznal, a nikdo také neznal jeho. Bylť sto let uplynulo od jeho zmizení, jak zjistil učený rektor ze staré knihy. Studenta přijali zase do školy, ale sotva okusil prvou lžíci polévky, zbělel mu vlas, scvrkly se tváře, zapadly oči, a jakmile ho kommilitonové donesli do postele, umřel . . ."

„Nic původního!"

„Jako vůbec v literatuře. Hlavní myšlenky se opakují, varianty jsou chudičké."

„A co vy byste chtěla?"

„Život v ušlechtilých jeho stránkách, ne pouze život pohlavní, nízký, nudný feminismus, živočišný fetišism."

„Román bez lásky?"

„Ano, román bez lásky. Lásku považuji za věc soukromou, tou ať se těší lidský živočich ve svém hnízdě, ale nestaví ji na slunce, neboť jeho žhavé šípy kácejí pozlacené idoly; žena je pouhý klam, nastražená léčka přírody. Zbožňovati sluší pravé ideály, a to jsou jen mravní ideje."

„Hlava se mi točí z vašich vývodů."

„Ozón zdejšího vzduchu je příliš silný na sesláblé nervy. Půjdeme do Scheje, naší rumunské čtvrti. Sasi říkají mu Baldscheroi, Maďaři Bolgárszeg (bulharský kout), vy Češi byste řekli Bulharsko. Když se stavěl evangelický farní kostel (1385—1425), byli k stavbě povoláni zedničtí mistři rumunští z Bulharska (a snad z Makedonie), a s nimi přišli také dělníci. Po dostavění chrámu nevrátili se do vlasti, nýbrž usadili se mezi Rumuny, na poledni města, a založili spolu s nimi předměstí Schejské." —

Vrátili jsme se k bráně Schejské, a nedaleko ní na volném prostranství, zavřeném stromovím, spatřil jsem pěknou, velkou budovu rumunských škol řecko-východních. Hlavní façada ozdobená sloupy je dvoupatrová, prostranná křídla jednopatrová. V budově a domě sousedním umístěno je osmitřídní gymnasium (lyceum), vyšší obchodní škola trojtřídní, nižší škola reálná a obecné školy pro hochy a dívky s vyššími třídami. Z jedné třídy linula se otevřenými okny jarní píseň.

„Naše pýcha, naše sláva, naše naděje!" zvolala vroucně Noemi. „Obchodní školu a reálku máme, my chudáci, jenom jedinou."

„Vydržuje vaše školy stát?"

Noemi mávla pohrdlivě rukou.

„Groše nedá. Naše školy založila farní obec městská (comunitatea parochialâ dín cetate) a skejská (od chrámu sv. Mikuláše), zvláště tato, a náboženské obce o ně pečují a náklady hradí; nadační fondy jsou nevelikě. Nejstarší naše škola otevřena byla r. 1788 při kostele sv. Mikuláše; v městě (vnitřním) vznikla škola rumunská teprve r. 1835. Tyto dvě školy jsou základem dnešních vyšších škol rumunských. Ve školním roce 1850/1 otevřena prvá třída gymnasijní, ale teprve za 16 let bylo gymnasium úplné. Veliké peněžité oběti přinesli chudí brašovští Rumuni svému školství, o něž se třesou. Je to zářící slunce, které rozsévá paprsky vzdělanosti a dobrodějnosti v rumunském národě mladými odchovanci."

„A Němci?"

„Mají podobné školy jako my — s tím rozdílem, že jejich 8třídní dívčí škola má 3 kursy pokračovací: vymoženost, které dociliti musíme také my, chceme-li jim a Maďarům čeliti."

„Maďaři shltli vše?"

„Mají vše, čeho se nám a Němcům nedostává: vyšší reálku, obchodní akademii, státní školu průmyslovou, hlavní školu normální, měšťanskou atd. Leč pojďte dál, školy vás asi zajímají jako mne hra na basu!"

Na levo ze stromů rumunského hřbitova třpytily se báně byzantské kaple, na pravo s Raupenberku (rum. Deal Romurilor) chmurně se dívaly dvě pobořené věže, vzhůru před námi proti potoku šířil se do dálky čtyř *km* Scheiu, zapadaje v těsninu horního údolí, a ztrácel se v zahradách a slívových sadech příčných debří. A čím výše jsme vystupovali, tím byly chaty menší, útulnější, kámen ustupoval dřevu, římsy prostým řezbám, červotočivá zápraží utápěla se ve stínu ovocného stromoví, zjevovaly se pomníky, kříže, kapličky, na stráních senníky a šedivé sušárny. Scheiu má několik částí zvláště pojmenovaných: Grovéri s městskou nemocnicí, Ciocrac (Čokrak), Cóste, kde je blázinec, zvaný dle původního majetníka domu „la Petcut", după Višinis, Cacova, pe Tocile atd. Jeden z vrchů, tísnících předměstí, sluje Gorica; gorica je slovo bulharské a značí lesík; jméno dokazuje, že mezi dělníky přišlými z Bulharska byli také Bulhaři. Dnes zde statistika vykazuje vedle Rumunů Němce, Maďary a 38 lidí jiných národností. Snad by se z řeči daly zjistiti bývalé živly bulharské. Starší cestopisy uvádějí mezi obyvatelstvem brašovským také Čechy; sám jsem se zde nesetkal s krajanem usedlým, leč povšiml si tu a tam českého jména (Kalenda, Spuderka, Pawelka, Trnyák . . .).

„Vedu vás ke kostelu sv. Mikuláše!" ujala se slova spanilá má průvodčí po chvíli mlčení. „Máme zde sice také na Točilích kostel sv. Trojice, zbudovaný r. 1813 původně ze dřeva, přezděný r. 1824—25, ale pochybuji, že by vás zajímaly jeho nástěnné malby, provedené šablonovitou manýrou byzantskou. Naproti tomu biserica cu hramul Sântului Niculaie je z nejznamenitějších rumunských chrámů sedmihradských."

Nedaleko tržiště (Anger) zdvíhá se ze dvora osázeného stromy kostel sv. Mikuláše, maje za velkolepé pozadí hvozdy têmpské. Mně se jeho architektonika, pro niž Noemi horovala, příliš nezamlouvala. Hlavní věž, obklopená čtyrmi štíhlými menšími vížkami, je pěkně konstruována, proporce budovy kostelní jsou delikátní, leč celek nepůsobí harmonicky; cosi strojeného, tvrdého porušuje dojem krásna. My západníci špatně také snášíme pomalované vnější stěny, i kdyby se na nich vznášeli úctyhodní sv. otcové a miláček lidu rumunského sv. Mikuláš. Vnitřní výzdoba, bohatý zlatý ornament, je pěkná. Leč nechme těch subjektivních dojmův a poslechněme věcné výklady laskavého parócha (faráře), který nás, rozradostněn návštěvou, provází.

Kostel sv. Mikuláše vystavěn byl l. 1392 ze dřeva a přezděn l. 1495 hlavně pomocí vévody muntenského (valašského) Negoie Basaraba. Vévodové muntenští vždy podporovali kulturní snahy Rumunů brašovských, a ti byli s knížectvím v bezprostředních stycích obchodních i kulturních. Za dlouhá léta svého trvání biserica byla několikrát opravována, posledně v l. 1730 a 1739, kdy chrám rozšířen, znova vymalován a uvnitř vyzdoben zlatými ornamenty. Jak latinský nápis z r. 1751 nad hlavním vchodem hlásá, renovace provedena hlavně přispěním ruské cařice Alžběty Petrovny. Chrám je z nejbohatších svatyní rumunských a má vzácný archiv s mnohými starými listinami (chrisóve vechi) velmi cennými.

Vrátili jsme se domů pozdě: polévka studená, houbová omáčka připálená, pečeně na padrť. Noemi si před maminkou zacpávala uši a smála se, smála . . . .

4.

Dnes vrazil k professorovým známý německý romanolog, univ. professor z říše W*. Bledý, nevyspalý, rozčilený, kravatu na psí ucho, na kabátě peří, boty zablácené. Padl na pohovku jako mrtvý.

„Co je vám?" ptal se můj hostitel soustrastně.

„Tři noci jsem nespal!" zasténal nešťastník. „Kdosi mi doporučil hotel „Bukarest", ale to není hotel, nýbrž peklo: samá stěnice. Abych se zotavil, přestěhoval jsem se k „Zelenému stromu". Hotel rumunský, ceny bukureštské, záruka proti stěnicím. Ale sotva jsem ulehl, ta trýzeň! Se všech stran vyvalily se jich pluky. Zvoním, spojení přerušeno, nikdo nepřichází, dům v tvrdém spánku, ven nemohu. Pokoj byl v přízemí, vyskočil jsem tedy oknem a probloudil noc na ulicích. Ráno žádám s vyhrůžkami, aby mi nocležné bylo vráceno, leč hostinský drze mne odbývá, že prý jsem mu z „Bukureštu" nanesl stěnic, zkazil dobrou pověst hotelu . . . Stařičký express nesl mi zavazadla. Svěřil jsem se mu. Dovedl mne do „Grand hotelu", čistého prý jako sklo. Přidal jsem mu korunu. Darebák! Pokoj můj, bohužel, byl v prvém patře, vyskočiti na ulici jsem nemohl. Proseděl jsem tudíž noc na židli. Stěnice vandrovaly po zemi, procházely se po stropě, padaly . . ."

„A o „Evropě" jste nevěděl?" přerušil ho B. „To je jediný brašovský hotel bez stěnic."

„Tam nebylo místa!" professor žalostně vzdychl.

Brašov je město stěnic. Nejpůvabnější město sedmihradské nemá dnes čistého hotelu, neboť stěnice nastěhovaly se také do „Evropy". A ty roztomilé domky nad hrčivým potokem na horských stráních, s vypranými záclonami a květinami v oknech, které brašovští Sasi rádi a levně pronajímají na měsíc nebo ještě radši na celé prázdniny, ty mívají nájemníky nejdéle tři dni. Déle v nich ani Rumun z království nevydrží, neboť stěnice mají v nich — historické právo.

* * *

Čert mi byl dlužen toho německého professora! Sotva se u nás trochu zotavil (spal zde dvě noci), začal studovat, ale jak! Ve dne mne tahal po městě, v noci po hospodách. A místo filologie všímal si skoro více ethnografie, ovšem věnuje pozornost specielně ženským.

„Zdejší Sasky," pravil za prvé obchůzky městem, „jsou historické portréty, nemající svěží krve; neobjal bych takové strašidlo ani v noci. Rumunky jsou hezkých tváří, ale hubené, řádného prsu nenajdete, dívky jsou příliš cudné, bázlivé, ženy příliš povolné a baživé. Neradil bych vám, mladý muži, abyste se dostal do náruče takové milující rumunské ženy! Vyssaje vás jako citron. Ale Maďarky zdejší jsou přímo exotické. Nikde na celém světě nenajdete při pasu tak útlém kyčlí tak širokých, plných, a přidáte-li k tomu silné nohy a bujný, pevný prs, zapomenete docela na tváře sice zdravé jako řípa, ale většinou přiblblé, neintelligentní, a nitrem vaším proniká jediná touha, abyste chutného toho ovoce okusil."

A darebák je ženat!

Marně odváděl jsem jeho pozornost k typům mužským.

„Sas je sprosťák, hrubec, egoista, bez vkusu. A takový jest, i když vás chce ošiditi, neomalený, bez chicu. Rumun vám šidbu aspoň osladí, není hloupý, leč lenivý a pověrečný, že ho jeho popa na vrch makovice vyvede. Maďar je vepř."

„Pane professore," dím uraženě, „za takovou charakteristiku by se vám krajané nepoděkovali! Maďaři —"

„Dbám já o ně asi jako vy o maďarskou pomádu na kníry!" zašilhal na mé chmýří pod nosem, které jsem marně ve špičky nakrucoval. „Přestává krajanství, kde by člověka za živa z kůže stáhli! Vypadl mi z apparátu objektiv. Myslíte, že to kdo ze saských řemeslníků chtěl spraviti? ‚To nestojí za to!' odbývali mne. — ‚Zaplatím dobře!' slibuji. ‚Potřebuji toho nutně!' ‚Pětku nedáte! S Bohem!' A nechali mne státi. Teprve žid mi apparát spravil. Chci platiti, nevzal peněz! ‚Maličkost!' praví. — Žid, prosím, žid! Podobné barbary, jako jsou brašovští Sasové, nenajdete ani v našem Kamerunu. U nich je všecko největší: jejich město, kostel, varhany, kostelní zvon — ale hlavně hloupost."

Za hovoru professor se stočil k východní straně náměstí, zvané květinovým trhem (têrgul florilor), a než jsem se nadál, zatáhl mne do eszterházských sklepů ve velikém kupeckém domě v Hirschergasse. Aby znemožnil můj odpor, vypravoval, když jsme po schodech sestupovali dolů, tuto historii:

„Je vám zajisté známo, že tento veliký starý dům vystavěla

r. 1545 Apolonie Hirscherová, vdova po městském soudci Lukáši Hirscherovi, a darovala jej městu. Včera mi u sklenice vína jeden starý pán vypravoval, proč. Apolenka měla jedinou dceru, kterou nade vše milovala, a ta jí zemřela. Hoře ubohé matky bylo nesmírné; drahého jedináčka vyzdobila vzácnými klenoty a pohřeb jí vystrojila nádherný. Hrobník byl tajný zločinec, v noci vykopával mrtvoly a olupoval je o skvosty. Tak i mrtvolu panny. Sebral kde co, ale drahocenný prsten nemohl stáhnouti s prstu. Neváhal, vyňal nůž, aby prst uřízl. Sotva však do masa zajel, vystřikla krev, — panna hluboce oddychla a otevřela oči. Nebyla mrtva, ležela jen ve mdlobách, ze kterých procitla. Zotaviv se z hrozného úleku, hrobník dívku odnesl k matce. Vdova z radosti nad obživlou dcerou vystavěla tento dům a darovala jej městu."

„A hrobník?"

„Dejte mi s ním pokoj!" odbýval mne professor, zakusuje se do párku uzenek. „Snad byste té hlouposti nevěřil! Ťukneme si!"

* * *

Špatný byl počátek osudného pro mne dne — (byl pátek!) — ale konec byl přímo hrozný. Professor držel se mne jako klíště, pil jako pijavka a nutil do pití jako koňský handlíř. K večeru navrhl procházku do Blumenau (rum. Bluměna), kde jsem vůbec ještě nebyl. Na krásné dolní promenádě na konci vnitřního města hrála městská kapela (Brašovští tvrdí, že až do Vídně nenajde se lepší); ale professor, jako by neslyšel, mířil k osadě cikánské (Tiganie, Ziganie), založené ku konci 18. století a zajímavé pro toho, kdo neviděl na př. ciganie sofijské.

„Co chcete s Blumenau, vždyť tu nic není?" dím rozmrzele. „Proč jsme nezůstali na promenádě?"

„Blumenau," sypal professor jako z rukávu, „má nejvíce průmyslových závodů v Brašově. Jsou zde veliké špitály, krásné villy, zahrady, sady, zelnice, na úpatí Mühlenberku mlýny a —"

„A?"

„— něco zajímavého! Pojďte!"

Po stupíncích spouštěli jsme se do jakéhosi malého dvorečku osamělého domu, pak vystupovali po stupíncích na kamenné zápraží obrostlé květinami a otevřeli dveře vedoucí na dlouhý, koberci krytý korridor, který ústil do osvětleného salonu. Všude orientálský přepych. Zvoneček zvonil, postranní dveře se otvíraly, a z nich vystupovaly spličné zjevy ženské, průhledně oděné, připomínající indické bajadery.

„Kde jsme?" šeptal jsem professorovi v úžasu.

„Soukromné museum raçové krásy! Rumunky, Cikánky, Maďarky, Němkyně, Arménky, Řekyně — zkrátka vše, co ethnograf nevyhnutelně musí znáti. Zavedl jsem vás sem úmyslně, abych vám ad oculos demonstroval vítězné rozdíly zdejší maďarské krásy proti druhým raçám. Pojďte do salonu! — Víno sem!"

Hlava se mi točila. Všude úsměv sličných tváří, žár ohnivých očí, nahé bílé šíje, bujná ňadra sotva krajkami zastřená, okrouhlá ramena, zlaté a stříbrné střevíčky, hedvábné punčochy stažené barev-

nými podvazky, sukně tak krátké, — že jsem se styděl podívat. A všude se nám nabízela otevřená náruč, nejvřelejší pohostinství, — ba na mé rty prší dívčí pocely.

„Nemám pravdu?“ vítězně se pyšní professor.

Ale mé oči brzy se zavírají, hlava klesá, sladký sen přepadá mou unavenou duši . . .

5.

Jak jsem se domů dostal, nevím. Probudil jsem se ráno v 8 hodin. Hlava mi třeští, div se nerozskočí; stydím se oči otevřít. Kdyby Noemi věděla!

Jako zloděj vykradl jsem se z domu . . .

„Černý kostel“ jest otevřen, někdo koncertuje na ohromné jeho varhany, druhé co do velikosti v říši: 4000 píšťal, 4 klaviatury a 76 rejstříků poslušno je ruky mistrovy. Vstupuji do svatyně. S kůru hřmí De profundis, hrozné, strašné; skláním před jeho hromy koleno na chladné dlaždice a modlím se. V očích se mi lítostí tmí.

Utichly varhany, zdvíhám se. Je mi lehčeji, zvolna kráčím vysokou a ponurou dvoranou, kterou 16 massivních toskánských sloupů dělí na tři lodi; pilíře nesou 2 široké empory, kůr drží 6 sloupů. Kolem něho seřazeno 14 soch, snad apoštolové s Ježíšem a Marií. Byly prý — jako ostatní výzdoba chrámová — původně zlaté. S postranních gallerií visí dolů 116 prastarých koberců orientálských, což v šeru chrámovém divně působí. Pod varhanami vezděny ve stěnu pomníky brašovských patriciův. Odpočívá zde věhlasný Honterus a hrdinný primator Michael Weiss, který zradou pomocného vojska valašského prohrál u Marienburku bitvu i život (1612).

Dřevěný oltář má zajímavý relief: Magistrát, přijímaje víru Lutherovu, skládá přísahu do rukou Honterových.

Chrám, stavěný v pozdní gotice, nikdy nebyl dobudován: místo zamýšlených dvou věží zdvíhá se pouze jedna, a ani ta nikdy nebyla dovršena; je pouze 65 *m* vysoká, což délce (80 *m*) a výšce (28 *m*) chrámu není úměrno. Velikým požárem r. 1689 chrám byl poškozen, střecha shořela, klenba se sřítila, utrpěly fiály a sochy, které zvenčí zdobily svatyni, kamenická práce pěti portálů popraskala, kvádry zčernaly . . .

Před chrámem, proti gymnasiu, stojí bronzový pomník Jana Hontera, ulitý r. 1898 v Berlíně. Reformátor stoje káže s vyzdviženou pravicí. Obličej, vousy rámovaný, je tvrdý, sebevědomý, pravý brašovský Sas.

Byl miláčkem lidu, Štěstěny a Martina Luthera. Jiné reformátory upalovali, jej povznesli na duchovního i světského vládce lidu saského, a střízlivý Luther, čta jeho knížečku reformační, vybuchl hyperbolickým nadšením: „To je skutečně apoštol, jejž Pán vzbudil zemi uherské!“ Honterus narodil se (1498) ve šťastnou dobu. Brašov byl již za krále Matyáše „ozdobou, zdí a branou říše v tomto území“. Čas ohlašovaly, mimo zvony se dvanácti věží a kaplí dvoje hodiny s radniční věže a s farního kostela, ulice byly pěkně vydlážděné, o cizince bylo postaráno dobrými hospodami, město obchodem zkvétalo, lázně a bra-

dýrny, nemocnice, městský physikus a lékárník svědčili o čilém tepu brašovského života.

Honterus studoval ve Vídni, Krakově a Basileji, odkud přivezl do Sedmihradska prvou knihtiskárnu, vydal Grammatiku a Chorografii sedmihradskou, a vrátiv se jako muž 35tiletý do vlasti, provedl v čase úžasně krátkém reformaci. Byl prý řečníkem unášejícím, spisovatelem přesvědčujícím. Proto prý ho papeženci chtěli umlčeti — jedem. Otrávili studánku v lesním údolíčku východně města, z níž Honterus na procházkách píval; ale zločinný úmysl byl odkryt a zmařen. Studánka podnes sluje Honterova, a saská mládež slaví kolem ní každoročně slavnost Honterovu. Zemřel 23. ledna 1549 „smrtí ku podivu lehkou".*

Vedle gymnasia stojí dvoupatrové Honterovo museum. Navštívil jsem je ze zvědavosti, leč mimo staré tiskové plotny Honterovy a list Lutherův, Honterovi adressovaný, nic zvláště zajímavého jsem nenašel. Museum má bibliotéku (založ. 1550 Hansem Benknerem), kabinet archaeologický a přírodovědecký.

Potom jsem se procházel po hlavním náměstí. Je veliké, nepravidelně čtverhranné, a lesnatá Têmpa dívá se na ně s výšin. Starých zajímavých domů nalezneme poskrovnu, leč některé nové domy vynikají pěkným provedením. Dvě velké moderní kavárny svádějí k sladké zahálce. Skoro prostřed náměstí vystupuje prostranná baroková radnice s arkádami v prvém patře, velikým městským znakem na štítu a věží 58 *m* vysokou. V prvém patře vedle zasedací síně umístěn jest archiv, jehož nejstarší listiny jsou až z r. 1353. Radnice založena byla r. 1420, ale dnešní podoby nabyla r. 1777.

Německé jméno náměstí (Marktplatz) dokazuje, že ode dávna konaly se na něm trhy. Vedle dvou velkých výročních trhů, jarního (po velkonocích) a podzimního (po sv. Lukáši evangelistovi), které trvají od čtvrtka do soboty, jsou zde každý pátek trhy týdenní. Obraz malebnosti orientálské překvapí na nich cizince: Rumuni, Sasové, Maďaři, Arméni (Sas jim říká Hargutzen), Slováci, Cikáni pestří se zde svým krojem. Každá strana náměstí má své jméno od zboží, jež se tu nabízí**.

Ze šesti hlavních ulic vnitřního města nejoživenější je Purzengasse, nejhezčí Klostergasse, která má jméno od dominikánského kláštera, na místě jehož kostela stojí dnes římsko-katolický chrám v jezovitském baroku. Klášter adoptován pro obecnou školu a maďarské gymnasium. Klášterní ulice vyúsťuje na obšírné náměstí Rudolfovo, zdobené sady, kde hudba v létě hrává před velikou rožní kavárnou až do pozdních nočních hodin. Mezi Starým Brašovem a Blumenau zdvíhá se Schlossberg (původně Martinsberg), se starou pevností (rum. Straja, Stražő). Na tupý kužel vrchu 633 *m* vysokého vedou novými sady pohodlné pěšiny, na jižní patě jeho usadily se pěkné

* Honterův rodný dům ukazuje se na vých. konci Černé ulice (Schwarzgasse č. 44), ale z původní budovy dochovalo se málo, bylať přestavěna.

** Severní sluje rumunsky tèrgul grâului (trh pšeničný), západní t. inului (t. lněný), jižní t butnarilor (t. bednářský) a východní t. florilor (t. květinový).

villy a budovy úřední (nová pošta), kdežto západní strmá strana poseta je starými chaloupkami a chatrčemi, přilepenými leckde k skalným srázům jako vlaštovčí hnízda.

Slovanské jméno Stráža výmluvně svědčí o účelu opevnění, provedení jeho pak zřejmě prozrazuje ruku slovanskou: kolová bašta obklopená náspem. R. 1529 hrdinný vévoda multanský Petr Rareš opevnění dobyl a spálil. Proto r. 1553 vystavěna pevnost z kamene, jež, časem rozšiřována a opravována, trvá podnes. Za Marie Terezie město odevzdalo pevnost státu, poněvadž její udržování bylo nákladné. Josef II. dal Strážu znova zříditi. Účelům válečným sloužila posléze 1849; dnes jsou v ní kasárna a vojenské vězení. Pevnost má podobu kosočtverce s vystupujícími baštami. Obehnána je hlubokým příkopem, takže dovnitř dostati se lze jen po mostě. Větši část nádvoří zabírá velké čtverhranné stavení; studna (z r. 1623) je 81 *m* hluboká. Část pevnosti je kasematována.

Potěšiv se krásným pohledem na město a kus roviny Bârsanské, ubíral jsem se domů nejmalebnějším zákoutím brašovským, Graftem, rum. dupâ zidiri (za hradbami).

Kráčíme tu úzkou skalní pěšinkou podél hrčivého potoka, padajícího slapy hluboce vymletým skalním žlabem. Na levo zdvíhají se staré vysoké hradby městské, a klenby kamenných oblouků, v nich zakotvené, přestupujíce potok docházejí základů ve tvrdé skále druhého strmého břehu. Výše šumí staré košaté stromy na Raupenberku a zabarvují šedé ovzduší zelení. Na konec procházíme klenutím domu vystavěného nad potokem, míjíme baštovitou budovu nedaleko krejčovského Zwingeru a ocitáme se na koňském trhu. V čísle 12. (vzadu na dvoře) stojí řecký kostel sv. Trojice, jediná to řecká svatyně v celém Sedmihradsku. Kazatelem jeho je vždy řecký mnich z Athonu. Kostel zbudován byl r. 1787 kupci rumunskými, řeckými a bulharskými, a bohoslužby konány byly střídavě rumunsky a řecky. Později Řekové, nabyvše při kostele převahy, naléhali, aby bohoslužebná řeč byla pouze řecká. Rumuni odpírali, i vznikl dlouhý proces, který rozhodnut byl teprve r. 1890 na prospěch Řeků. Kostel je velmi bohatý; zvěčnělý rumunský kníže Gr. Brancovean (odpočívá na hřbitově vedle kostela) odkázal (1821) záduší dva velké statky na pajaně Měrului a v Horní Sâmbatě. Kostel vydržuje řeckou obecnou školu.

6.

V květnu.

Rumunské velikonoce připadly letos na počátek května. Professor W* odjel do Bulharska, i spadl mi kámen se srdce. „Myslil jsem," pravil za loučení, „že byl na světě jenom jeden muž, který dovedl klidně usnouti ve věnci ženské krásy, anglický král Edvard, ale vy jste mi dokázal, že jsem se mýlil!" Na štěstí impertinence té nikdo mimo mne neslyšel. —

Čím více poznávám Rumuny brašovské, tím více k nim lnu. Jsou to lidé hodní, zbožní, věrní strážcové starých obyčejův a zvyklostí po předcích zděděných. Dříve živili se hlavně povoznictvím (cârâusia), projíždějíce nejen Sedmihradskem a Rumunskem, ale i Tu-

reckem a Ruskem; s Buda-Peští a Vídní udržovali spojení pravidelné. Mívali ponejvíce dva až tři vozy a zapřáhali k vozu 8—12 koní, takže jednotlivci drželi 20—30 koní. Poněvadž byli spolehliví a poctiví, svěřovaly jim veliké domy kupecké rády zboží. Když železnou drahou povoznictví vzalo za své, chopili se zahradnictví, sadařství, včelařství a polního hospodářství, mnozí také obchodu a řemesel. Dnes jsou mezi Rumuny (hlavně ve vnitřním městě) lidé zámožní, a rumunská intelligence vykazuje četné professory, advokáty, úředníky, obchodníky atd. Ze 30% obyvatelstva brašovského, vyživujících se průmyslem a obchodem, značná část připadá na Rumuny.

Brašov býval literárním střediskem rumunským. Zde r. 1560 vytištěna prvá rumunská kniha „Žaltář" (Psaltirea) diakonem Coresim z Rumunska a pomocníkem jeho popem Michalem ze Scheje. Zde založen a tištěn r. 1836 prvý rumunský časopis v Sedmihradsku, „Fóia Duminecii" (List nedělní), a redaktorem jeho byl známý prostonárodní poeta I. Barac. R. 1837 nesmrtelný Jiří Barit (pochovaný v Sibinu) vyvolal v život „Gazetu de Transilvania", která podnes vychází, a „List pro mysl, srdce a literaturu" (Fóia pentru minte, inima ši literatura). Zde žil a zemřel (1863) tvůrce rumunské národní hymny „Dešteptâ — te române . . ." (Probuď se, Rumune . . . .) Andreiš Murešan.

* * * *

Nálada za oběda byla dnes nezvykle veselá a slavnostní.

„Víte, proč jsme tak veselí?" ptal se mne professor. „S nastávajícími svátky slaví se slavnosti našich jinochů (sěrbâtorile junilor la Pasci), jichž se účastní všichni zdejší Rumuni, mladí i staří. Je to týden všeobecného veselí, jarní radosti, k němuž zveme také vás. Slavnosti trvají obyčejně 8 dní; podnikají se i tři společné vycházky s hrami a jinými zábavami do rozličných částí Scheje. Slavnosti pořádá zvláštní družstvo (juni de companie), které již na Blagoveštenii (Zvěstování P. Marie) počátek jejich ohlašuje svým surlašem. Surlašul jest osoba důležitá, jakýsi hlasatel mládeže; za slavnosti hraje na surlu, kovovou fujarku se šesti dírkami, na dolním konci širší a zahnutou. Na ní hraje se pouze o Zvěstování, na Květnou neděli a o Velikonocích. Na Blagoveštenii surlaš vystoupí s družstvem na návrší zvané Cósta Prundului a vyhrává do údolí. Hra je tak neobyčejná, že všichni s napětím naslouchají —"

— — — — — — — — — — — — — —

V prvý den velikonoční byl jsem s professorovými na večernie (nešporech). Po bohoslužbách hoši šli k protopopovi (arcikněži) a volili náčelníky: vatafa (předního z nich), velkého zbrojnoše (armašul mare), malého zbrojnoše (armašul mic) a setníka (sutašul), který pečuje o kasu. Vataful a oba zbrojnoši mají po těžkém buzduganu.

Zvolivše hlavy, jinoši zazpívali „Christos a înviat" (Kristus oživl); potom seskupili se do kruhu a tančili hóru; buzdugany létaly do vzduchu a s křikem byly chytány. Nabaživše se tance, šli s hudebníky (lautarii) na místo zvané „la Crucea din Prund", kde se bavili až do večera. Následující dni chodili do jiných částí Scheje, kde

se zábavy opakovaly; všude, kde mljeli u cesty kříž, zastavili se, zpívali a někdy též vyhazovali buzdugany.

Nejzajímavější byla vycházka středeční. Nahoře na konci Scheje nachází se podivná a krásná skupina mohutných skal; dvě skály zdvíhají se na pravo i na levo, a proti nim opodál stojí jiné dvě skály jako sloupy obrovské brány. Prostřed údolím teče potok a po obou stranách skal zelenají se úbočí travou porostlá. Hezké to ústraní jmenuje se Intre Petri (mezi skalami).

Zde shromáždil se skoro celý rumunský Brašov. Mladíci přijeli vesměs na koních, muži a ženy buď na koních nebo na vozech, vedeť dnes nad potokem pěkná silnice, takže místo je snadno přístupné. Všechny zachvátila živelná veselost, a touha sbratřiti se zavedla i lidi ženaté a staré do spolku s vatafem a zbrojnoši, ba vzniklo spolků několik. A tito „staří mladíci“ (junii cei bětrâni) byli nejveselejší. Hudba hrála, hóra se tančila, pilo se a zpívalo, juni střileli z pistolí, buzdugany vyhazovali a chytali, lidé se objímali a smiřovali, nebylo tváře smutné.

K večeru tisícehlavý zástup vracel se do města. Údolí zvučelo veselostí a bujností, do níž se mísily melodie surly, zádumčivé, teskné jako ozvěna starých pohnutých dob slávy a rabského úpadku. Prošedši Gróvery mládež brala se podél Schejské brány na úpatí Têmpy ke kříži (la Crucea Mosicoiului), kde zakončena středeční zábava mohutným chorálem „Kristus vstal z mrtvých“. V Gróverech čekaly na nás nesmírné davy Sasův a Maďarů, byla tu i vojenská kapela a mládeži zahrála.

Za dávna, vypravují staří, když juni procházeli Gróvery, Sasové zavírali městské brány a střehli je vojáky a četníky, by juni snad se nedostali do města. Neboť byla pověra, kdyby třikrát obešli radniční věž, že by se zmocnili města —

Původ těchto velikonočních slavností není znám. Tají-li se v nich upomínky na dávné doby válečné, kdy Rumuni schejští byli sorganisováni vojensky, jsou-li to zbytky prastarých slavností slovanských, těžko rozhodnouti.

7.

V červnu.

Prvá vycházka na Têmpu.

Nádherný večer. Horký dech znojného dne mírní vlhký chlad stinné hradní promenády. Sami s Noemi kráčíme od vodního reservoiru k hornímu belvederu, kde počíná se výstup na Têmpu.

Mluvím již rumunsky plynně, zřídka mne Noemi opravuje, cíl můj skoro dosažen, leč s Noemi nesblížil jsem se ani o krok, ba zdá se mi, že den ze dne se sobě vzdalujeme. Jsme skoro stejně staří, a přece jaké rozdíly v nazírání životním! Noemi je život pouhým přerodem hmoty i ducha, stupněm ve vývoji bytostném, článkem řetězu pojícího živoucí veškerenstvo s nepochopitelným zřídlem života, k němuž se vývojem přibližuje. Mládí a stáří, slasti a strasti, zrození a smrt jsou jen životní fáze, stejně nutné jako bezvýznamné. Proč klamati se chvilkovými přeludy, proč zapomínati, že v květu

krásy ukryt vždy stín smrti, proč dívati se a neviděti, když pravda uklidňuje a povznáší a přelud sebe krásnější otravuje a ničí duši. Čistota duše je poklad spokojenosti, duše je královstvím každého, jen v duši je svůj . . .

A já? Vnímám jen to, čeho zmocňuji se smysly, a čím křečovitěji se při tom čidlo svírá, tím větších slastí zakouším. Žiji okamžiku a jeho požitkům, na duši vzpomínám, jen když mám dlouhou chvíli, v ženě vidím pouze vábivé tělo; že za plameny krásných očí hoří nějaký ohníček ušlechtilých, čistých tužeb — na to věru nemyslím — —

Dvaceti pěti zákruty pěkná pěšina vytáčí se loubím svěžích bučin na travnaté sedlo nedaleko skalní hlavy Têmpské, utlačené milleniovým pomníkem. Uběhla hodina smutné, tiché procházky, stojíme na temeni, nad propastným srázem, opírajíce se o pevnou zeď, zbudovanou ze zbytků bývalé kaple. Dole v nesmírné hlubině Brašov, sražený, skrčený v pouhý plán, ukazuje střechy, náměstí a ulice, po nichž vláčí se housenkový dav chodců. A díváme se s výšky pouhých 961 *m*! Jak vše nepatrné, směšně malé: domýšlivý mikrokosmos zaniká v nesmírnu makrokosmu. Jeho bolesti a strasti nechávají nás nepohnuty, nevidíme a neslyšíme jich.

Ale za Brašovem otvírá se svět do daleka. Bârsa rovná jako stůl, jenom na okrajích poněkud vzneslá, s bujnými osevy, košatými sady, bílými osadami, přímými cestami a křivolakými žilkami potoků, hrnoucích se do Oltu, rudne v slunci oslnivém, ale již chladném, k obzoru klesajícím; šedé oblaky, zastavivši se nad výběžky pohoří Háromseckého (muntii Treiscaunelor), barví západ neurčitými tóny liláková s rýsuje se modrá Hargita, lesní hříva mohutného hřbetu hory Zeidenské leskne se zlatově, pohoří Peršanské (Geisterwald) dlouhou hradbou, zalopenou modrými vlnami hvozdů, staví rozběhy nedohledného obzoru . . .

Na nejvyšším místě Têmpy stojí milleniový pomník Arpádův: mohutný okrouhlý podstavec se zemským erbem a letopočtem 896—1896 nese oblý, žlábkovaný, vzhůru se úžící sloup, na jehož hlavici dumá bradatý rek s mečem a štítem. Pěkně koncipováno, dojem v hasnoucích červáncích nezapomenutelný, ale cosi barbarského čiší z té pýchy a hrozby maďarské — vycifuješ hroznou tíhu poroby, jež tlačí podmaněné, práva zbavené národnosti. Na hrobě svobody stojí těžký massivní pomník, ale svobody neutlačí, sám shroutí se jako staré modly pohanské, jako sloupy římské . . .

Odtud je pohled na hory Bârsanské a Bodzanské unášející. Nad lesy zaostřeným temenemční skalný Šuler, a s temene jeho rýhy a žleby padají do propasti. Skoro soupeří s Bučečem, z jehož potrhaných valů vznáší se kužel strmého Bukšoje nad širokým pruhem zelených pastvin. Z Peatry Craiului odhalena je severní část, šedá silhouetta s hrubě naježeným hřbetem; jižní ukryta za lesy. Více překvapuje Peatra mare (1844 *m*) nad proláklinou Tömösského průsmyku: ohromný massiv, načeřený několika vrcholy, svahů příkrých, boků ostře krojených, ale hmotnatých, pokrytý lesy, z nichž svítí

veliké bílé skály jako chrámy. Přímo však podiv budí zjev Čukaše, jehož skalnatý trůn dotýká se zarůžovělých oblaků na východě. Imponuje strmostí nedohledných, našedle růžových stěn, povýšených nad zašeřelými hvozdy. V popředí prostírá se jako bílé veleměsto Sedm vsí. Hory zvolna usínají, obloha se zardívá červánky, z Brašova zalétá k nám znění zvonů . . .

V Bethleňově jeskyni, malé to restauraci pod samým vrcholem, čekal na nás professor. Jeskyně původně nepatrná (něm. Nonnenloch) byla rozšířena a upravena. Více romantika než hmotný požitek svádí ku pobytu. V jeskyni bydlíval prý původně poustevník, později se v ní zdržoval veliký had, který přepadal a požíral lidi. Poslední jeho kořistí byl student, jenž — procházeje se u hradeb — četl. Byl prý tak suchý, že had dostal z něho neukojitelnou žízeň: pil, pil, až pukl. Obraz obludy spatřiti lze podnes na městské zdi nedaleko kasáren. —

Sestup s Têmpy za světla úplňku byl čarovný. Příboj citů, vzrušujících mladá srdce, zasáhl i professora: vzpomínal uprchlého mládí. Teskné, neukojitelné touhy rodily se v ňadrech, tuchy osudových pohrom vyvstávaly jako morné mlhy z tajin duše.

— — — — — — — — — — — — — —

Co si o ní mysliti mám? Hlava mne z těžkých myšlenek bolí, ale můj úsudek je řetěz písečný, při prvém zatažení se rozsýpá. Kdybych věřil v metempsychosu, řekl bych, že ožila v ní mrazivá krása Gany, dácké královny — — —

(Vytrhané listy)

8. —

O 2 léta později.

Ubohá Noemi!

Dnes došla otce zpráva professora B., že byla zastřelena. Prvá z ruských „sestřiček“ (Červeného kříže) skonala na asijském bojišti jako rek, plníc své povinnosti. Svatojirský kříž zdobil její prsa.

Šťastná Noemi!

Obětovala se pro blaho jiných, čistá, silná duše vznesla se do čistějšího světa, je bohu blíže. Rekovné bylo to srdce panenské, chladné, nedobytné, v něm nebylo místa pro smyslnou lásku, hořelo vznešenou láskou všelidskou — a proto je kule rozdrtila?! — —

Smrt její změnila můj život. Přejal jsem její odkaz, žiji jejím duchem a tak se jí přibližuji . . .

Redaktor a majitel *Vladimír S. Čech.* Nákladem vlastním. V Praze.
Vydavatel a zodpovědný redaktor *Václav Čech.* Tiskem Al. Šaška ve Velkém Meziříčí.

